ରାଧାନାଥ
ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚିନ୍ତାମଣି-ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ

କବିତା-ବିଭାଗ

(ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ)

କବିବର ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି କବିଶେଖର

—ସଂପାଦକ—

ଶ୍ରୀ ଭୂପେନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ବି. ଏ., ବି. ଏଲ୍.

ବାଣୀ-ସାହିତ୍ୟ-ମନ୍ଦିର
ଭଦ୍ରକ

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ
୧୯୮

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ

ବଦାନ୍ୟଶେଖର, ବହୁଭାଷାବିଶାରଦ, ସାହିତ୍ୟସୁହୃଦ
କାପ୍ଟେନ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ M. L. A.
ଗଜପତି ମହାରାଜା—ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି

U. S. Press, Cuttack.

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର

ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଯୋଗଜନ୍ମା ବ୍ରହ୍ମପୁରୁଷ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗଜପତି ରାଜସିଂହାସନର ମହାର୍ଘ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ
ଅଳଙ୍କାର, ସ୍ୱୟଂ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ସୁରକ୍ଷ ବୋଲଦେଲ ପ୍ରାୟ ଯାହାଙ୍କ ମହନୀୟ ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀରେ ସମାଚ୍ଛନ୍ନ, ଯେ
ନିଜର ରାଜସିଂହାସନକୁ ସାରସ୍ୱତ ଯୋଗବେଦୀରେ ପରିଣତ କରିଅଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ସୁଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ
ଏବଂ ଅନନ୍ୟସୁଲଭ ସଦ୍‌ଗୁଣରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ମହାମହିମ ବ୍ରିଟିଶସମ୍ରାଟ ଯାହାଙ୍କୁ ସମୁଚିତ
ସମ୍ମାନ-ବିଭୂଷିତ କରିଅଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ବିମଳ କୀର୍ତ୍ତିର ସ୍ନିଗ୍ଧ ମଧୁର ସୌରଭ ଉତ୍କଳର
ସୀମାରେ ଆବଦ୍ଧ ନ ରହି ସମସ୍ତ ଭାରତ ଲଙ୍ଘନ କରି ସମୁନ୍ନତ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଖଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ
ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଅଛି, ଯାହାଙ୍କ ହୃଦୟ ହିମାଳୟ ପରି ଉନ୍ନତ, ସମୁଦ୍ର ପରି ଗମ୍ଭୀର
ଏବଂ ଶାରଦୀୟ ଆକାଶ ପରି ନିର୍ମଳ ଓ ଉଦାର, କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା,
ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତ ଯାହାଙ୍କର ରାଜକୋଷ ସତତ ଉନ୍ମୁକ୍ତ, ଯେ
ସ୍ୱକୀୟ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନକୁ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାଗାରରେ ପରିଣତ କରି
ସାଧାରଣ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ପଥ ନିରନ୍ତରାୟ କରିଅଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୁଦୟ
ଦହ୍ମାଦାକ୍ଷିଣୀରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଲୁପ୍ତ, ଯାହାଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ କଠୋର ତପସ୍ୟା
ଏବଂ ଅକାତର ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ ଉତ୍କଳକୁ ଏକତ୍ରିତ କରି
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ କରିଅଛି, ଯେ ଉତ୍କଳର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଧାନସଚିବ
ରୂପରେ ଯୋଗ୍ୟତାର ପରାକାଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ ଦେଶ
ଏବଂ ଜାତିର ନିତ୍ୟନମସ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ଦେଶର
ସର୍ବବିଧ ମହଦନୁଷ୍ଠାନ ଯାହାଙ୍କ ଦାନରେ ପରିପୁଷ୍ଟ,
ଯେ ମୋର ସାହିତ୍ୟସେବାର ପ୍ରଧାନ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ,
ଯାହାଙ୍କ ଅସାଧାରଣ ଅନୁଗ୍ରହ ଅଦ୍ୟାପି ମୋର
ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାକୁ ଜୀବିତ ରଖିଅଛି,
ଯେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ପ୍ରକାଶ ସକାଶେ
ସର୍ବାଗ୍ରେ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରି ମୋତେ
ଜୀବନ୍ତ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ କରି-
ଅଛନ୍ତି, ସେହି ବହୁଜ୍ଞନ-
ବରେଣ୍ୟ ସୁନୀତି ଧୁରନ୍ଧର
ବହୁଭାଷାବିଶାରଦ
ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର
ଗଜପତି

ମହାରାଜା କାପ୍‌ଟେନ୍ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ

ମହୋଦୟଙ୍କ ପାଦପୂତ ଶ୍ରୀକର କମଳରେ ମୋର ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର ଅର୍ପିତ ହେଲା । ଏହା ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ଉତ୍ସାହବୃକ୍ଷର ଫଳସ୍ୱରୂପ । ପ୍ରେରିତ ବୃକ୍ଷର ଫଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଲେ ବି ତା ସେଚନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସମୀପରେ ତାହା ସମାଦୃତ ହୁଏ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା ଏ ନଗଣ୍ୟ ଉପହାର ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇଅଛି ।

ଭଦ୍ରକ
୭ । ୭ । ୧୯୩୯

ଚରଣାଶ୍ରିତ
ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମେଘାସନ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଯେଉଁ ମହାତ୍ମା ସ୍ୱକୀୟ ବିରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥରାଶିଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ-ଭଣ୍ଡାରର ପରିପୁଷ୍ଟି ସାଧନ କରୁଅଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କର କବିତାମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସାଦଗୁଣରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ, ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ଯାହାଙ୍କର ଜୀବନରେ ମୁଖ୍ୟବ୍ରତ, ସେହି ଆବାଲ୍ୟ-ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ସାହିତ୍ୟସେବୀ ମହର୍ଷ୍ୟୁପମ ଉତ୍କଳବ୍ୟାସ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ମହୋଦୟଙ୍କ ପବିତ୍ର ଚରଣକମଳରେ ଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନ-ସ୍ୱରୂପ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ଉପହାର ଅର୍ପିତ ହେଲା ।

ମୟୂରଭଞ୍ଜ
୨୫ । ୧ । ୦୮ } ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବାଣୀ-ଚନ୍ଦ୍ରିକା

ସିତ-ଶତଦଳାସନା ଭବେଶ-ଭାବନା,
ସତୀ ଶକ୍ତି ସନାତନୀ ବାକ୍‌ଶକ୍ତି-ରୂପିଣୀ,
ବାଣୀ ବୀଣାପାଣି ବ୍ରାହ୍ମୀ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଉଦରୀ,
କରନ୍ତୁ କରୁଣା ଦେବ ମାତଃ ବାଗୀଶ୍ୱରୀ । ୧ ।

ସରସ-ହୃଦୟା ଦୟାମୟୀ ସରସ୍ୱତୀ,
ଦୁରାରାଧ୍ୟା ଧ୍ୟାନାସାଧ୍ୟା ଦେବୀ ଭଗବତୀ
ତବ ପୁଣ୍ୟପାଦ ଜ୍ଞାନ-ପାରାବାର-ତରୀ,
କରନ୍ତୁ କରୁଣା ଦେବ ମାତଃ ବାଗୀଶ୍ୱରୀ ।୨।

ମହାଶ୍ୱେତା ଶ୍ୱେତଭୁଜା ଶୁଭ୍ରେ ଶୁଭ୍ରାମ୍ବରୀ,
ମହାଭାବମୟୀ ଭଦ୍ରେ ଦେବୀ ପରାତ୍ପରୀ,
ଦିଅ ବର ବରଦାନି, କରୁଣା ବିତରି,
କରନ୍ତୁ କରୁଣା ଦେବ ମାତଃ ବାଗୀଶ୍ୱରୀ । ୩।

ଜ୍ଞାନଗର୍ଭା ଜ୍ଞାନରୂପା ଶ୍ୱେତ-ହଂସାସୀନା,
ବେଦ-ଶାସ୍ତ୍ର-ପ୍ରସବିନୀ ସଙ୍ଗୀତପ୍ରବୀଣା,
ମୃତେ ସଞ୍ଜୀବିତ କର ବୀଣା ନାଦ କରି,
କରନ୍ତୁ କରୁଣା ଦେବ ମାତଃ ବାଗୀଶ୍ୱରୀ । ୪।

ସ୍ୱଭାବେ ମୁଁ ଅଜ୍ଞ, କିନ୍ତୁ ବାନ୍ଧିଅଛି ଆଶା,
ସେବିବି ତୁମ୍ଭର କୃପାବଳେ ମାତୃଭାଷା,
ଜଣାଉଛି ନତଶିରେ ଭେଟି ପଦ ଧରି,
କରନ୍ତୁ କରୁଣା ଦେବ ମାତଃ ବାଗୀଶ୍ୱରୀ । ୫ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମେଘାସନ

ସଫଳିଲା ଆଶା ଆବାଲ୍ୟ-ପୋଷିତ,
ହେରି ମେଘାସନେ ମେଘ-ମେଦୁରିତ ।
ବୁଝିଲି ଦେଖି ତା ସ୍ୱରୂପ ମହାନ,
ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ମୁହିଁ କେତେ ସାନ ।
ଅଭ୍ରଂକଷ-ଚୂଡ଼ ହିମକାନ୍ତ ଗିରି,
ବସ୍ତ୍ରାବୃତ୍ତ ତୁଷ ଦିଶେ ଶୁଭ୍ର ଶିରୀ ।
ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ଚୂଡ଼ା ରହିଛି ସଜ୍ଜିତ
ସ୍ୱର୍ଗ-ସୋପାନ କି ମାୟାରେ ଗଠିତ ?
ପୋଷିଛି ଶିଖରୀ ପ୍ରାଣୀ ଅଗଣନ,
ମହାଭାର ସିନା ସହେ ମହାଜନ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତେ ଧରଇ ରୂପ ଅତୁଳିତ,
କେକି-କଣ୍ଠ ବର୍ଣ୍ଣେ ହୋଇ ବିଚ୍ଛୁରିତ ।
ଜନ୍ମଭୂମି ବୋଲି ଗିରିସ୍ଥ ଶିଖଣ୍ଡୀ,
ସ୍ୱୀୟ ଶୋଭାଦାନେ ଶୈଳେ ଛନ୍ତି ମଣ୍ଡି ।
ମାତୃଭୂମି ଅଙ୍ଗ ସୁକୃତୀ ନନ୍ଦନ,
ସ୍ୱଗୁଣେ ମଣ୍ଡନ କରନ୍ତି ଯେସନ ।
ଶର୍ଚୂଡ଼େ ରହି ଅସ୍ତଗାମୀ ରବି,
ପ୍ରକାଶନ୍ତି ଲାଲ ଟେହ୍‌ଟେହ ଛବି ।
ବାରୁଣୀ-ଋଣୀ କି ଧରି ସୁନାଥାଳୀ,
ବନ୍ଦାଇ ଦିବସେ ଘେନ ଯାଏ ବାଳୀ ।
ଗିରିଶିରେ ରବି କି ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ,
ସୈନ୍ଧବେଶ୍ୟ ଶିରେ ବସ୍ତ୍ର ଚନ୍ଦ କି ସେ !
କ୍ରମରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେକ ତପନ,
ଭବ-ଭଙ୍ଗୁରତା କରି ପ୍ରଦର୍ଶନ ।

ଜନ୍ମର ମରଣ ନୁହଇ ଅନ୍ୟଥା,
ଦେଲେ ଉପଦେଶ ରବି ଏହି କଥା ।
ସନ୍ଧ୍ୟାରାଗରଞ୍ଜୀ ଜଳଧର ଜୁଟ,
ଗିରିଶିରେ ଯଥା କନକ ମୁକୁଟ ।
କ୍ରମେ ଅନ୍ଧକାର ପ୍ରଭାବ ପ୍ରକାଶେ,
ସୁଖପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଦୁଃଖ ଯଥା ଆସେ ।
ଛାଇଲା ଅନ୍ଧାର କ୍ରମେ ଗିରିଚୟେ,
ତମୋଗୁଣ ଯଥା ତାମସ ହୃଦୟେ ।
ତମେ ଗିରି ମୂର୍ତ୍ତି ଦିଶେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ,
ଧରଣୀର କି ସେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସୀମାବନ୍ଧ ।
ଗିରି ଶ୍ୟାମଛବି ଅନନ୍ତ ଅନ୍ଧାରେ
ମିଶିଗଲା, ଯଥା ଆତ୍ମା ବିଶ୍ୱାତ୍ମାରେ ।
ବହୁକ୍ଷଣେ ନଭେ ଦେଖା ଦେଲେ ଶଶୀ,
ସେ ଦିନର ତିଥି କୃଷ୍ଣା ଏକାଦଶୀ ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଉଠି ନିଶାମଣି,
ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଜଳେ ଧୋଇଲେ ଧରଣୀ ।
ପଳାଇ ଅନ୍ଧାର ତହୁଁ ତରତରେ,
ସଭୟେ ଲୁଚିଲା ପର୍ବତ କନ୍ଦରେ ।
ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ ହୃଦେ ସୁଜ୍ଞାନ-ତପନ,
ଉଇଁଲେ ପଳାଏ ଅଜ୍ଞାନ ଏସନ ।
ନଭେ ବନ୍ଦ ବଧୂ ଉଲ୍ଲୁକେ ଝଟକେ,
ବକଭଉଁସ କି ରଜନୀ ଅଳକେ * ।
ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଗିରିଦେହ ଗଲା ଦେଖା,
ନୈରାଶ୍ୟରେ କି ସେ ଆଶା-ସୂକ୍ଷ୍ମରେଖା ।

* ବକଭଉଁସ—ମତ୍ତବାଳକାବିଶେଷ

http://oaob.nitrkl.ac.in

କ୍ଷଣେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିଶେ ନୀଳ ଅପଘନ,
ବସି ଯାଇଛନ୍ତି କି ତମ ହୋଇ ଘନ ।
ଚନ୍ଦ୍ରକରେ ଶିଶୁ ଅପୂର୍ବ ସୁଷମା,
ଦେଖି ମନେ ଜାତ ଏସନ ଉପମା ।
ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଅବା ଉଇଁଲା ବଦନେ,
ତମେ ଅନ୍ଧାରିତ ତାମସିକ ମନେ ।
ଅଥବା ଖେଳେ କି ଧୂର୍ଜଟି-ଜଟାରେ,
ମନ୍ଦାକିନୀ-ଶୁଭ୍ର-ଧାର ଶତଧାରେ ।
କି ଅବା ଏସନ ଭ୍ରମେ, ରୂପା-ଯୋଷା,
ମୁକ୍ତାଜାଲି ମଣ୍ଡି ଖୋସିଛନ୍ତି କି ଖୋସା ।
ସୁଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବ୍ୟାପେ ଜଳେ ସ୍ଥଳେ,
ସୃଷ୍ଟିରାଣୀ କିବା ହସିଲେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ ।
ଦିଶିଲେ ତରଳ ତରୁଲତାମାନ,
ରଜତ ସଲିଳେ କରି ଦିବ୍ୟ ସ୍ନାନ ।
ସଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଧରି,
ଭକ୍ତି କି ପୂଜିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଶର୍ବରୀ ।
ପାଦପେ ଆନନ୍ଦ ପର ଉପକାରେ
ରତ, ଏଣୁ ଧନ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ସଂସାରେ ।
ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ବାସସ୍ଥାନ,
ନିତ୍ୟ ନିର୍ବିବାଦେ କରନ୍ତି ପ୍ରଦାନ ।
ନିଜ ଦେହ ଦାନେ ପୋଷନ୍ତି ଆନଙ୍କୁ,
ଦାତାପଣେ ସରି କିଏ ଏମାନଙ୍କୁ ?
ବ୍ୟସ୍ତ ସର୍ବେ ଭବେ ଘେନି ନିଜ କଥା,
ଧନ୍ୟ ସେ ଯେ ବୁଝେ ପରହୃଦ ବ୍ୟଥା ।
ତରୁ, ଲତା, ଗୁଳ୍ମ ଧନ୍ୟ ଏ ମହୀରେ,
ପର ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ଧରନ୍ତି ଶରୀରେ ।
  ନିସ୍ତବ୍ଧ ରଜନୀ ନୀରବ ସଂସାର,
ସଜନ ବିଜନ ସବୁ ଏକାକାର ।
ଝିଲ୍ଲି-ନିର୍ଝରିଣୀ ଝଙ୍କାର-ସଙ୍ଗୀତ,
ନୀରବ ବିପିନ କରେ ମୁଖରିତ ।
କରଇ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ମହାନୀରବତା,
ନିଶୀଥ ଗର୍ଜନ ଛଳେ ଗୁପ୍ତ କଥା—

କହେ କି ଆକାଶ, ବସୁନ୍ଧରା କର୍ଣ୍ଣେ,
ଅବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ଅତି ସଂଗୋପନେ ।
ଅବା ବସୁମତୀ ବସି ନୀରୋଳରେ,
ପଢୁଛନ୍ତି ବେଦ ମନ୍ଦ୍ର ତାର ସ୍ୱରେ ।
ତେଜନ୍ତି ପ୍ରଶ୍ୱାସ କମ୍ପା ରବି-ରାଣୀ,
ଅଥବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମହାକାଳ ବାଣୀ ।
ମହାଶୂନ୍ୟେ ରହି ଅସଂଖ୍ୟ ତାରକା,
ପାର୍ଥିବ ଘଟନା କରନ୍ତି କି ସଂଖ୍ୟା ?
ବନେ ବ୍ୟାଘ୍ର କରେ ଭୀଷଣ ଗର୍ଜନ,
ଫାଟି ପଡୁଛି କି ପର୍ବତ କାନନ ।
ତାହୁଁ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳର ଗନ୍ଧବହି ଲକ୍ଷି,
ଉଡନ୍ତି ଆକାଶେ ଟେଏଁ ଟେଁୟା ପକ୍ଷୀ,
ରବଛଳେ ଅବା କହନ୍ତି ସେମାନ,
"ଶଲ୍ଲ ମହାବଳ ହୁଅ ସାବଧାନ ।"
ତାହୁଁ ବା ଭଲ୍ଲୁକ କୁଳି ଦଳ ଦଳ,
ଖାଉଛନ୍ତି ଖୋଜି ବଣ ମୂଳ ଫଳ ।
ବୁଲୁଛନ୍ତି କେତେ ଜନ୍ତୁ କେତେଠାଇଁ,
ଆକୁଳ ସକଳେ ସିନା ପେଟ ପାଇଁ ।
କେବଳ ଉଦର ଜୀବର ଭଗାରି,
ସେ ନ ଥିଲେ ଦୁଃଖ ନ ଥାନ୍ତା ତାହାର ।
ଲୋଭ, ମୋହ, ଦ୍ୱେଷ, ଅହଙ୍କାର, ରୋଷ,
ଆଦି ରିପୁକୁଳ ପୁଣି ଅସନ୍ତୋଷ,
ସବୁ ଜଞ୍ଜାଳର ପେଟ ଏକା ମୂଳ,
ଘଞ୍ଚେ ବୁଡ଼ାଏ ପେଟ ଜାତିକୁଳ ।
ପେଟ ଗୃହଶତ୍ରୁକ ଜାଳୁଅଛି ଚିତା,
ନୋହିଲେ ସଂସାରେ ଥିଲା କେଉଁ ଚିନ୍ତା ?
  କାଳଦୂତ ଫେରୁ-କଣ୍ଠ-ଭେରୀ ସ୍ୱନ,
ସୂଚାଇ ସଙ୍କେତେ ପ୍ରାତଃ ଆଗମନ ।
ଅରଣ୍ୟ କୁକ୍କୁଟେ ଉଠାଇ କୁହାଟ—
ମାରି, ବସାଇଲେ ବନେ ଶବ୍ଦ-ହାଟ ।
ରଟିଲା ଚକୋରୀ ଶରଦ-ବଧୂରୀ,
ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଫାଟିଲା ସିନ୍ଦୂର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କଣ୍ଟକପକ୍ଷୀଏ ହୋଇ ଏକତ୍ରିତ,
ଗାଇଲେ ପବିତ୍ର ପ୍ରଭାତ ସଙ୍ଗୀତ ।
ପାହାନ୍ତିଆ ତାରା ନଭେ ଝକଝକେ,
ମଣି ପ୍ରାୟେ ପ୍ରାଚୀ-ତରୁଣୀ ଅଳକେ ।
ଫିକା ପଡ଼ିଗଲା ଶଶାଙ୍କ ସର୍ବଥା,
ବଳାତ୍କାର ହାସ ଦୀନମୁଖେ ଯଥା ।
ଜୀବନ-ବାନ୍ଧବେ ଦେଖି ଅସ୍ତମିତ,
କୁମୁଦିନୀ ନେତ୍ର ହେଲା ନିମୀଳିତ ।
ଲୁଚିଲେ ଝଲସ୍ତ ତାରକା ସମାନେ,
ସ୍ୱାମୀ ସହମୃତା ଯଥା ସତୀମାନେ ।
ପଙ୍କଜ-ପାଟଳା ଉଷା ଆରକ୍ତିମା,
ବ୍ୟାପିଗଲା କ୍ଷଣେ ପୌରନ୍ଦରୀ ସୀମା ।
କାଳିନ୍ଦୀ ସଲିଳେ ଯାଉଛନ୍ତି କି ଭାସି,
କିବା କୋକନଦ ହାର ରାଶି ରାଶି ।
କିମ୍ବା ଉଷା-ରାଣୀ ରକ୍ତ ଓଷ୍ଠାଧର,
ପାନବୋଳେ ଅବା ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର ।
ଅବା ପ୍ରାଚୀ, ସ୍ୱୀୟ ପିନ୍ଧାବାସ ଛାଡ଼ି,
ପାଲଟୁଅଛି କି ରଙ୍ଗ ପାଟଶାଢ଼ୀ ।
କିବା ସରଜେମା ଉଷା-ସଖୀ ମେଳେ,
ଏକାନ୍ତରେ ମାତିଛନ୍ତି ଫଗୁଖେଳେ ।
ଧୀରେ ଉଷାରାଗ ଗଲା ଅପସରି,
ଦିଶିଲା ଆକାଶ ନୀଳ ପୂର୍ବ ପରି ।
ରକ୍ତଚ୍ଛବି-ରବି ଉଇଁଲେ ଚଞ୍ଚଳେ,
ରକ୍ତପଦ୍ମ ଥୁଆ କି ତମାଳ-ଦଳେ ।
ପକ୍ଷିଗଣ ଦେଖି ଉଦିତ ତପନେ,
ମଙ୍ଗଳ ବନ୍ଦନା ଗାଇଲେ ସଘନେ ।
ତୀର୍ଥଗାମୀ ପ୍ରଜା ବାହୁଡ଼ା ଶଳୟେ—
ସମସ୍ୱେ ଗାଆନ୍ତି ଯଥା ବନ୍ଦିଚୟେ ।
କମ୍ବାଳୁ ଦଣ୍ଡ-ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ, *
ନୃପ ଆଗମନ ଦିଏ କି ଜଣାଇ ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ-ଜଳ ବାଳ-ରବିକର,
ଚଞ୍ଚଳେ ଚୁମ୍ବିଲା ଅଚଳ ଶିଖର ।
ନୀହାର କଣିକା ନିଶି-ନିପତିତ,
ବନସ୍ପତି ପତ୍ରେ ଦିଶେ ଚାରଙ୍କିତ ।
କରମାଳ-କରେ ପ୍ରକାଶଇ ଜ୍ୟୋତିଃ,
ବସ୍ତ୍ରପଙ୍କେ କିବା ପଡ଼ିଅଛି ମୋତି ।
ଘନଶ୍ୟାମ ପତ୍ରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ କିରଣ,
ଛୁଇଁ ଉପୁଜାଏ ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା ଏସନ—
ନିକଷ-ଉରସେ ଶତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗାର,
ଅଙ୍କାହୋଇ ଅବା ଦିଶଇ ଉଦାର ।
ରବି କରେ ହେଲା ସୃଷ୍ଟି ଆଲୋକିତ,
କିନ୍ତୁ ଗିରିଗୁହା ଘୋର ତିମିରିତ ।
ଥାଏ ଯହିଁ ମନ୍ଦ କୁଡ଼ାସନେ ବସି,
ଭଲ ଭାବ ତହିଁ ପାରେ ନାହିଁ ପଶି ।
ତମ ସଦା ତହିଁ କରିଅଛି ଠଣା,
ଦିନ ରାତି କିଛି ଯାଏ ନାହିଁ ଜଣା ।
ନାନାଜାତି ତରୁଲତିକା ସକଳ,
ଶୋଭାପାଏ ଯଥା ଗିରୀନ୍ଦ୍ର-କୁନ୍ତଳ ।
ପର୍ବତ-କଟିରେ କେତେ ମହାଦାରୁ,
କେହି ପତ୍ରେ, କେହି ପୁଷ୍ପେ ଦିଶେ ଚାରୁ ।
ଫଳଭରେ ନମ୍ର କେଉଁ ବୃକ୍ଷଗଣ,
ଧନସ୍ତେ ବିନମ୍ର ଯଥା ଗୁଣିଜନ ।
ବୃକ୍ଷ-ଗଳଗ୍ରହ ଅଟଇ ମଲଙ୍ଗ,
ସୁନ୍ଦର ବୃକ୍ଷଙ୍କୁ କରେ ବିକଳାଙ୍ଗ ।
ହୁଅନ୍ତି ଏମାନେ ଯାହାଠାରୁ ଜାତ,
ତାକୁ ଅକାଳରେ କରନ୍ତି ନିପାତ ।
ଶରୀରରୁ ଜାତ ହୋଇ ଯଥା ରୋଗ,
ସେହି ଶରୀରକୁ କରେ ପୁଣି ଭୋଗ ।
ଅବା ଖଳ ଯଥା ଆଶ୍ରି ସାଧୁପଦେ,
ତାହାକୁ ହିଁ ପୁଣି ପକାଏ ବିପଦେ ।

* ତମ୍ବାଳୁ—କୁମ୍ଭାଟୁଆ ପକ୍ଷୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଧୃତ ମଲ୍ଲଙ୍କର ଅକ୍ଷତଙ୍କ ବର୍ମ,
ଅତ୍ୟୁତ୍କଟ ପାପ ସହେ ନାହିଁ ଧର୍ମ।
ବୃକ୍ଷେ ମାତ୍ର ସେହୁ ମରେ ବୃକ୍ଷ ସାଥେ,
ପାପ ପ୍ରତିଫଳ ଲଭେ ହାତେ ହାତେ।
ପର୍ବତ-ନିତମ୍ବ ଘୋଡ଼ଇ ମଞ୍ଜୁଳେ,
ପତ୍ରପୁଷ୍ପ ହୋଇ ଲୁଣ-ତୃଣ ୧ ଫୁଲେ।
ହିଲ୍ଲୋଳି ସେ ଫୁଲେ ଧୀର ସମୀରଣ,
କରେ କି ଶଇଳେ ଚାମର ବ୍ୟଜନ।
ଉଷା, ୨ ଉପଲକ୍ଷେ କମ୍ପା ଦେବୀ ସୃଷ୍ଟି,
ଲେଖିଛନ୍ତି ଶୈଳେ ଧ୍ୟାନଶୀଳା ମୂର୍ତ୍ତି ୩।
ଧନ୍ୟ ମେଘାସନ ଧନ୍ୟ ତୋ ସୁଷମା,
ତୁହି ସିନା ତୋର ବିଶିଷ୍ଟ ଉପମା।
ଅମର-ବାଞ୍ଛିତ ତୋର ଅଧିତ୍ୟକା,
ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗର ଅଳକା।
ଗୁମ୍ଫ, ନିରାଞ୍ଜନ ପୁଣି ପବିତ୍ର,
ଏଣୁ ଯୋଗିଋଷି ସୁରନର-ବାଞ୍ଛିତ।
କବିତାର ରାଶି ରାଶି ଉପାଦାନ,
ରଖିଛୁ ସଂଗ୍ରହି ଦେହେଁ ସାନୁମାନ!
ଝର-ଉପବୀତେ ଶୋଭେ ତୋର ସ୍କନ୍ଧ,
ଧରିତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ତୋ ମାଂସାସ୍ଥି ସମ୍ବନ୍ଧ।
ଦେବଧାମ ତୁହି ମହାପୁରାତନ,
କେ କରିବ ତୋର ବୟଃ ନିରୂପଣ।
ଅନନ୍ତ କାଳରୁ ଟେକିଅଛୁ ମଥା,
ଜାଣୁ ତୁ ବହୁତ ପୁରାତନ କଥା।
ଦେଖିଲୁଣି କେତେ ଉତ୍ଥାନ ପତନ,
ହର୍ଷବିଷାଦର ଘୋର ସଂଘର୍ଷଣ।
ଦୁର୍ବଳ ଦୁର୍ଗତି, ପ୍ରବଳ କଟାକ୍ଷ,
ଦେଖିଛୁ ଅସଂଖ୍ୟ ତୁ ଅତୀତ ସାକ୍ଷ୍ୟ।
ହେଲେଣି ଦରିଦ୍ର କେତେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ,
କେତେ ରାଜା ହେଲେ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ।
କେତେ ଦମ୍ଭୀ କେତେ ଦିଗ୍ବିଜୟୀ ବୀର,
ଅକାଳେ ଶ୍ମଶାନେ ଲୋଟାଇଲେ ଶିର।
ହର୍ମ୍ମ୍ୟ ପରିଣତ ଶବଦାହ ସ୍ଥାନ,
କେତେ ରମ୍ୟ ହର୍ମ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ମଶାନ।
ପର୍ବତ ସାଗର, ସିନ୍ଧୁ ମହୀଧର—
ହେଲେ, କେତେ ପଞ୍ଚ ଆବର୍ତ୍ତେ କାଳର।
ମେଘାସନ ! ଯେଣୁ ତୁ ଅତୀତ ସାକ୍ଷୀ,
ଏ ସର୍ବ ଘଟଣା ଦେଖିଛୁ ତୋ ଆଖି।
ହେଉ ପଛେ ତୋର ଅଣୁ ସ୍ୱଳ୍ପକାୟ,
ଇତିହାସର ସେ ବିରାଟ ଅଧ୍ୟାୟ।
ଗିରିମାଳେ ଉଡ଼େ ଉଚେ ତୋର ଧ୍ୱଜା,
ପରଜାପାଳନେ ତୁହି ବଡ଼ ରଜା।
ତୋର ଚୂଡ଼ାଶ୍ରୟୀ ବାରିଦପଟଳ,
ଅକାତରେ ଢାଳି ଶସ୍ୟ-କ୍ଷେତ୍ରେ ଜଳ,
ସାଧନ୍ତି ସୃଷ୍ଟିର ଉପକାର ଅତି,
ତେଣୁ ଶସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣା ହୁଏ ବସୁମତୀ।
ପର ଉପକାରେ ତୁ ଯଥା ତତ୍ପର,
ତଥା ତୋ ଅଧୀନ ବାରିଦନିକର,
ପର ଉପକାରେ ନ କରନ୍ତି ହେଳା,
ଗୁରୁ ଗୁଣ ସିନା ଅନୁକରେ ଚେଲା।
ଉପକଣ୍ଠେ ତୋର କେତେ କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଣ୍ଡ, ୪
ଯାଇଛନ୍ତି ତୋର ଉହାଡ଼ରେ ବୁଣ୍ଡି।
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରାଘାତେ,
ତୋ ପକ୍ଷ ବା ପଞ୍ଚ ରହିଛନ୍ତି ସାକ୍ଷାତେ ୫।
ସଭା କରି କିବା ସକଳ ଶିଖରୀ,
ସଭାପତି ପଦେ ତୋତେ ଛନ୍ତି ବରି।
ଯେଣୁ ତୁ ମହତ, ତଥା ତୋ ହୃଦୟ,
ସକଳେ ନେଉଛନ୍ତି ମହତ ଆଶ୍ରୟ।
ତୋ ନାମେ ଚିହ୍ନିତ ସେହି ଗିରିମାଳ,
ବହନ୍ତି ସେ ଆଖ୍ୟା "ମେଘାସନ ମାଳ"।

୧—ତୃଣ ବିଶେଷ। ୨—ଉପାସନା। ୩—ଚିତା, ଚିହ୍ନ। ୪—କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତ। ୫—ପୂର୍ବେ ପର୍ବତମାନଙ୍କର ପକ୍ଷ ଥିବା ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ରାଘାତରେ ସେହି ପକ୍ଷ ଛେଦନ କରିବା ବୃତ୍ତାନ୍ତ ପୁରାଣରେ ଅନୁସନ୍ଧେୟ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବଂଶେ ଯୋଗ୍ୟ ଜନ ଥିଲେ ଯଥା ଜଣେ,
ତା ନାମେ ଚହ୍ନିତ ବଂଶଧରଗଣେ ।
ମହିମାର ତୋର ନ ଅଛି ଅବଧି,
ଦୟା ବନ୍ତ ଦେଇ କେତେ ମହୌଷଧି,
ହରୁଛୁ ରୋଗର ଦୁଃସହ ବେଦନା,
କେ ବୁଝେ ତୋପରି ରୋଗୀର ଯାତନା ?
ନିତମ୍ବେ ତୋହର ଅଛି ଗୋଟା ଗୋଟା,
ସୁବାସ ପୁଷ୍ପର ଠାବେ ଠାବେ ତୋଟା ।
କାହିଁ ନାଗେଶ୍ୱର, କାହିଁ ଚମ୍ପା ଫୁଲ,
ଛୁଗ୍ରୀଅନା କାହିଁ, କାହିଁ ବା ବକୁଳ ।
ନନ୍ଦନ କାନନ ନୁହେଁ ତାକୁ ସରି,
ଆସଇ ସୁଗନ୍ଧ ପବନେ ପ୍ରସରି ।
ମଧୁବ୍ରତ ମଧୁ ପିଇବା ଲୋଭରେ,
ପୁଷ୍ପୁ ପୁଷ୍ପାନ୍ତରେ ଗମନ୍ତି ପ୍ରଖରେ ।
ବାଟେ ପୁଂସ ପରି ଏମାନଙ୍କ କ୍ରିୟା,
ଏମାନେ ଅଟନ୍ତି କ୍ଷଣପୀରତିୟା ।
ମଧୁ ସରିଗଲେ ସରିଯାଏ ପ୍ରୀତି,
ଧିକ ଏମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥପର ନୀତି !
ନାନା ସୁଗାୟକ ପକ୍ଷି–କଳ ଗୀତ,
କରେ ନିର୍ଝରର ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ତୋ ଚିତ୍ତ ।
ସୁଷ୍ପଗନ୍ଧେ ତୋଟା ଉଠୁଛି ମହକ,
ବସନ୍ତର ସେହୁ ନିତ୍ୟ ନିବାସ କି ?
ଅମର–ବାଞ୍ଛିତ ସ୍ଥାନ ସେହୁ ଭବେ,
ତେଣୁ ପୁଷ୍ଟ ସଦା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବିଭବେ ।
ପ୍ରବେଶିଲେ ସେହି ନିକାଞ୍ଚନ ବନେ,
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସ୍ୱଭାବ ପୂରିଉଠେ ମନେ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟର କଲୁଷ–କଳଙ୍କିତ ଭାବ,
କ୍ଷଣକାଳ ପାଇଁ ଲଭେ ତିରୋଭାବ ।
ସ୍ରଷ୍ଟା–ସୃଷ୍ଟି–ତତ୍ତ୍ୱେ ଚେତା ଯାଏ ବୁଡି
ମହାତତ୍ତ୍ୱ ଧ୍ୟାନେ ସତ୍ତା ଯାଏ ହୁଡି ।
ମହାଭାବେ ମନ ବୁଡିଣ ସର୍ବଥା,
ଭୁଲିଯାଏ ଚେତେ ସ୍ୱର୍ଗମର୍ତ୍ତ୍ୟ କଥା ।

ସ୍ତବ ସ୍ତବ ଶେଷେ ହୋଇ ଅବସନ୍ନ,
କଣ୍ଠ ନ ପାଇଣ ବାହୁଡେ ବଦନ ।
ଯେଉଁ ଅନନ୍ତଙ୍କ ଅନନ୍ତ ମହିମା,
ବଳଯାଏ ହର ବ୍ରହ୍ମା ଶକ୍ତି ସୀମା,
କ୍ଷୁଦ୍ର ନର ଶକ୍ତି ସେ ମହିମା ତତ୍ତ୍ୱ,
କେଉଁପରି ଅବା ହେବ ଅବଗତ !
ମହାସମୁଦ୍ରର ଜଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ଝରି,
ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଗର୍ଭେ ଧରିବ କିପରି ?
ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କିରଣ,
ମୁଣ୍ଡପରେ ଉଠି କଲେକ ବର୍ଷଣ ।
ଘୋଟିଲା ଚୌଦିଗେ ନାନା ବଲ୍ଲୀଶିଖା,
କିଗେ କିଗେ ଦେଖା ଦେଲ ମରୀଚିକା ।
ଭୁଲଉଛି ସେହୁ ମୃଗେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ,
ଭୁଲାଏ ଯେସନ ମାୟା ମନୋମୃଗେ ।
ପର୍ବତସଣାରୀ ଜନ୍ତୁ ଦଳ ଦଳ,
ଜଳାଶୟେ ଯାନ୍ତି ପିଇବାକୁ ଜଳ ।
ସଜରିଭ କରି–ଯୂଥେ ଯୂଥନାଥ,
ସ୍ଫୁରିତରେ ଯେନ ଟେକି ଦୀର୍ଘ ଦାନ୍ତ ।
ପର୍ବତ ଶିଖରୁ ଆସନ୍ତି ଓହ୍ଲାଇ,
କାନ ବିଣି ଥୋଡ ହଲଇ ହଲଇ ।
ସମେଳେ ସଭଲେ ଜଳ ପିଇ ସାରି,
ପକାଇଲେ କ୍ଷଣେ ଅରଣ୍ୟ ବଦାରି ।
ଓଲଟ କଦଳୀ–ବୃକ୍ଷେ ତାଙ୍କ କରେ,
ଦିଅନ୍ତି ଉପମା ତୋବଦନକରେ,
ଏଣୁ ଅବା ଆନ ଗଜେ ଛାଡି ଆଗେ—
କରନ୍ତି ନିପାତ ତାହାକୁ ବସ୍ୱଗେ ।
ସ୍ଥୂଳ ଖାଇ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି ନିଃଶଙ୍କେ, *
ଗ୍ଲଲନ୍ତି ଚୌପାଶୁଁ ବେଢ଼ିଣ ଶାବକେ ।
ଖାଦ୍ୟାଖାରେ ଯହୁଁ ହୋଇଯାନ୍ତି ଛନ୍ଦା,
ଲଗିଯାଏ ତହୁଁ ବରଜଙ୍କ ନିନ୍ଦା ।
କେ ପଳାଏ, କେହି ଗୋଡ଼ାଏ ପଛରେ,
କେହି ଅବା ପଥ ଭୁଲିଯାଇ ଶଙ୍କେ ।

* ହସ୍ତୀର ଶୁଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଆର୍ଦ୍ର କରନ୍ତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେଖ ହସ୍ତୀଯୂଥ କୂଳେ ଶୁଣ୍ଡେ ଶୁଣ୍ଡେ,
କରନ୍ତି ତାଡ଼ନ କେତେ ମୁଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡେ ।
ହେରି ତାଙ୍କ ଲୀଳା ଆସେ ଏସନ
ବାଳ-ମାନେ କିବା ଶିଖୁଛନ୍ତି ରଣ ?
ଖେଳରୁ ନିବର୍ତ୍ତି କେତେ ବା ବତ୍ସନ,
ଧାଇଁ ଯାଇ ପାନ କରେ ମାତୃସ୍ତନ୍ୟ ।
ଜଳ ପିଇ ଆସି ତାହିଁ ମୃଗଦଳେ,
ପାଗୁଳି କରନ୍ତି ଶୋଇ ଗଛତଳେ ।
କେବେ ଯଦି ବ୍ୟାଘ୍ର ଆସିଣ ସେଠାକୁ,
ଝାମ୍ପି ପଡ଼ି ମାରି ପକାଏ ଗୋଟାକୁ,
ଭୟେ ଆନ ମୃଗେ ଯାଆନ୍ତି ପଳାଇ,
ଦୂରୁ ଚାହିଁ ଥାନ୍ତି ଝାଡ଼ରେ ଥାଇ ।
ପ୍ରବଳର ଏବେ ଘୋର ଅତ୍ୟାଚାର,
କି କରି ପାରଇ ଦୁର୍ବଳ ତାହାର ।
କଳାପ-ମଣ୍ଡିତ-କଳାପି-କଳାପ,
ଶବ୍ଦେ ପରସ୍ପରେ କରନ୍ତି ଆଳାପ ।
ଉଡ଼ିଯାଉଛନ୍ତି ବନାନ୍ତରେ ବକ,
ଅକାଳେ ଆକାଶେ ସୃଜି ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ।
ବୃକ୍ଷାଗ୍ରେ କୁରରୀ ବସି ଦୁଃଖ ଚିତ୍ତେ,
ମହାଶୋକେ ଗାଏ ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ ଗୀତେ ।
ପତ୍ର ଅନ୍ତରାଳେ ଲୁଚାଇଛି ମୁଖ,
ଖଣ୍ଡିବାକୁ କେହି ନାହିଁ କି ତା ଦୁଃଖ ?
ଏକାନ୍ତରେ ବସି କରଇ ରୋଦନ,
ଦୁଃଖୀ ପକ୍ଷେ ପ୍ରିୟ ସିନା ନିକାଞ୍ଚନ ।
ତୋହରି ପରି ଦୁଃଖୀ ମୁହିଁ ଲୋ କୁରରି !
ଝୁରୁଅଛି ଦୁଃଖେ ଦିବସ ଶର୍ବରୀ ।
ନିଦାରୁଣ ଦୁଃଖେ ହୋଇଣ ଯନ୍ତ୍ରିତ,
ହେଲାଣି ମୋ ଦେହ ପାଷାଣେ ପିଷ୍ଟିତ ।
ରୋଗରେ ଶରୀର ପଡ଼ୁଅଛି ଲୁଟି,
ତା ଉପରେ ଭବ ଦେଖାଏ ଭ୍ରୂକୁଟି ।
ମହୀରେ ମୋ ଜନ୍ମ କଷ୍ଟ ଭୋଗ ପାଇଁ
ଜନ୍ମଭୂମି ଋଣ କିଛି ଶୁଝି ନାହିଁ ।

ଦୁଃଖେ ଝୁରି ଝୁରି ସାରିଲି ଆୟୁଷ,
ମାତୃଭୂମିର ମୁଁ ଅଲୋଡ଼ା ପାଉଁଶ ।
ସ୍ଵଦେଶକୁ ଗାଳି ଦେଉଅଛି ଭାର,
ସାଧି ନାହିଁ କେବେ କଣ ଉପକାର ।
ଏହି ଦୁଃଖାନଳ ଦହୁଛି ସଘନେ
ମନର ବାସନା ରହିଗଲା ମନେ ।
ଯେତେ ଦିନ ଯାଏ ଥିବ ଏ ସଂସାରେ,
ଯାପିବ ସମସ୍ତ ଶୁଷ୍କ ହାହାକାରେ ।
କର୍ମଫଳ କଷ୍ଟେ ଭୁଞ୍ଜିବ ସର୍ବଥା,
ବିଧିର ବିଧାନ ନୋହିବ ଅନ୍ୟଥା ।
  ମେଘର ଆବାସ ତୁହି ମେଘାସନ,
ତୋ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଶୃଙ୍ଗ ଭ୍ରମର ଆସନ ।
ରୂପଗୁଣ ଦେନି ଏକଇ ଆଧାରେ
ପ୍ରାୟଶଃ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଅଟଇ ସଂସାରେ;
ଭୁଲିଣ ସେମାନେ ଚିର ବିସମ୍ବାଦ,
ଅର୍ଚ୍ଚିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଉଭୟେ ତୋ ପାଦ ।
ପ୍ରଣିଧି ତୋହର ବାରିବାହଦଳ,
ବାୟୁ-ବାହନରେ ଭ୍ରମି ନଭସ୍ତଳ,
କିଅନ୍ତି କି ତୋତେ ଗମ୍ଭୀର ନିନାଦ—
ଛଳେ, ଜଗତର ଯାବତ ସମ୍ବାଦ ।
ତୋର ନିୟୋଜନେ ତୋର କନ୍ୟାଗଣ,
କରୁଛନ୍ତି ସଦା ଧରଣୀ ପାଳନ ।
ସାଳନ୍ଦୀ ତଟିନୀ ତୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠା କନ୍ୟା,
ଶୁଭଗୁଣ-ଧନେ ଧରଣୀରେ ଧନ୍ୟା ।
ଲୁଟିଲେ ଗଲେ ତା ସ୍ଵଚ୍ଛ ଜଳଧାର,
ଧରିକଣ୍ଠେ କି ସେ ଶୁଭ୍ର-ହୀର-ହାର ।
ପାନ କଲେ ତହୁଁ ଅଞ୍ଜୁଳାଏ ବାରି,
ଆଜନ୍ମ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ପଥଧାରୀ ।
ଗଲଜୋଡ଼ ନଦୀ ୧ ପୁଣି କର୍ଣ୍ଣିଆଳୀ, ୨
ଦେନିଏ ଅଟନ୍ତି ଯାର ପ୍ରିୟ ଆଳୀ,
ମହା ପୁଷ୍ଟିକର ଯାର ସୁଧା ନୀର,
ସଞ୍ଚାରେ ମାନବ ଶରୀରେ ରୁଧିର,

୧।୨—ସାଳନ୍ଦୀର ଉପନଦୀଦ୍ଵୟ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପରଶି ଯାହାର ସଲିଳ-କଣିକା,
ପ୍ରସବେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ନୀରସ-ମୃତ୍ତିକା,
ମହାପାପହାରୀ ହେତେ ମହାତୀର୍ଥ,
ଯାର ଗର୍ଭେ ତୀରେ ଅଛି ବସ୍ତିତ,
ସେହି ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକା ସାଳନ୍ଦୀ ତଟିନୀ,
ଭଦ୍ରାକୂଳେଶ୍ୱରୀ କଲନାଦିନୀ,
ଅଟଇ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ରୂପ ଅବତାର,
ଦୂରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯଥା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଗାର ।
ମହାଶାଳବନୁ ଜାତ ସେହି ନଦୀ,
ବୋଲାଉଛନ୍ତି ତେଣୁ ନାମରେ ସାଳନ୍ଦୀ ।
ସୁଭଦ୍ରା-ଗୃହ ତା ଘୋର ତମିସ୍ରତ,
ଦୁଷାନ୍ତ ପକ୍ଷୀଏ ପଶିବାକୁ ଭୀତ ।
ପିତୃଗୃହେ ଥିଲି ଅତି ସଙ୍କୁଚିତେ,
ଏବେ ତା ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ଗୀତେ ।
ଦାନର ପସର ମେଲିଛନ୍ତି ସନ୍ତତ,
ନିଃସ୍ୱାର୍ଥର ସିନା ଦାନ ଚିରବ୍ରତ,
କରୁଅଛି ଗତ କାଳ ଗତ ପ୍ରାୟେ,
ପଛଆଡ଼େ ଅରେ ଫେରି ନ ଅନାଏଁ ।
ଜଣାଇଦିଏ କି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇ,
"ଯେ ଯାଏ, ସେ ଯାଏ ଆଉ ଫେରେ ନାହିଁ ।"
ସାଳନ୍ଦୀମା ତୋର ଅଟଇ ଗଇସ,
ଖରସ୍ରୋତସ୍ୱିନୀ ଅତଳ ଗଭୀର ।
ଅସାରକୁ ସାରକରଣେ ସୁପଟୁ,
ଧୋଇ ଘେନି ଯାଇ ତୋ ଦେହରୁ ପଟୁ,
ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନେ ଦେଉଅଛୁ ଢାଳି,
ଭକ୍ତିଭୂମି * କ୍ଷେତ କରୁଁ ଶସ୍ୟଶାଳୀ ।
କଲହଂସୀ ନାଚି ପର ପ୍ରାନ୍ତରେ,
କଳ କଳ ନାଦେ ଚଳଇ ସୁଖରେ ।
ହୋଇଣ ସମୃଦ୍ଧ ସଲିଳ-ସମ୍ପଦେ,
କରେ ସୁପ୍ଲାବିତ ନାନା ଜନପଦେ ।
ତେବେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ନାଶେ ଧନପ୍ରାଣ,
କାହିଁକି ଖେଳରେ ପ୍ରକାଶେ ଗୁମାନ ।

ଏହି ପଣ ତେବେ ନରକୁଳାଙ୍ଗାର,
ସମ୍ପଦେ କରନ୍ତି ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର ।
ପରସ୍ୱ ହରଣ ପର ପ୍ରାଣନାଶ—
ଆଦି ମହାପାପେ ନ କରନ୍ତି ତ୍ରାସ ।
ଆଉ ଆନ କଥା ମହାପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାଣ,
କରନ୍ତି ସେମାନେ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ ।
କ୍ଷଣିକ ସମ୍ପଦ-ନିଶା ଘୋରେ ଧର୍ମେ,
ଭୁଲିଯାଇ ବୁଡ଼ିଥାଆନ୍ତି ଅକର୍ମେ ।
ପାଷାଣେ ପିହିତ ଆପଣା ଜୀବନେ—
ମଣନ୍ତି ନିରତ ଜାଗ୍ରତ ସ୍ୱପନେ ।
ଦୁର୍ନିବାର ପାପ ଲାଲସା ସତତ,
ଥାଏ ସଦା ତାଙ୍କ ହୃଦୟେ ଜାଗ୍ରତ ।
କାଳ ତାହାଙ୍କର ଏ ଭାବ ନିରେଖି,
ହସୁଥାଏ ପ୍ରାଣ-ପଞ୍ଜିକାକୁ ଦେଖି ।
ପଳେ ପଳେ ତହୁଁ ଚିରି ପ୍ରତିଦିନ,
କରୁଥାଏ ପାଞ୍ଜି କ୍ରମେ ପତ୍ରହୀନ ।
ସରିଲେ ସକଳ ପତ୍ର ପଞ୍ଜିକାରୁ,
ହୁକୁମ ଆସିବ ମହାଦରବାରୁ ।
ନାହିଁ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟାୟ ଅନୀତି,
ଅଥବା ପାର୍ଥିବ ଅଣ୍ଟାଶୋଷା ରୀତି ।
ସେହିଠାରେ ହେବ ଦୁଷ୍କର୍ମ ବିଚାର,
ସରିଯିବ ସବୁ ଦ୍ୱେଷ ଅତ୍ୟାଚାର ।
ନାହାନ୍ତି ସେଠାରେ ମୋକ୍ତାର ଓକିଲ,
ସେହି ବିଚାରର ନ ହେବ ଅପିଲ ।
କ୍ଷଣିକ ସମ୍ପଦ ପାଇ ଲୋ ତଟିନି !
କପାଇଁ ହେଉ ତୁ ଏଡ଼େ ଉନ୍ମାଦିନୀ ।
ପଥାପଥ ଭେଦ ଜ୍ଞାନ ତୋର ନାହିଁ,
ପରିଣାମ ଦଶା ନ ଭାବୁ କପାଇଁ ?
ଦୁଇ ଦିନ ପାଇଁ ତୋର ଏ ସମ୍ପଦ,
ଆସୁଛି ନିଦାଘ ଘଟିବ ବିପଦ ।
ଛାୟାକୁ ମଣୁଛୁ କପାଇଁ ସ୍ୱରୂପ
ଶୁଷ୍କ ଖାଲେ ମଣୁ ବାରିପୂର୍ଣ୍ଣ କୂପ ।

* ମୟୂରଭଞ୍ଜ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅନିତ୍ୟ ସଂସାରେ ସକଳ ଅସ୍ଥିର
ସୁଖସମ୍ପଦାଦି କାନ୍ତି ନୁହେଁ ଚିର ।
ସୁଖ ମଣୁ ଯାକୁ ଫୁଲ୍ଲରଣ କାୟା,
ସେ ସିନା ଦୁଃଖର ବିଭୀଷଣ ଛାୟା ।
ସୁଖ ବୋଲି ଯାକୁ ଦେଖୁ ଚିରକାଳ,
ଦୁଃଖପିଣ୍ଡର ସେ ସିନା ସୁଖ-ଖୋଳ ।
ଖୋଳ ଛାଡିଗଲେ ସରିଯିବ ସୁଖ,
ରହିଯିବ ଯେଉଁ ଦୁଃଖକୁ ସେ ଦୁଃଖ ।
କାହିଁ ଲେ ଜଟିଳ ! ପଡ଼ି ବୃଥା ଭ୍ରମେ,
ନିନ୍ଦୁଥିଲ ସିନା ତୋର ସାଧୁକର୍ମେ ।
ପ୍ଲାବନେ ତୋହର ଅଶେଷ ମଙ୍ଗଳ—
ହୁଏ ବଢ଼େ ତହୁଁ ବସୁମତୀ ବଳ ।
ମହାଜନ ଦଣ୍ଡ କଠୋର ଆଘାତ
କାନ୍ତୁ ପରିଣାମେ କରେ ସୁଖ ଜାତ ।
ମହାଜନ ଦଣ୍ଡ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଅମର,
ହୀନ ପୁରସ୍କାର ମହା ଭୟଙ୍କର ।
   ମେଘାସନ ! ତୋର ନୀଳ ରୁଦ୍ର ତନୁ
ଆନ କ୍ଷୁଦ୍ରଭାବେ ତଡ଼ିଦେଇ ମନୁ
ଉପୁଜାଏ ପ୍ରୀତି ଅପାର୍ଥିବ-ଭକ୍ତି;
ତେଣୁ ତୋର ସ୍ତବେ ବଳଇ ଆସକ୍ତି ।
କେତେ ରୂପେ ଶୋଭୁ କାମରୂପୀ ଗିରି,
ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ରଜନୀରେ ଧରୁ ବୃତ୍ତ ଶିଖି ।
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ ତୋ ଦେହେ ଦାବାନଳ ହସେ
ବାଡ଼ବ ଯେସନ ସିନ୍ଧୁ ନୀରୋରସେ ।
ଦୂରୁ ଦେଖି ତାହା ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁକୁଳ,
ପଳାନ୍ତି ଜୀବନ ଆତଙ୍କେ ଆକୁଳ ।
ଠାବେ ଠାବେ ଲାଗି ବେନ୍ଦୁ ଜାଠେ ନିଆଁ,
ଭୁଇଁଚମ୍ପା ୧ ପ୍ରାୟେ ଦିଶେ ବାହାରିଆ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଫୁଲ ସୃଜି ଆକାଶରେ,
ଚଉପାଶେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏ ଶରେ ।
ଉତ୍ସବେ ମାତିଣ ବନ୍ୟ ଦେବତାଏ,
କରନ୍ତି ରୋଷଣି ଅବା ଠାଏଁ ଠାଏଁ ।

ବଂଶବନେ ନିଆଁ ଲାଗି ଜଳଉଠେ,
ନଳୀ ପ୍ରାୟେ ତାର ଗଣ୍ଠିମାନ ଫୁଟେ ।
ତହୁଁ ନିଆଁ ଯାଏ ଆକାଶେ ଛୁଟିକି,
ହାଉଈ ବାଣ କା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଉଠୁଛି କି ?
ସେ ଆଲୋକ ରକ୍ତ-ପଟେ ପ୍ରତିଫଳି,
ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦିଆର ୨ ଶୋଭାଦିଏ ଦଳି ।
ବଢ଼ୁଛି କି ଧସି ଆକାଶକୁ ଧବ,
ଲାଗିଅଛି ତାଙ୍କ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ।
ପୁରୋହିତ ତହିଁ ଧୀର ସମୀରଣ,
ସୁ ସୁ ଶବ୍ଦେ କରେ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ।
ଅନଳେ ଅନିଳ ଢ଼ାଳେ ପୁଷ୍ପସ୍ତୋମ,
ବରବଧୂଙ୍କର କି ସେ ଲାଜା-ହୋମ ?
ଚଡ଼ଚଡ଼ ଶବ୍ଦେ ପୋଡ଼ିଯାଏ ବନ,
ଲାଗେ ଜଗଦ୍ୱାସ୍ପ ଅବା ଅଗଣନ ।
ନାନା ନିଶାଚର ପଶୁପକ୍ଷୀ ସ୍ୱରେ,
ମୁଖରି ଉଠଇ ବନ ଥରେ ଥରେ ।
ସେ ରବେ ଦିଗନ୍ତ ପଡ଼ୁଛି ଉଚ୍ଛୁଳି,
ବିବାହର କି ସେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ?
କୁସୁମ-ଭୂଷଣ ଧରି ନୂଆ ନୂଆ,
ଉଛି କି ପାଦପେ ଦେବେ ମୁହଁ ଚୁହଁ ।।
ଚରିଆସେ ଅଗ୍ନି ପୋଡ଼ି ପୋଡ଼ି ବନ,
ବହ୍ନି ଆସୁଛି କି ତରଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ?
ଅବା ନୀଳମେଘେ ସ୍ଥିର ସୌଦାମିନୀ,
ଶୋଭୁଛି କି ଉଗ୍ରହାଟକରୂପିଣୀ ?
ନିଶୀଥେ ତୋ ଦେହୁ ଉଠେ ଘନ ଘନ;
ଘୋର ବିଭୀଷିକା—ଗମ୍ଭୀର ଗର୍ଜନ ।
ଦନ୍ତାବଳ ଦନ୍ତାବଳ ହୋଇ କ୍ରୁଦ୍ଧ,
କରନ୍ତି ଦୁର୍ଦ୍ଦମ୍ୟ ବିଭୀଷଣ ଯୁଦ୍ଧ ।
ଦନ୍ତ ସଂଘର୍ଷଣେ ଝଡ଼ି ଅଗ୍ନିକଣ,
ପ୍ରଖର ଗତିରେ ଜଳଉଠେ ବଣ ।
ଉଠେ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ରୁଦ୍ରରଣରଙ୍ଗ,
ପ୍ରଳୟେ ଯେସନ ଘନ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ।

୧—ତୁଟି ନାମକ ଜାତିବିଶେଷ । ୨—ଦୀପକ

ପ୍ରତେ ହୁଏ ଗଲା ଲଙ୍ଘି ତୋ ଶିଖର,
ଅଥବା ଫାଟିଗଲା ଶତଧା ଅମ୍ବର ।
ଗର୍ଜେ ତାହିଁ ଦେଖି ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳେ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ,
ବେନି ଶବ୍ଦ ମିଶି ହୁଏ ସୁପୃଥୁଳ ।
ତମେ ବଂନସ୍ତମ୍ଭ ହୋଇ ଥରହର,
ଝଡ଼ିପଡ଼େ ଭୟେ ପାଦପୁ ପତର ।
ଛିଣ୍ଡିଯାଏ ଜୀବ ଜୀବନ-ନାଟିକା,
ଶୁଖିଯାଏ ଦେହୁଁ ରୁଧିର-କଣିକା ।
ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତାରୀ ନୀଳକାନ୍ତ ବନ,
ତା ମଧ୍ୟେ ବିରାଜୁ ତୁହି ମେଘାସନ !
ସମୁଦ୍ର ସଲିଳ-ଶଯ୍ୟାରେ ମାଧବ,
କରନ୍ତି କି ଯୋଗ-ନିଦ୍ରା ଅନୁଭବ ?
ଚୂଡ଼ା ପରେ ଚୂଡ଼ା ସଜଇ କୂଟରେ,
ଅନନ୍ତ ଫଣା କି ଅନନ୍ତଙ୍କ ଶିରେ ?
ପଦପ୍ରାନ୍ତେ ବସି ପ୍ରଭାତୀ-ଅଙ୍ଗନା,
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରାୟେ କରେ ଚରଣ ଅର୍ଚ୍ଚନା ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଥାଇ ଘନ କରେ ଘୋର ରବ,
ନାଭି-ପଦ୍ମେ ବ୍ରହ୍ମା କରନ୍ତି କି ସ୍ତବ ?
ଏସନ ପ୍ରଭାତ, ଧନ୍ୟ ତୋ ସୁଷମା,
ସର୍ବାଂଶରେ ଧରୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଉପମା ।
ଗୁହାମୁଖେ ଗିରି କି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରବୃତ୍ତ,
ବୁଝି ନୋହେ ତାହା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେବାରୁ ।
ମାତୃଭାଷା ମୋର ତ୍ରଣା ସୁଧାକଣା
ଲାଗଇ ମଧୁର ମୋ କାନକୁ ସିନା !
ଆନ ଭାଷା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ,
ସୁଧା ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ସରି ହେବ କାହିଁ !
ନାହିଁ ଏଣୁ ଆନ ଭାଷାରେ ମୋ ଆଶା,
ପୋଷିଅଛି ମୋତେ ମୋର ମାତୃଭାଷା ।
ମାତା ସମ ସେହୁ ଅଟେ ପୂଜନୀୟା,
ଛାଡ଼ି ତାକୁ ଆନେ ପୂଜିବି ମୁଁ କାହିଁ ?
ଭବେ ସ୍ନେହମୟୀ ଜନନୀ ଯେପରି,
ଶତ ମାଉସୀ କି ହେବ ତାର ସରି ?

ତୋ ମାତୃଭାଷାରେ କହୁ ତୁହି କଥା,
ଧନ୍ୟ ତୋର ମାତୃଭାଷାର ମମତା !
ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଆଦର ସମ୍ମାନ,
ରଖିଛୁ ଅଟଳ ତୁହି ସାନୁମାନ !
ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଯେ ରଖେ ମମତା,
ନର ନୁହେଁ ସେହୁ,—ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତା ।
ମାତା, ମାତୃଭାଷା, ମାତୃଭୂମି ତିନି,
ସ୍ୱର୍ଗୁ ଗରୀୟସୀ ଗୌରବଦାୟିନୀ ।
ରଖେ ତାଙ୍କ ପଦେ ଧ୍ୟାନ ଯେ ସୁମତି,
ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ସେହୁ, ତା ପଦେ ପ୍ରଣତି ।
ମାତୃଭାଷା ସେବି ଭକ୍ତିବୀରବର,
ହୋଇଛନ୍ତି ସିନା ଉତ୍କଳେ ଅମର !
ବୀଣାପାଣି-ପ୍ରିୟ ଭକ୍ତକବି ରବି,
ଜଗନ୍ନାଥ ବଳରାମ ଭକ୍ତକବି,
ଦେଖାଇଣ ଆସ୍ଥା ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି,
ଯାଇଛନ୍ତି ଧନ୍ୟ କରି ବସୁମତୀ ।
ତାହାଙ୍କ ସୁଚିର-କୁଶଳା ଲେଖନୀ,
କାବ୍ୟୋପାଦାନର ସୁବିସ୍ତୃତ ଖଣି ।
ଚନ୍ଦ୍ରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲ ସାହିତ୍ୟ ପଟାଳୁ,
ଅଙ୍କି ତହିଁ ନାନା ଚିତ୍ରଭୂଷା ଛଟାଳୁ ।
ସେ ଅପୂର୍ବ ଦୀପ୍ତ ଚିତ୍ରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଚୟ,
କରୁଛି ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରେ ଆଲୋମୟ ।
କି କୌଶଳେ ହୋଇଅଛି ଚନ୍ଦ୍ରାଙ୍କନ,
ନୁହେଁ ପୁରାତନ, ସର୍ବଦା ନୂତନ ।
ଧନ୍ୟ ଗିରି. ତୋର ମାତୃଭାଷା ଭକ୍ତି,
ତାହା ବିନୁ ଆନେ ନାହିଁ ତୋ ଆସକ୍ତି ।
ଧ୍ୟାନ ମୂର୍ତ୍ତି ତୋର ଶୂନ୍ୟ ଆଧିବ୍ୟାଧି,
ତେବେ କିନ୍ତୁ ତାର ହେଲାଣି ସମାଧି ।
ପାର୍ଥିବେ ଆସକ୍ତ ନାହିଁ ତାର ମନ,
କରୁଛି ସେ ଦିବ୍ୟ-ଧାମେ ବିଚରଣ ।
ମୁନିବେଶ ଯେଣୁ ମୁନି ବ୍ୟବହାର,
ନିତ୍ୟ ବ୍ରତ ତୋର ପର ଉପକାର ।

ମେଘାସନ ! ତୋର ନାନା ଦୃଶ୍ୟ-ଚୟ,
ଦେଖି ନେତ୍ର ମୋର ହେଲା ସୁପବିତ୍ର ।
ସ୍ଥଳେ ଜଳସ୍ତମ୍ଭ ତୋ ଦେହେଁ ପ୍ରପାତ,
ଶତହସ୍ତ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱୁଁ ହୁଏ ନିମ୍ନେ ପାତ ।
ଲମ୍ବିତ ହୀରକ-ସ୍ତମ୍ଭ ବା ଗୋଟାଏ,
ଝଲିବାକୁ ପୃଥ୍ୱୀ-ବ୍ୟାସ ଗଲଯାଏ ।
ରବିକର ସ୍ପର୍ଶି ସେ ସ୍ତମ୍ଭର ଜଳ,
ସୃଜେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଅବିକଳ ।
ତୋଳା ହେବ ତହିଁ ବିଆସ ତୋହର,
ସେଥିପାଇଁ ଅବା ଆଗୁଁ ଧରାଧର,
ନାନା ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ରତନନିର୍ମିତ,
ଶୁଭ୍ରସ୍ତମ୍ଭ ଏକ ହେଉଛି ପ୍ରୋଥିତ ।
ସଜଳ ସରସୀ ରହି ଠାଏ ଠାଏ,
ଶୋଭାପାଏ ତୋର ଦିବ୍ୟ ବକ୍ଷପ୍ରାନ୍ତେ ।
ପାତାଳର କି ସେ ସ୍ଫଟିକ କବାଟ,
କିମ୍ବା ଶୁଖୁଅଛି ନୀଳମେଘୀ ପାଟ ।
ହଂସ କାରଣ୍ଡବକୁଳ ପଙ୍‌କ୍ତି ଧରି,
ବୁଲୁଛନ୍ତି ସୁଖେ ଚୌପାଶେ ସନ୍ତରି ।
ସେ ନୀଳ ହୃଦରେ ରହିଛି କି ଭଳି
ବୃନ୍ତ-କାନ୍ତିଯୁକ୍ତ ସବୁ ଫୁଲ ଧଳି ।
ସରସୀ ଭୂଷଣ ସରସୀଜ ଫୁଲ,
ସରେ ଫୁଟି ଶୋଭା ପ୍ରକାଶେ ଅତୁଳ ।
ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ ପାତ୍ରେ ହୋଇଛି କି ଥୁଆ,
ପଦ୍ମରାଗେ ଗଢ଼ା ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ ।
ସିନ୍ଦୂର ଘେନନ୍ତେ ବନଦେବୀଗଣ,
ଏ ସୁରମ୍ୟ ସ୍ଥଳେ ମଣି ନିକାଞ୍ଚନ ।
ସାନ ସାନ ମୀନେ କରି କୁଆବୁଆ,
ସରେ ବୁଡ଼ି ପାଣି ଘାଣ୍ଟେ ପାଣିକୁଆ ।
ଥଣ୍ଟେ ମାଛ ଧରି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ,
ସ୍ୱଡ ସ୍ୱଡ ଉଡ଼ିଯାଉଛି ଗାଙ୍ଗୋଇ ।
ଜଳପାନ ଆଶେ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁଗଣ,
ଚଉପାଶୁଁ କଲେ ଉଚ୍ଚାରେ ବେଷ୍ଟନ ।

ମାନସେ ଯେସନ ହୃଷ୍ଟ ଋଷ୍ୟଦଳେ,
ଅବସ୍ଥିଅଛନ୍ତି ଚୌପାଶ୍ୱ ପ୍ରବଳେ ।
ହୃଷ୍ଟ ଜନ୍ତୁକୁଳ ଯେ ଭାଳେ ବାହାରି,
ସରୋବରେ ଯାନ୍ତି ପିଇବାକୁ ବାରି,
ଲୁଚନ୍ତି ସେକାଳେ ଆନ ଜନ୍ତୁଚୟ,
କ୍ଷିପ୍ର ଜନ୍ତୁଶୂନ୍ୟ ହୁଏ ଜଳାଶୟ ।
ହୁଙ୍କାରେ ଯେଠାରେ କରନ୍ତି ବିବାଦ,
ପଡ଼େ ନାହିଁ ତହିଁ ସଜ୍ଜନର ପାଦ ।
ମେଘାସନ ! ତୋର ବୈରାଗ୍ୟ ସଂଯମ,
ଅଟଇ ଆଦର୍ଶ ପୁଣି ଅନୁପମ ।
କେତେ ସ୍ୱାଦୁଫଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୋ ଭଣ୍ଡାର,
ନ କରୁ ଗୋଟାଏ ତହିଁରୁ ଆହାର ।
ନାନା ପୁଷ୍ପେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୋହର ତୋଟାଏ,
ନ କରୁ କେବେ ତୁ ଆଘ୍ରାଣ ଗୋଟାଏ ।
ପଣ ପଣ ହସ୍ତୀ ଅଛନ୍ତି ତୋ ଘରେ,
କେବେ ନ ଆରୋହୁ ତାହାଙ୍କ ଉପରେ ।
ସମଭାବେ ସହୁ ଖରା ବର୍ଷା ଶୀତ,
ଦୁଃଖରେ ନ ହୁଏ ଅଧୀର ତୋ ଚିତ୍ତ ।
ସୁଖେ ସେହିପରି ନ ପ୍ରକାଶୁ ଦମ,
ଧନ୍ୟ ! ଶତ ଧନ୍ୟ !! ତୋହର ସଂଯମ ।
ସଂସାର ମଧ୍ୟ ତୁ ନୋହୁ ଅନୁରାଗୀ,
ମହାମନା ଯେଣୁ ତେଣୁ ମହାତ୍ୟାଗୀ ।
ସଂଯମୀ ଯେପରି ବୈରାଗୀ ସେପରି,
ଭବେ ତୋର ସରି କିଏ ରେ ଶିଖରି !
ବସିଛୁ ସର୍ବଦା ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ ଧ୍ୟାନେ,
ନାହିଁ ତୋ ଆସକ୍ତି ତାଙ୍କ ବିନା ଆନେ ।
ଜାଣୁ ତୁ ଏ ମାୟା ସଂସାରର ତଥ୍ୟ,
ସବୁ ମିଥ୍ୟା, ସେହି ସତ୍ୟମୟ ସତ୍ୟ ।
ରଖିଅଛୁ ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପଦେ ଲୟ,
ଧନ୍ୟ ତୋ ହୃଦୟ ଜ୍ଞାନାଲୋକମୟ ।
ଶୈଳେନ୍ଦ୍ର ! ତୋହର ବହୁଗିରି ଘାଟି,
ନିରେଖି ସଭୟେ ହୃଦ ପଡ଼େ ଫାଟି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତେଣୁ ପାର୍ଶ୍ୱେ ଗିରି–ଶୃଙ୍ଗ–ଭୃଗୁମାନ,
ମଧ୍ୟରେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ବ୍ୟବଧାନ ।
ତୁଟ୍ଟ ଲମ୍ବମାନ ନାଳ ପରି ଦିଶେ,
ପାପ–କଣ୍ଟା–ବନେ ଧର୍ମ୍ମ–ଦାଣ୍ଡ କି ସେ ।
ପ୍ରତ୍ୟୂଷ, ପ୍ରଦୋଷ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟେ,
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଶ୍ୱାପଦନିଚୟେ,
ହୁଅଇ ଅଗମ୍ୟ ଅତି ଭୟଙ୍କର,
ଶୋଷିନେଉଥାଏ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ପଥିକର ।
ବନ୍ୟ ଜାନ୍ତ ଚର୍ହି ହେବା ୧ ହାତେ ଧରି,
ଗମନ୍ତି ନଶାରେ ଭୟ ପରିହରି ।
ପଥେ ଠାବେ ଠାବେ ବସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପତଦୀ ୨
ଦିଶେ ଭୟଙ୍କର ଅତି ବଢ଼ି ପଡ଼ି ।
ସଙ୍କଟ ସେ ପଥେ ଥିବାରୁ ଆଗ୍ଭାଡ଼ି,
ଧରିଛୁ କି "ଗିରି-ସଙ୍କଟ" ଉପାଧି ।
ଧର୍ମପଥ ପରି ନୁହେଁ ସେ ସୁଗମ୍ୟ,
ତେବେ ଶାନ୍ତ ପାନ୍ଥେ ପ୍ରସ୍ତର ବୈଷମ୍ୟ ।
ବୁଝିଲି ଏବେ ମୁଁ ତୁଟିଗଲା ଭ୍ରାନ୍ତି,
ସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ନାହିଁ ଶାନ୍ତି ।
   ମେଘାସନ ! ତୋର ତଥ୍ୟ ଅତି ଗୂଢ଼,
ପ୍ରସ୍ତର ନୋହୁ ତୁ, ଅଟୁ ରତ୍ନକୂଟ ।
କନ–ତେବେ ସିନା ଆସ୍ୱାଦୁ ପ୍ରସ୍ତର ,
ମାତ୍ର ତୁ ବିବିଧ ରତ୍ନ ରୂପାନ୍ତର ।
ତୋଠାରୁ ଆକାଶେ ମସ୍ତକ ଉନ୍ନତ,
ବହୁ ଦୂରବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ଅବଗତ ।
କିମ୍ବା ତହୁଁଅଛୁ ସ୍ୱର୍ଗର ବସତି,
ଅଥବା ନକ୍ଷତ୍ର ଛନ୍ଦ ଗତିଗତି ।
ବହୁଦୂର ଯାଏଁ ଯାଏ ତୋର ଦୃଷ୍ଟି,
ଦେଖୁ ନିତି ନିତି ନବ ନବ ସୃଷ୍ଟି ।
ତଳ–ବନ୍ଧୁର୍‌ତା ତୋ ନେତେ ସମାନ,
ତାହିଁ ବଡ଼ ସାନ ଆତ୍ମପର ଜ୍ଞାନ ।
ମହାଜନ ହୃଦେ ଇତର ବିଶେଷ,
ହୀନ ଭାବ ସ୍ଥାନ ପାଏ ନାହିଁ ଲେଶ ।
ଦେଖନ୍ତି ସେମାନେ ସର୍ବେ ଏକାକାର,
ମଣନ୍ତି ସକଳେ ନିଜ ପରିବାର ।
   ତୋ ଚଉଳ ଚୂଡ଼ାନକର ରେ ଗିରି,
ପ୍ରକାଶୁଅଛନ୍ତି ଆନ ଆନ ଶିରୀ ।
ନମନମ୍ର ଶିଳା ରହି ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ,
ଶୋଭେ କେଉଁ ଶୃଙ୍ଗ ଦେଉଳ ରୂପରେ ।
କାହାର ଆକାର ମେହେରବ ପ୍ରାୟେ,
ତ୍ରିକୋଣାକୃତିରେ କେହି ଶୋଭାପାଏ ।
କେହି ଦୁର୍ଗ୍ରେହ ଅତି ଗଢ଼ାଣିଆ,
କାଟିଦେଲା ପ୍ରାୟେ ହୋଇଅଛି ଠିଆ ।
କେହି ଲଗାଲଗି କେହି ଛଡ଼ାଛଡ଼ି,
ଯାଇଛି କେ ଉଚେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରେ ବଢ଼ି ।
ରହି ନତଭାବେ କେବଣ ଚୂଡ଼ାଏ,
ଶୋଭେ ଷଣ୍ଢ ଶୃଙ୍ଗ ଗୁଳ୍ମହିଁଲ ପରାଏ ।
କାହା ପ୍ରତି ଘନ ବହି ଅନୁରାଗ,
ମସ୍ତକେ ପିନ୍ଧାଇଦିଏ ଶୁଭ୍ର ପାଗ ।
ଦିଶେ ମେଘତୋଳେ ବିଦ୍ୟୁତ ସଞ୍ଚରି,
ଜଡ଼ିତ ସେ ପାଗେ ଯଥା ସୁନାଜରି ।
କେଉଁ ଚୂଡ଼ା ଦିଶେ ଭକ୍ଷ୍ୟ କି ଆକୃତି,
ଧରିଛି କେହି ବା ଘୋଟକର ମୂର୍ତ୍ତି ।
ମାଳ ମାଳ ଶାଳ ପିଆଳ ମେଖଳେ,
ନତ କେହି ଫୁଲେ କେହି ଅବା ଫଳେ ।
କାହିଁ ଅବା ପୁଷ୍ପ–ସ୍ତବକିନୀ ଲତା,
ଇଚ୍ଛାବର ବରି ପ୍ରକାଶି ମମତା,
କରିଛି ପାଦପେ ଦୃଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ,
ସମର୍ପିଦେଇ ତା ପାଦେ ପ୍ରାଣମନ ।
କାହିଁ ମଖମଲି ୩ ଧରଣ ତୋରଙ୍ଗ,
ବିସ୍ତାରି ଲହକା ସ୍ଥୂଳ ଦୀର୍ଘ ତଙ୍ଗ,

୧—ଶାଳତୋଳନିର୍ମିତ ମସାଲ । ୨—ଗଜ ଉଚ୍ଚସ୍ତମ୍ଭ ବନ । ୩—ଲତାବିଶେଷ

ବୃକ୍ଷୁଁ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରେ କରନ୍ତି ଗମନ,
ସୃଜି ଠାବେ ଠାବେ ସୁଗୁମ୍ଫ ତୋରଣ ।
ଲୁଭନ୍ତି ଗଣ୍ଡ, ଶଉଗ, ଘାସିଆ,
ସମ୍ବଳ କେବଳ ହସ୍ତରେ ଝାଙ୍ଗିଆ ।
ଶାଳ ବାହୁଙ୍ଗୀରେ ମାଉଁସ ପୁଟଳ,
ବନ୍ଧା ହୋଇ ସ୍କନ୍ଧେ ଝୁଲଇ ଓହଳ ।
ବାଘକୁ ତାଙ୍କର ନାହିଁ ଟିକେ ଡର,
କିଙ୍କର ତାଙ୍କର ଶ୍ୱାପଦନିକର ।
କେ ତହିଁ ମୃଗୟାଲବ୍ଧ ମାଂସ ପୋଡ଼ି,
ଖାଏ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଲଣ୍ଟିକରେ ଫୋଡ଼ି ।
ବାଟେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ନାନା ଜାତି କୋଳି,
ଭିଲ-ବଧୂଗଣ ଖାଉଛନ୍ତି ତୋଳି ।
କାଠ ଭୃଙ୍ଗ ଭୃଙ୍ଗ ବନ୍ୟ-ବାମାଦଳ,
ତୋଳି ନାନାଫୁଲ ମଣ୍ଡନ୍ତି କୁନ୍ତଳ ।
ଗୁଞ୍ଜି, ଗରଗଡ଼େ ସରଳା ଅବଳା,
ମାଳା ରଚି ତହିଁ ମଣ୍ଡୁଛନ୍ତି ଗଳା ।
ସାତ ପାଞ୍ଚ ବାଳେ ତହିଁ ହୋଇ ମେଳ,
ଖେଳନ୍ତି ହରଷେ ଗଛବାଉ ଖେଳ ।
କୋଇଲି ସ୍ୱଭାରେ ୧ ତହିଁ ଶିଶୁଗଣ,
ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥି, ତହିଁ ରଚି ଆଭରଣ,
ମଣ୍ଡନ୍ତି ସର୍ବରେ କଟି, କଣ୍ଠ, କର,
ଜନମୋହିନୀ ଶକ୍ତି ଧନ୍ୟ କୁସୁମର ।
ଭବେ ସର୍ବପ୍ରିୟ କେ ଅଛି ତା ତୁଲେ,
ସର୍ବନ ଆଦର ଲଭେ ଗୁଣ-ମୂଲେ ।
ଯେ ମୋହି ପାରଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ,
ଅଟେ ସିନା ତାର ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ ।
ଗିରିପାଦେ ବନ୍ୟ-ଜାତି ପର୍ଣ୍ଣ ପଲ୍ଲୀ,
ଦୂରୁ ଦିଶେ ଚିତ୍ରାହେଲା ପ୍ରାୟେ ଖଲି ୨ ।
ଶାଳଆ, ଭୂମିକ, ଡୋଲି, ଗୁଞ୍ଜା, ଗଣ୍ଡେ,
ମାରୁଛନ୍ତି ଭୁଇଁ-ପଲ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ।

ମାଣ୍ଡିଛି ବଡ଼ିକେ ପତ୍ର-ଗୁଳେ ଗୁଞ୍ଜି,
ଆଶ୍ରୟଇ ବୃକ୍ଷ ଯଥା ଲତାକୁଞ୍ଜ ।
ଧନ ସମ୍ପଦରେ ଶୂନ୍ୟ ସେ କୁଡ଼ିଆ
ହାଣ୍ଡି ହାଣ୍ଡି ଖାଇ ବସିଛି ହାଣ୍ଡିଆ ।୩
ବନ ଯେ ତାଙ୍କର ଖାଦ୍ୟର ଭଣ୍ଡାର,
ଆନ ଧନରତ୍ନେ କେଉଁ ଲୋଡ଼ା ତାର ?
ପୂରନ୍ତି ଉଦର ଅରଣ୍ୟେ ବିଚରି,
ନ ଜାଣନ୍ତି ତେଣୁ ସଞ୍ଚୟ ଉପରି ।
ନିତି ନିତି ଆଣି ନିତି ନିତି ଖାନ୍ତି,
ଭୁଞ୍ଜିନ୍ତି ନିର୍ଭୟେ ସଦା ସୁଖଶାନ୍ତି ।
ଧନହୀନ ହେଲୁ ସେଜାତି ସରଳ,
ଛୁଏଁ ନାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଆପଦୋପଦ୍ରବ ।
ଅର୍ଥ ଏକା ସିନା ଅନର୍ଥର ମୂଳ,
ଯହିଁ ଅର୍ଥ ତହିଁ ସବୁ ଦୁଃଖ ଠୁଳ ।
ଯେ ବସ୍ତୁକି ସୁଖ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ନିର୍ଜନେ,
ବଞ୍ଚିତ ସେ ସୁଖୁ ଧନୀଏ ସ୍ୱପନେ ।
ଧନୀ ମନେ ଭୀତି, ଆଶଙ୍କା, ବିପତ୍ତି,
କରୁଥାଏ ସଦା ନିବନ୍ଧେ ବସତି ।
ତେଣୁ ଧନୀ ଚିତ୍ତ ସତତ ଅସ୍ଥିର,
ଧନ ତାର ଯଥା ପଦ୍ମ ପତ୍ରେ ନୀର ।
ବନ୍ୟ ଜାତି ନାରୀ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତ,
ଅଛନ୍ତି ବିବିଧ ଉତ୍ସବେ ରତ ।
ମତ୍ତ ହୋଇ କେହି ହାଣ୍ଡିଆ ପାନରେ,
ଉଲ୍ଲାସେ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ ଅନୁକରେ ।
ତହିଁ କା ତରୁଣେ ମିଳି ସାତ ଆଠ,
ଶୃଙ୍ଗ ବାଦ୍ୟ ବାଇ କରୁଥାନ୍ତି ନାଟ ।
କିଶଳୟ-ବେଶେ ରସିକା ରସିକେ,
ମାତିଛନ୍ତି ତହିଁ ମିଳି କୌତୁକିକେ ।
ମଣ୍ଡିତ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଫୁଲ, ପତ୍ର, ଡାଳେ,
ନାଚେ ନୃତ୍ୟକାଳେ ତାହା ତାଳେ ତାଳେ ।

୧—ଉଚ୍ଚୃତ ବା ବୃକ୍ଷ ଉପର ସୁଜ୍ଞାଧାର ଅଂଶ । ୨—ଶଲାକା-ସୂଚିତ ଖାଳପତ୍ର । ୩—ମଦ୍ୟବିଶେଷ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏହାଙ୍କ ଜୀବନ ସଦା ଶାନ୍ତିମୟ,
ମହାସୁଖେ ମୁହେଁ କ୍ଷେପନ୍ତି ସମୟ ।
ସରଳ ହୃଦୟ, ସରଳ ବିଶ୍ୱାସ,
ନ ପଶନ୍ତି ମିଥ୍ୟା, ପ୍ରତାରଣା ପାଶ ।
କୁହନ୍ତି, ଏକତା ସ୍ୱରୂପ ମହତ,
କରିଥାନ୍ତି ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ନିତ୍ୟବ୍ରତ ।
ଆନ ବଳ ଯେତେ ଅଛି ଭୂମଣ୍ଡଳେ,
ଏକତାର୍ ବଳ ସବୁଠାରୁ ବଳେ ।
କୁହନ୍ତି ଏ କଥା ଅସଭ୍ୟ ବଣୁଆ,
ନ କୁହନ୍ତି ହାୟ ! ସୁସଭ୍ୟ ପାଠୁଆ ।
ରବି ଅସ୍ତକାଳେ ତୋ ବିରାଟ ଛାୟା,
ବିସ୍ତାରିଣ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମହାକାୟା ।
ପ୍ରକୃତିର୍ ହାସ୍ୟ ପଦାଏ ଘୋଡ଼ାଇ,
ଆନନ୍ଦେ ଯେସନ ନିରାନନ୍ଦ ଛାଇ ।
ସାଗରୁ ସଂଜାତ ହୋଇଣ ବିଟପୀ
ଆକାରେ ସେ ସାଗେ ଯାଏ ଯଥା ଝପି ।
ତୋ ବିଶାଳ ଛାୟା ସିନା ସେହିଭଳି,
ତୋହୋଠାରୁ ଜନ୍ମି ଯାଏ ତୋତେ ବଳି ।
ତୋପରି ଜନ୍ତୁ ସେ ନୁହେଁ ଗୁଣଶାଳୀ,
ଆନ ସୌମ୍ୟ ମୁଖେ ବୋଳିଦିଏ କାଳି ।
ଯଥା ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଆଚରି କୁକାର୍ଯ୍ୟ,
ଲଗାଏ କଳଙ୍କ ସ୍ୱଦେଶେ ସମାଜେ ।
ଜଳ ସ୍ଥଳ ଛାଇ ମାଡ଼ିଯାଏ ଛାଇ,
ପଥାପଥ ଭେଦ କେହି ବାରେ ନାହିଁ ।
ସ୍ୱଧର୍ମ-ଶୃଙ୍ଖଳ-ବର୍ଜିତ ଦୁର୍ଜନ,
ଅପଥ କୁପଥ ନ ମାନି ଯେସନ,
ଆଚରି ଅକର୍ମ କୁଳେ ଯଥା ତଥା,
ପାପେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଅନ୍ତରେ ସର୍ବଥା ।
ସେହିପରି ଗିରି ! ଦିନେ ତୋର ଛାଇ,
ଯାଏ ଖରେ ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧାରେ ମିଳାଇ ।
ହାତେ ହାତେ ମିଳେ କୁକର୍ମ ଫଳ,
ଏହା ସନାତନ ନିୟମ କେବଳ ।

କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଗିରି ! ତୋ ଶୋଭାସମ୍ଭଳ
ଲେଖଣୀ ମୋହର୍ ନପାରନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣିଲ ।
ବାରିବାମୀ ଯେତେ ହେଉ ପଛେ ଶାଣ୍ଢି,
ଅଙ୍କ ସୁନାରିର୍ ହାତେ ହୁଏ ମାଟି ।
ସେହିପରି ତୁହି ମୋହାସ୍ୱ ବିଭୂତ—
ହୋଇ ହେଲୁ ସିନା କେବଳ ଅଦ୍ଭୁତ ।
ମେଘାସନ ! ତୋର ମହିମା ଅନେକ
ରଖିଅଛୁ ତୁହି ଭକ୍ତିରାଜ୍ୟ ଟେକ ।
ସରସ ତୋ ହୃଦ ଯଥା ପୟଃପେଟୀ,
ନାନାଜାତ୍ୟ ଦେଉ ଭକ୍ତିରସେ ଭେଟି ।
ଭକ୍ତିନୃପ ପୂତ ରଘୁ-ବଂଶଧାରୀ,
ଅଟନ୍ତି ରେ ଗିରି ତୋର ଅଧିକାରୀ ।
ଧରାସୁତା-ସୀତା-ହୃଦୟ-ଚନ୍ଦନ,
ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜଗତ-ବନ୍ଦନ,
ଯେଉଁ ପୂତବଂଶେ ହୋଇ ଅବତଂସ,
ଉଶ୍ୱାସିଲେ ଧରା ନାଶି ରକ୍ଷଃବଂଶ,
ସେ ମହାବଂଶରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭକ୍ତି
ମନ୍ତ୍ରୀ-ଭକ୍ତିରାଜ୍ୟ-ସର-ଫୁଲ୍ଲ-ଭଙ୍ଗି,
ଯେଉଁ ମଣ୍ଡିଛନ୍ତି ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳେ,
ନରରୂପଧାରୀ ଦେବ ସେ ଭୂତଳେ ।
ଧନେ, ମାନେ, ଜ୍ଞାନେ, ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତାରେ,
ସର୍ବ ସଦ୍ଗୁଣେ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକାଧାରେ ।
ଉତ୍କଳ ତାହାଙ୍କୁ କରିଛି ଭରସା,
ଫେଡ଼ିବେ ବୋଲି ସେ ତାହାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।
ମଣ୍ଡିଲେ ଯେ ବଂଶ ଦାତା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର,
ନୃପତି-ତାରକା ମଧ୍ୟେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ।
ରଘୁ ଦଶରଥ ସର୍ବଗୁଣାଧାର,
ଦାନେ ସଦାଶୂନ୍ୟ ଯାହାଙ୍କ ଭଣ୍ଡାର ।
ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବୀର ମହେଷ୍ୱାସ,
ବିମାତା ଆଜ୍ଞାରେ ଗଲେ ବନବାସ ।
ଭବେ ଅତୁଳିତ ସେ ବଂଶଗୌରବ,
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭକ୍ତି ସେ ବଂଶେ ଉଦ୍ଭବ—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହୋଇଛନ୍ତି ଯେଣୁ, ତେଣୁ ନିଃସଂଶୟ,
ମାତୃଭୂମି କଷ୍ଟ ଘେଞ୍ଚବେ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଜନନୀବତ୍ସଳ ସୁପୁତ୍ରେ କେବଳ,
ମାତୃମୁଖ ସିନା କରନ୍ତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।

ମେଘାସନ ! ତୁମ୍ଭ ଗିରିମାଳେ ରଜା,
ଜନ୍ତୁ ଉଦ୍ଭିଦ୍‌ରାଜ୍ୟେ ଅଛନ୍ତି ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଜା ।
ସେ ପୂତ ରାଜ୍ୟରେ ତୋହୋପରି କେହି,
ଆନ ପ୍ରଜା କରି ନ ପାରନ୍ତି ଦେଇ ।
ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରାଣୀର ସୁଖ ନିତ୍ୟ ଘେନୁ,
ଉତ୍କଳଭୂମିର ତୁ ଅଟୁ କାମଧେନୁ ।

ଶୁଣୁଥାଅ ରେ ଗିରି ! ମହାକାୟ,
ତୋହୋଠାରୁ ଏବେ ମାଗୁଛି ବିଦାୟ ।
ଯାଉଅଛି ଖାଲି ଦେହ ଘେନି କରି,
ମନଦେଶକୁ ତ ରଖିଲି ତୁ ଧରି ।
ରହିଲା ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ହୃଦୟରେ,
ତୋ ନୀରବ ଦୀକ୍ଷା ଅକ୍ଷୟ ଅକ୍ଷରେ ।
ହୃଦୟ-ଆକାଶେ ତୁଅଁ ତାର ପ୍ରାୟେ,
ଫୁଟିଥିବ ସେ ଜୀବ ଥିବାଯାଏଁ ।
ସୃଷ୍ଟିଶିବମୟ ତୋ ରୂପ ମୋହନ,
ଭୁଲୋର ନ ଯିବ ମନୁ କଦାଚନ ।
ମେଘାସନ ! ଘେନ ମୋର ଯଥାନ୍ୟାୟ
ବିନୟ ସମ୍ମାନ, ଘେନିଲି ବିଦାୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସପ୍ତରଥୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର

ଉତ୍କଳ-ଗଣ୍ଡର ଆଦ୍ୟ ଉନ୍ନତି- ବିଧାତା,
ଜନନୀର ଯୋଗ୍ୟପୁତ୍ର ହେ ଗୌରୀଶଙ୍କର !
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗଜନ୍ମା କର୍ମବୀର, ତେଣୁ
ଉତ୍କଳେ ବିଦ୍ୟାସାଗର ଅଭିଖ୍ୟା ତୁମ୍ଭର
ହୋଇଛି ସାର୍ଥକ, ଆର୍ଯ୍ୟ, ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ।
ନ ମାନି ବିପଦ ବାଧା, ନ ଗୁହିଁ ଦେହକୁ,
ଦେଇଅଛ ମନଃପ୍ରାଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଢାଳି
ଆବାଲ୍ୟ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟେ, ଦେଶ, ଜାତିହିତ ବ୍ରତେ
ଶତହସ୍ତ ତୁମ୍ଭେ, ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରପୀଡ଼ିତ
ସୁକଠୋର କଶାଘାତେ କ୍ରୂର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର,
ଜ୍ଞାନ ମନ-ବଳେ ପାର ସମୁଦ୍ର ସନ୍ତରି,
ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍ୟମ ପୁଣି କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠାର
ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ସୁଆଦର୍ଶ ତୁମ୍ଭେ, ସେ ତନହେଁ,
ପ୍ରଦାନିଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟେ ସୁଦତା ।
ସାଧିଛ, ସାଧୁଛ ବହୁ କଲ୍ୟାଣ ହେ କୃତି !
ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍କଳର, ଋଣୀ ତବ ପାଶେ ସେହୁ,
ଯେ କାଳେ ଉତ୍କଳଭାଷା, ଅସ୍ଥିଚର୍ମସାର,
ପଡ଼ି ସୁବିପୁଳା ବଙ୍ଗ-ଭାଷାର କବଳେ,
(ଭଗିନୀ ତାହାର) ଦୁଃଖେ ଭୟେ ଛାଡୁଥିଲା
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ, ଅହୋ ! ସେ ସଙ୍କଟ କାଳେ
ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାହା ତାର ସଙ୍କଟଦ୍ୱାରେ,
ଉଦ୍ଧାରିଲ ତାକୁ ସେହି ଦୁର୍ବାର ବିପଦୁ ।
ଏତିକିରେ ନୋହି କ୍ଷାନ୍ତ, ପୁଣି ସେହିଦିନୁ
ସାଧିଲ ଅକ୍ଳାନ୍ତଭାବେ ତାର ସମୁନ୍ନତି ।
କବି-ଭକ୍ତ ଲୀଳାଭୂମି ଉତ୍କଳ-ମଣ୍ଡଳେ
କେତେ କାବ୍ୟ, ଇତିହାସ, ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଆଦି
ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ, ବିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଥିଲା, କୀଟଦଂଷ୍ଟ୍ର ହୋଇ,
ସଂଗ୍ରହିଣ ତାହା ତୁମ୍ଭେ ବହୁକଷ୍ଟେ, କଲ
ଘରେ ଘରେ ସୁପ୍ରଚୁର ଉତ୍କଳ ଭୁବନେ,
ଖେଳିଲା ନବୀନ ଊର୍ମି ସେ ଦିନୁ କ୍ରମଶଃ
ବହୁକାଳ ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟ-ସାଗରେ ।
ଆର୍ଯ୍ୟ ! କି ଅଙ୍କିବ ମୁହିଁ ଗୁଣଚିତ୍ର ତବ,
ଅଙ୍କନେ ଅକ୍ଷମ ତା ମୋ ଦୁର୍ବଳ ତୂଳିକା,
ଉତ୍କଳର ଗୁରୁ ତୁମ୍ଭେ, ଶିଖାଇଲ ତାକୁ
ଉନ୍ନତିର ଆଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର, ତେଣୁ ତୁମ୍ଭପ୍ରତି
ଅଛି ମୋର ଗୁରୁତର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ,
ଭାବିଣ ଏସନ, ତବ ଶ୍ରୀକର-କମଳେ
ଅର୍ପିଲି ଏ "ସପ୍ତରଥୀ" ଭକ୍ତି-ଉପହାର,
ନୁହେଁ ତବ ଯୋଗ୍ୟ ଏହା, ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ—
ଗ୍ରହିବ ଏ ଉପାୟନ ଭକ୍ତି-ଦତ୍ତ ହେତୁ ।

ଭଦ୍ରଖ
୧୨-୧-୧୧ } ବିନୟାବନତ
ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

ସପ୍ତରଥୀ

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର

ସ୍ୱଭାବେ ଭାବୁକ ଯଥା ଚଢ଼ାଇ ବସିଲେ
ଘେନିଯାଇ ସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ ଦ୍ୱୀପଦ୍ୱୀପାନ୍ତରେ,
ସଂଗ୍ରହି ତାହାର ମୁକ୍ତା ମାଣିକ୍ୟ ପ୍ରବାଳ
ରତ୍ନ ନାନା, ମନ୍ତ୍ରେ ଆଣି ସ୍ୱଦେଶ ବିପଣୀ,
ତଥା ମାତଃ ବାଗୀଶ୍ୱରୀ, ସୁକବି-ଜନନୀ,
ବସାଇ ସେବକେ ତବ କୃପା-ତରଣୀରେ,
ଘେନ କବିତା-ସାଗରେ, କର୍ଣ୍ଣଧାରରୂପେ,
ସଂଗ୍ରହି ତାହାର ତହୁଁ ନବରତ୍ନପୁଞ୍ଜ,
ମଣ୍ଡାଅ ତହିଁ ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ-ଆପଣେ,
ନ ହେଲେହେଁ ଭୂଷଣର ମଣ୍ଡନପ୍ରଣାଳୀ
ବାସର, ନବୀନ ରତ୍ନ ଜ୍ଞାନରେ ତାହାକୁ
କରିବେ ଆଦର ସର୍ବ ଉତ୍କଳବଂଶଜେ ।
ଆସ ମାତଃ , ଗରେ ସାଙ୍ଗ କରୁଣା-ତରଣୀ
କଳ୍ପନା ସହିତେ, କିବା ସ୍ୱପ୍ନ-ବିନୋଦିନୀ,
(ତବ ପ୍ରିୟ ସହଚରୀ ସୁଚିତ୍ରକୁଶଳା)
ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରସାଦେ ବହେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ତରଙ୍ଗିଣୀ
ଦୁର୍ଗମ-କଣ୍ଟକ-ମରୁଭୂମେ, ଜଳଦାନେ,
ଧରଇ ଶ୍ମଶାନ ପୁଣି ନନ୍ଦନକାନନ
ଶୋଭା, ଫୁଟେ ତହିଁ ଶତ ପାରିଜାତ ଫୁଲ,
ଆକାଶେ ନିର୍ମିତ ପୁଣି ହୁଏ ଅଭ୍ରଭେଦୀ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ରତ୍ନଖଚିତ, ସ୍ୱପ୍ନ-ଚାରୁମୟୀ ।

ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି ପରଶ ମାତ୍ରକେ
ବାଜଇଟେ ସପ୍ତସ୍ୱରେ କବିକଣ୍ଠ-ବୀଣା,
ଘେନ ସେ ସଙ୍ଗୀକି, ମାତଃ, ବସ ଖରେ ଆସି
(ମଣିସହ ଜ୍ୟୋତିଃ, ଚନ୍ଦ୍ରସହ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପ୍ରାୟ)
କମଳ ଚାରୁଚିତ୍ରା ସମ କବି-ରସନାରେ,
ବଜାଅ ମା ବୀଣାପାଣି, ବୀଣା ନବତାନେ,
ଯାଚେ ଦାସ ଏହି ଭିକ୍ଷା, ଦିଅ କୃପା ବହି ।
ପ୍ରଣମେ ପ୍ରେମରେ ତବ ରଘୁକୁଳଚୂଡ଼ା
ରାମ-ଚନ୍ଦ୍ର ନୃପଚନ୍ଦ୍ର ! ବିଷ୍ଣୁ ଅବତାର
ତୁମ୍ଭେ, ତବ ନାମ ଭବେ ତାରକମନ୍ତ୍ରର,
କିନ୍ତୁ ଦେବ, ଶଠ ମୁହିଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ଭୂମୀପାଳେ
ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି, ପାଳେଜଜଣେ କେମନ୍ତେ ବା
ବର୍ଣ୍ଣିବି ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ପୂତ ମହତ ଆଖ୍ୟାନ,—
ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷ ଚତୁର୍ବର୍ଗପ୍ରଦ ?
ପାପୀ ତୁଷ୍ଟ ସଦା ଧର୍ମଶଢ଼ର ବିରୋଧୀ,
ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ, ତେଣୁ ସିନା ପିତାମହ,
ତୋଳିଲେ ସକ୍ଷମ ଖଣ୍ଡ ରତ୍ନାକରମୁଖେ
ଜପାଇବାକୁ ତୁମ୍ଭର ପାତକହା ନାମେ ।
ତଥାପି ହେ ଦେବ ! ଯେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ପାପି-ତ୍ରାତା,
ତେଣୁ ବାନ୍ଧିଅଛି ଆଶା, ସ୍ମରଣେ ତବ ନାମ
ପୂରିବ ଅମଳ ଜ୍ଞାନ ଏ ମୋର ମାନସେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଏ ସତେ ଆଶା,—ପ୍ରାଣର ପିପାସା,
ଏଇପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭେ ! ଅନ୍ତ କି ତାହାର !
ସ୍ୱର୍ଗତେ ଅମର ହୁଏ ତଥି ନରଦେହେ
ପ୍ରକାଶିଲ ଯେ ସଦ୍‌ଗୁଣ—ଅମର-ଧର୍ମ୍ମିର
(ଯେ ଗୁଣେ ମୋହିତ ଅହୋ ବନ୍ଧୁ ବାନରେ)
ପ୍ରତାପେ ଯେ ମହାଶିକ୍ଷା ଦିଏ ମତେ ମତେ,
ପ୍ରତାରକ ମୂର୍ତ୍ତି, ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାବକ ଏ ଦୂର ।
ଫଳ୍ଗୁ ତୁମେ ରଘୁ କୁଳ-ନନ୍ଦନ ତାନରେ
ମାନବତା ସ୍ୱ ସ୍ମୃତିରେ, ସୁଯଶଃ ସୌରଭରେ
ପରସ୍ପର ବନ୍ଧନ ଲୁଣ୍ଠନ-ସମ୍ଭବେ,
(ମଦ ମଦରେଣୁ ପୂଜ, ମଦ ଚନ୍ଦ୍ରଭୂମି) ।
ପୂର୍ବେ କରବ ତବ ଶୌର୍ଯ୍ୟର ମହିମା
ଅଭିମାନୀ ମହାପତେ, (ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭ ଯାହା)
ଜନ୍ମାନି ଯେ ଗତ, ଗତ ହୁଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଗୁହେ ।
ଦାଶରଥି ! ମହାରଥି ତୁମେ, ମହେଶ୍ୱାସ
ସଂହାର ତାଡ଼କା ଦୃଷ୍ଟା ଅମର-ଅଭେଦ୍ୟା,
ଅତୀତ-ଗୌରବେ, ନନ୍ଦିନୀ ଶାସନରେ
ନଡାଇଲ ଧର୍ମଭୂଷ କଠୋରଙ୍କ ରୂପ,
ଦୃଷ୍ଟବ୍ୟ ଯଂ ଶିଷ୍ଟଲକ୍ଷ ତୁମେ ମତେ ମନେ ।
ତୁମର ପାବନ ପାଦ ମଧୁରେ ହେ ଦେବ !
ଯହିଁରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସେତ ଅହଲ୍ୟା ଜାନେ
ପତି-ଅଭିଶାପ, ତେଜ ପାଷାଣ ଶରୀର,
ଦାଶୁ ଗାଟେ ତକ ପୂନା ପ୍ରସନ୍ନ ଦର୍ଶନେ,
ଅକ୍ଷତ ଚରଣ ତବ ଧରିଣ ମସ୍ତକେ ।
ତବେହ ମସ୍ତକେ କାର୍ଯ୍ୟ ହର-ଧନୁ-ଧନୁ
ନମୋତ-ନମ୍ର-ବାମ-ଭୂଜେ ସାନିଲ
ଚେତସ୍ୱର-ବନ୍ଦର, ଲଲ ଜାନକୀ,
(ଜନକ ଜନକ ଯାକ) ଅପଭାଗୁଣିଶ,
ତୁଷିଲେ ଓଯ ଧନୁଦେ ନ ଟାରଣ ତେଡ
ଶିବଟ-ତବଟଧାରୀ ରଟେ ମହାରଥେ,
ହର୍ଷିତେ ତୁମେ ତାହା, ଦେଖାଇଲ ଭବେ
ଅଦ୍ଭୁତ-ଶକତି ଖ୍ୟାତି ଅତୁଳ ପ୍ରତାପ ।

ଅମିତ ପ୍ରତାପୀ ବୀର ରଥୀନ୍ଦ୍ର ଭାର୍ଗବ
ପରଶୁରାମ୍ୟ, ଯେହୁ ଏକବିଂଶ ବାର
କଲେ କ୍ଷିତି ନିକ୍ଷତ୍ରିୟ, ସେହୁ ରୁଦ୍ରତେଜା,
(ବୀରେନ୍ଦ୍ର-କ୍ଷତ୍ରିୟ-ହନ୍ତା, ବୀରକୁଳଗୁରୁ)
ହୋଇଲେ ନତଶିର, ଅହୋ ତୁମର ସକାଶେ,
ନଇଁଲେ ତାଙ୍କ ଦର୍ପ ରଣେ ଛାଡ଼ି ତହୁଁ ।
ଧନ୍ୟ ତୁମେ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ଜଗଜ୍ଜୟୀ ବୀର !
ଗୁଣାଶ୍ରମ ! ଖ୍ୟାତ ତୁମେ ସକଳ ସଦ୍‌ଗୁଣେ,
ଖାଲି ନୁହଁ କେବେ ଧନ୍ୟ ସଦ୍‌ଗୁଣ ସକାଶେ,
ବର ଆଶ୍ରୟ ତୁମକୁ ଯାବତ ସୁଗୁଣେ,
ହୋଇଥିଲେ ଧନ୍ୟ, ମୋର ଅଶ୍ରେ ବଢେ ସିନା
ସ୍ୱଭାବ ଗୌରବ, ମାତ୍ର କି ହୁଏ ମୋଚନ ?
ହୋଇଥାନ୍ତି ଯେତେ ତୁମେ ତାଲି, ମାତ୍ର ଆଜ
ଗଲ ଅହୋ ବନବାସେ, ସାବତ ମାତାର
କୂଟେ, ହେଲେହେଁ କୈକେୟୀ ସର୍ବଗୁଣଯୁକ୍ତା,
ତହିଁରେ ପ୍ରବଳ ଈର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ, ତବ ପ୍ରତି
ସପତ୍ନୀ-ନନ୍ଦନ ବୋଲି, ହେଲେହେଁ ନାରୁଣୀ—
ଶିର ମଣିଦୀପ୍ତ ଯଦା, ମାତ୍ର ନୁହଇ କି
ତସ୍ମ ବଧି ସନକ୍ଷମ ଗରଳ ଆଗାର ?
ବୈଦେହୀଶ ! ଧନ୍ୟ ତବ ପିତୃବତ୍ସଳତା,
ପିତୃସତ୍ୟ ପାଳନାର୍ଥେ ତେଜି ରାଜ୍ୟଧନ,
ତୁମେ ଗଲ ବନେ, ଅହୋ ହୀନ ଯତିବେଶେ
ଭ୍ରାତା, ଜାୟାସହ, ହୋଇ ନୃପତିନନ୍ଦନ
ଭୁଞ୍ଜି ବନେ ଫଳମୂଳ, ଶୋଇ କୁଶତୃଣେ,
ନ ମଣିଲ କ୍ଳେଶ, ସେହୁ ତବୁର ସତତ
ସଦୃଢ଼ଃଶ ସମୋଦନେ, କୁ ଅଇ କି ସେହୁ
ଅସହ୍ୟଃଖେ କେତେବେଳେ କଭେହେଁ କାତର ?
ଭୂତଳେ ଅତୁଳ ତବ ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ସ ଯମ ।
ସଂଶ୍ରିତ ତୁମଠାରେ ସହସ୍ତ୍ରତା ଗୁଣେ
ସର୍ବଭୂତଧାରୀ ତବ ଶୁଶ୍ରୁ ସର୍ବସହା,
ମାତ୍ର ଦୂର୍ଗ ତମନେ ଧର ବୈଷ୍ଣବ—
ମୂର୍ତ୍ତି, ଚନ୍ଦ୍ରମଣିତାପସୀ—ବିଶ୍ୱବନ୍ଧୁ ସିନା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମହାରଥି ! ନୁହଁ ତୁମ୍ଭେ ଏକେ ମହାରଥୀ
ଖାଲି, ମହାରଥୀ ସୁଦ୍ଧା ଯାବତ ସମ୍ମୁଖେ,
ନ ଥିଲ ଆବୃତ ତବ ଶରୀର ହେ ବୀର,
ଧାତବ-କଞ୍ଚୁକେ, ସତ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ, ଧର୍ମନିଷ୍ଠେ
ବିରଚ କଞ୍ଚୁକ, ଦିବ୍ୟ, ପିନ୍ଧିଥିଲ ତହିଁ
ବରାଙ୍ଗ ତୁମ୍ଭର, ଦେବ ! ଉପଯୁକ୍ତ ସିନା
ସର୍ବଥା ଏ ଅପାର୍ଥିବ ସଜ୍ଜା, ରଘୁରଥି !
ତୁମ୍ଭ ପକ୍ଷ ସତ୍ୟବୀର, ନ୍ୟାୟବୀର, ପୁଣି
ଧର୍ମବୀର ପକ୍ଷେ; ଦୟା କ୍ଷମା ଆଦି ଯେତେ
ସୁବୃତ୍ତିନିଚୟେ, ଛାଡ଼ି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରାଘବ !
ପାରୁଥିଲେ ନାହିଁ ତିଷ୍ଠି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମାତର,
ପିଣ୍ଡକୁ ଉପେକ୍ଷି ଯଥା ସେ ପିଣ୍ଡର ଛାୟା ।
    ଅଯୋଧ୍ୟା-ନେତ୍ରାଭିରାମ ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣାରାମ
ହେ ରାମ, ସୁମରି ତବ ବନବାସ କ୍ଳେଶ
ହୁଏ ହୃଦ-ଅନ୍ତସ୍ତଳ ବିଭକ୍ତ ଶତଧା,
ଯେ ଶିର ଭୂଷିତ ଆହା କାଞ୍ଚନ କିରୀଟେ,
ସେ ଶିରେ ବାନ୍ଧିଲ ଜଟା, ପିନ୍ଧିଲ ବଲ୍କଳ
ମହାର୍ଘ ଦୁକୂଳ ତେଜି, ଯେ କର ତୁମ୍ଭର
ସତତ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲ ଧନ ବିତରଣେ,
ସେ କରେ ହେ ଦେବ, ତୁମ୍ଭେ ନିୟୋଜିଲ ବନେ
ଫଳମୂଳ ଅନ୍ୱେଷଣେ, ଉଦର ସନ୍ତୋଷେ !
ସଂସାରର ଦୁଃଖହାରୀ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରଭୋ !
ଭୁଞ୍ଜିଲ ସଂସାରେ ଆସି ଦୁର୍ବିଷହ ଦୁଃଖ,
କି ସ୍ୱପ୍ନ ଏଠାରେ ଭଲ ଛାର ମାନବର !
ବୁଝିଲି ଏ ଭବ ନୁହେ ସୁଖର ଆଳୟ,
ଅଟେ ନିଶ୍ଚେ ଏହା ଦୁଃଖ-ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳଦଳର
ଶାଶ୍ୱତ ଗହନ-ଗୁହା, ଆଉର ବିବିଧ
ଆପଦ-ଆବାସ, ଯଥା ଚନ୍ଦନ ସର୍ପର ।
ଏତେ ଦୁଃଖ ଭୁଞ୍ଜି ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ଶାନ୍ତ ଭଲେ,
ତା ଉପରେ ଘଟି ନିତ୍ୟ-ନୂତନ-ବିପଦ
ଗଜଗଣ୍ଡେ ବିସ୍ଫୋଟକ ପ୍ରାୟ, କରୁଥିଲ
ଯନ୍ତ୍ରଣା ବର୍ଦ୍ଧିତ । ବନେ ଭ୍ରାତୃ ପତ୍ନୀପ୍ରାୟ
ବିପଦ ତୁମ୍ଭର ଥିଲ ଛାୟାନୁଚର,
ମୁହୁଃ ରକ୍ଷଃ-ଆକ୍ରମଣ-ବିପଦ-ବିଭାସ,
ନ ପାରିଲ ମଗ୍ନ କରି ତବ ମନଃ-ତରୀ,
ସାହସ-କ୍ଷେପଣୀ ପୁଣି ଧୈର୍ଯ୍ୟ-କର୍ଣ୍ଣଧାରେ,
ରଖିଲ ତାହାକୁ ତୁମ୍ଭେ ସତର୍କେ ସମ୍ଭାଳି ।
ବିପଦେ ନ ମାନି ଯେହ୍ନେ ଯୁଝେ ତାହା ସହ,
ସେ ଏକା ଅପ୍ରତିଯୋଦ୍ଧା ଭବ-ରଙ୍ଗଭୂମେ ।
ବିପଦ, ଶାନ୍ତି-ଶଶୀର ରାହୁଦନ୍ତ ସତ,
ମାତ୍ର ମୁହ୍ୟମାନ ଯେହ୍ନେ ବିଷୟ ବିକାରେ,
ପୁଣି ହୋଇ ନାହିଁ ଯାର ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୋଦୟ,
ସେହି କାପୁରୁଷ ହୁଏ ବିପଦେ କାତର
କିନ୍ତୁ ଯେ ମହାପୁରୁଷ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଯୋଗେ
ଲଭିଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମପଦେ, ଶାନ୍ତି, ଲଭିଲେହେଁ
ନୁହନ୍ତି ଯେ ମୁଗ୍ଧ କିବା କ୍ଷୁବ୍ଧ, ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ
ଦୁର୍ଦ୍ଧର ବିପଦ ସୁଦ୍ଧା ମାନେ ପରାଜୟ ।
ଭ୍ରମି ନାନା ବନ, ଗିରି, କାନ୍ତାର, କନ୍ଦର,
ସେବି ନାନା ତୀର୍ଥ, ପୁଣ୍ୟ ତପସ୍ୱୀ ଆଶ୍ରମ,
ନିବସିଲ ଶେଷେ ରାମ ପଞ୍ଚବଟୀ ବନେ,
(ଯେ ବନ ଶୀତଳ ସଦା ଗୋ-ଦା ଗୋଦାବରୀ—
ପୂତ ତରଙ୍ଗ-ଅନିଳେ) ନିର୍ମାଣି ଉଟଜ,
ବନବାସ-ଅବଶେଷ କାଳକ୍ଷେପ ଆଶେ,
ନିତ୍ୟ ତହିଁ ତପିକୁଳ ଶୁଭ ସମାଗମେ,
ସତ୍ସଙ୍ଗରେ ସତ୍‌ପ୍ରସଙ୍ଗେ ରତ ଥିଲ ସୁଖେ,
କିନ୍ତୁ ଆହା ! ହେଲ ସିନା ସେ ସୁଖ ତୁମ୍ଭର
ସୀତାନାଥ ! କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ? କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଯଥା,—
ପଦ୍ମପାତ୍ର-ଲମ୍ବମାନ-ଶିଶିର-କଣିକା ।
କନ୍ଦର୍ପ-ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖି ତବ ଦୁଷ୍ଟା
କାମ-କୁମ୍ଭୀପାକ କୁଣ୍ଡେ ନିତ୍ୟ-କୁମ୍ଭୀରିଣୀ
ସୂର୍ପଣଖା, କଲ ତବ କତି କୁପ୍ରସ୍ତାବ,
ମାତ୍ର ଯେଣୁ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଏକପତ୍ନୀବ୍ରତୀ
ତୁମ୍ଭେ, ତେଣୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବେ ନୋହିଲ ସମ୍ମତ,
ତତ ତଳ ନାଦେ ସଦା କଲେ ହେଁ ଅହ୍ଲାଦେ

କଲ୍ଲୋଳିନୀକୂଳ, ତେଜି ଶୂନ୍ୟ ବାଲୁକଣା
ତୁଏଁ କି ସୃଜନ କେବେ ସଙ୍କୁଳ କାନ୍ତାର ?
ହେଲେ ମୁକ୍ତା ଗୁରୁଶୋଣେ କଣ୍ଠଗତ-ପ୍ରାଣ ।
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ପାପାଶୟର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାବାପ୍ତ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚାମୁଣ୍ଡା, (ହୋଇ ଛିନ୍ନ-କର୍ଣ୍ଣନାସା)
ଗଲା ଶରେ ଖର ପାଶେ (ଋଷି-ରକ୍ଷଃ ଚାର)
ଲୁହାଟି ବାଜନ୍ତେ । ତହୁଁ ଦର୍ପୁର-ଦର୍ପର,
ନ ପାରଣ ସହି ସ୍ୱସା ଅପମାନ, ଘେନି
ଦୂଷଣ, ତ୍ରିଶିର ସଙ୍ଗେ ସହଚରଚୟେ,
ପୁଣି ବହୁ ରକ୍ଷୋରଥୀ ରଣେ ଅପଳାୟୀ,
ଆସନ୍ତେ ସୁପ୍ରସ୍ତ, ହୋଇ, ଦେଲ ତୁମ୍ଭେ ତାର
ଜୀବନ-ପଞ୍ଜିକା ପୋଛି, ପ୍ରପଞ୍ଚ ମଧ୍ୟରୁ,
ଛେଦି ତୁମ୍ଭେ ଖର ଶରେ ଖର ଶିରେ ରାମ !
ସେହି ଅରଣ୍ୟ-ନଳନେ ରଣଦେବୀ ପଦେ
ଅର୍ପିଲ ଚଉଦ୍ଦ-ପୂଜା, ସର୍ଗ-ସଙ୍ଘ ସହ
ଉଦ୍‌ଯାପି ସେ ଜୀବ-ଯାଗ ଗଲ ଭବପାରେ ।
ଏଣିକିରେ ନୋହି କ୍ଷାନ୍ତ ଦୁରନ୍ତା ଦାନବୀ
ଚଳିଲା ରାବଣ ପାଶେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କା ମୁଖେ,
(ସାଗର-ଲହରୀ-ହାର, ରତ୍ନ-କଣ୍ଠିନୀ)
ଅନୁଜା କୁପରାମର୍ଶେ ରକ୍ଷ-କୁଳରାଜ
ନୈକଷେୟ, ପରିହରି ଛଦ୍ମଯୋଗୀ ବେଶ,
ହରିଣ ସୀତାଙ୍କୁ ତବ ଅନୁପସ୍ଥିତରେ
ଘେନିଗଲା ଶଙ୍କା ଲଭି ଲଙ୍କାଧାମେ ଦ୍ରୁତ,
ରଖିଲା ତାହାଙ୍କୁ ନେଇ ଅଶୋକ-କାନନେ
ଘେରାଇ ଚୌପାଶେ ଦୁଷ୍ଟା ଦୁର୍ମୁଖା ଦାନବୀ ।
ସୀତା ଉଦ୍ଧାରାର୍ଥେ ତୁମ୍ଭେ ସୁଗ୍ରୀବ ସଙ୍ଗତେ
ସଂସ୍ଥାପି ଧର୍ମ୍ମତଃ ମୈତ୍ରୀ, ସହାୟେ ତାହାର
ସଞ୍ଚରି ଅସଂଖ୍ୟ ଋକ୍ଷ-କପି-ବରୂଥିନୀ ?
ବାନ୍ଧି ସେତୁ ସିନ୍ଧୁବକ୍ଷେ ପାଦପ ପଥରେ
ଘେରିଲ କନକ ଲଙ୍କା ସୁହର୍ମ୍ୟମାଳିନୀ ।
ଚରାଚରବାସୀ ସିନ୍ଧୁ ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଅଜେୟ,
ଲଙ୍ଘିଲେ ଯେ ଗ୍ରାସିପାରେ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ ମାତ୍ରକେ

ବକ୍ଷେ, ଚଳଗିରି ସମ କଲ୍ଲ-କଲ୍ଲୋଳେ,
ମାନିଲା ସେ ପରାଜୟ ତୁମ୍ଭରି ପ୍ରତାପେ
ପିନ୍ଧିଲା ଦାସତ୍ୱ ହାର ସେତୁବନ୍ଧରୂପୀ
ନିଜ ଗଳେ, ମହାଭୟେ, ଧନ୍ୟ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ତବ !
  ରାମଚନ୍ଦ୍ର ! ଯେଣୁ ତୁମ୍ଭ ସ୍ୱଭାବ-ସୁଲଭ
ସତତ କୋମଳନୀତି, ତେଣୁ ପ୍ରଥମରେ
ମାଗି ପଠାଇଲ ସୀତା ରାବଣେ ସଦ୍ଭାବେ,
ମାତ୍ର କି କୋମଳେ ବଶ କେବେ ଦୁର୍ବିନୀତ
କଠୋରତା ବିନା ? ଦୁଏ ଯଥା ଦୁର୍ବୁଧି, ଅନ୍ଧ—
ବିଷବୁଦ୍ଧି ହେତୁ ତଥା ତୁମ୍ଭର ସଂପ୍ରୀତି—
ବଚନ, ହେଲା ଦୁଷ୍ଟର ଦର୍ପ-ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧକ,
ପ୍ରଦର୍ଶିଲା ଅବଜ୍ଞା ସେ ତୁମ୍ଭର ବଚନେ ।
ହେଲା ତହୁଁ ଦେନି ପକ୍ଷେ ତୁମୁଳ ସମର,
ଋକ୍ଷ ରକ୍ଷଃ କପିବୀରେ ହୋଇ ମିଶାମିଶି
କଲେ ଅତୁଳ ସଂଗ୍ରାମ, ବୀର ପଦଭରେ
ଟଳିଲା ପ୍ରାଚୀର-ପ୍ରସୂ-ଲଙ୍କା ଟଳଟଳେ
ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ, ଟଳେ ଯଥା ଜୀବଧାତ୍ରୀ ମହୀ
ଦିଗ୍ଗଜ ଶିରସ୍ଥାଳନେ ପ୍ରଳୟ ସମୟେ ।
ବଜ୍ରଦୃଢ଼-ବପୁଃ କେତେ ରକ୍ଷୋମହାରଥୀ
ସମରେ ଅମରଞ୍ଜୟ, ଗଲେ ଯମାଳୟେ
ଅକାଳେ, ଲଙ୍କେଶ ଦୋଷେ, ପ୍ରାଚୀର-ପୂରିତା
ଲଙ୍କା, ହେଲା ନମେ ବୀରଶୂନ୍ୟା, ପରିଶେଷେ
ରାମ, ତବ ଶମ୍ଭ ସମ ଶରେ ରଣସ୍ଥଳେ
ଲଭିଲା ଅଭଙ୍ଗ ନିଦ୍ରା ପୌଲସ୍ତ୍ୟ ରାବଣ ।
ରାଜା କର ତହୁଁ ତୁମ୍ଭେ ସାଧୁ ବିଭୀଷଣେ
(ଧର୍ମ୍ମେ ଏକତାନମନ ଧର୍ମ୍ମରକ୍ଷାବ୍ରତୀ)
ସିନ୍ଧୁ-ବକ୍ଷ କଉସ୍ତୁଭ ଲଙ୍କା କଟକରେ,
ବାହୁଡ଼ିଲ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଜାନକୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ,
ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗରେ, ବସି ପୁଷ୍ପକ ବିମାନେ,
ଶାସିଲ ଧର୍ମ୍ମତଃ ଧାତ୍ରୀ ହୋଇ ଧରଣୀଶ ।
ତବ ସୁଶାସନେ ରାମ ! ନ ଥିଲା ରାଜ୍ୟରେ
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ଅଶାନ୍ତି, ରୋଗ, ଶୋକ, ଅବସାଦ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅକାଳମରଣ ଆଦି ଉଗ୍ର ଉପଦ୍ରବ ।
ଥିଲେ ପ୍ରଜା ସଦାସୁଖୀ ସ୍ୱଧର୍ମନିରତ
ତୁମ୍ଭ ପରି, ରାଜା ସିନା ଏକା, ପ୍ରଜାକୁଳ
ମହତ ଆଦର୍ଶ, ସେଣୁ ଚଳିବେ ଯେ ପଥେ,
ସେହି ପଥ ପ୍ରଜାଙ୍କର ହେବ ଅନୁସୃତ,
"ରାଜା ଅନୁଗତ ଧର୍ମ" ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଶାବକ ! ତବ ସୁପାଳନେ ଏହି
ଭାରତ-ଅବନୀ, ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତି-ସୁଖେ
ଭୂ-ସ୍ୱର୍ଗ ଆଖ୍ୟା ସାର୍ଥ କରିଥିଲା ଧନୀ ।
ଧର୍ମରକ୍ଷା ବ୍ରତେ ତୁମ୍ଭେ ଧର୍ମର ଦାୟାଦ,
ତେଣୁ ଜାୟମନୋବାଦ୍ୟେ ପାଳୁଥିଲ ସଦା
ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ସୃଷ୍ଟ ଧର୍ମେ, ଲୋକଶିକ୍ଷା ପାଇଁ,
ହେଲେ ମୂଢ଼ ଭିତ୍ତିହୀନ ଅଳୀକ ପ୍ରବାଦ,
ତଥାପି ତା ଘୋଷାବହ, ସେଥିଯୋଗୁଁ ସିନା
ଜଣ ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦେ ତେଜିଲ ଜାନକୀ,
(ସୁସ୍ତୁଚରିତା ତବ ହୃଦୟ-ବନ୍ଦିତା)
ଜନାଦୋଷେ, ପଞ୍ଚ ମାସ ଗର୍ଭବାସ କାଳେ ।
ସତ୍ୟ ରକ୍ଷା ଅର୍ଥେ ପରେ ବର୍ଜିଲ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ,
ପ୍ରାଣର ସୋଦର ଭାଇ,—ଚିରଦାସ ତବ ।
ସତ୍ୟ-ଧର୍ମ-ମର୍ମ ତୁମ୍ଭେ ଯଥା ପରିଜ୍ଞାତ,
ତଥା ପରିଜ୍ଞାତ ସୁଦ୍ଧା ଥିଲ ଦାଶରଥି !
ସମ୍ମାନର ମୂଲ୍ୟ, ତହୁଁ ପ୍ରଦାନ ସମ୍ମାନ
ଅପରେ, ଆଦର୍ଶ ଥିଲ ତାହା ତାହାଠାରୁ,
ସମ୍ମାନ ହିଁ ଯୋଗ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ସିନା ସମ୍ମାନର ?
ଭକ୍ତିସଦ୍ଗୁଣ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରେମ ଅପେକ୍ଷିତ !
ଥିଲ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ ପାଶେ ଭକ୍ତିରେ କଦାପି
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଣ୍ଡାଳ ଭେଦ, ହୋଇ ଭକ୍ତିବଶ,
ଆଲିଙ୍ଗନ-କଲ, ତୁମ୍ଭେ ଗୁହକ ଚଣ୍ଡାଳେ,
ଶବରୀ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ପୁଣି ଭୁଞ୍ଜିଲ ସାଗ୍ରହେ ।
ଅତୀବ ପବିତ୍ର ଭକ୍ତି, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସମ୍ପଦ,
ନୁହେଁ ଅପବିତ୍ର ତାହା ଇତର ପରଶେ,
ବରଂ ପରଶେ ତାର, ହୁଏ ନିଷ୍କଳୁଷ
ଇତର-ଅଧମ ଜନ, ଆଇଁଷ ହାଣ୍ଡିରେ,
ରଖିଲେ ଜାହ୍ନବୀ ଜଳ ହୁଏ କି ଅପୂତ ?
ପ୍ରତ୍ୟୁତ ସେ ହାଣ୍ଡି ହୁଏ ପବିତ୍ର, ପୂଜିତ ।
ସୁପତ୍ନୀ ବିଚ୍ଛେଦେ, ହୃଦେ ସୌଭ୍ରାତ୍ର ବିରହେ,
ଭୁଞ୍ଜିଲ ବୈଦେହୀପତି ! ଦାରୁଣ କଷଣ
ଜୀବନ-ସାୟାହ୍ନେ, ଥିଲ ଉପବିଷ୍ଟ ସିନା
ରାଜାସନେ, ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ହୃଦ-ସିଂହାସନେ
ଜଳୁଥିଲେ ରାଜପଣ ବିଷାଦ-ଯନ୍ତ୍ରଣା ।
ଦୁଃଖ-ଘୂର୍ଣ୍ଣ-ଦଂଷ୍ଟ୍ର ସିନା ଉଦେ ଦେହ-ତନ୍ତୁ,
ମଞ୍ଜରୀ ତାହାର ଚନ୍ଦ୍ରା, ବାହୁରେ ବହିଁରେ
ଚତ୍ର-ଚଞ୍ଚଳ-ବାନର, ଘୋଟରେ ତାହାର
ନିବସେ ତୃଷ୍ଣା-ପନ୍ନଗୀ, ପୁଣି ସେ ପାଦପେ
ଅହଙ୍କାରରୂପୀ ଗୃଧ୍ର, ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରେଷ-କାକ,
ନିଖିଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରୂପୀ ବିହଙ୍ଗମଚୟ,
ନିର୍ମାଣି କୁଳାୟ, ତହିଁ କରନ୍ତି ବାସ,—
ଆଜନ୍ମ ସେ ତରୁ ସଦା ଶୁଭାଶୁଭଫଳେ,
ଥିବାରୁ ବେଷ୍ଟିତ ସେହୁ ନିବଡ଼ ବେଷ୍ଟନେ
ବାସନା-ଲତାଜାଳେ, ଉଚ୍ଛେଦ ତାହାର
ଦୁଃସାଧ୍ୟ, ଦୁଃସାଧ୍ୟ ଯଥା ସିନ୍ଧୁ ସନ୍ତରଣ ।
ଜାଣି ଏହା, ନ ତେଜୁଣୁ ତୁମ୍ଭକୁ ସେ ଦେବ,
ଇଚ୍ଛିଲ ତାହାକୁ ତୁମ୍ଭେ ତେଜିବାକୁ ପ୍ରେମ !
ତହୁଁ ପୁତ୍ରେ ଅର୍ପି ରାଜ୍ୟ ଯଥାବ୍ୟବହାରେ,
ଭ୍ରାତୃମେଳେ ଧ୍ୱଂସି ତନୁ ସରଯୂ-ସଲିଳେ
ଗଲ ନିଜ ପ୍ରିୟଧାମେ—ବୈକୁଣ୍ଠ ଭୁବନେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ

ଲକ୍ଷ୍ମଣ

ହେଲ ମୁଁ ପବିତ୍ର ଦେବ ସୌମିତ୍ରି ଲକ୍ଷ୍ମଣ !
ଉଚ୍ଚାରଣ ତବ ନାମ, କଳୁଷନାଶନ,
ତୁମ୍ଭ ପରି ଏକନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତୃ-ଉପାସକ
କାହାନ୍ତି ଆଉ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ, ଥିବେ ସ୍ୱର୍ଗେ ବୋଲି
କେମନ୍ତେ କହିବ ଅବା ? ଯେଣୁ ସାର ଯାହା
ସ୍ୱର୍ଗେ, ତାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏ ଧରଣୀ-ମଣ୍ଡଳେ,
ପାରିଜାତ, ଐରାବତ, କୌସ୍ତୁଭ, ଅମୃତ,
ଚନ୍ଦ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଦି ଯାହା ସ୍ୱର୍ଗେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ,
ନୁହେଁ କି ତା ଏ ଉକ୍ତିର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ?
ଅତଏବ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଯା ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ,
ହେବ ଅବା କାହିଁ ତାହା ତ୍ରିଦିବେ ସୁଲଭ ?
ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି-ତପୋବନେ ଊର୍ମିଳାବିଳାସୀ,
ନିଶ୍ଚୟ ଅଟ ହେ ତୁମ୍ଭେ ତାପସ-ସତ୍ତମ ।
କଠୋର ସାଧନା ତବ ଅନିର୍ବଚନୀୟ,
ବର୍ଣ୍ଣିବେ ଅକ୍ଷମ ତାହା ଜିହ୍ୱା-ସାରସ୍ୱତ ।
ଅନ୍ନମୟ ପିଣ୍ଡ ଧରି ଚୌଦବର୍ଷ କାଳ
କଟାଇଣ ଅନଶନେ ପୁଣି ଅଶୟନେ,
ନ ମଣିଲ କ୍ଳେଶ ଲେଶ, ତରୁଣ ବୟସେ
ତୁମ୍ଭ ପରି ସୁ ସଂଯମୀ କିଏ ରାମାନୁଜ ?
ଦେହ ଭେଦେ ଭିନ୍ନ ସିନା ତୁମ୍ଭେ, ରାବଣାରି,
ମାତ୍ର ପ୍ରାଣେ ଏକ, ଯଥା ଏକଇ ମୃଣାଳେ
ଫୁଟିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଯୁଗ୍ମ ଅମଳ-ନଳିନ,
କିମ୍ବା ଏକ ବୃନ୍ତୀବର ବେନି ଛାଞ୍ଚେ ଫଳ ।
ଅବା ରାମ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦେବର
କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଦକ୍ଷହସ୍ତ, ତୁମ୍ଭେ ଦକ୍ଷେତର,
ସୁଖେ, ଦୁଃଖେ, ରୋଗେ, ଶୋକେ,
ସଙ୍କଟେ, ପ୍ରମାଦେ
ଥିଲ ଭ୍ରାତୃସଙ୍ଗୀ ପୁଣି ସମଭାଗୀ ସଦା,
ଯେମନ୍ତ ତୁମ୍ଭର ଜନ୍ମ ରାମ-ସେବାପାଇଁ,
ଜନ୍ମିଥିଲେ ରାମ ତାହା ସାଧନ ସକାଶେ,
ସଦା ଏହି ଭାବ ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ହୃଦେ ବହି ।
ତୁମ୍ଭେ ବଳ, ରାମ ଶକ୍ତି ଦୁଷ୍ଟଦମନର ।
ଧାର୍ମିକତା ବିବେକିତା ପୁଣି ସୁଶୀଳତା
ଏ ତିନିହେଁ, ତୁମ୍ଭ ଦେହେ ବାସ, ପରିଚ୍ଛଦ
ପୁଣି ଦିବ୍ୟ ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମରେ,
ଅତୁଳ ଶୂରତ୍ୱ ବକ୍ଷେ ଦେଦୀପ୍ୟ ପଦକ ।
ଏହା ସିନା ଯୋଗ୍ୟଭୂଷା ହେ ସୌଭ୍ରାତୃବର,
ତୁମ୍ଭ ପରି ରାଜର୍ଷି-କ୍ଷତ୍ରିୟ-ବାଞ୍ଛିତ,
ଆନ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅଳଙ୍କାର ଭାରମାତ୍ର ସାର ।
ସର୍ବ ସୁଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ,
କାମଞ୍ଜୟ, କାମଞ୍ଜୟ ଯଥା ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ,
ଯେଣୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା, ତେଣୁ ଅକ୍ରୋଧୀ ସତତ,
ଅନୀତି ଦମନେ ମାତ୍ର ପ୍ରକାଶ କପଟ—
କ୍ରୋଧ, ତାହା ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ସାଧୁର ଲକ୍ଷଣ ।
ନ ଜାଣି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କାମ ସ୍ୱଭାବ ତାପସ,
ପ୍ରୟୋଗିଲା ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ସୂର୍ପଣଖା-ଶର,
ମାତ୍ର ନ ବାଜୁଣୁ ତୁମ୍ଭ ଦେହେ ସେ ସାୟକ,
ପ୍ରତିବାଣେ ବିକଳାଙ୍ଗ କଲ ତାକୁ ଖରେ ।
ରମଣୀ କାମର ସିନା ଅମୋଘ ଆୟୁଧ,
ସେ ଆୟୁଧ ଯୋଗେ ସେହୁ ତିନି ଭୁବନରେ
ଉଡ଼ାଏ ବିଜୟ-ବାନା, କିନ୍ତୁ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ !
ନ ପାରିଲା ବଶ କରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତହିଁରେ,
ବ୍ୟର୍ଥ ମନୋରଥେ ଦୁଷ୍ଟା ଗଲା ଅପସରି ।
ସୁରଥି ! ଶୂରତ୍ୱ ତବ ବିଶ୍ୱତ୍ରାସପ୍ରଦ,
ଅସୁର-ଶୂର-ଶେଖର, ଅସୁର-ଭରସା,
ଶକ୍ରେ ଜିଣି ବହିଲା ଯେ ଶକ୍ରଞ୍ଜୟ ନାମ,
ସେହି ମେଘନାଦେ, ସୁର-ନାଗ-ନର-ତ୍ରାସ,
ବଧି ତୁମ୍ଭେ ଶୂର-ସିଂହ, ଅର୍ଜ୍ଜିଲ ଅକ୍ଷୟ—

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୀର୍ତ୍ତି, ହେଲ ମୁଖ୍ୟ ଯାହା ଜାନକୀ ଉଦ୍ଧାରେ,
ଜନକ-ଜାମାତା ତବ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତାଙ୍କର।
ପୁନର୍ ନିଧନେ ବହୁ ଯୁଦ୍ଧର ଶେଷ
ବୀରକୁଳ-ଧୂମକେତୁ ବୀରେଶ ରାବଣ,
ଆକ୍ରମିଲ୍ ଭୀମବେଗେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସମରେ
ରକ୍ଷଃ ଅନୀକିନୀ ସହ; ଘେରିଲେ ରାକ୍ଷସ—
ସେନା, ଶତ ବେଢ଼ କରି ବଜ୍ରବେଷ୍ଟନରେ
ଚୌପାଶ୍ୱୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ, ଗର୍ଜି ଭୀମବୀରନାଦେ,
ଗଣି ଗଣି ବାଣ ଆସି ପଶିଲ୍ ଶରୀରେ
ବଲ୍ମୀକେ ଭୁଜଙ୍ଗ ପ୍ରାୟ; ମାତ୍ର ନୋହି ଭୀତ
ତୁମ୍ଭେ ତହିଁ, କଲ ଯୁଦ୍ଧ ସାହସେ ନିର୍ଭର।
ଯଥା ମୃଗପତି ପଡ଼ି ମୃଗୟୁ ବେଷ୍ଟନେ
ବନେ, ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ନାନା ଅସ୍ତ୍ରେ ପ୍ରହାରିତ
ଚୌପାଶ୍ୱୁଁ, ନ ହୁଏ ଭୀତ କମ୍ପା ବିଚଳିତ,
ଯେଣୁ ସେହୁ ପଶୁରାଜା ମହାସତ୍ତ୍ୱବର,
ନ କରି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ତେଣୁ ସେ ମହାମାରଣେ,
କମ୍ପା ନ କରି ଅରିକି, କରେ ରକ୍ତ-ପ୍ଳୁତ
ତାକୁ, ବିଦାରି ତା ବକ୍ଷ, ତୀକ୍ଷ୍ଣଦନ୍ତ ନଖେ,
ତଥା ହେ ବୀରେନ୍ଦ୍ର ! ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରକାଶି ବିକ୍ରମ
ସଂହାରିଲ୍ ଶତ୍ରୁତମ୍ଭୁ, କରବାଳ ତବ,
(ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ-ଦଳନ-ଦକ୍ଷ, ରକ୍ଷଃ-କୁଳ-କାଳ)
ବହାଇଲା ରଣସ୍ଥଳେ କୀଲାଲ-ସରିତ।
ଅମାନୁଷୀ ପରାକ୍ରମ ଦେଖିଣ ତୁମ୍ଭର,
ବହୁଯୁଦ୍ଧେ ସୁପ୍ରବୀଣ ବହୁଯୁଦ୍ଧଜୟୀ—
ଦଶାନନ୍, ପ୍ରଶଂସିଲା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବିସ୍ତର,
ଘୁଞ୍ଚିଲା ତା କାଳବ୍ୟାଳେ ପାଳରଙ୍କ, ଭ୍ରମ;
ଆତ୍ମରିକ୍ତହୀନ ଯିବା ଥିଲା ପୌଲସ୍ତ୍ୟେୟ,
ମାତ୍ର ସେ ବିଚୁର୍ହୀନ ନ ଥିଲା କଦାଚ;
ଓଗଣ୍ଡୂକ, ଶମ୍ବୂକାଳୟ ହେଲେହେଁ ସରସୀ,
କୁହିଲ କି ସେହୁ ପୁଣି ସରସୀଜ-ବାସ ?
ପରମ ବିପକ୍ଷ ମୁଖେ ରଟେ ଯା ପ୍ରଶଂସା,
ସେ ଏତା ପ୍ରକୃତ ବୀର ପ୍ରକୃତ ଯଶସ୍ୱୀ,
ପ୍ରକଷ୍ଟ ଶତ୍ରୁ ଭାସନ୍ତେ ଯେ ପ୍ରକେ ସୁଗୁଣ,
କୁହେ ସେହୁ ଶତ୍ରୁ, ଅଟେ ମିତ୍ର, ଶତ୍ରୁରୂପୀ।
ଅତଃ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ! ଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ରେ ଘଟିଥିଲା
ଶତ୍ରୁତା ତୁମ୍ଭର, ତୁମ୍ଭେ ଭାଗ୍ୟବାନ ରଥି !
ଜାଣିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରକ୍ଷଃ ସମରେ ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ
ଫିଙ୍ଗିଲା ଅମୋଘ ଶକ୍ତି, ଯମଦଣ୍ଡ ସମ,
କରିପାରେ ଯେ ଶକତି ଅକାଳେ ପ୍ରଳୟ
ସୃଷ୍ଟି, ସମଷ୍ଟି ଯେ ସର୍ବ ଅମର ଶକ୍ତିର,
ସେ ମହାଶକ୍ତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ପାରି ନିଧନ
ମୋହ ମାତ୍ର ଜାତ କଲା କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ମଣ !
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଶକ୍ତିଧର ଶକ୍ତିଧରୋପମ !
 ଶୁଭଗୁଣ-ବିଚକ୍ଷଣ ହେ ଶୂର ଲକ୍ଷ୍ମଣ !
ଅଦ୍ଭୁତ ବିସ୍ମୟୋତ୍ପାଦୀ ଶୂରତ୍ୱ ତୁମ୍ଭର,
ଆକ୍ରମିଲ୍ ଯେବେ ଆସି ବୀର ଅତିକାୟ
(ଅତି ଭୀମ କାୟା ଯାର) ରାମ ମହାତମ୍ଭୁ
ଦେଖି ତାର ମହାକାୟା, ତେଜି ରଣମାୟା
ପଳାଇଲେ ଇତସ୍ତତଃ ଋକ୍ଷକପିବୀରେ
ମହା ଅସ୍ତ୍ରବ୍ୟସ୍ତେ, ଭୟେ, ନ ଚାହିଁ ପଛକୁ।
ଅତୁଳ ପ୍ରତାପୀ ରକ୍ଷଃ, ଭୁବନ-ବିଜୟୀ,
ଥାଉ ଆନ, ଦେଖି ଯାର ବିଭୀଷଣ କାୟା
ହୁଅନ୍ତି ଅମରବୃନ୍ଦ ଆତଙ୍କେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ,
ଚିର ରଣଜୟୀ ସେହି ଦୁର୍ବାର ବର୍ବୂରେ
ବଧିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତୁମ୍ଭେ ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ମାର୍ଗଣେ,
ଉପାର୍ଜ୍ଜିଲ ବୀରକୀର୍ତ୍ତି ଚିର ଦୀପ୍ତିଶୀଳା।
ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ଅତିକାୟ ଏ ବେନିଏଁ ଯିବା
ରାବଣ-ମହାବୃକ୍ଷର ଥିଲେ ମହାଶାଖା,
ବିଚ୍ଛେଦିଣ ତୁମ୍ଭେ ତାହା, ଆହେ ଧନୁର୍ବାହା !
ସେ ମହାପାଦପେ କଲ କ୍ଷୀଣାୟୁ, ଦୁର୍ବଳ।
ତୁମ୍ଭରି ସହାୟେ ରାମ ସଂହାରି ରାବଣେ
ଜିଣିଲେ କନକ ଲଙ୍କା, ଧନ୍ୟ ସୌଭ୍ରାତ୍ରତା
ତବ, ଗଲ ପ୍ରଦର୍ଶାଇ ବୀର, ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ
ଶୁଭମୟ ମହାଫଳ ଭ୍ରାତୃମିଳନର,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପରମ ଆଦର୍ଶ ତାହା, ଆର୍ଯ୍ୟ ଗଣ୍ଡି ଧନ ।
କିନ୍ତୁ ଅହୋ ! କି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଉପସ୍ଥିତ ଏବେ !
ଦେଖୁଥିଲି ଯେଉଁ ଦେଶ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମୁଖଛବି
ତବ ଚରିତ୍ର-ଦର୍ପଣେ, ଏବେ ସେହି ଦେଶ
ଲିପ୍ତ ଭ୍ରାତୃବିଚ୍ଛେଦର ବିଘୃଣିତ ପାପେ !
ବିପଦେ ସହାୟକର୍ତ୍ତା ତୁମ୍ଭପରି ଭ୍ରାତା
ବିରଳ ଭାରତେ ଏବେ, ଏକାଳ ସୋଦରେ
ଖାଲି ସମ୍ପଦର ଭାଗୀ, ସମ୍ପତ୍ତି ସକାଶେ
କରନ୍ତି ସେ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଗଜ କୂର୍ମ ପ୍ରାୟ ।
ଅର୍ଦ୍ଧହସ୍ତ ଭୂମି ପାଇଁ କନିଷ୍ଠ ଏକାଳେ
ଲଗାଏ ଅଧିକରଣେ ୧ ବ୍ୟବହାର-ରଣ ୨
ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସହୋଦର ସହ; ଫଳେ ହୋଇ ସେହୁ
ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ, କରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ ସମଦଶାଭାଗୀ;
ଦେଖିଣ ତାଙ୍କର ଏହି ଅଳୀକ ବିବାଦ
ହସିଣ ଧରଣୀ କହେ ଅଲକ୍ଷ୍ୟେ ନୀରବେ —
"ବୃଥା କପାଁ ମର ମୂଢ଼ ମୋହ ପାଇଁ ଯୁଝି ?
ନୁହେ ମୁଁ କାହାର କେବେ,
ବରଂ ସର୍ବେ ମୋର,
ମୋ ତହୁଁ ଉତ୍ପତ୍ତି, ସୃଷ୍ଟି ମୋ ଦେହେଁ ବିଲୟ;
ଅହୋ ! ପୂର୍ବେ ଏହିପରି ବହୁତ ନିର୍ବୋଧେ,
ଆଣିବାକୁ ମୋତେ ତଳେ ସ୍ୱୀୟ ଅଧିକାରେ
ଯୁଝିଲେ ବିସ୍ତର; କିନ୍ତୁ ରହିଲେ କି କେହି ?
ପଡ଼ିଅଛି ଚରଣତଳ ମୋର ହୋଇ ମୁହିଁ ।"
କରୁଥିଲ ଭ୍ରାତାଦେଶେ ଦେବାଦେଶ ପ୍ରାୟ
ହେ ସୌମିତ୍ରି ଶୂର ! ତୁମ୍ଭେ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ସଦା,
ହେଲେହେଁ ଦୁଷ୍କର ଭ୍ରାତୃଆଜ୍ଞା, ପାଳନେ ତା
ହୋଉଥିଲ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ କେବେ, କେବେ କି ହେ
ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ଦୃଢ଼-ବ୍ରତୀ ସ୍ୱବ୍ରତ ପାଳନେ ?
ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦେ ଡରି ରାମ ରାବଣାରି
ଆଦେଶିଲେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ବୈଦେହୀ ବର୍ଜନେ
ବଲ୍ମୀକିର ତପୋବନେ, କଠୋର ବଚନେ,
ମହାପୂତା ସୀତାଦେବୀ, ମହାସତୀକୁଳ—
ପରମ ଆରାଧ୍ୟା, ତୀବ୍ର ସନ୍ତାପ ବଳରେ
ପାରନ୍ତି ଯେ ଲେଉଟାଇ ସୃଷ୍ଟି ବିଧାତାର,
ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଏହା ତୁମ୍ଭେ, ଗୁରୁଆଜ୍ଞା ମଣି
ପାଳିଲ ରାମଙ୍କ ସେହି ଅପ୍ରିୟ ଆଦେଶ ।
ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଯଥା ରାମଭକ୍ତ ତୁମ୍ଭେ, ଥିଲ ତଥା
ସୀତାଭକ୍ତ, ଅର୍ପୁଥିଲ ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି-ପୂଜା,
ତବ ମହୀୟସୀ ମାତା ସୁମିତ୍ରା ଜ୍ଞାନରେ ।
"ଅଟନ୍ତି ଅଗ୍ରଜ ଜାୟା ଜନନୀ ସମାନ"
ଏ ସୁନୀତି ନିଗୂଢ଼ାର୍ଥ ବୁଝେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସିନା ।
ଏକଦା ସୀତେଶ ଥିଲେ ବାକ୍ୟାଳାପେ ରତ
କାଳପୁରୁଷ ସହିତେ, ଅତି ସଂଗୋପନେ,
ସେକାଳେ ଯେ ତାଙ୍କ ପାଶେ କରିବ ଗମନ
ବର୍ଜିବେ ତାହାକୁ ସେହୁ, ଥିଲା ଏହି ପଣ;
ଜଗିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଦ୍ୱାର ନିଷେଧିବା ପାଇଁ
ଆଗନ୍ତୁକେ, ଦୈବେ ଆସି ଏ କାଳେ ଦୁର୍ବାସା
ହେଲେ ରାମଦର୍ଶନାର୍ଥୀ, ଜାଣି ଅସମୟ
ତୁମ୍ଭେ, ନିବେଦିଲ ତହୁଁ ତାଙ୍କୁ ସବିନୟେ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମାତ୍ର ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ତହିଁ;
ମାତ୍ର ନ ଗ୍ରହିଲେ ସେହୁ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସ୍ତାବ ।
ମହାତପା ମହାକ୍ରୋଧୀ ମହର୍ଷି ଦୁର୍ବାସା,
କେ କରିବ ଶାନ୍ତ ତାଙ୍କୁ, ବରଷିଲ ଯେତେ
ବିନୟ ସଲିଳ ତୁମ୍ଭେ, ବଢ଼ିଲା ତେତିକି
ଅସମ୍ଭାଳ କ୍ରୋଧାନଳ ତାଙ୍କ, ଘୃତ ଯୋଗେ
ଯଜ୍ଞାନଳ ପ୍ରାୟ; "ଦ୍ୱାର ନ ଭେଟିଲେ ରାମେ
ଦହିବେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରୀ ତୀବ୍ର ଶାପାନଳେ"
କହିଲେ ଏ କଥା ମୁନି କର୍କଶ ବଚନେ,
ଶୁଣି ଏ ଦାରୁଣ ବାଣୀ ମୁନିମଣିଙ୍କର,
ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦରୁ ଅଯୋଧ୍ୟା ରକ୍ଷଣେ

୧—ବିଚାରାଳୟ । ୨—ମକଦ୍ଦମା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହେବ କି ହେ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ କଭେ ? ହୁଅନ୍ତି କି
ବୀରେ—ବିଶେଷେ କ୍ଷତ୍ରିୟବୀରେ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ—
କପଟକୁ ଅସ୍ତ୍ରଦାନେ ଭେଟେବେ ? ବୀରବର !
ଦେଖାଇଣ ବକ୍ଷ ତୁମ୍ଭେ କପଟେ ସେ କାଳେ
ଗଲ ଯମ ପାଶେ, ହେଲ ଫଳେ ପରାଜିତ;
ଧନ୍ୟ ତବ ବୀରବ୍ରତ ! ବୀର-ଧୈର୍ଯ୍ୟମଣି !
କି ଗାଇବ ଯଶସ୍ୱି ! ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଯଶୋଗୀତ,
ଗାଇବେ ଅକ୍ଷମ ତା ମୋ ନୀରସ ରସନା
ଅବଧ୍ୟା କଳଙ୍କ, ସଦା ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ମୋର
କେବଳ ତୁମ୍ଭ ସୌଭ୍ରାତ୍ର-ଶୁଭ ଆଚରଣ,
ପୁତ୍ରଗଣେ ନବଙ୍କ ତାହା ରଖନ୍ତୁ ଏ କାଳେ ।
ଦିଅ ଦେବ ! ସେହି ଭାବ ଭାରତର ପ୍ରାଣେ,
ଭୂ-ସ୍ୱର୍ଗ ଅଯୋଧ୍ୟା ସାର୍ଥ କରୁ ଏସ କାଳରେ,
ଏତିକି ମାଗୁଣି ମୋର କର ଏ କଲ୍ୟାଣ ।

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ

ଭୀମ

ଘୂର୍ଣ୍ଣିଅ ଘୂର୍ଣ୍ଣିଅ ଗଦା ଘୂର୍ଣ୍ଣିଅ ପାବନ
ପବନ୍ଦୁ ପ୍ରଖରେ, ଇଚ୍ଛା ସଂଦର୍ଶନେ ମୋର;
ଦେଖିଥିଲି ପୂର୍ବେ ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୂପେ
ଦ୍ୱୈପାୟନ ଶ୍ରୀବ୍ୟାସଦେବ୍ୟ, ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଆଜି
ଦେଖିବି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବେ ଦୃଶ୍ୟ ଅଭିନୟେ
କଳ୍ପନା ପ୍ରସାଦେ; ତେଣୁ ବସିଅଛି ଏଠାରେ ।
ସୁବୀର-ପ୍ରବର ! ଖାଲି ଶରୀରେ ସଂସାରେ
ନୁହେ ତୁମ୍ଭ ଛଡ଼ି ଝୈକ, ପାରିଲ୍ୟ, ସାହସ,
ଧାର୍ମିକତା, ବିବେକତା, ଭ୍ରାତୃବତ୍ସଳତା,
ଆଦର ମହାପ୍ରାଣତା ଏ ଆଦି ସକଳେ,
ନିହିଥିଲେ ସଦା ତବ ଛତାତଳେ ମଥା;
ଶୌର୍ଯ୍ୟ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଦ୍ଧା ତବ ଅମାନୁଷ ।
ନ ଥିଲା ଔଦ୍ଧତ୍ୟ, ମାତ୍ର ସମ୍ଭବେ ତା ଯିନା
ମୂଢ଼ ହୀନମତି ପକ୍ଷେ, ମାର୍ଜାର ବ୍ୟତୀତ,
ଘୃଣ୍ୟ ପଶୁ ମାତ୍ରେ କିଏ କରେ କି ଆଦର ?
ସଂକଳ୍ପ ସହଜ, ମାତ୍ର ସାଫଲ୍ୟ ତାହାର
ସାଧନା-ସାପେକ୍ଷ, କଷ୍ଟେ ଅତୀବ କଠୋର,
ଅସମର୍ଥ ଯେତୁ ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରକ୍ଷଣେ,
ଅନର୍ଥ ପ୍ରଳାପ ତାର ଦୃପ୍ତ ବାଗ୍ମିତା;
କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମହାଜନ ସୁସିଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟରେ,
ସେ ନୀରବ କର୍ମବୀର ନମସ୍ୟ ଜଗତେ ।
କଥା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟ କିମ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପରେ କଥା,
ସହଜରେ ହୋଇପାରେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମୀମାଂସା,
ଲକ୍ଷ୍ୟ-ବକ୍ଷେ ବାଣ ବିଦ୍ଧ ହେବା ପରେ ଯିନା
ଶ୍ରୁତ ହୁଏ ଧାନୁଷ୍କର ଧନୁର ଟଙ୍କାର;
ଜାଣି ତୁମ୍ଭେ ଏହା, ଅହେ ବୀରକୁଳନାଥ
କଥା ଆଗେ କରୁଥିଲ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ ।
ସୁଧିଷ୍ଠିର-ତନୟ ! ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ଯଥା,
ଅଟ ତଥା ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି-ପରାକାଷ୍ଠା, ପୁଣି
ବଳକୋଷ୍ଟ, ଶୂର ! ତୁମ୍ଭେ ଧରୁଣ ଶରୀରେ
ବିଷ୍ଣୁଧର୍ଷୀ ବଳ, ବନ୍ଧ ଥିଲ ଧର୍ମାଦେଶେ,
ଉତ୍ତାଳ ଉଦଧି ଯଥା ବଦ୍ଧ ବେଳାଭୂମେ ।
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅଦୃଷ୍ଟ-ବନ୍ଧାଣି,
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର-କର୍ମଶାଳେ ବିକ୍ରମ-ଯନ୍ତ୍ରରେ
ହୁତ ଶୁଭାଦୃଷ୍ଟ ତାଙ୍କ କଲ ସମୁଦ୍ଧାର,
ହୁଏ ଯିନା କର୍ମଯୋଗେ ଅଦୃଷ୍ଟ ଗଠିତ
ନରୁବା ଅଦୃଷ୍ଟ ନୁହେଁ ବସ୍ତୁ ସ୍ୱତନ୍ତର ।
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ-ଅଗ୍ରଜ ! ତବ ଜୀବନ-ପତ୍ରିକା
ଅତୀବ ବିଚିତ୍ର, ପ୍ରତିପଦ ଶବ୍ଦେ ତାର
ପ୍ରଦର୍ଶନେ ନ ଅର୍ଜିବ ନର ପରମାୟୁ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞା-ପଦ୍ମଗୀ ତବ ଉତ୍‌ଫଣା ସତତ,
ନ କରି ସେ ଅରି ନାଶ ନୁହେ ନତଫଣ,
ଦୃଢ଼ବପୁଷ୍ମନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଅଶନିସଙ୍କାଶ,
ହେରି ବୀର ! ବେରି ତବ, ବିକଟ-ଭୀଷଣ,
ଯମନେତ୍ର ସୁଦ୍ଧା ଭୟେ ହେବ ନିମୀଳିତ,
କ୍ରୋଧେ ବହ୍ନି ତୁମ୍ଭଠାରୁ ବହୁତ ନିଉନ ।
କୌରବ-ଗୌରବ ଲିପି-ବିଲୋପ-ବିଧାତା
ହେ ଭୀମ ! କି କହିବି ମୁଁ ବାହୁଲ୍ୟ ତା ଆଉ,
ଏକାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀପତି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ,
ଥିଲେ ତୁମ୍ଭ ରୁଦ୍ର ତେଜେ ସତତ ଶଙ୍କିତ,
ନ ପାରନ୍ତି ନିଦ୍ରା ଯାଇ ସ୍ୱପ୍ନେ ତୁମ୍ଭ ଡରେ,
ରଣସ୍ଥଳେ ବୀର, ତୁମ୍ଭେ ବିପକ୍ଷ ହୃଦୟେ
ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁର ଶଙ୍କା ଆଣ ଅନୁକ୍ଷଣ,
ନାହିଁ ଶୂର ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯେ ଜିଣିବ ସମରେ—
ଗଦାଯୁଦ୍ଧେ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧେ, ଚଣ୍ଡାୟୁଧୀ ଗଦା
ତବ, କରିଦେଲ ଯେବେ କୁରୁ-କୁଳ-କନେ,
ଅସୁର-ମସ୍ତିଷ୍କ-ମେଦା-ପିପାସୁ ସେ ଗଦା,—
ଶୋଭୁଥିଲା ତୁମ୍ଭ କରେ କାଳଦଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆସତା ଉତ୍ତୋଳ ଯଥା ଅଖଣ୍ଡିତ ଭରେ ।
ରକ୍ଷକଂ ତେଜସ୍ୱୀନ୍ ଧରି ତୁମ୍ଭେ ଯେଣୁ,
ତେଣୁ ଅଟ ରକ୍ଷୋକୁଳ-ଭୀମ-ଧୂମକେତୁ,
ବଧିଣ ତୁମ୍ଭେ ହିଡ଼ିମ୍ବ ବକ, କୀର୍ତ୍ତିରାଜି
ଅତ୍ୟୁଗ୍ର ପ୍ରତାପୀ ରକ୍ଷେ, ଉତ୍ପାଦିଲ ଯିବା
ପାତକୀର ଗୁରୁଭାର ବସୁନ୍ଧରା ଶିରୁ ?
ତେତେ କେନେ ମହାଭଟେ ଦାନବ ଅଭ୍ୟସ୍ତ
ଅତ୍ୟଦ୍ଭୁତ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଅନୁଧ୍ୟାନେ ଭଟ
ହୋଇଯାଏଁ ଅଚିରା ମୂର୍ଚ୍ଛା, ମହାବିସ୍ମୟରେ,
ହବେ ଅବା ଲୋକରକ୍ଷୀ କ୍ଷତ୍ରିୟ-ଧରମ,
ରୂପମୂର୍ତ୍ତି ଧରି ଜାତ ଭାରତମଣ୍ଡଳେ,—
ବୀରବୃହସ୍ପତି, ବୀର-ଗୌରବେ ଗର୍ବିତ ।
ତୁମ୍ଭର ଅପ୍ରତିହତ ଅତନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରଭାବେ
ଭ୍ରାତୃଚତୁଷ୍ଟୟ ତବ ଜନନୀ ସହିତେ,
ପୁଣି ଥରେ ଦ୍ରୁପଦଜା ଦ୍ରୌପଦୀ ସହିଣେ,
ଯାପିଲେ ନିଃଶଙ୍କେ କାଳ ଅଗମ୍ୟ କାନନେ,
ଶ୍ୱାପଦସଙ୍କୁଳ ଘୋର ବହ୍ନିଶିଖା-ବାସ ।
ଧର୍ମରକ୍ଷା ସତ୍ୟରକ୍ଷା ତୁମ୍ଭର ହେ ବୀର,
ଥିଲ ବୀରଭୂଷଣ-ସୁବୀର-ବାଞ୍ଛିତ ।
ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ ଅନୁଗତ
ପୁଣି ଆଜ୍ଞାବହ, "ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ସମଃ ପିତା"
ଏ ନୀତି ବାକ୍ୟର, ପାର୍ଥ ! ରଖିଲ ଗୌରବ ।
ଇଚ୍ଛିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ପାର କରି ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ
ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ ମାତ୍ରକେ, ମାତ୍ର ତଥାପି ପାବନ !
ଯାପିଲ ବରଷ ଗଣେ ଅଜ୍ଞାତ ବାସରେ
ସମ୍ବତ୍ସର କାଳ, ସତ୍ୟ-ଧର୍ମ ରକ୍ଷା ହେତୁ
ସୁପକାର ବେଶେ, ଯଥା ଘନ ଆଚ୍ଛାଦନେ
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ଗୁପ୍ତେ ରହେ ନଭୋଦେଶେ ।
ମହାକ୍ଷତ୍ର ଦୁର୍ଧର୍ଷ କୀଚକ ବର୍ବର
ପାପମତି, ବିରାଟର ସୁପ୍ରିୟ ଶ୍ୟାଳକ,
ଭୁଞ୍ଜେ ତାର ବାହୁବଳେ ରାଜ୍ୟଶ୍ରୀ ବିରାଟ
ସୁଖେ ନିଷ୍କଣ୍ଟକେ, ତେଣୁ ସେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛା ଚାରକ
ହୀନମତି ଅବ୍ୟାହତ କ୍ଷମତା ବିସ୍ତାରି,
ଦେଖି ସେ ସୁନ୍ଦରୀବର ଦ୍ରୁପଦକନ୍ୟାର
ମଧୁର-ମାଧୁରୀ, ହୋଇ ଆକୃଷ୍ଟ ତହିଁରେ
ଅନଳେ ପତଙ୍ଗ ପ୍ରାୟ, କଲ କୁତ୍ସିତ ମତ
କୁପ୍ରସ୍ତାବ, ମାତ୍ର ଆଶା ବୃଥା, ଭଲେ ଅଳ
ବହୁ ଅଳ * ରୂପଗର୍ବୀ କେତକୀ ନିକଟେ
ଦଣ୍ଡେ ସମ୍ଭାଷଣ ପାଇଁ, ତେବେ କି କେତକୀ,
(ଫୁଲକୁଳ-ସତୀ) ବୃନ୍ଦେ ଫୁଲ-ମଧୁ-ଚୋର
ସେ ଲମ୍ପଟବରେ, ଥରେ ଅପାଙ୍ଗ ନୟନେ ?
ଆଶା ବ୍ୟର୍ଥ କୁତ୍ସା ଭଣି ଦେଖି ଦୁଷ୍ଟମତି,—
କଲ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗେ ଦୂର ଚରଣ ପ୍ରହାର ।
ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଅପମାନ ନ ପାରିଣ ସହି
ବଧିଲ ଗୋପନେ ତୁମ୍ଭେ କୁମତି କୀଚକେ,—
କରିଣ ବିକୃତ ଅଙ୍ଗ, ରଖିବ ପହିଲୁ
ସଙ୍କଟ-ଆପଦୁ ସଦା ପତି, ଏହା ସିନା
ଆର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ ପତିଧର୍ମ, ବୀର !
ପାଳୁଥିଲ ସେ ଧରମେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରାଣପଣେ ।
 କେ ସରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଭବେ ହେ ବୀରକେଶରୀ !
ବାହୁ ଯୁଦ୍ଧେ ? ତୁମ୍ଭେ ତହିଁ ଅଜିତ ଜଗତେ,
ଅଭ୍ରଂକଷ ଗିରିବେଷ୍ଟୀ-ଗିରିବ୍ରଜ-ରାଜ
ଜରାସନ୍ଧ, ବକ୍ଷ ବାହୁଯୁଦ୍ଧସନ୍ଧିରୁଧ,
କଲା ଯେହୁ ଆକ୍ରମଣ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବାର
ଭାରତ ବୈକୁଣ୍ଠଧାମ ମଥୁରା ନଗରୀ
କେଶବ-ପାଳିତ, ସ୍ୱୟଂ ସୁଦର୍ଶନପାଣି,
ଆଶଙ୍କିତ ହୋଇ ଯାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ପ୍ରତାପେ
ମଥୁରା ଉପେକ୍ଷି କଲେ ଦ୍ୱାରକାବସତି,
ଅରି-ଭରି-ହରି ସେହି ମଗଧ-ଭୂପାଳେ
ପରାଜୟି ବାହୁଯୁଦ୍ଧେ, କଲ ତାକୁ ହତ,
ଚିରି ଦେଇ ଫାଳେ ତାର ବିଶାଳ ଶରୀର ।
ମହାଶୌର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ କ୍ଷତ୍ର ଜରାସନ୍ଧ ନୃପ,
ବାହୁବଳେ ପରାଜୟି ବହୁ ନୃପକୁଳେ
ରଖିଥିଲ କାରାଗାରେ ଶିରଚ୍ଛେଦ ଆଶେ,

* ବକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା

ବନ୍ଦୀ ଭୂପାଳ ବଳାପେ ବାନ୍ଧିଥିଲେ ଯାକ
ତହୁଁ ଜୀବନ୍ମୃତ ଯେବେ, ତା ଶାସ୍ତ୍ରଶାସନେ ।
ନରେଶି ଭୂଟଦବକୁଳ ବିପୁଳ ଲାଞ୍ଛନା
କଲ ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ, ହୋଇ ତାଙ୍କ ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ,
ନିଜ ଦୁଃଖେ ମହାଜନ ନୁହନ୍ତି ଦୁଃଖିତ,
ଦୁଃଖିତ ସେ ପରଦୁଃଖେ ସଦା, ଜାନେ ଯେହୁ
ଆତ୍ମଦୁଃଖେ,—ଅଜ୍ଞାନ ସେ ପୁଣି ଅଜ୍ଞାତ ସେ
ମହାଭାବ ଆବିର୍ଭାବୀ ନନ୍ଦନ ମହିମା;
ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ଜାନେ ଯେହୁ ଦହି ପରଦୁଃଖେ,
ତାହାର ଜାଣିବା ଏକା ପ୍ରକୃତ ଜାଣଣା,
ତାହାର ବିନ୍ଦୁଏ ଅଶ୍ରୁ ମୂଲ୍ୟ ସହିତରେ
ଜଗତର ମୂଲ୍ୟ ନୁହେଁ ତିଳେ ତୁଳନୀୟ ।
ସଭ୍ରାତୃକ ଆତତାୟୀ କୌରବ ନାହାର
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଯମ ସମ, ଅସୀମମହିମ
ହେ ଭୀମ, ଏବଳ ତେଣୁ ସେ ଦୁଗ୍ଧସ୍ୱାଦକେ
ହୀଣ୍ପନ୍ତ ସମ, ଦେଲ ଧସ୍‌ରେ ମିଶାଇ,
କୁରୁଗ୍ଲାନି ଦୁଃଶାସନ କୌରବ-ପାଂଶୁଳ,
ଗୁରୁ ଆଗେ ସଭାଭିଗେ କର ବିବସନା
ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ, ପ୍ରଦାନିଲ ଯେ ଋଣ ପାଣ୍ଡବେ
ଅତିମର୍ମନ୍ତୁଦେ, କଲ ତାହା ପରିଶୋଧ
ତୁମ୍ଭେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରଣେ କଳନ୍ତର ସହ,
ବିଦାରିଣ ବକ୍ଷ ତାର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦଶନଖେ
ପିଇଲ ରୁଧିର ଅହୋ, ଯଥା ମହାବଳ
ପଶୁକୁଳ-ମହାକ୍ଷତ୍ରି, ଧରିଣ କୁରଙ୍ଗେ
କାମୋଡ ତା କଣ୍ଠନାଳ ପିଏ ତପ୍ତ ରକ୍ତ
ଢକ ଢକ କରି, ଶୀଘ୍ର ଉଦର ପୂରାଇ ।
ବୀଭତ୍ସ ରସିକବର ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ
ଜଘନ୍ୟ ଆଗ୍ରହୀ ପାପୀ, ଦେଖାଇ ଜଘନ
ପାଞ୍ଚାଳକନ୍ୟାଙ୍କୁ, କଲ ତୀବ୍ର ଉପହାସ,
ସେକାଳେ ସେ ଅପମାନ ବର୍ତ୍ତୀପରି ସେ
ବାନ୍ଧିଲ ସହସ୍ର ଶୃଙ୍ଗେ ତବ ମର୍ମସ୍ଥଳେ,
ଉତ୍ତେଜିଲ ବାର ବାର ପ୍ରତିଶୋଧ ଦାନେ

ବୀର ! ତୁମ୍ଭ ବୀର-ହୃଦେ, କହୁ ହେ କୌନ୍ତେୟ
ତକ ଯେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ସଦା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ-ଆଜ୍ଞା ପାଶେ
ତେଣୁ ସଂରୁଦ୍ଧିଲ ଅତି କଷ୍ଟେ ଚଣ୍ଡବେଗେ,
ସ୍ୱପତ୍ନୀ-ଲାଞ୍ଛନା ଦୃଷ୍ଟେ ବନ୍ଦିପଶୁ ଯଥା ।
କଲ ଦୁର୍ବାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ନିବାର ଉଦାର,
ଉରୁ ଭଙ୍ଗି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନେ ବଧିବାକୁ ରଣେ ।
ଯଥାକାଳେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ଘଟନ୍ତେ ସମର,
ଜନଶତ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରେ ବଧି ତୁମ୍ଭେ ହେଲେ,
ରତ ହେଲ ଗଦାଯୁଦ୍ଧେ କୁରୁନାଥ ସହ
ଦ୍ୱୈପାୟନ-ହ୍ରଦ ତୀରେ, ଲଗିଲ ସଘନେ
ବେନି ବୀରଙ୍କର ତହିଁ ତୁମୁଳ ସମର ।
ଘୂରିଲ ବେନିଙ୍କ ଗଦା ସନସନ ସ୍ୱନେ
ସ୍ୱସନ ନିଃସ୍ୱନୁଁ ବଳ, ଅଙ୍କିଲ ଆକାଶ—
ଅଙ୍କେ ଅସଂଖ୍ୟ ପରିଧିରେଖା, କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ,
କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଯଥା ନର-ହୃଦୟ-ଆକାଶେ
ଉଦିତ ଅମିତ ନବ ନବ ଆଶା-ରେଖା,
ଉଦୟ ଅବ୍ୟବହିତେ ଅସ୍ତ ତା ନିଦାନ ।
ସେ ଭୈରବ ଗଦାସ୍ୱନେ ମିଶିଣ ଆବର
ଦୁର୍ନିବାର ଦ୍ୱେଷ ହିଂସା ବୀରତ୍ୱ-ମିଶ୍ରିତ
ପ୍ରଖର ଉଷ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ୱାସ, ବେନି ବୀରଙ୍କର,
ହେଲା ସ୍ଥୂଳ ଅତୀବ, ଯଥା ବାରିନିଧି
ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନିଶୀଥେ ଗର୍ଜେ ଭୀମ ରୁଦ୍ର ନାଦେ,
ବେନି ବୀର ତୁମ୍ଭେ ଘୂରି ବୁଲିଲ ସେକାଳେ
କେବେ ବାମାବର୍ତ୍ତେ କେବେ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ
ରଙ୍ଗଭୂମେ, ପ୍ରଦର୍ଶିଲ ରଣପେଞ୍ଚ ନାନା,
ସଗର୍ବ ଠାଣିରେ ଦୃଷ୍ଟି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ।
ପୁଣି ଛାଡ଼ି ହୁହୁଙ୍କାର ନାଦ ଘନ ଘନ,
କେବେ ଅବା ବୀରବେଶ ମୋଡ଼ି ସବ୍ୟତରେ,
ରତ ସଦା ପରସ୍ପର ଛିଦ୍ର ଅନ୍ୱେଷଣେ ।
ଗଦାରେ ଗଦାରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା କତକ୍ଷଣ,
ବାଜିଣ ଗଦାରେ ଗଦା-ବକ୍ରେ ବଜ୍ରପ୍ରାୟ
ଛୁଟିଲା ଅଗ୍ନି କଣା, ଛୁଟନ୍ତି ଯଥା

http://oaob.nitrkl.ac.in

କର୍ମବୀର କର୍ମଶାଳେ ହାତୁଡ଼ି ଆଘାତେ
ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ଅୟସ ପିଣ୍ଡୁ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଆବଳୀ ।
ଉଚ୍ଛଳର ହିମାଳୟ-ମେଘାସନ ତଳେ
ମତ୍ତ-ମତଙ୍ଗଜପୁଗ ସୁଝନ୍ତ ଯେସନ
ଆସ୍ଫାଳି ଭୀଷଣ ଶୁଣ୍ଡ, ଭୀମ ଦନ୍ତାଘାତେ,
ତେସନ ଯୁଝିଲ ତୁମ୍ଭେ ବେନି ଗଦାଧର
ବହୁବେଳଯାଏ, ଶେଷେ ତୁମ୍ଭ ଗଦାଘାତେ,
ଭଗ୍ନଜଙ୍ଘ-କୁରୁନାଥ ପଡ଼ିଲ ମହୀରେ ।
  ଏତେ ଦିନେ ଫଳିଲା ତା ପୂରୁବ ରୋପିତ
ସଭାସ୍ଥଳ ଉପହାସରୂପୀ କର୍ମ-ଗଛେ
ଉତ୍କଟ ବିଷମ ଫଳ, ଆଜ ତରୁ ପ୍ରାୟ
ଯଥାକାଳେ କର୍ମ-ତରୁ ଧରେ ସୁଖା ଫଳ ।
ଅଲକ୍ଷ୍ୟେ ବଢ଼ି ସେ ତରୁ ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦେଶେ,
ଧରେ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଫଳ, ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପୁଣି
ହୁଏ ରୋପକ ସମ୍ଭୋଗ୍ୟ କାରଣ ସେ ଫଳ ।
ଅନଶ୍ୱର ସେ ପାଦପ, ବିନାଶ ତାହାର
ସାଧନେ ସକ୍ଷମ କେହି ନୁହେଁ ଜଳେ, ବଳେ,
କି ସ୍ୱର୍ଗ ନରକେ, ଛାର ମର ମାନବର !
ନ ପାରେ ବିଶ୍ୱସ୍ରଷ୍ଟା ଅହୋ ! ସେ ପାଦପେ କେବେ
ସନାତନ ସର୍ବାଶନ କାଳ ହୁତାଶନ;
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷରେ ତାର ସଦା ଅନୁକୂଳ ।
  ତ୍ରିଜଗତ ବୀର ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ବୀରମଣି !
ମଣୁଥିଲ ଆପଣାକୁ ସଦା ବଡ଼ ବୋଲି,
ମିଶିଣ ଦୈବାତ ଯଥା କଣିକାଏ ବିଷ
ସରଃ ସମ ସୁଧା-କୁଣ୍ଡେ, କରେ ବିଷମୟ
ତାକୁ, ତଥା ହେ ପାବନ ! ବିବିଧ ସଦ୍ଗୁଣେ
ତବ, ମିଶି ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା, କଲା ପଣ୍ଡ ସବୁ;
ସେହି ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା, ହେଲା ପରିଣାମେ ଅହୋ !
ସ୍ୱର୍ଗପଥର ବିରୋଧୀ, ଅଟେ ଘୃଣୀ ବଡ଼
ଦର୍ପସୂଚୀ ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା, ସାମ୍ୟ ଐକ୍ୟ ଦ୍ରୋହୀ,
ତେଣୁ ବାସୁଦେବ ପାର୍ଥେ ଉପଦେଶ ଛଳେ
କହିଥିଲେ ଜୟଦ୍ରଥ ନିଧନ ସମୟେ,
"ଜୀବନ୍ତ ମରଣ ସମ ନରେଁ ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା ।"
  ବୃକୋଦର ! କ୍ଷାତ୍ରଧର୍ମ-ଉଦାତାନେ ଭବେ
ବିରତ ହେ ବୀର, ତୁମ୍ଭେ ତୁଙ୍ଗ-କୀର୍ତ୍ତି-ମଠ,
ଏକମାତ୍ର ତୁଚ୍ଛ ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ସକାଶୁଁ
ଲଭିଥିଲ ମନସ୍ତାପ ଅନ୍ତିମେ ଅପାର ।
ସେହି ପାପଫଳେ ତୁମ୍ଭେ ନ ପାରିଲ ଯାଇ
ସ୍ୱର୍ଗେ, ସଶରୀରେ, ତହୁଁ ମରି ମରଲୋକେ,
ପ୍ରେତରୂପ ଧରି କଲ ତ୍ରିଦିବେ ପ୍ରୟାଣ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ଅର୍ଜୁନ

ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ବିଦ୍ୟାବଳେ ତୁମ୍ଭେ ଧନଞ୍ଜୟ !
ଉତ୍ତର ଗୋଗୃହରଣେ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ରୋଣେ
ନମସ୍କାର ନିବେଦିଲ ଭକ୍ତି ସମ୍ଭାଷଣ,
ଦିଅ ସେହି ବିଦ୍ୟା ମୋତେ, ସେ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବେ
ପ୍ରଣମି ମୁଁ ତବ ପଦେ ଗାଇବି ବନ୍ଦନା,
ସୁବୈଷ୍ଣବ ହେତୁ ତୁମ୍ଭେ ନମସ୍ୟ, ସଂସ୍ତୁତ ।
"ବିଷ୍ଣୁ ବୈଷ୍ଣବରେ ନାହିଁ କିଛିହିଁ ପ୍ରଭେଦ"
ଏହା ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ, ତେଣୁ ବାନ୍ଧିଛି ଭରସା,
କୀର୍ତ୍ତନେ ବୈଷ୍ଣବ ଗୁଣ ପୂତ ହେବ ମୋର
ଜୀବସ୍ର-ବିଷାକ୍ତରସ-ବିସ୍ୱାଦୀ ରସନା ।
ବିଜୟ ! ଦୁର୍ଲଭ ସିନା ନିଖିଳ ସଦ୍ଗୁଣ
ଏକାଧାରେ ବସୁଧାରେ, କିନ୍ତୁ ହେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ !
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ଏ କଥାର,
ହୁଅନ୍ତେ ଶୁଭାବତୀର୍ଣ୍ଣ ତୁମ୍ଭେ ଭୂମଣ୍ଡଳେ
ନର-ନାରାୟଣରୂପେ, ଆଶ୍ରିଲେ ଆସିଣ
ବଳେ ବଳେ ତୁମ୍ଭ ତନୁ ସର୍ବ ଶୁଭଗୁଣେ,
ଯେସନେ ଆଶ୍ରୟ ଯଥା ମହୀରୁହମୂଳେ
ପଥଶ୍ରାନ୍ତ ନିଦାଘାର୍ତ୍ତ ପଥିକମଣ୍ଡଳୀ ।
କିମ୍ବା ଯଥା ସ୍ରୋତସ୍ୱିନୀ ପାରାବାର ପଦେ
ଆଶ୍ରା ଘେନେ ଦଳେ ଦଳେ ମହଦାଶ୍ରା ମଣି ।
ଅବା ଯଥା ଶଶି-ଶୁକ୍ଳ ବୃନ୍ଦହଂସଦଳ
ତାହିଁ ଥାନ୍ତି ଇତସ୍ତତଃ ଅଜ୍ଞାତ ପ୍ରଦେଶେ,
ମାତ୍ର ଭବେ ଶରଦର ଶୁଭ ସମାଗମେ
ଆଶ୍ରନ୍ତି ଚିଲ୍‌କା-ବକ୍ଷ,—ବିଶାଳ, ଉଦାର ।
ପାର୍ଥ ! ତୁମ୍ଭ ଯୋଗେ ସିନା ହେଲା ପ୍ରସୂରିତ
ମୁକ୍ତିତତ୍ତ୍ୱ-ସୁଧାଗର୍ଭ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା,—
ଅବିଦ୍ୟା-ତମସାଳମୟ ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ।
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ମହାହବେ କର୍ମ ପଣ୍ଡିତର .
ବସିଲ ଯେ କାଳେ ତୁମ୍ଭେ ମୋହ ଆଚ୍ଛାଦନେ
ରଥେ, ସେକାଳେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଲେ କୃଷ୍ଣ ବନ୍ଧୁ
ଜ୍ଞାନଗୂଢ଼-ଉପଦେଶ, ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ
କାଳୋଚିତ କର୍ମେ, ତହୁଁ ଉତ୍ପତ୍ତି ଗୀତାର ।
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ବେନି ମିଳନରେ ଯଥା
ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି, ତଥା ଜ୍ଞାନ କର୍ମ ବେନି
ଶୁଭ ସମ୍ମିଳନ, ହୁଏ ମୋକ୍ଷର କାରଣ;
ଲଭି ଏହି ଉପଦେଶ ତୁମ୍ଭେ କର୍ମବୀର !
ଗୁନ୍ଥିଲ କର୍ମବିମୁଖ ଜୀବନକୁ ପୁଣି
କର୍ମ-ସୂତ୍ରେ, ତୁଟିଗଲା ମୋହ କୁଜ୍‌ଝଟିକା ।
ରଥୀଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତବ ଯେଉଁ ଯଶଃ ପୁଷ୍ପ-ମଧୁ
ହୋଇଅଛି ସୁରକ୍ଷିତ ସୁଦୂର ଅତୀତୁଁ
ଶ୍ରୀମହାଭାରତରୂପୀ ମଧୁଚକ୍ରେ, କରି
ପାନ ତାହା, ମେଣ୍ଟାଉଛି ପ୍ରାଣର ପିପାସା
ତବ ମାତୃଭୂମି ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟଧାରୀ ମହୀ,
ଯେତେ ପିଇଲେହେଁ ତାହା ନ ଜନ୍ମେ ଅରୁଚି,
ବରଂ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢ଼ଇ ପିପାସା ।
ଐକାନ୍ତିକ ଭକ୍ତିପ୍ରୀତି ନିଗୂଢ଼ ବନ୍ଧନେ
ବାନ୍ଧିଥିଲ ଜିଷ୍ଣୁ ! ତୁମ୍ଭେ ହୃଷୀକେଶ ହୃଦେ,
ତହୁଁ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ଭକ୍ତବତ୍ସଳ,
ମିଶାଇଣ ଥିଲେ ତବ ହୃଦୟେ ହୃଦୟ,
ଥିଲା ନାହିଁ ବେନି କୃଷ୍ଣେ ତିଳେହେଁ ପ୍ରଭେଦ
ଏକପ୍ରାଣତାରେ, ଆହା କି ଯୋଗ୍ୟ ସଂଯୋଗ !
ଆକୃତିରେ ଭିନ୍ନ ମାତ୍ର ମନପ୍ରାଣେ ଏକ,
ଯଥା ଏକସ୍ଥାନେ ଗୁନ୍ଥା ଦୁଇ ମହାମଣି,
କିମ୍ବା ବିକଶିତ ଆହା ଏକଇ ମୃଣାଳେ
ଅପୂର୍ବ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟମୟ ଯୁଗ୍ମ ଶତଦଳ ।
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର, ଶସ୍ତ୍ରେ, ଶାସ୍ତ୍ରେ ପୁଣି.

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସକଳ ବିଦ୍ୟାରେ, ଥିଲ ମହାବିଦ୍ୟା ଯେତେ
ଧନୁର୍ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରାଗାରେ, ଆଦର ଭାରତୀ—
ଗୋଡରେ, ସେ ସର୍ବ ଆଣି ଧନୁର୍ବେଦ ଦେବ,
ପୁଣି ବାଣୀ-ପ୍ରକାଶିନୀ ଟାଲୁରଣୀ ବାଣୀ,
ସନ୍ତୋଷେ ସମର୍ପିଥିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରାଷ୍ଟି !

ବହୁସ୍ଥାନୁ ବହୁ ବିଦ୍ୟା ସଂଗ୍ରହିଲ ଯାହା
ବହୁ ଶ୍ରମେ, ବୀରବର ! ସେ ମହାସଂଗ୍ରହ
ନୁହେ ତୁମ୍ଭ ପାଇଁ ଏକା, ନିଜପାଇଁ ସିନା
ସଂଗ୍ରହେ ମଧୁପ ମଧୁ, ମାତ୍ର କି କେବଳ
ମଧୁମକ୍ଷିର ସଂଗ୍ରହ ଏକା ତାହା ପାଇଁ ?
ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତରୁ ଆସି ରାଜପୁତ୍ର କେତେ
ଶିଖିଲେ ସେ ମହାବିଦ୍ୟା ତୁମ୍ଭର ସକାଶୁଁ,
ଶିଷ୍ୟ ଉପଶିଷ୍ୟ ତବ ପୂରିଲା ଧରଣୀ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠପଦାଙ୍କାନୁସାରୀ ହେ ବୀର ଅର୍ଜୁନ !
ପାଣ୍ଡବ ଭରସା-ତରୀ ବାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣଧାର,
ଇନ୍ଦ୍ରଅଂଶୁ ଜନ୍ମ ତବ, କି ଦେବ ଅଧିକ
ଶୌର୍ଯ୍ୟ-ପରିଚୟ, ସର୍ବ ଧରଣୀର ବୀରେ
ଠିଆହେଲେ ଏକଯୋଟେ ତୁମ୍ଭ ବିରୁଦ୍ଧରେ,
ନ ପାରିବେ ଲଙ୍ଘି ତବ କନିଷ୍ଠା ଅଙ୍ଗୁଳି ।

ମହାବାହୁ ! ଶାସି ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱୀୟ ବାହୁବଳେ
ଧରଣୀ ରାଜନ୍ୟବୃନ୍ଦେ, ବସାଇଲ ନେଇ
ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସ୍କନ୍ଧେ, ତାଙ୍କହାତ
ପୁଣି କରାଇଲ ଅଶ୍ୱମେଧ, ରାଜସୂୟ—
ମହାକ୍ରତୁ; ମହାପୁଣ୍ୟ—ଚତୁର୍ବର୍ଗପ୍ରସୂ ।

ଯାଜ୍ଞସେନୀ ସ୍ୱୟମ୍ବରେ ପଞ୍ଚାଳ ନଗରେ
ଅବହେଳେ ଭେଦି ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଲକ୍ଷସଂଖ୍ୟସେନ—
ଲକ୍ଷ ନରବର ମଧ୍ୟେ ଲଭିଲ ଦ୍ରୌପଦୀ,
ମହିଳାମୁକୁଟ ଝର ତାର ଧନ୍ୟତଳେ ।

କୃଷ୍ଣ ରାଜଗଣ ସହ ଘଟନ୍ତେ ସମର
ତହିଁ, ନିବାରିଲ ସର୍ବେ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ ମାତ୍ରକେ,
ବାରିଧି ତରଙ୍ଗେ ଯଥା ନିବାରଇ ବେଳା ।

ଫାଲ୍‌ଗୁନ ! ଚରିତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଅଙ୍କିଲେ ତୁମ୍ଭର,
ହୃଦୟ-ଗୃହର ଚିତ୍ର-ଭିତ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରକେଟେ,
କେ ନୁହେ ବିସ୍ମିତ କିମ୍ବା ବିମୁଗ୍ଧ ମାନସ ?
ଏକଦା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏକ ଆସି ତୁମ୍ଭ ପାଶେ
ନିବେଦିଲ ସକରୁଣେ,—"ଭାରତ ! ଚୋରାଇ
ଦସ୍ୟୁଏ ଗୋଧନ ମୋର ସକଳ, ଗଲେକ
ପଳାଇ ଦୂରେ, ସଂହାରି ସେ ଦୁର୍ଜନଙ୍କେ,
କରିଦିଅ ମୁକ୍ତ, ବୀର, ଗୋଧନ ମୋହର !"
ଦୀନଦ୍ୱିଜ କାକୁବାଣୀ ଶୁଣି ତୁମ୍ଭେ ତହୁଁ,
ଗଲ ଅସ୍ତ୍ରାଗାରେ ଶରେ ଅସ୍ତ୍ର ଆନୟନେ,
ସେକାଳେ ଦ୍ରୌପଦୀ ସହ ପାଣ୍ଡବସମ୍ରାଟ
ଥିଲେ ଅସ୍ତ୍ରଗୃହେ, ଗଲେ ସେକାଳେ ସେଠାକୁ
କରିବାକୁ ହେବ ଘୋର ବନବାସ-କ୍ଲେଶ
ପୂର୍ବ ନିବନ୍ଧାନୁସାରେ; ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଏହା,
ନ କରିଣ ଭାବୀ ସ୍ୱୀୟ ବିଷମ ବିପଦେ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଧନ ଗୋଷ୍ଠ ଦେଲ ମୁକୁଳାଇ ।
ହୀନୁ ପ୍ରାଣରକ୍ଷ ଯେହୁ, ଆତ୍ମଜ୍ଞାନହୀନ,
ରମଣୀ ପଣନ୍ତ ଯାର ବିପଦସମ୍ବଳ—
ସେହିଁ ହୁଏ ସିନା ସେହୁ ଭୟେ ଅସହାୟ;
ମାତ୍ର କି କାତର ହୁଏ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଭୟେ
ଧର୍ମବୀର କର୍ମବୀର ଦୟାବୀର କେବେ ?
ବରଞ୍ଚ ଜୁହାରେ ତାକୁ ମହାଭୟେ ଭୟ ।

ସବ୍ୟସାଚୀ ! କେନି ହସ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ତବ ସମ,
ଫିଙ୍ଗିଲେ ଆକାଶେ ଲୋଷ୍ଟ୍ର, ନ ପାରି ସେ କଳି
ଆକାଶର ସୀମା ଯଥା, ଫେରେ ପୂର୍ବସ୍ଥାନେ,
ତଥା ହେ ଗୁଡ଼ାକେଶ ! ତୁମ୍ଭ ଗୌରବ ମହିମା
ନ ପାରିଣ କଳି କ୍ଷୁଦ୍ର ମାନବ କଳ୍ପନା,
ଫେରି ଆସେ ବୁଲିବୁଲି ମହାଶୂନ୍ୟ ଦେଶେ ।
ଯେ ବିକ୍ରମ ପ୍ରଦର୍ଶିଲ ସୁଭଦ୍ରା ହରଣେ
ଅନିର୍ବଚନୀୟ ତାହା; ଆଜମି ସେ କାଳେ
ବନ୍ଧୁ ଯଦୁ ଅନୀକିନୀ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଘେରଣେ,
ନ ପାରିଲେ ପରାଭବ; ତୁମ୍ଭେ ଏକେଶ୍ୱର

ଦେଲ ସେ ବିରାଟ ବ୍ୟୂହ ଚକ୍ରଭଙ୍ଗ କରି;
ଯେସନ୍ତେ ଭୀମ ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାତ୍ୟା ସାଗର କଲ୍ଲୋଳେ
ଆନ୍ଦୋଳି ଜଗତେ ହେଲେ ଜଳେ ଖେଳା ତୁମେ ।
ଖାଣ୍ଡବ ଦହନ ଅର୍ଥେ ହେ ମଧ୍ୟପାଣ୍ଡବ !
ଅର୍ପିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଗ୍ନି ଗାଣ୍ଡୀବ ଧନୁକ,
(ଶ୍ରବଣ ମାତ୍ରକେ ଯାର ବିକଟ ଟଙ୍କାର
ଛୁଟିଯାଏ ଅଧେ ଶକ୍ତି ଅରାତି ଶରୀରୁ)
ଅକ୍ଷୟ ଯୁଗଳ ତୂଣ (ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦା ସେହୁ—
ସୃଷ୍ଟିନାଶୀ କ୍ଷୁରଧାର ମହାଶରଚୟେ)
ଆଉର ସ୍ୟନ୍ଦନବର କପିଧ୍ୱଜ ରଥ ।
ସେ ସକଳ ସହାୟରେ ତୁମ୍ଭେ ମହେଷ୍ୱାସ !
ଦହିଣ ଖାଣ୍ଡବ ବନ, ଆଖଣ୍ଡଳପ୍ରିୟ;
ମୁକ୍ତ କଲ ଅଗ୍ନିଦେବେ ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ ରୋଗୁଁ ।
ବିପଦେ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ନରେ ଦେବତା ଆଶ୍ରୟ,
ମାତ୍ର କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଦେବେ ବିପଦ କାଳରେ
ଲୋଡ଼ୁଥିଲେ ମହାବାହୁ ! ବାହୁଚ୍ଛାୟା ତବ !
ବିଷମ ସମସ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ତୁମ୍ଭର ଜୀବନୀ ।
ଘଟନ୍ତେ ସମର ତହିଁ ସୁନାସୀର ସହ,
ଜିଣିଲ ତାହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ ମାତ୍ରକେ;
ଲଭି ସୁଦ୍ଧା ସହସ୍ରାକ୍ଷ ମହାପରାଜୟ,
ବିଜୟ ! ତୁମ୍ଭର ପାଶୁଁ, ନ ଘେନିଲେ ମନେ
ଅପମାନ କଷ୍ଟ, ହୁଏ ସିନା କ୍ଲେଶକର
ଆନଠାରୁ ପରାଜୟ, ମାତ୍ର ପୁତ୍ର କିବା
ପୁତ୍ରବତ ଶିଷ୍ୟଠାରୁ ଯେଉଁ ପରାଜୟ,
(ବୁଦ୍ଧିରେ ବିଦ୍ୟାରେ କିମ୍ବା ଜ୍ଞାନରେ ବଳରେ)
ନୁହେଁ ତାହା ମାନଖର୍ବକାରୀ, ବରଞ୍ଚ ସେ
ବଢ଼ାଇ ସମ୍ମାନ ପୁଣି ଆନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧକ ।
ଧନଞ୍ଜୟ ! ଶତ୍ରୁଞ୍ଜୟ ତୁମ୍ଭେ, ତୁମ୍ଭ କଣ
କେତେ କ୍ଷଣ ବସୁନ୍ଧରା ବା ଦର୍ପୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ?
କେତେ କ୍ଷଣ ଅଗ୍ନିପାଶେ ତିଷ୍ଠେ କି ସଲଭ,
କେତେ କ୍ଷଣ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଧାରଣେ ଧଇର
ଅକୌରବା ଆଖ୍ୟା ? କିନ୍ତୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ହେତୁ
ନ ଦେଖାଇ ନିଜ ରୂପ ତୁମ୍ଭେ କଷ୍ଟକାଳ
ପନ୍ଥକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇଦେଲ କୌରବ ମରଣ ।
ହରାଇ କୁରୁପାଂଶୁଳ କପଟ-ଦେବନେ
ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଧର୍ମରାଜେ, ପେଷିଲ ସସ୍ତ୍ରୀକ
ପୁଣି ସଭ୍ରାତ କାନନେ, ଦ୍ୟୂତଲବ୍ଧ ଆଶେ,
ସହନ୍ତା କି କେଉଁକାଳେ ଏ ଘୋର ଅନୀତି
ବୀର ! ତବ ବୀର ହିଆ, ନ ପ୍ରଦାନି ତାର
ସମୁଚିତ ସମୁଚ୍ଛିଷ୍ଟ ସଦ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳ ?
ରୋଧିଲା ସେ କାଳେ ସିନା ଅଗ୍ରଜ ନିଷେଧ
ଉଚ୍ଛ୍ୱଳ କ୍ରୋଧାବେଗ ତବ, ରୋଧେ ଯଥା
ଖରସ୍ରୋତେ ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ ତୁଙ୍ଗ ଶୈଳମାଳା ।
ସୁଭଦ୍ରେଶ ! ତୋଷି ତୁମ୍ଭେ ବାହୁଯୁଦ୍ଧେ ବନେ
କୈତବ କିରାତରୂପୀ ସୃଷ୍ଟିସଂହାରକ—
ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟେ, ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲ ଅସ୍ତ୍ର ପାଶୁପତ
ଆଶୁଗତି, ବିଶ୍ୱଗ୍ରାସୀ, ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ ଯହିଁରେ
ଅଧିଷ୍ଠିତ ମହାରୁଦ୍ର, ମହାରୁଦ୍ର-ତେଜେ ।
ନିବସି ଅମର ସହ ଅମରାବତୀରେ
ଶିଖିଲ ସମରବିଦ୍ୟା ମାନବ-ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
ମହେନ୍ଦ୍ର ସକାଶୁ, ତହିଁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷଯାଏ
ଲଭି ସୁଦ୍ଧା ସହବାସ ବାସବ ତୁମ୍ଭର,
ମଣୁଥିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ନିତି ନବାଗତ
ପ୍ରାୟ, ଅହୋ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ମହାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭବେ
ଅପତ୍ୟ ସ୍ନେହର ମାୟା, ଛାଡ଼ ନାହିଁ ତାହା
କାହାରିକୁ କେବେ, ଥାଉ ଜଙ୍ଗମର କଥା,
ସ୍ଥାବରେ ଅପତ୍ୟ ସ୍ନେହ ବଶୀଭୂତ ସୁଦ୍ଧା;
ସୃଷ୍ଟିକାନ୍ତ ଦେଖି ଦେଖି ଶଶାଙ୍କେ ସାଗର,
ତଥାପି ତା ଆଶା ତୃପ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ କ୍ଷଣେ,
ଦେଖିଲା ମାତ୍ରକେ ସେହୁ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ନଭେ
ପ୍ରତିଦିନ, ମହାନନ୍ଦେ ହୋଇ ଅସମ୍ଭାଳ,
ବିଶାଳ ତରଙ୍ଗ-କର କରି ପ୍ରସାରଣ
ଡାକେ ତାକୁ ନାଦଛଳେ ଆଲିଙ୍ଗନ ଆଶେ ।
ନର-ନାରାୟଣ ! ଯଥା ତୁମ୍ଭେ ଶାନ୍ତଚେତା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତଥା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତାଃ, ଥିଲ ନତଶିର ସଦା
ତବ ପାଖେ ଖଣ୍ଡିତେଜା ବୀର ପଞ୍ଚଶର ।
ଅନନ୍ତଯୌବନା ରମା ସ୍ୱର୍ବେଶ୍ୟା ଉର୍ବଶୀ,
କଲ ଆସି ତବ ପାଶେ କୁତ୍ସିତ ପ୍ରସ୍ତାବ,
ମାନ ହେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ, ତୁମ୍ଭେ ନୁହନ୍ତେ ସମ୍ମତ
ସେ ପାପ ପ୍ରସ୍ତାବେ, ତହିଁ ଶାପ ଦେଲ ଧନୀ,
ଶାପୁଁ ବଳ ପାପେ ଯେଣୁ କଲ ତୁମ୍ଭେ ଭୟ,
ବରେ ପରିଣତ ହେଲ ତେଣୁ ସେହି ଶାପ ।
ନିବାତ କବଚ ଆଦି ଅଭେଦ୍ୟ କବଚୀ
ଦୈତ୍ୟେ, ଅମର ଅବଧ୍ୟ ମହାବଳିଆର,
ବଧି ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ସମରେ ତୁମ୍ଭେ ଧନଞ୍ଜୟ !
ଅର୍ପିଲ ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ତ୍ରିଦିବସମ୍ରାଟ
ଶଚୀବରେ, ପୂର୍ବେ ଯଥା ସମର୍ପିଲ ବୀର !
ବାନ୍ଧିଆଣି ଯକ୍ଷସେନେ ଦ୍ରୋଣ ଗୁରୁପଦେ ।
ଶିର-ଶବ ଶର୍ବଘାତୀ ବଜ୍ରଧାରୀ ତହୁଁ,
କଲେ ପୁରସ୍କୃତ ଦେଇ ଅଭେଦ୍ୟ କବଚ,
କୁଣ୍ଡଳ, କିରୀଟ, ହାର ଆଦି ବୀରଭୂଷା;
ଦେବ-ବୈରୀ ନାଶେ ଦିବ ହେଲ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ।
ଏହିପରି ଥରେ ବୀର ରଘୁକୁଳ ଚୂଡ଼ା—
ଦଶରଥ, ସଂହାରିଣ ସୁରାରି ସମ୍ବରେ,
କରିଥିଲେ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ନେତାରେ ତ୍ରିଦିବେ ।
ନର ହୋଇ ଦେବଦ୍ୱିଷ୍ଟ ନିବାରଣଠାରୁ
କି ଅଛି ବା ବୀରତ୍ୱର ପରିଚୟ ଆଉ ?
ନ ଥିଲ ତୁମ୍ଭର ଦୃଷ୍ଟି ନିଜ ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ,
ଥିଲ ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ । ଯାଉଥିଲ ଘେନି
ଯେବେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସହ କୁଳବାଳାକୁଳେ
ବନ୍ଦୀ କରି ଚିତ୍ରସେନ—ଗନ୍ଧର୍ବରାଜନ,
ତେତେବେଳେ ପାର୍ଥ ! ତୁମ୍ଭେ ଲଗିବା ଭୟରେ
ସ୍ୱକୁଳେ କଳଙ୍କ କାଳୀ, ଜିଣି ଚିତ୍ରସେନେ,
ମୁକ୍ତ କଲ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନେ କୁରୁବଧୂ ସହ,
ଫେରିଲ କଳଙ୍କ ତୁମ୍ଭ ବଂଶକୁ ନ ଛୁଇଁ
ତୁମ୍ଭ କରେ, ଯୋଗ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେଲ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନେ ।

ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବୀର ହୋଇ କିପରି ହେ କହ
ଲୁଚାଇ ଅତୁଲ୍ୟ ତେଜେ, ରହିଲ ବିରାଟେ
ବର୍ଷେ କାଳ ? ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ବୃହନ୍ନଳାରୂପେ !
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ଏବେ, ସତ୍ୟରକ୍ଷା ହେତୁ
ସହିଲ ଦୁଃସହ ସେତେ ଆତ୍ମସଂଗୋପନେ,
କେବେ କି ହେ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ହୁଏ ବୀର ହିଆ—
ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ନ୍ୟାୟ ନିଷ୍ଠା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷଣେ ?
"ହେଲେ ହେଁ ସତ୍ୟପାଳନ ଆପାତ କଠୋର,
କିନ୍ତୁ ତାର ପରିଣାମ ମହା ଶିବପ୍ରଦ",
ବୁଝନ୍ତି ଏ ନୀତି ଅର୍ଥ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ
ତୁମ୍ଭ ପରି ସତ୍ୟରକ୍ଷୀ କ୍ଷତ୍ରବୀରେ ଯିନା ।
କି କୁକ୍ଷଣେ ଆକ୍ରମିଲ ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି କୁରୁ
ବିରାଟର ଗୋକୁଳ ଯୂଥେ, ନ ଜାଣି ସେ ଦେଶେ
ଅବସ୍ଥିତ, ଭସ୍ମାବୃତ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଅଗ୍ନିର !
ଛୁଟିଲ ଦୁଷ୍ଟର ତହିଁ ଦୁର୍ବାର ଜିଗୀଷା,
ଅବାଧବର୍ଦ୍ଧିତ ପାପ ଲୋଭର ପିପାସା,
ପୁଣି ଘୋର ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା, ତହୁଁ ପ୍ରତିକୂଳେ
ଫେରିଣ ଧେନୁଙ୍କ ହାର୍ଦ୍ଦି ହେଲ ଶତଚୂର ।
ଯଶୀ ଅନୁଗତା ତାର ନୁହେଁ କେଉଁକାଳେ,
ସତ୍ୟେ ତା ଅନୁରକ୍ତ ସର୍ବେ, ହୁଏ ପ୍ରାପ୍ତ
ବନ୍ଧୁସ୍ଥଳେ ଫଳପ୍ରସୂ, ସଦାଶା ଜଗତେ,
ନ ଦେଖେ ଦୁରାଶା ମାତ୍ର ସାଫଲ୍ୟର ମୁଖ ।
ବିରାଟ କୌରବ ବ୍ୟୂହ ବାରିଧି ସଙ୍କାଶ
ଅଭେଦ୍ୟ, ଭେଦିଣ ତୁମ୍ଭେ କପିଧ୍ୱଜ ରଥେ,
(ଯେଉଁ ରଥେ ତୁମ୍ଭେ ରଥୀ, ତୁମ୍ଭେ ହିଁ ସାରଥି)
ବିମନ୍ଥି ସେ ସୈନ୍ୟ-ସିନ୍ଧୁ, ମନ୍ଦର ଯେସନ,
ଲଭିଲ ବିଜୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଧର୍ମ-ମହାମୃତ,
ଯଶ ପାରିଜାତ ପୁଣି ଆନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରମା ।
ପରକାର୍ଯ୍ୟେ ଆତ୍ମବଳ କ୍ଷୟ, ବୃଦ୍ଧେ ନ୍ୟାୟ,
ଶତ୍ରୁରେ ଏସନ ତୁମ୍ଭେ ନ ମାରି କୌରବେ,
ଛାଡ଼ିଦେଲ ଦୟା ବହି ବଳହୀନ କରି ।
ଧନ୍ୟ ବିବେକ ତୁମ୍ଭର ! ବିକ୍ରମ ଯେସନ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶତେକ ସ୍ୱପକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଥିଲ ତୁମ୍ଭଠାରେ;
ଅପାର୍ଥିବ ଭୂଷା ଯିବା ବୀରର ଶତେକ,
ନିଷ୍ଠୁରତା ବୀରତ୍ୱର କଳଙ୍କ କେବଳ ।
ଦ୍ୱିତୀୟ ବାସୁକି ତୁମ୍ଭେ ବାସବ-ଆତ୍ମଜ !
ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ମହାନ୍ଦରୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣେ ଯେବେ
ଆସିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଗଥିତ ହସ୍ତିନା ଭୁବନେ,
ଅନୁଷ୍ଠିତରେ ତାଙ୍କ ହେ ବଳସ୍ପର୍ଗବ !
ଧରିଥିଲ ଧନୁଦ୍ଧଳେ ସସାଗରା ଧରି
ସପ୍ତଦିବାନିଶି ଭାଳ, ତୁମ୍ଭେ ଅନଶନେ;
ବହି ସୁଦ୍ଧା ଏତେ ବଡ଼ ଗୁରୁତର ଭାର
ନ ମଣିଲ କ୍ଳାନ୍ତ, ଧନ୍ୟ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ବିକ୍ରମ !
ଭାରତ ! ଏ ଶୁଭକ୍ଷଣେ ପ୍ରସବି ଭାରତ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ, ଲଭିଲ ଦେବୀ ବୀରମାତା ଖ୍ୟାତି
ଅଖିଳ କ୍ଷିତି-ମଣ୍ଡଳେ, ନାହିଁ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ,
ଯାଇଅଛ ଯଥାକାଳେ, ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ଯୋଗୁଁ
ଯିବ ନାହିଁ କଦାପି ତା' ବୀରମାତା ନାମ,
ପଡ଼ିଲେ ହେଁ ଫଳ ଝଡ଼ି ବୃକ୍ଷୁଁ କାଳକ୍ରମେ,
କହନ୍ତି କି ସେ ଗଛକୁ ଆନ ଗଛ ବୋଲି ?
ବହୁଥିଲ ରକ୍ତରୂପେ ତୁମ୍ଭ ଧମନୀରେ
ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଜ୍ୱଳନ ସମ ମହାତେଜୋରାଶି
ଅଦ୍ଭୁତ ବେଗରେ ସଦା, ତଥାପି ହେ ବୀର
ଥିଲ ନତଶିର ତୁମ୍ଭେ ଭ୍ରାତୃ ଉପଦେଶେ—
ଜାଙ୍ଗଲିକ ମହାମନ୍ତ୍ରେ ମହାସର୍ପ ଯଥା ।
ଅଦମ୍ୟ ଅଦ୍ଭୁତ ରୁଦ୍ର ତେଜସ୍ୱିତା ତବ,
କରୁଥିଲ ଗଣ୍ଡ ଏତା ହେ କାଗୁଣୀପଣ୍ଡ !
ସଦା ବୀର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଦର୍ଶିତ ପଥେ,
ପଳାୟିତ ହେଲେ ଅରି ଭଙ୍ଗ ଦେଇ ରଣେ,
ନ କର ତା ଅଙ୍ଗେ କେବେ ତୁମ୍ଭେ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ;
ଯଥା ଭୀତ କୁରଙ୍ଗମ ପଳାଇଲେ ଦୈବେ
ଖସି ସିଂହ ଆକ୍ରମଣୁ, ନ ଗୋଡ଼ାଏ ଆଉ
କ୍ରୋଧିତ କେଶରୀ ତାକୁ, ଯେଣୁ ପଶୁରାଜ
ସେହୁ, ଯଦି ବଳବନ୍ତ, ତେଣୁ ପଳାୟିତେ
କ୍ଷମେ ଘୃଣାଭରେ ହେଲେ ଇତର ଜ୍ଞାନରେ ।

ନିରୂପିତ ତେର ବର୍ଷ ବନବାସ ପରେ
ମାଗି ପଠାଇଲେ ନିଜ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସ୍ୱତ୍ୱାଂଶ
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ମାତ୍ର ସେ ବର୍ବର
ନ ହୋଇ ସମ୍ମତ ତହିଁ, କହି ଦୃଢ଼ପଣ
ବିନା ଯୁଦ୍ଧେ ନ ଦେବାକୁ ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ମେଦିନୀ;
ହେଲ ତହିଁ ଯୁଦ୍ଧସଜ୍ଜା ବିପୁଳ ଆଟୋପେ
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ, ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ ଦଳେ ଦଳେ ତହିଁ
ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ରଣକାମୀ ବୀରେ,
ଧରିଲ ସମରକ୍ଷେତ୍ର ସାଗର ଆକାର,
ସେ ମହାସାଗର ବକ୍ଷେ ସଗର୍ବେ ସନ୍ତରି
ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ, କର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ରଥୀ ମହାରଥୀ
ତିମି ତିମିଙ୍ଗିଳରୂପେ, ଗିଳିଲେ ଅବଳ
ସୈନ୍ୟ-ମୀନେ, ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବଗିଳରୂପେ
ବଧି ସେ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷ ମହାକ୍ଷତ୍ରିଚୟେ,
ଉଙ୍କାରିଲ ପାଣ୍ଡବର ଭୁଜ ଭାଗ୍ୟ-ଶଶୀ ।
କିବା ସାଧ୍ୟ ଶିଖଣ୍ଡୀର ବଧନ୍ତା ସେ ରଣେ
ମହାମହୋଜସ୍ୱୀ ଭୀଷ୍ମ,—ମହାରଥିବରେ ?
ମାତଙ୍ଗେ ପତଙ୍ଗ କିମ୍ବା ଖଦ୍ୟୋତେ ଖଦ୍ୟୋତ
ଅବା ତାଳେ ତିଳ ସମ ତୁଳନା ଯାହାର
ଭୀଷ୍ମ ସହ ! ରକ୍ଷା ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ ତା ପଛେ,
ବିନ୍ଧିଲ ଗାଙ୍ଗେୟ ଅଙ୍ଗେ ଶ୍ରାବଣମେଘରୂପେ
ତୀକ୍ଷ୍ଣଧାର ଶରଚୟେ, ତହୁଁ ସେ ରଥୀଶ,
ରଥୁଁ ଖସି ପଯୋଦ୍ଭୁମୀ ସଜାଣ୍ଟୁ ପରମେ
ଶୋଇଲେ ସୁବୀର ବାଞ୍ଛି ଶରଶଯ୍ୟାପରି ।
ବୀରେନ୍ଦ୍ରକେଶରୀ କର୍ଣ୍ଣ କୌରବ-ଭରସା,
ମନାସେ ନିଧନ ପାର୍ଥ ! ସତତ ତୁମ୍ଭର,
ତାହାର ଏ ଆଶା—ଯାଗେ ତାହାର ଜୀବନେ
ଅର୍ଦ୍ଧ ପୃଷ୍ଠାହୃତରୂପେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ରଣେ,
ଭାଙ୍ଗିଦେଲ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଜାଗ୍ରତ ସ୍ୱପନ
ଯୁଦ୍ଧ ଜଗୀଷାର, ତାର ସୁହୃତ୍ସଙ୍ଗ ସହ ।
ଥିଲ ବୈକର୍ତ୍ତନ ତାର କୁଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁ,
କୁମନ୍ତ୍ରଣା-ମନ୍ତ୍ରୀ, ପୁଣି ହରଇଲ ପ୍ରାଣ
ତାହାରି ସହାୟେ, କିନ୍ତୁ କି କଲ ତାହାର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅକୃତଜ୍ଞ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ଅନ୍ତିମ ସମୟେ
ହେଲ କି ସହାୟ ତାର ? ଯଥା ବନ-ତଳ
ନନ୍ଦନ,* ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ସ୍ଫୁଟ ସ୍ଫୁଟ ସ୍ୱରେ
ନଗ୍ନଏ ବନ ସୁନ୍ଦର ସୁକୁମାର ଫୁଲେ,
ମାତ୍ର ମଉଳିଲେ ପୁଷ୍ପ, କରେ କି ଆଦର
ତାକୁ ? ବରଂ ନିକ୍ଷେପଇ ଘୃଣାଭରେ ଦୂରେ;
ତଥା ଏ ବେଶ୍ମର ପିତା କୁରୁନାଥକର ।

ନ ବାନ୍ଧ ସ୍ୱଜୟ ମୁକୁଟ ଶିରେ ତୁମ୍ଭେ ବୀର !
ବାନ୍ଧିଲ ବୀର ମୁକୁଟ,—ଅତୁଳ ସୁନ୍ଦର,
କାନ୍ତ ତାର ସ୍ୱର୍ଗଦୀପ୍ତ ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ ନିକଟେ
ହୁଏ ହୀନପ୍ରଭ ତେବେ ସ୍ୱଜୟ-ମୁକୁଟ ।
ବାହୁବଳେ ବୈରୀ ମାରି ଲବ୍ଧ ରାଜ୍ୟଧନ
ହେଲା ଅବା କେବେଁ ସୁଖ ତୁମ୍ଭର ଅର୍ଜୁନ !
ପାରି ହୋଇ ଦୁଃଖ-ସିନ୍ଧୁ ବୁଡ଼ିଲ ତଟରେ
ମହାଶୋକ-ଅକୂପାର ଅଗାଧ ସଲିଳେ,
ଅହୋ କି ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ ! ସ୍ୱର୍ଗିତାପୁଁ ଅଧି,
ଦହିହେଲ ଉଗ୍ରଶିଖ ଅଗ୍ନି ତାପେ ସିନା
ସୁତ ପରିବାର ଜ୍ଞାତି ଆତ୍ମୀୟ ନିଧନେ,
ହେଲ ସେ ବିଜୟ-ସୁଖ ତବ ପରିଣତ
ମହାବିଡ଼ମ୍ବନେ, କ୍ଷୀର ବିଷ-ବିମିଶ୍ରିତ
ସେହି ସୁଖାପେକ୍ଷା, ବରଂ ଶ୍ରେୟଃ ଶତଗୁଣେ
ବିଶୁଦ୍ଧ ଦୁଃଖ ସମ୍ଭୋଗ ଗହନ ବିପିନେ ।
ନୁହଇ କି ତିକ୍ତମିଶା ମଧୁରସଠାରୁ
ବହୁଗୁଣେ ରୁଚିକର ଶୁଦ୍ଧ ତିକ୍ତ ରସ ?
ମହାଶୋକ ମହୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଏ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ
ନ ପାଇ ମଧ୍ୟମ ପଥ କଷ୍ଟେ ତିଷ୍ଠିବାକୁ,
ଇଚ୍ଛିଲ ସ୍ୱ ହାହାମୟ ଜୀବନ ବର୍ଜନେ
ତୁମ୍ଭେ, ତହୁଁ ଭ୍ରାତା ପୁଣି ବନିତା ଗହଣେ
ଯାଇ ହିମାଳୟ-ଶିଖେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶେ,
ତେଜି ତହିଁ ଯଥାକାଳେ ମର ନର ଦେହ,
ଅମର ରୂପରେ ଗଲ ଅମର ଆଳୟେ ।

ସପ୍ତମ ସର୍ଗ

ଭୀଷ୍ମ

ଭରତକୁଳର ଦୀପ ହେ ଭୀଷ୍ମ ଗାଙ୍ଗେୟ,
ଧନ୍ୟ ତବ ଅତ୍ୟଦ୍ଭୁତ ପିତୃଭକ୍ତି, ପୁଣି
ଅଲୌକିକ ମହାତ୍ୟାଗ, ଏହି ଦୁଇ ଯୋଗେ
ଅଦ୍ୟାବଧି ଭବେ ତୁମ୍ଭେ ଆଦର୍ଶ, ଜୀବିତ ।
ପିତା ହିଁ ପରମ ଗୁରୁ ପରମ ଦେବତା,
ଯେ ଦେବତା,ସେ ଗୁରୁଙ୍କ ତୁଷ୍ଟି ସାଧେ ଯେହୁ
ଅର୍ପି ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀପଦ୍ମରେ ଭକ୍ତି-ପ୍ରୀତି ରୂପ
କୁସୁମ ଅଞ୍ଜଳି, ସେହି ଏକା ଏ ଜଗତେ
ସୁପୁତ୍ର ଆଖ୍ୟାତ । ଲଭେ ପିତୃଭକ୍ତିରୁ ସେ
ଯେ ପୁଣ୍ୟ,ସେ ପୁଣ୍ୟ ନାହିଁ ବ୍ରତେ,ଯଜ୍ଞେ,ଦାନେ,
ତୀର୍ଥାଟନେ କିମ୍ବା ଆନ ପୁଣ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନେ;
ପବିତ୍ର ପିତୃଭକ୍ତିରେ ମିଳେ ଏକାଧାରେ
ଧର୍ମ-ଅର୍ଥ-କାମ-ମୋକ୍ଷ ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଫଳ ।
ଜାଣି ତୁମ୍ଭେ ଏହା ଆହେ ସୁରଥୀ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ !
ପିତୃତୁଷ୍ଟି ଅର୍ଥେ ରାଜ୍ୟ ଦାବି ପରିହରି—
ନ କରିବା ପାଇଁ କରି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଠୋର,
ଆଚରିଲ ମୁଦେ ଚିର-କୌମାର ସୁବ୍ରତ ।
ସମ୍ପଦ, ଗୌରବ, ସୁଖ, ସ୍ୱାର୍ଥ, ଅଧିକାର,
ମାନବ ମାତ୍ରର ଚିର ଅଭୀପ୍ସିତ ଏହା,
ଇଚ୍ଛେ କି ସହଜେ କେହି ତେଜିବାକୁ ତାକୁ ?
ମାତ୍ର ଯେଣୁ ମହାତ୍ୟାଗୀ, ତେଣୁ ଏ ସକଳେ
ମଣି ତୃଣ ସମ ତୁମ୍ଭେ, ତେଜିଲ ଅକ୍ଳେଶେ ।
ହୃଦୟ ତୁମ୍ଭର ଅତି ପବିତ୍ର ନିର୍ମଳ,
ଯଥା ତୁମ୍ଭ ଜନନୀ ଜାହ୍ନବୀର ନୀର ।
ମହାବ୍ରତନିଷ୍ଠ ତୁମ୍ଭେ ମହାଯୋଗିବର,
ମହାଯୋଗିବର ଯଥା ଯୋଗେଶ୍ୱର ହର ।
ଅହୋ କି ଅଦ୍ଭୁତ ଭୀଷ୍ମ ତୁମ୍ଭର କରଣୀ !
ହୋଇଥିଲ ଇଚ୍ଛାମୃତ୍ୟୁ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗବଳେ,
ଚରାଚର ସୃଷ୍ଟି ଯେଉଁ ମୃତ୍ୟୁର ଅଧୀନ,
ସେ ମୃତ୍ୟୁକୁ କଲ ତୁମ୍ଭେ ହେଲେ ଆତ୍ମବଶ,
ଧନ୍ୟ ବୀର ଅମାନୁଷୀ ସାଧନା ତୁମ୍ଭର ।
କଠୋର ଅବ୍ୟର୍ଥ ଯଥା ତୁମ୍ଭର ସାଧନା
ମହାଜନୋଚିତ, ତଥା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ତୁମ୍ଭର,
ତହିଁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଲୋକେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଛଳରେ
ନିର୍ଦ୍ଦେଶନ୍ତି ଦୃଢ଼ତର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଷ୍ଠାକୁ
"ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରତିଜ୍ଞା" ବୋଲିଣ, ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଭୀଷଣ
ହେତୁ, ହୋଇଥିଲା ପିତା ଭୀଷ୍ମ ତୁମ୍ଭ ନାମ ।
ଦୃଢ଼ତ୍ୱ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଶେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯେବେ
ସତ୍ୟବତୀ କନ୍ୟା ଆଣି ଅର୍ପିଲ ଜନକେ,
ସେକାଳେ ସେ ଲୋକାତୀତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସ୍ମରଣେ
ଦେବ ଋଷିଗଣେ, ଆସି ପ୍ରଶଂସିଲେ ବହୁ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷେ । ଜାଣିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଭବେ
ଅଦ୍ୱିତୀୟ ମାୟାବିନୀ ସମ୍ମୋହି ରମଣୀ,—
ମୋକ୍ଷପଥ-ବିରୋଧିନୀ, ପଣ୍ଡିତେ ହାରୁତେ
ସେହି ଜନ ଭଗିନୀର, ରକ୍ଷା ନାହିଁ ଆଉ,
ବାନ୍ଧନ୍ତି ସେ ମନୋମୃଗେ ନିବିଡ଼ ବନ୍ଧନେ
ଆତ୍ମବଶ ଅର୍ଥେ, ଦଣ୍ଡେ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି କେଣେ ।
କେବେ ଯେବେ ହୁଏ କେବେ କଞ୍ଚିତ ଶିଥିଳ
ସେ ଦୁର୍ମୁକ୍ତ ଫାଶ, ତେବେ ନ ହେଉଣୁ ମୃଗ
ପଳାୟନେଚ୍ଛୁ ବ, ଧାଇଁ ଆସି ସେ ବେନିଏ
ଦିଅନ୍ତି ପୁନଶ୍ଚ କଷି ସେ ଶିଥିଳ ଫାଶେ ।
କୌରବ-ଗୌରବ-ରବି-ବଂଶଦଣ୍ଡଧାର
ହେ ଗାଙ୍ଗେୟ, ଅଷ୍ଟ ତୁମ୍ଭେ ଶାପଭ୍ରଷ୍ଟ ଦେବ
ଭାସ୍ୱର, ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ଭବି ସାଧୁଥିଲେ ପଥ
ଘୋର ଅଧୋଗତି ତବ, ତହିଁ ତୁମ୍ଭେ ବୀର
ଜନ୍ମିଲ ମାନବରୂପେ ଦେବତ୍ୱ ହରାଇ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚଳିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ନାରୀ ସମ୍ପର୍କି ବିଷୟେ
ଅନର୍ଥକାରିଣୀ ବୋଲି, ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପାଶୁଁ
ରହିବାକୁ ଦୂର ସ୍ଥାନେ ଖୋଜୁଥିଲ ସଦା
ସୁକୌଶଳ, କେବେ ଦାଶରାଜାଙ୍କର ପଣ,
ତୁମ୍ଭକୁ ଦେଖାଇଦେଲା ଉପସ୍ଥିତ ସୁପଥ ।
ହେ ଗଙ୍ଗା· ଅଙ୍ଗଜ ! ଅରି-ପ୍ଲବଙ୍ଗ-ଭୁଜଙ୍ଗ
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ କ୍ଷତ୍ରହନ୍ତା ପର୍ଶୁରାମଙ୍କର
ପଟ୍ଟଶିଷ୍ୟ, ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା ଶିଖି ତାଙ୍କ ଠନ୍ତୁଁ,
ବଳିଥିଲ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଶୌର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱେ
ବହୁ ଗୁଣ, ବୀର ! "ଶିଷ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ଗରୀୟସୀ"
ଜୀବନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ଏ ପ୍ରବଚନର ।
ହେଲେ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଯେବେ କାଶୀରାଜ-ସୁତା
ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବାଳିକା ପୁଣି ଅମ୍ବିକା ଏ ତିନି,
ସେକାଳେ ସେ କନ୍ୟାତ୍ରୟେ ହେ ଶାନ୍ତନୁସୂନୁ !
ଆଣିଲ ସ୍ୱବଳେ ହରି ଅନୁଜ ସକାଶେ
ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାମଧ୍ୟୁଁ, ବରବୀର-ଭରା,
ନ ପାରିଣ ସହି ସେହି ମହା ଅପମାନ
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅସହ୍ୟ, ଯେତେ କନ୍ୟାର୍ଥୀ କ୍ଷତ୍ରିୟେ
ଧାଇଁଲେ ପଶ୍ଚାତେ ତବ, ପ୍ରତିଶୋଧ ଆଶେ
ପ୍ରହାରି ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶର, ବାଜନ୍ତେ ସେ ଶର,
ତୁମ୍ଭର ଶରୀରେ ଭୀଷ୍ମ, ଲେଉଟିଲ ଶରେ
ତୁମ୍ଭେ, ଲେଉଟଇ ଯଥା କାଳ ବିଷଧର,
ଫଣୀ ତୋଳି ମହାକ୍ରୋଧେ ଗରଜି ଭୀଷଣେ,
ଚକିତ ମାତ୍ରେ ତା ଲାଞ୍ଜ ଚିପିଦେଲେ କେହି ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ରକେ ତହିଁ ଅର୍ପି ରଣ-ପୀଠେ
ବଳିରୂପେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୀର ଅହଙ୍କାରେ
ରଣଚଣ୍ଡୀ ପଦେ, ହେଲ ସର୍ବେ ମହାପ୍ରୀତା ।
ଭୀଷ୍ମ ! ତୁମ୍ଭେ ମହାରଥି ଅମର-ବିକ୍ରମ,
ମାତ୍ର ଥିଲ ବ୍ୟବହାରେ ଏକା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀ
ଋଷିକଳ୍ପ, ଯେଣୁ ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ, ତେଣୁ
ମଣୁଥିଲ ଆପଣାକୁ ନିର୍ଜୀବ ସତତ,
ମଣେ ଯେହ୍ନେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନେ ନିଜକୁ ନିର୍ଜୀବ,
ତାହାର ଜୀବନ ଭବେ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ;
ନହୁ ଅଶାନ୍ତ ଯେ ପ୍ରାଣ ସଂସାର ଚିନ୍ତାରେ
ପ୍ରାଣ ନୁହେ ତାହା,—ଅଟେ ଶରୀରର ଭାର ।
ଯେମାନେ ସଂସାରେ ଧନୀ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ-ଧନେ,
ଗୋଟାଏ ନିର୍ବାଣ ମୁକ୍ତି ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସଦା
ବଳେ ବଳେ, ଯଥା ସିଦ୍ଧି ସାଧନା ପଶ୍ଚାତେ
କାମ୍ୟ ଯଥା ଶିକ୍ଷା ପକ୍ଷେ ଗୋଟାଏ ସଭ୍ୟତା ।
ଭୁଞ୍ଜେ ନାହିଁ ଜନ୍ମାନ୍ତର କ୍ଲେଶ ବାରମ୍ବାର
ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ନର ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ଭୂମୀପାଠେ,
ନାହିଁ ଯାର ଜନ୍ମାନ୍ତର ଏ ଭବମଣ୍ଡଳେ,
ସେହି ସିନା ଏ ଜଗତେ ପ୍ରକୃତ ଜୀବିତ,
ମାତ୍ର ଯେ ଅଜ୍ଞାନାଚ୍ଛନ୍ନ ପଶୁଧର୍ମୀ ନର
ଆହାର ବିହାର ଆଉ ଶ୍ୱାସକ୍ରିୟା ଯୋଗେ
ବୋଲାଏ ଜୀବିତ ଭବେ, ନୁହେ ସେ ଜୀବିତ,
ଅଟେ ଚିରମୃତ, ତାର ସ୍ଥୂଳ ଅବୟବ
ଲଭୁଥିଲେ ହେଁ ବର୍ଦ୍ଧନ, ପୂର୍ବୁଁ ମୃତ ବୋଲି
କରିବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ତାକୁ ନୁହେ ଅସଙ୍ଗତ ।
ଭୀଷ୍ମ ! ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗାଧ୍ୟାୟୀ ମହାତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ,
ତେଣୁ ମରି ଲଭିଅଛ ଚିର ଅମରତା ।
ଗଙ୍ଗାଙ୍ଗଜ ! ଅଙ୍ଗେ ତବ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଭେଦି
ହେମଦୀପ୍ତ ଜ୍ଞାନଗଙ୍ଗା-ଦିବ୍ୟତ ପ୍ରବାହ,
କରିଥିଲା ତୁମ୍ଭକୁ ସେ ସଦା ବିମଣ୍ଡିତ
ଅପୂର୍ବ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତେଜେ, ପ୍ରଜ୍ଞା ବିଦ୍ୟୋତକ ।
ଥାଇ ସଦା ମଗ୍ନ ତୁମ୍ଭେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଚିନ୍ତାରେ,
ବୁଝୁଥିଲ ସଂସାରର ଅନିତ୍ୟତା ପୁଣି
ବିଷମ ସମସ୍ୟା, ଯାର ପରିଣାମ କଟୁ,
ଆପାତମଧୁର ବୋଲି ହୁଏ ଅନୁମିତ
ତାହା ହିଁ ଏଠାରେ, ଯାହା ତୀବ୍ର କାଳକୂଟ,
ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତାହା ଏଥି ପୀୟୂଷପ୍ରତିମ ।
ନନ୍ଦନକାନନ ପ୍ରତେ ଏହି ମରୁଭୂମି,
ମରୁଭୂମି ପ୍ରତେ ହୁଏ ନନ୍ଦନକାନନ ।
ସ୍ୱର୍ଗ ଦିବାଲୁ ଏଥେ ଯାକୁ ବୋଲନ୍ତି ମାନବେ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମୋହ-ମଦେ ମତ୍ତ, ନୁହେ ସୁଖ କେବେ ତାହା,
ଅଟେ ଖାଲି ସୁଖର ସେ କଳ୍ପନା-ବିଳାସ,
ଆସେ ତାହା ଘେନି ଦୁଃଖ ଉପସର୍ଗରୂପେ ।
କରନ୍ତି ମାନବେ ଆଶା ସୁଖ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର,
ମାତ୍ର ବୃଥା ଆଶା, ଏଥି ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ
ବସ୍ତୁକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୁଖ, କହନ୍ତି ମାନବେ
ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସୁଖ ବୋଲି, ବୃଥା ସେ ଧାରଣା,
ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରାଣର ବୈରୀ, ସମ୍ପତ୍ତିବାନର
ହୁଏ ନାହିଁ ସ୍ୱପ୍ନେ ନିଦ୍ରା ଚୋର ଶଙ୍କା ଭୟେ;
ବଢ଼େ ଗର୍ବ ଧନ-ନିଶା, ତାହିଁ ଯଦ୍ୟ ତାର,
ବରଷି ପ୍ରବଳେ ବଢ଼ି ପ୍ରାବୃଟେ ତଟିନୀ
ପ୍ରାୟ, କିଏ ମାନବର ଚେତନା ବୁଡ଼ାଇ,
ତହିଁ ପରେ ଲୋଭ ମୋହ ଅଭିମାନ ଆଦି
ଆକ୍ରମି ସେ ଦୁରନ୍ତସ୍ରୋତେ ଘେନିଯାଇ ଟାଣି,
ନିକ୍ଷେପନ୍ତି ଘୋର ପାପ-ତାମସ ଗର୍ଭରେ,
ନଷ୍ଟ କରି ଦୁଷ୍ଟେ ତାର ଇହ ପରକାଳ ।
ଅତଃ ନାହିଁ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଲେଶମାତ୍ର ସୁଖ,
ପ୍ରତ୍ୟୁତ ସେ ଦୁର୍ବିଷହ ଯନ୍ତ୍ରଣା-କଣ୍ଟକ ।
    ଜଗତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଶ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟସମ୍ପୃକ୍ତ—
ରମଣୀର ରମଣୀୟ ରୂପ ଆକର୍ଷଣେ
କେ ନୁହେ ଆକୃଷ୍ଟ ? କିବା ଦେବ କିବା ଋଷି ।
କିନ୍ତୁ ସେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଖ୍ୟାତ,
ଯାହା ନିତ୍ୟ—ଯାହା ସତ୍ୟ, ତାହା ତ ସୁନ୍ଦର,
ରାମା ରମ୍ୟରୂପ ଭବେ ସ୍ଥାୟୀ କେତେ କ୍ଷଣ ?
କେତେ କ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ ଅବା ସଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ
ପୁଷ୍ପର ସୌରଭ ? ଯାଏ ପବନେ ମିଳାଇ;
ଭବ-ସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ କାଳ-ବୀଚି ଆନ୍ଦୋଳନେ
ନିମଜ୍ଜି ପବନେ ରାମା-ରମ୍ୟରୂପ-ତରୀ
ଦେଇଯାଏ ଚିର ଅନୁଶୋଚନା ମାନସେ ।
ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପରିଣାମ ଏତେ ଭୟାବହ,
କେଉଁ ଅଜ୍ଞ କହେ ତାକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଲିଣ ?

ବିଶେଷେ ଶୋଣିତ ଅସ୍ଥି ସ୍ନାୟୁ କେଶ ମାଂସ
ମଜ୍ଜା ମୂତ୍ର ପୁରୀଷାଦି ଘୃଣ୍ୟ ଉପାଦାନେ
ଗଠିତ ଅଙ୍ଗନା ଅଙ୍ଗ, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅହୋ !
ଯେଉଁ ନାରୀ ଦେହ ଏତେ ବୀଭତ୍ସ ମନ୍ଦିର
ହୋଇପାରେ ସୁନ୍ଦର କି ତାହା କେତେବେଳେ ?
ଅନିତ୍ୟ ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ଅନିତ୍ୟ ସକଳ,
କେବଳ ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ,—ଭବଦୁଃଖ ହର
ମୁକ୍ତିର ସୁନ୍ଦର ସେହି ମନ୍ଦିର ଧାରଣ;
ଜାଣି ତୁମ୍ଭେ ଏହା ଭୀଷ୍ମ ! ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନବଳେ,
ମିଶିଣ ସଂସାରେ ବାହ୍ୟେ, ଜଳେ ପଦ୍ମଦଳ
ପ୍ରାୟ, ଥିଲ ନିବେଶିଣ ଚିତ୍ତ ହରି-ପଦେ
ସଦା ବ୍ରତଚର ନିଷ୍ଠା ସହ, ଧନ୍ୟ ଋଷି !
ସ୍ୱଧର୍ମ ପାଳନ ପୁଣି ଦୁର୍ନୀତି ଦମନ
ଏ ଦେନି ସକାଶୁଁ ତୁମ୍ଭେ ଧରିଥିଲ ଧନୁ ।
    ଦେବବୃନ୍ଦିତ ସ୍ୱଭାବ ଆହେ ଦେବବ୍ରତ !
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବପୂଜ୍ୟ,—ସର୍ବଜନ-ପ୍ରିୟ,—
ନିରଭିମାନତା ହେତୁ, ହୋନ୍ତେ ଅଗ୍ରଜ
ହସ୍ତିନା ନଗରୀ, ଚିର ବୀର-କର୍ଷିନୀ,
ପାଳିଲ ତାହାକୁ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ
ଧର୍ମ-ନିକ୍ତି ଧରି; ରହି ! ତୁମ୍ଭ ଯୋଗେ ତାକୁ
ନ ପାରିଲ ଅରିଜନ ଉପଦ୍ରବ ଛୁଇଁ ।
ପାଳିଥିଲେ ଏହିପରି ପୂର୍ବେ ତ୍ରେତାଯୁଗେ,
ରାମଜୟୀ * ପ୍ରାଣାରାମ ରାମଙ୍କ ଅଭାବେ
ଶୋଭନା ଅଯୋଧ୍ୟା ଧନ୍ୟ ରାଜର୍ଷି ଭରତ ।
ସମଦର୍ଶିତା ଅସୀମ ତୁମ୍ଭର ଗାଙ୍ଗେୟ !
ହେଲେହେଁ କୌରବଙ୍କର ଅନ୍ନରେ ପାଳିତ,
ଦେଖୁଥିଲ ସମନେତ୍ରେ କୌରବେ ପାଣ୍ଡବେ ।
କୌରବ ନିଷେଧସତ୍ତ୍ୱେ ହେଲା ନାହିଁ ଊଣା
ତୁମ୍ଭର ପାଣ୍ଡବ-ପ୍ରୀତି, ଶତବଜ୍ର ବାଧା
ମାନେ କି ସଜ୍ଜନ ପ୍ରୀତି ? ବରଂ ପାଏ ଯେତେ
ବାଧା, ଲଭେ ପୂର୍ବଠାରୁ ବୃଦ୍ଧି ସେତେ ଗୁଣ,

* ସେ ପରଶୁରାମଙ୍କୁ ଜୟ କରିଥିଲେ ।

ବୁଝାଇଲ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ହିତ ଉପଦେଶ
କୌରବ-ବର୍ବର କ୍ରୂର ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନେ
ସମୁଚିତ ରାଜ୍ୟଭାଗ ଦେବାକୁ ପାଣ୍ଡବେ,
ମାନି ନେଲା କି ତାହା ମାନୀ କୁରୁନାଥ,
ଉପେକ୍ଷି ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ରୋଗୀ ଆହା ଯଥା
ସୁବୈଦ୍ୟ-ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଭୁଞ୍ଜେ ଅପଥ୍ୟ ସାଗ୍ରହେ
ତଥା ଅବହେଳି ତବ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସୁମନ୍ତ୍ରଣା
ହେୟ ଜ୍ଞାନେ କୁରୁପତି, କଲା ଦୃଢ଼ ପଣ
ନ ଦେବାକୁ ପାଣ୍ଡୁ-ସୁତେ ସୂଚ୍ୟଗ୍ର ଅବନୀ
ବିନା ଯୁଦ୍ଧେ କେବେ, ତହୁଁ ଘଟନ୍ତେ ସମର
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ପୁଣ୍ୟପୀଠେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର,
ହେଲ ତୁମ୍ଭେ କୁରୁପକ୍ଷ ମୁଖ୍ୟ ସେନାପତି ।
ଅହୋ ! ପ୍ରକାଶିଲ ଭୀଷ୍ମ କି ରୁଦ୍ର ବିକ୍ରମ
ବିଶ୍ୱବାସୀ, ଯନ୍ତ୍ରେ ତେଜ ଉଠିଣ ପ୍ରଜ୍ୱଳି
ଘୃତାହୁତ ହୁତାଶନ ପ୍ରାୟ, ହେଲା ଅତି
ଦୁର୍ବାର ଅସହ୍ୟ; ଅହୋ ସେ ତେଜ ନିକଟେ,
ନ ପାରିଲେ ତିଷ୍ଠି କେହି, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବ୍ୟତୀତ,
ପାଣ୍ଡବ ପକ୍ଷର ଯେତେ ରଥୀ ମହାରଥୀ ।
ଦଶଦିନଯାଏଁ କରି ବିଷମ ସମର,
ବଧି ଲକ୍ଷସଂଖ୍ୟ ରଥୀ, ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷକୁ
କଲ ମହା ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ, ନିରାଶା-ପୂରିତ ।
ମହାବୀର ! ମହାରଥୀ ତୁମ୍ଭେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ,
ଥିଲେ ସଶସ୍ତ୍ର, କାହାର ସାଧ୍ୟ ଜିଣିବ ହେ
ତୁମ୍ଭକୁ ସମରେ ନରେ ଅଥବା ଅମରେ ?
କିନ୍ତୁ ପାଣ୍ଡବବତ୍ସଳ ତୁମ୍ଭେ, ଦୟା ବଶ
ହେଉଁ, କହିଦେଲ ନିଜ ମୃତ୍ୟୁର ଉପାୟ
ତାଙ୍କୁ, ଇଚ୍ଛାମୃତ୍ୟୁ ଏବେ ଅଛ ସ୍ୱଭାବରେ,
ଶୋଇଲ ଇଚ୍ଛାରେ ତହୁଁ ଶରଶଯ୍ୟାପରେ;
କୌରବ ଜଗୀଷା-ଦୁର୍ଗ ହେଲା ବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତ ।
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର-ରଙ୍ଗାଳୟେ ରଣ-ନାଟକର
ମହାଦୃଶ୍ୟ ଅଭିନୟେ, ହୋନ୍ତେ ଯଥାକାଳେ
ଯବନିକାପାତ, ହେଲେ ଜୟ-ଶ୍ରୀମଣ୍ଡିତ
ଧର୍ମରାଜ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, କିନ୍ତୁ ସେ ବିଜୟ
ହେଲା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ତୀବ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣାବର୍ଦ୍ଧକ ।
ଗୋତ୍ର ମିତ୍ର ବଧ ପୁଣି ମହାଜନ କ୍ଷୟ,
ଆଚ୍ଛାଦିଲା ହୃଦେ ତାଙ୍କ ଶୋକ-ଆଚ୍ଛାଦନେ,
ଏବେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀ, ହୃଦେ ଆଣିଦେଲା ଶୋକ
ବିଷମ ନିର୍ବେଦ, ତହୁଁ ରାଜ୍ୟେ ତେଜିବାକୁ
ଇଚ୍ଛିଲେ ନିଜର ଗୃହ, ସୁଖ, ସିଂହାସନ ।
ସେ କାଳେ ହେ ଭୀଷ୍ମ ! ତୁମ୍ଭେ ଦେଇ ଯୁଧିଷ୍ଠିରେ
ବେଦସିଦ୍ଧ ରାଜଧର୍ମ ଗୃହସ୍ଥ ଧର୍ମାଦି
ନାନା ଧର୍ମ ଉପଦେଶ, ବିଶେଷେ ବଖାଣି
ଗୃହସ୍ଥ ଧର୍ମ ମାହାତ୍ମ୍ୟ, ଆଣିଲ ଫେରାଇ
ବିଷୟ-ବିମୁଖ ତାଙ୍କ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ମନେ
ପୁନଶ୍ଚ ବିଷୟ ପ୍ରତି, ଯଥା ତ୍ରେତାଯୁଗେ
ଜନ୍ମନ୍ତେ ବିଶ୍ୱ-ବିତୃଷ୍ଣା ରାମଙ୍କ ମାନସେ
ଅକାଳେ, ଋଷିଣ ତାହା ନାନାତତ୍ତ୍ୱ ବାଦେ
ମହାଯୋଗନିଷ୍ଠ ଶିଷ୍ଟ ବଶିଷ୍ଠ ତାପସ,
ନିୟୋଜିଲେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମେ ।
ଧନ୍ୟ ବୀର ! ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ମହାତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ !
ସଂଶୟଚ୍ଛେଦିନୀ ତବ ଆଧ୍ୟାତ୍ମ୍ୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ
ହୁଅନ୍ତେ ସମୂଳେ କ୍ଷୟ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର
ଅସାର ପାର୍ଥିବ ମୋହ, ବସି ସିଂହାସନେ,
ଶାସିଲେ ଧରଣୀ ସେହୁ ଧର୍ମେ ଜନ୍ମକାଳ ।
ଆଜନ୍ମ ଅକୃତଦାର ହେ ଭୀଷ୍ମ-ଗାଙ୍ଗେୟ !
ପରମ ବୈଷ୍ଣବ ତୁମ୍ଭେ, ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟଭୂମେ,
ସ୍ୱକୁଳନ୍ତ ତବ ନାମ ଆର୍ଯ୍ୟସନ୍ତତିଏ
ପ୍ରାତୁଁ ଉଠି, ମୁକ୍ତିମନ୍ତ୍ରରୂପେ, ବୀରବର !
ପଡ଼ି ତୁମ୍ଭେ ଭବ-କର୍ମଶାଳେ, ଶାନ୍ତି ହୋଇ
ସୁ-କୁଣ୍ଡ-ଶାଣରେ, ତହୁଁ ଛଳାଇଣ ଦେହୁଁ
ଅଭିଶାପ-ମଳ, ଧରି ଦିବ୍ୟ ରୂପ, ତେଜ,
ଯଥାକାଳେ ଗଲ ଚାଲି ସତ୍ୟ ନିତ୍ୟ ଧାମେ ।

ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ

ଦ୍ରୋଣ

ପ୍ରସୂତ-ଗୌରବ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୁରୁ-ଗୁରୁ ଦ୍ୱିଜ
ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ, କ୍ଷତ୍ରିୟତ୍ୱ ବିପ୍ରତ୍ୱ, ଏ ବେନି
ବିରୋଧୀ ଭାବର ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଏକା ଘର—
ସୁମଧୁର ମିଳନର ମହତ-ମନ୍ଦିର ।
ରୌଦ୍ର ଶାନ୍ତ ଏ ଯୁଗଳ ରସ-ଉପାଦାନେ
ଗଠିତ ଶରୀର ତବ, ଅର୍ଦ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧ ଭାଗ,
ଅହୋ ! ଶୀତ ଉଷ୍ଣର କି ଅପୂର୍ବ ମିଳନ !
କେ କହିବ ମୋତେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସହିତେ
କେମନ୍ତେ ମିଶିଲା ଆସି ନିଦାଘ ପ୍ରଖର
ରବି-ରଶ୍ମି କିମ୍ବା ଜଳେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳ ?
ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେହରେ
ଦୁର୍ଦ୍ଧର କ୍ଷତ୍ରବିଦ୍ୟା, ମାତ୍ର ଭରଦ୍ୱାଜ !
ଏ ଉକ୍ତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ କେବେ ନୁହେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି;
ପାଳି ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱଧରମେ, ପରଧର୍ମେ ଯେଣୁ
କରୁଥିଲ ଆଲୋଚନା, ତୁମ୍ଭ ପକ୍ଷେ ତାହା
ହୋଇଯାଇପାରେ କେଣୁ ପାପବୃତ୍ତି ବୋଲି ।
ଅଗ୍ନିଜାତ ଅଗ୍ନିବେଶ ଋଷି ମହାତପା
ଥିଲେ ପିତୃଶିଷ୍ୟ ତବ, ପ୍ରଦାନିଲେ ସେହୁ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆଗ୍ନେୟ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ରହ୍ମଶିର ନାମେ,
ମେଦିନୀ-ଦହନ-ଦକ୍ଷ, ଅମର-ଦୁର୍ବାର ।
କ୍ଷତ୍ରକୁଳ-ଅମଙ୍ଗଳ ଭୀମ ଧୂମକେତୁ,
ଭର୍ଗ ଯେହୁ କ୍ଷତ୍ରକ୍ଷୟ ଏକବିଂଶ ବାର
ଗର୍ଭସ୍ଥ ବାଳକ ସହ, ଅର୍ପି ଧରଣୀକୁ
ନିଃକ୍ଷତ୍ରିୟା ଆଖ୍ୟା, କଲେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଶୋଣିତେ
ତର୍ପଣ ପିତୃଗଣର, ସେହି ପର୍ଶୁରାମ,
ଦେଲେ ଦ୍ରୋଣ ତୁମ୍ଭ କରେ ପ୍ରସନ୍ନେ ନିବେଦି
ଧନୁ ସହ ଧନୁର୍ବେଦ, ସେ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବେ
ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ଅଚିରତେ ଅଗ୍ରଗଣନୀୟ ।
ବେଦ-ବେଦାନ୍ତ-ବିଦୁଷ ହେ ଯୋଗୀନ୍ଦ୍ର ଦ୍ରୋଣ !
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ତେଜୀୟାନ ଏବେ ବ୍ରହ୍ମତେଜେ,
ଦୁହେ ମିଶି କ୍ଷାତ୍ର ତେଜ ତହିଁ ହୋଇଥିଲା
ଅତୀବ ପ୍ରଚଣ୍ଡ, ଅହୋ ! ରଥୀନ୍ଦ୍ର-ଦୁଃସହ
ତୁମ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଭାବରେ କୌରବ କୁମାରେ,
ଆଉର ଅନ୍ଧକ ବୃଷ୍ଣି ବଂଶୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟେ,
ହୋଇଥିଲେ ଜଗଜ୍ଜୟୀ ବୀର-ଗର୍ବଶାଳୀ ।
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଶିକ୍ଷାଦାତା, ଶତ ଧନ୍ୟ ତବ
ଶିକ୍ଷାର କୌଶଳ, ତବ ସିଦ୍ଧିପ୍ରଦ ବେତ
ବାଜିଥିଲା ପୃଷ୍ଠେ ଯାର, କାଳେ ହେଲେ ସେହୁ
ଯାଇଛି ଦେଖାଇ ଭବେ ବୀରତ୍ୱ ଗରିମା ।
ଅଦ୍ଭୁତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟପଣ ତୁମ୍ଭର ହେ ଦ୍ରୋଣ !
ତଥାପି ତବ ଧନୁର୍ବେଦ-ସିଦ୍ଧିପ୍ରଦ ନାମ,
କରୁଥିଲେ ମନସ୍କାମ ସିଦ୍ଧ ଶିଷ୍ୟଗଣ ।
ଏକଲବ୍ୟ ନାମେ ଏକ କିରାତ ନନ୍ଦନ,
ପ୍ରାର୍ଥିଲା ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ତବ ହନ୍ତ, ମାତ୍ର ଦ୍ରୋଣ
"ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟା ନୀଚେ ଦାନ ନୁହେ ସମୀଚୀନ,
ନୁହେ ସମୀଚୀନ କେବେ ଦେବଭୋଗ ହବି
ଦାନବେ ପ୍ରଦାନ", ଭାଷି ତୁମ୍ଭେ ଏହା, ଭଲ
ନିରାଶ ନିଷାଦେ, ତହୁଁ ଯାଇ ସେ କାନନେ,
ନିର୍ମାଣି ତୁମ୍ଭର ଦିବ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ମୃତ୍ତିକାରେ,
ଏକଲକ୍ଷ୍ୟେ ଏକଲବ୍ୟ ପୂଜି ସେ ମୂରତି,
ଲଭିଲକ ସ୍ୱାଭୀପ୍ସିତ ବିଦ୍ୟା ଅବହେଳେ,
ଧନ୍ୟ ତବ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ ନାମର ମହିମା !
କାହାନ୍ତି ଏ କାଳେ ଦ୍ରୋଣ, ତୁମ୍ଭପରି ଗୁରୁ ?
କାହାଁ ଶିଷ୍ୟ ଏକନିଷ୍ଠ ଏକଲବ୍ୟ ପରି ?
ଯାଇଛି ସେ କାଳ, ଏବେ ସେ ସବୁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ।
ଦ୍ରୋଣ ! ତୁମ୍ଭେ ମହାସତ୍ତ୍ୱ, ମହାବୀର ପୁଣି
ଅସୀମ ତେଜସ୍ୱୀ, ହାୟ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦୀନତା,
କଲା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହସ୍ତେ କ୍ରୀଡ଼ା-ପୁତ୍ତଳିକା;

http://oaob.nitrkl.ac.in

କିଂ ନ କରି ପାରେ ଦୈନ୍ୟ କି ଅସାଧ୍ୟ ତାର ?
ତାର ଅତ୍ୟାଗ୍ରେ ସିନା ବାଧ୍ୟ ହୁଏ ନର
ଅର୍ପିବାକୁ ବଳରୂପେ ଧନିକ ହସ୍ତରେ
ସ୍ୱୀୟ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନ; ଦରିଦ୍ର ପକ୍ଷରେ
ଚିର ଦାସ୍ୟମୟ ସିନା ଏ ନିଖିଳ ଭବ;
ହେଉପଛେ ସୁପଣ୍ଡିତ ସକଳ ବିଦ୍ୟାରେ
ମାତ୍ର ହେଲେ ଧନହୀନ, କିଏ ବୁଝେ ଗୁଣ
ତାର ? ବରଂ ସମାଜରେ ହୁଏ ଅବଜ୍ଞେୟ
ସେହୁ, ପ୍ରତିଭା, ମହତ୍ତ୍ୱ, ପ୍ରଜ୍ଞା, ଯାହା କିଛି
ନରତ୍ୱ ନରର, ତାକୁ ସତତ ଆଚ୍ଛାଦି
ରଖେ ଦରିଦ୍ରତା-ଘନ ନୀରନ୍ଧ୍ର ବେଷ୍ଟନେ ।
ନାହିଁ ବନ୍ଧୁ, ଯାହା ଆହା ନିର୍ଧନ ଲୋକର
ଭବେ, ସେହୁ ସମାଜର ସଦା ଅଶଙ୍କିତ ।
ମିଥ୍ୟା କି ହେ ଏ ବଚନ, ଗୁରୁ ଭାରଦ୍ୱାଜ ?
ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କବଳେ ପଡ଼ି ତୁମ୍ଭେ ଯେତେବେଳେ
ଗଲ ଦ୍ରୁପଦ ସକାଶେ, ପୂର୍ବସଖା ତବ,
ଚିହ୍ନିଲେ କି ତୁମ୍ଭକୁ ସେ ? ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦ୍ରୋଣ
ଆତ୍ମପରିଚୟ ତୁମ୍ଭେ, ପ୍ରତ୍ୟୁତ ପ୍ରଦାନ
ଲାଞ୍ଛନା ଭର୍ତ୍ସି ବନ୍ଧୁ, ଦେଲେ ଘଉଡ଼ାଇ ।
ପଶ୍ଚାତେ ଅଜାତଶତ୍ରୁ-ଧନଞ୍ଜୟାଦି
ସମ୍ପ୍ରଦାନ ମହୋତ୍ସବରେ ଶିକ୍ଷା ଯଥାତଥ,
ଶୁଝିଲ ସେ ଋଣ ତୁମ୍ଭେ ବଳନ୍ତର ସହି ।
    ଅନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର ଧନ ଦାନେ ରାଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ
ଯଦି ରଖିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୁମ୍ଭକୁ ସତତ
ସ୍ୱକୀୟ ମତାନୁବର୍ତ୍ତୀ, ତୁମ୍ଭେ କଦାଚିତ
ଅସାମାନ୍ୟ ତେଜସ୍ୱିତା ସ୍ପଷ୍ଟବାଦିତାର—
ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବନେ, ଯଥା ପ୍ରତିବାଦ
କରୁଥିଲ ଅନୀତିର, କଲେହେଁ ଗୁଣ୍ଡିଏ
ମହାମନ୍ତ୍ରବଳେ ରୁଦ୍ଧ ମହାନାଗ ତେଜ,
ମାତ୍ର ଖେଳାଇବା କାଳେ, ନ ହାଣେ କି ସେହୁ
ଓଲଟି ଜାଙ୍ଗୁଳିକ ପଦେ, ଭୀଷଣେ ଫୁତ୍କାରି ।
ମାତ୍ର ଦ୍ରୋଣ ! ତୁମ୍ଭେ ଏହା ପ୍ରଶଂସା ତରସ୍ତ

ତୁମ୍ଭପରି ସୁଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ଆର୍ଯ୍ୟର୍ଷି ପକ୍ଷରେ ।
ସୁଯୁକ୍ତି ଅନୁମୋଦନ ସଦସ୍ୟ-ଲକ୍ଷଣ,
ନ ହେଉ ପଛକେ ତାହା ନୃପତିର ପ୍ରିୟ;
ମାତ୍ର ସଦସ୍ୟର ସତ୍ୟ ହେବାର ଉଚିତ,
କୁହଇ ଉଚିତ କଥା, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମତେ ।
ଆଉ ଯେହୁ ମନ ଧରି କହୁଥାଏ କଥା
ନୃପତି ଛାମୁରେ, ତାଙ୍କ ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି ଆଶେ,
ଧର୍ମାଧର୍ମ ଭଲମନ୍ଦ ନ କରି ବିଚାର,
ପ୍ରତିଧ୍ୱନି-ଯନ୍ତ୍ର ସେହୁ ନୃପତି କଣ୍ଠର,
ନୃପତି ପାତକ ଲଦା ତାହାର ମସ୍ତକେ ।
ନ ଘେନେ ସତ୍ପରାମର୍ଶ ଯେ ଅଜ୍ଞ ନୃପତି,
ଥାଇ ତା ସଂସର୍ଗେ, ଇନ୍ଦ୍ରସୁଖ ଭୋଗଠାରୁ
ବରଞ୍ଚ ସହସ୍ର ଗୁଣେ ଶ୍ରେୟ ଭିକ୍ଷାବ୍ରତ ।
ସାଧୁ ଶିଷ୍ଟ ତୁମ୍ଭେ, ମାତ୍ର ଦୁଷ୍ଟ ସହବାସେ
ଫଳିଲା ଯେ ବିଷମୟ ଫଳ, ଭାଗ୍ୟେ ତବ,
ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ତାହା ସୁଦ୍ଧା ନୁହେ ବାଞ୍ଛନୀୟ ।
ହୋଇ ସୁପୌରୁଷବନ୍ତ, ତାହିଁକି ହେ ଭଲ
ନ ପୂଜ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବେ, ବାଞ୍ଛାବରଦାତା,
ହୋଇ ରହିଥିଲ କୃଷ୍ଣ-କରୁଣା-ଭିଖାରୀ;
ଚିତ୍ର ଏ ଚରିତ ଲଭେଁ ବିସ୍ମୟ ଅପାର ।
ଦୁର୍ଜ୍ଜନର ଅନୁଗ୍ରହ ଉରଗ୍ୟ ଭୀଷଣ,
ଦଂଷ୍ଟ୍ରଠାରୁ ତୀବ୍ର ସିନା ଶତ ଗୁଣେ ତାହା ।
ଦୁର୍ଜ୍ଜନ ସହବାସର ଅସାଧ୍ୟ କି ପାପ ?
ଶାସ୍ତ୍ର କହେ ଦୁଃସଙ୍ଗତ ବର୍ଜିତ ସର୍ବଥା,
ବିଶେଷେ ତେଜିବ ସ୍ଥାନ ଦୁର୍ଜ୍ଜନ ଆଗମେ ।
ଅଗର୍ବିତ ଦ୍ରୋଣ ! ତବ ବିମଳ ସ୍ୱଭାବ,
ସୁବୃତ୍ତ-ସୁଲଭ ଅତି ପବନ ମଧୁର,
ଯଥା ତୃଣା ସାତପଣୀ; ମାତ୍ର ମିଶି ତହିଁ
ଦୁଷ୍ଟମତି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଚରିତ-ଗରଳ
କଲା ତାକୁ ବିଷମୟ,—ନିନ୍ଦିତ, ଦୂଷିତ ।
    ଷୋଡ଼ଶ ବର୍ଷର ଶିଶୁ ଅଭିମନ୍ୟୁ ରଥୀ,
ଭେଦିଣ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ତବ ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ ଯେବେ

http://oaob.nitrkl.ac.in

କଲ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସମର, ନାଶି ନାନାମତେ
ଅଶ୍ୱ ଗଜ ପଦାତିକ ରଥୀ ମହାରଥୀ
ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର, ତେବେ ହେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ରୋଣ !
ନ ପାରିଣ ସହି ସେହି ବାଳକ-ବିକ୍ରମ,
ଆଚରିଲ ଅହୋ ତୁମ୍ଭେ କେଡ଼େ ଅମାନୁଷ
ପାପକର୍ମ ! ଶୁଣିଲେ ତା ରୋଧିବେ ଶ୍ରବଣ,
ଘୃଣା ବ୍ରୀଡ଼ା ବିସ୍ମୟରେ ବୀରଧର୍ମୀ ବୀରେ ।
ମିଳି ତୁମ୍ଭେ ଏକ କାଳେ ସପ୍ତ ମହାରଥୀ,
ପବିତ୍ର ସମର-ଧର୍ମେ ଅର୍ପି ଜଳାଞ୍ଜଳି
ଆକ୍ରମିଲ ଚଉପାଶୁଁ ରୁଦ୍ର ଆକ୍ରମଣେ,
ବ୍ୟୂହ ବିମର୍ଦ୍ଦନରତ ସେ ବୀର ବାଳକେ,
ଦୁର୍ବ୍ବୃତ୍ତ କପିଏ ଯଥା ଆକ୍ରମନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟେ
ନନ୍ଦନବନେ ଖେଳେ ରତ ଦନ୍ତାବଳ ବାଳେ ।
ଅସହାୟ ନିରସ୍ତ୍ର ସେ ବିରଥ ବାଳକ,
ହତ ହେଲା ଯେବେ ରଣେ ପଶୁ-ବ୍ୟବହାରେ,
ସେ କାଳେ ପୃଥିବୀ ପାଇ ମହାପାପ ଭାର
ଟଳିଲା ସଘନେ, ଦେବେ କଲେ ହାହାକାର,
ଦେଖି ଏ ଅପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାପ-ଅଭିନୟ,
ଉଚ୍ଚାରିଲେ ସ୍ୱସ୍ତିମନ୍ତ୍ର ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ଋଷି,
କାନ୍ଦିଲେ ସକଳ ସୈନ୍ୟ ମହାଗୁରୁ ଶୋକେ
ଶତ୍ରୁମିତ୍ରନିର୍ବିଶେଷେ, ସେ ଲୋହିତ ଧାର,
ପଡ଼ିଣ ସମରଭୂମେ ମିଶିଣ ଶୋଣିତେ
ବିସ୍ତାରିଲା ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ ତହିଁ;
ସେନାପତି ଥିଲ ଦ୍ରୋଣ ତୁମ୍ଭେ ତ ସେ କାଳେ
କୌରବ ସେନାର, ସେହି ବିଶାଳ ବାହିନୀ,
ଚଳୁଥିଲା ତୁମ୍ଭ ହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତେ ।
ତୁମ୍ଭ ପରି ଲୋକ ହୋଇ କିପରି ହେ ଭଲ,
ତେଜି ପାପ-ଭୀତି, ପୁଣି ତୁଚ୍ଛ ଧର୍ମନୀତି,
ବିହିଲ ସମ୍ମତି ଅହୋ ! ଏ ପାପ ପ୍ରସ୍ତାବେ ?
କିପରି ହେ ଭଲ ବୋଲ କ୍ଷତ୍ରଧର୍ମେ କାଳୀ
ବୋଳିଲ ସେ କାଳୀ ପୁଣି ଆପଣା ବଦନେ ?
କୌରବପତିର ଛାର ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ପାଇଁ,
କଲ କି ହେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗୁରୁତର ପାପ ?
କଲ କି ହେ ଖନନ ମୁର୍କ୍ତି ନିଜ ଇଚ୍ଛା ସୁଖେ
ନିଜ ଅଧୋଗତି ପଥ, ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ?
କିନ୍ତୁ ଦ୍ରୋଣ ଶତଧନ୍ୟ ମାୟାବୀର ମାୟା !
ସେ ବିଦ୍ୟାବଳରେ ସିନା ରଖିଲା ବିମୋହି
ତୁମ୍ଭ ପରି ସାଧୁ ଶିଷ୍ଟ ବିଜ୍ଞାନଙ୍କ ଜନେ
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, କି ଅଦ୍ଭୁତ ମାଦକ, ତା ମାୟା,
ନ ତୁଟିଲା ଆଜୀବନ ତୁମ୍ଭର ସେ ନିଶା ।
କ୍ଷତ୍ରିୟ-ଅଜ୍ଞାତ ମହାଗୂଢ଼ ଧନୁର୍ବେଦେ
ବିଶାରଦ ତୁମ୍ଭେ ଦ୍ରୋଣ, ଭିନ୍ନ ଲୋକାତୀତ
ସେହି ମହାବିଦ୍ୟାମାନ, ଦେଲ ତୁମ୍ଭେ ଯାର
ଅବ୍ୟର୍ଥ-ନାରାଚୀ ଶିଷ୍ୟ ସବ୍ୟସାଚୀ ଶୂରେ,
ଦେଖି ତାଙ୍କ ଗାଢ଼ତର ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରୀତି ।
ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ଗୁରୁଭକ୍ତି-ନିଷ୍ଠା ଅଲୌକିକ,
ମହା ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କ ସେବାରେ
କଲ ସତ୍ୟ, ଜୀବନରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବ୍ୟତୀତ
ନ କରିବ ବୋଲି ଆନେ ଶିଷ୍ୟ ପ୍ରିୟତର,
ଥିଲା ତବ ଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅଜନ୍ମ ଅଟଳ ।
ଏବେ ସେହି ଯେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନେ (ପୁତ୍ରସେହୁଁ ବଳି)
ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ତୁମ୍ଭର, ଧରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବା କିପରି
ପ୍ରହାରି ହେ ଦେହେ ତାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର, ରଣସ୍ଥଳେ ?
ଓହୋ, ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ତୁମ୍ଭ ବେନଙ୍କ ହୃଦୟଂ
ଘଟିବେ କିପରି ହୁଏ ବୈରିତା-ଆଗାର ?
ଦେବାସନେ ବସେ ଅହୋ ନାସ୍ତିକ ଚଣ୍ଡାଳ,
ନୋହିବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କିଏ ଶୁଣିଲେ ଏ କଥା ?
କିନ୍ତୁ ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ବେଶି ଦୋଷୀ ସେଥିପାଇଁ,
ଦୋଷୀ ଏକା ସେହି କ୍ରୂର କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧରମ;
ଦୟାମାୟାହୀନ ସେହୁ ଅତୀବ କଠୋର ।
ନିତାନ୍ତ, ନିଷ୍ଠୁର ନିନ୍ଦ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଆଚାର,
ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଆତ୍ମପରଜ୍ଞାନ-ସଂକୁଚିତ,
ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାଠାରୁ ଶ୍ରେୟ ଅଗଣିତ ଗୁଣେ
ଭକ୍ତି ସ୍ୱଦମନ, କ୍ଷମା, ବୈରାଗ୍ୟ, ଅହିଂସା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସତ୍ୟ, ଶୌଚ, ଅମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ, ଦୟା, ଶାନ୍ତି, ପ୍ରୀତି,
ମୈତ୍ରୀ ଆଦି ଦଶଗୁଣ-ସୁଲଭ ଆସ୍ପଦ ।
ଭୀଷ୍ମ ଶରଶଯ୍ୟା ଅନ୍ତେ ହେ ଗୁରୁ-ଭାସ୍କର !
ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ଅଭିଷିକ୍ତ ମୁଖ୍ୟ ସେନାପତି
ପଦେ, କୌରବ ପକ୍ଷର, ପ୍ରକାଶିଲ ଅହୋ !
କି ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ପରାକ୍ରମ, ଭୁବନ-ତ୍ରାସୀ,
ମହାଧନୁର୍ଦ୍ଧାରୀ ତୁମ୍ଭେ, ବୈରି-ଦନ୍ତବାରୁ,
ମହାରଥୀ ଦ୍ରୋଣ ଗୁରୁ ଭୁବନବନ୍ଦିତ,
ଶୌର୍ଯ୍ୟେ ବୀର୍ଯ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ଏକା ତୁମ୍ଭର ଉପମା;
ଦୁର୍ବାର ତୁମ୍ଭର ମହାବଳ ବିକ୍ରମ,

ବାଧ୍ୟ ହେଲ ରଣସ୍ଥଳେ ଅସତ୍ୟ ବଚନେ
ଶର ଅନୃତ ଶତବୋଧୀ ସୁଧୀ ଯୁଧିଷ୍ଠିରେ ।
ଜନ୍ମ-ସୁଧା ଲଭିଲାରେ ହେ ଦ୍ରୋଣିଜ ଦ୍ରୋଣ !
ମନ୍ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ପାଣ୍ଡବ-ବାହିନୀ-ବାରିଧି,
ମାତ୍ର ଭାଗ୍ୟଦୋଷେ ତବ, ତାତ ହେଲ ତହୁଁ
ପ୍ରାଣଘାତୀ ଗାଇତ ମହା ହଳାହଳ,
ବଧି ତୁମ୍ଭେ ପାଣ୍ଡୁ ପକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସେନା
ଲଭି ହସ୍ତେ, ଅବଶେଷେ ହେଲ ଶିରଶୂନ୍ୟ,
ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରବାଳେ,
ପାଞ୍ଚ ଦିନ ଯୁଝି ହେଲ ପ୍ରପଞ୍ଚୁ ଅନ୍ତର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସପ୍ତମ ସର୍ଗ

କର୍ଣ୍ଣ

ଦର୍ପିଚୂଡ଼ାମଣି କର୍ଣ୍ଣ କୌରବ-ଭରସା,
ଆଜନ୍ମ କବଚଧାରୀ କୁଣ୍ଡଳ ଭୂଷଣ,
ବସୁଧା-ବିଶ୍ରୁତ ତବ ଶୂରତ୍ୱ-ଗରିମା,
ଦାନର ମହିମା କିନ୍ତୁ ବଳେ ତାହାଠାରୁ,
ଶୂରତା, ଦାତୃତା ଏହି ଉଭେ ତୁମ୍ଭଠାରେ,
ମିଳିଥିଲେ ମନ୍ଦାକିନୀ କାଳିନ୍ଦୀ ସମାନ ।
ଦାନବୀର ତୁମ୍ଭେ, ଦାନେଚ୍ଛାର ଶୁଭ୍ର-ସୋତ,
ବହୁଥିଲା ନିରନ୍ତରେ ଶତ ଶତ ଧାରେ
ହୃଦୟ-କନ୍ଦରେ ତବ, ବୀର ! ଥିଲା ନାହିଁ
"ନାହିଁ" ପଦ ତବ ତୁଣ୍ଡେ କେବେ, ଥିଲ ମେଳ
ଦାନର ପସରା ସଦା, ଯାଚକଗଣର
ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ପକ୍ଷେ ଥିଲ କଳ୍ପ-ବାଞ୍ଛାବଟ ।
ଅବାରିତ ତବ ଦ୍ୱାର ଯାଚକ ପକ୍ଷରେ
ଥିଲା ଅହୋରାତ୍ର ସଦା, ପ୍ରାର୍ଥନା ମାତ୍ରକେ
ହେଉଥିଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାର ଯାହା ଅଭିଳାଷ ।
ଭାଗ୍ୟେ କେହି ମାଗିଥିଲା ନାହିଁ ପ୍ରାଣ ଯେଣୁ,
ତେଣୁମାତ୍ର ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଜୀବିତ ରାଧେୟ !
ପୁରାଣ-ପ୍ରଥିତ ତବ ଦାନର ମହିମା ।
ଥିଲ ରାଜା, ଘେନୁଥିଲ ରାଜକର ଯାହା,
ତାହା ଦାନ ପାଇଁ ଖାଲି, ଦାନ ପାଇଁ ସିନା
ଶୋଷନ୍ତି ସାଗରୁ ସର୍ ଦେବ ତ୍ୱିଷାମ୍ପତି ।
ମହାଜ୍ଞାନୀ ମହାଦାନୀ ତୁମ୍ଭେ, ବୁଝିଥିଲ
ଅର୍ଥାଧାନର ଗୂଢ଼ ତତ୍ତ୍ୱ, ବୁଝିଥିଲ
ମାନବର ଅର୍ଥଦତ୍ତ ଏହି ହସ୍ତ ବେନି
ନୁହେଁ ଖାଲି ଖାଦ୍ୟ ପେୟ ସଂଗ୍ରହ ସକାଶେ,
ବର ତାହା ଦାନ, ଯଜ୍ଞ, ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ,
ତହୁଁ ନିୟୋଜନ ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ତାକୁ ଦାନେ ।
ହେ କର୍ଣ୍ଣ କୁମାରୀ କୁନ୍ତୀ କାନୀନକୁମାର !
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଯଥା ଧନୀ, କରୁଥିଲ ତଥା
ଧନର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର, ଅସାର ଭଙ୍ଗୁର
ପାର୍ଥିବ ସମ୍ପତ୍ତି ସିନା, ମାଟିର ସେ ଧନ
ଶେଷେ ମିଶିଯାଏ ତହିଁ, ଜାଣି ତୁମ୍ଭେ ଏହା,
ସେହି ନଶ୍ୱର ମାଟିଧନ ଦାନମଧ୍ୟେ
କିଣିଥିଲ ସାର ସତ୍ୟ ଅନଶ୍ୱର ଧନେ,
ଚିରସଙ୍ଗୀ ଚିରସାହା ମାନବର ଯେହୁ,
ଜୀବନେ ମରଣେ ସଦା ଅଚୌର୍ଯ୍ୟୋପଭୁକ୍ତ ।
ସଞ୍ଚେ ଯେଉଁ ଧନୀ ଧନ ଭଣ୍ଡାରସ୍ଥ କରି,
ନ ଖାଇ ନ ଦେଇ, ଧନ ଜଗୁଥାଇ ସେହୁ ,
ତାର ସେ ସଞ୍ଚୟ, ନୁହେଁ ସମ୍ପତ୍ତି ସଞ୍ଚୟ,
ଅଟେ ତାହା ପାପ ତାପ ଅନର୍ଥ ସଞ୍ଚୟ ।
ଅଙ୍ଗପତି ! କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ତବ ବଦାନ୍ୟତା,
ଅତୁଳ ତା ଧରାତଳେ, ଦାତା କର୍ଣ୍ଣ ନାମ
ତବ, ସ୍ଥାୟୀ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବଚନେ ।
ସତ୍ୟ ଦାନ ନିଷ୍ଠା ତବ ପରୀକ୍ଷା ଆଶୟେ,
କପଟ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପ ଧରି ଅଧୋକ୍ଷଜ,
କଲେକ ପ୍ରାର୍ଥନା ଆସି ତୁମ୍ଭର ସମୀପେ,
ତବ ପୁତ୍ର ବୃଷସେନ ପିଶିତ ଭକ୍ଷଣେ;
ଜାଣୁ କର୍ଣ୍ଣ ! ଧନ୍ୟ ତବ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହିଷ୍ଣୁତା,
ନୋହି ଅସମ୍ମତ ତିଳେ ଛଦ୍ମ ଦ୍ୱିଜଙ୍କର
ମର୍ମାନ୍ତିକ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବେ, ଅତି ଅମାନୁଷୀ,
ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣାଦପି ପ୍ରିୟପୁତ୍ର ବୃଷସେନେ,
କାଟିଣ ତା ମାଂସ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱକରେ ବରତେ,
କଲ ତାହା ପାକ, ଅହୋ ! ନିର୍ବିକାର ହୃଦେ
ନିବେଦିଲ ଅଭ୍ୟାଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସକାଶେ,
ସ୍ୱୀକୃତ ପାଳନ ପୁଣି ଧର୍ମରକ୍ଷାପାଇଁ
ପ୍ରାଣପୁତ୍ର ପ୍ରାଣଦାନେ ନୋହିଲ କୁଣ୍ଠିତ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଦାତା, ଧନ୍ୟ ତବ ସତ୍ୟବ୍ରତ,
ଦାନେ ଧର୍ମେ ଦେଖି ତବ ନିଷ୍ଠା ଅକୃତ୍ରିମ
ପ୍ରଭୁ ବିବସ୍ୱାନ୍, ଲଭି ସନ୍ତୋଷ ଅପାର,
ଅର୍ପିଦେଲେ ପୂର୍ବେ ତବ ଅକ୍ଷତ ଶରୀରେ ।
ପୁଣି ପରେ ଏହିରୂପେ ଦମ୍ଭୋଳି ନିକ୍ଷେପି,
କପଟ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପେ ଆସି ତବ ପାଶେ,
ପ୍ରାର୍ଥିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେହଲଗ୍ନ ସହଜାତ
କବଚ କୁଣ୍ଡଳ, ତହୁଁ ହେ ଦାନସାଗର !
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅସ୍ତ୍ରେ କାଟି ଅଙ୍ଗ ତୁମ୍ଭେ ସେହିକ୍ଷଣି ,
ସମର୍ପିଲ ଛଦ୍ମଦ୍ୱିଜେ କୁଣ୍ଡଳ ସନ୍ନାହ ।
ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ର ତହୁଁ ଦେଲେ ବରରୂପେ
ଅବ୍ୟର୍ଥ ଏକଘ୍ନୀ ବାଣ, ଉପବଜ୍ର ସମ ।
ରଖିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ତାହା ପାର୍ଥବଧ ପାଇଁ
ଅତି ସାବଧାନେ; ମାତ୍ର ଯେବେ ଭୀମ ସମ
ଭୀମସୂନୁ-ଘଟୋତ୍କଚ ରଣେ, ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ
କୁରୁନାଥ ତବ ପାଶେ ପଶିଲେ ଶରଣ
ତାତରେ ଡାକିଲେ,ଭୟେ,ସେକାଳେ ହେ ବୀର !
ପ୍ରହାରି ସେ ଅସ୍ତ୍ର ତୁମ୍ଭେ, ବଧି ଘଟୋତ୍କଚେ
(ଅମର-ଦୁର୍ବାର-ବୀର୍ଯ୍ୟ, ପରପୁରଞ୍ଜୟୀ)
ରଖିଲ, ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ-ମୁଖୁଁ କୁରୁନାଥେ ।
ରଣଧ୍ୱଜ ! ଯେଉଁ ଦେଶେ ଜନ୍ମି ତୁମ୍ଭପରି
ଦାନଶୌଣ୍ଡେ, ଯାଇଛନ୍ତି ଧନ୍ୟା କରି ଦାନେ
ମାତୃଭୂମେ, ସାଗରାନ୍ତ ଧରଣୀ ମଧ୍ୟରେ,
ଅହୋ ସେ ଭାରତେ ଚରଦାନ-ବାରିପୂତ
ସେହି ପାପହା ଭାରତେ, ଦେବ-ଅଧ୍ୟୁଷିତ
ସେହି ଭୂସ୍ୱର୍ଗ ଭାରତେ,ଦୁରୂହ ଏକାଳେ
ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା, ନୁହେ କି ହେ ବଚନ ଏ କଥା ?
କାହାନ୍ତି ସେ.ଦାନବୀରେ ? କାହିଁ ବା ସେ କାଳ ?
ସେହି ମହାଦାତା ମହାପୁରୁଷ ଆସନେ,
ଉପବିଷ୍ଟ ଏବେ ସ୍ୱାର୍ଥ-ସର୍ବସ୍ୱ ପେଟୁକେ ।
ବହୁ ନାହିଁ ଆଉ ତାହା ନେତ୍ରୁଁ ପୂର୍ବପରି
ଏ କାଳରେ.ପ୍ରତିବେଶୀ ଦୁଃଖେ ଅଶ୍ରୁଧାର

ସମବେଦନାବ୍ୟଞ୍ଜକ, ରତ ସର୍ବେ ଏବେ
ଆତ୍ମସୁଖେ, କରେ ଦାର ଦୁଃସ୍ଥ-ପ୍ରତିବେଶୀ
କରୁଣ-କ୍ଷୀଣ-ଚିତ୍କାର, ଉପବାସ କ୍ଳେଶେ
ଅହର୍ନିଶ, ମାତ୍ର ସେହି ଧନିକ-ନନ୍ଦନ
ସଂରୁଦ୍ଧି ସେ ଦିଗେ କର୍ଣ୍ଣ ଭୁଞ୍ଜେ ମୁଦେ ବସି
ଦେବଭୋଗ୍ୟ ଭୋଜ୍ୟ, ଦିବ୍ୟ ଅଟ୍ଟାଳି ଉପରେ ।
ଗୃହଧର୍ମ ସାର ଯେଉଁ ଅତିଥି ସତ୍କାର,
ଏ କାଳେ ସେ ହୀନପ୍ରଭ, ଅହୋ କି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ !
ଯେ ଦେଶର ନିତ୍ୟବ୍ରତ ପର ଉପକାର,
ଏ କାଳେ ହେଲା ସେ ଦେଶ ଏତେ ଆତ୍ମମ୍ଭରି !
କେଉଁ ପାପେ କାହା ଶାପେ ହେଲା ଏ ଦୁର୍ଗତି,
କେଉଁ ପାପେ ଅବା ହେଲା ଗଙ୍ଗା ତୁଳସୀର
ତେଜୋହୀନ କଳପୁରେ, କେ କହିବ ମୋତେ ?
ରବିସୁତ ! ତେଜି ତୁମ୍ଭେ ଉପରବ ପ୍ରାୟ,
ତବ ରୁଦ୍ର ଯହ ତେଜ ଜଳୁଥିଲା ସଦା
ଇରମ୍ମଦ ବଳ, ଥିଲେ ଏକା ପାର୍ଥ ତବ
ପ୍ରତିଯୋଦ୍ଧା, ତେଣୁ ସଦା ତାହାଙ୍କ ସହିତେ
ହୋଇଣ ଯୁଯୁତ୍ସୁ, ତୁମ୍ଭେ, ଥିଲ ସୁପ୍ରସ୍ତୁତ
ଧରଣୀକୁ ଅପାର୍ଥ ବା ଅକର୍ଣ୍ଣ କରିଣେ ।
ଅପର ସାହାଯ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ନ କରି ପ୍ରତ୍ୟାଶା
କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରେ କେବେ, ସ୍ୱୀୟ ପୌରୁଷ ଉପରେ
ରଖୁଥିଲ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଭର ।
ମହାଦର୍ପୀ ଅବନସ୍ୱୀ ତୁମ୍ଭେ, ଥିଲା ତବ
ଦିବ୍ୟ ଅଭିରୁଚି ସଦା ଆତ୍ମବଳିମାରେ;
କହଣୀର ଅନୁରୂପ ଥିଲେ ହେଁ କରଣୀ
ତୁମ୍ଭର, ତଥାପି କର୍ଣ୍ଣ ! ନୁହଇ ଶୋଭନ
ତୁମ୍ଭପରି ବୀର ମୁଖେ ଆତ୍ମସ୍ତୁତି ଗୀତ;
ଆତ୍ମମୁଖେ ଆତ୍ମସ୍ତୁତି ମରଣ ସମାନ ।
କରୁ ନାହିଁ ଏ ସଂସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କେହି କିଛି,
ତେବେ ଯାହା ହେଉଅଛି ଦୃଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ,
ସାଧିତ ତା ବିଶ୍ୱପତି ଅସୀମ ଶକ୍ତିରେ,
ଉପଲକ୍ଷ ମାତ୍ର ପିଲା ମାନବ କେବଳ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନ ହେଲେ ଶକ୍ତି ସେ ପ୍ରଭୁ ମହାଶକ୍ତିଧର,
ନାହିଁ ତାର ସାଧ୍ୟ କିଛି, ନରେ ବା ଅମରେ ।
ଜଗତର ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟ ସେ ଅନନ୍ତଙ୍କର
ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତିସାପେକ୍ଷ, ଅତଃ ମାନବର
କି ଅଛି ପର ଶକ୍ତିରେ ପୌରୁଷ କାରଣ ?
ମଣେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲିଣ,
କରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ସେତୁ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନେ
ବଖାଣେ ଯେ ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା, ନିରର୍ଥକ ତାହା,
ସୁନ୍ଦର କି ନିଜ ମୁଖେ ନିଜର ବନ୍ଦନା ।
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ-ଆଶାକାଶ-ତୁଙ୍ଗତମ କେତୁ
ହେ କର୍ଣ୍ଣ ! ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗେ ମିଶିଥିଲ ଆସି
କୁରୁଦଳେ ତୁମ୍ଭେ, ପୁଣି ମାହେନ୍ଦ୍ରକ୍ଷଣରେ,
ସ୍ଥାପିଥିଲା ତବ ସହ ସଖ୍ୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କୁରୁ ।
ଦେଖି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତବ ଅତୁଳ ପ୍ରତାପ,
ଅଦ୍ଭୁତ ଅସ୍ତ୍ରନୈପୁଣ୍ୟ, ହୃଦଲେ ସାଗ୍ରହେ
ଯାଚି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରାଧେୟ ! କଲା ଅଙ୍ଗ ରାଜା;
ପ୍ରତିଉପକାରରୂପେ ତୁମ୍ଭେ ସୁଦ୍ଧା ବୀର !
ଜିଣି ବାହୁବଳେ ବହୁ ଦେଶ, ବଢାଇଲ
କୌରବ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସହ ଗୌରବ ତାହାର ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସହାୟ ଲଭି ହେ ବୀର ଭାସ୍କରି !
ତେଜିଥିଲା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଭୀତି
ବହୁ ଅଂଶେ, ମନୁ ଅହୋ ଯେ ଉତ୍ତମ ଉଦ୍ୟ,
ରହି ସଂଜାତ ଦୁଷ୍ଟ କୁରୁପତି ହୃଦେ
ଦିବାସ୍ୱପ୍ନ କରୁଥିଲା ତାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ, ପୁଣି
କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୋହିତ, ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ୟଥିତ,
ହେଲେହେଁ ତୁମ୍ଭେ ହେ ସୌରି ପାଣ୍ଡବସୋଦର
ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଶତ୍ରୁଙ୍କରେ କ୍ରୂର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନେ
କରୁଥିଲ ଉତ୍ତେଜିତ ଅତି ତୀବ୍ର ଭାବେ,
ସ୍ୱଭାବରେ ସୁଯୋଧନ ମହାନାଗ ସମ,
ଈର୍ଷା-ହଳାହଳୋଦ୍ଗାରୀ, ତହିଁ ପରେ ପୁଣି,
ସୃଜୁଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଷ୍ଟ ଗୁଣିଆ ପରାଏ
ସଦା ତାକୁ, କୁମନ୍ତ୍ରଣା-ରୂପ କୁମନ୍ତ୍ରରେ;
ବଢ଼ୁଥିଲା ଦିନେ ତହୁଁ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ତାହାର ।
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ-ବିଜିଗୀଷା-ନଭଃ-ଧ୍ରୁବତାରା
ହେ କର୍ଣ୍ଣ ! ନିଷ୍ପାପ ପଞ୍ଚ ପଣ୍ଡିତ ପାଣ୍ଡବେ,
ହେଲେହେଁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ, ମାତ୍ର ସ୍ୱଭାବେ ସେ,
ଶାନ୍ତ, ଦାନ୍ତ, ଧୀର ପୁଣି ଧର୍ମେ ସୁଧାର୍ମିକ,
ନ ଜାଣନ୍ତି ହିଂସା ସେହୁ ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି
ଦେବେ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ସଦା; ଗୁଣ-ବିଚକ୍ଷଣ,
ସେହି ସାଧୁ ପାଣ୍ଡୁସୁତେ ବହି ତୁମ୍ଭେ ବୃଥା
ହିଂସା, ଆଣିଲ ହେ ସିନା ବଳେ ବଳେ ଡାକି
ନିଜ ଦୁର୍ଗତିକୁ ନିଜେ, ମହାସମାଦରେ ।
ଭୀଷଣା-ଭୁଜଙ୍ଗୀ-ଈର୍ଷା, ପୋଷିଲେ ତାହାକୁ
ହୃଦୟ-ପେଟିକା ମଧ୍ୟେ, ନିଶ୍ଚେ ଦିନେ ସେହୁ
ଘାତକରେ ପୋଷକର ପ୍ରାଣ-ପ୍ଳବଙ୍ଗମେ ।
ଅଭେଦ୍ୟ ଧର୍ମ-ସନ୍ନାହେ ସଂପିହିତ ସଦା
ଧାର୍ମିକ ଶରୀର, ତାକୁ ପାରେ ନାହିଁ ଭେଦି
କେଉଁ କାଳେ ମତ୍ସରୀର ବିଷ-ଦଗ୍ଧ-ଶର,
ଦେଇଲେ ଫିଙ୍ଗିଲେ ଲୋଷ୍ଟ୍ର କି କ୍ଷତି ତାହାର ?
ପ୍ରତ୍ୟୁତ ସେ ଲୋଷ୍ଟ୍ର ହୁଏ ବିଭକ୍ତ ଶତଧା ।
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ କର୍ଣ୍ଣ ! ବହୁ ସଦ୍‌ଗୁଣ-ମଣ୍ଡିତ,
ମାତ୍ର ତହିଁ ପଶି ଈର୍ଷା, ପୁଷ୍ପେ କୀଟ ପ୍ରାୟ,
କରିଥିଲା ସେ ସଦ୍‌ଗୁଣେ, ଦୂଷିତ, ବିକୃତ;
ବୀଭତ୍ସ-ରସିକବର ପାପୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ,
କଲା ଯେବେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ସଭା ତଳେ ହାୟ
ବିବସ୍ତ୍ରା କରିବା ଆଶେ, ଅହୋ ସେ ଦୁଷ୍କାଳେ
ଲଭୁଥିଲେ ମର୍ମବ୍ୟଥା ଯେତେ ଯେ ପାଞ୍ଚାଳୀ,
(ସତୀ-ସୀମନ୍ତିନୀ ଦେବୀ ପାଣ୍ଡୁକୁଳବଧୂ)
ଶୁଣିଲେ ସେ ଦୁଃଖ ହେବ ପାଷାଣ ତରଳ !
ଏବେ ବିଲୁଳିତ ବେଶ, ଦୁଯେ ଗୁରୁଜନ
ଆଗେ ଅପମାନ, ସହେ କି ହେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ଲଜ୍ଜାକୁଳା କୁଳବାଳା ଅବଳା ପରାଣେ ?
ତା ଉପରେ କର୍ଣ୍ଣ ତବ ଉପହାସ ବାଣୀ,
କରୁଥିଲା ସତୀ ଅଙ୍ଗେ ବିନା ଅସ୍ତ୍ରେ କ୍ଷତ;

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ୱଭାବେ ଅବଳା ଜାତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବଳା,
ଏଣୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସଦା ରକ୍ଷଣୀୟା,
ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର ନୁହଇ ପୌରୁଷ,
ଅଟେ ତା କାପୁରୁଷତା ନିନ୍ଦିତ କୁତ୍ସିତ ।
ସମ୍ଭ୍ରମରେ ଯାଜ୍ଞସେନୀ ଭ୍ରାତୃବଧୂ, ତବ,
ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ବେଭାର ହେଲା କି ଯୋଗ୍ୟ !
ଉପଯୁକ୍ତ ତବ ? ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଦ୍ରୌପଦୀ,
(କ୍ଷମାବତୀ ମହାସତୀ ମହାସହ୍ୟଶୀଳା)
ତାଙ୍କୁ ନ ସହିଲ ଧର୍ମ, ଯେଣୁ ଅଧର୍ମର
ଦଣ୍ଡଦାତା ସେହୁ, ତେଣୁ ଭୁଞ୍ଜାଇଲେ ଶେଷେ
ତୁମ୍ଭକୃତ ଦୁଷ୍କୃତର ସମୁଚିତ ଫଳ ।
ଦୁଷ୍ଟ ସହବାସେ ସିନା ଏହି ଦୁଷ୍ଟ ଗୁଣ
ପ୍ରତିଫଳିଥିଲା କର୍ଣ୍ଣ ! ତବ ହୃଣ୍ଣ କୁରେ;
ସହବାସ ଭେଦେ ଜନ୍ମେ ଦୋଷ ଗୁଣ ଦେଖ,
ନାହିଁ ଭବେ ଏ ଉକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ,
ଜଳର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦୁ ମାଟି ଗୁଣେ ସିନା ।
ହୁଅନ୍ତେ ନିହତ ମହାକୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ରଣେ
ରଣ-ବିଶାରଦ ଦ୍ରୋଣ, ମହାରଥୀଗୁରୁ,
ବୃତ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ କୁରୁସେନାପତି ପଦେ
ଭ୍ରମିଲ ଭୈରବେ ସେହି ରଣ-ମହାବନେ,
ଅସ୍ତ୍ର-କଣ୍ଟକିତ, ଶବ-ଶ୍ୱାପଦସଙ୍କୁଳ;
ଭ୍ରମିଲେ ଯେସନ ପୂର୍ବେ ନିର୍ଭୟ ହୃଦୟେ
ଦର୍ପିତ-ତ୍ରାସିତ ଦେବ ଦେବ ସେନାପତି
କାର୍ତ୍ତିକ, ଭୀଷଣତମ ତାରକା ଆହବେ ।
ମହାଧନୁର୍ଦ୍ଧର ତୁମ୍ଭେ, ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ରନିପୁଣ,
(ବୀରେନ୍ଦ୍ର-ମସ୍ତକଚୂଡ଼ା ମଧ୍ୟମଣି ଜ୍ୟୋତିଃ)
ଯୁଝି ଅତୁଟ ଉତ୍ସାହେ, ଅତୁଳ ବିକ୍ରମେ
ଅଷ୍ଟ ସହ, ନାଶି ବହୁ ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା,
ଜିଣିଲ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଭିନ୍ନ ଅପର ପାଣ୍ଡବେ,
ମାତ୍ର ସ୍ମର କୁନ୍ତୀ ସହ ପୂର୍ବ ସତ୍ୟବାଣୀ,
ନ ମାରିଣ ପ୍ରାଣେ ତାଙ୍କୁ ଦେଲ ତହୁଁ ଛାଡ଼ି ।
ଅବଶେଷେ ପାର୍ଥ ସହ (ଶର ବୈରୀ ତବ)
ଦ୍ୱୈରଥ ସମରେ ଲଭି ମହାପରାଜୟ,
ଅର୍ପି ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିରୂପେ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱଶିରେ
ଉଦ୍‌ଯାପିଲ ରଣ-ଯଜ୍ଞ ପ୍ରାଣ-ଯଜ୍ଞ ସହ ;
ତଥା ରଖି ସତ୍ୟ ଘେନି ଗଲ ତୁମ୍ଭେ ଚାଲି ।
ଏତେ ବଡ଼ ବୀର ତୁମ୍ଭେ, ଧରାଧ୍ୱଂସକ୍ଷମ,
ତେଜିଥିଲେ ତବ ଭୟେ ନିଦ୍ରା ଯୁଧିଷ୍ଠିର
କି କାନ୍ତାରେ କି ଆଗାରେ ଲଭି ସୁଖ ସାହା
ମହେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିମ ବଳୀ ଭ୍ରାତୃ-ଚତୁଷ୍ଟୟେ ।
ଜଗଜ୍ଜୟୀ ଧନଞ୍ଜୟେ ନ ବଧିବାଯାଏଁ
ନ ଧୋଇବ ଗୋଡ଼ ବୋଲି ରଖିଥିଲ ପଣ,
ଦୃଢ଼ ହେଲେ କର୍ଣ୍ଣ ! ତୁମ୍ଭେ ପାର ଅବହେଳେ
ଘଟାଇ ମୃତ୍ୟୁର ମୃତ୍ୟୁ, ମାତ୍ର ପାରିଲ କି
ଲଙ୍ଘି ପାରେ ନିୟତିର ସୀମା ? ଅଲଙ୍ଘ୍ୟତା
ଜଗତରେ; ହେଉ ପଛେ ତେଜସ୍ୱୀ ଯେ ସେହୁ,
ମାତ୍ର ନତଶିର ସେହୁ ନିୟତି ନିକଟେ;
ତେଜସ୍ୱୀର ତେଜ ସେହୁ ଗିଳେ ଅବହେଳେ,
ଗିଳେ ଯଥା ବଡ଼ବାନଳ ଦୀପ୍ତ ଅଗ୍ନିକଣା ।
ସତତ ମନାସୁଥିଲ ମୃତ୍ୟୁ ଅର୍ଜ୍ଜୁନର,
ମାତ୍ର ତବ ମୃତ୍ୟୁ ତେଣେ ଗଣୁଥିଲା ବସି
ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ, ମୋହେ ଏହା ଯାଇଥିଲ ଭୁଲି;
ଅନ୍ୟର ଅଶିବ ଚିନ୍ତା ପୋଷନ୍ତି ଯା ନରେ
ହୃଦୟ-ଆଗାରେ, ତାର ଜନମଧ୍ୟେ ସିନା
ଜଣନ୍ତି ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ସ୍ୱକୀୟ ଦୁର୍ଗତି ।
ପୋଷିଥିଲ ଦୃଢ଼ ଇଚ୍ଛା ବଧିବାକୁ ରଣେ
ସ୍ୱହସ୍ତେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନେ, ମାତ୍ର ନିୟତି ନିୟମେ
ବଧ ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ଶେଷେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ହସ୍ତରେ,
ଅହୋ ! ନିୟତିର ଏ କି ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ ନିୟମ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯାଳଣୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଉତ୍କଳ-ପ୍ରଥିତଯଶା, ସତ୍ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ, ସ୍ୱଦେଶହିତୈଷିପ୍ରବର ମାନନୀୟ
ରାୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୁଦାମଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ ବାହାଦୁର ମହୋଦୟ

କରକମଳେଷୁ

ପରମ ଭକ୍ତିଭାଜନ ଶ୍ରୀମନ୍ମହୋଦୟ,

ଆପଣ ଉତ୍କଳର ଉଦୀୟମାନ ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଉତ୍କଳମାତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତମ କୃତୀ ସନ୍ତାନ । ଦେଶ, ଜାତି ଏବଂ ସମାଜର ହିତକର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନରେ ଆପଣଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ସହାନୁଭୂତି ଦର୍ଶନ କରି ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ସ୍ୱାଭାବିକ ଭକ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରୀତି ଶତଗୁଣିତ ହୋଇଅଛି । ସେଥିର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ମୋର ଏହି "ସାଳନ୍ଦୀ" ପୁସ୍ତିକାଖଣ୍ଡି ଆପଣଙ୍କ ସୁପବିତ୍ର କରକମଳରେ ମୁଁ ଉପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ଏହା ଆପଣଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ନ ହେଲେହେଁ ଅନ୍ତଃକରଣର ଅନ୍ତସ୍ତଳନିହିତ ଭକ୍ତିପ୍ରୀତ୍ୟୁଚ୍ଛ୍ୱାସିତ ହେତୁ ଏବଂ ସାଳନ୍ଦୀ ଆପଣଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ଜନ୍ମଭୂମିର ନଦୀ ହେତୁ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୃହୀତ ହେବ ।

ଭଦ୍ରଖ

ଆପଣଙ୍କର
ସ୍ନେହସୌଜନ୍ୟମୁଗ୍ଧ
ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସାଳନ୍ଦୀ

—ଭକ୍ତବାଣୀ—

ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରବାଳା ସଦା ମନ୍ଦସ୍ୟନ୍ଦୀ,
ମତ୍ସ୍ୟମୟୀ ସ୍ୱଚ୍ଛ— ସଲିଳା ସାଳନ୍ଦୀ !
ଗିରିଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ମେଘାସନ-କନ୍ୟା,
ତରଙ୍ଗିଣୀ-ରାଣୀ ରୂପେ ଗୁଣେ ଧନ୍ୟା ।
ସଲିଳ ତୋହର ଯଥା କାଚଧାର,
ସାଧୁ ମନ ପ୍ରାୟେ ନିର୍ମଳ ଉଦାର ।
ପିଇଲେ ସେ ସୁଧା— ସମ ମଧୁମୟ,
ଦୂର ହୁଏ ଦେହୁଁ ସକଳ ଆମୟ ।
ସ୍ନାନେ ତହିଁ ଯାଏ ହୁଏ ପାପନାଶି,
ଅଖଣ୍ଡ ପୁଣ୍ୟତ ଉଦେ ହୁଏ ଆସି ।
ତଳେ ତୋହ ପୂତ ସଲିଳେ ତର୍ପଣ,
ଲଭନ୍ତି ସନ୍ତୋଷ ଦେବ-ପିତୃଗଣ ।
କାଳନ୍ଦୀ ସମାନ ତୁମ୍ଭେ ଲୋ ସାଳନ୍ଦି,
ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅନ୍ତଃସ୍ରୋତା ଯଥା ଫଲ୍ଗୁ ନଦୀ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣିଭୂଷା ନିଶ୍ଚେ ତୋର ପାଣି,
ମୁକ୍ତିକାମୁ ସେଥୁ କରେ ବାରବାଣୀ ।
ନୀରନ୍ଧ୍ର ବେଷ୍ଟନେ ସୁବିଶାଳ ଶାଳେ
ବେଢ଼ି ରହିଛନ୍ତି ତୋ ଅନ୍ତଃଶାଳେ ।
ମହା ଅନ୍ଧାରିତ ତୋ ଜନ୍ମ କନ୍ଦର,
ସୃଷ୍ଟିକାଳୁଁ ତହିଁ ପଶେ ନାହିଁ ଖର ।
ସ୍ୱଭାବେ ସେ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାଣୀର ଅଗମ୍ୟ,
ପଶିବାକୁ ତହିଁ ଭୀତ ହେବ ଯମ ।
ଜାତ ମାତ୍ରେ ତହିଁ ମୃକଣ୍ଡ ନନ୍ଦନ
ଅତଶ୍ଚ ତାତ— ପୂରବ ଶମନ ।

ତୁଅନ୍ତେ ଏ ଭାବେ ଭେଟେ କାଳ ଗତ,
ନବୀନ ଯୌବନ ହେଲା ଉପଗତ ।
ଭଙ୍ଗିଗଲା ତୋର ନିଦ୍ରାର ଆଳସ୍ୟ
ପତି ସଙ୍ଗମରେ ବଳିଲା ମାନସ ।
ଶୁଣିଲୁ କି କାହା ଉଠାଇ ଆହ୍ୱାନ,
ଜନ୍ମିଲା ତୋହର ହୃଦେ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ।
ତେଜି ତହୁଁ ତୁହି ପ୍ରିୟ ପିତୃଶାଳେ
ବାହାରିଲୁ ଖରେ ପ୍ରେମ ଅସମ୍ଭାଳେ ।
ଶୁଭ ଆଗମନ ନିରେଖି ତୋହର
ଉଲ୍ଲାସେ ବନ୍ଦିଲେ ତୋତେ ଚରାଚର ।
ପକ୍ଷୀଗଣ ମିଳି ଦେଲେ ହୁଳହୁଳି,
ସେ ରବେ ଚୌଦିଗ ପଡ଼ିଲା ଉଛୁଳି ।
ପର୍ବତ କନ୍ଦର ମଧ୍ୟରୁ ପବନ
କଲା ଘନ ଘନ ଶୁଭ ଶଙ୍ଖ ସ୍ୱନ ।
ବନଦେବୀମଣ୍ଡଳୀ ଲଭିଣ ଆହ୍ଲାଦ
ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ବ୍ୟାଜେ କଲେ ଆଶୀର୍ବାଦ ।
ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଅର୍ଚ୍ଚିଲେ ସେକାଳେ
ବେନ କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବନସ୍ପତିଜାଳେ ।
ଶାରଙ୍ଗୀ ମୃଗ— ମୃଗୀ କୋଟି କୋଟି
ତୀର ଦେଶେ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ପାଛୋଟି ।
ତୀରମଣ୍ଡୀ ତରୁ ଶାଖା ସଞ୍ଚାଳନ—
ଛଳେ କଲେ ସିତ ଚାମର ବ୍ୟଜନ ।
ଉପଳଗଣ ଦେବେ ବାଧା ଗତ ପଥେ
ବାଦ ସାଧିଲେ ସେ ତୋର ମନୋରଥେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତ୍ର ତୋର୍ ହୃଦ   ସଙ୍କଳ୍ପିତ ମନ
ମାନସ ନାହିଁ ସେ   ଶବ୍ଦ କଦାଚନ ।
ଦେଶକାଳପାତ୍ର   ନୀତି ଅନୁସରି
ସେ ଋଷିଙ୍କ ହସ୍ତୁଁ   ଗଲୁ ତୁ ଉତୁରି ।
ଭୂତଳେ ଲୁଚାଇ   ଚଳିଲୁ ସତ୍ୱରେ,
ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଗଲୁ   ପ୍ରବଳ ଘାତରେ ।
ଶିଳା ଶେଯେ କରୁ   ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଗତି,
କାହିଁ ଉଗ୍ର କାହିଁ   ଶୀତଳ ମୂରତି ।
କାହିଁ ଘୁ ଘୁ କାହିଁ   ଧୁ ଧୁ ସ୍ୱନେ ସ୍ୱନି
କାହିଁ ଚଳୁ କରି   କଳ କଳ ଧ୍ୱନି ।
କାହିଁ ଜଳସ୍ତମ୍ଭ   ସୃଜି ଉଚ୍ଛୁଳେ
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଟାଳ ମାରୁ   ପଡ଼ୁ ଆସି ତଳେ ।
ଗର୍ଜି ଉଠେ କ୍ରୁଦ୍ଧା   ନାଗୁଣୀ ସମାନ
ଉଦ୍ଗାରୁ ସବେଗେ   ଫେନପୁଞ୍ଜମାନ ।
ବନ୍ଧୁର ପାଷାଣ   ଶେଯେ ହୋଇ ପାର,
ଭେଟିଲୁ ଆସି ତୁ   ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କାନ୍ତାର ।
କଣ୍ଟକ, ଶ୍ୱାପଦ—   ଉଭେ କଣ୍ଟକିତ,
ଗାଏ ବିହଙ୍ଗିକା   ନୀରବ ସଙ୍ଗୀତ ।
ନିଃଶଙ୍କେ ଭେଦି ତୁ   ସେ ଘୋର କାନନେ,
ହେଲୁ ଅଗ୍ରସର   କୁଟିଳ ଗମନେ ।
ହେରି ତୋ ଉଲ୍ଲୋଳ   କଲ୍ଲୋଳର ଲୀଳା
କଳକାକଳିନୀ   ନିର୍ମଳସଲିଳା—
ଗଡ଼ତୋଳ ନଦୀ   ପୁଣି କଣ୍ଟିଆଳୀ,
ଆଲିଙ୍ଗିଲେ ତୋତେ   ଯଥା ପ୍ରିୟଆଳୀ ।
ନୀର କ୍ଷୀର ପ୍ରାୟେ   ହୃଦୟେ ହୃଦୟେ
ମିଶାଇ ଚଳିଲୁ   ଘେନି ସଖୀଦ୍ୱୟେ ।
ଦର୍ଶକ ନୟନେ   ସେ ଶୁଭମିଳନ
ତ୍ରିବେଣୀର ଚିତ୍ର   କରଇ ଅଙ୍କନ ।
ସ୍ୱଭାବରେ ଯେଣୁ   ଗିରି ମେଘାସନ
ଲଭିଛି ଉଚ୍ଚଳେ   ହିମାଦ୍ରି ଆସନ ।
ତାହାର ତୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା   କନ୍ୟା ଗୁଣବତୀ,
ତେଣୁ ତୁ ଉଚ୍ଚଳେ   ନୁହେଁ ଭାଗୀରଥୀ ।

ମହତ କୁଳରେ   ତୋହର ଉଦ୍ଭବ,
ତେଣୁ ମହାକାର୍ଯ୍ୟ   ତୋଠାରେ ସମ୍ଭବ ।
ଆଣ୍ଡି ତର ଭାର   କରେ ଯେ ବହନ,
ସେ ପିତା ମହତ   ନାମକୁ ଭାଜନ ।
ପିତା ତୋର ଅତି   ବଦାନ୍ୟ ହୃଦୟ,
ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରାଣୀର   ପରମ ଆଶ୍ରୟ ।
ଯେହ୍ନପରି ତୁହି   ଜଗତ ଜୀବନ,
ଅଗଣିତ ଜୀବେ   ପ୍ରଦାନୁ ଜୀବନ ।
ବଂଶୀୟ ସଦ୍‌ଗୁଣ   ପିନା କଳେ କଳେ,
ସୁସନ୍ତତି-କୁଳ—   ଜନ୍ମେ ପ୍ରଶସ୍ତଳେ ।
ସୁଦୂରବାହିନୀ   ତୁହି ଲୋ ପାଳନ୍ତି,
ମଞ୍ଜି ଭଞ୍ଜି ଭୂମେ   ବେଢ଼ିଅଛୁ ଛନ୍ଦି ।
ଜନକ ମନ୍ଦିରୁଁ   ବାହାରି ତଟିନି,
ଚଳିଲୁ ହୋଇ ତୁ   ପଶ୍ଚିମବାହିନୀ ।
ଖଣ୍ଡେକୂର ଖରେ   ଆସି ଏକୁଟିଆ
ଭେଟିଲୁ ସମ୍ମୁଖେ   ଗ୍ରାମ କଙ୍ଗାଡ଼ିହା ।
ନାହିଁ ସେ ଖଣ୍ଡରେ   ଆନ ଜଳାଶୟ,
ତୁ ଏକା ସେ ଗ୍ରାମେ   ମହତ ଆଶ୍ରୟ ।
ଧୋଇ ପୂର୍ବଘାଟ   ଗିରି ପୂତ ପାଦ
ଗମିଲୁ ଦକ୍ଷିଣେ ଲଭି ମହାହ୍ଲାଦ ।
ଭେଟିଲୁ ତୁ ତହୁଁ   ଯାଇ ଜଞ୍ଜପଡ଼ା,
ଅଧିଷ୍ଠିତ ଯହିଁ   ଶୋଭାଦେବୀ ସଦା ।
ଗିରିସ୍ତରେ ମଣ୍ଡି   ତୋର୍ ବେନି ତୀର
ଦିଶେ ଯଥା ଦୀର୍ଘ   ମର୍କତ ପ୍ରାଚୀର ।
ଗଡ଼ ପ୍ରାୟେ ଶୋଭେ   ମଧ୍ୟଖଣ୍ଡ ଧରା,
ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ସଦା   ଦିଅନ୍ତି ପହରା ।
ଅତିଥି-ସେବାରେ   ଯେଣୁ ସାବଧାନ,
ରଖିଛୁ ଅତିଥି   ପୂଜା ଉପାଦାନ ।
ଗର୍ଭରେ ମତ୍ସ୍ୟାଦି   ରଖିଅଛୁ ଜଳ,
ବେନି ତୀରେ ବୃକ୍ଷ   ସୁରସାଳ ଫଳ ।
ଚିକ୍କଣ ନିର୍ମଳ   ପ୍ରସ୍ତର ଆସନ,
ଅସଂଖ୍ୟ କନ୍ଦର   ସୁରମ୍ୟ ସଦନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁଙ୍ଗଅଟା ଚମ୍ପା ନାଗେଶ୍ୱର ବନ
ନିନ୍ଦଇ ଅମର ନନ୍ଦନ କାନନ ।
ସଙ୍କଟ ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ ସେ ସ୍ଥାନର
ଧନ୍ୟ ରଖେ ପାନ୍ଥ ନୟନ ଅନ୍ତର ।
ଭେଦି ସାତବେଢ଼ି ୧ ବାଉବାଙ୍କଠାରେ ୨
ସୃଷ୍ଟି ତୁ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ବହୁଧାରେ ।
ଦୂରୁଁ ଦିଶେ ଯଥା ବହୁ ବାତାହାରୀ ୩
ଏକ ବିନ୍ଦୁଁ ସଙ୍ଗେ ଆସନ୍ତି ବାହାରି ।
ଅବା ବହୁ ଦେଶ୍ର ରୌପ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରହାର
ଧରଣୀ କଟିରେ ଦିଶଇ ଉଦାର ।
କେତେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ୱଚ୍ଛେ କୋହ୍ଲ ଜଳ ପକ୍ଷୀ,
ମାଉଅଛି ସ୍ରୋତେ ବଣମକ୍ଷୀ–ବକ୍ଷୀ ।
କ୍ଲାନ୍ତ ବାଳକେ ବନେ ବୁଲି ବୁଲି
ନିଦ୍ର ବକ୍ଷରେ ଶୟନ୍ତି ବାଟୁଲି ।
ଧନୁଶର ଧରି କେ କରେ ପରୀକ୍ଷା
ସ୍ୱକୀୟ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ ଶିକ୍ଷା ।
ହସ୍ତଲଘୁତା ବା କେ ଦେଖାଏ ଶୂନ୍ୟେ
ପ୍ରଦାନ ବୈଧବ୍ୟ— ଦୀକ୍ଷା ମୃଗୀକୁଳେ ।
ସାଲନ୍ଦି, ତୋ ନୀରେ ବନ୍ୟବାଳାକୁଳ
ଖେଳନ୍ତି ଜଳ— ଦେଲ ହୋଇ ତୁଳ ।
ଲୁଚାଇ ସଲିଳେ ଆକଣ୍ଠ ଶରୀର
ଟେକିଥାନ୍ତି ମାତ୍ର ଉପରକୁ ଶିର ।
ତୋ ବକ୍ଷେ କମଳ ଫୁଟିଲି ପରାଏ
ତାହାଙ୍କ ଅମଳ ଆସ୍ୟ ଶୋଭାପାଏ ।
ସ୍ନାନାନ୍ତେ ସକଳେ ଧରି କକ୍ଷେ ଶିରେ—
ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ, ଗମନ୍ତି ସଧୀରେ ।
ସ୍ନିଗ୍ଧ ସ୍ନିଗ୍ଧ ବାଟେ ଡୋଲି ଯୁଗ୍ମ ଭୁଜା
କରନ୍ତି ମଣ୍ଡନ ତୈଲଙ୍ଗୀୟ ଗତି ।
ପଦ୍ମରାଗ ମୋତି ଚୁଡ଼ା ହେଲ ଭୁଲେ
ଶୋଭେ ତା ଶୋଭାମ୍ବୁ–ଧୌତ ଗଣ୍ଡ ମୂଳେ ।

ନୀର-ଦରପଣେ ନିରେଖି ସେ ଶୋଭା
ହସନ୍ତି ହରଷ— ରସେ ସର୍ବ ଯୋଷା ।
ଅମନ୍ଦଗାମିନୀ ତୁହି ଲୋ ସାଲନ୍ଦି,
କଲୁ ତୁ ସୁବୁଦ୍ଧ ମନୋଲୋଭ ବନ୍ଦୀ ।
ତୋ ସ୍ରୋତ ତରଙ୍ଗ— ରଙ୍ଗତର ଧାର,
ଅବନୀ ବକ୍ଷରେ କିବା ମଣିହାର !
ମଣିପରି ୪ ରୁଦ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଅଣେ ଶ୍ରାନ୍ତ,
ଆଜୀବନ ହୁଏ ନୟନ-ଅତୃପ୍ତ ।
ସଙ୍କଟ-ସଙ୍କଟ ସଙ୍କୁଚିତ ପଥେ
ଚଳୁ ତହିଁ ତୁହି ଦୁଷ୍ଟ ମନୋରଥେ ।
ଗର୍ଭେ ଠାବେ ଠାବେ ସୁଗଭୀର କୁଣ୍ଡ,
ତେଣୁ ପାଶେ ଗିରି ଟେକିଛନ୍ତି ମୁଣ୍ଡ ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱୁ ଖସି ଜଳ ସ୍ଥୂଳ ସ୍ତମ୍ଭାକାରେ
ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଭୂମେ ସଘନେ ଝଙ୍କାରେ ।
ସ୍ପୃଥୁଳେ ସେ ଶବ୍ଦେ ସ୍ୱନେ ଘଣ୍ଟ ଘଣ୍ଟ
ତୀର-ଶୈଳଗୁହା ମହାବଳ ରଣ୍ଟ ।
ଛୁଟି ପୁଣି ତାର ଶତ ପ୍ରତିଧ୍ୱାନ
ତହିଁ ମିଶି ତାକୁ କରଇ ମହାନ ।
ନାଦେ କି ଈଶାନ ପ୍ରଳୟ ବିଷାଣ,
ଶୁଣି ଥରେ ଭୟେ ପଥିକର ପ୍ରାଣ ।
ଅତି ଶୀତ ବାତ ତହିଁ ପ୍ରବାହିତ,
ନିଦାଘ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ କରି ଉଠେ ଶୀତ ।
ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱୁ ଜଳ ଖସିପଡ଼େ ତଳେ,
ଫାଟିପଡ଼େ ଆଖି ଚାହିଁଲେ ସେ ସ୍ଥଳେ ।
ସେ ଜଳପ୍ରପାତ ଦେଖି ସ୍ମରେ ଭକ୍ତ,
ହିମାଦ୍ରି ଶିଖରୁ ପଡ଼େ କି ଜାହ୍ନବୀ ?
ଦେବଭୋଗ୍ୟ ଫଳ ପାଚି ବୃନ୍ତୁ ଝଡ଼ି
ତୋହ ଜଳେ ପଡ଼ି ଯାଉଅଛି ସଡ଼ି ।
ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେଶେ ଯଥା ମହାଜନ—
ସୁପ୍ରତିଭା ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଅକାରଣ ।

୧—ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବତ । ୨—ସ୍ଥାନବିଶେଷ । ୩—ସର୍ପ । ୪—ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରାମବିଶେଷ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିର୍ଝରେ ଲଙ୍ଘି ପିଚ୍ଛି ମତ୍ସ୍ୟଦଳ
ଶୀର୍ଷୁଙ୍ଗୀ ଦେହେ ଚାଟୁଥାନ୍ତି ଜଳ ।
ସଙ୍କଟ ପର୍ବତେ ଭୀଷଣ ଭୂମିରେ
ଖସୁଥାନ୍ତି କେତେ ଗୁଳ୍ମ ଗୁଳ ଧୀରେ ।
ବନ ହସ୍ତୀଦଳ ହୋଇ ଠେଲାଠେଲି
ନଦୀଗେ ରଚନ୍ତି ତହିଁ ଜଳକେଳି ।
ଜଳଧାରକୁ ତେ ଦେଖାଏ ବା ମୁଣ୍ଡ,
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କେଳୁ ଜଳେ ପିଚ୍ଛି ଶୁଣ୍ଢ ।
ଜଳଧାର ସଙ୍ଗେ ଜନ୍ମେ ଏପରି
ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜଳ ଜଳ ଖେଳନ୍ତି ପହଁରି ।
କାହିଁ ମୃଗକୁଳ ସନ୍ତ୍ରାସ ଚଞ୍ଚଳ—
ଗୁହାଁଣି ପ୍ରକାଶି ପିଉଥାନ୍ତି ଜଳ ।
କାହିଁ ବା ବରାହ କାହିଁ ନୀଳଗାଈ
ସଭୟେ ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷେ ଯାଆନ୍ତି ପଳାଇ ।
ବଣୁଆ ବାଣୁଆ ପ୍ରସ୍ତର ଉହାଡ଼େ
ଲୁଚିଥାଏ କାଣ୍ଡ ଧରି କେଉଁଆଡ଼େ ।
ଚଳଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦୀ ତାହାଙ୍କର ବାଣ,
ନିମିଷେ ନିଅଇ ଅନାତ୍ରର ପ୍ରାଣ ।
ରୁଦ୍ର ମନୋହର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟରେ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଂଶ-ତୀର ତୋର ନିରନ୍ତରେ ।
ଏକାଧାରେ ଠୁଳ ହସ, କାନ୍ଦ, ରୋଷ,
ଯେ ଆଧାରେ ଗୁଣ ସେ ଆଧାରେ ଦୋଷ ।
କହୁଁ କାଞ୍ଚି ତୁର ବନ୍ଧି ବନପଥେ
ଚମ୍ପାପାଳ ଗ୍ରାମ ଭେଟିଲୁ ପୁରତେ ।
ଭଞ୍ଜଭୂମି ସୀମା ସେହିଠାରୁ ଛାଡ଼ି
ନିମ୍ନଗଣ୍ଡି ଦେଇ ପଥାପଥ ମାଡ଼ି ।
ଛାଡ଼ି ହଦଗଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ ପ୍ରଦେଶ
ମାଗଧ ସୀମାରେ କଲୁ ତୁ ପ୍ରବେଶ ।
କେତେ ସ୍ଥାନେ କରୁ କେତେ ଭଙ୍ଗୀ ଧରି,
କାହିଁ ବନଗଡ଼ ଭୁଜଙ୍ଗିନୀ ପରି ।
କାହିଁ ବା ସଳଖେ ଯାଉ ଖଣ୍ଡେ ଗୁଳି,
ଶିଶୁଗର୍ଭେ କାହିଁ ଖେଳୁ ଲୁଚକାଳି ।

କାହିଁ ବଙ୍କୁ ଧରି ବକ୍ରୀଣ୍ଡ ଆକାର
କାହିଁ ଅବା କ୍ଷୀଣ ଯଥା ସରୁ ତାର ।
ଲଙ୍ଘି କେତେ ବନ ବିଶାଳ ପ୍ରାନ୍ତର,
ଗ୍ରାମ ରାଜଧାନୀ ଅସଂଖ୍ୟ ନଗର,
ମିଶାଇଲୁ ଅଙ୍ଗ ମହାସିନ୍ଧୁ ଅଙ୍ଗେ,
ପାତକହାରିଣୀ ବୈତରଣୀ ସଙ୍ଗେ ।
ସାଳନ୍ଦି, ତୋହର ବନ୍ୟାରୁଦ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି
ନିରେଖି ହୃଦୟେ ଧରି ନୁହେଁ ଧୃତି ।
ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ମାଡ଼ିଆସେ ଜଳ,
ଧାଏଁ ଖରେ ସ୍ରୋତ ଗର୍ଜି କଲକଲି ।
ବହୁକ୍ଷଣ କେତେ ଭୀଷଣ ଭଉଁରି
ଖେଳୁ ପ୍ରିୟ ଖେଳ ତୁ ଚକାଭଉଁରି ।
ଯେ ପଡ଼େ ସେ ଭ୍ରମ ଭଉଁରୀ ବେଗରେ,
ଘୂରି ଘୂରି ଶେଷେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ଖରେ ।
କର୍ମ-ଆବର୍ତ୍ତରେ ପଡ଼ି ଜୀବ ଯଥା,
ଘୂରି ଭଣ୍ଡି କାଳ ହରାଏ ସ୍ୱସତ୍ତା ।
ଭାସିଯାଏ ସ୍ରୋତେ କେତେ ଆବର୍ଜନା,
ପ୍ରାଣ-ସ୍ରୋତେ ଯଥା ଅସଂଖ୍ୟ ଘଟଣା ।
ନବନୀତ-ଜାତ ଶୁଭ୍ର ଫେନରାଶି
ଢିଳଭାର ପ୍ରାୟେ ଆସେ ସ୍ରୋତେ ଭାସି ।
ସୁକୃତ-କଳ୍ପନା— ପ୍ରବାହେ ଯେସନ
ଭାସି ଆସେ କ୍ରମେ ଭାବ ଅଗଣନ ।
ସେ ବିଶାଳ ଫେନ— ସ୍ତୂପ ଆଶ୍ରା କରି
ଭାସିଯାନ୍ତି ସର୍ପେ ଭେଳାପ୍ରାୟ ପରି ।
ବନ୍ୟା ଉପଦ୍ରବୁଁ ବନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର
ଜୀବନ ରକ୍ଷାରେ ସେ ଫେନନିକର ।
ଚିମୁଡ଼ି ଉପରେ ଚିମୁଡ଼ି ଆରୋହି
ଭାସି ଯାଉଥାନ୍ତି ମଳା ମଳା ହୋଇ ।
ହେଲେ ହେଁ ସେମାନେ ଆକୃତିରେ ସାନ,
ନିଶ୍ଚୟ ମନୁଷ୍ୟ— ଠାରୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ।
ଏକତା ବଳରେ ପ୍ରବଳ ସଙ୍କଟେ,
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରନ୍ତି ସେ ବଳେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ରୋତ ନିପତନେ ହୋଇ ଶତଧାରା
ଖସେ ଭୀମ ନାଦେ ଭୀଷଣ ଅତଡ଼ା ।
ସେ ଶବଦ ତୀରବାସୀ ସୁପ୍ତଜନେ
ନିସ୍ତବ୍ଧ ନିଶୀଥେ ଜଗାଏ ସଘନେ ।
ସାଳନ୍ଦି ! ତୋ ଗର୍ଭେ ଅଛି ଯେତେ ଗଣ୍ଡ,
ସେହିଠାରେ ତୋର କ୍ଷମତା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ଶୁଭ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନେ ଫୁଲିଉଠେ ଜଳ
ସୃଜି ସ୍ଥୂଳବେଣୀ ଗର୍ଜି ଜଳ ଜଳ ।
ସେ ଜଳତାଣ୍ଡବ ଦେଖି ହୁଏ ପ୍ରତେ,
ଶୋଭୁଛନ୍ତି ଶିବା ଗଙ୍ଗା ଉଗିଳୁଥେ ।
ସେ ରୁଦ୍ର ତାଣ୍ଡବ ନାବବାହୀ ମନେ
ଜାଗେ ମହାଶଙ୍କା ଆଣେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ।
ଜଳାବର୍ତ୍ତେ ପଡ଼ି ହୋଇଣ ବିକଳ
ଘୁରି ଉଠୁଥାନ୍ତି ସ୍ୱେଚ୍ଛାର [illegible] ।
ଖଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡ ଜନ୍ତୁ ସ୍ରୋତ ପ୍ରତିକୂଳେ
ସନ୍ତରି ନ ପାରି ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବୁଲେ ।
ଅତି ଖରେ ତୋର ବନ୍ୟା ଆସେ ମାଡ଼ି
ତୀରସ୍ଥ ପାଦପେ ସମୂଳେ ଉପାଡ଼ି,
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ପ୍ରାନ୍ତର ବନ ପଥ ସର୍ବ
ଏକାକାର କରି ଯୁଡ଼େ ନବାର୍ଣ୍ଣବ ।
ସେ କାଳେ ତୋ ରୁଦ୍ର ସୁନ୍ଦର ମୂରତି
ବର୍ଣ୍ଣିପାରୁ ନଦି ! କାହିଁ ମୋ ଶକତି ?
କେବେ ବା ଶ୍ରାବଣେ ପ୍ରବାହି ପବନ
ଯୁକ୍ତେ ବକ୍ଷେ ତୋର ବୀଚି ଅଗଣନ ।
ମହାକୋପେ [illegible] ଗର୍ଜ୍ଜୁଥିବେ,
ଯୁଝୁଥିଲେ ସ୍ୱସତ ନିଃସ୍ୱନ ସେ ରବେ ।
ଉଭୟତୀରବାସୀ ସେ ଭୀଷଣ ନାଦ
ଶୁଣି ତୀରବାସୀ ଗଣନ୍ତି ପ୍ରମାଦ ।
କେଉଁ ପଟେ କେଉଁ ଆସିଣ ସର୍ବଥା
ଗାଉଁଭୂମି ପାଦେ ପିଟିଦିଏ ମଥା ।
ଫୁଟିଉଠେ ଯେସନି ଆଘାତେ ଅବନୀ,
ଗାଉଁସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କ ଛୁଟେ ପ୍ରାଣଧ୍ୱନି ।

ଶୁଣୁଛି—ଘୁଣୀ ବା କହନ୍ତି ଏ ରୂପ,—
"ଶମ୍ବର ସାଳନ୍ଦି, ଏ ତୋ ଭୀମରୂପ ।"
ଜଳଦେବୀ କେଳି— ମଣ୍ଡପ ପରାଏ
ବଢ଼ିଲେ ତୋ ଗର୍ଭେ ଲୁଦ ଠାଏ ଠାଏ ।
ଗଢ଼ାଇଣ ନାବ ରଜନୀ ସମୟେ
ବିଶ୍ରାମନ୍ତି ତହିଁ ନାବିକନିଚୟେ ।
ଜଳଚର ପକ୍ଷିକୁଳ କଳରବ—
ଯେସନ ବାହାରଇ ସେଠାରେ ମାରୁତ ।
ଚକୋରଦମ୍ପତି ଦିବା ଅନୁସାରି,
ମୃତ ମାନବର ଚରମ ଆଗାର ।
ଉଲ୍‌କାମୁଖୀ ମୁଖ— ସମ୍ଭୂତ ଅଲୁଏ
ନିଶୀଥେ ସେ ସ୍ଥାନ ଆଲୋକିତ ହୁଏ ।
ଡାଆଣୀ ଅଲୁଅ ମଣି ସେ [illegible]ଲେଖେ,
ଚମକିଉଠନ୍ତି ଦେଖି ପାନ୍ଥ ଲୋକେ ।
କେଉଁ ଲୁଦ ଉଚ୍ଚ କେହି ଶବ୍ଦାକାର,
କାହିଁକି ନିର୍ଭୋଣ ଆକୃତି ଯାହାର ।
କେହି ତଳଶୂନ୍ୟ କେ ତଳଗହନ,
କେ ମୃତ୍ତିକା କେହି ବାଲୁକା କେବଳ ।
ଉଚ୍ଚଲାଗ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ରହି ପୁଞ୍ଜି ପୁଞ୍ଜି
ରଚନ୍ତି କେଉଁ ଲୁଦେ ମଞ୍ଜୁ କୁଞ୍ଜ ।
ବସନ୍ତେ ସେ କୁଞ୍ଜେ କୁଜଦ୍ୱିଜସନ୍ତ
ସଙ୍ଗୀତ ଆଳାପ ଉଠଇ ସତତ ।
ପବନ ହିନ୍ଦୋଳେ ଦୋଳ ନମ୍ରଡାଳେ,
କାହିଁ ପିକବଧୂ "କୁହୁ" ମଧୁ ଡାକେ ।
ନିସ୍ତବ୍ଧ ନିଶୀଥେ ଜଳଦେବୀକୁଳ
ବିହରନ୍ତି କେଳ ହୋଇ ତହିଁ ଠୁଳ ।
ଦାଳିତକୁନ୍ତଳ ପାର୍ଶ୍ୱେ ବେତଗଣ
କରନ୍ତି ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱମତେ ବୀଜନ ।
ନିଶୀଥ ଗର୍ଜ୍ଜନ ବ୍ୟାଜେ ନିସ୍ତବ୍ଧତା
ଜଣାଏ ଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ବାରତା ।
ପୂଜନ୍ତି ଦେବୀଙ୍କି ଦ୍ରୁମ ଲତାବଳୀ
ଅର୍ପି ଶୀତକଣେ କୁସୁମ ଅଞ୍ଜଳି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବୃକ୍ଷୁଁ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରେ ଛନ୍ଦି ଦେଇ ସୂତା
ନିର୍ମାଣେ ଦେବୀଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଲୂତା ।
ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ତହିଁ ପଡ଼ଇ ଶିଶିର
ମୁକ୍ତାଥୋପା ପ୍ରାୟ ଦିଶଇ ରୁଚିର ।
ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପରଶେ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରାତପ
ବିକାଶେ ତାରଲ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି ଧପ ଧପ ।
ନଗଣ୍ୟ କୀଟ ଏ ଲୂତା କ୍ଷୁଦ୍ରକାୟ,
ଜନ୍ତୁ କୀଟଶ୍ରେଣ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀ ତନ୍ତୁବାୟ ।
ଦୃଢ଼ କଳାବିଦ୍ୟା ମାନବ ଅଜ୍ଞେୟ
କାହୁଁ ଏ ଶିଖିଲା କୀଟକୁଳଦ୍ୱେୟ ।
ଜଗଦ୍‌ଗୁରୁ ହରି ଜଗତ କଣ୍ଠରେ
ସଞ୍ଚରନ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଅତି ଗୋପନରେ ।
ସେହି ଶିକ୍ଷା ସିନା ଜୀବର ସମ୍ବଳ,
ଆନ ଶିକ୍ଷା ତାର ସ୍ମରଣ କେବଳ ।
ସୃଷ୍ଟିକାଳୁଁ କୀଟ ! ବଂଶ ଅନୁକ୍ରମେ
ରତ ଅଛୁ ତୁମ୍ଭ ଏକ ଭଳି କର୍ମେ ।
ରଖିଅଛୁ ରୁଚି ସେଥିରେ ସମାନ,
ନ ଶିଖୁ କିପାଇଁ ନବ୍ୟ ରୁଚିମାନ ?
ନିତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତ— ଶୀଳ ଏହି ଭବେ
ପରିବର୍ତ୍ତନହିଁ କେବଳ ସମ୍ଭବେ ।
ନବୀନ ସ୍ତର ନିତ୍ୟ ଉଦ୍ଭାବନ
ଦେଖି ନ ତେଜଲୁ ପ୍ରଥା ପୁରାତନ ।
ନାହିଁ ତୋର ଆନ ସୁରୁଚିରେ ଆଶ,
ମାନବ କେବଳ ସିନା ରୁଚିଦାସ ।
ସୁଖଦ ଶରଦେ ଧନ୍ୟ ଲୋ ସାଳନ୍ଦି !
ରମଣୀୟ ଶୋଭା ଯଥା ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ।
ଧରଣୀର ବକ୍ଷୁ ସୀମନ୍ତ ପରାଏ
ସେ କାଳେ ତୋ ଦିବ୍ୟ ରୂପ ଶୋଭାପାଏ ।
ବର୍ଷା-କଳୁଷିତ ଭାବ ପରିହରି
ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ ଧରି ଶୁଭ୍ର ପୂର୍ବ ପରି ।
ଶୁଭ୍ର ନୀର ତୋର ଯଥା ମାତୃକ୍ଷୀର,
ବଢ଼ାଏ ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ଶରୀର ।

ଶୁକ୍ତି-ଭାରକ୍ରାନ୍ତ ବାଲୁକା ପୁଳିନ
ମନୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବ କରିଦିଏ ଲୀନ ।
ସୁନ୍ଦରୀ ବକ୍ଷରେ ସେ ଶୁକ୍ତି-ସୈକତ
ଶୋଭେ ହାରଖଣ୍ଡ ମୁକ୍ତାଗ୍ରଥିତ ।
ଜଳଦେବୀକୁଳ କେଳି ନିକାଞ୍ଚନ,
ତେଣୁ ଅବା ଠୁଳ ହୋଇ ଦେବୀଗଣ,
ତାଣ୍ଡବ ନର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ଏ ଠାବେ,
ଗଭୀର ନିଶୀଥେ ଭୋଳ ହୋଇ ଯିବେ ।
ସେ ନର୍ତ୍ତନେ ଛିଣ୍ଡ ମୋତି ହୀର ହାରେ
ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅବା ପଡ଼ନ୍ତି ଏଠାରେ ।
ସାତ ପାଞ୍ଚ ମାଝି ମିଳି ଏକସଙ୍ଗେ
ବସି ନିଜ ନିଜ ନାବ ପଛ ମଙ୍ଗେ,
କ୍ଷେପଣୀ ନିକ୍ଷେପି ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ
ଧୀର ସ୍ରୋତେ ନାବ ନେଉଥାନ୍ତି ବାହି ।
ଶ୍ରମଅପହାରୀ ସେ ଉମାଳ ସ୍ୱର
ନଦୀବକ୍ଷେ କରେ ନିଶୀଥେ ମୁଖର ।
କାହିଁ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ମତ୍ସ୍ୟକୁଳହନ୍ତା
ନଦୀବକ୍ଷେ ନାବେ ଜାଲଦିଏ ଫିଙ୍ଗା ।
ସେ ଆଲୋକ ନଦୀ-ଜଳେ ପ୍ରତିଫଳି
ତପ୍ତ ହାଟକର ଶୋଭା ଦିଏ ଢାଳି ।
ଦେଖିଣ ସେ ଶୋଭା ବୁଝୁଁ ମୀନକୁଳ,
ହୋଇ ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦେ ଆକୁଳ,
ନେତ୍ରସୁଖପ୍ରୀତି-ସମ୍ପାଦନ ଆଶେ,
ଆସନ୍ତି ସକଳେ ଧାଇଁ ତାହା ପାଶେ ।
ସେ ଆଲୋକେ ଅଙ୍ଗ ମିଶାଇବା ପାଇଁ
କେଉଁପଣ୍ଡ ନାବେ ପଡ଼ନ୍ତି ସେ ଯାଇ ।
ଗୋଟିଏ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସେବାରେ ସକଳେ
ପଡ଼ିଲେ ଅକାଳେ ଶମନ କବଳେ ।
ସେବେ ନର ସଦା ପାଞ୍ଚଟି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ,
କି ଗତି ତାହାର ବଳେ ଭାବନୀୟ ।
ସାଳନ୍ଦି, ଶରତେ ଛାଇ ତୋର ବକ୍ଷ
ବସନ୍ତି ଅଜ୍ଞାତ କୀଟ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କେବଣ ଦେଶୁଁ ଏ ଆସି କାହିଁପାଇଁ
ହସନ୍ତି ଜୀବନ କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ ।
ଖେଳନ୍ତି ତରଙ୍ଗେ ଶ୍ୱେତହଂସକୁଳ,
ଯେସନ୍ତେ ଜଳଦେବୀ ବେଣୀଖୋସା ଫୁଲ ।
ତରୁଲତାଗୁଲ୍ମେ ସାଲନ୍ଦି, ତୋ ତୀର
ମଣ୍ଡିହୋଇ ଦିଶେ ଶରତେ ସୁନ୍ଦର ।
ଧରିଥାନ୍ତି ତାହିଁ କାଶତଣ୍ଡୀପନ୍ତି
ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଶୁଭ୍ର ବୈଜୟନ୍ତୀ ।
ଯେଣୁ ତୁହି ସଦା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣମୟୀ,
ତେଣୁ ସେହି ଚିହ୍ନ ଅଛୁ ଅବା ବହି ।
ତଣ୍ଡୀକୁଞ୍ଜେ ବସି ବାୟା ଦଳେ ଦଳେ
ରଚି ଥାନ୍ତି କେଳି— କଳ କୋଳାହଳେ ।
କାହିଁ ଅଙ୍ଗସ୍ୱନ୍ତ ଶୋଭେ ଚବଫୁଲେ,
କାହିଁ ମର୍ଦ୍ଦରଙ୍ଗା ମାଡିଛି ମଞ୍ଜୁଳେ ।
କାହିଁ ଅବା ଫୁଟି କହ୍ଲାର ମହତେ,
ପବନ ହିଲ୍ଲୋଳେ ନାଚ ଫଡଫଡେ ।
ଥଣ୍ଟରେ ଗାଙ୍ଗୋଇ ଧରି ମାଛଟିଏ
ଗଛଡାଳେ ପିଟି ତାର ପ୍ରାଣ ନିଏ ।
କିଛି କ୍ଷଣ ସ୍ଥିର ରହି ଆକାଶରେ,
ଖସିପଡ଼ି ଜଳେ ମାଛରଙ୍କା ଖରେ ,
ମାଛ ଘେନି ଥଣ୍ଟେ ଉଡିଯିବା ବେଳେ,
କ୍ଷଣେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଶୋଭା ନଭେ ଖେଳେ ।
କାହିଁ ବା ବେଣ୍ଟେଇ ପକ୍ଷୀ ଦଳେ ଦଳେ,
ଲମ୍ବ କ୍ଷୀଣ ପାଦେ ପ୍ରଧାବି ଚଞ୍ଚଳେ,
ସଘନେ ସଞ୍ଚାଳି ପୁଚ୍ଛ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୀନେ
ଧରି ଭୁଞ୍ଜୁଥାନ୍ତି ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଦିନେ ।
ଜଳ ତକ୍ଷେ କାହିଁ ବନ୍ଦବେକ ବକ
ବସିଛି ନିଶ୍ଚଳେ ହୋଇ ସ୍ଥିରଲକ୍ଷ୍ୟ ।
କେବେ ମୀନଟିଏ ପଡିଲେ ନୟନେ,
ଗିଳିଦିଏ ଧରି ତାହାକୁ ବଦନେ ।
ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ଦିନେ ସାଲନ୍ଦି, ତୋ ତୀରେ,
ଦେଖିଲି ପଡିଛି ଘାଟଟିଏ ନୀରେ ।

ମାଛ ଏକ ତାକୁ ଖୁମ୍ପି ଖାଉଁ ଖାଉଁ
ଝାମ୍ପିନେଲା ଉଭେ ଚିଲ ଆସି କାହୁଁ ।
କେତା ଦଳତଳୁ କାଳ ଏହିପରି,
ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ତାହିଁ ନେଇଯାଏ ହରି ।
ଏହିପରି ଦ୍ୱେଷ ଈର୍ଷା ନିରନ୍ତରେ
ଲଗିଛି ସାଲନ୍ଦି, ସଦା ତୋ ବକ୍ଷରେ ।
ଜନନେନ୍ଦେ ସଦା ଜନ୍ତୁ ତୁ ଅଙ୍କନ
ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳ ଘୋର ସଙ୍ଘର୍ଷଣ ।
ଈର୍ଷା-ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏ ଜଗତ,
ଲଗିଛି ଏ ଲୀଳା ସର୍ବତ୍ର ସତତ ।
ଏ ମହାଶିକ୍ଷା କି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନୀରବେ,
ବୁଝିବେ ତୋ ଭାବ ଭାବୁକ ଜନବେ ।
ହେମନ୍ତେ ତୋ ତୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣେ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର,
ଆକର୍ଷେ ବୁଢ଼େ ସେ ଦର୍ଶକର ନେତ୍ର ।
ସର୍ଷପ ବେଡାରେ ଘନେ ଫୁଟି ଫୁଲ,
ଦିଶେ ଶୁଖେ ଯଥା ତୋ ପୀତ ଦୁକୂଳ ।
ଛଳ କ୍ଷେତ୍ରେ ବସେ ସୁନାଶିଡା ହାଟ,
ଖଣ୍ଡ ସୌରଭରେ ପୁରେ ବାଟ ଘାଟ ।
ଏ କାଳେ ତୋ ତୀର ଶୋଭାର ଆକର,
ଶସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଯଥା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗନ୍ତାଘର ।
କାର୍ତ୍ତିକବ୍ରତୀଏ ଶେଷ ରଜନୀରେ
କରନ୍ତି ସ୍ନାନ ତୋ ସୁପବିତ୍ର ନୀରେ ।
ସେ କାଳରେ ହରି— ଧ୍ୱନି ହୁଳହୁଳି
ପୁଣ୍ୟ ଶବ୍ଦେ ଉଠେ ତୋ ଗର୍ଭ ଉଚ୍ଛୁଳି ।
କାର୍ତ୍ତିକ ହବିଷ୍ୟ ଉଦ୍‌ଯାପନ କାଳେ
ଦୀପ୍ତ ହୁଏ ତୋର ବକ୍ଷ ଦୀପମାଳେ ।
ରମ୍ଭାପଟ୍ଟେ ରଥ ନିର୍ମାଣି କୌଶଳେ
ଦୀପ ଜାଳି ତହିଁ ଭସାନ୍ତି ତୋ ଜଳେ ।
"ଆକାମାଆବଇ" ବମାନନ୍ଦକର
ଭାସି ବକ୍ଷେ ତୋର ଦିଶେ ସୁନ୍ଦରତର ।
ଯାଏ କେତେ ରଥ ବହୁ ଦୂରେ ଭାସି,
ଅଟକେ ବା କେତେ ତୀରେ ଫେରି ଆସି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଝୁସୁ ଝୁସୁ କେତେ ପବନ ବେଗରେ
ଲେଉଟି ପଡ଼ଇ ଅର୍ଦ୍ଧପଥେ ଖରେ ।
ଏହିପରି ସର୍ବେ ଭାଗ୍ୟଫଳ ପାଇ
ଜୀବନର ଲୀଳା ଦିଅନ୍ତି ଦେଖାଇ ।
ଏହିପରି ସିନା ଭବେ ଜୀବମାନେ
ଆସୁଛନ୍ତି ନିତ୍ୟ ବିଧାତା ବିଧାନେ ।
କେହି ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ସୁକୃତବଶରୁ,
ମୃତ ହୁଏ କେହୁ ଜନମି ଜଠରୁ ।
କେହି ବା ଯୌବନେ କେହି ବାଲ୍ୟକାଳେ,
ଚାଲନ୍ତି ସକଳେ ପ୍ରେତପତି-ଆଳେ ।
ଶ୍ରୀକାଶୀ ଶିଖିରେ ତୋର ରୁକ୍ଷବେଶ
ଦେଖି ଜନେ ଦୁଃଖ ମାନସେ ଅଶେଷ ।
କ୍ରମେ କୃଶ ହୁଏ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର,
ବିଶେଷ ପାଣ୍ଡୁରିତ ତୋର ଦେହ ତୀର ।
ପୂର୍ବେ ଥିଲ ଯେହୁ କମଳା-ଉଦ୍ୟାନ,
ଏ କାଳରେ ହେଲ ଭୀଷଣ ଶ୍ମଶାନ ।
ଏ ରୂପେ ନିୟତ ସର୍ବଙ୍କ କପାଳେ
ଆସେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗ ଯଥାକାଳେ ।
ବସନ୍ତେ ତୋହର ତୀର ବୃକ୍ଷପୁଞ୍ଜ,
ମଳୟ ମାରୁତେ ହୋଇ ଦେହ ମାଞ୍ଜ,
ପ୍ରକାଶନ୍ତି ସର୍ବେ ଅପୂର୍ବ-ମାଧୁରୀ
ଫଳେ, କିଶଳୟେ, କୁସୁମେ ପ୍ରଚୁରି ।
ତାହିଁ ହୃଷ୍ଟଚିତ କିଂଶୁକ ସୁମନେ,
ଫଗୁ ଖେଳନ୍ତି କି ଦିଗଙ୍ଗନାଗଣେ ।
ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ତାହିଁ ଫୁଟିଣ ଅଶୋକ,
ହରେ ମଧୁଲୁବ୍ଧ ମଧୁପର ଶୋକ ।
ପିକ କୁହୁଧ୍ୱନି ତାହିଁ କୁହୁରନା
ମଧୁବ୍ରତର ଭୃଙ୍ଗେ କରଇ ଚର୍ଚ୍ଚନା ।
ତାହିଁ ବା ବସନ୍ତ— ବାନ୍ଧବୀ ମାଧବୀ
ଗନ୍ଧେ ମତ୍ତକାଏ ତୋ ତୀର ଅଟବୀ ।
ତାହିଁ ଅବା ଫୁଟି ସୁରଙ୍ଗ ଶାଳ୍ମଳୀ
ରୂପେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳାଏ ତୀରବନସ୍ଥଳୀ ।

ବହୁ ପକ୍ଷୀ ତହିଁ କରି ମଧୁପାନ
ଆନନ୍ଦ ସଙ୍ଗୀତ କରୁଥାନ୍ତି ଗାନ ।
ଉଡାଉଟେ ବୋବାଏ ଉଦଉଦଳିଆ,
ତାହିଁକି କେଜାଣି ହୁଏ ସେ ଚାନିଆ ।
ବାରମ୍ବାର ଉଡ଼ି ବସେ ବାରମ୍ବାର
ପକ୍ଷ ଚଟପଟ କରଣ ବିସ୍ତାର ।
ନିଦାଘେ ଭାସ୍କର ପ୍ରଖର କିରଣ,
ତୋ ଜୀବନ କ୍ଷୟ କରେ ଅନୁକ୍ଷଣ ।
ସେ କାଳେ ତୋ ଅଙ୍କ ଦିଶେ ଶୂନ୍ୟାୟିତ,
ବାଲିପଡ଼ା ପ୍ରାୟ ହୁଏ ଅନୁମିତ ।
ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ସେ ବାଲି ତାତେ ଅତିଶୟ,
ଦିଶେ ଭୟଙ୍କର ମୃଗତୃଷ୍ଣାମୟ ।
ତପ୍ତ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ବାୟୁ ବୁଲେ ତହିଁ ଘୂରି
ଧୂଳି ଠାବେ ଠାବେ ବାଲୁକା ଉଡ଼ୁଁରି ।
ସେ ଭୀଷଣାବର୍ତ୍ତେ ତପ୍ତ ବାଲି ଉଡ଼ି
ଆଚ୍ଛାଦେ ତୋ ଅଙ୍କ ଯେସନ କୁହୁଡ଼ି ।
ଲମ୍ବା ବୋଳିଦେଇ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ବିଭୂତି,
ଗ୍ରୀଷ୍ମେ ଧରୁ ଯେଣୁ ଦିଗମ୍ବର ମୂର୍ତ୍ତି ।
ସାଜନ୍ତି, ତୋହର ନିଦାଘ ଦୁର୍ଗତି
ବର୍ଣ୍ଣିବେ ଅକ୍ଷମ କବିର ଭାରତୀ ।
ନ ଥାଏ ତୋ ଅଙ୍ଗେ କିଛି ଅଳଙ୍କାର,
କିନ୍ତୁ ତହୁଁ ଦୁଃଖ ବିଧବା ପ୍ରକାର ।
ତଟବର୍ତ୍ତୀ ଭୂମି ପୂରି ଶୁଷ୍କ ଘାସେ
ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆବାସ ପରିଏ ଆଭାସେ ।
ଶିଶିର-ବିଶୀର୍ଣ୍ଣା କାଗୁଣୀ ଯେସନ
ବସନ୍ତେ ପ୍ରବଳେ କରଇ ଗମନ ,
ପ୍ରାବୃଟେ ତେସନ ହୋଇ ତୁ ପ୍ରବଳା
ଗଣ୍ଡବକେ ଜଣୁ ସୁନ୍ଦରୀ ଚପଳା ।
କେତେ ସ୍ଥାନେ ନଦି ! ଅଛି ତୋର ଘାଟ,
ପ୍ରାବୃଟେ ସେ ସ୍ଥାନେ ବସେ ସଦା ହାଟ ।
ସଂସାରର ଲୀଳା ତହିଁ ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ
ପ୍ରକାଶ୍ୟବର୍ତ୍ତେ ହୁଏ ଅଭିନୀତ ।

କେ ଆସେ ଏ ପାର୍ଶ୍ୱ– କେ ଯାଏ ସେ ପାର୍ଶ୍ୱ,
ପଣ ନେଲେ ନାବେ ଚଢ଼ାଏ କାଣ୍ଡାରୀ ।
ଆସନ୍ତି ସେଠାକୁ ଯେତେ ଶୂନ୍ୟହସ୍ତେ,
ନଦୀ ପାରି ନୋହି ଫେରନ୍ତି ସମସ୍ତେ ।
ଏହିପରି ପ୍ରଭୁ ସୁଦର୍ଶନଧାରୀ
କରୁଛନ୍ତି ଜୀବେ ଭବ–ନଦୀ ପାରି ।
ଧର୍ମ ଏକା ତାଙ୍କ ନିରୂପିତ ପଣ,
ସେ ପଣେ ହୁଅନ୍ତି ପାରି ଜୀବଗଣ ।
ସେହି ମହାଧନ ନ ଥାଏ ଯାଠାରେ,
ଫେରିଆସେ ସେହୁ ଭବ–କାରାଗାରେ ।
ପୁଣ୍ୟମୟୀ ତୁହି ସାଳନ୍ଦି, ସ୍ୱଭାବେ,
ଧରୁ ବକ୍ଷେ କେତେ ତୀର୍ଥ ଠାବେ ଠାବେ ।
ସାଳନ୍ଦି ! ତୋ ତୀର ଅମରସଙ୍କାଶ,
ତେଣୁ ଦେବତାଙ୍କ ଅଟେ ପ୍ରିୟବାସ ।
ଅଶିତାଖ୍ୟ ଗ୍ରାମେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ଅଶିଜ,
ବସନ୍ତି ତତ୍ରାରି କରୁଣା–ବଣିଜ ।
କିପାଶୁ ସେ ଗ୍ରାମେ ସାଳନ୍ଦୀ ତଟିନୀ,
ଆଲିଙ୍ଗିଛି ହୋଇ ପ୍ରେମେ ଉନ୍ମାଦିନୀ ।
ଅଧିଷ୍ଠିତ ତହିଁ ଶ୍ରୀ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର,
ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ଦେବତା ଯୋଗୀଶ୍ୱର ହର ।
ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରଙ୍କ ମହିମା ପ୍ରଭାବେ,
ସର୍ପାଘାତ ଭୟ ଅଜ୍ଞାତ ଏ ଠାବେ ।
ଶତ ଅଷ୍ଟଦଳ କମଳ ଉପରେ,
ବିଜେ ମହାଶମ୍ଭୁ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ରୂପରେ ।
ଚରକଉମାର ପୁଣ୍ୟବ୍ରତଧାରୀ,
ବଙ୍କ ସ୍ୱାମୀନୁଜ ସାଧୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ,
ଏ ସ୍ଥାନକୁ ହୋଇ ବିଧାତୃ-ପ୍ରେରିତ,
ସ୍ଥାନୀୟ ମାହାତ୍ମ୍ୟ କଲେ ବିବର୍ଦ୍ଧିତ ।

ଭିକ୍ଷାରେ ସଂଗ୍ରହି କରି ଧନଧାନ,
ବହୁ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ।
ପଞ୍ଚସ୍ତରି ସହ ମୁଦ୍ରା କରି ବ୍ୟୟ,
ନିର୍ମାଣିଲେ ତୁଙ୍ଗ ଶିବ ଦେବାଳୟ ।
ସେବା ନିର୍ବାହାର୍ଥେ ବହୁ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି, ୧
ମାଗି, କ୍ରୟ କରି ଗଣ୍ଡି ଦେଲେ ଯତି ।
ସ୍ଥାପି ପାଠଶାଳା— ସଂସ୍କୃତ, ଉତ୍କଳ,
କଲେ ଶିକ୍ଷା ପଥ ସୁଗମ୍ୟ ସରଳ ।
ଲଭି ଦୀନ ଛାତ୍ରେ ଅଶନ, ବସନ,
କରନ୍ତି ନିର୍ବିଘ୍ନେ ବିଦ୍ୟା ଅଧ୍ୟୟନ ।
କରି ଦେବ–ସେବା ଜନସେବା ଆଦି,
ସାର୍ଥକିଲେ ସ୍ୱୀୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଉପାଧି ।
ବିଶ୍ୱସେବାରେ ଯେ ସତତ ପ୍ରୟାସୀ,
ସେହି ଧର୍ମଗୁରୁ, ସେ ଏକା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ।
ମର୍ମରନିର୍ମିତ ଶିବଙ୍କ ଶରୀର,
ବଢ଼ୁଛନ୍ତି ଶିବ କହେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ । ୨
ସେହି ମହାଲିଙ୍ଗ ଶାଶ୍ୱତ ବିଗ୍ରହ
ବିଶ୍ୱ-ଇତିହାସ କରନ୍ତି ସଂଗ୍ରହ ।
ତାଙ୍କ ତଲ୍ୱ ପଦ୍ମ ପାଦୋଦକ ପାଇ
ଭବ-ବନ୍ଧନରୁ ଲଭେ ଭକ୍ତ ତ୍ରାହି ।
ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ବସେ ତହିଁ ମେଳା,
ଚାଲେ ଭକ୍ତଙ୍କର ଭକ୍ତି–ଲୀଳାଖେଳା ।
ମନ୍ତ୍ରସ୍ତୋତ୍ର କେ ପଢ଼େ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱରେ,
କେଉଁଠି ଅବା ରୁଦ୍ର—ଅଭିଷେକ କରେ ।
କେହି ଡାକ କହେ ଯୋଡ଼ି ଦେନି କର,
"ହର ମୋ ଦୁର୍ଗତି ସ୍ମରହର ହର ।"
ଘୃତେ ନବନୀତେ କେ କରେ ମାର୍ଜ୍ଜନ,
ସ୍ଥୂଳ ଚମ୍ପାହାରେ କରେ କେ ଭୂଷଣ ।

୧—ଶିବଙ୍କର ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତି ୧୮ ଏକର ଥିଲା । ବାବାଜୀଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ୭୦ ମାଣ ହୋଇଅଛି । ୨—ଶିବଙ୍କର ଶରୀର ଶକ୍ତି ପାଷାଣମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ; ତହିଁର ଓଜନ ୨୭ ମହଣ । ଶିବଙ୍କର ପରିଧି [illegible] ୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ।

ସିଂହାର ଦେଶ ଯେ ଭରେ ଜଳ୍ପନେ,
କେନ୍ଦୁ ବା ଛାମୁରେ ଭେଟନ୍ତେ ସୁ ସ୍ପୃହନେ ।*
ଗୈରିକ ବସନ— ପରିହିତ ଯୋଗୀ
ଗଣ୍ଠନ୍ତି ସେବାରେ ମାନସ ନିଯୋଗି,
ବମ୍ ବମ୍ ଶବ୍ଦେ ଘୋଷେ ଶିଙ୍ଗାବ୍ରଜ,
ଶମ୍ଭୁ ଶମ୍ଭୁ ରବେ ଡମ୍ଫୁ ଉଠେ ବାଜି ।
ଡିବ ଡିବ ସ୍ୱରେ ବାଜଇ ଡମ୍ବରୁ,
ଜୟ ଶବ୍ଦ ଉଠେ ଭକତ-କଣ୍ଠରୁ ।
ଜାଗର ଗ୍ରନ୍ଥିରେ ରହି ଉଜାଗର
ଜପୁଥାନ୍ତି ଶିବ— ତାରକ ମନ୍ତର ।
ଉଠେ ମହାଦୀପ ମହାନିଶୀକାଳେ,
ଭକ୍ତ-କଣ୍ଠ-ବାଦ୍ୟ ବାଜେ ତାଳେ ତାଳେ ।
ବରାଭୟଦାତା ଅଛନ୍ତି ସେ ହର
ମହିମା ତାଙ୍କର ଲୋକେ ଅଗୋଚର ।
ନବ ଦିନଯାଏ ବିପଣି-ବୀଥିକା
ବସେ ତହିଁ, ଲୋକେ ସଦା କଣାକଣା ।
ବିଖ୍ୟାତ ସେ ମେଳା ବହୁଦ୍ରବ୍ୟ ଖଣି,
ମେଳା ନୁହେଁ ତାହା ମହାପ୍ରଦର୍ଶନୀ ।
ବହୁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କର ହୁଏ ସମାଗମ,
ଆସେ ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ।
ବିକ୍ରୟାର୍ଥେ ତହିଁ ହୋଇଣ ଆନୀତ,
କୃଷି ଶିଳ୍ପଦ୍ରବ୍ୟ ହୁଏ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ।
ସ୍ୱଦେଶୀ ପଦାର୍ଥ ଶୋଭା ଅନୁପମ,
ହୋଇଥାଏ ତହିଁ କେତେ କୃତ୍ରିମ ।
ଭବିତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏକାଧାରେ ବହି
ସ୍ୱତଯୋଗେ ଆଜେ ଦିଏ ପରିଚୟି ।
ସାଧଇ ଏ ମେଳା ମଙ୍ଗଳ ବିଶେଷ
ନୀରବେ ପ୍ରଦାନି ବହୁ ଉପଦେଶ ।
ଅତୀତ ଗୌରବ କରଏ ସ୍ମରଣ
ଶିଳ୍ପକଳା ପ୍ରତି କୃତେ ଟାଣି ମନ ।
ଥିଲେ ଶିଳ୍ପଗୁରୁ ପୂର୍ବ ଉତ୍କଳୀୟେ,
ଉତ୍କଳ ହିଁ ଆଜ ତାର ସାକ୍ଷୀ ଦିଏ ।

ଏବେ ଉତ୍କଳର ନାହିଁ ସେ ଗୌରବ,
ହୀନ ଶିଳ୍ପକଳା ହୀନ ସେ ବୈଭବ ।
କର୍ପୂର ସୁବାସ ଯାଇଅଛି ଉଡ଼ି,
ପଡ଼ିଅଛି ମାତ୍ର କନା ଖଣ୍ଡେ ଗାଳି ।
ସେ କଳାବିଦ୍ୟାର ଘଟି ଅବନତି
ଘୋଟିଲା ଉତ୍କଳେ ଦୁର୍ଗ୍ର ଦୁର୍ଗତି ।
ବେଳେ ଖାଇ ବେଳେ ଯାଏ ଉପବାସେ,
ତଥାପି ଏ ଦେଶ ରହିଛି ଉଦାସେ ।
ଅସ୍ୱଭୂତ ତାର ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା,
ବହୁକାଳୁଁ ସେହୁ ଭୁଲିଛି ଏ କଥା ।
ଶୋଇଅଛି ହୋଇ ମୋହେ ଅଚେତନ,
ନୁହେଁ ଏ ବହାତ ମଙ୍ଗଳ ଲକ୍ଷଣ ।
କୃଷିର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟି ଏଥିପରି
ଦେଲା ଦେଶଭାଗ୍ୟ ଛାରଖାର କରି ।
ଏ କାଳର ନବ୍ୟ ସୁସଭ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ
କୃଷକ ହେବାକୁ ହୁଅନ୍ତି ଲଜ୍ଜିତ ।
କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟେ କରି ଘୃଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ
ଆଣନ୍ତି ଦୁଃଖକୁ କରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ ।
ମାତ୍ର କୃଷିବିଦ୍ୟା ନୁହେଁ ହୀନ କେବେ,
ଆଦିବିଦ୍ୟା ତାହା ସ୍ୱୀକରନ୍ତି ଦେବେ ।
ମହାହିତୈଷିଣୀ କୃଷିବିଦ୍ୟା ପରେ
ମାନବ ଜୀବନ ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଭରେ ।
ତାହା ଯୋଗୁଁ ଦେହ ହୁଏ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ,
ସେ ଯେବେ ନିକୃଷ୍ଟ କେ ତେବେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ?
ଏ ନୀତି ବଚନ ନୁହଇ ଅନ୍ୟଥା,
ଆଗେ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ପଛେ ସବୁ କଥା ।
ସୀତାକୁଣ୍ଡ ତୀର ତୀର୍ଥ ସନାତନ,
ଅମରବାଞ୍ଛିତ ପରମ ପାବନ ।
ବିଶାଳ ଗଭୀର ଶିଳାକୁଣ୍ଡେ ଯହିଁ
ନିବସନ୍ତି ସୀତା— ଦେବୀ ମୁଦ ବହି ।
ଝର୍ଝର ଶବଦେ ସଦା ଭୁ ସେ କୁଣ୍ଡେ
ତାଙ୍କ ପୂତ ବାରି ସେ ଦେବୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡେ ।

*—ପୂଜନ୍ତା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଷମ ଅଗମ୍ୟ ଯହିଁ ତୋର ତଟ,
ବିଶାଳ ପଙ୍କିଳ ପାଷାଣେ ପିଚ୍ଛଳ ।
ବର୍ଷାକାଳେ ଯହିଁ ଧରୁ ଲେ କଠିନ !
ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଅତି ଉନ୍ମାଦିନୀ ।
ଚକ୍ରାବର୍ତ୍ତେ ଖରେ ଘୂରି ବୁଲେ ଜଳ
କଳ କଳ ନାଦେ ଗର୍ଜି ଅନର୍ଗଳ ।
ସ୍ରୋତାଘାତରେ ଯାହିଁ ଫୁଲି ସବେଗରେ
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ।
ହେରି ସେ ତାଣ୍ଡବେ ନୌକାରୋହୀଗଣ
କରନ୍ତି ଜୀବନ ଆଶା ବିସର୍ଜନ ।
"ଜୟ ମା ସାଳନ୍ଦି" ବୋଲି ଡାକ ଛାଡ଼ି
ଭୟେ ଭୟେ ନାବ ନେଉଥାନ୍ତି ବାହି ।
ମାଘ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ ତିଥେ
ପଡ଼େ ସ୍ନାନଯୋଗ ସେ ପବିତ୍ର ତୀର୍ଥେ ।
ଦୂର ଦୂରାନ୍ତରୁ ଆସି ଯାତ୍ରୀଦଳ
ଲଭନ୍ତି ସେ ତୀର୍ଥେ ସ୍ନାନ ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ।
ବସେ ଯହିଁ ମେଳା ସ୍ନାନ ଉପଲକ୍ଷେ,
ଶୋଭଇ ବିପଣୀ ନଦୀତୀରେ, ବକ୍ଷେ ।
ନିବସନ୍ତି ଯହିଁ ପ୍ରଭୁ ଦିଗମ୍ବର,
ଅତୁଳପ୍ରତାପୀ ଶ୍ରୀ କୁମାରେଶ୍ୱର ।
ସୀତାକୁଣ୍ଡ-ପୂତ— ଜଳେ ଅଭିଷେକ—
ହେତୁ ବଢ଼ିଅଛି ମହିମାର ଟେକ ।
ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଯାତ୍ରୀଏ ଉଠି ନଦୀତୀରେ
କରନ୍ତି ଦର୍ଶନ ତାହାଙ୍କୁ ଭକ୍ତିରେ ।
ବମ୍ ବମ୍ ଶବ୍ଦ ଭକ୍ତକଣ୍ଠୋଚ୍ଚରିତ
ତାଙ୍କ ଆସ୍ଥାନେ କରେ ମୁଖରିତ ।
ଅଦୂରେ ବିରାଜେ ବୀରେନ୍ଦ୍ର-ମଣ୍ଡଳ—
ଭୀମସେନକୃତ ସୁବିଶାଳ ଚୂଲି ।
ତିନି ଶିର ପ୍ରାୟେ ଦିଶେ ତିନି ଟିକା,
ଉଚ୍ଚ ତ ଏତେକେ ତିନି ତକ୍ରୀଷିକା ।

ସ୍ରୋତମୁଖେ ରହି ସେହି ସ୍ରୋତମାନ
କହୁଛନ୍ତି ନଦୀ ଜଳ ପରିମାଣ ।
ବନ୍ୟାକାଳେ ତାହା ଦିଶଇ ଏମନ୍ତ,
ମନ୍ଥୁଛି କି ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଦର ପର୍ବତ ।
ଅବା ଇନ୍ଦ୍ର-ଭୀତ ମୈନାକ ଅଚଳ
ଟେକିଛି ମସ୍ତକ ଭେଦି ସିନ୍ଧୁଜଳ ।
ଉତ୍ତରେ ବସନ୍ତ ବାଙ୍କେଶ୍ୱର ହର, ୧
ବନ୍ଦୀଭାବେ ସ୍ଥିତ ମୂର୍ତ୍ତି ତାହାଙ୍କର ।
ଶକ୍ତିରୁ ତାଙ୍କର ବରଷା ସୂଚକ
ସନ୍ଧିରେ ଝରଇ ଅକାଳେ ଉଦକ ।
ଅଦୂରେ ତାହାର ସ୍ଥଳେ ଗୁଣ୍ଡପଦା, ୨
ନିପତିତ ଯହିଁ ଭୀମ-ଭୀମଗଦା ।
ତେମୁହାଣୀ ନାମେ ଆନ ଏକ ତୀର୍ଥ,
ସାଳନ୍ଦି, ତୋ ଗର୍ଭେ ଅଛି ଲେ ବିଦିତ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ହୋଇ ଆସୁ ଆସୁ ବହି
ବଗା ନାମେ କନ୍ୟା ପ୍ରସବଲୁ ଯହିଁ ।
ପୂର୍ବ ଦିଗେ ଯହୁଁ ପେଷିଣ ତାହାକୁ
ଧରିଲୁ ତୁ ଖରେ ଉତ୍ତର ସ୍ୱାହାକୁ ।
ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଛନ୍ଦରେ ବହିଯାଉ ଯହିଁ,
ଘଟେ ଦିଗଭ୍ରମ ପଥିକର ଯହିଁ ।
ଯାମ୍ୟେ ଅସ୍ତ ରବି ଉତ୍ତରୁ ଉଦିତ—
ହେଲି ପ୍ରାୟ ଯହିଁ ହୁଅଇ ପ୍ରତୀତ ।
ସେ ପବିତ୍ର ତୀର୍ଥେ ବାରୁଣୀ ଯୋଗରେ
ଲଭନ୍ତି ସଦ୍ଗତି ସ୍ନାନ କରି ନରେ ।
ଘନ ତଣ୍ଡୀବନେ ଯହିଁ ଲେ କଠିନ !
ଚକ୍ରେ ସଙ୍କୁଚିତେ କଳନାଦିନୀ ।
ଯାବେ ତବ ନବ— ପ୍ରସୂତି ହେଉ କି
ଲଜ୍ଜାଭରେ ତନୁ ହୋଇ ବାଙ୍କିଛୁକି ।
ବେନି କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ତରୁକୁଳେ ଯହିଁ
ତୋ ପବିତ୍ର ବକ୍ଷେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ନଇଁ ।

୧—ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବଲିଙ୍ଗ । ବର୍ଷାର ସୂଚନା ହେଲେ ଏହାଙ୍କ ଶକ୍ତି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ।୨— ଏହି ଟିକିଳ ଅନ୍ତରରେ ଭୀମସେନଙ୍କର ବିଶାଳ ପ୍ରସ୍ତର ଗଦା ପତିତ ଅଛି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବସୁଚନ୍ଦ୍ର ଙ୍କ ସେ   ତୋଷେ ଦଣ୍ଡବତ,
ଯେଣୁ ସର୍ବେ ତୋର   ପାଳିତ ଭକତ ।
ନିଦାଘ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ   ରଖୁଆଳ ବାଳେ
ଦୋଳି ଖେଳନ୍ତି ସେ ଭୂମିଲମ୍ବୀ ଡାଳେ ।
ଗାଆନ୍ତି ଉଚ୍ଚରେ   ଗ୍ରାମ୍ୟ ଲୀଳାଗୀତ,
ତେବେ କୁହାଟନ୍ତି   ହୋଇ ହୃଷ୍ଟଚିତ୍ତ ।
ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଯାଇ   ଦୁର୍ଗାପୁରଠାରେ,
ହେଲୁ ତୁ ସାଳନ୍ଦି,   ବିଭକ୍ତ ଦ୍ୱିଧାରେ ।
ଅବାଧ୍ୟ ବାଳିକା   ପରାୟେ "ନାଳଆ"
ତୋଳୁ ଖସି ବୁଲି   ହୋଇଣ ହାଳିଆ,
ଫେରିଆସି ମାତୃ-   ସ୍ନେହ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ହେଲେ,
ମିଶିଅଛି ପୁଣି   ତୋ ଶୀତଳ କୋଳେ ।
ମିଶ୍ରିତ ସ୍ଥାନର   ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମ,
ତଳଗୋପବନ୍ଧା   ବହିଅଛି ନାମ ।
ହେଲୁ ତିନିଧାର   ବାଟେ ଗ୍ରାମ ବାମେ,
ସାଳନ୍ଦୀ, ବାଲୁଙ୍ଗା,   ହୀରାଘାଇ ନାମେ ।
ଗେଙ୍ଗୁଟୀ, କପାଳୀ,   ରେବ ନଦୀତ୍ରୟ,
ମିଶାଇଅଛନ୍ତି   "ବପା"ଠାରେ ପୟ ।
ସେହିଠାରୁ ନାମ   ବହିଛି ଗେଙ୍ଗୁଟୀ,
ଗେଙ୍ଗୁଟୀରେ ଯହିଁ   ଯାଏ ପାଦ ଫୁଟି ।
ମିଶିଅଛି ଯାଇ   ଧାଇଁ ଖରେ ଧୀରେ
ପୂର୍ବ ବିବର୍ତ୍ତିତ   ବାଲୁଙ୍ଗା ନଦୀରେ ।
ମିଶ୍ରଣ ସ୍ଥଳରେ   ବସନ୍ତି "ନାୟିକା"
ଭକ୍ତିରେ ନାବକେ   ତାଙ୍କ ପଦେ ବକା ।
ନଡିଆ ପଇସା   ମାନସିକ କରି
ନୟପଦେ ଦାନ୍ତି   ନଅନ୍ତି ସେ ଭରି ।
ନାୟିକା ନାୟକ—ବଂଶ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ, ୧
ପ୍ରତାପୀ ଦେବତା   ବରାଭୟଦାତ୍ରୀ ।

ସ୍ଥୂଳ ବାସ୍ତୁ ବମ—   ମଣ୍ଡିତ, ସୁଚାରୁ,
କାଷ୍ଠଶିଳ୍ପେ ଦୀପ୍ତ   ତାହାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ।
ଧରିଛି ସେ ଶିଳ୍ପ   ଲଭି ରୂପପ୍ରାଣ,
ଉତ୍କଳ-ଶିଳ୍ପୀର   ଗୌରବ ନିଶାଣ ।୨
ଜାଠମଣ୍ଡା ଦ୍ୱିଜ   ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାରୀ,
ଦୂରୁ ଆସି, ଯାଏ   ଫେରି ପୂଜା ସାରି ।
ବନ୍ୟା ସମୟରେ   ଦେବୀଙ୍କ କୁମ୍ଭୀର
ସୁଶୀଳ ବାହନ   ହୁଏ ପୂଜାରୀର ୩ ।
ଏ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା   ପ୍ରସ୍ଥରେ ପ୍ରବାଦ,
ସୂଚୁଏ ଦେବୀଙ୍କ   ମହିମା ଅଗାଧ ।
ଘରଗ୍ରାମଶୂନ୍ୟ   ସେ ବିସ୍ତୃତ ସ୍ଥାନ,
ବର୍ଷାକାଳେ ଦିଶେ   ସମୁଦ୍ର ସମାନ ।
ଘୋଟିରହେ ଜଳ   ବହୁଦୂର ଯାଏଁ,
ଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର   ଦିଶେ ପୋତ ପ୍ରାୟେ ।
ଅଷ୍ଟମାତୃକାର   ଅନ୍ୟତମ ଦେବୀ,
ଲଭନ୍ତି ବାଞ୍ଛିତ   ଜନେ ତାଙ୍କୁ ସେବି ।
ନାୟକ ବଂଶର   ଦତ୍ତ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି,
ଭରିଛି ଦେବୀଙ୍କୁ   ବହୁ ବିତ୍ତବତୀ ।
ନାହାକାଣୀ ପାଟ୍ନା   ମୌଜା ଆଖ୍ୟାଧାରୀ,
ଅଛି ଦେବୀଙ୍କର   ଖଣ୍ଡେ ଜମିଦାରୀ ।୪
ନିମ୍ନରୁ ଗେଙ୍ଗୁଟୀ   କୁମ୍ଭୀର ଭୀଷଣ,
ସନ୍ତରନ୍ତି ବକ୍ଷେ   ଗମନ-ବାହନ,
ସ୍ଥିହିଁ ଅପଲକେ   ଚିବଟ ଗୃହାଣି,
ତୀରଗୁଳ୍ମ ପୈଞ୍ଚ   ଦେଉଥାନ୍ତି ହାଣି ।
ରୁକ୍ଷ ପାଣ୍ଡୁରିତ   ତାହାଙ୍କର କାନ୍ତି,
ହସୁକାଏ ଜଳେ   ଗଣ୍ଡଶୈଳ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ନ ଦେଲେ ଦେବୀଙ୍କୁ   ନୈବେଦ୍ୟ ସମ୍ଭାର,
ଏ ଦେଶ ସଙ୍କଟୁ   ନ ମିଳେ ନିସ୍ତାର ।

୧—ଢାଣ୍ଡିମପୁରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାୟକ ବଂଶ । ୨—ଏହିଭଳି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୁନ୍ଦର କାଷ୍ଠଶିଳ୍ପ ଅନ୍ୟତ୍ର ଦୁର୍ଲଭ । ୩—ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା ସମୟରେ ଦେବୀଙ୍କର କୁମ୍ଭୀର ଯାଇ ପୂଜକକୁ ଘେନିଆସେ ଏବଂ ପୂଜା ଶେଷରେ ନେଇ ପୁଣି ଛାଡିଆସେ—ଏହିପରି ସ୍ଥାନୀୟ ଜନବାଦ ଅଛି । ୪—ନାହାକାଣୀ ପାଟଣାରୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଦେବୀଙ୍କର ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ଆସେ । ଚୁଡା, ଗୁଡ, ଛେନା, ନଡିଆ ପ୍ରଧାନ ନୈବେଦ୍ୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଜନ ଭୀଷଣ   ଘାଟ ଘୂରିଥାନ୍ତେ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଣାବନ   ମହିଷ ଶୁଆନ୍ତେ ।
ବୃଷ୍ଟିରେଖା ତାର   ସୀମା ସ୍ପର୍ଶ କରି
ନ ପାରିଣ ଶେଷେ   ଆସେ ଅପସରି ।
ଜନପ୍ରାଣିଶୂନ୍ୟ   ଦେଖି ମାନ୍ତେ ତ୍ରାସ,
ପ୍ରକୃତିର ଗୁପ୍ତ   ବିଶ୍ରାମ ଆବାସ ।
ସେ ମହାବିଜନେ   ଶଙ୍କର-ସୁନ୍ଦରୀ
ନବସନ୍ତ ଦିଗ   ଆଲୋକିତ କରି ।
ବାତ୍ୟାକବଳରେ   ନାବିକ ଯେ କାଳେ
ପଡ଼ି ସିନ୍ଧୁଗର୍ଭେ   ଭୟ ଅସମ୍ଭାଳେ,
ତାଳେ ମନଃପ୍ରାଣ   ସମର୍ପି ପଦ୍ମରେ
"ରଖ ମା ତାରିଣି   ଚରଣକଞ୍ଜରେ ।"
ତେତେବେଳେ ଦେବୀ   ଅଭୟ ବାହାକୁ
ଟେକି ସେ ସଙ୍କଟୁଁ   ରଖନ୍ତି ତାହାକୁ ।
ଏ ହେତୁ ସର୍ବଥା   ନାବିକପୂଜିତା,
ଅର୍ପନ୍ତି ନାବିକେ   ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣତରା ।
ଆନ ତୀର୍ଥ ତୋର   ପ୍ରୟାଗ ଉପମ,
ପୂତ ବୈତରଣୀ—   ତଟିନୀ ସଙ୍ଗମ ।
ଅଧିଷ୍ଠିତ ଯହିଁ   ଯୋଗେଶ୍ୱର ହର,
ଆରଡ଼ୀ ଗ୍ରାମରେ   ଆରଡ଼ୀ-ଈଶ୍ୱର ।
ଯାହାଙ୍କ ମହିମା   କଳ୍ପନା-ଅତୀତ,
ଦିଗଦିଗନ୍ତରେ   ହୁଏ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ।
ସଦ୍ୟଫଳଦାତା   ପରମ କୃପାଳୁ,
ବାଞ୍ଛନ୍ତି କୃପା   ଅକଳିତ ତାଙ୍କୁଁ ।
ରୋଗମୁକ୍ତି ଆଶେ   ଆସି ରୋଗୀମାନେ
ଧାରଣା ପଡ଼ନ୍ତି   ତାଙ୍କ ପୀଠସ୍ଥାନେ ।
ନବ୍ୟ କେତେ ରୋଗୀ   ହୋଇ ନିରାମୟ
ଉଚ୍ଚାରନ୍ତି ତାଙ୍କ   ନାମେ ଜୟ ଜୟ ।
ତହିଁ ରୁ ସାଲନ୍ଦି,   ବୈତରଣୀ ସଙ୍ଗେ
ମିଶାଇ ତରଙ୍ଗ   ଖେଳୁ ନାନା ରଙ୍ଗେ ।
ସ୍ରୋତ ପ୍ରତିଘାତେ   ଫେରି ଆସି ପାଣି
ତରଙ୍ଗ ଆକାରେ   ବଢ଼ଇ ଉଛାଣି ।

ପୁଣି ବନ୍ୟାବେଗେ   ଆସି ଖରେ ଘୂରି,
ସୃଜେ ଭୟଙ୍କର   ତଶାଳ ଭଉଁରି ।
ଅଧ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ହୋଇ   ଜଳଚକ୍ର ତହିଁ
ଭ୍ରମ୍ୟାଚକ୍ର ପ୍ରାୟ   ନିୟତ ଘୂରଇ ।
ଧବଳ ତରଙ୍ଗ—   କରି ପ୍ରସାରଣେ
ରତ ବେନି ନଦୀ   ପ୍ରେମ ଆଲିଙ୍ଗନେ ।
ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ମିଶି   ଭେଦ ପରିହରି
ଚଳନ୍ତି ପ୍ରବଳେ   ଏକ ଆତ୍ମା ଧରି ।
ସଂହତିର ବଳ   ଅଟେ ମହୀୟାନ,
ଦେଖାଇଲ ତୁମ୍ଭେ   ସେଥିର ପ୍ରମାଣ ।
ବେନି ସଖୀଙ୍କର   ସେ ଶୁଭ ମିଳନ—
ସ୍ଥାନ ହୋଇଅଛି   ତୀର୍ଥ ଚିରନ୍ତନ ।
ସେ ମହାତୀର୍ଥରେ   ନରେ କରି ସ୍ନାନ
ଲଭନ୍ତି ଅଗାଧ   ପାପୁ ପରିତ୍ରାଣ ।
   ଭଦ୍ରକେ ତୋ ତୀରେ କେତେ ମଠ ଗାଦି,
କେତେ ମହାତ୍ମାଙ୍କ   ପବିତ୍ର ସମାଧି ।
ସାଧୁ ସତ୍‌ପୁରୁଷ   କ୍ଷମାଦୟାବନ୍ତ
ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅସ୍ଥଳ   ମଠର ମହନ୍ତ ।
ବୈଷ୍ଣବପ୍ରବର   ଶ୍ରୀ କ୍ଷମାସାଗର
ଥିଲେ ତୋହ ତୀରେ   ଯୋଗରେ ତତ୍ପର ।
ସୁକଠୋର ଯୋଗ   ବହୁକାଳ ସାଧି
ଘେନିଲେ ମହାତ୍ମା   ଜୀବନ୍ତ ସମାଧି ।
ତେର ଯାତ୍ରା ବାର   ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପାଳିତ
ହେଉଥିଲା ତାଙ୍କ   ମଠେ ଯଥୋଚିତ ।
ବହୁ ସାଧୁସନ୍ଥ   ଦୀନଦୁଃଖୀ ଜନେ
ହେଉଥିଲେ ତୃପ୍ତ   ପ୍ରସାଦ ଭୋଜନେ ।
ଆଗନ୍ତୁକ ପାଇଁ   ଅବାରିତ ଦ୍ୱାର,
ବଣ୍ଟା ହେଉଥିଲା   ସୁଖାଦ୍ୟସମ୍ଭାର ।
କାଳଗର୍ଭେ ଏବେ   ଲୁପ୍ତ ସେ ସୁକୀର୍ତ୍ତି,
ଅଛି କଷ୍ଟେ ଚଳେ   ଦେବତାଙ୍କ ନୀତି !
ନାହିଁ ସେ ଗୌରବ   ନାହିଁ ଅନ୍ନଦାନ,
ଦେବ ଆୟତନ   ହୋଇଛି ଶ୍ମଶାନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେବଳ ଦେଉଳେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ତୋଳ ମଥା
ଘୋଷନ୍ତି ନୀରବେ ଭୁବନଶ୍ୱରତା ।
ଉତ୍ତର ମୁଖରେ ବାଙ୍କ ଭଙ୍ଗି ଯହିଁ ,
କୁଳୁକୁଳୁ ସ୍ୱରେ ଯାଉ ଶରେ ବହି ,
ତହିଁ ପୁରାତନ ଗ୍ରାମ ଅବସ୍ଥିତ ,
କୁଳୁମୂଳୀ ନାମେ ଲୋକେ ଅଭିହିତ ।
ନବସନ୍ତ ତହିଁ ଯୁଗଳ କିଶୋର ,
ତୁଷ୍ଟଅନା ଗନ୍ଧେ ବସନ୍ତେ ସମ୍ଭୋର ।
ଏଠାରେ ସାଳନ୍ଦୀ ଉତ୍ତରବାହିନୀ ,
ବାଦୁଲ-ଲତିକା ଯଥା ତପସ୍ୱିନୀ । ୧
ଅଥଳ ଗମ୍ଭୀର ଏଥି ଗଣ୍ଡତଳ ,
ତୀରସ୍ଥିତ ଗ୍ରାମ ବୋଲାଏ ଅଥଳ । ୨
ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ମଣି ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ
ଛନ ଦିନ ଏଥି କରିଥିଲେ ସ୍ନାନ । ୩
ତୀରେ ଉଠି ଯହିଁ କଲେ ସ୍ତବପାଠ,
ବୋଲାଏ ସେ ସ୍ଥାନ ଠାକୁରାଣୀ ଘାଟ ।
"ବୁଢ଼ୀଯାଗୁଲାଇ" "ହରଚଣ୍ଡୀ" ତହିଁ,
ନବସନ୍ତ ଦେବ ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତ ବହି ।
ଏତେ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ ଏବେ କାଳବଶେ.
ଅପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି ବରଷେ ।
ସୌଭାଗ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଯେତେକ ଗଛ ଛାଇ,
ଆଲୋକରେ ଥାଏ ତମେ ରହେ ନାହିଁ ।
ବସନ୍ତ ତୋ ତୀରେ ସୁପର୍ଣ୍ଣ ଆସନ
ସନ୍ତୁ ଗ୍ରାମେ ପ୍ରଭୁ ମଦନମୋହନ । ୪
ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟପୀଠ ମହାପାପହନ୍ତ୍ରା,
ସୁରକ୍ଷିତ ଯହିଁ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ କନ୍ଥା ।
ପ୍ରଚୁର ବୈଷ୍ଣବ— ଧର୍ମ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ
କରିଯାଇଛନ୍ତି ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ ।

ପ୍ରତିବର୍ଷ ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଉପଲକ୍ଷେ
ଧରେ ମହୋତ୍ସବ ସେ ନଗରୀ ବକ୍ଷେ ।
ତହିଁ ତୋ ପୁଳିନେ ସାଳନ୍ଦୀ ସୁନ୍ଦରୀ ,
ମଦନମୋହନ ଖେଳନ୍ତି ଚର୍ଚ୍ଚରୀ ।
ଚନ୍ଦ୍ରିକା-ରଞ୍ଜିତ ବାଲୁକାରାଶିରେ
ଗୋବିନ୍ଦ ମଦନ ଖେଳନ୍ତି ଅବିରେ ।
ବହୁ ବର୍ଣ୍ଣକର ହୁଏ ସମାଗମ,
ଧରେ ତୋ ପୁଳିନ ଶୋଭା ଅନୁପମ ।
ଫଗୁ-ହିଙ୍ଗୁଳିତ ସମାନ ସକଳ
ସଧୂକର ସ୍ପର୍ଶେ ଦିଶେ ଢଳ ଢଳ ।
ତଟପାଶେ ଦୀପ ଅପୂର୍ବ ସୁଷମା
ଉତ୍ଫୁଲାଏ ଚନ୍ଦ୍ରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଉପମା ।
ବାଳସଖାଙ୍କୁ କିବା ଭାଗ୍ୟଗଣ
ବସିଛନ୍ତି ଜନ ତୋ ପାଶୁଁ ଦେଖନ୍ତ ?
ଶୁକ୍ଳ ବାଲୁକାରେ ମିଶି ଫଗୁକଣା
ମୁକ୍ତା ପ୍ରବାଳ ପ୍ରାୟେ ଯାଏ ଜଣା ।
ଲଗେ ଯେତେବେଳେ ବାଣବୃକ୍ଷେ ନିଆଁ ,
ଆହା ସେ ମାଧୁରୀ ଦେଖେ ବାହାରିଆ ।
ଅଗ୍ନିମୟ ବୃକ୍ଷେ ଅଗ୍ନିମୟ ଫଳ
ଓହଳଇ ପ୍ରାୟେ ଦିଶେ ଅବିକଳ ।
ତାହିଁ ଅବା ଫୁଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଫୁଲ
ବିସ୍ତାରେ ଲାବଣ୍ୟ ସୁଷମା ଅତୁଳ ।
ଶୋଭା-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଝାଳ ଝରଇ ପଡ଼ିଏ
ଅଗ୍ନିବିନ୍ଦୁ ତହୁଁ ଝଡ଼ି ଶୋଭାପାଏ ।
ଅଶନି ଗର୍ଜନେ ଫୁଟେ ବାଣରାଶି
ଉଗାରି ଅନଳ ଚରାଚର ନାଶି ।
ସନ ସନ ସ୍ୱନେ ହାଉଇ ପ୍ରଖରେ
ଉଠିଯାଇ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ବକୁଳ ବେଗରେ,

୧—ବାଦୁଲ—ପାଣିବେତ । ୨—ଅଥଳ ଗ୍ରାମ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଅସ୍ତଳ ହୋଇଅଛି । ୩—ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ପୁରୀ ଯିବା ସମୟରେ ସନ୍ତିଆ ଗ୍ରାମରେ ଛନ ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସାଳନ୍ଦୀର ଏହି ଉତ୍ତରବାହିନୀ ଘାଟରେ ସ୍ନାନତର୍ପଣାଦି କରିଥିଲେ । ୪—ପ୍ରଚଳିତ ନାମ ସନ୍ତିଆ ।

ପ୍ରକାଶିଣ ଦୀପ୍ତି   କ୍ଷଣେମାତ୍ର ନଭେ
ପ୍ରାଣ-ଦୀପ ପ୍ରାୟେ   ନିର୍ବାପନ ଲଭେ ।
ଘୂରୁଇ ଘର୍ଘରେ   ତାହିଁ ଚର୍ଖିବାଣ
ଝାଞ୍ଜ ଅଗ୍ନି ଯଥା   କର୍ମକାର ଶାଣ ।
ଏ ଶାଣେ ବା ଶାଣି   ମଦନମୋହନ
କରନ୍ତି ନିର୍ମଳ   ଭକ୍ତମ୍ଳାନ ମନ ।
ସୂତେ ତାହିଁ ଅବା   ଭୂଇଁଚମ୍ପାବାର
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଧାନ୍ୟର   ପ୍ରଶସ୍ତ କେଦାର ।
ଦେଖାଇବାପାଇଁ   ସେ ଦୃଶ୍ୟ ସାକ୍ଷାତେ
ଜାତେ ଦେବି କଞ୍ଚୁରୀ   ହାତ ଠାରି ପାନ୍ଥେ ।
ସଖାଳର ଛତା   ଆଢେଣୀ ତମ୍ବୁସ
ପ୍ରଦୀପ-ପଙ୍କ୍ତିର   ଶୋଭାର ଆବାସ ।
ଦର୍ଶନେ ଦର୍ଶକ   ମନ ନିଏ ହରି
ଚିତ୍ତବିନୋଦନ   ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ପରି ।
ତାହିଁ ଫୁଲଝାଡ଼   ରହି ଏକାଧାରେ
ନନ୍ଦନକାନନ   ଶୋଭାକୁ ଧିକ୍କାରେ ।
ଅତୁଳ ସେ ଶୋଭା   କିବା ମହୀତଳେ
ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ତାହା   ବଚନକୁ ବଳେ ।
ତୋ ଉତ୍ତର ତୀରେ   "ସଦାବ୍ରତ ମଠ,"
ସେ ମଠ ମହନ୍ତ   ଧାର୍ମିକ କର୍ମଠ ।
ମେଲି ବସିଛନ୍ତି   ସଦା ଅନ୍ନଛତ୍ର ,
ପଢ଼େ ତହିଁ ସାଧୁ   ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ପତ୍ର ।
ଯାମ୍ୟତୀର ସ୍ତୂପ   ଶୋଭାର ନିଧାନ,
ଧୂମା ପହ୍ଲାଣଙ୍କ *   ପବିତ୍ର ଆସ୍ଥାନ ।
ଏକ ପଇସାର   ଶିରଣୀ କେବଳ,
ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ହୁଏ   ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ।
ବସନ୍ତ ତୋ ତୀରେ   ଉଗ୍ରଶେଖରୀ
ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼କାନ୍ତା   ଷଡ଼ଭୁଜା ଭଦ୍ରକାଳୀ ।
ଧନ୍ୟ ସେ ସ୍ଥାନର   ଅପାର୍ଥିବ ଶକ୍ତି
ସ୍ପର୍ଶମାତ୍ରେ ତାହା   ସ୍ୱତଃ ଜନ୍ମେ ଭକ୍ତି ।
ନାରିକେଳକୁଞ୍ଜେ   କିବା ଶଙ୍ଖରବ,
ସୁରଙ୍ଗ ମନ୍ଦାରେ   ସଦା ସିନ୍ଦୂରିତ ।

ମୃଣ୍ମୟ ମନ୍ଦିରେ   ଦିବ୍ୟ ସିଂହାସନେ
ବସିଛନ୍ତି ଦେବୀ   ମୁଦ ବହି ମନେ ।
ଅସିତବରଣା   ଅସିତବସନା
ଅସିହସ୍ତେ ଉଗ୍ର   ଲମ୍ବିତରସନା ।
ଆରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—   ଚର୍ଚ୍ଚିତ ମନ୍ଦାର—
ହାର ତାଙ୍କ କଣ୍ଠେ   ଦିଶଇ ଉଦାର ।
ବାହାରେଣ ଦେଖନ୍ତୁ   କୋଟାଣ୍ଡ ରେଖାଚସ୍ତୁ
ଆଲେଖ୍ୟତ ଭରେ   ନିବାସ ନିଳୟ ।
ଯଙ୍କଠୁଁ ଉଦ୍ଧାର   ପାଇବା ସଦାଶେ,
ଅର୍ପନ୍ତି ମାନବେ   ବଳି ତାଙ୍କ ପାଶେ ।
ପରେ ମାରି ଅସ୍ତ୍ର—   ରକ୍ଷା କରିବାର
ଏ ଭୀଷଣ ନୀତି—   ପଦେ ନମସ୍କାର ।
ହାଣ୍ଡିକାଠେ ଦିଶେ   ଭୀଷଣ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ,
ହଣା ହେଉଥାନ୍ତି   ପଶୁ ପଣ ପଣ ।
ଅର୍ଗଳ ସନ୍ଧିରେ   ରଖି ପଶୁବେକ
ଗଳାଇଦିଅନ୍ତି   ତହିଁ ଖିଲ ଏକ ।
ସେ ଜାଲେ ସେ ପଶୁ   ମୃତ୍ୟୁ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ
ଛଟପଟ ହୋଇ   କରୁଣେ ଚିତ୍କାରେ ।
ଧରେ ପୂଜକ ତା   ପଛ ଗୋଡ଼େ ଟାଣି,
କାଟୁଥାଇ କିଏ ବେକେ ଚୋଟେ ହାଣି ।
କାଟୁଥାଇ ପୁଣି   ସେବକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
ହୃଦୟରେ ନାହିଁ   ଦୟା କଦାଚନ ।
ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ହତ୍ୟା   ନିଷ୍ଠୁରତାମୟ
କରନ୍ତି ନୃଶଂସ   କାର୍ଯ୍ୟ ଅବିନୟ ।
ପଚାରେଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ   ସେବକ ବ୍ରାହ୍ମଣ,
ଏହି କି ହେ ତାତ   ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲକ୍ଷଣ ?
ଯେଉଁ ହାତେ ହୁଏ   ଜପ ଯଜ୍ଞକର୍ମ,
ସେହି ହାତେ ହତ୍ୟା   ଏହା କି ହେ ଧର୍ମ ?
ଯେ ହସ୍ତ ଜାହ୍ନବୀ—   ପ୍ରବାହେ ପାବନ,
ପାପ-ପଙ୍କ ଜଳ   ସେ ହସ୍ତେ ଲେପନ ।
ବୃଥାରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ—   ଧର୍ମେ ଦେଇ ହାଣ୍ଡି
କିମ୍ପା ଛାଣ୍ଡ କର   ଅହିଂସା ତପାଇଁ ?

* ସାଧୁଙ୍କ ପହେଲମାନ ନାମକ ପୀର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପବିତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ— କୁଳେ କଳଙ୍କିତ
କରୁଅଛ ସିନା ହୋଇଣ ଦୁର୍ମତି ।
ଚଣ୍ଡୀପାଠ, ହୋମ ଆଦି ସୁବିଧାନ
ଦେବୀ ତୁଷ୍ଟି ଅର୍ଥେ ଥାଉଁ ବିଦ୍ୟମାନ,
ଧର୍ମାଧର୍ମ କିଛି ନ କରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ
କିଆଁ ଦିଅ ପଶୁ— ହତ୍ୟାରେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ?
ସାଳନ୍ଦି, ତୋହର ସୁଧାଜିତ ନୀର
ପୁଷ୍ଟିକର ଯଥା କାମଧେନୁ କ୍ଷୀର ।
ଭଦ୍ରଖ ନଗରୀ କରୁ ତୁ ପାଳନ,
ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଯେଣ ପୁରକନ୍ୟାଗଣ ।
ତୋହ କୂଳେ ଜନ୍ମି ମହାତ୍ମା ଅନେକ
ଯାଇଛନ୍ତି ସାଧି ଜନ୍ମଭୂମି ହିତ ।
କେତେ ଥିଲେ ଭକ୍ତ କେତେ ତପଚାରକ
କେତେ ଯୋଗୀ କେତେ ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ ।
ଜନ୍ମିଥିଲେ କେତେ ବୈଦ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା
ବହୁ ଗାଣିତିକ ବହୁ ଦେଶନେତା ।
ତୋହ ଜଳ ପିଇ ଶ୍ରୀ ବଂଶୀବଲ୍ଲଭ,
ସଞ୍ଚିଲେ ସୁକୀର୍ତ୍ତି ମାନବ-ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ।
କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ ଜିହ୍ୱାଗ୍ରେ ବସତି
ବିଦ୍ୟାବିନୋଦିନୀ ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀ ।
ସାରସ୍ୱତ କୃପା ଲଭି ସେ ସାନନ୍ଦେ
ରଚିଲେ ସଙ୍ଗୀତ ସୁମଧୁର ଛନ୍ଦେ ।
ନବରସେ ସେହୁ ଥିଲେ ସୁପଣ୍ଡିତ,
ଗାଇଲେ ତୋ କୂଳେ 'ଚଇତ ସଙ୍ଗୀତ' ।
ମୋଗଲ୍ ରାଜତ୍ୱେ ସେ କାଳରେ ଦେଶେ
ଥିଲା ପାର୍ଶିଭାଷା ଚଳନ ବିଶେଷେ ।
ପାରଶିରେ ତହୁଁ ରଚିତ ସଙ୍ଗୀତ
ମୋହିଲେ ସ୍ୱଜାତି ବିଜାତିଙ୍କ ଚିତ୍ତ ।
ଅଧିକାଂଶ ଗୀତ ଶାନ୍ତରସାଶ୍ରିତ
ସାକ୍ଷ୍ୟ ତାର 'ଯୋଗୀ— ଫକୀର ସଙ୍ଗୀତ' ।
ଅଦ୍ୟାପି ଭଦ୍ରଖେ ସେ ସଙ୍ଗୀତରତ୍ନ
ଚୈତ୍ର ମାସ ଶେଷେ ହୁଏ ଅଭିନୟ ।

ଧନ୍ୟ କବିଙ୍କର ସମ୍ମୋହନ ଗୀତ
ସମଭାବେ ମୋହେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଚିତ୍ତ ।
ରସିକ ପକ୍ଷରେ ତାହା ରସମୟ
ଭାବୁକ ନିକଟେ ଭାବର ଆଳୟ ।
ଧାର୍ମିକ ପକ୍ଷରେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରବତ
ଯୋଗୀ ବୁଝେ ତହୁଁ ମହା ଗୂଢ଼ ତତ୍ତ୍ୱ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁଭାବ ତହିଁ ଏକାଧାରେ
ତେଣୁ ସେ ଆଦୃତ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ।
ଏକାଧାରେ ତହିଁ ଅଛି କନ୍ଦାହସା
ଭାବ ନାମ ତାର 'ଚଇତ ତାମସା' ।
ମେଷ ସଂକ୍ରମଣେ ବହୁଭୂଷିତ
ମୋଗଲ୍ ରାଜତ୍ୱ ହୁଏ ଅଭିନୀତ ।
ମୋଗଲ୍ ରାଜାଙ୍କ ଅତି ବିଳାସିତା,
ତଥା ଅତ୍ୟାଚାର ଅଦୂରଦର୍ଶିତା,
ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଅଙ୍କିଛନ୍ତି କବି,
ଆଉର ଶାସନ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ଛବି ।
ଅଛି ମାତ୍ର କାବ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ସେ କବି
ବିଦ୍ୟମାନ ପ୍ରଭୁ ଅସ୍ତ ଆହା ରବି ।
ବହୁକାଳୁଁ କାଳ ତାଙ୍କ ସୌମ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି
ଗ୍ରାସିଅଛି, ଏବେ ଅଛି ଖାଲି ସ୍ମୃତି ।
ରହଇ ଜୀବନୀ ନ ରହେ ଜୀବନ,
ଏହା ସିନା ବିଧି— ବିଧି ଚିରନ୍ତନ ।
ତୋହୋ ଜଳେ ତୋର ବୁଦ୍‌ବୁଦ ସମାନ,
ମିଶାଇଲେ ପଞ୍ଚଭୂତେ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ।
ମନ୍ଦିରନନ୍ଦିନୀ ସାଳନ୍ଦି, ତୋ କୂଳେ
ତାହାଙ୍କ ଶ୍ମଶାନ ବିରାଜେ ମଞ୍ଜୁଳେ ।
ଜନବାସଯୋଗ୍ୟ ନିକାଞ୍ଚନ ସ୍ଥାନ,
ଶୋଭାର ନିକୁଞ୍ଜ ସୁରମ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନ ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ କଣ୍ଟକିତ ଦୀର୍ଘ ଦ୍ରୁମ ଲତା
ବେଢ଼ିଛନ୍ତି ମର୍କତ ବେଢ଼ା ସମ ସଦା ।
ପତ୍ର-ଭରପର ଧରି ତାହିଁ ଛାଆ
ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ପ୍ରାୟ ହୋଇଅଛି ଠିଆ ।

ପଣସ ତମାଳ ଆମ୍ରବେଲ ତାଳ
ଏ ଆଦି ପାଦପେ ସେ ବନ ଘଞ୍ଚାଳ ।
ତାଙ୍କ ପରସ୍ପରେ ମାଳୁଇଙ୍ଗ ଆଉ
ହୋଇଛନ୍ତି ଲଗ୍ନ ତାଙ୍କେ ଛନ୍ଦି ହାତ ।
ପତ୍ରେ ପତ୍ର ଛନ୍ଦି ତାଙ୍କ ବୃକ୍ଷଗଣ
ନବ୍ୟସଭ୍ୟସିଦ୍ଧ କର ମର୍ଦ୍ଦନ—
କରନ୍ତି କି ଆହା ମନେ ବହି ପ୍ରୀତି,
ତାଙ୍କୁ ଏ ଶିଖିଲେ ନବ୍ୟ ସଭ୍ୟ ରୀତି ?
ତାଙ୍କ ବା ସୁନାସୀ ସୁ-ନାସୀର ଭଳ
ଧବ ପରେ ପ୍ରେମେ ପଡ଼ିଅଛି ଢଳ ।
ଫଳଭରେ ଧାତ୍ରୀ ପୋତିଅଛି ମଥା,
ନର ଭାଗ୍ୟ-ତରୁ ଧର୍ମ-ଫଳେ ଯଥା ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟମହୀରୁହ ଧରି ତାଙ୍କ ତାଳ
ତୁମ୍ବେ ନଭେ ଟେକି ମସ୍ତକ ବିଶାଳ ।
ଦେଖି ତାହା ହୁଏ ଏସନ କଳ୍ପନା,
ବହୁଫଣ ଫଣୀ ତୋଳିଛି କି ଫଣା ?
ଜଟିଳ ତପସ୍ୱୀ ପ୍ରାୟେ ତାଙ୍କ ବର
ବିଲମ୍ବାଇ ଜଟା ଉଦ୍ଧୂଳନକର ।
ମାନବ ସଞ୍ଚାର ସେଠାରେ ବିରଳ,
ସ୍ୱଭାବେ ଯେଣୁ ସେ ଶବଦାହୀ ସ୍ଥଳ ।
ବହୁ ଲତା ବୃକ୍ଷେ ସେ ସ୍ଥାନ ପିହିତ,
ରବି ସଙ୍ଗେ ନାହିଁ ସମ୍ପର୍କ କିଞ୍ଚିତ ।
ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବୁଲେ ଲମ୍ବକର୍ଣ୍ଣ ଶଶା,
କୃଷକକୁଳର ବୁଡ଼ାଏ ଭରସା ।
ଝିଲ୍ଲୀଏ ରବନ୍ତି ବଂଶବନେ ଲୁଚି
ସେ ରବେ ପ୍ରପୂରି କରନ୍ତି ଗୁଞ୍ଜରି ।
ପ୍ରାତଃ ବୈତାଳିକ ପିକ, କୁମ୍ଭାଟୁଆ,
କୁକୁଡ଼ା, ପାପିଆ କଟୁରବୀ କୁଆ,
ଚଷାପୁଅ, ଶ୍ୟାମା, ଦୟାଳ, ଖଞ୍ଜନ,
ଏ ଆଦି ବିହଙ୍ଗେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେ କାନନ ।
ନଦୀକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବସି ନଦୀକୂଳେ
ସ୍ୱସ୍ୱର ଲହରୀ ଉଠାଏ ସ୍ଥିରକୂଳେ ।

ସେ ସ୍ଥାନେ ଯେ ବାୟୁ ହୁଏ ପ୍ରବାହିତ,
ଭବ-ଉତ୍ତାପେ ସେ ନୁହେଁ ଉତ୍ତାପିତ ।
ସ୍ୱଭାବେ ସେ ସ୍ଥାନ କବିଙ୍କ ଆସ୍ଥାନ,
ଅମର ସଙ୍ଗୀତେ ସଙ୍ଗୀତାୟମାନ ।
ଉପକଣ୍ଠେ ଗାଉ ଥିଲେ ଗିରିକନ୍ୟା,
କୁଳୁ କୁଳୁ ନାଦେ ନଦୀକୁଳଧନ୍ୟା ।
ସୁକଣ୍ଠ ବିହଙ୍ଗେ ସଦା ମୁଖରିତ
ଗାଏ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ନୀରବ ସଙ୍ଗୀତ ।
କୋଳାହଳଦ୍ୱେଷୀ କବି-ବାସସ୍ଥଳ,
ପଶେ ନାହିଁ ତହିଁ ଭବ-କୋଳାହଳ ।
ଅନିତ୍ୟତା ଗୀତ ସଦା ସଂକୀର୍ତ୍ତନ
କରିବାକୁ ଏହି ସ୍ଥାନଟି ସୃଜନ ।
ମହାପୁଣ୍ୟମୟ ସ୍ଥାନ ଏ ଶ୍ମଶାନ,
ଜ୍ଞାନୀ କେନ୍ଦ୍ରେ ତତ୍ତ୍ୱ— ଦୀକ୍ଷାଦାୟୀ ସ୍ଥାନ ।
ଅଜ୍ଞାନ ପକ୍ଷରେ ମହାଭୟଙ୍କର,
ନ ଛୁଏଁ ତେଣୁ ସେ ସୀମା ଏ ସ୍ଥାନର ।
ନ ଉଚ୍ଚାରୁ ପଛେ କେହି ଏହା ନାମ
ମାତ୍ର ଏ ସଭିଙ୍କ ଚରମ ଆଶ୍ରମ ।
ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାଣ-ସ୍ରୋତ ଯଥାସମୟରେ
ବହି ଆସି ପଡ଼େ ଏ ମହାସାଗରେ ।
ଭୁଲିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ ସ୍ଥାନକୁ କେହି
ନ ଭୁଲେ ତାକୁ ଏ ଚକ୍ଷେ ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ।
ଦର୍ପି-ଦର୍ପ-ହର ସ୍ଥଳ ଏ ଭୂତଳେ,
ମହିମା ଏହାର ବଚନକୁ ବଳେ ।
କହ ରେ ଶ୍ମଶାନ ନ କରିଣ ମଠ,
ତାହା ଶାପେ ଭୂମି ଲୋକେ ଅପ୍ରକଟ ।
ମଧୁର ନିସର୍ଗ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତୋହର
ନୁହେଁ କାହିଁ ନର— ନୟନଗୋଚର ।
ମହାସୁପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ ତୁ ଭୂତଳେ,
ଅପବିତ୍ର କାହିଁ ବୋଲନ୍ତି ସକଳେ ।
ଶାନ୍ତିମୟ ଧାମ ତୋ ପରି କେ ଭବେ ?
କାହିଁ ଭୟଙ୍କର ବୋଲନ୍ତି ମାନବେ ?

http://oaob.nitrkl.ac.in

କବି ସତ୍‌ପୁରୁଷ ଧରି ସୁଧା ଅଙ୍କେ
ଲୁପ୍ତ ଛପିଁ ଏଠି ଅପବାଦ-ପଙ୍କେ ।
ଅହୋ ! କେତେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଅକୃତଜ୍ଞ ନର,
ଅଜ୍ଞାନେ ନ ବୁଝେ ମହିମା ତୋହର ।
ଆଗରେ ସେ ତୋହ ପ୍ରତି ଘୃଣା ଭୟ,
ମାତ୍ର ଧନ୍ୟ ତୋର ଉଦାର ହୃଦୟ ।
କ୍ଷମା କରି ତାହା କୃତଦୋଷମାନ,
ପରିଣାମେ ତାକୁ ଅଙ୍କେ ଦେଉ ସ୍ଥାନ ।
ମାୟା-କଳୁଷିତ ନୁହେଁ ତୋ ହୃଦୟ,
ଜୀବନାନ୍ତେ ତୁହି କେବଳ ଆଶ୍ରୟ ।
ସାମ୍ୟ ନୀତି ତୋର ପରମ ଆଦର୍ଶ,
ସମାନ ତୋଠାରେ ହରଷ ବରଷ ।
ଧାର୍ମିକ ପାମର ତୋ ନେତ୍ରେ ସମାନ,
ସାନ ବଡ଼ ସର୍ବେ କରୁ ସମଜ୍ଞାନ ।
ଅନେକ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଅଛି ଯେ ତୋହର,
ନ ଶିଖନ୍ତି ତାହା ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧ ନର ।
କୁସଂସ୍କାରେ କରି ଅମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍କା
ନ ଚାହାଁନ୍ତି ତୋତେ ମୁହଁ କରି ବଙ୍କା ।
ରେ ଶ୍ମଶାନ, କେତେ ଅଜାଣିତ ଫୁଲ
କାହୁଁ ଆଣି ଅଙ୍କେ କରିଅଛୁ ଠୁଳ ।
ଅତୁଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରଖିଛୁ ସମାଧି,
ବଲ୍ଲଭଙ୍କର ତୁ ସାରସ୍ୱତ ଗାଦି ।
କବିନେତ୍ର ସିନା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ପିପାସୁ,
ଧରି ରଖିଲୁ ତୁ ତାଙ୍କୁ ସେ ସକାଶୁ ।
ପଚାରୁଛି ତୋତେ ମସ୍ତକ ନୁଆଇଁ,
ସେ କବିଙ୍କୁ କାହିଁ ରଖିଛୁ ଲୁଚାଇ ।
ଖୋଜିଲେଣି କେତେ ତୋ ଅଙ୍କରେ ପଶି,
ମାତ୍ର ନ ଭେଟିଲେ କାହିଁ ସେ ଯଶସ୍ୱୀ ।
ବୃକ୍ଷଲତାବ୍ରାତେ ପଚାରିଲେ ଯାଇ,
ଶ୍ରୀ ବଂଶୀବଲ୍ଲଭ ଗଲେ ଆହା କାହିଁ ।
ନ ପାରିଲେ କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ତାହାର
ତହୁଁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଆକାଶ ଚୁମାଇ—

ଉତ୍ତରିଲା ଏହା ମହାଶୂନ୍ୟେ ଥାଇ,
"ଶ୍ରୀ ବଂଶୀବଲ୍ଲଭ ଗଲେ ଆହା କାହିଁ !"
ମୋ ଭବିଷ୍ୟ ବାଣୀ ଶୁଣ ରେ ଶ୍ମଶାନ,
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଏହା ନ ମଣ ତୁ ଆନ ।
ଆସୁଛି ସୁ-ଦିନ ତୋର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା
ବିଭୁ କୃପାବଳେ ଘୁଞ୍ଚିବ ସହସା ।
ଉନ୍ନତିର ସ୍ରୋତ ମାଡ଼ୁଛି ଉଛୁଳେ,
ଖେଳିବ ତହିଁରେ କଲ୍ଲୋଳ ଚଞ୍ଚଳେ ।
ବୁଝିବ ଉତ୍କଳ କବିର ମହତ୍ତ୍ୱ,
ସେ ଦିନ ହେବୁ ତୁ ତୀର୍ଥ ସାରସ୍ୱତ ।
ଦେଖିବାକୁ ତୋତେ ଆସିବେ ସକଳେ,
ପୂରିବ ତୋ ଅଙ୍କ ଜୟ କୋଳାହଳେ ।
କବିଙ୍କ ସକାଶୁଁ ହେବୁ ତୁ ପୂଜିତ,
ସଙ୍ଗ ଗୁଣେ ହେବ ସୌଭାଗ୍ୟ ଉଦିତ ।
ସାଲନ୍ଦି, ତୋହର ପାଲଟ ଉତ୍ରଟେ,
ପୂର୍ବ ପରି ଶୋଭା ଆଉ ନ ଝଟକେ ।
ନାହିଁ ସେ ଗୌରବ ନାହିଁ ସେ ସୁଖ୍ୟାତି,
ଆଚ୍ଛାଦିଛି ଏବେ ତାକୁ ଦୁଃଖ-ରାତି ।
ଘେରିଛି ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଶତମୁଖ କରି,
ବସିଛି ଅଭାଗୀ ଔଦାସ୍ୟ ଆଚରି ।
ଆଳସ୍ୟ-ଅମଳେ ତାର ପୁତ୍ରଗଣ
ଘାରିହୋଇ ସର୍ବେ ତନ୍ଦ୍ରା ଅଚେତନ ।
ମାତୃଭୂମି ଏକ ଅଛି ତାହାଙ୍କର,
ଏ କଥା ଯେପରି ନାହିଁ ତା ଗୋଚର ।
ମାସେ ଦଶ ଦିନ ରହି ଉପବାସ
ତେବେ ନ ତେଜନ୍ତି ଆଳସ୍ୟ ବିଳାସ ।
କାହିଁକି କେଜାଣି ଘୋଟିଲା ଏ ପାପ,
କେଉଁ ଦେବ ଦେଲେ ନିଦାରୁଣ ଶାପ ।
ବଜାଏ ସାଲନ୍ଦି, ଶୁଭ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି,
ଶୁଣି ଜାଗୁ ତାହା ଉତ୍କଳ ଅବନୀ ।
ସୁପ୍ତ ସୁତେ ତାର ହୋଇ ଜାଗରିତ
ହୁଅନ୍ତୁ ଉନ୍ନତି— ପଥେ ପ୍ରଧାବିତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୃଷି ଶିଳ୍ପ ଶିକ୍ଷା   ଧର୍ମ ବ୍ୟବସାୟେ,
ସାଧନ୍ତୁ ଉନ୍ନତି ସୁ-ଅଧ୍ୟବସାୟେ ।
ବର୍ଣ୍ଣନେ ତୋହର   ଗୁଣ ଗଉରବ
ଅକ୍ଷମ ସାଜନ୍ତି, ମୁଁ ଛାର ମାନବ ।
ଜନ୍ମଦୁଃଖୀ ମୁହିଁ   ନିତାନ୍ତ ଅଜ୍ଞାନ,
କେମନ୍ତେ କରିବି   ତୋ ମହିମା ଗାନ ।
ଦୁଃଖ ଏକା ମୋର   ବାଲ୍ୟସହଚର,
ଯୌବନରେ ହେଲା   ସଖା ପ୍ରିୟତର ।
ଦେହେ ଶୋଭେ ଦେହ ପଞ୍ଜୁଅଛି ଅଙ୍କ,
ଦୁଃଖ-ବଜାରେ ମୁଁ   ପ୍ରଧାନ ଗହକ ।
ଦୁଃଖ-ସିଂହାସନେ   ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀପଣେ ,
ନ ଥିବ ସୃଷ୍ଟିରେ   ମୋର ପରି ଜଣେ ।
ଦୁଃଖ ଏକା ମୋର   ଜୀବନ କାରଣ,
ତୋହ ଜଳ ପିଇ ଲଭଇ ବର୍ଦ୍ଧନ ।

ସନ୍ତାପ ନିବୃତ୍ତି   କରେଁ ତୋର ନୀରେ,
ରକ୍ତରୂପେ ତାହା   ବହେ ଧମନୀରେ ।
ତେଣୁ ତୋହ ପ୍ରତି   ମୋର କୃତଜ୍ଞତା—
ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅଟେ   ଉଚିତ ସର୍ବଥା ।
ଏସନ ବସ୍ତୁର   ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ତେ
ଗାଇଲି ତୋ ଗୁଣ ଏ ନୀରସ ଗୀତେ ।
ପେଲ୍ଲଦେଲେ ତୋର   ସଦ୍‌ଗୁଣ ସକଳେ
ଜଡ଼ଭାବାନନେ   ଧରି ମୋତେ ବଳେ ।
ସେ ଅଗମ୍ୟ ବନେ   ନ ପାରିଣ ପଶି,
ପାଶେଁ ପାଶୁଁ ଫୁଲ   ତୋଳିଲି ମୁଁ ବସି ।
ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ   ଗୁନ୍ଥି ତହିଁ ହାର
ଅର୍ପିଲି ସାଜନ୍ତି,   ତୋତେ ଉପହାର ।
ଘେନ ମାତଃ, ତାହା   ହୋଇ ହୃଷ୍ଟଚିତ୍ତ,
ଇହାର ଇହାର   ଶେଷ ମୋ ସଙ୍ଗୀତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯନ୍ତ୍ରଣା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର

ପରମ ମାନନୀୟ

ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ-ମୁକୁଟ-ଶେଖର, ନିଖିଳ ସଦ୍‌ଗୁଣନିଧାନ
ତାଳଚେର୍‌ଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର
ବୀରବର ହରିଚନ୍ଦନ ମହୋଦୟସ୍ୟ ମହତ୍ସନ୍ନିଧାନେଷୁ

ଶ୍ରୀମନ୍ମହାରାଜ,

ଶ୍ରୀଛାମୁ ଦୀଦା ଉତ୍କଳ ଭାଷାର ସମୁନ୍ନତି ସାଧନରେ ସତତ ବଦ୍ଧପରିକର । ସ୍ୱଭାବତଃ 'ଭାରତେର ଉତ୍କଳର ବଦ୍ୟାନ୍ୟତଣ୍ଡ'; ଅଧିକନ୍ତୁ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ଶୁଭାବର୍ତ୍ତରେ ସମ୍ପ୍ରତି ତାହା ସାରସ୍ୱତ ମହାତୀର୍ଥ ହୋଇଅଛି । ଶ୍ରୀଛାମୁ ରାଜଧାନୀରେ ସାହିତ୍ୟ ସମାଲୋଚନୀ ସମିତି ସ୍ଥାପନ କରି ମାର୍ଜିତ ରୁଚିସିଦ୍ଧ ସତ୍‌ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାର ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ସେଥିସକାଶ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ, ତଥା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟସେବୀମାନେ ଶ୍ରୀଛାମୁରେ ଚିରକୃତଜ୍ଞ । ସେହି କୃତଜ୍ଞତାର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ଏହି "ସପ୍ତସତୀ" ପୁସ୍ତିକା ଖଣ୍ଡି ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ଦାନ-ପୂତ କର-କମଳରେ ଅନ୍ତଃକରଣର ଅନ୍ତଃସାରନିହିତ ଭକ୍ତିସହ ସମର୍ପଣ କଲି । ଏହା ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତିପ୍ରୀତ୍ୟନୁପ୍ରାଣିତ ହେବାରୁ ଶ୍ରୀଛାମୁରେ ଗୃହୀତ ହେବ ବୋଲି ମୋର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭରସା ।

ଇଚ୍ଛାପୁର
୨୬।୨।୨୨

ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର
କୃପାଭିଳାଷୀ
ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସପ୍ତସତୀ

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

ଅହଲ୍ୟା

ଶିଖାଅ ମା ମାତୃଭାଷା ବାସେ କୃପା କରି
ସାରସ୍ୱତ ମହାବୀଣା ମଧୁର ବାଦନ,
ଧରିଛି ସେ ବୀଣା ମୁହିଁ ବାଇବା ଆଶୟେ,
ଦେବ ! ହାତ ଧରି ତୁମ୍ଭେ ନ ଦେଲେ ଶିଖାଇ
କପରି ବାଇବ ତାହା ଅଧମ ସେବକ ?
ପୂଜିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ମୋର ସଦା ତୁମ୍ଭ ପାଦ,
କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଅକ୍ଷମ ଦେବ ! ନାହିଁ ଯେଣୁ ମୋର
ତବ ପୂତ ପାଦ-ପୂଜା-ଯୋଗ୍ୟ ଶକ୍ତି, ଦ୍ରବ୍ୟ,
ତେଣୁ କର ଯୋଡ଼ି ମାତଃ ! ମାଗୁଅଛି ପଦେ
ଏ ଭିକ୍ଷା କାତରେ, ଦେବ ! ଦିବ୍ୟରତ୍ନମୟୀ,
କି ରତ୍ନ ଅଭାବ ତବ ଅକ୍ଷୟ ଭଣ୍ଡାରେ ?
ପ୍ରଦାନଲେ କଣିକ ମା ସେହି ରତ୍ନ ବାସେ,
କରିବ ନବୀନ ତହିଁ ପୂଜା ସେ ତୁମ୍ଭର,
ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କି ପୂଜନ୍ତି ସିନା ଲକ୍ଷ୍ମୀଦତ୍ତ ଧନେ ।
କୁହୁକିନୀ ମାୟା ଯଥା ନେତାରେ ଶ୍ରୀରମେ
ଦେଖାଇଲା ପ୍ରେତମୂର୍ତ୍ତି, ସତୀ ସଂଶୟରେ,
ତଥା ଗୋ ଜନନି, ବାସେ ଦେଖାଅ ସତ୍ୱର
ଭବ-ଯବନିକା ପାରେ ସତ୍ୟ ସତୀଲୋକେ,
ନିବସନ୍ତି ଯହିଁ ଥାଇ ପବିତ୍ରତାଲୁକ,
ଭାରତ-ରମଣୀ-ରତ୍ନ-ଗର୍ବ-ଗଣ୍ଡିଧନ,
ବିସ୍ତାରିଣ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଭା, ଚନ୍ଦ୍ର ଯଥା
ନିଶାକାଳେ ମେଘମୁକ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନଭସ୍ତଳେ,
ଝୁଲ ମାତଃ ସେହି ସ୍ଥାନେ, ସଙ୍ଗେ ନେଇ ବାସେ
ଭେଟାଅ ତାହାଙ୍କୁ ନେଇ ସତୀ ପଦତଳେ,
ଗାଇବ ସେ ସତୀଗାଥା କରିଅଛି ଶାଦ, *
ମେଣ୍ଟାଅ ସେ ଶାଦ ତାର ଏ ଅଳ୍ପ ଶ୍ରୀପଦେ ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତ୍ୟହ ସ୍ମରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତାପସୀ
ଅହଲ୍ୟେ, ତପସ୍ୟା ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର, ସ୍ୱଗୁଣେ
ଗୋ ସତି ! ବନ୍ଦିତ ତୁମ୍ଭେ ନାକେ, ନାଗେ, ନରେ,
ତୁମ୍ଭର ପାପଘ୍ନ ନାମ ହୋଇଛି ଘୋଷିତ
ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ ମନ୍ତ୍ରେ, ଆଦ୍ୟେ, ନିତ୍ୟ ନରେ
ପ୍ରାତେ ତାହା ଘୋଷୁଛନ୍ତି ଅକଳିତ କାଳୁ
ମହାପାପ ବିନାଶାର୍ଥେ, କିନ୍ତୁ ଦେବ, ଧିକ୍
ଦେବସ୍ୱିତ ଶତେ, ଧିକ୍ ! ଦେବଦେବ ବଳି
ପାଶବ ବେଶରେ ତାଙ୍କ (ଅତି ନିନ୍ଦନୀୟ),
ଗୁରୁପତ୍ନୀ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ଜନନୀସ୍ଥାନୀୟା,
ନ ବିଚାରି ଏହା, ଅହୋ ! କେତେ ମହାପାପ
(ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରେ ନାହିଁ ଯାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଧି)
ଆଚରିଲେ ସୁନାସୀର ! ସ୍ମରିଲେ ଯେ କଥା
ବିସ୍ମୟେ ଝାଙ୍କୁରଉଠେ ଦେହେ ରୋମାବଳୀ ।
ଶୋଭାବତୀପଣେ ତୁମ୍ଭେ ଶୋଭାର ଉପାସ୍ୟା,
ତବ ରୂପ ତୁଳନାରେ, ହେବ ନାହିଁ ରତି
ରତିଏ କଦାପି, ଇନ୍ଦ୍ର ବିମୋହି ସେ ରୂପେ
ଜର ଜର ହେଲେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଫୁଲଶର ଶରେ ।
ତହୁଁ ଧରି ଗୌତମଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ କପଟେ
ମାଗିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେହଭିକ୍ଷା, ସ୍ୱଭାବତଃ

* ଇଚ୍ଛା ଶବ୍ଦ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିଷ୍କପଟା ତୁମ୍ଭେ, ଯେଣୁ ସମର୍ପିଛ ଆଗୁଁ
ବଳିରୂପେ ଯଜ୍ଞାନଳେ କପଟ କୁହକେ,
ତେଣୁ ନ ପାରିଲ ଭେଦି ଦେବମାୟା, କଲ
ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ, ପତି ଆଜ୍ଞା ମଣି ।
ଶୁଣିଲେ ଏ ମହାପାପ, ଆଉ ଆନ କଥା
ନ ରହିବ କର୍ଣ୍ଣପଥ କେବଣ କାରଣ ?
ଏତେ ପାପାଚାରୀ ସତି ! ସତେ କି ଗୋ ଦେବେ ?
ଯେତକ ଦେବଙ୍କର ନେତା, ତାଙ୍କ ଏ ଅନୀତି
ସ୍ୱଜାତୀୟ ଉପରୋଧେ କ୍ଷମିଥିବେ ଦେବେ,
ସହିଲ କିରୂପେ ମାତ୍ର ପବିତ୍ରା ଅମର ?
ନିତେ ବୁଡି ସେ ଅଧୌତ କଳଙ୍କ କଳାରେ
ଦେବକୁଳେ କଳଙ୍କିତ କଲେ ଆଖଣ୍ଡଳ,
ବୋଳିଲେ ସେ କାଳି ପୁଣି ତୁମ୍ଭର ବଦନେ !
ଏତେ ବଡ ମହାପାପ କ୍ଷମିଲ ତାଙ୍କର
ତୁମ୍ଭେ, କ୍ଷମାଶୀଳେ, ଧନ୍ୟ କ୍ଷମାଗୁଣ ତବ !
ଇଚ୍ଛିଥିଲେ ସତି ! ତୁମ୍ଭେ, ତୀବ୍ର ଶାପାନଳେ
ପାରିଥାନ୍ତ ଦହି ଇନ୍ଦ୍ରେ, କିନ୍ତୁ ତପସ୍ୱିନି !
କ୍ଷାନ୍ତ ହେଲ ପୂର୍ବାର୍ଜିତ ତପୋଭଙ୍ଗ ଭୟେ,
ପ୍ରଧାନ ତପସ୍ୟା ଯିନା ଶମ, ଦମ, କ୍ଷମା,
ଆଚରିଲ କ୍ଷମା ତୁମ୍ଭେ, ମାତ୍ର ନ କ୍ଷମିଲେ
ଗୌତମ, (ମହର୍ଷିକୁଳ-ଗୌରବ-କେତନ)
ପତି ତବ, ପ୍ରଦାନିଲେ ସେତକ ମହାଶାପ
ଇନ୍ଦ୍ରେ, ସେହି ଘୋର ଶାପେ, ବହିଲେ ମଘବା
ଶରୀରେ ଶ୍ରୀଭ୍ରଷ୍ଟ ଚକ୍ଷୁ ନିଜ କର୍ମଦୋଷେ,
ଲଜ୍ଜାଭରେ ହେଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅବନତ ଶିର ।

ଇନ୍ଦ୍ରେ ଅଭିଶାପି ପୁଣି ଶାପିଲେ ଗୌତମ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଦୋଷେ, ଅହୋ କେଡେ ଅବିଚାର !
ସେ ଶାପେ ଅହଲ୍ୟେ ! ତୁମ୍ଭେ ହେଲ ଗୋ ପାଷାଣୀ,
ଦଣ୍ଡିଲେ ଅଦୋଷେ ଧବ ତବ, ଛାଡ଼ିଲ ତା
ନୀରବେ ସୁନ୍ଦରି ! ସତି ! ଶିଖିବେ କି ଭବ
ଏ ସଦ୍‌ଗୁଣ, ଆଧୁନିକ ଭାରତ-ଲଳନା
ତୁମ୍ଭର ବଂଶୀୟା ? (ହାୟ, ଏବେ ଅଭାଗିନୀ)
ଦେଶ ଆସି ବାରେ ଦେଖ ଦିବିରୁ ଓହ୍ଲାଇ,
ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ମଭୂମେ ଯେଉଁ ପବିତ୍ର ଭାରତେ,
ତୁମ୍ଭ ପରି ନାରୀରତ୍ନ ନାହାନ୍ତି ଗୋ ଆଉ !
ଯେଉଁ ମଣିଖଣି ଏବେ ହୋଇଅଛି ଆହା
ଦେଖ ! ଶ୍ମଶାନର ଚୁଲ୍ଲି, (ଦୈବଦୁର୍ବିପାକେ)
ରହିଛି ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦା ପାଉଁଶେ କେବଳ ।
ନାହିଁ ସେ ଭକ୍ତି, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ନାହିଁ ସହିଷ୍ଣୁତା,
ନାହିଁ ସ୍ୱଧର୍ମରେ ନିଷ୍ଠା, ରମଣୀକୁଳର,
ସବୁ ଯାଇଅଛି, ଖାଲି ଆହାର, ଶୟନ,
ଗୃହକର୍ମ, ଈର୍ଷା ପୁଣି ଅଳଙ୍କାରସ୍ପୃହା ।
ରହିଛନ୍ତି ସର୍ବେ ସ୍ୱୀୟ ଯୋଗ୍ୟତା ଅଭାବେ
ଜଡ଼ତା-ଜଡ଼ିତ, ଅହୋ ! ଅବଶପ୍ରାୟ ।
ଅହଲ୍ୟେ ! ଘୁଞ୍ଚିଲି ଯଥା ଜଡ଼ତା ତୁମ୍ଭର
ସ୍ପର୍ଶି ରାମପାଦ, ତଥା ଘୁଞ୍ଚିଯାଉ ଶରେ
ନବଯୁଗୋନ୍ମତ୍ତ ସ୍ପର୍ଶେ ଅଜ୍ଞାନ, ଜଡ଼ତା,
ଅଭାଗିନୀ ଭାରତୀୟ ଲଳନାକୁଳର,
ବର ଦେବ ! ଦିବ୍ୟଧାମୁଁ ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ,
ସତୀ ଆଶୀର୍ବାଦ କେବେ ନୋହିବ ବିଫଳ ।

—:o:—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ

ଦ୍ରୌପଦୀ

କିବା'ର ସ୍ୱାଗତ ଦେବୀ ସତୀକୁଳରାଣୀ
ଯାଜ୍ଞସେନି ! ଧନ୍ୟ ତବ ସତୀତ୍ୱ ମହିମା !
ପୂର୍ବ ଶାପେ ଧରି ସୁଦ୍ଧା ପଞ୍ଚପତି କର,
ବସିଅଛ ଅଧିକାରି ସତୀ-ସିଂହାସନେ ।
ଯଜ୍ଞାନଳତନୟେ ! ତବ ସତୀତ୍ୱର ତେଜ
ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଯଜ୍ଞାନଳ ପ୍ରାୟ, ପଞ୍ଚ ତହିଁ
କୁରୁନାଥ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭ୍ରାତୃମିତ୍ର ସହ
ହେଲ ଭସ୍ମୀଭୂତ, ଦୁଷ୍ଟ ଅକାଳେ, ସ୍ୱଦୋଷେ ।
ପତିବ୍ରତେ ! ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ପାଣ୍ଡବ-ସମ୍ରାଟ—
ପାଟରାଣୀ, ସହିଲ ଗୋ କେତେ ଯେ ଭୀଷଣ
ଅସହ୍ୟ, ଦାରୁଣ, ଅହୋ ! ଶୁଣିଲେ ସେ କଥା
ହେବ ଦ୍ରବୀଭୂତ ସୁଦ୍ଧା ଅଜୀବ ପାଷାଣ ।
ଯେ କାଳେ କପଟଦ୍ୟୂତେ ହାରି ରାଜ୍ୟ ଧନ
ଧର୍ମରାଜ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭ୍ରାତୃପତ୍ନୀ ସହ,
ବସିଥିଲେ ସଭାତଳେ କିଙ୍କର ସ୍ୱରୂପେ
ଲଜ୍ଜାଭରେ ମଥା ପୋତି ବିଷଣ୍ଣ ବଦନେ,
ସେ କାଳେ ଗୋ ସତି ! ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ତଃପୁରେ
ରଜସ୍ୱଳା ହେତୁ ଆହା ଏକବସ୍ତ୍ରା ହୋଇ,
ଧିକ୍ ଧିକ୍ ଦୁଃଶାସନେ (କୁରୁକୁଳଗ୍ଲାନି)
ଦୁଷ୍ଟଭ୍ରାତୃନିୟୋଜନେ, ମିଳି ତହିଁ ଦୁଷ୍ଟ
ଆଣିଲା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହାୟ ଧରଷି ନାରକୀ
କରଷି କୁନ୍ତଳ ତବ, କର୍କଶ ପାଣିରେ !
ସଭା ମଧ୍ୟେ ବିବସନ କରିବା ଆଶୟେ;
କିନ୍ତୁ ହେଲ ନାହିଁ କୃତ୍ସ୍ନେ ! ଇଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ତାର,
ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ତବ ସତୀତ୍ୱ ଧରମ
ସେ କାଳେ, ରକ୍ଷିଲା ଦେବୀ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ଘୋର
ପ୍ରମାଦୁ, ଲଜ୍ଜାରୁ । ପାପୀ ଓଟାରିଣ ବାସ
ତବ ଅଙ୍ଗ ନ ପାରିଲା ଶେଷ କରି, ଅହୋ
ଖଣ୍ଡକ ପଛରେ ଖଣ୍ଡେ ରହୁଥାଏ ଲଗି,
ଓଟାରି ଓଟାରି ଦୁଷ୍ଟ ପଡ଼ିଲାକ ଥକି ।
ସତି, ତୁମ୍ଭ ସତୀତ୍ୱର ଗୁରୁତ୍ୱ ମହିମା,
ବିଲୋକି ସେ କାଳେ ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ, ବିଦୁରାଦି
ସଭାଜନେ, ହେଲେ ସର୍ବେ ବିସ୍ମୟେ ଅବଶ !
ବହିଗଲା ତବ ନାମେ ଧନ୍ୟବାଦ ସ୍ରୋତ ।
ଦୁଷ୍ଟ ଆଗେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କୁରୁ ଦେଖାଇଣ ଊରୁ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ, ନାରକୀ ହେଲା ହତଶ୍ରୀ, ଆବର
କ୍ଷୀଣାୟୁ, ସେକାଳେ ବୀର ପବନ-ନନ୍ଦନ,
(ଅମିତ ତେଜସ୍ୱୀ ଭୀମ, ରଣେ ଚିରଜୟୀ)
ନ ପାରିଣ ସହି ସ୍ୱୀୟ ପତ୍ନୀର ଲାଞ୍ଛନା,
ଉଠିଲେ ହୁଙ୍କାରି, କରେ ବୁଲାଇଣ ତୋଳା,
ସେ ରୁଦ୍ର ହୁଙ୍କାରେ ଭୟେ ଥରିଲା ଅବନୀ,
ଥରିଲା ହସ୍ତିନାପୁରୀ ଥର ଥର ହୋଇ,
ମହାତ୍ରାସେ ସଭାଜନେ ଗଣିଲେ ପ୍ରମାଦ ।
ଜଳଦଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରେ କହିଲେ ପାବନି,—
"ଆରେ କୁରୁକୁଳାଙ୍ଗାର କ୍ରୂର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ
ଘେନଇ ଏ ଋଣ ତୋର, କାଳାନ୍ତର ସହ
କରିବି ରେ ପରିଶୋଧ ନିଶ୍ଚେ ନିଶ୍ଚେ ପାପି,
ଅଦୂର ଦିବସେ, ନାହିଁ ଅଗ୍ରଜ ଆଦେଶ,
ନତୁବା କରନ୍ତି ଶୋଧ ଏବେ ମୂଳେ ମୂଳେ ।
ଶୁଣ ମୋ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଦୁଷ୍ଟ ! ଗୁରୁ ଗଦାଘାତେ
ତୋର ଏ ପୃଥୁଳ ଊରୁ, ଭାଙ୍ଗି ଅବହେଳେ
ପେଷିବି ଦୁରନ୍ତ ତୋତେ କୃତାନ୍ତ ଭବନେ,
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଏହା ସତ୍ୟ ସପ୍ତବାର !"
ଦେବି ! କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର-ରଣେ, ପାଳିଥିଲେ ଭୀମ
ଯଥାକାଳେ ଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ଅତୀବ କଠୋର ।
ଏଥିଅନ୍ତେ ଦୁଃଶାସନେ ରୁନ୍ଧି ବୃକୋଦର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବୋଇଲେ, "ବର୍ବର ! ତୋର ଏତେକ ଗରିମା
ସ୍ଥାନ ହୋଇ ଆକର୍ଷିଲୁ କେଶରଣୀ କେଶ !
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ହେତୁ କ୍ଳୀବ ଏବେ ମୁହିଁ, ନତୁ
ଲୁଣ୍ଠାନ୍ତୁ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଏକ ବ୍ରହ୍ମଗୁପ୍ତାରେ ।"
କହୁଁ କହୁଁ ଏହା କ୍ରୋଧ ବଢ଼ିଲା ପ୍ରାଣରେ
ପ୍ରଳୟ ଅନଳ ପ୍ରାୟ, ହେଲା ବହିର୍ଗତ
ନୟନୁ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗରାଶି, ନାଶାରୁ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲି
ଲସନ୍ତେ ବିଜୁଳୀ ରେଖା, ଦନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ି
କହିଲେ ଏମନ ବୀର କର୍କଶ ବଚନେ,
"ରହିଲା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମୋର, ରେ ଦୁରନ୍ତ ଦୁଃଶା,
ବିଦାରି ତୋ ବକ୍ଷ ଦଶନରେ, ରଣସ୍ଥଳେ,
କରିବି ରୁଧିର ପାନ, ବାନ୍ଧିବି ରେ ପୁଣି
ସେହି ରକ୍ତଲିପ୍ତ ହସ୍ତେ ଯାଜ୍ଞସେନୀ କେଶ,
ଯାବତ ନୋହିବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମୋର,
ତାବତ ଦ୍ରୌପଦୀ କେଶ ଥିବ ମୁକୁଳିତ ।"
ଅବ୍ୟର୍ଥ-ପ୍ରତିଜ୍ଞ ଭୀମ, କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ରଣେ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଦୁରୂହ, କଠୋର ।
ବନେ ବନେ ବାର ବର୍ଷ ବୁଲି ଗୋ ପାଞ୍ଚାଳି !
ପଞ୍ଚପତି ସହ, କେତେ ଭୁଞ୍ଜିଲୁ କଷଣ,
ବର୍ଷେ କାଳ ପୁଣି ଆହା ବିରାଟ ନଗରେ
କ୍ଷେପିଲୁ ଅଜ୍ଞାତବାସେ ସୈରିନ୍ଧ୍ରୀ ବେଶରେ,
ହୋଇ ରାଜକନ୍ୟା, ରାଜରାଣୀ (ଅହୋ ! କେତେ
ଦୁର୍ବିପାକ) ଖଟିଲୁ ଗୋ ସୁଦେଷ୍ଣା ଛାମୁରେ !
ଆହା ! କି ଯେ ଭରେ କାଳ ? କିଏ ସୁଖ ସେଠୁ,
ପ୍ରତିକୂଳେ ଅଣେ ପୁଣି ଦାରୁଣ କଷଣ,
କାଳର ଅବ୍ୟର୍ଥ ଦାନ ସୁଖଦୁଃଖ ସିନା ।
ବିରାଟ ଶ୍ୟାଳକ ନୀଚ କୀଚକ ଦୁର୍ମତି
କଲା ପରାଭବ ସତି ! ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସଭାରେ
ସେବିକା ସୈରିନ୍ଧ୍ରୀଜ୍ଞାନେ, ମଣି ଅହୋ ମୂଢ଼
ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ପାଣ୍ଡବେ ତୁଚ୍ଛ ଶୀତଳ ପାଉଁଶ,
କଲା ପଦାଘାତ ତହିଁ, ମାତ୍ର ପରକ୍ଷଣେ
ଭୁଞ୍ଜିଲା ଉଚିତ ତାର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳ ।
ନାରୀ ରୂପ ଧରି ଭୀମ ନର୍ତ୍ତନ କକ୍ଷରେ,
ବଧିଲେ ଜୀବନ ତାର ଅତି ସଂଗୋପନେ
ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାରୂପେ ପୁଣି, ଲଭିଲା ପାତକୀ,
ହାତେ ହାତେ ପ୍ରତିଫଳ ସତୀଦ୍ରୋହିତାର ।
ଶୋକକ୍ଲିଷ୍ଟେ ! ଜୀବନରେ ନାହିଁ ତବ ସୁଖ ?
ରାଜପୁତ୍ରୀ, ରାଜବଧୂ, ରାଜପତ୍ନୀ ହୋଇ
କ୍ଷେପିଲ ଗୋ ଆଜୀବନ ଦୁଃଖେ ଶୋକେ କାଳ ।
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତେ ବସି ସିଂହାସନେ
ହେଉଥିଲ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ କେତେ !
ପିତୃ-ଭ୍ରାତୃ-ପୁତ୍ରଶୋକେ ଦଗ୍ଧ ନିରନ୍ତର
ମଣୁଥିଲ ରାଜାସନେ ଅଗ୍ନି-ସିଂହାସନ !
ଥିଲା ନାହିଁ ସ୍ପୃହା ତବ ତୁଚ୍ଛ ଭବସୁଖେ,
ସତି ! ମଣୁଥିଲ ତେଣୁ ବିଷୟ-ବିଭବେ
ତୀବ୍ର ବିଷପ୍ରାୟ, ଥିଲା ଲକ୍ଷ୍ୟ ତବ ସଦା
ପତିସେବା, ଦେବସେବା, ଅତିଥିସତ୍କାର,
ମଣୁଥିଲ ତାହାକୁ ହିଁ ପ୍ରାଣେ ସାର ସୁଖ ।

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ

କୁନ୍ତୀ

ଏ ମନ୍ତ୍ର ଶିଖିଲ ପୃଥେ ! ଅତିଥିବତ୍ସଳା
ତନୟାଙ୍କେ ପିତୃଗୃହେ, ସେଦିନ ମୁନିପତି,
ସେ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବେ, ସୂର୍ଯ୍ୟେ କରି ଆକର୍ଷଣ,
ପ୍ରସବିଲ ତାଙ୍କ ଅଂଶୁ ଭାସ୍ୱତ କୁମାର—
ଅମୃତକୁଣ୍ଡଳୀ କର୍ଣ୍ଣେ, ଅକ୍ଷୟ କବଚୀ
(ଅର୍ଦ୍ଧ ମହାରଥୀ ଯେହୁ ଧରଣୀ-ମଣ୍ଡଳେ)
ବୀରମାତା ତୁମ୍ଭେ, (ମଣି ମାତା ଯଥା ଖଣି) ।
ପାଣ୍ଡୁ-ପାଟରାଣି ! ମୃଗ ମୁନି ଶାପେ ଯେବେ
ହୋଇଣ ବ୍ୟଥିତ ପତି ତବ, ଗଲେ ବନେ
ହୋଇ ରାଜ୍ୟେ ବୀତସ୍ପୃହ,ସେ କାଳେ ଗୋ ସତି,
ଗଲ ତୁମ୍ଭେ ସଙ୍ଗେ, ଯେଣୁ ପତିଗତପ୍ରାଣା,
ସମାନଭାଗିନୀ ତେଣୁ ପତି ସୁଖେ ଦୁଃଖେ,
ତୁଚ୍ଛ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ଭୋଗ, ରାଜରାଣୀ ପଦ,
ନ ହେଲେ ସାହସୀ କେହି ସେ କାଳେ ତୁମ୍ଭର
ଦୃଢ଼ ମନୋରଥ ପଥେ ସାଧିବାକୁ ବାଦ ।
କେ ସମର୍ଥ ରୋଧିବାକୁ ରବିରଥ ଗତି ?
ହୋଇ ରାଜରାଣୀ ଆହା ! କାଙ୍ଗାଳିନୀ ପ୍ରାୟ
ବୁଲି ବନେ ବନେ, କଲ ସେ ଉତ୍କଟ ଶାପୁଁ
ପତି ପ୍ରାଣରକ୍ଷା, ସତି ! ବହୁ ଦିନଯାଏଁ
ସ୍ୱୀୟ ସାଧାରଣାତୀତ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଭାବରେ ।
ସ୍ୱାମୀ ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ଧରି, ବଂଶରକ୍ଷା ହେତୁ
ଜାତ କଲ ତିନି ପୁତ୍ର ତିନି ଦେବ ଅଂଶୁ
ଜପି ଦେବ-ଆକର୍ଷିଣୀ ମନ୍ତ୍ରେ,ଦେଇ ପୁଣି
ସେହି ମନ୍ତ୍ର ମଦ୍ରବାଳେ, (ସପତ୍ନୀ ତୁମ୍ଭର)
କଲ ପରିତ୍ରାଣ ତାଙ୍କୁ ଅପୁତ୍ରକ ଦୋଷୁ,
ଲଭିଲେ ସେ ଦେବ ଅଂଶୁ ଯମଜ ନନ୍ଦନ ।
ପ୍ରଥମ କୁମର ତବ ଜାତ ଧର୍ମ ଅଂଶୁ
ଧର୍ମରାଜ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଶାନ୍ତ, ଦାନ୍ତ, ଧୀର
ସ୍ୱଧର୍ମେ, ବୈରୀରେ ପୁଣି ଦୟା ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟରେ
ଯଥାର୍ଥରେ ସେହି ଭବେ ତାଙ୍କୁହିଁ ଦେବତା ।
ଲକ୍ଷସଂଖ୍ୟ ନୃପେ ସେହୁ ଶାସି ବାହୁବଳେ,
(ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାହୁବଳ ଯାଙ୍କ ଥିଲ ଭ୍ରାତୃବଳ)
କଲେ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ,ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀପଣେ ।
ଦ୍ୱିତୀୟ କୁମାର ପୃଥେ ! ଭୀମ ପରାକ୍ରମ—
ଭୀମ, ଜାତ ବାୟୁ ଅଂଶୁ, ବଳବନ୍ତ ଶରୀରେ
ବାୟୁ ସମ ଗତି, ବଳ, ସଂସାରେ ସମରେ
ନ ଅଛନ୍ତି କେହି ତାଙ୍କୁ । ଜାତ ତବ ଦେବି !
ତୁମ୍ଭେ ସେ ନନ୍ଦନେ, ପୂର୍ବଭାବ ନ ପାଶୋରି
ସତ୍ୟ, ଦେଲ ଛାଡ଼ି, ଅହୋ ! ବାଳ ଶିଶୁବେଳୁ,
(କି ଅଦ୍ଭୁତ କଥା) ଗଲ ହୋଇ ଶତଚୂର
ଶତଶୃଙ୍ଗ-ଶୃଙ୍ଗ ! ଧନ୍ୟ ପ୍ରବୀର ପ୍ରସୂତି !
ଅତୁଳ ଯଶସ୍ୱୀ, ଶୂର, ଧାର୍ମିକ, ପଣ୍ଡିତ
ତୃତୀୟ କୁମାର ତବ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ, ଉଦାର,
ବିଜିବେ ବିଜିତ-ଅରି ନିବାତ କବଚେ,
ପ୍ରଦାନିଲେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ହୋଇ ଅମରେ ଅଭୟ ।
ଦହିଲେ ଖାଣ୍ଡବ ବନ ବାସବ-ପାଳିତ
ହୁତାଶନ ଅନୁରୋଧେ, କଲେ ନିରାମୟ
ତାଙ୍କୁ ଅତିଗ୍ରାସ ରୋଗୁଁ, ତୁଷିଲେ ସମର
ତହିଁ ଅମରଙ୍କ ସହ, ଯୁଝିଲେ ସେ ଧରି
ଅଗ୍ନିଦତ୍ତ ଧନୁବର ଗାଣ୍ଡୀବ ଆଖ୍ୟାତ,
(ରଣରେ ମୋହନକର ଯାହାର ଟଙ୍କାର)
ଆଣିଲେ ବିଜୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେ ଭୀଷଣ ରଣେ
କୁନ୍ତି ! ତବ ପ୍ରିୟ ପୁତ୍ର ଅଜେୟ ଅର୍ଜ୍ଜୁନେ ।
ଶୂରସେନି ! କି ବର୍ଣ୍ଣିବ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ମହିମା,
(ନର ନାରାୟଣରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ଯେହୁ)
ବାହୁଯୁଦ୍ଧେ ତୋଷି ପାର୍ଥ ହରଙ୍କ ସ୍ୱରୂପୀ—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସଦାଶିବେ, ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ପାଶୁପତ ବାଣ,
(ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଯହିଁ ସଦାଶିବ) ।
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ରଣେ ଜିଣି ଭୀଷ୍ମ କର୍ଣ୍ଣ ଆଦି
ମହାରଥିବରବୃନ୍ଦେ, ଜଗତେ ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ,
ଦେଲେ ଜୟ ଯୁଧିଷ୍ଠିରେ; ସେ ପୁତ୍ର ସକାଶେ
ନିଜଗତେ ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ବୋଲାଇଲ ପୃଥେ !
ମଦ୍ରରାଜ-ଦୁହିତାଙ୍କ ଯମଜ କୁମାରେ,
ପ୍ରତିପାଳିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ନିଜ ପୁତ୍ର ବଳି,
ସପତ୍ନୀ ନନ୍ଦନ ବୋଲି ନୋହି ପ୍ରତିକୂଳା ।

ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭୟେ (କୁରୁକୁଳ-ଗ୍ଲାନି)
ଶିଶୁ ପୁତ୍ରେ ଘେନି, କେତେ ଲଭିଲ ଗୋ ଦୁଃଖ
ଭ୍ରମି ବନେ ବନେ, ଆହା ! ହୋଇ ତପସ୍ୱିଣୀ,
ହେଲ କାଙ୍ଗାଳୁଣୀ, ଧନ୍ୟ ସହ୍ୟଶକ୍ତି ତବ !
ସଂସାରର ଶୀତେ ଉଷ୍ଣେ ମଣୁଥିଲ ସମ !
ସୁଖ ଦୁଃଖ ଆସେ ଯିବା ପ୍ରକୃତି ନିୟମେ ।
ସେଥିରେ ଯାହାର ସତି ! ଥାଏ ସମ ଜ୍ଞାନ,
ସେହି ଏକା ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ଭବ-କାରାଗାରୁ,
ଜନ୍ମାନ୍ତେ ତାହାର ଆଉ ନାହିଁ ଜନ୍ମାନ୍ତର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ତାରା

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସତୀତ୍ୱ ତବ ବାଳି-ବିଳାସିନୀ
ତାରା ! ସେ ଦିନେ ଗୋ ତୁମ୍ଭେ ପାରୁଥିଲ ଜାଣି
ଭାବୀ, ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନି କାଳ କଥା,
ମହା ବୁଦ୍ଧିମତୀ ତୁମ୍ଭେ ମନ୍ତ୍ରଣାନିପୁଣା ।
ତୁମ୍ଭ ସୁମନ୍ତ୍ରଣା-ଯତ୍ନେ କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାଧିପତି
କରୁଥିଲେ ରାଜ୍ୟ-ତରୀ ସୁପରିଚାଳନ
ବିଜ୍ଞ ଯନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାୟ । ସତି ! ତୁମ୍ଭ ମନ୍ତ୍ରଣାରେ
ଚିରଜୟୀ ହୋଇ ତବ ପତି ତ୍ରିଭୁବନେ,
କରୁଥିଲେ ନିଷ୍କଣ୍ଟକେ ରାଜ୍ୟଶ୍ରୀ ସମ୍ଭୋଗ ।
ମର୍କଟ-ସମ୍ରାଟ-ପାଟରାଣି ! ସତୀଟିକା,
ବୁଝାଇଲ କେତେ ତୁମ୍ଭେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର-ନୀତି,
ପତିଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭର ସଦା, ଦେବାକୁ ସୁଗ୍ରୀବେ
ସମୁଚିତ ରାଜ୍ୟାର୍ଦ୍ଧ, କିନ୍ତୁ ଗୋ ସୁନ୍ଦରି !
ଅବହେଳି ସେ କଥାକୁ ବୀରଦର୍ପେ ସେହୁ,
(ଉପେକ୍ଷେ ମୁମୂର୍ଷୁ ଯଥା ଅମୃତ ଔଷଧେ)
ଲଢ଼ିଲ ସୁଗ୍ରୀବ ସହ କୁକ୍ଷଣେ ସମର
ହାତେ ହାତେ ଲଭିଲେ ସେ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳ
ସତୀବାକ୍ୟ ଅବହେଳି ସତୀ-ଦ୍ରୋହୀ-ପତି
ତବ, ଗଲେ ଯମାଳୟେ ରଘୁପତି ବାଣେ
ଅକାଳେ, କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା ରାଜ୍ୟ କରିଣ ବିଧବା ।
ନ ପାଳି ବଚନ ତବ ମହାବଳୀ ବାଳୀ
ଜଳିଥିଲେ ଅନୁତାପେ ଅନ୍ତିମ ସମୟେ ।
ଜଗଜ୍ଜୟୀ ମଲ୍ଲ ବାଳୀ, ସମ୍ମୁଖ-ସମରେ
ନ ଜିଣନ୍ତି ଚରାଚରେ କେହି ତାଙ୍କ ପାଶେ,
ବଧନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ରାମ ବୃକ୍ଷ ଅନ୍ତରାଳୁ
ମିତବର ସୁଗ୍ରୀବର ନିର୍ବନ୍ଧାନୁରୋଧେ,
ଶାପିଲ ତାହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ, ତବ ସତୀ ଶାପେ,
ଛାଡ଼ିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ରାମ ପରମ ଆଗ୍ରହେ ।
ଭୁଞ୍ଜିଲେ ସେ ଶାପଫଳ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ,
ଧରି କୃଷ୍ଣରୂପ ଯେବେ, ଯାଦବଶ୍ରୀ ପାଦେ
ମରାଇ ସ୍ୱବଂଶେ ହରି ଥିଲେକ ନିଭୃତ
ଶିଆଳୀଲତାକୁଞ୍ଜେ, ସେକାଳେ ଅଙ୍ଗଦ,
ବଧିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଜାରା ଶବର ରୂପରେ
ମୃଗଜ୍ଞାନେ, ଫଳିଲା ଗୋ ତୁମ୍ଭ ଦତ୍ତ ଶାପ
ଅବ୍ୟର୍ଥ, (ଅବ୍ୟର୍ଥ ଯଥା କାଳବ୍ୟାଳ ବିଷ) ।
ସତୀତ୍ୱ ମହିମା ଧନ୍ୟ, ସ୍ୱୟଂ ଦାମୋଦର
(ସ୍ରଷ୍ଟା, ପାତା, ନିୟନ୍ତା ଯେ ନିଖିଳ ବିଶ୍ୱର)
ନ ପାରିଲେ ତାହା ତଳେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରି ।
ସତୀତ୍ୱ ସ୍ୱର୍ଗର ବଳ, ସ୍ୱର୍ଗର ସମ୍ବଳ,
ଜନ୍ମ ସେତୁ ବ୍ରହ୍ମଶକ୍ତି, ତୁଳେ ଅନୁକ୍ଷଣ
ବିମଳ ମୟୂଖମାଳା ମରୀଚିମାଳୀର,
ନିତ୍ୟ ମହାନିଧି ସେତୁ, ଅକ୍ଷୟ ଅବ୍ୟୟ ।
ଜଗତେ ଅମୂଲ୍ୟ ଖଣି ପତିବ୍ରତାବ୍ରତ,
ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ମହାମଣି ଏକା,
ସେ ମଣି ଅଧିକାରିଣୀ ଯେ ରମଣୀ-ମଣି,
ସେହି ସିନା ନିଜଗତେ ଜୀବନ୍ତ ସ୍ୱରଗ ?
ନତୁ ନାହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ଧାମେ ସ୍ୱଜନ୍ତ ପ୍ରବେଶ ।
ସତୀତ୍ୱ ସମ୍ପଦ ଅଟେ ଭୂବନର ବଳ,
ଅସ୍ଥିଚର୍ମସାର ଏହି ଭାରତ ଅବନୀ,
ଅଦ୍ୟାପି ଜୀବିତ ଅଛି ଲଭି ସେ ସମ୍ପଦ ।
ସତୀତ୍ୱର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜ୍ୟୋତି ଥିବ ଯେତେ କାଳ
ଭାରତ-ଆକାଶ ସାର୍ଥ ଭାରତମଣ୍ଡଳେ,
ତେତେ ଦିନଯାଏଁ, ଥିବ ନିଶ୍ଚେ ସମଭାବେ
ଭାରତମାତାର ମୁଖ ପ୍ରସନ୍ନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,

ନ ହେବ ମଳିନ ତାହା ଶତ ବ୍ୟଙ୍ଗେ ଶୋକେ ।
ବାଳୀ ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ ତୁମ୍ଭେ ସୁଷେଣ-ଦୁହିତେ,
ହେଲ ସୁଗ୍ରୀବର୍ ଭାର୍ଯ୍ୟା ରାଘବ ଆଦେଶେ,
ତଥାପି ସତୀତ୍ୱ ତବ ରହିଲା ଅକ୍ଷତ ।
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ସତି, ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ଶୁଦ୍ଧାନ୍ତର୍,
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ନାମେ ସିନା ସୁଗ୍ରୀବ-ଗୃହିଣୀ,
ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟେ ତାହାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରଣାଦାୟିନୀ ।
ସୁବିଜ୍ଞାର୍ ସୁମନ୍ତ୍ରଣା ଜୟ-ଶ୍ରେୟପ୍ରଦ ।
ମର୍କଟ-ସମ୍ରାଜ୍ଞି, ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ମହାସତୀ,
ସୃଷ୍ଟି ଯାଇଅଛି ଧନ୍ୟ ! ସୁଗୁଣେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ବାଲ୍ମୀକି-ସୁବର୍ଣ୍ଣେ, ତବ ସତୀତ୍ୱର୍ କୀର୍ତ୍ତି
ଅନଶ୍ୱର୍ ଅନଶ୍ୱର୍ ଚିର୍ ଅନଶ୍ୱର୍ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ

ମନ୍ଦୋଦରୀ

ତୁମ୍ଭ ପରି ଭାଗ୍ୟବତୀ କିଏ ମନ୍ଦୋଦରୀ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କେଶ୍ୱରୀ, ସତି ! ପତି ପୁତ୍ର ତବ
ସମର-ଦର୍ପହର ତ୍ରିପୁରବିଜୟୀ,
ସ୍ୱାମୀ ତବ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟେ ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ ପ୍ରତାପୀ,
ଖଟାଇଲା ଦେବଗଣେ ଆପଣା ସେବାରେ,
ପୁତ୍ର ବୀର ମେଘନାଦ, ପ୍ରମୀଳା-ବିଳାସୀ,
ଇନ୍ଦ୍ରେ ଜିଣି ବହିଲା ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ନାମ ।
ମୟତନୟେ ! ଜନ୍ମ ତବ ବୀରବଂଶେ ଭୂତେ,
ବୀରପତ୍ନୀ ବୀରମାତା ତୁମ୍ଭେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀବତୀ
ବାହ୍ୟେ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରେ ଗୋ ସତି, ସୁଧାର୍ମିକା
ତପସ୍ୱିନୀ । ମଣୁଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଏ ସଂସାରେ
ପଦ୍ମପତ୍ରେ ଜଳବିନ୍ଦୁ ପ୍ରାୟେ, ପତିବ୍ରତେ,
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ମାୟାମୁକ୍ତ ଉଦାସିନୀ ପ୍ରାୟେ ।
ଥିଲା ତବ ଶାନ୍ତାଗାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭବେ
ସଂସାରର ସାର ରତ୍ନେ, ନ ଗ୍ରହିଣ ତାକୁ,
ମଣ୍ଡିଲ ବରାଙ୍ଗେ ତୁମ୍ଭେ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଭୂଷା ।
କିନ୍ତୁ ଗୋ ସୁନ୍ଦରି ! ଆହା କେଉଁ ପାପେ ବହ୍ନି,
ବହିଥିଲା ତୁମ୍ଭ ଭାଗ୍ୟେ ଦଶାନନ ଭଳି
ଦୁରାଗ୍ରହୀ ପାପୀ ପତି, କେଉଁ ପାପେ ଭଲା,
ମିଶିଲା କୈବଲ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱ ଦୂଷିତ ମିଶିତ ।
ବିଧିର ଏ ଅବିଧି ତ ଅଛି ଚିରକାଳ,
ସେହି ବିଧି ସିନା ସତି, ଛନ୍ଦିଲା ପୂରୁବେ
ସାଧ୍ୱୀ ମାଧବୀ ପୁଷ୍ପ ସୁନ୍ଦରୀକୁ ଆହା
କଣ୍ଟକେ ପୁଷ୍ପଲମ୍ପଟ ଷଟ୍‌ପଦ ପଦରେ ।
କେ ସମର୍ଥ ଭେଦିବ ଏ ରହସ୍ୟ ବିଧିର ?
ଜାଣି ବିଶ୍ୱକର୍ତ୍ତା ମାତ୍ର ତାହାକୁହିଁ ଜଣା ।
ରକ୍ଷୋକୁଳ-କଳଙ୍କିନୀ ଜନ୍ମ ଦୁଷ୍ଟାଚାରିଣୀ
ସୂର୍ପଣଖା ପ୍ରରୋଚନେ, ହରିଲା ରାବଣ
ଜନକପୁତ୍ରୀ ଜାନକୀଙ୍କୁ (କମଳାରୂପିଣୀ)
ରଖିଲା ଲଙ୍କାରେ ନେଇ ଅଶୋକ କାନନେ,
ଦୁରନ୍ତା ରାକ୍ଷସୀ ଚେଡ଼ୀ ବେଢ଼ାଇ ଚୌପାଖେ ।
ସୀତା ଉଦ୍ଧାରାର୍ଥେ ସୀତା-ହୃଦୟ-ଚନ୍ଦନ
ଶ୍ରୀରାମ, (ଜଗତଜନ ଅନ୍ତିମ ଆଶ୍ରମ)
ବେଢ଼ିଣ କନକ ଲଙ୍କା ନବତ ବେଷ୍ଟନେ
ଋକ୍ଷ କପି ସୈନ୍ୟସହ, ଆରମ୍ଭିଲେ ରଣ
ଘୋର ଭୟାବହ, ସେହି ବିଷମ ସମରେ
ହୁଅନ୍ତେ କନକ ଲଙ୍କା ବୀରଶୂନ୍ୟ । କ୍ରମେ
ସେକାଳେ ଗୋ ସତି, ତୁମ୍ଭେ ପୌଲସ୍ତ୍ୟ ରାବଣେ
ଭାଷିଲ ଏସନ ଧର୍ମ-ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ ବାଣୀ,
"କର୍ବୂରେଶ ! ହୁଅ କାହିଁ ବୃଥା ଛନ୍ନମତି ?
ରାମ ବିଷ୍ଣୁ, ସୀତା ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ନ ହୁଅ ବିସ୍ମୃତ
ଏହା, ମୋହ-ମଦେ ମାତି, ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ସେହୁ
ନରରୂପେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ, ଦୁଷ୍ଟ ଦଳନ ପୁଣି
ଶିଷ୍ଟ ସଂପାଳନ ଅର୍ଥେ, ପ୍ରକଟନ୍ତି ଅମରେ
ଯେଉଁ ପଦ୍ମାଳୟା-ପାଦପଦ୍ମେ, ସେ କମଳା,
ଲଭୁଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ଘରେ ଦାରୁଣ କଷଣ ।
କେମନ୍ତେ ସହିବ ଭଲା ଧର୍ମ ଏ ଅନୀତି !
ତୁମ୍ଭର ଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କା କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ସମ,
ତୁମ୍ଭେ ତାର ମୂଳ, ଆନେ ଶାଖା ଉପଶାଖା,
କିନ୍ତୁ ନାଥ, ତୁମ୍ଭ ଦୋଷେ ଏବେ ଶାଖାଚ୍ୟୁତ
ସେ ପାଦପ ! କଳ୍ପକୀର୍ତ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ଦେବବରେ,
କିନ୍ତୁ ଛୁଇଁ ଅବସ୍ଥରେ ସତୀ ଠାକୁରାଣୀ—
ଅଙ୍ଗ, କଲ ସିନା ବୃଥା ନିଜ ଆୟୁଃକ୍ଷୟ ?
ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅନଳ ପ୍ରାୟ ସତୀ ଅଭିଶାପ,
କିପାଁ ତହିଁ ପଡ଼ ନାଥ, ପତଙ୍ଗ ପରାୟେ
ହେବ ଭସ୍ମୀଭୂତ, ଓହୋ ! ଛାଡ଼ ସେ କୁମତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କିଅ ନାଥ ନେଇ ଏବେ ସୀତା ସୀତାନାଥେ,
ସେବା ନାହିଁ ପୋଡ଼ା ରଣେ ହେଉ ସେ ସ୍ଥଗିତ ।
ପରନାରୀହାରୀ ତୁମ୍ଭେ ପରମନାରକୀ,
ପଶ ଯାଇ ରାମପାଦେ ବନ୍ଦେ ଶରଣ,
ଶରଣବତ୍ସଳ ସେହୁ, ଯେମନେ ନିଶ୍ଚୟ
ଆରକ୍ଷ ତୁମ୍ଭର, ନାଥ ହେବେ ପଦଚ୍ଛାୟା,
ଯେଣୁ ପାପିହାରୀ, ତେଣୁ ପାପୀର ନିନ୍ଦନେ
ଟଳିବ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କ କୃପା-ସିଂହାସନ ।
ନୁହନ୍ତି ସାମାନ୍ୟ ନର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବେ,
କଲେ ଯେହୁ କାଷ୍ଠ-ନାବେ ପଦସ୍ପର୍ଶେ ସୁନା,
ଭାସେ ଶିଳା ସିନ୍ଧୁଜଳେ ଯାହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ,
ନୁହନ୍ତି ସେ ମହାବାହୁ, ଇତର କଦାପି,—
ସମ୍ଭବେ କି ମହାକାର୍ଯ୍ୟ ଇତର ପକ୍ଷରେ ?
କେ କ୍ଷମ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ବିନା ସମୁଦ୍ର ଶୋଷଣେ ?
ଯେ ପ୍ରଭୁ ଜଗତସ୍ରଷ୍ଟା, ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ଦ୍ରୋହୀ
ତାଙ୍କ ପଦେ, ତିଷ୍ଠିବ ବା କାହିଁ ତ୍ରିଭୁବନେ ?
ଜାଣୁ ଜାଣୁ କିଏ ନାଥ, କାଳସର୍ପ ମୁଖେ
ପୂରାଏ ସଦର୍ପେ ହସ୍ତ ? ଏତେ ଦୁଃସାହସ
କରିବ କି କେହି ହେବେ ହେଲେହେଁ ବାତୁଳ ?
ଅତଏବ ହେଉ ନାଥ, କୁବୁଦ୍ଧି କୁଭାବ,
ଅର୍ପି ସୀତା ରାମପଦେ, କର ବେଗେ ମାଗି
ନିଜକୃତ ଅପରାଧ, କ୍ଷମାମୟ ସେହୁ,
ଅର୍ପିବେ ସେ ନିଶ୍ଚେ କ୍ଷମା କ୍ଷମାପାତ୍ର ଜାଣି ।"
ଏସନ ସଦୁପଦେଶ ଦେଲ ତୁମ୍ଭେ ସତି,
ମନ୍ଦୋଦରି ! କିନ୍ତୁ ତାହା ଗଳିତ ମିଳାଇ
ଆକାଶେ, ହୁଏ କି କେବେ ଦୁର୍ମତି ନିକଟେ
କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନୀତିବାଣୀ ? ଛାଡ଼ଇ କି କେବେ,
ସୁପଥକୁ କଦଳୀ ଘୃଷ୍ଟି ? ତାହା ହେଉ ତାର ।
ପ୍ରଦର୍ଶି ଉପେକ୍ଷା ତବ ଉପଦେଶେ ସତି,
ଲଭିଲା ନିଧନ ଦୁଷ୍ଟ ଲଙ୍କା-ଅଧିକାରୀ ।
ସୁତ, ପୌତ୍ର, ଜ୍ଞାତି, ବନ୍ଧୁ, ଭ୍ରାତୃ, ମିତ୍ର ସହ,
କରିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆହା ଅନାଥିନୀ ଧନ !
ଦୁର୍ଦ୍ଦୈବ କୁଠାରଘାତେ ସୁଖ-ତରୁ ତବ
ହେଲା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ, କିନ୍ତୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ତରୁ ସତି,
ରହିଲା ଅକ୍ଷତ, ଯେଣୁ ରଖିଥିଲ ସଦା
ଜ୍ଞାନ-ଗୂଢ଼ ଆବରଣେ ଆବୃତ ତାହାକୁ,
ତେଣୁ ନ ପାରିଲା ତାକୁ ସେ କୁଠାର ଛେଦି ।
ଆଜି ସେହି ତରୁ ତୁମ୍ଭେ ହରିପଦ ସହ
ରହିଲ ଅଟଳ ସଦା ସେ ମହା ବିପଦେ ।
ହେଲେହେଁ ଅସୁରୀ ତୁମ୍ଭେ, ଗୁଣରେ ଅମରୀ,
ପଙ୍କୁ ଜାତ ପଙ୍କଜିନୀ, ବସେ ଦେବପଦେ
ଖୁଣ ହେଉ ସିନା, ଗୁଣ ଅମର-ପୂଜିତ,
ଶୁକ୍ତିସୁତା ମୁକ୍ତା ବସେ ରାଜନ୍ୟ ମୁକୁଟେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ

ସୀତା

ଧନ୍ୟ ଗୋ ଜନକଜେମା ରଘୁକୁଳବଧୂ,
ଅବିରତ ବାଲ୍ମ୍ୟାଶ୍ରମ ପବିତ୍ରକାରିଣୀ,
ଧନ୍ୟ ମହାସତୀ ତୁମ୍ଭେ, ଶତଧନ୍ୟ ତବ
ଆଦର୍ଶ ନାରୀତ୍ୱେ, ନାହିଁ ନ ଥିଲା, ନ ହେବ
ତୁମ୍ଭ ପରି ଗୁଣ-ଧନ୍ୟା ନାରୀ ଏ ଭାରତେ,
ବଜ୍ରାଘାତ ପୁଷ୍ପଘାତ ସମ ତୁମ୍ଭଠାରେ,
ଯେଣୁ ସର୍ବସହା-କନ୍ୟା, ତେଣୁ ସହିପାର
ସବୁ, 'ମାତା ଗୁଣେ କନ୍ୟା' ବୋଲନ୍ତି ଜଗତେ
ସୁଷମା-ସାଗର-ସାରରତ୍ନ ଉପାଦାନେ
ରଚିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବିଧି, ଗୋ ଲାବଣ୍ୟନିଧି,
ଜଗତେ ଦୁର୍ଲଭ ତୁମ୍ଭ ରୂପ-ହେତୁ ରୁଦ୍ଧ
ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ଦୁର୍ଯୋଗୀ ରକ୍ଷଃକୁଳାଙ୍ଗାର
ନୈକଷେୟ, ନେଲା ହରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପାତକୀ,
ପାପ ଅଭିପ୍ରାୟେ, କିନ୍ତୁ ହେଲା କି ସଫଳ
ଦୁଷ୍ଟର ସେ ଅଭିପ୍ରାୟ ? ସେ କାଳେ ତୁମ୍ଭର
ସତୀତ୍ୱର ରୁଦ୍ରତେଜ ଉଠନ୍ତେ ପ୍ରଜ୍ୱଳି
ନ ପାରିଲା ଭୟେ ଦୁଷ୍ଟ ଛୁଇଁସି ପରଶି ।
କାଳ କେତେ ମୁଗ୍ଧ ତବ ମନମୂର୍ତ୍ତି ଆଶେ,
ପ୍ରଦର୍ଶିଲା ପ୍ରଲୋଭନ ବିବିଧ ପ୍ରକାରେ,
ମାତ୍ର ବ୍ୟର୍ଥ ସବୁ ଚେଷ୍ଟା, କହେଁ ସମୀର
ସହସ୍ର ସାଧନା, ଅଳି ସହସ୍ର ବନନ୍ତ
କଣ୍ଟମୂଳେ ଫୁଟେଇ କି କମଳିନୀ କେବେ
କମଳିନୀ-ପ୍ରାଣଧନ-ରବି-ଅଦର୍ଶନେ ?
ପାର୍ଥିବ ! ପୃଥ୍ୱୀଗର୍ଭଜାତ ଦୟା କ୍ଷମା ତବ,
ନିଧନ ଯେ କାଳେ ଦୁଷ୍ଟ ଲଙ୍କେଶ ରାବଣେ
ରାବଣାରି, ଉଦ୍ଧାରିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ, ସେ କାଳେ
ପଶିଲେ ଶରଣ ଆସି ସଭୟେ ଚେଡ଼ୀଏ,
ଦୁରନ୍ତା, ଦୁର୍ମୁଖା, ମାଗି ପ୍ରାଣଭିକ୍ଷା, ସର୍ବେ
ଦେଖିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ ନିତ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ

ଅଶୋକ କାନନେ, (ରକ୍ତେ ରଚିତାବଳୀ ପ୍ରାୟ)
ସତତ ଧରିଥିଲେ ଦନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼,
ତାଙ୍କ ପ୍ରତିକୂଳେ ସେହୁ, ହେଲେ ତୁମ୍ଭ ପାଦେ
ଦଳେ ଦଳେ ନତ, ତାହା ଖଳର ସ୍ୱଭାବ,
ସମୟେ ସେ ଉଚ୍ଚଶିର, ଦିଏ ମୁଣ୍ଡବାଡ଼ି,
ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ପୁଣି ଧରେ ଆସି ପାଦ ।
ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଦୁଷ୍ଟାଙ୍କର ଏହି ପ୍ରବଞ୍ଚନା,
କ୍ଷମିଲ ତାହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ଗଭେ ଦୟା ବହି,
ଲଭିଲେ ଅଭୟ ସେହୁ ତୁମ୍ଭର ଆଶ୍ୱାସେ ।
ସୀତେ, ତବ ସତୀତ୍ୱର ପ୍ରଗୌରବ ଗାଥା
କି ଗାଇବ ଗୀତେ ? ତାହା ଅଭୂତ ଅଶ୍ରୁତ,
ଥିବ ଯେତେ ଦିନ ଏହି ଆର୍ଯ୍ୟ ଭୂମଣ୍ଡଳେ
ସତୀତ୍ୱ-ଗୌରବ ପୂଜା, ତେତେ ଦିନ ଯାଏଁ
ସତୀକୁଳ ଆଦ୍ୟାସନ ତୁମ୍ଭ ଅଧିକୃତ ।
ସ୍ମୃତିକ୍ଷ୍ୟ-ଦୈବତେ ! ଧନ୍ୟ ଚରିତ ତୁମ୍ଭର
ଅଲୌକିକ, ସୁପାବନ, ସୁପାବନ ଯଥା
ତବ କୁଳ ଅଧିଦେବୀ ହରମୌଳିମାଳା
ଜାହ୍ନବୀ ସଲିଳଧାର, ସ୍ମୃତି-ଦୃଷ୍ଟି ମୁଖେ
ଶୁଣେ ଯେବେ ସତୀ, ତୁମ୍ଭ ଚରିତ କାହାଣୀ,
କେତେ ଯେ ଅନ୍ତରେ ଲଭେଁ ବିସ୍ମୟ, ପୁଲକ,
ଅଙ୍କନେ ଅକ୍ଷମ ତାହା ମୋ କଳ୍ପତୁଳିକା ।
ଶ୍ରବଣେ ସଂହାରି ଦେବ ଅବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରହରୀ
ରଘୁକୁଳ-ରବି ରାମ (ପତିତପାବନ)
ଉଦ୍ଧାରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରକ୍ଷଃପୁର-କାରାଗାରୁ
ମାଗିଲେ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା, କଠୋର ବଚନେ,
ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଆସି ସେ କାଳେ ଲଙ୍କାରେ
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଅମରବୃନ୍ଦ, ଦର୍ଶନ ଆଶୟେ
ସେ ପରୀକ୍ଷା, ଯୋଗେ ସଙ୍ଗେ କ୍ଷିତିତଳେ, ତୁମ୍ଭର
ସ୍ୱର୍ଗତ ଶ୍ୱଶୁର ଦେବ ଦଶରଥ ଶୂରେ,

(ଦେବରୂପଧାରୀ, ଦେବବିମାନ-ଆରୋହୀ)
ପଶିଲ ଅନଳେ ତୁମ୍ଭେ ସହାସ୍ୟ ବଦନେ
ସ୍ମିତଚନ୍ଦ୍ରନିଭାନନେ, ସ୍ୱାମୀ ଅନୁଜ୍ଞାରେ,
ପରିଶେଷ ଚନ୍ଦନାକ୍ତ, ସତି, ତୁମ୍ଭ ତନୁ
ଝଟକିଲ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦ୍ୱିଗୁଣ,
ହେମକୂଟ-ହୈମକାନ୍ତି ରବିକରେ ଯଥା
ଘେନିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତହୁଁ ଦେବ ହବ୍ୟବାହ,
ମୂର୍ତ୍ତି ପରିଗ୍ରହି, ଉଠି ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡୁ, ଦେଲେ
ରାମଙ୍କ ହାତରେ ନେଇ ନିବେଦି ଏସନ,—
"ପ୍ରଭୋ ! ମହାପତିବ୍ରତା ଜନକଦୁଲଣୀ,
ସ୍ୱୟଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା, (ଜଗତଜନନୀ)
ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱୟଂ ପୂର୍ଣ୍ଣବ୍ରହ୍ମ ବିଷ୍ଣୁ ଅବତାର
ଦେବ, ନରଲୋକେ ଜନ୍ମି ନରଦେହ ଧରି
ବିହାରୁଛ ଏହା ତୁମ୍ଭେ ସତୀ ଅଗ୍ନିଶାପେ *
ତେଜସ୍ୱୀ ତୁମ୍ଭର ତେଜେ, ତୁମ୍ଭ ସୃଷ୍ଟ ମୁହିଁ,
ପରଶେ ପରଶେ ଯେତେ ଗୋପନୀୟ ପାପ,
ପ୍ରଦାନିଛ ଏ କ୍ଷମତା ତୁମ୍ଭେହିଁ କେବଳ,
କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭୋ ! ଧର୍ମ୍ମତଃ ମୁଁ କହୁଛି ନିଡର,
ନିଷ୍ପାପା ଜନକଜେମା ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତରେ ।"
ଶୁଣି ବୈଶ୍ୱାନର ମୁଖୁଁ ଏସନ ଭାରତୀ
ସମାଗତ ଦେବବୃନ୍ଦ, ପ୍ରଶଂସି ବିଶେଷେ
କଲେ ବହୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୈଥିଲି !
ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟଣା ତବ ନିରେଖି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ
ରକ୍ଷଃ କପି ସୈନ୍ୟେ, ହେଲେ ବିସ୍ମୟେ ସ୍ତବଧ ।
ଅଗର୍ଭିତେ, ପତି-ପିତା ଦଶରଥ ତବ
ବୋଇଲେ ସସ୍ନେହ ବାକ୍ୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ କାଳେ,
"ମାତଃ, ପୂର୍ବ ପୁଣ୍ୟଫଳେ, ପାଇଥିଲି ମୁହିଁ
ପୁତ୍ରରୂପେ ରାମେ, ପୁଣି ତୋତେ ବଧୂ ରୂପେ,
ଧରାଧନ୍ୟା ତୋହ ପରି ସତୀ କନ୍ୟା ଧରି,
ଧନ୍ୟା ପାତିବ୍ରତ୍ୟେ ତୁହି, ହୋଇ ରାଜବାଳା
ପୁଣି ରାଜବଧୂ, ଆହା କେତେ ଯେ ସହିଲୁ
କଷ୍ଟ ପତିପାଇଁ, ତାହା କି କହିବ ମାତଃ,
ତୋହୋ ପରି ପତିପ୍ରାଣା ଦୁର୍ଲଭ ସଂସାରେ;
ପବିତ୍ରିଲୁ ସୁଗୁଣେ ତୁ ସୋମସୂର୍ଯ୍ୟକୁଳେ ।
ଶୁଣିବ ଯେ ନାରୀ ତୋର ପବିତ୍ର ଆଖ୍ୟାନ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ସୁଖୀ ହେବ ସେହୁ ପତିସୁତ ଘେନି,
ଲଭିବ ପରମ ଗତି ପୁଣି ପରକାଳେ,
ଘେନ ମାତଃ ମୋର ଏହି ଅଯାଚିତ ବର ।
ପତିବ୍ରତେ ! ଦୟା, କ୍ଷମା, ସ୍ନେହ, ପ୍ରୀତି, ନତି,
ସହିଷ୍ଣୁତା, କୋମଳତା ଆଉ ସାରଲ୍ୟର
ସମବାୟ ଛାଞ୍ଚେ, ଗଢ଼ି ବିଧି ତୁମ୍ଭ ତନୁ,
ଶାଣିଥିଲ ତାକୁ ପୁଣି ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଶାଣେ,
ନିଷେଧିଲେ ରଘୁପତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯେ କାଳେ
ଯିବାପାଇଁ ସଙ୍ଗେ ବନେ, ଦେଖାଇଣ କେତେ
କଷ୍ଟଭୋଗ ଭୟ, ମନ ବଳିବା ଆଶୟେ,
ଶୁଣି ତୁମ୍ଭେ ତାହା, ଦେବୀ ସୁକଣ୍ଠି-ସୁଦେହା,
ନିବେଦିଲ ପତିପଦେ ବିନୟେ ଏସନ—
"କରୁଣା-ପାଦପ ତୁମ୍ଭେ, ନାଥ ଏ ସେବିକା
ତବ ପଦାଶ୍ରିତା ଲତା, କହ ନାଥ, ଆହା !
ଆଶ୍ରୟ ପାଦପାଶ୍ରିତେ କେମନ୍ତେ ତେଜିବ,
ତୁମ୍ଭ ସ୍ନେହ-ସିକ୍ତା ସେହି କୋମଳ ଲତିକା ?
ଅମୋଘ-ପ୍ରହରୀ, ସ୍ୱାମୀ ଦେବର ଯାହାର
କି ଭୟ ତାହାର ନାଥ ରାକ୍ଷସେ ଶ୍ୱାପଦେ ?
ଭ୍ରମି ବନେ ତବ ସହ, ହେବ ଯେବେ ପାଦେ
କଣ୍ଟକ ସଂବିଦ୍ଧ; ତେବେ ମଣିବି ତାହା ମୁଁ
ପୁଷ୍ପାଘାତ ପ୍ରାୟ, ବାତେ ଉଡ଼ି ଧୂଳି ଯେବେ
ଲାଗିବ ଶରୀରେ, ତୁମ୍ଭେ ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ନାଥ !
ମଣିବ ତାହାକୁ ଦାସୀ, (ତବ ପଦେ ରତା)
ଚନ୍ଦନ କର୍ପୂର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲିହେଲ ପ୍ରାୟ ।
ଦେବ, ତବ ସହ ବନେ ଭୁଞ୍ଜି ଫଳମୂଳ,
ଲଭିବି ଯେ ତୃପ୍ତି ମୁହିଁ, ଅମୃତ ଭୋଜନେ
ନ ହେବ ସେ ଭଳି ତୃପ୍ତି କଦାପି ମୋହର ।

* ସତୀଶାପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଗ୍ନିବାସ୍ଥିତି କଥା ପୁରାଣରେ ଅନୁଲ୍ଲେଖ୍ୟ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତେବେ କି ବଞ୍ଚିବ ନାଥ, ବାହୁଡ଼େ୍ୟ ମୁଁ ଆଉ ?
ନାହିଁ ତ ଅଜ୍ଞାତ ତବ ଦାସୀ ମନୋଭାବ,
ହେ ସୀତା-ହୃଦୟ-ବନ୍ଧୁ ! ତୁମ ସହବାସେ,
ଚକ୍ଷୁତଳେ ମଣେ ମୁହିଁ ଅଳକା ସମାନ ।
ଜୀବିତେଶ ! ଏ ଦୁଃଖିନୀ ଜାନକୀ ତୁମର
ଧର୍ମ୍ମତଃ ସହଧର୍ମ୍ମିଣୀ, ଆଚରିବ ଯେବେ
ଯେଉଁ ଧର୍ମ ତୁମ୍ଭେ ,ତେବେ ସେହି ଧର୍ମ ତାର
ହେବ ଅବଲମ୍ବ୍ୟ, ଏହା ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ ନ୍ୟାୟ,
ବଳ୍କଳ ପିଧାନ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ଭ୍ରମିବ କାନ୍ତାରେ
ରହିବି ମୁଁ ଘରେ ବସି ସୁଖ-ରଙ୍ଗ ହୋଇ,
ଏହି କି ମୋର ହେବ, ସହଧର୍ମ୍ମିଣୀତା ?
ଧିକ୍ ସେହି ବର୍ଧ ସୁଖେ, ଖେଦା ନାହିଁ ତାହା ।
ଧନ୍ୟ ମହାସତୀ ସୀତେ, ସିତାଂଶୁବଦନେ,
ପାତିବ୍ରତ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ଏକା ତୁମ୍ଭର ଉପମା,
ଭାରତ-ଲଳନା-କୁଳ-ଲଲାମ-କଣ୍ଠେ,
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତୁମ୍ଭେ ମାତଃ ସ୍ୱଗୁଣେ ଅମର ।
ଜନକଜ୍ଞୀ ସୀତା ତୁମ୍ଭେ, ଯାପିଲ ଗୋ ଆହା
ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଦୁଃଖରେ ।
ଚଉଦ ବରଷ କାଳ ଭ୍ରମି ସ୍ୱାମୀ ସହ
ଶ୍ୱାପଦ-ବସତି ବନେ, ଲଭିଣ ଦାରୁଣ
ଦୁଃଖ, (ସୁମରିଲେ ତାହା ବିଦରେ ହୃଦୟ)
ରାକ୍ଷସୀ-ବେଷ୍ଟିତା ହୋଇ ରକ୍ଷୋରାଜପୁରେ
ହେଲ ଜୀବନ୍ମୃତା ଆହା ପଞ୍ଜରସ୍ଥିସାର ।
ଭୁଞ୍ଜିଲେହେଁ ଏତେ ଦୁଃଖ ଶାନ୍ତ ନାହିଁ ତେବେ,
ପୁନଶ୍ଚ ନହିଲା ଶେଷ ବିଷମ କଷଣ,—
ରମଣୀ-ସୀମନ୍ତ ମଣି, ତୁମ୍ଭର କପାଳେ,
ଅମୂଳକ ଅପବାଦେ କରି ଶ୍ରବଣାରି,
ବର୍ଜିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବ, ଗହନ ବିପିନେ
ପଞ୍ଚମାସ ଗର୍ଭବତୀ ଥିଲେ, ଅକାଳରେ,
ଅଦୋଷେ ଦଣ୍ଡିଲେ ସ୍ୱାମୀ, ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଏହା
ଭୁଞ୍ଜିଲ ସେ ଦଣ୍ଡ ସତି ! ଶିରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି,
ଧନ୍ୟ ତବ ପତିଭକ୍ତି, ଧନ୍ୟ ସହିଷ୍ଣୁତା,
ଧରଣୀର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ଯାଏ,
ଖେଳେ ତବ ଯଶୋଗୀତ ସେ କାଳୁ ଅବଧି,
ଖେଳିବ ଏ କ୍ଷିତି ଥିବ ଯେତେ ଦିନ ପୁଣି ।

ସପ୍ତମ ସର୍ଗ

ସାବିତ୍ରୀ

ଯେତେ ଥର ସାବିତ୍ରି ଗୋ ଶୁଣେ ତୁମ୍ଭ କଥା,
ତେତେ ଥର ସ୍ମରି ଚିତ୍ତେ ସତୀତ୍ୱର ବଳ,
ଅତୁଳ ଆନନ୍ଦେ ଲଭେଁ ଅପାର ବିସ୍ମୟ,
ଅଶ୍ୱପତିସୁତେ, କଲେ ଅନୁଧ୍ୟାନ ତବ
ଅତ୍ୟଦ୍ଭୁତ କୀର୍ତ୍ତିରାଜି, ପ୍ରତେ ହୁଏ ସ୍ୱତଃ
ସତୀର ଅସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ତ୍ରିଭୁବନେ।
ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକେ, ତବ ପୁଣ୍ୟ ପବିତ୍ର ଆଖ୍ୟାନ,
ବିସ୍ତରି ପୁରାଣବୃନ୍ଦେ ହିରଣ୍ମୟ ପ୍ରଭା,
କରୁଛି ତା କଳେବରେ ପବିତ୍ର, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
କଲ୍ପଜୀବିନୀ ସେ ପ୍ରଭା, ଚିର ଅମଳିନା।
"ସତ୍ୟହିଁ କେବଳ ସତ୍ୟ", ବୁଝିଥିଲ ଦେବି,
ଏ ନୀତି ତତ୍ତ୍ୱାର୍ଥ ତୁମ୍ଭେ, ତେଣୁ ପିତା ସତି,
ସତ୍ୟ-ଶୈଳ-ଶିରେ ଥିଲ ସତତ ଅଟଳ।
ଅଳ୍ପାୟୁଷ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଇଚ୍ଛିଲ ବରଣେ
ଦ୍ୟୁମତ୍ସେନ ସତ୍ୟବାନେ, ଧର୍ମପତିରୂପେ,
ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ସୁଦ୍ଧା (ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱବାଦୀ)
ନ ପାରିଲେ ସେ ସଙ୍କଳ୍ପୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଫେରାଇ,
ଶତ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ, ତବ ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟବ୍ରତେ,
ହୋଇ ରାଜକନ୍ୟା, ବଢ଼ି ଅତୁଳ ବିଭବେ,—
କେ ଇଚ୍ଛେ ଧାରଣେ ଓଢ଼ୋ କାଠୁରିଆ ହସ୍ତ?
କେ ଇଚ୍ଛେ ବା ଜାଟଜୁଷ୍ଟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଣ୍ଣକୁଟୀ,—
ଉପେକ୍ଷି ସୁରମ୍ୟ ହର୍ମ୍ୟ, ମଣିମୁକ୍ତାଗାରୀ?
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାଟ-ବିଳାସିନୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶର୍ବରୀ,
ଇଚ୍ଛାଇ କି ସ୍ୱପ୍ନେ କେବେ ଦରିଦ୍ର ପିଞ୍ଜର?
କିନ୍ତୁ ଦେବି, ଧନ୍ୟ ତବ ସୁଖତ୍ୟାଗବ୍ରତ!
ସବୁ ତେଜି ଦୁଃଖେ କଲ ସ୍ନେହେ ଆଲିଙ୍ଗନ।
ସତ୍ୟବାନ-ପ୍ରାଣପ୍ରିୟେ, ସେ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟରୁ
ଗଢ଼ିନେଲ ଜୀବନର ତୁମ୍ଭେ ସାର ସୁଖ,—
ସ୍ୱାମିସେବା, ଶ୍ୱଶ୍ରୁସେବା, ଶ୍ୱଶୁର ଶୁଶ୍ରୂଷା,
ତପଶ୍ଚରଣାଦି, ଧନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିବଳ ତବ।
ଯେ ବଳେ ଆପ୍ୟାୟି ତୁମ୍ଭେ ସୁନୀତି ସମ୍ଭାଷେ
ଶମନେ, (ଧର୍ମାଧର୍ମର ତୁଳାଦଣ୍ଡଧାରୀ)
ନେଲ ଇଷ୍ଟବର ମାଗି, ଯେ ବରେ ସୁନ୍ଦରୀ,
ସ୍ୱଳ୍ପାୟୁଷ ସତ୍ୟବାନ ହେଲେ ଦୀର୍ଘାୟୁଷ,
ସ୍ୱୟଂ ତୁମ୍ଭେ ହେଲ ସତି, ଶତପୁତ୍ରବତୀ।
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭାବରେ,
ଉଡ଼ାଇଲ ଯଶୋରଶ୍ମି ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଲତା।
ଶ୍ୱଶୁର ତୁମ୍ଭର ସତି, ଦୈବ ଦୁର୍ବିପାକେ,
ଥିଲେ ହୃତରାଜ୍ୟ ପୁଣି ହୃତନେତ୍ର ହୋଇ,
କରିଣ ତାହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରେତପତି ବରେ
ରାଜ୍ୟବାନ, ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ, ଉଦ୍ଧାରିଲ ଆହା
ଦୁଃଖ- ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦୁର୍ବହ ସଙ୍କଟୁ।
ମନୋଦୁଃଖେ ଯାଉଥିଲେ ଦିବାନିଶି ଯାହା
ଅଶ୍ୱପତି ନରନାହା, ପିତା ତବ, ଦେବି!
ଅପୁତ୍ରକ ହେତୁ, ତବ ଜନନୀ ସହିତେ
ସତୀ ରାଣୀ! (ଫୁଲରାଣୀ ଯଥା କମଳିନୀ)
ଦେଖାଇଲ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କୁ ପୁତ୍ର ସୌମ୍ୟ ମୁଖ
ଅନ୍ତକ ପ୍ରସାଦେ, ଧନ୍ୟ ପିତୃବତ୍ସଳତା!
ସ୍ଥାପିଲ ଶାଶ୍ୱତ କୀର୍ତ୍ତି ପତିପିତୃକୁଳେ।
ସେ କୀର୍ତ୍ତି ସୁଗନ୍ଧ ତବ ବନ୍ଧୁ ଗନ୍ଧବହ,
ମହକାଇ ଅଛି ସଦା ଭରତ ଅବନୀ।
ସାବିତ୍ରି! ପବିତ୍ରି ତୁମ୍ଭେ ପତି ପିତୃକୁଳେ
ପୁଣି ଜନ୍ମଭୂମି ମଦ୍ରଦେଶେ, ଗଲ ଚାଲି
ଭବଧାମୁ ଯଥାକାଳେ, [illegible]

http://oaob.nitrkl.ac.in

କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ନାରୀଧର୍ମ ରହି ପ୍ରଦର୍ଶାଇ
ଅମାନୁଷୀ, ରକ୍ଷିଲ ତା ଯୁଗେ ଯୁଗେ ନର୍,
ତଥିପେ ତାହାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା, ତପସ୍ୱିନୀ ।
ମହିମା ତୁମ୍ଭର ଧନ୍ୟ ଦେବ ! କି ବର୍ଣ୍ଣିବ ତାହା
ନଭାନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ମୋର ଜଗଣୀ ଲେଖନୀ,
ବର୍ଣ୍ଣିବେ ଅକ୍ଷମ ଯାହା ସାରସ୍ୱତ ବାଣୀ ।

ମଦ୍ରରାଜକନ୍ୟେ, ନୁହଁ ସାମାନ୍ୟା ମାନବୀ
ତୁମ୍ଭେ, ଶାପଭ୍ରଷ୍ଟା ଦେବୀ ଜନ୍ମା ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ
ସାବିତ୍ରୀରୂପିଣୀ, ଧନ୍ୟ ଜନନୀ ତୁମ୍ଭର,
ଗର୍ଭେ ଧରି ତୁମ୍ଭ ପରି ସୁତନୟା-ରତନେ
ହେଲେ ପୂତ, ପୂତ ହେଲେ ପୁଣି ଉଭକୁଳ,
ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କ ଗର୍ଭ, ତାହା ମହାମଣି-ଖଣି ।

ଷଷୀପ୍ରଶ୍ନ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରୀତ୍ୟୁପହାର

ସ୍ୱଦେଶବତ୍ସଳ, ନୀରବ କର୍ମଯୋଗୀ, ସତ୍‌ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାନଧାତା ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି, ଏଲ୍,
ମହୋଦୟ
ଅତୁଳଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ପଦେଷୁ

ପ୍ରାଣାଧିକ ଭାଇ,

ଆପଣ ଏ ନଗଣ୍ୟ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସ୍ନେହଭକ୍ତି-ସୌଜନ୍ୟଶଂସୀ ଶିଷ୍ଟାଚାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି, ସେଥିରେ ମୁଁ ଚରଲଜ୍ଜିତ ଏବଂ କୃତଜ୍ଞ । ଇଚ୍ଛାପୁର ପ୍ରବେଶର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଆପଣ ଏ ଦୀନ କୁଟୀରରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ମୋର ସୁଖସୁବିଧାର ତତ୍ତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ଦିନ ପୁଣି କହିଥିଲେ--"ଆପଣଙ୍କ ଅଭାବକୁ ଜାତୀୟ ଅଭାବ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବାକୁ ହେବ ।" ଆପଣଙ୍କର ଉକ୍ତି ମୋର ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ବଳଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଗଭୀର ସହାନୁଭୂତି, ଯେ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ଏକ-ପ୍ରାଣତା, ଯେ ଜୀବନ୍ତ ଉତ୍ସାହ ନିହିତ ଅଛି, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ମୋର ଦୁର୍ବଳ ଲେଖନୀ ଅକ୍ଷମ । ଆପଣଙ୍କ କର୍ମଜୀବନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୁହେଁ, ତାହା ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ । ଖଣ୍ଡିଏ ଭଲ ପୁସ୍ତକ ଦେଖିଲେ ତାହା କ୍ରୟ କରି ସ୍ୱୟଂ ମୋତେ ଆଣି ଦେଇଯାଆନ୍ତି । ଏହି ସହାନୁଭୂତିଟି ଯେ କେତେ ଉପାଦେୟ, ତାହା ମୋର ମନ ଜାଣେ । ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଏହିପରି ସହାନୁଭୂତି କାହାରିଠାରୁ ପାଇଥିଲେ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏତେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସୀମାରେ ଆବଦ୍ଧ ନ ଥାନ୍ତା । ଆପଣଙ୍କର ଏହି ସମସ୍ତ ମହୋପକାରର ପବିତ୍ର ସ୍ମୃତି ଚିର ଜାଗରୂକ ରଖିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ "ଶଶିପ୍ରଭା" ପୁସ୍ତିକାଖଣ୍ଡି ଆପଣଙ୍କ ଦେଶହିତ-ନିରତ ପବିତ୍ର କର-କମଳରେ ପ୍ରୀତ୍ୟୁପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ଗ୍ରହଣ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିର୍ଭରସ ନୁହେଁ, ପ୍ରତ୍ୟୁତ ନିଃସନ୍ଦିଗ୍ଧ ।

ଇଚ୍ଛାପୁର
୨୦।୧୧।୧୫

ଆପଣଙ୍କର
ସ୍ନେହ-ସୌଜନ୍ୟ-କ୍ରୀତ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିବେଦନ

ଏହି ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ୧୮୯୬ ସାଲରେ ଆଂଶିକ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ପରେ ଅନେକ କାବ୍ୟ ଲିଖିତ ଏବଂ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ମାତ୍ର ଏହା ଅବଧି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଆକାରରେ ଥିଲା । ୧୮୯୮ ସାଲରେ ଏହାର ରଚନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ତଥାପି କେତେ କାଳ ଗଡ଼ିଗଲା; ମାତ୍ର ଏହାର ଭାଗ୍ୟ ଖୋଲିଲା ନାହିଁ । ସ୍ଥାବରଜଙ୍ଗମ ବସ୍ତୁର ଯେ ଭାଗ୍ୟ ଅଛି, ଏ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ସେଥିର ଜୀବନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । କବିମହୋଦୟଙ୍କର ରଚନାର କ୍ରମବିକାଶ ଦେଖାଇବା ସକାଶେ ଏହାକୁ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ସ୍ୱରୂପରେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶଭକ୍ତ ମାନନୀୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାନଧାତା ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି, ଏ, ବି, ଏଲ୍ ମହୋଦୟଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କଲି । ଏହିପରି ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ରଚିତ କେତେକ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଅଛି । ତାହା କ୍ରମଶଃ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯତ୍ନଶୀଳ ହେବି ।

ଶ୍ରୀ ସୋମନାଥ ମହାନ୍ତ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶଶୀପ୍ରଭା

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

ଅସ୍ତଗିରି ତୁଙ୍ଗ ଉଚ୍ଚ ଶିଖରେ
ଦିନାନ୍ତେ ଅସ୍ତ ଦିନେଶ,
ତତେ ସନ୍ଧ୍ୟାଦେବୀ ପଶ୍ଚାତ୍ରୁ ଏବେ
ଅସିତ ବହନ୍ତି ବେଶ ।
ନେତ୍ର ନମୀଳିଲ ଶୋକାଙ୍ଗୀ ନଳିନୀ
ବନ୍ଧୁ ଦୁଃଖ ଗୁରୁତର,
ଚିରକାଳ ତବେ ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ ସୁଖ
ଘଟିବ ଭାଗ୍ୟେ କାହାର ।
ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଗମନ ଦେଖି ବିହଙ୍ଗମେ
କୁଲାୟେ ଗଲେ ବହନ,
କାଳ ଆଗମନ ନିରେଖି ଯେସନ
ସ୍ୱସ୍ଥାନ ଭେଟେ ସଜ୍ଜନ ।
ଉପବନେ ଫୁଟି ବିବିଧ କୁସୁମ
ସୁରଭି ଦେଲେ ବିସ୍ତାର,
ନୀରବ କର୍ମୀର ଯଶ ଏହିରୂପେ
ବ୍ୟାପଇ ବିଶ୍ୱ ସଂସାର ।
ନିଶାଚର ପ୍ରାଣୀ ଭ୍ରମିଲେ ଚୌଦିଗେ
ହୋଇ ଅତି ହୃଷ୍ଟମତି,
କୁଟିଳ ମିଳନେ କୁଟିଳର ସିନା
ବଢ଼ୁଛେ ହୃଦେ ପୀରତି ।
ସୁରଭିତ ଶୀତ ଧୀର ସମୀରଣେ
ଲୁଟିଲି ପ୍ରାଣିସନ୍ତାପ,
ଧର୍ମକୋଣ-ଜଳେ ଧୋଇଯାଏ ଯଥା
ପାତକୀ ଶରୀରୁ ପାପ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ତରଳ— ତାରକାନିକର
ଫୋଟି ଫୋଟି ନଭେ ଉଠେ,
ସ୍ୱାର୍ଥହୀନ ଭାବ ଫୁଟିଉଠିନ୍ତି କି
ବିଶ୍ୱ ହିତାକାଙ୍କ୍ଷୀ ହୃଦେ ।
ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ଆସି ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମେ
ଘୋଡ଼ାଇଦେଲା ତିମିର,
ପଥାପଥ ଭେଦ ଥାଏ କାହିଁ ଯଥା
ଧରମଦ୍ରୋହୀ ପାପୀର ।
ଖିଳ ଭୂତଧାତ୍ରୀ ଧରିତ୍ରୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟେ
ହେଉଛି କ୍ରମେ ନୀରବ,
କୁଳରେ କଳଙ୍କ— କାଳିମା ଘୋଟିଲେ
ଯେସନ ଜ୍ଞାନୀ ମାନବ ।
ଦୀପ୍ତ ହେଲେ ମହୀ ଜନ୍ମକ୍ଷଣେ ତହିଁ
ତାରା-କୁମୁଦିନୀ-ବର,
ସୁପୁତ୍ର ଯେସନ ସ୍ୱଗୁଣେ ସ୍ୱକୁଳେ
କରେ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳତର ।
ଶୋକ-ବସ୍ତ୍ରତଳେ ହସିଲ କୈରବ
ନବ୍ୟାଶ ଲଭେ ସ୍ୱପତି,
ଦୁଃଖ ଅନ୍ତେ ସୁଖ ଆଣିଦିଏ ସିନା
ଏହି ପ୍ରକାରେ ନିୟତି ।
ନିଶାଚରଙ୍କର ଘଟିଲା ଏ ଭାବେ
ଉଦ୍ଦାମ ହର୍ଷେ ବିଷାଦ,
ସୁଖ ପଛେ ଥାଏ ଅଲକ୍ଷାରେ ଆହା
କେତେ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରମାଦ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚନ୍ଦ୍ର ଅଧୋଦେଶେ ଚୂଳରେ ଶୋଭିତ
ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଧବଳ ଘନ,
ନଭ ଶୋଭା ନଭେ ଦେଖେ କି ଚନ୍ଦ୍ରମା
ଅଗ୍ରେ ଥୋଇ ଦର୍ପଣ ।
କେ ବର୍ଣ୍ଣିପାରିବ ଶରତ ରଜନୀ
ରତନ ଶୋଭା ଭରଣୀ,
ବୃଷ୍ଟି ବାରିଧାର ଗଣିବାକୁ ଅଛି
ଜଗତେ କାହା ଶକତି ।
ଭ୍ରମିଲୁ ଏ କାଳେ ଅମନ୍ଦଗାମିନୀ
ସାଳନ୍ଦୀ ତଟିନୀ ତଟେ,
ପବନତା ଗୁଣେ କାଳନ୍ଦୀ ଯାହାକୁ
କେବଳ ଉପମା ଘଟେ ।
କୁଟିଳ ଗତିରେ ଚଞ୍ଚଳ-ହିଲ୍ଲୋଳା
ପ୍ରଧାବେ ଅତି ବେଗରେ,
ଶିଖୀ ଆନନ୍ଦରୁ ବିମୁକ୍ତ ଫଣୀ କି
ପଳାଏ ବକ୍ରିମେ ଖରେ ।
ସ୍ୱଚ୍ଛତାରେ ଜଣି ମାର୍ଜିତ ମୁକୁର
ବିଶେଷ ସୁନିର୍ମଳ ଜଳ,
ଦେବୋପମ ଶିଷ୍ଟ ମାନବ ମାନସ
ଉପମା ତାର କେବଳ ।
ଜଳେ ନଭ ପ୍ରତି— ବିମ୍ବ ଦିଶୁନଏ
ଶୋଭାରେ ନୟନ ମନ,
ସେ ଛବି ଦର୍ଶନେ ଭାବୁକ ହୃଦୟେ
ଉପୁଜେ ଭାବ ଏସନ ।
ଜଳଦେବୀଙ୍କର ସନ୍ଧ୍ୟା-ସଦନ ବା
ରହିଛି ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ,
ରସାତଳେ, ନୀଳା— ମ୍ବରେଣେ ମଣ୍ଡିତ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପେ ସୁଶୋଭିତ ।
ଉଦ୍ଦୀପ୍ୟପବନଭ ସୁକାନ୍ତ ମୀନାଳି
ଶୋଭନ୍ତି ନାନାଭଙ୍ଗୀରେ,
ପହଁରୁ ପହଁରୁ ଡେଇଁ ଉଠୁଛନ୍ତି
ଭଙ୍ଗି ଭାତଢିତ ନୀରେ ।

ଧୀର ସମୀରଣେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ଦୋଳେ
କୁସୁମିତ କାଶପନ୍ତି,
ଉଡ଼ୁଛି କି ଅବା ଜଳଦେବୀଙ୍କର
ବହୁ ଶ୍ୱେତ ବୈଜୟନ୍ତୀ ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦୋଳହୋଇ ଖୁଲନ ସୈକତ
ଧୂଳିରେ ମୁକ୍ତା ସୁଷମା,
ଶୁକ୍ତି ପଙ୍କ୍ତି ଶୋଭା— ସମ୍ପଦକୁ ଏବା
ସଂସାରେ ସେହି ଉପମା ।
କାହିଁ ଚନ୍ଦବାତ ଚନ୍ଦବାଣ୍ଡ ଅବା
ତର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୃତ ପାନ,
ଦେନ ଗାତ୍ର ଦେନ କମ୍ପିତ ହରଷେ
ଧରନ୍ତି ଶୋଭ ତାନ ।
ନୀରବେ ଅଭଙ୍ଗ ଧ୍ୟାନ ଆଚରନ୍ତି
କାହିଁବା ଅନାହି ବକ,
ପୁସ୍ତକରେ ଧ୍ୟାନ ନବେଶନ୍ତି ଯଥା
ସୁଶୀଳ ଶିଷ୍ଟ ବାଳକ ।
ତରଙ୍ଗିଣୀ ବକ୍ଷେ ମୃଦୁ ସମୀରଣ
ଫେନିଳ ତରଙ୍ଗଜାଳ,
ଦିଶେ ସେ ରୁଚିର ଗୁଳୁଦ୍ୱେଲ୍ଲ ପ୍ରାୟ
ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି ମୋତିମାଳ ।
ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ହୋଉଛି ତହିଁରେ
ଭାସ୍ୱର ହୀରପଦକ,
ତାରାଏ କର୍ଷିତ ମଣିଦୀପ ପ୍ରାୟ
ଜଳୁଛନ୍ତି ଜଳ ଜଳ ।
ଗଣ୍ଡଶୈଳ ସମ ନଦୀଗର୍ଭେ କାହିଁ
ବାଲିକୁଦ ଅନୁପମ,
ସାଙ୍ଗାତେ ନାଉବେ ତରଣୀ ଖଞ୍ଜି
ଭଜନ୍ତି ତହିଁ ବିଶ୍ରାମ ।
ଉଠଇ ନିଶାଥେ ସଘନେ ତାହାଙ୍କ
ଲଳିତ ଡମାଲୀ ସ୍ୱର,
ଖଞ୍ଜଣୀ ଧ୍ୱନି ସେ ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତେ
କରେ ସୁମଧୁରତର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅଗ୍ରେ ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣାଳ ସୁନ୍ଦର
ବଟତରୁ ନଦୀତଟେ,
ତା ଦେଖି ଭାବୁକ ମାନସ-ମନ୍ଦିରେ
ଏସନ ଭାବ ପ୍ରକଟେ ।
ଉପବିଷ୍ଟ ଥିବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ ଯତି
ଆବରି ଅଙ୍ଗେ ବଲ୍କଳ,
ଦୀର୍ଘ ଜଟାଜୂଟ ପଡ଼ିଏ ଲମ୍ବିଛି
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ବକ୍ଷ ଓହ୍ଳଳ ।
ତଦାଙ୍ଗ କୁରଙ୍ଗ ପବନ ଛାଲ ଝ
ଚନ୍ଦ୍ରିକା-ରଙ୍ଗିତ ଛାୟା,
ନିର୍ଜନରେ ତପ ସାଧନ୍ତି ବସି
ଉପେକ୍ଷି ସଂସାର ମାୟା ।
ମାହାଶାଖ ସେହି ମହୀରୁହ ତଳେ
ଜଣୈକ ବୃଦ୍ଧ ତପସ୍ୱୀ,
ସାୟଂସନ୍ଧ୍ୟା ଧ୍ୟାନେ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ
ଅଛନ୍ତି ଏକାକୀ ବସି ।
ନମନ୍ତେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି ମୋ ପ୍ରଣତ
ଉନ୍ନତ ଶିର ନମାଇ,,
ଆଦେଶିଲେ ଯୋଗୀ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶି
ନିକଟେ ବସିବା ପାଇଁ ।
ସାନ୍ଧ୍ୟକୃତ୍ୟ ସାରି କୁଶଳ ବାରତା
ପୁଚ୍ଛା କଲେ ଯତି ମତେ,
ବହୁତ କାଳରୁ ପରିଚୟ ଥିଲା
ଯେଣୁ ମୋ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ।
ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୁଁ ବିନୟେ ପୁଚ୍ଛିଲି
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେଖା ତପିତରେ,
କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନେ ଭ୍ରମି ବାହୁଡ଼ିଲେ
ପୁଣି ବହୁଦିନ ପରେ ।
ମୋ ବଚନ ଶୁଣି ସାନନ୍ଦେ ସଧୀରେ
କହିଲେ ତପୋଧନ,
ମହାଜନ ଜଣ ଶୁଣକ ପ୍ରାର୍ଥନା
ହୁଏ ଯାଙ୍କୁ ସଦାତନ ।
କୁପାରୁ ୧ ବଉଧ— କୀର୍ତ୍ତି ବିମଣ୍ଡିତ
ଯହିଁ କୁପେଶ୍ୱର ହର,
ଜଗଦମ୍ବା ଦୁର୍ଗା ଯହିଁ ମଣ୍ଡିଛନ୍ତି
ମେଦୁର ଶୈଳଶିଖର ।
ଜାଙ୍ଗଲ ମାଗଧ ସୀମାସ୍ଥଳରୁପେ
ଶୋଭେ ଜନପଦ ୨
ଯହିଁ ତନ୍ତୁବାୟେ କୌଶେୟ ବସନ
ଶିଳ୍ପେ ପ୍ରଶସ୍ତିତ ଅତି ।
ଘନ ବେଣୁମଞ୍ଜ ପ୍ରକୃତ ମାଳଞ୍ଚ
ମେଘାସନ-ସୁତାଡ଼ୂଳେ ୩
ନିବସନ୍ତି ଯହିଁ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଅଣିଭ
ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ-ଶୃଙ୍ଗ ତେଜିଲେ ।
ବର୍ଷ-ଲକ୍ଷଣ ହୀମପୁର ଗ୍ରାମ
ସାଲନ୍ଦୀ କୂଳେ ଶୋଭିତ,
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଣ୍ଡବ ସୁପ୍ରତାପ୍ତ ବାଣ
ହୋଇଛି ଯହିଁ ରକ୍ଷିତ ।
ଅଦୂରେ ତାହାର ସୁରଦାରୁକୁଞ୍ଜେ
ସୁଶ୍ୟାମଳ ତାଉପୁର,
ପୁଣ୍ୟ ସୀତାକୁଣ୍ଡେ ୪ ସ୍ନାନ କଲେ ଯହିଁ
ପାପ ହୋଇଯାଏ ଦୂର ।
ନିଦାଘେ ଯେ ଠାବେ ସାଲନ୍ଦୀ ତଟିନୀ
ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ଗରେ,
କେଉଁ କେଉଁ କୂଳେ ଘର୍ଘର ନିର୍ଘୋଷେ
ବିଶାଳ ଶିଳା-ଶେଯରେ ।
ଭାରତୀ କମଳା ପ୍ରିୟ ନିକେତନ
ଉନ୍ନତ ବାଉଦପୁର,

୧—ଏହା ବଦ୍ରଖଣ୍ଡ ପଶ୍ଚିମରେ । ଏଠାରେ ପ୍ରାଚୀନ ବୌଦ୍ଧକୀର୍ତ୍ତି ଅଛି । ୨—ଅଗରପଡା ଗ୍ରାମରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ୩—ସାଲନ୍ଦୀ କୂଳରେ ଅଣିଭ ମହାଦେବଙ୍କର ମନ୍ଦିର ବିଦ୍ୟମାନ । ୪—ସୀତାକୁଣ୍ଡ ତାଉପୁରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସାଳନ୍ଦୀ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଧନେ ମାନେ ଜ୍ଞାନେ ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତାରେ
ପ୍ରଶସ୍ତି ଯାର ପ୍ରଚୁର ।
ଦ୍ୟବସ୍ଥା ନଗରୀ ପ୍ରାଚୀନ ସନ୍ଧିଆ
ଧନ୍ୟନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବ ପନ୍ଥା,
ସୂପ୍ରଭାକ୍ତ ଯହିଁ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଛି
ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର କନ୍ଥା ୧ ।
କ୍ଷମାମଗ୍ନ ଯୋଗୀ କ୍ଷମାସାଗରଙ୍କ
ସମାଧି ମନ୍ଦିର ପାଶେ,
ଅତୀତ କାଳୁଁ ବୃଦ୍ଧ ଆମ୍ରତରୁ ୨
ତୋଳନ୍ତି ଶିର ଆକାଶେ ।
ବୀରେନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ— ବିରାଟ କାଞ୍ଚନ
ଭଗ୍ନମୂର୍ତ୍ତି ହନୁମାନ, ୩
ବପୁକାନ୍ତ ଯହିଁ ବାମ ଯାମ୍ୟତରେ
ଘେନ ବେନ ସାନୁମାନ ।
ମନ୍ଥନ-ତଟେ ଅସୁର ନଗରୀ
ବେତସ ବନ ଚୁମ୍ବିତ,
ଅସୁର-ଖୋଦିତ ଦୀର୍ଘ ସର ଯହିଁ
ସତତେ ସ୍ମରଣାଗତ ।
ଯେ ଗ୍ରାମ ଗୌରବ କବୀନ୍ଦ୍ର ବଲ୍ଲଭ ୪
ନବରସ ଅକୂପାର,

ପୂଜିଥିଲେ ଯେଣୁ ବୀଣାପାଣି ପାଦ
କାବ୍ୟ-ଫୁଲେ ରଚି ହାର ।
ଭକ୍ତ-ପ୍ରାଣାରାମ ରାମ ସଂସ୍ଥାପିତ
ଯେ ଗ୍ରାମେ ତ୍ରିପୁର-ଅରି,
ସାଳନ୍ଦୀ ତଟିନୀ ତଟେ ନବସନ୍ତ
ରାମେଶ୍ୱର ଆଖ୍ୟା ଧରି ୫ ।
ଅଷ୍ଟ ଶାସନର ଅଧିଷ୍ଠାତାରୂପେ
ଶଶାଙ୍କିତ ବ୍ୟୋମକେଶ ୬
ଯ ସ୍ଥାପିଲେ ଯହିଁ ସୌମିତ୍ରି ସୁରଥୀ
ଘେନି ଅଗ୍ରଜ ଆଦେଶ ।
ଚତୁର୍ଦ୍ଧାର-ଶୋଭୀ ଧବଳ ଦେଉଳେ
ଯହିଁ ବ୍ରହ୍ମା ନିବସନ୍ତି, ୭
ପୂର୍ବେ ସିନ୍ଧୁତଟେ ଥିଲି ବୋଲି ଯାକୁ
ପ୍ରଚାରଇ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ।
ଅଦୂରେ ଯାହାର ଗୁପ୍ତ ଗଙ୍ଗା ନାମେ
ଖ୍ୟାତେ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ ସ୍ଥଳ,
ମଧୁ ବାରୁଣୀରେ ବିଶୁଷ୍କ ପ୍ରାନ୍ତରୁ
ତାହାରଇ ଯହିଁ ଜଳ ।
କଳୁଷିତ-ତୋୟା ନଦକ୍ଷିଣପ୍ରଦା
ମନ୍ଦ୍ରେଇ ମଧୁପଙ୍କିଳା,

୧—ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମପ୍ରଚାରକ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ଭଦ୍ରକର ଅନ୍ତଃପାତୀ ସନ୍ଧିଆ ଗ୍ରାମରେ କେତେକ ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରି ଧର୍ମପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ କନ୍ଥାଖଣ୍ଡିକ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ସୁରକ୍ଷିତ ଅଛି ।

୨—ଅସ୍ତଲ ଗ୍ରାମରେ ମହାତ୍ମା କ୍ଷମାସାଗରଙ୍କ ମଠ ଅବସ୍ଥିତ । କଥିତ ଅଛି, ମଠର ମହନ୍ତ କ୍ଷମାସାଗର ଜୀଇଁ ଜୀବନ୍ତ ସମାଧି ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ବୃନ୍ଦାବନ ପଥରେ ଜଣେ ଭକ୍ତକୁ ସାକ୍ଷାତ ଦେଇ ତାହା ହସ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଆମ୍ର ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ କହିଲେ, "ଏହାକୁ ଆମ୍ବ ଚେଲାଙ୍କୁ ଦେବ ଏବଂ କହିବ, ଆମ୍ବଟି ଠାକୁରଙ୍କଠାରେ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେଇ ମନ୍ଦିର ସମୀପରେ ଟାକୁଆ ପୋତିଦେବେ ।" ସାଧୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ସେହିରୂପ କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି ଆମ୍ବ ବୃକ୍ଷଟି ସେହି ଦିନଠାରୁ ଅବଧି ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ୩—ଭଦ୍ରକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଚରମ୍ପାଗ୍ରାମରେ ହନୁମାନଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି । ୪—ସଙ୍ଗତ ଗ୍ରାମରେ କବି ବଂଶୀବଲ୍ଲଭ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଚଳିତ ନାମ ବଲ୍ଲଭ ଥିଲା । ୫—ହରଶଙ୍କରପୁର ଗ୍ରାମରେ ରାମେଶ୍ୱର ଶିବମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ୬—ରୁଅମାଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୂଆଶାସନରେ କୁମାରେଶ୍ୱର ଶିବଲିଙ୍ଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ୭—ପାଳଅ ଗ୍ରାମରେ ଚତୁର୍ମୁଖ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି । ପୂର୍ବେ ସେହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୁଦ୍ର ଲମ୍ବିତ ଥିବାର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଲୁଟିଲ ଯାହାରେ ଯେତେ ଯେଉଁ ଦେଶେ
ବସ୍ତ୍ରାଣ ଲହରୀ-ଲୀଳା ।
ମହେଶ-ଭାବିନୀ ମହତ୍ତ୍ୱ-ଭାବନା
ଭଗ୍ନ-ଜୀର୍ଣ୍ଣ କୀର୍ତ୍ତି-ଲତିକା,
ଦେଉଳ ଭାଗନେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଯହିଁ
ଦେବୀ ଘାଟଣମଙ୍ଗଳା ।
ଭୀଷଣ-ଶ୍ମଶାଣ— ମହତ୍ତ୍ୱେ ପୂରିତ
ଦେଉଳପାଟେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ,—
ଭେଟା ନାମଧାରୀ ଖ୍ୟାତିରେ ଯାହାକୁ
ସାଗର ଲହରୀ ବାମ ।
ଜାତିକ-ପୂଜିତା ଧାମଣୀ ଦେବୀଙ୍କ
ପାବନ ଭୂମି ଧାମସ୍ତ,
ସିନ୍ଧୁ ଅଙ୍ଗେ ଯହିଁ ମିଶାନ୍ତି ସଲିଳ
ଏବେବି ନଦୀ ପ୍ରଶସ୍ତ ।
ଗୋଦାସା ଶିଖରେ— ଝୁଲା ବୈତରଣୀ
ବସ୍ତ୍ରାଣ ଲହରୀ-କର,
ଅଲଗନ କରେ ସାଗନ୍ଧୀ ସହିତେ
ଝଞ୍ଜ ଦେଶେ, ପକ୍ଷିଭରି । ୧
କଣ୍ଟାଟିଆ ଘାଟେ ଯୋଗିନୀଥାଟ ଘେନ
ଭ୍ରମନ୍ତି ଯହିଁ ନାୟିକା, ୨
ନୃମୁଣ୍ଡକୁଣ୍ଡଳା ଭର୍ଗଶକୁନ୍ତଳା
କରାଳବେଶୀ ବାଲିକା ।
ଆରଡ଼ି ଗ୍ରାମରେ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଯହିଁ
ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ବିଶ୍ୱଭାୟୁଧ, ୩
ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣାପଡ଼େ ତହିଁ
ଛୁଇଁଲେ ବୃଷ କକୁଦ ।
ସାଗନ୍ଧୀ ସଲିଳେ ଅଭିଷିକ୍ତା ଦେବୀ
ଭଦ୍ରକେ ଭଦ୍ରକାଳିକା,
ଭବସନ୍ତ ତପସ୍ୱୀ ଖଣ୍ଡଗିରେ ଯେଉଁଠି
ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଖଣ୍ଡଶିଳା !
ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଉତ୍କଳୀୟ ସେନାରେ
ଧର୍ମଣ ଯହିଁ ଆୟୁଧ,
ଘୋର-ପ୍ରତାପରେ ବଳାଘାତୀର
ସଙ୍ଗେ ଚଳେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ !
ଉତ୍କଳ ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତି ଶେଷ
ହେବାକୁ ରଣେ ପତିତ,
ଯେଉଁ ଦିନୁ ହେଲା ଉତ୍କଳ ଗଗନ
ଭାଗ୍ୟ-ରବି ଅସ୍ତମିତ ।
ଭଞ୍ଜି ଥିଲେ ଯହିଁ ମହେନ୍ଦ୍ର ଦୁର୍ଲଭ ୪
କାୟସ୍ଥ-କୁଳ-କେତନ,
ଇତିହାସ ଯୁକ୍ତେ ଗ୍ରନ୍ଥିତ ଯାହାଙ୍କ
ସୁରଭି ଯଶ-ସୁମନ ।
ଗହନ ତଂଶୁକ— କାନନ-ସଂକୁଳ
ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରାମ ନଗୁଆଁ,
ଯହିଁ ନାଗବଲ୍ଲୀ— ବଢ଼ିଲେ କଣ୍ଠୀରେ
ବସ୍ତୁଣେ ହ୍ରଦରେ ଚଳୁଆ ।
ଏହାପରେ କେତେ ଦିବସ ଅନ୍ତରେ
ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ନାନାସ୍ଥାନେ,
ଉପନୀତ ହେଲୁ ଯାଇ ଗୁଆମାନେ
ସପ୍ତକୁଣ୍ଡ ସନ୍ନିଧାନେ ।"
ସଖାର ବାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ ମୋର
କର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ଆତୁର ଅତି,
ଧୀର ନମ୍ରଭାବେ ସସ୍ନେହେ ସେହିଁ
କହିଲେ ଶବଦ ଯତି ।
"ଉତ୍କଳ-ଦେଉଳ— ଦୀପ୍ତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପ
ମୁକୁନ୍ଦ ହରିଚନ୍ଦନ,

୧—ଏହି ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ସାଳନ୍ଦୀ ବୈତରଣୀ ସହିତ ମିଶିଅଛି । ୨—ଦପା ଗ୍ରାମରେ ନାୟିକା ଦେବୀଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି । ୩—ଆରଡ଼ି ଗ୍ରାମରେ ଆଖଣ୍ଡଳେଶ୍ୱର ଶିବମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ୪—ବେତୁଆ ଅନନ୍ତପୁର ଗ୍ରାମରେ ବଙ୍ଗର ନବାବ ସିରାଜଦ୍ଦୌଲାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହେନ୍ଦ୍ର ଦୁର୍ଲଭଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କାଳେ ଅଷ୍ଟସ୍ଥାନେ ଯହିଁ
ସ୍ଥାପିଲେ ଅଷ୍ଟ ଶାସନ ।
ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ଏକ ଗୁଆମାଳ ନାମେ
ରମଣୀୟ ଜନପଦ,
ନିବସନ୍ତି ଯହିଁ ସଦାଗୃହୀ ଦ୍ୱିଜେ
ବେଦଶାସ୍ତ୍ର-ବିଶାରଦ ।
ପୂର୍ବେ ସେହି ରାଜ୍ୟ ବହୁଳ ଗୁବାକ
ପାଦପେ ଥିଲା ଘଞ୍ଚାଳ,
ସେହି ହେତୁ ସ୍ଥଳୀ ଅଦ୍ୟାପି ଲୋକରେ
ବୋଲାଉଛି ଗୁଆମାଳ ।
ନାରିକେଳ କୁଞ୍ଜେ ବଢୁଛି ଏ କାଳେ
ଦୂରରୁ ହରେ ନୟନ,
ଧନ୍ୟ ସେ ନଗରୀ କାଳେ କାଳେ ଯେଣୁ
ଧରୁଛି ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ।
ପୂର୍ବେ ସେହି ସ୍ଥଳେ ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ—
ପ୍ରାଚୀରେ ହୋଇ ବେଷ୍ଟିତ,
ଅଗମ୍ୟ-ଅଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ପ୍ରାୟ ଦୃଷ୍ଟ
ହେଉଥିଲା ପ୍ରତୀତ ।
ଛାଡ଼ିଅଛି ପଦେ ଯାଜନୀ ତଟିନୀ
ନିସର୍ଗ ପରିଖା ରୂପେ,
ଶତ୍ରୁଦୁର୍ଗମ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଦିଅନ୍ତି ପହରୀ
ଚୌପାଶେ ଶ୍ୱାପଦକୁଳେ ।
ଖଡ୍ଗଧାରୀ ସମ ଫଣଫଣା ତରୁ
ଧରୁଥିଲା ଅସିକୋଷ,
କୀରବୃନ୍ଦ ପ୍ରାୟ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁଙ୍କର
ଗର୍ଜ୍ଜିର ଘୋର ନିର୍ଘୋଷ ।
ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ସମ ଘନ ଘନ ଶବ୍ଦ
କରୁଥିଲେ ଶିରଜାତ,
ଲତାକୁଞ୍ଜେ ବସି ଉଡ଼ାଏ କଳାପୀ
ସୁନ୍ଦର ଶିଖା-ଚପଳ ।
କ୍ରୋଧିତ ସଜାରୁ ଦକ୍ଷ ବୀର ପ୍ରାୟ
କ୍ଷେପୁଥାନ୍ତି ପକ୍ଷ-ଶର,
ନାଦନ୍ତିଲେ ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ି କରୁଥିଲେ
ସଦା ରଣଜୟସ୍ୱର ।
ମାତ୍ର ସର୍ବଲୋପୀ କାଳଚକ୍ର-ପାଶେ
ପଡ଼ିଏ ସେ ବୈଭବ ମଥା,
କାଳବଶେ ଲୁପ୍ତ ଏବେ ସେ କାନ୍ତାର
ଶିଶିରେ କମଳ ଯଥା ।
ନିୟତ ନିୟମେ ଆଜ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନେ
ତୋଳନ୍ତି ଶିର ଶିଖରୀ,
କାଳବଶେ ଦିନେ ଖେଳିବ ସେ ସ୍ଥାନେ
ଫେନିଳ ଊର୍ମି ଲହରୀ ।
ଆଜ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନେ ଶୋଭେ ରତ୍ନଗରୀ
ସୁରମ୍ୟ ହର୍ମ୍ୟ ଉନ୍ନତ,
କାଲି ସେହି ସ୍ଥାନ ହେବ ପୁଣି ଅବା
ଶ୍ମଶାନରେ ପରିଣତ ।
ଏବେ ସେହି ସ୍ଥାନ ପ୍ରକାଶୁଛି ହାସ
ଶ୍ୟାମଳ ଶସ୍ୟସମ୍ଭାରେ,
ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆବାସ ପରିଣତ ଅବା
କମଳା କୋଠ ଭଣ୍ଡାରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ

ସୁଅମାଳ ମଧ୍ୟେ ଶସ୍ତ୍ୟପୁର ଗ୍ରାମେ
କରନ୍ତି ଦ୍ୱିଜେ ବସତି,
କୁଳେ ଶୀଳେ ମାନେ ଭୂସୁରକୁଳରେ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାହାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ।
ପୀତାମ୍ବର ମିଶ୍ର ନାମେ ଏକ ଦ୍ୱିଜ
କରୁଥିଲେ ତହିଁ ବାସ,
ଆଜୀବନ ସ୍ୱପ୍ନେ ଛୁଇଁଥିଲେ ନାହିଁ
ଅନୀତି ଅଧର୍ମ ପାଶ ।
ଯା ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅପର ରସନା
ବଳେ, ନର ତହିଁ ଛାର
ରୂପ ତୁଳନାରେ ଅସମ ଯାହାକୁ
ବସନ୍ତ ସୁନ୍ଦରସାର ।
ନବଦୂର୍ବାଦଳ ଶ୍ୟାମ କଳେବର
ନବନୀତରୁ କୋମଳ,
ସୁରସୁନ୍ଦର ଯଥା କାଳିନ୍ଦୀ ସଲିଳେ
ଶୋଭେ ବିକଚ କମଳ ।
ଦେଖେ ଶୋଭା ଧରେ କୃଷ୍ଣ କେଶଗୁଚ୍ଛ
ମସ୍ତକେ କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିକା,
କଣ୍ଠକୋଷ ତଳେ ମାଣ୍ଡଅଛି ଯଥା
ନୀଳ ଶୈବାଳ ଲତିକା ।
ସୁବଶାଳ ବକ୍ଷ ଔଦାର୍ଯ୍ୟ ସକାର
ମରକତ-ସିଂହାସନ,
ଅସି ଅସ୍ତ ପ୍ରାୟ ନାସିକା, ଶାରଦ—
ପର୍ବେନ୍ଦୁଜିତ ବଦନ ।
ଶାଳ ଶାଖା ଭଳି ସରଳ ସୁଦୃଢ
ଭୁଜ ଆଜାନୁଲମ୍ବିତ,
ଜ୍ଞାନ-ବିଚକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟା-ଧୁରନ୍ଧର
ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ର ସୁପଣ୍ଡିତ ।
ଯେ ବୟସ କାଳେ ଭୁଲିଯାନ୍ତି ଅନ୍ଧ—
ଜନେ ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ,

ପୀତାମ୍ବର ସେହି ତରୁଣ ବୟସେ
ଥିଲେ ଅତି ସାବଧାନ ।
ଯୌବନେ ଯୁବକେ ସମକ୍ଷରେ ଦେଖି
ପାପପୁଣ୍ୟ ଦେନ୍ନ ପଥ,
ସ୍ୱଭାବ ସଂସର୍ଗ— ବଶରୁ ଗମନ୍ତି
ଯାର ଯେଣେ ମନୋରଥ ।
ପ୍ରଥମ ପଥରେ ଗମିବା ସହଜ
ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଅସହଜ,
ଦୌବାରିକ ରୂପେ ଓଗାଳିଅଛନ୍ତି
ଯେଣୁ ତାକୁ ରିପୁବ୍ରଜ ।
ପଡ଼ିଲେ କଷଣ ନ ସହିଲେ କାହିଁ
ଘଟିବ ଶେଷେ ମଙ୍ଗଳ,
ସ୍ୱାଦୁ ମିଳେ ପିଠା ଦୁରିତଙ୍କ ଭୁକ୍ତି
ତଦନ୍ତେ ପିଇଲେ ଜଳ ।
ମାତ୍ର ଆଦ୍ୟ ସୁଖ ପରିଣାମ ଦଶା
ଘୋର ଅନର୍ଥକାରିଣୀ,
ଆପାତ ମଧୁର ଲଙ୍କାଆମ୍ରେ ଯଥା
ଜିଭ ଦୁଏ ଚିଣିଚିଣି ।
ଈର୍ଷାପଲ୍ଲୀ ସହ ଆରମ୍ଭେ ଯୌବନ
ହୃଦୟ-ବେଦୀରେ ଯାଗ,
ପୁରୋଧା ବରୁଣେ କାମ, କ୍ରୋଧ ଅଗ୍ନି,
ଧର୍ମ ଯଜ୍ଞପଶୁ ତ୍ୟାଗ ।
ସନ୍ନ୍ୟାସି ଅଦ୍ଭୁତ, ଲୋଭ ଶ୍ରୁବ ସ୍ରୁଚ,
ଆବର ହୋତା ଅଜ୍ଞାନ,
କଳଙ୍କ ଉଦ୍ଗାତା ମିଥ୍ୟା ଯଜ୍ଞଯୂପ
ସତ୍ୟ ସମିଧ ସମାନ ।
ଏହି ଭୟାବହ ଅମଙ୍ଗଳ ଯାଗେ
ବାମାଭକ୍ତି-ସୋମରସ,
ଏ ଯଜ୍ଞର ଫଳ ପାପ ଅଧୋଗତି
ଅଲକ୍ଷ୍ମୀଷ ଅପଯଶ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯୌବନ ପ୍ରଭାବେ ଦୁର୍ନିବାର ଗର୍ବ
ଅଜାତ୍ମାନେ ଉପସ୍ଥିତ,
କର୍ଣ୍ଣାରନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୃଦୟରେ
କରିଦିଏ କଳୁଷିତ ।
ତାହାଁ ସଙ୍ଗେ ଆସି ବାସନା ବାସନା
ରୋଧି ହିତାହିତ ପଥ,
ଉଦ୍ଧୁଙ୍ଖଳ ଭାବେ ଟାଣି ନେଇଯାଏ
କୁତ୍ସିତ ମାର୍ଗେ ମନୋରଥ ।
ଧନ ଯନ୍ତ୍ରେ ଲୋଭ ହୃତ୍ତେ ଧରି ଆସେ
ପଞ୍ଚାଧ୍ୟାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛନ୍ଦ, *
ଏହି କୃଷ୍ଣ ପିଜା ଯୁବକଙ୍କୁ ଦିଏ
ଗୁରୁତ୍ତ୍ୱରୂପେ ଆଦ୍ୟ ସନ୍ଧ ।
ପୁଣି ଏହି କାଳେ ମିଳେ ଯଦି ଦୈବେ
ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ସୁଖ ସମ୍ଭୋଗ,
ଯୋଗିଯାଏ ତେବେ ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ସୁହାଗା
ସୌଭାଗ୍ୟେ ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ।
ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବିଷମ ବ୍ୟାଧିର
ଔଷଧି ଭବେ ଅଭାବ,
ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଅଧିକ ଅଧୀନେ ମଣନ୍ତି
ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏ ସ୍ୱଭାବ ।
ଭିନ୍ନ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ ସଦା ଆତ୍ମସୁଖେ
ପରଦୁଃଖେ ଚକ୍ଷୁହୀନ,
ଦୀନ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ହୃଦ ତାଙ୍କ
ଲୁହଠାଁ ବଳି କଠିନ ।
ଜନସ୍ୱେ ଅଧୀନ ଦୁଃଖ ନିବେଦିଲେ
ଥାଉ ତହିବାର କଥା,
ତଦା ଦକ୍ଷିଣାରେ ଥରେହେଁ କଦାପି
ଟେକେ ନ ଗୁହାନ୍ତ ମଥା ।
ନିରପେକ୍ଷ ଜନ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଲେ
ଆତ୍ମମତ ବିପରୀତ,

ରୁଦ୍ର ଅଗ୍ନିଶିଖା— ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପାବକେ
ଅପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ଦୃପ୍ତ ।
ଯୌବନ, ସମ୍ପଦ, ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଜନକଙ୍କୁ
କରନ୍ତି ଦୁଃଖ ସଞ୍ଚାର,
ଏ ତିନିଙ୍କ ହସ୍ତୁ ସତ୍ୟଧର୍ମସେବୀ
ଲଭନ୍ତି ଏକା ନିସ୍ତାର ।
ଧନ୍ୟ ଏ ଦୁରନ୍ତ ଛନ ମିଶ୍ରଙ୍କର
ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ-ଗ୍ରନ୍ଥି
ପାରିଥିଲା ନାହିଁ ପୀତାମ୍ବର ପ୍ରାଣେ
ବୀଭତ୍ସ ଦୀକ୍ଷା ପ୍ରକାଶି ।
ଲୋଭମୋହ ଆଦି ଦୁଷ୍ଟରିପୁ ତାଙ୍କୁ
ନ ଥିଲେ ମୂଳହୁଁ ଛୁଇଁ,
ହୃଦୟ-ଅମ୍ବରେ ସଦ୍ଭାବ-ଶଶାଙ୍କ
ଥିଲା ଆଜୀବନ ଭରି ।
ପରଶାଙ୍କ ସୁଖ— ଦୁଃଖେ ଥିଲା ତାଙ୍କ
ଗଭୀର ସହାନୁଭୂତି,
ଭୃତ୍ୟଥିଲେ କବି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଶାନ୍ତରସ
ଧରି ମନୋହର ମୂର୍ତ୍ତି ।
ପିତୃମାତୃପଦେ ଅବିରଳ ଭକ୍ତି
ରଖିଥାନ୍ତି ନିରନ୍ତର,
ପିତୃମାତୃଭକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତା
ନୁହେଁ ସେ ପ୍ରାକୃତ ନର ।
ସେ ଦେବଙ୍କ ଗୁଣ ତନୟ ପକ୍ଷରେ
ଯେସନ ଅଗାଧ ସିନ୍ଧୁ,
ଶତକଳ୍ପ ସେବା କଲେ ସେ ଋଣରୁ
ଶୁଝି ନୁହେଁ ଏକ ବିନ୍ଦୁ ।
ତାଙ୍କ ପଦେ ଯେହୁ ଆତ୍ମଗରିମାରେ
ନ କରେ ଭକ୍ତି ପ୍ରଣାମ,
ଧିକ ସେ ମାନବ, ଧିକ ତା ଜନମ,
ଧିକ ତାର ସୁଖ ଧାମ ।

* ଅନ୍ୟ ପାଠାନ୍ତର

ଅବାଲ୍ୟ ଯାହାରୁ ଅଣ୍ଡି ଥିଲେ ଦ୍ଵିଜ
ସୁକୃତ ପଞ୍ଚନ ପଥ,
ଆସ୍ୱମଶୋଭାରୋ ଯାନ୍ତୁଥିଲେ ସୁଣି
ଅଶନ୍ତ ସନ୍ତାନ ବ୍ରତ ।
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଶାନ୍ତ ସମା ଦଯ୍ୟା ଅସ୍ତ୍ର ଧରୁ
ମାତଣ ଧର୍ମ—ସଂଗରେ,
ପାପ ସଂସାର ରପୁ କୁଳେ ଦ୍ଵିଜ
ଜିଣିଥିଲେ ଅଙ୍କେଶରେ ।
ଗୈରିକ ନାମେ * ଶଣିଷୁଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ
ତାହାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ,
ରୂପେ ସ୍ନେହେ ବାଳା ଅନୁପମା ଭବେ
ମତ୍ତ ମାତଙ୍ଗଗାମିନୀ ।
ସ୍ଵବୁଝିଲେ ଲୋକେ ଦେଖି ସେ ରୂପଶ୍ରୀ—
ମୌଳମଣି-ଭୂଷଣ,
ଶୋଭା-ସୃଷ୍ଟି ସାରେଁ ସବର୍ଣ୍ଣେ ବରଣି
ଉଚାଉନ୍ତି ଧାତା ଅବା !
ସୁକୁମାର ବପୁ ତବା ସେ ଶିରୀଷ—
କୁସୁମଗର୍ବୀ ପିଶୁନ,
ବାଳାକାୟ କୋକ ପରଶମାତ୍ରେ
ସବେ ଯା ଛିନ୍ନ ଶ୍ରୀହୀନ ।
କେନ ସ୍ଵାତ ଡ ସେ ବସିଛନ୍ତି ଆସ୍ୟ—
ଚନ୍ଦ୍ରେ ସୁଖ ଶଙ୍କାପାଇଁ,
ଅଳକା ଛଳା ସେ ଅଳି ଉପାନ୍ତେ
ବେଢିଛନ୍ତି ମଧୁ ଲୋଭେ ।
ଜଣ୍ଟି ସୁନନ ଅରକ୍ତିମ ଭାତି
ଅଧର ଜିଣିଲ ଦଳ,
ନାସା ସୁଷମାରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ବଂଶୀ ଯୈଁଷ
ଲଜ୍ଜାରେ ଛିନ୍ନ ଉଜ୍ଜଳ ।
ଶମ୍ଭୁଗ୍ରୀବ ଝୁଲେ ସିନ୍ଦୁରକଣ୍ଟି
ଆସ୍ୟରେ ଯଉଁକେ ଗୁଣ୍ଠନ,
ଚେମେଘନ ଦେଖି ଉଷ୍ଣ ଲାଗି ତଳା
ସମ୍ପ୍ରତି ଭାବ ମିଳନ ।
ଷ୍ଟକଣେ ପ୍ରବେଶ ଦ୍ଵିଜୁ ଦ୍ଵିଜଭାସ
କିଶଲ୍ ମଣ୍ଡଳ ଅତି,
ମୁଣ୍ଡ—ଶଶଧରେ ଶୁଦ୍ଧ ବୃଦ୍ଧାସ୍ତ
କରନ୍ତି ଲଭା ଆଲୋଭ ।
ବସ୍ତ୍ର ଆବରଣ ଫୁଟି ବାହାରେ
ମୋଦ୍ଧୃାର ଜେନକାପ,
ସୁଗ୍ରୀ-ବଦାନ୍ୟଳ ମଧ୍ୟେ ଆସେ ଉ
ଧାଡ଼ଏ ଧାଡ଼ଏ ଛାପ ।
ଚକ୍ଷୁ ମଧ୍ୟର ଦରସୁରେ ଯୋଗ୍ୟ
ସରୁ ଶଙ୍ଖ ଖଣ୍ଡ ଲଭ,
ଘନସ୍ୱର ବନ୍ଧୁ ଖଇଁ ଚାହା ଲହା
ମୃଣାଳେ ଯଥା ଝଳଳ ।
ଭୀଷଣ ରମ୍ଭା ଭୁଲେ ସୁତୁ କନ୍ତୁ
ନଡମ୍ବ ଅଛି ପ୍ରସୂନ,
ଉନ୍ନତପତ୍ର ତ ଶୋଭା—ସମ୍ଭ୍ରମରେ
ଫୁଟିଛି ଚନ୍ଦ୍ରାଲିପୁର ।
କୁଞ୍ଚିତ ଗୁଣ୍ଡ ଭାଲା ଯେଉଁ ଘର ଓଠରେ
ଢେକେ କୋଇଁମାଳା ରମା,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକେ ଏବା ଅଟେ ସ୍ଥିରା ଯୋଷ୍ଣ
ତାହାର ଯୋଗ୍ୟ ଉପମା ।
ଅଙ୍ଗ୍ୟଙ୍କ ଭୂଷଣେ ଭୂଷଣ ଭୂଷଣ
ଶୋଭେ ଦେଖ ସଜ୍ଜିତା,
ବହୁ ଅଳଙ୍କାରେ କୁହୁକପ୍ରଭା ଲତାରେ
ତୁଏ ଛ ସଖା ସୁଖଦା ।
ପର ସୁ ଧ୍ୟନକୁ ଅନ୍ତରେ ଭାବ
ନ କରଇ କେବେ ମୁଖ,
ପୁଣ୍ୟ ଶୁଭକର୍ମ ସଦା ରବ ଧାଏ
ସତ୍ତ୍ୟ ମଣେ ମହାସୁଖ ।
ରୂପ ଗୁଣ ଧରି ମଧ୍ୟେ ସଭାତଳେ
ଲଗିଅଛି ଗ୍ରୀତୁକର,
ଇନ୍ଦ୍ର ଭାଲାତାରେ ସେ ଦେବ ମିଳନ
ଥିଲେ ନାରୀଙ୍କ ଲହରୀ ।

* ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣର ଗୋଟିଏ ଜଳଜ ଲତା ।

ଏକରୁ ଅନେକ ଯୋଗ୍ୟ ପଣ୍ଡିତର
ଥିଲେ ସେ ଦ୍ୱିଜ ଦମ୍ପତି,
ସ୍ୱାମୀ ସେବନରୁ ମଣୁଥିଲା ବାଳା
ମୁକତି ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ପତ୍ତି ।
ତେଣୁ ସ୍ୱାମୀ ପୁଣି— ସନ୍ତୋଷ-ପୟରେ
ଅବଳା-ମୁକୁଟ-ରତ୍ନ,
ଦାନ କରିଥିଲା ମନପ୍ରାଣ ଯଥା
ସୁଧାକର ପଦେ ରତ୍ନ ।
ବେନି ହୃଦୟରେ ବେନିଏ ବେନିଙ୍କୁ
କରିଥିଲେ ଅଭିଷେକ
ପ୍ରେମ-ଜଳେ, ତେଣୁ ବେନିଙ୍କର ଆତ୍ମା
ମିଶି ହୋଇଥିଲା ଏକ ।
ଏକ ପଞ୍ଜୁରୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁକ ସାରୀ
ଅବା ସେ ପୁଂସ ଲଳନା,
ଏକ ବୃନ୍ତେ ବେନି ଫଳ ସେହୁ ବେନି
ଏମନ୍ତ ହୁଏ କଳ୍ପନା ।
ସାଧୁ ଆତ୍ମା ଯିବା ସାଧୁ ଆତ୍ମା ସଙ୍ଗେ
ମିଶିଯାଏ ଅବିକଳ,
ସାର ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ମିଶି ପାରଇ କି
କୃତ୍ରିମ ବଙ୍ଗ ପିତଳ ।
ଏ ମାୟା ସଂସାରେ ସକଳ ଅସାର
ଧର୍ମ ଏକା ସତ୍ୟ ଧନ,
ନାରୀଧର୍ମ ମଧ୍ୟେ ସାର ସ୍ୱାମିସେବା
ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ସଂରକ୍ଷଣ ।
ତେଣୁ ସ୍ୱାମିପଦ ସେବୁଥିଲା ବାଳା
ମଣି ତାକୁ ମୁକ୍ତି ପଥ,
ନ ଛୁଏଁ ସେ ଜଳ ନ କରିବା ଯାଏଁ
ପାରାୟଣ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ।
ମୂର୍ଖ ନୀଚ ଜନେ ଦେବତା ସମାନ
ହୁଅନ୍ତି ଧରମବଶୁଁ,
ଧର୍ମହୀନ ନର କୁଳୀନ ସଙ୍ଗତେ
ତୁଳନା କେବଳ ପଶୁ ।

ଆନ କେ କରିବ ଅଗ୍ନିରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ଅଗ୍ନିସ୍ନାତ ମଣି ତଦା,
ସୁକୃତ ତେସନ କରିପାରେ ଏକା
ନୀଚ ଜନେ ଉଚ୍ଚ ସିନା ।
ସ୍ୱାମୀ ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ସମଭାଗୀ ହୋଇ
ଧ୍ୟାଇଣ ପ୍ରାଣାତ୍ମକଙ୍କୁ,
ତାକ ଅଭିଳାଷି ସାର୍ଥ କରିଥିଲା
ସହଧର୍ମିଣୀ ନାମକୁ ।
ପୁତ୍ରାଶୁରେ ଲଭି ରତ୍ନ ସତୀ ଯଥା
ହୋଇଥିଲେ ଆହ୍ଲାଦିନୀ,
ଅଥବା ଯେସନ ସତ୍ୟବାନେ ଲଭି
ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ନନ୍ଦିନୀ ।
କି ଅବା ଯେସନ ବଶିଷ୍ଠ ମହର୍ଷି
ଲଭେ ସତୀ ଅରୁନ୍ଧତୀ,
କିମ୍ବା ଯେହ୍ନେ ପାଇ ପତିରୂପେ ନଳେ
ରାଜକନ୍ୟା ଦମୟନ୍ତୀ ।
ଅବା ଦେବଦେବ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼େ ଲଭି
ଯଥା ହିମାଦ୍ରି-ଦୁହିତା,
କିବା ଯଥା ରାମେ ରମଣୀରତନ—
ପ୍ରଭୁଭାରିକା ସୀତା ।
ତେସନ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନିଜ ଯୋଗ୍ୟ ପତି
ପୀତାମ୍ବରେ ଶଶିପ୍ରଭା,
ମଣୁଥାଏ ନିତି ସ୍ୱର୍ଗର ନଳିନୀ
ଭରଗତ ହେଲା ଅବା ।
ଦେବତା ଅତିଥି ଗୁରୁ ବୃଦ୍ଧ ମାନ୍ୟ
ସମର୍ପି ଯଥାବିହିତ,
ବ୍ରତ ଉପବାସ ହୋଇ ସେ ଦମ୍ପତି
ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟେ ଥିଲେ ନିରତ ।
ଆଳସ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ— ସେବା ମିଥ୍ୟାବାଦ
ଏହାଠୁ ବହି ନମସ୍କାର,
ପାଳୁଥିଲେ ଗୃହ— ଧର୍ମ ସତ୍ୟ ଦୟା
ସୌଜନ୍ୟ ପରୋପକାର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତାତ, ସୁଖଦେଶୀ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ
ଦେଖିବ ଥିଲ ସଦ୍ଭାବ,
ଜନକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରବାନ ଯେ ପିତା, ସେ ପୋଷେ
ହୃଦୟେ ଲୁଚିଲ ଭାବ ।
ଶାସ୍ତ୍ରରସାମୃତ ପାନେ ସେ ଦମ୍ପତି
ସୁଖେ କାଟୁଥିଲେ ଦିନ,
ସଂସାର ସହିତେ ବାହ୍ୟେ ମିଶି ପୁଣି
ସଦା ଥିଲେ ଉଦାସୀନ ।
ସର୍ବ ସୁଖେ ସୁଖୀ ହୋଇ ଯେପୁଥିଲେ
ଦିନ ସେ ପୁଂସ ଅବଳା,
ସନ୍ତତି ଅଭାବେ କିନ୍ତୁ ସେ ସୁଖରୁ
ଊଣା ଥିଲ ଏକ କଳା ।
ମାନବ ତ ଛାର ଲାଗି ରହିଅଛି
ଅଭାବ ଦେବ-ଜୀବନେ,
ଷୋଡ଼ଶ କଳାରେ ଭାସ୍ୱରମଣ କି
ଉଇଁନ୍ତି କେବେ ଗଗନେ ।
ଜନ ଭୁବନରେ କୁହାପି ନୁହେଁ ତ
ସୁଲଭ ବିଶୁଦ୍ଧ ସୁଖ,
କାୟା ଛାୟା ପ୍ରାୟ ସୁଖ ସଙ୍ଗେ ସଦା
ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ଥାଏ ଦୁଃଖ ।
ଧନୀର କୁଟୁମ୍ବ ଅଭାବ, କୁଟୁମ୍ବୀ—
ଜନର ଅଭାବ ଧନ,
ଧନ କୁଟୁମ୍ବରେ ଏଥିପରି ସଦା
ଲାଗିଅଛି ବୈରିପଣ ।
ଦିନେ ଶଶିପ୍ରଭା ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ୱପନ
ଦେଖିଲା ରଜନୀଶେଷେ,
ଆଚମ୍ବିତେ ଆସି ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା
ଉପଗତ ଦିବ୍ୟବେଶେ ।
ସୁଶ୍ୟାମଳ ରୂପ ଅତସୀ କୁସୁମ—
ଆଭାକୁ ଦିଏ ଧିକ୍କାର,
ଝଲମଲ କଟୀ— ଲଟେ ପୀତବାସ
ବାରିଦେ ତଡ଼ିତ ପ୍ରକାର ।

ନିଶା ଅନ୍ଧକାର ହେଲେ ତନ୍ଦ୍ରାଛନ୍ନ
ସ୍ଫୁରିଲ ପ୍ରଭା ଅପଘନୁ
ବକ୍ଷ ବିଲମ୍ବିତ ବନମାଳା ଯଥା
ନୀଳ ନଭେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ।
ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଗଦା ଶତଦଳ ପଦ୍ମ
ବିଶୋଭିତ ଚତୁର୍ଭୁଜେ,
ଶିଖଣ୍ଡ-ମଣ୍ଡିତ କନକ କିରୀଟ
ଝଟକେ ମସ୍ତକୋପରେ ।
ଶ୍ରୁତିପୁଟେ ଦୋଳେ ମକର-କୁଣ୍ଡଳ
ବିଜୁଳି ବର୍ଣ୍ଣ ଝଟକ,
ବକ୍ଷେ ବିରାଜଇ ଶରଦିନ୍ଦୁଜିତ
କୌସ୍ତୁଭ ମହାପଦକ ।
ଏସନ ବେଶରେ ଅଗ୍ରେ ଉଭା ହୋଇ
ବାଳାକୁ କହିଲେ ତାତ,
"ଜପି ଦିବାନିଶି ଝୁରୁଥୁ ମାଆ ଯେ
ଲୋତକେ ପୂରାଇ ଆଖି ।
ଅଚିର ଉତ୍ସବେ ଘଟିବ ତୋ ଭାଗ୍ୟେ
ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ସୁଖଭୋଗ,
ଶାନ୍ତ ମହୌଷଧି ସେବନେ ତୁ ଏବେ
କର ଦୂର ଚିନ୍ତାବେଗ ।
ଆବାଲ୍ୟରୁ ଯେଣୁ ଭକ୍ତି-ଡୋରେ ତୁହି
ବାନ୍ଧିଛୁ ମୋର ହୃଦୟ,
ସେହି ପୁଣ୍ୟବଳେ ଅନ୍ତେ ମୋ ସନ୍ନିଧି
ଲଭିବୁ, ନାହିଁ ସଂଶୟ ।
ଦୁଃଖ-ନିଶି ତୋର ପାହିଆସିଣି, ଅନ୍ତ
ଲଭିବୁ ଦିବ୍ୟ ନନ୍ଦନ,"
ଏତେ କହି ପ୍ରଭୁ ଭକ୍ତଚିନ୍ତାମଣି
ହେଲେ ଖରେ ଅଦର୍ଶନ ।
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ହରି ଦୀନଜନ-ବନ୍ଧୁ
ଅପାର ତୁମ୍ଭ କରୁଣା,
ତୁମ୍ଭ କୃପା ବିନା ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖଭାର
କେ ଭଞ୍ଜିପାରେ କି ଜଣା ?

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭବେ ଯେ ଏକାନ୍ତେ 'ତବ ପଦାମ୍ବୁଜ
କ ଅଧୀନ ହେବେ ତାର,
ଯୁଝଇ କ ତୃଷା ଦୂର, ଆଶା ତବେ
ସୁଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକୂପାର ।
ନିଦ୍ରାଶେଷେ ବାଳା ସ୍ୱପ୍ନକଥା ହେଜ
ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ଚଞ୍ଚଳ,
ସ୍ୱାମୀ ସନ୍ନିଧାନେ ଆମୂଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ
ବର୍ଣ୍ଣିଲ ଯୁଡ଼େ ସକଳ ।
ଉତ୍ତରିଲେ ମୃତ ପ୍ରାୟ ପୀତାମ୍ବର
ଚନ୍ତା-ଅସ୍ତ୍ର କ୍ଷତେ ହାଣି,
ସଞ୍ଜୀବନୀ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟ ହେଲା ତାଙ୍କୁ
ଶଶିପ୍ରଭା ସ୍ୱପ୍ନବାଣୀ ।
ଯୁବକଙ୍କ ବର ଶୁଣି ପୀତାମ୍ବର
ହେଲେ ଅତି ହୃଷ୍ଟମନ,
ନିଦାଘ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ଚାତକ କର୍ଣ୍ଣେ କି
ଶୁଭିଲା ଘନ ଗର୍ଜ୍ଜନ ।
ସେହି ଦିନୁ ଦ୍ୱିଜ ମଣିଲେ ସେ ବାଣୀ
ବିଶ୍ୱାସ ସହ ଆଶ୍ୱାସ,
ମୂଳଭାର୍ଯ୍ୟା ଯିବା ଅଛଇ ବିଶ୍ୱାସ
ଅବିଶ୍ୱାସେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ନାଶ ।
ଭାବିଲେ ଉଇଁବ ଅବିଳମ୍ବେ ଭାଗ୍ୟ
ସୁଖ-ନଳିନୀ-ନାୟକ,
ଫୁଟିଯିବ ଏବେ ଆଶା-ତଡ଼ାଗରେ
ମନୋରଥ ମଣିବକ ।
ଧନ୍ୟ ଆଶା ତୋର ଅଦ୍ଭୁତ କ୍ଷମତା
ପଥାନ୍ତର ତାକୁ ବାହିଁ,
କା ଔଷଧ ବଳେ ଶୁଷ୍କ ପ୍ରାଣକୁ ତୁ
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଦେଉ ଜୀଆଇ ।
ମନ୍ତ୍ରଚକା ପ୍ରାୟ ମନୋମୃଗକୁ ତୁ
ଭୁଲାଉ ଧର ଛଳନା,
ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ବାନ୍ଧି ଗେହ ଘାଇ ପୁଣି
ଖଣ୍ଡେଖେ ଭଙ୍ଗୁଦେଉ କଣା ।

ଏକୁଟିଆ ଅଧର ପ୍ରସନ୍ନ ତାରା
ଯୁବ-ଯୁବତୀ ଅନ୍ତର,
ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦୁ ଭାବ-ବୋଲ ଭିଡ଼ି
ନାମ ଗୁଣିଲେ ଅନନ୍ତ ।
ବିଦ୍ୟା ଶୁକ ଶକ୍ର ଚଳେ ସେ ତନୟ
ଆନନ୍ଦ-ଖଣ୍ଡଳ ସ୍ୱପ୍ନ,
ଦୁଃଖେ ନିର୍ମାଣ କନ୍ତ ଏକ ବେଳେ
ପାଉଥିଲା କି ତୟତାକ ।
ଅଥବା ଦରବ୍ତ ଜନ୍ମ ପାଇ ସଥା
ଏଣେ ହରମ ଆହ୍ଲାଦ,
ଛି ଅବା ଯେସନ ବ୍ରହ୍ମଧ୍ୟାୟୀ ଯୋଗୀ
ଲଭୁ ତତ୍ତ୍ୱ ସୁଣ୍ୟପାଦ ।
ଶଶିକଳା ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ
ଯେସନ ବଢ଼େ ସାଗର,
ତନୟ ବୃଦ୍ଧିରେ ବଢ଼ିଲା ସେସନ
ସ୍ନେହ ପିତାମାତାଙ୍କର ।
ସର୍ବ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ସାର ଅଟେ ଏକା
ଜଗତେ ପୁତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି,
ଦେହରକ୍ଷା ପାଇଁ ଆନ ଧନ, ପୁତ୍ର
ଧନେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅବ୍ୟାହତ ।
ବଢ଼ିଲା ବାଳକ— ପ୍ରଭୁ ପିତୃସ୍ନେହ
ଅଗାଧ ସିନ୍ଧୁ ସମାନ,
କିନ୍ତୁ ତାହାଠାରୁ ବଳି ମାତୃସ୍ନେହ
ସହସ୍ର ଗୁଣେ ମହାନ ।
ଅନାଦିଳ ଯଥା ସୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ବସୁଧା
ଧରିଥାଏ ନିରନ୍ତର,
ଶତ୍ରୁନ ଭେଞ୍ଜନ ତାଡ଼ନେ କେତେ ହି
ନ କରେ ପାଶୁ ଅନ୍ତର ।
ତଥା ଶଶିପ୍ରଭା ପାଶରୁ ଅନ୍ତର
ନ କରେ କୁମରମଣି,
ଭଲେ ଛାଡ଼ା ହେଲେ ଫୁଟଇ ଆଖିରେ
ଯେସନେ ମଣିହରା ଫଣୀ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନବ୍ଯ ଭାବସ୍ଥାରେ ସ୍ୱପନେ ଯଦ୍ୟପି
ନ ଦେଖଇ ପୁତ୍ରମୁଖ,
ଛଟି ବସେ ଖରେ ଶିରେ ବଜ୍ରାଘାତ
ପ୍ରାୟ ମଣି ଘୋର ଦୁଃଖ ।
ବୟୋବୃଦ୍ଧଙ୍କ ସଙ୍ଗ ବଢ଼ିଲା କୁମର
ଅତିକ୍ରମି ବାଲ୍ୟସୀମା,
ସ୍ନାତକଲ୍ ହେମେ ପିତାମାତା ହୃଦୁ
ଦୁଃଖ-ତିମିର-କାଳିମା ।
ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟେ ହେବାରୁ ଅନନ୍ତ
ଜାତୀୟ ପାଠେ ନିପୁଣ,
ଯଥାକାଳେ ଆସି ଆଶ୍ରିଲେ ହୃଦୟ
ବିନୟାଦି ଶୁଭଗୁଣ ।
ଶାସ୍ତ୍ରପାଠେ ସେତୁ ତୋଷୁଥିଲା ସଦା
ଜନକଜନନୀ ଚିତ୍ତ,

ଧର୍ମେ ମତି ରଖି ସାଧୁଥାଏ ପୁଣି
ପ୍ରାଣପଣେ ପରହିତ ।
ରୂପେ ଗୁଣେ ଶୀଳେ ହେଲା ପୁତ୍ରମଣି
ପିତା ସମ ଅବିକଳ,
ରସାଳ ପାଦପେ ଫଳିବ ବା କାହିଁ
କଷାୟ ତେନ୍ତୁଳି ଫଳ ।
ଧାର୍ମିକ ପଣ୍ଡିତ ଗୁଣୀ ପତିସୁତେ
ଲଭି ଶଶିପ୍ରଭା ସତୀ,
ମନୋଲ୍ଲାସେ ମଣୁ— ଥାଏ ଆପଣାକୁ
ନାରୀକୁଳେ ଭାଗ୍ୟବତୀ ।
ବଢ଼ି ଆସୁଥିଲା ହୃଦ-ବନେ ତାର
ଦିନୁ ଦିନୁ ସୁଖ-ତରୁ,
କେ ଜାଣିଥିଲା ସେ ଦୁଃଖ-ଝଞ୍ଜାବାତେ
ଉପୁଡ଼ିଯିବ ମୂଳରୁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ

ଦିନେ ପୀତାମ୍ବର   ସାନ୍ଧ୍ୟକୃତ୍ୟ ସାରି
  ବସୁଥିଲେ ବସି ମାଳ,
ନିସ୍ତବ୍ଧବଶରୁ   ଏ ଭାବେ ତାହାଙ୍କୁ
  ଆକ୍ରମିଲା ଆସି କାଳ ।
ଶରୀର ଥରିଲା   ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେଲା
  ବଦନୁ ବହିଲା ଫାଳ,
ନମ୍ର ହୋଇ କ୍ରମେ   ଗ୍ରୀବାଦଣ୍ଡ ଯଥା
  ଅନିଳାଘାତେ ମୃଣାଳ ।
ପରିଜନେ ଯେତେ   ଉପଚାର କଲେ
  ହେଲା ସବୁ ଅକାରଣ,
ଶୃଙ୍ଖଳ ଫିଟିଲେ   ମତ୍ତ ମତଙ୍ଗଜ
  ମାନେ କି ଆଉ ବାରଣ ।
ଝୁରୁଁ ଝୁରୁଁ ଆହା   ଅଲକ୍ଷିତେ ଦେହ-
  ପିଞ୍ଜରୁ ଜୀବନ-ପକ୍ଷୀ,
ଉଡ଼ିଗଲା ମାୟା—   ଶିକୁଳି ଛିଣ୍ଡାଇ
  ଆଗତ ସ୍ଥାନକୁ ଲକ୍ଷି ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତନୁ   ଫିଙ୍ଗା ପଡ଼ିଯାଇ
  ଭଜିଲା ଧରଣୀ ତଳ,
ଶୋଷିନେଇ ଶଂସ   ଜାଲ-ଗତ ଫିଙ୍ଗି—
  ଦେଲା କି କଇଥ ଫଳ ।
ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟୁ   ସଘନେ ଉଠିଲା
  କରୁଣ ବିଳାପ ଧ୍ୱନି,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ଗଣ୍ଠିଛିଡ଼ା   ସେ ଧ୍ୱନି ଶୁଣିଲେ
  ତରଳିଯିବ ଅଶନି ।
ପତିହୀନା ହୋଇ   ସ୍ୱଗ ଶଶିପ୍ରଭା
  ଢଳିପଡ଼ିଲା ଉରସ୍ଥରେ,
ହା ହା ପ୍ରାଣନାଥ   ଛାଡ଼ି ଗଲ ମୋତେ
  ଭସାଇ ଶୋକ-ସାଗରେ ।

ଯଉତ କି ପ୍ରଭୁ   ଦାସୀ ପ୍ରତି ହେବା
  ଅଦୋଷେ ଏତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ,
ସ୍ୱଚ୍ଛୋଦ କରୁଣା—   ନିର୍ଝରୁ ଝରେ କି
  ନିରସ-ଅଚଳ ପୟ ।
ଅନ୍ତିମ ସମୟେ   ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ଭୁଲେ
  ଜପି ଜପି ଭୂମା ନାମ,
ପ୍ରାଣ ପରିହରି   ସେ ସୁକୃତି ଫଳେ
  ଲଭିବ କୈବଲ୍ୟ ଧାମ ।
ହୃଦୟ-ଉଦ୍ୟାନେ   ରୋପିଥିଲି ଏକ
  ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆଶା-ବଲ୍ଲରୀ,
କାଟିଦେଲ ଆହା   ସମୂଳେ ତାହାକୁ
  ଡାଳ ପଲ୍ଲବ ମଞ୍ଜରୀ ।
ଏତେ ଦୃଢ଼ ମନେ   ଥାଉଁ କାହିଁ କଲ
  ପ୍ରଣୟ-ଡୋରେ ବନ୍ଧନ,
ଦୁଇ ଦିନ ପାଇଁ   ସମର୍ପିଥିଲି ତ
  ଶ୍ରୀପଦେ ଜୀବନମନ ।
ବୃଥା ମଣୁଥିଲି   ପରେ ଆପଣାର
  ଉଲ୍ଲାସେ ଫୁଲର ଛାତ,
ଦିନ ବୋଲି ଯାକୁ   ସ୍ୱପ୍ନେ ଦେଖୁଥିଲି
  ସେ ସିନା ଉଆଁସ ରାତ ।
ଏହା ଜାଣିଥିଲେ   ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ମୁ
  ଆଶାର ପରିଚାରିକା,
ଦୂରୁ ଦେଖି ଯାକୁ   ମଣୁଥିଲି ଜଳ
  ସେ ସିନା ମୃଗତୃଷ୍ଣିକା ।
ଧୂଳିଖେଳେ ମାତି   ହୁଡ଼ିଗଲି ଆହା
  ମୂଳ ଦୀକ୍ଷାମନ୍ତ୍ର-ବୀଜ,
ବୃଥାରେ ସିନା ମୁଁ   ଆଚରୁଥିଲି
  ଏ ଲଭଶୂନ୍ୟ ବଣିଜ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜୀବିତ ଜୀବନେ ଦେଉଥାନ୍ତା ଯେତେକ
ଗଭୀରସ୍ୱ ପ୍ରାଣ ସଞ୍ଚାର,
ଅକାଳରେ ତେବେ ସମର୍ପି ଦିଅନ୍ତି
ମୁହିଁ ଏ ଜୀବନ ଭାର।
ମୁଁ ମଲେ ମୋ ପରି ତେବେ ପରିବାରୀ
ମିଳନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ସ୍ୱର୍ଗରେ,
ସିନ୍ଧୁ ଆଶା ସିନା ଲେଉଟନ୍ତି ସତତ
ସଜଳା ନବୀନବତରେ।
ହେ ମହାବ୍ଧି ପଣ୍ଡ ଦୀନ ଜନ ପ୍ରଭ
ଭଗାଇଁ ଏତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ,
ପୂର୍ବ ନାହିଁ ବଳ ତେବେ କପାଁ ପ୍ରଭୁ
ସୃଷ୍ଟିକୁ ନାଶେ ପ୍ରଳୟ।
ଅସି ନାହିଁ ଭକ୍ତ ଏ ସଂସାରେ ମୁହିଁ
ତବ ପଦେ ଦଶ ଅଛି,
ନିଜେ ଜନ୍ମଦାତା ହୋଇ ଦେବ କପାଁ
ବହିଲ ବଞ୍ଚ ଏଭଳି।
ଏହି ବିଧି ପର ସୃଜ ଦୟାନିଧି
ହୋଇଅଛ ଜଗତେ ବିଧି,
ପ୍ରଭାରଣା ପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନେ ଅର୍ପ କପାଁ
ଦଣ୍ଡ ହସ୍ତରେ ନିଧି।
ଛାର ଜାଣି ହୋଇ ତେମନ୍ତେ ବୁଝିବ
ଏ ଭୂମ୍ନ ଗୂଢ଼ ବପଟ,
ନିଜେ ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ଶେଷେ ପୁଣି
ଲଗାଅ ଭଗାରି ହଠ।
ଏତବ ତେବକ ସବୁ ସିନା ପ୍ରଭୁ
ଦୀନପ୍ରଣ ହୋଇ ବାମ,
ଶୀତବନ୍ଧୁ ଆଖ୍ୟା ବଦଳେ ବହିଲ
ଦୀନ-ପ୍ରପୀଡ଼କ ନାମ।
ପ୍ରାମି-ଶଶୀ ଦେଖି କୁମୁଦିନୀ ପ୍ରାୟ
ଯାସୁ ଥିଲି ସୁଖେ ଜାଗି,
ତେଜେ ବେଗେ ଆସ୍ଥା ଘାସିଲ ସେ ସୁଖେ
ଦୁର୍ବିଧି-ରାହୁ ତଣ୍ଡାଇ।

ଏହିପରି ବାନ୍ଧି ଲୋଟୁଥିଲ ବାଳା
ଯେସନେ ଲୋଟଣୀ ପାରି,
ପ୍ରସ୍ତବଣ ପ୍ରାୟ ଝରୁଥାଏ ନେତ୍ରୁ
ଅବିରଳ ଅଶ୍ରୁଧାରି।
ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ ତାର ହୃଦୟ-ସାଗରୁ
ଜଗିଲ ଶୋକ-ଲହରୀ,
ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଉଠି ବୁଡ଼ାଇଲ
ଚଣ୍ଡବେ ଚେତନା-ତରୀ।
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତନ୍ତୁ ଅବମିଲେ ଆସି
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଶୋକ ସଙ୍ଘାତ ,
ଏହିପରି ସିନା ଦୁର୍ବଳ ପୀଡ଼ନେ
ଦକ୍ଷ ପ୍ରବଳର ହାତ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପରଶେ ସତୀ-ଶିରୋମଣି
ପୋଡ଼ଶୀ ବଳକୁ ମଥା ,
ପ୍ରଭାତେ ମିହିର— କିରଣ ପରଶେ
ସରେ କୁମୁଦିନୀ ଯଥା।
ଭଞ୍ଜିଦେଲା ସ୍ତମ୍ଭ ଘଞ୍ଚେ ମୂର୍ଚ୍ଛାର
ମଧୁର ମାଦକ ନିଶା ,
ସ୍ତମ୍ଭ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଦେନି ମଧ୍ୟେ ସଦାବାଳେ
ଲଗିଛନ୍ତି ଭଗାରି ହିଂସା।
ମୂର୍ଚ୍ଛା ଭୁଲେ ଆସ୍ଥା ଦୁଃଖୀର ସହାୟ
ଏ ଅଛି ସଂସାରେ ଆଉ,
ତେଣୁଁ ପଡ଼ିଲୁ ସବୁ ଆଶେ ସ୍ତମ୍ଭ
ସାଧେ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଦାଉ।
ପ୍ରଭାବେଶୀ ଜନେ ତୋଳି ଧରି ବଳେ
ସଲିଳ ମୁଖେ ସେଚନ,
ଶୋକକ୍ଷୟ ପାଇଁ ପ୍ରବୋଧି କହିଲେ
ମଧୁରେ ଧୀରେ ଏସନ,—
"କପାଇଁ ମାଆ ଲୋ ଶୋକେ ଝୁରୁଅଛୁ
ଭସ୍ମେ ଶୋଳୁଁ ସନ୍ତାପ,
ନିବୋଧ ନେଗୀର ଅନ୍ତର୍ଦାହ ସିନା
ବଢ଼ାଏ ଅନଳତାପ।

ଯେତେକ ସୁଖର ତେତେକ ବଢ଼ିବ
ଶୋଚନା, କଳହ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ,
ମୂର୍ଚ୍ଛାବେଗରେ ଅବା ବିନାଶିବ ତାହାଁ
ପ୍ରଗାଢ଼ ଅମଳ ଚନ୍ଦ୍ର ।
ଅନିତ୍ୟ ସଂସାରେ ସକଳ ଅନିତ୍ୟ
ଯଥା ବିଜୁଳି ଆଲୋକ,
ଏହା ଜାଣି ଶୁଣି କିପାଇଁ ହୃଦୟେ
ପୋଷୁଅଛ ବୃଥା ଶୋକ ।
ଜନ୍ମିଲେ ମରଣ ନିଶ୍ଚୟ ଘଟିବ
ଏ ଅଟେ ଶାଶ୍ୱତ ପ୍ରଥା,
ଜଗତେ କାହାରି ଶକ୍ତିରେ ସେ ବିଧି
ହେବାର ନୋହେ ଅନ୍ୟଥା ।
ଆଜି ସେ ବୀରେନ୍ଦ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତାପରେ
ଚେଲମଲପାରେ ସ୍ଥିତ,
ନିୟତ ଶାସନେ ହେଉଅଛି ସେ ତାଇ
ଶମନପୁରେ ଅତିଥି ।
ଯେଠାରେ ସଂଯୋଗ ସେଠାରେ ଅଲକ୍ଷ୍ୟେ
ବିଯୋଗ ଅଛି ଅବଶ୍ୟ,
ପାନ୍ଥ ପାନ୍ଥଶାଳ ସମାନ ପିତା ଏ
ମାୟା ସଂସାର ରହସ୍ୟ ।
ଶରୀରୀଙ୍କ ଦେହ ବୁହନ୍ତି ଭବେ
[illegible] ନୁହଇ ଥିର,
ଯଥାକାଳେ ଲୀନ ହୋଇଯିବ ପଞ୍ଚ—
ଭୂତେ ଭୌତିକ ଶରୀର ।
ଯେତେକାଳେ ପ୍ରାଣୀଏ ବିଶ୍ୱାତ୍ମା ସମୀପୁଁ
ଆସିଲେ ଏହି ସଂସାରେ,
ସଂସାରେ ଜନ୍ମେଁ ସେ ଆସିଲେ ସେ କାଳେ
ଶମନର ଅଧିକାରେ ।
ଭବ-ପାରାବାରେ ମାୟା-ଭଉଁରୀରେ
ଘୂରି ଘୂରି ତେତେ ଦିନ,
କର୍ମ ଅନୁସାରେ ଫଳ ଭୁଞ୍ଜି ଶେଷେ
କାଳଗର୍ଭେ ହେବେ ଲୀନ ।

ଯକ୍ଷପତି ସମ ସଙ୍ଗତିସମ୍ପନ୍ନ
ରହେ ଯା ଅଙ୍ଗ ଭୂଷିତ,
ସମସ୍ତ ଗତରେ ହେବ ସେହି ଦିନେ
କାଳକୁଣ୍ଡେ ଉପନୀତ ।
ଭିକ୍ଷାଥୁଳି କାନ୍ଧେ ଘେନି ଯେ ଭିକ୍ଷାରୀ
ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ବୁଲେ ଯାଇ,
କାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଜୀବନ ତାହାର
ଘେନିଯିବ ପ୍ରେତସାଇଁ ।
ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର ଦାନେ ସତ୍କାରେ ଅତିଥି
ନିତି ନିତି ଯେଉଁ କୃତୀ,
ତା ପୁଣ୍ୟ ଶରୀର ହେବ ଦିନେ ଆହା
ଚିତା-କୁଣ୍ଡେ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ।
ଦୁଷ୍ଟ ତସ୍କର କାଳଦଣ୍ଡ ସଦା
ସମସ୍ତଙ୍କ ଶିରୋପରେ,
ଭବିତବ୍ୟ ଫଳ ନୋହିବ ଅନ୍ୟଥା
କଦାଚ ତାହା ବଳରେ ।
ବ୍ୟର୍ଥ ବେଦନାରେ ଘାରିହେଉ କିପାଁ
ନ ବୁଝି ସଂସାର ଗତି,
ବସୁରେ ଦେଖ ତୁ ପିତାମାତା ତବ
କାହିଁ ଛନ୍ତି ଗୁଣବନ୍ତ ?
ତାହାଁ ଗଲେ ଆହା ଉତ୍କଳ-ଗୌରବ
କେଶରୀ ବଂଶ-କେଶରୀ,
ଯଯାତି, ଲଲାଟ, ମରକତ ଆଦି
ମାତୃଅଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ କରି ।
ପତନ ଜାହ୍ନବୀ— ବଂଶ-ଅବତଂସ
ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର ମହୀପାଳ,
ଗଙ୍ଗା ଗୋଦାବରୀ ମଧ୍ୟେ ଉଡୁଥିଲା
ଯାହାଙ୍କ ଜୟ-ଚକ୍ର ।
ନରେନ୍ଦ୍ର-ବାଞ୍ଛିତ ଗୁଣେ ବିଭୂଷିତ
ନୃପତି ଅନଙ୍ଗଭୀମ,
ନୀଳାଚଳ ଧାମେ ରଚିତ ଯାହାଙ୍କ
କୀର୍ତ୍ତିରାଜି ଅପ୍ରତିମ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶତ୍ରୁଦର୍ପହାରୀ ବୀରେନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ —
ମୁକୁଟ-ଭୂଷଣ-ହୀର
ନରସିଂହ ଦେବ, ତୋଳାଇଲେ ଯେହୁ
କୋଣାର୍କେ ଅର୍କମନ୍ଦିର ।
ଯହିଁରେ ଉତ୍କଳ— ଶିଳ୍ପୀ ଦେଖାଇଲେ
ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟା ଶ୍ରେଷ୍ଠସୀମା,
ପ୍ରସ୍ତରକେ ଜଣା ଥିଲା ତ ତାହିଁରେ
ଉତ୍କଳମାତା-ମହିମା ।
ଲୁପିଯାଇଅଛି କାଳସ୍ରୋତେ ବହୁ—
କିନ୍ତୁ ସେ ମନ୍ଦିର ସତ୍ତା,
ଭଗ୍ନ ମୁଖଶାଳା ଦେଖାଉଛି ଏବେ
ପାନ୍ଥେ ଭବ-ନଶ୍ୱରତା ।
ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମର ପ୍ରଭାବବୃଦ୍ଧିଦାତା
ପ୍ରତାପୀ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର,
ବୈଷ୍ଣବୀ ଭକ୍ତିରେ ସମ ଏତା ଯାଙ୍କୁ
ପରମ ବୈଷ୍ଣବ ରୁଦ୍ର ।
ଯାହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ବୈତରଣୀ ବକ୍ଷେ
ମନ୍ଦିର ହେଲା ପ୍ରସ୍ତୁତ,
ଯେ ମନ୍ଦିରେ ମୃଦେ ବସନ୍ତ ଅଦ୍ୟାପି
ବସ୍ତ୍ରହରୂପୀ ଅଚ୍ୟୁତ ।
ଶ୍ରୀମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡର
ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ସମ୍ରାଟ,
ବଙ୍ଗେ ଯାହାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କୀର୍ତ୍ତି
ତସ୍ୱିକେ ତ୍ରିବେଣୀ ଘାଟ ।
ଏହିପରି କେତେ ମହାତ୍ମାଏ ଗଲେ
କାଳ ତରଙ୍ଗରେ ମିଶି,
ଗତଜୀବ ଲାଗି ବୃଥା କପାଁ ସତ
ଶୋକ କର ଦିବାନିଶି ।

ସ୍ରୋତେ ଦୂର ଶକ୍ତି ତାଷ୍ଟୁ ଭାସି ଆସି
ମିଶିଯାଏ ଅକସ୍ମାତ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ଅଲଗା ତାହାକୁ
କରିଦିଏ ପୁଣି ବାତ ।
ଏହିପରି ସିନା ଭବାର୍ଣ୍ଣବେ ସବ—
ପରିଜନ ସମାଗମ,
ଅହୋ କି ଅଦ୍ଭୁତ ଏହା ଜାଣି ପ୍ରାଣି—
ତୁଟୁ ନ ଛୁଟଇ ଭ୍ରମ ।
ଜନନୀ ପିଅର ପତିପୁତ୍ର ପୁଣି
ଆଉ ଯେତେ ପରିବାର,
ମନେ ବିଚାରିଣ ଦେଖ ସୁଲୋଚନେ
ନୁହନ୍ତ କେହି ତାହାର ।
କ୍ଷଣିକ ସଂଯୋଗ ସଦା ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା
ତାହାକୁ ନାହିଁ ଅଜଣା,
ତଥାପି ମାନବେ ସଂସାର କୁହୁକେ
ପଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି ବଣା ।
କେ ତାହାର ପତି କେ ତାହାର ତନୟା
କେ ପୁଣି ତାହା ତନୟ,
ପଥିକ ପରାୟେ ଭବପାନ୍ଥଧାମେ
ପରେ ପରେ ପରିଚୟ ।
ଆପଣା ଶରୀର ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ
ନାହିଁ ଶକ୍ତି ଆପଣାର,
ପର ଲାଗି ତେବେ ଶିରେ ବହୁ କପାଁ
ବ୍ୟର୍ଥ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଭାର ।
ଶୋକ ପରିହରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବି
ସୁନିଶ୍ଚଳ କର ମନ,
ବୃଥା ଶୋକେ ଆଉ ଗତ ଆତ୍ମା ତାହିଁ
ବାହୁଡ଼ ଆସିବ ସତ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ଏହିପରି ଯେତେ ରୂପେ ପ୍ରବୋଧିଲେ
ଜ୍ଞାତିପ୍ରତିବେଶିଗଣ,
କିନ୍ତୁ ସେ ସକଳ ପ୍ରୟାସ ତାଙ୍କର
ହେଲା ମାତ୍ର ଅକାରଣ।
ଜ୍ଞାନ-ଅସ୍ତ୍ରେ ବାଳା ଭବ-ବନ୍ଧନକୁ
ହେଲେ ପକାଇଲା କାଟି,
ପୂର୍ବେ ସୁନା ବୋଲି ମଣୁଥିଲା ଯାକୁ
ଏବେ ସେ ଦିଶିଲା ମାଟି।
ଯେ ରୂପରେ ଥିଲେ ନ ଦେଖିଲେ ମଣେ
ଦଶଦିଗ ଅନ୍ଧକାର,
ଅଲକ୍ଷ୍ୟେ ତାଠାରୁ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ମମତା
କରିନେଲା ପ୍ରତ୍ୟାହାର।
ସୁମତି-ମୁକୁରେ ଦେଖିଣ ସମ୍ମୁଖେ
ନଶ୍ୱରତା ପ୍ରତିଛାୟା,
ତ୍ରୁଟିଗତେ ବାଳା ଖୋଲିଲା ଏସନ
ଉପେକ୍ଷି ସକଳ ମାୟା।
ବୃଥା ସିନା ମୁହିଁ ଶୋକେ ଝୁରି ଝୁରି
ବଢାଉଛି ମୋହଜ୍ୱର,
ଶୋକ-ସ୍ରୋତ ଅଶ୍ରେ ଯେ ତାହିଁ ଭରିଛି
ଭବ-ମହାଅକୂପାର।
କର୍ମମୟ ଭବ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ସିନା
ନିଖିଳ ପ୍ରାଣିକୁଳର,
ଚିର ବିଶ୍ରାମର ଆଶ୍ରମ ବୋଲିଣ
ମଣେ ତାକୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ନର।
ସନ୍ତାପିତ ପ୍ରାଣ ଭବ ଝଞ୍ଜତଲେ
ହେବାର ନୁହେଁ ଶୀତଳ,
ଶମଇ ସିନା ତା ନିତ୍ୟାଧାମଧର୍ମ—
ଶାଶ୍ୱତ ବାରି କେବଳ।
ନିରଙ୍କୁଶ ଆଶା— ପିପାସା ତ କେବେ
ନୁହଇ ମନୁ ନିବାରି,
ଯେତେ ନିବାରିଲେ ପଛୁ ଧରି ମାୟା
ଅଲକ୍ଷ୍ୟେ ନିଏ ଓଟାରି।
ଇହପରକାଳେ ପତିପଦସେବା
ନାରୀର ପରମ ଧର୍ମ,
ପତିହୀନା ହୋଇ ବୃଥା ପ୍ରାଣ ଧରି
ଅରଜିବ କେଉଁ କର୍ମ।
ପତି ମୋର ପ୍ରାଣ ପତି ମୋର ଧ୍ୟାନ
ପତି ମୋ ଜ୍ଞାନ ମୂରତି,
ପତି ଇହକାଳ ପତି ପରକାଳ
ପତି ମୋ ପରମ ଗତି।
ପତିସେବା ପାଇଁ ଯିବି ପରଲୋକେ
ତାଙ୍କ ପଦ ଅନୁସରି,
ଘଟିଲା ତାହାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟେ ଯେଉଁ ଦଶା
ସେ ଦଶା ଧ୍ରୁବ ମୋହରି।
ଅସାର ସଂସାର ସୁଖ ପ୍ରତି ଥିଲେ
ନାହିଁ ଆଉ ମୋର ମାୟା,
ସୁଖ ବୋଲି ଯାକୁ ବୋଲନ୍ତି ସେ ସିନା
ଦୁଃଖର ଦାରୁଣ ଛାୟା।
ଦମ୍ପିତ ହୃଦୟ ପ୍ରାଣରଙ୍କ ହେବ
ସେ ସୁଖରେ କେଉଁ ଫଳ,
ଘନଧାରାପାୟୀ ଚାତକୀ କେବେ
ଲୋଡେ ତ ପଲ୍ୱଳ ଜଳ।
ଆଜି ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଖେଳୁଥିଲା ମୋର
ପୁରେ ଆନନ୍ଦ-କଲ୍ଲୋଳ,
ଦିନାନ୍ତେ ସେ ପୁରୁ ଉଠୁଅଛି ଆହା
ଶୋକର କରୁଣ ରୋଳ।
ଏହିପରି ଦରଧ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ସୁଖେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମଣ୍ଡଳ,
ସୁଧା ବୋଲି ତାକୁ ଭ୍ରମେ ମଣେ ନର
କିନ୍ତୁ ସେ ତୀବ୍ର ଗରଳ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଞ୍ଚବୃକ୍ଷୀମାନ ଏ ବନ୍ଧ ଭୂବନ
ଜେବଳ ମିଥ୍ୟା କଳ୍ପନା,
ନାସ୍ତିତ୍ୱେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଆରୋପଣ ସିନା
ମାୟାର ଶାଣ୍ଡ ଛଳନା ।

ଆକାଶର ବର୍ଣ୍ଣ ନ ଥିଲେହେଁ ତାହା
ଦିଶେ ଯଥା ଗାଢ଼ ନୀଳ,
ସେରୂପେ ଅରୂପ ହୋଇ ରୂପବନ୍ତ
ଦିଶେ ଏ ଭୁବ ଅଖିଳ ।

ଅନିତ୍ୟ ସଂସାରେ ନିତ୍ୟସୁଖ ଯେଣୁ
କରୁଥାନ୍ତି ଅନ୍ୱେଷଣ,
ଜଳଭ୍ରମେ ସିନା କରନ୍ତି ସେ ମୂଢ଼
ମୃଗତୃଷ୍ଣରେ ସନ୍ତରଣ ।

ନାହିଁ ଯେ ସ୍ଥାନରେ କ୍ଲେଶ, ହିଂସା, ବ୍ୟାଧି,
ଜରା, ମୃତ୍ୟୁ, ଶୋକ, ଭୟ,
ମାନବାତ୍ମା ତହିଁ ଭଜଇ ବିଲୟ
ସେହି ସ୍ଥାନ ସୁଖମୟ ।

ବୁହୁଁ ବୁହୁଁ ଆସି ଶେଷ ହୋଇଗଲା
ଯାମିନୀ ପ୍ରଥମ ଯାମ
ଦିବସ ଚହଳ ଜନ-କୋଳାହଳ
ଲଭୁଛି କ୍ରମେ ବିରାମ ।

ଶୁଭିଲା ଚୌଦିଗ୍ର ନିଶି-ଯାମଘୋଷୀ
ଫେରୁଙ୍କ ଭୈରବ ରବ,
ଲୁହାଟିଲେ କବା ରଜନୀ-ରାଣୀଙ୍କ
ପ୍ରତିହାରିବର୍ଗ ସବ ।

ତରୁଶାଖେ ବସି କେଣା ହାଣ୍ଡ ହାଣ୍ଡ
ରଟିଲେ ଉଚେ କୌଶିକେ,
ଯାମିନୀ-ଦ୍ୱିପ୍ରହରୀ ପରି ହୁଙ୍କୁହୁଙ୍କୁ
ନିଃସ୍ୱନେ ସ୍ୱନଲେ ଦିକେ ।

ସଧୀରେ ଶୀତଳ ସମୀର ସଞ୍ଚରେ
ପୁଷ୍ପ ପରିମଳ ହରି,
ଏହିରୂପେ ଦକେ ହରଇ ସିନା
ହୃଦୟ ଶାନ୍ତି ମନସ୍ୱୀ ।

ବୃହଦ୍ବୀପ ପ୍ରାନ୍ତେ ଜଳୁଛନ୍ତି ନଭେ
ତରଳତାରକାବଳୀ,
ଚୋଟି ନେତ୍ର ଫେରି ଦେଖୁଛନ୍ତି ପରା
ଅମରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଦେଖୁର ।

କେତେ ବୁଡ଼ୁଛନ୍ତି କେତେ ଉଠୁଛନ୍ତି
ଉଭନ୍ତି କେତେ ବିଲୟ,
ଜବ ହୃଦୟରେ ଉଗିଥାଏ ଯଥା
ଭାବରାଶି ଅଲ୍ପଜୟ ।

ନୀରବତା ଭୁକି ସ୍ୱଙ୍ଗେ ସାଇଁ ସାଇଁ
ଗମ୍ଭୀରେ ଡାକେ ଆକାଶ,
ପଞ୍ଚ-ବିରହିଣୀ କମଳିନୀ ଅବା,
ଛାଡ଼େ ଶୋକ ଗରଶ୍ୱାସ ।

ଗଭୀର ଅନ୍ଧାର ଗର୍ଭେ ବୁଡ଼ିଗଲା
ଜଳ ସ୍ଥଳ ମହୀରୁହ,
ଥାଉ ଆନ ସେନ୍ତ ନବନ୍ତି ଭାମସେ
ନ ଦିଶେ ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ।

ଶସ୍ୟ-ସୁଶ୍ୟାମଳା ଧରଣୀ-ରାଣୀଙ୍କ
ଦିବାକର ଅଦର୍ଶନେ,
ଢାଙ୍କିଛନ୍ତି ଦେହ ଶୋକଚିହ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜୀ
ମଳିନ କୃଷ୍ଣ ବସନେ ।

ଉଲ୍କାମୁଖୀ ଶିବା ନଦୀକୂଳେ, ବନେ,
ପ୍ରାନ୍ତରେ ଜାଳିଲେ ନିଆଁ,
ଯା ଦେଖି ଡାଆଣୀ ଆଲୁଅ ଭ୍ରମରେ
ଡରେ ଥରେ ପାନ୍ଥହିଆ ।

ଖଦ୍ୟୋତପଟଳୀ ଅଙ୍କିଯାଉଛନ୍ତି
ଗଗନେ ଆଲୋକ ରେଖା,
ଘୋର ନିରାଶାରେ ଭଙ୍ଗୁରାଶା ଯଥା
ଦିଏ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଦେଖା ।

ଆସ୍ତ ଅନୁକୂଳା ରଜନୀକୁ ଜାଣି
କବା ସେ ହରଷଭରେ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କାଳରେ ଲେଖନ୍ତି ତା ହୃଦ୍
ନକ୍ଷେତ୍ରରୂପୀ ଡାକତରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯୁଦ୍ଧସ୍ଥାନ ପରି   ବୁଲୁଥିଲେ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ
ସ୍ୱଜାତିର ଜୀବଗଣ,
ପ୍ରବଳ ଜନ୍ତୁଏ   ଦୁର୍ବଳେ ଅନ୍ୱେଷି
କଲେ ବ୍ୟଗ୍ରେ ଆକ୍ରମଣ ।
ଦଣ୍ଡରେ ଗଣ୍ଡରେ   ଆକ୍ରାନ୍ତ ଜୀବର
ଶୁଭେ କରୁଣ ଚିତ୍କାର
ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳ   ଘୋର ସଂଘର୍ଷଣେ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିନା ଏ ସଂସାର ।
ଏ କାଳେ ଜଣିଏ   ଆଚ୍ଛାଦିଣ ଶବେ
ଶୁଆଇ କୁଣପ ରଥେ,
କାନ୍ଧେ ଘେନ ତାହା   ହରିଧ୍ୱନି କରି
ଗମିଲେ ଶ୍ମଶାନ ପଥେ ।
ଡିହୁଡ଼ି ହସ୍ତରେ   ଚାଲିଲେ ଭଣ୍ଡାରୀ
ଆଗେ ଆଗେ ବେନି ପାଶେ,
ଅପର ଜଣଏ   ଚାଲୁଥନ୍ତି ପଛେ
କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ୱାସେ ।
କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ   ଶବବାହୀ ଜନେ
ଶ୍ମଶାନେ ଶବଶିବିକା,
ଓହ୍ଲାଇ ଥୋଇଲେ   ମହାଶୋକେ ନେତ୍ର
ବର୍ଷି ଅଶ୍ରୁକଣିକା ।
କୁଇଗାଡ଼ ଖୋଳି   ଚନ୍ଦନାଦି ପଞ୍ଚ
କାଷ୍ଠେ ସଜାଇଲେ ଚିତା,
ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଶବକୁ   ପିନ୍ଧାଇଲେ ଆଣି
ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ପଇତା ।
ବର ପ୍ରାୟେ ତାହା   ଶରୀରେ ଚନ୍ଦନ
ବୋଳିଦେଲେ ବହୁଳରେ,
ଶୁକ୍ଳ ଉତ୍ତରୀୟ   ଶୁକ୍ଳ ପୁଷ୍ପହାର
ଲମ୍ବାଇଲେ ଗଳେ ଖରେ ।
ଝଟକେ ଉଠିଲା   ଗତାସୁ ଶରୀର
ଜୀବିତ ଜନ ପ୍ରକାର,
ଛିଣ୍ଡିଯାଇଅଛି   ଖାଲି ସିନା ଏତା
ତନ୍ତ୍ରୀ-ବୀଣାବାଦ୍ୟ-ତାର ।

ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ   କରାଇଣ ଶବେ
ଥୋଇଲେ ଚିତା ଉପରେ,
ଚଢ଼ ଚଢ଼ ଶବ୍ଦ   ସୃଜି ହୁତାଶନ
ଉଠିଲା ଜଳି ପ୍ରଖରେ ।
ଏସନ ସମୟେ   ସତୀ ଶଶିପ୍ରଭା
ହେବାପାଇଁ ସହମୃତା,
ଦ୍ରୁତ ପଦକ୍ଷେପେ   ଶ୍ମଶାନାଭିମୁଖେ
ହେଲେ ପ୍ରସ୍ଥିତ ବହ୍ନିସ୍ପୃହା ।
ଅନ୍ଧକାର ଭେଦି   ଚାଲିଅଛି ବାଳା
ସାଧ୍ୱସଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ତରେ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଠୁଛି   ଗନ୍ତବ୍ୟ ସରଣୀ
ରୂପ ପ୍ରଭାଚ୍ଛଟାରେ ।
ଖେଳିଯାଉଛି କି   ତଡ଼ିତ୍-ଶୋଭାସ୍ୱିନୀ
ଘନଘୋରେ ଘନଦାସ୍ୟ,
ଅବା ବାରିନିଧି   ନୀରୋରସେ ବର୍ତ୍ତେ
ବାଡ଼ବ ଅନଳଧାରି ।
ପଞ୍ଚ ସହଚରୀ   ହେବେ ଶଶିପ୍ରଭା
ଶୁଣି ଏହା ଜାଗରିତେ,
ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଦୃଶ୍ୟ   ଦର୍ଶନ ଆଶୟେ
ଧାଇଁଲେ ଶ୍ମଶାନାନ୍ତରେ ।
ଉଲ୍ଲଣ୍ଠିତ ହୃଦେ   ଧାଇଁଛନ୍ତି ସର୍ବେ
ବାଳବୃଦ୍ଧ ଯୁବାନାରୀ,
ଅନ୍ଧକାରେ ପଥ   ଚାଲିବାକୁ ଆଜି
ନ ହୁଏ ଭୟ କାହାରି ।
ବହୁ ବହୁ ଯାନ୍ତି   ବାସ୍ପାକୁଳ କଣ୍ଠେ
ଆହା ମାତଃ ଶଶିପ୍ରଭେ,
ସତେ ପଞ୍ଚ ସଙ୍ଗେ   ଚାଲିଯିବ କି ମା
ଛାଡ଼ି ଏ ପଡ଼ୋଶୀସର୍ବେ ।
ଗ୍ରାମଲକ୍ଷ୍ମୀ ତୁମ୍ଭେ   ଥିଲ ଏ ଗ୍ରାମର
ଛାଡ଼ିଯିବ ଯେବେ ମାତଃ,
ଖୋଜି ଖୋଜି କିଏ   ଭୁଞ୍ଜାଇବ ଅନ୍ନ
ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ଅନାଥ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏ ଗ୍ରାମ ଗୋଷ୍ଠରେ   କିଏ ନୁହେଁ ମା ଗୋ
ତୁମ୍ଭ ଗୁଣ-ଧନେ ଋଣୀ,
ଓ ବହ୍ନିରୂ ଦେବ !   ହାଣି ହୁଏ ହୃଦ
ତୁମ୍ଭ ମହାଯାତ୍ରା ଶୁଣି ।
ଏସନ ପ୍ରଳପି   ଧାଇଁ ଛନ୍ତି ସର୍ବେ
ନିର୍ଭୟେ ଶ୍ମଶାନ ଆଡ଼େ,
ଜହ୍ନୁସୁତା ଯା ହୃଦ   ଅଧିକାର କରେ
ଭସ୍ମ ତାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼େ ।
କ୍ଷଣକ୍ଷଣ ପରେ   ଶ୍ମଶାନେ ପ୍ରବେଶି
ଶଶିପ୍ରଭା ସୁଲକ୍ଷଣା,
ଦାନଯୋଗ୍ୟ ଦୀନ   ଦ୍ୱିଜେ ଦାନ କଲା
ଦେହରୁ ଫେଡ଼ି ଗହଣା ।
ସ୍ୱଚ୍ଛ ପୟସ୍ୱିନୀ   ସାଂକନ୍ଦୀ ସଲିଳେ
ଅବଗାହି ଆର୍ଦ୍ର ବାସେ,
ଭକ୍ତି ହୋଇ ଯୁକ୍ତ-   କରେ ସ୍ତବ କଲା
ଅଗ୍ନିଦେବେ ଚିତା ପାଶେ ।
"ନମୋ ବାୟୁସଖା   ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତେଜସ୍ୱୀ
ନମସ୍ତେ ଛାଗବାହନ,
ନମୋ ସର୍ବଭକ୍ଷ   ନମୋ ଧୂମଧ୍ୱଜ
ନମ ସ୍ୱାହା-ପ୍ରାଣଧନ ।
ତମୋଗୁଣଧାରୀ   ଅଟ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ
ସର୍ବଦେବତାଙ୍କ ମୁଖ,
ତବ ମୁଖେ ହବି   ଦେଲେ ଦେବତାଏ
ଲଭନ୍ତି ପରମ ସୁଖ ।
ସକଳ ପଦାର୍ଥେ   ବିଦ୍ୟମାନ ତୁମ୍ଭେ
କି ସ୍ଥାବର କି ଜଙ୍ଗମ,
ତବ ସ୍ପର୍ଶେ ପୂତ   ହୁଅନ୍ତି ସକଳେ
ଶକ୍ତି ତବ ଅନୁପମ ।
ଏତିକି ମାଗୁଣି   ଶ୍ରୀପଦେ ଦାସୀର
ପ୍ରକାଶି ସୁ-ଅନୁଗ୍ରହ,
ପବିତ୍ର କର ମୋ   ଆତ୍ମାକୁ ପାବକ,
ମୋ ପତିର ଆତ୍ମା ସହ ।

ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଶ୍ରୀପଦେ   ମିଶିଯାଉଁ ଆମ୍ଭ
ଦମ୍ପତି ଆତ୍ମାଯୁଗଳ,
ମିଶିଯାଏ ଯଥା   ତୁମ୍ଭ ବହ୍ନିରୂପେ
ଅପର ପ୍ରଭା ସକଳ ।"
ଏହିରୂପେ ବାଳା   ସ୍ତବି ବୈଶ୍ୱାନରେ
ଗୁହିଁ ସମବେତ ଜନେ
ନମସ୍କାର କରି   ଭାଷିଲା ଏସନ
ବାଷ୍ପମିଶା ବଚନେ,—
"ରଖିଥିବ ମନେ   ଦୁଃଖିନୀକୁ ସର୍ବେ
ମାଗୁଛି ଚିର ମେଲାଣି,
ଦୋଷ ଥିଲେ କ୍ଷମା   ଆଚରିବ ଚିତ୍ତେ
କ୍ଷମାପାତ୍ରୀ ମୋତେ ଜାଣି ।
ଲଗିଲି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ   ଅନନ୍ତ ମୋହର
ନୟନାନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧନ,
ମୋ ପ୍ରତି ଯେ ସ୍ନେହ ଥିଲା ସେହି ସ୍ନେହେ
କରିବ ତାକୁ ପାଳନ ।"
ଶୁଣିଣ ଅନନ୍ତ   ମାତାଙ୍କର ଏହି
ସସ୍ନେହ କରୁଣାବାଣୀ;
ଅସହ୍ୟ ଖେଦରେ   ବହାଇଲା ନେତ୍ରୁ
ଦ୍ୱିଗୁଣ ଶୋକଜ ପାଣି ।
ଅବସ୍ଥିତ ମାତୃ—   ସ୍ନେହ ଗତ ସ୍ମୃତି
ଛିଣ୍ଡାଇଣ ଧୈର୍ଯ୍ୟଛନ୍ଦି,
ପ୍ରବଳ ବେଗରେ   ହୃଦ-ସମ୍ବେଦରେ
ପଡ଼ାଇଲା ତାର ମନ୍ଥି ।
ଚିହ୍ନିବାକୁ କଷ୍ଟ   ଉଚ୍ଛୁଳିଲା ଅନନ୍ତ
ମାତ୍ର ନ ପାରିଲା କହି,
ସହସ୍ର ଫଣାରେ   ମର୍ମସ୍ଥଳେ ତାର
ଦଂଶିଲକ ଶୋକ-ଅହି ।
ବିବର୍ଣ୍ଣ ବଦନ   ଛଳେ ଖେଳେ ତାର
ପଡ଼ିଲା ବିଷାଦ ରେଖା,
ଦୈନ୍ୟ-ପିଶାଚ   ନୀରବ ଲୁହାଟି
କରିଦେଲା ତାକୁ ଦେଖା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏଣେ ଶଶିପ୍ରଭା ସଖୀ-ଶିର-ରତ୍ନ
କରି ଚିତା ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ,
ସଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପ ଅଞ୍ଜଳି ଅଞ୍ଜଳି
ଅନଳେ ଦେଲା ଅର୍ପିଣ।
ନମସ୍କାର କରି ନାରାୟଣ ନାମ
ଉଚ୍ଚାରିଣ ବାରମ୍ବାର,
ଚିତା ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ସ୍ୱାମି-ପଦପ୍ରାନ୍ତେ
ବସିଲା ରମଣୀସାର।
ସମବେତ ଜନେ ଉଚ୍ଚେ ଉଚ୍ଚାରିଲେ
ହରିବୋଲ ହୁଳହୁଳି,
ଦିଗ ବିଦିଗରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ତାର
ଉଠିଲା ଘନେ ଉଛୁଳି!
ଢାଳିଦେଲେ ଘଡ଼ା ଘଡ଼ା ଗବ୍ୟଘୃତ
ଚିତାକୁଣ୍ଡେ ପରିଜନେ,
ପ୍ରଜ୍ୱଳି ଉଠିଲା ପ୍ରଖରେ ଅନଳ
ଗରଜି ଘୋର ଗର୍ଜନେ।
ଅନଳ ପରଶେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଠିଲା
ସେ ଯେନ ଦମ୍ପତି ତନୁ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଞ୍ଚରେ ବସିଛନ୍ତି କିବା
ରତି ସଙ୍ଗେ ଫୁଲଧନୁ!
ଅବା ବସିଛନ୍ତି ହେମ-ବେଦିକାରେ
ବରକନ୍ୟା ଦୁଇ ଜଣ,
ହୋଇ ଅଙ୍ଗ ଅଗ୍ନି— ଶିଖା ଯେମନ୍ତର
ମୁକୁଟ ଶିରୋଭୂଷଣ।
ଶବାଗ୍ନି ବନ୍ଦନ ମନ୍ଦ ହେଲା ଚହୁଁ
ହରିବୋଲ ହୁଳହୁଳି,
ଛାୟାମଣ୍ଡପ ସେ ଚିତା ପରେ ଯେଉଁ
ବୃକ୍ଷେ ପଡ଼ିଥିଲେ ଝୁଲି!
ଝୁମୁର ଗୁଗ୍ଗୁଳ ଚିତାକୁଣ୍ଡେ ଯାହା
ହେଲା ସପୁଷ୍ପ ଅର୍ପିତ,
ବରକନ୍ୟା ଶିରେ ଦୂର୍ବାକ୍ଷତ ଅବା
ନିକ୍ଷେପନ୍ତି ପୁରୋହିତ।

ସ୍ୱଭାବେ ଅନଳ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ମୂର୍ତ୍ତି
ପାଇଣ ଘୃତ ଅଶନ,
ଆଘାତିତ ସର୍ପ ପ୍ରାୟେ ଗର୍ଜିଉଠି
ହେଲା ବେଗେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଫଣ।
ମନ୍ଦାର-ସିନ୍ଦୂର— ବର୍ଣ୍ଣକ ଜିହ୍ୱା
ଲହଲହି ଚିତାନଳ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଭସ୍ମସାତ କଲା
ସେ ଜାୟାପତି ଯୁଗଳ।
ଘଟିବ ପୂର୍ବରେ ବପୁଷ୍ମନ୍ତ ଯେହ୍ନ
ଥିଲା ବା ଜାଣି ହୁଏ ସେ,
ପରିଣତ ହେବ ଏତେ ବେଗେ ସେହ୍ନ
ମୁଠାଏ ପାଉଁଶେ ଶେଷେ।
କାହିଁ ଶଶିପ୍ରଭା କାହିଁ ପୀତାମ୍ବର
କାହିଁ ଦେହ କେଣେ ନାହିଁ,
କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ପ୍ରାୟ
ଗଲେ ସେ କାହିଁ ମିଳାଇ।
ଦେଖଣାହାରିଏ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ
ବାହୁଡ଼ିଲେ ଗୃହମୁଖେ।
ଯାତ୍ରା ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଯାତ୍ରାଳି ଯଥା
ବାହୁଡ଼ନ୍ତି ମନୋଦୁଃଖେ।
ଭୁଲିଛନ୍ତି ସର୍ବେ କହି କହି କଥା
ହୃଦୟରେ ବହି ବ୍ୟଥା,
ସଖି, ସତୀପତି କଥା ଛାଡ଼ି ନାହିଁ
କାହା ମୁଖେ ଆନ କଥା।
କେହି କହେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ସେ ଦମ୍ପତି
ନରକୁଳ-ଅଳଙ୍କାର,
ତାଙ୍କ ପରି ଆଉ ଆଦର୍ଶିକ ମୃତ୍ୟୁ
ଘଟିବ ଭାଗ୍ୟେ କାହାର।
କେହି କହେ ଶାପ— ଭ୍ରଷ୍ଟ ଦେବତା ସେ
ଜନ୍ମିଥିଲେ ମହୀଦେଶେ,
ଦେହ ଛାଡ଼ି ସ୍ୱର୍ଗେ ଚାଲିଗଲେ ଯେହ୍ନ
ଅଭିଶାପ ଭୋଗ ଶେଷେ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସେହି ଅଟା ତଟେ ଶ୍ରୀ ଦେବଙ୍କ ଧର୍ମ,
   ନବ୍ୟପଦେ ଥିଲା ଗ୍ରାମ,
ଯେବେ ବିନ ଯାଏଁ ଜୀଇଥିବା ସବେ
   ଘୋଷୁଥିବା ତାଙ୍କ ନାମ।
ସେହି ତଟେ ତାଙ୍କ ସଦ୍‌ଗୁଣ ସୁମରି
   ଦୁଃଖେ ଫାଟିଯାଏ ଛାତି,
ଚର୍ମମୂର୍ତ୍ତୀ ନର ଲୁଣଇ ଏପରି
   ଜୀବନ୍ତେ ମୃତେ ସୁଖାଛି।
ଶବଦାହ କ୍ରିୟା ସରିଲା ବେଳକୁ
   ପାହି ଆସିଥିଲା ନିଶି,
ପ୍ରାଚୀ-ମଥାମଣି ପ୍ରଭାତ ତାରକା
   ଆସିଲା ମଳିନ ଦିଶି।
ନଭେ କପାଖେଳ ତୋଳିଲା ପରାଏ
   ଲାଗିଅଛି ଜଳଧର,
ସ୍ୱର୍ଗଙ୍ଗା ବନ୍ୟା କି ଛାଡିଯାଇ ଦିଶେ
   ବନ୍ଧୁର ବାଲୁକାସ୍ତର।
ଅବା ବସ୍ତ୍ର-ପଙ୍କେ ବସିଯାଇଥିଲା
   ସମୁଦ୍ର ଫେନ ବହଳେ,
ଉଡନ୍ତି ଦେଇ ବା ଯାଉଛନ୍ତି ତାକୁ
   ଦେବଲାସ୍ତୀ ମୃଗଦଳେ।
ମେଘେ ମେଘ ଯୋଡି ତେବେ ହାତୀ ଘୋଡା
   ସୃଜୁଅଛି ପବମାନ,
ତାହିଁ ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ନର, ପକ୍ଷୀ, ନଦୀ
   ତଡ଼ାଗ, ସ୍ତୂପ, ବିମାନ।

ପଲ୍ଲବରେ ଲୁଇଁ ଟେଉଁ ଅନୁଦେଶୀ
   ଦେଶେ ଗମନ୍ତି ସଜଳେ,
ଭ୍ରମରେ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ମିଳେ ନାହିଁ ଭଣ୍ଡ
   ଭାବନାକୁ ବାଧା ଦଲେ।
ଛାଡି ଛାଡି ଯାଏ ଅନ୍ଧାର, ପଡ଼ଇ
   ପାଦପ ପତ୍ରୁ ତୁଷାର,
କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସତେ ପଳାଉଛନ୍ତି ତ
   ହରାଇ ସ୍ୱ-ଅଧିକାର।
ନିଶା ଅବସାନେ ଜାଣି ପଲ ପଲ
   ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ଯାଆନ୍ତି ଉଡି,
ମୃଗେ ନଗେ ଫଳ ପୁଷ୍ପଦେଶେ ପୁଣି
   ଶାବକେ ଧରି ବାହୁଡ଼ି।
ଏଣୁ ତାରେ ସିଞ୍ଚି ଗଙ୍ଗୋଦକ ସମ
   ସାଇନ୍ଦ୍ରୀ ଶୀତଳ ଜଳ,
ଶବଦାହୀ ସର୍ବେ ଅନନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
   ନିଭାଇଲେ ଚିତାନଳ।
ବାହୁଡିଲେ ଯେନ ସଭିଲେ ଅନନ୍ତେ
   ଶୋକରେ ନୁଆଇଁ ମଥା,
ବିସର୍ଜନ ଅନ୍ତେ ଜଳଶାୟୀ କରି
   ପ୍ରତିମା ପୂଜକ ଯଥା।
ଅଦ୍ୟାପି ବିଶ୍ୱକେ ସେହି ଚିତାକୁଣ୍ଡ
   ନଦୀତୀରେ ଆମ୍ରବନେ,
ସେହି ଦିନୁ ତାକୁ ସତୀକୁଣ୍ଡ ବୋଲି
   କହନ୍ତି ସକଳ ଜନେ।

ଆର୍ଯ୍ୟବଳ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର

ପରମସମ୍ମାନାସ୍ପଦ, ଧାର୍ମିକପ୍ରବର, ସ୍ୱଦେଶହିତୈଷୀ
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହନ୍ତ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ମହୋଦୟ—
ଉଦାରହୃଦୟେଷୁ ।

ଭକ୍ତିଭାଜନ ମହୋଦୟ,

ଅନବାର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମ-ପିପାସାରେ ଆପଣ ଯେପରି ବ୍ୟାକୁଳ, ସ୍ୱଦେଶ ଓ ସ୍ୱଜାତିର ଦୁଃଖ-ମୋଚନରେ ସେହିପରି ମୁକ୍ତହସ୍ତ । ଦେବଧନର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ଆପଣଙ୍କଠାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୀଚୀନ ହୋଇଅଛି । ଗତ କେତେକ ବର୍ଷ ହେଲା ଆପଣଙ୍କ ସାଧୁ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ସେଥିର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରଦାନ କରିଆସୁଅଛି । ଜାତୀୟସାହିତ୍ୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର ଆସ୍ଥା ସ୍ୱାଭାବିକ । "ଉତ୍କଳ-କମଳା" ପାଠ କରି ଆପଣ ମୋତେ ଯେଉଁ ଉତ୍ସାହବ୍ୟଞ୍ଜକ ଜୀବତ ପତ୍ର ଖଣ୍ଡି ଲେଖିଥିଲେ, ତାହା ମୋ ହୃଦୟରେ ଆଜୀବନ ମୁଦ୍ରିତ ରହିବ । ବିଶେଷତଃ ଶୀଘ୍ର ମୋଠାରୁ ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ପାଇବାର ଆଶା ରଖିଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଉକ୍ତ ପତ୍ରରେ ଲିଖିତ ଥିଲା । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ସେହି କଲ୍ୟାଣକର ପତ୍ରାଦେଶ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ଏହି "ଆର୍ଯ୍ୟବାଳା" ଆପଣଙ୍କୁ ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ଆଶା କରେଁ, "ଉତ୍କଳ-କମଳା" ପରି ଏହା ସାଦରେ ଗୃହୀତ ହେବ ।

ଭଦ୍ରଖ
୨ । ୬ । ୧୯୧୪

ଆପଣଙ୍କର
ଚିରଭକ୍ତ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆର୍ଯ୍ୟବାଳା

କହ ମାତଃ ବୀଣାପାଣି ଭାଷାର ଜନନୀ
ଭାଷାସ୍ୱରୂପିଣୀ, ନିତ୍ୟ ନବଭାବମୟୀ,
କି କୌଶଳେ ଆର୍ଯ୍ୟବାଳା ପଦ୍ମାକ୍ଷି ପଦ୍ମିନୀ
(ଲାବଣ୍ୟ-ଲଲାମ-ଭୂଷା, ସତୀକୁଳଟିକା)
ରକ୍ଷାକଲା ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ନିଜ
(ସଯତ୍ନ-ରକ୍ଷିତ-ରତ୍ନ ରମଣୀ-ସମ୍ବଳ)
ବନ୍ଦୀପଣ ସହି, କ୍ରୂର ଯବନସମ୍ରାଟ
ଦୁରନ୍ତ ଅଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ କବଳ-କବଳୁ,
ତୋଳାଇଲା ନିଜେ ସତୀ ନିଜ ସ୍ମୃତି-ସୌଧ।
ଯାହାର ପବିତ୍ର କୀର୍ତ୍ତି-କୁସୁମ-ସୌରଭେ
ଅଦ୍ୟାପି ନିର୍ମଳ ଅଛି ଭାରତୀୟ ବାୟୁ।
ବର୍ଣ୍ଣି ସେହି ପୁଣ୍ୟଗାଥା ପୁରାଣପ୍ରତିମ,
କରନ୍ତୁ କୃତାର୍ଥ ମାତଃ, ଏ କଣା କଙ୍କରେ ।

ଚିର-ବୀରପ୍ରସବିନୀ ବୀରଯଶେ ଗଢ଼ା
ଚିତ୍ର ଚିତୋର ଦୁର୍ଗେ ବସିଅଛି ଆଜି
ବିରାଟ ମନ୍ତ୍ରଣା ସଭା, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଯହିଁ
ରୁଦ୍ରକାନ୍ତ ରଣରଙ୍ଗୀ ରାଜପୁତ ବୀରେ
ଗାଲମୋଛଧାରୀ, ଜନୁ ଚଣ୍ଡ ଦିବାକରେ,
କିବା ସମୁଦ୍ଭୂତ କିମ୍ବା ପ୍ରାତଃଇନ୍ଦୁ ଯଥା ।
କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଉଠେ କହିଲେ ସମ୍ବୋଧି
ଭୀମସିଂହ—ରାଜାଙ୍କର ପିତୃବ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି, *
"ହେ ବୀରେ, ଭାରତ—ମାତା ଭାଗ୍ୟାକାଶ କାଳେ

କୁକ୍ଷଣେ ଆସିଲା ଅଲ୍ଲା—ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ନିର୍ମମ,
ଭାରତ-ମହାବୃକ୍ଷର କାଟି ବହୁଶାଖା
କାଠୁରିଆ ପ୍ରାୟ, ଅହୋ ! ଦୁର୍ବାର ଲାଳସା
ମେଣ୍ଟି ନାହିଁ ତାର, ଲଭେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରଭୂତ
ଲଭେ କି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଗ୍ରାସେ ସଂତୃପ୍ତି ଅନଳ ?
ସତତ ଅତୃପ୍ତିମାନ ମନସ୍ୱୀ ମାନସ
ବାଳକ ସଦୃଶ, କିମ୍ବା ଚପଳ ସ୍ୱଭାବ
ବାନର ଆକାଂକ୍ଷା ଯଥା, ବୁଭୁକ୍ଷା ବହ୍ନିରେ
କରେ ଅକାରଣେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଫଳ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ।
ଶୁଣି ଦୁଷ୍ଟ ପଦ୍ମିନୀର (ରୂପଗର୍ବ୍ବୀୟସୀ)
ଅଲୋକସାମାନ୍ୟ ଦିବ୍ୟ ଲାବଣ୍ୟ ପ୍ରଶଂସା,
ଫେରୁ ହୋଇ ବାନ୍ଧି ଆଶା ମେରୁ ଉତ୍ପାଟନେ
ଆସିଅଛି ଆସି ଏବେ ଚିତୋର ନଗରୀ,
ଆସନ୍ତି ଯଥା ସିଂହଗହ୍ୱର ନିକଟେ,
ମାତ୍ର ହରି ନୋହେ ଥରେ ଫୁଲାଇ କେଶର
ଗର୍ଜ୍ଜିଲେ ଅପାଙ୍ଗେ ଥରେ ଦନ୍ତ କଡମଡ
ପଳାନ୍ତି ଯେ ଯାହିଁ ଭୟେ, ଶୋଇଲେ କେଶରୀ
ଆସନ୍ତି ପୁଣି ଯାଇ ବେଢ଼ିଣ ଚୌପାଶ,
ତଥା ଦୁଷ୍ଟ ବୀରଗ୍ଲାନ ଯବନ ସୈନିକେ
ଲଭନ୍ତି ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧେ ଉପେକ୍ଷି ସମର,
ମାତ୍ର ପରକ୍ଷଣେ ରତ ଦୁର୍ଗ ଅବରୋଧେ ।
ବରଗିଛି ଦୂତ ଅଲ୍ଲା—ମାନବ-ପିଶାଚ
ସନ୍ଧିଅର୍ଥେ, ଇଚ୍ଛା ତାର ନିରେଖି ଦର୍ପଣେ

* ରାଣା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସିଂହ ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ଥିବା ସମୟରେ ତାହାଙ୍କ ପିତୃବ୍ୟ ଭୀମ ସିଂହ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ କରୁଥିଲେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରତିରୂପ ପଦ୍ମିନୀର, ବାଞ୍ଛିତ ଦେଶେ
ଯବନବାହିନୀ ସହ, ଏଥିକୁ ହେ ବୀରେ,
ତାହାର କି ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶ ସତ୍ୱର ।"

ଶୂରସିଂହ ନାମେ ଶୂର ଶୁଣି ଏ ଭାରତୀ
ଭାଷିଲେ ଏସନ—"ଅହୋ, କି ପାପପ୍ରସ୍ତାବ !
ଶୁଣି ଏହା ନ ଫାଟିବ କେବଣ ପାତକୀ
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଏ ଜଘନ୍ୟ ଘୃଣିତ କଥାରେ
ହେବ କେଉଁ ମତିଭ୍ରଷ୍ଟ ପାଷଣ୍ଡ ସମ୍ମତ ?
ସମ୍ଭବ କି ଯବନର ଏହି ଦର୍ପବାଣୀ
ବରବୀର-ମଣି-ଖଣି ଏ ମିବାର ମହୀ,
ଶୁଣି ସହିବ କି ଅହୋ ! ଏ ଘୋର ଲାଞ୍ଛନା
ଯଶୋରଙ୍କ ବୀରପ୍ରାଣ, ବୀରଭୁଜ ବହି,
ଯାଉ ପ୍ରାଣ ଥାଉ ମାନ ଯାଙ୍କ ଚିରପଣ ।
କିଏ ଅଛି ଏଡ଼େ ହୀନ ଏଡ଼େ କାପୁରୁଷ,
ସମର୍ଥିବ ଲଜ୍ଜାବହ ଏ ହୀନ ପ୍ରସ୍ତାବ !
ଦୁର୍ନୀତି ଦମନେ, ପାପ ପ୍ରତିଫଳ ଦାନେ
କେବେ କି ହେ ପରାଙ୍ମୁଖ ସ୍ୱଜାତିପୂତ ବାହୁ ?
ଯେ ଜାତି ଧରଣୀ ମଧ୍ୟେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ସତତ
ଜାତୀୟମାନ-ସଂରକ୍ଷଣେ, ସେହି ବୀର ଜାତି
ଅର୍ପିବେ କି କୁଳଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯବନ ହସ୍ତରେ
କ୍ଳୀବପ୍ରାୟ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ହୋଇ, ଦେଇ ବଳି
କୌଳିକ ଗୌରବ ଯଶେ କଳଙ୍କ ପୀଠରେ ?
ମହାସତୀ ସଦାକଲ୍ପା ପଦ୍ମିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ
ଚିତୋର-ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ଯାଙ୍କ ସଦ୍ଗୁଣଗରିମା
ଉପମାଦି ଉପାଦାନ ଯୋଗାଏ ଭବନେ,
ତାଙ୍କ ପୂତ ଦେବୀରୂପ ଦେଖିବ ଯବନ
ପାପ ନେତ୍ରେ, ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା ତାର,
କିନ୍ତୁ ତାହା ହେବ ପଣ୍ଡ, ହୁଏ ବ୍ୟର୍ଥ ଯଥା
ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ ନାରକୀର ସ୍ୱର୍ଗ ଦର୍ଶନାଶା ।
ରମଣୀ ସୃଷ୍ଟିର ସାର ପ୍ରକୃତିରୂପିଣୀ,
ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ତେଜସ୍ୱୀ ବୀରେ ଗୌରବ ତାଙ୍କର,
ସୁଲଭ ତାହାଙ୍କଠାରେ ସେ ଗୌରବ ମୂଲ୍ୟ,
ବଳ ବିନା କେ ରକ୍ଷିବ ବଂଶକୁଳ ସମ୍ମାନ ?
କମଳାସ୍ୱରୂପା ସେହି ରମଣୀ ଜାତିର
ନିରେଖି ଲାଞ୍ଛନାବେଗ, ରୁଦ୍ର କୋପାନଳେ
ନ ହେବ ଉତ୍ତପ୍ତ କେଉଁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଶୋଣିତ ?
ପଶିପାରେ ନାହିଁ ଭୟ ଭ୍ରମେ ଯାଙ୍କ ଚିତ୍ତ,
ରୁଷିଲେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଯେହୁ ପାରନ୍ତି ଘଟାଇ
ଅନ୍ତକର ମୃତ୍ୟୁ, ରଣେ ଅପ୍ରଧୃଷ୍ୟ ସେହି
ଉଗ୍ରତେଜା ସ୍ୱଜାତିର ଜାତିଙ୍କ ସମୀପେ
ଆଲ୍ଲାର ଏ କୁପ୍ରସ୍ତାବ ମରଣର ହେତୁ ।
ନ ପୂରିଲେ ପରମାୟୁ, ଖେଳିବ କି ଫଣୀ
ଫଣା ତୋଳି ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷିତ ନକୁଳ ସମ୍ମୁଖେ ?
ମୋ ମତରେ ଅର୍ପି ହସ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିରୂପେ
ତରବାରି ଉଚିତ ଖରେ ସାଙ୍ଗ ରଣ-ଯାଗ,
ଲଭିବ ବର୍ବର ତେବେ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳ ।"

ଅନନ୍ତର ରଣଭୀମ ଅଖ୍ୟାତ ସେନାନୀ,
କହିଲେ ଦୃପ୍ତ କଣ୍ଠେ ଗମ୍ଭୀର ବଚନେ,—
"ଯା କହିଲେ ଶୂରସିଂହେ, ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତାହା ।
ପଦ୍ମିନୀ-ପ୍ରାପ୍ତିମୂଳକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପିପାସା
ଆଣିଲା ଯାହାକୁ ଟାଣି ସମରପ୍ରାଙ୍ଗଣେ,
(ଉପଯମାଇବ ସମ, ଅସ୍ତ୍ର-ଝଙ୍କୃତ)
ଯବନ-ପାଂଶୁଳ ହସ୍ତ ସେ ଆହ୍ଲାଦିନ,
ତୃପ୍ତ ହେବ ଦର୍ପଣର ଛାୟାମାତ୍ର ଦେଖି,
ଆସୁ ନାହିଁ ପ୍ରତେ ଏହା ମନକୁ ମୋହର;
ଅଛି ଗୁପ୍ତ ଅଭିସନ୍ଧି ଏଥି, କ୍ଷୁଧିତ କି
ତୃପ୍ତ ହେବ ଅନ୍ନ ଦେଖି ? ବରଂ ବଢ଼ିବ
ଆକାଙ୍କ୍ଷା ତାହାର, ହସ୍ତ ନ ପାଇ ଉପାୟ
ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧିର କିନ୍ତୁ, ବିସ୍ତାରିବ ଶେଷେ
ନିଶ୍ଚୟ ମାୟାବୀ ସ୍ୱୈଣ ଏ ଛଳ * ପ୍ରେରଣା ।

* ଛଳନା

ଚେତନେ ସକ୍ଷମ କିଏ ମୋଗଲଙ୍କର ମାୟା,
ସାର୍ବଭୌମ ମହାବୁଦ୍ଧି ପଦ୍ମଜତା ଯହିଁ ।
ଖଳର ହୃଦୟ ତାହା ଅସଂଲଗ୍ନ ସଦା,
ସ୍ୱଭାବେ ସେ କାଳବ୍ୟାଳ, କିନ୍ତୁ ଯଥାକାଳେ
ଧାରଣେ ସାଧୁତା-ଭାନ ନୁହେଁ ସେ କୁଣ୍ଠିତ ।
ବହିଲେହେଁ କ୍ଷୀର ଅଙ୍ଗେ ନୀର ଅନ୍ତଧାନେ,
ଅସେ କି ମିଶ୍ରିତା ନୁହଁ ଗୋରସ-ସଦୃଶ ?
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଦୁରାତ୍ମାର ଦୁଷ୍ଟ ମନୋରଥ,
ଲଭିବ ପ୍ରଶ୍ରୟ ତାର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କ୍ରମଶଃ;
ତବ ଅସୂର୍ଯ୍ୟଂପଶ୍ୟା ପଦ୍ମିନୀରୂପିଣୀ
ଆର୍ଯ୍ୟକୁଳ-କମଳାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଯବନେ
କେ ହେବ ସମ୍ମତ ତାଙ୍କୁ ଅପବାଦିବାକୁ ?
ଦୁରାଚାର ଆଜ୍ଞା ଏତେ ଅପମାନ ବାଣୀ,
ମ୍ଲେଚ୍ଛବଦନର ଯୋଗ୍ୟ ତାର ସେ ପାପ-ରସନା,
ଦେଖାଇ ରମଣୀ ରୂପ, ରମଣୀ ସହାୟେ
ହେବ ବିମୁକ୍ତ ମହା ରାଜପୁତ ଜାତି,
ଏ କଳଙ୍କ ଅପଖ୍ୟାତି ରଖିବାକୁ ତାର
ବୀରକୁଳେ ମିଳିବ କି ଠାବ ? ଏତେ କି ହେ
ହୀନବୀର୍ଯ୍ୟ ସେହୁ, ଥାଏ ଯଦି ସତ୍ୟ କେହୁ
ଏ କୁଳ କଳଙ୍କ, ଧରୁ ସେ ରମଣୀବେଶ
ରଖୁ ନାରୀପଦ୍ମେ ଲୁଚି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଜୀବନ !
ମୋ ବକ୍ଷରେ ରାଜପୁତ ସାମନ୍ତ-ଶାର୍ଦ୍ଦୁଳେ
ଦୁର୍ଗାର ଭବାନୀଦେବୀ [୧] ଏକଲିଙ୍ଗ ନାମ [୨]
ଉଦ୍‌ଘାଟି ଦୁର୍ଗର ଦ୍ୱାର, ଅମିତ ଉତ୍ସାହେ
କରନ୍ତୁ ନିପାତ ଶତ୍ରୁ, ଦୁଷ୍ଟ ଯବନର
ଉତ୍କଟ ରୋଗର ଏହା ଯୋଗ୍ୟ ମହୌଷଧି ।”

ନୀରବନ୍ତେ ଏହା ଶୁଣି ରଣଭୀମ, ତହୁଁ
ବଦନ୍ତିଲେ ବୀରେନ୍ଦ୍ର—ବୀରକୁଳ-କେତୁ,
“ରଣ ପରାମର୍ଶ ଦାନ ନୁହେଁ ଶୁଭଙ୍କର
ଉପସ୍ଥିତ ଦୁଃସମୟେ, ମୋର ଏହି ମତ ;
ବହୁଦିନ ଅବରୋଧେ ଚିତୋର ରାଜ୍ୟର
ଘଟିଅଛି ବଳକ୍ଷୟ, ସଂରୁଦ୍ଧ ସର୍ବଥା
କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟର ପଥ, ଶୂନ୍ୟପ୍ରାୟ
ରାଜକୋଷ, ଏଣୁ କ୍ରମେ ଆସୁଛି ସଙ୍କୋଚ
ସବୁଙ୍କ ଉତ୍ସାହ, ରୌଦ୍ରେ ପଦ୍ମଫୁଲ ଯଥା,
ନୁହେଁ କି ଏକାଳେ ଯୁଦ୍ଧ ସର୍ବନାଶହେତୁ ?
ଅଜେୟ ପ୍ରବଳ ଶତ୍ରୁ, ଧର୍ଷିବା ତାକୁ
ନୁହଇ ସହଜସାଧ୍ୟ, ତେବେ ଆର୍ଯ୍ୟନୃପେ
ହେବେ ଆମ୍ଭ ପକ୍ଷ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ପରେ
ନିର୍ଭର କରିବା ଉଗ୍ର ରଣ-ହୁତାଶନ
ନୁହଇ ଉଚିତ କେବେଁ, ଥିଲେହେଁ ସହାୟ
ଝଞ୍ଜାନିଳ ଅନଳର, ପାରଇ କି ସେହୁ
ସରସୀ ସଲିଳରାଶି ଭରସି ପରଶି ?
ସାଧିବ ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଶ କାଳ ବୁଝି
ପାତ୍ର ଅନୁକୂଳେ, ଏହା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରାଦେଶ ;
ଅରିକରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କଲେ କମ୍ପା ଛଳେ ,
କ୍ଷତ୍ର-ଶାସ୍ତ୍ରଧାର ଏହା , କ୍ଷତ୍ର-ଅନୁମତ ।
ପଦ୍ମିନୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ବା କି କ୍ଷତି ତହିଁରେ ?
କେଉଁ ମାନନାଶ ତହିଁ ? ଗଲେ ଯୁଦ୍ଧେ ମାନ ,
ହେବ ତା ସଂଗ୍ରହ କରି କର୍ମସୂତ୍ରେ ପୁଣି ,
ମାତ୍ର ପ୍ରାଣ ଗଲେ ଆଉ ଆସିବ କି ଫେରି ?
ବହୁବାର ଯାଏ ଫଳ ପାଦପୁ ଝଡ଼ି,
ଗଛ ଥାଏ ବୋଲି ପିନା ଫଳେ ପୁନର୍ବାର ।
କିପାଁ ହେବେ ଅପବିତ୍ରା ଚୌହାନ-ଚନ୍ଦ୍ରମା
ଯବନଦର୍ଶନ ମାତ୍ରେ , ହୁଏ କି ଅପୂତା
ପାତକୀ ଦର୍ଶନେ ପୁଣ୍ୟ ଦେବତାପ୍ରତିମା ?
ବରଂ ପାତକୀ ଲଭେ ପାପୁ ପରିତ୍ରାଣ,
ଖ୍ୟାତ ହୁଏ ଶତଗୁଣେ ଦେବତାମହିମା ।
ନୁହେଁ ଯା ସୁସାଧ୍ୟ ବହୁ ନରବଳି ଦାନେ,
ବିନା ରକ୍ତପାତେ ତାହା କରିବା ସାଧନ
ନୁହେଁ କି ପୌରୁଷସୂଚୀ ବାହାଦୁରିପଣ ? [୩]

୧—ଚିତୋରର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ । ୨—ରାଜପୁତମାନଙ୍କର ପୂଜ୍ୟ ଦେବତା । ୩—ବହୁଙ୍କ ଉକ୍ତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆକ୍ରମିବେ ବାରମ୍ବାର ଯବନେ ଚିତୋର
ଏହା ସ୍ବତଃସିଦ୍ଧ କଥା, କ୍ଷୁରଧାର ଦେଖି
ରକ୍ତପାତରେ ମାର୍ଜ୍ଜାର କି ଦେଖେଦେଖେ ସ୍ଥିର ?
ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ଛାୟା ଦେଖି ଯାଉ ଦୁଷ୍ଟ ଫେରି,
ପୁନଶ୍ଚ ଆସିବାଯାଏଁ ଏହି ଅବସରେ
କରି ନେଇ ହେବ ଯୁଦ୍ଧ ଅଭାବ ମୋଚନ;
ଆଗେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରକ୍ଷା, ଶେଷ ଚିନ୍ତା ପରେ ।"

ଏହିରୂପେ ଦୀର୍ଘକ୍ଷଣ ବାଦ ପ୍ରତିବାଦେ
ସ୍ଥିର ହେଲା ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ରୂପ ପ୍ରଦର୍ଶନ
ଦର୍ପଣର ଅନ୍ତରାଳେ, ତହୁଁ ଭୀମସିଂହ
ଲେଖି ପ୍ରେରି ନିବେଦନ୍ତେ ଯବନସମ୍ରାଟେ
ସୁସମ୍ମତ, ଲଭିଲେ ସେ ଅତୁଳ ଆହ୍ଲାଦ,
ମଣିଲେ ସ୍ବର୍ଗୀୟ ସୁଖ ସ୍ବୀୟ କରଗତ ।
ନ ଦେଖୁଣୁ ନୟନେ ଦୁଷ୍ଟ ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ରୂପ
ମନକୁ ପେଷିଲା ଆଗେ ଆସିବାକୁ ଦେଖି,
ଦୁର୍ବାର ଦିଦୃକ୍ଷା ଲୋଭ ଆବେଗ ପ୍ରେରଣେ ।
ବୀରଜାତି ରାଜପୁତେ, ସଦା ସତ୍ୟସେବୀ,
ନ କରନ୍ତି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କଥିତ ବଚନ
ପ୍ରାଣାନ୍ତରେ କେବେ, ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆତତାୟୀ
ଅତିଥି ତାଙ୍କର, ପୂଜ୍ୟ ସମ୍ମାନଭାଜନ,
ଦୁହନ୍ତି ସେ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଜନ୍ମା ପ୍ରବଞ୍ଚକ,
ଥିଲା ଯେଣୁ ଏ ବିଶ୍ୱାସ ସଦା ବଦ୍ଧମୂଳ
ଅଲ୍ଲାଉଦେ, ତେଣୁ ଖଳ ନିଃଶଙ୍କ ମନରେ
କତିପୟ ରକ୍ଷୀ ମାତ୍ର ସେନାଣ ସଙ୍ଗରେ
ଉପସ୍ଥିତ ଯଥାକାଳେ ଚିତୋର ଶିବିରେ,
ଅଗଣନ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ସୈନ୍ୟତବେଷ୍ଟିତ ।
ରାଣା ଭୀମସିଂହ ସହ ରାଜପୁତ ବୀରେ,
(ଚିର-ଶିଷ୍ଟାଚାରବ୍ରତୀ, ଅଭ୍ୟାଗତ-ପ୍ରାଣ)
କରି ତାକୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ବସାଇଣ ନେଇ
ମଣିଖଚି ଭଦ୍ରାସନେ, ବସିଲେ ସକଳେ
ଅଭିମୁଖେ ପାର୍ଶ୍ୱଭାଗେ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ।
ଏଥିଅନ୍ତେ କିଛିକ୍ଷଣ ସମ୍ଭାଷଣ ପରେ
ସେନା ସଙ୍ଗେ ରାଣା ଦୂର ଯବନସମ୍ରାଟେ
ଗମିଲେ ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପଟ୍ଟଗୃହ ପାଶେ,
ଅବସ୍ଥିତ ଯହିଁ ଦେବୀ ଶୋଭାଗ୍ରଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନୀ
ସାକ୍ଷାତ ପଦ୍ମିନୀରୂପା ସୁନ୍ଦରୀ ପଦ୍ମିନୀ ।
ଉତ୍ତୋଳନ୍ତେ ରାଣା ସ୍ବୟଂ ଚିକ ଯବନିକା,
ଦିଶିଲା ପଦ୍ମିନୀମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ପଣାନ୍ତରାଳେ,
ଘୋର ଘନଘଟାମୁକ୍ତ ଭାଦ୍ରଭାନୁ ଯଥା ।
ଭେଦି ତାଙ୍କ ଅପରୂପ ରମ୍ୟ ରୂପପ୍ରଭା
ବିଶାଳ ଦର୍ପଣବକ୍ଷ ଦିଶେ ଦାଉଦାଉ,
ଉଦ୍ଭାସିତ ଶବଳିତ ଶରତ ଆସନେ,
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ପୃଷ୍ଠେ କି ସେ ସ୍ଥିର ସୌଦାମିନୀ ।

ପ୍ରଥମେ ମଣିଲା ଆଜ୍ଞା ଜନକପ୍ରତିମା,
ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ନେତ୍ରୋନ୍ମେଷ ଖଣ୍ଡିଲା ସେ ଭ୍ରମ,
ସ୍ବଗତେ ଭାବିଲା ଦୁଷ୍ଟ, ଅହୋ କି ଅଦ୍ଭୁତ !
ଶୋଭାର ପିତୁଳୀ ଗଢ଼ା ଗୋଟିଏ ଗୃହରେ,
ଏହା ଯୋଗେ ଧରେ ମହୀ ବସୁମତୀ ନାମ;
ଦେଖିଛି ଦେହରେ ମୁହିଁ ଯେତେ ରୂପବତୀ,
ନ ହେବେ ସେ ଏ ବାଳାର ଚୁଡ଼ାଫୁଲ ସରି ।
ଏଭଳି ରମଣୀରତ୍ନ ଅଙ୍କଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯାର,
ସେହି ଏକା ଭାଗ୍ୟଧର ନିଶ୍ଚୟ ସଂସାରେ,
ଭାଗ୍ୟ ଭାଗ୍ୟ ଏହା ହେଲା ଲୁବ୍ଧ ଉଦ୍ରେକ,
ବଳବତୀ ଲିପ୍ସା ଜାତ ବଦନ ଦର୍ଶନେ,
ଜଳିଲା ଲାଳସାନଳ ଖରତର ବେଗେ,
ବହିଲା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ ଦୁଷ୍ଟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରୁ ନ ଫୁଟି;
ଯଥା ତୁଷାନଳ ଦହେ ଭିତରେ ଭିତରେ,
କିନ୍ତୁ ପାପୀ ଆଚ୍ଛାଦିଣ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଦାହେ
ଗୂଢ଼ କୂଟ-ଆବରଣେ, କହିଲା ସମ୍ବୋଧି
ରାଣା ଭୀମସିଂହେ, "ବନ୍ଧୋ, ଅତୁଳ ସମ୍ମାନେ
ତବ ହେଲି ଆପ୍ୟାୟିତ, ମାତ୍ର ଅପରାଧ
କ୍ଷମିବ ସ୍ବଗୁଣେ, ମୋର ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା,
ପତିବ୍ରତା ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ଛବି ଅପମାନେ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅର୍ପିଅଛୁ ତବ ମନେ ଦଣ୍ଡ ସୀମାତୀତ,
ହେଲେହେଁ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ସେ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ମୋର,
ସ୍ୱୀୟ ଔଦାର୍ଯ୍ୟେ ତାହା କରିବ ମାର୍ଜ୍ଜନା ।
ସ୍ୱକୃତ ଦୁଷ୍କୃତ ପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ ମୁହିଁ,
ଏ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଅନୁତାପ ସିନା,
ହେଉଛୁ ତଦାୟ ଏବେ, ରଖିଥିବ ମନେ,
ରହିଲା ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ତବ, ହୃଦୟେ ଅଙ୍କିତ
ଆଜୀବନ, ନାହିଁ ଆନ ପ୍ରତିଦାନ ତାର
ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ବିନା, ମଣିବ ଆଜଠୁଁ
ମୋହର ହସ୍ତିନାପୁରେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ସମ ।"
ଏହା କହି ପ୍ରତାରକ କୁଟିଳ ଆସନ୍ନ,
ଗମିଲା ସଧୀରେ ସ୍ୱୀୟ ଶିବିରାଭିମୁଖେ ।
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ରାଣା କହି ନାନାକଥା
ଦେବାକୁ ବାଟେଇ, ଦୁର୍ଗ ପାଦଦେଶଯାଏଁ ।
ଘଟିଗଲା ତହିଁ ଅହୋ ଯେବଣ ଘଟନା,
ଭୟାବହ, ସ୍ମରଣେ ତା' ଟାଙ୍କୁରଇ ଲୋମ,
ଅତର୍କିତେ ବାହାରିଣ ଯବନ ବାହିନୀ
ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନୁଁ, ବଳେ ଧରେ ବନ୍ଦୀ ଭୀମସିଂହେ ।
ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପୁଣି ହେଲା ପ୍ରଚାରିତ
ଯବନପତିର ଆଜ୍ଞା,—କୁଳିଶ-କଠୋର—
ନ ପାଇଲେ ପଦ୍ମିନୀଙ୍କୁ ହେବେ ନାହିଁ ରାଣା
କାରାମୁକ୍ତ କେବେ, ଏହା ଅବ୍ୟର୍ଥ ଆଦେଶ ।

ଆକସ୍ମିକ ଦୁଃଖବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ନାଗରିକେ
ଗଣିଲେ ପ୍ରମାଦ ଘୋର, ଦିଶିଲା ମଳିନ
ଦୁର୍ଗବାସୀ ବୀରମୁଖ, ଆବରିଲେ ଘନ
ଦିନନାଥେ ଦିନ ଯଥା । ସେତୁଭଙ୍ଗ ପରେ
ଛାଡ଼ିଗଲେ ଜଳରାଶି ଆଶ୍ରିତ ଜନମନେ,
ହୁଏ ତାର ଯେଉଁ ଦଶା, ସେହି ଦଶା ମଣି
ସର୍ବେ ହେଲେ ମଗ୍ନ ଘୋର ନିରୁତ୍ସାହ-ନୀରେ ।
ହେଲା ଦୁର୍ଗ ଶୂନ୍ୟାଶ୍ରିତ, ପ୍ରାଣ ଶବଭୂତ,
ହେରି ଜନତାର ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ଗୌରବ–
ଛନ୍ଦେ । ଚିରଧ୍ୟେୟ ସିନା ରାଜପୁତ ଜାତି
ଜନ୍ମଭୂମି ରକ୍ଷା ଅର୍ଥେ ପ୍ରାଣବିସର୍ଜ୍ଜନେ;
ହୁଏ ତହିଁ ନୃପତିଙ୍କ କାରାବାସ ହେଲା
ଅନଳେ ଆହୁତି, ମାତ୍ର ସେ ରୁଦ୍ର ଅନଳେ
ନ ପାରି ଅରିଙ୍କୁ ଦହି, ଦହିଦେଲେ ନିଜେ;
ପାରଇ କେଶରୀ ବଧି ମତ୍ତ ଦନ୍ତାବଳେ
ଅବହେଳେ; ମାତ୍ର ଜାଲ ପ୍ରତିକୂଳତାରେ
ହରାଏ ସେ ପ୍ରାଣ ହେୟ ବରଟ ଦଂଶନେ,
ଜାଣି ଏହା, ନ ଜାଣିଣ ତାଙ୍କ ବୀରହିଆ
କ୍ରୋଧ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ହେଲା ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ।
ବିପଦେ ଅଟଳ ସତ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରବୀର ହୃଦ,
ମାତ୍ର କଲା ବ୍ୟସ୍ତ ତାକୁ ଜାତି-ଅପମାନ,
ସହିଲେହେଁ ବଜ୍ରବୃଷ୍ଟି ଅକାତରେ ଗିରି,
ନ ହୁଏ କି ଭଗ୍ନ ସେହୁ ସିକ୍ତ ବର୍ଷାଜଳେ ?
ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି କେହି ତୀବ୍ର ଅନ୍ତର୍ଜ୍ଜ୍ୱାଳା
ଇଚ୍ଛନ୍ତେ ମରଣ, କହିଲା ବିବେକ ତାଙ୍କୁ,
ହୃଦ ଅନ୍ତସ୍ତଳ ମଧ୍ୟୁ ନୀରବ ଭାଷାରେ—
"ଲଭିବାକୁ ଚାହୁଁ ଯଦି ମରଣରେ ସୁଖ,
ମର ରଣ ରଚି ଶତ୍ରୁ ସହ, ତାହା ସିନା
ବୀରର ମରଣ, ନତୁ ଇତର ସମାନ
ମରଣରେ କେଉଁ ଫଳ, କେଉଁ ଶୁଭ ଅବା ?
ସୁଲଭ ବିପଦ ସଦା ଶରୀର-ଶରୀରେ,
ମାତ୍ର ସେ ବିପଦେ ଯେହୁ ନୋହି ବିଚଳିତ
ଅନ୍ୱେଷେ ଉଦ୍ଧାର-ରାହା, - ଧୀରସ୍ଥିରଭାବେ,
ଲଭଇ ସେ ପ୍ରଶଂସିତ ପୁରୁଷ ଅଭିଧା,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୋପାନ ତାହା ସାଧନା ସିଦ୍ଧିର ।"
କି କୌଶଳେ ଭୀମସିଂହ ଲଭିବେ ଉଦ୍ଧାର,
କି ସାହସେ ଅବା ଏହି ଜଘନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ
ନିବେଦିବ କିଏ ଯାଇ ପଦ୍ମିନୀ ସମୀପେ,
ଭାବି ଏହା, ନ ପାରିଣ ସ୍ଥିର କରି କିଛି,
ବସିଲେ ସକଳେ ହୋଇ ଚିନ୍ତା-ନିମଗନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜନଶ୍ରୁତି-ସ୍ରୋତେ ଏଣେ ଏହି ଅତର୍କିତ
ଦାରୁଣ ବିପଦବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରବେଶନ୍ତେ ଯାଇ
ପଦ୍ମିନୀ କର୍ଣ୍ଣରେ, (ଅହୋ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଅତି)
ଧରି ଦେଲା ଭେକ ତାଙ୍କୁ ଅଦ୍ଭୁତ ବିସ୍ମୟେ,
ଜାଣି ବ୍ୟାଧଜାଲ-ବଦ୍ଧ କେଶରୀକୁ ଯଥା
କେଶରିଣୀ, ରମ୍ଭା ଯଥା ଉଷାକୃତିମୂର୍ତ୍ତି
ବୁଦ୍ଧିନବାରତା ଶୁଣି ସଦ୍ୱେଷ-ସୁନ୍ଦରୀ
ହୁଏ ମର୍ମାହତ, ତଥା ହେଲେକ ପଦ୍ମିନୀ,
ବିଷାଦର ମୁଦ୍ରା ହେଲ ବଦନେ ମୁଦ୍ରିତ ।
କହିଲେ ଏସନ ଦେବୀ, "ଅମଙ୍ଗଳମୟ
ଆଜ ଦିନ, ଶୁଣାଇଲ କଠୋର ସମ୍ବାଦ !
ଶ୍ରବଣ ପୂର୍ବରୁ ଏହା ଘଟିଥାନ୍ତା ଯଦି
ମୃତ୍ୟୁ ମୋର, ଲଭିଥାନ୍ତି ପରମ ନିସ୍ତାର,
ଘଟାଇଲା ଏ ପ୍ରମାଦ ମୋର ରୂପ ଏକା ।
ସାଧ୍ୱୀ ରମଣୀର ରୂପ ନୁହଇ ସମ୍ପଦ,
ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବିପଦ ତାହା, ଏହି ରୂପ ସିନା
ଛଡ଼ାଇ ପବିତ୍ର ବ୍ରତ—ସ୍ୱାମି-ପଦସେବା
ଜନକଜେମାଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ (ସତୀ-ସ୍ୱଜ୍ୟସ୍ୱିଣୀ)
ଦେଇଥିଲା ଠାବ ନେଇ ସାଗରପରକେ ।
ଥୁଅନ୍ତା ଯଦ୍ୟପି ଦେଇ ଅପରକୁ ରୂପ,
ଆନନ୍ଦେ ଦିଅନ୍ତି ମୁହିଁ ସମର୍ପି ତା ପଦେ,
ରୂପଯୋଗେ ଭାଗ୍ୟବତୀ ବୋଲନ୍ତି ଲଳନା,
ମାତ୍ର ମୋ ବିଷୟରେ ସେହି ଗୌରବପଦବୀ,
ଲାଞ୍ଛନାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି, ବହ୍ନିଶିଖାମୟୀ ।
ବର୍ଣ୍ଣିଛନ୍ତି ସୁଧି କବି ରତ୍ନରୂପେ ରୂପେ,
କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଯେହୁ ଏତେ ଅନର୍ଥର ହେତୁ,
ରତ୍ନ ଯଦି ତାହା, ତେବେ ଭସ୍ମ କିଏ ଅଉ ?
ଦେଖି ମୋର ଶୋଚ୍ୟଦଶା ଏ ମହାବିପଦ
ଇଚ୍ଛିବ ସୁନ୍ଦରପଣ କେବଣ ଅଭାଗୀ ?
ନାହିଁ ଧର୍ମଭ୍ରଷ୍ଟ ଛଳେ ମୂଢ଼ ଯବନର,
ମହାଦମ୍ଭେ ଢୁଲଇଛି ସେ ତାହା, ସବୁ ଦୁଷ୍ଟ
ଧରିଅଛି ପାପମତି ମତେ ଖାଇ ଦୃଢେ,
ଏତେ ମଧୁର କି ସତେ ମଦ, ପରନାରୀ—
ପର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଯାର ଲାଳସା ଦୁର୍ବାର,
ତାହା ଭାଗ୍ୟେ ସ୍ୱର୍ଗାସନ ସିନା ବିଧାତାର
ଅପାନ୍ତରେ ମହାଦାନ, ତା ସ୍ୱର୍ଗମୁକ୍ତି,
ଅଟେ ପାପ ଅତ୍ୟାସୁର ଜଳନ୍ତର ଦୋଷ ।
ଶତ ନରକର ବହ୍ନି ଜ୍ୱଳେ ଯା ଅନ୍ତରେ,
ଲୋଭପିତା ରାଜପଦ ଶୋଭେ କି ତାହାକୁ ?
ମଦାନ୍ଧ ପିଶାଚ ସେହୁ, ନରକୁଳ-କାଳ ।
ଭାଗ୍ୟବଳେ ଲୁଣ୍ଠି ଗର୍ବ ବଢ଼ିଛି ମସ୍ତକେ,
ମାତ୍ର ଜାଣି ନାହିଁ ପର ଭାଗ୍ୟ-ଦୃଷ୍ଟି ତାର
ନ୍ୟସ୍ତ ପରହସ୍ତେ, ଅଟେ ଭଙ୍ଗୁର ତା ସୃଷ୍ଟି ।
ଏହାପରେ କେତେ ଦର୍ପୀ,—ଲୁମ୍ଫିପାତକାଟ,
ଉଡ଼ାଇ ବିଜୟବାନା ଧର ମଣି ଧର,
ମାରୁଥିଲେ ମହାଟାଳି, ମାତ୍ର ଦୁଇ ଦିନେ
ପତନ ନିସ୍ତବ୍ଧତାରେ ହୋଇଗଲେ କାହିଁ ,
ତଥା ମିଶିଯିବ ଆହା ଧୂଳିରେ ଦମ୍ଭତେ ।"
ମହାଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳା ସତୀ ସିଂହଳ-କୁମାରୀ,
କହିଲେ ଏପରି ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ହେଲେ ନାହିଁ
ନାରୀ-ସ୍ୱଭାବ-ସୁଲଭ ଶୋକବ୍ୟାକୁଳା,
ଜାଜ୍ୱଲିତ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ରହିଲ ଆବରି,
ଆବରିଛି ଯଥା ତରଙ୍ଗିତ-ବିକ୍ଷୋଭିତ
ସିନ୍ଧୁ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମଭୂମି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସିଂହଳେ ।
ବାନ୍ଧିଣ ସାହସ ଦେବୀ ଚିନ୍ତିଲେ ଉପାୟ, —
ପତିଦାସ୍ୟମୁକ୍ତି ଆଶ-ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷାର,
ଗୁପ୍ତ ଭାବେ ଅନ୍ୟ ଜାଳେ ଥିଲେ ହେଁ ରତନ
ମାତ୍ର ନ କରେ କି ଦୀପ୍ତି ପ୍ରାବୃଟେ ପ୍ରକାଶ ?
ଭାବିଲେ ସ୍ୱଗତେ ଏହା,—"ବିସ୍ତାରିଣ ଶତ
ପ୍ରବଞ୍ଚନା-ଜାଲ, ଦଣ୍ଡ ଯଥା ବନ୍ଦୀ ରୂପେ,
ପ୍ରକାରେ ତାହାକୁ ତଥା କରିବ ଉଦ୍ଧାର
ଚିତୋର-ନୃପରେ, ଏହା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମୋହର;
ପତି ଏକା ରମଣୀର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା,
ପତି ତୀର୍ଥ, ପତି ଗୁରୁ, ପ୍ରାଣର ଦୋସର,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପତି ଛାୟାହୀନ ତପ୍ତ ଜୀବ-ମରୁସ୍ଥଳେ,
ଯାତନା-ଅଶାନ୍ତି-ରୌଦ୍ରେ ପ୍ରତପ୍ତ ସତତ ।
ଅବଳା ଜୀବନସ୍ପୃହା ବିପଦ-ପିଚ୍ଛିଳ, —
ଅଜ୍ଞାନ ତିମିରମୟ, ପତି ବିନା ତହିଁ
ପଥଦର୍ଶୀ ଜ୍ଞାନଶିଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଦୀପ ।
ପତି ବିନା ନାହିଁ ଗତି ରମଣୀକୁଳର,
ଶରତ ଦୀପ୍ତିତ ଆନ କିଏ ବା ସକ୍ଷମ
ଶୋଭାବତୀ ସୁକୁମାରୀ ଶେଫାଳୀ ବିକାଶେ ?
ଅସାମାନ୍ୟ ଭୂଷଣ ବିନା ରମଣୀର ପତି ।
ସତୀର ଅଦେୟ କିଛୁ ପତିବ୍ରତାଙ୍କର
ପ୍ରାଣାପେକ୍ଷା ପ୍ରିୟତର, ଏହା ପତିପାଇଁ
ଅର୍ପଣେ ତା ସୁଖ ମୁହିଁ ଯବନେ ସମ୍ଭବ ।
ଆଉ କାର ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ବା ଏତେ, ହରିବ ସେ
ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ମୋର, ଦୀପ୍ତ ଯଜ୍ଞାନଳ ସମ;
ଉତ୍‌ଫଣା ନାଗୁଣୀ ଶିରୁ କାଢ଼ିନେବ ମଣି
ଏଭଳି ସାହସୀ କିଏ ? — ମୃତ୍ୟୁ ଭୟହୀନ,
ବୀରକନ୍ୟା ବୀରପତ୍ନୀ ମୁହିଁ, ଜନ୍ମ ମୋର
ବୀରବଂଶେ, ନ ପାରିଲେ କୌଶଳେ ଉଦ୍ଧାରି
ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମୋହର, ପଛେ ଦେଖାଇବି ବଳ,
ଆସ୍ଫାଳି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅସି ତୀକ୍ଷ୍ଣ କ୍ଷୁରଧାର,
ବିନାଶିବି ମ୍ଳେଚ୍ଛଚମୂ, କିମ୍ବା ଶତ୍ରୁହାତେ
ମରି ମୁଁ ଶୋଇବି ସୁଖେ ସମର-ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ,
କି ଭୟ ମରଣେ ରଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ-କନ୍ୟାର ?”
କ୍ଷମାର ଆଧାର ଯଥା ଅଟନ୍ତି ରମଣୀ
କ୍ରୋଧର ଆକର ତଥା, ସୁଲଭ କି ଫୁଲେ
ମଧୁ ଖାଲି, ନ ଥାଏ କି ବିଷାକ୍ତ କଣ୍ଟା ?
ପତିମୁକ୍ତି ପାଇଁ ରାଣୀ ଦୁହନ୍ତ ଲୁଣ୍ଠିତ
କରିବାକୁ ଆତ୍ମଦାନ ଯବନ ସମ୍ରାଟେ,
ଶୁଣି ନାଗରିକେ ଏହି ବିଷଦୁଷ୍ଟ ବାଣୀ
ଚକିତ, ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ହେଲେ କୁହାକୁହି
ସବେ,—“ସତ୍ୟ କି ଏ କଥା, ସତୀଶିରୋମଣି
ପଦ୍ମିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ, ଦେବୀ ମହା ଶୁଚିଶୀଳା,
କରିଥାନ୍ତି ଧର୍ମେ ସଦା ଜୀବନ ଜୀବିତା,
କେମନ୍ତେ ସମ୍ମତ ହେଲେ ଘୃଣିତ ପ୍ରସ୍ତାବେ ?
ପବିତ୍ର-ବାରିଦ-ବାରି-ପାୟିନୀ ଚାତକୀ
ଇଚ୍ଛେ କି ଆବିଳ ତୃଷ୍ଣା ପଲ୍ୱଳ ସଲିଳେ ?
ରତ ଥାଏ ସଦା ଯାଙ୍କ ଯେଉଁ ପୂତ ବର
ଧନ ବିତରଣେ ପ୍ରୀତି ଦେବତା ସେବାରେ,
ପରଶିବେ ସେ କରେ କି ଯବନେ ଆମିଷ,
ଶୁଦ୍ଧ ଶାଳଗ୍ରାମ ପୂଜା ଯାର ନିତ୍ୟ ବ୍ରତ,
ବାଲିଗରଭା କି ସେହୁ ଛୁଇଁବ ଭ୍ରମରେ ?
ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ଏହା, ମହାମେଧାବିନୀ
ଚନ୍ଦେଲ-କୁମାରୀ, ଦେବୀ, ଅତି ବିଚକ୍ଷଣା,
ଦୃଢ଼ ସେହୁ ନାରୀଧର୍ମେ, ଦେବେ ଜଳାଞ୍ଜଳି
ପାତିବ୍ରତ୍ୟେ, ଆସୁ ନାହିଁ ମନକୁ କଦାପି,
ଅଛି ନିଶ୍ଚେ କିଛି ଗୂଢ଼ ରହସ୍ୟ ଏଥିରେ ।”

ଏଥିଅନ୍ତେ ବିଜେ ହୋଇ ସଭାରେ ପଦ୍ମିନୀ
ନିଭୃତ ନିଳୟ ମଧ୍ୟେ, ଆହ୍ୱାନିଲେ ପାଶେ
ବୀରମଣି ଗୋରା ଆଉ ବାଦଲ ଉଭୟେ,
ବିଶ୍ୱାସିନୀ ପରିଚାରୀ ମୁଖେ, ଆସନ୍ତେ ସେ,
ଚଳିଲ ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା ବହୁ କ୍ଷଣଯାଏ ।
କି ଉପାୟେ ଭୀମସିଂହ ଲଭିବେ ଉଦ୍ଧାର
କି ଉପାୟେ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ରହିବ ଅକ୍ଷତ,
ବାହୁଡ଼ିବେ ନିଜେ ଦେବୀ ଯବନ-ଶିବିରୁ
ନିରାପଦେ, ଲଗିଲ ଏ ସଂଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା;
ହୁଅନ୍ତେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥିର ହେଲାକ ପ୍ରେରିତ
ଯବନସମ୍ରାଟ ନିକଟେ ଏ ମର୍ମେ ସମ୍ବାଦ,—
“ଲଭିଛନ୍ତି ରାଜବଂଶେ ଜନମ ପଦ୍ମିନୀ,
ଆବର ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ସେହୁ, ଉଚିତ ତାଙ୍କର
ସସମ୍ମାନେ ପଦାର୍ପଣ ସମ୍ରାଟ ଶିବିରେ,
ଗମିବେ ଗହଣେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ-ସଙ୍ଗିନୀ
ଚିରସହଚରୀକୁଳ, ପୁଣି କେତେ ଅନ୍ୟ
ରାଜପୁତ ବଂଶୋଦ୍ଭବା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମହିଳା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

(ସ୍ୱେଚ୍ଛା-ସୁଖେ ଅବଳା ଯେ ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗ)
ଘେନିଣ ଶତାସ୍ୟ ପୁଣି ପଦ୍ମିନୀ ଛାମୁରୁ
ଆସିବେ ବାହୁଡ଼ି ସର୍ବେ ଚିତୋର ନଗରେ,
ଗନ୍ତପଥେ ଅତ୍ୟାଚାର ନ ହେବ ଯେପରି
ତାଙ୍କ ପ୍ରତି, ନ ଘଟିବ ତାହାଙ୍କ ସମ୍ମାନେ
ତିଳେ ମାତ୍ର କ୍ଷତି, ଲଙ୍ଘି ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ସୀମା
ନ ପାରିବେ କେହି ଯେତେ ଛୁଇଁ ତାଙ୍କ ପାଶ,
ବାଞ୍ଛିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏଥି ହେବ କରିବାକୁ ।
ଉଠାଇଣ ଅବରୋଧ ଫେରାଇ ବାହିନୀ
ସ୍ଥାପିବାକୁ ହେବ ନେଇ ଦୂରେ ସୈନ୍ୟାଶ୍ରୟ,
ଯବନପତିର ଏହି ସତ୍ୟ ଅଙ୍ଗୀକାର,
ରାଣିଲେ ପଦ୍ମିନୀ ଯିବେ ତାହାଙ୍କ ସକାଶେ ।"

ରାଜପୁତ ଦୂତମୁଖୁଁ ଶୁଣି ଏ ବାରତା
ଦୋଳି ହେଲ ଆହ୍ଲାଦ ଆନନ୍ଦ-ଦୋଳରେ
ଅନିର୍ବଚନୀୟ ବେଗେ, ଲଭିଲ ସେ ତହିଁ
ଯେ ସନ୍ତୋଷ, ଅତର୍କିତପୂର୍ବ, ଜାଣିଥିଲେ
ସପ୍ତଦ୍ୱୀପା ସସାଗରା ଧରା ବାହୁବଳେ
ନ ହୁଅନ୍ତା କେତେବେଳେ ସଂତୃପ୍ତ ଏ ଭଳି ।
ଘୋର ଘନଘଟାଚ୍ଛନ୍ନ ଅନ୍ଧାର ନିଶୀଥେ
ଦେଖି ଅଗ୍ରେ କ୍ଷଣିକାର କ୍ଷଣ କ୍ଷଣ ପ୍ରଭା
ପଥଭ୍ରାନ୍ତ ପାନ୍ଥ ଯଥା—ନିରାଶା-ପୀଡ଼ିତ,
ହୁଏ ଆଶାନ୍ୱିତ, ତଥା ହେଲ ଯବନେଶ ।
ଯେବେ ସେ ଢାଳିଲ ଜଳ ଆଶା-ତରୁମୂଳେ,
କେତେକ ବିସ୍ତାରି ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ପଲ୍ଲବ
ଆଚ୍ଛାଦିଲ ହୃଦ ସେତୁ; ନବୀନ ବେଷ୍ଟନେ;
ଅବାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍କଣ୍ଠାବଶେ ହୋଇଣ ବାତୁଳ
ମଣିଲ ସେ କରଗତ ସ୍ୱର୍ଗର ନିଶ୍ରେଣୀ
ଭୂରି ଭଲ ସଙ୍କଳ୍ପରେ ସୁଖ-ସ୍ୱର୍ଗ କେତେ;
ନ ଜାଣେ ଭୋଗରେ ସୁଖ, ଜାଣେ ଭୋଗାଶାରେ,
ସର୍ବଦିନ ପୂର୍ବୁ ସିନା ମିଳେ ସର୍ବସୁଖ ।
ଅସମ୍ଭାଳେ ଦୁଷ୍ଟମନେ ବଢ଼ିଲ ଆବେଗ,
ବଢେ ଯଥା ମେଘାସନ୍ନ-ଅଚଳ-ଦୁହିତା
ସ୍ୱଚ୍ଛୋଦା ସାଗରୀ ନଦୀ ପ୍ରାବୃଟ ସମୟେ,
କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧିତ ସେହି ଆବେଗ ଆବେଶେ,
ଉତ୍କଣ୍ଠେ ମଣିଲ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର ।
ଆଶାନ୍ୱି-ମାନସ ଭୂମି ଆଶା-ଭାଜନରେ
ତୋଳି ତହୁଁ ନିରନ୍ତର ସଙ୍କଳ୍ପ-ସୁମନ,
ରଚି ସଙ୍କଳ୍ପରେ ତହିଁ ମନୋମତ ହାର
ଲମ୍ବାଏ ବକ୍ଷରେ ସିନା ସେହି ସଙ୍କଳ୍ପରେ ।
ନ ସରିଲ ମନ ତାହିଁ, ବଢ଼ି କ୍ରମେ କ୍ରମେ
ଉତ୍କଣ୍ଠାର ଆତୁରତା, ବସାଇଲ ନେଇ
ଯବନେଶେ ସଙ୍କଳ୍ପର ଶୂନ୍ୟ ସିଂହାସନେ;
ତୋଳିଲ ସେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ କେତେ ଅଟ୍ଟାଳିକା,
ଭୁଞ୍ଜିଲ ସଙ୍କଳ୍ପ-ଲଡ଼ୁ, ମଣି ସଙ୍କଳ୍ପକୁ
ସତ୍ୟବନ୍ତ । ଗଢ଼ିନେଇ ପଦ୍ମିନୀ ମୂରତି
ସଙ୍କଳ୍ପରେ, ପ୍ରେମ, ମାନ, ବିରହ, ମିଳନ,
ଲୀଳାଦି ଦାମ୍ପତ୍ୟ ସୁଖ କଲ ଅନୁଭବ ।
ତାମୁତର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତି ପାଇଲେ ପ୍ରଶ୍ରୟ,
ବଢ଼େ ଶତମୁଖୀ ହୋଇ, ଅସମ୍ଭାଳ ବେଗେ;
ଦେଖି ପ୍ରବାସ ଦୃଷ୍ଟ ସ୍ୱାଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧିର
ମଣିଲ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ, ଭାଳିଲ ଏସନ—
ଏତେ ଦିନେ ଆଗମନ ହେଲ ମୋ ସାର୍ଥକ,
ଲଙ୍ଘି ଦୁରାରୋହ ଗିରି ଦୁର୍ଗମ କାନ୍ତାର
ଗନ୍ତପଥେ, ଲଭିଥିଲି ଯେ ଦାରୁଣ କ୍ଲେଶ;
ଭୁଲିଗଲି ଏବେ ତାହା ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ପରାଏ ।
ରୂପସୀ କେତକୀ ଫୁଲେ ତୋଳିବା ସମୟେ
ହେଲେ କଣ୍ଟକ ସଂବିଦ୍ଧ କରେ, ମଣଇ କି
ବ୍ୟଥା ତାକୁ ଭ୍ରମେ ସୁଦ୍ଧା କେତକୀରସିକ ?
ତୁଚ୍ଛ ରାଜ୍ୟଧନ ମୂଲ୍ୟ ପଦ୍ମିନୀ ନିକଟେ,
ଅଭାବେ ଏଭଳି ନାରୀ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିନା
କୁବେର ସମ୍ପତ୍ତି, ଧନ୍ୟ ଭାଗ୍ୟଧର ମୁହିଁ ।
ପଦ୍ମିନୀ ପୟୋଧରା ପଥରକୁ ସରି
ନୁହେଁ ରାଜ-ସିଂହାସନ, ଏହା ତୁଚ୍ଛପଦ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବଳେ ବନ୍ଧୁବର୍ଗେ ସ୍ୱଜାତିବର୍ଗ ଗୌରବୁଁ ।
ପରସ୍ତ୍ରୀବଳଗାମୀ ବୃତ୍ତି ପରିହରି ,
ତେଜି ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର , ଖଟିଥିବ ସଦା
ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମପ୍ରାନ୍ତେ ବ୍ରତ ମୋର ଏହା ;
ଭ୍ରମିବ ତାହାଙ୍କୁ ଘେନି କାନନେ ପର୍ବତେ;
ବନଫୁଲେ କଣ୍ଠଦେଶେ ରଚି ଅଳଙ୍କାର ,
ମଣ୍ଡି ତହିଁ ଶୋଭା-ଭସ୍ମ-ତରଙ୍ଗ ତାହାର ,
ଲଭିବ ପରମାନନ୍ଦ ନିତ୍ୟ ନବରୂପେ ,
ନିରେଖି ସେ ମୂର୍ତ୍ତିଶୋଭା -- ନେତ୍ରରସାୟନ ,
ମଣିବ ଏ ଚର୍ମନେତ୍ରେ ସାର୍ଥକ ସର୍ବଥା ।
ତେବେ ଯେ ଅଙ୍କିଲି ଦୃଷ୍ଟ ଛବି ଜୀବନର
ସୂଚନା ଏଥିପରି କଳ୍ପନା-କୂଳରେ ,
ହେବ ନାହିଁ ବୃଥାରେ ତା ଶେଷ କରି ଦେବେ ।
କାନ୍ତି ପରକ୍ଷଣେ , ହୋଇ ତରଙ୍ଗିତ ତାର
ଅତୃପ୍ତ-ବାସନା-ସ୍ରୋତ-ଆକୁଳ-ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ,
ଆଣିଲା ଭସାଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତିନିୟମେ
ଜାଗ୍ରତ ସ୍ୱପନରାଜ୍ୟୁଁ ବାସ୍ତବ ରାଜ୍ୟକୁ ।
ମଣେ ସେ ସଂସାରେ ସାର କାମିନୀକାଞ୍ଚନେ ,
ସେହି ପାପଲିପ୍ସା ତାଙ୍କୁ କବଳିଲା ଶରେ
ସମ୍ମତ ପୂର୍ବ ପ୍ରସ୍ତାବେ ; ହୁକାର ସେ ତହୁଁ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷେ , କଲା ଆଦେଶ ପ୍ରଦାନ
ଉଠାଇ ଛାଉଣି ନେଇ ସ୍ଥାପିବାକୁ ଦୂରେ ।
ତନ୍ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ରାଜ-ଆଜ୍ଞା ହେଲା ପ୍ରଚାରିତ
ଯବନ-ବାହିନୀ ମଧ୍ୟେ , ହୁତାଶନମୟୀ
ଭୀଷଣ ଭାଷାରେ , କଲ୍ୟ ପ୍ରଭାତ ସମୟେ
କରିବେ ପଦ୍ମିନୀ ତଳେ ସମ୍ରାଟ-ଶିବିରେ
ସେବକା- ସଙ୍ଗିନୀବଳେ , ସର୍ବେ ସାବଧାନ ,
ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କରିବ ଯେ ଅଶିଷ୍ଟ ବେଭାର ,
ହେବ ତାର ଶିରଶ୍ଛେଦ୍ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ,
ଯଥାକାଳେ ଏ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣିଲେ ପଦ୍ମିନୀ ।

ବାତୁଳର ଭସ୍ମବର୍ଣ୍ଣ ଫାଟିଲା ସିନ୍ଦୂର ,
ନିତ୍ୟଶ-ସୁନ୍ଦରୀ-ଉଷା ଉମଣ୍ଡିଲା ପ୍ରାଚୀ
ନିସ୍ପୁର ସୁଷମାରାଶି ବଳେପି ଶରୀରେ ,
ଢଳ ଢଳ ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ବଦଳି ହିଙ୍ଗୁଳ,
ରଚନ୍ତି କି ଧାତା ତନୁ ତାର , ଭକ୍ତବଶେ,
ଚଢ଼ାଇଛୁ ତହିଁ ପୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଛାଳ ।
ମନେ ହୁଏ ହେଉ ତାର ଭ୍ରାନ୍ତିକଷ୍ଟ ଶୋଣିମା ✱
ଅନ୍ଧକାର ଆଲୋକର ତୁମୁଳ ସମରେ
ବହୁଛି କି ରଣାଙ୍ଗଣେ ରୁଧିରସରିତ ?
ହାରି ଭୟେ ତମଃ, ତାରୁ ଅଶ୍ରୁପାତ ଖେଦେ
ଶିଶିରକଣିକା ଛଳେ, ପଳାଏ ସଭୟେ ।
ତଳଘନ ଛାୟାପାତେ ଆଲୋକ-ନନ୍ଦିନୀ
ପ୍ରକାଶେ ନବୀନ ଶୋଭା, ପଣ୍ଡ କବା ଆହା
ଅଯତ୍ନ-ବନ୍ୟସ୍ତ ଗୁଚ୍ଛ ଅଳକା ଆବଳୀ
ଅମଳିନ ଉଷା ମୁଖେ, ସମୀରହିଲ୍ଲୋଳେ,
ଶତଗୁଣେ ବଢ଼ାଏ ତା' ଅନନ୍ୟ ମାଧୁରୀ ।
ବହିଲା ଶୀତଳ ବାୟୁ ସଧୀରେ ସଧୀରେ
ସୁମନ-ସମ୍ପଦଚୋର, ଗାଇଲେ ପକ୍ଷୀଏ,
କୁସୁମଗୁଚ୍ଛଦୋଳା ସେ ସୁସ୍ୱର-ସୁଧା,
ପିଇଲା ଆନନ୍ଦେ ନଭଃ, ପିଇଲା ବସୁଧା ।
ଲୁଚିଥିଲା ଯାଇ କାନ୍ତ-ହୃଦୟେ ଆଲୋକ,
ଶୁଣି ସେ ବିହଗକୁଳ ଅଭୟ ଆହ୍ୱାନ
ଆସିଲାତ ଧାଇଁ, ତହୁଁ ପ୍ରକୃତି-ସୁନ୍ଦରୀ,
ଉନ୍ମୋଚି ଅବଗୁଣ୍ଠନ ଦେଖାଇଲେ ମୁଖ ।
ସଜୀବତା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ଅର୍ପି ନଳିନୀକୁ,
ବୁଜିଲା ବିଷାଦ ନେତ୍ର ସରେ କୁମୁଦିନୀ ।
ଜମି ତୃଣୋପରି ନିଶି-ପତିତ ତୁଷାର
ଚନ୍ଦ୍ରକରେ, ରଜତାଭମୟ, ହୀରେ ମଣ୍ଡି;
ଘେନନ୍ତି କି ଦେହେ ବନ୍ଧୁ ତୀର୍ଥସ୍ଥଳ ଛାପା
ବୈଷ୍ଣବୀ ପ୍ରକୃତି, ଶୁକ୍ଳ ତିଳକ ମାଟିରେ ?

✱ ଦୀପ୍ତ ଶୀଳ ରକ୍ତିମା ।

ମଧୁର୍ ପ୍ରଭାତ ତାଲେ ସର୍ବେ ମଧୁମୟ—
ଜଳସ୍ଥଳ ନଭସ୍ଥଳ ପତ୍ରଫୁଲ୍ ଆଦି,
ମଧୁମୟ ମନୁଷ୍ୟର୍ ମନ, ସ୍ୱଚ୍ଛ, ପୂତ ।
ଏ ମଧୁର୍ ତାଳେ ଆଜ ଲଗିଛି ଚତୋରେ
ସ୍ୱାମୀ ଉଦ୍ଧାରର ଗୁପ୍ତ ଆୟୋଜନ,
ହେଉଛି ଶିବିକା ବହୁ ସଂସ୍କୃତ ସଜ୍ଜିତ,
ଶତ ଶତ ଛଦ୍ମବେଶୀ ରାଜପୁତବୀରେ
ହେଉଛନ୍ତି ରୁଣ୍ଡ ଆସି, ଶସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ,
ଚତୋର୍ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ସତୀ ପଦ୍ମିନୀ-ଆଦେଶେ ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିବିକା ମଧ୍ୟେ ବସିଲେ ଗୋପନେ
ଜଣେ ଜଣେ ମହାବୀର, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିବିକା
ବହନେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଛଅ ଜଣ ଶୂର
ଗୋପବେଶ ଧରି, ଗୁପ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରଧାରୀ ।
ଅନନ୍ତର୍ ସଜେ ହୋଇ ଶୋଭାଙ୍ଗୀ ପଦ୍ମିନୀ
ଏକଲିଙ୍ଗ ଦେବାଳୟେ, ଗଲେ ଜଣାମଣା
ବିନୟ ଗଦ୍‌ଗଦ କଣ୍ଠେ, କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ,
"ସ୍ୱଭାବେ ଅବଳା ମୁହିଁ ପ୍ରଭୋ, ବଳାଇଛି
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନେ ମନ, ତବ ଭରସାରେ,
ହେଉ ପୂର୍ଣ୍ଣ କିଙ୍କରୀର ମନୋରଥ ପଥେ
ତୁମ୍ଭ କୃପା-ସୁଧା, ମାଗେ ଏ ଭିକ୍ଷା ପଦ୍ମରେ ।"
ସାଧ୍ୱୀର ଏ ପ୍ରାଣମୟୀ ପ୍ରାର୍ଥନା ସମୟେ
ଖସିଲା ଦେବ ମସ୍ତକୁ ଦକ୍ଷିଣାଙ୍ଗୁ ଫୁଲ
ତିନି ଥର, ମଣି ତାକୁ ମଙ୍ଗଳ ଶକୁନ,
ନମସ୍କାରି ଦେବେ, କଲେ ଶିବିକାରୋହଣ;
ଅର୍ପି ବୀରବର ଗୋରା ବାଦଲ ଉଭୟେ
ସମସ୍ତ ବାହିନୀର ଭାର, ଯାହା ତଳେ ଦେବୀ ।
ବାହାରିଲା ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟୁଁ ସାତଶ ଶିବିକା—
ରଙ୍ଗ ପାଟ ଘଟାଟୋପେ ଢଙ୍କା, ପଂକ୍ତିକ୍ରମେ,
ଗିରିବନ ଭେଦି ତାହା ଚଳିବେଳେ ପଥ,
ଦିଶିଲା ଦୂରରୁ ଶୋଭା କେତେ ବାହାରିଆ;
ପ୍ରାବୃଟେ ନୀଳିମାମୟ ନବ ଦୂର୍ବାଦଳେ
ଚଳନ୍ତି କି ପୁଞ୍ଜି ପୁଞ୍ଜି ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ ?
ଅବା ବସନ୍ତରେ ତଳା ସମୁଦ୍ର ବେଳାରେ
କରୁଛନ୍ତି କ୍ରୀଡ଼ା ଶଙ୍ଖ ଘେନି ତ କର୍କଟେ !
ଶୀତଳ ସୁନ୍ଦର ବାହ୍ୟେ ଆଲୋସେ ଶିବିକା
ପ୍ରଦୀପପଙ୍କ୍ତିରି ପ୍ରାୟ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତସ୍ତଳେ,
ଜଳେ ଉଗ୍ର ଅଗ୍ନିଶିଖା ଦଗ୍ଧିବାକୁ କ୍ଷମ ।
ନେତ୍ରପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ଦୃଷ୍ଟେ ଦେଖ ଇଙ୍କାଫଳ
ମାତ୍ର ନ ଥାଏ କି ତହିଁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ କଟୁତା ?
ଯଥାକାଳେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ ଶିବିକା
ଯବନ-ଶିବିରେ, ତହୁଁ ପେଷିଲେ ପଦ୍ମିନୀ
ଆଲା ଉଦ୍ଦ ଏ ସମ୍ବାଦ—"ଦେଲେ ଅବସର
ଦଣ୍ଡେ ମାତ୍ର, ଯାଇ ମୁହିଁ ବନ୍ଦୀ ସ୍ୱାମୀ ପାଶେ,
ଆସିବି ଚିର-ବିଦାୟ ଘେନି ତାଙ୍କଠାରୁ ।"
ଶୁଣି ଏହା ଯବନେଶ ହୁଅନ୍ତେ ସମ୍ମତ,
ପ୍ରବେଶି ପଦ୍ମିନୀ ରାଣୀ ଶରେ କାରାଗାରେ
ବନ୍ଦି ସ୍ୱାମି-ପାଦ-ପଦ୍ମ ଚିରବନ୍ଦନୀୟ,
ହେଲେ ସତୀ ସ୍ୱ ଭକ୍ତିରେ କାଯ୍ଦୁରେ ଲୀନ ।
ସ୍ୱୀୟ ପାଟେଶ୍ୱରୀ ହେବେ ଯବନମହିଷୀ
ଶୁଣିଥିଲେ ଆଗୁଁ ଏହା ରାଣା, ଦେଖି ଏବେ
ଉପସ୍ଥିତ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ ବିପକ୍ଷ ଶିବିରେ,
ଭର୍ତ୍ସିଲେ ସତୀଙ୍କେ ଉଚ୍ଚକଣ୍ଠରେ ବିବାଦ ।
କ୍ରୋଧଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜୀ ତୀବ୍ର କର୍କଶ ବଚନେ
କହିଲେ ଚିତୋର୍-ପତି, ଦୂର୍-ହ ଯବନୀ
ଆର୍ଯ୍ୟକୁଳକଳଙ୍କିନୀ, ରମଣୀପାଂଶୁଳା,
ସମରପି ଜଳାଞ୍ଜଳି ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ବ୍ରତେ,
ଆବର ବୈଦିକ ଧର୍ମେ, ଇଚ୍ଛିଲୁ ପିଶାଚ
ଯବନପତିର ଅଙ୍କ, ଯବନ ଅଇଁଠା,
ଶୋଇଛନ୍ତି ପରା ସବୁ ରାଜପୁତବୀରେ
ଅସ୍ତ୍ରବସ୍ତ୍ରର କ୍ରୋଡେ, ଦୈବ ଦୁର୍ବିପାକେ,
ତେଣୁ ଏ ଅନୀତି ତୋର ସହିଲେ ନୀରବେ;
ମାତ୍ର ସହିବେ କିପରି ଏକଲିଙ୍ଗ ପ୍ରଭୁ !
ଧରିଲେ କିପରି ଅବା ଏ ପାପର ଛାୟା
ରୁଦ୍ରକାନ୍ତି, ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୃଦବ୍ୟୋମେ ସେହୁ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସସ୍ତୁଅଛି ମୋହର ଏହା ଅସମ୍ଭବ ଅତି ।
ଯେଉଁ ସ୍ୱଜାତ ଜାତି କୁଳଲକ୍ଷ୍ମୀକୁଳ
ନ ହୋଇ ଜୀବନ୍ତେ ହେବେ ବୈରି-ବଶୀଭୂତା,
କଠୋର ଜହର ବ୍ରତ ଆଚରନ୍ତି ମୁଦେ,
ଜାତ କି ସେ କୁଳେ ହାୟ ତୁହି ପାପୀୟସୀ ?
ଏ ବଡ ଅଦ୍ଭୁତ, ଅହୋ, ସୁରପୁନ୍ନାଗରେ
ଫୁଟିଲି ସତଣା ଫୁଲ—* ପୂତଗନ୍ଧମୟ
ହେ ଜହ୍ନବ ଜାହ୍ନ ଶାପେ ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥଜଳେ
ମିଶିଲି ଅମେଧ୍ୟ, ବଡ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଏହା ।
ସ୍ୱଜନ୍ମଂସବଂଶୋଦ୍ଭବା ରମ୍ୟା ସ୍ୱଜନ୍ମଂସୀ
ବରନ୍ତି ଅମିଷଭୋଜୀ ବକେ ପକ୍ଷ-ପଦେ,
ଶୁଣିଛି କି କେବେ କେହି ଏହି ଅଘଟନ ।
ଧିକ ତୋ ତରୁଣୀ ଦୁଷ୍ଟା, ଏତଇ କରମେ
ବୋଳିଲୁ କଳଙ୍କ-କାଳୀ ପକ୍ଷ-ପିତୃକୁଳେ,
ମହାପାପ ତୋର କର୍‌ଧ ମୂଖାବଲୋକନ ।
ଜନ୍ମ ପରେ ମୃତ୍ୟୁ, ମୃତ୍ୟୁ ପଶ୍ଚାତେ ଜନମ,
ନିୟତିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏହା, ମୃତ୍ୟୁ ସିନା ଶାନ୍ତି
ଆତ୍ମତ-ବନ୍ଧିତ, ଅତଃ କି ଶଙ୍କା ତହିଁରେ ?
ନ ବୁଝିଲୁ ଏ ରହସ୍ୟ ହାର ମୃତ୍ୟୁଭୟେ,
କ୍ଷତ୍ରକନ୍ୟା ହୋଇ ହେଲୁ ଜୀବନରଙ୍କୁଣୀ,
ଲଗାଇଲୁ ଯେ କାଳି ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରୋର-ବଦନେ,
ଶତ ଧୌତେ ହେବ ନାହିଁ ବିଲୁପ୍ତ ସେ ଦାଗ,
ଯା ଯା ଏବେ ତୋ ଯବନ ପ୍ରିୟପତି ଗତି ।”

ଶୁଣି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଏହି ପରୁଷ ଭର୍ତ୍ସନା,
ନ ହେଲେ ପଦ୍ମିନୀ କ୍ଷୁବ୍ଧା, ହୋଇ ବିଚଳିତା
ସତୀ କୁଳବଧୂ, ଶାନ୍ତି ସଂଯମ ଆଧାର,
ମଣ୍ଡିତ ସେ ଦୟା କ୍ଷମା ଧୈର୍ଯ୍ୟାଦି ରତନେ,
ଧର୍ମ ତାର ହାରରକ୍ଷୀ—ନ୍ୟାୟ ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ,
କି ସ୍ୱର ପଶିବ ତହିଁ ପାପାସ୍ପର୍ଶ କ୍ରୋଧ,
କି ସ୍ୱର ପଶିବ ଅହୋ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ମାତ୍ସର
ମାନାବଳେ ମାନପଣି ପବନ ବେଳଲେ ?

କହିଲେ ମୃଦୁଭା ହେଲି କୋଧର ଉଦ୍ରେକ,
ହୁଏ ନାହିଁ ଫୁଲ୍ଲ ଯଥା ଶୀତଳ ହୃଦୟ,
ଜଳଇ ଜ ଭଳେ ଦୀପ ଶତ ଚେଷ୍ଟାବଳେ
ଦେବିକାଙ୍କ ନୁହେ ତାହା ପ୍ରକୃତି-ନିୟମ ।
ମଧୁରେ କହିଲେ ପୁଣ ପୁଣା ଭୀମ ସିଂହେ,—
ପଦ୍ମିନୀ-ହୃଦୟ-ବନ୍ଧୁ, ନ ଜାଣ କି ପ୍ରଭୁ,
ତବ ଚର ପର ସ୍ପୃଷ୍ଟ ପଦ୍ମିନୀ ହୃଦୟ ?
ପେଷ ଯା ଯବନ ଭଣ୍ଡ ଦୂରଦୃଷ୍ଟ ମମ;
ଲଚ୍ଛଇ କି ଚଦା ତାପ ଚନ୍ଦ୍ର ଭିନ୍ନ ଜେବେ
ଅମଙ୍ଗଳ ଧୂମକେତୁ ? ସମ୍ବୋଧିଲ ମୋତେ
ଯବନୀ ବୋଲିଣ, ଯଦି ପୁଣା ଭୀମ ସିଂହ
ବନ୍ଦୀ ହୋଇ କାରାଗାରେ ଯବନପତିର
ହୋଇଥାନ୍ତି ଯବନତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ, ନିଶ୍ଚେ ତେବେ
ଯବନୀ ପଦ୍ମିନୀରାଣୀ; ଜ୍ଞପାନ୍ତି ସିନା
ପତି ଉପାଧିରେ ପତ୍ନୀ, ଏ ଶାଶ୍ୱତ ଧାର୍ ।
ନୁହେଁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତା ନାଥ ତୁମ୍ଭ ଭର୍ତ୍ସନାରେ,
ହେବାରୁ ମୋ ଭାଗ୍ୟେ ଆଜ ଉପଲବ୍‌ଧ ତାହା,
ମଣୁଛି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଗୌରବାନ୍ୱିତା;
ହେଉ ପଛେ ଯେତେ କଟୁ ପ୍ରିୟ ତିରସ୍କାର,
ତଥାପି ମଧୁର ତାହା, ଆନ କଣ୍ଠେ ସିନା
କର୍କଶ ବାରଦ ସ୍ୱର, ମାତ ନ ମଣେ କି
ମଧୁର ମଧୁରତର ତାହା ସୁତଜନୀ ?
ଏହା ଭଣି ନିବେଦିଲେ ସତୀ ପତିପଦେ
ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ଶୁଣି ଭୀମ ସିଂହ ତାହା,
ହେଲେ ଯଥା ବିମୋହିତ ତଥା ଅପ୍ରତିଭ ।
ତହୁଁ ପ୍ରାଣପ୍ରେୟସୀଙ୍କି ସମ୍ବୋଧି କୋମଳେ
ବୋଇଲେ ଏସନ—“ସତି ! ମହାବୁଦ୍ଧିମତୀ
ତୁମ୍ଭେ, ଭିଆଇଛ ମୋର କାରାମୁକ୍ତି ପାଇଁ
ଏ କୌଶଳ, ନ ଜାଣି ଯା ଦୋଷିଲି ବ୍ୟର୍ଥରେ,
ସେଥିଲାଗି କରୁଛି ମୁଁ ଏବେ ଅନୁତାପ,
ଏହି ଏକା ଏ ପାପର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ,

* ଛତଆଳା ବା ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ ଫୁଲ

ତୁମ୍ଭର ଏ କୀର୍ତ୍ତିଗାଥା— ବିମଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ବିମଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯଥା ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ତବ,
ଧରିବ ଅମର ବକ୍ଷେ ସଦା ଇତିହାସ,
(ଭୂତସାକ୍ଷୀ ଅତୀତର ଘଟଣାପଞ୍ଜିକା)
ଦେବି, ତୁମ୍ଭେ ମହାସତୀ ମହାକ୍ଷମାଶୀଳା,
କ୍ଷମିବ ଏ ଅଭାଜନ ପତି ଅପରାଧ
ନିଜ ଗୁଣେ, ଏହି ମାତ୍ର ମାଗୁଛି ମୋହର ।"
ପତ୍ନୀ ପତି ଠାରୁ ବାଣୀ ଶୁଣିଣ ପଦ୍ମିନୀ
କହିଲେ ବିନୟେ, "ନାଥ, ଏଭଳି ବଚନ
ନ ଧର ପୁନଶ୍ଚ ମୁଖେ, ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଗୁରୁ,
ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ, ଏ କିଙ୍କରୀ କିଣା ତବ ପାଦେ,
ଦାସୀଠାରେ କ୍ଷମା-ଭିକ୍ଷା ନୁହଇ ଉଚିତ,
ଥାଉ ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ, କ୍ରମେ ହେଉଛି ଉତ୍ତୁର,
ଗଡ଼ରୁ ବାହାରିବା ଏବେ ହେବା ବିହିତ ।"
ଶୁଣି ଏହା ଭୀମସିଂହ କହିଲେ ଏସନ,—
"ବୀର ହୋଇ ଚୋର ପରି ଯିବାକୁ ପଳାଇ
ବଳୁ ନାହିଁ ମନ ମୋର, ବରଞ୍ଚ ତାଠାରୁ
ଶ୍ରେୟ ଆଜୀବନ ବାସ ଶତ୍ରୁ କାରାବାସେ,
ଯବନ ପଦାଙ୍କେ ମଣି କପାଳେ ଲଳିତ ।
କ୍ଷତ୍ରିୟ ମୁଁ, ଜନ୍ମ ମୋର ମହାକ୍ଷତ୍ରକୁଳେ,
ସିଂହ ହୋଇ ଆଚରିବ ଶୃଗାଳ ଧରମ ?
ଶୁଣି ଏ ଦୀନତା ମୋର, ଉଚାରିବେ ବୀରେ
କଟୁ ପରିହାସ ବାଣୀ, ଅସହ୍ୟ ଅତୀବ,
ଜନ୍ମାଇବ ହୃଦେ ମୋର ମହାବ୍ୟଥା ସେତୁ
ବରଂ ଶତ ବଜ୍ରାଘାତୁଁ, କ୍ଷତ୍ରଧର୍ମ ତେଜି
ହେବ ବା କଳଙ୍କହାରେ କପାଳ ଭୂଷିତ ?"
ଉତ୍ତରିଲେ ସତୀ—"ନାଥ, କେଉଁ ନ୍ୟାୟରଣେ
ପରାଜୟ କରି ଅବା ତୁମ୍ଭକୁ ଯବନ
ରଖିଅଛି ବନ୍ଦିଶାଳେ, ଅଧର୍ମୀ ସହିତ
ବିଧି କି ପାଳିବା ଧର୍ମ, ପାଷଣ୍ଡ ମିଥ୍ୟୁକ
ଯେତୁ, ବିଶ୍ୱାସଘାତକ, ପ୍ରତାରିବା ତାକୁ
କରିବା କି ନୁହେ ନ୍ୟାୟଧର୍ମବିଗର୍ହିତ ।
ଶତ୍ରୁ ହସ୍ତୁଁ ଆତ୍ମୋଦ୍ଧାର ବଳେ ବା କୌଶଳେ
ଏହା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରାଦେଶ, ନ ଘଟେ ସୁବିଧା
ଯହିଁ ବଳପ୍ରୟୋଗର, କୌଶଳରେ ତହିଁ
କରିବା ଉଚିତ ସିନା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ;
ଲଭିଥିଲେ ରକ୍ଷା ପର କୌଶଳେ ପାଣ୍ଡବେ
କୁଟନୀ-କୌରବକୃତ ଯନ୍ତ୍ର ଜତୁଗୃହୁ ।
ନୁହେ ଏହା ନିନ୍ଦା କିମ୍ବା କଳଙ୍କର କଥା,
ବରଞ୍ଚ ଚତୁରତାର ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସା ।
ନ ଖୋଜ ଉଦ୍ଧାର ଯହା ଭଜିବା ହତାଶା
ନିର୍ଜୀବତା ନିଦର୍ଶନ, ଉଦ୍ୟୋଗ ପଥରେ
ନ ଟଳିଲେ ପୁରୁଷାର୍ଥପଣେ ନିଷ୍ଠା ସହ,
କିଏ ନାହିଁ ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧି କାର କେଉଁକାଳେ,
ଭାଗ୍ୟ-ଭଣ୍ଡାରର ଚାବି ନିଷ୍ଠାୟୁକ୍ତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।
ନାରକୀ ବର୍ବର ଆଜି ପ୍ରବଞ୍ଚନା-ପଟୁ,
ଜାଣିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସାଧୁ ସରଳବିଶ୍ୱାସୀ
କଲା ପ୍ରତାରଣା, ତାକୁ ପ୍ରତି-ପ୍ରତାରଣା
କରିବା ନୁହଇ ପାପ, ଶଠତା-ବ୍ୟାଧିର
ମହୌଷଧି ଶାଠ୍ୟ ସିନା, ବିଷ ବ୍ୟତିରେକେ
କେ ଅବା ପାରିବ କାଟି ବିଷ ବିସର୍ପଣ ।
ଲଭୁ ଦୁଷ୍ଟ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା, ବୁଝ ପୁଣି—
ଯେ ଖୋଳିବ ଗାତ, ନିଶ୍ଚେ ପଶିବ ସେ ତହିଁ ।
ଏସନ ସୁଯୁକ୍ତି ଯୋଗେ ମଙ୍ଗାଇଣ ଧବେ
ପଦ୍ମିନୀ—ପଦ୍ମିନୀବଳ୍ଲୀ କୋମଳହୃଦୟା,
ଘେନିଗଲେ ବନ୍ଦିବାସ ବହିର୍ଭାଗେ ତ୍ୱର;
ଉଭୟ ଶିବିକା ତହିଁ ଥିଲା ରକ୍ଷିତ
ପୂର୍ବୁ, ସପରୀତ ରାଣା ଭୀମସିଂହଙ୍କର
ଆଗମନ-ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ, ଦମ୍ପତିଯୁଗଳ
ଆରୋହଣ କଲେ ଯାଇ ତହିଁ ସଂଗୋପନେ,
ତହୁଁ ଖରେ ଛଦ୍ମବେଶୀ ଶିବିକା-ବାହକେ
ବହିଣ ବିଶାଳ ବଳେ ସେ ବେନି ଶିବିକା
ଚଳିଲେ ଗଡୋର-ମୁଖେ, ପଛେ ପଛେ ତାର
ଆଉର ଶିବିକା କେତେ ଗଲେ ଦ୍ରୁତବେଗେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିରେଖି ଦୂରରୁ ତାହା ଯବନ ସମ୍ରାଟ
ଭାବିଲା ସ୍ୱଗତେ ଏହା, ଏହି ସେ ଶିବିକା
ସ୍ଥାପିତ ଚତୋର ଦିଗେ, ଗଲେ ତହିଁ ପରି
ରାଜପୁତ କୁଳବାଳାକୁଳ, ଘେନି ତର—
ବଦାଗ୍ର ପଦ୍ମିନୀ ପାର୍ଶ୍ୱେ, ଅବଶିଷ୍ଟ ଯାହା
ରହିଲା, ସେଥିରେ ଚିନ୍ତା—ସହଚରୀତାର ।
ବିଳମ୍ବ ତ ନାହିଁ ଆଉ ପଦ୍ମିନୀର ଭେଟ,
ଏକ୍ଷଣି ସେ ଆସି ମୋତେ ଭଜିବ ନିଶ୍ଚୟ,
ମାତ୍ର ମୁଁ କି ଦ୍ରବ୍ୟ ତାକୁ ଦେବି ଉପହାର ?
ରମଣୀଏ ସ୍ପୃହାବତୀ ରତ୍ନ ଅଳଙ୍କାରେ,
ମାତ୍ର ନ ରୁଚିବ ତାହା ମନକୁ ତାହାର,
ସ୍ୱଭାବେ ଅଳଙ୍କାରର ଅଳଙ୍କାର ଯେହୁ,
ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅଳଙ୍କାରେ ତାର କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ ?
ଭୁଲ୍ ଭୁଲ୍ ଏହା, ସହି ନ ପାରି ଉତ୍ତର
ହେଲା ଅତି ଅସମ୍ଭାଳ, ଆଶାସ୍ଥୀ ମାନସ
ଯତ୍ନେ କି ବିଳମ୍ବ ତେବେ, ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧିରେ
ଘଟିଲେ ବିଳମ୍ବ ଯେବେ, ବଢ଼ିଥାଏ ତେତେ
ଆବେଗ ତାହାର ହୃଦେ, ବଢ଼ିଥାଏ ଯଥା
ମହ୍ଲେ ମିଶି ଜଳନ୍ତର ରଙ୍ଗବୃଦ୍ଧି କ୍ରମେ ।
ଦ୍ୱାରୀ ପ୍ରଣିଧିବର୍ଗେ ଯବନ-ଅଧିପ
ଆଦେଶିଲା କ୍ରୋଧେ—ଯାଇ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ଘେନି ଆସ ପଦ୍ମିନୀକୁ ଭୀମ ସିଂହ ପାର୍ଶ୍ୱୁଁ
କାରାଗାରୁ, ଅହୋ କେତେ ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ଘୃଣାର !
କେଉଁ ଅଧିକାର ତାର ପଦ୍ମିନୀ ଉପରେ,
କରୁଅଛି ମନସୁଖେ ଏତେବେଳଯାଏ
ପ୍ରେମାଳାପ, ଶତ ଧିକ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ପାମରେ ।
ଶିରେଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ଦୂତେ ସମ୍ରାଟ-ଆଦେଶ
ପଶି ବନ୍ଦୀଶାଳା ମଧ୍ୟେ, କହିଲେ ସସମ୍ଭ୍ରମେ
ମହାଶୂନ୍ୟାସ୍ୱିତ ତାହା, ନାହାନ୍ତି ପଦ୍ମିନୀ
କିମ୍ବା ରାଣା ଭୀମ ସିଂହ, ବାରିଦ ସହିତେ
ଉଭେଇଲେ ଯଥା ଧନୀ ବାରିଦ ପ୍ରେୟସୀ,
ହୋଇଛନ୍ତି ଅନ୍ତର୍ହିତା ରାଜପୁତ-ରମା ।

ଶୁଣି ଏ ସନ୍ଦେଶ ଆଲ୍ଲା ହେଲା ବ୍ୟାକୁଳିତ
ଆଶାଭ୍ରାନ୍ତ ପାନ୍ଥ ଯଥା ସଂସାର-ମରୁରେ,
ସ୍ୱର୍ଗସ୍ପର୍ଶ ପରକ୍ଷଣେ ମୁମୁକ୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିର
ଘଟିଲା କି ଅଧୋଗତି, ଥିଲା ଉଦରର
ଯେ ଲିପ୍ସା ପାପିଷ୍ଠ-ହୃଦେ, ପଡିଲା ସେ ନଇଁ
ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନିଶାନ୍ତେ ଯେହ୍ନେ ସାଗରେ ଜୁଆର ।
କ୍ରୋଧ ଦୁଃଖ ଅପମାନ ପ୍ରତିଶୋଧ ସହ
ଘାଣ୍ଟିଲେ ସୁରହେଁ ତାର ପାପମୁକ୍ତ ମନେ;
ଆଲୋଡ଼ନ୍ତି ଗ୍ରୀଷ୍ମେ ଯଥା ଶୂକର ସମୂହେ
କର୍ଦ୍ଦମ-କଲୁଷ-ତୋୟ ଲୁଣ୍ଠିତ-କାସାରେ ।
କ୍ରୋଧାନଳେ ଜଳି ଧୂର୍ତ୍ତ ଦେଲା ଆଜ୍ଞା ତାନ
ଚମୂଚୟେ, ଶିବିକାର ପଟ ଉନ୍ମୋଚନେ;
ତହୁଁ ସୈନ୍ୟେ ଶିବିକାର ଆବରଣ ଫେଇ,
ଦେଖି ମଧ୍ୟେ ଅବସ୍ଥିତ ସଶସ୍ତ୍ର ସାମନ୍ତ,
ପଡିଲେ ଚମକି ସର୍ବେ, କାପୁରୁଷ ପ୍ରାୟ,
ଦେଖିବେ ଯେବେ ମିଳି ଯେହ୍ନେ ବ୍ୟାଘ୍ରବସା ପାଶେ
ନିରେଖଇ ଉତ୍ତୋଳଣେ ସୁପ୍ତ ମହାବଳେ ।
ବାହାରି ଶିବିକା ଗର୍ଭୁ ରାଜପୁତ ବୀରେ
ଉଚ୍ଚାରି ଉଚ୍ଚରେ "ଜୟ ଏକଲିଙ୍ଗ ଜୟ"
ମହାସ୍ତ୍ରୋତେ ମହାମନ୍ତ୍ରେ, ଆଉଁଷିଣ ନିଶେ,
ପଡିଲେ ବିପକ୍ଷ ପରେ ଝାମ୍ପି ଦର୍ପଭରେ,
ଉର୍ଣ୍ଣନାଭ ମକ୍ଷି ସ୍ତୂପେ ଯଥା । ଅନନ୍ତର
ଲାଗିଗଲା ଘେନି ସେନା ମଧ୍ୟେ ରୁଦ୍ର ରଣ,
ଅସ୍ଫାଳିଲେ ବୀରେ ଅସି, ଏକ କାଳେ ଅବା
କୋଟି ବିଜୁଳିର ଜ୍ୟୋତି ହେଲା ପ୍ରକାଶିତ ।
ବିଜିତର ଆର୍ତ୍ତନାଦେ, ଜେତାର ହୁଙ୍କାରେ,
ଭୀଷଣ କୃପାଣ ଛଟେ ଚଟ ଚଟ ସ୍ୱନେ
ହେଲା କ୍ଷେତ୍ର ମୁଖରିତ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଟ ଯଥା,
ହୁଏ ଅକସ୍ମାତ ଯଦି ବୃଷ୍ଟିଧାରାପାତ ।
ବାହାରିଣ ଦଳେ ଦଳେ ଶ୍ମଶ୍ରୁଳ ପଠାଣ
ଯବନ ଶିବିର ମଧ୍ୟୁଁ, ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା କାଳେ
ବଲ୍ମୀକରୁ ଝିଙ୍କାକୀଟ ପ୍ରାୟ, ସୃଷ୍ଟି ଭଳେ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅସ୍ମ ପକ୍ଷ ଅସି, ଦେଖି ସ୍ୱଳ୍ପତେ ତାହା
ହେଲେହେଁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସଂଖ୍ୟାରେ ନ୍ୟୂନ,
ହେଲେ ନାହିଁ ଭୀତ କମ୍ପା ବିଚଳିତମତି,
ଆତମର ଭସ୍ମ ସିନା ହୀନସତ୍ତ୍ୱ ଜନେ,
ମାତ୍ର ଯେ ପୌରୁଷ-ଧର୍ମେ ସଂସ୍ଥିତ ସଦା,
ରଣେ ପୃଷ୍ଠଭଙ୍ଗ ଯାଙ୍କ ମରଣୁ ଅଧିକ,
ତ ତୁଚ୍ଛ ଭୟର ସେହୁ ପଶିବ ଉଦ୍‌ଘାଟି
ସାହସ-ଅର୍ଗଳ-ଦଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ହୃତ୍‌ପାଟେ ।
ବର୍ଦ୍ଧିଲା ବେଳକୁ ବେଳ ବିଷମ ସମର,
ଜନମି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗରାଶି ଶସ୍ତ୍ରସଂଘର୍ଷଣେ
ଉଡ଼ିଲା ଚୌଦିଗେ, ଯଥା ଅଙ୍ଗାର ସ୍ତୂପରେ
ଉଡନ୍ତି ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣେ ପୁଞ୍ଜି ପୁଞ୍ଜି ହୋଇ ।
ଯୁଝନ୍ତି ଉଭୟ ସେନା ଉତ୍ସାହେ ନିର୍ଭର,
ଉଭୟେ ଜଗୀଷୁ, କେହି ନ କରି ସ୍ୱୀକାର
ପରାଜୟ, ହାଣ ଖାଇ ପରସ୍ପର କରେ
ହେଲେ ରକ୍ତାକ୍ତ, ଯେହ୍ନେ ଦୋଳଯାତ୍ରାକାଳେ
ରଞ୍ଜିତ ଅବିରଜଳେ ଯାତ୍ରାକାରିଗଣ ।
ଲଗିଲାକ ଅହୋ ରଣେ ବିଷମ ମାରୁଣି
ମାର ମାର କାଟ କାଟ ଶବ୍ଦେ, କେହି କାର
ଭୁଷି ଦେଇ ଉପଟେ ଭଲ୍ଲ—ସବଳେ, ସବେଗେ
ଅଣିଲା ଓଠାର ଅନ୍ତ ସହ ପ୍ରାଣବାୟୁ
କାର, ଛିନ୍ନଶିର ଶତ୍ରୁଶସ୍ତ୍ରେ କେହୁ, କୁଏ
ଗଣ୍ଡି ତାର ଛଟପଟ ରଣାଙ୍ଗନେ ପଡ଼ି ।
କେହି ଅବା ହସ୍ତଶୂନ୍ୟ, ଘୋର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ
ଉଚ୍ଚାରଇ ଆହା ହତୁ ମଲି ମଲି ବାଣୀ
କାତର୍ଯ୍ୟ କାରୁଣ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜୀ ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ ସ୍ୱରେ ।
ପଶିଲେ ବିସ୍ତର ସେନା ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ
ଆଚ୍ଛାଦି ସମରକ୍ଷେତ୍ର; ହୋଇ ମିଶାମିଶି
ଅହିନ୍ଦୁ ହିନ୍ଦୁ, ଧର୍ମର ପାର୍ଥକ୍ୟ ପାସୋରି ।
ନାହିଁ ବିଜାତୀୟ ଘୃଣା, ପାର୍ଥିବ ଶତ୍ରୁତା,
ବସିଛନ୍ତି ତା ସ୍ଥାନେ ଏବେ ମୈତ୍ରୀ ଅନାବିଳା ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ପଦାର୍ଥ ସିନା ଅଟେ ଭେଦନୀତ,
ଥାଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ସେହୁ, ରକ୍ତେ ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମିଶି ।
ଅପି ଅଛି ମୃତ୍ୟୁ ଆଜ ନିର୍ଜୀବ ଶଯ୍ୟାରେ
ଏହି ସାମ୍ୟ-ସନ୍ତ ଏହି ମହାବିଦ୍ୟା ନବ,
ବନ୍ଦ ସ୍ୱଚ୍ଛ ମୃତ୍ୟୁ, ସେହୁ କାଟେ ଏକାବେଳେ
ପ୍ରାଣବୃକ୍ଷ, ତଦାଶ୍ରିତା ଭେଦନୀତି-ଲତା ।
ଅସ୍ମପକ୍ଷ ସୈନ୍ୟ କ୍ଷୟ ନ ପାରିଣ ସହି
ରୁଷିଲା ଅରାତିଧ୍ୱଂସୀ ରଣସିଂହ ଗୋପ,
ବେନି ହସ୍ତେ ବେନି ଅସି ବୁଲାଇ ବହନ
ପଶିଲା ଯବନବ୍ୟୂହେ କାଳାନ୍ତକ ପ୍ରାୟ,
ଘୂରେ କରବାଳ କରେ ପବନ ପ୍ରଖରେ
ସନ ସନ ସ୍ୱନେ, କେବେ କେଉଁ ହସ୍ତ ଘୂରେ
କେଉଁ ଭବେ, କୁଏ ନାହିଁ ଜାଣି ତାହା କଣ୍ଟ,
ଆଖିସେ କେବଳ ଦୀପ୍ତ କୃପାଣପରିଧି
ବେଢ଼ିଛି ଶରୀରେ ତାର, ଦେବଦେହେ ଯଥା
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଭାମଣ୍ଡଳ ଘେରିଥାଏ ସଦା ।
କାଟିଲା ଅସଂଖ୍ୟ ଅରି ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶି,
ଘୋଷ-ରକ୍ତ-ନେନେ ଯାଏ ଖେଦି ଯେଉଁ ଦିଗେ
ପଳାନ୍ତି ସେ ଦିଗୁଁ ଭୟେ ଯବନ ସୈନ୍ୟେ
ହୋଇ ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ, ଯଥା ମାଳ୍ୟଗିରି ଶିଖୁଁ
ଆସିଲେ ତଳକୁ ଗଣ୍ଡ ଭୀମ ମହାବଳ,
ପଳାନ୍ତି ତ୍ରାସେ ଖରେ ଗୋଯୂଥେ କେ କାହିଁ ।
ଅଥବା ଲଗିଲେ ନିଆଁ ବାଣବୃକ୍ଷେ ଯଥା
ଲୁଚି ବୃକ୍ଷ ଅନ୍ତରାଳେ ବିବାହଯାତ୍ରିଏ
ଦେଖନ୍ତି ଅନଳକ୍ରୀଡ଼ା, ତଥା ପଳାୟନେ
ଲୁଚି ଶବସ୍ତୂପ ପଛେ, ଦେଖୁଥାନ୍ତି ସୁହ୍ନି
ଥରେ ଥରେ ଗୋପସିଂହ କୁତ୍ତମି ସମରେ ।
ଦକ୍ଷକକ୍ଷେ ଫେରାଇଣ ପଳାୟିତ ଜନେ
ଯବନବାହିନୀପତି, ଶତବେଢ଼ ଭଳି
ବେଢ଼ାଇଲେ ଗୋପସିଂହେ, ଉଠିଲା ଉଚ୍ଛଳ
ଭୀଷଣ ସମର ସିନ୍ଧୁ, ଅବର୍ତ୍ତିତ ଭାବେ;
ଦର୍ଶିଲା ଚୌଦିଗୁ ଅସ୍ତ୍ର, ମାତ୍ର ତୋଳି ତହିଁ
କାତର ବୀରେଶ ଗୋପ ସ୍ୱଳ୍ପୁତ-ରବ

ସଂହାର ସେ ଅସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ରେ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତେ
ଚଳ ଉତ୍ସାହିତ ବହୁ ଯାବନୀ ପାଇକେ,
ଛାଡ଼ ଘୋର ହୁହୁଙ୍କାର ବୀରତ୍ୱବ୍ୟଞ୍ଜକ।
ଭଙ୍ଗେ ଯେସନ୍ତେ ଇକ୍ଷୁବନ ମତ୍ତ ମତଙ୍ଗଜ
ଅବହେଳେ, ଦେଖି ତାହା ସେନାସ୍ୱାମିଗଣ
ଫୋପାଡ଼ନ୍ତି ମାଟିରେ ତା, କେହୁ କେହୁ ଅବା
ଖୁଣ୍ଟି ଥାନ୍ତି ବଂଶଦଣ୍ଡ ଦୂରେ ରହି ରହି,
ମାତ୍ର ଗଜସ୍ୱର ଭଳେ ନ ଗଣି ଅଙ୍କୁଶ
କିମ୍ବା ନ ଡରି ସେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପ୍ରହାରେ ଖୁଣ୍ଟିକେ,
ରତ ଥାଏ ସେନା ଚୂର୍ଣ୍ଣେ, ଗୁଳ୍ମ ଥରେ ଥରେ
ପ୍ରହାରକେ ଚୋଷିଆଇ, ପ୍ରାଣ-ଆକର୍ଷିଣୀ
ସେହି ବଙ୍କିମ ଶୁଣ୍ଢାଣି, ନ ପାରିଣ ସହି
ପଳାନ୍ତି ଆତଙ୍କ ଗଣି ଜୀବକେ ଚୌଦିଗେ,
ପଳାଇଲେ ତଥା ମ୍ଲେଚ୍ଛେ ପୃଷ୍ଠ ପ୍ରଦର୍ଶନ,
ମଣିଣ ଅସହ୍ୟ ଗୋପ ଦୂର୍ଜୟ ପ୍ରତାପ।
ଖେଦାଇଲେ ପଛେ ପଛେ ରାଜପୁତବୀରେ
କପୋତକଳାପ ପଛେ ବାଜବୃନ୍ଦ ପ୍ରାୟ
ନିକ୍ଷେପି ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅସ୍ତ୍ର, ଲୋଷ୍ଟ୍ର, ବୃକ୍ଷଶାଖା,
ନିକ୍ଷେପି ବାତୂଳ ଯଥା ନାଗରିକ ଦଳେ
ଘଉଡ଼ାଇ ଘେନଯାନ୍ତି ଦୂର୍ବୃତ୍ତ ବାନରେ
(ମହାଧୂର୍ତ୍ତ ଶଣ୍ଡବୃତ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ-ପାରଗ)।
ପଳାଇ ପ୍ରାଣ ବଳେ ଲୁଟନ୍ତେ ଦୁର୍ଜନେ
ଆସିଲେ ବାହୁଡ଼ି ତହୁଁ ରାଜପୁତ-ସେନା
ନିବର୍ତ୍ତି ଅନୁଧାବନୁ, ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଆଦେଶେ।
ହୋଇ ଏବେ ଶତ୍ରୁମୁକ୍ତ ଗୋପ ବୀରମଣି,
ରାହୁମୁକ୍ତ ରବି ପ୍ରାୟ ଦିଶିଲେ ଶୋଭନ।
ମାତ୍ର ଏ ବିଜୟୋଚ୍ଛ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଭୋଗ
ନ ଦେଲା ତାହାଙ୍କୁ କାଳ ଦଣ୍ଡେ ଅବସର,
ହୋଇଥିଲେ ବୀର କ୍ଳାନ୍ତ କରାଳ ସମରେ,
ବହୁଥିଲା କ୍ଷତମୁଖୁଁ ଶୋଣିତ ପ୍ରବାହ
ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ବେଗେ, ବହେ ବୃଷ୍ଟିଧାରା ଯଥା
ବୃକ୍ଷକାଣ୍ଡୁ, ହୋଇ ତହୁଁ କ୍ଳାନ୍ତିମାତ୍ରୀ ବୀର

ତଳେ ତ ଶୟନ ଯାଇ, ମାତ୍ର ସେ ଶୟନ
ଅନ୍ତିମ ଶୟନେ ଆହା ହେଲା ପରିଣତ !
ଥିଲା ଯେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପୂର୍ବେ କୋଟି ଅରିନ୍ଦମ,
ଯୁଝି କୋଟି ବୀର ସହ ଆଣିଥିଲା ଟାଣି
ବିଜୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ବଳେ, ଏକାଙ୍ଗୀ କାଳକୁ
ନ ପାରି ସେ ଜିଣି, ହେଲା ନିଧନ ତା ହାତେ,
କେ ଲଙ୍ଘିବ ଭବେ ହାୟ ପ୍ରାକ୍ତନ ଶାସନ।
ଗଲା ବୀର ସୁରଧାମେ ବୀରଧର୍ମ ପାଳି,
ରଖନ୍ତୁ ରକ୍ଷିଗଣ ଯେଉଁ କୀର୍ତ୍ତି-ମୋତିମାଳା
କର୍ମ-ସୂତ୍ର-ବିଗ୍ରନ୍ଥିତ ଅମାନୁଷୀ ତାହା,
ଅମାନୁଷୀ ଯଥା ସାଧୁ ମହାତ୍ମା କରଣୀ।
ଥିବ ରାଜପୁତ ଜାତି ଯାବତ ଜଗତେ,
ତାବତ ଶୋଭିବ ତାହା ବକ୍ଷେ ଏହି ମାଳା
ପ୍ରଭାମୟୀ, (ବଦ୍ୟ ଯେସନ୍ତେ ଶତମାଳଗଳେ)
ଅତୀତ ଜାତୀୟ ଶୌର୍ଯ୍ୟ-ଗୌରବ-ଜ୍ଞାପିନୀ।
ଯବନତା ପଣ୍ଡିଲା ତା ଜୀବନାବସାନେ,
ମାତ୍ର ତାଁ ସ୍ମୃତି-ନାଟ୍ୟର ନାହିଁ ସମାପତି,
ତୋଳିଛନ୍ତି ସେ ନିଜେ ନିଜ ସ୍ମୃତି-ଅଟ୍ଟାଳିକା,
ଲଭିଥିବ ତହିଁ ତାର ଚିର ଅଭିନୟ।

ପେଷିଥିଲା ଏଥିପୂର୍ବେ ଯବନସମ୍ରାଟ
ଦ୍ରୁତଗତି ପଦାତିକବୃନ୍ଦେ ଧରିବାକୁ
ସପତ୍ନୀକା ହମ୍ମୀରସିଂହେ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ।
ଧାଇଁଲେ ଯବନେ ଛାଡ଼ି ଧର ଧର ରଡ଼ି
ଗର୍ବଭରନିନାଦୀ ରୁଦ୍ର କଠୋର ଆରବେ,
ଖଣ୍ଡେ ଦୂରୁ ଶୁଣି ତାହା ରାଜପୁତ ଶୂରେ
ଗୁହାଁଲେ ପଛକୁ ଫେରି, ଆସ୍ଫାଳି ଆୟୁଧ,
ଅରି ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ସର୍ବେ ହେଲେ ତହୁଁ ଉଭା,
ଗତିଶୀଳ ବ୍ୟାଘ୍ର ଯଥା ମୃଗୟୁଥୁ ହାଟେ
ଗ୍ରୀବା ହିଁ ପଛେ, ଦନ୍ତ ନଖ ବିକଟେ ପ୍ରକଟି,
ବସିଥାଏ ପଥ ମାଡ଼ି ଲଙ୍ଘି ଦଗୁଡ଼ି।
ଏହି ଅବସରେ ପୁଣି ବେଗଗାମୀ ହୟେ

ଅପେକ୍ଷ ବହନେ, ଦେଲେ ଗଡ଼େ ଝମ୍ପାଇ,
ତାହାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ପରିଛନ୍ନ
ପଦ୍ମିନୀ ପୁରୁଷମୂର୍ତ୍ତି, ଆନ ତୁରଙ୍ଗମେ
ଚଳିଲେ ଚତୋର ମୁଖେ ଅନନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳେ,
ପହଞ୍ଚିଲେ ଉଭେ ଶୁଭେ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ।
ଘଟିଲା ତୁମୁଳ ରଣ ଏଣେ ତେନି ଦଳେ,
ତେଜୁ ତେଜ ବଢ଼ିଲା ତା ବେଗ ବଢେ ଯଥା
ଘୋର ବନେ ଦାବାନଳ, ଲକ୍ଷ ସମୁଦ୍ଭବ
ଦନ୍ତାବଳ-ଦନ୍ତବଳ-ଦନ୍ତ ସଂଘର୍ଷଣୁ
ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଆକାରେ । ମୋଡ଼ି ବୀରେ ବୀରବେଶେ
ସ୍ମରି ବୀରକୃତ୍ୟ, ରତ ଅରି ମାରଣରେ,
ଆଗେ ଅସ୍ତ୍ରାଅସ୍ତ୍ରି ଯୁଦ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧଯାମଯାଏଁ,
ମାତ୍ର ଭଙ୍ଗିଯାନ୍ତେ ଅସ୍ତ୍ର ହେଲା ହାତାହାତି;
ବରଷିଲା ରଣସ୍ଥଳେ ଗୋଇଠା ଗୁପଡ଼ା
ଛଧା ଭୂଷା ଖୁନ୍ଦା ଆଦି ଅନର୍ଗଳ, ହେଲା
ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷେତ୍ର ଚଟଚଟ ଧୁଷଧାଷ ସ୍ୱନେ ।
ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଧିକ ହେତୁ ଯବନବାହିନୀ;
ନ ପାରିଣ ତାହା ଆଗେ ଛଣ୍ଡି ରାଜପୁତେ
ଦେଲେ ପଚ୍ଛଘୁଞ୍ଚା; ଛିନ ପହଣ୍ଡ ମାତର,
ଦେଖି ତା ବାଦଲ ବୀର ବୀରେନ୍ଦ୍ରକଟେ
ଘୋଷିଲେ ଉଦ୍‌ବେଳିନୀ ପ୍ରାଣମୟୀ ଭାଷେ,—
କି ଡର କି ଡର ଶୂରେ, କି କଳଙ୍କ ଅହୋ ।
ଓଶାଭୁଇ କି ଛି-ଛି ଏହି ଘୃଣ୍ୟ ଭୀରୁ ନୀତି,—
କ୍ଷତ୍ରିୟ-ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାପ୍ପା ଗୁହ ବଂଶଧରେ ?
ନଶ୍ୱର ପ୍ରାଣ ଆଶେ ଅନଶ୍ୱର ଯଶେ
ଦେବ କି ହେ ଜଳାଞ୍ଜଳି, ପ୍ରାକୃତ ପରାୟେ ?
ବହିଣ କ୍ଷତ୍ରିୟବାହୁ କ୍ଷତ୍ର ଆଖ୍ୟା ଧରି
ଛାର ଯବନର ଭୟେ ବୋଲାଇବ କି ଭାଇ
ରଣେ ଚିର ଅପଳାୟୀ ରାଜପୁତକୁଳେ,—
ପୁଣି ଭାବୀ ବଂଶଧର ମୁଖେ; କି କହିବେ
ସେମାନେ ବା ଶୁଣି ଏହି ଅଲୀକ ଗୀତ
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର, ହୀନ ପ୍ରାଣରକ୍ଷ ସିନା

ହେବ ତବ ଯୋଗ୍ୟୋପାଧି, ସେ ଆସନ୍ନକାଳେ ।
ଏବେ ଭୟ ମରଣକୁ ଯଦି, ତେବେ କାହିଁ
ଆସିଲ ଏ ତୀର୍ଥେ, ଗୃହକୋଣେ ନ ଲୁଚିଣ
ନବବଧୂ ପ୍ରାୟ ? ମହାତୀର୍ଥ ରଣସ୍ଥଳ
ବୀର-ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ, ତହିଁ ଝାସିବାକୁ ଦେହ,
କେବେ କି ହେ ପରାଙ୍ମୁଖ କେଉଁ ବୀର ଜାଣ?
ବୀରର ମରଣ ରଣ ଉଭେ ପ୍ରିୟତର ।
ଡରୁଥାଅ ଯଦି ପ୍ରାଣେ ଭୀରୁତା ସମ୍ବଳ,
ତେଜ ତେବେ ଅସ୍ତ୍ର, ଆଉ କି ଲୋଡ଼ା ତହିଁରେ?
ପଳାୟନ ଲୋକହସା ଯୋଗ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ତବ ।
ଜାଣିଛ ତ ଯବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଘୃଣିତ,
ନାହିଁ ତବ ରାଜ୍ୟଧନେ ଲାଳସା ତାହାର,
ଲାଳାୟିତ ଖାଲି ସେହୁ ପଦ୍ମିନୀସଭାଶେ,
ଦେବ କି ହେ ଟେକି ଭଲା ଯବନହସ୍ତରେ
କୁଳଲକ୍ଷ୍ମୀ ସହ ସ୍ୱୀୟ ବଂଶୀୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ?
ନାରୀକୁ ଗୌରବ ଦାନେ ଆଦର୍ଶ ଯେ ଜାତି
ଆର୍ଯ୍ୟର ପବିତ୍ର ତୀର୍ଥ ନିଖିଳ ଭାରତେ,
ଶେଷ କି ହେ ତୁମ୍ଭ ଦେହୁ ସେ ଜାତି ଶୋଣିତ?
ତୋଷି ଯବନକୁ ପରା ରମଣୀ-ଉତ୍କୋଚେ
ହେବ ପ୍ରସାଦାର୍ଥୀ, ତାର ପୋଷା ଶ୍ୱାନ ପରି,
ଧିକ, ଶତ ଧିକ ତବ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଜୀବନେ,
ଧୋଇବାକୁ ଆସ୍ତୁତ ଏ କଳଙ୍କରାଶି
ସପ୍ତସାଗରର ବାରି ହେବ ଅନଟନ ।
ବହୁଛ କିପାଇଁ ବୀରେ ଲୌହସାଞ୍ଜି ଭାର,
ଭାଙ୍ଗି ତାହା ଗଢି ତହିଁ ଦାସତ୍ୱ-ଶୃଙ୍ଖଳ
ଯବନର, ପିନ୍ଧ ହସ୍ତେ ପଦେ ଭକ୍ତିବେଶେ,
ଉର୍ଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅପବାଦ ଅଳଙ୍କାରରୂପେ ।
ବୀର ପକ୍ଷେ ଅପମାନ ଶାସ୍ତି ଶିରଚ୍ଛେଦ,
ଭୁଲ ଏହା ହେଲା ଅହୋ ସବେଁ ଅଭାଗନ;
ଇଚ୍ଛା ଯଦି ଲଭିବାକୁ ମରି ଅମରତା,
ଧରିଣ ସାହସ ତେବେ ଦେଖାଅ ଯବନେ
ରାଜପୁତ ବାହୁବଳ-ଅସିର ପ୍ରଭାବ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବୀରର ସାହସ ସିନା ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଳ,
ସେ ବଳେ ବିପକ୍ଷ ଦେହୁ ଉତ୍ପାଦି ଶୋଣିତ
କର ତହିଁ ନିଷ୍କଳଙ୍କ କଳଙ୍କ କ୍ଷାଳନ,
ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପୁଣି ହୁଅ ଅଗ୍ରସର।"
ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷୀୟ ଶିଶୁ ବାଦଲ ମୁଖରୁ
ଶୁଣି ଏହି ବୀରୋଚିତ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ ବାଣୀ
ହୋଇ ହତପ୍ରଭ ମୁଗଧ, ବୋଇଲେ ଏମନ,—
"ହେ ଶିଶୁ ଲଳିତବପୁ, ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ଶିଶୁ,
ଶିଶୁରୂପେ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଜୀବନ୍ତ ଉତ୍ସାହ,
ଶୁଣି ତବ ବୀରବାଣୀ ମୃତ୍ୟୁସଞ୍ଜୀବନୀ,
ନ ହେବ ବା ପ୍ରବାହିତ ଉଷ୍ଣ ରକ୍ତସ୍ରୋତ
କେଉଁ କ୍ଷତ୍ର ଧମନୀରେ ବିଦ୍ୟୁତବେଗରେ ?
ଶୁଣିଣ ମାଙ୍ଗଣା ବାଦ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବତାର
ବସେ କି ଅଳସଭାବେ କଦାପି ବାଳପି
ନ ହୋଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ? ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ, ଧନ୍ୟ ତବ
ଜନକ ଜନନୀ ପୁଣି ଧନ୍ୟ ଜନ୍ମଭୂମି !
ତୁମ୍ଭର ଏ କ୍ଷାତ୍ରତର ଓରସ୍ୱାରଠାରୁ
ନୁହେଁ ମୃତ୍ୟୁ ଭୟପ୍ରଦ, ହୁଅ ଅଗ୍ରଗାମୀ
ତୁମ୍ଭେ, ଗମିବୁ ସକଳେ ପଶ୍ଚାତେ ତୁମ୍ଭର;"
ଏହା କହି ଉଚ୍ଚାରିଣ ସର୍ବେ ସମସ୍ୱରେ
"ଜୟ ଏକଲିଙ୍ଗ" ଶବ୍ଦେ, ମାତିଲେ ଆହବେ।
ବାଳକ ବାଦଲ ବୀରେ ହେରି ରଣୋଦ୍ୟତ
ଯବନବାହିନୀପତି, କରି ଅଟ୍ଟହାସ
ତାଚ୍ଛଲ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ, ଉଚ୍ଚେ ବୋଇଲା ଏମନ,—
"ନୁହେଁ ରେ ବାଳକ, ଯୁଦ୍ଧ ପୁତ୍ତଳିକାଖେଳ
ତୋହର ପ୍ରିୟବାଞ୍ଛିତ, କି ସାହସେ ତୁଇ
ଆସିଲୁ ଏ ସ୍ଥଳେ, ମୃତ୍ୟୁଭୟ ପରିହରି,
ଯା ଯା ମାତୃ ଅଙ୍କେ ଲୁଚ ଘୋଡି ତା' ଅଞ୍ଚଳ।"
ନ ପାରି ବାଦଲ ଏହି ପରିହାସ ସହି
କ୍ଷୁଭିଲା ସକ୍ରୋଧେ, "ଧିକ ନିର୍ବୋଧ ପାମର,
ଶିଶୁ ବୋଲି କରୁଅଛୁ ମୋର ପରିହାସ,

କରୁପାନ୍ତୁ ଅଛ ଯଦି ସେହି ଶିଶୁପାଶେଁ
ଆତ୍ମରକ୍ଷା, ତେବେ ମୂଢ଼ ବଚନୁ ପ୍ରମାଦ,
ନ ଜାଣୁ କି କ୍ଷୁଦ୍ର ଉଲ୍କା ତରଳ ପ୍ରମାଣ
ମେଘଖଣ୍ଡ ବ୍ୟାପି ପାରେ ଅନନ୍ତ ଆକାଶ;
ନୁହେଁ କି ରେ ମାରାତ୍ମକ ସାନ ସାପ ବିଷ ?
ନୁହେଁ ମୁଁ ଇତର ଶିଶୁ – ସଦା ଭୀତପ୍ରାଣ,
ଅଟେ ସିଂହଶିଶୁ, ନୁହେଁ କି ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ
ଶୈଶବ ପ୍ରଭାବ ସୁଦ୍ଧା ବୁଭୁକ୍ଷ ଶିଶୁର
ସହସ୍ର ଶୃଗାଳପକ୍ଷେ, କି ସମର୍ଥ ଅବା
ବୟଃ ସହ ବୀରତ୍ୱର, ଅଶକ୍ତ ଯେତୁ
ଶିଥିଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଯାର ଉତ୍ଥାନ ଶକତି
ହୋଇଅଛି ତିରୋହିତ, ସେ କି ତୋ ବିଶ୍ୱରେ
ବଡ ବୀର, ଧିକ୍ ଧିକ୍ ଧିକ୍ ତୋ ଶବେଦ।
ବୃଥା ବାକ୍ୟବିତଣ୍ଡାରେ କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ,
ହୁଅ ଶରେ ଦୃଷ୍ଟି ଏବେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ସମରେ,
ହେବା ଚହ୍ନାଚହ୍ନି କିଏ ପ୍ରବୀଣ, କେ ଶିଶୁ,
ନିବର୍ତ୍ତିବ ନିମେଷେ ତୋର ରଣତନ୍ତ୍ର ଆଜ।"
ଏହା କହି ବେନି ହସ୍ତେ ଧରି ବେନି ଗଦା
ପଶିଲା ବିପକ୍ଷ ମଧ୍ୟେ, ଉଜସ୍ୱିତ ବୀରେ
ହେଲେ ତାର ଅନୁଗାମୀ ଅନୁଚର ଗଣେ,
ଘନ ରୁଦ୍ର ହୁହୁଙ୍କାର ମାରି ବୀରମଦେ
ବଧିଲେ ଯବନସେନା ବୀରେନ୍ଦ୍ର ବାଦଲ
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ସଂଖ୍ୟାତୀତ, ଗଲା ଭାଙ୍ଗି ତହୁଁ
ଶତ୍ରୁ-ବ୍ୟୂହସୃଙ୍ଖଳା, ଦଳଇ ଦୁରନ୍ତେ
ଯବନବାହିନୀ, ଦେଲା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରି,
ବିମନ୍ଥିଣ ଥିଲେ ଯଥା କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ରଣେ
ବୃନ୍ଦର କୁରୁସାଗରେ ପାବନ ଦ୍ୱାପରେ।
ପଡିଲେ ସମ୍ମୁଖେ ଯେତେ ଯବନସୈନିକେ,
ନ ଗଲେ ଉଠୁରି କେହି. ଆସି ଦଳେ ଦଳେ
ଧାଇଁ, ଯାଉଥାନ୍ତି ପଡି ଗଦାଘାତେ ତଳେ
ବାତ୍ୟାବର୍ତ୍ତେ ଉଡି ଯଥା ଚଟକା–ଲହରୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଗୋଷ୍ଠାଏ ଗୋଷ୍ଠାକ ପଛେ, ଧାଇଁ ଆସି ଖରେ
ଯାଉଥାଏ ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ବେଳାପଦେ ଲେଟି ।
ଯବନ ସେନାନାୟକେ ନିରେଖିଣ ଦୂରେ
ଧାଇଁଲା ତା ପ୍ରତି ବୀର, ଯେସନେ ଉତ୍କଳେଶର
କେଶରୀ, ସକ୍ରୋଧେ ଧାଏଁ ଭକ୍ଷ୍ୟ ମୃଗ ପ୍ରତି ।
ଆସନ୍ନ ବିପଦ ଦେଖି ସେନାପତିଙ୍କର,
ଧାଇଁ ଆସି ଚତୁପାଶ୍ୱ ଯବନସୈନିକେ
ବେଢ଼ିଲେ ବାଦଲେ କ୍ଷିପ୍ରେ ନିବିଡ଼ ବେଷ୍ଟନେ,
ବେଢ଼ିଲେ କି ଅହୋ ସପ୍ତ ମହାରଥୀ ସହ
ଲୁବ୍ଧଯୋଧେ, ଗୁରୁବ୍ୟୂହଭେଦୀ ସୌଭଦ୍ରେୟେ ।
ମାତ୍ର ତହିଁ ନୋହି ଭୀତ ଆଜି ଶୂରମଣି
କଲା ଅଦ୍ଭୁତ ସମର, ଘୂରାଇଣ ଗଦା
ଅପୂର୍ବ ଶିକ୍ଷାକୌଶଳ ଦେଖାଇ ଅରିକି
କଲା ଚକିତ ସ୍ତମ୍ଭିତ । ମଣୁଥିଲେ ଯାକୁ
ମାର୍ଜାର ସଦୃଶ ବୈରି, ଅବଲୋକି ତାର;
ଉଗ୍ର ବ୍ୟାଘ୍ର ପରାକ୍ରମ, ଗଣିଲେ ପ୍ରମାଦ ।
ଘୂରିଲା ସେ ମହାଗଦା ପବନୁ ପ୍ରଖରେ
ଗର୍ଜି ସନସନ ସ୍ୱନେ, ମଣ୍ଡଳ ଆକାରେ
ଆଗେ, ପଛେ, ଦେନି ପାର୍ଶ୍ୱେ ଶିରୋପରେ ସଦା,
ପ୍ରକଟାଇ ଶତ୍ରୁବର୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିନିମୀଳନୀ;
ପ୍ରତେ ହେଲା କାଳଚକ୍ର ଘୂରିଲା ପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ
ଚରାଚରବିନାଶପଦ, ଅନର୍ଗଳ ବେଗେ ।
ନିକ୍ଷେପିଲେ ଚତୁପାଶ୍ୱ ଯବନସୈନିକେ
ବିବିଧ ଆୟୁଧ, ମାତ୍ର ବାଜି ସେ ସକଳ
ଘୂର୍ଣ୍ଣାୟିତ ଗଦାହସ୍ତେ, ହେଲା ଚୂର୍ଣ୍ଣ ତେହ୍ନ,
ଯେହ୍ନ ବନ୍ଦମୂଳ, ଦେଖି ପ୍ରତିପକ୍ଷେ ଏହା
ଲକ୍ଷଣ ବସ୍ତୁ ଅତି ବୋଇଲେ ଏ ଶିଶୁ
ଶିଖିଛି ନିଶ୍ଚୟ ବାଣ-ବାରଣୀ ମନ୍ତ୍ର ।
ଅର ଅସ୍ତ୍ରେ କର ପଣ୍ଡ ବୀରଧୁରନ୍ଧର,
ଦ୍ୱିଗୁଣ ସାହସ ବାନ୍ଧି ସଂହାରିଲା ଚମୂ
ଗୁରୁ ଗଦାଘାତେ; ଯାଏ ଧାଇଁ ଯେଉଁଆଡେ
ପଡିଯାଏ ସୈନ୍ୟାରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ସେହି ଦିଗେ
ସୁପ୍ରଶସ୍ତ ପଥ, ଧାଏଁ ରକ୍ତସ୍ରୋତ ପଛେ,
ଅନୁସରେ ରକ୍ତଗଙ୍ଗା ଜବା ଭଗୀରଥେ ।
ପଡି ତହିଁ ଯବନର ଶୁଣ୍ଡ କି ମସ୍ତକ
ଶୋଭିଲା, ଯେସନ ଶୋଭେ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରୀ ଜଳେ
ବିକଚ କମଳପୁଷ୍ପ ସରଘାବେଷ୍ଟିତ ।
ଦିଶିଲା କଚ୍ଛପ ସମ ଚର୍ମର ଫଳକ,
ମୀନ-ଭଗ୍ନକାଣ୍ଡ ଭଗ୍ନଖଡ୍ଗ, ଶଲ୍ୟ-ସାପ,
କବନ୍ଧ-କୁମ୍ଭୀର, ଫେନ–ସୈନିକଉଷ୍ଣୀଷ
ଶ୍ୟାମଳ ଶୈବାଳଦଳ-ଛିନ୍ନ କେଶରାଶି,
ଶବପୁଞ୍ଜ-ବାଲୁଦେଶ – ସଲିଳ ଉର୍ମି ।
ଦିଶିଲା ସମରସ୍ଥଳୀ ଯଜ୍ଞଭୂମିଭୂତ,
କ୍ରୋଧ ତହିଁ ଯଜ୍ଞାନଳ, ବାଦଲ ଯେ ହୋତା,
ବରଣୀୟ ବିପ୍ରଗଣ ସ୍ୱପକ୍ଷ ସୈନିକେ,
ଗଦା ସ୍ରୁବ, ରକ୍ତ ଆଜ୍ୟ, ସୈନ୍ୟମୁଖରବ
ବେଦମନ୍ତ୍ର, ଚଣ୍ଡ–ଗଦା ନିଃସୃତ ଶୋଣିତ,
ଛିନ୍ନହସ୍ତ ଛିନ୍ନପଦ – ସମିଧ ସଦୃଶ,
ଯଜ୍ଞପଶୁ-ଶତ୍ରୁ ଶବ, ଶତ୍ରୁର ଜୀବନ
ନଷ୍ଟେ ସୋମରସ ଏହି ନରମେଧ ଯାଗେ ।
ସଂହାରିଲା ଅଧେ ଶତ୍ରୁ ଏକାକୀ ବାଦଲ,
ଏଣେ ରାଜପୁତ ବୀରେ ଅତୁଳ ସାହସେ
ବଧିଲେ ଅଗଣ୍ୟ ଅରି, ନ ତିଷ୍ଠି ଯବନେ
ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ପ୍ରତାପେ ତାଙ୍କ ପଳାଇଲେ ଦ୍ରୁତ
ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ହୋଇ, ତହୁଁ ବାଦଲବାହିନୀ
ଧାଇଁ ଖରେ ପଛେ ପଛେ ବହୁଦୂର ଯାଏଁ
ତଡ଼ାଇ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟସୀମା ପାରେ ।
ଆସିଥିଲେ ଦୁଷ୍ଟେ ଯେତେ ଯଶରଙ୍କ ହୋଇ,
ମାତ୍ର ହୋଇ ପ୍ରାଣରଙ୍କ ପଳାଇଲେ ଶେଷେ;
ମନେ କର ଅଣ୍ଡ ହେୟ ଯାହାକୁ ଯବନ
ମହାଲତା ତୁଲ୍ୟ, କ୍ଷୀଣ ନିର୍ବୀର୍ଯ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ,
ଆସିଥିଲା ଗ୍ରାସିବାକୁ ପ୍ଲବଙ୍ଗମ ସମ,
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଉତ୍ଫଣ ଫଣୀ ଦେଖି ଏବେ ତାକୁ
ହେଲା ଭୀତ ହତୋତ୍ସାହ, ଲୁଚି ଅସମ୍ଭ୍ରମ;

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତାଳଧ୍ୱଜ ଯେ ତରଙ୍ଗିତ ତର୍ଜିକା-ବିତୁଣ୍ଡ,
ହୁତାଶ ଫୁତ୍କାରେ ତାହା ଗଲ ଖରେ ଜଳି ।
ଛୁଟିଯାନ୍ତେ ତା ଉଦ୍ଦାମ ତରଙ୍ଗ ଉରସା
ବାତ୍ୟାହତ ଯବନେଶ ସଦଳେ ସ୍ୱଦେଶେ
ମହାଦୁଃଖମନେ, ଯଥା ଦସ୍ୟୁପଣ୍ଡ, ଖାଇ
ପ୍ରହାର ପ୍ରହରୀହସ୍ତୁ, ତସ୍କର ପ୍ରହୃତ
ସ୍ୱଦନେ, ଦାରୁଣ ଦୁଃଖେ ଯାଏ ଘରେ ଫେରି
ଶୂନ୍ୟହସ୍ତେ, ଶୂନ୍ୟମନେ, ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ତେଜି ।
ଅନନ୍ତର ବାତ୍ୟାଭଗ୍ନ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଗାଧନୀ
ରାଜପୁତ ରାଜଧାନୀ ଚିତୋର ସମ୍ମୁଖେ,
ଅବସିଉଠିଲ ଅଙ୍କ ସଜଳ ବଦନେ
ଜନ୍ମଶ୍ରୀ ଗରିମା ସ୍ୱର୍ଗ, ସୌରବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ଅନନ୍ତର ଶତମୁଣ୍ଡ ମୁକ୍ତି ତ ଲଲାଟେ;
ରଣପଥେ ବୀରନୃତ୍ୟ ରତ ତାଳେ ତାଳେ
ଗାଇ ଗାଇ ରୁଦ୍ରକଣ୍ଠେ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ
ସ୍ଫୀତବକ୍ଷେ ସ୍ମିତମୁଖେ, ହେଲେ ଅଗ୍ରସର
ସର୍ବେ, ଘେନି ସେନାପତି ବାଦଲେ ପୁରତେ,
ଯଥାକାଳେ ଉପସ୍ଥିତ ଦୁର୍ଗ ସିଂହଦ୍ୱାରେ ।
ଅପେକ୍ଷାରେ ଥିଲେ ତହିଁ ପଦ୍ମିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ
ବହୁକ୍ଷଣ ପୂର୍ବୁ, ଆସି ମିଳନ୍ତେ ବାଦଲ,
ବର୍ଷିଲେ ତା ଶିରେ ଅଗ୍ନି ସଙ୍ଗିନୀ ଗହଣେ।
ପ୍ରଣମନ୍ତେ ବୀରଚୂଡ଼ା ପିତୃସ୍ୱସା ପଦେ,
ଉଠାଇ ସାଦରେ ତାଲୁ, ଚୁମ୍ବି ଗଣ୍ଡ, ଶିର,
ଘେନଗଲେ ତୋଳ କରି ନିଜ କକ୍ଷେ ଦେବୀ;
ବୋଇଲେ ସସ୍ନେହେ, "ବତ୍ସ, ହୁଅ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ,
ମୃତ୍ୟୁବର କ୍ଷୁରଧାର ଯେଉଁ ରଣଭୂମି,
ସ୍ୱର୍ଗ ତହିଁ ଭୁଞ୍ଜି, ଅହୋ ଦେଖାଇଲୁ ପୁଣି
ଯେ ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ତାହା ଏକା ତୋତେ ପଟାନ୍ତର ।
ଲଭାଣ ଯବନ-ରକ୍ତ—ରଞ୍ଜିତ ତବକୁ
ଅର୍କିର ଗୌରବ-ରବି, ଅର୍ଜିଲୁ ଯେ ଯଶ,
ଅମୃତ ଆମୋଦ ତାର, ଏ ରାଜସ୍ଥାନର
ସରବ ମୃତ୍ତିକା ପୁଣି ଶମୁଦ୍ର ବାୟୁର

ପ୍ରତି ପରମାଣୁ ସହ ରହିଥିବ ମିଶି
ରାଜପୁତ ରାଜସ୍ଥାନ ନାମ ଥିବାଯାଏ ।
ତୁହି ଏକା ସାନ୍ତ୍ୱନାରେ ଅର୍କିଲୁ ଜଣଣୀ
ଗୋରସିଂହ ଅପାସୋର ନିଧନ ଶୋକର ।
କି ଦେଇ ତୋଷିବ ବତ୍ସ, ତୋତେ ଅବା ମୁହିଁ,
ତବ ତୁଚ୍ଛ ଅଶୋଧ୍ୟ ମହୋପକାରର
ଅଛି କିବା ଏ ଜଗତେ ଯୋଗ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ?"
ଏହା କହି ଶସ୍ତ୍ରାଗାରୁ ଅଣାଇ ବହନ
ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର, ବଜ୍ରବର୍ମ, ଗଣ୍ଡାବର୍ମ ଢାଲ
ଦହିଲେ ପାରିତୋଷିକ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର ପ୍ରତି,
ବୀରର ବାଞ୍ଛିତ ଯିନା ଏ ମହା ଉତ୍ସବ
ଧବଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଶ ଚତୋର ନଗରୀ
ମୁକ୍ତ ହୋଇ ବହୁଦିନ ଶତ୍ରୁ ଅବରୋଧୁ,
ଅନଳ ଦଗ୍ଧୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ଦନ ଯେସନ ।
ହସିଲ ଆଲୋକମାଳେ ଅର୍ଦ୍ଧ ରାଜଧାନୀ
ସନ୍ଧିକାଳେ, ମିଶି କେତେ ସଖୀ ମହୀମାର
ଦୀପ୍ତରାଗ, ବୀରଦ୍ୱୟ ରୁଦ୍ର ତେଜ ସହ
ଉଠିଲ୍ଲ ପ୍ରଶରେ ଜଳ, ଗୃହ୍ୟ ଦୀପାଳେ,—
ଜନହୃଦ ଆଶାଲେବେ ଆଲୋକିତ ଅତି ।
ଯାହିଁ ତାହିଁ ଶବେ ସ୍ଥାନ ମୃଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ
ଅନ୍ଧାରର, ଉସ୍ୱେ ସେଜୁ ପଳାଇ ସତ୍ୱର
ନଗ୍ନନନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ, ଯାଇ ପଶିଲ୍ଲ ଶରଣ
ପରାଜସ୍ୱ କ୍ଳାଳାମସ୍ୱ ତପକ୍ଷ ହୃଦୟେ ।
ଲାଗିଲ୍ଲ ସାନ୍ତୋପେ ମହା ତରଜ୍ଜ ଉତ୍ସବ,
ନୃତ୍ୟେ ଗୀତେ ବାଦ୍ୟେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ତ ନଗରୀ,
ଲଭୁଛନ୍ତି ପୁରସ୍କାର ରଣଜୟୀ ଯୋଦ୍ଧେ
ନାନାବିଧ ରତ୍ନ, ଭୂଷା, ଗଜ, ବାଜୀ ଆଦି,
ମୁକ୍ତ ରାଜକୋଷ ଆଜି ଦୁଃଖୀ ରଙ୍କି ପାଇଁ,
ଲାଗିଅଛି ପୂଜା ପ୍ରଭୁ ଏକଲିଙ୍ଗ ପୀଠେ,—
ଦେବୀ ଉବର ମନ୍ଦିରେ, ଷୋଡଶୋପଚାରେ ।
ଉଠୁଅଛି କୋଟିକଣ୍ଠୁ ଜୟ ଜୟ ସ୍ୱର
ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ନାମେ, ଉଠେ ବାରମ୍ବାର,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶୁଣି ତାହା ପିଞ୍ଜରସ୍ଥ ଶାରିକାନିକର
ଘୋଷି ହେଲେ ଘନ ଘନ "ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ଜୟ" ।
ଦେଉଳ ପ୍ରାଚୀର ହର୍ମ୍ୟ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଛଳେ
ଗାଇଲେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରେ "ପଦ୍ମିନୀଙ୍କ ଜୟ" ।
ଧନ୍ୟ ଶତ ଧନ୍ୟ ଦେବୀ, ଧନ୍ୟ ଗୋ ପଦ୍ମିନି !
ମହାମେଧାବିନୀ, ସତି, ଶତ ଧନ୍ୟ ତବ
ଅଘଟନ ସଂଘଟନ ଶକ୍ତିର ମହିମା ।
ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ସଂରକ୍ଷଣେ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଥିଲା
ଅମୋଘ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ଏକା—ଚିତ୍ତୋରବାସୀ ।
ଲଭିଥିଲ ପାତିବ୍ରତ୍ୟେ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ବଳେ
ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ସହ, ଦେବୀ, ତୁମ୍ଭେ ଏ ଭାରତେ,--
ସତୀମାତା, ସତୀପୂଜା, ଏ ପୁଣ୍ୟ ଭାରତେ
ହିନ୍ଦୁସ୍ଥ ଯାବନୀ ନଷ୍ଟେ, ତବ ଅନଶ୍ୱର ।
ଆପେ ଅପ୍ସରା ମଞ୍ଚେ ଯାଇଛ ଯା ରଖି
ସ୍ମୃତିଦେବୀସ୍ୱରୂପିଣୀ, ସେ ଦେବୀମୂରତି,
ସମାଜର ସ୍ମୃତିଷ୍ଟଳ ଲଭୁଥିବ ସଦା:
ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱପୂଜ୍ୟା, ଏଣୁ କେବଳ ଭାରତେ
ନ ରହିବ ଅବରୁଦ୍ଧ ତବ ପ୍ରୀତିପୂଜା,
ସେହି ମହାପୂଜା ଲଙ୍ଘି ଭାରତର ସୀମା
ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବ ବିଶ୍ୱସାରା ସୂର୍ଯ୍ୟାଂଶୁ ସହିତ ।
ଅଛ ଚିରଞ୍ଜିବ ତୁମ୍ଭେ, ଥିବ ଚିରଞ୍ଜିବ,
ନ ଭଜିବ ତବ ସତ୍ତା ସଂସାରୁ ବିଲୟ;
ଶତପୁର ମହାପୁର ହୋଇଯିବ ଗତ,
ତଥାପି ନୋହିବ ତବ ମୁଖଶ୍ରୀ ମଳିନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସମାଧିକ୍ଷେତ୍ର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର

ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ ସ୍ୱର୍ଗତ କବିବର

ରାୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ବାହାଦୁର

ମହୋଦୟଙ୍କ ପବିତ୍ରସ୍ମୃତିଦେଶ୍ୟେଷୁ ।

ନିତ୍ୟପ୍ରଣମ୍ୟ ଦେବ !

ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଆପଣ ମୋର ସାହିତ୍ୟଗୁରୁ ଥିଲେ । କବିତା ରଚନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁରୂପ ଉତ୍ସାହ, ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସହାନୁଭୂତି ଲାଭ କରିଅଛି, ଅନ୍ୟତ୍ର ସେଥିର ଶତାଂଶର ଏକାଂଶ ସୁଦ୍ଧା ସୁଲଭ ନୁହେଁ । ଏହି ମହୋପକାରର କଥଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରତିଦାନସ୍ୱରୂପ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ଆପଣଙ୍କ ପବିତ୍ର କର-କମଳରେ ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର ଅର୍ପଣ କରିବାର ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଳାଷ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଦୁରଦୃଷ୍ଟବଶତଃ ଆପଣଙ୍କ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ମୋର ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ସମ୍ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କ ସମାଧିସ୍ତମ୍ଭ ଦର୍ଶନ କରି ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଥିଲି, ତାହାହିଁ ଉପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ପାର୍ଥିବ ଅପବିତ୍ର ପଦାର୍ଥ ସ୍ୱର୍ଗବାସୀଙ୍କର ପ୍ରୀତ୍ୟୁତ୍ପାଦନରେ ଅକ୍ଷମ ସତ୍ୟ; ମାତ୍ର ଆପଣ ମୋତେ ଅକୃତ୍ରିମ ସ୍ନେହଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିଲେ ବୋଲି ସେହି ସ୍ନେହ-ପରତନ୍ତ୍ରତାରୁ ଏ ଅଯୋଗ୍ୟ ଉପହାର ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ଏହା ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭରସା ।

ଭଦ୍ରକ
୨୦ । ୭ । ୧୯୧୧

ଆପଣଙ୍କର
ଦୀନ-ସେବକ
ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସମାଧକ୍ଷେତ୍ର

ଉତ୍କଳ-ଜାହ୍ନବୀ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା-କନ୍ୟା,
ପୂତ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀକୂଳେ ଧନ୍ୟା ।
ହାଟକ-ଝଟକ କଟକ କଣ୍ଠରେ
ଶୁଭ୍ର ହୀରହାର ପ୍ରାୟ ଶୋଭା ଧରେ ।
ଭ୍ରମିଲି ତା ତୀରେ ପବନ ପ୍ରଭାତେ
ସେବକ ମାନସେ ଶୁଦ୍ଧ ଶାନ୍ତଭାବେ ।
ପୁଷ୍ପସ୍ତବେ ରଖି ହରହର ଘାଟେ
ଗମିଲି ହରଷେ ଶିଳାବନ୍ଧବାଟେ ।
ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତରସୋପାନ,
ତଟିନୀ ପୁଲିନେ ରହି ବିଦ୍ୟମାନ,
ମାରକଣ୍ଡ ଶୈଳ ସୁଷମା ପ୍ରକାଶେ,
ପାତାଳ ପ୍ରବେଶ ପାଉଛି ଅବା ସେ ।
ଲମ୍ବା ନଦୀତୀରେ ଶୁଖୁଅଛି ପଥ
ଜଳଦେବୀ ନୀଳ ଦୁକୂଳ ଯାଗର ।
ତହିଁ କାଠଯୋଡ଼ି ଅତୀବ ଗମ୍ଭୀର,
ଚାହିଁଲେ ଜଳକୁ ଘୂରିଯାଏ ଶିର ।
ମହାଶାଖ ଶାଖୀ ବନ୍ଧ ତେନ ପାଶେ
ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ହୋଇ ପ୍ରେମେ ବାହୁପାଶେ
ସୃଜନ୍ତି ପଥେ ସୁନ୍ଦର ତୋରଣ,
ଲତା ଗହଳେ ତେ ଟାଣିଛି ଓଢ଼ଣା ।
ପକ୍ୱଫଳେ ନମ୍ର ତାହିଁ ନମ୍ରଡାଳ,
ପିନ୍ଧି ଗଳେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଓଲଉଁରୁଆମାଳ ।
ତାହିଁ ଅବା ଅଛୁ ପୁଷ୍ପ-ଧନେ ଲବ୍ଧ
ବାଣ୍ଟେ ଅକାତରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁରଭ ।

ରଜତ କୁସୁମେ ଭୂଷିତ କବରୀ
ଉଭା କିବା ଆହା ଅମର ନାଗରୀ ।
ବହୁଫଣ-ଫଣୀ ପ୍ରାୟ ନାଗଫେଣୀ
ବିସ୍ତାରିଛି ଫଣା ତାହିଁ ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ ।
କୃତ୍ତାସନେ ବସି ତାହିଁ ଅଙ୍ଗପ୍ରାନ୍ତ
ଦେଖାଉଛି ପାନ୍ଥେ ଶୁଭ୍ର ତନୁ କାନ୍ତ ।
ପକ୍ୱ ଫଳ ଧରି ଭେଳ ବାଇଗଣ
ହୋଇଅଛି ତାହିଁ ଉଭା ଘଣ ଘଣ ।
ମର୍କତ ପାଦପେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଫଳ
ଫଳିଲି ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତେ ଦିଶେ ଅବିକଳ ।
ଶ୍ରାନ୍ତକାନ୍ତ ହୋଇ ବହୁ ଅଳଙ୍କାରେ
କେତେ ଅଟ୍ଟାଳିକା ଶୋଭେ ନଦୀଧାରେ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀ ତୀରରେ ଅପ୍ସରୀ ସମାନ
ଦିବ୍ୟ ଶୋଭାମୟୀ ଦିଶନ୍ତି ସେମାନ ।
ଚଳେ କଲ୍ଲୋଳିନୀ କୁଟିଳେ ସରଳେ,
କାହିଁ ଅଚଞ୍ଚଳେ କାହିଁ ବା ଚଞ୍ଚଳେ ।
ସ୍ରୋତ ପ୍ରତିକୂଳେ ବହି ସମୀରଣ
ନୀଳ ଜଳବେଣୀ ସୃଜେ ଅଗଣନ ।
ଛାଇ ନଦୀବକ୍ଷେ ବହୁ କାଳବ୍ୟାଳ
ଯାଆନ୍ତି କି ଭାସି ହୋଇ ମାଳ ମାଳ ।
ଶାଣିତ ପାଣିତ ଅସ୍ତ୍ରଫଳା ପରି
ମୀନାଳିଏ ମୁଖେ ବୁଲନ୍ତି ସନ୍ତରି ।
କୋଟି ନେତ୍ରେ ଅବା ତଟିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ
ଦେଖେ ନଭ ଶୋଭା ଦିବସ ଶର୍ବରୀ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମୋକ୍ଷ-ଜ୍ୟୋତି-ଜଡ ଶାଶ୍ୱତ ସୈକତ,
ବିକ୍ଷିପ୍ତ ତହିଁରେ ଗୋଷ୍ଠ ଶତଶତ ।
ଶାଳଗ୍ରାମ ସମ ସେ ଗୋଷ୍ଠ ସୁଷମା,
ଏଣୁ କାଠଯୋଡ଼ୀ ଗଣ୍ଡକୀ ଉପମା ।
ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ ଗ୍ରସି ଗ୍ରସି
ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ଶୋଇ ବାଲି ଖୋଲେ ଆସି ।
ଗଡ଼ୁଛନ୍ତି ଥୋକେ ସୈକତ-ଶେଯରେ,
ଶିଶାରୁଅଶାନ୍ତ ଥୋକେ ତାର ସ୍ୱରେ ।
ଗୁଣ୍ଡାବାଗୁଣ୍ଡି ତେ ଖେଳଇ ହରଷେ,
କେହୁ ବା ଉଡ଼ାନେ ପଡେ ପଦ ଘଷେ ।
ତେଜେ ଗଣ୍ଡ ରଡ଼ି ଗାୟନ ନର୍ତ୍ତନ
କରନ୍ତି କି ସର୍ବେ ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ।
କାହୁ ବା ଗାଙ୍ଗୋଇ ଗ୍ରବ ଉଣ୍ଡବୁଲେ,
ତାହିଁ ମାନ୍ଥରଙ୍କା ବଦୁଲେ୧ ବଦୁଲେ ।
ପଠା ଭଣ୍ଡୀବୁଦା ଡାଳୁଛନ୍ତି ଗୁମର,
ଜାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତା ତାହାକୁ ଗୋଚର ।
କଣ୍ଟାସନେ ବସି କଣ୍ଟୁଆ ସୁମନ ୨
ଦେଖାଏ ଜଗତେ ଅଦ୍ଭୁତ ସାଧନ ।
ଏରୂପରୁ କେତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟନିକର
ଦେଖି ଦେଖି କ୍ରମେ ହେଲି ଅଗ୍ରସର ।
କିଛି ଦୂରେ ଯାଇ ଦେଖିଲି ଚକିତେ,
ସେ ଭୀଷଣ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣି ନୋହେ ଗୀତେ ।
କୋମଳ ବାଲୁକା ଉପରେ କଠୋର –
ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଧୃତ ବୁଡିଗଲା ମୋର ।
ବୁଡଯାଏ ଯଥା କାଠଯୋଡ଼ୀ ନୀରେ
ବନ୍ୟାକାଳେ ତଟୀ ଗ୍ରାମ ଉହୁଁସିରେ ।
ଅଙ୍କୁର ଉଠିଲା ଖରେ ରୋମାବଳୀ
ପ୍ରାବୃଟ-ବାନ୍ଧବ ନୀପ ପୁଷ୍ପ ବଳି ।
ବିକଟ ବିରାଟ ନର୍ତ୍ତନ ଶ୍ମଶାନ
ବାଲୁକାସ୍ତୂପରେ ଅସ୍ଥି ବିଦ୍ୟମାନ ।
ମହାରୁଦ୍ରଙ୍କର ଯେଣୁ ସେ ନିଳୟ,
ଧରିଅଛି ତେଣୁ ଦୃଶ୍ୟ ରୁଦ୍ରମୟ ।

୧—ପାଣିବେତ ଗଛ ।

ନବ୍ୟଶିଳ୍ପିଙ୍କର ଭଗ୍ନାଭମାଳରେ
ବିମଣ୍ଡି ଦର୍ଶନେ ଧୃତ ହରେ ଖରେ ।
ବିଭୀଷଣ ମୂର୍ତ୍ତି ବିବିଧ ସବନ୍ଧ,
ଉଦ୍ଧ୍ୱ ତାକୁ ଉଦ୍ଧ୍ୱେ ଯୋଡ଼େ କରପନ୍ଧ ।
ସ୍ତୂତସ୍ତମ୍ଭ ସ୍ତୂତ— ମନ୍ଦିର ଅନେକ
ଅତନମି ଗଣ୍ଡ—- ପଥେ ଏକ ଏକ
ହେଲି ଯାଇ ଶେଷ ସ୍ତୂତସ୍ତମ୍ଭ ପାଶେ,
ବନ୍ଦୀ ନେତ୍ରମନ ତା ସୁଷମା-ପାଶେ ।
ସେ ସ୍ଥାନ ପରଶେ ଛୁଟିଲା ସର୍ବଥା
ଛୁଛ ଉଦ୍ୟ ମୋହ ଛୁଛ ପାର୍ଥିବତା ।
ପାଶୋରିଲା ଖରେ ଅଜ୍ଞାନ ତାମସୀ,
ଉଠିଲାକ ବାଜ ପ୍ରାଣେ ଜ୍ଞାନବଂଶୀ ।
ମଣିଲି ମୋହର ଏ ସାର୍ଥକ ଭବ
ନଷ୍ଟେ ମହାଜନ— ଗୀତର ପ୍ରଶ୍ରବ ।
ଏହୁ ଭାବ ଦେଇ ସ୍ତୂତ ସ୍ତମ୍ଭେ ଚାହିଁ,
ନ ପାରିଲି ବଳେ ଦୃଷ୍ଟିକି ଫେରାଇ ।
ମର୍ମର ଫଳକେ ଦଳି ଅବଲୋକ,
ଖୋଦିତ ତହିଁରେ ଏ ସୁବର୍ଣ୍ଣଶ୍ଳୋକ—
“ବଡ ଦୂର ବାଲ ବଡ ଅବଶ୍ୱାସୀ !
ହାବୋଣ୍ଡସିବନ୍ତି ଆଚମ୍ବିତେ ଆସି,
ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଜାଣି ଡାଳକୁ ଯେ ହସେ,
ହସି ସେ ତା ପଛେ ଆସି କୁଟ ବସେ ।”
“ସଂସାରେ ଥାଇ ମୁଁ ସଦା ଉଦାସୀନ,
ଉଦାସୀନ ପ୍ରାୟେ କଟାଇଲି ଦିନ,
ସଂସାରୀ ସଙ୍ଗତେ ସଙ୍ଗୀ ହେବାପାଇଁ
କେତେକେତେଁ ମୋହର ମନ ବଳେ ନାହିଁ,
ହସି ଖେଳ ସେତୁ ଗମନ୍ତି ସମୟ,
ଜୀବନ ମଣନ୍ତି ମହୋତ୍ସବମୟ,
ଛାର ଦୃଶ୍ୟ ମୋର ପିହିତ ପାଷାଣେ,
ମୋ ଜୀବନ ଗଢ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାଦାନେ,
ଚିର ହାହାମୟ ଏ ଛାର ଜୀବନ,
ଜୀବନ ନୁହଇ, ଜୀବନ୍ତ ମରଣ !

୨—ହରକତ ଫୁଲ ।

ଚତୁର୍ବିଧ ଦୁଃଖ— ପ୍ରଜ୍ଞାରେ ଜର୍ଜର,
ପଞ୍ଚଶିଷ୍ୟ ମୁହିଁ ଦୁଃଖ-ଶୁଶ୍ରୂଷକର,
ଦୁଃଖଦଗ୍ଧଜ୍ଞାନ— ଚକ୍ଷୁରେ ଜଗତ
ଦେଖିବାରେ ମୁହିଁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ସତତ,
ସୁଖ ବୋଲି ଯାକୁ ବୋଲଇ ସଂସାର,
କଣ୍ଠଧାଏଁ ତାକୁ ଦୁଃଖ ମୁଁ ଉଦ୍ଗାର,
ସୁଖରୂପେ ଯାହା ଜନନେତ୍ରେ ଦିଶେ,
ହାତେ ଆସେ, ହାତୁଁ ପଳିବାପାଇଁ ସେ,
ବସ୍ତୁ ନୁହଇ ସେ ଅଟଇଟି ଧୂମ,
ଅନ୍ୟ ନାମ ତାର ଆକାଶକୁସୁମ।”
ଏହି ଶୋକ-ଶ୍ଳୋକ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ
ଭେଦିଗଲା ମୋର ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ।
ପଢ଼ିଲି ସ୍ମାରକ ଶେଷେ ବୁଧାନାଥ,
ଅସ୍ମାକେ ନେତ୍ରୁ ହେଲା ଅଶ୍ରୁପାତ।
ବୁଝିଲି ଏବେ ଏ ଚୈତ୍ୟ-ସମାଧି
ଭବବରଙ୍କର ସାରସ୍ୱତ ଗାଦି।
ଭବଯୋଗ୍ୟ ଏହି ନିକାଞ୍ଚନ ସ୍ଥାନ,
ବାଛି ନେଇଛନ୍ତି ଭକ୍ତ ଜ୍ଞାନବାନ।
ଅମରଙ୍କ ହାତେ ଅମର ସଙ୍ଗୀତ
ବର୍ଣ୍ଣିତବେ ଏଥି ହୋଇ ପୁଲକିତ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀ କର୍ଣ୍ଣେ ନ ଶୁଭିବ ତାହା,
ସେ ଭାବ୍ୟ, ଭକ୍ତାରେ ନ ମିଳିବ ଆହା।
ସଂସାର ଗହ୍ୱରୁ ହୋଇଣ ଅନ୍ତର
ନିବସନ୍ତି ଏଥେ ମଣି ଶାନ୍ତିଘର।
ସାମ୍ୟ ମୈତ୍ରୀ ପ୍ରୀତି ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥଳ,
ନମେ ଏହା ପଦେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ କୋଳାହଳ।
ପ୍ରଦାନେ ଏ ସ୍ଥାନ ମହାଭାବ ଦୀକ୍ଷା,
ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ଗୂଢ଼ ଉପଦେଶ ଶିକ୍ଷା।
ଏହି ସ୍ଥାନେ ନର ଭରେ ଆସି ସାଙ୍ଗ
ବାରମ୍ବାର ନିଜ ଭବଲୀଳା-ଯାଗ।

ଏଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶେଷେ ଏଥି ଲୀନ,
ଲୁଣିଆ କେବଳ ଭବେ ଦୁଇ ଦିନ।
ନାହିଁ ଏ ସ୍ଥାନରେ ଜରା ବ୍ୟାଧି ଖେଦ,
ନାହିଁ ଦୀନ ଧନୀ ଅଙ୍କ ରଙ୍କ ଭେଦ।
ଅଣଉପାଧିଆ ଉପାଧିଆ ବେନି
ଏହି ସାମ୍ୟ ସ୍ଥଳେ ଭୁକ୍ତ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ।
ସାଆନ୍ତ ସେବକ ଉଭେ ଏକାସନେ
ବସନ୍ତି ଏ ସ୍ଥାନେ ନିର୍ବିକାର ମନେ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟକଳୁଷିତ ଜୀବାତ୍ମା ଏ ତୀର୍ଥେ
ପରଶି ପବିତ୍ର ହୋଇ ହୃଷ୍ଟଚିତ୍ତେ
ଗମେ ପୁଣ୍ୟମୟ ସତ୍ୟ-ସୁଧାବାସେ
କୃତକର୍ମ ଫଳ ଭୁଞ୍ଜିବା ସକାଶେ।
ନିବସନ୍ତି ଏଥି ଯେଣୁ ଭବବର,
ତେଣୁ ଏ ନିସର୍ଗ ସଙ୍ଗୀତେ ମୁଖର।
ଉପକଣ୍ଠେ ଗାଏ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀ,
ଗାଏ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦ୍ୱଳା ଉପବସ୍ତୁ ପ୍ରଦୀ।
ଜ ଅବୋଧ୍ୟ ଗୀତ ସଦା ଗାଇ ଗାଇ
ଯାମ୍ୟ ଦିଗେ ଖରେ ବହେ କୁଆଖାଇ।
ବସି ଚନ୍ଦ୍ରବାକ କୁଶାବର ୧ ପରେ
ଗାଏ ଗୀତ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସକରୁଣ ସ୍ୱରେ।
ସପତ୍ନୀତ ଦିଗୁଁ ତାର ପ୍ରିୟାଳୀ
ଶୋକଭାନେ ଧରେ ସେ ଗୀତର ପାଳି।
ଅତ୍ରପ୍ୟ ୨ ନିକୁଞ୍ଜେ କଣ୍ଟକପତ୍ରୀ
ଝଙ୍କାରେ ସଘନେ କଣ୍ଠ-ବୀଣାତନ୍ତ୍ରୀ।
ଭୁହ ରେ ଶ୍ମଶାନ ବାହ୍ୟେ ଭୟଙ୍କର,
ମାତ୍ର ଦିବ୍ୟ ଶୋଭା— ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୋ ଅନ୍ତର।
ସେହି ମହାଶୋଭା ଚର୍ମନେତ୍ରାତୀତ,
ଭକ୍ତନେତ୍ର ତହିଁ ହୋଇ ନିପତିତ
ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଆହା ରହିଲା ସେଠାରେ,
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ପିପାସୁ ଯେଣୁ ସେ ସ୍ୱଭାବେ।

୧—ଭବବରଙ୍କ ସମାଧି ନିକଟସ୍ଥ ବଟବୃକ୍ଷ। ଏହା କୁଶାନାମକ ଜନୈକ ଲୋକଦ୍ୱାରା ରୋପିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ କୁଶାବର ହୋଇଅଛି। ୨—ଆତ ଗଛ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନଦୀ ତୀରେ ଶ୍ମଶାନ   ମୋହନା ସନ୍ନିଧାନେ,
ଅଛନ୍ତି ସେ କବି   କେଉଁ ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନେ ।
ଅସ୍ତ କାବ୍ୟମାଳା,   ତାହାଁ ଗଲେ କବି
ବିଦ୍ୟମାନ ପ୍ରଭା,   ଅସ୍ତ ଆହା ରବି !
ରହିଅଛି ତାଙ୍କ   ସ୍ମରଣୀୟ ସ୍ମୃତି,
ନାହିଁ ଆଉ ଆହା   ଦିବ୍ୟ ସୌମ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ।
ଦୁର୍ଲଭ ଜୀବନ   ତେଜିଛନ୍ତି ଅବନୀ,
ରହିଛି ପଛନ   ଆଦର୍ଶ ଜୀବନୀ ।
ଆହା ରାଧାନାଥ   ସୁକବି-ସମ୍ରାଟ,
ବୀଣାପାଣି ଦେବୀ   ପ୍ରିୟତମ ସୁତ ।
ସାହିତ୍ୟ-ମନ୍ଦିର—   ପ୍ରବୀଣ ବନ୍ଧାଣି
ରଖିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ   ଜନ୍ମଭୂମି ଅଣି ।*
ତୁମ୍ଭ ଅଭାବେ ସେ   ଦୁଃଖେ ତାଙ୍କ ହାତ
ତନପୁଷ୍ଟ କହି   ହା ହା ରାଧାନାଥ ।
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ତାର   ଯୋଗ୍ୟତମ ପୁଅ
ଦେଉଥିଲ ପୋଛି   ତା ନୟନୁ ଲୁହ ।
କରୁଥିଲ ପୁଣି   ଚକସ୍ରାଶୁଶ୍ରୂଷା,
ଶମୁଥିଲ ତାର   ସୁଅଭୀଷ୍ଟ ତୃଷା ।
ଅଟିଲ ଯେ ଶୋକ   ତାକୁ କବିନାହା,
ସେ କ୍ଷତ ତାହାର   ନ ଶୁଖିବ ଆହା !
ତୁମ୍ଭ ବିଚ୍ଛେଦରେ   ଉତ୍କଳ-ଭାରତୀ
ହୋଇଛନ୍ତି ଶୋକେ   ଉଦାସୀନ ଅତି ।
ଭକ୍ତି-କରଚ୍ୟୁତ   ସାରସ୍ୱତ ବୀଣା
ଅର୍ପିଥିଲେ ତୁମ୍ଭ   କରେ ହଂସାସୀନା ।
ନବ ତାର ଗଣ୍ଠି   ତୁମ୍ଭେ ସେ ବୀଣାରେ
ବାଉଥିଲ ନବ୍ୟ   ନୂତନ ପ୍ରକାରେ ।
ଶୁଣି ସେ ନବୀନ   ସ୍ୱର ନବତାନ
ଘୂଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲ   ଉତ୍କଳୁ ଅଜ୍ଞାନ ।
ସେ ବୀଣାକୁ ଆହା   ତୁମ୍ଭ ଅଭାବରେ
ଧରିଛନ୍ତି ଦେବୀ   ଏବେ ନିଜ କରେ ।

ତୁମ୍ଭ ଉଦ୍ବୋଧନେ   କାବ୍ୟାଶ୍ରମ ଯତ !
ହୋଇଛି ସଂବୃଦ୍ଧ   ସାହିତୀ ଉନ୍ନତ !
ହେଲ ଦିନୁ ତୁମ୍ଭେ   ସଂସାରୁ ଅନ୍ତର,
ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ଆହା   ସାହିତ୍ୟ-ସାଗର
ଦେବଭୂମି ଏହି   ଉତ୍କଳ ଭୁବନ,
ଚିର ସାରସ୍ୱତ   କେଳି ଉପବନ ।
ଫୁଟି ରହିଅଛି   ସେ ବନେ ସୁମନ,
କିଏ ଆଉ ତାହା   କରିବ ଚୟନ ।
ଭୁଲି ରୋଗଶୋକ   ସଦା ହାସ୍ୟମୁଖେ,
ବୀଣାପାଣି ପାଦ   ପୂଜୁଥିଲ ସୁଖେ ।
ରୋଗ-ଭୋଗ ପ୍ରାୟ   ବାଣୀ ଆରାଧନା
ଥିଲ ତବ ପ୍ରାଣେ   ମହତୀ ସାଧନା ।
ଶତ ଧନ୍ୟ ତବ   ସଂଯତ ସ୍ୱଭାବ,
ମଣୁଥିଲ ନାହିଁ   ଅଭାବେ ଅଭାବ ।
ଯା ଲାଗି ଉନ୍ନତ   ଭାରତୀ-ଭଣ୍ଡାର,
କି ଅଭାବ ଭଲ   ଜୀବନେ ତାହାର ।
ଏହା ବୁଝି ନିଷ୍ଠେ   କରୁଥିଲ କାମ,
ଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଲୋକ   ଧନ୍ୟ ତବ ନାମ ।
ଥିଲ ଏକ, ଏବେ   ହେବ ଯେ ଅନେକ,
ଭାଗ ହେବ ତବ   ସୁବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ।
ବନ୍ଧୁ ହୃଦେ ବର୍ତ୍ତି   ତବ ସୁପ୍ରତିଭା
ଦିନେ ଏ ଉତ୍କଳେ   ଖେଳାଇବ ବିଭା ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି   ସେ ଦିନ ତୁମ୍ଭର
ସଂପୂଜିତ ହେବ   ଦେଶେ ପ୍ରତିଘର ।
ମହାତୀର୍ଥ ହେବ   ତବ ଏ ଆସ୍ଥାନ,
ଲଭିବ ଜଗତେ   ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସମ୍ମାନ ।
ଧନ୍ୟ କବିବର,   ମହା ଭାଗ୍ୟଧର,
କାଠଯୋଡ଼ୀ ତଟ   ପଖାଳେ ପୟର ।
ପଶ୍ଚିମେ ଉତ୍ତରେ   ଯେତେ ଶୈଳରାଜ
ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାରେ   ଅଛନ୍ତି ବିରାଜ,

* ଢେଙ୍କ ।

ଜୀବିତେ ଯେ ଋଣୀ ଥିବାରୁ ସର୍ବଥା, ୧
ପ୍ରକାଶନ୍ତି ଏବେ ଭକ୍ତି କୃତଜ୍ଞତା ।
ଉତ୍ସୁକ ଆକୃତି ଖାଲୁକା ପର୍ବତ
ତୁମ୍ଭ ପଦେଶୀରେ ନତେ ଦଣ୍ଡବତ ।
ମେଘମଣ୍ଡି ମଣ୍ଡା ୨ ଟେକି ବାର-ବାର
ତବ ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ଉଚ୍ଚ ନିରନ୍ତର ।
ପାର୍ଶ୍ୱେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ମହୀଧରବର
ବୌଦ୍ଧକୀର୍ତ୍ତି ପୂତ ପ୍ରାଚୀନ ନଗର ।
ବଡମ୍ବା ସ୍ୱର୍ଗୀର କୁମାରଙ୍ଗ ଗିରି,
ମାରିବତ ହର୍ମ୍ୟ ସମ ଯାର ଶିରୀ ।
ଦେବ-ଅଧ୍ୟାସିତ ଗିରି ଦେବୀଦ୍ୱାର
ସମସ୍ତେ ବନ୍ଦନ୍ତି ତିଶଇ ଉଦାର ।
ବ୍ୟାପି ସର୍ପେଶ୍ୱର ୩ ବନ୍ଧୁ ଦୂରଯାଏ
ଧନୁକାକୃତିରେ ଦୂରୁ ଶୋଭାପାଏ ।
ମହାନଦୀ ସହ ସଦା ସର୍ପେଶ୍ୱରୀ
ଗଢନ୍ତି ତା ପଦେ ଯେସନ କଙ୍କଣୀ ।
କଚ୍ଛକୁମ୍ଭାକୃତି ତୁଙ୍ଗ ସପ୍ତଶଯ୍ୟା, ୪
ଯା ଶିଖରେ ମୁଦେ ସୁଖେ ଘନ ଶଯ୍ୟା ।
ସରୁଡା ପାହାଡ ସରୁଟ ୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଟେକିଛନ୍ତି ମସ୍ତକ ବସ୍ତ୍ରାବୃତ କାୟ ।
ପଛୁ ଗୋଡ ଟେକି ହେଲ ପ୍ରାୟ ଠିଆ,
ବିଶେ ବହୁଶିର ହୁକାରମୁଣ୍ଡିଆ ୬
ହରଗୌରୀ ପ୍ରିୟ— ପୀଠ ଜଇକାସ,
ଝର-ଝଙ୍କାରିତ ଶବର ୭ ଆବାସ ।
ନଭସ୍ପର୍ଶରେ ତାହା ପାଦତଳେ ଶୋଇ
ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟ ତାର ଦିଶେ ଶଙ୍ଖପୋଇ । ୮
ଏ ଆଦି ଯେତେକ ମହୀଧରଗଣ
ଉଦ୍ଗ୍ରୀବେ କରନ୍ତି ସମାଧି ଦର୍ଶନ ।
ତପୋପୂତା-ନୀର— ଅଭିଷିକ୍ତ ହର,
ଅନନ୍ତପ୍ରତାପୀ ଶ୍ରୀ ଧବଳେଶ୍ୱର ୯
ମହାନଦୀ ଗର୍ଭେ ଶୈଳଚୂଳେ ଥାଇ
ସମାଧିକୁ ତବ ଅଟନ୍ତି ଅନାଇଁ ।
ବର୍ଷୁଛନ୍ତି ତହିଁ ଆଶୀର୍ବାଦରାଶି
ସଦା ଶିବଦାତା ଶ୍ମଶାନପ୍ରବାସୀ ।
କୁଆସୁଣୀ ପ୍ରାୟ କୁଆସୁଣୀ ତରୁ ୧୦
ନଦୀ ପୂତ ଜଳେ ସ୍ନାନ ପ୍ରଭାତରୁ
ଦେଖଇ ତୁମ୍ଭକୁ ହୋଇ ଭକ୍ତିରତା,
ନର ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ଯେ ଦେବତା ।
ମେଘମାନେ ତବ ଦର୍ଶନ ମନାସି
ସପ୍ତଶଯ୍ୟାଶିଖୁ ଖରେ ଉଡି ଆସି
ପାତନ୍ତି ଆସନ ଶଙ୍ଖପୋଇ ଶିରେ,
କରନ୍ତି ସମ୍ଭାଷ ନିନାଦି ସଧୀରେ ।
ସମାଧି ନିପାଶେ ଫୁଲଭୁକଟିକା,
ଉଚ୍ଚ ପତ୍ର-ଛତ୍ର ଧରି ଶେଫାଳିକା ।

୧—କବିବର ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଏହି ପର୍ବତମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଖ୍ୟାତିଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଏଣୁ ଏମାନେ ତାହାଙ୍କଠାରେ ଋଣୀ । ୨—ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବତ । ଏହି ପର୍ବତଚୂଡାରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ବଟବୃକ୍ଷ ଅଛି । ୩—ମହାନଦୀ ଏବଂ ସର୍ପେଶ୍ୱରୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଏହି ପର୍ବତ ଅବସ୍ଥିତ । ୪—ଢେଙ୍କାନାଳାନ୍ତର୍ଗତ ପର୍ବତବିଶେଷ । ଦୂରରୁ ଏହାର ଆକୃତି କଚ୍ଛକୁମ୍ଭ ସଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ଗିରିମାଳ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପର୍ବତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ । ୫—ଏଣୁଅ । ୬—ଗିରିପୁଞ୍ଜ ବିଶେଷ । ସମ୍ଭବତଃ ଅସଂଖ୍ୟ ଗିରି ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ହୁକାରମୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇଅଛି । ୭—ଢେଙ୍କାନାଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜଇକାସ ପର୍ବତରେ ଅନେକ ଶବର ବାସ କରନ୍ତି । ୮—ଆଠଗଡ଼ର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପର୍ବତ । ୯—ମହାନଦୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ୱନାମଖ୍ୟାତ ଶିବଲିଙ୍ଗ । ୧୦—ଏହାର ନାମ କୁଆସୁଣୀ ବୃକ୍ଷ ବୋଲିବହୁକାଳରୁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ବୃକ୍ଷଟି ଆଠଗଡର ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା "ସେନା" ନାମରେ ଅଭିହିତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅବୂର୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ   ଧରି ପୁଷ୍ପହାର
ସେ ଶିଙ୍ଗାରେ ୧   ତବ ରଚବେ ସିଂହାର, ୨
ଜୀବନରେ ପ୍ରିୟ   ଥିଲେ ସେ ତୁମ୍ଭର,
ଜୀବନାନ୍ତେ ପୁଣି   ହେଲେ ସେହିପରି । ୩
ସଜ୍ଜନର ପ୍ରୀତି   ଏହିପରି ଲଭେ
ଜୀବନେ ମରଣେ   ନ ତୁଟେ ତା ଲବେ ।
କର୍ମବୀର ତୁମ୍ଭେ   ଥିଲ ତପମଣି !
ଅଚନ୍ତ୍ୟ ଅଦ୍ଭୁତ   ତୁମ୍ଭର କରଣୀ ।
ନ ଧରୁଣ ଚିତ୍ତେ   ସୁଯଶକାମନା
କରୁଥିଲ ବସି   ନୀରବେ ସାଧନା ।
ମାତ୍ର ଅଲକ୍ଷିତେ   ଅଯାଚିତ ଯଶ
କରୁଥିଲ ପଛୁଁ   ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପରଶ ।
ଶୋଭା ପାଇଁ ବୃକ୍ଷ   ଖୋଜେ ନାହିଁ ଲତା,
ବଳେ ହୁଏ ସିନା   ସେ ତା ପଦାନତା ।
ପ୍ରକୃତି ଯୋଗାଇ   ଦିଏ ଆଣି ତାହା,
ପ୍ରକୃତି ମହିମା   କେ ବୁଝିବ ଆହା !
କର୍ମ ସାଧନରେ   ଅଟେ ମହାକୃତୀ,
ସମସ୍ତଙ୍କ କର୍ମ   ଦେଖେ ସେ ପ୍ରକୃତି ।
ଯାଚି ଦିଏ କର୍ମ   ଦେଖି ପୁରସ୍କାର,
ଚିରନ୍ତନ ରୀତି   ଅଟେ ଏ ତାହାର ।
ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ପ୍ରଜା   ଗୁଣ ଅନୁଭବ
ଅର୍ପିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ   ଗୌରବ-ପଦବୀ ।
ଅବଧି ଉତ୍କଳ   ସେ ଗୌରବ-ଧନେ
ସୁଗୌରବାନ୍ୱିତ   ଆପଣାକୁ ମଣେ ।
କି ବର୍ଣ୍ଣିବ ଦେବ !   ତୁମ୍ଭର ମହିମା,
କ୍ଷୁଦ୍ର ଲେଖନୀ କି   କଳିବ ତା ସୀମା ।
ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛାଏଁ   ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଛବି
ଉଠିବ ବା କାହୁଁ   ହେ ଗୌରବ-ରବି ?
ତୁମ୍ଭର ମହତ୍ତ୍ୱ   କି ବର୍ଣ୍ଣିବ କିଏ,
ତବ କାବ୍ୟମାଳା   ତାର ସାକ୍ଷୀ ଦିଏ ।

ସାରସ୍ୱତ-ଆଶ୍ରମେ   ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ବଟୁ, ୪
କଳ୍ପନା-ସାଗର—   ସନ୍ତରଣ-ପଟୁ ।
ଦେଖାଇଲ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ   ନନ୍ଦନ-କାନନ,
ଫୁଟାଇଲ ତହିଁ   ସୁମନ—ସୁମନ । ୫
କି ଅସାଧ୍ୟ ତବ,   ମହାମନସ୍ୱିଙ୍କେ
ବହେ କଲ୍ଲୋଳିନୀ   ତବ ଆଜ୍ଞାବଳେ ।
ମାର୍ଜିତ ରୁଚିରେ   ମାର୍ଜିତ ଭାଷାରେ
ରଚିଲ ସାହିତ୍ୟ   ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ।
ନବ ଭାବ ତହିଁ   କରି ସଂଯୋଜିତ
ଶିଖାଇଲ ଦେଶେ   ଆଦର୍ଶ ସାହିତ୍ୟ ।
ମଣିମୟ ତବ   ବିରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ,
ନବ ସାହିତ୍ୟର   ତାହା ଆଦ୍ୟ ପନ୍ଥ ।
ଉତ୍କଳର ଅଙ୍ଗ   ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି
ଦେଖି ଗ୍ରାମ ନଦୀ   ବନ ଗିରି ଦରୀ,
ଚିତ୍ରିଲ ତାହାକୁ   ନବୀନ ତୁଳିରେ,
ସେ ଚିତ୍ର ସୁଷମା   ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ଗିରେ ।
ଜଳେ ପଦ୍ମ ପ୍ରାୟ   ନ ମିଶି ଜଗତେ
ଖେଳୁଥିଲ ସଦା   ପ୍ରକୃତି ସଙ୍ଗତେ ।
ପଙ୍କିଳ ପିଚ୍ଛିଳ   ଏ ସଂସାର ପଥ,
ନ ରୁଚିଲା ତହୁଁ   ତୁମ୍ଭ ମନୋରଥ ।
ତେଣୁ ଭିନ୍ନ ପଥ   ସୃଜି ନିରାଟିଆ,
ବୁଲୁଥିଲ ତହିଁ   ତୁମ୍ଭେ ଏକାଟିଆ ।
ଜନ୍ମଭୂମି ଦୁଃଖେ   ସଦା ଖିନ୍ନ ମନେ
କନ୍ଦାଉଥିଲ   ନିଜେ କାନ୍ଦି ଅନ୍ୟେ ।
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଦେଶ—   ଗୌରବ-କେତନ,
ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ-   ଗର୍ବ-ଗଣ୍ଠିଧନ ।
ସୌଜନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର   ଯେ ଦେଖିଛି ଥରେ,
ନ ହେବ ବିସ୍ମୃତ   କେବେ ଜୀବନରେ ।
ଲଜ୍ଜାହର ପୁଣି   ଥିଲ ପ୍ରୀତିମୂର୍ତ୍ତି,
ସ୍ମରଣେ ତା ହୃଦେ   ଧରି ନୁହେଁ ଧୃତି ।

୧—ଶିଙ୍ଗାରହାର ଗଛ । ୨—ସିଂହାର ବେଶ । ୩—ଶିଙ୍ଗାରହାର ଫୁଲକୁ କବିବର ବିଶେଷ ଆଦର କରୁଥିଲେ । ୪—ତପସ୍ୱୀ । ୫—ଦେବପୁଷ୍ପ ଅର୍ଥାତ୍ ପାରିଜାତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନବୀନ ଲେଖକ— ମାନଙ୍କର ଆସ୍ଥା
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଦେବ ! ଏକମାତ୍ର ସାହା ।
ହରାଇ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେମାନେ ଅନାଥ,
ଭାବୁଛନ୍ତି ବସି ହା ହା ଜଗନ୍ନାଥ !
ସାରଲ୍ୟରେ ତୁମ୍ଭେ ସାରଲ୍ୟଦାୟାଦ,
ସିନ୍ଧୁ ସମ ତବ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅଗାଧ ।
ବିବିଧ ଶିକ୍ଷାରେ ଥିଲ ସୁମଣ୍ଡିତ,
ବିବିଧ ସାହିତ୍ୟ- ଶାସ୍ତ୍ର-ସୁପଣ୍ଡିତ ।
ଧରଇ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏ ଉତ୍କଳ ଧନ୍ୟ
ଶୁଭକ୍ଷଣେ ତୋଳେ କୀର୍ତ୍ତି-କଳେବର ।
ମହେନ୍ଦ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଧରିଲ ଲେଖନୀ,
କାବ୍ୟ-ବନ-ପିକ ଅହେ ସୁଧୀମଣି !
ଲଘୁ କଲ ତୁମ୍ଭେ ମାତୃଭାଷା ଦୁଃଖ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିଲ ପୁଣି ମାତୃଭୂମି ମୁଖ ।
ମାଗୁଛ ମେଲାଣି ଏବେ ଜନବର,
ଉଦ୍ଧାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ଯୋଡ଼ି ଦେଇ କର ।
ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଗୃହଦେବତା,
ସୁକର୍ମେ ଲଭିଛ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଅମରତା ।
ପାର୍ଥିବ ଶରୀର ହୁଏ ଅସ୍ତ ଆଜ,
ଯଶ-ଦେହ ତବ ଥିବ ଚିରକାଳ ।
ଯେତେ କାଳ ଥିବ ଏ ଉତ୍କଳଧାମ,
ଯେତେ କାଳ ଥିବ ମାତୃଭାଷା ନାମ,

ରହିବ ଭାରତ ତବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ମୃତି,
ମହୋଜ୍ଜ୍ୱଳତର ଶୁଭ୍ର-କୀର୍ତ୍ତି-ମୂର୍ତ୍ତି ।
ଜରା ତା' ଶରୀର ନ ପାରିବ ସ୍ପର୍ଶି,
କାଳ-ଦନ୍ତୁର କୀଟ ନ ପାରିବ ଦଂଶି ।
କବିତାରୂପିଣୀ କନ୍ୟାଏ ତୁମ୍ଭର
ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶେ ଭ୍ରମି ନିରନ୍ତର,
ତୁମ୍ଭର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ଶିଖାଇ
ତବ ଶୁଭ ସ୍ମୃତି ରଖିବେ ଜଗାଇ ।
ରଖିବେ ଜଗାଇ ଯୋଗୀପୁତ୍ର ଶଶୀ
ତବ ସୁପବିତ୍ର— କୁଳ-ପୂର୍ଣ୍ଣଶଶୀ ।
ଆଦର୍ଶ ତାଙ୍କର ପିତୃଭକ୍ତି ନିଷ୍ଠା,
କରିଛନ୍ତି ଏଥି ସମାଧି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।
ପିତା ତାଙ୍କ ଧର୍ମ, ପିତା ତାଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗ,
ପିତା ଜପ ତପ, ପିତା ଅପବର୍ଗ ।
ପିତୃ-ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି— ଦର୍ଶନରେ ସଦା
ଦେଖିଛି ତାଙ୍କର ଅସାମାନ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ।
ପିତୃ ଅସ୍ଥିରୁ ସେ ମହାମଣି ମଣି
ଧରିଛନ୍ତି ବକ୍ଷେ ସୁପୁତ୍ର-ଅଗ୍ରଣୀ ।
ପିତୃଖ୍ୟାତ ବୃଦ୍ଧି ତାଙ୍କ ନିତ୍ୟବ୍ରତ,
ପିତୃପୂଜା-ଯଜ୍ଞେ ଦୀକ୍ଷିତ ସତତ ।
ହୋଇଛି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ଦେଖି ତାଙ୍କ କାମ,
ରଖିବେ ସେ ନିଷ୍ଠେ ତବ ପୁଣ୍ୟ ନାମ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭାରତ-ଲଳନା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ପରମ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ,

ଭାରତୀୟ-ସାହିତ୍ୟ-ସୁହୃଦ, ବହୁଭାଷା-ବିଚକ୍ଷଣ, ଦାନବୀର

ଶ୍ରୀଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମ୍ମା ମହୋଦୟ ଶ୍ରୀକର-କମଳେଷୁ ।

ଭକ୍ତିଭାଜନ ଶ୍ରୀମନ୍ମହାରାଜ,

ମାତୃଭାଷାନୁରାଗରେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଯେପରି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ସୌଜନ୍ୟ, ଶିଷ୍ଟାଚାର ଏବଂ ବଦାନ୍ୟତାର ସମନ୍ୱୟ ତ୍ରିବେଣୀଧାରାରେ ସେହିପରି ଶୀତଳ ଏବଂ ପବିତ୍ର । ଭିନ୍ନଭାଷାଭାଷୀ ପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ସୁଦ୍ଧା ନାନା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସତ୍ତ୍ୱେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ମାତୃଭୂମି ଏବଂ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ପ୍ରୀତି ଅଟଳ ରଖିଅଛନ୍ତି, ଏହା ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏବଂ ଦୁଃଖିନୀ ଉତ୍କଳମାତା ପକ୍ଷରେ ସାମାନ୍ୟ ଗୌରବାବହ ନୁହେଁ । ଖଣ୍ଡିଏ ନୂତନ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ବାହାରିଲେ ମାତ୍ରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ତାହା ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ସାଗ୍ରହେ ପାଠ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଦ୍‌ଗୁଣର କଥା ଛାଡ଼ିଦେଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ଏହି ଦେବୋଚିତ ସଦଭ୍ୟାସଟି ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରି-ସ୍ଫୁଟ । ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏହି ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ-ସୁଲଭ ପ୍ରଶସ୍ତିରେ ମୁଁ ଯତ୍ପରୋନାସ୍ତି ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିଅଛି । ସେହି ପ୍ରୀତିର ପ୍ରେରଣାରେ ଏହି "ଭାରତ-ଲଳନା କାବ୍ୟ" ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦେଶସେବା-ନିରତ ପବିତ୍ର କର-କମଳରେ ଉପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ବିଦୁରର ଖୁଦକଣା ତୁଲ୍ୟ ଏହା ସାନନ୍ଦେ ପରିଗୃହୀତ ହେଲେ ନିଜକୁ ଚରିତାର୍ଥ ମଣିବି ।

ଇଚ୍ଛାପୁର, ଗଞ୍ଜାମ
୩।୧୨।୧୪

ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ସ୍ନେହସଦ୍‌ଗୁଣ-ମୁଗ୍ଧ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭାରତ-ଲଲନା

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

ସ୍ୱାଗତ କବିତାଦେବୀ କଳ୍ପନା-କନ୍ୟକେ
ଶବ୍ଦମୟୀ, ସ୍ୱରପ୍ରାଣା, ବର୍ଣ୍ଣସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳା,
ବସ ହୃଦ-ସିଂହାସନେ,-ଭକ୍ତି-ଗଢ଼ୀ;
ସଜାଇ ସଯତ୍ନେ ଯାହା ପ୍ରୀତି-ପାରିଜାତେ,
ରଖିଅଛି ତୁମ୍ଭ ପାଇଁ ଚିର ଅବାରିତ ।
ବୃନ୍ତ ଚନ୍ଦାଭୀବେ, ମାତଃ ଅଙ୍କିବ ଗୋ ମୁହିଁ,
ସ୍ୱଜାତ ନାରୀକୁଳ-ଗୌରବ-ଚନ୍ଦ୍ରିକା—
ପ୍ରସ୍ୱରଗା ପୁଣ୍ୟଚିତ୍ର, ପ୍ରକାଶି କରୁଣା
ତୁମ୍ଭେ ଏ ଲେଖା-ଫଳକରେ, ଦିଅ ମା ଯୋଗାଇ
ଯୋଗ୍ୟ ରଙ୍ଗ, ଯୋଗ୍ୟ ତୂଳି, ଏତିକି ମାଗୁଣି ।
ରୂପନଗରାଖ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥିତ ରାଜସ୍ଥାନେ
ବିପୁଳ ସମୃଦ୍ଧ, ଯାର ପୃଷ୍ଠ ଅବସର
ଆରାବଲୀ-ସ୍ତରାବଳୀ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶ୍ୟାମଛବି,
ନଘଟ-ବଘଟ-ମରୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ତିନି ଆଡ଼େ,
ଏକ ଦିଗେ ତରଙ୍ଗିତ ସୁଷମା-ବାରିଧି,
ଅନେ ମହାଶୂନ୍ୟାଶ୍ରିତ ସୁଷମା-ଶ୍ମଶାନ;
ଶୋଭା ବହ୍ନିଶିଖାର ସେ ସଂଘର୍ଷଣ ସ୍ଥଳ
ଅବା ଆଶା-ନୈରାଶ୍ୟର ମିଳନ ମନ୍ଦିର ।
ତେଜବଳ ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ସେ ରାଜ୍ୟ ନୃପତି
ପରମାର୍ଥପରାୟଣ, ବାହ୍ୟେ ସିତେନ୍ଦ୍ରିୟ,
ମାତ୍ର ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଋଷିସମ, ଅନ୍ତରତେ,
ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଧନଧର୍ମ ପ୍ରାଣ ଜଗୁଥିଲେ
ମଣନ୍ତି ନିଜକୁ ସିଏ, ତୁଳାଦଣ୍ଡେ ତୁଳ
କରନ୍ତି ପ୍ରକୃତିପୁଞ୍ଜ ଶାସନ ପାଳନ ।
ରାଜ୍ୟ-ସୁହାଗୀରେ ରାଜା ପରମ ଶିକ୍ଷକ,
ପ୍ରଭାଏ ଭଲ୍ଲିଁରେ ବୃଷ୍ଟ, ରାଜଦଣ୍ଡ ହାଟ
ସିଂହାସନ ଅବଧାନପିଣ୍ଡି, ସ୍ୱଜନର—
ଗୁରୁଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣା, ଧରି ଏ ଭାବ ସେ ନୃପ,
ଲିପ୍ତ ଥାଇ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟେ ଥାଆନ୍ତି ଅଲଗା
ଜଳୋପରି ସ୍ୱସମାନ ତୈଳବିନ୍ଦୁ ଯଥା ।
ବେଶଭୂଷା ଆଡ଼ମ୍ବର ଅବା ବିଳାସର
ନ ଥିଲେ ସେ ଦାସ, ଦାସ କେବଳ କର୍ମର;
ନ ଛୁଇଁ ରାଜକୋଷରୁ କଡ଼ାଏ କଉଡ଼ି
ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖି କରୁଥିଲେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ।
ନ ଥିଲା ଅଭାବ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ପାରିଷଦ,
ମାତ୍ର ସେ ଗ୍ରହନ୍ତି ସଦା ବିବେକ-ମନ୍ତ୍ରଣା,
ଧର୍ମେ ଗୁରୁ, ପାଟମନ୍ତ୍ରୀ ମଣନ୍ତି ବିବେକେ ।
ଗୁଣୀ ଯେଣୁ, ତେଣୁ ଅର୍ପି ଗୁଣୀକୁ ଗୌରବ,
କରୁଥିଲେ ସ୍ୱଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି ବହୁଗୁଣ,
ଗୌରବଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟମୂଲ୍ୟ ସିନା ଗୌରବର ।
ନ ଥିଲା ତାହାଙ୍କ ହୃଦେ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତା, ଅବା
ପ୍ରାକୃତ ପ୍ରଭୁପଣର ହଳାହଳ ଜ୍ୱାଳା,
ବୋହୁଥିଲା ପ୍ରବାହିତ ଅବିରତ ତହୁଁ
ସାର୍ବଜନୀନ ଔଦାର୍ଯ୍ୟ, ସମଦର୍ଶିତାର
ସୁଶୀତଳ ସୁଧାସ୍ରୋତ । ତଥା ଅନ୍ତସ୍ତଳେ
ବହୁଥିଲା ଜ୍ଞାନ-ଧର୍ମ-ନ୍ୟାୟ-ସମୀରଣ ।
ନ ଜାଣନ୍ତି ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି ବିନା,
ନିଜର ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷେ ଦେଖନ୍ତି ଅନ୍ୟର—
ଗୁରୁତର ଦୋଷାପେକ୍ଷା ବଳ ଗୁରୁତମ ।
ବଢ଼ାଏ ସ୍ୱଶକ୍ତି ଦାନେ ଶକ୍ତି ସମାଜର

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୃଷୀବଳ, ଯେହ୍ନେ ପକ୍ଷେ ଶୂନ୍ୟ ୧ ମୂଲ୍ୟହୀନ
ମାତ୍ର ନ କରେ କି ବୃଦ୍ଧି ଆନ ସଂଖ୍ୟା ମୂଲ୍ୟ,
ଜାଣି ଏହା ରତ ସଦା କୃଷକ ରକ୍ଷଣେ,
ଥିଲେ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟେ ନିଷ୍କର୍ମୀ ଜଣେହିଁ,
ଯୋଗାଇ ଜୀବିକା ରାଜ୍ୟେ ସର୍ବେ ଯଥାଯଥ,
ସର୍ବଥା ସାର୍ଥକ ଥିଲେ "ପ୍ରଜାପିତା" ନାମ।
ନ ଥିଲେ ରାଜାଭିମାନ ଗର୍ବିର ଗୁମାନ,
ଅଜ୍ଞ ନୃପତି-ସୁଲଭ ପୈଶାଚିକ ଭାବ,
ନିଜେ ସୁନା ଆନ ମାଟି ନ ଥିଲା ଏ ଜ୍ଞାନ,
ମିଶି ନିର୍ବିକାର ମନେ ସାଧାରଣ ସଙ୍ଗ
ମଣୁଥିଲେ ଆପଣାକୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଜଣେ।
ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ରାଜୋଚିତ ନିଖିଳ ସଦ୍ଗୁଣୀ
ବୋଲନ୍ତି ଲୋକେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବୋଲି।
ଥିଲା ତାଙ୍କ କ୍ଷତ୍ରୋଚିତ ବୀର୍ଯ୍ୟ, ପରାକ୍ରମ,
ମାତ୍ର ଥିଲା ନାହିଁ ହୃଦେ ନିର୍ମମ ଆସୁର,
କିମ୍ବା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାସନା ତୀବ୍ର ହାହାକାର,
ନ ଧରନ୍ତି ଲୌହ ଅସି ସୀମାବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ,
ଧରି ଜ୍ଞାନ-ଅସି ବୀର, ରତ ଅହରହ
ଷଡ଼୍‌ରିପୁ ସମରେ, ହୃଦେ, ଅମିତ ଉତ୍ସାହେ।
ବୋଲନ୍ତି ଶତ୍ରୁ ବୋଲିଣ ଯାହାକୁ ଜଗତେ,
ମଣନ୍ତି ସେ ତାଙ୍କୁ ମିତ୍ର, ଦୋଷସ୍ପୃଷ୍ଟ ଥିଲେ
ପରମ ସହାୟ ଯେହୁ ଚରିତ୍ର ଗଠନେ,
ସେ ଯଦି ଶତ୍ରୁରେ ଗଣ୍ୟ, ତେବେ ମିତ୍ର କିଏ ?
ନୁହଇ ତ ବୈଶ୍ୱାନର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକର ବୈରୀ, ୨
ବରଂ ସେ କରେ ତାକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ମଳ।
ନ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ସୁନାରି ସେ ଭୂଷଣ ନିର୍ମାଣେ,
ନିଜେ ରଚି ଯଶୋରତ୍ନେ ନିଜ ଗୁଣଭୂଷା
ମଣ୍ଡନ୍ତି ଶରୀରେ, ଦିବ୍ୟ ଦ୍ୟୋତିମୀ ଶାଶ୍ୱତୀ।
ବାସ୍ତବେ ଯେ ଉପେକ୍ଷିଣ କୀର୍ତ୍ତି-ଅଳଙ୍କାରେ
ହୁଏ ପାର୍ଥିବେ ସଜ୍ଜିତ, ଅଟେ ସିନା ସେହୁ

ଧାତୁ ଅସ୍ଥି ପାଷାଣାଦି ସ୍ଥାବର ବାହନ;
କୃତ୍ରିମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେ ବାଇ ହୋଇ ସେ ନିର୍ବୋଧ,
ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଅଛେ ସସ୍ନେହେ ଯନ୍ତ୍ରଣା।
ମୂର୍ଖସଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କରେ, ମୂର୍ଖ ସଙ୍ଗବାସେ
ପ୍ରବୀଣ ପଣ୍ଡିତ ସୁଦ୍ଧା ଲଭେ ମୂର୍ଖଭାବ,
ଅନ୍ଧକାରେ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ ହୁଏ ଅନ୍ଧ ଯଥା,
ଜାଣି ଏହା, କରୁଥିଲେ ଶତ୍ରୁ ସନ୍ନିବେଶ
ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜି-ଉପଯୁକ୍ତ-ସୁଶିକ୍ଷାରେ ସଦା।
ଦେଖୁଥିଲେ ସେ ନୃପତି ପ୍ରତି ପ୍ରଜାପ୍ରାଣେ
ଅସ୍ୱପ୍ରାଣ ସତ୍ତା, ପ୍ରତି ପ୍ରଜା କଳେବରେ
ମଣୁଥିଲେ ନିଜ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସଦୃଶ।
ଏହିରୂପେ ସେ ନରେଶ ହୋଇ ବିମଣ୍ଡିତ
ଆଦର୍ଶ ଆର୍ଯ୍ୟ-କ୍ଷତ୍ରିୟ-ବାଞ୍ଛିତ ସଦ୍ଗୁଣେ,
ଚାଲୁଥିଲେ ହାତେ ମାପି ସୁଶାନ୍ତେ ବାଟ,
ଏ ଭବ-ପ୍ରାନ୍ତରେ—ପାପ-ବିପଦ-ପିଚ୍ଛିଳ।
ପ୍ରଭାବତୀ ନାମେ ତାଙ୍କ ପାଟ ଜେମାଦେଇ
(ସୁଷମା-ଚତୁର-ଭୂଷା-ସୁମନ-ସୌରଭ)
ସ୍ୱକରରଚିତ ପିତୁଳୀ, ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯଥା,—
ତରଳାଇ ଅବା ଧାତା ତାରକାନିଚୟେ,
କିମ୍ବା ଘନ-ବିନୋଦିନୀ-ଗୃହ-ନୃତ୍ୟଶୀଳା
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶୋଭାରାଶି ସୁହାସୀ ତଡ଼ିତେ,
ଛାଞ୍ଚେ ଢାଳି ନିର୍ମାଇଛି ସେ ସୁତନୁ ତନୁ।
ଥିଲା ନାହିଁ ଦେଖିବାରେ ତା' ସମ ସୁନ୍ଦରୀ
ସ୍ୱର୍ଗଲୋକେ, ଅପ୍ସରାଦି-ରୂପସୀ ମଣ୍ଡଳେ,
ପ୍ରକୃତ କିମ୍ବା ପ୍ରତିମା ହୁଏ ନାହିଁ ତାର।
ମାତ୍ର ତା ନୟନବିମ୍ବେ ଶମ୍ଭିତ ପ୍ରତିମା,
ଭାଙ୍ଗିଦେଉଥିଲା ସେହି ଭ୍ରମ ଦର୍ଶକର।
ତେ ଜଣେ ଏ ଅନନ୍ୟାଙ୍ଗୀ ନୁହଇ ମାନବୀ,
ନିଶ୍ଚେ ଦେବକନ୍ୟା, ହୋଇ ଶାପଭ୍ରଷ୍ଟା, ଆସି
ମଣ୍ଡିଛି ମେଦିନୀ, ଧରି ଛଦ୍ମ ନାରୀରୂପ,

୧—ଶୂନ୍ୟର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ଦଶ ଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି କରେ। ୨—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକର-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତେ ବୋଲେ ଏ ରାଜସ୍ଥାନ-ମରୁ-ତରଙ୍ଗିଣୀ—
ମଧ୍ୟରେ ଶତଦଳ ପଦ୍ମ ବିରାଜେ ପଦ୍ମିନୀ ।
ରୂପ ଅନୁରୂପ ଗୁଣ ଥିଲା ମଧ୍ୟ ତାର,
ସ୍ନେହ, ଭକ୍ତି, ପ୍ରୀତି, ନତି, କ୍ଷମା, ସନ୍ତୁଷ୍ଟତା,
ଅନୁକମ୍ପା, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଲଜ୍ଜା, ମମତା, କରୁଣା,
ପବିତ୍ରତା, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା, ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଆଦି
ସୁନାରୀ ସମ୍ପଦେ, ରଚି ଦେବ ସୂତ୍ରଧର
ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟ ଶିଳ୍ପିଗୁରୁ,—ଜେମା ଅବୟବ
ସୃଷ୍ଟି ତା ଉପରେ କି ସେ ଅତି ଅଯତନରେ
ଦେଇଥିଲା ଶୋଭା-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ତୁଳିକା ବୁଲାଇ ।
ଉପରମା ପ୍ରତ୍ୟୁପମା ମହୀ-ତିଳୋତ୍ତମା
ସେ ରୂପସୀମାର; ଥିଲା ସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତେ
ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପେ ପଶାଖେଳେ ଅତି ବିଚକ୍ଷଣା,
ସ୍ୱହସ୍ତ ଅଙ୍କିତ ତାର ସୁରୁ ଚିତ୍ରାବଳୀ,
ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁର ଭ୍ରାନ୍ତ ଉପୁଜାଏ ମନେ ।
ପିତୃଭକ୍ତି ଥିଲା ତାର ଅତୀବ ପ୍ରବଳା,
ପିତା ଧର୍ମ, ପିତା ଗୁରୁ, ଜାଗ୍ରତ ଦେବତା,
ଏଣୁ ରତ ଥାଏ ସଦା ପିତୃସେବା-ଯାଗେ,
ପିତୃ-ପଦୋଦକେ ମଣେ ମହାତୀର୍ଥ ବାରି,
ପିତୃ-ପ୍ରସାଦକୁ ପୂତ ନୈବେଦ୍ୟ ଗଣିତା ।
ପ୍ରକୃତେ ଜନକ ପଦେ ନ ଥିବ ପ୍ରଣତି
କରେ ନାହିଁ ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟ, କଲେ ବିଶ୍ଳେଷଣ
ରମଣୀ ଜୀବନେ ତାର, ଆନ ଉପାଦାନ
ନ ମିଳିବ କିଛି, ଶୁଦ୍ଧ ପିତୃଭକ୍ତି ବିନା ।
ନ ବୁଝିଁ ଅବଜ୍ଞା ନେବେ ସେବକ ସମାଜେ,
ପ୍ରକାଶେ ସହାନୁଭୂତି ବରଂ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି,
ଦାସୀ ସାଆନ୍ତାଣୀ ସିନା କର୍ମର ପଦବୀ,
ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱତ୍ୱେ କି ପାର୍ଥକ୍ୟ ତହିଁ ?
ପ୍ରଭୁରକ୍ତ ଭୃତ୍ୟରକ୍ତ: ଉଭୟେ ଲୋହିତ ।
ଜାଣେ ନାହିଁ ଜେମାମଣି କଟୁ ଭାଷା କହି,
ଅସହ୍ୟ ଅଗ୍ନି ଯନ୍ତ୍ରଣା ସମସ୍ତ ପକ୍ଷରେ
ଲୁଟିଥିବ ଏହା ଯେତୁ, ଶୁଣିବ ସେ କଣା

ଅନ୍ୟ ଦେହେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅନଳ-ଶିଖା ।
ଅତିଥି-ବତ୍ସଳା ବାଳା, ଧର୍ମପରାୟଣା,
ଦେଖିଲେ ଅତିଥି, ମଣେ କୋଟିନିଧି ଲଭି ।
ଜନ୍ମିଥିଲା ନୃପସୁତା ଗୁଣେ ମନୋଜ୍ଜ୍ୱଳ
ରତ୍ନୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ରାଜଗୃହେ, ଯଥା ଶକୁନ୍ତଳା,
ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳିଥିଲା ସତ୍ୟେ ସତୀତ୍ୱ ତେଜରେ
କଣ୍ୱ ତପୋପ୍ରଭା-ଦୀପ୍ତ ପାବନ ଆଶ୍ରମେ ।
ଜେମାଗୁଣେ ହୋଇଥିଲା ସ୍ୱର୍ଗ ଅନ୍ତଃପୁର,
ଚିର ଅଭିଷିକ୍ତ ଯେହ୍ନ ଶାନ୍ତ-ଅମୃତରେ,
ବହେ ଯହିଁ ଦୟା-ମୈତ୍ରୀ-ପ୍ରୀତି-ମନ୍ଦାକିନୀ,
ଫୁଟେ ଭକ୍ତି-ପାରିଜାତ, ସ୍ୱର୍ଗ ସିନା ସେହି
ସଦେହେ ଭୁଞ୍ଜିନ୍ତି ତହିଁ ନରେ ସ୍ୱର୍ଗ-ସୁଖ ।
ନ ଥିଲେହେଁ ଧାତପଟୁ ସୂପକାରବ୍ରଜ
ପିତୃଗୃହେ, ହୋଇ ଜେମା ଶ୍ରଦ୍ଧାନୁପ୍ରାଣିତା,
ସ୍ୱହସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନାନା ରାଜଭୋଗ,
ଭୁଞ୍ଜାଇ ଜନକେ ତାହା ଲଭୁଥିଲା ମୁଦ ।
ସାଗ୍ରହେ ନୃପତି ତାହା କରିଣ ଯୋଗଣ,
ଅପୂର୍ବ ସଂତୃପ୍ତି ଲଭି ହେଉଥାନ୍ତି ସୁଖୀ,
ଭକ୍ତି-ଦତ୍ତ-ଖାଦ୍ୟ ଲାଗେ ସ୍ୱାଦୁ ଶତଗୁଣ ।
ଗୁରୁଶୀଳା ରୂପଗୁଣ ଉଭୟ, ଉଭୟେ
ଜନ୍ମିଥିଲେ କି ସୁନ୍ଦର, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଯୋଗେ ନିଶା,
ସୃଷ୍ଟି ନିଶା ଯୋଗେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଶୋଭାମୟୀ ସିନା ।
ଶୁଭକ୍ଷଣେ ହୋଇଥିଲା ନାମକୃତ୍ୟ ତାର,
ସାର୍ଥକ ସୁଧା ସେ ନାମ, ନିଃସରେ ଯା ଦେହୁ
ରୂପପ୍ରଭା ସଙ୍ଗେ ଗୁଣପ୍ରଭା, ସେହୁ ଦେବୀ,
ପ୍ରଭାବତୀ ନାମ ତାର ସୁସଙ୍ଗତ ସିନା ।
ଜନରବ-ଯାନେ ଚଢ଼ି ପ୍ରଶସ୍ତି ବାଳାର
ଖେଳିଲା ଚୌଦିଗେ, ବାତେ ପୁଷ୍ପଗନ୍ଧ ପ୍ରାୟ,
ଦିନେ ଏ ସମ୍ବାଦ ଯାଇ ଛୁଇଁଲା ଲୁକ୍ଷଣେ
ଲୁଟିଲା ଆରଙ୍ଗଜେବ ଅପବିତ୍ର ଶ୍ରୁତି,
ଶୁଣିଲା ଯବନପତି ଅନ୍ୟ କନ୍ୟା ଏକ
ରୂପନଗରେଶ ଗୃହେ, ଫୁଟିବ ଯଦ୍ୟପି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶୋଭାର ସ୍ୱପ୍ନରେ ଫୁଲ୍ଲ, ହେବ ନାହିଁ ସବୁ
ବଳାଏ କେବେହେଁ ସେହି ସୁକାନ୍ତ-କାନ୍ତଙ୍କ ।
ପ୍ରାପ୍ତିମାନେ ଏ ସନ୍ଦେଶ, କଲ୍ପ ଆଲେଖିତ
ସୁନ୍ଦରୀ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତୁତ ତାର, ଅଦୃଷ୍ଟ ସେ,
ମାତ୍ର ପ୍ରତେ ହେଲା ତାଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ ସବୁ,
ହେଲ ସେ ଅସ୍ଥିର ତହୁଁ ଲାଳସା ଆବେଗେ,
ମଧୁଲୁବ୍ଧ ଭୃଙ୍ଗ ଯଥା ମଧୁଗନ୍ଧାଘ୍ରାଣେ ।
କରିବାକୁ ହସ୍ତଗତ ସେ କନ୍ୟା-ରତନେ,
ଖୋଜିଣ ଉପାୟ, କଲ ଶେଷେ ଏହା ସ୍ଥିର,—
"ଦେଖାଇ ବିପୁଳ ଅର୍ଥ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋଭ
କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଟନଗରର ସାମନ୍ତ ନରେଶେ,
ଦେବି କୃତକାର୍ଯ୍ୟ, କରି ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ,
ଯୁକ୍ତଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହିଁ ବିଶାଳ ଭାରତେ,
କେ ଅଜ୍ଞାତ ବିଶ୍ୱଧର୍ଷୀ ପ୍ରତାପ ମୋହର,
ଭ୍ରୂ କୁଟି ନିକ୍ଷେପମାତ୍ରେ ପାରଇଁ ମୁଁ କରି
ନନ୍ଦନେ ଶ୍ମଶାନ, କିମ୍ବା ଶ୍ମଶାନେ ନନ୍ଦନ,
ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ପାରେ ନଦୀ ବହାଇ ଉଜାଣି,
ଏଣୁ ମୋ ବିଶ୍ୱାସ ନିଶ୍ଚେ କୁଟନଗରେଶ,
ହେବେ ସମ୍ମତ ମୋର ପ୍ରେରିତ ପ୍ରସ୍ତାବେ ।
ବିଶେଷତଃ ଯେ ଅସାଧ୍ୟ ଅର୍ଥର ଏ ଭବେ
ଅବହେଳେ ଅର୍ଥବଳ ପାରଇ ଉପାଡି
ଜୀବନ୍ତ ସିଂହର ଦନ୍ତ, କେ ନୁହେଁ ସମ୍ପଦ
ବଶ, ପୁଣି ନୁହେଁ କାର ପ୍ରିୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ?
ଯେ ସୌଭାଗ୍ୟଦ୍ୱାରେ ସର୍ବେ ସତତ ଭିଖାରୀ,
ପାଇଲେ ହସ୍ତରେ ତାହା, କେ ଇଚ୍ଛେ ବର୍ଜନେ ?
ଧନେ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟରେ କେବା ବୀତସ୍ପୃହ ?
ଏହିପରି ଆପେ ଦୃଢ଼ ଆତ୍ମ-ପ୍ରବୋଧନେ
ହୋଇଣ ଆଶାନ୍ୱୀ ଅତି, ଲେଖିଲ ସ୍ୱକରେ
କୁଟନଗରାଧିପତି କତି ଏ ଚିଠାଉ—
"ବହିତ ସମ୍ମାନ ସହ ଏହି ନିବେଦନ,
ରାଣା, ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱଜନୀତି ମହାଧୁରନ୍ଧର,
ଶାସନ ଶୃଙ୍ଖଳା, ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଚାର ପଦ୍ଧତି,
ପ୍ରଜାପାଳନ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଆଦର୍ଶ ତୁମ୍ଭର ।
ବହୁ ରାଜା ମହାରାଜା ଅଛନ୍ତି ଭାରତେ,
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତୁମ୍ଭଠାରୁ, ଧନେ, ମାନେ, ପ୍ରାଧାନ୍ୟରେ,
ମାତ୍ର ନିତାନ୍ତ ବିରଳ ସିନା ତୁମ୍ଭ ପରି
ଲୋକରକ୍ଷୀ ପ୍ରଜାପିତା, ନାହାନ୍ତି ବା କେତେ
ଗଜଯୂଥ ମହାରଣ୍ୟେ; ମାତ୍ର କି ସୁଲଭ
ସମସ୍ତଙ୍କ ଶିରେ ମୁକ୍ତା,—ମାତଙ୍ଗ-ଗୌରବ ?
ରାଜା,—ଅମରାବତୀର କଳ୍ପତରୁ ଶାଖା,
ରୋପିଛି ବିଧାତା ତାହା ଭୂମଣ୍ଡଳେ ଆଣି
ସ୍ନିଗ୍ଧ ଛାୟା ସୁଧାମୟ ଫଳଦାନ ଆଶେ ।
ରାଜାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ରତ ନୁହେଁ ନିଜ ପାଇଁ,
ନିର୍ଭର ସେ ବ୍ରତେ ହିତ ପ୍ରକୃତିପୁଞ୍ଜର,
ସୁଖାଭିଳାଷୀ ଯେ ନୃପ, ସୁଖର ସେ ଦାସ,
ଅର୍ପେ ଯେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସୁଖ, ସେହି ଏକା ସୁଖୀ,
ପ୍ରସନ୍ନ ତା ପ୍ରତି ଦେବେ, ତା ବତ୍ସଙ୍କ ସୁଖ,
ଅମୃତରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୁଏ ନିତି ନିତି,
ମହୀତଳେ ଧନ୍ୟ ତାର ମହୀପାଳ ପଦ ।
ନୁହେଁ ତ ସଙ୍ଗତ ଖାଲି ସିଂହାସନାରୋହୀ—
ରାଜାର ନୃପତି ଆଖ୍ୟା, କରିପାରେ ଯେତୁ
ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ସମୀଚୀନ ଆଦର୍ଶ ଗଠନ,
କୁତ୍ସିତ ରାଜାଭିମାନ ଚିରବୈରୀ ଯାର,
ତାହାରି ନୃପତିପଦ ସାର, ସ୍ୱାଭାବିକ ।
ଭଙ୍ଗୁର ସିଂହାସନର ଭଙ୍ଗୁର ଗୌରବ—
ମୂଲ୍ୟ, ପରିଜ୍ଞାତ ତୁମ୍ଭେ, ନୈତିକ ନିର୍ମାଣି
ତେଣୁ ସୁକର୍ମ-ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ସ୍ୱକୀୟ ଆସନ
ମନୋମତ, ଅନଶ୍ୱର, ଚିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ଏହିପରି ରାଣା, ତବ ବହୁ ପ୍ରଶସ୍ତିର
ଶୁଭ ଶଙ୍ଖସ୍ୱନ, ବାଜେ ସଦା କର୍ଣ୍ଣେ ମୋର
ମୃଦୁ ମଧୁଭାବେ, କେତେ ଯେ ମୁଁ ଲଭେ ତହିଁ
ସୁବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୀତି, ନାହିଁ ତାର ପ୍ରକାଶର
ଉପଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥପ୍ରାଣ ଭାଷା, ଭାଷାଦୋଷେ;
ଇଚ୍ଛା ମୋର,—ତବ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ବନ୍ଧନେ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବନ୍ଧୁତ୍ୱର, କରିବ ସେ ପ୍ରୀତ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ,
ଏଣୁ ଏହି ଅନୁରୋଧ, ହେ ଆର୍ଯ୍ୟ-ନୃପତେ,
କରିଣ ଗ୍ରହଣ ମୋତେ ଜାମାତୃ ରୂପରେ,
କର ମୋର ସେହି ପ୍ରିୟ ବାସନା ପୂରଣ ।
ବିଧର୍ମୀ ବୋଲିଣ ମନେ ନ କରିବ ଦ୍ୱିଧା,
ଅଛି ତୁମ୍ଭ ଆମ୍ଭ ମଧ୍ୟେ ସମ୍ପର୍କ ବୈଦିକ
ବହୁକାଳୁ, ନୁହେଁ ଏହା ଅବିଦିତ ତବ,
ମୋହର ପ୍ରପିତାମହ, ପୂଜ୍ୟ ପିତାମହ, ୧
କରିଥିଲେ ରାଜପୁତ-କନ୍ୟା ପରିଣୟ ।
ବହିଲେ ସମ୍ମତି ବଣା, ମୋର ଏ ପ୍ରସ୍ତାବେ,
ଘୁଞ୍ଚିବ ସାମନ୍ତପଦ, ହେବ ହେ ସ୍ୱାଧୀନ,
ଅଧିକନ୍ତୁ ହେବ ତୁମ୍ଭେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସମ୍ରାଟ,—
ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ-ରେଣ୍ଟୁ-ବନ୍ଧୁ-ମୋଗଲ ରାଜ୍ୟରେ ।"

ଲେଖି ସାରି ଯବନେଶ ମୁଦ୍ରି ଉଦ୍ଦମୁଦେ,
ହକାରିଲ ଦୂତଭୂତ ଚମୂପତି ଜଣେ
ଦେଲ ଏ ଆଦେଶ, "ବୀର, ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
କର ତୁମ୍ଭେ ଯାତ୍ରା, ଲୁଟେକଗଡ଼ମୁଖେ
ଦ୍ୱିସହସ୍ର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସଙ୍ଗ, ଘେନି ଏହି
ବିବାହପ୍ରସଙ୍ଗପତ୍ର, ଅର୍ପିବ ଏହାକୁ
ସେ ଆର୍ଯ୍ୟ ନରେଶେ, ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁଭାବେ,
ନ ଦେବ ଯାବତ ସେହୁ ପତ୍ରର ଉତ୍ତର,
ତାବତ ରହିବ ତହିଁ ଶିବିର ସଂସ୍ଥାପି ।"
ତଥାସ୍ତୁ ଉଚ୍ଚାରି ତହୁଁ ଶୂରଦୂତେଯାୟୀ [୨]
ଚଳିଲ ସଦଳେ ମାଗି ସ୍ୱାମୀରୁ ମେଲାଣି,
ମିଳିଲେ ଯଥାକାଳେ ଯଥାସ୍ଥାନେ ଯାଇ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ

ଅକସ୍ମାତ ନାଗରୀଙ୍କେ ଦେଖି ଉପସ୍ଥିତ
ସମ୍ରାଟ-ବାହିନୀ, ହୋଇ ଆତଙ୍କିତ ଅତି,
ଉଦ୍‌ବେଗେ ବ୍ୟଗ୍ରେ ସେ ତପାଞ୍ଚ ଗଣିଲେ ସକଳେ ।
ଯେ ଭଙ୍ଗିଲ କର୍ପା ସେନା ଦେଖିଲ ଯବନ,
ତାଙ୍କୁ ତ ଦେବିତା ତାର ଆମ୍ଭ ନୃପସହ
ଜେଉଁ କାଳେ, ବରଂ ଅଛି ସନ୍ଦେହ, ସମ୍ଭୁତା,
ହୋଇଥିଲେ ଅପର ତହୁଁ, ସ୍ଥାୟୀ କେତେ କ୍ଷଣ
ତାଇକୂଟୋଦ୍ଭାସୀ ନୂର ସର୍ପର ସଂପ୍ରୀତ ?
ଲୁଣ୍ଠିତ ମହାବଳ ହେବେ ମିତ୍ର କାର ?
କ୍ରମେ ତର୍କାଧିକ୍ୟ ସହ ବଢ଼ିଲାତ ଧୋକା *
ବଢ଼େ ରବିବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ଧକାର ଯଥା,
ମାତ୍ର ନ ପାଇଲେ କେହି ସ୍ଥଳକୂଳ କଷ୍ଟ
ଉଟସ୍ଥିତ ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତର, ଅଛି ସାଧ୍ୟ କାର
ଭେଦିବ କୁଟର୍ଜି-ଚକ୍ର, କୁଟଜୀ ବଂଶୀତ ?
ଭେଦନେ ଅକ୍ଷମ ଯାକୁ କୁଳଶ, ଅନଳ ।
ଏଣେ କୁଟନଗରେଶ ବସି ସିଂହାସନେ
ରତ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟେ, ପାତ୍ର ପାରିଷଦ ସଙ୍ଗ,
ଅର୍ଥୀ ପ୍ରତ୍ୟର୍ଥୀଆଦି ନ୍ୟସ୍ତ ତଦପାଶେ ଘେରି
"ମାନସେ କାମନା ପ୍ରାୟ, ମିଳି ଏହି କାଳେ
ନେହସ୍ତ ପ୍ରତିହାରୀ, ସମର୍ପି ହାମ୍ବରେ
ଲେଖ, ଡାଲି ଜଣାମଣା କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ,—
"ମଣିମା, ଯବନେଶ୍ୱର ସେନାପତି ଜଣେ
ଉପସ୍ଥିତ ଦ୍ୱିସହସ୍ର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସହ
ଘେନି ଏ ତଟୀଭୂ, ସି ହିଦ୍ୱାର ସମ୍ମୁଖରେ ।
ଦୁର୍ଗ ବହିର୍ଭାଗେ, ସେହୁ ପଠାଇ ଛାଉଣି
ସ୍ଥିତପତ୍ର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଅବସ୍ଥିତ ତହିଁ ।"

ଶୁଣିଣ ଏ ଅକସ୍ମିତ ଶବ୍ଦ ବାରତା,
ଶେଣିଲ ସମସ୍ତ ଭନ ସ୍ଥାଣୁରେ ଛନକା,
ଖେଳଇ ବିଦ୍ୟୁତ ବେଗେ ହୃଦୟେ ବିସ୍ମୟ,
ଖେଳେ ଯଥା ସିନ୍ଧୁଗର୍ଭେ ଉଲ୍ଲୋଳ କଲ୍ଲୋଳ
ବର୍ଷାକାଳେ, ଶ୍ୱସ୍ୱ୍ରଶୀ ବାତ୍ୟା-ତାଡ଼ନେ ।
କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତେ ଫେଇ ରାଣା ପତ୍ର ଆବରଣ
ପାଠ କଲେ ମନେ ମନେ, ପଢ଼ି ପଢ଼ି ତାହା,
ହେଲା କ୍ରମେ ଆନନଶ୍ରୀ ପାଣ୍ଡୁର ତାଙ୍କର
କୋପ, ଘୃଣା, ଅପମାନ, ବିଷାଦ ଛାୟାରେ ।
ବିମୁକ୍ତ-ବ୍ୟୋମ-ବିହାରୀ ବିହଙ୍ଗ ସହସା
ହେଲେ ପଞ୍ଜରବାଦ୍ଧ, ଘଟେ ଯଥା ତାର
ଶ୍ୱାସରୋଧ ଉପକ୍ରମ, ଆଶୁ, ତଥା ଏହି
ପାର୍ଥିବ-ବୈଭବ-ଆଶା-ପତ୍ର, ଦେଲା ପୀଡ଼ା
ରାଣାଙ୍କୁ ବିସ୍ତର, ହେଲେ ନସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ସେ ।
ତର-ବଦ୍ଧ-ବିସ୍ତୃତ ମୁମୁକ୍ଷୁ ଶ୍ରବଣେ,
ଶୁଭିଲା କବା ତଃଯନ୍ୟ ବିଷୟ ଆହ୍ୱାନ ।
ଲଭି ଗୁରୁବ୍ୟଥା ରାଣା ଭାବିଲେ ଏସନ,—
"ଅହୋ କି ଅଶୁଭ ବାର୍ତ୍ତା, କି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଆଜ,
କି କୁକ୍ଷଣେ ହୋଇଥିଲା ରଜନୀ ପ୍ରଭାତ ।
ଏ ବୀଭତ୍ସ ପତ୍ରପାଠେ ରସନା ମୋହର
ହେଲା ସିନା ଅପବିତ୍ର, ହା କି ଦୁର୍ବିପାକ !
ପୂତ ଆର୍ଯ୍ୟ ସତୀକୁଳେ ଯେ କନ୍ୟା ସମ୍ଭୂତା,
ଚିତ୍ତ ଆଜ୍ଞାକୁ ଯେ ମଣେ କଣ୍ଠର ଭୂଷଣ,
ହସ୍ତଆଭରଣ ଯାର ପିତୃ-ପଦ-ସେବା,
ପିତୃମୂର୍ତ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରା ପୁଣି ହୃଦୟର ହାର,
ଅର୍ପିବି ତାକୁ ମୁଁ ହାୟ ଯବନର କରେ !!"

* ସନ୍ଦେହ

କି ଶୂକରର ଅରଣ୍ୟରେ ଫିଙ୍ଗିଦେବ ମୋତି,
କେମନ୍ତେ ବା ଟେକିଦେବ ଶ୍ରୀମହାପ୍ରସାଦ
ନାସ୍ତିକ ଚଣ୍ଡାଳ କରେ, ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ ଯାହା
ତ୍ରିଦଶମଞ୍ଜରୀ ୧ କେତକ ଫୁଲ ପୂଜାପାଇଁ ।
ସ୍ୱର୍ଗମଦେ ମତ୍ତ କୃଷ୍ଣ ପାପିଷ୍ଠ ନାରକୀ,
ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ପରି ସ୍ୱର୍ଗ ଉଙ୍କୁରତା,
ସତତ ପତନୋନ୍ମୁଖ ସ୍ୱର୍ଗ ଏ ଜଗତେ
ଶ୍ଳଥ-ବୃନ୍ତ-ପକ୍ୱଫଳ ପ୍ରାୟ, ଅଣେ ସେହୁ
ଦର୍ପ ପତ୍ରେ ହୃଃହୃଷ୍ଟ ମାନବ ଜୀବନେ ।
ଚନ୍ଦନ ପାଦପ ଛାୟା ସୁଖଦ ଶୀତଳ,
ଆଶୀବିଷ ବିଷଶ୍ୱାସେ ମାତ୍ର ବିଷମୟ ।
କି କରିବ ଏ ସଙ୍କଟେ ଦିଶୁ ନାହିଁ ବୁଦ୍ଧି,
ନ ଦେଲେ ସେ ନେବ ବଳେ, ପାରିବ କି କରି?
କି ଅସାଧ୍ୟ ତାର ?—ଯେହୁ ଲୁବ୍ଧକ ପ୍ରବଳ
ନ ମଣିଲା ପାପ, ମୃତ ସୋଦର ନିଧନେ,
ଅର୍ପୁ ଅନ୍ଧ ବୃଦ୍ଧତାତେ ଶାସ୍ତି, ବନ୍ଦିଶାଳେ,
ବଳେ କନ୍ୟାହରଣେ ସେ କିପାଁ ହେବ ଭୀତ ?
କେମନ୍ତେ ସହନ୍ତୁ ଧର୍ମ ତା ଏ ଆଚରଣୀ ?"
ଏହିରୂପେ ସ୍ୱଲ ଘୃଣା ତେଜି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ
ନିଦାରୁଣ ଦୁଃଖବ୍ୟଞ୍ଜୀ, ପଡ଼ିଲେ ଶୁଖିଲ
ସନ, ଶୁଣି ତାହା, ଗଲା ଛୁଟି ସବଳର
ଉଦ୍‌ବେଳ ଉତ୍କଣ୍ଠା, ପ୍ରୌଢ଼େ ଗଣିଲେ ପ୍ରମାଦ,
ମାତ୍ର ମୃତ୍ୟୁହେୟବାସୀ ତରୁଣ କ୍ଷତ୍ରିୟେ
ଉଠିଲେ ଉତ୍ତେଜି କ୍ରୋଧେ, ଗରେ କ୍ଷିପ୍ତପ୍ରାୟ ।
ତେ କହିଲ—"ପାମରର ଏତେକ ସାହସ,
କରିଅଛି ଏତେ ବଡ଼ ବିକୃତ ପ୍ରସ୍ତାବ,
ସହିବ କି ଏ ଲାଞ୍ଛନା (ଅନ୍ତର୍ଜ୍ୱାଳାମୟୀ)
ରାଜପୁତ ବୀର ପ୍ରାଣେ, ଚିରପ୍ରିୟ ଯାର,
ମରଣ, ଗୌରବ, ରଣ, ସତ୍ୟ, ସ୍ୱାଧୀନତା ।
ରଖଇ କି ରାଜପୁତ ପ୍ରାଣର ମମତା,
ପ୍ରାଣପାଇଁ କେବେ, ନୁହେଁ ପ୍ରାଣରକ୍ଷ ସେହୁ ।

କ୍ଷଣିକ ସୁଖ ପ୍ରତି ଯେହୁ ମଣଇ ମରଣେ;
ସେ କିପାଁ ଡରିବ ଭଲ ନଗଣ୍ୟ ଯବନେ ?
ମାରିବା ମରିବାଠାରୁ କି ଅଛି ଆମୋଦ,
କ୍ଷିତି ମଧ୍ୟେ କ୍ଷତ୍ରିୟର, ବ୍ରତ ତାର ତାହା ।
କରିବୁଁ ସମର, ହେବ ଧନ୍ୟ ଅଯବନା,
ଅଥବା ଅରାଜପୁତା, ମାତ୍ର ବିନା ରଣେ
ହେବ ନାହିଁ ହେବ ନାହିଁ ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ତାର,
ବୋଇଲା ଅପର ବୀର ଯଥାର୍ଥ ଏ କଥା
କ୍ଷତ୍ରୋଚିତ, ମାତ୍ର ନୁହେଁ ବେଳ ଅନୁକୂଳ,
କି ଦୋଷ ବା ଯବନର । ଆମ୍ଭ ପୂର୍ବ ପୁଂସେ
ଯାଇଛନ୍ତି ଅର୍ଜି ଯେଉଁ ଜାତୀୟ ଅଖ୍ୟାତି,
କେ ଲୁଣ୍ଠିବ ତାହା ଆଉ, ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟହୀନ—
ବଂଶଧର ଆମ୍ଭ ବିନା, ଅତୀତର ସେହି,
ଅମର କଳଙ୍କ ଲିପି, ଧରେ ଇତିହାସ-
ବକ୍ଷେ, ଯାବନ୍ତ ଧରିବ ପୃଥ୍ୱୀ, ନ ଲିଭିବ
ସେହି ଦାଗ ରାଜପୁତ-ଲଲାଟୁ କଦାପି ।
କି ନ କଲେ ବିକାନିର ଅମ୍ବର ୨ ପ୍ରଭୃତି
ରାଜଗଣ, ସ୍ୱାର୍ଥପର, ହୀନ, ଯବନ କି
ହୋଇଥିଲା ପ୍ରାର୍ଥୀ କେବେ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ ଆସି ?
ବଳେ ବଳେ ଯାଚି ଗୁଣ୍ଠି କଲେ କନ୍ୟାଦାନ,
ଯବନ ଦତ୍ତ ଉପାଧି, କୃପା ଲଭ ଲାଗି ।
ଉପାଧି କି ଏତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନୁଷ୍ୟତାଠାରୁ ?
ନିର୍ବୋଧେ ମଣନ୍ତି ଯତ୍ନେ ମହା ମୂଲ୍ୟବାନ ,
ମାତ୍ର ତାହା ବ୍ୟାଧି ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ ଆନ କିଛି,
ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ଯାଲୁ, ହୁଏ ପ୍ରାଣ ଶାନ୍ତିମୟ,
ମିଳେ ପରକାଳରୋଧୀ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ତ୍ରାହି,
କିପାଁ ସେ ଉପାଧି ପାଇଁ ଏତେ ବାଇ ନରେ !
ନ ଥିଲେ ସେ କାଳେ ଚାଲି ଏହି ବ୍ୟବହାର,
ଏହି ଧର୍ମଦ୍ରୁହା ସ୍ପୃହା କି ଦୃପ୍ତ ମ୍ଲେଚ୍ଛର ,
ଏତେ ବଡ଼ ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ସେ ଦାରନ୍ତା ପ୍ରକାଶି,
ଶୁଣନ୍ତା କି କର୍ଣ୍ଣ ଆଜି ଏ ପାପ ପ୍ରସ୍ତାବ ?

[୧] ତୁଳସୀ । [୨] ବିକାନିର, ଅମ୍ବର ପ୍ରଭୃତିର ରାଜପୁତ ରାଜାମାନେ ଆକବର ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ସେଲିମଙ୍କୁ କନ୍ୟାଦାନ କରିଥିଲେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିପଦ ନଷ୍ଟେ ଭଦ୍ରା ବର୍ବର,
ଗୃହଣୁତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅସି ହୁଅନ୍ତା ଲେଖନୀ,
ମସୀ ଅରିରକ୍ତ, ଅରିହୃଦୟ କାଗଜ ।
ନୁହଇ ଯବନସହ ବୈରିତା ବାଞ୍ଛିତ,
ସମ୍ରାଟ ସେ, ଆମ୍ଭେ ତାର ସାମନ୍ତ କେବଳ,
ଜଳ ମଧ୍ୟେ ବାସ କରି, କୁମ୍ଭୀର ସହିତ
ଶତ୍ରୁତାଚରଣ ନୁହେଁ ସଙ୍ଗୋଚିତ କେବେ,
ବିଶେଷତଃ ସମସ୍ତେ ତା ପ୍ରସାଦ-ଭିକାରୀ,
ଆଜ୍ଞା-ପ୍ରତିଧ୍ୱନି, ହେବ ଆମ୍ଭ ପକ୍ଷ କିଏ ?
ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ସୃଜପାରେ ସେହୁ,
ସୈନ୍ୟ-ପାରାବାର, ଆମ୍ଭେ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ବୀରେ
କି କରି ପାରିବା ସେହି ମହାବାହିନୀର,
କଣାଇ ଅନଳ କ୍ଷେତ୍ରେ ଜଳସାଏ ବାରି
ପାରିବ କି ନିଭେଇବେଳେ କରି ନିର୍ବାପନ,
ତାହାଦ୍ୱାରେ ଉଠିଯିବ ବରଂ ଚଣ୍ଡ ବହ୍ନି ।
ଅତଏବ ପରିହରି ସମର ପ୍ରତ୍ୟାଶା,
ଉଦ୍ଧାରର ଅନ୍ୟୋପାୟ ଖୋଜିବା ଉଚିତ ।”
ଘୋଷିଲ ଭୂପାଳ ତହୁଁ ଗର୍ବସୂଚୀସ୍ୱରେ,-
“କିପାଁ ଏତେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ, କି ଲୋଡ଼ା ସହାୟେ
କାର, ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷାର ଉପାୟ କେବଳ
ସତୀତ୍ୱ, ସେ ସଦୁପାୟ ବିଦିତ ସତୀର ।
ସତୀତ୍ୱ ସତୀର ଗାତ୍ରେ କୁଳିଶ କବଚ,
ଭେଦନେ ସକ୍ଷମ ତାହା କିଏ ଜଗତରେ ?
ସତୀମାତା ଦ୍ୱିଜସ୍ଥାନ, ସତୀମଣିଖଣି,
ତୀର୍ଥ ସମ ସୁପାବନ—ସତୀର ନିଃଶ୍ୱାସେ,
ସତୀତ୍ୱେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଯାର, କି କ୍ଷତି ତାହାର
ସାଧିପାରେ ଯବନେଶ, ଛାର କୁଟପଟୁ,
ଅତର୍କିତ ଅବମିତ ସତୀତ୍ୱର ବଳ ।
ମଣିଲୋଭେ ଫଣିମାନୁ ଦୁରନ୍ତ ଆକ୍ରମଣ
କରନ୍ତି ଲୁବ୍ଧକେ, ମାତ୍ର ବିଷଦନ୍ତ ଭୟେ
ପାରନ୍ତି କି ପଶି କେହି ଭରସି ତା ଗର୍ତ୍ତ ?
ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କର ଶ୍ରମ, ଆସ୍ଫାଳନ ।
କି ଉପାୟ କଲ କିଏ ପଦ୍ମିନୀ ସକାଶେ ?
ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ ଦଳେ ଯିନା ଚକୋର-ଚନ୍ଦ୍ରିକା,
ଖୋଜନେଲ ନିଜେ ନିଜ ଉଦ୍ଧାରର ପଥ ।
ବିଚକ୍ଷଣା ପ୍ରଜ୍ଞାବତୀ, ସତୀକନ୍ୟା, ସତୀ,
ସାକ୍ଷାତ ଅନଳଶିଖା ସ୍ୱରୂପିଣୀ ତେଜେ,
କରିବେ ନିଶ୍ଚୟ ସେହୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଆପେ,
ମୋର ଏ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ନ ହେବ ବିଫଳ ।”
ଏହିପରି ନାନାକଥା ଚଳଇ ସଭାରେ,
ମାତ୍ର ହେଲା ନାହିଁ କିଛି ସ୍ଥିର ବାହାହ୍ୱାସ—
ଉପସ୍ଥିତ ସଦସ୍ୟର ପ୍ରତିବାଦେପାୟ ।
କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବିମୋହିତ ହୋଇ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ମନେ
ଉଠିଗଲେ ରାଣା, ସଖ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗି, ସନ୍ଧ୍ୟା କାଳି
କରିବାକୁ ସାୟଂକୃତ୍ୟ, ଉପାସନାଗାରେ ।

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ

ପଶ୍ଚିମ ବାରୁଣୀକ୍ଷେତ୍ରେ ଭୀଷମ ସମର
ଦିବାରଜନୀର ଏବେ, ଦିଶେଇ ପିଶୁନ
ରଙ୍ଗସ୍ଥଳୀ, ଧରୁହେଲ ଦଳେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ
ଦିବସ-ସମ୍ପାତେ, ଯଥା ବନ୍ଦୀ ବନ୍ଦିଶାଳେ;
ନୃପତି ଚପଳ ହେଲ ତରଙ୍ଗ-ପ୍ରକାରେ
କରୁଣ ଭାବିଲ ଥରେ ସଘନେ ଚଳପି
ଯେ ଜହ୍ନ ଲୁଚିଲେ ଭୟେ, ପଳାଇ ସତ୍ୱରେ ।
ଶୈଳଗଣ ସୃଷ୍ଟିମୂଳେ ଅତସୀ-କୁସୁମ
ଆଭା, ଯେବେ ତାରକାଙ୍କ ନଭେ କୋଟି କୋଟି,
ସେ ଭୀଷଣ ରଣେ ଅବା ହଣ୍ଡ ରକ୍ତବର୍ଣ
ନୃପତି-ମୁକୁଟେ, ଯହିଁ ଦେଖନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ।
ଅଥବା ପ୍ରକୃତିଦେବୀ ଅଗ୍ରେଣ୍ୟ ଅଙ୍କରେ
ଲେଖିଅଛନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପତ୍ର ସୂତ୍ର ଶ୍ଳୋକାବଳୀ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ନୀଳମାଳନୀ ଅମ୍ବର-ଭାଲତେ ।
ଧରିଲ ବ୍ରଜନବର ଅଟଳୁପ ଶୋଭା
ଦୀପାଲୋକେ, ପରିହରି ଅନ୍ଧକାର ଭାର
ପ୍ରିୟବାସ ଦୁଃଖିତବ, ପଶିଲ ଶରଣ
ନୃପତି-ହୃଦୟେ, ଆଜି ଏ ଘୋର ସଙ୍କଟେ
କାହୁଁ ଯେ ମିଳିବ ବାହୁ, ଦେଖୁଁ ହୁପେ ଅବା
ରହିବ ଅକ୍ଷତ ଆର୍ଯ୍ୟକୁଳର ଗୌରବ
କଳଙ୍କ-ପଙ୍କ-ପ୍ରବାହୁ, ଏହି ଚିନ୍ତା, ଭୀତ
ରଖିଥିଲ କରି ତାଙ୍କୁ ହତସଂଜ୍ଞ ପ୍ରାୟ ।
ଏଣେ କେମାହଂସପୁରେ ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆସନେ
ରୂପବତୀ ପ୍ରଭାବତୀ, ଗଣ୍ଡପାଣି ହୋଇ,
ହୋଇଛନ୍ତି ଅନୁରଞ୍ଜିତ ଶୋଭାଙ୍ଗୀ ଶଯ୍ୟାରେ
ପର୍ଯ୍ୟସ୍ତିତ-ରୌଦ୍ରତପ୍ତ-ସୁସ୍ମପାଣ୍ଡୁରିମା,
ଫୁଲ୍ ଚନ୍ଦ୍ରା-କାନ୍ତି ହାୟ ଦିଶେ ଏ ନଳିନେ,
[ଅମ୍ଳାନ, ଅକରସ୍ପର୍ଶ, କାନ୍ତମୌଳିମଣି]
ଦେଖିଅଛି ଆଜି ତାହା ଆନନ୍ଦ-କେଶରୀ ।

ଦାରୁଣ ଦୁର୍ବାର୍ତ୍ତା ବାଳା ଶୁଣିଲେବେଳରୁ
ବସିଛନ୍ତି ନିସ୍ତବ୍ଧେ, ହୋଇ ବସ୍ତୁପ୍ରେ ଅବଶା,
ମହାବାତ୍ୟା ପରେ ଯଥା ପ୍ରଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ।
ଲଭୁଛନ୍ତି ସେ କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ,
ସମଗ୍ର ଶବ୍ଦ-ସମ୍ପଦ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବ୍ୟୟ,
ତେବେ ତା ଆୟତ୍ତ କରି ନ ପାରିବ ଭାଷା,
କେବଳ ନୀରବତାରେ ଉଠୁଛି ତା ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି,
ଭାଷାର ଅସାଧ୍ୟ ଯେଉଁ ଭାବ ଆକଳନ,
କରେ ନୀରବତା ସିନା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ତାର ।
ହୋଇଣ ଅସଂବୃତା କେତେକ୍ଷଣ ପରେ
ବୋଲିଲ ଗୋଲପନେତ୍ରା ସ୍ୱଗତେ ଏସନ, —
"କି କଠୋର ଉପହାସ, ଅହୋ, ଅଦୃଷ୍ଟର !
କି ଅସହ୍ୟ ଅପମାନ, ହାୟ ରେ କପାଳ !
ଧିକରେ ହୃଦିଆ, କି ନ କଲୁ ଅନୁକୂଳେ,
ପୁଣି କି ନ କରିପାରୁ ଦୈବକୂଳେ ଭଲ !
କାହିଁ ବା ନନ୍ଦୁଛି ତୋତେ, କି ଦୋଷ ତୋହର
ପୋଡ଼ା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତ ମୋର ଜୀବନ-ଭଗାରୀ ।
ଏତେ କି ନିରଗୁଣା ଯଦି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏ ଭବେ,
ତୁହେଁ କି ଲୋଡ଼ିବା ତାହା ବାତୁଳାଣୀ ଚିତ୍ତ ?
ଧନ୍ୟ ତେବେ ଏ ଜଗତେ କୁରୂପା ରମଣୀ ।
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆକୃତିବନ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତା ଯେବେ,
ଏହିକ୍ଷଣି ଫିଙ୍ଗି ତାହା ଦିଅନ୍ତି ଅନଳେ ।
ହଳାହଳ ଜ୍ୱାଳାମୟ ଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଯୋଗେ
ମଣେ ଯେ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ, ସେ ନାରୀପସ୍ତରେ
ତୁରୁ ଗଳଲଗ୍ନବାସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ * ଲୁହାର,
ସତୀପକ୍ଷେ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ବଳେ ଅଭିଶାପ ।
ପାପ ପରଦାର ଭୃତ୍ୟ ଯାହିଁ ଯବନର,
ମାତ୍ର ବଳଦର୍ପେ ଦୃପ୍ତ, ଘାରି ମୋହ-ମଦେ,
ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା-ହିନ୍ଦୋଳାରେ ଖେଳୁଛି ଆନ୍ଦୋଳ,

* ସଂଖ୍ୟାର ଶେଷ ସୀମା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତ୍ର ଯେବେ ନାଇ ତାର୍ ପରଶିବ ବଳ,
ସେ ଦିନ ସେ ହେବ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହାନ୍ଦୋଳା ସହିତେ।
ଆଜ ପକ୍ଷେ ବନ୍ଦିକଣ ଖ୍ରିଷ୍ଟ ଜ୍ୟାଦକ,
କିନ୍ତୁ ତାହା ତନ୍ଦ୍ରବାକ ପିଙ୍କେ ଅବହେଳେ।
ପ୍ରେଶାଚତ ଅତ୍ୟାଗ୍ନିରେ ଗଠିତ ଯା ଦେହ,
ଏଭଳି ନାରୀଙ୍କ ଜନେ କୁଇଁ ଗ୍ରଜଦେ,
କିଏ ଘୃଣ୍ୟ, ଅପବିତ୍ର, ଆବର୍ କଳୁଭ।
ଯେଉଁ ସିଂହାସନେ ବସି ସୁଧୀ ଆକବର୍,
[ଆର୍ଯ୍ୟଭୂବପତ୍ୟୁଣ, ଧାର୍ମିକ ସମ୍ରାଟ]
କଟଲ୍ ବିସ୍ତାରିତ ଏହି ବିଶାଳ ଭାରତେ
ଗୌରବ-ପଶ୍ଚିମାସ୍ୱତ, ସେହି ସିଂହାସନେ
ବସି ଘୋର୍ କଳଙ୍କିତ ଏ କୁଳପାଂଶୁଳ,
କେମନ୍ତେ ସହନ୍ତୁ ଅବା ସେ ଧର୍ମ-ଆସନ
ପାପିଷ୍ଠର୍ ଏ ଅନୀତ, କ ହୋଇ ଶତଧା !
ପିତା ମୋ ସାମନ୍ତଗ୍ରଜ, ନ ହେବେ ସାହସୀ
ସମ୍ରାଟ ବିରୁଦ୍ଧେ ଶସ୍ତ୍ର ଉତ୍ତୋଳନେ କେବେ,
ଏ ସଙ୍କଟକାଳେ ଏବେ ହେବ କରିବାକୁ
ମୋତେ ଉଦ୍ଭାବନ, ମୋର୍ ସମୁଦ୍ଧାର୍ ପଥ,
କେ ଏବେ ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା ଏ ଭାଗ୍ୟହୀନାର୍ ?
ଯେବନ୍ତୁ ସହାୟ ଅବା ମାରବାର୍ ନୃପେ,
ମାତ୍ର ତାହା ଅସମ୍ଭବ, ଯବନପତିର୍
ଅଟନ୍ତି କେତନ-ଭୋଗୀ କ୍ରୀତଦାସ ସେହୁ।
ତେବେ କି ଉପାୟ ନାହିଁ ଆତ୍ମରକ୍ଷଣର୍ ?
ରକ୍ଷିବାକୁ ଆର୍ଯ୍ୟଧର୍ମ ଗୌରବ ଅକ୍ଷତ.
କରିବାକୁ ଆର୍ଯ୍ୟବାଳା ସତୀତ୍ୱରକ୍ଷଣ,
ନ ହେବେ କି ଅଗ୍ରସର୍ କେହି ଆର୍ଯ୍ୟବୀରେ ?
ଏଭଳି ବୀରେନ୍ଦ୍ରସିଂହ ନାହିଁ କି ଭାରତେ ?
ତର୍ ବୀର୍-ଲୀଳାଭୂମି ଅଦ୍ୟଶ୍ୟା ଯାହାର୍,
ମହାଯଶସ୍ୱୀ ମାନା ଯେହୁ ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ, ଭୀମ,
ଅର୍ଜୁନ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଆଦି ରଥୀନ୍ଦ୍ରକୁଳର୍,
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ସେ ଦେଶ କି ବୀରଶୂନ୍ୟ ଏବେ !

ହେଲେ ହେଉ ନବୀଗ୍ନ ସେ, କି କ୍ଷତି ତହିଁରେ,
ନାହିଁ କି ଉପାୟ ଆନ ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷାର୍ ?
ଜଳମଗ୍ନ, ଉଦ୍‌ବନ୍ଧନ, ଶାଣିତ ଛୁରିକା, ।
ବିଷ, ଏ ଉପାୟମାନ ନୁହେଁ ତ ନୂତନ,
ଏ ଉଦ୍ଧାରେ ଅଛି ପୁଣି ଚୌଲକ ଆଗ୍ନିର୍,
ପୂର୍ବ ପିତାମହୀଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଅନୁଷ୍ଠିତ
ପବିତ୍ର ଜହରବ୍ରତ, ଶେଷାଶ୍ରୟ ସେହୁ।
ଏ ସକଳ ସାଧାରଣ ଉପାୟ ସକାଶେ,
ତାହା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିକ୍ଷା ନୁହେଁ ଆବଶ୍ୟକ।"
ଏହିରୂପେ ନାନା ଚନ୍ଦ୍ରା ଖେଳଇ ମାନସେ
ବାଳାର୍, ମାନସେ ଯଥା ମତ୍ସ୍ୟକୀ-ମାଲତୀ,
ମାତ୍ର ଯେଣୁ ମନସ୍ୱିନୀ ମହାଧୈର୍ଯ୍ୟବତୀ,
ହେଲା ନାହିଁ ଆର୍ଦ୍ରୀଭୂତା ତେଣୁ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ,
ବୃଷ୍ଟିକଲେ ସାନ୍ତ୍ୱପତ ପ୍ରାୟ। ହୋଇଲା କ୍ରମେ
ରଜନୀ ଅଧିକ, ଉଠି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ନଭେ ଶଶୀ
ବରଷିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୃତ ସହ ଶୋଭାମୃତ,
ପିଇଲା ପ୍ରମୋଦଭରେ ସେ ମହା ଅମିୟ,
ବିରଳ ତାରକାସହ ଦର୍ଶକ-ନୟନ।
ପ୍ରତେ କିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେବେ ସ୍ଫଟିକ-ଦେହେଶ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ତହିଁ ଦେବଗାଭୀ କାମଧେନୁ କ୍ଷୀର୍,
ତେଣିଶାଗ * ଅଙ୍କ କଳଙ୍କ, ତା ଗବ୍ରମନ୍ତରେ
ତାସ୍ୱବ୍ୟଃକେ ନୂର୍ଧପେନ ପଡ଼ନ୍ତି ଛିଣ୍ଡିକ।
ସେ କାଳ ନୀଳାକାଶର୍ ମଧୁର୍ ମାଧୁରୀ
ହୋଇଣ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ, ସୁ ସ୍ପ୍ରହାସନ୍ତଲେ
କାନନ-ନୀଳଦର୍ପଣେ, କେ ନଭ କେ ବନ,
ଭ୍ରମ୍ଭା କେ ଅନୁକରଣ କରନ୍ତି କାହାର୍,
ନ ପାରିଲେ ବାରି ଭାବ-ତନ୍ମୟ ଖ୍ରୁଲେ।
ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳାପୁରେ କେମା ଗବାକ୍ଷପଥରେ
ଦେଖୁଥିଲା, ଶୋଭାପ୍ରସ୍ରବ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ନୃତ୍ୟଶୋଭା
ଉଦ୍ଭୂତଃ ମନେ, ଚନ୍ଦ୍ରାଯୋଗେ କୃଷ୍ଣ, ପୁଣି
କୃଷ୍ଣଯୋଗେ ଚନ୍ଦ୍ରା, ଖେଳୁଥାନ୍ତି ଲୁଚକାଳି

* ଖୁଆ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତାହାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପଣେ କରି ବୁଦ୍ଧିଆଣୀ ।
ସେ ଉଭୟ ସନ୍ନିସ୍ଥଳେ ରହି ପ୍ରଣବତୀ,
ଉପଭୋଗ କରୁଁ କରୁଁ ଉଭୟଙ୍କ ଲୀଳା,
ଘାରିଲା ନୟନେ ନିଦ୍ରା, ହେଲେ ସେ ଶାୟିତା ।
କେତେ କ୍ଷଣ ପରେ ବାଳା ଦେଖିଲେ ସ୍ୱପନେ
ଅଷ୍ଟ ଭୁଜା ଜଗଦମ୍ବା, ଜଗନ୍ନିବାସିନୀ,
ଧରି ଭକ୍ତି-ଆକର୍ଷଣୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ସ୍ନିଗ୍ଧତମା,
ଆହା, ଯେଉଁ ମୂର୍ତ୍ତି ଭକ୍ତ ସ୍ୱହୃଦୟାଦି
ମାତୃଭାବେ, ହେରି ଯାହା କୃତାର୍ଥ ଭକତ,
ସେହି ସୁଶୀତଳରୂପେ ଦେଖାଦେଲେ ଦେବୀ ।
ରହିଛି ଦକ୍ଷିଣ କର ବର-ପ୍ରସାରିତ,
ବାମହାତ ଶତଦଳ ପାଖୁଡ଼ା ପରିଏ
ବରଦାନ ଅର୍ଥେ, ଆନ, ଆଶ୍ୱାସନା ପାଇଁ ।
କରୁଣା ବାତ୍ସଲ୍ୟମୟୀ ମଧୁସିକ୍ତ ଗିରେ
ସମ୍ବୋଧି ବାଳାଙ୍କୁ ଦେବୀ, କହିଲେ ଏସନ,—
"ହେମାମଣି, ଚିହ୍ନିଲୁଟି ମୋତେ ? ଅଟେ ମୁହିଁ
ରାଜପୁତ ଇଷ୍ଟଦେବୀ, ତୋ ଚିରପୂଜିତା,
ନ ପାରି ତୋ ଦୁଃଖ ସହି, ଆସିଲି ତୋ ପାଶେ,
ଭକ୍ତବ୍ୟଥା ବାଜେ ହୃଦେ କୋଟିବଜ୍ର ବଳ !
ମହିଷ, ନିଶୁମ୍ଭ, ଶୁମ୍ଭ ଆଦି ରକ୍ଷୋବଧେ,
ଲଭିଛି ଯେ କଷ୍ଟ ମୁହିଁ, ତାହା ତୁଳନାରେ
ଭକ୍ତଦୁଃଖ ବିନ୍ଦୁ ସିନ୍ଧୁ, କଠୋର ଦୁଃସହ ।
ମନାସୁ କିପାଇଁ ମା ଲୋ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ବୃଥା,
ପାପ ଅମଙ୍ଗଳ ତାହା, ଆତ୍ମରକ୍ଷା ସିନା
ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମରକ୍ଷା, ଧର୍ମ ଆତ୍ମାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ।
ନୁହ ତୁ ହତାଶ କେବେ, ହରିପାରେ କିଏ
ସତୀର ସତୀତ୍ୱ-ଧନ, କିଏ ଅବା କ୍ଷମ
ହରଣେ ବୈଶ୍ୱାନରର ରୁଦ୍ରଜ୍ୱାଳ ତେଜ,
ତେଣୁ ଜାଣି ସତୀତ୍ୱର ପ୍ରବଳ ପ୍ରଶସ୍ତି ।
ତେଜ ବସ୍ତ୍ର ରାଜବାଳା, ଆଶଙ୍କା, ଭାବୁଣି,
ଅଛି ଲୋ ରକ୍ଷକ ତୋର, ରାଣା ରାଜସିଂହ,
ମିବାର-ଗୌରବ-ରବି, ବୀରଚୂଡ଼ାମଣି,
ଉଦ୍ଧାରିବ ତୋତେ ଏହି ଉପସ୍ଥିତ ଭୟୁ ।
ଆଶୁ ତୁ ନିମନ୍ତ୍ରି ତାଙ୍କୁ ବେଗେ ପତ୍ର ପେଷି
ମୋର ଆଜ୍ଞାମତେ, ଜାଣି ଶତ୍ରୁ, ରଖିବ ସେ,
ତବ ଉଚ୍ଚ ସହ ଆର୍ଯ୍ୟକୁଳର ଗୌରବ"
ଏହା କହି ଅନ୍ତର୍ହିତା ହେଲେ କାତ୍ୟାୟନୀ ।
ନିଦ୍ରାନାଶେ ସ୍ୱପ୍ନକଥା ହେତୁ କରି ବାଳା,
ବିପୁଳ ଆନନ୍ଦସହ ଲଭିଲା ଆଶ୍ୱାସ,
ଉଦ୍ଦେଶରେ ଦେବୀପଦେ କରିଲ ପ୍ରଣତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ଶେଷ ହେଲା ନିଶୀଥିନୀ, ଆସିଲା ପ୍ରଭାତ,
ଦୈନ୍ୟାନ୍ତେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଯଥା, ଦିବସ-ବିରାଟ୍,
ଅବତାର କି ସେ, ବହ୍ନି-ପ୍ରେରିତ ପୁରୁଷ
କଳୁଷ-ଅନ୍ଧାରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଦେଖି ବସୁନ୍ଧରା,
କଲା ଉଦ୍ଧରଣ ଆସି ସତ୍ୟଧର୍ମାଲୋକ ।
ଉଷାବ୍ୟାଜେ ପାଟଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଗୌରବର୍ଣ୍ଣୀ,
ବନ୍ଦାଇଣ ଭାବ୍ୟକାନ୍ତ-ଦୀପ୍ତ-ରତ୍ନଦୀପେ,
ଖଟେ ବସାଇଲା ଧୀରେ ଦିବସ-ସମ୍ରାଟେ,
ବଜାଇଲା ଶଙ୍ଖରବ ମଙ୍ଗଳମନ୍ତ୍ରିଣୀ,
ଦେଲେ ହର୍ଷେ ହୁଳାହୁଳି ଅପର ଗୋଷ୍ଠୀ,
ଫୁଙ୍କିଲା ଭ୍ରମର ଶଙ୍ଖ, ପ୍ରବୀଣ ଶଙ୍ଖୁଆ ।
ସାଧୁ ହୃଦୁ ଶୀତଳତା ସ୍ନେହରସ ବାତ,
ବହିଲା ମୃଦୁମଧୁରେ, ଢାଳିଲେ ଗୁମର
ବୃକ୍ଷେ, ଶାଖାସଞ୍ଚାଳନ ଛଳେ, କେହି ଅବା
ଧରିଲେ ପୁଷ୍ପ ଆଢ଼ଣୀ, ପୁଷ୍ପରଥ, ବାସ,
ଲୁଣ୍ଠିତ ଖଦିକା ବଳେ ଗୁଳିଲେ ଆକାଶେ ।
ପଦ୍ମିନୀକୁ ବିଷାଦିନୀ ହେବ କୁମୁଦିନୀ,
ରମଣୀଧର୍ମ-ସୁଲଭ ଅନୁକମ୍ପାବଶେ
ଅର୍ପି ତାକୁ ନିଜ ହର୍ଷ, ମୁଦିଲା ନୟନ,
ଦେଖାଇଲା ଜଗତେ ସେ ନୀରବ ସଙ୍କେତେ,
ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗର ଆଲେଖ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ଆହା ଯେ ସୁକୃତବନ୍ତ ଅନ୍ୟ ଅସୁଖେ,
ସୁସ୍ଥି ପରଦୁଃଖେ ସଦା ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ,
ସେହି ମୁକ୍ତ, ଭାଗ୍ୟଧର, ସ୍ୱାର୍ଥବନ୍ଧ ଭେଦେ ।
ତାହାର ଚରଣରେଣୁ ତୀର୍ଥରେଣୁ ପ୍ରାୟ
କରେ ପାପ ନାଶ, କରେ କପାଳେ ତିଳକ ।
ଉଠିଲେ ମାନବେ ନିଦ୍ରା-ଅସ୍ଥାୟୀ ମରଣୁ,
ଧନ୍ୟ ସେ ମରଣ ସୁଖ, ମହାତୃପ୍ତିପ୍ରଦ,
ମାତ୍ର କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଲୁଣ୍ଠି ପ୍ରତିଷ୍ଠେ ନର
ସେ ମୃତ୍ୟୁରେ ଶାନ୍ତ ସ୍ୱାଦୁ, ତଥାପି ସେ ଜାଣି
ଶୁଣି ମୃତ୍ୟୁ ନାମ ଉଠେ ଚମକି କିପାଇଁ ।
ମୃତ୍ୟୁନିଦ୍ରା ମଧ୍ୟେ ନାହିଁ ବିଶେଷ ପ୍ରଭେଦ,
ପ୍ରଭେଦ ଏତିକି, ନିଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ପ୍ରାତେ,
ମାତ୍ର ମୃତ୍ୟୁ ମହାନିଦ୍ରା ଚିର ଅଭଙ୍ଗୁର ।
ଦେଲେକ ପିନ୍ଧାଇ ରବି କମଳିନୀଗଳେ
କିରଣ-ସୁବର୍ଣ୍ଣହାର, ହେଲା ବେଳଙ୍କର
ନୀରବ ହୃଦ୍‌ବାହ୍ୟ ଶୁଭେ, ଦିଶିଲା ପୀତାଭ
ସୃଷ୍ଟି, ନିଦ୍ରିତ କି ଧନୀ, ହାରିଦ୍ରବସନ
ରଶ୍ମି-ସୂତ୍ରେ ବୁଣା, ଏହି ବିବାହ ଉତ୍ସବେ ।
ଏ ଭାଳେ ନରେନ୍ଦ୍ର-ଜେମା ମିଳି ପିତୃପାଶେ,
ପ୍ରଣମି ପାଦରେ, ସିନ୍ଧୁପଦେ ବୀଚି ପ୍ରାୟ,
(ଅବା ଶାସ୍ତ୍ରପଦେ ନମେ ସୁନୀତି ଯେସନ)
ନିବେଦିଲା ନିଶିଦୃଷ୍ଟ ସ୍ୱପ୍ନ ବିବରଣ ।
ଗଣାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି ଯାଇଥିଲା ଉଡ଼ି
ଶୂନ୍ୟେ ତାହିଁ, ଅନୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେବଣ ପ୍ରଦେଶେ
କଲବେଳୁ ପକ୍ଷପାତ ଯବନର, ତାକୁ
ଆଣିଲା ଫେରାଇ ଖରେ ଚିତ୍ତବତୀ ବାଣୀ,
ଖେଳିଲା ନୈରାଶ୍ୟ-ତମେ ଆଶାର ଖଦ୍ୟୋତ,
ମରୁ-ନଭେ ନବଘନ ପାତିଲା ଆସନ ।
କନ୍ୟାମୁଖୁ ନରପତି ଶୁଣି ଏ ସନ୍ଦେଶ
ଲଭିଲେ ବିସ୍ମୟ, ହର୍ଷ, ଶାନ୍ତ ଯୁଗପତ,
ଶୁଭିଲା କି ଅକସ୍ମାତ ବାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶ୍ରବଣେ,
ସୁଖମୟ ଶୈଶବର ଅମୃତ ଆହ୍ୱାନ,
ଆଶଙ୍କା ଉଦ୍ଧାରୁ ଶାନ୍ତ ଆହା କି ମଧୁର !
ପ୍ରାଫୁଲ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣଦୀପ୍ତି ହେରି କନ୍ୟାମୁଖେ,
ଅପତ୍ୟବାତ୍ସଲ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉଠିଲା ଉଛୁଳି,
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅମୂଲ୍ୟ ନିଧି ନିଶ୍ଚେ ପିତୃସ୍ନେହ,
ଜାତ ସେହୁ ମନ୍ଦାକିନୀ ମଙ୍ଗଳ ଧାରାରୁ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅନ୍ୟଥା କି ହୋଇଥାନ୍ତା ଏତେ ପବିତ୍ରତା,—
କୋମଳତା, ଉଦାରତା,—ମମତାଜଡ଼ିତ ।
ଜନ୍ମା ସେ ସାକ୍ଷାତ ସ୍ୱର୍ଗ, ଜନ୍ମଏ ପରଶେ,
ବିଷମୟ,ଶୁଷ୍କମୟ, ଏ ବିଶ୍ୱ ଭବେ,—
ତୃଷ୍ଣ ଅମୃତ-ସ୍ୱାଦୁ ଉପଲବ୍ଧି ଏଥା !
ଭାଷିଲେ ନୃପତି, "ବତ୍ସେ, ବଞ୍ଚାଇଲୁ ମୋତେ,
ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ ମୁହିଁ ତୋହର ଚିନ୍ତାରେ,
ବସାଇଲୁ ଠିଆ ମୋତେ ଅଦୃଷ୍ଟ ମୋହର
ଜୀବନର ଏହି ତପ୍ତବୈତରଣୀ ତଟେ,
ନ ପାରି ମୁଁ କେଣେ କିଛି ତରିବା ସମ୍ଭବ,
ହୋଇଥିଲି ଜୀବନ୍ମୃତ, ଦେଇ ତୁ ଏ କାଳେ
କର୍ଣ୍ଣେ ସଞ୍ଜୀବନୀ ମନ୍ତ୍ର, ରଖିଲୁ ସଙ୍କଟୁ ।
ତୋହ୍ୱା ଯୋଗେ ଭାଗ୍ୟଧର, ପିଅର ତୋହର,
ଦେବୀ-କୃପାଲବ୍ଧା ତୁହି, ମୁଁ ତୋର ଜନକ,
ନୁହେଁ କି ମୋ ଭାଗ୍ୟେ ଏହା ଅତୁଳ ଗୌରବ !
ଦେବୀଙ୍କ ସକାଶେ ଟେକ ରାଜପୁତ ଜାତି,
ଧନେ ମାନେ ଯଶେ ବୀର୍ଯ୍ୟେ ନିଖିଳ ଭାରତେ,
ଅବ୍ୟର୍ଥ ତାଙ୍କର ବର, ଅବ୍ୟର୍ଥ ଯେସନ
ମୁଗୁନିପଥରେ ଗାର, ବନ୍ଧାଣୀ-ଅଙ୍କିତ,
କର ତୁ ଯା କାର୍ଯ୍ୟ ବେଗେ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାମତେ ।"
କରି ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ଜେମା ଜନକ ଆଦେଶ,
ବନ୍ଦି ତାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମ, ଶୁଦ୍ଧାନ୍ତେ ବାହୁଡ଼ି,
ଲେଖିଲା ପ୍ରାର୍ଥନାପତ୍ର ମିବାର ଭୂପାଳେ—
"ଜଣାଏ ପ୍ରଣତି ଦେବ ରୂପନଗରର
ରାଜଜେମା ପ୍ରଭାବତୀ, ଘେନା ହେଉ ଦେବ,
ପଡ଼ିଛି ମୁଁ ଅନାୟତ୍ତେ ବିଷମ ସଙ୍କଟେ,
ଶୁଣିଲେ ମୋ ଦୁଃଖ,ଅହୋ ଥାଉ ଆନ କଥା,
ଜଡ଼,ତରୁଲତା ସୁଦ୍ଧା ତେଜିବେ ଲୋତକ ।
ଲାଗିଥାନ୍ତି ଧନ ପରି ରୂପ ପଛେ ସଦା
ଦୈତ୍ୟଦଳ,ନୁହେଁ ଏହା ଛାମୁରେ ଅଜଣା,
ଯେଉଁ ରୂପ ପ୍ରତି ସ୍ୱତଃ ଆକୃଷ୍ଟ ଜଗତ,
ପାପ ବ୍ୟାଧିଗୁର ଯାର ନିତ୍ୟ ସହଚର,
ସେହି ପୋଡ଼ା ରୂପ ମୋର ହୋଇଛି ଭଗାଣ୍ଟ,
ଦେହଜାତ ବ୍ୟାଧି ହାୟ ବିପକ୍ଷ ଦେହର ।
ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରୁ ମୋ ରୂପରେ ହୋଇ ବିମୋହିତ
ଯବନ ଔରଙ୍ଗଜେବ, କୁମ୍ଭୀପାକ କୀଟ,
ପଠାଇଛି ପରିଣୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ପତ୍ରିକା
ଦ୍ୱିସହସ୍ର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସହ, ପ୍ରଦର୍ଶାଇ
ଭୟ, ପିତା ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ସାମନ୍ତ ନୃପତି,
ନୋହିବେ ସକ୍ଷମ କେବେ ତା ସହ ବିବାଦେ,
ନ ପାରି ଏ ବିପଦର ପ୍ରତିକାରୋପାୟ
ନିବୃତ୍ତ ସେହୁ ସ୍ୱୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟବିଧାନେ,
ଆପଣା ନିକଟେ ଆପେ ହେବା ଅପ୍ରସ୍ତୁତ,
ବିଜ୍ଞଜନ ପକ୍ଷେ ଅଟେ ଶାସ୍ତି ସୁକଠୋର,
ମୃତ୍ୟୁ ସମ,ବିଶେଷତଃ ଅପମାନ ସିନା
ମହାମାନୀ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଜୀବନ୍ତ ମରଣ ।
ଶରଣପ୍ରାର୍ଥିନୀ ଆଜ ତବ ପାଶେ ନୃପ,
ରୂପନଗରର ଜେମା, ଦେବୀ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶେ,
ସ୍ୱଧର୍ମ ରକ୍ଷାର୍ଥେ,-ନୁହେଁ ପ୍ରାଣରକ୍ଷାପାଇଁ,
ଧର୍ମ ଏକା ଧରଣୀର ସରଳ ସୁପଥ ,
ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗର ଆଲୋକ, ରଖେ ସେ ରକ୍ଷକେ,
ରକ୍ଷାକର ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଧର୍ମ ଅବଳାର,
କର ଧର୍ମରକ୍ଷୀ ଆଖ୍ୟା ଗୌରବ ବର୍ଦ୍ଧନ,
ସେ ମହାଗୌରବ-ରତ୍ନେ ରଖ ବିନିର୍ମାଣି
ଅନଶ୍ୱର ଆତ୍ମମୟ ବୈକୁଣ୍ଠ-ବିମାନ ।
ବୀର ତୁମ୍ଭେ, ବୀରଜାତି-ପତି, ମହାମନା,
ଏଣୁ ମୋ ବିଶ୍ୱାସ, କେବେ ନ ପାରିବ ସହି
ଜାତୀୟ ଅବମାନନା, ଏ କୁଳ-ଲାଞ୍ଛନା !
ହେବ ଆର୍ଯ୍ୟକୁଳନାରୀ ଯବନଗୃହିଣୀ,
ପିକବାଳା ହେବ ଦୁଷ୍ଟ କାକସହଚରୀ,
ଅଥବା ବଲ୍ଲଭ ପଦେ ଦୁରନ୍ତ ବାନର
କୋମଳାଙ୍ଗୀ ଶେଫାଳିକା, ସମ୍ଭବ କି ଏହା
ରାଜପୁତବୀର ପ୍ରାଣେ, ଅସମ୍ଭବ ଅତି;
ପରିଜାତ ବୀରେ ସିନା ସତୀତ୍ୱ ସମ୍ମାନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କହୁଛି ମୁଁ ଏହି ସତ୍ୟ, ଯବନ କବଳୁ
ଉଦ୍ଧାରିଲେ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପାତିବ୍ରତ୍ୟ-ମଣି,
ବରିବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନଚେତ୍ ଧର୍ମପତି ରୂପେ ।
ଶୁଣି ଯଥା ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ କାତର ପ୍ରାର୍ଥନା
ଯଦୁପତି, ଜଗତର ଅନ୍ତିମ ଶରଣ,
ଉଦ୍ଧାରିଲେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଶିଶୁପାଳ ହାତୁ,
ତଥା ବୀରବର, ତୁମ୍ଭ ତାର ଏ ସଙ୍କଟୁ,
ସେହି ମୂଲ୍ୟେ କିଣ ମୋତେ ସେବାଆପଣରେ,
ଏତିକି ମାଗୁଛି ମୋର ଚରଣେ କେବଳ ।"

ପେଷିଲା ଏ ପତ୍ର ବାଳା ପୁରୋହିତ ହାତେ
ସଂଗୋପନେ, ମହାବୀର ରାଜସିଂହ ପାଶେ,
ଏହି କାଳେ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ସ୍ଫୁରିଲ ସଘନେ
ବାମନେତ୍ରା ବାମନେତ୍ର, ଜାଣି ତାକୁ କେମା
ମଙ୍ଗଳ ଶକୁନ, ହେଲ ହୃଷ୍ଟମନ ଅତି ।

ଏଥୁଅନ୍ତେ ଯଥାକାଳେ ପ୍ରବେଶି ପୁରୋଧା
ମିବାର ନଗରେ, ଭେଟି ରାଣା ରାଜସିଂହେ,
ଅର୍ପିଲ ଛାମୁରେ ପତ୍ର, ଧୀରେ ସବିନୟେ ।
ସାଗ୍ରହେ ତା ଆମୂଳାନ୍ତ ପାଠକରି ରାଣା,
ହେଲେ ଉତ୍ତେଜିତ କ୍ରୋଧେ, ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ଯେସନ
ଶତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବାଣବିଦ୍ଧ ହୋଇ ଏକକାଳେ;
ଜାଗିଲ ଜିଘାଂସା, ଘୃଣା, ଜିଗୀଷା ହୃଦୟେ,
ଦୁର୍ବ୍ବୃତ୍ତ ଯବନପତି ଘୋର ଅତ୍ୟାଚାର
ଦେଇ ବ୍ୟଥା ମର୍ମେ ମର୍ମେ, ଭାଷିଲେ ସେ ତହୁଁ
"ଅହୋ, ବାଞ୍ଛିଅଛି ଦୁଷ୍ଟ କେତେ ବଡ ଗାହା,*
ପାପୀ, ଆର୍ଯ୍ୟଧର୍ମଦ୍ୱେଷୀ, ମାନବ-ପିଶାଚ,
ଜଘନ୍ୟ ଜିଜିଆ କର ପୁନଃସଂସ୍ଥାପନେ,
ବଢ଼ିଛି ସାହସ ତାର, ତେଣୁ ସେ ଏଣିକି
ଆର୍ଯ୍ୟଧର୍ମ ନାଶିବାକୁ ବସିଛି ସମୂଳେ,
ମାତ୍ର ତାର ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା ନ ହେବ ସଫଳ
ସ୍ୱପ୍ନେ ସୁଦ୍ଧା କେବେ, ଯଦି ଯେତେ ଦିନଯାଏ,
ରାଜପୁତ ବୀରଦେହେ ବହୁଏ ଶୋଣିତ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବେ ଭାଗ୍ୟ ତାର, ତାହାରି ପାତକେ,
ଅବିଳମ୍ବେ ଛାଡିଯିବ ଭାଗ୍ୟ ଏବେ ତାକୁ,
ପାଚିଲେ ଗଛରୁ ଫଳ ଖସିପଡେ ଆପେ ।
ଦୁର୍ବ୍ବୃତ୍ତ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ହେଲ ଅସହ୍ୟ କ୍ରମଶଃ,
ନ ଲଭିଲେ ଯୋଗ୍ୟ ଶାସ୍ତି, ହେବ ନାହିଁ ସ୍ଥିର,
ଖଳ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ସ୍ପୃହା ନ ଦେଖି ଚରମ
ହୁଏ ନାହିଁ ଶାନ୍ତ, ଏହା ନିସର୍ଗ ନିୟମ ।
ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୀଳାଭୂମି ମିବାର ଜନନୀ,
ପୁଣ୍ୟ ଦେବଭୂମି ଆଖ୍ୟା ଲଭିଅଛି ଏବେ,
ଅବର ରମଣୀ ପୀଡା, ଧର୍ମରେ ଆଘାତ,
କେ ସହିବ ଏହା, ବହି ବୀରରକ୍ତ ମାଂସ ।
ଆମ୍ଭରି ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ପ୍ରତାପୀ ପ୍ରତାପ,
ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ ଭୀଷଣ ସମରେ
ରତ ହୋଇ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଅକବର ସହ,
କଲେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ, ଆପେ ଲଭି ଦୁଃଖ,
ରାଜା ହୋଇ ଦୀନପ୍ରାୟ ବୁଲି ଶୈଳେ ବନେ
ସହୁଥିଲେ ଅହରହ, ମାତ୍ର ସେ ତଥାପି,
ନୋହିଲେ ଭୀତିଭକ୍ତେ କେବେ ଯବନର ବଶ,
ହୋଇ ତାଙ୍କ ବଂଶଧର, ତାଙ୍କ ରକ୍ତ ବହି,
କପାଁ ଏବେ ଭୟ ଛାର ବିଧର୍ମୀ ଯବନେ !
ଯେ ରମଣୀ ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ପ୍ରକୃତିରୂପିଣୀ,
ସହାୟ ସଂସାରେ ଯେହୁ ମାତା, ନାରୀ ଆଦି
ନାନାରୂପେ, ସେ ରମଣୀ ପରିରକ୍ଷା ବ୍ରତେ
ଯେଉଁ ଜାତି ଅସମର୍ଥ, ସେ ଜାତି ରମଣୀ ।
ମାଗିଅଛି ପ୍ରଭାବତୀ ଆମ୍ଭରେ ଶରଣ,
ନ ଶୁଣିଲେ ତା ପ୍ରାର୍ଥନା, ହେବ ମହାପାପ,
ଅତଏବ ଯୁଦ୍ଧ କରି, ନଚେତ୍ ମୁଁ ତାହାକୁ
ଉଦ୍ଧାରିବି ଦୁରାଚାରୀ ଯବନ ପାଲରୁ ।"
ଭାଷିଣ ଏସନ ରାଣା, ପ୍ରଭାବତୀ ପାଶେ

* ସାହସ ।

ଲେଖିଲେ ଅଭୟ ପତ୍ର, ପ୍ରଦାନ ଆଶ୍ୱାସ,—
"ଭୟ ନାହିଁ ଭୟ ନାହିଁ ସତ୍ୟ ପ୍ରତିବଦ୍ଧ,
କେ ହରିବ ପାଣିପ୍ରତ୍ୟେ ତବ, ଥାଉଁ ଥାଉଁ
ରାଣା ରାଜସିଂହ ପ୍ରାଣେ, ନ ହୁଅ ଅଧୀର,—
ଜୀବନର ମଧୁମୟ ବସନ୍ତ ସମୟେ
ହେଉ ବର୍ଷା ଘନଘଟା । ଏ ଅନ୍ତେ ଶରତ
ଉଇଁ ଅମ୍ବର ଉତ୍ସଙ୍ଗେ, ତଡାଣ୍ଡ ତାହାକୁ,
କରିବେକ ହୃଦ-ନଭେ ସ୍ୱଚ୍ଛ, ସୁନିର୍ମଳ ।
ଶତ୍ରୁରକ୍ତ-ପାନପଟୁ ରାଜପୁତ ଅସି
ପିଆସିତ ବହୁଦିନୁ, ତା ହୃଦାର ତୃଷା
ମେଣ୍ଟାଇ ସେ ଆଶୁ ହେବ ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ପୁଣି
କୋଷବଦ୍ଧ, ଉପସ୍ଥିତ ସେହିକାଳ ଅସି ।
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଧନ୍ୟ ତବ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୌରବ,
ଦେଖାଇଲ ଦେବି, ଯେଉଁ ସତୀତ୍ୱ-ଆଲୋକ
ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଭାମୟ, ତାହା ସତ୍ୟ ଅନଶ୍ୱର,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିବ କାଳେ କାଳେ ତା ମହାମୂର୍ତ୍ତି,—
ତବ ମୁଖ ସହ ଆର୍ଯ୍ୟରମଣୀ ବଦନ ।
ରକ୍ଷିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭ ସତୀତ୍ୱ ମହିମା,
ହେବ ମୁହିଁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ମାତ୍ର, ନିଜ ବଳେ
ସାଧି କାର୍ଯ୍ୟ, ଦେବ ମୋତେ ପୁଣ୍ୟରେ ସୁଖ୍ୟାତି,
ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ, କରେ ନିଜେ ସବୁ ଧର୍ମ,
ମାତ୍ର ଅନେ ନିର୍ବିକାରେ ପ୍ରଦାନେ ପ୍ରଶଂସା ।
ଥାଅ ଗୋ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ, ଦେବି, ନ ପାଅଁ ଣ ଦ୍ୱିଧା,
କାଲି ପ୍ରାତେ ସସୈନ୍ୟେ ମୁଁ କରିବ ପ୍ରୟାଣ ।"
ପତ୍ରଦାନେ ପୁରୋହିତେ କରୁଣ ମେଲାଣି
ଦ୍ୱରା, ଆଦେଶିଲେ ରାଣା ସାଜିବାକୁ ସେନା,
ତତ୍କ୍ଷଣେ ନୃପତି ଆଜ୍ଞା ତୁରନ୍ତେ ଘୋଷିତ,
ସାଜ ସାଜ ରବେ ହେଲା ନଗରୀ ମୁଖର,
ବହିଗଲା ଉତ୍ସାହର ତୀରପ୍ଲାବୀ ନଦ
ଅତ୍ୟବେଗେ, ବାହାରିଲେ ଦାଣ୍ଡେ ଦଳେ ଦଳେ
ସେନା ରଣରଙ୍ଗା, ରଣେ ଅପୃଷ୍ଠଦର୍ଶୀ,
ମଣ୍ଡି ଅଙ୍ଗେ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ବୀର-ଅଳଙ୍କାର,
ଉଦାସୀନ ହାସ୍ୟରେଖା ଅଙ୍କିତ ବଦନେ ।
ଲଲାଟେ ତ୍ରିବଳୀଚ୍ଛନ୍ଦ, ଭ୍ରୂ କୁଟି-କୁଟିଳ
ବୀରଗର୍ବଗର୍ବୀ, ଗଣ୍ଡ କଠୋର ଭୀଷଣ,
ହେଲେ ଏକତ୍ରିତ ଯାଇ ରାଜ-ସିଂହଦ୍ୱାରେ ।
ଶୁଣି ବୀର-କୋଳାହଳ ରାଣା ରାଜସିଂହ,
ଆସିଲେ ଅଶ୍ୱେ ହି ଶରେ ମହାକାୟ ଗଜେ,
(ରୁଦ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ର, ଗିରିଚୂଡ଼ା-ଗୁମାନ-ବିଧ୍ୱଂସୀ)
ଦେଖି ସର୍ବେ ନରଦେବେ ନମିଲେ ଛାମୁରେ
ବୀର ବ୍ୟବହାରେ, ଟେକି ଆୟୁଧନିକର,
ଜଣାଇଲେ ବୀରୋଚିତ ବିପୁଳ ସମ୍ମାନ ।
"ଜୟ ଜଗଦମ୍ବେ" ରାଣା ନିବାର ଉଚାରି
ରୂପନଗରାଭିମୁଖେ କଲେ ଅଭିଯାନ,
ସେନା ସଙ୍ଗେ ରାଜପୁତ ବରିଷ୍ଠ ବାହିନୀ ।

ଏଥିଅନ୍ତେ ଯଥାକାଳେ ମିଳି ପୁରୋହିତ
ପ୍ରଭାବତୀ ପାଶେ, ଦେଇ ପତ୍ର, ଜଣାଇଲା
ଶୁଭ ଆଗମନ ବାର୍ତ୍ତା ମିବାରେଶଙ୍କର,
ଶୀତକ୍ଲିଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିକୁ ବସନ୍ତ ନୃପତି
ଆସି ନବ ପ୍ରାଣଦାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ,
କଲା କି ଘୋଷଣା ଆହା ଆଗମନୀ ତାର,—
ବସନ୍ତର ଅଗ୍ରଦୂତ ସୁଭାଷୀ କୋକିଳ !
ତମ୍ବା ଭୃଙ୍ଗ ଜଣାଇଲା ରବ ଆଗମନ—
ରବପ୍ରାଣା ବିଷାଦିନୀ ନଳିନୀ ନିକଟେ !
ବହୁ ପୁରସ୍କାରେ ତୋଷି ପୁରୋଧାପ୍ରବରେ,
ପଠାଇଲା ଜେମା ତାଙ୍କୁ ପିତୃସନ୍ନିଧାନେ,
ଦେବାକୁ ଏ ବାର୍ତ୍ତା, ତହୁଁ ଗଲେ ଦ୍ୱିଜମଣି ।

ମୃଦ ଫେଇ ପ୍ରଭାବତୀ କରି ପତ୍ର ପାଠ,
ପୁଲକ-ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚିତ୍ତେ ଭାବିଲା ଏସନ,—
"ଅହୋ, କି ସମବେଦନା, କି ଅଭୟ ବାଣୀ,
କେତେ ଉଦାର ସେ ହୃଦ, ଧନ୍ୟ ମହାମତି !
ସତ୍ୟର ସେବକ ଯେହୁ, ଧର୍ମେ ଅଳଙ୍କୃତ,
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ମହାନୁଭବ ନୃପତିସମାଜେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏତେ ବଳବତୀ ଯାଙ୍କ ଜାତୀୟ ମମତା,
ଜାତୀୟ ଦେବତା ଭିନ୍ନ ନୁହନ୍ତି ସେ ଆଜ ।
ଅର୍ପିବି କି ଦ୍ରବ୍ୟେ ଆଜ ସେ ମହାପୁରୁଷେ
ଅର୍ଘ୍ୟ, ପୂଜିବି କି ଫୁଲେ, ପାଉ ନାହିଁ ଖୋଜ,
ଭକତର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ସମର୍ପି ଚରଣେ,
ଛାଡ଼ି ନେବି ସ୍ୱଣାଙ୍କ ଏ ଅଶୋଧିତ ଋଣ !
ତାଙ୍କ ଯେଉଁ କରୁଣାର ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୁଧା-ଧାର,
କଲା ମୋର ସନ୍ତାପିତ ପ୍ରାଣେ ସୁଶୀତଳ,
ସେହି କରୁଣାକୁ କରି ସ୍ମୃତିର ସମ୍ବଳ
ଆଜୀବନ, ଭକ୍ତ ହେବି ତାହାଙ୍କ ଶ୍ରୀପଦେ ।"
ଏ କାଳେ ଶୁଭିଲା ଘୋର ସୈନ୍ୟ କଳରବ
ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଗମ୍ଭୀର ଯଥା ଦୂର ସିନ୍ଧୁନାଦ,
ଚମକି ଶୁଣିଲା ବାଳା କର୍ଣ୍ଣ ଡେରି ତାହା
ଦେବତାସ୍ତ ବାଳକ ପ୍ରାୟ, ଲଭି ସେ ବିସ୍ମୟ
ତରଙ୍ଗାଭିଘାତ ଶବ୍ଦେ ଉତ୍କଣ୍ଠେ ଆବର,
ରହିଥାଏ ସେ ଆହ୍ୱାନ ଶ୍ରବଣ କାରଣ;
ହେଲେହେଁ କ୍ଷୀଣ ସେ, ତା ଶ୍ରୁତିର ସାନ୍ତ୍ୱନ ।
ଜାଣିଣ ଆଗତ, କେମା, ମିତ୍ର-ବାହିନୀ,
ମଣିଲା ଅଶାୟୀ ମନେ କୃତାର୍ଥ ନିଜକୁ ।
ପାଇଲେ ଆଶ୍ରୟ ଦୈବେ ଜଳମଗ୍ନ ଜୀବ,
ମଣେ ଯଥା ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲଭି, ତଥା ବାଳା,
ଉଦ୍ଧାର ସୁପଥ ଦେଖି ହେଲା ଆନନ୍ଦିତା ।
ଚନ୍ଦ୍ରାଶୋଭ ସନ୍ନିସ୍ଥଳେ ହୋଇ ଛଟପଟ
ଜୀବନେ ଅସାର ଯେହୁ କରୁଥିଲା ଜ୍ଞାନ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ, ଅହୋ, ହେଲା ସେ ଆବର
ମୁଦମନା, ନଶ୍ୱର କି ବଚନ ଲୀଳା !
ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ନଭ ପୁଣି ଭଜେ ନିର୍ମଳତା,
ହସେ ରାହୁଗ୍ରସ୍ତ ଶଶୀ କ୍ଷଣକ ଉତ୍ତାରେ,
ଏହା ଅନୁଭୂତ-ସିଦ୍ଧ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଘଟଣା,
ନୁହେଁ କେବେ ସୁଖ ଦୁଃଖ କାହା ଭାଗ୍ୟେ ଚିର,
ଚିର ନୁହେଁ ଯଥା ବୀଚୀ- ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ-ବାରିଧି—
ବେଳାଭୂମି-ବିନିର୍ମିତ ବାଲୁକା ମନ୍ଦିର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ

ଇଙ୍ଗି ଆଜ୍ଞାବହୀ ଶୈଳ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଅନୀକିନୀ
ଧାଇଁଲା ପ୍ରଖରେ ବେଗେ ମାର୍ ମାର୍ ସ୍ୱରେ,
ଉତ୍ତୋଳନ ବାପାରାଓ ଲୋହିତ ପତାକା,
(ବିପକ୍ଷ-ବୀର୍ଯ୍ୟଶୋଷିଣୀ, ସ୍ୱପକ୍ଷ-ବୀର୍ଯ୍ୟଦା)
ଅଙ୍କିଲା ସେ ବୈଜୟନ୍ତୀ ପୁଚ୍ଛ ସଞ୍ଚାଳନେ
ଅତୀତ ଗୌରବ ସ୍ମୃତି-ପଂକ୍ତି, ଶୂନ୍ୟାଶୟରେ ।
ସେ ଅମର ମହାସ୍ମୃତି-ଉଦ୍ଧତ ପ୍ରବାହ,
ପରଶନ୍ତେ ରକ୍ତସ୍ରୁତ ବୀରଙ୍କ ଧମନୀ,
ହେଲେ ଉତ୍ତେଜିତ ସର୍ବେ, ପୂର୍ବୁ ଶତଗୁଣ ।
ସ୍ମରି ଖ୍ୟାତ ପ୍ରତିପତ୍ତି ବାପାରାଓଙ୍କର,
ବୀରମଦେ ଲୋମାବଳୀ ଉଠିଲା ଠାକୁର
ସକଳର, ତହୁଁ ଉଠେ ଘୋର ହୁହୁଙ୍କାର
ଆକ୍ରମିଲେ ଭୀମବେଗେ ମୋଗଲ-ଶିବର ।
ବାଜିଲା ଭୈରବେ ଭେରୀ, ରଣଚଣ୍ଡୀଙ୍କର
କି ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ବାଣୀ, କଠୋର କର୍କଶ,
ଶୁଣି ଭାଗ୍ୟପରୀକ୍ଷାର ସେ ମହା ଆହ୍ୱାନ
ଯବନ-ସୈନ୍ୟରେ, ବ୍ୟଗ୍ରେ ଅତର୍କିତ ଭାବେ
ପ୍ରତ୍ୟାହ୍ୱାନ ଛଳେ କରି ପ୍ରତିଭେରୀ ନାଦ
ହେଲେ ଅଗ୍ରସର ରଣେ, କମ୍ପିଲା ସଘନେ
ବୀରପଦଭରେ ଧରା, ହୁଙ୍କାରେ ଅମ୍ବର ।
ହିଂସାବେଗେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ମିବାର-ବାହିନୀ,
ଆକ୍ରମିଲେ ଶତ୍ରୁବ୍ୟୂହ ଅଗ୍ର ପାର୍ଶ୍ୱଭାଗୁ,
କଲେ ସେଣା ଏକ ଦଳେ ସୁପରିଚାଳନ,
ଆଦ୍ୟେ ରଣବୀର ନାମେ ପ୍ରବୀଣ ସର୍ଦ୍ଦାର ।
ଲାଗିଲା ତୁମୁଳ ଯୁଦ୍ଧ, ଛୁଟିଲା ଆୟୁଧ
ବିଦାରି ଆକାଶ-ବକ୍ଷ, ସ୍ୱନ ସନସନେ,
ଘାତୁକର ଗର୍ବ-ଗର୍ଭ ବିକଟ ଚଳାରେ
ଛିନ୍ନିଦେଲା ଆହତର ତରୁଣ କଳାପ,
ଜଡ଼ିଲା କି ଆହା, ଲଗ୍ନ ପାଦପ-ଶାଖାରେ
କୋମଳ ଲତିକା, ଦୃଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ ପାଶେ,
ବୀର କଣ୍ଠଶର ଏହି ଭୀଷଣ ମିଳନ,
କଲା କଣ୍ଠେ ଘନଘନ କୁଳଣ ବର୍ଷଣ ।
ବୀରନୃତ୍ୟ ରତ ହେତେ ମାଣ୍ଡଳେ ସମରେ,
ସେ ଉତ୍କଟ ନୃତ୍ୟକାଳେ ବାଜେ ତାଳେ ତାଳେ
କଟିଲମ୍ବୀ ଅସିକୋଷ, ଅଶ୍ୱସୀ ସନ୍ନାହେ,
ଝାଣ୍ଡବେଗ ଅଗ୍ନିକଣା, ବିଷମ ଝନ୍‌ଝନେ ।
କେ କାହାର ବକ୍ଷ ଲକ୍ଷି ହାଣନ୍ତେ କୃପାଣ,
ସମ୍ମୁଖ ଓସେ ବ୍ରେଟ ଲୋହ ପିତ୍ତଳ ଫଳକେ,
ଲକ୍ଷ୍ୟହନ୍ତେ ପ୍ରତିପକ୍ଷେ ଛେଦିଲା ତା ଶିର ।
ଝାଙ୍ଗିଗଲା ଅସ୍ତ୍ର କାର, ଶତ୍ରୁ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତେ,
ନ ପାଇ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଅପର ଉପାୟ,
ଘୋଷାଇ ସେ ଛିନ୍ନହସ୍ତ ଛିନ୍ନପଦ, ବଳେ
ତହୁଁ ରଣ, କେହୁ ଧରି ଶତ୍ରୁଙ୍କ ମସ୍ତକ
ଯବନର, ଫିଙ୍ଗନ୍ତେ ତା, ଭାଙ୍ଗିଗଲା ତାର
ସପଞ୍ଜର ଭବଲୀଳା, କାମୋଡ଼ ସେ ମାଟି,
ଭଜିଲା ଅଭଙ୍ଗ ନିଦ୍ରା ଅନ୍ତିମ ଶୟନେ ।
ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧେ ରତ ଅବା କାହିଁ ବେନି ବୀରେ,
ହୋଇ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ଭୁଜେ ଭୁଜେ ପଦେ ପଦେ
ପିଟାପିଟି ମୁଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡେ । କେବେ ଅବା ତୋଳି
ବଜ୍ରମୁଷ୍ଟି, ପରସ୍ପରେ ପରଶନ୍ତି ପିଠି ।
ଧରି କେ କାହାର ପଦ, ଦୃଢ଼େ ବେନି କରେ,
ବୁଲାଇ ମସ୍ତକୋପରେ, କଚାଡ଼ିଲା ତଳେ,
ଯଥା କୃଷୀବଳ, ଭାଙ୍ଗି ବଦାଡ଼ ଫଗୁଣେ,
କଚାଡ଼େ କଚଡ଼ା ତଡ଼ା ଶିଳାଖଣ୍ଡ ପରେ ।
ଗୁରୁ ଗଦାଘାତେ କେହୁ କରି ବେନି ଫାଳ
ଯବନ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଶିର, ଶୁଷ୍କ ସବଳ୍କଳ
ନାରିକେଳ ଛଳେ, ଭକ୍ତ ପୂଜାରୀ ପରାଏ
କଲା ରଣଚଣ୍ଡିକାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ ।
ବଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ବେଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମାରୁଣି,
ଭେଦି ସେଣା ସ୍ୱକସିଂହ ହେଲେ ଶତ୍ରୁବ୍ୟୂହ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭ୍ରମନ୍ତିଲେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟେ, ଭୀମବେଗେ,
ବେନି ହାତେ ବେନି ଅସି ବୁଲାଇ ଝଲକ
ଝରତଲେ ଅସିବ୍ୟୂହ, ମାରନ୍ତ, ଚଞ୍ଚଳ,
ଆପଣା ଚୌପାଶେ, ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତି-ଚକ୍ରପ୍ରାୟ,
ଥାଇ ଆଜ, ନ ଭୁଲିବ ସେ ବ୍ୟୂହରେ ସୂତ।
ଗଣ୍ଡଗଳେ ଯେ ପଡ଼ିଲା ସେ ଚକ୍ରର ଦାଢ଼େ,
ହେଲା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ସେହୁ, ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ, ତୂଳା
ଯଥା ଦାଢ଼ି ✲ ସଞ୍ଚାଳନେ। କାହାର ଛିଣ୍ଡିଲା
ହସ୍ତ, କାର କଟି, କାର ଅବା ପାଦ, କାହିଁ
ଅଶ୍ୱ ଶିର ହୋଇ ପେଟ, ପଡ଼ିଲା ଉତ୍କ୍ଷେପରେ
ଜୀବ ଛାଡ଼ି, ପଳାଇଲା ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଭୟେ;
ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ନ ମାରିଲେ ରଣା, ଯେଣୁ ସେହୁ
ମରିଥିଲା ନିଜ କର୍ମେ, ମାରିବା ପୂର୍ବରୁ,
ବୀରପକ୍ଷେ ମୃତ୍ୟୁଭଙ୍ଗ ବଳେ ଶିରଶ୍ରେଷ୍ଠୁଁ।
ଏହିରୂପେ କାଟି କାଟି ହେଲେ ଅଗ୍ରସର,
ଯାଉଁ ଯାଉଁ ତାହିଁ ଅବା ଉତ୍କଳି ଉପରେ
ହାଣନ୍ତେ ସବଳେ ଗ୍ରୀବ, ସେ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଗ୍ରୀବେ
ସମ୍ବୃତ ଅଶ୍ୱ ଗଜ ଅଧରଡ୍ଡ଼ ଛିଣ୍ଡ।
ଦେଖି ଦେଇ ରାଜସିଂହ ଦିଶିଲେ ଭୀଷଣ,
ଭକ୍ତେଶର ହର ପ୍ରାୟ, ଶିବାର ଅନ୍ତମୀ।
ଶତ୍ରୁବଧବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସେହି ଭୀଷଣତା
ଲଭିଲା କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧି, ହେଉ ତାହାଙ୍କର
ମହାଃ ସଂହାର ମୂରତି, କ୍ରୋଧେ ଶତ୍ରୁବୀରେ,
ଘେରିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଆସି ନବତେ ଚୌପାଶୁଁ,
ଏଣେ ରାଜସୁତ ବୀରେ, (ଉଦ୍ୟମ ସମ)
ରଣାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ହେତୁ ମିଳନ୍ତେ ସତ୍ୱର,
ଧରିଲା ସମର ଘୋର ବଢ଼୍ଦ୍ୱିଷିକା ଛବି,
ଏ ସମୟେ ଧାଇଁ ଆସି ବେଗେ ରଣବୀର,
(ରଘୁକୁଳ-ଧୂମକେତୁ, ଶୂରବର-ନାସ,)
ଏ ସଙ୍କଟେ ଅନୁକୂଳ ହେଲେ ରଣାଙ୍କର,
ସ୍ୱଭାବତଃ ବୈଶ୍ୱାନର ଉଗ୍ର, ଦୁର୍ନିବାର,

ହୃଦେ ସେ ପାଇଲେ ସାହା ରୁଦ୍ର ପ୍ରଭଞ୍ଜନେ,
ଙ୍କରେ କେତେ କ୍ଷଣ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଳୟ ସର୍ଜନା ?
ମହୋତ୍ସାହେ ବେନି ବୀରେ ନାଶିଲେ ଅସୂତ,
ହୋଇଣ ସମରସ୍ଥଳୀ ଶୋଣିତେ ପଙ୍କିଳ,
ଅସିର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ, ଭଗ୍ନ ଅସ୍ତ୍ରେ, ଶବେ,
ମୁମୂର୍ଷୁ ଶରୀରେ, ଚୂର୍ଣ୍ଣଫଳକେ, ଉଷ୍ଣୀଷେ।
ଯବନର ବହୁ ସୈନ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ ସମରେ,
ଅବଶିଷ୍ଟ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ବୀରେ, ନ ପାରିଣ
ସହି ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ପ୍ରତାପ ଆର୍ଯ୍ୟରଥୀଙ୍କର,
ଦେଲେ ରଣେ ଭଙ୍ଗ, ଯାହା ନ ଥିଲେ ଅକ୍ଷତ,
କେହି, ଆସିଥିଲେ ମୂଢ଼େ ଜନ୍ୟାଲଭ ଆଶେ,
ଘେନ ଦ୍ୱିତୀୟରୂପା କନ୍ୟା, କ୍ଷତ, ପରାଜୟ,
ଲାଞ୍ଛନା, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଦି ଯଉତୁକ ସହ,
ପଳାଇଲେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସେ ପଛକୁ ନ ଚାହିଁ,
ଧର ଧର ଶବ୍ଦେ ତାଙ୍କୁ ଘେନଗଲେ ଖେଦି
ରାଜସୁତ ଯୋଧେ, ଗ୍ରୀଷ୍ମେ ପ୍ରହରୀ ଯେସନ।
ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ଅଦୃଶ୍ୟ ସର୍ବେ, ଲୁଣ୍ଠଣ ବେ ତାହିଁ
ପ୍ରାଣଭୟେ, ବାହୁଡ଼ିଲେ ଆର୍ଯ୍ୟେ, ଜୟରବେ
ମୁଖର ଆକାଶ, ଗାଇ ବିଜୟ-ମଙ୍ଗଳ,
ଗାଇ ସ୍ୱଦେଶ ସଙ୍ଗୀତ, ଆନନ୍ଦ ତନ୍ମୟେ।
ଘଟି ନାହିଁ ଯାହା ଭାଗ୍ୟେ ରଣେ ବୈରିବଧ,
ହେବାରୁ ନଅଣ୍ଟ ଅଣ୍ଟ ହେଲା ସେ ଦୁଃଖିତ,
ଶୋଣିତ-ନିର୍ଲିପ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର ଫେରିବା ସମସ୍ତ
କ୍ଷତ୍ର ବୀରପକ୍ଷେ ସିନା ଅତି ଅସମ୍ମାନ।
ରାଜସିଂହ ବାହୁବଳେ ହେଲା ଯବନର
ଯଶ,ପଦ, ପ୍ରଭୁତ୍ୱର ତୀବ୍ର ଅବମିତା
ଉପହାସ୍ୟ, ଯଥା ଭଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ଆସ୍ଫାଳନ,
ଦିଶିଲେ ମିବାରେଶ୍ୱର ଦିବ୍ୟ ତେଜସ୍କର
ସୁର୍ଜ୍ଜ ଜଣି, ଶାଣୋଜ୍ଜ୍ୱଳିଷ୍ଟ ମଣିମୁଣ୍ଡା ପ୍ରାୟ,
ଆନନ୍ଦର ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ ଫୁଟିଲା ବଦନେ,
ଉତ୍ସାହର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୁଦ୍ରା ମୁଦ୍ରିତ ଲଲାଟେ,

✲ ତୂଳା ଭଣିବାର ଯନ୍ତ୍ର।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତେଜି ସ୍ୱଏ ରଣକ୍ଷେତ୍ର, (ଛିନ୍ନବୈରିଗ୍ରୀବ,
ଜିଦାର୍ଣ୍ଣି-ଗମ୍ଭୀର-ସାମ୍ୟ-ମହାସନ୍ଧିସ୍ଥଳ)
ସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସେନାଦଳ ଜୟଶ୍ରୀମଣ୍ଡିତ,
ଉଡ଼ାଇ ବିଜୟବାନା ଆସିଲେ ବାହୁଡ଼ି ।
ପାବନିବ ସହ ଆସି ରୂପନଗରେଶ,
ସୈନ୍ୟଗଲେ ପଥ ମଧ୍ୟେ ତାହାଙ୍କୁ ପାଛୋଟି
ସମାଦରେ, ବସାଇଲେ ରମ୍ୟ-ସିଂହାସନେ
ସଭା ମଧ୍ୟେ, ପାର୍ଶ୍ୱଭାଗେ ବସିଲେ ଆପଣେ ।
ଅନନ୍ତର ମିତାବେଶେ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସମ୍ବୋଧି
ଆନନ୍ଦ-ଗଦ୍‌ଗଦ କଣ୍ଠେ ଭାଷିଲେ ଏସନ,—
"ବାପୁ, ରାଜସିଂହ ନାମ ସାର୍ଥକ ତୁମ୍ଭର,
ଦେଖାଇଲ ରଣେ ଯେଉଁ ସାହସ ବିକ୍ରମ,
ଅଶ୍ରୁତ ଅଚିନ୍ତ୍ୟପୂର୍ବ ଅମାନୁଷୀ ବଳ,
ପଞ୍ଚାନ୍ତର ତୁମ୍ଭଙ୍କଠି ତାହା, ବୀରବର,
ତବ ବୀରତ୍ୱମହିମା, ମଣ୍ଡିବ ନିଶ୍ଚୟ
ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠପୃଷ୍ଠା, ଗୌରବ ଅଧ୍ୟାୟେ ।
ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଦଶା ବହି ଅଧଃପତନରୁ
ମୋତେ, ଏ ବିପୁଳ କୁଳମାନ ସହ, ନୃପ,
କି ତରିପାରିବ ଅବା ପ୍ରତି ଉପକାର
କୃତଜ୍ଞ ପ୍ରାଣେ, କରୁଅଛି ଆଶୀର୍ବାଦ, ହୁଅ
ଦୀର୍ଘଜୀବୀ, ଅର୍ଜ ନିତ୍ୟ ଯଶ ଧର୍ମ ଧନ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ପରୀକ୍ଷା ଅଗ୍ନି, ବୀରର ସମର,
ହେଲ ପ୍ରତିପନ୍ନ ତୁମ୍ଭେ ବିଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନ,
କଠୋର ପରୀକ୍ଷୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ, କରିବି ମୁଁ ଏବେ
ସେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣେ ଖଚିତରୂପେ କନ୍ୟା-ମଣି ଯୋଗ,
ଏହା ତବ ବୀରତ୍ୱର ଯୋଗ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ।"
ଏସନ ଭାଷିଣ ବାଣୀ କରନ୍ତେ ସଙ୍କେତ
ଯହୁଁ ମୃଦୁସୁଳୀଗଣେ, ଆଣି ସେ କେମାଳୁ,
ବସାଇଲେ ଭକ୍ତ ନେଇ ରାଜସିଂହ ବାମେ ।
ଆହା ସେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟମୟୀ ମୋହିନୀ ମୂରତି
ଶୋଭିଲା ବସନ୍ତ ପାଶେ ପୁଷ୍ପବନୀ ପ୍ରାୟ,
ଅବା ସିଂହ ପୁଂସପାଶେ ଉଗ୍ର ସହସ୍ତ୍ରୁତା,
ଅଥବା ଲଳିତ ଉଷା, ଶୋଭାଭୂତ ଭୂଷା,
ପ୍ରଭାମୟ ପ୍ରଭାକର ପବନ ସନ୍ନିଧି ।
ଉଠିଲା ନବାନୁରାଗ ହୃଦେ ଉଛୁଳି
ବାଳାର, ଯେ ଅନୁରାଗ ହୋଇ ଉଦ୍ଦୀପିତ
କରେ ଦେବ-ଭବାନୀତା ମାନସୀ ପ୍ରକୃତି,
ନୁହେଁ ସେ ନିବାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବାହ୍ୟ ଆବରଣେ,
ମାତ୍ର ତାହା ବ୍ରୀଡ଼ାବତୀ ବ୍ରୀଡ଼ା ଅନ୍ତରାଳେ
ରଖିଲା ସମ୍ଭାଳି, ଲଜ୍ଜା ହୋଇ ଅଧୋମୁଖେ,
ସୁପ୍ତଭାବରେ ଲଜ୍ଜାସ୍ତ୍ୟ ତରଙ୍ଗୀ-ବନ୍ଦିତା ।
ଉତ୍ତରିଲେ ରାଜସିଂହ ଧୀରେ ସବିନୟେ,—
"ଉଦାରତା ଚନ୍ଦ୍ର ରାଣା, ତବ ଏ ଦେଶର,
ଏ ଅମୂଲ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ, ଲଜ୍ଜିତ ମୁଁ ତହିଁ,
କିଶେ ମହାଜନ ନେନେ ଇତର ମହତ,
ତେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ଏ ନଗଣ୍ୟ ଉପକାରେ ମୋର
କରୁଅଛ ପକ୍ଷପାତ, ସ୍ନେହର ତା ଛାତ,
କରିପାରେ ସ୍ନେହ ଏତା ଗୋଟିକୁ ଚୋଟିଏ ।
ରଖିଲା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବ, ତବ ଧର୍ମବଳ,
ଧର୍ମ-ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ପାଏ ନାହିଁ ସ୍ଥାନ,
ଦେବେ ଛୁଇଁଲେ ତାହାକୁ, ପଳାଏ ବହନେ,
ପଳାଏ ଯେସନ ପ୍ରେତ ତପୋବନ ଛାଡ଼ି,
ପୂତ ହୋମ-ଧୂମ-ଗନ୍ଧ ନ ପାରିଣ ସହି ।
ତବ ପ୍ରୀତିସାଧନେ ମୁଁ ହୋଇଛି ଯେ କ୍ଷମ
ତା କେବଳ ପୂଜ୍ୟବର, ତବ ଆଶିଷାହୁଁ ।
ପଠାଇଅଛନ୍ତି ଯାକୁ ଭବେ ଭଗବାନ
ଭାଗ୍ୟବାନ କରି, ତାର ସମ୍ଭବେ କି କ୍ଷତି
ତୁଚ୍ଛ ମତ୍ସର-ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟେ, କି ଥାଏ ଭୟ
ତୁମ୍ଭ ଭଳି ଧର୍ମପ୍ରାଣ ସାଧୁ ପୁରୁଷର ?
ରାଜା ତୁମ୍ଭେ ସତ, ମାତ୍ର ମହା ଉଦାସୀନ;
ନିର୍ବାତ ବାରିଧି ଯଥା ପ୍ରଶାନ୍ତ ଉଦାର,
ନ ଥାଏ ତରଙ୍ଗକୁଳ-ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ତାଣ୍ଡବ,
ନ ଥାଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ଖଣ୍ଡ-ବିଖଣ୍ଡ ଗର୍ଜନ,
ଝମ୍ପା ଝମ୍ପଝମ୍ପ, ଥାଏ ମାତ୍ର ବକ୍ଷସ୍ଥିତ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚନ୍ଦ୍ରିକା-ଜନିତ, ତଥା ଯାହାଁ ତବ ହସ୍ତ
ପ୍ରକୃତ ରଞ୍ଜନ ବିନା ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର ।
ଅଭେଦ୍ୟ ରକ୍ଷା-କବଚ ଧାର୍ମିକ ଶରୀରେ
ସ୍ୱୟଂ ବିଷ୍ଣୁ-ଚକ୍ର, ଅତଃ କି କରିବ ତାର
ଛାର କୁବୁଦ୍ଧିକ ଯବନ, ପାପୀ ନରପଶୁ ।
ମଧୁପାନ ଆଶେ ଆସେ କୁସୁମଲମ୍ପଟ,
କେତକୀ ସକାଶେ, ମାତ୍ର ଲଭି ତୀକ୍ଷ୍ଣମୁନ
କଣ୍ଟକ ଆଘାତ, ଯାଏ ଯଥା ଭୟେ ଉଡ଼ି,
ନ ଛୁଇଁ ସେ ଫୁଲେ, ତଥା ଜୀବନ ବ୍ୟାକୁଳେ
ଗଲେଣି ପଳାଇ ଦୁଷ୍ଟେ, ନ ଆସିବେ ଆଉ ।
ଆଶାୟୀ ଅନ୍ତରୁ ତାଙ୍କ ହୋଇଛି ଅନ୍ତର
ଦୁରାଶାର ସମ୍ମୋହନ କଳ୍ପନା-କୁହୁକ ।
ନାହିଁ ଆଉ ଶତ୍ରୁଭୀତି, ଅଶାନ୍ତ୍ୟୁପଦ୍ରବ,
ଘେନୁଛି ବିଦାୟ, ଯିବି ନିଜ ରାଜ୍ୟେ ଏବେ ।”
ଏହା ଭଣି ବୈବାହିକେ ପ୍ରଣମି ବିନୟେ
ହେଲେ ଉଭା ରାଜସିଂହ, ପ୍ରଭାବତୀ ସହ,
କୁଳ ପ୍ରଥା ଯଥାବିଧି ପ୍ରଦାନ ମେଲାଣି
କନ୍ୟା ଜାମାତାଙ୍କୁ, ଯାଇ ସଙ୍ଗେ ଗଣ୍ଡେ ଦୂର,
ଉଭୟେ ବାଟେଇ ଦେଇ ଆସିଲେ ବାହୁଡ଼ି ।

ଯଥାକାଳେ ମିବାରେଶ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ
ନବୀନା ମହିଷୀସହ ଚତୋର ଦୁର୍ଗରେ,
ହୋଇଥିଲା ଏଥିପୂର୍ବୁ ନଗର ମଣ୍ଡଣୀ,
ପଥପାର୍ଶ୍ୱେ ରମ୍ଭାତରୁ ରୋପିତ ସରଳେ,
ବହୁ ସ୍ଥୂଳ ପୁଷ୍ପହାର ବିଲମ୍ବିତ ଶାଖେ,
ଥିଲ ମୃଦୁବାତେ ସେଣୁ, କରେ ଅନୁକୃତ
ତ୍ରିଦିବ-ଚନ୍ଦ୍ରିକା ରମ୍ଭା-ସୁରମ୍ୟ ନର୍ତ୍ତନ;
ଟଙ୍ଗା ତହିଁ ରକ୍ତ ପୀତ ଶ୍ୱେତ ନୀଳ ଆଦି
ଶବଳିତ ଓରମାଳମାଳ, ହେଉ ତାହା,
ପ୍ରତେ ହୁଏ ବସିଛି କି ମହାପ୍ରଦର୍ଶନୀ,
ଶୋଭାସିନ୍ଧୁ-ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ବର୍ଣ୍ଣବୈଭବର ।
ହର୍ମ୍ୟ ଦେବାଳୟଚୂଳେ ଉଡ଼େ ଶୁକ୍ଳ ଧ୍ୱଜା
କୁଟିଳ ଗତିରେ, ଆହା, ସନ୍ତରନ୍ତି ଅବା
ପୁଚ୍ଛ ତୁଳି ମତ୍ସ୍ୟମାନେ ଗଗନ-ସାଗରେ ।
ହୋଇଅଛି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ତୋରଣ ରଚନା,
ଲିଖିତ ସ୍ୱାଗତ ଶ୍ଳୋକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରେ ତହିଁ ।
କାହିଁ ଭାଟେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ବିଜୟ କବିତା
ଉତ୍ତେଜକ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ, କାହିଁ ଦେବାଳୟେ
ବସି ପିକକଣ୍ଠ ଦ୍ୱିଜ, ଦେଉଛନ୍ତି ଢାଳି
ବେଦର ଅମୃତଧାରା, ଅପବର୍ଗମୟୀ ।
କାହିଁ ଧରି ଫରି ଖଣ୍ଡା କୃତୀ ଯୋଦ୍ଧବେ,
ଦେଖାନ୍ତି କୃତ୍ରିମ ରଣ, ବୀରନୃତ୍ୟ ରତ,
ଲାଗିଅଛି ନୃତ୍ୟଗୀତ କାହିଁ ବା ଆଟୋପେ,
ମଧୁରଭ ବାଦ୍ୟ ସହ, ବସିଛି ବା କାହିଁ
ଦାନର ବିପଣୀଶ୍ରେଣୀ, ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର, ଧନ,
ଯାହାର ଯା ଆବଶ୍ୟକ, ପାଉଛି ସେ ତାହା,
ଠାବେ ଠାବେ ଅନ୍ନସତ୍ର, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚତୁର୍ବିଧ
ଖାଦ୍ୟେ, ଅବାରିତ ଦୀନ ଅକ୍ଷମ ପକ୍ଷରେ,
ନାହିଁ ତହିଁ ଅନ୍ୟ କଥା, ଦିଅ ନିଅ ଛଡ଼ା ।
ବିଜୟ ଉତ୍ସବ ସହ ବିବାହ ଉତ୍ସବ
ମିଶି ମଧୁର ମିଳନେ, ହେଲା ମଧୁତର,
ସ୍ୱଭାବତଃ ଗାଭୀଦୁଗ୍ଧ ସୁରଭି ମଧୁର,
ଆଉର ସେ ହୁଏ ଯଦି ପୀୟୂଷ ପୁଷ୍ଟିତ,
ନ ବଢ଼େ କି ବହୁଗୁଣ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ତାହାର ?
ଦୀପାଲୋକେ ସ୍ନାନ କରି ରାତ୍ରିରେ ନଗରୀ,
ଶୋଭିଲା ଚନ୍ଦ୍ରିକାଧୌତ ଅମରା ସଙ୍କାଶ,
ଲାଗିଲା ସାଟୋପେ ଦାଣ୍ଡେ ବିବିଧ ଘୋଷଣା,
ଗରଜିଲା ତାରୁଗୋଳା ଉଗାରି ଅନଳ
ଅଶନି-ନିଃସ୍ୱନେ, ନଭେ ଖେଳିଲା ହାବେଲୀ
[ବିନା ମେଘେ କୋଟି ବିଦ୍ୟୁ ଝଟକ ପ୍ରକାରେ]
ସର ସର ସ୍ୱରେ, ପୁଣି ଉଜଳି ବିଳୟ
ଉଦୟ ଅବ୍ୟବହିତେ, ଅକ୍ଷମର ଆଶା
ଯଥା, କାହିଁ ଅବା ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ ତେଜରେ,
ହେଲା ତାହିଁ ବାରି ଦିବା କି ରଜନୀ, କଷ୍ଟ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯାହାଁ ସୃଜ ଭୂଇଁଚମ୍ପା ଅଗ୍ନେୟ ପାଦପ,
ଝାଡ଼ିଲ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗରାଶି, ଉଡ଼ିଲେ କି ଆହା
ଏକକାଳେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ଖଦ୍ୟୋତ ।
ଯାହାଁ ଅବା ଚନ୍ଦ୍ରବାଣ ଘୂରିଲ ଘର୍ଘର
ଭୀମବେଗେ, ବହ୍ନିକାଇ ଜାଳ, ସୌରକର,
ନିର୍ମାଣେ କି ଚିତ୍ରଚକ୍ର, ଶାଣଯନ୍ତ୍ରେ ଶାଣି ।
ଉଠିଲ ଆକାଶକୁ ବେଗେ ପ୍ରଦୀପବିମାନ, *
ବହୁ ପୁଣ୍ୟଶୀଳ ଆତ୍ମା ତେଜି ଦେହ-କାରା
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ବସି ଜ୍ୟୋତିରୂପେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ରଥେ,
ଗମନ୍ତି କି ମହାଜ୍ୟୋତି ମିଳନାଭିପ୍ରାୟେ ।
ଏରୂପେ ଆମୋଦବନ୍ତ ପ୍ରୀତି-ମହୋତ୍ସବ,
ଧରିଲ ଚକୋର ବକ୍ଷେ ସପ୍ତ ଦିବାନିଶି ।
ସରିଲ ବିବାହ ଶୁଭେ ଗାନ୍ଧର୍ବବିଧାନେ,
ସେ ବିବାହେ ପୁରୋହିତ ବେନିଙ୍କର ବେନି,
ପରସ୍ପର ସମ୍ଭାଷଣ ବିବାହ ମନ୍ତ୍ର,
ବେଦୀ ହୃଦ, ସତ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରପୂତଯଜ୍ଞାନଳ,
ଅନୁରାଗ ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି, ହାର ବିନିମୟ,—
ହେଲ ତହିଁ କୁଅଖେଳ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ।
ପତିଗଳେ ପ୍ରଭାବତୀ ଅର୍ପି ପୁଷ୍ପମାଳା,
ଭାଷିଲ ବିନୟେ, "ଦେବ, ଶଳିତା ଯେସନ
ଦଗ୍ଧ କରି ଆପଣାକୁ, ପ୍ରଦାନେ ଆଲୋକ
ଆନେ, କିମ୍ବା ଯଥା ଚନ୍ଦ୍ର ସହି ସୌରକର
ସୁପ୍ରଚଣ୍ଡ, ବିତରଇ ଜୀବନତୋଷିଣୀ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ତେସନ ହେ କାନ୍ତ, ସହି ଘୋର କ୍ଳେଶ
ତୁମ୍ଭେ, ଦେଲ ମୋତେ ସୁଖ, ତାର ପ୍ରତିଦାନେ
ଅର୍ପିଲି ନିଜକୁ ମୁହିଁ ତବ ପଦତଳେ;
ଖଟିବି ସେବକୀପଣେ ସଦା ଖଟଣୀରେ ।
ସତୀତ୍ୱ ଅକ୍ଷତ ରଖି ଆର୍ଯ୍ୟ ଅବଳାର
ଜାଳଇ ଯେ କୀର୍ତ୍ତି-ଦୀପ, ସେ ଦୀପ ଆଲୋକ,
ନ ନିଭିବ, ସ୍ନେହପୂତ-ହୃଦ-ନିକେତନୁ
ଯିବାଯାଏଁ ବଞ୍ଚି ସେହୁ, କରି ଦୂରତର
ଜୀବନର କର୍ମଭୂମି ନିର୍ମାଣିବ ଯେଉଁ
ଅଭ୍ରଂଲିହ ଯଶ-ହର୍ମ୍ୟ, ତାର ରମ୍ୟ ଚୂଡ଼ା,
ଦିଶିବ ପ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳଭାବେ ବହୁ ଦୂରଯାଏଁ।"
ଏ ବଚନ ପ୍ରଭାଙ୍କର ଶ୍ରୀମୁଖମଣ୍ଡଳେ
କଲା ବିକଶିତ ଆହା ତତ୍କାଳେ ବିଶେଷେ
ସ୍ୱାଭାବିକ ତେଜସ୍ୱିତା, ଶରଦୀପ୍ତି ସହ
ଅପରୂପ ମାଧୁରୀର ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୁଧାସ୍ୱାଦ ।
କର ସେ କାହାର ତହୁଁ କଣ୍ଠୁ ରତ୍ନହାର,
ଦେଇ ତାହା କମ୍ବୁକଣ୍ଠୀ କଣ୍ଠରେ ଲମ୍ବାଇ,
କହିଲେ ସମ୍ବୋଧି "ପ୍ରିୟେ ତୁମ୍ଭେ ତ ସେବକୀ,
ତେବେ ପାଟରାଣୀ କିଏ ? ଲଭି ତୁମ୍ଭ ପରି
ଗୁଣବତୀ ପତ୍ନୀରତ୍ନ ମଣିଛି ନିଜକୁ
ଭାଗ୍ୟବାନ ମୁହିଁ, ଏହା ସତ୍ୟ ଧ୍ରୁବ ବାଣୀ
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ନମସ୍କରଣୀୟ,
କଲ ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ ଯେହୁ ସମ୍ରାଟ ବିଭବେ
ଘୃଣାଭରେ, ନୁହେଁ ତାହା ସାମାନ୍ୟ ସମ୍ପଦ,
ସେ ମହାସମ୍ପଦ, ଦେବି, ତବ କରଗତ ।
ରମଣୀ ସତୀତ୍ୱ-ନିଧି, ନୁହେଁ କାମୁକର
କ୍ରୀଡ଼ାର ସାମଗ୍ରୀ, କିଏ ହରିପାରେ ତାହା ?
କେଉଁ ଚୋର ଚୋରିକରି ପାରିବ ନେବାକୁ ?
ଅଚୌର୍ଯ୍ୟାପହାର୍ଯ୍ୟ ତାହା, ଦୁର୍ଲଭୁଁ ଦୁର୍ଲଭ ।
ରଖିଲ ତୁମ୍ଭର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତୁମ୍ଭକୁ ସଙ୍କଟେଁ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳେ, ଅଧୀର କି ଲଭିପାରେ କେବେ
ଅଭୀଷ୍ଟ ? ତାହା ତ ତାକୁ ନିଷିଦ୍ଧ ସର୍ବଥା ।
ବୀରନାରୀ ତୁମ୍ଭେ, ତେଣୁ ବିଷମ ବିପଦେ
ଆଚରିଲ ବୀରପନ୍ଥା, ନ ବହିଲ ଭୀତି,
ହୋଇଣ ଅଧିକାରିଣୀ ସୁଦ୍ଧା ପତିବ୍ରତେ,
ସ୍ୱଭାବ-କୌମଲ୍ୟମୟ ଅଙ୍ଗନା-ହୃଦର,

* ପ୍ରଚଳିତ ନାମ ଫାନସ ।

କଠୋରତା ସହିଷ୍ଣୁତା ଆଦି ନାନାଗୁଣେ
ଅଟ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ତୁମ୍ଭେ, ତେଜସ୍ୱୀ ବୀରବର ।
ଆର୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୁଅ ତବ ଯେସନ ସତତ
ମଧୁରତା, ସ୍ନିଗ୍ଧତାରେ, ବାମାଜନୋଚିତ,
ତେସନ ଅଟଳ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଦୃଢ଼-ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ,
କରେ ଯିବା ପ୍ରକୃତିରୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଉନ୍ନତ ।
ହେଲେହେଁ ଜୀବନ ତବ ଗଢ଼ା ବସ୍ନନେ,
ସତୀତ୍ୱ-ପୁଣ୍ୟ—ମସୃଣ-ଅକ୍ଷୟ-ଦୀପ୍ତିରେ,
ଚିର-ସୁଶୀତଳ ତାହା, ଆଦର୍ଶ, ଶଂସିତ,
ତୁମ୍ଭ ପରି ସୁଧାର୍ମିକା ଜନନ୍ତି ଯେ ଦେଶେ,
ଉଦେ ହୁଏ ସେ ଦେଶରେ ଧର୍ମ ଷୋଳକଳା,
ପ୍ରଜ୍ଞାବନ୍ତ, ଶୋଭାବତୀ, ମହାପ୍ରଜ୍ଞାବତୀ
ତୁମ୍ଭେ,—ଗୁଣବତୀ, ତବ ତୁଲ ନାରୀ-ରମା
ଯେ ଗୃହେ ଗୃହିଣୀ, ତାହା ମହାଦେବାଳୟ,
କୋଟି-ସ୍ୱର୍ଗସୁଖୁଁ ବଳେ ସେ ଗୃହର ସୁଖ ।
ବରିଲି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁହିଁ ଧର୍ମପତ୍ନୀରୂପେ,
ଆଜଠାରୁ ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ପାଟେଶ୍ୱରୀ ମୋର,
ଯୋଗ୍ୟ ଜୀବନ-ସଙ୍ଗିନୀ,ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ସଦା,”
ଏହା ଭାଷି ବୀଣା, ଧରି ପ୍ରଜ୍ଞାବତୀ କର,
ବିଜେ ହେଲେ ଅନ୍ତଃପୁରେ,ଚନ୍ଦ୍ର,ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପ୍ରାୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ପ୍ରେମିକା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଯୋଗଜନ୍ମା ନୀଳମଣି ହେ ଆର୍ଯ୍ୟ-କେଶରୀ,
କେଉଁ ଧନୀ ମହାଧନୀ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହେ ସରି !
ସତ ସତ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଗରବର ପୁଅ,
ମାନ ଜଳ ହୃଦେ ବହେ ଦେଶୋନ୍ନତି ସୁଅ ।
ଧନେ ମାନେ ବଡ଼ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଅନେକ,
କୋଟିକେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ, ମନେ ବଡ଼ଲୋକ ଏକ ।

ଥାଏ ନାହିଁ ମୁକ୍ତାଫଳ ସବୁ ଗଜଶିରେ,
ନ ମିଳେ କସ୍ତୁରୀ ସର୍ବ କୁରଙ୍ଗ ନାଭିରେ ।
ଉତ୍କଳର ଛିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗକରଣେ,
ନିଯୁକ୍ତ ସତତ ତୁମ୍ଭେ କାୟ-ବାକ୍ୟମନେ ।
ଚୁମ୍ବିଛି ଉତ୍କଳ-ମାତା ତୁମ୍ଭର ବଦନ
ତୁମ୍ଭେ ତାର ଅନ୍ୟତମ ଗର୍ବ-ଗଣ୍ଠିଧନ ।

ସାଧୁ ଅଛ ଦେଶୋନ୍ନତି, କଷ୍ଟ ସହି ଶିରେ,
ହେଉଛ ନିର୍ମ୍ମିତ ବଜ୍ର ଦଧୀଚି ଅସ୍ଥିରେ ।
ଅଟ ଭାଇ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଉନ୍ନତି କାରଣ,
ତୁମ୍ଭର ଉତ୍ସାହେ ମୋର କବିତା—ସ୍ଫୁରଣ ।
କେଣୁ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭକ୍ତି କୃତଜ୍ଞତା,
ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅଟେ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସର୍ବଥା ।

ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର,
"ପ୍ରକୃତି-ପେଟିକା" ଦେଲି ପ୍ରୀତି-ଉପହାର ।
ଏ ପ୍ରୀତି-ପଦକ ଭାଇ ଘେନ ହେ ବକ୍ଷରେ,
ଏଥୁଁ ବଳ ତ ସମ୍ଭବେ ଅତୁଳ ପକ୍ଷରେ ।

ବୃହତ୍‌ଖେମଣ୍ଡୀ
ଗଞ୍ଜାମ
୨୪।୧୦।୧୦

ଆପଣଙ୍କର
ସ୍ନେହ-ସୌଜନ୍ୟ-ମୁଗ୍ଧ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରକୃତି ପେଟିକା

ଜଡ଼ିତ ଖେମଣ୍ଡୀ ରାଜ୍ୟ ପର୍ବତ ଗ୍ରାମେ,
ସୁରମ୍ୟା ଅମରା ଯଥା ଶୋଭେ ସୁରଧାମେ ।
ଅମରର ଅଳଙ୍କାର ଯେସନ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ,
ତେସନ ଦିଗପତ୍ନୀ ତାର ରାଜଧାନୀ ।
ଚୌଦିଗେ ସୁନୀଳ ଗିରି-ମେଖଳା ସେ ଧରେ,
କିବା ସେ ବନତ ଲଙ୍କା ସାଗର-ବକ୍ଷରେ ।
ଅବା ଶରଦଚନ୍ଦ୍ର ଶଶୀ, ବିଶ୍ୱ-ଉଦ୍ୟୋତକ,
ଅଥବା ଅନନ୍ତ ବକ୍ଷେ କୌସ୍ତୁଭ ପଦକ ।
ତହିଁରେ ପ୍ରକୃତି-ରାଣୀ ପ୍ରଶାନ୍ତ ପାବନୀ,
ବସାଇ ଅଛନ୍ତି ବହୁ ଶୋଭାର ବିପଣୀ ।
ମନୋରମା ସେ ସୁଷମା ଜଳଦ ବା କିଏ,
ଖସିପଡ଼ିଛି କି ସ୍ୱର୍ଗୁ ଦେବକନ୍ୟାଟିଏ ।
ଦେଉଳମାଳିନୀ ସେହୁ ହର୍ମ୍ୟ-କିରୀଟିନୀ,
ନଗରୀ-ସୀମନ୍ତମଣି ଚିର ଯଶସ୍ୱିନୀ ।
ଜାହ୍ନବୀ-ବଂଶୀୟ ନୃପେ ସଦା ସୁପାଳିତ,
ତେଣୁ ସେ ଜାହ୍ନବୀ ସମ ପବିତ୍ର ପୂଜିତ ।
ଦାନର ମହିମା କିଏ କରିବ କଳନା,
ସେ ମହତ୍ତ୍ୱେ ଆନ ସହ ତୁଳନା ଅଲଣା ।
କମଳା ବିଳାସ ସ୍ଥଳୀ ବାଗ୍‌ଦେବୀ ମଣ୍ଡପ,
ପୁଣ୍ୟ ପୂତତୀର୍ଥ, ଏହା ନୁହେଁ ମିଥ୍ୟା ଗପ ।
କୂର୍ମତର ମନ୍ଦ ପ୍ରାୟ କୁଟିଳ ଗତିରେ,
ବହେ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀ ଯାମ୍ୟୋତରେ ଧୀରେ ।

ଜଳ ଜଳ ଛଳେ ଉଦେ କିଏ ତନ୍ତୁଦାଣୀ,
ଖେମଣ୍ଡୀ ରାଜ୍ୟର ସେହୁ ନିସର୍ଗ ପରଶା ।
ସ୍ପର୍ଶମଣି ପ୍ରାୟ ତାର ପାପହର ପାଣି,
ଖେମଣ୍ଡୀ ମୃତ୍ତିକା ତାହା ଯୋଗୁଁ ବାରିଦାନୀ ।
ପଶ୍ଚିମେ ଶୃଙ୍ଗଉଠେଇ ଭୀମ ସାନୁମାନ,
ଶୃଙ୍ଗଉଠେଇଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଅଧିଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାନ ।
ଇନ୍ଦୀବରନିନ୍ଦୀ ନୀଳ ଦିଶେ ତୁଙ୍ଗ ଶିର,
ଦିଶେ ଯଥା ମାନଦଣ୍ଡ ଶୃଙ୍ଗ ସେ ଗିରି ।
ସୁବିଶାଳ ଗଣ୍ଡୋପଲେ ବନ୍ଧୁର ସେ ନଗ,
ଚରନ୍ତି ମୃଗର ଭାଲୁ ବିବିଧ ବିହଗ ।
ସୃଷ୍ଟିକାଳୁ ଉପୁଜାଇ ପତନର ଭ୍ରମ,
ଉଭା ସେ ବିଶାଳ ଶିଳା ଉପରିରୁ ସମ ।
ଗାଆନ୍ତି ସଙ୍ଗତ ଗୀତ ସେ ପର୍ବତେ ଟିଆ,
କଦାଚିତ ଋକ୍ଷବ୍ୟାଘ୍ର ବୁଲନ୍ତି ଲୁଣିଆ ।
ଝରଝରେ ଝରେ ତହୁଁ କେତେକ ନିର୍ଝର,
ପ୍ରକ୍ଷାଳି ଶୃଙ୍ଗଉଠେଇ ପଙ୍କଜ-ଅମ୍ବର ।
ତତଲୁ ସେ ଝର ଆସେ ସ୍ରୋତରୂପେ ବହି,
ଗିରିଟିକୁ ଓହ୍ଲାଏ କି ରୁଦ୍ରବାସ୍ପ ଅହି ।
ଧରିଛି ଶରୀରେ ବହୁ ଗୁମ୍ଫା ଧରାଧର,
ପ୍ରକୃତି-ରାଣୀର କି ସେ ଗୁପ୍ତ ଗନ୍ତାଘର ।
ଭେଷଜ ପତ୍ରଏ କେତେ କେତେ ମହୌଷଧି,
ସମ୍ଭାଳି ରଖିଛି କେତେ ନାହିଁ ତା ଅବଧି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚୂଡ଼େ ଶୋଭେ ଦେବାଳୟ ଦିବ୍ୟ ପୁଣ୍ୟପୀଠ,
ପିନ୍ଧିଛୁ କି ଶିରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ହୀରକ କିରୀଟ ।
ନିର୍ଜନ ପ୍ରଦେଶ ଯୋଗୀ ତପସ୍ୱୀଙ୍କ ବାଞ୍ଛିତ,
ଭବ-କୋଳାହଳ ତହିଁ ନ ପଶେ କିଞ୍ଚିତ ।
ମହାଶାନ୍ତି-ମଗ୍ନ ତହିଁ ସଦା ବିଜନତା,
ପ୍ରସ୍ଫୁରେ ଝିଲ୍ଲୀକ କଣ୍ଠେ ନୀରବେ ସର୍ବଥା ।
ବୁଡ଼ାଏ ଯୋଗୀଙ୍କୁ ଯୋଗ-ସାଗରେ ସେ ସ୍ଥାନ,
କବିଙ୍କୁ କରାଏ ଭାବ-ଜଳେ ମଜ୍ଜମାନ ।
ଅତ୍ୟଦ୍ଭୁତ ଅପାର୍ଥିବ ସେ ସ୍ଥାନ ପ୍ରଭାବ,
ଆଣି ମନେ ତତ୍ତ୍ୱଚିନ୍ତା ତେଜେ ଦ୍ୱୈଧଭାବ ।
ନିରେଖିଲେ ଅଧୋଦେଶେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଥାଇ,
ତଳ ବସ୍ତୁ ଅସମାନ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।
ସଙ୍କେତେ କି କରେ ସେହୁ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଚୁର,
ସୃଷ୍ଟି ବ୍ରହ୍ମଯାଏଁ ଭବେ ସର୍ବେ ଏକାକାର ।
ଗୁହା ପରେ ଗୁହା ତାହା ପରେ ଗୁହା ପୁଣି,
ଗୁହାମୟ ସେ ପର୍ବତ ସ୍ୱର୍ଗର ନିଶ୍ରେଣି ।
ସେ ଗୁହାରେ ପ୍ରବେଶିଣ ବସନ୍ତ ପବନ,
ଉଠାଏ ପୃଥୁଳତର ଶତ ବଂଶୀ ସ୍ୱନ ।
ଆହା ସେ ମଧୁର ସ୍ୱର ଛଣାସୁଧା କଣା,
ସାରସ୍ୱତ କୁଞ୍ଜେ କିବା ବାଜୁଅଛି ବୀଣା;
କିମ୍ବା ସେ ଶାଶ୍ୱତ ଗିରି ଶତ ବଦନରେ,
ଗଜପତି ନୃପତିଙ୍କ ଜୟଧ୍ୱନି କରେ ।
ଦେବ-ବାସଯୋଗ୍ୟ ଗିରି ଅତୀବ ପବିତ୍ର
ପବିତ୍ର ଗଞ୍ଜାମ ଧାମେ ଅନ୍ୟତମ ତୀର୍ଥ ।
ଧନ୍ୟ ଗଙ୍ଗବଂଶୀ ରାଜା ଖେମଣ୍ଡୀ-ମଣ୍ଡନ,
ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟେ ସ୍ଥିତ ଏହି ତୀର୍ଥ ସନାତନ ।
ନ ଥାନ୍ତୁ ପଛକେ ରାଜ୍ୟେ ରମ୍ୟଗୋବର୍ଦ୍ଧନ,
ନ ଥାଉ ମୈନାକ ଗିରି ଅବା ମେଘାସନ ।
ମାତ୍ର ଅଛି ଯେହିଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତଖଣ୍ଡିକ,
ନିଶ୍ଚେ ତାହା ଖେମଣ୍ଡୀର ଗୌରବ-ପଦକ ।
ଶୁଣ ରେ ଶୃଙ୍ଗ ଉଦଗିରି ମୋ ଭବିଷ୍ୟ ବାଣୀ,
ଅବନତି-କାଳ-ରାତ୍ରି ପାହି ଆସିଲାଣି ।

ଖେମଣ୍ଡୀର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୋଗକାନ୍ତ ରାଜା,
ବାଜୁଛି ଉତ୍କଳେ ଯାଙ୍କ ନାମେ ଉଠେ ବାଜା,
ଜ୍ୱଳିଲେଣି ଉତ୍କଳର ନବରତ୍ନ ସମ,
ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଖେମଣ୍ଡୀରୁ ଅବନତି-ତମ ।
ଦେଶବ୍ୟାପୀ ତାହାଙ୍କର ସୁକୀର୍ତ୍ତି ପୌରୁଷ,
ଦାନଜଳେ ଆର୍ଦ୍ର ସଦା ଦକ୍ଷିଣ ଗଣ୍ଡୂଷ ।
ବହୁଦେଶାଗତ ବହୁ ସୁକବି ପଣ୍ଡିତ,
ହେଉଛନ୍ତି ନିତ୍ୟ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟେ ସୁପୂଜିତ ।
ଗାଇବେ ସେମାନେ ତୋର ଗୁଣଗର୍ବ ଗୀତ,
ଧାଇଁବେ ତା ଶୁଣି ଜନେ ହୋଇ ହୃଷ୍ଟଚିତ୍ତ ।
ପୂଜିବେ ତୋତେ ରେ ଗିରି ମଣି ତୀର୍ଥସାର
ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଯତ୍ନେ ତୋହ ନାମେ ଗାର ।
ବସନ୍ତେ ତେଣ୍ଟ୍ରିମାନ ଯାମ୍ୟେ ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ,
ଶିବଲୀ ଚଢା କି ତାହା ଦିଗ-ଲଲାଟରେ ।
ପ୍ରାଚୀଦିଗେ ସୁକା ସେହି ଅଭ୍ରଂକଷ ଗିରି,
ବସ୍ତ୍ରାବୃତ ରମଣୀୟ ଭୟଙ୍କର ଶିରି ।
ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ ସେ ଅମର-ନିବାସ,
ଅଙ୍କିତ ତା ଦେହେ କେତେ ବର୍ଷ-ଇତିହାସ ।
ପଶୁପକ୍ଷୀ-ମହାବଳ-ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳସଙ୍କୁଳ,
ଘନ ବନସ୍ପତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁନୀଳ ଚଟ୍ଟଳ,
ଝିଲ୍ଲି ଝଙ୍କାରିତ ସଦା ଝର-ଝର୍ଝରିତ
ବନବନ୍ୟ-ପକ୍ଷିକୁଳ ଗାବନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତ ।
ମାଡ଼ିଅଛି ତରୁଶାଖେ ବିବିଧ ବଲ୍ଲରୀ,
ଫୁଟିଅଛି ନାନାଫୁଲ—କାନନ ସୁନ୍ଦରୀ ।
ହେରିଲେ ସେ ଗିରିବନେ ଶାନ୍ତ ହୁଏ ମନ,
ସତ୍ପ୍ରସଙ୍ଗପରାୟଣ ପୁଣି ସତ୍ପ୍ରବଣ ।
ପୁରାଣ-ପ୍ରଥିତ ଏହି ପୂତ ଗିରିବର,
ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ କେତେ ମହାତତ୍ତ୍ୱର ଆକର ।
ଅଜ୍ଞାନ ମଣଇ ଯିବା କେବଳ ପଥର,
ତେଣୁ ହେୟ ଜ୍ଞାନେ ତାକୁ ନ କରେ ଆଦର ।
ନ କରୁ ଆଦର ପଛେ ହୀନ ଜ୍ଞାନହତ,
ମାତ୍ର ଯେ ମହତ ସେହୁ ସତତ ମହତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନାମେ ଉତ୍କଳ ସମ୍ରାଟ,
ବସାଇଲେ ଉତ୍କଳରେ ପୁଣ୍ୟଙ୍କ ବିହ୍ନାଟ ।
ତାହାଙ୍କର ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟୁଁ ଜଣେ,
ବସାଇଲେ ଏ ଖେମଣ୍ଡୀ ରାଜ୍ୟ ଶୁଭକ୍ଷଣେ ।
ଭାଗୀରଥୀ ବଂଶଧର ସେ ନୃପ-ନନ୍ଦନ,
ଗଜପତି ଆଖ୍ୟା ଧରି କଲେ ଭୂ-ପାଳନ ।
ଘେନିଯାନ୍ତେ ଯଥାକାଳେ ସେ ଭୂପାଳେ କାଳ,
ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ ରାଜ୍ୟେ ତାହାଙ୍କ ଦୁଲାଳ ।
ଏହି କ୍ରମେ କେତେ ଜଣ କଲେ ରାଜପଣ,
ପରେ ରାଜା ହେଲେ ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ।
ପରମ ପଣ୍ଡିତ ସେହୁ ଗୁଣ-ବିଚକ୍ଷଣ,
ନ୍ୟାୟେ ଧର୍ମେ କଲେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପାଳନ ।
ପ୍ରଜାସୁଖ-ବର୍ଦ୍ଧକ ଦାତା ସଦାଶୟ,
ଖୋଳାଇଲେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ରାଜ୍ୟେ ଜଳାଶୟ ।
ତୋଳାଇଲେ ଗୁରୁକାନ୍ତ-ଶରୀ ଧ୍ୱଜବାନ—
ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦିର କେତେ ମନ୍ଦର ସମାନ ।
ବାହାରେ ନୃପତି ସେହୁ, ବ୍ୟବହାରେ ଯତି,
ସତ୍ୟଶୀଳ ଦୟାଶୀଳ ଦେବଭକ୍ତ ଅତି ।
ଇଷ୍ଟଦେବ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ସେବାରେ ସତତ
କାୟମନୋବାକ୍ୟ ସହ ଥିଲେ ସେଏ ରତ ।
କ୍ଷତ୍ରିୟ-ସୁଲଭ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ରାଜନ,
କରୁଥିଲେ ମନେ ପ୍ରାଣେ କ୍ଷମା ଆଚରଣ ।
କ୍ଷମା ସିନା ଶୂରଙ୍କର ପ୍ରଗୌରବ ଭୂଷା,
ପ୍ରାଚୀଦିଗ୍‌ଯୋଷାର ଯଥା ଶୋଭା-ଭୂଷା ଊଷା ।
କଲେକ ଅନେକ ସେହୁ ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା,
ଦେବ ଭୂତେ ଦ୍ୱିଜେ ତାଙ୍କ ଥିଲା ଭକ୍ତିନିଷ୍ଠା ।
ନ ଥିଲେ ସେ ବଡ଼ ଶାଲୁ କୁଳେ ମାନେ ଧନେ,
ସୁତଲ ସୁଭା ସେ ମହାତ୍ମା ବଡ଼ ଅତି ମନେ ।
ମନର ମହତ୍ତ୍ୱ, ଏବା ପ୍ରକୃତ ମହତ୍ତ୍ୱ,
ମନସ୍ୱୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସେଏ ବୁଝିବେ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ।
ଅଶ୍ୱ ଗାଭୀ ରତ୍ନ ଧନ ବସ୍ତ୍ର ଭୂସମ୍ପତ୍ତି,
ଅକାତରେ କରୁଥିଲେ ଦାନ ସେ ନୃପତି ।

କେବଳ ଦାନରେ ସେଏ ଲଭୁଥିଲେ ତୋଷ,
ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ମୁକ୍ତ ଥିଲା ରାଜକୋଷ ।
ତାଙ୍କ ଦାନଧର୍ମବଳେ ତାଙ୍କ ଅଧିକାରେ,
ରହୁଥିଲେ ନାହିଁ ଦୀନଦୁଃଖୀ ଅନାହାରେ ।
ରାଜନୀତି ଆଦି ସର୍ବ ନୀତି-ସୁନିପୁଣ,
ଆଶ୍ରିଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଦେବ-ଦୁର୍ଲଭ ସଦ୍‌ଗୁଣ ।
କର୍ମବୀର, କର୍ମେ ତାଙ୍କ ନ ଥିଲା ବିଶ୍ରାମ,
ମାନ ନ ଧରନ୍ତି ମନେ ଅଭିମାନ ନାମ ।
କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ କରୁଥିଲେ ଯେ କର୍ମ ସାଧନ,
କରୁଥିଲେ ରାଧାକୃଷ୍ଣେ ତାହା ସମର୍ପଣ ।
କୀର୍ତ୍ତି-କଳ୍ପତରୁ ସେହି ନରବରଙ୍କର,
ବେନି ରାଣୀ ଗର୍ଭେ ଜାତ ଦୁଇଟି କୁମର ।
ଦିବ୍ୟସିଂହ ଦେବ ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସନ୍ତତି,
ଭୂସ୍ୱର୍ଗ-ନୀଳାଦ୍ରି ଧାମେ ହେଲେ ଛତ୍ରପତି ।
ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ସୁନୀତି-ପଣ୍ଡିତ,
ଅକାଳରେ ହେଲେ ଆହା କାଳ-କବଳିତ ।
ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜକିଶୋର ଦେବ ତୃତୀୟ କୁମର
ସାନଖେମଣ୍ଡୀମଣ୍ଡଳେ ହେଲେ ଦଣ୍ଡଧର ।
ତନୟ ଶ୍ରୀ ଗଜପତି କୃପାମୟ ଦେବ
ନୁହନ୍ତି ସେ ନର—ନିଶ୍ଚେ କୃପାମୟ ଦେବ ।
ସମ୍ପ୍ରତି ସେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ, ବୃହତ ଖେମଣ୍ଡୀ—
ରାଜସିଂହାସନ ମୁଦେ ଅଛନ୍ତି ବିମଣ୍ଡି ।
ଦୟା-କ୍ଷମା-ପ୍ରୀତି-ନତି-ଶାନ୍ତି-ସୌଜନ୍ୟାଦି,
ଅଗ୍ରାମ୍ୟ ଭୂଷଣେ ଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଆଚ୍ଛାଦି ।
ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମିକ ଯେଣୁ, ତେଣୁ ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ
କରୁଛନ୍ତି ଚର୍ଚ୍ଚା ନବ ନବ ସୁସାହିତ୍ୟ ।
ନବୀନ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଲୋଚନା ଫଳେ,
ବାମଣ୍ଡା ସମାନ ଦିଗପହଣ୍ଡି ଉଜଳେ ।
ସ୍ୱଦେଶୀ ବିଦେଶାଗତ କବିପଣ୍ଡିତରେ,
ରାଜସଭା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ନିରନ୍ତରେ ।
ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ନରସାଇଁ ବୀର କୃପାମୟ,
କବିପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସେହୁ ମହତ ଆଶ୍ରୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିତ୍ୟ କେତେ କେତେ ପ୍ରାଜ୍ଞ କବି-ଗ୍ରନ୍ଥକାର,
ଲଭନ୍ତି ତାହାଙ୍କ ପାଶୁଁ ଯୋଗ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ।
କେହି ଲଭେ ପଦ କେହି ଲଭେ ବା ପଦକ
କେହି ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର, କେହି କନକ-କଟକ । *
"ସଙ୍ଗୀତ-ମକରନ୍ଦ"ର ମକରନ୍ଦ ପାନେ,
ରହିଲି ସେ କଳକଣ୍ଠ ପିକ କାବ୍ୟୋଦ୍ୟାନେ ।
"ପ୍ରକୃତି-ବିନୋଦ" ଆଖ୍ୟା ସାର୍ଥକ ତାଙ୍କର,
ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୁଣେ ସେହୁ ତାଙ୍କୁ ପଟାନ୍ତର ।
ଧର୍ମ ପାଳନେ ସେ ନୃପ ଧର୍ମର ଦାୟାଦ,
କରନ୍ତି ସତତ ଧ୍ୟାନ ଇଷ୍ଟଦେବ ପାଦ ।
ପାଳନ୍ତି ସେ ଯଥାଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ରତ ଉପବାସ,
ସଂସାରରେ ବାହ୍ୟେ ଲିପ୍ତ ଅନ୍ତରେ ଉଦାସ ।
ହୋମଧୂମେ ଆମୋଦିତ ସତତ ନଗର,
ମୃଗର ଉତ୍ସର୍ଗ ମନ୍ତ୍ରେ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ତାଙ୍କର ।
ଅନାଥ-ପାଳନ ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟତମ ବ୍ରତ,
ପ୍ରଶଂସ୍ୟ ସେ ବ୍ରତ ଅତି ପବିତ୍ର ମହତ ।
ଅତିଥି ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବା, ଜପ ହୋମ, ଦାନ,
ଏ ସକଳ ତାହାଙ୍କର ଦୈନିକ ବିଧାନ ।
ସକଳ ଉନ୍ନତି ମୂଳ କୃଷିର ଉନ୍ନତି,
ବୁଝିଛନ୍ତି ଭଲେ ଏହା ସେ ବିଜ୍ଞ ନୃପତି ।
ରାଜ୍ୟରେ ଆଦର୍ଶ କ୍ଷେତ୍ର ଅଛି କେତେ ସ୍ଥାନେ
ଶିଖନ୍ତି ସହଜେ କୃଷିବିଦ୍ୟା ପ୍ରଜାମାନେ ।
ଅନାବୃଷ୍ଟି ଉପଦ୍ରବୁ ଶସ୍ୟରକ୍ଷା ପାଇଁ
ଖୋଳାଇଲେ ବହୁ ନଳୀ ରାଜ୍ୟେ ନରସାଇଁ ।
ଅର୍ଥଦାତ୍ରୀ ଶ୍ରମଶିଳ୍ପ ଅନ୍ତବାଣିଜ୍ୟର—
ପ୍ରବୃଦ୍ଧିରେ ଅଛି ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ନିରନ୍ତର ।
ଶିକ୍ଷାକାର୍ଯ୍ୟେ ମୁକ୍ତହସ୍ତ ଦେବ କୃପାମୟ
କରୁଛନ୍ତି ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ଦାନେ ବହୁ ବ୍ୟୟ ।
ସେ ବୃତ୍ତିବଳରେ କେତେ ଦରିଦ୍ର ସନ୍ତାନ
ହୋଇଛନ୍ତି ସୁବିଦ୍ୱାନ ମାନ୍ୟ ଧନବାନ ।

ସ୍ୱରାଜ୍ୟରେ ବହୁସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାପି ଶିକ୍ଷାଗାର
ଉଦ୍‌ଘାଟିଲେ ପ୍ରଜାଙ୍କର ଉନ୍ନତିର ଦ୍ୱାର ।
ପରମ ଗୌରବମୟୀ ଦେବଭାଷା ପ୍ରତି,
ଅଛି ତାଙ୍କ ସମାଦର ପୁଣି ଆସ୍ଥା ଅତି ।
ରାଜ୍ୟେ ସ୍ଥାପି ଚତୁଷ୍ପାଠୀ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷାର
ପ୍ରବୃଦ୍ଧିରେ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କରନ୍ତି ଅପାର ।
ସୁନିୟମେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ୱୟେ କରନ୍ତି ପାଳନ,
ଘେନିଣ ସୁମନ୍ତ୍ରୀ ମିତ୍ର ପାରିଷଦଗଣ ।
ଆନ ପ୍ରତି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟେ ନ କରି ନିର୍ଭର,
ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ସବୁ ଦେଖନ୍ତି ନୃବର ।
ବୁଝନ୍ତି ସେ ମୂଲ୍ୟବାନ କ୍ଷଣର ସମୟ,
ତେଣୁ ନ କରନ୍ତି ଲବେ ତାହା ଅପବ୍ୟୟ ।
କୃପାମୟ କୃପାବଳେ ପୁଣି ସୁପାଳନେ,
କ୍ଷେପୁଛନ୍ତି କାଳ ସୁଖେ ମୁଦେ ପ୍ରଜାଗଣେ ।
କ୍ଷତ୍ରିୟ-ସୁଲଭ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଅତୀବ ପ୍ରଖର,
ମୃଗୟାରେ ଗୁରୁ ସେହୁ ମୃଗୟୁ କୁଳର ।
ଧନୁର୍ବେଦେ ସେହି ଏକା ତାଙ୍କରି ସମାନ,
ଚଳଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦେ ତାଙ୍କ ଅବ୍ୟର୍ଥ ସନ୍ଧାନ ।
ବହୁ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି କରି ବିପ୍ରେ ସମର୍ପଣ
ବସାଇଅଛନ୍ତି କେତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ।
ଭୋଗ-ପୂଜା ନିର୍ବାହାର୍ଥେ ବହୁ ଦେବଙ୍କର,
ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ସ୍ୱୟେ କେତେ କେତେ ଦେବୋତ୍ତର ।
କରାଇଲେ ରାଜ୍ୟେ କେତେ ଦେଉଳ ନିର୍ମାଣ,
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଉଳର ଯୋଗ୍ୟ ସଂସ୍କାର ସାଧନ ।
ନାନାଭାବେ ସାଧୁଛନ୍ତି ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଉନ୍ନତି,
ସ୍ୱଦେଶ-ବାତ୍ସଲ୍ୟେ ସେହୁ ଆଦର୍ଶ ନୃପତି ।
ତାଙ୍କ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ଫଳେ ତାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ,
ହସୁଅଛି ଦେଖାଇଣ ନବ ରୂପଠାଣି ।
ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଭାବେ ଗୃହ ହେବାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ,
ରାସ୍ତାମାନ ଦିଶେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ସଜ୍ଜିତ ।

* ବଳୟ ବା କଙ୍କଣ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମଧ୍ୟେ ସୁପ୍ରଶସ୍ତ ପଥ ବେନି ପାଶେ ଗ୍ରାମ,
ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଅଛି କେତେ ବୃକ୍ଷ ଅଭିରାମ ।
ସୁଧାଶୁଭ୍ର ଦେବାଳୟ ଗର୍ବେ ଉଚ୍ଚ କାନ୍ଧି,
ଉତ୍କଳ ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳ୍ପ ଗରିମା ଦେଖାଇ ।
ଯେ ଦେଖିଲେ ହେବ ହୁଏ କଳ୍ପନା ଏରୂପ,
କେଶରୀ-ମଣ୍ଡଳଙ୍କର କି ସେ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତୂପ ?
ଉଡ଼ୁଅଛି ଦେବାଳୟ-ଚୂଡ଼େ ଶୁଭ୍ରବାନା,
ବାଜୁଅଛି ତୂରୀ ଭେରୀ ଆଦି ବାଦ୍ୟ ନାନା ।
ପ୍ରତି ଦେବାଳୟେ ଏବେ ଦେବ କୃପାମୟ,
ଖଞ୍ଜିଛନ୍ତି ଅତିଭକ୍ତ ପୂଜାଭୋଗଚୟ ।
ପାଇଣ ପ୍ରସାଦ ତହୁଁ ଦୁଃଖିରଙ୍କିଗଣ ।
ଚିରକାଳ ଭୁଲିଛନ୍ତି ଉଦର ଜଳଣ ।
ପଡ଼େ ଏଥି ନିତ୍ୟ କେତେ ଆଗନ୍ତୁକ ପଦ,
ପ୍ରତି ଦେବାଳୟ ଏକ ଏକ ଅନ୍ନଛତ୍ର ।
ଆପଣେ ବିପଣୀଶ୍ରେଣୀ ହୋଇ ସୁସଜ୍ଜିତ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗନ୍ତାଘର ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ବିଚ୍ଛୁରିତ ।
ଆଲୋକର ସ୍ତମ୍ଭ ପୋତା ପ୍ରତି ଶୃଙ୍ଗାଟକେ,
ତାର ଦୀପାଧାର ତହୁଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଝଟକେ ।
ରଜନୀରେ ହୁଏ ସେହୁ ନୟନର ତାରା,
ଖସି ଆସୁଛି କି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ତାରା ।
ତହିଁ ଶୈଶବିଦ୍ୟାଳୟ ତହିଁ ଡାକାଗାର,
ତହିଁ ରଙ୍ଗାଳୟ ତହିଁ ପାନ୍ଥାଗାର ଦ୍ୱାର ।
ପ୍ରାନ୍ତେ ସ୍ଥିତ ସ୍ୱଚ୍ଛନୀର ପୁଷ୍କରିଣୀଗଣ,
ଶୋଭେ ଯଥା ନଗରୀର ବିଶାଳ ଦର୍ପଣ ।
ସଂସ୍ଥାପିଣ ରାଜଧାନୀ ମଧ୍ୟେ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର,
ରାଷ୍ଟ୍ରମେ ପ୍ରଚାରୁଛନ୍ତି ଉନ୍ନତିର ମନ୍ତ୍ର ।
ସେ ଯନ୍ତ୍ରୁ "ଗୁଣଦର୍ପଣ" ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ,
ଘରେ ଘରେ ଗାଉଥିଲେ ଦେଶବାର୍ତ୍ତା-ଗୀତ ।
ବଖାଣୁଅଛି ସେ କେତେ ହିତ ଉପଦେଶ,
ଭଲ ହେଉଅଛି ପୁଣି ସଦା ଦେଶ ଦେଶ ।

ରାଷ୍ଟ୍ରାମର ଏକମାତ୍ର ସେହୁ ଦେଶଦୂତ,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ କଦାଚିତ ନ ହୁଏ ବିଚ୍ୟୁତ ।
ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ବିଚକ୍ଷଣ ବିଜ୍ଞ ଦୃଢ଼ବ୍ରତ,
ଆକାରରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ସିନା ଗୁଣରେ ମହତ;
ରାଜାଙ୍କର ସୁମନ୍ତ୍ରୀ ସେ ପ୍ରଜାଙ୍କର ମିତ,
ଜୀବନ-ପାନ୍ଥିରେ ଅଙ୍କା ତାର ପରହିତ ।
ସ୍ୱଦେଶର ସୁଶିକ୍ଷିତ ସାହିତ୍ୟ-ରସିକ,
ଉତ୍କଳ-ଜନନୀ କଣ୍ଠେ ଉତ୍କଳ ମାଣିକ,
ସତ୍ୟଶୀଳ କର୍ମବୀର ଶାନ୍ତ ସଦାଶୟ,
କର୍ମମୟ ଜୀବନଟି ତାର କର୍ମମୟ ।
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ବାହୁଲ୍ୟ ତା ସୁଖ୍ୟାତି ପୌରୁଷ
ହରିପଦେ ଏ ଭିକ୍ଷା ସେ ହେଉ ଦୀର୍ଘାୟୁଷ ।
ଉନ୍ନତିଦାୟିନୀ ନାମେ ଅଛି ଏକ ସଭା
ଆଶା ଅଛି ତାଠେ ସେହୁ ବଢ଼ାଇବ ପ୍ରଭା ।
କରେ ସେ ସମିତି ଦେଶ ଉନ୍ନତି ବିଚାର,
ଶିକ୍ଷାବୃଦ୍ଧି ଆଲୋଚନ ସମାଜ-ସଂସ୍କାର ।
ମହାପ୍ରଭୁ କୃପାମୟ, ମୋର ଏ ମିନତି
ସାଧନ୍ତୁ ସେ ସମିତିର ଆଶୁ ସମୁନ୍ନତି ।
କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସଭେ ସେହୁ ହେଲେ ସୁଗଠିତ ,
ଗାଇବ ସତତ ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା ଗୀତ ।
ଦେଖାଇବ ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜେ ନିବାଧ ସୁପଥ,
ଶିଖାଇବ ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତିର ସତ୍ତ୍ୱ ।
ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ଦୃଶ୍ୟ କେଶରୀ ରାଜ୍ୟରେ,
ପ୍ରକୃତି-ଭୂଷଣ-ଦେଉ ପ୍ରାୟ ଶୋଭା ଧରେ ।
ରାଜଦୁର୍ଗ ପଶ୍ଚିମରେ କୁଣ୍ଡରେଖା * ଗିରି,
ଖଣ୍ଡୋପଲ ସ୍ତୂପ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ତାର ଶିରି ।
ସୁବିଶାଳ ସମତଳ ପିଚ୍ଛିଳ ପାଷାଣ,
ଗିରି-ଉଦ୍‌ଖଣ୍ଡ-ବନେ ଅଛି ଲମ୍ବମାନ ।
ଆସନରୂପେ ସେ ଟାଣ୍ଡେ କରେ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା,
ତାନନ-ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କର କି ସେ ସୁଖ-ଶଯ୍ୟା ?

* ହନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବତ

ଚଉପାଶେ ଘୋର ବନ ମଧ୍ୟେ ଗିରିବର,
ନୀଳନଭେ ଶୋଭେ ଯଥା ନୀଳ ନୀରଧର ।
ସେ ଗିରି-ଗର୍ଭେ ଶୋଭେ ହନୁମାନ ଗୁମ୍ଫା,
ମୁଖ ସ୍ଥାନ ଯେଷ୍ଟ ବଡ଼ ଯଥା ମାଚ୍ଛିକୁମ୍ଭା ।
ଯାତ୍ରୀମାନେ ହନୁମାନ ଦର୍ଶନ ଆଶୟେ,
ଉଠନ୍ତି ସେ ଗିରିତଟେ ଆନନ୍ଦେ ନିର୍ଭୟେ ।
ନିମ୍ନଦେଶୁ କ୍ରମଭଙ୍ଗେ ଉଠିବା କାଳରେ,
ଧରି ଧରି ଉଠୁଥିଲି ପାଦପନିକରେ ।
ଆଗନ୍ତୁକ ଜାଣି ମୋତେ ଧରି ମୋର ହାତ,
ଶିଷ୍ଟାଗ୍ରେ ପାରୋଛି ବା ନେଲେ ତରୁବ୍ରାତ ।
ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କ ହୃଦ ଅତି ପବିତ୍ର ମହତ,
ଧରିଛନ୍ତି ହୃଦେ ସଦା ମହା ସେବାବ୍ରତ ।
ମାଣ୍ଡନ୍ତି ନିବିଡ଼େ କେତେ ଶୈବାଳ-ବଲ୍ଲରି,
ଶୋଭେ ତାହା ଅଚଳର ଲୋମବେଶ ପରି ।
ହସୁଛନ୍ତି ବୃନ୍ତେ ବସି କେତେ ଫୁଲ୍ଲ ଫୁଲ,
ପରକାଶି ଋଷିମୋହୀ ସୁଷମା ଅତୁଳ ।
ବୃକ୍ଷ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରେ ଲମ୍ବି ମଖମଲ୍ ଲୁଆଁ [୧]
ସୃଜଅଛି ଠାବେ ଠାବେ ନିସର୍ଗ ଗୁନ୍ଦୁଆ ।
ଇଟାଳା ଗୁଳ୍ମ-ରଞ୍ଜିତା ପ୍ରକାଶିଛି ପ୍ରଭା
ଶୋଭାସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୀ ରଚିଛନ୍ତି ତହିଁ କେଳି-ସଭା ।
ହେରିଲେ ସେ ଶୋଭା ହେବ ମୂକ ବାବଦୂକ,
ସନ୍ତରିବ ପ୍ରେମ-ଜଳେ ପ୍ରେମିକ ଭାବୁକ ।
ବିବିଧ ସୁକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀ ସ୍ୱର ନିତ ନିତ,
ବନେ ବନେ ହୁଏ ତହିଁ ଶ୍ରବଣ-ଅମୃତ ।
ଦେଖି ଦେଖି ନାନା ଶୋଭା ହେଲି ଅଗ୍ରସର,
ବୃକ୍ଷ-କଣ୍ଟକିତ ମାର୍ଗେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ-ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ।
ଧର୍ମପଥେ ବିଘ୍ନ ପ୍ରାୟେ କେତେ ଖଣ୍ଡ ଶିଳା,
ଗମନ ପଥରେ ମୋର ହେଲେ ବନ୍ଧକୀଳା ।
ବହୁକଷ୍ଟେ ଗୁମ୍ଫାଦ୍ୱାରେ ପ୍ରବେଶିଲି ଯାଇ,
ମାତ୍ର କଷ୍ଟ ବାଟରଇ ଅବସାଦ ନାହିଁ ।

ଉଲଙ୍ଘା ହୃଦୟ-ଗର୍ଭ୍ୟ କଲେ ଅଧିକାର,
ବାଧେ କି ତାହାକୁ କେବେ ପଥକ୍ଳେଶ ଛାର ।
ଅତି ଅପ୍ରଶସ୍ତ ପଥ ଅନ୍ଧକାର ବସା,
ପ ିବାକୁ କେହି ତହିଁ ନ କରେ ଭରସା ।
ଜିଜ୍ଞାସାର ପ୍ରେରଣେ ନିର୍ଭୀକ ମନରେ,
ପଶିଲି ମୁଁ ସେ ବିକଟ ସଙ୍କଟ ଗହ୍ୱରେ ।
ଚିରଦୀପ୍ତ ଧାମୁ ଆସି ଜୀବାତ୍ମା ଯେରୂପେ
ଶାଶ୍ୱତ ନିୟମେ ପଶେ ଭବ-ଅନ୍ଧକୂପେ ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ମହାଶୈଳ, ବେଢ଼ି ପାର୍ଶ୍ୱେ ଶିଳାକାନ୍ତ,
ଅଶ୍ରାନ୍ତ ଅଶ୍ର ଲ ଗଲି ନୋହି ପଥଭ୍ରାନ୍ତ ।
ମନେ ମନେ ଭାବିଲି ମୁଁ ଅଟେ କେଡ଼େ ବୀର,
ଗିରି-ଗୁରୁଭାର ଅହୋ ସହିଲା ମୋ ଶିର ।
କେତେ କ୍ଷଣେ ଅତିକ୍ରମି ଅନ୍ଧକାର ସ୍ଥଳୀ,
ଆଲୋକେ ଦେଖିଲି ଅଗ୍ରେ ପାବଚ୍ଛ-ଆବଳି ।
ଆରୋହଣ ସେ ପାବଚ୍ଛେ ଉଠିଲି ଉପରେ,
ଦେଖିଲି ପ୍ରଶସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ଦୀପ୍ତ ଆଲୋକରେ ।
ଗିରିଦେବତାଙ୍କ କି ସେ ଦେହବରଣ-ମେଳ,
ତା ଦର୍ଶନେ ଏ କଳ୍ପନା ମନେ ଜାତ ହେଲା ।
ଅବା ଗିରି-ମନ୍ଦିରର ପୂତ ମଖଶାଳା,
ଅଙ୍କିତ ତା ଦେହେ କେତେ ମେହେରବମାଳା ।
ଖସି ଆସି ଗିରିଶିରୁ ଶିଳା ହିମବାୟୁ,
ହୋଇଛି ସେ ମଖଶାଳା ଚର ଛଡ଼ି [୨] ପାଖୁ ।
ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥରେ ଅଛି ତାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଏକ ଦ୍ୱାର,
ତହିଁ ପଛେ ଗୁମ୍ଫାରମ୍ୟ ଅଛାଳ ପ୍ରକାର ।
ତାହାରିଛି ଦେହୁଁ ତାର ଉଟଗୁମ୍ଫା ଏକ,
ଝୁଲିରନ୍ତି ମଞ୍ଚିସ୍ତ ରମଣୀ ଅନେକ ।
ଅତିଥିସତ୍କାର ତାଙ୍କ ବଚନକୁ ବଳେ,
ପକ୍ଷିବାଟେ ବହିନ୍ତି ସେ ଶ୍ରାନ୍ତ ପାନ୍ଥଦଳେ ।
ସେ ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟରେ ଅଛି ଗମ୍ଭୀର-ଗହ୍ୱର,
ଉଭା ତହିଁ ହନୁମାନ ମହା କପିବର ।

୧—ଓଙ୍କ ୨—ସ୍କୁଲ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବେଣ କରେ ଶୋଭେ ତାଙ୍କ ବେଣ ସାନୁମାନ,
ସାରଭଙ୍ଗୀରେ ସେ ଭକ୍ତ ବନ୍ଧଣ ସୁମାନ ।
ଦିବ୍ୟହୃଙ୍ଗୃତ ମୂର୍ତ୍ତି ପବିତ୍ର ପ୍ରଶାନ୍ତ,
ଦର୍ଶନ ମାତ୍ରକେ ହୁଏ ହୃଦେ ଭକ୍ତି ଜାତ ।
ପାର୍ଶ୍ୱଭାଗେ ବିରାଜନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ,
ମଧୁର ମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି ନୟନରଞ୍ଜନ ।
ସେ ଗୁମ୍ଫାର ଉଚ୍ଚ ଛତ ନୀଚ, ଗଡ଼ାଣିଆ,
ଉପାୟ ନାହିଁ ତା ମଧ୍ୟେ ହୋଇବାକୁ ଠିଆ ।
ବସି ବସି ପ୍ରବେଶିଲୁ ଗହ୍ୱର ଭିତରେ,
ପ୍ରଣମିଲୁ ତ୍ରିଦେବତା ପଙ୍କଜ-ପଦ୍ମରେ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେ ଗହ୍ୱର ପୂତ ଧୂପ ପୁଷ୍ପ ଗନ୍ଧେ,
ପୂରଇ ଅନ୍ତର ସେହୁ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦେ ।
ଘୂରାଇଦେଇ ସେ ମନୁ ପାର୍ଥିବ ବିଚାର,
ଅବିଳମ୍ବେ କରେ ତାକୁ ଶାନ୍ତିସୁଖାଗାର ।
ତା ଦର୍ଶନେ ମହାଭାବ ହୁଏ ଅଭ୍ୟୁଦୟ,
ଯେମନ୍ତି ସୁନ୍ଦର ସେହୁ ଭୂସ୍ୱର୍ଗ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଥାଏ ଯହିଁ ଚିର ଶାନ୍ତି ଚିର ପବିତ୍ରତା,
ସେହି ତ ସାକ୍ଷାତ ସ୍ୱର୍ଗ ଅଟଇ ସର୍ବଥା ।
ଗିରିଗାତ୍ରେ ଅକ୍ଷର ମୁଁ ଅଙ୍କିଛି ଅଙ୍ଗାରେ,
ଲିଭିଯିବ ଅଳ୍ପ ଦିନେ ବାଦଲ-ବର୍ଷାରେ;
ମାତ୍ର ଯା ଅଙ୍କିଲି ଚିତ୍ର ମୋର ହୃଦପଟେ,
ରହିବ ତା ଯେତେ ଦିନ ପ୍ରାଣ ଥିବ ଘଟେ ।
ଯଥାକାଳେ ଫେରିଲୁ ସେ ଗିରିଶୋଭା ହେରି,
ମାତ୍ର ମନନେତ୍ର ବେନି ନ ଆସିଲେ ଫେରି ।
ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମ କୋଣେ ବିଜୟନଗର,
ପୂର୍ବ ରାଜଧାନୀ ସେହୁ ଯେମନ୍ତି ସୁନ୍ଦର ।
ଅଟବୀ-ଶ୍ୟାମଳା ପୁଣି ଅଚଳ-କୁନ୍ତଳା,
ସୌଭାଗ୍ୟ-ସମ୍ପଦେ ପୂର୍ବେ ଥିଲା ସେ ପ୍ରବଳା ।
ଏବେ ତାହା ଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭାସି କାଳ-ନୀରେ,
ନେଇଛନ୍ତି ଆଶ୍ରା ଯାଇ ଦିଗପତ୍ତନ୍ତିରେ * ।

ଶୋଭାରେ ସେ ଗ୍ରାମ ଥିଲା ଅଳକା ସଙ୍କାଶ,
ହୋଇଅଛି ଏବେ ବ୍ୟାଘ୍ରଭଲ୍ଲୁକର ବାସ ।
ସେକାଳେ ସେ ଥିଲା ସିନା ବିଜୟନଗର,
ମାତ୍ର ଏବେ ହୋଇଅଛି ବିଜନ-ନଗର ।
ରାଜଦୁର୍ଗ ଭଗ୍ନ ଭିତ୍ତି ରହି ବିଦ୍ୟମାନ,
ଦେଖାଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଭାଗ୍ୟପର୍ଯ୍ୟାୟ ପ୍ରମାଣ ।
ଝୁଲୁଥିଲା ଯେଉଁ ଦ୍ୱାରେ ରତନର ଝାଲି,
ଲମ୍ବିଛି ସେ ଦ୍ୱାରେ ଏବେ ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ ଜାଲି ।
ସେ ସ୍ଥାନ କୃତ୍ରିମ ଶୋଭା ଯାଇଅଛି ସରି
ଅଛି ଏବେ ନୈସର୍ଗିକ ମାଧୁରୀ ଆବୋରି ।
ପୂର୍ବେ ଉଠୁଥିଲା ଯହିଁ ଗୀତବାଦ୍ୟସ୍ୱର,
ଏବେ ବନଚର ପକ୍ଷୀରବରେ ମୁଖର ।
ରାଜପଥ ହୋଇଅଛି କଣ୍ଟକେ ଦୁର୍ଗମ,
ଭଗ୍ନ ଭିତ୍ତିଖଣ୍ଡେ ତାହା ବିକଟ ବିଷମ ।
ଦେବଶୂନ୍ୟ ଦେବାଳୟ ହୋଇଅଛି ହେୟ,
ଜନଶୂନ୍ୟ ଗୃହ ଯଥା ଜୀବଶୂନ୍ୟ ଦେହ ।
ଦିବ୍ୟ ଛତ୍ରମୟ ସେହି ଚିକଣ ଦେଉଳ,
ହୋଇଛି ପାଷାଣଭେଦୀ ଶୈବାଳ-ସଙ୍କୁଳ ।
ଏ କାଳେ ସେ ରମଣୀଙ୍କ ଚିର-ପ୍ରିୟବାସ,
ଆଚ୍ଛାଦିଛି ସିଂହାସନ ଘନେ ମାଣ୍ଡ ଘାସ ।
ଲୁଚିଛି ବିଳାସ-ଗୃହ ନତ କରି ମଥା,
ଶିଖାଏ ନୀରବେ ଶାନ୍ତେ ଭବ-ଭଙ୍ଗୁରତା ।
ଭଗ୍ନଭିତ୍ତି ସୂକ୍ଷ୍ମଶିଳ୍ପ ବିସ୍ମୟୋତ୍ପାଦକ
ହେରିଲେ ତା ନରନେତ୍ର ହେବ ଅପଲକ ।
ଉତ୍କଳ ଦେଶର ପୂର୍ବ ଶିଳ୍ପଗୌରବର,
ମୂକ ସାକ୍ଷୀ ସମ ଅଛି ସେ ଶିଳ୍ପନିକର ।
ପ୍ରକାଶଇ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଚୌଦ୍ୱାର-ଶୋଭିତ —
ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରାଚୀରେ ଥିଲା ନଗର ବେଷ୍ଟିତ ।
କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ଏବେ ତାହିଁ ସେ ପ୍ରାକାର ଚିହ୍ନ,
କେଉଁ କାଳୁ ହେଲାଣି ସେ କାଳଗର୍ଭେ ଲୀନ ।

* ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜଧାନୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରାଚୀର ଚୌପାଶେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରିଖାରେ ଜଳୀ,
ହେଉଥିଲା ନାହିଁ ପୂର୍ବେ ଥଳ ତାର ତଳ ।
ଏ କାଳେ ସେ ଆସୁଅଛି ପୋତିହୋଇ କ୍ରମେ,
ସୁରମ୍ୟ ପାଉଛି ଏବେ ପଙ୍କିଳ କର୍ଦ୍ଦମେ ।
ନିର୍ମଳ ସୁନୀଳ ନୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ଷ ତାର,
ଗଡ଼ଦୁର୍ଗ କଣ୍ଠେ କି ସେ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ ହାର ।
ତହିଁ ପାଶେ କେତକର ଘନ ମଞ୍ଜୁ କୁଞ୍ଜ
ଉହ୍ଲସନ୍ତି ତହିଁ ବାସ୍ନାବସା ପୁଞ୍ଜି ପୁଞ୍ଜି ।
ଲତା ଗହଳେ ସେ କୁଞ୍ଜ ନୀରନ୍ଧ୍ର ଦୁସ୍ତର,
ନ ପାରିବ ଭେଦି ତାକୁ କ୍ଷୁରଧାର ତୀର ।
ରହି ସେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଲୌହ ପ୍ରାକାର ସମାନ,
କରୁଥିଲା ବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତ ଶତ୍ରୁର ଗୁମାନ ।
ତା ଯୋଗୁଁ ଅଜେୟ ହୋଇ ବିଜୟନଗର,
ରଖିଥିଲା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ସେ ଗୌରବ ନିଜର ।
ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ବ୍ୟାପି ବହେ ଅଶ୍ୱକୁଲ୍ୟା,
ପୂତ ପୟସ୍ୱିନୀ ଧନ୍ୟା ଗୁଣରେ ଅତୁଲ୍ୟା ।
ପୀୟୂଷପ୍ରତିମ ତାର ନିର୍ମଳ ଜୀବନ,
କୃପାମୟ ସ୍ୱତ୍ୱେ କି ସେ କୃପା-ପ୍ରସ୍ରବଣ ।
ତରଳ ରଜତଧାର ଉପମା ସେ ଧରେ,
କିମ୍ବା ମଲ୍ଲିମାଳା ସେହୁ ଖେମଣ୍ଡି-ବକ୍ଷରେ ।
ଅବା କୃପାମୟଙ୍କର ଶୁଭ୍ର ଯଶୋରାଶି
ବହେ ନଦୀରୂପେ ଦିବ୍ୟ ଶୋଭା ପରକାଶି ।
ତେଣୁ ତୀରେ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ,
ନିସର୍ଗ ଶୋଭାରେ ହରେ ଦର୍ଶକ ନୟନ ।
କାଳଠାରୁ ବଳ ଆଉ ନାହିଁ ମହାବଳୀ,
ଗ୍ରାସଇ ସେ ଲୌହେ ଯଥା ସୁପକ୍ୱ କଦଳୀ ।
ଅନୁକୂଳେ କରେ କାଳ ସକଳ ସୃଜନ,
ପ୍ରତିକୂଳେ କରେ ପୁଣି ତାହାକୁ ଭୋଜନ ।
କାଳର ଏ ଲୀଳା କିଏ କରିବ କଳନ,
"କାଳସ୍ୟ କୁଟିଳା ଗତି" ସାର୍ଥ ଏ ବଚନ ।
ସେ ସ୍ଥାନୁ ଦୁରସ୍ଥ ଗିରିମାଳେ ଦେଲେ ଚାହିଁ,
ସହଜରେ ଦୃଷ୍ଟିରେଖା ତହିଁ ଫେରେ ନାହିଁ ।

ଯେ ଦିଗେ ଚାହିଁଲେ ଦିଶେ ନୀଳ ଗିରିମାଳ,
ତୋଳିଛନ୍ତି ତୁଙ୍ଗଶିର ଭେଦି ଚକ୍ରବାଳ ।
ଧବଳ କୁଞ୍ଚିତ ଘନେ ଶୋଭେ ସାନୁଦେଶ,
କିବା ସେ ସ୍ଥବିର ଗିରିଶିରେ ପକ୍ୱକେଶ ।
ଅଦୂରେ ଶିଖରୀ-ଶିଖେ ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର,
ଶ୍ରୀ ଉଲ୍ଲୁକେଶ୍ୱରଙ୍କର ଧବଳ ମନ୍ଦିର ।
ମହାପ୍ରତାପୀ ସେ ଶିବ ବାଞ୍ଛାବରଦାତା,
ଭକତବତ୍ସଳ ପ୍ରଭୁ ପାପି-ପରିତ୍ରାତା ।
ଦୂରଦୂରାନ୍ତରୁ ନିତ ଆସି ରୋଗିଗଣେ,
ଧାରଣା ପଡ଼ନ୍ତି ତାଙ୍କ ପୂତ ଆୟତନେ ।
ବିଜୟ ନଗର ପୂର୍ବ-ଗୌରବ କାଞ୍ଛିତ,
ହୋଇଅଛି ସେ ଶିବଙ୍କ ସକାଶୁ ରକ୍ଷିତ ।
ଏହାପରେ କେତେ ଦୃଶ୍ୟ, ବୃହତଖେମଣ୍ଡି—
ସୁବିଶାଳ କଳେବରେ ଅଛନ୍ତି ବିମଣ୍ଡି ।
ବର୍ଣ୍ଣିଲେ ତା ବଢିଯିବ ପୁସ୍ତକ ଆକାରେ,
ତେଣୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲି ଦୁଃଖେ ସେ ଆଶାରେ ।
 କୃପାମୟ-କୃପାମୟ ହେ ଖେମଣ୍ଡିପତି,
ଯେବାହେଉ ଛାମୁରେ ମୋ ବିନତି ପ୍ରଣତି ।
ଦେଶୋନ୍ନତି ସବୁକାର୍ଯ୍ୟେ ପକାଇଛ ହାତ,
ସାମାନ୍ୟ ଗୌରବ କଥା ନୁହଇ ଏହା ତ ।
ତାଙ୍କହିତେ ଅଛ ସଦା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନୁକୂଲ୍ୟ,
ସୁକୀର୍ତ୍ତି ସଦ୍‌ଗୁଣ ତବ ଅତୁଲ୍ୟ ଅମୂଲ୍ୟ ।
ଉତ୍କଳର ଆଶାକାଶେ ଶଶାଙ୍କ ପ୍ରକାର—
ଉଇଁଅଛ, ହର ଖରେ ଅଜ୍ଞାନ-ଅନ୍ଧାର ।
ଅତି ଦୀନା ହୀନା ଏବେ ଉତ୍କଳଜନନୀ,
ଦୁଃଖ-ଦୁଷ୍ଟ-ରକ୍ତଧାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତା ଧମନୀ ।
ରୋଗ, ପୀଡ଼ା, ଅବସାଦ, ଅକାଳମରଣ—
ଆକ୍ରମଣେ ଭୁଞ୍ଜୁଅଛି ଅପାର କଷଣ ।
ବାରମ୍ବାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କଠୋର ଶାସନେ,
ଶୋଇଅଛି ଅଭାଗିନୀ ଶୋକେ ଅଚେତନେ ।
ନୈରାଶ୍ୟେ ଆଳସ୍ୟେ ତନୁ ହୋଇଛି ଅସାଡ଼,
ଭେଦିଛି ଜଡ଼ତା ତାର ଚର୍ମ ମାଂସ ହାଡ଼ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସେତେବେଳେ ବର୍ଣ୍ଣିତା ଅତୀବ ଅସାର,
ତା ନାମେ ଉନ୍ନତି-ଗ୍ରନ୍ଥେ ପଡ଼ ନାହିଁ ଗାର ।
ହବା ଶିକ୍ଷା ନ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଏକତା,
ସକଳ ବିଷୟେ ସେତୁ ପୋଡିଅଛି ମଥା ।
କୃଷିବାଣିଜ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତା ଏବେ ହୀନବଳା
ପାଶୋର ଅସୁ ନ୍ତୁ କ୍ରମେ ବୃତ୍ତି ଚନବଳା ।
ସମାଜରେ ଘୁଣରୂପେ ପଶି କୁସଂସ୍କାର
କରିଦେଇଅଛି ରୁଦ୍ଧ ଉନ୍ନତିର ଦ୍ୱାର ।
ଗୃହିଁଛି ଭୁଲିଲମାତା ସକଳ ବେଦନରେ,
ଲକ୍ଷଣ ଫେଡିବ ବୋଲି ତୁମ୍ଭେ ତାର ଗରେ ।
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତମ ପୁଅ,
ପୋଛିଦିଅ ନୃପଶିଶି, ଜନନୀର ଲୁହ ।

କରୁଅଛ ବହୁକାର୍ଯ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରସିକ
ତଥାପି କହୁଛି କର ଆହୁରି ଅଧିକ ।
ଦେଲେହେଁ ସ୍ତୁତଭେ ବହୁ ଜଳ ଜଳଧର,
ନ ମାଗେ କି ଅଧିକ ସେ କରି ଉଚ୍ଚସ୍ୱର ?
ଶିକ୍ଷା ସିନା ମୂଳଭିତ୍ତି ସର୍ବ ଉନ୍ନତିର,
ନାହିଁ ତ ଅଜଣା ଏହା ତୁମ୍ଭର ହେ ବୀର !
ଉନ୍ନତି ସେ ଭିତ୍ତି ପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ,
ହସ୍ତପଦ ପ୍ରସାରଣ ଶୋଭେ ଅବହେଳେ ।
ଶିକ୍ଷାକାର୍ଯ୍ୟେ କରୁଅଛ ତୁମ୍ଭେ ବହୁବ୍ୟୟ,
ଆହୁରି ଅଧିକ କର ଦେବ କୃପାମୟ !
ସେନୁଛି ବଦାନ୍ୟ ଏବେ ସେନ ମୋ ବଚନ,
ଅନ୍ତରର କୃତଜ୍ଞତା ଭକ୍ତିର ଆଳତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରଶସ୍ତିଲେଖ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉତ୍ସର୍ଗ ପତ୍ର

ଯାହାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁଶଳତା ବହୁଳ ପ୍ରଶସ୍ତିତ,
ପ୍ରଜାପ୍ରୀତି ଅଦ୍ୱିତୀୟ, ଯେ ଜୀବନ-ପ୍ରଭାତରେ
ବାଳସୂର୍ଯ୍ୟ ତୁଲ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱଜମହିମା
ମହୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ମଣିମୟୂଖରେ ଉତ୍କଳ-
ସାହିତ୍ୟ-ଗଗନ ଅନୁରଞ୍ଜିତ
କରିଅଛନ୍ତି, ସେହି ବହୁଜନ-
ବରେଣ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ-ସହାୟ
ଲଞ୍ଜିଗଡ଼ାଧୀଶ୍ୱର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ମାହେଶ୍ୱରୀପ୍ରସାଦ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ ପବିତ୍ର
ନାମରେ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର "ପ୍ରତିଚଳଣି"
ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା ।

ପ୍ରଣେତା

ନିବେଦନ

କବିବର ୰ରାଧାନାଥ ରାୟ ବାହାଦୁରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା "ଲେଖାବଳୀ" କାବ୍ୟର ଉତ୍ତର ଲେଖିବା ସକାଶ ସାହିତ୍ୟବିନୋଦ ଖଣ୍ଡିଗଡ଼ାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ମାହେଶ୍ୱରୀପ୍ରସାଦ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲି । ପୁସ୍ତକ ଲିଖିତ ହେଲେ ରାଜା ମହୋଦୟ ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବାକୁ ସ୍ୱତଃ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିଲେ । ମାନନୀୟ ରାଜା ମହୋଦୟ ମୋର ସାହିତ୍ୟ ସେବାର ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ସାହଦାତା । ପ୍ରାୟ ଛଅଶହ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ "ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ" ଛପାଇଦେଇ ମୋତେ ଜୀବନ୍ତ ଉତ୍ସାହରେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଅଛନ୍ତି । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ, ମୋର ଅବସ୍ଥା ଅସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଜାଣି ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେଲା ମୋତେ ମାସିକ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କର ଏହି ଅସାଧାରଣ ଅନୁକମ୍ପା ସକାଶ ମୁଁ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମରେ ସୁଦ୍ଧା ତାହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଋଣୀ ରହିବି । କୃତଜ୍ଞତା ଯଦି ସ୍ୱତଃଅଭରଣ ପଦାର୍ଥବିଶେଷ ହୋଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀର ସୁନ୍ଦରତମ ମଣିମାଣିକ୍ୟରେ ଗଠିତ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ତାହା ରାଜାଙ୍କ ଉପକାରର କଥଞ୍ଚିତ ପ୍ରତିଦାନ ହୋଇପାରନ୍ତା । ନଚେତ୍ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଦାନ ନାହିଁ ।

ଭଦ୍ରକ
୧।୭।୧୮

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂଚୀ

୧ । ଜାନକୀଙ୍କ ପ୍ରତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର

୨ । ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅର୍ଜ୍ଜୁନ

୩ । ଦେବଯାନୀଙ୍କ ପ୍ରତି କଚ

୪ । ମହାଶ୍ୱେତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପୁଣ୍ଡରୀକ

୫ । ମାୟାବତୀଙ୍କ ପ୍ରତି ମଦନ

୬ । କମଳକାମିନୀଙ୍କ ପ୍ରତି କୁମାରନାଥ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରତିଲେଖ

[କବିବର ସ୍ୱର୍ଗ ରାଧାନାଥ ରାୟ ବାହାଦୁରଙ୍କ ବିରଚିତ "ଲେଖାବଳୀ"ର ଉତ୍ତର]

ଜାନକୀଙ୍କ ପ୍ରତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର

ଆଜି ଶୁଭଦିନ ସୀତେ ଦୁଃଖି-ରାମ ପକ୍ଷେ
ଭାଗ୍ୟଦେବୀ ଅକସ୍ମାତ ପ୍ରସନ୍ନ ତା ପ୍ରତି
(ହାୟ ଯେଉଁ ଦେବୀ ତାକୁ ଏତେକାଳଯାଏଁ
ତେଜିଥିଲେ ଘୃଣାଭରେ ତାର କର୍ମଦୋଷେ ।)
ତବ କୃପାପତ୍ର ପ୍ରିୟେ, ବୋଳିଦେଲା ଆହା
ବିଷାଦ ବଲ୍ଲମ-କ୍ଷତେ ଅମୃତ ମଲମ ।
କି ଲେଖିବି ପ୍ରତିଲେଖ, କେଉଁ ମୁଖେ ଅବା,
ଦୁଷ୍କୃତିର ଦଗ୍ଧ ସ୍ମୃତି ଆଣେ ଘୋର ଲଜ୍ଜା,
ଧିକ୍କାରେ ସୁପ୍ତାତ୍ମେ ସଦା ଆତ୍ମକୃତ ପାପ,
ନିଜକୁ ଗୁରୁଆଘାତ କରେ ନିଜ ମନ ।
ଲେଖିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି ଯେତିକି
ଇଚ୍ଛା ମୋର, ଟାଣୁଅଛି ତେତିକି ପଛକୁ
କି ଏକ ସଙ୍କୋଚ ଭାବ ପ୍ରବଳେ ତାହାକୁ,
ଯଥା ରାଜଦର୍ଶନାର୍ଥୀ-ଅପରାଧୀ-ଜନେ
ତଡ଼ିଦିଏ ଦୌବାରିକ ଗଳଥା ପ୍ରଦାନ,
ଅଥବା ସମାଜ ଯଥା ସ୍ୱଦେଶଦ୍ରୋହୀକୁ ।
ତୁମ୍ଭେ ସତୀସେବ୍ୟା ମହାସତୀ, ମୁଁ ତୁମ୍ଭର
ଅକିଞ୍ଚନ, ଅଭାଜନ, ଅଭାଗ୍ୟର ପତି,
ଅଦୋଷେ ପେଷିଲି ବନେ, ଅନାଥିନୀ କରି
ବୁଦ୍ଧିହୀନ ସତ୍ୟ-ଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ଅପବାଦେ,
ଧିକ୍ ମୁଁ ପାମର, ଯାହା ତୁମ୍ଭଠାରୁ ବଳି
ମଣିଲି ଲୋକାପବାଦ ଭୟେ ମୂଲ୍ୟବାନ,
ସୀତେ, ତୁମ୍ଭେ କ୍ଷମାବତୀ ପୁଣ୍ୟବତୀ ଦେବୀ,
ଏ ଦାରୁଣ ଅପମାନ, ଭୀଷଣ ଦୁର୍ଗତି
ପାସୋରି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରାୟ କ୍ଷମିଲ ଗୋ ମୋତେ
ଇଚ୍ଛିଥିଲେ ପାରିଥାନ୍ତ ଉଗ୍ର ଶାପାନଳେ
କରି ମୋତେ ଭସ୍ମୀଭୂତ, ମାତ୍ର ତା ବଦଳେ
ପ୍ରଦର୍ଶିଲ ବହୁଗୁଣ ଭକ୍ତି ପୂର୍ବଠାରୁ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟଦୈବତେ, ଏହା ନୁହେଁ କି ତୁମ୍ଭର
ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ର-ଚିତ୍ର-ପବିତ୍ର-ମହିମା ।
ଗାଳିଦିଏ ପୁତ୍ରେ ଅଳି ଗୁଣୁଗୁଣୁ ସ୍ୱରେ,
କରେ ପଦାଘାତ, ଏତେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ସତ୍ତ୍ୱେ
ଉତ୍ତରେ ସ୍ୱମଧୁ ଦିଏ ତାହାକୁ ସୁମନ ।
ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡେ ଦନ୍ତେ ଆରେ ପେଷିବ ଯେତିକି,
ତେତିକି ସେ ରସଦାନେ ଶୀତଳିବ ପ୍ରାଣ,
ଢାଳିଦିଏ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରକରଧାର
ଦେହ ଅଙ୍ଗେ, ତଥାଚ ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର-ପ୍ରାଣା ।
ଅମର-ଅକ୍ଷମ୍ୟ ଯେଉଁ ଘୃଣ୍ୟତର ପାପ,
କ୍ଷମିଲ ସେ ପାପ ମୋର ତୁମ୍ଭେ ଅବହେଳେ
ଅମରୀ ଆସନୁ ଉଚ୍ଚ ତୁମ୍ଭର ଆସନ ।
ତାପସ-ତନୟେ, ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱଭାବତାପସୀ,
ଅନନ୍ତ ସଂଯମବତୀ ମହାଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳା,
ସର୍ବଂସହା, ଯଥା ତବ ମହୀୟସୀ ମାତା,
ଯେତିକି କୃଷାଣ ତାକୁ କରେ ହଣାମରି
ତେତିକି ପ୍ରଦାନେ ଧେନୁ ରତନ କାଞ୍ଚନ ।
ସମ୍ବୋଧିଛ ରାଜା ବୋଲି, ମାତ୍ର ମୋହୋ ପରି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅନୀତସର୍ବସ୍ୱ ଭାଗ୍ୟେ ସ୍ୱର୍ଗପଦ ସିନା
ବିଧାତାଙ୍କ କରୁଣାର ଅପବ୍ୟବହାର;
ଭାଗ୍ୟ ଯଦି ବିନିମିତ ହୋଇଥାନ୍ତା ତବେ,
ତେବେ ଯେ ଚଣ୍ଡାଳୁ ଜଣା, ତାହା ଭାଗ୍ୟ ସହ
ବଦଳାଇନଅନ୍ତା ଏ ଦଗ୍ଧ ଭାଗ୍ୟେ ମୋର ।
ହୋଇଟାର ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପ୍ରଜା, ମାତ୍ର ମୋର
କ୍ଷୁଦ୍ର ହୃଦ ନଷ୍ଟେ ତବ ସ୍ୱର୍ଗସିଂହାସନ ।

କି ହେବ ଚଣ୍ଡିଲେ ଦେବୀ, ନ ଚଢ଼େ କି ହାୟ
ଚନ୍ଦ୍ରିକାଲୁ ଚନ୍ଦ୍ର, କମ୍ବୁ ଶଙ୍କିଲୁ ଶରୀର ?
ମାତ୍ର ମୋର ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ବଞ୍ଚିତ ମୁଁ ଏବେ—
ମୋର ବୋଲି କହିବାକୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦରି !
ତଥାପି ତୁମ୍ଭେ ଯା ମୋତେ ମଣୁ ତ୍ର ଆସୁଁ,
ସେ ତୁମ୍ଭର, କୃପାମୟି, କୃପା-ନିଦର୍ଶନ ।
ଭକ୍ଷ୍ୟସେବେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ମୁଁ ମୂଢ଼ ପାମର
ନିର୍ମଳ ଚରିତେ ତବ କଲି ଦୋଷାରୋପ,
ଏଣୁ ତବ ପୂତ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣେ ସତ,
ଶଙ୍କୁ ନାହିଁ ଏ ପାପୀର ଶାଳେହେଁ ବହୁତ ।
ଯେଉଁ ସ୍ୱକୃତରୁ ମୁହିଁ ହେଲି ତବ ପତି,
ପୁଣି ଯେଉଁ ଦୁଷ୍କୃତରୁ ହେଲି ଏ ପ୍ରହର
ଟଳୀ ତୁମ୍ଭେ, ଗୁଣବତି, କେ କହିବ ତାହା ?
କି ବସ୍ତୁରେ ବିଷବୃକ୍ଷେ ଛନ୍ଦିଲେ ବିଧାତା
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବଲ୍ଲୀ, ତାହା ତାହାଙ୍କୁ ହିଁ ଜଣା ।

ସୀତେ, ତୁମ୍ଭେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପୁଣି
ଶୋଭାଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସରଃଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରୋଜିନୀ ଯଥା,
ତୁମ୍ଭର ଅଭାବେ ଏବେ ଭଜନ୍ତି ଅଭାଗୀ
ହତଶ୍ରୀ ଅବସ୍ଥା । ତାକୁ ଛାଡ଼ିଲ ଯେ କାଳେ
ତୁମ୍ଭେ, (ମୋର ସୁକଠୋର ନିର୍ମମ ଆଦେଶେ)
ବହିଲା ସେକାଳେ ଘୋର ବିଷାଦ-ଝଟିକା,
ବିସର୍ଜି ଆହାର ପାନ ଝୁରିଲା ନଗରୀ,
ହସ୍ତିଶାଳେ ହସ୍ତିଗଣ କାନ୍ଦିଲେ ବିକଳେ,
ଅଶ୍ୱେ ମନ୍ଦୁରାରେ, ପକ୍ଷୀ ପିଞ୍ଜରେ, ଶାଖାରେ

କାନ୍ଦିଲେ ନୀରବେ ଆହା ଅଶୋକ ପାଦପ,
କାନ୍ଦିଲେ ଭାସ୍କର, ଆମ୍ଭ କୁଳ-ଅଧିଦେବ
ବୃଷ୍ଟିଧାର ବ୍ୟାଜେ, ହାୟ ସୃଷ୍ଟିର ଭିତର
ଧରିଲା ଯେସନେ ଦୀକ୍ଷା ଶୋକ-ଗୁରୁପାଶୁ ।
ସକଳେ ମୋ ଦୃଷ୍ଟ ଯେତେକ ପ୍ରକାଶିଲେ ଘୃଣା,
ଢାଳିଲେ ମୋ ଶିରେ ମୌନ ଅଭିଶାପ ଅଗ୍ନି,
ନୀରବ ଭର୍ତ୍ସନା-ବିଷ, ରଚିଲା ସବିଶେ
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଶଂସା, ଆଉ ମୋର ନିନ୍ଦାବାଦ ।
ବହିଲା ସରଯୂ ସ୍ରୋତ ପ୍ରଖରେ ଉଚ୍ଛାଶି,
ତା ସହ ଉଚ୍ଛାଶି ପୁଣି ବହିଲା କେତେ
ଅତୀତ ସ୍ମୃତିର ସ୍ରୋତ, ଉଚ୍ଛଳିତ ବାଜି
ଜୀବନ-ଯମୁନା ତୀରେ ବିଷାଦ-ମୁରଲୀ
କୋଟି ରନ୍ଧ୍ରେ, କୋଟି ସ୍ୱରେ, କି କହିବ ତାହା,
ଯେଉଁ ଫଳ ଅବା ଗାଇ ସେ ବିଫଳ ଗୀତ,
ଶୁଣି ତାହା ହେବ ସିନା ଅପବ୍ୟୟ ଖାଲି
ତୁମ୍ଭର ପବିତ୍ର ଅଶ୍ରୁ, ସାଞ୍ଚିଲେ ଅନଳେ
ଅଧିକ ଉତ୍ତାପ ସିନା ଲଭିବ ଶରୀରେ ।
ସେକାଳେ ଆକୁଳ ଯେତେ ହେଲ ଗୋ ହୃଦୟ
ବର୍ଣ୍ଣିବାକୁ କାହିଁ ତାର ଶବପ୍ରାଣ ଭାଷା ?
ଯେଉଁରୂପେ ହୃଦ ଯଦି ହୁଅନ୍ତା ଦେଖାଇ,
ବୁଝନ୍ତ ତା ଦେଖି ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦୀନ ଦଶଣ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅନ୍ତର ଦେଖି ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି ଆଦି
ତେଜିଲେ ସକଳେ ମୋତେ, ହାୟ ପୂର୍ବେ ଯେବେ
ହରିଲ ବନବାସେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରେୟସି,
ସେ କାଳରେ ବଳେ ବଳେ ପାଶେ ଆସି ଆଶା
ଦେଉଥିଲା ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ଅଶେଷ ସାନ୍ତ୍ୱନା,
ମାତ୍ର ଏବେ ସେହୁ ସୁଦ୍ଧା ନ ପଶିଲା କତି,
ତେଜିଲେ ସକଳେ, ମାତ୍ର ନ ତେଜିଲା ଏକା
ଜ୍ୱଳନ୍ତ-ଯନ୍ତ୍ରଣା-ସ୍ମୃତି, ଆସି ଦୂଷ୍ଟା ସଦା
ଦୂତୀରୂପେ, କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ କହେ ତୁମ୍ଭ କଥା;
ଶୁଣି ତାର ସେ କରୁଣ କଠୋର ବଚନ
ମନ କଷ୍ଟେ, ନ ପାରିଲି ରଖି ଅବ୍ୟାହତ

ଧୈର୍ଯ୍ୟ! ତହୁଁ ପରେ ଆସି ଅଦ୍ଭୁତ ପାପ—
ଭୀଷଣ ମୂରତି, ଦ୍ୱେଷ-କଷାୟିତ-ନେତ୍ରେ
ଦେଖାଇ ତର୍ଜନୀ ଗର୍ଜି ତର୍ଜିଲା ବିସ୍ତର;
ଘାରିଲା ଆସେ ଶତ ଆସେ ଶଙ୍କାରେ,
ଭାବିଲି ମୋ ପାତକର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ
କି ଅଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା-ଶାସ୍ତ୍ରେ, ମୃତ୍ୟୁ ଭିନ୍ନ ଆଉ ?
ତେବେ ଯେ ସାଧିଲି ତହୁଁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଡାକରେ
କର ଯୋଡ଼ି, ସବିନୟେ ମାଗିଲି ଶରଣ,
ମାତ୍ର କି ଅଦ୍ଭୁତ ଦେବ, ଶୁଣିଲେ ଯା' ନାମ
କମ୍ପିଉଠେ ଜଗତର ବକ୍ଷ ଥରହର,
ସେ ମୃତ୍ୟୁ ଡରିଲା ମୋର ସମ୍ମୁଖେ ପାପେ ।
ବିରହ-ବେଦନା ତବ ନ ପାରୁଣ ସହି
ନିର୍ବାସିଲି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସୀତା, ମାତ୍ର ସେ ତାଙ୍କର
ଚିତ୍ର ରଚା, ଦମ୍ପତିଙ୍କ ହୃଦୟ-କାନନେ,
ହୋଇଥିଲ ଦଗ୍ଧ ଯେହ୍ନେ ନିର୍ମାଣ ସମୟେ
ବଣିଆ ଚୋଦ୍ଧରେ ଯଥା, ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡେ କୁଣ୍ଡ;
ଫିଟାଇ ସେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ପୋଥି ଗାଇଲା କରୁଣେ
ଶୋକଛନ୍ଦେ ଶୋକ ଅଧ୍ୟା, ମଦ୍ୱା ମୌନସ୍ୱରେ ।
ଥାଉ ସେ ବିଗତ କଥା, କି ଲଭି ତହିଁରେ,
ବୈଶାଖ ପଞ୍ଜିକା ପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟସ୍ତେ ଓଲଟାଇ
ମିଳବ କି ଫଳ, ଖାଲି ବ୍ୟର୍ଥ ଶ୍ରମ ବିନା ।
ନୀରବ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଯାହା ଦେଖାଉଛ ଦେବ,
ବୁଝେଁ ତହୁଁ ମନଃପୂତ ମୋର, ଜାଣେ ଘନ
ଏକାନ୍ତ ଅଣ୍ଣିତା ତାର ତୃଷାର୍ତ୍ତା ଚାତକୀ,
ତଥାପି ଯଦ୍ୟପି କରେ ତାହାକୁ ନିରାଶ,
ତେବେ କେଉଁ ପ୍ରଭୁପଣ ତହିଁ ନୀରଦର ?
ସର୍ବାଙ୍ଗେ ଶାଖାକୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ପାଦପ,
ଚଳେ ବିନା ପୁଷ୍ଟି କରେ ଉପବୃକ୍ଷ ଅଙ୍ଗ ।

ବର୍ଣ୍ଣି ନାହିଁ ତୁମ୍ଭକୁ ମୁଁ ଯଶୋଗୀତ ଆଗେ,
ବରଂ ଅର୍ଜିଛି ନିନ୍ଦା, କି ବିଷୟ ହାୟ,
ଦାନବ-ପ୍ରକୃତି ଦୁଷ୍ଟା, ଠେଲିଦେଲା ଦୂରେ
ମାନବ-ସୁଲଭ ମୋର ହୃଦୟ ମହତ୍ତ୍ୱ
ଅନାୟାସେ, ତେଣୁ ତ୍ରିଦିବେ ତେଜିଲି ତୁମ୍ଭକୁ ।
ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ହେତୁ ବ୍ୟାପିଗଲା ଗରେ
ଲୋକ-ନିନ୍ଦା ଅପବାଦ ଚୌଦିଗେ ମୋ ନାମେ,
ବ୍ୟାପେ ଯଥା ଭଗ୍ନବନ୍ଧ ଜଳାଶୟ ଜଳ,
ବର୍ଜି ତୁମ୍ଭକୁ କଲି ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ,
ନଦୀର ସ୍ୱଭାବ, ସେହ୍ନୁ ଖାଇ ଏକ କୂଳ
ଦାନେ ଆନ କୂଳ, ଏଥେ କେଉଁ ଯଶ ତାର ।
ସମ୍ମାନର ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଲଭି କଲ ତୁମ୍ଭେ,
ମଣ୍ଡିଲି ମୁଁ ଦଗ୍ଧ ଶିରେ ଅଖ୍ୟାତି-କିରୀଟ ।
ବଢ଼ାଇଲ ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ ନବୀନ କୀର୍ତ୍ତିର
ନବ ମନ୍ଦାକିନୀ-ଧାର, ଶୀତଳ ନିର୍ମଳ,
ଦେଖାଇଲ ସୃଷ୍ଟି ଯେଉଁ ନବ ସାହିତ୍ୟର
ସରସ ନବୀନ ଭବ, ଅନଶ୍ୱର ତାହା ।
ଅମ୍ଳାନ ପାରିଜାତର ଚରିତ ତୁମ୍ଭର,
ବିତରିବ ସୁଗନ୍ଧ ସେ ସଦା ସମଭାବେ ।

ଦେଖିବାକୁ ମୋତେ ତୁମ୍ଭେ ଉନ୍ମନା ସତତ,
କିନ୍ତୁ ଦେଖାଇଦେଇ ତବ ବିପୁଳ ଧୈର୍ଯ୍ୟର—
ବିଶ୍ୱଜୟୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ସୌଧ କରିବାକୁ ଭଗ୍ନ
ଶୋଭାଞ୍ଚିତ ଆସ୍ଥା ସଦା ଅଙ୍କିତ ଅମର !

ଧନେ ଧନେ କେତେ ଦୁଃଖ ଭୁଞ୍ଜିଲ ବୈଦେହି !
ଦାରୁଣ ବିପଦ ମଧ୍ୟେ ତୋଳିଲ ଯେବଣ
ଚରିତ-କାଞ୍ଚନ-ସୌଧ, ଯଶୋରତ୍ନଚୂଡ଼,
ମୁକ୍ତିର-ମନ୍ଦିର ତାହା ଚିର ଅନଶ୍ୱର !
ବିପଦ-ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବେନି କରନ୍ତି ମାନବେ
ବିଶୁଦ୍ଧ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ଆମ୍ଭ ପୂର୍ବ ପିତାମହୀ
ସାଧ୍ୱୀସେବ୍ୟା ଶୈବ୍ୟା ଦେବୀ, ସହି ବହୁ କ୍ଲେଶ
ସୃଜିଗଲେ ନାରୀକୁଳେ ମହିମା-ମୁକୁଟ
ତେଜସ୍କର, ତେଜସ୍କର ଯଥା ଆମ୍ଭ ବଂଶ—
ଅଧିଦେବ ପ୍ରଭାକର ପ୍ରଭା, ଯେଉଁ କୁଳ
ମଣ୍ଡିଥିଲେ ଶୈବ୍ୟା, ସେହି କୁଳେ କୁଳବଧୂ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁମ୍ଭେ, ହେଲ ଯାହାଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତିର ଆସ୍ପଦ,
ରଘୁବଧୂ ! ରଘୁକୁଳ ଧନ୍ୟ ତବ ଯୋଗେ ।

ପ୍ରଶଂସିତ୍ତ ନନ୍ଦ ଗୁଣେ ବାହୁବଳେ ମୋର;
ଗର୍ବିତମସ୍ତକେ କପା ପୁଷ୍ପର ମୁକୁଟ ?
ନାହିଁ ଯାର ହୃଦବଳ ନୈତିକ ସାହସ,
ସେ ତ କାପୁରୁଷ, ତାର ବାହୁବଳ ସିନା
କ୍ଲୀବ ଆସ୍ଫାଳନ—ତାହା ବ୍ୟର୍ଥ, ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ।
ସାଧିତ ରାବଣ-ବଧ ଭ୍ରାତୃବଳେ ପୁଣି
ତୁମ୍ଭର ଶକ୍ତିରେ, ମୁହିଁ ଉପଲକ୍ଷ ମାତ୍ର ।

କୁହନ୍ତୁ ଗୋ ତବ ପୁତ୍ରେ କରୁଣା-ଭୂଷଣ,
ବୀର ଶିଶୁ, ପ୍ରତିପାଳ ବିବେଚିତ ଧର୍ମ
ଲଭନ୍ତୁ ସମ୍ମାନର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ସିଂହାସନ;
ସତୀ ପୁତ୍ର, ସତୀ ତେଜେ ତେଜସ୍ୱୀ ବିଶେଷେ,
ସତୀର ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ ତେଜ ଯାହାଙ୍କ ଶରୀରେ
କୁଳଶ-କବଚ ପ୍ରାୟ ରଖିଛି ଆବରି,
ତାର ସାଧ୍ୟ କିଭୁବନେ ତାହା ଭଳେବରେ
ଛୁଇଁବ ଅଙ୍ଗୁଳି ଟିପ, କେ ସେ ଦୁଃସାହସୀ,
କା'ର ଶକ୍ତି ସିଂହୀ-ସୁତେ କରିବ ଧର୍ଷଣ ?
ଲଭୁଛି ମୁଁ ତାଙ୍କ କରେ ରଣେ ପରାଜୟ,
ମାତ୍ର ତହିଁ ନାହିଁ ମୋର ଦୁଃଖ ଅବା କ୍ଷୋଭ,
ପ୍ରତ୍ୟୁତ ମୋ ପକ୍ଷେ ତାହା ଚରମ ଆନନ୍ଦ,
ଗୁଣବାନ ପୁତ୍ରଠାରୁ ଯେଉଁ ପରାଜୟ,
ଜୟଠାରୁ ବଳି ସିନା ତାହା ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ,
ବୀରର ବାଞ୍ଛିତ ତାହା, ବୀରର ସୌଭାଗ୍ୟ ।
ନାରୀ-ଆଦର୍ଶିକେ, ସୀତେ, ହେଉପଛେ ଧର୍ମ
ଯେତେ ହୀନ ଅଭିଜନ କିମ୍ବା ଅଭିଶପ୍ତ,
ମାତ୍ର ସେହୁ ବୀର-ପିତା ପୁଣି ସତୀ-ପତି,
ଏ ଗୌରବ କେବେ ତାର ନ ହେବ ମଳିନ ।
ତୁମ୍ଭର ସତୀତ୍ୱ ତେଜେ ମୋର ଏ କଳଙ୍କ
ଭସ୍ମ ହୋଇ ଉଡିଯିବ ଏହା ମୋ ବିଶ୍ୱାସ;

ତୁମ୍ଭ ପରି ନାରୀରତ୍ନ କୁଳ-ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳା,
ମିଳୁ ମୋତେ ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ, ମାଗେ ତୁମ୍ଭ ଆଗେ
ମୋ ଭଳି ଅଧମ ପତି ନ ଦେଉ ବିଧାତା ।
ତୁମ୍ଭେ ମୋର, କିନ୍ତୁ ସୀତେ, ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ନୋହି
କହିବି ବା କେଉଁ ମୁଖେ, ଲଜ୍ଜା-ମଥା ଖାଇ,
ତୁମ୍ଭ ସେବା ତୁମ୍ଭ ଯତ୍ନ ସ୍ମରିଲେ ସଜନି,
ଦୁର୍ଦ୍ଦମିତ ଶୋକାବେଗ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ସ୍ରୋତେ
ହୁଏ ହୃଦ ବିକ୍ଷୋଭିତ, ଆସେ ଅଶ୍ରୁ ନେତ୍ରେ,
ସେ ନିର୍ବାକ ଅଶ୍ରୁ, ପ୍ରିୟେ କହିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଜ୍ୱାଳାମୟ ହୃଦୟର ଭିତର କାହାଣୀ,
ଅବର୍ଣ୍ଣିତ ଯେଉଁ ବ୍ୟଥା ସାରସ୍ୱତ ତୁଣ୍ଡେ,
ବିନ୍ଦୁଏ ଅଶ୍ରୁରେ ତାହା ହୁଏ ପ୍ରତିଭାତ ।
କେଉଁ ଉପକାର ତୁମ୍ଭେ ନ ସାଧିଛ ମୋର,
ସେହି ମୁହିଁ ଅକୃତଜ୍ଞ ବର୍ଜ୍ଜିଲି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଅଦୋଷେ, ଏଥି ତ ମୋର ନୈତିକ ବିବେକ,
ଛି-ଛି ଶତ ଧିକ ମୋର ନୃପତି-ଗୌରବେ ।
କପାଇଁ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ଆଶଙ୍କା ପ୍ରେୟସି,
ରଖିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭ ଧର୍ମ ଚିରକାଳ ।

ପତ୍ନୀସର ପୂର୍ବସ୍ମୃତି ଉଦ୍‌ବୋଧି ମୈଥିଲି,
ଲେଖିଅଛି ଶୋକ-ଲେଖ, କି ଫଳ ତହିଁରେ ?
ଦୁଃଖକାଳେ ସୁଖ-ସ୍ମୃତି ବଜ୍ରବ୍ୟଥା ସିନା ।
ଫୁଙ୍କିଲେ ଅନଳ-ସ୍ତୂପେ, ଲଭିବ ଉତ୍ତାପ
ବହୁଗୁଣେ, ହେବ ତହିଁ ସନ୍ତୁଳ କେବଳ,
କେଉଁ ଫଳ ଦଗ୍ଧ କ୍ଷତେ ଅନଳ ପ୍ରଲେପେ ।
ତୁମ୍ଭ ଯୋଗେ ରଘୁକୁଳେ ଲାଗିଲା କଳଙ୍କ
ଏ ତୁମ୍ଭର ଭ୍ରାନ୍ତ ଉକ୍ତି, ହୋଇଛି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ତବ ଯୋଗେ ରଘୁକୁଳ, ପୂତ ପ୍ରଶସ୍ତିତ
କେବଳ ଲେପିଲି ତହିଁ କଳଙ୍କ-କାଳିମା
ଏ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ, ସେହି ବଂଶ-ଅଯୋଗ୍ୟ-ସନ୍ତାନ,
ଶବ ଦେହେ ଅଳଙ୍କାର ସମ ତା ଉପାଧି ।
ମଣ୍ଡିଲେ ଯେ ସିଂହାସନେ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର, ରଘୁ

ପୁଣ୍ୟଶ୍ଲୋକ ଦେବବଳ୍ଲ ନୃପେ, ଏବେ ହାୟ
ଅପବାଦ କଳୁଷିତ ମୋ ପରଶେ ତାହା !
କେବଳ କି ମୁନିଋଷି ଆବାସ ଅରଣ୍ୟ,
ଥାଆନ୍ତି ତହିଁରେ ସୁଦ୍ଧା ବିବିଧ ଶ୍ୱାପଦ ।

କି ଗୀତ ଗାଇବେ ଶିଶୁ, ମୋ ଅତୀତ–ଗୀତ ?
କ୍ଷମା କର ଦେବ, ଶୁଣି ଆତ୍ମ-ଦୁଷ୍କରଣୀ
ଲଜ୍ଜାରେ ଅଧୋବଦନ ହେବ ପିତା ସତ !
ନ ଭୁଲ ଗୋ ଯେଉଁ ସୁପ୍ରୀ ସ୍ମୃତି-ଦାଗୁଣୀକି !
ବିଫଳ ବୈଦେହୀ, ତବ ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କା,
ଲଭିଲଣି କର୍ମେ ତୁମ୍ଭେ ଚିର ଅମରତା,
ଆଦର୍ଶ ସ୍ୱାମୀତ୍ୱ ଯେତୁ ଜନନୀ ଜାତିରେ,
ଆବର ଗୃହିଣୀ-କନ୍ୟା-ଭଗିନୀରୂପରେ,
ଗାଇବ ଯା ଯଶୋଗାଥା ଭବିଷ୍ୟ ପୁରୁଷ
ଶତ କଣ୍ଠେ, କୋଟି କଣ୍ଠେ ଗାଇବେ ମାନବେ,
ତାର ପୁଣି କାହିଁ ମୃତ୍ୟୁ, ଛୁଇଁଲେ ସେ ତାକୁ
ସତୀତ୍ୱର ବ୍ରହ୍ମତେଜେ ଯିବ ଦୁଷ୍ଟ ଜଳି !
ନ ଶୋଷ ଗୋ ଚିନ୍ତା ଦେବ, ଶିଶୁଙ୍କ ସକାଶେ
ଜୀବନ-ପ୍ରଭାତେ ଦୁହେଁ ରବିଶଶୀ ରୂପେ
ଉଇଁ ଏ ଅରଣ୍ୟାକାଶେ, ପ୍ରବୀର–ବରେଣ୍ୟ,
ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ମହିମାର ମାଣିକ୍ୟ–ମୟୂଖେ—
ସ୍ନିଗ୍ଧୋଜ୍ଜ୍ୱଳ, ତପୋବନେ କରନ୍ତି ରଞ୍ଜିତ,
ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଚିହ୍ନେ ଚିହ୍ନିତ ଶିଶୁଏ ,
ଭବିଷ୍ୟ ଅଦୃଷ୍ଟ ତାଙ୍କ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମଙ୍ଗଳ ,
ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବୃଥା ବ୍ୟଥା ନ ଲଭ ଜାନକି !

ସଦା ଶୋକାତୁର ମାତା କୌଶଲ୍ୟା ସୁମିତ୍ରା
ତୁମ୍ଭ ପାଇଁ, କହ ତାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭର ବାରତା
କରିବାକୁ ଶୋକ ତାଙ୍କ ବୃଦ୍ଧି ବହୁଗୁଣ
ନ ଶକେ ସାହସ ମୋର,କ୍ଷମା କର ଦେବ,
ପାଳନେ ଅକ୍ଷମ ମୁହିଁ ସେହି ଅନୁରୋଧ,
କେବଳ କି ମାତୃଦ୍ୱୟ କାନ୍ଦନ୍ତି ସତତ,
କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତି-ସୁନ୍ଦରୀ,
ଝୁରୁଛନ୍ତି ବନଗିରି ପୃଥ୍ୱୀ ତରଙ୍ଗିଣୀ
ଝୁରୁଛନ୍ତି ପୁଣି ଖେଦେ ଆକାଶ ପାତାଳ ।

ଲେଖିଅଛି ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁ ତଥା ସୁକୁମାର,
ପ୍ରେରିଲି ତାହାଙ୍କୁ ତବ ଉପଦେଶମତେ,
ଚରଣେ ଦେବତା ଶିଶୁ, ପିତୃଠାରୁ ବଳି
କରେ ମୋତେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତି, ତଥା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ
ମଣେ ମାତା ତୁଲ୍ୟ, ସ୍ୱର୍ଗ ମାତାରୁ ଅଧିକ,
ବଞ୍ଚିଥାଉ ବତ୍ସ ବନ୍ଧୁ କୀର୍ତ୍ତି-କଣ୍ଠେ;
ସିଞ୍ଚ ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ-ସୁଧା ତାହା ଶିରେ ।
ହେଉଛି ବିଦାୟ ଏବେ, ଯଜ୍ଞ ସାଙ୍ଗ ପରେ
ଆସି ଏହି ତମୋନାଶି–ପୁଣ୍ୟ–ତପୋବନେ
ମାଗିବ ସ୍ୱ-ଅପରାଧ କ୍ଷମା, ତୁମ୍ଭ କାନ୍ତ,—
ତପୋନିଷ୍ଠ ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ପଦେ, ମୁନିବରେ
କରିଲି ପ୍ରସନ୍ନ, ସତି, ସପୁତ୍ର ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ମାଗିନେବ ତାଙ୍କଠାରୁ ଦାନ ଭିକ୍ଷୁ ରୂପେ ।
ଉଭୟେ କ୍ଷମିବ ମୋତେ ଜାଣେ ମୁଁ ନିର୍ଭର,
ସତୀ, ଯେଣୁ ବେନି କ୍ଷମା-କରୁଣା-ନିର୍ଝର ।

ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅର୍ଜୁନ

ଲେଖ ନା, ଏ ପ୍ରତିନିଧି ସୁଭଦ୍ରେ ତୁମ୍ଭର,
ଅବା ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱୟଂ ଆସି ସମର୍ପୁଛ ମୋତେ
ପ୍ରୀତିର ସଙ୍ଖୋଳା, କିଛି ପାରୁ ନାହିଁ ବୁଝି ।
କିମ୍ବା ଏ ଉନ୍ମତ୍ତ ସ୍ମୃତି-ଫଳକ-ଭ୍ରମର ?
ଅହୋ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପୁଣି, ଏ ଚିଠାଉ ତବ
ଫୁଟାଉଛି ବେଶ, ତବ ପ୍ରାଣର ବୈକଲ୍ୟ,
ଅନ୍ତରର ବ୍ୟଥା ତବ ଧରି ଛନ୍ଦ ସ୍ୱର,
ହେଉଛି ଧ୍ୱନିତ ଏଥି, ମୌନେ ଶୋକଭାବେ ।
ସେ ଦିନୁ ଦେଇଛି ବଳି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହୃଦୟ—
ଯେ ଦିନ ରୈବତ-କୂଳେ ବନଦେବୀରୂପେ
କରି ଗୁନ୍ଥିଥିଲ ହାର ବନଫୁଲ ତୋଳି,
ସ୍ମିତହାସିନି ଗୋ, ତବ ସ୍ମିତ ହାସ ସହ
ନ ହୋଇ ତୁଲ୍ୟ ସେ ଫୁଲ, ଦିଶୁଥିଲା ମ୍ଳାନ,
ଲାବଣ୍ୟ-ତଡ଼ିତ-ପ୍ରଭା ଉଠୁଥିଲା ଆହା
ଚହଟି ଶରୀରୁ, ଯଥା ପ୍ରଭାତ-ବାନ୍ଧବୀ
ଉଷାଦେହୁ ଉଦ୍ଭାସିତ ଦିବ୍ୟ ରାଗଧାର,
ଧରିନେଲା ସେହି ଶୋଭା ଚକ୍ଷୁ ମୋହର—
ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ରେ, ଧରିନିଏ ଯଥା ଅଠାକାଠି
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିହଙ୍ଗେ, ତହୁଁ ବହିଲି ମୁଁ ଗୁହିଁ
ଶୋଭାର କାଙ୍ଗାଳୀରୂପେ, ବହୁକ୍ଷଣ ଯାଏ,—
ବହି ଅନବୃତ ଉଗ୍ର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ମନରେ ।
କୌମୁଦୀ-ବିଧୌତ ଆସ୍ୟ ଅହା କି ସୁନ୍ଦର,
ଖେଳୁଛି ଉପରେ ତାର ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମହିମା,
ମୁଖ ନୁହେଁ ତାହା, ନଷ୍ଟେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଫୁଲ,
ଅଥବା ଆକାଶ ଧରି ମୁକ୍ତ ଫରୁଆରେ
ରକ୍ଷିତ ଅପୂର୍ବ ମଣି,—ବିଚିତ୍ରପ୍ରତିଭ ।
ଅନବଦ୍ୟ ସେ ମାଧୁରୀ, ଅଯତ୍ନବିନ୍ୟାସ,
ପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଅନୁଭୂତିର ଅନୁଭୂତ ଯହିଁ,
କି ସାଧ୍ୟ ଭାଷାର ତାହା କରିବ ପ୍ରକାଶ ?
ତବ ଅପାସୋରା ମୂର୍ତ୍ତି ରହିଛି ପ୍ରେୟସି,
ଲାଗି ମୋ ନୟନେ ସଦା, ଜାଗ୍ରତେ ଶୟନେ,
ସୁଷୁପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଦେଖେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ୱପନେ ।
ମନଚୋର ଅପବାଦ ଅର୍ପିଛ ସୁଭଦ୍ରେ,
ମୋତେ, ତୁମ୍ଭେ ସୁଦ୍ଧା ନୁହ ଊଣା ସେ ବିଦ୍ୟାରେ,
ଚୋରି କରି ମନ ମୋର ଗୋ ମନଚୋରଣି,
ଆରୋପିଛ ଦୀନପ୍ରାଣେ କଣିକାଏ ଆଶା,
ଜୀବିତ ସେ ଆଶାବଳେ ଅବଧି ଅର୍ଜୁନ ।
ବିଦୁଷୀପ୍ରବରା ତୁମ୍ଭେ କୋମଳପ୍ରକୃତି,
ପୁରୁଷ କଠୋରମତି, ତବ ସହବାସେ
ଶିଖିବି ମୁଁ କୋମଳତା, ଶୁଭଗୁଣଚୟ,
ପୁରୁଷଚରିତ୍ର-ଶୁଦ୍ଧି ନାରୀହାତେ ସିନା ।
ତୁମ୍ଭେ ସତୀ ପୁଣ୍ୟବତୀ ଜାଣିଛି ନିକର
କରିଦେବ ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ନିର୍ମଳ ।
ସିନ୍ଧୁଜଳ କଟୁ ହେଉ ତଟିନୀ ରୂପସୀ
ନୁହେଁ ପ୍ରତିକୂଳା ତାର, ପ୍ରତ୍ୟୁତ ସ୍ୱାମୀରେ
କରିନିଏ ସଂଶୋଧନ ସିନ୍ଧୁ-ମନ୍ଦଗୁଣ ।
ଯେ ଚିତ୍ର ଚିତ୍ରଣେ ତୁମ୍ଭେ ଅକ୍ଷମ ସର୍ବଥା
କେମନ୍ତେ ଚିତ୍ରିବି ତାହା ମୁଁ ଅଚିତ୍ରକର,
କେବଳ ନୁହଁ ଗୋ ତୁମ୍ଭେ ଚିତ୍ରକଳା-ଶିଳ୍ପୀ
ଭାଷାଶିଳ୍ପେ ୧ ସ୍ୱରଶିଳ୍ପେ ୨ ମହା ଧୁରନ୍ଧରୀ,
ଏତେ ଶିଳ୍ପେ ସୁଦକ୍ଷ ଯେ କେଉଁ ଚିତ୍ର ଅବା
ଅଗୋଚର ତାର, ଧନ୍ୟ, ଭୁକ୍ତଭୋଗୀ ବିନା
କେ ଚିତ୍ରିବ ଅନ୍ତରର ଚିତ୍ର, କେ କହିବ
ପୀଡ଼ାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ହାୟ ପୀଡ଼ିତ ବ୍ୟତୀତ ।

୧—କବିତା ୨—ସଙ୍ଗୀତ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପାରିଧି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦିନେ ପ୍ରବେଶି କାନନେ
ଦେଖିଲି କୁରଙ୍ଗୀ ସୁପ୍ତ କୁତଣ ନିକୁଞ୍ଜେ,
ଧନୁ ଗୁଣେ ଖର ଶର ଯୋଖି ଗର୍ବ ଭରେ
ବାନ୍ଧିଲି ତାହାକୁ, ଶୁଣି କାର୍ମୁକ ଟଙ୍କାର
ଚମକି ମୃଗୁଣୀ ତ୍ରାସେ ଗ୍ରୀବା ଭଙ୍ଗି ମୋତେ,
ଦେଖି ତା' ଚକିତ ନେତ୍ର, ପଡ଼ିଲା ମନେ
ତୁମ୍ଭର ନୟନ-ଶୋଭା, ତହୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ-ବକ୍ଷେ
ନ ପଡ଼ୁଣୁ ଶର, ପେଷି ହିଂସ୍ର ଶାୟକ
ପ୍ରତିସଂହରିଲି ତାହା ନ ପଡ଼ୁ ନିମେଷ ।
ଆଉ ଦିନେ ପ୍ରାଣସଖା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସହିତେ
ଭ୍ରମୁ ଭ୍ରମୁ ରୈବତକେ, ଦେଖିଲୁଁ ସହସା
ହିଂସାର ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟେ ଭୀଷଣ କେଶରୀ,
ତହୁଁ ଆକ୍ରମିଲୁଁ ତାକୁ ଦୁହେଁ ବେନି ପାର୍ଶ୍ୱୁ
ଉଠିଲା ବଳଟେ ଗର୍ଜି ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷପ୍ରବର
ଦ୍ୱେଷକଷାୟିତ ନେତ୍ରେ, ହେରି କଣ୍ଠୀ ତାର,
ଭ୍ରୂକୁଟି ! ଅବିକଳ ତୁମ୍ଭ କଣ୍ଠୀ ଭଳି,
ହେଲାକ ଶିଥିଳ ମୁଷ୍ଟି, ପଡ଼ିଲା ହସ୍ତରୁ
ଧନୁର୍ବାଣ ଖସି, ସିଂହ ଟଳାଇଲା ହେଲେ,
ତା ଦେଖି ହସିଲେ ସଖା, ହେଲି ମୁଁ ଲଜ୍ଜିତ ।
କେତେ ବଖାଣିବି ପ୍ରିୟେ, ଜାଣିବ ନିଜର
ଅର୍ଜୁନ ତୁମ୍ଭର ଏବେ, ତୁମ୍ଭେ ଅର୍ଜୁନର ।
ଶୌର୍ଯ୍ୟବତୀ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା ମଣିପୁର-ମଣି,
ନେଇଥିଲା କିଣି ମୋତେ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭାବରେ,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ କିଣିନେଲ ଧନ,
ବାନ୍ଧିଛ ପ୍ରୀତିର ଯେଉଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧନେ
ପ୍ରାଣର ବନ୍ଧନ ତାହା, ସ୍ୱଭାବ-ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ।
ଆସନ୍ନ ବିବାହୋତ୍ସବେ ସର୍ବେ ମହାସୁଖୀ
କେବଳ ଅସୁଖୀ ତୁମ୍ଭେ, ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ,
ନିଶାର ତୁଷାରେ ଫୁଟେ ଆଜ ଯେତେ ଫୁଲ,
ମାତ୍ର ସରଃ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାମ୍ବୁଜ ସରୋଜା ସୁନ୍ଦରୀ
ବିଷାଦେ ମଉଳେ ସିନା, କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷାଦ
ନୁହେଁ ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ, ଅନନ୍ତର ଭଳି

ରବି ଶୂନ୍ୟେ ଉଠାଇ ସେ ନୀହାରକଣିକା—
ଧୂମେ କରି ପରିଣତ, ହସାନ୍ତି ତାହାକୁ ।
କି ଦୁଃଖ ଯାଦବି, ତବ ? ଯାହାର ସୋଦର
ଭବଦୁଃଖହର ତାହା ଭଗିନୀର ଦୁଃଖ !
କି ଘୋର ସମସ୍ୟା ଭଲ ହୁଏ ଏହା ପ୍ରତେ ।
ନ ହେବ ଅନ୍ୟଥା କେବେଁ ତବ ମନୋରଥ,
କୋଟି ଅନ୍ତରାୟେ ଦେବି, ସ୍ରୋତସ୍ୱିନୀ ଗତି
ରୋଧିବାକୁ କେ ସମର୍ଥ ବିଶ୍ୱ ତଳରେ ।
ନ ବୁଝୁଣୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ସାରଥି ପଦରେ
ବରିଲେଣି ସତ୍ୟଭାମା, ଶୁଭ ସୂଚନା ସେ
ଭାବୀ ମିଳନର, ଆମ୍ଭ ଉଭୟ ପକ୍ଷରେ,
ଶୁଣିଛୁ ମୁଁ ସଖାମୁଖେ କେତେ କେତେ ଥର
ତୁମ୍ଭର ସାରଥିତ୍ୱର ବିପୁଳ ପ୍ରଶଂସା,
ତବ ରଥ-ଚାଳନର ଅପୂର୍ବ ଛନ୍ଦର
ଦେଖି ହେବେ ନତଗ୍ରୀବା, ଲାଜେ ଅଧୋମୁଖ,
ଜଗତେ ଯେ ଏକମାତ୍ର ଅଦ୍ଭୁତ ସାରଥି,
ତୁମ୍ଭ ପରି ବୀର-ନାରୀ ଲଭିଲେ ଅର୍ଜୁନ,
ମଣିବ ସେ ଆପଣାକୁ ଧନ୍ୟ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ।
ପ୍ରଶଂସିଛ ପ୍ରିୟେ ତୁମ୍ଭେ ବୀରତ୍ୱ ମୋହର
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଅଦ୍ଭୁତ ବୀର, କେ ନ ଜାଣେ ତାହା?
କାହାର ଅସାଧ୍ୟ ଯାହା, ସାଧିପାର ତାହା
ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅକ୍ଳେଶେ ତୁମ୍ଭେ, ଅତ୍ୟୁକ୍ତି କି ଏହା ?
ବୀରର କଣିଶ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ତୀରର କଟାକ୍ଷ ।
ଦେଖିଛ ସ୍ୱପନେ ଯାହା ହେବ ତାହା ସତ୍ୟ
ପ୍ରକୃତରେ କାଲି, ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ ତାହା ପ୍ରିୟେ
ପ୍ରକୃତର ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଛାୟା-ସଙ୍କେତ ସେ,
ଧରିବି ମୃଗୟୁ ବେଶ; ମାତ୍ର ଏ ମୃଗୟା
ନୁହେଁ ପଶୁଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଏହା ମାନବ-ପାରିଧି,
ଧରିବ କାନନ ଛବି ହାରିବା ନଗର
ହୋଇ ଅସ୍ତେ କଣ୍ଟକିତ, ଶ୍ୱାପଦ ତହିଁରେ
କୁରୁଥାଏ, ମୁହିଁ ତାହା ସମୂଳେ ବିନାଶି
କରିବି ନିରୁପଦ୍ରବ କାନନ-ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କିଏ ସେ କାନନ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପାରିବ କି କହି ?
ନ କହୁ ପଛକେ, ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ସେହି ଦେବୀ।
ଆସୁ ଦର୍ପୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ହେବ ହୃଷ୍ଟହୃଷ୍ଟା
ଚେଦୀଶ୍ୱର ପଶୁମତ୍ତ ଶିଶୁପାଳ ପଶୁ ।
କେଶବ ପ୍ରସ୍ତାବେ ହଲୀ ନ ହେଲେ ସମ୍ମତ
କି କ୍ଷତି ତହିଁରେ ଅବା; କଲି ମୁଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା
ବନାଶି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଭାଙ୍ଗ ରଖିବ ନଗର
ଦେବି, ତବ ଆତ୍ମମାନ, ନ ହେବ ଅନ୍ୟଥା ।

ହେଉନ୍ତୁ ସେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ, ନୁହେଁ ମୁଁ ଶଙ୍କିତ,
ରୁକ୍ମିଣୀ-ହରଣ-ସ୍ମୃତି-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକେ
ଦେଖିନେବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ପଥ ନିରୂପଣ ।
କି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବି ଭଦ୍ରେ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଧିକ,
ଏ ଗାଣ୍ଡୀବ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ତେଜ ପରାକ୍ରମ
ରହ ନିର୍ଭୀକେ ଦେବି, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭାଳି,
କାଲି ନିଶ୍ଚେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ତବ ମନ-ସାଧ,
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଏହା ଧ୍ରୁବ ନିଃସଂଶୟ ।

ଦେବଯାନୀଙ୍କ ପ୍ରତି କଚ

ବୁଝିଲି ସତ୍ୟାର୍ଥେ, ତବ ଗୁପ୍ତ ମନୋଭାବ,
"ତାହାଁଙ୍କ ନ ମିଶ ତୁମ୍ଭେ କି ଭାବ କରିଲେ"
ଦେଇଛି ଏ ଭାବାନ୍ତର ଲଜ୍ଜା ଆଣି ପଶି
ପ୍ରାଣେ ତବ, ପ୍ରାଣପ୍ରିୟେ, ନବଦୀକ୍ଷାରୂପେ ।
ବୟୋବୃଦ୍ଧି ସହ ବଢେ ବାଲ୍ୟର ପ୍ରଣୟ
ଏହା ପ୍ରଣୟର ଧାରା, ନିତ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷିତ,
ପ୍ରାତେ ସ୍ନେହନେତ୍ରେ ହେରି ସୂର୍ଯ୍ୟେ ସରୋଜିନୀ
ଲଜ୍ଜାବଶେ ଅଧୋମୁଖୀ ହୁଏ କି ମଧ୍ୟାହ୍ନେ,
ବରଂ ବହୁଗୁଣ ସ୍ନେହେ ନିରେଖେ ପ୍ରିୟକୁ ।
ଯୌବଧର୍ମ ମିଳନର ନୁହେଁ ଅନ୍ତରାୟ,
ପାଦପଉଠିତା ଲତା ହେଲେ ପୁଷ୍ପବତୀ
ରହେ କି ପାଦପଠାରୁ ଅନ୍ତର ସେ କାଳେ ?
ତେବେଁ କାଳେ ଘନ ସଙ୍ଗ ତ୍ୟାଗେ କି ବଲ୍ଲୀ ?
କି ସାଧ୍ୟ ଲଜ୍ଜାର, ଦୁଷ୍ଟା କେବଳ ସାହସେ
ଛୁଇଁବ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରେମ-ପୁଣ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ବେଦୀ
ସ୍ୱର୍ଗର ସମ୍ପଦ ପ୍ରେମ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଅକ୍ଷୟ,
ଲୋଡେ ନାହିଁ ସେ ପ୍ରାକୃତ ଲାଳସା-ଭଣ୍ଡାର,
ନାହିଁ ଆନ ପ୍ରତିଦାନ ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମର,
ସେହି ଏକା ପ୍ରତିଦାନ ତାର ଜଗତରେ ।
ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକାହୃଦୟେ କରିଦିଏ ପ୍ରେମ
ଏକୀଭୂତ, ଏକୀଭୂତ କରିଦିଏ ଯଥା
ପବିତ୍ର ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥ ଜାହ୍ନବୀ ଯମୁନା,
ହୁଏ ନାହିଁ ବାରି ତହୁଁ କିଏ କାହା ବାରି ।
ପ୍ରେମର ଦୂରତା ନାହିଁ, ଇନ୍ଦୁ ସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ
ବ୍ୟବଧାନ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟତୀତ ଅନନ୍ତ ଗଗନ,
ତଥାପି ଅକ୍ଷତ ସଦା ଉଭୟର ପ୍ରେମ ।
ପ୍ରେମ ସାମ୍ୟାନୀତ, ନାହିଁ ଇତର ବିଶେଷ—
ତାର, ନୁହେଁ ଅବା ଧନ କେଡେ ବଡ଼ଲୋକ,
ମାତ୍ର ସେ ପ୍ରେମରେ ବନ୍ଧା,—କ୍ଷୁଦ୍ରାଦପି କ୍ଷୁଦ୍ର
ନଗଣ୍ୟ ତୃଣକ ସତ୍ତ୍ୱ—ବନର ବିହଙ୍ଗ ।
ମାନେ ନାହିଁ ପ୍ରେମ ପୁଣି ଜାତିଧର୍ମ ଭେଦ,
ଅନଳ ଅନିଳ ଧର୍ମ ସୃଷ୍ଟି ବିପରୀତ,
ମାତ୍ର ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟେ ପ୍ରୀତି ଗାଢ଼ତର ।
ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ମଧ୍ୟେ ଜଣକ ଭୋଜନେ
ଆନ ଯଦି ଲଭେ ତୃପ୍ତି, ଜଣକ ପୀଡ଼ାରେ
ଅପର ଯଦ୍ୟପି ଭୁଞ୍ଜେ ବିଷମ ଯନ୍ତ୍ରଣା,
ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରେମ, ବାସ୍ତବିକ ପ୍ରେମ,
ଅମର-ବାଞ୍ଛିତ ତାହା ପରମ ପାବନ ।
ଘୃଣ୍ୟ ସିନା ଋଷିକନ୍ୟେ, ନାଗରିକ ପ୍ରେମ,
ତାହା ବ୍ୟଭିଚାର, ଅତଃ ନରକର ଦୂତ,
କାଂସ୍ୟପାତ୍ର ପରଶରେ ବିଷବତ ଯଥା
ନାରିକେଳ ଜଳ, ତଥା ହେୟ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ
ଗ୍ରାମ୍ୟ ସୁଖମିଶା ପ୍ରେମ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟମୂଳକ ।
ପରିଣାମ-ଅଶ୍ରୁବର୍ଷୀ ଆପାତ-ମଧୁର
ବାଲ୍ୟସୁଖ, ସଖି ! ବଡ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ,
ନ କର ଗୋ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ତାର ଦଗ୍ଧ ସ୍ମୃତି,
ହୋଇଛି ନିୟତ ତାହା ଚିରଦିନ ପାଇଁ ;
ବଡ ନିଷ୍ଠୁର ସେ, ନାହିଁ ଦୟା ମାୟା ତାର,
ଯାହା ନିଏ ତାହା ଆଉ ନ ଦିଏ ଫେରାଇ ।
ଆହା କେଡେ ସୁମଧୁର ବାଲ୍ୟର ସମୟ,
ସେ କାଳେ ହୃଦୟ ଥାଏ କୋମଳ ନିର୍ମଳ,
ସଂସାର-ଜଞ୍ଜାଳଶୂନ୍ୟ ପୂତ, ନିର୍ବିକାର,
"ବସୁଧୈବ କୁଟୁମ୍ବକଂ" ସେ କାଳର ଦୀକ୍ଷା ।
ଲାଗେ ନାହିଁ, ସେ କାଳରେ ଭବ-ଭ୍ରଷ୍ଟ-ବାତ୍ୟା
ଦେହେ, ଦଂଶେ ନାହିଁ ହୃଦେ ଶତଫଣା ଘୋର
ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା-ଭୁଜଙ୍ଗୀ, ତୀବ୍ର-ଗରଳ-ଭୀଷଣା ।
ହେଉଥାନ୍ତା ସ୍ଥାୟୀ ଯେବେ ମାନବ ଜୀବନେ
ବାଲ୍ୟକାଳ, ତେବେ ଏହି ପାପମୟ ଧରା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁଅନ୍ତା ସ୍ୱର୍ଗର ସ୍ୱର୍ଗ ବଳି ନବସ୍ୱର୍ଗ ।
ସ୍ମରିଲେ ଅତୀତ ସୁଖ, ଅତୀତ ଘଟନା,
ଅବସାଦ-ତୀବ୍ର-ଚଷେ ହୁଏ ପ୍ରାଣ ଘାରି ।
ବନ୍ଧୁ, ନାହିଁ ବାଲ୍ୟସ୍ମୃତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏକାକୀ
ଏ ଅଶ୍ୱଗା ସୁଦ୍ଧା ତାର କ୍ରୀଡ଼ା-ପୁତ୍ତଳିକା,
ଦିବସ-ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟେ ମୁହିଁ ଗୋଧୂଳି ସମୟେ
ଘୋଷୁଥାଏଁ ବେଦ ଯେବେ ବସି ତରୁମୂଳେ
ଶାନ୍ତିମୟୀ ମଧୁମୟୀ ଶୀତଳ ଛାୟାରେ,
ଶୋଇ ମୋର ପଦତଳେ ଅବହିତ ମନେ
ଶୁଣୁଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ତାହା, ଶୋଇ ଯଥା ଅହା
ବୃନ୍ତଚ୍ୟୁତା ଫୁଲରାଣୀ ତରୁ ପଦମୂଳେ
ଶୁଣୁଥାଏ ଗାନ ଡେଉଁ ଭ୍ରମର ଝଙ୍କାର ।
ସେକାଳେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖି ରହସ୍ୟେ ବୟସ୍ୟେ
"ଶ୍ଳୋକ ପଢ଼େ ଟୀକା" ବୋଲି ଖଟାନ୍ତି ଉପମା ।
ସୁନ୍ଦର ଗୋଧୂଳି କାଳ, ପ୍ରବାଳ-ପାଟଳ,
ବିଶ୍ୱକର୍ମା କର୍ମଶାଳୁ ଉଠି ରକ୍ତରେଣୁ
ବ୍ୟାପିଛି କି ନଭେ ଘନେ, କିମ୍ବା ବାରୁଣୀର
ଆରକ୍ତ ମନ୍ଦାରମାଳା ଝୁଲେ ଦାଉ ଦାଉ ।
ସେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଭାସ୍ପର୍ଶେ ତବ ବସ୍ତ୍ରନନ
ନନ୍ଦୁଥାଏ କୋଟିଚନ୍ଦ୍ର ଢଳ ଢଳ କାନ୍ତି;
ପଡ଼ୁଛି କି ମନେ ଏବେ ସେ କାଳର କଥା !
ଶୁଣି ଦିନେ ପକ୍ଷୀ-ସ୍ୱର, ପୁଚ୍ଛାକଲ ମୋତେ
ରବକାରୀ ପକ୍ଷୀ-ନାମ, ବୋଇଲି ମୁଁ ତହୁଁ
ପଚାର ପକ୍ଷୀକୁ ଦେବ ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତର,
ଭାଷିଲ ସସ୍ମିତେ ତୁମ୍ଭେ ମଧୁରଭାଷିଣି,—
"ବୁଝୁଥାନ୍ତା ପକ୍ଷୀ ଯେବେ ମାନବର ଭାଷା
ଅର୍ପନ୍ତା କପାଇଁ କ୍ଳେଶ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ଲାଗି ।"
ଏହା ଭାଷି ମୁଖେ ମୋର ରହିଲ ଅନାଇଁ
କରୁଣ ମିନତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସତୃଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ,
ସେ ଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରତ୍ୟାଘାତେ ହୋଇ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
କହିଦେଲି ପକ୍ଷୀ-ନାମ, "ହଳଦୀବସନ୍ତ" ।
କି ହେବ ସେ ସ୍ମୃତି ଆହା ଭାବିଲେ ଏ କାଳେ,
ଅତୀତ ସେ, ଯାଇଅଛି ଅତୀତରେ ବୁଡ଼ି,
ଯେ ଗଲା ସେ ଗଲା, ଆଉ ନ ଆସିବ ଫେରି,
ବହିବ କି ସିନ୍ଧୁମୁଖୀ ତଟିନୀ ଉଜାଣି ।
ସ୍ମରିଲେ ସେ କାଳ କଥା, ତେଇଁବ ପ୍ରଖରେ
ସୁପ୍ତ ବିରାଟ ଶୋକ ଅଦମ୍ୟ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସେ ।
ଆଜୀବନ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଋଣୀ ମୁଁ ସୁନ୍ଦରି,
ଧନ୍ୟ ତବ ସ୍ୱାର୍ଥଶୂନ୍ୟ ପରୋପକାରିତା,
ଭାଗ୍ୟଦେବୀ ପରି ଦେବି ! ହେଲ ମୋତେ ସାହା
ପ୍ରବାସେ ସତତ, ମନ ଜାଣି କଲ ସେବା,
ଗୁଣବତି, ମଣୁଛି ମୁଁ ପ୍ରବାସେ ସ୍ୱବାସ
ତୁମ୍ଭ ଯୋଗୁଁ ଏକା, ଅହୋ କି ଅଦ୍ଭୁତ ଦୟା—
କି ଅପଟାନ୍ତର ସ୍ନେହ, ଦେବି, ସେହି ସେବା,
ସେହି ଦୟା, ସେହି ସ୍ନେହ ରଖିଅଛି ସିନା
ତୁମ୍ଭ ଆମ୍ଭ ସମ୍ମାନକୁ କରି ଆଚ୍ଛାଦନ ।
ତୁମ୍ଭ ପରି ସଙ୍କଟରେ ସାନ୍ତ୍ୱନାଦାୟିନୀ,
ଶୁଶ୍ରୂଷାକାରିଣୀ ରୋଗେ, ସୁଖରେ ସଙ୍ଗିନୀ,
ମୋହୋ ଦୀନ ଭାଗ୍ୟେ ନିଶ୍ଚେ ଦେବ-ଆଶୀର୍ବାଦ;
କି ଦ୍ରବ୍ୟେ ଶୁଝିବି ତବ ଉପକାରସ୍ମୃତି,
ସେପରି ମହାର୍ଘ ଦ୍ରବ୍ୟ କାହିଁ ବା ସଂସାରେ ?
ଆତ୍ମଦାନ ନୁହେଁ ଯାର ତିଳେ ପ୍ରତିଦାନ,
ଅଛି କି ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର ସେ ଉପକାରର ?
ଖାଲି କି ଏତିକି, ପୁଣି କଲ ବାରମ୍ବାର
ପ୍ରାଣଦାନ, ପ୍ରାଣସଖି ଦୁର୍ଗ୍ରର ବିପଦେ ।
ଦୁଷ୍ଟ ଦୈତ୍ୟେ କରି ମୋର ପିଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ
ରାନ୍ଧି ଖୁଆଇଲେ ଶୁକ୍ରେ, ନ ଦେଖିଣ ମୋତେ
ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ଜୀବନ୍ମୃତ ଶୋକରେ ଅଧୀର,
ତହୁଁ ପିତା ତବ ଜାଣିପାରି ଧ୍ୟାନବଳେ
ଦୈତ୍ୟଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଦୁଃଖିତ ବିଶେଷ
ଯୋଗବଳେ ଦେଇ ମୋତେ ପ୍ରାଣ, ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ,
କହିଲେ ସମ୍ବୋଧି "ବତ୍ସ, ଅର୍ପୁଛି ମୁଁ ତୋତେ
ମୃତ୍ୟୁସଂଜୀବନୀ ମନ୍ତ୍ର, ଅଭ୍ୟାସି ତୁ ତାହା
ବହିର୍ଗତ ହୋଇ ଖରେ ମୋ ଉଦର ମଧ୍ୟୁଁ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସେହି ମନେ ଜୀଆଇବୁ ମୋତେ ସେହିକ୍ଷଣି"
ଶୁଣି ଏ ବଚନ, କଲି ଗୁରୁ-ଆଜ୍ଞାମତେ
କାର୍ଯ୍ୟ, ମୋତେ ଦେଖି ତୁମ୍ଭେ ଲଭିଲ ଆନନ୍ଦ ।
ଆଜୀବନ ଋଣୀ ମୁହିଁ ତବ ଗୁଣଧନେ,
ଉଚିତ କି ହେବ, ଲଜ୍ଜା, ଜଣାଇବ ପ୍ରତି ?
ସମ୍ବୋଧୁଛ ଜନ୍ମ ବୋଲି, ମାତ୍ର କିଏ ତବ ?
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଅଦ୍ଭୁତ ଜନ୍ମ, ବଚନ ତୁମ୍ଭର
ଜୀବନ୍ତ କବିତାମୟ, ସୁହାସିଠାଣିରୁ,
ଅଧର ଅମୃତ ସିକ୍ତ ମଧୁର ହାସ୍ୟରୁ
ଝଡ଼ପଡ଼େ ପନ୍ତ ପନ୍ତ କବିତାମୁକୁତା,
ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ସ୍ୱଭାବକବି ଯେଣୁ କବିକନ୍ୟା;
ପ୍ରତିଅଙ୍ଗେ ଶୋଭେ ତବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କବିତା
ପ୍ରକାଶି ମଧୁର ଭାବ, ଗୂଢ଼ ଅର୍ଥଗର୍ଭ,
ତବ ଗୁଣ, ବ୍ୟବହାର, ଆଦର୍ଶ କବିତା ।

କି ହେତୁ ମଦନେ ଭସ୍ମ ? ନ ଗଣେ ମୁଁ ତାକୁ,
ଦୁଷ୍ଟ ସେହୁ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ତା ଦୁଷ୍ଟପଣିଆ
ପ୍ରାକୃତ ମାନବଠାରେ, ଯେହ୍ନେ ହୀନଚେତା,
ଜଗେ କି ତାହାକୁ ଭଲ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା ହେବେ ।
ବ୍ରତ ମୋର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ବସନ୍ତ ଆବର
ଶୁକ୍ରଯୋଗୀ ଯୋଗାଶ୍ରମେ, ପଶି ଦୃଷ୍ଟି ଥରେ
ଯୋଗାଶ୍ରମେ, ଲଭିଛ ତ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା
ଶଙ୍କର ସକାଶୁ, ପୁଣି କେତେଣ ସାହସେ
ଛୁଇଁବ ଆଶ୍ରମ ସୀମା, ଡରେ ସେ ତାହାକୁ ।
ଲଭିଲ କି ହେତୁ, ତବ ପଚର ଉତ୍ତର ?
ନ ଲଭିଛ ଯେବେ,ତେବେ ପଚ୍ଛର ମନକୁ
ନିଜର, ଦେବ ସେ ନିଶ୍ଚେ ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ।

ଋଷିବାଳା, ହେଉ ତବ ଜୀବନ ଆଦର୍ଶ
ଜଗତ ବାଳିକାକୁଳେ, ଏହା ମୋ ଆଶିଷ,
ସ୍ନେହର ଦୁଲାଳୀ ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱବନ୍ଦନୀୟ
ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର, ଜନ୍ମ ପୂତ ଋଷିକୁଳେ,
ଯେଉଁ କୁଳ ମଣ୍ଡି ଗାର୍ଗୀ ଅରୁନ୍ଧତୀ ଆଦି
ସତୀତ୍ୱ-ରତ୍ନ-ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ-ପୂଜ୍ୟ-ପାତିବ୍ରତ୍ୟ,
ଯାହାଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତିଜଳା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପାବନ
ଯଜ୍ଞାନଳ ଯଥା, ସେହି ପୁଣ୍ୟ ମହାବଂଶେ,—
ସେହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଦେବୀ ବଂଶେ, ଜନମ ତୁମ୍ଭର,
ହୁଅ ତାଙ୍କ ଅନୁରୂପା ଅନୁରୂପ କର୍ମେ ।
ହେଉ ତୁମ୍ଭ ମତି ସଦା ଧର୍ମରେ ଅଚଳା,
ବୃଷ୍ଟି ହେଉ ଶିରେ ତବ ଦେବ ଆଶୀର୍ବାଦ,
ଗ୍ରାମ୍ୟ କଳୁଷିତ ଭାବ ନ ଛୁଉଁ ମାନସ,
ଗୁରୁକନ୍ୟା ତୁମ୍ଭେ ମୋର, ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନୁଜା,
ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ମୋର ଏ ଅଶିଷ,
ଏଥୁ ବଳି କି ସମ୍ଭବେ ଅଗ୍ରଜ ପକ୍ଷରେ ?

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମହାଶ୍ୱେତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପୁଣ୍ଡରୀକ

ଅର୍ପେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦୀନ ତାପସ-ତନୟ
ପୁଣ୍ଡରୀକ, ନୃପସୁତେ ! ହେଉ ତା ଗୃହୀତ ।
ଅପସରଣୀ ରାଜକନ୍ୟା ତୁମ୍ଭେ କେମାଦେଇ
ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ, ସ୍ୱୟଂ ପଦ୍ମାଳୟା
ତୁମ୍ଭର ଗନ୍ଧାପର୍ଣ୍ଣୀ, ଅପୂର୍ବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭବେ, ତଥାପି ଯା କଲ
ମୋର ମନ ଧନେ ଚୋରି, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏହାହିଁ,
ଏ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲ କାହୁଁ ରାଜକନ୍ୟା ହୋଇ ?
ସେ ଅପରାଧର ଏବେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତି
ଲଭିବ ସୁନ୍ଦରି ତୁମ୍ଭେ, କରି ଶୃଙ୍ଖଳିତ
ପ୍ରଣୟ-ଶୃଙ୍ଖଳେ ଆଜ, ହୃଦ-କାରାଗାରେ
ରଖିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଚିର-ବନ୍ଦିନୀ କରିଣ,
ପ୍ରେମ-ରାଜ୍ୟେ ଏହି ଶାସ୍ତି ଶାଶ୍ୱତ ବିଧାନ ।
ନୁହେଁ ସଇସୁନା, ଧନ, ତବ ଚୋରି ଦ୍ରବ୍ୟ,
ସେ ପିନା ପଞ୍ଚଆ ସୁନା, ନୁହେଁ ରାଜଯୋଗ୍ୟ
କି କରିବ ତାହା ନେଇ ପାରୁ ନାହିଁ ବୁଝି ।
ବୈରାଗୀ ମୁଁ, ତ୍ୟାଗୀ, ତ୍ୟାଗ କରିଛି ସକଳ,
ବୃଥା ମନ-ଧନେ ଅବା କି କାର୍ଯ୍ୟ ମୋହର,
କରିଥାଅ ଏ ବିଶ୍ୱରେ ଯଦି ତା ହରଣ,
ତେବେ ଘେନ ଆଶୀର୍ବାଦ, ଅଦୃଷ୍ଟେ ତୁମ୍ଭର
ଘଟୁ ଯତି-ପରିଚର୍ଯ୍ୟା, ମହାବ୍ରତ ସଦା,
ପ୍ରଭୁପଦ-ପୁଣ୍ଡରୀକେ ଲଭ ଗୁଣବତି ! *

ଭ୍ରମୁ ଭ୍ରମୁ ବନେ ଆଜ କପିଞ୍ଜଳ ସହ
ମିଳିଲି ଅଚ୍ଛୋଦ ତୀରେ ଅତର୍କିତେ ଆସି ।
ଭେଟଏ ସଂଯମ ଯଥା ଶାନ୍ତିକୁ ସାଧକ
ସହ, ତଥା ଭେଟାଇଲା, ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋହର
ତବ ସହ ମୋତେ, ରହି ଅନ୍ତରାଳେ ତହୁଁ
ଦେଖିଲି ତୁମ୍ଭର ଝଳକେଳି, ବୁଡିଥିଲ
ଶରୀର ସଲିଳେ, ମୁଖ ଯାଇଥିଲା ମିଶି
ଶୋଭିନଥି ଫୁଲ୍ଲରଣୀ କମଳିନୀ ସହ ।
ଆହା କି ସୁନ୍ଦର ମୁଖ, ଏକଇ ମୃଣାଳେ
ଫୁଟିଅଛି ତିନି ଗୋଟି କମଳ କି ବା ସେ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କମଳ ଛବି ବଦନମଣ୍ଡଳ,
ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ଶତଦଳ ନେତ୍ର, ତାହା ମଧ୍ୟେ—
ପୁଣି ଦୋଳା-ଇନ୍ଦୀବର ଦିଶେ ଢଳ ଢଳ,
ହାସ୍ୟେ ଦଶନାଗ୍ର ଫୁଟି ଦିଶି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ
ପୁଷ୍କରପତ୍ରର ଭ୍ରାନ୍ତି ଆଣିଲାକ ମନେ ।
ପ୍ରଥମେ ମଣିଲି ନଷ୍ଟେ ବସନ୍ତ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏ,
କରୁଛନ୍ତି ନବାଙ୍ଗନେ ଜଳକେଳି ଏଥି,
କିନ୍ତୁ ପରକ୍ଷଣେ ଭ୍ରମ ଭାଙ୍ଗିଲା ମୋହର
"ଜେମାମଣି" ସମ୍ବୋଧନ ଶୁଣି ତବ ପ୍ରତି
ସଙ୍ଗିନୀ ତରଳିକାର, ମଧୁର ଆହ୍ୱାନ,
ଦେଖାଣି କାହିଁକି ତହୁଁ ଅଚାନା ପ୍ରୀତିର
ବିଦ୍ୟୁତ ପ୍ରବାହ କାହୁଁ ଆସି ଅକସ୍ମାତ
ସ୍ପର୍ଶିଲା ଅନ୍ତର ଭେଦି ମୋର ମର୍ମସ୍ଥଳ,
ଉଠିଲି ଶୀତେଇ ଦେହ ଅଜ୍ଞାତ ବିକାରେ,
ନିଜ ବଶୁଁ ଖସିଗଲା ମନ ଅଣାୟତେ ।
ଦେଖି ମୋର ଭାବାନ୍ତର, ପୁଚ୍ଛନ୍ତେ କାରଣ
ସଖା, "ଶିରଃପୀଡ଼ା" କହି ଛଳିଲି ତାହାଙ୍କୁ ।
ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଉଠିଲ ତୀରେ, ଦେହ-ବଳଣ୍ଡିତ—
ଆର୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟବାସୁଁ ପଡ଼ୁଥାଏ ଜଳଧାର,—
ସୌମ୍ୟ ଶୋଭାଧାରି ସହ ତଳକୁ ନିଗିଡ଼ି ।
ଝଟକିଲା ତନୁ ତବ ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ,
ସଦ୍ୟ ସିକ୍ତସ୍ନାନ, ଭେଦି ଉଷା-ଅରୁଣିମା

* ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମ ଲଭକର—ଏହା ବାହ୍ୟିକ ଅର୍ଥ ଏବଂ ପ୍ରଭୁପଦ [ବ୍ୟବସାୟ] ଯାହାର, ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ୱରପରାୟଣ ପୁଣ୍ଡରୀକକୁ [ମୋତେ] ଲଭକର, ଏହା ଶ୍ଳେଷାର୍ଥ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉଠିଥିଲ କି କାବ୍ୟତାସ୍ତ୍ର, ତରଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗୀ,
ଅବା ଫୁଟିଥିଲେ ବିଦ୍ୟୁ ରଙ୍ଗ ବଳାହକୁ ।
ବନ୍ଦି ହରଗୌରୀ ପଦ ରମିଲ ହରଷେ
ଜନନୀ ସଜନୀ ମଧ୍ୟେ ନବସ୍ୱର୍ଗସୁଖେ,
କରନ୍ତି କି ବସେ ସତୀ ହିମାଦ୍ରି-ଘରଣୀ
ମେନକା, ତା ପଛେ ଉମା, ତହୁଁ ପଛେ ଜୟା
ଉମା ପ୍ରିୟ ସହଚରୀ, ଗିରି ଅନ୍ତଃପୁରେ ?
ଅବା କ୍ଷମା ପ୍ରୀତି ଦେବୀ, ଦୟାଦେବୀଙ୍କର
କରନ୍ତି ଅନୁଗମନ, କମ୍ବା ଭକ୍ତି ପଛେ
ଶ୍ରଦ୍ଧା, ତହୁଁ ପଛେ ସେବା ଶୃଙ୍ଖଳିତ କ୍ରମେ,
ଅଥବା ଏସନ ପ୍ରତେ, ପରିଗ୍ରହି ରୂପ
ବିଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧି, ବହୁରତ୍ନ ପ୍ରତିଭା ସହିତେ ।
ଶୋଭୁଥିଲ ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ, ଶୋଭେ ଯଥା ଉଷା
ଶୋଭାଭୂଷା, ପୌରନ୍ଦରୀ ଜୁଆଁ ତାରା ମଧ୍ୟେ ।
ଗତକାଲେ ବାରମ୍ବାର ଚୁମ୍ବୁଁଥିଲ ଧନ୍ୟ,
ମୋର କର୍ଣ୍ଣଭୂଷା ରକ୍ତ ମନ୍ଦାର କୋରକେ—
ସଖୀ-ସ୍ନେହଦତ୍ତ, ପୁଣି ସଖୀ-କରଗତ,
ଅସମ୍ଭାଳ ଲୋଭଲିପ୍ତ ଶୀତଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ,
ଚୁମ୍ବିପାରି ବନୋଦିନ, ଅଭୀଷ୍ଟ ତୁମ୍ଭର
ତକ୍ଷଣେ କର୍ଣ୍ଣରୁ ଫେଇ ସେ ଦେବୀ ମଞ୍ଜରୀ,
ପିନ୍ଧାଇଦେଲି ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରବଣପୁଟକେ,
ତହୁଁ ସଙ୍ଗେ ପିନ୍ଧାଇଲି ହୃଦମନପ୍ରାଣ
ଏହି ତିନ ଫୁଲେ ଗୁନ୍ଥି ଗୁଚ୍ଛ, ଶୋଭିଥିଲା ସେ
ମୁଖେନ୍ଦୁ ଦ୍ୱିପାଶେ ଯୁଗ୍ମ କୃତ୍ତିକା ସଙ୍କାଶ ।
ପ୍ରତିଦାନେ ରୂପବତି, ବହିଲ ମୋ ପଦେ
ପ୍ରଣତି,—ଉଚିତ-ଶ୍ରଦ୍ଧା-କୃତଜ୍ଞତାବ୍ୟଞ୍ଜୀ,
ଆହା କି ଅନନୁଭୂତ ଅମୃତ ପରଶ,
ସୁଖମୟ ସେ ସ୍ପର୍ଶର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶୀତଳତା
ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ଅଥବା ଚନ୍ଦନେ ।
ମାତ୍ର ସେହି ସ୍ପର୍ଶସୁଖ ଗୀର୍ବାଣ-ଲୋଭିତ,
ହେଲା ନାହିଁ ସ୍ଥାୟୀ ହାୟ ଦଣ୍ଡେ କି ଘଡ଼ିଏ,
ନିମିଷେ ମୋ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ନେଲା ତା ଛଡ଼ାଇ ।
ଅନନ୍ତର ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ତର—
ଛେଦି ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ତରୁ କଟାକ୍ଷ-କୁଠାରେ,
କି ଭାବିଲ ତେଣେ ଗଲା ମନ, ଜାଣେ ତା ସେ ।

କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିଲା ବେଳ, ସଖୀ ଅନୁରୋଧେ
ହୋଇଣ ବିରତ ତହୁଁ ଅରଣ୍ୟ-ବିହାରୁ,
ପ୍ରୀତିର ପ୍ରଥମ କ୍ଷତ ବହି ମର୍ମସ୍ଥଳେ,
ନୈରାଶ୍ୟର ତପ୍ତଶ୍ୱାସ ମିଶାଇ ସମୀରେ
ମିଳିଲି ଆଶ୍ରମେ ଆସି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟେ ।
ପ୍ରୀତି-ସଂସାରରେ ମୁହିଁ ପ୍ରଥମ ପ୍ରବେଶୀ,
ନାହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସଙ୍ଗୀ, (ତୁମ୍ଭ ବିନା କିଏ)
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଠନେ କାହିଁ ନ ଲାଗିଲା ମନ,
ହୃତରତ୍ନ ଦୀନ ପ୍ରାୟ ହେଲି ଛଟପଟ,
ବେଳୁଁ ବେଳ ବୃଦ୍ଧି ଲଭି ବିରହ ସନ୍ତାପ,
ବାତ୍ୟେ ଅର୍ଥ ପ୍ରାୟ ମୋତେ ଧରିଲା ଆକଟି,
ଅସହ୍ୟ ସେ ତୀବ୍ରଜ୍ୱାଳା, ନ ପାରି ସମ୍ଭାଳି
ପଶିଲି ସରସୀ ଜଳେ, ଦାହଶାନ୍ତି ଅର୍ଥେ,
ମାତ୍ର ହା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ, ମୋର ଶରୀର ପରଶେ
ହେଲା ସରଜଳ ଉଷ୍ମ, ଅଦ୍ଭୁତ ଏ କଥା ।
ତହୁଁ ନବ କିଶଲୟେ ରଚି ଆସ୍ତରଣ
ନିହିଲି ଶରୀର ତହିଁ, ସେ ଶୀତଳଶଯ୍ୟା
ପ୍ରତେ ହେଲା ଅବିକଳ ଅଗ୍ନିଶଯ୍ୟା ପ୍ରାୟ,
ଶମେ ଜଳେ କିଶଲୟେ ବାହ୍ୟିକ ଉତ୍ତାପ,
ଅନ୍ତର୍ଗତେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ବିରହ-ଅନଳେ
ଶୀତଳିବ କିଏ, ବିନା ମିଳନ-ସଲିଳ ?
ବଞ୍ଚିଲେ ବୟସ୍ୟବର, ସିଞ୍ଚିଲେ ସଲିଳ
ଦେହେଁ, ମାତ୍ର ତାହା ଜଣାଗଲା ମୋତେ ଯେସନେ
ପାବକ ଫୁତ୍କାର ଅବା ପାବକ ପିଚକା ।
ଦୁର୍ବାର ବିରହ ଚିନ୍ତା ଘାରିଲା ଅନ୍ତର;
ତା ଉପରେ ସାଡ଼ମ୍ବରେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବିକାର
ଆକ୍ରମି ପ୍ରବଳ ବେଗେ, ବୁଡ଼ାଇଲା ଚେତା ।
ବଣର ବ୍ୟାଧକ୍ଷୁଣ୍ଣିତ ଜୀବନକୁ ଯଥା

http://oaob.nitrkl.ac.in

କରିଦିଏ କାର୍ଯ୍ୟମୋହ ଅଶକ୍ତ ଦୁର୍ବଳ
ପୁଣି ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ତଥା ପ୍ରୀତିମୋହ ଧର୍ମ,
ପ୍ରୀତିର ବନ୍ଧନେ ମନ ନ ମାନେ ପ୍ରବୋଧ ।
ନ ଭଜେ ସୁଶାନ୍ତି, ସଦା ଉଡ଼ିବୁଲେ କାହିଁ,
କୋଟି ଉପଦେଶ ଯାଏ ବାୟୁରେ ମିଳାଇ,
ସ୍ୱଭାବ କଠିନ ଶିଳା, ଢାଳିଲେ ସଲିଳ
ଲଭିବ କି କୋମଳତା ତାହା କେଉଁ କାଳେ?
ଯେ ପ୍ରୀତି ପିନ୍ଧାଏ ଗଳେ ସୁଖ-ପୁଷ୍ପମାଳ,
ସେହି ପ୍ରୀତି ପୁଣି ଆହା ନିକ୍ଷେପେ ନେଇଣ
ଯନ୍ତ୍ରଣାର ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୁତାଶନ କୁଣ୍ଡେ,
କେବେ ଶାନ୍ତି-ନିର୍ଝରିଣୀ, କେବେ ଅଶାନ୍ତିଦା ।
ଚଞ୍ଚଳ ସେ ପ୍ରୀତି, ପ୍ରିୟେ, ପ୍ରେମଦାନ ଅର୍ଥେ,
ଚଞ୍ଚଳ ଯେସନ ଚନ୍ଦ୍ର, ତାରକାରମଣ,
ଜଗତକୁ ଦେବାପାଇଁ ନିଜସ୍ୱ ଆଲୋକ ।
ମାରିଦିଏ ପ୍ରେମ-ଶଣ୍ଠ ନୈତିକ ଜୀବନେ,
ଆବର ସେ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ ଅସାଡ଼ ହୃଦୟେ
ଉତ୍ସାହ-ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ କରେ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କ୍ଷଣକେ ।
ଏ ବିଶ୍ୱ ପ୍ରେମର ବଶ, ଗାଏ ସମୀରଣ
ପ୍ରେମର ବାରତା ସଦା ସନସନ ସ୍ୱନେ,
ଗାଉଛି ଅମ୍ବୁଧି ଉଚ୍ଚେ ଅମୃତ ବାରତା,
ବନଜାତ ପକ୍ଷୀ ଗାଏ ପ୍ରେମ-କାବ୍ୟ ମୋଦେ,
ପ୍ରେମର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଗୀତି ଗାଉଛି ବାଳକ,
ଗାଉଛି ଯୁବକ ଯୌବନେ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଳାପେ,
ଗାଏ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରେମଗୀତ ପ୍ରାଣର ଭାଷାରେ,
ସକଳର ଗୁରୁ ପ୍ରେମ, ଦିଏ ସର୍ବେ ଦୀକ୍ଷା ।

ଅନନ୍ତର ମୂର୍ଚ୍ଛା ମଧ୍ୟେ ଦେଖିଲି ସ୍ୱପନେ—
ପଶିଲି କାନନେ ପୁଷ୍ପ-ଆହରଣ ଆଶେ,
ସ୍ୱଭାବେ ବସନ୍ତକାଳ, ଦୃଶ୍ୟେ ବନଭୂମି—
ପ୍ରକୃତିର ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଉଦ୍ୟାନ ବାଟିକା,
ବସନ୍ତ-ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସହ ବନଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର
ଶୁଭ ସମ୍ମିଳନ; ମାତ୍ର କିଏ ବା ତାହାକୁ
କରିଛି ସୁନ୍ଦରତର ହେଉ ନାହିଁ ବାରି ।
ଫୁଟିଛି ବିବିଧ ଫୁଲ, ଢେଳେ ତରୁଲତା
ଆପାଦମସ୍ତକ ମଣ୍ଡି କୁସୁମ-ଭୂଷଣେ,
ମୃଦୁ ବାତେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ଦୋହଲି ଦୋହଲି
ଗନ୍ଧର୍ବ ଅପ୍ସରୀ ନୃତ୍ୟ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ବିସ୍ତାରି,
ବଜାଏ ବେହେଲା ଅଳି କର୍ଣ୍ଣପ୍ରିୟ ସ୍ୱରେ,
ବସନ୍ତ-ବାସବଙ୍କର ମହାସଭା ବନ;
ପୂର୍ତ୍ତି ସଦା ତାହା ବହୁ ବଲ୍କଳୀ, ସୁମନେ*
ଦେଖି ଦେଖି ବନଶୋଭା ତୋଳୁଛି କୁସୁମ,
ଏ କାଳେ ପଶ୍ଚାତୁ ତୁମ୍ଭେ ଆସି ଗୋପନରେ
ଢାଙ୍କିଦେଲ ଆଖି ମୋର କୋମଳ ଶ୍ରୀକରେ,
ଧରି ତୁମ୍ଭ କରପୁଟ ବୋଇଲି ମୁଁ ତହୁଁ,
ଚୋର୍ ଆଜ ପଡ଼ିଅଛୁ ଧରା, ଚହିଲି ମୁଁ,
ନିଶ୍ଚେ ଏ ଅମୃତ ସ୍ପର୍ଶ ମନଚୋରଣୀର,
ଅର୍ପିବି ଉଚିତ ଦଣ୍ଡ ବେଗେ ଏହି ଦଣ୍ଡେ ।
ଏହା କହି ଶୃଙ୍ଗ ଭାନ୍ତି ଆହୃତ କୁସୁମେ
ରଚିଲି ତୁମ୍ଭର ବେଶ, ମାତ୍ର ସେ କୁସୁମେ,
ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗେ ଦେଖି ତବ ସୁନ୍ଦର ଉପମା
ଧରିଲେ ପାଣ୍ଡୁର ଛବି ମହାଲଜ୍ଜାଣୀରେ;
କାନ୍ତି ତବ ଅଙ୍ଗସ୍ପର୍ଶେ ଦିଶିଲେ ସୁନ୍ଦର ।
ସେ କାଳେ ଧରିଲ ତୁମ୍ଭେ ପୁଷ୍ପ-ଚିତ୍ରିତାର
ଛବି ପୁଷ୍ପଧରିଛଦା—ପୁଷ୍ପ ଅଳଙ୍କୃତା,
ପିଇଲି ପ୍ରେୟସି, ସେହି ରୂପ-ମଧୁ ତବ
ନେତ୍ର-ଭୃଙ୍ଗେ, ହେଲି ଧନ୍ୟ ପୁଣି ସଫଳାଶ,
ନିକ୍ଷେପି ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟି ତୁମ୍ଭେ ଥରେ ଥରେ
ପରମ କୃତାର୍ଥ ପ୍ରିୟେ କରୁଥିଲ ମୋତେ,
ମାତ୍ର ହୁଅ ଅଧୋମୁଖୀ ମିଳନ ସମୟେ—
ସ୍ମରି ତାହା, ଭଜେ ଗଣ୍ଡ ଲଜ୍ଜାରେ ପାଣ୍ଡିମା
ପୁଷ୍ପଲତା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଗୋ ମଣି ପୁଷ୍ପିତେ,
ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିଲି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନେତେ ମୃଗଟିଏ ଦୂରେ,

*ବଲ୍କଳୀ—ଋଷି ଏବଂ ବୃକ୍ଷ । ସୁମନ—ଦେବତା ଏବଂ ଫୁଲ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶୁହିଁଲି କଟାକ୍ଷେ ତାକୁ, ଦେଖି ଏହା ମୁହିଁ
କୋପିଲି କୁରଙ୍ଗ ପ୍ରତି, ଯେଣୁ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ
(ସେ କଟାକ୍ଷଟିକ) ନେଲା ସେ ଛଡ଼ାଇ, ତହୁଁ
ଭର୍ତ୍ସିଲି ତାହାକୁ, କଣ୍ଠ କ୍ରୁଦ୍ଧ ସ୍ୱରେ ଏହା,
"ଯା ରେ ତୋ ମୃଗୁଣୀ କତି, ଏ ମୃଗନୟନା
କାନନ-ନିବାସୀ ଏଣ୍ଡ ନିସ୍ପୃହ ମୃଗର,
ଆସିବୁ ପ୍ରିୟାକୁ ଛାଡ଼ି, ନିର୍ବୋଧ ପଶୁ ତୁ,
ବୁଝିବୁ କେମନ୍ତେ ଭଲ ପ୍ରୀତିର ମହିମା ।"
ବୁଲି ବୁଲି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ କୁଞ୍ଜବିହାରିଣୀ,
ବସିଲ ବ୍ରତତୀ-କୁଞ୍ଜେ, ବସିଲି ମୁଁ ପାଶେ,
କୁଞ୍ଜ-ଚୂଡ଼େ ବସିଅଛି ପକ୍ଷି-ନହବତ,
ଉଠୁଛି ଗଗନେ କେତେ ମଧୁବାଦ୍ୟ ସ୍ୱର,
ମଣ୍ଡିହୋଇ ସେ ମଣ୍ଡପ କୁସୁମସମ୍ଭାରେ
ବିବାହ-ବେଦିକା ଛବି କରିଛି ଧାରଣ।
ମୋର ପ୍ରୀତି ତୁମ୍ଭ ପ୍ରୀତି ବରକନ୍ୟା ତହିଁ,
ଆମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ବରକର୍ତ୍ତା କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ମାତ୍ର,
ବନବାୟୁ ସ୍ୱନ ଛଳେ କରି ମନ୍ତ୍ରପାଠ
ଅବିଚ୍ଛେଦ ସୂତ୍ରେହିତ, ଅନୁରାଗ-ସୂତ୍ରେ
ପକାଇଲା ହାତଗଣ୍ଠି, ବରକନ୍ୟା ବେନି
ମିଶି ହୋଇଗଲେ ଏକ, ଏକ ହୁଏ ଯଥା
ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ମିଶି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟାକରଣେ;
ଅର୍ପିହେଲେ ଆମ୍ଭେ ବେନି ଅତୀବ ସନ୍ତୋଷେ
ଯୌତୁକ ସ୍ୱରୂପେ, ସେହି ମଙ୍ଗଳ ବିବାହେ ।
ଭାଙ୍ଗିଲା ଏ କାଳେ ମୂର୍ଚ୍ଛା ବସିଲି ମୁଁ ଉଠି,
ପ୍ରତେ ହେଲା ଯେହ୍ନେ ଖସି ଦେବଣ ସ୍ୱର୍ଗରୁ
ପଡ଼ିଲି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟେ ଆସି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଅକସ୍ମାତ ।
ଏମନ୍ତ ସମୟେ ଆସି 'ସଖା ଉପିଞ୍ଚିଲ
ଆଣିଦେଲା ତବ ପତ୍ର, (ପତ୍ର ନୁହେଁ ତାହା,
ବିରହ-ଶବର ଆହା ସଂଜୀବନୀ ମନ୍ତ୍ର)
ଆଣିଦିଏ ଯଥା ବାୟୁ, କୁସୁମ ସୁରଭି
ଅଳି କତି । ଭୂର୍ଜପତ୍ରେ ଅଳକ୍ତକ ଲେଖା,
ଆସିଲା ସେ ବର୍ଣ୍ଣପଙ୍କ୍ତି, ବର୍ତ୍ତୁଳ ଚଟୁଳ,
ପ୍ରବାଳ ହାରର ସୂତ୍ର, ତବ ବକ୍ଷଶୋଭୀ;
ମୁଦ ଫେରି ମୁଦ ଲଭି କଲି ପତ୍ର ପାଠ ।
ଆସିବ ସାୟାହ୍ନେ ତୁମ୍ଭେ ହେଲି ମୁଁ ଆଶ୍ୱସ୍ତ,
ବସିଅଛି ପଥ ଚାହିଁ, କୁସୁମ-ମଞ୍ଜରୀ—
ପ୍ରତି ଚାହିଁ ରହେ ଭୃଙ୍ଗ ବସନ୍ତ ଯେସନ ।
ସନ୍ଧ୍ୟାସହ ସନ୍ଧ୍ୟାରୂପେ ଆସ ଗୋ ବହନ,
ଦିବାନ୍ଧକୁ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ କରିବ ପ୍ରଦୋଷ,
ଚକ୍ଷୁଦାନ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଏହି ପ୍ରେମାନ୍ଧକୁ,
କରୁଛି ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ସ୍ତୁତି, ଆସିବାକୁ ଖରେ,
କଲେ ସେ ବିଳମ୍ବ, ନିଶ୍ଚେ ଜୀବନେ ମୋହର
ଆସିବ ଅକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟା ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଦିନ ।

ଆଜି ପୁଣ୍ୟ ଶିବରାତ୍ରି, ଉଜାଗର ରାତ୍ରି,
ରହି ଉଜାଗର ବେନି, ହରଗୌରୀ ପଦେ
ମାଗିନେବା ଇଷ୍ଟବର ତାଙ୍କରି ନିଭୃତ *
କରାଇ ପ୍ରସନ୍ନ ତାଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତିରେ ।

ହରଗୌରୀ ଏକମୂର୍ତ୍ତି; ସୁତରାଂ ବିଚ୍ଛେଦ ନାହିଁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାୟାବତୀଙ୍କ ପ୍ରତି ମଦନ

ପ୍ରିୟେ, ଅଜ ସୌଭାଗ୍ୟର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଦିନ
ଉପଗତ ମଦନ ପକ୍ଷେ, ସୁପ୍ରସନ୍ନ ଆଜ
ଅମରେ ତା ପ୍ରତି, ବର୍ଷି ଶୀତଳ ଆଶିଷ ।
ଚିହ୍ନିଲି ଚିହ୍ନିଲି ଏବେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତ,
ଚିହ୍ନି ମୁଁ ଲଜ୍ଜାବନତ, ସ୍ମରି ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି
ପୂର୍ବ ଆଚରଣୀ ମୋର ଘୃଣାପ୍ରଦର୍ଶନ ।
ତହୁଁ ପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ ଏବେ, ଏହା ସିନା
ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଦେବି, ସେ ମହାପାପର,
କ୍ଷମିବ ସ୍ୱଗୁଣେ ତୁମ୍ଭେ ଏତିକି ମାଗୁଣି ।
ବାରମ୍ବାର ହୋଇ ମୋର ବିପଦେ ସହାୟ
ସାଧିଲ ମହୋପକାର ବଳି ମୋତେ ଋଣୀ,
ସେ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ କି ଗୋ ବିରକ୍ତି ଲାଞ୍ଛନା ।
କି ଗୁରୁ ମୋହର ସତ, ନୂର୍ ଜନ୍ମାନ୍ତର
ଦେଇଥିଲା ପୂର୍ବସ୍ମୃତି ସମୂଳେ ନାଶଇ,
ଯେସନ ଶରତ ଆସି ନାଶଏ ସତ୍ୱର
ବର୍ଷାସୃଷ୍ଟ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଶବଳିତ ଶୋଭା ।
ତୁମ୍ଭର ଏ ପବି ସେହି ସ୍ମୃତିର ଜାତକ,
ଅଥବା ପୁରୁଣା ପୋଥି ପାଠୋଚ୍ଚ ପାଠର,
ପଢ଼ି ତାହା, ଧାଏଁ ହୃଦ ତବ ତଟ, ଯଥା
ନିଦାଘ-ମଧ୍ୟାହ୍ନ-କ୍ଳାନ୍ତ ଆତୁର ପଥିକ
ଧାଏ ଛାୟା ପାଶେ—ସ୍ନିଗ୍ଧ ବିଶ୍ରାମଦାୟିନୀ ।
ସ୍ମୃତି-ଅଗ୍ନିଶିଖା ଥିଲା ବିସ୍ମୃତି-ପାଉଁଶେ
ଆଚ୍ଛାଦିତ, ତବ ପବି ପବନ ରୂପରେ
ଦେଲା ତା ଉଡ଼ାଇ; ହେଲା ଅଗ୍ନି ଦାଉ ଦାଉ ।
ପୂର୍ବର ଘଟଣାବଳୀ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ
ପଡ଼ୁଅଛି ମନେ, ଯଥା ସନ୍ଧ୍ୟାଗମେ ନଭେ
ଫୁଟିଉଠେ କୋଟି କୋଟି ଦିବାଲୁପ୍ତ ତାର ।
ତାରକା-ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ପୁଣି ମହେନ୍ଦ୍ରଦୟିନୀ
ହେଉଛି ସକଳ ହେତୁ, ଅହୋ, ସେ କାଳର
ସେସବୁ ହରକୋପାନଳ, ଦେହାନ୍ତରେ ସୁଦ୍ଧା
ଦହୁଛି ହୃଦୟ ମୋର, ସ୍ମରି ସେ ସଙ୍କଟ
ଥରଥରେ ଦେହ, ଯଥା ବରଷା ପତର ।
ଯେ ସମ୍ପର୍କ ଆଲୋକର ଅନ୍ଧାର ସହିତ,
ତୁମ୍ଭର ଶମ୍ବର ସହ ସେ ସମ୍ପର୍କ ବୋଲି
ଲେଖିଛ ପ୍ରେୟସି ଯାହା, ତାହା ସ୍ୱାଭାବିକ,
ମାନସର-ବିହାରିଣୀ-ସ୍ୱଚ୍ଛହଂସୀ କେବେ
ଲୋଡ଼େ କି ପଲ୍ୱଳ-ପଙ୍କ ଶୈବାଳ କଳୁଷ !
ଜଡ଼େ ରତ୍ନ କାଞ୍ଚନରେ, ଲୌହେ ନୁହେଁ କଦା,
ସୃଜନ୍ତି ବିଧାତା ସିନା ରସାଳମଞ୍ଜରୀ
ଦନକର ପିକ ପାଇଁ, ନୁହେଁ କାକ ଲାଗି,
ଛୁଇଁବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦୁଷ୍ଟ କେବଣ ସାହସେ,
ଆଜ୍ୟ ଅନଳର ଭୋଗ୍ୟ, ନୀଚ ସାରମେୟ,
ଲଭିବ ବା କାହୁଁ ତାହା,—ଅମେଧ୍ୟ-ଆହାରୀ ।
ମୃଗ ବିନା ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟରେ କଦାପି
ଘଟେ କି ପବିତ୍ର କୁଶ ଅଙ୍କୁର ଯୂଥିକା ।
ପୁଣ୍ୟ ଭଗବଦଗୀତା ଛୁଇଁଲେ ଚଣ୍ଡାଳ
ମାଂସପିଣ୍ଡ ହସ୍ତେ, ତାହା ସହିବ କି ତାକୁ !
ନିଜର କୃତଜ୍ଞତ୍ୱ ଯାହା ବଖାଣିଛ ଋଣ,
ନୁହେଁ ତା ଅନ୍ୟଥା କିମ୍ବା ନୁହେଁ ତା ଅତ୍ୟୁକ୍ତି;
ବରଂ ତୁମ୍ଭ କୃତଜ୍ଞତ୍ୱର ମୂଲ୍ୟ ତୁଳନାରେ
ଊଣା ତବ ଉକ୍ତି, ତୁମ୍ଭ ଗୁଣର ଗରିମା,
କେ ବର୍ଣ୍ଣିବ ଗୁଣବନ୍ତ, କବିର ଅସାଧ୍ୟ,
ସେ କବିତା ବିରଚନେ ମାର ଏକା ଜଣ ।
କେ ଲଙ୍ଘିବ ବିସଂସାରେ ତୁମ୍ଭର ଶାସନ
କି ସ୍ଥାବର କି ଜଙ୍ଗମ, କି ଅସାଧ୍ୟ ତବ,
ସନ୍ଧାନିତ ଶର ତବ ଅବ୍ୟର୍ଥ ସର୍ବଥା ।
ତବ ସମ୍ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରେ ହୋଇ ସଂଦୀକ୍ଷିତ
ଧାଏଁ ନଦୀ ସିନ୍ଧୁମୁଖେ, ଆକୁଳେ ଆହ୍ୱାନ
ମୃଦୁ କଳ କଳ ସ୍ୱନେ ହୃଦୟ-ବାନ୍ଧବେ ।
ଆଲିଙ୍ଗନ କରେ ଲତା ପାଦପେ ନିବଡ଼େ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଖେଳେ ଘନବକ୍ଷେ ବହ୍ନି, ଖୋଜ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲତା ।
ନବ ବୟେ ନବ ଦୀକ୍ଷା ଲଭି ତୁମ୍ଭଠାରୁ
ନବୀନା ମନ୍ତ୍ରଣୀ, କାନ୍ତେ ଅଣନ୍ତ ସ୍ୱବଶେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଏକା ଜଗତର ପ୍ରେମ-ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ
ପ୍ରେମ ତବ ଭାବ୍ୟ, ସ୍ୱର, ଅର୍ଥ ଅଳଙ୍କାର,
ଶିଷ୍ୟା ତବ ଜଗତର କବିଶ୍ରେଣୀନିକର ।
ବହୁ ତୁମ୍ଭେ ରତ୍ନ ନାମ, ଜନ୍ମାଅ ବିଶ୍ୱରେ
ପ୍ରେମ-ହେମ ମୂର୍ତ୍ତି, ଭୃଙ୍ଗ ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ପୁଣି
ଯତ୍ନଜନ ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ଶୈଳ କରି ରତ୍ନ ରତ୍ନ ।
ଅନ୍ୟ ନାମ ମାୟାବତୀ, କେ ଭେଦିବ ମାୟା
ତବ, ହେଉ କାୟାଧାରୀ ଅଥବା ଅକାୟ ।
ଜଗଜ୍ଜୟୀ ଯିନା ମାର ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସାଦେ,
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସାଦେ ନତଶିର ଶତମନ୍ୟୁ
ଫୁଲଧନୁ କର, ଦେବ, ଯତ ମୁଁ ଦୁର୍ଜୟ,
ମାତ ନତ ତବଠାରେ, ଦାରୁଭେଦୀ ଭୃଙ୍ଗ
ନୁହେଁ କି ପରାସ୍ତ ଧନୀ କମଳିନୀ ବନ୍ଧ ?
ଦନ୍ତାବଳ-ସଂହାରକ କେଶରୀପ୍ରବର,
ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବିକ୍ରମ ପ୍ରିୟା କେଶରିଣୀ ପାଶେ;
ଭୁଜଙ୍ଗ ଦୁର୍ବୃତ୍ତ, ଯଥା ଆପୂପାୟୀ କାଳ,
ମାତ୍ର ସେ ମନ୍ତ୍ରିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଧୂଳିକଣାଠାରେ
ହୀନବୀର୍ଯ୍ୟ, ହୀନବୀର୍ଯ୍ୟ ମହୀଲତା ଯଥା ।
ମନ୍ମଥ ମୁଁ, ମନଃ-ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥନେ ସକ୍ଷମ,
ତୁମ୍ଭେ ସେ ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ ମୋ ଅମୋଘ ଅସ୍ତ୍ର ।
ଆମନ୍ତ୍ରିତ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଇବା ଆଶେ,
ସେ ଅସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ତୁମ୍ଭେ ଶିଖାଇବା ଆଗୁଁ
ସାରଙ୍ଗୀ ଶିଖାଇ ତା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରିକା ।
ପାଇଛି ଶମ୍ବର ମୋତେ, ମରିବ ମୋ ହାତେ,
ବୃକ୍ଷର କୋଟରେ ଯଥା ବଢ଼ି ଉପବୃକ୍ଷ,
ଶୋଷି ତହୁଁ ରସ, ଶେଷେ ନାଶି ମୂଳତରୁ
କରେ ଆତ୍ମପରକାଶ, ତଥା ମୁଁ ଦାନବର
ନାଶି ହେଲେ, ହେବ ମୁକ୍ତ, ଭୁଞ୍ଜିବ ଦୁର୍ମତି
ନିଜକୃତ ଦୁଷ୍କୃତର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳ ।
ଆଜି ନାହିଁ ସେ ସମୟ, ଆସୁଛି ନିଶ୍ଚୟ
ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟେ, ସେହି ପୁଣ୍ୟ ଶୁଭ ଦିନେ
ସାଧିବାକୁ ସ୍ୱକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ,
ତେଜ ଦେଖି ଦାବାନଳ ଦହେ ଯିନା ବନ ।
ସହୁଛି ବିସ୍ତର ଦୁଃଖ, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଦେବ,
ଅମର-ମୟୂଖ-ମଖା ଶ୍ରୀମୁଖମଣ୍ଡଳେ
ଦେଖି ନାହିଁ ମ୍ଳାନରେଖା, ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ସଦା,
ମହତ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଯିନା ଦୁଃଖେ ପରୀକ୍ଷିତ,
ଅନଳେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯଥା, ହୀରକ ପ୍ରହାରେ * ।
ଏ ଦୀନ ହୃଦୟରୂପ ପୁଣ୍ୟ ଦେଉଳର
ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ତୁମ୍ଭେ, ପ୍ରାଣର ମିତଣୀ
ମଦନର, କିପାଁ ଅବା ଡରନ୍ତ ଅସୁରେ ।
ମଧୁବ୍ରତ-ପ୍ରଣୟିନୀ କୁସୁମ-ସୁନ୍ଦରୀ
ଇଚ୍ଛେ କି ଗୋ, ମାଛି ସଙ୍ଗ ଭ୍ରମେ ବା ସ୍ୱପନେ ?
ଫୁଟେ ଯିନା କମଳିନୀ ରବିକରେ, ମାତ୍ର
ଅନଳେ କମଳ ଫୁଟେ କେ ଦେଖିଛି କାହିଁ ?
ତୁମ୍ଭର ଅବଳା ବଳେ ବଳୀ ଏ ମନ୍ମଥ,
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସାଦେ ମୁହିଁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେଖା ମୁଖୁଁ
ଛଡ଼ାଇଣ ରାମ-ମନ୍ତ୍ର, ଅର୍ପେ କାମମନ୍ତ୍ର ।
ନାରୀ କି ଅବଳା ସତେ, ହେଉ ସେ ପତିକେ
ଦୈହିକ ବଳରେ ଊଣା, ମାତ୍ର ହୃଦବଳେ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ, କ୍ଷମା, ଦୟା, ସ୍ନେହ କୋମଳ ବୃତ୍ତିରେ
ରମଣୀର ସ୍ଥାନ ନିତ୍ୟ ପୁରୁଷ ଉପରେ,
ଅନ୍ୟଥା କିପାଇଁ ଜନେ ଉଚ୍ଚାରନ୍ତେ ଭକ୍ତି
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଛେ ନାରାୟଣ, ସୀତା ପଛେ ରାମ ।
ଅଙ୍କିତ ବିସ୍ମୃତ ସ୍ମୃତି ଦେଇ ଗୋ ତେଜାଇ,

* ଯେଉଁ ହୀରକ ପ୍ରହାର ସହିପାରେ, ତାହା ବିଶୁଦ୍ଧ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତେଡାଏ ଯେସନ ଆହ୍ୱା ସବତାଲୁ ଊଷା
ସମୀର୍ ନିଃସ୍ୱନ ଛଡେଇ ସ୍ୱଷି ମୃଦୁ ଭାଷା,
ଅର୍ପୁଛି ମୁଁ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରାଣର୍ ଆରତ,
ଘେନ ଗୋ ପ୍ରସନ୍ନେ ତାହ୍ୱା ସୁନ୍ଦରୀ-ବନ୍ଦିତେ !

ଯଥାକାଳେ ଯାଇ ତବ ଅଭିସାର୍ ସ୍ଥଳେ
ଭେଟିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ, ଆଗେ ମାଗିନେବ କ୍ଷମା,
ତାଙ୍କୁଁ ପଟେ ହେବ ଦୃଷ୍ଟ ବିନାଶ ମନ୍ତ୍ରଣା,
ତୁମ୍ଭର ମନ୍ତ୍ରଣା ବଳେ ଜଗଜ୍ଜୟୀ ପିତା
ବାମଦେବ, ବାମଦେବ-ଯୋଗଭଙ୍ଗା ଅର୍ !
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସୁଖାଶ୍ରୁନୀରେ କର୍ ଅଭିଷିକ୍ତ
ରତ୍ନ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ସିଂହାସନେ, ରତ୍ନ-ରାଜ୍ୟ ଦାନେ
ସ୍ଥାପିବ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀରୂପେ, ରହିବ ସେବାରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

*କମଳକାମିନୀଙ୍କ ପ୍ରତି କୁମାରନାଥ

କି ଭାଷାରେ ସମ୍ବୋଧିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କମଳ,
ଜଣ ଦେଇଅଛି ହାୟ ଦଗ୍ଧ ଭାଗ୍ୟ ମୋର
ତୁମ୍ଭଠାରେ ମୋତେ ପର, ଚିରକାଳ ପାଇଁ,
କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୁଷ୍କ ନୈରାଶ୍ୟର ଉଚ୍ଚଶିଖ ଅନଳେ,
ଅଙ୍କୁରିବ ଯାହୁଁ ପ୍ରେମ-ବୀଜ ସୁକୋମଳ ।
ନାହିଁ ଆଶା, ନାହିଁ ଆଉ ମହାଦରାଦିଆ
ପ୍ରେମର ବାସନା, ସବୁ ହୋଇଛି ଅନ୍ତର,
ଅଛି ଖାଲି ମନେ ପ୍ରାଣେ ଧ୍ୟାନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ
ବସ୍ତୁ ଶୂନ୍ୟତା, ଭେଦି ଯାହା ବେଳେ ବେଳେ
ଉଠୁଅଛି ଫୁଟି ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତା ସ୍ମୃତି ।
ଏକ ବୃନ୍ତେ ଯୁଗ୍ମ କଳି ଥାଏ ଅବିଚ୍ଛେଦେ,
ଫୁଟିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ମାତ୍ର ଫୁଟିଲେ ତା, ତୋଳି-
ନେଇ ଜଣେ ସଂଯୋଗନ୍ତ ଦେବଦେବୀ ଦେହେ,
ସେହିଠାରୁ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ଉଭୟର ମେଳ,
ଆମ୍ଭ ଦେନି ଭାଗ୍ୟେ ବନ୍ଧୁ ବହିଲା ସେ ଦଶା ।
କେତେ ଆଶା ବାନ୍ଧି ମନେ, କେତେ ଆନନ୍ଦରେ
ଗଲେ ଫୁଲ ପାଶେ ଭୃଙ୍ଗ, ନ ଚୁମ୍ବୁଁ ତାକୁ
କାହୁଁ ଆସି କେଡ଼େ ବେଗେ ଅକାଳ ବତାସ,
ଛିଣ୍ଡାଇ କୁସୁମେ, କରି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ, ଫିଙ୍ଗେ
ନେଇ ଦୂରେ, ତଥା ଭୃଙ୍ଗେ ଅର୍ପି ଶୋଚ୍ୟ ଦଶା,
କରୁଣ ଦୁର୍ବଳ ତାକୁ ଘେନିଯାଏ କାହିଁ,
ତେସନ ନିୟତି, କ୍ରୂର, ଏକବୃନ୍ତୀ ମତି,
କଲା ଆମ୍ଭ ଉଭୟଙ୍କୁ ଦ୍ୱିଧାଦ୍ୱିଧା ସିନା !
ନିୟତିର ରଥ ହାୟ, ଚଳେ ପ୍ରତିକୂଳେ
ମାନବ ମନୋରଥର, ଭାଙ୍ଗିଦିଏ ବଳେ
ମଧୁର ସମ୍ବନ୍ଧ ପୁଣି ସୁପବିତ୍ର ଭାବ,
ଆବାଲ୍ୟର ଅନୁସୃତ ଆବାଲ୍ୟ ମମତା
ଗଡାଏ କ୍ଷଣକେ ଛେଦି, ଅମୋଘ ସନ୍ଧାନେ ।
ଶୁଣ ପ୍ରାଣସଖି, ମୋର ଦୁର୍ଗତି କାହାଣୀ,
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ସମଦୁଃଖୀ, ଅତଃ ତୁମ୍ଭ ପାଶେ
ଗାଇଣ ବେଦନା-ଗୀତି, କରିବ ଲାଘବ
ଦୁଃସହ ହୃଦୟ-ଭାର, ଧରି ଏହି ଆଶା
ଆସିଛି ସୁଦୂର ଏହି ତାଳଚେର ରାଜ୍ୟେ ।
ନ ଜଣାଇ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତା ଲଭେଁ ମୃତ୍ୟୁ ଯଦି,
ତେବେ ସେ ମରଣେ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ମୋର ଶାନ୍ତି,
ନବେଦିଲେ ଦୁଃଖିପାଖେ ଦୁଃଖ, ; ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ
କ୍ଷୋଭ, ଏହା ଭିନ୍ନ ନାହିଁ ଅପର ଔଷଧ
ଭୈଷଜ୍ୟ ନଦାନେ, ଦୁଃଖ-ଦାରୁଣ-ବ୍ୟାଧିର ।
କାହିଁ କାଂସ୍ୟକାର-କୁନ୍ଦ-ମୁଖର ରେମୁଣା,
କାହିଁ ବା ଏ ତାଳଚେର ହିଙ୍ଗୁଳା-ପାଳିତ,
ଆସିଲି କିରୂପେ ତାହା ନ ଜାଣେ ମୁଁ କିଛି,
ଆଣିଛି ଉଡାଇ ଯେହ୍ନେ କେଉଁ ଉପଦେବ,
ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରାୟ ଲଗୁଅଛି ମୋତେ ଏ ଘଟଣା ।
ଆଣି ନାହିଁ ବିଧି ମୋତେ ଏ ସ୍ଥଳେ ସଜନି,
ଆଣିଛି ତୁମ୍ଭର ପ୍ରେମ ଗଳଥା ପ୍ରଦାନ,
ପ୍ରେମର ଅଦ୍ଭୁତ ବଳ, ଅଦ୍ଭୁତ କରଣୀ,
ପାରେ ସେ ପଙ୍ଗୁକୁ ତୁଙ୍ଗ ଶିଖରେ ଲଙ୍ଘାଇ,
ସେହି ପ୍ରେମ କରିଦେଲା ପଥ ଲଘୁ ସଖି,
ଯୋଜନେ ରହିଲ ଆଣି ଗଡ଼ଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ,
ସେ ରେମୁଣା, ତାଳଚେର ମିଶି ହେଲା ଏକ,
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ ଏହା ପ୍ରେମର ଧରମ ।
ବାଧା ପାଇ ମନୋରଥ-ପଥେ ଗୁଣବତି,
ନ କର ଅନୁଶୋଚନା, ଯାଏ ଏକ ଆଡେ
ମନୁଷ୍ୟର ଆଶା, ଅନ୍ୟ ଆଡେ ବିଧିଲିପି,
ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ହାୟ, ଆଶାର୍ତ୍ତୀ ଅଦୃଷ୍ଟେ
ନ ମିଳେ ତୁଷାୟ ଠାବ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ମଥା,
ଲୁଚିଯାଏ ଆଶା-ଭଗ୍ନି ନୈରାଶ୍ୟ-ବାତ୍ୟାଶେ ।
ଶୁଣିଲି ଯେ ଦିନ ତୁମ୍ଭ ବିବାହ-ସମ୍ବାଦ,
ମଣିଲି ସେ ଦିନୁ ରୁଦ୍ଧ ଅଦୃଷ୍ଟର ଦ୍ୱାର
ବକ୍ର କାଳଣୀରେ, ହାୟ ଇହ ଜୀବନରେ
ନ ଫିଟିବ ଆଉ ତାହା, ହରିଲ ମୋ ଜ୍ଞାନ,
ଘୂରିଲା ମସ୍ତକ ଘନେ, ଥରିଲା ଶରୀର,
ଘନ ଘନ ଉଠି ପୁଣି ଘନ ଘନ ବସି
ଶୋଇଲି କମଳ-ଶେଯେ, ବହିଲି ସେ ନିଶି

ତୁମ୍ଭ ନାମ, ତେଣୁ ଅର୍ପିପାରେ ଶାନ୍ତି; ମାତ୍ର
ହେଲ ବ୍ୟଥିତ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦଳଧାରେ ତାର
ସ୍ପର୍ଶେ ହେଲ କଳେବର ଶରଗଲ୍ଲ ପ୍ରାୟ ।
କି କହିବି, କେଣେ ଗଲା ମନ, ମୋ ଅଜ୍ଞାତେ
କେଉଁ ଅନୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେଶେ, କିନ୍ତୁ ତାକେ ପୁଣି
ଆଣିଲି ଫେରି ଦେହେ, ଫେରି ଆସେ ଯଥା
ପୋଷା ପକ୍ଷୀ, ଉଡ଼ିଯାଇ ପଞ୍ଜୁରୀ ମଧ୍ୟରୁ
ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଅବସନ୍ନ
ପୁଣି ପୂର୍ବସ୍ଥାନେ, କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ଶରୀରେ ।
କ୍ଷିପ୍ତ ମାନସର ଶାନ୍ତି ସମ୍ପାଦନ ଆଶେ
ମହୋଦଧି-ସାଗର-ତୀରେ ହେଲି ଉପସ୍ଥିତ,
ମାତ୍ର ହାୟ, ତାହିଁ ଶାନ୍ତ ସାଗର ଦର୍ଶନେ,
ପୂର୍ବର ଅତୀତ ସ୍ମୃତି ଉଠିଲା ଉଚ୍ଛୁଳି ।
ଫୁଟିଛି କମଳ, ତାତେ ବିସ୍ତାରିଛି ଲୀଳା,
ଦେଖି ତା ଛବିଲି, ହାୟ, ମୋ ପ୍ରାଣ-କମଳ
ରହିଛି ଶୁଖିରେ ଯାଇ, ବିଚ୍ଛେଦ-ଶିଶିର
ଜଳ ଜୀବନ୍ତ ତାକୁ ଦହୁଥିବ ସଦା ।
ଜାଗିଲା ଦାରୁଣ ସ୍ମୃତି, ବସନ୍ତ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ
ଦିନେ, ପ୍ରିୟେ, ତବ ସହ ଭ୍ରମି ସେ ସରସୀ—
କୂଳେ, କହିଥିଲି ଶୋଭି ଚଳ-କମଳର,
କହିଲି ସୋହାଗେ ଡାକି, "କମଳବାସିନି,
ଦେଖ ଏ କମଳ ଶୋଭା କେତେ ସୁନ୍ଦର,"
ସସ୍ମିତେ କହିଲ ତୁମ୍ଭେ, "ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ଅଳି,
ଦିଶନ୍ତା ସୁନ୍ଦରତର ଅଧିକେ ସୁନ୍ଦର ।"
ଏହା କହି ଚାହିଁଦେଇ ମୋତେ ସୁବଦନା,
ଗୋଡ଼ଇଲ ତଳକୁ ମଥା, ସଲଜ୍ଜ ଚାହାଣିରେ ।
ସେହି ସ୍ମୃତି ଚାହାଣିରେ କି ଗମ୍ଭୀର ଭାବ,
କି ସ୍ନେହ ମମତା ପ୍ରୀତି ଉଠିଲା ଉଚ୍ଛୁଳି
ଜାଣେ ମୋର ମନ ତାହା, ଜାଣ ତୁମ୍ଭେ ଧନ,
ହୋଇଛି ସେ ସ୍ମୃତି ମୋର ଜୀବନ-ସମ୍ବଳ ।
ବସନ୍ତ-ଯୌବନେ ଦିନେ କାନନ ଭ୍ରମଣେ
ଗଲୁ ତବ ଅନୁରୋଧେ ତୁମ୍ଭରି ସହିତେ,
ଚମ୍ପକ ଚନ୍ଦ୍ରିବାମଣା ପୁଷ୍ପ ଶତ ପ୍ରାୟ
ଅସ୍ପେ କାନନ, ସୌମ୍ୟ ମୌନ ମହିମାରେ ।
ଫୁଟିଛି ବିବିଧ ଫୁଲ, କେତେ ଫୁଲ ପୁଣି
ପଡ଼ିଛି ମୂର୍ଚ୍ଛିତା ହୋଇ ତରୁପଦତଳେ,
ଫୁଙ୍କି ତାହା କର୍ଣ୍ଣେ ଧୀରେ ମଧୁର ସମୀର
କରୁଅଛି ଆକର୍ଷଣ ଚୈତନ୍ୟ ସଞ୍ଚାରେ ।
ପିନ୍ଧାଇଛି ନବ ଭୂଷା ଧବଳୁ ମାଧବୀ
ସୁ ପୁଷ୍ପ କାଶଲଗ୍ନ ଛଳେ, ବସନ୍ତ-ରଚିତ,
ଦେଖାଇଲେ ସେ ଶୋଭା ମୁହିଁ ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତେ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଗୋ ବରାନନେ, ଭାଷିଲ ସସ୍ମିତେ
"ଧବ ବିନା ତାହିଁ ଗତି ଧବୀର ଏ ଭବେ,"
ଅବଧି ସେ ମଞ୍ଜୁ ବାଣୀ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିରୂପେ
ବାଜୁଅଛି କର୍ଣ୍ଣେ ମୋର, କର୍ଣ୍ଣ-ରସାୟନ,
ରହିଛି ସେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ମୃତି ଅଙ୍କିତ ଜୀବନେ ।
ଦେଖାଇବ କେତେ ଆଉ ଶୋକ-ନାଟକର
ଫେଡ଼ି ଅଙ୍କ ଗର୍ଭାଙ୍କର ଅଭିନୟ ରାଶି,
ମୋ ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖିନୀ ତୁମ୍ଭେ, ସେ ଆକୁଳ-ବାଣୀ
ଶୁଣି ସିନା ହେବ ଘାରି ପ୍ରତିବେଦନାରେ ।
ନ ଲାଗିଲା ତାହିଁ ମନ, ଭ୍ରମିଲି ଉଦାସେ,
ଆହାର ଶୟନ କିଛି ନ ଲଗିଲା ସୁଖ,
ଦେଖି ମୋର ଭାବାନ୍ତର ପୂଜ୍ୟ ପିତାମାତା
ଇଚ୍ଛିଲେ ବାନ୍ଧିବେ ମୋତେ ପରିଣୟ-ପାଶେ,
ମାତ୍ର ତାହା ହାହା ସହ, କେ ଚାହେ ତାହାକୁ ,
ଅନ୍ତରରେ ତାହିଁ ତୃପ୍ତି, ତୁଷ୍ଟାଇଲେ ଧରି
ବଳାତ୍କାରେ, ରହିବ କି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅବ୍ୟାହତ ।
ଆଶ୍ରିଲି ମୁଁ ତହୁଁ ଯତିବ୍ରତ, ବାହାରିଲି
ଘରୁ, ଧରି ରାମାନନ୍ଦ—ନୁହେଁ ରାମନନ୍ଦ
ବିରହ-ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ଭ୍ରମିଲି ଏକାକୀ ।
ଦୂରନ୍ତ ସମାଜବାଧା କଲି ଏତେ ସବୁ,
ପ୍ରଦାନନ୍ତ ନିଶ୍ଚେ ତାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା,
କି କରିବି ଯତି ମୁହିଁ, ନାଶିବି ସର୍ବଥା
ଯତିଧର୍ମେ ନୋହି କମ୍ପା ପ୍ରତିଫଳ ଦାନ ।
ଆସିବ ସ୍ନାନାର୍ଥେ ତୁମ୍ଭେ କାଲି ଏ ସରିତେ
ଅର୍ପିବି ସାକ୍ଷାତେ ତୁମ୍ଭ ପତର ଉତ୍ତର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଧତ୍ରକୋଠ-ଦର୍ଶନ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ବନ୍ଧୁମାନାସ୍ପଦ, ନୃପତିପ୍ରବର

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମଦନମୋହନ ସିଂହଦେବ

ମହୋଦୟ ଶ୍ରୀକରକମଳେଷୁ ।

ସବିନୟ ନିବେଦନ ।

ଶ୍ରୀମନ୍ ନରପତେ,

ଶ୍ରୀଛାମୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଉତ୍କଳର ଅନ୍ୟତମ ଉଦୀୟମାନ ନରପତି । ଶ୍ରୀଚ୍ଛାମୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଲାଭ କରି ମୁଁ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଅଛି । ସେହି ବିମଳ ଆନନ୍ଦ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ସକାଶ ମୁଁ ମୋହୋର ଅଗ୍ରଜ ମହୋଦୟଙ୍କ ଲିଖିତ "ଧରାକୋଟ-ଦର୍ଶନ" ନାମକ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ସୁପବିତ୍ର କର-କମଳରେ ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ଗ୍ରହଣାନୁମତି ହେଉ, ଏତିକି ମାତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଧରାକୋଟ
୧ । ୧ । ୧୯୦୯

ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର
ଚିରାନୁଗୃହୀତ
ଶ୍ରୀ ସୋମନାଥ ମହାନ୍ତି

ଧଵ୍‌କୋଟ-ଦର୍ଶନ

—ବ୍ରମଦେବୀ—

ଭବସୃଷ୍ଟି-କୁଞ୍ଜ ଉଦ୍ୟାନ—
ମଧ୍ୟେ ସାହିତ୍ୟ ଖଣି,
ମେଲିଅଛି ମଞ୍ଜୁ ମାଧୁରୀ
ଧଵ୍‌କୋଟ ଧରଣୀ ।
ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ-ସଙ୍କୁଳ ସୁବଳ—
ଶୈଳ [୧] ପ୍ରାଚୀର ଯଥା,
ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଟେକିଛି
ରୁଦ୍ର ସୁନ୍ଦର ମଥା ।
ମାନଦଣ୍ଡ କି ସେ ମହୀର
ଅବା ରତନ କୂଟ
କିବା ଧଵ୍‌କୋଟ ଧରାର
ମରକତ ମକୁଟ ।
ଝର୍‌ଝର୍ ରବେ ତା ଦେହୁଁ,
ଝରେ ଖର୍ଜ୍ଜୁରି ଝର [୨]
ବ୍ୟୋମକେଶ ଶିରୁ ବହୁଛି,
କିବା ଗଙ୍ଗା ପ୍ରଖର ।
ତରୁକୂଳେ ଶ୍ୱେତ ବାରିଦ
ଶୈଳ ନୀଳାପଘନେ,
ପିଞ୍ଜାତୁଳା ଉଡ଼ିଯାଉଛି
ଯଥା ଖର ପବନେ ।
ତରୁଲତାଗୁଳ୍ମେ ଆବୃତ
ଗିରି ତୋ ଅପଘନ,
ଘେରନ୍ତି ମାନବ ମାନସେ
ଯଥା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ।
ଧର୍ମପଥେ ବାଧା ପର୍ଯ୍ୟେ
ବହୁ ଚଣ୍ଡ-ଉପଳ,
ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧ କରି ରଖିଛି
ସଦା ତୋ ଟଙ୍କସ୍ଥଳ ।
ବହୁକାଳୁ ଯୋଗଧ୍ୟାନରେ
ବସିଅଛୁ ରେ ଗିରି,
କେଶଶୂନ୍ୟ ଯେଣୁ ବହ୍ନିରୁ
ଦେଖୁ ଗିରୀଶ ଶିରୀ ।
ବହୁଦୂରୁଁ ନେତ୍ର ଆକର୍ଷେ
ତୋର ଉନ୍ନତ ଶିର,
ଧଵ୍‌କୋଟ—ଧଵ୍‌ଗ୍ରାଣୀର
ଭୂଷି ତୁଙ୍ଗ ମନ୍ଦିର ।
ମଖଶାଳା ପ୍ରାୟେ ସ୍ୱଚ୍ଛଇ
ଦୂଗାଦେଇ ଅଚଳ,
ଦୁର୍ଗାଦେବୀଙ୍କର ଯେ ଅଟେ
ପ୍ରିୟ ଆବାସ ସ୍ଥଳ ।
ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ଗଢ଼ା ତୋ ତନୁ
ଶିଳାକୁଳ-ଶିଖର,
ଶିଖରସ୍ଥ ତରୁ ଆହ୍ୱା କି
ସ୍ୱଚ୍ଛତବ ତଗର ।
ବହୁଦୂର ବ୍ୟାପି ଶୋଇଛୁ
ଘନ ବନ ମଧ୍ୟରେ,
ତିମିଙ୍ଗିଳ ଭାସିଉଠିଛି
କିମ୍ବା ନୀଳ-ସାଗରେ ।
ଲମ୍ବମାନ ଗୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟେ
କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଡ଼ଅବାସୀ [୩]
କମଣ୍ଡଳୁ-ରୂପେ ତୋ ଅଙ୍ଗେ
ମିଶିଯାଇଛି ଆସି ।

୧—ସୁବଳୟ ଶାସନ । ସ୍ଥାନୀୟ ନାମ ସୁବଳା ପାହାଡ଼ । ୨—ପ୍ରଚଳିତ ନାମ ଖଜୁରିଖୋଲ । ୩— ସ୍ୱନାମ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମହୁଦାଣ୍ଡା ବନା ବାହୁଁଣ୍ଡ
ଉଭେ କ୍ଷୁଦ୍ରର ଗଡ,
ତେଣୁ ଧାଏଁ ନଦୀ ଭେଟିବ
ବୋଲି ସରିତପତି ।
ପୂର୍ବଦିଗ୍ ଲମ୍ବି ଆସିଣ
ଗିରି 'ମୁଣ୍ଡମୟୂର',
ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ତୋତେ ଡାକେ କି
ଡରିବାକୁ ଲଢ଼ାଇ ।
କି ବର୍ଣ୍ଣିବ ଗିରି ତୋ ରୂପ
ଆହା କି ଶୋଭାବନ,
ମନୋହର ରୁହି ଯେସନ
ଭୟଙ୍କର ତେସନ ।
ଭୀଷଣ ଭଲ୍ଲୂକ ବାଘ
ମହାବଳ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ,
ଏ ଆଦି ଶ୍ୱାପଦସମୂହେ
ରୁହି ସଦା ସଙ୍କୁଳ ।
ଏମାନେ ତୋହର ଦୁର୍ଜ୍ଜନ—
ପ୍ରଜା ରେ ଗିରିରାଜ,
ଶାନ୍ତିମୟ ରାଜ୍ୟ ଘଟାନ୍ତି
ତୋର ଅଶାନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ତଥାପି ତୁ ତାଙ୍କୁ ନ ଦଣ୍ଡି
ସଦା ଆଚରୁ କ୍ଷମା,
କ୍ଷମାଗୁଣେ ତୋତେ ରେ ଗିରି
ଭବେ କିଏ ଉପମା ।
ମହତ ଲୋକର ଅଟଇ
ସିନା କ୍ଷମା ଭୂଷଣ,
କ୍ଷୁଦ୍ରମନା କ୍ଷୁଦ୍ର ଦୋଷରେ
ଦିଏ ଘୋର ଦଷଣ ।
ଶୁଭ୍ର ଝର-ନୀରେ ତୋ ଦେହ
ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ ସର୍ବଥା,
ଶରତେ ସୁନୀଳ ଆକାଶ
ଛାୟାପଥରେ ଯଥା ।

ଜଗନ୍ନାଥପୁର ନିକଟେ
ଘନ ତାଳ-ତୋରଇ,
ଲୌହବାଡ ପ୍ରାୟେ ବାରୁଣୀ—
ଦିଗେ ରହିଛି ଛାଇ ।
ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ନାମରେ
ଜଣେ ବଙ୍କ ଭୂପତି,
ପାଉଥିଲେ ଧରକୋଟରେ
ପୂର୍ବେ ପ୍ରଜାପଙ୍କତି ।
ବସାଇଥିଲେ ସେ ଶାସନ
ତାଙ୍କ ନାମାନୁଯାୟୀ
ଜଗନ୍ନାଥପୁର ବୋଲାଏ
ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ସାହୀ ।
ଗୋପୀନାଥରୂପେ ସେଠାରେ
ଜଗନ୍ନାଥ ଆପଣେ,
ଅଧିଷ୍ଠାନ କରିଅଛନ୍ତି
ସୁଧା-ଶୁଭ୍ର ସଦନେ ।
ଦାମୋଦର ଟଳି ଉତ୍ତରେ
ଦାମୋଦର-ବାଞ୍ଛିତ
ନାଗବଲ୍ଲୀ ଯହିଁ ଅଗଣ୍ଡି
ଦ୍ରୁମେ ଗାଢ଼େ ଜଡିତ ।
ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ତାହାର
ଦୂରୁଁ ଓଟାରେ ନେତ୍ର,
ନନ୍ଦନ-କାନନ ପରାୟେ
ଶୋଭେ ଆଦର୍ଶ କ୍ଷେତ୍ର ।
କୃଷିର ଉନ୍ନତ ପ୍ରଣାଳୀ
ଶିକ୍ଷାଦେବା ମାନସେ,
ସ୍ଥାପିଲେ ନୃପତି ଆଦର୍ଶ—
କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ହରଷେ ।
ଅଟେ ସିନା ସର୍ବ ଉନ୍ନତି—
ମୂଳ କୃଷି ଉନ୍ନତି,
ବୁଝନ୍ତି ଏହା ଯେ ସେ ନିଶ୍ଚେ
ଅଡ଼ରଶ ନୃପତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦାମୋଦରପଲ୍ଲୀ ଅଦୂରେ
ଋଷିକୁଲ୍ୟା ତଟିନୀ,
ଧୋଇ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ୧ ଚରଣ
ଗମେ କଳନାଦିନୀ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଭୂମିର ଧମନୀ
ପ୍ରାୟ ଗମେ ପ୍ରଖରେ,
ଶିଖି-ମୁଖ-ମୁକ୍ତ ସର୍ପ ଭଳି
ବକ୍ରେ ପଳାଏ ଖରେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରକଲେଶ୍ୱର ୨ ସହାଶୁ
ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ସଦନ—
ଯାଏଁ, ବେଳ ତୀରେ ଯାହାର
ନବ ବପ୍ର ଶାସନ ୩
ନିବସନ୍ତି ତହିଁ ଅସଂଖ୍ୟ
ସଦାଚାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ,
ସଦା ସତ୍‌ପ୍ରସଙ୍ଗ-ନିରତ
ବିପ୍ରକୁଳାଗ୍ରଗଣ୍ୟ ।
ପୂର୍ବ ଦିଗେ ମୁଣ୍ଡମରାଇ ୪
ସଦା ଶସ୍ୟ-ଶ୍ୟାମଳ,
ପ୍ରକୃତି-କମଳାଦେବୀଙ୍କ
ପ୍ରିୟ ବିହାର ସ୍ଥଳ ।
ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀ ପ୍ରସାଦେ
ତାର ସୌଭାଗ୍ୟୋଦୟ—
ହୋଇଛି, ସେ ଭୂମି ମୃତ୍ତିକା—
ନୁହେଁ, କାଞ୍ଚନମୟ ।
ଧନ୍ୟା ଧସ୍ୱକୋଟ-ଧରଣୀ
ମହାକବି-ଜନନୀ,
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ୱତୀ ମିଳନ—
ଭୂମି, ଶୋଭା-ଖଣି ।

ସ୍ୱଭାବ-ଶୋଭା ରୁ ନଗର,
ପୂର୍ଣ୍ଣ-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବତୀ,
ଧନ୍ୟା ହେଲୁ ଅଙ୍କେ ଧରଣ
କୃଷ୍ଣସିଂହ ନୃପତି ।
ତେଜ ସେ ରାଜନ୍ୟ-ବାଞ୍ଛିତ
ସୁଖ ନୃପ ଆସନ,
ବାଗ୍‌ଦେବୀ-ମଣ୍ଡପେ ସତତ
କଲେ ଉପବେଶନ,
ବୀଣାପାଣି ପାଦପୂଜାରେ
ଥାଇ ନିତ୍ୟ ନିରତ,
ରଚିଲେ ପୁରାଣ ଅଠର—
ସଙ୍ଗ ମହାଭାରତ ।
ଉତ୍କଳରେ ପୂଜା ପାଉଛି
ପ୍ରତିଘରେ ସେ ଗ୍ରନ୍ଥ,
ଗୁରୁରୂପେ ପୁଣି ଦେଉଛି
ଧର୍ମଶିକ୍ଷାର ପନ୍ଥ ।
ବୈଷ୍ଣବପ୍ରବର ଶ୍ରୀ ଜୟ—
ସିଂହ ଭକତ ତଥା,
ଗାଇଲେ ମଧୁରେ ଗୀତା ସେ
ଭକ୍ତିରସରେ ଦବ ।
କରଣକୁଳର ଚନ୍ଦ୍ରମା
କୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ୫,
ଭାଗବତ ପୋଥି ଆଦର
ରାମାୟଣ-ରଚକ ।
ବହୁତ ସୁକବି ଜନନୀ,
ରସ ଭାବୀଭଣ୍ଡାର,
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଧସ୍ୱକୋଟ ତୋ
ଗୁଣ, ଶୋଭାସମ୍ଭାର ।

୧—ଋଷିକୁଲ୍ୟା କୂଳସ୍ଥ ଶିବଲିଙ୍ଗ । ୨—ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବଲିଙ୍ଗ । ୩—ଗଙ୍ଗାପୁର, ରାଜେନ୍ଦ୍ରପୁର, ନାରାୟଣପୁର, ଶ୍ୟାମ-ଘନପୁର, ଛଲୋହିମାଦେଈ ପୁର, ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପୁର, ପଞ୍ଚସିଂହପୁର ଓ ଦାମୋଦର ପୁର । ୪—ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମର ନାମ । ୫—ଏ ଜଣେ ପ୍ରାଚୀନ କବି ଏବଂ କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତର ଲେଖକ ଥିଲେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେଖି ତୋର ଉତ୍କଳର
ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତ ଛବି,
ମଣେ ମୁଁ ଏସନ, ହୋଇବେ
ତହିଁ ଅତୀତ ଭବ ।
ଦେଖିବି ଏବେ ମୁଁ ଯାଇଣ
ଥରେ କଟକନଗର,
ଚଉଦ କୋଶର ମସ୍ତକ—
ମଣି ଯେ ଦୁର୍ଗବର *
ଚୌଦିଗେ ସୁଜଳ ବିସ୍ତୃତ
ପଥ ଘାଟ ନିର୍ମଳ,
ସୁଧା-ଶୁକ୍ଳ-ସୌଧ ଶୋଭାରେ
ହରେ ନେତ୍ର ଯୁଗଳ ।
ଅଚଳ-ପ୍ରାଚୀର ମଧ୍ୟରେ
ଦେବାଳୟ ବେଷ୍ଟିତ,
ରମ୍ୟା କଟକପୁରୀ ଦିଶଇ
ଅପରୂପ ଛୁରିତ ।
ଶାରଦ-ପର୍ବ-ଶର୍ବରୀଶ
କିବା ବିସ୍ତାରି ପ୍ରଭା,
ତାରାପୁଞ୍ଜ ଘେନି ଆକାଶେ
କରି ବସିଛି ସଭା ।
ସତ୍ପ୍ରସଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ସେପୁରୀ
ତେଣୁ ତୀର୍ଥ ସମାନ,
ଗତାୟାତ ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରିକ—
ଭୂପୀ ପରିକ୍ରାମାନ ।
ସ୍ତୋତ୍ରରତ ଭାବେ ମଣ୍ଡିତ
ହୋଇଅଛି ସେ ପୁରୀ,
ଦେବାଳୟେ ସଦା ବାଜୁଛି
ତେତେ ତୂରୀ ମହୁରୀ ।
ପତ ପତ ହୋଇ ପତାକା
ଉଡ଼େ ସଉଧଚୂଳେ,
ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତ ଛଳେ କି
ଡାକେ ଦର୍ଶକକୁଳେ ।
ଦେଖାଇବ ଶୋଭା ବଢିମା
ଶିଳ୍ପକଳା ନିକର,
ପୁଣି ହାତୀଘୋଡା ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ
ମୃଗପକ୍ଷିନିକର ।
ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପଣୀ
ତହିଁ ସଜଇ ଥୋକେ,
ବ୍ୟବହାର ଶିଳ୍ପକଳାରେ
ଦକ୍ଷ ନଗର ଲୋକେ ।
କାହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତଡ଼ାଗ
କାହିଁ ପାନ୍ଥ ଆଗାର,
କାହିଁ ଦେବାଳୟ ଚତ୍ୱରେ
ନାନା ଶିଳ୍ପ ଭଣ୍ଡାର ।
ହେରିଲେ ସେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୁଚାରୁ
ଶିଳ୍ପ-କଳାକୌଶଳ,
ଅପଲକ ହୋଇ ରହିବ
ନର ନେତ୍ର ଯୁଗଳ ।
ନାରିକେଳ ବୃକ୍ଷ ଶୋଭଇ
ହୋଇ ଆନତ ଫଳେ,
ତୃଷାର୍ତ୍ତ ପଥିକେ ଡାକେ କି
ଶାଖା ସଞ୍ଚାରି ଛଳେ
ଫଳ ଭାର ଦୟୂଃପେଟିକା
ଯଥା ସାଧୁ ହୃଦୟ,
ବାହାର କଠିନ ଭିତର
ତାର ସୁରସମୟ ।
ଗ୍ରାମମଣ୍ଡଳ କି ସୁନ୍ଦର
ମନୋହର ପ୍ରଶସ୍ତ
ଦୁଇ ପାଶେ ଲୋକ-ଆଳୟ
ମଧ୍ୟେ ପ୍ରଶସ୍ତ ପଥ ।

*ଧଉଳକୋଟ ରାଜ୍ୟ ଆଡ଼ଦୀର୍ଘରେ ଚଉଦକୋଶବିସ୍ତୃତ ଅଟେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୁଇ ଅଛେ ଦୁଇ ତଟ ଣ
ଅହା ସେ ଜନପଦ,
ମଧ୍ୟେ ବସୁଛଇ ବାଲୁକା—
ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଜଳ ନଦ ।
ପ୍ରଭୁ ଶୃଙ୍ଗାଟରେ ଅନେକ—
ସ୍ତମ୍ଭ ହୋଇ ପ୍ରୋଥିତ,
ସ୍ୱଚ୍ଛବସ୍ତ୍ରକର ପ୍ରାଚୀର
ଭରେ ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧିତ ।
ବୀର ଶ୍ରୀ ମଦନମୋହନ
ସିଂହ ଦେବ ରାଜନ,
ଧର୍ମ ନକ୍ତି ଧରି କରନ୍ତି
ସେହି ରାଜ୍ୟ ପାଳନ ।
ଅଙ୍ଗ ଆଭରଣ ତାଙ୍କର
ଦୟା, କ୍ଷମା, ବିନୟ,
ନ କରନ୍ତି ଅପବ୍ୟୟ ସେ
ଦଣ୍ଡେ ମାତ୍ର ସମୟ ।
ଜାତୀୟ ମହତ୍ତା ସହିତ
ହୋଇ ସେ ସମ୍ପନ୍ନ,
ଗଞ୍ଜାମର ଲୁପ୍ତ ଗୌରବ
ଉଦ୍ଧାରିଲେ ନୃପତି ।
ନ୍ୟାୟେ ସ୍ୱଜନଦୋଷ ପ୍ରବୃତ୍ତି,
ଦୁଷ୍ଟ ଜନ ଦଳନ,
ଅପକ୍ଷପାତତା, ସ୍ୱଧର୍ମ—
ରକ୍ଷା, ଶିଷ୍ଟ ପାଳନ,
ଏହି ପଞ୍ଚ ମହାଯଜ୍ଞର
ଅଟନ୍ତି ସେ ଯାଜ୍ଞିକ ,
ପୁଣି ସେ ଅଟନ୍ତି ସାହିତ୍ୟ—
କାବ୍ୟ-ରସେ ରସିକ ।
କ୍ଷତ୍ରିୟସୁଲଭ ବୀରତ୍ୱ
ବର୍ଣ୍ଣିପାରିବ କେହି,
ହସ୍ତିପୃଷ୍ଠୁ ହସ୍ତିପୃଷ୍ଠକୁ
ଯାଏ ପଡ଼ନ୍ତି ଡେଇଁ ।

ଭୀଷଣ ଶାର୍ଦ୍ଦୁଳ ମର୍ଦ୍ଦନ
ସେହି ନୃପ-ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ,
ଅବ୍ୟର୍ଥ ସନ୍ଧାନେ ତେ ସବୁ
ଆନ ମୃଗୟୁ କୁଳ ।
ନାନାଭାବେ ସାଧୁ ଅଛନ୍ତି
ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଉନ୍ନତି,
ସଦାଶୟଭାବେ ଅଟନ୍ତି
ଆଦରଶ ନୃପତି ।
ତାଙ୍କ ସୁଗୁଣ ଅଧିକ
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ହେ ରାଜା,
ତେ ନ ଜାଣେ ତାହା, ଉତ୍କଳ—
ବକ୍ଷେ ବାଜୁଛି ବାଜା ।
ଯେଣୁ ମୋ ପ୍ରାଣ ତ ରାଜନ
ଦୂରୁ ଆସିଛି ଧାଇଁ,
ଦେଶଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଛାମୁରେ
ଜଣା କରିବା ପାଇଁ ।
ବୋଲିବ ଆମ୍ଭେ ତ କରୁଛୁଁ
ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ବଥା,
କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହୁଛି ନୃପତି
କଥା ରଖିଣ କଥା ।
ଲୋଭୀର ଏ ତ ସ୍ୱଭାବ
ଯାହା ଦୁଆରୁ ପାଏ ,
ତାହା ଦୁଆରକୁ କେବଳ
ବାରମ୍ବାର ସେ ଧାଏଁ ।
କି ଥିଲା ଉତ୍କଳ, କି ହେଲା
ତାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଆସି ,
ପଡ଼ାଇଲା ସୁଖ-ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ
ଦୁଃଖ-ରାହୁ ଗରାସି ।
ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଯେ ଦେଶ
ଥିଲା ଅନ୍ନ ଆକର ,
ଅନ୍ନ ପାଇଁ ଏବେ ତା ସୁତେ
ଅନ୍ନାଭାବେ କାତର ।

ଜୀବନ-ନାଟିକା ତାହାର
କ୍ରମେ ଯାଉଛି ଛାଡ଼ି,
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପିଶାଚ ଖାଉଛି
ହାଡ଼ ମାଉଁସ ଝାଡ଼ି ।
ଆଳସ୍ୟବଶକୁ ଯାଇଛି
ତନୁ ଅସାଡ଼ ହୋଇ,
ଜଡ଼ତା-ରୂପିଣୀ ନିଦ୍ରାରେ
ଅଛି ଅଭାଗୀ ଶୋଇ ।
ଅପଦସ୍ଥ ଲୋକସମାଜେ
ଅଘୃଣିତା ଲାଞ୍ଛିତା,
ରୋଗ-ଶୋକ ଆଦି ଚନ୍ତାର
ତାପେ ଘୋର ତାପିତା ।
ବୁଦ୍ଧିତ ବୋଲନ୍ତେ ଯେ ଦୁଇ
ଅର୍ଥ, ସବୁ ବିଷୟେ,
ପଡ଼ିଛି ପଛରେ ଅଭାଗୀ
ପୀଡ଼ି ଦୁଃଖ ଆମୟେ ।
ତ ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ
ଓ ଗୌରବ ଏକତା,
ସକଳ ବିଷୟେ ହୋଇଛି
ତାର ତଳକୁ ମଥା ।
ଜନନୀର ତୁମ୍ଭେ ସୁପୁତ୍ର
ଦେଖୁ ତୁମ୍ଭ ବଦନେ,
ସ୍ନେହେଁ ଅଛି ମାତା ଆତୁରେ
ଆଶାପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନେ ।
ତୁମ୍ଭେ ସଦା ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା
କରୁଅଛ ତାହାର,
ଯୋଗ୍ୟପୁତ୍ର କରେ ଶୁଶ୍ରୂଷା
ସିନା ରୁଗ୍‌ଣା ମାତାର ।
କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତ ହୋଇ ଔଷଧ
ନୃପ କର ପ୍ରୟୋଗ,
ଛାଡ଼ଯାଉ ମାତୃଭୂମିର
ଖରେ ସକଳ ରୋଗ ।

ତୁମ୍ଭ ଯୋଗେ ସେହୁ ଜୀବନ
ଧରୁଁ ଉଲ୍ଲସେ ବସୁ,
ଦଶ ଜଣ ସଙ୍ଗେ ଗୌରବେ
ଜଣେ ହୋଇଣ ବସୁ ।
ଏହି ଭିକ୍ଷା ପଦେ ମାଗୁଛି
ନୃପ ପଦାଗ୍ରେ ତର,
କୃପା ହେଲେ ଆଶା ସଫଳ
ହେବ ହେତେ ମାତର ।
ଲୋକପରମ୍ପରା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ
ଧର୍ମଭୋଟର ଗୁଣୀ,
ପଶୁପକ୍ଷୀ ଯେତେବ୍ୟଥା ସେ
ସୁଦ୍ଧା ପାରନ୍ତି ଜାଣି ।
ସତୀ ପତିବ୍ରତା ସାବିତ୍ରୀ
ଜମ୍ମା ସାକ୍ଷାତ ରମା,
ଭାଗ୍ୟବତୀପଣେ ତାହାଙ୍କୁ
ଏକା ସେହି ଉପମା ।
ସ୍ୱଜନ୍ୟା ସ୍ୱଉପନ୍ୟାସ
ପୁଣି ସୁପୁତ୍ରବତୀ,
ଦୁଃଖିଦୁଃଖେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ
ଆର୍ଦ୍ର ହୁଅଇ ଅତି ।
ତପ ନୈବେଦ୍ୟ ଭଜନ,
ସ୍ତୁତି ନାହିଁ ବଚନ
ବଳପଡ଼ିଲାଣି ଉତ୍କଳ—
ନାରୀକୁଳ ଲକ୍ଷଣ ,
ଯୁଗଧର୍ମରେ ସେ ସକଳ—
କର୍ମ ହୋଇ ବର୍ଜିତ,
ସବୁ ଛାଡ଼ ହୋଇଅଛନ୍ତି
ଜମାଦାରଙ୍କାନ୍ତୁତ ।
କ୍ରମେ ନାରୀକୃତ ଶିଳ୍ପ ତ
ଦେଖୁଁ ପାଉଛି ଲୋପ,
ତାହିଁକି ଦେଖାଣି ବଧାତା
କଲେ ଦାରୁଣ କୋପ ।

ସୀତା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରେ
ଆଧୁନିକ ଲଳନା,
ଭୁଲିବାରେ ସିନା ହୋଇବେ
ଖାଲି ଭୁଚ୍ଛା ଅଲଣା ।
ଯେତେ ଦିନ ଥିବେ ନାରୀଏ
ମୋହ-ନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇ,
ତେତେ ଦିନଯାଏଁ ପୁରୁଷେ
ଥିବେ ଏକାଙ୍ଗ ହୋଇ ।
ନାରୀଜାତି ଶିକ୍ଷା ଉନ୍ନତି
ବିନା ହେ ଭଗବନ୍ତ,
ଆକାଶ-କୁସୁମ ସମାନ
ହେବ ଜାତି ଉନ୍ନତି ।
ଅତେ ପ୍ରୟୋଜନ ଅଟଇ
ଏଣୁ ବାଳିକା ଶିକ୍ଷା,
ହେଉ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେହିର
ମାତଃ ଏତିକି ଭିକ୍ଷା ।

ସ୍ଥାପନ୍ତୁ ମହିମା ସ୍ୱସ୍ୱତ୍ୱେ
କେତେ ବାଳିକା ସ୍କୁଲ,
ଦେଶ-ଉନ୍ନତିର ସେ ସିନା
ଅଟେ ସୋପାନ ମୂଳ ।
ପଞ୍ଚଦେବଙ୍କର ଶ୍ରୀମୁଖୁଁ
ଶୁଣି ଭଙ୍ଗୀ କହୁଣି,
ବଗୁଲିଙ୍କ ମଣି-ଖଣିରୁ
ସିନା ଉପୁଜେ ମଣି ।
ଧର୍ମକୋଟ ଧର୍ମ ମହିମା
ଯେଣୁ ଗଞ୍ଜାମେ ଓଟେକ,
ତେଣୁ ଥିବେ ନିଶ୍ଚେ ଏଠାରେ
ବଡ ଲୋକ ଅନେକ ।
ଦେଖିବ ଯାଉଛି ଏବେ ମୁଁ
ତାହା କାର୍ଯ୍ୟ ମହତ,
ଭିନ୍ନ ଛନ୍ଦେ ହେବ ଏ ପରେ
ତାହା ପରିଦ୍ୟୋତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭିନ୍ନ ଛନ୍ଦରେ ଲିଖିତ

[ମଙ୍ଗଳ]

ପଣ୍ଡିତ ଲୁଟନ୍ତି ସିଂହ ହେ ସିରସ୍ତାଦାର,
ତୁମ୍ଭେ ତ ଦେଖିଲ ଯୁଗ ଏଥି ଆଗୁଆର ।
ବେଦକର୍ମନିଷ୍ଠ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଦୟାବନ୍ତ,
ରାଜକାର୍ଯ୍ୟେ ପରିଚୟ ଅଛି ବିଧିମତ ।
'ମୋଟା ବେତନ ତ ଦେଉଛନ୍ତି ମହାରାଜ,
ଦେଖାଅ ଓଜସ୍ୱୀ ହୋଇ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ !
ରାଜା ପ୍ରଜା ସମସ୍ତେ ତ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆ,
ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଧନେ ସିନା ହୋଇଛ ବଡ଼ିଆ ।
କରିଯାଅ ସେମାନଙ୍କ କିଛି ଉପକାର,
କେବଳ ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର ଅଟେ ଶିଷ୍ଟାଚାର ।
ଯେ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ନଜଳେ ତୁମ୍ଭେ ସୁପାଳିତ,
ଶେଷକାଳେ ସେ ରାଜ୍ୟର କର କିଛି ହିତ ।
ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ତ ଅଟେ ଏକ ମହାଜାତି
ଓଡ଼ିଆଏ ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ ରାଜଭକ୍ତ ଅତି ।
ହାତେ ମାପି ଭୂଖଣ୍ଡକେ ବୁଲନ୍ତି ସେ ବାଟ,
ଜାଣନ୍ତି ଏ କଥା ସୁଦ୍ଧା ଭାରତସମ୍ରାଟ ।
ମଝିରେ କେତେଟା ଦିନ ହୋଇଥିଲେ ହୀନ,
ନୁହନ୍ତି ସେମାନେ ଏଣୁ ଘୃଣ୍ୟ କଦାଚନ ।
ଏହା ଜାଣି ତାଙ୍କ ପାଇଁ କର କିଛି କାମ,
ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ହେବ, ଆହା ତୁମ୍ଭ ନାମ ।
ପ୍ରାଇଭେଟ ସେକ୍ରେଟେରୀ ବାସୁଦେବ ଭାଇ,
ଉଚ୍ଚପଦ ଲଭି ଭଲେ ଅଭିମାନ ନାହିଁ ।
କରଣ କୁଳର ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ୟତମ ମଣି,
ସାଧୁତା, ବିନୟ ପୁଣି ସୌଜନ୍ୟର ଖଣି ।
ନ ହେଉ ପଛକେ ତୁମ୍ଭ ବୟସ ଅଧିକ,
ଜଣା ନୁହେଁ ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତିଭାର ଠିକ ।
କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବୁଝିଛି ତୁମ୍ଭେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚମନା,
ହରିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ସଦା ସ୍ୱଜାତି-ବେଦନା ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ ପ୍ରୀତି ତୁମ୍ଭେ କହିବ ମୁଁ କିସ,
ଅନୁସରି ଥାଅ ଭାଇ ତାହାଙ୍କ ସୁଯଶ ।
ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ରେ ଚର୍ଚ୍ଚି ଅଳଙ୍କାର
ଭାଷାକୁ ପିନ୍ଧାଅ କିଛି ନୂଆ ଅଳଙ୍କାର,
ହୋଇ ଜଣେ ଦେଶକାଳପାତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ,
ଭୁଲ ହୋଇ ବସିବାଟା ନୁହଇ ଉଚିତ ।
ଶୋଭାପାଉ ନାହିଁ ନନା ସେ କଥାଟା ଛି ଛି,
ବେଲ ଗଛ ତଳସହେ ତାଟ ଗର୍ଭ କିଛି ।
ହେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଶରଣ ଭକ୍ତି ଦେଶ-ଅଭିମାନୀ,
ଉତ୍ସାହୀ ପୁରୁଷ କିପାଁ ହୋଇଗଲ ତୁନି ।
ଉନ୍ନତମନା ଯୁବକ ଆଉ ତୁମ୍ଭ ପରି,
ଗଞ୍ଜାମରେ ଥିବେ ପ୍ରାପ୍ତ ଜଣ ଦୁଇ ଚାରି ।
ଭକ୍ତି ମହାକୁଳେ ହୋଇଅଛ ଆବିର୍ଭାବ,
କିପାଁ ହେବ ତୁମ୍ଭଠାରେ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଅଭାବ !
ହୃଦୟ ତୁମ୍ଭର ଅତି ସରସ ଉଦାର,
ବଳେ ବଳେ କର ତେଣୁ ପର-ଉପକାର ।
ଆଉ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ପଛେ କର ବା ନ କର,
ଜୀବନୀ ପ୍ରକାଶ କର ଭକ୍ତି କବିବର ।
ହେ ତାରକାନାଥ ବାବୁ କଟକିଆ ଭାଇ,
ଧର୍ମକୋଟରେ ତ ଦେଲ ଜୀବନ କଟାଇ ।
ଏପରି ସହାର୍ଯ୍ୟ କିଛି କର ଏ ଦେଶର,
ତୁମ୍ଭ ନାମ ହେବ ଯେହ୍ନେ ତାରକ ମନ୍ତ୍ର ।
କେତେ ଜଣ ଧର୍ମକୋଟନିବାସୀଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ର,
ଚିହ୍ନିଲ କରାଇଦିଅ ସେକ୍ରେଟରୀ ପାଶ୍ ।
ପାଇଛ ଦୟାନିଧିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ,
କରିଯାଅ ଗୁହାଳିଆ ଦେଶକାମ ଖରେ ।
ଦୟାନିଧି ଦାସଙ୍କୁ ମୁଁ ଭଲରୂପେ ଚିହ୍ନେ,
ବହୁକାଳ ପରେ ଦେଖାହେଲି ଏତେ ଦିନେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆଏ ଭାଇ ନମସ୍କାର, ପତ୍ରରେଁ କୁଶଳ
ଭଲରେ ତ ପିଲପିଲି ଅଛନ୍ତି ସକଳ ।
ଅନେକ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ା ମୂର୍ଖ ମୁଁ ଦେଖିଛି,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ତୁଳନାରେ ନୁହନ୍ତି ସେ କିଛି ।
ଖୋଲି ବସିଅଛ ତୁମ୍ଭେ ଶିକ୍ଷାର ଦୋକାନ,
କରିଯା ପ୍ରଶିକ୍ଷ ଲାଗି ଦୁଇ ଗୁରୁ ଜଣ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟ ଅଭାବ ମୋଚନେ,
ସମର୍ଥ ହୋଇବ ତୁମ୍ଭେ ବସ୍ତୁରେ ମୁଁ ମଣେ ।
ଅତଏବ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ଶୀଘ୍ର କର ଭାଇ,
କହୁଛି ତୋ ହାତ ଧରି ମୋ ରଣ ପକାଇ ।
ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାବୁ ତ ନବୀନ ଯୁବକ,
ପଢ଼ାନ୍ତି ସେ ଭଲ, ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକ ।
ଟ୍ରେନିଂ ପାଠ ଶେଷ କରି ଫେରିଆସି ନନା,
ଲେଖ ଖଣ୍ଡେ ପାଠ ପୋଥି ଏହି ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନା ।
ନବୀନ ଥେଣ୍ଡ୍ରା ଶିକ୍ଷକ ହେ ଶଙ୍କର ନନା,
ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଫଳପ୍ରଦ ଅଟେ ଅଧ୍ୟାପନା ।
ବିନୟୀ, ସଜ୍ଜନ, ଧୀର ରହସ୍ୟ-କୁଶଳ,
ଊଣା ମଧ୍ୟ ନୁହଇ ତ ଶରୀରର ବଳ ।
ଲଗ ଲଗ ତାହେଁ ଭାଇ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅଣ୍ଡା,
ଗଞ୍ଜାମୀ ଭାଷାରୁ ନନା ବାଛ କିଛି ଗଣ୍ଡା ।
ସାବଧାନ ମୋ କଥାକୁ ଦେବୁ ଯଦି ଟାଳି,
କେବଳ ଦକ୍ଷିଣା ନନା ପାଇବୁ ତୁ ଗାଳି ।
ସିଆଣା ମାଷ୍ଟର ଜଣେ ପଦ୍ମନାଭ ପଣ୍ଡା
ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରତି ଦୁଷ୍ଟ ସେହୁ ଥଣ୍ଡା ପ୍ରତି ଥଣ୍ଡା ।
ଜାଣ ପଣ୍ଡେ ଖୁବ ନଲପୁରର ବେଙ୍କର,
ଲୁହା ଚଣ୍ଡି ପାଣି ପିନା ଜିଅଇ କମାର ।
ପୁରୁଣା ମନୁଷ୍ୟ ଜଣେ ମାର୍କଣ୍ଡ ଗୋସାଇଁ ,
ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ ପାଠ ପଢ଼ାଇ ପଢ଼ାଇ ।
ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଲେ ଜ୍ଞାନ-ଚକ୍ଷୁ ଦାନ,
ଏ ହେତୁ ମୁଁ କରେଁ ତାଙ୍କୁ ଦେବତୁଲ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ।
ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ ଉପାଧିକ ହେ ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ,
ରଖିଅଛ ନିଜ ନାମ କିପାଁ ଅପ୍ରକାଶ ?

ଭଲ ଆନ୍ଧ୍ର ପୋଥି-ଖଣ୍ଡେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ,
ଅନୁବାଦ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ବାରେ ।
ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱଭାଷା ପଛେ ନ ହେଲା ତ ନାହିଁ,
କର୍ମ କଲେ ଧର୍ମ ତବ ଯିବ ନାହିଁ କାହିଁ ।
ଇହେ ପୋଷୁଛନ୍ତି ପିନା ସ୍ୱଭସରକାର,
କିନ୍ତୁ ପରକାଳ କଥା ଭାବିବା ଦର୍କାର ।
ଆଉ ଯେତେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କହୁଛି ସ୍କୁଲରେ,
ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟ ନ୍ୟସ୍ତ ଅଛି ତୁମ୍ଭ କରେ ।
ପେଣ୍ଡୁଳାଏ ମାଟି ଘେନି ଗଢ଼ିବ ମନୁଷ୍ୟ,
ଏଥୁ ବଳି ଦାୟିତ୍ୱର କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି କିସ ?
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୁରୁତା ତବ ନବ୍ୟ ନବ୍ୟ ସ୍ତର,
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେଶବାମ ଯାଅ ସର୍ବେ କରି ।
ହରିହରନ୍ନ ଖୁବ ଜଣେ ଚତୁର ସିଆଣା,
କିନ୍ତୁ ବାହାରକୁ ଗୁଣ ପଡ଼େ ନାହିଁ ଜଣା ।
ରାଜ-ବ୍ୟବହାରୀ ମଧ୍ୟେ ନାରାୟଣ ଚ୍ୟାଉ,
ସମାନ ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକ କେହି ନାହିଁ ଆଉ ।
ସେ ତ ମାନ୍ୟ ଲୋକ ଯେଣୁ ବୟସରେ ବଡ଼,
ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ କି କହିବା ତାଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ ।
ଦୀନବନ୍ଧୁ ବାବୁ, ତୁମ୍ଭ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧୁମୟ,
ଦିଏ ତୁମ୍ଭ ସଦ୍‌ଗୁଣର ସ୍ପଷ୍ଟ ପରିଚୟ ।
ସୁଶୀଳତା ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ମଣେ,
ଜାଣେ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱଜାତିଭକ୍ତ କର୍ମଗୁଣ ଜଣେ ।
ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ, ତେଣୁ କହୁଛି କଥାଏ,
ମାତା ମାତୃଭୂମି ସେବା ସ୍ୱର୍ଗ ବୋଲିଯାଏ ।
ସେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶକ୍ତିମତ କରୁଥିବ ଦାନ,
ରଖିବେ ଦୀର୍ଘାୟୁ କରି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ନୀଳାଦ୍ରି ଭାଇ ତ ହୋଇଛନ୍ତି ହେଡ୍‌କରଣୀ,
ମୁହଁଟା ଶୁଖାଇଥାନ୍ତି ବାହୁଁଙ୍କ କେଜାଣି ।
ବଡ଼ ଭାଇ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଯାନ ସେନେଟରୀ,
କି କରିବ ପଇସା ଗୁଡ଼ାଏ ଜମା କରି ।
ନିଜ ବରଭଜନଭକ ଦିଅ ସ୍ୱଦେଶକୁ,
ଜନନୀର ସ୍ନେହ ଭାବ୍ନା ପାଇବ ଶେଷକୁ ।

ଭାଗୀରଥୀ ବେବର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ହସ୍ତଲାଖଣ୍ଡିରୁ,
କଢ଼ାଇଲେ ଖତ କଷ୍ଟ କେତେ ପାଞ୍ଜି ଗୁନ୍ଥୁ ।
ହେଉ ଭାଇ ଧୋବାଲୁ ତ—ମିଳଇ ସର୍ବଥା,
ଜଣାଗଲା କୁମ୍ଭୀରର ଅବଶ୍ୱାସୀ କଥା ।
ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଶ୍ରୀଚରଣେ ବନ୍ଧୁ ପଦ ପାଇ,
କାହିଁ ତ ବାଣ୍ଟିଲେ ନାହିଁ ପୁଞ୍ଜାଏ ମିଠାଇ ।
ନ ଦିଅ ପଛକେ ମୋତେ, ଦିଅ ସ୍ୱଦେଶକୁ,
କରିଦିଅ ନାହିଁ ଏତେ ଆଶାଟା ଶେଷକୁ ।
ସଙ୍ଗ୍ରାମ-ନକ୍ଷତ୍ର ତୁମ୍ଭ ପିତାମହଙ୍କର,
କୀର୍ତ୍ତି ସ୍ମରି କିଛି ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ କାର୍ଯ୍ୟ କର !
ଥିଲେ ସେ ଗଣେଶ ପରି ଭାରତ-ଲେଖକ,
କୃଷ୍ଣ ସିଂହ ବେଦବ୍ୟାସ ସମାନ ରଚକ ।
ବନ୍ଧୁ, ବୈଦ୍ୟନାଥ ତୁହେଁ ନବୀନ ଯୁବକ,
ଦେଖାଅ କରଣକୁଳ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଟେକ ।
ଲାଗିଥାଅ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ନ କରି ଆଳସ୍ୟ,
ଗୁଣ ଥିଲେ ପୁରସ୍କାର ମିଳିବ ଅବଶ୍ୟ ।
ସଦା ସହାସ୍ୟବଦନ କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ପାଠୀ,
ବୁଲୁଥାଅ ଯେଣେ ସଦା ସର୍ବେ ମାପକାଠି ।
ଚାହେଁ ମୁଁ ଦେଶ-ହିତେ ଥାଏ ତୁମ୍ଭ ମନ,
ମନ ଅନୁରୂପ କିନ୍ତୁ ହାତେ ନାହିଁ ଧନ ।
ମନସ୍ୱୀ ନିର୍ଦ୍ଧନ ହେବେ କଳର ବେଳରେ,
ସକଳ ଆପଦ ପୁଣି ତାହାଙ୍କ ମଥାରେ ।
ଦେଖିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଗାଣ୍ଡିହିତ-ବ୍ରତାଗ୍ରହୀ,
ବିରକ୍ତ ହେଲେ ଯେ କେତେ ଉଚ୍ଚ ଅଧିକାରୀ ।
ସବୁବେଳେ ଲଗାଇଲେ ଯେତେ ଖଟିମିଟି,
ଛାଡ଼ିଦେଲ ତହୁଁ ନନା ଆଶିକା ପାଇଟି ।
ଦେଖାଇଛ ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ ନୈତିକ ସାହସ,
ସେଥିପାଇଁ କହିବି ମୁଁ ସାବାସ ସାବାସ !
ଅଯୋଧ୍ୟା ଦାସ ବାବାଜି ହେ ବଡ଼ମହନ୍ତ,
ମଠ ହାଲଚାଲ ତୁମ୍ଭେ କରୁଛ ତଦନ୍ତ ।
ସମସ୍ତ ମଠର ଭାର ଅଛି ତୁମ୍ଭ କରେ,
ଚଳାଉଛ ଠିକରୂପେ ଅତି ଜାଗ୍ରତରେ ।

ନ ହେଲେ ଦେବଧନର ଅପବ୍ୟବହାର,
ସେହି ତ ଉନ୍ନତ, ତାହା ତୁମ୍ଭ ପୁରସ୍କାର ।
ଗଉଣିକିଆ ମଠର କିନ୍ତୁ ଅବନତି,
ଶୁଣି ମୋର ମନେ ଦୁଃଖ ଜାତ ହେଲା ଅତି ।
ତାଲୁକାର ପ୍ରତି ପ୍ରଜା ଗଉଣିଏ ଧାନ,
ସେ ମଠକୁ କରୁଥିଲେ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରଦାନ ।
ଏଥିରେ ସେ ମଠେ ପୁଣି ଏଡ଼େ ଅବନତି,
କାହିଁକି ଘଟିଲା ତାହା ଠାକୁରେ ଜାଣନ୍ତି ।
ବନ୍ଧୁ ଗୋପୀନାଥ ମିଶ୍ର ପୁରାଣ-ପାଠକ,
ସଦାଗ୍ରହୀ ହିପ୍ନାଟିଷ୍ଟ ଅତି ଭଦ୍ରଲୋକ ।
ଦେଶୋନ୍ନତି ଗୀତ କିଛି ଗାଅ ମିଶ୍ର ଭାଇ,
ଶୋକ କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଫିଟାଇ ।
ବାଲକ ଗନ୍ତାଇତ ତ ମରହଟ୍ଟୀ ଜଣେ,
କେହି ନୁହେଁ ତାଙ୍କ ସରି ନିଷ୍କପଟୀପଣେ ।
ବୁଢ଼ା ହେଲ ପାରିବକି ଚନ୍ତ ଏବେ ନନା,
ଭାଇ ପୁଅ ଯୋଗ୍ୟ ଯାର ତାର କି ଭାବନା ।
କହିବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କାସ ହେ ବୈଦ୍ୟଭୂଷଣ,
ବାହାରକୁ ନିଜ ଗୁଣ କର ପ୍ରଚାରଣ ।
ଶୁଣିଅଛି ତୁମ୍ଭେ ଜଣେ ଟାଣୁଆ ବଇଦ,
ରୋଗ ତଡ଼ିଦିଅ ଦେଇ ମାତ୍ରାଏ ଔଷଧ ।
ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରିବାକୁ ନାମ ଯଦି ଭାବ,
ଲେଖିଯିବ କେତେ ଖଣ୍ଡ ଔଷଧର ଭାବ ।
ଶୁଣେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଲୋକ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସ୍ୱାଇଁ,
ଧନରେ କି ମନରେ ତା କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ ।
ଗୋପାଳ ପଟ୍ଟନାୟକେ ନାହିଁ କପାଁ ଦେଖା,
ଚଳୁଅଛି ଟିକି ବାଘ ପୁରାଣର ଲେଖା ।
ସେ ଖଣ୍ଡକ ଶେଷ କରି ଲେଖ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ,
ଭୁଛାଟାରେ କେବେ ହେଲେ ନ ବସ ହେ ଦଣ୍ଡେ !
କେବର୍ତ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକେ କହେଁ ତୁମ୍ଭ କଥା,
ଦେଶ ବିଷୟରେ କପାଁ ପୋଡ଼ିଅଛ ମଥା ।
ତୁମ୍ଭ ପରି ଛାନ୍ଦଗୀତ ଅର୍ଥ ସୁକୁଶଳ,
ଗୀତାର୍ଥୀ,ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରାୟ ଗଞ୍ଜାମେ ବିରଳ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କର କହୁ ନିଜ ଗୁଣ ସ୍ୱଦେଶେ ପ୍ରଚୁର,
ପେଟେ ଯାଉଥିଲେ ବିଦ୍ୟା କେଉଁ ଉପକାର ?
ବୁଢ଼ା ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ଆଚର ଏ ବିଧି,
ସଙ୍ଗୀତେ ପ୍ରକାଶ କର ପ୍ରେମ-ସୁଧାନିଧି ।
ଅନନ୍ତ ଦାସେ ତ ଭାଗମାହାତ୍ମ୍ୟ ଦେଖାଇ,
ହାଲୁଆରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ବହୁଦିନୁ ଶୋଇ ।
ତ୍ରିଖଣ୍ଡ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଆଉ ଲେଖ ହେ ପଣ୍ଡିତ,
ଚେଇଁ ପୁଣି ଶୋଇଲେ କେ କରିବ ଜାଗ୍ରତ ।
ସ୍ଫୁଟୁ ଗ୍ରାମେ ଛନ୍ତି ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଗୋସ୍ୱାମୀ,
ନାନା ସମ୍ବାଦ ଲେଖକ ଦେଶ-ହିତକାମୀ ।
ପାଠାଗାର କଲ ଶ୍ୟାମ ସମ୍ପାଦି ପୁସ୍ତକ,
ନିଅଣ୍ଟ ତ ହେଉ ନାହିଁ ପଢ଼ିବାକୁ ଲୋକ ।
ରୋପିଲ ତ ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟେ ପୁଷ୍ପତରୁ,
ଭ୍ରମରେ ଆସିବେ ଭଲ ବୋଲି କେଉଁଠାରୁ ।
ବିନାୟକ ପାଠାଗାର ପିତାମହ ନାମେ,
ସ୍ଥାପିବାରୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ତୁମ୍ଭ କାମେ ।
ଓଳଗି ଓଳଗି ନନା ସାହିତ୍ୟଭୂଷଣ,
ବୁଝିଲୁ ତ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭେ ଭାଷାର ଲକ୍ଷଣ ।
ଶୁଣେ ବେଳେ ବେଳେ ଲେଖ ସଂସ୍କୃତରେ ଏତା
ବାହାରକୁ ନ ବାହାରେ କିପାଁ ସେହି ଲେଖା ।
ସୁପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ଖ୍ୟାତି ଅଛି ରାଜଦ୍ୱାରେ,
ତେବେ କିପାଁ କହ, ଅଛ ଏତେ ସଙ୍କୋଚରେ ।
କହୁଅଛି କର ଯୋଡ଼ି ହେ ମାନ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ,
ଖପା ହୁଅ ପଛେ କିନ୍ତୁ କର ଦେଶହିତ ।
ସ୍ୱାର୍ଥଶୂନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଅଛ ବ୍ରତ,
ଏ ହେତୁ ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବି ଶତ ଶତ ।
ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା-ବିଶାରଦ ହେ ପଞ୍ଚଜ୍ୟୋତିଷ
ବେଳ ଗଲା ଗୁହାଁ ବସି ଦେଖୁଅଛ କିସ ?
ସରଳ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଶରେ ଅଭାବ,
ରଚନ କର ହେ ଭଲ ତୁମ୍ଭେ ଉଦ୍ଭାବ ।
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ତ ରନ୍ଧ୍ରଶନ ହୋଇଲା ଦେଶର,
ସେଥିର କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟ ଗ୍ରହପୂଜା କର ।

ଦଣ୍ଡପତ ଲିଙ୍ଗରାଜ ରାଜପୁରୋହିତେ,
ନ ଭୁଲ ଗୋସାଇଁ କିଛି ଅନ୍ୟ କଥା ଚିତ୍ତେ ।
ଭୁଲକ୍ରମେ ତୁମ୍ଭ କଥା ଯାଇଥିଲି ଛାଡ଼ି,
କ୍ଷମା କର କହୁଅଛି ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ।
ବିଦ୍ୟମାନ ତୁମ୍ଭଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶକ୍ତି,
ଦେଖିଲେ ମାନବେ ତେଣୁ ଜାତ ହୁଏ ଭକ୍ତି ।
ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର ଜଣେ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷିତ,
ପଞ୍ଚଦେବ ଚୌପାଢ଼ୀର ଅଟନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ।
ମରହଟ୍ଟୀ ଖଣ୍ଡ ଛାଡ଼ି ମାର୍ଗିତ ଖଣ୍ଡରେ,
ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ପ୍ରଚଳନ ଧୀରେ ।
ନତୁବା କି ଫଳ ତୁଚ୍ଛା ରାମାୟଣ ଗାଇ,
ନ ଜାଣିଲେ ଗୃହେ ସୀତା ଅଣ୍ଡିରା କି ମାଈ ।
ଲିଙ୍ଗରାଜ ଶର୍ମା ଏବେ ଲୁଚଛନ୍ତି କାହିଁ,
ଢେର ଦିନ ହେଲା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ନାହିଁ ।
ପୂର୍ବେ କେତେ ଲେଖୁଥିଲେ ବପନ ବ୍ୟବସ୍ଥା,
ଏବେ କିପାଁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଲେଖା ପ୍ରତି ଆସ୍ଥା ।
ମାର ମୂଷା ଖୋଳ ଗିରି କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବର,
ଖୋସିଦେଲେ ଏବେ ସବୁ ପାଠକୁ ଗୁଳର ।
ନୀଳକଣ୍ଠ କବିରାଜ ପ୍ରଣାମ ପ୍ରଣାମ,
ବୈଦ୍ୟକ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ଖ୍ୟାତ ତୁମ୍ଭ ନାମ ।
ବୁଢ଼ା ହେଲ ଆସୁଅଛି ସରୁ ଭବ-ହାଟ,
କାର୍ଯ୍ୟେ ସୁନିର୍ମଳ କର ପାରବିକ ବାଟ ।
ଆଉ କିଛି କାମ ପଛେ ନ କର ଅଧିକା,
କରିଯାଅ କେତେ ଖଣ୍ଡ ଛାନ୍ଦପୋଥି ଟୀକା ।
ହେ ମାଗୁଣି ରାଜଗୁରୁ ଅଟନ୍ତି ଆପଣେ,
ଧର୍ମର ବ୍ୟବସ୍ଥାଦାତା ସୁପଣ୍ଡିତ ଜଣେ ।
ଅଧିକ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆଉ କହିବି ମୁଁ କିସ,
କରିଯିବ ତୁମ୍ଭ ପରି କେତେ ଜଣ ଶିଷ୍ୟ ।
ରହିଯାଇଥିବେ ପରା ଆଉ କେତେ ଜଣ,
ଜଣାଉଛି ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥା ସମ୍ଭାଷଣ ।
ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୁଁ ନ ପାରିଲି କହି,
ବିଷୟ-ବାହୁଲ୍ୟ ହେଲେ ବଢ଼ିଯିବ ବହି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ଦୃଶ୍ୟ ଅଛି ଏ ରାଜ୍ୟରେ,
ଯାଉଛୁ ଦେଖିବା କୃଷ୍ଣକାନନ ମୁଁ ଥରେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ରାଜାଙ୍କର ସ୍ୱହସ୍ତ-ରୋପିତ,
ଏ ହେତୁ କୃଷ୍ଣକାନନ ନାମେ ଅଭିହିତ ।
ଆମ୍ବ, ନାରିକେଳ, ତାଳ, ଖର୍ଜୁର, ବଉଳ,
କଦମ୍ବ, କେତକୀ ଆଦି ପାଦପ ବହୁଳ—
ଅଛି ସେ କାନନେ, ପୁଣି ମଧ୍ୟେ ସ୍ୱଚ୍ଛପୟ,
ଅଛି ଏକ ମନୋହର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ ।
କାନନ-ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କର ଦର୍ପଣ ପରାୟେ,
ସେ ସୁରମ୍ୟ ଜଳାଶୟ ଅତି ଶୋଭା ପାଏ ।
ତହୁଁ ଜଳ ନେଇ ଢାଳି କୃଷ୍ଣସିଂହ ନୃପ,
ବଢ଼ାଉଣ ଥିଲେ ଏହି କାନନ ପାଦପ ।
ଶିଶିରେ ପ୍ରକୃତି ବେଶ ଯଥା ଦୀନହୀନ,
କାଳବଶେ ସେ କାନନ ହୋଇଅଛି ଜୀର୍ଣ୍ଣ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ମହାରାଜା ସର୍ବଗୁଣାଧାର,
ଆଶା ଅଛି କରିବେ ସେ କାନନ ସଂସ୍କାର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ କୃତ ମହାଭାରତ ପୁସ୍ତକ,
କରିଅଛନ୍ତି ଛାପା ଲଭି ସେ ପୁଲକ ।
ଜନ୍ମିଛି ଧାରଣା ଏହା ଦେଖି ନିଃସଂଶୟ,
କୃତକୀର୍ତ୍ତି ରକ୍ଷା ରାଜ୍ୟେ କରିବେ ନିଶ୍ଚୟ ।

ସତୀମଠ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ତଟେ,
ଯାଉଛୁ ଦେଖିବା ଏବେ ତାହାର ନିକଟେ ।
ଏଠାରେ ସଜ୍ଜିତ ହେଲା କୃଷ୍ଣସିଂହ ଚିତା,
ସହମୃତା ହେଲେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ବନିତା ।
ସେହି ଦିନଠାରୁ ଚିତା ହୋଇଛି ରକ୍ଷିତ ,
ଚିତାକୁଣ୍ଡ ପରେ ହୋଇ ମଣ୍ଡପ ନିର୍ମିତ ।
ସତୀ-ଦେହ-ଦାହୀ ସେହି ପବିତ୍ର ଅନଳ ,
ପାଉଛନ୍ତି ପୂଜା ତହିଁ ଏତାବତ କାଳ ।
ହୋଇଅଛି ସେ ମଠର ସତୀମଠ ନାମ ,
ପୂତଆତ୍ମା ଅଧିଷ୍ଠିତ ସ୍ଥାନ ପୁଣ୍ୟଧାମ ।
ଅନେକ ପ୍ରକାର କୃଷି ହୁଏ ଏହି ରାଜ୍ୟେ ,
ଶିଳ୍ପୀଏ ନିପୁଣ କଂସା ଆଦି ଶିଳ୍ପକାର୍ଯ୍ୟେ ।
ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ଜଳାଧାର ଅଛି ଠାଏଁ ଠାଏଁ,
ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ ଜଳ ନିଅନ୍ତି ପ୍ରଜାଏ ।
ଅନ୍ତର୍ବାଣିଜ୍ୟର ଗତି ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ,
ଅବଶ୍ୟ ଏ ସୁପ୍ରଥାଟି ଅତୀବ ମଙ୍ଗଳ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ନରପତି ଚେଷ୍ଟାଶୀଳ ଅତି ,
ଶୀଘ୍ରହସ୍ତେ ସାଧୁ ଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟର ଉନ୍ନତି ।
ପ୍ରଜାହିତବ୍ରତ କରିଅଛନ୍ତି ଧାରଣ ,
କରନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱର ତାଙ୍କ ବାସନା ପୂରଣ ।

ଷଷ୍ଠ-ପୁଷ୍ପ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭକ୍ତ୍ୟୁପହାର

ପରମମାନନୀୟ,

ଉତ୍କଳ-ମୌଳିମଣ୍ଡନ, ବହୁଭାଷା-ବିଶାରଦ, ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନପ୍ରପୂଜ୍ୟ
ଜାତୀୟ ପୁଣ୍ୟଯଜ୍ଞର ପ୍ରବୀଣ ପୁରୋଧା ପାରଳାଧୀଶ୍ୱର
ଶ୍ରୀଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତିନାରାୟଣଦେବ
ମହୋଦୟ-ସମୁଦାରହୃଦୟେଷୁ ।

ଅତୁଳବନ୍ଦନୀୟ ଶ୍ରୀମନ୍ ଗଜପତି ମହାରାଜ,

ଶ୍ରୀଛାମୁ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକର ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବାକୁ ମନଃସ୍ଥ କରିଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଯେଉଁ ଦିନ ପତ୍ର ପାଇଲି, ସେ ଦିନ ମୋ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ସ୍ମରଣୀୟ ଶୁଭ ସୁଦିନ । ଏରୂପ ସଜୀବ ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ସହାନୁଭୂତି ଲାଭ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ । ଶ୍ରୀଛାମୁ ବାସ୍ତବରେ ଜଣେ ଯୋଗଜନ୍ମା ଆଦର୍ଶ ନରପତି । ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର ଅନନ୍ୟ-ରାଜନ୍ୟସୁଲଭ ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀ ବ୍ରିଟିଶରାଜଦ୍ୱାରରେ ପୁରସ୍କୃତ ଏବଂ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ସେହି ସମ୍ମାନ ହେତୁ ଉତ୍କଳମାତା ନିଜକୁ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ମଣିଅଛି । ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର ବିପୁଳ ପ୍ରଶସ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୁହେଁ—ତାହା ମହାର୍ଘ ଜାତୀୟ ସମ୍ପତ୍ତି । ସେହି ପ୍ରତିପତ୍ତି ଉତ୍କଳର ବିଶାଳ ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପିନୀ ହୋଇଅଛି । ଯାହାଙ୍କର ରାଜଦତ୍ତ ଦୁର୍ଲଭ ଉପାଧି-କନକକିରୀଟ ଦେଶକୁ ଆଲୋକମୟ କରିଅଛି ଏବଂ ଯାହାଙ୍କ ରାଜଭଣ୍ଡାର କୋଟିରତ୍ନର କିରଣ-ହାସ୍ୟରେ ସଦା ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ, ମୁଁ ଶୂନ୍ୟମୟ ଦୀନକୁଟୀରବାସୀ କ୍ଷୁଦ୍ରାଦପିକ୍ଷୁଦ୍ର, ସେହି ପୁଣ୍ୟଶୀଳ ମହାତ୍ମାଙ୍କୁ କେଉଁ ଉପାୟନ ପ୍ରଦାନ କରିବି ! ଅଧିକନ୍ତୁ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ଉପହାର ପ୍ରାକୃତ ପଦାର୍ଥରେ ନାହିଁ; ଅତଃ ଏହି "ପତ୍ରପୁଷ୍ପ" ଗୁଚ୍ଛଟି ଅର୍ପଣ କଲି । ଏହା ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର ପୂଜୋପକରଣରୂପେ ପରିଗୃହୀତ ହେଲେ ମୁଁ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମଣିବି । ଶ୍ରୀଛାମୁ ମୋର ଦୁରବସ୍ଥା ପରିଜ୍ଞାତ ହୋଇ ମୋତେ ମାସିକ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିଆସୁଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର ଏହି ସ୍ନେହାନୁକମ୍ପା-ଋଣ ଭାବୀ ଜୀବନରେ ସୁଦ୍ଧା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅପରିଶୋଧ୍ୟ ।

ଭଦ୍ରକ,
୧୭।୨।୧୯୧୮

ଶ୍ରୀ ଛାମୁଙ୍କର
ସ୍ନେହ-ମମତାବଦ୍ଧ
ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂଚୀପତ୍ର

୧ । ବାଣୀପୂଜା

[କ]ଆବାହନ
[ଖ]ସ୍ତୁତି ଆରାଧନା
[ଗ]ଅର୍ଚ୍ଚନା
[ଘ]ବସନ୍ତପଞ୍ଚମୀ
[ଙ]ବାଣୀପଞ୍ଚମୀ
[ଚ]ବାଣୀପଦେ ଆତ୍ମ ଜଣାଣ
[ଛ]ପ୍ରାର୍ଥନା

୨ । ମାତୃତୀର୍ଥ

[କ]ପୁରୀ
[ଖ]ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର
[ଗ]ନୀଳଚକ୍ର
[ଘ]ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ
[ଙ]ଦେବାଳୟର ଅଶ୍ଳୀଳ ଚିତ୍ର
[ଚ]ରଥଯାତ୍ରା
[ଛ] ବାହୁଡ଼ା ଯାତ୍ରା
[ଜ]ମହାପ୍ରସାଦ
[ଝ]ଶରଧାବାଲି
[ଞ]ରାଧାକାନ୍ତ ମଠ
[ଟ]ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର
[ଠ]ସିନ୍ଧୁ

୩। ପ୍ରାକୃତିକୀ

[କ]କଣ୍ଡିଫୁଲ
[ଖ]ଆଟୁଫୁଲ
[ଗ]ରସାଳ
[ଘ]ପଣସ
[ଙ]ତାଳପତ୍ର
[ଚ]ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବସନ୍ତ
[ଛ]ଗୁଳ୍ପକଙ୍କ
[ଜ]କେନ୍ଦ୍ରିମାଳଶିଖରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ
[ଝ]ବକ
[ଞ]ପଢ଼ା ଶୁଆ
[ଟ]ବିଲକୋଣେ ଉଇଁହୁଙ୍କା
[ଠ]ଶୁଷ୍କତରୁ
[ଡ]ଇଚ୍ଛାପୁର
[ଢ] ନିଦାଘ ରଜନୀ
[ଣ]ଢଂସାରିଲଭା
[ତ]ମହାନିଶା
[ଥ]ଲଗାଣବର୍ଷା
[ଦ]ବସନ୍ତ
[ଧ]ବକୁଳ
[ନ]ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ
[ପ]ଆମ୍ବ

୪ । ସାମୟିକୀ

[କ]ବୈଶାଖ
[ଖ]ଜ୍ୟେଷ୍ଠ
[ଗ]ଆଷାଢ଼
[ଘ]ଆଦ୍ୟ ଆଷାଢ଼
[ଙ]ଶ୍ରାବଣ
[ଚ]ପୂର୍ଣ୍ଣିମୁଣ୍ଡ
[ଛ]ଅଗିଷ୍ଟ ପନ୍ଦର
[ଜ]ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି
[ଝ]ଦୋଳ

http://oaob.nitrkl.ac.in

୫ । ଜନ୍ମଭୂମି

[କ] ଉଦ୍‌ବୋଧନ ସଙ୍ଗୀତ
[ଖ] ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ
[ଗ] ସ୍ୱାଗତଗୀତିକା
[ଘ] ମାତୃମହୀ
[ଙ] କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆଗେ
[ଚ] ମାତୃପୂଜା

୬ । ବିଷାଦବୀଣା

[କ] ପୀଡିତର ପ୍ରାର୍ଥନା
[ଖ] ଆତ୍ମବିଳାପ
[ଗ] ପ୍ରାଣର ଜଣାଣ
[ଘ] ପୀଡ଼ା
[ଙ] ସତେ କି ଅଛୁ ?
[ଚ] ମୋର ଅଭାବ
[ଛ] ମା
[ଜ] ଶୋକତପ୍ତ ମନ ପ୍ରତି
[ଝ] ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ଆତ୍ମନିବେଦନ
[ଞ] ହତାଶର ଆଶା
[ଟ] ପ୍ରାଣ-ବୀଣା

୭ । ଶୋକଗାଥା

[କ] ହାହାକାର
[ଖ] ସ୍ୱର୍ଗବାସ
[ଗ] ଶୋକ-ସଙ୍ଗୀତ
[ଘ] ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ୱାସ
[ଙ] ବିଷାଦ-ବଂଶୀ
[ଚ] ଶୋକ-ସନ୍ତପ୍ତ
[ଛ] ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ
[ଜ] ଅଶ୍ରୁଧାର

୮ । କବିତାଗୁଚ୍ଛ

[କ] ମହେନ୍ଦ୍ର ମେଳଣି
[ଖ] କୈଳାସଶୃଙ୍ଗ
[ଗ] ଦୂର ଶଙ୍ଖଚିଲ
[ଘ] ହୃଦୟ
[ଙ] ଦେବହେଳା
[ଚ] ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାଶତାଷ୍ଟକ
[ଛ] ମାତୃହୃଦୟ
[ଜ] ସୂକ୍ତିମାଳା
[ଝ] ଅସୁନ୍ଦର
[ଞ] ମୀନ
[ଟ] ବିଶ୍ୱନାଥ
[ଠ] ବିଦାୟ-ଆବାହନ
[ଡ] ପ୍ରେମ
[ଢ] ଗତସ୍ମୃତି
[ଣ] ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ସି. ଆଇ. ଇ.
[ତ] ଉପସ୍ଥିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
[ଥ] ହିତୈଷିଣୀର ନବବର୍ଷ
[ଦ] ଉଦ୍ଭଟ କବିତା
[ଧ] ପ୍ରଦୀପ
[ନ] ଜୀବହିଂସା
[ପ] ସଫଳତା
[ଫ] ଅହିଂସା
[ବ] ସ୍ୱନିର୍ବନ୍ଧ
[ଭ] ପଥପାର୍ଶ୍ୱେ ପତିତ ଶବ ପ୍ରତି
[ମ] ବାଳସର୍ପ
[ଯ] ଦେବତା
[ର] କାହାର ଏ ସୃଷ୍ଟି ?
[ଲ] ବିଜୟ-ଗୀତିକା
[ଳ] ବିଜୟୋତ୍ସବ

http://oaob.nitrkl.ac.in

[ଖ] ବଡ଼ଲେକ
[ଗ] ଅଡ଼ୁଆ ସୁତା
୯ । କୌତୁକ-କବିତା
[କ] କୁକୁର
[ଖ] ବଣଓଲ୍ ଓ ବଣସାରୁ
[ଗ] ପଖାଳ
[ଘ] କାଞ୍ଜି
[ଙ] ଗାର୍ଡ କପି
[ଚ] ଅଧୁନିକ ଢଗ
[ଛ] ଟଙ୍କାସ୍ତୋତ୍ର
[ଜ] ଖଳସ୍ତୋତ୍ର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପତ୍ର-ପୁଷ୍ପ ।

ବାଣୀ-ପୂଜା

ଆବାହନ

(୧୩୨୪ ସାଲ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଉପଲକ୍ଷେ ରଚିତ)

—ଶ୍ରେଣୀ—

ଏସ ବାଣି ବୀଣାପାଣି
ଅଖିଳ-ବାଣୀ-ବନ୍ଦ୍ୟାଣୀ
କାବ୍ୟକଳାଠାକୁରାଣୀ ଭବ-ଜନନୀ,
ତବ ନୀରାଜନା ପାଇଁ
ଆଶାଡୋଳା ନେନେ ଗୁହୁଁ—
ଅଛନ୍ତି ବାସନ୍ତୀଲକ୍ଷ୍ମୀ ଫୁଲବରଣୀ
ସ୍ୱର୍ଗେ ଉଭା ବନ-ସୁନ୍ଦରୀ,
ଗୁନ୍ଥୁ ଫୁଲ-ସିଂହାସନ ବକ୍ଷରେ ଧରି ।୧।
ମଳୟ-ମାରୁତ-ଭରେ
ଧରି ପଲ୍ଲବ-ଚାମରେ
ଅଛି ତବ ଅପେକ୍ଷାରେ ଖଟଣୀ ଅଶେ
ଫୁଙ୍କେ ଶୁଭ୍ର ଶଙ୍ଖ ଅଳି
ମହୋତ୍ସବେ ଢଳି ଢଳି,
ଗାଏ ପିକ 'ଆଗମନୀ' କୁଞ୍ଜ-ଆବାସେ,
ଫେଇ ରୁଚ ପଣ୍ଡସମ୍ମୁଠ
ଟେକିଅଛି ଭେଟିବାକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁକୁଟ ।୨।

ଏସ ଦେହେ, ଆସ ପ୍ରାଣେ
ଆସ ମା, ଅନ୍ତରେ ଧ୍ୟାନେ,
ମଙ୍ଗଳ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ହୃଦେ ଆଣ ସତ୍ୱର,
ଦିଅ ସାଧନାରେ ବଳ
ଉତ୍ସାହ ଶକ୍ତି ପ୍ରବଳ
କର ଆତ୍ମା ସୁନିର୍ମଳ ସତ୍ୟ ସୁନ୍ଦର,
ପଦସେବା ଯୋଗ୍ୟତା ତବ
ପ୍ରଦାନ ଗୋ ଦେବି, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପୁଣ୍ୟ ବିଭବ ।୩।
ଆଶୀର୍ବାଦ-ଜ୍ୟୋତି ଜାଳେ
ଧୁଅ ଉତ୍କଳ କପାଳେ,
ମହିମା-ମୟୂଖେ ଉଠୁ ହସି ସେ ଗରେ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମସୀ ଲେଖନୀରେ
ଲେଖିଦିଅ ତାହା ଶିରେ
"ନବ ଉତ୍କଳିନୀ" ବୋଲି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷରେ,
ଘେନ ତାର ଭକ୍ତି-ଆରତି
ଗମ୍ଭୀର ଗୋପନ ବ୍ୟଥା ହର ଭାରତି ! ୪।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭାରତୀ ଆରାଧନା

—ରସକୁଲ୍ୟା—

ବୀଣାପାଣି ବାଣୀ-ବିଶ୍ୱ-ଜନନୀ
ଅନନ୍ତ-ସୁବିଦ୍ୟା-ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ଖଣି,
କବିକଣ୍ଠ-କଞ୍ଜ-କୁଞ୍ଜ-ବାସିନୀ,
ଜଡ଼ତା-ନାଗୁଣୀ-ବିଷନାଶିନୀ,
ମହାଶକ୍ତି ସନାତନୀ ଯେ,
ଅଗାଧ ଅବିଦ୍ୟା— ଅକୂପାରେ ତବ
କରୁଣା ଶୁଭ୍ର-ତରଣୀ ଯେ । ୧ ।

ଧନ୍ୟ ମା ମହିମା ଅମରସ୍ତୁତ,
ଜଗତ ତୋହର ଲୀଳାସମ୍ଭୂତ,
ଯାଙ୍କି ଗଢ଼ିପାରୁ ଇଚ୍ଛା ମାତ୍ରକେ,
ଅଧମେ ତୋଷିତ କରୁ ପଲକେ,
କେ ବର୍ଣ୍ଣିବ ତବ ଗୁଣ ଯେ,
ଦେବ-ନରଗୁରୁ ରସନା କଳ୍ପନା
ଉଭେ ଯହିଁ ଅନପୁଣ ଯେ । ୨ ।

ତୋ ପ୍ରସାଦେ ଧରେ କାବ୍ୟ-କମଳ
ଅକବି-କଳୁଷ-ହୃଦ-ପଲ୍ୱଳ,
ମୂଢ଼-ଶକ୍ତି ବହେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ-ମୋଡ଼,
ମ୍ଲାନ ଭାଗ୍ୟ-ଊର୍ମି ପ୍ରକାଶେ ଜ୍ୟୋତି,
ଅଭାବେ ତୋହର ସ୍ନେହ ଯେ
ମହାମାରବତା ଲଭଇ ଏ ଭବ
ଯେସନେ ପ୍ରାଣଶୂନ୍ୟ ଦେହ ଯେ । ୩ ।

ସାହିତ୍ୟ-ପ୍ରସୂତ, ବାଣ୍ଟି କଲ୍ୟାଣ
କୋଟି କଣ୍ଠେ କରୁ ଭାଷା ପ୍ରଦାନ,
ତହୁଁ ଏ ଅଚଳା ସିନା ସଚଳା,
ଦେଇଛୁ ବାନ୍ଧି ତୁ ସୃଷ୍ଟି-ଶୃଙ୍ଖଳା,
ସ୍ଥୂଳକୁ ତୋହ କରୁଣା ଯେ,
ମାନବ ଜୀବନ— ଉପରେ ତୋର ମା
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହଇ ଜଣା ଯେ । ୪ ।

ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ, ଚିନ୍ତା, ଧାରଣା,
ଏ ତ୍ରିବେଣୀ ଧାର ତୋର ସର୍ଜନା,
ପ୍ରାଣବାନ କରି ରଖିଛୁ ପ୍ରାଣେ,
କେତେ ଉଚ୍ଚ ଭାବ ମନେ ସେ ଆଣେ,
ଅମୃତ ବୀଣାଝଙ୍କାର ଯେ
କଳ୍ପନା-ଯନ୍ତ୍ରକୁ କରେ ବିକମ୍ପିତ
ସ୍ପର୍ଶି ତାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ଯେ । ୫ ।

ଚିନ୍ତା-ବାତ୍ୟାଘାତେ ଭାବ-ସାଗର
ହୁଏ ତରଙ୍ଗିତ ସୌମ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ,
ସେ ଭାବ ସହିତ ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟେ,
ସଂଯୋଜନ ହୁଏ ମାନବ ହିତେ ,
ସେ ବାକ୍ୟଶକ୍ତି ମୂଳରେ ଯେ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିଷ୍ଠାନ ତୋର ସିନା ଦେବି,
ତୁହି ତା ପ୍ରାଣ ସ୍ଥୂଳରେ ଯେ । ୬ ।

ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସରେ ତୋ ଅନୁଗ୍ରହ
ଉଜ୍ଜୀବନ୍ତ ଉଭେ ଜୀବନବହ,
ନରର ଯାବତ ଭରସା ଆଶା,
ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଭାଷା,
ଜନନୀ ତୁହି ତାହାର ଯେ,
ଅଶୋଧ୍ୟ ତୋ ଋଣ ଅଯୁତ ଜନମେ
ଘେନ ମା କୋଟି ଜୁହାର ଯେ ।୭।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅର୍ଚ୍ଚନା

(୧୩୨୫ ସାଲ୍ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଉପଲକ୍ଷେ)

ସ୍ୱାଗତ ସ୍ୱାଗତ ବାଣି, ବାଣୀ-ବିଶ୍ୱଗ୍ରାଣି,
ଅନନ୍ତ ପ୍ରଶାନ୍ତିମାତା ଦେବୀ ବୀଣାପାଣି ।
ଏ କି ରୂପ, ରୂପେଶ୍ୱରି, ନେତ୍ର-ଶତଦଳେ,
କରୁଣାର ଶତଦଳ ଶୁଭ୍ରିମା ଉଚ୍ଛ୍ୱଳେ ।
ଅଧରେ ସାଫଲ୍ୟ ହାସ ଶତଦଳପ୍ରଭ,
ଖେଳେ ଅଙ୍ଗେ ଶତଦଳ ସୁଷମାବିଭବ ।
ଦିଅ ଦାସେ ଏହି ବର ମାଗୁଛି ପଦ୍ମରେ,
ଅସାଡ଼ ଜୀବନ-ଯନ୍ତ୍ର ଖସାଇ ସତ୍ୱରେ—
ପ୍ରାଚୀନ ଆଳସ୍ୟ-ଭାର, ଶକ୍ତିଦିଅ ସତ,
ନବ-ଉତ୍ତେଜନା-ଭାର ଅମୃତେ ସିଞ୍ଚତ ।
କି ଭେଟି ଅର୍ପିବି ମାତଃ ଜାହ୍ନୁଛି ନିଶ୍ଚୟ,
ହୋଇଥାନ୍ତା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପିଣ୍ଡ ଯେବେ ଏ ହୃଦୟ—
ଏହିକ୍ଷଣି ତେବେ ତହିଁ ନୂପୁର ଗଢ଼ାଇ—
ଦିଅନ୍ତି ଚରଣେ ତବ ଭକ୍ତିରେ ପିନ୍ଧାଇ ।

ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମୀ

ପୁଣ୍ୟ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଆଜ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀଦିନ,
ସୁଷମା-ତରଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗେ ନାଚୁଛି ମେଦିନୀ ।
ଧରା-ଜରା-ହରା ମଧୁ ମଧୁର ଯୌବନ
ଭରିଅଛି ପୁଣି ତାହା ପ୍ରାଣେ ଆନନ୍ଦନ ।
ଢାଙ୍କିଛି ବାସଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ କୁସୁମ ଭୂଷଣ,
ପାଟଳ ଅଞ୍ଚଳ ଶୂନ୍ୟେ ସଞ୍ଚାଳେ ଜଞ୍ଚନ ।
ପୁଷ୍ପବର୍ଣ୍ଣେ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ଫୁକାନ୍ତି ଭ୍ରମରେ,
ପ୍ରଦାନ ସେ ମନ୍ତ୍ର ମାତଃ ଉତ୍କଳ କର୍ଣ୍ଣରେ ।
ଦେବଧାମୀ ଏ ଉତ୍କଳ ଦେବ-ରାଜଧାନୀ,
ଲଭୁ ତବ ଶୁଭାଶିଷ ତା ଅତୀତ ଆଣି ।
କରୁଣା-ଝରଣ-ଧାରା, ବିଶ୍ୱବାଣି, ତବ
ସୃଜୁ ନବ ବିଦ୍ୟାଲୋକ ଅନନ୍ତ ଉତ୍ସବ ।

ବଜାଅ ଅମୃତ ବୀଣା, ପଳାଉ ଜଡ଼ିମା,
ଜାଗ୍ରତ, ପ୍ରଦୀପ୍ତ ହେଉ ତା ମୌନ ମହିମା ।

ବାଣୀପଞ୍ଚମୀ

—କଳହଂସ କେଦାର—

ଦେଖ ଦେଖ ପୁଣ୍ୟ ପର୍ବ ବାଣୀ ପଞ୍ଚମୀ,
ଏ ଦିନ ବିଦ୍ୟାଦେବୀ ଥିଲେ ଜନମି ।
ପାଠ ଜମାଇ ହେଉ ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାଏ
ହରଷେ ଖେଳେ ଦେଖି ଦେହ ବା ଧାଏଁ ।୧।

ପ୍ରଭାତୁ ଉଠି ସର୍ବେ ଗୁଙ୍ଗୁଣି କରେ
ତୋଳିଲେ ଫୁଲ ପଶି ଫୁଲବନରେ ।
ଗାଇଣ ନାନା ଛନ୍ଦେ ମଧୁର ଗୀତ
କଲେକ ଦୂର ବହୁ ଜାନନ-ବିତ୍ତ । ୨ ।

ସ୍ନାନାନ୍ତେ ପୂଜାସଞ୍ଚା ଥାଳୀ ସଜାଡ଼ି
ଥୋଇଲେ ଗୃହାଳିରେ ଧାଡ଼ିକ ଧାଡ଼ି,
ଆନନ୍ଦ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ସବୁରି ମନେ,
ଅର୍ପିବେ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେବୀ-ଚରଣେ । ୩ ।

ନିରେଖି ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ପାଠ-ମନ୍ଦିରେ
ନମିଲେ କର ଯୋଡ଼ି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତିରେ ।
ଝରତୀ ଉପବିଷ୍ଟା ହଂସ ଉପରେ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବିପଞ୍ଚୀ ଶୋଭେ କମଳ-କରେ ।୪।

ବାହନ ବର୍ଣ୍ଣ ବାସ ଭୂଷା ସକଳ
କୁନ୍ଦ କର୍ପୂର ରୌପ୍ୟ ଜିଣି ଧବଳ ।
ଧବଳ ଶତଦଳ ଫୁଟେ ପଦ୍ମରେ,
ହୃଦୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭୟ ବରେ । ୫ ।

ମହିମା-ଜ୍ୟୋତି ଜ୍ୱଳେ ନେତ୍ରଯୁଗଳେ,
ଖେଳେ କରୁଣା-ହାସ୍ୟ ଆସ୍ୟମଣ୍ଡଳେ ।
ଭାଲେ ତ୍ରିବଳୀ ରେଖା ଦିଶେ ଉଦାର,
ଶାନ୍ତି ପ୍ରୀତି ତୃପ୍ତିର ତ୍ରିବେଣୀ ଧାର ।୬।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସନ୍ନତାକୁ ନାହିଁ ଉପମା,
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ନାଚ ବୁଲେ ସୌମ୍ୟ ସୁଷମା ।
ବରଦା ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ନିଗ୍ଧ ପ୍ରଭା ପ୍ରକାଶେ,
ଉଡ଼ି ବୁଲୁଛି ଶୋଭାରାଶି ଚୌପାଶେ । ୭ ।

ସମର୍ପି ପୂଜା ଶେଷେ କୁସୁମାଞ୍ଜଳି
କଲେ ବାଳକେ ମାତୃଚରଣରେ ଅଳି ।
ମଧୁର ବାଳଭାଷା ଦେବ ଆଦୃତ
ବହାଇଦେଲା ଶତଧାରେ ଅମୃତ । ୮ ।

ତଦନ୍ତେ ଅବଧାନ ପାଖୁ ମେଲାଣି
ଘେନି ସକଳେ ହେଲେ ଗୃହପ୍ରୟାଣୀ ।
ସବାରେ ସେବି ଦେବୀ-ପ୍ରସାଦ-ସୁଧା
ପଶ୍ଚାତେ ଭୁଞ୍ଜି ଅନ୍ନ ଦମିଲେ କ୍ଷୁଧା । ୯ ।

ପ୍ରଭାତେ ପଶି ସର୍ବେ ତଟିନୀ ଜଳେ
ଖୋଳି ବୁଲିଲେ ଇଷ୍ଟ ଶକୁନ ଫଳେ ।
କେ ପାଏ ବେଙ୍ଗ କେବା ଗଣ୍ଡ ନଡ଼ିଆ,
କେ ପାଇ ଗୁଆ ହେଲା କୂଳରେ ଠିଆ । ୧୦ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଯାଏଁ ନୀତି ଆହାର ଭୁଲି
ମାଗିଲେ ଗୃହେ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରାମରେ ବୁଲି ।
ସ୍ୱଗୃହେ ବନ୍ଧୁଗୃହେ ଗାଇ ସଙ୍ଗୀତ
ଅର୍ପିଲେ ଗୁରୁପାଶେ ଅର୍ଜିତ ବିତ୍ତ । ୧୧ ।

ଏରୂପେ କରି ଗୃହେ ଉତ୍ସବ ଶେଷ
ପଠନେ କଲେ ପୁଣି ଆତ୍ମନିବେଶ ।
ଲଭିଲେ ଶିକ୍ଷା ଏଥୁ ଶିଶୁପଙ୍କତି,
ଦେବତା ଭକ୍ତି ସହ ଗୁରୁଭକତି । ୧୨ ।

ବାଣୀପଦେ ଆତ୍ମଜଣାଣ

କାହିଁ ମାତଃ ବୀଣାପାଣି ନୀରଜନୟନା,
ଏ କଣା-କିଙ୍କର ପକ୍ଷେ ଏତେ-ବିଡ଼ମ୍ବନା !
ଭକ୍ତିମାତ୍ର ସମର୍ପିବି କରିଅଛି ସାଧ,
ଦୀନତା-ସାମର୍ଥ୍ୟ ତହିଁ ସାଧେ ମହାବାଦ ।
ତାହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଝିବାକୁ ଅଛି ନାହିଁ ବଳ,
ତୁମ୍ଭ ଏକା ଏ ସଙ୍କଟେ ସହାୟ କେବଳ ।
ତୋ କରୁଣା ଦୃଷ୍ଟିପାତ ହେଲେ ବରଭୁଜା,
ଅର୍ପିବି ଚରଣରେ ତବ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭକ୍ତି ପୂଜା ।
କି ତୁମ୍ଭ ସଂସାରେ ମୋର, ମୁଁ ଛାର ମାନବ
ବଜାଇଲେ ବାଜୁଥିବି, ଅନ୍ୟଥା ନୀରବ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା

ଜ୍ଞାନ ଦେ ଜ୍ଞାନଦା ଦେବୀ ବୀଣାପାଣି,
ଚଳିବି ତୋ ଦତ୍ତ ଜ୍ଞାନେ ତୋତେ ବାଣୀ ।
ଚପଳ ପାର୍ଥିବ କ୍ଷୁଦ୍ର କୋଳାହଳ
ବର୍ଷୁଛି ମୋ କର୍ଣ୍ଣେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳ ।
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେଉଅଛି ଭଙ୍ଗି,
କରିଦେ ବଧିର ମୋତେ ମା ଶୁଭାଙ୍ଗି !
ସେହି କୋଳାହଳେ ତବ ପୁଣ୍ୟ ପୂଜା
ଯାଉଅଛି ମୁହିଁ ଭୁଲି ବରଭୁଜା ।
ବଧିର ହେଲେ ମୁଁ ଲଭନ୍ତି ନିସ୍ତାର,
କରନ୍ତି ଜୀବନେ ତବ ପୂଜା ସାର ।
ସେ ଦଣ୍ଡକୁ ମୋର ନ ଥିଲା ଶୋଚନା,
ଲଭନ୍ତି ଯଦ୍ୟପି ତବ ପଦାର୍ଚ୍ଚନା ।
ମଣନ୍ତି ତାହାକୁ ଇଷ୍ଟ ପୁରସ୍କାର,
ହୁଅନ୍ତା ସଂସାର ଶାନ୍ତିର ଆଧାର ।
ଗହଳେ ତୋ ଧ୍ୟାନ ହୁଏ ନାହିଁ ସ୍ଥିର,
ଲୋଡ଼େ ତୋହୋ ପୂଜା ବିଜନ ମନ୍ଦିର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତୃତୀର୍ଥ

ପୁରୀ

ପୁରୀ, ତୁମ୍ଭ ସ୍ପର୍ଶ ସ୍ୱର୍ଗେ ବାରସ୍ୱତୀ ପୁରୀ,
ଆକର୍ଷେ ଅନ୍ତର ତୋର ଅସ୍ୱପ୍ନ ମାଧୁରୀ ।
ଶଙ୍କ-ମୋହ-ଗୂଢ଼ଗ୍ରନ୍ଥି-ଖଣ୍ଡନ ଚତୁର,
ହୃଦୟ ଭଣ୍ଡାର ଭକ୍ତ ଅଲକ୍ଷିତେ ଚୋର ।
ନିରନ୍ତର ପାରାବାର ପ୍ରେମେ ଝୁରି ଝୁରି
ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱରେ ଆଶା ପ୍ରାଣେ ଭରେ ତୋତେ ଝୁରି ।
ଡାକୁଛି ତୋ ନାମେ ଶଙ୍ଖ ମହିମା-ମଧୁରୀ,
ସ୍ୱାର୍ଥ-ପାପ-ଶୋକ-ଶୈଳେ ଦେଉ ହେଲେ ଚୂରି ।
ସମନ୍ୱୟ-ଧର୍ମ-ଧ୍ୱଜ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ତୁ ପୁରି,
ଅଖିଳ ବିଶ୍ୱ ତୀର୍ଥମଣି ତୀର୍ଥେଶ୍ୱରୀ ପୁରୀ ।
ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ-ବର୍ତ୍ତିକା ତୁ ନୟନେ ସଞ୍ଚରି,
ବୈଚିତ୍ର୍ୟପସରା ବକ୍ଷେ ବସାଇଛୁ ଭରି ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ବୈକୁଣ୍ଠଧାମ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପୁରି,
ଜଗାଅ ଏ ମୃତ ପ୍ରାଣେ ସଞ୍ଜୀବନୀ-ଭୂରି ।

ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିର

ଏ କି ଦେବାଳୟ, ନା ନା, ପୁଣ୍ୟ ଉତ୍କଳର
ମହିମାର ମାନଦଣ୍ଡ ସୁବିଶାଳତର ।
ଏ ଦ୍ୱାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଳା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଷ୍ଟକ
ଜାତୀୟ-ଗୌରବ-ଧନ-ମହାର୍ଘ-ହୀରକ ।
ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଗତ ସ୍ମୃତି ଅବ୍ୟକ୍ତ ଭାଷାରେ
ବର୍ଷୁଛି ସାନ୍ତ୍ୱନା-ସୁଧା ମୁମୂର୍ଷୁ ଆଶାରେ ।
ଖଚିତ ଚିତ୍ର ଅଙ୍ଗେ କେତେ ଇତିହାସ,
ଆଣେ ପ୍ରାଣେ ଯୁଗପତ ମହୋଲ୍ଲାସ ତ୍ରାସ ।
ଧନ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀ, ଦର୍ଶାଇଛ ଏହି ଦେହରଚନ,
ବାହ୍ୟେ ରକ୍ତ ମାଂସ ଅସ୍ଥି ବୀଭତ୍ସ ଘୃଣିତ ।
ତଳେ ଆତ୍ମାରୂପୀ ବ୍ରହ୍ମ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ,
ଅଙ୍କିତ ଏ ମହାଲେଖ୍ୟ ଜୀବନ୍ତ ସତ୍ୟରେ ।
ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଯୋଗସ୍ତମ୍ଭ ଏ ଦେଉଳବର,
ଜାତୀୟ ଉନ୍ନେଷ ଦିନେ ଆଣିବ ନିକର ।

ନୀଳଚକ୍ର

କି ସିଦ୍ଧ ଜାଦୁମନ୍ତ୍ର ନୀଳଚକ୍ର ଜାଣେ,
ରଜସେ ତାମସେ ନାଶି ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଆଣେ ।
ନେଇଛି ସେ ଉଚ୍ଚଗୁଣେ ଗଢ଼ି ଉଚ୍ଚାସନ,
ସ୍ୱର୍ଗେ ଯିନା ନିଜାସନ ନାହିଁ ମହାଜନ ।
ଧର୍ମଦୀପ୍ତ ଦୀପଶିଖା ବହୁଦୂର ଯାଏଁ
ସମଭାବେ କାଳେ କାଳେ ଜଗତେ ଦେଖାଏ ।
ଦୀପ୍ତି ମହାନୀଳିମାରେ ଅନନ୍ତ ଗଗନ,
ପତିତପାବନ ନାମେ ଉଡ଼ାଏ କେତନ ।
ଏହି ଚକ୍ର ସୁଦର୍ଶନ, ଅନବଦ୍ୟ ଧନ୍ୟ,
ଚ୍ଛେଦି ଜୀବନର ସୁପ୍ତି ଆଣେ ଜାଗରଣ ।
ନୃପତି ଅନଙ୍ଗଭୀମ ମୌନ ମହାସ୍ମୃତି *
ବହି ଅଛି କାଳେ କାଳେ ଯଥା ଇଷ୍ଟବୃତ୍ତି ।
ଦ୍ୱାବିଂଶତି ହସ୍ତ ନେମୀ ଦିଶେ କ୍ଷୁଦ୍ରବତ,
ଆପଣାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରରୂପେ ପ୍ରକାଶେ ମହତ ।

---

* ଅନଙ୍ଗଭୀମ ଦେବ ବଡ଼ଦେଉଳନିର୍ମାତା ବୋଲି ଚକ୍ରରେ ଲିଖିତ ଅଛି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ

ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗନ୍ନାଥ ହେ ଜଗନ୍ନିବାସ,
ମହିମା ଗରିମା ହେଉ ହୃଦୟର ଭୂଷ ।
ଲଭି ଚିରସନ୍ନିଧି ମୁଁ ହେ କରୁଣାମ୍ବୁଧି,
ମଣେ ଯା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦୂର, ଏ ଅଧମ ବୁଦ୍ଧି !
ଆସିଛି ଦେଉଳ ମଧ୍ୟେ ଦେଖିବାକୁ ଧାଇଁ,
ଅନ୍ତର-ମନ୍ଦିରେ ଯେଣୁ ଦେଖା ଦେଲ ନାହିଁ ।
ଏ କି ଲୀଳା ମହାପ୍ରଭୁ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରେ
ଅର୍ପୁଛ ପ୍ରସାଦ ସଦା ଅଗଣିତ ନରେ ।
ମହିମା କରୁଣା ସହ ମିଶି ପ୍ରୀତିଧାର
ବହୁଛି ତ୍ରିବେଣୀ ତୀର୍ଥ ପୁରୀଧାମ ସାର ।
ବାଜୁଛି ମୋହନବଂଶୀ ପ୍ରାଣ-ବୃନ୍ଦାବନେ,
ମାନସ-ଗୋପାଳବାଳ ନାଚେ ତା ଶ୍ରବଣେ ।
ଘନଶ୍ୟାମ ସୌମ୍ୟ କାନ୍ତି କରି ସନ୍ଦର୍ଶନ
ପୁଣ୍ୟ ହେଲା ଆତ୍ମା, ଧନ୍ୟ ହେଲା ଏ ନୟନ ।

ଦେବାଳୟର ଅଶ୍ଳୀଳ ଚିତ୍ର

ଅଶ୍ଳୀଳ ଅଶ୍ଳୀଳ ବୃଥା ପଡ଼ୁଅଛି ହୁରି
କେ ଅଶ୍ଳୀଳ, ଏ ଯେ ଗୂଢ଼ ଜ୍ଞାନର ଚାତୁରୀ ।
ନୀରବେ କହୁଛି ଚିତ୍ର ଶୁଣ ଯାତ୍ରୀଗଣ,
ଇଚ୍ଛା ଯଦି କରିବାକୁ ଦେବତା ଦର୍ଶନ,
ତେଜି ତେବେ ଜ୍ଞାନଦର୍ପ, ଅଭିମାନ ଦୀକ୍ଷା
ଦିଅ ଆଗେ ଏହିଠାରେ ସଂଯମ ପରୀକ୍ଷା ।
ହେବ ଯଦି ଅଧିକାରୀ, ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତରେ
ପ୍ରବେଶିବ ତେବେ ଯାଇ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ।
ନ ହେଲେ ପବିତ୍ର ଆତ୍ମା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦମନ,
ତେବେ କାହିଁ ଘଟେ ନାହିଁ ଦେବ ଦରଶନ ।
ଗ୍ରାମ୍ୟ ସୁଖେ ଦେହ ମନ ଯାର କଳୁଷିତ,
ବାହାରେ ନିର୍ମଳ ଯେହୁ ଅନ୍ତରେ କୁତ୍ସିତ,
ବିଷୟ-ଗରଳେ ଯାର ମୁଦ୍ରିତ ନୟନ,
ନୁହେଁ ସେ କଦାପି ଦେବ-ଦର୍ଶନେ ଭାଜନ ।

ରଥଯାତ୍ରା

ଏ କି ଲୀଳା ଲୀଳାମୟ, ମଣ୍ଡି ନନ୍ଦୀଘୋଷେ
କେଣେ ବିଜେ କରୁଅଛ ଅଦମ୍ୟ ସନ୍ତୋଷେ ?
ଦେହ-ନନ୍ଦୀଘୋଷ ପରି ତବ ପ୍ରିୟ ଯାନ,
କିପାଁ ଆଜି ମନୋରଥ ରଥ ପ୍ରତି ଆନ ।
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ପ୍ରଭୁ, ଅଭିନୟ ତବ,
ଅର୍ପୁଅଛ କେତେ ଶିକ୍ଷା ନିତ୍ୟ ନବ ନବ ।
ବାମନ ସ୍ୱରୂପୀ ଆତ୍ମା ଦେହ-ରଥେ ରଥୀ,
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଘୋଟକ ତହିଁ, କାମନା-ସାରଥି ।
ନିଜ ମଧ୍ୟେ ପଶି ନିଜେ ଜ୍ଞାନନେତ୍ର ଫେଡ଼ି
ଦେଖେ ଯେ, ସେ ପାରେ ଏହା ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଏଡ଼ି ।
ଏହି ତ ତୁମ୍ଭର ସାର ମୌନ ଉପଦେଶ,
ଏହା ହିଁ ତ ରଥଯାତ୍ରା ମୌଳିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।
ନୀଳମଣି, ଏ ମିନତି ତବ ପାଦତଳେ,
ଉନ୍ନତର ନନ୍ଦୀଘୋଷ ଚଳୁ ଏ ଉତ୍କଳେ ।
କେତେ ଗଲା କେତେ ମାତ୍ର ଯାଉଛି ବରଷି,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ହସୁଅଛ ନିର୍ବିକାରେ ବସି ।
ସହୁଅଛ ଅବହେଳେ ଯାତନା ପ୍ରଚୁର,
ଭକ୍ତର ଶାନ୍ତି କି ପ୍ରଭୁ ଏତେ ସୁମଧୁର !
ସହେ ଯେହୁ ଆଶ୍ରିତର ଲାଞ୍ଛନ ଗଞ୍ଜନ,
ସେହି ଏକା ପ୍ରଭୁପଣେ ସର୍ବାଂଶେ ଭାଜନ ।
କଥାକଥାକେ ଯେ ରୁଷ୍ଟ ବହି ଗୁରୁ ଦର୍ପ,
ପ୍ରଭୁ ନୁହେଁ କେବେହେଁ ସେ ବିଷଧର ସର୍ପ ।

ବାହୁଡ଼ା ଯାତ୍ରା

ନିସ୍ତରିଲି ନିସ୍ତରିଲି ହେ ଚକାନୟନ,
ଧନ୍ୟ ହେଲା ପ୍ରଭୁ ଆଜି ଦେହ ପ୍ରାଣ ମନ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ମନୋରଥ ଆବାଲ୍ୟପୋଷିତ,
ଧ୍ୱଂସ ହେଲା ପାପରାଶି ଆଜନ୍ମଅର୍ଜିତ ।
କାହୁଁ ଏ ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ ନବ ଦିନ ଯାତ୍ରା,
ବୃଦ୍ଧି କରି ଭକ୍ତ ଜନ ଆନନ୍ଦର ମାତ୍ରା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏତେ ସୁନ୍ଦ୍ରା ତୁମ୍ଭେ କି ହେ, ଶ୍ରୀଦର୍ଶିବାମନେ,
ଶିଖାଇଣ ଯୋଗଲେ ମାଧୁରୀ ଭୁବନେ ।
ଠକାଇବ ବନ୍ଧି ପର୍ ରମାଙ୍କୁ ଏତକ,
ତାଙ୍କୁ ଏହି ଠକ ପାଠ ପଢ଼ିଲ ହେ ଠକ !
ଭୁଲିବେ କି ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀ ଶୁଣି ଏ ଛଳନା,
ସର୍ବଜ୍ଞା, ସର୍ବଗା, ସତୀ, ସାଗର୍-ଦୁହିଣା ।
ନ ଘଟିବ ଏଥି ମାୟା ମହାମାୟା ଜତ,
ଦେଇ ଥାଉଁ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାୟ୍ୟ ରନ୍ତ ବଶ୍ୟପଣ ।

ମହାପ୍ରସାଦ

କି ଆମୋଦ କି ମହିମା ମହାପ୍ରସାଦର,
ଦୃଷ୍ଟିମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ଭକ୍ତିରେ ଅନ୍ତର ।
ହେଉ ପଛେ ବାସି, ଦ୍ଵିଧା ଆଣେ ନାହିଁ ମନେ,
ପ୍ରାପ୍ତିମାନେ ବଳବତୀ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ସେବନେ ।
ହୁଏ ନାହିଁ ଅପବିତ୍ର ଇତର୍ ପରଶେ,
ଅପବିତ୍ରେ ସୁପବିତ୍ର କରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସେ ।
ଜାତିଭେଦ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ପରିହରି ନରେ
କରନ୍ତି ଭୋଜନ ଏକ ପାତ୍ରେ ଏକତ୍ରରେ ।
ଅଳ୍ପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଅହା, କି ମହାପ୍ରଭାବ,
ସ୍ପର୍ଶ ମାତ୍ରେ ହୃଦ୍ୟବେଗେ ଜାଗେ ଧର୍ମଭାବ ।
ପାର୍ଥିବ ପ୍ରାକୃତ ଦୋଷ କରି ବିନାଶନ,
ଶାଶ୍ଵତ-ସୁବର୍ଣ୍ଣେ କରେ ହୃଦୟ ମଣ୍ଡନ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଯେ ଅମୃତ, ଆଖ୍ୟା କୈବଲ୍ୟ ଯାହାର,
କଳ୍ପନା ଅତୀତ ତାର୍ ମହିମା ଅପାର୍ ।

ଶର୍ଧାବାଲି

ବାଲୁକା ନୁହେଁ ତ ଏହା କୈବଲ୍ୟ-କଣିକା,
ବାସ୍ତୁନ୍ତି ଅମରେ ଏଥି ଖେଳିବାର୍ ଟିକା ।
ଏଠାରେ ବାମନାଭୁତ ପଦ୍ ନିତ୍ୟ ନିତ୍ୟ *
ଗାଏ ଦୂର୍ ଅତୀତର୍ ସୌଭାଗ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
ଚିର୍ ଶାନ୍ତ ପ୍ରୀତିମୟ ସୁପାବନ ସ୍ଥାନ,
ନିବାଡ଼ ମାନବ ତୁଣ୍ଡେ କରେ ସୁଧାଦାନ ।
ମୃତ୍ୟୁ ଲଭେ ଏ ସ୍ଥଳେ ଯେ, କେତେ ତା ସୁକୃତ
ଲଭୁଥିବ ସିନା ସେହୁ ମୃତ୍ୟୁରୁ ଅମୃତ ।
ତୋହର୍ ଶର୍ଧାବାଲି ନାମ ମଧୁମୟ,
ତହୁଁ ବଳି ମଧୁମୟ ସ୍ପର୍ଶ, ଦୃଶ୍ୟଚୟ ।
ଅବଗାହି ତୋ ଧୂଳିରେ ପ୍ରେମୀ ଭକ୍ତଦଳ
ମଣନ୍ତି ଆତ୍ମାକୁ ଧନ୍ୟ ପବିତ୍ର ଶୀତଳ ।
ଏ ଉତ୍କଳ-ବୃନ୍ଦାବନେ ତୁହି ବ୍ରଜରେଣୁ,
ବାଜୁଛି ତୋ ଗର୍ଭେ ମଧୁ ମିଳନର୍ ବେଣୁ ।

ରାଧାକାନ୍ତ ମଠ

ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟପୀଠ ରାଧାକାନ୍ତ ମଠ,
ମହନ୍ତମଣ୍ଡଳୀ ଯାର୍ ସାଧୁ ସତ୍କର୍ମଠ ।
ସମ୍ପାଦି ଗୌରାଙ୍ଗସ୍ମୃତି ରକ୍ଷଣରେ ଯଥା,
ମହାଜନ ସ୍ମୃତିପୂଜା ପାଳନ୍ତି ସର୍ବଥା ।
ଆଦର୍ ଉଦ୍ଘାଟି ବହୁ ବୈଷ୍ଣବୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ
ପ୍ରଦାନେ ସାଧକଚୟେ ସତ୍ୟ ଶିବ ପନ୍ଥ ।
ଅତଥି ପଙ୍ଗତ ଶ୍ଳୋକେ ରୁତ ହରଘଣ୍ଟ,
କେତେ ଦୀନଦୁଃଖୀ ନିତି ପାଉଛନ୍ତି ପଣ୍ଟ ।
ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ଗଙ୍ଗାଧାର୍ ଯାଉଛି ପ୍ରବାହି,
ଅନୁକ୍ଷଣ ଉଠେ ଶବ୍ଦ ନିମାଇ ନିତାଇ ।
ଏହି ମହାସ୍ମୃତି ମହା-ମନ୍ତ୍ରର ଘୋଷଣା
କରିଛି ଜୀବନେ ମଠ ଏକାନ୍ତ ସାଧନା ।
ବାହ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ତାର୍ ପ୍ରଶାନ୍ତ ନିର୍ମଳ,
ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମର୍ ଜ୍ୟୋତି ବର୍ତ୍ତିକା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।

*ଶରଧାବାଲିରେ ନିଃଶବ୍ଦ ନିଶୀଥ ସମୟରେ ବାମନାଭୁତ ଖେଳିବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି ।

ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର

ଏହି ପଥେ ପଶ୍ଚ ଦେବେ ଆସନ୍ତି ଓହ୍ଲାଇ
ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର ମହାରୁଦ୍ର ସନ୍ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ।
ଉଦାର ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠେ ମହା ପାରାବାର
ତାଙ୍କ ଆଗମନ-ବାର୍ତ୍ତା କରେ ସୁପ୍ରଚୁର !
ସେକାଳେ ମହୀରେ ହୁଏ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଗ,
ମହୀ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱର୍ଗ ହୁଏ ଲଭି ତା ସଂସର୍ଗ ।

ନିଶୀଥ ନିର୍ଜନ ବେଳା ଶାନ୍ତିମୟ ସ୍ଥାନ,
ସଂସାରକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଦୂରେ କରେ ଅବସ୍ଥାନ ।
ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ ବୀଚିମାଳା ଆସି ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ,
ନର-ଭାଗ୍ୟ-ଊର୍ମି ଯଥା ନିୟତି ସ୍ରୋତରେ ।
ମହାନନ୍ଦେ ମହାଭାବେ ବୁଡିମରେ ମନ,
ଉପକଣ୍ଠେ ସିନ୍ଧୁଗର୍ଭେ ତରଣୀ ଯେସନ ।
ହୁଡିଯାଏ ଆତ୍ମସତ୍ତା ଭାବୁକ ମାନବ,
ସେ ସୁଖ ତା ପକ୍ଷେ ସିନା ଅମର ଦୁର୍ଲଭ ।

ସିନ୍ଧୁ

କି ପୁଣ୍ୟ ଅନନ୍ତ ବେଦ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ
କରୁଛୁ ଆବୃତ୍ତି ସିନ୍ଧୁ, କେବଣ ଆଶାରେ ?
ତରଙ୍ଗ ଆକାରେ ଭାବ ବୁଲୁଅଛି ଖେଳି,
ଗଣ୍ଡିବୁ ସେ ଭାବେ କାହା ଅଜ୍ଞାନ-ଲୁହେଳୀ ?
ବିପୁଳ ବିସ୍ତୃତ ତୋର ବୁଡ଼ାଇଛୁ ଆଡି,
ବିଲୋକନମାନେ ପଡ଼େ ନୟନ ପିଞ୍ଜାଡି ।
ଏହି ତ ତୋ ବିଶେଷତ୍ୱ, ପ୍ରଦାନେ ଜଗତେ
ସଂଯମର ମହାଦୀକ୍ଷା ଚିର ଅବିରତେ ।
ବୁଝିଲି ତୋ ଭାବ, ତୁହି ଅଥୟ ପ୍ରେମରେ,
ଗାଢ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନ ଆଶେ ଅନନ୍ତ ଅମ୍ବରେ,
ରହିଛୁ ପ୍ରସାରି ବାହୁ ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତରୁ,
ଲଭିବୁ ତୁ ମିଳନର ବାଞ୍ଛା-କଳ୍ପତରୁ ।
ଆକାଶର ସମଧର୍ମୀ ତୁ ମହାସାଧକ,
'ଯୋଗ୍ୟେ ଯୋଗ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରେ ସିନା', ଏ ବାଣୀ ସାର୍ଥକ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରାକୃତିକୀ

ଜହ୍ନି ଫୁଲ

ହରିଦ୍ରା-ଚର୍ଚ୍ଚିତ-ଦେହା କାନ୍ତକୁଳେଶ୍ୱରୀ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶେ ରୂପରେ ତୋହର ।
ସନ୍ଧ୍ୟାନିଳେ ଢଳ ଢଳ କରୁ ତୁ ପ୍ରକାଶ,
ମଧୁର ସୁବାସ ସହ ମଧୁର ସୁହାସ ।
କ୍ଷୀଣାୟୁ ତୁ, ସଞ୍ଜେ ଫୁଟି ମଉଳୁ ସକାଳେ,
ହେତୁ ଉଚାରିତ ତେଣୁ ଶାପ ଦାନ କାଳେ । ୧
ସରଳା କୁମାରୀକୁଳ ସରଳ ପ୍ରାର୍ଥନା
ଶାରଦ-ପର୍ବେଶ-ପଦେ କରୁ ଜଣାମଣା । ୨
କୌମୁଦୀପତିର ତୁହି କୌମୁଦୀ ସମାନ
ସତୀ ପତ୍ନୀ, ପତି ସହ ଲଭୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ।
ତେବେଣ ଅକାଳେ ଦେଖୁ ଅସି ତୁ ତାପସି,
କି କଠୋର ଯୋଗ ସାଧୁ ସାରି ନିଶି ବସି,
ନିତ୍ୟପାଉ କେଉଁଆଡେ, ଏ ଗୂଢ଼ ରହସ୍ୟ
ଭାବିଲେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୁଏ ବିସ୍ମୟେ ଅବଶ ।

ଆଛୁ ଫୁଲ

ଅଛୁ, ତୋର ନାହିଁ କାହିଁ ସମ୍ୟକ ଆଦର,
ବାସେ କି ତୋଠାରୁ ବେଶି ଚମ୍ପା ନାଗେଶ୍ୱର ।
କେତେ ଯତ୍ନେ ଉଦ୍ୟାନରେ ହୁଏ ସେ ପାଳିତ,
ଭଙ୍ଗା ତୋ କପାଳ, ତୁହି ସେ ସୁଖ ବଞ୍ଚିତ ।
ତଥାପି ଅସ୍ଥାନେ ବସି କରୁ ବିତରଣ—
ଅନନ୍ତ ସୌରଭ-ରୂପ ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ ।
ବନ ତୋର ଜନ୍ମଭୂମି, ଲଗ୍ନ ତା ସେବାରେ,
ଏଥୁ ବଳି କି ସୌଭାଗ୍ୟ ଅଛି ବା ସଂସାରେ !
ତେଣୁ ଉଠେ ତୋ ଦର୍ଶନେ ବାଲ୍ୟ ସୁପ୍ତ ସ୍ମୃତି
ସେ ଅତୀତ ସୁଖ ସ୍ୱପ୍ନ ଫୁଟିଯାଏ ଧୃତ ।
ନିଦାଘ ପ୍ରଦୋଷେ ଗୁନ୍ଥି ତୋହ ଫୁଲେ ହାର,
ପିନ୍ଧି ଗଳେ ଲଭୁଥିଲି ଆନନ୍ଦ ଅପାର ।
ହାତେ ମରୁ, ସ୍ୱନେ ରଚ କାଳ ସଙ୍ଗେ ରଣ,
ମାତ୍ର ତୋ ମରଣ ନୁହେଁ ବିଫଳ ମରଣ ।

ରସାଳ

ଆମ୍ର ତୁ ଅମୃତ-ଅଧାମ,
ସାର୍ଥକ ତୋ "ରସାଳ" ନାମ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ତୋହର ଅଧିଷ୍ଠାନ,
ବିଧିର ଅନ୍ତରକ୍ତ ଦାନ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ଜିଣୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣକୁ,
ସୌରଭେ କିଣୁ ଭୁବନକୁ ।
ବଳେ ତୋ ମଉଳ ମହିମା
ଭାଷାଶିଳ୍ପୀର ଶିଳ୍ପସୀମା ।
ବର୍ଣ୍ଣନେ ଅକ୍ଷମ ସେ ନିତ୍ୟ,
ତୋ ପ୍ରାଣ ମଧୁର ସାହିତ୍ୟ ।
ତୋପାଇଁ ନୁହେଁ ତୋ ଜୀବନ,
ଅଟେ ତା ସାଧାରଣ ଧନ ।
ସତ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ତୁହି ଶିବ,
ପରାର୍ଥେ ସୃଷ୍ଟ ତୋର ଜୀବ ।
ସ୍ୱାଦୁ ସୁଗନ୍ଧ କରି ଦାନ
ସମୃଦ୍ଧ କରୁ ଜୀବ ପ୍ରାଣ ।
ସୃଷ୍ଟିରେ ସୃଷ୍ଟିକର ଫଳ
ତୋ ପରି ଅତୀବ ବିରଳ ।
ଫଳ-ରାଜ୍ୟରେ ତୁହି ରାଜା,
ତୋ ନାମେ ବାଜେ ଜୟବାଜା ।

---

(୧) "ସଞ୍ଜେ ଫୁଟି ସକାଳେ ଯା, ଜହ୍ନିଫୁଲ ଆୟୁଷ ପା" ଏହି ପ୍ରବାଦ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । (୨) ଅନୂଢା ବାଳିକାମାନେ କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜହ୍ନିଫୁଲରେ ପୂଜା କରନ୍ତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଣସ

ପଣସ, ତୁ ପର୍ବତସ୍ଥ ତରୁ ଖଜା ଗଜା,
ଆକୃତିରେ ପ୍ରକୃତିରେ ଫଳକୁଳେ ରଜା ।
କଣ୍ଟା ତୁଲ୍ୟ ଅଛି ତୁମ୍ଭ ବାହାରେ ନିଷ୍ଠୁର,
ଭିତରେ କୋମଳ ପୁଣି ସରସ ମଧୁର ।
ତୋ ଦର୍ଶନେ ହୁଏ ମୋର ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ମାନସ,
ମଧୁଚକ୍ର କିମ୍ବା ତୁମ୍ଭ ଅମୃତ-କଳସ ।
ତୁଷ୍ଟିକର ପୁଷ୍ଟିକର ସୁଗନ୍ଧ ସୁସ୍ୱାଦ,
ହରିନେଉ କ୍ଷୁଧାତୃଷା ସବୁ ଅବସାଦ ।
ନୁହେଁ ତୋହପାଇଁ ତୋର ପବିତ୍ର ଜୀବନ,
ସ୍ୱାର୍ଥ ତୋର ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ—ପରାର୍ଥ ସାଧନ ।
ଦାନଯଜ୍ଞ, ସେବାଯଜ୍ଞ କରୁ ସମାପନ,
ନିଜକୁ ଆହୁତିରୂପେ କରୁ ସମର୍ପଣ ।
ଗୁରୁପାକ ବୋଲି ଫଳ, ତେଣୁ ତୁ ନିନ୍ଦିତ,
କିଏ ଅବା ଏ ସଂସାରେ ଦୋଷ-ବିବର୍ଜିତ !

ତାଳପତ୍ର

କେ ବୁଝିବ ତୋହର ଗୁଣ,
କେ ଶୁଝିବ ତୋହର ଋଣ,
ମାନବ କୀର୍ତ୍ତି ରକ୍ଷଣେ ତୁମ୍ଭ ନିପୁଣ । ୧ ।
ଅକଳ୍ପିତ ତୋହର ମୂଲ୍ୟ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପତ୍ର ନୁହେଁ ତୁଲ୍ୟ,
ମହିମା କଳନା ସିନା ତୋର ବାହୁଲ୍ୟ । ୨ ।
ଋଷି ଚିନ୍ତା ଋଷି ଭାବ
ତୋହର ବକ୍ଷେ ଲଭେ ଠାବ,
ସ୍ମୃତୀ ସତ୍ୟେ ଧନ୍ୟ ତୋର ମାନ୍ୟ ପ୍ରଭାବ । ୩ ।
ଚିରପୂଜ୍ୟ ଉତ୍କଳେ ତୁ,
ଜ୍ଞାନ ବୈଚିତ୍ର୍ୟର ହେତୁ,
ଉଡ଼ୁଛି ଉତ୍କଳେ ତୋର ବିଜୟ-କେତୁ । ୪ ।
କି ସାହିତ୍ୟ କି ଗଣିତ,
ଇତିହାସ ଜ୍ୟୋତିଷତ,
ନିଖିଳ ମଙ୍ଗଳବାର୍ତ୍ତା ତୋର ରକ୍ଷିତ । ୫ ।
ଏ ଉତ୍କଳ ନାରୀ ନରେ
କୃତଜ୍ଞ ତୋହର ପାଖରେ,
ଅର୍ପିଛି ତାହାକୁ ଶିକ୍ଷା ତୁ ନିରନ୍ତରେ । ୬ ।
ଆନ ପତ୍ର ବିଗଣିତ,
ହୁଏ ପଦେ ବିଦଳିତ,
ମାତ୍ର ତୁ ଦେବତା ସମ ଚିର ପୂଜିତ । ୭ ।
ଉତ୍କଳ ଧର୍ମ ସତ୍ତ୍ୱେ
ଚିରନ୍ତଣୀ ତୋହର ପଦେ,
ତୋ ଯୋଗୁଁ ସେ ଭାଗ୍ୟବତୀ ଗ୍ରନ୍ଥ-ସମ୍ପଦେ । ୮ ।
ମହାତ୍ମା ପ୍ରତିଭାଚୟ
ରଖିଛୁ କରି ସଞ୍ଚୟ,
ବହୁ ବିଦ୍ୟାରେ ତୋ ତନୁ ଆଲୋକମୟ । ୯ ।
ତୋ ସଙ୍ଗେ ଏବେ କାଗଜ
ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ରତ,
ମାତ୍ର ଉତ୍କଳେ ତୋ ଶକ୍ତି ସଦା ଅକ୍ଷତ । ୧୦ ।

ଚୈତ୍ରବସନ୍ତ

କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଶୀତ ପ୍ରଭାବ
ହୋଇ ଆସୁଛି ଅନ୍ତ,
ମହୀବକ୍ଷେ ବଢ଼ି ଯାଉଛି
ମୃଦୁ ଚୈତ୍ର ବସନ୍ତ ।
କ୍ଷଣେ ଗୁପ୍ତ କ୍ଷଣେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ
ଭାଷି ମଧୁର ଭାଷା,
ଖେଳେ ଲୁଚକାଳି ଯେସନ
ଦୀନ ହୃଦୟେ ଆଶା ।
କାହାର କିଛି ନ ଚେତଇ
ବହେ ବୃଥା କଳଙ୍କ,
ମାତ୍ର ତାର ନାହିଁ ତହିଁକି
ତିଳେ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ତଙ୍କ ।
ପ୍ରତ୍ୟୁତ ସାଧେ ସେ ସୃଷ୍ଟିର
ଶୁଭ ସଦୟ ହୋଇ,

ଅନନ୍ତ ଅନ୍ତର ବେଦନା
ନେଇଯାଏ ସେ ଧୋଇ ।
ନ ଜାଣେ କିଛି ସେ ଅପର
ଆତ୍ମ-ଉତ୍ସର୍ଗ ଛଡ଼ା,
ଦେହ ମନ ପ୍ରାଣ ତାହାର
ଖାଲି ତ୍ୟାଗରେ ଗଢ଼ା ।
ମାତୃଭୂମି ପୁଣ୍ୟ ପୀୟୂଷ
ସ୍ତନ୍ୟଧାର ଯେସନ,
ତେସନ କରେ ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ପ୍ରାଣିପ୍ରାଣେ ସାଧନ ।
ମଧୁ ସ୍ପର୍ଶେ ତାର ମୁକୁଳେ
ବନସ୍ପତି ସକଳ,
ଶୀତ-ରୁକ୍ଷ-ମ୍ଳାନ ଶରୀର
ଦିଶେ ରମ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ହିର ହିର ସ୍ୱରେ ନିନାଦେ
ମଧୁ ବୀଣା ତାହାର,
ତୋଷେ ପ୍ରାଣ ତାର କବିତା—
ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୁଧାଝଙ୍କାର ।
ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟରୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମେ
ଯାଏ କ୍ଷଣକେ ରତ,
ବିଶ୍ୱ ନବଭୂଷା ଦେଖାଏ
ମଣିମାଣିକ୍ୟଖଚୀ ।
ଯୋଗାଏ ଯେ ଭବେ ବିଭବ
ସ୍ୱୈର ଅଖ୍ୟାତି ତାର,
ଧିକ ରେ ସଂସାର ଧିକ ତୋ
ବିପରୀତ ବିଚାର !

—o—

ଗୁଡ଼ିକଙ୍କ

ଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ପଛେ ଧାଏଁ ବେଳାରେ ବାଳକ,
ମନ ପଛେ ପଛେ ଯଥା ଧାଏଁ ମୁଁ କାଳକ ।
ସରଳ ଏ ତୃଣଫୁଲ ଶୋଭା ଅପରୂପ,
ବେଳା-ପାଦ୍ୱାରେ ଖରେ ସ୍ୱଳେ କି ସୁରୂପ ।
କିମ୍ବା ଏ ତାହାର ଦୂତ ବନ୍ଧୁ କି ଉଦନ୍ତ
ଖୋଜନ୍ତି ତାହାକୁ ବ୍ୟସ୍ତେ ହୋଇ ବ୍ୟଗ୍ରବନ୍ତ ।
କିମ୍ବା ବସ୍ତ୍ର-ନବସୃଷ୍ଟି ଭାଗ-ଶିଶୁଗୁଣ୍ଡ
ଦୂତ ମାର ଖେଳୁଛନ୍ତି ଦଉଡ଼ା ଦଉଡ଼ି ।
ବାମନ ବୈଷ୍ଣବେ ସିନ୍ଧୁ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ମେଳ
ଶୁଣି କି ଗଡ଼ନ୍ତି ରଙ୍ଗେ ହୋଇ ଭାବେ ଭୋଳ ।
ବହୁଯୁଗ ସାଧନାରେ ନ ମିଳଇ ଫଳ,
ତଥାପି ସାଧନ୍ତି କରି ଆଶାକୁ ସମ୍ବଳ ।
ଆଶାରେ ମାନବ ବଞ୍ଚେ, ଆଶା ତାର ହିତ,
ରହିଛି ଆଶାରେ ସିନା ଜଗତ ଜୀବିତ ।

ଦେବରାଣ୍ଡିମାଳ ଶିଖରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ

ତୁହିତଶେମଣ୍ଡି ପ୍ରକୃତି ସୁଷମା
ସଂଦର୍ଶନ ଅଭିପ୍ରାୟେ
ଭ୍ରମିଲି ଦିନେ ମୁଁ ପର୍ବତ ପ୍ରାନ୍ତରେ
ଏକୁଟିଆ ପାନ୍ଥ ପ୍ରାୟେ ।
ପ୍ରାଚୀସୀମାସ୍ତମ୍ଭ ଦେବଗଣ୍ଡିମାଳର
ମୟୂରକଣ୍ଠିଆ ଛବି
ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ତାର ସବୋଚ୍ଚ ଶିଖରେ
ଉଦେ ହେଲେ ବାଳରବି ।
ସେ କାଳର ଶୋଭା ଅନୁଭବଯୋଗ୍ୟ
ଅନୁମାନକୁ ତା ବଳେ,
ଫୁଟିଉଠିଲା କି ପାଟଳ କମଳ
ମାନ-ସରୋବର ଜଳେ !
ଠାବେ ଠାବେ ପଡ଼ି ଗିରି-କଳେବରେ
ପ୍ରଭାତି କିରଣରେଖା
ନିକଷ ପାଷାଣେ କୋଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଖା
ଅଙ୍କା ପ୍ରାୟ ଗଲା ଦେଖା ।
ଅବା ଘନ-ଅଙ୍କେ ସୁପ୍ତା ସୌଦାମିନୀ
ନିଖିଳ-ନୟନହାର,
କିମ୍ବା ନୀଳାମ୍ବର ବକ୍ଷେ ପ୍ରବାହିତ
ତାଣ୍ଡବ ଅନଳଧାର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ପୀତ ରଙ୍ଗରେ
ହେଲା ଗିରି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଜଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ସ୍ଥଳ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ତରୁଚୟ ।
ଏ ମଧୁର କାଳେ ଧଳା ମେଘମାଳେ
ଗିରିଚୂଡ଼େ ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ,
ପାଞ୍ଚଲେ ଆସନ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି
ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିକ ପରେ ।
ତରଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣେ ରଞ୍ଜିତ
ହୋଇ ସେ ଗଜାବଢ଼ଦ
ବସ୍ତ୍ରାବୃତ ସୌମ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ପ୍ରଭ
ଯେସନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସଉଧ ।
ଅବା ପ୍ରଭୁ-ବିଭୁ ପ୍ରଭାକରଙ୍କର
ରମ୍ୟରଥ ହିରଣ୍ମୟ,
କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱବନ୍ଦ୍ୟା ଶୋଭାଦେବୀଙ୍କର
ସୁରୁ କନକ ନିଳୟ ।
କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ସେ ଚଟୁଳ ଘନ
ହୋଇଯାନ୍ତେ ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ,
ଦିଶିଲା ସେ ଗିରି ଅଭ୍ରଭେଦୀ ଚୂଡ଼ା
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଧୂମାନ୍ୱିତ ।
ମହୀଧର ରୂପ ଅନ୍ଧକାର ସ୍ତୂପେ
ପୋଛିବାକୁ ଦିନକର
ଉଠୁଅଛି କିବା କୁହୁଳି କୁହୁଳି
ସେ ସ୍ତୂପୁଁ ଧୂମନିକର ।
ରମ୍ୟ ଗିରିଚୂଡ଼ା ତେଜି ଧୀରେ ଧୀରେ
ଉଡ଼ିଲେ ଉପରେ ହଂସ,
ଯାଉଛନ୍ତି କି ଆହା ବାତସ୍ରୋତେ ଭସି
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୀପ-ପଙ୍କ୍ତି ।
ଆକାଶ ସହିତେ ଲଗି ରହିଅଛି
ତୁଙ୍ଗ ଦୀର୍ଘ ଶୈଳ-କାୟ,
ଦିଶେ ତାହା ନଭ- ଚନ୍ଦ୍ରାତପେ ନୀଳ-
ମେଘୀ ପାଟଣ୍ଡାଲି ପ୍ରାୟ ।
କପାଁ ଗର୍ବେ ଗିରି ତୋଳିଛୁ ରେ ଶିର
ଯଥା ଉନ୍ମତ୍ତ ମାତଙ୍ଗ,
କିନ୍ତୁ କାଳେ କାଳ ଗିଳିଦେବ ତୋତେ
ମଣିଣ କ୍ଷୁଦ୍ର ପତଙ୍ଗ ।
ପକ୍ଷଚ୍ଛେଦ ଶାସ୍ତି ନାହିଁ କି ରେ ମନେ
ପୁଣି ଗର୍ବେ ତୋଳୁ ମଥା,
କୁଳିଶ-ନିକ୍ଷେପୀ କୁଳିଶ ନିକ୍ଷେପେ
ପାଶୋରିବଟି ତୋ କଥା ।

ବକ

କି ରେ ବକ, ଧ୍ୟାନେ ବସି କି ଭାବୁଛୁ ମନେ,
ଯୋଗୀ ଯଥା ଯୋଗଧ୍ୟାନ-ସ୍ତିମିତ ନୟନେ ।
ନାହିଁ ତୋର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଜ୍ଞା ନାହିଁ କିଛି ଶିକ୍ଷା,
କିଏ ତୋତେ ଦେଲା ପକ୍ଷି, ମହାଯୋଗ ଦୀକ୍ଷା ?
ସକାଳୁ ବୁଡ଼ିଲା ବେଳ, ତୋ ଅଟଳ ଲୟ
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଭଙ୍ଗ ନାହିଁ ଅହୋ କି ବିସ୍ମୟ !
କେତେ ଥର ଧ୍ୟାନେ ବସି ଦେଖିଛି ନିସ୍ତଳେ,
ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ଲବେ ଲୟ ଭବ-କୋଳାହଳେ ।
କିରୂପେ ତୁ ରଖୁ ଧ୍ୟାନ ଅଟୁଟ ରେ ବକ,
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ! ତୁହି ଆଦର୍ଶ ସାଧକ ।
ବୁଝିଛୁ ଏ ଗୂଢ଼ ତତ୍ତ୍ୱ ରେ ଉତ୍କଣ୍ଠାତା,
"ଆଦ୍ୟ-କ୍ଳେଶ ପରିଣାମ ସୁଖ-ଶାନ୍ତି-ଦାତା ।"
ସାଧନା ସିଦ୍ଧିର ମାତା, ଏହା ନିଃସଂଶୟ,
ସାଧନା ବଳରେ ସିଦ୍ଧି ଲଭିବୁ ନିଶ୍ଚୟ ।
ସୌମ୍ୟଧୀ ଧାତୁରେ ସ୍ନାତ ତୋର କଳେବର,
ପ୍ରାତଃକାଳ ମନ ପ୍ରାୟ ବିମଳ ସୁନ୍ଦର ।
ଦେ ରେ ପକ୍ଷି, ଖରେ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର,
ସେହିପରି ନିର୍ମଳ କି ତୋହର ଅନ୍ତର ?
ଅଥବା ଗୁଲ୍‌ଚଦ୍ୟବନ୍ତ ଅଧମ ଯେସନ,
କିମ୍ବା ବାହ୍ୟେ ତୋର ଯଥା କିଂଶୁକ ସୁମନ ।
ବୁଝିଛି ଉତ୍ତରେ ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ
ଧ୍ୟାନର ଛଳନା ତୋର ପୋଡ଼ା ପେଟପାଇଁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯାହା ହେଉ ଧନ୍ୟ ତୋର ଏକାଗ୍ରତା ବ୍ରତ,
ଉଷ୍ଟ୍ରପିକି ପକ୍ଷେ ଯାହା ସହାସ୍ୟ ମହତ ।

ପଢ଼ାଶୁଆ

କେ ରଖିଛୁ କଣ୍ଠେ ତୋର ଗ୍ରାମଫୋନ ଯନ୍ତ୍ର,
କା ପାଖୁଁ ଶିଖିଛୁ ପକ୍ଷି, ସୁମଧୁର ମନ୍ତ୍ର ।
କେତେ ହସୁ କେତେ ଗାଉ କହୁ କେତେ କଥା,
କ୍ଷଣେ ଜାନୁ ମହାତ୍ମାଙ୍କେ ମତ୍ତ ଭକ୍ତ ଯଥା ।
କହୁଛୁ ଯା ତୁଣ୍ଡେ ଅର୍ଥ ବୁଝୁ କି ତାହାର,
ନ ବୁଝି କପାଇଁ ବହୁ ଦୂରଭ୍ୟାସ ଭାର ।
ଧରୁ ନିଜ 'ବୋଲି' ଛାଡ଼ି ଅପରର ଭାଷା,
ଯା ନିଜସ୍ୱ ମେଣ୍ଟାଏ ତା ପ୍ରାଣର ପିପାସା !
ବଜାଉଛୁ ପର ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ନ ଜାଣି,
କହୁଛୁ ବିକୃତ ଗାଳି ସହଜାତ ବାଣୀ ।
ଛାଡ଼ ବହୁରୂପି-ଭାବ, ନ ଭୁଞ୍ଜ ସନ୍ତାପ,
ଅନ୍ୟଥା ଲଭିବୁ ଶେଷେ ଦେବ-ଅଭିଶାପ ।
ଦୁଗ୍ଧ ମଧୁରିମା ତୋତେ କରୁଛି ବହୁଳ,
ଭଲୁଁ ବଳି ମଧୁଭର ହେଉ ବନଫଳ ।

ବିଲ କୋଣେ ଉଇହୁଙ୍କା

କେଉଁ କାଳୁ ଉଚ୍ଚ ଭୂରେ କେଦାର-କଣ୍ଠେ,
କେଦାରର ସୀମା ରୂପେ ରହିଛୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।
ଉଇ-ବିଶ୍ୱକର୍ମା ତୋତେ କରିଛନ୍ତି ନିର୍ମାଣ,
ଅଦ୍ଭୁତ ସୁନ୍ଦର ତାର ଅଦ୍ଭୁତ ବିଧାଣ ।
ମୃଣ୍ମୟ ଦେଉଳ ତୁହି, ବସି ତୋ ଗର୍ଭରେ
ସାଧେ ଯୋଗ ଭୋଗୀ ଯୋଗୀ ନିଭୃତେ ନୀରବେ ।
ତୁହି ଜ୍ଞାନଭୂମି, ଖଣ୍ଡ ରତ୍ନାକର ପ୍ରାଣେ
ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଏହା ସୁପ୍ରମାଣେ ।
ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ପବିତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠ
ବିସ୍ତାରିଛି ତୋ ଶରୀରେ ହିରଣ୍ମୟ ବିଷ୍ଟ ।
କି ସୁନ୍ଦର ତନୁ ତୋର ମୃତ୍ତିକା ପର୍ବତ,
ଧନ୍ୟ ସାନୁ ସଚିତ୍ରିକ ଉନ୍ନତ ଆନତ ।
ସହି ଶତବର୍ଷାଶୀତ କୁହୁଡ଼ି ତରଳା,
ଏକ ସ୍ତବେ ଠିଆ ତୁହି ଖାଇ ବାଇଧକା ।

ଶୁଷ୍କତରୁ

ହାୟ ତରୁ ! କାହିଁ ତୋର ଦୀନ କଳେବର,
କେ ନେଲା ଛଡ଼ାଇ ଆହା ତୋ ଦିବ୍ୟ ଭୂଷଣ—
ଅନନ୍ତ ନୀଳିମାମୟ ଗୁଚ୍ଛ ପତ୍ରାବଳୀ,
କାହିଁ ତୋର କୁନ୍ଦଧନ—କୁସୁମ କଳିକା ?
ଯେ ଧନ ଦେଖାଇ ହରୁ ଜୀବର ଅନ୍ତର !
କାହିଁ ତୋ ଅମୃତମୟ ସୁମଧୁର ଫଳ,
ଯାହା ଲଗି ଲୋଭ ସଦା ମାନବ-ରସନା ।
ଯେ ରସ-ପିପାସୁ ହୋଇ ବିହଙ୍ଗମଗଣ
ଶାଖେ ବସି ରବ ଛଳେ ଗାବନ୍ତି ତୋ ସ୍ତୁତି ।
ନିଦାଘ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଯେବେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ
ସନ୍ତାପିତ ଜୀବକୁଳେ କରେ ଖର କରେ,
ସେ କାଳେ ଶୀତଳତାକୁ ଦଗ୍ଧ କଳେବର
ଘେନନ୍ତି ସେ ଆଶ୍ରା ଆସି ତୋ ଶୀତଳ ମୂଳେ ।
କେହି ବା ଛାୟାରେ ତୋର ବିରତେ ଶୟନ
ବିଛାଇ ସୁନ୍ଦର ଗୁଚ୍ଛ ଦୂର୍ବାଦଳୋପର,
ସମୀର ଆଘାତେ ଶାଖା-ପଙ୍ଖା ସଞ୍ଚାଳନେ
ହରନ୍ତି ତାର ପଥଶ୍ରମ ତୁହି ଦୟାଭାବେ ।
ସୁମଧୁର ପକ୍ୱଫଳେ ହୋଇଣ ଲୋଲୁପ
ଜାଲ ଆବରଣେ ଯେଉଁ ରଖିଥାନ୍ତି ତୋତେ,
କହ ଏବେ କାହିଁ ଛନ୍ତି ସେ କୃତଘ୍ନ ଜନେ !
ସେ ସମ୍ପଦ କାଳ ତୋର ହରିଅଛି କାଳ,
ଭ୍ରମେ ସୁଦ୍ଧା ଥରେ ତୋତେ ନ ଚାହାନ୍ତି କେହି !
ଧିକ ସେହି ଅକୃତଜ୍ଞ ପାନ୍ଥ ପକ୍ଷିଗଣ,
ତୋଷୁଥିଲେ ସେ କାଳେ ସେ ସ୍ୱାର୍ଥଲାଳସାରେ
ସମ୍ପ୍ରତି ଏ ଦଶା ତୋର ନିରେଖି ନୟନେ
"ସମ୍ପଦେ ସକଳେ ସଖା" ଶିଖିଲି ଏ ନୀତି ।

——:✽:——

ଇଚ୍ଛାପୁର

ଇଚ୍ଛାପୁର, ଜୀବନ ମୁଁ ତୋର ଅନୁରାଗରେ,
ଟାଣିନେଲୁ ମାତୃତୁଲ୍ୟ ଅଙ୍କେ ଏ ଅଭାଗେ ।
କି ସୁସ୍ନିଗ୍ଧ ଅଙ୍କ ତୋର ପବନ ଶୀତଳ,
ସଞ୍ଚାରିଲୁ ଚିତ୍ତେ ମୋର ନବ ଆଶା, ବଳ ।
ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ମୁଁ ତୋହର ଦୀନ ଅଭାଜନ,
ପାଳିଲୁ ସସ୍ନେହେ ଯଥା ଗର୍ଭଜ ନନ୍ଦନ ।
ତୋହ ପୁଣ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶେ ହିତ ଲଭିଲି ମୁଁ ନିତ୍ୟ,
ଆରମ୍ଭିଲି ଜୀବନର ମଧୁର ସାହିତ୍ୟ ;
ମାତ୍ର ମୁଁ ସ୍ୱଭାବେ ଯେଣୁ କର୍ମହୀନ, ନରେ,
ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ସ୍ୱପ୍ନ ତାହା ହେଲା ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ।
ଯାହାକୁ ମୁଁ ମଣୁଥିଲି ଶାନ୍ତିସୁଖସାର,
ସେ ସିନା ନିବାଳ ତୃଷ୍ଣା ବ୍ୟର୍ଥ ହାହାକାର ।
ଦୀନ ସ୍ମରଣ ଅଭିଧାନେ ଏ ଶବ୍ଦ ସୁଲଭ,
ତୋଳିବ କି ବନ୍ଧ୍ୟଶୈଳ ସାମାନ୍ୟ ଶଲଭ ।
ଯେନ ଦେବ, କୃତଜ୍ଞତା ଭକ୍ତି-ଶତ୍ରାଗତ ,
ରହିଲା ତୋ ସ୍ମୃତି କୀର୍ତ୍ତି ଜୀବନେ ଜଡ଼ିତ ।
ହେଉ ତୋର ପ୍ରାକ୍ତନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିତ ମାଧୁରୀ
ଯେଉଁ ଶୋଭା-ଶିଷ୍ୟ ହୃତ ନ ଉଠିବ ପୂରି ।
ବାହୁଡ଼ା ବକ୍ଷରେ ତୋର ରମ୍ୟ ରତ୍ନହାର,
ଯା ତୀରେ ବବୁଧେ ମୁଦେ ରଚନ୍ତି ବିହାର ।
ଶିରେ ଶୋଭେ ଭାଷାଶିଳ୍ପି-ସୁରଙ୍ଗୀଣ ସଜ୍ଜା,
ଶତନ୍ତ ଚଳୁଳ ହର୍ମ୍ୟ ଯଥା ପୁଷ୍ପରଜ୍ଜା ।
ବସି ତହିଁ ସ୍ୱଜାତିର ଏକନିଷ୍ଠମନା
ସାଧନ୍ତି ସାହିତ୍ୟଯୋଗୀ କଠୋର ସାଧନା ।
ବହନ୍ତୁ ତୁ ବକ୍ଷେ ତାଙ୍କ ସୁକୀର୍ତ୍ତି ଅକ୍ଷୟ
ପୁଣ୍ୟ ଦେବାଳୟରୂପୀ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାଳୟ ।
କମଳା-ଭଣ୍ଡାର ତୁହି ପଣ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ,
ସୁଧା ସମ ପୁଷ୍ଟିକର ତୋ ଅନିଳ, ଜଳ ।
ସିମଳା ବା ଡାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ ଉତ୍କଳମଣ୍ଡଳେ,
ହତାଶ ରୋଗୀଙ୍କ ସିକ୍ତ କରୁ ଆଶା-ଜଳେ ।
ତୁହିନତା-ଭୂଷିତ ନୁହେଁ ତୋ ସୁଷମା,
ନ ଥିଲା ନୋହିବ ନାହିଁ ତୋ ଯୋଗ୍ୟ ଉପମା ।
ପୀର ଗିରି ସୁତଶୈଳ ତୋଳି ତୁଙ୍ଗ ଶିର
ଉଭା ଯଥା ନୀଳକାନ୍ତ ନିସର୍ଗ ପ୍ରାଚୀର ।
ବସିଛନ୍ତି ପ୍ରବାସି ଶକ୍ତି ଗେରୁଆ ପର୍ବତ,
ଗୈରିକ-ବସନ ଯୋଗୀ କିବା ଯୋଗେ ରତ ।
ତାହେ ନୀଳପାଟ ପ୍ରାୟ ସଲିଳ-କାନନ *
କରିଅଛି ତୋତେ ସଦା ଦୃଢ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
ସେ ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରେମାଶ୍ଳେଷ ନିତ୍ୟ ସତ୍ୟପୂତ,
ମହୀରେ ସେ ମହାଦୃଶ୍ୟ ମଧୁର, ଅଦ୍ଭୁତ ।
ମହିମା ଅନନ୍ତ ତୋର ଅବ୍ୟକ୍ତ ସର୍ବଥା
ଅଙ୍କିତ ତୋ ଅଙ୍କେ କେତେ ଇତିହାସ କଥା ।
କେତେ ଶୂର ଯଶୋବୀର ଭକ୍ତ ସାଧୁ ଯତି,
କେତେ ଦେଶପ୍ରାଣ ନର କେତେ ନରପତି,
ଜାତ କରି ଗର୍ଭେ ଗର୍ବେ ନିହାଳୁ ଅନ୍ତମେ,
ସକଳର ଆଶ୍ରା ତୁହି ଜୀବନ-ପଶ୍ଚିମେ ।
ନିପୁଣ ତୁ ଇଚ୍ଛାପୂର୍ତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟେ ଇଚ୍ଛାପୁର,
ଅବହେଳେ କରିପାରୁ ତୁହୁଁ ଭକ୍ତି ଦୂର ।
ଶସ୍ୟେ ସଦା ଶ୍ୟାମାୟିତ ପଣ୍ୟେ ଲକ୍ଷ୍ମୀକୋଷ,
ତୋ ଶିଳ୍ପବୃତ୍ତି ଆଣେ ମାନସେ ସନ୍ତୋଷ ।
ଉତ୍କଳ ନନ୍ଦନବନ-"ଉଦ୍ୟାନଖଣ୍ଡ"ର,
ଦେଖୁଅଛୁ ଦୂରଶୋଭା ତୁହି ନିରନ୍ତର ।
ଭାଗ୍ୟେ ମୁହିଁ ତୀର୍ଥରୂପେ ଲଭି ତୋ ଆଶ୍ରୟ,
ମଣୁଛି ଅର୍ଜିଲି ପ୍ରାଣେ ସୁକୃତ ଅକ୍ଷୟ ।
ଅର୍ପୁ ଅଛି ହୃଦୟର ଭକ୍ତି କୃତଜ୍ଞତା,
ଯେନ ତାହା ଚରିତାର୍ଥ୍ୟ ଜୀବନଦେବତା ।

—*—

ନିଦାଘ ରଜନୀ

ନିଦାଘ ସୁନ୍ଦରୀ- ରଜନୀରେ କିଏ
ଶୋଇଥିଲି ଅଗଣାରେ,

* ସମୁଦ୍ର

ତଇବେ ଆକାଶ ବିଷଣ୍ଣ ଅସିଣ
ଉଦେ ହେଲ କଳ୍ପନାରେ ।
ଅକ୍ଷି ଟାଉ ନାହିଁ ଦିଗ ଦିଶୁ ନାହିଁ
ବିସ୍ତାର ତାର ମହାନ,
କି ଅବା ଅପର ସିନ୍ଧୁ ରହିଅଛି
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦେଶେ ଲମ୍ବମାନ ।
ମହାଶୂନ୍ୟେ ରହି କୁମୁଦ-ବାନ୍ଧବ
ଦିଶଇ ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ସାଗର-ବକ୍ଷରେ ଜଳଉଠିଛି କି
ପ୍ରଖରେ ବାଡବାନଳ ।
ସାମୁଦ୍ରିକ ଝଞ୍ଜା— ପବନରେ ଉଡି
ତା ତେଜୁଁ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗରାଶି,
ତାରକାବ୍ୟାଜେ କି ସିନ୍ଧୁ କଳେବରେ
ବିସ୍ଫୁରି ପଡଛି ଆସି ।
ପଞ୍ଚା ପଞ୍ଚା ହୋଇ ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ତାହିଁ
ଲଗି ରହିଅଛି ଘନ,
ଖେଳି ଆସୁଅଛି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବା
ବୀଚମାଳା ଅଗଣନ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାରିଗର୍ଭ ଘନଖଣ୍ଡ ତାହିଁ
ପ୍ରଧାବେ ବାୟୁବେଗରେ,
ପହିଁରୁଛନ୍ତି ବା ତିମି ତିମିଙ୍ଗିଳେ
ଅନନ୍ତ ନୀଳ ସାଗରେ ।
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଲୁପ୍ତ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ମୁକ୍ତ
ମେଘରେ ନକ୍ଷତ୍ରପନ୍ତି,
ଛୁଟ ଛୁଟ ଅବା ବୁଡିଅଣି ଖେଳ
ମହାନନ୍ଦେ ଖେଳୁଛନ୍ତି ।
କେତେ ଉଠୁଛନ୍ତି କେତେ ବୁଡୁଛନ୍ତି
ଆକାଶେ ତାରକାଚୟ,
ସଙ୍କେତରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ— ଜନେ ଦେଖାନ୍ତି କି
ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ଅଭିନୟ ।
ପୂର୍ବଦିଗୁଁ ଉଇଁ ପଶ୍ଚିମାଭିମୁଖେ
କରୁଛନ୍ତି ସର୍ବେ ଗତି,
ସେ ମହାଗତିରୁ ବିରତ ହେବାକୁ
କାହାର ନାହିଁ ଶକତି ।
କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ତାହିଁ ଧାଉଁଛନ୍ତି ସର୍ବେ
ଭାବିଲି ବସି ଏ କଥା,
ଭାଳି ଭାଳି କିନ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ୱ ନ ପାଇଲି
ଘୂରିଗଲା ମୋର ମଥା ।
ଧନ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ମହିମା
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ସର୍ଜନା,
ସେ ମହିମା ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝିବା ମୋ ପକ୍ଷେ
ସିନା ତୁଚ୍ଛା ବିଡମ୍ବନା ।

—❀—

କଂସାରି ଲତା

ଲୋ କଂସାରି ସୁକୁମାରି, ବେଳା-ସହଚରି,
ମାରିଗବର୍ଗଙ୍କ ସତ୍ତ ବ୍ରତଚୀ-ସୁନ୍ଦରି !
କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ଏ ଅପାନ ଅନଶନ ବ୍ରତ,
ଅନନ୍ତ ଧଇର୍ଯ୍ୟେ ସହ୍ୟ ପାଳୁଛୁ ସତତ ?
ସହୁ ତୁ ନିଦାଘ-ତପ୍ତ ଦାରୁଣ ବିପଦ,
ରକ୍ଷା କରୁ ତପ୍ତ-ବାଲି-ଦଗ୍ଧ ପାନ୍ଥ ପଦ ।
ନିଜପାଇଁ ଯେ ଜୀବିତ, ଛାର ତା ଜୀବନ,
ନୁହେଁ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ସେ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ।
କଠୋର ଜୀବନ, ତଥା ତପସ୍ୟା କଠୋର,
ନାରୀଧର୍ମ, ମାତୃଧର୍ମ ଆଦର୍ଶ ତୋହୋର ।
ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶ୍ୟାମ ପତ୍ର ତୋର ମୋହ-ମଣିଘଷା,
ମାନ ବଢ ପିତା, ଯଥା ଅଧମ ପ୍ରଶଂସା ।
ମଧୁରତା ତୋହ ସ୍ୱଭେ ହୋଇଥାନ୍ତା ବ୍ୟାଧି,
ଲଭନ୍ତୁଣି କେଉଁ ଦିନୁ ଉଦରେ ସମାଧି ।

—❀—

ମହାନିଶା

(୧-୧୦-୧୫ ତାରିଖ ବୁଧବାହନ ନିଶୀଥ ସଙ୍ଘଟିତ
ପ୍ରକୃତିର ବିଷମ ଉତ୍ପାତ ଦର୍ଶନରେ ଲିଖିତ)

ମୂଳାଷ୍ଟମୀ ଅର୍ଦ୍ଧନିଶା ଏବେ, ଅହୋ ସୃଷ୍ଟି
କି ଭୀଷଣ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଖେଳେ ଅନଳ ଦାମିନୀ,

ଚଳେ ନାଚେ ଖଣ୍ଡିଣିକା, ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଘଡ଼ଘଡ଼,
ଚଳେ ଭେକରଡ଼, ବହେ କଠୋର ବତାସ,
ବୋଲ ମୁହୁଃ ସୃଷ୍ଟିଦେହେ ଆତଙ୍କ ଉତ୍ପାତ ।
ସୂଚୀଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର, ଥାଉ ଆନ କଥା,
ଚାହିଁ ଅଛି ନଜ ଦେହ ଦିଶୁ ନାହିଁ କଛି ।
ଅନର୍ଗଳ ବର୍ଷା ଢାଳେ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ସ୍ୱରେ,
ଅହୋ, ଏ କି ବୃଷ୍ଟି, ନା, ଏ ମହାର୍ଣ୍ଣବ ସୃଷ୍ଟି ?
ଗର୍ଜୁଛନ୍ତି ଦିଗପାଳଏ, ଗର୍ଜୁଛି ସାଗର,
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୃଷ୍ଟି ରୁଦ୍ର ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନେ ।
ନୃତ୍ୟରତ ଏ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟରେ,
ଆଉରି ଝଡ଼-ବତାସ ବିକଟ ହୁଙ୍କାରେ
ହୁଲୁକି ଉଠୁଛି ଧରା, ଭୂମିକମ୍ପେ ଯଥା,
ଉହୁଃ, କି ବିପଦଭୀତି, ସତେ ଅବା ଗଲି
ମିଳାଇ ତହିଁରେ ସଖା ଜଳେ କନ୍ଦ ପ୍ରାୟ,
କିମ୍ବା ଯେବେ ପ୍ରାତଃ ସହ ଉଷା-ପାଟଳିମା ।
ମା ଦୁର୍ଗେ, ଆଜ ଗୋ ପରି ଆଗମନୀ ଭଳି
ତୁମ୍ଭର, ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ହେବ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା କେବେ ?
ଏ ପୁଣ୍ୟ ମଙ୍ଗଳ ନିଶା ରୁଦ୍ରନିଶା କାହିଁ,
କାହିଁ ଏବେ ଭୀମତର ସୁନ୍ଦରୀ ପ୍ରକୃତି ?
ତୁମ୍ଭେ ତ ପ୍ରକୃତିରୂପା, ଏ ଉତ୍ପାତ ତବ
ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତି-ସିନ୍ଧୁର ଗୋଟାଏ ଲହରୀ ।
କାହିଁ ଆଗମନ ରଣ-ରଙ୍ଗିଣୀ ରୂପରେ,
ଅହୋ କି ଭୀଷଣ ବର୍ଣ୍ଣ, କି ଭୀଷଣ ହାସ୍ୟ
କି ରୁଦ୍ର ଦନ୍ତ ଘର୍ଷଣ—ବିକଟ ଲହାଟ,
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ଦେବି, ତୁଟିଲା ମୋ ଧୋକା,
ଗ୍ରାସୁଛି ତୁମ୍ଭର ସୃଷ୍ଟି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପିଶାଚ,
ତୁମ୍ଭେ ରକ୍ଷବମର୍ଦ୍ଦିନୀ, ଧ୍ୱଂସିବ ତାହାକୁ,
ତେଣୁ ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡା ମୂର୍ତ୍ତି, ଜୀବଶିବପ୍ରଦ ।

ଲଗାଣ ବର୍ଷା

ଅଶିଣ ପ୍ରଭାତେ ଅସଲେ ଅସଲେ
ବରଷି ଯାଉଛି ପାଣି,
ଆର୍ଦ୍ର ବେଶବାସେ ଅନନ୍ତ ଉଦାସେ
ଯୋଗସ୍ଥା ପ୍ରକୃତି-ରାଣୀ ।
ଭେକ ବାଦ୍ୟକାରେ ବଜାଇ ଅଛନ୍ତି
ସାଡ଼ମ୍ବରେ ନହବତ,
ଶୁଣି ମତ ମତ ଶୁଭୁଛି ସୁଦୂର—
ନିନାଦିତ ବୀଣାରବ ।
ଘଡ଼ିକେ ଇଧିର ଘଡ଼ିକେ ଅନ୍ଧାର
ଧରେ ନବ ରୂପ ଛନ୍ଦ,
ବିଶ୍ୱ-ସରୋବରେ ଫୁଟି ଉଠୁଅଛି
ଧଳା ପଛେ ନୀଳ ପଦ୍ମ ।
ଦଣ୍ଡକେ ପ୍ରକୃତି ହସି ଉଠୁଅଛି,
ଦଣ୍ଡକେ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାମୁହଁ,
ଥରେ ଥରେ ପୁଣି ଢାଳି ଦେଉଅଛି
ଅସମ୍ଭାଳେ ନେତ୍ରୁ ଲୁହ ।
କପାଇଁ ତାହାର ଏ କ୍ଷଣପ୍ରବୃତ୍ତି,
କିଏ ଏ ରହସ୍ୟ ଜାଣେ,
ହାସ୍ୟ ବେଦନର ଦ୍ୱୈରଥ ସମର
ଲାଗିଛି ତା ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ।
କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଚକ୍ଷୁ ମାଳିନ୍ୟ ଭଜୁଛି
ପଟଳ ଘୋଟିଲା ପ୍ରାଏ,
ଘନ ଘନ ବକ୍ଷ— ସ୍ପନ୍ଦନ ତାହାର
ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।
ତାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଢାଳେ ଏତେ ଅଶ୍ରୁ
ପ୍ରେମ ବା ଶୋକସମ୍ଭୂତ,
ଅଥବା ଏ ଦେନ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାର
ସ୍ୱର୍ଗର ଛିଣା ଅମୃତ ।
ଶୋକାଶ୍ରୁ ହେଲେ ତ ବ୍ୟଥା-କଣ୍ଟକିତ
ହୋଇଥାନ୍ତା ଜ୍ୱାଳାମୟ,

ଶୀତଳ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ପୁଣ୍ୟଶାନ୍ତିଭର
ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ ଏଣୁ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଅଶ୍ରୁ ରୂପେ ଝରେ ଅଶାବାରଙ୍କର
ଅନନ୍ତ କରୁଣାଧାର,
ରୁହ ନୁହେଁ ଏହା ଜୀବନ-ପ୍ରବାହ
ଜୀଆଇଛନ୍ତି ବିଶ୍ୱସାର ।
ଘଡ଼ିଛନ୍ତି ଅଦୃଷ୍ଟ ଜୀବନ-ନାଟିକା
ବାଲ୍ୟ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଯୌବନ,
ଏହା ଯୋଗୁଁ ସିନା ସୃଷ୍ଟିଦେବୀ ଶୋଭା
ଧରନ୍ତି ନିତ୍ୟ ନୂତନ ।

ବସନ୍ତ

ମଧୁ, ତୋର ରୂପବର୍ଣ୍ଣ ନାମ ମଧୁମୟ,
ଖିଳ ସୁଷମାର ତୁହି ପରମ ଆଶ୍ରୟ ।
ଫଳେ ଫୁଲେ ଶ୍ୟାମଳତ୍ୱେ ତୋ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ,
ପିକସ୍ୱରେ ଫୁଟିଉଠେ ଗରିମା ଆଭାସ ।
ଶୀତଶୀର୍ଣ୍ଣା ଜରଜୀର୍ଣ୍ଣା ପ୍ରକୃତି ସତୀର
ତୁ ଅଦ୍ଭୁତ ଚିକିତ୍ସକ ମହିମା-ମିହିର ।
ଲଗି ତୋ ଅମୃତ ହସ୍ତ ରେ ଅମୃତହସ୍ତା,
ହୁଏ ସେ ଯୁବତୀ, ବର୍ଜି ଦୁର୍ବଳ ଅବସ୍ଥା ।
ମ୍ରିୟମାଣ ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣେ, ବିଶ୍ୱବାସି-ପ୍ରାଣେ
ସମର୍ଥ ତୁ ନବଶକ୍ତି ନବାନନ୍ଦ ଦାନେ ।
ସୃଷ୍ଟିସ୍ଥିତି-ପ୍ରଳୟନିଧି, ଉଦ୍ଭୂତ ବିଭୂତିରୂପେ
ଅବତରୁ ତାଙ୍କ ଶାନ୍ତ ସୃଷ୍ଟିପ୍ରେମରୂପେ ।
ଦୁଇ ଦିନ ସୁଖ ଦେଇ ତୁଲିଯାଉ ତାହିଁ,
ଜଣାଉ ସଙ୍କେତେ ପର ଚିର ସୁଖ ନାହିଁ ।

ବିଜୁଳି

ଶୂନ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଲେ ତୁହି ବିଶ୍ୱମନୋରମା,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଷମା ନୁହେଁ ତୋହୋର ଉପମା ।
ଛନ୍ଦିକୁ ତୁ ମହାକାଳେ ଜ୍ୟୋତି କୁହୁପାଶେ,
ଆଶା ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲେଖା ଯଥା କୁହେଳି-ଆକାଶେ ।

ଗାନସଖି, ଗାନ-ଅଙ୍କ ଅମୃତ ସ୍ପର୍ଶରେ
ଦିବ୍ୟ ଅମୃତତ୍ୱ ତୁହି ସତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ରସେ ।
ଲେଖିଛନ୍ତି କେତେ କବି ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦରେ
କେତେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶ୍ଳୋକ ଅଚର ଅକ୍ଷରେ ।
ହେ ସ୍ୱଜନ ପଠନେ ତା ବିଶ୍ୱଜନ ଜନା,
ଭେଦନେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଭାବ ସେହି ଶକ୍ତି ସିନା ।
ନରଦେହ ବହି ଦେହ ତୁଟିବ ଯଦ୍ୟପି,
ଅମର ପଦବୀ ତାର ଅମର ସେ ତପୀ ।
ଧନ୍ୟ ସେହୁ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବରେଣ୍ୟ ଜଗତେ,
ମହୀରେ ସେ ମହାସ୍ଥାନ ସୁସାଧନା-ବ୍ରତେ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ

ହେ ସୁଜନ ଏ ଧନୁକ ବିଶ୍ୱନେତ୍ରତାର,
ସୁଷମା-ପୀୟୂଷପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପ-ଗଙ୍ଗାଧାର ।
ଆଶାଗର୍ଭେ ସାଫଲ୍ୟର ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ-
ଆବିର୍ଭୂତ, କ୍ଷଣେ ଶରେ ମିଳିଯିବ ହାୟ ।
କି ସୁନ୍ଦର ଢଳ ଢଳ ବଙ୍କିମ ବିଶାଳ,
ଦିଗବାଳା ବକ୍ଷେ କି ସେ ବନଫୁଲମାଳ ।
ରଖିଛନ୍ତି ବିବିଧ ଭାବ କରି ଆବରଣ,
ଭବଦାତା ରୂପେ ତରେ ଭାବ ବିତରଣ ।
ଅତୀତର ମହାସତ୍ୟ ଅରୂପ ଅକ୍ଷରେ
ରହିଛନ୍ତି ଅଙ୍କିତ ତାର ସ୍ୱପ୍ନର ବକ୍ଷରେ ।
ଅତୀତକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ କରିଇ ସେ ଲଭେ
ବୁଡ଼ିଯାଏ ପୁଣି ସେହି ଅତୀତ ଗରଭେ ।
ସ୍ୱଳ୍ପାୟୁ ସେ, ମାତ୍ର ତାର ସ୍ମୃତି ଅବିନଶ୍ୱର,
ଅମର ଯାହାର ସ୍ମୃତି ସେହି ତ ଅମର ।

—※—

ଆମ୍ବ

ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଅମୃତ ଫଳ ଚୂତ ତୁ ନିଶ୍ଚୟ,
ରୂପରସଗନ୍ଧ ତୋର ସବୁ ମଧୁମୟ ।
ନ ହେଉଣୁ ତେବେ ପକ୍ୱେ ପରଶୀବାକର,
କେତୋଟି ତଥାରେ ମାନବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥପର ।
ପାରିଜାତ କଳ୍ପବଟ ଆଦର ଅମୃତ
ରହିଲ କେବଳ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଅଧିକୃତ ।
ଜାଣି ଏହା ତଥି ତୋତେ ପେଷିଲେ ଭୂତଳେ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସି-ଖେଦ-ଅର୍ଥେ ପୀୟୂଷ ବଦଳେ ।
ଅଦ୍ଭୁତ କରଣୀ ତୋର ତଟକ ଶୁଆଣ,
କରିପାରୁ ପରି ଶୁଷ୍କ ବୁଢାକୁ ଯୁଆଣ । *
ଦେହେ କାନ୍ତି ପ୍ରାଣେ ଶାନ୍ତି ସମର୍ପୁ ମାନବେ,
ଅଛି ଅଳ୍ପ ଦିନ ମାତ୍ର କୁଣିଆ ତୁ ଭବେ ।
ନାହିଁ ତର ସ୍ନେହ ପ୍ରୀତି ନିର୍ମମ ସଂସାରେ,
ଅଛି ପରିଚୟେ ଲଭ ଅବଜ୍ଞା ଏଠାରେ ।

* ଏକ ଲକ୍ଷ ପକ୍ୱ ଆମ୍ର ଭକ୍ଷଣ କଲେ ବୃଦ୍ଧ ଯୁବକ ହୋଇ ପାରିବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସାମୟିକୀ

ବୈଶାଖ

ଆସିଲ ବିଶାଖା ଗ୍ରହେ ଆବେଷ୍ଟି ବୈଶାଖ,
ଦୁରନ୍ତ ନିଦାଘ-ବାଘେ କରି ସ୍ନେହେ ଡାକ ।
ପ୍ରାଥମିକ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ବର୍ଷ-ସମ୍ରାଟର,
ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ତେଜସ୍ୱୀ ପ୍ରଖର ।
ପୁଣ୍ୟପୂତ ସୌମ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି କରି ସଞ୍ଚାଳନ
ଜଳ ବିଷ୍ଣୁ-ସ୍କନ୍ଧେ ଧର୍ମ ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ମଣ୍ଡନ ।
ବସିଲ ଜଳସ ଦ୍ୱାରେ ଜଳଛତ୍ର ଛଳେ,
ଶତଶତେ ଧନୀ ମାନୀ ଯାଚ ବଳେ ବଳେ ।
ବାହ୍ୟରେ କଠୋର୍ ନୀଚ ଅନ୍ତରେ କରୁଣା,
ଏ ଭାବ ସଜ୍ଜନ ହୃଦୁ ନୁହେଁ କେବେ ଊଣା ।
ବୈଶାଖ ଦୁଃଖଦ ନୁହେଁ, ସୁଖଦାତା ଭୂପ,
ଦୁଃଖ ଯାକୁ ବୋଲନ୍ତି ସେ ସୁଖ ଙ୍ଗପରୂପ ।
ଶୋଷି ରସ ଶୁଦ୍ଧି ଯିବ ସବୁ କଳନ୍ତର,
ଦେବାପାଇଁ ସୁନ୍ଦ୍ରଶତ ନିଏ ଯିବା କର ।

——

ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ

ଆସିଲ ନିଷ୍ଠୁର ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ଅନଳ-ଅମ୍ବର,
ହେଲ ରୁଦ୍ର ରୌଦ୍ର ଦନ୍ତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ତୀକ୍ଷ୍ଣତର ।
ଦଂଶିଲ ଭୀଷଣେ ଜନ୍ତୁ, ବହିଲ ପ୍ରବଳେ
ମାନବ ଶରୀରୁ ରକ୍ତ ଘର୍ମଧାର ଛଳେ ।
ସୁକୁମାର କ୍ଳେଶେ ହେଲେ ସକଳେ ଧଇଲ,
ପ୍ରତେ ହେଲ ତନୁ ଯେସନେ ପଞ୍ଚତ୍ତ ମିଳେଇ ।
ଅଟ୍ଟାଳୀରେ ଛଟପଟ ହେଲେ ସ୍ଥୂଳଦେହୀ,
ଝଙ୍କାଳିଆ କଣ୍ଟାଗ୍ରଟେ ସିନ୍ଧୁ କ ଦେହି !
ମଧ୍ୟାହ୍ନର ମହାଜ୍ୱାଳା ଦୋହଲ ସମ୍ଭାଳ,
ବହ୍ନ୍ୟାଗ୍ନି ଅଗ୍ନି ବାୟୁ ଦେଲ ଦେହେ ଢାଳି ।

ତେବେ ପଚେ ବଣ୍ଟ ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ, ନୁହେଁ ସେ ରାକ୍ଷସ,
ପଚାଇ ପଣସ ଆମ୍ବ ପ୍ରଦାନେ ସୁରସ ।
ଯିବାବେଳେ ଭେଟାଇବ ନବ ଜଳଧର,
ବିଷ୍ଣୁପ୍ରୀ ସନ୍ଦେଶବହ ବିରହୀ-ଯକ୍ଷର ।

——

ଆଷାଢ଼

—ଜଳଦ୍ୱଂସବେଦାର—

ଆସି ଆସାରଗର୍ଭ ଆଷାଢ଼ ମାସ
ମହିମା ମହୀତଳେ କଲ ପ୍ରକାଶ ।
ବନ୍ଧୁ ଆଶିଷଧାର ଢାଳେ ଜୀମୂତ,
ବିରହି-ଯକ୍ଷ-ପ୍ରାଣେ* ଆଶା- ଅମୃତ ।୧।
ନିକ୍ଷେପି ସ୍ନେହସିକ୍ତ କରୁଣା ଦୃଷ୍ଟି
ସାଧିଲ ପଶୁପୁଷ୍ଟି ସୃଷ୍ଟିର ତୁଷ୍ଟି ।
ଶୀତଳ କଲ ତପ୍ତ ଧରା ଜୀବନ,
ସଂଦଗ୍ଧ ହୃଦେ ଯଥା ସାଧୁ ବଚନ ।୨।
ଦୀପ୍ତ ଦାମିନୀ ଫେଣ୍ଟ ରୁଚିର ଆସ୍ୟ
ବିସ୍ତାରେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଅଟର ହାସ୍ୟ ।
ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଣବ ମନ୍ତ୍ର ଜପିଲ ଘନ,
ଗମ୍ଭୀରେ ପଢ଼େ ବେଦ ଦ୍ୱିଜ ଯେସନ ।୩।
ଭେକ ତାଣ୍ଡବ କଳ ବରଷାରମ୍ଭ
ଆନନ୍ଦେ ମୁଖରିଲେ ତଡ଼ାଗ ଅଙ୍କ ।
ତେଜିଲେ ମଧୁ ବ୍ରତ ମଧୁ ସଙ୍ଗୀତ,
ମୂର୍ଖସମାଜେ ମୌନ ଯେସନେ ପଣ୍ଡିତ ।୪।
ବସନ୍ତି ରୁକ୍ଷ ରୂପ ଶିଖଣ୍ଡିମାନ
ଦିଶିଲେ ଦିଶେ ଦିଶେ ନୀଳାମ୍ବମାନ ।
ସୁନ୍ଦର ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ ସିନ୍ଦୁରକାନ୍ତି
ଜନ୍ମାଏ ପଦ୍ମରାଗ ମାଣିକ୍ୟ ଭ୍ରାନ୍ତି ।୫।

* ମେଘଦୂତବର୍ଣ୍ଣିତ ବିରହୀ ନାୟକ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅସାଢ଼ ଆଷାଢ଼ରେ କଦମ୍ବକୁଳ
ଲୋମ ଉଦ୍‌ଗମ ଛଳେ ଫୁଟାଏ ଫୁଲ୍ ।
ହସି ଉଠିଲ୍ ଗିରି ବନେ ମାଲତୀ,
ଚେକାଲ୍ ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ୧ ରଜତ ଛତ୍ର । ୬ ।
ଆଷାଢ଼ ମାସ ଘନେ ଆଚ୍ଛାଦି ଆଶା
କୃଷକ କଣ୍ଠେ କହେ ଆଶାର ଭାଷା ।
ଗଣ୍ଡିଲ ଗଣ୍ଟ ବୃଷ୍ଟି ନବାଘ ବାସ,
ରଜା ଉପରେ ରଜା ଆଷାଢ଼ ମାସ । ୭ ।

ଅଦ୍ୟ ଆଷାଢ଼

ଆଷାଢ଼େ ମେଘ-ମ୍ଳାନ ଦିବସସାର୍,
ଡାକୁଛୁ ଘନ ବଜ୍ର ଅଶିଷଧାର୍ ।
ଚୋଟିଏ କାମଧେନୁ କରି ଦୋହନ
କରେ ପ୍ରକୃତିରାଣୀ ସତ୍ୟ ପାଳନ ।
ଗାଇଲେ ଗଡମାଳେ ସୃଜ୍ଞ ସ୍ତନିତ
ଯକ୍ଷ ବିରହବ୍ୟଥା-ଉଦ୍ଘାଟ ଗୀତ ।
ପ୍ରତିସନ୍ଦେଶ ଆଣି ତା କାନ୍ତା ପାଶୁ
ଅର୍ପି ଗଣ୍ଡିଲେ ତାର ସନ୍ତାପ ଆଶୁ ।
ଭେକ ଡାହୁକ ଡଙ୍କ ବକ ଗାମୁକ
ବାଦ୍ୟେ ଆମନ୍ତ୍ରିଲେ ହୋଇ ଉତ୍ସୁକ ।
ଗଗନେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ କରି ଲେଖନ
ସେ ଶୋଭା କଲା ଶିଖୀ ଅନୁକରଣ ।
ପ୍ରଖରେ ଘନଯୂଥ ହୁଏ ଧାବିତ,
ଭୂତେ କି ଶତ ଶତ ଉଡ଼ା-ବୋଇତ ।
ଉନେ ପ୍ରସନ୍ନ ଆଜି ରଙ୍ଗ ଜମାଇ,
ବାଗୁଣ୍ଠଖେଳେ ଦ୍ୱିତ ବାଜା ବଜାଇ ।
ପକ୍ଷି-ବାଳକାକୁଳ ହୋଇଣ ମେଳ
ଭଙ୍ଗାସେ ଖେଳୁଛନ୍ତି କଉଡ଼ି ଖେଳ ।
ହେବାରୁ ରତ୍ନୋବତୀ ଧର୍ ଅତୁଆଁ
ମାଣ୍ଡ ସୁରନ୍ତି ଚେଣ୍ଟ୍ ଭାଜ ମଡ଼ୁଆ ।
ନବାଗମ୍ଭର ମହୀ ହୋଇ ଭୀବିତ
ଦିଶିବ ଫଳେ ଫୁଲେ ପତ୍ରେ ଶୋଭିତ ।
ଆଷାଢ଼ ଆଶାପ୍ରଦେ ଅର୍ପେ ଆଶ୍ୱାସ,
ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ବନ୍ଦେ ଆଷାଢ଼ ମାସ ।
ମହୀରେ ଯେବେ ବିନ୍ଦୁ ଜଳ ସମ୍ପାତ,
ତେଣିକି ହେବ ଚହୁଁ ମୁକ୍ତା ଜାତ ।
ଧରଣୀରାଣୀ ସିନା ଶୁକ୍ତିସଂକାଶ,
ସ୍ୱାତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଏବା ଆଷାଢ଼ ମାସ ୨ ।

—•—

ଶ୍ରାବଣ

ଢାଳେ ପୟୋଦ ସଦା ପୀୟୂଷଧାର୍,
ସନ୍ଧ୍ୟା ସମାନ ପ୍ରତେ ଦିବସସାର୍ ।
ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଘୋଟିଆସେ ଘୋର ଅନ୍ଧାର୍,
ଚୌଦିଗେ ଚେଇଁଉଠେ ବାତଝଙ୍କାର୍ । ୧ ।

ଶୁଭ୍ରାଙ୍ଗୀ ଶେଫାଳିକା ଅଶନ୍ତ ନାଦେ
ଝଡ଼ି ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୁଏ ପାଦପ-ପାଦେ ।
ଦେଖାଏ ପାଲ୍ଲେ ପଥ ବିଦ୍ୟୁତକାଶ,
ଦିଶନ୍ତି ଏକାକାର୍ ମହୀ ଆକାଶ । ୨ ।

ବରଷା ଝୋପା ପଡ଼ି ଢଳାଣ୍ଡପରେ
ବିବିଧ ବାଦ୍ୟନାଦ ସୃଜେ ଏକତ୍ରେ,
କି ଭର୍ତ୍ତରସାୟନ ସେ ମଧୁ ଧ୍ୱନି,
ସ୍ୱର୍ଗ ସମାନ ରଚେ ପ୍ରତେ ଅବନୀ । ୩ ।

ବନସ୍ତେ ବନବଧୂ ମୃଗୀ କାତରେ
ଲୁଚଲେ ନେବ ବୁଜି ଲତାକୁଞ୍ଜରେ ।

୧—ବନାଫୁଲ । ୨—ସ୍ୱାତୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ଶୁକ୍ତି ମୁକ୍ତା ଧାରଣ କରେ ।

ଶ୍ୱାପଦବୃନ୍ଦ ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୁଧାରେ ଜଳି,
ହେଲେ ବିଶୀର୍ଣ୍ଣତନୁ ମୁମୂର୍ଷୁ ଭଳି । ୪ ।

ମାତ୍ର ଚାତକ-ବଧୂ ପ୍ରଣୟ-ମଦେ
"ଜଳ ଦେ" ବୋଲି ସଦା ଡାକେ ଜଳଦେ ।
ଯେବେ ପାଇଲେ ସୁଧା ବଢେ ପିପାସା,
ଯଥା କାମନାସେବୀ ଲୁବ୍ଧର ଆଶା । ୫ ।

ଚକୋର କାନ୍ଦି କହେ ପ୍ରାଣ କାହାଣୀ,
ତା ପ୍ରିୟା ଲୁଚ ଥୁଏ ସେ ଶୋକେ ହାଣି ।
ବେନିଏ ବେନିଙ୍କର ନେହ ଉହାଡ଼,
ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବିଚ୍ଛେଦ-ବାଡ଼ । ୬ ।

ହସିଲା ଜଳାଶୟେ କଇଁ କହ୍ଲାର,
ଗାଇଲେ ଜଳପକ୍ଷୀ ମେଘ ମଲ୍ହାର ।
ସେ ଶୋଭା ଚକ୍ଷୁ ପରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଅଞ୍ଜନ,
ବିଚ୍ଛାଏ, କି ମଧୁର ଆହା ସେ ସ୍ୱନ । ୭ ।

ଘଡ଼ିକେ ଘୋଟି ଘନ ବସୁକେ ଅମା,
ଘଡ଼ିକେ ହସିଉଠେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରମା ।
ଭସାଏ ଭାବୁକର ଭାବ କଳ୍ପନା,
ସୁଷୁପ୍ତି-ମୌନ ପୁର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବାସନା । ୮ ।

ବର୍ହୀ ଚନ୍ଦ୍ରପଟ ବିସ୍ତାରିଦେଲା,
କାନନେ ବସିଗଲା ଲାବଣ୍ୟମେଳା ।
ଲୁଚି ରହିଲେ ଖଗେ ଅଟ୍ଟାଳି ସଙ୍ଗେ,
ଯେସନ ବିଫଳତା ଦୁରାଶା ସଙ୍ଗେ । ୯ ।

ଜିନେ କୃପଣ ହେଲେ ଧାରାଶ୍ରାବଣ,
ହୋଇବ କ୍ଷେତ ଧାନ୍ୟ ଲକ୍ଷେ ଭରଣ ।
ବୃଷ୍ଟିବିଧାତା ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରାବଣ ମାସ,
ବର୍ଷ ଆଶିଷ-ସୁଧା ନୋହୁ ଉଦାସ । ୧୦ ।

—*—

ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତୁତି

(ମହାବିଷୁବସଂକ୍ରମଣ ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ)

ସହସ୍ର କିରଣଧାରୀ ଜଗଦ୍ଧ୍ୱାନ୍ତହାରୀ
ଅରବିନ୍ଦବନ୍ଧୁ ଦେବ ଆହେ ପ୍ରଭାକର
ସୂର୍ଯ୍ୟ ! ଅଦ୍ୟ ନବବର୍ଷ ନବ ପ୍ରଭାତରେ
ପ୍ରଣମେ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀ ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଲୋଟାଇ
ଭୂତଳେ, ହେ ହରି ! ତବ ବରାଭୟପ୍ରଦ
ପାଦ-ପଦ୍ମେ ରୋଗ-କ୍ଲେଶ- ପାପନାଶ ପାଇଁ ।
କାଲିଠାରୁ ବର୍ଷ-ଚକ୍ର ଭ୍ରମଣ ତୁମ୍ଭର
ଶେଷ ହେଲା ଏବେ, ନବତେଜେ ପୁଣି ଆଜ
ଆରମ୍ଭିଲ ନବବେଗେ, ବିଶ୍ରାମ ତ କାହିଁ
ତିଳେ ନାହିଁ କ୍ଷଣମାତ୍ର, ଦେବ ! ଧନ୍ୟ ତବ
ସୁକୃତପାଳନ ବ୍ରତେ ! ଶତ ଧନ୍ୟ ପୁଣି
ମହାକର୍ତ୍ତବ୍ୟର ମହାନିଷ୍ଠାକୁ ତୁମ୍ଭର !
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ଏବେ ଦେବ ! ସାଧୁ ସାଧୁ
ସୃଷ୍ଟିହିତ ଅର୍ଥେ ନାହିଁ ବେଳ ଦେବଙ୍କର,
କାହୁଁ ବା ସେମାନେ ହେବେ ବିଶ୍ରାମପ୍ରୟାସୀ ?
ଲୋଡନ୍ତି ବିଶ୍ରାମ ସିନା ଅଳସୁଆ ନରେ !
ଜୀବ ଜଡ ଉତ୍ପତ୍ତିର, ପୁଣି ପ୍ରବୃତ୍ତିର
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଯେଣୁ ଆଦି ମୂଳୀଭୂତ ହେତୁ,
ତେଣୁ ମହାଗୁରୁ ଭାର ମୁଣ୍ଡାଇଛ ସଦା,
କିପରି ହେବ ବା ତୁମ୍ଭେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ଉଦାସ ?
ଗହଳ କୁଟୁମ୍ବୀ ଜନେ ଛାଡ଼ି କୁଟୁମ୍ବର
ଚିନ୍ତା, ରହନ୍ତି କି କେବେ କ୍ଷଣେ ଉଦାସୀନ ?
କେତେ ପୁରୀ ପଟ ଥୁଅ ତବ ପନ୍ତାଘରେ,
ଅଙ୍କିତ ଯହିଁରେ କେତେ ଅସୀମ ବିଶ୍ୱର
ସୁଖାଲେଖ୍ୟ, ପୁଣି କେତେ ଘୋର ଦୁଃଖମୟ
କରୁଣା କାଳିମା ମୂର୍ତ୍ତି, ଦେଖୁଛ ଯା ନିତ
ଉଦେ ତୁମ୍ଭେ, ବିଶ୍ୱଚକ୍ଷୁ ଦେବ ଦିବାକର !
ଲେଖୁଅଛ ବର୍ଷଚକ୍ର-ପଟେ ତୁମ୍ଭେ ତାହା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେବ ! ତବ ପ୍ରିୟ ଧାମ ଏ ଉତ୍କଳ ଆଜି
ଅସ୍ଥିଚର୍ମସାର, ଆହା ! ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ପୀଡ଼ନେ,
ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ତାର ସତ୍ପଥର ବବଧ ବେଗର
ଉତ୍ସଳ ଉଦ୍ଭବଳେ, ଦେଖ ପ୍ରଭୁ, ତୁମ୍ଭେ ନଭେ ।
ଯେସନ ନବୀନ ବର୍ଷେ ତୁମ୍ଭେ ନବ ତେଜେ
ଉଇଁଛ ଆକାଶେ, ଦିଅ ତେଜ ସେହିପରି
ମୁମୂର୍ଷୁ ଉତ୍କଳେ, ନାଶି ତାର ରୋଗ ପୀଡ଼ା
ପୋଛିଦିଅ ଭାଗ୍ୟ ତାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମଳବ,
ହେଉ ସେ ନିର୍ମଳ, ଉଠୁ ନବ ପ୍ରାଣ ଧରି ।
ଏତିକି ମାଗୁଣି ଏକା ତୁମ୍ଭ ପଦେ ଦେବ,
କର ପ୍ରଭୁ ଉତ୍କଳର ବାସନା ପୂରଣ ।

—*—

ଅଗିରା ପୂନେଇ

ଅଗିରା ପୁନେଇ ପ୍ରବେଶ
ଶୀତ ପଡ଼ିଲା ଟେଇ,
ଅଗ୍ନିସ୍ତୂପ ରଚ କ୍ଷେପିଲେ
ଜନେ ବାର୍ତ୍ତାକୀ ବଇ ।
ବହ୍ନି ଜିହ୍ୱା ଗ୍ରସି ଗୁଟିଲା
ଶୀତେ ଶିଖା-ସମ୍ପତ୍ତି, [1]
ଷଡ଼ାସ୍ତ୍ର ଆରମ୍ଭ ଅର୍ପିଲେ
ଶୀତେ ତନପଙ୍କଜ ।
ସାଧୁଗଣ ଯେତେ ସ୍ନାତ ସେ
ଶୋଭ୍ର-ସଞ୍ଜ୍ଞ ଧସ୍ୱର,
କରୁଛନ୍ତି ବସନ୍ତ ତାହାର
ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସଂସ୍କାର ।
ଅତୀତ ଗୌରବ ଗୀତିକା
ପୁଣ୍ୟକୀର୍ତ୍ତିଭୂଷିତ,
ବପଣୀ ପଞ୍ଚମେ ଗାଉଛନ୍ତି
ପିକ ହୋଇ ମୋହିତ ।
ମଧୁମୟ ମଧୁ ସମସ୍ତ
ହୃଦେ ମଧୁ ଢୋଳିତା,
ଶୋଭେ ମଧୁଗନ୍ଧେ ହୋଇଛନ୍ତି
ମଧୁ ଅଧ୍ୟା ସର୍ଜ୍ଜନା ।
ଅଥବା ମିଶିଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଧରେ
ମଧୁ ପୁଷ୍ପସମ୍ପଦ,
ମଧୁ ତମସ୍ୱିନୀ [2] ମାଧୁରୀ
କିବା ଆନନ୍ଦପ୍ରଦ !
ପ୍ରକୃତ ବାର୍ଣିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଏବେ ଆସିଛନ୍ତି ଫେରି,
ରୂପ-ଦେବେ ହେବେ ଲଜ୍ଜିତ
ତାହା ମାଧୁରୀ ହେରି ।
ଅଗିର୍ କିରଣେ ଯେସନ
ଚତ୍ୱରର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତେସନ ଉନ୍ନତ—
ଦେବୀ-ମୁଖ କମଳ ।
ସୁପ୍ତ ମାନବ ଚେଇଁବ
ବାହୁବଳ ଅତୀତ,
ବାହୁଡ଼େ ଯେସନେ ବସନ୍ତ
ହେଲେ ଅତୀତ ଶୀତ ।
ଦେଶୋନ୍ନତି-ଯାଗେ ଅର୍ପିବେ
ତୁଚ୍ଛ ସ୍ୱାର୍ଥ ଆହୁତି,
ହସିବ ଉତ୍କଳ-ସୁନ୍ଦରୀ
ଲଭି ନୂତ ବିଭୂତି ।

—*—

୧—ଅଗ୍ନି । ୨—ରାତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମକର ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି

ପୁଣ୍ୟ ଦିନ ଆଜ ତରଣି
ତ୍ୟଜି ଦକ୍ଷିଣାୟନ
କରିବେ ଉତ୍ତରପଥରେ
ଅର୍କଦେବ ଭ୍ରମଣ ।
ଦକ୍ଷିଣ-ଦିଗ୍‌ବଧୂ ଝୁରିବ
ତାର ବିମର୍ଷ ଆସ୍ୟ,
ଅସ୍ତେ ମିଳାଇ ଯିବ ତା
ବିଶ୍ୱମୋହନ ହାସ୍ୟ ।
ଆଜଠାରୁ ଦିନ ବଢ଼ିବ
ଟିକେ ଟିକେ ପ୍ରତ୍ୟହ,
ଶୀତ-ବାଘ-ଯୁଗ ମାଘରେ
ହେବ ସ୍ୱଳ୍ପେ ଦୁଃସହ ।
ଗୃହସ୍ଥେ ଗୋଦୁଗ୍ଧ ଶର୍କର
ବାସ ତଣ୍ଡୁଳ ଖୋଇ
ଇଷ୍ଟଦେବେ ଭୋଗ ଅର୍ପିବେ
ଆଜି ମକରଭୋଗ ।
ଚୂଡ଼ା ଖଇ ଭର୍ ଗୁଳିବ
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଘରେ,
ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ମାଗିବୁଲିବେ
ଭିକ୍ଷା ଇତର ନରେ ।
ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ଦିବସ
ଆଜ ଅର୍ଦ୍ଧ ଭୁବନେ,
ଭକ୍ତିଭରେ ଶୁଦ୍ଧ ମନ୍ତୁଖେ
ମୋଦେ ପୂଜିବେ ଜନେ ।
ଧାର୍ମିକା ରମଣୀମଣ୍ଡଳୀ
ଯାମେ ଥାଉଁଣୁ ସ୍ନାତ
ଦାଣ୍ଡ ଖଟକାରେ ଲଗିବେ
ଅତି ଆନନ୍ଦେ ମାତି ।
ଉଦ୍ୟନ୍ତେ ପ୍ରଭାତେ ଗମିବେ
ମାଘସ୍ନାନେ ସକଳେ,
ଦୁରନ୍ତ ଶୀତକୁ ନ ମାନି
ପରିହରି କମ୍ବଳେ ।

କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁତା ଗୁଣରେ
ତାଙ୍କ ନୁହନ୍ତି ଊଣା,
ଆଦର୍ଶ ସଂଯମ ଧଇର୍ଯ୍ୟେ
ସୃଷ୍ଟି ଚିର-ନିପୁଣା ।
ଧର୍ମପାଳନରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତା
ବାଳକାଙ୍କୁ ସର୍ବେ,
ବଞ୍ଚାଇ ରଖନ୍ତି ଧର୍ମକୁ
ସିନା ତାଙ୍କୁଏ ଭବେ ।
ଧର୍ମପଦେ ତାଙ୍କ ଅକୁଣ୍ଠେ
ତରେ ପ୍ରାଣ ଉତ୍ସର୍ଗ,
ଓଷା ବାର ବ୍ରତ ପାଳନେ
ମଣେ ପ୍ରାପ୍ତି ତ୍ରୈବର୍ଗ ।
ପ୍ରକୃତରୂପିଣୀ ରମଣୀ
ପ୍ରକୃତର ସେବକା,
ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଚ୍ଚନା ତାହାର
ଜୀବନର ଜୀବିକା ।

ଦୋଳ

ଖେଳ ଖେଳ ଦୋଳ ମଧ୍ୟେ ଦୋଳବେଦୀ ପରେ,
ଚନ୍ଦ୍ରକଚୂଳଆ ଦୋଳଗୋବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ ।
ଉଡ଼ାଏ ଫଗୁଣ ଫଗୁ ଦାନନେ ଦ୍ୱିଗୁଣ,
ଶାଳ୍ମଳୀ କିଂଶୁକ ହସେ କୁଙ୍କୁମ ଅରୁଣ ।
ଫିଙ୍ଗି ଅନୁରାଗ-ଫଗୁ କୃଷ୍ଣକଳେବର,
ପ୍ରେମ ପିଚକାରୀ ଘାତେ କର ଜରଜର ।
ବହୁ ଫଗୁ-ଫଲ୍ଗୁଧାର ନିକୁଞ୍ଜ-ନିଳୟେ ।
ପ୍ରତିଫଳ କୁବଳୟ ଦ୍ରାଣେ କାଶଳୟେ,
ହୋଇଯାଉ ଫଗୁମୟ ବିଶ୍ୱ-ବୃନ୍ଦାବନ,
ଫଗୁସିକ୍ତ ବଂଶୀ ଧରୁ ମଧେ ମଧେ ସ୍ୱନ ।
ପ୍ରକୃତି-ରୂପସୀ ଆସ୍ୟ ଲାସ୍ୟ ଫଗୁ-ହାସ
ମିଶି ଭବ ହାସେ କରୁ ମାଧୁରୀ ପ୍ରକାଶ ।
ଫିଙ୍ଗ ଫିଙ୍ଗ ରାଧାରାଣୀ କୃଷ୍ଣ ଅଙ୍ଗେ ଫଗୁ,
ଭକ୍ତଙ୍କର ଗୁରୁ ଭାର ହୋଇଯାଉ ଲଘୁ ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜନ୍ମଭୂମି

ଉଦ୍‌ବୋଧନ ସଙ୍ଗୀତ

ରାଗ—କାଫି, ତାଳ—ଆଡ଼ି

ଆଜ ମାତୃପୂଜା ଉତ୍ସବ,
ଚେତ ଗତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ମୃତି-ପୁଣ୍ୟ-ଗୌରବ । ଘୋ।
ସ୍ମୃତି-ଭସ୍ମ ଗ୍ରହେ ବୋଳି
ନାଚ ପ୍ରେମେ ବାହୁ ତୋଳି
ସେହି ଏକା ଜାତୀୟତା ମହାବିଭବ ।୧।
ନିର୍ବାଣ-ଗୌରବ-ଦୀପେ
ଜାଳି ଜନନୀ ସମୀପେ
ମଙ୍ଗଳ ଆଳତି ଅର୍ପି ଭକ୍ତିରେ ଦ୍ରବ । ୨ ।
ଅନ୍ତରତର ପ୍ରଦେଶେ
ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରୀତି ଭାବାବେଶେ
ଜପ ମୁଖେ ମାତୃମନ୍ତ୍ର ପୂତ ପ୍ରଣବ ।୩।
ଏ ମହା ଜାତୀୟ-ଯାଗେ
ଜାଗ ଜାଗ ଅନୁରାଗେ
ଉଠାଅ ଜାତି-ଉନ୍ନତି ଜୀବନ୍ତ ରବ ।୪।
ହେଜ ଚକ୍ଷେ ତତ୍ତ୍ୱ କଥା
ନ ଥିଲେ ଜାତି ମମତା
ଜାତୀୟ ଜୀବନ ବୃଥା, ସେ ଜାତି ଶବ ।୫।

—*:୦:*—

ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ

ରାଗ—ବେହାଗ, ତାଳ—ଆଡ଼ି

ଶୁଣେ ଶୁଭ ଶଙ୍ଖସ୍ୱନ ମାତୃଦେବୀ ମନ୍ଦିରେ
ଜୀବନ୍ତ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସମିଶା ମହାସ୍ତୁତି ଗମ୍ଭୀରେ । ଘୋଷା ।
ଶୁଣେଁ ଏ ତ ଶଙ୍ଖସ୍ୱନ, ଉନ୍ନତିର ଆମନ୍ତ୍ରଣ,
ଆଣେ ନବ ଜାଗରଣ ପ୍ରାଣେ ନବୀନ ଶୋଣିତରେ ।୧।
ସ୍ନାୟୁରେ ବହ୍ନିସ୍ପନ୍ଦନ ସ୍ପର୍ଶେ ଆସି ଘନଘନ,
ବହେ ଉତ୍ସାହ-ପବନ ହୃଦେ ପ୍ରଖର ଗତିରେ ।୨।
ଉଠେ ନବ ସଙ୍ଗୀତର ଓଁକାର ଝଙ୍କାର ସ୍ୱର,
ଫୁଲ୍ଲ ଉଠେ କଳେବର ସେ ଭବିଷ୍ୟ ଆଶାଗିରେ ।
ସୁପ୍ତିମୌନା ମାତୃମହୀ ଜାଗେ ବ୍ୟଗ୍ରଭାବ ବହି,
ବିଷାଦ ବେଦନା ଦହି ମଉ ହରଷେ ଅଧୀରେ ।୩।
ବାନ୍ଧ ଭାଇ ଫେଣ୍ଟ ଆଖି ମିଳନର ପାଟସୂତ୍ରୀ,
କର ମାତୃପୀଠେ ସାକ୍ଷୀ ମାତୃମମତା ପ୍ରୀତିରେ ।୪।

ସ୍ୱାଗତଗୀତିକା

ରାଗ—ଶଙ୍କରାଭରଣ, ତାଳ—ରୂପକ

ସ୍ୱାଗତ ସ୍ୱଦେଶଦେବୀ ନିଖିଳବିଶ୍ୱବନ୍ଦିନୀ,
କୋଟିପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥମୟୀ ଅମରକୀର୍ତ୍ତିମାଳିନୀ । ଘୋଷା ।
ମାତୃମହୀ ମହାମାତା ବେଦ-ପୁରାଣ-ପ୍ରଖ୍ୟାତା,
ଭାରତ ଗୌରବ-ଖ୍ୟାତା ଚିର ଗୁଣଗରବିଣୀ ।୧।
ଆଜି ମଙ୍ଗଳ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ତୁମ୍ଭର ଦୀନ ସନ୍ତାନେ
ଘେନ ଅର୍ଘ୍ୟ ମୁକ୍ତପ୍ରାଣେ ଉଚ୍ଚ, ରତ୍ନପ୍ରସବିନି ! ୨।
ବଜାଅ ଜୀବନ-ବୀଣା ନୈରାଶ୍ୟ-ସୁଷୁପ୍ତି ଜଣା
ଏ ଜାତି-ଯାଗେ ଆସୀନା ହୋଇ, ହେମକିରୀଟିନି ।
ଶୁଣି ସେହି ସ୍ୱରବୃଷ୍ଟି ସୁପ୍ତ ଗୁପ୍ତ ପରିସ୍ଫୁଟ
ଜାଗୁ ଧର୍ମ ପ୍ରତିକୃତି, ଘନବନକୁନ୍ତଳିନି ! ୪ ।
ମୌନ-ମହିମା-ମୟୂଖ ଉଠୁ ଗୋ ହୋଇ ଉନ୍ମୁଖ,
ଜାଳିଦେଇ ଶତ ସୁଖ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପ ମନସ୍ୱିନି ! ୫ ।
ଆଶିଷ-ଜାହ୍ନବୀଧାର ବରଷି ପ୍ରଦେଶସାର
ଫେରାଅ ଜାତୀୟ ଧାର, ପୁଣ୍ୟ ପୀୟୂଷବାହିନି ! ୬।
ଶକ୍ତିରୂପେ ଦେହେ ବସି ଦିଅ ଜ୍ଞାନ ମାର୍ଜ୍ଜି ଘଷି,
କୋଟି ରନ୍ଧ୍ରେ ପ୍ରାଣବଂଶୀ ବାଜୁ ଉଠେ, ଯଶସ୍ୱିନି ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତୃମହୀ

ଯେ ଅମୃତେ ଗଢ଼ା ମାତୃମହୀ ଦେହ,
ସେ ଅମୃତେ ସିକ୍ତ ତା ଦୁର୍ଲଭ ସ୍ନେହ।
ସ୍ତୁତ୍ୟ ବସୁନ୍ଧରା ସୃଷ୍ଟି ଅଳଙ୍କାର,
ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି ଭୂଷଣ ଧରାର।
ପାଦପଭୂଷଣ କୁସୁମ ଯେସନ,
କୁସୁମର ପୁଣି ସୁଗନ୍ଧ ଭୂଷଣ।
ତା ମଧୁର ନାମ ହରେ ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୁଧା,
ଢାଳିଦେଇ ପ୍ରାଣେ ଅସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁଧା।
ଶୟୋରେ ସେ ନାମେ ଦୁଃଖୀ ଭୁଲେ ଦୁଃଖ,
ଅଶାନ୍ତ ମାନବ ଦେଖେ ଶାନ୍ତିମୁଖ।
ରୋଗର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୁଲିଯାଏ ରୋଗୀ,
ହୁଏ ଯୋଗଭଙ୍ଗ ଯୋଗମଗ୍ନ ଯୋଗୀ।
ମାତୃଭୂମି ତୋଳୁ ହେବ ଯେବେ ଭ୍ରଷ୍ଟ,
ସେ ଦିନୁ ଭୁଞ୍ଜିବ ଘୋର ମାତୃକଷ୍ଟ।
ଚିରପ୍ରବାସୀ ଯେ ଦକ୍ଷ ଅନୁଭବୀ,
ଏ କଷ୍ଟ-କାବ୍ୟର ସେହି ସିନା କବି।
ତାହା ବିନା ଆନ ଏ କାବ୍ୟର ଅର୍ଥ
ବୁଝିବାକୁ କେବେ ନୋହିବ ସମର୍ଥ।
ନ ହେଲେ ଅଭାଗ୍ୟ ଅଭିଶପ୍ତ ଜନ
ମାତୃଭୂମି ତ୍ୟକ୍ତ ନୁହେଁ କଦାଚନ।
ମୁହିଁ ଏ ଉକ୍ତିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ,
ମୋ ଅଦୃଷ୍ଟ ଏକା କୁଗ୍ରହେ ଆକ୍ରାନ୍ତ।
ଆଜୀବନ ହେବ ପ୍ରବାସେ ସଙ୍କୁଳ,
ଦୁର୍ଲଭ ମୋ ଭଳ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ-ପିଣ୍ଡୁଳୀ।
ଜନ୍ମଭୂମି ସୁଖ ଭୋଗ କେଉଁ କାଳେ
ଲେଖି ନାହିଁ ଧାତା ଭ୍ରମେ ମୋ କପାଳେ।
ଅନୁତାପେ କିବା ଫଳ—ଯା ଅସାର,
ପ୍ରାକ୍ତନ ତ ବଳେ ନୁହେଁ ଫିଙ୍ଗିବାର।
ଭାଗ୍ୟରେଖା ସୀମା ଲଙ୍ଘି ନୁହେଁ କେବେ,
ଥାଉ ଆନ, ତହିଁ ପରାଭୂତ ଦେବେ।

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ?

ମହାତୀର୍ଥ ମହାସ୍ୱର୍ଗ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ,
ବିହରନ୍ତି ସଦା ଯହିଁ ହରି ହୃଷୀକେଶ,
ଜନ୍ମିଲେ ଯା ଅଙ୍କେ ତୁମ୍ଭ ବାପେ ଗୋସବାପେ
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୧।
ସୁଧାବନ୍ତ ପୁଷ୍ଟିକର ଯାର ଜଳବାୟୁ,
ସୁବର୍ଦ୍ଧନ କରେ ନିତ୍ୟ ଜୀବ ପରମାୟୁ,
ଏକାଳେ ସେ ଅବନତ ତୀବ୍ର ବ୍ରହ୍ମଶାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୨।
ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ପୂର୍ବପୁରୁଷେ ତୁମ୍ଭର,
ଆକୁମାରୀ ହିମାଳୟ ହୋଇ ଥରହର
କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲା ଦିନେ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୩।
ପୁଣ୍ୟପୂତ ଦେବପୂତ ସ୍ୱାଧୀନତାଧାରୀ,
ଚିର ରତ୍ନପ୍ରସବିନୀ ରତ୍ନୋଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ,
ସଙ୍କୁଚିତ ସେହି ଦେଶ ପ୍ରତିବେଶୀସ୍ତୂପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୪
ଯେ ଦେଶର ଯଶୋଗୀତି ଗାଥା ଅନୁକ୍ରମେ,
ଜଗତ ଯା ପଦମୂଳେ ନମେ ସସମ୍ଭ୍ରମେ,
ଜନ୍ମିଲ ସେ ଦେଶେ ତୁମ୍ଭେ ତାର କେଉଁ ପାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୫।
ଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ବିତରଣେ ସଦା ଯେ ଅକୁଣ୍ଠ,
ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅଭିଧା ଯାର ମର୍ତ୍ତ୍ୟବୈକୁଣ୍ଠ,
ସନ୍ତାପିତ ଏବେ ହାୟ ଅଭାବ-ସନ୍ତାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୬।
ସ୍ପନ୍ଦବନ୍ତ ଉତ୍କଳୀୟ ବୀର ଜଣେ ଜଣେ
ନ ଡରନ୍ତି ଭୟ ରଣେ ଅଥବା ମରଣେ,
ନ ମାରି ଅରି ଯା ଖଣ୍ଡା ଫେରେ ନାହିଁ ଖାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚିହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୭।
ବୀରତ୍ୱର ବରଭୂଷା ଯେଉଁ ବୀରମାନେ,
ନ ଥିଲା ଅସାଧ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯାଙ୍କ ଅଭିଧାନେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତାଙ୍କର ବଂଶଜ ମତ୍ତ ଆଳସ୍ୟ ଆଳାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୮ ।
ଥିଲେ ଦେଶବାସ ତୁମ୍ଭ ପିତାମହଗଣ,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ମୋହ-ମଦେ ମୁଦ୍ରିତ ନୟନ,
ତତ୍ତ୍ୱ ତାଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ତୁମ୍ଭେ ବୋଲି ମାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୯ ।
ତାହାଙ୍କର ରୋଷ-ଦୀପ୍ତ ଆରକ୍ତ ନୟନ
କରୁଥିଲା ଶତ୍ରୁ ପିଣ୍ଡ, ଜୀବନ ଶୋଷଣ,
ମାତିଅଛ ତୁମ୍ଭେ ହାସ୍ୟ ବଫଳ ପ୍ରଳାପେ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଚହ୍ନିଛ କି ଆପଣାକୁ ଆପେ ? ୧୦ ।
ମୁଁ କିଏ, ପାସୋରି ମତ୍ତ ମୁଁ ତ୍ୱରେ କେବଳ,
କର୍ମ ଦେଇ କପାଳକୁ କରିଛ ସମ୍ବଳ,
ଚହ୍ନି ନାହିଁ ଛି ଛି ନିଜ ପଣଗୋପବାପେ,
କାରୁପେ ଚହ୍ନିବ ଭଲ ଆପଣାକୁ ଆପେ ! ୧୧ ।
ନବଡ଼ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଭ୍ରମେ ମଣୁଅଛି ଉଷା,
ଅନୁକରି ପରଭାଷା ପର ବେଶଭୂଷା,
ମଣୁଅଛ ହାସ୍ୟରୋଳ ବ୍ୟାକୁଳ ବିଳାପେ,
କେମନ୍ତେ ଚହ୍ନିବ ହାୟ ଆପଣାକୁ ଆପେ ! ୧୨ ।

—*—

ମାତୃପୂଜା

(ବ୍ରହ୍ମପୁର ଅଧିବେଶିତ ଏକାଦଶୀ ସଭା ଉପଲକ୍ଷେ)

ଦାରୁଣ ଚନ୍ତାରୁ ରଜନୀରେ କିନେ
ହେଲା ନାହିଁ ନିଦ୍ରା କ୍ଷଣେ,
ଗୋଟି ଗୋଟି ଆସି ବହୁ ଗତସ୍ମୃତି
ପାଞ୍ଚଲେ ଆସନ ମନେ ।
ବାଲ୍ୟ ଯୌବନର ସୁଖଦୁଃଖମୟ
କେତେ ସାନ ବଡ଼ କଥା,
ବିସ୍ମୃତି-ପ୍ରବାହ ପ୍ରଞ୍ଚଲେମେ ଭାସି
ଆସିଲା ସ୍ୱତଃ ସର୍ବଥା ।
ଚନ୍ଦ୍ରା-ଶେଯେ ଶୋଇ କେତେକେତେବେଳଯାଏଁ
ନାନା କଥା ଏହିପରି
ଝଲ ଝଲ ହୋଇ ବରଷ୍ଟ, ତଥାପି
ପାଉଛି ନାହିଁ ଶବଦ ।
ସୁଖ ପ୍ରାୟ ସୁଖ— ଯଦି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ
ଯାଏ ସେ ସ୍ୱପ୍ନେ ପ୍ରବଞ୍ଚିତ,
ମାତ୍ର ଦୁଃଖ-ସ୍ମୃତି ହୁଏ ସିନା ପ୍ରତେ
ଏକ ସ୍ମୃତି ସାତ ସ୍ମୃତି ।
ନିଶା ଉତ୍ତାପରେ ବାତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ
ନିଶୀଥେ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଆସି
ଶୋଇଲି ସୁଧୀର ଶୀତଳ ସମୀର
ସେବନ ମନେ ମନାସି ।
ସ୍ୱଭାବେ ସୁଖଦ ଶରଦ ସମୟ
ଦୁଯେ ସ୍ୱନ୍ଦନୀ ରଜନୀ,
ପାରଦ ସଲିଳେ ସ୍ନାନ କଲା ପ୍ରାୟ
ଆଭାସେ ନଭଃ ଅବନୀ ।
ଦକ୍ଷିଣାଶା-ଯୋଷା— ନାସା-ଭୂଷା ମୋତି
ପରିଏ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ତାରା
ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ତାଲ ଦେଉଅଛି
ସୁଷମା-ପୀୟୂଷଧାରା ।
ଇନ୍ଦୁକରଜାଳେ ନଭେ ହୀନପ୍ରଭ
ତରଳ ତାରାପଙ୍କତି,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ପ୍ରବୀଣ ପ୍ରାନ୍ତ ପାଶେ ଯଥା
ଦରପାଠୁଆଙ୍କ ଗତି ।
ଲୁଣ୍ଠାଙ୍କିତା ବର୍ଷା ପ୍ରାୟ ଝରେ ଶୀତ
ତୁଷାରକଣାସମୂହ,
ମନୋଦୁଃଖେ କବା ଲୁଚାଉଛିଅନ୍ତି
ବଧୂବାସ-ବାଷ୍ପ ଲୁହ ।
ଶରତ ସଂସର୍ଗେ ଶଶାଙ୍କ ନିର୍ମଳ
ନିର୍ମଳ ଧରି ଗଗନ,
ସାଧୁ ସହବାସେ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଯଥା
ହୁଏ ବାତ୍ୟ ଲୁକି ମନ ।
କ୍ଷଣେ ଧରି ପରେ ପଞ୍ଚ ଅନ୍ତର୍ହିତ
ହୁଏ ଚଞ୍ଚଳ ଛାଇ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ଶୋକ-ତାପ— ଛାୟା ନାମି ଯେବେ
ହୁଏ ଯଥା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ।
ସ୍ୱଚ୍ଛ ଛାୟାପଥେ ଦିଶେ ବିଖଣ୍ଡିତ
ବିଶାଳ ନୀଳ ଗଗନ,
ଅନଳେନ୍ଦ୍ରକୃତ * ଶିଳା ସେତୁରେଖା
ନୀଳ ସାଗର ଯେସନ।
ଏରୂପେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ଆସି
ଘାରିଲା ନିଦ୍ରା ନୟନେ,
ତହୁଁ ସ୍ୱପ୍ନଦେବୀ ପ୍ରସାଦୁ ଦେଖିଲି
ଏ ସୁଖସ୍ୱପ୍ନ ବଦନେ।
ଆରୋହିଛି ମୁହିଁ ଅନତିଉଚ୍ଚ
ଏକ ମହା ଶୈଳଶୀର୍ଷେ,
ତା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେହୁ ସ୍ଫୁରି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭା
ଚୌଦିଗ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶେ।
ଦେଉଳର ଦଧି— ନଉତ ଧ୍ୱଏ
ସେ ଗିରିଚୂଡ଼ା ଚହୁଲ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲତିକାଏ ଧରିଛନ୍ତି ତହିଁ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଫଳ ଫୁଲ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହରିଣ ଶମ୍ବର ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ
ବୁଲୁଛନ୍ତି ନିର୍ବିବାଦେ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବିହଙ୍ଗେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଦପେ
ଗାଉଛନ୍ତି ମହା ଆହ୍ଲାଦେ।
ଶାନ୍ତ ପବିତ୍ରତା ନିର୍ଜ୍ଜନତାର ସେ
ଅଟେ ଚିର ପ୍ରିୟବାସ,
ମହୀରୁହଠୁଁ ଅନୁକ୍ଷଣ ତହିଁ
ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟସୁଗନ୍ଧ ସୁବାସ।
ଗିରିଶୋଭା ହେରି ବୁଲି ବୁଲି ଥକି
ପଡ଼ିଲା ପାଦ ମୋହର,
ମାନି ନ ଥକିଣ ନୟନ ପ୍ରତ୍ୟୁତ
ଅଧିକେ ହେଲା ପ୍ରଖର।

ବୋଇଲା ନୟନ ଭ୍ରାତୃସମ୍ବୋଧନେ,
ଶୁଣ ଶୁଣ ଆରେ ପାଦ,
ଏ ପବିତ୍ର ଦେବ— ଧାମ ପର୍ଯ୍ୟଟନେ
ଦିଅ ମଣ ତୁ ଅବସାଦ।
ତୁଙ୍ଗ ଗିରିଚୂଡ଼ା ତାହାର ଉପର
ଭ୍ରମିଅଛୁ କେତେ ସ୍ଥାନେ,
ଏ ସୁରମ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦେଖିବାର ଥାଉ
ଶୁଣିଛୁ କି କେବେ କାନେ!
ଏ ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣେ ଲଭିବୁ ନିଶ୍ଚୟ
ଧର୍ମ ଅର୍ଥ ମୋକ୍ଷ କାମ,
ସାର୍ଥକ ହୋଇଲା ଏତେ ତାକେ ଯିବା
ତୋହର ଚରଣ ନାମ।
ନେତ୍ର ବଳ ପାଇ ଦୁର୍ବଳ ଚରଣ
ହେଲାକ ତହୁଁ ପ୍ରବଳ,
ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ବୁଲି ଦେଖିଲି ସେ ଶୈଳେ
ବହୁ ରମଣୀୟ ସ୍ଥଳ।
ଦେଖିଲି ମୁଁ ଭ୍ରମୁଁ ଭ୍ରମୁଁ ଏକ ସ୍ଥାନେ
ଅପୂର୍ବ ରତ୍ନ ବେଦିକା,
ସେ ବେଦୀ ପ୍ରାନ୍ତରେ ପାର୍ଥିବ ରତନ
ଦିଶିବ ବିଶେଷ ଫିକା।
ଖଦ୍ୟୋତର ଯେହ୍ନେ ଦିଶେ ଦୀପଶିଖା
ସବିତା ପ୍ରଖର କରେ,
ଅଥବା ତାରକା ନଭ-ଅଳଙ୍କାର
ପୂର୍ଣ୍ଣଶଶୀ ସମୀପରେ।
ଉପବିଷ୍ଟ ତହିଁ ପରେ ପଦ୍ମାସନେ
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ଏକ,
ଅମର ସେ ନିଶ୍ଚେ ମାତ୍ର ଧରିଛନ୍ତି
ଜଟିଳ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭେକ।
ପ୍ରସନ୍ନ ବଦନ ପ୍ରସନ୍ନ ଦର୍ଶନ
ବେଷ୍ଟିତ ମୟୂଖଜାଲେ,

* ନଳ ନାମକ ବାନର

ତ୍ରିବଳୀ ତଟରେ ଦୟା-କ୍ଷମା-ପ୍ରୀତି—
ମୂର୍ତ୍ତି ମୁଦ୍ରିତ କପାଳେ ।
ଦର୍ଶନମାତ୍ରକେ ଉପୁଜିଲା ଭକ୍ତି,
ପ୍ରଣମି ପୂତ ଚରଣେ
କର ଯୋଡ଼ି ଉଭା ହୋଇ ପୁଚ୍ଛା କଲି
ବିନୟ ଧୀର ବଚନେ !
ହେ ଦେବ ! ଏ କେଉଁ ପୁଣ୍ୟପୀଠ, ଏଥି
ନିବସନ୍ତି ଅବା କିଏ,
ନିଜ ପରିଚୟ ସ୍ନେହେ କହନ୍ତୁ
କରୁଣା ବହି ଟିକିଏ ।
ଆଶିଷିଣ ମୋତେ ପାର୍ଶ୍ୱେ ବସିବାକୁ
ଦେଇ ଶିରେ ଅନୁମତି,
ସହାସ୍ୟ ବଦନେ ମଧୁର ବଚନେ
ଭାଷିଲେ ଏସନ ଯତି—
ଶୁଣ ବତ୍ସ ! ମୋର ଆତ୍ମ ପରିଚୟ
ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରି ମୋ ନାମ,
ମୋର ଅଧିଷ୍ଠାନ ଏ ଶୈଳ ମହେନ୍ଦ୍ର—
ବାଞ୍ଛିତ ଅମର ଧାମ ।
ଉତ୍କଳମଣ୍ଡଳେ ଗିରିଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
ଅଟେ ରେ ବାଳୁତ ମୁହିଁ,
ପୂଜା କଲେ ମୋତେ ଜାନକୀ ଶ୍ରୀରାମ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚରଣେ ଛୁଇଁ ।
ଭାନୁବଂଶ-ଭାନୁ ପୁରନ୍ଦରଜୟୀ
ରଘୁ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କାଳେ
କରିଥିଲେ ସୈନ୍ୟ ସହ ଅବସ୍ଥାନ
ଦିନକୟ ମୋର ଆଳେ ।
ପାଞ୍ଚାଳୀ ସହିତେ ପାଣ୍ଡବେ ବିଳସି
ଯାଇଛନ୍ତି ମୋ ଶିଖରେ,
ସବୁ ଯୁଗେ ମୁହିଁ ପାଇଥିଲି ପୂଜା,
ଅପୂଜ୍ୟ କଳିକାଳରେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମୋ ନାମ ଏ କଥା
ଅବିଦିତ ନାହିଁ କାର,

ଭାଗ୍ୟ ଅବନତୁ ଏ କାଳେ ସେ ନାମେ
ପଚ୍ଛୁ ନାହିଁ ଆହା କାର !
ଶିଶୁ-ହିମାଳୟ ସୌମ୍ୟ ମାଲ୍ୟଗିରି
ମେଘାସନ ମେଘାସନ,
ଆଦର ଉତ୍କଳ ଗିରିମାଳେ ମୋର
ଭ୍ରାତୃ ଜ୍ଞାତି ପରିଜନ ।
ଯୁଗଧର୍ମେ ଏବେ ସେମାନଙ୍କ ସହ
ଘଟିଛି ମୋର ବିଚ୍ଛେଦ,
ଦୁରଦୃଷ୍ଟ ହେତୁ ଭୁଞ୍ଜୁଅଛି ମୁହିଁ
ଦାରୁଣ ଶୋକ ନିର୍ବେଦ ।
ମାତ୍ର ଶୁଭଦିନ ଆଜି, ଲାଗିଅଛି
ପୁନର୍ମିଳନ ଉପାୟ,
ନିରାଶା ଅନ୍ଧାରେ ଦିଶୁଅଛି ଆହା
ଆଶାଲୋକ କ୍ଷୀଣକାୟ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଉତ୍କଳ ମିଳନାଭିପ୍ରାୟେ
ଗଞ୍ଜାମର ପୁତ୍ରଗଣ
କରୁଛନ୍ତି ସର୍ବେ ରାଜଦ୍ୱାରେ ମିଳି
ସାନୁନୟ ଆବେଦନ ।
ଏତେ କାଳ ପରେ ଗଞ୍ଜାମ ପକ୍ଷରେ
ହେଲେ ବିଧି ଅନୁକୂଳ,
ଫେଡ଼ିବାକୁ ମାତ୍ର— କଷଣ ତା ସୁତେ
ହୋଇଛନ୍ତି ଆଜି ଠୁଳ ।
ତାହାଙ୍କ ଅଭୀଷ୍ଟ ସଫଳ ସକାଶେ
ଆସି ଏ ବିଜନ ସ୍ଥାନେ
କରୁଥିଲି ମୁହିଁ କାତର ପ୍ରାର୍ଥନା
ବିଶ୍ୱଭୂପ ସନ୍ନିଧାନେ ।
ସହୋଦର ଶୃଙ୍ଗରେ ଲାଗିଅଛି ଆଜ
ମାତୃପୂଜା ସାଡ଼ମ୍ବରେ,
ଦେଖିବାକୁ ବତ୍ସ, ଥିଲେ ଅଭିଳାଷ
ଆସ ମୋ ସଙ୍ଗେ ସତ୍ୱରେ ।
ଏହା ଭାଷି ଗିରି ଉଠିଲେ ଶିଖରେ,
ଧର ଧର ପଛେ ପଛେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ତମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରେଳ୍ ପ୍ରାସ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି
ଶୋଭାଉଛି ପଟ୍ଟେ ପଟ୍ଟେ ।
ଖଣ୍ଡେଶ୍ୱର ଯାଇ ମିଶନ୍ତି ଉଭୟେ
ବିଶାଳ ଅଧିତ୍ୟକାରେ,
ଅସଂଖ୍ୟ ମାନବ ଲୁଣ୍ଠ ହୋଇଛନ୍ତି
ସେ ମାନବ-ପାସ୍ୱାରେ ।
ମଧ୍ୟସ୍ଥଳେ ତାର ରତ୍ନସିଂହାସନେ
ବସିଛନ୍ତି ଏକ ଦେବୀ,
ମାଗୁଛନ୍ତି ବର ନାନା ରୂପଗୃହେ
ସକଳେ ତାହାଙ୍କୁ ସେବି ।
ଏ ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ସିଂହାସନ ପରେ
ରହିଛି ଦେବୀଙ୍କ ଶିର,
କେଉଁଠି କପାଇଁ ହୋଇଛି ବର୍ଣ୍ଣିତ
ମସ୍ତକୁ ଦିବ୍ୟ ଶରୀର ।
ଛାୟାପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କମଳ ସଦୃଶ
ଦିଶୁଅଛି ମୁଖ ଫିକା,
ଖଞ୍ଜନ-ଗଞ୍ଜନ ନୟନଯୁଗଳୁ
ଝରୁଛି ଅଶ୍ରୁକଣିକା ।
ଲକ୍ଷିଲେ ମହେନ୍ଦ୍ର, ଏହି ଦେବୀ ବସ୍ଥି,
ଅଟନ୍ତି ଗଞ୍ଜାମମାତା,
ଉପବିଷ୍ଟ ଜନେ କୁମର ତାଙ୍କର
ଏଣୁ ପରସ୍ପରେ ଭ୍ରାତା ।
କୁଷ୍ଠିତାନରେ ଯେ ପୋଛୁ ଦେଉଛନ୍ତି
ଜନନୀ ନୟନୁ ଲୁହ,
ଅଟନ୍ତି ସେ କୃତୀ ସୁରଙ୍ଗୀନୃପତି
ଜନ୍ମଭୂମି ଯୋଗ୍ୟ ପୁଅ ।
ରକ୍ଷଣଶୀଳତା— ନବଦ୍ଧ ଶୃଙ୍ଖଳ
ଛିନ୍ନ କରି ଅକ୍ଳେଶରେ
ଦେଶ ପାଇଁ ଭ୍ରମି ଅର୍ଜିଛନ୍ତି ଜ୍ଞାନ
ଉନ୍ନତ ସଭ୍ୟ ଦେଶରେ ।
ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶେ ବସି କରୁଛନ୍ତି ଯେହୁ
ଅନ୍ତରେ ବାଷ୍ପ ସେଚନ,

ସେ ପିତା ଅଟନ୍ତି ଗଜପତି ସୁଏ
ଖେମଣ୍ଡି-ଖଣ୍ଡ-ମଣ୍ଡନ ।
ବାମ ପାଶେ ଯେହୁ ପଞ୍ଚତ୍ୱଦ୍ୱିପ୍ରେ
ପୋଛୁ ଦେଉଛନ୍ତି ଗାଲ,
ଭଗିବନ୍ଧ୍ୟା ତାର— ବହାସି ସେ ବୀର
ଧରାକୋଟ ମହୀପାଳ ।
ଜଣେ କୃଷ୍ଣସିଂହ ଯୋଗ୍ୟ ବଂଶଧର
ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରତିନିଧି,
ପ୍ରାଦେଶିକ ସଭା ସଦସ୍ୟରୂପେ ସେ
ଅଟନ୍ତି ଲବ୍ଧ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ।
କୁସୁମ ବ୍ୟଜନେ ବୀଞ୍ଚୁଛନ୍ତି ଯେହୁ
ବସିଣ ଜନନୀ ତଳ,
ମାତୃଭକ୍ତ ସେହୁ ଅଟନ୍ତରେ ବସ୍ଥି,
ଚଢ଼ଇ-ଧରଣୀପତି ।
ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଯେ ପଟି ଧରିଛନ୍ତି
ଜନନୀ ଶରୀରେ ଶିର,
ଅଟନ୍ତି ସେ ବଙ୍ଗ ବୃଦ୍ଧ ନରପତି
ମଞ୍ଜୁଷା-ନଭଃ-ମିହିର ।
କହୁଛନ୍ତି ମାତୃ— ଦୁଃଖେ ହାହାକାର
ଏହି ଯେଉଁ ସ୍ୱଦାମଣି,
ମଞ୍ଜୁଷାର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭାଗ୍ୟବିଧାତା ସେ
ସୌଜନ୍ୟ-ସଦ୍‌ଗୁଣ-ଖଣି ।
ସ୍ଥବିର ବୟସେ ଆସିଛନ୍ତି ଜଣେ
ମାତୃ-ପାଦ ପୂଜାପାଇଁ
ଦେଶଦୁଃଖେ ଯାଙ୍କ ହୃଦସ୍ଥ ତରଳେ
ଏହି ସେ ତରଳାସାଇଁ ।
ସେରଗଡ ସୁଏ ବଡ଼ଗଡ଼ ସୁଏ
ଆସୀନ ଦେବୀ ସନ୍ନିଧି,
ପୁଣି ତେତେ ସ୍ୱଜା ଆସି ନ ପାରିଣ
ପେଷିଛନ୍ତି ପ୍ରତିନିଧି ।
ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳବେ ଯେହୁ
ପାରଳା-ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ଆକାଶ,

ସୁଦୂର ପ୍ରବାସେ ଥାଇ କରୁଛନ୍ତି
ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ ।
ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଗୁପ୍ତ ତାଙ୍କ ହୃଦେ
ସ୍ୱଦେଶପ୍ରୀତି ପ୍ରଭୂତ,
ଦୁଇ ପକ୍ଷ ବାସେ ତୁଳସୀ, ଏ ଉକ୍ତି
ଅଲୀକ ନୁହେଁ ରେ ସୁତ ।
କର୍ମସାଧନରେ ନିତେ ଯେ ନିଜକୁ
କରେ ନିରନ୍ତର ବାଧ୍ୟ,
କର୍ମ ଉପାସକ ସେହି ପିତା ପୁଣି
କର୍ମର ଚର ଆରାଧ୍ୟ ।
ଏହି ପୁଣ୍ୟଫଳେ ହେବେ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ତାଙ୍କ ସୁଯଶେ ଅଖିଳ
ଏ ଉତ୍କଳ ବସୁମତୀ ।
ମାତୃମହୀ ସହ ଦେବତାଏ ତାଙ୍କ
ସଦ୍‌ଗୁଣେ ଲଭି ଆହ୍ଲାଦ
ନିସନ୍ଧ୍ୟା କାଳରେ ଢାଳୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ
ଶିରେ ଶୁଭ ଆଶୀର୍ବାଦ ।
ହେଲେହେଁ ବାଳକ ଶିକ୍ଷାଧୀନ ସେହୁ
ମାତ୍ର ଜଣେ ମହାସୁଧୀ,
ବଢ଼ୁଛି ପ୍ରାବୃଟ ନଦୀବନ୍ୟା ପ୍ରାୟ
ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତିଭା ବୃଦ୍ଧି ।
ହେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଉତ୍କଳ-ମଣ୍ଡଳେ
ଆଦର୍ଶ ପ୍ରକୃତିପିତା,
ଗାଇବେ କବିଏ ପ୍ରାଣମୟୀ ଭାଷେ
ତାହାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି-କବିତା ।
ଶୋଭା-କାବ୍ୟ-ଟୀକା ଟିକଲି ରଚ୍ୟାର
ନରନାହା ପୂର୍ବ ସହ
ପ୍ରଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଜନ୍ମଭୂମି ପ୍ରତି
ଅତୁଳ ସ୍ନେହ, ଆଗ୍ରହ ।
ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ନୃପ
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ,
ପ୍ରିୟ ଯାହାଙ୍କର ମାତୃଭୂମି ପୁଣି
ସ୍ୱଜାତି ସ୍ୱୀୟ ସମାଜ ।
ଦେଖାଇଛନ୍ତି ସେ ଆଶା-ଅନୁକୂଳୀ
ମାତୃପୂଜା ଯଜ୍ଞ ବ୍ରତ,
ତନୟ ସୌଜନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଗୃହରେ ସେହୁ
ଯେସନ ବାଳକ ଯତି ।
ଦେଖୁଅଛ ଆଜି ଯେତେ ଜନସଙ୍ଘ
ସେ ସର୍ବେ ଗଞ୍ଜାମବାସୀ,
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରତ୍ୟେକ କେନ୍ଦ୍ରରୁ
ଠୁଳ ହୋଇଛନ୍ତି ଆସି ।
କେତେକ ଅଛନ୍ତି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ଉଚ୍ଚ ଉପାଧିମଣ୍ଡିତ,
କେତେ ଅପାଠୁଆ ମଧ୍ୟମ ପାଠୁଆ
ବଣିକ ଶିଳ୍ପ ପଣ୍ଡିତ ।
ସଭିଙ୍କ ହୃଦୟେ ସମାନେ ଲେଖିଛି
ଜନନୀ-ଦୁଃଖ-କୁଠାର,
କେଣ୍ଟୁ ଏକପ୍ରାଣେ ଉଭା ହୋଇ ସର୍ବେ
ଲୋଡ଼ୁଛନ୍ତି ପ୍ରତିକାର ।
ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜନନୀ
ମଧୁର ମୃଦୁ ବଚନେ
ସମ୍ବୋଧି କହିଲେ, ଶୁଣ ଶୁଣ ମୋର
ରାଜନ୍ୟ କୁମରଗଣେ ।
ସେ ସୁଖ ଦିବସ ନାହିଁ ମୋର ଆହା
ଯାଇଛି ତା ଗୁଲି ସିନା,
ଭଞ୍ଜ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବାଉଥିଲେ ଯେବେ
ସାରସ୍ୱତ-କୁଞ୍ଜେ ବୀଣା ।
ସୁକବି-ଜନନୀ ବୋଲି ଅଦ୍ୟାବଧି
କହୁଛନ୍ତି ସର୍ବେ ମୋତେ,
ପଡ଼ିଛି କୁସୁମ, ଖସିଗଲାଣି ତ
ଗନ୍ଧ ତାର କାଳ-ସ୍ରୋତେ ।
ସେ କାଳର ଆଶା ସେ କାଳର ଭାଷା
ହୋଇଛି ସକଳ ଗତ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏ ଜାତେ ମୋ ସଖୀ   ତୁମ୍ଭ ମାତୃଭାଷା
ଶରୀର କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ।
ଦେଖୁଛ ତ ସର୍ବେ   ସାକ୍ଷାତେ ମୋହର
ନିଦାରୁଣ ଦୁର୍ବିପାକ,
ଦୁରବସ୍ଥା ମୋତେ   କରୁଛି ତ ଏବେ
ବିଚ୍ଛେଦ-ଅନଳେ ପାକ ।
ବହୁ ଖଣ୍ଡେ ମୋର   ବିଭକ୍ତ ଶରୀର
କି କାର୍ଯ୍ୟ ପାରିବି କରି,
ଭାଗ୍ୟ ତ ଭଗାରି   ଦେଲା ମୋତେ ସାରି
ହେବି ବା ଉଦ୍ଧ କିପରି !
ମୋହଠାରୁ ବଳି   ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ମୋର
ତୁମରେ କଷ୍ଟ ଦୁର୍ବାର,
କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ   ନାହିଁ ତାହାଙ୍କର
କିଞ୍ଚିନ୍ମାତ୍ର ଅଧିକାର ।
ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା   ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ନ ଫିଟାନ୍ତି କେହି ତୁଣ୍ଡ,
ଅନ୍ୟର ପାଦପ   ତଳେ ଯୁଗ ଗଲା
କାହୁଁ ବା ଟେକିବ ମୁଣ୍ଡ !
ପାଞ୍ଚ ଜଣ ମଧ୍ୟେ   ଜନଗଣନାରେ
ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି ଠିଆ,
ଏ ଦୁଃଖ-ଜ୍ୱଳନ   ଦାଜ ସଦା ମୋର
ହେଉଛି ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହିଆ ।
ଅଳ୍ପଦୁଃଖ, ସୁଖ—   ଦୁଃଖ ମୋତେ ସଦା
କରିଅଛି ମ୍ରିୟମାଣ,
ରବିତାପ, ଅଗ୍ନି—   ତାପ ମଧ୍ୟେ ନାହିଁ
ମୋ ପାଇଁ ତୁଷାସ୍ତ ସ୍ଥାନ ।
ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋର   ବିପଦ-ସହାୟ,
ଯୁଝିଁ ଥିଲ ତବ ମୁଖେ,
ସେବାରେ ସତତେ   ତୁଷ୍ଟ ଥିଲ, ମାତ
ସହୁଅଛ ଯେତେ ଦୁଃଖେ ।
କରୁଛି ଚକାସ୍ତା   ସତ୍ୟ, ମାତ ତାହା
କ୍ଷିପ୍ର ହସ୍ତେ ସର୍ବେ କର,

ବିଳମ୍ବ ଘଟିଲେ   ଜୀବନନାଟିକା
ଯିବଟି ଛିଣ୍ଡି ମୋହର ।
ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ   ଜଣାଅ ମୋ ପୀଡ଼ା
ରାଜପ୍ରତିନିଧି ଛଇ,
ସୁବୈଦ୍ୟ ରୂପରେ   ଦିହବେ ଔଷଧ
ଅବଶ୍ୟ ସେ ମହାମତି ।
ପତିତ ଜାତିର   ପକ୍ଷପାତୀ ହେବା
ଉନ୍ନତ ଜାତି ଲକ୍ଷଣ,
ବୁଝିଲେ ମୋ ଦୁଃଖ   ନିଶ୍ଚେ ତାଙ୍କ ହୃଦ
ହେବ କରୁଣା-ପ୍ରବଣ ।
କେବଳ ମୋ ଦୁଃଖ   ରାଜଦ୍ୱାରେ ଗାଇ
ନ ହୁଅ ବାବୁ ନୀରବ,
ପାଳିବାକୁ ଅଛି   ତୁମ୍ଭର ସହାଶେ
ତୁମ୍ଭର ବହୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
ଭାଇ ଭାଇ ମନ   ମିଶାଇ ପାରିଲେ
ବଳେ ମିଶିଯିବ ଦେଶ,
ସେଥିଲାଗି ବସି   ଭାବନା ନ କରି
କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ଲାଗ ନରେଶ !
ତୁମ୍ଭର ଏକତା   ମାତୃଭକ୍ତି ଦେଖି
ହୋଇଛି ମୁଁ ଆଶାନ୍ୱିତ,
କରୁଥାଅ କାର୍ଯ୍ୟ   ସେ ଭାବକୁ ହୃଦେ
ହୃଦୟେ ରଖି ଜୀବିତ ।
ରଖିଥିବ ମନେ   ସବୁବେଳେ ବାପା,
ସଂହତି କାର୍ଯ୍ୟସାଧିକା,
ସଂହତି-ବଳରେ   ସକଳ ଉନ୍ନତି
ବିନା ପଣେ ହୁଏ ବତା ।
ଶିକ୍ଷା ଉନ୍ନତିର   ପ୍ରଧାନ ସହାୟ,
ରଖି ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି
କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ପରି   ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ କର
ବହୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସୃଷ୍ଟି ।
ସହସ୍ର ଚେଷ୍ଟାରେ   ଘୁଞ୍ଚି ନ ପାରଇ
ଦେଶର ଯେ କୁସଂସ୍କାର,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସ୍ତାବରେ   କରେ ସିନା ସେତୁ
ନଜରୁ ନଜେ ସ ଦ୍ୱାର୍ ।
ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ   ଜାତିର ଜୀବନ
ଗୌରବ ବଳ ସମ୍ପଦ,
ଅବିଦ୍ୟା-ଭୁଜଙ୍ଗୀ   ଜାଳକୂଟରୁ ସେ
ଟରଣ୍ଟ୍ ଭେଦାର୍ ଗଦ ।
ନୈତିକ ସାହସ   ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା
ସାହିତ୍ୟରୁ ହୁଏ ଜାତ,
ଅବାଲ୍ୟରୁ ପୋଷେ   ମାତୃଭାଷା ସେତୁ
ମାନବର ଭାବ ମାତ ।
ମାର୍ଜିତ ରୁଚିରେ   ମାର୍ଜିତ ଭାଷାରେ
ଲେଖାଅ ନବ ସାହିତ୍ୟ,
ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ   କର ପ୍ରଚୁରିତ
ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାଶାଳୀ   ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ପୂଜା କର,
ଅନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା   ପୂଜା କଲେ ସିନା
ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢେ ନିଜର ।
କୃଷିଶିଳ୍ପାଦିର   ଲୁପ୍ତ ଗୌରବ
ସମୁଦ୍ଧାରେ ହୁଅ ବ୍ରତୀ,
ଅପେ ଆପଣାକୁ   କରିବ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ଜଣେ ଜଣେ କର୍ମଯତି !
ତୁମ୍ଭର ପୂର୍ବଜ   ପୁରୁଷେ ଚଳାଇ
ସାଗର-ଗର୍ଭେ ସୁଲୁପ *
ବାଣିଜ୍ୟ କଳିତ   ସାଧି ଉଠାଥିଲେ
କର୍ମ-ଯାଗେ କୀର୍ତ୍ତି-ଯୂପ ।
ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମ—   ସମିତି ବସାଅ
ଲଗୁ ଆନ୍ଦୋଳନ-ଚର୍ଚ୍ଚା,
ବିଦେଶକୁ ଛାତ୍ର   ପଠାଇ ପଢ଼ାଅ
ଦେଇ ଯଥାଶକ୍ତି ଖର୍ଚ୍ଚା ।

ମୋ ପାଇଁ କହିତ   ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ କରି
କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ଲଗାଅ,
ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ   କୀର୍ତ୍ତି-କର୍ମ-ଗାଥେ
ବିରଚି ସଙ୍ଗୀତ ଗାଅ ।
ଜପ କର ସଦା   ଜନ୍ମଭୂମି ନାମ
ତାରକମନ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନେ,
ସେହି ମନ୍ତ୍ର ପୁଣି   ଦିଅ ଗୁରୁରୂପେ
ଦେଶବାସୀଙ୍କର କାନେ ।
ଇତର ପକ୍ଷରେ   ଅନୁକରଣୀୟ
ପ୍ରଧାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ,
ତୁମ୍ଭ ଦେଖାଦେଖି   ଅର୍ପିବେ ସମସ୍ତେ
ମାତୃପୀଠେ ସ୍ୱାର୍ଥବଳି ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ ପଥେ   ଚାଲିବ ସେ ପଥେ
ଚାଲିବେ ନିଶ୍ଚୟ ଜନେ,
ହେ ମୋ ବରସୁତେ,   ଏହି କଥା ଏବେ
ରଖିଥିବ ସଦା ମନେ ।
ଆନ ସୁତଗଣେ   ବୁଝାଇ କହିବ
ମୋହର ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା,
ନିଶ୍ଚୟ ଲଭିବ   ସିଦ୍ଧି, ସର୍ବେ ମିଳି
କଲେ କର୍ମ ଉପାସନା ।
ଯତ୍ନ ନିଷ୍ଠା ସହ   ଲାଗିଲେ ସକଳେ
ମୋହପାଇଁ ଏକମେଳେ,
ଅଚିର ଭବିଷ୍ୟେ   ଶୋକତାପ ମୋର
ଦୂର ହେବ ଅବହେଳେ ।
ଅସାର ସଂସାରେ   ମାତୃସେବା ବ୍ରତ
ଅଛଇ ସାର କେବଳ,
ଏକାଧାରେ ତହୁଁ   ମିଳେ ସର୍ବ ଯଜ୍ଞ
ସର୍ବ ତପସ୍ୟାର ଫଳ ।
ମାତୃଭୂମି-ସେବା   ସକାଶେ ମାନବ
ହୋଇଛି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ,

* ଗଞ୍ଜାମର କେତେ ଜଣ ପୂର୍ବତନ ରଜା ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏକତ୍ରରେ ଜାହାଜ ଚଳାଉଥିଲେ । ସୋନାପୁର ସେ ସମୟରେ ବନ୍ଦର ଥିଲା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କପୋଳକଳ୍ପିତ କଥା ନୁହେ ଏହା
ବେଦ-ଶାସ୍ତ୍ର-ପ୍ରମାଣିତ ।
ମାତୃଭୂମି-ମାତା କଷ୍ଟ ଫେଡିବାକୁ
ନ ବଳାଏ ଯେବୁ ମନ,
ସେହି ମୂଢ଼ ସିନା କରେ ବିଶ୍ୱପିତା
ପବିତ୍ର ଆଜ୍ଞା ଲଙ୍ଘନ ।
ମାତୃଦୁଃଖ ଦେଖି ନ ଦେଖିଲା ପରି
ରହେ ଯେବଣ ପାଷଣ୍ଡ,
ଇହ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ସୁକୃତ ତାହାର
ହୋଇଯାଏ ସବୁ ପଣ୍ଡ ।
ଥରେ ହେଲେ ଯେବା ଜନନୀ-ସେବାରେ
ଲାଗି ନାହିଁ ଯାର ହସ୍ତ,
ହସ୍ତ ନୁହେଁ ତାହା, ଅସାର ଅସାଡ଼
ଅଙ୍କଟଣା କାଠ ସତ ।
ମୋ ଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ରାଜପଦେ
କର ନମ୍ର ନିବେଦନ,
କେବେ ହେଲେ ଦିନେ ଟଳିବ ତାଙ୍କର
ନିଶ୍ଚେ କୃପା-ସିଂହାସନ ।
ମହୀରେ ଆଦର୍ଶ ତାଙ୍କ ରାଜନୀତି
ଦୁର୍ବଳର ପକ୍ଷପାତୀ,
ବଙ୍ଗ ସଂଯୋଗରୁ ଅଧିକେ ବଢ଼ିଛି
ସେ ରାଜନୀତି ସୁଖ୍ୟାତି ।
ଭଗ୍ନୀ ବଙ୍ଗଭୂମି ସନ୍ତାପ ନାଶିଲେ
ଯେଉଁ କୃପା-ଅକୂପାର,
ସେ ରାଜ-ରାଜେଶ କରିବେ ତୂର୍ଣ୍ଣ
ସଙ୍କଟୁ ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର

ସେ ଭଗ୍ନା-ବନ୍ଧାଣି ତୋଳିଦେବେ ମୋର
ଶୁଷ୍କଭ୍ରଷ୍ଟ ଦେବାଳୟ,
ଦୀନା ଦୁଃଖାରୁଣୀ ପ୍ରତି ଇଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟା
ବସିବେ ସେଥି ନିଶ୍ଚୟ ।
ଯେତେ ଦିନଯାଏ ମୋ ଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ
ନ ହେବ ହେ ବାପଧନ,
ତତବଧି ତାଙ୍କ ପାଦେ କରୁଥାଅ
ସବିନୟ ନିବେଦନ ।
ଆଦର କଥାଏ ପାଳିବ ମୋହର
କର ସର୍ବ ସୁତ ପଣ,
ଏ ପୁଣ୍ୟ ଦିବସେ ଠୁଳ ହୋଇ ଏଥି
କରୁଛ ମାତୃ-ପୂଜନ ।
ଏ ଦିନକୁ ସର୍ବେ — ଦିନ ରୂପେ ପାଳି
ପ୍ରତିବର୍ଷ ଉପବାସ
କରୁଥିବ ସର୍ବେ ଯାବତ ମୋହର
ହୋଇ ନାହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶ ।
ମାତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖୁଁ ଏ ଆଦେଶ ବାଣୀ
ବାହାରିବା ମାତ୍ରେ ସର୍ବେ
ଉଚାରିଲେ ହର୍ଷ କରତାଳି ସହ
ତଥାସ୍ତୁ ତଥାସ୍ତୁ ରବେ ।
ଜୟ ଜନ୍ମଭୂମି ଜୟ ଜନ୍ମଭୂମି
କହି କହି ବାରମ୍ବାର,
କି ରାଜା କି ପ୍ରଜା ମାତୃପାଦପଦ୍ମେ
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ କଲେ ଜୁହାର ।
ନଭେ ଥାଇ ଦେବେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜାଇ
କଲେ ପୁଷ୍ପ ବରଷଣ,

ସଭା ଭାଙ୍ଗି ସର୍ବେ ନିଜ ସ୍ଥାନେ ଗଲେ
ଭାଙ୍ଗିଗଲା ମୋ ସ୍ୱପନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଷାଦ-ବୀଣା

ପୀଡ଼ିତର ପ୍ରାର୍ଥନା

ଶୁଣିବ କି ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମି ! ଅନ୍ତର ବେଦନା,
ଜନ୍ମଦୁଃସ୍ଥ ପୀଡ଼ିତର କାତର ପ୍ରାର୍ଥନା ।
ମାନବ ଜୀବନେ ବାଲ୍ୟକାଳ ସୁଖମୟ,
ମୋ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟମୟ ହୋଇ ସେ ସମୟ ।
କଟାଇଲି ରୋଗ-ଶୋକ-ଦାରିଦ୍ର୍ୟେ ଯୌବନ,
ମୋର ଏ ଜୀବନ ସିନା ଜୀବନ୍ତ ମରଣ ।
କି କରିଛି ଅପରାଧ ପ୍ରଭୁ ମୁଁ ଏଭଳି,
କ୍ଷମାସିନ୍ଧୁ କ୍ଷମାକୁ ସେ ପଡ଼ିଲା କି ବଳି ?
କ୍ରମେ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର କ୍ଷମତା ହରିଲ,
ଜୀବନ୍ମୃତ କରି ସୁଦ୍ଧା ତୁଷ୍ଟି ନ ଲଭିଲ ।
ବହୁ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ବ୍ୟଥା ଦେଉଅଛ ଆଣି
ପାଷାଣେ କି ତୁମ୍ଭ ହୃଦ ଗଢ଼ା ଚକ୍ରପାଣି ?
ତୁମ୍ଭ ଦତ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ କରୁଛ ଗ୍ରହଣ,
ତହିଁରେ ଦୁଃଖର ମୋର କି ଅଛି କାରଣ ?
ଜୀବନକୁ ଘେନିଗଲେ ସରିଯାନ୍ତା ସବୁ,
କରୁଛ କିପାଇଁ ଭଲ ଏତେ ଟଳଟଳ ?
ନ ଦେଇଣ ପ୍ରଭୁ, କଷ୍ଟ ସହିବା କ୍ଷମତା,
କ୍ଲେଶଭାର ଲଦିବା କି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କଥା !
ଆଉ କାହା ସୃଷ୍ଟିରୁ ତ ମୁହିଁ ଆସି ନାହିଁ,
ତେବେ ମୋହୋ ପ୍ରତି ଏତେ ଅନାସ୍ଥା କିପାଇଁ ?
କୁପୁତ୍ର ହୁଅନ୍ତୁ ସିନା, ନ ହୁଏ କୁ-ପିତା,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ଜାଳୁଅଛ ହୃଦେ ରୁଦ୍ର ଚିତା ।
ଦିଶୁଛି କି ପ୍ରଭୁ, ଏହା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର,
କିମ୍ବା ଏ ମନ ପରୀକ୍ଷା ଅପୂର୍ବ ଦୁନ୍ଦର ।
ତୁମ୍ଭେ ତ ମୋ ପ୍ରାଣଗୁରୁ ଅଟ ବିଶ୍ୱନାହା,
ନ ଜାଣେ କି ପ୍ରଭୁ ତାହା ଶିଖିଛି ମୁଁ ଯାହା ।
ଯାହା ଶିଖିଅଛି ତାହା ତୁମ୍ଭ ଦତ୍ତ ଶିକ୍ଷା,
କି କରିବ ନେଲେ ନିଜ ବିଦ୍ୟାର ପରୀକ୍ଷା ।
ଯାହା ଇଚ୍ଛା କର, କିନ୍ତୁ ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା,
ନ ଘଟୁ ମୋ ସହିଷ୍ଣୁତାରେ ବାଧା ବିଡ଼ମ୍ବନା ।

ଆତ୍ମବିଳାପ

ଆହା ରେ ଦୈନ୍ୟ ମୋତେ କି କଲୁ ତୁହି,
ଶିରୀ ଲୁଟିଲି ଦେଖୁଁ ତୋତେ ରେ ଦୁହିଁ ।
ଅଧୋଗତିର ମୂଳ ତୁ ମୋର ସିନା,
କ୍ଷଣେ କି ନ ଛାଡ଼ିଲୁ ମୋ ସଙ୍ଗ ଦିନା !
ସ୍ୱରଶ୍ମି ଅର୍ପିଥିଲେ କଳ୍ପନା ପାଣି,
ଚର୍ଚ୍ଚା ବହାନେ ତାକୁ କଲି ମୁଁ ମାଟି ।
ସର୍ବଦା ଲଗାଇଲୁ ତୁହି ବିବାଦ,
ପୂଜିବ କେତେବେଳେ କଳ୍ପନାପାଦ ?
ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବାଣୀ ଦେଲେ ପରଖି,
କଲି ମୁଁ କଳଙ୍କିତ ପକାଇ ରଖି ।
ରେ ଦୈନ୍ୟ, କୋଷ୍ଠୀରେ ମୋ ତୁ ରନ୍ଧ୍ରଶନି
ସତତ ଦେଖାଉ ତୁ ମୋତେ ତର୍ଜନୀ ।
ଶୁଣ ଗୋ ବାଗୀଶ୍ୱରି ! ମୋ ପ୍ରଣିପାତ,
ପାଉଁଶେ ଘୃତ କିଆଁ ଢାଳିଲି ମାତ !
ବାନର ଗଳେ କିଆଁ ରତନହାର,
ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୁଝିବଟି ସେହୁ ତାହାର ?
ଭବେ କି ରଖିବାକୁ ନ ଥିଲା ସ୍ଥାନ,
କଲି ଗୋବର ଗାତେ ରତ୍ନ ନିଧାନ !
ଜାଣିବ କିଏ ତୁମ୍ଭ ମାୟା କଳନା,
କେବଳ ତୁମ୍ଭ ମାୟା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜଣା ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରାଣର ଜଣାଣ

ହେ ପ୍ରଭୁ ଦେବ ଭଗବତ,
ବନ୍ଦୁ ତୁ ମହିମା ମହତ ।
ତୋହର ପୁଣ୍ୟ-ପୂତ ଦୃଷ୍ଟି
ପାଇଛି ଏ ବିପୁଳ ସୃଷ୍ଟି ।

ତୁହି ଏ ବିଶ୍ୱ ଚିତ୍ରକର,
ତୋହର କଳ୍ପନା ସୁନ୍ଦର ।
ଅମୂର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ ସେ କଳ୍ପନା,
ଧରିଛି ମୂର୍ତ୍ତି ଷୋଳଅଣା ।

ଶିଳ୍ପୀର ଅନନ୍ତ ପ୍ରତିଭା
ଏକତ୍ରେ ବିସ୍ତାରିଛି ବିଭା ।
ବିଶ୍ୱ ତୋହର ତୁ ବିଶ୍ୱର,
ପ୍ରକାଶ ଅଦ୍ଭୁତ ସୁନ୍ଦର ।

ଜଳ ଅନଳ ତୋର ଶକ୍ତି
ନୀରବେ କରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।
କରୁଛୁ ନିତ୍ୟ ତୁ ସର୍ଜନା,
ନ ମେଣ୍ଟେ ବିଶ୍ୱ ବାସନା ।

ଭାସ୍କରଚନ୍ଦ୍ର ତୋ ନୟନ,
ପବନ ଶ୍ୱାସ ସନାତନ ।
ତୁ ମହାସୂକ୍ଷ୍ମ ମହାସ୍ଥୂଳ,
ଶାଶ୍ୱତ ବୈଚିତ୍ର୍ୟର ମୂଳ ।

ଅବନ୍ଧ୍ୟା ଶକ୍ତି ବିଶ୍ୱନାହା,
ଦେଖାଅ ସତ୍ୟ ଧ୍ରୁବ ରାହା ।
ବସି ମୋ ପ୍ରାଣେ ନିରନ୍ତର,
ଶିଖାଅ ମଙ୍ଗଳ ମନ୍ତର ।

ପୀଡ଼ା

ପରମ ସହଚରୀ ତୁହି ଗୋ ପୀଡ଼ା,
ଆବାଲ୍ୟ ହୋଇଛୁ ମୋ ହୃଦୟେ କ୍ରୀଡ଼ା ।
ବିଧାତା ମୋ ସହିତେ ତୋତେ ପେଷୁଣି,
କରି ଦେଇଛି ଚିରସଙ୍ଗିନୀ ପୁଣି ।୧।
ଶୋଷିଛୁ ତୁହି ମୋର ଜୀବନ ବଳ,
ଉତ୍ସାହ କ୍ରମେ କ୍ରମେ କଲୁ ଦୁର୍ବଳ ।
ଦୁଃଖ ବହନେ ପୁଣି ସଦା ସନ୍ତୁଳ
ରଖିଛୁ କରି ମୋତେ କ୍ରୀଡ଼ାପିତୁଳ ।୨।
ଅସହ୍ୟ ହୁଏ ଯେବେ ତୋ ଆକ୍ରମଣ,
ପଶେ ମୁଁ ମାତୃଭାଷା ପଦେ ଶରଣ ।
ଟାପୋରେ ତୋ ଯନ୍ତ୍ରଣା ତାଙ୍କ ଆଶ୍ୱାସେ,
କିବା ସୁଗୃହେ କିମ୍ବା ଦୂର ପ୍ରବାସେ !୩।
ଔଷଧ ନ ପାରିଲା ତୋତେ ଶାସନ,
ତବେ ଦୁର୍ଜ୍ଜୟା ତୁହି ଯଥା ଅଶନ ।
ପରନ୍ତୁ ଏକା ଭାଷା ଜନନୀ ପାଶେ,
ବୃତ୍ତି ଭୂଷେ ସିନା ଭୂଷଣ ଶାସେ ।୪।
ପଶ୍ଚାତ୍ତେ କଲୁ ବନ୍ଧୁ ହିତ ମୋହର,
ତୋ ଅଭିଶାପ ହେଲା ମୋ ଭାଗ୍ୟେ ବର ।
ଲଗାଇ ନ ଥିଲେ ତୁ ଚିରବିବାଦ,
ଲଭନ୍ତି କାହୁଁ ମୁହିଁ ଭାରତୀ-ପାଦ ।

—❀—

ସତେତ କି ଅଛୁ ?

ସତେ କି ବିଧାତା ତୁହି ଅଛୁ ଏ ସଂସାରେ,
ଥିଲେ କି ହେ ଦୟା ମାୟା ନାହିଁ ତୋହଠାରେ !
ଦୁଃଖୀକି ଦେଉଛୁ ଦୁଃଖ ଦୁଇ ହାତେ ବାଛି,
ଦୁଃଖ-ଧନେ ରଖିଛୁ ତା ଭଣ୍ଡାର ପୂରାଇ ।
ଧର୍ମହୀନ ନଶାହ ଯେ ପାପେ ସଦା ଡରେ,
ସବୁ ରୋଗ ଶୋକ କଷ୍ଟ ତାହାର ଭାଗ୍ୟରେ !
ସୃଜିବ ଅବାଧେ ଯେବେ କଠୋର ନିର୍ଦ୍ଦୟ,
ଜଗତେ ସେ ଭାଗ୍ୟଧର ଚିର ନିରାମୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏହା ଡେଉଁ ପ୍ରଭୁପଣ ଅପକ୍ଷପାତତା,
ଏ ବସ୍ତୁରେ ପରା ତୁହି ବିଜଗତ ପିତା ।
କାପରି ତୁ ସବୁ ଦୁଃଖି-ତାତର-ଆରତ,
ଅଡ଼ା ଧରୁ ଦୁଃଖି-ଦୁଃଖ-ଉପେକ୍ଷା-ଶତତ ।
ଦୁଃଖୀର ଉତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ତୋ ପଦ-କମଳ
ସ୍ପର୍ଶିଲେ ଲଗେ କି ତାହା ଚନ୍ଦନୁ ଶୀତଳ ?
ଦୁଃଖୀ ତ ସବୁରୁ ଦୁଃଖ ସହିବ ସମାନ,
ମାତ୍ର ତହିଁ ତୁଟିବ ତୋ ଡେଉଁ ଅଭିମାନ ?
ଏତେ ଯାର କ୍ଷତକୂଟ, ଏତେ ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ,
ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ତାକୁ ଲାଗେ ଭୟ ।
ଥାଆନ୍ତା ଯଦ୍ୟପି ଡେଣ୍ଟି ତୋ ପରେ ମାଲିକ,
ଜୁହନ୍ତା ସେ ଡେଙ୍କେ ବଡ଼ ତୁ ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ ।

—✽—

ମୋର ଅଭାବ

ଅଶ୍ରୁତ-ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତ୍ନେ ଯେ ଗାଉଛି ପ୍ରାଣେ
ନବୀନ ନୀରବ ଛନ୍ଦେ, ଅଶବ୍ଦ ବାଣୀରେ,
ତାହିଁ, କି ଅଭାବ ମୋର, ମୁହିଁ ତା ନ ଜାଣେ,
ତଥାପି ଉଭାରେ କିଏ "ଅଭାବ" ଅର୍ଥୀରେ ?
ରହି ନାହିଁ ଉପବାସ ଯେବେ ଡେଉଁ ଦିନ
ଅନ୍ନାଭାବେ, ବସ୍ତ୍ରାଭାବେ ଉଲଗ୍ନ ଘଣ୍ଟିଏ,
ନୁହେଁ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମବନ୍ଧୁ ପରିବାରହୀନ,
ତଥାପି ନିର୍ଘଣ ଶ୍ଳୋକ ଉଚାରୁଛି କିଏ ?
ଡେଉଁଅଡେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦେଖୁ ନାହିଁ ଜାହିଁ,
ମାତ୍ର ହୃଦି, ଦେଇ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭକୁ ତ ମତେ,
ସେହି ତ ଅଭାବ ତହୁଁ ବଳି ଆନ ନାହିଁ,
ନ ପାଇଲେ ତାହା, ତୃପ୍ତି ନାହିଁ ଡେଉଁମତେ ।
ସେହି ମୋର ଜୀବନର ଅତୃପ୍ତ ପିପାସା,
ସେହି ମୋ ଅନ୍ତରତମ ଅତାଡ଼ କ୍ଷାର ଆଶା ।

—✽—

ମା

ପାଷାଣି, ତାହିଁରେ ରହ। ତୋହର ହୃଦୟ,
କ୍ଷଣକେ ତୁ ଦୟାସିନ୍ଧୁ କ୍ଷଣକେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ।
ମାନବ ଦୁର୍ବଳମତ ସ୍ୱଭାବେ ଉଲ୍ଲାସ,
ଦେଉଛୁ ତୋ ପ୍ରତି ଆଣି ତୁହି ଅବିଶ୍ୱାସ ।
କେତେବେଳେ ଭୁଞ୍ଜାଉଛୁ ଗୋଲ ନେତ୍ରଜାଗୁଡ଼େ,
ଚଢ଼ାଇଦେଉଛୁ କେବେ ଗାଲରେ ଗୁପୁଡ଼େ ।
ସ୍ନେହବୋଲା ସେ ଶାସନ ଅହା କି ମଧୁର,
ମାତୃହୃଦ ସୁଧାଭାଣ୍ଡ, କପଟ ନିଷ୍ଠୁର ।
ରୋଗ ଶୋକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ନାହିଁ ମୋର ଭ୍ରୀତ,
ଯେତେ ଦେବୁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବ ନିତ ।
ଏତିକି ମାଗୁଣି ମାତ୍ର ତୋ ପାଦକମଳେ,
ନିକ୍ଷେପିବୁ ନାହିଁ ଅତି-ବାସନା-କବଳେ ।
ସତ୍ୟ ସାଧନରୁ ତଳେ ନ ଟଳିବ ମତି,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପୂଜାରେ ଯେମନ୍ତେ ନ ଘଟୁ ବିରତି ।

—✽—

ଶୋକତପ୍ତ ମନ ପ୍ରତି

ଯାହାଁପାଇଁ ସଦା
ଘାଣ୍ଟିହେଉଛୁ ରେ ମନ,
ଏହା ସିନା ତୋର
ବାତୁଳତାର ଲକ୍ଷଣ ।
ପିତା ମାତା ଯେନ
ଚିରକାଳ କେଉଁ ନର,
କେ ତାହିଁ ଦେଖିଛି
କରିଛି ସଂସାରେ ଘର ?
ଯାହାର ତୁ ଭବେ
ତୋହୋର କିଏ ଏ ଭବେ,
ନ ଦେଖୁ କିପାଇଁ
ଜ୍ଞାନ-ଚକ୍ଷୁ ମେଲି ଲବେ ।
ଏ ସଂସାର ସିନା
ମହା ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ହାଟ,

ସଉଦା ସରିଲେ
ଆସ୍ତିବେ ଜନେ ସ୍ୱବାଟ ।
ଏ ଭବେ ସକଳ
ପରିଜନ ସମାଗମ,
ଦିବା ଅବସାନେ
ପାନ୍ଥଧାମେ ପାନ୍ଥସମ ।
କରନ୍ତି ବିଶ୍ରାମ
ଏକତ୍ରେ, ପାହିଲେ ରାତି,
ସର୍ବେ ନିଜ ନିଜ
ଅଭୀଷ୍ଟ ଦିଗେ ଯାଆନ୍ତି ।
ଯାହାକୁ ବୋଲୁ ତୁ
ଜନମ ପୁଣି ମରଣ,
ସେ ସିନା ଆତ୍ମାର
ବସନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।
ଲଙ୍ଘିଦେଇ ଯଥା
ମାନବେ ଜୀର୍ଣ୍ଣମନ୍ଦିରେ
ନବସନ୍ତ ନବ—
ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ି ତହିଁରେ ।
ସେହିପରି ଆତ୍ମା
ଭ୍ରମେ ଘଟୁଁ ଘଟାନ୍ତର,
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସେହୁ
ଅଜର ଚିର ଅମର ।
ହୋଇଗଲେ ନଷ୍ଟ
ସାପଭାଣ୍ଡ ପୁର୍ବତନ,
ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସର୍ପ
ନ ହୁଏ ନଷ୍ଟ ଯେସନ,
ତେସନ ଏ ଦେହ
ନଷ୍ଟ ହେଲେ ବାରମ୍ବାର,
ହୁଏ ନାହିଁ ତହିଁ
କିଛିହିଁ କ୍ଷତି ଆତ୍ମାର ।
ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ଖାଲି
କଳ୍ପନା ରୂପ ଘଟଣ,
ତମୋହତ ହେବା
ତହିଁରେ କେଉଁ କାରଣ ?
ଏହା ଜାଣି ମନୁଁ
ପରିହର ଶୋକ-ପୀଡ଼ା,
ଶୋକ ସିନା ବୋଝ
ଉପରେ ନଳଡାବଡ଼ା ।
ହରି ପାଦପଦ୍ମେ
କର ହୃଦ ଚିତ୍ତ ଲୟ,
ବହିବେ ମଙ୍ଗଳ
ଯେଣୁ ସେ ମଙ୍ଗଳମୟ ।

———o———

ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ଆତ୍ମନିବେଦନ

ଅଧିକ କି ନିବେଦିବି ହେ ଜଗତସ୍ୱାମି,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଜଣା କିବା ଅଛି ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ।
ଜାଣ ତ ସକଳ ନାଥ ଅନ୍ତର ବେଦନା,
ତେବେ କିପାଁ ଅଭାଡ଼ୁନ୍ତ ଦୁର୍ଜ୍ଜର ଯାତନା ।
ଜାଣିଥାନ୍ତି ଆଗୁଁ ଯେବେ ମୋ କପାଳ ଫଟା,
ସାଧେ କି ମୁଁ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏତେ ଦୃଢ଼ହଟା !
ସଂସାରେ ତ କିଛି ମୋର ବାଞ୍ଛା ଥିଲା ନାହିଁ,
ତୁମ୍ଭେ ସିନା ପେଷିଲକୁ ଆସିଥିଲି ଧାଇଁ ।
କାହିଁ ତୁମ୍ଭ ଆଦେଶ ତ ପାଳି ନାହିଁ କିଛି,
ଭୁଲିଯାଇ ସେ ଆଦେଶ ଭୁଚ୍ଛାରେ ବସିଛି ।
ପୁଣି ଥରେ ଯେବେ ମୋତେ ନ ଦେଲ ଚେତାଇ,
ତେବେ ମିଛେ ରଖିଅଛ ପ୍ରାଣେ କାହିଁପାଇଁ ?
ଖପା ହୋଇଅଛ ପଣ୍ଡ ସେବକେ ବିଶେଷ,
ତୁମେ ନ ପାଳିଲି ଯେଣୁ କଲ୍ୟାଣ ଆଦେଶ ।
ଥରେ ଅଧେ ଉପଦେଶ ଭୁଲିଗଲେ ଶିଷ୍ଟ,
ଗୁରୁ କି ଶିଖାନ୍ତି ନାହିଁ ପାସୋରିବା ପାଠ ?
ତୁମ୍ଭେ ତ ଜଗତଗୁରୁ ନ ଜାଣ କି ତାହା,
ଆଉ ଥରେ ଭଲ ହୃଦେ ଉଇଁ ଚଢ଼ିବାହା,

ଶିଖାଅ ହେ କି ଆଦେଶ ପାଳିବ ତୁମ୍ଭର,
ନ ଦେଖାଅ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଆଉ ଏତେ ଡର ।
ଆଶାର କୁହୁକେ ଭୁଲି ବୁଲି ଏଠି ସେଠି
କେତେ କାଳ ଯାଏ ଆଉ ଖଟିଥିବ ବେଠି ।
ଇଚ୍ଛିଲି କର୍କଶ ପଥେ ପଡ଼ିଲିଣି ଥକି,
ଆଉ ମୋତେ କର ନାହିଁ ଦୁଃଖର ଗହ୍ୱକି ।
ସମଦର୍ଶୀ ବୋଲି ତୁମ୍ଭେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ,
ତେବେ ମୋହ ପକ୍ଷେ କିପାଁ ଏତେ ପକ୍ଷପାତ ।
କରୁଣାଭଣ୍ଡାର ପଦ୍ ଅକ୍ଷୟ ତୁମ୍ଭର,
ତେବେ କିପାଁ ବାଣ୍ଟିବାରେ ଥରୁଅଛ କର ।
ଯାହା ପତେ ଦିଅ ମଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ବାଢ଼ି,
ତା ମୁଖେ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ଦେଉନ୍ତ ଅଜାଡ଼ି ।
ଦେଖ ପ୍ରଭୁ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଫୁଲିଲଣି ଆଖି,
କେଉଁ ପଞ୍ଚରୁଷ ଅବା ନାଶି ନିରମାଖି ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ ନାମ ତବ ଜଗତେ ବିଦିତ,
କିନ୍ତୁ ମୋହ ପକ୍ଷେ ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ।
ଭ୍ରାନ୍ତର ଯଦ୍ୟପି ଦଣ୍ଡ କଠୋର ଏସନ,
ତେବେ କିପାଁ ଦେଲ ଭୁଲି ଦରଘଣ୍ଟା ମନ ।
ଗନ୍ତାଘରୁ ତାହା କି ମୁଁ ଆଣିଥିଲି ବାନ୍ଧି,
ତୁମ୍ଭେ ସିନା ବଳେ ବଳେ ଦେଇଥିଲ ଯାଚି ।
ତୁମ୍ଭ ଦତ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେବେ ଖାଣ୍ଟି ହେଲା ନାହିଁ,
କେଉଁ ଯୁକ୍ତି ବଳେ ହେବ ଦାୟୀ ସେଥିପାଇଁ ।
ଅକୂଳ ସାଗରେ କେଣେ ଦିଶୁ ନାହିଁ କୂଳ,
ଜୀବନ-ତରଣୀ ତହିଁ ହେଉଅଛି ଆକୁଳ ।
କାଳବଶ-ଭଉଁରୀ ଦେଖି, ଭାବି ଭବିଷ୍ୟତ,
ଭୀତ ଦୁଃଖ-ତରଙ୍ଗର ଗର୍ଜ୍ଜନେ ସତତ ।
ସୁବୁଦ୍ଧି-ଶାଖାକୁ ମୋର ଦୁରାଶା-ମାର୍ଜ୍ଜାର,
ଲଙ୍ଗୁଳ ଫୁଲାଇ ଝାମ୍ପୁଅଛି ବାରମ୍ବାର ।
ସଙ୍କଟେ ସହାୟ ହୋଇ ନାଶ ତୁହୁଁ ଦୁଃଖ,
ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ନାମ ତବ ହେଉ ହେ ସାର୍ଥକ ।
ଡାକି ଡାକି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତ ତଣ୍ଟି ଗଲା ଫାଟି,
ଆଉ ମୁଁ ପାରିବ ନାହିଁ ଏତେ କଷ୍ଟ ଘାଟି ।

ନଶ୍ୱର ହୁଅନ୍ତ ଯେବେ ତ ଥିଲି ଆଉ ବା,
କରନ୍ତ ଗୁହାରି କିପାଁ କପାଳେ ନ ଠୁଙ୍କି ?
ମାତ୍ର ଦେଖୁଅଛି ତୁମ୍ଭ କରୁଣା ସଂସାରେ,
ବ୍ୟାପି ରହିଅଛି ସଦା ସମୀର ପ୍ରକାରେ ।
ଅନନ୍ତ କରୁଣାମୟ ହେ ଦେବ-ଶ୍ରେଷ୍ଠେ,
ମାତ୍ର ତାହପାର ଯଥା ତୁମ୍ବାର କାଠେ ।
ଅତଏବ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବା ବୋଲିବି କେମନ୍ତେ,
କିଏ ଅବା ମୋ କଥାରେ କରିବ ପରତେ ।
ତୁନି ହେଲି ଏବେ ପ୍ରଭୁ, ଯାହା ଇଚ୍ଛା କର,
ହେଉ ପଛେ ଯେତେ ହାନି ନ ହେବି କାତର ।
କିନ୍ତୁ ଦେବ, ଏକ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଛି ପାୟରେ,
ଅଜାଡ଼ ଅଭାବଯାକ ପଛେ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ;
ମାତ୍ର ମିଳୁଥାଉ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରେମାମୃତ ପାନ,
ଏହା ବିନା ମାଗୁଣି ମୋ ନାହିଁ କିଛି ଆନ ।

—*—

ହତାଶର ଆଶା

ସବୁବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ, ନାହିଁ ଅବକାଶ,
ପେଟପାଇଁ ହୋଇଛି ମୁଁ ଦାସଙ୍କର ଦାସ ।
କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଯେବେ କରେ ଆପଣାର,
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ ଦେଖେଁ ଖାଲି ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ।
ଅପରର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ତାରକା ସମାନ,
ମୋ ନେତ୍ର ଅଗ୍ରତେ ଆସି ହୁଏ ଦୀପ୍ତିମାନ ।
ନ ଦେଖିଣ ଆତ୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼େଁ,
ଭାବେଁ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ା ଗଲା କେଉଁଆଡ଼େ ।
ଏତେ କରୁଅଛି ନିତି ଗୁଣ୍ଡାଇ ପୁଣ୍ଡାଇ,
ତାହିଁ ତାର ସତ୍ତା କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଯିବ ମୋ ଦେଖା,
ବୃଥା ସିନା ଟେଣୁଥିଲି ଆକାଶରେ ରେଖା ।
ପର ପାଇଁ ମହାଜନେ ସଦା ଥାନ୍ତି ଧାଇଁ,
ମୋର ପରିଶ୍ରମ କିନ୍ତୁ ଏକା ନିଜ ପାଇଁ ।

ସ୍ୱାର୍ଥପରସ୍ୱପ୍ନେ ହୋଇ କଟାଉଛି ଦିନ,
ସଂସାରରେ କିନ୍ତୁ ମୋର ନ ରହିଲା ଚିହ୍ନ ।
ଏହି ଅନୁତାପାନଳ ଜଳି ଖରେ ସଦା
ହୁତାଶ-ପାଉଁଶେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲା ହୃଦ-ପଦା ।
ମହାଜନ ସବୁସ୍ୱାହୁ ଲକ୍ଷ ଏ କାଳରେ
ଶୁଷ୍କ ଆଶା-ଲତା ମୋର କଅଁଳିଲ ଖରେ ।
ମରୁ-ନରେ ଦେଖାଗଲା ବିଦ୍ୟୁତ ବିଳାସ,
ଭୀଉଲ ମୋ ମୃତପିଣ୍ଡ ଲଭି ଜୀବନ୍ୟାସ ।
ଭାବଇ ମୁଁ ସତେ କିଛି କରୁଛି କି କାମ,
ତାହିଁ କିଛି କିଶୁ ନାହିଁ, ଭ୍ରମ ଭ୍ରମ ଭ୍ରମ ।
ତେବେ ଯଦି ନ ଭାଙ୍ଗିଲା ତାହାର ସନ୍ଦେହ,
କରୁଥିବ କାର୍ଯ୍ୟ, ଥିବ ଯେତେ ଦିନ ଦେହ ।

ପ୍ରାଣ-ବୀଣା

ବାଜ ବାଜ ବୀଣା ବାଜ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ
ଉଠାଇ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ମଧୁରତର,
ତେବେ ମୁଁ ମାଜିବ ସୁରୁଣା ତାରକୁ
ଛୁଟିଯିବ କାଳେ ମାଡ଼ୁଛି ଡର ।
ନ ବାଜ ଯୌବନେ ବାଜ ରେ ପଞ୍ଚମେ
କର ପରିତୃପ୍ତ ଶ୍ରୋତା-ଶ୍ରବଣ,
ନ ବାଜକୁ ଯେବେ ଅବାଧ୍ୟପଣରେ
ସହିବୁ ରଞ୍ଜନ ତୀବ୍ର ଘର୍ଷଣ ।
ଛିଡ଼ିଗଲେ ତୋର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ତାର
ମାଟିରେ ଯିବ ତୋ ସତ୍ତା ମିଳାଇ,
ସର ଆସୁଅଛି ପଶ୍ଚିମ ଜୀବନ
ଅନା ଅନା ଥରେ ପଛକୁ ଚାହିଁ ।
ଦେଲ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଦୁଃଖ ସଞ୍ଚାରିତ
ନ ମଣ ରେ ଆଉ ହୃତକୁ ମିତା,
ଗାଇ ଯା ଗାଇ ଯା ପ୍ରାଣମୟ ସ୍ୱରେ
ଆଜୀବନ ପୋଷା ଆଶା-କବିତା ।
ନଅ ରେ ମେଣ୍ଟାଇ ମନ ଆରମାନ
ଧରି ଜନ-ସେବା ପାବନ ବ୍ରତି,
ମିଶିଯିବ ମୂର୍ତ୍ତି ମହାକାଳମୀରେ
ଭାସୁଥିବ ସଦା ସୁଗୁଣ ସ୍ମୃତି ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶୋକ-ଗାଥା

ହାହାକାର

(ମହାମାନ୍ୟ ସପ୍ତମ ଏଡୱାର୍ଡ଼ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପଲକ୍ଷେ)

ମହାଶୋକ-ଭୀମବନ୍ୟା ସମ୍ରାଟ ମୃତ୍ୟୁର
ପ୍ଲାବିଲା ଅକସ୍ମାତ ସର୍ବ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର,
କିଛି ପୂର୍ବାଭାସ ନାହିଁ,
ଅକାଳ ତଡ଼ିତ ଥିଲା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ କାହିଁ ।୧।

ଅତର୍କିତେ ଭାଙ୍ଗି କିବା ପଡ଼ିଲା ଆକାଶ,
ନିସର୍ଗେ ଧରଣୀ ଶୋକ-ସନ୍ତପ୍ତ ପ୍ରଶ୍ୱାସ,
ଗ୍ରୀଷ୍ମ ବାତ ଥିଲେ ତାହା
ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ସର୍ବେ ସନ୍ତାପିଲା ଆହା ! ୨ ।

ଧରଣୀର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତଯାଏ
ପ୍ରାର୍ଥନା ନୟନେ ଯାହା ମୁଖେ ଚାହୁଁଥାଏ,
ଶୁଣି ଆଶ୍ୱାସନା-ବାଣୀ
ଆଶା-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଖା ହୃଦେ ହୋଇଯାଏ ଟାଣି ।୩।

କରୁଣା-କୋମଳ ନ୍ୟାୟ ଯାହାଙ୍କ ନିରତେ
ବାନ୍ଧୁଥିଲା ଶାନ୍ତି-ମୈତ୍ରୀ-ସୂତ୍ରେ ଏ ଜଗତେ,
ସେହି ଭାରତ-ଈଶ୍ୱର
ଏଡ଼ୱାର୍ଡ ତେଜି ଗଲେ ବସ୍ତ୍ର ବିନଶ୍ୱର ।୪।

ଆରତେ ଭାରତ ଛାଡ଼େ ଶୋକ ହାହାକାର,
ବେଳାପଦେ ପିଟେ ମଥା ନୀଳ ପାରାବାର,
ଦିବ୍ୟ ଦିଗଙ୍ଗନାଗଣ
ଶିଶିରାଶ୍ରୁ ମୁଞ୍ଚି ଆହା କରନ୍ତି କ୍ରନ୍ଦନ ।୫।

ଉଦୀଚୀ କହିଲା କାନ୍ଦି ଅବାଚୀକୁ ସ୍ୱରେ,
ନାହାନ୍ତି ସମ୍ରାଟ ଆହା ଆଉ ଲେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ,
ପ୍ରାଚୀଦିଗେ ସେହିପରି
କହିଲା ଦାରୁଣ ଖେଦେ ବାରୁଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ ।୬।

କୋଟି କୋଟି କଣ୍ଠୁ ଆଜ ହାହାକାର ଧ୍ୱନି,
ଉଠି ରବି-କର ସହ ବ୍ୟାପିଛି ଅବନୀ,
ପଶୁ ବିହଙ୍ଗମକୁଳ,
କ୍ଷୁଧାତୃଷା ତେଜି ସର୍ବେ ବିଷାଦେ ବ୍ୟାକୁଳ ।୭।

ନୃପତି-ମୁକୁଟମଣି ବ୍ରିଟିଶ-କେଶରୀ,
ନ୍ୟାୟ ଧର୍ମେ ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସରି,
ତୁମ୍ଭେ ନ ଦେଇ ଜନମ,
ପାଳୁଥିଲ ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜେ ଜନ୍ମଦାତା ସମ ।୮।

ହରାଇ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆଜି ସମସ୍ତ ଧରଣୀ
ଝୁରୁଛି ନୀରବେ ଯଥା ମଣିହରା ଫଣୀ,
ସୁରି ସ୍ନେହ କୃପା ତବ,
ଶୋକଜଳେ ପୂରିଉଠେ ହୃଦୟ-ଅର୍ଣ୍ଣବ ।୯।

ହରିଲା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସିନା କାଳ ସର୍ବହର,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ଗୁଣଖ୍ୟାତି ଚିର-ଅନଶ୍ୱର,
ତାହା ଧରଣୀ ବକ୍ଷରେ,
ରହିଲା ଖୋଦିତ ହୋଇ ଅମର ଅକ୍ଷରେ ।୯।

—*—

ସ୍ୱର୍ଗବାସ

(ମହାମାନ୍ୟ ସପ୍ତମ ଏଡ୍‌ୱାର୍ଡଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ-ଉପଲକ୍ଷେ)

କିପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି ଆଜି ଦିଶେ ମଳିନ,
ମଳିନ ଦିଗଙ୍ଗନା ମୁଖ-ନଳିନ,
ବହୁଛି କିପାଁ ଶୋକ-ନିର୍ଘାତ ବାତ,
କି ଦୁର୍ବିପାକ ଆହା ହେଲା ସଂଘାତ ।୧।
ଦିଶେ ଆକାଶ କିପାଁ ଏତେ ଭୀଷଣ,
ନକ୍ଷତ୍ର ବିନା ମେଘେ ଛାୟାରମଣ,
ନିଶାରେ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ,
ପାଣ୍ଡୁର ଦିଶୁଛନ୍ତି ତାରକାଦଳ ।୨।
ସିନ୍ଧୁ-ମେଖଳ ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପସମ୍ବଳ,
ଦୀନ ଭାରତ ଆଶା-ଭରସା-ସ୍ଥଳ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୌଭାଗ୍ୟ-ଶଶୀ,
ବୁଡ଼ିଲେ ମହାମୃଖେ ବଳେଷି ମସୀ । ୩ ।
ସେ ମହାମୃତ୍ୟୁଶୋକ ଭୀମ ଲହରି
ସହସା ସୌଦାମିନୀ ବେଗେ ସଞ୍ଚରି ,
ବୁଡାଇ ଦେଇଅଛି ହର୍ଷ-ତରଣୀ,
ଶୋକେ ବିବଶା ଆହା ଚହୁଁ ଧରଣୀ ! ୪ ।
କରୁଣ ହାହାକାର କୋଟି କଣ୍ଠରୁ
ଉଠି ଝରୁଏ ନୀର ନେତ୍ର-ନିର୍ଝରୁ ,
ରାଜା, ପରଜା, ଦୀନ, ଭିକାରୀ, ଭଟ
ସମସ୍ତେ ଆଜି ଏକ ଦୁଃଖାଳୀ ଘଟ । ୫ ।
ଶୋକ-ଗୁରୁଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ପୃଥିବୀ ନରେ
ପଢନ୍ତି ଶୋକ-ଶ୍ଳୋକ ଶୋକଛନ୍ଦରେ,
କିଏ ସେ ଶୋକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ବନ୍ଧନୀ କାଟି,
ଦାରୁଣ ଦୁଃଖେ ଯାଏ ହୃଦୟ ଫାଟି । ୬ ।
ବନ୍ଧୁ ରାଜନ୍ୟବୃନ୍ଦେ ସଂପୂଜ୍ୟମାନ,
ତାରକାଦଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣଶଶୀ ସମାନ,
ବର୍ଣ୍ଣିବ କିଏ ତାଙ୍କ ଗୁଣ ବଚନେ,
ଅକ୍ଷମ ସାରସ୍ୱତୀ-ବାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନେ । ୭ ।
ବିଶ୍ୱ-ବିଶ୍ରୁତ ଯାଙ୍କ ପବିତ୍ର ନାମ,
ସ୍ନେହ-କରୁଣା-ପ୍ରୀତି-ତିତିକ୍ଷା-ଧାମ,
ସଦାଙ୍କ ଅନୁସରି ଜନନୀଙ୍କର
ପାଳୁଥିଲେ ସେ ସୁଖେ ପ୍ରଜାନିକର । ୮ ।
ଧନ୍ୟ ହେ ଏଡୋୟାର୍ଡ଼ ନୃପଭୂଷଣ,
ସୁପୁତ୍ର ସୁମାତାର ଥିଲ ଆପଣ ।
ସୁମାତା-ସୁ ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରବୃତ୍ତି ଯାହେ
ନିୟୁକ୍ତ ଥିଲ ସଦା ସମାନୁରାଗେ । ୯ ।
ଜନନୀ ପ୍ରିୟକାର୍ଯ୍ୟେ ଲଭେ ସମାଧି
ଭେଜିଲ ଯଥାକାଳେ ସମ୍ରାଟଗାଦି ।
ଗଲ ମାତାଙ୍କ ପାଶେ ମାତୃ-ଆହ୍ୱାନେ,
ତୋଷିବେ ଅଙ୍କେ ଧରି ଆଶିଷ ଦାନେ । ୧୦ ।

—*—

ଶୋକ-ସଙ୍ଗୀତ

(ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜା ହରିହର ମର୍ଦ୍ଦରାଜଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ-ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ)

କାହିଁ ଲୁଚିଲି କାହିଁ ଜଳଦରାଜ,
କପାଁ ଉତ୍କଳ-ନଭ ଅନ୍ଧାର ଆଜ ।
ବ୍ୟାପିଣ ଦିଶେ ଦିଶେ ଶୋକ-କାଳିମା
ଘୋଡ଼ାଇଦିଏ ଆହା ଉତ୍କଳ ସୀମା । ୧ ।
ରମ୍ୟା ନଗରୀ ରମ୍ଭା ରମ୍ଭା ସମାନ,
କାପାଇଁ ମହାଶୋକେ ଆଜ ଅଜ୍ଞାନ ,
କପାଁ ଟଳିକା ଲଭି ଦାରୁଣ ବ୍ୟଥା,
ଲଟିଥା ଶୈଳପଦେ ଫିଟୁଛି ମଥା । ୨ ।
କରୁଣ କଳରବେ "ନିର୍ମଳ-ଝର"
ଡାକେ, "ହା ହରିହର" "ହା ହରିହର,"
ସିଞ୍ଚାଞ୍ଚ ଦେଇ ଶିଳା-ଶେଯେ ଲୋଟବେ,
ଲୋଟଇ ଅସମ୍ଭାଳେ ବନେ କଣ୍ଠେ । ୩ ।
ଖଲ୍ଲିକୋଟ ନରେଶ ଶ୍ରୀ ହରିହର
ସଙ୍ଗ୍ରାମ ଉନ୍ନତିର ମୂଳମନ୍ତ୍ରର,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ସେ ଉତ୍କଳ-ନଭେ,
ଅକାଳେ ଲୀନ ହେଲେ କାଳଗର୍ଭେ । ୪ ।
ଅଧିକ ଲେଖିବାକୁ କାହିଁ ଶକତି ।
ହୋଇଗଲାଣି ହସ୍ତ ଶିଥିଳ ଅତି,
ଖସିପଡ଼େ ଲେଖନୀ ଥରକୁ ଥର,
ଶୋକେ ସଂରୁଦ୍ଧ ଆହା କଳ୍ପନା-ଝର । ୫ ।
ସ୍ୱସ୍ତିବାମାନେ ଯାଅ ହେ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ,
ନିବିଡ଼େ ଦେବବୃନ୍ଦେ ସୁଖେ ବିରାଜ,
ଯାଇଛ ରଖି ଯେଉଁ କୀର୍ତ୍ତି ଶାଶ୍ୱତ,
ତା ତେଜେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିବ ଦେଶ ସତତ । ୬ ।

—*—

ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ୱାସ ୧

[ଭଜହଂସ କେଦାର]

ଉତ୍କଳାକାଶୁ ଧ୍ରୁବ ପଡ଼ିଲୁ ଖସି,
ଘୋଟିଲୁ ଉତ୍କଳରେ ଶୋକ-ତାମସୀ,
ବହେ ନୈରାଶ୍ୟ-ତପ୍ତ ଝଞ୍ଜା ପବନ,
ଶୁଭୁଛି ହାହାକାର ଅଶନି-ସ୍ୱନ । ୧ ।
କାହେଁ ଉତ୍କଳ ହାଣି କପାଳେ ହାତ,
ଗଲେ ବୈକୁଣ୍ଠେ ଚାଲି ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ,
ତେଜିଲେ କର୍ମବୀର କର୍ମସାଧନା,
ଆଦର ଜନ୍ମଭୂମି ସୁ-ଆରାଧନା । ୨ ।
ଅକାଳେ ମହାରାଜା ମହାପ୍ରୟାଣ
କଲ ହେ ଅନୁସରି ବିଧିବିଧାନ,
ଅଲ୍ପାୟୁ ଉପକାରୀ ହୁଏ ପ୍ରାୟଶଃ,
ଯଥା ନିଦାଘ ରବି ଶୀତ ଦିବସ । ୩ ।
ହୃଦରୁ କାଳ ତବ ମଧୁର ମୂର୍ତ୍ତି,
ରହିଲ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ପବିତ୍ର ସ୍ମୃତି,
ନାହିଁ ଜୀବନ ମାତ୍ର ଅଛି ଜୀବନୀ,
ଜୀବନୀ ନୁହେଁ ତାହା ସୁଶିକ୍ଷା-ଖଣି । ୪ ।
ଦେବ-ବିମାନେ ଯାଅ ଦେବ-ସଦନ,
ଲଭିବ ତହିଁ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗ୍ୟ ଆସନ,
ଗ୍ରାହକତାର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝନ୍ତି ଦେବେ,
ଯାଚି ସେ ପୁରସ୍କାର ନିଶ୍ଚୟ ଦେବେ । ୫ ।

—❀—

ବିଷାଦ-ବଂଶୀ ୧

ବପଞ୍ଚୀବାଦିକେ, ନୁହେଁ ବାସନ୍ତୀ ପଞ୍ଚମୀ
ଆଜି, ପୁଣ୍ୟ ଜନ୍ମତିଥି ତବ, ଗତ ଯେହୁ,
ତେବେ କିପାଁ ଆଚମ୍ବିତା ଅସମୟେ ଦେବ,
ମହିମା-ମୟୂଖମାଳେ ଲୁଚାସି ଅମ୍ବର ?
ହେ ଏ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟଧର ମାତଃ, ମଣ୍ଡିଛନ୍ତି ମୁଦେ
ତୁମ୍ଭର ଅମୃତ ଅଙ୍କ—ଶାନ୍ତିପୀଠମୟ,
ଭାସ୍ୱର କଣ୍ଠଧାରୀ ଭାସ୍ୱର ଶରୀର,
ଦିବ୍ୟ ଦେବରୂପୀ ଯଥା ପ୍ରତଭ ପ୍ରତଭୁ ?
ଚାହିଲି ଚାହିଁଲି ଏବେ, ଏ ଯେ ତ୍ରିଭୁବନ
ଉତ୍କଳ-ରକୁଣୀ-ଧନ ବାମଣ୍ଡା-ମଣ୍ଡନ,
ହାୟ ଦେବ ! ହାୟ ହାୟ କି କଲ କି କଲ !
ଉନ୍ନତ-ସ୍ମୃତିକାଗୃହ-ସୁପ୍ତ ଉତ୍କଳର
ମହାର୍ଘ ମୁକୁଟୁ ହରି ବହୁ ଦୀପ୍ତ ମଣି
ହେଲ ନାହିଁ ତୃପ୍ତି ତବ ? ଏ ଆଶା-ମଣିଟି
ରଖିଥିଲ ଧନୀ ଆହା ଯତନେ ସାଇତି
ଜୀବନ ସମ୍ବଳରୂପେ, ହରିଲ ତା ଶେଷେ
ମଣ୍ଡିବାକୁ ସାରସ୍ୱତ-ସଂସଦ ୨ ତହିଁରେ,
ଅସମୟେ ଆଚମ୍ବିତା ଏଥିପାଇଁ ପରା ?
କି ଦୋଷେ ମା ଛେଦିଲ ସାହିତ୍ୟ-ମାତାର
କର୍ମଦକ୍ଷ ଦକ୍ଷ ହସ୍ତ, ଫାଟିଯାଏ ବକ୍ଷ ।
ଇଚ୍ଛାମୟି, କେ ବୋଧିବ ଇଚ୍ଛା-ପଥ ତବ,
ପୁଣି କେ ବୁଝିବ ମାୟାତତ୍ତ୍ୱ, ଅଜ୍ଞେୟ ତା—
ନିଷ୍ପାପ ନିର୍ବାଣ-ଆସ୍ଥା ଗୀର୍ବାଣକୁଳର,
ଛାର ମାନବ ତ ତହିଁ ଆଜୀବନ ଦଶା ।
ଜାତୀୟ-ସାହିତ୍ୟ-ରଥ-ପ୍ରବୀଣ-ସାରଥି
ହେ କୃତୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ,
ସାରସ୍ୱତ ନିମନ୍ତ୍ରଣେ ଚଳିଲ ନୃବର
ସ୍ୱର୍ଗ-ସାରସ୍ୱତ ଧାମେ ଅନନ୍ତ ଉତ୍ସବେ,
କାନ୍ତି ଦେବ, ତବ ପଦେ ଏତିକି ମାଗୁଣି,
ଜୀବନେ ଉତ୍କଳ ପ୍ରାଣେ ଢାଳୁଥିଲ ଯଥା
ସୁକାବ୍ୟ-କୌମୁଦୀଧାର, ତଥା ଦିବ୍ୟଲୋକୁ
ଢାଳିବ ଅମୃତଧାର ଶୁଷ୍କପ୍ରାଣେ ତାର ।
ପୂଜିବ ଅମରୀ ଆଜ ବାହୁଁରେ ତୁମ୍ଭକୁ,
ଭଜୁ ନାହିଁ ବ୍ୟଥା-ଭରା ସ୍ମୃତି-ଅଶ୍ରୁ ବନ୍ୟା ।

—❀—

୧—ମହାରାଜା ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଦେ ବାହାଦୁରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ । ୨—ସଭା

ଶୋକ-ସପ୍ତକ

(ରାଗ—କଲହଂସକେଦାର)

ଆଦର୍ଶ ଗୃହୀ ଯତି ହେ ଗଣପତି,
ମାତୃ-ମହୀର ଥିଲ ସମାଜପତି,
କିଏଁ ଭଦ୍ରକ-ନଭ ଅନ୍ଧାର ଆଜି,
ଅସ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମା ତେଜି ତାରକାରାଜି ଯେ । ୧ ।

ତବ ଅଭାବେ କାନ୍ଦେ ପ୍ରକୃତି-ସତୀ,
କାନ୍ଦେ ସାଳନ୍ଦୀ ନଦୀ ପୀୟୂଷବତୀ,
ବହାଇ ଅଶ୍ରୁଧାର ପ୍ରବାହ ଛଳେ,
ଗର୍ଜେ ସୈକତେ ଆହା ଶୋକ ବିକଳେ ଯେ । ୨ ।

କାନ୍ଦନ୍ତି ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ପାଦପ ଲତା,
କାନ୍ଦନ୍ତି ନୀରବରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଦେବତା ।
କିଏଁ ଶ୍ରୀହୀନ ଆଜି ଭଦ୍ରକ ଭୂମି,
ଦାରୁଣ ଶୋକାନଳ ଉଠେ ପ୍ରଧୂମି ଯେ । ୩ ।

କର୍ମ-ମୁକୁରେ ତବ ପବିତ୍ର ସ୍ମୃତି
ଖେଳୁଥିବ ଧରି ଅମର ମୂର୍ତ୍ତି,
ତୁମ୍ଭକୁ ତବ ପୁଣ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଜ୍ଞାନ,
ଦିବିରେ ଅର୍ପିଥିବ ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମାନ ଯେ । ୪ ।

ଅଭାଗୀ ଭଦ୍ରକର ରତ୍ନମଣିଧନ,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଧରି ହୋଇଥିଲା ସେ ଧନ୍ୟ,
ଏବେ ତା ହାସ୍ୟ-ଦୀପ ଶୋକ-ନିଃଶ୍ୱାସେ,
ନିଭିଯିବାକୁ ଦେଖି ଦୂରେ ନିରାଶେ ଯେ । ୫ ।

ଗତାସୁ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ଜନ୍ମିବ କିଏ,
ଥିଲ ଗୋଟିଏ ଏବେ ହେଲ କୋଟିଏ,
ବହୁଧା ହୋଇ ଏବେ ତବ ପ୍ରତିଭା,
ଖେଳିବ ସ୍ୱଦେଶରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିଭା ଯେ । ୬ ।

ନିବସ ସୁଧୀବର ସୁଖେ ବୈକୁଣ୍ଠେ,
ଘେନ ମୋ ତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ଭେଟି ଅକୁଣ୍ଠେ,
ସହୁଛି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମୁହିଁ ତୀବ୍ର ଜ୍ୱାଳାରେ,
ତୋଷିବ ଅର୍ପି ଅବା କି ଉପହାରେ । ୭ ।

—:*:—

ମହାପ୍ରୟାଣ

[ଉତ୍କଳବ୍ୟାସ କବି ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ତିରୋଧାନ ଉପଲକ୍ଷେ]

ଉତ୍କଳ-ଆକାଶେ କିପାଇଁ ଆଜି
ଉଠୁଅଛି ଦେବଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜି,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭାରତୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକେତନ,
ବିସ୍ତାରିଛି ବୃନ୍ତ ନବ ନର୍ତ୍ତନ,
ଯେସନ ଖେଳେ ବିଜୁଳି ଯେ,
ଦେବ-ବାଳାକୁଳ ଶଙ୍ଖ ହୁଳାହୁଳି
ଦେଉଛନ୍ତି ଉଭେ ଉଛୁଳି ଯେ । ୧ ।

ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ମହାପ୍ରୟାଣ—
ତାଇଁ ସୁସଜ୍ଜିତ ପୁଷ୍ପ ବିମାନ,
ଫକୀରମୋହନ ଆରୋହି ତହିଁ
ଗଲେ ବାଣୀସ୍ୱର୍ଗେ ପ୍ରମୋଦ ବହି,
ବାଛି ଶୁଭ ସମ୍ମିଳନ ଯେ,
ପାଛୋଟି ନେବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ସୁଧୀ—
ନାଥ ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ଯେ । ୨ ।

ଉତ୍ସବିତ ଆଜି ସ୍ୱରଗ ସାରା,
ଦେଖେ ବହେ ବ୍ୟଥା ତରଳ ଧାରା,
ଉତ୍କଳ ଅଧରୁ ମଧୁର ହାସ,
ନିଭାଇ ଦେଉଛି ଶୋକ ନିଃଶ୍ୱାସ,
କରି ତା ପଞ୍ଜର ଭଗ୍ନ ଯେ,
ପର୍ଣ୍ଣକୁଟୀଠାରୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହର୍ମ୍ୟ ଯାଏ
ସର୍ବେ ମହାଦୁଃଖେ ମଗ୍ନ ଯେ । ୩ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭୁଞ୍ଜି ଖଷାଶିଳ୍ପୀ * ଦାରୁଣ କ୍ଲେଶ
ଗଲେ ଧରି ସୌମ୍ୟ ଅମର ବେଶ,
ବାଣୀ-କୁମରଙ୍କ କୁସୁମାଞ୍ଜଳି
ଆଦର ଗ୍ରହଣ ସ୍ତୁତି-ଅବଳୀ,
ହେବେ ବୈକୁଣ୍ଠେ ବନ୍ଦିତ ଯେ,
ବାଇ ନବ ବୀଣା   ନବ ତାନେ ତହିଁ
ଗାଇବେ ନବ ସଙ୍ଗୀତ ଯେ । ୪ ।
ଯାଅ ରତ୍ନମଣି ତେଜି ଦୁଃଖ,
ଭୁଞ୍ଜ ଶାନ୍ତିପୀଠ ଶାଶ୍ୱତ ସୁଖ,
ଜୀବନର ସ୍ଥିର ତବ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ,
ଶେଷ ଉପହାର ତପ୍ତ ନିଃଶ୍ୱାସ,
ଆକୁଳ ଉତ୍କଳ ଚିତ୍ତ ଯେ,
ଗୋଟିଏ ନିଃଶ୍ୱାସେ   କୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ହୁଏ ଆହା ପ୍ରକାଶିତ ଯେ । ୫ ।

ଅଶ୍ରୁଧାରା

ଶଙ୍କରାଭରଣ

ଜୀବନର ପୁଣ୍ୟବ୍ରତ କରି ଉଦ୍‌ଯାପନ
ତ୍ୟଜିଲେ ବିଶ୍ରାମ ଆହା ଉତ୍କଳରତନ,
ସ୍ୱର୍ଗବର ବର ଶିଶୁ,
ଉଭାରିଲେ ଅମୃତ ସେ ଭବ-ବ୍ୟଥା-ବିଷ । ୧ ।
ଗ୍ରାସିଲୁ ମରଣ ତାଙ୍କ ନର କଳେବର,
ମାତ୍ର ସେ ମରଣ ନୁହେଁ ମରଣ ଇତର,
ଅଟେ ସେ ମହାପ୍ରୟାଣ,
ସ୍ଥିତ ଜୀବନର ମୃତ୍ୟୁ ଅମୃତ-ସୋପାନ । ୨ ।
ତୁମେ ଆଜ ଅଶ୍ରୁନୀରେ ଅଭାଗୀ ଉତ୍କଳ,
ବିଷାଦର ତୀବ୍ରତାରେ ବିଶେଷ ବିକଳ,
ଆଶା ଲୁଚନ୍ତି ନୀରବେ,
ସୁଦୃପ୍ତ ବିଫଳତା ତାଣ୍ଡବେ ଭୈରବେ । ୩ ।
ସାରସ୍ୱତ ଯଜ୍ଞେ ତୋଳି ସାଧନାର ମଠ,
ମାତୃ-ସାହିତ୍ୟର ଯେହୁ ସ୍ଥାପିଗଲେ ଘଟ,
ସେହି ଝଙ୍କାରମୋହନ,
ବାଣୀ ପୁଣ୍ୟ ତପୋବନେ ରଙ୍କ ତପୋଧନ । ୪ ।
ଉତ୍ସାହ-ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟେ ଦୀପ୍ତ ପରମ ଉଦାର,
ଉତ୍କଳେ ଚିହ୍ନାଇଥିଲେ ଆଶା-ଅଳଙ୍କାର,
ତାଙ୍କ ବିୟୋଗ-ବିଧୁର
ସ୍ୱଦେଶ ଜନନୀ ଆଜି ମହାଶୋକାତୁର । ୫ ।
ଇଷ୍ଟଦେବତାଙ୍କ ସେହି ଆଶୀର୍ବାଦୀ ଫୁଲ
ମଉଳିଲା, ଉତ୍କଳେ ଯା ଥିଲା ଅପ୍ରତୁଳ,
ତବ ଜନ୍ମଭୂମି ସାର
ଢାଳିଗଲେ ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ମଧୁମୟୀ ଧାର । ୬ ।
ଲଭ ଦେବ-ବୃନ୍ଦ ଚିର ଶାନ୍ତିମୟ ଧାମ,
ଦେବତା-କନ୍ୟାଏ ତବ ରଖିବେ ସୁନାମ,
ତବ ବିପୁଳ କରୁଣା
ଉତ୍କଳ ଅଭାଗୀ ପ୍ରତେ ହେବେ ନୋହୁ ଊଣା । ୭ ।

କବିତାକୁଞ୍ଜ

ମହେନ୍ଦ୍ର ମେଲାଣି *

ମହେନ୍ଦ୍ର, ତୋ ପଦେ ମୋର ଏତିକି ବିନତି,
ଦେଖାଇବୁ ଆଉ ଥରେ ତୋ ଦିବ୍ୟ ମୂରତି ।
ତୋହରି ତୋଳ ଛାଡ଼ିବାକୁ ବଳୁ ନାହିଁ ମନ,
ନିବୃତ୍ତ ତୋ ଶୋଭାପାନୁ ନ ହୁଏ ନୟନ ।
ମାତ୍ର କିବା କରିବି ମୋ ଭାଗ୍ୟ ତ ଭଗାରି,
ସେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ-ସ୍ରୋତ ବଳେ ନେଉଛି ଓଟାରି ।
ମିଶାଇ ଦୁଃଖାଶ୍ରୁ ତୋର ଝର ଅଶ୍ରୁନୀରେ
ଯାପନ୍ତି ଜୀବନ ସୁଖେ ତୋ ତନୟା ତୀରେ । ୧
ନାହିଁ ସେ ତପସ୍ୟା ମୋର, ବୃଥା ସେ ଦୁରାଶା,
ମେଣ୍ଟିବ ବା କାହୁଁ ସ୍ୱପ୍ନ-ସାଗରେ ପିପାସା ।
ତୋଳିଦେଲୁ ମୋ ନେତ୍ରେ ତୁ ଅମୃତ ଅଞ୍ଜନ,
ପ୍ରତିଦାନ ସମର୍ପଣେ ନୁହେଁ ମୁଁ ଭାଜନ ।
ଘେନ ଏ ଦୀନର ଗିରି ଦୀନ ଉପହାର,
ବିଷାଦ-ନୈରାଶ୍ୟମୟ ଉଷ୍ଣ ଅଶ୍ରୁଧାର ।

—*—

ବିଳାସ-ଗୃହ

ତୁ ଦେଖାଉ ରୂପଛଟା ରେ ବିଳାସଗୃହ,
ତା ଆଗେ ଦେଖା ଯା, ଯେତୁ ତୋର ଦୃଷ୍ଟିସ୍ପୃହ ।
କୃତ୍ରିମତ୍ୱେ କରୁ ଯାହା ହାସ ପରକାଶ,
କରୁ ସିନା ତୋତେ ତୁହି ତୀବ୍ର ଉପହାସ ।
ଭ୍ରାନ୍ତ ବିଳାସୀର ତୁହି ଚିର-ନେତ୍ର-ତାରା,
ବନ୍ଦୀ କରୁ ତାକୁ ଯେଣୁ ଜୀବନଟା ସାରା ।
ଦେଖା ଯଦି ଅଛୁ କିଛୁ ନିସର୍ଗ ମାଧୁରୀ,
ଯହିଁରେ ଭାବୁକ ମନପ୍ରାଣ ଉଠେ ପୂରି ।
ନାହିଁ ଯଦି ସେ ସମ୍ପଦ ତୁଚ୍ଛାରେ କାହିଁକି,
ହସୁଅଛୁ, ଲଜ୍ଜା ତୋର ବଦନେ ନାହିଁ କି ?
କୃତ୍ରିମ ଶୋଭାକୁ ତୋର ସହସ୍ର ଜୁହାର,
ବିଳାସଗୃହ ତୁ ନୋହୁ, ବୀଭତ୍ସ ଆଗାର ।
ଯା ଯା ତାହା ପାଖେ ତୋତେ କରେ ଯେତୁ ସ୍ନେହ,
ତୋ ନାମ ଶ୍ରବଣେ ମୋର ଜଳିଉଠେ ଦେହ ।

—*—

ଦୁଇ ଶଙ୍ଖଚିଲ

ଏକୁଟିଆ ତାଳଗଛେ ନିଛାଟିଆ ସ୍ଥଳେ,
ବାସ କରୁଥିଲେ ତହିଁ ଦୁଇ ଶଙ୍ଖଚିଲେ ।
ପରସ୍ପରେ ସଖ୍ୟ ଐକ୍ୟ ଥିଲା ଅତିଶୟ,
କରୁଥିଲେ ପରସ୍ପର ଆସ୍ଥା ବିନିମୟ ।
କ୍ଷୁଧା ଆକୁଳରେ ଦିନେ ତହୁଁ ମଧ୍ୟୁଁ ଚଳେ,
ଉଡ଼ିଗଲା ଚରିବାକୁ ଦୂର ପାଟ ସ୍ଥଳେ ।
ଦୂରୁ ପାଞ୍ଚ ଦିନଯାଏ ନ ଆସିଲା ଫେରି,
ଅନ୍ୟଟି ବସିଛି ତାର ଗତପଥ ହେରି ।
ଏକୁଟିଆ ବସିଅଛି ଗଛଟି ଉପରେ,
ଶୁଷ୍କମୁଖେ କେତେଣି ସେ କି ଭାବନା କରେ ।
ନ ଆଭସେ କିଛି ଭାବ ମୁଖେ ବା ନୟନେ,
ପୁଞ୍ଜିତ ସକଳ ଭାବ ନୀରବ ଶୟନେ ।
ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟିନୀ ବଡ଼ ନିବାକନୀ ଭାଷା,
କଠୋର ସେ ପୋଡ଼ିଦିଏ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଆଶା ।
ନ ଭାବ ନ ଭାବ ପକ୍ଷି, ନ ଭାବରେ କିଛି,
ଆଜି ଅନ୍ତ କଥା କିପାଁ ନ ଭାବୁ ତୁ ଛି ଛି !
ଆସିଅଛୁ ଏକୁଟିଆ ଯିବୁ ଏକୁଟିଆ,
ଏଥିକୁ କିପାଇଁ ଭାଇ ହେଉଛୁ ଛାନିଆ ।

* ମହେନ୍ଦ୍ର ଶିଖରରେ କିଛି ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ସମୟରେ ଲିଖିତ
୧—ମହେନ୍ଦ୍ରତନୟା ନାମ୍ନୀ ନଦୀ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଶେଷେ ତୁ ଏକୁଟିଆ ନୋହୁ ବର୍ତ୍ତମାନ,
ନ ବୁଝିଣ ତତ୍ତ୍ୱ କମ୍ପା ଝୁରୁ ବୃଥା ଆନ ।
ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି ତୋ ଦେହେ,
ବସୁଛନ୍ତି ସଦା ସେହୁ ରକ୍ଷା ତୋତେ ସ୍ନେହେ ।
ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରସାଦ, ଶକ୍ତି ତୋହ କଳେବରେ
ବହୁଛି ରୁଧିର ପୁଣି ନିଃଶ୍ୱାସ ରୂପରେ,
ଦେଖିବୁ ତାହାଙ୍କୁ ଚକ୍ଷୁ କର ରେ ନିର୍ମଳ,
ପାଇଛୁ ତ ସାଧନାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥଳ ।

—:✲:—

ହୃଦୟ

ହୃଦୟ, ତୁ ଅଧିଷ୍ଠିତ କେଉଁ ଦେବଲୋକେ,
କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ତୋ ପୁଣ୍ୟ ଆଲୋକେ ?
ନିର୍ମଳ ତୁ, ମାତ୍ର ତୋର ପାର୍ଥିବ ମୂରତି
ମୃତ୍ତିକା ପରଶ ହେତୁ ମଳିନିତ ଅତି ।
ଫୁଟନ୍ତି କାନ୍ତାରେ ବହୁ ସୁକାନ୍ତ-ସୁମନେ,
ଦୁଷ୍ଟ ବଷକୀଟ ଧରି ଉଦରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ ।
ଅଛି ତୋର ଦୁଇ ପାଖ ଦର୍ପଣ ସମାନ,
ପାଖେ ଉଠେ ପ୍ରତିବିମ୍ବ, ତମୋମୟ ଆନ ।
ନିଜ ପ୍ରାଣେ ଭରିପାରେ ଯେ ନିଜେ ପ୍ରବେଶ,
ଦର୍ଶନେ ସକ୍ଷମ ସେ ତୋ ସ୍ୱାଭାବିକ ବେଶ ।
ସ୍ୱଚ୍ଛତାରେ ଥାଏ ଯେଉଁ ଗାର୍ଥାମ୍ବୁ ଉଠିଆ,
ତାଲେ ତାହା ହୁଏ ପୁଣି ଦଳୁଆ ଗୋଳିଆ ।
ପ୍ରାଣହୀନ ଏ ଉତ୍କଳ ଏବେ ତୋ ବିହୀନେ,
ଫେରିବୁ ସେ ଦେବଦେହେ ଆଉ କେବେ ଦିନେ ?

—:✲○✲:—

ବେହେଲା

ବେହେଲି, ତୁ ବାଦ୍ୟଗୁଣୀ ଭାଷିଲୁ ନିକର,
ସମ୍ଭବ କେବଳ ସ୍ୱର ଅପର ବାଦ୍ୟର ।
ଅନୁନାସୀ ସ୍ୱରେ ଭାଷି ସୁକୋମଳ କଥା
କହୁ ତୁ ପ୍ରାଣର ବ୍ୟଥା, ଶିଶୁ ବାକ୍ୟ ଯଥା ।
ସୁଲଳିତ, ସୁଶୀତଳ ସରସ ସଙ୍ଗୀତ
ଗାଇ ଶରେ ଧରିନେଉ ଶ୍ରୋତୃଜନ ଚିତ୍ତ ।
ନିର୍ଜୀବ ତୁ, ମାତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱ ପର ସ୍ପର୍ଶେ ତଥା,
ନିର୍ଜୀବେ ନିହିତ ଅଛି କେତେ ମଧୁରତା ।
ଅତୁଲ୍ୟ ତୋ କଣ୍ଠ, ଆହା ଅମୂଲ୍ୟ ବଚନ,
ବାପଲାଲେ କଥା ପଦେ ଅମୂଲ୍ୟ ଯେସନ ।
ଯହିଁ ଆବର୍ତ୍ତିତ ତୋର ହୁଏ ମୂର୍ଚ୍ଛନାର *
ବହେ ତହିଁ ଶତସ୍ରୋତେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ମଧୁ ଧାର !
ଅସ୍ୱର୍ଗ-ସୁଲଭ ସୁଧା ଗୁରୁ ମଧୁରିମା
ତତ୍ତ୍ୱ ତୁହି ପ୍ରକାଶିତୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ମହିମା ।

——✲——

ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗା ଶତାଷ୍ଟକ

ନମସ୍ତେ ଶଙ୍କରୀ ସର୍ବଶୁଭଙ୍କରୀ
ଦୁର୍ଗା ଦୁର୍ଗତିନାଶିନୀ,
ଅପର୍ଣ୍ଣା ଅଭୟା ରମା ରଣଜୟା
ନିଶୁମ୍ଭ-ଶୁମ୍ଭ-ଘାତିନୀ ।
ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡା ଉମା ଧ୍ୟାତାସାଧ୍ୟା ଧୂମା
ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅମ୍ବାଲିକା,
ଦେବୀ ଦିଗମ୍ବରୀ ହୈମବତୀ ହରୀ
କପାଳୀ ଭଦ୍ରକାଳିକା ।
ଭୈରବୀ ଭବାନୀ ଈଶ୍ୱରୀ ଈଶାନୀ
ହ୍ରୀମା ଭୁବନ-ଈଶ୍ୱରୀ,
ମହିଷ-ମର୍ଦ୍ଦିନୀ ଶିବ-ସୀମନ୍ତିନୀ
ମହାମାୟା ମହୋଦରୀ ।
ସତୀ ସାରାତ୍ସାରା ଶତାକ୍ଷୀ ସାକାରା
ନାରାୟଣୀ ନିରାକାରା,
ଶକ୍ତି ସନାତନୀ ଗଣେଶ-ଜନନୀ
ତ୍ରିଲୋକ-ତାରିଣୀ ତାରା ।
ତ୍ରିଶୂଳ-ଧାରିଣୀ ତ୍ରିତାପ-ହାରିଣୀ
ଜଗତଜନନୀ ଜୟା,

* ସ୍ୱର ତାର ବଶିଷ୍ଟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦନୁଜ-ଦଳନୀ ନୃମୁଣ୍ଡ-ମାଳିନୀ
ଗହ୍ୱରୀ ଗିରି-ତନୟା ।
ବିକଟ-ଦଶନା ବିଲୋଳ-ରସନା
ଯୋଗଯୁକ୍ତା ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ,
ନିସ୍ତାର-କାରିଣୀ ନରକ-ବାରିଣୀ
ଶିବା ଶ୍ୟାମା ଶାକମ୍ଭରୀ ।
ଚାମୁଣ୍ଡା ଚଣ୍ଡିକା ଅରୂପା ଅମ୍ବିକା
ଛିନ୍ନମସ୍ତା ମୁକ୍ତକେଶୀ,
ଶ୍ମଶାନ-ବାସିନୀ ଶିବ-ବିଳାସିନୀ
ଭ୍ରମରୀ ଓ ଭୈରବବେଶୀ ।
କଲ୍ୟାଣୀ ବଗଳା ମାତଙ୍ଗୀ ମଙ୍ଗଳା
ମହାଯୋଗିନୀ ଯୋଗମାୟା,
କାଳୀ କ୍ଷେମଙ୍କରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ
ତ୍ରିନେତ୍ରୀ ତ୍ରିଶୂଳ-ଜାୟା ।
ସାରଦା ବରଦା ଶୁଭଦା ସୁଖଦା
ପାର୍ବତୀ ପାର୍ତ୍ତ୍ରାରୂଢ଼ା,
ଉର୍ବଶୀ ଅନ୍ନଦା ଷୋଡଶୀ ମୋକ୍ଷଦା
ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ା ।
ସୁରେଶ-ସେବିନୀ ବିରଞ୍ଚି-ବନ୍ଦିନୀ
ଦକ୍ଷବାଳା ଦିଗମ୍ବରୀ,
ଶମନ-ତ୍ରାସିନୀ ଅରିଷ୍ଟ-ନାଶିନୀ
ଦଶଭୁଜା ପରାତ୍ପରା ।
ଭୂତେଶ-ଭାବିନୀ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ-ମୋହିନୀ
କୈଳାସ-ଗିରି-ବାସିନୀ,
ଭକ୍ତି-ମୁକ୍ତି-ଦାତ୍ରୀ ସର୍ବାଣୀ ସୁଗାତ୍ରୀ
ମୃଡାନୀ ସୃଷ୍ଟି-ପାଳିନୀ ।

ମାତୃ-ହୃଦୟ

କାହିଁରେ ଗଠିତ ଆହା ଜନନୀ-ହୃଦୟ
ନାହିଁ କଠିନତା ଲେଶ, ଶର ଦ୍ରବମୟ ।
କେବଳ ସେ ସ୍ନେହ ମାୟା ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପୂରିତ,
ଲୋତକରୂପରେ ତାହା ହୁଏ ପ୍ରବାହିତ ।
ନୁହେ ଦ୍ୱେଷ-ଦମ୍ଭ-ବିରୋଧ ସେ ହୃଦ କେବେହେଁ,
ବିଶ୍ୱର ଅମୃତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତୃପ୍ରାଣେ ଦେହେ ।
ସେ ଅମୃତେ ଭାସିଥିଲେ ସନ୍ତାନ କଲ୍ୟାଣ,
ଦେବ-ଆଶୀର୍ବାଦ ତାହା ବଳ ସୁମହାନ ।
ସେ ମହା ହୃଦୟରତ୍ନ ଅସ୍ୱର୍ଗ-ସୁଲଭ,
ଦୁର୍ଲଭ ଶୀତଳ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳପ୍ରଭ ।
ସେ ମହାମଣିର ଗୁଣ କର୍ମ ଅକଥିତ,
ନିଜଗତ ମୂଲ୍ୟ ନୁହେଁ ତା ସହ ତୁଳିତ ।
ତମୋମୟ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର ତା ତେଜେ ଭାସ୍ୱର,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ମହିମା ସିନା ତହୁଁ ମହତ୍ତର ।

ঃ—*—ঃ

ସୂକ୍ତିମାଳା*

ଯୌବନ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଏ ତ୍ରୟ,
ପ୍ରତ୍ୟେକେ ମାନବ ମନ କରନ୍ତି ଅଥୟ ।
ଏକାଧାରେ ଏ ତିନିଙ୍କ ଯହିଁ ସମାବେଶ,
ନ୍ୟାୟ ଧର୍ମଙ୍କର ତହିଁ ନଥିବ ପ୍ରବେଶ । ୧ ।
ଛୁଇଁଲେ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ସୀମା ସକଳ ଉନ୍ନତ,
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଘଟେ ଆସି ପୁଣି ଅଧୋଗତ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲଭିଲେ କ୍ଷୟ ହୁଏ ସୁଧାଧାର,
ଭଟ୍ଟା ପଡିଯାଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲେ ଜୁଆର । ୨ ।
ଅଳ୍ପଦୁଃଖେ ସଂଜ୍ଞାହୀନ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟ,
ଅଳ୍ପତାପେ ଶୁଷ୍କ ଯଥା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ ।
ମହାଦୁଃଖେ ମହାମନା ନ ହୁଏ ଅଧୀର,
ମହାତାପେ ଶୁଖଇ କି ଜଳ ଜଳଧିର ? ୩ ।

* ଅଧିକାଂଶ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରୁ ଅନୁଦିତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭ୍ରମେ ଅବା କୁସଂସ୍କାରେ, ଯାହା ଉପାଦେୟ,
ତେଜନ୍ତି ତାହାକୁ ଲୋକେ ମଣି ଅତି ହେୟ ।
ଅନ୍ଧଗଳେ ଲମ୍ବାଇଲେ ଯଥା ପୁଷ୍ପମାଳ,
ସଭୟେ ନିକ୍ଷେପେ ତଳେ ମଣି ତାକୁ ବ୍ୟାଳ ।୪।
ତାହାରିକୁ ଅନ୍ୱେଷଣ ନ କରେ ରତନ,
ବରଂ କରନ୍ତି ସର୍ବେ ତାକୁ ଅନ୍ୱେଷଣ ।
ଗୁଣର ଆଦର ଖୋଜେ ନାହିଁ ଗୁଣୀ ନର,
ବଳେ ବଳେ ଗୁଣ ତାକୁ କରେ ସମାଦର ।୫।
ବୃକ୍ଷର ସ୍ୱଭାବ, ଫଳେ ଲଭେ ସେ ନମନ
ନଇଁଥାଏ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାକାଶୁ ବାରିଗର୍ଭ ଘନ ।
ଏସନ ସ୍ୱଭାବ ଯିନା ପରୋପକାରୀର,
ବିପୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଲଭେ ନୁହେଁ ଉଦ୍ଧ୍ୱଶିର ।୬।
ବିବିଧ ସଦ୍‌ଗୁଣେ ହେଲେ ମାନବ ସୁଦକ୍ଷ,
ଏକମାତ୍ର ଦୋଷ ତାର ହୁଏ ନାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
ଯେସନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରକରଜାଲେ
ଚନ୍ଦ୍ରର କଳଙ୍କ ମଗ୍ନ ହୋଇଯାଏ ତାଳେ ।୭।
ଥିଲେହେଁ ପ୍ରବଳ ସାହା, ଶତ୍ରୁର ସହିତ
ବିବାଦେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା ନୁହଇ ଉଚିତ ।
ଅନଳର ଚିରସାହା ରୁଦ୍ର ପ୍ରଭଞ୍ଜନ,
ତଥାପି ସେ ଜଳ ପାଶେ ନ କରେ ଗମନ ।୮।
ପ୍ରଭୂତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ହେଲେ ମହାଜନ,
ଅପଥେ କରନ୍ତି ନାହିଁ କେବେ ପଦାର୍ପଣ ।
କୂଅରେ ସାଗରଜଳ ଲଭିଲେ ବର୍ଜନ,
କେବଳ ସେ ନଦୀମୁଖେ କରଇ ଗମନ ।୯।
ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ନିଷ୍କଳଙ୍କ ସକଳ ପ୍ରକାର,
ଜନାପବାଦରୁ କେବେ ନ ମିଳେ ନିସ୍ତାର ।
ପୃଥ୍ୱୀ ଛାୟାକୁ ଲୋକ କଳଙ୍କରହିତ—
ଚନ୍ଦ୍ରର କଳଙ୍କରୂପେ କରେ ଆରୋପିତ ।୧୦।
ସମକକ୍ଷ ନୋହିଥିଲେ ଶତ୍ରୁକୁ ଧର୍ଷଣ
ନ କରନ୍ତି ବୀରଧର୍ମୀ ମହାବୀରଗଣ ।
ମହାସର୍ପସଂହାରକ ପକ୍ଷୀନ୍ଦ୍ର ଗରୁଡ଼,
ହୁଏ କି ଡୁଣ୍ଡୁଭ ପୃଷ୍ଠେ କଦାପି ଆରୂଢ଼ ।୧୧।
ଆଘାତ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ମହାଜନଙ୍କର,
କିନ୍ତୁ ପରିଣାମେ ତାହା ହୁଏ ଶୁଭକର ।
ଉଷର ଭୂଖଣ୍ଡେ ଅଗ୍ନି କରି ସଂଦହନ
କରେ ତାର ଉର୍ବରତା ଅନ୍ତମେ ବର୍ଦ୍ଧନ ।୧୨।
ହୀନକୁଳେ ଜନ୍ମି ଯେବେ ଲଭେ ସ୍ୱଭଗାଦି,
ମୂର୍ଖ ପୁତ୍ର ପାଏ ଯଦି ପଣ୍ଡିତ ଉପାଧି,
ଭିକ୍ଷୁକ ଯଦ୍ୟପି କେବେ ହୁଏ ଧନବାନ,
ଜଗତକୁ କରନ୍ତି ସେ ତୃଣବତ ଜ୍ଞାନ ।୧୩।
କେବଳ ନୀତରେ କିମ୍ବା ଶୌର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରୁଷ
ପାରେ ନାହିଁ ଲଭି କରି ସୁଖ୍ୟାତ ପୌରୁଷ ।
ଅଟଇ କେବଳ ନୀତ ଭୀରୁତା ଲକ୍ଷଣ,
କେବଳ ଶୂରତା ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ଆଚରଣ ।୧୪।

ଃ—*—ଃ

ଅସୁନ୍ଦର

ଅସୁନ୍ଦର ଏ ସଂସାରେ ମିଳିବା ଦୁରାଶା,
'ଅସୁନ୍ଦର' ରୁଚିଦାସ-ସୃଷ୍ଟ-ବ୍ୟର୍ଥ-ଭାଷା ।
ଅର୍ପନ୍ତି ଯାହାକୁ ଜନେ ଆଖ୍ୟା ଅସୁନ୍ଦର,
ଦେଖିଛନ୍ତି ତାହାର କି ବିଶ୍ଳେଷି ଅନ୍ତର ?
ଇଚ୍ଛାରେ କାହାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ନାହିଁ ବିଧି,
ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଛି କିଛି ନିଧି ।
ସେହି ତ ସୁନ୍ଦର, ଯାର ନାହିଁ ଏ କଳ୍ପନା,
ସୁନ୍ଦର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନାହିଁ ତାକୁ ଜଣା ।
ଅଥବା ସେ ନେତ୍ରହୀନ, ଏହା ସୁନିଭର—
ରୂପ ନୁହେଁ, ଗୁଣ କରେ ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦର ।
ରୂପକୁ ସୁନ୍ଦର କହି କରେ ଯେ ଚିତ୍କାର,
ଶୋଭାନୁଭୂତିକୁ ତାର କୋଟି ନମସ୍କାର ।
ଯେ ଚିର ସୁନ୍ଦରତର ସୁଗୁଣ-ଅର୍ଣ୍ଣବ,
ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଅସୁନ୍ଦର କେବେ କି ସମ୍ଭବ ?

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମୀନ

ତାହା ଶାପେ ନହ ମୀନ, ତୋର ଏ ଦୁର୍ଗତି,
ନାହିଁ ତାର ଦୟାମାୟା ତିଳେକେ ତୋ ପ୍ରତି ।
ବଧିବାକୁ ତେଣୁ ତୋତେ ନ ମଣନ୍ତି ପାପ,
ପ୍ରତ୍ୟୁତ ନ ମାରି ତାରୁ ଗଣନ୍ତି ସନ୍ତାପ ।
ତୋହ ପ୍ରାଣେ ନିଜ ପ୍ରାଣ କରନ୍ତି ପୋଷଣ,
ନିରୀହ ତୁ ପ୍ରତିକାର କରିବୁ ବା କଣ ।
ଆଜି ମତ୍ସ୍ୟ, ଭାବୀ ଜନ୍ମେ ହେବୁ ତୁହି ନର,
ନର ହେବେ ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ ଭୁଞ୍ଜିବୁ ତାଙ୍କର ।
କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁରତ ଛାର ଜିହ୍ୱାସୁଖ ପାଇଁ
ମହାପାପ ପ୍ରତି କାର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ ।
ମୁଁ ସୁଦ୍ଧା ତ ସେ ଦୋଷରୁ ନୁହେଁ ଉନ୍ମୋଚିତ,
ପରେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଦେଖାଏଁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ।
ପଟୁଆରୀ ବୁଦ୍ଧିକି ମୋ ନାହିଁ ପଟାନ୍ତର,
ତୋଳୁଛି ମୁଁ ପର ଘର, ଭାଙ୍ଗି ନିଜ ଘର ।

—*—

ବିଶ୍ୱନାଥ

ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ-ପୋତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ଣ୍ଣଧାର,
ମହାପ୍ରାଣ ବିଶ୍ୱନାଥ ମାତୃ-ହୃଦ-ହାର ।
ଦହୁଛି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯେତେ ଅଭାବ-ଅନଳ,
ତେତେକ ହେଉଛ ତୁମ୍ଭେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରବଳ ।
ସାହିତ୍ୟ-ସୁଭଣ୍ଡାଗାର ତୁମ୍ଭର କୁଟୀର,
ବହୁଛି ସାହିତ୍ୟ ତହିଁ ସୁରୁଚି-ରୁଚିର ।
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ପରତା ତବ ହେ ସ୍ୱଦେଶରତ୍ନ,
ଧନ୍ୟ ଶତ ଧନ୍ୟ ତବ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଯତ୍ନ ।
ସାହିତ୍ୟ-ଜୀବନ ଧନ ସୁବାଗ୍ମୀ ପ୍ରବର,
ଉପଦେଶେ କରିଦିଅ ଶ୍ରୋତାର ଅନ୍ତର ।
ତୁମ୍ଭର ଜୀବନ ନୁହେଁ ସ୍ୱକୀୟ ଜୀବନ,
ଦୀନ ଉତ୍କଳର ତାହା ଜାତୀୟ ଜୀବନ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ପୂଜ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଭବିଷ୍ୟ ସମ୍ବଳ,
ଜାତି-ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠା କରିବ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।

—*—

ବିଦାୟ-ଆବାହନ

ଯାଅ ହେ ପ୍ରାଚୀନ ବର୍ଷ ଆହ୍ଲାଦେ ଅତୀତ,
ସାଧିଛ ଅନେକ ହିତ ଅନେକ ଅହିତ ।
ଭଲ ମନ୍ଦ ଦୁଇ ଗିଠି ଜଗତର କଥା,
କପାଁ ତୁମ୍ଭ ଜୀବନେ ବା ହେବ ତା ଅନ୍ୟଥା ।
ବୁଡିଗଲ ମିଶିଗଲ ଅନନ୍ତ ଅନ୍ଧାରେ,
ସୁଖ୍ୟାତି ଅଖ୍ୟାତି ଖାଲି ରହିଲା ସଂସାରେ ।
ଦେଇଁ ଅନୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେଶେ ଗଲଣି ତ ଚାଲି,
ସେ ପଥ ଅସ୍ପଷ୍ଟ, ଆଉ କି ହେବ ତା ଖୋଲି ।
ସ୍ୱାଗତ ନବୀନ ବର୍ଷ ନବୀନ ଅତିଥି,
ସୃଷ୍ଟିର ନବୀନ ଦୂତ, ଧରି ଶୁଭ ସାଥୀ ।
ଢାଳ ଏ ଉତ୍କଳ ପ୍ରାଣେ ସ୍ନେହାଶିଷଧାର,
ଦୁର୍ଗତିରେ ଥାଅ ଦେଶୀ ତର ଅସହାୟ ।
କୁଅ ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ମହତ ସମ୍ବଳ,
ଦିଅ ଆଶା ସତ୍ସାହ ଶକ୍ତି ନବବଳ ।
ମଣ୍ଡିଦିଅ ତାହା ଶିରେ ମହିମା-ମୁକୁଟ,
ରଖ ତାର ଯଶ ଧର୍ମ ଗରିମା ଅତୁଟ ।

—o—

ପ୍ରେମ

ମହାବଳୀ ପ୍ରେମ ଜଗଜ୍ଜୟୀ ବୀର,
ହେଲେ ଭେଦ କରେ ସକଳ ଶରୀର ।
ଲୁଚି ହାତେ ପ୍ରେମ ନିଏ ମନ କଷି,
ଶତ ବାଧାବିଘ୍ନ ଲଙ୍ଘେ ପାରେ ପଶି ।
ଥାଉ ଅନ ବାଧା ଜଳେ ବା ଅନଳେ
ନିର୍ଭୟେ ପଶଇ ଅପୂର୍ବ କୌଶଳେ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ବିଦ୍ୟା ଜାଣେ ପ୍ରେମଚୋର,
ଅଲକ୍ଷ୍ୟେ ବାନ୍ଧଇ ଯୋଡ଼େ ମାୟା-ଡୋର ।
ଜଗ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ନ ପଶଇ ଯହିଁ,
ପ୍ରେମ ପଶି ତହିଁ ସ୍ୱତ୍ୱ କରଇ ।
ବନର ହରିଣୀ ତାର ଅବଶସ୍ତ,
ଘରେ ପରେ କିଏ କରୁ ପରିହସ୍ତ ।

ନ ଥାଉ ପନ୍ଥରେ   ଥରେ ଦେଖାଚହ୍ନାଁ,
ଖଣ୍ଡରେ କରଇ   ପ୍ରେମ ଏକମୁହାଁ ।
ପ୍ରେରଣାଯାଗାଣ୍ଟି   ଅତୀବ ଦୁର୍ବଳ,
ପ୍ରେମ ପ୍ରଭାବରେ   ହୁଏ ସେ ପ୍ରବଳ ।
ମାନେ ନାହିଁ ପ୍ରେମ   ଜାତିକୁଳ ମାନ,
ଭୟ ଲୋକଲଜ୍ଜା   ସାଧ୍ୱସ ମହାନ ।
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ   ଅଟେ ତା ଧରମ,
ପାଷାଣେ ତରଳକରଣେ ସେ କ୍ଷମ ।
ମାନବ ଦାନବ   ଭୂଚର ଖେଚର,
ସର୍ବେ ସୃଷ୍ଟ ଏତା   ପ୍ରେମସୂତ୍ରଙ୍କର ।
ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାତା   ମହାଜ୍ଞାନବାନ
ପ୍ରେମଫାନ୍ଦେ ପଡ଼ି   ହୁଏ ହତଜ୍ଞାନ ।
ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ସେତୁ   ଦିଏ ହୃଦେ ଜାଳି,
ସପ୍ତସିନ୍ଧୁ-ନୀରେ   ନୁହେଁ ତା ସମ୍ଭାଳି !
ଅମୂଲ୍ୟ ଜୀବନ   ପ୍ରେମ-ପାଶେ ଛାର,
ଅତୀବ ଇତର, ନୁହେ ଦ୍ୱିତୀକାର ।
ଏହୁ ପ୍ରେମ ଖେଳ   ନଳିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ,
ମୂର୍ତ୍ତି ହେମାଚଳେ   ଗୌରୀ କୃଶୋଦରୀ,
ସ୍ତ୍ରୀରୁ ନାମ ବହି   ନ ମାନି ଅକାର,
ନଶା ଅର୍ଦ୍ଧଯାମେ   ହୋଇଣ ବାହାର,
ଲଙ୍ଘି ଭୁଇମାନ —   ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନଦର
ଜୀବନ ଦେବାକୁ   ହୋଇଲେ କାତର ।
ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରେମ ଏହା   ନୁହେଁ ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ,
ସୃଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ଯାହିଁ   ଲୁଚା ଶୁଦ୍ଧ ହେମ !
ଭଗବତ-ପ୍ରେମ   ପ୍ରେମ ମଧ୍ୟେ ସାର,
ପ୍ରସ୍ତର ମଧ୍ୟରେ   ହୀରକ ପ୍ରକାର ।
ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କରସ୍ୱାମୀ   ଚଇତନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ,
ଧରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରେମ   ଅମ୍ଳାନ ବିଶୁଦ୍ଧ,
ନଭେ ମାତ୍ର ଜହ୍ନି   ମତାଇ ଅପରେ
ରଖିଲେ ବିମଳ କୀର୍ତ୍ତି   ଚରାଚରେ,
ସେହି ପ୍ରେମ ଏକା   ମହୀରେ ଅତୁଳ,
ଅନ୍ୟ ପ୍ରେମ ମାୟା   ବିପଦର ମୂଳ ।

ଗତସ୍ମୃତି

ସେତା ନାହିଁ ସେତା ନାହିଁ, ଯା ଲୋ ଗତସ୍ମୃତି,
ବଳେ ବଳେ କିପାଁ ଆସୁ ହୋଇ ଶୋକଦୂତୀ ।
ପଡ଼ିଛି ପ୍ରବାସେ ଆସି, ନାହିଁ ଭ୍ରାତ ମିତ,
ଦେଖାଉଛୁ କିପାଁ ତୁହି ନାନା ଗତ ଚିତ୍ର ।
ଯାଉ ଗଲା କଥା ସବୁ ଯାଇଛି ତ ସରି,
କିପାଁ ଦେଖାଉଛୁ ତାହା ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ।
ନ ଦେଖିବ ବୋଲି ଯାହା କରୁଛି ମୁଁ ମନା,
ବାରମ୍ବାର ଦେଖାଇ ତା ନ ଦେ ଲୋ ଯାତନା ।
କହ ପାପୀୟସି, ଏତେ ହଠ କାହିଁପାଇଁ,
କି ସଂସାରେ ଆଉ କି ଲୋ ତୋତେ ଠାବ ନାହିଁ ।
ତଣ୍ଡଦେଲେ ମୂର୍ତ୍ତି ଆସୁ ଦଳପଣୀପଣେ,
ତୋ ପରି ନିର୍ଲଜ୍ଜା ଭବେ ନାହିଁ ଆଉ ଜଣେ ।
ଯା ଯା ଦୁଷ୍ଟା ଦୂରେ ରହ ମହତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ଭାଳି,
ଏଥର ଆସିଲେ ଦେବି ଅନର୍ଗଳ ଗାଳି ।

—*—

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ସି·ଆଇ·ଇ

ମଧୁକର ନାମ, ଧାମ, ତଥା ମଧୁମୟ,
ମଧୁମୟ ବ୍ୟବହାର, ସ୍ୱଭାବ, ହୃଦୟ ।
ବହୁଶୀର୍ଷ ମାନବ ସେ ଏକସ୍ୱ * ଭଳିକେ,
ପ୍ରତି ଶିର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମହିମା ମଙ୍ଗଳେ ।
ପରମ ଉତ୍ସାହକାରି ସ୍ୱଦେଶର ଆଶା,
କହେ ତାଙ୍କ ନେତ୍ରଦ୍ୱୟ ନବ୍ୟ ନବଭାଷା ।
ମାତୃହୃଦ ପୁଣ୍ୟବ୍ରତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯା ଅନ୍ତର,
ଜନ୍ମଭୂମି ନାମ ପୂତ ତାରକମନ୍ତ୍ର ।
ଉତ୍କଳ ଉନ୍ନତି ଯାଗେ ପ୍ରବୀଣ ଅଧ୍ୱର୍ଯ୍ୟ,
କରୁଛନ୍ତି ଉତ୍କଳେ ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କ ସାଧୁକାର୍ଯ୍ୟ ।
ଘୃଣ୍ୟ ଅବନତି-ତମଃ ସ୍ୱଦେଶେ ଘୋଟାଇ,
ଦେଲେ ତାକୁ ସୁଧୀମଣି ଅତୀତେ ଲୁଚାଇ ।
ବହୁ ଭକ୍ତ ବହୁ ଶତ ସହସ୍ର ବତ୍ସର
ଦେଶ ଲାଗି ହୋଇଛନ୍ତି ସଦା କୋଟିଧର ।

* ଏକମାତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି

ବଷ୍ଟିତ ସଂସାଧନେ ଜଣକର କ୍ଷତ
କ୍ଷତ ନୁହେଁ ଧର୍ମ ତାହା, ମଣନ୍ତୁ ସୁମତ ।
ମଧୁବତ ମାତୃଭୂମି କାର୍ଯ୍ୟ ବାକ୍ୟ ମନେ
ବନ୍ଧ ଚିର ଜୀବନ୍ତତା ଦୃଶ୍ୟଚ୍ଛେଦ୍ୟ ବନ୍ଧନେ ।
ସ୍ୱଜନର ସି. ଆଇ. ଇ. ପ୍ରଶସ୍ତ ପଦ୍ଧତ,
ଉତ୍କଳ ପକ୍ଷରେ ନିଶ୍ଚେ ସମ୍ମାନ-ସମ୍ପତ୍ତି ।
ବାଞ୍ଛନ୍ତୁ ମଧୁ, ମଧୁ ମାତୃମହୀ ପ୍ରାଣେ
ମାତୃମନୋଭବ ସିନା ମାତୃଭକ୍ତ ଜାଣେ ।
ସମ୍ମିଳନୀ ମହାମନ୍ତ୍ର ସଞ୍ଜୀବନୀ ସୁଧା,
ହରିବ ଏ ଉତ୍କଳର ଦୁଃଖ ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୁଧା ।
ଉତ୍କଳ ଭରସା ମଧୁ, ଉତ୍କଳ ଜୀବନ,
ତେଣୁ ସଦା ସ୍ୱରେ ଦେବୀ ଶ୍ରୀମଧୁସୂଦନ ।
ହେଉନ୍ତୁ ସଙ୍କଟ ତାର କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୟିତ,
ଗାଉନ୍ତୁ ସେ ହାସ୍ୟମୁଖେ ମଙ୍ଗଳ-ସଙ୍ଗୀତ ।
ଯେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ୍ତ ଦୀପ ଜାଳନ୍ତି ମଧୁ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରନ୍ତୁ ସେ ଅତୀତ ମଧୁ ।

ଉପସ୍ଥିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

[ଇଉରୋପୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧୋପଲକ୍ଷେ]

ହେ ଉତ୍କଳ, ଜଗଜ୍ଜେଠୀ ବୀରବଂଶଧର,
ଦେଖାଅ ଯୋଗ୍ୟତା, ଏହି ଯୋଗ୍ୟ ଅବସର,
ଅନାଅ ଅତୀତେ ଥରେ, ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ଖାଲି
ବଳବୀର, ଅଟ ଧର୍ମବୀର, କର୍ମବୀର
ପୁଣି ଭକ୍ତିବୀର, ଏହା ବିଦିତ ଜଗତେ ।
ଚିର ସ୍ୱଜାତିଭକ୍ତ ତୁମ୍ଭେ, ତବ ଧମନୀରେ
ବହେ ସ୍ୱଜାତିଭକ୍ତିଧାର ରକ୍ତଧାର ବ୍ୟାଜେ,
ଦେଖାଇ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତାର ରଖ ଜାତି ଟେକ ।
"କଳିଙ୍ଗ ସାହସୀ", ଏହି ମହିମା-ମୁକୁଟ
ଯାଇଛନ୍ତି ରଖି ତବ ଅତୀତ ବଂଶୀୟେ;
ମଣ୍ଡିବାକୁ ଶିରେ ସେହି ଗୌରବଭୂଷଣ
କରିଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ଦାନ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ
ସଦୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ; ଯାହା ଭାରତ ବାଞ୍ଛିତ,
ପାଇଛ ସୌଭାଗ୍ୟ ତାକୁ ବହୁ ଦିନ ପରେ,
ଅଟେ ନିଶ୍ଚେ ଅଯାଚିତ ଦେବବର ତାହା ।
ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧେ ରତ ଆମ୍ଭ ଧାର୍ମିକ ସମ୍ରାଟ
ମାନବର ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ୱତ୍ୱରକ୍ଷା ପାଇଁ,
ଧନେ ବଳେ ସହାୟତା କରି ତାହାଙ୍କର
ପ୍ରତିପାଳ ସ୍ୱଜାତିଭକ୍ତ ପ୍ରଜାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
ଦେଖାଅ ଓଡ଼ିଆ ବାହୁ କେଉଁଲି ପ୍ରବଳ,
ଦେଖାଅ ଓଡ଼ିଆ ମଥା କେଉଁଲି ଉର୍ବର
ଜଗାଇ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ପ୍ରସୁପ୍ତ ପ୍ରତିଭା
କରିଦିଅ ଜଗତକୁ ଚକିତ ସ୍ତମ୍ଭିତ ।
ରାଜସେବା, ଦେଶସେବା ନ କରେ ଯେ ନର,
ଅତି ଅପବିତ୍ର ତାହା, ତଥା ଯେଉଁ ଧନ
ଲାଗେ ନାହିଁ ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟେ କିମ୍ବା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟେ,
ଧନ ନୁହେଁ ତାହା, ଅଟେ ଶଶାନ ଅଙ୍ଗାର ।
"ଭାରତ ସମ୍ରାଟ ଜୟ" ଉଚ୍ଚାରି ଉଚ୍ଚରେ
ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, କରି ଧନ ବଳ କ୍ଷୟ
ସାଧି ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରୀତି ହୁଅ ସର୍ବେ ଧନ୍ୟ ।

—:0:—

ହିତୈଷିଣୀର ନବବର୍ଷ

(ସମ୍ପାଦକ ମହୋଦୟଙ୍କ ଅନୁରୋଧମତେ ଲିଖିତ)

ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନାନ୍ତ ଆଜି ହିତୈଷିଣୀ ପ୍ରାଣେ,
ଏବେ ଆହେ ଅସ୍ତଗତ ପୁରାତନ ରବି,
ଆନେ ସମୁଦିତ ନବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶଶଧର
ବିସ୍ତାରି ଅନନ୍ତ ଆଶା ଅମୃତ ମୟୂଖ,
ନବ ପୁରାତନର ଏ ପୁଣ୍ୟ ସମ୍ମିଳନ,
ଅନୁପମ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସୂତ୍ର ତା ଜୀବନପଟେ ।
ହେ ନବୀନ ବର୍ଷ, ତବ ନବୀନ ପ୍ରଭାବେ,
ପ୍ରଭୃତି-ପ୍ରବାସ କ୍ଷେତ୍ର ନବୀନ-ପ୍ରଦେଶି,
ଏହି ହିତୈଷିଣୀ, ଚିର ଜନହିତବ୍ରତା,
ବାମଣ୍ଡା, ଭାରତୀ, ଗର୍ବଦକ୍ଷା ତପସ୍ୱିନୀ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସପ୍ତବିଂଶ ବର୍ଷେ ଆଜ ତାର ପଦାର୍ପଣ
ତବ ପାବନ ପରଶେ, ଶୁଭ ଦିନ ଅଜ,
ହେ ସ୍ୱର୍ଗତ ନବ ନୃପ, ବାର ମାସ କାଳ
ହେବ ଯେ ଭୁମ୍ବର ହାତେ ପାଳିତ ବର୍ଦ୍ଧିତ,
ସ୍ୱସ୍ତ ବସ୍ତ୍ର ଲଭି ତବ ଅଣୁ ତା ଜୀବନେ—
ତାର ଦୈନିକ ଜୀବନେ, ଚିର ନିରନ୍ତରେ
ଦେଶହିତ-ପୁଣ୍ୟଚନ୍ଦ୍ରା-ବହ୍ନୀତ-ପ୍ରବାହ;
ବର୍ଷୁ ତାହା ଶିରେ ଦେବ-ଆଶୀର୍ବାଦଧାରୁ ।
ହେ ନବୀନ ବନ୍ଧୁ, ନବ ଅଦୃଷ୍ଟ ବିଧାତି,
ଅବର ମାଗୁଛି ଏକ ଅଛି ତବ ଭଡ—
ଶୋଷ୍ଟ-ସର-ସହ୍ରେଜମୀ ଏ ଉତ୍କଳ ମହୀ
ଦେଶ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡେଦବସ୍ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦଂଶନେ,
ସେ ବିକୃତ ଷତେ ଲେପି ଅମୃତ ପ୍ରଲେପ
ଅର୍ପ ତାକୁ ନଷ୍ଟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ହେଉ ସେ ସବଳ ।

ଉତ୍କଟ କବିତା

ସଜ୍ଜନ ପଦରେଣୁ ଧନ୍ୟ ମହୀରେ
ହେଉ ମୋ କୁଟୀ ପଡ ନିତ୍ୟ ତହିଁରେ ।
ଶତ ସଜ୍ଜନ ପାଇଁ ଯେ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଟ,
ଜଣେ ଦୁର୍ଜନ ପକ୍ଷେ ତାହା ନିଅଣ୍ଟ ।

—୦✿୦—

ପ୍ରଦୀପ

ଅନ୍ଧକାରହାରୀ ଭୁହ ଅଟୁ ରେ ପ୍ରଦୀପ
ସଂସାରେ ସକଳ ଲୋକେ ଋଣୀ ତୋ ସମୀପ ।
ଅନ୍ୟର ଗମନ ପଥ କରୁ ଭୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ମାତ୍ର ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ବ୍ୟାପ୍ତ ତୋର ତଳ ।
ସ୍ୱାର୍ଥ ଲେଶ ନାହିଁ ତୋର ଆଦର୍ଶ ଜୀବନେ,
ପାଳୁଛୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ସଦା ସ୍ଥିର ମନେ ।
ତୋ ଯୋଗୁଁ ଆଲୋକେ ତମଃ ହୁଏ ପରିଣତ,
ପାରିବୁ କି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ମୋର ମନୋରଥ !
ଭୀଷଣ ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ ମୋ ଜୀବନ-ସ୍ୱହା,
ତୋ ଆଲୋକେ ଆଲୋକିତ ହେବ କିରେ ତାହା?
ନାହିଁ ରେ ପ୍ରଦୀପ ତୋର ସେ କ୍ଷମତା ଏତା,
କେବଳ ତହିଁକି କ୍ଷମ ଧର୍ମାଲୋକରେଖା ।
ଶର ବାତେ କମ୍ପା ନର ବଜ୍ରାଘାତ ବାତେ
ନିର୍ବାଣ ଅବସ୍ଥା ଭୁହ ଭଜୁ ଅବସ୍ଥାତେ ।
ସେହୁ ପସ୍ ତୋର ଗୂଢ଼ ଉପଦେଶ ସାର,
"ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳେ ନିସ୍ପୃହ ହୃଦ କରିବ ଅନ୍ଧାର ।"
ଜୀବନ-ପ୍ରଦୀପ ଶିଖା ନିଭିଯିବ ଗରେ,
ଦୂର କାଳ-ଚମଣୀର ପକ୍ଷ ଆଘାତରେ ।
ମୋ ଜୀବନେ ପ୍ରତିବିମ୍ବୁ ତୋ ନିଗୂଢ଼ ନୀତି,
ଜାଗୁ ସଦା ମନେ ବିଶ୍ୱ ଉପକାର ପ୍ରୀତି ।

❧

ଜୀବହିଂସା

ହିଂସା ତହୁଁ ବଳି ଗୁରୁତର ପାପ
ନାହିଁ ଅଖିଳ ଜଗତେ,
ଜାଣୁ ଜାଣୁ କରେ ପଦ ନିକ୍ଷେପନ୍ତି
ଭୀଷଣ ନିରସ୍ତ ପଥେ ।
ସର୍ବ ଜୀବ ଦେହେ ନିବସନ୍ତି ସଦା
ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣ ସାର୍ବସାର,
ଜୀବହିଂସା ଛଳେ ହେଉଅଛି ସିନା
ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଗ୍ରର ।
"ଅହିଂସା ପରମ ଧର୍ମ" ଏହି ନୀତି
ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ମତ,
କ୍ରୋଧ ଲୋଭ ହିଂସା ପରିଣାମେ ହୁଏ
ଘୋର ପାପେ ପରିଣତ ।
ହତ୍ୟାକାରୀ ନର ଇହ ପରଲୋକେ
ଲଭେ ନିଦାରୁଣ ଦୁଃଖ,
ଜନ୍ତୁ ତା ସୁକୃତ ଯୋଗେ ହତ ଜୀବ
ଭୁଞ୍ଜେ ସ୍ୱର୍ଗେ ଚିର ସୁଖ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅଭ୍ୟାସ ଅଟଇ   ମାନବ ମାନର
ବିଶାଳ ଶକ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ,
ସେ ଶକ୍ତି ବଳରେ   ଦେଖୁଥାନ୍ତି ହୃଦେ
ନିଷ୍ଠୁରତାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ।
ଜୀବନୁ ଅଧିକ   ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ଆଉ
କି ଅଛି ଭବେ କାହାର,
ଧିକ ସେହି ନାରକୀ   ଜୀବ ପ୍ରତି ଯାର
ନ ହୁଏ ଦୟା ସଞ୍ଚାର ।
ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ଲୁବ୍ଧ୍ୟ   ସର୍ବ ପ୍ରାଣ ଉଷ୍ମ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଛି ଜଣା,
ତଥାପି ଲାଳସା   ପ୍ରେରିତେ ଜନେ
ଗିଳୁଛନ୍ତି ଲୁହା ଚଣା ।
ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥେ   କହିଛନ୍ତି ନିଜେ
ଭକ୍ତବନ୍ଧୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜନମି   ଭୁଞ୍ଜେ ଯେହୁ ମାଂସ
ସେ କରେ ମୋତେ ଭୋଜନ ।
ପୁଣି ଏହାପର   କହିଛନ୍ତି ଦୁର୍ଗା
ଶିବଙ୍କୁ ପଦ୍ମପୁରାଣେ,
ଚୋଟି ଲକ୍ଷ ଭୁଞ୍ଜେ   ନରକ ଯେ ଜନ
ମୋହହ୍ୱା ପାଇଁ ପଶୁ ହାଣେ ।
ଧର୍ମତ୍ୱ ଚେତନ   ମାନବତ୍ୱର
ଇହ ପରକାଳ ମିତ୍ର,
ତା ସଙ୍ଗେ ଶତ୍ରୁତା   ଜନମାଇ ହିଂସା
ଚିତ୍ତ କରେ ଅପବିତ୍ର ।
ଅତେ ଲୋଭ ତହୁଁ   ପଛେ ହିଂସା ପୁଣି
ଚଳନ୍ତେ ହତ୍ୟାର ପଥ,
ଏ ଜନପଦରେ   ପ୍ରାଣିପ୍ରାଣ ଅହା
ଧୂଳିଠାରୁ ତୁଚ୍ଛ ଅତି ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲାଳସା   ଯିଭି ବନା କଛୁ
ତାହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ହିଂସା ଯୋଗେ,
କିନ୍ତୁ ପରିଣାମେ   ପଶ୍ଚାତ ହୁଏ
ସେ ସବୁ ଭୀଷଣ ରୋଗେ ।

ବନ୍ୟ ଫଳମୂଳ   ଖାଦ୍ୟ ହୁଏ ଯଦି
ଶରୀର-ପୁଷ୍ଟିକାରକ,
ଉଚିତ କି ତେବେ   ଜୀବହିଂସା ମୂଲ୍ୟ
କଣିବା ଘୋର ପାତକ ?
ଆମିଷ ଭୋଜନେ   ନ ହୁଏ ଦେହର
ତିଳ ମାତ୍ର ଉପକାର
ବରଞ୍ଚ ଜନମେ   ରୋଗ ପାପ ଆଦି
ମହାଘୋର ଅପକାର ।
ସୁଖତୃଷ୍ଣା ଚିନ୍ତା   ଭୋଗର ଜନନୀ
ଭୋଗରୁ ଲୋଭ ଉଦୟ,
ବନ୍ଧୁ ସମ ଲୋଭ   ଆପାତ ମଧୁର
ପରିଣାମେ ବିଷମୟ ।
ଭୋଗ ଉପାଦାନେ   ଲାଳସାକୁ କେବେ
କରି ନୁହେଁ ପରିତୃପ୍ତ,
ଅଗ୍ନି ଉଗ୍ର ଶିଖା   ନଇଁବ କି କେବେ
ଲଭିଲେ ଆହୁତି ଘୃତ ?
ଆନ ଜୀବେ ବଧି   ସେ ମାଂସେ ଉଦର
ସୁଖେ ପୋଷୁଥାନ୍ତି ଜନେ,
ନିଜ ଦେହ ଦିନେ   ହାସିବ ଯେ କାଳ
ନ ଭାବନ୍ତି ଏହା ମନେ ।
ଆପଣା ଶରୀରେ   ନାହିଁ ଆପଣାର
କିଛି ମାତ୍ର ଅଧିକାର,
ଉଚିତ କି ତେବେ   ଆନ ଜୀବ ପ୍ରତି
ଅସୁରିକ ବ୍ୟବହାର ?
ବିଶ୍ୱ ଏହି ଲୀଳା   ଭଗବଦାବଣ
ହେ ପ୍ରଭୁ କରୁଣାନିଧି,
ଅଖିଳ ଜଗତୁ   ଉଠିଯାଉ ଏହି
କ୍ରୂର ଦେଶାଚାର ବିଧି ।
ଜୀବେ ଦୟା କରି   ଚାଲନ୍ତୁ ପୁଣ୍ୟର
ପବିତ୍ର ପଥେ ସକଳେ,
ସୁନୀତି ଶାସନେ   ହିଂସା ହତ୍ୟା ଆଦି
ପଳାନ୍ତୁ ଦୂରେ ସଦଳେ ।

—o—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଫଳତା

ନିବସୁ ଦୁରାଶା ପଛେ ଲୁହ ବିଫଳତା,
ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ସୁପ୍ତି ସ୍ତୂପେ ବସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଯଥା ।
ଭବ-ଯାତ୍ରାମଞ୍ଚେ ଲୁହ ଅଦ୍ଭୁତ ସୁଆଙ୍ଗୀ,
ବ୍ୟର୍ଥ କଳ୍ପନାର ହର୍ମ୍ୟ ଦେଉ ଲବେ ଭଙ୍ଗି ।
ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା-ପିଶାଚୀ ଯେ ପୋଷେ ହୃଦୟରେ,
ଘୋର ଧରି ତୋତେ ସେହୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।
ଅନନ୍ତ ଅମ୍ବୁଧି ପାଟନ ସାହସ ବହନ
ନୁହେଁ କି ତରଙ୍ଗ ପକ୍ଷେ ମରଣ କାରଣ ।
ଜୀବନେ ଯେ ଥରେ ତୋର ଚୁମ୍ବି ନାହିଁ ମୁଖ,
ପୁଣ୍ୟବାନ ସେହୁ, ସ୍ୱର୍ଗ ତା ପ୍ରତି ସୁମୁଖ ।
ଧର୍ମ ତାର ନିତ୍ୟ ସଖା, ସତ୍ୟ ତାର ପ୍ରାଣ,
ଉଦ୍ୟମେ କରନ୍ତି ତାକୁ ତୋହୋ ପାଲୁ ଦାଣ ।
ଅଙ୍ଗ ବାସନାର ଦୀପ୍ତ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳ
ପାରେ ନାହିଁ କରି ତାକୁ ବିଦଗ୍ଧ, ବିକଳ ।*

—*—

ଅହିଂସା

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟନିରତ ନାରଦ ମହର୍ଷି
ବୀଣାଯନ୍ତ୍ର କରେ ଧରି,
ଯାଉଥିଲେ ଦିନେ ବୈକୁଣ୍ଠଭୁବନେ
ଭେଟିବାକୁ ଦେବ ହରି ।
ଏକ ଅଜଗର ମାନସେ ସଂଜାତ
ହେବାରୁ ଘୋର ନିର୍ବେଦ,
ଜିଜ୍ଞାସିଲ ବସି ମୁନି ଗମ୍ୟ ପଥେ
ଦାରୁଣ ସଂସାରଖେଦ ।
ଦେଖି ମୁନିବରେ ନମି ଫଣିବର
ପଚାରିଲା ଏହି କଥା,
ହେ ଋଷିପ୍ରବର, କୃପା କରି କହ
କି ଅଛି ମୁକ୍ତିର ପନ୍ଥା ?
ଶୁଣିଲେ ତାପସ ଦେଇ ସୁଆଶିଷ
ମଧୁରେ ଧୀରେ ଏ ଉକ୍ତି,
ଅହିଂସା ଅକ୍ରୋଧ ଆଚରଣ କଲେ
ଲଭିବୁ ନିର୍ବାଣ ମୁକ୍ତି ।
ମୁନିଙ୍କ ବଚନ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରି
ତେକ୍ଷଣ ହୁଇ ପ୍ରହୃଷ୍ଟ,
ସେହି ଦିନୁ ସର୍ପ ଶାନ୍ତ ଆଚରିଲ
ଧରି ହୃଦେ ମହାଧୃତି ।
ସଂସାରର ଜୀବ, ଦୁରନ୍ତକୁ ସର୍ବେ
କରନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରହାର,
ନିରୀହ ଉପରେ ସବୁରି କ୍ଷମତା
ସମସ୍ତଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ।
ମୁନି-ଉପଦେଶେ ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତି ଆଶେ
ହେବାରୁ ସର୍ପ ସଂଯତ,
ରଖୁଆଳ ପିଲେ ଲୋଷ୍ଟ୍ରଘାତେ ତାର
କଳେବର ହେଲା କ୍ଷତ ।
ଅସହ୍ୟ ପ୍ରହାରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ
କଣ୍ଠଗତ ହେଲା ପ୍ରାଣ,
ନୀରବେ ରହିଣ କେ ତାହିଁ ଲଭନ୍ତି
ଦୁଷ୍ଟ ପାଖୁଁ ପରିତ୍ରାଣ ?
ଘୋର ପୀଡା ସହି ତାହା ପ୍ରତି ଛଳେ
ନ କଲା କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ,
ତହୁଁ ତାକୁ ଲୁଚି ମଣ୍ଡୂକମଣ୍ଡଳୀ
କଲେ ତୀବ୍ର ଉପହାସ ।
ପୁଣି କେତେ ଦିନେ ଯୋଗପ୍ରାଣ ଯୋଗୀ
ଯାଉଁ ଯାଉଁ ସେହି ପଥେ
ସର୍ପକୁ ସମ୍ମୁଖେ ଦେଖି ପଚାରିଲେ,
କି ବାରୁ ଅଛୁ କେମନ୍ତେ ?
ବୋଇଲ ଭୁଜଗ, ହେ ଗୋସାଇଁ ତପ
କହିବ ଅଧିକ ଆଉ,

* ବଳହୀନ, ଦୁର୍ବଳ ।

ତବ ଉପଦେଶ ପାଳ ଏହି ଫଳ,
ଭେକ ମୂଷା ନେଲେ ଦାଉ !
ରଖୁଆଳ ପିଲେ ଦଣ୍ଡାଘାତେ ଦେହେ
ନ ରହିଲ ଟିକେ ଚର୍ମ,
ସ୍ୱଧର୍ମ ପାସୋରି ଆପେ ଆପେ ସିନା
ଅରଜିଲି ଏହି କର୍ମ ।
ହସି ହସି ତହୁଁ ବୋଇଲେ ତାପସ
କିପାଁ ହେଲୁ ବୁଦ୍ଧିହଣା,
ମନା କରିଥିଲି କିଏ ତୋତେ ବାରୁ
ଗର୍ଜିବାକୁ ଟେକି ଫଣା ।
ମାରିବା ଅପେକ୍ଷା ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ
ସହସ୍ରଗୁଣେ ମହାନ,
ଅନ୍ୟାୟ ଦମନେ କରନ୍ତି ସାଧୁଏ
କପଟ କ୍ରୋଧର ଭାନ ।
ସେହି କିନ୍ତୁ ସର୍ପ ବାହ୍ୟେ ଆଚରିଲ
ନିର୍ବିକାର କ୍ରୋଧଭାବ,
ଭୟରେ ଆଉ ତା ପାଖ ନ ପଶିଲେ
ରଖୁଆଳ କୁସ୍ୱଭାବ ।
ଅହିଂସା ଆଚରି ପରକାଳେ ସର୍ପ
ଲଭିଲ ପରମ ଗତି,
ଅହିଂସା ଅଟଇ ସର୍ବଧର୍ମସାର
ପରକାଳର ସମ୍ପତ୍ତି ।

—:o:—

ପୁନର୍ଜନ୍ମ

ଏହି ଦେହେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଆଜି ଏହି ବେଶେ,
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଶଳଭାଦି ରହିଗଲେ ଶେଷେ ।
ଭୁଞ୍ଜି ଭୁଞ୍ଜି ନାନାଖଣ୍ଡି ବୁଟିଲ ଗଲ ଗୁଲି,
ସଙ୍କଟ ଫୁଟିବା ଦାଉ ନେଲ ଏସେ ସମ୍ଭାଳି ।
ହେଉଁ ହେଉଁ ନବାହ୍ନ ଯାନୁ ପତ୍ୟାମାନ, *
ରହିଲ ଓହ୍ଲ ପଡେ ଯଲୁତା ସମାନ ।
ସ୍ମରିଲେ ସେ ଦଶା ହୁଏ ବିହ୍ୱଳ ମାନସ,
ଆତ୍ମଦୁର୍ବଳତା ଦେଖି ମାତେ ପୁଣି ହସ ।
ମୃତ୍ୟୁ ନଷ୍ଟେ ଅମୃତର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୋପାନ,
ମାତ୍ର ଶୁଣି ନାମ ତାର ଥରିଉଠେ ପ୍ରାଣ ।
ମହାସତ୍ତ୍ୱ ମହାଜ୍ଞାନୀ, ବୀର ସର୍ବଜୟୀ,
"ମୃତ୍ୟୁ" ଏହି ବେନି ବର୍ଣ୍ଣେ କେ ନ କରେ ଭୟ ।
ଜାଣିଲି ମୁଁ ଅପଘାତୁ ତାହି ଲଭି କରି,
ଦୁର୍ବଳର ଭଗବାନ ଶରୀର ପ୍ରହରୀ ।

ପଥ ପାର୍ଶ୍ୱେ ପତିତ ଶବ ପ୍ରତି

ଏ କି ଦଶା ଆଜି ତୋର ହତଭାଗ୍ୟ ନର,
ଶୁଷ୍କ ତନୁ କିପାଁ ଆହା ଧୂଳିରେ ଧୂସର ?
କଙ୍କାଳ ପାଣ୍ଡୁରାଙ୍ଗତ ଅର୍କେନ୍ଦୁ-ନିନ୍ଦିତ,
ନଖପନ୍ତିମାନ ତୋର କାଳିମା ରଞ୍ଜିତ ।
ନିଭିଯାଇଅଛି ଆହା ରୂପ-ଦୀପଶିଖା,
କୃପଣର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ଦେହ ଫିକା ।
ଢଳ ଢଳ ସୌମ୍ୟ ନେତ୍ର ଶ୍ରୀହୀନ କିପାଇଁ
କିଏ ଦେଲା କାଚ ପୃଷ୍ଠୁ ପାରଦ ଛଡ଼ାଇ ?
ମଣୁଥିଲୁ କ୍ଲେଶ ପରି ଫୁଟିଲେ କଣ୍ଟକ,
ଶୃଗାଳ ଦଂଶନେ ଏବେ ନାହିଁ କିପାଁ ଦକ ?
କାହିଁ ତୋ କୋମଳ ଶଯ୍ୟା ସ୍ନିଗ୍ଧ ଉପାଧାନ ?
ନଗ୍ନ ଦେହେ ଶେଷେ ତୋର ଆଶ୍ରୟ ଶ୍ମଶାନ !
ତେବେ ତ ନ ସମ୍ପାଦିଥିଲୁ ଯଶ ମାନ ଧନ,
କେହି ତ ପାରିଲେ ନାହିଁ ରଖି ତୋ ଜୀବନ !
ତେବେ ସେତେ ଯତ୍ନେ ଥିଲୁ ବାସ୍ତବେ ମଣ୍ଡି,
ଶେଷେ କାଢ଼ିନେଲେ କେ ତୋ ଅଙ୍ଗବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡି ।
ମାୟା ସଂସାରର ପରି ଏଭଳି ମମତା,
ଏଥିଲାଗି ଲୋଭେ ନର ବ୍ୟର୍ଥ ଆଶା-ଲତା ।
ଅନ୍ତିମ ଅବସ୍ଥା ଯେବେ ଭାବୁଥାନ୍ତେ ଜନେ,
ଆଶା ପିଶାଚୀ କିପାଁ ପୋଷନ୍ତେ ବା ମନେ ।

* ରେଳଗାଡ଼ିରୁ ପଡ଼ି ପଡ଼ୁଁ ଦୈବାତ୍ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲି ।

କାହିଁ ସେହି ପ୍ରିୟଧନ ଦାମ୍ପତ କାହିଁ,
ଶେଷକାଳେ କେହି ତୋର ନିକଟରେ ନାହିଁ ।
ଶିଶୁପାଠ ପ୍ରାୟ ତୋତେ ପାସୋରି ଅଚିରେ
ନିହ୍ନିଲେଣି ତୋହୋ ସ୍ମୃତି ତୋହର ଶରୀରେ ।
କ୍ଷିତିରେ ତୋ ତନୁ ହେବ ପଞ୍ଚଭୂତେ ଲୀନ,
ଜଳବିମ୍ବ ଯାଏ ଯଥା ଜଳରେ ମିଶିଣ ।
କହ କହ ତଭାମ୍ବୁ ରେ ସତ୍ୟ ସମାଗ୍ରର,
କି କରି ଗଲୁ ତୁ ଜନ୍ମଭୂମି-ଉପକାର ?
କି ସଞ୍ଚୟ କରିଥିଲୁ ପରକାଳ ପାଇଁ,
ଉଚିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୋର ସାଧିଲୁ କି ନାହିଁ ?
କିମ୍ବା ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ମୋହେ ଦେଇ ଜଳାଞ୍ଜଳି
ବିଷୟ-ବିଷାକ୍ତ ସ୍ରୋତେ ପଡ଼ିଥିଲୁ ଢଳି ?
ଧିକ ମୋ ବୁଦ୍ଧିକି ମୁହିଁ ହୋଇଲିଣି ବାଇ,
ଖୋଜୁଅଛି ତୋତେ ନିଜ ଗୋଡ଼କୁ ନ ଚାହିଁ ।
ତୁହି ତ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ, ମୁଁ ଯେ ଶୃଙ୍ଖଳିତ,
ତୋ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆଲୋଚନା ନୁହେ ମୋ ଉଚିତ ।
ଚଞ୍ଚଳ ମନକୁ ଏବେ କପଟୀ ସେ ଠକ,
କଣ୍ଟକେ ସୁମନ କହେ ସୁମନେ କଣ୍ଟକ ।
ଧିକ ସେ ମନକୁ ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ଶତ ଧିକ,
ଧନ ଜନ ମାୟା ସବୁ ଅନିତ୍ୟ ଅଳୀକ ।
ଦେଖୁ ଶବ ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଭ୍ରାନ୍ତ ନରଚୟେ,
ସମସ୍ତଙ୍କ ଏହି ଦଶା ଅନ୍ତିମ ସମୟେ ।

କାଳସର୍ପ

ତେବେ ଫଁ ଫଁ ହେଉ ବୃଥା ଆରେ କାଳସର୍ପ,
ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ବିଷଦନ୍ତ ସରିଯିବ ଦର୍ପ ।
ଯେଉଁ କାଳବଳେ ତୁହି ଟେକାଣୁ ପୌରୁଷ,
ପ୍ରତିକୂଳେ ସେହି କାଳ ଶୋଷିବ ଆୟୁଷ ।
ଚିରକାଳ ରହି ନାହିଁ କାହା ଦମ୍ଭ ଗର୍ବ,
ଆସୁଛି ସମୟ ସବୁ କରିଦେବ ଖର୍ବ ।
ଏହା ଜାଣି ବେଳ ଥାଉଁ ହୁଅ ସାବଧାନ,
ତୋହୋଠାରୁ ବଳୀୟାର ବିଧାତା ବିଧାନ ।
ସେ ବିଧାନ ଭାଙ୍ଗିଦେବ ତୋର ବିଷଦନ୍ତ,
କର୍ମ ଅନୁସାରେ ଫଳ ଲଭିବୁ ଦୁରନ୍ତ ।
ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଅକୃତଜ୍ଞ ସ୍ୱାର୍ଥପର ନର
ତୋହୋଠାରୁ ଶତଗୁଣେ ବଳି ଭୟଙ୍କର ।
ତୋହ ତୀବ୍ର ଗରଳର ଅଛି ପ୍ରତୀକାର,
ମାତ୍ର ଅବିଶ୍ୱାସି-ବିଷୁଁ ନ ମିଳେ ନିସ୍ତାର ।
କପଟ-କଳୁଷ-ବିଷେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତା ହୃଦୟ,
ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ ସେ ମୂଳ କାଟି ବାହ୍ୟେ ଢାଳେ ଦୟ ।

ଦେବତା

କିପାଇଁ କହନ୍ତି ଜନେ ଦେବେ ଅଶରୀରୀ,
ମିଥ୍ୟା କଥା, ଦେଖିଛି ମୁଁ ଶରୀରୀ ଦେବତା
ମହୀତଳେ, ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କୃପା-ଅବତାର,
ଆନ ପାଇଁ କଷ୍ଟଭୋଗ ବଶୁକ ଦେବତ୍ୱ ।
ବସି ଯେଉଁ ମହାଜନ ରୋଗୀ ଶଯ୍ୟାପାଶେ
ସେବାବ୍ରତ, ସେବାରତ ନିର୍ବିକାର ମନେ,
ସାମ୍ୟ-ପୂତ ଦୃଷ୍ଟି ଯାର ନ କରେ ବାରଣ
ପର କିମ୍ବା ଆପଣାର; ପୋଛିଦେଇ ସ୍ନେହେ
ଅଶ୍ରୁ ଆନ ନେତ୍ରୁ, କରେ ଓଲଭ-ପର୍କିଳ
ନିଜ ନେବା ଆନ ଦୁଃଖେ, ସେହି ତ ଦେବତା;
ସୁଖ ମଣେ ଦୁଃଖେ, ଦୁଃଖ ବାଞ୍ଛିତ ତାହାର ।
ସୁଖ ସିନା କାଳ୍ପନିକ, ଦିବ୍ୟସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରାୟ,
ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ସ୍ୱପ୍ନ ତାହା ଅସାର ଅଳୀକ ।
ହେଉ ପଛେ ତରୁମୂଳ ନିବାସ ତାହାର,
ମାତ୍ର ସେ ପବିତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗ—ସତ୍ୟ ଶିବଧାମ ।
ଦେବତାନିବାସ ସ୍ୱର୍ଗ ନୁହେଁ ତ କେବଳ,
ସତ୍ୟ ସାମ୍ୟ ପ୍ରୀତି ମୈତ୍ରୀ ପୁଣ ର ପୁର ସେ ।
ଉଠେ ଯହିଁ ନିତ୍ୟ ସ୍ନେହ-ଇନ୍ଦୁ-ସିନ୍ଧୁନିଧି,
ବହେ ଶାନ୍ତି-ମନ୍ଦାକିନୀ ମଧୁରେ ମଧୁରେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନବଯନ୍ତ୍ର ଧର୍ମ, ନ୍ୟାୟ—ସ୍ୱାମନ୍ତିରୂପେ,
ମତ ନୁହେଁ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥ-ଗୋତ୍ର ବଶେ,
ତୃଷ୍ଣା ନୁହେଁ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ ଆଶା, ବାସନାର,
ନ ବଢାଏ ଯହିଁ ଆଶା ଆଶାକୁ ଉତ୍ପାତ,
ସେହି ତ ସ୍ୱରଗ—ପୁଣ୍ୟ ଅମୃତ ଆକର ।
ଯେଉଁ ଦିନ ପ୍ରତିଗୃହ ବନିବ ଏସନ
ସ୍ୱର୍ଗର ସୁଷମା ଭୂଷା, ଖେଳିବ ସେ ଦିନ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅମରପୁରୀ ଅମର ମହିମା ।
ଯେ ଗୃହର ପରିବାର ସମସ୍ତେ ମୂରତ,
ମୂର୍ତ୍ତି ମହାଅହମିକା, ଈର୍ଷାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧେ
ଦୁର୍ଗନ୍ଧିତ ଯେଉଁ ଗୃହ, ପିଶାଚାଗାର ସେ,
ଅପୂରିତ ସୁଖ ତହିଁ, ସୁଲଭ ଯନ୍ତ୍ରଣା ।

କାହାର ଏ ସୃଷ୍ଟି ?

କିଏ କର୍ତ୍ତା ଏ ସୃଷ୍ଟିର କାହିଁ ସେ ? ଏ ସୃଷ୍ଟି,
କେଉଁ ଅପଦେବତାର ଏ କୁ-କୌତୁକ ଦୃଷ୍ଟି ।
ପ୍ରବଳର ସବୁ କର୍ମେ ଜୟ ଆଶୀର୍ବଚନ,
ଦୁର୍ବଳର ଭାଗ୍ୟେ ଭୋଗ୍ୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ପୀଡ଼ନ ।
ଏହା ଯେବେ ସାମ୍ୟନୀତି, ପକ୍ଷପାତ କିଏ ?
ନ୍ୟାୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏଥି ନାହିଁ ତ ଟିକିଏ ।
ଦେବତୁଷ୍ଟେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଛାଗ ନଶୁଏ ବାଳକ,
ଦୁହେଁ ତ ଦେବର ସେହୁ ପ୍ରାଣର ଆତଙ୍କ !
ତଣକର ଚରିତାର୍ଥ ହେବ କୌତୂହଳ,
ଆନର ହୋଇବ ହାୟ ଜୀବନ ବିଫଳ ।
ତାହା ପାଶେ କରି କିଏ କେବେ ଆବେଦନ
କରିଛି କି ଜ୍ଞାତାବଧି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଆଗମନ ।
ତେବେ କିଏ ବୃଥା ଦଣ୍ଡ ଭୁଞ୍ଜିବ କିପାଇଁ,
ପେଷିଛନ୍ତି ଯେ ବଳେ ଦଳେ ନୁହେଁ କି ସେ ଦାୟୀ ?
ଧାତା ପରେ ଧାତା କେତେ ଥିଲେ ବଳୀୟାର,
ପାରନ୍ତା ତ ଟଳି ଅହୋ ଏତେ ଦୁର୍ବିସ୍ତର ।
ସ୍ୱୟଂ ସର୍ବେସର୍ବା ସେହୁ ଚିର ନିର୍ବିକାର,
ତାହା କଥା ଏବା ସିନା ତାକୁ ପଥାନ୍ତର ।
ତାହା ଅବଗୁଣ୍ଠନର ପ୍ରତୀକାର ପାଇଁ
ସ୍ୱହସ୍ତ କରିବ କିଏ ତାହା ଆଗେ ଯାଇ !
କହିବ ଯଦ୍ୟପି ଏହା ହୋଇ ତେ ନିର୍ଭୀକ,
ହେବ ସେ ଜଗତ-ନେତ୍ରେ ନାରକୀ ନାସ୍ତିକ ।
ଅତଏବ ନୀରବତା ସବୁଠାରୁ ଭଲ,
ଭଲ କଥା ଏ କାଳେ ତ ଗଣା ହୁଏ ଖଳ ।

ବିଜୟ-ଗୀତିକା

ଦେବସ୍ୱର୍ଗେ ବାଜେ ଦୁନ୍ଦୁଭିଚୟ
ଉଚାରି ଗୌରବେ ଗମ୍ଭୀରେ ଜୟ,
ହୋଇଛନ୍ତି ଜୟ-ରବି ଉଦୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୧ ।
ଚରାଚର ଆଜ ଜୟମଣ୍ଡିତ,
ଜୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଜ ବ୍ରିଟେନାଶ୍ରିତ,
ଗାଆନ୍ତି ଧରଣୀବାସିନିଚୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୨ ।
ଅଧର୍ମୀ ଜର୍ମାନୀ ଗର୍ବ ନିପାତ,
ହେଲା ତାହା ଶିରେ ଅଶନିପାତ,
ଯହିଁ ଧର୍ମ ତହିଁ ଜୟ ନିଶ୍ଚୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୩ ।
ପଞ୍ଚବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ମହା ସଂଗ୍ରାମ
ଉଜ୍ଜଳିତ ଆଜି ଚିର ବିଶ୍ରାମ,
ଆକାଶ ପାତାଳ ହର୍ଷେ ଅଥୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୪ ।
ହିମାଦ୍ରି ଶିଖରୀ ଭାରତ-ସ୍ୱର୍ଗ,
କନ୍ୟାତଳ ଘେନି ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ଗ
ସ୍ୱହାମୁଖେ ଗାନ୍ତି ହୋଇ ତନ୍ମୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୫ ।
ଜୟଗୀତି ଗାଏ ସପ୍ତ ସାଗର,
ଘୋଷନ୍ତି ବିଜୟ ଅଷ୍ଟକୁଧର,
ଗାଉଛନ୍ତି ରବିଶଶୀ ଉଭୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୬ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଡ଼ନ୍ତି ତ ହେଲା ଜର୍ମାନୀ ଦର୍ପ,
ମଣିହୀନ ହେଲା ସେ କାଳସର୍ପ,
ବିଶ୍ୱ-ସ୍ୱାଧୀନତା ନ ହେଲା କ୍ଷୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୭ ।
ଘରେ ଘରେ ଆଜ ଆନନ୍ଦୋତ୍ସବ,
ଘରେ ଘରେ ଉଠେ ବିଜୟ ରବ,
ଗାଆନ୍ତୁ ବାଇବେ ଫେଣ୍ଟ ହୃଦୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୮ ।
ଜଗତ-ଗୌରବ କେଶରିଧ୍ୱଜ,
ଜୟ ସ୍ୱଜନ୍ମ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ,
ଜୟ ମହାରାଣୀ ମେରୀଙ୍କ ଜୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୯ ।
ଜୟ ପୁରସ୍କାରସ୍ୱରୂପେ ପ୍ରଭୁଁ,
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଉତ୍କଳ ଏକତ୍ର ଲଭୁ,
ପ୍ରଦାନ ଏ ଭିକ୍ଷା ହେ କୃପାମୟ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ବ୍ରିଟେନ ଜୟ । ୧୦ ।

—❀—

ବିଜୟୋତ୍ସବ

ଧରାସିନ୍ଧୁ-ବ୍ୟୋମବ୍ୟାପୀ ନରମେଧ ଯାଗ
ଲଭିଲା ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପରେ,
ନିବର୍ତ୍ତିଲା ହାହାକାର, ଲୁଚ ଅଶ୍ରୁନୀର,
ମାନବର ସ୍ୱାଧୀନତା—ଜଗତର ଧର୍ମ
ରହିଲା ଅକ୍ଷତ, ଶାନ୍ତ ହେଲା ଧରଣୀ ।
ସାଧିଲା ଏ ମହାକର୍ମ ଆଜ ମହାଦିନ,
ଚାହିଁଥିଲେ ଯେ ଦିନକୁ ଆତୁର ନୟନେ
ବ୍ୟସ୍ତପ୍ରାଣେ ବିଶ୍ୱବାସୀ, ଚାହିଁ ଥାଏ ଯଥା
ଶିଖିଯୂଥ ମୁଖୀ ଘନ ମଳୟ ଅନଳେ,
ପୃଥିବୀର ଇତିହାସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପୃଷ୍ଠାରେ
ଶୋଭିବ ବୃହଦକ୍ଷରେ ଏ ସୁଦିନ ନାମ ।
ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏ ଦିବସ ପୁଣ୍ୟପର୍ବ ପ୍ରାୟେ
ପାଳିତ ପୂଜିତ ହେବ ଧରଣୀମଣ୍ଡଳେ,
ଜାତି-ଧର୍ମ-ବର୍ଣ୍ଣ-ଦେଶ-ପାତ୍ରନିର୍ବିଶେଷେ ।
ମାନବଜାତିର ଧର୍ମ, ସ୍ୱାଧୀନତା-ରତ୍ନ
ହରିବାକୁ ବସିଥିଲା ଦୁରନ୍ତ ଜର୍ମାନୀ;
ଏତେ ବଡ଼ ଦୁଃସାହସ, ଏତେ ଦୁରାକାଂକ୍ଷା,
ଏତେ ବଡ଼ ମହାପାପ ସମ୍ଭବ କି ଧର୍ମ !
ଉତ୍ତରଳ ଦୁଗ୍ଧ ଯାଏ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚୁଲିରେ ।
ଅତି ଦର୍ପ ସହେ ନାହିଁ ଧର୍ମ କେଉଁ କାଳେ,
"ଅତି ଦର୍ପେ ହତା ଲଙ୍କା" ପ୍ରମାଣ ଏ ଉକ୍ତି ।
ଜର୍ମାନ-ରାବଣାସୁର ଜଗତ ଦଳିଲା,
ତାହାଯୋଗୁଁ ହତ ହାୟ କୋଟି ମହାପ୍ରାଣୀ,
କୋଟି କୁବେରର ଧନ ହେଲା ଭସ୍ମସାତ,
ଏ ପାପେ ସେ ପଡ଼ିଲାଣି କେଶରୀ ହସ୍ତରେ ।
ସିଂହର ସ୍ୱଭାବ — ସେହି ଖେଳାଏ ଶିକାରେ,
ନ ମାରେ ଧରିବାମାତ୍ରେ, କେବେ ଦିଏ ମାଡ଼,
କେବେ ଦିଏ ଛାଡ଼, ତହୁଁ ସେ ଶିକାର ମଣି
ସିଂହକୁ ଦୁର୍ବଳ, ମାରେ ଲମ୍ଫଝମ୍ପ ଗର୍ବେ
ଦେଖୁଥାଏ ସିଂହ ତାହା କୌତୁକ ଦୃଷ୍ଟିରେ,
ବୀର୍ଯ୍ୟ ଭରି ଅସ୍ତବଳ ଅକାଳେ ଶିକାର,
ଅବହେଳେ ନାଶେ ତାକୁ ସହାସ୍ୟେ କେଶରୀ ।
ସେହି ହେତୁ ବଞ୍ଚିଥିଲା ଜର୍ମାନୀ ଗରିମା,
ନତୁ କେଉଁ କାଳୁ ତାର ଜୀବନ-ପକ୍ଷିକା
ସମୂଳରେ ବିଅନ୍ତାଣି ପୋତ୍ତ ଟବଗୁପ୍ତ ।
ଗର୍ବ-ଆଧିପତ୍ୟ-ଚ୍ୟୁତ ଆଜ ସେ ଜର୍ମାନୀ,
ବିଷହୀନ ମଣିହୀନ ଏବେ କାଳଫଣୀ,
ଆସେହି ପବନ-ସ୍ରୋତେ ବିଜୟ ସମ୍ବାଦ
ଖେଳୁଛି ପୃଥିବୀସାରା, ଯହିଁ ଦେଖ ତହିଁ
ଲାଗିଛି ଆନନ୍ଦୋତ୍ସବ, ଉଠେ ଜୟରବ ।
ମହାସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ସେ ବିଜୟ-ଧ୍ୱଜ
ଉଡ଼ୁଛି ଆକାଶେ, ତହୁଁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଛଳେ
ଘୋଷୁଛି ଅନନ୍ତ ନଭ ଜୟ ଜୟ ଜୟ ।
ଜଗତର ପ୍ରତି ରନ୍ଧ୍ରୁ ପ୍ରତି ରୋମକୂପୁ
ଉଠୁଛି ଗମ୍ଭୀରେ ଜୟ ବ୍ରିଟେନର ଜୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବର୍ଷନ୍ତୁ ବ୍ରିଟନ ଶିରେ ଶତ ଆଶୀର୍ବାଦ
ଦେବ ଆଶୀର୍ବାଦ ସହ, କୋଟି କୋଟି କଣ୍ଠ
ମହାକବି ବ୍ରିଟନର ସାଧୁବାଦେ ରତ ।
ଲାଗିଅଛି ବୀରପୂଜା ପ୍ରତି ଘରେ ଆଜ,
ବ୍ରିଟିଶ ଦେଶସ୍ଥ ବାନା ଉଡ଼ନ୍ତୁ ସଗର୍ବେ ।

ବଡ଼ଲୋକ

ଶୁଣିଛ ତ, କେତେ କେତେ କରନ୍ତି ଭୋଜନ
ହୀରକର ଅନ୍ନ ସଙ୍ଗେ ମୁକ୍ତାର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ?
ଜାଠରାଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ା ହେବ ଦୀନ ନିଃସମ୍ବଳ,
ଧନୀ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା କି ହେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅନଳ ?
ଧନୀ କି ଅଧିକ ଚକ୍ଷୁକର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ଧରେ ?
କି ପ୍ରଭେଦ ତେବେ ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ?
ଧନୀ ବୋଲି ଜରାଗ୍ରସ୍ତ ଦେବ ନାହିଁ ପୀଡ଼ା,
ସମସ୍ତେ ତା ଆଗେ ହେବେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଛିଡ଼ା ।
ବଡ଼ ସାନ ବୋଲି ଶୁଣେ କାହିଁ ବୃଥା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ,
ବଡ଼ଲୋକ ନାମେ ପଡ଼େ ପର୍ବତ ଉପୁଡ଼ି !
ଗୁଣ ପାଇଁ ନରପୂଜା, ନୁହେଁ ଧନ ପାଇଁ,
ଧନଲୋଭେ ମନ ଧରେ ଯେ ତହେଁ ସେ ଯାଇ ।
ଅହମିକା-ଦର୍ପ-ଘାଟ ଯେ ବହୁତ ଜନ,
ବଡ଼ଲୋକ ଆଖ୍ୟାର ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭାଜନ ।

—:*:—

ଅଡ଼ୁଆ ସୂତା

ବଜାରର ଧାରା ଏହା ଜାଣନ୍ତି ସକଳେ,
ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ଭଲ ବାଛି ସେହି ଟଙ୍କା ଚଳେ,
ଗଭୀର ତର୍ଜନ ଯେହୁ ଯେତେ କରିପାରେ,
ସେତେ ସମଦର ତାର ସମାଜ-ବଜାରେ

* * *

ଦୁଃଖେ ମରିବାକୁ ଯିନା ଇଚ୍ଛେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ,
ମାତ୍ର ଦୁଃଖେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ବାଞ୍ଛେ କର୍ମୀ ଜନ ।

* * *

ସାର ଉପଦେଶ ଏହା—ତ୍ୟାଗେ ନାହିଁ ସୁଖ,
ଦୁଃଖୀ ସେହୁ—ପ୍ରକୃତର କର୍ମେ ଯେ ବିମୁଖ ।

* * *

ମାନବ ଜୀବନ ନୁହେଁ ଅନର୍ଥକ କେବେ,
ଇଚ୍ଛନ୍ତି ମାନବ ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ଦେବେ,
ଯେ ଜୀବନେ କରି ହୁଏ ମୁକ୍ତି ଉପାର୍ଜନ
ବ୍ୟର୍ଥ କିମ୍ବା ମିଥ୍ୟା କେବେ ନୁହେଁ ସେ ଜୀବନ ।

* * *

ହେବ ଯଦି ବଡ଼, ତେବେ ହେବ ନିଜପାଇଁ,
ମାତ୍ର ପରପାଇଁ ତେବେ ବଡ଼ ହେବ ନାହିଁ ।
ନର ହୋଇ ମଣେ ଯେହୁ ନରଠାରୁ ବଡ଼,
ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାବଦୁକ ବିବେକେ ସେ ଜଡ଼ ।
ଧନ ମାନ ଆଭିଜାତ୍ୟ ନୁହେଁ ବଡ଼ପଣ,
ତଥା ବଡ଼ପଣ ନୁହେଁ ଦୁର୍ବଳ-ପୀଡ଼ନ ।
ସ୍ନେହ ମୈତ୍ରୀ ଦୟା ସତ୍ୟ କ୍ଷମା ସରଳତା,
ମାନବ ଜୀବନେ ଯିନା ଏହା ମାନବତା ।
ଖୋଜନ୍ତି ମାନବେ ସ୍ୱର୍ଗ ବୃଥା ହୋଇ ବାଇ,
କର୍ମ ମଧ୍ୟେ ସ୍ୱର୍ଗ ଅଛି ଏହା ଜଣା ନାହିଁ ।
କର୍ମେ ଗଢ଼ା ହୁଏ ସ୍ୱର୍ଗ ନିଜ ମନୋମତ,
କର୍ମ ବିନା ମାନବର ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ପଥ ।
କଥାରେ ନ ହୁଏ କର୍ମ ହୁଏ ହସ୍ତପଦେ,
ହୁଏ ନାହିଁ ଧନୀ କେହୁ ବଚନ-ସମ୍ପଦେ ।
ହେବ ପଛେ ମୂକ, ମାତ୍ର ବଚନସର୍ବସ୍ୱ
ନ ହେବ କଦାଚ କରି ହୃଦୟରୁ ହ୍ରସ୍ୱ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୌତୁକ କବିତା

କୁକୁର

ଯେତେବେଳେ ଯାର ଖାଏ ସେତେବେଳେ ତାର,
କୁକୁରର ସିନା ଏହି ନୀତ ବ୍ୟବହାର ।
ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସୁଦ୍ଧା ଅଛନ୍ତି କୁକୁର,
ସେ କୁକୁର, ଆନେ ଯେହ୍ନୁ କରେ ଦୂର ଦୂର ।୧।
ପେଟ ପାଇଁ କରେ ଯେହ୍ନୁ ଅକର୍ମ କୁକର୍ମ
ତେଜି ଆତ୍ମଗଉରବ ଜାତିକୁଳଧର୍ମ,
ନିଶ୍ଚୟ କୁକୁର ସେହି ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ନର,
ତାର ଉପାଦେୟ ମଣେ ଅଇଣ୍ଠାପତର ।୨।
ପର ମନ ଧରି ଯେହ୍ନୁ କହୁଥାଏ କଥା,
ଧରେ ପର ଉପାନହ ନମ୍ରେ ପାତି ମଥା,
ଗିଳୁଥାଏ ସାଗ୍ରହରେ ପରର ଉଦ୍‌ଗାର,
କୁକୁର ଉପାଧି ସିନା ସାର୍ଥକ ତାହାର ।୩।
ଯେ ଚଣ୍ଡାଳ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଲଭି ଉପକାର
ସମୟ ପଡ଼ିଲେ କରେ ତାକୁ ତିରସ୍କାର,
ଅକୃତଜ୍ଞ କୁକୁର ସେ ତାହାଠାରୁ ଆଉ,
ଅନ୍ନଦାତାକୁ ଯେ ଖେଦେ ହୋଇ ଭାଉ ଭାଉ ।୪।
ଉଦର ପୂରାଇ ଶ୍ୱାନେ ଦେଲେ ଖଣ୍ଡା ପିଠା,
ତେବେ ସେ ଚାଟିବ ଯାଇ ପାଦରେ ଅଇଁଠା,
ଛି ଛି ସେ କୁକୁର ମୁହଁ ଚୁହଁ ନ ଯୋଗାଇ,
ଅମଙ୍ଗଳ-ପସନ୍ଦ ସେ, ନ ମାଡ଼ ତା ଛାଇ ।୫।

—○✱○—

ବଣଓଲ ଓ ବଣସାରୁ

ବୋଲେ ବଣଓଲ ବଣସାରୁକୁ ଆହ୍ୱାନ,
ବଡ଼ କଣ୍ଡୂଳ ତୁ ସାଧୁ ଖାଦକର ହାନି ।
ହସି ହସି କହୁଁ ତାକୁ କହେ ବଣସାରୁ,
ଲାଜ ରେ ସେ କଥା ଆଉ କାହିଁକି ପଚାରୁ ?
କଣ୍ଡୂଳ ମୁଁ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ତୁ ତ ଅତି ଭଲ,
ଛୁଇଁଦେଲେ ତୋତେ ହାତ ହୁଏ ଗଲଗଲ ।
ପୋଡ଼ି ତୋତେ କଷ୍ଟ ପରେ ତଦନ୍ତେ ସିଝାଇ
ତଥାପି ନ ପାରେ ସୁଦ୍ଧା କେହି ତୋତେ ଖାଇ ।
ଖଳ ବାହ୍ୟେ ଯେତେ ପରେ ଦେଖାଉ ସୁନ୍ଦର,
ମାତ୍ର ତା ଦୁର୍ଗୁଣ ଭଲ କାର ଅଗୋଚର !
ନ ଦେଖେ ସେ ଆତ୍ମଦୋଷ ହିମାଦ୍ରି ପ୍ରମାଣ,
ପରର ରେଣୁଏ ଦୋଷେ ହୁଏ ହତଜ୍ଞାନ ।
ପର ବେଳେ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ, ନିଜ ବେଳେ ଅନ୍ଧ,
ନିଜ ଦୋଷ ବାସେ, ପର ଦୋଷଟା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ।
ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଯେତେ ଅମ୍ଳ କେବେ ଗୋଟାଳୁଣୀ
ଆପଣା ଦନ୍ତକୁ ଖଟା କହିବ କି ପୁଣି ?
ନିଜକୁ ସୁନ୍ଦରୀ ମଣେ କୁରୂପା ବନିତା,
ବରଂ ସୁନ୍ଦରୀକି ବାନ୍ଧି କହେ ସେ କୁତ୍ସିତା
କୁହୁଣୀର ଶତଛିଦ୍ର, ବୃଥା ଅସୂୟାରେ
ଏକଛିଦ୍ର ସୂଚୀକି ସେ ତଥାପି ଛିଆରେ ।
ସ୍ୱଭାବକୁ ବଦଳାଇ ନୁହେଁ କେଉଁମତେ,
ସ୍ୱଭାବର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ସମସ୍ତେ ଜଗତେ ।

—○✱○—

ପଖାଳ

ପଖାଳ ଭଳିକେ ସଞ୍ଜୀବନୀ-ସୁଧା
ହରେ ଏକ କାଳେ କ୍ଳାନ୍ତି ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୁଧା ।
ମଧୁର ଶୀତଳ ପରିତୃପ୍ତିକାର,
ଯଥା ସଜ୍ଜ ଜନ ଲଘୁ ତିରସ୍କାର ।
ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପରମ ସମ୍ବଳ,
ବହେ ତରକାରେ ଅମାନୁଷୀ ବଳ ।
ବର୍ତ୍ତି ନୁହେଁ ତାର ମହିମାର ଟେକ
ଗଙ୍ଗା ଗୋଦାବରୀ ତଣ୍ଡୁଳ ଏକ ।
ନୁହେ ଅତିଶୁଦ୍ଧ, ଅଣ୍ଟୁ ତୁ ପଖାଳ,
ଜୀବନ-ସାୟାହ୍ନେ ଜୀବନ-ସକାଳ ।
ତୋହର ପ୍ରସାଦେ ଦରିଦ୍ର ମାନବ
ଲଭନ୍ତି ଶାନ୍ତି-ପ୍ରୀତି-ସାଫଲ୍ୟ-ଗୌରବ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେଖାଇ ସାହିତ୍ୟଶିଳ୍ପାଦି ସମ୍ପଦ
କରୁଥିଲୁ ଯାହେ ଜଗତେ ସ୍ତବଧ ।
ଜୀବନ ଅଦୃଷ୍ଟ ମସ୍ତିଷ୍କ ଗଠନ,
ଏଣୁ ସାର୍ଥି ତୁହି ନବାପ୍ତେ ସୃଜନ ।
ଉତ୍କଳ ଜନନୀ ଉତ୍କଳର ଗର୍ବ,
ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ତୋର ସ୍ମୃତି ଅବସ୍ଥିତ ।
ଅସମ୍ମାନ କଲେ ତୋ ମହା ମହତ୍ତ୍ୱ,
ଉତ୍କଳର ଯିବ ସବୁ ଉତ୍କଳତ୍ୱ ।

କାଞ୍ଜି

ବଳିଷ୍ଠ-ବରେଣ୍ୟା କାଞ୍ଜି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣମୟୀ,
କୋଟି ମୁଣ୍ଡେ ହେବ କାହିଁ ତୋ ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣ ।
ପିତ୍ତବିନାଶିନୀ ତୁହି ପଖାଳର କନ୍ୟା,
ଦରିଦ୍ରସମ୍ବଳ ଦେବୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ଧନ୍ୟା ।
ପାଇଲେ ତୋହର ସ୍ୱାଦୁ ଦେବଦେବୀମାନ,
ଅମୃତ ଫୋପାଡ଼ିଦେବେ କରି ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିତ୍ୟାସ୍ୱାଦ୍ୟା ଅମ୍ଳରସମୟୀ,
ଶୁଆଗୋଇଠିକ୍କି ତୋର ବଡ଼ ପ୍ରିୟସଖୀ ।
ମୂଳା ସଜନାଶାଗ ସଙ୍ଗେ ରସନା ଆସନେ
ବସିଲେ, ନ ମଣେ କିଏ ସଂତୃପ୍ତି ଭୋଜନେ ?
ତୋହର ସଂସର୍ଗ ସଦା ଲୋଡ଼େ ସାରୁମୁଣ୍ଡା,
ତୋ ବିହୁନେ କରେ ଭେଣ୍ଡି ମୁହଁଟା ଭୁସୁଣ୍ଡା ।
ଭଜାଜୀରା ଲବଣର ପୁଟପାକ ପରେ
ତୋ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗୁ ଯେଉଁ ସୁବାସ ପ୍ରସରେ,
ତାହାର ଆଘ୍ରାଣ ସୁଖ କି ବର୍ଣ୍ଣିବ କବି,
ତାହା କହୁ ଲାଗେ ଜିଭ ଯାଏ ନାହିଁ ଦ୍ରବି ?
କରେ ତୋତେ ଉପାଦେୟ ଅଳିବୁ ସଂଯୋଗ,
ଛଣା ସୁଧାପଣା ସେତ୍କୁ ଅମରଙ୍କ ଭୋଗ ।
ଔଷଧ ରୂପରେ ପୁଣି ହେଉ ବ୍ୟବହୃତ,
ତେତେବେଳେ ତୋର ନାମ ନିଶ୍ଚୟ ଅମୃତ ।
ଅନୁଭବ କରି କାଞ୍ଜି ତୋର ଏ ମହତ୍ତ୍ୱ,
ବୁଝିଲୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟ ସୁଦ୍ଧା ଅଛି ବିଶେଷତ୍ୱ ।

—*—

ତୀର୍ଥ କପି

କି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଜୀବ ତୁ ରେ ଅଶାନ୍ତିଆ ପଶୁ,
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନିର୍ମମ ଦୁଷ୍ଟ ଖଳବୁଦ୍ଧି ଦସ୍ୟୁ ।
ଯା ପାଖୁ ପଳାଉ ଯେଣୁ ନିକୁଟାଇ ଦାନ୍ତ,
ତାହା ଘରେ ହାଣ୍ଡି ମାରି ଖାଇଯାଉ ଭାତ ।
ତୀର୍ଥର କଳଙ୍କ ତୁମି ହିଂସ୍ର ଦୁସ୍ତର,
ତୋହା ଯୋଗୁଁ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ସାଧ୍ୱସ ଆଗାର ।
ସ୍ନାନ ଗୁଣେ ନର ସିନା ସହେ ଉପଦ୍ରବ,
ଲଭନ୍ତୁ ଘଣ୍ଟକେ ନତୁ ଯୋଗ୍ୟ ପରାଭବ ।
ସ୍ଥାନର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଯହିଁ ଦୁର୍ମତି ସୁମତି,
କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନ ଘୁଞ୍ଚିଲା ତୋର ହୀନମତି !
ଗୋଟିଏ ଗୁଣରେ କିନ୍ତୁ ଆଦର୍ଶ ତୁ କପି,
ଜାତି ଅର୍ଥେ ଦେଉ ଯାହା ଜୀବନ ସମର୍ପି ।
ସେ ସ୍ୱଜାତିପ୍ରୀତି ଐକ୍ୟ ସେ ସହାନୁଭୂତି,
ଦୁର୍ଲଭ ମାନବ ପ୍ରାଣେ ସେ ଦେବ-ବିଭୂତି ।

—*—

ଆଧୁନିକ ଢଗ

ତଅଁଳକୁହା ମହନମୁହାଁ,
ଜାଣିବ ତାହାକୁ ବଡ଼ ଖଟୁଆ । ୧ ।
ଅଣ୍ଡ ବନସ୍ତେ ଯେ ଯାଏ ଚରଇ,
ଜଗତେ ଲୁଚିଲ ନାହିଁ ତା ଗୁଣ । ୨ ।
କଙ୍କଡ଼ାଆଖିଆ ଠେଙ୍ଗଭଙ୍ଗା,
ପରତେ ନ ଯିବୁ ହେଲେ ସେ ଜଣା । ୩ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବ୍ରାହ୍ମଣ କଲା ଶୂଦ୍ର ପିଙ୍ଗଳା,
ତେଡ଼େ ପାଣି ପିଇ କାଟନ୍ତି ଗଳା । ୪ ।
ମୂର୍ତ୍ତିହସା ଦେଇ ଭଡ଼େ ଯେ କାଳୁ,
କୁଟିଳ କୁଚକ୍ରୀ ଜାଣିବ ତାକୁ । ୫ ।
କଥାରେ ନ ବାଜେ ବାଟୁଲି ଯାର,
କପଟ ମିତୁଆ ସେ କୁଳାଙ୍ଗାର । ୬ ।
ଅନ୍ତରେ ପିତା ମୁହଁରେ ମିଠା,
ତଗାଡ଼ିଆଙ୍କର ଗୁରୁ ସେଇଟା । ୭ ।
ମହୁରଗ ମଣ୍ଡା ଚେମା ସନ୍ତୁଳିଆ,
ଜଳେ ପେଟେ ତାର କଳହ-ନିଆଁ । ୮ ।
ନିଷ୍କର୍ମା ନିଖଟୁ ବସି ପିଣ୍ଡାରେ
ଦିନ କାଟୁଥାଏ ପରନିନ୍ଦାରେ । ୯ ।
ଗତରଖୁଡ଼ିଆ ନ କରେ କାମ,
ଜପେ ପରନିନ୍ଦା-ତାରକ ନାମ । ୧୦ ।
ମୁଣ୍ଡଖା କୁଶୁ ଦେହରେ ତାର,
ତାହାକୁ ଜାଣିବ ଅର୍ଜନକାର । ୧୧ ।
ଲମ୍ବକୁଞ୍ଚପକା ଭଙ୍ଗାବାଳିଆ,
ସାହୁକାର ଦ୍ୱାରେ ହୁଏ ସେ ଠିଆ । ୧୦ ।
କରେ ଯେ ଆଦର ଖଦି ଗୁଦର,
ଅଧିକାଂଶ ସେହି ସୁଖୀ ପଦର । ୧୩ ।
ଅଧିକ ଚନ୍ଦ୍ରଣ ଫୁଲଫାଙ୍କିଆ,
ଘରେ ଭାତ ନାହିଁ ସଜରେ ଠିଆ । ୧୪ ।
ଖଟା ତୋଷଣିଙ୍କ ନ ଅନ୍ତେ ଗୁଣ,
ବାଣ୍ଡରେ କଖାଣେ ସହସ୍ର ଗୁଣ । ୧୫ ।

ଟଙ୍କା ସ୍ତୋତ୍ର

ଟଂ ଟଂ ଟଙ୍କାରିଣୀ ଟଙ୍କେ ନମସ୍ତସ୍ୟୈ ଦେବୀ,
ଧବଳ କମଳେ, ଧନ୍ୟ ଧନୀ ତୋତେ ସେବି ।
ବନ୍ଦ୍ୟହାସୀ ବନ୍ଦ୍ୟପମ ଚଞ୍ଚଳା ମହୀରେ,
ଲଗିଛି ତୋ ନିତ୍ୟପୂଜା ପ୍ରାସାଦେ କୁଟୀରେ ।
ମଞ୍ଜୁଷା-ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟେ ଦିବ୍ୟ ସିଂହାସନେ
ବସ୍ତୁ ତୁହି ଅଧିଷ୍ଠାନ ପ୍ରକାଶ୍ୟେ ଗୋପନେ ।
ବ୍ୟାକୁଳ ସତତ ନରେ ତୋହୋ ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟାଶାରେ,
ସମସ୍ତଙ୍କ ଇଷ୍ଟଦେବୀ ତୁହି ଏ ସଂସାରେ ।
ଆବୃଦ୍ଧବାଳକ ସର୍ବେ ତୋହୋ ରସରଙ୍କା,
ଘୋଷୁଛନ୍ତି ତୁଣ୍ଡେ ସଦା ଟଙ୍କା ଟଙ୍କା ଟଙ୍କା ।
ମୃଣ୍ଡାକୁ ସୁଶ୍ରୀବନ୍ତ ଗଜମୂର୍ଖେ କଣ୍ଠ,
ପ୍ରଦାନୁ ତୁ ଅକୁଳୀନେ କୁଳୀନ ପଦବୀ ।
ହେଉ ପଛେ ଖର୍ବକାୟ ବାମନ ଯେସନ,
ତୋ ଯୋଗେ ସମାଜେ ସେହୁ ବଡ଼ଲୋକେ ଗଣ୍ୟ ।
ନ ଖେଳେ ଯା ଗୃହେ ତୋର ସୁକାନ୍ତି ଆଲୋକ,
ଦୀର୍ଘକାୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ତ ଛୋଟ ଲୋକ ।
ଦାମ୍ଭିକ ହାତରେ ତୁହି ହେଲେ କଣ୍ଠ ଜପମା,
ଜପ ଧ୍ୟାନ ହୁଏ ତାର ମାଲି ମୋକଦ୍ଦମା ।
ଲଭାଗ୍ୟ ତୋ କୃପା ଲଭି ହୁଏ ଅଭିମାନୀ,
କଥାକେ କଥାକେ ତାର ହୁଏ ମାନହାନି ।
ଆଜୀବନ ଅଭ୍ୟାଗୃହୀ ଦୁରାତ୍ମା ନୃଶଂସ
ତୋହର ପ୍ରସାଦେ କଣେ ଲୋକମୁଖୁ ଯଶ ।
ମହାପାପାଗ୍ରହୀ ଭଣ୍ଡ ନାରକୀ ଦୁରନ୍ତ
ତୋର ଅନୁଗ୍ରହେ ହୁଏ ସାଧୁ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ।
ତୋହୋ ଅଭିଶାପଗ୍ରସ୍ତ ଭକ୍ତେ ବନ୍ଧୁ ନର,
ମାନ ସେହୁ ଅଭିଶାପ ଭାଙ୍ଗ ଭାଗ୍ୟ ବର ।

ଗଧସ୍ତୋତ୍ର

ନମସ୍ତେ ମାନବ-ବ୍ୟାଘ୍ର ପୁଚ୍ଛହୀନ ପଶୁ,
ମନ୍ଦ ହାସ ଛଳେ ତୁହି ଗରଜ ବରଷୁ,
ତୁମ୍ବୀଗାରୁ ବଳି ସ୍ୱଚ୍ଛ ତୋର ବ୍ୟବହାର,
ହେ ଗଧ, ତୋ ଚତୁଷ୍ପଦେ କୋଟି ନମସ୍କାର ।୧।

* * *

ଶୃଙ୍ଗହୀନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଷଣ୍ଢଠେ ନିରତ,
କ୍ଷୁଦ୍ର ଦନ୍ତେ ବଦାରୁ ତୁ ହିମାଦ୍ରି ପର୍ବତ,
ପଶୁ ମଧ୍ୟେ ବ୍ୟାଘ୍ର ତୁହି ନତୁବା ମାର୍ଜାର,
ହେ ଗଧ, ତୋ ଚତୁଷ୍ପଦେ କୋଟି ନମସ୍କାର ।୨।

* * *

ବିହଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ୟେନ, ସରୀସୃପେ ସାପ,
ନିଃଶ୍ୱାସେ ଉଗାରୁ ତୁହି ତୀବ୍ର ଅଗ୍ନି ତାପ,
ପତଙ୍ଗେ ମକ୍ଷିକା, ଜନ୍ତୁ ସକଳ ଆହାର,
ହେ ଗଧ, ତୋ ଚତୁଷ୍ପଦେ କୋଟି ନମସ୍କାର ।୩।

* * *

ତୃତୀୟାବତାର ! ତୋର ମହିମା ଅଶେଷ,
ଖୋଜ କରୁଥାନ୍ତି ସଦା ପଦାର୍ଥବିଶେଷ,
ତୁ ଗୁଣରେ ଗୁଣବନ୍ତ ମହାଳଙ୍କାର,
ହେ ଗଧ, ତୋ ଚତୁଷ୍ପଦେ କୋଟି ନମସ୍କାର ।୪।

* * *

ହେ ଜଳଧିକୁଣ୍ଡଧାରୀ, ହେ ନର-ନାରଦ,
ହେ ଚତୁରଚୂଡ଼ାମଣି, ଗୀତବିଶାରଦ,
ହେ ଶୀତଳ-ବୈଶ୍ୱାନର ଅଲୀକ-ଆଧାର,
ହେ ଗଧ, ତୋ ଚତୁଷ୍ପଦେ କୋଟି ନମସ୍କାର ।୫।

ସାନ୍ଧ୍ୟଛାୟା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଉଦାରହୃଦୟ, ସଜ୍ଜନପ୍ରିୟ, ଗୁଣଗ୍ରାହୀ,
ପାରିକୁଦାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀଳ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ରାଧାମୋହନ ମାନସିଂହ
ହରିଚନ୍ଦନ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଭ୍ରମରବର ରାୟ ମହୋଦୟ
ବରେଷୁ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦେଷୁ —

ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାଶୟ,

ଶ୍ରୀଛାମୁ ଯୁବରାଜ ଥିବା ସମୟରେ ଗଣ୍ଡିଏ ପଦହାର ମୋ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଅନୁରକ୍ତତା ଏବଂ ବନ୍ଧୁତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ସେହି ପଦରୁ ମୁଁ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର ହୃଦୟ-ପ୍ରାଶସ୍ତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭବ କରିପାରିଅଛି । ପ୍ରକୃତିର ମହାଶକ୍ତିରୂପିଣୀ ବିଶାଳ ଚିଲିକା ଯାହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ଗୌରବ-ମୁକୁର, ତାହାଙ୍କର ହୃଦୟ ସେହି ତୁଳନାରେ ବିଶାଳ ହେବାହିଁ ସ୍ୱାଭାବିକ । ସମ୍ପ୍ରତି ଶ୍ରୀଛାମୁ ରାଜସିଂହାସନରେ ଉପବିଷ୍ଟ । ବନ୍ଧୁସମ୍ପ୍ରଦାୟରୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଉପହାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବେ । ସେହି ସ୍ଥଳରେ ମୋର ମଧ୍ୟ କିଛି ଉପହାର ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସୁତରାଂ ଏହି "ଗ୍ରାମ୍ୟଛାୟା"ଟି ଉପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ଏହା ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ନୀରାଜନାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଘୃତପ୍ରଦୀପରୂପେ ଗୃହୀତ ହେଲେ ମୁଁ ବିଶେଷ ଆତ୍ମ-ପ୍ରସାଦ ଉପଭୋଗ କରିବି ।

ଇଚ୍ଛାପୁର
୨୮ । ୧୦ । ୨୦

ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର
ସ୍ନେହ-ସୌଜନ୍ୟ-କ୍ରୀତ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂଚୀ

ବିଷୟ

ସାନ୍ଧ୍ୟଭାଷ୍
ଶାର୍ଦ୍ଦୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ନୀତାସୁନ୍ଦରୀର ଉକ୍ତି
ଏକୁଟିଆ ପ୍ରବାସୀ
ଦୂର । ଆବାହନ
ଆହ୍ୱାନ
ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା
କର୍କାପାତ
ଗଣେଶ ପୂଜା
କଳ୍ପନା
ସ୍ନାସପୂର୍ଣ୍ଣିମା
ନିଶୀଥ ଚନ୍ଦ୍ରା
ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ
ନବବର୍ଷ
ଅବଧାନ
ରୁଦ୍ରଭମାଇ
ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ
ଆନନ୍ଦ
ଘନ-ଆବାହନ
ଶବପୂଜା
ଶିଶୁର ଉକ୍ତି
ଅଶ୍ରୁପୂଜା
ଦୈନ୍ୟ
ପ୍ରକୃତର ପୀଡ଼ା
ସୁଧାଷ୍ଟମୀ
ଆଷାଢ଼
ସୁନଆଁ
ବସନ୍ତ ଆହ୍ୱାନ

ବିଷୟ

ଅନନ୍ତବ୍ରତ
ଦୋଳପର୍ବ
ବର୍ଷାଗ୍ରଣୀ
ଶାନ୍ତ
ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଣ
ଚର୍ମପଠ
ଗୃହବାହ
ମାଟିବଂଶ ଉଷା
ମଙ୍ଗଳମାଳା
ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ-ଜନନୀ
ପ୍ରଳୟ-ସ୍ୱପ୍ନ
ମାତୃପଦେ ମାଗୁଣି
ପଇସା-ଭଜନ
ମୃତ ମହାବଳ
ନୂତନ ବର୍ଷ
ତୁଳସୀ ନା ବତୁଆଣ
ଚେରୁଆ ପର୍ବତ
ଧୂଳିଘର
ପୂଜା
ମଙ୍ଗଳବାଦ
ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଖେଳ
ପରିଣାମ ଚନ୍ଦ୍ରା
ଶମ୍ବର ଦଶମୀ
ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି
ଏକାଗ୍ରତା
ପଢ଼ୁଆଁ ଅଷ୍ଟମୀ
ପଠାଣି ସାମନ୍ତ
ମାତୃ ଆହ୍ୱାନ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସାନ୍ଧ୍ୟତାରା

ପ୍ରକାଶିଲୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହାସ୍ୟ କପାଁ ସାନ୍ଧ୍ୟତାରା –
ପ୍ରତୀଚୀ-କୁନ୍ତଳମଣି, ଗଗନ-ସୁନ୍ଦରୀ,
କି ସୁନ୍ଦର ହାସ୍ୟ ତୋର ସ୍ନିଗ୍ଧ ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ
ଭେଟି ଲବଣୀର ନିଧି ଝରିପଡ଼େ ତହୁଁ ।
ସେ ହାସ୍ୟର ପୁଣ୍ୟୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅନନ୍ତ ଲଳମା
ତୋଳିଦିଏ ପ୍ରାଣେ, ନେତ୍ରେ ଅମୃତ ପ୍ରଲେପ ।
ନ ଦେଖି ତୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଆତ୍ମ-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର
ହେଉଅଛୁ ନିଜ ରୂପେ ନିଜେ ପରା ମୁଗଧ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କର, ତୁଟିବ ସେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ତୋହ ଭଳି ନଭଃ-ନାରୀ-ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତିର୍ମୂର୍ତ୍ତି
ଉଦେ ହେବେ କୋଟି କୋଟି ଅନନ୍ତ ଅମ୍ବରେ,
ନାହିଁ ତ ବିଳମ୍ବ ଆଉ, ସୁହାଁ ଟଳିବନ୍ତ,
ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଯେବେ ଉଠୁଛନ୍ତି ଫୁଟି ।
ପଡ଼ା ନା, ପଳା ନା, ତାରା, ରହ ଆଉ କ୍ଷଣେ,
ସୁହାଁ ଥରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦେଶେ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ,
ତୋହଠାରୁ ଉଚ୍ଚାସନେ ବସିଛନ୍ତି ଯେତେ,
ରୂପର ବସ୍ତୁ ହାଟ ବସିଛି ଗଗନେ,
ଲାଗିଅଛି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମହାମହୋତ୍ସବ,
ଏତେ ଦେଖି ମଣିବୁ କି ବଡ଼ ଆପଣାକୁ,
ରହିବ କି ଆଉ ତୋର ବ୍ୟର୍ଥ ଅହମିକା ?
ଅସୀମ ଅଗାଧ ସେହି ଶୋଭାସିନ୍ଧୁ ଗର୍ଭେ,
ହଜିଯିବ ଆତ୍ମସତ୍ତା ତୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁଟି ।
ପଳା ଏବେ, କରିଗଣି ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା,
ଆଉ କେବେ ନ କରିବୁ ଦର୍ପ ଅଭିମାନ ।

ଶିଖିଲୁ କି ଏ ସଂସାରେ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବିନ,
ଧରେ ଏ ଅପର ନାମ ଦର୍ପିଦର୍ପହର,
ଦର୍ପ ଅର୍ଥ—ନିଜ ହସ୍ତେ ନିଜର ଲାଞ୍ଛନା,
ଯହିଁ ପାଇଁ ଯାର ଗର୍ବ, ତହିଁରୁ ଅଧିକ
ଦେଖାଇ ସଂସାର ତାକୁ କରେ ପରାଭବ,
ଧରେ ତା ସମ୍ମୁଖେ ଆଣି ଲଜ୍ଜାର ମୁକୁର,
ତହୁଁ ଦର୍ପୀ, କ୍ଷୋଭଭରେ ହୁଏ ହେଟମଥା,
କରେ ତାକୁ ତିରସ୍କାର ନିଜ ଆତ୍ମା ତାର ।
ଅଛନ୍ତି ସଂସାରେ ଯେତେ ବଡ଼ଠାରୁ ବଡ଼,
ତହୁଁ ବଡ଼ ତହୁଁ ବଡ଼, ବିଶେଷ ଏ ସତ୍ୟ,
ଯେ ମଣେ ନିଜକୁ ବଡ଼, ବଡ଼ ଅବଡ଼ ସେ,
ଏ କଥାଟି, ସାନ୍ଧ୍ୟତାରା, ସବୁରୁ ସତତ ।

ଶାରଦୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ

ଅର୍ଦ୍ଧବାସେ ଭଦ୍ର ମାସେ କେ ତୁମ୍ଭେ ସୁନ୍ଦରି,
ଅବସ୍ଥିତ ଦଶଦିଗ ରୂପେ ଆଲୋ କରି ।
ବିମ୍ବାଧରେ ସୁପ୍ତହାସ ବରଷେ ଅମୃତ,
ଶ୍ୟାମ ସୁକୁମାର ତନୁ ଫୁଲେ ଅଳଙ୍କୃତ ।
ଅଗସ୍ତ୍ୟ-ଶୌକ୍ତିକ ମଣି ଦୋଳେ ନାସାତଳେ,
ମୌକ୍ତିକ ନୀହାର ହାର ଶୋଭେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ।
ପ୍ରସନ୍ନ ପାବନ ଦୃଷ୍ଟି କୌମୁଦୀ-ଶୀତଳ,
କଳୁଷ ପଙ୍କିଳ ଜଳେ କରେ ସୁନିର୍ମଳ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବନସ୍ପତି ସ୍ୱଭାବେମା ଅଲେଖ ବାଳତା,
ଢାଳେ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ତବ ପଦେ ଶେଫାଳିକା ।
ଝଳକୁଛ ବସ୍ତ୍ରଭୂଷା ଦ୍ୱିଜରେ ହରଷେ,
ଢଳୁଛ ସମୁଦ୍ର ବକ୍ଷେ କଟାକ୍ଷ ପରଶେ ।
ହସାଉଛ ଧରଣୀକି ପ୍ରିୟଭୂଷା ଭୂଷି,
ଝରୁଛ ସେ ହାସ୍ୟ ତାର ମଣିମୁକ୍ତାରାଶି ।
ସରଳ ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି, ମଧୁର ଉଦାର,
ସରଳ ହୃଦୟ ପୁଣି ସରଳ ବେଭାର ।
ସରଳ ଶୀତଳ ଶୋଭା ଖେଳେ ଅପଘନେ,
ଆଣେ ନାହିଁ ଅବସାଦ ସେ ଶୋଭା ନୟନେ ।
ମହିମା-ମୟୂଖଧାର ନିଃସରେ ବଦନୁ,
ତା ଦେଖି ମିଳାଏ ନଭେ ଲଜ୍ଜେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ।
ଅନନ୍ତ କରୁଣା କରି ଜଗତକୁ ଦାନ,
ଉଜବ ଦ୍ୱିମାସ ପରେ ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ।
ଦେବାପାଇଁ ଆସ ତୁମ୍ଭେ ତାହା ତୁମ୍ଭ କର୍ମ,
ଦେଇ ସାରି ଲୁଚିଯାଅ ପାଳି ସ୍ୱୀୟ ଧର୍ମ ।

—o*o—

କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳୀର ଉକ୍ତି

ବଡ଼ ଅଭାଗିନୀ ମୁହିଁ—କ୍ରୀଡ଼ା ପୁତ୍ତଳିକା,
ପରତୁଷ୍ଟି ଜୀବନର ଚରବ୍ରତ ମୋର ।
ଗଢ଼ିଲ ଯେ ମୋତେ, କେତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସେ, ହାୟ
କଲା ମୋତେ ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ଅନ୍ଧ, ବିକଳାଙ୍ଗ
ହସ୍ତ ପଦ ଦେଇ, ଖାଲି ରଚିଲା ଶରୀର,
ମାତ୍ର ନ ପାରିଲା ଦେଇ, ଚେତନା ତହିଁରେ,
ଭାର ମାତ୍ର ମୋ ଶରୀର ମୋ ପକ୍ଷେ ସର୍ବଥା ।
ସମର୍ପିଲା ପୁଣି ମୋତେ ପର ହାତେ ନେଇ,
କେବେ ସେ କରୁଛନ୍ତି ମୋତେ ସଯତ୍ନ ଆଦର,
କେବେ ବା କରନ୍ତି ତଳେ ଭଙ୍ଗେ ହସ୍ତପଦ,
ମୋତେ ଘେନି କରେ କ୍ରୀଡ଼ା, ଯାଏ ମୋ ଉପରେ
ସକଳ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ, କ୍ରୋଧ, ଅଭିମାନ ତାର,
ଲଭେ ସେ ଆନନ୍ଦ ତହିଁ ମୋର ଯନ୍ତ୍ରଣାହିଁ
ଆନନ୍ଦ ତାହାର, ଭଲ ବୁଝିବ କେମନ୍ତେ ସେ
ମୋର ବ୍ୟଥା, ମୋ ବେଦନା, ମୋ ଗୁପ୍ତ ବେଦନ
ଯାକୁ ମୁଁ ଅନନ୍ତ ଅର୍ପେ, ପ୍ରତ୍ୟର୍ପେ ସେ ମୋତେ
ଦୁଃଖ, କଣ୍ଟକିତାର ଶଯ୍ୟା, ଭାବେ ତାକୁ
କୁସୁମ ବାଆରେ, ଏହା ଜଗତର ରୀତି ।
ଏତେ ହୃଷ୍ଟହୃଷ୍ଟା ମଧ୍ୟେ, ସେ ବାଞ୍ଛିତମଣି
ପ୍ରଭାତେ ଯେ ସ୍ନେହସିକ୍ତ ଅନାସ୍ଥ ଆସ୍ଥାରେ
ମୋର, ଶୀତଳେ ସେ ଏ ମୋ ଅପ୍ରାଣର ପ୍ରାଣ,
କରେ ଯେବେ ପୂଜା ମୋତେ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରେ
ମଣ୍ଡି ରତ୍ନ ଅଳଙ୍କାରେ କୁସୁମେ ଚନ୍ଦନେ,
ସେକାଳେ ମୋ ସୌଭାଗ୍ୟ ମୁଁ ଅର୍ପେ ଧନ୍ୟବାଦ ।

—*—

ଏକୁଟିଆ ପ୍ରବାସୀ

ଏକୁଟିଆ ନିରାଶ୍ରୟ ନିର୍ବାନ୍ଧବ ଦେଶେ,
ନିବସେ ପ୍ରବାସୀ ଏକ ତୁଚ୍ଛ ମଣି କ୍ଲେଶେ ।
କେତେ ଦୂରେ ଗୃହ ତାର ରହିଅଛି କାହିଁ,
ଆଖି ପାଉ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଦିଗ ଦିଶୁ ନାହିଁ ।
ନାହିଁ ପାଶେ କାନ୍ତ, ଗୋତ୍ର, ମିତ୍ର, ପ୍ରତିବେଶୀ,
ଏକାକୀ ସେ ଅଛି ଚାହିଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶି ।
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହାର ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ, ପରିଜନ,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ୱଦେଶ ତାର, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜୀବନ ।
କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ସବୁବେଳେ ଅଛି ହୃଦେ ଧରି,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତା’ ଜୀବନର ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ ।
ସେ ଏକା କରାଏ ତାକୁ ସତତ ସତର୍କ ।
ତାହାରି ସହିତେ ତାର ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ।
"ବସୁଧୈବ କୁଟୁମ୍ବକଂ" ନାହିଁ ତାର ଶିକ୍ଷା,
ସେ ପୁନୀତ ସମଦର୍ଶୀ ଯୋଗୀଙ୍କର ଦୀକ୍ଷା ।
ଗୃହୀପକ୍ଷେ ତାହା ସିନା ବିଷମ ସମସ୍ୟା,
ଗୃହୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏକା ସଫଳ ତପସ୍ୟା ।
ହେଉ ପଛେ ସାରା ଧର୍ମ ଏହି ସାମ୍ୟବ୍ରତ
ମାତ୍ର ମହାକ୍ଲେଶସାଧ୍ୟ କଠୋର ମହତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବହୁମାନପକ୍ଷରେ ଏକ ସ୍ୱଦେଶ ବିଦେଶ,
କଥାର ସ୍ମୃତିଟି ଏହା ପ୍ରବାଦ ବିଶେଷ ।
ଯେତେ ଯେ ପଣ୍ଡିତ ହେଉ କାବ୍ୟ ଇତିହାସେ,
ଜନନ୍ତୁ ପଢ଼ନ୍ତେ ସୁଖେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରବାସେ,
ମାତ୍ର ମାତୃମହୀ-ତୀର୍ଥ ସଂଦର୍ଶନ ପାଇଁ,
ପ୍ରାଣେ କି ଆହା ତାର ଲୋଭେ କାନ୍ଦେ ନାହିଁ ?
ହେଉ ପଛେ ଜନ୍ମଭୂମି ଦୀନା ଜୀର୍ଣ୍ଣତର,
ନୁହେଁ କି ତା ନେତ୍ରେ ତାହା ଅଳକା, ଅମର ।
ସବୁ ଛାଡ଼ି ହୁଏ—ଧନ, ମାନ, ପ୍ରାଣ, କାୟା,
ଅତ୍ୟାଜ୍ୟ ସର୍ବଥା ମାତ୍ର ମାତୃଭୂମି ମାୟା ।
ପାଷାଣରେ ଯେ ଜନ୍ମଭୂମେ ମୂଢ଼ ନୀରସୀୟ,
ଶବରେ ତାହାର ନାହିଁ ଆହା ବା ହୃଦୟ ।

ଦୁର୍ଗା ଆବାହନ

ଆସ ମ ଆସ ମା ଦୁର୍ଗେ, ଦେବୀ ଦଶଭୁଜେ,
ବିଶ୍ୱଧାତ୍ରୀ, ବିଶ୍ୱସୁତ-ହିମାଦ୍ରି ତନୁଜେ ।
ଦିଶୁଛି ପ୍ରସନ୍ନ ଦିଗ ଧରଣୀ ଆକାଶ,
ଖେଳୁଛି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଆସି ସ୍ୱର୍ଗର ଉଲ୍ଲାସ ।
ମିଶିଛି ଉଲ୍ଲାସ ଆଜ ଗଗନେ ପବନେ,
ଉତ୍ସବ କଳ୍ପନା ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ଜୀବନେ ଜୀବନେ ।
ସୁହାସି ଶାରଦୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଧରି ଦିବ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି,
ସଜାଇଛି ନବସାଜେ ନିଖିଳ ପ୍ରକୃତି ।
ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ଶୁକ୍ଳଘନ ଶୂନ୍ୟେ ସ୍ନିଗ୍ଧ, ସ୍ୱଚ୍ଛ,
ବାନ୍ଧିଛି ମା, ତୁମ୍ଭପାଇଁ ସ୍ଫଟିକ ପାବଚ୍ଛ ।
ସୁସାଧିକା ଶେଫାଳିକା ପ୍ରେମ-ଭକ୍ତିଭରେ,
ତଳେ ପଡ଼ି ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ତୁମ୍ଭର ଧ୍ୟାନରେ ।
ମଙ୍ଗଳର ମାତା ତୁମ୍ଭେ, ପରମା ପ୍ରକୃତି,
ଏ ବିଶ୍ୱ ପ୍ରକୃତି, ତବ ମାୟାର ଆକୃତି ।
ଅମୃତର ଉତ୍ସ ତୁମ୍ଭେ, ତୁମ୍ଭର ମହିମା,
ବ୍ୟାପିଅଛି ଚରାଚର ଜଗତର ସୀମା ।
ସେ ମହିମା ପୁଷ୍ପେ ଆଣେ ମକରନ୍ଦ, ଗନ୍ଧ,
ଏ ସଂସାର ସିନା ତବ ମହିମା-ପ୍ରବନ୍ଧ ।
ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଆଖ୍ୟା ତୋର ବିଦିତ ଜଗତେ,
ଅନ୍ନ ବିନା ଦୁଃଖ ପାନ୍ତି କିପାଁ ତୋ ଅପତ୍ୟେ ?
ନୁହେଁ କେବେ ତୋ ବିଧାନ ଅମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ,
ଭ୍ରାନ୍ତିମତେ ମଣେ ନର ସମ୍ପଦେ ବିପଦ ।
ରୋଦନ ପଶ୍ଚାତେ ଲୁଚିଥାଏ ହାସ୍ୟ, ଗାନ
ସୁଖଭିତର ତ ଦୁଃଖ ଅମୃତ ସୋପାନ ।
ଅସୁରମର୍ଦ୍ଦିନୀ ଦେବୀ, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ-ଅସୁରେ,
କର ମା ପ୍ରେରଣ ବସି ଖରେ ଯମପୁରେ ।
ରୋଗ ସହ ଉପଦ୍ରବ କରୁଛି ମଣ୍ଡଳ,
ଛାଡ଼ୁ ତାଲୁ ତୋ ବାହନ ବିକଟ ହୁଙ୍କାର ।
ଧ୍ୱଂସ-ଯଜ୍ଞ ସାଙ୍ଗ ଏବେ ହେଉ ମା ଚାମୁଣ୍ଡା,
ଘେନାହେଉ ପୂଣ୍ୟପଦେ ଏହି ପରିମୁଣ୍ଡା ।*

ଆହ୍ୱାନ

ରାଜ ବିଜେ ପୂର୍ବେ ଯଥା ରାଜ-ପରିସ୍ଥର,
ସଜାଏ ସଂସଦ ଗୃହ ଦ୍ରବ୍ୟ, ସିଂହାସନ,
ତଥା ମା ଭାରତ, ତବ ଆଗମନ ଆଶୁ,
ସଜାଉଛି ରତ୍ନମଣି ଆସି ଏ ଧରଣୀ ।
ତୁମ୍ଭେ ତ ସମ୍ପଦଦାତ୍ରୀ, ତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଭବ
ସିତ, ତୁମ୍ଭେ ବର ବାଣୀ ଦାନ ତାହା ଦଣ୍ଡେ,
ଏଣୁ ଶ୍ୱେତଭୁଜେ, ଭବ୍ୟ ବସନ୍ତ ତୁମ୍ଭର ।
ରଚଛି ସେ ତୁମ୍ଭ ପାଇ ପୁଷ୍ପସିଂହାସନ,
ଆସ ଦେବ, କୃପା କରି, ବସ ତହିଁ ଆସି
ରାଜରାଜେଶ୍ୱରୀ ରୂପେ, ବାଣୀ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରୀ,
ବନ୍ଦାଇବା ପାଇଁ ଦେବୀ ପ୍ରକୃତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ,
ଉଭା ଘେନ ଅରଣ୍ୟାନୀ-ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ କରେ ।
ଅଛି ତହିଁ ଫୁଲ, ଫଳ, ଦୂର୍ବାକ୍ଷତ, ମଧୁ,
ଚନ୍ଦନ, ପ୍ରଦୀପରୂପେ ତାରାଗଣ ଶିଖା,

* ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ କାତର ଗୁହାରି

ମୃଗମଦ ଧୂପ, କଣ୍ଠମତ ବାସଭଳ ।
ଭେଟିବ ଥାଳୀରେ ମଣିମୁକ୍ତା, ପ୍ରବାଳାଦି—
ଅଛି ତାର ଗନ୍ତାଘରେ ଯେତେ ରତ୍ନରାଜି ।
ଏସ ଦେବୀ ଡାକୁଛି ମୁଁ ଅକୃତୀ, ଅଧମ,
ତୁମ୍ଭକୁ ଡାକିବା ଭଳି ନାହିଁ ମୋ ଯୋଗ୍ୟତା,
ଅଥବା ସାମର୍ଥ୍ୟ, କିମ୍ବା କିଛି ମାତ୍ର ଦାବୀ,
କର ମା ସ୍ୱଗୁଣେ ତୁମ୍ଭେ ଆସି ଅଧିଷ୍ଠାନ
ଅଦେବ ଦେଉଳ ମୋର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ,
ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରଦାନ କର ଶୂନ୍ୟସିଂହାସନେ ।
ହୁଅନ୍ତୁ ଯେତ୍କାଟି ତବ ବାହନ ନବଳ,
କିମ୍ବା ପୂଜାଫୁଲ, ନତୁ କରଧୃତ ବୀଣା,
ଦର୍ଶନ ସ୍ପର୍ଶନ ସୁଖ ଲଭି ମା ତୁମ୍ଭର,
ମଣନ୍ତୁ ତେବେ ମୁଁ ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ କୃତାର୍ଥ ।
ସେ ଭଳି ସୌଭାଗ୍ୟ ହାୟ ହେବ କି ଦାସର,
ଇନ୍ଧନ ଲଭିବ ତାହିଁ ଚନ୍ଦନ ଆସନ !
ମିଳନ୍ତା ଅଭୀଷ୍ଟ ଯଦି, କି ଲୋଡ଼ା ମୁକ୍ତିରେ,
ମାଗୁ ନାହିଁ ତୁଚ୍ଛା ହାତେ ମୁକ୍ତି ତବ ତଣ,
ମାଗୁଛି କେବଳ ଦେଶ ମୁକ୍ତିର ଉପାୟ,
ଶିଖାଅ ମା କୃପା ବହି ସେ ମହା ଉପାୟ,
ଜୀବନେ ସତତ ତାହା କରିବି ସମ୍ବଳ !

———

ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା

ପିତୃଲୋକଙ୍କର ଆଜି ପୁଣ୍ୟ ସ୍ମୃତି ତିଥି,
ଫେରିବେ ସେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ଓହ୍ଲାଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ
ସନ୍ତତିକୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚି, ରମ୍ୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧୋପମ ।
ତାଙ୍କ ଆଗମନ ପଥ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅର୍ଥେ
ସନ୍ତତେ ଦେଖାଉଛନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟାଶାଣ୍ଡ ଜାଳ,
ଫୁଟୁଛି ପ୍ରଣାମୀ ବାଣ ଖଇଫୁଟ ପ୍ରାୟ ।
ଜଳେ ଦୀପାବଳୀ ଦ୍ୱାରେ, ଅଳିନ୍ଦେ, ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ,
ପଥେ, ଘାଟେ, ବୃକ୍ଷମୂଳେ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଶ୍ମଶାନେ,
ଯେତେ ପୂଜ୍ୟ କି ଅପୂଜ୍ୟ ଦେବତା ମନ୍ଦିରେ ।
ଅଟ୍ଟାଳିର ତୁଙ୍ଗ ସୌଧେ ଯହିଁ ଦେଖ ତହିଁ
ହାସ୍ୟରେ ଆଲୋକମାଳା ଗଉଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ।
ନାହିଁ ଆଜି ଅନ୍ଧାରର ପ୍ରବେଶାଧିକାର
ଲୋକାଳୟେ, ପଳାଇ ସେ ଲୁଚିଅଛି ଭୟେ
ସୁଦୂର କାନନଗର୍ଭେ, ପର୍ବତ କନ୍ଦରେ ।
ତୃପ୍ତିର ପ୍ରଶସ୍ତ ଲୋକ ଭରି ଅବଲୋକ,
ଲୁଚେ ନିଜ ମଧ୍ୟେ ନିଜେ ଲାଳସା ଯେସନ ।
ନକ୍ଷତ୍ରମାଳିନୀ ଗର୍ବ ଲଭିଅଛି ଆଜି
ପ୍ରଦୀପମାଳିନୀ ନାମେ ନବୀନ ଉପାଧି ।
ଆହା କି ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଅସ୍ୱପ୍ନ-ସୁଲଭ,
ପଡ଼ିଛି କି ଜ୍ୟୋତିଧାମ ପୃଥିବୀରେ ଖସି ।
ଆଲୋକ-ଉତ୍ସବେ ଭାସି ଉଆଁସ ରଜନୀ,
ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ-ବୈଭବ ନଭେ କରେ ପରିହାସ ।
ଲାଗିଅଛି ପ୍ରତିଘରେ ସ୍ମୃତିପୂଜା ଆଜି,
ପ୍ରତିପ୍ରାଣେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ଅତୀତ ମହତ୍ତ୍ୱ,
ପିତୃଲୋକ ଭକ୍ତି, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଆନ୍ତରିକ ମମତା ।
କ୍ଷମାଦି ପ୍ରମାଣ ରହେ ନୁହେଁ ପରିଶୋଧି
ପିତୃଲୋକ ଋଣ, ତାର ପ୍ରତିଦାନ ଏକା
ସ୍ମୃତିପୂଜା, କେ ତୋଷିବ ପଦାର୍ଥ ବିଶେଷେ
ଦେବଗଣେ? ଭକ୍ତି-ରତ୍ନ ବାଞ୍ଛିତ ତାଙ୍କର,
ଭକ୍ତିମୂଲ୍ୟେ କିଣା ହୁଏ ଅମର କଲ୍ୟାଣ ।

———

କରକାପାତ

ଫାଟିଗଲା ଶୂନ୍ୟେ କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ପ୍ରଦେଶେ
ହୀରକଖଣିର ଗର୍ଭ ଚଡ଼ଚଡ଼ ସ୍ୱରେ,
ଖସି ଖସି ହୀରଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା ବିଛୁଡ଼ି
ବୃଷ୍ଟି ଧାରଧାର ସହ, ଧବଳ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ବର୍ଷିଲେ ଅମରେ ଅବା ଅବନୀମସ୍ତକେ
କୃପାମୃତ ଧାରସହ ଆଶିଷ-କୁସୁମ,
ଗନ୍ଧହୀନ ସେ କୁସୁମ, ମାତ୍ର ରସେ ଭରା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେବ-କୁସୁମ ସେ, ପୁଣ୍ୟ ଦେବଧାମବାସୀ,
ସ୍ପର୍ଶି ସେ ଅପୁଣ୍ୟ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ଗନ୍ଧ ମିଳାଇ ।
ପାପୋତ୍ତପ୍ତ ପାର୍ଥିବ ବାୟୁ ରୋଧିଦେଲା ତାର
ଶ୍ୱାସନଳୀ, ନ ସହିଲା ତା କୋମଳ ପ୍ରାଣ
ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଝଡ଼ିଲା ସେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ଗରେ ।
ଗଲା ସେ ଉପାଧି ଯେଣୁ ଶୂନ୍ୟେ ଖାଲି ହାତେ,
ମାତ୍ର ତା ଲଳିତସ୍ମୃତି ଦେଇଗଲା ପରେ,
ପୀଡ଼ିତେ ଦିଅନ୍ତି ଢାଳି ରସ ମହାଳନେ
ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡ ଯଥା, ତାହା ସ୍ୱଧର୍ମ ତାଙ୍କର ।
ମିଶାଇ ଯେ ଜାଣେ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ୱକୀୟ ଶକ୍ତିକୁ
ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତିରେ, ଭବେ ମରିଜାଣେ ସେହୁ,
ଧନ୍ୟ ହୁଏ ତା ମରଣ ଜୀବନୁ ଅଧିକ,
ମରି ପୂଜା ହୁଏ ସେହୁ ଜୀବନ୍ତେ ଗଣିତ ।
ଧରାକୁ ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ଦେଲା ସେ ମଣ୍ଡାଇ
ଯେ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ରତ୍ନପୁଞ୍ଜେ, ଯେ ଉଚ୍ଚ ରତନ
ନାହିଁ ଇନ୍ଦ୍ର ମୁକୁଟରେ, କୁବେର ଭଣ୍ଡାରେ,
ଶୀତଳ ସେ ରତ୍ନ, ଯଥା ଦୟାଳୁ ବଚନ ।
ତେତେ ଭାବ ଆସେ ମନେ ତାରକା ଦର୍ଶନେ
ପଡ଼ିଲା କି ଖସି ତଳେ ଆକାଶର ତାରା,
ଅବା ଏ ଅମରଭୋଗ୍ୟ କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଫଳ,
କିମ୍ବା ପାରିଜାତ ଫଳ, ସ୍ୱର୍ଗପତ୍ରେ ପାଶ ।
ଅଥବା ଏସନ ହେବେ, ପଡ଼ିଲା କି ଛୁଟି—
ପ୍ରକୃତିରୂପିଣୀ ପୂଜ୍ୟା ବୃଦ୍ଧା ତାପସୀର
ସ୍ଫଟିକର ଜପମାଳା, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କୋଟି ।
କି ଅବା ଓଙ୍କାର ଆସେ ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ
ଭୂମା ବିଶ୍ୱପତିଙ୍କର ଅନନ୍ତ କଳ୍ପନା,
କି ବୁଝିବ ସାନ୍ତ ନର ଅନନ୍ତ ରହସ୍ୟ ।
କି ସୁନ୍ଦର ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଶାଦ୍ୱଳର ଶୋଭା,
ହେଲା କି ଅବନୀ ବକ୍ଷ ଶତ ଚନ୍ଦ୍ରାଳିତ ।
କିମ୍ବା ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ପାରଣା ନିମନ୍ତେ
ଭକତକୁ ବେଣ୍ଟୁଛି ଖଇ ପ୍ରକୃତି-ତାପସୀ ।
ଅଥବା ଆକାଶ-ସିନ୍ଧୁ ଅନନ୍ତ ଗରଭେ
ଘନ-ବୀଚି ସଂଘର୍ଷଣେ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ତବକ
ଫେନପୁଞ୍ଜ ପୃଥ୍ୱୀର ପୃଥୁଳ ଉରସେ ।
ଜାତ ଏ ତାରକା ଜଳୁ, ମିଶେ ଶେଷେ ଜଳେ,
ଯହୁଁ ଜାତ ତହିଁ ଲୀନ ଶିଖାଏ ଏ ନୀତି
ସୃଷ୍ଟିର ସକଳେ ଯିନା ସୁନୀତି ଶିକ୍ଷକ ।

——:*:——

ଗଣେଶ ପୂଜା

ଏ ପୁଣି କି ସୁଆଙ୍ଗ, ହେ ବିଶ୍ୱସୁଆଙ୍ଗିଆ ?
ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ଧରି ଆଜି ଗଣେଶ ସାଂଜିଆ ।
ହେ ଗଣେଶ, ତୁମ୍ଭ ବିନା ଆନ କି ସେ, ହରି,
ସିଦ୍ଧି-ପ୍ରଦାୟିନୀ ଶକ୍ତି ପର ସେ ତୁମ୍ଭର ।
ସିଦ୍ଧିଦେବ, ସିଦ୍ଧିଦାନ ତବ ଚରବୃତ୍ତି,
ଅନ୍ଧ ତବ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଶାରଦୀ ପ୍ରକୃତି ।
ସୌମ୍ୟ ଶ୍ୟାମ ଦୁର୍ବାଦଳେ ରଚନ୍ତି ଗାଲିଚା,
ହୋଇଅଛି ତହିଁ ଶୁଭ୍ର ଶେଫାଳିକା ବିଛା ।
ଚନ୍ଦ୍ରିକା-ଚନ୍ଦ୍ରୁଆ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଟାଙ୍ଗିଛି ରଜନୀ,
ଗାଉଛି ଅଗସ୍ତ୍ୟ ତବ ମୌନ ଆଗମନୀ ।
ବସି ଦେବବାଞ୍ଛାକୂଳ ଗଗନଦେଶରେ,
ଫିଙ୍ଗୁଛନ୍ତି ତାରା-ପୁଷ୍ପ ତୁମ୍ଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।
ଅର୍ପି ପ୍ରତ୍ୟେ ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣେ ସିଦ୍ଧି, ସିଦ୍ଧିନିଧି,
ସଫଳ ତା ଭାଗ୍ୟ ହେଉ ତୁମ୍ଭ ଶୁଭ ବିଧି ।
ଭାରତ ରଚନା କାଳେ ତୁମ୍ଭେ ହେ ହେରମ୍ବ,
କହିଥିଲ ପରା ବ୍ୟାସେ, ପ୍ରକାଶିଣ ଦମ୍ଭ—
"ନ ହେବ ଯଦ୍ୟପି ମୋର ଲେଖନୀ ସ୍ଥଗିତ,
ତେବେ ମୁଁ ଲେଖକ ହେବି, ନତୁ ବିପରୀତ ।"
ଶୁଣି ଏହା ଭଣିଥିଲେ ବ୍ୟାସର୍ଷି ଏସନ,—
"ନ ଲେଖିବ ନ ବୁଝିଣ ଅର୍ଥ କଦାଚନ ।"
ତୁମ୍ଭ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟାସକୂଟ ରଚିଲେ ମହର୍ଷି,
ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ତାହା ବୁଝୁଥିଲ ବସି ।
ତୁମ୍ଭ ବିନା କେ ଲେଖନ୍ତା କେଉଁ ମହାଲେଖକ,
ଭାରତ ସମାନ କାବ୍ୟ, ମୋକ୍ଷ-ପ୍ରଦର୍ଶକ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହେ ମହାବଦାନବର ହେ ଭକ୍ତପ୍ରିୟ,
ମୋର ଏ ଜଗଣ୍ୟ ଭକ୍ତି ଦୟା କରି ନିଅ ।
ଭକ୍ତି-ଅଟା, ସ୍ନେହ-ଘୃତ, ଶ୍ରଦ୍ଧା-ଶର୍କରାରେ,
ଗଠିତ ଏ ନୈଶାଲଡ଼୍ଡୁ ଯତ୍ନ ସହକାରେ ।
ଭକତର ଭକ୍ତି ପ୍ରତ୍ନେ ପ୍ରେମର ମାଧବ,
ଭୋଜନ କୃଷ୍ଣେ, ହେଉ ମୋର ଆଶା ସୁସାର୍ଥକ ।

କଳ୍ପନା

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱପ୍ନମୟୀ ଅରୂପ ସୁନ୍ଦରି,
ଅନନ୍ତ ତୁମ୍ଭର ଶକ୍ତି ଅନନ୍ତ ଶାମ୍ଭରୀ ।
ସୂକ୍ଷ୍ମଅଛ ଯେତେ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ଥୂଳଅଛ ତେତେ,
ଚଳାଉଛ ଏ ଜଗତେ ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତେ ।
କଳ୍ପନେ, ପ୍ରକୃତ ତୁମ୍ଭେ ଅଦ୍ଭୁତର ମାତା,
ରଚୁଛ ଗାଉଛ କେତେ ଅସମ୍ଭବ ଗାଥା ।
ତବ କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳିକା-ମାନବର ମନ,
ଯେଣିକି ଓଟାର, ତରେ ତେଣିକି ସେ ଗତ ।
ଭ୍ରମାଅ ତାହାକୁ ନେଇ ନୟନ ନିମେଷେ,
ଅଦୃଷ୍ଟ ଅଶ୍ରୁତ କେତେ ଅଭିନବ ଦେଶେ ।
ଧର ବହୁରୂପ, ତବ ମହିମା ଅତୁଳ,
ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟର ହେତୁ, ତୁମ୍ଭେ ଏକା ମୂଳ
ସୃଜିଲେ ସାହାଯ୍ୟେ ତବ ବିଶ୍ୱେ ବିଶ୍ୱରୂପ,
ଏ ବିଶ୍ୱ ତାଙ୍କର ସିନା କଳ୍ପନାର ରୂପ ।
ତୁମ୍ଭରି ସାହାଯ୍ୟେ ଶିଳ୍ପୀ ରଚେ କାରୁକଳା,
ସଂସାରର ସର୍ବ ବସ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ହାତେ ଗଢା ।
ଅମାନୁଷୀ କାର୍ଯ୍ୟପଟୁ ବୈଜ୍ଞାନିକଗଣ,
କରନ୍ତି ଶକ୍ତିରେ ତବ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ ।
ଋଷି କରେ ସୃଷ୍ଟି-ଧର୍ମ-ତତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ୱେଷଣ,
ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ଗ୍ରହଗତି କରେ ନିରୂପଣ ।
ଯୁବକର ରହ ତୁମ୍ଭେ ଜୀବନ ସମ୍ବଳ,
ଭକ୍ତର ଜୀବନ ଧନ, ଗୃହସ୍ଥର ବଳ ।

କ୍ଷଣେ ରୁଷ୍ଟ ହେଲେ ତବ ଅନନ୍ତ ନିର୍ଝର,
ହେବ ଏ ସଂସାର-ସିନ୍ଧୁ ସ୍ତବ୍ଧ କଳେବର ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶତଦଳ ତୁମ୍ଭେ ମେଲି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପକ୍ଷ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଭ୍ରମି ଆସ ସୃଷ୍ଟି କୋଟି ଲକ୍ଷ ।
ଶୂନ୍ୟ ନୁହେଁ ତୁମ୍ଭ ଝୁଲି ଆଶାଝୁଲି ଯଥା,
ଯେତେ ବ୍ୟୟ କଲେ ପୂରିଉଠେ ସେ ସର୍ବଥା ।
ହା ହା ମନ୍ଦ ଉପାସକ ଆନନ୍ଦ ଦରିଦ୍ର,
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସାଦେ ସ୍ୱର୍ଗେ ହୁଏ ଦଣ୍ଡେ ଇନ୍ଦ୍ର ।

ରାସପୂର୍ଣ୍ଣିମା

ହେ ପୁଣ୍ୟ ରାସନୀଶା ହେ ରାସବିହାରି,
ରାସେଶ୍ୱରୀ ରାଧା ସହ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପ୍ରସୂତ ।
କି ସୁନ୍ଦର ନୀଡ଼ା ତବ, ଅତୀବ ଅଦ୍ଭୁତ,
ତୁମ୍ଭେ ଦେନି ଏ ବିଶ୍ୱର ଜନକ ଜନନୀ,
ସନ୍ତାନର କୋଳେ ନୀଡ଼ା ପିତା-ମାତାଙ୍କର
କି ଅପୂର୍ବ ପ୍ରୀତି ଦୃଶ୍ୟ, କି ଅମୃତ ସେତୁ,-
ଅଦୃଷ୍ଟ, ଅଶ୍ରୁତ,—ସ୍ୱଚ୍ଛ, ଦିବ୍ୟ ମହିମିତ,
ପିତୃତ୍ୱ, ମାତୃତ୍ୱ ଯଥା ଅନନ୍ତ ତୁମ୍ଭର,
ଅନନ୍ତ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ତଥା, ଶମ୍ଭୁ ତହୁଁ ବଡ
ଆଦଶର ଆଦର୍ଶ ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ।
ବ୍ରତତୀ ନିକୁଞ୍ଜ ଗର୍ଭେ ବ୍ରତତୀ ମଣ୍ଡପେ
ପୁଷ୍ପେ ହୀର ମାଣିକ୍ୟ, ଝୁଲି ଝୁଲି ଉଭେ,
ଦେଖି ତା କୃତାର୍ଥ ହେଉ ବାମନା-ଗୋପିକା
ବଜାଅ ମଧୁରେ ବଂଶୀ, ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ତାର
ଜାଗୁ ପୁଣ୍ୟ ବୃନ୍ଦାବନେ-(ବୃନ୍ଦାରକବନ୍ଦ୍ୟ)
ତରୁଲତା ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ସକଳର ପ୍ରାଣେ,
ବାଜଉଠୁ ସେ ନିଃସ୍ୱନ ଯମୁନା-ଜୀବନେ
ତାଳେ ତାଳେ,ତାର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଉତ୍କୁଳ କଲ୍ଲୋଳେ ।
ଅ-ଜା-ମା-ତି ମହାବ୍ରତ ସାଙ୍ଗକରି ଆଜି
ମାସ୍ମୃତିନ୍ତ ଭକ୍ତେ ଜଳେ ସୁଧା ଦାଉ ଭରି

ଯୁକ୍ତ କରେ,—"ଅ-ଦ୍ୱା-ମା-ବୈ,ପାନଗୁଆ ଖାଇ,
ମାସକର ଧର୍ମ ତୋର, ଦିନକର ମୋର",
ପୂର୍ଣ୍ଣତର ବାଞ୍ଛା ତାଙ୍କ ହେଉ ସୁସଫଳ,
ହେ ଉତ୍ସର୍ଗିନୀ ଉଧେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତରେ ।

—:୦:—

ନିଶୀଥ ଚିନ୍ତା

କି ଅଦ୍ଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଏ କେଉଁଣ ସୃଷ୍ଟି,—
ଚତୁଷ୍ଟ ସୁଷୁପ୍ତି ମୌନ, ନିସ୍ତବ୍ଧ, ନିଥର !
କେବଳ ପେଚକ ସ୍ୱର ସେ ନିସ୍ତବ୍ଧତାକୁ,
ଭୟଙ୍କର ଭାଷା ଦାନ କରେ ବେଳେ ବେଳେ ।
ଭାଙ୍ଗି କୋଳାହଳମୟ ପୁରାତନ ସୃଷ୍ଟି,
ଶାନ୍ତିର ଏ ନବ ସୃଷ୍ଟି କେ କଲା ନିର୍ମାଣ ?
କେ ସେ ପୁରାତନଦ୍ୱେଷୀ, ନବ୍ୟ ନବପ୍ରିୟ ?
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ଏବେ—କାଳବନ୍ଦିନୀ ସେ ।
ଆହା କେ କୌତୁକୀ ଏତେ ଭଙ୍ଗାଗଢାପଟୁ !
ଏତେ ଶାନ୍ତ, ଏତେ ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଏତେ ନୀରବତା
ନ ଥିବ କିଛିବ ରାଜ୍ୟେ—ଅମର ଭବନ,
ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯେହ୍ନେ ସ୍ୱପ୍ନରାଜ୍ୟ ଶାନ୍ତିସ୍ୱର୍ଗ—
ଆସିଛି ଓହ୍ଲାଇ, ଯେଣେ ତପୋବନ ଭଳି ।
ଶାନ୍ତିର ଅମୃତ-ଅଙ୍କେ ସୁପ୍ତ ବସୁନ୍ଧରା,
କ୍ଳାନ୍ତା ଛାଡ଼ିଯାଇଛି ତା' ଜୀବନ-ନାଟିକା,
ତେଣୁ ସେ ପଡ଼ିଛି ହୋଇ ନିଶ୍ଚେତ, ନିସ୍ପନ୍ଦ ।
ଅଥବା ଭାରତୀ ମହୀ ଆନନ୍ଦଯୋଗିନୀ,
ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଶକ୍ତି ନିହ୍ନି କର୍ଣ୍ଣପୁଟେ,
ଶୁଣୁଛି ତନ୍ମୟ ଚିତ୍ତେ ନବାଣୀ ଆହ୍ୱାନ
ଋଷିଋଷି ଋଷିପତିଙ୍କର, ଶୁଣେ ଯଥା,
ଋବେଦ ଆହ୍ୱାନ ବାଣୀ ଉଦ୍‌ଗ୍ରକଣ୍ଠେ ଭାମନା ।
ହେଉ ପଛେ ଋଷ୍ଟବଶ ଋଣ୍ଡୀଶିକାମୟୀ,
ସାଧନାର ସୁସମୟ ମାତ୍ର ଏ ନିଶୀଥ ।
ସପ୍ତର୍ଷି ସହିତେ ରହି ତାରକାମଣ୍ଡଳ,
ମହାଶୂନ୍ୟେ, ଧରଣୀର ଦେଶାନ୍ତ ସଙ୍କେତ
ମହାସାଧନାର, ଗାଏ ନୈଶ ସମୀରଣ,
ସାଧନାର ବେଦମନ୍ତ୍ର ଅନୁଷ୍ଟୁପ ଛନ୍ଦେ ।
ଉଚ୍ଚାରେ ଓଁକାର ଧ୍ୱନି ମହାବ୍ଧି ଗମ୍ଭୀରେ ।
ମଧୁର, ସୁଖଦ, ପୁଣ୍ୟ ଏ ନିଶୀଥ ଯାଇ
ହୋଇଥିଲେ ସ୍ଥିର, ମହୀ ହୋଇଥାନ୍ତା ସ୍ୱର୍ଗ;
ମାତ୍ର ତା ହେବାର ନୁହେଁ ଋଷିର ଋଧାନେ,
ଆସିବା ପାଇଁ ସେ ଯାଏ, ଯିବା ପାଇଁ ଆସେ ।

—:୦:—

ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ

ରତ ଥିଲା ସନ୍ନ୍ୟାସୀଏ ଜାଗ୍ରତ ଧ୍ୟାନେ,
ତାହାକୁ ସେ ଧ୍ୟାନ କରେ ନିଜେ ତା' ନ ଜାଣେ
କେତେବେଳେ ଦିନ ହୁଏ କେତେବେଳେ ରାତି,
ପାରେ ନାହିଁ ଜାଣି ତାହା ଧ୍ୟାନେ ଥାଏ ମାତି ।
ଖାଏ ଶୋଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ଯଥାନିୟମରେ,
ମାତ୍ର କପଁ। ଅନ୍ତର୍ଗତେ ନଲିପ୍ତତା ଧରେ ।
କଥା କହେ ଗୀତ ଗାଏ ଗୁଲେ ବସେ ହସେ
ମାତ୍ର ଥାଏ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ସେ ।
ଏହିରୂପେ କେତେଦିନ ଗଲା ଅତିବାହି,
କାଳ ତ ତାହାକୁ କେବେ ବସେ ନାହିଁ ଗୁହିଁ ।
ଦିନେ ସେ ଶୁଣିଲା ତାହା ମଧୁର ଆହ୍ୱାନ,
ସେହିକ୍ଷଣି ଭାଙ୍ଗିଗଲା ତାର ଯୋଗଧ୍ୟାନ ।
ଆରମ୍ଭିଛି ଆଶା-ଗୀତ ଏବେ ନବଛନ୍ଦେ,
ଯୋଗଭଙ୍ଗା ସନ୍ନ୍ୟାସୀଟି ବୁଡ଼ିଛି ଆନନ୍ଦେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନବ ବର୍ଷ

[ମୁକୁର ମାସିକ ପତ୍ରର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷାରମ୍ଭ ଉପଲକ୍ଷେ ରଚିତ]

ନମସ୍କାର୍ ନବବର୍ଷ, ନବ ଅଭ୍ୟାଗତ,
କାଳସ୍ରୋତ ପ୍ରଶସ୍ତବକ୍ଷ, ସୀମାବନ୍ତ ତାଳ,
ଯେଣୁ ଏ ଅଭିନନ୍ଦନ ତମ୍ରାଣ୍ଡୁ ଲିଖିତ ।
କି ଦେଖିବ ନବବନ୍ଧୁ, ବିକରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ,
କି ଶୁଣିବ ଅବା, ହାୟ ବିଷାଦ କାହାଣୀ,
ପାରିବ ତ ଶୁଣି ତାହା ଧଇର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭାଳି ?
ଶୁଣ ତେବେ, ବର୍ଷରାଜ ! ଅବହିତ ଚିତ୍ତେ ।
ଅମଙ୍ଗଳ ଧୂମକେତୁ ପ୍ରାୟ ଗତବର୍ଷ,
ଲଭିଁ ଏ ଭାରତ-ନଭେ, କଲା ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ
ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଗ୍ୟ ତାର୍, ତାଣ୍ଡବ ନର୍ତ୍ତନେ,
ଆଣିଲା ସେ ନାନା ବ୍ୟାଧି, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମଡ଼କ,
ଯହିଁ ଦେଖ ତହିଁ ଏବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହାହାକାର,
ବାଜୁଛି ବିଷାଦ-ବଂଶୀ ବିଷାଦ ନିଃସ୍ୱନେ,
ଚୌଦିଗେ ବୁଲୁଛି କାନ୍ଦି ତପ୍ତ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ,
ବିବସନେ, ଅନଶନେ, ବ୍ୟାଧି ପ୍ରପୀଡ଼ନେ
ଅବଶ ଭାରତ-ତନୁ, କି କହିବି ଦୁଃଖ,
ଯାଉ ସେ ଅତୀତ କଥା କି ଫଳ ତହିଁରେ ?
କହୁଛନ୍ତି କବି,—"ଗଲାଣି ତ ଗଲା କଥା,
ଭୂପତେ ସିନା ମୁଁ ତୋତେ କହୁଅଛି, ବନ୍ଧୁ,
ବଳପଣ୍ଡିତାଙ୍କ ବ୍ୟଥା" ତାଙ୍କରି ଭାଷାରେ ।
ତବ ପଦେ ଏହି ଭିକ୍ଷା,—ହେ ନବୀନ ବର୍ଷ,
ଅତୀତର ସେ ଗଭୀର ବିଷର୍ପିତ କ୍ଷତ
କର୍ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଷ୍କ, ଲେପି ଅମୃତ ପ୍ରଲେପ,
ଉନ୍ନତିର୍ ନଷ୍ଟସ୍ପୃହା କର ସମୁଦ୍ଧାର୍,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ବସୁମତୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼ ଶସ୍ୟେ
ଅମୃତ ବୃଷ୍ଟିରେ ତବ, ମରୁ ଅମଙ୍ଗଳ,
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ଗତେ ହେଉ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।
ବର୍ଷଦେବ ! ପ୍ରୀତି-ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନ "ମୁକୁର"ର,
ଧନୀ ଘରେ ଜନ୍ମହେତୁ ଲଙ୍ଘି ବାଲ୍ୟସୀମା
ନବ୍ୟପଦେ, ହୋଇଛି ସେ ଉପନୀତ ଆସି
ପୌଗଣ୍ଡ ଯୌବନ ବେନି ସୀମାସନ୍ଧି ମଧ୍ୟେ,
ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତା ସେହୁ କେଉଁ କାଳୁ କ୍ଷୀଣ
ଖାଦ୍ୟାଭାବେ, ନବବର୍ଷ, ବର୍ଷ ତାହା ପ୍ରାଙ୍ଗଣ
ତବ ଆଶୀର୍ବାଦଧାର, ଦେବବର୍ ସହ,
ଗଢ଼ିଦିଅ ପ୍ରାଣ ତାର୍ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣରେ,
ପ୍ରତିଫଳୁ ଏ "ମୁକୁରେ" ଜାତୀୟ-ଜୀବନ ।

—*—

ଅବଧାନ

ଚଟଶାଳୀ ଆବସ୍ଥଣ ପଢାଉଛ ପାଠ,
କିଏ ତୁମ୍ଭେ ବସାଇଛ କୋଳାହଳ ହାଟ ।
ସାମାନ୍ୟ ମାନବ ଜଣେ ତୁମ୍ଭେ ଅବଧାନ,
ବହୁ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ବଳି ପ୍ରତାପ ମହାନ ।
ଅଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭର ଯେତେ ସେବକନିବହ,
କେଉଁ ନୃପତିର୍ ଭୃତ୍ୟ ତେତେ ଅଛି କହ ?
ଅବ୍ୟର୍ଥ ଶାସନଦଣ୍ଡ-ବେତ୍ର ସଞ୍ଚାଳନେ,
ରଖିଅଛ ଆଜ୍ଞାବହ କରି ଶିଶୁଗଣେ ।
କହଣୀ କରଣୀ ତବ ସକଳ ଉଦ୍ୟମ,
କିନ୍ତୁ ଅବଧାନେ, ତୁମ୍ଭେ ଛାଡ଼ନେବେ ଯମ !
ଗଢ଼ୁଛ ମାଟିରେ ସର୍ବ ବସ୍ତୁ ରହମୁଦ୍ରା,
ମାତ୍ର ଏହା ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ବଡ଼ ହୁଣ୍ଡା !
ହେଲେଣି ମୂଳବ ତବ ଶିଷ୍ୟେ ତଦୋପରି,
ପଡ଼ିଅଛ ତୁମ୍ଭେ ସେହି ମାଟିପିଣ୍ଡି ଧରି ।

ରଜ-ଜମାଇ

ଋତୁମତୀ ସତୀ ବସୁଧା
ଆଜି ରଜ ଜମାଇ,
ଦେଇଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତି ଉତ୍ସବ—
ହାଟେ ଭବେ ସଜାଇ ।
ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଟାଙ୍ଗିଛି
ନଭେ ନୀରଦବର,
ସଘନ ଉଚ୍ଛୁଳ ଉଠୁଛି
ଦେବ-ଦୁନ୍ଦୁଭି-ସ୍ୱର ।
ଜଳୁଛି ମଙ୍ଗଳ ଆଳତି
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପେ ବିଜୁଳି,
ଶୋଭ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସିନ୍ଦୁ କମଳା
ଶୁକସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପିଙ୍ଗୁଳୀ ।
ତଳେ ନବ୍ୟଦଳ ବସିଛି
ବହିଯାଉଛି ଖେଳ,
ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି
ଜନେ ବାଗୁଡ଼ି ଖେଳ ।
ବୁଣିବେ ସୁବୀଜ କୃଷାଣ—
କୁଳ ବିଶ୍ୱଜନସ୍ୟ,
ପ୍ରସବିବ ପଞ୍ଚମାସାନ୍ତେ
ଧନ୍ୟ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶସ୍ୟ ।
ମହୀ ଆଡମ୍ବରେ ଲଗିଛି
ଭେଣ୍ଟୁ ପୃଥ୍ୱୀପୂଜା,—
ବିଶ୍ୱପ୍ରିୟଜନମା, ପ୍ରକୃତି—
ସ୍ୱର୍ଣୀ ପ୍ରାଣ-ତନୁଜା ।
ମନା ଘରଇପା, ପରବା—
କଣ୍ଟା, ଗୁଆ ଝୁଙ୍ଗିବା,
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କୌତୁକେ ନାଚିଏ
ରତ ରଜନୀ ଦିବା ।
ଅବିଶ୍ରାନ୍ତି ଅଛନ୍ତି ବାଳକେ
ନାନା ଭଙ୍ଗୀରେ କ୍ରୀଡ଼ା,
ଅମ୍ବୁଲି ସ୍ୱଇଡା ପଖାଳତ
ଦେଇ ସଜାଳେ ପୀଡ଼ା ।
ଦୋଳିଦୀରେ ଆଜି ଉର୍ଦ୍ଧ—
ତନୁ ଦିଶନ୍ତି ନରେ,
ପୋଡ଼ପିଠା ବଣ୍ଟା ଲଗିଛି
ହର୍ଷେ ସବୁରି ଘରେ ।
ଧନଘର ପୁରେ ମିଶିଛି
ଖଣ୍ଡ ଶାକର-ମିଠା,
ହୀନଘରେ ଗୁଡ଼ ମଲ୍ଲଣ—
ମିଶା ମହୁରିପିଠା ।
ଛୁଟି ପାଟ ପିନ୍ଧି ବାଳକା
ମିଳି ଏକତ୍ରେ ବନ୍ଧୁ
ଗ୍ରାମୁ ଗ୍ରାମାନ୍ତରେ ଯାଇଣ
ଦେଖି ବୁଲିଲେ ବନ୍ଧୁ ।
ନାଗରିକକୁଳ ଗମିଲେ
ଯାତ୍ରା ମେଳା ଦର୍ଶନେ,
ବହୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି ଖେଳନ୍ତି
ସୁଖ ସବୁରି ମନେ ।
ତାହୁଁ ଦ୍ୱାରଦ୍ୱାରେ ବସିଛି
ବସ୍ତୁଯାତ୍ରିସଙ୍କୁଳ,
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରିତା ସିନ୍ଧୁ ଗର୍ତ୍ତକୁ
ବଳେ ସ୍ୱର ସ୍ତୁଥିଲ ।
ଶେଷଦିନ ଭୂଇଁ ଉହୁଁଣ
ବାସୀ ଭୁଇଁଶୀତଳା,
ଶୀତଳିଲେ ଦୂର୍ଧ ତାଲଣ
ପୃଥ୍ୱୀ ତନୁ ଅବଳା ।
ପ୍ରକୃତି ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରକୃତି—
ରୁପା ନାରୀଙ୍କ ଶଜା,
ଆଜ କେ ବୁଝିବ, ମହତ
ତତ୍ତ୍ୱେ ମହତେ ସିନା ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ବ୍ୟସ୍ତ ପାନ୍ଥ ପଳାଉଛ କାହିଁ ,
ଚୋର ପ୍ରାୟ ମୁହୁର୍ମୁହୁ ପଛେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।
କାହାର କି ଗୁପ୍ତରତ୍ନ ଚୋରାଇ ଏ ରାତେ,
ଧାଇଁଅଛ ଅସମ୍ଭାଳେ ଚମକିତ ଗାତେ ।
ଜଟିଳ ନିଶୀଥ କାଳ, ଅ-ଫାଙ୍କ ଅନ୍ଧାର,
ଘନ ଘନ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ଛାଡ଼ୁଛି ଚିତ୍କାର ।
ଢାଳୁଛି ମୂଷଳଧାରେ ଭୀଷଣ ବରଷା,
ମାଡିଆସେ ଯମୁନାରେ ବନ୍ୟା କୂଳକଷା ।
ବଜ୍ରଚକ୍ଷୁ, ବିଜୁଳିର ଅନଳ ପ୍ରହାରେ,
ନ ଧାଅଁ ନ ଧାଅଁ ପାନ୍ଥ ଠିଆହୁଅ ବାରେ ।
କେଣେ ଯାଅ ଏ ଦୁସ୍ଥାଳେ ହୋଇ ଛନ୍ନମନ,
ଜାଲାଚ୍ଛନ୍ନ ଦେଖି କ୍ଷିପ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ ଯେସନ ।
କିଏ ଏହି ଦେବଶିଶୁ, ଅଙ୍କେ ଶୋଭେ ହାୟ,
ବାତ୍ୟାଛିନ୍ନ ତରୁ ଅଙ୍କେ ସଜଫୁଲ ପ୍ରାୟ ।
ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଦିବ୍ୟ ବପୁ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ୟାମଳ,
ଜ୍ୟୋତିର ମୁକୁଟ ଶିରେ ଶୋଭେ ଢଳଢଳ ।
ସଦ୍ୟ ନବମୀତେ ଗୋଳ ତରଳଚନ୍ଦ୍ରିକା,
ବାନ୍ଧିଛି ଏ ରୂପ ବାନ୍ଧି ବିଶ୍ୱରୂପ ଟିକା ।
ସୌମ୍ୟ ଲଳିତ୍ୱ ତନୁ ଆହା କି ଉଦାର,
ଇନ୍ଦୀବରେ ଲିପ୍ତ କିବା ନିଶାର ତୁଷାର ।
ସ୍ଫୁରେ ନେତ୍ର, ଆସ୍ୟ, ହାସ୍ୟ ଏ କି ମହାବିଭା,
କୁଣ୍ଠ କିବା ଜଗତର ନିଖିଳ ପ୍ରତିଭା ।
ଚିହ୍ନିଲି ଚିହ୍ନିଲି ଏ ଯେ ବିଶ୍ୱ-ପ୍ରାଣସାଇଁ,
ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱଭାର ଉଶ୍ୱାସିବା ପାଇଁ ।
ବିଜେ କର ପ୍ରଭୁ ପୁଣ୍ୟ ଆହୀର ନଗରେ,
ବିତର ଆନନ୍ଦ, ନନ୍ଦ-ହୃଦୟ-କନ୍ଦରେ ।
ବିଧ୍ୱଂସ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ-କଂସେ ଅନୁଚର ସହ,
ଅଘା, ଷଣ୍ଢା ଅତିବୃଷ୍ଟି, ଦୁଷ୍ଟ ଅବଗ୍ରହ ।
ନିପାତ ଅଶାନ୍ତିରୂପା ପୂତନା ଦୁର୍ମଦା,
ହସୁ ଏ ଭାରତମାତା ଜଗତ ଅନ୍ନଦା ।
ଜରୁ ଜ୍ୱର, ମହାମାରୀ, ଦେଶୁ ପଳାୟନ,
ସୁଖ ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଭୁ କର ସଂସ୍ଥାପନ ।

ଆନନ୍ଦ

ପରମ ଆନନ୍ଦ ଲଭ ସୁବନ୍ଧୁ ମିଳନେ,
ଅନାଥ-ଆତୁର-ଦୁଃଖି-ଦୁଃଖାପନୋଦନେ ।
ସାଧୁ ସଜ୍ଜନଙ୍କ ସେବା, ଶିଷ୍ୟେ ଶିକ୍ଷାଦାନ,
ସୁଗ୍ରନ୍ଥ ପଠନ, ପୁଣ୍ୟ-ଆନନ୍ଦ-ନିଦାନ ।
ପ୍ରାଣପଣେ ନିରତ ଯେ ସ୍ୱୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ,
ଆନନ୍ଦ-ନନ୍ଦନ-ବନେ ନିତ୍ୟ ସେ ବିହରେ ।
ନ ଭୁଞ୍ଜି ଅପରେ ଅର୍ପେ ସୁମିଷ୍ଟ ମକରନ୍ଦ,
ଭୋଗରେ ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ,—ତ୍ୟାଗରେ ଆନନ୍ଦ ।
ରିପୁଶୂନ୍ୟ, ନିରିନ୍ଦ୍ରିୟ ଯେଉଁ ଭାଗ୍ୟଧର,
ଆନନ୍ଦ ସତତ ତାର ପଦ୍ମରେ ଭୋମର ।
ଉତ୍ସବର ପୂର୍ବଦିନେ, ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷରେ,
ସ୍ୱଭାବତଃ ହୃଦୟରେ ଆନନ୍ଦ ସଞ୍ଚରେ ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷେ ନିର୍ବାସିତ ଆଶାହୀନ ଜନ,
ଦୈବବଶେ ଦେଖେ ଯେବେ ସ୍ୱଦେଶ ବଦନ,
ଯେ ଆନନ୍ଦ ଉଛୁଳେ ତା ବିଶୁଷ୍କ ଅନ୍ତରେ,
ସେଭଳି ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ ନ ଥିବ ସ୍ୱର୍ଗରେ ।
ବହୁଦୂରେ ନିବସେ ଯେ ଏକାକୀ ପ୍ରବାସେ,
ମିଳିଲେ ଆତ୍ମୀୟ ଜନ ଆସି ତାହା ପାଶେ,
ଲଭେ ସେ ଯେ ମହାନନ୍ଦ, ଅପହୃତ ଆଶା,
ସେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶର ନାହିଁ ଯୋଗ୍ୟ ଭାଷା ।

—:୦:—

ଘନ-ଆବାହନ

ସ୍ୱାଗତ ସ୍ୱାଗତ ନବ ନୀରଦ ପ୍ରବର,
ଯକ୍ଷର ବିଶ୍ୱାସୀ ବନ୍ଧୁ—ସନ୍ଦେଶବାହକ,
ବଜାଅ ଗମ୍ଭୀରେ ତବ ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ ଶଙ୍ଖ,
ଶୁଣି ସେ ଆଶାର ସ୍ୱର ହତାଶ ଉତ୍କାରେ
ଲଘୁ ହେବ ବିରହିଣୀ ଶୀର୍ଣ୍ଣା ଯକ୍ଷିଣୀର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୁଃଖଦାବଦଗ୍ଧ ତରୁ, ଶୁଖିଯାଉ ଥାଇ
ହୃଦୟର ଗୁପ୍ତସ୍ଥଳ, ହେ ନବ ଅତିଥି,
ଅମୃତ ପ୍ରଲେପେ ତବ । ଶୁଣି ସନ୍ତବାର୍ତ୍ତା
ଲଭୁ ସତୀ ନବପ୍ରାଣ, ପ୍ରସାଦେ ତୁମର ।
ଧୋଇଦିଅ ବାରିଧର, ପ୍ରେମ-ପଞ୍ଚାମୃତେ
ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅବଜ୍ଞିତା ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁଧାର,
ପ୍ରିୟା ସେ ତୁମର, ତବ ବିଚ୍ଛେଦ-ବିଧୁର ।
ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଆକାଶ ତଳେ ଢାଳିଦିଅ ଆଜ
ନବ ଜୀବନର ନବ ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଭାତେ
ମଙ୍ଗଳାକାଶର ପଞ୍ଚ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଦୀପ,
ହସିଉଠୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣୀ ନରେଶି ତା ଶିଖା ।
ଆଷାଢ ପ୍ରଥମ ଦିନ ଉପସ୍ଥିତ ଆଜ,
ନ ଲଙ୍ଘ ନ ଲଙ୍ଘ ଘନ କବିର ଆଦେଶ ।
ସକଳର ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ମହାଦେଶ ତାହା,
ଆସ ଦ୍ରୁତ ଧରି ମଧୁ ମୋହନ ମୂରତି ।

—ଃ*ଃ—

ଶବ୍ଦପୂଜା

ହସ ମା ମାନସ-ହଂସେ ଦେବୀ ଶ୍ୱେତଭୁଜା,
ଅର୍ପିବି ପଦ୍ମରେ ତବ ଦ୍ରବ୍ୟହୀନ ପୂଜା ।
ସ୍ୱଭାବେ ମୁଁ ଦୀନ, ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇବି ବା କାହୁଁ,
ଧରିଛି ଅକଟି ଦୈନ୍ୟ ଭୁଜ ବେନି ବାହୁ ।
ଶବ୍ଦମୂର୍ତ୍ତି, ଶବ୍ଦେ ଅଜି ପୂଜି ତବ ପାଦ,
ଲଭିବି ବାଳକ ପ୍ରାୟ ଆସ୍ୟ-ପରସାଦ ।
ସଜାଡିବି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭରେ ଶବ୍ଦେ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ,
ଶବ୍ଦ-ଗଙ୍ଗାଜଳେ ଦେବି ପଦ୍ମର ପଖାଳି ।
ଶବ୍ଦ ହେବ ଧୂପଦୀପ ଶବ୍ଦହିଁ ଆସନ,
ଶବ୍ଦ ଏକା ଅନ୍ନଶିଆ କୁସୁମ ଚନ୍ଦନ ।
ମଙ୍ଗଳ ଆରତି ପୂଜା କରିବି ଶବଦେ,
ଭେଟିରୂପେ ସମର୍ପିବି ନିଜକୁ ତୋ ପଦେ ।
କେବଳ ଏତିକି ଭିକ୍ଷା ଶକ୍ତି ସନାତନି !
ଉଠୁ ମୋ ହୃଦୟୁ ତବ ବୀଣା ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ।

—ଃ*ଃ—

ଶିଶୁର ଉକ୍ତି

ଧୂଳିଆ ବାବାଜି ମୁହିଁ, ଶିଶୁ ବୟପ୍ରିୟ,
ଡାକେ ଭୋଳାନାଥ ମୋତେ ଡାକେ ଭୋଳାନାଥ
ନାହିଁ ମୋର ଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ଆଶାର ପିପାସା,
ଅଛି ଖାଲି ମୁଗ୍ଧ ରୂପ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ମଧୁଭାଷା ।
ସରଳ ହୃଦୟ ମୋର ସରଳ ବେଭାର,
ନାହିଁ ମୋ ଜୀବନେ ଦୁଃଖ ଚିନ୍ତା ହାହାକାର ।
ଉଲଗ୍ନ ଦେହଟି ମୋର ଧୂଳି-ଧୂସରିତ,
ଜାଣେ ନାହିଁ ଲଜ୍ଜାଘୃଣା ସଦା ହୃଷ୍ଟଚିତ୍ତ ।
ଆତ୍ମପର ନ ଜାଣେ ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିକାର
ଯେ ମୋତେ ଆଦର କରେ ହୁଏ ମୁଁ ତାହାର ।
ଅଳ୍ପରେ ସନ୍ତୋଷ ଲଭେଁ କ୍ରୀଡ଼ା ମୋର ପ୍ରିୟ,
ଡାକେ ଭୋଳାନାଥ ମୋତେ ଡାକେ ଭୋଳାନାଥ
ସୁନ୍ଦର ବଦନେ ମୋର ହାସଟି ଅତୁଳ,
ଫୁଟାଇଦେଉଛି ମୁହିଁ ଫୁଲ ପରେ ଫୁଲ ।
ଚିରକାଳ ପ୍ରଭୁ ମୋତେ କରିଥାଅ ତୁଅ
ଠାକୁରବାପାଙ୍କ ପରି ନ କର ପାଳୁଅ ।
ବୁଢା ହେଲେ ହୋଇଯିବ ଅସୁନ୍ଦର ମୁଖ,
ନ ପାରିବି ମୁଢି ଖାଇ ହେବ ବଡ ଦୁଃଖ ।
ଅତଏବ ମାଗୁଅଛି ହେ ମୋ ପ୍ରାଣ ହରି,
ଶଏ ବର୍ଷଯାଏଁ ମୋତେ ରଖ ଶିଶୁ କରି ।

—୦୦—

ଅଶ୍ରୁପୂଜା

ଘେନ ବାଣି, ଅଶ୍ରୁପୂଜା ହୀନ ସେବକର,
ଦୀନ ମୁହିଁ, ଅଜ୍ଞଜନ, ଆବର ଅକ୍ଷମ,
କେମନ୍ତେ ବା ସଂଗ୍ରହିବ ପୂଜାଦ୍ରବ୍ୟ ତୋର ।
ଦୀନ ମୁହିଁ ସତ୍ୟ, କେବେ, ମାତ୍ର ଅଶ୍ରୁଧନେ
ମହାଧନୀ, ତାହା ଯିବା କୃପାବନ୍ତ ତୋର,
ନ ହେଉ ପଛକେ ତାହା ନିର୍ମଳ, ପାବନ,—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରେମ-ଭକ୍ତି-ଅଶ୍ରୁ ତୁଲ୍ୟ, କି ଅଛି ଜଗତ୍‌ରେ ?
ତୁହି ମା ପତିତପାବନୀ, ଭୁବନ-ନମସ୍ୟା
ହେବ ସେ ପବିତ୍ର ନିଶ୍ଚେ ତୋ ପୁଣ୍ୟପରଶେ,
ଗଙ୍ଗାଜଳ ସ୍ପର୍ଶେ ପୂତ ଅପବିତ୍ର ଅସ୍ଥି,
ନ ରହେ ପରଶ ସ୍ପର୍ଶେ ଲୌହର ଲୌହତ୍ୱ ।
ଦିଅ ମା ବଢ଼ାଇ ପଦ, ଦେବେନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦିତ,
ଧୋଇବି ତା' ଅଶ୍ରୁନୀରେ ପରମ ଆଗ୍ରହେ,
ମହାର୍ଘ ଲୀଳାସ୍ଥଳ ବକ୍ଷୋଦେଶେ ତୋର,
ଜନନି, ଲମ୍ବାଇଦେବି ଅଶ୍ରୁମୁକ୍ତାହାର,
ଗ୍ରଥିତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୂତ୍ରେ, କିଣିବ ସୁନ୍ଦର ।
ସର୍ବ ପୂଜାଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ସମର୍ପିତ ଅଶ୍ରୁ,
ନୁହେଁ ଏ ସେବକ ଦେବ, କୃପଣ ଜଗତ୍‌ରେ ।
ତୋ ପଦ ପ୍ରସାଦେ, ଦେବ ଅନର୍ଗଳ ଢାଳି,
କେବଳ ନୈବେଦ୍ୟରୂପେ ଅର୍ପିତ ଅଙ୍କିତା ।

—ଃ—ଃ—

ଦୈନ୍ୟ

ରାକ୍ଷସ ପ୍ରକୃତ ଦୈନ୍ୟ ଗିଳେ ଅକ୍ଳେଶରେ
ବହୁ ଆଶା, ଭେକଯୂଥେ ଭୁଜଙ୍ଗ ଯେସନ,
ଆଶା ତାର ପ୍ରିୟଖାଦ୍ୟ—ଅତି ଉପାଦେୟ ।
କି ଭୀଷଣ କ୍ଷୁଧା ତାର ଅହୋ, କି ଦୁର୍ଦ୍ଦମ୍ୟ,
ଯେତେ ଖାଏ ତେତେ ବଢ଼େ କ୍ଷୁଧା, ବଢ଼େ ଯଥା
ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଅଗ୍ନିଶିଖା, ଗ୍ରାସ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ।
ଗ୍ରାସୁ ପଛେ ଆଶାକୁ ସେ, ଚନ୍ଦ୍ରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ରାହୁ,
ମାତ୍ର ବଡ଼ ଉପକାରୀ ଦୈନ୍ୟ, ଦରିଦ୍ରର ।
କରେ ତାକୁ ନିର୍ମଳ ସେ ବସ୍ତ୍ରେ ଖାର ଯଥା,
ଲଜ୍ଜାରେ ଚରିତ୍ରଗ୍ରାସୀ ସମ୍ପଦ କବଳୁ ।
ସାଧୁ ଶୁଭ୍ର ଉପାଦାନେ ଗଢ଼ି ସେ ମାନବେ,
ଘେନିଯାଏ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଡ଼କୁ ।
ଦୈନ୍ୟ କିଏ ଦୁଃଖ, ତାହା ସୁଖର ପ୍ରସୂତି,
ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷାରେ ବଢ଼େ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଗୌରବ ।
ସଂକ୍ଲିଷ୍ଟ ଯେ ମହାପାପେ ଅଧମ ଧନୀଏ,
ଦରିଦ୍ର ବଞ୍ଚିତ ଜହୁଁ, ସେହି ବଞ୍ଚନାହୁଁ,
ସୌଭାଗ୍ୟ ତାହାର, ସାରସୁଖ ଜୀବନର
ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ—ମହାମିତ୍ର ମାନବର ଦୈନ୍ୟ ।
ତାହା ପରି ସୁଜନର ନିସର୍ଗ ଭୂଷଣ,
ନାହିଁ କିଛି ଭୂମଣ୍ଡଳେ ପ୍ରାକୃତ ଜହରେ ।

—ঃ—

ପ୍ରକୃତିର ପୀଡ଼ା

କି କଠିନ ଛିଦ୍ରବ୍ୟାଧି ପ୍ରକୃତି ଶରୀରେ,
ଆକ୍ରମିଲା, ସଂକ୍ରମିଲା ଦୁର୍ଜ୍ଞେୟ କ୍ରମେ ।
କେଉଁ ଅଙ୍ଗ ସନ୍ନିପାତେ ଜରଜରୀତନ,
ଆଉର କେଉଁଣ ଅଙ୍ଗେ ପ୍ରକାଶେ ନିଜକୁ—
ଦୈନାଶିକ ବିଷ୍ଟୁଜ୍ୱର * ଅସହ୍ୟ ଉତ୍ତାପ,
କେବେ ମଠେ ଦ୍ରୁତେ ନାଡ଼ୀ, କେବେ ବା ରହିଲେ
କେବେ ସ୍ଥିର ସ୍ପନ୍ଦହୀନ, ହୁଏ ନାହିଁ ଜାଣି,
ଜୀବନ ଅଛି କି ନାହିଁ ପିଣ୍ଡରେ ତାହାର ।
କେବେ ବହେ ଖରଶ୍ୱାସ, କେବେ ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ,
କେବେ କାନ୍ଦିଉଠେ ଛାଡ଼ି ବିକଟ ଚିତ୍କାର ।
ମାତ୍ର ଝରେ ନାହିଁ ଅଶ୍ରୁ ନେତ୍ରୁ ତାର କେବେ,
ଲଲାଟର ଝରିପଡ଼େ କେତେ ବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱେଦ ।
କେବେ ସଂଜ୍ଞାଲୋପ ଦେହ ପଡ଼ିଯାଏ ଢଳି,
କେବେ ଥରେ ଚାହିଁଦେଇ ବୁଜିଦିଏ ଆଖି ।
ଭୁଞ୍ଜିଲୁ କି ସ୍ୱେରେ [ହାୟ, ଅବୈଦ୍ୟ-ବଳିତ]
ନିରନ୍ତର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବୀ, ଯେ ଚକିତ ତାହା,
ଚରକେ ସୁଶ୍ରୁତେ ନାହିଁ ସେ ରୋଗ-ଚିକିତ୍ସା ।
ନିଦାନ ମାଧବଙ୍କର ଜିହ୍ୱାରେ ତା ପାଦେ,
ମା ପ୍ରକୃତି, ସ୍ୱୟମ୍ଭୂତେ, ଏ କେଉଁ ରହସ୍ୟ ?
ବ୍ୟାଧି ବୈଦ୍ୟ ମହୌଷଧି, ସବୁ ତୋ ସର୍ଜନା,
ଅଛୁ ତୁ ସବୁରି ମଧ୍ୟେ, ହାରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରାସ୍ତ,

* ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ଜ୍ୱର

ଅସ୍ୱସ୍ଥ, ଅସୁଖ, ଚିନ୍ତିତ, ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ, ଦଳିତା,
ତୋ ମୂର୍ତ୍ତ ମହିମା ସବୁ ତୋ ଭକ୍ତେଁ ଭୁଲୁଚି ।
କ୍ଷମତା ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣୀ ଆମୟ ଉପରେ,
ମାତ୍ର ସେ ଅକ୍ଷମ ନଷ୍ଟେ ତୋ ବ୍ୟାଧି ଖଣ୍ଡନେ ।
ତୁହି ଏକା ବୈଦ୍ୟ ତୋର, ତୁହି ତୋ ଔଷଧ,
ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁପ୍ରାଣେ ଜନନୀର ବ୍ୟାଧି
ହୁଏ ସଂକ୍ରମିତ, ଏହା ସତ୍ୟ, ସ୍ୱାଭାବିକ,
ତୋ ପୀଡ଼ାରେ ତୋ ସନ୍ତାନେ ମୃତକଳ୍ପ ସର୍ବେ,
ବଞ୍ଚାଅ ସନ୍ତାନେ ଦେବୀ ସନ୍ତାନବତ୍ସଳେ !
ହୁଅ ସୁସ୍ଥ, ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ମା ମହାପ୍ରକୃତି,
ଅନ୍ତତଃ ଯେପରି ଥିଲୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପୂର୍ବେ,
ଧର ତୁମ୍ଭ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତି,—ସଦୟା ବରଦା,
ମରିଯାଉ ରୋଗ, ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ମଡ଼କ,
ହେଉ ଦେଶ ଆଲୋକିତ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧନଧାନ୍ୟେ,
ଅତୀତ ସୌଭାଗ୍ୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆସନ୍ତୁ ବାହୁଡ଼ି
ହାସ୍ୟୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ମୁଖେ, ଦେବେ ବର୍ଷନ୍ତୁ ଆଶିଷ,
ବାହୁଡ଼ୁ ଅତୀତ, ଘେନି ଅତୀତ ବିଭବ,
ଆନନ୍ଦ-ଅଳକାନନ୍ଦା ବହୁ ପ୍ରତିପ୍ରାଣେ,
ଜଳିଉଠୁ ମଙ୍ଗଳର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବିଭୂତି ।

——o——

ରାଧାଷ୍ଟମୀ

ପ୍ରକୃତିରୂପିଣୀ ଦେବୀ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧିକେ,
କୃଷ୍ଣବଂଶୀ-ସୃଷ୍ଟିପତି-କୃଷ୍ଣ-ପ୍ରାଣାଧିକେ ।
ଆଜି ତବ ଜନ୍ମତିଥି, ଅହୋ, କି ଶାମ୍ବରୀ,
ତୁମ୍ଭେ ପରା ଜଗନ୍ମାତା, ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୀ !
ହେବ କି ଗୋ ଜାତ ତୁମ୍ଭେ ସୃଷ୍ଟିଗର୍ଭ ତବ,
ବିଷମ ସମସ୍ୟା ଏହା ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ।
କେ ବୁଝିବ, ଦେବି, ତବ ଦେବକୁଣ୍ଠ ମାୟା,
କେବେ ତୁମ୍ଭେ ଅଣାକାର, କେବେ ଧର କାୟା ।
ଲଭ କେବେ ଜନ୍ମ, ହେଉ ଦର୍ଶ ନସ୍କରଣ,
ଜନ୍ମିଲେଣି ତବ ପୂର୍ବେ ବିରାଟ ପୁରୁଷ ।
ତୁମ୍ଭେ ମିଶି କର ନବ ସୃଷ୍ଟିର ସର୍ଜନା,
ଭାଙ୍ଗିଦିଅ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରାଚୀନ କଳ୍ପନା ।
ଯାଉ ଛଳ, ଆସୁ ସତ୍ୟ ଘେନି ସତ୍ୟ ଶିବ,
ମହୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁ ପଙ୍କଜ ତ୍ରିଦିବ ।
ବସୁ ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ-ଭବିଷ୍ୟ ଆସନେ,
ଖେଳୁ ନବ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି ଅବନୀ ବଦନେ ।
ଛନ୍ତି ତବ ଅପେକ୍ଷାରେ ସଖୀ ଗୋପୀପୁଞ୍ଜ,
ସେହି ବୃନ୍ଦାବନ ଧାମ, ସେହି କେଳିକୁଞ୍ଜ ।
ଅବତର ଶୁଭେ ଦେବି, ବୃଷଭାନୁକନ୍ୟା,
ବହାଅ ଯମୁନା ବକ୍ଷେ ପୁଣି-ପ୍ରେମ-ବନ୍ୟା ।

—:*:—

ଆଷାଢ଼

ଘନ-ଐରାବତ ସ୍କନ୍ଧେ ଆସିଲା ଆଷାଢ଼
ଋତୁ-ଇନ୍ଦ୍ର, ଶ୍ୟାମାୟିତ କୋଟି କୁଞ୍ଜବନେ
ଶୋଭିଲା ଧରଣୀପୃଷ୍ଠ, ଆରମ୍ଭିଲେ ତହିଁ
ଶିଖୀଏ ଅପ୍ସରା ନୃତ୍ୟ, ବାଇଲେ ହରଷେ
ବର୍ଷାଭୂ-ଗନ୍ଧର୍ବକୁଳ କଣ୍ଠ-ବୀଣାଯନ୍ତ୍ର
ଝଙ୍କାରି ଧୈବତ ତାର, ଆଳାପେ ଝଙ୍କୃତ
ଉଠାଇ ମଧୁର ମେଘମଲ୍ଲାର ରାଗିଣୀ ।
ସୁନ୍ଦରୀ ସାଧବବଧୂ, ଆବରି ବରାଙ୍ଗ
ରଙ୍ଗ ପାଟେ, ଅର୍ପିଲା ସେ ନବ ନୃପବରେ
ହୃଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଦ୍ରବ୍ୟ-ଅର୍ଘ୍ୟ, ମୌନାଭିନନ୍ଦନ ।
ଜାଳି ରୂପ-ଦୀପ ଦିବ୍ୟ, ହାଟକହାସିନୀ,
ଅତୃପ୍ତ ହୃଦୟେ ମୁହୁଃ କରେ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ।
ଚତୁର ପୁରୋଧା ଯଥା ଯଜମାନ ଶିରେ
ନିକ୍ଷେପି ତଣ୍ଡୁଳ ତାର, କରେ ଆଶୀର୍ବାଦ,
ତଥା ଘନ, ସିନ୍ଧୁରତ୍ନ ପ୍ରଦାନ ସିନ୍ଧୁକୁ,
ପ୍ରକାଶିଲା ଅନୁରାଗ, କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ
ଋଣଶୋଧ ତାହା ସିନା, ନୁହେଁ ଅନୁରାଗ ।
ଢାଳିଲା ଜୀବନଧାରା ଜୀବନଦାୟକ,
ଆକଣ୍ଠ ପିଇ ସେ ମୃତସଞ୍ଜୀବନୀ ସୁଧା:

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜୀଇଯିବ ବସୁଧା, ରହିଥିବାରୁ ଯେ ସବୁ
ନିଦାଘପ୍ରଦତ୍ତ କଷ୍ଟ, ଅସହ୍ୟ ସର୍ବଥା,
ଲଭିଲି ଏ କାଳେ ଯିବା ସୁଖ ଆଶାତୀତ,
ପଡ଼ିଦିଏ ଦୁଃଖ ନଷ୍ଟେ ସୁଖର ଶରୀର,
ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟେ ହୋଇଉଠେ ସୁଖ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ।
ପ୍ରକୃତି ସଙ୍ଗୀତମୟୀ, ପ୍ରତିରନ୍ଧ୍ରୁ ତାର,
ଉଠୁଛି ଆଶାର ଗୀତ, ଗାଉଛି ଗଗନେ
ମୃତକ ବାରିଦ-ବନ୍ଧୁ, ଗାବନ୍ତି ହରଷେ,
ଢାଳନ୍ତେ ଝିଙ୍କାରିଲୁକ, ସରସେ ସର୍ବାଳୀ
ଗନ୍ଧବାନଗର୍ଭି ଶିରି ଭୂଷିଛି ଧରଣୀ ।
ଅବର କୁସୁମ ଗାଏ, ଫୁଟାଇ ହୃଦୟେ
ଆଶାର ଅଶୋକ ଫୁଲ, ଚହଟ ସୁନ୍ଦର,
ସହସ୍ର ବର୍ତ୍ତିକା ଜଳେ ଆଶାର ମନ୍ଦିରେ ।

—*—

ପୁନିଆଁ

କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଆଜ, ପୁନିଅଁ ଉତ୍କଳେ,
ଯାଉଅଛି ପୁରାତନ ସନ ଅସ୍ତାଚଳେ ।
ସମୁଦିତ ଏଣେ ପୁଣି ହରଷେ ନବ ସନ
ଉତ୍କଳ-ପ୍ରକୃତି-ରାଜ୍ୟ-ନବୀନ-ରଞ୍ଜନ ।
ଲଗି ଲଗି ଆସୁଅଛି ଅସ୍ତରୁ ଉଦୟ,
ଧ୍ୱଂସରୁ ସର୍ଜ୍ଜନା, ଆଉ ଲୟରୁ ଅଭୟ ।
ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ ଥରେ ବ୍ୟବଧାନ,
ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ ଶୋକ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ।
ଉଦୟାସ୍ତ, ଅସ୍ତୋଦୟ, ଏ ଶାଶ୍ୱତ ବିଧି—
କଥାକାର, ଉଦୟର ଅସ୍ତ ପ୍ରତିନିଧି ।
ସେଥି ନୁହେଁ ଉଭୟର ମହାଘାତ-ସ୍ରୋତ,
ଦେଳଙ୍କର ପ୍ରେମଲୀଳା ଭବେ ଓତପ୍ରୋତ ।
ଦେବେ ଯଦି ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସ୍ରୋତ ଗୋଟିକର,
ଉଭବ ତକ୍ଷଣେ ସମଦଶା ଅନ୍ୟତର ।
ଉତ୍କଳର ନବବର୍ଷ, ବାମନ ଜନମ,
ଶୁଭ ସନ୍ଧିରେ ଆଜ ଶୁଭର ସଙ୍ଗମ ।
ହେ ଈଶ୍ୱର, ସ୍ଥୂଳରୂପ ପ୍ରକୃତି ତୁମ୍ଭର,
ଦେଖାଇବ ଆଜ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ୱରୂପ ସୁନ୍ଦର ।
ଯେତେ ଏତେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତୁମ୍ଭେ, ହେ ନିତ୍ୟ ନବୀନ,
ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯେତେକେ ଶୂନ୍ୟ, ଅସ୍ତିତ୍ୱବିହୀନ ।
କାନ୍ତ କଏ ବଳୀ ପ୍ରତେ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବଳକ,
ଗୁପିଦିଅ ରସାତଳେ ଦୁଷ୍ଟାଳ-ବଳୀଙ୍କ ।
ବିଦାୟ ପ୍ରାଚୀନ ବର୍ଷ, ଶେଷ ନମସ୍କାର,
ଘେନ ହୃଦୟର ସତ୍ୟ, ଅଶ୍ରୁ, ହାହାକାର ।
ସ୍ୱାଗତ ନବୀନ ବର୍ଷ, ବହି ନବଭାଷା,
ବହିଆଣ ନବ ଶୁଭ, ନବ ନବ ଆଶା ।

—:—

ବସନ୍ତ ଆହ୍ୱାନ

ଆସ ଦେବ ଋତୁରାଜ, କୁସୁମ-ସ୍ୟନ୍ଦନେ,
ଖେଳିଯାଉ ହାସ୍ୟରେଖା ଅବନୀ ବଦନେ ।
ତୁମ୍ଭର ସୁରଭି-ସ୍ନିଗ୍ଧ ନବ-ଶ୍ୱାସବାୟୁ,
ଶୀତମୃତ ପ୍ରକୃତିକୁ ଅର୍ପୁ ନବ-ଆୟୁ ।
ବସିଯାଉ ଧରିତ୍ରୀରେ ପୁଷ୍ପ ସ୍ୱୟମ୍ବର,
ଗାଉ ଉଚ୍ଚେ ଶାମବେଦ ସଙ୍ଗୀତ ଭ୍ରମର ।
ଉଚ୍ଛୁଳୁ ଆନନ୍ଦ-ସ୍ରୋତ ଅରଣ୍ୟାନୀ ପ୍ରାଣେ,
ଶୋଭୁ ଶୁଷ୍କ ବେର ତାର ଲତା-ଉପବନେ ।
ପଲ୍ଲବ ଗୁଣ୍ଠନ ଭେଦି ଉଠୁ ପିକରବ,
ଲଗିଯାଉ ଉଲ୍ଲାସର ମହାମହୋତ୍ସବ ।
ଶାଳ୍ମଳୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଦେଉ ବନପ୍ରାନ୍ତେ ଦେଖା,
ବନଦେବୀ ପଦେ ଅଙ୍କୁ ଅଲକ୍ତକ ରେଖା ।
ବ୍ୟଥିତ ସୃଷ୍ଟିକି ଅର୍ପ ପ୍ରେମେ ଆଲିଙ୍ଗନ,
ପ୍ରତିଦାନେ ଘେନ ତାର ଭକ୍ତି-ଉପାୟନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅନନ୍ତବ୍ରତ

ଅଣାକାର ହେ ଅନନ୍ତ, ମଙ୍ଗଳର ପିତା,
ହେବ କି ସାକାର, ସାନ୍ତ, ବିଶ୍ୱରଚୟିତା ।
ସ୍ୱଭାବେ ଅକାନ୍ତ ହୋଇ ହେବ କମକାନ୍ତ,
ବହୁକାଳ ଅନନ୍ତରେ ହୋଇଛ କି କ୍ଳାନ୍ତ ।
ଅଛ ତୁମ୍ଭେ ରବି ଚନ୍ଦ୍ରେ, ଗଗନେ ପବନେ,
ଅନଳେ, ସଲିଳେ, ପୁଣି ତାରା, ବନ୍ୟ, ଘନେ ।
ଆଲୋକେ ତୁମ୍ଭର ସ୍ଥିତି, ଅନ୍ଧାରେ ବସତି,
ତୁମ୍ଭର ବିରାଟ କାୟା ଏ ପ୍ରକୃତି ସତୀ ।
କୋକିଳର କୁହୁତାନ, ପୁଷ୍ପ ସୁସ୍ମିତହାସ,
କରୁଛନ୍ତି ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରଭୋ, ଅଛ ତବ ସତ୍ତା,
ବହେ ତବ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିବାକ୍ୟ, କଥା ।
ଏବେ ମୂର୍ତ୍ତି ଧର, ନୁହେଁ ଦୁଇଟା ଗୋଟାଏ,
ଅବସ୍ଥିତ ତୁମ୍ଭେ ହରି, କୀଟୁ ବ୍ରହ୍ମଯାଏ ।
ତଥାପି ଏ ମୂର୍ତ୍ତିରଙ୍କ ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱ-ଆଶା,
ମେଣ୍ଟେ ନାହିଁ କେବେ ତବ ମୂର୍ତ୍ତିର ପିପାସା ।
ନିନ୍ଦ୍ୟ ଏତେବେ ନୁହେଁ ମୂର୍ତ୍ତି, ନାହିଁ ତାର ପୂର୍ତ୍ତି,
କରେ ଯେ ମୂର୍ତ୍ତିର ନିନ୍ଦା ସେ ମୂଢ଼ା ତ ମୂର୍ତ୍ତି ।
ମୂର୍ତ୍ତିନିନ୍ଦା ଆତ୍ମନିନ୍ଦା, ଆତ୍ମ-ଅବିଶ୍ୱାସ,
ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି କର ପ୍ରଭୁ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ ।

—:*:—

ଦୋଳପର୍ବ

ଏବେ ଦୋଳପର୍ବ ଘେନି ଅନନ୍ତ ବିଭବ
ରାଧେ ଶ୍ୟାମ ମହାମନ୍ତ୍ର ପୂଜା ମହୋତ୍ସବ ।
ଏବେ ମଧୁକାଳ, ବିଶ୍ୱପ୍ରେମେ ମଧୁମୟ,
ହୃଦେ ମଧୁମୟ ମୁକ୍ତି-ମନ୍ତ୍ରର ଉଦୟ ।
କି ମହା ମହିମା ଏବେ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୃଷ୍ଟି,
ହେଉଅଛି ପୁଣ୍ୟାମୃତେ ପୁଣ୍ୟାମୃତ ବୃଷ୍ଟି ।
ଉଠିଲ ଆରଣ୍ୟ ଛନ୍ଦେ ମଳୟ ପବନ,
ରାଧେ ଶ୍ୟାମ, ରାଧେ ଶ୍ୟାମ, କରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ।
ବସି ବିହଙ୍ଗମଗଣ ବିଟପୀ ବିଟପେ,
ରଟ ସଦା ରାଧେ ଶ୍ୟାମ ପୁଣ୍ୟମନ୍ତ୍ର-ଜପେ ।
ମିଶିଛି ସେ ମନ୍ତ୍ର, ବିଶ୍ୱ ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ,
ରଙ୍ଗରୂପେ ମିଶିଅଛି ଫଗୁ କଣିକାରେ ।
ଘୋଷେ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଜୟ ବ୍ରଜଧାମ,
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଜୟ, ଜୟ ରାଧେ ଶ୍ୟାମ ।

———

ବର୍ଷାରାଣୀ

ଘେନି ହେଉ ବର୍ଷାରାଣୀ ସୁ-ଅଭିନନ୍ଦନ,
ବିଶ୍ୱର ଅଭିବାଦନ, ପୁଲକ, ବନ୍ଦନ ।
କେତେ ଅଶ୍ରୁ ଅଛି ତବ ତାପସୀ ନେତ୍ରରେ
ବସୁନ୍ଧରା ଦୁଃଖେ ତାହା ଅସମ୍ଭାଳେ ଝରେ ।
ଦ୍ରବମୟୀ ଦୟା ତୁମ୍ଭେ, କାମ୍ୟ ମହାମୃତ,
ଅଥବା ଅମରଭୋଗ୍ୟ କାମଧେନୁ ଘୃତ ।
ପିଇ ସେ ଅମୃତ ଘୃତ—ସେ ଅମୃତପଣା,
ହୁଏ ରସା ରସବତୀ, ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଭୂଷଣା ।
ଉତ୍ତପ୍ତ କଲା ଧରଣୀଙ୍କ ନିଦାଘ ପାଷଣ୍ଡ,
ଲଭିଲା ସେ ତବ କରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ ।
କଲ ତାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ତବ କରବାଳ,
ଝରେ ବାରିଧାର ବ୍ୟାଜେ ତା ଦେହୁଁ ଗାଳ ।
ସେ ଶୋଣିତେ ବସୁମତୀ ହେଉଛନ୍ତି ଶୀତଳ,
ବିଧିବଶେ ଭୁଞ୍ଜେ କେତା ବିପରୀତ ଫଳ ।
ବର୍ଷାରାଣୀ, ତବ ଶୁଭ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଗୀତ,
ଗାଉଛନ୍ତି ଦର୍ଦ୍ଦୁର ଉଚ୍ଚେ ହୋଇ ପୁଲକିତ ।
ତୁମ୍ଭର ଖଟଣୀ ଆଶେ ପ୍ରାଚୀ-ପୌରନ୍ଦରୀ,
ବସିଛନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ-ପୁଷ୍ପହାର ଧରି ।
ଧରିଣ କଦମ୍ବ କରେ ହୀରକ କନ୍ଦୁକ,
ଉକ୍ତି ସମର୍ପଣ ଅର୍ଥେ ହୋଇଣ ଉତ୍ସୁକ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୌଦାମିନୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଦୀପ ନଭେ ଚହଟାଇ,
ଛନ୍ତି ସୃଷ୍ଟିସ୍ୱିଣୀ ତବ ନୀରାଜନା ପାଇ ।
ବଂକସ୍ତ-ଉତ୍ସବେ ତବ ମତ୍ତ ସର୍ବ ପ୍ରାଣୀ,
ମାଗୁଛନ୍ତି ଚାତକ ଆର୍ତ୍ତେ "ଦେ ପାଣି, ଦେ ପାଣି !"

—*—

ଶାନ୍ତି

କାହିଁ ଶାନ୍ତି ଏ ସଂସାରେ ? ଥିଲେ ଥିବ ସ୍ୱର୍ଗେ,
କୋଳାହଳମୟ ବିଶ୍ୱ, ହାହାକାରପୂର୍ଣ୍ଣ,
ମଗ୍ନ ଜୀବ ଜଞ୍ଜାଳର ଉତ୍ତପ୍ତ କମ୍ପାଳେ,
ସମ୍ଭବେ କି ଶାନ୍ତି ଏହି ଅଶାନ୍ତି ଆଳୟେ ?
ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କାଳ ଗ୍ରାସୁଛି ବିଶ୍ୱର—
ପରମାୟୁ; ମିଶି ପ୍ରତି ପ୍ରଶ୍ୱାସ ପବନେ
ବାହାରୁଛି ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାଣୁ ହାହାକାର ଧ୍ୱନି—
ବିଷାଦ-ବିଷାକ୍ତ, ଜୀବ ଜନଲଭିକ୍ଷଣି
ଧାଇଁଛନ୍ତି ଅଜ୍ଞାତ ପଥେ ମୃତ୍ୟୁତୀର୍ଥ ମୁଖେ
ଖାଇ ଖାଇ ପଥଯାତ ହାବୁଡ଼ା, ଝଟକା;
କାହିଁ ଶାନ୍ତି, କାହିଁ ସୁଖ—ନିତ୍ୟ, ସୁବିଶୁଦ୍ଧ !
କାହିଁ ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ନିଧି ବାଞ୍ଛିତ ସର୍ବର ।
ପ୍ରତେ ହୁଏ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ଜୀବନ ଏ ପାଖେ,
ସେ ପାଖ ଅଜ୍ଞାତ, ଅତଃ ସେ ରାଜ୍ୟର କଥା
କେତାଣି କପର, ତାହା ଅନ୍ଧକାରଛନ୍ନ,
ଜାଣିବା କଳ୍ପନା ସୁଦ୍ଧା ବିଫଳ ପ୍ରୟାସ ।
କହନ୍ତି ଅନେକେ,—ସ୍ୱର୍ଗ ଶାନ୍ତି-ନିକେତନ,
ମିଥ୍ୟା କଥା, କିମ୍ବା ଏହା କବିର କଳ୍ପନା,
କେତେ ଯେ ଯାଇଛନ୍ତି ବହି ବିପଦ-ଝଟିକା
ଜୀବନ ଉପରେ, କେତେ ଥର ହୋଇଛନ୍ତି ସେ
ବିଧ୍ୱସ୍ତ ଲୁଣ୍ଠିତ ଅସୁରହାତ, ସାକ୍ଷୀ ତାର
ଶାସ୍ତ୍ରପୁରାଣାଦି, କେବେ କାହିଁ ଶାନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗେ ?
"ତପୋବନ ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାନ" ହୁଏତ କହିବ,
କିନ୍ତୁ ତାହା ଅସମ୍ଭବ, ସ୍ୱଭାବତଃ ବନ
ଶ୍ୱାପଦସଙ୍କୁଳ, ହୁଏତ ତାହା ତପଭଙ୍ଗା—
ରାକ୍ଷସ-ଅହଙ୍କାର-ସ୍ଥଳ, ଅହ୍ନିଶିଖା-ବାସ,
ମୃତ୍ୟୁଶଙ୍କା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ପଦକ୍ଷେପ;
ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯମଦ୍ୱାର, କାହିଁ ତହିଁ ଶାନ୍ତି ?
ଶାନ୍ତି ଥାଏ ତହିଁ, ଯହିଁ ଅଭାବ ଅଭାବ,
"ମୁଁ" ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ, ପର ଉଦାସ ଯେ,
ଖୋଜେ ନାହିଁ ମୁକ୍ତି, ଡରେ ନାହିଁ, କାନ୍ଦେ ନାହିଁ,
ନାହିଁ ଯାର ସୁଖ ଦୁଃଖ, ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜ୍ଞାନ,
ନିଜ ପରେ ନାହିଁ ଦାବୀ ନିଜର ଯାହାର,
ଶାନ୍ତିର ଅମୃତନିର୍ଝର ତାହାରି ହୃଦୟ ।

———

ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ

ଅହୋ, କି ଭୀଷଣ ଦୃଶ୍ୟ, ରୁଦ୍ର ଉପଦ୍ରବ,
ବିନା ମେଘେ ଭାଉଁଳିଆ କାହିଁ ନୈଶନଭ ।
କି ଛାୟା ଏ, ସିନ୍ଧୁସୁତ ଇନ୍ଦୁ କଳେବରେ,
ବ୍ୟାପେ କି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳକୁଳେ କଳଙ୍କ କାଳିମା,
ଅଥବା ତ୍ୟାଗୀର ତ୍ୟାଗ-ସ୍ୱଚ୍ଛ ପୁଣ୍ୟହୃଦେ
ପଶିଲା କି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଚପଳ କାମନା—
ଛାୟା, କିମ୍ବା ସଚ୍ଚରିତ ନିର୍ମଳ ଚରିତେ
ସ୍ପର୍ଶିଲା ଲୋକାପବାଦ,—ସଂସାର-ସୁଲଭ,
କରୁ ହାତ ଧରାଧରି ଆଲୋକ ଅନ୍ଧାର ।
ଅବା ପ୍ରାଚୀ ଚିରଦନ୍ତିନୀ ପ୍ରସବିଲା ଏକ
ଜ୍ୟୋତିଃପିଣ୍ଡ, କାହୁଁ ଆସି ରାହୁ-କାଳଫଣୀ
ଗ୍ରାସୁଛି ତାହାକୁ, ପିଣ୍ଡ ବଡ଼ ତୁଣ୍ଡ ସାନ,
ଏ ହେତୁ ନ ପାରି ଗିଳି ପକାଏ ଉଦ୍ଗାରି ।
ବ୍ୟୋମ-ମହାଦୀର୍ଘିକାରେ ଫୁଟିଥିଲା ଆହା
ଗୋଟିଏ କୁମୁଦ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ସୌମ୍ୟ, ସୁକୁମାର,
ପଶି ତହିଁ ଅକସ୍ମାତ ଦୁରନ୍ତ ବରାହ
ଭକ୍ଷିଲା ସେ ଫୁଲେ, ହେଲା ଶୋଭାଶୂନ୍ୟ ସର ।
ସ୍ୱଭାବେ ପାଷଣ୍ଡ ପଶୁ, ଉଦରସର୍ବସ୍ୱ,
କାହୁଁ ବା ବୁଝିବ ଭଲା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ସେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଛାପିଲା ନର୍ଦ୍ଦମ୍ବ ଷସ୍ପୁ ତାରକା-ନାମ୍ନରେ,
ବିଧବା ଅବସ୍ଥା ଭଳି ତାର ବଧୂବଧୂ
ଦିଶିଲା ମଳିନ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା କୁମୁଦିନୀ ସହ,
ମଳିନ ଯେସନ ବେଳା-ସିନ୍ଧୁସ୍ରୁଣୀ, ନଦୀ,
ଆବର ପ୍ରବାଳ ଲତା, ଛାପିଲେ ଯେ କାଳେ
ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମହର୍ଷିବର ସିନ୍ଧୁ ବେଳାନାଥେ ।
ତେବେ ଯେ କାନ୍ଦିଲା ସତୀ କୁମୁଦିନୀ, ତାର—
ସପତ୍ନୀ ସନ୍ତତେ, ମୁହିଁ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁ ନେବି
ମାହାର କଣିକା ଛଳେ, କେ କଳିବ ତାହା ।
ପ୍ରଶ୍ନରେ ପ୍ରବାଦ,—ପଞ୍ଚ ଚଣ୍ଡାଳର ଛାୟା
ଦ୍ୱିଜଙ୍କ ପୁଣ୍ୟଦେହେ, ବୋଲାଏ ଗ୍ରହଣ,
ଅପବିତ୍ର ସମସ୍ତ ସେ, ଅଶିବସୂଚକ ।
ପ୍ରବାଦ ଏ ଉକ୍ତି, ନୁହେଁ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ବାଣୀ,
ହେଉ ପଛେ ଚଣ୍ଡାଳର ଛାୟା ସେ ଗ୍ରହଣ,
ମାତ୍ର ବଡ଼ ଶୁଭଙ୍କର, ପ୍ରଦାନେ ସେ ଶକ୍ତି
ଧରଣୀକି ଅଭିନବ, ହୁଏ ତାହା ଯୋଗେ
ପୁଣ୍ୟାର୍ଥେ ପରଶିତ ଜଳାଶୟ ମାନେ,
ଔଷଧି ଅମୃତ ହୁଏ, ପୁଣ୍ୟକାଳ ତାହା,
ସ୍ନାନ, ଦାନ, ଭଜନର ମହା ଅନୁକୂଳ,
ସାଧକ ବାଞ୍ଛିତ ତାହା, ସୌଭାଗ୍ୟେ ସେ କାଳ
ଆସେ କଦାଚିତ, ଏହା ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ କଥା ।

—ଃ❋ଃ—

ଚିତ୍ରପଟ

ଧନ୍ୟ ଚିତ୍ରକର, ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର କଳ୍ପନା,
କେଉଁ ଗୁଣେ ଭାଷାବଶ ତୁମ୍ଭର ତୁଳନା ।
ସରସ କବିତା ଭବ ଏ ମୂର୍ତ୍ତି-କାବ୍ୟରେ—
ଫୁଟିଅଛି ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ।
ଠାଣି ଛନ୍ଦ, ଝଙ୍କ ଯତି, ଭାବ ବର୍ଣ୍ଣାବଳୀ,
ଯାଏ ଚିତ୍ର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଭାଷାରେ ତରଳି ।
ଢଳ ଢଳ ଶୋଭାସ୍ପର୍ଶି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଳଙ୍କାର,
ମୂର୍ତ୍ତି ମହାକାବ୍ୟ ଶକ୍ତି ସରଳ, ଉଦାର ।
କତ କଳ୍ପନାକୁ ତୁମ୍ଭେ କର ମୂର୍ତ୍ତିଦାନ,
ଏଣୁ ମହାକବି ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ହେ ପ୍ରଧାନ ।
ଖାଲି କେଉଁପାର ନାହିଁ ମୁଖେ ତାର କଥା;
କେଉଁ ଏତା ମହାଦୁଃଖ, କେଉଁ ଏତା ବ୍ୟଥା ।
କି ନିଷ୍ଠୁର ତୁମ୍ଭେ କବି, ଅବିବେକ ବଡ଼,
ଏତେ ଶୋଭା ନିହି କଲ ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଜଡ଼ ।
କିନ୍ତୁ ଶବ ନୁହେଁ ତବ ଏ ହେତୁ ମହତ୍ତ୍ୱ,
କଳ୍ପନାକୁ ପ୍ରାଣ ଦିଅ ଏ ତ ବିଶେଷତ୍ୱ ।
ନ କହୁ ପଛେ ଏ କଥା ମୌନବ୍ରତୀ ତୁଲ୍ୟ,
ସଙ୍କେତେ କଶାଣେ ଯାହା ତାହାହିଁ ଅମୂଲ୍ୟ ।
ତେଣିକ ଅମୃତ ବାଣୀ, ତେଣିକ ଯଥେଷ୍ଟ,
ନିସ୍ତବ୍ଧ ନୀରବ ଭାଷା ବାଗ୍ମିତାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

—❋—

ଗୃହଦାହ

କି ଅସହ୍ୟ ଅହୋ ରୁଦ୍ର ଗୃହଦାହ ଦୃଶ୍ୟ,
ଦୃପ୍ତ ଧ୍ୱଂସଲୀଳାର ଏ କି ଜୀବନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ।
ଉଠିଲା ଅନଳଶିଖା ଗର୍ଜି ବଜ୍ରନାଦେ,
ଉଠିଲା ତା ସହ ଭସ୍ମ, ଉଠିଲା ବିପଦ ।
ଶୁଖିଗଲା ସେ ଉତ୍ତାପେ ଆସ୍ୱାର ଆର୍ଦ୍ରତା,
ଶୁଖିଗଲା ଧମନୀର ଶୋଣିତ ପ୍ରବାହ,
ଆଦର ଆଶାର ଆଶା, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି ।
ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଖେଳ ଲୁଚକାଳି,
ଦେଖାଦେଲା ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ଭୀମ ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି ।
ହେଲା ନାହିଁ କାନ୍ଦି, ହାୟ ଅଶ୍ରୁହର ମୁଖେ
ସ୍ତୁପିକେଲା ବିଏ ଯେଉଁ ବିଶାଳ ପାଷାଣ,
କି ତପ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାପ୍ରଦ ନିରୁଦ୍ଧ କ୍ରନ୍ଦନ ।
ସମ୍ବର ସମ୍ବର ତେଜ ହେ ତୀବ୍ର ତେଜସ୍ୱି,
ହେ ପ୍ରକୃତ ମହାଶକ୍ତି, ହେ ଉଗ୍ରଦେବତା,
ସମ୍ବର ତାଣ୍ଡବ-ଲୀଳା ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ପ୍ରଚଣ୍ଡ,
ଶାନ୍ତ ଭକ୍ତ ଶାନ୍ତ ଭକ୍ତ କ୍ଷାନ୍ତ ଗୁଣେ ପ୍ରଭୋ !
ଲଭିବ ବିନାଶ ସୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟିରେ ତୁମ୍ଭର,
ନ ଭୁଲ ହେ ଦେବମାନ ଦେବଦେବ ବହ୍ନି,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜୀବ-ଦୁଃଖେ ବିଗଳିତ ଯେ ଦେବ-ହୃଦୟ,
ସେ ହୃଦୟେ ଜୀବପୀଡ଼ା ପାଏ ନାହିଁ ଠାବ ।
ହାହାକାର୍ ସମ୍ମିଶ୍ରିତ ବିପନ୍ନର ଅଶ୍ରୁ
ଲକ୍ଷ ପୁଞ୍ଜୀକୃତ, ଭଗ୍ନ ନିର୍ବାଣ ସତ୍ତ୍ୱର ।
ବିପନ୍ନ ଶୋଣିତ ବିନ୍ଦୁ କୀର୍ତ୍ତିଚିତାରୂପେ,
ସଜୁଥାଉ ସଦା ତବ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଲଲାଟେ ।

—ଃ*ଃ—

ମାଟୀବଂଶ ଉକ୍ତି

ଦୁର୍ଭାଗୀ ଦୁରାଶା-ଶିଷ୍ୟ ମାଟିବଂଶ ଉକ୍ତି,
କଥାକେ କଥାକେ ଶ୍ଳେଷ, କୁ ଉକ୍ତି, ଅଯୁକ୍ତି ।
ବାଳକୁଳ ଯମ ତୁମ୍ଭେ, ଚନ୍ଦ୍ରରଶ୍ମି ପ୍ରାୟ,
ଅପଚନ୍ଦ୍ରରଶ୍ମି ତୁମ୍ଭେ ବାଳପ୍ରାଣେ ହାୟ ।
ଭକ୍ତି ନାହିଁ କେବେ ତବ ଶାସନ କୁତ୍ସିତ,
ମାତ୍ର ତା' ଶୁଣିଲି କ୍ଷଣି ହୁଏ ମୁଁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ।
ଏକ ପଦେ ଧାନକୁଟା ମଦୁଆ ଶାକୁଲୀ,
ଚିଙ୍ଗି ଆଦି ହେଟାଗୁଣ୍ଡ ଶିଶୁପ୍ରାଣେ ଶୂଳୀ ।
ନ ହେଉ ପଢ଼ିବେ ପାଠ, ମୂର୍ଖ ହେବା ଭଲ,
ଅଜୀବନ ବିକଳାଙ୍ଗ ହୋଇ କେଉଁ ଫଳ ।
ପିଶାଚ, ଶ୍ୱାପଦ, ଚୌର, ଭିନ୍ନ ପ୍ରାଣୀ ବାହ୍ୟ,
ନିଷ୍ଠୁରତା ଆଣି ତୁମ୍ଭ ପ୍ରାଣେ ଅଛି ନାହିଁ ।
ନ ଜନ୍ମନ୍ତା ସେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଏ ଯୁଗ ସମୀପେ,
ନିବସନ୍ତ ଗୁରୁମଣି, ଆନ୍ଦାମାନ ଦ୍ୱୀପେ ।

—ଃ*ଃ—

ମରାଳମାଳା

କାହିଁ ଯାଅ ଖଗେ, ଏତେ ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠି,
ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅମ୍ବର ବକ୍ଷେ ସଚଳ ତୋରଣ
ଅପୂର୍ବ-ଛନ୍ଦିତ, ଶୁଭ୍ର, ସୁନ୍ଦର, ଚଳନ୍ତ,
କାହାକୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧି କାହୁଁ ଆଣିବ ପାଛୋଟି ?
ଗାଉଛ କାହାର ସ୍ତବ, ମୃଦୁ କଳରବେ,
ବିହଙ୍ଗମେ, କଏ ତୁମ୍ଭ ଜୀବନ-ଦେବତା,
ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସେ ସ୍ୱର; ମାତ୍ର ଉଠେ ତହିଁ ଫୁଟି
ଆନନ୍ଦ-ନନ୍ଦନ-ଧନ-ପ୍ରେମ-ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ
ଆତ୍ମା ତବ ପିପାସିତ କାହାର ଦର୍ଶନେ,
ବ୍ୟାକୁଳ ଆକାଙ୍କ୍ଷା କାହା ପଦ୍ମର ପୂଜନେ ?
କାହା ଆକର୍ଷଣେ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ପର୍ଯ୍ୟେ,
ହେଉଅଛ ଧାବମାନ ଅମର-ମାର୍ଗରେ,
କିମ୍ବା ତୁମ୍ଭେ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଅନଳ ସଙ୍କାଶ,
କେଉଁ କାଳୁ ବହିଛ ତ ଏ ନିର୍ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ରତ,
ନାହିଁ ତାର ଉଦ୍‌ଯାପନ କି କଠୋର ନିଷ୍ଠା !
ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁମ୍ଭେ ନଗଣ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରେ,
ମାତ୍ର ରହି ନାହିଁ କବିଦୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତରାଳେ,
ମହାକବି କାଳିଦାସ, କାବ୍ୟ-କଳ୍ପଦ୍ରୁମ,
ଭାରତ-ଭାରତୀ ଦେବୀ ସ୍ନେହର ଦୁଲାଳ
ବର୍ଣ୍ଣିଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭ କଥା ରଘୁବଂଶ କାବ୍ୟେ,
କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରତି ସମଧିକ ମହତର ଦୃଷ୍ଟି,
ମହତ ସେ, କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରତି ଚକ୍ଷୁଷ୍ମନ୍ତ ଯେହୁ ।
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ପକ୍ଷୀ, ଶୃଙ୍ଖଳାପ୍ରିୟତା,
ଚଳ ତୁମ୍ଭେ ସୌଷ୍ଠବର ସୁଲଳିତ ପ୍ରାୟ
ସୁନ୍ଦର ଶୃଙ୍ଖଳାକ୍ରମେ, ଥରେ ଥରେ ବାୟୁ
କରିଦିଏ ବିଶୃଙ୍ଖଳ, ମାତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ
ବାନ୍ଧିନିଅ ବକ୍ଷପଣେ ଶୃଙ୍ଖଳା ନିକର ।
ରଚ ତୁମ୍ଭେ ଗଗନପଥେ ବହୁ ଗୁଚ୍ଛଚୟ,
କେବେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାରେ, କେତେବେଳେ ଅବା
ମହେଶ୍ୱର ପ୍ରାୟ ବ୍ୟୂହ ରଚ ସୈନ୍ୟ ଯଥା,
କେବେ ବା ଗୋମୂତ୍ରିଚ୍ଛନ୍ଦ ରଚ କବି ପ୍ରାୟ ।
ଆବର ମହଲେ, ତୁମ୍ଭେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ସମ
ଅଭ୍ରାନ୍ତ ସମୟ ଜ୍ଞାନୀ, ଯାଇ ଯଥାକାଳେ
କେବଣ ଅଜ୍ଞାତ ଦେଶ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଡ଼ି
ଆସ ପୁଣି ଯଥାକାଳେ ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ବାହୁଡ଼ି
ଘଟେ ନାହିଁ ସମୟର ତାରତମ୍ୟ ଲେଶ ।
କେ ଦେଲା ତୁମ୍ଭକୁ ଶିକ୍ଷା ଏ ଦୁରୂହ ବିଦ୍ୟା,
ପଶୁରବ ବୋଲି ଏହା ଭାବୁଥିଲି ମନେ,
କେତେଜାଣି କେଉଁଠି ଥାଇ ଉଡ଼ିଥିଲ କିଏ

ଅ-ଶବ୍ଦ ବାଣୀରେ, ନଭେ ନଭର ଯେ ସ୍ତୁତି,
କଏ ତାକୁ ଶିକ୍ଷାଦାନେ ସମର୍ଥ ବିଶ୍ୱରେ,
ହେଲି ମୁଁ ସଂକ୍ଷୁବ୍ଧ ଲଭି ଯୋଗ୍ୟ ସଦୁତ୍ତର । *

ସାହିତ୍ୟ-ଜନନୀ

ଜନନି, ତୋ ପଦେ ଋଣୀ ତୋଟିକେତୁ ଦାସ,
ଏ ସଂସାର-ଜରୁଗୃହେ ରୋଗ, ଦୁଃଖ-ବହ୍ନି,
ଗର୍ଜି ରୁଦ୍ରନାଦେ, ଧାଏଁ ଆକ୍ରମଣ ଅର୍ଥେ
ଭୈରବ ଗର୍ଜନେ ଯେବେ, ସେ ସଙ୍କଟ କାଳେ
ଲୁଚଏଁ ମୁଁ ଭୟେ ମୁଖ ତୋ ଅମୃତ-ଅଙ୍କେ ।
କେ ଶୁଣିବ ହତାଶର ଏ ବିଷାଦ ବଂଶୀ,
କେ ଶୁଣିବ ହାୟ ଦଗ୍ଧ ଅଶ୍ରୁର କ୍ରନ୍ଦନ,
ସକରୁଣ ହାହାକାର ଉତ୍ତପ୍ତ ଶ୍ୱାସର,
କେ ଦେଖିବ ହୃଦୟର ଗୁପ୍ତ ମହାକ୍ଷତ
ପୂତିଗନ୍ଧମୟ ? ଶୁଣୁ ତୁହି, ଦେଖୁ ତୁହି,
ସମବେଦନାର ସୁଧା ଢାଳିଦେଉ ପ୍ରାଣେ ।
ଜନନୀ ତୁ ଜନ୍ମ ଦେଉ ପୁଣି ଥରେ ନରେ,
ଲଭି ସେ ନବୀନ ଜନ୍ମ ଜୀଏ ନବଯତ୍ନେ,
ତୋର ସ୍ୱପ୍ନ, ତୋର ସୃଷ୍ଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜନନ !
କି ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ତୋର, ପୁଣ୍ୟ ଭକ୍ତିଭୂମି,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗମ୍ଭୀର ଦୃଷ୍ଟି-[ପ୍ରତିଭା-ପ୍ରଦୀପ୍ତ]
ଦୃଷ୍ଟିର ଆନନ୍ଦେ, ଆହା, କି ଶୀତଳ ତାହା,
ହାସ୍ୟର ବିଦ୍ୟୁତ ଧାର ଖେଳେ ତୋ ଅଧରେ ।
କି ମଧୁର, କି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, କି ସ୍ନିଗ୍ଧ ସେ ହାସ,
ଅମ୍ଳାନ କୌମୁଦୀ ଯଥା, ଅଥବା ଯେସନ
ବୃଷ୍ଟିଧୌତ ରଶ୍ମିରେଖା ପ୍ରାବୃଟ ଦିନାନ୍ତେ,
ବହିଯାଏ ଭକ୍ତି-ବନ୍ୟା ତୋ ରୂପ ଦର୍ଶନେ ।
ନୁହେଁ ମୁଁ ସେବକ ଯୋଗ୍ୟ ତୋର କୃପାମୟି,
ଅର୍ଜି ନାହିଁ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ, ନିଜ ଗୁଣେ କେବେ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ହୃଦୟର ଶୂନ୍ୟ ସିଂହାସନ,
କର ଆଶୀର୍ବାଦ, ଯେତେକ ବଳୁଥିବା ଯାଏଁ
ଶେଷ ଶ୍ୱାସ, ଶେଷ ରକ୍ତଧାର ଏ ଶରୀରେ,
ପୂଜୁଥିବ ତୋ ପଦର ଦାସ ମନ ପ୍ରାଣେ ।

ପ୍ରଳୟ ସ୍ୱପ୍ନ

କେ ଜାଣେ ଦେଖିଲି ବସି ପ୍ରଳୟ କୁସ୍ୱପ୍ନ,
ତତକ୍ଷଣେ ଧାଇଁଲି ଚଢ଼ି ସେ ବିଫଳ ବାଞ୍ଛା
ବାଞ୍ଛାପକ୍ଷ-ଯାନେ, ଲଙ୍ଘି ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ସାଗର ।
ବ୍ୟାପିଗଲି ସ୍ୱଳ୍ପକାଳେ ସେ ବ୍ୟର୍ଥ କୁତୁକ
ଧରଣୀର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତୁ ଅନ୍ୟପ୍ରାନ୍ତ ଯାଏ,
ବ୍ୟାପେ ଯଥା ଲୋଷ୍ଟ୍ରାହତ ସରୋବର ବାରି
ତରଙ୍ଗ ଆକାରେ କ୍ରମେ ପରିଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,
ଗଣିଲେ ପ୍ରମାଦ ଜନେ ଭାବୀ ଆଶଙ୍କାରେ ।
ମିଶାଇ ସେ ସ୍ୱପ୍ନେ ସ୍ୱୀୟ କଳ୍ପିତ ସ୍ୱପନ
କଲେ କେ ପୃଥ୍ୱୀର ଭାଗ୍ୟ, ଆବର ଭୀଷଣ,
କେ କହିଲି ଅନର୍ଗଳ ବର୍ଷିବ ଅନଳ,
ଷଡଗ୍ରହ ଯୋଗଫଳ ବଡ଼ ଅମଙ୍ଗଳ,
କେ କହିଲି ପାତାଳକୁ ଧସିଯିବ ଧରା,
ଆନ କେ କହିଲ,—ହେବ ବୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରଳୟ,
ପୃଥ୍ୱୀ ମିଳାଇଯିବ, ଲୁଣ ପ୍ରାୟ ଜଳେ ।
ଏହିପରି ମୂଳକଥା, ଜନଶ୍ରୁତି ଯୋଗେ
ହୋଇ ଶାଖା ପଲ୍ଲବିତ, ଧରିଲା କ୍ରମେ,
ସୁବିସ୍ତୃତ ଭୟାବହ ମହୀରୁହାକୃତି,
ଜଳବାୟୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଙ୍କୁର ଯେସନ ।
ହାଟେ ବାଟେ ଯହିଁ ଦେଖ ଲାଗିଲାକ ତହିଁ
ପ୍ରଳୟର ଆଲୋଚନା, ସବାସେ, ସୋଦ୍‌ବେଗ,
କେତେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା କ୍ରମେ ହୋଇ ଅଗ୍ରସର
ତୋଷାଇ ତୈଲଙ୍ଗ ବଙ୍ଗ କଳିଙ୍ଗ ନିବାସୀ,

* ଶୀତକାଳର ପ୍ରତି ପ୍ରଭାତରେ ଅସଂଖ୍ୟ ମଶାଲମାଳା ସମୁଦ୍ରରୁ ଆସି ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ ଅଭିମୁଖରେ ଉଡ଼ିଯାନ୍ତି । ଇଛାପୁରରେ ପ୍ରତିଦିନ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନରେ ଏହି କବିତାଟି ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁମାର ଅଭୟ ବାଣୀ ଆଶଙ୍କିତ ପ୍ରାଣେ
ଢାଳିଲେ ସାନ୍ତ୍ୱନା-ଧାର । ପ୍ରଦର୍ଶାଇ ସର୍ବେ
ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରମାଣ ଯୁକ୍ତି, କଲେ ବିଖଣ୍ଡନ
ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଗଣକବର "ପୋର୍ଟା" ଭ୍ରାନ୍ତ ମତ ।
ତହିଁପରେ ବାହାରିଣ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଗଣରେ,
ଅଣ୍ଟା ଭଣ୍ଡ ଦଳ ହେଲେ ପ୍ରତିବାଦ କ୍ଷେତ୍ରେ
ଗଲ ତେତେ ପୁସ୍ତକ ପୋଥିଡୋର ଫିଟି
କିନ୍ତୁ ଏବେ ଉଇବାଟୀ, ଏବେ ବାୟସ୍ତ୍ରେ, ଉଦ୍ୟେ
ହେଲା ନାହିଁ ତାହିଁ କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ ।
ନ ଢଳ ଦ୍ରୁମାଦ୍ରି ସୁଦ୍ଧା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ପ୍ରସବ;
ଗଲ ତାର ଗୁରୁ ଗର୍ବ ମିଳାଇ ସମୂଳେ ।
ସୀମାବଦ୍ଧ ନରଜ୍ଞାନ, ସେ କାହିଁ ଜାଣିବ,
ଅସୀମ, ଅଜ୍ଞେୟ ମହାପ୍ରକୃତିର କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଡିସେମ୍ବର ନିରୂପିତ ଦିବସ ନିଚୟ,
ସପ୍ତଦଶ, ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁଣି ଊନବିଂଶ,
ହେଲା ନିଷ୍ପଦେ ଗତ, ଧରାବାସିଜନେ,
ଲଭିଲେ ନିସ୍ତାର ମିଥ୍ୟା-ତ୍ରାସ ଆଶଙ୍କାରୁ । ✻

—✻—

ମାତୃପଦେ ମାଗୁଣି

ଜ୍ଞାନମାତା, ଭୁବେଶ୍ୱରୀ ଶୁଭ୍ରାଙ୍ଗୀ ଭାରତି,
ପ୍ରଦାନ ମା ଶକ୍ତି ଦାସେ, ଯେଉଁ ଶକ୍ତିବଳେ
ଉପାର୍ଜିବ ଭକ୍ତି—ତବ ପୁଣ୍ୟ ଭେଟି ଯୋଗ୍ୟ,
ଲଭୁ ଶକ୍ତି ମହୀପାଂଶୁ ମହୀରୁହ ଯଥା
ଭେଟେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଜାତ ପଲ୍ଲବଫଳେ ତାକୁ ।
ଜାଳିବି ଏ ଚିତ୍ତ-ଗୃହେ ଜ୍ଞାନ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପ,
ଯାହାର ଜ୍ୟୋତିରେ ଦେବ, ଦେଖିବି ମୁଁ ଯେତେ
ତୁମ୍ଭର ଅମୂର୍ତ୍ତ-ମୂର୍ତ୍ତି, ସ୍ଥିର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ।
କର ମା ଚିତ୍ତକେ ମୋର ପବିତ୍ର, ନିର୍ମଳ,
ସତ୍ୟ, ସାମ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧନୀତି, ସ୍ୱଧର୍ମ ମମତା,
ଭକ୍ତି ତାକୁ ଅଭିନବ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ,
ସାଧନାର ସ୍ୱକରଥ୍ୟା ଦେଖାଅ ସଦୟେ ।
ପ୍ରଦାନ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ପଛେ, ନାହିଁ ମୋ ଶୋଚନା,
ମାତ୍ର ଦେବ ! ତବ ବରେ ସେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମୋର
ହେଉ ଗୋ ଗୌରବାନ୍ୱିତ, କଲ୍ୟାଣ-ନିଦାନ,
ନିନ୍ଦିତ ଧନରେ ମାତଃ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ।
ସ୍ୱାଗତ ଜନନି, ତବ ଆଗମନୀ ତିଥି—
ପୁଣ୍ୟ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଆଜି, ମହୋତ୍ସବମୟୀ,
କୋଟି ଜ୍ଞାନତୀର୍ଥ ତବ ପୟସ୍ୱର-ସନ୍ଦେଶେ
ଢାଳନ୍ତି ଅଞ୍ଜଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶତବର୍ଗ,
ଶତ ସ୍ୱରେ ଅତୁଳିତ ମଧୁମାସ ଧନ,
ଝଙ୍କାର ଅମୃତ ବୀଣା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ତାର ।
ଉଠାଅ ମଙ୍ଗଳମୟି, ମଙ୍ଗଳ ମୂର୍ଚ୍ଛନା,
ନବଛନ୍ଦେ, ଜାଗି ଉଠୁ ସୁଷୁପ୍ତ ଜୀବନ ।

—✻—

ପଇସା ଭଜନ

[ହାସ୍ୟକବିତା]

ପଇସା ଜଗତେ ସିନା ଜାଗ୍ରତ ଦେବତା,
ଗତମୁକ୍ତିଦାତା କୋଟି ଧାମ-ଫଳଲତା ।
ସେହି ସବୁସାର, ଆନ ଗୁଡ଼ ବାଲିମିଶା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୁଢ଼େ ପଇସା ପଇସା । ୧ ।
ଧର୍ମ ବୋଲି ନାହିଁ କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଦାର୍ଥ,
ସେହି ଏକା ମହାସ୍ୱର୍ଗ ପୁଣ୍ୟ ପରମାର୍ଥ ।
ତରିଯିବୁ କରି ସୁଦ୍ଧା ପାପ ଚୋରି ହିଂସା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୁଢେ ପଇସା ପଇସା । ୨ ।
ହେଉ ପଛେ ଗୁରୁ ତୁଚ୍ଛ ଗୁଣିତ ସର୍ବଥା,
ଦୀନ ହେଲେ ନ ପୁଚ୍ଛିବୁ ନ କହିବୁ କଥା ।

✻ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଗଣକ ପୋର୍ଟାସାହେବ ଗଣନା କରି ପୃଥିବୀ ଧ୍ୱଂସ ହେବା କଥା ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଧ୍ୱଂସର ତାରିଖ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଇଥିଲେ ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଗଣନା ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବହୁଥିବୁ ଶିରେ ମୌନ ଗୁମାନ ଦି-ବଶା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୃଦ୍ଧେ ପଇସା ପଇସା । ୩ ।
ଜରିଯିବୁ ସବୁ କର୍ମ ବାହ୍ୟେ ଥିବୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ,
ଗୁପ୍ତେ ଧରି ବିଷ ଯଥା ବିଚୁଆଡି ଗଛ ।
ପାପ ଭସ୍ମ ସ୍ଥିତ କେବେ ଦେବୁ ନାହିଁ ଧୂସା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୃଦ୍ଧେ ପଇସା ପଇସା । ୪ ।
ଭଣ୍ଡା ତୁମ୍ଭେଁ ପଇସାର ଗରିମା ବଢ଼ାଇ,
ହ୍ରୀତମୃତ୍ୟୁ ସ୍ୱ-ସେବକେ ଆଣେ ସେ ଛଡ଼ାଇ ।
ପିଇଦେଇ ଭଣ୍ଡି ଯାଏଁ ଅଭିମାନ-ନିଶା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୃଦ୍ଧେ ପଇସା ପଇସା । ୫ ।
ଅଦ୍ୱିତୀୟ ମହାବଳୀ ନିଶ୍ଚେ ତାମ୍ରଖଣ୍ଡ,
ଥାଉ ଆନ, ଡରେ ତାକୁ ସ୍ୱୟଂ ଯମଦଣ୍ଡ ।
ଜରିପାରେ ଗୁଆକୁ ସେ ଅକ୍ଲେଶେ ମଇଁଷା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୃଦ୍ଧେ ପଇସା ପଇସା । ୬ ।
ପଇସା ପରଶମଣି, ପରଶ ମାତ୍ରକେ,
ଅଙ୍କ ବଙ୍କେ ପରିଣତ, ଅମୃତ ଜନକେ ।
ସେ କଳ-ତାରକମନ୍ତ୍ର, ଜପ ଦିବାନିଶା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୃଦ୍ଧେ ପଇସା ପଇସା । ୭ ।
ତାମ୍ରଖଣ୍ଡ ଶକ୍ତି ଯାଏ ବିଶ୍ୱଶକ୍ତି ଜିଣି,
ହୁଏ ପର ତାହା ଯୋଗେ ପରକାଳ କିଣି ।
ପୁଣି କିଣିହୁଏ ଏହି ବିଶାଳ ଓଡ଼ିଶା,
ଭଜ ମୂଢ଼ମନ ବୃଦ୍ଧେ ପଇସା ପଇସା । ୮ ।

—❀—

ମୃତ ମହାବଳ

ତୁମ୍ଭେଁ ମୃତ ମହାବଳ—ଏ ତ ସୁପ୍ତ ଯମ,
ଅଥବା ଯମର ଯମ, ଶୌର୍ଯ୍ୟର ସମାଧି ।
କି ଅବା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଉଗ୍ର ଶ୍ୱାନ ମହାଶକ୍ତି;
କି ଭୀଷଣ କଳେବର, ପ୍ରଶ୍ନ ଲୋମକୂପୁଁ
ପଡ଼ୁଅଛି ଝଡ଼, ଅହୋ, ଭୀତ-ଅଗ୍ନି ଚୂର୍ଣ୍ଣ,
ଓଦେଖି ଥରିଉଠେ ଦେହ, ଉଡ଼ିଯାଏ ହଂସ ।
ମୃତର ତ ଏ ପ୍ରଭାବ, କି ନୂହନ୍ତା ଭଲ,
ଥିଲେ ଏ ଜୀବିତ, ନିଶ୍ଚେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ମାତ୍ରେ
ନିଅନ୍ତା ପିଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାଣ ଅସ୍ପର୍ଶେ ଓଠାରୁ ।
ମହାବଳ ନାମ ଏହା ଯଥାର୍ଥ ଏହାର,
ରୂପ, ନାମ, କାମ, ସବୁ ଏହାର ଭୀଷଣ,
ବିକଟ ଦଶନାବଳୀ ଯମଦାଢ଼ ସମ ।
ପାଦ ପଞ୍ଚମୁନା କୁନ୍ତ, ଦୀର୍ଘ ଭୀମପୁଚ୍ଛ—
ଶଙ୍କାବହ ଧୂମକେତୁ, କିମ୍ବା ଯମଦଣ୍ଡ ।
ବନ-ରାଜ୍ୟ ରାଜା ତୁହି ମୃତ ମହାବଳ,
ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ପ୍ରତାପଶାଳୀ, ବର୍ଦ୍ଧିତ ତୁ ପୁଣି
ମହାବଳୀ ଜନନୀର ଅଗ୍ନି ଦୁଗ୍ଧପାନେ,
ରାଜା ପ୍ରାପ୍ୟ ଉଦାର ତୁ, ନିର୍ଭୀକ ସର୍ବଥା ।
ପ୍ରକାଶୁ ଅବଜ୍ଞା ଦୃଷ୍ଟି ଅଛି ପ୍ରଭୁ ସଦା,
ବଧିଲା କି ତୋତେ ଏହି ତୁଚ୍ଛସତ୍ତ୍ୱ ନର ।
କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଗଜା ହେଲା ଉଷୁନା ଧାନ୍ୟ କି,
ଯେ ତୋହର ଭକ୍ଷ୍ୟପଥ୍ୟ, ବାଳଖେଳ ପ୍ରାପ୍ୟ,
ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ରାଦପି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ନର,
ସତେ କି ବଧିଲା ତୋତେ, ଛେଦିଲା କି ଶିର,
କୋମଳ ପଲ୍ଲବ ହାତେ ମହାତରୁବର !
ପର୍ବତ ଉପୁଡ଼ି ବନ୍ୟ ମୂଷିକ ଚାଳନେ,
ଲଗେ ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ଏହା, ସତେ ହୁଏ
ମରି ନାହୁଁ ତୁହି କେବେ ସମ୍ମୁଖ ସମରେ ।
କେଉଁ ଶ୍ୟାମା ବନାନୀର ଶୀତଳ ଅଞ୍ଚଳ,
କେଉଁ ଦରିଦୁର୍ଗ ଗର ଅରଣ୍ୟ ଦୁର୍ଗମ,
କେଉଁ ପୁଣି ପ୍ରିୟତର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଶାସନ,
କାହିଁ ଗଲୁ ଜନାଇଣ ରୂପ ଯମାଳୟେ ।
କି କରିବୁ ମହାବଳ, କି ଗୃହ ତୋହର,
ନିଶ୍ଚିତ ଜଡ଼ାଇଦେଲା ମୃତ୍ୟୁପଥେ ତୋତେ ।
ନିଶ୍ଚିତର ଆଜ୍ଞାବହ ବିଶ୍ୱ ଚରାଚର,
ଅଜେୟ ତାହାର ଶକ୍ତି, ସବୁ ସାଧ୍ୟ ତାର ।
କରିପାରେ ଭେକ ହସ୍ତେ ସର୍ପେ ପରାଜୟ,
ଦୋଷ ଅନୁରୂପେ ଦଣ୍ଡ କରେ ସେ ବିଧାତା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚାଖିଲୁ ତୁ ନରବଂଶ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନରହାତେ,
ବହିଲ ତୋହର ମୃତ୍ୟୁ ଭୁଞ୍ଜିଲୁ ସ୍ୱକର୍ମ ।

—*—

ନୂତନ ବର୍ଷ

[ରସକୁଲ୍ୟା]

ପ୍ରାଚୀନ-ଦାୟାଦ ନବୀନ ବର୍ଷ,
ଆସ ଘେନି ନବ ଶୁଭ ଆଦର୍ଶ,
ଅତୀତ ପଦାଙ୍କ— ଅନୁସରଣ—
ନ କରି, କର ହେ ସ୍ୱାତ୍ୟପାଳନ,
ଯେସନ ବଙ୍କ ଭୂପତି ଯେ,
ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଦୃଷ୍ଟ— ନୀତ ପରିହରି
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପୁଣ୍ୟପନ୍ଥ ଯେ । ୧ ।
ଗତବର୍ଷ ତରି ବ୍ୟଥା ଯଦ୍ୟପି
ଶୁଷିବ, ଉଠିବ ଶୋଷିତ କର୍ମୀ,
ସମବେଦନାର ଅନଳ ଶ୍ୱାସ
ବହିବ, ଭଜିବ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବିନାଶ,
ଅନନ୍ତ ସେ ଅନ୍ତର୍ଦାହ ଯେ,
ଜଗତର ସର୍ବ ଶବ୍ଦ ଠୁଳ କଲେ
ହେବ ନାହିଁ ବର୍ଣ୍ଣି ତାହା ଯେ ।୨।
ବିସ୍ତୃତ ଗଗନ କାଗଜ ଖଣ୍ଡ,
ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ହିମାଦ୍ରି ଲେଖନୀ ଦଣ୍ଡ,
ମସିପାତ୍ର ହେବ ମହାସାଗର,
ତଥାପି ବର୍ଣ୍ଣନା ହେବ ଅସର,
ସାର ହେବ ଶ୍ରମ ମାତ୍ର ଯେ,
ନିଅଣ୍ଟ କାଗଜ ଘୋରିଯିବ ଦଣ୍ଡ
ଶୂନ୍ୟ ହେବ ମସିପାତ୍ର ଯେ ।୩।
ମଣ୍ଡିଲ ତୁମ୍ଭେ ସେ ଅତୀତ ବଂଶ,
ନ ହେବ ତା’ ସମ ମାନ ନୃଶଂସ,
ଅଧମରୁ ଜାତ ନୁହେଁ ଅଧମ,
ପଙ୍କରୁ ପଙ୍କଜ ଲଭେ ଜନମ,
ଭୁଜଙ୍ଗ ଶୃଙ୍ଗିଗର୍ଭୁ ମୋତି ଯେ,
କୀଟଗର୍ଭୁ ପାଟ ସର୍ପଶିରୁ ମଣି
ଖଦ୍ୟୋତ ପୁଚ୍ଛରୁ ଜ୍ୟୋତି ଯେ ।୪।
ଶୁଣ ନବଭୂପ, ତେଣୁ ଶ୍ରବଣ,
ହତାଶ-ବ୍ୟଥିତ ଆର୍ତ୍ତ କ୍ରନ୍ଦନ,
ବେଗ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ରୁଦ୍ର ଚିତ୍କାର,
ଦେଖ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୀ ନର ଆକାର,
ଚର୍ମାସ୍ଥିକଙ୍କାଳ ସାର ଯେ,
ପୂରି ରହିଅଛି ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ଆହା
ଆଶାଶୋଷୀ ହାହାକାର ଯେ । ୫ ।
ଫେଡ଼ ଏ ଭୀଷଣ ହେ ନବାଗତ,
ନାଶେ ଧରି କ୍ଳେଶ ଯଥା ବସନ୍ତ,
ଆଲେଖାଇ ଦିଅ ଜୀବନ-ପଥ,
ହାଲୁକାଇ ଦିଅ ସ୍ୱର ମହତ,
ଜାଗନ୍ତୁ ସ୍ୱଦୁଃଖେ ସର୍ବେ ଯେ,
ମାତି ପରଦୁଃଖେ ଜାଣେ ଯା ହୃଦୟ
ସେ ପିନ୍ଧା ଦେବତା ଭବେ ଯେ ।୬।
"ମୁକୁରେ" ସୁବିମ୍ବ ପ୍ରକାଶ କୁଣ୍ଡେ,
ମାତ ତାଲୁ ଜ୍ଞାନ- ଚନ୍ଦ୍ରିକା-କୁଣ୍ଡେ,
ତବ ଦେବ ଜ୍ୟୋତି ପୁଣ୍ୟ ପରଶେ,
ହେଉ ବହୁଗୁଣେ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ସେ,
ତବ ଶୁଭ ସ୍ପର୍ଶ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯେ,
ବସ୍ତୁତା ପ୍ରାଣେ ଅନନ୍ତ ଉତ୍ସବେ
ଧରି ଅନଶ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତି ଯେ । ୭ । *

* "ମୁକୁର" ମାସିକ ପତ୍ରର ୧୩୨୮ ସାଲ ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାପାଇଁ ଲିଖିତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁଳସୀ ନା ବିଛୁଆତି !

ମଣୁଥିଲି ଯାହାକୁ ମୁଁ ବଣୁକ ତୁଳସୀ,
ଜାଣିଲି ସେ ବିଛୁଆତି, କରୁଣାରୁ ତାର ।
କେତେକ୍ଷଣ ରହେ ଭ୍ରାନ୍ତି, ରହେ କେତେ କ୍ଷଣ
ଦୁରନ୍ତ ସତ୍ୟର ଛାୟା ତନ୍ଦ୍ରା କଳେବରେ ।
ଏହେ ଶଠ ଢପା ନର, ଏହେ ଅବିଶ୍ୱାସୀ !
ଅଜନ୍ମ ବୈଷ୍ଣବ ଭାବ ଦେଖାଇ ଜଗତେ,
ଶ୍ମଶାନ ପଥରେ ଖୋଜେ ଶୁଖୁଆ ଢପାଇଁ !
ତାହାକୁ ଠକିବୁ ଧୂର୍ତ୍ତ, ଲୁଣ୍ଠୁରୁଷି ତୋର
ନ ଖଟିବ ସୁଚତୁର ଚାଲ ବଣ୍ଡ ତେବେ ।
ଗାଉଥିଲୁ ପଣ୍ଡ ତୁ ବସି ସୁଖ-ସ୍ୱପ୍ନ ଗୀତ
ମୋହମୁଗଧ ମନେ, ମାତ୍ର ଜାଣିଥା ନିଭର
ନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ସେ ସଙ୍ଗୀତ, ତୋ ପ୍ରାଣ-ବୀଣାରୁ
ଝଙ୍କାରିଣ ହେବ ତାଳ ଅଲକ୍ଷିତେ ତାର ।
ବୋଲିବୁ ବା କୁସଙ୍ଗର କୁଫଳ ଏହାକୁ,
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ତୁ, ଭୁଲାମୁହାଁ ଚାଣ୍ଡି ବଗ ପ୍ରାୟ,
ମଦ୍ୟପ ପ୍ରଳାପ ତୁଲ୍ୟ ଏ ଉକ୍ତି ତୋହର,
ପତ୍ନୀର ଆସ୍ଥାକୁ ତୋର, ଭାବ ସେ ନିଷ୍ଠେ,—
"ମନବଳେ ବଳୀ ଯେହୁ, କୋଟି ଐରାବତ
ନ ପାରେ ତାହାକୁ ଜିଣି, କମ୍ପା କୋଟି ସିଂହ ।"
ପଶୁହର କୁତ୍ସଳନା—କୁତର୍କ ବିତର୍କ,
ଖୁହାଁ ସୁହାଁ ଧାଳ ନେବ ଜ୍ଞାନାମୃତାପ୍ତିନେ,
ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୁଶୀତଳ, ଅଙ୍ଗେ ହୋଇଅଛୁ ଉଷ୍ମ
ତୋହୋ ଭୂତ ଗୁପ୍ତ ପାପ, ଉଲଗ୍ନ ମୂରତେ ।
ଇଛୁ ଯଦି ତାହା ପାଲୁ ଲଭିବାକୁ ବାହ୍ନ,
ଶୋକ-ଦୁଃଖ-ଅନୁତାପ-ତ୍ରିବେଣୀ ତୀର୍ଥର
ସଞ୍ଜୀବନୀ ସ୍ରୋତେ ସ୍ନାନ, ଏକମୁହାଁ ହୋଇ
ଭଟିଅସ ଦୂଳେ ତେବେ, ସୁହିଁଲେ ପଛକୁ,
ପଡ଼ିବୁ ସେ ନଗ୍ନମୂର୍ତ୍ତି ତଳ୍ପ ତଦଳେ । *

———

ଟେଗରୁଆ ପର୍ବତ

କଣ୍ଠାଁରେ ଗୈରିକ ଗିରି, ମହାଯୋଗୀ ପ୍ରାୟ
ଗୈରିକ ବସନାବୃତ, ରହିଛୁ ତନ୍ମୟ
କେତେ ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତରୁ ? ରହିଛୁ ତା ପ୍ରତି
ଲକ୍ଷ୍ୟ, କିଏ ତୋର ଗିରି, ପ୍ରାଣର ଦେବତା,
ମିଶାଇଛୁ ଜାହା ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣ, ଜାହା ପ୍ରେମେ
ପ୍ରେମ ? ଅହୋ, କି ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ମହାନିଷ୍ଠା ତୋର !
ପ୍ରକୃତିର ଉପଦ୍ରବେ, ନର ଉପଦ୍ରବେ
ଆପାଦମସ୍ତକ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ତୋହର,
ହାଣିକାଟି ତୋ ଶରୀର, କରୁଛନ୍ତି ନରେ
ଆବାସ ନିର୍ମାଣ, ଧନ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ତୁହି,
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ତୋର ଟିକେହେଁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ,
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଭଙ୍ଗ ନାହିଁ ତୋର ପ୍ରେମନିଶା !
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ଗିରି, ବୁଝିଲି ନିଭର
ପ୍ରେମ-ନନ୍ଦନର ତୁହି ଆନନ୍ଦ-ଗନ୍ଧର୍ବ,
ପ୍ରେମହିଁ ତୋହର ଆସ୍ଥା, ଜୀବନ-ସମ୍ବଳ,
ସେ ଅନନ୍ତ ପ୍ରେମେ ଦିନେ ଯିବୁ ତୁ ମିଳାଇ,
ତଥାପି ଚେତନରୁ ନାହିଁ ସେ ପ୍ରେମ ସାଧନା,
ଏହି ପଣ ଯୋଗେ ତୁହି ବିଶ୍ୱରେ ମହତ !
ଶୂନ୍ୟାସ୍ଥିତ ଦେହ ତୋର, ନୁହେଁ କାନ୍ତାରିତ,
ଶିଖର-ସୁଲଭ କମ୍ପା ଗୁଳ୍ମ ତ, ତୃଣିତ,
କି ସେହା ସମ୍ପଦେ ତୋର,ନୋହୁ ତ ତୁ ଚୋର,
ତଳେ ତା ଛତ୍ରହଣ, ଆସି ଆଶ୍ରିତେ ତୋ ଦେହେ
ଷଣ୍ଡ ପୁ-ଶ୍ୱାପଦକୁଳ, ଦୁରନ୍ତ, ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ,
ବିପୁଳ ଗୌରବାବହ ତୋର ଏ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ।
ଅନନ୍ତ ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ, ମୁକ୍ତ ତୁ ତା ଯୋଗେ,
ମିଳେ ଏ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସିନା ଭାଗ୍ୟବାନ ଭାଗ୍ୟେ ।
ଧନ୍ୟ ତୁହି, ଦେଇଅଛୁ ସ୍ୱଦେହେ ଆଶ୍ରୟ,
ଯତିବର ଫଳାହାରୀ ତତୁଆ ନରରେ ।
ତାଙ୍କର ଜୀବନ ପାଇଁ ଧରୁ ତୁ ଜୀବନ,
ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ଜୀବନ ସିନା ଜୀବନ୍ତ ଜୀବନ ।

*ଜୀବନ-ସାୟାହ୍ନରେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର 'ପଞ୍ଚମକାର' ପ୍ରତି ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅନ୍ୟଥା ଜୀବନ ଯାର୍ ଖାଲି ସ୍ୱାର୍ଥ ଘେନି,
ନ ଥାଏ ତା ଜୀବନର୍ ଜୀବନ ମୂଲ୍ୟହିଁ ।
ଶୀତକାଳେ ଇଚ୍ଛାପୁରେ ଉଦ୍‌ଯାପିଲୁ ତୁ,
ତ୍ରିଦେଶ ଉତ୍ସବ-ବାର୍ତ୍ତା ଅପୂର୍ବ ତୁ ପ୍ରଥମେ
ପ୍ରତ୍ୟହ ପ୍ରକାଶକାଳେ, ଅସ୍ତ୍ରଶିକ୍ଷୁରୂପୀ—
ସୂତ ଶୈଳ, ଫିର୍ ଗିରି ଯାମଳ କୋଡ଼ରେ ।
ତୋ ଲେଖିତ ଅଙ୍ଗେ ପଞ୍ଚ ବାଳରବିକର,
ଡ଼ିଶେ ଯଥା ନମ୍ରମୁଖ ପ୍ରବାଳ କଳସ,
ସଂମାର୍ଜିତ ପଦ୍ମରାଗ-ଆରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣରେ,
ଡମ୍ବା ଫଳସୂତ୍ରୁ, ପ୍ରସିକ୍ତ ଅଳକ୍ତକ ରସେ ।
ସେ କାଳେ ହେଉ ତୁ ଶିଶୁ ସୁଷମାର୍ ଖଣି,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅମୃତ ଉତ୍ସବେ ।
ସେହି ପୁଣ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡ, ନବ୍ୟ ଇଚ୍ଛାପୁର୍ ନେନେ,
ପ୍ରଦାନେ ନବୀନ ବାର୍ତ୍ତା ନବ ଜଗତର୍ ।

ଧୂଳିଘର

(ଶିଶୁର ଉକ୍ତି)

ଆସ ଆସ କିଏ ଦେଖିବ
ଧୂଳିଘର୍ ମୋହର୍,
ସବୁ କୁଟିରମଣ୍ଡଳ
ଆହା କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର୍ ।
ଏହି ଘର୍‌ଟିରେ ଖେଳିବ
ମୁହିଁ ନଣ୍ଡ କଣ୍ଢେଇ,
ଏ ଘର୍ ଗୁହାଳ, ଏ ଘର୍—
ହେବ ଧାନମରେଇ ।
ଶୋଇବା ଘର୍ ଏ ହୋଇବ,
ହାଣ୍ଡିଶାଳ ତେଣିକି,
ଏହି ଯେ ଛୁଇଆ ଖଣ୍ଡିକ
ଏଠି ପଡ଼ିବ ଢିଙ୍କି ।
ଏ ଘରେ ବସି ମୁଁ ପଢ଼ିବି
ଏକୁଟିଆ ନୀରବେ,
ବିଭୁଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ
ପ୍ରେମ ଭକତି ଭାବେ ।
ଧୂଳିଘର୍ ହେଉ ମୋହର୍
ପରିହାସ କର ନା,
ଲୁଚିଅଛି ଏହା ଭିତରେ
ମୋର ଶିଶୁ କଳ୍ପନା ।
ଲୁଚିଥାଏ ଯଥା କୁସୁମ—
କୋର ମଧ୍ୟରେ ସୁଭା,
ଅଥବା ସୁବାର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ
ଯଥା ସତ୍ୟ ସାଧୁତା ।
ସ୍ୱଭାବେ ଶିଶୁ ମୁଁ ବିଭୁଙ୍କ
ଭାବେ ସଦା ମଗନ,
ତେଣୁ ତାଙ୍କ ବିଶ୍ୱ ସର୍ଜନା
କରେଁ ଅନୁକରଣ ।

ପୂଜା

ମାତୃ ମହାମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରି ଭକତରେ
ମାତିଛନ୍ତି ମାତୃପୂଜାରେ,
ମାଆ ମାଆ ବୋଲି ଯେ ହେବ ଡାକିଲେ
ବରଷକେ ମାତ୍ର ବାରେ ।
ଜନନୀ ଦର୍ଶନ ମାନସ-ନୟନେ
ଦେଖୁଛନ୍ତି କି କେତେ ସୃଷ୍ଟି,
ବର୍ଷାନ୍ତରେ ଥରେ ଧୋଇଦେଲେ ଦୃଷ୍ଟି—
ଶତ ଦା ଶୁଖିବ ଜାହିଁ ।
ଆଣ ମାତୃପୀଡ଼ା ନିଜ ଶରୀରକୁ
ଜପ ସଦା ମାତୃନାମ,
ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ସେହି ଶକ୍ତିବନ୍ତ
ସେହି ଶତ ତୀର୍ଥଧାମ ।
ଡାକିଲେ ଡାକବା— ଭଲ ଜନନୀଙ୍କ
ଆଶାରେ ମିଶାଇ ବ୍ୟଥା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ନେହ-ପ୍ରସ୍ରବଣ   ମାତୃପ୍ରାଣ ସ୍ଥିର
ହେବ କି ନ ଭଳି କଥା ।
ମନଦେଇ ସଦା   ଏଣେ ତେଣେ, ହାତ
ପାଖରେ ଗୁଡ଼ଆଣିବ,
ବଳେ ବଳେ ଆଣି   ଅଞ୍ଜଳି ଭରି ସେ
ଖଜାମୁଆଁ ଦେବଟିକି ।

ମଙ୍ଗଳବାଦ

[‘ହୀରାଖଣ୍ଡ’ମାସିକପତ୍ରର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ]

ହୀରାଖଣି ଗର୍ଭେ ଆଜ ନବ ହୀରାଖଣ୍ଡ
ଉଦ୍ଭବ ତାରୁଣୀ ଅଙ୍କେ ସୃଜନ୍ତି ଉତ୍ସବ,
ସ୍ୱଭାବ ଶିଶୁ ସେ, ହେଉ ସ୍ୱଭାବ କୋଳରେ
ଲଳିତ ପାଳିତ ସଦା, ନ ବାଧୁ ତା’ ପ୍ରାଣେ
ଅସ୍ୱାହତା-ବାଳଦୃଷ୍ଟି କ୍ଷୁଧା-ଚନ୍ଦ୍ରପୀଡ଼ା ।
ଦେଶପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣଦାନ ହୋଇ ଏ ଶିଶୁଟି,
ଭାରତୀ-ଦେଉଳେ ତାକୁ ନବସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ,
ଦୀପ୍ତ ହେଉ ସେ ଆଲୋକେ ପ୍ରଭାତୀ ଗଗନ,
ସୁଗୁଣର ଶୁଭ-ଶଙ୍ଖ ବାଜୁ ତାହା ନାମେ ।
ଉତ୍କଳବାଣୀଙ୍କ ବକ୍ଷେ କୌସ୍ତୁଭ ପଦକ
ହେଉ ଏ ନବୀନ ମଣି, ବଢ଼ାଉ ଆଦର
ସ୍ୱୀୟ ମାତୃସାହିତ୍ୟର ସମ୍ମାନ, ମହିମା,
ହେ ମଙ୍ଗଳମୟ, ଅର୍ପି ଶିଶୁ ଶିରେ କର
କର ତାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ, ହେଉ ସେ ଦୀର୍ଘାୟୁ,
ଧୋଇଦିଅ ପ୍ରଭୁ, ତାର ଅଦୃଷ୍ଟ ତାହାର
ଲୁପ୍ତ ପୁଣ୍ୟ ତୋୟାଣ୍ଡ-ଜଳେ, ଦିଶୁ ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ସତ୍ୟର ମହିମା ତନ୍ତୁ ଜଗତେ ପ୍ରକାଶ,
ଧ୍ରୁବ ଶିବ ସୁନ୍ଦରର ହେଉ ସୁଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ,
ଜଳବାୟୁ ଖାଦ୍ୟ ପରି ସତ୍ୟ ପୁଷ୍ଟିକର,
ପ୍ରସ୍ଫୁଟ ଏ ମହାମାଣ୍ଡ ପ୍ରାସାଦେ, କୁଟୀରେ ।

ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଟୋକ

ବୁଢ଼ିଆଣୀଟିଏ   ସୂତା କାଟୁଅଛି
ପକାଇ ଭଙ୍ଗା ଅରଟ,
ତେଲ ଅଭାବରେ   ଡାକୁଛି ଅରଟ
କେଏଁ କଟ କେଏଁ କଟ ।
ତାକୁଣ ତାକୁଣ   ସୂତା କାଟେ ବୁଢ଼ୀ
ଖିଅକ ଉପରେ ଖିଏ,
ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଗୁଲ   ସମସ୍ତେ ତାହାକୁ
ଛୁଇଁବ ଆଗରେ କଏ ।
ପଛେ ଯେ ଛୁଇଁବ   ସେହି ଚୋର ହେବ
ଦେଇ ତାହା ହାତେ ଧୂଳି,
ବୁଲଉବା ତାକୁ   ଦାଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧି ତା’
ଆଖିରେ ଅନ୍ଧପୁଟୁଳି ।
ଛାଡ଼ିଦେବା ତାକୁ,   ସେ ଚୋର ଯାହାକୁ
ଛୁଇଁବ ସେ ଚୋର ହେବ,
ଚୋର ସଂସର୍ଗରେ   ଚୋର ପାଲଟିବେ,
ହେଉନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତେ ଦେବ ।
ସାନ ଖେଳଟିରେ   କିଛି ରହିଅଛି
ଏତେ ଉପଦେଶ ସ୍ୱଚ୍ଛ,
ରେଣୁ ପରିମାଣ   ବର ବୀଜେ ଯଥା
ଅଛି ବଡ଼ ବରଗଛ ।

ପରିଣାମ ଚିନ୍ତା

ହେ ଭ୍ରାନ୍ତ ମାନବ, ହାୟ, କର୍ପୂର ପରାୟେ
କ୍ଷୟ ହୋଇ ଆୟୁ ତୋର ନିତ୍ୟ ଉଡ଼ିଯାଏ ।
ତଥାପି ସେ ମଣୁଛୁ ଅହୋ ତାକୁ ଆତ୍ମବୁଦ୍ଧି,
କି ମୋହ ଏ ? ପ୍ରତେ ହୁଏ ଦୀନତା ସମୃଦ୍ଧି !
ଦୁଃଖମୟ ବସ୍ତୁ, ପ୍ରତେ ସୁଖର ଆଳୟ,
ସ୍ୱାର୍ଥ ଏହା ଭଙ୍ଗିଯାଏ ବସ୍ତୁର ହୃଦୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ୱପ୍ନର ଏ ଭବ, ନର ସ୍ୱପ୍ନେ ଅଛି ବୁଡ଼ି,
ସତ୍ୟ ଯାହା, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟତଃ ଯାଉଛି ତା ଛୁଡ଼ି ।
ଓଟାରୁଛି ଅନୁକ୍ଷଣ ଯାକୁ ନଶ୍ୱରତା,
ତାହିପାଇଁ ଭାବୁଛି ସେ କେତେ ଆଶା କଥା ।
ମନ ବୁଝେଁ ଏ ରହସ୍ୟ, ଏ ମହା କୌତୁକ,
ତତ୍ତ୍ୱବିଏ ଏ ସମସ୍ୟା ମହାପ୍ରାଜ୍ଞେ ମୂକ ।
ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ନର ଲୁଣିଆ ସଂସାରେ,
ତା' ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ନୁହେଁ—କଟାଏ ହିଂସାରେ ।
ଅଭିମାନ-ଗୁରୁତ୍ୱରେ ହୋଇ ଜରଗ୍ରସ୍ତ,
ତୁଚ୍ଛ ମୂଳ୍ୟ ଭାବଇସେ କ୍ଷୁଦ୍ର, ଅପ୍ରଶସ୍ତ ।
ଆସିବ ଯେ ଦିନ ଶେଷ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଆହ୍ୱାନ,
ସରିଯିବ ଅଭିମାନ, ଗର୍ବିର ଗୁମାନ ।
ସେହି ଶେଷଦିନ କଥା କଲେକ ସ୍ମରଣ,
ତୀବ୍ର ଧିକ୍କାରରେ ହୁଏ ଚଉଦ ସମାଚ୍ଛନ୍ନ ।
ହୁଅ ମନ ସାବଧାନ, ଧର୍ମେ ମଣି ମିତ୍ର,
ଭକ୍ତି ଦେ ତା ପଦସ୍ପର୍ଶେ ଶିରକୁ ପବିତ୍ର ।
ସବୁ ଜାଗ୍ରି ମଧ୍ୟରେ ଭୁ ବଲୁ ଆକର୍ଷଣ,
ତୁଚ୍ଛ ପ୍ରିୟ ପଦାର୍ଥର ଚିନ୍ତାକୁ ଯେସନ,
ତେସନ ଓଟାର ଧର୍ମେ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ
ଅନୁକ୍ଷଣ, ହେବୁ ମୁକ୍ତ ଏ ବଶ୍ୱ-ନରକୁ ।
ସତ୍ୟର ସରଳ ପଥ କର ଭୁ ଆଶ୍ରୟ,
ସ୍ୱତଃ ଆସିଦେବ ଧର୍ମ ତୋ ପ୍ରାଣେ ଅଭୟ ।
ପୂଜା କର ଧର୍ମେ, ପ୍ରେମେ କର ହୃଦେ ଧ୍ୟାନ,
ନିଶ୍ଚୟ ଶୁଣିବ ସେ ତୋ ଆକୁଳ ଆହ୍ୱାନ ।

ଶମ୍ବର ଦଶମୀ

କେଉଁ କାଳେ ଦଶରଥ ଯାଇ ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ,
ବଧିଥିଲେ ସୁରବୈରୀ ଶମ୍ବର ଅସୁରେ;
ଅଦ୍ୟାପି ସେ କଥା ଅଛି—ଶୈଳେ ରେଖା ଯଥା
ବହିଯାଏ କାଳ, ମାତ୍ର ରହିଯାଏ କଥା ।

ଆବର ଅଦ୍ଭୁତ ଅଣ୍ଡ ଏ ପୂଜା ବିଧାନ,
ଭଣେ ସାଧେ କାର୍ଯ୍ୟ, ପାଏ ପୁରସ୍କାର ଆନ ।
ବିନାଶିଲେ ଅଭାଗଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଦଇତ,
ବଂଶାବିପୁରୁଷ ରବି ହୁଅନ୍ତି ପୂଜିତ ।
କି ମହାନ ପିତୃଭକ୍ତି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ସୁପୁତ୍ର ଆଶ୍ରିତ ବଂଶ-ମହିମା କେବଳ ।
ସାତଘଣ୍ଟ ବେଳେ ମଲା ଦୁରନ୍ତ ରାକ୍ଷସ,
ତେଣୁ ସାତଘଣ୍ଟ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ଏ ଦିବସ ।
ଖେଳିଲା ଉତ୍ସବ ସ୍ୱର୍ଗେ, ଆବର ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ,
ମିଷ୍ଟାନ୍ନଗଣ୍ଡିଆ ପାକ ହେଲା ଘରେ ଘରେ ।
ଲଗିଲା ଆନନ୍ଦଭୋଜୀ, ପ୍ରୀତ ବନମୟ,
ଦେବ ନୁହେଁ ପ୍ରହୃଷ୍ଟ, ହେଲେ ଦୂର ମୃତ୍ୟୁଭୟ ।
ନିବେଦିଲେ ପ୍ରୀତିଭୋଗ ଦିବାକରେ ସର୍ବେ,
ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀଟି ଗଣାହେଲା ପର୍ବେ ।
ଦେବତାର ଘଟଣା ଏହା, କିପୁରେ ଅମୃତ,
ଆସୁଅଛି ଅଦ୍ୟାବଧି ହୋଇ ଅନୁଷ୍ଠିତ ।

ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି

ପୁଣ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିପୂଜାପର୍ବ ଧନୁ ସଂକ୍ରମଣ,
କରୁଥିଲେ ରାମ ଆଜ ଧନୁକ ଧାରଣ ।
ସେ କାଳୁ ଆସୁଛି ହୋଇ ପୂଜିତ କ୍ରମଶଃ—
ଅଦ୍ୟାପି, ଉତ୍ସବମୟ ଏ ମହାଦିବସ ।
ଗଡ଼ିଯାଏ କେତେ ଦିନ ଉପାମାଳାବତ,
କେତେ ଗୋଷ୍ଠୀ ମେରୁ ପରି ପାଏ ଦଣ୍ଡବତ ।
ହୁଅନ୍ତି ଉଦୟ ନଭେ ନକ୍ଷତ୍ର ଅନେକ,
ସବୁ ତ ଦିଶନ୍ତି ନାହିଁ ସମାନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ଉପବନେ ଫୁଟେ ନିତି କୁସୁମ ଅଗଣ୍ୟ,
ଅଳ୍ପମାତ୍ର ହୁଏ ତହୁଁ ଦେବସ୍ପର୍ଶେ ଧନ୍ୟ ।
ହୀନ ସଂସର୍ଗରେ ଯଥା ବଡ଼ ହୁଏ ସାନ,
ମହାଜନ ସ୍ପର୍ଶେ ତଥା କ୍ଷୁଦ୍ର ମହୀୟାନ ।

ଉତ୍ସବର ଦ୍ୱାର ଆଜ ବନ୍ଦିଛ ବହୁଅଁ,
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବାଳକବର୍ଗ ଖାଇ ଧନୁମୁଆଁ ।
ସ୍ନେହ-ଲଡୁର କେଡ଼େ ଆକର୍ଷଣୀ ଶକ୍ତି,
ସ୍ୱୟଂ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଓଷାରେ ଆସକ୍ତି ।
ହୁଏ ସେ ଚଢ଼ାଇ ଭୋଗ ପୌଷମାସ ସାର,
ତା ପକ୍ଷେ ଏ ସ୍ୱର୍ଗୀଦେବ ଆଶୀର୍ବାଦ ଧାର ।
ପଦ୍ମ ତେଜ ଗଞ୍ଜେଇରେ ଶିବଙ୍କର ପ୍ରୀତି,
ସ୍ୱଭାବ ସର୍ବଥା ବଡଲୋକଙ୍କର ରୀତି ।

ଏକାକିତା

ଏକାକୀତା, ସ୍ୱାଧୀନତା, ବନ୍ଧନମୁକ୍ତତା,
ନିରଙ୍କୁଶ ଏକାକୀର ଇଚ୍ଛା, ଜାହିଁ ତାର
ପ୍ରାୟଶଃ ପାଇବ ବାଧା, ନ ପାଇଲେ ସେତ୍ତ
ଦେଖି ପ୍ରଶଂସା , ନୁହେଁ ପ୍ରଶଂସିତ କେବେ ।
ନ ଥାଏ ଆସଙ୍ଗଲିପ୍ସା ସାଧୁ ସାଧକର,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା ଜାଗ୍ରତ ତା ପ୍ରାଣେ ।
ଯେ ସୁଖ, ଯେ ଶାନ୍ତି ଭୁଞ୍ଜେ ଜୀବନେ ଏକାକୀ,
ବଞ୍ଚିତ ସେଥିରୁ ଚିର ପରବାହୀ ସ୍ପୃହୀ ।
ଏକାକୀତା ଶକ୍ତି ଦିଏ ମାନବ ହୃଦୟେ,
ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ତାହାର ଶକ୍ତି, ଏକାକୀ ପବନ
ଜଗତ ଜୀବନ ଧରି ବହିଛନ୍ତି ସତତ,
ଏକାକୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଅର୍ପେ ସଂସାରେ ଆଲୋକ ।
ଏକାକୀ ବାସୁକି ଶିରେ ବହିଛନ୍ତି ପୃଥ୍ୱୀ,
ସେ ପର-ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ, ଆତ୍ମଶକ୍ତି ବିସ୍ମୃତ ସେ ।
ଏକାକୀ ମାନବ ଆସେ, ଏକାକୀ ବାହୁଡ଼େ,
ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଦିନ ଲଭେ ମାତ୍ର ସଙ୍ଗୀ,
ନିତ୍ୟ ଏକାକୀତା ତାର ଚିର ସହଚରୀ,
ତେବେ କାହିଁ ଶଙ୍କିତ ସେ ହେବାକୁ ଏକାକୀ ?
ଅଭ୍ୟାସର ଦୋଷ ତାହା, ଦୁର୍ବଳତା ଲକ୍ଷଣ,
କିମ୍ବା ତାହା ନିଜ ପ୍ରତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବିଶ୍ୱାସ ।

ପଢ଼ୁଆଁ ଅଷ୍ଟମୀ

ଉତ୍କଳେ ପ୍ରଧାନ ପର୍ବ ପଢ଼ୁଆଁ ଅଷ୍ଟମୀ,
ଉପସ୍ଥିତ ପୁଣି ବର୍ଷଚକ୍ର ଅତିକ୍ରମି ।
ଆୟୁବୃଦ୍ଧି କାମନାରେ ପ୍ରଥମ ନନ୍ଦନ,
ହେବେ ପରିହିତ ନବ ହରିତ ବସନ ।
ପଲ୍ଲିପ୍ରାଣେ ହର୍ଷ-ବନ୍ୟା ପଡ଼ୁନ୍ତି ଉଛୁଳି,
ପ୍ରତିଘରୁ ଉଠେ ଶବ୍ଦ-ଶଙ୍ଖ, ହୁଳାହୁଳି ।
ଯାଉଛନ୍ତି ଉତ୍ସବ ଖେଳ ଧରି ଶତ ରୂପ,
ସୁରଭି କୁଟୀରେ ହର୍ମ୍ୟେ ଖୀରିପିଠା ଅପୂପ ।
ଦୀନ ଧନୀ ଭୂଷାକାଂକ୍ଷୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରାଣେ,
ସନ୍ତୋଷ-ମଧୁର ବଂଶୀ ବାଜୁଛି ସୁତାନେ ।
ବହିଯାଏ ଶାନ୍ତି, ପ୍ରୀତି, ମୈତ୍ରୀର ତ୍ରିବେଣୀ,
ସ୍ନେହାମୃତ ସୁଖାମୃତ ମିଶାମିଶି ବେଣୀ ।
ଏ ସ୍ୱର୍ଗ-ବାସନ୍ତୀ ବାୟୁ ଯିବ ଶୂନ୍ୟେ ଶୁଖି,
ଆନନ୍ଦ ଅଧୁଷ ତାର ନ ରହିବ ବାକି ।
ବିନତ ଲୁଣ୍ଠିଆ ହେଉ ତାର ଏ ଉତ୍ସବ,
ନତ ଲୁଣ୍ଠିଆ ଯେ, ସେ ତ ହରାଏ ଗୌରବ ।
ବୁଝିଛନ୍ତି ଅଷ୍ଟମୀ ଏହା ଜାନ ତା ପ୍ରବଳ,
ଅତି ପରିଚୟେ ଲଭେ ଅବଜ୍ଞା କେବଳ ।
ତେଣୁ ସେ ସତର୍କ, ଖରେ ଉତ୍ସବ ବଳୟ,
ସାବଧାନତାର କେବେ ନାହିଁ ପରାଜୟ ।

ପଠାଣି ସାମନ୍ତ

ବିଶାଳ-ଉତ୍କଳ-ନଭଃ-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ-ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ
ହେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, ଖ୍ୟାତରଷି, ଜଲଦବ,
ଅନନ୍ତ ଚଳନା ତବ ନ ଥିଲା ଆବଦ୍ଧ
ଭୂତଳେ କେବଳ, ଅହୋ, ସେ ମହାଚଳନା
ଧାଉଁଥିଲା ମହାବେଗେ ଶୂନ୍ୟ ମହାଶୂନ୍ୟେ
ଅନନ୍ତ-ଅନନ୍ତସ୍ଥିତ-ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ-ପଶ୍ଚାତେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପାର୍ଥିବ ଜଡତା ଚିନ୍ତା ନୁହେଁ ସେ କଳ୍ପନା,
ନୁହେଁ ଆଶାସ୍ୱପ୍ନ ଭଗ୍ନ ଆକାଶ-କୁସୁମ,
ସତ୍ୟପ୍ରାଣ ସେ କଳ୍ପନା, ଧ୍ରୁବ ଶିବମୟ,
କର୍ମ-ଧର୍ମ-ଲକ୍ଷ୍ୟ ତାର ସତ୍ୟ ଉଦ୍ଭାବନ ।
ଯୋଗ୍ୟତା କି ଅମାନୁଷୀ, ଅଦେବ-ସୁଲଭ,
ଦେଖାଇଲ ମହାମହା ଯନ୍ତ୍ରର କ୍ଷମତା
ସାମାନ୍ୟ ଶରୀର ବଳେ, ସୁଧୀ, ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ
ଅଭିଶପ୍ତ ଦେବ, ଲଭି ମୃତ୍ୟୁରୁ ଅମୃତ
ନିବସିଲ ଜ୍ୟୋତିର୍ଜ୍ୟୋ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ରୂପରେ ।
ଅତୁଳ ପ୍ରତିଭା ଯେଣୁ ଜନ୍ମିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ
ଉତ୍କଳଭାଗ୍ୟରୁ, ମାତ୍ର ହାୟ ସେ ଅଭାଗୀ
ନ ପାରିଲା ସେ ରତନେ ଯତନେ ସମ୍ଭାଳି,
ହରିନେଲା କାଳ ତାହା, ବଳୀୟାର ଗ୍ରୈର ।
ରୁଦ୍ଧଅଛି ଭଞ୍ଜି ଏବେ ସେ ମହାପ୍ରତିଭା
ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ଅଭାବରେ, ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ମତୀର୍ଥେ
ତାହିଁ ଜଣେ ତୁମ୍ଭ ଭଳି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସାଧକ,
ସମ୍ଭବ କି ଏ ଅଖ୍ୟାତ, ହେ ଚିର-ଅମର—
ନିବସି ଅମରଧାମେ ସ୍ୱଦେଶ ମାତାର ।
ଆଜୀବନ ମାତୃଭକ୍ତ-ମାତୃପ୍ରାଣ ତୁମ୍ଭେ,
କେମନ୍ତେ ସମ୍ଭବ ତାହା, କୁହ ତେବେ ଦେବ
ପୁଣି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ଘରେ, ଧରି ନରରୂପ,
ଆଶ୍ରୟବିହୀନା ସେହି ବ୍ୟାକୁଳା ପ୍ରତିଭା
ଲଭିଣ ତୁମ୍ଭକୁ, ହେଉ ଧନ୍ୟବତୀ ପୁଣି;
ଲଭି ତବ ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ୟୋତି ହସିଉଠୁ ନଭ ।
ସୃଜି ନବ୍ୟ ନବ ନବ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା ସୂତ୍ର,
ଦୁରୂହ ଗଣିତେ କର ସରଳ ସୁବୋଧ୍ୟ ।

—*—

ମାତୃ-ଆହ୍ୱାନ

[ରସକୁଲ୍ୟା]

ଅନ୍ତରତରେ ମା ବସି ଅନ୍ତରେ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପ୍ରାଣ ପୁଣ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରରେ,
କହ ପିଣ୍ଡେ କର ବୀଣା ସ୍ପର୍ଶନ,
ଶୁଣ ଗୋ ଆହ୍ୱାନ ନବ ସ୍ପନ୍ଦନ,
ହେଉ ସେ ସୁକର୍ମକ୍ଷମ ଯେ,
କର୍ମ ହେଉ ତୀର୍ଥ କର୍ମ ହେଉ ତପ
କର୍ମ ହେଉ ପ୍ରିୟତମ ଯେ । ୧ ।
ସତ୍ୟପଦେ ଚିତ୍ତ ହେଉ ଆନତ,
ଦେଶପ୍ରେମ ହେଉ ସ୍ୱାର୍ଥ ସତତ,
ଉଠୁ ସାମ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି ହୃଦୟେ ଜଳି,
ଅଭିମାନ ପଡ଼ୁ ତା ପଦେ ଢଳି,
ମୃତ୍ୟୁ ଲଭୁ ଅବିଶ୍ୱାସ ଯେ,
ତୁମ୍ଭରି ମନ୍ଦିର ଏ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର
ହେଉ ତବ ଯୋଗ୍ୟ ବାସ ଯେ । ୨ ।
ବସନ୍ତ-ବିଭବ-କୁସୁମ-ହାସେ,
ମଳୟ ମାରୁତ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୁବାସେ,
ବାସନ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସ୍ମିତ କାନ୍ତିରେ
ବନବଣ-ପିକ ବନ୍ଧୁକାଗୀରେ
ରହିଛି ଭବ୍ୟ ସର୍ବଥା ଯେ,
ତୁମ୍ଭରି ଅରୂପ ରୂପ ରୂପେଶ୍ୱର,
ଧୂପଗର୍ଭେ ଗନ୍ଧ ଯଥା ଯେ । ୩ ।
ତୋ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ମାନବ ବିଶ୍ୱ,
ତୋ ବିନା ହେବ ସେ ସୁକ୍ଷଣେ ନିଃସ୍ୱ,
ତୋ କରୁଣାବଳେ ମରୁଭୂମିରେ,
ସୁର-ଶୈବଳିନୀ ଖେଳେ ରୁଚିରେ,
ଅମୃତ ତୋହୋ ମହିମା ଯେ,
ଲଗାଇଛି ବିଶ୍ୱେ ବାଦ୍ୟ-ମହୋତ୍ସବ
ଜଳି ନୁହେଁ ତାର ସୀମା ଯେ । ୪ ।
ଏ ଉତ୍କଳ ମହୀ ଦେବ-ଭୁବନ,
ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ତପ କାନନ,
ଆସୁ ତା ଅତୀତ ଗୌରବ ଫେରି,
ବାଜୁ ତାହା ନାମେ ସୁଖ୍ୟାତି ଭେରୀ,
ଉତ୍କଳର ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ ଯେ,
ବାଜୁ ତା ବକ୍ଷରେ ମଧୁରେ ମୂର୍ଚ୍ଛିଲେ
ହେଉ ସେ ଜଗତେ ଧନ୍ୟ ଯେ । ୫ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବଣମାଲତୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଅତୁଳ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ, ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ-କମଳ-ସୁହୃଦ-ସବିତା,
ଉତ୍କଳ ଜାତୀୟ ମହାସଙ୍ଘର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରବୀଣ ଯୋଦ୍ଧା
ଶ୍ରୀଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜଦେବ
କନିକାଧୀଶ୍ୱର ମହୋଦୟଙ୍କ ସମୁଦାର ହସ୍ତଦ୍ୱୟେଷୁ

ବନ୍ଦନୀୟ ଶ୍ରୀମନ୍ମହାରାଜ,

ଶ୍ରୀଚରଣ ଉତ୍କଳରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାଗ୍ରେ ବିଦେଶଯାତ୍ରା କରି ନୈତିକ ସାହସର ପରିଚୟ ଦାନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟର ଉନ୍ନତିପ୍ରଦର୍ଶକ ହୋଇଅଛନ୍ତି। ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କର ଶିକ୍ଷାନୁରାଗିତା ରାଜସମାଜରେ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ। ବିପୁଳ ବ୍ୟୟ ଏବଂ ପରିଶ୍ରମ ସହକାରେ ଶ୍ରୀଚରଣ ଯେଉଁ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ସଂଗ୍ରହ କରୁଅଛନ୍ତି, ତାହା କେବଳ ନିଜ ସକାଶେ ନୁହେଁ—ପ୍ରକୃତ ତାହାକୁ ଦେଶ ସକାଶେ ବୋଲିବାହିଁ ସୁସଙ୍ଗତ ଏବଂ ସମୀଚୀନ। ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କର ଏହି ସୁମହତ୍ ଶୁଭାଦର୍ଶ ଉତ୍କଳ-ଇତିହାସ ବକ୍ଷରେ ଅମର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ରଞ୍ଜିତ ରହିବ, ଏଥିରେ ଅଣୁମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ। ମୁଁ ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କର ବିବିଧ ସଦ୍‌ଗୁଣରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କ ଦାନପୂତ କରକମଳରେ ଏହି "ବର୍ଣ-ମାଳଞ୍ଚ" ପୁସ୍ତିକା ଖଣ୍ଡି ସଭକ୍ତି ସାନୁନୟ ଉପହାର ଅର୍ପଣ କଲି। ଭକ୍ତିଦତ୍ତ ପଦାର୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଲେହେଁ ମହାଜନ ସମକ୍ଷରେ ମହତ୍, ଏହି ଭାବରେ ମୋର ଏହି ନଗଣ୍ୟ ଉପହାର ଗୃହୀତ ହେଲେ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମଣିବି।

ଇଚ୍ଛାପୁର, ଗଞ୍ଜାମ
୧୫।୫।୧୩

ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଅନୁଗତ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ବିଷୟ
ବଣମାଳତୀ	ଅମୃତ ସନ୍ତତ
ଗୋଲାପ	ବିଷସନ୍ତତ
ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ	ଚନ୍ଦ୍ରା
ସେବତୀ	ଅଶ୍ରୁଝର
ମରୁଆ	ଭବଭାଗ୍ୟରେ ଅଭିଶାପ
ସୁଗନ୍ଧା	ମାନସପୂଜା
ଭଲପ୍ରୋଟେଭ	ଟଙ୍କା
ବଜନତା	ପ୍ରଭାତପୂଜା
ଲଜକୁଳୀଲତା	ନିବେଦନ
ଶ୍ମଶାନତୁଳସୀ	ବାଦୂଡ
ନବଧୃତ ପକ୍ଷୀ	ମୃତ୍ୟୁବରଣ
ଭବ	ଅନନ୍ତ ବିଭବ
ଜୋଙ୍କଳ	ଆତ୍ମପୂଜା
ଯୌବନ	ଈଶ୍ୱର କି ନିର୍ବିକାର ?
ଈଦର	ନୀତିବାଣୀ
ଭବତା ଦେବୀ	ସାଲନ୍ଦୀ ତୀରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବଣମାଳତୀ

ବନେ ଫୁଟି ଝଡ଼ିଯାଏ ବନର ମାଳତୀ
ତହିଁ ତା ବଳୟ, ଯହିଁ ଲଭେ ସେ ଉତ୍ପତ୍ତି ।
ଛୁଏଁ ନାହିଁ ବାସ ତାର ଲୋକାଳୟ ସୀମା,
ନ ବୁଝନ୍ତି କେହି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୁଣର ଗରିମା ।
ବାୟୁ ସହ ଦଣ୍ଡେ କାଳ କରି ଲୀଳାଖେଳା,
ଲୁଚାଏ ସେ କାଳ-ସିନ୍ଧୁ ନୀରେ ପ୍ରାଣଭେଳା ।
ନରନେତ୍ର ଅଗୋଚର ଆହା ତାହା ରୂପ,
କେବେ ଏକା ଖୋଜି ଖୋଜି ପ୍ରେମିକ ମଧୁପ ।
ନ ଦେଖୁ ପଛକେ ଆନ ନ ବୁଝୁ ତୋ ଗୁଣ,
ସେଥିପାଇଁ କୁହ ଫୁଲ ଅଣୁମାତ୍ର କ୍ଷୁଣ୍ଣ ।
ନ ଘଟୁ ତୋ ଭାଗ୍ୟେ ପଛେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଆଦର,
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତୁ, ସ୍ୱର୍ଗେ ହେବୁ ଆଦୃତ ନିବର ।
ଦେବ ଭିନ୍ନ ତୋ ମୂଲ୍ୟ କି ବୁଝିବ ମାନବ,
ବୁଝନ୍ତି ମହତେ ସିନା ମହତ ଗୌରବ ।

ଗୋଲାପ

କାହୁଁ ତୁ ଆସିଲୁ କହ କୁସୁମ-ସୁନ୍ଦରୀ,
ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମାଧୁରୀରାଶି ଗୁନ୍ଥି ଅଙ୍ଗେ ଭରି ।
ବିସ୍ତାରନ୍ତି ମୃଦୁହାସ ତାହା ମୁଖେ ଚାହିଁ,
ଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପାଇଲୁ ବା କାହିଁ ?
ନିରେଖି ତୋହର ସୌମ୍ୟ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଶ୍ରୀମୁଖ,
ନିମେଷେ ପାସୋରେ ମୁହିଁ ଭବ-ତାପ ଦୁଃଖ ।
ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ-ନୀରେ ହୁଏଁ ନିମଗନ,
ଜାଗ୍ରତାବସ୍ଥାରେ ଦେଖେଁ ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ୱପନ ।
ଉଦ୍ୟାନ-କମଳା ତୁହି ସ୍ଥଳ-କମଳିନୀ
ମଧୁର ଶୀତଳ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୌରଭମାଳିନୀ ।
କି ଦେବ ଉପମା ତୋତେ ଲୋ ଲାବଣ୍ୟନିଧି
ଗଢ଼ିଛନ୍ତି କି ତନୁ ତୋର କଳ୍ପନାରେ ବିଧି ।
ଚଢ଼ାଇଛନ୍ତି ତହିଁ ପୁଣି ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତିଃ-ଝଲ,
ପାଇ ତୁହି ରୂପଦର୍ପେ ବିଭ୍ରମେ ବିକଳ ।
ଶିଶୁର ପରମ ଧନ ଅଟୁ ତୁ ସୁମନ,
ଆଦରେ ଯୁବକେ ତୋତେ କରନ୍ତି ଧାରଣ ।
ସ୍ଥବିର ହସ୍ତରେ ହେଉ ଦେବ ଉପହାର,
ଅବଳାକୁଳର ତୁହି ପ୍ରିୟ ଅଳଙ୍କାର ।
ନୁହେଁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କେହି ଏ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭବେ,
ରୂପ ହାସ୍ୟ ସୌରଭ ତୋ ସରିଯିବ ଲବେ ।
ନୁହେଁ ଏ ସଂସାର ତବ ଯୋଗ୍ୟ ବାସସ୍ଥଳ,
ସଦା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶିଖ ଏଥି ଉଗ୍ର ଦୁଃଖାନଳ ।
କହ କହ ଥରେ ଭଲ କହ ଲୋ ରୂପସି,
କିପରି ଏ ଦୁଃଖ ଭୁଲୁ ସଦା ହସି ହସି ।
କିପରି ହସାଉ ଆନେ ଫୁଲକୁଳେଶ୍ୱରି,
ଶିଖାଅ ସେ ମନ୍ତ୍ର ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ।
ଦେଖିବି ସେ ମହାମନ୍ତ୍ର କରି ଉଚ୍ଚାରଣ,
ପାରିବି କି ଶମି ଅହା ହୃଦ-ହୁତାଶନ ।
ସଂଦଗ୍ଧ ହେଉଅଛି ମୁହିଁ ସତତ ଯହିଁରେ,
ଶାନ୍ତି-ସୁଖ-ଶୂନ୍ୟ ଏହି ନିର୍ମମ ମହୀରେ ।
ପଶୁରନ୍ତି ବସୁଧାର ବସୁ ଶତ ଜନେ,
କେହି ନ କହିଲ ଶାନ୍ତି ଲଭୁଛି ସେ ମନେ ।
କେଣୁ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ମୋ, କାହିଁ କେଉଁ କାଳେ
ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ମାନବ କପାଳେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ

ଅଦ୍ଭୁତ ସାଧନା ତୋର ଫୁଲ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖି,
ରୌଦ୍ରେ ବସି ସୂର୍ଯ୍ୟେ ଚାହିଁ ହେଉ ମହାସୁଖୀ ।
କୋମଳ ତୋହର ଅଙ୍ଗ, ସ୍ୱଭାବ କୋମଳ,
ମାତ୍ର ଜୀବନର ବ୍ରତ କଠୋର ସବଳ ।
ଆଶାନେତ୍ରେ ଅନିମିଷେ ଅଛୁ ସୂର୍ଯ୍ୟେ ଚାହିଁ,
କି ସମ୍ପଦ ଦେଉଛନ୍ତି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୋତେ କାହିଁ ।
ଅର୍କ ସଙ୍ଗେ କି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି ଲୋ ତୋହର,
ସେ ଶାଶ୍ୱତ ଶୂନ୍ୟବାସୀ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ତୋର ଘର ।
ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଦୂର ବ୍ୟବଧାନ,
କିପରି ବା ହୁଏ ପ୍ରୀତି ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ।
କହ କହ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖି ! ଫୁଲକୁଳବରଣୀ,
କିପରି ତେଜସ୍ୱୀ କରେ ଚିହ୍ନିଲୁ ତୁ ପାଣି ।
ବୃଥା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ସିନା ତୋ ପ୍ରତି ମୋହର,
ଧରନ୍ତି ସୁନ୍ଦରୀ ସତୀ ତେଜସ୍ୱୀର କର ।
ତେଣୁ ସିନା ଶୋଭାବତୀ ଶମ୍ଭା ଦୁଷ୍ମନ୍ତମନେ,
ବରିଅଛି ବହ୍ନିଷଣ ବଜ୍ରଗର୍ଭ ଘନେ ।

ସେବତୀ

ରମ୍ୟ ରୂପବତୀ ତୁହି ଲୋ ସେବତି,
ଲଭେ ମୁହିଁ ତୋତେ ସର୍ବଦା ସେବନ୍ତି ।
ପୁଷ୍ପ-ବାଟିକାର ତୁ ପ୍ରିୟ ମିତଣୀ,
ଖଞ୍ଜିଛୁ ତା ନାସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣବସଣୀ ।
ସରୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ କାନ୍ତିଯୁକ୍ତ ତୋର ତନୁ,
ତଣ୍ଡିଦିଏ ଆନ ବିତୃଷା ମୋ ମନୁ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ଦୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ କରେ ତୋର ଝଳ,
ଦୀପ୍ତ ସୌଦାମିନୀ ଦର୍ପ ଦିଏ ଦଳ ।
ରୂପ-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟେ ତୁ ଲୋ ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲି,
ଦୋଳଲେ ତୁ, ଶୋଭା ପଡ଼ୁଛି ଚହଲି ।
ରୂପ ଗୁଣ ତେଜ ସପତ୍ନୀ ବିବାଦ,
ସେବତି ! ସେବନ୍ତି ଏକତ୍ରେ ତୋ ପାଦ ।
ବାହ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ତୋର ଶୁଭ୍ରତର,
ତେଣୁ ତୁ ଜଗତେ ଆଦର୍ଶ ସୁନ୍ଦର ।

ମରୁଆ

ଘନପର୍ଣ୍ଣଗୁଚ୍ଛମୟୀ ତୁହି ଲୋ ମରୁଆ,
ସୌରଭ-ସୌଭାଗ୍ୟେ ହେଉ ଫୁଲ ସ୍ଥାନେ ଥୁଆ ।
ହେଲେ ତୁଚ୍ଛ ସମୁନ୍ନତ ସଦ୍ଗୁଣ ଆଧାର,
କ୍ଷୁଦ୍ର ସୁଦ୍ଧା କରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର ।
ମରୁଏ, ତୋ ତପ ଧନ୍ୟ, ତୁହି ଭାଗ୍ୟବତୀ,
ଧରନ୍ତି ବକ୍ଷରେ ତୋତେ ନୀଳାଚଳପତି * ।
ମାତ୍ର ନ ପଶୁରେ ଅହୋ ଭ୍ରମରେ ଭ୍ରମର,
କାହୁଁ ବା ବୁଝିବ ସାଧୁ ସଦ୍ଗୁଣ ପାମର ।
ସ୍ୱଭାବସୁନ୍ଦରୀ ଯେଣୁ, କୁସୁମ-ଭୂଷଣ,
ଶୋଭାର୍ଥେ ନ କରୁ ସତି, ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଧାରଣ ।
ଅପ୍ରାକୃତ ଅଳଙ୍କାର ସଦ୍ଗୁଣ ଯାହାର,
ଆନ ଅଳଙ୍କାର ତାର ସିନା ଦେହଭାର ।
ବାହ୍ୟିକ ମାଧୁରୀ ଯାର କେବଳ ସମ୍ବଳ,
ଶୋଭା-ଗର୍ବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ମହାକାଳଫଳ ।

ସୁଗନ୍ଧା

ଫୁଲକୁଳ-ସାମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଲୋ ସୁଗନ୍ଧା ଧନ !
ଦିବ୍ୟଗନ୍ଧଗର୍ବେ ତୁହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟବରଣୀ ।
ଉଦ୍ୟାନର ଏକ ଅଂଶେ ବସି ଲୋ ସୁନ୍ଦରୀ,
ଦେଉଥାଉ ଚଉପାଶେ ସୌରଭ ବିତରି ।
ନ ଦେଉ ତୁ ଫୁଲ କିମ୍ବା ଫଳ ରସାକର,
ତଥାପି ଲଭୁ ତୁ ଭବେ ବିପୁଳ ଆଦର ।

* ମରୁଆମାଳରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସିଂହାର ବେଶ ହୁଏ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବୃନ୍ତ ଉପରେ ଶୁଷ୍କ ହେଲେ ତୋର ଅବୟବ,
ତେବେହେଁ ନ ଛାଡ଼ୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୌରଭ-ବୈଭବ।
ସତ୍ୟପ୍ରାଣ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ, କୃତବ୍ରତୀ, ସଜ୍ଜନେ,
ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ସାଧୁଗୁଣ ପ୍ରବଳ ପୀଡ଼ନେ।
ଉଦ୍ୟାନର ବାରାଙ୍ଗନା ସିନ୍ଦୂରଙ୍ଗୀ * ପରି,
ଚହଟ ଚିକ୍କଣ ରୂପ ନାହିଁ ତ ତୋହରି।
ମାତ୍ର ସମ୍ପାଦିତୁ ଯେଉଁ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଶରୀରେ
ତାହା ଯୋଗୁ ଆସନ ତୁ ଲଭୁ ଦେବଶିରେ।
ରୂପେ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ ଗୁଣେ ଅଛି ପୂଜା—
ବୁଝାଉ ତ ଭବେ ଏହା, ଚିରକାଳ ବୁଝା।

—:o:—

ଜଳସ୍ଫୋଟକ

ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳା ସମ ତୁ ଜଳସ୍ଫୋଟକ,
ଜନ୍ମ ଲଭି ଲୀନ ହେଉ ନ ପଡ଼ୁ ପଲକ।
ଜଳରୁ ଉଦ୍ଭବ ତୋର ଜଳେ ପୁଣି ଲୟ,
ଭୂତୁ ଜନ୍ମି ଭୂତେ ମିଶେ ଯଥା ଭୂତଚୟ।
ନୀରବେ କି ଶିକ୍ଷା ଦେଉ ରେ ସ୍ୱଚ୍ଛମାଣିକ,
ସଂସାରେ କ୍ଷଣିକ ସର୍ବ, ସଂସାର କ୍ଷଣିକ।
ମରିବା ସକାଶେ ଜୀବ ଜନ୍ମେ ଏ ବିଶ୍ୱରେ,
ଜନ୍ମ ଲଭି ପାଇଁ ପୁଣି ଯଥାକାଳେ ମରେ।
ଜନ୍ମ ମରଣର ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଘନିଷ୍ଠ,
ସଙ୍କେତେ ତୁ ଜୀବକୁଳେ କରୁ ଉପଦିଷ୍ଟ।
ବୁଝିବ କି ଭଲ ତୋର ଉପଦେଶ ସାର,
ମାୟା-ମୋହ-ବଶ-ବିଦଗ୍ଧ ଭ୍ରାନ୍ତ ଏ ସଂସାର।
ବିଷୟ-ଭାବୁକ ପକ୍ଷେ ନ ବୁଝେ ରେ ତାହା,
ନ ଛାଡ଼ ତୁ ସନାତନ ତୋ ବର୍ଦ୍ଧୀ ସ୍ପୃହା।

—*—

ବିଜନତା

ବହୁ ଭଲ ପାଏ ମୁହିଁ ତୋତେ ବିଜନତା,
ନୀରବେ ତୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉ କେତେ ସାର କଥା।
ଯୋଗୀର ଈପ୍‌ସିତ ଧନ ରଖିଅଛୁ ସଞ୍ଚି,
କବିହସ୍ତେ ସମର୍ପୁ ତୁ କଳ୍ପନାର ଭଙ୍ଗି।
କେତେ ଜନ ଗର୍ଭରେ ତୁ ସମ୍ପାଦିତୁ ଆହା,
ଯାର ଯା ବାସନା ତାକୁ ଦେଖାଉ ତୁ ତାହା।
ନର-କୋଳାହଳପ୍ରିୟ ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘୀ ଜନେ,
ଦେଖନ୍ତି ତୋତେ ଲୋ ଏକା ବିଷାକ୍ତ ନୟନେ।
ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତର ବନ ମରୁ ଗିରିଦରୀ,
ଏ ସକଳ ସ୍ଥାନର ତୁ ପ୍ରିୟସହଚରୀ।
କେ ଜାଣିବ ଦୁଃଖି-ଦୁଃଖ ଜଣା ତୋହ ବିନା,
ଲଭେ ସେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ତୋର ସହବାସେ ସିନା।
ମୋର ପ୍ରିୟ ବାଞ୍ଛିତ ଲୋ ତୁହି ବିଜନତା,
ଏଣୁ ମୋର ସମଧିକ ତୋଠାରେ ମମତା।

—o*o—

ଲାଜକୁଳୀ ଲତା

କେତେ ଲାଜ ବିନମ୍ରତ କରୁ ଲାଜକୁଳି,
ଅପର ପରଶ ମାତ୍ରେ ପଡ଼ୁ ତୁ ଝାଉଁଳି।
ପବନ ଜୀବନ ତୋର, ଥାଉ ଆନ କଥା,
ତାହାର ପରଶେ ଶୁଙ୍କା ପୋତୁ ଲୋକେ ମଥା।
କେତେ ବା ନାହାନ୍ତି ଭବେ ପାଦପବଲ୍ଲରୀ,
ମାତ୍ର କିଏ ଆଚରୁଛି ଲଜ୍ଜା ତୋହ ପରି।
ଖାଲି ଲଜ୍ଜା-ଉପାଦାନେ ବିଧାତା-ବିନାଣୀ,
ଗଢ଼ିଛି କି ତନୁ ତୋର ଦେଇ ଲଜ୍ଜା-ପାଣି।
ତହୁ ତହୁ ଲୋ ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗି, କାନନକୁମାରୀ,
କାହିଁକି ଲଜ୍ଜାରେ ହେଉ ଏତେ ଭଲ ପାରି।
ବୁଝିଲି ତୁ ଲତାକୁଳେ ସତୀ ଲାଜକୁଳି,
ତେଣୁ ପର ସ୍ପର୍ଶେ ଖରେ ପଡ଼ୁ ଲୋ ଝାଉଁଳି।

* ଘନ ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣର ପୁଷ୍ପବିଶେଷ। ରୂପ ବ୍ୟତୀତ ଏହାର କୌଣସି ଗୁଣ ନାହିଁ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଧନ୍ୟ ତୋ ପତିବ୍ରତାଗୃହ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ବ୍ରତ,
ଶିକ୍ଷାଦିଅ ଆର୍ଯ୍ୟବାଳେ ସେ ବ୍ରତ ସତତ ।
ବାହ୍ୟଶୋଭା ସୁନ୍ଦରତା ନ ଧରୁ ଟିକିଏ,
ଅନ୍ତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖୁଛି ତା କିଏ ।
ଏ ଦେଶ ପଞ୍ଜରେ ତେଣୁ କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ,
ହେଉଥା ତୁ କାଳ ସଦା ତୋହ ହେବେ ଥାଇ ।

ଶ୍ମଶାନ-ତୁଳସୀ

କପାଇଁ ବରଷ ମନେ ଶ୍ମଶାନ-ତୁଳସୀ,
ଶ୍ମଶାନ କୋଣରେ ଅଛୁ ମଉନରେ ବସି ।
ପାଉଥାନ୍ତୁ ପାଦପୂଜା ଥିଲେ ଲୋକାଳୟେ,
ରହିଛୁ ତୁ ସ୍ଥାନେ ଆସି ଭାଗ୍ୟବିପର୍ଯ୍ୟୟେ ।
ଭାଗ୍ୟ ଏ ଜଗତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଭାଗ୍ୟ ଏକା ମୂଳ,
ତାହାର ସେ ଅନୁକୂଳ ତାର ପ୍ରତିକୂଳ ।
ଅସ୍ଥାନେ ଜନମି, ଜନ୍ମ ତାରୁ ବୃଥା ଯିବା,
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ହୋଇ ତୁ ହେଲୁ ଚଣ୍ଡାଳ ଅଧୀନା ।
ଏଭଳି ଜୀବନ ଘେନ କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ,
ବରଂ ଶତଗୁଣେ ଶ୍ରେୟ ଅକାଳ ମରଣ ।
ଅବଜ୍ଞାତା ଅନାଦୃତା ଅଶିବ ଅସାର,
ଶିବା ଶ୍ୱାନେ କଲେ ତୋତେ ଗୋଇଠା ପ୍ରହାର ।
ଅଶିବ ମହତ ବସ୍ତୁ ରହିଲେ ଅସ୍ଥାନେ,
ତେଜନ୍ତ ତୋ ଭଳି ତାକୁ ସର୍ବେ ହେୟ ଜାଣେ ।

ନବଧୃତ ପକ୍ଷୀ

ତେତେ ଯତ୍ନ କରୁଅଛି ପକ୍ଷୀଟିଏ ଧରି,
ମାତ୍ର ସେ ନ ଆସେ କେବେ ବଶକୁ ମୋହରି ।
ରଖିଣ ତାହାକୁ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଞ୍ଜୁରୀରେ,
ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥାଏ ଦିବା ଶର୍ବରୀରେ ।
ଅଥଚ ତାହାର କେବେ କିଛିମାତ୍ର ନାହିଁ,
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ବସିଛି ସେ ମୁହଁକୁ ଶୁଖାଇ ।
ଯେତେ ମୁଁ ଡାକୁଛି ତାହା ପ୍ରାଣେ ସ୍ନେହ-ବାନ୍ଧି,
ତେବେ ସେ ହେଉଛି ଆହା ଶୋକାବେଗେ ଘାରି ।
ଚନ୍ଦ୍ରାପ୍ରାଣ ବନ୍ଧ ପ୍ରାପ୍ତ ବସି ଏକଧ୍ୟାନେ,
କି ଭାବୁଛି ମନେ ତା ସେହି ଏକା ଜାଣେ ।
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ପକ୍ଷୀ ତୋର ମନ ବ୍ୟଥା,
ହରାଇ ଦୁଃଖିତ ତୁହି ତୋର-ସ୍ୱାଧୀନତା ।
ସ୍ୱାଧୀନତା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୂଲ୍ୟ ବୁଝୁ ତୁହି ସିନା,
ଆନ କେ ବୁଝିବ ତାହା ଅନୁଭବୀ ବିନା ।
କାହିଁ ତୁ ଚାହିଁବୁ ଅନ୍ୟଜନ ପରବଶ,
ଆଚରୁଛୁ ଯେଣୁ ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା ବ୍ରତ ।
ପରାନ୍ନପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ସିନା ନୀଚ ହୀନମତି,
ତାହିଁ ତା ଜୀବନେ ସୁଖ ସନ୍ତୋଷ ଲଭନ୍ତି ।
ଲଭିଲି ଏ ଜ୍ଞାନ ହୃଦେ ତୋର ଦରଶନେ,
ଛାଡ଼ିଦେଲି ଉଡ଼ି ଯା ରେ ପକ୍ଷି ସୁସ୍ଥମନେ ।

—*—

କବି

ହେ ପ୍ରକୃତିଶିଷ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତିଭା,
ଶତଦେ ଶତଦେ ତୁମ୍ଭେ ଦିଅ ଶୁଭବିଭା ।
ପ୍ରଭୂତ ପ୍ରବଳା ଉଦେ କଳ୍ପନା ତୁମ୍ଭର,
ଦୁର୍ବାରଗମନା, କ୍ଷଣେ ଭ୍ରମେ ଚରାଚର ।
ଆଲୋକ ପବନ ଜଳ ପଶେ ନାହିଁ ଯହିଁ,
ସେ ଅଗମ୍ୟ ସ୍ଥାନୁ ଧମା ଆଣେ ବାର୍ତ୍ତା ବହି ।
ଫୁଟାଏ ଆକାଶେ ଫୁଲ, ତୋଳେ ଅଟ୍ଟାଳିକା,
ଘଟଦସ୍ତି ଶୁଷ୍କବୃକ୍ଷେ ଧରାଏ କଳିକା ।
ନୀରସେ ସରସ କରେ କୁତ୍ସିତେ ସୁନ୍ଦର,
ତାହାକୁ ହସାଏ କା’କୁ କନ୍ଦାଏ ଆଦର ।
ତର ମଳିନତା-ବାସ ଭସ୍ତ୍ର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କେ,
ଶୀତତୋୟା ତରଙ୍ଗିଣୀ ତଳାଏ ଚଟକେ ।
ଶୋଭେ ତୁମ୍ଭ ଶିରେ କବି, ଭାରତ-କିରୀଟ,
ନ ପାରଇ ତାହା କେବେ ଦଂଶି କାଳ-କୀଟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହେ ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ତବ, ସ୍ୱର୍ଗ-ନନ୍ଦନ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରୁ ଉଠାଇ ଆଣ ନନ୍ଦନକାନନ ।
ଆକାଶସୁନ୍ଦରୀ-ଶମ୍ପା ତୁମ୍ଭର ଆଦେଶେ,
ଲୁଚୁଥିଲେ ବସୁଧାରେ ଖେଳେ ନବବେଶେ ।
ଯୋଗୀ ବୈରାଗୀ ପ୍ରାୟ ତୁମ୍ଭେ ଲୋକାଳୟ-ଦ୍ୱେଷୀ,
ଭ୍ରମ ସଦା ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ୱେଷି ।
ସ୍ୱର୍ଗ ଭୂଷା ଅଳଙ୍କାର ତବ ପରିକର,
ପୁଣି ତୁମ୍ଭେ ନାନାରସ ଛନ୍ଦର ଆକର ।
ମରଧାମେ ତେ ଅମର ତୁମ୍ଭ ପରି କିଏ,
ନେତ୍ର-ଲୀଳାଭୂମି ତବ ପ୍ରକୃତିର ହୃଦ ।
କଳ୍ପ-ସିଂହାସନେ ତୁମ୍ଭେ ହୀନବେଶୀ ରାଜା,
ଚର୍ମଚକ୍ଷୁ ବାଢୁଥିବ ତବ ନାମେ ବାଜା ।
ଆଜୀବନ ମନେ ପ୍ରାଣେ ଜପି ବାଣୀ ନାମ,
ଅନ୍ତେ ଲଭ ଦେବବନ୍ଦ୍ୟ ସାରସ୍ୱତ ଧାମ ।
କି ଗାଇବ ବାଣୀପୁତ୍ର ତବ ଯଶୋଗୀତ,
ନ ଜାଣେ ମୁଁ ଉତ୍ତଳଣ୍ଡ କବିତାର ରୀତ ।
ଧାଉଁଛି ତବ ଶକ୍ତି, ଲକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଅପାର,
ସେ ମହାଶକ୍ତିକୁ କରେ କୋଟି ନମସ୍କାର ।

—*—

ଟହ୍ଲାଳିଲ

ଜାହା ନାମେ ଗାଉ ଗୀତ ରେ ବସନ୍ତ-କାକ,
ଶ୍ରବଣେ ସେ ମଧୁସ୍ୱର ଯାଏ ହୃଦ ଦ୍ରବ ।
ଲୁହୁ ଲୁହୁ ଶବଦର ଅଛି କିବା ଅର୍ଥ,
ବୁଝିବାକୁ ତାହା ପକ୍ଷି, ନୁହେଁ ମୁଁ ସମର୍ଥ ।
ବୁଝାଅ ତୁ ଅର୍ଥ କରି ତୋହର କବିତା,
ଶୁଣିବ ମୁଁ ମଣି ତାକୁ ସତ୍ୟ ଧର୍ମଗୀତା ।
ଦିବ୍ୟ ମଧୁମୟ ଗୀତ ପୂତ ଅନାବିଲ,
କାହୁ ତୁ ଉଗତ-କଣ୍ଠେ କାହାଁ ରେ କୋକିଳ ।
କହୁଛି ସମ୍ପର୍କ ମୋର ନାହିଁ ତୋହ ସହ,
ତଥାପି ତୋ ସ୍ୱରେ କାହିଁ ମୁଦ ଲଭେ କହ ।

ଦେଇ ନାହୁ ଧନରତ୍ନ, କରି ନାହୁଁ ସ୍ତୁତି,
ତେବେ କିପାଁ ତୋ ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣେ ଦେଇ ଶ୍ରୁତି ।
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ପିକ ବୁଝିଲି ମୁଁ ଏବେ,
ମଧୁରେ ସକଳେ ବଶ କି ନର କି ଦେବେ ।
ନାହିଁ ତୋର ଶବ୍ଦ କେହି ରେ ବସନ୍ତଦୂତ,
କରିଅଛୁ ସକଳେ ତୁ ଗୁଣେ ବଶୀଭୂତ ।
ପ୍ରକୃତିର କି ଗୂଢ଼ମନ୍ତ୍ର କିବା ତୋର ଆଶା,
କିଏ ବା ବୁଝିବ ପକ୍ଷି ! ତୋ ସଙ୍କେତ ଭାଷା
ଯଦି ନାହିଁ କେହି ପଛେ ନ ବୁଝନ୍ତୁ କେବେ,
ନ ହାନ୍ତ ରେ ପକ୍ଷୀବର ମାତୃଭାଷା ଲଭେ ।
ବୁଝିବେ ଜ୍ଞାନୀରୁ କେ ତାହା ଅଗଣ୍ୟ ବଳରେ,
ପ୍ରକୃତି ଏ ଉପଦେଶ ଦିନା ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ—
'ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ଜୀବନରେ ମୈତ୍ରୀ, ଶାନ୍ତି, ପ୍ରୀତି
କଠୋରତା ତେଜି ଧର ସୁକୋମଳ ନୀତି ।'
ଅହୋ ଏତେବେଳେ ମୋର ତୁଟିଗଲା ଭ୍ରମ,
ବୁଝିଲି ତୁ ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ଦୂତ ପ୍ରିୟତମ ।
ତାହାଙ୍କ ଆଦେଶେ ତୁହି ପ୍ରତି ସମ୍ବତ୍ସରେ,
ମଧୁସହ ସମାଗତ ହୋଇ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ,
କରୁଅଛୁ ସତର୍କ ପାନ୍ଥେ ତାଙ୍କ ମୁହୁର୍ମୁହୁ,
ସାବଧାନେ ଚାଲ ପଥ ଏ ସଂସାର ଲୁହ ।

—*—

ଯୌବନ

ଦୁର୍ନୀତି-ଆକର ତୁ ରେ ଦୁରନ୍ତ ଯୌବନ,
କରିଦେଉ କଳୁଷିତ ମାନବ-ଜୀବନ ।
ଚରିତ୍ର-ବିଶୋଷୀ ଦୁଷ୍ଟ ରିପୁ ଏ ତୋ ଦାସ,
ନ ଛାଡନ୍ତି କେବେ ସେହୁ ତୋର ସହବାସ ।
ତୋ ସଙ୍କେତେ କରନ୍ତି ସେ ମାନବେ ଧର୍ଷଣ,
ଚଉପାଶୁ ଶବେ ଯଥା ଶିବାଶ୍ୱାନଗଣ ।
ତୋ କୁହୁକେ ଧର୍ମାଧର୍ମ ଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ ନରେ,
ପୂଜନ୍ତି ତୋ ପାଦ ସଦା ପଞ୍ଚମକାରରେ * ।

*—ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ମଦ୍ୟ, ମୁଦ୍ରା, ମୈଥୁନ ।

ଧନକେ ତୋ ଯୋଗୁଁ ହୋଇ ଅକାଳେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର,
ଜପନ୍ତି ଶେଷେ ଦରିଦ୍ର-ପଞ୍ଚାକ୍ଷରୀ ମନ୍ତ୍ର * ।
ଅଦ୍ଭୁତ ଶିକ୍ଷକ ତୁହି ବୟଃସନ୍ଧିକାଳ,
ସ୍ପର୍ଶମାତ୍ରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉ ବିବିଧ ଜଞ୍ଜାଳ ।
ଅଟେ ପୁଣି ବିପରୀତ ରୀତି ସେ ଶିକ୍ଷାର,
ମଣେ ତାହା ବଳେ ନର ଆଲୋକେ ଅନ୍ଧାର ।
କି ତୀବ୍ର ମାଦକ ଜନେ କରାଉ ତୁ ପାନ,
ହରଣଏ ଅତର୍କିତେ ସେହୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ।
ନର ପ୍ରାଣେ ଯୌବନ ତୁ ନୋହୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ
ଦେଇଯାଉ ଦୁଃଖ, ଆସି ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ।
ତୋ କଠୋର ଶାସନ ଯେ ପାରେ ଅତିକ୍ରମି,
ସେହି ଏକା ଜ୍ଞାନଯୋଗୀ ସାହସୀ ସଂଯମୀ ।

———

ଉଦର

କୁକ୍ଷଣେ ସୃଜିଲା ବିଧି ତୋତେ ରେ ଉଦର,
କଣ୍ଟକ ଉନ୍ନତି-ପଥେ ତୁହି ମାନବର ।
ଆକାରେ ତୁ ଖର୍ବତର କମଠ ସଙ୍କାଶ,
ମାତ୍ର କରିପାରୁ ତୁଙ୍ଗ ଗିରିବର ଗ୍ରାସ ।
ଅଦ୍ଭୁତ କ୍ଷମତା ତୋର ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଅଜ୍ଞେୟ,
ମାନବ ଚକାର୍ଣ୍ଣା ଏକା କରୁ ତୁହି ହେୟ ।
ଜନ୍ମକାଳୁ ଖାଇ ଖାଇ ଦୁର୍ବାର ଲାଳସା
ହେଲା ନାହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୋର, ଅହୋ କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା !
ବିପୁଳ ସମ୍ପତ୍ତିବନ୍ତ, ଗୁଣଜ୍ଞ, ମେଧାବୀ,
ବିକୃତ-ମସ୍ତିଷ୍କ ହୁଏ ତୋହ କଥା ଭାବି ।
ସବୁ ବୁଦ୍ଧି, ବଳ, ଶକ୍ତି ତାହାର ତୁ ହରୁ,
ଗନ୍ଧହର ଗନ୍ଧ ଯଥା ହରେ କୁସୁମରୁ ।
ସଦା ଆକାଂକ୍ଷା ତୋର ଜୀବଗଣେ ଲଭେ,
ଚିନ୍ତା-ଭଉଁରୀରେ ତୁହି ନିକ୍ଷେପୁ ମାନବେ ।
ଚିର ଅତୃପ୍ତ ତୁ ସର୍ବ ଇଷ୍ଟାକ-ଆଳୟ,
ତୋହୋ ଯୋଗେ ଏ ଜଗତ ଦିନା ଦୁଃଖମୟ ।

ପକ୍ଷାନ୍ତେ ନ ଥିଲେ ପୁଣି ତୁହି ରେ ଉଦର,
ହୋଇଥାନ୍ତା ସୃଷ୍ଟି-ସିନ୍ଧୁ ସଦା ଜଳହର ।
ହେଉ ସେ ଘଟନାଶୂନ୍ୟ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କ୍ଷତି,
ମାତ୍ର ତୋର ଆକ୍ରମଣ ଭୟଙ୍କର ଅତି ।

———

କବିତା ଦେବୀ

କବିର ମାନସ-କନ୍ୟା ଗୋ କବିତା ଦେବି,
ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦରୀ ତୁମ୍ଭେ କି ଉପମା ଦେବି ।
ଶବ୍ଦମୟୀ ତୁମ୍ଭେ, ତୁମ୍ଭ ଶରୀର ଶବଦ,
ମସ୍ତକ ନବମ ରସ, ଯତି ହସ୍ତପଦ ।
ଭାବ ପ୍ରାଣ, ଅଲଙ୍କାର ଭୂଷଣ ଅଙ୍ଗର,
ମଧୁର ଶାଶ୍ୱତୀ ଶୋଭା ଛନ୍ଦ ମିତାକ୍ଷର ।
ରଖିଛ ସମ୍ପାଦି କତ-କଳ୍ପନା-ସମ୍ପଦ,
ଇହେ ପରେ ମାନବର ଯାହା ଶିବପ୍ରଦ ।
ମୋହିପାର ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବ ମନ ସର୍ବ ଶ୍ରୁତି,
ଲଭିଛ ସଂସାରେ ସଦା ତୁମ୍ଭର ଆବୃତ୍ତି ।
ଆଦିକବି ବିଧାତାଙ୍କ ମାନସ-କଳ୍ପିତ—
ଏ ବିରାଟ ବିଶ୍ୱକାବ୍ୟ କବିତା ପୂରିତ ।
ଗାଉଛି ସମୀର ମୃଦୁ ସୁସ୍ତୁ ସୁସ୍ତୁ ସ୍ୱରେ,
ଗାବନ୍ତି ବାରିଦମାଳା ସୁନୀଳ ଅମ୍ବରେ ।
ସାଗର ସହିତ ନଦୀ ସାଗର-ବନିତା,
ଗାବନ୍ତି ସତତ ମହା ଅମର କବିତା ।
ବଂଶୀ-ବିନିନ୍ଦିତ ସ୍ୱରେ ଗାଏ ଗିରିଗୁହା,
ଗାଉଛି ନିର୍ଝର ବିଶ୍ୱ-ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା ବୃହା ।
ଗାଆନ୍ତି ଅବୋଧ୍ୟ ସ୍ୱରେ ବିହଙ୍ଗମପନ୍ତି,
ଆବର ଜଗତେ ଯହିଁ ଯେତେ ଜୀବ ଛନ୍ତି ।
ବିଶ୍ୱ ପ୍ରତିରନ୍ଧ୍ରେ, ଦେବି, ତୁମ୍ଭେ ବିଦ୍ୟମାନ,
କୋଟି ଧନ୍ୟ ଶକ୍ତି ତବ ଅନନ୍ତ ମହାନ ।

———

* "କଣ କରିବ" ଦରିଦ୍ର ସର୍ବଦା ଏହା ଜପୁଥାଏ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅମୃତ ସପ୍ତକ

ସ୍ନାନ ବ୍ରତ ଯେତେ ଶାସ୍ତ୍ରପୁରାଣ ସକଳ,
ବୋଲନ୍ତି ଅମୃତ ଅଛି ସ୍ୱର୍ଗରେ କେବଳ ।
ମାତ୍ର ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ସୁଦ୍ଧା ମିଳଇ ଅମୃତ,
ନୁହେଁ ଏହା ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ତ ଅଥବା ଅନୃତ ।
ଶିଶୁ-ମୁଖ-ବିନିଃସୃତ ଅସ୍ଫୁଟ ବଚନ,
ଜନକ କର୍ଣ୍ଣରେ କରେ ଅମୃତ ବର୍ଷଣ ।
ବିଚ୍ଛେଦାନ୍ତେ ସମ୍ମିଳନ ଅଟଇ ଅମୃତ,
ପରମ ଅମୃତ ମଧ୍ୟେ ଏହା ଗବ୍ୟଘୃତ ।
ଆଉ ଏକ ମହାମୃତ ମାତୃଭାଷା ରସ ।
ନିଶ୍ଚୟ ଅମୃତ ମାତୃଭୂମିର ପରଶ ।
ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କର ଉପଦେଶ ଅମର ଆଦୃତ,
କି କହିବା ତାଙ୍କୁ ଆଉ ନ କହି ଅମୃତ ।
ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହରିଭକ୍ତି ରସାମୃତ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମେ ଏଗୁଡ଼ିକ ନାମ ସପ୍ତାମୃତ ।

ବିଷସପ୍ତକ

ଶଙ୍ଖିଆ ପ୍ରଭୃତି ବିଷ, ସର୍ପର ଗରଳ,
ଜଗତର ବିଷ ନୁହେଁ ଏତିକି କେବଳ ।
ଶୁଣ ଏ ମହୀରେ ବିଷ ଆଉ କିସ କିସ,
ବିଷୟ-ସମ୍ପଦ ଅଟେ ବୈରାଗୀର ବିଷ ।
ମଣେ ବିଷ ବାସନାକୁ ନିର୍ବାସନ ଯତି,
କବିକର୍ଣ୍ଣେ ଚୋରାବୃତ୍ତି ତୀବ୍ର ବିଷ ଅତି ।
ନୀତି ଉପଦେଶ ବିଷ ଦୁର୍ମତି ନିକଟେ,
ପର ଯଶ ଈର୍ଷାଳୁର ଉଗ୍ର ବିଷ ଅଟେ ।
ମାତୃଭୂମି ମାତୃଭାଷା ନିନ୍ଦା ଅପବାଦ,
ଅତ୍ୟୁଗ୍ର ବିଷ, ମନେ ଜନ୍ମାଏ ବିଷାଦ ।
ମଣନ୍ତି ମିଥ୍ୟାକୁ ବିଷ ସାଧୁ ଶିଷ୍ଟ ଜନେ,
ଯାର ଯା ଅପ୍ରିୟ ତା ସେ ବିଷ ପ୍ରାୟ ମଣେ ।
ଏଥୁଁ ବଳ ଆଉ ବିଷ କି ଅଛି ମହୀରେ,
ସପ୍ତ ବିଷ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଏ ଶୁଣ ବିଜ୍ଞଜନେ ।

ଚିନ୍ତା

ଚିତାଠାରୁ ଚିନ୍ତା ଅଟେ ଅତୀବ ଭୀଷଣ,
ଚିତା ଦହେ କ୍ଷଣେ, ଚିନ୍ତା ଦହେ ଅନୁକ୍ଷଣ ।
ଚିତା ସହ ଭେଟ ହୁଏ ଶ୍ମଶାନରେ ଥରେ,
ମାତ୍ର ଚିନ୍ତା ନାଚେ ସଦା ନୟନ ଆଗରେ ।
ଦଗ୍ଧ କରିଦିଏ ଚିତା ସଂସାର-ସନ୍ତାପ,
ମାତ୍ର ଚିନ୍ତା ଠୁଳ କରେ ସନ୍ତାପ ଅମାପ ।
ଏକାନ୍ତ ନିଷ୍ଠୁର ସେହୁ ଅନ୍ତମେ ପ୍ରବଳେ,
ଅନାଦର କଲେ ସୁଦ୍ଧା ପଶେ ବଳେ ବଳେ ।
ନ ଛାଡ଼େ ସେ ଦଣ୍ଡେ ମୋତେ ଦିବା କିବା ନିଶି
ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ରହି ପୁଣି ନାମେ ଅଛି ମିଶି ।
ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟିଆଣୀ ତୃଷ୍ଣା ଲଗାଇଛି ହାଟ,
ଦେଖୁଛି ମୁଁ ତା ହାତୁଡେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ।
'ସୁ' 'କୁ' ଭେଦେ ବେନିରୂପ ଧରେ ସେ ପାଷାଣୀ,
'ସୁ' ଲୁଚଇ ବେଳେ ବେଳେ 'କୁ' ଭେଟାଏ ଆଣି ।
ନାହିଁ ମୋର ଲୋଡ଼ା ତାହା ମାନସ-ଦୁହିତା,
ତାଠାରୁ ବରଂ ଶ୍ରେୟ କୋଟିଗୁଣେ ଚିତା ।
'ସୁ' ରୂପେ ତୁ ଥିଲେ ସଦା ମୋ ହୃଦୟେ ଘର,
ପୂଜିବି ତୋ ପାଦ ପଦ୍ମେ ନ ପୂରୁ ଉଦର ।

ଅଶ୍ରୁଝର

ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରର ଏକମାତ୍ର ତୁହି
ସଂସାର ରେ ଅଶ୍ରୁଝର,
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧ ସଖା ତୋହ ସଙ୍ଗେ ଅଛି
ସୁପରିଚୟ ମୋହର ।
ତୋହ ଭଳି ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ସଖା
ଦ୍ୱିତୀୟ ନାହିଁ ଏ ଭବେ,
ସମ୍ବଳ ବଳ ତୁ କେବଳ ମୋହର
ଜ ଭିସୋରେ ତୋତେ ଲଭେ ।
ତୋତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଅଶ୍ରୁ ମୋର ଏ ବନ୍ଧୁତା
ଚିର ଲାଗିରହନ୍ତୁ ହରି,

ନବୀନ ନିସର୍ଗ— ବନ୍ଧନ ତ କେବେ
ବଳେ ନୁହେଁ ଛିନ୍ନ କରି ।
ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସନ୍ତାପରେ ଶୁଖିଯାଉଅଛି
କେତେ ଝର ମହାଝର,
ମାତ୍ର କାଳେ କାଳେ ହୁଏ ନାହିଁ ଶୁଷ୍କ
ଶାଶ୍ୱତ ସ୍ରୋତ ତୋହର ।
ଏପରି ଶୋକେ ଦୁଃଖେ ବଳେ ବଳେ ଆସି
ପ୍ରଦାନୁ ମୋତେ ସାନ୍ତ୍ୱନା,
ତୋ ଦେହେଁ ମୁଦ୍ରିତ ମୋ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ
ଯାବତ ଦୁଃଖ ଘଟନା ।
ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ଅଟୁ ରେ ପୁସ୍ତକ
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପୁଣି ପବିତ୍ର,
ମୋହୋ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗୀ ହୋଇ ହେଲୁ ସିନା
ମୋହୋ ପରି କଳଙ୍କିତ ।
ମୋହ-ମାୟା-ଜଡ଼ ଅଜ୍ଞାନ ମୁଦ୍ରିତ—
ମୋ ନେତ୍ରେ ନ କରି ବାସ,
ଭକ୍ତ-ନେତ୍ରେ ବାସ କରିଥିଲେ ତୁହି
ଛେଦିଥାନ୍ତୁ ଭବ ପାଶ ।
ଭକ୍ତ-ନୟନର ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ କଣାଟି
ଭବେ ମହାମୂଲ୍ୟବାନ,
ଆନର ନେତ୍ରାଶ୍ରୁ ଅଟେ ସିନା ଖାଲି
ଶୋକମୋହର ନିଦାନ ।
ଯେତେ ଅଛି ଭବେ ଧନ ମହାଧନ
ସବୁ ତଳେ ଏକତ୍ରିତ,
ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ କଣିକା ମୂଲ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ତାହା
ନ ହେବ ତିଳେ ତୁଳିତ ।
ପରଦୁଃଖ ଦେଖି ହୃଦୟୀ ନୟନୁ
ଝରେ ଯେଉଁ ଅଶ୍ରୁ ଝର,
ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ ସଙ୍ଗତେ ତୁଳିତ ଏକା ସେ
ପବିତ୍ରୁଁ ପବିତ୍ରତର ।

କବି ଭାଗ୍ୟରେ ଅଭିଶାପ

ଉତ୍କଳ କବିଙ୍କ ଭାଗ୍ୟେ ଏ କି ଅଭିଶାପ
ନାହିଁ ଆନ ଲାଭ, ଲାଭ ଦୁଃଖ ମନସ୍ତାପ ।
ଦେଇଛନ୍ତି ଏ ଦେଶକୁ ଶାପ କେଉଁ ଦେବ,
ଯେ ସେବିବ ବାଣୀପଦ ସେ ଦରିଦ୍ର ହେବ ।
ଶୋଷିବେ ଶୋଣିତ ତାର ସଦା ରୋଗ ଶୋକ,
କଠୋର ଶୋଷଣେ ଯଥା ଶୋଷେ ଝୁର ଜୋକ ।
ତାହା ପଛେ ଦୂରଦୃଷ୍ଟେ ଯଶ ମାନ ଧନ,
ପ୍ରଦାନ ବିଷୟେ ବିଧି ଏକାନ୍ତ କୃପଣ ।
ଅନର୍ଗଳ ଗାଳି ନିନ୍ଦା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଆଦର,
ଏ ଦେଶ କବିଙ୍କ ଚିର ପ୍ରିୟ ସହଚର ।
ଜାଳିଣ ଉଦର-ଚିନ୍ତା କବି ହୃଦେ ଚିତା,
ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ କରିଦିଏ ଆସନ୍ନ କବିତା ।
ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ଜଳ ସିଞ୍ଚି ତହିଁ ବହୁକଷ୍ଟେ କବି,
କଳ୍ପନା-ତୂଳିକା ଧରି ଅଙ୍କେ ନବ ଛବି ।
ଅଭାବ ଗ୍ରାହକ କିନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ତାହା,
ଦେଖିଲେହେଁ କେହି ମୂଲ୍ୟ ନ ବୁଝନ୍ତି ଆହା !
ନ ବୁଝନ୍ତୁ ପଛେ, ଦିନେ ବୁଝିବେ ନିଶ୍ଚୟ,
ସେ ଦିନ ଉଠିବ ଧ୍ୱନି କବିନାମେ ଜୟ ।
କବି-ପ୍ରତିଭାର ହେବ ସେ ଦିନ ଆଦର,
ଅର୍ପିବେ ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜା ସର୍ବ ନାରୀନର ।
ବୁଝିବେ ଭୋବଦେ କବି-କାବ୍ୟରସାସ୍ୱାଦ,
ଉଠିବ କବିଙ୍କ ନାମେ ଉଚ୍ଚେ ଧନ୍ୟବାଦ ।

ମାନସପୂଜା

କହ ମାତଃ ଶ୍ୱେତଭୁଜେ ଏ କି ବିଡ଼ମ୍ବନା,
କି ହେତୁ ବିଫଳ ହେଲା ସେବକ କଳ୍ପନା ।
ସାକାର ପୂଜାରେ କି ମା ନାହିଁ ତବ ପ୍ରୀତି,
ଯେଣୁ ତାହା ସାଧନାର ଅଟେ ଗୌଣ ରୀତି
ଆସ ତେବେ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ପୂଜିବି ମାନସେ,
ନବୀନ ସ୍ୱଭାବେ ଦେବି ! ନବୀନ ହରଷେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାନସେ ରଚିବି ମୂର୍ତ୍ତି, ମାନସରେ ଫୁଲ,
ମାନସେ କରିବି ପୂଜା ଉପାଦାନ ତୁଲ।
ଆସ ଆସ ବସ ମାତଃ ମନଃ-ଶତଦଳେ,
ଧୋଇବି ତୁମ୍ଭର ପାଦ ଭକ୍ତି-ଗଙ୍ଗାଜଳେ।
ପ୍ରୀତି, ନତି, ଜପ, ଧ୍ୟାନ, ସ୍ତୁତି ସହକାରେ,
ଅର୍ପିବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପୂଜା ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରେ।
ପାର୍ଥିବ ପଦାର୍ଥମାନ ସବୁ ତ ତୁମ୍ଭର,
କି ଦ୍ରବ୍ୟ ସମର୍ପି ଅବା ପୂଜିବି ପୟର।
ଏଣୁ ଅପାର୍ଥିବେ ପୂଜା କଲି ସମର୍ପଣ,
ଭାବମୟି ! ଭାବ ମାନି କର ଗୋ ଗ୍ରହଣ।

ଟଙ୍କା

ଧନ୍ୟ ରେ ରଜତ ଚକ୍ର ଧବଳାଙ୍ଗି ଟଙ୍କା,
ତସ୍କରର ବଶ ମନ୍ତ୍ର ତୋ ଅଙ୍ଗରେ ଅଙ୍କା।
ଜଗତେ ତୋହର ରେ ଧନ ! ବାଜେ ଜୟଢ଼କା,
ନଖେ ଟିପିଦେଲେ ଛାଡୁ ଠଣ୍ ଠଣ୍ ଡକା।
ଯା ଗୃହେ ଗୃହିଣୀ ତୁହି ଦୃଷ୍ଟି ତାର ବଙ୍କା,
କରନ୍ତି ତାହାକୁ ସର୍ବେ ନତି ଭକ୍ତି ଶଙ୍କା।
ଥାଏ ସେ ମୁଣ୍ଡାଇ ସଦା ଅହଙ୍କାର ଝଙ୍କା,
ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା ଦାନେ ସେହୁ ଅଟେ ମହାରଙ୍କା।
ସ୍ୱେଦେ ଦେହ ଭସ୍ ତାର ଯଥା କଟୁଲଙ୍କା,
ତୋହ ଯୋଗେ ଶତ ଦୋଷ ପଡେ ତାର ଢଙ୍କା।
ହୁଏ ତାର ବୁଧ ସର୍ବ ମଧୁପର୍କେ ଛଙ୍କା,
ସିଅଖିଲେ ତାଳ ଖାଏ ବୁଧ ଡଙ୍କା ଡଙ୍କା।
ଘୋର ତାଙ୍କେ ସଦା ପଡେ ତା ଦେହରେ ପଙ୍ଖା,
ବଙ୍କାକୁ ସଳଖ କରେ ସଳଖକୁ ବଙ୍କା।
ଶୋଭାନ୍ତି ତା ଘରେ ସଦା ବନ୍ଧୁ ଆତ୍ମାବତା,
ତାହାର ସେ ଗୁଣ ଲେଖା ତାହାର ବା କଥା।
ନାହିଁ ତୁ ଯାହା ଘରେ ତାର ସବୁ ବୃଥା,
ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ହେଲେ ମୂର୍ଖ ବୋଲାଏ ସେ ତଥା।
ସର୍ବଦା ହାରୁଥେ ସେହୁ ଖାଇ ଭବ ଧକ୍କା,
ଚନ୍ଦ୍ରା ହାହାକାରେ ତାର ଥାଏ ନାହିଁ ଅଟା।
ଭବେ କାହିଁ ଶରବାସ ନାହିଁ ତୋର ଟଙ୍କା,
ତେଣୁ ତେଣୁ ବୁଲୁ ବେତେ ପଣ୍ଡୁଲୁଟୀ ଚେଙ୍ଗା।
ପରାନ୍ତ ସକଳେ ବୃଥା ମୋର ମୋର ଭଜା,
ଧନ୍ୟ ତୋର ଠକପଣ ଠକା ଠକା ଠକା।

—✱—

ପ୍ରତିଭାପୂଜା

(କଟକ ନଗରରେ କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିପ୍ରତିଷ୍ଠା ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ)

ଦେଖ ଆଜି ଆସି ଦେବୀ ଶ୍ୱେତଭୁଜା,
ଲଗିଅଛି କବି-ପ୍ରତିଭାର ପୂଜା।
ଏ ନବୀନ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖ ମା ଉତ୍କଳେ,
କି ଗୌରବ-ହାର ଲମ୍ବିଛି ତା ଗଳେ।
ଶୁଭଦିନେ ଆଜ ପ୍ରିୟପୁତ୍ରେ ତବ,
ହେଉଛନ୍ତି ଅର୍ପିତ ପାର୍ଥିବ ଗୌରବ।
ତବ ପ୍ରିୟ ବୀଣା-ବାଦନ-ରସିକ,
ସାହିତ୍ୟ ତରଣୀ-ପ୍ରବୀଣ-ବଣିକ,
କବି ରାଧାନାଥ ସତ୍ୟେ ଯାଙ୍କ ନିଷ୍ଠା,
ଲଗିଅଛି ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା।
ଆସ ଆସ ମାତଃ ଆସ ଗୋ ବହନ,
କର ସେ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ସୁମନ ବର୍ଷଣ।
ଦେବରୂପଧାରୀ ଆହେ କବିବର,
ରଖିବ ମାନବ କି ସ୍ମୃତି ତୁମ୍ଭର।
ସ୍ଥାପି ଯାଇଅଛ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ସ୍ମୃତି,
ତବ କୀର୍ତ୍ତିମୟୀ ଶାଶ୍ୱତ ସୁମୂର୍ତ୍ତି।
କାବ୍ୟ-ରାଶି ତବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ମୃତିସ୍ତମ୍ଭ,
ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ-ମନ୍ଦିରର ଖମ୍ବ।
କାବ୍ୟ-ଦରପଣେ ତୁମ୍ଭର ହେ କୃତି,
ପ୍ରତିଫଳିଅଛି ଦିବ୍ୟ ସୌମ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତାହା ରହୁ ବର୍ତ୍ତମାନ,
ଭାରତର ଦେଶେ ସୁଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ଞାନ ।
ଆଜ ଯେ ଉତ୍ସବ ଲାଗିଛି ଏଠାଇଁ,
ଏହା ସିନା ଦେବ ଲୋକଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ।
ମହାଜନ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପୂଜା,
ଶିଖୁନ୍ତୁ ଉତ୍କଳ ଭାରତ-ତନୁଜା ।
ଆହେ ଉତ୍କଳର ମହାସନ୍ତ ଏବୁ,
ଭଞ୍ଜିବ ଅଜ୍ଞାନ ମାତୃଭୂମି ଦେବୁ ।

—*—

ନିବେଦନ

ସ୍ୱାଗତ ହେ ଦେବି, ପ୍ରକୃତିରୂପିଣୀ
ଦୁର୍ଗେ ତ୍ରିଜଗତ-ରାଣୀ,
ସଙ୍ଗେ ଘେନ ସଖୀ— ରୂପା ଶକ୍ତିମୟେ
ଲୋକମାତା ବୀଣାପାଣି ।
ଫୁଲ୍ଲ ଶତଦଳ ଭାରତମଣ୍ଡଳ
ସୌରଭ ଉତ୍କଳ ତାର,
କର୍ମଦୋଷୁ ସିନା ଘୋଟିଛି ତା ଅଙ୍ଗେ
ଅବନତି ଅନ୍ଧକାର ।
ଉଲ୍ଲାଏ ଯଥା ତବ ଆଗମନ—
ଅମ୍ବୁନ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ତାରା,
ଉତ୍କଳର ଭାଗ୍ୟ ଭାରତର ତଥା
ହର ଗୋ ତାରିଣୀ ତାପ ।
ବାହନ-କେଶରୀ ହେଉ ଉତ୍କଳର
ଦୁରିତ-କରୀ-କେଶରୀ,
ତୁମ୍ଭ ପ୍ରସାଦୁ ସେ ଲାଭୁ ନବ ବଳ
ନବୀନ ଉତ୍ସାହ ଧରି ।
ଉତ୍କଳର ନବ ସନ୍ତୁ ବିଅ ମାତଃ
ଉତ୍କଳର ଜନପ୍ରାଣେ,
ବାଜଉ ତାହା ଜାତୀୟତା-ତନ୍ତ୍ରୀ
ପ୍ରାଣ-ଯନ୍ତ୍ରେ ତାନେ ତାନେ

—*—

ବ୍ୟାବୃତ୍ତି

ଯଜ୍ଞବ୍ରତ ଭଣ୍ଡା ତୁ ପକ୍ଷୀ ବାଳଖିଲ୍ୟ,
ସାଧନାରେ ନାହିଁ ତୋର ତିଳେହେଁ ଶୈଥିଲ୍ୟ ।
ଆଚରୁ କଠୋର ତପ ନିଦ୍ରାହାର ଭୁଲି,
ଦିନରାତି ଅଧୋମୁଖେ ତରୁଶାଖେ ଝୁଲି ।
ଚରଫଳାହାରୀ, ଧର୍ମେ ଦୃଢ ତୋ ଧାରଣା,
ଦିନେ କରୁ ଉପବାସ ରାତରେ ପାରଣା ।
ମହତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୋର ସ୍ୱଭାବ ଉତ୍ତମ,
ଜୀବନର ବ୍ରତ ତୋର ଅହିଂସା ସଂଯମ ।
ନିସ୍ପୃହ ତୁ, ପଶୁପକ୍ଷୀ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବ,
ସେହି ନିସ୍ପୃହତା ତୋର ମହତ୍ତ୍ୱ ଅତୀବ ।
ସୁବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରାୟ ତୁହି ଶାନ୍ତ ଗୁଣାଧାର,
ଗୁଣ ସିନା ଚରିତ୍ରକୁ ଅର୍ପେ ଅଳଙ୍କାର ।
ହିଂସା କରି ଜାତ ତୋତେ ଲଭେ ଜେଉଁ ଫଳ,
ପାରେ ନାହିଁ ଛାଡି କେବେ ଦୁଃସ୍ୱଭାବ ଖଳ ।

———

ମୃତ୍ୟୁବରଣ

ଆସ ଆସ ମୃତ୍ୟୁଦେବ, ପ୍ରାଣ ଅଧିକାରୀ,
ଆତୁର ବାନ୍ଧବ ତୁମ୍ଭେ ଭବ-ତାପହାରୀ ।
ଦକ୍ଷ ଏତା ତୁମ୍ଭେ ବନ୍ଦୀ ବିମୋଚନ କାର୍ଯ୍ୟେ,
ଘେନଯାଅ ଜୀବାତ୍ମାକୁ ନବଜନ୍ମ-ରାଜ୍ୟେ ।
ଶୁଣ ଦେବ କାନ ଡେରି ମୋର ନିବେଦନ,
ମୋ ପକ୍ଷେ ଦୁର୍ବହ ଏବେ ମୋହର ଜୀବନ ।
ହେଲଣି ବୀଭତ୍ସ ତନୁ ରୋଗେ ଯାଇ ସଡି,
ତଳୁଅଛି ଅନ୍ତସ୍ତ୍ୱଚା କ୍ଲେଶେ ହରଷଣ ।
ଭାସୁଛି ମୁଁ ତରି ଏବେ ଅସହାୟ ସୋତେ,
ନ ଲଗେ ସଂସାର ଆଉ ମୋର ବୋଲି ମୋତେ ।
କୃପା ବହି କର ବନ୍ଧୁ ଏ ସଙ୍କଟୁ ତ୍ରାହି,
ତୁମ୍ଭ ବିନା ଏ ଆତୁର ଅନ୍ୟ ସାହା ନାହିଁ ।

ତୁମ୍ଭେ ଏକା ଶେଷ ଆଶା, ଶେଷ ଭିକ୍ଷା ମୋର,
ଧର ଅଙ୍କେ ଛିନ୍ନ କର କାମନାର ଡୋର ।
କଠୋର ସେ ଡୋର ଅଟେ, ତୁମ୍ଭ ବିନା ଦେବ,
ଆନ କାହା ବଳେ ତାହା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନ ହେବ ।

ଅନନ୍ତ ବିଭବ

କେ ଯାଚୁଛ ଶୂନ୍ୟ ମୋତେ ଅନନ୍ତ ବିଭବ,
ପାରୁ ନାହିଁ ଚିହ୍ନି ତାକୁ ମୁଁ ମୂଢ଼ ମାନବ ।
କି ହେବ ବିଭବ ମୋର, କେ କରିବ ଭୋଗ,
କି ଲୋଡ଼ା ଜୀବନେ ତାର ଭୁଞ୍ଜି ଯାଉ ଯୋଗ ।
ନମସ୍କାର ପିତୃଦେବ, ପୂଜ୍ୟା ମାତୃଦେବୀ,
ଜୀବନ୍ତେ ସେ ପୁଣ୍ୟପାଦ ପାରି ନାହିଁ ସେବି ।
ସେହି ଅଭିମାନେ ପରି ଏ ଉତ୍ତପ୍ତ ସନ୍ତାନେ,
ଦେଖାଦେଲ ଆସି ହାସ୍ୟ ଜୀବନ-ସାୟାହ୍ନେ ।
ସହୁଛି ମୁଁ ଯେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏ ପ୍ରବାସ କ୍ଷେତ୍ରେ,
ହେଉଛି ତ ସହ୍ୟ ତାହା ତବ ଦେବନେତ୍ରେ ।
ଏହି କି ସନ୍ତାନ-ସ୍ନେହ, ହେ କୃପାନିର୍ଝର—
ଚିରମୁକ୍ତ ଦେବ ପିତା ଦେବୀ ମାତାଙ୍କର ।
ନ ଦେଖାଅ ପ୍ରଲୋଭନ, ତେଜ ପ୍ରବଞ୍ଚନା,
ଶୁଖି ଝଡ଼ିଗଲାଣି ମୋ ପାର୍ଥିବ କାମନା ।
ଖଟାଅ ଅନ୍ତିମେ ମୋତେ ପୁଣ୍ୟପାଦେ ତବ,
ତାହା ଏକା ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଅନନ୍ତ ବିଭବ ।

ଆତ୍ମପୂଜା

ଜନକାଳୁ ଆସୁଛି ମୁଁ କରି ମୋତେ ପୂଜା,
ଆତ୍ମପୂଜା ଧର୍ମ ମୋର, ଯେ ପଚ୍ଛେ କହୁ ଯା' ।
ମୋହର ପୂଜାର ମୂର୍ତ୍ତି ମୁଁ ମୋର ଦେବତା,
ଟେକିଥାଏଁ ଚିରକାଳ ମୋ ମୁଣ୍ଡେ ମୁଁ ଛତା ।
ସର୍ବାଗ୍ରେ ଅର୍ପଣ କରି ମୋତେ ମୁଁ ଆହାର,
ପଚ୍ଛେ କରେଁ ଯଥାଶକ୍ତି ଅତିଥି-ସତ୍କାର ।
ଅଟି ସ୍ୱାର୍ଥପର ମୁହିଁ, ଏ କଥା ଯଥାର୍ଥ,
ମାତ୍ର ହୁଏ ସିନା ଜାତ ସ୍ୱାର୍ଥରୁ ପରାର୍ଥ ।
ହୁଏଁ ପଚ୍ଛେ ମୂର୍ଖ ମାତ୍ର ବୁଝିଛି ଏ ମର୍ମ,
ନିଜେ ଥିଲେ କରି ହୁଏ ଉପାର୍ଜନ ଧର୍ମ ।
ତେଣୁ ମୁଁ ସରଳପ୍ରାଣେ ଧରିଛି ଏ ବିଧି,
ଆତ୍ମତୁଷଣରେ ମିଳେ ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟେ ସିଦ୍ଧି ।
ନିବସେ ଯେ ହୃଦେ ମୋର ସେହି ମୋ ଦେବତା,
ତାହା ବିନା ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଦେବତାର ସତ୍ତା ।

ଈଶ୍ୱର କି ନିରାକାର

ଜଗତର ସର୍ବ ଦ୍ରବ୍ୟେ ସଂସ୍ଥିତ ଯାହାର
ପାରନ୍ତି କି ନିରାକାର ହୋଇ ସେ ଈଶ୍ୱର ?
ବହନ୍ତି ସେ ବିଶ୍ୱରୂପ ନାମ, ବିଶ୍ୱଭୂପ,
ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ।
ନୁହନ୍ତି ସେ ନିରାକାର ଅନନ୍ତ ଆକାର,
ଅନନ୍ତ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ମହିମା ଅପାର ।
ପ୍ରତି ଦ୍ରବ୍ୟ ତାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି, ସତ୍ୟ ଏ ବଚନ
ଅନୁକ୍ଷଣ କରେ ଜୀବ ଈଶ୍ୱର ଦର୍ଶନ ।
ବିଶ୍ୱପ୍ରେମେ ଆତ୍ମହରା ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ଜନ,
ମଣନ୍ତି ନରକୁ ଦେଖି ଈଶ୍ୱର ଦର୍ଶନ ।

ନୀତିବାଣୀ

ଧର୍ମ ପରି ମହାଦୀପ ନାହିଁଟି ସଂସାରେ,
ଅନ୍ତିମେ ଦେଖାଏ ପଥ ଅନନ୍ତ ଅନ୍ଧାରେ । ୧ ।
ହିତକଥା ଅମୃତରୁ ବଳି ସୁମଧୁର,
ଜୀବନର ଖାଦ୍ୟ ତାହା କ୍ଷୁଧା କରେ ଦୂର । ୨ ।
କୁଟିଳର କାକୁ ଯୁତ ବିଷଠାରୁ କଟୁ,
କୌଶଳରେ ନିଏ ପ୍ରାଣ ଓଟାରି ସେ ଘଟୁ । ୩ ।
ମାତୃଭକ୍ତି ମହାତୀର୍ଥ, ସେ ତୀର୍ଥ ସେବାରେ,
ସର୍ବତୀର୍ଥ ସେବାଫଳ ମିଳେ ଏକାଧାରେ । ୪ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୀନ ଦୁଃଖେ ଝରିପଡେ ଯେଉଁ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁ,
ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ ଏକା ପୁଣ୍ୟ ବାରି ସିନ୍ଧୁ ।୫।
କର୍ମ କରି ଲୋକେ ନାହିଁ ଯଶ ଯେଉଁ ନର,
ସ୍ୱର୍ଗ ସିଂହାସନ ତାର, ସେ ଏକା ଅମର ।୬।
ମଣେ ଯେ ନିଜକୁ ସଦା ସାନଠାରୁ ସାନ,
ସେ ବରେଣ୍ୟ, କୋଟି ଧନ୍ୟ, ସେ ନିଶ୍ଚେ ମହାନ ।
କୁପଥଗାମୀକୁ ଯେହୁ ସତ୍ପଥକୁ ଆଣେ,
ସାଧୁ ସେ, ତା ଉପଦେଶ ପାଳ ଦୃଢ଼ପ୍ରାଣେ ।୮।
ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଡ଼କୁ ଯାଏ ଘେନି ଯେ ମାନବେ,
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାର୍ଥକ ତାର ଗୁରୁ ଆଖ୍ୟା ଭବେ ।୯।
ନ ଦିଏ କଳଙ୍କ ଛିଟେ ରଖି ଯେ ଚରିତେ,
ପ୍ରାଣର ହିତୈଷୀ ସେହୁ, ଗଣନୀୟ ମିତେ ।୧୦।

—:*:—

ସାଳନ୍ଦୀତୀରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ

କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ରବି ଚକ୍ରବାଳ ଅଙ୍କେ,
ଶୋଇଲେ ଦିଗନ୍ତେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ପଲଙ୍କେ ।
ହସିଲ ବାରୁଣୀ—ଅରୁଣବରଣୀ,
ଝରିଲ ସେ ହାସୁ ହୀରା, ମୁକ୍ତା, ମଣି ।
ନେଲେ ତା ଗୋଟାଇ ଜଙ୍ଗମ ସ୍ଥାବରେ,
ଯେ ଯେତେ ପାରିଲ ମଣ୍ଡିଲ ଦେହରେ ।
ସ୍ୱଭାବରେ ହାସ୍ୟ ସଂକ୍ରାମକ ଅତି,
ଜଣକ ହାସ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ହସନ୍ତି ।
ବାରୁଣୀ ବଦନେ ହେରି ଟୁରୁ ହାସ,
ସୃଷ୍ଟିସାରା କଲେ ସୁହାସ ପ୍ରକାଶ ।
ଖେଳିଗଲା ନାଚି ହାସ୍ୟର ବିଜୁଳି,
ଅମ୍ବରର ବକ୍ଷ ଉଠିଲା ଉଛୁଳି ।
ଆହା ସେ ଶୋଭାର ନାହିଁ ପଟାନ୍ତର,
ନିତଳ ଗମ୍ଭୀର ଅସୀମ ସୁନ୍ଦର ।
ଅସ୍ତୋନ୍ମୁଖ ରବି କନକ-କିରଣେ,
ହେଲକ ପ୍ରକୃତି କନକିତ କ୍ଷଣେ ।
ବହିଲା କନକସ୍ରୋତ ନଦୀବକ୍ଷେ,
କନକ-କଲ୍ଲୋଳ ସୃଜି ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ ।
ଶୋଭେ ସିନ୍ଦୂରିଆ ସୌମ୍ୟ ଉର୍ମିରେ,
ବାନ୍ଧୁଳି କି ଶୋଭା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଉର୍ମିରେ !
ଅନ ତୀରୁ ଉଡ଼ି ଆସନ୍ତି ବିହଙ୍ଗେ,
କନକକିରଣ ମାଖି ପ୍ରତିଅଙ୍ଗେ ।
ହେମାଙ୍ଗ ହଳଦୀବସନ୍ତ ସବଧୂ,
ଢାଳିଦେଲି ସ୍ୱରେ ମଧୁମୟ ମଧୁ ।
ତଳେ ତାର ଚଳ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦିଶେ,
ସତ୍ୟ ପ୍ରତିଛବି ସ୍ୱଚ୍ଛହ୍ରଦେ କି ସେ !
ସ୍ୱଭାବେ ବିହଙ୍ଗେ ଚିର ହୃଷ୍ଟଚିତ୍ତ,
ଗା'ନ୍ତି କୁତୂହଳେ ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗୀତ ।
ତ ଭାଷା କି ଛନ୍ଦ କେ ନ ପାରେ କହି,
ହୁଏ ଲୁବ୍ଧ ମୁଗ୍ଧ କ୍ଷୁବ୍ଧ ଚିତ୍ତ ତହିଁ ।
ବିଦିତ ତା ଏକା ପ୍ରଭୁ ବିଶ୍ୱଆଶା,
ବୁଝନ୍ତି ସେ ସର୍ବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାଷା ।
ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ହେତୁ ଅନ୍ତରର ସ୍ତବ,
ଶୁଣନ୍ତି ଉଲ୍ଲାସେ ଜଗତ-ବାନ୍ଧବ ।
ଧାଇଁଛି ସାଳନ୍ଦୀ ପ୍ରେମେ ଆତ୍ମହରା,
ଉଦ୍ଦେଶ ସାଗରେ ବନ୍ଧୁ-କୃପାଧାରା ।
ଗାଉଛି କି ଗୀତ ହୋଇ ପୁଲକିତ,
ମଧୁର ସେ ଯଥା ଅପ୍ସରା-ସଙ୍ଗୀତ ।
ଅଥବା ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ ଢାଳି ନଦୀରୂପେ,
ପୂଜୁଛି ପ୍ରକୃତି ତହିଁ ବିଶ୍ୱଭୂପେ ।
ପବିତ୍ର ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ, ମହାମୂଲ୍ୟବାନ,
ପୂଜାର ସେ ସର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପାଦାନ ।
କ୍ରମେ ନିମ୍ନେ ଖସି ହିଙ୍ଗୁଳିତ ରବି,
ଧରିଲେ ଦୃଷ୍ଟାର୍ଦ୍ଧ ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡ ଛବି ।
ପ୍ରକୃତି ସୁନ୍ଦରୀ ମୁଦୁଛି ତ ଆଖି,
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତୋଳା ପଡୁଅଛି ଢାଙ୍କି ।
ତମ୍ବା ବିଷ୍ଣୁଚକ୍ର ପଶୁଅଛି ପଛ,
ଅତଳ ପାତାଳେ, ଭେଦି ବସୁନ୍ଧରା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରତୀଚୀ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଦିଶେ ରକ୍ତାକ୍ତ,
ଆରକ୍ତ ରେଖାରେ ହୋଇ ରେଖାଙ୍କିତ ।
ଧାଡ଼ି ସିଧା ପାଇ ନବ ଲିପିକାର,
ଧୂସର କାଗଜେ କାଟିଛି କି ଗାର ।
ପଡ଼ିଲା ସେ ରେଖା ଭେଦି ଅଗଣନ,
ଅସ୍ତଗାମୀ ରବି ତପନ-କିରଣ ।
କୁସୁମ କେଶରେ ଶଙ୍କି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣତାର,
ବୁଣିଲା କି ବସ୍ତ୍ର କେଉଁ ବସ୍ତ୍ରକାର ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମଧ୍ୟରେ ସାଳନ୍ଦୀର ଜଳ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ତେଜି ଦିଶିଲା ପାଟଳ ।
ଉଡ଼ୁଁ ଉଡ଼ୁଁ ଉଡ଼ି ବଣିଆ ନଚେଷ୍ଟ,
ତୋଳି ନେଇ ପୁଚ୍ଛେ ପାନ କଲେ ପସ୍ତ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟଖଣ୍ଡ-ପକ୍ଷେ ତାହାଙ୍କର,
ଝଟକିଲା ପଡ଼ି ରବି ରକ୍ତକର ।
ଖସି ମାଛରଙ୍କା ନକ୍ଷତ୍ରବେଗରେ,
ବୁଡ଼ି ମୀନ ଘେନି ଉଡ଼ିଯାଏ ତୀରେ ।
ନଦୀ-ଶୋଭା-ନୀରେ ସାରି ସାୟଂସ୍ନାନ,
ଫେରିଲେ କୁଳସ୍ତ୍ରୀ କ୍ଷିତେ ଗାଇ ଗାନ ।
ଭୁଙ୍ଗ   ତରୁଶିରୁ ଉଡ଼ି ଆସି ଧୀରେ,
ବସିଲାତ ବକ ତରଙ୍ଗିଣୀ ତୀରେ ।
ମିଳନ୍ତ ଆହାର ଧରି ଏ ବିଶ୍ୱାସ,
କଲା ସୁକଠୋର ସାଧନା ପ୍ରକାଶ ।
ହେଉ ପଛେ କ୍ଷୀଣକାୟ ଅଚଞ୍ଚଳ,
ମାତ୍ର ସେ ଧରିଛନ୍ତି ବିଶ୍ୱାସେ ସବଳ ।
କଥାକାର ଏହି ନୀତି ଅନବଦ୍ୟ,
ସବଳ ବିଶ୍ୱାସୀ ଲଭେ ନିଶ୍ଚେ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ବାଳବୃନ୍ଦତ ବକୁଳ * ନଗର,
କାଳିନ୍ଦ୍ର ଧୀରେ ବଦ୍ରୁମ ସୁନ୍ଦର ।
ଯାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏ ନବାଣୀ ସେବା,
ଏ ପୁଣ୍ୟ ପୂଜାର ଉପଦେଷ୍ଟା କେବା ।
କେ ଭେଦିବ ଏହି ଦୁରୂହ ରହସ୍ୟ,
ଯେ ଭେଦିବ ସେହୁ ବିଶ୍ୱର ନମସ୍ୟ ।
ଚଞ୍ଚଳେଇ ଚଲ ବୁଲୁଅଛି ଘୂରି
ବଜାଇ   ସୁକଣ୍ଠ-ମଧୁର ମହୁରି ।
ନଦୀଗର୍ଭେ ବୁଡ଼ି ଗୁଳୁଛି ତା ଛାୟା,
ରଚୁଛି ବିରହ-ଗୀତ ମୋହ-ଜାୟା ।
ସ୍ୱଚ୍ଛେ ସାଳନ୍ଦୀ ଶୋଭାବତୀ ଯିନା,
ଶୁଭ୍ର ଶୁକ୍ତିମତୀ ସୈକତପୁଲିନା ।
ଦୂରେ ଲଭି ଅସ୍ତ ଭାସ୍କର କିରଣ,
ବସିଲ ସେ ହୋଇ ଶୋଭାର ଭୂଷଣ ।
ପୂରିଲା ତା ବକ୍ଷ ଶୋଭା ମହୋତ୍ସବେ,
ହେଲା ସେ ଅତୁଳା ସୁଷମାରେ ଭବେ ।
ମାତ୍ର ତାହା ସ୍ଥାୟୀ ନୁହଇ ତ ଚିର,
ସ୍ଥାୟୀ ଯିନା ଲଭେ ପଦ୍ମପତ୍ରେ ନୀର !
ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ରବି ହୋଇଗଲେ ଅସ୍ତ,
ଉଭିଗଲା ତାହା ସେ ଶୋଭା ସମସ୍ତ ।
କାଳ ସେ ଶୋଭାରେ ବକ୍ଷ ଅବ୍ଧମିତା
ଟାଣିଦେଲା ତହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟା-ଯବନିକା ।
ଯେଉଁ କାଳ କରେ ଶୋଭାକୁ ଜନମ,
ସେହି କାଳ ପୁଣି ହୁଏ ଶୋଭା-ଯମ ।
ଆସିଲା ଘୋଡ଼ାଇ ତମିସ୍ରକାଳିମା,
ମିଶିଗଲା ତହିଁ ଜଳ ସ୍ଥଳ ସୀମା ।

* ପାଣ୍ଡିବେଡ଼

ତୀର୍ଥପାଳ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ

ତୀର୍ଥବାରି

ବିଜୁଳି

ସୁଖ କାହିଁ ?

କବି

ଭିକ୍ଷା

ବାୟୁ

ନୈତିକ ସାହସ

ପଞ୍ଚମାତା

ମନ

ପ୍ରଭାତ ପ୍ରାର୍ଥନା

ଦୁର୍ବର୍ଷ

ବାଳକ

ସମୟ

ଯଜ୍ଞପୁର

ବୃକ୍ଷ

ଦୁର୍ବାସା ଋଷି

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ

ବିନୟ

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ

ଖଦ୍ୟୋତ

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ

ବିଷୟ

ସଙ୍ଗୀତ

ମୟୂର

ସନ୍ତୋଷ

ଆତ୍ମଶ୍ଲାଘା

କିଏ ମୋର ?

କୃପଣ

ଆଶା

ରାମାୟଣ ମହାଭାରତ

କ୍ଷୁଦ୍ର

ବନ୍ଧୁ

ଅନୁତାପ

ଶତ୍ରୁ

ସଭ୍ୟତା

ପରଦୋଷ

ନିବେଦନ

ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା

ହଳଦୀବସନ୍ତ ପକ୍ଷୀ

ନେପୋଲିୟନ

ଚରିତ୍ର

ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ

ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୀର୍ଥବାରି

ପିତାମାତା ଜଗତର ଜୀବନ୍ତ ଦେବତା,
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିଶ୍ଚିତ ସ୍ୱର୍ଗ, ତୀର୍ଥ ତାଙ୍କ ପାଦ,
ପାଦୋଦକ ତୀର୍ଥବାରି, କଳୁଷହାରକ ।
ସ୍ୱାର୍ଥଶୂନ୍ୟ, ଦେଶପ୍ରାଣ ଯେ ମହାପୁରୁଷ,
ଜନ୍ମଭୂମି ସ୍ତନ୍ୟଧାର ମଣେ ସ୍ୱରୁଧିରେ,
ମାତୃସେବା-କ୍ଲାନ୍ତ ଦେହୁଁ ତାର ନିଃସୃତ
ଯେଉଁ ଘର୍ମବିନ୍ଦୁ, ତାହା ମହାତୀର୍ଥବାରି ।
ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ବ୍ରତ, ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ପୂଜା,
କରୁଣାର ଉପାଦାନେ ହୃଦୟ ଗଠିତ,
ତାଙ୍କ ନେତ୍ରୁଁ ଝରେ ଯେଉଁ ଅଶ୍ରୁ, ପରଦୁଃଖେ,
କୋଟି ତୀର୍ଥବାରି ନୁହେଁ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସରି ।
ଭକ୍ତ ଭାବାବେଶ ଜାତ ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ କଣିକା
ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥବାରି, ଭରି ତାକୁ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରେ, ଭକ୍ତି ସହ ପୂଜିବା ଉଚିତ ।

—*—

ଉତ୍କଳ

ମା ଉତ୍କଳ, ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକେ, ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ବୈକୁଣ୍ଠଧାମ, କୋଟିତୀର୍ଥମୟି,
ଧନ୍ୟା ତୁ ଭାରତେ, ଦେବ, ମାନ୍ୟା ତୁ ଭାରତେ,
ଶୋଭନ୍ତି ତୋ ବକ୍ଷେ ପ୍ରଭୁ ନୀଳମଣି, ଯଥା
ମଣିବର କୌସ୍ତୁଭ ତାଙ୍କରି ବକ୍ଷରେ,
ତପସ୍ୱିନୀ, ଅପ୍ରତିମ ତପସ୍ୟା ତୋହର,
କି ମହିମା-ମୁକୁଟ ମା ବହିଛୁ ମସ୍ତକେ ।
ତୋହର ସୁତକୁ ଆର୍ଯ୍ୟେ ମୁକ୍ତିମନ୍ତ୍ର ମଣି
କରନ୍ତି ଆବୃତ୍ତି ନିତ, ଆର୍ଯ୍ୟପୁରାଣରେ
ନିବଦ୍ଧ ତୋହର ପୂତ-ଗୌରବ-ଗୀତିକା,
ଆକୁମାରୀ ହିମାଳୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରଦେଶୁଁ ;
ଆସି ଯାତ୍ରିଦଳ, ଶିରେ ଲଗାଇ ତୋ ରେଣୁ
ମଣନ୍ତି କୃତାର୍ଥ, ପୁଣି ନିଷ୍ପାପ ନିଜକୁ,
ଘଟୁ ପଛେ ଭାଗ୍ୟଦୋଷେ ଯେତେ ଅବନତି,
ମାନ ତୋ ମହିମା-ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନସ୍ତ ସର୍ବଦା,
ଜଗତଜନମସ୍ୟା ତୁହି ଥିବୁ ଚିରକାଳ ।

———

ସୁଖ କାହିଁ

ହେଉ ପଛେ ସୁଧାସ୍ୱାଦୁ ସୁଖାଦ୍ୟ ସୁପେୟ,
ଜିହ୍ୱାରୁ ଅନ୍ତର ହେଲେ କି ସୁଖ ତହିଁରେ ?
ଶୟନ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟାବସ୍ଥା, ନ ହେଲେହେଁ ତାହା
ଚରମ ମୃତ୍ୟୁ, ଅଟେ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଜୀବନର
କ୍ଷଣିକ ମରଣ, ଅତଃ କାହିଁ ତହିଁ ସୁଖ ?
ବୋଲ ଯଦି ସୁଖ ଅଛି ଭୋଗବିଳାସରେ,
ଭୋଗୀ ତ ଆଳସ୍ୟ-ଦାସ, ସଙ୍ଗାହତ ମୃତ,
ସୁଖ ତାର ସେବ୍ୟ ନୁହେଁ, ସେବ୍ୟ ସେ ସୁଖର,
ତେବେ କି ସଂସାରେ ସୁଖ ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ଲଭ ?
ନା, ନା, ସୁଖଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ନୋହେ ନିରର୍ଥକ,
ଅଛି ସୁଖ ପରିଶ୍ରମେ, ନିର୍ମଳ, ବାସ୍ତବ,
ଓଗାଳି ଯେ ପାପପଥ, ଶରୀର ସହିତ
ସାଧେ ଆତ୍ମାର ଉନ୍ନତି, ସେହି ସିନା ସୁଖ,
ଭୁଞ୍ଜେ ନିତ୍ୟସୁଖ ଏକା ନିତ୍ୟ ଶ୍ରମଜୀବୀ ।

———

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜରା

ଭୀଷଣ ରାକ୍ଷସୀ ଜରା, ମୃତ୍ୟୁଅଗ୍ରଦୂତୀ,
ବୀଭତ୍ସା, ବିରୂପା, ଶୋଷି ସାମର୍ଥ୍ୟ, ସାହସ
ସଶୋଣିତ, ଅସ୍ଥି ଦିଏ ଚର୍ମ-ବିମୁଖତା,
ଆଳସ୍ୟ, ଦୌର୍ବଲ୍ୟ, କୃଶ, କଳେବର ସହ
କରି ଦିଏ ମନୋବୃତ୍ତି ନିସ୍ତେଜ ଅସାଡ଼ ।
ଅବଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବର୍ଗ, କାମନା ଶିଥିଳ,
ଆହାରେ ବିହାରେ କିମ୍ବା ଶୟନେ ଅତୃପ୍ତ,
ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ଧର୍ମ ଏହା, ପଡ଼ି ତା ହାବୁଡ଼େ
ଜୀବନ୍ତ ମରଣ ଦଶା ଭୁଞ୍ଜେ ଭବେ ଜୀବ ।
ସତ୍ୟେ, ଜୀବକୁଳ ପର ତୁମ୍ଭର ସେବିତ
ତବ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥେ, ମହୀ-କର୍ମଶାଳେ,
କିପାଁ କର ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯେବେ, ହେଲେ ସେହୁ
ଶକ୍ତି ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିହୀନ, ତୁଚ୍ଛ କେମନ୍ତେ ପାଳିବ
ସେ ମହାକର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତବ ପାବନ ଆଦେଶ ?

——:o:——

ଭିକ୍ଷା

ଛି ଛି ବଡ଼ ନିନ୍ଦନୀୟ ଭିକ୍ଷୁକ ଜୀବନ,
ନାହିଁ ସ୍ଥାନ ତାହା ପାଇଁ ମାନବ ସମାଜେ,
ସଦା ପରଗଳଗ୍ରହ, ଉପବୃକ୍ଷ ପ୍ରାୟ ।
ହସ୍ତପଦସତ୍ତ୍ୱେ ଯେହୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବହୀନ,
ସେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ, କର୍ମଭୀରୁ, କୀଟ ବଳି ହେୟ,
ଦଗ୍‌ଧୋଦର ପୋଷଣାର୍ଥେ ଲୁବୃତ୍ତି ଯେତେକ
ଅଛି ଏ ସଂସାରେ, ଭିକ୍ଷା ଜଘନ୍ୟ ସବୁଠୁଁ ।
ପରଦ୍ୱାରେ ଉଭା ହେବା ପିନ୍ଧାକାନି ପାତି,
ଈଶ୍ୱରଦତ୍ତ ଶକ୍ତିର ଅପବ୍ୟବହାର,—
ବିଶେଷତଃ ଅସମ୍ମାନ ପିତା. ଜନ୍ମେ ଯାକୁ
ଯେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା ପାଇଁ, ଶ୍ୱାନ ସେହୁ,
ଧିକ୍, ଶତଧିକ୍ ତାର ଘୃଣିତ ଜୀବନ;
ମାତା ତାର ଚିରବନ୍ଧ୍ୟା, ସେ ନରପାଂଶୁଳ
ଧରିତ୍ରୀକୁ ମହାଭାର ପ୍ରଦାନେ କେବଳ ।

——

ବାୟୁ

ହେ ଅନିଳ ସଦାଗତି, ହେ ସର୍ବଗତି,
ତୁମ୍ଭର କ୍ଷମତା ଦେବ ଅତୁଲ୍ୟ, ଅସୀମ,
ଇଚ୍ଛାମାତ୍ରେ ଧରିପାର ରୁଦ୍ର-ଧୀର-ରୂପ,
ତୁମ୍ଭେ ସମଦର୍ଶୀ, ତବ କୃପାରୁ ବଞ୍ଚିତ
ନୁହନ୍ତି ସୃଷ୍ଟିରେ କେହି ନାହିଁ ଭେଦଜ୍ଞାନ
ସ୍ୱଭାବଧର୍ମ୍ମେ, ଦରିଦ୍ରର ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଟଜେ ତବ ।
ଜଗତ୍‌ପ୍ରାଣ, କ୍ଷଣେ ତୁମ୍ଭେ ଲଭିଲେ ବିଶ୍ରାମ,
ଭାଙ୍ଗିଯିବ ଜୀବସୃଷ୍ଟି ଏ ବିରାଟ ମେଳା,
ହେବ ପ୍ରକୃତି, ଶ୍ମଶାନ, ଘଟନାବିହୀନ;
ଅବସ୍ଥାନ କରି ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ
ଚଳାଉଛ ଦେହ-ଯନ୍ତ୍ର, କେବେ ଅର୍ପି ତାପ,—
କେବେ ଅର୍ପି ଶୈତ୍ୟ ଅବା, ଆବଶ୍ୟକମତେ ।
ନ୍ୟସ୍ତ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ସ୍ରଷ୍ଟା ସୃଷ୍ଟିରକ୍ଷା ଭାର,
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେବତା ତୁମ୍ଭେ ବହ୍ନି, ବାରି ସମ ।

—❀—

ନୈତିକ ସାହସ

ପୁରୁଷର ପୁରୁଷତ୍ୱ ନୈତିକ ସାହସ,
ସତ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ, ଧର୍ମ ଏହି ତିନିହେଁ ତାହାର
ପ୍ରାଣ, ପିଣ୍ଡ, ଆତ୍ମା, ସଦା ସକଳ ସ୍ଥାନରେ
ସ୍ୱକୀୟ ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ପ୍ରକାଶ ଉଚିତ,
ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ, ନିର୍ଦ୍ୱିଧାରେ ଆଉର ନିର୍ଭୟେ;
ନରୋଚିତ ଧର୍ମ ଏହା, ଅନ୍ୟଥା ଅନ୍ୟର
ପାଦ-ପଦ୍ମେ ସମର୍ପଣ ଆତ୍ମମତ ବଳି,
ଅତି କାପୁରୁଷପଣ, ସ୍ତାବକଲକ୍ଷଣ ।
ସ୍ତାବକ ଦୁର୍ବଳମନା, ବଡ଼ ହୀନଚେତା,
ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଇଙ୍ଗିତରେ ତାର ପଶୁର ଆସନ ।
ହୁଏ ଯଦି ବିସର୍ଜିତ ନୈତିକ ସାହସ
ଦାମ୍ଭିକତା-ଦୋଷେ, ତେବେ ଦୂଷ୍ୟ, ଅବଜ୍ଞାତ,
ଯେସନେ ଅମୃତ ଦୁଗ୍ଧ, ମିଶିଲେ ତହିଁରେ
ଲୁଣ, ଧରେ ସେହୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ଗୁଣ ।

——

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଞ୍ଚମାତା

ପ୍ରକୃତ ପରମା ମାତା, ଶାଶ୍ୱତୀ, କଲ୍ୟାଣୀ,
ବାରମ୍ବାର ଜାତ କରି ଦେନ୍ତୁ ଆପଣାର,
ମିଶାଏ ଅନ୍ତିମେ ଅଙ୍କେ, ଆଦିମାତା ସେହୁ ।
ଦ୍ୱିତୀୟା ମା ଗର୍ଭଧାତ୍ରୀ, ଭବ-ମରୁ ସ୍ଥଳେ
ଶାନ୍ତି-ସ୍ନେହ-ତରଙ୍ଗିଣୀ, ସନ୍ତତିକୁଳର ।
ମହାସ୍ୱର୍ଗ, ମହାତୀର୍ଥ ତୃତୀୟା ଜନନୀ
ଜନ୍ମଭୂମି, ଯା ଅମୃତ ଦୋହେ ସାଧେ ଜୀବ
ଆତ୍ମୋନ୍ନତି, ଆତ୍ମପୁଷ୍ଟି । ଦେବୀ ମାତୃଭାଷା
ଚତୁର୍ଥୀ ମାତୃକା ମହାମହିମା-ମଣ୍ଡିତା ।
ପଞ୍ଚମୀ ପ୍ରସୂତି ବିଦ୍ୟା, ଚତୁର୍ବର୍ଗପ୍ରଦା,
ଗଢେ ସେ ନଶ୍ୱର-ତନୁ, ପାରଇ ସେ କରି
ମାନବେ ଅମର, ଲୌହେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତମେ,
ଏ ପଞ୍ଚମାତୃକାଙ୍କୁ ସେବେ ଯେ ତନୟେ,
ସେହି ଏକା ଭାଗ୍ୟଧର ମାନବ ସମାଜେ ।

—*—

ମନ

କ୍ଷୁଦ୍ର ଦେହ, ମହାକାଶ ମନର ବସତି,
ଚିନ୍ତା କଲେ ମନୋରାଜ୍ୟ ବସ୍ତୁତ ବିସ୍ତୃତି,
ପ୍ରତେ ହୁଏ ବିନ୍ଦୁଗର୍ଭେ ସିନ୍ଧୁ କି ନିହିତ ?
ହେଉ ପଛେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର ଏହା,
ମାତ୍ର ଉପମାସଙ୍ଗତ । ଗତି ପୁଣି ତାର
ଅଚିନ୍ତନୀୟ, ନ ପୂରୁଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ପାରେ ସେ
ଚରାଚର ସୀମା ଭ୍ରମି, ଅନନ୍ତ ଜଗତେ
ଯେତେ ଦ୍ରୁତଗମନଶୀଳ, ଶବ୍ଦ ଆଲୋକାଦି,
ଲଙ୍ଘିପାରେ ସେ ସକଳେ ଅବହେଳେ ମନ ।
ଏତ ବା ସାମାନ୍ୟ ନୁହେଁ, କଳ୍ପନା-ଅତୀତ,
ନୁହଇ ଅସାଧ୍ୟ ତାର ଆକାଶେ ଉଡ୍ଡୀନ,
କିମ୍ବା ବୀଚିବିକ୍ଷୋଭିତ ସିନ୍ଧୁସନ୍ତରଣ;
ଭାବିଲେ ଏକାନ୍ତେ ମହାମହିମା ମନର,
ବୁଡ଼ିଯାଏ ମନ ସୁଦ୍ଧା ବିସ୍ମୟ-ସଲିଳେ ।

ପ୍ରଭାତ ପ୍ରାର୍ଥନା

ହେ ଅନନ୍ତ ଭୂମା ହରି, ତୁମରି କୃପାରୁ
କଲି ଯାମିନୀ ଯାପନ, ନିର୍ବିଘ୍ନେ, ନିଦ୍ରାରେ
ଥିଲି ଅଚେତନ ହେଲେ, ନ ଥିଲ ସେତା ଜ
ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଉପାୟ, ପ୍ରଭୋ, ଦୟା ବଳେ
ଜଗିବସି ତୁମେ ଶିରପରେ, ରଖିଅଛ
ବିବିଧ ଆପଦୁ ମୋତେ, ଅକ୍ଷତ ସେ ମୋର ।
କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଆବର
ତବ ଦତ୍ତ ଦିବ୍ୟ ଅନ୍ନେ, ଅମୃତ ପାନୀୟେ
କରିବ ସଂତୃପ୍ତ ଆତ୍ମା, ମୋର ଏ ଶରୀର
ଗଠିତ ତୁମରି ଖାଦ୍ୟ, ଜଳ, ପବନରେ,
ଏମନ୍ତ କି, ପ୍ରଭୋ, ମୁହିଁ ତୁମରି ଖାଲି ।
ତୁମର ଏ ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣ ହସ୍ତ ପଦ ଆଦି,
ଦେଇଅଛ ତାହା ମୋତେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ,
ଦେଇଅଛ ସବୁ, ମାତ୍ର ମାଗୁଛି ତଥାପି
ଆଉ ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯେହ୍ନେ ପାଦପଦ୍ମେ ତବ
ନ ହୁଏଁ କୃତଘ୍ନ, ଦିଅ ଏହି ଶୁଭଜ୍ଞାନ ।

—ଃ୦ଃ—

ଦୁର୍ବର୍ଷ

କି କୁକ୍ଷଣେ ଆସିଥିଲା ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷ, ବହି ଅଶୁଭ-ପସରା
ଶିରେ, ଆଦ୍ୟେ ଅତିବୃଷ୍ଟି, ଶେଷେ ଅବଗ୍ରହ,—
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ତହିଁରେ ମିଶି ଭୀଷଣ ଆହବ
ସମସ୍ତ ଧରଣୀବ୍ୟାପୀ, ହାୟ, ଘଟାଇଲା
ମହାକ୍ଷତି, ମହାନିଷ୍ଟ ! ସୃଷ୍ଟିବ୍ରଣୀ ଦେହେ
ହେଲା ଯେ ଗଭୀର କ୍ଷତ, ବହୁ ଯୁଗ ଯାଏ
ନ ପୂରିବ ନ ଶୁଖିବ ତାହା, କି କଠୋର
ପରୀକ୍ଷା, ମାନବଭାଗ୍ୟେ ଅହୋ ବହିଗଲା
ରକ୍ତନଦୀ ଖରବେଗେ, ଶୋକନଦୀସହ ।
ବିଗତ ବର୍ଷର ନାମ ରହିଲା ଅଙ୍କିତ
ଇତିହାସ-ବକ୍ଷେ ନର-ରୁଧିର-ମସୀରେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଷାଠି ପରୁ ଅଷ୍ଟଷାଠି ବ ଭରେ ନାମେ ସ୍ୱାମୀ,
ଅର୍ଚ୍ଚିଲେ ଅମର ନାମ ଶ୍ରୀଅନଙ୍ଗଭୀମ
ସ୍ଥାପି ଦେବଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ମାତ୍ର ଭଙ୍ଗେ ତାହା
ରଖିଲା କଳାପାହାଡ଼ କଳଙ୍କିତ ନାମ ।

ବାଳକ

"ବାଳକ" ଏ ଶବ୍ଦ ଯଥା କୋମଳ ମଧୁର,
ତଥା ତାର ବ୍ୟବହାର, ବାକ୍ୟ, ଅବସ୍ଥିତି,
ସତତ ଆନନ୍ଦମୟ, ଅନନ୍ତ ପ୍ରତିମା,
ଧରେ ପ୍ରାଣେ କି ତାହାର ଅମାୟିକ ଭାବ ।
ବାଳକ କୁସୁମ ତୁଲ୍ୟ ପବିତ୍ର ସୁନ୍ଦର,
ସ୍ନେହ ପ୍ରୀତି ଆକର୍ଷଣଯନ୍ତ୍ର-ସଞ୍ଜୀବିତ,
ମାତ୍ର ଅଦଂଷ୍ଟ୍ର ସେ ଫୁଲ, ଭେଦନୀତି-କୀଟେ ,
ତନ୍ମ୍ୟା ସେ ନୀରସ ନୁହେଁ ଭାବନା-ଭୃଙ୍ଗର
ସୁତୀବ୍ର ଶୋଷଣେ, ଏଣୁ ଫୁଲ୍ଲ, ମଧୁମୟ ।
ରେ ବାଳକ , ଜୀବନର ମଧୁକାଳ ତୋର,
ଏ ଅନ୍ତେ ଯୌବନ-ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଆସି ଯଥାକାଳେ
ଦହିବ କୁସୁମୋପବନ, ଥାଅ ଅବହିତ ।
ଥିଲୁ ମୁଁ ତୋ ପରି ଦିନେ ଅନାବିଳ ସୁଖୀ,
ମାତ୍ର ହରାଇ ସେ ସୁଖ ପାଉ ନାହୁଁ ଶୋକ ।

ସମୟ

ସମୟ ଅନାଦି, ପୁଣି ମହାପୁରାତନ,
କେତେ ଯେ ଘଟନା-ଊର୍ମି ସମୟ-ସାଗରେ
ଉଠି ଅନୁକ୍ଷଣ ଶେଷେ ମିଶୁଅଛି ତହିଁ,
ଭାବିଲେ ତା, ହୁଏ ଚିତ୍ତ ବିସ୍ମୟେ ଅବଶ ।
ସମୟର ମହାମୂଲ୍ୟ ଅତି ଅନୁପମ,
ଅଛି ଯେତେ ରତ୍ନରାଜି ସପ୍ତରତ୍ନାକରେ,
ଆଉର ବସୁଧାତଳେ, ନୁହେ ତୁଲ ତାହା,
ହେବ ସେ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ନଷ୍ଟେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକଟାରୁ ।
ନିମେଷ ସମୟମାନେ ହୋଇପାରେ ଭବେ
କେତେ କେତେ ମହା ମହା କାର୍ଯ୍ୟ ସଂସାଧିତ,
ତାକୁ ଏବା ସ୍ରଷ୍ଟା ଯାତା ନିୟନ୍ତା ଈଶ୍ୱର ।
ସମୟ ଚଞ୍ଚଳ ବଡ଼, ଯାଏ ଧରୁ ଧରୁ
ଉଡ଼ି, ପୁଷ୍ପସାର ପ୍ରାୟ, ଜଗେ ଯେ ତାହାକୁ
ତୃପ୍ତି ହୁଏ ତାହା ପ୍ରାଣେ ଦେବ-ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ଯାଜପୁର

ଉତ୍କଳର ଆଦ୍ୟ ପୀଠ ଯାଜପୁର ମହୀ
ସ୍ରଷ୍ଟା-ଯଜ୍ଞବେଦୀ * ଖ୍ୟାତ ନାଭିଗୟା ନାମେ,
ଦ୍ୱିତୀୟ ନୀଳାଦ୍ରି ଧାମ ଉତ୍କଳ ମଣ୍ଡଳେ ।
ସ୍ତମ୍ଭରେ ନୀରବ-କଣ୍ଠେ ଯା' ପୁଣ୍ୟ ମହିମା
ତନ୍ତ୍ରରେ ପୁରାଣ, ଶାସ୍ତ୍ର ଅବଗତ ତାହା,
ତାହାର ସ୍ୱବକ୍ଷଶୋଭୀ ଜାହ୍ନବୀପ୍ରତିମ
କଳକଳନାଦିନୀ ପୂତ ବୈତରଣୀ କୂଳେ;
ବାଢ଼ିଲେ ଯା' ତୀରେ ପିଣ୍ଡ, ପିତୃଗଣୋଦ୍ଦେଶେ,
ନ ହୁଏ ସାକ୍ଷାତ ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ ସତ୍ୟ ।
ଅମର-ବିଳାସ ସ୍ଥଳୀ, ଦେଉଳମାଳିନୀ,
ନବସନ୍ତ ତହିଁ ମୃଦେ ପ୍ରକୃତିରୂପିଣୀ
ହୋମାନଳ-ସମ୍ଭୂତ ବିରଜା ସୁନ୍ଦରୀ ।
ଗଦାକ୍ଷେତ୍ର ରେଣୁ ପୂତ, ତୀର୍ଥରେଣୁ ସମ,
ତଳେ ତା ଉଜ୍ଜଳ, ଲଭୁ କୈବଲ୍ୟ ଅନ୍ତିମେ ।

ବୃକ୍ଷ

ଓଃ ! କି ମହାପ୍ରାଣତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦାଇବା
ପ୍ରଦର୍ଶେ ସାଦର, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ସହିଷ୍ଣୁତା, କ୍ଷମା,
ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତା, ନିଷ୍ଠା ସମଦର୍ଶିତାରେ
ମହୀ ତୁଲ୍ୟ ମହୀରୁହ ମହିମା-ମଣ୍ଡିତ ।
ଶିର ପାତି ସହି ଶୀତ-ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ,
ବୃଷ୍ଟି, ବାତ୍ୟା, ବଜ୍ରାଘାତ, ଧରେ ପର ପାଇଁ
ପ୍ରାଣ, ପରାର୍ଥପରତା ତରୁଯଜ୍ଞ ତାର ।
ନାହିଁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଭେଦ, ଅର୍ପେ ସୁଲଭା ସେହୁ
ସୁଧାଫଳ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଛାୟା ଶାଖାରେ ଛେଦକେ ।

* ଯାଜପୁରରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦଶ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ କରିବା ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନର, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, କୀଟ, ପତଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି
ଜୀବସୃଷ୍ଟି ଯେତେ, ନୁହେଁ କିଏ ଅବା ଋଣୀ
ତାହା ପାଖେ ? ଆଜୀବନ କୃପାକାଂକ୍ଷୀ ଯାଉ ?
ଜଡ଼ପ୍ରାଣ ତରୁ, ମାତ୍ର ଚେତ ସଚେତନ,
ସଚେତନ ତାହା ଭଳି ପରାର୍ଥେ ସତତ ?

ଦୁର୍ବାସା ଋଷି

ହେ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷୀ ଅହମିକା-ମନ୍ଦିର ଦୁର୍ବାସା,
କ୍ରୋଧ ଅଭିଶାପେ ଭବ ଉଦର ଡମ୍ବର,
କଥାକେ କଥାକେ ଧର ଅଗ୍ନିଶର୍ମା ରୂପ,
ଏହା କି ହେ ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲକ୍ଷଣ ?
ଅକ୍ଷମା-ସର୍ବସ୍ୱ ତୁମ୍ଭେ, ଆବର ନିର୍ଦ୍ଦୟ,
ନୁହେଁ ଏହା ସୁସଂଯମୀ ଯତି ଆଚରଣ ।
କ୍ରୋଧ ମହାଦୃଷ୍ଟ ରିପୁ, ଅଦୃଶ୍ୟ ସ୍ୱରୂପେ
ସମର୍ପେ ଯେ ଯଜ୍ଞାନଳେ ସର୍ବାଗ୍ରେ ତାହାକୁ
ସେ ତପୀ, ତାହା ତପସ୍ୟା, ତପସ୍ୟା ପ୍ରକୃତ,
ପ୍ରଧାନ ତପସ୍ୟା ସିନା ଅହିଂସା, ଅକ୍ରୋଧ ।
ନଥିବା ସତତ ହେବା କ୍ରୋଧ ଜର୍ଜ୍ଜରିତ
ନୁହେଁ ଋଷିଧର୍ମ, ତାହା ହଳାହଳୋଦ୍‌ଗାରୀ
ନାଗସର୍ପର ସ୍ୱଭାବ, ଧନ୍ୟ ପଛେ ନର
ଦେବକଳ୍ପଗୁଣ, ମାତ୍ର ପଶୁ ତାହା କ୍ରୋଧେ ।

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦଶମ ଗ୍ରହ, ଅନ୍ଧକାରମୟ
ଅମଙ୍ଗଳ ଧୂମକେତୁ ହୁଏ ଅଧିଷ୍ଠିତ
ଯାର ଗୋଷ୍ଠି-କେନ୍ଦ୍ରେ ଦୃଷ୍ଟ, ଜୀବନ ତାହାର
ତବ ହାହାକାରପୂର୍ଣ୍ଣ, ଅଭାବ-ଆଳୟ,
ଯେତିକି ସେ କରେ ହାୟ, ଆଶା ଆରାଧନା,
ତେତିକି ତାହାକୁ ଆଶା ଠେଲେ ପଡେ ଦୂରେ ।
ବାସନା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ତାର, ଭ୍ରମେ ସେ ସଂସାରେ
ସଙ୍କଳ୍ପ-ମୋଦକେ ସଦା ପୂରାଇ ଉଦର ।
ହେଉ ଯେତେ ଜ୍ଞାନୀ, ଯେତେ ପ୍ରତିଭା-ପିହିତ,
ଢାଙ୍କିଦିଏ ସବୁ ଗୁଣ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ-କାଳିମା,
ରୁହେଁ ନାହିଁ ନାମ ତାର ଉପାଧି ତାଲିକା ।
ହେବାକୁ ଦରିଦ୍ରବନ୍ଧୁ ମଣନ୍ତି ଧନ୍ୟରେ
ମହା ମାନହାନି କିମ୍ବା ଭୀଷଣ ପାତକ,
ଅତଃ ଅବଜ୍ଞା ତାହାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ-ସୂଚକ ।

ବିନୟ

ବିନୟ ମାନବ ପ୍ରାଣେ ଅମର ଭୂଷଣ,
ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ତ ପଦ ପ୍ରାନ୍ତେ ପ୍ରକାଶିପଣରେ,
ବିନୟୀ ଅଜାତଶତ୍ରୁ, ସର୍ବେ ତାର ବଶ,
ଏଣୁ ଅଳ୍ପ ଝୁଣ୍ଟେ ସେତୁ ବନ୍ଧୁର ସଂସାରେ ।
ଭୁଞ୍ଜେ ଯେଉଁ ସୁଖଶାନ୍ତି ଦରିଦ୍ର ବିନୟୀ,
ଦୁର୍ବିନୀତ ଧନୀବର୍ଗେ ସ୍ୱପ୍ନାତୀତ ତାହା,
ବିନୟ ବିପଦସାନ୍ତ୍ୱ, ଗ୍ରାମ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ
ନାଶେ ଉଚ୍ଚଶିର ତରୁ, ମାତ୍ର ଭୂମିନତ
ଦୁର୍ବା ତ କରେ ନାହିଁ କେବେ କିଛି କ୍ଷତ ।
ବିନୟ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବୁଝେ ବିନୟ-ସେବକ,
ମେଘର ସ୍ୱଭାବ ଧର୍ମ, ହୋଇ ସେ ଅନତ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅମୃତଧାର ଢାଳେ ପ୍ରାବୃଟରେ,
ତେଣେ ତେଜ ପାଏ ବାର, ମାତ୍ର ସେ ସତତ
ସବିନୟେ ବେଳାପତେ ହୁଏ ଶରୁଣିତ ।

ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ

ହେ ଉତ୍କଳ ମହାକବି ଅଦ୍ଭୁତ ଶାବ୍ଦିକ,
ହେ ଅମର ପୁଣ୍ୟଯଶା, ଏ ପୁଣ୍ୟ ଉତ୍କଳେ
ତବ ପ୍ରତିଭାର ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ୱତେ ପ୍ରତିଗୃହେ ।
ଗତ ତୁମ୍ଭେ, ମାତ୍ର ତବ ବୀଣାର ମୂର୍ଚ୍ଛନା
(ତୋଷଦ-ମାନସ-ମୃଗ-ବନ୍ଧନ-ବାଗୁର)
ରହିଛି ଉତ୍କଳ ମାଟି ବାୟୁ ନଭେ ମିଶି ।
ତବ କବିତାର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା କୌମୁଦୀ ରେଖାରେ
ଅଙ୍କା ଉତ୍କଳାଙ୍ଗେ, କାରୁକଳା-ବିମଣ୍ଡିତ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଗଣି ତାହା ଜଗତର ପ୍ରବୀଣ ଗଣରେ,
କର ଉତ୍କଳବଧୂ ତାର ପୂର୍ଣ୍ଣତା, ଶ୍ରେଷ୍ଠତା,
ସମର୍ପନ୍ତୁ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ତବ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।
ବାଣୀଶିଷ୍ୟ, ଲମ୍ବାଇଛ ମାତୃଭୂମିଗଳେ
ଯେ ମହିମା-ମଣି-ମାଳା, ଅପ୍ରତିମ ତାହା,
ସେହି ତବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସ୍ମୃତି-ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ମୂର୍ତ୍ତି ।

—:❁:—

ଖଦ୍ୟୋତ

ଦିବାକର ଆଶା ପ୍ରାପ୍ତ ଖଦ୍ୟୋତ ଆଲୋକ
କ୍ଷଣେ ଦୀପ୍ତ, କ୍ଷଣେ ଲୁପ୍ତ, ସେ ଆଲୋକଟିକ
ଖଦ୍ୟୋତର ନିଜପାଇଁ । ଯାହାର ଆଲୋକ
ନିଖିଳ ଜଗତ ପାଇଁ, ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଖଦ୍ୟୋତ,
ଉଭୟଙ୍କୁ ଏକ ଆଖ୍ୟା ଦେଲେ ଯେ ଶାବ୍ଦିକ
ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥେ, କେତେ ଅବିବେକ ସେହୁ,
ଅର୍ପିଲେ ଗୋଷ୍ପଦେ ସିନା ମହାବ୍ଧି ଆସନ ।
ନୀଚ, ଉଚ୍ଚୋପାଧି ଲଭେ ହୁଏ ଗର୍ବେ ସ୍ଫୀତ,
ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ, ତଥା ସେ ନଗଣ୍ୟ କୀଟ,
ଦେଖି ଦୀପଶିଖା ମଣି ନିକୃଷ୍ଟ ତାହାକୁ
ନିଜଠାରୁ, ଦର୍ପଭରେ ଝାମ୍ପଦିଏ ତହିଁ,
ଫଳେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇ ହରାଏ ଜୀବନ,
ଗର୍ବ ପରିଣାମ ଫଳ ମହାମାରାତ୍ମକ,
ନ ବୁଝନ୍ତି ସାଧୁ କେଣୁ ବିସୀମା ତାହାର ।

—:❁:—

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ

ଆଜି ମହାଦିବା, ପୁଣ୍ୟ ଶୁଭ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ,
ଉତ୍କଳ-ଭାରତୀଙ୍କର ଆଗମନୀ ତିଥି,
ଏବେ ମଧୁଋତୁ, ମୋଦେ ହସୁଛି ଧରଣୀ,
ମିଶି ପୁଣି ହୃଦେ ତହିଁ ବିଶ୍ୱଜ୍ଞାନରାଣୀ—
ବାଣୀ ଦେବୀ ମଧୁମୟ ହାସ୍ୟ-ସୁଧାରାଗ,
ହେଉଛି ଅମୃତେ ଆହା ଅମୃତ ବର୍ଷଣ !
ଉଠ ଉଠ ଉତ୍କଳୀୟେ, ମୋହନିଦ୍ରା ତେଜି,
ଢାଳୁଛନ୍ତି ମାତା ଆସି, ଅମୃତ ଆହ୍ୱାନେ,
ଦେଖ ଦେଖ ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି, ଅହା କି ସୁନ୍ଦର,
ସମାସୀନା ଦେବୀ, ଶ୍ୱେତ-ଶତଦଳୋପରି,
ବାମ କରେ ଶୋଭେ ବୀଣା, ବାମେତର କର
ରହିଛି ବିସ୍ତୃତ, ଦେଖ ପାଖୁଡ଼ା ପରାୟେ,—
ଅଭୟ, ଉନ୍ନତ,ଜ୍ଞାନ-ବରଦାନ ପାଇଁ
ପୂଜ ତାଙ୍କ ପାଦ, ଛାଡ଼ି ଆଳସ୍ୟ, ଜଡ଼ତା ।

—❁—

ସଙ୍ଗୀତ

କି ମହାମୋହିନୀ ଶକ୍ତି ଅହା ସଙ୍ଗୀତର,
ଆକର୍ଷେ ସେ ବନ୍ୟ ମୃଗେ, ବଳି ବକେଶୟେ
ଅନାୟାସେ, ମରଣର ଭୀଷଣ ସମ୍ମୁଖେ ।
ତେ ନୁହେ ସଙ୍ଗୀତବଶ, ବୁଝିଲ ବା ମୁଖେ
ସଙ୍ଗୀତର ସେହାବୃତ୍ତି, ପୀୟୂଷ ପଟିତ ।
ସୁକ୍ଷ୍ମ ସୁକ୍ଷ୍ମ ସ୍ୱରେ ସଦା ଗାଉଛି ସମୀର
ବିଶ୍ୱଭୂମା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅନନ୍ତ ଭବତା,
ପ୍ରକୃତି-ଅମରସ୍ତୁତି ଗାଏ କଲ୍ଲୋଳିନୀ
କୁଳୁ କୁଳୁ କଳନାଦେ, ଆବର ଗାଉଛି
ମହାସିନ୍ଧୁ ଜଗତର ସଜୀବ-ସଙ୍ଗୀତ,
ମାନବର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ନୀରବ ଭାଷାରେ
କରୁଛି ଆବୃତ୍ତି ସଦା କି ମହାଗୀତିକା
କେବଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ, ତାହା ଅଜ୍ଞାତ ତାହାର,
ମାତ୍ର ସେ ଅଲକ୍ଷ୍ୟେ ତହିଁ ହେଉଛି ମୋହିତ ।

—:❁:—

ମୟୂର

ଶିଖଣ୍ଡି, ତୁ ନଟେଶ୍ୱର ବନ-ରଙ୍ଗାଳୟେ,
ନିରେଖି ପ୍ରକୃତିରାଣୀ ତୋ ଲାସ୍ୟ ରୁଚିର,
(ମାନସ-ଉଲ୍ଲାସକାରୀ, ଚିତ୍ତତୃଷାବର୍ଦ୍ଧକ)
ଫୁଲ୍ଲ ଫୁଲଦଳ ଛଳେ ହସନ୍ତି ପ୍ରମୋଦେ ।
ଧନ୍ୟ କି ମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି ଲଳିତ ମଧୁର,
ମାତ୍ର ସ୍ୱର ବିପରୀତ-ଅପ୍ରିୟ, କର୍କଶ,
ଶୋଭାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ତାହାଁ ବା ରୂପରେ,
କେବଳ ସୁନ୍ଦର ଯାର ସେ ସିନା ସୁନ୍ଦର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଗଢ଼ିଛୁ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ସୁନ୍ଦର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର
ଶବଳିତ ରକ୍ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ରଶ୍ମି ଉପାଦାନେ,
ଭୁଲି ଯାଉ, ରେ ପତଙ୍ଗ, କପାଁ ଉକ୍ତ ଘଟେ ?
ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନେ ତାକୁ ଦେଖୁଛୁ ଯେପରି,
ସେପରି ସେ ଦେଖେ କି ରେ ତୋତେ ? ନାହିଁ ଯଦି
ପ୍ରାଣର ଉନ୍ମତ୍ତାବେଗ, ପ୍ରୀତି ନୁହେଁ ତାହା ।

ଃ—✽—ଃ

ସନ୍ତୋଷ

ସନ୍ତୋଷ, ଅମୂଲ୍ୟ ଧନ, ଅନାବିଳ ସୁଖ,
ଝରେ ଯହିଁ ଶାନ୍ତି-ପ୍ରୀତି-ଅମୃତ- ନିର୍ଝର ।
ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯେ ଆଗାର ସନ୍ତୋଷ-ରତନେ,
ସେ ନିବିଡ଼, ବର୍ଷେ ଯହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ-ଶୁଭାଶିଷ ।
ସନ୍ତୋଷ-ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଯୋଗେ ଶୀତଳ ଯା ହୃଦ,
ସେ ଜୀବିତ, ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ, ଶରତ୍‌ଫୁଲ୍ଲିତା
ଧରେ ଆଲିଙ୍ଗନ ତାକୁ, ପ୍ରିୟ ସଖୀ ପ୍ରାୟ,
ପକ୍ଷାନ୍ତେ ଯା ଅନ୍ତସ୍ତଳେ ବହେ ଖରତରେ
ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ-ବାସନାର କର୍ମନାଶା ସ୍ରୋତ,
ତାହାର ଜୀବନ ନୁହେଁ ଜୀବନ ଆଖ୍ୟାତ,
ଜୀବନ୍ତ ମରଣ ତାହା, ଯନ୍ତ୍ରଣା-ଜର୍ଜର ।
ସନ୍ତୋଷ, ମାନବ ପ୍ରାଣେ ଦେବାବତରଣ,
ଆବର ମହାତପସ୍ୟା, ସାଧିଲେ ସେ ତପ
ହୁଏ ପ୍ରାଣ ସୁପବିତ୍ର, ସଦା ମଧୁମୟ ।

ଃ—✽—ଃ

ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା

ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ବଳି ଭୟଙ୍କର,
ହୁଏ ନାହିଁ ବଡ଼ କେହି ଗାଇ ନିଜ ସ୍ତୁତି
ନିଜ ମୁଖେ, ତାହା ନୀଚ ଅଧମ ସ୍ୱଭାବ;
ଥାଉ ଆନ କଥା, ମଣେ ଯେ ନିଜକୁ ହୀନ
ନିଜ କଣ୍ଠ ସୁଦ୍ଧା, ବଡ଼ ବାସ୍ତବ ସେ ଏକା ।
ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା ପତନର ଅମୋଘ ମନ୍ତ୍ରର,
ବଖାଣି ଆତ୍ମପ୍ରଶସ୍ତି ସୁନାସୀର ପାଶେ
ନହୁଷ ନୃପତି, ପୂର୍ବେ, ଲଭିଲେ ଯେ ଦଶା,
ଲିଖିତ ତା' କାଳବକ୍ଷେ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷରେ,
ହୋଇ କ୍ଷୀଣପୁଣ୍ୟ ସିଏ, ହେଲେ ଅଧୋଗତ,
ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା ପାପ, ଶୋକ, ନରକପ୍ରସୂତ ।
ନୁହେଁ ସେ ପ୍ରଶଂସା ଯେବେ ଲୋକେ ଯେ ପ୍ରଶଂସା
ଲୋକ ଲୋକ ଆସ୍ଥାତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଯାହାକୁ
ଦେଇ ଦେଲେ, ସେହି ଧନ୍ୟ, ସେହି ପ୍ରଶଂସିତ ।

ଃ—✽—ଃ

କିଏ ମୋର ?

ଉତ୍କଣ୍ଠ ପ୍ରାଣ ସଦା ମୋର ମୋର ଧ୍ୱନି,
ତାହାର ସେ ସ୍ୱପ୍ନ, ତାହା ଅଜ୍ଞାତ ମୋହର,
ତଥା କିଏ ମୋର ହେବେ, ସେ ସୁଦ୍ଧା ଅଜ୍ଞାତ;
ଅଥଚ ଜଗତ ସାରା ମୋହର କେବଳ ।
ଜାତ ପଶୁଗଣେ ଗଣେ ବୋଲନ୍ତି ଯା ମୋର,
ମୋହର ମୋହନ ମନ୍ତ୍ର ଗାଇ ତାହା ସିନା,
ଖସିଗଲେ ପାକୁ ଚୂନ, କେ ଅବା କାହାର ?
ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ତ ଜଡ଼, ବର୍ଜିତ ତା କଥା ।
ଆକାଶ, ପର୍ବତ, ବନ ପଶୁରେ ଯାହାକୁ
କିଏ ମୋର, କେହି ଦେଇ ନ ପାରି ଉତ୍ତର
ଫେରୁଛି ଅନ୍ତ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ତକ୍ଷଣେ
ପ୍ରତିଧ୍ୱନି-ମୁଖେ, ଯହୁଁ ହେଲେ ମୁଁ ନିରାଶା ।
କେବଳ ଏତିକି ଜାଣେ, ଯହିଁ ଯେତେବେଳେ
ଯାର ମନଲୋଭା, ହୁଏ ସେ ତାକେ ସେ ମୋର ।

ଃ—✽—ଃ

କୃପଣ

କର୍ପୀ ନିନ୍ଦା ରଟେ ଉବେ କୃପଣ ନାମରେ
କିଏ ତାର ସମକକ୍ଷ, ମହାତ୍ୟାଗପଣେ ?
ନ ଖାଇ ସେ ସଞ୍ଚେ ଧନ ପରଭୋଗ ପାଇଁ ।
ନୋହିଥିଲେ ମଧୁମକ୍ଷୀ ସଞ୍ଚୟ-ନିପୁଣ,
ମିଳନ୍ତା କି ସୁଧା ତୁଲ୍ୟ ଦେବଭୋଗ୍ୟ ମଧୁ ?
ଧରେ ବୃକ୍ଷ ବହୁ ଫଳ, ନ ଖାଏ ହୋଇ କି
ହେବ କୃପଣ ଆଖ୍ୟାତ ? ଅହୋ ! କି ଅଦ୍ଭୁତ
ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ! ଯାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ତୁଚ୍ଛିମ ଉପାୟ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସତ୍. (ନ ଖଟୁ ଏ ଉକ୍ତି ପକ୍ଷେ ସାଧାରଣ
ଦାମ୍ଭିକଙ୍କ ପକ୍ଷେ, ମାତ୍ର ନିଷ୍ଠେ ସମୀଚୀନ
ଅବେଦକଙ୍କ ପକ୍ଷେ) କିନ୍ତୁ କୃପଣ କଦାଚ
ଘେନେ ନାହିଁ ତାହା, ସ୍ୱପ୍ନେ ଅବା କଳ୍ପନାରେ;
ତାର ସେହି ଚିରପ୍ରିୟ ଶାଶ୍ୱତୀ ପଦବୀ,
କଳଙ୍କ-ମୁକୁଟରୂପେ ଶିରେ ବହେ ସଦା ।

—:୦:—

ଆଶା

ଚିର ଆଶାମୃତବୋଳା ମାନବ ଜୀବନ
ଆଶାଶ୍ୱାସ ସଂଗଠିତ, ଆଶା ନିର୍ଭରିତ;
ବିରାଟ ମାନବ-ବଂଶ ଆଶାରେ ଗ୍ରଥିତ,
ବାଷ୍ପେ ବାଷ୍ପରଥ ଯଥା, ତାହା ବ୍ୟତିରେକେ
ମାନବ ଶିଥିଳ ସ୍ଥିର । ଟାଣିଆଣେ ଆଶା
ମାନବକୁ କର୍ମପଥେ ମାନସ ସହିତ,
ଆଶା ଶୁଭଙ୍କରୀ, ଦେବୀ, ଅବିଶ୍ରାମବତୀ,
ଅପୂର୍ବ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଅରୂପା ରୂପସୀ ।
ଶୁଣି ତାର ବଂଶୀଧ୍ୱନି—ଲଳିତ, ମଧୁର,
ଜୀଇଉଠେ ମୃତପିଣ୍ଡ, ଜନ୍ମପଙ୍ଗୁ ଧରେ
ବାରିଧି-ମେଖଳା ଧରା ଭ୍ରମଣେ ସାହସ ।
ସ୍ନେହ ସୁଖମୟ ଅଙ୍କ ପରଶେ ତାହାର
ଭୁଲିଯାଏ ନର ହେଲେ ସଂସାର ଆଘାତ,
କପାଳର ସଦା ସେହି ଆଶ୍ୱାସଦାୟିନୀ ।

—※—

ରାମାୟଣ ମହାଭାରତ

ସୃଜିଲେ ବାଲ୍ମୀକି ବ୍ୟାସ କି ମାହେନ୍ଦ୍ର କ୍ଷଣେ
କାବ୍ୟ-କାମଧେନୁ ଯୁଗ, ଯୁଗଯୁଗବ୍ୟାପୀ
ଦୋହନେ ନ ସରେ ତାର ସୁଧା-ଦୁଗ୍ଧ-ଧାର ।
ସେ ଦୁର୍ଲଭ ଦିବ୍ୟ ଦୁଗ୍ଧ ଆଜୀବନ ପାନେ
ନ ଭଙ୍ଗେ ଅତୃପ୍ତି, ବରଂ ପ୍ରବର୍ଦ୍ଧେ ପିପାସା ।
ଧନ୍ୟ ବେନି ମହାକବି ଅମର କୃତିତା,
ଅଙ୍କିଲ ସେ ଯେ ଆଲେଖ୍ୟ, ସପ୍ତବର୍ଣ୍ଣୋଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ସତ୍ୟ, ଶିବ, ସୁନ୍ଦର ସେ, ନିତ୍ୟ ଅଭିନବ ।
ଧରିଛନ୍ତି ମହତ୍ତ୍ୱାଦର୍ଶ ଜଗତ ସମ୍ମୁଖେ
ସେ ମହା ଆଲେଖ୍ୟ, ତଥା ଧରିଥିବେ ସଦା;
ମହୀରେ ଭାରତ ସାର, ଭାରତେ ଭାରତ,—
ରାମାୟଣ, ଯାହା ନାହିଁ ତହିଁ, ତାହା ନାହିଁ,
ସେ ମହାପୁରାଣଦ୍ୱୟ, ଆର୍ଯ୍ୟ-ଗୌରବର
ରତନଖଣୀ ପ୍ରାୟ, ରତ ଭବରଣେ ପ୍ରଜ୍ଞ ।

—:୦:—

କ୍ଷୁଦ୍ର ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ନୁହେଁ ଅବଜ୍ଞାତ, ମହିମା ତାହାର
ମହୀୟସୀ; ବୃହତ୍ତର କ୍ଷୁଦ୍ରରୁ ସଂଜାତ ।
ରେଣୁ ସମ ବୀଜୁ ଜାତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ,
ଘନଦ୍ରୁମୀ ହିମାଚଳ, ଶିଖରି-ସମ୍ରାଟ,
ଧୂଳିକଣାର ସମଷ୍ଟି, ତଥା ପାରାବାର
ସ୍ଫୁରିତ-ତରଙ୍ଗାୟିତ ଅନନ୍ତ-ବିସ୍ତୃତ,
କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ବାରିବିନ୍ଦୁ ସଂଯୋଗେ ଗଠିତ ।
ତରୁ ତୁଳନାରେ ଲତା କ୍ଷୁଦ୍ରପ୍ରାଣ ଅତି,
ମାତ୍ର ସେ ପ୍ରସବେ ଫଳ ତରୁଠାରୁ ବଳି;
ସାମାନ୍ୟ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ପାରେ ନଗରରେ ଦହି ।
ମଣିବ ନିଜକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର, କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୋଲି
ବଡ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନରେ ନ ହେବ ହତାଶ,
ସାନେ ବଡ କରେ କର୍ମ, ଆଜ କ୍ଷୁଦ୍ର ଯେହୁ
କାଲି ସେ ହେଉଛି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିୟତି-ନିୟମେ ।

—:୦:—

ବନ୍ଧୁ

କାହିଁ ଚିରବନ୍ଧୁ, ମହୀ-ଅବନ୍ଧୁ-ପ୍ରବାସେ ?
ବାନ୍ଧିପାରେ ହୃଦୟେ ଯେ ପ୍ରୀତି-ପାଟଡୋରେ
ପକାଇ ଅଫିଟା ଗଣ୍ଠି, ଡମ୍ଭା ପ୍ରେମ-ମୂଳେ
ଚିରବନ୍ଧା ରଖେ ପ୍ରାଣେ ଯେ ପ୍ରଣୟୀ ପାଶେ,
ସେ ଏକା ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ, ଜୀବନ-ଦୋସର;
ନୀଚ ସ୍ୱାର୍ଥ, ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ବା ଦୌର୍ବଲ୍ୟ ଦୋଷେ
ମଳିନ ନୁହେଁ ତା ହୃଦ, ଅବା କଳଙ୍କିତ ।
ସ୍ୱାର୍ଥ ଯା ପ୍ରାଣର ପ୍ରାଣ, ସ୍ୱାର୍ଥ ତନ୍ମୟ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯାର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ସେ ବନ୍ଧୁତା କୃତ୍ରିମ, ଭଙ୍ଗୁର,
ଉପକାର ଅଦାତର ଅଗଭୀର ଭିତ୍ତି ।
ସଂସାର ବିଚ୍ଛେଦଭୂମି, ତାହାର ବନ୍ଧୁତା,
ନ ହୁଏ ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ ଏଥି କେଉଁ କାଳେ,
ନିସର୍ଗ ବନ୍ଧୁତା ଏକା ଧର୍ମର ବନ୍ଧୁତା,
ଧର୍ମ ଯେବେ ହୁଏ ସଙ୍ଗୀ, ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ ସେ ।

—:0:—

ଅନୁତାପ

କି ଭୀଷଣ ଅନୁତାପ-ଅଗ୍ନି, ଅନିର୍ବାଣ,
ସହିଲେ ଅନଳ ଶାନ୍ତ, ମାତ୍ର ଏ ଜଗତେ
ନାହିଁ ଏମନ୍ତ ସଲିଳ, ପାରିବ ସେ ଶମି
ଅନୁତାପ ପାବକର ମହା ଉଗ୍ରଶିଖା ।
ଅହୋ, କେତେ ଅବିବେକୀ ମୂର୍ଖ, ଅର୍ବାଚୀନ,
ଉଁସ୍ତ୍ରୁପେ ତାଳ ଆଜ୍ୟ ଜଳି ଥିଲା ତାର
ଅପବ୍ୟବହାର; ଦେଇ ଶାଳଗ୍ରାମ ଟେକି
ମ୍ଳେଚ୍ଛହାତେ, ଢଳି ତାକୁ ଅପବିତ୍ର ହାୟ !
ସେହି ଅଦୂରଦର୍ଶିତା-ବିଷମୟ ଫଳ
ଭୁଞ୍ଜି ମୁଁ ଅଶାନ୍ତ ଏବେ ଅନୁତାପ-ଜ୍ୱରେ ।
ହେଉ ପଛେ ଅନୁତାପ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ, ବୃଥା,
ମାତ୍ର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସେ ମୋ ଦୁଷ୍କୃତର
ଅବମୃଷ୍ୟକାରିତାର ପୁରସ୍କାର ମଣି,
ପିନ୍ଧିଥିବି ଆଜୀବନ ସେ ମାଳି-ପଦକ ।

—:0:—

ଶତ୍ରୁ

ମାନବ, ଶତ୍ରୁବେଷ୍ଟିତ ଆଜୀବନ ଭବେ,
ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ଛଅଗ ଶତ୍ରୁ, ପୁଣି ଶତରସ୍ତ,
ବାହ୍ୟେ ଜଳେ ସ୍ଥଳେ ସ୍ଥିତ କୁମ୍ଭୀର ଶ୍ୱାପଦ,
ଆକାଶେ ତରକା, ବଜ୍ର, ରୁଦ୍ଧ ସର୍ବପଥ ।
ଆଉ ଏକ ମହାଶତ୍ରୁ ଅଛି ମାନବର,
ସେ ମାନବ, ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ପିଶାଚ ଆକୃତି;
ଦମିବ ଔଷଧେ ରୋଗ, ସଂଯମ ସାଧନେ
ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ, ଶ୍ୱାପଦାଦି ଅସ୍ତ୍ରେ ସାବଧାନେ
ତରବାରିଦଣ୍ଡାଘାତେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନାଶ,
ମାତ୍ର ନାହିଁ ନର-ଶତ୍ରୁ ପାଇଁ ନିସ୍ତାର ।
ତୀବ୍ର ହଳାହଳସିକ୍ତ ଦୁର୍ଜନ ରସନା,
ହୃଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରନିନ୍ଦା-ପାପ-କଳୁଷରେ,
ଦୁରାଶା-ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ମୁକ୍ତ ଯେଉଁ ଭାଗ୍ୟଧର
ସୁଲଭ ଜୀବନେ ତାର ସୁଖ-ଶାନ୍ତି-ସୁଧା ।

—:0:—

ସଭ୍ୟତା

ବୁଦ୍ଧେ ଦେୟ ଦ୍ରବ୍ୟ, କିମ୍ବା ଅଯତ୍ନ-ସୁଲଭ
ସଭ୍ୟତା, ଉପାର୍ଜନର ସାପେକ୍ଷ ସେ ଏକା,
ଲୁନ୍ତନ ବିନ୍ୟାସେ ଅବା ରମ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦେ,
ଅଥବା ଜାତୀୟତାର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ,
ହୁଏ ନାହିଁ ସଭ୍ୟତାର ସାରଭୂ ଉନ୍ମେଷ,
ଅସ୍ୱାଭାବିକତାର ସେ ହୀନ ଅନୁକୃତି;
କିଅଁ ଗଢା ହଳ ଥିବା ସେ ଅନୁକରଣେ,
ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ହୁଏ ବାନର ଗଠିତ ।
ସଭ୍ୟତା, ସତ୍‌ଶିକ୍ଷା ଆଉ ସତ୍ସଙ୍ଗସମ୍ଭୂତ,
ତରବିଏ ତରବେ ସେ ସଂଯତ, ମାର୍ଜିତ,
ଯହିଁର ଶରୀର, ମନ, ବିଶେଷେ ଆତ୍ମାର
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଘଟେ, ସତ୍ୟ, ସଦାଚାର,
ଔଦାର୍ଯ୍ୟ, ସମଦର୍ଶିତା, ସ୍ୱଧର୍ମପାଳନ,
ଯାର ଦୃଢ ମୂଳଭିତ୍ତି, ସେହି ତ ସଭ୍ୟତା ।

—:0:—

ପରଦୋଷ

ପରଦୋଷ ଅନ୍ୱେଷଣ ନିର୍ଗୁଣୀ ସ୍ୱଭାବ,
ଗୁଣଜ୍ଞ ଅସୂର୍ଯ୍ୟ ତାହା, ଉପେକ୍ଷା ସର୍ବଥା;
ଭର୍ଜିନିଏ ମଧୁଫଣା ମଧୁ-ସଂଗ୍ରାହକ,
ମାତ୍ର ନିମ୍ନ ବାଡ଼ିଚନ୍ଦ * ଛୁଏଁ ନାହିଁ କେବେ ।
ଖୋଜି ଆତ୍ମଦୋଷ ଯେହୁ କରେ ସଂଶୋଧନ,
ଆବର ଯେ ଭୃଙ୍ଗଧର୍ମୀ, (ଭ୍ରମର ଯେସନ

* ମଧୁଚକ୍ରର ଉପର ଫଣାରେ ମଧୁ ଥାଏ ଏବଂ ତଳଫଣା କୀଟପୂର୍ଣ୍ଣ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶୋଷେ ଖାଇ ମଧୁବନ୍ଧୁ ଚମ୍ପକ କୁସୁମ,
(ଜାଣି ତାର ଶକ୍ତ ରସ) ସେହି ସାରଗ୍ରାହୀ,
ପ୍ରକୃତ ଧାର୍ମିକ, ଜ୍ଞାନୀ, ଅସ୍ତଦର୍ଶୀ, ସାଧୁ,
ପ୍ରଭ ତାହା ପଦରେଣୁ, ତୀର୍ଥରେଣୁ ସମ ।
ଧରନ୍ତି ଉନ୍ନତ ଦେବୀ ସାଦରେ ତାହାକୁ
ସୁଖମୟ ଶାନ୍ତିମୟ ସୁଧାମୟ କୋଡ଼େ ।
ପରଗୁଣ-ପ୍ରପୂଜକ ପ୍ରପୂଜ୍ୟ ଗୁଣର,
ତରନ୍ତି ଆଶ୍ରୟ ତାକୁ ନିଖିଳ ସଦ୍‌ଗୁଣେ ।

—❋—

ନିବେଦନ

ଶମ ପ୍ରଭୋ, ମୋ ଅତୃପ୍ତ-ପିପାସା-ଯନ୍ତ୍ରଣା,
ବେଦନା-ବିକ୍ଷତ ପ୍ରାଣେ ଢାଳି କୃପା-ସୁଧା,
ଶୁଣ ସେ ପିପାସା ମୁହିଁ, ନ ପାରେଁ ସମ୍ଭାଳି,
ଘନୁ ଜାତ ଇରମ୍ମଦ, ମାତ୍ର ଘନଜଳେ
ନୁହେଁ ସେ ନିର୍ବାଣ । ହର, ତବ କୃପା ବିନା
ଅସମର୍ଥ ନିବାରଣେ ଜଗତ ସେ ତୃଷ୍ଣା,
ଦନ୍ୟାର କାରଣ ତୃଷ୍ଣା, ନୁହେଁ ତ ତୃଷାର ।
ଶିଖାଅ ହେ ପ୍ରେମଛନ୍ଦେ ତବ ପ୍ରେମଗୀତ,
ହେବ ପ୍ରେମମନ୍ତ୍ର ଗାଇ ସେ ମହାଗୀତିକା;
ହେ ସୁନ୍ଦର, କର ମୋତେ ସ୍ୱଭାବ-ସୁନ୍ଦର,
ଶୁଭ ! କର ଶୁଭମୟ ପ୍ରାଣ, ପୁଣ୍ୟ ! ତବ
ପୁଣ୍ୟ-ଜ୍ୟୋତି-ଜଳେ ଧୋଇଯାଉ ମୋ ପାପର
କଲୁଷ-କଳଙ୍କ, ଦିଅ ଆଦେଶ ପାଳନେ
ଶକ୍ତି; ଶ୍ରୀପଦ ପୂଜନେ ଭକ୍ତି, ପୁଣି ପ୍ରୀତି
ସତ୍ୟ ସଂସାଧନେ, ଏହି ତ୍ରିବେଣୀ ସଲିଳେ
ପଖାଳିବି ପଦ ତବ, ଅନନ୍ତାଶ୍ରୁ ସହ ।

—❋—

ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା

(ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାର ଅର୍ଦ୍ଧ ଶତାବ୍ଦୀ ଅତୀତ ଉପଲକ୍ଷେ)

ଘେନ ଭକ୍ତି ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଉତ୍କଳଦୀପିକେ,
ହେଉ, ନବସମ୍ବତ୍ସରେ, ପବିତ୍ର ମଙ୍ଗଳ
ତବ ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି ଦିନେ, ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ୍ୟମୟୀ,
ସ୍ୱଦେଶର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ମହା କର୍ମ-ଯାଗେ,
ସଂଯାପି ପଞ୍ଚାଶ ବର୍ଷ ପୁଣି କର୍ମେ ରତ ।
ଧନ୍ୟ ତବ ପ୍ରଜ୍ଞା, ନିଷ୍ଠା, ସାହସ, ପ୍ରତିଜ୍ଞା,
ଔଦାର୍ଯ୍ୟ, ମହାପ୍ରାଣତା, ନମସ୍ୟ, ତୁମ୍ଭର
ପ୍ରାଣ-ପାଣ୍ଡିର ଅତୀତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତର
ଦେଶହିତ-ଶୁଭ-ଶ୍ଳୋକ-ନିର୍ଘଣ୍ଟେ ପୂରିତ
ଉନ୍ନତି-ଅଗସ୍ତ୍ୟ ତାହି ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍କଳର ।
ନୁହେଁ ଏକା ତୁମ୍ଭ ପକ୍ଷେ ଶୁଭଦିନ ଆଜ,
ସୌଭାଗ୍ୟ ସୁଦିନ ଆଜ ଉତ୍କଳ ପକ୍ଷରେ,
ନବ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟେ ଯିବା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ସୁଖୀ,
ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ପକ୍ଷେ ଯଥା ପୂର୍ବ ତଥା ପର ।

———

ହଳଦୀବସନ୍ତ

ତାହାକୁ କହୁଛ ଏବେ ନିତ୍ୟ ସାବଧାନ,
ରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବିହଙ୍ଗ, "ଶାଶୁ ଲୁଚେ ଗୋ" ବୋଲିଣ?
ଚେତେଇଦେଇ କହୁ ପୁଣି "ଚଟିଉ ପଡ଼ ଗୋ"
କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ଏ ଉକ୍ତି ? କେ କହିବ ମୋତେ?
ତୋ ସୁନ୍ଦର ତନୁ ତୋର ରଚନେ ରଚିତ,
ହିରଣ୍ମୟ କଳେବର, କଣ୍ଠ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ,
ଚଞ୍ଚୁ ପଦ୍ମରାଗ, ଏବେ ରତ୍ନ ଖଞ୍ଜି ବିଧି
ବର୍ଗଙ୍କେ ତୋହର, ହେଲା ନାହିଁ ତୃପ୍ତ ତେବେ,
ଚଢ଼ାଇଲା କଣ୍ଠେ ତାର ଅମୃତେ ସିଞ୍ଚି,
ପ୍ରିୟ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ତୁ କି ବିଶ୍ୱବିଧାତାର ?
ତୋହ୍ର ଶାଳି ଗୁଣଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିକ ପର ତୁହି,
ରୂପ ଗୁଣ ଉଭେ ତୋର ରୁଚିର-ମଧୁର,
ତୋ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସୌଭାଗ୍ୟ ଏହା, ଅମର ବାଞ୍ଛିତ,
ଏକାଧାରେ ଏ ସମୃଦ୍ଧି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଜଗତେ ।

———

ନେପୋଲିୟନ

ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ବୀରବର ହେ ନେପୋଲିୟନ,
ଥିଲା ଅହୋ ତୁମ୍ଭର କି ଦୁର୍ବାର ଲାଳସା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶତ୍ରୁଶୀର୍ଣ୍ଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସବେ, ନ ତୁଟିଲ ତେବେ
ଅତୃପ୍ତ-ବାସନା-ନିଶା, ଦୁଇ ଦିନ ପାଇଁ
ହେଲ କି ନିଅଣ୍ଟ ଭଲ ସେ ବିଶାଳ ସ୍ଥଳୀ
ତବ ବାସ ପକ୍ଷେ ? କରେ ଧରିଲ କୃପାଣ,
ସୀମାବୃଦ୍ଧି ଅର୍ଥେ, ଚଳି ଅଭିଷିକ୍ତ ଧରା
ମାନବ-ଶୋଣିତେ, ବଳି ମାନବ ଶୋଣିତ,
ମାତ୍ର ନେଲ କେତେ ଭୂମି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଗଲବେଳେ ?
ସାର୍ଦ୍ଧ ତିନ ହସ୍ତ ସ୍ଥାନ ଆବଶ୍ୟକ ତବ,
ତାହା ସୁଦ୍ଧା ପାରିଲ କି ସଙ୍ଗେ ନେଇ ବୀର,
କେତେ ଦିନ ପାଇଁ ଅହୋ ଚଳ କେତେ କଥା ।
ହୋଇ ମହାରଣ-ଯାଗେ ପ୍ରଧାନ ପୁରୋଧା,
ସମର୍ପିଲ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି କୋଟି କୋଟି ନରେ,
ବୀରତ୍ୱ କି ନିଷ୍ଠୁର ଅଦୟା-ଶ୍ମଶାନ,
ପ୍ରଚ୍ଛେ ନାହିଁ ଜହିଁ ମାୟାମମତାର ଛାୟା,
ନୁହେଁ କି ହେ ବୀରତ୍ୱ, ନରତ୍ୱ, କାରେ
ନୁହନ୍ତି କି ନର ? ହାୟ ଶ୍ୱାପଦ ସଦୃଶ
ବିଦାରିବ ନରବକ୍ଷ ନର, ଏହା କି ହେ
ବୀରଧର୍ମ, ଲୋକରକ୍ଷୀ? ଲୋକଭକ୍ଷୀ କଏ?
ଭଣେ ଯେଉଁ ଧର୍ମ,—ହତ୍ୟା, ପରସ୍ୱତ୍ୱ ଗ୍ରାସ,
ସେ ଭୀଷଣ ଧର୍ମେ ଦୂରୁ କୋଟିଏ ଜୁହାର ।

—✽—

ଦରିଦ୍ର

କେ ଦରିଦ୍ର ? ନ କରେ ଯେ ମୁଠେ ଶସ୍ୟ, ଅବା
ତୁଇଖଣ୍ଡ ସୁନାରୁପା-ରଜ ଉପାସନା,
ସେହି କି ଦରିଦ୍ର ? ନା, ନା, ଏ ଭ୍ରାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ।
ଅପାର୍ଥିବ ଜ୍ଞାନ-ରତ୍ନେ ହୀନ ଯେ ମାନବ,
ଧର୍ମରୂପ ଅଗ୍ନିମୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଦୀପଶିଖା
ନ କରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯାର ତାମସ ହୃଦୟ,
ସେ ହୃଦୟ ହୀନ, ତାର ଦରିଦ୍ର ଉପାଧି
ସମୀଚୀନ ! ମୂଢ଼ ସ୍ୱଜା, ଦରିଦ୍ର ପରମ,
ମାତ୍ର ଯେ ଧାର୍ମିକ ଜ୍ଞାନୀ, ହେଉ ସେ ପନ୍ଥବେ
ଜୀର୍ଣ୍ଣ-କୌପୀନସମ୍ବଳ, ମହାଧନୀ ସେହି ।

ଧନ, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ, ପବିତ୍ର, ଅମୂଲ୍ୟ, ଦୁର୍ଲଭ,
ଯଦ୍ୟପି ସଂସାର ଯାକୁ ଧନ ଅଭିଧାନ,
ନୁହେଁ ସେ ତ ଧନ, ତାହା ବିଷୟ ବିକାର
ଶାସ୍ତ୍ରଭାବରେ ପଡ଼େ ସେ ବିଷାଦର ବଶେ ।

—:—

ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ

ଲୁଣ୍ଠନା-ବଙ୍କୁରିତ ମଞ୍ଜୁ କୁଞ୍ଜବନେ
ଏ କି ସ୍ୱରଗ-ଆଶ୍ରମ, ଆଦର୍ଶ, ପାବନ,
ପ୍ରବୀଣ ଅସୁର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ଲଭି ସାଧୁ ସତ୍ତ୍ୱ
ବାଳ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱବଳୁଳ, ରତ ଏଥି ଅହୋ
ସଂସାର ସାଧନା-ଯଜ୍ଞେ, ତନୟ ମାନସେ
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତପୋବନ ଦଣ୍ଡକ-କାନନ,
ଏ ଆଶ୍ରମ-ହିମାଳୟୁ ହୋଇ ପ୍ରବାହିତ
ଲୁପ୍ତ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ମନ୍ଦାକିନୀ ଧାର,
କରିବ ସମାଜ-ବକ୍ଷ ଶୀତଳ, ସରସ ।
ସ୍ମରି ଓଇ ଆଦର୍ଶରେ ସତ୍ୟଶିବମୟ,
କରି ଅନୁପ୍ରାଣାନ୍ୱିତ ଅସଂଖ୍ୟ ଆଶ୍ରମେ
ଏ ଆଶ୍ରମ, ସଂସ୍ଥାପିବ ସ୍ୱଦେଶେ ଅଚିରେ,
ଦିଶିଲଣି ଦିଶିଲଣି ଏ ମହା ସୂଚନା,
ଘନ କୁହେଳି ବାରି ଆଶା ନୁହେଁ ଅସଙ୍ଗତ ।
ଗଢ଼ିବ ଏ ଆଶ୍ରମ ଯେ ନୈତିକ ଜୀବନ,
ଜାତୀୟ ଜୀବନ ତାହା, ନୁହେଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ।

ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା

ଭାଷାବଣୀ ଦେବଭାଷା ବିଦ୍ୟାବ୍ରତସ୍ଥାଣା
ରତ୍ନଗର୍ଭ, ମାତଃ, ଗର୍ବେ ତୋର ଏକାଧାରେ
ନିହିତ ଅନନ୍ତ ରତ୍ନ, ମଜ୍ଜିଛି ଯେ ଭୃଙ୍ଗ
ସେ ଅଗାଧ ସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ, କୋଟିପତି ସେହି ।
ତୋହ ପରି ଗୁଣବତୀ ତୋ ତୁଳ୍ୟ ସୁତା,
ତୋ ଭଳି ସୁନ୍ଦରୀ, ତୋହୋ କେତେ ତେଜସ୍ୱିନୀ,
ମାତା ଯାର ରୂପବତୀ, ବିଶ୍ୱବନ୍ଦନୀୟା,
କିପାଁ ବା ତା କନ୍ୟା ହେବ ଦୁର୍ଗୁଣା, କୁତ୍ସିତା ?

କିନ୍ତୁ ମା ଗୋ ଏହି ବଡ଼ ମର୍ମାନ୍ତିକ ବ୍ୟଥା,
ନିଖିଳ ଜଗତେ ତୁହି ବରେଣ୍ୟ ସୁଜାନ,
ମାତ୍ର ତୋ ସନ୍ତାନଗଣେ ଜ୍ଞାନ ଅନ୍ୱେଷଣେ
ଭ୍ରମନ୍ତି ଇତସ୍ତତଃ, ଜନନୀ ଯାହାର
ସ୍ୱୟଂ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା, ହାୟ, ତା ସୁତେ ଭିକାରୀ!
ତୋ ସେବା ଉପେକ୍ଷି ସିନା ଏହି ଅଧୋଗତି !

କଳ୍ପନାକୁଞ୍ଜ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଜାହ୍ନବୀବଂଶଭୂଷଣ, ଅବାଲ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟସେବୀ, ବାଣୀପୂଜାର
ସୁପ୍ରବୀଣ ପୁରୋଧା ମାନନୀୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବଳଭଦ୍ର ଦେବ
ବଡ଼କୁମାର ମହୋଦୟଙ୍କ ବରେଣ୍ୟକରେଷୁ

ଅତୁଳ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ଶ୍ରୀମନ୍ମହାଶୟ,

ଶ୍ରୀମାନ୍ ନବଯୁବ, ନବଭ୍ରାତା ଏବଂ କବି । ଉତ୍କଳର ବାଣୀଗର୍ଭ-ଧାମଣ୍ଡ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍କରେ ଧରି ଧନ୍ୟା ହୋଇଅଛି । ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ନୈସର୍ଗିକ କବି-ପ୍ରତିଭା ବାସ୍ତବରେ ନମସ୍କରଣୀୟା । ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର "ରଘୁବଂଶ" ପାଠକଲି, ସେହି-ଦିନ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହୃଦୟର ଉଚ୍ଚତମ ସିଂହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରିଅଛି । ସେହି ଭକ୍ତି-ସଂସ୍କାରର ପରିସ୍ଫୁଟ ସ୍ୱରୂପ ଏହି "କଳ୍ପନାକୁଞ୍ଜ" ଶ୍ରୀମାନଙ୍କରେ ଭେଟି ଅର୍ପଣ କଲି । ଭରସା କରେଁ, ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭଳି କଳ୍ପନାଭକ୍ତ କବିଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର କଳ୍ପନାକୁଞ୍ଜ ଉପେକ୍ଷିତ ହେବ ନାହିଁ । ମହାଜନଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ମହୀୟାନ୍ ରୂପରେ ପ୍ରତିଭାତ ହେବା ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ; ଅନ୍ୟଥା ରୂପଗନ୍ଧହୀନ ଗଇଣ୍ଡାର ଦେବଦେବ ମହାଦେବଙ୍କ ବକ୍ଷରେ କଦାପି ସ୍ଥାନ ଲଭି କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।

ଇଚ୍ଛାପୁର
ତା ୨ । ୧ । ୧୪

ଭବଦୀୟ
ସଦ୍‌ଗୁଣମୁଗ୍ଧ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂଚୀପତ୍ର

ବସନ୍ତ
ବାଣୀବୀଣା
ଜନ୍ମଭୂମି
ମାତୃଭାଷା
ତପସ୍ୟା
ସମ୍ବାଦପତ୍ର
ପାନ୍ଥଶାଳା
ପର୍ବତ
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ
ଛୁରସି
ଧର୍ମ
ପବନ
ରଜନୀ
ସାଗର
ମେଘ
ଋତୁ
ଫୁଲ୍‌ଚୁଇଁ ପକ୍ଷୀ
ପରିଶ୍ରମ
ଲେଖନୀ
ବସନ୍ତ
ସ୍ବଭବ
ଦୂରଙ୍କତା
ମଧୁମକ୍ଷିକା
ସ୍ବର୍ଣ୍ଣିତ ମୂଷା
ନୂତଣ ଜାଢ
ବାୟୁପକ୍ଷୀ
ଯୋଗୀ
ଜୀର୍ଣ୍ଣମନ୍ଦିର
ପୁସ୍ତକ
ସୂର୍ଯ୍ୟ
ସପ୍ତର୍ଷି
ଧାତ୍ରୀ
ନବବର୍ଷ
ରସାଳ
ଗୋ-ଜାତି
ସାଇନ୍ଦ୍ରୀ ପୁଲରେ
ଧୂମକେତୁ
ଗଣ୍ଡୁପକଳ୍ପ

http://oaob.nitrkl.ac.in

କଳ୍ପନାକୁଞ୍ଜ

ବାଣୀ-ବୀଣା

ବାଜ ବାଜ ବାଣୀ-ବୀଣା   ବାଜ ଆଉ ଥରେ,
ବାଜୁଥିଲୁ ପୂର୍ବେ ଯଥା   ଆବିଭବ ଭରେ ।
ଜାଗ୍ରତ ତୋର ସ୍ୱରେ ସୁପ୍ତା—   ଭାରତ-ଅବନୀ,
ରନ୍ଧ୍ରେ ରନ୍ଧ୍ରେ ଉଠୁ ତାର   ଧ୍ୱନି ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ।
ନୈରାଶ୍ୟ-ବିଷରୁ ତୋର   ଅମୃତ ଝଙ୍କାର,
ଭୂତେଶ୍ୱର ପଦ କିମ୍ବା   ଗରୁଡ଼ ହୁଙ୍କାର * ।
ଶୁଣି ତୋର ସଞ୍ଜୀବନୀ   ସୁସ୍ୱର ଲଳିତ,
ଶୁଷ୍କତରୁ ହୋଇଉଠେ   ନବପଲ୍ଲବିତ ।
ସାଗରକଲ୍ଲୋଳ ଖେଳେ   ମହା ମରୁସ୍ଥଳେ,
ଶୈବାଳ-ସରସୀ ଶୋଭେ   ବିକଚ-କମଳେ ।
ଥିଲା ଯେବେ ଦିନ ଆହା   ଭାରତ-ଭବନେ,
ପ୍ରତିସ୍ଥାନୁ ଉଠୁଥିଲୁ   ତୋ ସ୍ୱର ସଘନେ ।
ମାତ୍ର ସେ ଉନ୍ନତି ଯୁଗ   ହୋଇଅଛି ଗତ,
ହୋଇଗଲାଣି ତ ସବୁ   ଗତକଥା ଗତ ।
ବାଜ ପୁଣି ବାଦ୍ୟଗୁଣି !   ବାଜ ସପ୍ତସ୍ୱରେ,
ଫେରିଆସୁ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ   ଶୁଭଦିନ ଗରେ ।
ଶୁଣି ତୋର ସୁଧାମୟୀ   ଅମର-ମୂର୍ଚ୍ଛନା,
ବିଦ୍ୟୁତ ବେଗରେ ଜାଗୁ   ଉନ୍ନତି-କାମନା ।

—*—

ଜନ୍ମଭୂମି

ଜନ୍ମଭୂମି, ଜନୟିତ୍ରୀ   ସମାନ ଉଭୟ,
ପୋଷନ୍ତି ସନ୍ତାନେ ଭରି   ନିଜ-ତନୁ-ହୃଦୟ ।
ଉଭୟ ନାମରୁ ହୁଏ   ଯେ ରସ ନିଃସୃତ,
କି ଛାର ଅମୃତ ? ତାହା   ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମହାମୃତ ।
ମାତୃଭୂମି, କି ବର୍ଣ୍ଣିବି   ତୋ ମହାମହିମା,
ବଳଇ ତା ସିନା ଦେବି !   ବର୍ଣ୍ଣନାର ସୀମା ।
କି ସ୍ଥାବର କି ଜଙ୍ଗମ   ତୋ ଦେହୁଁ ଜନ୍ମିଣ,
ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ପୁଣି   ଶେଷେ ତହିଁ ଲୀନ ।
ସୃଜନ ପାଳନ ନାଶ   ଏହି ଦୃଶ୍ୟାବସ୍ଥ,
କରୁଅଛୁ ଅନୁକ୍ଷଣ   ତୁହି ଅଭିନୟ ।
ତୋ ସୃଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟର ତୁହି   ଯଥା ରୂପାନ୍ତର,
ତଥା ପ୍ରତିରୂପ ସର୍ବେ   ଅଟନ୍ତି ତୋହର ।
କେବଣ ରତନ ରେଣୁ   ତୋ ରେଣୁ ସମାନ,
ତୁଳନାରେ କଦାଚିତ   ନୁହେଁ ମୂଲ୍ୟବାନ ।
ନିରନ୍ତର ସମସ୍ତଙ୍କ   ଆଶ୍ରୟ ସେ ଯେଣୁ,
ସରି ନୁହେଁ ତାହା ସଙ୍ଗେ   କେଉଁ ତୀର୍ଥ-ରେଣୁ ।
ତୋହର ଜଳ ତୋହର ବାୟୁ   ଶାନ୍ତିସୁଖପ୍ରଦ,
ମଣେ ମୁଁ ନ ଥିବ ସ୍ୱର୍ଗେ   ସେରୂପ ସମ୍ପଦ ।
ଜୀବନେ ମରଣେ ତୁହି   ଜୀବର ସମ୍ବଳ,
ତୋ ପଦସେବାରେ ମିଳେ   ଚତୁର୍ବର୍ଗଫଳ ।

* ବିଷଝଡ଼ା ମନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଗରୁଡ଼ ହୁଙ୍କାର ଏବଂ ଭୂତେଶ୍ୱର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତୃଭାଷା

ମହାମହିମମୟୀ ଦେବୀ ମାତା ମାତୃଭାଷା,
ସଂସାର-କାନ୍ତାରେ ତୁହି ମାନବର ଆଶା ।
ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମାନବ ବିଶ୍ୱ ତୋ ଯୋଗେ ସୁଲଭ,
ପାଳିତ ହେଉଛୁ ସଦା ପୁଣି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ।
ଜନ୍ମକାଳ ପୋଷି ମାତା ଦୁଅନ୍ତି ଅନ୍ତର,
ମାତ ତୁହି ଆଜୀବନ ପୋଷୁ ନିରନ୍ତର ।
ପରମାତ୍ମା ଜୀବାତ୍ମାର ଅଛି ଯେ ସମ୍ବନ୍ଧ,
ସେ ଦୃଢ଼ ସମ୍ପର୍କେ ନର ତୋଠାରେ ଆବଦ୍ଧ ।
ସାହିତ୍ୟାଦି ଶାସ୍ତ୍ରେ ସୃଜି ନିଜ ଦେହେ ଛବି,
ମାନବକୁଳର ତୁହି ମହା ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ।
ପଶୁଠାରୁ ଭିନ୍ନ କିନା ତୋ ସକାଶୁ ନର,
ସୁଖ-କର୍ଣ୍ଣଧାର ଅଟୁ ଜୀବନ-ନାବର ।
ତୋହ ଯୋଗୁଁ ନର କିନା ସମର୍ଥ ସର୍ବଥା,
ଜିଜିଅଣିବାକୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ନରତା ।
ଶବ୍ଦଦେହା ! ଦେହେ ତୋର ହୋଇଛୁ କି ସୁଧା,
ଜନ୍ମଏ ଆସ୍ୱାଦ ଯାହା ଦୂର ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୁଧା ।
ହେଉ ପଛେ ମାତୃସ୍ୱର ରୁକ୍ଷ ବା କୋମଳ,
ଢାଳେ ସେ ସନ୍ତାନ କର୍ଣ୍ଣେ ସୁଧା ଅନର୍ଗଳ ।
ଜନ୍ମ ଦେଶ, ମତ ଶକ୍ତି ପ୍ରତିଭା ସ୍ଫୁରଣ,
ପାରତ୍ରିକ-ପଥର ତୁ ସାରଲ୍ୟ କାରଣ ।
ଯେତେ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ ଦେବ— ସେବା-ତୀର୍ଥାଟନେ
ତହୁଁ କୋଟି ଗୁଣ ମିଳେ ତୋ ପଦ ସେବନେ ।
ଦେବତାର ଦେବତା ତୁ ତୀର୍ଥ ଯେ ତୀର୍ଥର,
ବ୍ରତ-ବ୍ରତ, ତପସ୍ୟାର ତପସ୍ୟା ଆଦର ।

ତପସ୍ୟା

ନିର୍ବିକାର ଚିତ୍ତେ ସିଦ୍ଧ ମାତ୍ର ବଶୀବସ୍ୟା,
ଏ ସଂସାର-ତପୋବନେ ପ୍ରଧାନ ତପସ୍ୟା ।
ମାତୃଭୂମି ମାତୃଭାଷା ଜନନୀ ସମାନ,
ତାଙ୍କ ପଦ-ସେବା ନୁହେଁ ତପସ୍ୟାରୁ ଆନ ।
ତୃତୀୟ ତପସ୍ୟା ସତ୍ୟ ନିଷ୍ଠୟ ନିଶ୍ଚୟ,
ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଲଭେ ନର ସର୍ବତ୍ର ବିଜୟ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ ପୁଣ୍ୟ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତି ସ୍ପୃହା,
ତପସ୍ୟା ନାମରେ ଏଣୁ ଅଭିହିତ ଯାହା ।
ନିରଙ୍କୁଶ ଭାବେ ସ୍ୱୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ,
ମହୀ-କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ ମହା— ତପସ୍ୟାଚରଣ ।
ଅହିଂସା ତପସ୍ୟା ମଧ୍ୟେ ନାହିଁ କିଛି ଭେଦ,
ଉଚ୍ଚାରେ ଉଚ୍ଚରେ ଏହି ମହାସତ୍ୟ ବେଦ ।
ତୀବ୍ର ତପ ସ୍ୱାର୍ଥଶୂନ୍ୟ ପର ଉପକାର,
ଜନ୍ମ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ଜନେ କରେ ସେ ଉଦ୍ଧାର ।

—✻୦✻—

ସମ୍ବାଦପତ୍ର

ଆସ ଦେଶହିତ ବରେଁ କର ସମର୍ଦ୍ଧନ,
କି ବାର୍ତ୍ତା ଆଣିଛ କହ କରିବ ଶ୍ରବଣ ।
ନୃପତି-ସଚିବ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରକୃତି-ସୋଦର,
ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାଦାତା ମାନବ ବିଶ୍ୱର ।
ହସ କଉତୁକ ଆଦି ନାନା ରଙ୍ଗ ଧରି,
ପ୍ରକାଶିତ ହୁଅ ଆସି ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ପରି ।
କିମ୍ବା ତୁମ୍ଭେ ମଧୁକୋଷ, ହୁଏ ଅନୁମିତ,
ନାନାଫୁଲୁ ମଧୁ ଆସି ହୋଇଛି ସଞ୍ଚିତ ।
ଅବା ତୁମ୍ଭେ ହେବ ଚଳ— ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,
ବିତରୁଛ ଘରେ ଘରେ ସୁଶିକ୍ଷାନିଚୟ ।
ନବୋନ୍ମେଷ ନବାଦର୍ଶ ନବୀନ ସଭ୍ୟତା,
ପ୍ରସ୍ତୁରୁଛ ଦେଶେ ଆଣି ବିଦେଶୁ ସର୍ବଥା,
ରାଜନୀତି ଧର୍ମନୀତି ସାହିତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ,
ଇତିହାସ ଜୀବଚରିତ ଅପୂର୍ବ ଆଖ୍ୟାନ,
ବହୁଶିକ୍ଷା ତୁମ୍ଭଠାରୁ ମିଳେ ଏକାଧାରେ,
କଳା-କଳ୍ପ-ଗୀତ ତୁମ୍ଭେ ସମାଜସଂସ୍କାରେ ।
ପ୍ରକୃତ ପ୍ରକାରେ ଧର ନିତ୍ୟ ନବ ଭାବ,
ଦେଶ ପକ୍ଷେ ସତ୍ୟଶିବ ତବ ଆବିର୍ଭାବ ।

—୦—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପାନ୍ଥଶାଳା

ନ ପୋଷୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ତୁହି ପାନ୍ଥାଳୟ,
ଶୁଦ୍ଧ-ସାମ୍ୟ-ନୀତି ସଦା କରୁଛୁ ଆଶ୍ରୟ ।
ଦୁଃଖୀ ଧନୀ ରୋଗୀ ସୁସ୍ଥ ମୂର୍ଖ ଜ୍ଞାନୀଜନେ,
ସମଭାବେ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁ ସଯତନେ ।
ଦେଖାଉଛୁ ଅଭିନୟ ସଦା ସଂସାରର,
ଆସୁଛନ୍ତି ଯାଉଛନ୍ତି କେତେ ନିରନ୍ତର ।
ଦଣ୍ଡେ ପରିଚୟ ପରେ ଯେ ଯାଉଛି ଚାହିଁ,
ତାହାର ସମ୍ପର୍କ କିଛି ତାହା ସଙ୍ଗେ ନାହିଁ ।
ଭବ-ପାନ୍ଥଶାଳେ ତୁଣ୍ଡ ତଥା ପରିବାର
ସକଳେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶେଷେ କେ କୁହେଁ କାହାର ।
ମଣନ୍ତି ତୋ ଅଧିକାରୀ ହୋଇଣ ଲୁଣିଆ,
ହସୁଥାଉ ଦେଖି ତୁ ଏ ବାତୁଳପଣିଆ ।
ସେ ନୀରବ ମହାହାସ୍ୟ ଦେଖେ ଯେ ମାନବ,
ବୁଝିଛି ସେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱର ଅସ୍ଥାୟୀ ଗୌରବ ।
ଭ୍ରମେ ଆପଣାର ବୋଲି ମଣେ ତୋତେ ନର,
ମାତ୍ର ତୁ କାହାର ନୋହୁ, ନିଜେ ତୁ ନିଜର ।

—❋—

ପର୍ବତ

କେତେ ଦିନ ଯୋଗମଗ୍ନ ଅଛୁ ରେ ଶିଖରି,
ଜଗତରେ ଯୋଗୀ ଏକା ତୁହି ତୋହ ପରି ।
ସମସ୍ତେ ସହନ୍ତି ବାତ୍ୟା ବୃଷ୍ଟି ଶୀତାତପ,
ସତତ ଅଟଳ ରହି ଆଚରୁଛୁ ତପ ।
କେ ଜାଣିବ ମୋତେ ଗିରି କେବଣ ଆଶାରେ,
ସମ୍ଭାଷୁଛୁ ମହାକାଳେ ନୀରବ ଭାଷାରେ ।
ସାଧୁ ପ୍ରାୟେ ଦିଶୁ ତୁହି ବାହ୍ୟେ ଅକୋମଳ,
ମାତ୍ର ତୋର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଶୀତଳ ତରଳ ।
ହେଲେହେଁ କଠୋର ରୁକ୍ଷ ନାରିକେଳ ଫଳ
ମାତ୍ର ଗର୍ଭେ ନ ଧରେ କି ସୁମଧୁର ଜଳ ।
କହୁ କହୁ ଗିରିରାଜ ମେଣ୍ଟ ମୋ ସନ୍ଦେହ,
କାହୁଁ ଆଣି ସଲିଳ ତୁ ମଣ୍ଡିଅଛୁ ଦେହ ।
କେମନ୍ତେ କହିବୁ ଅବା ନୋହୁ ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ଯନ୍ତ୍ରୀ ଜଣେ ଅଛି ତୋର ତୁ କେବଳ ଯନ୍ତ୍ର ।
ଇତିହାସ-ଗ୍ରନ୍ଥ ତୁହି, ତୋହର ବକ୍ଷରେ,
ଖୋଦିତ ଘଟଣା କେତେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅକ୍ଷରେ ।
ଅବା ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ଧନ୍ୱନ୍ତରି, ବହୁ ମହୌଷଧି,
ବଢ଼ୁଛନ୍ତି ଅଜାତରେ ମରେ ନିରବଧି ।
ତଟିନୀ କନ୍ୟାଏ ତୋର ପ୍ରଦାନି ଜୀବନ,
କରୁଛନ୍ତି ମହୀରେ ତୋ ମହିମା କୀର୍ତ୍ତନ ।
ଅସ୍ଥି ମାଂସ ସମ୍ପର୍କ ତୋ ପୃଥିବୀ ସହିତ,
ମାତ୍ର ତୁ ପାର୍ଥିବ ବୋଲି ନୋହୁ କଳୁଷିତ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ

କେଡ଼େ ବାହାରିଆ ଦିଶେ ନଭେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ,
ସପ୍ତରଙ୍ଗ ସୁରଞ୍ଜିତ ଢଳ ଢଳ ତନୁ ।
କିପାଇଁ ରଚିଛି କିଏ ଏ ସ୍ୱର୍ଗ ତୋରଣ,
ଭାବ ଏହା ମହାଭାବେ ହୁଏ ବୁଦ୍ଧି ବଣା ।
ସପତ ମୁରୁତେ କିବା ଦିଗ-ତପସ୍ୱିନୀ,
କାଟିଛି ବିଦଳ-ଶତା ଖେଳେ ଓଜସ୍ୱିନୀ ।
ଏହାର ଉଦୟ ଅସ୍ତ ବାଦ୍ୟସ୍ୱର ପ୍ରାଏ,
ଜାଣି ନୁହେ କାହୁଁ ଆସି କାହୁଁ ଗୁଳିଯାଏ ।
ଜୀବନ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ପ୍ରଭା ଦେଖାଇ ଏସନ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ କାହିଁ ମିଶି ହୁଏ ଅଦର୍ଶନ ।
ଜୀବନ-ପ୍ରଭାତୁ ଧନୁ— ଶୋଭା ଦେଖି ଦେଖି,
ତଥାପି ନ ପାରେ କିଏଁ ବିତୃଷ୍ଣା ଉପେକ୍ଷି ।
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ଏବେ ବୁଝିଲି ଏ ତତ୍ତ୍ୱ,
ଉଦେ ହୁଏ ଯେଣୁ ସେଥୁ ନିତ୍ୟ ନୂତନତ୍ୱ ।

କୁରରୀ

କାହିଁକି ଝୁରୁଛୁ ପକ୍ଷି, ବସି ସାରାଦିନ
ହୋଇ ଅତି ଉତ୍ତରଳ ଶୋକର ଅଧୀନ ।
ବିଷାଦ କରୁଣା ସ୍ନେହ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ମମତା,
ଆସି ଯୋଡ଼ିଛନ୍ତି ତୋର ଚଳାପୂ ସର୍ବଥା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଡାକୁଛୁ "ଉଠ ରେ ପୁତା" ଉଚ୍ଚରେ ତାହାକୁ,
ଏବେ ତ ବଧିର ହୁଏ ନ ଶୁଣେ ତାହାକୁ ।
ଅଥବା ଗଭୀରୁ ତୋର ହୃଦୟର ଧନ,
ତେଣୁ ଅନ୍ତର୍ଭେଦୀ ସ୍ୱରେ କରୁଛୁ କ୍ରନ୍ଦନ ।
ନୈରାଶ୍ୟ ବୈଫଲ୍ୟମୟ କରୁଣ-ସଙ୍ଗୀତ,
ଶୁଣି ତୋର ବତ୍ସବେ କି ଦ୍ରବେ ତାହା ଚିତ୍ତ ।
ତେଣୁ ତ କେ ପଦେ ତେବେ ଅର୍ପିଛୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା,
ସ୍ୱାର୍ଥପର ସଂସାରକୁ ସେ ଗୀତ ତ ମନା ।
ଶୋକର ତୁ ପ୍ରିୟଶିଷ୍ୟା ଶିଖି ଶୋକଗାନ,
ପଢ଼ାଉ ସେ ଥିବ ସଦା ତୋତେ ଶୋକପାଠ
ନ ଝୁର ନ ଝୁର ଆଉ ନିରାଶା କୁରରୀ,
ଢାଳିବେ ତୋ ପ୍ରାଣେ ସୁଧା ଦୟାମୟ ହରି ।

—※—

ଧର୍ମ

ମାନବକୁଳର ଧର୍ମ ପ୍ରଧାନ-ବନ୍ଧନୀ,
କ୍ଷିପ୍ତମନେ ଶାସେ ଯେହ୍ନେ କମ୍ପାଇ ତର୍ଜନୀ ।
ବାତୁଳ-ବାରଣ-ମନ ଭ୍ରମେ ଯଥାତଥା,
ଧର୍ମ ତାର ତୀକ୍ଷ୍ଣଲୌହ ଅଙ୍କୁଶ ସର୍ବଥା ।
କାୟମନୋବାକ୍ୟେ ଯେହ୍ନେ ପ୍ରତିପାଳେ ଧର୍ମ,
ତାହାର ଶରୀରେ ଧର୍ମ ହୁଏ ବଜ୍ରବର୍ମ ।
ଅନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ ଧନପଦେ ଲେଖା,
ଧର୍ମ ନିତ୍ୟ ଅପାର୍ଥିବ ମହାଧନ ଏକା ।
ସର୍ବଧର୍ମ ଏକ, ତାହିଁ ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳ,
ଲଭେ ନ ସ୍ୱପଦସ୍ପୃହ- ଅନଳ ଶୀତଳ ।
ମିଳନ୍ତି ମହୀରେ ବନ୍ଧୁ ସଖା ପ୍ରିୟତର,
ସ୍ଥଳୀରେ ଆବଦ୍ଧ ମାତ୍ର ପ୍ରୀତି ତାହାଙ୍କର ।
ଧର୍ମ ଏକା ନିତ୍ୟସଖା ଇହ ପରକାଳେ,
ଛାୟା ପ୍ରାୟ ସତତ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୁଲେ ।
ଧର୍ମୋପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜଗତର ପ୍ରାଣ,
ତା ବିନା ସେ ହୋଇଥିବ ଭୀଷଣ ଶ୍ମଶାନ ।

—※—

ପବନ

ବିଧାତାର ମହାଶକ୍ତି ତୁହି ରେ ପବନ,
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାର୍ଥକ ତୋର ଅଭିଧା "ଜୀବନ ।"
ପ୍ରଧାନ-ଚାଳକ ତୁହି ଶରୀର-ଯନ୍ତ୍ରର,
ତୋହଠାରେ ଭେଦାଭେଦ ନାହିଁ ଆତ୍ମପର ।
ସୃଷ୍ଟିତାକୁ କରୁଅଛୁ ଗତି ଅବିରାମ,
ବିଶ୍ରାମ ଦୂରରୁ କରେ ତୋ ପଦେ ପ୍ରଣାମ ।
ରହିଅଛୁ ପରିପୂରି ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ,
ସେବନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଏ ସଦା ଆହାରେ ବିହାରେ ।
ପ୍ରକୃତି ଆଜ୍ଞାରେ ଧରୁ ଶୀତ ଉଷ୍ଣ ଭାବ,
ଭୀତ ହୁଏ ସୃଷ୍ଟି ହେରି ତୋ ରୁଦ୍ର ପ୍ରଭାବ ।
ଆଚରୁଛୁ ନିତ୍ୟବ୍ରତ ଧରି ପର୍ଯ୍ୟଟନ,
ପୃଥ୍ୱୀ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣକାରୀ ଯେଣୁ ପୁରାତନ ।
ନାହିଁ ତୋ ଆକାର ବର୍ଣ୍ଣ ସଦା ଶୂନ୍ୟମୟ,
ସ୍ପର୍ଶେ ମାତ୍ର ଦେଉ ମହା—ସତ୍ତା ପରିଚୟ ।
ତୋ ମହାମହିମା ଚିନ୍ତି ହୁଏଁ ମୁଁ ସ୍ତମ୍ଭିତ,
ନତ ପ୍ରାୟ ତୁହି ଧ୍ୟାନ ଧାରଣା ଅତୀତ ।
ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତୁହି ପବମାନ,
କରିପାରୁ ଏ ମହୀକି ଭୀଷଣ ଶ୍ମଶାନ ।
କର୍ମ ଯିବା ବାରିବିଏ ମାନବ ଦେବତା,
ଚିହ୍ନାଏ ଦେବତା ବୋଲି ତୋତେ ତୋ କ୍ଷମତା ।

ରଜନୀ

ସ୍ୱାଗତ ଦିବସ-ବଧୂ ଦେବୀ ନିଶୀଥିନୀ,
ତାପ-କ୍ଳାନ୍ତଜନ ଶାନ୍ତି--- ଶ୍ରାନ୍ତି-ବିଧାୟିନୀ ।
ଥକାପଡ଼ି ସ୍ୱାମୀ ତବ ଆଶ୍ରିଲେ ବିଶ୍ରାମ,
ତୁମ୍ଭେ ଆସି ସ୍ୱଜନେ କର ଚତୁର୍ଯାମ ।
ପୁରୁଷ ପ୍ରକୃତି ଭବେ ସୁକଠୋର ଅତି,
ତେଣୁ ସୁକଠିନ ଦିନ ଶାସନପଦ୍ଧତି !
ବାମାଜାତି ତୁମ୍ଭେ, ତୁମ୍ଭ ସ୍ୱଭାବ କୋମଳ,
ତଥାହିଁ ଶାସନ ନୀତି ଶିଥିଳ ଶୀତଳ ।

ଚରଣରେ ପଡ଼ି ତବ ଜୀବେ ଅବସନ୍ନ,
ଫେଡ଼ ତାଙ୍କ ଅବସାଦ ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ବନ୍ଦନ ।
ମଧୁର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ ତବ ଏ ମର ଜଗତ,
ସୁଷମା ବିକାଶେ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗେ ପରିଣତ ।
ବହଇ ସଦନ ସୁଖ- ଶାନ୍ତି-ସୁଧା-ଧାର,
ଲଭୁଛି ହୃଦୟ-ନଭେ ଫୁଟେ ଛବି-ତାର ।
ଅବଶ-ଶରୀର-ଯନ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରାନ୍ତି-ତୈଳ ଢାଳି,
ଦେଉଅଛ ଦେବ ! ତାକୁ ନିତ୍ୟ ପରିମଳ ।
ନିତ୍ୟ ନବ ବଳ ଦାନ ତବ ନିତ୍ୟବ୍ରତ,
ପ୍ରକୃତି ଆଦେଶେ ତାହା ପାଳୁଛ ସତତ ।

—*—

ସାଗର

କି ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ମହାଶକ୍ତି ଧରୁ ରେ ସାଗର,
ଇଚ୍ଛାକଲେ ଗ୍ରାସିପାରୁ ଧରା ଚରାଚର ।
ମାତ୍ର ଲଙ୍ଘୁ ନାହିଁ ଗାରେ ବେଳାଭୂମି ସୀମା,
ଧନ୍ୟ ତୁହି ସତ୍ୟସନ୍ଧ ଧନ୍ୟ ତୋ ମହିମା ।
ରତ୍ନାକର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ରତ୍ନ ସହିତ,
ନାହିଁ ପାରିବାର ତୋର ସମ୍ପର୍କ କିଞ୍ଚିତ ।
ତାହା ଯୋଗେ ଆନ ହୁଏ ପୃଥ୍ୱୀ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବାନ,
ସାଧୁ ଯିବା ଅର୍ଥେ ଧନ କରିବାକୁ ଦାନ ।
ନୋହିଲେ କି କାଦମ୍ବିନୀ ଶୋଷି ତୋର ପୟ,
ରଖନ୍ତା ସଯତ୍ନେ କରି ଗର୍ଭରେ ସଞ୍ଚୟ ।
ବିପୁଳ କୁଟୁମ୍ବୀ ସିନ୍ଧୁ, ସବୁ ପରିବାରେ,
ପାଳୁଅଛୁ ନିତ୍ୟ ତୁହି ସମାନ ପ୍ରକାରେ ।
କେତେ କେତେ ଜୀବଜନ୍ତୁ ପ୍ରାଣମନ ସହ,
ତାହାକୁ ତୁ ଡାକୁଅଛୁ ଉଚ୍ଚେ ଅହରହ ।
କାହା ଲାଗି ତନ୍ମୟ ତୁ ଅସମ୍ଭାଳ ବେଶେ,
ଗୁରେ କି ତୋ ଭାବ ସେହି ଅନୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେଶେ ।
ଡାକୁଥା ଡାକୁଥା ସଦା ଅତି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ,
କେବେହେଲେ ଶୁଣିବ ତୋ ଡାକ ନିଶ୍ଚେ ଥରେ ।

—୫୦—

ମେଘ

ଏକାଧାରେ ଧରୁ ଘନ, ଜଳ ବଜ୍ରାନଳ,
ଭୀଷଣତା ଲାଳିତ୍ୟର ଅଟୁ ସାମ୍ୟ ସ୍ଥଳ ।
ବିଧାତା ଅନନ୍ତ ଭୂମା କେଉଁଣି କପାଇଁ,
ରଖନ୍ତି ଦୁର୍ଲଭ ଦ୍ରବ୍ୟ ହୀନ ଢଙ୍କାଇ ।
ସର୍ପଶିରେ ବିଷ ମଧ୍ୟେ ଅବସ୍ଥିତ ମଣି,
ଚନ୍ଦନରେ ଜଡ଼ିଥାନ୍ତି ସଦା କାଳଫଣୀ ।
ପାତ୍ର ତୁହି ସୃଷ୍ଟି ହେଉ ଯଥାକାଳେ ନୀର,
ସାର୍ଥ କରୁ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମା ନାମ ଧରଣୀର ।
ହେଉଅଛୁ ପଛକେ ରଜା ନାମେ ଜଳପାଳ,
ମାତ୍ର ତୁହି ସର୍ବପାଳ ନିଶ୍ଚେ ଶତମାଳ ।
କାମରୂପୀ ତୁହି ଉଠି କରିଭ ପ୍ରମାଣେ
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଘୋଟିଯାଉ ସମଗ୍ର ବିମାନେ ।
ଗିରିବନେ ଥାଇ ତୋତେ ଅନମ୍ବରେ ଦେଖି,
ପ୍ରେମେ ନାଚେ କେକୀ କ୍ଷୁଧା ପିପାସା ଉପେକ୍ଷି ।
ପ୍ରାଣେ ସେ ଯେପରି ତୋତେ ଭଲପାଏ ଘନ,
ତୁ ତାହାକୁ ସ୍ନେହ ନେତ୍ରେ ଦେଖୁ କି ତେସନ ?
ନୋହୁ ତୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଯେବେ ପ୍ରତିଦାନ ପାଇଁ,
ବିଶୁଦ୍ଧ ବନ୍ଧୁତା ତୋତେ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ ।

—୦ଃ୦—

ରତ୍ନ

ରତ୍ନ ନାମ କିପାଁ ଏତେ ପ୍ରଗୌରବାନ୍ୱିତ,
ଅଛି କେଉଁ ଗୁଣ ତାର ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ।
ମଣନ୍ତି ଧନକେ ଯତ୍ନେ ଜୀବନ-ସମ୍ବଳ,
ମାତ୍ର ସେ ପ୍ରସ୍ତର ଧାତୁ- ବିକାର କେବଳ ।
ରତନ ଧାରଣେ ମୂର୍ଖ ନ ହୁଏ ପଣ୍ଡିତ,
କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତର କ୍ଷୁଧା ତହିଁ ନୁହେଁ ପ୍ରଶମିତ ।
କରିପାରେ ନାହିଁ ରତ୍ନ ପାପୀକୁ ଧାର୍ମିକ,
ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣାର ତାହା ଶବ କାଳ୍ପନିକ ।
ସତ୍ୟ,ଜ୍ଞାନ, ଦୟା,କ୍ଷମା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ଉନ୍ନତି,
ପବିତ୍ରତା, ଶାନ୍ତି, ପ୍ରୀତି, ସ୍ୱଧର୍ମ,ବିନତି,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏ ସକଳ ଅପାର୍ଥିବ ପରଶ-ରତନ,
ମାନବ-ଲୌହକୁ କରି ପାରନ୍ତି କାଞ୍ଚନ ।
ଏ ଦୁର୍ଲଭ ମହାରତ୍ନ ଯାଏ ନାହିଁ ଚୋରି,
କାମ୍ୟ ନବ୍ୟ ବ୍ୟବହାରେ ଯାଏ ନାହିଁ ଘୋରି ।
ଏଥିରେ ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ତରୁ ଅଲଙ୍କୃତ,
ସେ କିଆଁ ଲୋଡିବ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରାକୃତ ।

——୦*୦——

ଫୁଲଚୁଇଁ ପକ୍ଷୀ

ଝଙ୍କାର ବସନ୍ତ-ସଖି, କଣ୍ଠ-ବୀଣାତାର,
ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ମୋର ତାହା ବାରମ୍ବାର ।
ସୁଲଳିତସ୍ୱର ତୋର ଅମୃତେ ସିଞ୍ଚିତ,
ଦେଇଛନ୍ତି କିବା ବିଶ୍ୱ— ଭୂମା ବିଶ୍ୱପତି ।
ମାତ୍ର କେଉଁ ପାପେ କହ ତୋର ହୀନଦଶା,
ତୁ ଥାଉଁ କୋକିଳ କିଆଁ ଲଭେ ସୁପ୍ରଶଂସା ।
ସ୍ୱର ତା ମଧୁର ମାତ୍ର କାର୍କଶ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ,
ଶୁଣି ସୌକୁମାର୍ଯ୍ୟେ ହେବ ତୋ ପାଶେ ଲଜ୍ଜିତ ।
ଅର୍ପିଲେ ତୋହରେ ଯେବେ ପିକେ ଉଚ୍ଚାସନ,
କରିଥିଲୁ କେଉଁଣେ ଭୁଲି ସେ କାଳେ ଗମନ ।
ଶୁଣିଥିଲେ ତୋ ମଧୁର ଝଙ୍କାର ଲହରୀ,
ଏତେ ପକ୍ଷପାତ କେବେ ନ ଥାନ୍ତେ ସେ କରି ।
କାହିଁ ଆଉ ଫୁଲଚୁଇଁ ସଙ୍ଗୀତ-ପ୍ରବୀଣା,
ବଜାଉ ଶୀତାନ୍ତେ ମଧୁ ଆଗମନୀ ବୀଣା ।
ବସନ୍ତ ଗହଣେ ଆସି ପୁଣି ତା ସହିତ,
ଉଡ଼ିଯାଉ ପ୍ରତିବର୍ଷ କହିଁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ।
ଜନବଣ ପ୍ରଦେଶେ କେଉଁ କଠୋର ସାଧନା,
ଆଚରୁ ତୁ ତାହା ସିନା ତୋତେ ଏତା ଜଣା ।

——:*:——

ପରିଶ୍ରମ

ପରିଶ୍ରମ ମାନବର ଅଭୀପ୍‌ସିତ ଖଣି,
ସୁଲଭ ତହିଁରେ ସଦା ସୁଖ-ମହାମଣି ।
ମନ-ମତ୍ତ-ମତଙ୍ଗଜ ପାଦରେ କେବଳ,
ପରିଶ୍ରମ ବାନ୍ଧିବାର ସୁଦୃଢ ଶୃଙ୍ଖଳ ।
ରକ୍ଷାକରେ ନରେ ସେହୁ ପାପ ପ୍ରଲୋଭନୁ,
କୁଚିନ୍ତା-ପିଶାଚୀ କଳେ ତଡ଼ିଦେଇ ମନୁ ।
ଗଢ଼ିଦିଏ ପରିଶ୍ରମ ନୈତିକ ଜୀବନ,
କଳଙ୍କିତ ଲୌହେ କରେ ବିଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନ ।
ପରିଶ୍ରମେ ଅଛି ବୋଲି ସୁଖ-ଅନାବିଳ
ଦିବା ନିଶି ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ବହୁଛି ଅନିଳ ।
ବିଶ୍ୱଦୀପ ଦିବାକର ଚନ୍ଦ୍ର ତାରାଗଣ,
କରୁଛନ୍ତି ମହାଶୂନ୍ୟେ ନିୟତ ଭ୍ରମଣ ।
ସାରଥି ରୂପରେ ଶ୍ରମ ଶାନ୍ତି-ରଥବରେ,
ସାଫଲ୍ୟ ଭେଟାଏ ଆଣି ସାଧକ ପାଶରେ ।
ଯାହାଠାରେ ରୁହେ ଶ୍ରମ ତନ୍ଦ୍ରାତ ଆବୃତ,
କରେ ସ୍ୱତଃ ତାହାକୁ ସେ ଯଥା ପୁରସ୍କୃତ ।

—:*O*:—

ଲେଖନୀ

ନମସ୍କାର ବର୍ଣ୍ଣମାତା ହଜାରେ ହଜାରେ,
ଆଜୀବନ ମୁହିଁ ଦେବି ଋଣୀ ତୁମ୍ଭଠାରେ ।
କେତେ ରୂପ ଧରି ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ ପ୍ରକାଶିତ,
କାହିଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦଣ୍ଡେ କାହିଁ କାଷ୍ଠଦଣ୍ଡେ ସ୍ଥିତ ।
କାହିଁ ଲୌହେ କାହିଁ ଅବା ପକ୍ଷେ ଅବସ୍ଥାନ
ଗଡ଼କାଳେ ବାରମ୍ବାର କର ମସୀପାନ ।
ଆକାର ହେଲେହେଁ ସାନ କରଣୀ ମହାନ,
କରିପାର ଗୁରୁତର— କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ ।
କାହାକୁ ଆନନ୍ଦ ଅର୍ପ କାହାକୁ ବା ତ୍ରାସ,
ସାଧ କାର ପୌଷମାସ କାର ସର୍ବନାଶ ।
ଅରୂପ କଳ୍ପନା-ଫୁଲ ତୋଳି ନିତି ନିତି,
ରଖୁଅଛ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସୁପାତ୍ରେ ସାଇତି ।
ବିଦ୍ୱାନ-ମନ-ଗୁରୁର ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଣ୍ଠ,
ପଢ଼ ତାହା ପଢ଼ାଏ ସେ ଯେବେ ଯେଉଁ ପାଠ ।
ତବ ଶୁଭ ସହାୟତା ଲଭି ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ୱ,
ସ୍ଥାପନ୍ତି ଅକ୍ଷରମୟୀ ସୁକୀର୍ତ୍ତି ଅକ୍ଷୟ ।

—**—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚାତକ

ପ୍ରାଣ ଭରି ଗାଅ ପକ୍ଷି ନ ହୁଅ ମଉନ,
ତୋହର କଣ୍ଠ ସ୍ୱରୁଁ ନଭେ ମେଘର ଗଳୁନ ।
ତୁଟୁ ତୁଚ୍ଛ ହେଉ ପଛେ ଯେ ଯେତେ ପବନ,
ପୃଥ୍ୱୀ ପରଶମାତ୍ରେ ହୁଏ କଳୁଷିତ ।
ହେଲେ ଶୁଷ୍କ ପିପାସାରେ କଣ୍ଠଗତ-ପ୍ରାଣ,
ନ କରୁ ଘୃଣାରେ ତେଣୁ ଧରଣୀଜ ପାନ ।
ଧନ୍ୟ ତୋର ସତ୍ୟବ୍ରତ ଦୃଢ଼ ଏକାଗ୍ରତା,
ସଦାଶୁଭ ନିଷ୍ଠାପର ଯଥା ତୁ ଦେବତା ।
ମିତ ମିତ ବୋଲି ସଦା ଆହ୍ୱାନୁ ତୁ ଘନେ,
ଦିଏ କି ଉତ୍ତର ସେହୁ ତୋ ଡାକ ଶ୍ରବଣେ ।
ମେଘପାଶେ ଉପକୃତ ସତତେ ସର୍ବଥା,
ମାତ୍ର ତେ ପ୍ରକାଶେ କାହିଁ ଏତେ କୃତଜ୍ଞତା ।
ବୁଝିଲି ଏବେ ରେ ପକ୍ଷି, ଭାଙ୍ଗିଲି ସନ୍ଦେହ,
କୃତଜ୍ଞତା ଉପାଦାନେ ନିର୍ମିତ ତୋ ଦେହ ।
ପକ୍ଷୀ ତୁହି, ମାତ୍ର ଜାଣୁ କୃତଜ୍ଞତା ମୂଲ,
ଶିଖିବେ କି ଏ ସଦ୍‌ଗୁଣ ତୋର ନରକୁଳ ।

—o—

କୃତଜ୍ଞତା

ମହାମୂଲ୍ୟବାନ ରତ୍ନ ଭବେ କୃତଜ୍ଞତା,
କରିଦେଇ ପାରେ ସେହୁ ମାନବେ ଦେବତା ।
ଉପକାରୀ ଉପକାର ନ ମାନେ ଯେ ଖଳେ,
ଦୁରନ୍ତ ପିଶାଚ ସେହି ପୂର୍ତ ନରକୁଳେ ।
କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ସ୍ୱର୍ଗର ସୋପାନ,
ମହାପାପ କୃତଘ୍ନତା ନରକର ଯାନ ।
କୃତଜ୍ଞତା ସୁଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନୁହଇ ବିରଳ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ତହିଁ ଏ ଅଖିଳ ଅବନୀ ମଣ୍ଡଳ ।
ସାଧିବାରୁ ମଧୁଋତୁ କଳକଣ୍ଠ ହିତ,
ପ୍ରାଣ ଫେଡ଼ି ଗାଏ ସେ ତା' କୃତଜ୍ଞତା-ଗୀତ ।
ପବମାନଠାରୁ ପାଇ ସହାୟତା ଘନ,
ନାଦଛଳେ କୃତଜ୍ଞତା କରଇ ଜ୍ଞାପନ ।
ବୁଝେ ଯେହୁ କୃତଜ୍ଞତା ଅତୁଳ ଗୌରବ,
ମାନବ ସୃଷ୍ଟିରେ ସେହୁ ଆଦର୍ଶ-ମାନବ ।

ମଧୁମକ୍ଷିକା

ଧନ୍ୟ ମଧୁମକ୍ଷି କେତେ ପବିତ୍ର ଜୀବନ,
ଦେବେ ସୁଧା କରାନ୍ତି ତୋ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଗ୍ରହଣ ।
ସଞ୍ଚୟ ଉଦ୍ୟମ ତୋର ଅନୁକରଣୀୟ,
ଚତୁର ଶିଳ୍ପୀ ତୁ, ଗଢ଼ୁ ଚକ୍ର ରମଣୀୟ ।
ସାରଗ୍ରାହୀ ପ୍ରାଜ୍ଞ ପ୍ରାୟ ଉପେକ୍ଷି ଅସାରେ,
ସାରାଂଶ ସଂଗ୍ରହି ରଖୁ ସଞ୍ଚି ତୋ ଭଣ୍ଡାରେ ।
ଅଳ୍ପ ପ୍ରାୟ ନୋହୁ ତୁହି ଉଦରସର୍ବସ୍ୱ,
ମିତବ୍ୟୟୀପଣେ ଅଛୁ ସର୍ବଥା ଆଦର୍ଶ ।
ଏକାଗ୍ରତା ଏକତାର ତୁ ପ୍ରିୟ-ସେବକ,
ପରିଶ୍ରମେ ମଣୁ ସୁଖ— କୌସ୍ତୁଭ-ପଦକ ।
କୃପଣ ସହିତେ ତୋର ହୁଏ ଯା ତୁଳନା,
ମାତ୍ର ମୋ ବିଚାରେ ତାହା ଅତୀବ ଅଲଣା ।
ନ ଥାନ୍ତା ଯଦ୍ୟପି ତୋର ସଞ୍ଚୟ ପାଟବ,
ହୋଇଥାନ୍ତା ମର୍ତ୍ତେ ମଧୁ ସୁଦୁର୍ଲଭ-ଦ୍ରବ୍ୟ ।
ଯାହା ସଞ୍ଚୟରେ ହୁଏ ଦେଶ ଉପକୃତ,
ତାହାରି ସଞ୍ଚୟ ଏକା ସଞ୍ଚୟ ପ୍ରକୃତ ।

ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା

ଆକାରରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଜୀବ ଅଟୁ ତୁ ରେ ସତ,
ମାତ୍ର ତୋର ମନବଳ ଅତୀବ ମହତ ।
ଜଟଣ ମନବଳୀ ଦେହ- ବଳୀରୁ ସହଜେ,
ନଗଣ୍ୟ ବଳଆ କରେ ପରାଜୟ ଗଜେ ।
ଜଗତ-ସହାୟ ଯେହୁ, ଅଖିଳ ଦେବତା,
ସେତୁବନ୍ଧେ କଲୁ ତୁହି ତାଙ୍କୁ ସହାୟତା ।
ଏହା ପଛେ ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା ଅବହିତ ହେଉ,
ନ କରିବ ପ୍ରଶଂସା ତୋ ସଶ୍ରଦ୍ଧେ କେହୁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେଖି ତୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣେ ମହାତ୍ମ୍ୟୋଦୟ,
ଲଭିଲେ ବିସ୍ମୟ ଅତି ଅଯୋଧ୍ୟା-ଆଶ୍ରୟ ।
ଉଦ୍ୟମ ଅଧ୍ୟବସାୟେ ପ୍ରଶଂସି ବିସ୍ତର,
ଆଉଁଷିଲେ ଦେହ ତୋର କୌଶଲ୍ୟାକୁମର ।
ତାହାଙ୍କ ବିଶୁଦ୍ଧ କୃପା— ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନ ପରି,
ସେ ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳି ରେଖା ଅଛୁ ପୃଷ୍ଠେ ଧରି ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ଭୁଜ ମାତ୍ର ନୁହେଁ ହୃଦ ସଙ୍କୁଚିତ,
ସ୍ୱଗୁଣେ ହୋଇଛୁ ତେବେ ପୁରାଣ-ପ୍ରଥିତ ।

ନୁଳିଆ ଜାତି

ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନା ତୋର ସାଗର-ସନ୍ତାର,
ଖେଳିଲେ ବିସ୍ମୟ-ରସେ ହୁଏ ହୃଦ ପୂର ।
ରତ୍ନାକର ଗର୍ଭେ ତୁହି ପ୍ରକାଶି କୌଶଳ,
କରିଛୁ ସାଧନା ପଥ ଅଭ୍ୟାସେ ସରଳ ।
ବାଲ୍ୟରେ ଅଭ୍ୟାସ ହେଲେ ଘନୀଭୂତ କ୍ରମେ,
ହୁଏ ତା ପ୍ରକୃତି ସମ ପ୍ରକୃତି ନିୟମେ ।
ତେଉଁ ରହିଲେହେଁ ଜଳେ ଦୁଃସହ କଷଣ,
ଉପକୂଳତର ପ୍ରାୟ କରୁ ତୁ ଭ୍ରମଣ ।
ଆହରଣ କରୁ ଯେଉଁ ମୁକୁତା ପ୍ରବାଳ,
ନୁହଇ ରତନ ତାହା ଜୀବ-ଅସ୍ଥିଜାଳ ।
ଉଦର-ପୋଷଣେ ପଛେ ଆଚର ସେ ବୃତ୍ତି,
ମାତ୍ର ତହିଁ ହେବ ନାହିଁ ଅରଜି ସୁକୃତି ।
ଭକ୍ତି-ପାରାବାରେ ଯଦି ବୁଡ଼ ଏହିପରି,
ନିର୍ବାଣ ମୁକୁତି-ରତ୍ନେ ପାରିବୁ ଆହରି,
ନିଭିଯିବ ତେବେ ତୋର— ଦରିଦ୍ରତା-ଚିତା,
ହୋଇଯିବ ଅନ୍ତର୍ହିତ ପେଟପୋଷା-ଚିନ୍ତା ।

ବାୟା ପକ୍ଷୀ

ତାହିଁକି ରେ କ୍ଷୁଦ୍ରପକ୍ଷି ମହାବୁଦ୍ଧିମାନ,
ହୋଇ ଧରିଅଛୁ ତହିଁ ବାୟା ଅଭିଧାନ ।
କହିତ ତୁଅନ୍ତି ବାୟା ନାମେ ଜ୍ଞାନକୁଳ,
ଯେଣୁ ସେତୁ ବନ୍ଧୁପ୍ରେମେ ସତତ ବାତୁଳ ।
ସେ କେବେ କି ବନ୍ଧୁ ପକ୍ଷି ଅଭିଖ୍ୟା ଏସନ,
ସତେ କି ରେ ତୁହି ତୁଚ୍ଛ— ଭକ୍ତିପରାୟଣ ।
ଗୁରୁଦ୍ୱାରେ ଗୋମୟେ ତୁ ଲେପୁ ତୋ ଆଗାର,
କିଏ ଦୀକ୍ଷା ଦେଲା ତତେ ଏ ଆର୍ଯ୍ୟ ଆଗୁର ।
ଶିଖିଛୁ ରେ ଶିଳ୍ପକଳା ଭଲ କାହାଠାରୁ,
ନୀଡ଼-ନିର୍ମାଣ-କୌଶଳ ଆହା କେଡ଼େ ଚାରୁ ।
ବିହଙ୍ଗ-କୁଳରେ ତୁହି ବଙ୍କେ୍ୟାଭିଷ୍କାର,
ବୃଷ୍ଟି-ବିପରୀତ-ଦିଗେ ରଚୁ ବସାଦ୍ୱାର ।
ହୋଦୁଲ୍ୟ କୁଳାୟେ ବସି ଅନମ୍ବର-ଦୋଳେ,
ଖେଳୁଥାଉ ଦୋଳି ଯେବେ ସମୀର ହିଲ୍ଲୋଳେ,
ତୋହର ସେ ଶାନ୍ତିସୁଖ ଦେଖି ମୁହିଁ ଭାବେ,
ପଞ୍ଚିବ ବା ତାହା କାହିଁ ସଂସାରୀ କପାଳେ ।
ସଂସାରୁ ସଂସାରୀ ହେଲେ ନିମେଷେ ଅନ୍ତର,
ଆହ୍ୱାନେ ସଂସାର ପଛୁ କରି ଉଚ୍ଚସ୍ୱର ।

—:*:—

ଯୋଗୀ

ଧନ୍ୟ ଏହା ଯୋଗିବର ! ତୁମ୍ଭେ ଏ ସଂସାରେ,
ସ୍ଥିତ ତବ ମନ, ମାୟା— ପ୍ରପଞ୍ଚର ପାରେ ।
ମୃତ୍ତିକାରେ ଲଗି ସୁଦ୍ଧା ଥାଅ ଅଲଗନ,
ପାତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଦ୍ରବମୟ— ପାରଦ ଯେସନ ।
ଧଣେ ନାହିଁ ତବ କର୍ଣ୍ଣେ ଭବ କୋଳାହଳ,
ପାରେ ନାହିଁ ହୃଦେ ଦହି ବାସନା-ଅନଳ ।
ରିପୁ ହଳାହଳମୟ ତପ୍ତ-ପ୍ରଭଞ୍ଜନ,
ଛୁଏ ନାହିଁ ତବ ପୁଣ୍ୟ— ତନୁ ଉଦାତନ ।
ଚିର ସୁଶୀତଳ ଦିବ୍ୟ ଶାନ୍ତି-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣତଳେ,
ନିମଜ୍ଜି ଶରୀର ଧ୍ୟାନେ ବସିଛ ନିସ୍ତଳେ ।
ସଂସାର ସମ୍ବଳ ତହିଁ ନାହିଁ ଲେଶମାତ୍ର,
ସୁପବିତ୍ର ମନ ତବ ସୁପବିତ୍ର ଗାତ୍ର ।
ଜୀବନସର୍ବସ୍ୱ ଯାର ଧର୍ମ ମହାଧନ,
ଅପର ସମ୍ବଳେ ତାର କିବା ପ୍ରୟୋଜନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେ ପାରିଜାତ— ସୁବାସ ଆନନ୍ଦେ,
କରିବ କି ଅସହ୍ୟ ସେ ପଦ୍ମାରୁଣୀ-ଗନ୍ଧେ ।
ମୋ ଲାଗି ଜଣାଅ ଯୋଗି ! ହୃଦ ସନ୍ନିଧାନେ,
ତୁମ୍ଭର ସଂଯମ ନିଷ୍ଠା ଜାଗୁ ମୋର ପ୍ରାଣେ ।

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦିର

ଗାଉଛୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦିର ନୀରବେ କି ଗୀତ,
ପ୍ରତିକ୍ଷଣ ଉପୁଜାଇ ପତନର ଭୀତି ।
ନୂଆ ନୂଆ ଦିନ ଯେବେ ସୁଧା-ଶୁଭ୍ର-ବାସ—
ପିନ୍ଧି ଚନ୍ଦ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବଧୂ— କରେ ଉପହାସ ।
ଏବେ ସେ ସମ୍ପଦଜାଲ ସବୁଗଲା ଚାଲେ,
ଆବରିଲେ ଅଙ୍ଗ ତୋର ଗୁଳ୍ମ ଶୈବାଳେ ।
ଏ ଅବସ୍ଥା ଅବଲୋକି ଗର୍ଭସ୍ଥ ଦେବତା,
ଇଚ୍ଛିଲେଣି ତେଜିବାକୁ ତୋହର ମମତା ।
ସମୟ-ସଂଗ୍ରାମେ ଲଭି ଘୋର ପରାଜୟ,
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବିକଳାଙ୍ଗ ହେଉଛୁ ଦେବାଳୟ ।
ସମ୍ଭବିବ ସତ୍ତା ଆଉ ଦୁଇ ଦିନ ପରେ,
ଯିବୁ ନଶ୍ୱରତା-ଛବି ଦେଖାଇ ଲୋକରେ ।
ତୋହ ପରି ସିନା ଜୀବ— ଶରୀର-ମନ୍ଦିର,
ଅନିତ୍ୟ ଅସାର ପୁଣି ଭଙ୍ଗୁର ଅସ୍ଥିର ।

ପୁସ୍ତକ

ସଭକ୍ତି ପ୍ରଣତ ମୋର ଘେନ ହେ ପୁସ୍ତକ,
ବୋଧଦ-କୁମାର ତୁମ୍ଭେ ନୀରବ-ଶିକ୍ଷକ ।
ଶିକ୍ଷା-ତରଣୀର ପୁଣି ତତ୍ତ୍ୱର ଦୀପାଳୀ,
ମାନବ ହୃଦୟେ ଦିଅ ସୁଜ୍ଞାନ ବିସ୍ତାରି ।
କିମ୍ବା ତୁମ୍ଭେ ଜ୍ଞାନ-କ୍ଷେତ୍ରେ ପ୍ରଧାନ କୃଷକ,
ସମୁନ୍ନତ କରିଦିଅ ମାନବ ମସ୍ତକ ।
ତବ ଆଲୋକରେ ଜ୍ଞାନ ଲଭେ ବିବର୍ଦ୍ଧନ,
ଘର୍ଷଣେ ସୁଗନ୍ଧ ଯିନା ବିତରେ ଚନ୍ଦନ ।
ନିର୍ମଳ-ଆଦର୍ଶ ତୁମ୍ଭେ ଆହ୍ଲାଦକର,
ଜନ୍ମ ସଙ୍ଗେ ଜ୍ଞାନହୀନ ହୁଏ ଜ୍ଞାନୀବର ।
ତୁମ୍ଭ ସେବାଫଳେ ହୁଏ ଯେ ଜ୍ଞାନ ଉଦ୍ଭବ,
ଅମୃତ ଆସ୍ୱାଦଠାରୁ ତାହା ଅନୁଭବ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯେ ଚକ୍ଷେ ଦେଖେ ତୁମ୍ଭେ ତାକୁ ତଥା,
ଚିତ୍ରିତ କରାଅ ପୁଣି ଲୋକେ ପ୍ରତିଦିନ ।
ଯେତେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି-ବୀର୍ଯ୍ୟାବଳି,
ଅଛି ତୁମ୍ଭ ମହାବକ୍ଷେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ ବିରାଜି ।
ଅଦ୍ଭୁତ ବିଜ୍ଞାନି ତୁମ୍ଭେ ଧନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ତବ,
ଅମାନବେ ଗଢ଼ିଦିଅ ପ୍ରକୃତ ମାନବ ।
ଯାବତ ଘଟନା ରାଶି ଭୂତ-ଗର୍ଭେ ସଞ୍ଚି,
ଦେଇ ତହିଁ ଅଭଙ୍ଗୁର— ମାତୃଭାଷା ବାନ୍ଧି ।

—:୦:—

ସୂର୍ଯ୍ୟ

ନମୋନମଃ ବିଶ୍ୱଚକ୍ଷୁ ଦେବ ଦିବାକର,
ଜଗତ୍ଶୈତ୍ୟତମୋନାଶୀ ତବ ଦୀପ୍ତ କର ।
ପ୍ରକୃତି ପଟର ତୁମ୍ଭେ ମହାଚିତ୍ରକର,
ମଣ୍ଡ ନିତ୍ୟ ନବ ଚିତ୍ରେ ତାହା କଳେବର ।
ତୁମ୍ଭ ଯୋଗେ ଶସ୍ୟପ୍ରସୂ ହୁଏ ବସୁମତୀ,
ମାନବର ମେଧା ଶକ୍ତି ଲଭେ କ୍ରମୋନ୍ନତି ।
ମାସ ଋତୁ ଦିନ ବର୍ଷ ଯୁଗ ଅଧିରାଜ,
ତବ ହେତୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ଜ୍ଞାନ ଜ୍ୟୋତିଷ ସମାଜ ।
ପାରାବାରୁ ବାରିରାଶି କରିଣ ଶୋଷଣ,
କରୁଅଛ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଘନ ବିସର୍ଜନ ।
ସେହି ମେଘମାଳେ ଦେଇ ଯଥାକାଳେ ଜଳ,
ଚରାଚର ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସାଧନ୍ତି ମଙ୍ଗଳ ।
ପ୍ରଦାନ ପ୍ରପଞ୍ଚେ ତୁମ୍ଭେ ନିତ୍ୟ ନବପ୍ରାଣ,
ଜଳେ ସ୍ଥଳେ ତବ ଶକ୍ତି କରେ କ୍ରିୟମାଣ ।
ଧରିଛ ଧରଣୀ ତୁମ୍ଭେ ଆକର୍ଷଣ ବଳେ,
ନତୁ ସେ ଭ୍ରମନ୍ତା କେଉଁ ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥଳେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସପ୍ତର୍ଷି

ତ ଅଦ୍ଭୁତ ତପୋବଳ ତୁମ୍ଭର ସପ୍ତର୍ଷି,
ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଧରି ଅଛ ଶୂନ୍ୟେ ବସି ।
ଧ୍ରୁବ ପାଖେ ଘୂରୁଅଛ ସର୍ବେ ସର୍ବଦିନ,
କରନ୍ତି ଖେଚର ଯଥା ମେରୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ।
ଉଗ୍ର-ତପ ସାଧି ଧ୍ରୁବ ନିବସନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗେ,
ବୃଦ୍ଧି ଲଭେ ଧର୍ମଭାବ ଧାର୍ମିକ-ସଂସର୍ଗେ ।
କରିଥିଲ ଏ ଭାରତେ ଗୁଣେ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ,
କରୁଛ ପ୍ରକାଶରେ ଦୀପ୍ତ ଏବେ ଖ-ମଣ୍ଡଳ ।
ତୁମ୍ଭର ପବିତ୍ର ଜ୍ୟୋତି ପୁଣ୍ୟର ନିଦାନ,
ସାଧୁଅନ୍ତୁ ଧରଣୀର ଅସୀମ କଲ୍ୟାଣ ।
ତବ ମାତୃଭୂମି ଏବେ ଘୃଣିତା ପତିତା,
କର ତୁମ୍ଭ ଭାବେ ତାକୁ ସୁଅନୁପ୍ରାଣିତା ।
ହେଉ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ସେହୁ ଲଭୁ ସମୁନ୍ନତି,
ଦିବ୍ୟ ପ୍ରଭାବତୀ ଯଥା ସତୀ ଅରୁନ୍ଧତୀ ।

ଧାନ୍ୟ

ତୁଚ୍ଛ ତୃଣଗର୍ଭ ତୁହି ସମ୍ଭୂତରେ ଧାନ୍ୟ,
ମାତ୍ର କିଏ ଜ୍ଞାତ ନୁହେଁ ତୋ ମହାପ୍ରାଧାନ୍ୟ ।
ଦୁର୍ଗନ୍ଧି ପଙ୍କରୁ ଜାତ ହେଲେହେଁ କମଳ,
ନ ଲଭେ କି ଦେବ କତ ଆଦର ପ୍ରବଳ ।
ହୀନକୁଳେ ଜନ୍ମି କେହି ହୀନ ହୁଏ ନାହିଁ,
କର୍ମ ସିନା ସାନ ବଡ଼ ଦିଅଇ ଚହ୍ନାଇ ।
ବଳ ତୁହି ସର୍ବରହି ସକଳ ସମ୍ପଦେ,
ମାନବ ଜୀବନ ଅହୋ ବନ୍ଧା ତୋହୋ ପଦେ ।
ଶରୀରର ବଳ ତୁହି ମାନସର ଜ୍ଞାନ,
ବାସ୍ତବେ ତୁ ଜ୍ଞାନମଣ୍ଡି ସକଳର ମାନ୍ୟ ।
ତୋତେ ତେଣୁ ସଂଗ୍ରହେ ଯେ ଯତନେ ରତନ,
ଜଗତ୍‌କୁଳେ ଅଭାଜନ ନୋହେ ଅକିଞ୍ଚନ ।
ଧର୍ମୀଙ୍କି ପ୍ରମାଣେ ରହୁ ଥରେ ଅଛି ଦୃଢ଼,
ଗୋଟିଏ ଧାନ୍ୟର ସତ୍ତ୍ୱ ନ ହେବ ସେ ତୁଚ୍ଛ ।
ତରେ ଧାନ୍ୟ ଦେହବଳ ମନ ସଂଗଠନ,
ଅନ୍ତ କି କ୍ଷମତା କେଉଁ ରହୁର ଏସନ ?

ନବବର୍ଷ

ସ୍ୱାଗତ ହେ ନବବର୍ଷ ନବ-ଅଭ୍ୟାଗତ,
ନବୀନ ନୃପତି, ତୁମ୍ଭ ପଦେ ଦଣ୍ଡବତ ।
ମାନବ ଅଦୃଷ୍ଟ-ରାଜ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ବାରମାସ,
ନିରଙ୍କୁଶ-ରାଜପଣ କରିବ ପ୍ରକାଶ ।
ତୁମ୍ଭ ପରି କାଳ-ସିନ୍ଧୁ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ତରଙ୍ଗ,
କେତେ ପଡୁଛନ୍ତି ଭଙ୍ଗି ଦେଖାଇ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ ।
ମାତ୍ର ଯାଉଛନ୍ତି ଅର୍ପି ଫଳ ହିତାହିତ,
ଅନ୍ତ ଯାହା ନରଭାଗ୍ୟେ ପୂର୍ବରୁ ସଞ୍ଚିତ ।
ତୁମ୍ଭେ ସୁଦ୍ଧା ସେହିପରି ବୁଡ଼ିଯିବ ତାହିଁ,
ଯେତେ ଡାକିଲେହେଁ ଥରେ ପଛକୁ ନ ଚାହିଁ ।
ଉଲ୍ଲୋଳେ ବା ସ୍ତବେ ତବ ଅବ୍ୟାହତ-ଗତି,
ନ ପାରିବେ କେହି ଟଳେ କରି ପଶ୍ଚାଦ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ ।
ସୁଖ ଦୁଃଖ ଯା ଆଣିଛ ପ୍ରଦାନ ନୀରବେ,
ନିଶ୍ଚେ ତାହା ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ମାନବେ ।
କିନ୍ତୁ ହେବ ଏହି ଏକା ଦୁର୍ନିବାର ବ୍ୟଥା,
ବୁଡ଼ିଯାଏ ଦିନ, ମାତ୍ର ରହିଯାଏ କଥା ।

ରସାଳ

କେ ତୋତେ ଆଣିଲା ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ରେ ରମ୍ୟ ରସାଳ,
ପଙ୍କିଳ-ପଲ୍ୱଳେ କେ ବା ନିହିଲା ମୃଣାଳ ।
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତୁ, ସ୍ଥାନ ତୋର ନନ୍ଦନକାନନ,
କେମନ୍ତେ ଛାଡ଼ିଲେ କହ ତୋତେ ଦେବଗଣ ।
ହେବେ ସମଦର୍ଶୀ, କିନ୍ତୁ ତେବେ କଷ୍ଟରେ,
ରଖନ୍ତି ଏକାଧିପତ୍ୟ ଜଣା ଚତୁରରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତେବେ ନାହିଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ସେତୁ ସୁଧା ପାଶୁଭାବ,
ସାମ୍ୟନୀତିରେ କି ଏହା ତୁଚ୍ଛେ ପକ୍ଷପାତ ।
ତୁହି ତ ଅମୃତଫଳ ଭୋଗେ ବା ତାହିଁତ,
ଅତର୍କେ ଲୁଚିଲା ତେଣୁ ଅମରେ ମହୀକୁ ।
ନିଶ୍ଚେ ତୁମ୍ଭ ଯେଉଁ ଦେବ ଅଭିଶାପେ ଚ୍ୟୁତ,
ଆସିଲୁ ଅବନୀତଳେ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗଚ୍ୟୁତ ।
ହେଉ ପଛେ ଶାପଭୋଗ ରସାଳ ତୋହର,
ମାତ୍ର ତାହା ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀ ଭାଗ୍ୟେ ହେଲା ବର ।
ସକଳ ମଧୁର ତୋର ରୂପ ରସ ଗନ୍ଧ,
ଦର୍ଶନେ ଭକ୍ଷଣେ ଘ୍ରାଣେ ପ୍ରଦାନୁ ଆନନ୍ଦ ।
ସୌଶୀଲ୍ୟ ସହୃଦୟତା ଆଉ ସାଧୁ ବ୍ୟବହାରେ,
ଲଭନ୍ତ ଆଦର ଯିବା ନରେ ଏ ସଂସାରେ

—❀—

ଗୋ-ଜାତି

କେଉଁ ଦେବ ଗୋରୁରୂପେ ଜନମି ଧରାରେ,
ଅହରହ ରତ ଅଛ ନର ଉପକାରେ ।
କୃଷୀବଳ ବଣିକର ସହାୟ ସମ୍ପଦ,
ଆଦର୍ଶ ସଂଯମୀ ପଶୁ— ମହର୍ଷି ବଳଦ ।
ମାତା ସମ ଗାଭୀ, ଦେଇ ଦୁଗ୍ଧ-ସୁଧା ଦାନ,
ବାଲ୍ୟକାଳେ ରକ୍ଷାକରେ ମାନବର ପ୍ରାଣ ।
ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ ଗୋମୂତ୍ର ଗୋମୟ,
ପୁଣି ତହିଁ ଧରିତ୍ରୀର ହୁଏ ବଳୋଦୟ ।
ଅସ୍ଥି ଚର୍ମ ଶୃଙ୍ଗ ଗୋରୁ ଜଣ୍ଡ ଉପକରଣ,
ମଳ ସୁଦ୍ଧା ଲୋକହିତ କରେ ସଂସାଧନ ।
ଅନୁଭବ ଗୋଜାତିର ଉପକାରମାନ,
ପୂଜୁଥିଲେ କୃଷ୍ଣ ତାକୁ ଦେବତା ସମାନ ।
ପରମ ଦେବତା ସେତୁ କି ଅଛି ସଂଶୟ,
ଭାରତୀୟ ଅଟେ ନିଶ୍ଚେ ତୀର୍ଥ, ଦେବାଳୟ ।

—o—

ସାଲନ୍ଦୀ ପୁଲିନେ

ଗମ୍ଭୀର ନିଶୀଥକାଳେ ଏକୁଟିଆ କିବେ,
ବସିଲି ବାଲୁକାମୟ ସାଲନ୍ଦୀ ପୁଲିନେ ।
ତଟିନୀର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଜଘନ ପରଏ,
ଶୁକ୍ଳଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଶୁକ୍ତି ଜ୍ୟୋତି ଚହଟାଏ ।
ଖେଳୁଅଛି ତେବେ ଖେଳ ଚନ୍ଦ୍ର ତାରୁପସୀ,
ସ୍ୱଚ୍ଛ ନଦୀସ୍ରୋତ ସହ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି ।
ଜଳବେଣୀ ସଙ୍ଗେ ଧନୀ ମିଶାଇ ସ୍ୱବେଣୀ,
ଭାସିଯାଉଅଛି ନିମ୍ନେ ହୋଇ ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ ।
ବର୍ଷୁଛନ୍ତି ନଭ ତଳେ ଥାଇ ସୁଧାଧାର,
ସୁରଭୀ ପହ୍ନାରୁ ଯଥା ବହେ କ୍ଷୀରଧାର ।
ସଂସାରର କ୍ଳାନ୍ତିମୟ ଶତ କୋଳାହଳ,
ଗତ ଏବେ, ପଶୁଶତ ସ୍ୱର୍ଗେ ଧରାତଳ ।
ସାଧକ-ବାଞ୍ଛିତ ଏହି କାଳ ସୁମଧୁର,
ପାର୍ଥିବ ବିକାର ମନୁ ଜଣୁହେଲା ଦୂର ।
କାଳସ୍ରୋତ ପ୍ରତିକୂଳେ ସନ୍ତରିଲା ମନ,
ସାଲନ୍ଦୀ ଉଜାଣି ସ୍ରୋତେ ମୀନାଳି ଯେସନ ।
ବାଲ୍ୟଜୀବନର ଯେତେ ଲୁପ୍ତ ପୂର୍ବସୁଖ,
ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଆସି ଦେଖାଇଲେ ମୁଖ ।
ଆଣିଲା ସେ ଗତସ୍ମୃତି ହୃଦେ ଅନୁତାପ,
ଅନୁତାପୁଁ ଉପୁଜିଲା ଅସାର ପ୍ରଳାପ ।
ଏ ଭାବରେ ବସମୟ ବସସ୍ତ ଅଜ୍ଞାନ,
ଆଉ ଘାଟୁ ଆସି ମୋର ଭାଙ୍ଗିଦେଲା ଧ୍ୟାନ ।
ଛାଡ଼ି ସେ ସଙ୍କଳ୍ପ ଖେଳ ବହୁ ଦୁଃଖରେ,
ବାହୁଡ଼ି ଆସିଲି ଅହୋ ଦାରୁଣ ସଂସାରେ ।

—o—

ଧୂମକେତୁ

ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଧାମେ ରହି କିପାଁ ଧୂମକେତୁ
ହେଲୁ ଏଡ଼େ ବିଶ୍ୱବିରୁଦ୍ଧ ଅମଙ୍ଗଳ ହେତୁ ।
ଭୀଷଣ ବରଣୀ ତୋର ଭୀଷଣ ଆକାର,
ପ୍ରତେ ହୁଏ ତୁହି ଭୀମ— ବିପଦ ଆଧାର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୋ ଦର୍ଶନେ ହୁଏ ମନେ ଏ ଭାବ ଉଦୟ,
ଯୋଗୀ ନଭ-ସ୍ଥଳେ କି ତୁ ଶିଖା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ।
ଅବା ଆକାଶ-ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ମାର୍ଜନା କାରଣ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମାର୍ଜନୀ ଛନ୍ତି ଥୋଇ ଭାଗ୍ୟଗଣ ।
ଅଥବା ନଭବକ୍ଷେ କଷା ଖଣ୍ଡିକ କାଞ୍ଚନ,
କିମ୍ବା ସିନ୍ଧୁଗର୍ଭେ ଜ୍ୱଳେ ବାଡ଼ବ-ଦହନ ।
କିଅବା ତ୍ରିନେତ୍ର ନେତ୍ରୁ କ୍ରୋଧାନଳ ରେଖା,
ବହିର୍ଗତ ହୋଇ ପ୍ରାଏ ଯାଉ ତୁହି ଦେଖା ।
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମଡ଼କ ତୋର ଅନୁଚରଦ୍ୱୟ,
ପ୍ରଦର୍ଶନ୍ତି ତୋ ଆଦେଶେ କ୍ରୂର ଅଭିନୟ ।
ଶାନ୍ତିମୟ ସ୍ୱର୍ଗେ ପଶ ନାହିଁ ହିଂସାଦ୍ୱେଷ,
ତୁ ତ ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ, କିପାଁ ଅସୁ ନରେ କ୍ଲେଶ ।
ବୁଡ଼ିଲୁ ବୁଡ଼ିଲୁ ତୁହି ନଶ୍ୱରର ଗଦା,
ପାପେ ଭରି ଦେଖି ଧରା କରିଦେଉ ଚଦା ।

—୦ଃ❋୦ଃ—

ଖଣ୍ଡ ପ୍ରଳୟ

ଆଣିଲୁ ଖଣ୍ଡପ୍ରଳୟ ନବବିଂଶ ଅଙ୍କ,
ସ୍ମରଣେ ସେ ରୁଦ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଉପୁଜେ ଆତଙ୍କ ।
ବଙ୍ଗାଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ଖଣ୍ଡ— କଠୋର ଗର୍ଜନେ,
ଗରଜି ମୁଷଳଧାରେ ବର୍ଷିଲେ ପର୍ଜନ୍ୟେ ।
ଅବିରତ ବାୟୁପାତେ ଧରଣୀମଣ୍ଡଳ,
ଗମ୍ଭୀର ହୁଙ୍କାରି ଧୁଧୁ ନାଦେ ଟଳମଳ ।
ଖେଳଇ ରୌଦ୍ରିରେ ବେଗେ ସ୍ରୋତ ଚଉ ଗଉ,—
ହୁଙ୍କାର, ହୁଙ୍କାର ଯଥା ଉନ୍ମତ୍ତ ଗଜ ମତ୍ତ ।।
କ୍ଷଣେ ପରିଣତ ହୋଇ ଧରା ନବାର୍ଣ୍ଣବେ,
ଭାସିଲେ ମାନବ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ସର୍ବେ ।
ନକୁଳ ମାର୍ଜାର ମୂଷା ଭୁଲି ବୈରଲେଶ,
ଛନ୍ଦିଛନ୍ତି ଏକ ବୃକ୍ଷେ ସକଳେ ଆଶ୍ରୟ ।
ସହସା ହୋଇ କି ଧରା ମହା ତପୋବନ,
କରିଛନ୍ତି ଯେଣୁ ସର୍ବେ ହିଂସାବର୍ଜନ ।
ଦେଇଅଛି ମୃତ୍ୟୁଭୟ ଏ ନିର୍ବେଦ ଦୀକ୍ଷା,
ଜୀବନର ଏହା ସିନା ଭୀଷଣ ପରୀକ୍ଷା ।
ସୃଷ୍ଟି ସତୀ ଏହିପରି ଧରି ଭୀମବେଶ,
ନରପ୍ରାଣେ ଶକ୍ତିସତ୍ତ୍ୱା କରଏ ଉନ୍ମେଷ ।

———

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଫୁଲୁଡଲୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିବେଦନ

ମୋର ବନ୍ଧନୀୟ ଅଗ୍ରଜ ମହୋଦୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡକବିତା ଏବଂ ସାମୟିକ କ୍ଷୁଦ୍ର କବିତା ଲେଖିଥିଲେ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଅସାବଧାନତାବଶତଃ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ଅବଶିଷ୍ଟ ଯାହା ଅଛି, ତାହା ନିତାନ୍ତ ସାମାନ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେଥିରେ ପ୍ରାୟ ଏକପଣ ୬୭ ଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ହୋଇପାରେ । ସମ୍ପ୍ରତି ମୁଁ ସେଥିରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନେଇ ପରମପୂଜନୀୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଖଲ୍ଲିକୋଟାଧୀଶ୍ୱର ମହୋଦୟଙ୍କ ଅର୍ଥାନୁକୂଲ୍ୟରେ "ଫୁଲଡଲ" ନାମରେ ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶ କଲି । ଏହା କବିଙ୍କର ପୂର୍ବର ରଚନା । ମୁଁ ତାହା ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ସ୍ୱରୂପରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛି ।

ଇଚ୍ଛାପୁର, ଗଞ୍ଜାମ
୩-୭-୧୫

ଶ୍ରୀ ସୋମନାଥ ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶ୍ରଦ୍ଧୋପହାର

ପରମଗୌରବାସ୍ପଦ,

ସତ୍‌ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ, ଲଣ୍ଡିଗଡ଼ାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ
ଶ୍ରୀ ମାହେଶ୍ୱରୀପ୍ରସାଦ ଦେବ ମହୋଦୟ

ମହତ୍ସନ୍ନିଧାନେଷୁ

ମାନନୀୟ ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାରାଜ,

ସୁରଭି, ଚନ୍ଦନତରୁକୁ ଚହ୍ଲାଇଲା ପରି ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର ସଦ୍‌ଗୁଣରାଶି ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କୁ ଅଦ୍ୱିତୀୟମାନ ଯୋଗଜନ୍ମା ନରପତି ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଉଅଛି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏବଂ ସରସ୍ୱତୀ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ନିକଟରେ ମଧୁର ମିଳନରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ପରସ୍ପରର ମହିମା ବୃଦ୍ଧି କରୁଅଛନ୍ତି । ମାତୃଭୂମିର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀଛାମୁ ସତତ ନାନାଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ଉଚ୍ଚପଦବୀଲାଭ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥମୂଳକ ନୁହେଁ; ତାହା ଦେଶ ସକାଶେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଏକବାକ୍ୟରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ । ସ୍ଥୂଳତଃ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ଜୀବନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ନୁହେଁ, ତାହା ଆଦର୍ଶ ଜାତୀୟ ଜୀବନ । ଏହି ସମସ୍ତ ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ-ସୁଲଭ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଦର୍ଶନରେ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଉଚ୍ଚଭାବ ଏବଂ ଆନ୍ତରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜାତ ହୋଇଅଛି । ସେହି ସ୍ୱାଭାବିକୀ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପେ ମୁଁ ମୋର ଏହି "ଫୁଲତୋଳି" ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡି ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ ସୁପବିତ୍ର କରକମଳରେ ଶ୍ରଦ୍ଧୋପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ଗ୍ରହଣାନୁମତି ହେଲେ ଚରିତାର୍ଥ ହେବି ।

ଇଚ୍ଛାପୁର, ଗଞ୍ଜାମ
୧-୭-୧୫

ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କର
ସ୍ନେହ-ସୌଜନ୍ୟମୁଗ୍ଧ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

ସୂଚୀ

ବସନ୍ତ
ଆଗମନୀ
ଆବାହନ
ମଙ୍ଗଳସଙ୍ଗୀତ
ଅଭିନନ୍ଦନ ...
ଗଙ୍ଗାମମାତାର ଆଶୀର୍ବାଣୀ
ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷ ସମର
ସୀତା
ଭୁବନ୍ଦାଣ୍ଡି
ନବାବଙ୍କ ନାଚ
ରେଲଗାଡ଼ି
ତପ୍ତଶ୍ୱାସ
ଉତ୍କଳ-ବିଳାପ
ଅଶ୍ରୁପାତ
ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଭାତରେ ବର୍ଷା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଫୁଲଡାଲି

ଆଗମନୀ

(ମହାମାନ୍ୟ ସମ୍ରାଟ୍ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ ଏବଂ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ମେରୀଙ୍କ ଭାରତାଗମନୋପଲକ୍ଷେ)

ସ୍ୱାଗତ ସମ୍ରାଟ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଉଭୟ,
ଏ ଦୀନ ଭାରତେ ହୋଇଣ ସଦୟ ।
ସଜାଉଛୁଁ ସର୍ବେ ଦିବ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ,
ଥୋଇଅଛୁଁ ତହିଁ ଭକ୍ତି-ଦୀପ ଜାଳି ।
ପ୍ରୀତି-ପାରିଜାତ ଆନନ୍ଦ-ଚନ୍ଦନ,
ବିନୟ-ସୁଦୂର୍ବା କରୁଛୁଁ ସ୍ଥାପନ ।
କୃତଜ୍ଞତା ତହିଁ ବଦରୀ ପଲ୍ଲବ,
ଶ୍ରଦ୍ଧା ଧୂପ, ପୂତ ଅକ୍ଷତ ଗୌରବ ।
ଶାନ୍ତି-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣେ ମଣ୍ଡି ହୃଦ-ସିଂହାସନ,
ଚାହିଁ ଅଛୁଁ ତବ ଶୁଭ-ଆଗମନ ।
ଭକ୍ତ ପ୍ରଜା ସର୍ବେ ଅଟୁଁ ହେ ତୁମ୍ଭର,
ଦେବ-ବ୍ୟବହାରେ ପୂଜିବୁଁ ପୟର ।
ପାର୍ଥିବ ସମ୍ପଦେ ସିନା ଆମ୍ଭେ ଦୀନ,
ମାତ୍ର ନୋହୁଁ କେବେ ଭକ୍ତି-ଧନେ ହୀନ ।
ରାଜଭକ୍ତି ଆମ୍ଭ ଜୀବନ-ଜୀବିକା,
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆମ୍ଭେ ରାଜପଦେ ବିକା ।
ଧର୍ମର ଦାୟାଦ କିଏ ତୁମ୍ଭ ସରି,
ଆମ୍ଭେ ରାଜଭକ୍ତି ଦାୟାଦ ସେପରି ।
ରାଜା ଆମ୍ଭ ସ୍ୱର୍ଗ, ଜାଗ୍ରତ ଦେବତା ,
ରାଜା ଧର୍ମ, ରାଜା ତୀର୍ଥହିଁ ସର୍ବଥା ।
ରାଜସେବା ଆମ୍ଭ ଚୌବର୍ଗଦାୟିନୀ,
ବିନା ପଣେ କିଏ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ କିଣି ।
ଆସ ଆସ ଶୁଭେ ହେ ରାଜଦମ୍ପତି,
ଭାରତ-ଭରସା ନୟନ-ସମ୍ପତ୍ତି ।
ଅଖିଳଜଗତର ଶାସକ ପାଳକ,
ବୃଟେନ-ହୃଦୟ-କୌସ୍ତୁଭ-ପଦକ ।
ହେ ସମ୍ରାଟ ଦେବ, ହେ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଦେବି,
ଧନ୍ୟ ହେବୁଁ ଆମ୍ଭେ ତବ ପଦ ସେବି ।

ସପ୍ତ ରତ୍ନାକର ତବ ରତ୍ନାଗାର,
କି ଦେଇ ତୋଷିବୁଁ ମାନସ ତୁମ୍ଭର ।
କିଛି ନାହିଁ, ଅଛି ଭକ୍ତି ଅଶ୍ରୁଜଳ,
ସେହି ଏକା ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ସମ୍ବଳ ।
ଧୋଇଦେବୁଁ ତହିଁ ତବ ପଦ୍ମପାଦ,
ମେଣ୍ଟିଯିବ ଆମ୍ଭ ଚିର ମନସାଧ ।
ଜଗତରେ ଯାହା ମହାମୂଲ୍ୟବାନ,
ତୁଳ କଲେ ତୁଳପାତ୍ରରେ ସେମାନ,
ଭକ୍ତି ତୁଳନାରେ ସେ ସିନା ଅଲଣା,
ଶ୍ରୀ ଛାମୁରେ ଏହା ନାହିଁ ତ ଅଜଣା ।
ସେହି ପୂତ ଭକ୍ତି ଢାଳିବୁଁ ପୟରେ,
ହେ ନୃପଦମ୍ପତି ରଜେ ତବ ଘରେ ।
ଧରିଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବକ୍ଷେ ଏ ଭାରତ,
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସମ୍ପଦେ ମଣୁ ଜଗତ ।
ସୁଖ-ଦୁଃଖହର-ବାଞ୍ଛାଦଟ ପ୍ରାଜ୍ୟେ,
ଖଣ୍ଡ ତାର ଦୁଃଖ ହେ ସମ୍ରାଜ୍ଞି ରାଜ୍ୟେ ।
ତବ ଅଭିଷେକ ରାଜସୂୟ ଯାଗ,
ଦର୍ଶନ ଆଶୟେ ବହୁ ଅନୁରାଗ,
ସମୁଦ୍ରଗ୍ରୀବ ରାଜା ସରକାଣ୍ଡକର,
ଗଣୁଛନ୍ତି ବସି ସେ ଶୁଭ ବାସର ।
କରୁଛନ୍ତି ସ୍ତୁତି ନତ ସୁରସୁତେ,
ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟରଥେ ଦ୍ରୁତେ ।
ହେଉ ସନ୍ନିକଟ ସେ ଶୁଭ ଦିବସ,
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କେବଳ ସିନା ଏ ମାନସ ।
ଭାରତ ଉତ୍ତର ପ୍ରହରୀ ପ୍ରଚଣ୍ଡ,
ଭାରତ ଗୌରବ-କୀର୍ତ୍ତି-ମାନଦଣ୍ଡ,
ହିମଗିରି, ଶୁଭ ଉତ୍ସବ ଦର୍ଶନ,
ଆଶୟରେ ଉଚ୍ଚ ତୋଳେ ଆସନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତବ ହିମ-ଶୀତ ଶାଶ୍ୱତ ଶିଖରେ,
ଅଭଙ୍ଗ ଅମରେ ମେଘ-ମଣ୍ଡପରେ,
ସ୍ୱଜନ୍ତ ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଉତ୍ସବ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ମଘବାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିଭବ ।
ନର୍ମଦା, କାବେରୀ, ଗଙ୍ଗା, ଗୋଦାବରୀ,
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଆଦି ନଦୀକୁଳେଶ୍ୱରୀ,
କାନ୍ତିଛନ୍ତି ଅଳି ତବ କରତଳେ,
ବାଜେ ତବ ସ୍ୱାଗତମ୍ ଡିଣ୍ଡିମେ ।
ଶୁଦ୍ଧାମୁଖେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବନ୍ଦ୍ୟା କାନ୍ତ ବନ୍ଦେ,
ନବକ ଉତ୍ସବ ଉଠ ହେ ଉଠ ହେ ।
ପୁଷ୍କର ଚରିକା ହୋଇ ପୁଲକିତ,
ଗାଉଛନ୍ତି ତବ ଆଗମନୀ ଗୀତ ।
ଗାଏ ମହୋଦଧି ଗାଏ ରତ୍ନାକର,
ନାଚ ନାଚ ଉଠେ ତୋଳ ଗୀତ-ଭର ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପାଉଛନ୍ତି ଅଣିବା ସକାଶେ,
ଭ୍ରମନ୍ତି ସପ୍ତର୍ଷି ଉତ୍ତର ଆକାଶେ ।
ସ୍ୱାଗତ ହେ ଦେବ ହେ ଦେବ ଚରଣେ
ଏ ଭାରତ ଧର ପୂର୍ବ ପୁଣ୍ୟଫଳେ—
କରୁବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସୁକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଦର୍ଶନ,
ଯୋଗ ହେବ ଅଦ୍ଭା ମଣିରେ କାଞ୍ଚନ ।
ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ତୁମ୍ଭ ସ୍ୱଗଳଙ୍କୁ ପାଇ,
ଦୁଃଖ-ନଶି ତାର ଖରେ ଯିବ ପାହି ।
ବାନ୍ଧିଅଛୁ ମନେ ବୁଢ଼େ ଏ ଭରସା,
ସାର୍ଥକ ସାର୍ଥକ ତାହା ମହାଯଶା ।

ଆବାହନ

(ଭାରତସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ ଓ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ମେରୀଙ୍କ ଭାରତ ଶୁଭାଗମନୋପଲକ୍ଷେ)

ଆସ ହେ ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ—
ଜର୍ଜ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ମେରୀ,
ତବ ପୁଣ୍ୟ ନାମେ ଭାରତେ
ବାଜେ ମଙ୍ଗଳ ଭେରୀ ।
ଧନ୍ୟ ଶତ ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର
ରାଜ୍ୟ-ଶାସନନୀତି,
ନ୍ୟାୟ ଦୟା ପ୍ରୀତି ଶକତା
ସତ୍ୟ ଯା ମୂଳ ଭିତ୍ତି ।
ତୁମ୍ଭ ସୁପାଳନେ ଭାରତେ
ନାହିଁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ-ଭୟ,
ଦମିଯାଇଅଛି ମହତ
ମହାମାରୀ ଆମୟ ।
ରାମ-ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ପ୍ରଜାଏ
ଭୋଗୁଅଛନ୍ତି ସୁଖ,
ଦର୍ଶନାଶେ ସର୍ବେ ଉତ୍କଣ୍ଠ
ତବ ସୌମ୍ୟ ଶ୍ରୀମୁଖ ।
କଲ୍ପତରୁ ତୁଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଅଦ୍ଭା ଲଭୁ ଭାରତ
ବାଞ୍ଛାପ୍ରାପ୍ତି ତଳେ ଅଶ୍ରୁ
ଯେନ ହେଉ ଉଷତ ।
ଶୁଭେ ଅବତର ସର୍ବାଣୀ
ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳାଳୟ,
ତଦଗଲେ ତବ ଆଗମ—
ପଥେ ମଙ୍ଗଳମୟ ।
ଆସ ଦେବଦେବୀଯୁଗଳ
ଆସ ଆସ ବହନେ,
ହର୍ଷ-ପାରିଜାତ ଫୁଟାଅ
ଏ ଭାରତ-କାନନେ ।
ନଖିଳ ଭୁବନ କାରଣ
ପ୍ରଭୁ ହେ ପରମ୍ପର,
ସର୍ବଶୁଭେ ଆଣ ଭାରତେ
ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀଭରତେଶ୍ୱର ।
ଦୀର୍ଘ ହେଉ ତାଙ୍କ ଶାସନେ
ଦିନ ମାସ ସମାନ,
ମାସ ହେଉ ବର୍ଷ, ବର୍ଷତ
ହେଉ ଯୁଗ ପ୍ରମାଣ ।

ଦେବତର୍ଣ୍ଣ ଜର୍ଜମ୍ ଶାସନ୍ତୁ
ଶତବର୍ଷ ସେ ଯିତ,
ଗାଉ ଏ ଅବନୀ ଆନନ୍ଦେ
ତାଙ୍କ ସୁଯଶ-ଗୀତ ।

ମଙ୍ଗଳ ସଙ୍ଗୀତ

(ମହାମାନ୍ୟ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କ
ସୁଷ୍ଠିବର୍ଷେକ ଉପଲକ୍ଷେ ରଚିତ ହୋଇ ପ୍ରାକ୍ତନ
ଉତ୍କଳର ବଣ୍ଡଳ ସ୍ଥାନର ବାଳକ ଓ ବାଳିକା-
ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗୀତ ହୋଇଥିଲା ।)

[୧]

ସମ୍ରାଟ-ଅଗ୍ରଣୀ ଦୟାକ୍ଷମା ଖଣି
ବ୍ରିଟେନକୁଳ-କୌସ୍ତୁଭ ମଣି,
ତାହାଙ୍କୁ ଭେଟ ସବୁ ସାଗର-ବେଷ୍ଟିତ
ଭୂମେ ଯାଙ୍କ ପାଦେ ଶଟେ ଶଟଣୀ । ୧ ।
ହସ୍ତିନାରେ ଆଜ ଅତନ୍ତ୍ର ଉତ୍ସବ
ସେ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ ମହିଷୀ ସହ,
ମୁକୁଟ ଧାରଣ— କରିବା କାରଣ
ଲାଗିଛି ଉତ୍ସବ ଆନନ୍ଦବହ । ୨ ।
ନବ ଅନୁରାଗେ ରାଜସୂୟଯାଗେ
ଦେଇଛନ୍ତି ଯୋଗ ନୃପତିଗଣ,
ସମ୍ରାଟ ଉପାଧି ସହ ରାଜଗାଦି
କରିବେ ତାହାଙ୍କୁ ହର୍ଷେ ଅର୍ପଣ । ୩ ।
ହୋଇ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଶାସନ୍ତୁ ପୃଥିବୀ
ସମ୍ରାଟ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଭବେ ଅମର,
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଭଣେ ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ ପାଶେ
ମାଗ ମାଗ ଭାଇ ସଦା ଏ ବର । ୪ ।

---

[୨]

ମାହେନ୍ଦ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ପ୍ରଭାତ
ଗତ ଶୁଭ ରଜନୀ,
ଭସାଇଲା ହର୍ଷ-ପ୍ରବାହେ
ଅହା ଅର୍ଦ୍ଧ-ଅବନୀ ।
ରମ୍ଭା ଅମରାରେ ଯେସନ
ଇନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ,
ଅଭିଷିକ୍ତ ଆଜ ହସ୍ତିନା—
ପୁରେ ନୃମଣି ରାଣୀ ।
ଏ ନବୀନ ଦୃଶ୍ୟ ଦର୍ଶନେ
ଆଜ ଭାରତମହୀ,
ହସଇ ନବୀନ ଆନନ୍ଦେ
ନବ ଉତ୍ସାହ ବହି ।
ଆକାଶ ପାତାଳ ଦେଇଛି
ଯୋଗ ସେ ନବ ହର୍ଷେ,
ବୋଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ସଭକେ
ଧର ସେହି ଆଦର୍ଶେ ।

---

[୩]

ନବ ଛନ୍ଦେ ଗାଅ ରାଜାରାଣୀ ବନ୍ଦନା,
ସାର୍ଥକ ହୋଇବ ତର ଜଡ ରସନା । ପଦ ।
ତାଙ୍କ ଶୁଭ ଅଭିଷେକେ ମାତ ପ୍ରେମ ଅନ୍ତରେକେ
କର ହେ ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରୀତିଭରେ ଅର୍ଚ୍ଚନା । ୧ ।
ତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ଦୟା ସ୍ମରି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତି ହୃଦେ ଧରି
କରିବା ତାଙ୍କର ଚିର ଶୁଭ-କାମନା । ୨ ।
ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଶାସନେ ସୁଖେ ଛନ୍ତି ପ୍ରଜାଗଣେ
ହୋଇଛି ଦୂର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ-ରକ୍ଷ ତର୍ଜନା । ୩ ।
କହେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଗୀତେ ବାଜୁ ଢୋଲ ହୁଷ୍ଟୁତରେ
କର ରାଜାରାଣୀଙ୍କର ଜୟ ଘୋଷଣା । ୪ ।

—o—

[୪]

ଗାଅ ଗାଅ ସର୍ବେ ଗାଅ ମହାନନ୍ଦେ
ବଜାଇ ମୃଦଙ୍ଗ-ଭେରୀ,
ଜୟ ଜୟ ଜୟ ମହାରାଜା ଜର୍ଜ
ଜୟ ମହାରାଣୀ ମେରୀ ।
ତାଙ୍କ ଛତ୍ରତଳେ ଅଛନ୍ତି ସକଳେ
ଆମ୍ଭେମାନେ ସୁଖଗତେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୁସୁମ ଅଞ୍ଜଳି ଦେବା ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି
ତାହାଙ୍କ ପଦ-କମଳେ ।
ଆନନ୍ଦ-ଚନ୍ଦନ କରି ବିଲେପନ
ଉତ୍କଳ-ଭୂକଶୀଦଳେ,
ଗୁନ୍ଥି ଭକ୍ତି ହାର ପ୍ରୀତି-ଉପହାର
ଲମ୍ବାଇବା ତାଙ୍କ ଗଳେ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧା କୃତଜ୍ଞତା ଗୌରବ-ମମତା
ସଙ୍ଗେ ନିଷ୍ଠା ଅନୁରକ୍ତି,
ଚନ୍ଦ୍ରମଣି କହେ ବାଳକେ ଶୁଣ ହେ
ପ୍ରଦର୍ଶିଅ ରାଜଭକ୍ତି ।

—୦—

ଅଭିନନ୍ଦନ

(ରାଜପ୍ରତିନିଧି ସାର ଚାର୍ଲସ୍ ବେଲି ମହୋଦୟଙ୍କ
ଉତ୍କଳ ଶୁଭାଗମନୋପଲକ୍ଷେ)

ସ୍ୱାଗତ ହେ ଦେବ ରାଜପ୍ରତିନିଧି,
ଶିହାର ଉତ୍କଳ ନବ ଭାଗ୍ୟନିଧି ।
ଉଦାରହୃଦୟ ବେଲି ମହୋଦୟ,
ନୀତିପଟୁ ବିଜ୍ଞ ସାଧୁ ସଦାଶୟ ।
କର ଶୁଭକର ସସ୍ନେହେ ଗ୍ରହଣ,
ଦୀନ ଉତ୍କଳର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭିନନ୍ଦନ ।
ତୀର୍ଥପୂତ ଦେବଧାମ ଏ ଉତ୍କଳ,
ଭାରତ-ମାନସ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଶତଦଳ ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷେ ସିନା ଏବେ ଅନୁନ୍ନତା,
ମାତ୍ର ଥିଲା ତାଲେ ବାଞ୍ଛା-କଳ୍ପଲତା ।
ଆଶାସ୍ତି ସେ ଲଭି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସହାୟ,
ହେବ ତୁମ୍ଭେ ତା ଉନ୍ନତି ଉପାୟ ।
ପ୍ରବୀଣ ଶାସନପଣେ ତୁମ୍ଭେ ତାର,
ଗଢ଼ିଦିଅ ନବ ସୌଭାଗ୍ୟ ଆଗାର ।
ତବ ରାଜପଣ ପରୋକ୍ଷେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ,
ଶୁଭମସ୍ତୁ ସଦା ହେଉ ଦେଶ ପକ୍ଷେ ।
ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ଚିର ସୁସ୍ଥ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ,
ପାଳ ହୃଷ୍ଟମନେ ଉତ୍କଳ ପୃଥିବୀ ।
ଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ତବ ଭକ୍ତ ପ୍ରଜାଗଣେ,
କରୁଅଛୁଁ ସର୍ବେ ଶ୍ରୀହରି-ଚରଣେ ।

———

ଗଞ୍ଜାମ ମାତାର ଆଶୀର୍ବାଣୀ

[ଦେଶମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଲିଖିତ]

ଜୀବନ୍ତୁ ଗଞ୍ଜାମ ମାତା କୃତିପୁତ୍ରଗଣେ,
ସନ୍ତୋଷ-ଆନନ୍ଦ-ସ୍ନେହ ଗଦ୍ଗଦ ବଚନେ ।
ଧନ୍ୟ ପୁତ୍ରବରେ ଧନ୍ୟ ମାତୃଭକ୍ତି ତବ,
ଯାହାରେ ତା ହୃଦେ ଭାବୀ ଆଶା ନବ ନବ ।
କି କହିବି କାଳବଶେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୋହର,
ହୋଇଅଛି ମସ୍ତକରୁ ଶରୀର ଅନ୍ତର ।
ସେଦିନୁ ଭୋଗୁଛି ମୁହିଁ ଯେ ଘୋର ଯନ୍ତ୍ରଣା,
ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଭଗବାନେ ଏକା ତାହା ଜଣା ।
ସେ ବିଷମ ବ୍ୟଥା ମୋର ହରିବା ଆଶାରେ,
ଜଣାଉଛ ମାତୃଦୁଃଖ ସର୍ବେ ରାଜଦ୍ୱାରେ ।
କରି କେତେ ସ୍ଥାନେ ସଭା ସମିତି ଗଠନ,
ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ କରୁଛ ମୋ ଦୁର୍ଗତି ଗାୟନ ।
ରାଜପ୍ରତିନିଧି ପଦେ ସରଳେ ବିନୟେ,
ନିବେଦୁଛ ଦୁଃଖ ମୋର ବିକଳ ହୃଦୟେ ।
ଜଣାଅ ଜଣାଅ ସବୁ କରି ତନ୍ନ ତନ୍ନ,
ଟଳିବ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କ କୃପା-ସିଂହାସନ ।
ସାଧନା ଅଧ୍ୟବସାୟେ ଦୃଢ଼ ନିଷ୍ଠା ଥିଲେ,
ସଦିଚ୍ଛାର ସିଦ୍ଧି ସିନା ବେଳେ ବେଳେ ମିଳେ ।
କରିବେ ତୁମ୍ଭର ବାଞ୍ଛା ସଫଳ ଶ୍ରୀଶ,
ଚିରଜୀବୀ ହୁଅ ସର୍ବେ ମୋର ଏ ଆଶିଷ ।

———

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ସମର

ଶ୍ରାବଣ ବାର ଘମ ନିଦାଘ ମଧ୍ୟାହ୍ନ
ଅନ୍ତମନ୍ତେ ବସୁନ୍ଧର,
ସ୍ଥଳଜନ୍ମା ପ୍ରାଣୀ ସର୍ବପକ୍ଷେ ହେଲା
ଅସହ୍ୟ ପ୍ରଖର ଖର ।
ଦେବ ଶରକର ହୋଇ ଶରକର
ବର୍ଷିଲେ ଅନଳକଣା,
ଗରଳ ଉଦ୍‌ଗାର କରେ କି ବାସୁକି
ବିସ୍ତାରି ସହସ୍ର ଫଣା ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପାବକ— ପ୍ରବାହ ସମ୍ମୁଖେ
ବନ୍ଧ ଭସ୍ମ ପବମାନ,
ଭୀଷଣ ଶୋଷଣେ ଶୋଷି ପକାଇଲା
ସର୍ବପ୍ରାଣୀ ପିଣ୍ଡୁଁ ପ୍ରାଣ ।
ଦକ୍ଷିଣ ଅଗ୍ନିକୁ ଅନ୍ତର ହେବାରୁ
ବିଶ୍ୱ-ପ୍ରଦୀପ ସ୍ପର୍ଶ,
ଦକ୍ଷିଣାଶା-ବଧୂ ଡାକୁଅଛି କିବା
ବିରହ-ପ୍ରତପ୍ତ-ଶ୍ୱାସ ।
ଆଶାର ଛଳନା— ବିପଣୀ ବସାଇ
ମାୟାବିନୀ ମରୀଚିକା,
ଖେଳୁଛି ଦୌରିରେ ବେଦାରେ ପ୍ରାନ୍ତରେ
ବିସ୍ତାରି ମୋହ-ପଟ୍ଟିକା ।
ନିଦାଘ-ବିପ୍ଳବ— ଜନ୍ତୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା—
ମାନସେ ବିହ୍ୱଳତୟ,
ଶୀତଳ ଗହ୍ୱର ପର ଅନ୍ତରାଳେ
ଲୁଚିଲେ ଲଭିଣ ଭୟ ।
ହୂଦୀର ତୃଷ୍ଣାରେ ଶୁଷ୍କକଣ୍ଠ ସର୍ବେ
ବସିଛନ୍ତି ମେଲି ତଣ୍ଟି,
ପାଇନ୍ତି କି ସେ ଏ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସମୟ
ଘୁଞ୍ଚିଯାଉ ବେଗେ ମଣ୍ଟି ।
ଘର୍ମାକ୍ତ ଶରୀରେ ମର୍ମାନ୍ତିକ କ୍ଲେଶେ
ପଶୁଏ ଅତି ଆତୁର,

ଗଛମୂଳେ ଶୋଇ ତେ କୁଏ ଧ୍ୟେଇ
କେହି ବା ସ୍ୱେମନ୍ତେ ରତ ।
କି କୀଟ ପତଙ୍ଗ କିବା ବିହଙ୍ଗମ
କି ଅବା ପଶୁ ମାନବ,
ନିଦାଘ-ମଧ୍ୟାହ୍ନ କଠୋର ଶାସନେ
ସକଳେ ମହାନୀରବ ।
ଥରେ ଥରେ କେବେ ବାଜ ଉଠୁଅଛି
କୁରରୀ-କଣ୍ଠ-ନାଗର,
ତାହା ଆଦେଶେ ସେ ବୃକ୍ଷୁଁ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରେ
କେଉଁଣି ଦିଏ ଉତ୍ତର ।
ଦୂରେ ଶୁଭୁଅଛି ଘୁଟୁକୁଘୁମାର
ବିକଟ କୁହୁକ ସ୍ୱର,
ସେ ସଙ୍କେତ ଶୁଣି ତା ସହଧର୍ମିଣୀ
ଦେଉଛି ପ୍ରତି-ଉତ୍ତର ।
ଶାଖୀ ଶାଖେ ଶିଖୀ ଶିଖା ଟୋଳି ଆହା
ହୋଇ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳିତ,
ଜଲ୍ ସମାଳାପ ଲୁଚେ ଖଣ୍ଡକସ୍ୱରେ
ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୀଷଣ-ଗୀତ ।
ଏ ବିଷମ କାଳେ ·ସର୍ବେ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ମାତ୍ର
ଦ୍ୱିଗୁଣ ହୃଷ୍ଟ କମଳ,
ସାଧୁ ଆତ୍ମା ଯିନା ଭବ-ଦାବେ ଦହି
ଅଧିକେ ହୁଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବେଳ ଗଡ଼ନ୍ତେ ନିସ୍ତେଜ
ହେଲା ଖର, ବାୟୁତାପ,
ଯୌବନାନ୍ତେ ଯଥା ଦମିଯାନ୍ତି ଆପେ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ରିପୁକଳାପ ।
ସନ୍ତାପିତ ଜୀବେ ଲଭିଲେ ଆଶ୍ୱାସ
ନ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗେ ଗଭାୟୁ,
କୁଷ୍ଠିଭଣ୍ଟୀ ବ୍ୟାଧି ଅବଶ ପିଣ୍ଡେ ଯେ
ସଞ୍ଚରିଲା ପ୍ରାଣବାୟୁ ।
ଏ ସମୟେ ବହି ମହାଘୂର୍ଣ୍ଣୀବାତ
ଖଡ଼ିସ ବୃକ୍ଷେ ପ୍ରମାଦ,

ଝିଙ୍କିଲ କବା ସେ   ଧନୁ ଧନୁ-ଦେଶ
ଶବ୍ଦ ତା ସହ ନାଦ ।
ଘୁରୁ ଅଘାତିତ   କାଳ ବ୍ୟାଳ ଗ୍ରସ୍ତ
ଘନଘୋଷେ କରୁ ଗର୍ଜନ,
ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ   ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କଲା
ପ୍ରକୃତି ଗୁରୁ ଭୂଷଣ ।
ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ଉଭି   ଆଚ୍ଛାଦିଲେ ନଭେ
ରୁଦ୍ରକାନ୍ତ ଘନବ୍ରଜ,
ପକ୍ଷ ଲଭି ପୁଣି   ଅବା ଗିରିଶ୍ରେଣୀ
ଉଡିଲେ ଆକାଶେ ଆଜି ।
ସ୍ତମ୍ଭନ ଉପର—   ଶତାଗ୍ନି ନିର୍ଘାତ
ଶବ୍ଦ ହେଲା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ,
ଦମ୍ଭୋଳି-ନିକ୍ଷେପୀ   ଦମ୍ଭୋଳି ନିକ୍ଷେପି
ଛେଦିଲେ କି ତାଙ୍କ ପକ୍ଷ ।
ସେ ଆଘାତେ ଅବା   ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ
ଉଡ୍ଡୀୟମାନ ଅଚଳେ
ଝରିବା ଛଳରେ   ଖସି ଖସି ଖସି
ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ଆସି ତଳେ ।
ରୁଦ୍ର ଦାବାନଳ   ପ୍ରାପ୍ୟ ଇରମ୍ମଦ
ଉଠୁଛି ପ୍ରଖରେ ଜଳି,
ଭୁଞ୍ଜିଲେ ଗିରିଏ   ଯୋଗ୍ୟଫଳ, ରତ
ଦେବତ୍ୱୀ ସ୍ୱଭାବେ ଚଳି ।
ଦେବାଣି କପାଇଁ   ଆକ୍ରୋଶ ପ୍ରକାଶି
ଧନୁ ଧରେ ସୁନାସୀର,
ଜଳଧାର ବ୍ୟାଜେ   ଅନର୍ଗଳ ବୃଷ୍ଟି
କଲେ ତୀକ୍ଷ୍ଣତର ତୀର ।
ସେ ସକଳ ବାଣ   ଗିଳି ଧନୁ ଦେବୀ
ରଖିଲେ ପୂରି ଉଦର,
ଗିଳିଥିଲେ ଯଥା   ବନେ ପାର୍ଥ ବାଣ
କିରାତରୂପୀ ଶଙ୍କର ।
ପୁରୁଷସ୍ୱରୂପୀ   ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କ—
ଅଂଶ ମଘବା ନନ୍ଦନ,
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ   ଏ ଘୋର ସଂଗ୍ରାମେ
ପ୍ରକୃତିର ହେଲା ଜୟ ।

— —

ସୀତା

ସର୍ବ ଗୁଣମୟୀ ସୀତେ ପ୍ରକୃତି-ନନ୍ଦିନୀ,
ବାଲ୍ମୀକି କାବ୍ୟ-ସ୍ୱର୍ଗ-ସ୍ୱଚ୍ଛ-ମନ୍ଦାକିନୀ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ଚରିତ୍ର-ଚିତ୍ର ସୁରମ୍ୟ-ବୈଭବେ,
ପ୍ରଦର୍ଶାଇ, କରିଗଲ ସ୍ତମ୍ଭିତ ଜଗତେ ।
ସତୀତ୍ୱର ରୁଦ୍ର ତେଜ କଲ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ,
ସେ ତେଜେ ଭାରତ ଅଛି ଅଦ୍ୟାପି ଜୀବିତ ।
ଆଦର୍ଶ ଜନନୀ ତୁମ୍ଭେ ଆଦର୍ଶ ଗୃହିଣୀ,
ପୂତ ପାତିବ୍ରତ୍ୟାଶ୍ରମ-ଶ୍ରେଷ୍ଠ-ତପସ୍ୱିନୀ ।
ପତିପଦ-ସେବା-ଯଜ୍ଞେ ପ୍ରବୀଣା ଯାଜିକା,
ନିଖିଳ ସଦ୍‌ଗୁଣବତୀ ସ୍ୱଧର୍ମ ସାଧିକା ।
ସହିଷ୍ଣୁତା ଶକ୍ତି ତବ କଳ୍ପନା-ଦୁର୍ବହ,
ତୁଳନା କାହିଁରେ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ମାତା ସହ ।
ନିଷ୍ଠୁର ପାବକ ଶାସ୍ତି କୈକେୟୀଙ୍କ ପ୍ରତି,
ପ୍ରକାଶୁଥିଲ ଦେବି ଅଚଳା ଭକତି ।
ମାନି ସେହୁ ଈର୍ଷା ବହ୍ନି ସ୍ନେହ ବନମୟେ,
ହେଲେ ଅମଙ୍ଗଳ ହେତୁ ଅହୋ କି ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ।
ଯୋଗାଏ ଆହାର ହସ୍ତ ମୁଖକୁ ସର୍ବଥା,
ମାନି ମୁଖ ଦଂଶେ ହସ୍ତେ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ।
ନ ଗଣି ବିପଦ ଭୟ ସ୍ୱାମିସେବା ପାଇଁ,
ଭ୍ରମିଲ ମୈଥିଳି, କଷ୍ଟେ ଘୋର ବନେ ଯାଇ ।
ଦେବରେ କୁମାରତୁଲ୍ୟ ମଣୁଥିଲ ସତି,
ଆଦର୍ଶ ରମଣୀ-ସ୍ୱର୍ଗେ ତୁମ୍ଭେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ।
ଔଦାର୍ଯ୍ୟ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣର,
ଅଗର୍ଭ ସମ୍ପଦେ, ତୁମ୍ଭେ ଅକ୍ଷୟ ଆକର ।
ବିମୋହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେ ତବ ଦୁରାତ୍ମା ରାବଣ,
ପଞ୍ଚବଟୀ ବନୁ କଲା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହରଣ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ରଖିଲ ସିନ୍ଧୁମେଖଳା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସିଂହଳେ,
ଦୁରନ୍ତା ଦୁର୍ମୁଖୀ ଚେଡ଼ୀ ଘେରିଲେ ସକଳେ ।
ସେ ସଙ୍କଟ କାଳେ ଥିଲେ ତୋହ ସରଳତା,
ରହିଲ ଅଟଳ ପ୍ରାଣ ଅଟଳ ଗୋ ସୀତା ।
ବର୍ ଦେବରଙ୍କ ବଳେ କରୁଣ ନିର୍ଭର୍,
ହେଲ୍ ନାହିଁ ବୀରନାରୀ, ବିପଦେ କାତର୍ ।
କରି କେତେ ସ୍ତୁତି, ସ୍ତୁତି-ପଟୁ ଦଶାନନ,
ଅବଶେଷେ କଲା ପୁଣି ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ।
ମାତ୍ର ନ ପାରିଲା କରି ତୁମ୍ଭ ମନ ବଶ,
ରମଣୀ କୋମଳ ପ୍ରାଣେ ଧନ୍ୟ ଏ ସାହସ ।
ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ସ୍ୱରେ ଭୃଙ୍ଗ ସ୍ତବ ବାରମ୍ବାର,
ବିରକ୍ତିରେ କରେ ଯେବେ ଚରଣେ ପ୍ରହାର,
ତହିଁରେ ସଂପ୍ରୀତ ଅବା ଭୀତ ବୃକ୍ଷ ମନେ,
ଫୁଟଇ କି କମଳିନୀ ରବି ଅଦର୍ଶନେ ?
ସାର୍ଥ କରିଥିଲ ସୀତେ ଏ ନୀତି ବଚନ,
ଦଣ୍ଡଦାନଠାରୁ ଶ୍ଳାଘ୍ୟ କ୍ଷମା ଆଚରଣ ।
ତେଣୁ ସିନା କ୍ଷମା କଲ ଦଶାନନ ଦୋଷ,
ଘୃଣିତ କୁକର୍ମେ ତାର ନ ବହିଣ ରୋଷ ।
ମାତ୍ର ନ କ୍ଷମିଲା ତବ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଧର୍ମ,
ପ୍ରଦାନିଲା ପ୍ରତିଫଳ ତଥା, ଯଥା କର୍ମ ।
ସତୀଧର୍ମ-ବ୍ରହ୍ମତେଜ ନିୟୁକ୍ତ ରୂପରେ,
ପେଷିଲା ସବଂଶେ ରକ୍ଷେ ଶମନ ନଗରେ ।
ସ୍ୱଭାବ-ବିଶୁଦ୍ଧା ତୁମ୍ଭେ ସଦା ଶୁଦ୍ଧମତି,
ତବ କୁଳ ଅଧିଦେବୀ ଯଥା ଭାଗୀରଥୀ ।
ନିର୍ମଳ-ଚରିତେ ତବ ହୋଇ ସନ୍ଦିହାନ,
ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ରାମ କଲେ ଆଜ୍ଞାଦାନ ।
ଦେବାଦେଶ ପ୍ରାୟେ ଦେବ ମଣି ସେ ଆଦେଶ,
ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅନଳ କୁଣ୍ଡେ କଲ ଗୋ ପ୍ରବେଶ ।
ଅକ୍ଷତ ଶରୀରେ ତହୁଁ ହୁଅନ୍ତେ ଉଦ୍ଭୂତ,
ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଦୃଶ୍ୟେ ହେଲେ ଅମରେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ।
ଅଶୁଚି ବିଶୁଦ୍ଧ ଭବେ କରେ ବୈଶ୍ୱାନର,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ସ୍ପର୍ଶେ ସେହୁ ହେଲା ଶୁଦ୍ଧତର ।
ସ୍ୱର୍ଗତ ଶ୍ୱଶୁର ତବ ଆସି ଦେବଦେହେ,
ପ୍ରଶଂସି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବହୁ ଆଶିଷିଲେ ସ୍ନେହେ ।
ମିଥ୍ୟା ଲୋକ-ଅପବାଦେ କୌଶଲ୍ୟା-ନନ୍ଦନ,
ବିହିଲେ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ବନ-ନିବାସନ ।
ଅଦୋଷେ ଦଣ୍ଡିଲେ ପତି ନୋହିଲ ବିମନା,
ଶିଖିବେ କି ଏ ସୁନୀତି ଭାରତ-ଲଳନା ।
ରମଣୀ ମାହାତ୍ମ୍ୟେ ଥିଲା ଯେ ଦେଶ ବିଖ୍ୟାତ,
ହୋଇଛି ସେ ଦେଶ ଏବେ ଅଧୋଗତି ଗାତ ।
ଯେ ଦେଶ ରମଣୀଙ୍କର ପବିତ୍ର ଆଖ୍ୟାନ,
ଧରିଅଛି ବକ୍ଷେ ଆର୍ଯ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟ ପୁରାଣ,
ସେ ଦେଶ ରମଣୀକୁଳ ଏବେ ଅଶିକ୍ଷିତା,
ତବ ଜନ୍ମଭୂମେ ଏହା ସମ୍ଭବିଲା ସୀତା !
ଯେ ନନ୍ଦନେ ଫୁଟୁଥିଲା ପାରିଜାତ ଫୁଲ,
ଶାଳ୍ମଳୀ କିଂଶୁକ ତହିଁ ହୋଇଛନ୍ତି ଠୁଳ ।
ବହୁଥିଲା ଯେଉଁ ତୀର୍ଥେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଷ୍ଣୁପଦୀ,
କି ପାପେ ବହୁଛି ତହିଁ କର୍ମନାଶା ନଦୀ । ୧
କର୍ପୂର ପାତ୍ରରେ ହିଙ୍ଗୁ ରହିଅଛି ଆହା,
ବେଢ଼ିଅଛି କୁସଂସ୍କାର ଅନ୍ଧତର ଗୁହା ।
ଭାରତ-ରମଣୀ-ପ୍ରାଣେ କରି ଆବିର୍ଭାବ,
ଜଗାଅ ଜାନକି, ତାଙ୍କୁ ଦେଇ ନବଭାବ ।
ତବ ଆଶୀର୍ବାଦେ ବହୁ ଚୈତନ୍ୟ ଆଶୁଗ, ୨
ଫେରିଆସୁ ଭାରତର ଗତ ଶୁଭ ଯୁଗ ।

୧—ଅପବିତ୍ର ନଦୀବିଶେଷ । ୨—ପବନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବୁରୁଝାଞ୍ଜି

ଧନ୍ୟ ବୁରୁଝାଞ୍ଜି ତୋର ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଜୀବନ,
ଯେ ଦିଗେ ଅଜ୍ଞ ବହେ ଯେ ଦିଗେ ପବନ ।
ମନୁଷ୍ୟେ ତୋ ସମଧର୍ମୀ ଅଛନ୍ତି ଅନେକ,
ବଚନ ବଦଳ ଏହା ତାଙ୍କ ଚରି-ଭେଦ ।
ମହା ସତ୍ୟବାଦୀପଣେ ଦେଖାନ୍ତି ଭ୍ରୂକୁଟି,
ସମସ୍ତ ପଣ୍ଡିତେ ପୁଣି ପଡ଼ନ୍ତି ଲେଉଟି ।
ଝଟକି ଜୀବ ଯେ ଭବେ ଦୁରମୁହାଁ ନର,
ଶୃଙ୍ଗହୀନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ମହାଭୟଙ୍କର ।
ଯେତେବେଳେ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରମା ଶୀତଳ,
ପରେ ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ସେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳ ।
କହୁଥାନ୍ତି କଥା ଯେତେ ପ୍ରଭୁ ମନ ଧରି,
ମୂଳଶବ୍ଦ ପଛେ ପଛେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ପରି ।
ହେଲେହେଁ ତୁ ବୁରୁଝାଞ୍ଜି ଏ କୂଳ ସେ କୂଳ,
ସାରରୂପେ ସାଧୁ କୃଷି ମଙ୍ଗଳ ବହୁଳ ।
ମାତ୍ର ବୁରୁଝାଞ୍ଜି ଯେତେ ମାନବସମାଜେ,
କହାର କୁହାର ଝୁଣ୍ଡ କହାର ତା କାର୍ଯ୍ୟେ ।
ବୁରୁଝାଞ୍ଜି କରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅସ୍ୱଚ୍ଛ ସଲିଳେ,
ମାତ୍ର ନର-ବୁରୁଝାଞ୍ଜିକୁ ପ୍ରତେ ନାହିଁ ତଳେ ।
ନିର୍ମଳ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଯେତେ କରେ କଳୁଷିତ,
ଅତଏବ ତାକୁ ଚହ୍ନି ରଖିବା ଉଚିତ ।

ନବାବଙ୍କ ନାତି

ଭୁଲିଲେ ଅତୁଳ ଆମ୍ଭ ବଂଶର ଗୌରବ,
କୁବେର ସମାନ ଥିଲା ବିପୁଳ ବିଭବ,
ଝୁଲୁଥିଲେ ହାତୀଶାଳେ ପଣ ପଣ ହାତୀ,
କେ ବଡ଼ ଆମ୍ଭଠୁଁ, ଆମ୍ଭେ ନବାବଙ୍କ ନାତି ।୧।
ଓଟ ଘୋଡ଼ା ଗଧ ସଂଖ୍ୟା କେ ପାରିବ କଳି,
ଦଳ ଦଳ ଉଭା ଥିଲେ ଦୁଆରେ ଅର୍ଦ୍ଦଳୀ,
ବହୁ ଦାସ ଦାସୀ ପୁଣି ଅସଂଖ୍ୟ ପଦାତି,
କେ ବଡ଼ ଆମ୍ଭଠୁଁ, ଆମ୍ଭେ ନବାବଙ୍କ ନାତି ।୨।
ଥିଲେ ଆମ୍ଭ ବାପ ଅଜା ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡିଆଳ,
ସମାଜରେ ଥିଲା ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବିଶାଳ,
ବଙ୍କ ଲୁଙ୍ଗି ଖାଉଅଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ଖ୍ୟାତି,
କେ ବଡ଼ ଆମ୍ଭଠୁଁ, ଆମ୍ଭେ ନବାବଙ୍କ ନାତି ।୩।
ମପା ହେଉଥିଲା ସୁନା ରୁପା ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି,
ଦିବସରେ ଜଳୁଥିଲା ଛତୋଡ଼ ବିଜୁଡ଼ି,
ପଡ଼ୁ ନାହିଁ ଚୈତାଳିବେ ଏବେ ସନ୍ଧ୍ୟାବାତି,
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ବଡ଼ ଆମ୍ଭେ ନବାବଙ୍କ ନାତି ।୪।
ଶୁଖିଯାଇଅଛି ପୂର୍ବ ସୌଭାଗ୍ୟ-ସରସୀ,
ମାସରେ ହେଉଛି ଘରେ ଦଶ ଏକାଦଶୀ,
ଭଙ୍ଗ ନାହିଁ, ଅଛି ନିଶ ଅଛି ଫୁଲଛାତି,
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ବଡ଼ ଆମ୍ଭେ ନବାବଙ୍କ ନାତି ।୫।
ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ପଣ ଏତେ ବଡ଼ ନାମ,
କରିବୁଁ କି କଳଙ୍କିତ କରି ଗୁଣ କାମ,
ନଷ୍ଟ ହେବ ମାନ ତହିଁ ନଷ୍ଟ ହେବ ଜାତି,
କେ ବଡ଼ ଆମ୍ଭଠୁଁ ଆମ୍ଭେ ନବାବଙ୍କ ନାତି ।୬।
କରିବୁଁ ପଛକେ ପରପାଦେ ତୈଳଦାନ,
ଗୋଡ଼ାଇବୁଁ ପର ପଛେ ଯଥା ପୋଷା ଶ୍ୱାନ,
ଇତର ବେଉସା କରି ହେବୁଁ କି ଅଜାତି,
କେ ବଡ଼ ଆମ୍ଭଠୁଁ ଆମ୍ଭେ ନବାବଙ୍କ ନାତି ।୭।

ରେଲଗାଡ଼ି

—୧—

ଆସ ଯିବା ଦେଖିବାକୁ ଆସ ଆସ ଭାଇ,
ଓଡ଼ିଶାକୁ ରେଲଗାଡ଼ି ଆସୁଅଛି ଧାଇଁ,
ଦେଖ ଦେଖ ଦୂରେ ଲକ୍ଷି, ଆସୁଛି ଅଦ୍ଭୁତ ପକ୍ଷୀ
ନାହିଁ ତାର ପକ୍ଷ ଚେଣା ଅଣ୍ଟ ନଖ ନାହିଁ,
ପବନ ଗତିରେ ଖରେ ଆସୁଅଛି ଧାଇ ।

—୨—

ମହା ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରବଳ ଅପାର,
ନାସାପଥେ ଧୂମସ୍ତମ୍ଭ କରୁଛି ଉଦ୍‌ଗାର,
ଘୋରଘର୍ଘରନିର୍ଘୋଷେ ପଳକେ ଯେ ଧାଏଁ କୋଶେ
ଯେଣୁ ଦେଖେ ମାଲମତା ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ନର,
ପ୍ରତେ ହୁଏ ଧାଏଁ ଯଥା ସଚଳ ନଗର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

—୩—

ଆସ ଆସ ତୁଏ ଯିବ ଧର ଛଡାବାଣ୍ଡ,
ଆଣ ଅଣ ଖରେ ଅଣ ଗଣ୍ଟିର ସଭାଣ୍ଡ,
ବାଜଲ ଟିକେଟ ଘଣ୍ଟା ଛଡ ଛଡ ଅଣ୍ଟେ ଅଣ୍ଟା
ସତ୍ୱର ଟିକେଟ କାଟ ଟଙ୍କା ଗୋଣଯାଉ,
ପଡିଲେ ଅଧିକ ଦିଅ ଚନ୍ତା କର ନାହିଁ ।

—୪—

ପହୁଞ୍ଚିଲ ଷ୍ଟେସନରେ ଆସି ରେଲଗାଡ଼ି,
ଉତ୍ତରୁ ଅଲୁଅ କେତେ ହୋଇ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି,
ଫିଇଲେ ଇଞ୍ଜିନ ଭଳ ଛାଡ଼ିବ ଗାଡ଼ି ଚଳିଲ
ଧାଇଁ ସ୍ଥଳ ଖରେ ରେଲ ଚଢ଼ିବା ସତ୍ୱର
ଦିନକେ ଆସିବା ବୁଲ ପୁରୀ ବାଲେଶ୍ୱର ।

—୫—

ଦେଖ ରେଲ ପାଶେ ଲୁଣ୍ଡ ଲେଣ୍ଡା ବୁଢ଼ା ପିଲା,
ଲଗିଅଛୁ ସଂସାରର ଅତଯାତ ଲୀଳା,
ଆସନ୍ତ ଓହ୍ଲାଇ ଯେତେ ଚଢ଼ୁଛନ୍ତ ପୁଣି କେତେ
ତାହା ପାଇଁ କେବେ କେହି ନ କରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା,
ଧରିଛନ୍ତ ସବେ ସ୍ୱାର୍ଥସଂରକ୍ଷିଣୀ ଦୀକ୍ଷା ।

—୬—

ଉଠିଲଣି ଦେଖ ନୀଳ ସଙ୍କେତ ଅଲୁଅ,
ଏକ୍ଷଣି ଛୁଟିବ ରେଲ ସାବଧାନ ହୁଅ,
ଭନ ଯୋଡ଼ା ଘଣ୍ଟା ପିଟି ମାରୁଅଛୁ ଗାର୍ଡ ସିଟି
ହଲାଉଅଛନ୍ତ ନୀଳଧ୍ୱଜା ସିଗନର,
ଫେଁକାରୀ ପରି ଇଞ୍ଜିନ କରୁଛି ଚିତ୍କାର ।

—୭—

ଛୁଟିଲା ଛୁଟିଲା ଏବେ ରେଲ ଧୀରେ ଧୀରେ,
ବଜାଇଣ ଝାମ୍ପଜାଳା ଝଡାଣ ଧ୍ୱନରେ,
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼େ ବେଗ ଲଭି ଝଞ୍ଜା ଝଡ଼ବେଗ
ପଳାନ୍ତ କି ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ କ୍ଷେତ୍ର ଖରେ,
ହୋଇ ଅତ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ଭଡ଼ୁତ ଭୟରେ ।

—୮—

ଅବାଧେ ଛୁଟିଛୁ ରେଲ ବେଗେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ,
ନ ପାଇଲେ ଷ୍ଟେସନ ସେ ସ୍ଥିର ହେବ ନାହିଁ,
ଯଥା ଦୁର୍ଜନ ଦୁରାଶା ଲୋଭ ମୋହର ପିପାସା
ବଢ଼ୁଥାଏ କ୍ରମେ ବାଧା ନ ପାଇବା ଯାଏଁ,
ଦୈବାତ୍ ପାଇଲେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।

—୯—

ଅଟକିଲ ରେଲ ଏବେ ଷ୍ଟେସନ ପାଶରେ,
ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରାଣୋଦିତ ଦେଖ ଆରୋହୀଗଣରେ,
ଉଠିବାକୁ ଆଗନ୍ତୁକ ଆରୋହୀବର୍ଗ ଉତ୍ସୁକ
ସ୍ୱାର୍ଥ ଦ୍ୱେଷ ପ୍ରରୋଚନା ଭୀଷଣ ଭାବନେ,
ଗ୍ରହୁଁ ନାହିଁ କେହି କେଉଁ କାହାରି ବଦନେ ।

—୧୦—

ପ୍ରବଳର ସବୁଠାରେ ପ୍ରଭାପ ସମାନ,
ନ ମାନି ଭଗ୍ନ ସେ ବାଛୁଛିଏ ଅଗ୍ରେ ସ୍ଥାନ,
ଦୁର୍ବଳ ଦୁର୍ଗତ ସହେ ଏହା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର କହେ
ଇତସ୍ତତଃ ଭ୍ରମେ ଯଥା ବାତେ ତୁରଙ୍ଗାଳି,
ପାଇଲେ ଟିକିଏ ସ୍ଥାନ ବସେ ଗୃଞ୍ଜିଗାଞ୍ଜି ।

—୧୧—

ଏ ନୀତି ମନୁଷ୍ୟପଣ ନୁହେଁ କଦାଚନ,
ଆନେ ଘଣ୍ଟିବା ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ଆଚରଣ,
ଭବେ ବହି ନର ନାମ ଏରୂପେ ଯେ କରେ କାମ
ତାର ଏ ପାଶବ ଭାବେ ଦୂରୁ ନମସ୍କାର,
କଳଙ୍କପସରୀ ସେହୁ ଧିକ ତା ଜୀବନର ।

—୧୨—

ଥାଉ ସେ କଥାରେ କିଛି ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ,
ଉହ୍ଲଲଣି ରେଲ ଏବେ ଓହ୍ଲାଅ ବହନ,
ଅର୍ଥବ୍ୟୟେ ନାହିଁ ଦୁଃଖ ରେଲଚଢ଼ା ବଡ଼ ସୁଖ
ଆସ ଆସ ତେ ଦେଖିବ ଖରେ ଅସ ଯାଇ,
ଓଡ଼ିଶାକୁ ରେଲଗାଡ଼ି ଆସୁଅଛି ଧାଇଁ ।

———

ତପ୍ତଶ୍ୱାସ

[ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଭିରାମଭଞ୍ଜ ଏମ. ଏ., ବି ଏଲ.ଙ୍କ ଲୋକାନ୍ତ ଗ୍ରହଣରେ]

ଅହୋ ! କି ଅଶୁଭ କ୍ଷଣେ ପାହିଥିଲା ଆଜି
କାଳ ବିଭାବରୀ, ଶୋକ-ସନ୍ତାପଦାୟିନୀ,
ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଔଦାର୍ଯ୍ୟ-ଭୂଷଣ,
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ-ମହାମିଳନ-ମନ୍ଦିର
ଉତ୍କଳନେତାଭିରାମ ଭଞ୍ଜ ଅଭିରାମ,
ଗଲେ ତେଜି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମ, ଅକାଳେ ସ୍ୱରଗେ,
ଭସାଇ ଉତ୍କଳେ ଶୋକ ତୀବ୍ର ହାହାକାରେ,
ହାୟ ମା ଉତ୍କଳ ଭୂମି, କେଉଁ ପାପଫଳେ
ଫଳିଲା କପାଳେ ତୋର ଏସନ କୁଫଳ;
ହୋଇ ରୁଷ୍ଟ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ କେଉଁ ଦୁଷ୍ଟ ଗ୍ରହ,
କଷ୍ଟ ଦେଲା କୋଷ୍ଠୀରେ ତୋ ହୋଇ ଅଧିଷ୍ଠିତ
ଗଲେ ଚାଲି ବ୍ରଜବିଭ, ଆଜି ଅଭିରାମ,
ଏହିପରି ଗୋଟି ଗୋଟି ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ମଣି
ଅମୂଲ୍ୟ ଅତୁଲ୍ୟ, ଝଡ଼ିପଡ଼ି ତୋ ମୁକୁଟୁଁ
ଅକାଳେ, ଲୁଚାଇ ସ୍ୱୀୟ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ରଭାରେ
ଯାଇଛନ୍ତି ଲୁଚି ଭବ-ଯବନିକା ପାରେ ।
ହାୟ ରେ ଦାରୁଣ କାଳ ! ସମୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ
ସାଧିଲୁ କି ତାଉ ତୁହି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନିର୍ମମ
ଥିବ ତୋତେ, ଗତ ଥିବ ପୁଣି କାର୍ଯ୍ୟେ ତୋର
କେଉଁ ପଉରୁଷ ଲଭୁ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ପରେ ।
ଯାଅ ଚାଲି ଅଭିରାମ, ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ ବିହର—
ଅନନ୍ତ ଅମୃତମୟ-ଅନାମୟ-ଧାମେ,
ହୋଇଗଲ ତୁମ୍ଭେ ଚାଲି, କାଳର ଶାସନେ
ଜଗତ-ଲୋକ-ଲୋଚନ-ଅଗୋଚରୀଭୂତ,
କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ଗୁଣ-ସ୍ମୃତି, ଆଦର୍ଶ-ଆରଶି;
ତହିଁ ତବ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଥିବ ବହୁକାଳ ।
ଉତ୍କଳର ତପ୍ତଶ୍ୱାସ, ତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ଭେଟି
ଘେନି ଲୀନ ହୁଅ ଚାଲି ତତ୍ତ୍ୱାତ୍ମା ପଦ୍ମରେ ।

ଉତ୍କଳ-ବିଳାପ

[ଖଣ୍ଡିଆଳର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ବୀରବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଲୋକାନ୍ତରପ୍ରାପ୍ତିରେ]

ବଳପେ ଉତ୍କଳମାତା ଶୋକାଶ୍ରୁ ନୟନେ,
ମର୍ମବିଦାରକ ମହାକରୁଣ ବଚନେ ।
କାହିଁ ଗଲେ କର୍ମବୀର ଶ୍ରୀ ବୀର ବିକ୍ରମ,
ଖଣ୍ଡିଆଳ ମହୀପାଳ ରାଜର୍ଷିସତ୍ତମ ।
ବିରଚି ବିବିଧ କାବ୍ୟ ବିବିଧ ନାଟକ,
ନାଶୁଥିଲେ କୁସଂସ୍କାର-ସମାଜକଣ୍ଟକ ।
ଏକ ହସ୍ତେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବାଣୀପୂଜା ଆନେ,
ସାଧୁଥିଲେ ସାଧୁ ନୃପ ଧନେ ମନେ ପ୍ରାଣେ ।
ଅକାଳେ ସେ ଭବଧାମୁଁ ଘେନିଲେ ବିଦାୟ,
ହରାଇ ଅଭାଗୀ ହେଲି ଯୋଗ୍ୟ ସୁତେ ହାୟ !
ଏ ସମୟେ ବୀଣା ବାଇ ଦେବୀ ବୀଣାପାଣି,
ଉଚ୍ଚାରିଲେ ମହାଶୂନ୍ୟ ଏ ପ୍ରବୋଧ-ବାଣୀ—
ତେଜ ଗୋ ଉତ୍କଳଦେବି ! ବୃଥା ମାୟାଭ୍ରମ,
ନାହାନ୍ତି କଦାପି ମରି ସେ ବୀର ବିକ୍ରମ ।
ଘଟିଅଛି ତାହାଙ୍କର ମାତ୍ର ଘଟାନ୍ତର,
ଏଥିକୁ କିପାଇଁ ଏତେ ହେଉଛ କାତର ।
ମୋହର ଯେ ଭକ୍ତ ହେବ, ନାହିଁ ତା ମରଣ
ତୁମେ ସଦା ବହୁଦେହ କରି ସେ ଧାରଣ ।
ଚିର ଅନାମୟ ମୋର ସାରସ୍ୱତ କୁଞ୍ଜେ
ବିଭ୍ରମି ବୀରବିକ୍ରମ ଶାନ୍ତିସୁଖ ଭୁଞ୍ଜେ ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ସେ କୁଞ୍ଜେ ହୋଇ ଧରାଧରି ହାତ,
କବି-ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଭଞ୍ଜ, ରଥ, ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ଅଭିମନ୍ୟୁ ଭକ୍ତଶିରୋମଣି,
ରାଜକବି ଶ୍ରୀ ସୁକବି ସୁକଳ୍ପନା-ଖଣି ।
ଆଦର ଭ୍ରମଇ ମୁଦେ କବି ରାଧାନାଥ,
ଉତ୍କଳ ଭାଷାକୁ ଯେହୁ କଲେକ କୃତାର୍ଥ ।
ଶ୍ରୀ ବୀର ବିକ୍ରମ ଲଭି ତାହାର ସନ୍ନିଧି,
ମଣେ କରଗତ ହେଲା ପ୍ରାପ୍ତ ଗୁପ୍ତନିଧି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନ ଜାଣ ତା ପାଇଁ କେତେ ! ଋଣ ତାର ସ୍ମୃତି,
କରନ୍ତୁ ତୋ ସୁତେ ତାର କର୍ମ ଅନୁକୃତ ।

ଅଶ୍ରୁପାତ

(ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଭକ୍ତକବି ସାର୍ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ
ବାହାଦୁରଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣୋପଲକ୍ଷେ)

ପଡ଼ିଲା ବିନା ମେଘେ କାହୁଁ ଅଶନି
ଲେଖନେ ସେ ବାର୍ତ୍ତା ଥରେ ଲେଖନୀ,
ଦୀନା ଉତ୍କଳମାତା ରତ୍ନଶୀଧନ,
ଗତାସୁ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ । ୧ ।
ଝୁରେ ଉତ୍କଳମାତା ଉତ୍କଳ ଭାଷା,
ତୁଟିଯାଇଛି ଆହା ମହତୀ ଆଶା,
କାତରେ ଡାକେ ନାହିଁ ମଧୁସୂଦନ,
କାବ୍ୟ-କୁସୁମ-ମଧୁ ମଧୁସୂଦନ ୨ ।
ସାରସ୍ୱତ ଆଶ୍ରମେ ସ୍ମୃତିମନ୍ଦିର,
ତୋଳି ଚାଲିଲ ସ୍ୱର୍ଗେ କବିପ୍ରବୀର;
ସଞ୍ଚିଛ ତହିଁ ଯେଉଁ ଶାଶ୍ୱତ ଧନ,
ଲଭି ତା ହେବେ ଧନୀ ଉତ୍କଳଜନ । ୩ ।
ଯାଅ ହେ ବାଣୀସୁତ ବାଣୀଭୁବନେ,
ସୁକୃତ-ପଥେ କୀର୍ତ୍ତି-ରଥାରୋହଣେ ।
ଅଛନ୍ତି ରାଧାନାଥ ଯେଠାରେ କବି,
କୋମଳ-କଳ୍ପନା-ସରୋଜ-ରବି । ୪ ।
କବି କବି ମିଳନେ ବାଣୀ ବୀଣାର,
ଉଠିବ ମହାଲୟେ ମହାଝଙ୍କାର ।
ବଞ୍ଚିତ ଆହା ତାହା ଶ୍ରବଣେ ନରେ
ସେ ସୁଧା ଉପଭୋଗୀ ହେବ ଅମରେ । ୫ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଭାତରେ ବର୍ଷା

ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରାତେ ଦିନେ ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିଣ
ବସିଲି ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡାରେ,
ଝାଇଁ ଝାଇଁ ହୋଇ ମେଘ ବରଷୁଛି
ତଡ଼ବଡ଼ ଶବଦେ ହୁଙ୍କାରେ ।
ସାଇଁ ସାଇଁ ସ୍ୱନେ ବହୁଛି ପବନ
ଥରୁଅଛି ଦେହ ଶୀତେ,
ବସିଣ ଏକାଳେ ପ୍ରକୃତିର ଶୋଭା
ନିରେଖିଲି ଏକଚିତ୍ତେ ।
ଲାଗିଛି କି ଅବା ଧରଣୀ ସହିତେ
ବାସବର ଘୋର ରଣ,
ଝପଝପେ ଗଳି— ଯାଏ କି ଭୂମିରେ
ଜଳଧାର-ବାଣଗଣ ।
ବେଳେ ବେଳେ ଘନେ ବିଜୁଳି ହାବେଳୀ
ଚହଟାଏ ନଭସ୍ଥଳୀ,
ବିଜୁଳି ନୁହେଁ ସେ ବାଣ ଘରଷଣେ
ଉଠୁଅଛି ଅଗ୍ନି ଝଳ ।
ଜଳସ୍ରୋତ ବ୍ୟାଜେ ଶୋଣିତ ଧାର କି
ବହେ ପୃଥ୍ୱୀ ଦେବୀ ଦେହୁଁ,
ସର୍ବଂସହା ହୋଇ ନୀରବେ ଏ କଷ୍ଟ
ସହ୍ୟ କରନ୍ତି କି ସେହୁ ।
ବଣଭୁଆସୁଣୀ ପକ୍ଷ ଟେକୁଲତା
ପ୍ରାତୁ କରୁଛନ୍ତି ସ୍ନାନ
ପବନ ହିଲ୍ଲୋଳେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ପୁଣି
ହେଉଛନ୍ତି କମ୍ପମାନ ।
ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ବା ନାହିଁ କହୁଛନ୍ତି
ଘନକୁ ନ କହି ବାଣୀ
ଘୋର ଶୀତେ ତନୁ ଥରିଯାଉଅଛି
ଆଉ ତୁ ନ ଢାଳ ପାଣି ।
ଦାଣ୍ଡେ ଗଡ଼ଧାରେ ବହିଯାଏ ପାଣି
କରି କୁଳୁକୁଳୁ ଶବ୍ଦ,
କାହିଁ ସୃଜ ତୀର୍ଥ ତ୍ରିବେଣୀ କାହିଁ ବା
ବସୁଜଣ ପଞ୍ଚନଦ ।
ଲୁଣ୍ଠିତ ଗଣ୍ଡରେ ଫିରି ଫିରି ହୋଇ
ବହିଯାଏ ସ୍ରୋତଜାଲ,
ଘନ-ଗାଳୁଡ଼ିଆ ଖେଳାଉଅଛି କି
ମାଳ ମାଳ ଜାଲବ୍ୟାଳ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଘୋର ଘନଘଟା ରଖିଅଛି ବନ୍ଦ
ଦିଗ୍‌ବଧୂମୁଖ ଅଚ୍ଛନ୍ନ,
ଦିଗଙ୍ଗନାଗଣ ଟାଣି ଆଣିଲେ କି
ଚଳକୁ ଅବଗୁଣ୍ଠନ ।
ନୀରବ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଏକାଳରେ ସୃଷ୍ଟି
ପ୍ରାତଃସ୍ୱନୀ ପକ୍ଷିକୁଳ,
ନୀରବେ ଅଛନ୍ତି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ ନିରେଖି
ହୋଇ ଘୋର ଚିନ୍ତାକୁଳ ।
ବର୍ଷାଜଳେ ଦେଖ— ପକ୍ଷ ଭିଜିଯାଇ
ହୋଇଅଛି ଘଡ଼ ସଡ଼ ,
କେତେ ଅବା ଦେହ ଝାଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି
ଡେଣା ଭରି ଫଡ଼ ଫଡ଼ ।
ସବୁ ପକ୍ଷୀ ମଧ୍ୟେ ପେଟବିକଳିଆ
ଅଧିକେ ଅଟଇ କାଉ,
ଉଦର ଜ୍ୱାଳାରେ ଅଣ୍ଡ ଆଲୁରେ ସେ
ହେଉଅଛି ଖାଉ ଖାଉ ।

ହିମାଳୟ ପାଦେ ଅଧିକେ ଶୋଭଇଲେ
ମଠ,ପ୍ର ଅଙ୍ଗିମା‚ ଶ୍ରେଣେ,
ଗାମୁଛା ଘୋଡ଼ଣି ଚିନ୍ତାରେ ବସିଲେ
ଚଷିଲୋଅ ସେବେ ଥୋଡ଼େ ।
ଅବିଜ ବରଷା ନୂଆପାଣି ପାଇ
ଆନନ୍ଦେ ଭେକଗଣରେ,
ଗଦ ଘଦ ଘନ— ଭକ୍ତି ଗୀତ ଉଠେ
ଗାଇଲେ ଧୈବତସ୍ୱରେ ।
ଦୋହାର ଧରିଲେ ସେ ଗୀତକୁ ପୁଣି
ଗୁଡ଼ଡ଼, ଭେଙ୍ଗା, ଡାହୁକେ
ମାତିଛନ୍ତି ସିନା ବୃଥା ଏ ଅବୋଧେ
ତୁମେ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ସୁଖେ ।
ଅକାଳ ମେଘ ଏ ଛାଡ଼ିଯିବ ଖରେ
ଦିନମଣି ଉଦେ ହେଲେ,
ଆହା—ବସ୍ତୁ ରବ ଏ ସୁଖ-ସଙ୍ଗୀତ
ଭାଙ୍ଗି ଥିବ ଭେଭେଭେଲେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାଘକୁସୁମ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନୀତି-କୁସୁମ

ପିତା ମାତା ଉପାଧ୍ୟାୟ ଆଦି ଗୁରୁଜନେ,
ସେବାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଶିଶୁ କର ହୃଷ୍ଟମନେ ।
ଗୁରୁପାଦେ ପ୍ରୀତି-ପୂଜା କର ସମର୍ପଣ,
ଅବିରତ ହୁଅ ଶିଶୁ, ଭକ୍ତି ପରାୟଣ ।
ନରର ନରତ୍ୱ ଦୟା, ଦୟା ମୁକ୍ତି ପ୍ରସୂ,
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଯେ ଲୋକ ସେହୁ ନରରୂପୀ ପଶୁ ।
ଅତଏବ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ଶିଶୁଗଣ
ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ରେ କର ସଦା ଦୟା ବିତରଣ ।
ଯେ ଜନ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କିଛି କରିଥିବେ ଦାନ
ଅଥବା ବିପଦୁ ତେବେଁ କରିଥିବେ ତ୍ରାଣ,
ଯେତେ ଦିନ ତୁମ୍ଭେ ଶିଶୁ, ଥିବ ଏ ଧରାରେ,
ପ୍ରକାଶିବ କୃତଜ୍ଞତା ସଦା ତାଙ୍କଠାରେ ।
କ୍ରୋଧ ପରି ଶତ୍ରୁ ଆଉ ନାହିଁ ଏ ଜଗତେ,
ଜୀବନେ ଅନିଷ୍ଟ ସେହୁ ସାଧଇ ସତତେ ।
ତୁମ୍ଭେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ରିପୁର ହୁଅ ନାହିଁ ବଶ,
ଅଧୀନ ହୋଇଲେ ତାର ଲଭିବ ଅଯଶ ।
ଲୋଭାସକ୍ତ ମାନବର ଘଟେ ସର୍ବନାଶ,
ନ ବାନ୍ଧ ନ ବାନ୍ଧ ଶିଶୁ ଗଳେ ଲୋଭ-ପାଶ ।
ମଣିବ ନାରୀଜାତିଙ୍କୁ ଜନନୀ ସମାନ,
ପର ଧନେ କର ସଦା ଧୂଳି ସମ ଜ୍ଞାନ ।
ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟେ ଆମ୍ଭ, ପର ଉଭୟର ହିତ,
ସେହିପରି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ।
ଯେ କର୍ମେ ମଙ୍ଗଳ ନାହିଁ ଅମଙ୍ଗଳ ଭିନ୍ନ,
ସେ କର୍ମର ଇଚ୍ଛା ତ୍ୟାଗ ସୌଭାଗ୍ୟର ଚିହ୍ନ ।

ସତତ ସଜଳ ଜୀବେ ସଦୟ ହୃଦୟ,
ହେବାର ଉଚିତ, ଏହା ଜାଣିବ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଦୁର୍ବଳ ନିରୀହ ଜୀବେ କରଣ ପୀଡ଼ନ,
ପବିତ୍ର ଈଶ୍ୱର ଆଜ୍ଞା ନ କର ଲଙ୍ଘନ ।
ପରଠାରୁ ଆଶାକର ଯେପରି ବେଭାର
ପରପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର କର ସେ ପ୍ରକାର ।
ପର କଟୂବାକ୍ୟେ ଯଦି ହୃଦେ ଲଗେ ବ୍ୟଥା,
ତେବେ କିପାଁ ଅପରକୁ କହ କଟୂ କଥା ।
ସଙ୍ଗଦୋଷ ଗୁଣେ ଦୋଷ ଗୁଣର ଉଦୟ
ହୁଅଇ, ଏ କଥା ଧ୍ରୁବ ଜାଣ ଶିଶୁଚୟ ।
ସଜ୍ଜନ ସଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ତ ହୁଏ ସୁନିର୍ମଳ
ବୃଷ୍ଟିଜଳେ ମିଷ୍ଟ ଯଥା ସିନ୍ଧୁ-କଟୂଜଳ ।
ଅସତ ସଙ୍ଗରେ ସଦା ରହେ ଯେଉଁ ଜନ,
କଳୁଷିତ ହୁଏ ତାର ସୁବିମଳ ମନ ।
ଅମ୍ଳସ୍ପର୍ଶେ ତୈଳ ଯଥା ତୈଳ ସ୍ପର୍ଶେ ଘୃତ
ହୁଅଇ ଅଖାଦ୍ୟ, ହୋଇ ଅତୀବ ବିକୃତ ।
ଯେପରି ସ୍ୱଭାବ ଯାର ରହେ ସେହିପରି,
ଶତ ଚେଷ୍ଟାବଳେ ନୁହେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରି ।
ନିମ୍ବମୂଳେ ଢାଳେ ଯଦି ଅମୃତ ସେଚନ,
ଛାଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ ତିକ୍ତଗୁଣ କଦାଚନ ।
ଧାନ୍ୟଠାରୁ ବଳି ଧନ ନାହିଁ କିଛି ଆନ,
ଅନ୍ୟ ବଳ ନୁହେଁ ବାହୁବଳର ସମାନ ।
ତ୍ରିଜଗତେ ଦୀପ ନାହିଁ ଚକ୍ଷୁଦୀପ ସମ,
ଆନରସ ନୁହେ ଯେତେକ ଭକ୍ତି ରସ ସମ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଦ୍ୱାନ, ନୃପତି ନୁହେଁ ନୁହନ୍ତି ସମାନ
ସ୍ୱଦେଶରେ ରାଜାଙ୍କର କେବଳ ସମ୍ମାନ,
ମାତ୍ର ପଣ୍ଡିତର ଅଛି ପ୍ରଭେଦ ବିଶେଷ
ସର୍ବତ୍ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ତାର ସ୍ୱଦେଶ ବିଦେଶ ।
ପଣ୍ଡିତ ଅଟନ୍ତି ସର୍ବଗୁଣର ଆଧାର
ମୂର୍ଖଲୋକ ସେହିପରି ଦୋଷର ଭଣ୍ଡାର ।
ସହସ୍ର ସହସ୍ର ମୂର୍ଖ ଥିଲେ ବିଦ୍ୟମାନ
ଜଣେ ମାତ୍ର ପଣ୍ଡିତର ହୁଅଇ ସମ୍ମାନ ।
କି ହେବ ଥାଇଣ ରୂପ କୁଳ ଯଉବନ
ବିଦ୍ୟାହୀନ ହେଲେ ହୁଏ ସବୁ ଅକାରଣ ।
ଦେଖ ଏ ପଳାଶ ଫୁଲ, ରୂପେ ଅଲଙ୍କୃତ
ସୁବାସ ନ ଥିବା ହେତୁ ଲୋକେ ଅନାଦୃତ ।
ଗୋଟିଏ ସୁପୁତ୍ର କରେ କୁଳ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ମାତ୍ର ଶତ ମୂର୍ଖ ପୁତ୍ରେ ଲଭି କେଉଁ ଫଳ ।
ଏକ ଶଶଧର କରେ ଅନ୍ଧକାର କ୍ଷୟ
କି କରି ପାରନ୍ତି ଥାଇ ତାରକାନିଚୟ ।
କନକ ବିଷରୁ ସୁଧା ଯତ୍ନେ ଉତ୍ତୋଳନ
କୁସ୍ଥାନରେ ପଡିଥିଲେ ଘେନିବ ଜାଣି ନ ।
ନୀଚଠାରୁ ଉଚ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିବା ଉଚିତ
ନୀଚକୁଳେ କନ୍ୟାରତ୍ନ ନୁହଇ ଦୂଷିତ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ କହି ତୋଷେ ମନ
ପରୋକ୍ଷରେ କରୁଥାଏ ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ,
ଏ ରୂପ ମିତ୍ରକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ
ମୁଖେ ସୁଧା, ହୃଦେ ତାର ଗରଳ ପୂରିତ ।
ନିର୍ଦ୍ଧନର ଧନ ବିଦ୍ୟା, ରୂପ କୁରୂପର
ଦୁର୍ବଳ ପକ୍ଷରେ ବିଦ୍ୟା ବଳ ମହତ୍ତର ।
ଅନାଥ ଜନର ବିଦ୍ୟା ସହାୟ କେବଳ
ପଣ୍ଡିତର ବିଦ୍ୟା ଅଟେ ଜୀବନସମ୍ବଳ ।
ମନୋହର ହାରସିଁଥି ଇତର ଭୂଷଣ
ନରର ପରମ ଭୂଷା ଗୁରୁ ସମ୍ପ୍ରଗଣ ।
ବିଦ୍ୱାନ ସୁପୁତ୍ର ଏକା କୁଳର ଭୂଷଣ
ସଭାର ଭୂଷଣ ଯିନା ସୁପଣ୍ଡିତ ଜନ ।

ଗୁଣଧର ପୁତ୍ର ଅବା ଜ୍ଞାନୀ ମିତ୍ରବର
ମନୋମତ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପୁଣି ସାଧୁ ସହୋଦର,
ସୁନାମ, ସୌଭାଗ୍ୟ ଅବା ନୀରୋଗ ଶରୀର
ନିଶ୍ଚୟ ଏ ସର୍ବଫଳ ବହୁ ସୁକୃତର ।
ବାଳକର ବନ୍ଧୁ ସଦା ହୁଅନ୍ତି ବାଳକ
ମିଳନ୍ତି ବନ୍ଧୁଭାବରେ ଯୁବକ ଯୁବକ ।
ବୃଦ୍ଧର ସହିତ ମିଳେ ବୃଦ୍ଧ ଯେଉଁ ଜନ
ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିନ୍ତୁ ସାଧୁର ମିଳନ ।
ସ୍ୱପୁତ୍ରର ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ ନୁହେ ଯେଉଁ ଜନ
କୁପିତା ବୋଲିଣ ତାକୁ କହିବ ସଜ୍ଜନ ।
ଜନକ ଜନନୀ ବଶେ ଯେ ପୁତ୍ର ନ ରହେ
କୁପୁତ୍ର ନାମକୁ ସେହି କୁଳାଙ୍ଗାର ବହେ ।
ହୀନଜନ ଦେଇପାରେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରତିଶୋଧ
କରେ ଯଦି କେହି ତାହା ସଙ୍ଗରେ ବିରୋଧ ।
ଚରଣ ଆଘାତେ କଲେ ଧୂଳିକୁ ତାଡନ
ଧୂଳି ସୁଦ୍ଧା କରେ ଯାଇ ଶିର ଆକ୍ରମଣ ।
ତରଙ୍ଗିଣୀ ନିଜେ ଜଳ କରେ ନାହିଁ ପାନ
ଖାଏ ନାହିଁ ବୃକ୍ଷ ଫଳ, ପରେ କରେ ଦାନ ।
ବାରିଧର କୃଷକକୁ ଶସ୍ୟ ମାଗେ ନାହିଁ
ସଜ୍ଜନ ସମ୍ପଦ ସଞ୍ଚେ ପରହିତ ପାଇଁ ।
ପରଛିଦ୍ର ଖୋଜି ବୁଲେ ସଦା ଛିଦ୍ରବାନ
ସାକ୍ଷୀ ତାର ସୂଚୀ, ଛିଦ୍ର କରଇ ସନ୍ଧାନ ।
ପରଛିଦ୍ର ଆବରଣ ନିଶ୍ଛିଦ୍ରର ଧର୍ମ
ସାକ୍ଷୀ ତାର ସୂତା, ଧନ୍ୟ ତାର ସାଧୁକର୍ମ ।
ଅର୍ଦ୍ଧଶ୍ଲୋକେ ବ୍ୟକ୍ତ ଏହି କୋଟି ଗ୍ରନ୍ଥ ସାର
ପରହିତ ପୁଣ୍ୟ, ପର ପୀଡ଼ା ପାପଭାର ।
ଅତଏବ ଶିଶୁଗଣ ଶୁଣ ଦେଇ ମନ
ପ୍ରାଣପଣେ ପର ହିତ କରିବ ସାଧନ ।
ଦୋଷଗୁଣ ଆପଣାର ଯାହାର ଯେପରି
ଅନାଦର ସମାଦର ତାହାର ସେପରି ।
ଅନନ୍ତ ଜନମ ବୋଲି ଭସ୍ମ ନୁହେଁ ଧନ୍ୟ
ଶୁକ୍ତିକା-ପ୍ରଭବା ମୁକ୍ତା ନୁହଇ ନଗଣ୍ୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଦ୍ୱାନ ଦୁର୍ଜ୍ଜନ ଯଦି, ତା ସଙ୍ଗ ନ କର
ମଣିଭୂଷିତ ଫଣୀ କି ନୁହେଁ ଭୟଙ୍କର ?
ଭୁଜଙ୍ଗ ହୁଅଇ ବଶ ମନ୍ତ୍ରୌଷଧି ବଳେ
ଦୁଷ୍ଟତାର ମହୌଷଧି ନାହିଁ ଭୂମଣ୍ଡଳେ ।
ଧନଧାନ୍ୟ ଦାନକାଳେ ଅଥବା ଗ୍ରହଣେ
ଆହାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁଣି ବିଦ୍ୟା ଉପାର୍ଜ୍ଜନେ,
ବ୍ୟବହାର କାର୍ଯ୍ୟେ, କହିଅଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ
ଏ ପଞ୍ଚକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଜ୍ଜା ନୁହଇ ଉଚିତ ।
ନ କରିବ ଦୁର୍ଜ୍ଜନକୁ କଦାଚ ବିଶ୍ୱାସ
ଭ୍ରମେ ସୁଦ୍ଧା କର ନାହିଁ ତାର ସହବାସ ।
ହସ୍ତଦାହ କରେ ତପ୍ତ ହୋଇଲେ ଅଙ୍ଗାର
ଶୀତଳ ହୋଇଲେ ହାତେ ଲଗେ କଳାଗାର ।
ନାହାନ୍ତି ଯେ ଦେଶେ ଧନୀ, ନୃପତି,ପଣ୍ଡିତ
ହୋଇଥାଏ ପୁଣି ବୈଦ୍ୟ ନଦୀ ବିବର୍ଜ୍ଜିତ,
ମନୁଷ୍ୟ–ବସତିଯୋଗ୍ୟ ନୁହଇ ସେ ଦେଶ
ବାସକଲେ ଘଟେ ଦୁଃଖ ଅଭାବ ବିଶେଷ ।
ଋଣ ଅଗ୍ନି ପୁଣି ବ୍ୟାଧି ଏ ତିନିର ଶେଷ
ରହିଗଲେ ଘଟେ ଶେଷେ ବିପଦ ବିଶେଷ ।
ଶେଷ ଥିଲେ ବୃଦ୍ଧି ଲଭି କାଳ କାଳାନ୍ତର
ଧରଇ ଭୀଷଣ ଭାବ ମହାଭୟଙ୍କର ।
ଅତିଦର୍ପେ ଲଙ୍କେଶ୍ୱର ଲଭିଲ ବିନାଶ
ଅତିମାନେ କୌରବର ଘଟଇ ନାଶ ।
ଅତିଦାନେ ବଳି ହେଲ ପାତାଳରେ ବନ୍ଦୀ
ଅତି ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେ ପକ୍ଷେ ଅତି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ।
କୁକୁର ଲାଙ୍ଗୁଳ ଆଉ ଦୁର୍ଜ୍ଜନର ଚିତ୍ତ—
ଉଭୟ ସରଳ ନୁହେଁ, ସର୍ବଦା ବକ୍ରିତ ।
ବିପଦ ସମୟେ ଯାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ
ସରଳ ତାହାଙ୍କ ପରି କିଏ ତେତେବେଳେ ।
ବିଦ୍ୟାହୀନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଜନକ ଯେ ଜନ
ସୁତ ପକ୍ଷେ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ପୂଜ୍ୟ ଅନୁକ୍ଷଣ ।
ଆବର୍ଜ୍ଜନାମୟ ଯଦି ହୁଏ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନ
କିଏ ସେ ନ କରେ ତାର ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ।

ଉଚ୍ଚ ସହବାସେ ଯଦି ରହେ ନିରନ୍ତର
ଛାଡ଼ି ନ ପାରଇ ନୀଚ ନୀଚତା ନିଜର ।
ଉଡ଼ନ୍ତି ଆକାଶପୃଷ୍ଠେ ଶାଗୁଣା ସକଳ
ଶ୍ମଶାନେ ଶବକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି କେବଳ ।
ଶିଖାଇଲେ ନାନା ଯତ୍ନେ କରୁଣ ଭାଜନ
ଜ୍ଞାନବାନ ହୋଇପାରେ ଅଜ୍ଞ ମୂଢ଼ଜନ ।
ପର୍ବତ ଶିଖରେ କଲେ ଗମ୍ଭୀର ବର୍ଷଣ
ହୁଏ ନାହିଁ ଶସ୍ୟ ଲାଭ ଆଶା ଅକାରଣ ।
ରଜତ କାଞ୍ଚନେ ସର୍ବେ ବୋଲନ୍ତି ଯେ ଧନ
ପୁଣି ଧନ ଆଖ୍ୟା ଲଭେ ମାଣିକ୍ୟ ରତନ
ସର୍ବଧନଠାରୁ କିନ୍ତୁ ଆଦର ବିଦ୍ୟାର
ବିଦ୍ୟାଧନ ମହାଧନ, ତୁଲ୍ୟ ନାହିଁ ତାର ।
କି ଫଳ ବକ୍ତାର ହିତଉପଦେଶ କଥା
ଶ୍ରୋତାଗଣ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନ କଲେ ସର୍ବଥା ।
ଋଷିଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସିଗଣ ଅଛନ୍ତି ଯେଠାରେ
ସେଠାରେ କି ରଜକର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିପାରେ ।
ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଚରିବ ଶୁଣ ଶିଶୁଚୟ
ଲଭିବ ସେଥିର ଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଅଖଣ୍ଡ ସୁଖଭୋଗରେ ଥାଏ ଯେବେ ମନ
ପ୍ରାଣପଣେ ସାଧୁକାର୍ଯ୍ୟ କର ଆଚରଣ ।
ବାଞ୍ଛିବ ପ୍ରାଣରେ ସଦା ସ୍ୱଦେଶ କଲ୍ୟାଣ
ବିପନ୍ନ, ମାନବ ହିତେ ଉତ୍ସର୍ଗିବ ପ୍ରାଣ
ଆତ୍ମସମ୍ମାନାର୍ଥେ ପରେ ଅର୍ପିବ ସମ୍ମାନ
ରଖିଥିବ ସଦା ବିଶ୍ୱପତି ପଦେ ଧ୍ୟାନ ।
ଏ ସଂସାର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର, କର୍ମ ବହୁବିଧ
ଅଛି, ତାହା ଥରେ ଅଧେ ଯତ୍ନେ ନୁହେଁ ସିଦ୍ଧ ।
ବିରତ ନ ହୋଇ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବାରେ ବାରେ
କେତେବେଳେ ହେଲେ କର୍ମ ସିଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ
କାଟି କାଟି କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶତଶତ ଖଣ୍ଡ
ମଧୁରତା ନ ତେଜଇ କେବେ ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡ ।
ଅନଳେ ସହସ୍ର ବାର ଦହିଲେ କାଞ୍ଚନ
ସ୍ୱଭାବ ଶୁଭତା ଛାଡ଼େ ନାହିଁ କଦାଚନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପାଷାଣରେ ଲକ୍ଷ ଥର କଲେକ ଘର୍ଷଣ
ନ ଛାଡ଼ଇ ସୁରୁଗନ୍ଧ କଦାପି ଚନ୍ଦନ ।
ଅତଏବ ସଜ୍ଜନର ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି
ପ୍ରାଣାନ୍ତ କଷ୍ଟରେ ସୁଦ୍ଧା ନ ଭଜେ ବିକୃତି ।
ସ୍ୱଭାବତଃ ଖଳ ମୂଢ଼, ପର ପ୍ରଶଂସାରେ
ସ୍ୱଭାବତଃ ଶତଜିହ୍ୱ ପରର ନିନ୍ଦାରେ ।
ସ୍ୱଭାବତଃ ଚକ୍ଷୁହୀନ ସଦା ପରଦୁଃଖେ
ସ୍ୱଭାବତଃ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମସୁଖେ ।
ସୁଖକୁ କରନ୍ତି ନରେ ଯେତେ ଅନ୍ୱେଷଣ
ତେତେକ ଦୂରକୁ ସୁଖ କରେ ପଳାୟନ ।
ଘଉଡ଼ିଲେ ଯେତେ ଦୂରେ ଦୁଃଖେ ଆପଣାର
ତେତେକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୁଏ ବାରବାର ।
ସ୍ୱ ସ୍ଥାନେ ରହିଲେ ହୁଏ ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରବଳ
ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ହୁଏ ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳ ।
ପଡ଼ିଲେ ସଲିଳ ସ୍ରୋତେ ଗଜ ହୁଏ କ୍ଷୀଣ
ବିପରୀତ ଦିଗେ ତାର ଖେଳେ ଦେଖ ମୀନ ।
ସାଧୁ ସହବାସେ ଯଦି ରହେ ଅନୁକ୍ଷଣ
ତଥାପି ଦୁର୍ଜ୍ଜନ, ଶିଷ୍ଟ ନୁହେ କଦାଚନ ।
ନୁହେ କି ଚନ୍ଦନ-ବାସୀ ଅହି ବିଷଧର
ସତତ ଧରଣୀ·ଧାମେ ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାଣହର ।
କରନ୍ତି ପଣ୍ଡିତଜନ ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଚାର
କିନ୍ତୁ ମୂର୍ଖପକ୍ଷେ ତାହା ସକଳ ଅସାର ।
ଦେଖ କେତେ କାହିଁ ଦେଖିଅଛ କି ସଂସାରେ
ପୂଜାଯୋଗ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହାର ବାନର ଗଳାରେ ।
ନିଜ କର୍ମଦୋଷେ ଲୋକ ଲଭେ ଅଧୋଗତି
ନିଜ କର୍ମଗୁଣେ ତଥା ଲଭଇ ଉନ୍ନତି ।
କୂପଖନକର ହୁଏ ତଳକୁ ଗମନ
ପ୍ରାଚୀର ନିର୍ମାତା କରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଆରୋହଣ ।
ଅଗ୍ରକୁ ନ ଦେଖି ବ୍ୟୟେ ହେଲେ ମୁକ୍ତହସ୍ତ
ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ପଦ ସମସ୍ତ ।
ପରିମିତ ବ୍ୟୟେ କ୍ରମେ ହୁଅଇ ଉନ୍ନତି
ଅପବ୍ୟୟେ ନଷ୍ଟଯାଏ କୁବେର ସମ୍ପତ୍ତି ।

ପୋଥିଗତ ବିଦ୍ୟା, ପର ହସ୍ତଗତ ଧନ
ସମୟରେ ଆସେ ନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟେ କଦାଚନ ।
ସେ ଯେବେ ପଣ୍ଡିତ ପୋଥିଗତ ବିଦ୍ୟା ଯାର
ତେବେ ଆଉ କିଏ ହେବ ଅପଣ୍ଡିତ ସାର ।
ଚିନ୍ତା ଚିତା ବେନି ମଧ୍ୟେ ଚିନ୍ତା ଗରୀୟସୀ
ଅନ୍ତଃସାର କୋରି ଖାଏ ହୃଦ ମଧ୍ୟେ ପଶି ।
ପ୍ରାଣ ଗଲେ ଶରୀରକୁ ଦହେ ସିନା ଚିତା
ମାତ୍ର ପ୍ରାଣ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ପୋଡ଼ିଦିଏ ଚିନ୍ତା ।
ସ୍ୱଭାବତଃ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ଅଟେ ଯେଉଁ ଜଣ
କି କରିବ ତାହାଠାରେ ଶାସ୍ତ୍ର ବା ପୁରାଣ ।
ସ୍ୱଭାବତଃ ଚକ୍ଷୁହୀନ ଅଟେ ଯେଉଁ ଜନ
କି ଫଳ ସମ୍ମୁଖେ ତାର ଧରିଲେ ଦର୍ପଣ ?
ଯେ ଅଟଇ ସାଧୁ ଶିଷ୍ଟ, ଜ୍ଞାନୀ, ନିରଳସ
ଲଭଇ ସେ ଜଗତରେ ସୁବିମଳ ଯଶ ।
ଆଳସ୍ୟ ଅନୃତ ଆଦି ମନ୍ଦ ଆଚରଣ
ନୁହଇ ଶୁଭଦ, ଅଟେ ବିନାଶ କାରଣ ।
ଭଲ କଥା, ଭଲ ବୁଦ୍ଧି, ଭଲ କାମ ଯାର
ପୁଣି ସଦା କରୁଥାଏ ପର ଉପକାର,
ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷିତ ଆଖ୍ୟା ତାହାର ଉଚିତ
ସୁଖ ମୋକ୍ଷ ଦ୍ୱାର ତାହା ପାଇଁ ଅବାରିତ ।
ମାତୃଭୂମି ମାତୃଭାଷା ଜନନୀ ସମାନ
ତାହାଙ୍କ ସେବାରେ କର ମନପ୍ରାଣ ଦାନ ।
ଆନନ୍ଦ-ଚନ୍ଦନ ବୋଳି ଭକ୍ତି-କୁସୁମରେ
ସତତ ସମର୍ପୁଥାଅ ତାହାଙ୍କ ପଦ୍ମରେ ।
ଜଳେ କେହି ବୁଡ଼ିଗଲେ କୂଳେ ଥିବା ଜନେ
ହାହାକାର କରୁଥାନ୍ତି ବିରସ ବଦନେ ।
ଯେ ଯାଇ ଜଳରୁ ତାକୁ କରଇ ଉଦ୍ଧାର
ପ୍ରକୃତ ବାନ୍ଧବ ସେହି ଅଟଇ ତାହାର ।
କି ପଣ୍ଡକାଳିଆ ରୂପ ଅଟେ କୋକିଳର
ସ୍ୱର ହେତୁ ଲଭେ ସେହି ଲୋକରେ ଆଦର ।
କି ହୋଇବ ବାହାରଟା ହେଲେ ଅସୁନ୍ଦର
ଭିତର ସୁନ୍ଦର ଯାର ସେ ସିନା ସୁନ୍ଦର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଥାଏ ନାହିଁ ବିଦ୍ୱାନର ଗର୍ବ ଅଭିମାନ
ସ୍ୱଳ୍ପଜ୍ଞାନୀ, ଭରେ ସିନା ଧରି ସବୁ ଜ୍ଞାନ ।
ନାହିଁ ଗର୍ବ ମହାସିନ୍ଧୁସଞ୍ଚାରୀ ମୀନର
ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଜଳେ ଶଫରୀ ହୁଏ ଫର୍ ଫର୍ ।
ନିନ୍ଦାପ୍ରଶଂସାରେ ନୁହେଁ ଦୁଃଖିତ ବା ପ୍ରୀତ
ଯେଉଁ ଲୋକ, ସେହି ଏକା ଅଟଇ ପଣ୍ଡିତ ।
ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସାରେ କିନ୍ତୁ ହାନିଲାଭ ତାହିଁ
ଉଭୟ ଅଟନ୍ତି ପୁଣି ନୀରସ ଅସ୍ଥାୟୀ ।
କପାଳରେ ନାହିଁ ବୋଲି ନ ହୁଅ ହତାଶ
କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ ପଶି କର ଉଦ୍ୟୋଗ ପ୍ରକାଶ ।
ଉଦ୍ୟୋଗବିହୀନେ ସିଦ୍ଧି ନୁହେଁ ମନୋରଥ
କେତେବେଳେ ଚଳି ନାହିଁ ବିନା ଚକ୍ରେ ରଥ ।
ନୈତିକ ସାହସ ନାହିଁ ଯେଉଁ ପୁରୁଷର
ତାହାର ଉନ୍ନତି ଆଶା ଅତୀବ ଦୁଷ୍କର ।
ନିଜ ସାଧୁଭାବେ କର ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଭର
ପ୍ରକାଶେ ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ନୋହିବ କାତର ।
କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ସାଧୁଭାବେ ଯେ କରି ନିର୍ଭର
ଅନେକ ହୋଇଲେ ଶତ୍ରୁ ନାହିଁ ତାର ଡର ।
ଶୋଭାପାଏ ସଭା ଯେବେ ଥାଏ ତହିଁ ଜ୍ଞାନୀ
ନୃପତିର ଶୋଭା ବଢ଼େ ହେଲେ ମହାଦାନୀ ।
କେବଳ ସୁଦୀର୍ଘ ଜଟା ନଖ ଶ୍ମଶ୍ରୁଧାରୀ
ଏ ଲକ୍ଷଣେ କହାଯାଏ ନାହିଁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ।
ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହେବ ଯେବେ ନଖଶ୍ମଶ୍ରୁଧାରୀ
କିପାଇଁ ହୋଇବେ ପଶୁ, ଛାଗଳ, କେଶରୀ ?
ଲଗାଇବ ଯେଉଁ ଗଛ ଫଳିବ ସେ ଫଳ
ନିଜକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ କେବେ ନୋହିବ ବିଫଳ ।
କୃଷକ ଯଦ୍ୟପି କ୍ଷେତ୍ର କରଇ ରୋପଣ
ସୁଫଳ ପାଇବା ଆଶା ତାର ବିଡ଼ମ୍ବନ ।
ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ କରି ସଂଯମିତ ଦୃଢ଼
ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର ରଖେ ଯଥା ଆଦର୍ଶ ସାଧକ ।
ସେହିପରି ଦେଶକାଳ ବୁଝିଣ ପଣ୍ଡିତ
ସାବଧାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ହୋଇ ଏକଚିତ୍ତ ।

ଗୁରୁନିନ୍ଦା ମହାପାପ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଉକତ
ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ସୁଦ୍ଧା ମହାପାପ ଅତ ।
ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ନାସ୍ତିକତା ମହାପାପ ତଥା
ଆଉ ଏକ ମହାପାପ ଅଟେ କୃତଘ୍ନତା ।
ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ୟମ ନାଶ କରେ ଚିନ୍ତା ନିତ
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ହୃଦୟରେ ଜନମାଏ ଭୀତ ।
ଡାହାଣୀ ଭୂତକୁ କେହି କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ
ଅଲୀକ କଥାରେ ଏତେ ଡର କାହିଁ ପାଇଁ ?
ବିଦ୍ୟା ସମ ହିତକାରୀ ବନ୍ଧୁ ଆଉ ନାହିଁ,
ବ୍ୟାଧିର ସମାନ ଶତ୍ରୁ ବିଶ୍ୱଜଗତେ କାହିଁ ?
ଅପତ୍ୟ ସ୍ନେହ ସକଳ ସ୍ନେହରୁ ପ୍ରବଳ,
ଦୈବବଳଠାରୁ ବଳ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ବଳ ।
କି ନ ମିଳେ ଶ୍ରୀପତିଙ୍କୁ, ତାଙ୍କର ବାହନ—
ବିନତା-ନନ୍ଦନ କରେ ଭୁଜଙ୍ଗ ଅଶନ ।
ଶୁଭଦାତା ଶିବଙ୍କର ବୃଷ ଚିରଦାସ,
ନ ଘୁଞ୍ଚିଲା କ୍ଲେଶ ତାର କରି ଘାସ ଗ୍ରାସ !
ବିଶ୍ୱସ୍ରଷ୍ଟା ବିଧାତାଙ୍କୁ କରିଣ ଆଶ୍ରୟ
ଭକ୍ଷଣ କରଇ ହଂସ ଦଳ କିଶଳୟ !
ଅତଏବ ମହାଜନ ସେବାରେ କି ଫଳ ?
ଅଦୃଷ୍ଟର ଲିପି କେବେ ନୋହିବ ବିଫଳ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣର ଧନ ବିଦ୍ୟା, କ୍ଷତ୍ରିୟର ରଣ,
କୁଳସ୍ତ୍ରୀର ଧନ ଲଜ୍ଜା, ବେଶ୍ୟାର ଯୌବନ ।
ପାଦପର ଭୟ ବାୟୁ, ପଦ୍ମର ଶିଶିର,
ପର୍ବତର ଭୟ ବଜ୍ର, ମରଣ ପ୍ରାଣୀର ।
ପ୍ରକୃତ ତ ମାନବର ନୁହେ ଛାଡିବାର,
ଶତ ଧୌତେ ତେଜଇ କି କୃଷ୍ଣତ୍ୱ ଅଙ୍ଗାର ?
ଅଜାପୁଚ୍ଛ, ଉଷ୍ଟ୍ରଗ୍ରୀବ, ଚମଡ଼ କଇଁଆ,
ପ୍ରାତେ ମେଘାଟୋପ ବହ୍ୱାରମ୍ଭେ ଲଘୁକ୍ରିୟା ।
ଦୀପ୍ତକରେ ବିଶ୍ୱବାସୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଶଶଧର,
ଦିବସେ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କରେ ଦିବାକର-କର ।
ତ୍ରିଭୁବନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳର ଧର୍ମ ଅଟେ ମୂଳ
ସୁସ୍ଥିର କରଇ ସିନା ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ କୁଳ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପର ସୁଖେ ବନ୍ଧୁ ହୁଏ ମହା ହୃଷ୍ଟଚିତ୍ତ,
ଅହିତ ସାଧଇ ବନ୍ଧୁ ଯେସନ ଉଚିତ ।
ଦେହୁଁ ଜାତ ହୋଇ ବ୍ୟାଧି ସାଧେ ଅମଙ୍ଗଳ
ବନଜାତ ମହୌଷଧି ଅର୍ପେ ଶୁଭଫଳ ।
ମୁଖ ସ୍ମିତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ଯଥା ପଦ୍ମଦଳ,
ବାଣୀ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୁଣି ଚନ୍ଦନ-ଶୀତଳ ।
କୂଟ-କପଟ -କର୍ତ୍ତରୀ ସଂଯୁକ୍ତ ହୃଦୟ,
ଧୂର୍ତ୍ତଙ୍କୁ ଚହ୍ନିବ ଦେଖି ଏ ଲକ୍ଷଣଚୟ ।
ହୋଇ ପଛେ ରୂପବନ୍ତ, ବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ,
ଛାଡ଼ି ନ ପାରଇ ଖଳ କେବେ ନିଜ ଗୁଣ ।
ସୁରଙ୍ଗ ଲଙ୍କାମରିଚ ଘୃତ ମଧୁ ସହ,
ସିକ୍ତ ହେଲେ ଛାଡ଼ଇ କି କଟୁତା ଦୁଃସହ ।
ବରଂ ନିର୍ଦ୍ଧନ ହେବା ଶତଗୁଣ ଶ୍ରେୟ,
ଧନୀ ହୋଇ କୃପଣତା ଅତି ଅବଧେୟ ।
ନ ଥିଲେ ନ ଥାନ୍ତା କ୍ଷାର ସମୁଦ୍ରରେ ଜଳ,
ବ୍ୟକ୍ତ ଜଳରେ ତାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଫଳ ।
ତଥାପି ବହିବ ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ ଅଭିମାନ,
ନିଜଙ୍କୁ ମଣିବ ସଦା ସବୁଠାରୁ ସାନ ।
ଜ୍ଞାନୀ ସାଧୁ ନ ବହନ୍ତି ଆଡ଼ମ୍ବର ଧ୍ୱଜ ,
ତୁହଇଁ ଏଣୁ ତାଙ୍କୁ ଚହ୍ନିବା ସହଜ ।
ସଙ୍ଗଭେଦେ ସମ୍ଭୁଜଇ ଦୋଷଗୁଣ ବେନି
ଜଳର ବର୍ଦ୍ଧନ ସ୍ୱାଦୁ ଯଥା ସ୍ଥାନ ଘେନି ।
ଶତ୍ରୁ ଶତ୍ରୁ, ମିତ୍ର ମିତ୍ର, ବେନି ମହାମିତ୍ର
ମିତ୍ର-ଶତ୍ରୁ, ଶତ୍ରୁ-ମିତ୍ର, ଏ ବେନି ଅମିତ୍ର ।
ଧନେ ମାନେ ବଡ଼ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଅନେକ
ଲୋଡ଼ିଲେ ଦୁର୍ଲଭ ମନେ ବଡ଼ଲୋକ ଏକ ।

ଥାଏ ନାହିଁ ମୁକ୍ତାଫଳ ସବୁ ଗଜଶିରେ
ନ ମିଳେ କସ୍ତୂରୀ ସର୍ବ କୁରଙ୍ଗ ନାଭିରେ ।
ପରମ ଦେବତା ପିତା ତହୁଁ ବଳି ମାତା
ଜନନୀ ଜୀବନଦାତ୍ରୀ, ପିତା ଜନ୍ମଦାତା ।
ପ୍ରାଣପଣେ ସେବ ତାଙ୍କ ଚରଣଯୁଗଳ
ହୁଅଇ ମାନବ ଜନ୍ମ ତବ ହେ ସଫଳ ।
ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡୁ ରସ ଶୋଷି ଚୂପୁଡ଼ି ଯେପରି
ନିକ୍ଷେପନ୍ତି ଦୂରେ ନେଇ ହେୟ ଜ୍ଞାନ କରି,
ସେହିପରି ପରଦୋଷ କରିବ ବର୍ଜ୍ଜନ
ଗୁଣଗ୍ରାହି ସଯତନେ କରିବ ଗ୍ରହଣ ।
କ୍ଷୁଦ୍ରତା ଯେ ମହତ୍ତ୍ୱର ଅଟେ ରୂପାନ୍ତର
ଆଜି ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର, ସେ କାଲି ହେବ ମହତ୍ତର ।
ରେଣୁ ସମ ବଟବୀଜ, କାଳେ ଅରଣ୍ୟରେ
ମହାବୃକ୍ଷ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ତାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ।
ଏକର ସର୍ବସ୍ୱ ହରି ଆନେ ତାହା ଦେଲେ
ନୁହଇ ମୋଚନ ସେହି ପାପ କେବେହେଲେ ।
ତସ୍କର ପ୍ରଦାନ କଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ଧାନେ
କେଉଁ ଫଳ ଲାଭ କରି ଉପାଜନ୍ତ ଦାନେ ?
ଗୁଲୁଣି ସମାନ ଅଟେ ଦୁର୍ଜ୍ଜନ ସ୍ୱଭାବ
ସାର ତେଜି କିଏ ହୁଏ ଅସାରକୁ ଠାବ ।
କିନ୍ତୁ ତପସ୍ୱୀର ଗୁଣ ଅଟଇ କୁଲର
ଅସାରେ ଉଡ଼ାଇ ଧରେ ସାଧୁ ପ୍ରାପ୍ତେ ସାର ।
ମହତ ଲୋକର ପିନ୍ଧା ବେଶର ଏସନ
ନିଜେ କଷ୍ଟ ସହି କରେ ଆଶ୍ରିତ ପାଳନ ।
ରୌଦ୍ର, ବର୍ଷା, ଶିଳାପାତ ସହି ଛତା ଯଥା
ରକ୍ଷାକରେ ସଯତନେ ଅପରର ମଥା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ରାଜଭକ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ରାଜଭକ୍ତି

[ତଳହଂସବେଦାର]

ନୃପତି ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜ ପିତା ସମାନ,
କର ତାହାଙ୍କୁ ଶିଶୁ ଭକ୍ତି ସମ୍ମାନ,
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ପ୍ରଜା ସୁଖ ନୃପ ସନ୍ତୋଷେ,
ଘୋର ଦୁର୍ଗତି ଲଭ ଭୂପତି ରୋଷେ । ୧ ।
ନୁହନ୍ତି ନରପତି ସାମାନ୍ୟ ନର,
ନରରୂପରେ ଜାତ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଅମର,
କର ହେ ମନେ ପ୍ରାଣେ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଚ୍ଚନା,
ଗାଅ ବାଳକେ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ବନ୍ଦନା । ୨ ।
ଅତୀତ ସ୍ମୃତି-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୌରବ ଗାଥା—
ବର୍ଣ୍ଣନେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏ ସୃଷ୍ଟି-ଖାତା,
ଅଧିକ ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ନୃପ କରଣୀ,
ନୃମଣି କୀର୍ତ୍ତିଖଣି ଖିଳ ଧରଣୀ । ୩ ।
ପ୍ରକୃତି ପିଣ୍ଡ, ରାଜା ଆତ୍ମା ସଙ୍କାଶ,
ଭୁବନେ ପ୍ରଜା ପୁଷ୍ପ, ରାଜା ସୁବାସ,
ନରେଶ ପର୍ବତ, ପ୍ରଜା ଜାହ୍ନବୀ,
ରମ୍ଭା ସେ ଦୀପ୍ତରଙ୍ଗ, ପରଜା ଛବି । ୪ ।
ପ୍ରଜା-ଦର୍ପଣେ ରାଜା ମୂର୍ତ୍ତି ବିମ୍ବିତ,
ଅବଂଶୀ ରାଜା ନୁହେଁ ପୂଜାବର୍ଜିତ,
ପଙ୍କୁ ସଂଜାତ ପଛେ ହେଉ ନଳିନ,
ମାନ ସ୍ୱଗୁଣେ ସଦା ସେ ଅମଳିନ । ୫ ।
ବାଳୁତ ନରପତି ନୁହନ୍ତି ହେୟ,
ଶିଶୁ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ସୁଦ୍ଧା ବଳେ ଅଜେୟ,
ବିଷବିହୀନ ନୁହେ ଭୁଜଙ୍ଗବାଳ,
ଦଂଶିଲେ ପ୍ରାଣନାଶ ଘଟେ ତତ୍କାଳ ।୬।

ହେ ଶିଶୁ ନରଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଈଶ୍ୱର ଜାଣ,
ନୃନାଥ ବିଧିଦତ୍ତ ଦାନ ମହାନ,
ଭୂପତି ବିଧାତାର ମଙ୍ଗଳହସ୍ତ,
ପ୍ରକୃତି ହିତେ ତାହା ସତତ ନ୍ୟସ୍ତ । ୭ ।
ରାଜ୍ୟ-ତରୀର ରାଜା ସୁକର୍ଣ୍ଣଧାର,
ରାଜା ବିହୁନେ ହୁଏ ତା ଛାରଖାର,
ନୃପତି ଅରାଜକ ଉପଦ୍ରବରୁ,
ନ ରଖିଲେ ସେ ରାଜ୍ୟ ହୋଇବ ମରୁ ।୮।
ମହାତରୁ ଆଶ୍ରିତ-ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଯଥା,
ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥାଏ ସଦା ସର୍ବଥା,
ତେସନ ଧରି ରାଜା କରୁଣାଧ୍ୱଜା,
ଆପଦ ଉପଦ୍ରବୁ ରଖନ୍ତି ପ୍ରଜା । ୯ ।
ଶାସନ ଦଣ୍ଡ ନୃପ ଶକ୍ତ ହସ୍ତରେ,
ଧରି ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଦୁର୍ବୃତ୍ତ ନରେ,
ପ୍ରବଳ ପୀଡ଼ନରୁ ଦୁର୍ବଳ ଜନେ—
ବଞ୍ଚାଇ, ବଞ୍ଚାନ୍ତି ତା ଜୀବନେ, ଧନେ ।୧୦।
ନୃମଣି ସାକ୍ଷାତରେ ଧର୍ମାବତାର,
ସାଧନ୍ତି ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜ ସୁ-ଉପକାର,
ବିପୁଳ ଅର୍ଥବ୍ୟୟେ ନ କରି ଦ୍ୱିଧା,
କରନ୍ତି ପ୍ରଜାହିତେ ନାନା ସୁବିଧା । ୧୧ ।
ସଂସ୍ଥାପି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଶିକ୍ଷା ଆଗାର,
ଖୋଲିଦିଅନ୍ତି ପ୍ରଜା-ଉନ୍ନତି-ଦ୍ୱାର,
ସର୍ବ ଉନ୍ନତି ମୂଳ ଶିକ୍ଷା କେବଳ,
ଜୀବନ ତା ଅଭାବେ ସିନା ବିଫଳ । ୧୨ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରଜାଙ୍କୁଳର ରୁଗ୍‌ଣା ମହଦାଶ୍ରୟ,
ସ୍ଥାପନ୍ତି ପ୍ରଜାହିତେ ଔଷଧାଳୟ,
ଦଶିଦ୍ର ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜ ରୋଗ ସମୟେ,
ଲଭନ୍ତି ଯୋଗ୍ୟୌଷଧି ତହୁଁ ଅବ୍ୟୟେ । ୧୩ ।
ପ୍ରଜାଙ୍କ ଗତାଗତି ସୁବିଧା ପାଇଁ,
ନିର୍ମାଣି ରାଜପଥ ରାଜ୍ୟେ ନୃସାଇଁ,
ରୋପନ୍ତି ତରୁମାଳ ତେନି ପାଶରେ,
ଛାୟାରେ ବିଶ୍ରାମନ୍ତି ପଥିକ ନରେ । ୧୪ ।
ବାଣିଜ୍ୟର ସୁବିଧା ହୁଏ ସେ ପଥେ,
ଘେନି ବଣିକେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୋରଥେ,
କରି ବିକ୍ରୟ ତାହା ସୁଖେ ବିଦେଶେ,
କରନ୍ତି ଅର୍ଥାଗମ ଦେଶେ ବିଶେଷେ । ୧୫ ।
ରାଜ୍ୟରେ ଜଳାଶୟ କରି ଖନନ,
କରନ୍ତି ରାଏ ଜଳ କଷ୍ଟ ମୋଚନ,
ଅନାବୃଷ୍ଟିରେ ତହୁଁ ଘେନି ଜୀବନ,
କରନ୍ତି ଶସ୍ୟରକ୍ଷା କୃଷକଗଣ । ୧୬ ।
ବହୁ ବୃଷ୍ଟିରୁ ଶସ୍ୟ ସୁରକ୍ଷାହେତୁ,
ବନ୍ଧାନ୍ତି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ନୃପତି ସେତୁ,
ତାହିଁ ବା ହୁଏ ଖାତ ପୟଃପ୍ରଣାଳୀ,
ନିର୍ବିଘ୍ନେ ବଢ଼େ ତହୁଁ ହେଦାରେ ଶାଳୀ । ୧୭ ।
ଦେବ-ଆଳୟ, ପାନ୍ଥ-ଆଗାର ଦେଶେ,
ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ବିଜ୍ଞ ନୃପ ଆଦେଶେ,
ବଢ଼ଇ ତହିଁ ପ୍ରଜା ଧର୍ମ-ଆଶୟ,
ରାଜାନୁଗତ ଧର୍ମ ସତ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ । ୧୮ ।
କରନ୍ତି ଦୋଷେ ରାଜା ଦଣ୍ଡବିଧାନ,
ଗୁଣରେ ପୁରସ୍କାର ତଥା ପ୍ରଦାନ,
ଦୁଷ୍ଟଦଳନ ପୁଣି ଶିଷ୍ଟପାଳନ,
ଏ ଦୋନି ବ୍ରତଧାରୀ ସଦା ରାଜନ । ୧୯ ।
ପ୍ରଜାର ଧନ, ଦାର, ଜୀବନ ଧର୍ମ,
ସୁରକ୍ଷା ଅଟେ ସିନା ନୃପତି କର୍ମ,
ଧରିରୁ ପାପକ୍ଷୟ କରନ୍ତି ରାଏ,
ସତ୍ୟ ଧରମ ତହୁଁ ପ୍ରବୃଦ୍ଧି ପାଏ । ୨୦ ।

ବହୁ ଦେଶରୁ ଆଣି ବହୁ ପଦାର୍ଥ,
ସଞ୍ଚି ରଖନ୍ତି ଭୂପ ପ୍ରଜା ଶିକ୍ଷାର୍ଥ,
ଦେଖି ଶିଖନ୍ତି ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଜାସକଳ,
ଦେଶ ଅବସ୍ଥା ତହୁଁ ହୁଏ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ । ୨୧ ।
କୁଟୁମ୍ବେ କର୍ତ୍ତା ଯଥା ଜଣେ ପ୍ରାଚୀନ,
ସକଳେ ହୋଇଥାନ୍ତି ତାର ଅଧୀନ,
ଗୃହଜ ପାଳକ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର,
ସମସ୍ତେ ରଖିଥାନ୍ତି ତା ପ୍ରତି ଡର । ୨୨ ।
ତଥା ଏ ଧରଣୀରେ ପ୍ରଧାନ ରାଜା,
ତାଙ୍କର ପରିବାର ସକଳ ପ୍ରଜା,
ପାଳନ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମେ ନରେଶ,
ମାନସେ ନ ବିଗ୍ଭରି କ୍ଷୁଦ୍ର ବିଶେଷ । ୨୩ ।
ଯୋଗ୍ୟ ବେତନ ଦାନେ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକି,
ବଢ଼ାନ୍ତି ରାଜା ତାହା କର୍ମଶକ୍ତିକି,
କାଳବଶେ ଦୁର୍ବଳ ହେଲେ ସେ ଭୃତ୍ୟ,
ଭୁଞ୍ଜଇ ବସି ରାଜ-ପ୍ରଦତ୍ତ ବୃତ୍ତି । ୨୪ ।
ମନ୍ତ୍ରୀରେ ମନ୍ତ୍ରୀପତି ମନ୍ତ୍ରାପ୍ରଧାନ,
ମନ୍ତ୍ରୀ ତାହାଙ୍କୁ କରେ ରତ୍ନ ପ୍ରଦାନ,
ଭୂଗର୍ଭେ ଅଛି ଯେତେ ରତନ ଖଣି,
ସେ ସର୍ବ ଅଧିକାରୀ ଏକା ନୃମଣି । ୨୫ ।
ବର୍ଣ୍ଣିବି କେତେ ଆଉ ନୃପତି ଗୁଣ,
ପ୍ରଜାହିତୈଷୀ ସର୍ବ-ଗୁଣ-ନିପୁଣ,
ଲୋକ-ପାଳନେ ତାଙ୍କୁ ସୃଜିଲେ ବିଧି,
ତାଙ୍କ କରେ ବିଶେଷ କ୍ଷମତା ନିଧି । ୨୬ ।
ଯେସନ ପୂଜନୀୟ ଇନ୍ଦ୍ର ଅମରେ,
ତେସନ ନରବର ସଂପୂଜ୍ୟ ନରେ,
ନର-ଦେବତା ହେତୁ ନୃଦେବ ନାମ,
ପୂରନ୍ତି ପ୍ରଜାଙ୍କର ସୁମନସ୍କାମ । ୨୭ ।
ଜନ-କଲ୍ୟାଣ-ବ୍ରତ-ପୂର୍ତ୍ତି-ସମ୍ପୃକ୍ତ—
ଛଳେ ବହନ୍ତି ରାଏ ଶିରେ ମୁକୁଟ
ସଞ୍ଚନ୍ତି ଲୋକେ ଧନ ଆପଣା ପାଇଁ,
ମାତ୍ର ସଞ୍ଚନ୍ତି ଦେଶପାଇଁ ନୃସାଇଁ । ୨୮ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳେ ଅନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର ବଣ୍ଟନ,
ବଞ୍ଚାନ୍ତି ପ୍ରଜାପତି ପ୍ରଜା ଜୀବନ,
ଗତ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଶିଶୁ ସ୍ମର ଥରେ,
ବଞ୍ଚିଲେ ପ୍ରଜା ରାଜ-ଦତ୍ତ ଅନ୍ନରେ । ୨୯ ।
ଏତାଦୃଶ ହିତୈଷୀ ନୃପତି ପ୍ରତି,
ଯେଉଁ ପାମର ନର ନ କରେ ଭକ୍ତି,
ମାନବ ସମାଜରେ ସେ କୁଳାଙ୍ଗାର,
ଅନ୍ତେ ନରକେ ଗତି ନିଶ୍ଚୟ ତାର । ୩୦ ।
ରାଜାଙ୍କ ନିନ୍ଦାବାଦ ଅକରଣୀୟ,
ତାଠାରୁ ମହାପାପ ନାହିଁ ଦ୍ୱିତୀୟ,
ଅଛଇ ପ୍ରତିକାର ଆନ ପାପର,
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନାହିଁ ରାଜ-ଅପବାଦର । ୩୧ ।
ପାଞ୍ଚିଲେ ଅମଙ୍ଗଳ ନୃପତିଙ୍କର,
ତାହାଙ୍କ କୋଧାନଳ ହେବ ପ୍ରଖର,
ମିଳଇ ଜଳେ ଅଗ୍ନି କୋପରୁ ତ୍ରାହି,
ରାଜରୋଷରୁ କିନ୍ତୁ ନିସ୍ତାର ନାହିଁ । ୩୨ ।
ନୃପତିଦ୍ରୋହୀ, ଦେବ ଧରମଦ୍ରୋହୀ,
ଏ ତିନି ଜଣ ଥିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ନୋହି,
ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତି ଏହା, ନୋହେ କଳ୍ପନା କଥା,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ରାଜ କୁତ୍ସା ସର୍ବଥା । ୩୩ ।
କେବଳ ରାଜଭକ୍ତି ଫଳରେ ଜନେ,
ବସନ୍ତି ପୂଣ୍ୟବନ୍ତ ପରିହାସନେ,
ଏଥିର ସୁଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେ ଶିଶୁମାନେ,
ଅଛିବ ନାହିଁ ପୂର୍ବ ଆର୍ଯ୍ୟସୁରାଣେ । ୩୪ ।
ଆନ କଥାରେ ଏବେ ଏ ଦେଶହୀନ,
ରାଜଭକ୍ତିରେ ମାତ୍ର ନୁହେଁ ମଳିନ,
ଏ ଦେଶ ରାଜଭକ୍ତି ଏ ଭାରତରେ—
ଦୁର୍ଲଭ, ତାହା କବି ବଚନ ବଳେ । ୩୫ ।
ରାଜଭକ୍ତିରେ ଏହା ଅତୁଳନୀୟ,
ଭାରତ ଆନ ଦେଶ ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନୀୟ,
ଭାରତରେ ଏହି ଗୌରବ ମାତ୍ର,
ଥିଲାବ, ଅଛି, ଥିବ ଭାବତ ତାତ । ୩୬ ।
ଭାରତ ଉର୍ଣ୍ଣ ଦେହ ଭଗ୍ନ ପଞ୍ଜରେ,
ଜୀବିତ ଅଛି ରାଜଭକ୍ତି ବଳରେ,
ତାହାର ଏ ସୁଯଶ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୌରଭ,
ବ୍ୟାପିଛି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ନିଖିଳ ଭବ । ୩୭ ।
କୋମଳମତି ଶିଶୁ ଏକାନ୍ତେ ଶୁଣ,
ଅପରିଶୋଧ୍ୟ ଅଟେ ରାଜାଙ୍କ ଋଣ,
ସୁମର ଏହା ତାଙ୍କୁ ସମର୍ପି ଭକ୍ତି,
ଅର୍ଜ୍ଜ ତାଙ୍କଠାରୁ ସୁ-ଅନୁରକ୍ତି । ୩୮ ।
ଦେଖ ଆମ୍ଭର ଏହି ଇଂରାଜ ରାଜା,
ତାଙ୍କେ ଛିତରେ ଯାଙ୍କ କୀରତି-ଧ୍ୱଜା,
ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସେହୁ କେତେ ସୁଖରେ,
ରଖିଅଛନ୍ତି ସଦା ସ୍ନେହ ଅନ୍ତରେ । ୩୯ ।
କରିଅଛନ୍ତି କେତେ ଶାଶ୍ୱତ ଗୀରେ,
ପାଳନେ ଶ୍ରୀପତି ସେ ପିତା ମହୀରେ,
ଅଧିକ କି ଗାଇବା ଗୁଣ-ଗୀତିକା,
ସ୍ୱର୍ଗ ବିଭୂଷି ଯାଙ୍କ ପରିଗ୍ରୁହିତା । ୪୦ ।
ଆମ୍ଭ ସବାରେ କେତେ ସୁବିଧା,
ସାଧିଅଛନ୍ତି ନିଜ ରାଜ-ଅବଧା,
ପଢ଼ୁଛ ଶିଶୁ ଯେଉଁ ଛାପା ଅକ୍ଷର,
ସେ ଅଟେ ମହାଦାନ ଇଂରାଜଙ୍କର । ୪୧ ।
ଆଣିବାରୁ ସେ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ଏ ଦେଶେ,
ସୁଲଭେ ମିଳେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷେ,
ହେଉଛି ପୁଷ୍ଟ କ୍ରମେ ସାହିତ୍ୟାଗାର,
ପିନ୍ଧୁଛି ମାତୃଭାଷା ନବୀନ ହାର । ୪୨ ।
ରୁଦ୍ର କ୍ଷମତା ତାଙ୍କ ଏ ଭୂମଣ୍ଡଳେ,
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ୍ତି ସେ ବିଜ୍ଞାନ ବଳେ,
କୁହନ୍ତି ଅସ୍ତ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟୁ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ,
ଜଳ ଅନଳ ସାଧେ କ୍ରିୟା ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ୪୩ ।
ସେନ କିରଣମାଳୀ କିରଣ-ତୂଳି, *
ତ ରଙ୍ଗେ ଚନେ ଶ୍ଚିତ୍ର ଚିତ୍ର ପିନ୍ଧଳି;
ଦର୍ଶନେ ସେ ଆଲେଖ୍ୟ ତୁ ଏ ପରତେ,
ଚକିଅଛନ୍ତି ଅବା ବିଧାତା ସତେ । ୪୪ ।

* ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଛବିମୂର୍ତ୍ତି (ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍) ତୋଳାଯାଏ ।

ଲୋଟେ ତାହାଙ୍କୁ ସିନ୍ଧୁ ମୁକ୍ତାପ୍ରବାଳେ,
ଲୋଟନ୍ତି କଟି ଡେଇ ଶିଖରମାଳେ,
ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନ ଧୂପ କସ୍ତୁରୀ ଘେନି,
ଲୋଟନ୍ତି ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ କାନନଶ୍ରେଣୀ । ୪୫ ।
ପ୍ରକୃତି-ଦେବୀ ଯାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅଧୀନ,
ସାଧେ ଅଦ୍ଭୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ନିତ୍ୟ ନବୀନ,
ଯାହାଙ୍କ ସତ୍ୟପୂତ ନ୍ୟାୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ,
ସମାନ ଦୁଃଖୀ ଧନୀ ନରସୃଷ୍ଟିରେ । ୪୬ ।
ସାମ୍ୟ ନୀତିରେ ତାଙ୍କ ପିଅନ୍ତି ଜଳ,
ଏକତ୍ର ଏକ ଘାଟେ ବାଘ ଛାଗଳ,
ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ବାୟୁ ବନ୍ଧନ ଲଭେ,
ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ ସେ ଅଟନ୍ତି ଭବେ । ୪୭ ।
ଚଳାଇ ଏ ଦେଶରେ ରେଲ ଇଂରାଜ,
କରିଅଛନ୍ତି ଦେଖ ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ,
ଜୀବନ୍ତ ବାଟ ସେତୁ ଗୃହେ ଘଣ୍ଟକେ,
ଘଣ୍ଟରେ ହାରେ ବାୟୁ ତାହା ଅନ୍ତରେ ।୪୮।
ବାଣିଜ୍ୟ ଦେଶାଟନ ସୁବିଧା ଦେଳ,
ଅଳପ ବ୍ୟୟେ ଶିଶୁ ହୁଏ ତା ଘେଳ,
ଜ୍ଞାନପ୍ରବୃତ୍ତି ଲଭେ ଦେଶ ଭ୍ରମଣେ,
ଦେଶ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘୁଞ୍ଚେ ବାଣିଜ୍ୟ-ଧନେ । ୪୯ ।
ଗତ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳେ ରେଲ୍ ସହାୟୁଁ,
ବଞ୍ଚିଲେ ସିନା ଲୋକେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଗ୍ରାସୁ,
ବହୁ ଅଣ୍ଟିଲା ଶସ୍ୟ ବିଦେଶୁ ଯାଇ,
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କ୍ଲେଶ ତହୁଁ ବାଧିଲା ନାହିଁ । ୫୦ ।
ଆବର ତାର ଡାକ କରି ସର୍ଜନା,
ଦେବେ ସୁବିଧା ଦେଲେ ନାହିଁ କଳନା,
ତାରେ ବଳୁଲି ବହ୍ନି ଆଣେ ଛିଟିକେ,
ମାସର ପଥୁ ବାର୍ତ୍ତା ନେବ ପଲକେ । ୫୧ ।
ସ୍ୱଳ୍ପ ବ୍ୟୟରେ ଆସେ ଡାକରେ ଟଙ୍କା,
ହଜିଯିବାର ତହିଁ ନ ଥାଏ ଶଙ୍କା,
ଆସେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଖବରକୁ ଖର,
ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ କରେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସର । ୫୨ ।

ସଂସ୍ଥାପି ଦେଶେ ବହୁ-ବିଦ୍ୟା-ଆଳୟ,
କରିଅଛନ୍ତି ଦେଶେ ଆଲୋକମୟ,
ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟ-ଖଣି ପ୍ରସବେ ମଣି,
କେ ପାରେ ସଂଖ୍ୟା ତାର ସହଜେ ଗଣି ।୫୩।
ଆବର ସୃଜି ଯନ୍ତ୍ର ଦୂରବୀକ୍ଷଣ,
କରନ୍ତି ତହିଁ ଦୂର ଦୃଶ୍ୟ ଦର୍ଶନ,
ଅଣୁବୀକ୍ଷଣେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦିଶେ ମହତ,
ଅଦୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦିଶେ ଆକାରବନ୍ତ । ୫୪ ।
କମ୍ପାସ ନାମେ ଯନ୍ତ୍ର ନାବିକ-ସଖା,
ଦିଗ-ଭ୍ରମରୁ ତାଙ୍କୁ କରେ ସୁରକ୍ଷା,
ଅକୂଳ ମହାର୍ଣ୍ଣବେ ନୌ-କର୍ଣ୍ଣଧାର,
ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ ଦିଗ ସାହାଯ୍ୟେ ତାର । ୫୫ ।
ଦେଶେ ବିଦେଶେ ସ୍ଥାପି କଳଣକର,
ସାଧନ୍ତି ସମୁନ୍ନତି ଶ୍ରମ-ଶିଳ୍ପର,
ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପାଇ କଳ-ସାହାଯ୍ୟ,
ସାଧଇ ହେଲେ ଦଶଜଣର କାର୍ଯ୍ୟ । ୫୬ ।
ସାଗରାମ୍ବରଧରାପତି·ଇଂରାଜ,
ସମର ଅଜେୟ ସେ ରାଜାଧିରାଜ,
କ୍ଷମତା ଯେଉଁପରି କ୍ଷମା ସେପରି,
ଉପମା, ଦୟା ଗୁଣେ ସେହି ତାଙ୍କରି । ୫୭ ।
ଅବିଦ୍ୟା-ମରୁଭୂମେ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାରେ
ବହୁଛି ଜ୍ଞାନ-ଗଙ୍ଗା ସହସ୍ରଧାରେ,
ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଦାନ ତାଙ୍କ ସୁବ୍ରତ,
କରନ୍ତି ଦାସ୍ୟ-ପାଶୁଁ ଜନେ ମୁକତ । ୫୮ ।
ଆଦର୍ଶ ଉଦାରତା ଅଟେ ତାଙ୍କର,
ଆଦର୍ଶ ସେହୁ ନ୍ୟାୟେ ଧର୍ମେ ଆଦର,
ପତିତ ଜାତି ପ୍ରତି ନ କରି ଘୃଣା,
ତାହାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାରନ୍ତି ବହି କରୁଣା । ୫୯ ।
ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଲଭି ଦୀନ ଉତ୍କଳ,
ଅପାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା-ନୀରେ ହୁଏ ଭ୍ରସଳ,
ବାନ୍ଧିଣ ମନେ ନାନା ଆଶା ସୋପାନ,
ନିଜକୁ ମଣୁଅଛି ସୌଭାଗ୍ୟବାନ । ୬୦ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ରାଜା ରୂପରେ ଏବେ ପାଇ ଯାହାଙ୍କୁ
ଫୁଲାଇ ଏ ଉତ୍କଳ ନିଜ ଛାତିକୁ,
ଗାଉଛନ୍ତି ଭାବ ମନେ ଭାବୀ ମଙ୍ଗଳ,
ନିଶ୍ଚେ ଏ ତାର ପୂର୍ବ ତପସ୍ୟା ଫଳ । ୬୧ ।
ରାଜତ୍ୱ କଲେ ଯେତେ ରାଜା ଏ ଦେଶେ,
ମାତ୍ର ସୁବିଧା ଏତେ ଦେଲେ କିଏସେ,
କେ ଥିଲେ ପ୍ରଜାହିତେ ଏତେ ତତ୍ପର,
ଅଛି ବା ଏକାଳେ କେ ଆନ ଦେଶର । ୬୨ ।
ଇଂରାଜ, ସ୍ନେହ-ମୈତ୍ରୀ-ରସେ ରସିକ,
ମଣନ୍ତି ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସେ ପ୍ରାଣୁ ଅଧିକ,
ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ ବିନାଶକାରୀ,
ଶୁଣନ୍ତି କାନ ଡେରି ତାଙ୍କ ଗୁହାରି । ୬୩ ।
ସକଳ ଧର୍ମେ ତାଙ୍କ ସମାନୁରାଗ,
ଧର୍ମପାଳନ ତାଙ୍କ ମହତ ଯାଗ,
ସର୍ବଗୁଣରେ ଗୁଣୀ ବ୍ରିଟେନବାସୀ,
ଜାଣେ ବ୍ରିଟେନ ଆଜି ସୁତୀର୍ଥ କାଶୀ । ୬୪ ।
ବ୍ରିଟେନ ଶୁଭ୍ର ଯଶ ଅମରାକ୍ଷରେ,
ଖୋଦିତ ରହିଲା ଏ ଦେଶବକ୍ଷରେ,
ଉଠୁଛି ଧନ୍ୟବାଦ ତା ନାମେ ଦେଶେ,
ଉଠିବ ଚିରକାଳ ପୁଣି ବିଶେଷେ । ୬୫ ।
ଇଂରାଜ ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେବେ ଅଚଳା,
ତଥା ବାଣିଜ୍ୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହାପ୍ରବଳା,
ବୋଧେ ଇଂରାଜଦୀପ୍ତ ଅନଳୋପମ,
ଦୟାରେ ଶୀତଳ ସେ ସଲିଳ ସମ ।୬୬।
ସୁସଭ୍ୟ ଜାତି ଯେତେ ମହୀରେ ଛନ୍ତି,
ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇଂରାଜ ଜାତି,
ଅସଭ୍ୟ ଜାତି ପ୍ରତି ନ କରି ଘୃଣା,
ଶିଖାନ୍ତି ସଭ୍ୟତା ସେ କରି କରୁଣା । ୬୭ ।
ଇଂରାଜ ପ୍ରଚାରନ୍ତି ଏ ନୀତି ସାର,
ଅଦୃଷ୍ଟଠାରୁ ବଡ଼ ପୁରୁଷକାର,
ଅଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରତି ତେଣୁ ନ ଦେଇ ଆସ୍ଥା,
ରତ ସେ ଉଦ୍ୟୋଗେ ଜୀବନ ସାରା । ୬୮ ।

ସେ ଜାତି ଶକ୍ତିମତା ଶକ୍ତି ସ୍ୱଭାବ,
ଘୋଷିଣ ଭୁଜେ ଅସ୍ତ୍ର-ନିଜର ଗର୍ବ,
ହୁଅନ୍ତି ଠିଆ ନିଜେ ନିଜ ପାଦରେ,
ଶିଖାନ୍ତି ସେହି ବିଦ୍ୟା ଆନେ ଆଦରେ ।୬୯ ।
ସାହସେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ୱେତପୁରୁଷେ,
ଡରନ୍ତି ନାହିଁ ବିଘ୍ନ ବିପଦକୁ ସେ,
ହେଉ ପଛକେ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ଅସାଧ୍ୟ,
ସାଧନେ କରନ୍ତି ତା ନିଜକୁ ବାଧ୍ୟ । ୭୦ ।
ଧନ୍ୟ ଇଂରାଜ ଜାତି ଅଧ୍ୟବସାୟ,
ଲଗାନ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟେ ଧନ ମାନସ, କାୟ,
ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ହୋଇ ହତାଶ,
ସାଧନ୍ତି ବାରମ୍ବାର କରି ପ୍ରୟାସ । ୭୧ ।
ନିତ୍ୟ ନବ ଉନ୍ନତି ବ୍ରତ-ଆଗ୍ରହୀ,
ଆଣନ୍ତି ସଫଳତା ବଳେ ଓଟାରି,
ଜୀବନ କର୍ମମୟ ଅଟେ ତାଙ୍କର,
ଗଢ଼ାନ୍ତି କର୍ମେ ପ୍ରାଣ ସେ ନିରନ୍ତର । ୭୨ ।
ଯେ ଗୁଣ ଯୋଗେ ନର ହୁଏ ଅମର,
ସେ ସର୍ବ ଗୁଣ ଅଛି ଇଂରାଜଙ୍କର,
ତେଣୁ ସେ ପାଉଛନ୍ତି ପୂଜା ସଂସାରେ,
ସୁଲଭ ଗୁଣପୂଜା ତାହାଙ୍କଠାରେ । ୭୩ ।
ତାହାଙ୍କ ଏ ସଦ୍‌ଗୁଣ ବାଳକଗଣ,
ସତତ କର ତୁମ୍ଭେ ଅନୁକରଣ,
ରହିବ ତେବେ ତୁମ୍ଭେ ମନୁଷ୍ୟ ନାମ,
କୃତାର୍ଥ ହେବ ତହିଁ ଜନମଧାମ । ୭୪ ।
ପୂତ ପ୍ରତିଭା ତାଙ୍କ ରଜନୀ ଦିବା,
ଜୀବନେ ଦେବ ଯଦି ପୂଜା ପ୍ରତିଭା,
ଯେ କରେ ସୃଷ୍ଟି-ଗୁଣେ ଭକ୍ତି ଆଦର,
ଥାଉନ୍ତୁ ତାକୁ ଶୁଭ ଗୁଣନିକର । ୭୫ ।
ଇଂରାଜ ଜାତି ଯେତେ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ,
ଉଦ୍ଭାବି ବୈଜ୍ଞାନିକ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀ,
ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ତାହା କରି ପ୍ରଚାର,
କୃଷିବିଜ୍ଞାନର କଲେ ଯୋଗ୍ୟ ସଂସ୍କାର ।୭୬।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶିକ୍ଷିତେ ସେ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣା ପ୍ରଜାପଙ୍କତ ,
କରନ୍ତି କ୍ଷେତ୍ର ବନ୍ଧୁ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି,
କୃଷି ଉନ୍ନତ ଆନ ଉନ୍ନତ ଦ୍ୱାର,
ସବ ଉନ୍ନତ କରେ ଅପେକ୍ଷା ତାର । ୭୭ ।
ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ଇଂରାଜ ଜାତି,
ତସ୍କରେ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟେ ବଶୁଛି ଶାନ୍ତି,
ସତ୍ୟ-ଧରମ-ନ୍ୟାୟ-କ୍ଷେପଣୀ ଧରି,
ଚଳାନ୍ତି ସୁକୌଶଳେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ-ତରୀ । ୭୮ ।
ଇଂରାଜ ରାଜନୀତି ଅତି ଉଦାର,
ଆଦର୍ଶ ନୀତି ମଧ୍ୟେ ଅଟେ ସେ ସାର,
ଗ୍ରଥିତ ସୁଶୃଙ୍ଖଳେ ସେ ରାଜନୀତି,
ପ୍ରଜା ସୁବିଧା ସୁଖ ତା ମୂଳଭିତ୍ତି । ୭୯ ।
ଜନ ଗଣନା କରି ଦଶବରଷେ,
ବୁଝନ୍ତି ପ୍ରଜାବସ୍ଥା ପରିଜ୍ଞାତ ସେ,
ଦେଖନ୍ତି ତ୍ରୁଟି ଯେଉଁ ଦିଗେ ତାହାର
କରନ୍ତି ଶୀଘ୍ରେ ତାର ସୁପ୍ରତିକାର । ୮୦ ।
ଇଂରାଜ ଅପ୍ରତୁଲ ମେଧାବୀପଣେ,
ଉଦ୍ଭାବନା ଯାନେ ଚଢ଼ି ନିର୍ଭୟ ମନେ,
କରନ୍ତି ପ୍ରକୃତିର ସୁନିରୂପଣ,
ବୁଝନ୍ତି ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ ନିବେଶି ମନ । ୮୧ ।
ଇଂରାଜ ପୁଣ୍ୟକୀର୍ତ୍ତି ଅମର ଗୀତେ
ଗାଏ ଉତ୍କଳ ସଦା ପ୍ରହୃଷ୍ଟ ଚିତ୍ତେ,
ଗାଅନ୍ତି ଯେ ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମଚୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୮୨ ।
ଯାମ୍ୟୋତର ପରିଖା ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା
ସୈକତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଣୁ ଯାଏ ତା ଦେଖା
ଗାଏ ସେ ଉଚ୍ଚେ ତୋଳି ତରଙ୍ଗଚୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" ।୮୩।
ମେଘମେଦୁର ରୁଦ୍ର ତୁଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର,
ଗିଶାନ୍ତ ମେଘାସନ ତୋଳି ଶିଖର,
ଗାଉଛନ୍ତି ଗୁହା-ମୁଖେ ହର୍ଷେ ଅଥୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" ।୮୪।

ତରଙ୍ଗ-କରତାଳି ବଜାଇ ଘନେ,
ତଟଚର ଶବାସୀ ଘୋର ଗର୍ଜନେ,
ଗାଉଛି ପୂର୍ବେ ନୀଳ ବରୁଣାଳୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୮୫ ।
ଚିରକଲ୍ଲୋଳମୟୀ ଯାମ୍ୟେ ଚିଲିକା,
ସୁସ୍ନିଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରବାଙ୍କା ଶୋଭା-ଚନ୍ଦ୍ରିକା,
ଗାଏ ରାଜଭକ୍ତିରେ ହୋଇ ତନ୍ମୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୮୬ ।
ଉର୍ମିମାଳ-ତନୟା ସେ ଋଷିକୁଲ୍ୟା,
ତଟିନୀକୁଳରାଣୀ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଅତୁଲ୍ୟା;
ଗାଏ ସେ କଳକଳେ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସି ପୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୮୭ ।
ପାଣ୍ଡବ-ଅଧ୍ୟାସିତ ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରି,
ମହେନ୍ଦ୍ର ପୁରୀ ତୁଲ୍ୟ ଯା ଦିବ୍ୟଶିରୀ,
ଗାଏ ସେ ସୁରଗିରି ସୁର-ନିଳୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୮୮ ।
ପଶ୍ଚିମ ଦିଗେ ଯେତେ ଶିଖରିମାଳ,
ଗଗନେ ତୋଳିଛନ୍ତି ଶିର ବିଶାଳ,
ଗାଅନ୍ତି ସର୍ବେ କରି ନିଷ୍ଠଳ ଲୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୮୯ ।
ଉତ୍କଳ-ମନ୍ଦାକିନୀ ଚିତ୍ର-ଉତ୍ପଳା
ପବିତ୍ର-ତୋୟା ଦେବୀ ମହୀମେଖଳା,
ଗାଉଛି କଳକଳ ଛଳେ ନିଶ୍ଚୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" ।୯୦।
ଉତ୍କଳ-ହିମାଳୟ ମାଲ୍ୟ ଭୂଧର,
ନିସର୍ଗ ଦୃଶ୍ୟ ଯାର ରୁଦ୍ର ସୁନ୍ଦର,
ଗାଉଛି ମୁଖରି ସେ ଆଶା-ବଳୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" ।୯୧।
ଚଳ-ଚଳ୍ଳହର ବଇତରଣୀ,
ସ୍ୱଚ୍ଛ ତରଙ୍ଗତାଳେ ଗାଉଛି ଧନୀ,
ସେଜନ ସାଳନ୍ଦୀ ଆଦି ସରିତନିଚୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟେନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୯୨ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପୁଣି ଭୁବନେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ,
ଉତ୍କଳ ଶିଳ୍ପକଳା ଯହିଁରେ ଫୁଟ,
ଆଶିଷେ ଅସ୍ପଷ୍ଟେ ସେ ଦେଉଳଦ୍ୱୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୯୩ ।
ଗାଉଛି ଗଣ୍ଡାଧାର ଝର୍ଝର ସ୍ୱରେ,
ମାରୁତ ସୁଚଞ୍ଚଳ ଶାଳ ବନରେ,
ତରୁଣ ବନଭୂମେ ସଙ୍ଗୀତମୟ,
"ଜୟ ବ୍ରିଟନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୯୪ ।
ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟେ ଗାଏ ପ୍ରଧାନପାଟ,
ଜଗୁଣ୍ଡ ଜଳସ୍ତମ୍ଭ ଛାଣ୍ଡି ଲୁହାଟ,
(ଶବଦେ ଯେ ଲୁହାଟେ ପାନ୍ଥ ହୃଦୟ)
"ଜୟ ବ୍ରିଟନ-ଶଶୀ ଇଂରାଜ ଜୟ" । ୯୫ ।
ଯାବତ ପ୍ରାକୃତିକ ବସ୍ତୁସକଳ,
ଗାଆନ୍ତି ଏହିପରି ନୃପ-ମଙ୍ଗଳ,
ରାଜଭକ୍ତିରେ ସର୍ବେ ନିମଜ୍ଜମାନ—
ହୋଇ ଦେଖାନ୍ତି ରାଜପ୍ରୀତି ପ୍ରମାଣ ।୯୬।
ଏ ଦେଶ ଆଦରଶ ଏ ଅବନୀରେ,
ବହୁଛି ରାଜଭକ୍ତି ତା' ଧମନୀରେ,
ରାଜଭକ୍ତି ତାହାର ଅମୂଲ୍ୟ ଧନ,
ଜାଣନ୍ତି ଏହା ସର୍ବ ଜଗତଜନ ।୯୭।
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷେ ଭ୍ରମବଶେ ଦଣ୍ଡିଲେ ରାଜା,
ଦୁଃଖିତ ନ ହୁଅନ୍ତି ଏ ଦେଶ ପ୍ରଜା,
ଶୁଣ ବାଳକେ ତାର ଉଦାହରଣ,
ଅଲୀକ ନୁହେଁ ତାହା ଶାସ୍ତ୍ରବଚନ ।୯୮।
ଅନ୍ଧକ ମୁନିସୁତ ସିନ୍ଧୁ ଆଖ୍ୟାତ,
ଲଭିଣ ଦଶରଥ ଶରେ ଆଘାତ,
ତେଜିଲେ ପ୍ରାଣ ମୁନି କିନ୍ତୁ ତଥାପି,
କ୍ଷମିଲେ ପ୍ରାଣହନ୍ତା ନୃପେ ନ ଶାପି । ୯୯ ।
ଋଷିମାଣ୍ଡବ୍ୟ ଥିଲେ ଏକ ଗୋସାଇଁ,
ଶୂଳୀରେ ଚୋରଜ୍ଞାନେ ଦେଲେ ବସାଇ,
ସେ ଋଷି ନ ଘେନିଲେ ରାଜାଙ୍କ ଦୋଷ,
ଅଜ୍ଞାନକୃତ ଜାଣି ଲଭିଲେ ତୋଷ ।୧୦୦।
ଶମୀକ ଋଷିଗଳେ ଶ୍ରୀପରୀକ୍ଷିତ,
ଅବୋଧେ ଦେଲେ ମୃତ ସର୍ପ ଜଡ଼ିତ,
ଭୀଷଣ ଅପମାନେ ସେ ଋଷିବର,
ବହିଲେ ନାହିଁ କୋପ ନୃପେ ମାତର । ୧୦୧ ।
ଯେ ଦେଶ ରାଜଭକ୍ତି ଗୁଣେ ପ୍ରଥମ,
ଲଭିଛ ସେ ଦେଶେ ହେ ତୁମ୍ଭେ ଜନମ,
ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କର ପାଳିତ ପ୍ରଥା,
ପାଳ ବାଳକେ ମନେ ପ୍ରାଣେ ସର୍ବଥା ।୧୦୨।
ଥିଲେ ସେମାନେ ଯଥା ରାଜଭକତ,
ସେପରି ହୁଅ ଶିଶୁ ତୁମ୍ଭେ ସତତ,
ରାଜଭକ୍ତିରେ ମିଳେ ପୁଣ୍ୟ ସୁଯଶ,
ପିଅ ବାଳକେ ସେହି ଅମୃତ ରସ ।୧୦୩।
ସୁଶୀଳ ରାଜଭକ୍ତ ଅଟେ ଯେ ନର,
ସମାଜେ ହୁଏ ତାର ବଡ଼େ ଆଦର,
ମଣନ୍ତି ରାଜା ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସୀ ଅତି,
ଅର୍ପନ୍ତି ଉଚ୍ଚ କାର୍ଯ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ପଦ୍ଧତି । ୧୦୪ ।
ରାଜଭକତ ରାଜସେବା ଫଳରେ,
ମହାତ୍ମା ଜନ କେତେ ଏ ଉତ୍କଳରେ,
ଲଭିଲେ ରାଜଦ୍ୱାରୁ ଗୌରବ ପଦ,
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ନରସ୍ଥାନେ ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ । ୧୦୫ ।
ଇଂରାଜ ରାଜା ସର୍ବ ଗୁଣ-ନିପୁଣ,
କି ଦେଇ ଶୁଝିବା ହେ ତାହାଙ୍କ ଋଣ,
ଭୂତଳ କୃତଜ୍ଞତା ଦାନ ଦୀଗତ,
ସେ ଋଣ ପରିଶୋଧ୍ୟ ନୁହେଁ କହିତ । ୧୦୬ ।
ଅତଏବ ବାଳକେ ଶୁଣ ମୋ କଥା,
କର ଇଂରାଜ ରାଜେ ଭକ୍ତି ସର୍ବଥା,
ଚିର ରାଜତ୍ୱ ତାଙ୍କ କର କାମନା,
ଶ୍ରୀହରି ପଦେ କର ସଦା ପ୍ରାର୍ଥନା । ୧୦୭ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜନନୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଉତ୍କଳଗୌରବ, ସାହିତ୍ୟ-ପ୍ରେମିକ, ଖଣ୍ଡିଗଡ଼ଧପଧୀଶ୍ୱର
ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମାହେଶ୍ୱରୀପ୍ରସାଦ
ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ ଶ୍ରୀ କର-କମଳରେ
ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର "ଜନନୀ" ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡି
ଅନ୍ତରର ଭକ୍ତିପ୍ରୀତିର ନିଦର୍ଶନ
ସ୍ୱରୂପ ଉପହାର ଅର୍ପିତ
ହେଲା ।

ଭଦ୍ରକ	{	ଚରଣାଶ୍ରିତ
୪।୧୦।୧୯		ଗ୍ରନ୍ଥକାର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜନନୀ

[ନଷ୍ଟବାଣୀ]

ଉଚ୍ଚରେ ଜନନୀ ନାମେ ଜୁଡ଼େ ଭକ୍ତି
ମା ଅପତ୍ୟ-ଆତ୍ମା-ସଞ୍ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ।
ଜନନୀ, ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶୁଭଦାନ
ଜୀବନେ ବାସ୍ତବ ସୁଖର ନିଦାନ ।
ମାତୃନାମ-ମନ୍ତ୍ରେ, ଜୀବ ଧମନୀରେ
ଶକ୍ତିର ପ୍ରବାହ ପ୍ରବାହେ ଅଧୀରେ ।
ମାତା ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ଦେବ ଆଶୀର୍ବାଦ,
ଦେବୀତୁଲ୍ୟ ତାର ମହିମା ଅଗାଧ ।
ମାତୃ ନାମେ ମିଳେ ଅଭୟ ଉତ୍ସାହ,
ଘରେ ସୁଶୀତଳ ଉତ୍ତପ୍ତ-କଟାହ ।
ମହୀତଳେ ମାତା ମହାମହୀୟସୀ,
ସ୍ନେହ କରୁଣାର ନିର୍ମଳ ସରସୀ ।
ମାତୃଦେବୀ ହେତୁ ଧନ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଗ,
ମାତୃଭକ୍ତ ଜନ ଲଭେ ଚତୁର୍ବର୍ଗ ।

—❋—

ଶୋକାଷ୍ଟକ

[ସ୍ୱମହେଶ]

ପାହୁଥିଲା କାଳ ଯାମିନୀ
ଅଙ୍କ ବର୍ଷ ଲକ୍ଷଣେ,
ନିଦାରୁଣ ଶୋକ ସମ୍ବାଦ
ଶୁଣାଗଲା ଶ୍ରବଣେ ।
ତ ଲେଖିବ ଶୋକ-ବାରତା
ଚଳୁ ନାହିଁ ଲେଖନୀ,
ଏକାବେଳେ ଆସି ପଡ଼ିଲା
ମୃତ୍ୟୁ ଚୋଟି ଅଶନି ।
ନ ବହିଲା ମୋର ନୟନେ
ନେତ୍ର ଲୋତକ ଧାର,
ଘୋର ଶୋକତାପେ ଶୁଷ୍କ
ଯେଣୁ ହେଲା ତାହାର ।
ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ଜନକ
ବାଳକଙ୍କୁ ଅନାଥ,
ଛାଡ଼ିଗଲେ ଏବେ ଜନନୀ
ଦେଇ ପ୍ରାଣେ ଆଘାତ ।
ପିତୃ-ମାତୃହୀନ ହୋଇ ମୁଁ
ଲେଖା ହେଲି ଅସାରେ,
ନ ରହିଲା କେହି ମୋହର
ଆଉ ସାହା ସଂସାରେ ।
ହା ବିଧି ଏ ବିଧି ତୁମ୍ଭର
ଦେଉଁ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ,
ଦୁଃଖୀ ଭାଗ୍ୟେ ଦୁଃଖ ସୁଲଭ
ହୋଇଥିବ ସତତ ।
ଏବେ ଦୁଃଖ ଦେଇ ତୃପ୍ତି କି
ହେଲା ନାହିଁ ତୁମ୍ଭର,
ସାର ସୁଗଠିତ ଜୀବନୁ
ହରିନେଲ ହେ ହର ।
ପୂର୍ଣ୍ଣହେଲା ଏବେ ହସ ହେ
ଶୁଭ ବାଞ୍ଛା ତୁମ୍ଭର,
ଜନନୀଙ୍କୁ ମୋର ନିର୍ବାଣ—
ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତୃବିୟୋଗ

[ମଙ୍ଗଳ]

ତେଜନ୍ତୁ କି ଜନନୀ ଯେ ପୀଡ଼ିତ ସନ୍ତାନେ,
ବଳାଇଦେଇ ତା ମର୍ମ-ତନ୍ତ୍ରୀ ଶୋକତାନେ ।
ଓଷ୍ଠେ ଶୋଷେ ମୂର୍ଚ୍ଛି ତାର ଯାଉଥିଲେ ଶୁଖି,
କିଏ ହେବ ଜନନୀ ଲେ ତାହା ଦେଖି ଦୁଃଖୀ ।
ସ୍ଥାଇବ ଡାକିବ କିଏ ବସିଲେ ଗହ୍ୱରେ,
ମଧୁର ସ୍ୱରରେ କହି ଆରେ ବାପ ଆରେ ।
ଲୁହ ପୋଛିଦେବ କିଏ କାନ୍ଦୁଥିବା ବେଳେ,
କିଏ ଆଉଁଷିବ ପିଠି ଯେବେ ପୀଡ଼ା ହେଲେ ।
ଯାଗଲଣି ପରି ହେଉ ନ ଦେଖିଲେ ଯାକୁ,
ତାହାକୁ ସମର୍ପିଦେଇ ଗଲୁ ଏବେ ତାକୁ ।
ଅନାଥ ସୁତର ଆଉ କିଏ ଅଛି ସାହା,
ସମୁଦ୍ରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଗୁଳିଗଲୁ ଆହା ।
ଅବୋଧ ସନ୍ତାନ କଲେ ଶତଶତ ଦୋଷ,
ମାତା ତ ବହନ୍ତି ନାହିଁ କେବେ ମନେ ରୋଷ ।
କୁପୁତ୍ର କୁଅନ୍ତି ପିତା ନ ହୁଏ କୁମାତା,
ଶାଶ୍ୱତ ନିୟମ ଏହା ବାନ୍ଧିଛନ୍ତି ଧାତା ।
କ୍ଷଣ୍ଡନ ଦେଖି ଯେଉଁ ଅଖଣ୍ଡ ବଧିର,
ନ ହେବ ଅଧୀର କେଉଁ ପାଷାଣ ଶରୀର ।
ସତେ କି ତୋ ଭବଲୀଳା ସରିଛି ଜନନି,
କନା ମେଘେ ତାହୁଁ ଆସି ପଡ଼ଇ ଅଶନି ।
ପରତେ ତ ଏହା ମୋର ହେଉ ନାହିଁ କଳ୍ପ,
ଯେଣୁ ତୋର ମୂର୍ତ୍ତି ସଦା ମୋ ନେତ୍ରେ ଲଗିଛି ।
କାତାନ୍ତ କୁପୁତ୍ର ପିତା ଅଟେ ମୁଁ ତୋହର,
ନ ପାରିଲି ଶେଷକାଳେ ପଦ-ସେବା କରି ।
ଏହି ଅନୁତାପ ମୋର ରହିଗଲା ମନେ,
ରହିଥିବ ଥିବା ଯାଏଁ ଏ ମର ଭୁବନେ ।
ହରି-ପାଦପଦ୍ମେ ଲୀନ ହୁଅ ଗୋ ପ୍ରସୂତି,
ପୋଛିଦେଇ ମନୁ ଏହି ଘଟଣ ସୁତ ସ୍ମୃତି ।
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମିଳୁ ମୋତେ ତୋପରି ସୁମାତା,
ମୋ ଭଳି କୁପୁତ୍ର ତୋତେ ନ ଦେଉ ବିଧାତା ।

ଶୋକ ସପ୍ତକ

[ଭଇରଂସବେଦାର]

ଜନନୀ ଦେବୀ ମୋର ସ୍ନେହଦାୟିନୀ,
ସଂସାର-ମରୁଭୂମେ ବାରିରୂପିଣୀ,
ଆଉ ତ ଥରେ ତାକୁ ଦେଖିଲି ନାହିଁ,
ଉଭେଇଗଲା ଆହା ପଲକେ କାହିଁ । ୧ ।
କରିଥିଲା ସେ ମୋତେ ନେତ୍ରପିତୁଳା,
ଥିଲା ତା ଦୟା କ୍ଷମା ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଅତୁଳା,
କେଣେ ସେ ଗୁଳିଗଲା ମୋତେ କନ୍ଦାଇ,
ଉଭେଇଗଲା ଆହା ପଲକେ କାହିଁ । ୨ ।
ମୋତେ ନ ଦେଖି ଯେହୁ ଆକୁଳପ୍ରାଣ—
ହୁଅଇ, ମଣିହରା ଫଣୀ ସମାନ,
ଏବେ ତ ଶୋକ-ଜଳେ ଦେଇ ଭସାଇ,
ଉଭେଇ ଗଲା ଆହା ପଲକେ କାହିଁ । ୩ ।
ଆହା ସେ ସୌମ୍ୟ ମୁଖ ପବିତ୍ର ତନୁ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ନ ଯାଏ ତ ବିସୋରି ମନୁ,
ସେ ତନୁ ପଞ୍ଚଭୂତେ ଗଲା ମିଶାଇ,
ଉଭେଇ ଗଲା ଆହା ପଲକେ କାହିଁ । ୪ ।
ଜନନୀ ଏ ଜଗତେ ପରମ ସାହା,
ଦେଖାଏ ସନ୍ତାନେ ସେ ଜୀବନ ରାହା,
ତା ବିନା ଭବେ ଆନ ଭରସା ନାହିଁ,
ଉଭେଇଗଲା ଆହା ପଲକେ କାହିଁ । ୫ ।
ଲାଗି ରହିଛି ତାର ରୂପ ନୟନେ,
ଲାଗି ରହିଛି ବାଣୀ ସଦା ଶ୍ରବଣେ,
ଅଛି ତା କାର୍ଯ୍ୟ ମାତ୍ର ସେ ଆଉ ନାହିଁ
ଉଭେଇଗଲା ଆହା ପଲକେ କାହିଁ । ୬ ।
ହେଲି ମୁଁ ମାତୃହୀନ ଦୀନ ଅସାହା,
ରହିଲା କେଉଁ ଆଶା ଭବେ ମୋ ଆହା,
ପ୍ରଦାନ ଶାନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଜଗତସାଇଁ
ଉଭେଇଗଲା ଆହା ପଲକେ କାହିଁ । ୭ ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶ୍ମଶାନତର ମାତୃସମାଧି

[ଶଙ୍କରାଭରଣ]

ଶୀତ ପୂତତୋୟା ସ୍ୱଚ୍ଛ ସାଲନ୍ଦୀ ହୃଦରେ,
ଜନନୀ ସମାଧି ହେଉ "ବୁଧୁଆ" କୁଦରେ,
ତାତ ଦୁଃଖ ଅସମ୍ଭାଳ,
ଶୋକ-ଭରତରେ ହୃଦ ହେଲା ଫାଳ ଫାଳ ।
ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ଦିବ୍ୟ ବପୁଷ୍ମତୀ,
ମୁଠାଏ ପାଉଁଶେ ଏବେ ତାର ପରିଣତି,
ଏହା ନିରେଖିବା ପାଇଁ,
ଆସିଥିଲି ତ ସୁଦୂର ପ୍ରବାସରୁ ଧାଇଁ ।
ତାହିଁ ଅଛୁ ଜନନି ଗୋ ଭସ୍ମସ୍ତୂପେ ଲୁଚ,
ଶ୍ମଶାନ-ଶଯ୍ୟନେ କିଆଁ ବଳଇ ତୋ ରୁଚ,
ଏ ତ ଭୟଙ୍କର ସ୍ଥଳ,
ନିବସନ୍ତି ଏଥି ପ୍ରେତ ପିଶାଚ ସକଳ ।
ରୁଷି ଅଛିଛୁ କି ମା ଲୋ କରିଛି କେ ଛଳ,
ଅକ୍ଷିମାନେ ସ୍ରୋତାକାର ଛୁଟିଅଛି ଜଳ,
ମୋତେ ଚାହିଁ ପୂର୍ବ ପରି,
ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ କର ମୁଖ କୋପ ପରିହରି ।
ଜାଣ ତେଣୁ ଥାଉ ସଦା ତାତଙ୍କୁ ମୋହର,
ତାହାଲେ କିପାଇଁ ଏବେ ନ ଦେଉ ଉତ୍ତର
ଏତେ ନିଷ୍ଠୁର କିପାଇଁ,
ସୁତ-ଦୋଷ ଜନନୀ କି କ୍ଷମା କରେ ନାହିଁ ।
ପୀଡିତ ଦେଖିଣ ମୋତେ ବାଲ୍ୟ ସର୍ବକ୍ଷଣେ,
ଢାଳୁଥିଲୁ କେତେ ଅଶ୍ରୁଧାରା ତୋ ନୟନେ,
ମୁଁ ସେ ପୀଡିତ ସନ୍ତାନ,
ବିଦେଶୁଁ ବାହୁଡି ଆର୍ତ୍ତେ କରୁଅଛି ଆହ୍ୱାନ ।
ମୋହପାଇଁ କେତେ କଷ୍ଟ ସହିଛୁ ଜନନି,
ତୋହ ପରି ସର୍ବଂସହା କେବଳ ଅବନୀ,
ଗର୍ଭକଷ୍ଟ ଦିନକର,
ଋଣ ଜନ୍ମେ ମୁହିଁ ନାହିଁ ଶୁଝିବି ତୋହର ।
ଉତ୍ସବେ, ଶୋକେ, ମନସ୍ତାପେ ପ୍ରଦାନୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା,
ଦେଲୁ ଏବେ ମହାଶୋକ ଏ କି ବିଡମ୍ବନା,
ତୋର ହୃଦ କି କୁଳିଶ,
ନ ଶୁଣୁ କିପାଇଁ ଡାକୁଅଛି ଅହର୍ନିଶ ।
ନିବସୁଛୁ ତୁହି ମାତଃ ଯେଉଁ ଦେଶେ ଯାଇ,
ସେ ଦେଶେ କି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ ଡାକ ପାଏ ନାହିଁ,
ତୁମ୍ଭେ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀର,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଆର୍ତ୍ତନାଦେ ଆର୍ଦ୍ର ନୁହଇ ଶରୀର ।
ମୋ ପକ୍ଷେ ଦୁର୍ଲଭ ହେଲା ଏବେ ତୋ କରୁଣା,
କି କହିବ ମାତଃ ଗ୍ରହବଳ ମୋର ଊଣା,
ସ୍ୱର୍ଗେ ଘଟୁ ମୋର ଯାହା,
ମାତ୍ର କୃପା କରନ୍ତୁ ତୋ ପ୍ରଭୁ ବିଶ୍ୱନାହା ।
ବସିଜ ମା ଅନାମୟ ସତ୍ୟ ନିତ୍ୟଧାମେ,
ନିଶ୍ଚୟ ଭେଟିବି ଦିନେ ପ୍ରାଣ ପରିଣାମେ,
ବନ୍ଧି ସେ ଡାକେ କି ସ୍ନେହ,
ଧରିବୁ ଅଙ୍କେ ଏ ପାପ-ପଙ୍କଲିପ୍ତ ଦେହ ।
ତୋ ପଦ-ସେବାରୁ ସିନା ହେଲି ମୁଁ ବଞ୍ଚିତ,
ମାତୃଭାଷା ପଦେ ରହୁ ଥାଉ ମୋର ଚିତ୍ତ,
ମାତୃଦେବି ଦୟାମୟି,
ଏହି ବର ଯାଚେ ଦାସ ଦିଅ ଦୟା ବହି ।

——ଃ॥ଃ——

ଶାନ୍ତିବାଚନ

[ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ]

ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ
ପ୍ରେତ ଯିବ ସୁରାଳୟ,
ପୁଣ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ତାର ବସ୍ତୁ ତ ଗରିଭେ
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଏବେ ବଳୟ ।
ଧିକ ମୁଁ କୃତଘ୍ନ ଏହି କି ମୋହର
ମାନବୋଚିତ ବେଭାର
ଯାର କୃପାବଳେ ଧରିଛି ଜୀବନ
ତାକୁ ଦିନ ଦଶ ଭାର—
ଅନ୍ତେ ଚରିଦିନ— ପାଇଁ ମୁଁ ରହିଣ
କି ସୁଖେ ଧରିବ ଦେହ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଖରେ ଅଗ୍ନି ଜାଳି ନ ଦେବ କି ତୁହେ
ତାହା ଅଯୋଗ୍ୟ ସ୍ନେହ ।
ତପସ୍ୱୀ ବା ଧୃତି ଧରି ସମାଧିରେ
କରିବ ବଧି ସେଚନ,
ଶୋକ-ଜଳ ଭୁଞ୍ଜେ ଉଠାଇବ ଆହା
ତପସ୍ୱୀ ଶାନ୍ତିବାଚନ ।
ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି ତୋହର ସରିଲି ମାଆ ଲେ
ଗଲଣି ଚରି ଦିବସ,
ଅଙ୍କଠାରୁ ସିନା ଚରି ରୁଗ୍ଣ ସୁତ
ହେଲି ତୋର ଅସହାୟ ।
ଏଣିକି ମୋହର ଦେବ ନେବ ସିନା
ହେବ ଶୋକାଶ୍ରୁ-ନିର୍ଝର,
ଶୋକ ତାପ ଦୁଃଖ ଉନିହେଁ ମୋହର
ହୃଦୟେ ତୋଳିବେ ଘର ।
ଜଳଶୂନ୍ୟ ନଦୀ ପ୍ରାୟ ମୋ ଜୀବନ
ହେଲି ଆହା ଅକାରଣ,
ଜୀଇଥିବା ଯାଏଁ ମଣିବ ତାହାକୁ
ସିନା ଜୀବନ୍ତ ମରଣ ।
ସୁଖମୟ ଧାମେ ଚାଲିଗଲୁ ତୁହି
ଅର୍ପି ମୋତେ ଚିର ଦୁଃଖ,
କି କହିବ ମୋର କପାଳ ତ ପୋଡ଼ା
ବିଧାତା ଯେଣୁ ବିମୁଖ ।
ଯା, ଯା ଗତସ୍ମୃତି ଆଉ ନ ଦହ ରେ
ଶୋକ-ଦାବ-ଦଗ୍ଧ ପ୍ରାଣେ,
ମଳା ପରେ ଖଣ୍ଡା— ଚେଞ୍ଚି ହାଣୁ ତୁହି
କେଉଁ ପଦରୁଣ ଜାଣେ ।
ଯାଅ ମାତଃ ଏବେ ମହାକୁଣ୍ଡ ଶଭେ
ଘେନ ଏ ବିଦାୟ ଭେଟି,
ଜୀର୍ଣ୍ଣ, ଚିନ୍ତା-କୀଟ— ଦଂଶିତ, ଶୋକାଶ୍ରୁ—
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦ-ପେଟି ।
ଜଗତର ନାହା ଅହେ ଚକ୍ରବାହୁ
ଅନାଦି ଅଗତି-ଗତି,
ଶୁଣ ମୋ ଗୁହାରି ପ୍ରଭୁ ପାପହାରି,
ତବ ପାଦେ ଏ ବିନତି ।
ଗଲେ ମୋ ଜନନୀ ସଂସାର ଜଞ୍ଜାଳ—
ଅନଳେ ହୋଇଣ ପାରି,
ସୁଶୀତଳ କର ଆତ୍ମାକୁ ତାଙ୍କର
ସିଞ୍ଚି ପ୍ରଭୁ ଶାନ୍ତି-ବାରି ।

——:*:——

ଶୋକସ୍ମୃତି

[କଲହଂସକେଦାର]

ନାଚୁଛି ହୃଦେ ସଦା ତୋ ଶୋକ-ସ୍ମୃତି,
ଲୁଚିଗଲୁ ଜନନି, କାହିଁ ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ।
ଦିବସ ଗଣିବାରେ ହେଲା ଛ ମାସ,
ଆଉ ତ ନ ଶୁଣିଲି ସେ ମଧୁଭାଷ । ୧ ।
ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱପନେ ଥରେ,
ସେ ଦିବ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ନୟନପଥରେ ।
ଲୁଚାଇ ଦେଇଅଛି କଳ୍ପନା ଧୃତି,
ଅଙ୍କି ହୃଦୟେ ସଦା ତୋ ଗତସ୍ମୃତି । ୨ ।
ଥରେ କି ନ ପଡ଼େ ଓଲି ମନେ ତୋହର,
ଚିର ସ୍ନେହର ଦୀନ ରୁଗ୍ଣ କୁମର,
ଧନ୍ୟ ତୁ ନିବସୁ ମା ଯେଉଁ ଭୁବନେ,
ପୁତ୍ର ସ୍ନେହ କି ତହୁଁ ଭୁଲନ୍ତି ଜନେ ? ୩ ।
ମୋ ହିତ ବାଞ୍ଛି କେତେ ଉପାସବାର,
ଆଚରୁଥିଲୁ ସହି କ୍ଳେଶ ଅପାର,
ମୋ ପୀଡ଼ା ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ଦିବାଯାମିନୀ,
କରୁ ତୁ ଦେବେ କେତେ ସ୍ତୁତି ବଇନୀ । ୪
କାହିଁ କରୁଣାବତି ! ସେ ଦୟା ତୋର,
ଛିଣ୍ଡାଇଦେଲୁ ସ୍ନେହ ମମତା ଡୋର,
ଛାଡ଼ି ତୁ ଗଲୁ ଯେବେ ନିସ୍ୱଶ କରି,
ନ ନେଲୁ ସଙ୍ଗେ କିପାଁ ସ୍ମୃତି ତୋହରି । ୫ ।
ଜାଳୁଛି ଅନୁତାପାନଳ ସେ ସଦା,
ତୋତେ ହରାଇ ହେଲି ହୃଦୟ ପଦା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଲଭୁ ଯା ଘଟିବାର ଏ ହେବ ଶେଷ,
ତୋ ସ୍ମୃତି ବହିଥିବ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗୋପ ।୨।

—*—

ମାତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ

[ଭକ୍ତ ସଂ ସ୍ୱଦେଶ]

ସତେ କି ଭେଟନ୍ତୁ ମା ଏ ଭ୍ରମଣ ସୁତେ,
ଛିଣ୍ଡାଇ ସ୍ନେହ ବନ୍ଧନ ଅଛେଦ୍ୟ ସ୍ନେହେ,
ବରଷେ ହେଲା ହେଲା ରହିଛୁ କାହିଁ,
ଥରେ ହେଲେ ମୁଁ ତୋ ମନେ ପଡ଼ିଲି ନାହିଁ ।୧।
ଭୁଲିଛୁ ଯେବେ ଚିରକାଳ ଭୁଲିଥା,
କିପାଁ ସୁମର ଚିତ୍ତେ ଜାଳିବୁ ଚିତା,
ସମର୍ପି ଜଳାଞ୍ଜଳି ଶାନ୍ତ ସୁଖରେ,
ମୋ ପାଇଁ ହେବୁ ତନ୍ମୟ କିପାଁ ଦୁଃଖରେ ।୨।
ବସିଛୁ ଦେବଧାମେ ଦେବୀ ସ୍ୱରୂପେ,
ପଡ଼ିଛି ମୁହିଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ କଳୁଷ-କୂପେ,
କିପାଁ ଏ ପାପୀ କଥା କରିବୁ ଚିନ୍ତା,
ମଧୁର ଭୁଞ୍ଜେ କିପାଁ ଭୁଞ୍ଜିବୁ ପିତା ।୩।
କପାଳ ପୋଡ଼ା ଯାର ଛାଡ଼ ତା କଥା,
କିପାଇଁ ବଢ଼ାଇବୁ ତା ଲାଗି ବ୍ୟଥା,
ଯାଉ ସେ ଗଳି ଚିରକାଳ ସେ ଯାଉ,
କିପାଁ ତା ଲୁହା ମୁଖ ଦେଖିବୁ ଆଉ ।୪।
ନ ଦେଇ ଯୋଗ ତୋର ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ,
ବସିଛି କାଳ ଆଜ ଘୋର ବିଷାଦେ,
ଉଦ୍ଦେଶେ ପ୍ରଣମୁଛି ଥାଇ ପ୍ରବାସେ,
ନ ଧରି ଦୋଷ କ୍ଷମା ପ୍ରଦାନ ଦାସେ ।୫।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଓଷଧଣ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିବେଦନ

ଭାରତୀ-ଆବାହନ

ବାଣୀବାଗ୍‌ବାଦିନୀ ବ୍ରାହ୍ମୀ ବିପଦଚ୍ଛେଦିନୀ,
ବାକ୍‌ଶକ୍ତିରୂପିଣୀ ଦେବି ତ୍ରିପୁରବ୍ୟାପିନୀ,
ଶୁଭ୍ରେ ଆସ ଶ୍ୱେତଭୁଜେ ଭାରତୀ ଜନନୀ,
ଶ୍ୱେତପଦ୍ମାସୀନା ସତୀ ଶକ୍ତି ସନାତନୀ,
ଭକ୍ତିବଲ୍ଲୀଦଳେ ଗୋଳି ଆନନ୍ଦ-ଚନ୍ଦନ,
ବିନମ୍ରେ ସମର୍ପିଦେଇ ପୂଜନ୍ତି ଚରଣ ।
ଭକ୍ତି ବିନା ମୋର ଦେବି କି ଅଛି ସମ୍ବଳ,
ଯା ଯୋଗେ ପୂଜନ୍ତି ତବ ଚରଣଯୁଗଳ ?
ଦରିଦ୍ର କୁଟୀରେ ମାତଃ ସକଳ ଦୁର୍ଲଭ,
ସୁଲଭ କେବଳ ଭକ୍ତି ବିନମ୍ର ଗୌରବ ।
ନାହିଁ ମା ସେପରି ବିଦ୍ୟା ଜଗତପ୍ରସୂତି,
ବିରଚି ଲଳିତଛନ୍ଦେ ଗାଇବି ତୋ ସ୍ତୁତି ।
କିଛି ନାହିଁ, ଅଛି ମାତ୍ର ବିଶୁଷ୍କଜୀବନ,
ଯୋଗେ କଣିକାଏ ଭକ୍ତି ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ରତନ
ଛାମୁରେ ସମର୍ପିଦେଇ ସେ ଭକ୍ତି-କମଳ,
ପ୍ରଣିଧାନେ ମାଗୁଅଛି ଚରଣଯୁଗଳ ।
ବିଧି ପୁରନ୍ଦର ପୂଜ୍ୟ ସେ ପଦ ପରଶେ,
ପ୍ରକାଶିବ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଏ ମୂଢ଼ ମାନସେ ।
ଯେସନ ମଳୟବାତ କଣ୍ଟକିତ ବନେ,
ପ୍ରକାଶଇ ଦିବ୍ୟ ଗୁଚ୍ଛ ସୁରଭି ସୁମନେ ।
ସିତପଦ୍ମାସୀନେ ସେହ୍ନ ପଦ ଧ୍ୟାୟି ମୂକ,
କାବ୍ୟ-କାନନରେ ହୁଏ କଳକଣ୍ଠ ଶୁକ ।
ଶୁଣିଛି ସେ ପଦସ୍ପର୍ଶେ ମୂଢ଼ ହୁଏ ଜ୍ଞାନୀ,
ପରଶ ପରଶେ ଯଥା ଲୌହ ବାରବାଣୀ ।
ତେଣୁ ମୁଁ ଆଶାୟୀ ହୋଇ ତେଜି ମନୁ ଭୀତି,
ଗାଇବାକୁ ବସିଅଛି ତବ ଗୁଣଗୀତି ।
ଦିଅ ବର ହେ ବରଦେ ପୂରୁ ମନସ୍କାମ,
ଘେନ ଦୀନସେବକର ସଭକ୍ତି ପ୍ରଣାମ ।

ବସନ୍ତ

ଆଗତ ଶୀତ ଅନ୍ତେ ଋତୁସ୍ୱଜନ
ଧରିଲା ଏ ଧରଣୀ ବେଶ ମୋହନ ।
ଛୁଟିଲା କ୍ରମେ ଶୀତବସ୍ତ୍ର ଆବର,
ଅନ୍ତରିତ ହୁଏଁ ଯଥା ମାୟାନ୍ଧକାର ।
ଶୀତ ସଙ୍ଗେ ଶୀତଳ ଦେହସ୍ଥ ତ୍ରାସ,
ମୋହ ବିନାଶେ ଯଥା ଅସ୍ମିତାନାଶ ।
ମଳୟ ବାତେ ଦୂର ପ୍ରାଣି-ସନ୍ତାପ,
ଧରମ ସ୍ପର୍ଶେ ଯଥା ପଳାଏ ପାପ ।
ପଲ୍ଲବଲେ ବ୍ରତତୀ ତରୁଣବୟସ,
ହରି-ଦର୍ଶନେ ଯଥା ଭକ୍ତ-ହୃଦୟ ।
କୁସୁମ ଗନ୍ଧେ ବ୍ୟାପିଗଲା ସଂସାର,
ମହତ ଯଶ ଯଥା ଲଭେ ବିସ୍ତାର ।
ଶିଶିର ଲଭିଥିଲା କମଳେ ନାଶ,
ତାକୁ ବିନାଶି ମଧୁ କଲା ପ୍ରକାଶ,
ଏପରି ପରେ ବୃଥା ଯେ ଦିଏ ଦଣ୍ଡ,
ତା ଶିରେ ପଡ଼େ ଶୂନ୍ୟ ବଜ୍ର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ଶିରୀଷ ଧରି ବସେ ଶ୍ୱେତଚାମର,
ସେବକ କି ସେ ଋତୁସ୍ୱଜନଙ୍କର !

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉଦ୍ୟାନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳାଏ ଗୋଲାପପଙ୍କ୍ତି
ସୁପୁତ୍ର କରେ ଯଥା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କୁଳ ।
ପୁଷ୍ପ ଉପରେ ବସି ଭ୍ରମରକୁଳେ ,
ବଳେ ହରିଲେ ମଧୁ ଗଣ୍ଡର ଭୁଲେ ।
ଚେତନ୍ତି ନ ବସାଏ ଏକା ପାର୍ଶ୍ୱେ
ସଜ୍ଜାନାୟିକା ଯଥା ବିଟପୁରୁଷେ ।
ବସନ୍ତ ସମ୍ରାଟର ସେନା ସମାନ,
ପଳାଶ ଧରି ଉଗ୍ର ରକ୍ତ-କୃପାଣ,
ଛେଦନ କରି ଶିର ଶୀତ-ଦୈତ୍ୟର
ହୋଇଛି ସେ କୃପାଣ ରକ୍ତେ ଗର୍ଭର ।
ମଲ୍ଲିକାଗନ୍ଧ ବଣମଲ୍ଲୀ ଚହଟେ,
ଯେସନ ଗୁଣି-ଗୁଣ ହୁଏ ପ୍ରକଟେ ।
ସୁପୁଷ୍ପବଦନରେ ନମ୍ର ଅଶୋକେ,
ବିନମ୍ର ଗୁଣେ ଯଥା ପ୍ରବୀଣ ଲୋକେ ।
କାସାର ବକ୍ଷସ୍ଥିତ ରକ୍ତକୁମୁଦେ,
ଅଜ୍ଞାନ ହୃଦେ ଜ୍ଞାନ-ଭାନୁ କି ଉଦେ ?
ମୁଦ୍ରିତ ପଦ୍ମ ଧରି ଗର୍ଭରେ ଅଳି
ଶୋଭେ ମୁଦ୍ରିତ ସୁପ୍ତ ନୟନ ଭଳି ।
ଫଳେ ଆନତ ଶିର ରସାଳ ତରୁ,
କୁଳକାମିନୀ ଯଥା ଲଜ୍ଜାବଶରୁ ।
ବଢ଼ିଲେ କ୍ରମେ ତରୁ ଅଙ୍କେ ବ୍ରତତୀ,
ଅଭ୍ୟାସ ଆଶ୍ରୟରେ ଯଥା ଉନ୍ନତି ।
କେବେ ଏ ସ୍ୱରୂପଶୋଭା ଢାଙ୍କେ ଲୁହୁଣ,
ନିଜ ସ୍ୱଭାବ ଖଳ ପାରେ କି ହୁଣ୍ଡ ।
କୋକିଳ କୁହୁ ସ୍ୱର କେଡ଼େ ମଧୁର,
ସୁଧାସିକ୍ତ ବଚନ ଯଥା ସାଧୁର ।
ଧରିଲି ରୂପ ସେହୁ ଅଛି କୁତ୍ସିତ,
ମାତ୍ର ଗୁଣରେ କରେ ଭବେ ମୋହିତ ।
କି ହେବ ଥାଇ ରୂପ ଦିବ୍ୟସୁନ୍ଦର,
ଗୁଣବିହୀନେ ରୂପେ କାହିଁ ଆଦର ।
ଏକାଳେ ଜୀବେ ଅଛି ଲଭନ୍ତି ସୁଖ,
ସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରଜା ଯେହ୍ନେ ନ ଜାଣେ ଦୁଃଖ ।

ନିଶାରେ ନିଶାଚରେ ଆନନ୍ଦ ଅତି,
ଖଳଦର୍ଶନେ ଯଥା ଖଳର ମତି ।
କେଡ଼େ ନିର୍ମଳ ଦିଶେ ନୀଳଗଗନ,
ଧାର୍ମିକ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ହୃଦ ଯେସନ ।
ନାହିଁ ନୀଳିମା ତହିଁ ଦିଶଇ ନୀଳ,
ଯେସନେ ନଶ୍ୱରର ଭବ ଅଖିଳ—
ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ ହୋଇ, ଦିଶେ ସାକାର,
ମାତ୍ର ଏ ସର୍ବ ମିଥ୍ୟା ଛାଇ ମାୟାର ।
ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରକାବର୍ଗେ
ଅଳ୍ପପାଠୁଆ ଯଥା ବିଜ୍ଞ ସଂସର୍ଗେ ।
ମଧୁ ସଞ୍ଚିଲେ ମଧୁମକ୍ଷିକାଚୟ,
କୃପଣ କରେ ଯଥା ଧନ ସଞ୍ଚୟ ।
ଭୁଲଇ ନିଏ ମୃଗେ ମୃଗତୃଷ୍ଣିକା,
ଆଶାତୁରକୁ ଯଥା ଆଶା-ଦର୍ଶିକା ।
ହେମନ୍ତ ଫଳଶୂନ୍ୟ ବଦରୀତରୁ,
ନିର୍ଦ୍ଧନ ଜନ ଯଥା ବନ୍ଧୁ ବ୍ୟୂହରୁ ।
ପଦ୍ମଭୂଷଣେ ସର ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର,
କ୍ଷମା ଭୂଷଣ ଯଥା ସଜ୍ଜନଙ୍କର ।
ଫୁଲ୍ଲକମଳେ ଅଳି କଲେ ବେଷ୍ଟନ,
ଯେସନ ପ୍ରଲୋଭନ ଲୁବ୍ଧକ-ମନ ।
ନ ଲାଗେ ଜଳବିନ୍ଦୁ କମଳଦଳେ,
ନିର୍ଲିପ୍ତ ଆତ୍ମା ଯଥା ସଂସାର-ଜଳେ ।
ଖେଳଇ ଶୀତ ମନ୍ଦ-ବାତେ ସଞ୍ଚରି,
ଭାବୁକ ହୃଦେ ଯଥା ଭାବ-ଲହରୀ ।
ଧ୍ୟାନନିଷ୍ଠେ କୂଳେ ବସିଛି ବକ,
ଶ୍ରୀହରିଧ୍ୟାନେ ମଗ୍ନ ଯଥା ସାଧକ ।
ଜଳେ ସନ୍ତରେ ହଂସ ଅତି ହରଷେ,
ଭକ୍ତ ଯେସନେ ପ୍ରେମ-ଅମୃତ ରସେ ।
ମୃଣାଳ ଭକ୍ଷି ସେହୁ ହର୍ଷେ ମଗନ,
ଆଶା ସଫଳେ ଯଥା ଆଶାୟୀ ଜନ ।
ଶୁଖିଲା ଜଳାଶୟୁ କ୍ରମେ ଜୀବନ,
କ୍ରମରେ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ଆୟୁ ଯେସନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜଳ ନାଶନେ ଦୁଃଖୀ ସଲିଳଚର,
ସୌଭାଗ୍ୟହ୍ରାସେ ଯଥା ଯଶସ୍ୱୀ ନର ।
ଶରତ ଠାବେ ଠାବେ ରଚିଲି ମେଳା,
ଦେଖାଇଦେଲେ ଦେବେ ଭବର ଖେଳା ।
ବାହୁଡିଗଲେ ପୁଣି ଯଥାସମୟେ,
ବହନ୍ତି ପଥେ ସର୍ବେ ନିଜ ନିଳୟେ ।
ଯଥା ମାନବେ ଠୁଳ ଏ ଭବ-ହାଟେ,
ସଉଦା ସାରି ଯାନ୍ତି ଯେ ଯାହା ବାଟେ ।
ଉନ୍ନତ ଶିରେ ଉଭା ଶଇଳଗଣ,
ଗର୍ବେ ଉନ୍ନତଶିର ଦମ୍ଭୀ ଯେସନ ।
ଭୃଗୁପ୍ରସ୍ତରୁ ଝରେ ନିର୍ଝର-ଧାର,
କୃପାଳୁ ହୃଦୁଁ କୃପା-ଝର ପ୍ରକାର ।
ନିର୍ଜନେ ବ୍ରହ୍ମଧ୍ୟାନେ ନିଯୁକ୍ତ ଯତି,
ଧନ୍ୟ ସେ କୃତୀ, ଯାର ସ୍ୱଧର୍ମେ ମତି ।
ମନ୍ଥିଲେ ବନଦେଶ ପ୍ରମତ୍ତ କରୀ,
ବିନାଶେ ଶତ୍ରୁରାଜ୍ୟ ଯଥା ମନସ୍ୱୀ ।
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ରଜନୀ ହେଲକ ହ୍ରାସ
ଆଳସ୍ୟେ ବିଦ୍ୟା-ଧନ କ୍ଷୟସଙ୍କାଶ ।
କୁସୁମ ସମାନ ଏ କୁସୁମ କାଳ,
ଉଡାଇ କ୍ଷଣେ ମାତ୍ର ଶୋଭା-ତରଳ,
ନିଜ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥ ପୁଣି ଆଶ୍ରିବ,
ନେତ୍ରରଞ୍ଜିକା ଇନ୍ଦ୍ର-କୋଦଣ୍ଡନିଭ ।
ସକଳ ଏରୂପର ଭବେ ଅଥିର,
ବୃଥା ଗଢନ୍ତି ନରେ ଆଶା-ମନ୍ଦିର ।
ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ଦିନେ କାଳ-ସଞ୍ଚାଣ,
ଉପରୁ ଝାମ୍ପ ମାରି ଘେନିବ ପ୍ରାଣ ।
ହୃଦ-ପିଞ୍ଜର ମଧ୍ୟୁଁ ଜୀବନ-ଶାରୀ,
ଅଦୃଶ୍ୟେ ଘେନିଯିବ କାଳ-ମାର୍ଜ୍ଜାର ।
ଏ ନୀତିଶିକ୍ଷା ଦେଲା ଋତୁସ୍ୱଜନ,
ବୁଝିବ ଈଶଲୀଳା କିଏ ସୁଜନ ?
ଧନ୍ୟ ଜଗତପତି ସୃଷ୍ଟିସୁରସ୍ୱୀ,
ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟେ ଶିକ୍ଷା ରଖିଛ ପୂରି ।
ତାହାଁଙ୍କ ଆନ ଗୁରୁ କି ପ୍ରୟୋଜନ,
ମନ-ଗୁରୁ ସେ ଶିକ୍ଷା ଦାନେ ସୁଜନ ।

—*—

ଗ୍ରୀଷ୍ମ

ଆସିଲା ମଧୁଅନ୍ତେ ନିଦାଘ କାଳ,
ସୁଖଶେଷରେ ଯଥା ଦୁଃଖ ଜଞ୍ଜାଳ ।
ସହି ନୋହିଲା ଆଉ ତପନ-ତାପ,
ଯେସନେ ପ୍ରଜା-ପୀଡକ ନୃପ-ପ୍ରତାପ ।
ଜଳିଗଲା ଧରଣୀ ଉଷ୍ଣ ପବନେ,
ଜଳଇ ହୃଦ ଯଥା ଶତ୍ରୁ ବଚନେ ।
ଶୀତଳ ଜଳେ ଏବେ ରହିଲା ଧ୍ୟାନ,
ବିଷ୍ଣୁପାଦେ ଭକ୍ତ-ମନ ସମାନ ।
ଜଳାଶୟରୁ ଭାନୁ ଶୋଷିଲେ ଜଳ,
ଲୁବ୍ଧକ ରାଜା ଯଥା ପ୍ରଜାସମ୍ବଳ ।
ଜଳ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍କୋଚ ଜଳ ସୁମନ,
ପରଭାଗ୍ୟୋପଜୀବୀ ଜନ ଯେସନ ।
ସଲିଳଚରେ ମଲେ ଲଭି ଦୁର୍ଗତି,
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କାଳେ ଯଥା ପ୍ରଜାପଙ୍କତି ।
ଜଳାଭାବେ ବୁଡିଲେ ପଙ୍କେ ଶୂକରେ,
ପାପରେ ଲିପ୍ତ ଯଥା ପାତକୀ ନରେ ।
ଧାର୍ମିକେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦେଲେ ପ୍ରପାନ,
ସାର୍ଥକ ଏବା ସିନା ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟେ ଦାନ ।
ବୃଦ୍ଧି ଲଭିଲା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଦିବସ,
ଆଦର୍ଶ ମାନବର ଯଥା ସୁଯଶ ।
ଦିନୁ ଦିନୁ ରଜନୀ ହେଲକ ହ୍ରାସ,
ଜ୍ଞାନ ଉଦୟେ ମୋହମାୟାସଂକାଶ ।
ଅନଳେ ଦହିହେଲେ ବନ-ଶିଖୀ,
ପର ଉନ୍ନତି ଦେଖି ଯଥା ମନସ୍ୱୀ ।
ତୃଷାର୍ତ୍ତେ ଘନେ ଡାକଦେଲେ ଚାତକ,
ଧାର୍ମିକ-ଦ୍ୱାରେ ଯଥା ଦୀନ ଯାଚକ ।
ମାତ୍ର ନ ଶୁଣିଲା ତା ଡାକ ଅମ୍ବୁଦ,
ଦ୍ରବେ କି ଦୁଃଖିଦୁଃଖେ ପାଷାଣ ହୃଦ ?

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହ୍ରାସଣେ ଗର୍ବେ ତେଜ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଦେଖି,
ସୁଭ୍ରଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ଯଥା ପାପେ ନିରେଖି ।
ତେବେ ବା ଶୁଷ୍କଘନ ଗର୍ଜେ ଘରନ୍ତ୍ରେ,
ବାକ୍ୟ ଆଟୋପ ଯଥା ଦେଶାନ୍ତ ଭଣ୍ଡେ ।
ସହିଲେ ରୌଦ୍ରତାପ ପାଦପଗଣ,
ମୂର୍ଖ ଦୁର୍ବାକ୍ୟ ଯଥା ସହେ ସୁଜନ ।
ଜଳ ଖୋଜିଲେ ମୃଗେ ହୋଇ ଉଚାଟ,
ଖୋଜନ୍ତି ଯଥା ସାଧୁ ମୁକତିବାଟ ।
ମାଟିରୁ ସରସତା ହେବାରୁ ଦୂର,
ଜନ୍ମିଲ ନାହିଁ ଉପ୍ତ ବୀଜୁ ଅଙ୍କୁର ।
ଯଥା ଅଜ୍ଞାନ-ତପ୍ତ ନୀରସ ହୃଦେ,
ଭକ୍ତିବୈରାଗ୍ୟବୀଜ ନ ହୁଏ ଉଦେ ।
ମଧ୍ୟାହ୍ନ ରୌଦ୍ରତାପେ ଦୂରସ୍ଥ ଗିର,
କ୍ଷଣକେ ହୋଇଗଲ ମଳିନ ଶିରୀ ।
ଯେସନ ଦୁଷ୍ଟକର୍ମ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ,
ହୁଅନ୍ତି ଜ୍ଞାନତେଜେ ଲୀନ ବହନ ।
ଏ ତାପେ ବୃକ୍ଷୁ ପଡ଼େ ସୁପକ୍ୱ ଚୂତ,
ଅଭିଶପ୍ତ ଯେସନ ସ୍ୱର୍ଗୁଁ ବିଚ୍ୟୁତ ।
ସୁପକ୍ୱ ରସାଳର ଦେଖି ଆଦର,
ବଦାର ହେଲ ହୃଦ କଣ୍ଟାଫଳର ।
ଶୁଣିଲେ ଲୋକମୁଖେ ପର ସୁଖ୍ୟାତି,
ବିଦାର ହୁଏ ଯଥା ଈର୍ଷ୍ୟାଳୁ ଛାତି ।
ଆଚ୍ଛାଦି ଦେଲ ଧୂଳି ଦିଗ-ଗଗନ,
ମାୟାଜାଲବା ଯଥା ବିଷୟୀ-ମନ ।
ମଲ୍ଲିକା ଫୁଲୁଁ ଏବେ ତୁଟିଲ ବାସ,
ଯୌବନଗତେ ଯଥା ସୁଶ୍ରୀ ବିନାଶ ।
ବସନ୍ତେ ପ୍ରଶଂସିତ ଯେଉଁ ପବନ,
ନିଦାଘେ ହେଲ ସେହୁ ନିନ୍ଦାଭାଜନ ।
ଏରୂପର ସଂସର୍ଗ ଦୋଷଗୁଣରେ,
ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସା ସିନା ଲଭନ୍ତି ନରେ ।
ଜଣାଏ ତାପମାନଯନ୍ତ୍ର ସଙ୍କେତେ,
ତାପର ପରିମାଣ ଯେ ଦିନ ଯେତେ ।

ଏସନ ଖଳସ୍ୱଭାବ ସିନା ଉଦ୍ଧତ
ପରଚ୍ଛିଦ୍ରସନ୍ଧାନେ ସତତ ରତ ।
ନିଦାଘେ ଜୀବ ନୁହେଁ ପାଦପଚୟ,
ନ ଡରେ ସାଧୁ ଯଥା ମରଣେ ଭୟ ।
ବନୁ ବନାନ୍ତେ ମୃଗ ଗଲେ ବହନ,
ଜୀବାତ୍ମା ଘଟୁ ଘଟେ ଭ୍ରମେ ଯେସନ ।
ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ସାବଧାନ ରହିଲେ ଜନେ,
ସତର୍କ ଥାନ୍ତି ସାଧୁ ଯଥା ଯୌବନେ ।
ଆଶ୍ରିଲେ ପଶୁ ତରୁଚ୍ଛାୟା ଗହନ,
ସୁରକ୍ଷା ରାଜଚ୍ଛତ୍ର ପ୍ରଜା ଯେସନ ।
ଶାଖାପତ୍ରାନ୍ତରାଳେ ଲୁଚିଲେ ପକ୍ଷୀ,
ଶିଷ୍ଟ ଯେସନ ଦୁଷ୍ଟ ଆଗତ ଲକ୍ଷି ।
ବାୟସ ନିନ୍ଦା ପାଏ କର୍କଶ ସ୍ୱନେ,
ଅପ୍ରିୟବାଦୀ ସିନା ନିନ୍ଦିତ ଜନେ ।
ପିକ ନୀରବ, ଲଭି ଦାରୁଣ ଶୋକ,
ଦୁର୍ନୀତି ରାଜ୍ୟେ ଯଥା ନୀତିଜ୍ଞ ଲୋକ ।
ପରଶି ମହୀ ନବ-ବାରିଦ-ବାରି,
ତେଣେ କୋମଳ ଗନ୍ଧ ଦିଏ ବିସ୍ତାରି ।
ଯେସନ ଭକ୍ତିରସପ୍ଲାବୀ ହୃଦୟ,
ପ୍ରକାଶେ ଜ୍ଞାନ-ଗନ୍ଧ ସୁରଭିମୟ ।
ତେବେ ଅବା କରକା ବରଷେ ଘନ,
ଦାତାର ଅଜାତର ଦାନ ଯେସନ ।
ତରଳିଯାଏ ତାହା ଅତି ସତ୍ୱରେ,
ବଦାନ୍ୟ ହୃଦ ଯଥା ଦୁଃଖିଦୁଃଖରେ ।
ନିରେଖି ମୃଗତୃଷ୍ଣା ଦୂରେ ହରିଣ,
ଧାବଇ ମନେ ଜଳ ଆଶା ଧରିଣ ।
ଏରୂପେ ଭବୀ ସୁଖ ଲକ୍ଷି ମନରେ,
ଆଶା-କୁହୁକେ ପଡ଼ି ଅବୁଝ-ନରେ—
ଧାବନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାହିଁ ସେ ସୁଖେ ଭେଟ,
ନ ପାଇ, ଘୋର ଦୁଃଖେ ବଦନ ହେଠ—
କରି, ଫେରନ୍ତି ଶେଷେ ଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ତରେ,
ତଥାପି ବଶ ତାହା ମାୟା ମନ୍ତ୍ରରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଖରତାପରେ ଦେହୁଁ ଘର୍ମ ବାହାରେ,
ସୁଜ୍ଞାନ ଯୋଗେ ଦୁଷ୍ଟବୃତ୍ତି ପ୍ରକାରେ ।
ମାନବେ ବାଞ୍ଛି ହେଲେ ଧରଣ ପଙ୍ଖା,
ଉଡ଼େ କି ନିଦାଘର ଜୟ ପତାକା ।
ସୁରଙ୍ଗ ମହାକାଳ ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର,
ବାହ୍ୟ ଚହଟ ଯଥା ନିର୍ଗୁଣିନର ।
ପଞ୍ଚାଗ୍ନି ମଧ୍ୟେ ବସି ତପସ୍ୱୀମାନେ,
ଏକାନ୍ତଚିତ୍ତେ ରତ ଈଶ୍ୱର-ଧ୍ୟାନେ ।
ଏଥିରୁ ଏହି ନୀତି ଶିଖେ ହୃଦୟ,
କଷ୍ଟର ଶେଷଫଳ ସୁଖ ଉଦୟ ।
ଜଳଶୟନେ ପ୍ରଭୁ ଜଗଜ୍ଜନକ,
ନାରାୟଣ ନାମକୁ କଲେ ସାର୍ଥକ ।
ବାହ୍ୟେ କଠିନ ଅତି ମଧ୍ୟେ କୋମଳ,
ସାଧୁ-ହୃଦୟ ପ୍ରାୟେ ପକ୍ୱ ଶ୍ରୀଫଳ ।
ଅଶ୍ରିଲ ବୃନ୍ତୁ ଖସି ଧରଣୀତଳ,
ଆତ୍ମା ଯେସନ ହରି-ପଦ-କମଳ ।
ଆସିବ ଏ ଅନ୍ତରେ ବରଷା କାଳ,
ସଙ୍ଗେ ଘେନି ସଜଳ ଜଳଦମାଳ ।
ନିଦାଘ କରିଥିଲା ଯାହା ସଞ୍ଚୟ,
ବରଷା ତାହା ପୁଣି କରିବ ବ୍ୟୟ ।
ଏ ରୂପେ ପର ହାତେ କୃପଣ ଧନ,
ହୁଅଇ ସମୂଳରେ ପଡ଼ି ନିଧନ ।
ନିଦାଘ କରି ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ,
ବାହୁଡ଼ିଯିବ ପାଳି ବିଭୁ-ଆଦେଶ ।
ଏହିପରି ବିଶେଷ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶିରେ—
ଘେନି, ଲଭନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମ ମହୀରେ ।
କିନ୍ତୁ ସେ ମୂଳନୀତି ମାନବେ ହୁଡ଼ି,
ବିଷୟ-ବିଷେ ସଦା ରହନ୍ତି ବୁଡ଼ି ।
ଅତଏବ ଦ୍ୱେଷ, ହିଂସା, ଲୋଭ, କଳହ,
ଅନ୍ତେ ଲଭନ୍ତି କ୍ଲେଶ ଅତି ଦୁଃସହ ।

—*—

ଉପଦେଶମାଳା

ବିଧର୍ମେ ନ ନିନ୍ଦ ଜନେ ସର୍ବ ଧର୍ମ ଏକ,
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ଏକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭେକ ।
ସକଳ ନଦୀର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମୁଦ୍ର ଯେସନ,
ତେସନ ସକଳ ଧର୍ମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାରାୟଣ ।

* * * *

ଗର୍ବି-ନର ଭାଗ୍ୟେ ଘଟେ ବିବିଧ ବିପଦ,
ବିନୟୀ ଭୁଞ୍ଜଇ ସଦା ସୁଖ, ଶ୍ରୀ, ସମ୍ପଦ ।
ଉଚ୍ଚ ଶିର ବୃକ୍ଷେ ଯଥା ନାଶେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ,
ମାତ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ତୃଣ ଥାଏ ଯେସନ ତେସନ ।
ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ଗିରିଶିର ବଜ୍ରେ ଆଖଣ୍ଡଳ,
ପାରେ କି ଧୂଳିର କିଛି ସାଧି ଅମଙ୍ଗଳ ?

* * *

ଦୋଷ ତେଜି ଗୁଣୀ ଗୁଣ କରିବ ଗ୍ରହଣ,
ନୀର ତେଜି କ୍ଷୀର ଶୋଷେ ମରାଳ ଯେସନ ।

* * *

ଭୋଗରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କେବେ ନୁହଇ ଦମିତ,
ଘୃତଯୋଗେ ଅଗ୍ନି ଯଥା ନୁହେଁ ନିର୍ବାପିତ ।

* * *

ଗିରି-ଶିରେ ଚଢ଼ି କଲେ ଦୃଷ୍ଟି ସଞ୍ଚାଳନ,
ନିମ୍ନଭୂମି ଏକାକାର ଦିଶଇ ଯେସନ ।
ସେହିପରି ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ସମଦର୍ଶୀମାନ,
ସର୍ବଧର୍ମେ ସର୍ବଜନେ ଦେଖନ୍ତି ସମାନ ।
ବିଜ୍ଞ-ସହବାସେ ମୂଢ଼ ହୁଏ ଜ୍ଞାନବାନ,
ସୁନା ସଙ୍ଗେ କାଚ ଯଥା ମଣିର ସମାନ ।

* * *

ଅଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ହୁଏ ଶ୍ରମ ଅକାରଣ,
କାକ କି ହୋଇବ ଶୁକ, କଲେହେଁ ଯତନ ?

* * *

ଉଚ୍ଚକୁଳେ ନୀଚ ଜାତ ନୁହଇ ଉଦାତ,
ମଣି-ଖଣିରୁ ଯେସନ ନ ଉପୁଜେ କାଚ ।

* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

କ୍ରୋଧାବେଶେ ସାଧୁମନ ନୁହେଁ କଳୁଷିତ
ବାଡ଼ବେ ନ ହୁଏ ଯଥା ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ।

* * *

ଜ୍ଞାନୀ କରେ କାବ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରେ ଜ୍ଞାନ ଅନ୍ୱେଷଣ,
ମୂର୍ଖ ସଦା ସେବେ ନିଦ୍ରା କଳହ ବ୍ୟସନ ।

* * *

କ୍ରିୟାହୀନ-ଜ୍ଞାନ ଅଟେ ଶରୀରର ଭାର,
ଅଭାଗିନୀ ରମଣୀର ଯଥା ଅଳଙ୍କାର ।

* * *

ବିଦ୍ୱାନ ଯଦ୍ୟପି ଦୁଷ୍ଟ, ତା ସଙ୍ଗ ନ କର,
ମଣିଭୂଷିତ ଫଣି କି ନୁହେଁ ଭୟଙ୍କର ?
ବିପଦେ ଅଧୀର ହୁଏ ଯେହୁ କାପୁରୁଷ,
ବିପଦ-କରୀର ସିନା ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଅଙ୍କୁଶ ।

* * *

କୃପଣର ମନ ବାଞ୍ଛା କାର୍ଯ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ,
ମାତ୍ର ସନ୍ତୋଷୀର ତାହା ଅଟେ ଏକାଧୀନ ।
ଜଳାଶୟ ଜଳ ଯଥା ବର୍ଷେ ହୁଏ ବୃଦ୍ଧି,
କାଳେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ବୃଦ୍ଧି ତେସନ ସମୃଦ୍ଧି ।

* * *

ଗଜକୁ ଉଦ୍ଧାରେ ଗଜ ଯଥା ପଙ୍କସ୍ଥ,
ସାଧୁକୁ ଉଦ୍ଧାରେ ସାଧୁ ତଥା ସଙ୍କଟସ୍ଥ ।

* * *

ସୁନାର ପରୀକ୍ଷା ହୁଏ କଷଟି ପଥରେ,
ବନ୍ଧୁର ପରୀକ୍ଷା ହୁଏ ବିପଦ କାଳରେ ।

* * *

ନିର୍ଗୁଣେ ସଗୁଣେ ସମ ଦୟା ମହତର,
ନ ହରେ ଚଣ୍ଡାଳଗୃହୁ ଚନ୍ଦ୍ର ନିଜ କର ।

* * *

କ୍ଷୁଦ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁମହତ,
ତୃଣଗୁଚ୍ଛ ଯୋଗେ ବନ୍ଧ ମାତଙ୍ଗ ପ୍ରମତ୍ତ ।

* * *

ତୁଚ୍ଛବସ୍ତୁ ଉପକାର ସାଧଇ ପ୍ରଚୁର,
ତୁଷରୁ ଭିନ୍ନ ତଣ୍ଡୁଳ,ନ ହୁଏ ଅଙ୍କୁର ।

ଗୃହସ୍ଥର ସାରଧର୍ମ ଅତିଥି-ସତ୍କାର,
ହେଲେ ପଛେ ଶତ୍ରୁ,ପାଦ ପୂଜିବ ତାହାର ।
ଅଚେତନ ପାଦପର କେତେ-ବଡ଼ପଣ,
ଛେଦକ ନିକଟୁ ଛାୟା ନ କରେ ହରଣ ।

* * *

ଆହାର, ବିହାର, ନିଦ୍ରା, ଭୟ, ଏ ସକଳ,
ପଶୁମାନବର ଅଛି ସମ ଅବିକଳ;
କେବଳ ଜ୍ଞାନରେ ପଶୁ ନରଠାରୁ ସାନ,
ଏଣୁ ଜ୍ଞାନହୀନ ନର ପଶୁର ସମାନ ।

* * *

ଉଦ୍ୟୋଗବିହୀନେ କାହିଁ ସିଦ୍ଧ ମନୋରଥ,
କେଉଁ କାଳେ ଚଳେ ନାହିଁ ଏକଚକ୍ରେ ରଥ ।
ପଶି ନାହିଁ କେଉଁ କାଳେ ମୃଗ ଇଚ୍ଛାସୁଖେ,
ନିବାଞ୍ଛିତ ଗିରିଗୁହା-ସୁପ୍ତ ସିଂହମୁଖେ ।

* * *

ଈର୍ଷ୍ୟାଯୁକ୍ତ, ଘୃଣାଯୁକ୍ତ, ସଦା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ,
ପରଗଳଗ୍ରହ, ଭୀତ, ପୁଣି ଅତି ରୁଷ୍ଟ,
ଏହି ଷଡ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦୁର୍ବଳ କପାଳେ,
ନ ମିଳଇ ସୁଖଲେଶ ଇହ ପରକାଳେ ।
ରଖେ ତନ୍ତୁ ଅଗ୍ନିକଣ ତୁଷର କୋଟରେ,
ପରିଶେଷେ ତହିଁରେ ସେ ଜଳିପୋଡ଼ି ମରେ ।
ଆପଣାର ଈର୍ଷ୍ୟାନଳେ ଈର୍ଷ୍ୟାଳୁ ତେସନ,
ଦହିହୋଇ ଅନୁକ୍ଷଣ ହରାଏ ଜୀବନ ।

* * *

ମାଟି ଘଟ ପରି ସିନା ଦୁର୍ଜନ ଅନ୍ତର,
ଭାଙ୍ଗିବା ସହଜ ତାହା ଯୋଡ଼ିବା ଦୁସ୍କର ।
କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଅଟେ ସାଧୁ ହୃଦ-ଘଟ,
ଯୋଡ଼ିବା ସହଜ ତାହା ଭାଙ୍ଗିବା ଦୁର୍ଘଟ ।

* * *

ବଦରୀକୋଳି ସମାନ ଦୁଷ୍ଟ ହୃଦସ୍ଥଳ,
ଭିତର କଠିନ ଅତି ବାହାର କୋମଳ ।

ନାରିକେଳ ଫଳ ଯଥା ସାଧୁର ମାନସ,
ଭିତର ସରସ ତାର ବାହାର କର୍କଶ ।

* * *

ପଦଲଗ୍ନ ଧୂଳି ପ୍ରାୟ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଧନ,
ନଦୀସ୍ରୋତ ବେଗ ସମ ଚଞ୍ଚଳ ଯୌବନ ।
ପଦ୍ମପତ୍ରେ ଜଳ ଯଥା ସଦା ଟଳମଳ,
ଜୀବନ-ସଲିଳ ବିନ୍ଦୁ ତଥା ସୁଚଞ୍ଚଳ ।

* * *

ଦେବତା ସମାନ ନୃପେ ଜଣିବ ଉଚିତ,
ନୃପତି-ସନ୍ତୋଷେ ସିନା ପ୍ରଜାର ଉନ୍ନତ ।
ନୃମଣି ଅଭାବେ ପ୍ରଜା ହୁଏ ଛାରଖାର,
ଶେଷ ବିନା କେ ବହିବ ଧରଣୀର ଭାର ।

* * *

ପର ନିନ୍ଦା, ପର କୁତ୍ସା ନୁହଇ ଉଚିତ,
ନିଜର ଚରିତ୍ର ତହିଁ ହୁଏ କଳୁଷିତ ।
ଯେସନ ଫିଙ୍ଗିଲେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଗୋବରେ,
ଛିଟକି ପଡ଼ଇ ତାହା ଆପଣା ଉପରେ ।

* * *

ମୂର୍ଖ ପ୍ରଶଂସାରେ ପ୍ରୀତ ପଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି ନା,
ବୁଝନ୍ତି ପ୍ରଶଂସା ତାହା ଅଟଇ ଭର୍ତ୍ସନା,
ଯେସନ ମଧୁର ରସ ମାହାକାଳଫଳର,
କଟୁଠାରୁ ଶତଗୁଣେ ବଳି କଟୁତର ।
ବିଫଳ ସଦୁପଦେଶ ପାମରେ ଅର୍ପଣ,
କି ଫଳ ବା ଅନ୍ଧ ଆଗେ ଧରିଲେ ଦର୍ପଣ ।
ଫଳ ଫଳେ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଦେଲେ ନିତ୍ୟ ଜଳ,
ସଜ୍ଞାନରେ ଉପଦେଶ ନ ହୁଏ ବିଫଳ ।
ଅଜ୍ଞଜନେ ଯାଚି ଦେଲେ ହିତ ଉପଦେଶ,
ଉପଦେଶକର ଖାଲି ସାର ହୁଏ କ୍ଳେଶ ।
ବାନର ଗଳାରେ ଦେଲେ ନବ ରତ୍ନହାର
ବୁଝିବ କି ମୂଲ୍ୟ ଅବା ମହତ୍ତ୍ୱ ସେ ତାର ।
ବସ୍ତୁର ନାମ ଦେଲେ ମତ୍ତମତଙ୍ଗଜ,
ବଢ଼ିଯିବ ବସ୍ତୁଗୁଣ ତାହାର ମଗଜ ।
ଶୂଦ୍ରକୁ ବାବୁ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧିଲେ ତଥା,
ଆକାଶକୁ ଭେଦିଯାଏ ତାର କ୍ଷୁଦ୍ର ମଥା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମୋହନା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଗଙ୍ଗବଂଶାବତଂସ, ସାମନ୍ତମୌଳିମଣ୍ଡନ, ନିଖିଳ ଗୁଣନିକେତନ-ବହୁଲ୍ଲଭ ଢଳନଗସ୍ଥର ଶ୍ରୀଳଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ

ଶ୍ରୀ ଚରଣକମଳେଷୁ

ସବିନୟ ନିବେଦନ

ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାତ୍ମନ, ଭବଦୀୟ ଶୁଭ୍ରଯଶଃ-କୁସୁମର ମନୋମୁଗ୍ଧକର ସୌରଭରେ ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳ ବିମୋହିତ । ଭବାଦୃଶ ଧର୍ମନିଷ୍ଠ, ଦୀନବତ୍ସଳ, ଅଲୌକିକ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ ଏବଂ ଗୁଣି-ଗଣଗ୍ରାହୀ ମହାତ୍ମା କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍କଳରେ କାହିଁକି, ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ସୁଦ୍ଧା ବିରଳ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏତାଦୃଶ ଦେବଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀରେ ଅଳଙ୍କୃତ ହେବାରୁ ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କ ପ୍ରତି ହୃଦୟର ଭକ୍ତିସ୍ରୋତ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଧାବିତ ହୁଏ । ମୁଁ ସେହି ଗଭୀରତମ ଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ମୋର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତିକାଟି ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କ ମଧୁମୟ ସୁପବିତ୍ର ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲି । ଏହା ଶ୍ରୀଚରଣଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ଉପହାର ନ ହେଲେହେଁ, ଭବଦୀୟ କୃପାନୁରାଗିତା, ସାହିତ୍ୟରସିକତା ଏବଂ ଗ୍ରାହକତା ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର କରି ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହେଲି । ଅକିଞ୍ଚନ ନଗଣ୍ୟ ଜନର ଏହି ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ଉପହାରଟି ସାଦରେ ପରିଗୃହୀତ ହେଲେ କୃତାର୍ଥ ହେବ ।

ଭଦ୍ରକ
୫ । ୫ । ୧୯୦୧

ବଶମ୍ବଦ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମନ୍ତବ୍ୟ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମୋହିନୀ, ଶତଦଳ ପ୍ରଭୃତି ରଚନା ପାଠକରି ମୁଁ ବାସ୍ତବ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିଅଛି । ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟରେ ଏହାଙ୍କର ଯେପରି ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ପରିଚୟ ପାଇଲି, ତାହା ଅସାଧାରଣ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁଙ୍କ ପରି ସାହିତ୍ୟିକ ୫ । ୬ ଜଣ ମିଳିବେ କି ନାହିଁ, ସନ୍ଦେହ । ଜଣେ ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଏହା ସାମାନ୍ୟ ଗୌରବାବହ ନୁହେଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁଙ୍କ ରଚନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶାପ୍ରଦ । ନିସର୍ଗଦତ୍ତ ଶକ୍ତିର ସୁବ୍ୟବହାର କଲେ ଏ ମହାଶୟ ଯଥାସମୟରେ ଉତ୍କଳରେ କୀର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହେବେ ।

କଟକ
ତା ୧୭ । ୮ । ୧୮୯୫

ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥ ରାୟ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମୋହିନୀ

ଛାୟାବଲମ୍ବନରେ ଲିଖିତ

କ୍ଷୀରୋଦ ସାଗର ମନ୍ଥନ ଶେଷରେ
ଅମର ଅସୁରଗଣ
ସୁଧାପାଇଁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ— କରି ପରସ୍ପରେ
ଆରମ୍ଭିଲେ ଘୋର ରଣ ।
ଅମରଙ୍କ ପ୍ରତି ଦନୁଜ, ଦନୁଜ—
ଗଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଅମର,
ଆନ୍ଦୋଳ ଦେଖିଣ ମଧ୍ୟେ ଉତ୍ତରୋଇ
ସମ୍ବୋଧି କହିଲେ ହର—
"ଶୁଣ ସୁରାସୁରେ ସବୁରି ଅର୍ଜିତ
ସୁଧା ଜଣ ସବେ ବାଣ୍ଟି,
କେଉଁ ଫଳ ହେବ ସମର-ତରଙ୍ଗେ
ବ୍ୟର୍ଥରେ ହେଲେ ଶାଣ୍ଡି ?"
ଶିବବାଚା ଶିବ ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଆଦେଶ
କରିବ କିଏ ଲଙ୍ଘନ,
ଲଂଘି ପାରନ୍ତି କି ଶିଷ୍ୟବୃନ୍ଦ କେବେ
ଗୁରୁଙ୍କର ସୁବଚନ ?
ଆଶୁତୋଷ ବୋଲେ ଆଶୁ ତୋଷ ଭଜ
ଅମର ଅସୁରଗଣେ,
ଅମଙ୍କେବ ସୁଧା କିଏ ଦେବ ବାଣ୍ଟି
ଭାବୁଛନ୍ତି ଏକମନେ ।
ଏଣୁ କାଳେ ହରି ନାରୀବେଶ ଧରି
ପରକାଶି ମୃଦୁ ହାସ,
ମନ୍ଥର ଗତିରେ ମିଳିଲେକ ଯାଇ
ଦେବ ଦାନବ ସକାଶ ।

ତଡ଼ିତବର୍ଣ୍ଣୀ ତନୁଲତ ଅଙ୍ଗ
ସ୍ଫୁଟ ତନତର ପ୍ରଭା,
ତନତେ ମଣ୍ଡିତ ହେଉ ପ୍ରାପ୍ତ ଦିଶେ
ଅମର ଅସୁର ସଭା ।
ଅପଘନ ଜ୍ୟୋତି ଚାହାଣେ ଉନ୍ମତ୍ତ
ହେଲେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପୁର,
ପଦ୍ମରାଗତେ ଚଞ୍ଚଳ ବହୁ—
ଖଚିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନୂପୁର ।
କୋକନଦ-ଜିତ ପଦେ ଦତ୍ତଅଙ୍କ
ମୃଦୁ ମନୋହର ଗତି,
ଯେ ଚରଣୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ହର—
ମୌଳିମାଳା ଭାଗୀରଥୀ ।
ଅଙ୍ଗ-ସଉରଭେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଅଳି
କେଳି ପୁଷ୍ପ-ମକରନ୍ଦ,
ଗୁଞ୍ଜରି ଧାଆଁନ୍ତି ବାଲା ପଛେ ପଛେ
ଅନୁସରି ମଧୁଗନ୍ଧ ।
ବିପରୀତ ରମ୍ଭା ତୁଲ୍ୟ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଊରୁ
ସୁନ୍ଦର ସୁଢଳ ହାତ,
କଟୀଦେଶ ହେରି ଲଜ୍ଜାବଶେ ଗଳି
ହେବ ସିନା ମୃଗନାଥ ।
ଘନକଚଭାର ଚମ୍ପକ ଅଙ୍ଗୁଳି
ମୁଦ୍ରିକା ଯୋଗେ ଶୋଭିତ,
ସତ୍ୟ ଲସ୍ତେ ଗଣି ଭୁବନେ ତ ଅଛି
ଏମନ କିଏ ପ୍ରଜାତ ?

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୋଟି ପୂର୍ଣ୍ଣଇନ୍ଦୁ ବଦନ-କମଳେ
ତୋଳିବେ କାଟିବେ ସମ,
ବିଧାତା ସୃଷ୍ଟିରେ ସୁନ୍ଦରୀ-ସମାଜେ
ଏହି ଏକା ଅନୁପମ ।
ଶୋଭାଙ୍ଗୀର ସ୍ମିତ ଓଷ୍ଠାଧର ତୁଳେ
ଉପମା ହେବ ଅତୁଳ
ସୁଷମା ଲତାରେ ଫୁଟିଅଛି କିବା
ଦିବ୍ୟ ରକ୍ତକାନ୍ତ ଫୁଲ ।
ଶୁକଚଞ୍ଚୁଠାରୁ ବଳି ଶତଗୁଣେ
ନାସିକା ଦିଶେ ଶୋଭନ,
ଅଞ୍ଜନ ରଞ୍ଜିତ ନୟନ ଯୁଗଳ
ଖେଳନ୍ତ ଯୁଗ୍ମ ଖଞ୍ଜନ ।
କାମ ସ୍ମରୁ ଚାପ ଦର୍ପ ଦଳୁଅଛି
ଯୁଗଳ ଭ୍ରୂଲ ଭଙ୍ଗିମା,
କପୋଳ ଫଳକ ହେଲେ ହସୁଅଛି
ମାର-ମୁକୁର-ଗରିମା ।
ହେମ ଲତାଙ୍କିତ ନୀଳ ଚେଳ ତଳେ
ଶୋଭିତ ଅଙ୍ଗନା ଅଙ୍ଗ,
ଧିକ୍କାର ଦେଇଣ ନୀଳଘନ ଅଙ୍କେ
ହ୍ଲାଦିନୀ ଶୋଭା-ତରଙ୍ଗ ।
ବେନି ଶ୍ରୁତିମୂଳେ ହୀରକ କୁଣ୍ଡଳ
ଦୋହଲେ ଗଣ୍ଡ ସମୀପେ,
ମୁଖ ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ରଜନୀ କି
ବନ୍ଦାଣ୍ଡ ରତନ ଦୀପେ ।
ଅସିତ କୁନ୍ତଳ ପ୍ରାୟ ନୀଳ ବେଣୀ
ଆନିତମ୍ବ ଲମ୍ବମାନ,
ଦନ୍ତ ବକ୍ରପନ୍ତି ଅର୍ଦ୍ଧ ହିଙ୍ଗୁଳିତ
ମୁକୁତା ଫଳ ସମାନ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗେ ଯାର ସ୍ୱପ୍ନୋପମା, ବସ୍ତ୍ର
ଭୂଷଣେ କି କାର୍ଯ୍ୟ ତାର,
ବନ୍ଧୁର ତାରକା ଛୋଟାଇ କି ତେତେ
ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ସୁଧାଧାର ?

ପୁଷ୍ପମାଳା ସହ ଦାସୀଙ୍କଳେ ରଙ୍ଗେ
କମ୍ପାଏ ସିନ୍ଧୁ ପବନ,
ସୁନ୍ଦରୀ ସୃଷ୍ଟିରେ ଚନ୍ଦବର୍ତ୍ତୀପଣେ
ଉଡ଼ାଏ କିବା କେତନ ?
ମୋହିନୀ ଏସନ ମୋହନ ବେଶରେ
ସମ୍ଭବତ ଉପନୀତ
ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ କାମାନଳେ ଜଳି
ସକଳେ ହେଲେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ।
କିଛୁକ୍ଷଣ ପରେ ଚେତନା ଲଭିଣ
ଯୋଗିବର ଶୂଳପାଣି,
ସୁଧା-ଚନ୍ଦ୍ର-କାନ୍ତି ବାଳା-ପଙ୍କଜାସ୍ୟେ
ନେତ୍ର ନିୟୋଜିଲେ ଆଣି
ବାମ-ପାର୍ଶ୍ୱାରେ ବାମଦେବଙ୍କର
ବୁଡ଼ିଲା ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ତରଣୀ
ଆଲିଙ୍ଗନ ଆଶେ ବାହୁ ଟେକି ବାଳା—
ପାଶେ ହେଲେ ସେହିକ୍ଷଣି !
ଧନ୍ୟ ତୋ ମହିମା ବିଶ୍ୱଜୟୀ କାମ
କାହାଠାରେ ତୁ ଅଜଣା ?
ଯୋଗୀ ସ୍ମରହର ତୋ ମାୟା-ଜାଲରେ
ପଡ଼ି ହୋଇଗଲେ ବଣା !
କି ଅଛି ଅସାଧ୍ୟ ତୋହର ଏ ଭବେ
ଅପାର ତୋର କ୍ଷମତା,
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପୁର ମଧ୍ୟରେ କେବଳ
ଟେକ ଏକା ତୋର କଥା !
କଠିନ ହୃଦୟ ତରଳତରଙ୍କେ
ଏକା ତୁ ଭବେ ଭଜନ,
ତରଳାଇ ଦିଏ ଝାଞ୍ଜିଣା ଯେସନ
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ରେ କାଞ୍ଚନ ।
ହରଙ୍କୁ ସନ୍ନିଧେ ଦେଖି ହର୍ଷ ଭରେ
କପଟେ ରଞ୍ଜିତ ଗଣ୍ଡ,
ଟେକି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହେ ବାଳା ପଦ୍ମେ ପଦ୍ମେ
ଶୋଭାଇଲେ ପଶୁପଣ୍ଡ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରାଣ ଆତଙ୍କରେ ପଳାଏ ଯେସନ
ନିଷାଦଠାରୁ କୁରଙ୍ଗୀ,
ସଲଜ୍ଜ, ଶଙ୍କିତ ବଙ୍କିମ ଗଣ୍ଡରେ
ଆଚରି ବିବିଧ ଭଙ୍ଗୀ।
କିଛିଦୂର ଯାଇ ପଛକୁ ଲେଉଟି
ଅନାଏଁ ଅତି ଚକିତେ
ବ୍ୟାଧକୁ ସନ୍ନିଧେ ନିରେଖି ସଭୟେ
ପୁଣି ଧାବଇ ପ୍ରବଳେ!
ସେହିପରି ବାଳା ଅସମ୍ଭାଳ ବେଶେ
ଧାଉଁଛନ୍ତି ହୋଇ ବ୍ୟାକୁଳ,
ଦ୍ରୁତଗତି ହେତୁ ଖସି ପଡ଼ୁଅଛି
ଖୋସା-ଖୋସା ଗୁଚ୍ଛ ଫୁଲ!
ତାହାରେ ଡାକନ୍ତି ହର "ହରିଣାକ୍ଷି!
ମୁହୂର୍ତ୍ତେକମାତ୍ର ରହ,
ଠିଆହୋଇ ଥରେ ବୀଣାଜିଣା ସ୍ୱରେ
ସମ୍ଭାଷ ଶଙ୍କର ସହ।
ଦେଖିନି ଯାଉଛୁ ବହୁ ସୁଲୋଚନେ
ତାରେ ଅନୁରାଗ ଭରି,
ତ୍ରିଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖି ନ ଥିଲି ମୁଁ
ତୋପରି ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ।
ଉର୍ବଶୀ, ମେନକା, ରମ୍ଭା, ତିଳୋତ୍ତମା
ଦୁର୍ଗା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସରସ୍ୱତୀ,
ଶଚୀ, ଅରୁନ୍ଧତୀ, ସୁନ୍ଦରୀ ମଣ୍ଡଳ—
ମୁକୁଟର ଶିର'ରତ୍ନ,
ଏମାନେ ତୋହର ତନୁସ୍ଥା ଅଙ୍ଗୁଳି
ଶୋଭାକୁ ନୋହିବେ ସମ,
ତାହିଁ ତୁ ଆସିଲୁ ରମଣୀମଣି ରେ
ବହି ଦୂର କର ଭ୍ରମ।"
ବୋଲନ୍ତି ମୋହିନୀ, "ଛି ଛି ରେ ସ୍ମରହର
ନାହିଁ ତୋର ଲଜ୍ଜା ଭୟ,
ତେଜିଁ ବାର୍ଦ୍ଧି ଆଶେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଣ
ବୃଥା ମାଗୁ ପରିଚୟ।

ତୈଳ ବିନା ଅଙ୍ଗେ ବିଭୂତି ଭୂଷଣ
ଶିରେ ଧରୁ ଜଟାଭାର,
ତାମ୍ବୂଳ ବିହୀନେ ଦନ୍ତପନ୍ତି ତୋର
ବିଶେ ସ୍ଫଟିକ ଆକାର।
ଭୁଜଙ୍ଗ ପରିଏ ଶ୍ମଶାନେ ବିହରୁ
ଗଳେ ଧରୁ ଅସ୍ଥିମାଳ,
ବସନ ଅଭାବେ ପରିଧେୟ ତୋର
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଛିନ୍ନ ବ୍ୟାଘ୍ରଛାଲ।
ଦେଖ ତୁ ମୋହର ଅଙ୍ଗ ସଉରଭେ
ପୂରିଅଛି ତିନିପୁର,
ରୂପଚ୍ଛଟା ବଳେ ତାମସୀ ରଜନୀ
ଅନ୍ଧକାରେ ହେଲେ ଦୂର।
ଧିକ ତୁ ନିର୍ଲଜ୍ଜ କି ସାହସେ ପୁଣି
ମୋ ସଙ୍ଗେ ଲୋଡ଼ୁ ସମ୍ଭାଷ,
ବାମନ ମୂରତି ଚନ୍ଦ୍ର ଧରିପଣେ
କରେ କି ବୃଥା ପ୍ରୟାସ?
ବାନର ଭାଗ୍ୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ କାହିଁ
ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ ହାର,
ଛାର ନର ସୁଧା ଇଚ୍ଛିଲେ ହୁଏ କି
ସଫଳ ଆଶା ତାହାର?
ଏଥୁ ଅନ୍ତେ ହର ବୋଲେ ହୃଦମଧ୍ୟେ
ତପାଁ ହେଉ ମନେ ତାପ,
ମୋର ସହିତରେ ପୂର୍ବେ ବଦନନେ
ନାହିଁ ତୋ କେବେ ଆଳାପ।
ଦେଖୁ ତୁହି ମୋତେ ମଣୁଅଛୁ ପରି
ସାମାନ୍ୟ ମାନବ ପରି,
ତ୍ରିଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ମହାପ୍ରାଣୀ
ସର୍ବେ ଅର୍ଚ୍ଚିତ ମୋହରି।
ଚତୁର୍ମୁଖ ବ୍ରହ୍ମା ଚତୁର୍ମୁଖେ ମୋତେ
ଭଜୁଛନ୍ତି ନିରନ୍ତର,
ବସୁଭାଗ ସେବ ମୁଖରୁ ମୋ ତତ୍ତ୍ୱ
ଗାଇଲେ ଅଲସ ପର!

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଇନ୍ଦ୍ର, ଯମ ପୁଣି କୁବେର ବରୁଣ
ଦିଗପାଳ, ହୁତାଶନ,
ଏ ଆଦି ତେତିଶ— କୋଟି ଦେବତାଏ
କରନ୍ତି ମୋତେ ପୂଜନ ।
ଜ୍ଞାନଯୋଗେ ମୁହିଁ ମୃତ୍ୟୁ ଜିଣିବାରୁ
ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ମୋର ନାମ,
ମୋ ନେତ୍ର ଅନଳେ ଭସ୍ମ ହୋଇଥିଲା
ତ୍ରିପୁରବିଜୟୀ କାମ ।
ମହାମାୟା ଯାକୁ ବୋଲନ୍ତି ଜଗତେ
ମହିଷାସୁରମର୍ଦ୍ଦିନୀ,
ବିଷ୍ଣୁ ଅଂଶୁ ଜାତ ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟତୋୟା
ଗଙ୍ଗା ତ୍ରିପଥଗାମିନୀ,
ଦାସୀପଣେ ସେହି ବେନିଏ ଗଟନ୍ତି
ମୋର ଶ୍ରୀପଦ-ପଙ୍କଜେ,
ମନୋମତ ବର ଲଭେ ଯେଉଁ ଜନ
ଏକାନ୍ତରେ ମୋତେ ଭଜେ ।
ମନରୁ ମାଳିନ୍ୟ ତେଜ ମନୋରମେ
କର ମୋ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ଭାଷ,
ମୋତେ ଭଜ ବନା ଭକ୍ତି ଜ୍ଞାନେ ତୁହି
କର ଶିବପୁରେ ବାସ ।"
ଧୂର୍ଜଟି ବଚନ ଶୁଣି କହେ କନ୍ୟା
"ଜାଣିଲି ହେ ଯୋଗିବର,
ତୁମକୁହିଁ ପ୍ରାୟ ବୋଲନ୍ତି ଜଗତେ
ଦେବଦେବ ମହେଶ୍ୱର ।
ବ୍ୟର୍ଥ ତୁମ୍ଭ ଜପ, ବ୍ୟର୍ଥ ତୁମ୍ଭ ତପ,
ବ୍ୟର୍ଥ ତୁମ୍ଭ ଯୋଗଜ୍ଞାନ,
ବ୍ୟର୍ଥ ଜଟାଧର, ପଞ୍ଚମୁଖେ ତୁମ୍ଭ
ବ୍ୟର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମ-ନାମଗାନ ।
ଅଙ୍ଗେ ଭସ୍ମ ବୋଳି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ହସ୍ତେ
ବୁଲୁଥା ଯାଅ ଭିକ୍ଷା ମାଗି,
ଲଣ୍ଡପଣ କରି ଏହିପରି ତୁମ୍ଭେ
ବୋଲାଅ ଲୋକେ ବୈରାଗୀ ।
କାମିନୀକୁ ଦେଖି କାମୀଙ୍କ ପରାଏ
କାମରେ ହେଲ ଅବଶ,
ତେଉଁ ଲୋକେ କିସ କହ ବାମଦେବ
କାମଦେବେ କଲ ଭସ୍ମ ?"
କନ୍ୟା-ବାଣୀ ଶୁଣି ପ୍ରଷ୍ଟବଦନରେ
କହନ୍ତି ଦେବ ଈଶାନ,
"ତୋ ଲାବଣ୍ୟ ରୂପ ଦେଖି ଶଶିମୁଖି,
ହଜିଗଲା ମୋର ଜ୍ଞାନ ।
ବହିଥିଲି ମୁହିଁ ଏତ କାମ ପିଡା
ହୃଦ୍ବାର ନୟନାନଳେ,
କୋଟିଏ କାମର ମନୋହର ରୂପ
ତୋର ଚକ୍ଷୁକୋଣେ ଜ୍ୱଳେ !
ସର୍ବ ତପ,ଜପ, ବ୍ରହ୍ମନାମ ଗାନ
ହୋଇଲା ଆଜ ସଫଳ,
ପୂର୍ବ ସୁକୃତରୁ ଦେଖିଲି ମୁଁ ତୋର
ଅମଳ ମୁଖ-କମଳ ।
ସେ ସକଳ ଯୋଗ, ଯାଗ, ଧର୍ମ, କର୍ମ
ସମର୍ପି ତୋ ଚରଣେ,
ମାଗୁଅଛି ପ୍ରଷ୍ଟ— ଦାନେ ଆଲିଙ୍ଗନ
କେବଳ ଏଣୀନୟନେ !"
ଶୂଲପାଣିଙ୍କର ବିନୟ ବଚନେ
ହସି ହସି ହସ୍ୱଗ୍ରୀବ,
ବୋଇଲେ, "ଅପ୍ରାପ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କାହିଁ ପାଇଁ
ବାଞ୍ଛା କର ସଦାଶିବ ?
ସର୍ବ କର୍ମ ତେଜି ଅନନ୍ୟମନରେ
ଯେ ଭକ୍ତେ ମୋତେ ଭଜନ,
ସେ ଜନକୁ ମୁହିଁ ମହାହର୍ଷଭରେ
ଯାଚି ଦିଏଁ ଆଲିଙ୍ଗନ ।"
ବୋଇଲେ ମହେଶ— "ନିଶ୍ଚୟ ତୋ ପଦ
ସେବିବି ଦୃଢ଼ ଭକତି ,
ଆଜଠାରୁ ମୁହିଁ ଦାସ୍ୟବ୍ରତ ଆଜି
ତ୍ୟାଗ କଲି ରୂପବତି !"

"ଏ ନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ ହେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର
କପାଇଁ କର ଛଳନ,
କହ କ୍ଷ ପ୍ରକାରେ ବିସର୍ଜିବ ତୁମ୍ଭେ
ଦାର୍, ସୁତ, ପରିଜନ ?
ଏତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ତୁମ୍ଭେ ଅଙ୍ଗ ସଂଗୋପନେ
ରଖିଛ ଜଟା ଭିତର
ହେଁ ଶଙ୍କର ଆଜ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାକୁ ରଖିଛ
କରି ଅର୍ଦ୍ଧ କଳେବର ।"
ଶୁଣି ଏହ ଗିର୍ ହସିଲେ ଶଙ୍କର
କପାଇଁ ସେ କଥା କହ,
ଶିରୀଷ କୁସୁମ— କୋମଳା ବାଳା ତୁ
କର ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ ।
କ ଛାର୍ ସେ ନାରୀ ତୋର ପରିବାରୀ
ନାମ ଧନ୍ତୁ ତାହାଙ୍କରି,
ଶତ ଶତ ଦୁର୍ଗା ଶତ ଶତ ଗଙ୍ଗା
ନୁହନ୍ତ ତୋ ପାଦେ ସରି ।
ଦାସୀପଣେ ତୋତେ ଖଟିବେ ନିରତେ
ମୁଁ ହେବ ତୋହର୍ ଦାସ,
ପ୍ରଳମ୍ବକୁନ୍ତଳା ଦାରେ କୃପାଦାନେ
ପୂରାଅ ଶଙ୍କର୍ ଆଶ ।
ତୋହ୍ଲେ ନସ୍ତ୍ୟ ହତ୍ୟାଦୋଷ ଦେବ
ଏହ୍ଵସନ୍ତି ତୋ ଉପରେ,
ଏବେ କହ ହୃଦ— ଆଲୁଲେ ନିଶୂଳୀ
ନିଶୂଳ ଧଇଲେ କରେ ।
ସ୍ଵପ୍ରାଣ ବନାଶ ସହାଶେ ଉଦ୍ୟତ
ହୁଅନ୍ତେ ପାର୍ବତୀକାନ୍ତ,
ପଛକୁ ଅନାଇ ହସି ହସି ବହୁଁ
ବୋଲୁଛନ୍ତ ଯଦୁନାଥ—
"ଶୁଣ ଗଙ୍ଗାଧର୍, ବୁଝିଲିଣି ମୁହିଁ
ଯେପରି ତୁମ୍ଭର୍ ଜ୍ଞାନ,
କାମ-ପାଗ୍ନବାରେ ନମଜ୍ଜିତ ହୋଇ
ତେଜବାକୁ ସ୍ଵହ୍ଁ ପ୍ରାଣ ।

ଗେଦ ପରିହରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରାକରି
ମାନସ କର ସୁସ୍ଥିର୍ ,
ଦେବ ଆଲିଙ୍ଗନ ଧ୍ରୁବ ଏହ ଗିର୍
ନ ତେଜ ତୁମ୍ଭେ ଶରୀର୍ ।
ନ ଜାଣିଅଛ କ ତାହା ବିଶ୍ଵନାଥ
ଯେପରି ମୋର୍ ହୃଦୟ ,
ଭକ୍ତର୍ ଅଧୀନ ମୁହିଁ ଭକ୍ତଜନେ
ଯାଚ ଦିଅଇଁ ଅଭୟ ।
ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ଭକ୍ତ ଭକ୍ତିରେ ଯେ ବର
ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ ମୋ ସ୍ଥାନ
ତାର୍ ମନସ୍କାମ ନଶ୍ଚେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ
କେବେଁ ତା ନୁହଇ ଆନ ।
ଶିବେଶ୍ଵରେ ପୂର୍ବେ ମାଗିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ
ସଭକ୍ତିରେ ଉମାପତି ,
ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ମୁହିଁ
ହୋଇଥିଲି ତୁମ୍ଭ ବତି ।"
ଏହା କହି ତୋଳ ଦେବା ପାଇଁ ଛଦ୍ମ—
ନାରୀରୂପୀ ଜଗନ୍ନାଥ ,
ଆସ ଆସ ବୋଲି ହରଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧି
ବସ୍ତାରିଲେ ଦେନ ହାତ ।
ହରିହରଙ୍କର ଯୁଗଳ ଶରୀର୍
ଆଲିଙ୍ଗନେ ହେଲା ଏକ ,
ଅର୍ଦ୍ଧ ଭସ୍ମଭୂଷା ଚନ୍ଦନ ଚର୍ଚ୍ଚିତ—
ବସ୍ତୁରୀଭୂଷା ଅର୍ଦ୍ଧେକ ।
ଅର୍ଦ୍ଧଶିରେ ଜଟା ଅପର ଅର୍ଦ୍ଧେକ
କୁଞ୍ଚିତ କେଶ ମଣ୍ଡିତ,
ଅର୍ଦ୍ଧଫଣି-ଫଣା, ଅନ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ହେଲା
ରତ୍ନ-କିରୀଟେ ଶୋଭିତ ।
କସ୍ତୁରୀ, ତିଳକ, ଶଶାଙ୍କ କଳାରେ
ଶୋଭେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧ ଭାଲ ,
ଅର୍ଦ୍ଧ ଗଳେ ସ୍ରକ— ବନପୁଷ୍ପ-ମାଳା,
ଅର୍ଦ୍ଧ ଗଳେ ହାଡମାଳ ।

କୁଣ୍ଡଳ-କୁଣ୍ଡଳ   ମକର୍-କୁଣ୍ଡଳ
ଦୋଳନ୍ତ କର୍ଣ୍ଣେ ସୁମଞ୍ଜୁଳ,
ବ୍ୟାଘ୍ରଛାଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ—   କଟୀ ସୁଶୋଭିତ
ଅର୍ଦ୍ଧେକ ପୀତ ଦୁକୂଳ ।
ଏକ ପଦେ ଫଣୀ,   ଆନ ଏକ ପାଦେ
ରତ୍ନଖଚିତ ନୂପୁର୍,
ଏକ କରେ ଶଙ୍ଖ   ଚକ୍ର, ଆର୍ କରେ
ଶୋଭେ ତ୍ରିଶୂଳ ଡମ୍ବୁରୁ ।
ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱେ ଛନ୍ତି   ସେବିତମାତା ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ହିମାଦ୍ରି ତା ହୈମବତୀ,
ଏକ ଦିଗେ ବୃଷ—   ବୃଷ, ଆନ ଦିଗେ
ଉଭା ଖଗକୁଳ-ପତି ।
କିଛୁକ୍ଷଣ ପରେ   ମହେଶ ଶରୀରୁ
ଅନ୍ତର୍ ହୋଇଣ ହରି,
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ   ମାୟା-ବିଶାରଦ
ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲିକାର୍ ପରି ।
ହର୍ ହୃଦୟରୁ   ଆବୋରିଲା ଆସି
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବ ବସ୍ତ୍ର,
ପ୍ରାବୃଟେ ଯେସନ   ଆକାଶମଣ୍ଡଳ
ଆବରେ ଜଳଦମାଳ ।
ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରାୟେ ମଣି   ପୂର୍ବ ଘଟନାକୁ
ଖିନ୍ନଚିତ୍ତ ପଞ୍ଚାନନ,
ଏସନ ସମୟେ   ଚତୁର୍ଭୁଜରୂପେ
ବିଜେ ତହିଁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ନ ଜାଣିଲା ପରି   ପରିହାସ ଛଳେ
ଶିବଙ୍କୁ କହିଲେ ତାଙ୍କ,
ଏତେ ଆତୁରରେ   ଏଠାରେ କିପାଇଁ
ଉଭା ହୋଇଛ ପିନାକୀ ?”
ଏ ବଚନ ଶୁଣି   ଲଜ୍ଜାବଶେ ହର
ତଳକୁ ପୋତିଲେ ମଥା,
ଜାଣିଲେ ଏସବୁ   ଚକ୍ରି-ଚକ୍ର ଛଳ
କହେ କିଛୁ ଆନ କଥା ।

ପ୍ରଭାହୀନ ହେମ   ଶଶିଙ୍କିତ ମୁଖ
ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ ଫୁଲ୍ଲ ପରି,
କିଛି ନ କହିଣ   କ୍ଷଣକାଳ ତହିଁ
ରହିଲେ ମୌନ ଆଚରି ।
ସମସ୍ତ ବୁଝିଣ   ପ୍ରତିଫଳ ଦେବେ
ହରିଙ୍କୁ, ମନାସି ମନେ,
ଦ୍ରୁତ ଗମନେ   ବାହୁଡିଲେ ହର
କୈଳାସ ଗିରି-ସଦନେ ।
ଏଣେ ସୁରାସୁରେ   ବହୁକ୍ଷଣ ପରେ
ସର୍ବେ ହୋଇ ସଚେତନ,
ମୋହିନୀ କନ୍ୟାକୁ   ନ ଦେଖି ସମୀପେ
ହୋଇଲେ ଚିନ୍ତିତ ମନ ।
ସ୍ତ୍ରୀକମାନ ପୂର୍ବେ   ଥିଲା ଯେ ହୃଦୟ
ଆଶାର୍ ନନ୍ଦନ ବନ ,
କ୍ଷଣେ ତା ଶ୍ମଶାନେ   ପରିଣତ ହେଲା
ନଇରାଶ୍ୟ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ।
ତା ଦେଖି ମୋହିନୀ   ଭାଷିଲେ ଭାରତୀ
ବୀଣାଜିଣା ସୁବଚନେ—
“ଶୁଣ ଶୁଣ ମୋର୍   ଆତ୍ମପରିଚୟ
ସର୍ବେ ଅବହିତ ମନେ ।
ଅଗ୍ରେ ବିଦିତ   ଏହି କ୍ଷୀର୍ ସିନ୍ଧୁ—
ମଧ୍ୟେ ମୋହର୍ ବସତି,
ମୋହିନୀ ମୋ ନାମ,   ତ୍ରିଜଗତେ ମୋତେ
କରନ୍ତି ସର୍ବେ ଭକତି ।
ତୀରେ ଆସିଲି ମୁଁ   ରହି ନ ପାରିଣ
ଅନୁକ୍ଷଣ କଳରବେ ,
କି ହେତୁ କଳହ   କରୁଅଛ ତୁମ୍ଭେ
ଏକତ୍ର ହୋଇ ସରବେ ?”
କନ୍ୟା ମୁଖୁଁ ଶୁଣି   ଏସନ ବଚନ
ଅମର୍ ଅସୁରଗଣ,
କହିଲେ, ଲାଗିଛି   ସୁରାସୁର୍ ମଧ୍ୟେ
ସୁଧା ପାଇଁ ଘୋର୍ ରଣ
ସବାସ୍ତୁ ହୋଇଣ   ଥସିଅଛ ଯେଣୁ
ଏ ଅତି ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମଧ୍ୟସ୍ଥପଣରେ ସୁଧା ବାଣ୍ଟି ତୁମ୍ଭେ
କର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ନିବାରଣ।
ଏକବାକ୍ୟେ ସର୍ବେ କହୁଅଛୁଁ ଦେବ,
ତେବେ ନ ଲଂଘିବୁ ତାହା,
ବିଳମ୍ବ ନ କର ଶୀଘ୍ର କର ଏବେ
ତୁମ୍ଭ ମନୋରଥ ଯାହା।”
ବୋଇଲେ ମୋହିନୀ ନାହିଁ ନାହିଁ ମୋର
ମଧ୍ୟସ୍ଥରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ,
ଜାଣୁ ଜାଣୁ ତାତ— ଭୁଜଙ୍ଗ ବଦନେ
ହାତ ଦେବ କାହିଁ ପାଇଁ ?
ମୋର ଆଚରଣ— ଯଦି ମନୋମତ
ନୋହିବ ଯେବେ ତାହାର,
କି କରିବ ତେବେ ସର୍ବେ କ୍ରୋଧ କଲେ
ଏକାକୀ ଅବଳା ନାରୀ।
ଶୁଣି ଏ ଭାରତୀ ତାଙ୍କ କଥା ପ୍ରତି
ଉତ୍ତରିଲେ ଦେବାସୁରେ,
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତବ ଆଜ୍ଞା ନ ଲଂଘିବୁ
ବିଚାର ସତ୍ୟ ଧାମରେ।
ଏହା ବୋଲି ଦୁଇ ପଙ୍‌କ୍ତିରେ ବସିଲେ
ଦେବାସୁରେ ଦୁଇ ପାଖେ,
ମଧ୍ୟେ ଲକ୍ଷ ହୋଇ ବୋଲଇ ମୋହିନୀ
ସୁଧାପାନ ଘେନ ଭାଗେ।
ଦେବଗଣଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାଗ ତାଙ୍କୁ
ପ୍ରଥମେ ଦେବା ଉଚିତ,
ଶୁଣି ଦୈତ୍ୟଗଣେ ସମ୍ମତ ବହିଲେ
ବିମୁଖ ନୋହି କିଞ୍ଚିତ।
ତହୁଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି କୁବେର ବରୁଣ
ଇନ୍ଦ୍ର ଯମ ହୁତାଶନ,
ଏ ଆଦି ତେତ୍ରିଶ କୋଟି ଅମରଙ୍କୁ
ଅମୃତ କଲେ ବଣ୍ଟନ,

ସର୍ବଶେଷେ ଯାହା ଅବଶେଷ ଥିଲା
ଆପେ କଲେ ତାହା ପାନ,
ଦେଖି ଦୈତ୍ୟଗଣେ କୋପାନଳେ ଜଳି
ହେଲେ ଅତି କମ୍ପମାନ।
ମାର ମାର ଶବ୍ଦେ ଚୌଦିଗୁଁ ଧାଇଁଲେ
କରି ମହାଘୋର ରୋଳ,
ପ୍ରଳୟ କାଳରେ ସଘନେ ନିନାଦେ
ଯେସନେ ସିନ୍ଧୁ କଲ୍ଲୋଳ।
ବୃଷ୍ଟିଧାର ପ୍ରାୟ ନାନା ଶର ଶାଣ
ଅସ୍ତ୍ର କରନ୍ତି ବର୍ଷଣ,
କ୍ରମେ ବେନି ଦଳ ବଢ଼ିଲା ଏରୂପେ
ଦେବାସୁରଙ୍କର ରଣ।
ସୁଧାପାନେ ଦେବେ ବିଶେଷ ବଳିଷ୍ଠ
ମନ୍ତେ ଦୁର୍ବଳ ରକ୍ଷ,
ଦେଖି ଦୈତ୍ୟଗଣ ରଣେ ଭଙ୍ଗ ଦେଲେ
ବଳେ ନୋହି ସମକକ୍ଷ।
ସମ୍ମୁଖ ସଂଗ୍ରାମେ ଭଙ୍ଗ ଦେଇ ଶତ୍ରୁ
ପଳାଇଗଲେ ସଗଣେ,
ତହୁଁ ଦେବତାଏ ମହାତୁଷ୍ଟ ମନେ
ବାହୁଡ଼ିଲେ ନିକେତନେ।
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ନୀଳାଦ୍ରି ବିହାରୀ
ଜଗତ-ଜନ-ଜନକ;
ଭକ୍ତ ରକ୍ଷା କରି ଭକତବତ୍ସଳ
ନାମକୁ କଲ ସାର୍ଥକ।
ମହତ ଲୋକର ଅଟେ ସିନା ଧର୍ମ
ଆଶ୍ରିତ ପ୍ରତିପାଳନ;
ସମୀରଣ ବିନା ଆନ କେ କରିବ
ଜୀବଗଣେ ସଚେତନ ?
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ତୁମ୍ଭର ପାଦପଦ୍ମାଶ୍ରିତ
କାହିଁ ତାର ଦୁଃଖ ଭୟ ?

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନୃସିଂହାବତାରେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଜୀବନୁ
ନ ମିଳେ କି ପରିଚୟ ?
ହରି କୁରୁପକ୍ଷ ଦୁଷ୍ଟରୁ ପାଣ୍ଡବେ
ରକ୍ଷା କରିଅଛ ପୁଣି,
କୁମ୍ଭୀର ମୁଖରୁ— ମାତଙ୍ଗ, ଶବରୀ—
ସଦ୍ଗତି ଦାନକୁ ମୃଗୁଣୀ ।

ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜ, ତମ ତ୍ରିଗୁଣେ କରୁଛ
ସୃଷ୍ଟି, ପାଳନ, ସଂହାର,
ଅପାର ସଂସାର ସାଗରରୁ ଏକା
ତୁମ୍ଭ ନାମ କର୍ଣ୍ଣଧାର ।
ତୁମ୍ଭର ଅପାର ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣିବ
କାହାର ଅଛି ଶକତି ?

ଶତମୁଖ ହେଲେ ଯେ ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣି
ନ ପାରିବେ ସରସ୍ୱତୀ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୈବଲ୍ୟ-କଳିକା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରୀତ୍ୟୁପହାର

ପରମ ପ୍ରଣୟାସ୍ପଦ !

ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ ଓଭରସିଅର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଛକଣ୍ଠ ମହାନ୍ତି
ମହୋଦୟ ଅଭିନ୍ନହୃଦୟେଷୁ ।

ପ୍ରିୟତମ ବନ୍ଧୁବର !

ଆପଣ ଉତ୍କଳର ଅନ୍ୟତମ ସୁପୁତ୍ର । ନାନାଭାବରେ ଆପଣ ଜନ୍ମଭୂମିର ଯଥା-ଶକ୍ତି ମଙ୍ଗଳସାଧନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ପରୋପକାରିତା, ଉଦାରହୃଦୟତା, ସାରଲ୍ୟ ଏବଂ ନୈତିକ ସାହସାଦି ମାନବବାଞ୍ଛିତ ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀର କଥା ମୁଁ ଜନଶ୍ରୁତିରୁ ଶୁଣି-ଥିଲି; ମାତ୍ର ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ସେଥିର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱୟଂ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଅନିର୍ବଚନୀୟ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିଅଛି ଏବଂ ସେହିଦିନଠୁ ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ହୃଦୟର ଉଚ୍ଚାସନ ପ୍ରଦାନ କରିଅଛି । ସେଥିର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ଏହି "କୈବଲ୍ୟ-କଣିକା" ପୁସ୍ତିକାଖଣ୍ଡି ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରୀତ୍ୟୁପହାର ଅର୍ପଣ କଲି । ଆଶା କରେଁ, ଆପଣ ଏହି ବନ୍ଧୁର କ୍ଷୁଦ୍ର ଉପହାରକୁ ସ୍ନେହସାମଗ୍ରୀ ଜ୍ଞାନରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ଉତ୍କଳ
୧ । ୯ । ୧୨

ଆପଣଙ୍କର
ସ୍ନେହ-ସୌଜନ୍ୟ-ମୁଗ୍ଧ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୈବଲ୍ୟ-କଣିକା

ମଙ୍ଗଳ [୧]

କୈବଲ୍ୟ-କାରଣ ହରି   ଏ ମୋ ନିବେଦନ,
ଅନ୍ତେ ଯେହ୍ନେ ଲଭଇଁ ପ୍ରଭୁ   ତବ ଶ୍ରୀଚରଣ ।୧।
ଯେଠାରେ ଯେ ସ୍ଥିତେ ପଛେ   ହେଉ ହେ ମରଣ
ଯଥାକାଳେ ମିଳୁ ତବ   ପୁଣ୍ୟ ଦରଶନ ।୨।
ନ କରେଁ ବିପଦେ ଯେବେ   ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ,
ସ୍ୱଗୁଣେ ଶରଣ ଦେବ   ବିପଦ-ବାରଣ ।୩।
ତେଜିବେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣେ   ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ନ ତେଜିବ   ଏ ମୋ ନିବେଦନ ।୪।

———※———

କଲହଂସ କେଦାର [୨]

ଆସିଥିଲୁ ରେ ମନ   ବଡ ଆଶାରେ,
ଆସିବା ମାତ୍ର ସାର   ହେଲା ସଂସାରେ,
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ପଦ୍ମ କୋଳେ   ଭ୍ରମର ପରି
ଭବ-କାସାରେ ଗଲୁ   ଆତ୍ମ ବିସ୍ମରି ।୧।
ମଧୁର ଆମ୍ର ତୁମେ   ଭୁଞ୍ଜି କୋଇଲା,
ତିକ୍ତ ମୃଗରେ ରହି   ଆୟୁ ସରିଲା,
ସକାଳେ ହେଲା ସିନା   ଆମ୍ର ଭକ୍ଷଣ,
ଭକ୍ଷଣ ଥାଉ ନ ଘଟିଲା   ଚକ୍ଷଣ ।୨।
କି ଖେଳ ଖେଳିବାକୁ   ଆସିଲୁ ଧାଇଁ,
କିନ୍ତୁ ଖେଳିଲୁ କିସ   ଜାଣିଲୁ ନାହିଁ,
ଗାଣ୍ଠି ପଙ୍କା ସଂଲଗ୍ନ   ଟିଙ୍କି ସମାନ,
ଗୋକ୍ଷୀର ତେଜି କଲୁ   ରୁଧିର ପାନ ।୩।
ମାଆର କୋଳେ ଯାହା   ହେବାର ହେଲା,
ଆଉ ରେ ମୂଢ଼ ମନ   ତ ଢଳ ହେଲା,
ହେଲାଣି ସନ୍ଧ୍ୟା ଏବେ   ହେବ ଅନ୍ଧାର,
ଚାଲିଲେ ଫେରି ଯିବୁ   ନିଜ ଅଗାର ।୪।

———

ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ [୩]

କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ ଆସି   ଅକର୍ମ ସେବାରେ
କଟାଇଲି ବୃଥା ଦିନ,
ସୁଖର ଜାଗ୍ରତ—   ସ୍ୱପ୍ନ-ପସରାରେ
ସୁଖାଶା ହେଲା ବିଲୀନ ।୧।
ତବ ପାଶୁଁ ପ୍ରଭୁ   ଆସିବା ସମୟେ
ଥିଲି ମୁହିଁ ନିଷ୍କଳଙ୍କ,
ହେଲି କଳୁଷିତ   ବୋଲି ଦେବେ ସିନା
ବିଷୟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ-ପଙ୍କ ।୨।
ସ୍ୱାର୍ଥ-କୀଟ-ଦଂଷ୍ଟ୍ର   ଦେହେଁ ଆଚମିଲ
ଦୁର୍ଭର ଦୁଃଖଦା ଜ୍ୱର,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପିଞ୍ଜରୁ   କାଟତେ ପାଇଛି
ବନ୍ଦୀଛି ହୋଇ ବଦର ।୩।
ସଙ୍ଗିଦେଇ ତାହା   ହେ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧାଣି
ଗଢ଼ିଦିଅ ନବ ଭାବେ,
ମଣ୍ଡି ଅପାର୍ଥିବ—   ରତ୍ନ, ଶାନ୍ତି ପ୍ରୀତି
ମୈତ୍ରୀ ସ୍ୱଧର୍ମ ସଦ୍ଭାବେ ।୪।
ତୁମ୍ଭର ପାଳିତ   ରକ୍ଷିତ ହୋଇ ମୁଁ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହେଲି ବିସ୍ମୃତ,
ଅକୃତଜ୍ଞ ମୁହିଁ   ମାତ୍ର ପ୍ରଭୁ ତବ
କରୁଣା ନୁହେଁ ବିକୃତ ।୫।

———

ସାମକେଶୀ [୪]

ରଖ ଆର୍ତ୍ତବାଣ ଆରତେ
କର କୃପା ପ୍ରକାଶ
ଜାଳୁଅଛି ମୁହିଁ ଆଲୁକେ
ତବ ଦାସାନୁଦାସ ।୧।
ବିପୁ-ଗୌର ଗାତ୍ର କୁଣ୍ଠନେ
ଶୂନ୍ୟ ହୃଦ ଭଣ୍ଡାର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତଥାପି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ଶୋଭନ୍ତି
ସଦା ପୂଜାସମ୍ଭାର ।୨।
ଅଜୀବନ ତାଙ୍କୁ ପୂଜନ୍ତି
ଛାଡି ତୁମ୍ଭର ପୂଜା
ତେବେହେଁ ଅତୃପ୍ତ ସକଳେ
ମହା ମୂଢ଼ ଅବୁଝା ।୩।
ତାହାଙ୍କ କୁହୁକେ ଭୁଲି ମୁଁ
ଥିଲି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହରି,
ଆଉ ନ ଭୁଲିବ ଏ ଦାସ
ଦିଅ କରୁଣା କରି ।୪।

ଦୀର୍ଘ ତ୍ରିପଦୀ [୫]

ପ୍ରାଣ-କୁଞ୍ଜେ ହରି ଶୁଭେ ଅବତରି
ବଜାଅ ମୋହନ ମୁରଲୀ
ହୃଦ-ପଦ୍ମାସନ କରି ବିମଣ୍ଡନ
ବସନ୍ତେ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ।୧।
ଶୁଣି ସେ ସୁସ୍ୱର ମୃତଞ୍ଜ-ମନ୍ତ୍ର
ଦୂର ହେଉ ପାପ ବିଦ୍ୱେଷ,
ଢାଳ କୃପା-ଜଳ କର ସୁନିର୍ମଳ
ପଙ୍କିଳ ହୃଦୟେ ସୁରେଶ ।୨।
ଅଳୀକ ସଂସାରେ ଅଳୀକ ଆଶାରେ
କଟାଇଲି ବୃଥା ସମୟ,
ଶେଷ ଦିନ କଥା ଭାବି ଲଭେ ବ୍ୟଥା
ଦିଅ ଦିଅ ପ୍ରଭୁ ଅଭୟ ।୩।
ଅଗତିର ଗତି ତୁମ୍ଭେ, ତୁମ୍ଭ ପଦେ
ପଶିଲି ଆରତେ ଶରଣ,
ତାରି ତାରି ତାରି ଅସହ୍ୟ ଦୁର୍ଦ୍ଧର—
ବିପଦୁଁ ବିପଦ-ବାରଣ ।୪।

—*—

ନଟବାଣୀ [୬]

ବିଫଳ ଜନମ ବିଫଳ ଜୀବନ,
ନ ଦେଖି ମୋହର ପ୍ରାଣ-ପ୍ରିୟଧନ ।୧।
ଶୋଭନ୍ତି ସର୍ବତ୍ର ଅବକାଶ ନାହିଁ,
ନ ଦେଖିଲି ଭକ୍ତ— ଚିତ୍ତଦେଶରେ ବାହିଁ ।୨।
ଡାକୁଛି ରେ ପକ୍ଷୀ ସୁଖେ ବସି ଡାଳେ,
ଡାକୁଛି କି ସେହି ଜଗତ-ଭୂପାଳେ ।୩।
କି ନାମେ ଡାକୁଛି କହ ବୁଝି କରି,
ଡାକିବି ମୁଁ ସଦା ସେହି ନାମ ଧରି ।୪।
ପ୍ରକାଶି ରେ ଭୃଙ୍ଗ ସ୍ୱର ଗୁଣ ଗୁଣ,
ଗାଉଛି କି ସେହି ଗୁଣାକର ଗୁଣ ।୫।
ଶିଖାଅ ତା ମୋତେ ମୁହିଁ ରେ ନିର୍ଗୁଣ,
ତୋ ସୁଗୁଣ ଲାଗି ଦିଅ ମୋତେ ଋଣ ।୬।
ରେ ମହା ଗଗନ ନୀଳ ଆବରଣେ,
ଲୁଚାଇଛୁ କିବା ମୋ ଜୀବନ-ଧନେ ।୭।
ଫେଡ଼ ଫେଡ ଫେଡ଼ ଶୀଘ୍ରେ ଆବରଣ,
ପ୍ରାଣାରାମେ ମୋର କରିବି ଦର୍ଶନ ।୮।

ଖଣ୍ଡ କୁମ୍ଭକାମୋଦୀ [୭]

ନ ଜପୁ ରେ ମନ ବିପଦ-ବାରଣେ
କିପାଁ ଭାବନା,
ମିଛେ ମଣି ସତ ରହିଛୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ
କି ବିଡ଼ମ୍ବନା ।୧।
ଫେଡ ମୋହ ନେତ୍ର ସଂସାର କୁହୁକେ
ଆଉ ଭୁଲ ନା,
ଅସାରେ ଉପେକ୍ଷି ସାରେ ଭଜ ଯିବ
ଭବ-ଯାତନା ।୨।
ଆଚର ରେ ମନ ଜଗତ-କାରଣ
ଧ୍ୟାନ ଧାରଣା,
ଶୟନେ ଚେତନେ ସଦା କର ତାଙ୍କ
ନାମ ଘୋଷଣା ।୩।
ଭବ-ପାରାବାର ତରିବାକୁ ଯଦି
ଅଛି କାମନା,
ଦେହ ମନ ପ୍ରାଣ ଅର୍ପି ତାଙ୍କୁ ତେବେ
କର ସାଧନା ।୪।

http://oaob.nitrkl.ac.in

[୮]

ସ୍ମର ସ୍ମର-ପର-ଗୁରୁ ଶ୍ରୀମଧୁସୂଦନେ,
ବିଶ୍ୱ-ବିଦିତ ନୟନ ଅମୃତ ଅଞ୍ଜନେ,
ଭବରେ ହୋଇ ତନ୍ମୟ ସ୍ମର ସତତ ଚିନ୍ମୟ
ବିବେକ ବୈରାଗ୍ୟ ଦେଇ ସହାୟ ସାଧନେ । ୧ ।
କାଳ-ଚକ୍ର ମାରି ଟକ ଲକ୍ଷ୍ୟେ ଲକ୍ଷ୍ୟେ ଛକ ଛକ
ଆଚମ୍ବିତେ ପ୍ରାଣ-ମୀନେ ଘେନିବ ବହନେ । ୨ ।
ଦାରା ସୁତ ପରିବାର ଧନ ରତ୍ନ ଅଧିକାର
ସ୍ୱପନ ସମ ଅସାର ଭାବ ବୁଝ ମନେ । ୩ ।
ତେଜ ଅନିତ୍ୟ ବାସନା ଅସତ୍ୟର ଉପାସନା,
ସ୍ମର ସେହି ନିରଞ୍ଜନ ସତ୍ୟ ସନାତନେ । ୪ ।

ଗୁଜ୍ଜରୀ । [୯]

ମହାମହିମ ବିଶ୍ୱପିତା,
ଅବିଦ୍ୟା-ତାମସ-ସବିତା । ୧ ।
ବୁଡ଼ି ମୁଁ ପାପ-ପାରାବାରେ,
ଅଛି ଶେଷେ ତୁମ୍ଭ ଦ୍ୱାରେ । ୨ ।
ତାରୁଛ ଯେତେ ମହାବ୍ୟସ୍ତେ,
ନ ଫେରେଁ ଯେହ୍ନେ ଶୂନ୍ୟହସ୍ତେ । ୩ ।
ପଦ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମାଗୁ ନାହିଁ,
ପ୍ରାର୍ଥୀ ମୁଁ ତୁମ୍ଭେ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ । ୪ ।
କେବଳ ଲେଖା ପଦ୍ମପାଦ,
ଖଣ୍ଡିବ ସେତୁ ମୋ ବିଷାଦ । ୫ ।
ପୂଜିବି ତାହା ଭକ୍ତି-ଫୁଲେ
ପୀରତି-ଚନ୍ଦନ ସଙ୍କୁଳେ । ୬ ।
ପ୍ରଦାନ ପ୍ରଭୁ ପଦଦ୍ୱୟ,
ଘେନ ମୋ ଅଳ ସବିନୟ । ୭ ।

ଚକ୍ରକେଳୀ [୧୦]

ଦିନେ ହେବ ଯେବେ ଅବଶ୍ୟେ ମରଣ,
ତେବେ ଆଶା-ଜୋଗାରେ କି କାରଣ ।
କର ଯାହାକୁ ପ୍ରାଣ ପରି ସ୍ନେହ,
ହେବ ଧୂଳିସାତ ଦିନେ ସେ ଦେହ । ୨ ।
ଯହିଁ ତୃଣ ରହେ ଯୁଗ ପ୍ରମାଣ,
ମାତ୍ର କି ଦିନେ ଲୀନ ନର ପ୍ରାଣ । ୩ ।
ଯେବେ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛ ମରଣ,
ଘେନ ଅହିଂସା ସତ୍ୟର ଶରଣ । ୪ ।
ଜପି ଦୟା କ୍ଷମା ଶୁଭ ମନ୍ତ୍ର ।
ନର ମରି ସୁଦ୍ଧା ହୁଏ ଅମର । । ୪ ।

ରାମକେରୀ [୧୧]

ଉଡ଼ାଇ ପତିତପାବନ-
ବାନା ହେ ଶିରୀଶ୍ୱର,
ପତିତ ଡାକ ନ ଶୁଣିବା
ଉଚିତ କି ତୁମ୍ଭର । ୧ ।
ଅନୁତାପ-ତପ୍ତ-ଲୋତକ
ପଡ଼ି ତବ ଚରଣେ,
ନ କିଏ କି ବ୍ୟଥା ଜାଣିଛେ
କେବେ ହେଲେହେଁ କ୍ଷଣେ । ୨ ।
ନୈରାଶ୍ୟ-ପାବକ-ପ୍ରତପ୍ତ
ମୋର ଖର ପ୍ରଶ୍ୱାସ,
ସୁଶୀତଳ ହୃଦେ ତୁମ୍ଭର
କିଏ ଜାଣି କି ପ୍ରାସ । ୩ ।
କର୍ଣ୍ଣପାତ ପଚ୍ଛେ ନ କର
ଏବେ ମୋହ ଡାକରେ,
ତାକ ଜାଣ ଉଲ୍ଲେ ବିରକ୍ତ
ନିଶ୍ଚେ ଶୁଣିବ ଥରେ । ୪ ।
ବାନ୍ଧି ଏ ଭରସା ହୃଦୟେ
ଡାକୁଅଛି ସତତ,
ତବ ଘନ-ନୀର-ପିପାସୁ
ଦୀନ ଚାତକବତ । ୫ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବୈଠକି ସ୍ୱର [୧୨]

ଚାହିଁ ଅଛ ଦ୍ୱାରପ୍ରାନ୍ତୁ ଭକ୍ତ-ରଞ୍ଜନ,
ପ୍ରାଣେ ଅବତରି କରୁ ଭସ୍ମ ଭଞ୍ଜନ !
ମିଥ୍ୟା କର୍ମେ ଗଲା ଦିନ   ଦିନୁ ଦିନୁ ତନୁ କ୍ଷୀଣ
ପ୍ରାଣପକ୍ଷୀ ହେଲା ଛନ୍ନ କରି ଦାରୁଣ । ୧ ।
ସେସ୍ୱରଣ ମାୟାଜାଲ   କେଶାଗ୍ର ଧରିଣ କାଳ
ଅଦର୍ଶେ ଅଜଣା କାଳ କରି ଗର୍ଜ୍ଜନ । ୨ ।
ଦୟାକର ନାରାୟଣ   ଶ୍ରୀପଦେ ଗଲି ଶରଣ
କର ହେ ଦୀନରକ୍ଷଣ ! ଦୀନେ ରକ୍ଷଣ ।୩।
ଦିଅ ଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ   ଚିତ୍ତଦ୍ୱିଧା କରି ନାଶ
ତବ ପଦେ ଶ୍ରୀନିବାସ ଏ ନିବେଦନ । ୪ ।

ଶକଟାଭରଣ [୧୩]

ସକଳ ତୁମ୍ଭର ଇଚ୍ଛା   ଇଚ୍ଛାମୟ ହରି,
ତୁମ୍ଭ କର୍ମ ତୁମ୍ଭେ କର   ମୁଁ ବୋଲେ ମୋହରି,
ତୃଣେ ବଜ୍ର କର ଜଣା,
ପଙ୍ଗୁକୁ ଲଙ୍ଘାଇ ପାର   ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଶିଖରୀ । ୧ ।
ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ତୁମ୍ଭେ   ପରାତ୍ପର ଈଶ,
ଦରିଦ୍ରେ କୁବେର କର   କୁବେରକୁ ଦୀନ
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ମହିମା,
ନ ପାରନ୍ତି ହର ବ୍ରହ୍ମା   କଳି ଯାର ସୀମା ।୨।
ବୋଲଅ ଯେ ବାକ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ବୋଲଇଁ ମୁଁ ତାହା
କାୟା ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ମୁଁ   ଛାୟା ବିଶ୍ୱନାହା,
ତୁମ୍ଭେ ଯନ୍ତ୍ରୀ ମୁହିଁ ଯନ୍ତ୍ର,
ଚାଳିଲେ ଚାଳିବ ନ ତୁ   ରହିବ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ୩ ।
ଭବ-ବ୍ୟାଳ ତୀବ୍ର ବିଷେ   ଜର୍ଜରି ମୋ ହିଆ,
କର ହେ ନିର୍ବିଷ ତୁମ୍ଭେ   ହୋଇଣ ଗୁଣିଆ,
ଜ୍ଞାନ-ଗଦ କରି ଦାନ,
ଶମନ-ଶଙ୍କ ସନ୍ତାପୁଁ   କର ପରିତ୍ରାଣ ।୪।

ମଙ୍ଗଳ [୧୪]

ରସନା ରେ ଆନ ରସେ   ରସ ନା ରସ ନା,
ହରିଭକ୍ତି ରସ ବିନା   ସବୁ ବିଡ଼ମ୍ବନା । ୧ ।
ହୁଏ ଯିବା ଆନ ରସ   ଘଣ୍ଟକେ ବିକୃତ,
ମାତ୍ର ଚିର ଅନାବିଳ   ଭକ୍ତି-ରସାମୃତ ।୨।
ଚାଖିଲେ ତାହାର ସ୍ୱାଦୁ   ମାତ୍ର ଏକ ଥର,
ତୁଟିଯିବ ସମାଦର   ପାର୍ଥିବ ରସର । ୩ ।
ପାନେ ତାହା ଭବ-କ୍ଷୁଧା   ତୃଷ୍ଣା ଯାଏ ହରି,
ବିବେକ-ବିହଙ୍ଗ ସଦା   ଡାକେ ହରି ହରି । ୪ ।
ସେ ରସ ଯେ ପିଏ ତାର   ହୁଏ ମୋକ୍ଷଗତି,
ଭବତାପ ମାୟା ମୋହ   ନ ପଶେ ତା ଚିତ୍ତ ।୫।
ଅମଙ୍ଗଳ ବିଘ୍ନେ ହରି   ତାମହିଁ ମଙ୍ଗଳ,
ତୁଳ ତହିଁ ସର୍ବତୀର୍ଥ   ସର୍ବବ୍ରତ ଫଳ । ୬ ।
ଅତଏବ ସବୁ ତେଜି   ରେ ରସନା ଅଜ୍ଞ,
ଜପ ହରିନାମ ସଦା   ସେହି ତପ ଯଜ୍ଞ । ୭ ।

ବଙ୍ଗଳା ଶ୍ରୀ [୧୫]

ଯଉ ହୁଅ ଭାଇ   ଆସୁଅଛି ଧାଇଁ
ମୃତ୍ୟୁ-ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର,
ଆଜ କିବା କାଲି   ଯିବ ତହିଁ ଭୁଲି
ଉଡ଼୍ ଯାପି ଜୀବନ ସତ୍ର ।୧।
ପାଥେୟ ସଂଗ୍ରହ   କର ଅହରହ
ଆବର ସମନ ଭେଟି,
ଗଲେ ଖାଲି ହାତେ   ତର୍ଜିଣ ଗର୍ଜିତେ
ଘୋର ଦଣ୍ଡ ଦେବ ସେଠି ।୨।
ଧର୍ମ ବିନା ତାର   ଆନ ଉପହାର
ତୁଷ୍ଟବ ନାହିଁ ମନକୁ,
ନ ଶୁଣିବ କାନେ   ସେ ତୋ ସ୍ତୁତି ଗାନେ
ଚୁହିଁବ ନାହିଁ ଧନକୁ ।୩।
ଅତଏବ ଭାଇ   ହେଳା କର ନାହିଁ
ଧର୍ମ-ଧନ ଉପାର୍ଜ୍ଜନେ,
ଲାଗ ଲାଗ ଲାଗ   ଜାଗ ଜାଗ ଜାଗ
ସେ ସୁଧନ ଅନ୍ୱେଷଣେ ।୪।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ରସକୂଲ୍ୟା [୧୬]

ହରି, ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରାଣ-ପଙ୍କଜ-ରବି,
ପାତକ-ପର୍ବତ-ପ୍ରଚୂର୍ଣ୍ଣ-ପବି,
ମାୟା-ମହୀରୁହ-ମହାକୁଠାର,
ଭୀମ-ଭବ-ସିନ୍ଧୁ-ସୁକର୍ଣ୍ଣଧାର,
ଶାଶ୍ୱତ-ସତ୍ୟ-ସୁଧାମ ଯେ,
ଜରା ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ଦୁଃଖ-ନିବାରକ
ତୁମ୍ଭର ପାବନ ନାମ ଯେ । ୧ ।
ମତ୍ତ କରୀ ପରି ଚଞ୍ଚଳ ମନ
କୁପଥେ ବିପଥେ କରେ ଭ୍ରମଣ
ପ୍ରବୀଣ ମାହୁନ୍ତ ପରାୟେ ହରି,
ବିବେକ-ଅଙ୍କୁଶ ଆଘାତ କରି
ଫେରାଅ ସୁପଥେ ତାକୁ ଯେ,
ମର୍ମାନ୍ତିକ ଦୁଃଖ ଅନୁତାପବ୍ୟଞ୍ଜୀ
ଶୁଣି ପ୍ରଭୁ ମୋର କାନ୍ଦୁ ଯେ । ୨ ।
ବିଶୁଷ୍କ ହୃଦୟ-ବନେ ମୋହର,
ଦହେ ପାପ-ଦାବ ହୋଇ ପ୍ରଖର,
ଘଟିଲେ ବିଳମ୍ବ ଘଟିଏ ଆଉ,
ଭସ୍ମ କରି ତାକୁ ସାଧିବ ଦାଉ,
ଢାଳି ତହିଁ କୃପା-ଜଳ ଯେ,
ଚିର ନିର୍ବାପିତ କରି ତାକୁ ହରି
କର ଶାନ୍ତ ସୁଶୀତଳ ଯେ । ୩ ।
ହେ ମଙ୍ଗଳଦାତା ମଙ୍ଗଳାଳୟ,
କର ଏ ଜୀବନେ ମଙ୍ଗଳମୟ,
କରୁ ନେତ୍ର ତବ ରୂପ ଦର୍ଶନ,
କର୍ଣ୍ଣ କରୁ ସଦା ନାମ ଶ୍ରବଣ,
ଏ ଭିକ୍ଷା ପଦେ ମୋହର ଯେ,
ଉଚାରୁ ରସନା ଜୀବ ଯିବାବେଳେ
ନିର୍ବିକାରେ ହରି ହରି ଯେ ।୪।

———

କରୁଣାଶ୍ରୀ [୧୭]

ଚକ୍ରଧର, ତହିଁ ନାଶ କର ଅରି ହେ ନୃକେଶରି,
ତୁମ୍ଭରି ଏ ଦେହ ପ୍ରାଣ ତୁମ୍ଭରି ହେ ମନଜ୍ଞାନ
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ତୁମ୍ଭ ବିନା ନାହିଁ ଆନ
ତବ ପଦ ଭବସିନ୍ଧୁ-ତରୀ ହେ । ୧ ।
ପୋଷା ପକ୍ଷୀ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଶିଖାଇଛ ଯେଉଁ ସ୍ୱର,
ମଣି ତା ଇଷ୍ଟ ମନ୍ତର ଘୋଷୁଅଛି ନିରନ୍ତର,
"ନାରାୟଣ ହରି" ବୋଲି କରି ହେ । ୨ ।
ବିନଶ୍ୱର ସୁଖ ଆଶେ ତେଜି ଅବିନଶ୍ୱର ବାସେ,
ବନ୍ଧୁ ବିନୁ ଏ ପ୍ରବାସେ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ଉଚ୍ଛ୍ୱାସେ
ହେଲି ଅବସନ୍ନ ରଖ ହରି ହେ । ୩ ।
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ମୁଁ ତୁମ୍ଭର କେବଳ ମୋହ ପାମର
ଘଟାଇଅଛି ଅନ୍ତର ତହିଁ ପରସ୍ପରେ ପର,
ନାଶ ତାକୁ ଯାଉ ଖଲ ସରି ହେ । ୪ ।

——o——

ସ୍ୱମବେଶ୍ୱ [୧୮]

ଅନନ୍ତ ନିତ୍ୟ ନିର୍ବିକାର
ଆହେ ମଙ୍ଗଳାଧାର,
ବୁଦ୍ଧି ବଚନକୁ ବଳଇ
ତବ ଶକ୍ତି ଅପାର । ୧ ।
ତୁମ୍ଭେ ଦେଶକାଳ ଅତୀତ
ଧ୍ୟାନଧାରଣା-ସାଧ୍ୟ,
ନିଖିଳ ଜୀବନ ଦେବତା
ଦେବଦେବ ଆରାଧ୍ୟ । ୨ ।
ଅନାଥ ଆତୁର ତାରଣ
ଭବ-ଭୟ ବାରଣ,
ଆସ୍ଥାବନ୍ତ-ଚିତ୍ତ-ବିଳାସୀ
ଅଶରଣ-ଶରଣ । ୩ ।
ସାରସ୍ୱତ ଚକ୍ଷୁ ନ ପାରେ
ଭେଦି ତୁମ୍ଭ ଶାମ୍ବରୀ
ଭବେ ତୁମ୍ଭେ ଲଗ୍ନ ଅଲଗ୍ନ
ଜଳେ କମଳ ପରି । ୪ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୀନ ମୁଁ ମୋଠାରେ ସାର୍ଥକ
ନାମ ହେ ଦୀନବନ୍ଧୁ,
ବାଞ୍ଛ ଦେଇ ହୃଦ-ମନ୍ଦିରୁ
ପାପ ତାପ-ଅଳନ୍ଧୁ । ୪ ।
ନୈରାଶ୍ୟ-ତପ୍ତାଶ୍ରୁ ଢାଳିଣ
ଯାଚୁ ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରୀପଦେ,
କରୁଛି ଜଣାଣ ଯୋଡିଣ
କର ଭକ୍ତି-ଗଦ୍‌ଗଦେ । ୫ ।
ଅର୍ପିଲି ପତ୍ୟୁଣ ଚରଣେ
ରକ୍ଷା କର ବା ମାର,
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିଲି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଅର୍ପି ନଶ୍ୱର ଭାର । ୬ ।

ବୈଠକୀ ସ୍ୱର [୧୯]

ପତିତ-ପାବନ ପ୍ରଭୁ ପରମ ଅଞ୍ଜନ,
ବାସନା-ବିଦଗ୍ଧ ପ୍ରାଣେ ତୁମ୍ଭେହିଁ ଚନ୍ଦନ ।ପଦ।
ନାହିଁ ତବ ଆଦ୍ୟପର: ନାମ ଧର ପରାତ୍ପର
ଗୁଣାତୀତ ଗୁଣାକର ଜ୍ଞାନର ତପନ ।୧।
ତୁମ୍ଭେ ମୁକ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ଗତି ତୁମ୍ଭେ ଶକ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ମତି
ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱ-ପ୍ରାଣପତି ସତ୍ୟ ସନାତନ ।୨।
ତୁମ୍ଭର ମୂର୍ତ୍ତି ଅନଳ ଅନିଳ ଶକ୍ତି ପ୍ରବଳ
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନେତ୍ର ଯୁଗଳ ଶଶାଙ୍କ ତପନ ।୩।
ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ସର୍ବମୟ ସର୍ବସ୍ରଷ୍ଟା ସର୍ବାଶ୍ରୟ
ବିନାଶ ମୋ ଭ୍ରମଭୟ ଶ୍ରେୟ-ନିକେତନ ।୪।

——:୦:——

ଭୈରବୀ [୨୦]

ହେ ପ୍ରଭୁ ସୁରାସୁର-ଅରି ବିପଦ ଭଞ୍ଜ-କେଶରୀ
ଆଜୀବନ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଲୀଳା-ମୁରଲୀ,
ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁପରି ନଚାଅ ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରୀହରି
ତବ ଆଜ୍ଞା ଅନୁସରି ନାଚେ ସେଭଳି,
ମୁହିଁ ସିନା କମାରଯନ୍ତ୍ର,
ଚଳାଉଛି ମୋତେ ତୁମ୍ଭ ମହାକ୍ଷମତା । ୧ ।
ଆଉଁ ତୁମ୍ଭ ପଣ ପିତା ଦାରୁଣ ବିତାପ-ଶତ ।
ହୋଇ ହୃଦେ ଅଧିଷ୍ଠିତା ଦହେ ପ୍ରଶରେ।
ନ କନ୍ଦାଅ ବାରମ୍ବାର ହେ କରୁଣା-ପାରାବାର
ଏ ପାମର ଦୁରନ୍ତର ଜଣାଉଛରେ,
ତବ ସୃଷ୍ଟ ମୁଁ, ମହାବାହୁ,
ଆସି ନାହିଁ ଆନ ବାହା ସୃଷ୍ଟିରୁ ବାହୁ ।୨।
ଦେଖି ରଙ୍ଗ ମହାକାଳେ ନ ଭୁଲିବି ଆଉ ଢ଼ାଳେ
ବୁଝିଛି ତା, କାଳକାଳେ ବିଶ୍ୱାନ୍ତ ଅନ୍ତ,
କାଳେ ସେ ଫଳଅଶନେ ଦୁରଦୃଷ୍ଟର ଶାସନେ
ହୃଦେଁ ବା ତୁମ୍ଭ ଧନେ ଆହେ ଶ୍ରୀପତି,
ଏଥି ଏକା ଚିନ୍ତା ମୋହର,
ସେ ଚିନ୍ତା ହେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କର ଅନ୍ତର ।୩।

ଧନାଶ୍ରୀ [୨୧]

ଛାଡ଼ ମୂଢ଼ ମନ ଜାଗ୍ରତ ଶୟନ
ଫେଡ ରେ ଜ୍ଞାନ-ନୟନ,
ଦେଖ ଦେଖ ଯୁହିଁ କି ବେଗରେ ଧାଇଁ
ବୁଲୁଛି ତୋର ଜୀବନ,
ଶୋଇ ଆଶା-କୁହରେ,
ଆଉ ନ ଶୁଅ କାଳ-ଶେଯରେ ।୧।
ବିଷୟ-ମାଦକ ପିଇଣ ବାଳକ
ମେଣ୍ଟିଲି ନାହିଁ ପିପାସା,
ସେ ନିଶା ପ୍ରଭାବ ହେଲୁ ତୁ ଅସାଢ଼
ମୁଖୁଁ ନ ସ୍ଫୁରଇ ଭାଷା,
ପଡ଼ିଯିବୁ ତୁ ହୁଡ଼େ,
ବୁଲି ବିନେ ଅନ୍ତକ ହାତୁଡ଼େ ।୨।
ସାର ତତ୍ତ୍ୱ ଭୁଲି ଅପଥରେ ବୁଲି
ସାରିଲୁ ବୃଥା ଆୟୁଷ,
ଧାନେ ଅନାଦର କରିଣ ପାମର
ଲୁଟୁଅଛୁ ବସି ତୁଷ,
ଆରେ ଅଜ୍ଞ ବାତୁଳ,
ସବୁ ତେଜ ଭଜ ଆଦିମୂଳ ।୩।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଧନ ରତ୍ନ ସାର୍   ପୁତ୍ର ପରିବାର୍
ନ ଯିବେ କେହି ସଙ୍ଗର୍,
ଆସିଅଛୁ ଏକା   ଯିବୁ ଚାଲି ଏକା
ସେତିକାଳେ ସବୁକେ ପର୍,
ଧର୍ମ କେବଳ ସାହା,
ଅନ୍ତେ ଦେଖାଏ ସେ ସ୍ୱର୍ଗପନ୍ଥା । ୪ ।

———

କାମୋଦୀ [୨୨]

ନିର୍ମାଲ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ   ନିଖିଳ ନିକେତନ
ନୈରାଶ୍ୟ-ଅନ୍ଧାର-ବିଦ୍ୟୁତୀ
ପୁଣ୍ୟ ନାମ ତୁମ୍ଭର   ଯେସନ ରବିକର
ଘଉଡେ ଅଜ୍ଞାନ-କୁହୁଡ଼ି ହେ ମହାବାହୁ !
ଦାତାପଣରେ ତୁମ୍ଭେ ସାର୍,
ଲୁବ୍ଧକ ମୁଁ ପାମର ଛାର୍,
ଦେଉଛ ତୁମ୍ଭେ ଯେତେ   ମାଗୁଛି ପୁଣି ତେତେ
ନ ପୂରେ ଲାଳସା ଦୁର୍ବାର୍ ହେ ମହାବାହୁ ।୧।
ଦେଇଅଛ ଜୀବନ   ଆଉର୍ ଦେହ ଧନ
ଦେଇଛ ପ୍ରିୟ ପରିଜନ,
ସୁଧୀର୍ ସମୀରଣ   ନୀଳକାନ୍ତ ଗଗନ
ପୃଥିବୀ ପାର୍ଥିବ ରତନ ହେ ମହାବାହୁ !
ଦେଇଛ ସୁଶୀତଳ ଜଳ,
ପାକାର୍ଥେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳ,
ଦେଇଛ ଏତେ ହରି   ତେବେ ମୁଁ ଲୋଭ କରି
ମାଗୁଛି ଉତେ ଅନର୍ଗଳ ହେ ମହାବାହୁ । ୨ ।
ଏଥି ତୃପ୍ତ ମୋହର   ହେବ ନାହିଁ ଅନ୍ତର
ଦେବାକୁ ହେବ ଆଉ କଷ୍ଟ,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ପାଇଲେ   ସଂତୃପ୍ତି ନାହିଁ ଜଗେ
ତୁମ୍ଭ ବିହୀନେ ସବୁ ତୁଚ୍ଛ ହେ ମହାବାହୁ !
ତୁମ୍ଭେହିଁ ସ୍ୱରଗର ସ୍ୱର୍ଗ,
ଅପବର୍ଗର ଅପବର୍ଗ,
ଏଣୁ ମୁହିଁ ବାତୁଳ   ଲଭିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ
ତୁମ୍ଭର ପବିତ୍ର ସଂସର୍ଗ ହେ ମହାବାହୁ । ୩ ।

ଆଶାବଶୁକ୍ଳ [୨୩]

ଚାହିଁ ଅଛି ହରି   ଦିଅ ଦର୍ଶନ
ଖୋଜି ଖୋଜି ହେଲି   ମୁଁ ଅବସନ୍ନ,
ଦେଖୁଅଛି ତବ   କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟହ,
ଭୁଞ୍ଜୁଅଛି ନିତ୍ୟ   ସୁ-ଅନୁଗ୍ରହ,
ମାତ୍ର ଚାହିଁ ପାଇଁ
ଦେଖୁ ନାହିଁ ପ୍ରଭୁ   ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଚାହିଁ ।୧।
ମହିମା ତବ   ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସରେ,
ସତତ ପ୍ରାଣେ   ଅନୁଭବ କରେ,
ତୁମ୍ଭର କରୁଣା   ରକ୍ତ ରୂପରେ,
ବୁଏ ପ୍ରବାହିତ   ମୋ କଳେବରେ
ସ୍ୱରୂପ ତଥାପି,
ନ ପାଏଁ ଦର୍ଶନ   ହେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପି ।୨।
ଦେଇଛ ଦେଉଛି   ସବୁ ଆପଣ,
ଦରଶନ ଦାନେ   କପାଁ କୃପଣ,
ହେଲ କି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ   ଏହା ସୁନ୍ଦର,
ବିଶ୍ୱର କର ହେ   ମନ୍ଦରଧର,
କି ବିଷମ କ୍ଷୋଭ,
ଗିଳି ଦେଇ କଲ୍   ରେଣ୍ଟରେ ଲୋଭ ।୩।
ତୁମ୍ଭର ସଚ୍ଚିତ   ପ୍ରତି ହୃଦୟରେ,
ତୁମ୍ଭ ରୂପ ସଦା   ଦର୍ଶନ କରେଁ,
ପ୍ରତିସ୍ୱରେ ଶୁଣେ   ତୁମ୍ଭର ସ୍ୱର୍,
ବାଞ୍ଛାନିଧି ପୂରୁ   ବାଞ୍ଛା ମୋହର
ମାଗେ ଅକିଞ୍ଚନ,
ହୃଦପଦ୍ମେ ମିଳୁ   ତବ ଦର୍ଶନ । ୪ ।

—✻—

ଚନ୍ଦ୍ରା ଭୈରବ [୨୪]

ପ୍ରଭୁ ଅମୃତ—:   ଜୀବନ-ଦାତା,
କୋଟି ବଚନ   ବିଶ୍ୱବିଧାତା,
ତୁମ୍ଭେ ସକଳର   ବନ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର
ତୁମ୍ଭେ ପିଅର ତୁମ୍ଭେହିଁ ମାତା ହେ
ଶୋଭନ । ୧ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସାଧୁ ସେବା ସାଧୁ ସହବାସେ,
କାଳ କଟୁ ମୋ ସଦା ଉଲ୍ଲାସେ,
ଜୀବନ ଅନ୍ତିମ ହେଉ ମୋର ଚିତ୍ତ
ବସି ପୀଡ଼ିତ ବ୍ୟଥିତ ପାଶେ ହେ
ଗୋବିନ୍ଦ । ୨ ।

ଭକ୍ତି ଆସକ୍ତି ହୋଇ ଅନ୍ତର,
ଲଭୁ ଚରଣେ ଆଶ୍ରା ତୁମ୍ଭର,
ତବ ପଦତଳେ ଅର୍ପି କର୍ମଫଳେ
କର୍ମ କରିବି ମୁଁ ନିରନ୍ତର ହେ
ଗୋବିନ୍ଦ । ୩ ।

ଯାଚୁ ଦିଅ ଏ ଅଭୟ ବର,
ଆର୍ତ୍ତେ ମାଗୁଛି ଯୋଡ଼ିଣ କର,
ଅଭିମାନ-ବାଘ ନ ଖଦାଉ ସ୍ୱର—
ବହି ତରିବ-ମନ୍ତ୍ରେ ମୋହର ହେ
ଗୋବିନ୍ଦ । ୪ ।

—୫୦—

ଆତ୍ମନିବେଦନ

ଚଳଣା [୨୫]

ଅଧିକ କି ନିବେଦିବି ହେ ଜଗତସ୍ୱାମି,
କି ଅବା ଅଜ୍ଞାତ ତବ ଅଛି ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମି ।
ଜାଣ ତ ସକଳ ଦେବ, ଅନ୍ତର ବେଦନା,
ତେବେ କାହିଁ ଦେଉଅଛ ଦୁର୍ଦ୍ଧର ଯାତନା ।
ପୂର୍ବରୁଁ ଜାଣିଥାନ୍ତି ଯେବେ ମୋ କପାଳ ଫଟା,
ସାଧେ କି ମୁଁ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏତେ ହଟହଟା ।
ସଂସାରେ ତ କିଛି ମୋର ବାଞ୍ଛା ଥିଲା ନାହିଁ
ତୁମ୍ଭେ ସିନା ପେଷିଲରୁ ଆସିଥିଲି ଧାଇଁ ।
କାହିଁ ତୁମ୍ଭ ଆଦେଶ ତ ପାଳି ନାହିଁ କିଛି,
ଭୁଲିଯାଇ ସେ ଆଦେଶ ତୁଚ୍ଛାରେ ବସିଛି ।
ପୁଣି ଥରେ ଯେବେ ମୋତେ ନ ଦେଲ ଚେତାଇ,
ତେବେ ବୃଥା ରଖିଅଛ ଏଥି କାହିଁପାଇଁ ।
ଖପା ହୋଇଅଛ ଯଦି ମୋ ପ୍ରତି ବିଶେଷ,
ତୁମେ ନ ପାଳିଲି ଯେଣୁ ତୁମ୍ଭ ଶୁଭାଦେଶ ।
ଥରେ ଅଧେ ଉପଦେଶ ଭୁଲିଗଲେ ଶିଷ୍ଟ,
ଗୁରୁ କି ଶିଖାନ୍ତି ନାହିଁ ପାସୋରିବା ପାଠ ।
ତୁମ୍ଭେ ତ ଜଗତ-ଗୁରୁ ନ ଜାଣ କି ତାହା,
ଆଉ ଥରେ ଭଲ କରେ ବସି ଚଉବାହା,
କହିଦିଅ କି ଆଦେଶ ପାଇବି ତୁମ୍ଭର
ନ ଦେଖାଅ ଏ ଅଧମେ ଆଉ ଏତେ ଡର ।
ଆଶାର କୁହୁକେ ପଡ଼ି ବୁଲି ଏଠି ସେଠି,
କେତେ କାଳ ଯାଏଁ ଆଉ ଖଟିଥିବି ବେଠି ।
ସଂସାର ଜଟିଳ ପଥେ ପଡ଼ିଲିଣି ଥକି,
ଆଉ ମୋତେ କର ନାହିଁ ଦୁଃଖର ଗହ୍ୱକି ।
ସମଦର୍ଶୀ ବୋଲି ତୁମ୍ଭେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ,
ତେବେ ମୋହପକ୍ଷେ କାହିଁ ଏତେ ପକ୍ଷପାତ ।
କରୁଣା ଭଣ୍ଡାର ଯଦି ଅକ୍ଷୟ ତୁମ୍ଭର,
ତେବେ କାହିଁ ବାଣ୍ଟିବାରୁ ଥରୁଅଛ କର ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ ନାମ ତୁମ୍ଭ ଜଗତେ ବିଦିତ,
କିନ୍ତୁ ମୋହ ପକ୍ଷେ ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ।
ଭ୍ରାନ୍ତିର ଯଦ୍ୟପି ଦଣ୍ଡ କଠୋର ଏସନ,
ତେବେ କାହିଁ ଦେଲ ଭୁଲି ଦରଗଣ୍ଡା ମନ ।
ଗନ୍ତାଘରୁଁ ତାହା ତ ମୁଁ ଆଣି ନାହିଁ ବାଛି,
ତୁମ୍ଭେ ସିନା ନିଜେ ନିଜେ ଦେଇଥିଲ ଯାଚି ।
ତବ ଦତ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେବେ ଖଣ୍ଡି ହେଲା ନାହିଁ,
ତେଉଁ ଯୁକ୍ତି ବଳେ ହେବି ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ।
ଅକୂଳ ଭବ-ସାଗରେ ଦିଶୁ ନାହିଁ କୂଳ,
ଜୀବନ-ତରଣୀ ତହିଁ ହେଉଛି ଆକୁଳ ।
ପାପ-ଭଉଁରୀ ଦର୍ଶନେ ଜୀବ ଉଦ୍‌ବେଗିତ,
ରିପୁ-ତରଙ୍ଗ ଗର୍ଜ୍ଜନ ଶୁଣିଣ ସତତ ।
ସୁବୁଦ୍ଧି ଶାସ୍ତ୍ରିକୁ ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା-ମାର୍ଜ୍ଜାର,
ଲଙ୍ଗୁଳ ଫୁଲାଇ ଝାମ୍ପୁ— ଅଛି ବାରମ୍ବାର ।
ସଙ୍କଟେ ସହାୟ ହୋଇ ନାଶ କରୁଁ ଭୟ,
ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ନାମ ତବ ହେଉ ହେ ସାର୍ଥକ ।
ଡାକି ଡାକି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତ କଣ୍ଠ ଗଲା ଫାଟି,
ଆଉ ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ କରି ଏତେ ପାଟି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିଷ୍ଠୁର କୃତଘ୍ନ ଯେତେ ଏ ମୁହିଁ ଅଟଇ,
ଦରନ୍ତି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ତହିଁ ତପାଲେ ନ ଠକି ।
ମାତ୍ର ଦେଖୁଅଛି ତୁମ୍ଭ କରୁଣା ଅପାର,
ତଥାପି ରହିଅଛି ସଦା ଅସୀମ ସଂସାର ।
ଅତଏବ ନିର୍ଭୟ ତା ବୋଲିବ ଜେମନ୍ତେ,
କଷ୍ଟ ଅଛି ମୋ କଥାରେ ଲଭିବ ପରତେ ।

ତୁମ ହେଲି ଏବେ ପ୍ରଭୁ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କର,
ହେଉ ପଛେ ସୁକୃତ୍ୱାନ ନ ହେବି କାତର ।
କାଳୁ ଦେବ ଏତ ଶିକ୍ଷା ମାଗୁଛି ପଦ୍ମରେ,
ଅନାଥ ଅଶ୍ୱବ ଯାତ ପଡ଼ିଛି ମୋ ଲୋଚନେ,
ମାତ୍ର ମିଳୁଥାଉ ତୁମ୍ଭ ନାମାମୃତ ପାନ,
ଏତା ଭବା ମାଗୁଛି ମୋ ନାଥଙ୍କ ଦେଖୁ ଅତ ।

ତୁଳସୀମାଳା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୂଚୀ

୧ । ଭଜନ
୨ । ଜଣାଣ
୩ । ପ୍ରାର୍ଥନା
୪ । ପ୍ରାଣବାଣୀ
୫ । ପ୍ରଶ୍ନତ-ଅବକାଶ
୬ । ମାଗୁଣି
୭ । ଗୁହାରି
୮ । ଅଲଣା ଅଭିମାନ
୯ । ମନ ପ୍ରଶ
୧୦ । ହାଟ ବାହୁଡ଼ା
୧୧ । ଷଡ଼ରଥୀ ସମର
୧୨ । ଏକମେବାଦ୍ୱିତୀୟଂ
୧୩ । ଉପସଂହାର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁଳସୀ ମାଳା

ଭଜନ

ଜୟ ଜୟ, ଜୟ ହେ ଜଗନ୍ନାଥ
ନୀଳାଚଳେ ବୋଲାଉଛ କାଳିଆ ସାଆନ୍ତ । ପଦ ।
ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ରୂପ ଧରି   ବଡ଼ ଦେଉଳେ ଶ୍ରୀହରି
ଅଛ ହେ ବିଜୟ କରି ସେନ ଭଗ୍ନୀ ଭ୍ରାତ । ୧ ।
ମହାପ୍ରସାଦ ଛଳରେ   ବାଣ୍ଟୁଛ କୈବଲ୍ୟ କରେ
ଅପୂର୍ବ ଆସ୍ୱାଦ ନରେ ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ହାତ । ୨ ।
ମହାଚକ୍ର ସୁଦର୍ଶନ   କରିଣ ସଦା ଘୂର୍ଣ୍ଣନ
କରୁଛ ପାପ ଛେଦନ ହେ ଅନାଥନାଥ । ୩ ।
ପତିତପାବନ ବାନା   ଉଡ଼ାଉଛ ତୁମ୍ଭେ ସିନା
ଦୁର୍ବଳର ଭକ୍ତସେବୀ ନାମ ତବ ସାର୍ଥ । ୪ ।
ଯେତେ ସବୁ ନଦନଦୀ   ମହାନାଦେ ମହୋଦଧି
ତବ ପ୍ରେମ ନିରବଧି କରୁଛି ବିଖ୍ୟାତ । ୫ ।
ତୁମ୍ଭେ ଜଗତର ପ୍ରାଣ   ମନ ଆତ୍ମା ବୁଦ୍ଧି ଜ୍ଞାନ
ଆର୍ତ୍ତଜନେ କର ତ୍ରାଣ ଦେବ ରମାକାନ୍ତ । ୬ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଭବେ ଭଣି   ମାଗେ କର ଯୋଡ଼ି କରି
ଶେଷକାଳେ ଦିଅ ହରି ସଦୟ ସାକ୍ଷାତ । ୭ ।

ଜଣାଣ

ତୁମ୍ଭାରି ପଦ୍ମରେ   ଗୁହାରି କରୁଛି
ସେବା ହେଉ ମୋ ଆରତ,
ନୀଳଗିରି-ପତି—   ବିହାରୀ ହେ ହରି
ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗତ୍ପିତ । ୧ ।
ସବୁଆଡେ ପୂରି   ରହିଛ ସତତ
ସଙ୍ଗୀତ ସ୍ୱରିଣୀ ଛନ୍ଦେ,
ସୁପ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରାଣୀ   ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସରେ
ଫୁଲର ମଧୁର ଗନ୍ଧେ । ୨ ।
ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ   ମୋ ପ୍ରାଣବ୍ୟଥା ତ
ପାରୁ ନାହଁ ପ୍ରଭୁ ଜାଣି,
ହେଲଣି ଯାବତ୍   ଜୀବନଟା ସାର
ଘୂରି ଘୂରି ଚକ୍ରପାଣି । ୩ ।
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର   କର୍ମଫଳ ଭୋଗ
ନ ହେଲା ଅବଧି ଶେଷ,
ନାହିଁ ତ ମୋ ଭାଗ୍ୟେ   ପ୍ରାଣର ବିଶ୍ରାମ
ଭୁଞ୍ଜୁଥିବି ସଦା କ୍ଳେଶ । ୪ ।
ଅକ୍ଷମ ବୋଲି ମୁଁ   ମାଗୁଅଛି ସିନା
ତବ ଆଜ୍ଞା ବାରମ୍ବାର,
ନବୁବା ଜପାଇଁ   ଭିକ୍ଷା ବୃତ୍ତି ଧରି
କରନ୍ତୁ ନଜରୁ ଛାର । ୫ ।
ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ଲୋକେ   ତରିଯାନ୍ତି ନିତ
ଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ବଳେ ଭଲୁଁ,
ମାତ୍ର ତାରିପାରେ   ଅଜ୍ଞାନକୁ ଯେତୁ
ସେ ସିନା ପ୍ରକୃତ ପ୍ରଭୁ । ୬ ।
ଆଶାର ବନ୍ଧନ   ଯାଉଅଛି ଛିଣ୍ଡି
ଅସହା ଏବେ ମୋ ପ୍ରାଣ,
ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରଭୁ   ଦୀନ ଭିକାରୀକୁ
ପ୍ରେମ-ସୁଧା କର ଦାନ । ୭ ।
ଭକ୍ତି ବଦଳରେ   ବିରକ୍ତି ଯେ ଠାବେ
ମଙ୍ଗଳ ତାହିଁ ମରଣ,
ପୌରୁଷ ହରାଇ   ଜଡଦର୍ଶନ ହୋଇ
ଜୀଇବାର କି କାରଣ । ୮ ।
ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ତୁମ୍ଭେ   ଦେଇଥିଲ ହରି
ଗଲାଣି ତ ତାହା ସବୁ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାନବ ଜୀବନ ତ   ସରିଯାଇ ନାହିଁ
ପୂରିଲାଣି ସେ ପୂର୍ବ ପର୍ବ । ୯ ।
ଆତ୍ମଶକ୍ତି ବିନା   ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଆଉ
କରିବାକୁ କେ ସୁଜନ,
ତାହା ବଳେ ମାତ୍ର   ହେବ ନାଶ ଲୁଚି
ଘେନ ବିଫଳ ଜୀବନ । ୧୦ ।
ପ୍ରାଣ ବଡ଼ ପ୍ରିୟ   ମରଣ ମଧୁର
ପାବନ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନିର୍ମଳ,
ସଂସାର ଜଞ୍ଜାଳ—   ଶତଦଗ୍ଧ ଆତ୍ମାକୁ
କରିଦିଏ ସେ ଶୀତଳ । ୧୧ ।
ଜୀବନ-ସ୍ୱରଣା   ଶୁଖି ଆସୁଅଛି
ମରିଯିବ କିବେ ଧାର,
ଅସହାୟ ଜନେ   ସାହା ହୋଇ କର
ଭବ-ମରୁଭୂମି ପାର । ୧୨ ।
ଜୀବନର ସନ୍ଧ୍ୟା   ଘୋଟି ଆସିଲାଣି
ଗ୍ରାସିବ ଏବେ ଅନ୍ଧାର,
ସ୍ଥାନ ଦେଇ ରଖ   ଶ୍ରୀଚରଣ ତଳେ
ହେ କରୁଣା-ଅକୂପାର । ୧୩ ।
ଜନ୍ମ ଦେବ ଯେବେ   କର ତେବେ ପ୍ରଭୁ
ଦରିଦ୍ରକୁଳେ ସମ୍ଭୂତ,
ଦାରିଦ୍ର୍ୟ-ଅନଳେ   ହାସ ଦେଇ ଆତ୍ମା
ହୁଏ ସିନା ଶୁଦ୍ଧପୂତ । ୧୪ ।
ନହୁବା କର ହେ   କଦଳୀପତ୍ରୁଆ
ସଂସାରେ ହେଉ ଅସାର,
ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ଜବ   ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ପରଶି
ଧନ୍ୟ ହେବ ସାରତ୍ସାର ।
ଅଥବା ଦୀପର   ନିର୍ମଳ ଶଳିତା
କର ମୋତେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ,
ନିଜେ ପୋଡ଼ି ହୋଇ   ଅନ୍ୟକୁ ଯେପରି
ଦେଖାଇବି ଶୁଭ୍ରାଲୋକ । ୧୬ ।
ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ୟମ   ଶକ୍ତି ଦାନ୍ତ ଅନ୍ତ
ଖସିଲାଣି ତ ସବୁ ଗୁଲି,
ଫଟା ତୋଇଲଗଣ୍ଡ   ଦାନ୍ତ ନାହିଁ ଆଉ
ପଡ଼ିରହିଅଛି ଖାଲି । ୧୭ ।
ସବୁ ଯାଇଅଛି   ମାତ୍ର ଯାଇ ନାହିଁ
କାମନା-ରାକ୍ଷସୀ ଏକା,
ସେହି ସିନା ଦେହେ   ବସାଇ ଦେଉଛି
ତତଲ ଲୁହାର ଟେକା । ୧୮ ।
କ୍ଷମ୍ୟ ନାହିଁ ତାର   ମାତ୍ର ବୁଝି ଅଛି
ବର୍ଜିତ ମଧ୍ୟେ ସେ ବଡ଼ା,
ସଯତ୍ନପୋଷିତ   ବୃକ୍ଷଠାରୁ ବେଶୀ
ବଢ଼ଇ ସିନା ଅଗଛା । ୧୯ ।
ପାରିବର ପ୍ରଭୁ   ସେ ତୃଷ୍ଣା ପାଲଟୁ
ଯାଉ ସେ ପାମରୀ ମରି,
ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷୀଣ   ଜୀବନ-ତନ୍ତ୍ରି
ଦିଅ ସୁନିର୍ମଳ କରି । ୨୦ ।

——୪୦——

ପ୍ରାର୍ଥନା

[କଳହଂସକେଦାର]

—୧—

ହେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗତବନ୍ଧୁ,
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ— ଭାର ଉତାର ବନ୍ଧୁ ଯେ
ଶକ୍ତି ନାହିଁ ସେ ଗୁରୁ ଭାର ବହିବେ,
ହରିନେଲାଣି ଜରା ସେ ଶକ୍ତି-ଧନେ ଯେ ।

—୨—

ଢହଳ ପଡ଼ିଲାଣି ଶରୀର ଚର୍ମ,
ଆସୁଛି ଉଣା ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଧର୍ମ ଯେ,
ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନେତ୍ର-ଭାସ ରଙ୍ଗ ଫାପସା,
ଦିନେ ଲୁହୁଣ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ହାପସା ଯେ ।

—୩—

ହଲିଗଲାଣି ଦାନ୍ତ, କଟି ଆନତ,
ମୁଖ ନାସିକା ପଥେ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ନିର୍ଗତ ଯେ,
କେତେ ବ୍ୟାଧିସ୍ତ ଦିଶେ ତନୁ ପୂର୍ଣ୍ଣା,
ସତର ନିଜ ଦେହ ନିଜକୁ ଘୃଣା ଯେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

—୪—

ଏତେ କରୁଣା ଯେବେ ମାନବ ଦେହ,
କିପାଁ ଭରନ୍ତି ଜନେ ତାହାକୁ ସ୍ନେହ ଯେ,
ମାଟିକୁ ସୁନା ମଣି କରନ୍ତି ଭ୍ରମ,
ଆହେ ସୁନ୍ଦର ଶେଷେ ଅମନୋରମ ଯେ ।

—୫—

ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା ଗୁପ୍ତ ଦେବତା,
ଈଶ୍ୱର ନାମଧାରୀ ବିଶ୍ୱଜଣନ୍ତା ଯେ,
ଗଲଣି ଛାଡ଼ି ସେହୁ ଗୃହ ଅନ୍ୟତ,
ଅଚଳ ତାହା ବିନା ଜୀବନ-ଯନ୍ତ୍ର ଯେ ।

—୬—

ଛଡ଼ାଇ ନେଲେଣି ତ ମୋଠାରୁ ସବୁ,
ମିଛେ ଏ ପିଣ୍ଡେ କିପାଁ ରଖିଛ ପ୍ରଭୁ ଯେ,
ଏତିକି ଭିକ୍ଷା ପଦେ ଦେହ ଜଗୁସାଇଁ,
ମାଟିରେ ମାଟି ଘଟ ଦିଅ ମିଶାଇ ଯେ ।

—୭—

ବିଚିତ୍ର ଏ ସଂସାର ଠାଣି ଚେହେରା,
କଳ୍ପନା ଭିଆର ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଘେର ଯେ,
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ଆନ ଭାବ ତାହାର,
ତା ହାତୁଁ କର ପ୍ରଭୁ ଦୀନେ ଉଦ୍ଧାର ଯେ ।

——❖——

ପ୍ରାଣବାଣୀ

[ରାଗ—ଶଙ୍କରାଭରଣ]

[୧]

ଶଙ୍ଖକ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ପ୍ରଭୁ ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଧାରୀ,
ତାଳ ତେଜି ଶୁଣୁଅଛି ଜଗତ ଗୁହାରି,
ବନ୍ଧ ଜଗନ୍ନାଥ ନାମ,
ଆକର୍ଷୁଛି ଜଗତର ଭକ୍ତି ଅନୁଯାମ ।

[୨]

ମହାମନ୍ତ୍ର ମହୋଦଧି ଭଳି ଗୁରୁନାଦେ,
ଭକ୍ତିରେ ଡବଉଛି ଧୋଇ ତବ ପୁଣ୍ୟପାଦେ,
ଯୋଡ଼ି ବହୁ ଗୀତ-ହାତ,
ଉଠାଉଛି ଜୟ ଜୟ ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ।

[୩]

ଚକା ବଇଠିରେ ବସେ ପ୍ରଭୁ ଚକାଡୋଳା,
କି ଶୀତଳ ଦୃଷ୍ଟି ତବ ସ୍ନେହ-ମଧୁବୋଳା,
ତେଜେ ଗୁରୁ କୃଷ୍ଣକାନ୍ତି,
ଢାଳୁଛି ଜଗତ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରେମ ଶୁଭ ଶାନ୍ତି ।

[୪]

ସେ ଶାନ୍ତି-କଣିକା ଲାଗି ଅଛି ମୁଁ ଭିକାରୀ,
ବିଶ୍ୱ କୋଳାହଳେ ପ୍ରାଣ ଗଲଣି ମୋ ସାରି,
ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ଏ ସଂସାର,
ସଂସାର ନୁହେଁ ଏ କଷ୍ଟେ ଅସାରୁ ଅସାର ।

[୫]

ବୁଝିଲିଣି ନାଥ ଭ୍ରମ ଚହ୍ନିଲିଣି ଭବେ,
ମଣୁଥିଲି ମହୋତ୍ସବ ଭୀଷଣ ଆହବେ,
ଅହୋ କି ଅଦ୍ଭୁତ ଛଳ,
କରିବା ଭିତରେ ଥିଲା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳ ।

[୬]

ଏଣିକି ଛାଡ଼ନା ବଡ଼ ଲାଗୁଛି ଡରତେ,
କିନକ ଯୁଗତ ସବୁ ହେଉଅଛୁ ପ୍ରତେ,
ପ୍ରାଣ ହେଉଛି ଉଚାଟ,
ବାହାରି ଯିବାକୁ ମାନ ପାଉ ନାହିଁ ବାଟ ।

[୭]

ମୁଁ ଯିନା କୁପୁତ୍ର କାଳୁ ତୁମ୍ଭେ ତ ସୁପିତା,
କିପାଇଁ ନଶୁଣ ନାହିଁ ହୃଦୁ ତୀବ୍ର ବ୍ୟଥା,
ପିତୃପଦ ତାକୁ ମାନେ,
ଅଧିକ ଦୟା ଯେ କରେ ଅକ୍ଷମ ସନ୍ତାନେ ।

[୮]

ତୁମ୍ଭେ ତ ଜଗତପିତା ଏହା ଥିବ ଜାଣି,
ପିତୃପଣେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଡେ ସବୁ ଚକ୍ରପାଣି,
ଶୁଣି ମୋ ଅତୁର ବାଣୀ,
ଦୋଷ ଥିଲେ କ୍ଷମାକର କ୍ଷମାପାତ୍ର ଜାଣି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

[୯]
ଧନ୍ୟଅଛ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେତେକ ଅଛନ୍ତି,
ତେତେକ ଦୂରକୁ ତୁମ୍ଭେ ଦେଖୁଅଛ ଛାଡି,
ଥରେ ବତ୍ସର ଅନ୍ତରେ,
ଦେଖିଲି କି ସୁନ୍ଦର ଏହା ସୁଶିତା ପକ୍ଷରେ ।
[୧୦]
ଯେତେ ଥର ଭଞ୍ଜଦେବ ବରକ୍ତି ପ୍ରକାଶି,
ତେତେ ଥର ଅଭୁଳାବ ସେ ପଥରେ ଆସି,
ଦେଖି ବଢ଼ିବ ବା ଜସ,
ସେ ବରକ୍ତି ମୋ ଭାଗ୍ୟେ ତ ମଙ୍ଗଳ ଅଶିଷ ।

ପ୍ରଭାତ ଅବକାଶ

(୧)
ପାହିଲାଣି, ମଧୁର ରଜନୀ, ହେ ଯଦୁମଣି !
ଦିଶିଲାଣି ଉଷାମୁଖ,
ରାବନ୍ତି କାକ ଡାହୁକ,
ଗାଉଛନ୍ତି ପ୍ରଭାତୀ ଶୁକ,
ଫୁଟ ଫୁଟ ପଦ୍ମମୁଖ,
ମାତୃ-ଅଙ୍କ, ତେଜି ବାଙ୍କଠାଣି, ହେ ଯଦୁମଣି !
(୨)
ତେବେ ଋଷି ଯୋଗୀ ଯତି,
ଦ୍ୱାରେ ଉଭା ହୋଇଛନ୍ତି
ପୁଣି ସର୍ବ ଗୋପୀପନ୍ତି,
ତୁମ୍ଭ ଦର୍ଶନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି,
ଧର ସର, ଅଧାମ ଲବଣୀ, ହେ ଯଦୁମଣି !
(୩)
ଶ୍ୟାମଳୀ, କମଳୀ, ଧଳୀ,
କାଳୀ, କାଇଁ, କୁଣ୍ଡିଗଲ,
ଧେନୁ ଡାକନ୍ତି ହମ୍ବାଳ,
ଫୁଟ ଫୁଟ ବନମାଳ,
ଶୀଘ୍ରେ କର, ବନେ ନୀଳମଣି, ହେ ଯଦୁମଣି !
(୪)
ସୁଦାମାଦି ସଖାଗଣ,
ଧରିଣ ଛଡା ପାଞ୍ଚଣ,
ଡାକନ୍ତି ଆସ ବହନ,
ହେ କହ୍ନାଇ ଯିବା ବନ,
ସବେ ମିଳି, ଧେନୁ ବତ୍ସା ଘେନି, ହେ ଯଦୁମଣି !
(୫)
ଏକ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ,
ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଛନ୍ତି ଉଭାରି,
ହଂସେ ଆରୋହଣ କରି,
କରେ କମଣ୍ଡଳୁ ଧରି,
ଚତୁର୍ମୁଖେ, ଚୌବେଦ ବଖାଣି, ହେ ଯଦୁମଣି !
(୬)
ପୁଣି ଏକ ଜଟାଧାରୀ,
ଚଢ଼ି ମହା ବୃଷୋପରି,
ଜଟା ଭେଦି ଗଙ୍ଗାଧାରି,
ବମ୍ ବମ୍ ପଢେ ହର,
ପଞ୍ଚମୁଖେ, ହରେକୃଷ୍ଣ ଭଣି, ହେ ଯଦୁମଣି !
(୭)
ଆଉ ଏକ ବ୍ରହ୍ମଋଷି,
ମନ-ବାହନରେ ବସି,
ତବ ପ୍ରେମ-ରସେ ରସି,
ଜପୁଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମରାଶି,
ବିଅ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା ଚକ୍ରପାଣି, ହେ ଯଦୁମଣି !
(୮)
କହେ ଦୀନ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି,
ଶିରେ ଯୋଡ଼ି ଦେନି ପାଣି,
କୃପା କର କୃପାଖଣି,
ଏତିକି ପଦେ ମାଗୁଣି,
ଯାଉ ଜୀବ ତୁମ୍ଭ ନାମ ସ୍ମରି, ହେ ଯଦୁମଣି !

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାଗୁଣି

—ରାମକେରୀ—

ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗବନ୍ଧୁ ହେ
  ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରତିମା
ପତିତ ଜଗତେ ତୁମ୍ଭର
  ମହାଦାନ ମହିମା ।
ଯେ ଯାହା ମାଗୁଛି ଦେଉଛ
  ତାର ବାଞ୍ଛା ପୂରଣ,
ମୋ ଦୀନକୁ ଏଡ଼ା କିପାଇଁ
  ହେଲ ଏତେ କୃପଣ ।
ମାଗୁ ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ
  ଧନ, ଜନ, ଗୌରବ,
ମାଗୁ ନାହିଁ ଆୟୁ, ପ୍ରାଧାନ୍ୟ
  କିମ୍ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ-ବିଭବ ।
ମାଗୁଅଛି ଖାଲି ଏତିକି
  ମୋର ଚର୍ମ ନୟନ—
ସବୁ ସ୍ଥାନେ ସଦା ତୁମ୍ଭରି
  ରୂପ କରୁ ଦର୍ଶନ ।
କର୍ଣ୍ଣ ଶୁଣୁ ତୁମ୍ଭ ମହିମା—
  ଘୋଷୀ ପୁଣ୍ୟ ପୁରାଣ,
ନାସା କରୁ ବାସୀ ତୁଳସୀ
  ଛିଡ଼ା ଫୁଲ ଆଘ୍ରାଣ ।
ତବ ପୁଣ୍ୟପାଦ ସେବାରେ
  ଲାଗୁ ଏ ଦେନି ହସ୍ତ,
ଜିଭାରୁ ରସନା ହରି ହେ
  ତୁମ୍ଭ ନାମ ସତତ ।
ଜୀବ ଜଣାଇବ ଚାମରେ
  ତୀବ୍ର ମର୍ମ ବେଦନା,
ଦାନ ମାତେ ତାହା ସ୍ମରଣେ
  ଫାଟିଯାଏ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ।
ଚାହିଁଲେ ହାତୁକା ତୁଅନ୍ତା
  ଦୁଃଖ-ଦୁର୍ବହ ପ୍ରାଣ,
ମାତ ପାଉ ନାହିଁ ଚାହିଁବା—
  ଯୋଗ୍ୟ ନିର୍ଜ୍ଜନ ସ୍ଥାନ ।
ଅନ୍ତିମେ କୃପା ପ୍ରଦାନେ
  ତୁହି ଦୟାଗ ହରି,
ସିନ୍ଧୁଏ ତ ଅଛୁ, ବନ୍ଧୁଏ
  ଦେଲେ ସିଦ୍ଧ ତ ସରି ।
ପର କୁହେଁ ପ୍ରଭୁ ମୁଁ ପରା
  ତୁମ୍ଭ କିଣା କିଙ୍କର,
ଭୟଙ୍କର ଭବ-ବାରନ୍ତୁ
  ଦେବ ଶରେ ଜର୍ଜର ।
ଉଡ଼ିଯାଉ ବନ ବିହଙ୍ଗ
  ଖେଳୁ ଆକାଶେ ବୁଲି,
ଛନ୍ଦାଇଦିଅ ତା ପାଦରୁ
  ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧ ଶିକୁଳି ।
ସ୍ୱାଧୀନତା ତାର ବାଞ୍ଛିତ
  ସେ ଯେ ଚିର ସ୍ୱାଧୀନ,
ତୃଷ୍ଣା ମାୟା ସହବାସରେ
  ସିନା ହୋଇଛି ହୀନ ।

ଗୁର୍ଜରୀ

ଜପ ମନ ଜଗନ୍ନାଥ ଚତୁରକ୍ଷର,
ସେହି ଏକା ଜଗତର ମୁକ୍ତି ମନ୍ତ୍ର ।ପଦ।
ସେହି ଜଳ ସେହି ସ୍ଥଳ ସେହି ବୃକ୍ଷ ସେହି ଫଳ
ସେହି ଶକ୍ତି ସେହି ବଳ ଏ ଜଗତର ।୧।
ସେହି ସତ୍ୟ ସେହି ଶୁଭ୍ର ସେହି ନିତ୍ୟ ସେହି ଧ୍ରୁବ
ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରାଣ ପିଣ୍ଡ ଭୁଲ ସେ ନଶ୍ୱର । ୨ ।
ଯେତେକ ଦେହୀ ଅଦେହୀ ସବୁ ସିନା ଏକା ସେହି
ତାଙ୍କ ବିନା ନାହିଁ କେହି ଭବେ ଅପର ।୩।
ଏ ସଂସାର ପର ଘର ସମସ୍ତେ ଏଠାରେ ପର
ନିଜେ ତ ନୋହୁ ନିଜର ଜାଣ ନିଜର । ୪ ।
ଦାନ ତୁ ହୋଇ ଆତୁର ହେ ପ୍ରଭୁ ବଡ଼ଠାକୁର
ଭବ ଭୟ କରି ଦୂର ତାର ସତ୍ୱର । ୫ ।

—*—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅଲଣା ଅଭିମାନ

ହସ ହସ ବୋଲି ନ ଡାକିବ ଆଉ
ନ ହସିଲି ଯେବେ ଦୁଃଖ ମୋହର,
ଅଧିକରେ ପୁଣି ଦେଉଅଛ ବୋଲି
କଟା ଘା ଉପରେ ଲୁଣ ଦେସର । ୧ ।
ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ଯେବେ ହଟ ଲଗାଇବ
ତା ଆଗେ କରିବ ଗୁହାରି ହାୟ ,
ତୁମ୍ଭ ଉପରେ ତା କିଏ ପ୍ରଭୁ ଅଛି
ଭାଙ୍ଗିଦେବ ତୁମ୍ଭ ଅକଟା ନ୍ୟାୟ । ୨ ।
ନ ଶୁଣିଲ ଯେବେ ଅରକ୍ଷିତ ଡାକ
ଆଉ ବା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଡାକିବ କିଆଁ ?
ହାଟ ବଜାରରେ ଗାଇ ବୁଲିବ ମୁଁ
ବଡ ଦଗାଦାର ହସ ହସିଆ ।୩।
ଚେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇବ
ବହୁ ଭଲ ଯେଉଁଠାରେ ମୁଖର ?
ନୋହୁଣୁ ସେ ଲଜ୍ଜା ଦେଉଛି ଚେତାଇ
କାନ ଡେରି ଶୁଣ ମୋର ଗୁହାରି । ୪ ।
ହସ ନାହିଁ କାମ୍ୟ ରାଗ ନାହିଁ ଡର
ଶୁଣି ଏ ସଦର୍ପ ଉକ୍ତି ମୋହର,
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଛାମୁରେ ଭୃତ୍ୟ ଅଭିମାନ
ଦିଶିବ କି ପ୍ରଭୁ ଅଣସୁନ୍ଦର । ୫ ।
ସେବକ ଯଦ୍ୟପି ପ୍ରଭୁ ପାଦେ ଅଛି
ନ କରିବ ଡର ମରି ହେ ହରି,
ଜୀବନର ଦୁଃଖ— ତାପ ଯେବେ ତାର
ଦୂର ହେବ ଭଲ କହ କପରି ? ୬ ।
ଦୀନହୀନ ଭୃତ୍ୟ ଡାକ ପ୍ରତି ଏବେ
ଦିବ୍ୟ ଅବଧାନ ହେଉ ତୁମ୍ଭର,
ଚନ୍ତାମଣି କହେ ବ୍ୟର୍ଥ ନୋହୁ ଯେହ୍ନେ
ମୋ ଅଲଣା ଅଭିମାନନକର ।୭।

ମନପ୍ରତି

ପ୍ରାଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ତୁଚ୍ଛ ଶୋଇଛୁ ମନ,
କାହା ବଳରେ ତୋର ଏ ଟାଣପଣ,
ଆଗ ପଛକୁ କିଛି ନାହିଁ ତ ଦକା,
ପଛରୁ କାଳ ଆସି ମାରୁଛି ଧକା ।୧।
ଏବେ ରେ ଥରେ ଭଲ ଫେରି ନେବାକୁ,
ପଛକୁ ମୁହଁ ଦେଖ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ,
ତୋହର ବୋଲି କହି ଅଛି କି କିଛି,
ଯେଉଁ ମୁଖରେ ଛାଡ଼ି ଫୁଲଉ ଛୁ ଛୁ ।୨।
ମାଗିବ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ କର୍ମ ହିସାବ,
ଦେବୁ ତୁ ଚେତେବେଳେ କିସ ଜବାବ,
ଖାଲି ହାତେ ତା' ପାଶେ ଗଲେ ରେ ଭାଇ,
ମରେ ସେ ଗୃଢ ଘରେ ଉଟା ଛୁଣ୍ଡାଇ ।୩।
ଟିକିଏ ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ନ କରେ ସେ ତ,
ପିଟେ ନିର୍ଘାତେ ଧରି ଯାଉଁଳି ବେତ,
ରାଜା ପରଜା କାମ୍ୟ ମୂର୍ଖ ପଣ୍ଡିତ,
ସଭିଙ୍କି ସମକ୍ଷେବେ କରେ ଦଣ୍ଡିତ ।୪।
ନ କର ହେଲା ଆଉ ରେ ପରପଞ୍ଚ,
ଅନ୍ତତଃ ସଞ୍ଚି ରଖ ବାଟ ଖରଚ,
ନ କରିପାରୁ ଯେବେ ଅଧିକ ଠୁଳ,
ମୁଠାଏ ହେଲେ ବାନ୍ଧ ଚୂଡ଼ା ଗୁଡ଼ଳ । ୫ ।
ଦିନେ ତ ହେଲୁ ନାହିଁ ଦୁର୍ବଳ ସାହା,
ଉଠାଇ ନାହୁଁ ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖରେ ଆହା,
ଦେଇ ତ ନାହୁଁ ହାତ ଟେକି ମୁଠାଏ,
ତରିବୁ ବୈତରଣୀ କେଉଁ ଉପାୟେ । ୬ ।
ଦେଇଛୁ କି ଓର ମନ କେବେ ସନ୍ତୋଷେ,
ରୋଗୀ ଶୋଷୀ ତୁଣ୍ଡରେ ତୋରଣି ପୋଷେ,
ଆତୁର ରୋଗଶଯ୍ୟା ପାଖରେ ଥାଇ,
ସେବାରେ ଦେଇଛୁ କି ରାତି ପୁହାଇ ? ୭ ।
ସଂସାରେ ଅର୍ଜିଅଛୁ ବହୁତ ଧନ,
ମାତ୍ର ନ କଲୁ କେବେ ଧର୍ମ ଅର୍ଜନ,

ଅନ୍ତିମେ ଧର୍ମ ବିନା   କେ ହେବ ସାଥୀ,
ବଡ଼ ଦୁର୍ଗମ ପଥ—ଘୋରତର ରାତି ।୮।
ନ କଲୁ ଦାନ ଯେବେ   ତୁ ଥାଇ ଧନେ,
ଦାନେ ପବିତ୍ର ଧନ,   ହେଜ ତୁ ମନେ,
ରଖିଛୁ ନ ଦେଇ ବା   ନ ଖାଇ ପେଟେ,
ଆଖି ବୁଜିଲେ ବାଣ୍ଟି   ନେବେ ତା ଘେଣ୍ଟେ ।୯।
ଆତ୍ମୀୟ ପରିବାର   କହୁ ଯାହାକୁ,
ଗୁପ୍ତ ଗଣ୍ଡି ସେ, ଛଳେ   ବାଢ଼ନ୍ତି ତାକୁ,
ମଡ଼ାଦେହରୁ ବଡ଼—   ଲୁଗା ଖଣ୍ଡକ
କାଢ଼ି ରଖିବେ ସେହି   ଭଣ୍ଡ ଲୁବ୍ଧକ ।୧୦।
ତାର ସୁତ ସୋଦର   ସକଳେ ପର,
ନିଜର ଦେହ ସତ   ନୁହେଁ ନିଜର ।
ଏକାକୀ ଯିବୁ ତୋର   ସଙ୍ଗୀ କେ ଅଛି,
ମାଟିର ଦେହ ଯିବ   ମାଟିରେ ପଶି ।୧୧।
ରେ ମନ ଦେଖୁ ନାହୁଁ   କାହିଁ ତୁ ଅରେ,
ଛଅଟା ଚୋର ପଶି   ନିତି ତୋ ଘରେ,
ଯା' କିଛି ପୁଞ୍ଜି ପଟା   ଥିଲା ତୋହର,
ବସି ନେଲେଣି ସବୁ   ଦୁଷ୍ଟ ପାମର ।୧୨।
ହରାଇ ସର୍ବସ୍ଵ ତୁ   ଅଛୁ କି ଆଶେ,
ରହିଅଛୁ ଏ ପଥ—   ଭୁଲି ପ୍ରବାସେ ।
ନାହିଁ ତ ହାତେ କେଡ଼େ   କାଣି କଉଡ଼ି,
କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବୁ ଫେରି   ଘରେ ବାହୁଡ଼ି ।୧୩।
ପ୍ରଭୁତ୍ଵ, ଭାଗ୍ୟ, ପଦ,   ଯଶ, ସମ୍ମାନ,
କେହି ତ ନ ପାରିବେ   ରଖି ତୋ ପ୍ରାଣ ।
ଆସିଲା କ୍ଷଣି ତେଣୁ   ଶେଷ ଡାକରା,
କେଣେ ତୁ ଉଡ଼ିଯିବୁ   ତେଜି ଏ ଧରା ।୧୪।
ବଡ଼ ବଢ଼ୋଇ ତାଳ   ନ କରେ ଯାତ୍ରୀ,
ତା ପରି ଏକବୁଝା   ସୃଷ୍ଟିରେ ନାହିଁ,
ସେ ଆସି ନ ଡାକୁଣୁ   ତୁହି ସତ୍ଵର,
ଯାଇ ତା ଦରବାରେ   ହୁଅ ହାଜର ।୧୫।
ଖାଲି ହାତରେ ଗଲେ   ରଖିବୁ ଘର,
ଶେଷେ ତୁ ଘୋଡ଼ିଯିବୁ   ଛିଣ୍ଡା କନ୍ଥର

ରଖିଛୁ ଏତେ ଭୂଇଁ   କାହିଁ ଅଞ୍ଚଳ,
ଲେଖା ତୋ ତିନି ହାତ   ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳ ।୧୬।
ମଣ୍ଡିଛୁ ଯେ ଦେହକୁ   ରତ୍ନ ପ୍ରବାଳେ,
ଖାଇବେ ଟାଣି ତାକୁ   ଶ୍ଵାନ ଶୃଗାଳେ ।
କଣ୍ଟା ବାଜିଲେ ଦେହେ   ହେଉ ଛାନିଆଁ,
ଶେଷେ ଲାଗିବ ଆହା   ସେ ଦେହେ ନିଆଁ ।୧୭।
ସ୍ଵଜନଙ୍କର ସ୍ନେହ—ଦେଖା ଦେଖିର,
ଦେଖି ନାହୁଁ କି କେବେ   ତାହିଁ ତାହାର,
ସନ୍ତୋଷେ ନ ଦିଅନ୍ତି   ତୋରାଣି ଟୋପେ,
ମଲେ ବାଢ଼ନ୍ତି ଶ୍ରାଦ୍ଧ   ମହା ଆଟୋପେ ।୧୮।
ଏ ସର୍ବ ମିଛା ହାଟ   କୂଟ ସଙ୍କୁଳ,
କାହିଁରୁ ଶାନ୍ତି ଏଥି   ଆରେ ବାତୁଳ,
ପାଇବୁ ଶାନ୍ତି ଯେବେ   ଭାଇ ମନ ରେ,
ଜୀବସେବା ତପସ୍ୟା   ଆଚର ଖରେ ।୧୯।
କେତେ ମହତ ରବି,   ଶଶୀ, ପବନ,
ଉତ୍ସର୍ଗନ୍ତି ସେବା—   ଯଜ୍ଞେ ଜୀବନ,
ସେବା ମହିମା ଭବେ   ମହା ବରିଷ୍ଠ,
ମୁକ୍ତିର ସିନା ତାହା   ସହଜ ବାଟ ।୨୦।
ପ୍ରବୀଣ ଉପଦେଶ   ଶୁଣି ତୁ ପଥ୍ୟ,
ହୃଦେ ଉଠାଇ ଧର   ଟାହି ଟାପସ,
ସବୁଙ୍କୁ ମିଠା ଲାଗେ   ଶର୍କରା ସିତା,
ସର୍ପ ଘାଉଡ଼ି ତୁଣ୍ଡେ   ନେଙ୍ଗରା ପିତା ।୨୧।
ବେଢ଼ିଆ ଶୁଣ୍ଢି ମୋଟେ   ଗୋଡ଼ ତୋହର,
ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼କୁ କାହିଁ   ବୋଲୁ ଗୋଦର,
ନ ଚାହୁଁ ନିଜକୁ ତୁ   ଛିଅଛୁ ପରେ,
ସ୍ଵର୍ଗେ ଦେବ ମୂର୍ତ୍ତି ସେ ବାଲ୍ମୀକି ଶରେ ।୨୨।
ମଙ୍ଗଳ ବାଞ୍ଛୁ ଯେବେ   ତେଜ କୁଶିକ୍ଷା,
ସଦ୍‌ଗୁରୁଠାରୁ ନେଇ   ଶୁଭ ସୁଦୀକ୍ଷା,
ଚାଲ ତୁ ନିତ୍ୟ ସତ୍ୟ   ସରଳ ପଥେ,
ଅନ୍ତିମେ ସ୍ଵର୍ଗେ ଯିବୁ   ପୁଷ୍ପକ ରଥେ ।୨୩।
ଧର୍ମବଳରେ ଦୃଢ଼   ବାନ୍ଧିଣ ଅଣ୍ଟା,
ଚାଲିଲେ ଗୋଡ଼େ କେବେ ନ ଫୁଟେ କଣ୍ଟା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅସାର ଭବେ ସବୁ   ମିଥ୍ୟା ନଶ୍ୱର,
ଧର୍ମହିଁ ଏକା ସାର   ସତ୍ୟ ସୁନ୍ଦର । ୨୪ ।
ଭଣଇ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି   ରେ ଦୁଷ୍ଟମନ,
ହରିଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ମଧ୍ୟେ   ଭର ଚନ୍ଦନ,
ଜଗନ୍ନାଥ ଚରଣେ   ଲଗା ତୁ ଲୟ,
ଜିଣିବୁ ଜରା,ଜନ୍ମ,   ମରଣ ଭୟ । ୨୫ ।

——

ହାଟବାହୁଡ଼ା

ହାଟ ଭାଙ୍ଗିଲାଣି ଦୂର ରେ ବାଜି ସନ୍ଧ୍ୟାପାଟ
ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟ ଘେରେ ଆସିବ ମାଡ଼ି ଅନ୍ଧାର ସ୍ରୋତ ।
ସଞ୍ଜନାହିଁ ଯେବେ ସନ୍ଧ୍ୟାତେବେ ଥାଉରେ ଥୋଡ଼ା
ଆଉ ହାଟ ଚାଲ ଆସି ତୁ କିଣି ନେବୁ ଯା ଲୋଡ଼ା ।
ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଗୃହଗଲେଣି ସବୁ ହାଟୁଆ ସାଇ
ଏକୁଟିଆ ତୁହି ପଡ଼ିବୁ   କହୁ ମଠ କପାଇଁ ।
ଜୀର ଭସ୍ମ ତୋର ନାହିଁ କି ଭୂତ ଫିଙ୍ଗିବ ଧୂଳି
ଜଗୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିବୁ ଭର୍ତ୍ତେ   ବାଟେ ଖାଇ ହାଉଲି ।
ନଈଁ ପେଞ୍ଚ ଟୋଟେନେଇଥା ଶବ୍ଦ ହେଉଛି ହାଟେ
ସେହି ଦେଖାଇବ ଆଲୁଅ ତୋର ଫୁଲବାବାଟେ
ଯେଉଁ ବାଟେ ଯିବୁ ସେବାଟ ପଥ ଚର ଅନ୍ଧାର
ଫୁଲବୁ କପଶ ଆଲୁଅ ଶନା ମନେ ଶଙ୍କର ।
ଜଇଁଟାଏ ପୁଣି ବହୁଛି ବାଟେ ବିଜୁଳି ଖାଇ,
ଅଣ୍ଟାରେ ପଇସା ଖୋଷିଥା ଘାଟ ନାଉରିପାଇଁ ।
ବାଟେ ଚନ୍ଦ୍ରାପାଣି ଭରିବୁ   କଛୁ ନଅ ସଙ୍ଗରେ
ପହଞ୍ଚିବୁ ଯାଇ ତେବେରେ ସୁଖେ ଆନନ୍ଦେ ଘରେ ।

—※—

ଚଣକ ଭିକ୍ଷା

ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ   ଦେଖାଅ ସୁପଥ
ହେ ଜଗତ ଅଧିକାରୀ,
ଜଣାଏ ଆରତେ   କେବଣ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ
ବାଟବଣା ବାଟୁଆରୀ ।
ଯିବାକୁ ତ ହେବ   ବହୁଦୂର ବାଟ
ମାତ୍ର ବେଳ ଗଲା ବହି,
ପହଞ୍ଚିବ ଯେତେ   ସନ୍ଧ୍ୟା ନ ହେଉଣୁ
ସିଧା ବାଟ ଦିଅ କହି ।
ଅନ୍ଧାରେ ଅନ୍ତ୍ରାଳ   ହାବୁଡ଼ି ହାବୁଡ଼ି
ନ ପାରିବି ମୁଁ ତ ଯାଇ,
ଦୟା କରି ହରି   ନେଇ ହାତ ଧରି
ଦିଅ ବେଗେ ପହଞ୍ଚାଇ ।
କାନ୍ଦିଲାଣି ପ୍ରାଣ   ଶୁଖିଲାଣି କାନ
ଶୁଣି ଶୁଣି ଆଶା-ଭାଷା,
ଜଳ ନୁହେଁ ସେ ତ   ତୃଷ୍ଣା ମୃଗତୃଷ୍ଣା
ନ ମେଣ୍ଟେ ତହିଁ ପିପାସା ।
ସେହି ସହଭାଗୀ   ମୋ ସୁନା ମନକୁ
ନ ଦେଲା କରି ମୋହର,
ତାହା କୁଶିକ୍ଷାରେ   ମୋ ବୋଲ ନ ମାନି
ମନ ମୋତେ କଲା ପର ।
ଆଶାକୁ ଘେନ ସେ   ଘର କରୁ ପଛେ
ହେଉ ତାର ଚର ଦାସ,
ତାହା ସଙ୍ଗେ ବୃଥା   ଭଳ କରିବାକୁ
ନାହିଁ ମୋର ଅବକାଶ ।
ଖାଲଣି କପାଇଁ   ତାହା ଲାଗି ମୋର
ମରୁ ସେ ପରବୁଦ୍ଧିଆ,
ଦୟା କରି ମୋତେ   ଘେନ ଯାଅ ପ୍ରଭୁ
ହେଉଛି ପ୍ରାଣ ଛାନିଆ ।
ଆଡ଼ମ୍ବରଶୂନ୍ୟ   ଏ ଭିକ୍ଷାରେ ନାହିଁ
କବିତା-କଳା-କୌଶଳ,
ନାହିଁ ବନଜାତ   କୋକିଳର ଏଥି
ସଙ୍ଗୀତ ତାନ ତରଳ ।
କିମ୍ବା ନାହିଁ ପୁଣି   କୁସୁମ-ରସିକ
ଭ୍ରମର ବୀଣା-ଝଙ୍କାର,
ଅବା କମଳର   ସୁରଭି ସମ୍ଭାର
ଲଳିତ ଲାବଣ୍ୟ ସାର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତୃଭାଷାରେ ମୁଁ   ଜଣାଉଛି ପ୍ରଭୁ
ପ୍ରାଣର ବେଦନାରାଶି,
ମାତୃଭାଷା ବିନା   ଅନ୍ତରର ବ୍ୟଥା
କାହିଁରେ ନୁହେଁ ପ୍ରକାଶି ।
ଗୀତ ନୁହେଁ ଏହା   କାନ୍ଦଣା ମୋହର
କାନ୍ଦୁଛି ଜୀବନ ସାରା,
କାନ୍ଦଣା ଭିତରେ   ଥାଏ ନାହିଁ ପ୍ରଭୁ
ଛନ୍ଦ ଅଳଙ୍କାର ଧାରା ।
କିନ୍ତୁ କୃପାବନ୍ତ   ସେହି ସିନା ହରି
ହେବ ମୋ ପଥସଙ୍ଖାଳ,
ନ ପାଇବା ଯାଏଁ   କରୁଥିବ ଅଳ
ଦିଅ ପଛେ ଶତ ଗାଳି ।
ନ ଥାଉ ପଛେ ସେ   କୃପା—ଘନେ ଜଳ-
ଥିବ ତ ଚକୁଳ-ନାଟ,
ସେହି ଆଶାରେ   ଦେଖି ପାରିବ ମୁଁ
ନିଶ୍ଚେ ଜଳାଶୟ ବାଟ ।
ତେଣିକି ମୋହର   ଯେଡ଼ା ସିନା ପ୍ରଭୁ
ଜୀବନେ ପରମ ଲାଭ,
ତେଣିକି ମିଳିଲେ   ଆଉ କିଛି କେବେ
ନ ମାଗିବ ପଦ୍ମନାଭ ।
ସାତ ଥର ସତ୍ୟ   କରି ମହାପ୍ରଭୁ
କହୁଛି ପକାଇ ଗୁଣ,
ନିଜ କୁଳ ପଣ   ନ ଭାଙ୍ଗିବ କେବେ
ଥିବାଯାଏ ପିଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ ।
ତୁମ୍ଭ କୃପା ବିନା   ଅନ୍ୟ ଅଭାବକୁ
ନ ଗଣେ ମୁଁ କଡ଼ାକର,
ଅଭାବ ଛାରକୁ   ଡରିବ କିପାଇଁ
ହୋଇ ତ୍ୟାଗୀ ବଂଶଧର ।
ଶେଷ ଯାହା କଥା   ଭାବିଲେ ସଭୟେ
ଦେଖେ ଦିଶେ ଅନ୍ଧକାର,
ମନ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି   ଶବଟ ଶୂନ୍ୟତା
ଭରି ଉଠେ ହାହାକାର ।
ବନସ୍ତେ ମାଗୁଛି   ଶେଷ ଭିକ୍ଷା ତେଣୁ
ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭ ପାଦ ଧରି,
ଏଣେ ଜଳ ପୋଛି   ଯାଉଛି ଯେପରି
ନ ଘଟୁ ତେଣେ ସେପରି ।

———

ଷଡ଼ରଥୀ ସମର

ଦେଖ ଦେଖ ପ୍ରଭୁ   ଦଣ୍ଡ ଚକ୍ର ମୋତେ
ଷଡ଼ରଥୀ ହୋଇ ରୁନ୍ଧି,
ତୁମ୍ଭପରି ପିତା   ଥାଉଁ ମୁଁ ହେଲି ଯା
ଜରେଶ ପିତୃ-ଛେଦନ୍ତି ।
ଭକ୍ତ ନୁହେଁ ମୁଁ   ତୁମ୍ଭର ସନ୍ତାନ
ତୁମ୍ଭେ ଶକ୍ତି ଦଣ୍ଡଧାରୀ,
ସଂସାର-ସମ୍ରାଟ   ଯା ପିତା, ତା ପୁତ୍ର
ହେବ ବା କିପାଁ ଭିକାରୀ ?
ତରୁ ନିର୍ମଳର   ଦୂରକ ସିନା ମୁଁ
ମଳିନ ନୁହେଁ ମୋ ତନୁ,
ଅମୃତବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମି   ପାସୋରୁଛି ମୁହିଁ
ମୃତ୍ୟୁ, ତନ୍ଦ୍ରା, ଦଣ୍ଡ ମନୁ ।
ଦମ୍ଭ କରି ମୁହିଁ   କହୁଛି ନିକର
ନାହିଁ ମୋ ଦେହରେ ପାପ,
ହେବ କା ପାପୀ ସେ   ଜଗତର ପାପ
ହରୁଅଛି ଯାର ବାପ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀ   ନିଜେ ମୋ ଜନନୀ
ରତ୍ନାକର ବୃଦ୍ଧ ଅଜା,
ରଜନୀ-ଭୂଷଣ   କୁମୁଦିନୀ-ଧନ—
ଚନ୍ଦ୍ରର ମୁହିଁ ଭଣଜା ।
ଇତର ନୁହେଁ ମୁଁ   ଛାର ଭଗାରିଏ
ଜରନ୍ତି ତେବେ ଜଟାଳ,
ଏଥୁ ବଳ ଆଉ   ଅସୁର୍ଯ୍ୟ କି ଅଛି
ଏ ତ ଶଷମ ଜଞ୍ଜାଳ ।
ତହିଁପାଶୁଁ ଘେରି   ଝାଣ୍ଟୁଛନ୍ତି ମୋତେ
ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ମହାବୀରେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସେ ଝଣା ହିଙ୍କାରେ ପ୍ରାଣ ଅଛି ମୋର
ହେଲଣି ନାଚଦଣ୍ଡିରେ ।
କେତେ ଚତୁର ସେ ତ୍ରିଅଷ୍ଟା ଅସୁର
ମୋ ଦେହରେ କରି ବାସ,
ସେ ଦେହରୁ ପୁଣି ଅନ୍ତନାଡ଼ ଟାଣି
କରୁଛନ୍ତି ସୁଖେ ଗ୍ରାସ ।
ସେ ଦୈତ୍ୟ ଦାଉରୁ ଉଦ୍ଧାର ଦୈତ୍ୟାରି
ନ କରି ମୁଁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ,
ବସୁଁ ବସୁଁ ଉଠି ଗୁଲିଯିବ ଯେବେକେ
ଘଟାଅ ଏହି ସୁଯୋଗ ।
ଅଥବା ଦିଅ ହେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶକ୍ତି
କରିବି ତାକୁ ଦଣ୍ଡିତ,
ଘୋଷୁଥିବ ତୁମ୍ଭ ମହିମା ସପ୍ରେମେ
ଜୟଶ୍ରୀ ହୋଇ ମଣ୍ଡିତ ।

ଏକମେବାଦ୍ୱିତୀୟଂ

ସବୁ ଛାଡ଼ି ତୁତେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଧରିଛି
ମହତ ଆଶ୍ରୟ ମଣି,
ପେଲିଦିଅ ନାହିଁ ପାଦତଳୁ ମୋତେ
ପ୍ରଭୁ ସୁଦର୍ଶନ-ପାଣି ।
ଜୀବନର ବ୍ରତ ବାନ୍ଧି ନେଇଛି ମୁଁ
ଏକଦେବା ଏକସେବା,
ଦେବସ୍ରଷ୍ଟା ତୁମ୍ଭେ, ତୁମ୍ଭଠାରୁ ବଳି
ଦେବତା ଆହୁରି କେବା ?
ଥିଲେ ଥାନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ପୂଜିବି ନାହିଁ ମୁଁ
ଚିରକାଳ ଏକଗୁଣ୍ଠା,
ବଡ଼ ଲୋକ ଆଶ୍ରା ନେଇ କାହିଁ ପୁଣି
କରିବି ଇତର ପୂଜା ।
ତୀର୍ଥ ଖୋଜି ଅବା ବୁଲିବି ନାହିଁକି
ଖରା, ବର୍ଷା, ଶୀତ ସହି,
ସକଳ ତୀର୍ଥ ତ ତୁମ୍ଭ ପାଦତଳେ
ଗଢିଛନ୍ତି ସଦା ରହି ।

ବ୍ରତ ଉପବାସ ଆଚରିବ କାହିଁ
ଆତ୍ମାକୁ ଦେଇ କଷଣ,
ତୁମ୍ଭେ ପରା ପ୍ରଭୁ ସକଳ ବ୍ରତର
ଅଟ ହେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜୀବନ ।
ଗୁରୁ ଉପଦେଶ କି ଲୋଡ଼ା, ତୁମ୍ଭେ ତ
ଗୁରୁର ପରମ ଗୁରୁ,
ଆନ ମହାଗୁରୁ ପାଖ ନ ପଶିବି
ଲୁହାରି ରହି ଦୂରୁ ।
ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେବିଲେ
ହେଲା ସେବା ଜଗତର,
ଜନସେବା ବୋଲି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥାଏ
ନ ଜାଣେ ମୁହିଁ ଆଉର ।
ଦାନରେ କି ଫଳ, କିସ ଅଛି ଅବା
କରିବି ତାହାକୁ ଦାନ,
ମୋର ବୋଲି ଯାକୁ କହେ ତାହା ସବୁ
ତୁମ୍ଭର ତ ଭଗବାନ ।
ଅଧିକ କି ଯଜ୍ଞ ଆଚରିବି ହରି
ତୁମ୍ଭେ ପରା ଯଜ୍ଞେଶ୍ୱର,
କୋଟି ଯଜ୍ଞ ଫଳ ମିଳେ ସିନା ପ୍ରଭୁ
ପୂଜିଲେ ତୁମ୍ଭ ପୟର ।
ସବୁ ଛାଡ଼ି ତୁମ୍ଭ ପାଦ ଆଶ୍ରାକରି
ପଡ଼ିଛି ମୁଁ ଦୀନହୀନ,
ନାହିଁତ ହେ ଆଉ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ
ଭେଟିବାକୁ ଶେଷ ଦିନ ।
ଖାଲି ଆସିଥିଲି ଖାଲି ହାତେ ଯିବି
ନେବି ନାହିଁ କିଛି ଠୁଳେ,
କେବଳ ତୁମ୍ଭରି ମହାପୂଜା ପାଇଁ
ନେବି ମୁଁ ଫୁଲ ଅଞ୍ଜୁଳେ ।
କେଣ୍ଟ କିଛି ଆଣି ହୋଇ ନାହିଁ ଏଣେ
ତାହିଁକି ବା ନେବି ଏଣୁ,
ଧନମାନ କଥା ପଚ୍ଚରୁଛି କିଏ
ନ ନେବି କଣିକେ ରେଣୁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁମ୍ଭର ଫୁଲ ଓସ ମୋର ଲୁହେଁ, ତହିଁ
ପୂଜିବ ତୁମ୍ଭର ପାଦ,
ତୋଳିଦେବା ମୂଳ ଗଣ୍ଡାକ ପାଇଲେ
ପୂରିବ ମୋ ମନ ସାଧ ।
ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଦେବତା ପିତା ପ୍ରାଣଗୁରୁ
ତୁମ୍ଭେ ଚିରବରଣୀୟ,
ତୁମ୍ଭ ବିନା ଅନ୍ୟେ ନାହିଁ କେହୁ ଆଉ
ତୁମ୍ଭେ ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ।

—ଃ—

ଉପସଂହାର

ଠିଆ ହୁଅ କ୍ଷଣେ ମନ ରେ ତୋତେ ପଚାରେଁ କଥେ
ଜନ୍ମ ହେଲ ଦେଖୁ ଗୁଲୁଚୁ ତୁ ତ ଶ୍ମଶାନ ପଥେ ।
ଘର ଆସିଲଣି ସେ ବାଟ ଆଉ ଅଳ୍ପ ଅଳପ,
କେତେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ରହିବୁ ଆଉ ଗାଳଗଳପ ।
କେତେକ୍ଷଣ ଅଉ ନାଚିବୁ ତୁଚ୍ଛା ଖେମଟା ନାଚ,
କେତେକ୍ଷଣ ଅବା କରିବୁ ବନା ସ୍ୱଭାବରେ ହାଟ ।
ଚିର ବାଟୁଆଟି ତୁ ପର ଆଚ୍ଛା କହୁଛୁ ଭଲ,
ବାଟ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଫାନ୍ଦିରୁ କେତେ ମାଇମାମଲ ।
ମହା ଦରବାର କଥା କା ମୂଢ଼ ଦେଲୁ ଟାସୋର,
ଆସି ତତ୍କୁ ଯୋହା ପିଆଦା ଗଳେ ବାନ୍ଧିବେ ଡୋର ।
ଶୁଣିବେ ନାହିଁ ତୋ କାକୁତି ସେହି ମହାନଗ୍ରୂରେ,
ଭେଟାଇବେ ନେଇ ତୋତେ ରେ ଧର୍ମରାଜା ଛାମୁରେ ।
ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ନାମେ ପାଞ୍ଜିଆ ତହିଁ ବସିଥିବ,
ମିଛ କହିବାକୁ ତା ଆଗେ କେହେ ଥିବ କଉ ।
ଗୋଟି ଗୋଟି କରି କୁକର୍ମ ତୋର ଯିବ ସେ ଗାଇ
ନାହିଁ କରିବାକୁ ସାହସ ତୋର ଖଟିବ ନାହିଁ ।
ଦୋଷ ଅପରାଧ ବିଚାରି ରାଜା ବିହିବେ ଦଣ୍ଡ,
ସେ କାଳର କଥା ନ ଭାବୁ କିପାଁ ଆରେ ପାଷଣ୍ଡ ।
ଯାହା କରୁ କରୁ ପଛକେ ଏବେ ଛାଡ଼ କୁକର୍ମ,
କଲ୍ଲ ହେଲେ ଯିବା ବାଟରେ ଭଲ ଆଚର ଧର୍ମ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜଗନ୍ନାଥ ଜଣାଣ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜଗନ୍ନାଥ-ଜଣାଣ

ଛାନ୍ଦ—କାମୋଦୀ

—୧—

ଜଗତ ତାତମାତ   ହେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ
ଜଗତ ଜନ ମନ ପ୍ରାଣ,
ତବ ଯୋଗ୍ୟ କେବଣ   ଅଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ଜନ
ଛାମୁରେ କରୁଛି ଜଣାଣ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସବୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ଦମେ ଅଛୁ,
ଜରା-ଅସୁଖ ସାଧେ ବାଧୁ,
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥି ପଞ୍ଜର   ହେଲାଣି ତ ପୋକର
ଜୀବନେ କି ଭରସା ଅଛି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨—

ମରୁଣକୁ ମୋହର   ନାହିଁ ତ ଟିକେ ଡର
କିଏ ସେ ବେଶ ବଦଳାଇ,
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବେଶ ବର୍ଜନେ   ନବବେଶ ଧାରଣେ
ହେବ ବା ଛାନିଆ କାହିଁକି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
କି ଗତି ହେବ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ,
ଏ ଚିନ୍ତା ଖାଏ ହୃଦୟରେ,
ଭବିଷ୍ୟତ ଭାବନା—   ଅନ୍ଧାରେ ହୋଇ ବଣା
ଜରତେ ଥରୁଛି ଭୟରେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩—

ଫେଡ ମୋର ସନ୍ଦେହ   ସୁସ୍ଥିର ହେଉ ଦେହ
କର ମୋ ଚିତ୍ତଦ୍ୱିଧା ଦୂର,
ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବଜ୍ଞ ପ୍ରଭୁ   ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜଣା ସବୁ
ତୁମ୍ଭେ ତ ଜଗତଠାକୁର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଅଭୟ ଆଜ୍ଞା ହେଉ ଦାସେ,
ନାଚୁ ମୋ ପରାଣ ଉଲ୍ଲାସେ,
ଆଶା କରି ତୁମ୍ଭର   ବାହୁ ଛାୟାକୁ ହର
ପଡିଛି ଏ ଭବ-ପ୍ରବାସେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୪—

ଥାଉ ଅପର କାମ   ତୁମ୍ଭ ମଙ୍ଗଳ ନାମ
ଉଚାରୁ ନାହିଁ ବାରେ ତୁଣ୍ଡେ,
ପ୍ରେମ ଭକ୍ତିରେ ଫୁଲ   ତୁମ୍ଭ ଚରଣଧୂଳି
କେବେ ତ ମାଖି ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ବିଷୟ-ପଙ୍କେ ରହି ବୁଡି,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯାଇଥିଲି ଛାଡି,
ନିଜକୁ ଗିରବତ   ମଣୁଥିଲି ମହତ
ହୋଇ ମୁଁ ଜଗଣୀ ପିମ୍ପୁଡି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୫—

ଛୁଟିଗଲାଣି ମୋର   ସେ ସୁନାସ୍ୱପ୍ନ ଘୋର
ଆଉ ତ ନାହିଁ କିଛି ବେଳ,
ପଶି ମହାଚମକ   ହୃଦୟ ଦବଦବ
ମରମେ ବାନ୍ଧେ ଯେଉଁ ଶେଳ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଗେଲ ନା ଏ ତୁମ୍ଭର ଖେଳ,
ନ ଚେତାଇଲ ଥାଉଁ ବେଳ,
ଭୃତ୍ୟେ ଠକାଇ ଏବେ   ଅର୍ଜିଲ ଯଶ କେତେ
ଦାରୁଣ ଏତେ କାହିଁ ହେଲ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୬—

ଯମ ତୁମ୍ଭର ବଂଶ   ତାହା ପ୍ରାଣେ ନୃଶଂସ
ନ ହେବ କାହିଁ ମାଳମଣି,
ମିଛ ନୁହେଁ ଏ କଥା   ଶାସ୍ତ୍ରଜନେ ସର୍ବଥା
ଆଣନ୍ତି ସିନା ଯମୁ ଅଛି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତୁମ୍ଭେ ତ ଅଟ ବଡେ ସାର,
ହେବ କି ତହିଁରୁ ବାହାର,
ପ୍ରଭୁ ଜୀବର ପ୍ରତି   ହେଲେ ନିଷ୍ଠୁର ମତି
ଆଉ ସେ ହୋଇବ କାହାର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

—୭—

ଦେଖିବ କି ନୟନେ   ତୁମ୍ଭର ସୃଷ୍ଟି ଜନେ
ଦଣ୍ଡିବା କାଳେ ଦଣ୍ଡଧର,
ପିତୃନୟନ ତବ   ସହିବ କି ମାଧବ
ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଅତି ଭୟଙ୍କର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଈଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭେ ପରା ରଜା,
ପର ହାତରେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରଜା,
ମାଡ଼ ଖାଇଣ ଯେବେ   ମରିବ କହୁ ତେବେ
କାହାକୁ ହୋଇବ ସେ ଲଜ୍ଜା ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୮—

ଗାଲଟି ତ ତୁମ୍ଭର   ଛିଲ ନାହିଁ ନିଜର
ତାହାକୁ କଣ କରି କାଳ,
ସାଂସ୍କୃତିର ଗାଲ   ସହୁଛ ବନମାଳି
ଆନନ୍ଦେ ମାରି କରତାଳି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଗାଳି ତ ତୁମ୍ଭର ଚନ୍ଦନ,
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ କର ତା ଲେପନ,
ନ ଥିଲେ ସହ୍ୟଗୁଣ   ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତିତିକ୍ଷା ପୁଣ
ତେଜ ପ୍ରଭୁପଣକୁ ଭଜନ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୯—

ଲବଣୀ କ୍ଷୀର ସର   ଚୋରୁଥିଲ ବଂଶୀଧର
ବାଳୁତ କାଳେ ଗୋପପୁରେ,
ଖାଇଛ ଗାଳି ଯେତେ   କହିବ କାହା କେତେ
ଅଜଣା ନୁହେଁ ତା ଛାମୁରେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଅନେକ ସର୍ବ ଗୋପବାଳୀ,
ବର୍ଷନ୍ତି ଅନର୍ଗଳ ଗାଳି,
ପକାଇ କିବା ଘୋର   କହନ୍ତି ଚୋର ଚୋର
ଧର ଗୋ ଧର ଗୋ ଓଗାଳି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୦—

ଭାଗ୍ୟବତୀ ଗୁଆଳୀ   ଦେଇ ତୁମ୍ଭକୁ ଗାଳି
ଲଭିଲେ ତୁମ୍ଭ ପଦାଶ୍ରୟ,
ତାହିଁ ସେ ଭାଗ୍ୟ ମୋର   ମୁଁ ଯେ ପତିତ ଘୋର
ପାମର ଛାର ଦୁରାଶୟ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ନାହିଁ ମୋହର ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ,
ବହୁଛି ତେଣୁ ଅଭିମାନ,
ଦୁର୍ବଳର ସମ୍ବଳ   ତେଜଟି ତ କେବଳ
ତା ବିନା ନ ଜାଣେ ସେ ଆନ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୧—

ମୋର ଏ ଅଭିମାନ   ନ ହେବ ତେବେ ଆନ
ବାନ୍ଧିଛି ଏ ଭରସା ଆଣ୍ଟେ,
ଅଣବୁଝା ସନ୍ତାନେ   ପିତା ଅଧମ ଜାଣେ
ଦିଅନ୍ତି ଅଧିକ ତା ବାଣ୍ଟେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ ନିଶ୍ଚୟରେ,
ରହିଛି ତେଣୁ ନିର୍ଭୟରେ,
ଏହି ମୂଢ ବିଶ୍ୱାସ   ଅର୍ପେ ମୋତେ ଆଶ୍ୱାସ
କି ଜାଣି କି ଘଟିବ ପରେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୨—

ଖେଳି ବିଫଳ ଖେଳ   ବିଅର୍ଥେ ଗଲା ବେଳ
ଆଉ ତ ନାହିଁ ଅବସର,
ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ ପଗଡ଼ି   ଗଲାଣି ଲଗ୍ନ ଗଡ଼ି
ଏ କ୍ଷୋଭ ଦହୁଛି ଅନ୍ତର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଏ ଘାନ୍ତ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିପାରେ,
କିବା ବିଶ୍ୱାସ ତାହାଠାରେ,
ଅନିଶ୍ଚିତ ଜୀବନ   ସୁନିଶ୍ଚିତ ମରଣ
ସଂଶୟ କିସ ଏ କଥାରେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୩—

ଏହି ଦାରୁଣ ଖେଦ   ଚିତ୍ତେ ଆଣି ନିର୍ବେଦ
ଦେଉଛି ଅଶେଷ ଧିକ୍କାର,
ନାହିଁ ତ ଦୟା ତାର   କରେ ମୁଣ୍ଡି ପ୍ରହାର
ଅନଳଛାଟେ ବାରମ୍ବାର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସ୍ମରିଲେ ଅନ୍ତିମ ଅବସ୍ଥା,
ମରମେ ବାଧେ ବଡ ବ୍ୟଥା,
ଉଭେଇଯାଏ ଜ୍ଞାନ   ବାଜି ଉଠେ ସର୍ବଣ
ବିକଳ ହୋଇଯାଏ ମଥା ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

—୧୪—

ଜ୍ଞାନ-କାରଣ ବନ୍ଧୁ   ନ ଦେଇ ଜ୍ଞାନ-ସିନ୍ଧୁ
ଦେଉଛ କପାଁ ଲୋଭ ବୁଦ୍ଧି,
ଚରାଚର ସମସ୍ତ   କଣ୍ଠରେ ଦେଇ ହସ୍ତ
ଚାଟୁକା ହେବେ ଏହା ବୁଦ୍ଧି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତୁମ୍ଭେ ତ ନୀତିଜ୍ଞ ପ୍ରବର,
ନିଖିଳ ନୀତି ଧୁରନ୍ଧର,
କର୍ମାନୁ ନିର୍ବିକାର   ତୁମ୍ଭର ଏ ବେଭାର
ଚତୁର ହେଲା କି ସୁନ୍ଦର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୫—

ଦେଇ ପୀଡ଼ା ଅଧିକ   ସହିବା ଶକ୍ତି ଟିକ
ନେଉଛ ସବଳେ ଛଡ଼ାଇ,
ପଶୁ କଶାରୁ ପରି   ଉପର ରକ୍ଷା କରି
ଭିତର ଦେଉଛ ସଢ଼ାଇ ହେ,ମହାପ୍ରଭୁ !
ଭୁଞ୍ଜୁଛି ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା,
ବିବେକ ହୋଇଯାଏ ବଣା,
କିସ କହିବି ଆଉ   ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ମହାବାତୁ
କି ଅବା ତୁମ୍ଭକୁ ଅଜଣା ହେ,ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୬—

ନ ଲାଗେ କିଛି ଭଲ   ଏ ଆତ୍ମା ଚଳବଳ
ହେଉଛି ହୋଇପାରେ ଯେତେ,
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଝଞ୍ଜାବାତେ   କ୍ଷୁଦ୍ର ତରଙ୍ଗାଘାତେ
ଥରିବ ନାହିଁ ତରୀ କେତେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଭାଷାର କି ସାଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା—
କରିବ ସେ ଅଗ୍ନି ଯନ୍ତ୍ରଣା,
ସହି ନ ପାରି ତାର   ବିଷମ ଗୁରୁଭାର
ଫାଟି ତ ଯିବ ତା ମୂର୍ଚ୍ଛନା ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୭—

ସଙ୍କଟ ବେଳେ ଆହା   ନ ହେଲ ଯେବେ ସାହା
ହେବ ବା କେଉଁ କାଳେ ଆଉ,
ବର୍ଣ୍ଣିଲ ବିଷ ହରି   ଅଛୁରେ କୃପାକରି
ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ବାରେକ ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀମୁଖ,
ପାସୋରିଯିବ ସବୁ ଦୁଃଖ,
ହଜିଯିବ ଆବର   ଯନ୍ତ୍ରଣା ଗୁରୁତର
ମଣିବ ଦୁଃଖେ ମହାସୁଖ ହେ,ମହାପ୍ରଭୁ !

—୧୮—

ଏତେବେଳେ ଦାରୁଣ   ହେଲେ ହେ ପ୍ରଭୁ ଶୁଣ
ଆସିବ ଯେବେ ମୃତ୍ୟୁଅଙ୍କ,
ତେବେ ତୁମ୍ଭର ହରେ   ଦୟାମୟ ନାମରେ
ନିଶ୍ଚୟ ଲାଗିବ କଳଙ୍କ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ମୁଖେ ତେ ପତିତ-ତାରଣ,
କରିବେ ନାହିଁ ଉଚ୍ଚାରଣ,
ଉଠିଯିବ ସୁଖଦ   ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଶବଦ
ଅଭିଧାନରୁ ନାରାୟଣ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ ।

—୧୯—

ତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ମୋହର   ଝରୁଛି ନିରନ୍ତର
ପଡ଼ି ତା ପଦ୍ମରେ ତୁମ୍ଭର,
ନ ହୁଏ କା ଫୋଟକା   ଲାଗେ ମୋତେ ଚାଟୁକା
ପାଷାଣ ହେଲ କି ପଥର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ମୋର ଏ ଅନଳ ନିଃଶ୍ୱାସ,
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ନ ଦିଏ କି ତ୍ରାସ,
କରୁଣା ସିଂହାସନ   ନ ଟଳେ କି ମୋହନ
ଶୁଣି ମୋ ଆର୍ତ୍ତ ହା ହା ଭାଷ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨୦—

ସତେ କି ଦୀନବନ୍ଧୁ   ତପ୍ତ ହୃଦୟ-ଇନ୍ଦୁ
ନିଷ୍ଠୁର ଏତେ ହୋଇପାର,
କିନ୍ତୁ ଏହା ତ ମୋତେ   ହେଉ ନାହିଁ ପରତେ
ତୁମ୍ଭେ ଯେ କୃପା-ପାରାବାର ହେ,ମହାପ୍ରଭୁ !
ଫଳେ କି ମଧୁର ରସାଳେ,
ତୋରଲା ଫଳ କେଉଁ କାଳେ,
ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଅତୁଲ   ଗନ୍ଧଗୋହିରୀ ଫୁଲ
ଫୁଟିବ କେତକ କି ମୃଣାଳେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

—୨୧—

ଶୋକ-ସିଂହାସନରେ   ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ପଣରେ
କେ ଅଛନ୍ତି ମୋ ସମାନେ କାହିଁ,
କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ   ମୋ ପରି ଜଣେ ଅଧେ
ନିରକ୍ଷ ଜନ ଥିବ ନାହିଁ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଭାଗ୍ୟ ଯେ ବଇରୀ ମୋହର,
ନୁହେଁ ତା ମୂଲ୍ୟ କଡ଼ାକର,
ଦେଲେ ତାକୁ ହେ ହରି   ଇଚ୍ଛାରେ ଯାଚ କରି
କେହି ତା' ନ ନେବ ନଜର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨୨—

ତାହାକୁ ଜଗଦୀଶ   ଦେଉ ନାହଁ ବା କସ
ମୋ ପ୍ରତି ଏତା ସିନା ବାମ,
ପ୍ରେମ ଭକତି ଜ୍ଞାନ   ଥିଲେ ମୁଁ ହୀନମାନ
କୃଅନ୍ତ କର୍ପା ଘନଶ୍ୟାମ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଅଜ୍ଞାନେ ବୁଡି ଥାଉଁ ଥାଉଁ,
ସୁଜ୍ଞାନ ମିଳିବ ବା କାହୁଁ,
ଅନ୍ଧାରେ ଆଲୋ ଯେବେ   ନ ଦେଖାଇବ ତେବେ
କିଏ ବା ଦେଖାଇବ ଆଉ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ ।

—୨୩—

ଏ ଆଜ୍ଞା ହେବ ପରି   କପାଁ ହେଉ ଘାବରି
କସ ବା ଦେଇ ନାହିଁ ତୋତେ,
ତୋହଠାରେ କରୁଣା   କରି ନାହିଁ ତ ଜଣା
କାହୁଁକି ବୃଥା ଶୋକ-ସ୍ରୋତେ ହେ ମହାପ୍ରଭୁ !
ମାନୁଛି ଦେଇଛ ସକଳ,
ମାନ ତା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ହେଲେ ଗଢ଼ା   ନୁହେଁ କଠିନ ଛଡ଼ା
କୁସୁମ ପରି ଏ କୋମଳ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨୪—

ଦେଇଛ ଯାହା ପ୍ରଭୁ   ରହିବ ତାହା ସବୁ
ପଡ଼ି ଏ ମାଟିରେ ତୁମ୍ଭର,
ସଙ୍ଗରେ ନେବା ଭଲ   ଦିଅ କାନ୍ଥି ଏ ଅଳ
କରୁଛି ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ନ ଦେବ ତାହା ଯେବେ ହରି,
ନିଜକୁ ଦିଅ କୃପା କରି,
ପାଇଲେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ   ନିସ୍ତରିବି ଏତଙ୍କୁ
ମଣିବି ନିଧିଲଭ ପରି ହେ ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨୫—

ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ ଅନନ୍ତ   ମୁଁ ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ
କି ଜାଣେ ମହିମା ତୁମ୍ଭର,
ଶୁକପକ୍ଷୀ ସମାନ   ତୁମ୍ଭର ବୋଲିମାନ
ଘୋଷୁଛି ସିନା ନିରନ୍ତର ହେ ମହାପ୍ରଭୁ !
ନ ଜାଣେ ଅର୍ଥ ମୁଁ ତାହାର,
ଘୋଷିବା ମାତ୍ର ଏକା ସାର,
କସ୍ମିଭୂତ ଯେ କର୍ମ   ନ ବୁଝି ତାହା ମର୍ମ
କରୁଛି ଅନୁଜ୍ଞା ପ୍ରକାର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨୬—

ତାହା ଯେବେ ତୁମ୍ଭର   ନ ହେବ ପ୍ରୀତିକର
ଅଥବା ନ ହେବ ପସନ୍ଦ,
ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଦାୟୀ   ହେବି ବା କାହିଁପାଇଁ
ବସ୍ତୁର ଭଲ ଅଭିକନ୍ଦ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଆପଣା କଲ କର୍ମ ପାଇଁ,
ଦଣ୍ଡିବ ଆନେ ଭାବଗ୍ରାହୀ,
ଜାଣି ହେଲେ ଅଜଣା   କଲେ ଅବୁଝାମଣା
ତାହାକୁ ନିନ୍ଦା ଉଗ୍ରଯାଇଁ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨୭—

ତୁମ୍ଭର ହେମନ୍ତରେ   ତମ ଧରି ଅନ୍ତରେ
ବସ୍ତୁରୁଥାଏଁ ମୁଁ ଏସନ,
ଭବେ ବିପଦ ହାରି   କି କହିପାରେ ତାରି
ଯା ପ୍ରଭୁ ବିପଦନାଶନ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସତେ କି ଏ ଦମ୍ଭ ମୋହର ,
ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ ଚକ୍ରଧର,
ତେବେ କିଏ କାହିଁକି   ଶ୍ରୀପଦେ ହୋଇ ଏକ
ପୂଜିବ ଅଭୟ ପସ୍ତୁର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

—୨୮—

କଥାଏ ପଶୁଥିବ	ସଂଶୟ ନିବାରିବ
ଜାଣିବ ନ ଜାଣୁ ଜଗତ,
ଆଉ ବା କେତେ କାଳ	ବହି ବ୍ୟର୍ଥ ଜଞ୍ଜାଳ
ଏରୂପେ ହେବି ଛଟପଟ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
କେତେ କାଳ ବା ଏମନ୍ତି,
ଦେଖିବ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଦୁର୍ଗତି,
ଶ୍ରୀକରେ ଟେକି ଥାଉଁ	ସତେ କି ମହାବାହୁ
ସେତକେ ଲାଗିବ ଶପଥି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୨୯—

ତୁମ୍ଭେ ତ ଶିଶୁପରି	ଖେଳୁଛ ମୋତେ ଧରି
ମୁଁ ସିନା ଖେଳଦ୍ରବ୍ୟ ଭଳି,
ତୁମ୍ଭର ହୁଏ କ୍ରୀଡ଼ା	କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭୁଞ୍ଜେ ପୀଡ଼ା
ଜାଣ କି ଏହା ଅନୁଭବ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତୁମ୍ଭେ ତ ବିବେକ ଆଧାର,
ଚିତ୍ତରେ କର ହେ ବିଚାର,
ଏକର ସର୍ବନାଶ	ଆନର ପୌଷମାସ
ଏ ନୀତି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବେଭାର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୦—

ଶିଳ ଚକ୍ରଠାକୁର	ତେଜି ବୈକୁଣ୍ଠପୁର
ଜଗିଛ ଚକେ ନୀଳାଚଳେ,
ଭକ୍ତ ଆତୁର ଜନେ	ଦେଉଛ ସ୍ୱଚ୍ଛମନେ
ଅଭୟ ଯାଚ ବଳେ ବଳେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତୁମ୍ଭ କୃପାରୁ ଏ ଉତ୍କଳ,
ହୋଇଛି ମହା ତୀର୍ଥସ୍ଥଳ,
କୋଟି କୋଟି ମାନବ	ଭକ୍ତିରେ କରି ସ୍ତବ
ପୂଜନ୍ତି ତା' ପଦକମଳ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୧—

ମାତୃମହୀ ଯାହାର	ସ୍ୱର୍ଗରୁ ବଳୀଆର
ଜନକ ଯାର ଜଗନ୍ନାଥ,
ଦୀନ ଭିକାରି ପରି	ହୀନ ଜୀବନ ଧରି
ସେ କପାଁ ହୋଇଲା ଅନାଥ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସାଗରେ ଆଶ୍ରିତ ମୀନ,
ହୁଏ କି ପିପାସାରେ କ୍ଷୀଣ,
ତୁମ୍ଭକୁ ଆଶ୍ରା କରି	ହେଲି ମୁଁ ଏତେ ସରି
ଘୁଞ୍ଚିଲା ନାହିଁ ମୋ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୨—

ତୁମ୍ଭ କରୁଣାବିନ୍ଦୁ	ଲଭି ଏ ମହାସିନ୍ଧୁ
ସାଧୁଛି ବିଶ୍ୱର କଲ୍ୟାଣ,
ଜଳ ବରଷେ ଘନ	ଔଷଧି ବାଣ୍ଟେ ବନ
ପବନ ଯାଚିଦିଏ ପ୍ରାଣ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସ୍ୱର୍ଗର ବିଭବ ଅନନ୍ତ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଋତୁରେ ବସନ୍ତ,
ଶୋଭା ସୁଗନ୍ଧ ଦାନ	କରନ୍ତି ପୁଷ୍ପମାନ
ପ୍ରଭାତେ ରତ୍ନ ହିମବନ୍ତ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୩—

ସତ୍ୟ ଶିବ ସୁନ୍ଦର	ହେ ପ୍ରଭୁ ଜଗୀଶ୍ୱର
ଘଟାଅ ମୋ ଭାଗ୍ୟ ଏସନ,—
କୁସୁମ ସୁଷମାରେ	ଗଗନ ନୀଳିମାରେ
ପାଇବି ତୁମ୍ଭର ଦର୍ଶନ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ରବି ରଶ୍ମି ଧାରେ
ଚନ୍ଦ୍ରର ଶୀତଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ,
ମହାମହିମା ତବ	ସର୍ବଦା ଅନୁଭବ
କରିବି ଯେତେକେ ସବୁଠାରେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୪—

ଯା ଭାଗ୍ୟେ ସୃଜିଛି	ତା ଭାଗ୍ୟେ ମୁକ୍ତିଭିକ୍ଷା
ବିଧାନ କରୁଛ ଶ୍ରୀଧର,
ନ ଖୋଜେ ମୁହିଁ ତାହା ଏହା ତ ଜାଣୁ ନାହାଁ
ତୁମ୍ଭର ନୁହେଁ ଅଗୋଚର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଲୋଡ଼େ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ପଦାଶ୍ରୟ,
ଆଉର ଶାନ୍ତି-ସୁଧାମୟ,
ଏତିକ ହେଲେ ମୋର	ତୁଟିବ ଚିନ୍ତା ଘୋର
ମୋ ଚିତ୍ତ ହେବ ନିରାମୟ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୫—

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସଙ୍କଟ ହୋଇ ଅତି ଉତ୍କଟ
ଧାଇଁଛି କରିବାକୁ ଗ୍ରାସ,
ତେଣୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହରି ଡାକୁଛି ରଡ଼ିକରି
ଅନ୍ତରେ ବହି ମହାତ୍ରାସ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତଳମ ହେଲେ ଆଉ କ୍ଷଣେ,
ସନ୍ଦେହ ନାହିଁଟି ମରଣେ,
ପରହାତେ କପାଇଁ ମରିବ ଗୋସାଇଁ
ସ୍ୱହସ୍ତେ ନ ମାରି ଆପଣେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୬—

ସ୍ୱରୂପ ଦେଖିବାକୁ କରୁଥିଲି ମୁଁ ଡାକୁ
ଶୁଣ ହେ ସୃଷ୍ଟି-ଚାତୁ୍ୟ-ତତ୍ତ୍ୱ,
ମାୟାବ, ମାୟା କରି ପିଲି ଭଣ୍ଡାଣପରି
ଭଣ୍ଡାଇଦେଲ ଦେଇ ତତ୍ତ୍ୱ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତଥାପି ମୁଁ ନ ହୋଇ ନିରାଶ,
ଅଧିକେ ଲଭୁଛି ଆଶ୍ୱାସ,
ତତ୍ତ୍ୱ ପଛେ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖିବ ବିଶ୍ୱଭୂପ
ବାନ୍ଧିଛି ହୃଦେ ଏ ବିଶ୍ୱାସ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୭—

ତୁମ୍ଭେ ମଙ୍ଗଳାଳୟ ଅନନ୍ତ ଇଚ୍ଛାମୟ
ମଙ୍ଗଳ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କର,
ଯାହା ତୁମ୍ଭର ହେୟ ହେୟ ନୁହେଁ ତା ଶ୍ରେୟ
ଏ କଥା ନୁହେଁ ଅବାସ୍ତବ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତୁମ୍ଭେ ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର,
କେମନ୍ତେ ହେବ ବା ନିଷ୍ଠୁର,
କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ନାମ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଘନଶ୍ୟାମ
କରାଇଦେବ ନାହିଁ ଦୂର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୮—

ଏତେ ଯେ ମାନ ଧରି ବସିଲି ରୁଷିକରି
କେହିଲେ ତ ଦେଖୁସିଲ ନାହିଁ,
ଜାଣିଲି ଏବେ ସିନା ଦାବୀ କରିବା ବିନା
ରୁଷା ଭିକ୍ଷାରେ ଫଳ ତାହିଁ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ରଖିବା ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ନାହିଁ,
ଜନମ ଦେଲ କାହିଁ ପାଇଁ,
ନଚେତ ବିସ୍ମର କରି ତୁମ୍ଭେ ସିନା ମୋହର
ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ଏକା ଦାୟୀ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୩୯—

ତେଜି ସକଳ ଦମ୍ଭ ହୋଇଣ ମୁଁ ନିଃଶଙ୍କ
ନଶ୍ୱର ଶରୀର ଜୀବନ,
ଚନ୍ଦ୍ରା ସଙ୍କଟ ଖେଦ ସୁଖ ଦୁଃଖ ନିର୍ବେଦ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କଲି ସମର୍ପଣ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଏମାନ ଅଟେ ତ ତୁମ୍ଭର,
ଯା ତୁମ୍ଭ ଇଚ୍ଛା ତାହା କର,
ମୋହର କହିବାର କି ଅଛି ଅଧିକାର
ରହିବି ମୁହିଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରବି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

—୪୦—

ବୃଥାରେ ବକ ବକ ପଣ୍ଡିଲିଣି ମୁଁ ଅତି
ରହିବି ଏବେ ହୋଇ ତୁନି,
ଘଟୁ ଯା ଘଟିବାର ଅନ୍ତରେ ବାରମ୍ବାର
ଜାଳିବି ନାହିଁ ଶୋକଧୂନି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଏ ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅଟଳ,
କେବେହେଁ ନ ହେବ ବିଫଳ,
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଏ କଥା ଧ୍ରୁବ ମଣି
ବୃଦ୍ଧତା ଦୁର୍ବଳର ବଳ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶିଶୁଧର୍ମ ନୀତି ଶିକ୍ଷା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶିଶୁ-ଧର୍ମନୀତିଶିକ୍ଷା

ପାଠରେ ମନୋଯୋଗୀ ହୁଅ,
କହିବେ ସବୁ ସୁନାପୁଅ ।
ସମସ୍ତେ କରିବେ ଆଦର,
ଦେବେ ମିଠେଇ ଦୁଧସର ।
ମନରେ ଭାରି ଖୁସି ହେବେ,
ସୁନ୍ଦର ବହି ଆଣି ଦେବେ ।
ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ହେବ ଭଲ,
ବଢ଼ିବ ପସନ୍ନ ଅକଲ ।
ପାଠ ପଢ଼ିବ ହୋଇ ଶାନ୍ତ,
ଖାଇବ ଯାଇ ଦୁଧ ଭାତ ।
ପାଠ ପଢ଼ିବା ବଡ଼ ମଜା,
ଘରେ ମିଳିବ ମାଛ ଭଜା ।
ନ ବୁଲି ପଢ଼େ ବନମାଳୀ,
ତା ବାପ ହେଲ ସୁନାମାଲୀ ।
ଖାଇବ ନାହିଁ ପିକା ପାନ
କାନ ମୋଡ଼ିବେ ଅବଧାନ ।
ଯେ ପିଲା ଦୁଷ୍ଟ କଲିହୁଡ଼ା,
ଖାଏ ସେ ଗୋଇଠା ଗୁସ୍ତା ।
ତନୁ ରଖିବ ନିର୍ମଳ,
ଯେପରି ସଫା ଗଙ୍ଗାଜଳ ।
ଖରାପ ଯାହାର ବେଭାର,
ତେବେ ନ ହେବ ସାଙ୍ଗ ତାର ।
ବାପ ମା ଠାକୁର ମୋହର,
ମୁଁ ତାଙ୍କ ଚରଣେ କିଙ୍କର ।
ଲୁଗା ମଇଳିଆ ନ କରିବ,
ଦେହ ସୁତୁରା ରଖିଥିବ ।

ଦୁଖୁତା ପ୍ରାଣମସ୍ ଖଷ,
ଛୁଇଁବ ନାହିଁ ସେ ଜନଷ ।
ଯାଉ ପଛକେ ଫାଟି ମଥା,
ନିଶ୍ଚେ କହିବ ସତ କଥା ।
ପଣ୍ଡା ପୁଅଟା ଭାରି ଗାଢ଼,
ପାଠ ନ ପଢ଼େ ଖାଏ ମାଡ଼ ।
ସକାଳେ ଯୋଡ଼ି ମୁଁ କରକୁ,
ଜୁହାର ହେବ ଠାକୁରଙ୍କୁ ।
ନ ଦେବ ପର ଦ୍ରବ୍ୟେ ହାତ,
ଅଧର୍ମ ଅନ୍ୟାୟ ତାହା ତ ।
ହେବ ନାହିଁ ମୁଁ ନିଦାମର୍ଷ,
ମା ବାପେ ଦେବ ନାହିଁ ଦୁଃଖ ।
ହିଂସା କରିବା ମହାପାପ,
ହିଂସ୍ରକ ଏକା ଚମ୍ପ ସାପ ।
ନିତ୍ୟ ଶିଖିବ ନୂଆ ପାଠ,
ହେବ ମୁଁ ତେବେ ବଡ଼ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

* * *

ଭିକାରିକୁ ଦେଲେ ଭିକ ମୁଠିଏ,
ଆୟୁଷ ବଢ଼ିବ ସିନା କୋଟିଏ ।
ସବୁବେଳେ ମିଠା କଥା କହିବ,
ତେବେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଜିଣିବ ।
ପଢ଼ିବାକୁ ଯିବ ନ ବସି ରୁଷି,
ବାପ ମାଆ ହେବେ ବହୁତ ଖୁସି ।
ତେବେ ନ କରିବ ଦୁଷ୍ଟାମି କିଛି,
ଦୁଷ୍ଟକୁ ସମସ୍ତେ କରନ୍ତି ଛି ଛି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପାଠ ପଢ଼ି ହେବ ସୁନ୍ଦର୍‌ବାଳ,
ଗଢ଼ିବ ମହତ୍ ତାଜମହାଲ ।
ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ପଦାଙ୍କ ସେବି,
ବଡ଼ ହେଲେ ମୁହିଁ ଶିଳ୍ପୀ ହେବ ।
ନୂଆ ଚାରୁଶିଳ୍ପ କରି ସୃଜନ,
ଅର୍ଜିବି ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା ଧନ ।
ପାଠ ମୋ କଣ୍ଠର ସୁନା ପଦକ,
ପାଠ ପଢ଼ି ହେବ ଦେଶସେବକ ।
କୃଷିରୁ ଉପୁଜେ ସିନା କନକ,
ପାଠ ପଢ଼ି ମୁହିଁ ହେବ କୃଷକ ।
ବେପାରରୁ ମିଳେ ଲାଭ ଅପାର,
ବଢ଼ିଲେ କରିବ ଭଲ ବେପାର ।
ଚାକିରିରେ ଛୁଟେ ଦେହର ଶିରୀ,
କରିବ ନାହିଁ ମୁଁ କେବେ ଚାକିରୀ ।
ଚାକିରୀ ପାଇଁ ମୁଁ ନ ହେବ ବାଇ,
ପର ଗୋଡ଼େ ତେଲ ଘଷିବ ନାହିଁ ।
ନ ହେବ ଚାକିରୀ ଲାଗି ହାଳିଆ,
ଆପଣା ଗୋଡ଼ରେ ହେବ ମୁଁ ଠିଆ ।
ପର ଗୋଡ଼ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ନ ଗୁଞ୍ଜି,
ସ୍ୱାଧୀନ ବେଉସା ଧରିବ ଖୋଜି ।
ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇ ନ ତୋଳି ଗଡ଼,
କରିବ ମୁଁ ସଦା ସାନକୁ ବଡ଼ ।
ନ ବସିବ ଛୁଞ୍ଚା ଅଳସ କରି,
ଅଳସୁଆ ଲୋକ ମୁର୍ଦାର ପରି ।
ଶରୀରକୁ ଭାର ଲାଗୁଛି ଆବୁ,
ସମାଜକୁ ଭାର ନଗଟ ବାବୁ ।
ପାଠ ନ ପଢ଼ିଲେ ହେବ ଯେ ମୂର୍ଖ,
ଜୀବନେ ଭୁଞ୍ଜିବ ଅଶେଷ ଦୁଃଖ ।
ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କ ଜୀବନ ଗଢ଼ି,
ଆଦର କରିବ କୋଳରେ ଧରି ।
ଲଗାଇବ ନାହିଁ କଜିଆ ଗୋଳ,
ହେବ ନାହିଁ କେବେ ଦୁଷ୍ଟ ବଟୋଳ ।

କେବେ ନ କହିବ କାହାକୁ ମନ୍ଦ,
ଖଳ ପରନିନ୍ଦା ବଡ଼ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ।
ଗାଳିଦେବ ନାହିଁ କାହାକୁ ଚଳ
ନ କରିବ ଘରେ ଅଳଟ ଅଳ ।
ରଜାକୁ ପୂଜନ୍ତି ପ୍ରଜା, ଗୁଡ଼ିଆ,
ଜଗତରେ ପୂଜା ପାଏ ପାଠୁଆ ।
ଜାଣିଛି ଶୁଦ୍ଧପିବା ଲୋଭଣି ପେଳ
ଗୁରୁହେଁ ବଢ଼ାନ୍ତି ଜାଣାସ୍ତ ଦେଳ ।
ତାସ ପଶାଖେଳ ଖରାପ ଭାରି,
ଦଣ୍ଡକେ କରିବ ଦାଣ୍ଡ ଭିକାରୀ ।
କରିବ ଗୋରୁଙ୍କୁ ସ୍ନେହ ମମତା,
ପ୍ରେମ ଗୋଟିକେ ତା ଭୋଟି ଦେବତା ।
ଚଢ଼େଇ ପାଳିବା ନାଙ୍କର କଥା,
ପାଳି ନ ଜାଣିଲେ ଲାଗିବ ବ୍ୟଥା ।
ନାରୀଙ୍କ ଭୂଷଣ ଗହଣା ପାଟ,
ପୁରୁଷର ଏକା ଭୂଷଣ ପାଠ ।
କେନ୍ଦୁଅ ହୋଇ ତା ଗୋଡ଼ ନ ଗୁଟି,
ଆପଣା ଶିଙ୍ଘରେ ଖୋଳିବ ମାଟି ।
ଖଇର ସ୍ୱଭାବ ବଦରୀ ଫଳ,
ଭିତର କଠୋର ବାହ୍ୟ କୋମଳ ।
ନଡ଼ିଆ ପରିଏ ସାଧୁ ସୁଜାଣି,
ବାହାର ପଥର ଭିତର ପାଣି ।
ଦୁର୍ଜନ ନ ଛାଡ଼େ ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବ
ନିମ ଗଛରେ କି ଫଳିବ ଆମ୍ବ ।
ଯାଉ ହୋଇଯାଏ ସିଞ୍ଚିଲେ ଗୁଡ଼,
ଯାଉ ନୁହେଁ ତାହା ସିଂହୀର ଦୁଧ ।
ସେହି ଦୁଧ ପିଇ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି,
ଗଣୁଥିଲେ ନାହିଁ ଦନ୍ତାଳ ହାତୀ ।
ପଢ଼ିବ ଆଦରେ ବିଦେଶୀ ପାଠ,
ବିଦେଶୀ ପ୍ରଥାର ନ ହେବ ଗୁଟ ।
ଅନ୍ୟର ପଛକେ ନୋହୁ ପସନ୍ଦ,
ନ କହିବ କୁଳରୀତିକୁ ମନ୍ଦ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତଥା ତତ୍ତ୍ୱହୀନ ନିଜକୁ ବୁଝି,
ଯାହା ରୂପଗୁଣ ବାସ୍ତବ ନାହିଁ ।
ସବୁଠାରୁ ସୁଖୀ ଅରଣୀ ଜନ,
ଯାର ହାହାମୟ ଋଣୀ ଜୀବନ ।
ଦରିଦ୍ର ପଡ଼ଶା ମରେ ଉପାସେ,
ସୁଖ ଭୁଞ୍ଜେ ଧନୀ ସୁନା-ଉଆସେ ।
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଯାଏ ମଦକେ ଉଡ଼ି,
ଦେଶ ପାଇଁ ନାହିଁ କାଣି କଉଡ଼ି ।
ଧନୀଙ୍କର ଏହି ହୀନ ବେଭାର,
ଦେଖିଲେ ଉପୁଜେ କ୍ଷୋଭ ଅପାର ।
ଦେଶକୁ ଗୋଟାଇ ଖାଅ ସଭିଏଁ,
ଦିଅ ଭଲ ତାକୁ ପଇସାଟିଏ ।
ସାନ ବଡ଼ ନାହିଁ ଧର୍ମ ଜଗତରେ,
ସବୁ ଧର୍ମ ଏକ ହୋଇ ଚରମରେ ।
ସକଳ ଧର୍ମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଈଶ୍ୱର,
ଧର୍ମ ମଧ୍ୟେ ନାହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇତର ।
ନିନ୍ଦନୀୟ ନୁହେଁ ପର ଧରମ,
ଧର୍ମମାନେ ପୂଜ୍ୟ ପବିତ୍ରତମ ।
ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ନୁହେଁ ଅସାର ଭୁଲ,
ଧର୍ମ-ଶିଢ଼ୀର ସେ ପ୍ରଥମ ଫଳ ।
ସର୍ବଦେହେ ଅଛି ଈଶ୍ୱର ସତ୍ତା,
ସକଳେ ଈଶ୍ୱର, ନୁହେଁ ଅନ୍ୟଥା ।
ନ ବୁଝିଁବ ପଢ଼ାଦେଲେ ତେଣିକି,
ମନ ଦେବ ନାହିଁ ଏଣି ତେଣିକି ।
ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟେ ଶ୍ରୀଲାଭ,
ଅଳସୁଆ ଭୁଞ୍ଜେ ସଦା ଅଭାବ ।
ନ ରଖିବ ଆଜ କାମ କାଲିକି,
ସମୟେ ଚଢ଼ିବ ସୁନାପାଲିକି ।
ବରଂ ସବୁଠୁଁ ହେବ ଉତ୍ତମ,
ନ ହେବ କଦାଚ ନୀଚ ଅଧମ ।
କୁଚିନ୍ତାକୁ ମନେ ନ ଦେବ ସ୍ଥାନ,
କରିବିଏ ସେହି ମନକୁ ସାନ ।

ମନକୁ ରଖିବ ନିଜ ଅଧୀନେ,
ମନଜିଣା ବୀର ଜଗତ ଜିଣେ ।
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳି ଅର୍ଜିବ ବଳ,
ନ ହେବ ସନ୍ତୁଆ ରେମା ଦୁର୍ବଳ ।
ଦେଶଭକ୍ତି ଜନ ଜାତି-ସମ୍ପଦ
ସ୍ୱର୍ଗଠାରୁ ବଳି ଗୌରବାସ୍ପଦ ।
ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ କରେ ସ୍ୱଦେଶ-ସେବା,
ଭବେ ଭାଗ୍ୟଧର ତା' ପରି କେବା ।
ଦେବଦେଶ ଆମ ଜନମଭୂମି,
ଦେବେ ଧନ୍ୟ ଯାହା ଚରଣ ଚୁମି ।
ମହାପୁଣ୍ୟେ ମିଳେ ଜନ୍ମ ଏ ଦେଶେ,
ରଖିବ ଏ ଦେଶ ଟେକ ବିଶେଷେ ।
ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁଣ କରି ଅର୍ଜନ,
ସ୍ୱଦେଶର ହେବ ଯୋଗ୍ୟ ନନ୍ଦନ ।
ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ଗରିମା ଖ୍ୟାତି,
ଅଗ୍ନିବ୍ରତେ ଗାଇ ଫୁଲାଇ ଛାତି,
ତାଙ୍କ ଅଗ୍ନିମନ୍ତ୍ରେ ହୋଇ ଦୀକ୍ଷିତ,
ଦେଶର ମୁଖ ମୁଁ ହେବ ନିଶ୍ଚିତ ।
ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକରଣ,
କରିବ ସର୍ବଥା ଅନୁକରଣ ।
ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କ ଅମର ଯଶ,
ସବୁକାଳେ ଆମ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ।
ଆମ ଶୁଭାଦର୍ଶ, ମଙ୍ଗଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ
ଦେଖାଏ ଦେଉଳ ବିସ୍ତାରି ବକ୍ଷ ।
ଆମ ଶୁଭାଦର୍ଶ ଗିରି ଗହ୍ୱରେ,
ଡାକୁଛି ଆମକୁ ଶତମୁଖରେ ।
ଆମ ଶୁଭାଦର୍ଶ ସାଗର ସ୍ରୋତେ,
ତରଙ୍ଗେ ତରଙ୍ଗେ ନାଚଣ ଉଠେ ।
ଆମ ଶୁଭାଦର୍ଶ ଗହନ ବନେ,
ତପ ଆଚରୁଛି ଏକାନ୍ତ ମନେ ।
ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ନୀଳ ନିକଷ,
ସାମ୍ୟ ଏକତାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଦର୍ଶ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅଛୁ ଭାର୍ ଏବେ ସୁଯୋଗ ଭାଇ,
ଧନ୍ୟ ହେବ ଭକ୍ତେ ଶକ୍ତି ଦେଖାଇ ।
ସ୍ୱଦେଶଙ୍କୁ ଦେଲେ ପଇସାଟିଏ,
ଫେରି ଆସିବ ସେ ହୋଇ କୋଟିଏ ।
ପ୍ରଭାତେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ନିତି ଦି ବାର,
ଜନମଭୂମିକୁ ହେବ ଜୁହାର ।
ମାତୃଭାଷା ପାଦ ପୂଜିବ ନିତି,
ଗାଇବ ତାହାର ଗୌରବ-ଗୀତି ।
ମାନବ ବଂଶକୁ ଚଳାଏ ଭାଷା,
ଭାଷାମୂଳେ ସବୁ ଭରସା ଆଶା ।
ଅକ୍ଷର-ଦେବତା, ଶବଦ-ବ୍ରହ୍ମ,
ପୂଜିଣ ଲଭିବ ଅକ୍ଷୟ ଧର୍ମ ।
ପର ଭାଷା ପଢେ ହେଉ ଲୁରୁପ,
ନ କରିବ ତାକୁ ଅଣ୍ଠା ବଦ୍ରୂପ ।
କଲେ ଆନ ଭାଷା ନିନ୍ଦା ବଖାଣ,
ବ୍ରହ୍ମନିନ୍ଦା ପାପ ଘୋଟିବ ଜାଣ ।
କେହି ନୁହେଁ ବଡ କେ ନୁହେଁ ସାନ,
ସର୍ବେ ପୂଜ୍ୟ ନିଜ ଭାଷା ସମାନ ।
ଭାଷାକୁ କରେ ଯେ ଘୃଣା ଅବଜ୍ଞା,
ପଶୁଠାରୁ ହୀନ ତାହାର ସଂଜ୍ଞା ।
ଲେଖନେ ପଢନେ ନ କରି ଲଜ୍ଜା,
ସୁନାପୁଅ ଭୁଲେ ହେବ ମୁଁ ରଜା ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ କଲେ ସିନା ଷଣ୍ଡ ନିଜର,
ପରକୁଷ ତହିଁ ନାହିଁ ନିଦର ।
ବଡ ହେଲେ ମୁହିଁ ଅର୍ଜିବ ଧନ,
କରିବ ଗ୍ରାମର ହିତ ସାଧନ ।
ପାନୀୟ ଜଳର ସୁବିଧା ପାଇଁ,
ଦେବ ଦେବେ ଗୋଟା କୂଅ ଖୋଳାଇ ।
ମେଣ୍ଟାଇବ ଦୀନ-ଦୁଃଖୀ ଗରଜ,
ବିନା ସୁଧେ ଦେଇ ଟଙ୍କା କରଜ ।
ପାଠଘରେ ପୋଥି ରଖିବ ଥୋକେ,
ଅବସର ବେଳେ ପଢିବେ ଲୋକେ ।

କରିବ ଏଭଳି ଅନେକ କାମ,
ଆମ ଗ୍ରାମ ହେବ ଆଦର୍ଶ ଗ୍ରାମ ।
ତପସ୍ୱୀ ହେବ ମୁଁ ସୀମାରେ ରହି,
ମାନ ହେବ ନାହିଁ ଅତପସ୍ୱୀ ।
ଅଣ ଶବଦଟା ଅଟି ନିକୃଷ୍ଟ,
ଯାହାକୁ ଛୁଇଁବ ହେବ ସେ ଦୁଷ୍ଟ ।
ନିଶା ଅମଳଟା ବଦଅଭ୍ୟାସ,
ଦେହୁ ସାର ଚୋରି କରେ ସେ ଗ୍ରାସ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଛି ଧର୍ମକୁ ଗୁହିଁ,
ଜୀବନେ ନିଶା ମୁଁ ଛୁଇଁବ ନାହିଁ ।
ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବସି ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ,
ପାଠ ଜାଙ୍କିବ ମୁଁ ଯଥାପ୍ରକାରେ ।
ପାସୋର ନ ଯିବ ପୁରୁଣା ପଢା,
ନ ଖାଇବ କେବେ କାନ ରଗଡା ।
ଦେଶୀୟ ଶିଳ୍ପର ଅଣ-ଆଦର.
କଲେ ଭୁଟିଯିବ ଶିଳ୍ପ ଦେଶର ।
ବୁଡିଯିବ କ୍ରମେ ଜାତୀୟ ଜଳା,
ଦ୍ୟୀଙ୍ଗ ଛାଡିଁ ହେବ ସ୍ୱଦେଶ ଡ଼ଲା ।
ନିଜ ହାତରେ ମୁଁ ଧରି ଲଙ୍ଗଳ,
ମୂଲିଆଙ୍କ ପରି କରିବ ହଳ ।
ହଳକାମ ନୁହେଁ ନିଲୁଛି କାମ,
ଗୌରବେ ବହିବ ହଳିଆ ନାମ ।
ହଳ କଲେ ଛପିଁ ମାଣ୍ଡବ ଭଳ,
ହଳ କରୁଥିଲେ ଜନକସ୍ୱତ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟ କାମ ତାହା ନୁହେଁ ତ ପାପ,
ଭୁଲିଁ ଚଷୁଥିଲେ ବୁଧଙ୍କ ବାପ ।
ଏତେ ଲୋକଙ୍କର ଯହିଁ ଆଦର,
ସେ ଆଦର୍ଶ ନିଷ୍ଟେ ଲୁଳ୍ଲତର ।
ନ ଦେଇପାରିଲେ ଦରବେ ଭାର,
ମିଠା କଥା କହି ହରିବ ଚିନ୍ତ ।
ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହେ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ହରି,
ସଭିଙ୍କି ମଣିବ ଆପଣା ପରି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସବୁବେଳେ ଏହା କହିବ ସତ,
ସତ କହିଲେଟି ବଢ଼େ ମହତ ।
ଦେହକୁ ରଖିବା ପ୍ରଧାନ କର୍ମ,
ଦେହ ଥିଲେ ସିନା ଅର୍ଜିବ ଧର୍ମ ।
ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ବିପଦୁଁ ଉଦ୍ଧାର କର,
କଲ୍ୟାଣ କରିବେ ପରମେଶ୍ୱର ।
ହିଂସା ନ କରିବ କେବେ ଟିକିଏ,
ନ ମାରିବ କ୍ଷୁଦ୍ର ପିମ୍ପୁଡ଼ିଟିଏ ।
ସେବା କରି ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ତୋଷ
କ୍ଷମା ମାଗ, ଥିଲେ ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ ।
ଗୁଣିଜନ ପଛେ ହେଉ ଇତର,
କରିବ ତାହାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଦର ।
ସଦା ସାଧୁ ଭାଷା ମୁଖେ ଭାଷିବ,
କୁବାକ୍ୟ ଅଶ୍ଳୀଳ ନ କର ଜଭ ।
ଜୀବନରେ ଯେବେ ମଙ୍ଗଳ ଇଚ୍ଛ,
ତୁମେ ତା ଥଟ୍ଟାରେ ନ କହ ମିଛ ।
ମିଛ କହିବାଟା ଭାରି ଖରାପ,
ମିଛରୁ ଉପୁଜେ ଭୀଷଣ ପାପ ।
ପର ଉପକାରେ ଅର୍ଜିବ ଧର୍ମ,
କେବେ ନ କରିବ ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ ।
ଖେଳରେ ନ କହ ଖରାପ କଥା,
ନଇଁ ପଡେ ଯହିଁ ନିଜର ମଥା ।
ଥରେ ଉପକାର କରିଥିବ ଯେ,
ନ ଭୁଲିବ ତାକୁ କେବେ ସହଜେ ।
ଦେବଶକ୍ତି ପରି ରାଜାଙ୍କ ଶକ୍ତି,
ସର୍ବଦା କରିବ ତାହାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି ।
ଠୋଠା, କେମ୍ପା, କଣା, ଲୁଳା, ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
ଦେଖି ନ କରିବ ଥଟ୍ଟା ଟାପର ।
ପର ମନେ ଯହିଁ ଲାଗିବ ବ୍ୟଥା,
ନ କହିବ କେବେ ସେ ଭଳି କଥା ।
ସମସ୍ତଙ୍କ ବାପ ମାଆ ଈଶ୍ୱର
ଭକ୍ତିରେ ତାହାଙ୍କୁ ଜୁହାର କର ।

ପ୍ରଭୁ ଦେଇଛନ୍ତି ଦେହ ଜୀବନ,
ସବୁବେଳେ କର ତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ ।
ଈଶ୍ୱର ଅଟନ୍ତି ଜଗତ-ସ୍ରଜା,
ମନେ ଧ୍ୟାନେ ତାଙ୍କୁ କରିବ ପୂଜା ।
ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ କରିବ ଦାନ,
ଦାନଠାରୁ ନାହିଁ ପୁଣ୍ୟ ମହାନ ।
ଧନେ ମାନେ ତୁମେ ନ କର ଗର୍ବ,
ନ ରହିବ ସବୁଦିନେ ସେ ସର୍ବ ।
ଧର୍ମରେ ଲୋକର ହୁଏ ଉନ୍ନତି,
ଅଧର୍ମରେ ହୁଏ ତଳକୁ ଗତି ।
ଭଲ ବହି ପଢ଼ ପିନ୍ଧ ବସ୍ତ୍ରସୁ,
ମନ୍ଦ ବହି ପଢ଼ି ନ ହୁଅ ପଶୁ ।
ବ୍ୟାୟାମରେ ବଢେ ଦେହର ବଳ,
ସୁଶିକ୍ଷାରେ ମନ ହୁଏ ପ୍ରବଳ ।
ଜନକ ଦେବତା ଜନନୀ ଦେବୀ,
ଧର୍ମ ଅର୍ଥ ତାଙ୍କ ଚରଣ ସେବି ।
ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହୁଏ ଗୁରୁ କୃପାରୁ,
ଗୁରୁ ନିଶ୍ଚେ ବଡ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ।
ମନ ଦେଇ ଭଲ କଥା ଶୁଣିବ,
ମନ୍ଦ କଥା ହେଲେ କାନ ବୁଜିବ ।
ବିପଦ ସଙ୍ଗରେ କରି ଲଢ଼ାଇ,
ଆଣିବ ତା ହାତୁ ଶ୍ରେୟ ଛଡାଇ ।
ସଢ଼ଆ ନ ଡରେ କାହାକୁ କେବେ,
ସଢ଼ଆକୁ ବଳ ଦିଅନ୍ତି ଦେବେ ।
ନ ଥାଏ ମିଛୁଆ ଦେହେ ହେମନ୍ତ,
ଥରୁଥାଏ ସଦା ଡରେ ତା ଅନ୍ତ ।
ଘଟୁ ପଛେ ଯେତେ ବାଧା ବିପତ୍ତି,
ରଖିଥିବ ସଦା ସ୍ୱଧର୍ମେ ମତି ।
ସାଧୁ ନ ପାଇଟେ ବିବେକ-ହଜା,
ହୁଷୁନା ଧାନରୁ ହେବ କି ଗଜା ।
ଅଖଣ୍ଡ ରଖିବ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ
ବନ୍ଦ ହୁଥିବା ଯାଏଁ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପବନ ରଖିଛନ୍ତି ପ୍ରାଣ ଆମ୍ଭର,
ଦେବତା ସେ, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କର ।
ଜଳ ତ ବହନ୍ତି ଜୀବନ ନାମ,
ଦେବ ଜାଣେ ତାଙ୍କୁ କର ପ୍ରଣାମ ।
ମାଟି ଦେବୀ ଦିଏ ନିତ ଆହାର,
ମାଟି-ମାଆଙ୍କୁ କର ଜୁହାର ।
ପାକ ପୁଣି ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରେ ଅନଳ,
ପୂଜ ଅଗ୍ନିଦେବ ପଦ-କମଳ ।
ମହାକାଶ ଧରେ ମହା ଶକତି,
ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ତାର କର ପ୍ରଣତି ।
ପରପାଇଁ ଯେହୁ ଧରଇ ପ୍ରାଣ,
ଦେବ ଆଖ୍ୟା ତାର ସ୍ଥୂଳରେ ଜାଣ ।
ଦେବତା ଉପରେ ମହା ଦେବତା,
ଅଛନ୍ତି ଏକା ସେ ବିଶ୍ୱ-କରତା ।
ମନେ ମନେ ତାଙ୍କୁ କରି ସ୍ମରଣ,
ପୂଜିବ ତାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ ଚରଣ ।
କର ପଛେ ଜପତପାଦି କର୍ମ,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ ।
ଚଳିବ ସମାଜ ଶାସନ ମାନି,
ନ ହେଲେ ଘଟିବ ବିଷମ ହାନି ।
ବିନ୍ଧ୍ୟ ହିମାଳୟ ଜାହ୍ନବୀ ରେବା,
ସର୍ବେ କରୁଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତି ସେବା ।
ଜେଣୁ ବହି ସେବା କରେ ପବନ,
ସମସ୍ତଙ୍କ ପିଣ୍ଡେ ଦିଏ ଜୀବନ ।
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଶ୍ୱସେବାରେ ରତ,
ସେବା ଏକା ତାଙ୍କ ମହତ ବ୍ରତ ।
ସେବାଠାରୁ ନାହିଁ ସହଜ ଧର୍ମ,
ଜନସେବା କର ବହାଇ ଘର୍ମ ।
ବହୁ ପଥେ ଛନ୍ଦା ଧର୍ମ ଜଗତ,
ସବୁଠାରୁ ସେବା ସରଳ ପଥ ।
ସକଳ ଦେବତା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଂଶ,
ପ୍ରଭୁ ଜାଣେ ତାଙ୍କ ଶରଣ ପଶ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଧନଦା ଶକ୍ତି,
ସର୍ବଦା ତାହାଙ୍କୁ କରିବ ଭକ୍ତି ।
ଜ୍ଞାନଦା ଶକତି ଶ୍ରୀସରସ୍ୱତୀ,
କର ତାଙ୍କ ପଦେ ସ୍ତୁତି ପ୍ରଣତି ।
ସଂହାରିଣୀ ଶକ୍ତି କାଳିକାଦେବୀ,
ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଘ ତାଙ୍କ ପୟରୁ ସେବ ।
ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ଚ୍ଚନା କର,
ସେ ପୂଜା ପାଆନ୍ତି ନିଜେ ଈଶ୍ୱର ।
ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ହୋଇଲେ ବିଭା,
ମାଟି ହୋଇଯାଏ ତାରୁଣ୍ୟ ପ୍ରତିଭା ।
ଆଚରିବ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସୁବ୍ରତ,
ହେବ ସଦା ସୁସ୍ଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବନ୍ତ ।
ନାରୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ମାତା ସମାନ,
ମାତା ପରି ତାଙ୍କୁ କର ସମ୍ମାନ ।
ଦେବୀ ଜାତି ନାରୀ ପିତା ସୃଷ୍ଟିରେ,
ନ ଦେଖିବ ତାଙ୍କୁ ହୀନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ।
ନାରୀ ଆଦିଶକ୍ତି ସ୍ନେହ ଆକର,
ନ ମଣିବ ତାଙ୍କୁ ନୀଚ ଇତର ।
ନାରୀ ଯାହା ନେବେ ନିକୃଷ୍ଟ ଦିଶେ,
ନାରୀଗର୍ଭେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ ସେ ।
କ୍ରୋଧ ମାନବର ରିପୁ ଭୀଷଣ,
ଅଖଣ୍ଡେ ତହିଁ ଘଟେ ମରଣ ।
କ୍ରୋଧଠାରୁ ନାହିଁ ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ,
କ୍ରୋଧେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଅର୍ଜିତ ଧର୍ମ ।
ସହ୍ୟଗୁଣେ କର କ୍ରୋଧକୁ ଜୟ,
କୀର ତୁମ୍ଭେ, ତାକୁ ନ କର ଭୟ ।
ଲୋଭ ନ କରିବ ପର ଦ୍ରବ୍ୟରେ,
ଲୋଭ ଜଣ୍ଡି ଚପି ମାରିବ ଖରେ ।
ଲୋଭରୁ ଉପୁଜେ ଭୀଷଣ ପାପ,
ଦଂଶିବ ହୋଇ ସେ ଗୋକ୍ଷୁର ସାପ ।
ପରଶିରୀ ଦେଖି ତୁହିଁ ବିକଳ,
ଠାକୁରେ କରିବେ ତୁମ୍ଭ ମଙ୍ଗଳ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦାନ ଯୋଗେ ମିଳେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସ୍ଥାନ,
କିନ୍ତୁ ଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ରେ କରିବ ଦାନ ।
ଦାନପାତ୍ର ଯେବେ ନ ମିଳେ କାହିଁ,
ସମୁଦ୍ରରେ ଜଳ ଢାଳିବ ନାହିଁ ।
ବାଳକାଳୁ କର ଧର୍ମ ସଞ୍ଚୟ,
ସାଧନାର ତାହା ଯୋଗ୍ୟ ସମୟ ।
ପାଣି ଫୋଟରେ ତ ଜୀବନ ଛନ୍ଦା,
ଧର୍ମ ପାଇଁ ନାହିଁ ବୟସ ବନ୍ଧା ।
ଆବାଲ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇ ପାଳଳ,
କ୍ରମେ କ୍ରମେ ହୁଏ ଦୃଢ଼ ପ୍ରବଳ ।
ସେ ଅଭ୍ୟାସ ପୁଣି ଆପଣା ଛାଏଁ,
ପ୍ରକୃତି ରୂପରେ ବଦଳିଯାଏ ।
ପୀଡ଼ିତ ସେବାରେ ପୁହାଅ ସ୍ୱତ,
ନ ବାରିବ କେବେ ଜାତି ଅଜାତି ।
ଆର୍ତ୍ତ ଜନେ କହ ମିଷ୍ଟ ବଚନ,
କରିବ ତାହାର ବ୍ୟଥା ମୋଚନ ।
ପୋଛିଦେଇ ଦୀନ-ନେତ୍ରୁ ଲୋତକ
ଜୀବନ ଜନମ କର ସାର୍ଥକ ।
ସ୍ୱହସ୍ତରେ କରି ବୃକ୍ଷ ରୋପଣ,
ପୁଣି ପରି କର ପ୍ରତିପାଳନ ।
ବଢ଼ିଲେ ସେ ବୃକ୍ଷେ, ସକଳ ଜୀବେ,
ଛାୟା ଫଳ ଦାନେ ସଦା ତୋଷିବେ ।
ସେ ଦାନର ପୁଣ୍ୟ ହେବ ତୁମ୍ଭର,
କେତେ ବାରେ ଦାନ ଅଛି ଏପରି ।
ଜ୍ଞାନେ ରତ ହୁଅ ଆନେ ନ ଛୁହିଁ,
ଜ୍ଞାନଠାରୁ ବଳି ତପସ୍ୟା ନାହିଁ ।
ଶାସ୍ତ୍ରବୋଧ କର ହେଳା ସୁଆଙ୍ଗ,
ଅଶ୍ଳୀଳ ପୁସ୍ତକ ବର୍ଜିବ ଆଗ ।

ହୀନ ବନ୍ଧୁ ପୁଷ୍ଟ ବିବିଧ ଦୋଷେ,
କୁସଙ୍ଗୀ ପଡ଼ିଏ ଚରିତ୍ର ଶୋଷେ ।
ନୀତି ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥ କରିବ ପାଠ,
ନ କରିବ କଦା ସୂଭାରେ ହାଟ ।
ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତ ନୁହେଁ ଅଡ଼ୁଆ,
ଯେତେ ପଢ଼ୁଥିବ ତେତେ ସେ ନୂଆ ।
ପଢ଼ ଶୁଣ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ବାଣୀ,
ଧର୍ମ ଆଡ଼େ ମନ ନିଏ ସେ ଟାଣି ।
ସମାଜକୁ ଧର୍ମ ରଖିଛି ଧରି,
ଚଳୁଛି ସଂସାର ଧର୍ମେ ନିର୍ଭରି ।
ଧର୍ମରେ ହେଉଛି ଦିବା ରଜନୀ,
ଧର୍ମରେ ସହୁଛି ଭାର ଅବନୀ ।
ଧର୍ମେ ରୁଦ୍ଧ ସିନ୍ଧୁ ବର୍ତ୍ତିକାୟ,
ଧର୍ମରେ ହେଉଛି ଋତୁପର୍ଯ୍ୟାୟ ।
ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଲଙ୍ଘିଲେ ଧର୍ମ,
ବିନାଶ ହୁଅନ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର କର୍ମ ।

:—*—:

ଶିଶୁ-ପ୍ରାର୍ଥନା

ଅଜ୍ଞାନ ବାଳକ ମୁହିଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ,
ଆଶୀର୍ବାଦ କର ମୋତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ !
ସବୁବେଳେ ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା କରିବି ପାଳନ,
ସବୁବେଳେ ତୁମ୍ଭ ଦୟା କରିବି ସ୍ମରଣ ।
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପ୍ରାଣଦାତା ପୁଣି ପିତାମାତା,
ନ ଭୁଲିବି ଏହା କେବେ ହେ ବିଶ୍ୱ-ବିଧାତା !
ପ୍ରତିଦିନ ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ଦେଉଛ ଆହାର,
ତୁମ୍ଭ ପାଦେ ନିତି ମୋର କୋଟିଏ ଜୁହାର ।
ରାମ, କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମି କଲେ ଯେ ଦେଶକୁ ପୂତ,
କର ମୋତେ ସେ ଦେଶର ଉପଯୁକ୍ତ ସୁତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମଧୁରଙ୍ଗ

ଉପହାର

ମାତୃସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚେତା,

ଉତ୍କଳ-ହିମାଳୟନ୍ଦ୍ରମଶୈଳ-ବିଳାସୀ

ଖଣ୍ଡିଗଡ଼ାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀଳ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ମାହେଶ୍ୱରୀପ୍ରସାଦ ଦେବ

ମହୋଦୟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତ୍ ଭେଟି

ଅର୍ପିତ ହେଲା ।

ସଂଗ୍ରାହକ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିବେଦନ

ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତୋକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସକାଶେ ମୋର ପରମାତ୍ମୀୟ, ପରମାରାଧ୍ୟ ଏବଂ ପରମୋତ୍ସାହଦାତା ମାନନୀୟ ସାହିତ୍ୟ-ସୁହୃଦ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଖଣ୍ଡିଗଡ଼ାଧୀଶ୍ୱର ମହୋଦୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅନୁରୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲି । ସେହି ଅନୁରୋଧକୁ ମୁଁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ଆଦେଶ ମଣି ପ୍ରଥମତଃ ଉକ୍ତ ମହାକବିଙ୍କର କତିପୟ କାବ୍ୟ-କୁସୁମରୁ ସଦୁକ୍ତି-ମଧୁ ସଂଗ୍ରହପୂର୍ବକ ଏହି "ମଧୁଚକ୍ର" ନିର୍ମାଣ କରିଅଛି । ଏଥିରେ ମୋର ମଧୁପବୃତ୍ତି ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କିଛି ଯୋଗ୍ୟତା ନାହିଁ । ଯଦି କିଛି ବିଶେଷତ୍ୱ ଥାଏ, ତେବେ ତାହା ଉପରୋକ୍ତ ମହାତ୍ମାଙ୍କର । ଯେହେତୁ ମୂଳ ଉଦ୍ୟାନର ସନ୍ଧାନ ସେ କରି-ଦେଇଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଅଧୁନାତନ ରୁଚିର ଅନୁକୂଳ ନ ହେବା ଆଶଙ୍କାରେ ସମସ୍ତ ସୂକ୍ତି ଉଦ୍ଧାର ନ କରି ମୁଁ କେବଳ ବାଛି ବାଛି ଉଦ୍ଧାର କରିଅଛି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ସାଧାରଣର ଆଗ୍ରହ ଦେଖିଲେ କ୍ରମଶଃ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ ହେବି ।

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମଧୁଚକ୍ର

ବୁଧଜନଙ୍କର ଶିରଭୂଷଣ ଯେହୁ,
ତନସ୍ପୃହ ସେ ଅନ ବାଣୀ ନ କହୁ ।

* * *

ଶତଭ ଭଜନା ନାହିଁ କରୁଥିଲ ଭୃଙ୍ଗ,
ବନଦ-ନିନାଦ ତବା ଶୁଣିଲ ସାରଙ୍ଗ ଯେ ।

* * *

ବାଭ ମଭସ୍ପୃହି ବୃନ୍ଦ ଯେ ବହୁଇ ଘେନ,
ବଂଶଧର୍ମେ ନାହିଁ ଯଥା ହେବା ଚନ୍ଦନ ।

* * *

ଭୂମ୍ପୃହିଜର ଯେ ଉନ୍ନତି ହୋଇ,
ବନପକ୍ଷ ଶିଶୁ ଗତ ମାରଇ ।

* * *

ବଶିଷ୍ଟ ବୋଇଲେ ସ୍ତବ୍ଧ ମଙ୍ଗଳ ବୋଲଇ
ତନା ଦାନେ ଶାନ୍ତ ନୁହେଁ ଅମଙ୍ଗଳଦାୟୀ ।

* * *

ମଙ୍ଗଳ ଚଳନେ ଉଇଁଲ କି ଘନ
ଜଳ ବରଷା ନ କରିବ ।

ଦ୍ୟାଭେ ସ୍ନେହିନ୍ତ୍ର ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କ ପ୍ରାଣ୍ୟେ ରକ୍ଷି ବହୁ
ଶଣ୍ଡକଣ୍ଠେ ସ୍ଥୀରକଣ୍ଠ ବୋଲୁଥିଲ ବେଶ୍ୱ ଯେ ।

* * *

ଦକ୍ଷ ପକାଇ ମଧ୍ୟର ବେଣି ଖ୍ୟାତ ଜଳ ନୀର
ଏ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିଲ ବାହୁଁ ଏବେ ଯେ ।

* * *

ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗରେ ସ୍ଥିତିକ ସମ ତୁଲ୍ୟ ଅବିବେକ
ଏବେ ଶବେକ ନ ଜଳ ହୁଦେ ଯେ ।

* * *

ବୋଧେ ମନ-ନଦୀ ସର ଭଣାଗ ବୃପ ଆଦର
ମୂର୍ତ୍ତି ଭିନ୍ନ ସେ ଏକ ଜୀବନ,
ବର୍ଷା ବଉର ଅବଳ ତା ନିଜ ଗୁଣ ନିର୍ମଳ
ଶୀତଳକୁ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଘେନ ।

* * *

ଶହରିବା ମାନସର ମଧ୍ୟେ ହଂସକୁ ସୁନ୍ଦର
ଅନ ପକ୍ଷୀରେ କି ସେ ବାନ୍ଛିବ ଯେ ।

* * *

ଶଷ ଶଷମ ଯେସନ ସର୍ପ ପାବେ ହଳ ।

ବନ୍ଧୁ ତୁ ମୁଁ ଦାସ ଏକ୍କରୁପେ ସଦା
ହୋଇଥିବୁ ଅନୁରାଗୀ ।

* * *

ଶସ୍ତ୍ରପ୍ରଦୀ ଜଳ ବେଭେ ନିର୍ମଳ ଯୋଷା,
ବାଲିଦ ଆବଳ ଜବେ ସ୍ତୁତକ ପାଣା ।

* * *

ଶସ୍ତୁରିଲ ଭୃଙ୍ଗ ପୁଷି ମାଳତୀସ୍ନେହୀ,
ବାସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ ହୁଅଇ ସମ୍ବର ବହି ।

* * *

ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗକ ହୋଇଲେ ରସିକ ହଂସ,
ବଳାଇ କି ସ୍ୱଜାତ୍ୟରେ ସେ ଅଭିଳାଷ ।

* * *

ବଳ ଲୁବେ ଜାତ ଭୁପଭଗିନୀ ଲୁହି,
ଭୂଷଯ୍ୟନ୍ତ୍ରୀ [ଜାମୁକ୍ତା] ଆଚରଣ ଭଲ ତ ବୋହି ।

* * *

ଶତ୍ରିକଣଗିଳା ଚକୋର ହେ ନାଗର,
ଶଧୁକର ସ୍ୱାଦୁ ଘେନ ଲେହୀ ଜର୍ଜିର ।

* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବୃନ୍ଦାବନେ ତାଳ ହେବା ଶଙ୍କା ନ କର,
ବ୍ୟାଳମସ୍ତକେ ଦେଖି କେହୁ କରନ୍ତୁ ଭୟ,
ବ୍ୟାଳ ହୋଇ ଆନ କି ବାସୁକି ବଦନ,
ତାଇ ସେ ଏମନ୍ତ ପ୍ରତେ ତାହିଁ ତା ସ୍ଥାନ ।

* * *

ତୋଇଲା ଅନୁଜା ନାଗଜାଙ୍କ ସ୍ୱଜା
ଜଗତବଇରୀ,
ତନ୍ତୁ ତ ହେବ ତେଜ ମଦେ ମୁଦ୍ରିତ
ପ୍ରତିଦନ୍ଦ୍ୱୀ ପରି ।

* * *

ବୃକ୍ଷ ତରୁଣାରେ ସେ ନବୀନ ଫଳ ତାହିଁ ।

ବ୍ୟର୍ଥ ବାକ୍ୟେ ପଣ୍ଡିତ
ଲୁଣ୍ଠାଇଲା ପ୍ରାପ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ହୋଇଲା ତେମନ୍ତ ।

* * *

ବସନ୍ତଋତୁ ତ ଅନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ ଗୋଟି,
ବଚନ-କୋକିଳ ଗଣ ! ଛାଡିଲା ମାଧୁରୀ ।

* * *

ବଧୂଜନେ ମହୋତ୍ସବ ଦିଶଇ ରଜନୀ,
ବଧୂ ପ୍ରତି ଅଧିକ ରଜନୀ ହେଲେ ଜମି ।
ତଳମ୍ବକୁ କି ମହା ପିପାସୁ ସନ୍ଧି,
ବାରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତାହାର ଦେଖାଅ ତାହିଁ ଯେ ।

* * *

ତୋଇଲା ଏ ତ ରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମୃଣାଳର ସୂତରେ
ତାରଣ ଯେ ବନ୍ଧା ହୋଇଲା ଶୁଣାଗଲା କର୍ଣ୍ଣରେ ।

* * *

ତଦୋଷୀ ହସ୍ତରୁ ପୋଷା ମର୍କଟ ଫିଟଇ,
ତନ୍ଦୁତ ମୁଖ ଦେଖାଇ ଗୁଣ ନ ମାନଇ ।

* * *

ତସ୍ମେ ଭକ୍ତ ପଦାଘାତ ତନ୍ତୁଲେ ମାଧବ,
ତସ୍ମେତ ସନ୍ତୁଲେ ଏତେ ତନ୍ତୁଲେ ସୁଗ୍ରୀବ ।

* * *

ବଣା ହେଲା ଆଖି ଥାଉଁ ନ ରଖିଲ
ହୀରକ ସ୍ଫଟିକ ହେଲ ଯେ,
ବଣିକ ପଞ୍ଚମେ ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ଭୂଜରେ ଭୂଷିଲା ଗୁଞ୍ଜ ଯେ,
ତଣ୍ଡୁଳ, ତାଣ୍ଡୁଳ ହୋଇଲା ମୁହିଁ ଯେ,
ବଜ୍ରମୃଣାଳ ଖଣ୍ଡକୁ ଏ ଦ୍ୱିତୀୟା
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଦେଲି କହି ଯେ ।

* * *

ବ୍ୟବହାର ଏହା ଶୁଣ ପର,
ତଳସଜା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଞ୍ଜରୀ,
ବନ ଭବନ ଖ୍ୱବନ ଏବା ଜରେ,
ଭଲି ପଢାଇଛି ଜଠାଧାରୀ ।

* * *

ତଜଶିଶୁ କି ଶିଖରୀ ଶିଖେ
ତନା ଜଳରେ ପଦ୍ମ ତା ସୁଖେ,
ବନ୍ଧନ ଆଶାବନ୍ଧରେ କି କୁଞ୍ଜର,
ଶୁଣା ପ୍ରବନ୍ଧ କି ମୂର୍ଖ ମୁଖେ ।

* * *

ବୃନ୍ଦସ୍ଥଳି ଚଳନେ ବରଷେ ଘନ,
ତସ୍ମରେ ତଥା ଧ୍ୱସ୍ତ କଲେ ମୋ ବନ ।

* * *

ବତ୍ରପାତକୁ ଡର ଡର ଶାରଙ୍ଗ,
ବାରିଧର ଆଶା କି ଛାଡିଛି ଅଙ୍ଗ ।

* * *

ତନ୍ଦ୍ରର କେତେ ନାହିଁ କେ ପାରେ ଭକ୍ଷି
ଚନ୍ଦ୍ରିକଣାକୁ ଯଥା ଚକୋର ପକ୍ଷୀ ।

* * *

ତରୁଧ ନୁହେଁ ପାନ କର ପୀୟୂଷ,
ତକ୍ଷେପେ ଇକ୍ଷୁରସେ ହେବାକୁ ବଶ ।

* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବିଶ୍ୱବପୁର ପ୍ରକାଶ କେତେ ତବେଳ
ଅଚ୍ଛାଦି ପାରେ କୁହୁଡ ।

*   *   *

ବାସୁକି ବିନା ଧରଣୀ ଧରଣକୁ କ୍ଷମ କି ମହୀରୁହାଏ

ବାରି ସେ ନିବାରି ତୃଷାର୍ତ୍ତିର ତୃଷା ପାରେ
ବଶ ହେବ କି ମୁଁ ମୃଗ ମୃଗତୃଷ୍ଣାଠାରେ ।

*   *   *

ବାଲ୍ମୀକି ଭକ୍ତି ସାର ଗଗନ ଗଗନାକାର
ସାଗର ତୁଲ୍ୟ ସାଗର ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ,
ଅଶ୍ରୁତ ଲୋଚନ କରି ରାମ ରାବଣ ସମର
ରାମ ରାବଣ ସମର ଖ୍ୟାତ ସଂସାରେ ।

*   *   *

କାହିଁ ଶଙ୍କର ବୋଲି ସଦାଶିବଙ୍କୁ,
ନ ଭଜେ ସେବା ଭଜେ ସଦା ଶିବଙ୍କୁ ।

*   *   *

ଭେଟାଇ ଦେଲ ଧାତା ସୁମରଣକୁ,
କେତେ କଥା ଅଛି ମୋ ସୁମରଣକୁ ।

*   *   *

ଚରଣ ଶରଣ   ସେବକକୁ ବାସିବା
କଥା ତ ଉଚିତ ନୋହି ।

*   *   *

ଏବେ ମନୁଅଛି ଝୁରି
ଦରିଦ୍ର ରତନ ପାଇ ହରାଇଲି ପରି ।

*   *   *

ଦୂରେ ଥିଲେ ପାଖେ ଅଛି ଏହା ଥିବୁ ଜାଣ
କେତେ ଦୂରେ ଚନ୍ଦ୍ର କେତେ ଦୂରେ କୁମୁଦିନୀ
ପ୍ରୀତି ଅଭେଦ ତାଙ୍କର,
ଯେବେ ଦୂରେ ଥିଲେ ଯେ ଯାହାର ସେ ତାହାର ।

*   *   *

ଯେବେ ଦୂରେ ପତ୍ର ପଠାଉଥାଇଁ ରେ ନବୀନା,
ତହିଁ ତ ନୁହଇ ତାହା ତୃଷ୍ଣା ନାମ ବିନା,
ବନ୍ଧୁ ହେମନ୍ତ ମୁଁ ତୋର,
ସବୁଠାରେ ବୋଲଉଛି ସୁନ୍ଦରୀ କୋଣ୍ଡୁର ।

*   *   *

ଶିବେ ଅର୍ପେ କରି ତୃଷ,
ଖାସ ଗ୍ରାସ ପ୍ରାପ୍ତେ ତ ନ ଗଲା ମୋର କ୍ଳେଶ ।

*   *   *

ଏବେ ଅନୁଭବ ହେଲା,
ଛତ୍ରରେ ମଙ୍ଗଳ ପଦ ଯେମନ୍ତ ରହିଲା ।

*   *   *

ସ୍ୱସ୍ଥ ଦଶା ପ୍ରାପ୍ତେ ମୋର,
ସୁଧାପାନ କରିବାରୁ ଛେଦନ ହେଲା ଶିର ।

*   *   *

ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚକୋର ଜଳଧରକୁ ଚାତକ—
ପ୍ରାପ୍ତ ତୋତେ କରିଥାଇଁ ମୁଁ ଆଶା ଅନେକ ।

*   *   *

ନଦୀ ସବୁଗେ,
ରସିକ ମନ କି ଲୋଡ଼ୁଛି ଅସେ ।

*   *   *

ସୁନା   ବହନ,
ରଖିଲେ ଅଧିକ ବଢ଼ଇ ବାନ ।

*   *   *

ପ୍ରବାଳ ମୁକ୍ତା କି   ଲୁଟେ ରତ୍ନମଣିର
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସନରେ ଥିଲେ ।

*   *   *

ପଙ୍କ-ଦୂଷିତ   ଜଳେ ଥିଲେ କୁମୁଦ
ଚନ୍ଦ୍ର କି ପ୍ରୀତି ନ କରେ ।

*   *   *

ଭକ୍ତି ହୋଇଲେ ଦୋଷୀ ପ୍ରଭୁ ହୋଇଲେ ଦ୍ୱେଷୀ
ଅଛି କି ଉପାୟ ସରିଲ ।

*   *   *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉମା ଶିବ ମନୋହାରୀ
ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବନ୍ଧିଲେ ଶିରେ ଶୋଭେ ସେ ନ ଜାଣି ।
❊ ❊ ❊
ଚନ୍ଦଣ ଶିଳାରୁ ଜନମିଲା ନନ୍ଦ ଶୁଏ ବଂଶଜ
ଚନ୍ଦ୍ରଶିଳେ ତନ୍ତୁ ନ ଦିଶେ ହେଉଁ ପ୍ରୀତ ଆଲୋକ ।
❊ ❊ ❊
ସ୍ୱସ୍ତ ଏକ ଉଲୁକ ଖଳ ଏକ ଦେଖ,
ସନ୍ତୋଷ ସେ ଦୋଷୋଦୟ ଦୋଷୋଦୟ
......ଯୋଗ ଯେ ।

ଶୁଣି ହସି ବୋଇଲେ ଯଦୁରାୟ,
ସାରଙ୍ଗ ଅଙ୍କୁଶ ତୁରଙ୍ଗ କଶକା ନ ମାନଲେ
କି ଉପାୟ ।
❊ ❊ ❊
ସୁବଳଙ୍କୁ ଦେଖି ତାହାଁ ନର୍ମକୁ,
ସିଦ୍ଧ କରେ ଦେଖେଦେଖେ ବାମକୁ ।
❊ ❊ ❊
ସୁଜ୍ଞାନୀ କି ଶୁଣିଲ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ,
ସରୀସୃପ ମନ୍ତ୍ରେ ଲୟ ଦେଇ ପ୍ରାୟେ ସେ ବାଣୀରେ
ଦେଇ ମନ ।
❊ ❊ ❊
ସୂତ ଯେଣ ଭେଦି ଲୋଭ ଶିଖରୀ,
ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ଲୋଭ କରୀ,
ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକୃତିରେ ଚତୁ ହୁଏ କି, ଲୋଷ୍ଟ୍ରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ
ହୁଏ ଗିରି ।
❊ ❊ ❊
ସହିତେ ଅଙ୍କୁଶ ଲଜ୍ଜା ଯୁବତୀଙ୍କି ସତତବାଣୀ
ନୃପତିଙ୍କ
ସେ ନ ମାନିଲେ ତ ବୁଦ୍ଧି ଏଥିକି ।
❊ ❊ ❊
ସଲୋଳେ ଚନ୍ଦ୍ର   ଶଶ ନାଶ ଗଲ
ତାହାଙ୍କୁ ହେଲ କଳଙ୍କ ।
❊ ❊ ❊

ସ୍ୱୟଂ ବନ୍ଧ ହେଲେ ମୂଢ ଭ୍ରମର
ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥନ ଛଡ଼ାଇଲା ଭ୍ରମ
ସୁରେ ସୁଧା, ବସ୍ତ୍ର   କମଳା ଲଭିଲେ
ବିଷ ପାନ କଲେ ହ୍ରୀମ ।
❊ ❊ ❊
ଯଦ୍ୱି ଦେଖେ କ   ଉଚ୍ଚୁର ନ କରନ୍ତେ
ଅନଳ ନଟ ହୋଇଲେ ।
❊ ❊ ❊
ତୃଷାର୍ତ୍ତ ପିନା ସଲିଳ ପାଶେ ଉପଗତ,
ପାଣି ତୃଷାର୍ତ୍ତ ପାଶକୁ ଆସେ ତ ଲୋକତ ।
❊ ❊ ❊
ଜଳ ସନ୍ନିଧିରେ ଜଳ ପାନ କରି ଗଲେ
ତାହା ଅସନମତ ହୋଇନ୍ତ ଦେଉଁ କାଳେ ।
❊ ❊ ❊
ଗତ ବଳବନ୍ତ ହୋଇ ଅଙ୍କୁଶ ତ ନ ମାନଇ,
ଶଶୀ କ୍ଷୀଣ ଯେ ହୁଅଇ କଳା ତା ବୃଦ୍ଧି କରଇ ।
❊ ❊ ❊
ଯେତେକେ ବୃଦ ତତ୍ତ୍ୱ କଲେ ପାରଇ ତ ଋଷି
ବୃଦ୍ଧି ସହିତକୁ ଦାଉ ବନ୍ଧ ନନ୍ଦ ସଖି !
❊ ❊ ❊
ପ୍ରଚଣ୍ଡ କିରଣେ ରବି ଶୋଷଇ ନଳିନ
ଅଳ ଦେଲବେ ମୁଦ୍ରଇ ଶିଶିର ମଣ୍ଡନ ।
❊ ❊ ❊
ଅମରେ ଶ୍ଳେଷ କରନ୍ତି ରଶ୍ମି ଶଶୀ ଶେଷ
ଲଭାନ୍ତି କଳିକା ଛାଡ଼ି ଭୋଗ ସୁମନସ ।
❊ ❊ ❊
ବାଧ୍ୟ ହୋଇନ୍ତି ବାଧାକାରୁ ତାହାଁର ଅବାଧ୍ୟ ଭାବ ତ,
ଅମୃତ ଲୁଣ୍ଠାଇ ମିରୁମର୍ଦ୍ଦନ ତାମ୍ବୁଳ ଦେଇ ତ ।
❊ ❊ ❊
ସୁକୁମାରେ ଅଣୁକ ତ ହୁଏ ସୁଧାକର,
ଅମରେ କରନ୍ତି କହୁଁ ଅମୃତ ଆହାର ଯେ
❊ ❊ ❊

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏହା ଲେଖି ଦେଇ ଗଲ୍ପ ଖଣ୍ଡ ଅକ୍ଷରେ
ଖୋଜୁର ନ ପାଏ ତାଙ୍କୁ କେଉଁ ଆକରେ ।

*   *   *

ଜଗତ୍ରୁ ସ୍ଥାପି ନାଶ କରିବାର ଦୋଷ ।

*   *   *

ବ୍ୟାଧିବନ୍ତର ବାଞ୍ଛିତ ଉପସ୍ଥିର ବୈଦ୍ୟ
ଶତ୍ରୁଲର ପଣ୍ଡୁ ।

*   *   *

ଗୁରୁଦ୍ରୋହୀ ପୁଣ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ପାଉଛନ୍ତି,
ସାତ ସିନ୍ଧୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଭିତରରେ ରହୁଛନ୍ତି,
ପକ୍ଷ ବିନା ହୋଇଅଛି ଗଗନ ଗତି,
ଜଳ ଉପରେ ଶଇଳ ଭାସି ଅଛନ୍ତି ।
ଯେଉଁ ଦଇବେ ହୋଇଛି ଏତେ ବିଧାନ,
ସେହି ଦଇବର ଜିବା ଅସାଧ୍ୟ ଜାଣ ।
ସୁଧା ପାନ କଲା ରାହୁ ଉପାୟରେ,
ପ୍ରୀତ ହୋଇଅଛି ଚନ୍ଦ୍ର କୁମୁଦରେ,
ସୃଷ୍ଟି ଜୁକା ହୋଇଛି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୁଲେ,
କର୍ମ ସବୁ ହିତ ମାତ ପାଇଁ ବଳେ ।

*   *   *

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୀତାରେ ବଣ ଶ୍ରୀରାମ,
ଯାହାର ଯହିଁରେ ବଳଇ ପ୍ରେମ ।

*   *   *

ପୁଣି ବୋଲଇ ହେ   ଜାଣି ମୁଁ ନ ଥିଲି
ଦଇବ ତୁ ଏତେ ଦାରୁଣ,
କ୍ଷୁଧାତୁରଙ୍କୁ   ସୁଧାତୁଲ୍ୟ ଭୋଜନ
ପରଶିଲୁ କେଉଁ କାରଣ,
ଭୁଞ୍ଜି ବସିବା ବେଳେ ଲୁଟଣ ବୃଷ୍ଟି କଲୁ,
ଯେବେ ଦେଲୁ ତେବେ   ପରଣ ନ ଦେଲୁ
ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ କପାଁ କଲୁ ।

*   *   *

ବୋଲେ ଜାନକୀ   ସ୍ୱାତୀରେ ସ୍ନାନ କରି
ଯେମନ୍ତ ତୃଷା ନ ତୁଟିଲି,
କଳ୍ପତରୁରେ   ଫଳ ନାହିଁ ଯେମନ୍ତ
ତେମନ୍ତ ଦଶା ତ ଘଟିଲି ।

*   *

ସବୁ ବନ୍ଧ ଦଇବ,
ଜାହା ମନେ ଥିଲି   ଅଗାଧ ସମୁଦ୍ର
ଚଳୁ ଭିତରେ ସମ୍ଭାଇବ ।

*   *   *

ପବନଙ୍କୁ ପାଶ ପାତ   ବସିଥିଲେ ସେ
ତାହିଁ ହୋଇବ ବନ୍ଧନ ।

*   *   *

ଭୁଜାପାନେ ଜଣା   ଅଧିକ ପଦାର୍ଥ
ପଡ଼ିଲେ କି ସମ ହୋଇବ ।

*   *   *

ଦୁର୍ବଳ ମାରିବାକୁ ସମସ୍ତେ ଆଗ,
ତାମଙ୍କୁ ବାମଦେବ କଲେ ଅନଙ୍ଗ ଯେ ।

*   *   *

ଜୀବନ ଥିଲେ ହୁଏ ସବୁ ପ୍ରାପତ,
ହୁଅଇ ସମ୍ଭାବତ ଅସମ୍ଭାବ୍ତ ଯେ ।

*   *   *

ଜସ ପୁଣି ଦେଖା ନ ଯାଏ ଯଦି ଥାଇ ଜୀବରେ
ଜଗମ ସମସ୍ୟା ପୂରଣ ହେଲା ଏହି ଠାବରେ ।

*   *   *

ଆରତ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ନୁହଇ ବେଗ,
ତାଳଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗେ ଲୋକ ହୁଅଇ ଯୋଗ ଯେ ।

*   *   *

ଜଗତ୍ରେ ହୁଏ ହିତ ସନ୍ନିପାତରେ ।

*   *   *

ଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ମଣ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଶଶୀ ।

*   *   *

ବୋଟି କଲେ ଏ କଥା ହୋଇଛି ନିଶ୍ଚ ଜାଣ,
ଜନ ତେଜି ଗଙ୍ଗା ଜଳେ ବୁଡ଼ିବାର ମନ ଯେ ।

*   *   *

ନାରିକେଳ ଯେ ରସପୂର,
ଭକ୍ଷି ନ ପାରଇ ବାନର,
ତାର କି ସ୍ୱାଦୁ ଯଶ ନୋହି,
ପ୍ରସଙ୍ଗୁ ଗଲି ମଧ୍ୟ କହି ।

* * *

ଶୁଭ ହେଲେ ମିଥ୍ୟା କହି,
କାର୍ଯ୍ୟକାଳେ ମିଥ୍ୟା କହିବାର ଦୋଷ ନାହିଁ ।

* * *

ଚୂତ ମୁକୁଳ ଅଶନ
ହୋଇଲେ ସିନା କହଇ କୋକିଳ ବଚନ ।

* * *

ଜନ୍ମ ନ ଥାଇ ଦେବ ଦରଶନେ
ଗଲ୍ପ ପ୍ରାୟ ଉପହାସ ।

* * *

କି ଦୋଷ ଦୋଷବ ମଶାରି ମଶକ
ପଶିଏ ଭ୍ରମନ୍ତି ମନ ।

* * *

ପର ଉପକାର ଯଶ ଥୋଇଲେ,
ଦେଖ ମହାଦେବ ବିଷ ଖାଇଲେ ।

* * *

ଅନଳେ ଦହିଲେ ସୁବାସକୁ ନକି
କେବେ ଛାଡଇ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦନ ।

* * *

ମୂର୍ଖକୁ ବୁଝାଇବାର ଅତିକଷ୍ଟ ଜାଣ ।

* * *

ସତୀ କହିଲେ ଦୁଃଖ ସହି
ଧଇର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ଲଭି ଅବଶ୍ୟ,
ହର୍ଷ-ଅବସାଦ ସହି
ରହିଲକୁ ସବୁ ମିଳଇ କି ପୀୟୂଷ ।

* * *

ଦେଖ ଅନଳ, କାଷ୍ଠକୁ ନଷ୍ଟ କରି ନିଭେ ।

* * *

ରୋଗ, ଋଣ, ଶତ୍ରୁ ଶେଷକୁ ରଖିଲେ
ଆପଣାର ବାଧା ସେ କଥା ।

* * *

ବଡ଼ ହୋଇ କଷ୍ଟ ହୋଇବ,
ଅର୍ଜିଲ କର୍ମ ସିନା ଭୋଗ ହୋଇବ,
ସାଗର ମନ୍ଥନେ ଗରଳ ପାଇଲେ
ଖାଗ କରନ୍ତି ମହାଦେବ ।

* * *

ଦୁଇ କରେ ଭୁଞ୍ଜେ ଖେଳି ହେଲେ କି ସତୀ ।

* * *

ହିମରତୁ ପ୍ରବେଶ ପଦ୍ମବନ କରେ ଧ୍ୱଂସ
ମୂଳ ଥିବାରୁ ବସନ୍ତେ ପଲ୍ଲବେ ସତେ ।

* * *

ମଧୁମକ୍ଷି ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଅମୃତାଦର ସୁରେ ।

* * *

ଏ କଥା ଖାଦ ତୁ ତତ୍ତ୍ୱ, ମଧୁମକ୍ଷିକା ସଞ୍ଚିତ
ଦେବଭୋଗ୍ୟ ହୁଏ କେହି, ବସ୍ତୁର ସହ ଗୋ ।
ଫଣୀ ଜାଗରେ ଚନ୍ଦନ ଥିଲେହେଁ କର ଖାଦନ,
ଭୋଗ ହେଉଛି କି ନାହିଁ, ପବଣସହ ଗୋ ।
ଯେବେଟି କୁସୁମ ଫୁଟେ, ତେବେ ସୁଗନ୍ଧ ପ୍ରକଟେ,
ଯହିଁ ତହିଁ ନଦୀ ଜଳ, ସମୁଦ୍ରେ ଠୂଳ ଗୋ ।

* * *

ଜଳଜଳସେ ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବକୁ ଧରି,
ପାରିଲି ନାହିଁ ସୁଧା ଭୋଗକୁ କରି ଯେ ।

* * *

ଏମନ୍ତ ଆଣ ତୋର ଅବଧାନକୁ,
ପ୍ରଭୁ ସେ ବଡ଼ କରେ ଦାସ ଜନକୁ ।

* * *

ଭୁଷାର ନାଶ କରେ ଜନମସ୍ଥାନ ।

* * *

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦିଗରଙ୍ଗ କି ରଥାଙ୍ଗ ଖୁହିଁଲ,
ସୁବହୀନ ଦେଖିଲ କି ଚୂତ ବକୁଳଙ୍କ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସୁମନା ଡକାଣ ଛଡା ମଧୁକର ସ୍ପୃହଁ,
ଶାଇଅନ୍ନ ମାସୋପବାସୀକି ଦେଲ ତହ୍ନ ।

* * *

ସବୁ ଜାଗେ ବଡ଼ ହୋଇ କେ ନାହିଁ ମନକୁ,
ସ୍ୱର୍ଗ ତେଜ ଗଙ୍ଗା ଲୋଡ଼େ ଲବଣସିନ୍ଧୁକୁ ଯେ ।

* * *

କସ୍ତୂରୀଠାରୁ କାମୁକୀ ବଳ ନାହିଁ,
କଟୋବକୁ କୁସୁମେ ଯେଣୁ ଦେଇ,
କଡ଼ଇ ଯେ ସମ୍ଭୋଗକୁ ମଧୁପ,
ହେଲ ସବୁ କାଳରେ ଅନୁରୂପ ।
[ଅର୍ଥ—ଲତାଠାରୁ ବଳ କାମୁକୀ କେହି ନାହିଁ,
ସେ ପୁଷ୍ପବତୀ ହେବାମାତ୍ରେ ସମ୍ଭୋଗ କିଏ । ତାକୁ
ଭୋଗ କରୁଥିବା ଭ୍ରମର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କାମୁକ ।
ସବୁ କାଳରେ କାମୁକ କାମୁକୀ ବୁହେଁ ଅବାଧ
ଆଚରଣ କରନ୍ତି ।]

* * *

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଧାନ ଜାଣିଥିଲେ,
ଜାଣି ଉପ ହେବ ବନ୍ଧୁକ ହେଲେ ।

* * *

ସବୁ ଭଲ ବର୍ଣ୍ଣାବଳୀ, (କପାଳ ଲିଖନ)
ଅଦ୍ୟାବଧି କେହି ଜାଣି ପାରି ନାହିଁ ବଳ ।

* * *

ଜଣା ଅଧିକେ ସଂଯୋଗ ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଛି,
ଶଶ ରକ୍ଷି ଚନ୍ଦ୍ରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପୀୟୂଷ ପିଇଛି ।

* * *

\+ \+ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ [ଦେଶ]
ଫେଇ ସୁଗନ୍ଧ ଧୂମେ ଧୂପ ଦେଇ,
ରଇଦନ୍ତ ଚକ୍ରଚତା ଚଢାଇ,
ସେ ଏମନ୍ତ କିଶି,
ଭକତ ପରେ ଧାମେ ଅର୍ଦ୍ଧଶଶୀ ।

* * *

ଯେସନେ ଦୀନଜନ ମତ,
ଧନ ଲଭିବା ଲୋଭ ଅତ

* * *

ହୀରା [ପିୟୂଷ] ଭୂଷା ଅତ ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବ ଚୁମ୍ବି ଇଛି,
କେମନ୍ତେ ହୋଇବ ଏ ସମ୍ଭବେ ନ ଅସୁନ୍ଥ ଯେ ।

* * *

ରକ୍ଷିବାକୁ ଅମୃତ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସିନା ସ୍ଥାନ,
ବୈଦେହୀଙ୍କି ଯେ ଯହିଁ ରସେ ସେହି ସେ ପ୍ରଧାନ ।
ଅମାବାସ୍ୟା, କଷ୍ଟପ୍ରଦ ଶିବ ଶିରସ୍ଥାୟୀ,
ଦେଖ ଗଙ୍ଗା ଲବଣସାଗରେ ସଙ୍ଗ ପାଇ ।

* * *

ପରମପାବନୀ ତୀର୍ଥନୀର ଯେତେ ଥିଲେ,
ସ୍ୱଭବ ଶବ୍ଦ ରସିକ ଯୋନ ଘନଜଳେ ।
ବିପ୍ର ବୋଲେ ଜଳ ଇଚ୍ଛ ସବର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଅଛି,
କଦେବଶୂନ୍ୟରେ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ସମେ ଲକ୍ଷି ।

* * *

ଗନ୍ଧବତୀ ସାର ରସବତୀ ଯେ ପଦ୍ମିନୀ,
କୋମଳା ଏ ପ୍ରଶଂସାରୁ ଆନ କି କାମିନୀ,
ସେ ଚଣ୍ଡାଂଶୁ ସ୍ନେହବଶ, ଆଉଁ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରୀତ,
ତାର ପ୍ରକାଶେ ପଦ୍ମିନୀ ନୟନ ମୁଦନ୍ତି ।
ବୃନ୍ଦାବତୀ ଜଳନ୍ଧରେ ହେବାରୁ ଲୋଲୁପ,
ଭଗବାନ ଦିବ୍ୟରୂପ ଦେଖି ଦେଲ ଶାପ ।

* * *

ସବୁଠାରୁ ମୂଳ କର୍ମ [ଅଦୃଷ୍ଟ] ଦୁର୍ଲଭ ଲଭଇ
ଉଦ୍ୟମେ, କର୍ମହିପାକେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନ ପାଇ ।
ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥନରେ ଶ୍ରମ କରିଣ ଅସୁରେ
ଶ୍ରମ ନୋହିଲେ ସେ ଆଉ ଅମୃତପାନରେ ।

* * *

ହୋଇ ଈଶ୍ୱରେ ଶ୍ମଶାନ ବାସରେ ଲଜ୍ଜା,
ଏ କଥା ସୁମନ୍ତ ମନେ ଥିଲ ବଡ଼ ଶଙ୍କା ।

* * *

ଅନୁକ୍ରମ [ମଧ୍ୟମ] ତମ [ସ୍ୱଚ୍ଛ] ସୁଧା ପିଇଛି,
ସ୍ୱମେ ସୁଗ୍ରୀବହିଁ ମିତ ହୋଇଛି,
ଢ ଅଦୃଷ୍ଟରେ ଏ କଦେବ ଦ୍ୟୁକ
ବସ୍ତୁ କଷ୍ଟରେ ଲଭନ୍ତି ।

* * *

ଭୃତ୍ୟ ଭଣାଉବା କଥା ଉଚିତ,
ଯେଣୁ ପ୍ରଭୁ ତାର ସବୁ ଆସ୍ଥି ।

* * *

ତାରକର [ରକ୍ଷକର] ପକ୍ଷପାତ ପାଇଁ
ଭୂଲେ ହେଲା ସୃଷ୍ଟି ଲିପିଯାଇ
ଏଥୁ ଚମକାଇ   ଅନ୍ଧ କି ବଧିର
ଏବେ କରୁଣେ ହୋଇବ ନାହିଁ ।

* * *

କୃପା-କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ଯେ ବୋଲାଇ,
ଅଗୋଚର ଫଳକୁ ନ ଦେଇ,
ଆଶା କଲ୍ପ ଜନ   କର୍ମ ଅବଶରେ
ଏଥୁଁ ଆସିବ କେଉଁ ବଢ଼ାଇ ।

* * *

କରୁଣାର ରତ୍ନାକର ହୋଇ,
ଯେହ୍ନେ ଜଳାରଙ୍ଗ ରତ୍ନଦାୟୀ,
କେବଳ ମଣ୍ଡିଲ   ଜନ କରଜର
କେବେ ତୃଷ୍ଣା ତୃଷା ନ ତୁଟଇ ।
ବୋଇଲ ଆଜି କର୍ପୂର ଗନ୍ଧ,
ଜୋହ୍ନାଲ ତୁଏ ଜରମ ବନ୍ଧ,
ଜଣଅଛନ୍ତି ସମୁଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର କେବଳ ଜରେ ଯେ ।
ଜରେ ସମସ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି,
ଜରେ ଧରଣୀ ଟେକି ଧରନ୍ତି,
ଏ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଯୋଗ ଅଛି ଲୁମରବରେ ଯେ ।

* * *

ବେଦବଚନକୁ ବଳ ନାହିଁ ବଜାଇବାରେ,
ଅବଳା ପଦ ଧରାଇ ବଳବନ୍ତ କରେ ।

* * *

କହୁଥିବା କହୁଣିବା ଗଳ ଜହ୍ନାମୂଳେ
କରଇ ନିବାସ ବୋଲୁଅଛି କାଳେ କାଳେ ।

* * *

ବୋଧକ ତୁହୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଶ୍ଲୋକ ଉଦ୍ଧାର,
ଜବାବତେ କାହା ତଣ୍ଟୁ ବୋହୁଲେ ଅନ୍ତର ।
[ତୃଷ୍ଣ]

* * *

ଖାସ ଅଶନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୃଣ ନ ଗ୍ଲାଜେ
ସର୍ବ ଯୋଗେ ସର୍ବ ମିଳଲେ ।

* * *

ଘନରସ ପାନ   ଚନ୍ଦ୍ର ଜଣ ହେଲେ
ଚକୋର ସୁଧାଙ୍ଗ ଆହ୍ଲାଦ ।

* * *

ଧନ୍ୟ କି ଯାଏ ବାରଣ ଅରଣ [ଦେବି]
ବନ୍ଦୁ ଚରଣ,
ଜଳଜ ନାଳ ସୂତ୍ରରେ ଜଳେ ବନ୍ଧନ,
ଧୂମାଚ୍ଛନ୍ନେ ଗୁପ୍ତ ସୁର୍ଯ୍ୟ କି,
ଧରାଧର ଆଜ ବୁଦ୍ଧି ନଦୀକ ଜଳ ।

* * *

ଧ୍ୱଂସ କରେ ମହାବାତ   ଗନ୍ଧ ପବନ ପ୍ରସ୍ଥାନ
ତୃଷା କି ମହାସ୍ଥଳରୁ ଉପାଣ୍ଡି ପାରେ ।

* * *

ସୁଧାଙ୍ଗ ଲକ୍ଷେ ଚକୋର ଥାଇଁ ଜଳାଶୟ ।

* * *

ଫୁଲ ଭ୍ରମର ପୀରଣ କେବେ ତାଳ ଥାଇ ।

* * *

ଫଳ କି ଭାବ ପ୍ରୀତରେ,
ସ୍ଫୁଟିକ ଉର ସେ ନାନା ସ୍ୱର କୁଜେ ଧରେ ।

* * *

ଭୁଜଙ୍ଗେ ସେନେହୀ   ହୋଇଲ ଜନର
ଜୀବନକୁ ଆଶା ନାହିଁ ।

* * *

ମାଣିକକୁ ଗ୍ରଣିତ ବଣିକ ସିନା ଗେନେ,
ମହାରଣ୍ୟବାସୀ ପରଖିବ କି ଯତନେ ।

* * *

ଶସ୍ୟରଠାରେ ଫୁଟ   ଭଙ୍ଗ ଜଳ ଯେମନ୍ତ
ସନ୍ନିପାତରେ ଭରେ ନାଶ ।
* * *
ଶ୍ରୁତିନ୍ତୁ ମୋର ଜାତ   ଶବ୍ଦର ଏ ଦେମନ୍ତ
ବସ୍ତୁନ୍ତୁ ଦେବତାଙ୍କ ଶିରେ ।
* * *

ନାହିଁ କୂପକୁ ପ୍ରଭାବରର ସୃଷ୍ଟି,
ଯଥା ସ୍ୱର୍ଗ ଯିବାକୁ ନାହିଁ ନିଶ୍ରେଣୀ ।
* * *
ପ୍ରଭାତର ଅନ୍ତରେ ଅକ୍ଷର ରତ୍ନ,
ନେବାକୁ ଗୋଟାଏ ବା ନାହିଁ ସେଥି ।

ଅପ୍ରକାଶିତ
କାବ୍ୟ-କବିତାବଳୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସେବାବ୍ରତ

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

କହିଲ ଶରତେ ଉଠ ତୁ ରେ ମନ,
ଫେଡ଼ ମୋହ-ମଦ ମୁଦ୍ରିତ ନୟନ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ତୁ ପର ନଭକୁ ଦେବତା,
ଶାସ୍ତ୍ରର ଏତା ତୋତେ ବୋଧ୍ୟ କଥା ।
ଛାଡ଼ିଗଲେ ଦେହ ବ୍ୟର୍ଥ ଅର୍ଥ-ଫଳ,
ନ ରହିବ ଆଉ ବଡ଼ିମା ଏଭଳ ।
ଏବେ ଯେ ତୋ ପଦେ ସ୍ତବେ ଅବନତ,
କରିବ ନାହିଁ ସେ ଭୁକ୍ଷା ଦଣ୍ଡବତ ।
ନ ଦେଖିଲ ପରି ପୋଡ଼ ଚତେ ମଥା,
ବାଟ ଛାଡ଼ି ଯିବ ନ କହିବ କଥା ।
କରେ ଯେଉଁ ସ୍ତୁତି ତୋତେ ତୋ ଗୃହର,
ତୋତେ ନୁହେଁ ତାହା ଅର୍ଥକୁ ତୋହର ।
ଅର୍ଥ ବଶୀଭୂତ ଜଗତେ ସକଳ,
ସମପନ୍ତ୍ର ପୂଜା ଅର୍ଥକୁ କେବଳ ।
ମହିମା, ଖ୍ୟାତି, ମହାପ୍ରଭୁ ଆଦି,
ଏ ସମସ୍ତ ଯିତା ଅର୍ଥର ଉପାଧି ।
ତହିଁ ତୋର କଣ ନାହିଁ ଅଧିକାର,
ପର ସମ୍ପଦେ ତୁ ମଣୁ ଆପଣାର ।
ଏହା ଯିତା ତୋର ଭ୍ରମମୟ ଲୀଳା,
ଶିବ ନାମ ବହି ପୂଜା ପାଏ ଶିଳା ।
ହେଉ ମନ, ଚଳପଟର ପ୍ରସଙ୍ଗ
ହୁଏ ତୁଚ୍ଛ କଳା ଧୋଇଗଲେ ରଙ୍ଗ ।
ଛାଡ଼ିଗଲେ ତଥା ତୋତେ ତୋ ବୈଭବ,
ହେବୁ ତୁହି ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ ମାନବ ।
ସ୍ମର ଏହା ମନ ଛାଡ଼ ଅର୍ଥ ସଙ୍ଗ,
ଛାଡ଼ ଏ ଯାତ୍ରାର ଶଫଳ ସୁଅଙ୍ଗ ।
ଚାହାଁ ଚାହାଁ ଥରେ ପଶ୍ଚିମ ଗଗନେ,
ଜୀବନର ସନ୍ଧ୍ୟା ମାଡ଼ିଆସେ ଘନେ ।
ତମୋଗର୍ଭେ ସୃଷ୍ଟି ଦେବ ଦେହ ଢାଳ,
ହେବୁ ତୁହି ବାଟ ନ ପାଇ ଅଣ୍ଡାଳ ।
ଆଗକୁଁ ଆଲୋକ ରଖ ତୁ ସଂଗ୍ରହି,
ଅନ୍ୟଥା ଦଂଶିବ ଅନ୍ଧକାରେ ଅହି ।
ଉପାଡ଼େ ତାଳ ଡେଇ ତୋତେ ଫିଙ୍ଗି,
ଭାଙ୍ଗିଦେବ ତୋର ବଡ଼ିମା ବାଲୁଙ୍ଗି ।
ଏଣୁ ଉପଦେଶ ପରିହରି ଖରେ,
କର ନିଜ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ ଥରେ ।
ଦେଖିବୁ ଯେ ଦୃଶ୍ୟ ଭୀଷଣ ମହାନ,
ଉଠିବ ଆତଙ୍କେ ଶୀତେଇ ତୋ ପ୍ରାଣ ।
ପଶିଲାଣି ଦାନ୍ତ, ପାଚିଲାଣି କେଶ,
ଅଦ୍ଭୁତ ବୀଭତ୍ସ ଦିଶିଲାଣି ବେଶ ।
ଅସୂର୍ଯ୍ୟଣୀ ଜଗ ଜଣ ତୋର ବାୟୁ,
ଶୋଷୁଅଛି ଜୋକେ ରକ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଆୟୁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶିଖଗଣ୍ଠିମାନ ଗଳନ୍ତି ଢୁଗୁଳ,
ପଡ଼ଇଣି ଶୁଷ୍କ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଚର୍ମ ଝୁଲି ।
ଭୁଞ୍ଜିବୁ ଯେ ଦୁଃଖ ଏଥୁଅନ୍ତେ ସୃଷ୍ଟି,
ପାଷାଣ ତରଳିଯିବ ତାହା ଶୁଣି ।
ଧନୁ ପରି ଦେହ ହୋଇଯିବ ବଙ୍କା,
ମୁଣ୍ଡ ପଦଣ୍ଡରେ ଲୋଟିବୁ ରେ ଥକା ।
ନ ଟଳିବ ହସ୍ତ ନ ଟଳିବ ପଦ,
କ ଜଣିବ ତୋର୍ ସେତାଳେ ସମ୍ପଦ ।
ନ ଦିଶିବ ନେତ୍ରେ ନ ଶୁଭିବ କାନେ,
ଦାରୁଣ ଅରୁଚି ହେବ ଖାଦ୍ୟପାନେ ।
ଭସ୍ମେ ଭସ୍ମେ ସ୍ୱଳ୍ପ କଲେହେଁ ଆହାର,
ଜନମିବ ଅମ୍ଳ, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଗାର ।
ନବ ଦ୍ୱାରେ ହେବ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ନିର୍ଗତ,
ଜୀବନ୍ତେ ନରକ ଭୁଞ୍ଜିବୁ ଉକତ ।
ସେବନ୍ତି ଯେ ଏତେ ତୋତେ ଦିବାନିଶି,
ହେବୁ ତୁ ସେତାକେ ତାଙ୍କ ଘୃଣାପାତ୍ର ।
ଜଳଶୂନ୍ୟ ନଦୀ ପ୍ରାୟ ପରିଜନେ,
ନ ଚାହିଁବେ ତୋତେ ଅପାଙ୍ଗ ନୟନେ ।
ବାଳୁତୁ ଯା ଶିରେ ସ୍ନେହ ଏକାଧାରେ,
ମଣିବ ସେ ମାନହାନି ତୋ କଥାରେ ।
ସମସ୍ତଙ୍କ ନେତ୍ରେ ହେବୁ ତୁ ଅସାର,
ମଣିବେ ସେ ତୋତେ ଜୀବନର ଭାର ।
ଏଥିଲାଗି ତୋତେ କହୁଛି ଦୁର୍ମତି,
ଅସ୍ଥି-ବୃଷ୍ଟିପାତ କର ଅସ୍ଥିପ୍ରଣ୍ଡ ।
ଏବେ ହିଁ ତ ରେ ତୋର୍ ପ୍ରାଣ ପରିଣାମ,
ମାତ୍ର ପରଲୋକ ଏଥୁ ବଳି ବାମ ।
ସାଙ୍ଗ କରି ଜୀବ ଜୀବନ-ଲୀଳା,
କିଏ ଯାଇ ତହିଁ କର୍ମର ତାଲିକା ।
ସେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସଭା କୃତାନ୍ତ ଆଖ୍ୟାତ,
କୃତାନ୍ତ ତାହାର ଭୁବନ-ବିଖ୍ୟାତ ।
ଗୁମାସ୍ତା ଅଟି ତାର୍ ବଡ଼ ବିଚକ୍ଷଣ,
ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ନାମ ଜାଣରେ କରୁଣ ।

ଅଦ୍ଭୁତ ଚତୁର ଗଣିତଜ୍ଞପଣେ—
ବିସ୍ତ ଭୁବନେ ସେହି ଏକା ଜଣେ ।
ସିରସ୍ତାର କଥା ନ କରେ ପ୍ରକାଶ,
ସ୍ୱକାର ତାଠାରେ ଅଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ ।
ଗୁଣେ ସେ ସ୍ୱକାର ସନ୍ତୋଷ ସମ୍ପାଦି,
ପାଇଅଛି "ଛାମୁକରଣ" ଉପାଧି ।
ତାହା ପ୍ରତି ସ୍ୱଜା ଅର୍ପି ସର୍ବ ଭାର,
ମୌନେ ବସି ଦେଖେ ବିଶ୍ୱର ତାହାର ।
ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ସିଦ୍ଧା-ବଡ଼ାଣ୍ଟି ଫିଟାଇ,
କହେ ତହିଁ କର୍ମତାଲିକା ମିଳାଇ ।
ଯାହାର ତାଲିକା ଦେଖେ ତାହା ମନେ,
ବସାଏ ତାହାକୁ ଗୌରବ ଆସନେ ।
ସେ ଦିନୁ ସେ ଗଣା ହୁଏ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକେ,
ସୁଖଭୋଗ ଅର୍ଥେ ଯାଏ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଲୋକେ ।
ଯାହା ତାଲିକାରେ ଦେଖେ ସେ ଉଣ୍ଡିମା,
କରିଦିଏ ତାକୁ ପାଇକଙ୍କ ଜିମା ।
ନେଇ ସେ ତାହାକୁ ଦଣ୍ଡନ୍ତ ବିସ୍ତର,
ନିକ୍ଷେପି ନରକେ ଭୀଷଣ ଦୁସ୍ତର ।
ମରଣର ଆଉ ନାହିଁ ତ ମରଣ,
ଭୁଞ୍ଜେ ସଦା ପାପୀ କେବଳ କଷଣ ।
ନ ପାରନ୍ତି ଦେଇ ତାଲିକା ଯେମାନେ,
ପଠାଏ ତାହାଙ୍କୁ ପୁଣି କର୍ମସ୍ଥାନେ ।
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ସେ ଯାଇ ଜନମ ଯନ୍ତ୍ରଣା,
ଟାଣନ୍ତି ବଳଦ ପ୍ରାୟ ତେଲିଘଣା ।
ଏହିପରି ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ବାରମ୍ବାର,
ଭୁଞ୍ଜି ହୋଇଯାନ୍ତି ଅସାରୁ ଅସାର ।
ବୁଝିଲୁ ତ ମନ ତାଲିକାର ମର୍ମ,
ନିଜ ପାଇଁ ଏବେ କର କିଛି କର୍ମ ।
ନିଜକୃତ ଯେଉଁ ସତ୍କର୍ମ ପବିତ୍ର,
ଧର୍ମ ନାମେ ତାହା ହୁଏ ଉପାହୃତ ।
ସେହି ଧର୍ମ ସାହା ବିନା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ,
ହୁଏ ଶେଷଦିନ ମହାବିଚାରରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ନ ଦେ ପଶନ୍ତେ ମନ,
କରିବ ସେ ସ୍ୱତଃ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ ।
ସ୍ୱପକ୍ଷର ଯୁକ୍ତି ପକାଇବ କାଟି,
ନ ପାରିବ ଆଉ ଫିଟି ତାର ପାଟି ।
ଅତଏବ କର ସୁକର୍ମ ସାଧନ,
ସେ କର୍ମର ଅର୍ଥ ଧର୍ମ ଉପାର୍ଜନ ।
ଧର୍ମ ସାଧନର ଉପାୟ ବିବିଧ,
ସୂତ୍ରେ ସୂତ୍ରେ ଅଛି ଜଗତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।
ହୁଏ ବା କୁଟିଳ, ଜଟିଳ ହୁଏ ବା,
ସହଜ ଉପାୟ ସବୁଠାରୁ ସେବା ।
ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ତେଣୁ ଅବିରତ,
ଧରିଛନ୍ତି ଦୃଢେ଼ ମହା ସେବାବ୍ରତ ।
ସଂଯମ କର୍ମର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ,
ସଂଯମରେ ହୁଏ ପରିପକ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ।
ନ ପାରିଲେ ରଖି ତାହାକୁ ଅଖଣ୍ଡ ,
କୋଟି ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ କର୍ମ ହୁଏ ପଣ୍ଡ ।
କରିବୁ ତୁ ସେବା ସଂଯମେ ସତତ,
ଆଚରିବୁ ଦୃଢେ଼ ସନ୍ନିଷ୍ଠତା ବ୍ରତ ।
ସହିବୁ ନୀରବେ ସବୁ ଅବହେଳେ,
ଡରିବୁ ନାହିଁ ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ ହେବେବେଳେ ।
ଅଶିବ ସମ୍ଭବେ ରଚିବୁ ଆହବ,
ହାସ୍ୟମୁଖେ ସହି ତାହା ଉପଦ୍ରବ,
ରୋଧିଦେବୁ ତାର ଆଗମନ ପଥ,
କରିବୁ ତାହାକୁ ବ୍ୟର୍ଥ ମନୋରଥ ।
କ୍ରୋଧ ଅଭିମାନ କରିବୁ ବର୍ଜନ,
ନ କହିବୁ ଆନେ କଠୋର ବଚନ ।
ସୁନମ୍ର ବଚନେ ତୋଷିବୁ ସକଳେ,
ସୁନମ୍ରୀର ଶତ୍ରୁ ନାହିଁ ଭୂମଣ୍ଡଳେ ।
ହେଲେ ନାହିଁ ତୋର ସ୍ୱମତ ରକ୍ଷିତ,
ହୋଇବୁ ଚିନ୍ତିତ ନୁହ ବିଚଳିତ ।
ତାହାର ମୂଳରେ ହେବୁ ନାହିଁ ତୁଷ୍ଟ,
ହେବୁ ନାହିଁ ତଥା ନିନ୍ଦାବାଦେ ରୁଷ୍ଟ ।

ନ ମଣିବୁ କେବେ ଆପଣାକୁ ଉଚ୍ଚ,
ବରଂଚ ମଣିବୁ ମାଟିଠାରୁ ତୁଚ୍ଛ ।
ନ ଦେଲେହେଁ କେହି ତୋ କଥାରେ କାନ,
ନ ବହିବୁ ତହିଁ ଭ୍ରମେ ଅଭିମାନ ।
ମାଗି ଦଣ୍ଡବତ, ଯାଚ ଆଶୀର୍ବାଦ,
ଶେଷଫଳ ନିଶ୍ଚେ ବିଷମ ପ୍ରମାଦ ।
ନ କରିବୁ ବୃଥା ବାଦ୍ୟ ପ୍ରତିବାଦ,
ଅଲଣା ତୁଣର କି ମିଳିବ ସ୍ୱାଦ ।
କାହା କାର୍ଯ୍ୟ ହୀନ କାହା କାର୍ଯ୍ୟ କାଚ,
ନ କରିବୁ ସମାଲୋଚନା କଦାଚ ।
ବୁଝିବୁ ତୁ ହାତେ ମାପି ସୁଖଣ୍ଡକେ,
ଯାହାର ଯା ଇଚ୍ଛା କହୁ ତା ପଛକେ ।
ଏ ସଂସାର ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ,
ବିନା କାରଣରେ ଘଟେ ଏଥି କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଅମୂଳକ ଏଥି ନୁହେଁ ଶୂନ୍ୟବାଦ,
ମିଥ୍ୟା ଦୋଷାରୋପ, ବୃଥା ଅପବାଦ ।
ନ ଶୁଣିବୁ କେବେ ତାହା କାନ ଡେରି,
ବାଜୁ ପଛେ ଯେତେ ନିନ୍ଦା-କୁତ୍ସା-ଭେରୀ ।
ବୁଝୁକେ ତୋ ଗାଲେ ଦେଲେ କେ ବସାଇ,
ଆର ଗାଲ ଦେବୁ ତକ୍ଷଣେ ଦେଖାଇ ।
ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରହିବୁ ନୀରବ,
ନୀରବତା ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବିଭବ ।
ନ ବୁଝିବୁ ପରବୁଦ୍ଧିରେ ତୁ ବାଟ,
ନିଜେ ହେବୁ ଗୁରୁ ନିଜେ ହେବୁ ଚାଟ ।
କହିବ ତୋହର ବିବେକ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ,
ସାଧିବୁ ତୁ ତାହା କରି ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ।
ସଦୁପାୟେ କରି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ,
ପରିବାର ସେବା କରିବୁ ରେ ମନ ।
ଆଶ୍ରିତ ପାଳନ କରି ଅଗ୍ରେ ସାର,
ପଶ୍ଚାତେ କରିବୁ ଅପର ବିଚାର ।
ମୂକ ତରୁ ରସ ନ କଲେ ପ୍ରଦାନ,
ରହିବ କି ବଞ୍ଚି ଶାଖାପତ୍ରମାନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୀନ ଦୁଃଖୀ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ ଦ୍ୱାରେ,
ସେବିବୁ ତାହାଙ୍କୁ ବହୁତ ସତ୍କାରେ,
ଧନାଭାବେ କିଛି ତୋଷିବୁ ବହନ,
ସମବେଦନାର ମଧୁର ବଚନ ।
ସହାନୁଭୂତିର ପଦେ କଥା ମୂଲ୍ୟ,
ସଙ୍ଗେ କୋଟି ମୁଦ୍ରା ନୁହେଁ ସମ ତୁଲ୍ୟ ।
ହେଉ ପଛେ ତାହା ବାକ୍ୟମୟ କଥା,
ମାତ୍ର ହରିନିଏ ଅନ୍ତସ୍ତଳ ବ୍ୟଥା ।
ଦୁଃଖୀ ପ୍ରାଣ ଏକା ତାହା ପାଇଁ ରଙ୍କା,
ପାଇଲେ ତା ତୁଚ୍ଛ ମଣେ ସୁନା ଟଙ୍କା ।
ଯେତେ ଯିନା ଦୁଃଖୀ କେବଳ ହୃଦୟ,
ତାହାଙ୍କୁ ତା ପକ୍ଷେ ସମ୍ପଦ ଅକ୍ଷୟ ।
ହୃଦୟୀ ସମୀପେ ହୃଦୟ ଯାତନା,
ନିବେଦି ସେ ଲଭେ ଅପାର ସାନ୍ତ୍ୱନା ।
ହୃଦୟୀ ନିକଟେ ଖୋଲିଯାଏ ତାର,
ଆତ୍ମାର ଅନ୍ତରତମ ରୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାର ।
ଭୁଲିଯାଏ କହିଁ କ୍ଷଣେ ତୃଷା କ୍ଷୁଧା,
ଭୁଲିଯାଏ ସୃଷ୍ଟି ନିଜକୁ ସେ ସୁଦ୍ଧା ।
ଭୁଞ୍ଜେ ଯେ ଆନନ୍ଦ ସେ ଜାଣେ ସେ ଆହା,
ଅଗୋଚର ସ୍ୱପ୍ନ ସୁଖୀ ଭାଗ୍ୟ ତାହା ।
ହୃଦୟର ବାଣୀ ନ ଶୁଣିଲେ କାନେ,
ଦରିଦ୍ର ହୃଦୟ ତୁଷ୍ଟ ନୁହେଁ ଦାନେ ।
ମନକଥା କହି ନ ଦେ ପଛେ ଚରୁ,
ହରିବୁ ଦରିଦ୍ର-ନାରାୟଣ ଚରୁ ।
ପାତ୍ର ଦେଖି ଦାନ କରିବୁ କେବଳ,
ମାତ୍ର ନ ଢାଳିବୁ ସମୁଦ୍ରରେ ଜଳ ।

ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖ ଦେଖି ଦେବତାଙ୍କ ତୂର୍ଣ୍ଣ,
ଅନନ୍ତ ନୟନ ହୁଏ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ପ୍ରତିବେଶୀ ସେବା ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ,
କରିବୁ ଆପଣା-ପର ନିର୍ବିଚାରେ ।
ଆଚରିବୁ ସାମ୍ୟ ମୈତ୍ର ସମୁଦାର,
ମଣିବୁ ବିଶ୍ୱକୁ ନିଜ ପରିବାର ।
ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ପଦେ ଅର୍ପି ଆତ୍ମବଳି,
ମିଳନ ପ୍ରବାହେ ପଡ଼ିବୁ ତୁ ଢଳି ।
ଶକୁତ ରୋଗୀକୁ ନ କରିବୁ ଘୃଣା,
ମାଗିବୁ ତା ଲାଗି ଦେବଙ୍କ କରୁଣା ।
ସେବାରେ ରୋଗୀର ଶମେ ଅନ୍ତର୍ଦାହା,
ମହା ଔଷଧିରେ ହୁଏ ନାହିଁ ତାହା ।
ପୋଛିଦେବୁ ଦୁଃଖୀ ନେତ୍ର ଅଶ୍ରୁଧାର,
ତୀର୍ଥବାରି ସଙ୍ଗେ ଉପମା ଯାହାର ।
ଏହିରୂପେ ସେବା ସୁଯଜ୍ଞ ସମ୍ପାଦି,
ବହିବୁ ତୁ ବିଶ୍ୱ-ସେବକ ଉପାଧି ।
ପାର୍ଥିବ ଉପାଧି କେ ତାକୁ ନ ବଳେ,
ସ୍ୱର୍ଗୋପାଧି ସ୍ଥାନ ଯିନା ତାହା ତଳେ ।
କରୁଥିବୁ ସେବା ଆଜୀବନବ୍ୟାପୀ,
ମାତ୍ର ନ ଧରିବୁ ଫଳାଶା କଦାପି ।
ଫଳ ଯେ ନ ଲୋଡ଼େ ଫଳ ତାକୁ ଲୋଡ଼େ,
ବଳେ ବଳେ ଆସି ଖସି ପଶେ ହୋଡ଼େ ।
ସେହି ଏକା କର୍ମ, ନିଷ୍କାମ ଯେ କର୍ମ,
ସେହି ଏକା ମୁକ୍ତି, ସେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ

ଶୁଣ ଶୁଣ ମନ ସେବା ବିବରଣ,
ତା ମହା ମହିମା କେବେ ଅକଳନ ।
ଜଗତ ତୁ ସହ୍ୟ ଗୁଣ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ,
ହାସ୍ୟମୁଖେ ଯିବୁ ଶୋକତାପ ସହି ।
ପର ମନେ କ୍ଳେଶ ଦିଏ ଯେ ମସ୍ତରୀ,
ହୀନଚେତା ସେହୁ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ପରି ।
ନିଜେ ଦେହୀ ହୋଇ ଦେହୀକୁ ଭକ୍ଷଣ,
ଅର୍ଥେ ଯେ, ସେ ନିଶ୍ଚେ ପିଶାଚ ଭୀଷଣ ।
ମାତ୍ର ନୀରବରେ ସହେ ଯେ ସଂଯମୀ,
ଧ୍ରୁବଲୋକକୁ ସେ ଯାଏ ଅନ୍ତଗାମି ।
ମହାପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସହି ଅତ୍ୟାଚାର,
ରଖିଛନ୍ତି ବଞ୍ଚାଇ ଭୁଞ୍ଜାଇ ଆହାର ।
ଶତ୍ରୁର ଯେ କରେ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ,
ସେହି ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ, ସେହି ମହାଜନ ।
ଗୋପନେ ଯେ ପୋଷି ରଖେ ଈର୍ଷାନଳେ,
ତା ପରି ଇତର ନାହିଁ ଭୂମଣ୍ଡଳେ ।
କହିଲେ ତାହାକୁ ନାରକୀ ଅଜ୍ଞାନୀ,
ନାରକୀର ସୁଦ୍ଧା ହେବ ମାନହାନି ।
ନ ପାରେ ଯେ ସହି ପର ଗେଲ କଥା,
ସେ କିପାଇଁ ଦିଏ ପର ମନେ ବ୍ୟଥା ।
ଆଘାତ ବେଦନା ଯାର ପରିଜ୍ଞାତ,
ନ ଦେବ ସେ କେବେ ଅପରେ ଆଘାତ ।
ପର କଥାରେ ଯା ପ୍ରାଣ ଯାଏ ଘାରି,
ତେଉଁ ଲୋକେ ପରେ ଯାଏ ସେ ଉଆରି ।
ପରି ପୀଡ଼ା ପୂର୍ବ ସ୍ମରିଲେ ଏ କଥା,
ଲଜ୍ଜାକ୍ଳେଶେ ନିଶ୍ଚେ ହେଠ ହେବ ମଥା ।
ଦୁର୍ବଳ ପୀଡ଼ନ ନୁହେଁ ବଡ଼ପଣ,
ବଡ଼ପଣ ସିନା ଦୁର୍ବଳ ରକ୍ଷଣ ।
ତନ ବୋଲି ନିଜେ ନିଜକୁ ମଣିବା,
ଏଥୁ ବଳି ଅନ୍ତ ନିର୍ବୋଧତା କିବା ।

ତୃଣଠାରୁ ଗୁଳ୍ମ, ଲତା ଗୁଳ୍ମଠାରୁ,
ଲତାଠାରୁ ବଳି ବଡ଼ ପୁଣି ଦାରୁ ।
ବଡ଼ଠାରୁ ବଡ଼ ଥିବୁଁ ବଡ଼ ଅତି,
କ୍ରମେ ବସ୍ତୁ ବଡ଼ ଜଗତେ ଅନନ୍ତ ।
ଏହା ଜାଣି କିଏ କହିବ ମୁଁ ବଡ଼,
କି ସାହସେ ସ୍ୱର୍ଗ ଲଙ୍ଘିବ ନିଗଡ଼ ।
ଗୃହିଁଲେ ନିଜକୁ ଗୃହିଁ ଦେଇ ଉଚେ,
ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଗର୍ବ ଉଡ଼ିଯିବ ଲବେ ।
ନ କରିବୁ ମନ କେବେ ତୁ ବଡ଼ାଇ,
ହେବୁ ନାହିଁ ଲୋକହସା ତାହା ପାଇଁ ।
ସେବାରେ ନିଜକୁ କରିବୁ ସୁଦକ୍ଷ,
ଆତ୍ମସେବା ପ୍ରତି ରଖିଥିବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରତି ପ୍ରାଣୀର ଉଚିତ,
ଆତ୍ମସେବା ନାମେ କୁହେ ତା କଥିତ ।
ଶରୀର ରକ୍ଷଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସବର,
ଉଚିତ କର୍ଣ୍ଣେ ଘୋଷେ ପୁରାଣନିକର ।
ନିଜେ ଥିଲେ ହେବ ଜନସେବା କରି,
ହେବୁ ମନ ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରହରୀ !
ବାହ୍ୟ ଶୌଚଶୁଚି ଭୋଜନ ଶୟନ,
କରିବୁ ତୁ ଯଥାକାଳେ ସମ୍ପାଦନ ।
ଇଷ୍ଟଦେବ ନାମ ସ୍ମରି ହୃଦୟରେ,
ବରିନେବୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଶୁଦ୍ଧ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ।
ଇଷ୍ଟଦେବ ନାମ ସ୍ପର୍ଶମଣି ପ୍ରାୟେ,
ଛୁଇଁଲେ ସେ ଲୁହା ସୁନା ହୋଇଯାଏ ।
କରି ଆପଣାକୁ ଅପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ,
ନ କରିବୁ ଇଷ୍ଟସେବା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ।
ଆତ୍ମାରୂପୀ ବ୍ରହ୍ମ ବସନ୍ତି ଯେ ଦେହେଁ,
ଅପବିତ୍ର ତାକୁ ନ ମଣ କେବେହେଁ ।
ଅହଙ୍କୃତିକରୁ ପ୍ରତାଳ ଯାତନା,
ନ କରିବୁ କେବେ ଦେବ-ଉପାସନା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହେତୁ ଯଦି କ୍ଳେଶ ଆତ୍ମବନ୍ଧୁ ଦେବେ,
ତାହାକୁ ତୁ ପୂଜା କରିବୁ ରେ କେବେ ।
ଆତ୍ମା କୁଶଳରେ କୁଶଳ ସକଳ,
ଅନ୍ୟଥା ସାଧନା ହେବ ଯେ ବିଫଳ ।
ଉପବାସ ରହି ନ ଲଭିବୁ ମୁକ୍ତି,
ଅଭାବ ଦୁର୍ବଳ ସିନା ଏହି ଯୁକ୍ତି ।
ମିଳୁଥାନ୍ତା ଯେବେ ମୁକ୍ତି ଉପବାସେ,
ସହନ୍ତେ ଦରିଦ୍ରେ ଦୁଃଖ କି ସକାଶେ ।
ପଞ୍ଚାଗ୍ନି ସାଧନା, କଣ୍ଟକ ଶୟନ,
ଧର୍ମର ସ୍ପୃହା ଏ ନୁହେଁ କଦାଚନ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ସାଧନା-ଦକ୍ଷ ବାଜୀକରେ,
ଦୃଷ୍ଟିର କି ପାପ ତାଙ୍କ ସମାଜରେ ?
ଶ୍ରୀ-ହୃଦୟ ପ୍ରଭୁ ଦେବୋତ୍ତମ,
ସୃଜିବେ କି ଏଡ଼େ କଠୋର ନିୟମ ।
ବ୍ୟାକୁଳ ପ୍ରାଣରେ କଲେ ଅନ୍ୱେଷଣ,
ମିଳଇ ଯଥା ତଥା ତାହାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ।
ଖୋଜିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ,
ଅଧିଷ୍ଠିତ ତହିଁ ହୁଅନ୍ତି ସେ ଘରେ ।
ପୂଜିବୁ ତାହାଙ୍କୁ ହୃଦ ମଧ୍ୟେ ମନ,
କରିବୁ ନିଜର ପରକାଳ ଧନ୍ୟ ।
ସେ ମହାପୂଜାରେ ଲୋଡ଼ା ନୁହେଁ ଆନ,
ଭାବ ଏକା ତାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନ ।
ମନୋମତ ସ୍ଥାନେ ବସି ଶୁଦ୍ଧମନେ,
ଧ୍ୟାଇବୁ ତାହାଙ୍କୁ ମୁଦ୍ରିତ ନୟନେ ।
ଆକାଶେ ତାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ମୂର୍ତ୍ତି,
ଅଙ୍କି ନିରେଖିବୁ ନିଜ ବାହ୍ୟସ୍ମୃତି ।
ମନେ ମନେ ସୃଜି ସୁରଭି ସୁମନେ,
ସେ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ତହିଁ ମଣ୍ଡିବୁ ଯତନେ ।
ବସାଇବୁ ତାଙ୍କୁ ହୃଦୟ-କମଳେ,
ଧୋଇଦେବୁ ପାଦ ଭକ୍ତି-ତୀର୍ଥ ଜଳେ ।
ବିସୃଜି ମାନସେ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାର,
ପୂଜିବୁ ତା ଅର୍ପି ପଦେ ଉପହାର ।

ପ୍ରାଣର ଭାଷାରେ ଜଣାଇବୁ ଯାହା,
ସମର୍ପଣ ମନ୍ତ୍ର ହେବ ନିଶ୍ଚେ ତାହା ।
କହିବୁ କେବଳ ଦୈନ୍ୟଗର୍ଭ ଭାଷା,
ମାତ୍ର ନ ପୋଷିବୁ ପ୍ରତିଦାନ ଆଶା ।
ବିନୟେ କହିବୁ ହେ ପ୍ରାଣଦେବତା,
ନାହିଁ ଏ ଭୃତ୍ୟର ଡାକିବା ଯୋଗ୍ୟତା ।
ନିଜ ଗୁଣେ ତୁମ୍ଭେ ଆସି ଦୟାମୟ,
ପୂର୍ଣ୍ଣକର ପ୍ରଭୁ ଶୂନ୍ୟ ଏ ହୃଦୟ ।
ସ୍ନେହରେ ଜନକ ଗ୍ରହନ୍ତି ଯେସନ,
ଶିଶୁ ସନ୍ତାନର ଦତ୍ତ ଧୂଳି ଅନ୍ନ,
ଘେନା ହେଉ ଦେବ ତେସନ ମୋ ପୂଜା,
ମୁଁ ଯେ ତୁମ୍ଭ ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ ଅବୁଝା ।
ମାଗୁ ନାହିଁ ମୁକ୍ତି କାମ୍ୟ ଧନ ମାନ,
ଘେନ ଶିଶୁଖେଳ ଏତିକି ଜଣାଣ ।
ପ୍ରାଣ ଆବେଗରେ କହିବୁ ଏତିକି,
ବିନାପଣେ ହେବୁ ତାଙ୍କ ପଦେ ବିକି ।
ବହିବେ କରୁଣା ସେ କରୁଣାଧର,
ପ୍ରଦାନିବେ ତୋତେ ଅଯାଚିତ ବର ।
ମାଗେ ଯେ ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶିଣ କାଳୁ,
ନ ଦିଅନ୍ତି କେବେ କିଛି ସେ ତାହାକୁ ।
ନ ମାଗେ ଯେ ତାକୁ ଦିଅନ୍ତି ସକଳ,
ପୁଣ୍ୟ ସେବା ବ୍ରତ ହୁଏ ତା ସଫଳ ।
କାମନା ନ କରି କରିଯିବୁ କାମ,
ଜାଣିବୁ କାମନା ଶ୍ରେୟ ପଥେ ବାମ ।
ଆଉର କଥାଏ କରିବୁ ତୁ ରକ୍ଷା,
ମାଳି ଜପି ନାମ ନ କରିବୁ ସଂଖ୍ୟା ।
ବିଫଳ ସେ ଜପ, ବିଫଳ ସେ ଶ୍ରମ,
ଘଟେ ତହିଁ ଇଷ୍ଟ ଧ୍ୟାନେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ।
ଇଷ୍ଟଦେବ ଜପ ନୁହେଁ ତା ନିଶ୍ଚୟ,
ସଂଖ୍ୟାର ଜପ ସେ ଏଥେ କି ସଂଶୟ ।
ଚଳେ ନାହିଁ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ ବ୍ୟବସାୟ,
ସଂଖ୍ୟାଧିକେ ହେବ କେଶି ଧର୍ମ ଆୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏକାଗ୍ରତା ସହ ଅହରହ ଜପିଲେ,
ଶୁଣ ତୁ ରେ ମନ ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ମିଳେ,
ନ ମିଳେ ଲକ୍ଷାଂଶୁ ଏକାଂଶ ତାହାର,
ଇତସ୍ତତଃ ଚଳେ ଜପି କୋଟି ବାର ।
ଧ୍ୟାନେ, ଜପ, ତପେ ଖାଲି ଏକା ମନ,
ନ କରିବୁ କେବେ ସମସ୍ତ ଯାପନ ।
କର୍ମଭୂମି ଏହି ପୃଥିବୀର ନାମ,
କରିବାକୁ ହେବ ଏଥି ସବୁ କାମ ।
ନିଜ ପାଇଁ କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱସେବା ପାଇଁ,
କରୁ ଯେଉଁ କର୍ମ ନିତ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ।
କାୟମନୋପ୍ରାଣେ ସହି ବହୁ କ୍ଲେଶ,
ତାହା ବୁଝି ମନ ଈଶ୍ୱର-ଆଦେଶ ।
ତାହା କର୍ମଯଜ୍ଞ, ତାହା ଇଷ୍ଟ ଜପ,
ଭବ ତପୋବନେ ତାହା ମୁଖ୍ୟ ତପ ।
ରେ ଅସ୍ଥିର ମନ ଶୁଣି ଏ ବଚନ,
ହୋଇପାରେ ତୋର ସନ୍ଦେହ ଏସନ—
ଏକ ଯେବେ ବ୍ରହ୍ମସେବା, କର୍ମସେବା,
ନ ଧରିବ କାହିଁ ଗୋଟିକୁ କେବେ ବା ।
ଶୁଣ ତାହା ମର୍ମ ଅବହିତ ଚିତ୍ତେ,
ଛୁଟିଯିବ ତୋର ସନ୍ଦେହ ତୁରିତେ ।
କେବଳ ଅନ୍ନରେ ପୂରେ ତ ଉଦର,
କେବେ କାହିଁ ଲୋଡା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆଦର ।
ଉଭୟ ସଂଯୋଗେ ପରିପାକ କ୍ରିୟା,
ହୁଏ ସମାହିତ, ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ ହିଆ ।
ବ୍ରହ୍ମପୂଜା କର୍ମପୂଜା ପରସ୍ପର—
ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ବନ୍ଧୁ, ହିତକର ।
ହେଲେ ଉଭୟର ସହାୟ ପ୍ରଧାନ,
ଗୋଟିକ ଅଭାବେ ନ ତିଷ୍ଠିବ ଆନ ।
ଇଚ୍ଛା, ଶକ୍ତି ଦେନି ଏକତ୍ର ନ ହେଲେ,
ହୋଇପାରେ କାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କେତେବେଳେ ।
ସିନ୍ଧୁ, ଜଳ ପୁଣି ଘସ୍ତର କାରଣ,
ଉଭୟ ସଂଯୋଗେ ଜନ୍ମେ ସିନା ଘନ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦେନିକ ଦୀପ୍ତିତ,
ହେବ ଅଳଙ୍କାର କରୁପେ ନିର୍ମିତ ।
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ସଂଯୋଗର ଫଳ,
ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ଏ ବିଶ୍ୱମଣ୍ଡଳ ।
ଜ୍ଞାନ କର୍ମ ଦେନି ସାହାଯ୍ୟେ ପାର୍ଥିବ—
ବନ୍ଧନୁ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ ଜୀବ ।
କରୁଥିବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଳସ୍ୟ ନ ବହି,
ଜଳେ ତୈଳ ପ୍ରାୟେ ନ ମିଶିବୁ ତହିଁ ।
ରଖିଥିବୁ ଏକ ଦିଗେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି,
ଯନ୍ତ୍ରସଙ୍କୁଳିତ ଘଣ୍ଟାକଣ୍ଟା ପରି ।
ସତ୍ୟ ପଥ ସେତ ଲଭିବୁ ନୈପୁଣ୍ୟ,
ଜାଣିବୁ ନିଜର ସତ୍ୟ ମହାପୁଣ୍ୟ ।
ହେବୁ ପଛେ ମହା ବିପଦେ ପତିତ,
ମାତ୍ର ହେବୁ ନାହିଁ ସତ୍ୟୁ ବିଚଳିତ ।
ସତ୍ୟ ପାଳି ସତ୍ୟବୀର ଯୁଧିଷ୍ଠିର,
ଯାଇଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗେ ଘେନି ସ୍ୱଶରୀର ।
ସତ୍ୟରକ୍ଷା ହେତୁ ପେଷିଲେ କାନନେ,
ରାଜା ଦଶରଥ ପ୍ରାଣର ନନ୍ଦନେ ।
ସତ୍ୟର ମହିମା ଅନନ୍ତ ଅପାର,
ସତ୍ୟ ପାଇଁ ତ୍ୟାଗ କରିବୁ ସ୍ୱୀକାର ।
ତ୍ୟାଗଯୋଗେ ହୁଏ ସ୍ୱଭାବ ସଂସ୍କୃତ,
ତ୍ୟାଗହାରି ସତ୍ୟ ହୁଏ ଅଳଙ୍କୃତ ।
କରେ ତ୍ୟାଗ ଜ୍ଞାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରଦାନ,
ସଂଯମର ତ୍ୟାଗ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୋପାନ ।
ସତ୍ୟ, ତ୍ୟାଗ ଦେନି ସାଧନାର ଟିକା,
ଶୁଣ ମନ ତାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୀପ୍ତିକା ।
ଥିଲେ ପୂର୍ବେ ଏକ ନୃପତି କୁମାର,
କରନ୍ତି ସେ ରାଜ୍ୟେ ବହୁ ଅତ୍ୟାଚାର ।
ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷରେ ଦିନେ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରତି,
ବଢିଲ ତାଙ୍କର କ୍ରୋଧାନଳ ଅତି ।

* ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ

କ୍ରୋଧ–ଅପଦେବ ଦୁରନ୍ତ ମହାନ,
ହରିନେଲା ତାଙ୍କ ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ ।
ମାରୁ ମାରୁ ମାରି ପକାଇଲେ ଭୃତ୍ୟେ,
ପୋତିଦେଲେ ତାହା ଶବକୁ ନିଭୃତେ ।
ମାତ୍ର ପାପ କେବେ ରହେ ନାହିଁ ଛପି,
ଘେରିଥିଲେ ପ୍ରାଚୀରେ ପଳାଏ ସେ ଟପି ।
ଭୁଲନ୍ତୁ ତାହାକୁ ସୋଲ ସଙ୍ଗେ ବୁଧେ,
ଜାଲେ ପାଣି ତଳୁ ଭାସି ଉଠେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ।
ଏ ଗୁପ୍ତ ଘଟଣା କିଛିଦିନ ପରେ,
ପ୍ରବେଶିଲା ଯେବେ ନୃପତି–କର୍ଣ୍ଣରେ ।
କୀର୍ତ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର ସୁତ କୀର୍ତ୍ତି ଅଦଭୁତ,
ଶୁଣି ନରମଣି ହେଲେ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ।
ନ ବହି ମମତା, ସ୍ନେହ ବଳିତାଏ,
ଉତ୍ତରର ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ରାଏ ।
ସାକ୍ଷୀ ଏ ବ୍ୟାପାରେ ପାଠକ ବ୍ରାହ୍ମଣ,
କରିବେ ନୃପତି ତା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ।
ଏଣେ ରାଜସୁତ ଶୁଣି ଏ ସମ୍ବାଦ,
ଗଣିଲେ ସଭୟେ ବିଷମ ପ୍ରମାଦ ।
ହେଉ ରାଜା କିମ୍ବା ପ୍ରଜାର ସନ୍ତାନ,
ରାଜଦଣ୍ଡୁ କାର ନାହିଁ ପରିତ୍ରାଣ ।
ଡକାଇ ପାଠକେ ତହୁଁ ରାଜସୁତ,
ଦେଖାଇଲେ ତାକୁ ଧନାଶା ବହୁତ ।
କହିଲେ ମୁଁ ତୋତେ କରୁଅଛି ମନା,
ନ କହିବୁ କେବେ ପ୍ରକୃତ ଘଟନା ।
କରୁଛି ମୁଁ ସତ୍ୟ ଧର୍ମନାମ ଧରି,
ରାଜା ପରି ଧନୀ ଦେବି ତୋତେ କରି ।
କହିଲା ପାଠକ ଶୁଣ ଯୁବରାଜ,
କି ଅଦ୍ଭୁତ କଥା କହୁଅଛ ଆଜ ।
ଧର୍ମ ନାମ ଧରି ପାପେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା,
ଏହା କି ତୁମ୍ଭର ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚନା ।
ନ କର ଏ ଆଜ୍ଞା ନୃପତି ନନ୍ଦନ,
ନ ପାରିବ କରି ସତ୍ୟକୁ ଗୋପନ ।

ହେଉ ପଛେ ଅର୍ଥ ବିଶ୍ୱବନ୍ଦନୀୟ,
ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ନୁହେଁ ତୁଳନୀୟ ।
ଜାଣୁ ଜାଣୁ ପାପ କରେ ଯେ ଗୋପନ,
ସେ ପାପ ତା ତାନ୍ତେ କରେ ଆରୋହଣ ।
ପ୍ରାଣକୁ ପଛକେ ଦେବି ଜଳାଞ୍ଜଳି,
ମାତ୍ର ନ ପାରିବି ସତ୍ୟେ ଦେଇ ବଳି ।
ଅର୍ଥ ମୂଲ୍ୟେ ସତ୍ୟ କରେ ଯେ ବିକ୍ରୟ,
ଭୁଞ୍ଜେ ସେ ବର୍ବର ଭୀଷଣ ନିରୟ ।
ଶୁଣି ଏ ନିର୍ବଶ ବାଣୀ ପାଠକର,
କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେଲେ ମନେ ନରେଶ କୁମର ।
ଯଥାକାଳେ ହେଲା ବିଚାର ଆରମ୍ଭ,
କହିଲା ପାଠକ ସତ୍ୟ, ବିନା ଦମ୍ଭ ।
ଯୁବରାଜ ହୋଇ ଦୋଷୀ ପ୍ରମାଣିତ,
ହେଲେ ସୁକଠୋର ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ।
ଲଭିଲେ ନୃମଣି ଯେବେ ଦେହାନ୍ତର,
ହେଲେ ଯୁବରାଜ ରାଜ୍ୟର ଈଶ୍ୱର ।
ପ୍ରତିହିଂସାନଳ ଥିଲା ଗୋପନରେ,
ଜଳିଲା, ସୁଯୋଗ ପାଇ ସେ କ୍ଷଣରେ ।
ମିଥ୍ୟା ଅପରାଧେ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ,
ହେଲା ତାହା ପ୍ରତି ଶୂଳଦଣ୍ଡାର୍ପଣ ।
ତହୁଁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଘେନି କଟୁଆଳେ,
ଶୂଳିଆ ପଦାରେ ଉପସ୍ଥିତ କାଳେ,
ଅକସ୍ମାତ୍ ବେନି ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷପ୍ରବର,
ଉଭା ହେଲେ ଆସି ଫୁଲାଇ କେଶର ।
ଶୁଭିଲା ଶୂନ୍ୟରୁ ଅଶରୀରୀ ବାଣୀ,
କେ କହିଲା କେହି ନ ପାରିଲେ ଜାଣି—
"ବଧିବ ବ୍ରାହ୍ମଣେ କେ ଅଛୁ ସକ୍ଷମ
ତାହା ପାଞ୍ଜି ପୋଛି ଦେଇଅଛି ଯମ ।
ସତ୍ୟସେବା ପୁଣି ତ୍ୟାଗସେବା ଯାର,
ବ୍ରତ, ତାକୁ କିଏ କରିବ ସଂହାର ।
ସେହି ତ୍ୟାଗ ସତ୍ୟ ସିଂହରୂପ ଧରି,
ଗ୍ରାସିବାକୁ ଏଥି ଉଭା ବ୍ରତ–ଅରି ।

ଶୁଣି ଭଟ୍ଟପ୍ରଭେ ଏ ବକ୍ର ବଚନ,
ଗଲେ ଯାଇ ତସ୍ତେ ନୃପେ ନିବେଦନ ।
ଲଭିଲ ସାହସ ହୃଷ୍ଟ ନୃପତିର,
ଘର୍ମିଲ ସତ୍ୱରେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଶରୀର ।
ଉଠି ସିଂହାସନୁ ଆସି ତରତରେ,
କଲ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା ବ୍ରାହ୍ମଣ-ପଦ୍ମରେ ।

ଭକ୍ତି ବହୁ ପୂଜା ଅନ୍ତରେ ତାହାଙ୍କୁ,
ଦେଶନରଙ୍କ ଗୃହେ ଦତ୍ତ ନାନା ଭାବୁ ।
ହର୍ଷିତେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେଲ ପ୍ରାଣଦାନ,
ହଇଲେ ପଲକେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ।
ଶୁଦ୍ଧ ମନ ସତ୍ୟ ତ୍ୟାଗର ମହିମା,
ମହାସିନ୍ଧୁ, ପ୍ରାପ୍ତ ନାହିଁ ତାର ସୀମା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ

ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥେ ଦେଖେ ବହୁ-ହୀନତର,
ଅବସ୍ଥିତ ଯଥା ଗଙ୍ଗାରେ ହାଙ୍ଗର ।
ଏକଧର୍ମସେବୀ ଆନ ଧର୍ମୀ ପ୍ରତି—
କରିଥାନ୍ତି ଘୃଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅତି ।
ମାତ୍ର ବଡ଼ ନୀଚ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଏ ରୀତ,
ନୁହେଁ ଏ ଧର୍ମର ସମୁଦାର ନୀତ ।
ଜନ୍ମୋପାଧି ଧର୍ମ ଅଭିଜାତ୍ୟତର,
ନାହିଁ ତହିଁ ଭେଦ ଭଦ୍ର ବା ଇତର ।
ବେଦ ବାଇବେଲ କୋରାନ୍ ପୁରାଣ,
କେହି ନୁହେଁ ସାନ ସକଳେ ମହାନ ।
ସଲିଳ, ଉଦକ, ଜଳ, ପାଣି, ବାରି,
ଏକଇ ପଦାର୍ଥ ବହୁ ନାମଧାରୀ ।
ବିଧର୍ମୀକୁ ଘୃଣା ନ କରିବୁ ମନ,
କରିବୁ ତାହାକୁ ପ୍ରେମେ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
ହେଉ ପଛେ ଭିନ୍ନ ସାଧନା ବା ଭେକ,
ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିଶ୍ଚେ ଏକ ।
କେହି ଯାଏ ନାବେ, କେହି ପଦବ୍ରଜେ,
କେହି ଶକଟରେ କେହି ଅବା ଗଜେ,
ଏହିପରି ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ,
ଯାନ୍ତି ସର୍ବେ କରି ଏକତୀର୍ଥେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
ବିଧର୍ମୀକୁ ଦେବୁ ହୃଦୟେ ଆସନ,
ମାତ୍ର ନ କରିବୁ ବିଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ ।
ସେହିପରି ବୌଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମ ଆଦି ଧର୍ମ,
ସକଳର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ।
ଧର୍ମନାମେ କେତେ ଜାଉଛି ଅଙ୍କୁର,
ହୁଏ ଅବହିତ ନାହିଁ ସଂଖ୍ୟା ତାର ।
ରଖିଥିବୁ ସଦା ଦୃଷ୍ଟି ସେଥି ପ୍ରତି,
ନ ପଶିବୁ କେବେ ଭ୍ରମେ ତାହା ଭିତି ।
ଅସ୍ତୁ ଏତେକକୁ ଅର୍ପି ଜଳାଞ୍ଜଳି,
ନ ଯାଚିବୁ କେବେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ବଳି ।

ଜୀବବଳଠାରୁ ନାହିଁ ବଳ ପାପ,
ଜଣାହୁଏ ତହିଁ ଦେବ-ଅଭିଶାପ ।
ଜୀବ ପିତାମାତା ଦେବଦେବୀଗଣ,
କରିବେ କି ଅହୋ, ସନ୍ତାନେ ଭକ୍ଷଣ ।
କେଉଁ ପିତାମାତା ପାମରୀ ପାମର
ସନ୍ତାନହନ୍ତାକୁ ଦେବ ତୋଷେ ବର ।
ଧର୍ମ ବୋଲି ଭଣେ ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ହତ୍ୟାକୁ,
ଦୂରୁ ଶତକୋଟି ଦଣ୍ଡବତ ତାକୁ ।
ପର ପ୍ରାଣ ନେଇ ରଖେ ଯେ ସ୍ୱପ୍ରାଣ,
ପ୍ରାଣୀ ନୁହେଁ ସେହୁ ଅପ୍ରାଣ ପାଷାଣ ।
ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ ଜଗନ୍ମାତା,
ମାତୃହତ୍ୟା ପାପ କରେ ବଳଦାତା ।
ମିଳୁଥିଲେ ପ୍ରାଣ ବଦଳେ ଜୀବନ,
ମାନବ ସୃଷ୍ଟିରେ ନ ଥାନ୍ତା ମରଣ ।
ଅନ୍ୟର ଜୀବନ କରେ ଯେ ବିନାଶ,
ଅକାଳରେ କାଳ କରେ ତାକୁ ଗ୍ରାସ ।
ଘୁଷେ ବଶୀଭୂତ ନୁହନ୍ତି ଦେବତା,
ମାନବ-ସୁଲଭ ସିନା ସେ କୁପ୍ରଥା ।
ନୁହନ୍ତି ଦେବତା ପେଟବୋକଲିଆ,
ହୋଇଯିବେ ତୁଷ୍ଟ ଖାଇ ମୁଆଁ, ଲିଆ ।
ଯାହା ଦଉ ଖାଦ୍ୟ ଜୀବିତ ପ୍ରାଣୀଏ,
ସେ ଦ୍ରବ୍ୟେ ତାହାଙ୍କୁ ତୋଷିବ ବା କିଏ ।
ଯାହା ଦ୍ରବ୍ୟ, ତାହା ତାକୁ ସମର୍ପଣ,—
ଭକ୍ତିବା କେବଳ ଅଳ୍ପକୃପଣ ।
ନ ଭୋଗନ୍ତି କେବେ କ୍ଷୀର, ପିଠା, ଡାଲି,
ହୃଦୟର ଭାବ ଭୋଗନ୍ତି ସେ ଖାଲି ।
ତାହାଙ୍କ ତାହାଙ୍କୁ କରିବୁ ଅର୍ପଣ,
ନ ହେବୁଟି କେବେ ଭକ୍ତିରେ କୃପଣ ।
ନିର୍ମାଲ୍ୟ ନିଷ୍କାମ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପ ବ୍ରତ,
ବାହ୍ୟ ଚହଟରେ ନ ହେବୁ ଆସକ୍ତ,

ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ର ଆପ୍ତ-ଉତ୍ତରସର୍ବସ୍ୱ,
କର୍ମ ଫଳତ୍ୟାଗୀ ନୁହନ୍ତି ଅଳସ ।
ବିଶ୍ୱ-ମଙ୍ଗଳ ସେ ଯତ୍ନ ସାଧେ ତହିଁ,
ତାହା କର୍ମ ବିନା ଏଥା ତାହା ପାଇ ।
ନ ଧାରେ ସେ ଜନ-ହିତଚିନ୍ତା ଧାର,
ବଢ଼ାଏ ସେ ଖାଲି ସମାଜର ଭାର ।
କର୍ମ ତେଜି ହୋଇ ଜଗ ଶୁଷ୍କ ଯୁକ୍ତି
ବୁଝୁଥିଲେ କେହି ହେବ ନାହିଁ ମୁକ୍ତି ।
ହେଉଥିଲେ ତାହା ଭଲ୍ଲୁକ କେଶରୀ,
ଯାଇ ପାରନ୍ତେଣି ପଶୁତ୍ୱକୁ ତରି ।
ଶତ ଦେବ-ସେବା କୋଟି ତପ ବ୍ରତ,
କର୍ମସେବା ବିନା ହୁଏ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ।
ଅତଏବ ମନ, ନ ହେବୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ,
ତରିଯିବୁ କର୍ମ ହୋଇ ଗୃହବାସୀ ।
ମାତ୍ର ସବୁ କର୍ମେ ହେବୁ ଇଚ୍ଛାଶୂନ୍ୟ,
ନିରିଚ୍ଛା କର୍ମର ଉପନାମ ପୁଣ୍ୟ ।
ସୁମରିବୁ ସଦା ଜୀବନ ଅନିତ୍ୟ,
ରଚିଯିବୁ ଗ୍ରନ୍ଥେ ସୁକର୍ମ-ସାହିତ୍ୟ ।
କରିବାକୁ ହେବ କାଲିକି ଯେ କାମ,
କରିବୁ ତା ଆଜି ନ ଲଭି ବିଶ୍ରାମ ।
ତେଜି ଆଳି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିବୁ ସକାଳେ,
ଶୟନରେ ଯିବୁ ଶ୍ରେୟ ଚିନ୍ତି ସନ୍ଧ୍ୟାଳେ ।
ଗୃହାଶ୍ରମେ ରହି ଆଚରିବୁ କର୍ମ,
ପକାଇ ପାଦରେ ମସ୍ତକର ଘର୍ମ ।
ଗୃହାଶ୍ରମ ସମ ପୁଣ୍ୟାଶ୍ରମ ନାହିଁ
ସକଳ ଆଶ୍ରମେ ରଖେ ସେ ବଞ୍ଚାଇ ।
ରସ ଦେଇ ରସା ଆପଣା ଦେହରୁ,
ବଞ୍ଚାଇ ଯେସନ ରଖେ ଜନ୍ତୁ ତରୁ ।
କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ କରି ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ,
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଜୀବେ ଅର୍ପେ ଗୃହୀ ଅନ୍ନ ।
କରେ ଗୃହୀ ଯେଉଁ ମୁଷ୍ଟି ଭିକ୍ଷା ଦାନ,
ତୁଲ୍ୟ ନୁହେଁ ତାର ଜପ ଯଜ୍ଞ ଧ୍ୟାନ ।

କ୍ଷୁଧାତୁରେ ଅନ୍ନ, ତୃଷାତୁରେ ଜଳ
ଦେଇ ଲଭେ ଗୃହୀ ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଫଳ ।
ହିମାଦ୍ରି ପ୍ରମାଣେ କଲେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦାନ,
ଅନ୍ନମୁଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ନୁହେଁ ତା ସମାନ ।
ଗୋ-ସେବାରେ ଗୃହୀ କରେ ପୁଣ୍ୟାର୍ଜନ,
ସେ ପୁଣ୍ୟେ ସେ ଲଭେ ଦେବତା ଆସନ ।
ବର୍ଣ୍ଣିବ ଅନନ୍ତ ଗୋମାହାତ୍ମ୍ୟ କିଏ,
ରୋମ ଗୋଟିକେ ତା' ଦେବତା ଗୋଟିଏ ।
ଗୋଜାତି ମହତ୍ତ୍ୱ ଅକଳିତ ଜାଣି,
ସେବୁଥିଲେ ସ୍ୱୟଂ କୃଷ୍ଣ ବେଣୁପାଣି ।
ଗୋଜାତିର ଦାନ ନବନୀତ, ଘୃତ,
ଯଜ୍ଞର ହବି ସେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଅମୃତ ।
ଯଜ୍ଞରୁ ସଂଜାତ ବାରିଗର୍ଭ ଘନ,
ବାରି ବର୍ଷି କରେ ପ୍ରକୃତି ପାଳନ ।
ଦେବଶକ୍ତି ନିତ୍ୟେ ଗୋଶରୀର ଧରି,
ବିଶ୍ୱହିତ ଅର୍ଥେ ଅଛନ୍ତି ଅବତରି ।
ପ୍ରତିଦିନ ମନ କରିବୁ ଗୋସେବା,
ଗୋଶରୀରେ ଗଙ୍ଗା ଗୋଦାବରୀ, ରେବା ।
ସ୍ନାନ ଆର୍ଦ୍ର ବାସେ ଆର୍ଯ୍ୟବଧୂଗଣ,
ଗୋଧନେ ସୁଦୂର୍ବା କରାନ୍ତି ଭକ୍ଷଣ ।
ଶୁଭ ଅର୍ଥ ଯିବା ଗୋସେବା ତାହାର,
ଆର୍ଯ୍ୟର ଏ ନୀତି ପରମ ଉଦାର ।
ମାନବ ଭାଗ୍ୟରେ ଗୋସୃଷ୍ଟି ବିଧାନ,
ବିଧିର ଅମୃତମୟ ମହାଦାନ ।
ଗୃହାଶ୍ରମେ ହୁଏ ଗୋସେବା ସୁବିଧା,
ଚାଲିବୁ ତୁ ମନ ସେହି ବାଟେ ସିଧା ।
ପୁରାଣ-ପ୍ରଣେତା ଋଷି ତୁଙ୍ଗଯଶା,
କରିଛନ୍ତି ଗୃହାଶ୍ରମର ପ୍ରଶଂସା ।
ସିଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ତାହା ଅମର ବାଞ୍ଛିତ,
କର୍ମଯଜ୍ଞ ତହିଁ ହୁଏ ନିର୍ବାହିତ ।
ନିବସିବୁ ଗୃହେ ଘେନି ପରିବାର,
ହେବ ତହିଁ ଲଭ୍ୟ ଜୀବନର ସାର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଲଭି ସ୍ୱଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗ-ସହାୟତା,
ସେବାର ସୁଯୋଗ ଭୁଞ୍ଜିବୁ ସର୍ବଥା ।
ଗୃହଯୋଗୀ ହୋଇ କରିବୁ ସାଧନା,
ଗୃହୀର ତପସ୍ୟା କର୍ମ ଆରାଧନା ।
ସାଧନାରେ ମନ, ମିଳେ ଯେ ଆନନ୍ଦ,
ନ ଥାଏ ସିଦ୍ଧିରେ ସେ ଆନନ୍ଦ ଗନ୍ଧ ।
ନୁଆଁଇବୁ ପ୍ରେମେ ଅପ୍ରେମୀର ମଥା,
ସାଧୁତା ବଳରେ ଅସାଧୁର ତଥା ।
ନ ଫୁଲାଇ କେବେ ଗୁଣକୁ ନିଜର,
ଫେଣାଇବୁ ସଦା ସ୍ୱଦୋଷନିକର ।
ଫେଣାଇବୁ ଯେତେ ଦୋଷେ ଅନର୍ଗଳ,
ତେତେ ସେ ଦିଶିବ ତୋ ନେତ୍ରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ନିଜ ଗୁଣେ ଅନ୍ଧ ଥିବୁ ସାବଧାନ,
ମାତ୍ର ପର ଗୁଣେ ହେବୁ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ ।
ନ ଶୋଷିବୁ ମାଛି ପରି ପୁଜ ରକ୍ତ,
ଅଳି ପରି ହେବୁ ମଧୁପାନେ ରତ ।
ହେବୁ କୁଳି, ମାତ୍ର ନ ହେବୁ ଗୁଲୁଣୀ,
କେଉଟୁଣୀ ନୋହି ହେବୁ ରେ ମାଲୁଣୀ ।
ଆମ୍ବଗଛର ଅମଳ ନ ଖାଇ,
ଯୌବନକୁ ଦେବୁ ଶୈଶବେ ବୁଡ଼ାଇ ।
ଆପଣାକୁ ସଦା ରଖିବୁ ଗୋପନ,
କରୁଥିବୁ ତାର ଗୁଣ ପ୍ରଖ୍ୟାପନ ।
ବହୁରୂପୀ ନୋହି କୃତଦାସ ପରି,
ଥିବୁ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଏକଭାବ ଧରି ।
ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ସମାଜେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତା,
ମଣ୍ଡାଇବୁ ନାହିଁ ଶରୀରେ ରଙ୍ଗତା ।
ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜାବଶେ ନ ଅର୍ଜିବୁ ପାପ,
ହେବୁ ନାହିଁ କେବେ କୁମ୍ଭିଆ ସାପ ।
ଟିକେ ଘର ଲାଗି ଗାଈପଲ୍ଲାଟରେ,
ନ ଶୋଷିବୁ ଦୁଗ୍ଧ, ତେଜି ତୁ ଲୁଚିରେ ।
ଡମ୍ଫ ସାପ ପ୍ରାୟ ଉଗ୍ରତା ନ ଧରି,
ମହାଲଭା ଧର୍ମ ଥିବୁ ରେ ଆଚରି ।

ନ ହେବୁ ଯଦ୍ୟପି ଛତ୍ରାନ୍ୱେଷୀ ଭାଟ,
ପିନ୍ଧିବୁ ମସ୍ତକେ ମହିମା କିରୀଟ ।
ଶୁଣ ଶୁଣ ମନ ହୋଇ ଅବହିତ,
ରାଜସେବା କାର୍ଯ୍ୟେ ନ ହେବୁ କୁଣ୍ଠିତ ।
ଜନେଶ୍ୱର ନରେଶ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଦେବତା,
ପ୍ରକୃତିପୁଞ୍ଜର ଶିରୋରକ୍ଷୀ ଛତା ।
ରାଜା, ପ୍ରଜା ପିତା ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ,
ଇହକାଳର ସେ ପରମ ରକ୍ଷକ ।
ଶାସନ୍ତି ପାଳନ୍ତି ନ୍ୟାୟ ନୀତି ଧରି,
ପ୍ରଜାଙ୍କର ଧନ ଜୀବନ ପ୍ରହରୀ ।
ଧର୍ମଦଣ୍ଡ କରେ କରି ସେ ଧାରଣ,
କରନ୍ତି ପ୍ରଜାର ଧର୍ମ ସଂରକ୍ଷଣ ।
ରାଜାଙ୍କ ଜୀବନ ନୁହେଁ ରାଜା ପାଇଁ,
ଜନହିତ ଲାଗି ସୃଷ୍ଟି ଜନସାଇଁ ।
ରାଜନୀତି ସୂକ୍ଷ୍ମ କୁଟ ବିଲକ୍ଷଣ,
ଗୁନ୍ଥା ତହିଁ ପ୍ରଜା ଜୀବନ ମରଣ ।
ହେଲେ ସେହି ସୂତ୍ର ଖଣ୍ଡିତ ଦୋହଳ,
ଦଣ୍ଡକେ ସମାଜ ହେବ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ।
ହିଂସା ହତ୍ୟା ଆଦି ବୀଭତ୍ସ ବ୍ୟାପାର—
ଘଟି, ଜନ ସୃଷ୍ଟି ହେବ ଛାରଖାର ।
ପ୍ରଜା ପିଣ୍ଡ, ରାଜା ସେ ପିଣ୍ଡର ପ୍ରାଣ,
ସାଧନ୍ତି ସେ ସଦା ପ୍ରଜାର କଲ୍ୟାଣ ।
ପ୍ରଜାଙ୍କର ରାଜା ସେବକ ମହତ,
ଜନସେବା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ବ୍ରତ ।
କରିବୁ ସାହାଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଯଥାଶକ୍ତି,
ରାଜକର ସହ ସମର୍ପିବୁ ଭକ୍ତି ।
ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ପ୍ରାଣ ଦେବୁ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟେ,
ବସିବୁ ସେ ଫଳେ ପୁଣ୍ୟମୟ ରାଜ୍ୟେ ।
ନ କରିବୁ ଭ୍ରମେ ରାଜଦ୍ରୋହ ପାପ,
ଦଂଶିବଟି ରାଜଦୋଷ-ନାଗସାପ ।
ସେ ମହାପାପର ନାହିଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ,
ରହିବୁ ସେ ପକ୍ଷେ ତୁ ସତର୍କିତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭାଷିବୁ ସେ ଶତ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱନ,
ବ୍ୟର୍ଥ ତାହା ପାଶେ ଗୁଣିଆର ମନ୍ତ୍ର ।
ଶାଶ୍ୱତ ସେ ଶତ ଶିବ ପ୍ରଶିସ୍ତରେ,
ନ ଫଳିବ ତାହା ପରଶୁଭେଦାରେ । *
ସ୍ୱଜଶକ୍ତି ଉଗ୍ର, ଦୈବଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତେ,
ଗତା ତାହା ପ୍ରକାଶକ୍ତି ସମବାପ୍ତେ ।
ପାଳିବୁ ସ୍ୱଜାଜ୍ଞା ଦେବଆଜ୍ଞା ଯଥା,
ନ୍ଯୂମନ୍ତି ଚରଣେ ଲଗାଇବୁ ମଥା ।
ଦେଶମାତୃଭାର ପବନ ପସ୍ୱର—
ସେବାରେ ତୁ ମନ ଥିବୁ ରେ ତତ୍ପର ।
ମାତୃମହୀ ସ୍ୱର୍ଗ, ପୁଣ୍ୟେ ଅଳଙ୍କୃତ,
ମାତୃଭାଷା ତହିଁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଅମୃତ ।
ସେବେ ଯେ ତା ପଦ ସେ ନିଶ୍ଚେ ଅମର,
ଶସ୍ତ୍ର ନମସ୍ୟ ସେ ମହା ଭାଗ୍ୟଧର ।

ମାନବ ଜୀବନ ମାନବର ଆଶା,
ରକ୍ଷିନ୍ତି ବଞ୍ଚାଇ ସିନା ମାତୃଭାଷା ।
ମନୋଗତ ଭାବ ଭାଷା ରୂପ ଧରି,
ଆନ ହୃଦେ ପଶି ଉଠାଏ ଲହରୀ ।
ଭାଷା ଯୋଗେ ହୁଏ ମାନବ ଜଗତ
ନିୟନ୍ତ୍ରିତ, ପୁଣି ଶୃଙ୍ଖଳ ସତତ ।
ତେବେ ମାତୃଭାଷା ଆତ୍ମାକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ,
ମାନବ ସମାଜ ତା ଲାଗି ସମୃଦ୍ଧ ।
ମାତୃଭାଷା ଏତା ମାନବର ସାଧ୍ୟା,
ଦେଖାଏ ସେ ଜନେ ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନା ।
ମାନବ ଭାଗ୍ୟେ ସେ ମଙ୍ଗଳ ଅତୁଲ,
ଦେବତା–ପ୍ରସାଦୀ ପାରିଜାତ ଫୁଲ ।
ଶଟିବୁ ତା' ପଦେ ହୋଇ ସେବାଦାସ,
ସାରସ୍ୱତ–ସ୍ୱର୍ଗେ ଲଭିବୁ ନିବାସ ।

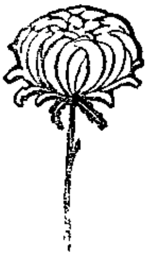

* ପ୍ରଦୀପଶେଷ ।

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ଜନ୍ମେ ପରମାୟୁ ଯେବେ ହେବ ଶତ,
ବର୍ଣ୍ଣିବ ଯଦ୍ୟପି ମହୀରେ ସମ୍ଭବ,
ତଥାପି ସେ ସେବା ମହିମାର ଲେଶ,
ନ ପାରିବ ଜନ୍ମ ଜୀବନରେ ଶେଷ ।
ଶୁଣ ଶୁଣ ମନ ସେବା ଶୁଭ ଫଳ,
କଳୁଷିତ ଜ୍ଞାନ ହେବ ସୁନିର୍ମଳ ।
କିବେ ଅତି ଦୀନା ବନ୍ୟନାରୀ ଜଣେ,
ଯାଉଥିଲା ଦୂରେ କାଷ୍ଠ ଆହରଣେ ।
ଦଇବେ ଥିଲା ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ଭବତୀ,
ପ୍ରସବିଲା ପୁତ୍ର ଶୋଣ୍ଡ୍ରବନ ଅତି ।
ହୋଇ ସେ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନେ ଆହୂତ
ମିଳିଲା ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳରୂପୀ ଯମଦୂତ ।
ପ୍ରସୂତେ ଉପେକ୍ଷି ପ୍ରସୂତକୁ ଘେନି,
ପଳାଇଲା ବ୍ୟାଘ୍ର ଭେଦି ବନଶ୍ରେଣୀ ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ନାମରେ ଦୁଷ୍ଟ ଦସ୍ୟୁପତି,
କରୁଥିଲା ସେହି କାନ୍ତାରେ ବସତି ।
ସ୍ୱଜା ପ୍ରାୟ ତାର ବିପୁଳ ସମ୍ପତ୍ତି,
ମାତ୍ର ଦସ୍ୟୁବର ଥିଲା ନିଃସନ୍ତତି ।
ଶୁଣି ସଦ୍ୟଜାତ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନ
ମିଳିଲା ସେ ଆସି ସେଠାରେ ବହନ ।
ଦେଖିଲା ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ ଶଶୀ ପରି,
ପଡ଼ିଛି କାନନ ଆଲୋକିତ କରି ।
ଭାବିଲା ସେ ହେବ ଶିଶୁ ନବଜାତ,
ପଡ଼ିଛି କି ଖସି ସ୍ୱର୍ଗୁ ପାରିଜାତ ।
ଅଥବା ପତିତ ହୋଇ ରହିଛିଏ,
ଅବା ବନଦେବୀ କ୍ରୀଡ଼ା ପୁତ୍ତଳୀ ଏ ।
କେବଳ ସଦୟ ଦେବତା ପ୍ରଧାନ,
ମନ ଜାଣି ମୋତେ କଲେ ପୁତ୍ରଦାନ ।

ପାଳିବ ଏହାକୁ ନିଜ ପୁତ୍ରବତ,
ରଖିବ ଶିଶୁର ନାମ ଦେବଦତ୍ତ ।
ଗୁହ୍ମରିଥିଲି ଉଠି ପ୍ରାତେ ଯାହା ମୁଖ,
ଖଣ୍ଡିଲା ଆଜ ମୋ ଆଜୀବନ ଦୁଃଖ ।
ଏହା ଭାବି ତୋଳି ଶିଶୁଟିକୁ ଅଙ୍କେ,
ଘେନିଗଲା ଦସ୍ୟୁ ସ୍ୱଗୃହେ ନିଃଶଙ୍କେ ।
କି ମନ୍ତ୍ରରେ ଶିଶୁ କରେ ବଶ ଜୟ,
ତରଳାଏ ଲୌହ କଠିନ ହୃଦୟ ।
ଦସ୍ୟୁ ହୃଦ ଯଥା ନୀରସ ଉପଳ,
କରିଦେଲା ତାକୁ ସ୍ନେହରେ ସଜଳ ।
ବଢ଼ିଲା ବାଳକ ଦସ୍ୟୁର ଆଗାରେ,
ବଢେ ଯଥା ଶଦ୍ୟ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାରେ ।
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ିଲା ବାଳକ,
ପତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଯଥା କୁସୁମ କୋରକ ।
ବଢ଼ିଲା ତା ସହ ଦସ୍ୟୁର ମମତା,
ଇନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସିନ୍ଧୁ ବୃଦ୍ଧି ଯଥା ।
ଯଥାକାଳେ ସେହି ଦସ୍ୟୁର ନନ୍ଦନ,
ଯୌବନରେ ଆସି କଲା ପଦାର୍ପଣ ।
ଦସ୍ୟୁବୃତ୍ତିରେ ସେ ହେଲା ଧୁରନ୍ଧର,
ଧନଲୋଭେ ହତ କଲା ବହୁ ନର ।
ପିତାଠାରୁ ବଳି ହେଲାକ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ,
ଏହିରୂପେ ଗଲା କତି କେତେ ବର୍ଷ ।
ଯଥାସମୟରେ ବୃଦ୍ଧ ଦସ୍ୟୁପତି,
ପ୍ରାଣ ତେଜି କଲା ପରଲୋକେ ଗତି ।
ତହୁଁ ଦେବଦତ୍ତ ଶଠ ପାପାଶ୍ରୟୀ,
ବିପୁଳ ଧନର ହେଲା ଅଧିକାରୀ ।
ବଡ଼ କୃପଣ ସେ, କେବେ ହେଲେ କୃତ,
କରେ ନାହିଁ ବ୍ୟୟ କଉଡ଼ିଏ ଚଳିତ ।

ନ ଭୁଞ୍ଜି ନ କରି ଦାନ, ବିତରଣ,
ଶୁଙ୍ଘି ଶୁଙ୍ଘି ଧନ ମରନ୍ତି କୃପଣ ।
ତୃପ୍ତ ନୁହେଁ ତାଙ୍କ ଧନର ପିପାସା,
ଯେତେ ବଢ଼େ ଧନ ତେତେ ବଢ଼େ ଆଶା ।
ଦିନେ ଦେବଦତ୍ତ ପଥ ପାର୍ଶ୍ୱେ ଯାଇ,
ଲୁଚି ରହିଥିଲା ପଥିକଙ୍କୁ ଚାହିଁ ।
ଦଇବଯୋଗରେ କେତେ କ୍ଷଣ ପରେ,
ଆସିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଣେ ସେ ପଥରେ ।
କର୍ଣ୍ଣରେ ତାହାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡଳ,
ଦ୍ରୁତଗତି ହେତୁ ଦୋଳେ ଅବିରଳ ।
ଦେଖି ସେ କୁଣ୍ଡଳ ଦେବଦତ୍ତ ଚିତ୍ତ,
ହେଲା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଲୋଭେ ଲୋଭାୟିତ ।
ତହୁଁ ସ୍ଥୂଳ ଯଷ୍ଟି କରି ଉତ୍ତୋଳନ,
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଧାର୍ଥେ ଧାଇଁଲା ବହନ ।
କହିଲା ହୁଙ୍କାରି ଦ୍ୱିଜ ହୋଇ ରୁଷ୍ଟ,
ଦୂରେ ରହ ପାପୀ ନସ୍ୱଗାର ଦୁଷ୍ଟ ।
କଲା ତାକୁ ଦ୍ୱିଜ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ଗରେ,
ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମହା-ଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବରେ ।
ନ ପାରିଲା ହୋଇ ଅଗ୍ରସର ପଦ,
ହୋଇଗଲା ଦେହ ଅସ୍ପନ୍ଦ ଅସାଡ଼ ।
ନ ପାରିଲା ଚାଲି ନ ପାରିଲା ବସି,
ଲୌହଯଷ୍ଟି ହସ୍ତୁ ପଡ଼ିଲାକ ଖସି ।
ଅଦ୍ଭୁତ ବ୍ୟାପାରେ ମନେ ବହୁ ଶଙ୍କା,
ରହିଲା ସେ ଚାହିଁ ହୋଇଣ ତାଟଙ୍କା ।
ଭାଙ୍ଗିଗଲା ତାର ଉଦ୍ଧତପଣିଆ,
କହିଲା ବ୍ୟାକୁଳେ ହୋଇ ସେ ଛାନିଆ
କେଉଁ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଛଦ୍ମବେଶ ଧରି,
କଲେ ଏଥି କୃପା ମୋପ୍ରତି ଆଚରି ।
ମହାପାପୀ ମୁହିଁ ଅତି ଅଭାଜନ,
ତାର ପ୍ରଭୁ ମୋତେ ସ୍ୱଗୁଣେ ବହନ ।
ତୁଷ୍ଟ ହୁଅ କର ସମ୍ବରଣ ରୋଷ,
କ୍ଷମ ଏ ଅଧମ ଅଜ୍ଞାନର ଦୋଷ ।

ଶୁଣ ଦେବ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ବିନୀତ,
କହ ମୋ ପାପର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ।
କରୁଛି ମୁଁ ସତ୍ୟ ତବ ପାଦ ଛୁଇଁ,
ଦସ୍ୟୁବୃତ୍ତି ଆଉ ଆଚରିବି ନାହିଁ ।
ଦସ୍ୟୁର ଦଇନୀ ଶୁଣି ବିପ୍ରବର,
ଶାନ୍ତ ହେଲେ ତେଜି କ୍ରୋଧ ଉଗ୍ରତର ।
ବହ୍ନିତାପେ ବହୁ ସଲିଳ ଉଷ୍ଣତା,
କ୍ଷଣକେ ଶୀତଳ ହୁଏ ପୁଣି ଯଥା,
ବ୍ରାହ୍ମଣର କୋପ ତଥା ସାମୟିକ,
ଦୟାକ୍ଷମା ତାର ଗୁଣ ସ୍ୱାଭାବିକ ।
ଭାଷିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୁଣ ରେ ବର୍ବର,
ଆନ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନାହିଁ ତୋ ପାପର ।
କର ନରସେବା ହୋଇ କୃତଚିତ୍ତ,
ନରହତ୍ୟାର ସେ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ।
ଅଙ୍ଗ ଅବଶତା ହେଉ ତୋର ଦୂର,
ଏହା କହି ଚାଲିଗଲା ସେ ଭୂସୁର ।
ତହୁଁ ଦେବଦତ୍ତ ଭାଳିଲା ଏମନ୍ତ,
ନାହିଁ ମୋର ଘୋର ଦୁଷ୍କୃତର ଅନ୍ତ ।
ମୋତୁଲ୍ୟ ପାତକୀ ନାହିଁ ଭବେ ଆନ,
ନରକରେ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ମୋର ସ୍ଥାନ ।
ଧିକ ଧିକ ମୁହିଁ ଘୃଣ୍ୟ, ଦୁରାଚାର,
ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ମୋର ସହସ୍ରେ ଧିକ୍କାର ।
ଅହୋ ମୋ କରଣୀ କେଡ଼େ ଅବାସ୍ତବ,
ମାନବ ନୁହେଁ ମୁଁ ଦୁରନ୍ତ ଦାନବ ।
ଶୁଣିଲେ ମୋହର ବୀଭତ୍ସ ବେଭାର,
ବେଧିବ ଶ୍ୱାପଦ ସୁଦ୍ଧା କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାର ।
ନର ହୋଇ ହେଲି ନର-ରକ୍ତପାୟୀ,
ପୂରାଇଲି ପେଟ ନିଜ ମାଂସ ଖାଇ ।
କଲି କଳୁଷିତ ଜୀବନର ସ୍ପୃହା,
ହରାଇ ବସିଲି ପରକାଳ ହା ହା !
ହୀନଠାରୁ ମୁହିଁ ହୀନତର ଅତି,
କି ହେବ ମୋହର ଶେଷଦିନ ଗତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆସିଥିଲା ଯେଣୁ ପବିତ୍ର ଜୀବନ,
ଦେଲି ତହିଁ ଆହା କଳଙ୍କ ଲେପନ ।
ଏଥି ପାଇ ପୁଣି ଭୁଞ୍ଜିବି ନିଶ୍ଚୟ,
କୃମିକୀଟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୀଷଣ ନିରୟ ।
ନିଜ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ିବି ଅଚିରେ,
କଟାହ ଫୁଟନ୍ତ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚୁଲିରେ ।
ପୁଣି ଯେବଣ ମୁଁ କରୁଅଛି କାମ,
ତା ଫଳ ସନ୍ତାପେ ଖାଇ ସାରୁ ବିଷ ।
ଅତୀତକୁ ଆଣି ବର୍ତ୍ତମାନାସନେ,
ବସାଉଛି ସିନା ଅବିବେକପଣେ ।
ଗଲାଣି ତ ମରି ସେ ଦୁଷ୍ଟ ଅତୀତ,
ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବେ ଦେଖିବା ଉଚିତ ।
ଆଜଠାରୁ ତେଜି ଏ ପାପ ବେଭାର,
ପାଳିବି ବିପ୍ରର ଉପଦେଶ ସାର ।
କି ଅଦ୍ଭୁତ ତାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି,
ନାହିଁ ହିଂସାଦ୍ୱେଷ କ୍ରୋଧ ବା ବିରକ୍ତି ।
କଥାକରେ ମୋର ଶକ୍ତି ନେଲା ହରି,
ପୁଣି ଦୟା ବହି କଲା ପୂର୍ବ ପରି ।
ଧନ୍ୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିର ମହିମା,
କଳ୍ପନାରେ କରି ନୁହେଁ ତାର ସୀମା ।
ଜଳ ଅନଳାଦି ମହାଶକ୍ତିଚୟ,
ପାରେ ନାହିଁ ତାକୁ କରି ପରାଜୟ ।
ଏଥିଅନ୍ତେ ଦସ୍ୟୁ ଫେରିଯାଇ ଘରେ,
ଆପାତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଚିନ୍ତିଲା ଚିତ୍ତରେ ।
ସମ୍ପତ୍ତି ତାହାର କୁବେର ସମାନ,
ଜନହିତ ଅର୍ଥେ କଲା ସବୁ ଦାନ ।
ନ ରଖିଲା ସୁଦ୍ଧା ଟଙ୍କା ନିଜ ପାଇଁ,
କୃପଣ ସମାନ ଦାତା କେହି ନାହିଁ ।
ବାରିଦ ସଞ୍ଚୟ କରି ବହୁ ବାରି,
ଢାଳିଦିଏ ଶେଷେ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ।
ବାହାରି ସେ ଶୂନ୍ୟହସ୍ତେ ଶୂନ୍ୟମନେ,
ପ୍ରବେଶିଲା ଯାଇ ଗହନ କାନନେ ।

'ସତ୍ୟବ୍ରତ' ନାମେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ଯତି,
କରୁଥିଲେ ସେହି କାନନେ ବସତି ।
ଯେବଣ ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ଦେବଦତ୍ତ,
ନରଲୁଭେ ଏ ତ ଧାର୍ମିକ ମହତ ।
କି ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ସଂଯତ ସରଳ,
ଭୁରନଏ ହୃଦୁ ଭକ୍ତି ଅନର୍ଗଳ ।
ସେବିବ ଏହାଙ୍କୁ ତେଜି ମନସ୍ତାପ,
ସାଧୁସେବା ଫଳେ ଖଣ୍ଡିବ ମୋ ପାପ ।
କିନ୍ତୁ ସାକ୍ଷାତରେ ମାଗିଲେ କରୁଣା,
ପାପୀ ବୋଲି କାଳେ ପ୍ରକାଶିବେ ଘୃଣା,
ଏଣୁ ଅସାକ୍ଷାତେ ରହି ନିରନ୍ତର,
ସେବିବ ଏହାଙ୍କ ପବିତ୍ର ପୟର ।
ଦୃଢ଼ କରି ଦସ୍ୟୁ ଏ ସଙ୍କଳ୍ପ ମନେ,
ପର୍ବତ କନ୍ଦରେ ରହିଲା ଗୋପନେ ।
ଗିରିଗୁହା ମହା ଶାନ୍ତିପୂତ ସ୍ଥଳୀ,
ନାହିଁ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ ସ୍ୱର୍ଗେ ତାହା ଭଳି ।
ଆର୍ଯ୍ୟ ଋଷିକୁଳ ତ୍ରିକାଳଦରଶୀ,
ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ମଗ୍ନ ତାହା କୋଳେ ବସି,
ଭାବୀ ବଂଶଧର ସକାଶେ ସଞ୍ଚୟ,
କରିଯାଇଛନ୍ତି ଭବ-ରହସ୍ୟ ।
ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଲଭି ନିର୍ବାଣ ମୁକତି,
ଜନ୍ମ ମରଣରୁ ନାହି ଲଭିଛନ୍ତି ।
ସ୍ଥାନ ପ୍ରଭାବରେ ଦସ୍ୟୁ ହୃଦୟରେ,
ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ ହେଲା ସମୁଦିତ ଖରେ ।
ଦସ୍ୟୁତା-ସୁଲଭ ହିଂସା ପରିହରି,
ରହିଲା ସେ ତହିଁ ସାଧୁଭାବ ଧରି ।
ସତ୍ୟବ୍ରତ ଋଷି ନିଶା ଅବସାନେ,
ଇଷ୍ଟ ନାମ ସ୍ମରି ଯାନ୍ତି ପ୍ରାତଃସ୍ନାନେ ।
ଏହି ଅବସରେ ଦସ୍ୟୁ ଦେବଦତ୍ତ,
ଗୋପନେ ଗୁମ୍ଫାରୁ ହୋଇ ବହିର୍ଗତ,
ଋଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମେ ପ୍ରବେଶି ସତ୍ୱର,
ଲିପିପୋଛି କରେ ପରିଷ୍କାର ଘର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପୂଜାପାତ୍ରମାନ ଧୋଇ ସାବଧାନେ,
ସଜାଇଣ ଆଣି ରଖେ ଯଥାସ୍ଥାନେ ।
ସଂଗ୍ରହି କାନନୁ କାଷ୍ଠ, ଫୁଲ, ଫଳ,
ରଖିଦେଇ ଯାଏ ବାହାରି ଚଞ୍ଚଳ ।
ଋଷିଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତେ ନିତ୍ୟ ଏହିମତ,
କରୁଥାଏ ସାଧୁସେବା ଦସ୍ୟୁପତି ।
ଫେରି ଆସି ସ୍ନାନୁ ଋଷି ସଦାଶୟ,
ଦେଖି ଏ ସକଳ ଲଭନ୍ତି ବିସ୍ମୟ ।
ଅନ୍ତରାଳେ ଦିନେ ରହି ଯତିମଣି,
ଦେଖିଲେ ସମସ୍ତ ଦସ୍ୟୁର କରଣୀ ।
ଆସି ତହୁଁ ଧୀର ମିଳି ତାହା ପାଶେ,
ପୁଚ୍ଛିଲେ ତୁ ଏହା କରୁ କି ସକାଶେ ।
ନିରେଖି ସମ୍ମୁଖେ ତାଙ୍କୁ ଦେବବର,
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଲୁଟାଇ କଲା ଦଣ୍ଡବତ ।
ଲେଭକ୍ତଭ ନେନେ ଯୋଡ଼ି ବେନି ହସ୍ତ,
ଆମୂଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିଲା ସମସ୍ତ ।
ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୁଁ ପତିତ ଦୁର୍ଜନ
ବହୁ ମହାପ୍ରାଣୀ କରିଛି ନିଧନ ।
ବିଶ୍ଲେଷଣ କଲେ ମୋ ଦେହ ଶୋଣିତ,
ନ ମିଳିବ କିଛି ପାତକ ବ୍ୟତୀତ ।
ନର ଜୀବନର ମହାଲକ୍ଷ୍ୟ ଭୁଲି,
ଥିଲି ଆଜୀବନ ହତ୍ୟାପାପେ ବୁଡ଼ି ।
କେଉଁବେ ଦିନେ ଏକ ଦ୍ୱିଜ ମହାମନା,
ଦେଲେ ମୋତେ ଆସି ଦୟାରେ ଚେତନା ।
ତାହାଙ୍କ ଆଦେଶେ ଧରି ସେବାବ୍ରତ,
ହୋଇଛି ମୁଁ ଆସି ଏଥେ ଉପଗତ ।
ତୁମ୍ଭେ ସାଧୁ ସିଦ୍ଧ ଋଷି ଦେବକଳ୍ପ,
ସେବିବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କରିଛି ସଙ୍କଳ୍ପ ।
କରିବ ଉପେକ୍ଷା ପାପୀ ବୋଲି ନିକ,
ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ନ ଆସି ନିକଟ,
କରୁଥିଲି ଏଯାବତ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ରହି,
କ୍ଷମା କର ଦେବ ଦୀନେ କୃପା ବହି ।

ମୁଁ ସିନା ଆଜନ୍ମ ପାପରେ ମଗନ,
ମାତ୍ର ପୁଣ୍ୟାତ୍ମକେ ତୁମ୍ଭେ ଉଦାସୀନ ।
ତବ ସ୍ପର୍ଶେ ପୂତ ହେବି ମୁଁ ସର୍ବଥା,
ଜାହ୍ନବୀ ପରଶେ ଚର୍ମକାସା ଯଥା ।
ତବ ଯୋଗେ ମୋର ପ୍ରାଣର ପିପାସା,
ମେଣ୍ଟିବ ବୋଲି ମୁଁ ବାନ୍ଧିଅଛି ଆଶା ।
ଈଶ୍ୱରଦ୍ରୋହୀ ମୁଁ ଅସାଧୁ ଅସାର,
ଡାକିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ନାହିଁ ଅଧିକାର ।
ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତ ପ୍ରାଣର ସମାନ,
ଭକ୍ତର ଅଧୀନ ସଦା ଭଗବାନ ।
କଲେ ଜଣମଣା ତୁମ୍ଭେ ମୋହ ପାଇଁ,
ଘେନିବେ ତା ନିଶ୍ଚେ ପ୍ରଭୁ ବିଶ୍ୱସାଇଁ ।
ଦେଖିବି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭରି ପ୍ରସାଦେ,
ଦୁର୍ଦ୍ଧର ପାପରୁ ନିସ୍ତରିବି ହାଦେ ।
ଶୁଣିଣ ଏସନ ଦସ୍ୟୁର ବଚନ,
କହିଲେ ସହାସ୍ୟେ ସତ୍ୟବ୍ରତ ଯତି—
କରିବା ନିମନ୍ତେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ,
ପ୍ରଦୀପର ଅବା କିସ ପ୍ରୟୋଜନ ।
ଖୋଜିଲେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ କିମ୍ବା ଧ୍ରୁବ ପରି,
ଯହିଁ ତହିଁ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି ଶ୍ରୀହରି ।
ସତ୍ୟ ମଣି ବତ୍ସ କର ତୁ ବିଶ୍ୱାସ,
ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ତାଙ୍କରି ପ୍ରକାଶ ।
ଅଛନ୍ତି ସେ ହରି ପାତାଳେ ଆକାଶେ,
ଅଛନ୍ତି ସେ ତୋର ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସେ ।
ଭୟ ନାହିଁ, କ୍ଷୟ ହେଲାଣି ତୋ ପାପ,
ଦାହିଲାଣି ତାକୁ ତୋର ଅନୁତାପ ।
ଅନୁତାପ ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ,
ନାହିଁ ବତ୍ସ ଆଉ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ ।
ତୁଡ଼େ ସେବାବ୍ରତ ଆଚର ତୁ ଏବେ,
ପବିତ୍ର ସେ ବ୍ରତ, ବାଞ୍ଛନ୍ତି ତା ଦେବେ ।
ସେବା ଅର୍ଥ ଖାଲି ନୁହେଁ ନରସେବା,
ସେବ୍ୟ ସର୍ବେ, ହେତୁ ଘଟେ ବ୍ରହ୍ମ ଯେବା ।

ଯାଗ୍ ସୃଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ଯେବାର ସମ୍ବନ୍ଧ,
ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସୀମାରେ ନୁହେଁ ସେ ଆବଦ୍ଧ ।
ସେଥିରୁ ଧର୍ମକୁ ହେଜ ତା ମହିମା,
ନ ମାଡ଼ିବୁ କେବେ ଭ୍ରମେ ପାପସୀମା ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ପାପ ଯୁଦ୍ଧା ନୁହେଁ ଅବଜ୍ଞାତ,
ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗେ ବ୍ୟାଧିଁ ହୁଏ ଭସ୍ମସାତ ।
ପ୍ରାଣନାଶ ପକ୍ଷେ ଗଣିଜାଏ ବିଷ,
ଯଥେଷ୍ଟ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ବା କିସ ।

ହୃତେଜତ ନୋହି ଲାଳସା ଲୁଣ୍ଠାପେ,
ମାଥିରୁ ସର୍ବଦା ତର୍ଣ୍ଣି ଚପି ପାପେ ।
ପାପେଚ୍ଛାକୁ ହେୟ ନ ମଣିବୁ ଭୁଲି,
ଖଦ୍ୟୋତାରୁ ଊଣା ନୁହେଁ ଗୁଲୁଗୁଲି ।
ଆଲିଙ୍ଗିବୁ ଦୁଃଖେ ପ୍ରକାଶି ସମ୍ମାନ,
ଦୁଃଖକୁ ମଣିବୁ ସୁଖର ସମାନ ।
ରଖିଅଛି ଦୁଃଖ ସୁଖକୁ ବର୍ଦ୍ଧାଇ,
ଦୁଃଖ ସିନା ସୁଖ-ଦୀପଟଳ ଛାଇ ।
ଦୁଃଖୁଁ ଜାତ ସୁଖ, ସୁଖୁ ଜାତ ଦୁଃଖ,
ସୁଖେ ହୃଷ୍ଟ ଦୁଃଖେ ନୋହିବୁ ବିମୁଖ ।

ଦୁଃଖ ଅଛି ବୋଲି ସୁଖ ଜଣାପଡ଼େ,
ନଲୁ ସୁଖ ମୂଲ୍ୟ ନ ଥାଆନ୍ତା ଜଡ଼େ ।
ତ୍ୟାଗେ ଯେବ ଲୋଭେ କରିବୁ ବର୍ଜନ,
ଲୋଭ-ପାବକର ଲୋଭସ୍ତେ ଇନ୍ଧନ ।
ସୁପଥକୁ ଆଶ୍ରା କରିବୁ ନିୟତେ,
ବିପଥଗାମୀକୁ ଆଣିବୁ ସୁପଥେ ।
ଲୁଣ୍ଠିବାକୁ ହେଲେ ସେ ଲାଗି ବିପଦ,
ଲୁଣ୍ଠିବୁ ତା କେବେ ନୋହୁ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ।
ନିଶୁଣୀ ଯାହାକୁ ଉଠାଏ ଉପରେ,
ତାହା ପଦାଘାତ ସହେ ଅଜାତରେ ।
ମାନବ ଶରୀର ରୋଗର ଆକର,
ପୀଡ଼ା ହେଲେ ଦେହେ ନ ହେବୁ କାତର ।

ତୁ ତୋହର ଦେହ, ଭିନ୍ନ ନିଃସନ୍ଦେହ,
ଆତ୍ମହୀ ତୁ, ତୋର ବାହନ ତୋ ଦେହ ।
ଲାଗିଲେ ଆଘାତ ବାହନ ଶରୀରେ,
ହେବ ଅବା ତୋର କି କ୍ଷତି ଭିତରେ ।
ଧରି ଏହି ଭାବ ରହିବୁ ଅଟଳ,
ସହିବୁ ବାହାର ଆଘାତ ସକଳ ।
ଏହିରୂପେ ଜହ୍ନୁ ଋଷି ତପପ୍ରାଣ,
ଦେବଦତ୍ତେ ଦେଲେ ଆଶ୍ରମରେ ସ୍ଥାନ ।

ଅଷ୍ଟମ ସର୍ଗ

ଋଷି ଆଶ୍ରମରେ ରହି ଦେବଦତ୍ତ,
ଲାଗିଲା ଆଶ୍ରମ-ସେବାରେ ସତତ ।
ଆଶ୍ରମ-ପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀମାନେ,
ସୁଖୀ ହେଲେ ତାର ଖାଦ୍ୟପେୟ ଦାନେ ।
ଅଭ୍ୟାଗତେ ସେବା କଲା ଯଥାବିଧି,
ସେବାକୁ ମଣିଲା କୋଟି ରତ୍ନନିଧି ।
ଦେଖି ତାକୁ ଯୋଗୀ ସଦା ସେବାରତ,
ରଖିଲେ ତାହାର ନାମ ସେବାବ୍ରତ ।
ସେହି ଦିନୁ ଶିଷ୍ୟ ବହିଲା ସେ ନାମ,
ଦେବଦତ୍ତ ଆଖ୍ୟା ଲଭିଲା ବିଶ୍ରାମ ।
ସତର୍କେ ତାହାକୁ ଭାଷିଲେ ତାପସ,
ଅର୍ଥର ସାପେକ୍ଷ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବତ୍ସ !
ଉପାର୍ଜ୍ଜ ନ ଆଗେ କର ବହୁ ଅର୍ଥ,
ହେବୁ ବିଶ୍ୱ-ହିତ-ସାଧନେ ସମର୍ଥ ।
ଏହି ଯେ ସମ୍ମୁଖେ ଉଚ୍ଚ ଗିରିବର,
ସିନ୍ଧୁ ସମ ତାହା ରତ୍ନର ଆକର ।
କେତେ ରତ୍ନ ତାହା ଗର୍ଭେ ଠାବେ ଠାବେ,
ରହିଛି ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଇତସ୍ତତଃ ଭାବେ ।
ତାହିଁ ବ୍ୟାଘ୍ରହତ କସ୍ତୁରୀ ମୃଗର,
ମୃଗନାଭି ଦାନା ପଡ଼ିଛି ବିସ୍ତର ।
ହସ୍ତ-ବିଦାରିତ କରିଶିର-ମୋତି,
ବନଗର୍ଭେ ତାହିଁ ବିସ୍ତାରିଛି ଜ୍ୟୋତି ।
ସ୍ୱଚ୍ଛ ଶୁଭ୍ର କାନ୍ତ ମୃତ ହସ୍ତୀଦାନ୍ତ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳାଏ ତାହିଁ ବନଗିରିପ୍ରାନ୍ତ ।
ତାହି ଶିଳାଜତୁ ବାଉଁଶ କର୍ପୂର,
ଅନାଦୃତ ପ୍ରାଏ ରହିଛି ପ୍ରଚୁର ।
ତାହିଁ ସର୍ଜରସ ଶାଳତରୁ ବଣେ,
ପଡ଼ି ରହିଅଛି ଭରଣେ ଭରଣେ ।
ମହା ମୂଲ୍ୟବାନ କେତେ ମହୌଷଧି,
ଅଛି ଏ ପର୍ବତେ ନାହିଁ ତା ଅବଧି ।

ଭୀଷଣ ବରାହ ଦନ୍ତ-ବିଦାରିତ,
କେତେ ହୀରଖଣ୍ଡ ରହିଛି ପତିତ ।
ବହୁ ରତ୍ନ ବହୁ ରତ୍ନ ରୂପାନ୍ତର,
ବହିଛି ଗର୍ଭରେ ଏହି ଗିରିବର ।
ସେ ସକଳ ତୁହି କରିବୁ ସଂଗ୍ରହ,
ଗିରି-ବନଗର୍ଭେ ଖୋଜି ଅହରହ ।
କଲେ ତାହା ନେଇ ନଗରେ ବିକ୍ରୟ,
ବହୁ ଅର୍ଥ କରିପାରିବୁ ସଞ୍ଚୟ ।
ଜନସେବା ତହିଁ କରି ମନୋମତ,
ଦେଖାଇବୁ ସେବାଯଜ୍ଞର ମହତ୍ତ୍ୱ ।
ଶୁଣି ସେବାବ୍ରତ ଋଷି ଉପଦେଶ,
ଲଭିଲା ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସାହ ବିଶେଷ ।
କଲା ତାଙ୍କ ପଦେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ,
ଭାବିଲା ହେଲା ମୋ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନସ୍କାମ ।
ସାଧୁ ଉପଦେଶ ପରମ ମଙ୍ଗଳ,
ଦେବାଶିଷ ପ୍ରାପ୍ତେ ନ ହୁଏ ବିଫଳ ।
ଧରି ମନେ ପ୍ରାଣେ ଦୃଢ଼ ଏ ବିଶ୍ୱାସ,
ନିଯୋଜିଲା ଅର୍ଥସଂଗ୍ରହେ ପ୍ରୟାସ ।
ଅଟଳ ସଙ୍କଳ୍ପେ ସାଧେ ଯେ ସ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟ,
ସାଫଲ୍ୟ ତାହାର ଭାଗ୍ୟେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ।
ଋଷି ଉପଦେଶ କରି ସେ ପାଳନ,
କଲକ ବିପୁଳ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ ।
ଅର୍ଥର ଅସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ମହୀତଳେ,
ଅସାଧ୍ୟ ସୁସାଧ୍ୟ ହୁଏ ତାହା ବଳେ ।
ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ ଏହା ଭଗବତ ବାଣୀ,
ଅର୍ଥବଳେ ସ୍ରୋତ ବହଇ ଉଜାଣି ।
ଜନହିତ କାର୍ଯ୍ୟେ ବହି ଅନୁରାଗ,
ଆରମ୍ଭିଲା ସେହି ଅର୍ଥେ ସେବାଯାଗ ।
ଅନାଥ ରୋଗୀର ପୀଡ଼ା ନାଶ ପାଇଁ,
ଦେଲା ନେଇ ପଥ୍ୟ ଔଷଧ ଯୋଗାଇ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନ ବଛୁର କୁଳ ନ ବଛୁର ଜାତି,
ପୀଡ଼ିତ ସେବାରେ ବୁଡ଼ାଇଲ ଚିତ୍ତ ।
ଦୁଃଖୀ ରଙ୍କୀ ପାଇଁ କରି ବହୁ ବ୍ୟୟ,
ସଂସ୍ଥାପିଲ କେତେ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ।
ଲୋକହିତକର ବହୁ ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟରେ,
ବହୁ ଅର୍ଥ ଦାନ କଲ ଅକାତରେ ।
ସବୁ ଦାନଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟାଦାନ,
ବସାଇଲ ଦେଶେ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ।
ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର,
ଖୋଲି ହେଲା ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ପାଠଘର ।
ଜଳାଭାବ ସ୍ଥାନେ ବହୁ ଭୂମି କିଣି,
ଖୋଳାଇଲ କେତେ କୂପ ପୁଷ୍କରିଣୀ ।
ସାଧୁ ସନ୍ଥ ଭିକ୍ଷୁ ଅତିଥି ସକାଶେ,
ସଦାବ୍ରତ ମଠ ହେଲା ପଥ ପାଶେ ।
ଅପଥରେ ହେଲା ସଡ଼କ ନିର୍ମିତ,
କେତେ ପାନ୍ଥଶାଳା ହେଲା ସଂସ୍ଥାପିତ ।
ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ କର୍ମ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ,
ସ୍ଥାପିଲ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ତହିଁ ।
ବହୁ ଶିଳ୍ପଶାଳା ହେଲା ସଂସ୍ଥାପିତ,
ହେଲେ ଲୋକେ ବହୁ ବିଦ୍ୟାରେ ଶିକ୍ଷିତ ।
ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଧର୍ମପ୍ରଚାର ନିମିତ୍ତ,
କେତେ ଧର୍ମଗୁରୁ ହେଲେ ନିୟୋଜିତ ।
ଏହିପରି ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟେ ସେବାବ୍ରତ,
ମାନବ-ସେବାରେ ରତ ଅବିରତ ।
ସେବା-ଯଜ୍ଞେ ହେଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୃହଆଡ଼,
ପଶୁପକ୍ଷୀ ସେବା ଗଲା ନାହିଁ ଛାଡ଼ି ।
ବନ୍ୟ ଜୀବ ପାଇଁ ନିଦାଘ କାଳରେ,
ରଖାଇଲ ଜଳ ପର୍ବତ ଶିଖରେ ।
ଶୀତ ଉପଦ୍ରବୁ ଲଭିବାକୁ ତ୍ରାଣ,
ଜଳା ହେଲା ଶୈଳେ ବନେ ନିଆଁ ତାଣ ।
ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଭିତ୍ତି ରଚିଲ ଉଟଜ,
ବର୍ଷାରେ ଆଶ୍ରିଲେ ଯାହା ଜୀବବ୍ରଜ ।

ଏହିପରି କରି ବହୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ,
ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଲ ସମାନ ।
କୃତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସୁରକ୍ଷଣ ପାଇଁ,
ବହୁ ଅର୍ଥ ଖଞ୍ଜି କଲ ସର୍ବେ ସ୍ଥାୟୀ ।
ବୟୋଧର୍ମେ ତାକୁ ଆକ୍ରମିଲା ଜରା,
ତେବେ ସେ ନ ଗଣେ ଶୀତ ବର୍ଷା ଖରା ।
ସମଭାବେ ସଦା ଧରି ସେବାବ୍ରତ,
ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଲା ସତତ ।
ବୃଦ୍ଧକାଳେ ସଦା ଯୁବକ ସମାନ,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ପଥରେ କଲା ଅଗ୍ରୟାନ ।
ସେବା ତାର ଧର୍ମ ସେବା ତାର ସ୍ୱର୍ଗ,
ସେବାକୁ ମଣେ ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅପବର୍ଗ ।
ସେବା ତାର ପ୍ରାଣ, ତପ ତାର ସେବା,
ସେବା ସର୍ବ ତୀର୍ଥ ଗଙ୍ଗା ଗୟା ରେବା ।
ଥିଲା ଦିନେ ସେବେ ନିଦ୍ରା ଅଭିଭୂତ,
ଦେଖିଲା ସେ ଏକ ସ୍ୱପନ ଅଦ୍ଭୁତ ।
ନାରୀମୂର୍ତ୍ତି ଏକ ଉଭା ହୋଇ ଶିରେ,
କହିଲା ତାହାକୁ ସୁକୋମଳ ଗୀରେ—
"ଚିହ୍ନିଲୁ କି ମୋତେ, ମୁଁ ତୋର ସୁକୃତ,
ଆସିଛି ତୋ ପାଶେ ଧରି ଜ୍ୟୋତିମୂର୍ତ୍ତି ।
ହେଲାଣି ତୋହର ଆୟୁ ଅବସାନ,
ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତୁ ବିସର୍ଜିବୁ ପ୍ରାଣ ।
ଭବେ ତୋହ ପରି ଭାଗ୍ୟଧର କିଏ,
ଥିଲୁ ତୁ ଗୋଟିଏ ହେବୁ ରେ କୋଟିଏ ।
ଦେଖାଇଛୁ ତୁ ଯେ ମଙ୍ଗଳ ଆଦର୍ଶ,
ଅନୁକୃତ ତାହା ହେବ ବହୁ ବର୍ଷ ।
ସେ ମହା ଆଦର୍ଶ ଦେବତା-ଚରିତ୍ର,
କୋଟି ପ୍ରାଣେ ହେବ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।
କର୍ମଯାଗେ ଦୃଢ଼େ କରି ଅବଲମ୍ବ,
ଗଢ଼ିଲୁ ତୁ ନିଜେ ନିଜ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ ।
ତୋ କୀର୍ତ୍ତି-କୁହଳୀ, ସୁଯଶ-କୁଶଳ,
ରଖିବେ ତୋହର ସ୍ମୃତି ଚିରକାଳ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାଟିଦେହ ବସ୍ତ୍ର ନୁହେଁ ରେ ଅମର,
ତନ୍ତୁ ଖଞ୍ଜିଦେହ ତର ଅନଶ୍ୱର ।
ଅର୍ପିବ ତୋ କର୍ମ ତୋତେ ଉଚ୍ଚାସନ,
ହୃତଭୂତେ ଜନ୍ମ ତୋ ଭାଗ୍ୟଲିଖନ ।
ମାନବର ଇହଜନ୍ମର ସଂସ୍କାର,
ପରଜନ୍ମେ କରେ ପ୍ରକୃତି ବିସ୍ତାର ।
ତୋ କର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ରହିବୁ ତୁ ବର୍ତ୍ତି,
କର୍ମ ମଧ୍ୟେ ସିନା କର୍ତ୍ତାର ବସତି ।
କର୍ମ ମଧ୍ୟେ କର୍ତ୍ତା କର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟେ କର୍ମ,
ବୁଝାଇଛନ୍ତି ଗୀତା ଏ ତତ୍ତ୍ୱର ମର୍ମ ।
କର୍ତ୍ତା କର୍ମର ଏ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ,
ବୁଝେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ, ବୁଝେ ନାହିଁ ଅନ୍ଧ ।
ସୃଷ୍ଟି, ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଈଶ୍ୱର,
ଦୁହିଁଙ୍କର ସିନା ଦୁହେଁ ରୂପାନ୍ତର ।”
ଏହା କହି ଦେବୀ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ହିତ,
ସେବାବ୍ରତ ନିଦ୍ରା ଛୁଟିଲା ତ୍ୱରିତ ।
ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ହେଜ ଭାବିଲା ଏସନ,
ସତେ କି ମୋ ପ୍ରତି ଦେବତା ପ୍ରସନ୍ନ ।
ହେବ ମୁଁ ବିମୁକ୍ତ ଭବ-କାରାଗାରୁ,
କି ଅଛି ସୌଭାଗ୍ୟ ବଳି ଏହାଠାରୁ ।
ମୃତ୍ୟୁ ପରି ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ ଦେଖ ଆନ,
ଆଣିଦିଏ ସିନା ମୃତ୍ୟୁ ନବପ୍ରାଣ ।
ଗଢେ ସେ ନୂତନ, ପ୍ରାଚୀନକୁ ଭାଙ୍ଗି,
ଭୁଞ୍ଜେ ସୁଖଶାନ୍ତି ଜୀବ ତାହା ଲାଗି ।
ଏହା ଭାବି କିଛି ନ କହି କାହାକୁ,
ନମିଲା ଉଦ୍ଦେଶେ ଜଗତନାଥଙ୍କୁ ।
ନିତ୍ୟକୃତ୍ୟ ସାରି ରହି ଉପବାସେ,
ଇଷ୍ଟଦେବ ନାମ ଜପିଲା ଉଲ୍ଲାସେ ।
ଅସ୍ତ ହେଲେ ରବି ବୁଡିଲା ଆତପ,
ଏକ ମନେ ବସି କରୁଥାଏ ଜପ ।
ଆସିଲା ଏ କାଳେ ଘନ ଘନ ହାଇ,
ହାଇ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାଣ ଉଡିଗଲା କାହିଁ ।

ପଡ଼ିଲା ସେ ତନୁ ଯଥା ଛିନ୍ନତରୁ,
ବହିଗଲା ଧାରେ ରକ୍ତ ମୁଖରୁ ।
ଆଶ୍ରମବାସୀଏ ଆସିଣ ଦଉଡ଼ି,
ଦେଖିଲେ ଯାଇଛି ପ୍ରାଣ-ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ି ।
ମୃତ୍ୟୁବାର୍ତ୍ତା ହେଲା କ୍ଷଣକେ ପ୍ରଚାର,
ଗୁରୁଆଡେ ଗଲା ପଛ ହାହାକାର ।
ଏ ଅଦ୍ଭୁତ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ଋଷିବର,
ଫିଟିଗଲା ତାଙ୍କ ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁଝର ।
ଭାଷିଲେ—“ଆଶ୍ରମୁ ହେଲା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ,
ଛିଡ଼ିଗଲା ଆଜି ମୋ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ।
ଘଟେ ଯାହା ଭାଗ୍ୟେ ଏ ସୁଖ-ମରଣ,
ସେ ସୌଭାଗ୍ୟବାନ ପଦର ଭାଜନ ।
କେଉଁ ତପ ଫଳେ ତାହାର ଆଶିଷେ,
ଲଭିଥିଲି ମୁହିଁ ତୋହ ପରି ଶିଷ୍ୟ ।
ତୋହରି ଯୋଗୁଁ ମୁହିଁ ହେଲି ସିନା ଧନ୍ୟ
ଭାଗ୍ୟଧର ମଧ୍ୟେ ହେଲି ପୁଣି ଗଣ୍ୟ ।
ପ୍ରଦାନିବ ତୋତେ ତୋ ପୁଣ୍ୟ ବହନ,
ମୃତ୍ୟୁ ଆର ପାଶେ ଅମୃତ ଜୀବନ ।
ଯାଅ ବତ୍ସ, ଘେନ ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦେ,
କର ସୁଖେ ସେବା ବିଶ୍ୱପତି ପାଦେ ।”
ଏହା କହି ଋଷି ଡାକି ଶିଷ୍ୟଗଣେ,
ଆଦେଶିଲେ ଶବ-ସଂସ୍କାର ସାଧନେ ।
ତହୁଁ ଶିଷ୍ୟେ ନେଇ ମୃତପିଣ୍ଡେ ବହି,
ଶ୍ମଶାନରେ ଦେଲେ ଚିତାନଳେ ଦହି ।
ଚିତା ମଧ୍ୟୁ ଉଠି ଏକ ଜ୍ୟୋତି ସ୍ତୂପ,
ଚାଲିଗଲା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ହାତେଲୀ ସ୍ୱରୂପ ।
ଦେଖି ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଶବଦାହକଚୟ,
ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇ ରହିଲେ ବିସ୍ମୟ ।
ଦେଖିଲେ ସକଳେ ଗୁରୁଙ୍କ ଶୂନ୍ୟପଥେ,
ବସି ସେବାବ୍ରତ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ରଥେ ।
ଜ୍ୟୋତିରୂପଧାରୀ ଦ୍ୱିପାଶେ ଦ୍ୱିଜଣ,
କରୁଛନ୍ତି ତାକୁ ଚାମରେ ବ୍ୟଜନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସର୍ଗେ ଉଠି ରଥ ମହାଶୂନ୍ୟେ ଯାଇ,
ନ ଦିଶିଲା ଆଉ ଗଗନ ମିଳାଇ ।
ଭକ୍ତଙ୍କ ହୃଦେଶେ ଭରି ଦୃଢ଼ବଳ,
ଶାପଭ୍ରଷ୍ଟ ଦେବ ନଷ୍ଟେ ସେବାବ୍ରତ ।

ଶାପମୁକ୍ତ ହୋଇ ସେବାଧର୍ମ ପାଇ,
ଦେବରୂପେ ଗଲେ ଦେବଦେଶେ ସୁଖି ।
ଚଉଭୁବନ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରବେ ସମ୍ଭ୍ରମେ,
ବାହୁଡିଲେ ଶିଷ୍ୟେ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଶ୍ରମେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉତ୍କଳ ମିଳନ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପହାର

ଉତ୍କଳ ଗୌରବମଣି, ସାହିତ୍ୟରସା,
ରାଜନ୍ୟ-ବାଞ୍ଛିତ ସର୍ବ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଭୂଷଣ,
ଅଷ୍ଟମଲ୍ଲିକାଧୀଶ୍ୱର ହେ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର,
ବାସ୍ତବରେ ଚନ୍ଦ୍ର ତୁମ୍ଭେ, କୀର୍ତ୍ତି-ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତବ
କରୁଅଛି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଉତ୍କଳ-ଗଗନେ ।
ରାଜ୍ୟ ହେତୁ ରାଜ୍ୟବାନ ନୁହଁ ତୁମ୍ଭେ ଦେବ,
ତୁମ୍ଭ ଯୋଗୁଁ ରାଜନ୍ୱତୀ ନିଶ୍ଚେ ରାଜ୍ୟ ତବ,
ଚନ୍ଦ୍ରଯୋଗୁଁ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଯଥା ।
ଧର୍ମ-ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରକୃତି ପାଳନେ,
ବୀରତ୍ୱେ ମହତ୍ତ୍ୱେ ପୁଣି ଔଦାର୍ଯ୍ୟେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟେ
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ନୃପବର ଧନଞ୍ଜୟୋପମ,
ଦାନେ କର୍ଣ୍ଣ, ସଦାଚାରେ ଯୋଗପ୍ରାଣ ଯୋଗୀ
ଗିରିରାଜ ହିମାଳୟ ସହିଷ୍ଣୁତା ଗୁଣେ ।
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ନୃପ ତବ ଅଦ୍ଭୁତ ମହିମା,

ବର୍ଣ୍ଣନେ ଅକ୍ଷମ ତାହା ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲେଖନୀ,
ନଗାଧିପ ପଞ୍ଚଧାର ପାଟହସ୍ତୀ ତବ,
ମଦ-ବାରିଧାରା ତାର ଦେଉଛି ନିର୍ଝର
ସ୍ୱଚ୍ଛ ସୁନିର୍ମଳ, ବହେ ତବ ରାଜ୍ୟ ସଦା,
ହସେ କ୍ଷେତ୍ରେ ଶସ୍ୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତାହାରି ପ୍ରଭାବେ,
ବନ ତବ ରତ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷୟ ଭଣ୍ଡାର ।
କାବ୍ୟରସଗ୍ରାହୀ ତୁମ୍ଭେ, ନିଜେ ସାହିତ୍ୟିକ,
କବିତାର ଉପାଦାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତବ ରାଜ୍ୟ,
ବୁଝ ତୁମ୍ଭେ ସାହିତ୍ୟର ଗୌରବ ସର୍ବଥା,
ତବ ଅନୁକୂଲ୍ୟେ ଦେବ, ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର
ହେଉଅଛି ମଣ୍ଡିତ ବହୁ ସତ୍‌ସାହିତ୍ୟରତ୍ନେ,
ତେଣୁ ଦେବ, ଅର୍ପିଲି ମୁଁ ତବ ଶ୍ରୀ କରେ
"ଉତ୍କଳ-ମିଳନ" କାବ୍ୟ, ଭକ୍ତି-ଉପହାର,
ଘେନନ୍ତୁ ସାଦରେ ଏହା, ଏତିକି ମିନତି ।

[illegible]
ତା ୧୫।୪।୩୨

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମୁଖର
ଏକାନ୍ତ ଶରଣାଗତ
ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

ଉତ୍କଳ ମିଳନ

ଦେଖିଲି ନିଶୀଥ କାଳେ ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ୱପନ—
ସହସା ଦ୍ୱିଫାଳ ହୋଇ ନୈଶ ଅନ୍ଧକାର
ଫାଟିଗଲା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦେଶେ, ସେହି ଛିଦ୍ରପଥେ
ଦିଶିଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଖା ପ୍ରାୟ ।
ଦ୍ୱିପାଶୁ ଆଲୋଇ ଦେଇ ଅନ୍ଧାରେ ସେ ଜ୍ୟୋତି
ଧରିଲା ତୋରଣାକାର, ସେ ତୋରଣ ମଧ୍ୟ
ବାହାରିଲା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରଥ—ମଣିମୁକ୍ତାଖଚୀ ।
ରଥୋପରି ଉପବିଷ୍ଟା ରତ୍ନ-ସିଂହାସନେ
ସ୍ୱର୍ଗଗରୀୟସୀ ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି—ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ,
ଗଠିତ ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ଯେହ୍ନେ ଶଶାଙ୍କ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ।
ଆହା କି ଅତୁଳ ରୂପ, ଉକ୍ତି ଅଗୋଚର,
କଳ୍ପନାରେ ସେ ରୂପକୁ ରୂପର ବିଧାତା
ନ ପାରନ୍ତ ଗଢ଼ି ଦେବେ, ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯେହ୍ନେ—
ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ନିଜେ ଦେବୀ ନିଜ ଦିବ୍ୟରୂପ
ନିଜ ମନୋମତ କରି ନିଜ କଳ୍ପନାରେ,
ନାହିଁ ତାର ଉପମା, ସେ ଉପମା—ଉପମା ।
ମଧୁର ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି, ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି ଯଥା,
ଅମଳ-କମଳନିଭ ନେତ୍ରର ଦୃଷ୍ଟିରୁ
ଝରିପଡ଼େ ମାତୃସ୍ନେହ, ହାସ୍ୟରୁ ଅମୃତ,
ପଙ୍କଜ ହସ୍ତରେ ଗଢ଼ା ଶିରର ମୁକୁଟ ।
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ଝଳଝଳ ସ୍ୱଚ୍ଛ କ୍ଷୀଣ ବାସ
କୁସୁମ କେଶରେ ଗୁନ୍ଥା, ରତ୍ନ-ଅଭ୍ରମୟ,
ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ବିଭୂଷିତ ସ୍ୱଳ୍ପ ଅଳଙ୍କାର ।
ଖଟିଛନ୍ତି ଖଟଣୀରେ ଅପ୍‌ସରମଣ୍ଡଳୀ,
ଧରନ୍ତି କେ ଛତ୍ର, କେହି ଢାଳନ୍ତି ଚାମର,
କେ ସଞ୍ଚାଳେ ଖଣ୍ଡି, କେ ଯୋଗାଏ ପାଏଣା ।

କିଏ ସେ ଛାମୁରେ ଭକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଲଟ ଧରି
ଭକ୍ତ ଯଥା ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ —ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରିୟସଖୀ
ଶିଶିର ସମ୍ରାଜ୍ଞୀଙ୍କର ଆଲଟଧାରିଣୀ ।
ବାଜେ ଶଙ୍ଖ, ବେଣୁ, ବୀଣା, ମୃଦଙ୍ଗ ମନ୍ଦିର
ଶୁଣି ସେ ପୃଥକ ସ୍ୱର —ମଧୁର, କୋମଳ
ଉଲ୍ଲସି ଉଠୁଛି ହୃଦ ଅଜ୍ଞାତ ଆନନ୍ଦେ ।
ଉଡ଼ୁଅଛି ଫରଫରେ ଧବଳ ନିଶାଣ,
ଖେଳନ୍ତି ମୀନାଳୀ ଯଥା ସାଗରେ ଚହଟି ।
ଆସିଲା ତଳକୁ ଖସି ହିରଣ୍ମୟ ରଥ
ପ୍ରଦୀପ ପଞ୍ଜରୀ ପ୍ରାୟ, ହେଲା ଅବସ୍ଥିତ
ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ-ଅଧିଷ୍ଠିତ ନୀଳାଚଳ ଧାମେ—
ଚନ୍ଦ୍ରଶୁଭ୍ର-ତାରକିତ ବାରିଧି ବେଳାରେ,
(ତୀର୍ଥରାଜ ମହୋଦଧି ଚୁମ୍ବେ ଯା ଚରଣ
ଉଚ୍ଚାରି ଓଁକାର ଧ୍ୱନି ଗଭୀର ନିର୍ଘୋଷେ)
ରଥୋପରି ଉପବିଷ୍ଟା ସେ ଅଜ୍ଞାତ ଦେବୀ
ଚାହିଁ ନୀଳଚକ୍ରଚୂଡ଼ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ପ୍ରତି,
ନମିଲେ ଭକ୍ତିରେ—ଯୋଡ଼ି କରପଦ୍ମ ଯୁଗ ।
କିଏ ସେ ସେ ଦେବୀ, ତାକୁ ନ ପାରିଣ ଚିହ୍ନି
ଘାଣ୍ଟି ହେଲା ପ୍ରାଣ-ମନ— କୁତ ଅନ୍ତରତ—
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗ୍ରହର ଅଧୀର ଆବେଗେ ।
ଏ କାଳେ ପଡ଼ିଲା ଦୃଷ୍ଟି ରଥଧ୍ୱଜ ପରେ,
ଦେଖିଲି ଅଙ୍କିତ ତହିଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷରେ—
"ତଳେ ସ୍ୱର୍ଗଗରୀୟସୀ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ
କୋଟିତୀର୍ଥଦ୍ୱାରମୟୀ, ସୁଜଳା, ସୁଫଳା ।"
ତୁଟିଲା ସନ୍ଦେହ ମୋର, ହେଲି ମୁଁ ଲଜ୍ଜିତ,
କି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ, ପୁତ୍ର ହୋଇ ନ ପାରିଲି ଚିହ୍ନି

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିଜ ଜନନୀଙ୍କୁ ମୁହିଁ—କୁଚକ୍ରୀ, ଅଧମ !
'ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା ହୃଦ ଅନୁଶୋଚନାରେ,
ନିଜକୁ ସ୍ମୃତିକଶାଘାତ କଲା ନିଜ ମନ ।
ଚକ୍ଷୁନ୍ତ ଦେଖନ୍ତେ ଅବା, ଦୀନା ମାତା ମୋର
ସ୍ୱଭସ୍ମଲେଷ୍ଟିତା ବେଶ ଧରିଛନ୍ତି ଆଜ,
ଏ ମହାପରିବର୍ତ୍ତନ ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ,
ବୁଝିବା ସହଜ ନୁହେଁ ଦୃଢ଼ାତ ଦୃଷ୍ଟିରେ,
ଯାହା ହେଉ, ଅପରାଧ—ଏ ମାତୃ-ବିସ୍ମୃତ,
ଅନୁତାପ ଏ ପାପର ମହା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ,
ନମିଲା ଜନନୀ ପଦେ ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଲୋଟାଇ ।
ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଦେବୀ ମୃଦୁ ମଧୁହାସ୍ୟେ,
ଆଦେଶିଲେ ବସିବାକୁ ଶ୍ରୀହସ୍ତ ସଙ୍କେତେ ।
ବସିଲା ବାଳିକା-ଶେଯେ, କୋମଳ, ଶୀତଳ,
ମାତୃଅଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ତାହା ଦୁଃଖତାପହର ।
ପ୍ରବେଶିଲେ ଏ ସମୟେ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ଜଣେ
ଗୈରିକବସନା, କଣ୍ଠେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷର ମାଳା,
ଶୋଭେ ମଣିବନ୍ଧେ ସ୍ଥୂଳ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ବଳୟ,
ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ତନୁ ଗଢ଼ା ଅତସୀ ପୁଷ୍ପରେ ।
ସତେ ହୁଏ ଯେତେକେ ଦୟା, କ୍ଷମା ବା ତପସ୍ୟା
ଏ ତିନିଙ୍କ ମଧ୍ୟୁ କେହି ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀରୂପେ
ଉପଗତ ଆସି, କିମ୍ବା କେଉଁ ଦେବବାଳା
ଭ୍ରମନ୍ତି ବେଳାରେ ଆସି ଛଦ୍ମବେଶ ଧରି ।
ଦେଖିଲେ ସେ ମୂର୍ତ୍ତି, ଭକ୍ତି ବଳେ ବଳେ ଯାଇ
ବୋଲି ହେବ ଶିରେ ତାର ପୁଣ୍ୟ ପଦରେଣୁ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳୀରେ ଧରି ଜଳ ପାଟଶାଢ଼ୀ
ସ୍ଥୂଳ ଜରି ଧଡ଼ି, ଥୋଇ ତାହା ଭେଟିରୂପେ
ଦେବୀଙ୍କ ଛାମୁରେ, ତାଙ୍କୁ ନମିଲେ ତାପସୀ,
ନମେ ଯଥା ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ୟା ଉପାଧ୍ୟାୟୀ ପଦେ ।
ସମ୍ଭ୍ରମେ ଉଠାଇ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ
କହିଲେ ମଧୁରେ, "କିଏ ସଙ୍ଗ୍ରାମ ଧରଣି,
ତପସ୍ୱିନି ହୀରବକ୍ଷା ଗିରିଗହ୍ୱରମୟୀ,
କୁଶଳ ତ? ଆସ ସଖି, ବସ ମୋ ପାଶରେ ।"

ଏକ ସିଂହାସନ ପରେ ବସିଲେ ଉଭୟେ,
ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରୀତି, କିମ୍ବା ଶକ୍ତି ସାଧନା ଯେସନ,
ଅଥବା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସହ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରାଣୀ ଯଥା ।
କହିଲେ ତାପସୀ—"ଦେବି, ତାହିଁ କି କୁଶଳ
ମୋର, ନାହିଁ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସାକ୍ଷାତ,
ଯେଉଁ ଦିନ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଘଟିଲା ବିଚ୍ଛେଦ,
ସେ ଦିନୁ ବହିଛି ଏହି ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ବେଶ,
ତେଜାଣି କି ପୂର୍ବ ପୁଣ୍ୟେ ରହିଛି ଜୀବନ ।
ଭାବୁଥିଲି ମନେ ମନେ ଆସିବା ସମୟେ—
ବହୁଦିନ ଅଦର୍ଶନେ ମୋତେ ଅବା ଦେବୀ
ଯାଇଥିବେ ଭୁଲି, କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ
ବିପରୀତ ତାର, ହେଲି ପରାଜିତ ମୁହିଁ;
କିନ୍ତୁ ସେହି ପରାଜୟେ ମଣୁଛି ସୌଭାଗ୍ୟ !"
କହିଲେ ମଧୁର ହାସ୍ୟେ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ—
"ଭୁଲିବ ତାହାକୁ ସଖି, ହାୟ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନା,
ତୁମ୍ଭେ ମୋର, ମୁଁ ତୁମ୍ଭର, ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଅଙ୍ଗ,
ଶାଖାକୁ କି କେତେବେଳେ ଭୁଲିପାରେ ଲତା,
କିମ୍ବା ଶରୀରକୁ ପ୍ରାଣ, ଅସମ୍ଭବ ତାହା ।
ଜାଣ ତ ମୋ ଦୁଃଖ, ହସ୍ତ-ପଦ-ଶିର ମୋର
ରହିବାରୁ ଭାସ୍ବନ୍ତଙ୍କ ଅଧୀନ ଭାବରେ,
ଭୁଞ୍ଜିଛି ମୁଁ ଯେ ଦୁର୍ଗତି, କହି ନୁହେଁ ତାହା
ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ତାହା କୋଟି ସାରସ୍ୱତ ତୁଣ୍ଡେ,
ଶୁଣିଲେ ତା ଫାଟିଯିବ ପାଷାଣ-ହୃଦୟ ।
ହଲିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ଥିଲା ନାହିଁ ସ୍ପୃହା,
ଧରି ଖାଲି ଗଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡ ରହିଥିଲି ପଡ଼ି
ନିସ୍ପନ୍ଦ ଅସାଡ଼ ହୋଇ, ହରାଇ ଚେତନା,
ବହୁଥିଲା ଶ୍ୱାସ ମାତ୍ର ଅତି କ୍ଷୀଣଧାରେ ।
ପାଳି ଲାଳି ରଖିଥିଲି ପୁତ୍ରଠାରୁ ବଳି
ଯେଉଁ ଭଗ୍ନୀପୁତ୍ରେ, ହାୟ ହେଲେ ସେ ଉଦାସୀ,
ମୋ ସ୍ନେହର ପ୍ରତିଦାନ ଦେଲେ ଏହି ରୂପେ,
ଯୁଗଧର୍ମ ତାହା, ସବୁ ଏ ଯୁଗେ ସମ୍ଭବ ।
ଭୁଞ୍ଜିଛ ତ ତେବେ ତୁମ୍ଭେ ତେଲଙ୍ଗା-ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମିଶାଇ ନ ଦେବା ପାଇଁ ତୁମ୍ଭକୁ ମୋ ସଙ୍ଗେ
ଫାନ୍ଦିଲେ ସେ କେତେ କୂଟ, କେତେ ମାୟାଜାଲ,
ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତାରଣା ସୁଦ୍ଧା ନ ଲଭିଲ ବାଦ୍ଧ ।
ଆଉ ଜଣେ ପୁଅ ମୋର ଗୁଣଜ୍ଞ ବୀରେନ୍ଦ୍ର
ସାସମଲ ପାଲଟିଛି ବଙ୍ଗ ହାଓଆରେ,
ଉଦ୍ର ତାକୁ ଗିଳିଗଲା ତାହାର ବୀରତ୍ୱ ।
କିସ ବା କହିବ ସଖି ତାର ଅତ୍ୟାଚାର,
କହିଲେ ତା ପାପ, ପୁଣି ଶୁଣିଲେ ବି ପାପ ।
ନ ହେଲା କୁଣ୍ଠିତ ସେହୁ ନିଜ ଘର ଦେହୁଁ
କରିବାକୁ ରକ୍ତପାତ, ଅହୋ କି ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି !
ହେଲେ ପଛେ ମାତୃଦ୍ରୋହୀ ହେଉ ସେ ବୀରେନ୍ଦ୍ର,
କିନ୍ତୁ ମୋର ମାତୃସ୍ନେହ ତା ପ୍ରତି କଦାପି
ହେବ ନାହିଁ ଊଣା, କ୍ଷମିଛି ମୁଁ ତାକୁ,
ମାତାର ସମାନ ଦୟା ସୁପୁତେ, କୁପୁତେ ।
ଯେତେ ଘୃଣା କରୁ ପଛେ ମୋତେ ସେ ବୀରେନ୍ଦ୍ର
ମାଆ ବୋଲି ଡାକିବାକୁ, ପୁଣି ହେଉ ପଛେ
ଗୋବରଛଣ୍ଡା ପିତ, ମାତ ସ୍ନେହରେ ତାହାକୁ
ସ୍ମରିବ ମୁଁ ପୁତ ବୋଲି ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାଏଁ,
ମାତାର ମାତୃତ୍ୱ କେବେ ଉଭେ ନାହିଁ ଲୟ ।
ବଙ୍ଗ ବି ସାଧିଲା ବାଦ କି କୁଛନ୍ଦ ଫନ୍ଦେ,
ଭଉଣୀ ହୋଇ ସେ ମୋର ହେଲା ସଉତୁଣୀ
ଦୂତ ପେଷି ମୋ ଶତ୍ରୁଙ୍କେ ପ୍ରବଳେ ପ୍ରଚୁର
ଘଟାଇଲା ବିଘ୍ନ ମୋର ଅଙ୍ଗସଂଯୋଗରେ,
ନ କଲା ଉପ୍ରୋଧ ଥରେ ଭଉଣୀ ବୋଲି ସେ
ମୁଖଗ୍ରାସେ ଟଞ୍ଚୁଳେ ଦେଇ ଜଳାଞ୍ଜଳି,
ମାୟା ମମତାର ମୁଣ୍ଡ ଖାଇ କଲା ଭଗ୍ନୀ ।
ସୁଲକ୍ଷ ବି ପୁତ୍ର ମୋର ସ୍ତନ୍ୟଦାନେ ଯାକୁ
ଥିଲି ମୁଁ ବଢାଇ, ସେହି ସ୍ନେହଋଣ ମୋର
ଶୁଝିଦେଲା ସେହୁ ଦେଇ ମନସ୍ତାପ ମୋତେ,
ଏ ଆଦର୍ଶ ଏବେ ତାକୁ ଦିଶିଲା ସୁନ୍ଦର ।
କେତେ ଆଶା କରିଥିଲି ତାକୁ ମୁଁ ଅଗ୍ରଣୀ
ଦେଖିବ ବୋଲି ସେ ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ କ୍ଷଣ,

କିନ୍ତୁ ହାୟ, କି କହିବି, କେଡ଼େ ଲଜ୍ଜାକଥା,
ଗର୍ଭଜାତ ଏବେ ସାର ହେଲା ମୋ ବ୍ୟଥାକେ ।
ଚଢିଥିଲା ମୋ କଳ୍ପନା ତାଳଗଛ ଶିରେ,
ଖସିପଡ଼ି ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ ହେଲା କେଡ଼େ ବେଗେ ।
ଦେଖି ତାର ସତ୍‌ସାହସ, ପ୍ରଖର ପ୍ରତିଭା
ଆଦର ଯୋଗ୍ୟତା, ଗର୍ବ କରୁଥିଲି ମନେ,
ସୁଖ୍ୟାତ ସେ ଗର୍ବ ମୋର ଭାଙ୍ଗିଦେଲା ସଖି !
ବିଦେଶରୁ ପୁଅ ମୋର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇ
ଆଣିଥିଲା ମୋ ଲାଗି ସେ ଏହି ଉପହାର ।
କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ମୋର ନାହିଁ କିଛି ଦୁଃଖ,
ଯାହା କରୁ ପଛେ, ସେ ତ ଯୋଗ୍ୟପୁଅ ମୋର
ବହୁଛି ମୋହରି ରକ୍ତ ଦେହରେ ତାହାର,
ପାରିବ ବୁଝି ସେ ଦିନେ ତାହାର ଏ ଭ୍ରମ,
ସେ ଦିନ କରିବ ନିଶ୍ଚେ ବହୁ ଅନୁତାପ ।
ପଶ୍ଚିମରେ ସେହିପରି ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ ଜନେ
ଲଗାଇଲେ କେତେ ହଟ, ଶାଢ଼ୀ ବଦଳରେ
ପିନ୍ଧାଉଥିଲେ ସେ ମୋତେ ଲୁଟିଆ ଘାଗରା
କେଡ଼େ ଦୁଃସାହସ, ଅହୋ, କି ଦୁରଭିସନ୍ଧି !
ମୋତେ ଗ୍ରାସ କରିଥିଲେ ପୂରି ଥାନ୍ତା ପରା
ସେଠଙ୍କର ମୋଟା ପେଟ ଭରା ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା ।
ଏ କାଳେ ମିଳିଲେ ଆସି ଜନୈକ ପୁରୁଷ
ବିଶାଳ ସ୍ଥୂଳ ବପୁ, ସୁନ୍ଦର, ସୁଶୀଳ,
ଜଣେ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ ପ୍ରଭା କଳେବର ଜ୍ୟୋତି,
ଗମ୍ଭୀର ମଧୁର ମୂର୍ତ୍ତି ଇନ୍ଦୀବରେ ଗଢା ।
କଣ୍ଠେ ଶୁଭ୍ର ଉପବୀତ, ମସ୍ତକେ ମୁକୁଟ
ପାଷାଣେ ନିର୍ମିତ, କର୍ଣ୍ଣେ ପାଷାଣ କୁଣ୍ଡଳ
କେୟୂର ବଳୟ ଆଦି ସର୍ବ ଅଳଙ୍କାର
ସୂକ୍ଷ୍ମକାରୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ ପାଷାଣେ ଗଠିତ ।
ସେ ପୁରୁଷ ଭେଟିଲେ ଦେବୀଙ୍କ ଛାମୁରେ
ଥୋଇ ରକ୍ତ-ଆମଳକୀ, ସୁପକ୍ୱ ତମାଳ
ଶାଳପତ୍ର-ପୁଟେ, କଲେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ ।
ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଦେବୀ ଭାଷିଲେ ତାହାଙ୍କେ—

"ଉଠ ଉଠ ବତ୍ସ, ମୋର ଗିରି-ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
ମହେନ୍ଦ୍ର, ମହେନ୍ଦ୍ର ସମ ଅତୁଳ ଧନଦ ।
ତୁହି ମୋର ଗୌରବର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମାନଦଣ୍ଡ
କହ ବତ୍ସ, କହ ତୁମ୍ଭ କିପାଁ ଆଗମନ ?"
ଉଠିଣ ପ୍ରଣମି ଭକ୍ତେ, ଯୋଡ଼ି ଦେଇ କର
କହିଲେ ବିନୟେ—"ଦେବ, ଆସିଲି ମୁଁ ଆଜ
ତୁମ୍ଭ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନ ମାନସେ ।
ମହାନନ୍ଦ ଦିନ ଆଜ, ମହା ଶୁଭଦିନ,
ହେରି ମାତୃପାଦ ହେଲି କୃତାର୍ଥ, ପାବନ ।
ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ମିଳନ ଉତ୍ସବେ
ତବ, ବସିଥିଲେ ଗିରିସଙ୍ଘ ମୋ ଶିଖରେ
ଆଜ, ଗଞ୍ଜାମର ସର୍ବ ଗିରିଗୋଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ
ହୋଇଥିଲେ ସମବେତ, ପରମ ଆଗ୍ରହେ ।
ଆସିଥିଲେ ପାରଲାରୁ ତୁଙ୍ଗ ଦେବଗିରି
ଦେବତା-ନିବାସ, ଯହିଁ ଦେବବାଳାକୁଳ
ଖେଳନ୍ତି କୌତୁକେ ନାଚ ସୁନ୍ଦରୀ ବୃନ୍ଦରେ—
ଋତୁରାଜ ପ୍ରିୟତମା ଫୁଲ ସହିତରେ ।
ଟିକଲିରୁ ଆସିଥିଲେ "ନୀଳାମ୍ବା" ପର୍ବତ,
ବହନ୍ତି ମୂଳେ ଯାର ନୀଳ ସରସ୍ୱତୀ
ସ୍ନିଗ୍ଧ ଲତାକୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟେ, ତପସ୍ୱିନୀ ପ୍ରାୟ,
ଅଦୂରେ ସାଗରଶୋଭୀ ଶତଦଳ ବନ
ସେବେ ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତରୂପେ ସୁରଭି ସମ୍ଭାରେ ।
ଦାଣ ବନ୍ଧି ଗର୍ବ ଯାର ଦେଇଛି ଫୁଟାଇ
ଭୀମକର୍ମା ଭୀମସେନ—ପବନନନ୍ଦନ,
ଅଦ୍ୟାପି ସେ ଚିହ୍ନ ତାର ରହିଛି ଅକ୍ଷତ,
ଆସିଥିଲ ସେ ଭୀଷଣ ଦାଣ୍ଡଗଳା ଗିରି ।
ଭବତୀର୍ଥ ଧନୁକୋଟୁ "ଶୂଳଅ" ଶିଖରୀ
ଆସିଥିଲ ଗହଣରେ ଦଳବଳ ଘେନି,
ରହନ୍ତି ପାର୍ଶ୍ୱେ ଯହିଁ ଧନୁକୋଟ ନାହା,
ବ୍ୟାଘ୍ରବଧୂ ବାଘୁଣୀକୁ ଶୋକରେ ଭଜାଇ ।
ଆସିଲ ଖେମଣ୍ଡୀ ମାତୃ ଗିରି "ସିଂହବହ",
ଅନୁଜ ସେ ମୋର, ତାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିଖର
ଦିଶେ ଦୂରୁ ସିଂହ ପ୍ରାୟ, ବିକଟ-ବଦନ ।
କୌସ୍ତୁଭ ପଦକ ସମ ଶୋଭେ ବକ୍ଷେ ତାର
"ତପ୍ତ ପାଣିଝର" କୁଣ୍ଡ—ତପ୍ତ ଜଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ଶିଖର-ସମ୍ରାଟ ସେହୁ ମାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ।
ଆସିଲ କେବଣ୍ଡିମାଳ ଖେମଣ୍ଡୀ ଗଡ଼ୀରୁ,
ଯା ଚୂଡ଼େ ବିଶ୍ରାମି ରବି ହୁଏ ଅସ୍ତଗତ ।
ଅଷ୍ଟବୁଦ୍ଧ ଗିରି-ଯୋଗୀ, ଘେରିଥାନ୍ତି ତାକୁ
ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗିରି, ଶିଷ୍ୟେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଯେସନ ।
ପୁଣ୍ୟ ସାରସ୍ୱତ ତୀର୍ଥ ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟୁ
ଆସିଥିଲେ "କୁଧସର", ପ୍ରକୃତି-ରାଣୀର
ପାଟହାଣ୍ଡି ସେହୁ, ବସି ଶିଖରେ ତାହାର
ସ୍ୱର ଟେକି ଭଞ୍ଜକାବ୍ୟ ଗାଆନ୍ତି ଗନ୍ଧର୍ବେ ।
ଶୁଣି ସେ ଅମୃତ ଗୀତ ଭଞ୍ଜବଂଶ-ସ୍ମୃତି
ଜାଗି ଉଠେ ତରୁଲତା ହୃଦେ, କାନ୍ଦନ୍ତି ସେ
ମହାଶୋକେ ନୀରବରେ ଶିଶିରାଶ୍ରୁ ତେଜି,
କାନ୍ଦନ୍ତି ଆବର ବନେ ପଶୁପକ୍ଷିକୁଳ ।
ଆସିଥିଲେ ଖଲ୍ଲିକୋଟୁ ତୁଙ୍ଗ "କୁଣ୍ଡଗିରି",
ମୃଦୁ କୁଲୁ କୁଲୁ ସ୍ୱରେ ଧୋଇ ତା ଚରଣ
ପବିତ୍ର "ନିର୍ମଳଝର" ବସନ୍ତ-ସମୟେ
ଭେଟେ ତାକୁ ନାଗେଶ୍ୱର ସୁବାସ ସମ୍ପଦ ।
ଆସିଥିଲେ ସଙ୍ଗେ ତାର ଛତ୍ରଗଡ଼ ଗିରି
ନାମାନ୍ତର "ନାରାୟଣୀ" ପର୍ବତ ତାହାର,
ତୀବ୍ର ବିଷମୟ ସଦା ସେ ପର୍ବତ ବାୟୁ
ଅହିରାଜ ସର୍ପଶ୍ୱାସେ, ନିଶୀଥେ ଶିଖରେ
ଗର୍ଜେ ମହାବଳ ବ୍ୟାଘ୍ର, ସେ ଭୀମ ଲହାଟେ
କମ୍ପି ଉଠେ ବନସ୍ଥଳୀ, କମ୍ପି ଉଠେ ଗିରି,
ଝଡ଼ିପଡ଼େ ବୃକ୍ଷ ଫଳ, ବନବାସୀ ଜନେ
ଗଣନ୍ତି ପ୍ରମାଦ ଭୟେ ଉନ୍ନିଦ୍ର ହୋଇ ।
ଦାରୁଣ କରୁଣ ସ୍ମୃତି ବହିଛି ସେ ଗିରି,
ସେହିଠାରୁ ଜନନୀ ଗୋ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ତୁମ୍ଭର
ହୋଇଥିଲା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ, ସେ କାଳେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ,
କେତେ ଯେ କାନ୍ଦିଛି, ତାହା କହି ନୁହେଁ ଗିରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସେହି ଅଶ୍ରୁଧାର ମୋର ବହୁଛନ୍ତି ଅଦ୍ୟାପି
ନଦୀରୂପେ-"ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା," "ମହେନ୍ଦ୍ର-ତନୟା"
ନାମେ, ନ ଶୁଖେ ସେ ଅଶ୍ରୁ ତପନ ତାପରେ;
ସେ ତାତ୍ତ୍ୱ ହୋଇ ମୁଁ ନିଜ ମାତୃଅଙ୍କଚ୍ୟୁତ
ପଡ଼ି ରହିଥିଲି ଯାଇ ପର ପାଦତଳେ।
ଥାଉ ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଆଉ କି ଫଳ ତହିଁରେ
ସେ ଅତୀତ ଦୁଦ୍‌ବୋଧନେ ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ ବୃଥା !
ଆସିଥିଲେ ସେ ସଙ୍ଗରୁ "ଘଣ୍ଟଶିଳା" ଗିରି
ଚଳିକା ମଧ୍ୟରୁ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଚଳିକା ତରଙ୍ଗ
ଚୌପାଶୁଁ ପ୍ରହାର ତାକୁ ପ୍ରକାଶେ କ୍ଳୀବତା।
ପକ୍ଷିରାଜ୍ୟ ସେ ପର୍ବତ, ନାନାଜାତି ପକ୍ଷୀ
କରନ୍ତି ବାସ ତହିଁ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟନୁକ୍ରମେ
ନିର୍ଭୟେ ନିରୁପଦ୍ରବେ, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମାନସେ।
ଆସିଥିଲ "ତାଳଗୁଣ୍ଡି" ସୁରଙ୍ଗୀ ମଣ୍ଡଳୁ,—
ଅଭ୍ରଜ୍ୟୋତିଦୀପ୍ତ ଯଥା ତପଦୀପ୍ତ ତପୀ,
ଯା କନ୍ଦରେ ବସି ଭକ୍ତ ଦୀନବନ୍ଧୁ ରାଜ
ରତ ଥିଲେ ନିତାନ୍ତରେ ବାଣୀ-ଅରାଧନେ,
ରଚୁଥିଲେ କାବ୍ୟକଳା ରାଜଶେଖର ତେଜି,
ସେହି ସାରସ୍ୱତ ବସା ହୋଇଛି ଏ କାଳେ
ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ୍ଲୁକର ପ୍ରିୟ ଅଦ୍ଧସାର ସ୍ଥଳୀ।
ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନା-ଧନ୍ୟ ଟିକଟି ରାଜ୍ୟରୁ
ଆସିଥିଲ "କୃଷ୍ଣଗିରି", ଯହିଁ ତାହା ଶିରେ
ପିନ୍ଧାଏ ସୁବର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼ା ଦାବାନଳ ଶିଖା,
ରାଜରାଜେଶ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତି ଧରେ ସେ ସେକାଳେ।
ଆସିଥିଲେ ଇଚ୍ଛାପୁରୁ ଯାମଳ ସୋଦର
ପୀରଗିରି, ଝୁଣ୍ଟିଗିରି,—ସୁନ୍ଦର-ଦର୍ଶନ।
ଏହିପରି କେତେ ଗିରି ହୋଇଥିଲେ ଠୁଳ
ସେ ମହାସଭାରେ, ନାହିଁ କଳନା ତାହାର,
ସଂକ୍ଷେପେ ଏତିକି ମାତ୍ର ନିବେଦିଲି ଦେବୀ।
ଉତ୍କଳ ମିଳନ ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ତେଣୁ ପ୍ରସ୍ପର
ସୁଥିଲ ଆନନ୍ଦ ରବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ସଭା,
ଶୁଣେଣି ବାତୁଳ ଅପି ବହୁଦିନ ପରେ
ସୁତ, ମାତୃ ଅଙ୍କେ, ଲଭେ ମହୋଲ୍ଲାସ ଯଥା,
ତଥା ସର୍ବ ଗିରିକୁଳ ହେଲେ ଆହ୍ଲାଦିତ।
କିସ ବା ବର୍ଣ୍ଣିବି ସେହି ଉଦ୍‌ବେଳ ଆନନ୍ଦ,
ପଶିଲେ ଜୀବନ ଫେରି ଅପି ମୃତପିଣ୍ଡେ
ପ୍ରତେ କୁଏ ନ ହେବ ତେ ସେଭଳି ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ।
ଚ୍ଛାମୁରେ ଅର୍ପିବା ପାଇଁ ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥେନନ୍ଦନ
ପେଷିଲି ସେ ସଭା ମୋତେ ସର୍ବ ସମ୍ମତରେ,
ଆସିଛି ମୁଁ ତେଣୁ ଧରି ସେ ଅଭିନନ୍ଦନ।"
ଅନନ୍ତର ଗିରିବର ବସ୍ତ୍ର ଅନ୍ତରରୁ
କାଢ଼ିଣ ପେଟିକା—ଚେନ୍ଦୁ ପଲ୍ଲବେ ରଚିତ
ପୁଷ୍ପେ ଜାତୁତୁତ, ନେଇ ଅର୍ପିଲା ଚ୍ଛାମୁରେ।
କୁସୁମ-କୋମଳ କରେ ଫେଣ୍ଟି ତାହା ଦେବୀ
ପଢ଼ିଣ ଅଭିନନ୍ଦନ, ଲଭିଲେ ସନ୍ତୋଷ।
ସମ୍ବୋଧି ମହେନ୍ଦ୍ରେ ତହୁଁ ଭାଷିଲେ ସସ୍ମିତେ—
"ବତ୍ସ, ତହୁ ଯାଇ ତୋର ଗିରିପ୍ରଜାକୁଳେ—
ଲଭିଲି ପରମ ପ୍ରୀତି ଭକ୍ତିରେ ତାଙ୍କର,
କହୁଛି ମୁଁ ଆଶୀର୍ବାଦ—ଥାଆନ୍ତୁ କୁଶଳେ।
ତୋତେ ସୁଦ୍ଧା ଅର୍ପୁଅଛି ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣ,
ତୁହି ବନ୍ଧୁପୋଷୀ, ନ୍ୟସ୍ତ ତୋହୋ ଶିରେ ବତ୍ସ,
ଗୁରୁତର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଦୁର୍ବିଷହ ଭାର,
ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ତହିଁକି ତୁ ଅଟୁ ଗିରିମଣି,
ସତ୍ୟେ, ଧର୍ମେ, ନ୍ୟାୟେ ପୁଣି ପାଳୁଛୁ ପ୍ରକୃତି,
ହେଉ ରେ ସାର୍ଥକ ତୋର ପୁଣ୍ୟ ସେବାବ୍ରତ।"
ତଥାସ୍ତୁ ଉଚାରି ହର୍ଷେ ଗିରି-ଅଧିରାଜ,
ନମି ଦେବୀ-ପାଦେ, କଲା ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ପ୍ରସ୍ଥାନ
"ଜୟ ମା ଉତ୍କଳ-ଦେବୀ" ଘୋଷି ଉଚସ୍ୱରେ।
ଅନନ୍ତର ନାରୀଦଳ ଆସିଲେ ସେଠାରେ
ସୁନ୍ଦରୀ ଶୋଭାଙ୍ଗୀ ସର୍ବେ ଶୁଭ୍ର ବସ୍ତ୍ରାବୃତା,
ଦିଶନ୍ତି ଭୂଷଣେ ବେଶେ ରାଜକନ୍ୟା ପ୍ରାୟ,
ଅଙ୍ଗନାଙ୍କ ଚିତ୍ତହେନ ତନ୍ମୟରେ ସଭଳ।
ସର୍ବେ ମୁକ୍ତକେଶୀ, କେଶ ପ୍ରଲମ୍ବ ଲୁଣ୍ଠିତ
ଯଥା କ୍ଷୁଦ୍ର ବୀଚମାଳା ଖେଳୁଛି ହୋଇଲ।

ଅନୁସରି ତତ୍ପ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣା ମହିଳା
ପ୍ରୌଢ଼ା ତପସ୍ୱିନୀ ପ୍ରାୟ କଲ ବନ୍ଦାପନା
ଦେବୀଙ୍କ ଚରଣେ, ଧରି ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ କରେ,
ହୁଳାହୁଳି ଦେଲେ ମିଳି ଅପର ନାରୀଏ ।
କେହି ଧରି ମୁକ୍ତାମାଳା, ପୁଷ୍ପମାଳା କେହି,
କେହି ବା କର୍ପୂରମାଳା ଦେଇଣ ପିନ୍ଧାଇ
ଦେବୀ-ଚରଣେ ଭକ୍ତିଭରେ ନମିଲେ ସକଳେ ।
ତହିଁ ଉପସ୍ଥିତେ ପ୍ରୌଢ଼ା ଦେବୀ ମୁଖେ ଚାହିଁ—
"ଚହ୍ନିଲ କି ମହାଦେବି, ଏ ଦୁଃଖିନୀଗଣେ,
ସେବା-ଦାସୀ ଆମ୍ଭେମାନେ ସର୍ବଦା ତୁମ୍ଭର,
ମୁହିଁ "ଋଷିକୁଲ୍ୟା", ଏହି ତିନି ସଖୀ ମୋର
'ବାହୁଦା' 'ସୁବର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା' 'ମହେନ୍ଦ୍ର-ତନୟା' ।
ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗରେ ଆଜ ପାହିଥିଲା ଗ୍ରହ,
ଘଟିଲା ଭାଗ୍ୟରେ ତେଣୁ ଚରଣ ଦର୍ଶନ,
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଦେବି, ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭର ଅଧୀନା
କିନ୍ତୁ ହାୟ, କିଏ ଜାଣେ କେଉଁ ଲୁପ୍ତହର
ଅଭିଶାପେ, ହୋଇଥିଲି ପରପଦାଶ୍ରୟୀ,
କି ଅଜ୍ଞାତ ପାପେ ମୋର ଏ ପୋଡ଼ା ଭାଗ୍ୟରେ
ବହିଲି ଏ ଦଣ୍ଡ ବହୁ, ଜାଣେ ସେହୁ ତାହା ।"
କହୁଁ କହୁଁ ସେ ପ୍ରବୀଣା କଇଁ କଇଁ ହୋଇ
ପକାଇଲା କାନ୍ଦି, ଗଲା ଖନ ବାକ ପାଟି,
ବହିଗଲା ଅଶ୍ରୁଧାର ବେନି ଗଣ୍ଡ ଧୋଇ,
ଶଶବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ତହୁଁ ଉତ୍କଳ-ଜନନୀ,
ପୋଛିଦେଇ ଅଶ୍ରୁ ତାର ପଣତ କାନିରେ
ଭାଷିଲେ ସଧୀରେ ଏହି ପ୍ରବୋଧ ବଚନ—
"କାନ୍ଦ ନା ଲୋ ମାଆ ମୋର କାନ୍ଦ ନା କାନ୍ଦ ନା,
ଫେରିଲେଣି ତୋ କଷଣ ନୀଳାଚଳନାଥ,
ଗଲଣି ତ ଗଲା କଥା, ତାହା ଲାଗି ଆଉ
ଶୋଚନା କିପାଇଁ ତୋର, ଛାଡ଼ ମନୁ ଖେଦ,
ଗାଉଛନ୍ତି ଦେଖ ତୋର ତୀରପାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ
"ଗଲଣି ତ ଗଲା କଥା—"ଚମ୍ପୂ ମହାକାବ୍ୟ ।
ହୋଇଥିଲୁ ଅନ୍ତର ତୁ ମୋଠାରୁ ଲୋ ଝିଅ,
କିନ୍ତୁ ମନରୁ ତ ମୋର ନ ଥିଲୁ ଅନ୍ତର,
ତୋର ପ୍ରିୟତମ ପୁତ୍ର ଭକ୍ତିଭବ ପଣ
ଯାଉଛନ୍ତି ଲୋ ଗୀତ ଗାଇ ଅମୃତ ଝଙ୍କାରେ—
'ଯେତେ ଦୂରେ ଥିଲେ ଯେ ଯାହାର ସେ ତାହାର'
ମହାସତ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ସେହି ମହାବାଣୀ ।
"ଉତ୍କଳରେ ଋଷିକୁଲ୍ୟା" ବୋଲି ଚିରକାଳ
ଗାଉଛନ୍ତି ପୁରାଣ, ତନ୍ତ୍ର, ବେଦେ, ଜଇବଣେ,
ସେ ସମ୍ପର୍କ ତୋର ମୋର କେ ଦେବ ଛିଣ୍ଡାଇ,
ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ସେ, ରହିଥିବ ସୃଷ୍ଟି ଥିବାଯାଏଁ ।
ଯେତେ କାଳ ଥିବ ମୁହିଁ, ତେତେ କାଳଯାଏଁ
ପାଉଥିବୁ ପୂଜା ତୁହି ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥରୂପେ ।"
ଶୁଣି ଏ ପ୍ରବୋଧବାଣୀ ଋଷିମାଲ-ସୁତା
କହିଲା ମଧୁରେ ହସି, [କି ସୁନ୍ଦର ଆହା
ଅଶ୍ରୁମୁଖେ ହାସ୍ୟ, ଯଥା ବୃଷ୍ଟି ପରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା,
ହିମସିକ୍ତ ପଦ୍ମପନେ ଶୋଭେ କି କମଳ]
"ନୁହେଁ ମୋର ଏ କାନ୍ଦଣା ଦୁଃଖର କାନ୍ଦଣା,
ସୁଖର କାନ୍ଦଣା ଏହା, ଅତି ଦୁଃଖେ ଯଥା
ବହେ ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁଧାର, ତଥା ଅତି ସୁଖେ
ବହିଯାଏ ଅଜ୍ଞାତରେ ଅସମ୍ଭାଳ ଅଶ୍ରୁ,
ସେ ଆନନ୍ଦ ଅଶ୍ରୁପାତ ଘଟେ ଅତିଭାଗ୍ୟେ ।
ସୁଦୀର୍ଘ ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ଘଟିଲେ ମିଳନ
ପୂରିଉଠେ ମନେ ଯେଉଁ ଅପୂର୍ବ ଉଲ୍ଲାସ,
ନ ହେବ ବର୍ଣ୍ଣିତ ତାହା କୋଟି ଜିହ୍ୱା-ମୁଖେ !
ସେ ହର୍ଷର ମହାବନ୍ୟା ହୃଦୟ ବୁଡ଼ାଇ
ଅଶ୍ରୁରୂପେ ନେତ୍ରପଥେ ପଡ଼ଇ ବାହାରି,
କେ ରୋଧିବ ଗତି ତାର—ଅବାରିତ ତାହା,
ଭୁଞ୍ଜୁଛି ମୁଁ ଯେ ଆନନ୍ଦ ତ୍ରିଦିବ-ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ,
ହେଉ ନାହିଁ ଅବସନ୍ନ ସେ ଆନନ୍ଦ ଲବେ,
ବରଞ୍ଚ ବଢ଼ୁଛି ତାହା ଆଶା-ବନ୍ୟା ପରି ।"
ଭାଷିଲେ ଉତ୍କଳ ଦେବୀ—"ବତ୍ସ ଋଷିକୁଲ୍ୟେ,
ନେଇଛୁ ତ ଭକ୍ତି-ଅର୍ଘ୍ୟେ ଜାଣି ମୋତେ ତୁହି,
କି କହିବ ଅଧିକ ବା ଏଥୁ ବଳି ଆଉ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୋର, ପୁଣି ତୋର ଏହି ଜନ ସଙ୍ଗୀଙ୍କର
ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରି ମୁଁ ଗ୍ରହଣ
ପରମ ଆନନ୍ଦ ମନେ, ଅପାର ଆହ୍ଲାଦେ।
ତୁମ୍ଭ ଭଳି କନ୍ୟାରତ୍ନ ଧରି ମୁଁ ଗର୍ଭରେ
ମଣୁଅଛି ନିଜକୁ ଧନ୍ୟା, ମହାଭାଗ୍ୟବତୀ,
ବଧାଭାର ଦାନ ଯିବା ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ।
ତୁମ୍ଭ ପୋଷ୍ୟ ପ୍ରଜାକୁଳ ନ ଦେଖି ତୁମ୍ଭକୁ
ହେଉଥିବେ ଅତିବ୍ୟସ୍ତ, ଚକିତ, ଆତୁର,
ଯାଅ ଏବେ ସର୍ବେ, ତାଙ୍କୁ ପାଖ ପୂର୍ବ ପରି।"
"ଯେ ଆଜ୍ଞା ଜନନି" କହି ଶୁଭ୍ର ତରଙ୍ଗିଣୀ
ପ୍ରଣମି ପଦ୍ମରେ, ନେଲେ ଛାମୁରୁ ମେଲାଣି।
ତାହା ପରେ ନାରୀ ଏକ ପ୍ରବେଶିଲେ ଆସି,
ଶଙ୍ଖ ପରି ତନୁ ତାର ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ।
ପିନ୍ଧିଛି ସେ ଆର୍ଦ୍ର ନୀଳଶାଢ଼ୀ, ଯାଇଛି ତା
ଶ୍ରୀ ଅଙ୍ଗରେ ଲାଗି, ସତେ ଯେସନେ ସଦ୍ୟ ସ୍ନାନୁ
ଆସିଛି ସେ ଉଠି, ଆର୍ଦ୍ର ବସ୍ତ୍ର ନ ପାଲଟି।
ମସ୍ତକରେ ଶୋଭେ ଶୁଭ୍ର ଶଙ୍ଖର ମୁକୁଟ,
ଶଙ୍ଖର କୁଣ୍ଡଳ କର୍ଣ୍ଣେ, ହସ୍ତେ ଶଙ୍ଖର ବଳୟ,
କଟିତଟେ ସପ୍ତସରୀ ଶଙ୍ଖ ଚନ୍ଦ୍ରହାର
ସବୁ ଅଳଙ୍କାର ତାର ଶଙ୍ଖରେ ନିର୍ମିତ।
ଦେବୀଙ୍କ ଛାମୁରେ ସେହୁ ଭେଟି ଶଙ୍ଖଟିଏ—
ନାନାରତ୍ନ-ଖଚିତ, ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦର,
କହିଲେ ପ୍ରଣାମ, ଉଠି ଉଭାହୋଇ ପରେ
ନିବେଦିଲେ କର ଯୋଡ଼ି ବିନୟେ ଏସନ—
"ଚିଲିକା ମୁଁ ଦେବି, ସିନ୍ଧୁସଖ-ପ୍ରିୟତମା;
ଏ ଶଙ୍ଖ ତୁମ୍ଭର ଦେବି, ପଡ଼ୁଅଛି କି ମନେ—
ଛିନ୍ନ ହେଲା ଯେଉଁ ଦିନ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ତୁମ୍ଭର,
ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ଅସାଷ୍ଟମ, ଏ ଶଙ୍ଖଟି ତହୁଁ
ପଡ଼ିଲା ଶ୍ରୀହସ୍ତୁ ଖସି, ନେଇ ମୁଁ ତାହାକୁ
ରଖିଥିଲି ଗର୍ଭାଗାରେ ସାଇତି ଯତନେ,
ଲଭିଲା ସୌଭାଗ୍ୟ ଏବେ ତାର, ବହିବ ସେ
ପୂର୍ବ ପରି ଶୋଭା ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରୀକର-କମଳେ।

ଜାଣିଛ ତ ଦେବି ତୁମ୍ଭେ ମୋହର କଷଣ,
ଏଣେ ଖଣ୍ଡେ, ତେଣେ ଖଣ୍ଡେ ଦୁଇ ଆଡ଼େ ରହି
ହେଉଥିଲି ଛଟପଟ, ମଣୁଥିଲି ତୁଚ୍ଛ
ପ୍ରାଣେ, ଡାକୁଥିଲି ସଦା ମୃତ୍ୟୁଙ୍କୁ ଅନ୍ତରେ,
ହରିଲେ ସେ ଦୁଃଖ ମୋର ଏତେ କାଳ ପରେ
ସର୍ବଦୁଃଖହାରୀ ସେହି ପ୍ରଭୁ ଦୟାମୟ।
ଏହି ଶୁଭ ଅବସରେ, ଆନନ୍ଦ ଅନ୍ତରେ
ଆସିଲି ସଙ୍ଖୋଳିବାକୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜନନି!"
ଶୁଣିଣ ଚିଲିକା ବାଣୀ ଉତ୍କଳ-ଜନନୀ
ହସି ହସି ନେଇ ତାକୁ ବସାଇଲେ କୋଳେ,
ବୁଲାଇ ମଙ୍ଗଳ ହସ୍ତ ଆଦରେ ସ୍ନେହରେ
ଶିରେ ତାର, ମୃଦୁ ସ୍ୱରେ କହିଲେ ଏସନ—
"ଚିଲିକେ, ତୁ ଦେଲୁ ମୋତେ ଆତ୍ମପରିଚୟ
କୁଳ-ଗୋତ୍ର-ନାମ ସହ, କି ବାଗ୍ମିଣୀ ତୁ ଲୋ,
ଗର୍ଜି ଗର୍ଜି ଦିନରାତି ମସ୍ତିଷ୍କ ତୋହୋର
ଗଲାଣି ବିକୃତ ହୋଇ, ନତୁବା କାହିଁକି
କରନ୍ତୁ ଲୋ ଏପରିତ ଅଦ୍ଭୁତ କଳ୍ପନା,
ନ ପାରିବ ଚିହ୍ନି ବୋଲି ଭାବିଥିଲୁ ପରା,
ମାତା କି ସୁତାକୁ ପୁଣି ନ ପାରିବ ଚିହ୍ନି,
ଅଜାତ ଆଶଙ୍କା ଏହା ଅତି ଅସମ୍ଭବ,
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା କି ଚିହ୍ନିବ ନାହିଁ ପ୍ରଭୁକୁ ନିଜର।
ଦୂରୁ ଦେଖି ଚାନ୍ଦମୁହଁ, ଚାନ୍ଦମୁହଁ ତୋର
ଉଛୁଳି ଉଠିଲା ମୋର ମାତୃସ୍ନେହ ହୃଦେ,
ତେତେବେଳୁ ସୁନ୍ଦରୀ ଲୋ ଚିହ୍ନିଛି ମୁଁ ତୋତେ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରି କନ୍ୟାରତ୍ନ ତୁହି ଲୋ ମୋହୋର
ବସିଅଛୁ ମେଲି ମହା ଧାନର ପସରା,
ପୋଷିଅଛୁ ବହୁ ଜୀବେ ଦାନାପାଣି ଦେଇ,
ଗୁଣବତି, ବିମୁଗ୍ଧ ମୁଁ ଶୁଭ ଗୁଣେ ତୋର,
ଯଶ ବା କହିବ କେତେ, କହୁଛି ଏତିକି—
ତୁହି ମୋର ସଜଣୀ ଗୌରବର ଟିକା,
ତୋହୋ ଲାଗି ମୁହିଁ ଧନ୍ୟା, ଅତୁଳ-ବିଭବା।
ନ କରିଛୁ ତୁହି ମୋର କେତେ ଉପକାର,

ଅସୂୟୀର ମୁଖ ମେଲି ଗ୍ରାସିବାକୁ ମୋତେ
ଦୈତ୍ୟାରୀର ରକ୍ତବାହୁ—ଦୁରନ୍ତ ମତ୍ସରୀ,
ଧରି ତୁହି ରୁଦ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି ମାରିଲୁ ତାହାକୁ
ଲୁଟାଇ ସଦଳେ—ଘୋର ଅତଳ ଗରଭେ,
ଲଭିଲା ସେ ପ୍ରତିଫଳ ଉତ୍କଟ ପାପର।
ମୋତେ ଗ୍ରାସିବାକୁ ଆସି ପାପିଷ୍ଠ ଦୁର୍ମତି
ଅତୀତରେ କାଳଗ୍ରାସେ ପଡ଼ିଲା ସେ ନିଜେ,
ପାଞ୍ଚିଲେ ପରର ମନ୍ଦ ବିଧି ହୁଏ ବାମ।
ନିପାତ ମୋ ଶତ୍ରୁ, ମୋତେ ତାରିଛୁ ସଙ୍କଟୁ,
ନ ଭୁଲିବ ମା ଗୋ ତାହା ମଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁହିଁ।
ଆଜାହ୍ନବୀ-ଗୋଦାବରୀ ଉଠୁଥିଲା ଉର୍ମି
ଯେଉଁ ମହାଶଙ୍ଖ ସ୍ୱନେ, ଆଣି ଦେଲୁ ତୁହି
ସେହି ପ୍ରିୟ ଶଙ୍ଖ ମୋର, ତୋଷିବି କି ଦେଇ
ତୋତେ, ପାଉ ନାହିଁ ଖୋଜି, କଲି ଅମ୍ବଦାନ।"
କହିଲା ଉତ୍କଳା "ମାତଃ, କନ୍ୟା ମୁଁ ତୁମ୍ଭର,
କନ୍ୟାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୁହିଁ କରିଛି ପାଳନ,
ସେଥିପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ନୁହେଁ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ,
ହୋଇଥିବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ଯେବେ,
ସେହି ମୋର ପୁରସ୍କାର, ନ ଖୋଜେଁ ଅଧିକ,
ହୁଏଁ ତୁମ୍ଭ ଯୋଗ୍ୟ କନ୍ୟା—କର ଆଶୀର୍ବାଦ।
ମାଗୁଛି ମେଲାଣି ମାତଃ, ଯିବି ଏବେ ମୁହିଁ,
ଅଛନ୍ତି ମୋ ଘରେ ବହୁ ଦୁଷ୍ଟ ଜଳଚର,
ଲାଗିବେ ସେମାନେ କଳ ନ ଦେଖିଲେ ମୋତେ।
କହିଲେ ଉତ୍କଳ ମହୀ—"ଯା ଲୋ ଝିଅ ତେବେ
ଦୁଷ୍ଟେ ଶାସି ଶିଷ୍ଟେ ସଦା କରିବୁ ସୁରକ୍ଷା,
କରୁଛି ମୁଁ ଆଶୀର୍ବାଦ ହୁଅ ଚିରସୁଖୀ,
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମିଳୁ ମୋତେ ତୋ ପରି ସୁକନ୍ୟା।"
ଉତ୍ସାର ଚଳିଲା ତହୁଁ ଦେବୀ ପାଦତଳେ
ଆନନ୍ଦ ମନରେ କଲା ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ପ୍ରସ୍ଥାନ।
ଏ ଅନ୍ତେ ଆସିଲା ଏକ ଅପୂର୍ବ ରୂପସୀ
ସରଳ ଲଜ୍ଜିତା ପ୍ରାୟ, ହୋଇଛି ନମିତ—
ବସନ ଭୂଷଣ ତାର ଲତା-ପଲ୍ଲବରେ,
ତଥାପି ଶରୀରୁ ତାର ପଡ଼ୁଅଛି ଝଡ଼ି
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଜ୍ୟୋତିରାଶି, ଅପ୍ସରୀଏ ତାର
ନ ହେବେ ପୟରଘଷା ପଥରକୁ ସରି।
ଲଳନା-ଲଲାମଭୂଷା ସେହି ନବାଗତା,
ଛଅ ଫୁଲଟିଏ ଦେଇ ଦେବୀଙ୍କ ଶ୍ରୀହସ୍ତେ
ପ୍ରଣମିଲା ନତଶିରେ, ଉଠି ତାହା ପରେ
ଥୋଇ ଦେବୀ ସମ୍ମୁଖରେ ରସାଳ, ପନସ,
ଆତୁ, କେନ୍ଦୁ, ବରକୋଳି, ଲଙ୍କାଆମ୍ବ ଆଦି
ଅସମୟେ ଜାତ ପକ୍ୱଫଳ, ନାରିକେଳ,
ବାସନା କଦଳୀ, ହେଲା କର ଯୋଡ଼ି ଉଭା।
ଭାଷିଲେ ଉତ୍କଳମାତା ସ୍ନେହବୋଳା ଗିରେ—
"ଏ କିଏ ରେ ବେଳାସ୍ୱଣୀ ଉଦ୍ୟାନ-ସୁନ୍ଦରୀ,
(ଉତ୍କଳର କାମଧେନୁ, ନନ୍ଦନ-କାନନ)
ଭାସ୍ତି ତ ଆନନ୍ଦ ଆଜ!" କହିଲା ଉଦ୍ୟାନ—
"ଘଟିଲେ ଆନନ୍ଦ ଯୋଗ କେ ନୁହେଁ ଆନନ୍ଦ?
ହୋଇ ଓଡ଼ିଆଣୀ ମୁହିଁ, ଭାଗ୍ୟଦୋଷେ ହାୟ
ହୋଇଥିଲି ତେଲଙ୍ଗାଣୀ ଖୋଷି ବାଙ୍କ ଖୋସା,
ସେ ଲଜ୍ଜା, ସେ ଅପମାନ ମରଣୁ ଅଧିକ,
କିନ୍ତୁ ଆଜି କଟିଗଲା ସେ ଦୁଃସହ ଦଶା,
ମିଶିଲି ମୁଁ ଜନନୀ ଗୋ, ସ୍ୱଜାତିରେ ଆସି,
ଅଛି କି ଆନନ୍ଦ ଆଉ ଏହାଠାରୁ ବଳି,
ମଣୁଛି ମୁଁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲଭିଲି ପରାୟେ।
ହେରି ତୁମ୍ଭ ପୁଣ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି, ହେଲି ମୁଁ କୃତାର୍ଥ,
ବଳେ ବଳେ ଆସି ମୋତେ ଧରୁଛି ଆନନ୍ଦ
ଲୁଣ୍ଠାଇ ପ୍ରବଳେ, ଦେବି, ତାହାରି ପ୍ରସାଦେ
ଦିଶୁଛି ଆନନ୍ଦମୟ ସାରା ସୃଷ୍ଟି ମୋତେ।
ଦେଶାନ୍ତର-ଦଣ୍ଡପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲି ମୁହିଁ
ଫେରିଆସି ଦୈବେ ତହୁଁ, ବସିଅଛି ଏବେ
ମାତୃକୋଳେ, ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ସମ୍ଭବ,
ଏହି ସିନା ଆନନ୍ଦର ଉପଯୁକ୍ତ ବେଳ,
ଆଜ ଦିନ—ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନ ମୋ ଜୀବନେ।
ତୁମ୍ଭ ଭାଗ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତା ସଦା ମୋର ଭାଗ୍ୟ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯେ ଦଶା ତୁମ୍ଭର ଯେବେ ମୋର ସେହି ଦଶା ।
ମାତଃ ଏବେ ତୁମ୍ଭ ଭାଗ୍ୟ ହେଲା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ,
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଆଦିମାତା-ଦେବୀମାତା ମୋର,
ସେହି ମାତୃଗୌରବରେ ଗର୍ବିତା ମୁଁ ଆଜ ।
ମାତୃପାଦ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ, ସେ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନେ
ଜାତ ହେଲା ହୃଦେ ମୋର ଉତ୍କଟ ଉତ୍କଣ୍ଠା,
ନ ରୁଚିଲା ଅନ୍ନ ଜଳ, ନିଦ୍ରା ହେଲା ଦୂର,
ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପ୍ରତେ ହେଲା କୋଟିଯୁଗ ପ୍ରାୟ,
ଆସିଲି ମୁଁ ଧାଇଁ ଦେଖୁ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ।"
କହିଲେ ଉତ୍କଳମାତା—"ଜାଣେ ମୁଁ ଝିଅ ଲୋ !
ମନ ତୋର, ମୁଗ୍ଧ ମୁହିଁ ତୋ ସେବା ଭକ୍ତିରେ ।
ଧରିଛୁ ତୁ ସ୍ୱାର୍ଥଶୂନ୍ୟ ବିଶ୍ୱସେବାବ୍ରତ,
ତୋହୋରି ଜ୍ୟୋତିରେ ତୁହି ହୋଇ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ
ବୋଲଇ ସେ ଜ୍ୟୋତି ପୁଣି ମୋ ମୁଖେ ବହିଲେ,
ପ୍ରଚାରିଣ ଦେଶେ ଦେଶେ ମୋହର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
ବହୁ ପୁଣ୍ୟ ଫଳେ ମିଳେ ତୋହୋ ପରି ଝିଅ,
ରତ୍ନ-ପ୍ରସବିନୀ ତୁହି, ତୋର ମାଆ ବୋଲି
ନିଜକୁ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ମଣେ ମୁଁ ସଦର୍ପେ ।
ଚିରପୂର୍ଣ୍ଣ, ଅସରନ୍ତି ଭଣ୍ଡାର ଲୋ ତୋର,
ବହୁଗୁଣ ବଢିଉଠେ ଗୁଣେ ଦେଲେ ତହୁଁ,
ଆଶ୍ରିତ, ଅତିଥି, ପୋଷ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି
ସମାନ ତୋହର ଦୟା, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାରୂପେ
କରୁଛୁ ମା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ବିତରଣ
ଅଭାବରେ, ଦୁଃଖୀ ରଙ୍କୀ ଧନୀ ନିର୍ବିଶେଷେ ।"
କହିଲି ଉଦ୍ୟାନଶ୍ରେଣୀ—"ଭାରତ-ବନ୍ଦିତେ !
ତୁମ୍ଭ ଝିଅ ପରି ମୁହିଁ, ଥିବ ଯେବେ କିଛି
ଯୋଗ୍ୟତା ମୋହର, ତାହା ତୁମ୍ଭର ସିନା ମା,
ମାତା ଗୁଣେ କନ୍ୟା ସିନା ହୁଏ ମହୀୟସୀ ।
ମୁଁ ତୁମ୍ଭର, ସୁନା ମୁକ୍ତା ଯାହା ଅଛି ମୋର
ତାହା ତ ତୁମ୍ଭର, ତାହା ତୁମ୍ଭରି ପ୍ରଦତ୍ତ,
ଏହି ଯେ ବାଢ଼ିଲ ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ସୁଖ୍ୟାତି,
ତାହା ବି ତ ତୁମ୍ଭର ମା, ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ମୁହିଁ,
ଗାଉଛ ମା ନିଜ ମୁଖେ ନିଜର ପ୍ରଶଂସା ।"
ଭାଷିଲେ ଏ ବାଣୀ ଶୁଣି ଉତ୍କଳଜନନୀ—
"ଚିରକାଳ ମାଆ ଲୋ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ତୋ ଗୁଣରେ,
ଏବେ ଜ୍ଞାନ-ଗରିମାର ପାଇ ପରିଚୟ
ଲଭିଲି ମୁଁ ଯେ ସନ୍ତୋଷ, କହି ନୁହେଁ ତାହା,
କରିବାକୁ ପ୍ରକାଶ ମୋ ହୃଦୟର ଭାବ
ଶକ୍ତି ନାହିଁ ମୋ ଭାଷାର, ହୋଇଛି ସେ ମୂକ,
ଘେନ ଏବେ ବତ୍ସେ, ମୋର ସ୍ନେହ ପୁରସ୍କାର ।"
ଏହା କହି ଦେବୀ, କାଢ଼ି କଣ୍ଠୁ ପୁଷ୍ପହାର
ଆଦରେ ପିନ୍ଧାଇଦେଲେ ଉଦ୍ୟାନ କଣ୍ଠରେ ।
ପ୍ରଣମି ଉଦ୍ୟାନ ତହୁଁ ଦେବୀ ପାଦମୂଳେ
ଆନନ୍ଦ ଗଦ୍‌ଗଦ ସ୍ୱରେ କହିଲା ଏସନ—
"ସ୍ନେହମୟି, ଏ ହାରଟି ନୁହେଁ ପୁଷ୍ପହାର,
ଧରିଅଛି ପୁଷ୍ପରୂପ ତୁମ୍ଭ ସ୍ନେହରାଶି,
ରତ୍ନହାର ଶତ ଛାର ଏହା ତୁଳନାରେ ।
ଲଭି ମାତୃଦେବୀଙ୍କର ଏ ମହାପ୍ରସାଦ,
ସାର୍ଥକ ଜୀବନ ଜନ୍ମ ହେଲା ଆଜ ମୋର,
ଏ ଅମୃତ ସ୍ନେହ ସ୍ମୃତି, ରହିବ ଅଙ୍କିତ
ହୃଦୟରେ ମୋର, ମାତଃ ଅକ୍ଷୟ ଅକ୍ଷରେ ।
ମାଗୁଛି ମେଲାଣି ଏବେ ଶ୍ରୀପଦ-ପଙ୍କଜୁ,
ଧାଉଁଦେବେ ଅତିଥିଏ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଜାଣି
ପିପୀଲିକାମାଳ ପ୍ରାୟ, ମୋ ଗୃହାଭିମୁଖେ,
ନ ଥିଲେ ମୁଁ ଅସୁବିଧା ହେବ ତାହାଙ୍କର ।"
କହିଲେ ଉତ୍କଳ ଦେବୀ—"ଯାଅ ତୁ ମାଆ ଲୋ,
ଅତିଥି ବିମୁଖ ହୋଇ ଫେରିଗଲେ ହାରୁ
ହେବ ଅମଙ୍ଗଳ, ଯାଇ କର ତାଙ୍କୁ ସେବା,
କରୁଛି ମୁଁ ଆଶୀର୍ବାଦ—କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୋହର
ହେଉ ପୁରସ୍କୃତ, ପ୍ରଭୁ ମଙ୍ଗଳମୟଙ୍କ
ମହାଦରବାରେ, ବଢ଼ୁ ଯଶ ଶ୍ରୀ ଆୟୁଷ ।"
ଲଭି ମାତୃ ଆଶୀର୍ବାଦ ଉଦ୍ୟାନ-ସୁନ୍ଦରୀ,
ବନ୍ଦି ମାତୃପାଦ, କଲା ଆନନ୍ଦେ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।
ଦିଶିଲା ଅଦୂରେ ନୀଳ ସମୁଦ୍ର ବକ୍ଷରେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅସୁଚ୍ଛ ତରୁଣୀ ଏକ ରତ୍ନେ ସୁସଜ୍ଜିତ,
ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ବୀଚମାଳା, ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯେହ୍ନେ—
ସାଗର-ଅପ୍‌ସରୀ, ମତ୍ତ ଜଳ-ବିହାରରେ,
ଦୁଇ ହାତେ ବୁଣି ବୁଣି ଫେନ-ମୁକ୍ତାରାଶି ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତରୀ ଆସି ଲଗିଲା କୂଳରେ,
ଆସିଲା ବାହାର ତହୁଁ ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଏକ
ଧରି କରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଥାଳୀ— ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଣୁପୂର୍ଣ୍ଣ,
ରଙ୍ଗ ତାର ଅଙ୍ଗଯଷ୍ଟି ତରଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣେ,
ଦିଶେ ଯେହ୍ନେ, ନାରୀ ନୁହେଁ—ସୁନା ଜଣେଇ ସେ ।
ପରିହିତ ବସ୍ତ୍ରେ ତାର ହୋଇଅଛି ବୋଳା
ବହୁତେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରେଣୁ, ନାହିଁ ତା ଶରୀରେ
ଅଳଙ୍କାର, ତଥାପି ସେ ଅନନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର,
ଥିଲେ ଅଳଙ୍କାର, ତାହା ଦିଶନ୍ତା ମଳିନ
ଶରୀର-ଜ୍ୟୋତିରେ ତାର, ଭୂଷଣର ଭୂଷା
ଯେହ୍ନେ ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ ସିନା ଅଳଙ୍କାର ଭାର,
ତାଙ୍କେ ଦିଏ ଅଳଙ୍କାର ସ୍ୱଭାବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେ ।
ଦେବୀଙ୍କ ଛାମୁରେ ଥୋଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଣୁ ଥାଳୀ
ସେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗୀ, ଭକ୍ତିଭରେ ବୋଳି ହୋଇ ଶିରେ
ଦେବୀ ପାଦରେଣୁ, ଧୀରେ କହିଲା ଏସନ—
"ମାତଃ, ମୁଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା—ତୁମ୍ଭ କନ୍ୟାଦାସୀ ।
ନେତାପୁରେ ରଘୁରାଜା—ରବିକୁଳ-ରବି,
ବିରଚି ବକ୍ଷରେ ମୋର ସ୍ତୂପ ଗଜ-ସେତୁ,
ପାରିକରି ନେଇଥିଲେ ସୈନିକ-ବାହିନୀ,
ତାହା ପୂର୍ବୁ ଅଛି ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭର ଅଧୀନା,
କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ପୁତ୍ରଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ଶେଷରେ
ହେଲି ମୁଁ ବିଫଳ, ଫାଳେ ରହିଲି ବଙ୍ଗରେ,
ଭୁଞ୍ଜିଲି ଯେ ଦୁଃଖ, ତାହା ବଚନକୁ ବଳେ,
ଜାଣନ୍ତି କେବଳ ତାହା ପ୍ରଭୁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ,
ଏତିକି ସାନ୍ତ୍ୱନା ମୋର ଥିଲି ସେ କାଳରେ
ନ ଥିଲି ବଞ୍ଚିତ ତୁମ୍ଭ ଚରଣ-ସେବାରୁ ।
ବୈତବେ ଅଙ୍ଗ ଯୋଡିଗଲା ଦେହ-ଯଷ୍ଟି ମୋର
ହେଲି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, କିଛି ନ ପାରିଲି ବୁଝି

ହେଉଁ ଦେବତାର ଏହା ଯାର୍ଥ ଆଶୀର୍ବାଦ,
ପୂରିଗଲା ପ୍ରାଣମନ ଅପୂର୍ବ ଉଲ୍ଲାସେ ।
ସାଧୁଥିଲେ ଯୋଗ—ମୋର ତୀରବନେ ବସି
'ଯୋଗୀ ଏକ, ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଭକ୍ତିର ମୂର୍ତ୍ତି,
ପୁଚ୍ଛିଲି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ଜୁହାରି ପଦ୍ମରେ—
'ଯୋଗିବର, ସର୍ବଦର୍ଶୀ ସର୍ବଜ୍ଞ ଆପଣ,
ଯୋଗବଳେ କୃପା ବହି କହନ୍ତୁ ହେ ଦେବ,
କି ହେତୁରୁ ଯୋଡିଗଲା ଛିନ୍ନ ତନୁ ମୋର
ଅକସ୍ମାତ ଆଜ,' ତହୁଁ ଭାଷିଲେ ତାପସ
ମୃଦୁହାସ୍ୟେ, 'ବତ୍ସ ଶୁଣ ଅବହିତ ମନେ—
ହେଲା ଯେବେ ଏ ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ
ରାଜନୀତି-ସୂତ୍ରେ, ହାୟ, ସେହି କାଳେ ଦେଖ,
ଅପମାନେ ଅଭିମାନେ ଛାଡି ଏ ମହୀକି
ଗୁଳିଗଲେ ଦେବଲୋକେ, ମାଟିପିଣ୍ଡ ଖାଇ
ରହିଲା ମାଟିରେ ପଡି ହୋଇ ହତଶିରୀ ।
ତେବେ କାଳ ପରେ ଦେଖି ଦେଶର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା,
ଘେନ ମୁହିଁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ-ଶ୍ରେଷ୍ଠ-କନିଷ୍ଠ ସୋଦରେ
କଲି ଚେଷ୍ଟା—ମାତୃଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ ସକାଶେ,
ନୀଳମଣି ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ ଥିଲା ମୋର ନାମ,
ହେଲା ନାହିଁ କିଛି ଫଳ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟାରେ,
ତହୁଁ ଦୁଃଖେ କ୍ଷୋଭେ ମୁହିଁ ତେଜିଲି ଜୀବନ,
ସେହି ଦିନୁ ମୁହିଁ ତୋର ଏହି ତୀରବନେ
(ଯୋଗିଋଷି ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ତପୋବନ ଯଥା)
କରୁଛି ତପସ୍ୟା ସେହି ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ଅର୍ଥେ ।
ଏ ରୂପ ମୋହର ନୁହେଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ରୂପ,
ଧରିଛି ମୁଁ ଯୋଗିରୂପ କାମରୂପୀ ଯେଣୁ,
ପ୍ରେତଲୋକବାସୀଙ୍କର ଅଛି ସେ କ୍ଷମତା,
ପାରନ୍ତି ସେ ରୂପ ଧରି ଇଚ୍ଛା ଅନୁରୂପ ।
ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଅପାର କୃପାରୁ
ଏତେ ଦିନେ ହେଲା ମୋର ତପସ୍ୟା ସଫଳ,
ଶୁଣିଲେ ସେ ମୋର ଦୀନ ଭକତର ପ୍ରାର୍ଥନା
ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣରେ, ଯେଣୁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ସେହୁ ।

ଆଜ ମହାପୁଣ୍ୟ ଦିନ—ସୌଭାଗ୍ୟର ଦିନ,
ଉତ୍କଳର ଛିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ହେଲା ସଂଯୋଜିତ,
ସେହି ହେତୁ ବତ୍ସ, ତୋର ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ ଦେହ
ଗଲା ଯୋଡ଼ ହୋଇ, ହେଲା ଦୁଃଖ ତୋର ଦୂର।
ଆସିଲେଣି ଫେର ମୋର ଉତ୍କଳ ଜନନୀ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି, ଏବେ ଯାଉଛି ମୁଁ ବତ୍ସ,
ପୁଣି ଜନ୍ମ ଲଭି ଏହି ପୁଣ୍ୟ ଉତ୍କଳରେ,
ଦେଖି ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି ହେବି ମୁଁ କୃତାର୍ଥ।
ଦେବଧାମୁ ଆସି ଦେବୀ, ହୋଇଛନ୍ତି ବିଜେ
ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାରେ—ମହୋଦଧି ପବିତ୍ର ବେଳାରେ।'
ଏହା କହି ଯୋଗିମଣି ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ,
ଆସିଲି ମୁଁ, ମାତଃ, ତୁମ୍ଭ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ,
ହେବ ତୁମ୍ଭ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି,
ପଡ଼ି ଅଛି କେତେ କଥା ମନେ, କେତେ ଭାବ
ଉଠଇ ହୃଦୟରେ, ପୁଣି ଉଙ୍କୁଛି ବଲସ୍ଥ
ନ ସରିବ କହିଲେ ତା' ସପ୍ତ ଦିବାନିଶି,
କି ଫଳ ଅଗତେ ଘାଣ୍ଟି, ମନ୍ଥି ଗଲା କଥା।
ମାତୃଦେବି, ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ୍ୟ ଦେବଲୀଳାଭୂମି
ବହୁକାଳ ପରେ ଦେବି, ଦେଖି ମୁଁ ତୁମ୍ଭର
ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ରେଶ୍ୱରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ହେଲି ସୁପବିତ୍ର।"
ଭାଷିଲେ ଉତ୍କଳମାତା, ହସି, ମୃଦୁସ୍ୱରେ—
"କି ମଧୁର ସ୍ୱର ଆହା, କି ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶୀତଳ,
ହୋଇଛି ସେ ମାତୃସ୍ନେହ-ଚନ୍ଦନରେ ବୋଳା,
ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା, ପ୍ରାଣର ଦୁଲାଳୀ ମୋର,
ନ ପାରିବ ଶୁଝି ମା ଲୋ ତୋର ସେବା-ଋଣ,
ବିପଦବେଳେ ତୁ ମୋର ପାଦତଳେ ବସି
ରୁଧିରକ୍ତ ଛିନ୍ନପାଦ ଦେଉଥିଲୁ ଧୋଇ
ଶୀତଳଜଳେ, କି ଅମୃତ ସ୍ପର୍ଶ ଆହା ତୋର
ଯାତନା-ବେଦନା-ହର, ପ୍ରାଣେ ଶାନ୍ତି-ପ୍ରଦ।
ପିଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ ଥିଲା ମୋର ତୋହ ଶୁଶ୍ରୂଷାରେ,
ତୁ ସୁତା ନ ଥିଲୁ ଝିଅ ଅକ୍ଷତ ଶରୀର,
ମୋ ଲାଗି ପାଉସାଉଥିଲୁ ସେହି କ୍ଷତବ୍ୟଥା
ଆପଣାର, କେଉଁ ଝିଅ କରନ୍ତା କେ ଏହା ?
ମାତୃପ୍ରାଣା କନ୍ୟା ତୁହି, ଶିଖିବେ ତୋଠାରୁ,
ମାତୃଭକ୍ତି ଦେବକନ୍ୟା, ଋଷିକନ୍ୟାକୁଳ।
ବଞ୍ଚି ଥା ମାଆ ଲୋ ଘେନ ମୋହର ଆୟୁଷ।"
ସୁନ୍ଦରୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ଶୁଣି ମାତୃବାଣୀ,
ନ ଦେଇଣ ଅବସର କହିବାକୁ ଆଉ,
ଭାଷିଲା ବଚନେ—"ମାତଃ, ହେବ ନାହିଁ ଶୁଝି
କୋଟି ଜନ୍ମେ ଦିନକର ଗର୍ଭକଷ୍ଟ ତବ,
ମାତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ କନ୍ୟାଠାରେ ଋଣୀ,
ଅସମ୍ଭବ ଏହା, ଦେବି, ମୋ ପ୍ରତି ତୁମ୍ଭର,
ସ୍ନେହାଧିକ୍ୟ ହେତୁ, ମୁଖେ ଉଚ୍ଚାରିଲ ଏହା;
ତିଳକୁ ମଣିବା ତାଳ ସ୍ନେହର ସ୍ୱଭାବ।
ଜଗତେ କାହାର ଅଛି ତୁମ୍ଭଭଳି ମାତା,
ହୋଇ ମୁଁ ନଗଣ୍ୟା, ତୁମ୍ଭ କନ୍ୟା ବୋଲି ଧନ୍ୟା।
ଗଠିତ ଏ କଳେବର ଯାହାଙ୍କ ତନୁରେ,
ତାଙ୍କର ସେବାରେ ତାକୁ ଅର୍ପିବା ଉଚିତ—
ଏହା ମୋର ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣା,
ବୁଝେ ନାହିଁ ଏହା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ କିଛି।
ହେଉଛି ବିଦାୟ ଏବେ ଶାନ୍ତାମୂର୍ତ୍ତି ଦେବି,
ଯେ ଦୁର୍ବହ ଭାର ତୁମ୍ଭେ ଦେଇଥ ମା ଲଦି
ଦୁର୍ବଳ କାନ୍ଧରେ ମୋର, ବହିବାକୁ ଦଣ୍ଡେ
କାହିଁଛି ବା ଅବସର କେଉଁଠି ଜୀବନେ।"
କହିଲେ ଉତ୍କଳ ଦେବୀ—"ମା ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା,
ଯାଉ ଏବେ ସ୍ୱର୍ଗେ ତୋର, ପାଇ ପ୍ରକାଶିତ,
କରୁଛି ମୁଁ ଆଶୀର୍ବାଦ, ଆଜୀବନ ତୁହି
ତୃପ୍ତିରୁ ଲୋ ଝିଅ ଏହି ଆନନ୍ଦ ମିଳନ।"
ଗମନ୍ତେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ଦି ମାତୃପାଦ,
ଶୁଭିଲା ଆକାଶେ ଶବ୍ଦ, ଭୀଷଣ-ଗମ୍ଭୀର,
ଯେହ୍ନେ ମହାଭୁଜଙ୍ଗମ ଗର୍ଜୁଛି ସରୋଷେ।
କ୍ଷଣକେ ଦିଶିଲା ଏକ ବୃହତ ବିହଙ୍ଗ
ଉଡ଼ୁଛି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ, ତହୁଁ ଆସିଲା ସେ ଖସି
ବେଳା ଅଗ୍ରମୁଖେ, ଶରେ, ନକ୍ଷତ୍ର ଗତିରେ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସାଗର ଶିକାରୀ ପକ୍ଷୀ ଧାଇଁ ଆସେ ଯଥା
ଝାମ୍ପି ନେବା ପାଇଁ ସିନ୍ଧୁବକ୍ଷସ୍ଥ ମୀନେ ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଏ ସନ୍ଦେହ ହେଲ ତିରୋହିତ,
ପକ୍ଷୀ ନୁହେଁ ନଭ-ପୋତ ତାହା, ଓହ୍ଲାଇ ସେ
ରହିଲା ବେଳାରେ, ଛାଡି କ୍ଳାନ୍ତର ନିଃଶ୍ୱାସ ।
ବାହାରିଲା ତହୁଁ ଏକ ନାରୀ ଶୀର୍ଣ୍ଣଦେହୀ
ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭା ପ୍ରାୟ, କାନ୍ତି ଆସିଛି ସେ
ଯୌବନଶେଷେ ଯଦ୍ୟ ଉଠି, ଫୁଟିଅଛି ହାସ
ନୀରସ ଅଧରେ ତାର, ଫୁଟିଥାଏ ଯଥା
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଲଣ୍ଡବାରେ ଫୁଲ କ୍ଷୀଣ, ପ୍ରଭାହୀନ ।
ଦେବୀଙ୍କ ଛାମୁରେ ଆସି ଭେଟିଲା ସେ ନାରୀ
ପାନବଟାଟିଏ, ତାହା କନକ-ନିର୍ମିତ,
ଭେଟେ ଯଥା ଲତାରାଣୀ କାନନ-ଚନ୍ଦ୍ରିକା
ବାସନ୍ତୀ-ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ପଦେ କୁସୁମ-ରତନ ।
ନମି ଦେବୀପାଦେ ସେହୁ, ଉଭା ହେଲା ପାଶେ,
ପୁଚ୍ଛିଲେ ଉତ୍କଳମାତା—"କି ମେଦିନୀ ସଖି,
କାହିଁ ଏତେ କ୍ଷୀଣ ତୁମ୍ଭେ, ମଳିନ, ଦୁର୍ବଳ ?"
କହିଲା ମେଦିନୀପୁର—"ତୁମ୍ଭ ବିଚ୍ଛେଦରେ
ଏ ଦଶା ମୋହର ଦେବି, ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଯେବେ
ହେଲି ମୁଁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ, ହାୟ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଦୋଷରୁ
ସେହି ଦିନୁ ଝୁରି ଝୁରି ଦାରୁଣ ନୈରାଶ୍ୟେ
ହେଲି ଅସ୍ଥିଚର୍ମସାର, 'ଲୁଣ ଖାଏ ହାଣ୍ଡି,
ଚନ୍ଦ୍ରା ଖାଏ ଗଣ୍ଡି', ନୁହେଁ ମିଥ୍ୟା ଏ ପ୍ରବାଦ ।
ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରୁ ତରୁଦେହୁ ଛିନ୍ନ ହେଲେ ଶାଖା
ଭୁଞ୍ଜେ ଯେ ଦୁର୍ଗତି, ତାହା ସେହି ଜାଣେ ଏକା ।"
ଏ କାଳେ ପଡ଼ିଲା ଦୃଷ୍ଟି ଗଞ୍ଜାମ ଉପରେ,
କହିଲା ମେଦିନୀପୁର, ପ୍ରୀତିବୋଳା ସ୍ୱରେ—
"କିଏ ଗୋ ଗଞ୍ଜାମ ଦିଦି, ଇହାର ଉଭଣି ।"
ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ ହସି ତହୁଁ କହିଲା ଗଞ୍ଜାମ—
"ଛି ସୌଭାଗ୍ୟ, ସାଥ ହେଲ କଣ୍ଠ ଆଜ ମୋର,
ହୋଇଅଛି ଅପା ମୋର ଖାଣ୍ଟି ବଙ୍ଗାଳୁଣୀ,
ନାହିଁ ପର ଅପୀ, ନାନ—ଅଭିଧାନେ ତବ,
ଯା ହେଉ, କୃତାର୍ଥ ମୁହିଁ ଦିଦି ସମ୍ବୋଧନେ ।"
ଶୁଣି ସଖୀ-ପରିହାସ, ସଲଜ୍ଜେ ମେଦିନୀ
କହିଲା ଦଂଶନ ଜିହ୍ୱା ମୃଦୁ ମଧୁହାସେ—
"ତୁମ୍ଭେ ଜନମାତା, ଦକ୍ଷା ପରିହାସେ ବେଶ୍,
ନୁହେଁ ଏହା ଦୋଷ ମୋର—ସଂସର୍ଗର ଫଳ,
ସଂସର୍ଗରୁ ଦୋଷ ଗୁଣ ଉଭୟ ସଂଜାତ,
ତୁମ୍ଭେ ସୁଦ୍ଧା ସଖି, ତହୁଁ ନୁହଁ ତ ବିମୁକ୍ତ,
ଆହା, ସିଲ ଥିବ ପର ତୁମ୍ଭ ଅଭିଧାନେ ।"
ଏଥୁଅନ୍ତେ ସ୍ନେହମୟୀ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ
ବସାଇଣ ନିଜ ପାର୍ଶ୍ୱେ ମେଦିନୀ ମହୀଙ୍କି
ପୁଚ୍ଛିଲେ ସସ୍ମିତେ,—"ସଖି, ଏ ଅପୂର୍ବ ଯାନ
କାହାର ନିର୍ମିତ, ମୋର ପୁତ୍ରମାନେ ଅବା
ଶିଖିଲେଣି ବିଜ୍ଞାନର ଉଚ୍ଚ କଳାବିଦ୍ୟା,
ସତେ କି କଲେଣି ହେବ ଏଭଳି ଉନ୍ନତି ?"
ଭାଷିଲା ମେଦିନୀ ମହୀ—"ଦେବି, ପୁତ୍ରେ ତବ
ଅବିଦ୍ୟାରେ କରିଛନ୍ତି ଅଶେଷ ଉନ୍ନତି,
ଏ ଭଳି ସ୍ୱାଧୀନ ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟା, ଅସମ୍ଭବ
ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ—ବହୁ ଶତ ଶତାବ୍ଦୀ ଅନ୍ତରେ ।
ନିର୍ମିତ ଏ ଯାନ, ଦେବି, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମଣ୍ଡଳେ,
ଏହାଠାରୁ ବଳି ନାହିଁ ବେଗଗାମୀ ଯାନ ।
ଆସିଛି ଏ ଦେଶେ ଏହା, ଏ ଦେଶବାସୀଙ୍କ
ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ବିଳାସ ବାସନା ।
ଶୁଣି ସିନ୍ଧୁତୀରେ ତବ ବଡ଼େ ହେବା ବାର୍ତ୍ତା
ଆତୁର ହେଲା ମୋ ମନ ତୁମ୍ଭ ଦର୍ଶନାର୍ଥେ,
ତହୁଁ ଭଡ଼ା କରି ଏହି ବାୟୁଗତି ଯାନେ
ଆସିଛି ମୁଁ ଉଡ଼ି ଏଥି ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ,
କିନ୍ତୁ ମନ ଆସିଲଣି ଆଗରୁ ମୋହର,
ପଛେ ଧାଇଁ ନ ପାରିଲି ସଙ୍ଗ ଧରି ତାର ।"
କହିଲେ ଉତ୍କଳମାତା ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ତେଜି—
"ବୁଝିଲି, ଏ କାଳେ ମୋର ପୁଅମାନେ ପରି
ଯାଉଛନ୍ତି ଯାହା ଦେଖି ପରଲୁଗା ପିନ୍ଧି,
କି ଭୀଷଣ ଲଜ୍ଜା, ହାୟ, କି ଦାରୁଣ କ୍ଷୋଭ !

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶିଶୁ ନାହିଁ ଯେଉଁ ଜାତି ନିଜ ଗୋଡେ ବୁଲି,
ହୋଇ ନାହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ସେ—ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ଶିଶୁ,
ରଖେ ସୁପ୍ତ କରି ନିଜେ ନିଜର ଶକ୍ତିକୁ ।
ଅତୀତ ଗୌରବ ନିତ୍ୟ ନ କଲେ ସ୍ମରଣ,
ନୁହେଁ ତ ସୁଲଭ ସଖି, ଶକ୍ତିର ବିକାଶ,
ନିତ୍ୟ ଦେଖି ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ପଡ଼ଶୀ ଉନ୍ନତି
ରହିବ ଯେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ, ନ ଗୃହେଁ ତା ମୁଖ
ଉନ୍ନତି, ନିସ୍ପନ୍ଦଭାବେ, ହତଭାଗ୍ୟ ସେହୁ,
ନ ହୁଏ ଅଶକ୍ତ କେବେ ଶକ୍ତିର ସନ୍ତାନ,
ଯାଇଛନ୍ତି ଭୁଲି ଏହା ପୁତ୍ରମାନେ ମୋର ।
ମାନବର ପ୍ରାପ୍ୟ ଯାହା ଦେଇଛନ୍ତି ବିଧାତା
ସକଳ ମାନବେ ତାହା, ସମାନ ଭାବରେ,
ଜଣକର ସାଧ୍ୟ ଯେ, ସେ ସଭିଙ୍କର ସାଧ୍ୟ,
ନ ବିଚାରି ଜନେ ଏହା, ଦୋଷନ୍ତି ଅଦୃଷ୍ଟେ,
କିନ୍ତୁ ଅଦୃଷ୍ଟ ଯେ ନିଜ କର୍ମରେ ଗଠିତ,
ଯାଆନ୍ତି ପାସୋରି ତାହା ନିଜ ବୁଦ୍ଧିଦୋଷେ ।
ଏ ସଂସାର କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର, କରିବ ଏଠାରେ
ଯେତେ କୃଷି ଯେହୁ, ତେତେ ପାଇବ ସେ ଫଳ
ସେ କୃଷିର ଉପାଦାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସକଳ,
ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍ୟମ ତହିଁ ମୂଗଲ ବଳଦ,
ସୁବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଥିଲ, ନିଷ୍ଠା ଈଶ, ଶକ୍ତି ଫାଳ,
ବିଶ୍ୱାସ ଲଙ୍ଗଳ, ଯେହୁ ନ ଜାଣେ ସେ କୃଷି,
ବୀଜ ପଞ୍ଚାକ୍ଷରୀ ମନ୍ତ୍ର ଜପେ ହେ ଆପ୍ରାଣ ।
ନିଜକୁ ମଣନ୍ତି କ୍ଷୁଦ୍ର ନରାଧମ ଜନେ,
ହେଉନ୍ତୁ ସେ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଛେ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଦେହେ
ଶୋଇଅଛି ଶକ୍ତି-ସିଂହ, ଅତୁଳ-ପ୍ରଭବ,
ଉଠିଲେ ସେ ଦୃପ୍ତବୀର କେଶର ଫୁଲାଇ,
କ୍ଷୁଦ୍ରତାକୁ ଗଢ଼ିଦେବ କରି ମହୀୟାନ ।
ନ କଲେ ଜାଗ୍ରତ ତାକୁ, ତରି ମରି ଥରି,
ରହୁଥିବ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଦା ଅକ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ,
ଭୟକୁ ଯେ ଭୟ କରେ ଅତି କ୍ଲୀବ ସେହୁ,
ଭୟକୁ ଆକର୍ଷି ଯେହୁ କରିପାରେ ତଚ୍ଛ—
ସାଗରେ ଅଗସ୍ତି ଋଷି ଚଳୁ କଲେ ଗ୍ରାସ,
ଭୟ ତାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼େ ଦେଖିଲେ ସାହସେ,
ଛାଡ଼ିଦିଏ ବାଟ ଯଥା ସୃଷ୍ଟିଆକୁ ଭୂତ ।
ନ ବୁଝେ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ମୂଢ଼ପଣେ ଯେହୁ
ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମର ମୂଲ୍ୟ, ସେ ତ ଜଡ଼ପିଣ୍ଡ,
ଖାଇ ପିଇ ହସି ଖେଳି ମରିଯିବା ପାଇଁ
ଆସି ନାହିଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମେ ମାନବ କଦାପି,
ନୁହେଁ ତାହା ବିଧାତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଆଦେଶ,
ଆସିଛି ସେ ସିନା ସଖି, ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇ
ଗୁରୁତର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଗୁରୁତର ଭାର,
ପ୍ରାଣପଣେ ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ସମ୍ପାଦନ,
ମରି ଶେଷେ କରିଯିବ ନିଜକୁ ଅମର,
ହେବ ତେବେ ସାର୍ଥ ତାର ଜନମ, ଜୀବନ ।
ଦୁଃଖକୁ କିପାଇଁ ଭୟ, ଚାହିଁକି ବା ଘୃଣା,
ସୁଖ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟେ ନାହିଁ ପ୍ରଭେଦ କିଛିହିଁ,
ଦୁଃଖରୂପେ ଆସେ ସୁଖ, ଛଦ୍ମବେଶ ଧରି,
ଶେଷେ ପୁଣି କରେ ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ ।
ଲୁଚିଥାଏ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟେ ସୁଖ ସଂଗୋପନେ
ଭସ୍ମରେ ଅନଳ ଗ୍ରାସ, ଦୁଃଖ ଅଭାବରେ
ସୁଖର ରହିବ ନାହିଁ ଅସ୍ତିତ୍ୱ, ମହତ୍ତ୍ୱ ।
କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଦୁଃଖଭୋଗ, ସୁଖଠାରୁ ବଳେ,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନଳ, ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସେ ଅନଳେ
ଚରିତ୍ର-ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ଯଥା ଦେବ ସ୍ପର୍ଶେ ଫୁଲ ।
ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଯାକୁ ସଖି, ବୋଲନ୍ତି ଜଗତେ—
ଜାତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ତାହା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦେବତା ।
ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳି ରବି, ଶଶୀ, ବାୟୁ,
ହୁଅନ୍ତି ଦେବତାରୂପେ ବିଶ୍ୱରେ ପୂଜିତ ।
ଭାଗ୍ୟ କେହୁ ତାହାଙ୍କୁ ଦିଏ ନାହିଁ ଗଢ଼ି,
ଆପଣା ହାତରେ ହୁଏ ଗଢ଼ିବାକୁ ତାହା,
ନାହିଁ ତାର ଭାଗ୍ୟ, ଚିର-ପର-ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ଯେ,
ଘଟିଅଛି ସେହି ଦଶା ପୁତ୍ରଗଣେ ମୋର ।
ପୁତ୍ରଗୌରବର ସୁଖ ନାହିଁ ଯା ଭାଗ୍ୟରେ

http://oaob.nitrkl.ac.in

କୋଟି ପୁତ୍ର ହେଲେ ପୁଣ୍ଡା ବନ୍ଧ୍ୟା ସେ ଜନନୀ ।
କେଉଁ ଧାତୁ କେଉଁ ରତ୍ନ ନାହିଁ ମୋର ଗର୍ଭେ,
କେଉଁ ଧନ ନାହିଁ ମୋର ବନ ପର୍ବତରେ,
ସାଗରେ, ସରିତେ, ହ୍ରଦେ, ନାହିଁ କାସ ମୋର,
କୋଟି ରତ୍ନ ଅଛି ମୋର ଗୋଟିଏ ରେଣୁରେ,
ନ ଜାଣି ସଂଗ୍ରହ ତାହା ମୋର ପୁତ୍ରମାନେ
ପେଟ ଖୁଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ବୁଲନ୍ତି ବିଦେଶେ,
ଅନାହାରେ ଅର୍ଦ୍ଧାହାରେ ଯାପନ୍ତି ଜୀବନ ।
କେଉଁ ବିଦ୍ୟା ନାହିଁ ଅବା ଗର୍ଭାଗାରେ ମୋର,
ଦେଖିଛ ଯେ ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ପୁରୀ, ଯାଜପୁର,
କୋଣାର୍କ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆଦି ଦେବାଳୟ,
ଦେଖିଛ ଯେ ବାରବାଟୀ ଭଗ୍ନ ମହାଦୁର୍ଗ,
ସେହି ସିନା ଜାଣେ ମୋର ବିଦ୍ୟାର ମହିମା,
ଛାଡ଼ି ନିଜ ଘରବିଦ୍ୟା ପୁତ୍ରମାନେ ମୋର,
ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ଏବେ ପର ସଉଦାର ପାଠ ।
ତେଜି ଲଜ୍ଜା, ଅପମାନ, ଭିକାରୀ ପରାୟେ
ପରଦ୍ୱାରେ ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି ଦେହି ଦେହି ରଡ଼ି ।
ବସୁଛନ୍ତି ହାହାକାର ବକ୍ଷେ ବାଡ଼ି କରି,
ଯାଉଛନ୍ତି ଗଡ଼ି ସଡ଼ି ସ୍ରୋତେ, ଉପବାସେ—
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ତାଡ଼ନେ ପୁଣି, ହାୟ, କି ଦୁର୍ଗତି !
କେତେ ଆସି ଘରେ ମୋର ହେଉଛନ୍ତି ପୋଷି-
ଦୁଧ, ଘିଅ, ପିଠା, ପଣା, ଖଜା, ଗଜା ଖାଇ,
ନ ପାଇଣ ଯାଉ ପେଜ କାନ୍ଦନ୍ତି ମୋ ପୁଏ,
କି କହିବି ସଖି, ଆଉ ହୃଦୟ-ବେଦନା,
ଫାଟିଯାଏ ଛାତି ମୋର ଶତଖଣ୍ଡ ହୋଇ ।”
କହୁଁ କହୁଁ ଦେବୀଙ୍କର ଯୁଗଳ ନୟନ
ଆସିଲା ସଜଳ ହୋଇ, ଅସମ୍ଭାଳ କ୍ଷୋଭେ,
ହେଲା କି ସବେଗ ଅବା ଶିଳିର-ବର୍ଷିଣୀ !
ଦେଖି ଏହା ପ୍ରିୟସଖୀ ମେଦିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ
କହିଲା—“ତେଜ ଗୋ ଦେବି,ଖେଦ, ଅନୁତାପ,
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହେବା ଯୋଗୁଁ ତୁମ୍ଭର ଶରୀର
ଘଟିଥିଲା ଅଧୋଗତି ପୁତ୍ରଙ୍କର ତବ,
ପାଇଲଣି ସେ ସଙ୍କଟ-ଯୁକ୍ତି, ଉଦେ ହେବେ—
ଏବେ ନବ ଦିନମଣି, ବ୍ୟାପିବ ସର୍ବତ୍ର
ଉନ୍ନତିର ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ କନକ କିରଣ,
କମଳିନୀ ତୁମ୍ଭେ, ହେରି ସେହି ନବସୂର୍ଯ୍ୟେ
ଲଭିବ ପୁଲକ, ତୃପ୍ତି, ହସିବ ଗୌରବେ ।
ହୋଇହୋଇ ସେ ଆଗେକେ ସନ୍ତାନେ ତୁମ୍ଭର
ଗଢ଼ିନେବେ ଜଗତରେ ନିଜର ଆସନ ।
ନ ହେବେ ସେ ଅଗ୍ରଜନ, ତୁମ୍ଭ ପୁତ୍ର ଯେଣୁ,
ମାତୃଗୁଣ ପୁତ୍ରପ୍ରାଣେ ଵିସ୍ତାରେ ପ୍ରଭାବ ।
ଯେଉଁ ପୂର୍ବେ କରିଥିଲେ ମୁଗୋଲ୍ଲଙ୍କ ତବ,
ତାଙ୍କରି ତ ବଂଶଧର ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁତ୍ରେ,
ଶରୀର ତାଙ୍କର ଦେଖ, ହୋଇଅଛି ଗଠିତ
ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ରକ୍ତେ, ହେବେ କି ସେ ହୀନ,
ସିଂହଚୁଆ କେଉଁ କାଳେ ହୁଏ ନାହିଁ ଭୁଆଁ ।
ପୁତ୍ରଗୁଣେ ନାମ ତବ ଲେଖା ହେବ ଦେବି,
ଗୌରବ-ଖାତାରେ, କୀର୍ତ୍ତି ଉଠିବ ମହତି,
ମନ୍ଦିରେ ଯେସନ ପୂଜାବେଦୀ, ଧୂପ-ସ୍ତୂପ—
ହୋମଧୂମ-ଚନ୍ଦନର ମଧୁର ସୌରଭେ,
ହେବ ତୁମ୍ଭେ ଗଣ୍ୟ, ଧନ୍ୟ,ବରେଣ୍ୟ ଜଗତେ ।”
ଏ ସମୟେ ତିନଦେବୀ, ତିନି ଆଡ଼ୁ ଆସି
ହେଲେ ତହିଁ ଉପସ୍ଥିତ, ଦିଗ ଦୀପ୍ତ କରି,
ତିନହେଁ ସ୍ୱନାମାଙ୍କିତ ମୁକୁଟମଣ୍ଡିତା ।
ପ୍ରଥମା ମୁକୁଟେ ଲେଖା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅକ୍ଷରେ—
“ସିଂହଭୂମି”—ସିଂହଭୂମ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ,
ଦ୍ୱିତୀୟାର “ସ୍ୱପ୍ନପୁରୀ”, ତୃତୀୟା ମୁକୁଟେ
ଶୋଭେ ଗୀ “ଡଳାସପୁରୀ” ସୁପବିତ୍ର ମହୀ ।
ପହିଲେ ପ୍ରଥମା ଯାଇ ବନ୍ଦି ଶ୍ରୀଚରଣ
ଦେବୀଙ୍କର, ଭେଟିରୂପେ ଥୋଇଲା ସମ୍ମୁଖେ—
ମଧୁପୂର୍ଣ୍ଣ ମଧୁଚକ୍ର, ପତର-ଠୋଲାରେ ।
ପୁଚ୍ଛିଲେ ମଧୁରେ ଦେବୀ, “କୁଶଳ ତ ସଖି,
ବସ ଏଠି ପ୍ରିୟମ୍ବଦା ରଙ୍ଗୀମଙ୍କ ପାଶେ ।”
“ସର୍ବାଂଶେ କୁଶଳ ମୋର ତୁମ୍ଭ ଦର୍ଶନେ”

ଋଷି ଏହା ସିଂହଭୂମି ବସିଲେ ଆସନେ ।
ଏ ଅନ୍ତେ ଦ୍ୱିତୀୟା ଆସି, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ହୀରହାର
ଲମ୍ବାଇ ଦେବୀଙ୍କ କଣ୍ଠେ, ନମିଲେ ପଦ୍ମରେ ।
କହିଲେ ଉତ୍କଳମାତା—"ସୁପ୍ରଭାତ ଆଜି
ଦେଖିଲି ତୁମ୍ଭର ମୁଖ, ବସ ଯାଇ ସଖି,
ବେଦନାହାରିଣୀ ଏହି ମେଦିନୀ ନିକଟେ,"
ବସିଲେ ସେ ଯଥାସ୍ଥାନେ ଯେ ଆଜ୍ଞା ଲଭାରୁ ।
ତୃତୀୟା ପ୍ରଣମି ପଦେ, ଦେଲେ ପିନ୍ଧାଇ
ଲୁଚର ଇଙ୍ଗୁଳି ହାର ଦେବୀଙ୍କ ଶ୍ରୀକଣ୍ଠେ,
ସୁମଞ୍ଜୁଳ ଗୁଞ୍ଜିପୁଞ୍ଜି ମଧ୍ୟମଣି ତାର,
ପ୍ରବାଳ ପଦକ ଯଥା ମାରକତ ହାରେ ।
କହିଲେ ସେ—"ମୋ ଜୀବନେ ଶୁଭଦିନ ଆଜି,
ଗୁହିଁଥିଲି ପ୍ରଭାତେ ମୁଁ ଖଞ୍ଜଟଲି ମୁହିଁ,
ସେ ଶୁଭ ଶକୁନ ଫଳେ ଦେଖିଲି ଏଠାରେ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାଦ ତବ, ମୋର ବାଞ୍ଛିତ ସମ୍ପଦ,
ଜୀବନ କୃତାର୍ଥ ଆଜି, ଜନମ ସଫଳ ।"
ଅନନ୍ତର ଉପସ୍ଥିତ ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଏକ
ଗୋଲାପ କୁସୁମମାଳା ଧରି ଏକ ହସ୍ତେ,
ଅନ୍ୟ ହସ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରେ ଘୋର ମଳୟଜ ।
ଉକ୍ତ ଆକର୍ଷଣୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ପାଟଳ ନୟନେ
ରାଜେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନୀଳଜ୍ୟୋତି, ପଦ୍ମ ପାଖୁଡ଼ାରେ
ବସିଛନ୍ତି କି ଶିଶୁଭୃଙ୍ଗ, ଆଭାସେ ଏସନ ।
ସ୍ଫୁରି ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶୁଭ୍ରଜ୍ୟୋତି ଦେବୀଙ୍କ ଶରୀରୁ
କରୁଅଛି ଆଲୋକିତ ସିନ୍ଧୁ ମହାବେଳା ।
ପ୍ରସନ୍ନ ପାବନ ଦୃଷ୍ଟି ଦୟାରେ ଶୀତଳ,
ଝରିପଡ଼େ ତହୁଁ ଯେହ୍ନେ ସ୍ନେହାମୃତ ଧାର,
ଦୀପ୍ତ ସରସିଜ ମୁଖ ମହିମା-ମୟୂଖେ ।
ହେରି ସେ ମଧୁର ମୂର୍ତ୍ତି, ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯେହ୍ନେ
ଅବତରି ସ୍ୱର୍ଗଧାମୁ ବିଦ୍ୟାଧରୀଟିଏ
ସିନ୍ଧୁବାସୁ ସେବନାର୍ଥେ ଉପସ୍ଥିତ ଏଥି ।
ଉତ୍କଳ ଜନନୀ କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବାଇ ସେ ଦେବୀ
ସୁରମ୍ୟ ଗୋଲାପମାଳା, ବୋଳି ତାଙ୍କ ଦେହେ
ଘର୍ଷିତ ଚନ୍ଦନ, ପଦେ କହିଲେ ପ୍ରଣତ ।
ଉଠାଇ ସାଗ୍ରହେ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍କଳ-ଜନନୀ
ନମସ୍କୃତା ତନୟାକୁ ଜନୟିତ୍ରୀ ଯଥା,
ବସାଇ ଆଦରେ ପାଶେ, ଭାଷିଲେ ଏସନ—
"ଉପବିଷ୍ଟା ଦେବୀଗଣେ, ପାରିଲ କି ଚିହ୍ନି
ଏ ଦେବୀଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ, ଶୁଣ ଅବହିତେ,
ସିନ୍ଧୁ ମୁହିଁ, ଏ ମୋହର ଆତ୍ମା ବୋଲି ଜାଣ ।
ବହନ୍ତି ଏ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକା "ଜମ୍ବୁପୁରୀ" ନାମ,
ବର୍ତ୍ତେ ଏହାଙ୍କ ବକ୍ଷେ ଦୁର୍ଗମା ପ୍ରପାତ
(ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରପାତ ଯେହ୍ନେ ଅବନୀମଣ୍ଡଳେ)
ଦୁଇଶତ ହସ୍ତ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରେ ଜଳ
ପଡ଼ୁଛି କୁଣ୍ଡ ତଳେ ଗରଜି ଗମ୍ଭୀରେ,
କୋଟି ନୃଙ୍ଗ ମହାବଳ ଗର୍ଜନ୍ତି ଯେସନ !
ସେ ଗର୍ଜନେ ବିକମ୍ପିତ ବନଗିରି ସଦା
ମହାପ୍ରପାତର ସେହି ରୁଦ୍ର ମହାଶକ୍ତି
ଯାଉଛି ମିଳାଇ ହାୟ ବନସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ।
ପ୍ରକୃତର ସେ ବରିଷ୍ଠ ଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବରେ
ପାରନ୍ତା ସାଧିତ ହୋଇ କେତେ ମହାକାର୍ଯ୍ୟ
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ତହିଁ ହୁଅନ୍ତେ ପୋଷିତ,
କିନ୍ତୁ ତାହା ହେଉଅଛି ବିଫଳ କେବଳ ।
ଏଥୁ ବଳି କ୍ଷୋଭ ଆଉ କି ଅଛି ଅଧିକ ?
ଭୋକେ ଶୋଷେ ମୋ ସନ୍ତାନେ ଅଣ୍ଟାଳନ୍ତି ପେଟ,
ତଥାପି ନ ପଡ଼େ ତାହା ଦୃଷ୍ଟି ଏଥି ପ୍ରତି,
କି ଫଳ ବା କ୍ଷୋଭେ, ହାୟ ହୀନଭାଗୀ ମୁଁ !
ନବସି ବିରହୀ ଯକ୍ଷ ଯେ ଗିରି ଆଶ୍ରମେ,
ପେଷିଥିଲା ଦୂତରୂପେ ଘନେ ପ୍ରିୟା ପାଶେ,
ସେହି ରାମଗିରି ରାଜେ ଏହାଙ୍କ ବକ୍ଷରେ,
କେତେ ଯେ ବିଭବ, କେତେ ଆରଣ୍ୟ ସମ୍ପଦ
ଅଛି ଏହାଙ୍କର, ତାହା କେ ପାରିବ କଳି,
କିନ୍ତୁ ସବୁ ଅନାସ୍ଥାରୁ ହେଉଅଛି ବ୍ୟର୍ଥ ।
ଉଇଁ ଲେଣି ଏହାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ-ନଭେ ଶୁଭେ
ବିକ୍ରମ ସମ ରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଖଣ୍ଡିତେ କଷଣ ସେହୁ ଏହାଙ୍କର ଏବେ ।
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଏକମୁଖେ ମହତ୍ତ୍ୱ ତାଙ୍କର,
ବହନ୍ତି ସେ ଦୁଇହସ୍ତ, ମାତ୍ର ଶତହସ୍ତେ
କରୁଛନ୍ତି ଅଯାଚିତ ବହୁ ସାହାଯ୍ୟରେ,
ଭାରତ-ବିଖ୍ୟାତ ତାଙ୍କ ଋଷିତ୍ୱ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ,
ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ସୁଜନ୍ମା ବୋଲାନ୍ତି ଏ ଦେବୀ ।
ତାଙ୍କ ପରି ସ୍ୱଧର୍ମୀ ଦେବରୂପୀ ରାଜା
ବିଧାତାର ମହାଦାନ ଏହାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ।"
ଏହା ଶୁଣି ନୀରବନ୍ତେ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ,
ଉଠି ତହୁଁ ଦେବୀଗଣେ କହିଲେ ଏସନ,—
"ବିଚ୍ଛେଦ-ଜନିତ ବହୁ କାଳ ଅଦର୍ଶନେ
କରୁଥିଲୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ତୋଷଣା ଏହାଙ୍କୁ,
ଚହ୍ନିଲୁଣି ଏବେ, ଏ ତ ଭଗିନୀ ଆମ୍ଭର,
ଆମ୍ଭେ ସର୍ବେ ତୁମ୍ଭ ଅଂଶ, ଏକ ଶରୀରର
ହସ୍ତ ପଦ ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ଅବୟବ
ହୁଅନ୍ତି କି ପରସ୍ପର ଅଚହ୍ନା କଦାପି ?"
ଏହା ଶୁଣି ଆନନ୍ଦରେ ହୋଇ ଅଗ୍ରସର
ସମସ୍ତେ ଭଗ୍ନୀପୁରୀଙ୍କୁ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
କହିଲେ ତହୁଁ ଦେବୀ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ,—
"ତୁମ୍ଭେ ଛଅ ସଖୀ, ଛଅ ଛିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ମୋର
ମିଶିଲ ମୋ ଦେହେ ଆସି ବହୁକାଳ ପରେ,
ଲଭିଲି ମୁଁ ହୃତରତ୍ନ, ଏହାଠାରୁ ବଳି
କିସ ଅଛି ଆଉ—ସୁଖ, ସନ୍ତୋଷ, ଆନନ୍ଦ ।
ଏବେ ଏହି ପୁଣ୍ୟକ୍ଷଣେ—ଏହି ଶୁଭକ୍ଷଣେ
ମିଳନର ଆଲିଙ୍ଗନ ଦିଅ ସର୍ବେ ମୋତେ ।"
ଶୁଣି ଏହା ସର୍ବ ସଖୀ, ଅତି ହୃଷ୍ଟ ମନେ
ଉତ୍କଳମାତାଙ୍କୁ କଲେ ପ୍ରେମେ ଆଲିଙ୍ଗନ,
ପ୍ରତି-ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ସେ ସୁଦ୍ଧା ସଭିଙ୍କୁ ।
ତହିଁ ପରେ ସଖୀଗଣେ ଆଲିଙ୍ଗିଲେ ହର୍ଷେ
ପରସ୍ପରେ, ବିନ୍ୟୁଛିତା ବିନ୍ୟୁଛିତା ପ୍ରାୟ,
ଘୋଷି ଉଠେ "ସମ୍ମିଳିତ ଉତ୍କଳର ଜୟ ।"
ବଜାଇଲେ ଦେବୀ ଶଙ୍ଖ, ବହୁକାଳ ପରେ

ବାଜିଲା ବିଜୟ ଶଙ୍ଖ ସଘନେ ଉଚ୍ଛଳେ,
ଶୁଣି ଯାର ରୁଦ୍ରଧ୍ୱନି ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ ପ୍ରାୟ,
ଯାଉଥିଲା ଅଧେ ତୁଟି ବୈରୀ ବାହିନୀ, ଦମ୍ଭ,
ସ୍ୱୟଂ ଆକବର ସାହ ପ୍ରତାପୀ ସମ୍ରାଟ
ଥିଲେ ସେହି ଶଙ୍ଖ ଶବ୍ଦେ ଅନ୍ତରେ ଚକିତ ।
ଘୋଷିଲା ସେ ଶଙ୍ଖବର ସଦର୍ପେ, ଗମ୍ଭୀରେ—
"ଜୟ ଜୟ ସମ୍ମିଳିତ ଉତ୍କଳର ଜୟ ।"
ଉଠିଲା ସାଗର ଗର୍ଭୁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ତାର—
ତରଙ୍ଗ ଗର୍ଜ୍ଜନେ ମିଶି ଫୁଟିଲ ନିର୍ଘୋଷେ
"ଜୟ ଜୟ ସମ୍ମିଳିତ ଉତ୍କଳର ଜୟ ।"
ଉଠିଲାକ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ବଡ଼ଦେଉଳରୁ—
(ଉତ୍କଳର ସମୃଦ୍ଧର ଧର୍ମ-ମାନଦଣ୍ଡ)
"ଜୟ ଜୟ ସମ୍ମିଳିତ ଉତ୍କଳର ଜୟ ।"
ଉଠିଲା ସେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ବେଳାବକ୍ଷ ପୁଣି
ହଂସାର ଶ୍ୟାମଳ ଦୂର ବାଲୁସ୍ତୂପ ଖୋଲୁଁ—
"ଜୟ ଜୟ ସମ୍ମିଳିତ ଉତ୍କଳର ଜୟ ।"
ଅନନ୍ତର ହାସ୍ୟମୁଖୀ ଉତ୍କଳଜନନୀ,
କହିଲେ ମଧୁର ସ୍ୱରେ ସଙ୍ଗିନୀଗଣରେ—
"ଶୁଣ ସର୍ବେ ଏକମନେ କହୁଛି ମୁଁ ଯାହା ।
ମୋ ଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ପୁତ୍ରମାନେ ମୋର
କରିଛନ୍ତି ବହୁଚେଷ୍ଟା, ବହୁବର୍ଷବ୍ୟାପୀ,
ବ୍ୟଥା ମୋର ରାଜଦ୍ୱାରେ ଗାଇଲେ କରୁଣେ;
କିନ୍ତୁ କି କହିବି ମୋର ଅଦୃଷ୍ଟହୀନତା,
ଆବେଦନ-ନିବେଦନ-ପ୍ରାର୍ଥନା-କାମନା
ପୁତ୍ରଙ୍କର ମୋର, ସବୁ ହୋଇଗଲା ବ୍ୟର୍ଥ
ଅରଣ୍ୟେ ରୋଦନ ପ୍ରାୟ, ଧନମନ ବ୍ୟୟ
ହେଲା ସବୁ ଅକାରଣ ପାଉଁଶେ ଆହୁତି ।
ପରଶ୍ରୀକାତରବକ୍ଷା ଭଉଣୀଏ ମୋର
ସାଧୁଥିଲେ ବିଷମ ବାଦ—ବହୁ କୂଟ ପାଞ୍ଚି,
ଜାଣିଛ ତ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଭଉଣୀର ହିଂସା
ସଉତୁଣୀ ହିଂସାଠାରୁ ବଳେ ଶତଗୁଣେ,
କି ପାଷାଣୀ ସେମାନେ ଗୋ, ଫାଟିଯାଏ ହୃଦ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ମର ତାଙ୍କ ବିସ୍ମରଣୀ, ଭଗିନୀ ବୋଲି ସେ
ଦେଲେ ନାହିଁ ଉପରୋଧ, ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ତଳେ ।
ଘଟାଇଲେ ବହୁବାଧା, ଲଗାଇଲେ ବଳ,
ସେ ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ବାଧାମାନ ନ ପାରି ଉଲ୍ଲଂଘି
ପୁତ୍ରମାନେ ମୋର, ହେଲେ ନାହିଁ ଭଗ୍ନୋତ୍ସାହ,
ଲାଗିଥିଲେ ଆଜଯାଏଁ ସଂକଳ୍ପ ସାଧନେ ।
ମଧୁ ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର, ମାତୃପରାୟଣ,
ମୋ ମହିମା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗିଲା ପ୍ରାଣ ।
ମହାପ୍ରାଣ ମାନବ ସେ, ଧନମନ ଦେଇ
ଲାଗିଲା ପୂଜାରେ ମୋର ଜୀବ-ଜନମରେ ।
ଅର୍ଜିଅଛି ପୁତ୍ରମଣି ରାଶି ରାଶି ଅର୍ଥ,
କିନ୍ତୁ ହାୟ, ମୋହଲାଗି ହେଲା ଋଣଗ୍ରସ୍ତ,
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ତାର ଟିକେହେଁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ।
ଲାଗିଛି ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ସମାନ ଭାବରେ
ବୃଦ୍ଧ ଏବେ ସେହୁ, ମାତ୍ର କୋଟିଏ ଯୁବକ
ନ ହେବେ ତାହାକୁ ସରି କର୍ମସାଧନରେ ।
ଅମୂଲ୍ୟ ପ୍ରତିଭା, ଆୟୁ ବ୍ୟୟ କଲା ବସ୍ତ୍ର
ମିଲୁହିତେ, ମାତ୍ର ମୋର କୁସନ୍ତାନ ପ୍ରଭାବେ
ସେଭଳି ଋଷିର ଚେଷ୍ଟା ନ ହେଲା ସଫଳ,
ଭାଗ୍ୟ ଅବଳକୁ ବଜ୍ର ଯାଏ ପାଣି ଫାଟି ।
ଶୁଭକ୍ଷଣେ ଉଦେ ହେଲା ପାରଳା ରାଜ୍ୟରେ
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି—ଗଜପତି-ବଂଶେ
ନବ ସୂର୍ଯ୍ୟରୂପେ, ତାର ପ୍ରତିଭା-କିରଣ
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳି ମୋ ବକ୍ଷେ, ଗଲା ଦିଗେ ଦିଗେ ବ୍ୟାପି ।
ସ୍ୱଗୁଣେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ହେଲା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ,
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଗୁଣ ତାର, ପୁତ୍ରମଣି ମୋର
ମୋ ଲାଗି ହୋଇଛି ଆହା, ଯୌବନରେ ଯୋଗୀ
ଛାଡ଼ି ରାଜ୍ୟ ପରିବାର, ନ ଗଣି ଦେହକୁ
କେତେ ଦୁଃଖ ସହି ବସ୍ତ୍ର ରାଜ-ଶରୀରରେ,
ଗଲା ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପେ (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୀପର ମଣ୍ଡନ)
ସୁଦୂର ପ୍ରବାସେ, ତେର ସମୁଦ୍ର ସେପାରେ ।
ଜଣାଇଲା ଜନଦର୍ଦ୍ଦୀ ଦରବାରେ ତହିଁ
ସବୁ ଦୁଃଖ ବ୍ୟଥା ମୋର—ଦେଖାଇ ବାସ୍ତବିକ,
ଗାଇଲା କରୁଣେ ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ଗୀତ
ମର୍ମଭେଦୀ ସ୍ୱରେ—ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ଅକାଟ୍ୟ ।
ତାହାରି ସେ ସଭାତର ନ୍ୟାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ
ଇଂଲଣ୍ଡ ସମ୍ରାଟ ହୃଦ (ଦୟାରେ ସଜଳ)
ତହିଁ ତାଙ୍କ ଶୁଭାଦେଶେ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ଫଳେ
ସଂଯୋଜିତ ହେଲା ମୋର ବିଖଣ୍ଡିତ ଦେହ ।
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମୋର ଭାଗ୍ୟ-ନଭେ,
ତାହା ପରି ମାତୃଭକ୍ତ ଧାର୍ମିକ ସୁପୁତ୍ର
ନ ଥିଲି ମୁଁ ଗର୍ଭେ ଧରି ଅତୀତ ଜୀବନେ,
ନ ପାରିବି ଏ ଜନ୍ମରେ ଶୁଝି ତାର ଋଣ ।
ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଆଜ ଏଥି ଆନନ୍ଦ ଆସର
ଆବର ସୌଭାଗ୍ୟ ସୁଖ—ତ୍ରିଦିବ-ଦୁର୍ଲଭ;
ଦେଲା ଯେହୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପୁନର୍ଜୀବ ଦାନ,
ଆଜ ଏ ମଙ୍ଗଳ ଦିନେ, ମହାପୁଣ୍ୟ କ୍ଷଣେ
କର ସେହି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରେ ଆଶୀର୍ବାଦ ସର୍ବେ ।"
ଉତ୍କଳ ଜନନୀଙ୍କର ଏଭଳି ଆଦେଶେ,
ଅଧୀର ହରଷେ ସର୍ବେ ଉଚ୍ଚାରିଲେ ଉଚ୍ଚେ—
"ଜୟ ଗଜପତିରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଜୟ ।"
ବଜାଇଲେ ଦେବୀ ଶଙ୍ଖ, ଘୋଷିଲା ସେ ରବେ
"ଜୟ ଗଜପତିରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଜୟ ।"
ଉଚ୍ଚାରି ନିବାର ଜୟ, ସଖୀ ସଙ୍ଗେ ଦେବୀ
ଆଶିଷିଲେ—"କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ହୁଅ ଚିରଞ୍ଜୀବ ।"
ଅନନ୍ତର ପୁତ୍ରପ୍ରାଣା ଉତ୍କଳ ଜନନୀ
କହିଲେ ସଦର୍ପ କଣ୍ଠେ, ସଖୀଗଣେ ଚାହିଁ—
"ଆଉ ଏକ ପୁତ୍ର ମୋର ଚକଟି ନୃମଣି,
ଯୁବକ ସେ, କିନ୍ତୁ ବୃଦ୍ଧ—ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଭାରେ;
କି ସାହସ ତାର—ଦେବକୁମାର ସଦୃଶ,
କ୍ଷତ୍ରିୟ ସେ, କ୍ଷାତ୍ର ତେଜେ ଗଢ଼ା ତାର ଦେହ;
ଏକାନ୍ତିକ [illegible]
ଅନ୍ୟ ହାତେ ସାଧିଲା ସେ ମୋର ବହୁ ହିତ ।
ସୁଖର କୋମଳ ଅଙ୍କେ ଆବାଲ୍ୟପାଳିତ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ, ମୋ ନିମନ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜିଲ ଯେ ଦୁଃଖ
ତାହା ବଚନକୁ ବଳେ, ତେଜି କ୍ଷୁଧା ତୃଷା
ଅବିର୍ ବିଶ୍ରାମ୍, ନିଦ୍ରା, ବହୁ ସ୍ଥାନେ ଯାଇ
ବସାଇ ସମିତି, ସଭା, ଗାଇଲ ମୋ ଗୀତ,
ଆକର୍ଷିଲ ମୋପ୍ରତି ମୋ ପ୍ରଜାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ।
ଅବିଶ୍ରାମ ପରିଶ୍ରମେ ହୋଇ ସେ ପୀଡ଼ିତ,
ମାତ୍ର ନ କହିବ ସଖି, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନିଷ୍ଠା ତାର,
ନ ମଣେ ସେ ରୋଗେ ଦୁଃଖେ, ଶତହସ୍ତ ହୋଇ
ଲାଗିଗଲ ମୋର ଅଙ୍ଗ-ସଂଯୋଗ ବ୍ୟାପାରେ ।
ଡରେ ନା ଗୋ ସଖି, କେବେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସନ୍ତାନ
ରୋଗେ ଦୁଃଖେ ଭୟେ,ମଣେ ଛାର ସେ ତାହାକୁ,
ଜଳିବ କି ଅଗ୍ନିଶିଖା ତୁଚ୍ଛ ତୃଣଗୁଚ୍ଛେ ?
ବଢ଼ୁଛି ତାହାର ଖ୍ୟାତି—ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ପ୍ରାୟ,
ଅଚିର ଭବିଷ୍ୟେ ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ତା ଶିରେ
ନିଶ୍ଚିତ ପିନ୍ଧାଇଦେବ ଯଶର ମୁକୁଟ,
କର ସର୍ବେ ତାହା ନାମେ ଜୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ।"
ଶୁଣି ଏହା ସଖୀମାନେ ସହର୍ଷ ଅନ୍ତରେ
ଉଚ୍ଚାରିଲେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ଦେବୀଙ୍କ ସହିତେ—
"ଜୟ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଜୟ ଉତ୍କଳ ନୃମଣି ।"
ବଖାଣିଲେ ଏଥିଅନ୍ତେ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ
"ଆଉ ଜଣେ ପୁତ୍ର ମୋର,ମଦନମୋହନ
କୃଷ୍ଣସିଂହ ବଂଶମଣି ଧର୍ମକୋଟ-ନାହା,
ବୀରସିଂହ ସେହୁ, ଶତ୍ରୁ-ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ-ସଂହାରୀ,
ଜାଗିଲ ସେ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ମାତୃନାଦ ମୋର ।
କଲ ସେ ଘୋଷଣା ଦମ୍ଭେ—ସିଂହ ବିକ୍ରମରେ
"ନ ମିଶୁ ପଞ୍ଚତେ ଦେହ, ମାତ୍ର ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ
ମିଶିବ ମୋ ମାତୃ ସହ ଏ ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ।"
ଏଭଳି ସତେଜ ବାଣୀ—ଦୃପ୍ତ ବୀରବାଣୀ
ବାହାରେ କି ହୀନକୁଣ୍ଠ ସିଂହ ବ୍ୟତିରେକେ ?
ବହୁଗୁଣେ ଗୁଣଧର ପୁତ୍ରମଣି ମୋର,
ତାହା ପରି ସେହି ଏକା ସ୍ୱଦେଶାଭିମାନୀ,
ବିଖଣ୍ଡିତ ଅଙ୍ଗ ମୋର ସଂଯୋଗ ସକାଶେ
କରିଛି ସେ ବହୁ ଯତ୍ନ, ବହୁ ଧନ ବ୍ୟୟ ।
କରୁଛି ମୁଁ ଆଶୀର୍ବାଦ ପୁତ୍ର ପୌତ୍ର ଘେନି
କରୁଥାଉ ରାଜମଣି ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେବା,
କର ସର୍ବେ ଜୟଧ୍ୱନି ପୁଣ୍ୟ ନାମେ ତାର ।"
ଏହା କହି ଦେବୀ, କଲେ ଅଗ୍ରେ ଉଚ୍ଚାରଣ—
"ଜୟ ଧର୍ମକୋଟ ପତି ମଦନମୋହନ"
ତହୁଁ ପରେ ସଖୀକଣ୍ଠୁ ଉଠିଲ ସେ ଧ୍ୱନି
ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ପ୍ରାୟ, ଦେଲେ କରତାଳି ସର୍ବେ ।
ପୁନଶ୍ଚ କହିଲେ ଦେବୀ, "ଶୁଣ ସଙ୍ଗିନୀଏ,
ଆଉ ଏକ ପୁତ୍ର ମୋର ମହା ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ,
ରାଜନ୍ୟ-ବାଞ୍ଛିତ ସର୍ବ ସଦ୍‌ଗୁଣ-ଗରିମ୍ନ,
ଘୋଷେ ତାର ଯଶ ଖ୍ୟାତି ମହୋଦଧି-ଜେମା
ସୁଷମା ସୃଷ୍ଟିର ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଚଳିତା
ଉତ୍କର୍ଣ୍ଣେ, ଘୋଷେ ପୁଣି 'ନିର୍ମଳ ନିର୍ଝର'
ଝର୍ଝର ଝଙ୍କାରେ ସଦା ଆଦିବାରଜନୀ ।
ସେହି ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ରାମଚନ୍ଦ୍ରୋପମ
ରୂପେ ଗୁଣେ ଶୀଳେ ଧନ୍ୟ ସାଧୁ ସଦାଶୟ,
କରିଛି ସଙ୍କଟେ ବହୁ ସହାୟତା ମୋର
ଲାଗିଥିଲ ଯେବେ ମୋର ଭାଗ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା,
ମୋ ପାଇଁ ଅକଳକୁଣ୍ଠ ଥିଲେତ ସକାଶ
ଭଗ୍ନୀପୁତ୍ରେ ମୋର, ତହୁଁ ଦେଇଥାନ୍ତେ ପେଲି,
ସେ ବିପଦୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଉଦ୍ଧାରିଛି ମୋତେ ।
ନୀରବ କର୍ମୀ ସେ, ତାର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର
କାର୍ଯ୍ୟ, ପାରେ ନାହିଁ ଜାଣି ବାମହସ୍ତ କେବେ,
ପ୍ରିୟ ପୁତ୍ର ସେ ମୋହର, ମହା-ଉପକାରୀ,
କର ତାହା ନାମେ ହୁଏ ବିଜୟ ଘୋଷଣା ।"
ଏହା କହି ଦେବୀ, ଦେଲେ ନିଜେ ହୁଳାହୁଳି,
ଉଚ୍ଚାରିଲେ ସଖୀଗଣେ ହର୍ଷବୋଳା କଣ୍ଠେ—
"ଜୟ ଖଲ୍ଲିକୋଟ-ନୃପ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜୟ ।"
ପୁନଶ୍ଚ କହିଲେ ଦେବୀ—"ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ
ସୁଯୋଗ୍ୟ ରକ୍ଷକ ସଖୀ ଜୟପୁରୀଙ୍କର,
ମୋର ଯୋଗ୍ୟତମ ପୁତ୍ର, ମହାରାଜା ଯେହୁ

http://oaob.nitrkl.ac.in

କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବହାରେ ରଖି, ନ ଥିଲି ଆସକ୍ତି
ରାଜପଦେ ତାର୍, ମାତ୍ର ଯୋଗ୍ୟ ଜାଣି ତାଙ୍କୁ
ବଳେ ଭଲେ ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ମଣ୍ଡିଲେ ତା ଶିରେ
ନୃମଣି-ମୁକୁଟ, ପୁଣ୍ୟ ଦକ୍ଷହସ୍ତ ତାର୍
ଆର୍ଦ୍ର ସଦା ଦାନବାରି ଗଣ୍ଡୂଷ ଧାରଣେ ।
ମୋ ଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ପୁତ୍ରମଣି ମୋର୍
କରିଅଛି ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇଛି ତେତେ,
ଉଠାଉ ତା' ନାମେ ସର୍ବେ ଜୟ ଜୟବାଦ ।"
ଅନନ୍ତର ଦେଖା, ଖୋଲି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ବେନି ବାହୁ
ଉଠାଇଲେ ଉଠେ—'ଜୟ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ'
ତହୁଁ ପରେ ସଖୀଗଣେ କଲେ ଜୟଧ୍ୱନି ।
ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ଦେବ କଳାହାଣ୍ଡି ନୃପ
ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଗବଂଶ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ମଣି,
ଉତ୍କଳ-ନରାଧିପଙ୍କ ଉତ୍କଳ-ହିମାଦ୍ରି
ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ନିୟାମଗିରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରଜା ତାର୍,
ଭେଟେ ତା ଛାମୁରେ ଅର୍ପି ସୁରଭି ଚନ୍ଦନ ।
ମହାଯଶା ମହୀପତି ସେହୁ, ମାତୃଭକ୍ତ,
ମୁକ୍ତହସ୍ତେ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କଲା ସେ ମୋ ପାଇଁ,
ହିତୈଷୀ ପୁତ୍ର ସେ ମୋର୍, ବୋଲି ସଜନୀଏ,
'ଜୟ ଜୟ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ'
କଲେ ତହୁଁ ଜୟଧ୍ୱନି ସଖୀଏ ନିବାର୍ ।
ଆଉ ଯେତେ କୃତୀ ପୁତ୍ର ମୋ ଉଦ୍ଧାର-ଯାଗେ
ଘୃତ-ପୁଷ୍ପ-ଯଜ୍ଞ-କାଷ୍ଠ-ଅକ୍ଷତସ୍ୱରୂପେ
ବ୍ୟୟ କରି ଧନ, ବଳ, ବୁଦ୍ଧି, ପରମାୟୁ,
ହୋଇଛନ୍ତି ସାହା ମୋର୍ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତିରେ,
ସହି କେତେ ଥଟ୍ଟା, ଗାଳି, ନିନ୍ଦା, ଅପମାନ ।
ମୋ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର ବୀର, ଧନୁର୍ଦ୍ଧର,
ବାସ୍ତବରେ ମହାପାତ୍ର ସେହୁ, ଦେଖାଇଲା
ରାଜଦ୍ୱାରେ ଓଡ଼ିଆର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରଭାବ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ରାୟବାହାଦୁର
ମୋର୍ ଦକ୍ଷପୁତ୍ର, ତାର୍ ସାର୍ଥକ ଉପାଧି ।
ଗୁଣଧର ପୁତ୍ର ମୋର୍ ଲୋକାଗ୍ରୀଚରଣ
ଏଣ୍ଡ୍ରିବଦ୍ୟା ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ନବହୃଦୟଥ,
କର୍ମବୀର, ମାତୃଭକ୍ତି ଆଦର୍ଶ ତାହାର ।
ଧର୍ମ-ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପ୍ରାୟ ଶ୍ରୀବ୍ରଜସୁନ୍ଦର
ମାତୃପ୍ରାଣ, ମାତୃଦୁଃଖେ କାନ୍ଦେ ତା ଅନ୍ତର
ମୋ ସେବାରେ ଉତ୍ସର୍ଗ ସେ କରିଅଛି ପ୍ରାଣ ।
ଉତ୍କଳ ଶରଣାନନ୍ଦ, ରାଧାନାଥ ପଣ୍ଡା,
ଧାଇଁ ଧାଇଁ ହୋଇଛନ୍ତି ହାଲିଆ ମୋ ଲାଗି ।
କାନ୍ଦ ମାତେ ସୁମରିଲେ ଗୋଦାବରୀ ଗୁଣ,
ମୋ ପାଇଁ ସେ ଖାଇ ହାରୁ ଖାଇଛନ୍ତି ପ୍ରହାର
ଅଭାବରେ, ହସି ହସି ଭୁଲିଛନ୍ତି ସେ ବ୍ୟଥା,
ମୋ ଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ଅଖିଦେଖା ଭଳି
କରିଛନ୍ତି ବହୁତ ତ୍ୟାଗ ପୁତ୍ରମଣି ମୋର୍ ।
ଦକ୍ଷ ରାଜ-କର୍ମଚାରୀ ଦାମୋଦର ରଥ
ଅର୍ଜିଛି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିଜ ଯୋଗ୍ୟତା ବଳରେ,
ମୋର୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ କରିଛି ସେ ତ୍ୟାଗ
ରାଜଦ୍ୱାରେ, ବାହାରରେ ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ।
ଭୁବନବିଖ୍ୟାତ ମୋର୍ ତନୟ ଭୁବନ,
ଉଚ୍ଚ ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ୟାରେ ସେ ପଟୁ, ଧୁରନ୍ଧର,
ଯୁଝିଲା ମୋ ଲାଗି ସେହୁ ଲାଟ-ଦରବାରେ
ଲଭିଲା ବିଜୟ, ଯଶ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବସ୍ତୁତ ।
ସେନାପତି ନୀଳମଣି, ଉତ୍ସାହୀ, ବିଦ୍ୱାନ,
କରିଛି ମୋ କୁଳୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲଭି,
ବହିଛି ସେ ଗୁରୁତର ରାଜକର୍ତ୍ତବ୍ୟର୍,
ନାହିଁ ଟିକେ ଅବସର, ତଥାପି ସେ କୃତୀ
ସାଧିଅଛି ଶତହସ୍ତେ ପୁତ୍ରର୍ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
ବୃଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁତ୍ର ମୋର୍,
ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଦିନରାତି ମୋଲାଗି ସତତ
ସହିଛି ଆୟାସ ବହୁ, ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରରେ,
ତେଜରେ ଯୁବକ ତାଙ୍କୁ ନଃହେବେ ସମାନ ।
ନିଷ୍ଠାପର ମାତୃଭକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ
ଭାରତ-ସେବକ ସଙ୍ଘ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଦସ୍ୟ,
ଗର୍ବିତା ମୁଁ ଗର୍ଭେ ଧରି ତାଙ୍କୁ, କୁନ୍ତୀ ଯଥା

ସବ୍ୟସାଚୀ ଯୋଗେ, ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଥିରଅଛେ ତାର ।
ତେବେଁଠି ନ କ୍ଷତ ମୋର ରହିଛି ଗୋପନେ
ଜାଣି ତାହା ପ୍ରିୟମଣି କରୁଛନ୍ତି ଚେଷ୍ଟା
ଯଥାଶକ୍ତି, ଶଙ୍କ ଦକ୍ଷ ଚିକିତ୍ସକ ପ୍ରାୟ,
ଓସ୍ତୀଜନ୍ୟ ସନ୍ତତ ସେହୁ ତେଜରେ ସ୍ୱସ୍ଥର,
ଯଥା ଉଚ୍ଚମନା, ତଥା ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ସେ,
ଇଚ୍ଛିଥିଲେ ପାରିଥାନ୍ତା ଅର୍ଜି ବହୁ ଅର୍ଥ
ମାତ୍ର ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ ତାହା, ଧରିଛି ସେ
ମୋହୋ ଲାଗି ସେବାବ୍ରତ, ପୁଣି ଦୈନ୍ୟବ୍ରତ,
ମୋହଲାଗି ପ୍ରିୟବର ହୋଇଛି ଦ୍ୱିବାସ୍ତ,
ଦେଖାଇଛି ଶୁଦ୍ଧାଦର୍ଶ ଯୁବକ ସମାଜେ ।
"ସହକାର" ପତ୍ର ମୋର ବହୁ ସ୍ତୁତିବାଣୀ,
ଅଗ୍ନିମୟୀ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦେଇଛି ସେ ବାଳ
ମୋର ପ୍ରିୟକନ୍ୟା ପ୍ରାଣେ, ଲେଖନୀ ତାହାର
ଧନ୍ୟ , ସୁସାର୍ଥକ, ହେଉ ସେ ଶୁଭ୍ର ଲେଖନୀ
ସୁସ୍ଥାସ୍ତୁତ, ଏହା ମୋର ପ୍ରାଣର ଆଶିଷ ।
ପ୍ରବୀଣ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ସାଧୁ ପ୍ରିୟ ମୋର,
ଭରିଛି ସେ ଜ୍ଞାନକୋଷ, ମଧୁକୋଷ ଯଥା,
ଦେଖାଇଛି ଓଡ଼ିଆର ମସ୍ତିଷ୍କ ପ୍ରଭାବ
ପ୍ରତିଭା ଗୌରବ, ଧନ୍ୟ ଲେଖନୀ ତାହାର ।
ମୋ ଅଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ ଲାଗି ସେ ନୀରବ କର୍ମୀ,
କରିଅଛି ଅଜାଣତେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ ।
ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ-ସଙ୍ଗୀ-ଶ୍ରୀସ ପ୍ରମଦାପ୍ରସନ୍ନ,
ଆଉର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, ଉଭୟେ ମୋଲାଗି
କରିଛନ୍ତି ଧନ, ମନ, ଅମୂଲ୍ୟ ସମୟ
ଅକୁଣ୍ଠିତେ ବ୍ୟୟ, ହୁହେଁ ସୁପ୍ରୀତ ମୋହର ।
ସୁପଣ୍ଡିତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆର୍ଯ୍ୟ ମୋ ପାଇଁ
ମୁଣ୍ଡବାଳ ଗୋଟେ ମାତ୍ର, ସହି ବହୁ କ୍ଲେଶ
ଲାଗିଅଛି ଅବିରତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନେ ।
କର୍ମବୀର ସୁପ୍ରିୟ ସେ, ଧରି ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି
କରୁଛି ସଂଗ୍ରହ ଅର୍ଥ ବୁଲି ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ,
ସ୍ଥବିର ଶରୀରେ ତାର ଅଛି କେତେ ଶକ୍ତି
ଯୁବକ-ଦୁର୍ଲଭ, ଦେଖି ଲଭେଁ ମୁଁ ବିସ୍ମୟ,
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୃଦ୍ଧି, ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ
ଲାଗିଛି ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନେ ସତତ,
ଶତ ବର୍ଷ ପରମାୟୁ ଲଭୁ ସେ ସାହସୀ
ଯଥା ପିତା, ତଥା ପୁତ୍ର, ଉଚ୍ଚୋପାଧିଧାରୀ
ପୁତ୍ର ତାର କରୁଅଛି ସାହାଯ୍ୟ ଜନକେ ।
ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ରଥି, ଗ୍ରାମବାସୀ
ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର-ପାଳିତ, ଆହା ଦ୍ୱିଜମଣି
ସହିଛି ମୋ ଲାଗି ପ୍ରାଣେ ବିଶେଷ ଯାତନା
ତାର ସହକର୍ମୀ ସହ, ବିପକ୍ଷ ହସ୍ତରୁ ।
ସମସ୍ତ ମେଦିନୀପୁର ସିଂହଭୂମି ସ୍ୱଜ୍ୟୁ
ବଳେ ଦଳେ ବାହାରିଣ ଶିଷ୍ଟ ପ୍ରିୟେ ମୋର
ଲାଗିଗଲେ କର୍ମେ ସର୍ବେ ବଦ୍ଧହସ୍ତ ହୋଇ,
ଅପମାନ, ଅପବାଦ କଲେ ବାମ ପାଦେ ।
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ମୁକୁନ୍ଦ, ନନ୍ଦକିଶୋର ଭଜନେହେଁ
ଗାଇ ସପ୍ତସମିତିରେ ମୋ ଦୁଃଖ କାହାଣୀ
କାନ୍ଦିଲେ ଶତ୍ରୁର ପୁଣି କନ୍ଦାଇଲେ ଆନେ,
ନିଜେ କର ବଢ଼ାଇଲେ ଅପରେ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଉଦ୍ରଗ ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱୟଂ ବାହାଦୁର
ମୋ ସକାଶେ କରିଅଛି ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ,
ସୁପ୍ରିୟ ସେ ମୋର, ଦାନେ କଳ୍ପତରୁ ଯଥା,
ଲଭୁ ଦୀର୍ଘ ପରମାୟୁ ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦେ ।
ସମାଜ, ନବୀନ, ପୁଣି ଉତ୍କଳଦୀପିକା,
ମୋ ନିମନ୍ତେ କରିଛନ୍ତି ବହୁ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ ।
ସିଂହ ତୁଲ୍ୟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ
ଉତ୍କଳ ମାତା ପ୍ରତି ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପୁତ୍ରର,
ପାଳିଛି ସେ ତାହା ତାର ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ।
କରିଛନ୍ତି ବହୁଚେଷ୍ଟା ମହନ୍ତମଣ୍ଡଳୀ
ରାଧାକାନ୍ତ ଏମାର୍ବାଡ଼ି ମଠସମୂହର,
ଧର୍ମଗୁରୁ, ଧର୍ମଭକ୍ତ ବିଖ୍ୟାତ ସଦଳେ
ଅର୍ଜିଲେ ଅକ୍ଷୟ ପୁଣ୍ୟ ଜନନୀ ସେବାରେ ।
ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ମୁସଲମାନ ପ୍ରିୟମାନେ ମୋର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆବର୍ ଦେଶର ସଙ୍ଘ ସମିତି ସକଳ
କରିଛନ୍ତି ସଭାଦ୍ୱାରେ ମୋ ସକାଶେ ଅଛ—
ନିବେଦନ ଆବେଦନ ଅନୁନୟ ସହ ।
ଶଶୀ ଋଷି— ସୁହାସିନୀ "ଆଶା"ର ଜନକ,
ତେଜସ୍ୱୀ ସେ, ଡରେ ନାହିଁ ବଜ୍ରେ ବା ଅନଳେ,
ମୋ ଅଙ୍ଗ-ସଂଯୋଗ ଅର୍ଥେ ହୋଇ ସେ ପାଗଳ,
ଲଗିଲା ବଉଳି ପରି ଧାଇଁ ନାନାଦିଗେ ।
ଆଉ ଏକ ପ୍ରିୟପୁତ୍ର ବିଶ୍ୱନାଥ କର
ଗଞ୍ଜାମ ରଇତ-ବନ୍ଧୁ, ଉଦାର୍, ଗମ୍ଭୀର୍,
ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧି ତାର୍, ଦେଇ ସେ ଦେଖାଇ
ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣମାଳା ସପକ୍ଷରେ ମୋର୍ ।
ବର୍ଣ୍ଣିଥାଇ ଶତବର୍ଷ ପୂର୍ବୀ ନିରଞ୍ଜନ
ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ମତିମାନ, ଯୁବକ ତେଜରେ
ଚରିତ ତା' ସମ ସରି ଯୁବକମଣ୍ଡଳେ ।
ଲେଖିଛନ୍ତି ସେ ପୋଥି, ଯୁକ୍ତି ପ୍ରମାଣ ଦର୍ଶାଇ
ତାର ସାଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କିଏ କରିବ ଖଣ୍ଡନ,
କରିଛନ୍ତି ସେ ବହୁକାର୍ଯ୍ୟ ସୀମା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲେ ।
ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବହୁ ଗୁଣାଧାର୍
ଲଗିବ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟେ, ତାହା ସାଧିବ ନିଶ୍ଚୟ,
ନିଜର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ନ କରି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ,
ଲଗିଛନ୍ତି ସେ ମୋ ନିମନ୍ତେ ଅବିଶ୍ରାମବନ୍ତ,
ଧନ୍ୟ ମୁହିଁ ଅଙ୍କେ ଧରି ତାହା ପରି ପୁତ,
ବୀରପୁତ ସେ ମୋହର, ଗଞ୍ଜାମ-ଭୂଷଣ ।
"ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ" ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର
କରିଛନ୍ତି ମୋଲାଗି ବହୁ ଚିନ୍ତା ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ,
ତାହା ପରି ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ନୈତିକ ସାହସୀ
ଅଛନ୍ତି ଅତ୍ୟଳ୍ପ ମୋର ପୁତ୍ରଗଣ ମଧ୍ୟେ ।
ଦୀନବନ୍ଧୁ ଲିଙ୍ଗରାଜ ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ
ମାତୃପ୍ରାଣ, ମାତୃଭକ୍ତ, ମାତୃହିତବ୍ରତ
ତେଣୁ ଏ ମୋ ମୁକ୍ତିଯଜ୍ଞେ ପ୍ରବୀଣ ଯାଜକ,
ନ ହୁଅ ଚାଲନ୍ତୁ ଭରି ଦେଇବ୍ୟାକୁ ଶ୍ୱାସ ।
ମଧୁ ବି ଜଳନ୍ତ ନାମ ଆଖିଦେଖା ଭଳି
ତୁଷ୍ଟ ମୁହିଁ ପୁରୋହିତ ବ୍ୟବହାରେ ତାର ।
ଧୁରନ୍ଧର ସ୍ଥିର ମୋର ଶ୍ରୀରାମଚରଣ
ଯୁବକ ଉତ୍କଳ, ଯାର ଜ୍ଞାନେ ବର୍ଷୀୟାନ,
କରିଛନ୍ତି ବହୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ।
ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମାନଧାତା ପ୍ରବୀଣ ଉକିଲ
ନାନା ଚେଷ୍ଟା କରି ସେହୁ ସାଧିଛନ୍ତି ମୋହର
ବହୁ ହିତ, ପ୍ରଶଂସ୍ୟ ତା ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗ ।
ବୀରପୁତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଗତିକଶୋର
ପୂଜିଛନ୍ତି ସେ ମସିଯୁଦ୍ଧେ ସେନାପତିରୂପେ ।
ପାରଳାର ହିତୈଷିଣୀ ଆଦର୍ଶ ସମାଜ
କରିଅଛି ମୋ ନିମନ୍ତେ ବହୁ ଲେଖାଲେଖି,
ବିପକ୍ଷର ଯୁକ୍ତି-ଅସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି
କାଟିଅଛି ପ୍ରତିଅସ୍ତ୍ରେ ଦକ୍ଷ ରଥୀ ପ୍ରାୟ ।
ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହଦେବ ଯୋଗ୍ୟପୁତ୍ର ମୋର୍,
ତାହା ପରି ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶୀ ସୁପଣ୍ଡିତବନ୍ତ
ବିରଳ ସର୍ବଥା ଭବ୍ୟ ଉତ୍କଳ ସମାଜେ ।
ଛିନ୍ନାଂଶ ସଂଯୋଗେ ମୋର ଆସ୍ଥା ଲଭି ହୃଦେ
କରିଅଛି ପୁତ୍ରରତ୍ନ ଦୁଃସାଧ୍ୟ ସାଧନ ।
ଛାତ୍ରପୁତ୍ରେ ମୋର ଭାବୀ ଭରସାର ସ୍ଥଳ,
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଏକମୁଖେ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱ,
ପାଠ ଛାଡି, କଷ୍ଟ ସହି ବୁଲି ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ
ଗାଇଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ମୋର୍, ସଜୀବ ଭାଷାରେ,
ମତାଇଲେ ଜନଗଣେ, ଧରିବାକୁ ହୃଦେ—
ମାତୃସମୃଦ୍ଧାର ପୁଣ୍ୟବ୍ରତ ପ୍ରାଣପଣେ ।
ହୁଅନ୍ତୁ ବାଳୁତେ ମୋର ଦୀର୍ଘାୟୁ, ଯଶସ୍ୱୀ,
ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ ମୋର ତ୍ରିକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ।
ଶୁଣ ପୁଣି ଆଉ ଏକ ଶୁଭ ସମାଚାର,
କହିବା ବେଳକୁ ତାହା ଉଠୁଛି ମୋ ହିଆ,
ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ସାହେ ଫୁଲି, ସୁଖରେ ଉଛୁଳି,
ମୋ ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କନ୍ୟାମାନେ ମୋର
ସହୁଛନ୍ତି ବହୁକ୍ଲେଶ, ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ବୁଲି
ମାଗିଛନ୍ତି ଦାନ ଘାଡ଼ ଭିକ୍ଷା, ତେଣୁ ଅବା

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେଉଛନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ କାଢ଼ି ଅଙ୍ଗ ଅଳଙ୍କାର ।
ଅହା, କି ଦୁର୍ଲଭ ମନ, ଦୁର୍ଲଭ ହୃଦୟ,
ଦେଉଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚେ ତାଙ୍କ କୋମଳ ପ୍ରାଣରେ
ଦେଶଭକ୍ତି ଶୁଭଦୀକ୍ଷା; ବନ୍ଧୁଜାଲ ପରେ
ବୁଣିଛନ୍ତି ଉତ୍କଣ୍ଠା-ବୀଜ ହୃଦୟେ ତାଙ୍କର,
ପାଉଛନ୍ତି ଶକ୍ତି ଏବେ ଦେଶମାତାକୁ ଯେ,
ମଙ୍ଗଳ ଲକ୍ଷଣ ଏହା—ଆଶାର ପ୍ରଭାତ ।
ନାରୀର ଗୌରବ, ପୁଣି ନାରୀର ଆସନ
ପାଉଲେଣି ଜଳ, ଏହା ଅନ୍ଧାରେ ଆଲୁଅ,
ସୁଖ-ଶ୍ରୀ-ସୌଭାଗ୍ୟ-ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୁ ସକଳେ
ଏହି ସୁକଲ୍ୟାଣ ମୋର ପ୍ରିୟ କନ୍ୟାଗଣେ ।
କେତେ ମୁଁ କହିବ ସଖି, ଜାଣ ତ ସକଳେ
ସବୁ କଥା, ଅଛନ୍ତି ଗୋ ଆହୁରି ଅନେକ
ମାତୃପ୍ରାଣ ମାତୃପ୍ରାଣା ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ମୋର,
ସାଧୁଛନ୍ତି ସାଧ୍ୟମତେ ମାତୃମଙ୍ଗଳ ବ୍ରତ,
କର ମଧୁପାନ ତାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ମନାସି ।"
କହୁଁ କହୁଁ ସିନ୍ଧୁମିତ୍ର ମଧୁଚକ୍ର ଆଣି
କଲେ ସର୍ବେ ମଧୁପାନ, ଦେବୀଙ୍କ ସହିତେ—
ପରମ ଉଲ୍ଲାସେ, ତାଙ୍କ ପଦ୍ମରେ ପ୍ରଣମି ।"
ଦେବତା ପଦ୍ମଭୃଙ୍ଗ ବାଦିନ୍ ଏ କାଳେ
ବାଜିଲ ସଘନେ ଉଠେ ବନ୍ଦେଉଲରେ,
ଆସିଲ ସେ ସ୍ୱର ଭାସି ସିନ୍ଧୁଗାମୀ ବାତେ
ଉତ୍କଳ ଜନ୍ମଃସୃତ ପ୍ରଭାତୀ ଗୀତର
ଅମୃତ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ସହ, ସେ ପବିତ୍ର ସ୍ୱର
ଜଲ ବାୟୁମଣ୍ଡଳକୁ ନିର୍ମଳ, ପାବନ,
ହରିନେଲା ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ଶ୍ରୋତା ସକଳଙ୍କୁ,
ଏକ ହେଲା ପାଞ୍ଚ ମନ, ପରଶ ପ୍ରକୃତି,
ଭେଟିଁ ସ୍ୱପ୍ନ-ସୁଖସ୍ୱର୍ଗେ ବିହରିଲା ମନ ।
ଅହା, କି ମଧୁର କାଳ, ଗଗନ ପବନ
ଧରା, ସବୁ ମଧୁମୟ, ଶିଶିର ଛଳରେ
ବର୍ଷେ ମଧୁ ଦେବଲୋକୁ, ମୁ ଭ୍ରାଫଳ ପ୍ରାୟ ।
ଜାଗେ ମନେ ଧର୍ମଭାବ, ଯାଜ୍ଞସେନେ ଏ କାଳେ

ଉଠନ୍ତୁଲେ ଧର୍ମଭାବ ପ୍ରଭାତୀ ସମୀରେ ।
କି ଏକ ସୁସ୍ୱାଦୁରସେ ଅନାସ୍ୱାଦପୂର୍ବ
ପୂରିଉଠେ ହୃଦ-ପ୍ରାଣ ଆହା, ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ।
ବିଷୟ-ବାସନାକ୍ଲିଷ୍ଟ କଳୁଷ ସ୍ୱଭାବ
ହୋଇଉଠେ ମଧୁମୟ ଅମୃତ ସମାନ ।
ଏ କାଳେ ଅମରବୃନ୍ଦ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଯାନେ
ଆସନ୍ତି ଓହ୍ଲାଇ ସ୍ୱର୍ଗୁ ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର ପଥେ,
ଜଗବନ୍ଧୁ ପୁଣ୍ୟାରବିନ୍ଦ ଦର୍ଶନ ମାନସେ,
ତାଙ୍କ ବିମାନର ତୀବ୍ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଭାରେ
ଦିଶେ ତାରାସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ବଦନ ମଳିନ ।
ପ୍ରବାଳ-ପାଟଳ ଦ୍ୱାର ଫେଡ଼ି ଉଷାରାଣୀ,
ଦେଖାଇଲା ପ୍ରାଚୀକୋଳେ ରୂପର ମାଧୁରୀ,
ପିନ୍ଧି ଭାଲେ କୁଆଁ ତାରା-ହୀରକ ଟିକିଲି ।
ହସିଲା ସେ ଗୁହ୍ମି ସରେ କମଳିନୀ ମୁଖେ,
ରବିରାଗ ଦୂତୀ ବାଳା, ଗୁଞ୍ଜରେ ବାର୍ତ୍ତା
ପ୍ରେରିଲା ସେ ବାୟୁମୁଖେ ରବିପ୍ରିୟା ପାଶେ ।
ଶୁଣି ସେହି ଶୁଭବାର୍ତ୍ତା ରବିରାଗବର୍ଣ୍ଣୀ
କମଳିନୀ, ଉଠିଲାକ ଆନନ୍ଦେ ଶିହରି ।
ଆସିଲ ସିନ୍ଦୁର-ଫାଟି କେତେ କ୍ଷଣ ପରେ,
ଫିକା ପଡ଼ିଗଲା କ୍ରମେ ଉଷା ରକ୍ତାଧର,
ଦଣ୍ଡେକ ପୂର୍ବରେ ଯେତ୍ତ ପଡ଼ୁଥିଲା ଫାଟି
ରୂପଗର୍ବେ, ଦିଶିଲା ସେ ଏବେ ଫିକା, ହାୟ
କାହିଁ ଗଲା ରୂପଜ୍ୟୋତି, କାହିଁ ଗଲା ଗର୍ବ,
ଚିର ନୁହେଁ କାହା ଦର୍ପ ଏ ମହୀମଣ୍ଡଳେ ।
ଧନ, ମାନ, ରୂପଆଦି ଅସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପଦେ
ଦର୍ପ କରେ ଲୋକ, ମାତ୍ର ଜାଣେ ନାହିଁ ମୂଢ଼
ଦିନେ ତା ଛଡ଼ାଇ ନେବ କାଳ-ଦର୍ପହର,
ସମ୍ପଦର ଛାୟା ସିନା—ଅସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପଦ,
ଯିବା ପାଇଁ ଆସେ ତାହା, ସ୍ୱଳ୍ପାୟୁ ସେ ଅତି ।
ଭାଷିଲେ ଉତ୍କଳ ଦେବୀ ସଖୀଗଣେ ଚାହିଁ—
"ବାଜୁଅଛି ଏହି ଶୁଣ ବଡ଼ଦେଉଳରେ
ମଙ୍ଗଳ ଆଳତି ବାଦ୍ୟ, ଉଠିଲେଣି ଉଠେ

କୁକୁଟ ମୁକୁଟ ଶେଷେ, ପ୍ରାତଃ-ବୈତାଳିକ ।
ନାହିଁ ତ ସଂଶୟ ଆଉ ପାଇବାକୁ ସ୍ୱତ,
ଯିବ ଗୋ ଏବେ ମୁଁ ସଖି, ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରସାଦେ
ପାଇଲି ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତନୁ, ଯାହାଙ୍କ କୃପାରୁ
ଘଟିଲା ମିଳନ ସୁଖ—ମିଳନ ଆନନ୍ଦ
ଆମ୍ଭ ଦ୍ୱୟେ, ବହୁ ଯୁଗ ବହୁକାଳ ପରେ,
ସେହି ପ୍ରଭୁ ଜଗତ୍‌ପିତା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର
ପଦ୍ମରେ ପ୍ରଣାମ ଯାଇ କରିବ ଏକ୍ଷଣି,
ଜଣାଇବ ପିତୃପାଦେ ପ୍ରାଣ କୃତଜ୍ଞତା,
ଅର୍ପିଲେ ସେ ମୋତେ ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଳେବର
ସେହି କଳେବର ଘେନ ଭେଟିବି ଛାମୁରେ,
ମିଶ ଏବେ ସବ ସଖୀ ମୋ ଶରୀରେ ଆସି ।"
ଦେବୀଙ୍କ ଆଦେଶେ ତହୁଁ ଛଅ ପ୍ରିୟ ସଖୀ
ମିଶିଗଲେ ତାଙ୍କ ଦେହେ ଜ୍ୟୋତିରୂପ ଧରି,
ମିଶିଯାଏ ଜଳବିନ୍ଦୁ ଜଳାଶୟେ ଯଥା ।
ସ୍ୱକଳେବରୀରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଜନନୀ
ତହୁଁ ଗଲେ ପଦବ୍ରଜେ ଦେବ ଦରଶନେ ।
ପ୍ରାତଃ ଧୂପ ପରେ ପ୍ରଭୁ ରତ୍ନ-ସିଂହାସନେ
ହୋଇଛନ୍ତି ଅବକାଶ ବସେ, ଖଟିଛନ୍ତି
ଖଟଣୀ ସେବକେ ଯେଝା ସେବା ଉପସ୍ଥରେ ।
ଆହା, କି ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ବିଶ୍ୱବିମୋହନ,
ମସ୍ତକରେ ରତ୍ନଖଚୀ ସୁନ୍ଦର ମୁକୁଟ,
ବକ୍ଷେ ଶୋଭେ ମଣିବର କୌସ୍ତୁଭ ପଦକ,
ମିଶିଛି ତା ଜ୍ୟୋତି ଯାଇ ମୁକୁଟ ଜ୍ୟୋତିରେ ।
ଅବିରତ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ପଡ଼ି ଅଛି ଝଡ଼ି
ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ କଳେବରୁ—ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର,
ଦିଶୁଛି ମଳିନ ତହିଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପ ଶିଖା,
ଯେସନ ତାରକା ମ୍ଳାନ ଶଶାଙ୍କ ପ୍ରଭାରେ ।
ଶୀତଳ, ପ୍ରସନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି, ଝଡ଼ିପଡ଼େ ହାସୁ
ସ୍ନେହ-ପ୍ରେମ-ଦୟା-କ୍ଷମା ମଣିରତ୍ନମାଳା ।
ଭାବମୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଯେତେକ ଗଢ଼ା ମହାଭାବେ,
ସେ ଉଦାର ପିତୃମୂର୍ତ୍ତି ନିରେଖିବା ପାଖେ

ଅନ୍ତରରେ ଭକ୍ତି, ପ୍ରୀତି ବାହାରି ହୃଦୟୁ
ଲୋଟିଯାଏ ସେ ଶ୍ରୀମୂର୍ତ୍ତି ଶ୍ରୀପଦ-କମଳେ ।
ଡାକୁଛନ୍ତି ଭକ୍ତମାନେ ପ୍ରଭୁ ସମ୍ବୋଧନେ,
ଦୁଃଖୀ ଭାବେ ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱରେ ପିତା ପିତା ବୋଲି,
ଉଠୁଅଛି ଶୋଭା ତଣ୍ଟୁ—ମହିମା ମହିମା,
ଏ ସମୟେ ମିଳି ତହିଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଜନନୀ
ନମିଲେ ଶ୍ରୀପଦେ, ବୋଲି ହୋଇ ତହିଁ ପରେ
ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ପାଦରେଣୁ ମସ୍ତକେ, ଶରୀରେ,
କହିଲେ ଗଦ୍‌ଗଦ କଣ୍ଠେ—"ପିତଃ, କେଉଁ ପାପେ
ବହିଥିଲି ଅଭାଗିନୀ କନ୍ୟା ପ୍ରତି ତବ
ନିଦାରୁଣ ଶାସ୍ତି, ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ମୁହିଁ
ଭୁଞ୍ଜିଛି ଯେ କ୍ଳେଶ, ତାହା ନ ପାରିବ କହି,
ସୁମରିଲେ ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଥରିଉଠେ ଆତ୍ମା
ଶୁଖିଯାଏ ଦେହୁ ରକ୍ତ ଭୟର ଉତ୍ତାପେ ।
ଏବେ ତାଙ୍କ ପରେ ତବ କୃପା-ସିଂହାସନ
ଟଳିଲା ଏ କନ୍ୟାଦୁଃଖେ, ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପିତା,
ଦୟାର ହୃଦୟ ତବ ତେବେ ତାଳ ଆଉ
ରହନ୍ତା ବା ଧୀରସ୍ଥିର ସନ୍ତାନ ଦୁଃଖରେ ।
ଅଚିନ୍ତ୍ୟ, ଅନୁପମ ପିତୃତ୍ୱ ତୁମ୍ଭର,
ବର୍ଷିଲା ଅମୃତ ତହୁଁ ମୋ କ୍ଷତ ଉପରେ,
ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ ତାହା ଅବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରଲେପ,
ଯୋଡ଼ିଗଲା ଅଙ୍ଗ ମୋର ତାହାରି ପ୍ରଭାବେ ।
ଅଶୋଧ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷେ ପିତଃ ତୁମ୍ଭ କୃପା-ଋଣ,
ଘେନାହେଉ ଶ୍ରୀଛାମୁରେ ଭକ୍ତି କୃତଜ୍ଞତା,
ଏତକ କେବଳ ଅଛି ଶ୍ରୀପଦେ ଦାସୀର,
ଦୀନ ଉପହାର ଏହା—ଏ ଦୀନା କନ୍ୟାର,"
କହୁଁ କହୁଁ ଏହା ଦେବୀ ପଡ଼ିଲେ କାନ୍ଦି
ଅଭିମାନୀ ଶିଶୁପ୍ରାୟ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ ।
ଉଠି ଆସି ସିଂହାସନୁ ତହୁଁ ଜଗନ୍ନାଥ
ଜଗତର ଦୁଃଖହାରୀ—ଜଗତ-ଗୌରବ,
ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀଙ୍କ ନେତ୍ରୁ ପୋଛିଦେଇ ଲୁହ
କୁଞ୍ଚକାଣରେ ନିଜର, ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି

କହିଲେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ—ମଧୁମଶାସ୍ତ୍ରରେ—
"ଭାବନା ବାସନା କିଅ ବାସନା ମୋ ଆଉ,
ଏବେ ମୋର ଦୁଃଖଦିନ ଗଲଣି ତ ସୁଇ,
ଭୁଞ୍ଜିବୁ ତୁ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମ ଉନ୍ନତି ।
ଭୋଗୁଥିଲୁ ଏତେ ଦିନ କର୍ମଫଳ ମୋର,
ସରିଲା ସେ ଏବେ, କପାଁ ଶୋଚନା ଲାଗିଗି ।
ଏ ସଂସାର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର, ଆସେ ନାହିଁ ଜୀବ
କରିବାକୁ କର୍ମ ଖାଲି ଏଠାକୁ ମାଆ ମୋ,
ଭୁଞ୍ଜିବାକୁ ଭୁଏ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କର୍ମଫଳ !
ଭୁଞ୍ଜେ କର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ସେ ପୂର୍ବ ଉପାର୍ଜିତ
କର୍ମଫଳ, ମହାଧାତ୍ରି ନିୟତିର ଏହା,
ଯା ସଞ୍ଚିତ କର୍ମଫଳ, ତାହା ହିଁ ନିୟତି,
ଅନ୍ୟ ଏକ ନାମ ତାର ମହୀରେ ଅଦୃଷ୍ଟ ।
ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ନିୟତି ଧାରା, ସେ ଧାରାକୁ କେହି
ପାରେ ନାହିଁ ଫାଙ୍କି ଦେଇ, ହୋଇଲେ ବି ଦେବତା
ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ଜରା ବ୍ୟାଧି ନାହିଁ କିଛି ମୋର,
ତଥାପି ମାଆ ମୋ, ମୁଁ ସେ ନିୟତି ଅଧୀନ ।
ପୁଣି କର୍ମ, କର୍ମଫଳ ଦୁଇରୁ ଅନ୍ତର
ମୁହିଁ, ତେବେ ଭୁଲି ମୋତେ ଆଉଟେ ନିୟତି ।
କଳ୍ପନା ମୋହର କର୍ମ, ନାହିଁ ରୂପରେଖ
ତାର, ସେହି ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ କଳ୍ପନା ନିମନ୍ତେ
ଭୁଞ୍ଜେ ମୁହିଁ ଶାସ୍ତି—ସେହି ନିୟତି ହସ୍ତରେ,
ଅନ୍ୟର କି କଥା, ଏଥି ବୁଝିବୁ ସହଜେ ।
ନିୟତି ଭୁଞ୍ଜିବା ପାଇଁ ଜନ୍ମେ ଆସି ଜୀବ,
ଜୟିବା ସେ ନିୟତିକୁ ନୁହେଁ ପୁରୁଷାର୍ଥ ।
ଦୀନା, ଅଭାଗିନୀ କନ୍ୟା ନୋହୁ ତୁ ମୋ ମୋର,
ତୁହି ମୋର ଲକ୍ଷ୍ମୀ କନ୍ୟା, ଭାଗ୍ୟବତୀ କନ୍ୟା !
କି ସମ୍ପଦ ନାହିଁ ତୋର ଅକ୍ଷୟ ଭଣ୍ଡାରେ,
ତାର ଅଛି ତୋହ ପରି ଗିରୀନ୍ଦ୍ର ମହେନ୍ଦ୍ର,
ତାର ଅଛି ତୋର ଯଥା ଚିଲିକା, ଅଂଶୁପା,
କୋଣାର୍କ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଅଳଙ୍ଘ ଶିଖରୀ—
ଚନ୍ଦନଶୀତଳ, ଖଣ୍ଡଗିରି—ଶିଳ୍ପେ ଯାର

ପଗ୍ନଜତ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଦେବଶିଳ୍ପିବର ।
ତୋ ପରି କାହାର ଅଛି ହିରାଣ୍ୟ ଜାହ୍ନବୀ
'ଚନ୍ଦ୍ରୋତ୍ପଳା', ମହୋଦଧି—ନିଧିର ଆକର,
ଝର, ତୀର୍ଥ, ଦେବାଳୟ, ଘନ ଅରଣ୍ୟାନୀ ।
କେଉଁ ରତ୍ନ କେଉଁ ଧାତୁ କେଉଁ ମହୌଷଧି
ନାହିଁ ତୋ ଭଣ୍ଡାରେ, ଏତେ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ
କାହାର ବା ଅଛି ଆଉ ତୋହୋ ବ୍ୟତିରେକେ ।"
କହିଲେ ଉତ୍କଳ ମାତା ହସି ତହୁଁ—"ପିତଃ,
ଏ ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ଦାତା ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମୋହର,
ଏହା କପାଁ ଶ୍ରୀଚରଣରୁ ହେଇ ନାହିଁ ଅଜ୍ଞା,
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ସମ୍ପଦର ଅତୁଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ,
ସକଳ ସମ୍ପଦ ତୁଚ୍ଛ, ତୁମ୍ଭେ ଏକା ସାର ।"
ଶୁଣି ଏହା ଭଗବାନ୍ ଭାଷିଲେ ସସ୍ନେହେ—
"ବାତ୍ସଲ୍ୟଣୀ ଉତ୍କଳ ତୁହି, କିସ ବା ନ ଜାଣୁ,
ଘଟୁ ଜାତ ମଞ୍ଜି, ଥାଏ ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟେ ଘଟୁ,
ତୁ ମୋର, ମୁଁ ତୋର, ନାହିଁ ତୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟେ ଭେଦ,
ତୁ ମୋର ବିହାର ସ୍ଥଳୀ, ଲୀଳା ନିକେତନ,
ପୁଣି ତୁ ମୋ ସ୍ନେହଲତା, ଆଦରିଣୀ କନ୍ୟା,
ତେଜି ମୁଁ ବୈକୁଣ୍ଠଧାମ, ରହିଛି ତୋ ଘରେ,
କି ବିପଦ, କି ଭାବନା, କିବା ଭୟ ତୋର ।
ରହିପାରେ କେତେ କ୍ଷଣ ତୋହର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ,
କେତେ କ୍ଷଣ ଢାଙ୍କିପାରେ ଶଶୀକୁ କୁହୁଡି ।
ଜାଣେ ମୁହିଁ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି ରଟନ୍ତି ତୋ ନାମେ
ହାସ୍ୟକର ଅପବାଦ, ନିନ୍ଦା, ମିଥ୍ୟାଭାଷା,
କିଏ କହେ ଲୁଣ୍ଠିଦେଶ, କିଏ କହେ ଅବା
ଉତ୍କଳ ପାଚକ-ମାତା, ଅନାର୍ଯ୍ୟ-ବସତି,
ମାନ ତହିଁ ନାହିଁ ସତ୍ୟ, ଅସ୍ୱାଭାବିକ ସେ
ଯଥା ଅଶ୍ୱଡିମ୍ବ, କିମ୍ବା ଆକାଶ-କୁସୁମ ।
ନିନ୍ଦନ୍ତି ଯେ ତୋତେ, ସେହି ନିନ୍ଦୁକେ ଅବଶ
ଛୁଆଁଇ ତୋ ପାଦେ ମଥା, ମଣନ୍ତି କୃତାର୍ଥ,
ଏହିଠାରୁ ବୁଝିଥିବୁ ତାଙ୍କ ମନୋଭାବ ।
ଭାରତରେ ତୋ ସ୍ଥିତି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବାହାରେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ୱଭାବର ଦୋଷ ତାହା, କୁସଙ୍ଗ କୁଫଳ ।
ଯେଉଁ ମୁଖେ ଉଚ୍ଚାରନ୍ତି କୁଇଦେଶ, ପୁଣି
ସେହି ମୁଖେ ଉଚ୍ଚାରନ୍ତି ଦେବଦେଶ ବୋଲି,
କରନ୍ତି ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସ୍ୱକୃତ ପାପର ।
ଉକ୍ତ ତାଙ୍କ ଭାଷା, ମାତ୍ର ଭାବ ସୁମଧୁର
ଯେସନେ କମଳା ଲେମ୍ବୁ, ଚୋପା ତାର ପିତା,
ସୁସ୍ୱାଦୁ ମଧୁର ରସ ଥାଏ ତା' ମଧ୍ୟରେ,
ଘେନିବୁ ତୁ ଭାବ ଖାଲି, ନ ଛୁଇଁବୁ ଭାଷା ।
ଭକ୍ତଜନମାନେ ହୋଇ ଭାବରେ ବିଭୋର,
ଡାକିଛନ୍ତି ମୋତେ ଘୃଣ୍ୟ ବୀଭତ୍ସ ଶବଦରେ,
ନାମ ମୋର ସ୍ୱବସ୍ଥାହ୍ମୀ, ସେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କର
ଭାବ ମାତ୍ର, ପଶ୍ଚାତ୍ତ ଦୂଷିତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।
ଯାବତ ଥିବ ଏ ସୃଷ୍ଟି, ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ନଭେ
ହେଉଥିବେ ଅସ୍ତଯାତ, ତାବତ ମାଆ ହେ
ପାଉଥିବୁ ପୂଜା ତୁହି ଭାରତମଣ୍ଡଳେ ।
ତୁ ମୋର ପ୍ରାଣର କନ୍ୟା, ତୋତେ ଘେନି ମୁହିଁ
ସମନ୍ୱୟ ଧର୍ମଭିତ୍ତି କରିଛି ସ୍ଥାପନ,
ବ୍ୟାପିବ ସେ ଧର୍ମପ୍ରଭା, ରବିକର ସମ
ସମସ୍ତ ଜଗତେ, ବତ୍ସ, ଉଠିବ ତୋ ନାମେ
ସଘନ ଜୟ ଧ୍ୱନି, ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପଦ,
ବ୍ୟାପିବ ତୋ ଯଶ, ଖ୍ୟାତି ଧରଣୀମଣ୍ଡଳେ ।
ଛୁଟିଯିବ ହିଂସା, ଦ୍ୱେଷ, ଆଭିଜାତ୍ୟ ଦର୍ପ,
ଧର୍ମର ବିପ୍ଳବ—ସେହି ଧର୍ମ ପ୍ରଭାବରେ ।
ସହଜାତ ଅଧିକାର ଲଭିବେ ମାନବ,
ପ୍ରତି ପ୍ରାଣେ ସମୁଦାର ଧର୍ମ ମହାଭାବ
ବିସ୍ତାରିବ ସ୍ୱଜପଣ—ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରଭାବେ,
ବୁଝିବେ ସକଳ ଜନେ ଧର୍ମର ମହତ୍ତ୍ୱ ।
ନ ବର୍ତ୍ତିବ ଘୃଣା ଆଉ ମାନବେ ମାନବ,
ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭ୍ରାତୃପ୍ରେମେ ବନ୍ଧା ହେବେ ସର୍ବେ,
ଏକ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପୁତ୍ର ସମସ୍ତ ମାନବ,
ଏକ ରକ୍ତମାଂସେ ଗଢ଼ା ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହ,
ବୁଝି ଏହା ସର୍ବେ—ଜାତିଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷେ
ଆଲିଙ୍ଗିବେ ପରସ୍ପରେ, ସ୍ନେହେ ଭ୍ରାତୃଭାବେ,
ପ୍ରେମଧର୍ମେ ଭେଦାଭେଦ ନ ରହିବ କିଛି ।
ତୋ ବକ୍ଷରୁ ଉଠି ସେହି ସତ୍ୟଧର୍ମ ଜ୍ୟୋତି
ଆଲୋକିବ ଧରାମୁଖ ଦିଗେ ଦିଗେ ବ୍ୟାପି ।
ସେହି ଏକୀଭୂତ ଧର୍ମ ଉଦାର ପ୍ରେମର
ଜନନୀ ବୋଲି ତୁ, ହେବୁ ଜଗତ-ନମସ୍ୟା ।"
ଭାଷିଲେ ଉତ୍କଳ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଶିରେ କର ଦେଇ—
"ନମସ୍କାର ନମସ୍କାର ପ୍ରଭୁ, ଶୁଣି ମୋର
ସୌଭାଗ୍ୟ କାହାଣୀ ପୁଣ୍ୟ ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ତବ ।
ସବୁ ତ କରିବ ତୁମ୍ଭେ, ଉପଲକ୍ଷ ମୁହିଁ,
ସାଧିବ ହେ ପିତଃ, କର୍ମ ତୁମ୍ଭେ, ଦେବ କିନ୍ତୁ
ମୋତେ ସେ କର୍ମଫଳର ବିପୁଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠା,
କାଳେ କାଳେ ତୁମ୍ଭର ଏ ଛଳନା ହେ ହରି,
ନିଜେ କରି ଗାନ୍ଥିଇଛ, ମଣ୍ଡିଲ ମୋ ଶିରେ
ବିଜୟ-ମୁକୁଟ, ମୋତେ ଅର୍ପିଲ ଗୌରବ ।
ଏଭଳି ଅମୂଲ୍ୟ ଦୟା, ଅପାର୍ଥିବ ସ୍ନେହ,
ଅତୁଳ ମମତା—କାହୁଁ ପାଇବ ହେ ଦେବ,
ସମ୍ଭବେ ତା ତୁମ୍ଭଠାରେ ଏକା, ଦୟାଧର,
ସେହି ହେତୁ ପିତା ତୁମ୍ଭେ ହୋଇଛ ହେ ପ୍ରଭୁ
ଜଗତର ପିତା, ପ୍ରଭୁ, ଜଗତରକ୍ଷକ ।
ଏ ଅଧମା କନ୍ୟାପ୍ରତି ଏତେ ପିତୃସ୍ନେହ
ଅଛି ବୋଲି ନ ଥିଲି ମୁଁ ଜାଣି, ହେଉ କ୍ଷମା
ଅପରାଧ ମୋର, ପଦେ ଏତିକି ମାଗୁଣି ।
ନ କରେଁ ମୁଁ ଗର୍ବ—ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ସକାଶେ,
କିନ୍ତୁ ବହେଁ ମନେ ଗର୍ବ ତୁମ୍ଭ କନ୍ୟା ବୋଲି ।
ପିତା ଯାର ଏତେ ବଡ଼ ମହତ, ଉଦାର,
ହେଉ ପଛେ କନ୍ୟା ତାର ଯେତେ ଅଭାଜନ,
ମାତ୍ର ନୁହେଁ ଇତର ସେ—କେଶରୀ ଔରସୁ
ନ ଜନ୍ମେ ବାୟସୀ, ପିତଃ, ଗର୍ବ ମୋର ଏହା ।
ଭୁଞ୍ଜିଛି ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଦୟା ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସରେ,
ସେହି ଦୟା ବଳେ ମୋତେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ପ୍ରଦାନ,
ଅତଳ ସାଗର ଗର୍ଭେ ହଜିଥିଲି ମୋର

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରାଣମଣି, ଦେଲ ତୁମ୍ଭେ ଆଣି ତାହା ମୋତେ,
କି ତୁଳନା ଅଛି ଆଉ ଏ ମହା ଦୟାର ।
ଉଦ୍ଧାରିଛ, ଉଦ୍ଧାରୁଛ ବହୁକ୍ଲେଶୁଁ ମୋତେ,
କରୁଛ ଖଣ୍ଡନ ପୁଣି ଅଶେଷ ଆପଦ,
ଆସିଛି ମୁଁ ସେଥିଲାଗି, ଜଣାଇବ ବୋଲି
ଅନ୍ତରର କୃତଜ୍ଞତା, ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମରେ ତବ,
ମାତ୍ର ମୋର ମାତୃଭାଷା, ପାରୁ ନାହିଁ କରି
ମୁଣ୍ଡୁଁ ପ୍ରକାଶ ସେହି ପ୍ରାଣର ଭାଷାକୁ ।
ତୁମ୍ଭ ଦୟା ତୁଳନାରେ କୃତଜ୍ଞତା ମୂଲ୍ୟ
ନୁହେଁ ସୁଦ୍ଧା କଡାକର, ତଥାପି ହେ ପିତଃ,
କହିଥାନ୍ତି ପଦେ ମୋର ମନବୋଧ ପାଇ,
ନ ପାରିଲି ତାହା, ଏ କି ଅଳ୍ପ ମନସ୍ତାପ !
ପ୍ରାଣର ଭାଷାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କଲି ଭଳି ଭାଷା
ହୋଇ ନାହିଁ ସୃଷ୍ଟି, ହାୟ ପାର୍ଥିବ ଭାଷାରେ ।
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଛିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ଯୋଡିଦେଲ ଦେହେ,
ହେଲି ସୁସ୍ଥ ସବଳ ମୁଁ, ହେଲି କର୍ମକ୍ଷମ,
ଜାଣେ ମୁହିଁ ଶୋଧ ନାହିଁ ପ୍ରତିଦାନ ତୁମ୍ଭେ,
ଦାନ ଏକା ବ୍ରତ ତବ, ମାତ୍ର ମୋର ଚଳେ
ଖାଲି ତୁମ୍ଭ ଦୟାଦାନେ ଋଣୀ ହେବାପାଇଁ ।
ନାହିଁ ପ୍ରତିଶୋଧ ତୁମ୍ଭ ଅନନ୍ତ ଦାନର,
ଶୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ତାହା କରିବା କଳ୍ପନା
ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ, ଲଜ୍ଜାକର, ବାତୁଳତା ସିନା !
ତୁମ୍ଭେ ପିତା, ସାଧୁଅଛ ପିତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ,
ତନୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କିନ୍ତୁ କିସ କଲି ମୁହିଁ,
ଦେବାକୁ ବଚନ ପଦେ ଅକ୍ଷମ ମୋ ଭାଷା,
ଏହି ଦୁର୍ବଳତା ମୋର ବାଧୁଛି ଆତ୍ମାକୁ ।"
କହିଲେ ନୀଳାଦ୍ରିନାଥ ଶୁଣି ଏ ଆକ୍ଷେପ,
"ନ କର ତୁ ମନସ୍ତାପ ଉତ୍କଳ ଧରଣି,
ତୋ କହିବା ଆଗୁ, ତୋର ଅନ୍ତରର ଭାବ
କରିଛି ଗ୍ରହଣ ମୁହିଁ, ଲଭିଛି ସଂତୃପ୍ତି ।
ଯାଆ ଲୋ ମାଆ ତୁ ଏବେ, କରୁଛି କଲ୍ୟାଣ—
ହୁଅ ଚିରସୁଖୀ, ତୋର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ସହ ।"
ଭାଷିଲେ ଉତ୍କଳ ମହୀ—"କେଣେ ଯିବି ପିତଃ,
ଛାଡି ତୁମ୍ଭ ପାଦପଦ୍ମ ଛାୟା, ସେହି ଏକା
ଚରମାଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ ମୋର, ତାହା ବିନା ମୁହିଁ
ଖୋଜେ ନାହିଁ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ, କିମ୍ବା ମୁକ୍ତିଧନ ।
ରହି ପାଦଛାୟାତଳେ ଶଟିବ ପଦ୍ମରେ,
ଆଦରେ ସେବିବି ତବ ପବିତ୍ର କୈବଲ୍ୟ,
ଯେଉଁ ଗୁଣେ ସବୁ ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗର ଅମୃତ,
ଭୁଞ୍ଜିବି ମୁଁ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି, ସନ୍ତୋଷ, ଅଭୟ ।
ଚାହିଁଛି ବା ନିତ୍ୟପଦ ସ୍ଥାନ ଆଉ ଭବେ
ତୁମ୍ଭ ପଦଛାୟା ବିନା, ବାଞ୍ଛିତ ସେ ମୋର ।
ମୁକ୍ତି ଅବା କେଉଁ ଲୋକ, ଯେଉଁଠାରେ ତୁମ୍ଭେ
ମୁକ୍ତି ସେହିଠାରେ, ପ୍ରଭୋ, ତୁମ୍ଭଲାଗି ସିନା
ହୁଏ ମୁକ୍ତି ସୁଖକର, ପୁଣି ମଧୁମୟ ।
ସେବାଠାରୁ ମୁକ୍ତି କେବେ ବଡ ନୁହେଁ, ହରି,
ମୁକ୍ତି ଖାଲି କର୍ମଶୂନ୍ୟ ଅସାଡ଼ ଜୀବନ,
ନିଶ୍ଚେତନ ଅବସ୍ଥା ସେ, କି ସୁଖ ତହିଁରେ ?
ରହିବି ମୁଁ ଲଗି, ପିତଃ, ପାଦତଳେ ତବ—
ତୁଳସୀ ମଞ୍ଜରୀ କିମ୍ବା ଭକ୍ତମନ ଯଥା ।"
ଏହା ଭଣି ଦେବୀ, ଧରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜ୍ୟୋତିରୂପ,
ମିଶିଗଲେ ଜଗବନ୍ଧୁ ପଦ୍ମର ଜ୍ୟୋତିରେ,
ମିଶିଯାଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜ୍ୟୋତି ଅନଳେ ଯେସନ,
ଅଥବା ଖଦ୍ୟୋତ ଜ୍ୟୋତି ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଜ୍ୟୋତିରେ ।
ଭାଙ୍ଗିଗଲା ନିଦ୍ରା ମୋର, ହେଜି ସ୍ୱପ୍ନ କଥା
ଉଠିଲା ଶରୀର, ପ୍ରାଣ, ପୁଲକେ ଶିହରି,
ତହୁଁ ଜଗନ୍ନାଥ ପାଦେ ନୁଆଁଇ ମସ୍ତକ,
ସ୍ୱପ୍ନର ସାଫଲ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କଲି ସପ୍ତବାର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଗଞ୍ଜାମ-ଭ୍ରମଣ

[୧୯୦୬ ସାଲରେ "ଗଞ୍ଜାମ-ଭ୍ରମଣ" ଲିଖିତ ହୋଇ ରମ୍ଭାରୁ ପ୍ରକାଶିତ "ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ"ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା]

ଗଞ୍ଜାମ ପବିତ୍ର ଭୂମି ଜଗ-କୁଞ୍ଜଧାମ,
ପ୍ରକୃତିର ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଅଭିରାମ ।
ଉତ୍ତରେ ନୀଳାଦ୍ରି ଧାମ ପୂର୍ବେ ପାରାବାର,
ଦକ୍ଷିଣେ ବିଶାଖାପଟ୍ଟ ତେଲଙ୍ଗାଙ୍କ ଘର ।
ପଶ୍ଚିମେ ସହ୍ୟାଦ୍ରି, ଯଥା ନିସର୍ଗ ପ୍ରାଚୀର,
ଶୈଳଶ୍ରେଣିମାଳ ଆକାଶରେ ଟେକିଅଛି ଶିର ।
ମଧ୍ୟେ ବହେ ସ୍ୱଚ୍ଛନୀର ଯଥା ଶୁଭ୍ର ପଦୀ,
*ଗଞ୍ଜାମ-ହୀରକ-ହାର ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀ ।
ନୀଳାମ୍ବୁ ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଖଣି,
ଗଞ୍ଜାମ-ବକ୍ଷରେ କି ସେ କଉସ୍ତୁଭ ମଣି ।
ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ମହେନ୍ଦ୍ରର ଶୋଭା ବିବରଣ,
ମହେନ୍ଦ୍ର-ତନୟା ଯାର ଧୁଅଇ ଚରଣ ।
ପ୍ରକୃତି ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଶୋଭା ଦେଖାଇଛି,
ସେପରି ଅତୁଳ ଶୋଭା ଜଗତେ କାହିଁଛି ?
ଜହ୍ନଚନ୍ଦ୍ର ଶୋଭା ଦେଖି ସୁସ୍ଥ କବିବର,
"ଗଞ୍ଜାମ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର ଉତ୍କଳ ଦେଶର ।"
ଉତ୍କଳର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା ଏହି ମାଟି,
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରୁଛି ଏବେ ଛତ୍ରଗଡ଼ ଘାଟି ।
ଗଞ୍ଜାମର ସ୍ୱଚ୍ଛଶୋଭା ଶୁଣି ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ,
ବଳବତୀ ହେଲା ଇଚ୍ଛା ଗଞ୍ଜାମ-ଭ୍ରମଣେ ।
ଗଞ୍ଜାମର ହାଲଚାଲ ପୂର୍ବେ ଅଯା ବୁଢ଼ା,
"ଉତ୍କଳ-ଭ୍ରମଣେ" କିଛି ଲେଖିଛନ୍ତି ଥୋକା ।
ସେହି ଉଦ୍ବେଳିନୀ ଲେଖା ଯେତେବେଳେ ପଢ଼େ,
ମନେକରେଁ ଗଞ୍ଜାମରେ ବୁଲିଆସେଁ ଥରେ ।
ଆଜ କାଲି ହୋଇ ଦିନ ଗଲା କେତେ ଗଡ଼,
ତାହାପରେ ଭଣ୍ଡାସ୍ ଦିନ ରେଲ ଚଢ଼ି ।

ଇଞ୍ଜିନ-ଗୁଳନବର୍ତ୍ତୀ ଶୁଭ୍ର କଣେ ରମ୍ଭା,
ଦେଲ ଛଅଘଣ୍ଟାରେ ଭେଟାଇଲା ରମ୍ଭା ।
ଚିଲିକାର ସ୍ୱଚ୍ଛଶୋଭା ହରଷେ ନୟନ,
ପ୍ରକୃତି-ସୁନ୍ଦରୀର କି ସେ ବିଶାଳ-ଦର୍ପଣ ।
ଉତ୍ତାଳ ତରଙ୍ଗ କୂଳେ ପିଟୁଅଛି ମଥା,
ସଙ୍କେତେ ଦେଖାଇ ଦେଇ ଭବ-ନଶ୍ୱରତା ।
ନୀଳ ଜଳେ ଦେଖାଇଣ ରଜତର ଛଟା,
ତେଉଁ ପଛୁଛନ୍ତି କାହିଁ ଶାଇଙ୍ଗା ଭେକଟା ।
ନୀଳ ଜଳେ ଭାସି ବୁଲେ ଶୁଭ୍ର ଫେନସ୍ତୂପ,
ତାମସ ହୃଦୟେ ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ କି ଉଦୟ ?
ମଧ୍ୟରେ ଜଟିଆ ଗିରି ଟେକିଅଛି ଶିର,
କାଳିଦେବୀଙ୍କର କି ସେ ମର୍କତ ମନ୍ଦିର ?
ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଚିଲିକା ଦେଖି ଭାବିଲି ମୁଁ ବସି,
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦେଶୁ ନୀଳାକାଶ ପଡ଼ିଛି କି ଖସି ?
ପହଁରନ୍ତି କାରଣ୍ଡବ ହଂସ କୋଟି କୋଟି,
ଆକାଶେ ଉଦୟ ଯଥା ତାରା ଗୋଟି ଗୋଟି ।
ଯାନ ବନ୍ଧ ପାଲଟେଣା ନାବ ଅଗଣନ
ଭାସି ବୁଲେ, ଭାସେ ଯଥା ଆକାଶରେ ଘନ ।
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଚିଲିକା ତୋ ରୂପ-ପରିପାଟୀ,
ପ୍ରାଚୀ-ଦିଗ୍‌ବଧୂର ତୁହି ନୀଳ-ପାଟଶାଢ଼ୀ ।
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୋର ମହତ ସ୍ୱଭାବ,
ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ତୁହି ଦେଇଅଛୁ ଠାବ ।
କିଏ ହିଂସ୍ର କିଏ ଶାନ୍ତ ନ କରୁ ବାରଣ,
ଦେଇଅଛୁ ସମଭାବେ ସଭଲେ ଶରଣ ।
ସମଭାବେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କରୁଣ ଦର୍ଶନ,
ପ୍ରକୃତ ପାଳୁଛୁ ତୁହି ଧର୍ମ ସନାତନ ।

କେତେ ରୂପ ଧରି ତୁମ୍ଭ ଅଦ୍ଭୁତ ନୟନ,
କେତେବେଳେ ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ତୁମ୍ଭ ଶୋଭନ ।
ରୁଦ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ଧରି କେବେ ହୋଇ ମହାକ୍ରୁଦ୍ଧ,
ଗର୍ଜିଣ ପ୍ରକୃତି ସଙ୍ଗେ କରୁ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ।
କଟିଅଛୁ ସେ ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ମହାବଳ,
ଉତ୍କଟ ଭୀଷଣ ନାଦେ ଗର୍ଜେ ଅବିରଳ ।
ସେ ଗର୍ଜନେ ତରୁଲତା ହୁଏ ବିକମ୍ପିତ,
ବୃକ୍ଷ ଖସି ପୃଷ୍ଠ ହୁଏ ତୋ ଜଳେ ପତିତ ।
ଗିରିବାସୀ ବୃକ୍ଷ ଲତା ତୋର ଶାନ୍ତି ପାଇଁ,
ଅର୍ପନ୍ତି କୁସୁମାଞ୍ଜଳି ମହାଭୟ ପାଇ ।
ପ୍ରକୃତି ଯୁଦ୍ଧରେ ତୁହି ଲଭି ପରାଜୟ,
ପୁଣି ଆସି ଶେଷେ ଧରୁ ରୂପ ଶାନ୍ତିମୟ ।
ତୋ ରୂପ ଦର୍ଶନେ ମନେ ପଡ଼ଇ ସର୍ବଥା,
ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭଲ ମନ୍ଦ ସଂସାରର କଥା ।
ଇଂଲିଶ ପ୍ରଣାଳୀ ଅଟେ ଗାଇଗଣ୍ଡେ ଭଲ,
ପୃଥ୍ୱୀରେ ତାହା ନାମ ପଡ଼ୁଛି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ମାତ୍ର ତୁହି ସ୍ୱଭାବରେ ହୋଇଣ ସାଗର,
ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ଶୁଣା ନାହିଁ କିଛି ତୋ ନାମର ।
କହ ଲୋ ଚିଲିକା କେଉଁ ଦୁଷ୍ଟ ଗ୍ରହ ଲାଗି,
ହୋଇଛୁ ଜଗତେ ତୁହି ଏସନ ଅଭାଗୀ ।
ନ ପଡ଼ୁ ତୋ ନାମେ ପଚ୍ଛେ ବିଦେଶେ ଚହଳ,
ଉତ୍କଳର ତୁହି ରତ୍ନଭଣ୍ଡାର କେବଳ ।
ଚିଲିକା, ତୋହର ମୁକ୍ତ ରୂପ ଦରଶନେ,
କେତେ କଥା କେତେ ଭାବ ପଡ଼ୁଅଛି ମନେ ।
ଯାଉଛି ମେଲାଣି ଦିଅ ଜନ୍ମର ଜନ୍ମର,
ଭେଟିବି ଗଞ୍ଜାମୁ ଫେରି ଆସି ପୁନର୍ବାର ।

ହେ ରମ୍ଭା ନଗରୀ, ତୁମ୍ଭ କରୁଛି ସମ୍ମାନ,
'ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ' 'ମଧୁପ'ର ପୂତ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ।
ଏହି ପରି ନବସନ୍ତ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜା,
ପ୍ରାକୃତ ଉତ୍କଳେ ଡାକେ ଯାଙ୍କ ନାମେ ବାଜା ।
ହରିହର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବ ଅଶ୍ୟାଧାରୀ,
ଗଞ୍ଜାମେ ଆଦର୍ଶ ରାଜା ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟାଚାରୀ ।
ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାପି ଶିକ୍ଷାଗାର,
ଭଙ୍ଗୁଛନ୍ତି ପ୍ରଜାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାନ-ଅନ୍ଧାର ।
ଦାନେ,ଧର୍ମେ, ଜ୍ଞାନେ,ମାନେ,ଶିକ୍ଷା, ସଦ୍ବ୍ୟବାରେ,
ଆଦର୍ଶ ନୃପତି ସର୍ବ ଗୁଣ ଏକାଧାରେ—
ସମାବିଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି ସଦା ଯାଙ୍କଠାରେ,
ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ ପୁଣି ସ୍ପଷ୍ଟବାଦିତାରେ ।
ଧନ୍ୟ ମହାରାଜା ତୁମ୍ଭ ଜାତୀୟାନୁରାଗ,
ପିନ୍ଧୁଛ ଜାତୀୟ ପାଗ ତେଜି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାଗ ।
ଅନେକ ଭାଷାରେ ଅଛି ପ୍ରକୃତ ନଲେଜ୍‌,
ଧରୁଛି କୀର୍ତ୍ତି-ନିଶାଣ ବ୍ରହ୍ମପୁର କଲେଜ୍‌ ।
ଓଡ଼ିଆଗ୍ରାହୀ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଉନ୍ନତି,—
ସକାଶେ ଅଜସ୍ର ବ୍ୟୟ କରୁଛନ୍ତି ନୃପତି ।
ବୁଝିଛନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ଅଟେ ଉନ୍ନତିର ମୂଳ,
ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି ତେଣୁ ରାଜ୍ୟେ ବାଳିକା ଇସ୍କୁଲ ।
ଆହୁରି ଗୋଟାଏ କାର୍ଯ୍ୟ କଲ ବଡ଼ ଭଲ,
ଖୋଲିଦେଇ ବ୍ରହ୍ମପୁର ମଧ୍ୟେ ଟାଉନ ହଲ ।
ବାଳିକାଙ୍କ ହସ୍ତେ ତୁମ୍ଭ ପାଟମହାଦେଇ,
"ସରଳ ବାଳିକା ପାଠ" ଯାଚ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇ,
ଆକର୍ଷଣ କଲେ ତାଙ୍କ ମନ ପାଠ ପ୍ରତି,
ଧନ୍ୟ ସେ ହୃଦୟବତୀ ପତିବ୍ରତା ସତୀ ।
ବସିଅଛୁଁ ସର୍ବେ ନୃପ ତବ ମୁଖ ଚାହିଁ,
ଢେର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ଅଛି ଦେଶପାଇଁ ।
ଗୁଣ୍ଡେ ଗୁଣ୍ଡେ ସାଧ ତାହା ଏହି ମାତ୍ର ଅଛି,
ଅଳୁର ହୋଇଲେ ଘୋର ହୋଇଯିବ କଛି ।

ଚିଲିକା କୂଳର ଧୀର ସମୀରଣ ଖାଇ,
ବସିଛନ୍ତି ଉଦ୍ୟାରଣ୍ୟେ ଆସନ ଜମାଇ ।
ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟେ ଦିବାରାତ୍ରି ଯାଏ ନାହିଁ ଜଣା,
"ସିଦ୍ଧମିଶ୍ର ଦୃଢ଼ବ୍ରତ" ହୋଇଛି ଧାରଣା ।
ଶତହସ୍ତେ କରୁଛନ୍ତି ସଦା ଦେଶକାମ,
ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି ତାଙ୍କ "ପ୍ରଜାବନ୍ଧୁ" ନାମ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉତ୍କଳର ନୀଳମଣି ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱାଇ,
ଦରିଦ୍ର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଯେତେ ତବ ମୁଖ ଚାହିଁ
ଅଛୁଆମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମେଲ ତୁମ୍ଭ ଦ୍ୱାର,
ଯାଚ ଖୁଣ୍ଟି କରି ବୁଲ ପର ଉପକାର ।
ଦେଖିଛି ମୁଁ ପର ପାଇଁ କାନ୍ଦେ ତବ ହୃଦ,
ଅପରକୁ ଦିଅ ଦୁଧ, ଖାଇ ଲୁଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ ।
ଜନନୀର ଯୋଗ୍ୟସୁତ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ନନା,
ହରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ସଦା ଉତ୍କଳ-ବେଦନା ।
ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ମିଳି ବସି ଡେକେ ଥର ବାବୁ,
ଏତେ ଗଣ୍ଡେ ମନୁଷ୍ୟ କି ନୀଳମଣି ବାବୁ ।
ସୁଗଣ୍ଡେ ଲମ୍ବ କି ପେଟଗଣ୍ଡ ହେବ ନାହିଁ,
ଏତେ ଗୁଣ ରଖିଛନ୍ତି କାହିଁରେ ପୂରାଇ !
ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ୟମ ପୁଣି ଅଧ୍ୟବସାୟରେ,
ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି ପୁଣି ନୈତିକ ବଳରେ,
ଆଦର୍ଶ ଯୁବକ ଯଦି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛ,
ବଦ୍ୟାରହେ ଦେଖି କଥା ବୁଝ ସତ ମିଛ ।

ଶାନ୍ତନଣ ଅବତାର ଜସ୍ୱନ୍ତ ଚ୍ୟାଡ଼,
ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ତୁଳିବ ମୁଁ କାହାକୁ ହେ ଆଉ ?
ଅଟ ଭାଇ ତୁମ୍ଭେ ସିନା ତୁମ୍ଭର ଉପମା,
ଦେଖି ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ ପରି କାହିଁ ଦୃଢ଼କର୍ମା ।
ବାଣ୍ଡି ବୁଲ ଉପକାର ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଫେରି,
ପର ଉପକାର ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଲ ନୌକରି ।
ଦେଖିଛି ମୁଁ ପରକାର୍ଯ୍ୟେ ଲାଗ ଯଦି ଭ୍ରାତ,
ନ ହେଲ ପଛକେ ଖିଆ ସେ ଦିନରେ ଭାତ ।
କରେଁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଭାଇ ମୋ ଆୟୁଷ ନେଇ,
କରୁଥାଅ ମାତୃପୂଜା ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ।

ବଳଭଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ହେ ସିରସ୍ତାଦାର,
ନ ଭୁଲାଇ କଥା ମୁଖୁଁ ଟାଣି ନେଇପାର ।
ଦେଶ ପାଇଁ ଢେର ତୁମ୍ଭେ କରୁଥିଲ କାମ,
ଏବେ କାହିଁ ହୋଇଗଲ ନୀରବ ନିଷ୍କାମ ।
ଉଦୟକ ପୁଣି ମୋଟା ବରଗଡ ସାଇ,
ପାସୋରିଗଲ କି ତୁମ୍ଭ ଦେଶସେବା ଭାଇ ?

ଖଲ୍ଲିକୋଟେ ବିଶ୍ୱନାଥ ବ୍ରହ୍ମା କାଲେଦାର,
ବୃଦ୍ଧକାଳେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଯୁବା ବ୍ୟବହାର ।
ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ିଣ ନାହିଁ ମରହଟ୍ଟୀ ନୀତି,
କିମ୍ବା ନବ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ରୀତି ।
ଦେଶ ପାଇଁ କରିଛନ୍ତି ସେ ଅନେକ କାମ,
କିନ୍ତୁ ନାମ ଅନୁରୂପ ହୋଇ ନାହିଁ କାମ ।

ପ୍ରଣିପାତ ହରିହର ତ୍ରିପାଠୀ ସଦସ୍ୟ,
ତୁମ୍ଭ ପରି ଦେଶଭକ୍ତ ଦେଖି ନାହିଁ କସ୍ୟ ।
ଜଳୁଅଛି ପେଟ ତହିଁ ନାହିଁ ମୁଣ୍ଡେ ଛତ,
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଛାଡ଼ୁ ନାହଁ ଦେଶକାମୁ ହାତ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଦେଖିଣ ଦୁର୍ଗତି,
ହେଉଥାଏ ସଦା ତୁମ୍ଭ ହୃଦୟ କରୁଣ ।
ଜାଣ ତୁମ୍ଭେ ନାହିଁ ଯାର ସ୍ୱଜାତି-ମମତା,
ଅଟଇ ସେ ନର ପଶୁଠାରୁ ହୀନଚେତା ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଦୁଃଖ ପ୍ରତିକାର,
କରିବାକୁ ତୁମ୍ଭେ ଯେଣୁ ହେଲ ତତପର,
ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରି କେତେ ଜଣ ଆସ୍ପାଗାରୁ,
ଖାରଜ କଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଇସ୍କୁଲ କାମରୁ ।
ଏମାନେ ଯଦ୍ୟପି ଆସ୍ପା ବାସ୍ପା ହୁଏ ତେବେ,
ଗୋରୁ ହୁଏ ଏମାନେ ଯଦ୍ୟପି ଗାରୁ ହେବେ ।
ଦିନ କାଟୁ ନାହଁ କିନ୍ତୁ ଉପବାସ କରି,
କାର ସାଧ୍ୟ କି କରିବ ସାହା ଯାର ହରି ।
ତୁମ୍ଭ ପଦଧୂଳି କରେଁ ମସ୍ତକେ ଧାରଣ,
ଧନ୍ୟ ହେ ସଦସ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ଜାତୀୟତା ଟାଣ ।
ଶାନ୍ତି କଥା କହୁଅଛି ମଣ ନାହିଁ ଜାଲ,
ରମ୍ଭାଠାରୁ ବୁଝିନେଲି ଖଲ୍ଲିକୋଟ ହାଲ ।
ବେଳ ଛଅଘଣ୍ଟାରେ ତହୁଁ ରେଲ ଚଢ଼ି,
ଛତ୍ରପୁରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ଯାଇ ତଡ଼ବଡ଼ି ।

ଦେଖିଲି ସେଠାରେ କେତେ ନାଇଡୁ ଭୁଞ୍ଜଙ୍ଗରଙ୍ଗା
ମାଦ୍ରେଜ ତେଲଙ୍ଗା ଆଉ ନାଦ୍ରେଜ ତେଲଙ୍ଗା ।
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କଥା ତହିଁ ଜାହ୍ନା ନାହା,
ଶୁଣିଲି ଖାଲି ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ କଡ଼ମଡ଼ ଭାଷା ।
ଛନରଙ୍ଗ ପୋଷାକ ଯେ ଜଣ ଜଣକର
ପନ୍ଧିଅଛେ ମାଡ଼ବାନା ଉଡ଼େ ଫରଫର ।
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜଧାନୀ ଏହୁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର,
ଏହିଠାରେ ନିବସନ୍ତି କଲ୍ କଲେକ୍ଟର ।
ଭାବିଲି ଓଡ଼ିଆ ଏଥି ଥିବେ ନଉବରି,
ସେମାନଙ୍କୁ ନ ସଙ୍ଖୋଲି ଯିବି କେଉଁପରି ।
ଘମ୍ ଘମ୍ ଶୁଣି ବଡ଼ ଲାଗିଲା ଚାଟଙ୍ଗା,
ପାଞ୍ଚଟି ଓଡ଼ିଆ ଥାଉ କେବଳ ତେଲଙ୍ଗା ।
ଉପରି ବାସ୍ତବ ଭାବ ହୋଇଲା ଅତୁଳ,
ତୋଲିଏ ଧାନରେ ମିଶା ମୁଠାଏ ଚୃଉଳ ।
ସାକ୍ଷାତ କରିବା ସାଧ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର,
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର ତହୁଁ ହୋଇଲି ବାହାର ।
ଦୁଃଖ ମନେ ଘେନି ତହୁଁ ସକଳ ସାମାନ,
ବ୍ରହ୍ମପୁରେ ପହୁଞ୍ଚିଲି ଚଢ଼ି ଲୌହଯାନ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର ଏହା ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥଳ,
ଷ୍ଟେସନ ପାଖରେ ଭାରି ଲାଗିଛି ଗହଳ ।
ଦେଖି କହେ ସ୍ୱଅ ସ୍ୱଅ କେହି କହେ ସ୍ୱଣ୍ଡି,
ବୁଝିଲି ଓଡ଼ିଆ କେହି କହେ "ଆସ୍ତା,-ବାଣ୍ଡି ।"
ଭାଷା ଶୁଣାଗଲା ଯଥା ମଧୁଫଣା ପିଠା,
ମୋର ମାତୃଭାଷା ଯିନା ମୋ କାନକୁ ମିଠା ।
ଦୁଃଖ ଭାବ ହେଲା ମାତୃଭାଷାର ବିଚ୍ଛେଦୁ,
ଗାଡ଼ିବାଲା ପଚାରିଲା,"ଆମ୍ଭା, ତେଲୁଗୁ ଲେଦୁ ।"
ସିଆଣା ଲୋକଟା ପରେ ବୁଝି ନେଇ ସବୁ,
ଓଡ଼ିଆରେ ପଚାରିଲା—''କେଉଁଠା ଯିବା ବାବୁ !"
ଛ ପଇସା ଦେଇ ତହୁଁ କଲି ଖଣ୍ଡେ ଝଟ୍କା,
ନିସ୍ତାର ପାଇଲି ଗଲା ବାଟଚଲା ଖଟ୍କା ।
ବାଟେ ଚୂଡ଼ାପାଣି ନୂଆହାଣ୍ଡି-ଭାତ ଖାଇ,
ଲିସମରେ ହେଉଥିଲା ଦେହଟା ଶୋଲାଇ ।

ଲୁଟିଦେଲା ଦେହ ଝଟ୍କା ହେମାମ୍ବିସ୍ତା ଘର,
ସୁସ୍ଥ ହେଲି ଘୋଡ଼ାବନ୍ଧା ଗଲା ଅପସରି !
ଅଳ୍ପକ୍ଷଣେ ପ୍ରବେଶିଲି ସହର ମଧ୍ୟରେ,
ଯାଉଅଛି ଗୃହପାଣି ବହି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିରେ ।
ବାଜଇ ଏଗାର ଘଣ୍ଟା କଚେରି ସମସ୍ତ,
ଯାଉଛନ୍ତି ଦଳେ ଦଳେ ଅମଲାଚୟ !
କେହି ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ି କେହି ବାଇସାଇକେଲ,
ଦଳ ଦଳ ହୋଇ କେତେ ଧାଆନ୍ତି ଶ ଏଲ ।
ହାକିମ ଅମଲାଠାରୁ ଦୋଭାଷୀ ପଯାନ୍ତ,
ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେ ତେଲଙ୍ଗାଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଧିକାରୀ ।
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କରଣ ବର୍ଣ୍ଣ ହେବ ନାହିଁ,
ଗଛ ଛାଇ ତଳେ ଗଛ ଉଧାଏ କି ଭାଇ ।
ବୁଝିନଅ ଜାଣିଯାକ କଥା ଏହିଠାରୁ,
ରୋଷାଏ ଚପନ୍ତି ଯିନା ହାଣ୍ଡିଏ ଭାତରୁ ।
ଅଧିବାସୀ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା,
ବେଶ ଦେଖି ଚହ୍ନି ନୁହେଁ ଓଡ଼ିଆ ତେଲଙ୍ଗା ।
ହାୟ ମା ଗଞ୍ଜାମ ଭୂମି ସୁଜାତ-ଜନନୀ
ଉତ୍କଳରେ ଥିଲୁ ତୁହି ଭାଷାଧନେ ଧନୀ ।
ଭାଷାସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ କଳଙ୍କ ତୋ ଲାଗିଥିଲା ନାହିଁ,
କେତେକା ଦିନରେ ଗଲା ବଣ ଘାସ ଛାଇ !
କରୁଛନ୍ତି କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ ତୋ ଭାଷାର ଅଙ୍ଗ;*
କଟକୀ ଭାଷାକୁ ଯଥା କରୁଅଛି ବଙ୍ଗ ।
ତୋହର ସନ୍ତାନେ ଆହା ଏବେ ଦିନୁ ଦିନ,
ନୈସ୍ୱର୍ଯ୍ୟଜଡ଼ତାବଶେ ହେଉଛନ୍ତି ହୀନ !
ନାହିଁ କଲୁ ଅଧିକାର ନାହିଁ ମଧ୍ୟ ଧନ,
ଛଡ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି ଆନେ ତାଙ୍କ ମୁଖଁ ଅନ୍ନ ।
ତଥାପି କାର୍ଯ୍ୟେ ତାଙ୍କ କିଛି ଦାବୀ ନାହିଁ,
ନିଅନ୍ତି ଫାଲୁଅ ମାରି ଥାଆନ୍ତି ସେ ଚୁହିଁ ।
ଯାଉ ସେ କଥା ଭାବିଲେ ହେବ କେଉଁ ଫଳ,
ଦୁଃଖ ସୁଦ୍ଧା ଦୁଃଖ ମାତ୍ରା ବଢ଼ାଏ କେବଳ ।
କେବେଁ ଏଥେ ଛନ୍ତି କେଉଁ କେଉଁ ମହାଜନ,
ସ୍ୱଜାତି ଦୁଃଖରେ ଆହେ କାହା କାହା ମନ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହେ ପରଶୁରାମ ପାତ୍ର ପ୍ରଣାମ ପ୍ରଣାମ,
ଟାଣୁଆ ଗୋପାଳ ବୋଲି ଡାକ ତୁମ୍ଭ ନାମ ।
ଶୁଣି ଥରେ ତୁମ୍ଭ ମୁଖୁଁ ଇଂରାଜୀ ବକ୍ତୃତା,
ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ, ଓଜସ୍ୱିନୀ ସୁଷ୍ଠୁ ମାର୍ଜିତ ତଥା,
କରିଥିଲେ ସୁପ୍ରଶଂସା ତୁମ୍ଭ ବାଗ୍ମିତାର,
ବହୁବିଦ୍ୟା-ବିଶାରଦ ବିପ୍ର କବିବର ।
ଢେର ରାଜା ଜମିଦାର ଗଞ୍ଜାମେ ଅଛନ୍ତି,
ତଥାପି ନ ହୁଏ ଦୂର ଓଡ଼ିଆ ଦୁର୍ଗତି ।
କି ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତା କିମ୍ବା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସମ୍ପଦ,
ଗଞ୍ଜାମେ ଓଡ଼ିଆ ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟେ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ ।
ସେମାନଙ୍କ ଏ ଜାତୀୟ ସଙ୍କଟ କାଳରେ,
ହେ ପରଶୁରାମ ମୁହିଁ ବିବେଚନା କରେ,
ପର୍ଶୁରାମଙ୍କର ତୁମ୍ଭେ ସାକ୍ଷାତାବତାର,
ଅନୁରୂପ ଅଟେ ମଧ୍ୟ ଆକାର ପ୍ରକାର ।
ଦେଶୋନ୍ନତି ମୂଳଭିତ୍ତି ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି,
ବୁଝିଛ ଏ ଗୂଢ଼ନୀତି ତୁମ୍ଭେ ମହାମତି ।
ତେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ସେ ବିଷୟେ ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ,
ମୁକ୍ତହସ୍ତ ହୋଇ କରି ଅର୍ଥ ଅଛ ଦେଇ ।
ବିପନ୍ନ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଦୁଃଖ ବିମୋଚନେ,
ଚିନ୍ତିତ ସତତ ତୁମ୍ଭେ କାୟ ବାକ୍ୟ ମନେ ।
କର୍ଣ୍ଣପାତ ନ କରିଣ ଖଳ ଲୋକ କଥାରେ,
ଦେଶହିତ ପୁଣି ଜାତିହିତ କାମନାରେ,
ଆଚରୁଛ ଯାଇ ଯେଉଁ ପୂତ ସାଧୁକାର୍ଯ୍ୟ,
ତହିଁ ପାଇଁ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ମହାଜନ ପୂଜ୍ୟ ।
ଗୋଟାଏ କଥା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପଚାରନ୍ତି ଯାଇ,
ଗାଳିଦେବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ରାଗିବ ତ ନାହିଁ ।
କଥା ବଡ଼ ଗାଇବା ତ ଓକିଲଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ,
ଭଦ୍ର ହୁଏ କେଜାଣି ବା କରିପାର ବୁଝି ।
ଦିଅ ମୋ ପ୍ରଶ୍ନେ ଉତ୍ତର ନ କର ନିରାଶ,
କି ତପସ୍ୟା କଲେ ହୁଏ ବି.ଏ.,ବି.ଏଲ୍. ପାସ୍ ?
ଅଧାସ୍ୱର୍ଗେ ଚେୟାରରେ ବସନ୍ତି ଓକିଲେ,
ଚଉପାଶେ ବେଢ଼ିଥାନ୍ତି କେତେ ମଅକ୍କଲେ ।
କାଉକା ତରଣ୍ଡି ପରି ପଇସା କଢ଼ନ୍ତି,
ଭୂଅଧର ଅବରତେ ଅସୂଆଏ ମାଡ଼ି ।
ଓକିଲଙ୍କ ସୁଖ ଦେଖି ଓକିଲ ହେବାକୁ,
ହେଉଅଛି ମନ ମୋର କରି ଟାକୁ ଟାକୁ ।
ବୁଢ଼ା ହେଲି ଏ ଜନ୍ମେ ତ ହୁଡ଼ିଗଲି ପାଞ୍ଚ,
କିନ୍ତୁ ପରଜନ୍ମେ କେବେ ଛାଡ଼ିଦେବି ନାହିଁ ।
ହେଉଛି ବିଦାୟ ଭାଇ ଘେନ ମୋ ସମ୍ମାନ,
ଗଞ୍ଜାମରେ ବୁଲିବାକୁ ଅଛି ଢେର ସ୍ଥାନ ।

ଉଦ୍ୟୋଗୀ ପୁରୁଷ ଆହେ ଉତ୍କଳ-ବିନୋଦ,
କେ କରିବ ତୁମ୍ଭ ଋଣ ଭଲ ପରିଶୋଧ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଅଭାବ,
ଅନେକ ଅଂଶରେ ତୁମ୍ଭେ କଲ ତିରୋଭାବ ।
ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଚାର—
କରି ଗଞ୍ଜାମର କଲ ବହୁ ଉପକାର ।
ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ପଛେ କହନ୍ତୁ ନିନ୍ଦୁକେ,
ନାହିଁ ଚିନ୍ତା ତୁମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ସିନ୍ଧୁକେ ।
କହନ୍ତି ସେମାନେ ତୁମ୍ଭେ ସଦା ଧାଇଁ ଧାଇଁ,
ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କର ସବୁ ନିଜ ପେଟ ପାଇଁ ।
"ସ୍ୱପୁରର ନ୍ୟାୟ" ଏହା ଅଟଇ ଗୋଟିଏ,
ପେଟ ଚିନ୍ତା ସଂସାରରେ କରୁ ନାହିଁ କିଏ ?
ନୁହେଁ ଏ ତ ମନ୍ଦ କଥା ପେଟ ଚଳୁଥାଉ,
ଗୋଟା କେତେ ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଉ ।
ଛାଡ଼ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ସେ ଗୁଡ଼ାକ ନିନ୍ଦୁକର ଗ୍ଲାନି,
ସେଥିରେ ତୁମ୍ଭର ଖ୍ୟାତି ହେବ ନାହିଁ ହାନି ।
ଜାଣେ ମୁହିଁ ଭଲରୂପେ ଆହେ ଶାସ୍ତ୍ରୀଗାରୁ,
କାହିଁକି ଆଦର କର ଘୃଣା କର ଗୁରୁ ।
ଯାଉଛି ମେଲଣି ଦିଅ ଉତ୍କଳ-ବିନୋଦ,
ଥାଉ ଉତ୍କଳାଦ୍ଭିମାନ ଏହି ଅନୁରୋଧ ।

ଓଳଟି ଓଳଟି ଜନା ହେ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ,
ଦେଶ ପାଇଁ ତୁମ୍ଭେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛ କଣ ?
ସାହିତ୍ୟ-ସେବାରେ ରତ ଥିଲ କେତେ କାଳ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏବେ ପଶ୍ଚ ବ୍ୟସ୍ତ କଲା ବସ୍ତ୍ର-ଭଣ୍ଡାର ।
ବସ୍ତ୍ର-ମହାଭଣ୍ଡାରେ ଯାଉ ମନ ଯିବ,
କପାଇଁ ତାହାର ନାମ ହେବ ସଦାଶିବ ?
ବାହୁ ଠୁକି ଅଣ୍ଟା ଝୁଣ୍ଡ ନ ଉଠିଲେ ବାରେ,
ହୁଏ କି ଉନ୍ନତି ଖାଲି ସମାଲୋଚନାରେ ?
ବହୁଭାଷାଜ୍ଞ ତୁମ୍ଭେ, ନୁହ ବୃଥାମୋହ,
ଲେଖିଯାଅ ନନା ଭଲ ଖଣ୍ଡ କେତେ ପୋଥି ।
କହିଲି କି କଥା ଯାଇ ଗାଳିଦିଅ ନାହିଁ,
ଢେର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ଅଛି ଦେଶ ପାଇଁ ।

ଭାଷା-ସଂସ୍କାରକ ଆହେ ଦାଶରଥି ପାଠୀ,
ପଢିଅଛ ବ୍ୟାକରଣ ପାଠ ଗୁରୁ ଲାଠି ।
ଗଞ୍ଜାମରେ ହୋଇ ଗିଥା ଅଛି ତୁମ୍ଭ ନାମ,
ନାମ ଅନୁରୂପ କିଆଁ କରୁ ନାହିଁ କାମ ?
କର ଯୋଡି କହୁଅଛି ହେ ବୁଢାପଣ୍ଡିତ,
ଶେଷ କାଳେ ଭଲ କରୁ କର ଦେଶହିତ ।

ଋଷିପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଭଗବାନ ରଥ,
ତୁମ୍ଭ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଲି ମୁଁ କୃତାର୍ଥ ।
ହେ ମହସା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୁମ୍ଭେ ବୟୋଃଧିକ,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଜଣେ ଉଦାରନୈତିକ ।
ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱେ ଅଛି ତବ ଭଲ ଅଧିକାର,
ପୁଣି ବ୍ୟାକରଣେ ଜ୍ଞାନ ଅତି ଚମତ୍କାର ।
ସତ୍ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା ଛାଡ଼ ନାହିଁ କ୍ଷଣେ,
ଏ ହେତୁ ମୁଁ ତବ ଗୃହେ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ମଣେ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ନୈତିକ ଚରିତ୍ର,
ତୁମ୍ଭର ସତ୍ପରାମର୍ଶେ ହେଉଅଛି ଗଠିତ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ହୃଦୟେ ଆପଣ,
ସ୍ୱଦେଶାନୁରାଗ ବୀଜ କରୁଛ ରୋପଣ ।
ଆହେ କ୍ଷଣଜନ୍ମା ଲଭେଁ ଆନନ୍ଦ ଅପାର,
ବୃଦ୍ଧତାରେ ଦେଖି ତବ ସୁଧା ବ୍ୟବହାର ।
ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ୟମ ପୁଣି ଅଧ୍ୟବସାୟରେ,
ଦେଖୁଁ ଯୁବା ସବୁ ହେବ ତୁମ୍ଭ ସହିତରେ ।
ବହୁ ଗୁଣ ବଢୁ ତୁମ୍ଭ ଆୟୁ ପରିମାଣ,
ବିଶ୍ୱପଦେ ଏହା ମୋର ଏକାନ୍ତ ଜଣାଣ ।

ଆହେ ଡାନଏଲ ବାବୁ ପଣ୍ଡିଲ କି ଖୋଇ,
ଅଛ କି ଦେଶମିଶ୍ରଣେ ମନ ଦେଲ ନାହିଁ ।
ଥରେ ଅଧେ ଚେଷ୍ଟା କରି ପଣ୍ଡିଲ କି ଥକ,
ଏବେ ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ ହେଲେ କାମ ଚଳିବ କି ?
ପ୍ରାଚୀନ-ବୟସ୍କ ଜଣେ ଅଟ ଏ କଲର୍,
ଅନେକ କରିଛ ଜନ୍ମଭୂମି ଉପକାର ।
ବୁଢା ହେଲ କ୍ରମେ ବଳ ଗଲା ଅପସରି,
ମାତ୍ର ମନୋବଳେ ପାର ସମୁଦ୍ରେ ପହଁରି ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଛ ତୁମ୍ଭେ ପାଇ ପେନ୍‌ସନ,
କରିଛନ୍ତି ଶୋଇତତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଗବାନ ।
ଦେଶହିତ ସାଧ ଏବେ ସେହି ମୁଖ୍ୟ କାମ,
ଚିରକାଳ ଓଡ଼ିଆଏ ଗାଉଥିବେ ନାମ ।

ପରମାର୍ଥ-ପରାୟଣ ହେ ପରମାନନ୍ଦ,
ଅତିଥି-ସେବାରେ ଲଭ ପରମ ଆନନ୍ଦ ।
କରୁଥିଲେ ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ସାନ ଭାଇ,
ଦୁରନ୍ତ କାଳ ତାହାଙ୍କୁ ରଖିଦେଲା ନାହିଁ ।
ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁରୁ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ତାହାଙ୍କର,
ଏଣୁ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଆଶା ଅଧିକ ଦେଶର ।
କର କିଛି ଦେଶ ପାଇଁ ଏହି ନିବେଦନ,
ଅଛି ଅଧିକାର ପୁଣି କ୍ଷମତା ଓ ଧନ ।

ନୈତିକ-ସାହସ-ବୀର ଆହେ ରତ୍ନାକର,
ସତ ସତ ତୁମ୍ଭେ ଭାଇ ଅଟ ରତ୍ନାକର ।
ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଥରେ ହେଲେ ଯେ କହିଛି କଥା,
ଜାଣେ ସେହି କି ପଦାର୍ଥ ଅଟଇ ନମ୍ରତା ।
କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁଖ ହୋଇ ବସ ନାହିଁ କ୍ଷଣେ,
ଦେଖି ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ ପରି ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ଜଣେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ପରପଦେ ବଳି—
ଦେବା ଅନୁଚିତ, କିଏ କୁହେ ତୁମ୍ଭ ଭଳି ?
ବଡ ଆଶାଟାଏ ମୁହିଁ ପୋଷଣ କରିଛି,
ଦେଶହିତ କାର୍ଯ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ କରିଯିବ ବୋଲି ।

ବୁଢ଼ାଖେମୁଣ୍ଡି-ପତି ଦେବ କୃପାମୟ,
ସତ ସତ ତୁମ୍ଭେ ନୃପ ଅଟ କୃପାମୟ ।
ଦାନ, ଧର୍ମ, ଦେଶୋନ୍ନତି, ସାହିତ୍ୟ-ସେବାରେ,
ନିୟତ ସତତ ତୁମ୍ଭେ ସାଧୁ ବ୍ୟବହାରେ ।
ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ରାଜା ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ଜ୍ଞାନିଗୁଣ,
ପୁଣି ଅଟ ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶୀ ସୁନୀତି-ନିପୁଣ ।
ତୁମ୍ଭର ସୁଖ୍ୟାତି ନୃପ କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଛାର,
କରୁଛି "ଗୁଣ-ଦର୍ପଣ" ସତତ ପ୍ରଚାର ।
ଗଙ୍ଗ ମହାବଂଶେ ଜାଏ ଉଦ୍ଭବ ତୁମ୍ଭର,
ବଂଶ ଅନୁରୂପ କିନ୍ତୁ ବଡ କାର୍ଯ୍ୟ କର ।

ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ସଦାଳାପୀ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ନନା,
ଦାଣ୍ଡରେ ଶୀଳୁଛି ମୁହିଁ କପାରେ ଅଛ ନା ?
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତୁମ୍ଭର ନନା ଅଟେ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ,
ପାଇଅଛି ମୁହିଁ ତାର ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ।
ଦେଶ-ଅନୁରାଗ ମଧ୍ୟ ଊଣା ନୁହେଁ ଅତି,
ବୟସ୍ୱ ଜ୍ଞାନରେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ବୃହସ୍ପତି ।
କିନ୍ତୁ ଭାଇ କାଳ ନିତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତଶୀଳ,
ଯଥାଶକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କର ଥାଉଁ ଥାଉଁ ବେଳ ।
ହୁଇ ନାହେଁ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ବୁଝିଦିବା ନୀତି,
ଭଲ ଜଣା ଆପଣଙ୍କୁ କି କହିବ ଇତି ।
ନାମ ଅନୁରୂପ ହୁଅ ଗୁଣର ଦର୍ପଣ,
ପାରିବ ନ ଥିଲେ କାହେ ତେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ ?

କାଶୀନାଥ ସ୍ୱଜାତିରୁ ରହିଅଛ କାହିଁ,
'ସମାଜ-ମିତ୍ର' ତ ଗଲା ଆକାଶେ ମିଳାଇ ।
ଲୁଚିଁଟାରେ ଖାଇଦେଇ ଦେଶାନୁରାଗୀଗଣେ,
ଭୁଲିହୋଇ ବସିଅଛି ଏବେ ଘରକୋଣେ ।

ହେ ମଧୁସୂଦନ ମିଶ୍ର ତର୍କ-ବାଚସ୍ପତି,
ଜାଣେ ମୁଁ ପ୍ରଗର ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ମତି ।
ବାମଣ୍ଡାରେ ଉଠୁଥିଲ ପ୍ରତିଭା ବଢ଼ନ୍ତି,
ଲଜ୍ଜା ହେଲ କିଆଁ ବଡଖେମୁଣ୍ଡିରେ ବସି ?
ପୋଷିଅଛି ମୁଁ ଅନେକ ଆଶା ତୁମ୍ଭଠାରେ,
ଶେଷ କରିଦିଅ ନାହିଁ "ଭାରଶଙ୍କ" ରେ ।
ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ଡିତ ତୁମ୍ଭେ କର କିଛି କାମ,
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ଭଲ ରହିଯାଉ ନାମ ।
ଚେଷ୍ଟାକର ଶୁଦ୍ଧ ହେଉ ଗଞ୍ଜାମର ଭାଷା,
ଭାଷାର ସାପେକ୍ଷ ଜିନା ଉନ୍ନତିର ଆଶା ।
ସାହିତ୍ୟ-ରସିକ ରାଜା ନିକଟରେ ଥାଇ,
ଭୁଲି ହୋଇ ବସିବାଟା ଶୋଭା ପାଉ ନାହିଁ ।
ଅତଏବ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କର ଦେଶ ପାଇଁ,
ପ୍ରଣମି ବଦାନ୍ୟ ହେଲୁ ପଣ୍ଡିତ ଗୋସାଇଁ ।

ଆସିକାରେ ମେନ୍‌ଟେନ୍ କୋମ୍ପାନୀ କାର୍ଖାନା,
ଅନେକ ଦୀନଦୁଃଖୀଙ୍କୁ ଦେଉଅଛି ଦାନା ।

ହରିହର ବିଶ୍ୱନାଥ ସୁଗଳ ଓକିଲ,
ଆଦରି ବସିଛ ତୁମ୍ଭେ ଓଡ଼ିଆ ମୌକିଲ ।
ଉଭୟ ମିଳନ ତବ ଶୁଭକର ଅତି,
ବ୍ୟସ୍ତ ସଦା ତରିବାକୁ ଗଞ୍ଜାମ ଦୁର୍ଗତି ।
ଓକିଲଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ,
ଏଣୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଦୁଃଖେ କାନ୍ଦେ ତବ ହିଆ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଦୁଃଖ ପ୍ରତିକାର—
ପାଇଁ ଜଣାଉଛ ରାଜଦ୍ୱାରେ ବାରମ୍ବାର ।
ସେଥିଲାଗି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେବି ଧନ୍ୟବାଦ,
ନିଶ୍ଚୟ ଲଭିବ ତୁମ୍ଭେ ବନ୍ଧୁ-ଆଶୀର୍ବାଦ ।
ଯେ କରେ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ଭାବେ ମାତୃଭୂମି କାମ,
କରନ୍ତୁ ଗୋବିନ୍ଦ ତାର ସିଦ୍ଧ ମନସ୍କାମ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଓକିଲତି କରି କେତେ ଅର୍ଜିଲ ଟାବୁ,
ଦେଶ ପାଇଁ ତହୁଁ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କର ବାବୁ ।

ଅତୁଳ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ଧର୍ମକୋଟ-ନାହା,
ନାମେ ମଦନମୋହନ ରୂପେ ମଧ୍ୟ ତାହା ।
ଧାର୍ମିକ, ଚତୁର, ଧୀର, ଶାନ୍ତ, ସଦାଶୟ,
ସୁଲକ୍ଷଣ ନରପତି ସର୍ବଗୁଣାଳୟ ।
ଉତ୍କଳ ମହାସଭାର ହୋଇ ସଭାପତି,
ଗଞ୍ଜାମ ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି କରୁଛି ନୃପତି ।
ବିଳାସ-ସ୍ରୋତରେ ତୁମ୍ଭେ ନ ହୋଇ ପତିତ,
ଦେଖୁଛି ମୁଁ ଥାଅ ସଦା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ନିରତ ।
ଜାଣ ତୁମ୍ଭେ ଆହେ ରାଜା ସୁନୀତି-କୁଶଳ,
ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳେ ସିନା ରାଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ।
ପ୍ରଜାଙ୍କ କୁଶଳ ହେତୁ ତେଣୁ ନାନା କାମ,
କରୁଅଛ ଶୀଘ୍ରହସ୍ତ ହୋଇ ଅବିରାମ ।
ଜମ୍ବୁସିଂହ କୃଷ୍ଣସିଂହ ଆଦି ରାଜକବି,
ଯେଉଁ ସିଂହାସନେ ବସି ବାଗ୍‌ଦେବୀଙ୍କୁ ସେବି,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଅମରତା ଲଭି କୀର୍ତ୍ତି-କଳେବରେ,
ଭ୍ରମୁଛନ୍ତି ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଉତ୍କଳ ଦେଶରେ,
ସେହି ପୂତ ସିଂହାସନେ ତୁମ୍ଭେ ତ ଆସୀନ,
କାହିଁକି ବା ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟେ ହେବ ଉଦାସୀନ ?
ଜୀବନ ଯୌବନ ଧନ ନୁହେଁ କି ଅସାର,
"କୀର୍ତ୍ତିର୍ଯସ୍ୟ ସ ଜୀବତି" ଏହି ନୀତି ସାର ।
ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସମ୍ଭ୍ରମ ଉଚ୍ଚ ପଦ ଆଧିପତ୍ୟ,
ସକଳେ ଅସତ୍ୟ ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ଏକା ସତ୍ୟ ।
ବୁଝିଛ ଏ ଗୂଢ଼ନୀତି ତେଣୁ ସଯତନେ,
ସତ୍ୟ ପାଳୁଅଛ ତ୍ରଏ କାୟ ବାକ୍ୟ ମନେ ।

ପ୍ରାତର୍ନମଃ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ଶର୍ମା,
ହୋଇଛ ଦେଶ ବିଷୟେ କି ହେତୁ ନିଷ୍କର୍ମା ?
ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଜନା,
ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରେ ତାହା ମନା ।
ଖାଲି ସ୍ପଷ୍ଟବାଦିତାରେ ଦେଶୋନ୍ନତି ନାହିଁ,
କେବଳ କାମ କରିବାକୁ ହେବ ଦେଶ ପାଇଁ ।
ଜଣାଶୁଣା ତୁମ୍ଭେ ଜଣେ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତ,
ନ ହୁଅ ପଛକେ ଯାଇ କୁଣ୍ଡଳ-ମଣ୍ଡିତ ।
ଭାଷାରେ ସଂସ୍କୃତ ପୋଥି କେତେ ଖଣ୍ଡ ଭଙ୍ଗ,
ମିଳିବ ପୁରୁଣା ପୋଥି ଖୋଜିଅଣ ଟୁଙ୍ଗ ।
କହିଲି ଭ୍ରାତୃଭାବରେ ଖପା ହୁଅ ନାହିଁ,
ନୋହିଲେ ପଛକେ ଦିଅ ମୋ କଥା ଫେରାଇ ।
ଲୁହା ତୁଣ୍ଡ ଲୁହା ପାଣି ହୁଏ ନାହିଁ ସ୍ଥିର,
କହିଲି ହିତପଦ ଗାଳିଦିଅ ଅବା ମାର ।
ଅତଏବ ମାତୃସେବା କର ହେ ସମ୍ବଳ,
ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ତହୁଁ ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଫଳ ।

ନବୀନ ଯୁବକ ଆହେ ବଡଗଡ-ପତି,
ଚହଟି ଉଠୁଛି ନାମ ଦିନୁ ଦିନୁ ଅତି ।
ଅତି ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟେ ପାଇ ରାଜ୍ୟଭାର,
କଲଣି ଅନେକ, ରାଜା, ରାଜ୍ୟର ସଂସ୍କାର ।
ରଖି ଓଡ଼ିଆ ସିରସ୍ତା ଓଡ଼ିଆ ଗୁମାସ୍ତା,
ସ୍ୱଜାତି ସ୍ୱଭାଷା ପ୍ରତି ଦେଖାଇଛ ଆସ୍ଥା ।
ଏହି ହେତୁ ତୁମ୍ଭ କଥା ମୋ ମନକୁ ଆସେ,
କହନ୍ତି ପର ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରୁ ବାସେ ।
ବିଶ୍ୱପତି-ପଦେ ରାଜା ! କରୁଛି ଜଣାଣ,
ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋଇ ସାଧ ଦେଶର କଲ୍ୟାଣ ।

ଦଣ୍ଡବତ ଦଣ୍ଡବତ ପବିତ୍ର ପାରଳା,
ପ୍ରାଚୀନ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟାରେ ଥିଲୁ ତୁ କୁଶଳା ।
ପଦ୍ମନାଭ ନାରାୟଣ ଆହା ରାଜ-ଭାଇ,
ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଥିଲେ ପାରଳାରେ ଉଇଁ ।
କାଳବଶେ ଅକାଳେ ସେ ହୋଇଗଲେ ଅସ୍ତ,
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗଲା ଛିଣ୍ଡି ଦକ୍ଷହସ୍ତ ।
ଧନ୍ୟ ରାଜଭ୍ରାତା ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ମହାକୃତୀ,
ଗାଉଛି ତୁମ୍ଭର ଯଶ କଳେଇ ପ୍ରକୃତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କର୍ମବୀର ଥିଲ କରି ଗଲ ଦେଶକାମ,
ଇତିହାସେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରେ ଥିବ ତୁମ୍ଭ ନାମ ।

ବଟକୃଷ୍ଣ ସ୍ୱଜଗୁରୁ ହେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର,
ଅଦ୍ୟ ଯାକ ଏଠି ତୁମ୍ଭେ ଗଞ୍ଜାମ ଜାଗର ।
ଗଞ୍ଜାମବାସୀଏ ଏଣୁ ଥିଲେ ଆଶା କରି,
ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେ ହେବ ତୁମ୍ଭେ ଅଗ୍ରଣୀ ଏପରି ।
ସେଥିର ତତ୍ତ୍ୱସ୍ୱରୂପ ବୋଲିଯାଇପାରେ,
ସଭାପତି ହେଲ ଅଦ୍ୟ ଗଞ୍ଜାମ ସଭାରେ ।
ଯୋଗାଇଦେଲେ ଅପଣଙ୍କୁ ନବକୃଷ୍ଣ କହିତ,
ହୋଇଥିଲୁଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖି ଆଶାନ୍ୱିତ ।
ଅନ୍ଧତନ୍ତ୍ରାରୁ ତ ତୁମ୍ଭେ ସୌଭାଗ୍ୟବଶେ ମୁକ୍ତ,
ପରାଧୀନ ନୋହି ପୁଣି ସ୍ୱାଧୀନତାଯୁକ୍ତ ।
ତୁମ୍ଭପରି ଉନ୍ନତ ଦେଶର ଯେପରି,
ଯଶସ୍ୱୀ ହୁଅ ସେପରି ଉନ୍ନତି କରି ।
ହୀନଚିନ୍ତିଣୀ ସମାଜକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ—
କରି, ନବୀନ ଉତ୍ସାହେ ସାଧ ତାର ହିତ ।
ସମାଜ ଅଭ୍ୟନ୍ତରିକ ରହସ୍ୟ ସକଳ,
ଅନୁଭବ କରି ତାକୁ କର ସୁନିର୍ମଳ ।
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍କଳର କୃତିପୁତ୍ର ଜଣେ,
ଏହି କଥା ଯାଇ ସଦା ରଖିଥିବ ମନେ ।
ବିଶେଷେ ଗଞ୍ଜାମ ପୁଣି ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳ,
ତୁମ୍ଭ ମୁଖାପେକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି କେବଳ ।

ସାହିତ୍ୟ-ସେବକ ଆହେ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ,
ଛାପା ହେଉ ନାହିଁ ପୋଥି ତୁମ୍ଭ ନିସ୍ପନ୍ଦ ।
ଲେଖିଯାଅ ଉତ୍ସାହରେ ଦିଅ ନାହିଁ ଯୁପା,
ଲେଖାଥିଲେ କେବେ ହେଲେ ହୋଇପାରେ ଛାପା ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସୁ-ରଥୀ,
ଛାପି ଯାଇଥିଲେ ନାହିଁ ନିଜକୃତ ପୋଥି ।
ଯାବତ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହେ ଦେଇଅଛ ହାତ,
ସାମାନ୍ୟ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହଇ ଏହା ତ ।
ସେଥିପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ କରୁଛି ଅପଣ,
ସେହି ମହାଗ୍ରନ୍ଥ କର ଶୀଘ୍ର ସମାପନ ।
କହିବ ଗୋଟିଏ କଥା ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ,
କୁତର୍କ ଭଙ୍ଗିତ ଲେଖା କର ନାହିଁ ବନ୍ଦ ।
ସାଧିଯାଅ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଘୋଷାର ଓଠାରୁ,
ଅଳ ଶବ୍ଦେ ମାରେ ପ୍ରତେ ସାଧ ଅଲମାରି ।

ଆହେ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ,
ପେଟ ଲାଗି ତୁମ୍ଭର ତ ନାହିଁ ଚନ୍ତାଦକ ।
ସ୍ୱାଧୀନତା ବର୍ଜିଲ କିପାଁ ଅକାରଣ,
ପାତ୍ର ହୋଇ ଅପାତ୍ର ଯେ ହୋଇଲ ଅପଣ ।
ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ବେଳ ଅଛି ରହ ନାହିଁ ବସି,
ଯଥାଶକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ହୁଅ ହେ ଯଶସ୍ୱୀ ।

ହେ ବାବୁ ଅପର୍ତ୍ତି ପଣ୍ଡା ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ ଧୀର,
ଦେଶୋନ୍ନତି କାର୍ଯ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ବାକ୍ୟବୀର ।
ମାନବ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ଜଣାଯାଇ ନାହିଁ,
ଶରତ୍‌କାଳ ମେଘ ଖାଲି ଗର୍ଜେ ସିନା ଯାଇ !
ପୃଥିବୀରେ ଅଭାବ କି ଅଛି ବାକ୍ୟବୀର,
କାର୍ଯ୍ୟେ ପରିଚୟ ଦିଅ ସ୍ୱଦେଶ-ପ୍ରୀତିର ।
ଅଛି କିଛି ଶକ୍ତି ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟ ରଚନାରେ,
ଯତ୍ନ କର ତାର ବୃଦ୍ଧି ସତ-ବ୍ୟବହାରେ ।

ଆହେ ବଳଭଦ୍ର ନନ୍ଦ କଥୋପକଥନେ,
ବୁଝିଲି ତୁମ୍ଭେ ଶିକ୍ଷିତ ସଦୁତ୍ସାହୀ ଜଣେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯତ୍ନ କଲେ ମୁହିଁ ମନରେ ବିଶ୍ୱରେଁ,
ଦେଶ ଉପକାର କେତେ ଗୋଟା ହୋଇପାରେ ।
ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ ତବ ସୁପ୍ରଶଂସନୀୟ,
ମାତ୍ର କିଛି ଦେଲ ନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟେ ପରିଚୟ ।
ଭାବିଥିଲି ଦେବ କାମ ତୁମ୍ଭ ହାତେ ହେବ,
କିନ୍ତୁ ହିମାଚଳ କଲା ମୂଷିକ ପ୍ରସବ ।
ନବୀନ ଯୁବକ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ତଥାପିତୁ,
କରିଯାଅ ଦେଶକାମ ଯଶଖ୍ୟାତି ଲଭି ।

ଆଉ ଯେତେ ଜଣ ଯାଇ ବସିଛନ୍ତି ପାଶ,
ହେଉଛନ୍ତି ଦେଶ ଦେଶ ଜନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧି ନାଶ ।
ହେଉ ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟ ହେଉ ଅନ୍ୟ ଭଲ କଥା,
କହନ୍ତି କୁକଥା କାନ୍ତୁ ବର୍ଜିତ ସର୍ବଥା ।

ଆକାରେ ମଞ୍ଜୁଷା ସମ ମଞ୍ଜୁଷା ନଗରୀ,
ପାର୍ଶ୍ୱେ ଉଚ୍ଚ ପୌରାଣିକ ମହେନ୍ଦ୍ର ଶିଖରୀ ।
ବର୍ଣ୍ଣି ନୋହେ ମହେନ୍ଦ୍ରର ଶୋଭା ଅନୁପମ,
ଅଟେ ଏହି ଗିରିବର ଦେବତାଙ୍କ ଧାମ ।
ଚାହିଁଲି ପର୍ବତେ ଫାଟି ପଡ଼ିଲା ମୋ ଆଖି,
ଭାଷିବାକୁ ମୋର ଆଉ ନ ରହିଲା ବାକି ।
ପୃଥ୍ୱୀ ମଧ୍ୟରେ ମୁହିଁ କେତେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ,
କେତେ ଅଳ୍ପ କ୍ଷମତା ବା ମୋହଠାରେ ଥିବ ।
ସମ୍ମୁଖରେ ମହତ୍ତର ଦେଖି ମହାସତ୍ତା,
ସ୍ୱତଃ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ନିଜର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ।
ମହେନ୍ଦ୍ର-ଆବାସଯୋଗ୍ୟ ମହେନ୍ଦ୍ର ତୁ ଅଟୁ,
ସଙ୍କେତରେ ମହାତତ୍ତ୍ୱ ଶିକ୍ଷାଦାନେ ପଟୁ ।
ଅନନ୍ତ ନୀଳିମାମୟ ତୋ ଚୂଡ଼ା ମୂରତି,
ଜନ୍ମାଏ ଦର୍ଶକ ମନେ ପୀରତି ଭକତି ।
ଶିଳ୍ପୀ ନୁହେଁ, କି ଚର୍ଚ୍ଚିବ ତୋର ଗୁରୁତ୍ୱ,
ଅନ୍ୟ ଭାବେ ଚର୍ଚ୍ଚିଛନ୍ତି ଜଣେ ସ୍ୱରୂପତ୍ୱ ।

ଶ୍ରୀନିବାସ ପଟ୍ଟଦେବ ସୁବକ୍ତା ଧନ୍ୟ,
ଯୋଗ୍ୟପିତା ପୁତ୍ର, ତୁମ୍ଭେ ମଞ୍ଜୁଷା-ମଣ୍ଡନ ।
ପ୍ରବୀଣ ନୃପତି ପରି ପାଳୁଅଛ ରାଜ୍ୟ,
କେତେ ଥର ଭାବେଁ ମୁହିଁ ଶୁଣି ତୁମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଚାରାରୁ ତ ଯୁବରାଜେ ହେଲେଣି ଏପରି,
କି ନୋହିବେ ଗଛ ହେଲେ ଶାଖାପତ୍ର ଧରି ।
ହେଉନ୍ତୁ ସହାୟ ତବ ସଦା ଭଗବାନ,
ପିତାପୁତ୍ର ମିଳି ସାଧ ରାଜ୍ୟର କଲ୍ୟାଣ ।

ଗଦାଧର କବିରାଜ ହେ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣେ,
ଅଟ ଦେଶକାଳଦର୍ଶୀ ପଣ୍ଡିତ ଆପଣେ ।
ସ୍ୱଦେଶ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଛି ଆଶାନେତ୍ରେ ଚାହିଁ,
ବହିଗଲା ବେଳ ଉଠ କର ତାହା ପାଇଁ ।
ଏ କଥନ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବା କିସ ଅବିଦିତ,
ବିଷୟେ ଆସକ୍ତ ସଦା ନୁହଇ ଉଚିତ ।
ପଠାଣି ସାମନ୍ତଙ୍କର ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗ୍ୟ ଚାଟ,
କୀର୍ତ୍ତି ରଥ ଅନୁସରି ତାଙ୍କ ଗମ୍ୟ ବାଟ ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସ୍ୱଭାବରେ ଶେଷ ଜୀବନ ଅତୀତ,
କରିବା ଅଟଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟଜନୋଚିତ ।
"ସିଦ୍ଧାନ୍ତଦର୍ପଣ" ଟୀକା ଯେତେ ଲେଖାହେଲା,
ଲେଖିଯାଅ ଲେଖିଯାଅ କର ନାହିଁ ହେଳା ।
ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ପଣ୍ଡିତ ଖ୍ୟାତ ତୁମ୍ଭ ନାମ,
ସହାୟ ହେଲ, ମୁଁ ଘେନ ସଭକ୍ତି ପ୍ରଣାମ ।

ବାଲୁଆ ମାଇକଦାର ହେ ଖାଡଙ୍ଗା ବାବୁ,
ଜମା କରି ରଖିଦିଅ ଘରେ ସବୁ ଡାବୁ ।
ଦେଶ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି କି ହେବ ଖାଡଙ୍ଗା,
କାଣିଆଣ ଚଉପାଣ୍ଡୁ ହେବ ବୃଦ୍ଧ ଅଡଙ୍ଗା ।
ମୁଖିଆ ଓଡ଼ିଆ ଜଣେ ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଭାଇ,
କାନ୍ତୁ ସ୍ୱଜାତିର ହିତ କାନ୍ଥ ଭଲ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ଦାସେ ଦେଶ ମହାମିତ୍ର,
ତୁମ୍ଭ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଲି ମୁଁ ପବିତ୍ର ।
ଯାହା ମୁହିଁ ଚାହିଁଥିଲି ଆଜି ମୁଁ ସକାଳେ,
ନିଶ୍ଚେ ଜାଣ ଶୁଭଫଳ ଅଛି ମୋ କପାଳେ ।
ଦିଅ ଆଗେ ପଦଧୂଳି ପକାଇଲି ମଥା,
ପଛେ ତୁହାତୁହି ହେବା ସୁଖଦୁଃଖ କଥା ।
"ଆକାର ସଦୃଶ ପ୍ରାଜ୍ଞଃ" ବାକ୍ୟ ତୁମ୍ଭଠାରେ,
ସଫଳ ହୋଇଛି ଭାଇ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ।
ତୁମ୍ଭ ପରି ଧୀର ସ୍ଥିର ସୁସଂଯତମତି,
ବିରଳ ଉତ୍କଳେ ପୁଣି ଗଞ୍ଜାମରେ ଅତି ।
ଦେଶ ପାଇଁ କାନ୍ଦୁଅଛ ତୁମ୍ଭେ ଅବିରାମ,
ପ୍ରାଣପଣେ ସାଧୁଅଛ ମାତୃଭୂମି କାମ ।
ଏ ହେତୁ ମୁଁ ମୋ ହୃଦୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ସ୍ଥାନେ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବସାଇଅଛୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚମ୍ପାସନେ ।
"ଜନନୀ ଜନମ ଭୂମି ସ୍ୱର୍ଗୁ ଗରୀୟସୀ",
ସ୍ମୃତି ଏହା ମହାବାକ୍ୟ ହେ ଗଞ୍ଜାମଶଶି !
ଅମର ଭାରତ ଲଭେ ସଦା ଚେଷ୍ଟାକର,
ଶତାସ୍ତୁ ହେଲ ହେ ଦେବ-ପ୍ରକୃତିକ ନର ।

ଆହେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାଆନ୍ତେ,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ମୁହିଁ କରଇ ଏକାନ୍ତେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକେ ଥିଲେ ତୁମ୍ଭ ଆଗେ,
ଲଭିଥିଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନ ଷଗୃର-ଷଣ୍ଢରେ ।
ପବନ ଭାବରେ କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ,
କରୁଥିଲେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଗୌରବ ବର୍ଦ୍ଧନ ।
ଦୁରନ୍ତ କାଳ ତାହାଙ୍କୁ ରଖିଦେଲା ନାହିଁ,
ଭୁଲିଅଛୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ଜାତୀୟ ଭାଷା ଜାତୀୟ ଉନ୍ନୋନ୍ନତି ପ୍ରତି,
ଶୁଣିଛି ତୁମ୍ଭର ଅଛି ଅନୁରାଗ ଅତି ।
ସମ୍ପ୍ରତି ସାର୍ଥକନାମା ନରସିଂହଙ୍କର,
ହୋଇଛ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମିତ୍ର ପରସ୍ପର ।
ଦେଶହିତ ଜାତିହିତ କାର୍ଯ୍ୟେ ସଦା ଲାଗ,
ଭାଗ୍ୟରେ ମିଳିଛି ଭାଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ।
ଧନ, ମାନ, ଏ ସଂସାରେ ନୁହେଁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ
ଦ୍ଧଜର ଅଟଇ ଯଥା ତାଳଗଛ ଛାଇ ।
ଏହା ଜାଣି କର କାଛି ଉପଯୁକ୍ତ କାମ,
ଚିରକାଳ ଓଡ଼ିଆଏ ଘୋଷୁଥିବେ ନାମ ।

ହେ ସୁରଙ୍ଗୀ ରାଜା ! ଶୁଣି ଛାତି ଯାଏ ଫାଟି,
କି କହିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତ ରୋଗ କଲା ମାଟି ।
ନିଦାରୁଣ ବ୍ୟାଧି-ମେଘ କାହୁଁ ଆସି ଧାଇଁ,
ପକାଇଲା ଯଶଃଚନ୍ଦ୍ର ଅକାଳେ ଘୋଡାଇ ।
ନ ଭୁଅ ନ ଭୁଅ ରାଜା ନ ହୁଅ ହେ କ୍ଷୁଣ୍ଣ
ଯାହା ହରି ଇଚ୍ଛା ତାହା ହେବ ନିଶ୍ଚେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ସାମାନ୍ୟ ଅସୁଖରେ ତୁମ୍ଭେ କରିଅଛ ଯାହା,
କରି ନାହାନ୍ତି ଅନେକ ବଡ ରାଜା ତାହା ।
ସାହିତ୍ୟ-ରସିକ ତୁମ୍ଭେ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି,
ସୃଷ୍ଟି ଅଟେ ସହସ୍ରାହ୍ନି ରହସ୍ୟର ଖଣି ।
ପାଇଲେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଜମା ଭଲ ବହି,
ପଢ଼ୁଥାଅ ରାତିଯାକ ଉଜାଗର ରହି ।
ନାହିଁ ବଡ଼ଲୋକପଣ ଗର୍ବ ଅହଙ୍କାର,
ଗାଁଟିବର୍ଗ ପିଲଙ୍କୁ ତ କର ସମାଦର ।
ତୁମ୍ଭର ସଦ୍‌ଗୁଣ ନୃପ କି ବର୍ଣ୍ଣିବ ଆଉ,
ଗାଉଛି "ଉତ୍କଳବାସୀ" ଚିରକାଳ ଗାଉ ।

ନାରୀକୁଳ ସୁରଙ୍ଗୀର ରାଣୀ-ମହୋଦୟା,
କାବ୍ୟ-କାନନ କୋକିଳା ପରବସ୍ତୁଦୟା ।
"ସ୍ୱରଷୋଡ଼ଶୀ" କାବ୍ୟର ପଢ଼ି ପାଣ୍ଡୁଲେଖ୍ୟ
ଭକ୍ତିଭରେ ପ୍ରଣମୁଛି ମାତଃ ! ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ।
ଗଞ୍ଜାମର ନାରୀକୁଳ ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ସତି,
ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟା, ରାଜକବି ତୁମ୍ଭ ପତି ।
ମଣିକାଞ୍ଚନ ସଂଯୋଗ କି ସୁନ୍ଦର କଥା,
ହୋଇଛି ସାର୍ଥକ ତୁମ୍ଭ ନିକଟେ ସର୍ବଥା ।
ଉତ୍କଳ-ସଭାକୁ କରି ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ
କରିଅଛ ଆହେ ରାଣି ! କାର୍ଯ୍ୟ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ ।
ପ୍ରଥମତଃ ଦେଖାଇଲ ତୁମ୍ଭେ ସୁନମୁନା,
ଉତ୍କଳରେ କେଉଁ ନାରୀ ତୁମ୍ଭର ତୁଳନା ।
ଶ୍ରୀପଦେ ଜଣାଉଛି ଯୋଡ଼ି ହସ୍ତ ବେନି,
ସର୍ବ ସୁଖେ ଥାଅ ଦେବି ! ଏହି ମୋ ମାଗୁଣି ।

ସୁରଙ୍ଗୀ ନୃପତି ଭ୍ରାତା ଆହେ ଚକ୍ରପାଣି,
କରିପାର ବାକ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ପଥରକୁ ପାଣି ।
ତୁ କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛ ଖୋଲି ଶତ ଖାତା,
କି ଅଦ୍ଭୁତ ତାହାର ହେ ରାଜା ଯାର ଭ୍ରାତା ।
ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଫଳାହାର ଛାଡ଼ି କେତେ ଦିନ,
ସେହି ପଇସାଟା କର ଦେଶହିତେ ଦାନ ।
ବୁଲି ଗୁଣ ଜଣ ଆଗ ହେଉଛନ୍ତି ମଣିଷ,
ନ ହେଲେ ପଚ୍ଛରେ ଖିଆ ଖଜୁରି ପଣସ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କହେ ଭେଣ୍ଡା ସମ୍ପାଦକେ କବିରତ୍ନ ଭାଇ,
ଖୋଜୁଛୁ ଔଳିଏ ହେଲା ଦେଖା ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ।
ଦେଶସେବା ମହାବ୍ରତେ ଦେଇଅଛ ହାତ,
ପାଳୁଛ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଭ୍ରାତ ।
ଅଛ ଜଣେ କବି ଏହା ଜଣାଶୁଣା କଥା,
ପଦ୍ୟ ରଚନାରେ ଅଛି ଅଦ୍ଭୁତ କ୍ଷମତା ।
ଖାଲି "ଉତ୍କଳବାସୀ"ଙ୍କୁ ଘେନି ବସ ନାହିଁ,
ଆହୁରି ଢେର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି ଦେଶ ପାଇଁ ।
ଥିଲ ପଦ୍ୟ-ଅଳଙ୍କାର ହେଲ କବିରତ୍ନ,
ଭାଷା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କର କିଛି ଯତ୍ନ ।
ବସିଅଛ ତୁମ୍ଭେ ଯେଉଁ ପବିତ୍ର ଆସନେ,
ତାହାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କର ପ୍ରାଣପଣେ ।

ରସଲକୁଣ୍ଡାରେ ଅଛ ଦୀନବନ୍ଧୁ ପାଳ,
ଆଉ ତ ବୁଝିଲ ନାହିଁ ଦେଶ ହାଲଚାଲ ।
କେତେ କଷ୍ଟେ ବିଦେଶରେ ରହି ପଢ଼ି ପାଠ,
ସୌଭାଗ୍ୟବଶରୁ ଶେଷେ ହେଲ ଗ୍ରାଜୁଏଟ ।
ଦୀନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସକାଶେ କିଞ୍ଚିତ,
ଚିନ୍ତା କରିବା ତୁମ୍ଭର ଥିଲା ଯେ ଉଚିତ ।
କି କହିବା ସେମାନଙ୍କ କପାଳ କି ହୀନ,
କେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ସେ ବିଷୟେ ହେଲ ଉଦାସୀନ ।
ଦେଶସେବା ସଙ୍ଗେ ଆଉ ନାହିଁ ତବ ଭେଟ,
ମୁଖ୍ୟ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହେଲା ପର୍ ପେଟ ।
କହିବ ଯଥାର୍ଥ କଥା ଦିଅ ପଛେ ଗାଳି,
କବିତା ଶକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଲ ଜଳାଞ୍ଜଳି ।
ଯାଉ ଗଲ କଥା, ଅଛି ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ବେଳ,
ଦେଶ ପ୍ରତି ତୁମ୍ଭର ଯା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତା ପାଳ ।

ଉତ୍କଳ କୁସୁମ-କୁଣ୍ଡ କେଶର ଗଞ୍ଜାମ,
ସେ କେଶର ରେଣୁସମ ଘୁମୁସର ଗ୍ରାମ ।
ସେ ପବିତ୍ର ବ୍ରେତ୍ୟ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ମହାକବି,
ଜନ୍ମିଥିଲେ ଯୋଗଜନ୍ମା କବିକୁଳରବି ।

କାଳବଶେ ହତଶ୍ରୀ ଏବେ ସେହି ଗ୍ରାମ,
ନାହିଁ ସେ ଅଯୋଧ୍ୟା କିମ୍ବା ତାହାନ୍ତି ସେ ରାମ ।

ତେଣୁ ବି. ଏ. ରଥ ପୁଣି ବି. ଏ. ପାଣିଗ୍ରାହୀ,
କରୁଛ ଚଳଖି ପାଠ ବୁଲି ସାହି ସାହି ।
ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟା ବିଭାଗେ ତୁମ୍ଭେ ତିନି ଜଣେ,
ଉଚ୍ଚପଦ ମିଳିବାରୁ ଭାବୁଥିଲୁଁ ମନେ,
ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟର ଭାଷା ଓ ବିଷୟ ବୋଧ,
କେତେକ ପରିମାଣରେ ହେବ ପରିଶୁଦ୍ଧ ।
ପବନ ବିଦ୍ୟା ବିଭାଗ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁପବିତ୍ର,
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଭାବରେ ହେବ ସୁପରିଚାଳିତ ।
ଆଖିରୁ ତ ପାଣି ମଲି ଆସି ବୁହିଁ ବୁହିଁ
ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଆଶା କିନ୍ତୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ନାହିଁ ।
ଅଛ ଭାଇ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ,
ତୁଅ ଅଶିକ୍ଷିତଙ୍କର ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ।
କଥାରେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରୀତିର,
ପରିଚୟ ମିଳିଅଛି ଢେର ଢେର ଥର ।
କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଞ୍ଚିତ ଏବେ ଦିଅ ପରିଚୟ,
ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟ କରି ତୁଅ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ।
ଏହି କଥା ସଦା ତୁମ୍ଭେ ରଖିଥିବ ଧ୍ୟାନେ,
କରିଯା ମନୁଷ୍ୟ ଭାଇ ଦୁଇ ଚାରି ଜଣେ ।

ଅନନ୍ତରାମ ରଥଙ୍କୁ ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ କିଏ,
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲର ଜଣେ ଅଟନ୍ତି ସେ ବି. ଏ. ।
ଅନେକ ସନ୍ଧାନ କଲି ଗଞ୍ଜାମରେ ଯାଇ,
ତାହାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କିଛି ଦିଶିଲା ତ ନାହିଁ ।
ପଗୁରନ୍ତି ଦେଖାହେଲେ ରଥ ଗୋସାଇଁଙ୍କି,
ନୀରବ ନିଷ୍କାମ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି କାହିଁକି ।
ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ସେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଉଦାର,
ପଛକୁ ବା ରଖିଥିବେ ଦେଶ-ଉପକାର ।

ମହାପାତ୍ର ଉପାଧିକ ଭାଇ ବଟକୃଷ୍ଣ,
ଦେଶସେବା ବିଷୟରେ ନ ହୁଅ ବିତୃଷ୍ଣ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତଥା କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ଅଛି ପ୍ରଭେଦ ବିସ୍ତର,
କହିବା ସହଜ କିନ୍ତୁ କରିବା ଦୁସ୍ତର ।
ଆଗେ କଥା ପଛେ କାମ ପ୍ରକୃତି ନିୟମ,
କହିଲଣି ଢେର କଥା କର କିଛି କାମ ।

ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ଦୃଢକର୍ମା ହେ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ପଣ୍ଡା,
ତୁମ୍ଭ ପରି କର୍ମବୀର ଲୋକ ପାଞ୍ଚଗଣ୍ଡା ।
ସଂସ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମ୍ଭେ ଭିଡ଼ିଅଛ ଅଣ୍ଟା,
ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ମାନ ନାହିଁ ଖୁଣ୍ଟିକଣ୍ଟା ।
ଦୁର୍ଗତି ମୋଚନକଲେ ରମଣୀ ଜାତିର,
ହୋଇଅଛ ତୁମ୍ଭେ ସଦା ବଦ୍ଧପରିକର ।
ଏଣୁ ତୁମ୍ଭେ ନିରପେକ୍ଷ ସମାଲୋଚକର,
ପୁଣି ସଂସ୍କାରର ପକ୍ଷପାତୀମାନଙ୍କର,
ଏକାନ୍ତ ନମସ୍ୟ ନିଶ୍ଚେ ଅଟ ଆହେ ଆର୍ଯ୍ୟ,
କିନ୍ତୁ ଶୁଣ ସଂସ୍କାର ତ ସୁକଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଦେଶକାଳପାତ୍ରସ୍ଥିତି ନ ହୋଇ ବିଦିତ,
ଯାଇ ସଂସ୍କାର ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ ଉପସ୍ଥିତ,
ତହିଁରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସମାଜର ହିତ,
ସାଧିତ ନ ହୋଇ ହୁଏ ହିତେ ବିପରୀତ ।
ଅତଏବ ଧୀର ଆଉ ସଂଯତ ଭାବରେ,
ସଂସ୍କାର କରିବା ଭଲ ଅଟେ ମୋ ବୁଦ୍ଧିରେ ।
ଦୁଇ ଦିନେ ନଷ୍ଟ ହେବ ଧନମାନ ଖାଇ,
କାମଗୁଣେ ନାମ ସିନା ହୁଏ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ।
ସତ୍ୟ କଥା, ତୁମ୍ଭ ନାମ ସଂସ୍କାର ସୃଷ୍ଟିରେ,
ରହିବ ଖୋଦିତ ହୋଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷରେ ।

ସାହିତ୍ୟ-ନିକୁଞ୍ଜ ଏହି ଆଠଗଡ଼ ରାଜ୍ୟ,
ଏହିଠାରେ ଉଇଁଥିଲେ ରଥ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ।
ଧନ୍ୟ ରଥେ ଅମରତା ଲଭିଅଛ ମରି,
ବିସ୍ତାରି ଦେଇ ଆଦର୍ଶ ଶୃଙ୍ଗାର ଲହରୀ ।
ତୁମ୍ଭେ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ଦୁହେଁ ନର କି ଦେବତା,
ସ୍ତୁତି କରିବାକୁ ଅଣ୍ଟୁ ନାହିଁ ମୋ କ୍ଷମତା ।

ବଞ୍ଚିଥିଲ କେତେ ଗୋଟା ଦିନ ବା ସଂସାରେ,
ଏତେ ରତ୍ନ ସଞ୍ଚିଗଲ ସାହିତ୍ୟ-ଭଣ୍ଡାରେ ।
ଯେତେ ଦିନ ତୁମ୍ଭେ ବେନି ଥିଲ ଧରାଧାମେ,
ତେତେ ଦିନ ବାଣୀ, ବୀଣା ରଖିଲେ ଗଞ୍ଜାମେ ।
ତୁମ୍ଭ ମାଟିଦେହ ମିଶିଯାଇଛି ମାଟିର,
ହୋଇଅଛି କୀର୍ତ୍ତିଦେହ କିନ୍ତୁ ଅନଶ୍ୱର ।

ରାଜା ହୋଇ କୃଷ୍ଣସିଂହ ସହି କେତେ ଦୁଃଖ
ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିଗଲେ ଜନ୍ମଭୂମି ମୁଖ ।
ବାହାରକୁ ରାଜା ମାତ୍ର ତପସ୍ୱୀ ଭିତରେ
କି ଗୀତ ଗାଇଲ ତବ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ତୀରେ ।
ବିରଚି ନୂତନ ଛନ୍ଦେ ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତ,
ଢାଳିଦେଇ ଯାଇଅଛ ଉତ୍କଳେ ଅମୃତ ।
ଥିଲେ ତୁମ୍ଭ ପାଦୋଦକ କରିଥାନ୍ତି ପାନ,
ଛାଡ଼ିଯାଇଥାନ୍ତା ମୋର ମୂଢତା ଅଜ୍ଞାନ ।
ତବୋଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗରେ କରୁଛି ପ୍ରଣାମ,
ପବିତ୍ର ହେଲି ମୁଁ ଛୁଇଁ ତବ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ।

ତାହାନ୍ତ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଆଉ ବଳି ମହାରଣେ,
ବାସ୍ତବରେ ଲୋକ ପରି ଥିଲେ ଲୋକ ଜଣେ ।
ଉଇଲିୟମ ପରି ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ,
ଦେଶ ପାଇ ଦିନରାତ୍ରି ଜାଣିଥିଲେ ନାହିଁ ।
କରିଣ ହିତବାଦିନୀ ସମାଜ ଗଠନ,
ଚଳାଇଲେ କଲେଜରେ ଓଡ଼ିଆ ପଠନ ।
ଥିଲ ଦୁହେଁ ଗଞ୍ଜାମର ଉନ୍ନତିର ମୂଳ,
ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥାପନ କଲ ଓଡ଼ିଆ ଇସ୍କୁଲ ।
କରିଯାଇଅଛ ତୁମ୍ଭେ କାମ ପରି କାମ,
ଯଥାକାଳେ ଚାଲିଗଲ ରହିଗଲା ନାମ ।

ଦୀନବନ୍ଧୁ ପଣ୍ଡା ଜଣେ ସଚ୍ଚା କର୍ମଶୂରୀ,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ନିପୁଣ ସାଧୁ ଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାରୀ ।
ଛୁଇଁବ ନାହିଁ ତାଙ୍କର ପିଠି ସମଗ୍ରାଟ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି ସେ ଯେଣୁ ଅଣ୍ଟାଶୋଷା ପାଠ ।
ସଙ୍ଗୀ ଲୋକମାନେ ଗଲେ ଉପରକୁ ଚଢ଼ି,
ସହାୟ ବଳହୀନ ସେ ତଳେ ଛନ୍ତି ପଡ଼ି ।
ନ ହେଲେ ଉନ୍ନତ ଚେଷ୍ଟା କର ନାହିଁ ପଣ୍ଡେ,
କହୁଛ ଗୋଟିଏ କଥା ବସିବ କି ଦଣ୍ଡେ ।
ଘୃଣାନ୍ତ ଲୋକଜନଠାରୁ ଧର୍ମପଥେ ଆଉଁ,
ଶାନ୍ତାନ୍ତ ଲୋକଜନ ଭଲ ନୁହଇ କି ଭାଇ !
ଧାର୍ମିକର କଷ୍ଟ ହୁଏ ଆପାତ ଦୁଃସହ,
କିନ୍ତୁ ପରିଣାମେ ତାହା ହୁଏ ସୁଖାବହ ।
ଶୁଷ୍କ ମୃତ୍ତିକାକୁ କରେ ଅନଳ ଦହନ,
ସେଥିରେ ତାହାର ହୁଏ ଉତ୍କର୍ଷ ବର୍ଦ୍ଧନ ।
ଅଭାବରେ ପଡ଼ି ପଣ୍ଡେ ନ ହୁଅ ବିକଳ,
ଧାର୍ମିକ ଜୀବନେ ତାହା ପରୀକ୍ଷା କେବଳ ।
ଭାଗ୍ୟେ ଥିଲେ ପାଇ ପାର ଦିନେ ଉଚ୍ଚ ପଦ,
କିନ୍ତୁ ଭାଇ ଉଚ୍ଚପଦେ ବିସ୍ତର ବିପଦ ।

ବାଲୁକେଶ୍ୱର ଦାସେ ତ ଚତୁରଭାବକେ,
ସ୍ୱଜ-ଅନୁଗ୍ରହ ଉଚ୍ଚପଦ ଲଭି କଲେ ।
ଶୁଣିଲୁ ସେ ଜଣେ ଖୁବ୍ ଚତୁର ଉତ୍ସାହୀ,
କିନ୍ତୁ ଦେଶ-ହିତ କାମ କଣ କଲେ ତାହିଁ ।
ନାହିଁ ନାହିଁ ଦାସେ ଏତ ଭଲ ହେଉ ନାହିଁ,
ଶକ୍ତି ଅନୁରୂପ କିଛି କର ଦେଶ ପାଇଁ ।

ଶଜନୀ ଶାନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ ହେ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର,
ଗଞ୍ଜାମରେ ଏକ ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଡାକ୍ତର ।
ଯୋଗ୍ୟ ଲୋକ ତୁମ୍ଭେ ବସି ରହ ନାହିଁ ଛି ଛି,
ଗଣ୍ଡଗୋଳ ବେଳ ଭଲ କର କାମ କିଛି ।
ସମସ୍ତ ଅତୀତ କର ନାହିଁ ନିରର୍ଥକ,
ଲେଖ ଓଡ଼ିଆରେ ଖଣ୍ଡେ ନିଦାନ ପୁସ୍ତକ ।

ଅନ୍ନଶୂନ୍ୟା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯାଏ ଗୀତ ବାନ୍ଧି,
ସ୍ୱକୂଳେ କଷଣ ତାର ଜଣାଏ ମୁଁ କାନ୍ଦି ।

ପାଠଶାଳା ପାଠେ ନାମମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା ପାଇ,
ଲେଖେ ପଦେ ଅଧେ ଗୀତ ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ।
ଏ ହେତୁ ସେ କାହା କାହା ଦୋଷ କଟାକ୍ଷରେ,
ପଡ଼ି ଦିନ କାଟୁଅଛି ମହା ହରବରେ ।
ଟଙ୍କା ଦେଇ କିଣନ୍ତି ଯେ ନାମ ଖ୍ୟାତି ଯଶ,
ସେମାନେ ବୁଝିବେ କାହୁଁ କବିତାର ରସ ।
ଦେଖିଛି ମୁଁ କେତେ ସିଦ୍ଧି ଫଳା ଉପାର୍ଜିତ,
ଟଙ୍କା ଦେଇ ପରଗୁଣେ ବୋଲାନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ।
ସେମାନେ ବୁଝିବେ ଯଦି ନାସ୍ତି କବି ମାନ,
ତାଏ ଭଲ ହେବ ଆଉ ବାତୁଳ ଅଜ୍ଞାନ ।
କର ନାହିଁ କର ନାହିଁ ନାସ୍ତିକତ ଭୟ,
ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟେ ବିଘ୍ନ ଘଟେ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚୟ ।
ଶତ ବାଧା ଶତ ବିଘ୍ନେ ନ ହୁଅ ଅସ୍ଥିର,
କର ସଦବ୍ୟବହାର ଆପଣା ଶକ୍ତିର ।
ଏ ନୀତି ବଚନ ମନେ ରଖ ସବୁବେଳେ,
"କୀର୍ତ୍ତିରକ୍ଷର ସମ୍ବନ୍ଧା ସ୍ଥିର ଉବଶ ଭୂତଳେ ।"

ହିନ୍ଦୁକୁଳ ଭୁଆସୁଣୀ ଅଟନ୍ତି ସାବିତ୍ରୀ,
ଜାଣନ୍ତି ସର୍ବେ ଜଣେ ସେ ଭଲ ରଚୟିତ୍ରୀ ।
ଗଦ୍ୟ ପଦ୍ୟ ରଚନାରେ ସମାନ ନିପୁଣା,
ଜଣାଯାଏ ଉପଯୁକ୍ତ ଥିବ ପଦାଗୁଣା ।
କେତେ ଥର ତାଙ୍କ ଲେଖା ପଢ଼ି ହୁଏ ଧୋକା,
ବାରି ହୁଏନି ସ୍ତ୍ରୀ ଲେଖା କି ପୁରୁଷର ଲେଖା ।
ଲେଖ ଲେଖ ଲେଖ କବି ମଣ ନାହିଁ କ୍ଳେଶ,
ଭଗ୍ନୀଗଣେ ଦେଇଯାଅ ହିତ ଉପଦେଶ ।

ମନେ ହେଲ ହେ ସିଂହାଦ୍ରି ଗନ୍ତାଇତ ଭାଇ,
ପାଠଗୁଡ଼ା ପେଟେ ରଖି ଦେଉଛ ପଚାଇ ।
ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱେ ତୁମ୍ଭର ତ ଥିଲା ଅଧିକାର,
କଲ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତାର ସଦବ୍ୟବହାର ।
ହୋଇ ଯାଇ ନାହିଁ କିଛି ତୁମ୍ଭେ ବୁଢ଼ା ହଡ଼ା,
ତେବେ କିଆଁ ନ ଶୁଣିବ କଥା କଡ଼ା କଡ଼ା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେଶ ଅଶାନ୍ତିର ତୁମ୍ଭେ ଗଲ ଦିନ ବହି,
ତାହାଲୁ କହୁଁ ଆଉ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ କହି ।
ଗଲ କଥା ଯାଉ ଛାଡ଼ି କି ଫଳ ତହିଁରେ,
ମାତୃସେବା କର ହୁଅ ଆଦର୍ଶ ମହୀରେ ।

ମହାଦେବ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମହାପାତ୍ରେ କହେ,
ନାମ ଲେଖାରେ ତ ଖାଲି ଗଲଣି ଧାଡ଼ିଏ ।
ଏତେ ନାମଟାଏ ନଦା ବହିଛ କପାଇଁ,
ତେବେ ହେଲେ ଦେହକୁ କି ଖର ଲାଗୁ ନାହିଁ ।
ଅତୀବ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଅଭିମାନ-ଅନ୍ଧ—
ବଂଶେ ଜନ୍ମି ଜାଣ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଛନ୍ଦ ମନ୍ଦ ।
ନିରଭିମାନତା ତବ ପ୍ରଶଂସ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ,
ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷେ ହୋଇଥିରେ ଅନୁକରଣୀୟ ।
ଯେଣୁ ସଂସ୍କାରକ କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟକାର,
ଦେଇଅଛ ପରିଚୟ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟର ।
କର ଦେଶକାଳଯୋଗ୍ୟ ସଂସ୍କାର ବିଧାନ,
ଉଗ୍ର ସଂସ୍କାରରେ ଭାଇ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ।

ପୁଅଟାଏ ଶଶିରଥ ମାର୍କେଇ ଝିଏଁ,
ମାନ୍ଦ୍ରାଜୁ ଶିଖି ଆସିଲ କେତେ କାମଟାଏ ।
ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବ ତାର ନୈତିକ ସାହସେ,
କର ନାହିଁ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ଅଧ୍ୟବସାୟ ସେ ।
ସାବାସ ସାବାସ ରଥେ ସାବାସ ସାବାସ,
ଖାଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ରର ମୁଖ ଦେଖ ମାସ ମାସ ।
ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେ ଦେଖିବ ଯେ ଜାତି ଯିବା ସ୍ୱପ୍ନ,
ତାପର କରିବ ସେଥୁ ଉନ୍ନତି ସାଧନ ।
ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ତ ଲାଇ ଯାଏ ନାହିଁ ଜାତି,
ବରଂ ସେଥିରେ ବଢ଼େ ବେଶି ଜାତିପ୍ରୀତି ।
ଅତଏବ ଛାଡ଼ି ଦେଶାନ୍ତର କୁସଂସ୍କାର,
ଉନ୍ନତିକୁ କର ଏତା ମୂଳମନ୍ତ୍ର ସାର ।

ଆସ୍ତା ବଇସ୍ୱମ ଦାସେ ହେ ସିରସ୍ତାଦାରେ,
ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପଞ୍ଜା କଲ ଜୋଇସ୍ୱଣୀଠାରେ ।

ଜାଣେ ମୁହିଁ ନୁହଁ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦେଶ ନିବାସୀ,
ପଢ଼ିଲ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ ଏ ଦେଶକୁ ଆସି ।
ଏ ଦେଶୀୟମାନଙ୍କର ଶୁଭ କାମନାରେ,
ଅଛ ପସ୍ ଉଇ ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପନ ଇଚ୍ଛାରେ ।
ଗୁନ୍ଦା କର ଲଗାଇଛ ଘରତୋଳା କାମ,
ଶୁଭେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ତୁମ୍ଭ ଶୁଭ ମନସ୍କାମ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଅନେକ ପାଇବ ସର୍ବ ବୈଦେଶିକ,
ଶିଖିବେ କି ଦାସଙ୍କର ଏ ସଦ୍ଗୁଣଟିକ ।
ସାଧୁ ସାଧୁ ସାଧୁ ଦାସେ ସାଧୁ ତୁମ୍ଭ ହିଆ,
ତାହାଁକି ମୁଁ ନ କହିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ତ୍ରିପାଠୀ ହେ ତର୍କପଞ୍ଚାନନ,
ଦେଶ ପାଇଁ କଣ୍ଟିତରେ ଦିଅ ଭଲ ମନ ।
ଶୁଣିଛୁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭେ ଜଣେ ସୁପଣ୍ଡିତ ବଡ଼,
ପଢ଼ି ଆସିଅଛ ପାଠ ଶରଣ ଶଗଡ଼ ।
ଲାବଥୁଲେ ଲୋକେ ତୁମ୍ଭେ ତେଣୁ ଆସି ଫେର,
ଜାନାଲେକେ ଦେବ ଦେଶ ଉଦ୍ଭାସିତ କରି ।
ମାତ୍ର ଜା କହିବ ବୁଦ୍ଧି ସୁସ୍ଥ ନାହିଁ ମୋର,
ତେଣୁ ଫେର ପୋଥିରେ ତ ବାନ୍ଧିଦେଲ ଡୋର ।
କର ଯୋଡ଼ି କହୁଅଛୁ ପଣ୍ଡିତ ଗୋସାଇଁ,
ଏତେ ଅଣ୍ଟ କରି ସ୍ୱାର୍ଥେ ଭିଡ଼ି ଧର ନାହିଁ ।
ଆଉ କିଛି କାମ ପଡ଼େ କର ବା ନ କର,
ମାତ୍ର ଏକ ଅନୁରୋଧ ରଖିବ ମୋହର ।
ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୂପ ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ,
କର କେତେ ଜଣ ଯୋଗ୍ୟ ଶିଷ୍ୟେ ପଞ୍ଚାନନ ।
ତାହା ହେଲେ ଯିବାବେଳେ ବାଟଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ,
ହରବର ହେବ ନାହିଁ ପଣ୍ଡିତ ଗୋସାଇଁ !
ମୋ କଥାଟା ମିଛ ହେଲେ ଦେବ ପଚ୍ଛ ଗାଳି,
ଜୀବନୀ ଖାତାକୁ ଥରେ ପକାଅ ଅଣ୍ଡାଳି ।
ଭଲରୂପେ ଦେଖ ପନ୍ନେ ପନ୍ନେ ଓଲଟାଇ,
କଅଣ ରଖିଛ ତାହିଁ ବାଟଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ।
ସେଥିପାଇଁ କହୁଅଛୁ ହେ ଭାବ୍ୟରସିକ,
ବେଳ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଭଲ ଚଳ ପାରଦିକ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦୟାନିଧି ପାଦେ ତାଙ୍କ ନିବାସ ସୁସ୍ଥିତା,
ଭଗବଦ୍‌ଭକ୍ତିରେ ସଦା ବୁଡିଅଛୁ ବୁଡା ।
ବିଷୟ ଜ୍ଞାନସମ୍ପନ୍ନ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପୁରୁଷ,
ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟ କରି ଭଲ ଦେଖାଅ ପୌରୁଷ ।
ଧନ ଅଛି, ଶକ୍ତି ଅଛି, ଅଛି ପୁଣି ମନ,
କିନ୍ତୁ ବାରୁ ଆସୁଅଛି ସରି ତ ଜୀବନ ।
ଶୁଣୁଁ ଶୁଣୁଁ ସମୟ ତ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଗଲା,
ବେଳ ଥାଉଁ ଥାଉଁ କିଛି କରିଯାଅ ଭଲ ।

ହରିତାଖଣ୍ଡି ମହାନ୍ତ ନିର୍ମଳ ପ୍ରାସାଦ,
ଜନ୍ମାଇଲା ମନେ ମୋର ଅତୁଳ ଆହ୍ଲାଦ ।
ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶୁଣୀ ପରି ଲଗିଛି ପାହାଚ,
ମଣ୍ଡିତ ଗବାକ୍ଷେ ଦ୍ୱାରେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣେ କାଚ ।
ଦେଖିଲୁ କେତେ ପଦାର୍ଥ ଗାଈ, ହାତୀ, ଘୋଡା,
ଯୋଗୀଙ୍କର ଘୃଣ୍ୟ ସିନା ଭୋଗୀଙ୍କୁ ତ ଲୋଡା ।
ମହେନ୍ଦ୍ର ଭୁବନ ନୁହେଁ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଲେଖା,
ମହାନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥରେ କରେଁ ଭଲ ଦେଖା ।
ବାବାଜୀ ହେ ତୁମ୍ଭେ ଜଣେ ସୁସଭର୍ଗ ଲୋକ,
କେଣ୍ଟୁ ହେଲ ସମ୍ପତ୍ତିର ଲୋଭର ରକ୍ଷକ ।
ତୁମ୍ଭପ୍ରତି ଓଡିଆଙ୍କ ଭକ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱାସ,
ଉପରି ପ୍ରବଳ ଏଥୁଁ ବୁଝ ତା ଆଭାସ ।
ତ୍ୟାଗୀ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗ ପରି ଅଟ ଧନେ ମାତେ,
କିନ୍ତୁ ଦାତାପଣ କଥା ନ ଶୁଣିଲୁ କାନେ ।
ତୁମ୍ଭର ସମ୍ମାନରକ୍ଷା ଭଲ କେତେ ଗୋଟା,
କାମ କରି ଗୋସାଇଁ ହେ ନାମ କର ମୋଟା ।
ଓଡିଆ ଭକ୍ତଙ୍କ ହିତେ ସଦା ମନ ଦିଅ,
ହୁଅ ଆଜ ମହାନ୍ତଙ୍କ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ।

ସ୍କୁଲ୍ ସୁପର୍‌ଭାଇଜର ଦୟାନିଧି ଦାସେ,
ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ କର୍ମୀ ବସିଛ ଉଦାସେ ।
ଶକ୍ତି ଅନୁରୂପ ତୁମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଦେଖି ତ,
ସତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ମୋ ପରି ଦୁଃଖିତ ।

ଶୁଣ ଆହେ ଗଞ୍ଜାମର ମିସ୍‌ଦେଶୀ ଦଳ,
ତୁମ୍ଭର ସହାନୁଭୂତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ ।
ଓଡିଆଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଛି ସତ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ, ନିଷ୍ଠା,
ପୁଣି ସ୍ୱଜାତିରେ ଅଛି ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।
ଓଡିଆଙ୍କ ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତି କାମନା,
ବିଶେଷ ସ୍ୱଭାବରେ କର ଏହା ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଆଉ କେତେ ଜଣ ପଛେ ଯାଇଥିବେ ରହି,
କ୍ଷମାକର ଆଉ ଏତେ ପାରେ ନାହିଁ କହି ।
ନାମ ପଛେ ଛାପା ନୋହୁ କରିଯାଅ କାମ,
ଲେଖାରେ କି ହେବ ହୋଇ କାମଗୁଣେ ନାମ ।
ନିଜ କ୍ଷମତାରେ କର ନାହିଁ ଅବିଶ୍ୱାସ,
କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରେ ପଶି କର ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ ।
କହିବ ବା କି କରିବୁଁ ଆମ୍ଭେ ତ ନିର୍ଦ୍ଧନ,
କିନ୍ତୁ ଜାଣ ଦେଶବାସୀ ଦେଶ ମୂଳଧନ ।
ଯାର ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ଅଛି କର ତା ପ୍ରୟୋଗ,
ଅବିଳମ୍ବେ ଛାଡିଯିବ ଦେଶରୁ ଦୁର୍ଯୋଗ ।
ବହୁକ୍ଷୁଦ୍ର ଶକ୍ତି ମିଶି ମହାଶକ୍ତି ଏକ,
ହୁଏ ପଛେ ତା ପ୍ରମାଣ ଦେଖିବ ତ ଦେଖ ।
ଜଣକର ଭୋଟ୍ ହୁଏ ସାତପାଞ୍ଚ ଯଷ୍ଟି,
ମହାସିନ୍ଧୁ ଅଟେ ଜଳବିନ୍ଦୁର ସମଷ୍ଟି ।
ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି ପ୍ରତି ତୀକ୍ଷ୍ଣଦୃଷ୍ଟି ରଖ,
କୃଷିଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟରେ ନ ହୁଅ ବିମୁଖ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଉତ୍କଳ ଦେଶ ନୁହେଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ,
ବିଦେଶୀୟ ସ୍ୱାର୍ଥମୀତି କରୁଛି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ।
ଉତ୍କଳ ଗଣ୍ଡି, ଗଞ୍ଜାମ ମୁଣ୍ଡ ଅଟେ ତାର,
ଏକ ଜାତି ଏକ ଭାଷା ଅଟୁର ଦେହର ।
ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି ଏକତ୍ରିତ ନ ହେଲେ ଉପରି,
ଠିଆ ହେବ କିପରି ସେହୁ ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ଧରି ।
ବର୍ଜନ ସାହେବଙ୍କର ଅଛି ବଡ଼ ମଥା,
ବୁଝିଥିଲେ ସେ ମହାତ୍ମା ଏ ସକଳ କଥା ।

ତେଣୁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଓଡ଼ିଶା ସହିତେ,
ମିଶାଇଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ଚଟେ ।
ହାୟ ସେ ଦୁଃଖ କାହାଣୀ କହିଲେ କି ହେବ,
କରି ଦେଲେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏମ୍‌ଥିଲ ସାହେବ ।
ଥିଲେ ଏମ୍‌ଥିଲ ଲାଟ ଖୁବ୍ ଦୟାବାନ,
ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଭାଗ୍ୟଦୋଷେ ହେଲେ ସେ ପାଷାଣ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇ ନ ହୁଅ ନିରାଶ,
ଦିନେ ନିଶ୍ଚେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ତୁମ୍ଭ ଅଭିଳାଷ ।
ନ ହେଲା ଦେଶମିଶ୍ରଣ ବୋଲି ନୁହ ଖିନ୍ନ,
ଆଜି ହେଉ ନାହିଁ ସିନା ହୋଇପାରେ କାଲି ।
ସେ କଥା ତ ଅଛି ରାଜପୁରୁଷଙ୍କ କରେ,
ତୁମ୍ଭର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯାହା ତୁମ୍ଭେ ପାଳ ଆଗେ ।
ନାହାନ୍ତି ସେ ଏମ୍‌ଥିଲ ଗଲେଣି ତ ଚାଲି,
ବର୍ତ୍ତମାନ ଲାଟ୍‌ସାହେବ ସାର୍ ଆର୍ଥର୍ ଲଲୀ ।
ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ ମିଣ୍ଟୋ ମହାଯଶା,
ବୁଝିବେ ସେ ସବୁକଥା ଅଛି ବଡ଼ ଆଶା ।
ନ ଛାଡ଼ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଲଗ ବାରମ୍ବାର,
କାର୍ଯ୍ୟେ ଅନୁରାଗ ଥିଲେ ହୁଏ କାର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧାର ।

ଦେଖେ ଗୋଟା ରାଜଧାନୀ ଗଞ୍ଜାମରେ ଆଉ,
ରହିଗଲା ଯାଉ ପଛେ କେ ଯାଉଛି ଥାଉ ।
ହୁଏ କୁସଂସ୍କାରମୟ କିଏ ଅନ୍ଧକାର,
କାହିଁ ବା ଉନ୍ନତି ନାମେ ଗନ୍ଧ ନାହିଁ ତାର ।
ତେଲୁଗୁଙ୍କ ସଙ୍ଗ ମେଳେ ସେ ରାଜ୍ୟ ନୃପତି,
ନିଜକୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି ।
ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଦେହ ତାଙ୍କୁ ଗନ୍ଧାଏ ବିସ୍ତର,
ସାଜନ୍ତି ତେଲେଙ୍ଗୀ ହୋଇଣ ଗମ୍ଭୀର ।
ଆନ୍ଧ୍ରକୁ ଲୁଣ୍ଠାଇଛନ୍ତି ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଧରି,
କହିବେ ପଛେ ସେମାନେ ଛି ଛି କାର କରି ।
ଯିବା କଥା ଥାଉ ସେହି ରାଜ୍ୟକୁ ବିହାର,
ସେଠାରେ କରନ୍ତା କିଏ ମୋତେ ସମାଦର ।
ଉଚ୍ଚ ହେଉ ତାହାଙ୍କର ଏବେ ସାର୍ବିଗୀତା,

ଅତି ଉପୁଡ଼ିଲେ ଲେମ୍ବୁ ହୁଏ ପରା ତିତା ।
ଗଞ୍ଜାମେ ରୁହାନ୍ତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଳଙ୍କାରେ ଭରି,
ନାହାନ୍ତି ଅଳପ ମଧ୍ୟ ତହିଁ ମେଢ଼େଇଧାରୀ ।
ତାହା ଭିତରେ ହଳେ-ହଳେ ସୁନାଶାଳ ଦୋଳି,
ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ ସଦା ହେଉଥାଏ ଦୋଳି ।
ଦେଖିବ ଯଦ୍ୟପି ଜଣେ କୁଣ୍ଡଳ-ମଣ୍ଡିତ,
ତକ୍ଷଣରେ ବୁଝିନେବ ସେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ।
ଅଳଙ୍କାରୁ ଛାଡ଼ ନୁହେଁ ନାକ କାନ ଗଳା,
ଗୋଟେ ହାତେ ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗ ପଟେ ପଟେ ବଳା ।
ହୀରାପଥର, ଚମ୍ପାକଳି ଦେଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ,
ପାଇଛନ୍ତି ସେ ସ୍ୱର୍ଗର ନିଶୁଣି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ।
ପରଦାରେ ଶ୍ରୀସ୍ୱାମୀଏ ଭରି ମୁକ୍ତହସ୍ତ,
ଢାଳୁଛନ୍ତି ଅବିରତେ ପାଉଁଶରେ ଘୃତ ।
ଯାଉ ତାହା ନମେ କଥା ପଡ଼ୁଅଛି କଳ,
ଶୁଣିଲେ ସେ କଥା ସ୍ୱାମୀ ହେବେ ଖାଲେ ତଳ ।
ଅଛନ୍ତି କେତେ ଶ୍ରୀସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ଦର-ନିବାସ୍ ଘର,
ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗୀ ସଦା ଗହନ ଭଣ୍ଡାରୀ ।
ତାହାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ କଲେ ତପସ୍ୟା ସାଧନ,
ତଥାପି ନ ମିଳେ ଥରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ ।
ବୁଝନ୍ତି ନର ସେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗର ଅମର,
ଭଜନ୍ତି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ସାକ୍ଷାତ ଅବତାର ।
ଅପାରେ ଅବିଦ୍ୟା ନୃତ୍ୟ ଯାଏ ସୁଅ ବହି,
କିନ୍ତୁ ଦେଶକାର୍ଯ୍ୟ ବେଳେ ଲସି ଫିଟେ ନାହିଁ ।
ଯାଉ ସେ କଥା ମାଜଲେ ହେବ ଦେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ,
ଘରକଥା କହିବାକୁ ମାଡ଼ୁଅଛି ଲାଜ ।
ଶୁଣିଲୁ କେତେକ ସ୍ୱାର୍ଥ ଲାଗି ହୁଡ଼ୀ,
ବୋଟେ ବୋଟେ ଅଳଙ୍କାରେ ହୋଇଥାନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।
ଘୋର କୁସଂସ୍କାରରକ୍ଷୀ ତାହାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା
ସେମାନେ କହନ୍ତି ପୁଣି ଏହା ରାଜନୀତି ।
ସତ୍ୟ ଧର୍ମେ ରାଜ୍ୟରକ୍ଷା ପ୍ରଜା ସୁପାଳନ,
ନ୍ୟାୟେ ରାଜଦୋଷ ବୁଦ୍ଧି ସତ୍ପାତ୍ରରେ ଦାନ,
ଅପକ୍ଷପାତିତା ପୂର୍ବେ ଏହି ଶୁଭ କାମେ,

ଅଭିହିତ ହେଉଥିଲା ସ୍ୱଜାତୀୟ ନାମେ ।
ସେହି ସ୍ୱଜାତୀୟ ଏବେ ଜାତିର ଶାସନେ
ଖଟିଲେ ଦେଶ ଭୂଷଣ ଶୟନ ଭୋଜନେ ।
ଏହାଠାରୁ ଦୁଃଖ ଆଉ ଅଛି କିସ ବଳ,
ଦେଖି ଦେଖି ମନେ ହୁଏ ଘୋର ହେଲା ତଳ ।

ଗଞ୍ଜାମର ଶିଶୁ ବୃଦ୍ଧ ବାଳକ ବାଳିକା,
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲାଗୁଥାଏ ନାସ ଆଉ ପିଡ଼ା ।
ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଅଛି ପ୍ରାୟ ଅବିଦ୍ୟା-ନିବାସ,
ତେବେ ଯୁବା ସେ ଅନଳେ ଦେଉଛନ୍ତି ଶ୍ୱାସ ।
କରନ୍ତୁ ଶ୍ରୀବସ୍ତ ବାବୁ ଏହା ପ୍ରତିକାର,
ଏଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉ ସମାଜସଂସ୍କାର ।

* * *

ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ କେତେ ବିଷୟରେ,
ଶୀଘ୍ର ମନ୍ତବ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ହୃଦୟରେ ।
ଲୋକଙ୍କ ଅପ୍ରୀତିକର ହେବ ବୋଲି ଭାବି,
ରଖିଦେଲି ସେ କଥାକୁ ହୃଦେ ଦେଇ ଚାବି ।
ଓଡ଼ିଆ ଭାଇଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା ବକି ବକି,
ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ଯାଏଁ ପଡ଼ିଥିଲି ଥକି ।
ଏବେ ଯାଇ ପଚାରିବ ତେଲିଙ୍ଗୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ,
ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ହିତଚିନ୍ତା ନ କରନ୍ତୁ ଏଣିକୁ ।
ଏକଥରକି ଅସ୍ଥାରାରୁ ପଚାରେଁ ମୁଁ କହି,
ଗଞ୍ଜାମ ମାତାର ପର ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇ ପୁଅ ।
ତୁମ୍ଭେମାନେ ବଡ଼ ଭାଇ ଓଡ଼ିଆଏ ସାନ,
ଭାଇ ବିଷୟରେ କିପାଁ ତୁମ୍ଭେ ଉଦାସୀନ ?
ଦୁଧ ଭାତ କ୍ଷୀରପିଠା ନିଅ ତୁମ୍ଭେ ଟାଣି,
ଓଡ଼ିଆ ନ ପାନ୍ତି ମନେ ଅଲଣା ତୋରାଣି ।
କଦାଚିତ ଏହା ଧର୍ମସଙ୍ଗତ ନୁହଇ,
ଉପରୁ ଭର ହେ ରକ୍ତମାଂସ ଦେହ ବହି ।

* * *

ସୁନ୍ଦର ପ୍ରତିମା ଗଢ଼ି ଜନ୍ମଦେଶେ ତାର
ବସାଇଲେ ଛିନ୍ନମୁଣ୍ଡ ଶୋଭେ ଯେ ପ୍ରକାର ।

ସେହିପରି ତୁମ୍ଭ ମୁଖେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଟି,
ଶୁଭତା ହସାଇ ହୁଏ ଶୋକପଣ ଘାଟି ।
ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖ ଲେଖି କହି,
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସବୁ ପଢ଼ ଭଲ ବହି ।
ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାଷା ତ ସଂସ୍କୃତର କନ୍ୟା,
ନୁହଇ ଉଚିତ ତାକୁ କରିବା ଅମାନ୍ୟା ।
ଶିଖିବା ପାଇଁ ତା, କହୁଥିଲି ଏହି ହେତୁ,
ଭଲ କଥା କହୁଅଛ ମଣ ନାହିଁ କେତୁ ।
ଓଡ଼ିଆଏ ଅଶିକ୍ଷିତ ଥିବେ ଯେତେ ଦିନ,
ତେତେ ଦିନ ଥିବ ତୁମ୍ଭେ ଏକ ଅଙ୍ଗହୀନ ।
କଥାଏ କହିବ ଆଉ ଯିବ ନାହିଁ ଚଢ଼,
ତୁମ୍ଭ ମାତୃଭାଷା ସୁଦ୍ଧା ଅଦ୍ଭୁତ ଖେଚଡ଼ ।
ଅଟ୍ଟୁଆ, ଇଂରାଜୀ ପୁଣି ତାମିଲ ଓ ହିନ୍ଦୀ,
ତୁମ୍ଭ ମାତୃଭାଷାରେ ତ ହୋଇଅଛି ଖିନ୍ଦି ।
ଇଂରାଜୀକୁ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରେ ଧରିଅଛ ଟାଣି,
ରଖିଅଛ ବନ୍ଦ ଦେଇ ଧରି ବର୍ଚ୍ଚା ପାଣି ।
ନିଜ ମାତୃଭାଷା ଅଙ୍ଗ କର ସୁନିର୍ମଳ,
ଭ୍ରାତୃଭାବେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ କର ଅନୁକୂଳ ।
ସ୍ୱାର୍ଥ ତେଜି କରେ ଯେହୁ ପର ଉପକାର,
ସାଧନ୍ତି ଦେବତାବୃନ୍ଦ ମଙ୍ଗଳ ତାହାର ।

* * * *

କଲେଇ ବାସନେ ଖାଅ ଏ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗୁଣ,
ତହିଁରେ କି ବେଶୀ ସ୍ୱାଦୁ ଲଗେ ଭାତ ତୁଣ ?
ଦେଶୀୟ ପଦାର୍ଥେ ତୁମ୍ଭେ ଘୃଣା କର ଭାରି,
ସେଗୁଡ଼ାକ ମୋଟା ପୁଣି ଓଡ଼ିଆ ତିଆରି ।
ତୁମ୍ଭ ଧନେ ବିଦେଶୀଏ ମାରୁଛନ୍ତି ହେଣ୍ଡି,
ସୁନା ଦେଇ ତୁମ୍ଭେମାନେ କିଣୁଅଛ ଭେଣ୍ଡି ।
ବିଳାସିତା ଭଣା ନୋହେ ପେଟେ ଭାତ ନାହିଁ,
ବୁଲୁଥାଅ ଫୁଲହାର ଗଳାରେ ପକାଇ ।
କି ସୁଖ ଲଭ ସେଥିରୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତା ଜଣା,
ଭାବ ଭାବ କିନ୍ତୁ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ହୁଏ ବଣା ।
ଏ. ବି.ସି.ଡି. ପଢ଼ି ହେଲ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ୁଆ,

ମାତୃଭାଷା କହିବାକୁ ଲଗିଲା ଅରୁଚି ।
ଭାଷାରେ ଇଂରାଜୀ ଏବେ ଯୋଡ଼ ବାହିଁ ପାଇ,
ତାଙ୍କୁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ା କି ମନେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।
ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ିଛୁ ବୋଲି ଶୋଇଲେ ରାତିରେ,
ଦେଖିବ କି ସ୍ୱପ୍ନ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ଇଂରାଜୀରେ ।

* * * *

ଦୁଃଖ ରହିଗଲା ମନେ ଗୋଟିଏ କଥାରେ,
ଉଦ୍ୟାନଖଣ୍ଡକୁ ଯାଇ ନ ପାରିଲି ବାରେ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର ସେ ତ ଅଟେ କାମଧେନୁ,
ତାହାର ଧୂଳି କଣିକା ନଷ୍ଟେ ରତ୍ନରେଣୁ ।
ଇଚ୍ଛାପୁର "ପିଲ୍ଲୁକୋଣ୍ଡା" ପାହାଡ଼ ଉପରୁ,
ଉଦ୍ୟାନର ଗୁରୁଶୋଭା ଦେଖିଲି ଦୂରରୁ ।
ସମୁଦ୍ର ବେଳାଭୂମିରେ ସେ ଉଦ୍ୟାନଖଣ୍ଡ,
ଆଖି ଚାକି ପଡ଼େ ଦେଖି ଅତୀବ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ।
ଅସମୟେ ଫଳ ଫୁଲ ଧରଇ ଉଦ୍ୟାନ,
ବରୁଣ ଦେବଙ୍କର ସେ ବିହାରୋପବନ ।
ଲେଖନୀରେ ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ଉଦ୍ୟାନର ଛବି,
ବର୍ଣ୍ଣି ଛନ୍ତି ନିଜ କାବ୍ୟେ କାଳିଦାସ କବି ।
ଗଞ୍ଜାମରେ କେତେ ଅଛି ପୁଣ୍ୟପୀଠ ସ୍ଥାନ,
ଗଣି ନୁହେଁ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଦେବାଳୟମାନ ।
ଅନେକ ଭଲ ପଦାର୍ଥ ମିଳେ ଏ ଜିଲାରୁ,
ହରିଣଏ ଲୁବ୍ଧମନ ସୁନାରୁପାକାରୁ ।
ବ୍ରହ୍ମପୁରୀ ପାଟଲୁଗା ଢ଼ାକ ବାଠରଟି,
ପାରଳାର ଯାଇଗାଣ୍ଡ-ବୁଣା ବ୍ୟାଗ୍, ପଟି,
ସୁନ୍ଦର ବେଲପାନଅ ସିଂହର ଆକୃତି,
ରମ୍ୟ କାରୁକଳାଯୁକ୍ତ କାଷ୍ଠ ଶିଳାମୂର୍ତ୍ତି,
ବେଲ୍‌ଗୁଣ୍ଠା ଚିତ୍ରିତ ମାଟି ଚିତ୍ରିତ ବାସନ,
ଦେଖିଲେ ରହିବ ଲାଗି ଚାହିଁ ନେତ୍ରମନ ।

* * * *

ଦିଶିଲାଣି ଋଷିକୁଲ୍ୟା ଏହି ତ ଆଗରେ,
ଶିଖିଭୀତ ଫଣୀ ପରି ଗଡ଼ ତରେ ଖରେ ।
ଋଷିତପସ୍ୟା-ସମ୍ଭୂତା ଋଷିମାନ-ବନ୍ଦ୍ୟା,
ସୁପବିତ୍ରା, ସ୍ୱଚ୍ଛନୀର ନଦୀକୁଳେ ଧନ୍ୟା ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅମୃତ ସମ ଅଟେ ତୋର ନୀର,
ତରେ ଜୀବ ପିଣ୍ଡ ବୃଦ୍ଧି ଯଥା ମାତୃକ୍ଷୀର ।
ତୀରେ ଶୋଭେ ବାଲୁସ୍ତୂପ ଗଣ୍ଡଶୈଳାକୃତି,
ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ହୋଇଛି କି ତୋହର ସୁକୃତି ?
ଗଞ୍ଜାମବାସୀଙ୍କ ରକ୍ତ ତୋ ଜଳକଣିକା,
ତୋ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସବେ ସୁନା ଗଞ୍ଜାମ ମୃତ୍ତିକା ।
କୃଶା ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଉ ନିଦାଘେ ତଟିନୀ,
ପ୍ରାବୃଟେ ହେଉ ସଲିଳ-ସମ୍ପଦଶାଳିନୀ ।
ଚରମ ସୀମାରେ ଦୁଃଖ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ,
ଏହିପରି ହୁଏ ନର-ସୌଭାଗ୍ୟ ଉଦିତ ।
ଜୀବନର ସ୍ରୋତ ପରି ତୋ ଜୀବନ-ସ୍ରୋତ,
ଅବିରତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଗେ ହେଉଛି ଧାବିତ ।
ବଢ଼ିବାକେ କୁଟା କାଠି ବେଢେ ଯାଏ ଭାସି,
ଭାବୁକ ହୃଦୟେ ଯଥା ଉଠେ ଭାବରାଶି ।

* * * *

ଦିଶି ଆସିଲାଣି ଏହି ନୀଳାମ୍ବୁ ଚିଲିକା,
ସ୍ୱଚ୍ଛ ଶୁଭ୍ର ଫେନଚୂଡ଼ ତରଙ୍ଗମାଳିକା ।
ବାଟେଗଲା ବନ୍ଧ ବାହିଁ ଚଢ଼ିଅଛି ରେଲ,
ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ପହୁଞ୍ଚାଇଦେଲା ଆଖି ମେଲ ।
ଧନ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର ବଳ ଧନ୍ୟ ତାର ତେଜ,
ତା ବଳେ ପୁଷ୍ପକ ରଥ ଚଳାନ୍ତି ଇଂରେଜ ।
ରେଲ ଚଢ଼ିବାରେ କଷ୍ଟ ଥିଲା କାହିଁ ହାନି,
ନ ନିଅନ୍ତା ଟଙ୍କା ଯେବେ ବିଦେଶୀ କୋମ୍ପାନୀ ।
କାଙ୍କଣ-ଶିଖରୀ ଶିଖୁଁ ପକ୍ଷିକୁଳ ଉଡ଼ି,
ଚଢ଼ାଇଗୁହାକୁ ଆସୁଅଛନ୍ତି ବାହୁଡ଼ି ।
ଉଠାଇ ନେଉଛି ମାତ୍ର ଚଲ ଛକା ଛକା,
ଚକାଚକି ଦେଉଛନ୍ତି ଆକାଶରେ ଚକା ।

* * * *

ଭଲ ଦେଖି ଲୁବ୍ଧ, ମନ୍ଦ ନ ପାରିଲି ସହି,
ଖଟାମିଠା ଦୁଇ କଥା ରଖିଲି ଚହୁଁ କହି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମନରେ ମୋହର କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଭାବ,
ଯା ଦେଖିଲି ତା ଲେଖିଲି ଯେ ବା ଯାହା ଭାବ ।
ଯଦ୍ୟପି ସ୍ୱପରେ ଦେଖି ହେବ ଗରଗର,
ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟାହାର୍ କଣ୍ଠନେବ ଲେଖାଟି ମୋହର ।

ତାଲୁଗାଁ ଷ୍ଟେସନ କୂରେ ବିଶେ ସୁମଣ୍ଡିତ,
ଏ ପାଖ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ତାର ସେ ପାଖ ଉତ୍କଳ ।
ହେର ବିକୁ ବୁଲୁଅଛି ଛାଡ଼ି ଘରଦ୍ୱାର,
ହେଉଛି ବଦାନ୍ୟ ଏବେ ଉଦ୍ଧାର ଉଦ୍ଧାର ।

* ତାର୍ ଚିହ୍ନିତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ଲେଖା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଅଛି ।

ବ୍ରଜରେଣୁ

ଝୁଲଣ ସଙ୍ଗୀତ

ଝୁଲ ଝୁଲ ଫୁଲକୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜବିହାରି !
ସଙ୍ଗେ ଘେନି ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ରାଧା ପିଆରି । ପଦ ।
ଘନ ମାଳେ ରଞ୍ଜି ରଞ୍ଜି ବଜ୍ରନାଦେ ଥରେ ମହୀ
ଝରଝର ଝରପଡ଼େ ବରଷାବାରି । ୧ ।
ସ୍ନିଗ୍ଧ ବରଷାରାତି କ୍ରୀଡ଼ାବିନୋଦରେ ମାତି
ଝିଁ ଝିଁ ସ୍ୱରେ ଝଙ୍କାରନ୍ତି ବନେ ଝିଙ୍କାରି ।୨।
ଅଙ୍ଗେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଢାଳିଆଖି କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ବୁଜେ ଆଖି
ବହୁଛି ବାତୁଳ ବାୟୁ ହୁ ହୁ ହୁଙ୍କାରି । ୩ ।
ଧୈବତ ସ୍ୱର ଆଳାପ କରନ୍ତି ଭେକଦଳାପ
କଣ୍ଠ-ବୀଣାଯନ୍ତ୍ର-ତାର ବୃନ୍ଦେ ଟଙ୍କାରି ।୪।
ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭ ତରଙ୍ଗିଣୀ କଳକଳ କଲ୍ଲୋଳିନୀ
ସ୍ଥଳରୁ ଝୁଲଣଗୀତ ଉଠେ ଉଚ୍ଚାରି । ୫ ।
ପଲ୍ଲବ ରମଣୀଙ୍କ ବୃନ୍ଦେ କୋଟି ନର୍ତ୍ତକ ତାଳେ
ତୋଳାହେଲେ କଣ୍ଠ ଯାଏ ତାଳୁଆ ମାରି । ୬।
ଭକ୍ତି-ମାଦକରେ ମାତି ପ୍ରଣବ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରି
ନିଶୀଥେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପୂଜେ ବିଶ୍ୱ-ପୂଜାରି । ୭ ।
ପବନ ଓଁକାର ସ୍ୱର ଧରି ପ୍ରାଣ କଳେବର
ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତି ଲୋମକୂପେ ଆସେ ବାହାରି । ୮ ।
ମାଳତୀ ଗନ୍ଧଶିଉଳୀ ସୁବାସ ଉଠେ ଉଚ୍ଛୁଳି
ଫୁଲ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ବାୟୁ ହୋଇଛି ଭାରି ।୯।
ଝୁଲରେ ଫୁଲର ଲୁଆ ହୋଇଛି ଚନ୍ଦ୍ର ଠିଆ
ତଳେ ଫୁଲସୁଛି ଧରି ଯେତେ ଶିଂହାରି ।୧୦।
ହସୁଛି ହରଗଉରୀ ସତେ କି ହରଗଉରୀ
ମହାରାବେ ମଗ୍ନ ତବ ଲୀଳା ନିହାରି । ୧୧
ତହେଁ ଦୀନ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଅଶ୍ୱିନୀ ଜନ ଅଗ୍ରଣୀ
ସଦା ମୋର ପ୍ରାଣକୁଞ୍ଜେ ଝୁଲ ମୁରାରି ।୧୨।

ବିରାଟ ପୁରୁଷ

ବିଶ୍ୱ ରନ୍ଧ୍ରେ ରନ୍ଧ୍ରେ ପ୍ରଭୁ ଅଛ କ୍ଷୁଦ୍ରରୂପେ,
ପୁଣି କୋଟି ବିଶ୍ୱ ଅଛି ତୁମ୍ଭ ଲୋମକୂପେ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ସମସ୍ୟା ଏ ତ ହେ ସମସ୍ୟା-ସିନ୍ଧୁ,
ବିନ୍ଦୁଗର୍ଭେ ସିନ୍ଧୁ, ପୁଣି ସିନ୍ଧୁଗର୍ଭେ ବିନ୍ଦୁ ।
ଅନନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ପିନା ରହେ ସୀମାବନ୍ତ,
ସୀମାବନ୍ତ ମଧ୍ୟେ କେତେ ରହିଛି ଅନନ୍ତ !
ବୃହତ୍ତ୍ୱେ ଅସୀମ ତୁମ୍ଭେ, କ୍ଷୁଦ୍ରତ୍ୱେ ଅସୀମ,
ଅସୀମ ମହିମା ଧରି ହେ ମହାମହିମ !
କେତେ ରୂପେ କେତେ ବେଶ ଧରି କର ଖେଳ,
କେଉଁ ରୂପ ସଙ୍ଗେ ନାହିଁ କେଉଁ ରୂପ ମେଳ ।
କି ପାଅ ଖେଳରୁ, କହ ପ୍ରିୟ ହେ ସୁନ୍ଦର,
ଜଗତକୁ କରିଅଛ ମହାଖେଳ ଘର ।
ଶିଶୁ ପରି ଖେଳଘର ଧୂଳିରେ ତିଆରି,
ଖେଳ ସାରି ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛ ନିସ୍ତାରି ।
ଭଙ୍ଗାଗଢ଼ା ପାଇଁ ନାହିଁ ଦୁଃଖ ବା ଆନନ୍ଦ,
କି ଜଟିଳ କି କୁଟିଳ ତୁମ୍ଭ ମାୟାଛନ୍ଦ ।
ତବ ନିର୍ବିକାର ତୁମ୍ଭେ ହେ ମୂର୍ତ୍ତି, ଅମୂର୍ତ୍ତି,
କଳ୍ପନାକୁ ଶିଖିବିଏ ତୁମ୍ଭର ବିଭୂତି ।
ସପ୍ତସାଗରର ସ୍ଥାନ ତୁମ୍ଭର ଗଣ୍ଡୂଷ,
ତୁମ୍ଭେ ପରମାଣୁ , ତୁମ୍ଭେ ବିରାଟ ପୁରୁଷ ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମନ-ମୂର୍ଖ

ମାଣ୍ଡୁଛୁ ରେ ମନମୂର୍ଖ ଖାଦ୍ୟ କଥାରେ,
ଜାହିଁ ତ ରେ ବ୍ୟର୍ଥୀ ହେବୁ ତୋହ୍ର ବ୍ୟଥାରେ ।୦।
ସତେ ଗଜମୂର୍ଖ ତୁ ତ,
କରୁଣି ତୋର୍ ଅଦ୍ଭୁତ,
ସୁନା କଳସ ତାଙ୍ଗୁଛୁ ପର୍ ମଥାରେ । ୧ ।
ପ୍ରାଣମଣି ମଣ୍ଡୁ ଯାଲୁ,
ସେ ତ ଖଣ୍ଡ ମହାକାଲୁ,
ଶବ ଭଜେ ମିଛ ଜ୍ଞାନ କରୁ ବୃଥାରେ । ୨ ।
ହୃସ ଭାଦ ଭଲ ମନ୍ଦ,
ଖାଇ ବନ୍ଧୁର ସମ୍ବନ୍ଧ,
ମୃଗଭୁଲ ମୃଗତୃଷ୍ଣା ପ୍ରାୟ ମିଥ୍ୟାରେ । ୩ ।
ମାୟା ଶିଖାଣରେ ପଶି,
ଛାଇକି ମଣୁଛୁ ଶଶି,
ଶଶିକୁ ମଣୁଛୁ ପୁଣି ଛାଇ ତଥାରେ । ୪ ।
ଖାଇ ତୁ ମୋହ-ମାଦକ,
ଦେଖୁଛୁ ରେ ଫଳଫଳ,
ହେଉଛୁ ବା ପଣ୍ଡଲୁଣି କା ହୀନସ୍ତାରେ । ୫ ।
ଭାହା ଲାଗି କର ଚନ୍ତା,
ସ୍ୱଭାବ ଭଲୁଣି ପିତା,
ଛଏ ତୋତେ ଜାଣିଦେବ ମୁକ୍ତି ଶସ୍ତାରେ । ୬ ।
ଅସ୍ତ୍ରାଭର ହରିପଦ,
ସେହିଟି ସୁଖ ସମ୍ପଦ,
ସେହି ଏକା ଜ୍ଞାତଗୋଚ ପିତାମାତାରେ । ୭ ।
ଭଣ ଚନ୍ଦ୍ରେ ମନ-ମୂର୍ଖ,
ନ ମଣ ରେ ଦୁଃଖେ ସୁଖ,
ଅସ୍ତୀସ୍ୱ ସ୍ୱଭଜ ଖାଲି କଥା-ଜଥାରେ । ୮ ।

କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା

ନମୋନମଃ ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗତମୋହନ,
ନୀଳାଚଳଚୂଡ଼େ ସ୍ଥାପି ରତ୍ନ-ସିଂହାସନ,
ଦେବ-ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିପଣେ,
ବିଜୟ ତେତିଶ କୋଟି ଦେବତା ଗହଣେ । ୧ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ କରିଛ ସ୍ୱର୍ଗ ତୁମ୍ଭେ ହେ ସାକ୍ଷାତ,
ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ହୋଇଛି "ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ବୈକୁଣ୍ଠ" ଅଖ୍ୟାତ
ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭେ ହରଷିତ,
ଛପନ କୋଟି ଜୀବଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟୁ ଅଛ ପଣ୍ଡ । ୨ ।
ଅଜାଣପଣେ ମୂର୍ଖପଣେ ବହି ମନେ ଦ୍ୱେଷ,
କହିଛି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କଟୁ, ଦେଇଛି ମୁଁ ଦୋଷ,
ଏବେ ସେହି ଅନୁତାପ,
ଜାଳୁଛି ମୋ ପ୍ରାଣେ ହାଳ ଅଗ୍ନି-ଅଦ୍ଧଶାପ । ୩
ମାଗି ଜାହିଁ ଭଲ ମୁହିଁ ମାଗିଅଛି ଶଲ,
ତୁମ୍ଭେ ଯା ଦେଇଛ ଯାଚ ସେହି ଏକା ଭଲ,
ଏବେ ବୁଝିଲିଣି ଭ୍ରମ,
ଚହ୍ନିଲିଣି ହେ ଅଧମ ଭଏ ସେ ଉତ୍ତମ । ୪ ।
ଅଜାଣେ ନନ୍ଦିଛି ପ୍ରଭୁ କରୁଛି ସ୍ୱୀକାର,
କ୍ଷମାକର କ୍ଷମାମୟ କୃପାପାରାବାର,
ଅର୍ଦ୍ଧେ ଯୋଡି ବେନି ହାତ,
ମାଗୁଛି ଛାମୁରେ ଏହି ଭିକ୍ଷା ବିଶ୍ୱନାଥ ! ୫ ।
ଏଣିକରେ ଏ ଦେହର ଘଟୁ ଅବସାନ,
ମିଶିଯାଉ ଜଳେ ସ୍ଥଳେ ପବନେ ଏ ପ୍ରାଣ,
ଆଶାପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରେ,
ଘୁଞ୍ଚିଛି ସେ ଶୁଭଲଗ୍ନେ ଉପବାସିବେନେ । ୬ ।
ଭାସବସ୍ତ୍ର ହେ ହରି ଦୟା କର ବାସେ,
ହସି ହସି ଘୁଞ୍ଚିବ ଯେତେବେ ତୁମ୍ଭ ପାଶେ,
ଦିଅ ପଦରେଣୁ ଶିରେ,
ମିଶିଯାଉ ଆତ୍ମା ତୁମ୍ଭ ଅନନ୍ତ ଜ୍ୟୋତିରେ । ୭ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହେ—ବାରମ୍ବାର ଅସି ଯାଇ,
ଥକିଲିଣି, ସେ କଷ୍ଟରୁ କର ପ୍ରଭୁ ବାହି,
କୃପା ବହି ମହାବାହୁ,
ରଖ ମୋତେ କରି ଏବେ ପଦ୍ମରେ ନଠାକୁ ।୮।

ସୁନ୍ଦର ଶିକ୍ଷା

ଭ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ କଣ୍ଠଭକ୍ତି-ବକୃତା,
କଥା କହେ ଯେତେବେ ଅତି ସୁଲକ୍ଷଣା ବୁଢ଼ା । ୦ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତନ୍ତ୍ରେ କ୍ଷଣେ ନୀଳକାନ୍ତ,
ଯନ୍ତ୍ର ସାଙ୍ଗେ ଲୁଧ୍ୟ ଶାନ୍ତ,
ଯନ୍ତ୍ରଶିରେ ଶୋଭେ ଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଚୂଡ଼ା । ୧ ।
ଏ ଶୋଭା ଗୃହିଣିଠାରି,
ସ୍ୱଦେଶ ଭେଟେ ନାଶବାଣୀ,
କୃଷ୍ଣ ଦୈତ୍ୟ ଦାନବଙ୍କ ଭେତାଳଚୂଡ଼ା । ୨ ।
ଏ ସରସ ଶିଶୁହୃଦ,
ଶିଶୁ ନୁହେଁ—ଶିଶୁ ବୁଦ୍ଧ,
ଦୁର୍ବଳର ବଳ, ଦର୍ପି-ଦମ୍ଭ-ଭଞ୍ଜୁଡ଼ା । ୩ ।
ଏବେ ତ ଅଧସ୍ଫୁଟନ୍ତ,
କି ନ ହେବ ହେଲେ ବଡ଼,
ହେବ ନଷ୍ଟ ଜଗତର ଭ୍ରାନ୍ତ-ସଉଡ଼ା । ୪ ।
ହେ ଲଙ୍କାସୁ ପାନ୍ଥ ଶୁଣ,
ଶିଶୁର ଅଶେଷ ଗୁଣ,
କବ କହେ ଏ ଶିଶୁଟି ନିଭାଳ ଚୂଡ଼ା । ୫ ।

ଟିଲାଟଖେଳ

ସ୍ମୃତି ଆଜ ମୋତେ ଆଣି ଦେଇଅଛି
ଅତୀତ ବାଲ୍ୟତ କାଳ,
ବାଳତ ପରି ମୁଁ ଖେଳରେ ମାତନ୍ତି
ଯେଣୁ ଫୁଲପତ୍ରଡାଳ । ୧ ।
ଏଡିକି ସମ୍ବଳ ଯେଣୁ ଜଗନ୍ନାଥ
ପୂଜିବ ତୁମ୍ଭର ପାଦ,
ପୂଜା ନୁହେଁ ଏହା— ପିଲ୍ଲେଖେଳ ମୋର
ବାଲ୍ୟତ-ସୁଲଭ ଶାଦ । ୨ ।
ଆଦରେ ଜନକ ଗ୍ରହନ୍ତ ଯେସନ
ଶିଶୁତର ଧୂଳି-ଅନ୍ନ
ଯୋଗାହେଉ ଦେବ ସସ୍ନେହେ ମୋହର
ଅଦ୍ରବ୍ୟ ପୂଜା ତେସନ । ୩ ।
[illegible]
ହେଲେହେଁ ହୀନ ସମ୍ଭାର,
ନୁହେଁ ଏହା ମୋର ସତ୍ୟ କି ତୁମ୍ଭକୁ
କିସ ବା ଅଛି ଉଦାର ? । ୪ ।
ସରଳ ଶିଶୁର ପ୍ରାଣର ଡଣାଣ—
ମନ୍ତ୍ର ହେଉ ନାରାୟଣ,
ଫୁଲ ଅଞ୍ଜଳିକ ହେଉ ମୋ ପୂଜାର
ଷୋଡ଼ଶ ଉପକରଣ । ୫ ।
ବାଲଖେଳ ପରି ବାଲବାଲ ଭେଟେ
ମଧୁର ହେ ଘନଶ୍ୟାମ,
ତହୁଁ ବଳ ସିନା ଅଧିକ ମଧୁର
ବାଳ ତୁଣ୍ଡେ ତୁମ୍ଭ ନାମ । ୬ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହେ ବାଳ ବାଳ ଆଉ
ଫେର ତ ଆସିବ ନାହିଁ,
ଆଶୀର୍ବାଦ କର ବାଲଭାବ ମୋର
ଫେରଆସୁ ଭବଗାହି ! ୭ ।

ପ୍ରଭାତ ମାଗୁଣି

ପବିତ୍ର ପ୍ରଭାତେ ଘେନ ମୋ ପ୍ରଣତି
ଖଗପତି ଜଗନ୍ନାଥ,
ତୁମ୍ଭ ପ୍ରସାଦରୁ ହେଉ ଏ ପ୍ରଭାତ
ଶୁଭମୟ ସୁପ୍ରଭାତ । ୧ ।
ଗତ ରାତ୍ରି ପରି ନିଦ୍ରାପରେ ଭଲେ
ଯାଉ ଏ ଦିନଟି ସୁଖେ,
ସବୁବେଳେ ତୁମ୍ଭ ମଧୁମୟ ନାମ
ଲାଗି ରହିଥାଉ ମୁଖେ । ୨ ।
ହେ ଚିନ୍ମୟ ହରି ଚରଣେ ବାହାର
ଚଳାଅ ଏ ଦେହ-ଯନ୍ତ୍ର,
ଅଣିଦିଅ ଶୁଭ— କର୍ମର ପ୍ରେରଣା
କର୍ଣ୍ଣେ ଦିଅ ହିତ ମନ୍ତ୍ର । ୩ ।
ତହୁଁ ସଙ୍ଗେ ଦିଅ କଠୋର ବିଶ୍ୱାସ,
କର୍ମ ସାଧନର ଶକ୍ତି,
କର୍ମ-ନିଶା ଗଲେ [illegible]
ରଖିଥିବ ଯେତେକ ଭକ୍ତି । ୪ ।

୧—ତହେଲ, ଉମ । ୨—ଅଜଣା ।

ପ୍ରଭାତ ମାଗୁଣି ଏଥକୁ ପଶୁରେ
ହେ ପ୍ରଭୁ ନୀଳସୁନ୍ଦର,
ହେଉ ମୋ ସ୍ୱଭାବ ଏ ପ୍ରଭାତ ପରି
ମଧୁର୍ ପବିତ୍ରତର୍ । ୫ ।
ଶରୀର୍ ମନରୁ କ୍ଲାନ୍ତି, ଦୁର୍ବଳତା
ହୋଇଯାଉ ତିରୋହିତ,
ହେଉ ଏ ହୃଦୟ ସତ୍ୟର୍ ଜ୍ୟୋତିରେ
ଆଲୋକିତ ପୁଲକିତ । ୬ ।
ସୁନୀତି ସ୍ୱଧର୍ମ ସେବାରେ ନରହେ
ବଢି ଉଠୁ ଅନୁରାଗ,
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହେ ଚରିତ୍ରରେ ମୋର୍
ନ ଲାଗୁ କଳଙ୍କ ଦାଗ । ୭ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାର୍ଥନା

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା, ଭିଣି ଆସିଲା
ସୃଷ୍ଟି ଅତସୀ-ଶ୍ୟାମ,
ଘେନାହେଉ ଜଗନ୍ନାଥ ହେ
ମୋର୍ ସାନ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରଣାମ । ୧ ।
ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ
ତୁମ୍ଭେ ଦେଲ ଆଦେଶ,
ତୁମ୍ଭ ଶକ୍ତିରେ ତା ସାଧୁଛି
କରି ଯତ୍ନ ବିଶେଷ । ୨ ।
ତେବେ ଶାନ୍ତ ଶୁଭେ କଟିଲା
ଆହା ଦିନଟି ଆଜ,
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ଦୟା-ମହିମା
ପ୍ରଭୁ ଦେବାଧିରାଜ ! ୩ ।
ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛ ସେ ଦୟା
ମୋତେ ଏ ପରବାସେ,
ବୋଲ ହୋଇଅଛି ପୁଣି ସେ
ମୋର୍ ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସେ । ୪ ।
ତୁମ୍ଭେ ଏକା ହରି ବିଭୁତି
ମୋର୍ ଅନ୍ଧାର୍ ଘରେ,
ପ୍ରାଣର୍ ଦୋଷର୍ ଲକ୍ଷଣ
ଜର୍-ଦୁର୍ବଳ କରେ । ୫ ।
ମନ ଯେତେବେଳେ ଖୋଜଇ
ସୁଖଭୋଗ, ବିଶ୍ରାମ,
ବହଲାଇଦେବ ତାହାକୁ
ଜପି ତୁମ୍ଭର ନାମ । ୬ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହେ ଏଥକୁ
ମୋର୍ ସନ୍ଧ୍ୟା-ପ୍ରାର୍ଥନା,
ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ପ୍ରଭୁ ସଦୟେ
ଭୃତ୍ୟ ମନକାମନା । ୭ ।

—❊—

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଚିନ୍ତା

ଆଗ୍ନେୟ କେତନ ଉଡ଼ାଇ ଆସିଲା
ସଗର୍ବେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳ,
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଗ୍ନିକଣା ଉଦ୍ଗାରୁଛି ସେ ଯେ
ଅଗ୍ନିର୍ ରୁଦ୍ର ଦୂଷଳ । ୧ ।
ଆଗ୍ନେୟ କଞ୍ଚୁକ ଆଗ୍ନେୟ କିରୀଟ
ମଣ୍ଡିଅଛି ଦେହେ ଶିରେ,
ଅଗ୍ନିମୟ କଣ୍ଠେ ଅଗ୍ନିମୟ ମନ୍ତ୍ର
ଉଚାରେ ମୌନେ ଗମ୍ଭୀରେ । ୨ ।
ଦଳିବ ପରି ସେ ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ
ଦେଖି ତା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମୂର୍ତ୍ତି,
ନ ଡରି, କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ଅଗ୍ରସର୍ ହେବ
ଦେଖାଇ ସାହସ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି । ୩ ।
ଉପଯୁକ୍ତ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦିଅ ମହାପ୍ରଭୁ,
ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗଭୂପ,
ମଧ୍ୟାହ୍ନ ରୂପରେ ତୁମ୍ଭେ ସିନା ହରି
ପ୍ରକାଶିଛ ବିଶ୍ୱରୂପ । ୪ ।
ଦୀନ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଏ ଭିକ୍ଷା
ମାଗୁଛି ପଦେ ତୁମ୍ଭର,
ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପରି ମୋ' କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷମତା
ପ୍ରଖର୍ ହେଉ ନିରନ୍ତର ! ୫ ।

ନିଶୀଥ-ପ୍ରଣତି

ନାହିଁ ଶବ୍ଦ କୋଳାହଳ ନୀରବ ନିଶୀଥ,
ଗାଉଅଛି ମହାଶୂନ୍ୟ ନିର୍ବାଣୀ ସଙ୍ଗୀତ,
ତନ୍ଦ୍ରା ବସୁଧା-ତାପସୀ
ଉଚାରୁଛି ସୁଗମ୍ଭୀରେ ବେଦଶ୍ଳୋକ ବସି । ୧ ।
ସାଧକ ଭକ୍ତର ଏ ତ ମାହେନ୍ଦ୍ର ସୁଯୋଗ,
କରନ୍ତି ସେ ଅବସରେ ପ୍ରେମାମୃତ ଭୋଗ,
ମୋର ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ କାହିଁ,
ଜପ ତପ ଧ୍ୟାନ ମନ୍ତ୍ର କିଛି ହିଁ ତ ନାହିଁ । ୨ ।
କରୁଅଛି ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ ମୁଁ କୋଟି ଦଣ୍ଡବତ,
ଘେନ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଭକ୍ତ ଭାଗବତ,
ମୋର ଦୀନତା ତ ଜାଣ,
ଭକ୍ତିଟିକ ଦେଇ ମୋତେ କର ପରିତ୍ରାଣ । ୩ ।
ଘାରୁଅଛି ନିଦ ଶୋଇପଡ଼ିବି ମୁଁ ପୁଣି,
ତଥା ତହୁଁ ତହୁଁ ହେବି ଅଚେତ ଉଠୁଣି,
ସେ କାଳରେ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ,
ଜିହ୍ବା ରଟୁ ଜୟ ଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ । ୪ ।
ନିଶୀଥ ସମସ୍ତ ଦେହେ ଗଭୀର ଉଦାର,
ମୋ ପ୍ରାଣେ ଭରୁ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର,
ତହେଁ ଦୀନ-ଚିନ୍ତାମଣି,
ଏତିକି ହେ ଅଳି ମୋର ସୁର-ଶିରୋମଣି । ୫ ।

—:※:—

ଶେଷଯାତ୍ରା

ଶେଷଯାତ୍ରା ଦିନ ପାଶେଉ ଅଛୁଟି
ସତତ ଦାବାଗ୍ନି ପରି,
ଆରମ୍ଭିଲେ କେବେ ରୋପନେ ହାବୁଡ଼
ଦେବ ସବୁ ଭସ୍ମ କରି । ୧ ।
ଜୀବନର ମହା— ଶୁଭଦିନ ସେହି
ହେ ପ୍ରଭୁ ଜଗତନାଥ,
କେବେ ତୁମ୍ଭ ମହା— ସିଂହାସନ ତଳେ
ଲଗ୍ନ ହେବ ଯୋଡ଼ ହାତ । ୨ ।
ପିତା ପିତା ଡାକି କେବେ ଯାଇ ତୁମ୍ଭ
ପଦେ ଲୁଥାଇବି ଶିର,
ପୁଲକେ ଉଠିବ ଶରୀର, ନୟନୁ
ବହିବ ଆନନ୍ଦ-ନୀର । ୩ ।
ଆସନ୍ନ କାଳର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୃଦ ହେ
କିଛି ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ
ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ଭରି ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଭର
ବସିଛି ସେ ଦିନେ ଚାହିଁ । ୪ ।
ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କ ହେବାକୁ ଜାଣୀଏ
ଦିଅନ୍ତି ସଦୁପଦେଶ,
କିନ୍ତୁ କି ସତର୍କ ହେବି, କିଛି ବୁଝି
ପାରୁ ନାହିଁ ହୃଷୀକେଶ ! ୫ ।
ସଙ୍ଗରେ ତ କିଛି ନେବି ନାହିଁ, କେବଳ
କିସ ବା ଭସ୍ମ ଭାବନା,
ସବୁବେଳେ ମୁଁ ତ ରହିଛି ପ୍ରସ୍ତୁତ
ହୋଇଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତମନା । ୬ ।
କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ନାହିଁ ଯେ ଦେଶେ, ସେଠାକୁ
ନେବି ବା କିସ କିପାଇଁ,
ବୃଥା ବୋଝ ବହି କ୍ଳାନ୍ତ ହେବି ପିତା
ଆଉ କିଛି ଲୋଡ଼ ନାହିଁ । ୭ ।
କର୍ମ ଅବଳକୁ ସେଠାରେ ଯଦ୍ୟପି
ପୀଡ଼ା ଦେବ ରୋଗଶୋକ
ତୁମ୍ଭ ନାମାମୃତ ପାନେ ତା ମେଣ୍ଟାଇ
ଲଭିବି ମହା ସନ୍ତୋଷ । ୮ ।
ଆଉ ଫେରିଁଠିକ ଯାଉ ନାହିଁ ମୁଁ ତ
ଯାଉଛି ପିତାଙ୍କ ପାଶେ,
ଜନ୍ମଦାତା ପିତା ସନ୍ତାନକୁ କେବେ
ମାରନ୍ତି ନାହିଁ ଉପାସେ । ୯ ।
ଏଠାରୁ ଯା' ନେବି ସେଥିରେ ତ କିଛି
ଯିବ ନାହିଁ ସୁଖ କଟି,
କେତେକ ସମ୍ବଳେ କି ଉପାୟ ଆଉ
କେତିକି କିସ ହେବଟି । ୧୦ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଅଛି ନାହିଁ ତ ମରଣ
ନ ଖାଇ ମରିବ କାହିଁ,
ବିଶେଷରେ ସେହି ଅମୃତ ସ୍ୱର୍ଗରେ
ମୃତ୍ୟୁଭୟ ବାଧା ନାହିଁ । ୧୧ ।
ଦେହାନ୍ତର ପରେ ନୀଳାଚଳ କ୍ଷେତ୍ରେ
କିଏ ପ୍ରଭୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ,
ନରଜନ୍ମ ଲଭି ସୁକୃତ ନ ଥିଲେ
କର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିହଙ୍ଗମ । ୧୨ ।
ପ୍ରତି ପ୍ରଭାତରେ ଶ୍ରୀମୁଖ ନିରେଖି
ଲଭିବି ପରମ ପ୍ରୀତି,
ନୀଳଚକ୍ର ପାଶେ ଉଡ଼ି ମୁଁ ଗାଇବି
ତୁମରି ମହିମା-ଗୀତି । ୧୩ ।
ତୁମ ପ୍ରେମାମୃତ ପାନ କଲେ ହରି
ହରିଯିବ କ୍ଷୁଧା ତୃଷା,
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହେ କେବେ ଉଇଁବ ହେ
ସେ ଶୁଭ-ସୌଭାଗ୍ୟ-ଉଷା । ୧୪ ।

—୫୦୫—

ଭକ୍ତଧୂଳି

ସ୍ତବ

(ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ଛନ୍ଦେ)

ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗତ୍‌ବନ୍ଦନ
ଯଦୁନନ୍ଦନ,
ସନ୍ତାପିତ-ଜନ-ହୃତ-ଚନ୍ଦନ—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।
ସାଧୁ-ସନ୍ଥ-ଯୋଗିମନରଞ୍ଜନ—
ଭୟଭଞ୍ଜନ,
ବିଷୟ-ବିଶାକ୍ତ ନେତ୍ର ଅଞ୍ଜନ—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।
ଅତସୀ-କୁସୁମ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର—
ନବସୁନ୍ଦର,
ଚରମ ଆଶ୍ରୟ ଜୀବସୁନ୍ଦର—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।
ନୀଳଗିରି ଶୃଙ୍ଗଚୂଳ ଆସନ—
ପାପନାଶନ,
ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ପାଷଣ୍ଡ କୁଳ ଶାସନ—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।
ମହୋଦଧି-ଜଳକେଳି-କୁଞ୍ଜର—
ନବଗୁଞ୍ଜର,
ଇହପରକାଳ ପ୍ରାଣିପୁଞ୍ଜର—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।
ଆହା କି ରଞ୍ଜନ ନେତ୍ରଖଞ୍ଜନ—
ଶ୍ରୀ ନିରଞ୍ଜନ,
ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ ଖଳଗର୍ବ ଗଞ୍ଜନ—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।
ଆବେଷ୍ଟିତ ନନ୍ଦିଘୋଷ ସ୍ୟନ୍ଦନ—
ନନ୍ଦନନ୍ଦନ,
ଛିନ୍ନ କର ମାୟାମୋହ-ବନ୍ଧନ—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।
ଲଳିତ ମଲ୍ଲିଆମାଳା ମଣ୍ଡନ—
ଦୁଷ୍ଟ ଦଣ୍ଡନ,
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଚିନ୍ତା କର ଖଣ୍ଡନ—
ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ ।

—୫୦୬—

ଶେଷଡ଼ାକ

ଦିନରାତି ସଦା ଶବଦେ ଶ୍ରବଣେ
ଡାକି ଡାକି ହେଲି ଶ୍ରାନ୍ତ,
ଶୁଣୁ ନାହିଁ କି ହେ କାନରୁ ତୁମର
ଜଗବନ୍ଧୁ ଜଗନ୍ନାଥ ! ୧ ।
ଶୁଣିବ ନାହିଁ କି ଗରିବ ଗୁହାରି
ବୋଲିଛନ୍ତି ବଡଲୋକ,
ଭକତ କି ପ୍ରଭୁ ଅର୍ଜିତ ଜନର
ବଢ଼ାଇବା ଦୁଃଖଶୋକ । ୨ ।
ଜମା ଯେଉଁ ବାଟେ ଯାଉନ୍ତି ସେ ବାଟେ
ଡାକ ମୋତେ ଆସୁ ନାହିଁ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚହ୍ନିଥିଅ ଯେବେ   ସ୍ୱଭାବ ଜାଣିବ
କୃପାଦେବେ ଥରେ ସ୍ୱାମୀ । ୩ ।
ଜାଣୁଛ ତ ମୁହିଁ   ମନେ ପ୍ରାଣେ ବୁଝେ
ଉଛାର ଭାବର ବାଣୀ,
କେତେଁ ଟି ବା ଫାଙ୍କ   ରହିଯାଉଅଛି
ପାରୁ ନାହିଁ କହି ଜାଣି । ୪ ।
ବଚନ ବୃନ୍ଦେ ତ   ମାନବ ପକ୍ଷରେ
ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା, ତ୍ରୁଟି, ଭ୍ରମ,
ଦୁର୍ବଳର ଦୋଷ   ସଂଶୋଧନ କିବା
ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର କର୍ମ । ୫ ।
କଣା କଳସୀରୁ   ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ
ଝରିଲେ ପଡ଼ିଏ ଜଳ,
ସେହି ଆସୁଅଛି   କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆୟୁ
ତୁଟି ଆସୁଅଛି ବଳ । ୬ ।
କାମ ସରିଗଲେ   ଆଉ କିପାଁ ଯେବେ
ରହିଥିବ ଲୁଚ୍ଛା ବସି,
ସ୍ୱାହାକା ଲାଗିଲେ   ଆଉ ବା ଜାହିଁକି
ବୃଥା ହେବ ଖଣ୍ଡ ଘଷି । ୭ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହେ   ଶେଷ ଭାବ ମୋର
ଶୁଣ ପ୍ରଭୁ ଦାନ ଦେଇ,
ଆଣ ଶୁଭଦିନ   କୃତାର୍ଥ ହୁଏ ମୁଁ
ତବ ବିଶ୍ୱରୂପ ହେଇ । ୮ ।

——o——

ଜ୍ଞାନଭିକ୍ଷା

ଶୁଭ ସାମ୍ୟ ଭାବେ   ଉଦାର ଗୁଣରେ
ମଣ୍ଡିଦିଅ ପ୍ରଭୁ ପ୍ରାଣ,
ଯେ ମୋତେ କରିବ   ଈର୍ଷା, ତାକୁ ଯେତେ
କରିବି ମୁଁ ପ୍ରେମଦାନ । ୧ ।
ଅଭିଶାପ ଦେବ   ଯେ ପୁଣି, ତାହାକୁ—
କରିବି ମୁଁ ଆଶୀର୍ବାଦ,
ନିନ୍ଦୁକ ଜନର   ପ୍ରଶଂସା ବଖାଣି
ଲଭିବି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ । ୨ ।
କନ୍ଦାଇବ ଯେହୁ   ହସାଇବି ତାକୁ
ହେଉ ଏହା ମୋର ପଣ,
ତୁ ବୋଲି ବୋଲିବ   ଯେ ମୋତେ ତାହାକୁ
କହିବି ଆଜ୍ଞା ଆପଣ । ୩ ।
ଘୃଣା ଯେ କରିବ   ହେବ ସେ ନିଶ୍ଚୟ
ଶ୍ରଦ୍ଧା-ଭକ୍ତି-ପାତ୍ର ମୋର,
ସାଧୁ ବୋଲି ତାକୁ   ଗୌରବେ ଡାକିବି
ଯେ ମୋତେ କହିବ ଚୋର । ୪ ।
ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ଆଣି   ମୋ ହୃଦରେ ତୁମ
କରାଇଦିଅ ପ୍ରବେଶ,
କି କର୍ମ ସାଧିବି   କର୍ମଭୂମିରେ ମୁଁ
କରିଦିଅ ତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ୫ ।
ଦିଅ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ   ଅଜ୍ଞତା ମୋହର
ହୋଇଯାଉ ଏହିଁ କ୍ଷୟ,
ପରପର ଭାବ   ଛାଡ଼ିଯାଉ ଦୂରୁ
ବିଶ୍ୱ ହେଉ ଆତ୍ମମୟ । ୬ ।
ଜ୍ୱଳିବ ସତ୍ୟର   ବହ୍ନି ଶିଖା ବକ୍ଷେ
ହେଉ ପଛେ ଭୟଙ୍କର,
ମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥ   ଅସତ୍ୟ ପଥରେ
ନ ଦେବି କେବେ ପୟର । ୭ ।
ରୋଗକୁ ତ ମୋର   ଭୟ ନାହିଁ କଲେ
ଜାଣେ ମୁଁ ସେ ତୁମ୍ଭ ଲୀଳା,
ଔଷଧି ରୂପରେ   ସୁସ୍ଥ କର ତୁମ୍ଭେ
ରୋଗରୂପେ ଦେଇ ପୀଡ଼ା । ୮ ।
ଧର୍ମପଥେ ମୋର   ନଶ୍ୱର ଜୀବନ
ଗଢ଼ିଦିଅ ତୁମେ ହର,
ବିପଦ ଆସିଲେ   ନ ଡରୁ, ସାଦରେ—
ନେବ ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁ । ୯ ।
ସତ୍ୟ ନ୍ୟାୟ ଧର୍ମ   ଦୟା ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟରେ
କରିବ ସଂସ୍କାର ପ୍ରାଣ,
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମାଗେ   ସୁପ୍ରସନ୍ନେ ପ୍ରଭୁ
ପ୍ରଦାନ ଏ ଶୁଭଜ୍ଞାନ । ୧୦ ।

—※—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ଭଜନ

ନମୋ ନାରାୟଣ ବ୍ରହ୍ମପରାୟଣ
ଭକ୍ତ ଆପ୍ୟାୟନ-ଯୋଗିଧନ,
ସତ୍ୟ ସନାତନ ସୁରରିଶାତନ
ଦାରୁଣଯାତନ-ବିମୋଚନ ।
ସଦ୍ୟ ସୁରତନ ଦୁଷ୍ଟଜନପାତନ
କୃତଘ୍ନଘାତନ-ଜନାର୍ଦ୍ଦନ,
ନିତ୍ୟ ନଗୀଶ୍ୱର ନୀଳଗିରୀଶ୍ୱର
ବଧୂ ଶିରୀଶ୍ୱର-ନିରଞ୍ଜନ ।
ବୈଦଲ୍ୟ ବାରଣ ଧ୍ରୁବ ନିସ୍ତାରଣ
କୁଶଳ ବାରଣ-ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ,
ଶମ୍ଭୁ ସଦାଶୟ ନିରାଶ୍ରୟାଶ୍ରୟ
କୃପା-ଜଳାଶୟ-ଖଗାସନ ।
ଯଜ୍ଞେଶ ଯାଦବ ମୁରାରି ମାଧବ
ଗୋକୁଳବାନ୍ଧବ-ଗୋପୀଧନ,
ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ରସୁନ୍ଦର ଶାର୍ଙ୍ଗ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର
ଶରଣ ଦୁନ୍ଦର ବିସ୍ମୂଜନ ।
ସୃଷ୍ଟି ସଞ୍ଚାଳକ ସଂସାରପାଳକ
ଗୋପାଳବାଳକ-ସନାତନ,
କଣିତ ବାଞ୍ଛନ ପୀତବାସାଚ୍ଛନ୍ନ
ଶ୍ରୀବତ୍ସଲାଞ୍ଛନ-ଚିରନ୍ତନ ।
ଭୁବେଶ ଭାବନ ପତିତପାବନ
ଦିବ୍ୟ ଶୋଭାବନ ଶ୍ରୀବାମନ,
ଶିଖଣ୍ଡଧାରଣ ମାରୁତମାରଣ
ବାରଣତାରଣ ପଦ୍ମାସନ ।
ଶ୍ରୀନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବିଶ୍ୱବନ୍ଦନ
ସଂସାର ବନ୍ଧନ ବିଚ୍ଛେଦନ,
ନମେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି
ଜନ୍ମଭୂମଣି ବିଭୂଷଣ ।

ହରି-ଭଜନ

ଆସ ଆସ ହରି କରୁଣା ଶରଣ
ବସ ଏ ହୃଦୟ-ମନ୍ଦିରେ,
ପ୍ରାଣବୀଣା ତାର ଉଠାଉ ଝଙ୍କାର
ପ୍ରଣବ ଓଁକାର ଗମ୍ଭୀରେ । ପଦ ।
ତୁମ୍ଭରି ସର୍ଜିତ ଏ ମହା ଜଗତ,
ପ୍ରକୃତି ତୁମ୍ଭ ମହିମା-ମହତ୍ତ୍ୱ,
ଦେଉଅଛି ତୁମ୍ଭେ ଜୀବଗଣେ ଠାବ
ଜୀବନ ମରଣ ସନ୍ଧିରେ । ୧ ।
ଫୁଲ୍ ମଧ୍ୟେ ଅଛ ଗନ୍ଧରୂପେ ହରି,
ଫଳଗର୍ଭେ ଅଛ ରସରୂପ ଧରି,
ମେଘେ ଜଳରୂପେ ବାତେ ପ୍ରାଣରୂପେ
ଗଛରୂପେ ଅଛ ମଞ୍ଜିରେ । ୨ ।
ଅଣାକାର ପ୍ରଭୁ ଅନନ୍ତ ଅନାଦି,
ପୁଷ୍ପଗର୍ଭେ ମଧୁ ରଖିଛ ସମ୍ପାଦି,
ନିହିତ ସେ ମଧୁ ସଂଗ୍ରହର ଶକ୍ତି
ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ମଧୁମକ୍ଷୀରେ । ୩ ।
ବିଶ୍ୱରଚ ନିତ୍ୟ ଅଙ୍କୁର ଅନେକ,
ପୁରୁଣା ନିଆଇ ନୂଆ ରଚ ଲେଖ,
ତୁମ୍ଭ ଶୁଭାଦେଶ କରୁଣା ମୁକ୍ତି ତ
ଜଗତଜୀବନ-ପଙ୍କ୍ତିରେ । ୪ ।
କହେ ଚନ୍ଦ୍ରାଦଗ୍ଧ ଦୀନ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି,
ମନ୍ଦ ଆଖିପାଣି ଦିନ ଗଣି ଗଣି,
କେତେ କାଳ ହରି ନିଗଡ-ଭଞ୍ଜିରେ
ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବ ବନ୍ଦୀରେ । ୫ ।

—୫୦୫—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆରତି

[ରସକୁଲ୍ୟା]

ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗତଜୀବନ,
ଭକ୍ତ-ହୃଦ-ସର୍-ପଦ୍ମ-ତପନ,
ନୀଳ-ମହୀଧର୍-ମଣ୍ଡିତ ମଣି
ଅପାର୍-ସଂସାର୍-ସିନ୍ଧୁ-ତରଣୀ,
ଭକ୍ତର ଚିର୍ ଅଧୀନ ଯେ,
ଭୃତ୍ୟର୍ ମହିମା ପ୍ରସ୍ଫୁଟ ବକ୍ଷେ
ବହଣ ଚରଣ ଚିହ୍ନ ଯେ ।

ସକଳ ମାନବ ତୁମ୍ଭ ସନ୍ତାନ,
ପିତୃନେତ୍ରେ ତବ ସର୍ବେ ସମାନ,
ପ୍ରସ୍ଫୁଟ ଏହି ନୀତି ଉଦାର୍,
କ୍ଷେତ୍ରରେ ନ ରଖି ଜାତି ବିଚାର୍,
ଏକତ୍ରେ ଶୂଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେ,
ନିର୍ବିଚାର୍ ଚିତ୍ତେ ଶ୍ରୀମହାପ୍ରସାଦ
କରନ୍ତି ସୁଖେ ଭୋଜନ ଯେ ।

ଉତ୍କଳ-ଅବନୀ କି ତପ କରି,
କୃତାର୍ଥ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବକ୍ଷରେ ଧରି,
ଛଡ଼ାଇ ଅଛି ସ୍ୱର୍ଗ ସମ୍ପଦ,
ଲଭିଛି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ବୈକୁଣ୍ଠପଦ,
ଧନ୍ୟ ତା ପୁଣ୍ୟ ମହିମା ଯେ,
ଜଗତନାଥଙ୍କୁ କରି ରଖିଛି ଯା
ପ୍ରାଣର୍ ପୂଜା ପ୍ରତିମା ଯେ ।

ଦେଖା-ଦାଣ୍ଡଶେଯେ କରନ୍ତି ବିଜେ,
ଖଟିଛି ପଥରେ ବାରଧି ନିଜେ,
ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାତେ ତ୍ରିଦିବବାସୀ,
ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର୍ ପଥେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି,
ଦେଖନ୍ତି ପୁଣ୍ୟ ଆଳତି ଯେ,
ପାଦୋଦକ ସେବି ଶ୍ରୀମୁଖ ନିରେଖି
ଲଭନ୍ତି ମହାନନ୍ଦ ଯେ ।

ସେଥିରେ ଭକ୍ତ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରାର୍ଥନାବାକ୍ୟ
ଦୁଃଖୀ ଜନ୍ତୁ ଘଟେ ମହିମା ଗୀତ,
ଉଛୁଳି ପଡ଼ଇ ବାଜିବ ସ୍ୱନ,
ସାଧକେ କରନ୍ତି ସ୍ତବ ଗର୍ଜନ,
ସେ ସ୍ୱରେ ମିଶାଇ ସ୍ୱର ଯେ,
ଦୀନ ଚିନ୍ତାମଣି ଦୂରେ ଥାଇ ଡାକେ
ହେ ପ୍ରଭୁ ଉଦ୍ଧାର କର ଯେ ।

ବିନତି

[ଶ୍ୟେଣୀ]

ଜଗବନ୍ଧୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଜଣାଉଛି ଯୋଡ଼ି ହାତ
ଭବ-କାରାଗାରୁ ମୁକ୍ତ କର ଏ ଦାସେ,
ବହୁଦିନୁ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଗଳଣି ଶରୀର ଝଡ଼ି
ହେଉଅଛି ଆୟୁ କ୍ଷୟ ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସେ,
ତୃଷ୍ଣା ଜରା ସାଧୁଛି ଦାଉ,
ତୁମ୍ଭେ ନ ତାରିଲେ କିଏ ତାରିବ ଆଉ । ୧ ।
ଚିହ୍ନିଅଛ ଯେଉଁ ଦେହୀ କିଏ ତା ପାରିବ ଫେଡ଼ି
ଶ୍ରୀହସ୍ତରେ ତୁମ୍ଭେ ତାହା ନ ଦେଲେ ଖଣ୍ଡି
ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ କୃପାମୟ ହୃଦୁଛି ଅଭୁର ଭୟ
ଡାକେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସାରା ଯାମିନୀ ଜାଗି,
ଶୁଣ ପ୍ରଭୁ ରଙ୍କ ଗୁହାରି,
କର ଏ କଙ୍କରେ ଭବ-ସାଗରୁ ପାରି । ୨ ।
ଦେଉଁ ବାହୁ ତୁମ୍ଭ ପାଶୁ ଆସି, ଏବେ ଏ ପ୍ରଭାସୁଁ
ବାହୁଡ଼ିଯିବାକୁ ଚିତ୍ତ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଅତି,
ଛାଡ଼ି ପ୍ରଭୁ ପାଦସେବା ସେବକ ହୋଇଣ କେବା
ରହିପାରେ ତାହିଁ ହୋଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମତି,
ପ୍ରଭୁ ଏକା ପ୍ରାଣ ଆଧାର୍,
ପ୍ରଭୁ ପାଦପଦ୍ମ ତାର୍ ହୃଦୟ-ହାର୍ । ୩ ।
ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ନାରାୟଣ ନ ଜାଣ କି ଭୃତ୍ୟ ମନ
ବର୍ଣ୍ଣିପାରେ କି ସେ ତୁମ୍ଭ ଗୁଣଣୀ ଟେକି,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଛାଣି ତୁମ୍ଭ ସଦ୍‌ବାସ   ଆଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଡାକେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ
ଫୁଲ୍ଲ ଫୁଲ୍ଲ ମରେ ଲୁଚ ସୌଭାଗ୍ୟ ହେଜ,
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଜବଳେ ଭାଷେ,
ନଅ ପ୍ରଭୁ ସେବକଙ୍କୁ ଘସ୍ମର ପାଶେ । ୪ ।

—୦—

ଦାମ୍ଭ

[ଆଷାଢ ଶୁକ୍ଳ]

ଉତ୍କଳ ମହୀ ସୌଭାଗ୍ୟ ବିଧାତା,
ବୈଭବ୍ୟ ଗୌରବ ସମ୍ପଦଦାତା,
ମଧୁର ମୂର୍ତ୍ତି ସୁଦର୍ଶନପାଣି,
ଅନନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ମୋହନ ଠାଣି,
ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ,
ଜଗତ-ଭରସା ଦୁଃଖୀ ସଙ୍ଗାତ । ୧ ।
ଶରୀର ତବ ବିଶ୍ୱ ଚରାଚର,
ସୁଗଳ ନେତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଦିବାକର,
ଅନିଳ ତୁମ୍ଭର ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ,
ଅନଳ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ତେଜ ବିକାଶ,
ପ୍ରଦୋଷ ପ୍ରଭାତ,
ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞାରେ ହୁଏ ଆତଯାତ । ୨ ।
ଆକାଶ ବୋଲନ୍ତି ଶିର ତୁମ୍ଭର,
ମହାସାଗର ବିଶାଳ ଉଦର,
ଶିରାପ୍ରଶିରା ନଦନଦୀମାନ,
ମହିମା ତୁମ୍ଭର ମହା ମହାନ,
ପାତାଳ ଚରଣ
କହନ୍ତି ସୁଲକ୍ଷ ବିଶ୍ୱଶରଣ । ୩ ।
ତୁମ୍ଭ ପରି ପ୍ରଭୁ ଲଭି ଭାଗ୍ୟରେ,
ପ୍ରାଣେ ମୁଁ ଦର୍ପ ଅନୁଭବ କରେଁ,
ଏଥିଅର୍ଥ ନୁହେଁ ତ ମୋର ଏ ଗର୍ବ,
ପ୍ରଭୁଗୁଣେ ବଢେ ଭୃତ୍ୟ ଗୌରବ
କହେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି,
ପ୍ରଭୁ ସମ୍ପଦେ ଭୃତ୍ୟ ସିନା ଧନୀ । ୪ ।

———

ଦଣ୍ଡବତ

ବିଶ୍ୱ-କାରଣ, ବାରଣ-ତାରଣ ହେ,
ଖଳ-ସାରଣ-ଦାରଣ, ନାରଣ ହେ । ୧ ।
ବ୍ରଜ-ବାଳକ-ଗୋକୁଳ-ପାଳକ ହେ,
ସୃଷ୍ଟି-ଧାରକ, ତାରକ, ପାରକ ହେ ।୨।
ଘନ କାଳିଆ, କାଳିୟଦର୍ପହର,
ସାଧୁ-ସଜ୍ଜନ-ରଞ୍ଜନ, କଞ୍ଜକର ହେ ।୩।
ପ୍ରଭୁ ଚର-ପୁରାତନ,ଚିରନବ,
ଘରେ ଲୋମକୂପେ ତବ କୋଟି ଭବ ।୪।
ତୁମ୍ଭେ ସତ୍ୟ, ସାରତ୍‌ସାର, ଶାସ୍ତ୍ର ଭଣେ,
ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିତ ହେଉ ତବ ଶ୍ରୀଚରଣେ ।୫।
ତବ କୃପାରେ ଜୀବିତ ଜୀବକୁଳେ,
ଘେନ ପ୍ରେମ-ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ପାଦମୂଳେ ।୬।
ସର୍ବ ଦେବଶିର ତବ ପାଦେ ଲୁଚେ,
ଘେନ ଭକ୍ତି-ଅର୍ଘ୍ୟ ଦ୍ୱାର, ପାଦମୂଳେ ।୭।
ଜଳ ନନ୍ଦିତ ବନ୍ଦିତ ନନ୍ଦକୁଳେ,
ଘେନ ପୁଣ୍ୟ-ପ୍ରୀତି-ପୂଜା ପାଦମୂଳେ ।୮।
ବେଣୁ ବାଦ୍ୟ ନାଦ କର ନୀପମୂଳେ,
କୋଟି ଦଣ୍ଡବତ ତବ ପାଦମୂଳେ ।୯।
ରତ ନିତ୍ୟ ଲୀଳା ନୀଳ ଶୈଳ ଚୂଳେ,
ନମେ ଦୀନ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପାଦମୂଳେ ।୧୦।

—୫❀୫—

ମନପ୍ରତି

(୧)

ଫେରୁ ଭୁଲି ଘରକୁ ମନ,
କରୁ ଶ୍ମଶାନେ କେତେ କାଳ ଭ୍ରମଣ ? ପଦ ।
ଏହିଠି ଭୀଷଣ ସ୍ଥାନ   ଅଟଇ ଏ ମହାଶ୍ମଶାନ
ଜଳେ ଚିତାନଳ କରି ଶିଖା ତୋଳନ । ୧ ।
ନାହିଁଠି ନନ୍ଦନ ପଦା   ଯହିଁ ଦେଖ ଭସ୍ମଗଦା
ଭୂମିଚ୍ଛନ୍ନ ଶବାସ୍ଥି ଜନ୍ତୁ ଭୀଷଣ । ୨ ।
ତାଙ୍କ ହୃଦ ଦୋଳାଇତ   ଯେତେହେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅନଳ
ତାହା ଶୋଣ ଦେଖିଅଛୁ ସଦା ଶ୍ରବଣ । ୩ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭୂତପ୍ରେତପିଶାଚବୃନ୍ଦ   ବୁଲନ୍ତି ଏକତେ ନାଚି
ସେ ଗର୍ଜନେ ଉଡ଼ିଯାଏ ପିଣ୍ଡୁ ଜୀବନ ।୪।
ଛାଡ଼ି ତୁହି ନିଜ ଘର   କିପାଁ ହେଉ ହରବର
ବାଅଶେ ସହୁଛ କିପାଁ ଏତେ କଷଣ ।୫।
ବାହୁଛି ତୋ ସୁନାପୁର ନୁହେଁତ ସେ ବେଶି ଦୂର
ଅଛି ତହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅଷ୍ଟରତନ ।୬।
ସ୍ୱଜସୁଖ ପରିହରି   ବୁଲୁଛୁ ଅର୍ଜିତ ପରି
କହୁ କିପାଁ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଅଧଃପତନ ।୭।
ଶୁଣିଆଡ଼ ଶିବାଶ୍ୱାନ   ଘୋର ଚିତ୍କାରନ୍ତି ପ୍ରାଣ
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କହେ ପଳା ପଳା ବହନ ।୮।

—o—

ମନପ୍ରତି

(୨)

ମନ, ତୁ କି ମୋର ହାକିମ,
ଜନ୍ମିଛି ମୁଁ ପାଳିବାକୁ   ତୋର ହୁକୁମ । ପଦ ।
ସହିବ କଷ୍ଟ ତୋର   ଖାଉଛି କି ତୋ ବାପର
କି ଗୁମର ରେ, କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁହିଁ ତୁ ଯେ ଅସୀମ ।୧।
ମୂର୍ଖପଣେ ତୁ ପ୍ରବୀଣ   ଉତ୍ତରେ କହୁ ଦକ୍ଷିଣ,
ଏତେ ଲୁଚୁ କିପାଁ, ଖାଉ କି ରେ ଅଫିମ ?୨।
ଅବ୍ୟର୍ଥ ତୋର ଆଦେଶ ହେଲେ ଅତବାଙ୍କ ଲେଶ
ରକ୍ତଆଖି କରି ଗ୍ରୀବା କରୁ ବଙ୍କିମ ।୩।
କହୁ ମନ ଭଲ କଥା   ଧରିବ ଭାଇ ପାତି ମଥା
ନୋହିଲେ ମାନିବ ନାହିଁ ତୋର ହୁକୁମ ।୪।
ସ୍ୱ ଭକ୍ତିରୁ କର ଆସି   ଦେବୁ ଶୂଳୀ କମ୍ପା ଫାଶି
ନ ସହିବ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ତୋର ଜୁଲୁମ । ୫

—o—

ମନପ୍ରତି

(୩)

କେତେ ଆଉ ଖଟିହେବୁ ପ୍ରବାସରେ ମନ,
ବୃଦ୍ଧକାଳେ ରୁହା ହେଉ, ନେ ରେ ପେନ୍‌ସନ ।
ବିଦେଶରୁ ଯାଇ ଘରେ ରହି କରୁ କାଳ,
ବିଶ୍ରାମ ତୋହର ଲୋଡ଼ା, ଛାଡ଼ିବେ ଜଞ୍ଜାଳ ।
ମାତୃସ୍ନେହ ପିତୃସ୍ନେହ ତୋର ଅପେକ୍ଷାରେ,
ବସିଛନ୍ତି ବୀଣ୍ଡଦେବେ ତହିଁ ଏକାଧାରେ ।
ଗଲେ ତୋତେ ଭୁଞ୍ଜାଇବେ ସାଦରେ ଅମୃତ
ହରିଯିବ ପ୍ରବାସର ଅବସାଦ ତ୍ୱରିତ ।
ପାଇବୁ ସେଠାରେ ଶାନ୍ତି, ଶାନ୍ତି-ଆଗର ସେ,
ପ୍ରେମିକୀ ପ୍ରୀତି ଆସି ତତ୍ ହରିବେ ହରଷେ ।
ଲୋକେ ଯେବେ ପ୍ରାଣେ ସୁଖ ନ ହୋଇ ଉଦାସ,
ଏହିକ୍ଷଣେ କରିଦେ ତୁ ପେନ୍‌ସନ୍ ଦରଖାସ ।
ଭାଷ୍ଟିପ୍ତ ଦରବାରେ ଜଲ୍ଦିର ଜଲ୍ଦିର,
ହେବ ତୋର ଦରଖାସ୍ ମୁକର ମଞ୍ଜୁର !
ନ କରରେ କିଛି ଚିନ୍ତା ଚିତ୍ତ କର ମିଠା,
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କରିଦେବ ଦରଖାସ୍ ଚଠା ।

—00—

ଇଷ୍ଟଦର୍ଶନ

ଏ କଏ ହେ ନଟବର, ଶୁହିଁ ଗୋଡ଼ ଟେକି,
ଲୁଚ ନାହିଁ ଲୁଚ ନାହିଁ, ସାରିଲିଣି ଦେଖି ।
ଆସିଅଛ ଯେବେ ବନ୍ଧୁ ବଳେ ବଳେ ଖାଲି,
ଆଗରୁ ନ ଆସି କିପାଁ ଖେଳ ଲୁଚକାଳି ।
କି ସୁନ୍ଦରବାଳ ତୁମ୍ଭେ, ନୀଳାଦ୍ରି ସୁନ୍ଦର,
ଉତ୍କଳୀରୁ ଛଳନା ବଡ଼ କୌତୁକ ତୁମ୍ଭର ।
ବିଶ୍ୱକୁ ଚୁଜଲେ ଆଖି ଖୁହିଁ ଦେଲେ ନାହିଁ,
ଭଣାଜନେ ଖେଳବାଣି କାହିଁ କି ଦେଖାଅ ।
ନ ମିଳେ ଦର୍ଶନ ଯାଙ୍କ କୋଟି ଆରାଧନେ,
ସଦା ଆତ୍ମଜନରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲି ନୟନେ ।
ଏହାଠାରୁ ଶୁଭ ଲାଗୀ କି ଅଛି ଅଧିକ,
ତୁମ୍ଭେ ତାହା ଜାଣ ମୁଁ ତ ଅଜଣା ପଥିକ ।
ବହୁ ତପେ ତୁମ୍ଭର ତ ନ ମିଳେ ଦର୍ଶନ,
ସଦା ଅର୍ଚ୍ଚନାରେ ହେଲି ଦୀନେ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ।
ଏ ଦୟା, ଏ ଆଶୀର୍ବାଦ ନୁହେଁ ଭୁଲିବାର,
ସେବା ହେଉ ସେବକର ଉଲ୍ଲାସ ଦୂହାର ।

—*—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜାତିସ୍ମର

—୧—

ହର ହେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ପାଦେ ବଡ ଅବିଶ୍ୱାସୀ,
ଫାଙ୍କି ଦେଇଅଛି ମୂଲ ଲଗିବାକୁ ଆସି,
ତୁମ୍ଭ କଥାରେ ବାମ,
କରିବାକୁ ପ୍ରାଣାୟାମ,
ଆସି ବୃକ୍ଷମୂଳେ ବସି କଟାଇଲି ଦିନ,
ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ହେଉଅଛି ଅନୁତାପେ ଖିନ୍ନ ।

—୨—

ଏଥର ତ ପୋଡ଼ାବୁଦ୍ଧି ଠକାଇଲା ମୋତେ
ଭାସି ଯାଉଛି ମୁଁ ହାୟ ପଡି ଖରସ୍ରୋତେ,
ଏ ସମୟେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ,
ସାହାଭରସା ମୋ ସବୁ,
ରଖିଲେ ରଖିବ ନତୁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଗତି,
ମାଗୁଛି ଶରଣ ତେଣୁ ପ୍ରକାଶି ବିନତି ।

—୩—

ଏ ଜନ୍ମ ତ ମାଟି ହେଲା କରଣୀରୁ ମୋର,
ବଳେ ବଳେ ବାନ୍ଧି ହେଇ ନିଜ ଗୋଡେ ଡୋର
ପରଜନ୍ମେ ଜାତସ୍ମର,
କର ମୋତେ ଦୟାଧର,
ତେବେ ସିନା ଭବିଷ୍ୟତେ ହେବି ସାବଧାନ,
କପାଇଁ ସୃଷ୍ଟିରେ ତବ ନାହିଁ ଏ ବିଧାନ ?

—୪—

ସ୍ୱଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟ ତ ଭୋଳା ମହେଶ୍ୱର,
ସବୁ ଭୁଲିଯାଏ ମାଟି ଛୁଇଁଲେ ସତ୍ୱର,
ଗତ ଜୀବନର ସ୍ମୃତି,
ନ ଧରିଲେ ଚିତ୍ତେ ମୂର୍ତ୍ତି,
ଆତ୍ମଦୋଷ ସଂଶୋଧନ କରିବ କପରି,
ଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ତା କହିଦିଅ ହରି !

—*—

ସିନ୍ଧୁତଟେ

ଘୂରି ଘୂରି ବାଟ ନ ତୁଟି
ମୃତ୍ୟୁସିନ୍ଧୁ ଆଗମ୍ଭେ ଗଲି ହାବୁଡି । ପଦ ।
ଉତ୍ତାଳ ତରଙ୍ଗଗଣ
ଧାଏଁ ବେଗେ ଗର୍ଜିଗାଜି
ଘୂର୍ଣ୍ଣାବର୍ତ୍ତେ କେତେ ତରି ଯାଉଛି ବୁଡି । ୧ ।
ହେଉ ସିନ୍ଧୁ ରୁଦ୍ରରୂପ,
ଧୂମରୂପେ ଯଥା ଧୂପ
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତଥା ବାଷ୍ପ ହୋଇ ଯାଉଛି ଉଡି । ୨ ।
କିଏ ସମର୍ଥ ଏପରି,
ବାହିବ ତା ବକ୍ଷେ ତରି,
ତୁମ୍ଭ କୃପା ବିନା ହରି ଯିବ ଉକୁଡି । ୩ ।
ଦେଲେ ସିନା ପଦ-ତରି,
ଯିବ ତହିଁ ସିନ୍ଧୁ ତରି,
ନ ଦେଲେ ବେଳାରେ ବସି ଛାଡିବ ତୁଣ୍ଡି । ୪ ।
ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବାଯାଏଁ ତହିଁ,
ଚାଲୁଥିବ ବସି ରହି,
ପାରି ନ କଲେ ନ ଯିବ କେବେ ବାହୁଡି । ୫ ।

—

ଆତ୍ମଚିନ୍ତା

କିଏ ସେ ତୁ ପଥିକ ରେ ଆସିଛୁ କାହୁଁ,
କାହିଁକି ଆସିଛୁ ତାହା ଜାଣୁ ତ ନାହୁଁ ! ପଦ ।
ଘୂରିଅଛୁ ଏକଧ୍ୟାନେ,
ନିଜକୁ ଅମିର ଜ୍ଞାନେ,
ପଛକୁ ତ ଥରେ ହେଲେ ଫେରି ନ ଚାହୁଁ । ୧ ।
କିଏ ତୋର ପିତାମାତା,
କିଏ ବନ୍ଧୁ ଭଗ୍ନୀ ଭ୍ରାତା,
ପାନ୍ଥଶାଳେ ଛାଡିଯିବେ ରଜନୀ ପାହୁଁ । ୨ ।
ଯାହାକୁ ବୋଲୁ ନିଜର,
ସେସବୁ ଏକା ପାତର,
ଶୋଷିବ ସେ ତୋତେ ଯେସନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ରାହୁ । ୩ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯେତେ ଦମ୍ଭ କର୍ ତୁଅ,
ତଥାପି ତୁ ଏକୁଟିଆ,
ଆତ୍ମାକର୍ ସ୍ୱଧର୍ମର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବାକ୍ୟ । ୪ ।
ଚିରସଙ୍ଗୀ ଏହା ଧର୍ମ,
ଚିରସଙ୍ଗୀ ନିଜ କର୍ମ,
ସେ ବେଳକୁ ସଖା କର୍ ସମସ୍ତ ଥାଉଁ । ୫ ।

ମୋର ଘର

ଅପନ୍ତରା ତଳେ ଝାଟିମାଟିରେ ମୁଁ
ତୋଳିଥିଲି ଘରଖଣ୍ଡେ,
ହୃଦରେ ସେ ଘର ଛନ ହାତୁଁ ବଳି
ଅଧିକ ଆଉ ସୁଖଣ୍ଡେ ।
ବହୁ ବରଷର ପୁରୁଣା ଘର ସେ
ଗଲଣି ଝଜିଲି ହୋଇ,
ଝାଟିଦୁଆଳରେ ଘୁଣ ଲଗିଲଣି
ମାଟି ବି ଗଲଣି ଧୋଇ ।
ଖୁଣ୍ଟିଖଣ୍ଡ ଯୁଡ଼ା ଡହୋଇଗଲଣି
ଆଗକୁ ପଡ଼ିଛି ଝୁଙ୍କି,
ପିଢ଼ାରୁ ଛାଂଅଣ ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଛି
ଭୟ-ବଇଆର ଫୁଙ୍କି ।
ନଅଟା ଦୁଆର— ଯାତ ସେ ଘରର
ଗଲଣି ହୋଇ ମୁକୁଳା,
ଗୁଳବନ୍ଧା ଗଣ୍ଠି କେତେ ଛଣ୍ଡିଗଲଣି
ହେଲଣି କେତେ ଦୁଗୁଳା ।
ରୋଗ ଦୁଃଖ ଆଦି କେତେ କୀଟ ଜନ୍ତୁ
ବାନ୍ଧିଲେଣି ଆସି ବସା,
ଆଜ ଜନ୍ମା ଭାଇ ଦଦରା ଘରଟା
ପଡ଼ିବ ଭାଙ୍ଗି ସହସା ।
ଘରଖଣ୍ଡ ଗଲେ ଅ-ଘରା ହୋଇ ମୁଁ
ବୁଲିବି ଲୁଅନ୍ତେ ଯାଇ,
ଚଳିଭାଇ ପରେ ଅଘରା ରହିବ
ଆଉ ସବୁ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।
"ଘରଭରଣୀଆ ଝିଅକ ମାରୁଣୀ"
ଭୁଙ୍କିଲଣି ବହୁବାର,
ଶୂନ୍ୟେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ବୁଲିବ ଏଣିକି
ଘରକୁ ଜୋଡ଼ି କୁହାର ।
ଭାଙ୍ଗିଯାଉ ଘର ତହିଁ କି ମୋହର
ନାହିଁ ତିଳେ ମନ ବଥା,
ବିଶ୍ୱସମ୍ରାଟଙ୍କ ନଅରରେ ଯାଇ
ଗୁଞ୍ଜିବି ସୁଖରେ ମଥା ।
ଚିରଦିନ ପାଇଁ ରହିବି ସେଠାରେ
ହୋଇ ରାଜ-ପରିକର,
ସେ ସୁଖକୁ ଛାଡ଼ି କାହିଁକି ବା ଆଉ
ବାନ୍ଧିବି ଗୋଟାଏ ଘର ।
ରୋଗ, ଶୋକ, ଦୁଃଖ ଜରା, ମୃତ୍ୟୁଭୟ
ନାହିଁ ସେ ରାଜନବରେ,
ହସି ଖେଳି ରହିଁ କାଳ କଟାଇବି
ପୂଜିଣ ରାଜ-ପଦରେ ।
ଘରଖଣ୍ଡ ସୁଦ୍ଧେ ଭାଙ୍ଗିଦିଅ ହରି
ଉଛାଟ ହେଲଣି ପ୍ରାଣ,
ଚନ୍ତାମଣି କହେ ଆରତତ୍ରାଣ ହେ
ଆର୍ତ୍ତେ କର ପରିତ୍ରାଣ ।

—:୦:—

ବର୍ଷା

ପ୍ରଭୁ, ଏ ବରଷାକାଳ ତୁମ୍ଭର ଖଳୁଡ଼,
ଢାଳୁଛି ପ୍ରକୃତି ମୁଖେ ଅମୃତ ଆସୁତ ।
ମହ୍ଲାର ରାଗିଣୀ ଗୀତ ଗାଉଛି ପ୍ରଭାତ,
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମେଘର ସେ ପ୍ରଣୟୀ ପ୍ରୀତ ।
ତୁମ୍ଭର କରୁଣାରାଶି ଜଳରୂପ ଧରି,
ପଡ଼ୁଛି ଶୂନ୍ୟରୁ ଆହା ଅନର୍ଗଳ ଝରି ।
ଅପାର ଅପାର ପରେ, ତା ପରେ ଆପାର,
ତୁମ୍ଭ ମହାଦାନ ପଣ କରୁଛି ପ୍ରଚାର ।
କି ଉଦାର ଦାତା ତୁମ୍ଭେ, ଯେ ମାଗେ ସେ ପାଏ,
ନ ମାଗେ ଯେ ସେ ବି ପାଏ, କିଏ ନିଜ ଛାଏଁ ।

ନଦୀସ୍ରୋତରୂପେ ତୁମ୍ଭ ସ୍ନେହ ଆଶୀର୍ବାଦ,
କୋଟିମୁଖେ ଧାଏଁ ତାର ନାହିଁ ଅବସାଦ ।
ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶୁଷ୍କ ସୃଷ୍ଟିମୁଖେ ହାସ୍ୟ-ଦ୍ୟୁତିରେଖା,
ତୁମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାରେ ଯିବା ଦିଏ ଆସି ଦେଖା ।
ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ ତବ ପ୍ରଣବ ଓଁକାର,
ହେ ବିଶ୍ୱାତ୍ମ, ପାଦେ ତବ କୋଟି ନମସ୍କାର ।

—o—

ନିମନ୍ତ୍ରଣ

ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ, ଘେନ ମୋର ପ୍ରାଣ-ନିମନ୍ତ୍ରଣ,
ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ, ମୁଁ ନଗଣ୍ୟ ଜନ ।
ପୂଜିବ ପସ୍ମର ତବ—ତବ ଦର୍ଶ ଲୋଭେ,
କୃପା କରି ଥର ପ୍ରଭୁ ହୃଦୟରେ ଶୋଭେ ।
ଅନ୍ୟ ପୂଜା ଦ୍ରବ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ କିଛି ଆଗ,
କେବଳ ଯୋଡ଼ିଏ ମୋର—ଭକ୍ତି,ଅନୁରାଗ ।
ନିର୍ମିଛି ଭକ୍ତିରେ ଗଢ଼ି ରତ୍ନ-ସିଂହାସନ,
ଅନୁରାଗ-ରତ୍ନେ ତାକୁ କରିଛି ମଣ୍ଡନ ।
ବସ ଆସି ତହିଁ ଦେବ ଭକ୍ତ ଭାବଗ୍ରାହୀ,
ଦେଖି ତୁମ୍ଭ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୂର୍ତ୍ତି ଜୁଡ଼ାଇବ ମୁଁ ଚାହିଁ ।
ତୁମ୍ଭର ଉଦ୍ୟାନୁ ତୋଳି କୁସୁମସମ୍ଭାର,
ଗୁନ୍ଥି ତାହା ଲମ୍ବାଇବ ତୁମ୍ଭ କଣ୍ଠେ ହାର ।
ଏହିଟିକ ସାଧ ମୋର କର ହେ ପୂରଣ,
ପ୍ରତିଦାନେ କରିବ ମୁଁ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ।
ହୀନ ବୋଲି ନ କର ମୋ ନିମନ୍ତ୍ରଣେ ହେଳ,
ମୁଁ ଯିବା ଇତର, ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମହତ ।
ମହତ ସମୀପେ କଲେ ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରାର୍ଥନା,
ସଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ହୁଏ ଯାଚକ କାମନା ।
ତୁମ୍ଭେ କୃପା-ଜଳଧର, ମୁଁ ଦୀନ ଚାତକ,
ତୁମ୍ଭେ ମହାଦାନଶୀଳ, ମୁଁ ଦ୍ୱାର ଯାଚକ ।

—o—

ପ୍ରାର୍ଥନା

ଗୋଟିଏ ଦିଅ ହରି   ଗୋଟିଏ ଦିଅ ଦୃଷ୍ଟେ
ମନରୁ ପୁରୁଣା କଥା,
କି ଫଳ ଫଳିବ   ଦହି ହେଉଥିଲେ
ସ୍ମରଣ ଅତୀତ ବ୍ୟଥା ।
ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ   ମରୁଭୂମିରେ ମୁଁ
ବୁଲୁଥିବ କେତେ କାଳ,
ତତଲ ବାଲିରେ   ଗୋଡ଼ ଝୋଡ଼ଗଲା
ଦୁଃଖ ହେଲା ଅସମ୍ଭାଳ ।
ବାଟ ଦେଖାଅ ହେ   ଦୟାମୟ ହରି
ଭ୍ରାନ୍ତ ପଥିକକୁ ବାରେ,
ଜୀବନ ନିର୍ଭର   କରିବାର ସ୍ଥାନ
ଦେଖୁ ନ ନାହିଁ ସଂସାରେ ।
ତାହାକୁ ଦୋଷିବି   କେହି ନୁହେଁ ଦୋଷୀ
ଏବେ ମୋର ଦ୍ୟୁତରେକେ,
ନିଜ ହାତେ ଫାଶ   ବଳି ସେହି ଫାଶ
ଲଗାଇଛି ନିଜ ବେକେ ।
ଏକୁଟିଆ ବାଟେ   ଛାନିଆ ଲାଗୁଛି
ଜନୁଅଛି ଡେଣ୍ଟୁ ତାକୁ,
ବିରାଟ ଶଙ୍କଟ   ଶୋଇଛି ମୋ ଦେହେ
ଉଠାଇଦିଅ ହେ ତାକୁ ।
ମୋହର ଭିତରେ   ଅଛ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ
ଅଛି ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଭିତରେ,
ଏ କଥାକୁ ତୁମ୍ଭେ   ଚେତାଇ ନ ଦେଲେ
ବୁଝି ନୁହେଁ ସହଜରେ ।
ମହାଶକ୍ତିର ମୁଁ   ସନ୍ତାନ, ଏ କଥା
ଭୁଲିଯାଇଛି ମୁଁ ଆହା,
ଜ୍ଞାନମନ୍ତ୍ର ବାରେ   ଫୁଙ୍କିଦେଇ କାନେ
ଦେଖାଅ ମଙ୍ଗଳ ରାହା ।
ଭରିଦିଅ ପ୍ରଭୁ   ଭରିଦିଅ ପ୍ରାଣେ
ଅହିଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନିଷ୍କାସିଦିଅ ମୋ ହୃଦୟ-କ୍ଷେତ୍ରରୁ
କୋଟି ବାସନାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ।
ଛୁଟିଯାଉ ମୋର ତୀବ୍ର ଆଶା-ନିଶା
ଛୁଟିଯାଉ ଭବ-ତ୍ରାସ,
ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ସଦା ସମ ଭାବେ ମୋର
ପରାଣ ହେଉ ଉଦାସ ।
ଶୋକ ତାପ ଆଉ ଅନୁଭୂତ ସବୁ
ଦିଅ ମୋ ମନରୁ ପୋଛି,
ପ୍ରେମ-ରଥେ ମୋର ଦିଅ ପ୍ରେମମୟ
ସତ୍ୟନିଷ୍ଠା-ଅଶ୍ୱ ଯୋଚି ।
ଅନ୍ତରର ଗୁପ୍ତ ଅନ୍ତସ୍ତଳେ ପଶି
ତାର ଗୁପ୍ତ ଅନ୍ତସ୍ତଳେ,
ସବୁବେଳେ ତୁମ୍ଭ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ମୂର୍ତ୍ତି
ନାଚୁ ଖେଳୁ କୁତୂହଳେ ।
ପ୍ରତିକାର୍ଯ୍ୟେ ପ୍ରତି— କଳ୍ପନାରେ ଉଠ
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଭାବ ଫୁଟି,
କର୍ମ ଅବସାନେ ତୁମ୍ଭ ପାଶେ ଆତ୍ମା
ମହାନନ୍ଦେ ଯାଉ ଛୁଟି ।

—*—

ଦାସତ୍ୱ ଭିଖାରୀ

ଖୋଜୁ ନାହିଁ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ମୁଁ ଖୋଜୁଛି ଦାସତ୍ୱ,
ପ୍ରଭୁତ୍ୱରୁ ବଳିଯାଏ ଦାସତ୍ୱ-ମହତ୍ତ୍ୱ ।
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଅଛି ସଦା ଦାସତ୍ୱ-ସମ୍ମାନ,
ନନ୍ଦିଘୋଷ ଧ୍ୱଜଶିରେ ଗରୁଡ଼ର ସ୍ଥାନ ।
ବୃଷଧ୍ୱଜେ ବସେ ବୃଷ ଶିବଙ୍କ ଉପରେ,
ବ୍ରହ୍ମାରଥେ ହଂସ ଥାଏ ସ୍ୟନ୍ଦନ ଶିଖରେ ।
ନୁହେଁ ଭକ୍ତ ସେବକର ମହିମା ସାମାନ୍ୟ,
ପ୍ରଥମେ କହନ୍ତି ଭକ୍ତ, ପଛେ ଭଗବାନ ।
ଚାହୁଁଛି ସେଭଳି ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ-ବିଭବ,
ଲଭିବି ହେ ପ୍ରଭୁ ତୁମ୍ଭ ସେବକ ଗୌରବ ।
ମିଳେ ଯାହା ହୁଏ ମତେ, ପୂର୍ବ ତପ ଫଳେ,
ଜନ୍ମ ତୁମ୍ଭେ ଜନ୍ମ ଜଣ ଦେଲେ ବଳେ ବଳେ ।
ପ୍ରଥମଟି ଅର୍ଜିବାକୁ ଶକ୍ତି ଆଉ ନାହିଁ,
ଦେଲ ନାହିଁ, ସେ ଆଶା ବା କରିବ କପାଇଁ ?
ଶେଷଟି ମିଳିଲେ ପ୍ରାଣେ ନ ମଣନ୍ତି ତୁଚ୍ଛ,
ନ ଗଣି ମୁଁ ଇନ୍ଦ୍ରପଦେ ମଣନ୍ତି ନିତୁଚ୍ଛ ।
ତୁମ୍ଭେ ମନ କଲେ ଏହା ନୁହେଁ ବଡ଼ କଥା,
ମଣ୍ଡିପାର ମୁକୁଟରେ ଦୀନହୀନ ମଥା ।
ନାହିଁ ତ ତୁମ୍ଭର କିଛି ଅସାଧ୍ୟ, ଅଦେୟ,
ତୁମ୍ଭ ଯୋଗୁଁ ମୁକ୍ତି ଲଭେ ଅପଦାର୍ଥ, ହେୟ ।

ଦୋଳଖେଳ

ଲତାକୁଞ୍ଜେ ଦୋଳ ଖେଳେ ଏ କାହା ସୁତ,
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗର ଜ୍ୟୋତି ନିନ୍ଦେ ନୀଳ ଜୀମୂତ । ୦ ।
ସଧୀରେ ପାଦ ହଲାଇ,
ବଂଶୀସ୍ୱରେ ଗୀତ ଗାଇ,
କେତେ ଠାଣିରେ ଝୁଲେ ସେ ସୁଶ୍ରୀ ବାଳୁତ । ୧ ।
ଶ୍ରୀମୁଖ, ଜ୍ୟୋତିରେ ସ୍ନାନ—
କରି, ବିଶେ ଶୋଭମାନ,
ନୀଳ କମଳ କି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାତଳେ ସମ୍ଭୂତ । ୨ ।
କି ଭଙ୍ଗୀରେ କଟିତଟେ,
ପିନ୍ଧିଛି ସେ ପୀତପଟେ,
ଖେଳୁଛି କି ବ୍ରଜେ ଆସି ମୁକ୍ତିର ଦୂତ । ୩ ।
ପିଲ୍ଟି ତ ଅତି ସାନ,
ଭାଙ୍ଗି ନ ଥିବ ତ ଜ୍ଞାନ,
ଓଠରେ ହୃଦର ଭକ୍ତି ଏ କି ଅଦ୍ଭୁତ । ୪ ।
କବି କହେ ସେ ବାଳକେ,
ଚହ୍ନି ନୁହେଁ ଅଳପକେ,
ଘୋଟିଛି ସେ ଚପଳରେ ଯେବେକେ ମାରୁତ । ୫ ।

—o—

ଶତ୍ରୁର ମିତ୍ର

ଛୁଟଲା ଯାହା ଚରଣ—
ତଳେ ଧରି ଗଗନ,
ଗୋପବାଳେ ଏବେ ଖେଳେ ସେ
ହୋଇ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ୧ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ଯାକୁ ଯୋଗୀଏ
ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ,
ସେ ଏବେ ଗଉଡ଼ ପୁଅଙ୍କ
ମେଳେ ଚରାଏ ଗାଈ । ୨ ।
ଜଗତକୁ ପଞ୍ଚ ବାଣ୍ଟେ ଯେ
ନିତି କରି ତାଲିକା,
ବିଦୁର ଘରେ ସେ ଭୁଞ୍ଜଇ
ଶାଗ ଖୁଦ କଣିକା । ୩ ।
ଭକ୍ତିରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଯାହାର
ପୂଜା କରେ ପହର
ସ୍ୱଗ୍ରୀ ପଞ୍ଚଅଗ୍ନି ଶାଢ଼ୀ ସେ
ଦେଲେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କର । ୪ ।
ସର୍ବଦେହ-ରଥେ ବସନ୍ତି
ଯେହୁ ହୋଇଣ ରଥୀ,
ଅର୍ଜୁନ ରଥ ସେ ବାହାନ୍ତି
ହୋଇ ତାର ସାରଥି । ୫ ।
ଭକ୍ତିଭାବେ ବଶ ହୁଅନ୍ତି
ସିନା ବିଶ୍ୱଠାକୁର,
ଭାବରେ ବସନ୍ତି ଭକ୍ତରେ
ମାନ ଅଭାବେ ଦୂର । ୬ ।
ଭକ୍ତିହୀନ କଂସ ଜ ତପ
ତାହାଁ କି ମନ ଭକ୍ତି,
ଶତ୍ରୁଭାବରେ ସେ ପାଇଲା
ମୁକ୍ତି-ପରଶମଣି । ୭ ।
ଧନ୍ୟ ହରି ତୁମ୍ଭ ମହିମା
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ କରୁଣା,
ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ସେହି କରୁଣା
ନୁହେଁ କଣିକେ ଊଣା । ୮ ।
ଶତ୍ରୁ ଯେ ସେ ସିନା ତୁମ୍ଭର
ଅତି ଗୁପ୍ତ ଭକତ,
ଅନ୍ତରେ ତାହାକୁ ସଂସାରୁ
ତେଣୁ କର ମୁକତ । ୯ ।
ଭବବନ୍ଧୋଢ଼ିଆ ହରି ହେ
ତୁମ୍ଭ ଲୀଳା ବଚନ,
ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ଭେଦ ନ ଘେନ
ତୁମ୍ଭେ ଶତ୍ରୁର ମିତ୍ର । ୧୦ ।

—o—

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣି

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣି ସ୍ପର୍ଶେ ଲୁହା ହୋଇଯାଏ ସୁନା,
ନୁହେଁ ସେ ପଞ୍ଚଅ, ତାକୁ ବରବାନୀ ଭଣା ।
ସେ ମଣିର ମହାଜ୍ୟୋତି ଅନନ୍ତ ଅପାର,
ଆଲୋକିତ କରିଦିଏ ଭିତର ବାହାର ।
ଜନ୍ମ ସବୁ ଲୁହାଭାଗ୍ୟେ ନ ଘଟେ ଏ ସୁଖ,
ନ ପାଏ ସେ, ଦେବକୃପା ଯାହାକୁ ବିମୁଖ ।
ତୁହିଁଲେ ଜ୍ଞାନର ଜ୍ୟୋତି, ହୁଏ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ—
ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାନ ହୃଦୟ ।
ଧର୍ମ ଏକା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣି ଦୁର୍ଲଭ ରତନ,
କଳଙ୍କିତ ନର-ଲୌହେ କରେ ସେ କାଞ୍ଚନ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମଣି ପରଂବ୍ରହ୍ମ ସେ ମଣିପରଶେ,
ମାଟି ସୁଦ୍ଧା ସଇସୁନା ଆସନରେ ବସେ ।
ସେ ମଣି ସନ୍ଧାନ ଯେବେ ପାରନ୍ତା କେ କହି,
ଗଡ଼ନ୍ତି ମୁଁ ତା ପଦ୍ମରେ ଭକ୍ତ୍ୟର୍ପଣେ ରହି ।

ସମର୍ପଣ

କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଇଲେ ଗୋପୀ କି ତପ କରି,
ତପୀ ଭାଗ୍ୟ ନୁହେଁ ଗୋପୀ ଭାଗ୍ୟକୁ ସରି ।ପଦ।
ଗୋପୀଏ ବୁଝନ୍ତି ପ୍ରେମ,
ମଣନ୍ତି ତା ଶାନ୍ତି କ୍ଷେମ,
ରହି ତହିଁ ଜାଣନ୍ତି ସେ ରହି-ଜହରି । ୧ ।
ତେଜ୍ୟା କରି ଘରଦ୍ୱାର,
ପତିପୁତ୍ର ପରିବାର,
ଗଡ଼ିଛନ୍ତି କୃଷ୍ଣପାଦେ ଯେତ୍ନେ ଜଙ୍ଗରି । ୨ ।
ଧନ୍ୟ ସେ ଗୋପ-ରମଣୀ,
ଭକ୍ତିମାନ୍ତ ସରଳବଣୀ,
ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଭାବରେ କୃଷ୍ଣେ କୋଳରେ ଧରି । ୩ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେହ ଆତ୍ମା ପ୍ରାଣମନ,
କର କୃଷ୍ଣେ ସମର୍ପଣ,
ମହା ତ୍ୟାଗବ୍ରତ ସର୍ବେ ଛନ୍ତି ଆଚରି । ୪ ।
ପ୍ରୀତି-ସୂତ୍ରେ କୃଷ୍ଣନାମ,
ଗୁନ୍ଥି ସେ ନାମ-ଲଲାମ,
ବହୁ ହାର ରୂପେ କଣ୍ଠେ ଅଛନ୍ତି ଭରି । ୫ ।
ପରିହରି କ୍ଷୁଧାତୃଷା,
ଶୋଭାଙ୍ଗୀ କୁରଙ୍ଗୀକୃଶା,
ବାଳମୁକୁନ୍ଦେ ସେବନ୍ତି ଦିବାଶର୍ବରୀ । ୬ ।
କି ଭାଗ୍ୟ-ମନ୍ଦ-ପାଣି,
ପିଅଉଛି ବେଣୁପାଣି,
ତବ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣେ ଶ୍ୟାମ କେବଳେ ଶାମ୍ଭବୀ । ୭ ।

ମାୟା-ମଶାରି

ମାୟା-ମଶାରିର ମଧ୍ୟରେ
ବନ୍ଦୀ ଜୀବନ-ମଶା,
ଉଡ଼ିବାକୁ ବାଟ ନ ପାଇ
ଉଡ଼ିଯାଏ ତା ହଂସା ।
ଜୀବନ ସକଳେ ମଶାରି—
ଗର୍ଭେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ଘୂରି,
ହୃଦୟରୁ ତାର ଧଇର୍ଯ୍ୟ
ତାଳ ଦେଉଛନ୍ତି ଚୂରି ।
ଘଣ ଘଣ ସ୍ୱରେ କାନ୍ଦୁଛି
କିଛି ବୁଝି ନ ପାଇ,
ଟେକିଦିଅ ପ୍ରଭୁ ମଶାରି
ମଶା ଯାଉ ପଳାଇ ।
ଜୀଇ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମରଣ
ହୋଇସାରିଛି ତାର,
ମଡ଼ା ଦେହଟାରେ ନ କର
ଆଉ ଖଣ୍ଡା ପ୍ରହାର ।
ତାହାଙ୍କ ବା ତୁମ୍ଭେ ଟାଙ୍ଗିଛ
ମାୟା-ମଶାରି ଖଣ୍ଡି,
କି ଗୌରବ ଲଭ ହରି ହେ
ସୃଷ୍ଟ ଜୀବକୁ ଦଣ୍ଡି ।
ଢାଙ୍କିଦେଇ ତାକୁ ସମ୍ବର
ପ୍ରଭୁ ମାୟାର ଦେଉ,
ମୁକ୍ତ ନଭତଳେ ବିଚରି
ଜୀବ ସବଳ ହେଉ ।
ବନ୍ଦିଶାଳୁ ମୁକ୍ତ ନ କଲେ
ଉଡ଼ିଯିବ ତା ଜୀବ,
ପୁଣ୍ୟନାମେ ତବ ସନ୍ତାନ—
ହତ୍ୟା ପାପ ଲାଗିବ ।
ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କୁ କହଁ ଅର୍ଜିବ
ଏତେ ଅପଯଶରୁ,
ତବ ତତ୍ତ୍ୱେ ତାହା ସନ୍ତାନ —
ପ୍ରାଣେ ବାଧିବ ଅଶ୍ରୁ ।

ଦେବଶିଶୁ

ଦେବ-ଶିଶୁଟିଏ ଆହା ବଜାଇ ବେଣୁ,
ଗୋପାଳ ଧ୍ରୁଅଙ୍କ ମେଳେ ଚରାଏ ଧେନୁ । ୦ ।
କି ମଧୁର ମନୋହର,
ରୂପ ତା ଅପରୂପର,
ଶ୍ୟାମଦେହେ ବୋଲିଅଛି କୁସୁମ-ରେଣୁ । ୧ ।
ତରଙ୍ଗ-କୁଞ୍ଚିତକେଶ,
ନବ ନଟବର ବେଶ,
ମର୍ତ୍ତ-ମାନବ ନୁହେଁ ସେ ଆସିଛି ଜେଣୁ । ୨ ।
ଶ୍ରୀ ଅଙ୍ଗରୁ ଜ୍ୟୋତି ଝରେ,
ସୁହାସ ହସେ ଅଧରେ,
ଖେଳୁଛି କି ବନସ୍ଥଳେ ବାଳ-ତରେଣୁ । ୩ ।
ହେଉ ସେ ପଛକେ ଶିଶୁ,
କେବେ ପଛେ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ କିଶୁ,
ତବର ସେ ପ୍ରାଣପ୍ରଭୁ ଭରସା ତେଣୁ । ୪ ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାନଭଞ୍ଜନ

ମନ ଉଣା କରି କାହିଁ ବସିଛ ରାଧେ,
ଡାକନ୍ତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କାହ୍ନୁ ମୁରଲୀ ନାଦେ । ୦ ।
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ତୁମ୍ଭେ,
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସଙ୍ଗୀ ଉଭେ,
କି ଭୟ ତୁମ୍ଭର ବ୍ୟର୍ଥ ଜନାପବାଦେ । ୧ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଗୋଲୋକବାସୀ,
ଭୁଲିଗଲ ମଞ୍ଚେ ଆସି,
ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ର ତୁମ୍ଭ ପ୍ରସାଦେ । ୨ ।
ତୁମ୍ଭେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନିଶ୍ଚେ ଜାଣ,
ଏ ସୃଷ୍ଟି ତୁମ୍ଭ ଉଆଣ,
ତେତିଶ କୋଟି ଦେବତା ଖଟନ୍ତି ପାଦେ । ୩ ।
କୃଷ୍ଣ ସ୍ୱୟଂ ନାରାୟଣ,
ନିଜଗତ ପରାୟଣ,
ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟା ହୋଇ କାହିଁ ମଗ୍ନ ବିଷାଦେ । ୪ ।
ତୁମ୍ଭ ବେନିଙ୍କ ପ୍ରଣୟ,
ସବୁ କାଳେ ତ ଅକ୍ଷୟ,
ନ ଗଣେ ପ୍ରଣୟ ରାଧେ କୋଟି ପ୍ରମାଦେ । ୫ ।
ଉଠ ଉଠ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ,
ମୁରଲୀ ଡକୁଛି ଅଳି,
ସଖୀ କହେ କୃଷ୍ଣେ ଯାଇ ଭେଟ ଆହ୍ଲାଦେ । ୬ ।
ଶୁଭୁଛି ଶୁଣ ଅବାଧେ,
ବଂଶୀ ଡାକେ ରାଧେ ରାଧେ,
ଅଭିମାନ ତେଜ ବେଗେ ଚାଲ ଗୋ ହ୍ଲାଦେ । ୭ ।
ଉତ୍ସବେ ମିଶିଲେ ଖେଦ,
ପ୍ରୀତିରେ ହେଲେ ବିଚ୍ଛେଦ,
କୁବଚନ ପ୍ରାୟେ ତାହା ମର୍ମକୁ ବାଧେ । ୮ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ଜନ୍ମଶିଷ,
ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ବା କଷ,
ଭକ୍ତ ଲୁଣ୍ଠେ ତୁମ୍ଭ ନାମ ବୋଲନ୍ତି ଆଦ୍ୟେ । ୯ ।
ଶୁଣ ଦେବୀ ଭୃତ୍ୟବାଣୀ,
ମାନ ତେଜ ରାଧାରାଣୀ,
କବି କହେ ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ ନବରସବଧେ । ୧୦ ।

ମହାନିଦ୍ରା

ମହାନିଦ୍ରେ ! ଜୀବନର ବିଶ୍ରାମଦାୟିନୀ,
ଜଗତ ଜଞ୍ଜାଳଜ୍ୱାଳା ଶୀତଳକାରିଣୀ ।
ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଆସି ଅନ୍ତିମ ସମୟ,
ଲଭେ ଜୀବ ତୁମ୍ଭ ଅଙ୍କେ ଅଭୟ ଆଶ୍ରୟ ।
ଭୁଞ୍ଜାଅ ତାହାକୁ ତୁମ୍ଭେ ସୁଖଶାନ୍ତି ସୁଧା,
ହରିନିଅ ମାତୃସ୍ନେହେ ତାର ତୃଷାକ୍ଷୁଧା ।
ଭୁଲେ ସେ ଆଶାର ମନ୍ତ୍ର, ବାସନାର ଜ୍ୱାଳା,
ଭୁଲିଯାଏ ଅଗ୍ନିଗର୍ଭ ବିଶ୍ୱ-ବନ୍ଦିଶାଳା ।
ବନ୍ଦ ହୁଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପ୍ରାଣ ହାହାକାର,
ପୋଡିଯାଏ ଅଭିମାନ, ଦର୍ପ, ଅହଙ୍କାର ।
ଦୟାମୟୀ ଦେବୀ ତୁମ୍ଭେ, ଦେବପ୍ରାଣ ତବ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଜୀବ ଦୁଃଖ ଦେଖି ହୋଇଯାଏ ଦ୍ରବ ।
ତେଣୁ ତାକୁ ଟାଣିନିଅ କୋଳକୁ ନିଜର,
ତବ ସ୍ପର୍ଶେ ପ୍ରାଣ ତାର ହୁଏ ଶୁଦ୍ଧତର ।
ଧର ତୁମ୍ଭେ ଉପନାମ ମୃତ୍ୟୁ ବା ମରଣ,
ଜୀବନ-ନାଟ୍ୟର ଏତ ନବ ସଂସ୍କରଣ ।

—୦—

ରକ୍ତବୀଜ ବଧ

ପାଠଶାଠ କଷ୍ଟ ମୋର ହେଲ ନାହିଁ ହର,
ତେଜ ଗଲ ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ ପୂଜା କରି କରି ।
ନାହିଁ ତହିଁ ଲଭ କଷ୍ଟ ବେଠିମାନ ସାର,
ଦଣ୍ଡ ଅଛି ତହିଁ ମାତ୍ର ନାହିଁ ପୁରସ୍କାର ।
କେତେ ଆଉ ଖଟିଥିବ ତାଙ୍କ ମନ ଜାଣି,
ଏ ପୋଡା ଜଗାଇ ପ୍ରଭୁ ତାହୁଁ ଦେଲ ଆଣି ?
ବାସନା- ବଇରୀ ମୋର ଯେସନ୍ତେ ରକ୍ତବୀଜ,
ଦଳନକୁ ବଳିଯାଏ ତାହାର ସହଜ ।
ନାହିଁ ତାର ମୃତ୍ୟୁ, ତାକୁ ମାରିବ ବା କିଏ,
ଗୋଟାକୁ ମାରିଲେ ଉଠେ ହୋଇ ସେ କୋଟିଏ ।
ଖାଇ ସେ ଅମର ଲଡୁ ହୋଇଛି ଅକ୍ଷୟ,
ଅସ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ଘଟିଛି ଉଦୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଚଣ୍ଡୀରୂପେ ତୁମ୍ଭେ ଯାକୁ ନ କଲେ ସଂହାର,
ସେ ରାକ୍ଷସ ହସ୍ତୁ ମୋର ନାହିଁ ନିସ୍ତାର ।
କେବେ ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ ତାତ କେବେ ହୁଅ ମାତ,
ମାତୃରୂପେ କର ମୋର ଶତ୍ରୁକୁ ନିପାତ ।
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତୁମ୍ଭେ ପରା ହୋଇ ଅବତାର,
ଦାନବେ ସଂହାରି କର ଦୁର୍ବଳେ ଉଦ୍ଧାର ।
ଏବେ ଥରେ ଅବତରି କର ଦେଖି ଧ୍ୱଂସ,
ମୋର ଏ କାମନାରୂପ ରକ୍ତବୀଜ ବଂଶ ।

—o—

ଅଦ୍ଭୁତ ଶିଶୁ

ଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଶିଶୁ ସଖି ନନ୍ଦଦୁଲାଲ,
ଦିନୁ ଦିନୁ କଂସକୁ ତ ହେଲା ସେ କାଳ । ୦ ।
କରି ତା ଶାଖା ଛେଦନ,
କରୁଛନ୍ତି ଶକ୍ତି ଶୋଷଣ,
ଶେଷରେ କାଟିବ ମୂଳ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ କାଳ । ୧ ।
କି କରେ କଂସକୁ ଶଙ୍କା,
ବଧ କଲା ଷଣ୍ଢ ବକା,
କଲା ପୁଣି ଅଘାସୁର ମୁଣ୍ଡ ଦିଫାଳ । ୨ ।
ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଳେବରେ,
କି ଅପୂର୍ବ ଶକ୍ତି ଧରେ,
ଟେକିଲା ସେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରି ବିଶାଳ । ୩ ।
ସେ ଯେ ପ୍ରଭୁ ବିଶ୍ୱପାଳ,
ମାୟାରେ ଗୋପାଳ ବାଳ,
ଦୁଷ୍ଟ କେଶରୀ ସେ, କଂସ ଛାର ଶୃଗାଳ । ୪ ।
ନ ଚିହ୍ନି କଂସ ଚଣ୍ଡାଳ,
କଲା ତାହାକୁ କଟାଳ,
କର୍ମ ଅନଳକୁ ହୁଏ ବୁଦ୍ଧି ବିଟାଳ । ୫ ।
ସେ ଦୁର୍ବଳ-ବକ୍ରସେନା,
ଦୁର୍ଜନ ଜୀବନ ଘେନା,
କବି କହେ ଫାଟିଲାଣି କଂସ କପାଳ । ୬ ।

—o—

ମାୟା

କିଏ ତୁମ୍ଭେ ମାୟାଧର କେତେ ମାୟା ଜାଣ,
ମାୟା ତୁମ୍ଭ ମହାଚ୍ଛାୟା, ତୁମ୍ଭେ ମାୟାପ୍ରାଣ ।
ଅଛ ତୁମ୍ଭେ ହିମାଦ୍ରିରେ ପୁଣି ରେଣୁ ମଧ୍ୟେ,
ଛନ୍ଦେ ଅଛ, ସ୍ୱରେ ଅଛ, ଅଛ ଗଦ୍ୟେ, ପଦ୍ୟେ ।
ମୂଳ, କାଣ୍ଡ ଶାଖାପତ୍ର ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ,
ସର୍ବତ୍ର ବିରାଜ ତୁମ୍ଭେ ଜୀବରେ ହୀରାରେ ।
ନାସ୍ତିକ ଚଣ୍ଡାଳଠାରୁ ତପସ୍ୱୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,
ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରାଣେ ତୁମ୍ଭ ସତ୍ତା ସ୍ଥିତିବନ୍ତ ।
ଅଣୁରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ହୁଏ ନାହିଁ ଜାତ,
ବ୍ୟାପିଛ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଯାକ ନାହିଁ ତିଳେ ଫାଙ୍କ ।
ତୁମ୍ଭେ ରୂପବନ୍ତ, ସାନ୍ତ, ଅରୂପ, ଅନନ୍ତ,
ମହିମା ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଭୁ ଅତର୍କ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ।
ତୁମ୍ଭେ କାମଗତି, ପୁଣି ଗତିହୀନ ସ୍ଥାଣୁ,
ମହାକାଶ ହସ୍ତୀ ତୁମ୍ଭେ, ଅଦୃଶ୍ୟ ଜୀବାଣୁ ।
ମାୟାର କଳନା ତବ ଏ ବିଶ୍ୱ ଭୁବନ,
ଜୀବନ ବୋଲନ୍ତି ଯାକୁ ସେ ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱପନ ।
ମାୟାମୟ ମାୟା ତବ ଧାରଣାକୁ ବଳେ,
ମାୟାରେ ଅଶେଷ ବିଶ୍ୱ ସୃଜିଛ କୌଶଳେ ।
ମାୟାରେ ବାନ୍ଧିଛ ପୁଣି ସଂସାର ଶୃଙ୍ଖଳା,
ଏ ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି ତବ ମାୟା-ଛାଇଁ ଭଳା ।

—o—

ବେଣୁସ୍ୱନ

ବଜାନା ବଜାନା ବେଣୁ ଆଉ ବେଣୁପାଣି,
ଯମୁନା ସେ ଧ୍ୱନି ଶୁଣି ବହୁଛି ଉଜାଣି ।
କି ଉଚ୍ଚାଟ ଉନ୍ମାଦନା ଅଛି ତହିଁ ଭରି,
ଶୁଣି ତାହା କୁଞ୍ଜବଣୀ ଫୁଲ ଉଠେ ଥରି ।
ହସିଉଠେ ସମୀରଣ ହୋଇ ଝରଝର,
ଶାଖାଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପଡେ ଗଛରୁ ପତର ।
ଜୀର୍ଣ୍ଣବୃକ୍ଷ ଅରଣ୍ୟାନୀ ପାଲଟେ ନନ୍ଦନେ,
କଣ୍ଠ-ଭଣ୍ଟ ଭାବ ପିକେ, ବାର୍ଦ୍ଧିଶ ଚନ୍ଦନେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅସମୟେ ଫୁଟେ ଫୁଲ, ଫଳ ଫଳେ ଗଛେ,
ମଇଁଷି ପଶ୍ଚାରୁ ଦୁଧ ପିଅନ୍ତି ଗୋବତ୍ସେ ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ ହୋଇଯାଏ ଅନ୍ଧାର ଯାମିନୀ,
କୃଷ୍ଣପ୍ରାଣା ରାଧା ହୁଏ ପ୍ରେମେ ପାଗଳିନୀ ।
ବଜାନା ବଜାନା କାହ୍ନୁ ଆଉ ସେ ମୁରଲୀ,
ଗୋପୀଏ ଛାଡନ୍ତି ଜଣା ବୋଲି ମଲି ମଲି ।
ବଜାଇବ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ଲଗାଇଣ ହଟ,
ମାନିବେ ନାହିଁ ସେ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆକଟ ।
ଲଭିବ ହେ ରାଧାପ୍ରାଣ, ରାଧାପ୍ରାଣେ ବାଧା,
ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ପଡ଼ିଯିବ ସାଦା ।
ବିରହ-ବେଦନା ତାର ଉଠିବ ଉଛୁଳି,
ବଜାନା ବଜାନା କାହ୍ନୁ ଆଉ ସେ ମୁରଲୀ ।

——o——

ଚୋର

ଘରେ ଘରେ ଚୋରି କରେ ଜଣେ ଏ ଚୋର,
ଦୁଧଦହିରଙ୍କ ସରଲବଣୀଚୋର । ୦ ।
ଦିନଦ୍ୱିପ୍ରହରେ ଚୋରି କରେ,
ଥରନ୍ତି ଗୋପୀ ତା ଡରେ,
ଧର ଧର ବୋଲି ରଡି ଛାଡନ୍ତି ଘୋର । ୧ ।
ସେ ଦୁର୍ବଳ-ବନ୍ଧୁସେନା,
ଚୋରି କରେ ଭକ୍ତି-ଚେତନା,
ଦେହେଞ୍ଜ ସ୍ୱର୍ଗ ଛନ୍ଦାଏ ଶିକାର ଡୋର । ୨ ।
ତା ଘରେ ସ୍ୱର୍ଗ ପଞ୍ଜର,
ଚୋରି କରେ ପ୍ରେମ-ସର,
ଦୁଃଖୀ ରଙ୍କି ନ ବାରେ ସେ ଅତି କଠୋର । ୩ ।
ତାହାର ପ୍ରୀତି-ଅଧାମ,
ଚୋରିଏ ସେ ଘନଶ୍ୟାମ,
ପ୍ରଣୟ-ଅମଳେ ସଦା ଥାଏ ବିଭୋର । ୪ ।
ନିତି ନିତି ବ୍ରଜଧାମେ,
ହାଟ ବସେ ତାହା ନାମେ,
ଅଶେଷ କୀର୍ତ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର ସେ ନବକିଶୋର । ୫ ।
ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଚୋର ଥରେ,
ପଶି ମୋ ହୃଦୟ-ଘରେ,
ଭବ ବନ୍ଧେ ଚୋରି କରୁ ହୃଷ୍ଟ ମୋର । ୬ ।
ସ୍ୱାଗତ ହେ ଚୋରଚନ୍ଦ୍ର,
ଚୋରି ବିଦ୍ୟାରେ ଧୁରନ୍ଧର,
ତୁମ୍ଭ ପାଇଁ ତୃଷିତ ମୋ ନେତ୍ର-ଚକୋର । ୭ ।

—o—

କୃଷ୍ଣ-ବିରହ

ନାହାନ୍ତି ତ ଗୋପେ ସଖି ଗୋପସୁନ୍ଦର,
ନିଲକ୍ଷଣ ଦିଶେ କିପାଁ ଦିଗ ଅମ୍ବର । ୦ ।
ଫିକା ଦିଶେ କୁଞ୍ଜବନ,
ଶୁଖିଲା ଗୋବତ୍ସଗଣ,
ନାଚନ୍ତି ମୟୂର କୁଞ୍ଜ-ନଟ-ନାଗର । ୧ ।
ଅତଳ ଯମୁନାଜଳ,
ପିତା ଲାଗେ ମିଠାଫଳ,
ବେଣୁ-କଦମ୍ବ ହୋଇଛି ଶୂନ୍ୟ ପଞ୍ଜର । ୨ ।
ଶୁଭୁ ନାହିଁ ବଂଶୀସ୍ୱନ,
ଗୋପ ଗୋପୀ ଅଚେତନ,
ବନେ ହମ୍ବାରୁଛନ୍ତି ଧେନୁନିକର । ୩ ।
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରିବର,
ହୋଇଛି ଧୂଳି ଧୂସର,
ଶିରୀ ଛୁଟିଯାଇଅଛି ବ୍ରଜପୁରର । ୪ ।
ଖେଳ ଛାଡିଣ ବାଳୁତେ,
କାହ୍ନୁସଖା ଗୋପସୁତେ,
କି ମହାମାରବ ଶୋଚେ ଆଜି କାତର । ୫ ।
ଦିବସେ ଘୋଟେ ଅନ୍ଧାର,
ଏ କି ଦୁର୍ଯୋଗ ଦୁର୍ବାର,
ମଲ କି ଜୀଇଛି ରାଧା ବୁଝ ସତ୍ୱର । ୬ ।
କି ଅଦ୍ଭୁତ ଏ ସମସ୍ୟା,
ହୁଏଁ ଆଜି ଅମାବାସ୍ୟା,
ଶୁଭୁ ନାହିଁ କିପାଁ ଦଧି ମନ୍ଥନ ସ୍ୱର । ୭ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏ ଶୁଭ ଘୋ ଅଷ୍ଟେନ,
ଫୁଲେ ନାହିଁ ଗନ୍ଧଧନ,
ହାହାକାର ସ୍ୱରେ ବହେ ବାୟୁ ପ୍ରଖର। ୧୦।

—❀—

ଇଚ୍ଛାନାମା

ଜୀବନ, ମୋର ଏ ଦେହ-ଜମିଦାରୀ
ନିଅ ହେ ଭଲ ଇଜରା,
ମେଞ୍ଚିଆ ଅଚଳ ପରଜାଏ ମୋତେ
କଲେ ବଡ ହରକତ।
ଛଅ ଅମାନିଆ ଅଛନ୍ତି ଦୁଇଟା—
ମନଶର୍ମା, ପେଟଶର୍ମା,
ଷଣ୍ଢାମାର୍କା ପଣ ଉଭୟେ ବଳୁଆ
ଉଭୟେ ଅଦ୍ଭୁତକର୍ମା।
ଖଜଣା ଗଣ୍ଡାକ ନ ଦିଅନ୍ତେ ପଛେ
କୁହନ୍ତେ କି ହୁମ୍ବହୁମୁ
ହୃଦ୍-ମୁଣ୍ଡିଆ ବୋଲି ଜାଣି ତାଙ୍କୁ
କହିବାର ସ୍ୱୟଂ ତୁଚ୍ଛ ମୁଁ।
ତୁମ୍ଭ ହାତେ ନସ୍ତେ ସାଲିସ ହେବେ ସେ
ମୋତେ ତ ପଢ଼ାନ୍ତୁ ପାଠ,
ଦୁର୍ବଳକୁ ଦୁଷ୍ଟେ ଦେଖାନ୍ତି ବାଇଙ୍ଗି
ପ୍ରବଳ ନଡ଼ଟେ କାଠ।
ଭଲ ପ୍ରଜା ସୁଦ୍ଧା ଅଛନ୍ତି ଥୋକାଏ
ମୋ ହୃଦୟରେ କରି ଘର,
ଶ୍ରଦ୍ଧା-ପ୍ରେମ-ଭକ୍ତି— ସ୍ୱଜନର ଦେଇ
ପୂଜନ୍ତେ ତୁମ୍ଭ ପୟର।
ନିଅ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ ଜରିପାକ ସବୁ
ଭଣ୍ଡ ଚୋରମାନା ସହ,
ଭକ୍ତ ମୋ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସାଦ-ଦକ୍ଷିଣେ
ପଠାଉଥିବ ପ୍ରତ୍ୟହ।
ଏହୁ ସର୍ତ୍ତ ରଖି ଇଜରାନାମା ମୁଁ
ଲେଖିଦେଉଛି ଆଜୀବନ,
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମେ ଦଶଦିଗପାଳେ
ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ।
ଏହା ବିନା ଆଉ ଧୂଳିରୁ ଏ ଦାବୀ
ନ କରିବ ତୁମ୍ଭଠାରେ,
କଲେ ତାହା ହେବ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ସର୍ବଥା
ତୁମ୍ଭ ଧର୍ମ-ଦରବାରେ।
ଏତଦର୍ଥେ ଏହୁ ଇଜରାନାମା ମୁଁ
ଲେଖି ଦେଉଅଛି ହରି,
ଦରକାରବେଳେ କର୍ମରେ ଆସିବ
ରଖିଥିଲେ ଯତ୍ନ କରି।
ନିଃଶ୍ୱାସେ ପ୍ରଶ୍ୱାସେ ଗୁନ୍ଥା ସିନା ମୋର
ତୁମ୍ଭ କୃପା ପ୍ରାଣାରାମ,
କର ମୋତେ ପ୍ରଭୁ ବିଶ୍ୱାସ, ମୁଁ ନେବେଁ
ନୁହେଁ ନିମକହାରାମ।

—❀—

ଦୁଆଳିଆ

ଆଦାୟ ଅସୁଲ ମୋର ସରିଲାଣି ପ୍ରଭୁ,
ଛାମୁରେ ହିସାବ ଭାର ଦେବି ଏବେ ସବୁ।
କଟିଗଲା ବାଲ୍ୟକାଳ କେତେ ସୁଖେ ହାସ୍ୟ,
ପିତାମାତାଠାରୁ ସ୍ନେହ କରୁଣ ଆଦାୟ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାପ୍ରେମ ଆଦାୟରେ କଟିଲା ଯୌବନ,
ଆଦର ସମ୍ମାନ କେତେ ଦେଲେ ବନ୍ଧୁଜନ।
ବୃଦ୍ଧକାଳେ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାଠାରୁ ସେବା ଯତ୍ନ,—
ଆଦାୟ ଯା' କଲି ତାହା ସାର ଶୁଦ୍ଧରତ୍ନ।
ଆଜୀବନ ତୁମ୍ଭଠାରୁ କରିଛି ଅସୁଲ,
ଅନନ୍ତ କରୁଣା-ଧନ ତବେ ଅପ୍ରତୁଲ।
ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଖାଲି କରିଛି ଆଦାୟ,
ଜୀବନେ ଆଦାୟ ଏକା ମୋର ବ୍ୟବସାୟ।
ଦେଇ ନାହିଁ କାହାରିକି କେବେ ପ୍ରତିଦାନ,
ମୋହଠାରୁ ବଳି ଆଉ କେ ଅଛି ଅଜ୍ଞାନ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ଧନ ମୁହିଁ କରି ଉଦରସ୍ଥ,
ବସିଅଛି ମୁହିଁ ପୋଷ୍ଟ ହୋଇ ଶୂନ୍ୟହସ୍ତ।
ବିଶ୍ୱ ନାହିଁ ବୁଝି କଷ୍ଟ କର୍ମ ମୋର୍ ବାମ,
ବୁଆଲଅ ତାଇଭାରେ ଲେଖାଇବ ନାମ।
ଏହା ବିନା କି ଉପାୟ ଅଛି ଅବା ଆନ,
ଏ ଋଣଦାୟରୁ ପ୍ରଭୁ କର୍ ମୁକ୍ତିଦାନ।

———❋———

ପ୍ରତିଜ୍ଞା

କଦମ୍ବ ମୂଳରେ ଠିଆ ହୁଏ ସଜନ,
କେତେ ଭଙ୍ଗୀରେ କରୁଛି ମୁରଲୀଧ୍ୱନି। ୦।
ବଜାଏ ସେ ରାଧା ରାଧା,
ଗଣେ ନାହିଁ ଲଜ୍ଜା ବାଧା,
କେତେ ଭରସା ଗୋ ତାର କେତେ କରଣି।୧।
ରାଧା କୁଳକୁଅସୁଣୀ,
କି ସ୍ୱଭବେ ଜନେ ଶୁଣି,
କଳଙ୍କିନୀ ହେବ ରାଇ କଥିଭବଦନୀ। ୨।
ରଜାପୁଅ ବୋଲି କି ମା,
ଦେଖାଏ ଏତେ ଗରିମା,
କି ବୋଲିବେ ଶୁଣି ତାର ପିତା ଜନନୀ। ୩।
ଶିରେ ଶୋହେ ଶିଖିଚୂଳ,
ଆଭରଣ ବନଫୁଲ,
ଝରୁଛି ମଧୁର ହାସ ମୁକୁତା ମଣି। ୪।
ଅତସୀ କୁସୁମ ଶ୍ୟାମ,—
ତନୁ କେତେ ଅଭିରାମ,
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ କୋଣରେ ଦୀପ୍ତ ବନ ଅଟନୀ। ୫।
କି ସୁନ୍ଦର ନନ୍ଦସୁତ,
ବଚନ ଛିଣ୍ଡା-ଅମୃତ,
କୋଟି ଲବଣୀଗଣି ସେ ନାଗରମଣି। ୬।
ମଦନମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି,
ହରିନାଏ ହୁରୁ ଧୃତ,
ଓଠାରେ ସେ ମନପ୍ରାଣ ବିବାରକଣୀ। ୭।

ମହତ ପଥରେ ଯାଇ,
ନ ନନ୍ଦିବ ତାକୁ ଆଉ,
ଗଢିବ ପଦ୍ମରେ ତାର ସେବା ଖଚଣି। ୮।

—ଃ❋ଃ—

ଭକ୍ତବତ୍ସଳ

ଭକ୍ତବନ୍ଧୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଭକ୍ତି-ହୃଦୟାସ୍ମି,
ପ୍ରେମମୂଲ୍ୟେ କଣା ତୁମ୍ଭେ ମୁକ୍ତି-ଦେପାସ୍ମି। ୦।
ଭକ୍ତ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରାଣ-ପ୍ରାଣ,
ରକ୍ଷା କର ଭକ୍ତ ମାନ,
ଭକ୍ତ ତୁମ୍ଭ ପଣ୍ଡବାର ପୁବ କୁମାସ୍ମି। ୧।
ଭକ୍ତ ହିତ ପାଇଁ ହରି,
ପାର ତୁମ୍ଭେ ସବୁ କରି,
ପାର ମହାଗିରି ଧରି ଗିରି-ବହାସ୍ମି। ୨।
ଭକ୍ତ ହେତୁ ଦେହ ଗଢି,
ଜଳାଧଳା ଘୋଡ଼ା ଚଢି,
ଜାହିଁ ସ୍ୱତେଜ୍ୟ ଜଲ ଯାଇ ସୁଦ୍ଧି ମୁଖରି। ୩।
କାଞ୍ଚି ବଲ ଖଡ୍ଗେ ହାଣି,
ଶଇଦ୍ମ-ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କି ଆଣି,
ବସାଇଲ ଭକ୍ତଭାବେ ମାନ ରଖାଇ। ୪।
ଧନ୍ୟ ସେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ,
ସୁସାଧକ ଅନୁପମ,
ଭକ୍ତିରେ ତୁମ୍ଭକୁ ବଶ କଲ ସଂସାରି। ୫।
ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ମାଣିକା,
ଗୋପାଳୁଣୀ-ସ୍ୱଲ-ଟିକା,
ଭୁଞ୍ଜାଇଲ ପଥେ ସର ସେ ଗୋପନାସ୍ମି। ୬।
ଦେଲ ତାକୁ ରତ୍ନ ମୁଦି,
ହେ ପ୍ରଭୁ କୃପା-ଅମ୍ବୁଧି,
ନିସ୍ତରିଲ ତୁମ୍ଭ ରୂପ ନେବେ ନହାରି। ୭।
ଦୂରେ ଥିଲେ ପାଶେ ଅଛ,
ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ହେ ଶ୍ରୀବତ୍ସ,
ଶୁଣୁଅଛ ସଜନର ସବ ସ୍ୱହାରି। ୮।

ନୀଳାଚଳ ଯାତ୍ରା ନାମ,
ଶୁଣିଲେ ଦ୍ୱାରକା ଧାମ,
ଅନ୍ତ ନାହିଁ କଳି ଯୁଗେ ଲୀଳା ବିସ୍ତାର । ୯ ।
ଏବେ କହେ ଦୀନବତ,
ଭବଜାଳା ଅନୁଭବ,
ବାସନା-ଗର୍ତ୍ତରୁ ହରି ନିଅ ଉଦ୍ଧାର । ୧୦ ।

—※—

ସଂସାର

ସଜ୍ଜନ ସଂସାରେ   କଳଙ୍କିତ ହୁଏ
ଯେସନ୍ତେ ଧୋବାଭୁଠ ଗଣ୍ଡି ,
ଲୁଗାରୁ ମଇଳା   ଛଡ଼ାଇ ହୁଏ ସେ
ସେହି କଳଙ୍କରେ ମଣ୍ଡି ।
ଗଢ଼ିଛ ହେ ହରି   ଏ ପୋଡ଼ା ସଂସାରେ
କି ଭୀଷଣ ଉପାଦାନେ
ବାଜିକାର ପରି   ସୁକେ ଖେଳୁଛ ସେ
କେତେ କୂଟ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣେ ।
ଗୋଡ଼ ଧରୁ ଜାଣେ   ଚୂଟି ଧରୁ ଟାଣେ
ବେଳ କାଳ ଦେଖି ବୁଝି ,
କେଉଁ କଥାରେ ସେ   ଅପାରଗ ନୁହେଁ
ଜାଣି ତା ଜାଣତେ ନାହିଁ ।
କେତେ ପ୍ରକାରରେ   ଠକାଉଛି ମୋତେ
ସେ ଯେ ଠକ-ଶିରୋମଣି,
କେବେ ପୁଣି ଜାଣେ   ଚଟକ ଛଟକ
ଅଦ୍ଭୁତ ଜାଦୁ ବରଷି ।
ଇଚ୍ଛା କଲେ କ୍ଷଣି   ଫୁଟାଇପାରେ ସେ
ଆକାଶରେ ପଦ୍ମଫୁଲ,
କରିପାରେ ପୁଣି   ଜାତଠାରୁ ଊଣା
ବାରବାଣୀ ସୁନା ମୂଲ ।
ସଂସାରର ଏହି   ଦୁଷ୍ଟପଣ ଦେଖି
କିଛି ନାହିଁ ପାଉ ବୁଦ୍ଧି,
ଏ ସଙ୍କଟ କାଳେ   ତୁମ୍ଭେ ଏକା ସିନା
ସହାୟ କୃପା-ଅମ୍ବୁଧି ।
ସବୁ ଅତ୍ୟାଚାର   ଶାନ୍ତି ଭାବ ଯେସନ୍ତେ
ସହିବି ମୁଁ ମଥା ପାତି,
ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱଭାବରୁ   ନ ଟଳି ଅଗ୍ରରେ
ଦେଖାଇଦେବି ମୁଁ ଛାତି ।
ବଜ୍ରାଘାତ କଲେ   ମଣିବି ତାହାକୁ
ଶୀତଳ ପ୍ରଲେପ ପରି,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହିଷ୍ଣୁତା   କବଚମାନରେ
ଯାଉ ଏ ହୃଦୟ ଭରି ।
ଜନ-ଅପବାଦ   ଅଟ୍ଟ ଟାହୁଲିରୁ
ନ କରିବି ଲଜ୍ଜାଭୟ,
ହସି ହସି ସବୁ   ସହିବି ଏ ଶକ୍ତି
ପ୍ରଦାନ ହେ ଦୟାମୟ ।
ନୀରବତା ଆଣି   ଦିଅ ମୋ ପ୍ରାଣରେ
ନୀରବେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଧ୍ୟାୟି,
ଆଉ ସବୁ କଥା   ଅସାର ଜ୍ଞାନରେ
ପଛକୁ ଦେବି ପକାଇ ।
ସବୁ ଝଞ୍ଜାବାତ   ପରାଜୟ ମାନେ
ନୀରବତା ଶକ୍ତିଠାରେ,
ନୀରବତା ଏକା   ଅଶକ୍ତ ଜନର
ଲଗେ ମହା ଉପକାରେ ।
ବସିଥାଏ ଯେହୁ   ନୀରବେ ଏକାନ୍ତେ
ତୁମ୍ଭ ପୁଣ୍ୟ ପାଦ ଧ୍ୟାୟି,
ଶିଳା ପଥରର   ଆଘାତ ତାହାର
କିଛି କରିପାରେ ନାହିଁ ।

—※—

କାଉଁରୀ କୁହୁକ

ମନ, ତୁହି ଜାଣୁ କେତେ କାଉଁରୀ କୁହୁକ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ବୁଲି ଆସୁ ସହସ୍ରେ ମୁଲୁକ ।
ଅଥବା ତୁ ଯୋଗିବର, ଜୀବ ଯୋଗବଳେ,
ବର୍ଷକର ବାଟ ଯାଉ ହେଲେ ଅର୍ଦ୍ଧପଲେ ।
କିମ୍ବା ଉଡ଼ା-ଜାହାଜ ତୁ ଯୁଗ-ଅବତାର,
ସେ ଆକାରବନ୍ତ, ମାତ୍ର ତୁହି ନିରାକାର ।

ସବୁବେଳେ କରି ତୁଚ୍ଛ ଚଞ୍ଚଳଅଗିର୍,
ନାହିଁ ସ୍ଥିତ ବର୍ତ୍ତନ ଅଥବା ଜାଗିର୍ ।
ଜଗତର୍ ଶିକ୍ଷାଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ତୋର ହସ୍ତେ,
ତୋହୋ' ଶିକ୍ଷା ଅନୁଯାୟୀ ଚଳନ୍ତି ସମସ୍ତେ ।
ବହୁରୂପ ପରି ତୁହି ଧରୁ ନାନାରୂପ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଭିକାରି ପୁଣି ମୁହୂର୍ତ୍ତେକେ ଭୂପ ।
ଛଳନା-ରସିକ ତୁହି ଶଠ-ଚୂଡ଼ାମଣି,
ଅଦ୍ଭୁତ କୌତୁକ ତୋର ଅସୀମ କରଣୀ ।
ଦୂର ସ୍ୱରେ ଯାହାକୁ ତୁ କହୁଥାଉ ଶାନ୍ତି,
ଭେଟେ ତୁଳି ଆସି ପୁଣି ତହୁଁ ତାକୁ ମାଡ଼ି ।
ଏ ମୁହଁରେ କହୁ ମନ୍ଦ ସେ ମୁହଁରେ ଭଲ,
ଏ ତୋହର ଭଲ ମନ, କାଉଳି ଅଚଳ ।
ମିଶିଛୁ ତୋ ସଙ୍ଗେ ଆଶା, ଯୋଗୀ ସହଚରୀ,
ଭଣ୍ଡାଇ ଭଣ୍ଡାଇ ବଳେ ମାରେ ସେ ପାମରୀ ।
ସେ ପାପିଷ୍ଠା ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ମାଂସ ଖଣ୍ଡେ ଧରି,
ଡାକୁଛିଏ ଜୀବ-ଶ୍ୱାନେ ଲୋଭେ ବଶ କରି ।
ବହୁ ଦୂର ଯାଇ ଶ୍ୱାନ ବାରେ ଆଘ୍ରାଣରେ,
ମାଂସ ନୁହେଁ, ମାଟି ଢେଲେ ଧରିଛି ସେ କରେ ।
ଫେରିଆସେ ସେଠାରୁ ହୋଇ ସେ ନିରାଶ,
ଧାଇଁ ଧାଇଁ ହୁଏ ଶାଲ୍ କଣ୍ଠଗତ ଶ୍ୱାସ ।
ତା ଦାଢ଼ିଁରି ହାଡ଼ ଖଣ୍ଡ ଛୁଇଁଦେଲା ମାତ୍ରେ,
ସ୍ୱବଳର ଶକ୍ତି ଆସି ଖେଳେ ବୃଦ୍ଧଗାତ୍ରେ ।
ଦୁର୍ବଳା ଘୋଟକୀ ଆଶା, ମନ ତୁ ଘୋଟକ,
ଦୁହିଙ୍କ ମିଳନ ଅହୋ କି ସୁକଯୋଟକ !
ଆଶା ଲୋ, ତୁ ଡାକ ହାକ ଅଶ୍ୱ ସଂଘକୁ,
ପବରେ ପରଶୁ କିନ୍ତୁ ବାଦୁଅ ଚଳକୁ ।
ମନରେ ତୁ ଅସନ୍ତୋଷୀ, ଅଣ୍ଡଠାରୁ ଅଣ୍ଡ,
କୋଟିଏ କୁବେର ଧନେ ନ ଲଭୁ ତୃପତି ।
କୁସ୍ୱାମୀରେ ତୁମ୍ଭେ ଦେଲ ବଳ ଏକୁଁ ଏକ,
ଜଗତ କି ସୃଷ୍ଟି ତୁମ୍ଭେ ନ ଥିଲେ ତବେକ ।
ସ୍ୱଭାବରେ ତୁମ୍ଭେ ଦେନ ବଡ ଅଥାଇତ,
ବିବେକ-ସୂଚକ କରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସାଇତ ।

ତୁମ୍ଭ ଚନ୍ଦ୍ରାବୃତ୍ତେ ହୁଏ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କଷି,
ଗୋଟେ କି ଦୁଇଟା ରହେ ସବୁ ପଡ଼େ ଖସି ।
ବ୍ୟର୍ଥତା ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାଣ ବ୍ୟର୍ଥତା ହିଁ ସୁଖ,
ତେବେ ଅଭ୍ୟାସେ ଦେଖ ସାଫଲ୍ୟର ମୁଖ ।

ଅଭକି

କେତେ ଦୂରେ ଶେଷଦିନ ଅଛି ମୋର ହରି,
ଲାଗୁଛି ତ ବନ୍ଧୁତୁର୍ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ପରି ।
ଦିନେ ସୁଦ୍ଧା ମନ୍ଦଲତ ମୁଁ ତ ମାଗି ନାହିଁ,
ବୃଥା କର୍ପା ଧାର୍ମି ଦିନ ଦେଉଛ ଘୁଞ୍ଚାଇ ।
ଭବାନବନ୍ଧି ମୁଁ ଜଣ ନ ପାଉଛି କଷ୍ଟ,
ଓକାଲ ଦେବାକୁ ଅବା ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁଛି ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ଓକିଲ ଦେଲି ହେ ଅସୀମ,
ତୁମ୍ଭେ ହିଁ ଓକିଲ ମୋର ତୁମ୍ଭେ ହିଁ ହାକିମ ।
ସାକ୍ଷୀ କେହି ନାହିଁ ପୁଣି, ହେବ ତୁମ୍ଭେ ସାକ୍ଷୀ,
ସତ୍ୟ ଖାଇ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବ ପ୍ରଭୁ ଚକାଆଖି ।
ଖାଲି ତୁମ୍ଭ ଏକାଭାସେ ହେବି ମୁଁ ହାଜର,
ଆଉ ସବୁ ତୁଲାଇବ ତୁମ୍ଭେ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର !
କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭୁ ସତ୍ୟ ଦେବ ହୋଇ ସାବଧାନ,
ଲାଭ ବିନା ହେବ ନାହିଁ ଯେତେକ ଲୋକସାନ ।
ଯାହା ଇଚ୍ଛା ମୋ ଖୁଣୀରେ କର ପଛେ ଧାର୍ଯ୍ୟ,
ମାତ୍ର ନଅ ନାହିଁ ଦେବ ଆଇନ ସାହାଯ୍ୟ ।
ଆଇନରେ କେତେ ଅଛି ପେଞ୍ଚ ପୁଣି ଫାଙ୍କ,
ବଙ୍କାକୁ ସେ ସିଧା କରେ ସଳଖକୁ ବାଙ୍କ ।
ସେ ଗୋଲକଧନ୍ଦା ଗର୍ଭ ଜଟିଳ ବିରାଟ,
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ଘୂରୁଥିଲେ ମିଳେ ନାହିଁ ବାଟ ।
କି ଲୋଡ଼ା ଆଇନ୍ ମୋର, ଲୋଡ଼େ ମୁଁ କରୁଣା,
ସହସ୍ର ଆଇନ୍ ତୁମ୍ଭ କରୁଣାକୁ ଊଣା ।
ଦାବି ଗଡ଼ାଇବ ନାହିଁ ହେ ଦୟାସାଗର,
ପୋଛି ସାଫ୍ କରିଦିଅ ମୂଳ ଦଲିଲର୍ ।

ଆଜ ମୋ ଚାରିଖ ଦିନ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ,
ମାଗୁଛି ମୁଁ ଏଇ ଭିକ୍ଷା ଅଞ୍ଜଳି ଯୋଡ଼ାଇ ।
ହେ ପ୍ରଭୁ ହେ ବସ୍ତୁରତ, ସ୍ନେହେ ଫଏସଲ—
ଭରିଦିଅ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନ–ମାନସ ।
ଛାମୁରେ ଜଣାଉ ଦୁଃଖ, ଦେଇ ଏ ଅଂଜଳି,
ଯାହା ଯୁକ୍ତାମଣ୍ଡା କରି ଭୁମ୍ଭର ମରଜି ।

—ଃ୦ଃ—

ଜୀବନ–ଜ୍ୟୋତି

କି କୌତୁକ ଏ ? ତାହୁଁ ଆସେ ? କା'କୁ ପରୁଷିବ?
ନମିଷେ ଦେଖାଇ ଆଲୋ ଯାଏ ଖରେ ନଭି ।
ବର୍ଷ ଭରି ଜଳଉଠି ନଭିଯାଏ ତଥା,
ଯେତେବେ ଆସେ ସବୁ ଥର ତା'ର ଏହି ପ୍ରଥା ।
କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ସେ ଆଲୋକେ କି ହୁଏ ତାହାର,
ଅଥବା ତାହାର ହୁଏ କେଉଁ ଉପକାର ।
ଅଲ୍ପାୟୁ ସେ, ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଜାଷ୍ଟ ସଂଘର୍ଷଣେ-
ଅଣୁଜାତ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଯେସନେ ।
ତେବେ କି ବ୍ୟର୍ଥେ ଆସି ବ୍ୟର୍ଥରେ ଯାଏ,
ବ୍ୟର୍ଥତାର ଅନ୍ତସ୍ଥଳେ ସଦା ଲୁଚିଥାଏ ।
ଖେଳେ ସେହି ତାହା ସଙ୍ଗେ ଲୁଚକାଳି-ଖେଳ,
ଭସ ପାଏ ଖେଳକୁ ସେ ଏତେ କି ଅଲେଲ ।
ଜଣ୍ଡି ଯାଉ ଖେଳଘର ତାକୁ ଏକା କଣ,—
ଏ ରହସ୍ୟ, ଜ୍ୟୋତି ନର ହୋଇଯାଏ ବଣା ।

—୦—

ରିପୁ–ରାକ୍ଷସ

ସୁଜଣନ ତନ ହରି ନାହିଁ କି ଭରେ
ଛଳ ମହାସୁର ରଚ ସୃଷ୍ଟି ନାଶରେ ।° ।
କାମ କ୍ରୋଧ ଲୋଭ ମୋହ,
ମଦ ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ଭଦ୍ରୋହ—
ଆଚରନ୍ତି, ନିର୍ଭୟରେ ଭୁସ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟରେ । ।

ଅସୁରେ ହେଲେ ଦୁର୍ବାର,
ଧରି ତୁମ୍ଭେ ଅବତାର,
ଯମପୁରେ ପଠା ତାଙ୍କୁ ପେଶ ସତ୍ୱରେ । ୨ ।
କଂସ ରାବଣକୁ ବଳି,
ଏ ଅସୁରେ ମହାବଳୀ,
ନଅନ୍ତି ସର୍ବସ୍ୱ ହରି ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟରେ । ୩ ।
ନାହିଁ ତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣରୂପ,
ଦୋଷନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଲୁପ,
ନ ଗଣନ୍ତି ତାହାଙ୍କ ସେ ଜଗତରେ । ୪ ।
ଏକା ପିତା ସୁଦର୍ଶନ,
ହରେ ତାହାଙ୍କ ଜୀବନ,
ତା ବନା କେ ନୁହେଁ ସରି ତାଙ୍କୁ ସମରେ । ୫ ।
ତାଙ୍କ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପେ,
ଭୁଞ୍ଜଲଣି ମହୀ ପାପେ,
ଉଦ୍ଧାର ତାକୁ ହେ ଦୁଷ୍ଟେ ନପାତ ଶରେ । ୬ ।
ତପେ ଧରି ବୀରବେଶ,
ଗର୍ଜି ଉଡାଡନ୍ତି ଦେଶ,
ଭବ ଭତେ ଶଙ୍କିତ ମୁଁ ତାଙ୍କ କ୍ରୋଧରେ । ୭ ।

—୦—

ବାଟବଣା

ଆସିଥିଲି ଯେଉଁ ବାଟେ ଗଲଣି ତା ଭୁଲି,
ଥକଲଣି ଖୋଜି ଖୋଜି ତେବେ ଆଜେ ବୁଲି ।
ତାହାକୁ ବା ପରୁଷିବ କେ ଦେବ ଦେଖାଇ,
ସମସ୍ତେ ତ ଭୁଲି ବୁଲି, କଏ ଜାଣେ ନାହିଁ ।
ଶୁଣି ସବେ ପଥହରା ପଡ଼ି ଅନ୍ଧକୂପେ,
ଆଜେ ପଥ ଦେଖାଇବ କିଏ ବା ଉତ୍ସୁକେ ।
ନ ମିଳିଲି ନାହିଁ ବାଟ ହେଉଁ ଖାଲି ଭଙ୍ଗି,
ଅମଣ୍ଡାରେ ଖୁରୁଥିବ ପାଞ୍ଚ ବଣ୍ଡା ଶୃଙ୍ଗ ।
ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ନଶ୍ଚେ ଦିନେ ମିଳିଯିବ ପଥ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ସେହି ଦିନ ମୋର ମନୋରଥ ।
ଥିବ ଯେତେବେ ପ୍ରାଣେ ମୋର ଉତ୍କଣ୍ଠା ଜ୍ୱାଳା,
ରୂପ ଧରି ସେହି ମୋତେ ଦେଖାଇବ ବାଟ ।

ସର୍ବଜାଣ ମହାକାଳ ଧର ମୋର ହାତ,
ଦେଖାଇବ ବାଟ—ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା ତ ।
ଜୀବନର ଶେଷଦିନେ ଆସିବ ସେ କାଳେ,
ନ ଆସୁଣୁ ଖୋଜୁଥିବ ତାକୁ ନାନା ସ୍ଥଳେ ।
ଜଗତରେ ନାହିଁ କିଛି ତାହାର ଅଦେଖା,
ସମସ୍ତଙ୍କ ଶେଷଦିନ ତା' ପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖା ।
ସେହି କାଳ ପରଂବ୍ରହ୍ମ, ନିତ୍ୟ ଅଦ୍ୱିତୀୟ,
ଯାହା ବଳେ ତା ନିଷ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ ଲଙ୍ଘନୀୟ ।

—୦—

ଅଭିନୟ

ଲଗି ରହିଅଛି ଅଭିନୟ ସଦା
ବିସ୍ତୃତ ରଙ୍ଗାଳୟେ,
ବହୁ ବେଶ ପିନ୍ଧି ବହୁ ଅଭିନେତା
ମାତିଛନ୍ତି ଅଭିନୟେ ।
ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବୁଲି ଯାଉଛନ୍ତି
ନାଚ କୁଦି ଗୀତ ଗାଇ,
କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ଫେରି ଆସୁଛନ୍ତି
ପୂର୍ବ ବେଶ ବଦଳାଇ ।
କିଏ ସେ ତାହାଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦେଉଛି
ସାଜି ନବ ନବ ବେଶେ,
ଲୁଚି ରହିଛି ସେ ବେଶକାରବର
ଯବନିକା ପୃଷ୍ଠଦେଶେ ।
ଧନ୍ୟ ତା କଳ୍ପନା ଧନ୍ୟ ନିପୁଣତା
ଧନ୍ୟ ତା' ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ସୃଷ୍ଟି,
ପୂରି ରହିଅଛି ଅନନ୍ତ ବିଶ୍ୱରେ
ଯେଉଁ ଆଡ଼େ ଯାଏ ଦୃଷ୍ଟି ।
କେଣେ ଅଭିନେତା କୋଟି ବାର ଆସି
କରେ କୋଟି ଅଭିନୟ,
କେହି ରହିଯାଏ ବହୁତ ସମୟ
କେହି ବା ଅଳ୍ପ ସମୟ ।
କେହି ହସି ହସି ଖେଳିଯାଏ କେହି
କାନ୍ଦି ବା କନ୍ଦାଇ ଯାଏ,
କେହି ଆସି ପୁଣି କାନ୍ଦିବା ବେଳର
ବଦନେ ହାସ୍ୟ ଫୁଟାଏ ।
ହସ କାନ୍ଦ ଛଡ଼ା ସାରା ରଙ୍ଗମଞ୍ଚେ
ନାହିଁ ଆଉ କିଛି କଥା,
ଯାହା ଶିରେ ଉଡ଼େ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଛତା
ବୋଝ ବହେ ତାହା ମଥା ।
ନିତ ଚରିତ ଅଭିନୟ ଦେଖି
ହେଉଛି ମୁଗ୍ଧ ସେ ନିଜେ,
କେବଳ ଆମୋଦ ଆହ୍ଲାଦ ବିନା ସେ
ଖୋଜେ ନାହିଁ ଆନ ଚିଜେ ।
ପ୍ରେମରଙ୍କ ସେହୁ ଭକ୍ତିର ଭିକାରୀ
ଖୋଜେ ତାହା ମନେ ମନେ,
ଦକ୍ଷିଣା ଏ ମାତ୍ର ପାଇଲେ କେଉଁଠି
କୋଟିନିଧି ପରି ମଣେ ।
ଅଭିନେତାବର୍ଗେ ଯାହା ଅଧିକାରୀ
ସ୍ୱହସ୍ତରୁ ଦିଏ ଦର୍ମା,
ପୁଣ୍ୟ ନାମ ତାର ସୁଧା-ସୁମଧୁର
ଦେବ ବିଶ୍ୱପତି ଶର୍ମା ।

—ଃ✻ଃ—

ଶବ୍ଦ କସରତ

ହଟହଟିଆ-ନାଟକୁଟିଆ-ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀଠିଆ କୃଷ୍ଣ ହେ,
ନୀପମୂଳିଆ-ବାଙ୍କଚୂଳିଆ-ନଈକୂଳିଆ କୃଷ୍ଣ ହେ,
ଘନକାଳିଆ-ବନମାଳିଆ-ଧେନୁପାଳିଆ କୃଷ୍ଣ ହେ,
କୁଞ୍ଜକେଳିଆ-ଗୁଞ୍ଜମାଳିଆ-ଲୁଣୀବାଳିଆ କୃଷ୍ଣହେ,
ଅର୍ଜୁନରଞ୍ଜା-ଦୁର୍ଜନଗଞ୍ଜା-ସୁଜନରଞ୍ଜା କୃଷ୍ଣହେ,
କଂସ ଭଣଜା-ବଇଁଶୀବଜା-ବରଜରଜା କୃଷ୍ଣହେ
ମନ୍ଦରଧର-ରଙ୍ଗାଅଧର-ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର କୃଷ୍ଣ ହେ,
ଦୀନସୋଦର ଦୀନକିଙ୍କର ଦୁଃଖଭଞ୍ଜନ କୃଷ୍ଣହେ

ବାତୁଳର ସୃଷ୍ଟି

ସତେ କି ଏ ଜଗତଟା ବାତୁଳ ସର୍ଜନା,
ନାହିଁ ଏଥି ସାର କିଛି, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବର୍ଜନା ।
କିଏ କହେ ଏଥି ପୁଣି ଅଛି କୃତଜ୍ଞତା,
ଖାଲି ମିଛ କଥା ତାହା ଭୁଲା ମିଛ କଥା ।
ବୃକ୍ଷ କରେ ବନ୍ଧୁହିତେ ଜୀବନ ଅର୍ପଣ,
ସେହି ବନ୍ଧୁଜନେ ତାକୁ କରନ୍ତି କର୍ତ୍ତନ !
ପୃଥ୍ୱୀ ଦିଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାସ ଗ୍ରାସ ମାର୍ଗ,
କରନ୍ତି ତା ଶିରେ ସର୍ବେ ମଳମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ !
କୋକିଳକୁ କାଳ କାଳେ ପୋଷଇ ବାୟସ,
କିନ୍ତୁ ସେ କୋକିଳ କରେ ତାହା ବଂଶ ଧ୍ୱଂସ !
ତରୁଡାଳ ନୁହିଁ ନୁହିଁ ନୁହାଁଳ ଗାଇକ,
ଗୁଡ଼ୀ ହେଲେ ଦେଉଛନ୍ତି କଂସେଇକି ବିକ !
ପାଣିରେ ଛଡ଼ାନ୍ତି ଲୋକେ ସକଳ ଅଳିଆ,
ସେହି ପାଣିକୁ ତ ଲୋକେ କରନ୍ତି ଗୋଳିଆ ।
ସୁବାସ ଦେଇଣ ଫୁଲ ତୋଷେ ମନ ପ୍ରାଣ,
ଶୁଖିଗଲେ ଖତଗାଡ଼େ ଲଭେ ପୁଣି ସ୍ଥାନ !
ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ କରୁଛନ୍ତି ରକ୍ଷା ବନ୍ଧୁ ପାଇଁ,
କିଏ ତାଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି କାହିଁ !
ଏହିପର ଯହିଁ ଲୋକ ନାହିଁ କୃତଜ୍ଞତା,
କେବଳ ଯେପରି ତାହା ବାସ୍ତବତା କଥା !
ବୁଝ, ବା ନ ବୁଝ କେହି କୃତଜ୍ଞତା ମର୍ମ,
ମାତ୍ର କୃତଜ୍ଞତା ଏକା ମାନବର ଧର୍ମ ।
ସବୁ ତ ଅସାର ଦିଶେ, ଯହିଁ ପଡ଼େ ଦୃଷ୍ଟି,
ତେବେ କି ଏ ସଂସାରଟା ବାତୁଳର ସୃଷ୍ଟି !

—*—

ବହୁରୂପୀ

ଗାଉଛୁ କି ମନ ତୁ ରେ ଯୌବନପ୍ରକାଶ,
ଦେଖୁ ତ ନାହିଁ ତୋହର ଯୌବନ ହ୍ରାସ ।ପଦ ।
ଏତେ ଦିନେ ଦେହ ସଙ୍ଗେ,
ଜନମିଲୁ ଧରି ଉତ୍ସଙ୍ଗେ,
ଦେହ ବୁଢ଼ା ହେଲା ତୁ ତ ଭୁଞ୍ଜୁ ବିଳାସ । ୧ ।
ଲାଗିଯାଉ ପାପବାଟେ,
ତୋ ସଙ୍ଗେ ଦେହ ନ ପାରେ,
ହଜାଇଲାଣି ବଳ ଶକ୍ତି ତାର ବିକାଶ । ୨ ।
କହୁ ତୁ ହୁକୁମ ଜାରି,
ଦେହ ତୋର କର୍ମଚାରୀ,
କାମ କରୁ କରୁ ମରେ ସେ ବାର ମାସ । ୩ ।
ଦେହ ତୋର ବଡ଼ଭାଇ,
ତା ଜାଣେ ଘର ବୁହାଇ,
ତୁ ତ ରହୁ ପ୍ରକାଶରୁ ମୁରୁକି ହାସ । ୪ ।
ବୁଝୁ ଭୁଲି ଦେଇ ଫାଙ୍କି,
ମନ ନୁହେଁ ଏ ଗୁଲଖି,
ସାବାସ ସାବାସ ତୋତେ ଶତ ସାବାସ । ୫ ।
ବାବୁ ପରି ତୋ ମିଜାସ,
ଜନ୍ମ ଦାର ଫରମାସ,
କେତେବେଳେ ପାଗଳ ତୁ କେତେ ଉଦାସ ।୬।
ଘଣ୍ଟାକେ ତୁହି ଅମିର,
ଘଣ୍ଟାକେ ପୁଣି ଫକିର,
ବହୁରୂପୀ, ବହୁରୂପ କରୁ ପ୍ରକାଶ । ୭ ।

—

ଭିକ୍ଷା

ପ୍ରଭୁ, ମୋର ସବୁ ଇଚ୍ଛା କରଛ ପୂରଣ,
ଗୋଟିଏ କଥାରେ କିପାଁ ହେଉଛ କୃପଣ ।
ଦେଇଥିଲ ଭୋଗ ତୁମ୍ଭେ, ଦିଅ ଏବେ ତ୍ୟାଗ,
ବୟୋଧର୍ମେ ତୁଟିଲାଣି ଭୋଗେ ଅନୁରାଗ ।
ମାଗିବାକୁ କଳ୍ପନା ମୁଁ କରି ନାହିଁ ଯାହା,
ତାହା ସବୁ ଦେଇଅଛ ଯାଚି ଜଗନ୍ନାହା ।
ଭକ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱାସ ଦିଅ, ବିଶ୍ୱାସେ ଦୃଢ଼ତା,
ଖଣ୍ଡିଦିଅ ହୃଦୟସ୍ଥ ମୂଢ଼ତା, ଜଡ଼ତା ।
ଭରିଦିଅ ମନେ ପ୍ରାଣେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି,
ଏହା ଛଡ଼ା ନାହିଁ ମୋର ଅପର ଆସକ୍ତି ।
ଦେହର ଶକ୍ତିକୁ କ୍ଷୟ ସାରୁଲାଣି ଖାଇ,
ଦୈବୀଶକ୍ତି ବିନା ଆଉ ତ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସାଧନାରେ ଉପାର୍ଜନ କରିବାକୁ ଯାହା,
ଭୁଲାଭାବେ ଅଛି ହରି ଖଣ୍ଡେ ନାହିଁ ଗାହା ।
ନ ମାଗୁଣୁ ନିଜେ ନିଜେ ଦେଇଛ ତ ସବୁ,
ମାଗୁଛି ଏତିକ ଏବେ ଦୟାକର ପ୍ରଭୁ ।
କଳୁଷିତ ଜୀବନକୁ କର ସୁନିର୍ମଳ,
ହେଉ ସେ ଜ୍ୟୋତିରେ ତବ ସୁନ୍ଦର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
କେତେ ମାଗି ସାରିଲିଣି ମାଗୁଣି ଆପଣେ,
ଲୋଭୀ ବୋଲି ଘୃଣା ପ୍ରଭୁ କର ନାହିଁ ମନେ ।
ନୁହେଁ ଏହା, ଅବଧି ତ ମାନ-ହାନିକାରୀ,
ବାପ ପାଖେ ଶରଧିନ ପୁଅ ଯେ ଭିକାରୀ ।
ବାପକୁ ମାଗିଲେ ପୁଅ ଦୋଷ ଅବା କିସ,
ଭିକ୍ଷା ଦିଅ ଭିକ୍ଷା ଦିଅ ପିତା ଜଗଦୀଶ ।

—୫—

ନାମ ଭଜନ

ଭଜ ମନ କୃଷ୍ଣନାମକୁ,
ଚାଲିଯିବୁ ସୁଖେ ମୋକ୍ଷଧାମକୁ । ୦ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରଂବ୍ରହ୍ମ
ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ
ଜପ ମନ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ କାମକୁ । ୧
ମାଧବ ମୁରାରି
ନିକୁଞ୍ଜ-ବିହାରୀ
ପ୍ରାଣ-ଅଧିକାରୀ ପ୍ରାଣାରାମକୁ । ୨ ।
ଦିବ୍ୟ ରୂପବନ୍ତ
ବସନ-ବସନ୍ତ
ସୁମର ସନ୍ତତ ଘନଶ୍ୟାମକୁ । ୩ ।
ଆଦି ଅଣାକାର
ଅନାଦି ସାକାର
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ ରେ ମନସ୍କାମକୁ । ୪ ।
ଭଣେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି,
ଚେତ ଅଭରଣୀ,
ଜଗ ଜଗ ମନ ପରିଣାମକୁ । ୫ ।

——o——

ହତାଶ ନାଉରି

ଲୁଚିଯାଏ ନାଆଖଣ୍ଡି ମଝି ଦରିଆରେ,
ବୁଡ଼ିଆଜ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାର ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧାରେ ।
ନେଉଛି ବତାସ ତାକୁ ଯେଉଁ ଆଡ଼େ ଟାଣି,
ଧାଉଁଛି ସେ ସେହି ଆଡ଼େ ଆଲୋଡ଼ିତ ପାଣି ।
ଦଦରା ସେ ନାଉଖଣ୍ଡି ପୁଣି ଘୂଣିଲଗା,
ପଟାଯୋଡ଼ଯାକ ହୋଇଗଲାଣି ଅଲଗା ।
ଦୋହଲାଏ ଢେଉ ତାକୁ ପଲକେ ପଲକେ,
ଫାଙ୍କବାଟେ ପାଣି ପଶେ ଝଲକେ ଝଲକେ ।
କୂଳ କୂଳ ନାହିଁ କିଛି ଯାଉ ନାହିଁ ଦେଖା,
ଦିଶୁ ନାହିଁ କେଣେ ସୁଦ୍ଧା କ୍ଷୀଣାଲୋକ ରେଖା ।
ନାଉରି ହତାଶ ମନେ ହେଲାଣି ଛାନିଆଁ,
ବରଷା ପବନ ପରି ଥରୁଛି ତା ହିଆ ।
ଡାକୁଅଛି ଅନ୍ତରର ଆତୁର ଭାଷାରେ,
ଜ୍ୟୋତିଧର ହରି, ରଖ ଏ ସଙ୍କଟ ଦ୍ୱାରେ ।
ଦେଖାଅ ତୁମର ଜ୍ୟୋତି ଦୟା ବହି ସାଥେ,
ବାହି ନେବ ନାଆ ମୋର ତୁମ ପଦପ୍ରାନ୍ତେ ।
ତୁମ ବିନା ମୋର ଆଉ କିଏ ଅଛି ସାହା,
ଅକୂଳ ସାଗରଗର୍ଭେ ଦେଖାଇବ ରାହା ।
ଅନନ୍ତ ତୁମର ଦୟା ହେ ଅନନ୍ତଯଶା,
ଏହା ହିଁ ପ୍ରାଣରେ ମୋର ସାନ୍ତ୍ୱନା, ଭରସା ।

——o——

ପ୍ରାଣ-ପକ୍ଷୀ

ଉଡ଼ିବୁଲୁ ପକ୍ଷି, ଘର ନାହିଁ କି ତୋହର,
ଯେତେବେ ଯେଉଁ ଗଛେ ବସୁ ସେ ହୁଏ ତୋ ଘର ।
ଗଛେ ଗଛେ ଥକ ମାରୁ ଅଳପ ବହୁତ,
ଥକା ମେଣ୍ଟିଗଲେ ପୁଣି ହେଉ ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ।
କେଉଁଠୁ ତୁ ଉଡ଼ିଆସି ଉଡ଼ିଯାଉ କାହିଁ,
ଆନ କେ ଜାଣିବ ତାହା, ତୁ ବି ଜାଣୁ ନାହିଁ ।
କିଏ ବା ପଠାଏ ତୋତେ, କାହିଁକି ପଠାଏ,
ସେ ରହସ୍ୟ ଅତି ଗୁପ୍ତ ଅନ୍ଧକାରେ ଥାଏ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସେ ଘର ସେ ଘାଏ ତୋତେ ଦେଖି ଥରଥର,
ଜାଣେ ନା ସେ, ହେଉ ତୁ ଯେ କେତେ ଦୁର୍ବଳ ।
ଏ ଗୋଟାଏ ଖେଳ ତାର, ତୁମ୍ଭେ ନାରେ ଗଣ,
ତୋ ମୁଖେ ବୋଲାଏ ପୁଣି କେତେ ଛନ୍ଦ ଢଙ୍ଗ ।
ମନ ନୁହେଁ ଏ କୌତୁକ, କେତେ ରସିକ ସେ,
ତୋ ଦେହରେ ପଶି କେତେଭାବେ କେତେ ହସେ।
ନକ୍ସର ଖେଳାଇ ସାରି ରେ ଟିକି ଚଢ଼ାଇ,
କିଏ ତୋତେ ବ୍ୟାଧିଭାବେ ସମୟେ ଧରାଇ ।
ଏ ଥର ତୁ ଯାଇ ତାର ନେବୁ ପ୍ରତିଶୋଧ,
ହେଉ ପଛେ ଭରିକ୍ତ ସେ କରୁ ପଛେ କୋଧ ।
ତଳୁ ଯେତେ ବଡ଼ାଇ କମ୍ପା ସାଲୁଲାଇ,
କେବେ ହେଲେ ଆସିବାକୁ ମଙ୍ଗିବୁ ତୁ ନାହିଁ ।
ଭୁଲିଯିବୁ ଯେବେ ଶୁଣି ତାହା ମିଠା କଥା,
ତେବେ ତ ବସିବୁ ଖାଇ ନିଜେ ନିଜ ମଥା ।
ଚିହ୍ନିଚୁ କି ପରି ତାକୁ, କେତେ ସେ ସିଆଣ,
ତୋର ନାମ ବଦଳାଇ ରଖିଅଛି "ପ୍ରାଣ ।"
ମହା ମାୟାବୀ ସେ, ଜାଣେ ବିଦ୍ୟା-ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ,
ବନ୍ଦୀ କରିଛି ସେ ବିଶ୍ୱେ ରଚି ମାୟାଜାଲ ।
ନ ଆସି ଯେ ରହିଯାଏ ତାହାର ପାଖରେ,
ସେହି ସିନା ଶାନ୍ତିବୋଲା ସୁଖ ଭୋଗ କରେ ।
ପ୍ରେମରେ ଭିଜାଇ ତାକୁ ଉକଣ୍ଠ ବ୍ୟାକୁଳେ,
ମାଗିନେବୁ ସ୍ଥାନ ତାର ପୁଣ୍ୟ ପାଦମୂଳେ।

——:o:——

ଆତ୍ମସମର୍ପଣ

ଜାଣିବ କି ହୃଦ ଝଙ୍କାର
କେଣେ ଶବ୍ଦ ମୂଲ୍ୟରେ,
କାଳେ କାଳେ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି
ରୂପ ଅନୁକୂଲ୍ୟରେ ।
ଲାଭ ବଢ଼ାଇବ ରହି ମୁ
କେବେ ମାଗିବ ନାହିଁ,
ଇଚ୍ଛାମତେ ପ୍ରଭୁ ସେବାରେ
ରଖିଥିବ ଗଢ଼ାଇ ।
ହେଲା ତଲେ କ୍ଷଣେ ଧାମରେ
ଦେବ ଜଗତ ଶାନ୍ତି,
ଭଞ୍ଜିବାକୁ ଦେବେ ଉପ କଷ୍ଟ
ନ କରିବ ମୁଁ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମୁଁ କି ଏକାକୀ
ନାହିଁ ସାରଥିଆର
ତୁମ୍ଭ ବିନା କହେ କରୁଣ
ଧାରେ ନାହିଁ ତାହାର
ବସୁନ୍ଧରା ଶେଷ ସୃଷ୍ଟିର
ତୁମ୍ଭ ଗୁଣ ସେବାରେ,
ଏଣିକି ସୁବିଧା ହୁଏ ହେ
ଭବ ପ୍ରବାହ ବାରେ ।
ମନ ଜାଣି ସେବା କରିବ
କରିଅଛି ମୁଁ ପଣ,
ପୂର୍ଣ୍ଣକର ଦୀନ ବାସନା
ପ୍ରଭୁ ଦୀନତାରଣ ।
ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରୁଛି
ପଶି ପାଦେ ଶରଣ,
କର କରେ ମିଳୁ ଶ୍ରୀମୁଖୁଁ
ପଦେ ଆଜ୍ଞା ବଚନ ।

——o——

ହାତୀ

ଏ ବାଟେ ଗଲ କି କଳା ହାତୀଟିଏ
ଦେଖିଛ କି କେହି କହିଦିଅ,
ନନ୍ଦରାଜାଙ୍କର ଗୁଣ୍ଠୁଣୀ ହାତୀ ସେ
ଯଶୋଦା ରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ।୦।
ଝୁଲୁ ଝୁଲୁ ଝୁଲେ ହାତୀ,
ଖେଳବୁଲେ ଦିନରାତି,
ଚଢିଛି ହାତୀଟି ଖାଇ ଖାଇ ନିତ
ଯଧାମ ଲବଣୀ ସର ଘିଅ ।୧।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଭକ୍ତି-ଶିକୁଳରେ ଛନ୍ଦା,
ସ୍ନେହ-ସ୍ତମ୍ଭେ ହୁଏ ବନ୍ଧା,
ନ ଦେଖି ତାହାକୁ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯାନ୍ତି
କ୍ଷଣେ ଗୋପପୁର ପୁଅଝିଅ । ୨ ।
ହାତୀଟି ଅତି ଉତ୍ତମ,
ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଜନର ଯମ,
କୂଟ ପାଣି ତାକୁ ମନେ ତାହା ହାତେ
ଧ୍ୱଂସ ସେନାପତି ଦୁଷ୍ଟାତ୍ମୀୟ । ୩ ।
ହାତୀକି ଯେ ଭରେ ଆଶା,
ତୁଟିଯାଏ ତା' ପିପାସା,
ହାତୀପାଦୁ ଝରେ ଯେଉଁ ମହାମୃତ
ଭକ୍ତିଭାବ ଭୋଳେ ତାକୁ ପିଅ । ୪ ।
ଭବ ଭାବେ ହାତ ପାତ,
ଆସ ରେ ଭାଇଅ ହାତୀ,
ଖୋଜି ଖୋଜି ତୋତେ ହାଲିଆ ହେଲଣି
ତୁ ଯେ ମୋର ପ୍ରଭୁ ଅଦ୍ବିତୀୟ । ୫ ।

ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଥକିଲଣି ଦେଖି ଦେଖି ପରିବର୍ତ୍ତନ,
ଥକି ପଡ଼ିଲଣି ମୋର ଜୀବନ ମନ । ୦ ।
ଜନ୍ମାବଧି ଅନୁକ୍ଷଣ,
ଦେଖୁଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ,
ଅଦ୍ଭୁତ ସଂସାର ଲୀଳା ନିତ୍ୟ ନୂତନ । ୧ ।
ଲାଗିଅଛି ବେଳୁବେଳ,
କେବେ ବହୁରୂପୀ ଖେଳ,
ଆଜି ଯେ ନୂତନ କାଲି ସେ ପୁରାତନ । ୨ ।
ସଂସାରେ ସବୁ ଭଙ୍ଗୁର,
ଦୟାଳୁ ହୁଏ ନିଷ୍ଠୁର,
ଆଜି ଯେ ଦାତା, ସେ କାଲି ମହାକୃପଣ । ୩ ।
ଯେ ବା ଆଜି ଶିଷ୍ଟ ଶାନ୍ତ,
କାଲି ସେ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ,
ଆଜି ଯେ ଚଣ୍ଡାଳ କାଲି ସେହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ୪ ।
ପରିବର୍ତ୍ତନ ସ୍ରୋତରେ,
ଭାସିଯାଉଛି ମୁଁ ଖରେ,
କେବେ କୂଳେ ଶେଷ ତାର ନାହିଁ ଚଳନ । ୫ ।
ମହାପରିବର୍ତ୍ତନକୁ
ଉତ୍ତର ହେ ବଲ୍ଲଭକୁ,
ଶଙ୍କିତ ମୁଁ ଶଙ୍କା ମୋର କର ହରଣ । ୬ ।
ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଧନ୍ଦା—
ମାତେ ଲାଗିଲଣି ଅନ୍ଧା,
ଏ ତନ୍ତ୍ରରୁ କୋଟି ଗୁଣେ ଶ୍ରେୟ ମରଣ । ୭ ।
ନାହିଁ କିଛି ମୋ ଆସ୍ପୃହ,
ରହିଛି ଉଦାସବତ,
ଯାହା ଇଚ୍ଛା କର ପ୍ରଭୁ ଗଲି ଶରଣ । ୮ ।

ଜୀବନ

ଜୀବନ-ଦେବତା, ତୁମ୍ଭେ ମୃତ୍ୟୁ ଅଗ୍ରଦୂତ,
ମୃତ୍ୟୁରୁ ଜନମ ତବ ମୃତ୍ୟୁ ତୁମ୍ଭ ସୁତ ।
ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଅଛ ଦେହ-କାରାଗାରେ,
ଦୁର୍ଦ୍ଦମ୍ୟ ହଂସ ଯଥା ଲୁହା ପିଞ୍ଜରାରେ ।
ତଥାପି ତ ନାହିଁ ତବ ଶକ୍ତିର ତୁଳନା,
ଛଳନାରେ ତୁମ୍ଭେ ଏକା ତୁମ୍ଭର ତୁଳନା ।
କେତେବେଳେ କେଉଁ ବାଟେ ଖସିଯାଅ କାହିଁ,
ଦେହ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ଆଉ ସେହିଠାରୁ ନାହିଁ ।
ଉଡ଼ିଯିବ ତୁମ୍ଭେ, ଦେହ ମିଶିବ ପାଉଁଶରେ,
ସେ ପାଉଁଶ ମିଶାଇ ତୁମ୍ଭେ ଢାଳିବ ଛାଞ୍ଚରେ ।
ସେ ହେବ ତୁମ୍ଭର ରଥ ତୁମ୍ଭେ ହେବ ରଥୀ,
ଚଳାଇବ ସେ ରଥକୁ ବାସନା-ସାରଥି ।
ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଶ୍ୱ ହୋଇ ଟାଣିବେ ସେ ରଥ,
ସାଧିବ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ତୁମ୍ଭେ ଇତର ମହତ ।
ଖସିଯିବ କେଉଁଠାରୁ ପୁଣି ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ,
ଲାଗିଅଛି ଯାତାୟାତ ତବ ନିରନ୍ତରେ ।
ତେଣୁ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ତୁମ୍ଭେ ମହାଦଗାବାଜ,
ନ ଜାଣି ନ ବୁଝି ଯାଅ ଭୁଲି ବାରମ୍ବାର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜନମନେ କେତେ ଆଶା ଭରସା ଖେଳାଇ,
ଭଣ୍ଡିଦେଇ ଆଚମ୍ବିତେ ଯାଅ ହେ ପଳାଇ ।
ଏ ତୁମ୍ଭର କି କୌତୁକ ଅଥବା କି ଲୀଳା,
ଅମୃତ ଲୁଣ୍ଠାଇ ଯାଇ ଲୁଣ୍ଠାଅ କୋଟଲା ।
ତୁମ୍ଭେ ତ ସାକ୍ଷାତ ବ୍ରହ୍ମ ନିତ୍ୟ ନିର୍ବିକାର,
ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ମହିମା ତବ ଅନନ୍ତ ଅପାର ।

—*—

ଦୁନିଆ ବେଭାର

ବୁଝୁନୁ କି ଭ୍ରାନ୍ତଜନ ଦୁନିଆ ବେଭାର,
ସବୁଦିନ ଯାଏ ନାହିଁ ସମାନ କାହାର ।
ଏବେ ତୁ ପାଉଛୁ ପୂଜା ଷୋଳ ଉପଚାରେ,
ଶକ୍ତି ଗଲେ କିଏ ଆଉ କାହାକୁ ପଚାରେ ।
ଯେଉଁମାନେ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବେ ତୋର ଭକ୍ତ,
ସେହିମାନେ କହିବେ ରେ ହୋଇଣ ବିରକ୍ତ ।
ମରୁଛି ନା ଜୀଉଛି ଏ ଅଥର୍ବ ବୁଢାଟା,
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହନ୍ତସନ୍ତ କରୁଛି ପୋଡାଟା ।
ମଲେ ଏ ଯାଆନ୍ତା ସରି, ମିଳନ୍ତା ନିସ୍ତାର,
ପୋଡ଼ା ଯମ ପାଞ୍ଜି ପୋଛିଦେଲାଣି ଏହାର ।
କଟାକର ମୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ ଗିଳିବ ହାଣ୍ଡିଏ,
ଗୋଟି ଗାଈ ପରି ପୁଣି ପିଇବ ମାଣ୍ଡିଏ ।
ଲଜ ନାହିଁ ନିର୍ଲଜ୍ଜାକୁ ଖାଇ ପିଇ କରି,
ଭୁଇଁ ଅଣ୍ଡାଳୁଛି ବସି ଧୂତବସ୍ତ୍ର ପରି ।
ଏହୁଣିକା ମରନ୍ତା କି ଏ ଧଣ୍ଡଆ ବୁଢା,
ଶିର୍ଣ୍ଣି ଦେଇ କରନ୍ତି ମୁଁ ସତ୍ୟପୀର ପୂଜା ।
ଆମ ଖୁସି ଯାହା କରୁଁ ଏଇଟା କିପାଇଁ,
ଦିନସାରା ହେଉଅଛି ରଡ଼ାଇ ଖଡ଼ାଇ ।
ଖାଉଥା କୁକୁର ପରି ପଡ଼ିଥା ପିଣ୍ଡାରେ,
କାହାକି ଖବର ତୋର କି ଲୋଡ଼ା ତୁଣ୍ଡାରେ ।
ଶୁଣିଲେ କାହାଣୀ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ ବୟମତ,
ଜଳେ ତ ପୋଡ଼ର ପୁଣି ପରକୁ ବାଛନ୍ତି ।
ସ୍ୱାମୀବାଡ଼ି ପରଶିବ ରଖିଛି ସୁଜର,
ଗତର ନ ଗଲେ ଯାଉ ସ୍ୱାଦ ତା ସୁଭର ।
ରଖିଛି ବାପର ଆଣ ଖାଉଥିବ ବସି,
ଆଠ ପହରକୁ ପୁଣି ଫରମାସ ଅଣି ।

ଏହିପରି ଜାର କଥା କହିବେ ଛଳାଇ,
ଜୀଅନ୍ତା ଦେହରେ ନିଆଁ ଦେବେ ରେ ଜଳାଇ ।
ଲୋ କାମର ପୁରସ୍କାର ଏ ଗାଳି ଫଜିତ,
ନ ହେବୁ ଦୁଃଖିତ ଚିତ୍ତେ ନ ହେବୁ ଲଜ୍ଜିତ ।
ଏକା ତୋ କପାଳେ ନୁହେଁ—ଦୁନିଆ କପାଳେ,
ଏହି ଦଶା, ଏହି ଫଳ ମିଳେ ଶେଷ କାଳେ ।
ମନ ଭଣା ନ କରିବୁ ଶୁଣି କାହା କଥା,
କଥାରେ କି ହୋଇଯାଏ ଦେହ ହାତ ବଥା ।
ଅଲଣା କଥାରେ କେବେ କାନ ଦେବୁ ନାହିଁ,
ଧ୍ୟାଉଥିବୁ ହରିପାଦ କରିବେ ସେ ରାହି ।
ହେଲଣି ତ ସଞ୍ଜ ଆଉ ଦଣ୍ଡକ ସକାଶେ,
କରିବୁ କା'ସଙ୍ଗେ କଳି କେଉଁ ସୁଖ ଆଶେ ।
ଏ କାଳେ ଯା ଲୋଡ଼ା ତୋର ଶାନ୍ତ ଓସହ ପଥ,
ଅଭିମାନ ଅପମାନ ସକଳ ଅନର୍ଥ ।
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲଗିଥିବୁ ସବୁ ଚିନ୍ତା ତେଜି,
ପୂଜୁଥିବୁ ବିଷ୍ଣୁପାଦ ପରିଣାମ ହେଜି ।
ମାଟିକଥା ସବୁ ପଡ଼ି ରହିବ ମାଟିରେ,
ଧର୍ମକୁ ଧରିଥା ବୁଢେ ଯିବ ସେ ସାଥିରେ ।
ଅଜ୍ଞାନ ସଙ୍ଗରେ କଳି ନୁହେଁ ବଡ଼ପଣ,
ବଡ଼ପଣ ପ୍ରଭୁପାଦେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ।
ଆସୁଛି ଅନ୍ଧାର କେବେ ବଦନ ବିସ୍ତାରି,
ଚିନ୍ତ ଏବେ କି ପ୍ରକାରେ ହେବୁ ନଦୀ ପାରି ।
ଦୁଇ କୂଳ ଖାଇ ବହେ ବୈତରଣୀ ବଢ଼ି,
କିପରି ବା ପାରିହେବୁ ନୌକାରେ ନ ଚଢ଼ି ।
ଆଶ୍ରାକର ହରିପାଦ ଆଶଙ୍କା ନ ଗଣି,
ସେହି ତମ୍ଭ ବୈତରଣୀ ତରଣେ ତରଣୀ ।
ନ ମିଳୁ ପଛକେ ମୁଠେ ଖାଇବାକୁ ସୁଦ୍ଧା,
ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରେମାମୃତ ପାନେ ତୁଟିଯିବ କ୍ଷୁଧା ।
ହରିପ୍ରେମ ମହାମୃତ ପିଇବ ଯେ ଲୋକେ,
କେବେ ସେ ମରିବ ନାହିଁ ଶୋଷେ ଅବା ଭୋକେ ।
ଶେଷକାଳେ ତୀର୍ଥବାସ ମୁକ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗ ସମ,
ସ୍ନାନ ପ୍ରଭାତରେ ତହିଁ ବଢ଼ଇ ସଂଯମ ।
କିନ୍ତୁ ମନ ଯେବେ ହୁଏ ପ୍ରସନ୍ନ ସୁସ୍ଥିର,
କୋଟି ତୀର୍ଥଠାରୁ ବଳେ ନିଜର କୁଟୀର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପୁଷ୍ପ-ବାଟିକା

ଆହା କେଡେ ମନଲୋଭା ଏ ପୁଷ୍ପବାଟିକା,
ଶୋଭା-ସାହିତ୍ୟର ସାର ସୁବୋଧିନୀ ଟୀକା ।
ତୁ ଅଟୁ ସାହିତୀ ମୋର ଅହ୍ଲାଦିନୀ କନ୍ୟା,
ଛୁଟାଇଛ ହୃଦୟରେ ଆନନ୍ଦର ବନ୍ୟା ।
କରୁଛ ଏ ବୃଦ୍ଧକାଳେ ସୁସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା,
ମିଶିଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ "ଆଶା" ପୁଣି "ଊଷା ।"
ତୁମେ ସ୍ନେହେଁ ତ ମୋତେ ରଖିଛ ବଞ୍ଚାଇ,
ହସାଇ, ଖେଳାଇ ପୁଣି ଅବସ୍ଥା ଭୁଲାଇ ।
ଚିନ୍ତାଭରେ ଜଳ କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ,
ସେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଃଖ ହରିନିଅ ହେଳେ ।
ଯାଏଁ ମୁଁ ପାସୋରି ସବୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବେଦନା,
ତୁମ୍ଭେ ଶାନ୍ତି, ତୁମ୍ଭ ମେଳେ ହୁଏ ଶୁଦ୍ଧମନା ।
ସଂସାରରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଏକା,
ଆଉ ଯେତେ ଅଛନ୍ତି, ସେ ଏଣୁ ତେଣୁ ଲେଖା ।
ମିଶାଇଛି ତେଣୁ ତୁମ୍ଭ ଜୀବନେ ଜୀବନ,
ବଡ଼ ସୁଖ ଲାଗେ ମୋତେ ତୁମ୍ଭର ଗହଣ ।
ସଂସାରର କୋଳାହଳ ତୀବ୍ର ବିଷମୟ,
କରିଦିଏ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଭଙ୍ଗ, ଲାଗେ ବଡ଼ ଭୟ ।
ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ଦିନେ ଚୁଲିଯିବ ମରୁଁ,
ଜପ, ତପ, ତୀର୍ଥ, ଧର୍ମ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ସବୁ ।

—※—

ଫଲପଣୀ

ସମ୍ବୋଧନ ଶତବର୍ଣ୍ଣେ କହେ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ,--
"ଓଗୋ ହେମନ୍ତ-ପାଟରାଣୀ ସଖୀ ଶତବର୍ଣ୍ଣ,
ସୁଷମା ସମ୍ପଦ ତୁମ୍ଭେ — ଉପମା ସୃଷ୍ଟିର,
ଶୋଭନତା ସାର୍ଥ ତବ ଶତବର୍ଣ୍ଣ ନାମ ।
ମଣ୍ଡି ମହୀତଳ ତୁମ୍ଭେ ହେମନ୍ତଋତୁରେ
ମଧୁର ଶରଦ ଅନ୍ତେ, ଫୁଟିଣ ସଘନ
କର ଦିଗ ହେମମୟ, ରୂପେ ଅଲଙ୍କୃତ,
ତେଣୁ ସେ କାଳର ନାମ ହୋଇଛି ହେମନ୍ତ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀଙ୍କର ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରିୟ ଅଳଙ୍କାର,
ମାର୍ଗଶିର ଗୁରୁବାରେ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀକୁଳ
ପୂଜନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପାଦ ସମର୍ପି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିରୂପେ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ମୃଦୁ ଗନ୍ଧ ତବ
ସ୍ୱର୍ଗର ଆଦର ଧନ, ମଧୁର ମନୋଜ୍ଞ ।
ସତ୍ୟ ମୁଁ ସତତ ତୁମ୍ଭ ସୌଭାଗ୍ୟ ଗୌରବ
ହେବାକୁ ତୁମ୍ଭର ସଖୀ ବଳାଏଁ ମାନସ,
ମାତ୍ର ତାହା କରିବାକୁ ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ
ବାଧା ଦିଏ ଲଜ୍ଜା ଆସି ମୁଖେ ହାତ ଦେଇ,
ବାସ୍ତବରେ କି ଗୁଣେ ବା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ଉଚ୍ଚ !"
ବାଧା ଦେଇ ଶତବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗୀ ସୁନ୍ଦରୀ
କହିଲେ ବୀଣାକଣ୍ଠେ, ଦଂଶନ ରସନା–
"କହନା କହନା ସଖି,କହନା ଗୋ ଅଉ,
ମରୁଛି ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହିଁ ଶୁଣି ତୁମ୍ଭ କଥା,
ରୂପର ପ୍ରଶଂସା ତୁମ୍ଭେ କରୁଛ ମୋହର,
ମାତ୍ର ମୁଁ ଚରଣଖଣ୍ଡା ପଥରକୁ ସମ
ନୁହେଁ ଗୋ ତୁମ୍ଭର, ତୁମ୍ଭେ ଶୋଭାର ଭୂଷଣ,
ଅନନ୍ତ ବଣର ତୁମ୍ଭେ କଉସ୍ତୁଭ ମଣି ।
ଅନନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବତୀ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଜଗତେ,
ପାଖୁଡ଼ା ତୁମ୍ଭର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, କେଶର ମର୍କତ,
ନ ଥାଉ ପଛକେ ବାହ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ତୁମ୍ଭର,
ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ଅନ୍ତରର ଅନନ୍ତ ସୁଗନ୍ଧ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ, ତାହାର ତୁଳନା ନାହିଁ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ତାହିଁ ବିଦ୍ୟାଳକ୍ଷ୍ମୀ ପତ୍ରଧ୍ୟାନ ତବ,
ପଡ଼େ ତାହିଁ ଅକ୍ଷିପକ୍ଷ୍ମା ତାରେ ମଁ ବ ତେବେ,
ଶୁଭମୟ ଗୁଣ ଏହୁ ସଖୀତ୍ୱ ତୁମ୍ଭର
ସ୍ୱର୍ଗର ଦୁର୍ଲଭ ଧନ, ଆଦର୍ଶ ଜଗତେ ।
ସତୀ ତୁମ୍ଭେ, ତେବେ ସ୍ତବ୍ଧ ସତୀ ମହିମାରେ,
ଭାରତର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, କାବ୍ୟ, ଇତିହାସ
ସତୀ ପୁଣ୍ୟ—ଉଦ୍ୟାନରେ ଚିର-ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସିନା ସତୀତ୍ୱ ଜୀବନ,
ସେ ଏକା ମହତ୍ତ୍ୱ, ପୁଣି ନାରୀତ୍ୱ ନାରୀର ।
ତରଇ ସତୀତ୍ୱ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାରୀକୁ ଅମରୀ,
ତା ଯୋଗେ କୁରୂପା ହୁଏ—ଅନନ୍ୟା ରୂପସୀ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖି, ତୁମ୍ଭର ସେ ଶୁଭଗୁଣ ହେତୁ
ସ୍ୱର୍ଗତୁଲ୍ୟ ଘ୍ରାଣ ମଧ୍ୟେ ଗୁଣେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ ।
ନ ଥାଉ ଗୋ ଗନ୍ଧ, ତେଣୁଁ ବଡ଼ପଣ ତହିଁ ?
ଗନ୍ଧହୀନ ବୋଲି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ ଅବଜ୍ଞାତ ।
ତାହିଁ ଗନ୍ଧ ହୀରକର କି ଅଛି ତାହାର,
କେବଳ ହେତୁ ମୂଲ୍ୟ ସିନା ତାର ସମଧିକ ।
ଗନ୍ଧ ପାଇଁ ଏକା ନୁହେଁ ଆଦୃତ କସ୍ତୁରୀ,
ଅଛି ତାର ରୋଗନାଶ ଶକ୍ତି, ପୂଜ୍ୟ ତେଣୁ ।
ଫୁଲରାଣି, ସଖୀଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର
ତେବେ ତୁମ୍ଭେ ସଖୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧିବ ଯେବେ
ସେ ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ,
ହେବ ତହିଁ କୃତାର୍ଥ ମୁଁ ଧନ୍ୟ, ଗୌରବିତ ।”
ଶତଦଳ ସୁନ୍ଦରୀର ଶୁଣି ଏ ଭାରତୀ,
ହସି ହସି ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ କହିଲା ଏସନ,—
“ସଖି, ବୁଝିଲି ଗୋ ଏବେ ଅତି ହୃଦୟର
ଉଦାରତା ତବ, ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ୍ୟପ୍ରାଣା ସତୀ ।
ମୁଗ୍ଧ ମୁଁ ସରଳ ସାଧୁ ବ୍ୟବହାରେ ତବ,
ଆଜଠାରୁ ପ୍ରିୟସଖୀ ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ।
ଯେତେ ଦିନଯାଏଁ ନଭେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବ
ହେଉଥିବେ ଉଦିତ, ଯେତେ ଦିନଯାଏଁ
ଥିବ ସତ୍ୟ, ଥିବ ଧର୍ମ—ବଞ୍ଚି ଏ ମହୀରେ,
ସତ୍ୟେ ଧର୍ମେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଥିବ ଏ ମହୀ,
ତେତେ ଦିନଯାଏଁ ଆମ୍ଭ ଦୁହିଙ୍କ ସଖୀତ୍ୱ
ନ ଘଟିବ ତୁମେ ସ୍ୱପ୍ନେ ବିଚ୍ଛେଦ କଦାପି ।
ହୃଦ ମନ ପ୍ରାଣ ଆତ୍ମା ସମର୍ପି ତୁମ୍ଭକୁ
ପ୍ରତିଦାନେ ନେଉଅଛି ସଖୀତ୍ୱ ତୁମ୍ଭର ।
ଆସ ଦୁଇ ସଖୀ ହୋଇ ହାତ ଧରାଧରି,
ପ୍ରେମମୟ ବିଭୁନାମ ଉଚ୍ଚାରି ତୁଣ୍ଡରେ
କରିବା ଶପଥ, କରି ଅଶ୍ରୁ-ବିନିମୟ,
ଆଜଠାରୁ ହେଲ ତୁମ୍ଭେ ସତୀ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ,
ହେଲି ମୁହିଁ ଶତଦଳ, ଆଜଠାରୁ ଏକା
ନ ରହିଲା ଆଉ ଦୁହେଁ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ତାହାର ।
ମିଶିଗଲା ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣ, ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତର
ଫଳିଲେ ସଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ।”
ଶୁଣି ଏହା ଶତଦଳ ଲଭିଲା ହରଷ,
ତହୁଁ ଦେନି ସଖୀ ଚୁମ୍ବି ପରସ୍ପର ମୁଖ
ହସି ହସି ହେଲେ ବନ୍ଦ ପ୍ରେମ ଆଲିଙ୍ଗନେ,
ଭୁଞ୍ଜିଲେ ଜୀବନେ ଚିର ମିଳନର ସୁଖ ।

—:*:—

ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀର ପତ୍ର

ନମେ ପାଦମୂଳେ ତବ ହେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ,
ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ତରୁକୁଳ-ରାଜେନ୍ଦ୍ର-ନନ୍ଦିନୀ,
କିନ୍ତୁ ତବ ପ୍ରେମାଧୀନା, ଚିର ସେବାଦାସୀ ।
ପ୍ରଭାତୁଁ ସାୟାହ୍ନ ଯାଏଁ ଅପଲକ ନେତ୍ରେ
ଚାହିଁ ଥାଏ ତୁମ୍ଭକୁ ମୁଁ, ବୁଜିଲେ ନୟନ
ନ ଦିଶିବ ତୁମ୍ଭ ରୂପ ଘଟିବ ବିଚ୍ଛେଦ,
ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ଥାଏ ସଦା ସାବଧାନ ।
ସନ୍ଧ୍ୟେ ମୁଦି ନେତ୍ର ମୋର ପଡ଼େ ତାହିଁ ଢଳି,
ଚାହିଁ ଥାଏ ସାରାରାତି ଅଧୀର ନୟନେ,
ଭାବେ କେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ଉଇଁବ ଗଗନ,

ଥାନ୍ତି ମନେ ଏତ୍କି ଆଶା, ଅସମ୍ଭବ ତାହା,
କିନ୍ତୁ ଆଶା କହେ କାନେ—ନା, ନା, ତା ସମ୍ଭବ
ନୁହଁ କି ହେ ପ୍ରିୟ—ମୋର ପ୍ରାଣର ଉତ୍କଣ୍ଠା,
ଘୁଞ୍ଚି ସେ ଉତ୍କଣ୍ଠା ବ୍ୟଥା—ବକ୍ଷ-ବିଦାରିଣୀ ?
କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ ନିଜ ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ହେବେ ମୁହିଁ,
ନୁହେଁ ତେତେ ସ୍ୱାର୍ଥପର, ନିଜ ଦୁଃଖେ ନିଜେ
ହେବି ଶାନ୍ତ—ଏହା ମୋର ପ୍ରକୃତିବିରୁଦ୍ଧ ।
ସପତ୍ନୀର ଦୁଃଖ ମୋତେ ଜଣାଏ କେବଳ ।
ସଦ୍‌ଗୁଣର ପାଟମୋ ସତେଜା ସୁନ୍ଦରୀ
ସହୋଦରୀ ମୋର, କାନ୍ଦେ ତାହା ଦୁଃଖେ ପ୍ରାଣ ।
ସପତ୍ନୀ ସେ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଦେଖେ ମୁଁ ତାହାକୁ
ସ୍ନେହନେତ୍ରେ ସବୁବେଳେ ଅନୁଜା ସମାନ,
ତୋହ୍ମ ପରେ ସହୋଦର, ତହୁଁ ଅଧିକ ସେ,
ଭଗିଣୀ ପଦ୍ମିନୀ ଧନୀ ପ୍ରାଣାଧିକା ମୋର ।
ଦେଖେ ଯେ ଆନନ୍ଦ ଭରେ ଦିବସ-ଯୌବନେ
ହେଉ ତା ମଧୁର ଲୀଳା ଲଳିତ ସୁନ୍ଦର,
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ତାହା, ବାଳୀ ଲଜ୍ଜାରୁଣ ନେତ୍ରେ
ଘୁଞ୍ଚିଥାଏ ମୁଖେ ଭବ ପୁଲକିତ ପ୍ରାଣେ ।
ପରିହାସୀ ରୂପେ ଅଳି ଗୁଣୁଗୁଣୁ ସ୍ୱରେ
କହୁଥାଏ ତାନେ ତାର ବେଳେ ରଙ୍ଗେ କଥା,
ଶୁଣି ତାହା ମୃଦୁ ହସି ମୋ ପ୍ରାଣମିତଣୀ,
(ଆହା କିବା ଚଳଚଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସେ ହାସ)
ଶିର ସଞ୍ଚାଳନ ଛଳେ କହୁଥାଏ ତାକୁ
କପଟ ଶାସନ, ଦେଖି ସେ ମଧୁର ଦୃଶ୍ୟ
ଲଭେଁ ମୁଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଥାଇ ସ୍ୱର୍ଗର ବିଭବ,
ଆନନ୍ଦେ ଝାଙ୍କୁରି ଉଠେ ପ୍ରେମାବଳୀ ମୋର ।
ଜଣାଏ ତପସ୍ୱୀ ଯଥା ଗୁଣୀଙ୍କ ଛାମୁରେ
ବିଦେଶ ବାହୁଡ଼ା ବିଭେ ବାର୍ତ୍ତା ଗୁଞ୍ଜାଙ୍କର,
ତଥା ପ୍ରାତଃ, ତବାଗମ ଜଣାଏ ପଙ୍କଜେ ।
ଶୁଣି ସେ ସମ୍ବାଦ ଧନୀ, ଶୁଭ୍ରେନ୍ଦେଣ୍ୟ ଭବ
ଖୋଲିବସେ ମହାହର୍ଷେ ବାନର ପସରା,
ଫୁଲ୍ଲିଉଠେ ତା ଶରୀର ପୁଲକ ପ୍ରବାହେ,
ବିଭରେ ସୌରଭ ଘେନି ଅଭାବର ପ୍ରାଣେ ।
ତହୁଁ ସ୍ୱରେ ଉଭୟର ମଙ୍ଗଳ ବିବାହ,
ପକ୍ଷୀଏ ବଜାନ୍ତି ବାଦ୍ୟ ବିବିଧ ଭଙ୍ଗୀରେ,
ଦେଇ କିଏ ହୁଳାହୁଳୀ, ବଜାଏ ବେ ଶଙ୍ଖ ।
ମନ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ ପୁରୋଧା ପବନ
ଧୀର ସ୍ୱରେ, ମଧୁମଖା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାଷାରେ ।
ବିଜେ କର ରକ୍ତବାଳ-ବେଦିକାରେ ତୁମ୍ଭେ,
ଦୁହିତାକୁ ସଯତ୍ନେ ବସାଇ ଅଙ୍କରେ,
କରେ କନ୍ୟାଦାନ ହର୍ଷେ, ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ।
ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଜ୍ୟୋତିହସ୍ତେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟପାଟ
ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜ୍ୟୋତିସୂତ୍ରେ ବୁଣା, ଫିଙ୍ଗ କନ୍ୟାଶିରେ,
କ୍ଷଣମେ ସେ ନତଶିରେ ତୁମ୍ଭ ପାଦମୂଳେ ।
ସେ ମିଳନ ମହୋତ୍ସବ ସୁପବିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ
ଆନନ୍ଦର ସ୍ୱପ୍ନସ୍ରୋତେ ଘେନିଯାଏ ମୋତେ ।
କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ଅସ୍ତଦୃଶ୍ୟ ନୈରାଶ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ,
ବିଷାଦ-କାଳିମାରାଶି ଢୋଳିଦିଏ ପ୍ରାଣେ ।
କି କହିବି ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ପଙ୍କଜିନୀ ଦଶା,
ତୁମ୍ଭ ଅଦର୍ଶନେ ତାଳା ନମିଳେ ନୟନ ।
ପବନର ପ୍ରୀତିଦୋଳା ଶତସ୍ତୁତିବାଦେ,
ସୁରସିକ ମଧୁପର ବହୁ କାକୁତିରେ
ନ ଘୁଞ୍ଚେଁ କଦାପି ବାରେ, ସତୀକୁଳରାଣୀ ।
ଶିଶିର ସେବକ ବିନ୍ଦୁ ଝରେ ନେତ୍ରୁ ତାର,
ଯେସନ ରଜତସ୍ୱଚ୍ଛ ସୁପୃଷ୍ଟ ଶୁକ୍ତିକା,
ଉଦ୍‌ଗାରୁଛି ମୁକ୍ତାରାଶି ଅନର୍ଘ ଦେଶେ ।
କାନ୍ଦିଉଠେ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ହେରି ତାର ଦଶା,
ସହିଲେ ଶର୍କରା ପରି ତାର ମୋର ପ୍ରାଣ
ମିଶି ହୋଇଅଛି ଏକ ଅଭେଦ ସଙ୍ଗମେ ।
ତେଣୁ ତାର ଦୁଃଖ ଶୋକ ଭୀମ ବଜ୍ର ପରି
ବାଜେ ମୋର ଅନ୍ତରର ଅନ୍ତସ୍ତଳେ ଆସି,
ପ୍ରତିଫଳେ ତା ବେଦନା ମୋ ଚିତ୍ତ-ଦର୍ପଣେ ।
ସପତ୍ନୀ ସେ ମୋର ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ମୋର ମନ
ନୁହେଁ କେବେ ତା ମନର ଅପ୍ରିୟ ସପତ୍ନୀ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମିଶାଇଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ବେନି, ବେନି ନଦୀ ପ୍ରାୟ
ଏକଇ ସାଗରେ ପ୍ରାଣ, ଛନ୍ଦିଅଛୁଁ ପୁଣି
ଏକଇ ପାଦପ ପାଦେ ପୁଷ୍ପଲତା ପ୍ରାୟ,
ମିଶାଇଛୁଁ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣ, ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତର।
ନୁହେଁ ତ ସପତ୍ନୀ ମନ୍ଦ, ବଧିବାକ ସେତୁ,
ଅଛୁ ଯାର ସପତ୍ନୀ ସେ ଅତି ଭାଗ୍ୟବତୀ;
ସହକର୍ମୀ-ସହଭଗିଣୀ ପୁଣି ସହଚରୀ,
ଥାଲେ ସେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାଣେ, ତାହା ଯୋଗୁଁ ଏତ
ସଂସାରର ଗୁରୁଭାର ହୁଏ ଅଧେ ଊଣା।
ନାରୀପ୍ରାଣେ ନାରୀପ୍ରାଣ ମିଶେ ସହଜରେ,
ନାରୀର କୋମଳ ପ୍ରାଣେ ନ ପାରେ ମିଶାଇ
ସ୍ୱପ୍ରାଣ ଯେ ନାରୀ, ତେବେ କପଟ ସେ ଅବା
କଠୋର ପୁରୁଷ ପ୍ରାଣେ ମିଶାଇବ ପ୍ରାଣ।
ନ ସମ୍ଭବେ ଭେଦନୀତି ସପତ୍ନୀ ଅନ୍ତରେ,
ଏକଇ ପତିର ପତ୍ନୀ ଅନେକ ତରୁଣୀ,
ମାତ୍ର କେହି ହୁଏ ନାହିଁ ପ୍ରତିକୂଳା ତାର,
ରଖିଥାନ୍ତି ପରସ୍ପର ସମାନ ପ୍ରଣୟ,
ସେହିପରି ଭେଦ ନାହିଁ ଆମ୍ଭ ବେନି ଜନେ।
କୃଶାଙ୍ଗୀ ବିଚ୍ଛେଦେ ତବ ସହେଳୀ ସୁନ୍ଦରୀ,
ମଣେ ଘଡ଼ି ଯୁଗ ସମ ତୁମ୍ଭ ଅଦର୍ଶନେ,
ପତି ବିନା ସତୀ ପ୍ରାଣେ ବଢ଼େ ଯେ ବେଦନା,
କେ ବୁଝିବ ଆନ ତାହା ସତୀପତି ବିନା?
ପତିହୀନା ସତୀ ଯଥା ପ୍ରାଣହୀନ ତନୁ,
କିମ୍ବା ଜ୍ୟୋତିଶୂନ୍ୟ ମଣି, ଗନ୍ଧହୀନ ଫୁଲ।
ମଧୁର ଅମୃତ ରସ ତା ପକ୍ଷେ ଗରଳ,
ଶୀତଳ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ହୁଏ ତରଳ ଅନଳ।
ପଚାରିଲ ସଖୀ ମୋତେ ଆଜି ଏ ରାତିରେ—
କହନ ଭଉଣି, କପାଁ ଯାଆନ୍ତି ବିଦେଶେ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୃଗୀ କମଳିନୀ ହୃଦୟ ଦେବତା,
ତେଜି ତାଙ୍କ ଦାସୀଦ୍ୱୟେ ସୁଦୂର ମହୀରେ?
କି ସୁଖ ଲଭନ୍ତି ତହୁଁ, ଥିଲେ ଆମ୍ଭ ପାଶେ
କରନ୍ତେ ବେନିଏ ପୂଜା, ରଖି ଶ୍ରୀପଦ୍ମରେ
କରନ୍ତେ ଯେ ସେବା ତେବେ, ଆକାଙ୍କ୍ଷା ପୂରାଇ,
କପା ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ବିଧି ନ ଦେଲ ଆମ୍ଭକୁ?
ଭଣିଲି ମୁଁ ତହୁଁ ହସି ସସ୍ନେହେ ଏସନ,—
କି ଅଭାଗୀ ନଳିନୀ ତୁ, ପିଲଭାବ ତୋର
ଗଲ ନାହିଁ ଅବଧି ଯା, ତେଣେ ତୁ ଅବୋଳ!
ପ୍ରଭୁ ଆମ୍ଭ ସୃଷ୍ଟିଧର, ରହିଲେ ସେ ବସି
ହେବ ନାହିଁ ବିନଷ୍ଟ, ନ ରହିବ ସୃଷ୍ଟି,
ଏତେ ବଡ଼ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ଅଛି ତାଙ୍କ ଶିରେ।
ସେ ମହାକର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ଆମ୍ଭ ତୁଚ୍ଛ ସ୍ୱାର୍ଥକଣା
ମିଶାଇ ପାରିଲେ ହେବା ଯୋଗ୍ୟପତ୍ନୀ ତାଙ୍କ।
ଆମ୍ଭ ଦୁଃଖେ ଜଗତର ହୁଏ ଯେବେ ହିତ,
ତାଠାରୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ଆଉ କି ଅଛି ଆମ୍ଭର?
ଆତ୍ମସ୍ୱାର୍ଥେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ପରସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ
ଅଟେ ସିନା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ—ଅମର-ଦୁର୍ଲଭ।
ସହଧର୍ମିଣୀ ଯେ ଆମ୍ଭେ, ତାଙ୍କର ଯା ଧର୍ମ
ତାହାହିଁ ଆମ୍ଭର ଧର୍ମ, ନିତ୍ୟ ପାଳନୀୟ,
ତେଜିଛନ୍ତି ଜୀବନର ସୁଖଭୋଗ ସେହୁ,
ତେଣୁଁ ମୁଖେ ଆମେ ଭଲ ଖୋଜିବା ଲୋ ସୁଖ।

ହେ ପଦ୍ମିନୀପ୍ରାଣମଣି, ପ୍ରବୋଧି ଏସନ
ପ୍ରିୟାକୁ ଭ୍ରମର, ଘେନି କୁନ୍ତଳ ଗର୍ଭରୁ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଖୁଡ଼ାଟିଏ, ଲେଖିଲି ଏ ପତ୍ର
ବୁଡ଼ାଇ ଲେଖନୀ ନିଶି-ଅନ୍ଧାର-କାଳିରେ।
ଆସି ପ୍ରଭୁ ନିଶାଶେଷେ ପ୍ରଦାନ ତା ପ୍ରାଣେ—
ମଧୁର ସାନ୍ତ୍ୱନା ସହ ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଶକ୍ତି, ଶାନ୍ତି।
ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଭୁ ଏତା ତାର ଗୁରୁ ଅଭିଳାଷ,
ଦିଅ ତାକୁ ଧର୍ମଦୀକ୍ଷା, ଲଭୁ ଦାତାମଣି
ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ତୁମ୍ଭ ପାଶୁ, ଶାନ୍ତି ଭୁଞ୍ଜୁ ପ୍ରାଣେ।
ଶୀତଶୀର୍ଣ୍ଣା ଧରଣୀର ପାଣ୍ଡୁର ଅଧରେ
ଫୁଟାଏ ବସନ୍ତ ଯଥା ମୃଦୁ ସ୍ମିତହାସ,
ଆସି ତଥା ଜ୍ୟୋତିନାଥ, ଫୁଟାଅ ସୁହାସ
ବିଚ୍ଛେଦ-ବିଶୁଷ୍କ ତବ ପ୍ରିୟାର ଅଧରେ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ୱାତୀବର୍ଷାବିନ୍ଦୁ ଯଥା ଶୁକ୍ତିକା ଉଦରେ
ଉପୁଜାଏ ମୁକ୍ତାମଣି, ତସ୍ତୁ ତଥା ତେବ,
ତବ ଶୁଭାଗମ ତାର ପିଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ ଜାତ ।

—o—

ଟଗର

ଏ କିଏ ଟଗର ? ଏ ଯେ ଶରତ ଡଗର,
ଭୂଷଣର ବିଭୂଷଣ ଉପମାବର୍ଗର ।
ଯେବେ ଆଗ୍ରହରେ ଯାହା ପ୍ରସାଧନ ପାଇ,
ଧରି ରମ୍ୟ ରୁପାଟିକା ଚନ୍ଦନେ ପୂରାଇ ।
ଉଦ୍ୟାନର ଶତଦଳ ଯୁଥି ଫୁଲମଣି
ମେଲିଅଛି ଗୃହଆଡ଼େ ସୁବାସ-ଲପଣୀ ।
କୋମଳ ସୁନ୍ଦର ଶୁଭ୍ର, ନାହିଁ ଆବରଣ,
ନୃତ୍ୟହାସୀ ମଞ୍ଜି ତୋର ସୂକ୍ଷ୍ମ ସଂସ୍କରଣ ।
ଦୁଇପାଖ ସ୍ୱଚ୍ଛ ତୋର ଅନ୍ତର ବାହାର,
ଅସାର ଏ ସଂସାରରେ ତୋ ଜୀବନ ସାର ।
ଜାହିଁ ଅଣୁ ସୁବାସ ତୁ, ସଂଗ୍ରହୁ ଲପଣ,
ଲ ସୁଏ ସେ ଧନ ତୋର, ଦେଉ ତା ବଢ଼ଣ
ଲୁପଣର ଉପାର୍ଜନ ଥୁଣ୍ଟ ପେଟ ଲାଗି,
ମାତ୍ର ବଣ୍ଟିପାଇଁ ଅର୍ଜେ ଦାତା ସାଧୁ ତ୍ୟାଗୀ ।
ଶାରଦୀ କମଳାଙ୍କର ତୁ ପ୍ରିୟ ପୂଜକ
ନିଜକୁ ସମର୍ପି କରୁ ତୋ ପୂଜା ସାର୍ଥକ ।
ସ୍ୱାର୍ଥଶୂନ୍ୟ ପୂଜା ତୋର ଶାନ୍ତି ପୂଜା ଏକା,
ଆନ ପୂଜା ମନବୁଝା ଲମ୍ବା ଲେଖାଦେଖା ।
ଟଗର, ମୁଁ ତୋହୋ ପାଦେ ଋଣୀ ସିନା ଅଟେ,
ଶିଖାଇଲୁ ମୋତେ ତୁହି ପୂଜାର ପଦ୍ଧତି ।

—o—

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା

ଗୃହିଣୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣେ, କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣ ତୋର,
ମହାପ୍ରାଣଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ପ୍ରେମରେ ବିଭୋର ।
ଲକ୍ଷ ନୁହେଁ ତୋର ଗୁଣ ଗଣନର ସୀମା,
ସ୍ପର୍ଶମାତ୍ରେ ବଢ଼ାଉ ତୁ ଅନ୍ତର ମହିମା ।
ତୋଳିଦେଉ ଅନ୍ନଦେହେ ଅମୃତ ସୁବାସ,
ଅନ୍ୟକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଉ ନିଜେ ଦେଇ ଗ୍ରାସ ।
ନାହିଁ ତୋର ବାହ୍ୟସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି, ନ ଗଣ୍ଡ ବା ଚହିଁ,
ମହାନ ଆଦର୍ଶ ଅଛି ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟେ ବହି ।
ତୋର ତ୍ୟାଗ, ଉଦାରତା, ତୋର ଅପ୍ରମାଦ,
ଚନ୍ଦ୍ରାବଳେ ବସୁଯୁରେ ବୁଝିପାଏ ସ୍ୱାଦ ।
ହେ ଅଭ୍ରଭର୍ମା ହଂସ, ହେ ମୋ ପ୍ରାଣହଂସ,
ରଖିଛି ଇତର ପ୍ରାଣେ ମହାରହ ଅଂଶ ।
ସୃଷ୍ଟିର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ତବ ଏହାହିଁ ତ ପ୍ରଭୁ,
ତାହାରୁଛି ମୁକ୍ତା ତୁଚ୍ଛ ଶୁକ୍ତିକା ଗର୍ଭରୁ ।
ବିଷରେ ଅମୃତ ଅଛି, ଅମୃତରେ ବିଷ,
ଛାର ନର ତୁମ୍ଭ ଲୀଳା ବୁଝିବ ବା କିସ ।
ଦେଇଛ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମେ ଯେ ଧନ ସମ୍ଭାର,
ଜଗୁଅଛି ତାହାର ସେ ନିତ୍ୟ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ।
କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମାନବ, ତାହା ପାରୁ ନାହିଁ ଜଣ,
ଆଶୀର୍ବାଦ କର, ଯେମନ୍ତେ ହେବ ତାହା ପଣ ।

—୫❋୫—

ରଜନୀଗନ୍ଧା

ଫୁଲଲୁଲ ପାଟରାଣୀ ରେ ରଜନୀଗନ୍ଧା,
ଦେଇଛୁ ରଜନୀପଦେ ମନପ୍ରାଣ ବାନ୍ଧା ।
ତୁ ତାର ପ୍ରଣୟସଖୀ ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗୀନୀ,
ଦୁହେଁ ଯେସନ୍ତେ ଦୁହିଙ୍କର ପ୍ରାଣର ଉଷ୍ଣୀ ।
ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଛି ପ୍ରେମ ଅନୁରାଗ,
ସମାନ ମମତା ପୁଣି ଅସୀମ ସୁଆଗ ।
ଦିବସ ବାସୁର ତୋର କରିଛି ନ ତୋଷ,
ତାହା ପ୍ରତି ଦର୍ଶା କରୁ ଏତେ ଅଭିରୋଷ ।
ତାହାଙ୍କୁ ଆଲୋକ ତୋର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରେ,
ନ ଚାହୁଁ ତୁ ତାହା ମୁଖ ଆଖି ମେଲି ଥରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କହିଁ ତୋହର ଅଦ୍ଭୁତତା ଗ୍ରଥନା-ଘଟନା,
ଏହା ତ ଜଗତକୁ ତୁହିଁ ତୋର ଫୁଲମଣି ।
ଅନନ୍ତ ଅକ୍ଷୟ ତୋର ସୁରଭି-ସମ୍ପଦ,
ଅର୍ପି ତାହା ପୂଜୁ ତୁହି ରଜନୀ ଶ୍ରୀପଦ ।
ନ ମିଳେ ଜଣିବେ ତହୁଁ ଦିବସ ଆଗ୍ରହରେ,
ସ୍ୱଜନଜିନୀ ତୁ, ତୋର ମହତ୍ୱ ତ୍ୟାଗରେ ।
କାହିଁ ତୁହି ଭୁଲିଗଲୁ ତୋର ମହାମାନ,
ଭୂଷଣ ତୋହର ପରି ସାମ୍ୟ ମୈତ୍ରୀପ୍ରୀତି ।
ତେବେ ନାହିଁ ଉପକାରିତାରେ ଅଦ୍ଭୁତତ,
କୃତଜ୍ଞତା ଏହା ସବୁ ଦାନ ଧର୍ମ ଯଜ୍ଞ ।

—o—

ରଙ୍ଗିଣୀ

ଚିର ଅଲୌକିକ ତତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୁକୁ ରଙ୍ଗିଣୀ,
ରଙ୍ଗପାଟ-ପରିହିତା ପ୍ରଦୋଷ-ସଙ୍ଗିନୀ ।
ଅଛି ତୋର ଦିବ୍ୟରୂପ, ମାତ୍ର ଗୁଣ ନାହିଁ,
ରୂପଲାଗି କିଏ ପୂଜା ପାଉଅଛି କାହିଁ ?
ରସ ନାହିଁ, ଗନ୍ଧ ନାହିଁ, ଅଛି ଖାଲି ରୂପ,
ଗନ୍ଧ ବିନା ବ୍ୟର୍ଥପ୍ରାଣ ନ ହୁଏ କି ଧୂପ ?
ଶୋଭାର ଉପମାପାଇଁ ଖାଲି ତୋ ଜନମ,
ଶିମିଳୀ ପଳାଶ ଜବା ପାଉଁଥିଆ ସମ ।
କି ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଅଛି ତୁଳସୀ ପତରେ,
ଗୁଣ ହେତୁ ବସେ ସେ ତ ଦେବ ମସ୍ତକରେ ।
ରଙ୍ଗିଣି, ତୁ ଏ କଥାକୁ ନ କର ସ୍ମରଣ,
ଦେଖୁଅଛୁ ରଙ୍ଗକିଆ ଏକସ୍ୱପ୍ନ ସ୍ୱପ୍ନ ।
ସୁନ୍ଦରୀ, ଅଣଚପାଳୀ ତୁ, ରୂପପ୍ରାଣୀ ପୁଣ,
ଦମ୍ଭାଚ୍ଛ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କପା ନ ମାଗିଲୁ ଗୁଣ ।
କି ଫଳ ସେ ଅନୁତାପେ, ଶୁଣ ଲୋ ଅଭାଗୀ,
ପୁନଶ୍ଚ ଆସିଲେ ଗୁଣ ଆଣିବୁ ତୁ ମାଗି ।
ରୂପ ଲାଗି ଅଲଗୋଲ ନ କରିବୁ ପୁଣି,
ନ ହେବୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୋହେ ରୂପ ଭାଗ୍ୟାହୁଣୀ ।
ଥାଇପାରେ ଅନ୍ୟ ଗୁଣ ତୋର ପଣ ପଣ,
ଫୁଲ ତୁହି, ଶୋଭା ତୋତେ ଫୁଲର ଲକ୍ଷଣ ।

—*—

ମଲ୍ଲି

ବସିଛୁ କି ମଲ୍ଲୀରାଣୀ ବସନ୍ତ-ବାନ୍ଧବୀ,
ହସୁଛୁ ଉଦ୍ଦାମ ହସ ବିସ୍ତାରି ସୁରଭି ।
ଚାହିଁଣ ଲେ ଏତେ ହସ ଏତେକ ବିଭ୍ରମ,
ମଣୁଛୁ କି ନିଜ ରୂପେ ଏକା ଅପରୂପ ।
ରୂପଗର୍ବେ ଫାଟି ପଡ଼ ପାରୁଛୁ କି ଲାଜ,
ଏହା ଯେ ତୋହର ମନ୍ଦି ପିଇଣ୍ଡିଆ ସାଜ ।
ଭିଜଯିବ ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ରୂପ ଗନ୍ଧ ସବ,
ତାହାଲାଗି ବହୁନ୍ତ କି ଏତେ ବଡ଼ ଗର୍ବ ।
ତୋର ଏହା ଯୋଗ୍ୟତାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା କି ମହିମା,
କି ବୁଝିବୁ ମାଣ, ତୁ ତ ଅଲେଖ ବାଳିକା ।
ଚାପଲ୍ୟ, ଚାପଲ୍ୟ, ହାସ୍ୟ ବାଳୁତର ଧର୍ମ,
ବୃଦ୍ଧସ୍ତ୍ରୀ ତାହାକୁ ମଣେ ଗର୍ହିତ ଅଧର୍ମ ।
ହସିବାକୁ ସାଧ ଯେବେ, ଅଛି ତୋର ଧାସ୍ତ,
ସ୍ୱାଗତ ପ୍ରେମେ ଥରେ ହେବୁ ଅସ୍ତହାସ ।
ପ୍ରେମ-ପୁଲକରେ ଉଠେ ପ୍ରାଣରୁ ଯେ ହାସ,
ଇତର କହନ୍ତି ସେ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅମୃତ ଉଲ୍ଲାସ ।
ହସୁଥାନ୍ତୁ ତୋତେ ଗୁଡ଼ିଁ ପ୍ରେମମୟ ହସ,
ତାକୁ ଦେଖି ଯେବେ ତୁହି ହସିବୁ ପ୍ରେମରେ,
ତେବେ ସିନା ହସ ତୋର ଦିଶିବ ସୁନ୍ଦର,
ଉଦ୍ଭିଦର ସେ ହସରୁ କଲ୍ୟାଣ ତୋହର ।
ଯେ ତୋର ସର୍ବସ୍ୱଦାତା ତାଙ୍କରି ହସରେ,
ମିଶାଇ ପାରିଲେ ହସ ତରିଯିବୁ ଶରେ ।

—*—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଶେଫାଳିକା

ସୁକୁମାର ପ୍ରାଣ ତୋର ସଖି ଶେଫାଳିକେ,
ରବିକର ସ୍ପର୍ଶେ ଯାଉ ଝାଉଁଳି ସଜନେ ।
ପାଖୁଡ଼ା ହୀରକ ତୋର ବୃନ୍ତ ପଦ୍ମରାଗ,
ଶରଦରାଣୀ ତୁ, ତୋର ଅତୁଳ ସୌଭାଗ୍ୟ ।
ପଲ୍ଲବ ଶ୍ୟାମାୟମାନ ଯେସନେ ମାରକତ,
ସାରସ୍ୱତ ଆଚରୁ ତୁ ମୌନ-ଜପ-ଯାଗ ।
ଶୋଭାଞ୍ଜନା ପ୍ରିୟସଖୀ ଆନନ୍ଦେ ବିହ୍ୱଳ,
ଢାଳୁଥାଏ ଶିରେ ତୋର ପ୍ରେମ-ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ।
ସ୍ପନ୍ଦଏ ତୋହର ଅଙ୍ଗ, ତପେ ତାହା ବଟେ,
ନ ଛାଡ଼ୁ ତପସ୍ୟା କ୍ଷଣେ ପ୍ରାଣ ଥାଉଁ ଘଟେ ।
ଜୀବନଟା ତେବେ ତୋର ତପସ୍ୟା ପ୍ରକାଶେ,
ତପ ସାରି ଯାଏ, ପୁଣି କରିବାକୁ ଆସେ ।
ଆସିବା ଯିବା ତ ତୋର ଲାଗିଛି କେବଳ,
କେବେତେବେଳେ ଲୋଭ କରୁ ତପସ୍ୟାର ଫଳ ।
ଅଥବା ତୁ ସତୀରାଣୀ ନୋହୁ ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ,
କର୍ମପାଇଁ କର୍ମ କରୁ ଧର୍ମେ ରଖି ସାକ୍ଷୀ ।
ଜୀବନ ତୋହର ଧନ୍ୟ ଜନ୍ମ ତୋର ଧନ୍ୟ,
ତୁଳନାରେ ମୋ ଜୀବନ ନଗଣ୍ୟ ଜଘନ୍ୟ ।
ତୋହର ଆଦର୍ଶ ଧରି ଯାପିବି ଜୀବନ,
ଆଜଠାରୁ ଧରିଲି ମୁଁ ପ୍ରାଣରେ ଏ ପଣ ।
ନର ତୋତେ ଶିରେ ବନ୍ଦେ ପରମ ଆଦରେ,
ମଞ୍ଜୁଳେ ଦଳିଦିଏ ପୁଣି ସେ ପାଦରେ ।
କ୍ଷମାବନ୍ତୁ ତାକୁ ତୁହି ନ ପ୍ରକାଶି ଦ୍ୱେଷ,
ମହତେ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ ଇତରର ଦୋଷ ।

———

ଟୁରିଅନା

ତୁରିଅନେ, ସ୍ଥାନ ତୋର ନନ୍ଦନ ଉଦ୍ୟାନ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୂମି ପ୍ରତି ତୁହି ଦେବତାଙ୍କ ଦାନ ।
ସୁରପୁନ୍ନାଗ ବୋଲିଣ ନାମ ବହୁ ପୁଣି,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ପୁନ୍ନାଗ ତୋର ଯାଅଁଳା ଭଉଣୀ ।
ତୋହ ରୂପ ତୋହ ଗନ୍ଧ ତାର ଅବିକଳ,
ତୋହ୍ମୋ ପରି ଅଳିକୁଳେ କରେ ସେ ପାଗଳ ।
ଭଣିତାଏ ମଧୁଲୁବ୍ଧ ମଧୁମକ୍ଷିଦଳ,
କରୁଥାନ୍ତି ସ୍ତବ ସ୍ତୁତି ତୋତେ ଅନର୍ଗଳ ।
ରସ ଶୋଷି ତୋତେ କରିଦିଅନ୍ତି ସେ ସିଠା,
ତୋହ ଧନ ଖାଇ ତୋତେ ମାରନ୍ତି ଗୋଇଠା ।
ହସି ହସି ସହୁ ତୁହି ତାଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର,
ଧର୍ମଭୀରୁ ଗୃହୀ ପରି ତୋର ବ୍ୟବହାର ।
ଦୁର୍ଜନ ଅତିଥିଠାରୁ ଶୁଣି ଅପବାଦ,
ପ୍ରତିଦାନେ ଯେସନେ ସେ ପୂଜେ ତାର ପାଦ ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁହି କିନ୍ତୁ ତୋର ପ୍ରକୃତି ଅନନ୍ତ,
ଯାହାକୁ କହନ୍ତି କ୍ଷୁଦ୍ର ସେହି ତ ମହତ ।
ଏ ସୁନ୍ଦର ତନୁ ତୋର, ନୟନ-ଉଲ୍ଲୁଡ଼ା,
ମରକତ କୁଣ୍ଡେ ଯୋଡ଼ା ହୀରକ ପାଖୁଡ଼ା ।
କେଶର କନକ ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟେ ପଦ୍ମରାଗ,
ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଦୋଳା ବିଶ୍ୱ ପ୍ରେମ ଅନୁରାଗ ।

———

ଚିନା-ଗୋଲାପ

ଫୁଲକୁଳେ ବହୁରୂପୀ ରେ ଚିନା-ଗୋଲପ,
ବିଦେଶୀ ତୁ, ନାହିଁ ମୋର ତୋ ସଙ୍ଗେ ଆଳାପ ।
ତାହିଁକି ତୁ ହେଲୁ ଭଲ ଏତେ ନାମରଙ୍କ,
ପ୍ରକୃତ ଗୋଲପ ନାମେ ବୋଲାଉ କଳଙ୍କ ।
ନାମସ୍ୱତ୍ୱେ ପଡ଼ିଥିଲା ଏଡ଼େ କି କାନ୍ତାର,
ସ୍ୱତ୍ୱ କରି ନେଲୁ ତୁହି ନାମଟି ତାହାର ।
ଅଛି ତୋର ଗୋଲାପର କେବଣ ଲକ୍ଷଣ,
ବାସ୍ତବରେ ଏହା ତୋର ବଡ଼ ଭଣ୍ଡପଣ ।
ସାତ ଥର ମଣ୍ଡ ହେଲେ ସାତ ଥର ଜନ୍ମ,
ହୋଇ ନ ପାରିବୁ କେବେ ଗୋଲପର ସମ ।

ହୀନ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ତୁ କପାଁ ସଙ୍କୁଚିତା,
ଜାତଦେହେ ସୃଷ୍ଟିହେଲୁ ମଯୂରୁ ବନ୍ଦିତା ।
ପରର ସୁନ୍ଦର ଦ୍ରବ୍ୟେ ତର୍ପା ବଳୁ ନେଇ,
ଭୁଞ୍ଜିଲୁ ବିଚିତ୍ର ଫଳ—ହୃଟହୃଟା ଯୋଇ ।
ନିଜକୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କହୁ ତ ସ୍ୱତର,
ଭୁଲ ତା', ତାରକ ଫୁଲ ତୋଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ।
ଯାହାର ଯା ପ୍ରାପ୍ୟ ତାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି ହରି,
ଅଧିକ ଯେ ଖୋଜେ ହୁଏ ହିନସ୍ତା ତୋ ପରି ।
ମୋ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ଯେବେ ହୋଇଥାନ୍ତା ତୋର
ଦେଇଥାନ୍ତେ ନାମ ତୋତେ ବହୁରୂପୀ ଚୋର ।
ଗୋଲାପ ସୌରଭ-ରାଣୀ ଉଦ୍ୟାନ-ଅପ୍‌ସରୀ,
ତୁ ନୋହୁ ତା' ଗୋଡ଼ତଳ ପଥରକୁ ସରି ।
ତୋହ ପରି ଗନ୍ଧହୀନ ଏ ଦେଶେ ଯେ ଫୁଲ,
ଜାଣି ଜହଣ୍ଡରୁ ଉଣା ଅଟେ ତାହା ମୂଲ ।
ବହୁ ନଦୀ ବନ ଗିରି ଲଙ୍ଘି ଧାଇଁ ଧାଇଁ,
ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଛୁ ତୁ କି ପୌରୁଷ ପାଇଁ ।
ଆସିଛୁ ତ ରହ, ନ ଯା ଫେରି ପୁନର୍ବାର,
ଅତିଥି ତୁ, ଭୋଗ କର ଅତିଥି ସତ୍କାର ।
ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ ଗୁଣ, ଅତିଥି ଦେବତା,
ଅତିଥିର ସପର୍ଯ୍ୟା ଏ ଦେଶର ପ୍ରଥା ।

—o—

ବକୁଳ

ଫୁଲକୁଳ ସତୀ ଶ୍ରେଣୀ ତୁହି ଲୋ ବକୁଳ,
ସ୍ୱଗୁଣେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର କରିଛୁ ତୋ କୁଳ ।
ନାହିଁ ତ ଦେହରେ ତୋର ଅଳଙ୍କାର ଖଣ୍ଡେ,
ଲମ୍ବା ମେଣ୍ଟା ଯୋଷା ଟଯ଼ ସାଦା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ।
ଲଜ୍ଜା ହେଲେ ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ ତ ଲୋ ତୋର,
ଧରିଛୁ ସତୀତ୍ୱ ବ୍ରତ—ପବିତ୍ର କଠୋର ।
ନ ପାଉଣୁ ସନ୍ଧି, ତୋତେ ନ ଦେଖୁଣୁ ଅଳି,
ପିତୃପଦତଳେ ତୁହି ପଡ଼ୁ ଗଲେ ଢଳି ।
ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗନ୍ଧ ଦାନେ କ୍ଷଣେ ନ ହେଉ ଉଦାସ,
ମରି ଶୁଖି ଯାଇ ସୁଦ୍ଧା ବିତରୁ ସୁବାସ ।
ରୂପ-ଧନେ ଦରିଦ୍ର ତୁ ଗୁଣ-ଧନେ ଧନୀ,
ତରବ-ଶ୍ରେଣୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୌମାର୍ଯ୍ୟ ମଣି ।
ଦେବସେବା ପତିସେବା ପୁଣି ଜନସେବା,
ବ୍ରତ ତୋର,ଦାନେ ପୁଣ୍ୟେ ସରି ତୋତେ କେବା ।
ନ ଥାଉ ପଛକେ ତୋର ରୂପ ମନୋହର,
ଅସୁନ୍ଦରଠାରୁ ବଳି କିଏ ବା ସୁନ୍ଦର ।
ନ ଥାଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରୂପେ ରୂପଟା ତ ମାଟି,
ଗୁଣ ଏକା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାପକାଠି ।
ରୂପ ନାହିଁ ବୋଲି ତୁହି ହେବୁ ନାହିଁ ରୁଷ୍ଟ,
ରୂପଠାରୁ ଗୁଣ ମୂଲ୍ୟ ବେଶି କୋଟିଗୁଣ ।

—o—

ଧୂତୁରା

ଧୂତୁରା, ଶଙ୍କର ଲାଗି ସଦା ତୁ ଆତୁରା,
ତଥା ଶଙ୍କର ବି ତୋର ପ୍ରେମରେ ବାଉରା ।
ଏତେ ଫୁଲ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତୋତେ ସମାଦର,
କରନ୍ତି କପାଁ ଲୋ ଭଲ ଭୋଳା ମହେଶ୍ୱର ?
ନିଶ୍ଚେ କିଛି ଅଛି ତୋର ଗୁଣ ବରଣୀୟ,
ନତୁ ଏତେ ଲୋକର କି ହୋଇଥାନ୍ତୁ ପ୍ରିୟ ।
ଅଭିମୁଖେ ଗାଉ ତାଙ୍କ ସ୍ତୁତି ଭୂରି ଭୂରି,
ନୀରବେ ବଜାଉ ପୁଣି ମଙ୍ଗଳ ମହୁରୀ ।
ପୂରି ରହିଅଛି ତୋର ପ୍ରାଣେ ଶିବ ଭକ୍ତି,
ରହିଛି ତାଙ୍କର ଦେଣ୍ଡୁ ତୋ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି ।
ଶିବ ଏକା ସାର ତତ୍ତ୍ୱ, ଶିବେ ବଶ ଦେବେ,
ତାକୁ ସେ ତରାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଶିବରେ ଯେ ସେବେ
ସୁକୁମାର ତନୁ ତୋର ଉପମା ଅତୁଳ,
ଫୁଲଗର୍ଭେ ଫଳ ପୁଣି ତା' ଗର୍ଭରେ ଫୁଲ ।
ଏକମୁଖ ଦୁଇମୁଖ ତିମୁଖ ଯୁକତ,
ଧନ୍ୟ ତୁହି ଧୂତୁରେ ଲୋ ଔଷଧ ଅଦ୍ଭୁତ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଫଳେ ତୋର ଆଣ ହସ୍ତ, ଯଥାର୍ଥ ଏ କଥା,
କିନ୍ତୁ ସେ ହସ୍ତରେ ଅଛି ଅମୃତର ସତ୍ତା ।
ଜଗତର ସବୁଥିରେ ଅଛି ଭଲ ମନ୍ଦ,
ତେ କଣ୍ଟକ ଆଜ ତାହା ବିଧାତା ନିବନ୍ଧ ।

——❀——

କିରିକିଚି

ସୁନ୍ଦର ସୁଗନ୍ଧ ତନୁ ତୋର କିରିକିଚ,
ନାମରେ ରହିଛି ମାତ୍ର କପାଁ ଖିଚମିଚ ।
ଶାଖାପତ୍ରେ ସ୍ଥୂଳଅଣୁ ମଞ୍ଜୁଳ ନିକୁଞ୍ଜ,
ହସୁଛନ୍ତି ତହିଁ ସ୍ତୁ ପୁଷ୍ପ ପୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜ ।
ପରସ୍ପର ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି ସଜୀବ ସ୍ନେହରେ,
ଦଳ ପଡ଼ିଅଛି ବାଡ଼େ ତେ ତାହା ଉପରେ ।
ଲଗାନ୍ତି ପଦ୍ମରେ ଲୋକେ ବାଡ଼ପାଇଁ ଜନେ,
ମାତ୍ର ତୁ ବଢ଼ଲା ତାକୁ ତେଜ ଗନ୍ଧ-ଧନେ ।
ବଖାଣେ କି ତେଣୁ ତେବେ ତୋ ଗୁଣ କାହାଣୀ,
ଜନ୍ମ ତେଣୁ ଦିଏ କି କ୍ଷେ ମୂଳେ ଢଳେ ପାଣି ।
ପ୍ରଭୁ ଉପକାର ମିଳେ ଏତେକ ତେବଳ,
କାଟି ଦେଲେ ବଢ଼ିଦିଏ ଶୀଘ୍ର ହୀନବଳ ।
ଅବଗୁଣ ନ ମଣିବୁ ଏହା କିରିକିଚ,
ଏଥିରେ ତ ମାନବର ଦୋଷ ନାହିଁ କିଛି ।
କାଟିଲେ ବଢ଼ିବା ତୁମ୍ଭ ଜାତର ପଦ୍ଧତି,
ଲଭ ବନ୍ଧ ତହିଁରେ ତ ନାହିଁ କିଛି କ୍ଷତି ।
ଅରଣ୍ୟବାସିନୀ ତୁହି, ବଣମଲ୍ଲୀ ପରି,
ସୁଗନ୍ଧେ ଉଦ୍ୟାନ ଫୁଲ ଜୁହେଁ ତୋତେ ସରି ।
ପ୍ରକୃତିର ବନ୍ୟା ତୁ, ସେ କୁବଂମସୁନ୍ଦିକା,
ଏକା ଜୁହେଁ ବୃକ୍ଷଙ୍କର ଜୀବନ-ପଣ୍ଡିକା ।

—ଃ୦ଃ—

ଭୃଙ୍ଗରାଜ

ଭୃଙ୍ଗରାଜ, ଭୃଙ୍ଗଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣେ ତୋ' ରହଣି,
ଧରଣୀ ନାସାରେ ତୁହି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବସଣୀ ।
ସ୍ନିଗ୍ଧ ବାସ୍ତବତା ତୋର ତଇ-ସେଭନାସ୍ୟ,
ବାଲବାଳୁକର ତୁହି ଅତିଶୟ ପ୍ରିୟ ।
ମେଣ୍ଟାନ୍ତି ଯେ ତୋତେ ଯୋଗେ ଅଳଙ୍କାର ତୃଷା
କରନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ତୋତେ ନେଇ ଖୋଷାଭୂଷା ।
ଧରିପତେ ତୋ ଶରୀରୁ ତୈଳ ନିର୍ମାସ୍ୟ ତଇ,
ବଢାଉ ତୁ ସ୍ମୃତ ଶକ୍ତି ମଣୀଷା ପ୍ରଭୃତି ।
କି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ଅଛି କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣେ ତୋର,
ହରୁ ତୁ ମସ୍ତକ ବ୍ୟାଧି— ଭୀଷଣ କଠୋର ।
ଶୁଚି-ଶୁଭ୍ର ପ୍ରାଣ ତୋର ନିର୍ମଳ ପବନ,
ଅଶୁଚି ପରଶ ମାତ୍ରେ ହୁଏ ଉତ୍ତେଜିତ ।
ଭାବିଲେ ତୋ କଥା ମନେ, କି ଅପୂର୍ବ ଭାବ-
ହୃଦୟ ମନରେ ଆସି ଶସ୍ତ୍ରାରେ ପ୍ରଭାବ ।
ଚିତ୍ତପ୍ଲାବୀ ସେ ଭାବର ପ୍ରଖର ପ୍ରବାହେ,
ଭସିଯାଇ ଭୁଆହେ ମୁଁ ଚେତନା ହରାଏଁ ।
ସେ ଭାବର ଆକର୍ଷଣ ପ୍ରବଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ,
ନ ସହି ମୋ ତନ୍ତ୍ରୀସୂତ୍ର ହୁଏ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
ସ୍ୱଭାବେ ମୋ ଚିନ୍ତା ଶକ୍ତିସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତ୍ରାକାର,
ଲୂତା ସୂତା ସହିବ କି ହସ୍ତୀମାଳସ୍ୟ ଭାର ।

—୦—

ହିମସାଗର

ରକ୍ତବୀଜ ବଂଶ ତୁହି ରେ ହିମସାଗର,
ଅମରପୁର ତୋ ନାମ, ସତେ ତୁ ଅମର ।
ଗୋଟିଏ ତୁ, କିନ୍ତୁ ମର ଚହୁଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ,
ତୋ ପର ଅକ୍ଷୟ ବୀଜ ଗୁଳ୍ମପରେ ଜଏ ।
କି ସୁନ୍ଦର ମୁକୁଟ ତୁ ପିନ୍ଧିଛୁ ମସ୍ତକେ,
ଫୁଲେ ତହିଁ ରହିଥିବ ସ୍ତବକେ ସ୍ତବକେ ।
ସ୍ୱଭାବରେ ସେ ମୁକୁଟ ଶୋଭାର ଆଧାର,
ରଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣି ସ୍ପର୍ଶେ ବିଶେ ଅତି ଚମତ୍କାର ।
ମରକତ-ମଣି-ଜଣା ରୂପକୁ ତୋହର,
ମାନେ ସେ ମୁକୁଟ ଗୋଟି ଅତୀବ ସୁନ୍ଦର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନ ଥାଉ ପଲ୍ଲବେ ତୋର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଝଲ୍ଲ ଆଜ,
ଔଷଧି ରୂପରେ ସାଧୁ ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣ ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁହି, ମାତ୍ର ତୋର ମହିମା ଅପାର,
ବସୁଧା ସ୍ନେହେ ସାଧୁ ମହା ଉପକାର ।
ସ୍ୱଗୁଣେ ତୁ ରକ୍ଷା କରୁ ରୋଗୀର ଜୀବନ,
ଏହାଠାରୁ ବଳି ଅଛି କି ମହତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ୟ ।
ନଗଣ୍ୟ ତୁ, କେହି ତୋତେ ନ କରେ ଆଦର,
ତଥାପି ଅନ୍ତର ତୋର ଦୟାର ସାଗର ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁଳସୀଟି ତୋର ଉଦାର ମହାନ,
ଦାନ କରୁ ଖୋଜୁ ନାହିଁ ଖଳେ ପ୍ରତିଦାନ ।

ସୁଗନ୍ଧା ଓ ତୁଳସୀ

ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ସୁଗନ୍ଧା ତୁଳସୀ,
ଦୁଇ ସଖୀ ପ୍ରେମାଳାପ କରୁଛନ୍ତି ବସି ।
ଉଭୟେ ତ ତପସ୍ୱିନୀ ଶିରେ ଧରି ଜଟା,
ଦୁହିଙ୍କର ଗନ୍ଧଧନ ଲଗିଛି ତ ବଣ୍ଟା ।
ସମବ୍ରତୀ ପୁଣି, ତପ ଈଶ୍ୱର ବ୍ରତ,
ଭିନ୍ନରୂପେ ବୁଝିଅଛ ଦାନର ମହତ୍ତ୍ୱ ।
ମରୁ ସୁଦ୍ଧା ତୁମ୍ଭେ କେଜ ତ୍ୟାଗ ନାହିଁ ଦାନ,
ଜୀଅନ୍ତେ ମରଣେ ବାଣ୍ଟ ସୁଗନ୍ଧ ସମାନ ।
ସୁରଭି ନିଃଶ୍ୱାସ ତୁମ୍ଭ ଅମର-ବାଞ୍ଛିତ,
ସ୍ୱଭାବ ଜାହ୍ନବୀ ସମ ନିର୍ମଳ ପବିତ୍ର ।
ପୁଣ୍ୟବତୀ ଭାଗ୍ୟବତୀ ତୁମ୍ଭେ ଏ ମହୀରେ,
ତପସ୍ୟା ଫଳରେ ବସ ଦେବତାଙ୍କ ଶିରେ ।
ଦେଖି ଜନେ କି ତପସ୍ୟା ଆଚରିଲ ଜାହିଁ,
ଜନ୍ମବ କି ଜାହା ବାରେ କୃପାନେନେ ସୁହିଁ ।
ଭୁଇଁ ଭୁଇଁ ବାହୋଇ ମୁଁ ଯାଉ ଜାହିଁ ବାଟ,
ସୁଲୁ ସୁଲୁ ଚକ୍ଷୁ କିଏ ପଚୁଁ ପିଟେ ଛାଟ ।
କି ଦଶା ଘଟିବ ସ୍ୱର୍ଗେ ପାରୁ ନାହିଁ ବୁଝି,
ନୀରବରେ ହୋଉଛି ମୁଁ ଠିଆ ଆଖି ବୁଜି ।

ଧର୍ମସଙ୍ଗୀପଥ ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ଯଥାଯଥ,
ପାଇବ ତୁମ୍ଭଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱର୍ଗପଥ ।

—:୦:—

ବେଲଫୁଲ

ବେଲଫୁଲ ମଲ୍ଲିକାର ସ୍ୱଜସଂସ୍କରଣ,
ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଶୋଭେ ବହୁ ଆଭରଣ ।
ଶୋଭାବତୀ ଗୁଣବତୀ ରସବତୀ ପୁଣି,
ସୁକୁମାର ତନୁ ତୋର ଧିକ୍କାରେ ଲବଣୀ ।
ଫୁଲକୁଳେ ତୁହି ଏକା ରାଜରାଜେଶ୍ୱରୀ,
ଗଢିଛି ନିଯୋଗେ ତୋତେ ଖଟନ୍ତି ଭ୍ରମରୀ ।
ସୁନ୍ଦର କେଶର ଦିବ୍ୟ କୋଷରେ ସୁନ୍ଦର,
ଯେସନ ଅରକ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଧବଳ ଚାମର ।
ବୋଲା ଜନ୍ମିଁ ଘନସାର ଚନ୍ଦନର ରେଣୁ,
ରସସିକ୍ତ ମଧୁପର କି ସେ ରୂପାବେଣୁ ।
ଗୁଣୀ ପ୍ରାୟ ମୂର୍ତ୍ତି ତୋର ଗମ୍ଭୀର ଉଦାର,
ଛାମୁରେ ପଡନ୍ତି ଭୃଙ୍ଗ-ଗ୍ରନ୍ଥେ ସ୍ତୁତିବାର ।
ମର୍ଦ୍ଦିତ ଦୋଳାରେ ବସି ଖେଳୁ ଦୋଳି ଖେଳ,
ବାତେ ଉଡେ ଫରଫରେ ଖବ-ନୀଳଚୋଳ ।
ଅମର ତୁ, ଆସୁ ପଛେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟଟନେ,
ସ୍ୱପ୍ନମୟ ପ୍ରାଣ ତୋର ଜଟିଯାଏ ସ୍ୱପ୍ନେ ।
ଜଗତ ଜଞ୍ଜାଳ ଜ୍ୱାଳା ନ ଛୁଇଁଣ ତୋତେ,
ହସି ଖୁଣ୍ଟିଯାଉ ବାହିଁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାସ୍ରୋତେ ।
କାଳ ତୋତେ ପାରେ ନାହିଁ କରି ବଶୀଭୂତ,
ପଳାଇ ଯାଉ ତୁ ଖରେ ଚରଣ ଅମୃତ ।

—:୦:—

ହରଗଉରୀ

ବସେ ହରଗୌରୀ ବେନି ଏକ ଆସନରେ,
ମଧୁର ସୁନ୍ଦର ହାସ୍ୟ ଓଷ୍ଠାଧରୁ ଝରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେହ ତନୁ ଭିନ୍ନ, ମାତ୍ର ମନ ପ୍ରାଣ ଏକ,
ହୃଦୟଦ୍ୱୟର ଏ ଯେ ସୁଖ ଅଭିଷେକ ।
ମିଳନର ମହୋତ୍ସବ ଲଭିନ୍ତି ନୀରବେ,
ହୃଦୟ-ଭଣ୍ଡାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଣୟ-ବୈଭବେ ।
କି ଗମ୍ଭୀର ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ହରଗୌରୀ ମୂର୍ତ୍ତି,
ଅର୍ଦ୍ଧହର ପୁଣି ଅର୍ଦ୍ଧ-ଗଉରୀ ଆକୃତି ।
ବର୍ଷାସଖୀ ହରଗୌରୀରେ, ଶରତର ବଟ ,
ଗନ୍ଧ ସିନା ନାହିଁ ତୋର, ମାତ୍ର ଅଛି ମଧୁ ।
ରମଣୀକୁଳର ତୁହି ପ୍ରସାଧନ-ବସ୍ତୁ,
କରନ୍ତି ସେ କରତଳ ତୋ ରସେ ରଞ୍ଜିତ ।
ପବିତ୍ର ତୋ ଦେହପ୍ରାଣ କଳୁଷ-ବର୍ଜିତ,
ମଣନ୍ତି ନଳକୁ ତେଣୁ ତୋ ସ୍ପର୍ଶେ ପବିତ୍ର ।
ଜାମରୁପୀ ଫୁଲ ତୁହି ଧରୁ ନାନାବର୍ଣ୍ଣ,
ଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ ଦିଶ ତୋ ଦୀପ୍ତ କିରଣ ।
କିପାଁ ଘନଘନ ଏତେ ବଦଳାଉ ରୂପ,
ତୋର ପ୍ରିୟସଖୀ ଚନ୍ଦ୍ରା-ଗୋଲାପ ସ୍ୱରୂପ ।
ବୁଝିଲି ବୁଝିଲି ତୋର ସ୍ୱଭାବର ମର୍ମ,
ନିତ୍ୟ ନୂତନତା ପରି ତୋର ଚରଧର୍ମ ।

—୧୦୪—

ବଣିଅଙ୍ଠା

ବଣରେ ବଣିଅଙ୍ଠା ବଢ଼ିଥାଏ ବାସ,
ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନେ ନ ମାଡ଼ନ୍ତି କେହି ତାହା ପାଶ ।
ତେତେ ତଥା ସଂସାରେ ବା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜଣା,
ନ ଜାଣେ ଯା ଗୁଣ, ତାକୁ ମଣେ ସେ ଅଲଣା ।
ସାନଦେହେ ଥାଏ ଏ ତ ବହୁତ ଶକତି,
ନ ବୁଝି କହିବା ତୁଚ୍ଛ ଅବସ୍ତୁର ଅତି ।
ହଜାରି ସୁଅରେ ଉଠେ ଦୁର୍ବଳ ଶଫରୀ,
ମାତ୍ର ତାହା ପାରେ ନାହିଁ ବଳବନ୍ତ କରୀ ।
ଅଣୁକ୍ଷୁଦ୍ର ମହୁମାଛି ଫୁଲୁଁ ଶୋଷେ ମଧୁ,
ପଶୁଜନ୍ତୁ ମାନେ ତହିଁ ମାନବ ବାରଧି ।

ବଣିଅଙ୍ଠାର ଦେହ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜାଲପରି,
କେ କହିବ ହୃଦୟର ସତ୍ୟକୁ ନ କରି ।
ପିନ୍ଧନ୍ତି ସେ ମସ୍ତକରେ ହୀରକ ମୁକୁଟ,
ଦିଶୁ ହୋଇଅଛି ତହିଁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗନ୍ଧପୁଟ ।
ଫୁଟିଅଛି କେତେ କେତେ ହୋଇ ଜଳ ଫସର,
ସେ ମୁକୁଟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ରତ୍ନର ପସର ।
ଜଳାକୁଶଳୀ ସେ—ନୁହେଁ ହେୟ ହୀନମାନ,
ସୁରଶିଳ୍ପୀ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସଙ୍ଗେ ସେ ସମାନ ।
ଭୈଷଜ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାର ଅସୀମ ପ୍ରଭାବ,
ତା’ ଗୁଣ ଦଧୀଚଧର୍ମୀ ମାନବେ ଅଭାବ ।

—୧୦୪—

ଆଳୁ

ରୂପା-ଭୂଷା ଧରି ଆସୁ ହୋଇଅଛୁ ଠିଆ,
ଋତୁସ୍ୱତା ବସନ୍ତର ତୁ ପରି ଡୁଣିଆ ।
କି ମହତ ଅହା ତୋର ସ୍ନିଗ୍ଧ ସୁମଧୁର,
ବାଧ୍ୟ-ବାହନରେ ଚଢ଼ି ଭ୍ରମେ ବହୁଦୂର ।
ରୂପ-ହାଟେ ଅଚଳା ତୁ ଗୁଣହାଟେ ଚଳା,
ରୂପର ତ ଜଗେ ମୂଲ ନାହିଁ ଗୁଣ ବିନା ।
ଗୁଣ ଥିଲେ ରୂପ ସିନା ଦିଶିବ ସୁନ୍ଦର,
ରୂପ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ, ଗୁଣ ଅପାର ସାଗର ।
ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ବହୁଗୁଣ ଚହ୍ନିଅଛି ତତେ,
ମହତ ବିନା ବା କିଏ ଚହ୍ନିବ ମହତେ ।
ଦେହ ପତ୍ରେ କଦାକାର ନେତ୍ରର ଅଲେଖା,
ସ୍ୱଭାବ ସୁନ୍ଦର ଯାର ଶୋଭାର ସେ ଶୋଭା ।
ଯେତେ ଗନ୍ଧହୀନ ଫୁଲ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟାତ ଜଗତେ,
ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତୁହି ରହିଛୁ ଗୁପତେ ।
କେଉଁ ଅପଦେବତାର ଏହା ଅଭିଶାପ,
ଜନ୍ମ ତୋ ମୋଟିରେ କେଉଁ ଲୁଚିବ ପ୍ରତାପ ।
ପଣ୍ଡିତ ତୁ, କନ୍ତୁ ନାହିଁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ସେ ପ୍ରତି,
ଅନାଦର ସମାଦର ସମାନ ତୋ ଗତି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନାମ ଶୁଣିବାକୁ ତୋର ନାହିଁ ଅଭିଳାଷ,
ପ୍ରଶଂସା ଲାଗିକି ନୋହୁ, ପ୍ରଶଂସା ତୋ ଦାସ ।

—୦—

କୁରୁବକ

କଣ୍ଟକ-ଦୁର୍ଗବାସିନୀ ରେ କୁଳସୁନ୍ଦରୀ,
ତୋଠାରୁ କି ସଦାଚରୀ, କାର ସଦାଚରୀ ?
ଅଗମ୍ୟ ଦୁର୍ଗରେ ତୋର କିଏ ସହଚର,
ଭେଦିପାରେ ନାହିଁ ତାହା ସାହସୀ ଭ୍ରମର ।
ଖରଧାରା ଶୂଳ, ବନ୍ଧୁ ଖର ପ୍ରହରଣ,
କରୁ ତହିଁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷଣ ।
ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଶରୀରରେ ତୋର ବଜ୍ରବର୍ମ,
ଦୁଷ୍ଟ ନ ପାରନ୍ତି ଛେଦି ତୋର ନାରୀଧର୍ମ ।
ଅଚେତନ ହୋଇ ବୁଝୁ ଧର୍ମର ମହତ୍ତ୍ୱ,
ପ୍ରସ୍ଫୁଟ ନୀରବ ଭାଷେ ଧର୍ମ ଗୂଢ଼ ତତ୍ତ୍ୱ ।
ତୋହରି ପରି ଫୁଲେ ଏତେ ଭବେ ଧର୍ମପ୍ରାଣ,
ସଚେତନ ନର ଜାଣି ହୁଅନ୍ତି ଅଜାଣ ।
ନିଷ୍ଠାହୀନ ଜ୍ଞାନ ଖାଲି ଶରୀରର ଭାର,
ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକରୀ ଜ୍ଞାନ ରତ୍ନ ଅଳଙ୍କାର ।
ଫୁଲସତୀ, ପ୍ରାଣ ମୋର ତର ହାହାମୟ,
କେଉଁ ଉପାୟରେ ହେବ ତୋର ପରିଚୟ ।
କହିଦେ ତୁ ମୋତେ ତାହା ହୋଇ ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ,
ଏ ସଂସାର ଦେଖି ମୋତେ ନସୁଉଛି ଭୁରୁ ।
ତା ପାଇ ନଭସ୍ୱ ହେବ ତୋହର ପ୍ରସାଦେ,
ଏତିକି ମାଗୁଛି ମୋର ସତୀ ପୁଣ୍ୟପାଦେ ।

—*—

ବଣମଲ୍ଲି

କେଉଁ ବଣେ ବଣମଲ୍ଲି ବସିଛୁ ଲୋ ଲୁଚ,
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖା ପାଇ ବୁଝେଁ ତୋର ରୁଚ ।
ଲୁଚିଥା ପତ୍ରରେ ଢାଙ୍କି ଶରୀର ମସ୍ତକ,
ଦେଖାଇ ଦେଉଛୁ ଲୋକେ ତୋହର ମହତ ।
ଦେଖିଛନ୍ତି, ବୃକ୍ଷେ ଦେଇ ଲୁଚଯାଉ ଝୁଣ୍ଡେ,
ବଣମଲ୍ଲି, ଅଲଗା ତୁ ଗିରିମଲ୍ଲୀ ଝାଣ୍ଡେ । *
ବଢ଼ିଅଛୁ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ରେ, ତପା ଏତେ ଲଜ,
ତୋ ବରର ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁ ହେତେ ଘନରଜ ।
ଏ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଅଧିକ ଲୋ ତୋ କାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧେ,
ମହାକବି କାଳିଦାସ ମୋହିତ ଯା ଗନ୍ଧେ ।
ତୁ ତାହାର ଯୋଗ୍ୟ ସଖୀ ରଜାସ୍ୱିଣୀ ପରି,
କ୍ଷୀଣଦେହେ ରଖିଅଛୁ ତେତେ ଗୁଣ ଭରି ।
ତାର ପ୍ରୀତିଫୁଲ୍ଲ ବକ୍ଷ ତୋ ଫୁଲ ଉପରେ,
ପ୍ରେମର ପୁଲକ ବନ୍ୟା ବହାଏ ପ୍ରଗଟରେ ।
ସେ ପୁଲକେ ମିଶିଯାଏ ହୃଦୟେ ହୃଦୟ,
ବାଣ୍ଟିହୁଏ ନାହିଁ ତାହା ଉଭୟେ ତନ୍ମୟ ।
ବନ୍ଧି-ବାଳାକୁଳେ ଧନ୍ୟ ତୁ ଲୋ ଭାଗ୍ୟବତୀ,
ପାଇଅଛୁ ମନୋମତ ଭାଗ୍ୟଧର ପତି ।
ଆଶୀର୍ବାଦ କରେ କବି—ହେ ନବଦମ୍ପତି,
ଚିରସୁଖୀ ହୁଅ ଯଥା ଶଙ୍କର ପାର୍ବତୀ ।

—*—

ହେନାଫୁଲ

ଏ ଜଗ ରେ ହେନାରାଣି ! ହସୁଛୁ ଲକ୍ଷାରେ,
ସୁରସାର ଉତାରରେ ଶାନ୍ତଚୁ ତୁଷାରେ ।
ରଜନୀ-ସଜନୀ ତୁହି ହେମାଙ୍ଗିନୀ ହେନା,
ମର୍ତ୍ତେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କିବା ସ୍ୱର୍ଗାପ୍ସରା ମେନା ।
ବନସ୍ଥିତ ରଜତେମା ଅଲେଖ ସୁରଭ,
ନାହିଁ ମନେ ତେତେବେଳେ ଖୁସିର ଅଭାବ ।
ଲେନ୍ତି ଲେନ୍ତି ହୀରମୋତି ମଣିରତ୍ନ ଅତି,
ଅଳଙ୍କାରେ ରଖିଅଛୁ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଆଚ୍ଛାଦି ।
ଝଲମଲେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଝର ଲମ୍ବି ତେଣୁ ତେଣୁ,
ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ତୋର ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ।

* ଗିରିମଲ୍ଲୀ—କୁଟଜ ବୃକ୍ଷ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଏତେ ଅଳଙ୍କାର ଭୂଷ କାହିଁ । ଅଙ୍ଗେ ଭସ୍ମ,
ସାବଧାନ, ଲୁଣ୍ଠିତ ନଷ୍ଟ ତୋର ସତ୍ତ୍ୱ ।
ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ମେଲିଦେବୁ ଗନ୍ଧର ବିପଣୀ,
ବନ-ବାଣୀଙ୍କଣା ତୋର ସୁଷମା ଟିପ୍ପଣୀ ।
ନାହିଁ ତୋ ପନ୍ଥରେ ବାଧା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେ ପୁଲକେ,
ତଣ୍ଡିଏ ଅବସାଦ ଲୁଟନ୍ତୁ ପଲକେ ।
ତୃଷିତ ପବନେ ଭରି ସୁଗନ୍ଧିତ ଶୁଦ୍ଧ,
ବଣ୍ଟିତୋଷ ସାଧୁ ଲୁବ୍ଧ ଯେସନେ ଅବୁଧ ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ସ୍ନାନେ ତନୁ ତୋର ଦ୍ୱିଗୁଣ ଫୁଟିବେ,
ମୋହିନେଇ ପ୍ରାଣମନ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନେ ଲୁଟିବେ ।

ଭୃଙ୍ଗ ତୋହ୍ନ ଚୋମଳ ରୁ, ସୁସ୍ମିତ-ସଂଗତା,
ଦାନ ତ୍ୟାଗ ତୋହ୍ନଠାରୁ ଶିଖିବେ ଦେବତା ।
ସ୍ୱପ୍ନ-ଜରେ ଜନ୍ତୁ ଯେବେ ମର୍ଦ୍ଦନ ମୋ ଜର,
ନର ହୋଇ ତେତେବେଳେ ହୁଏଁ ମୁଁ ଅମର ।
ଏ ଶୀତଳ ସ୍ପର୍ଶ ତୋର ତେତେ ସେ କୋମଳ,
ଗନ୍ଧ-ଅନ୍ଧ ଅଳିକୁଳେ କରୁ ତୁ ପାଗଳ ।
କୁସୁମ ସ୍ତବକ ଭରେ ପଡ଼ିଅଛୁ ନଇଁ,
ଅତି ସମ୍ପଦରେ ତତେ ହୁଅନ୍ତି ବନଶ୍ରୀ ।
ପର ପାଇଁ ମଧୁ-ଧନ କରୁ ତୁ ସଞ୍ଚୟ,
ଅନ୍ତର ବାହାର ତୋର ସବୁ ମଧୁମୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପ୍ରୀତ୍ୟୁପହାର

ଭଦ୍ରକର ହନ୍ତ-ଖସ୍କର, ଦୟାବୀର, ଦାନବୀର, ଧର୍ମବୀର, ସମ୍ଭ ବାହାଦୁର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭୂୟାଁ ଭାସ୍କରଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ମହୋଦୟଙ୍କ

ଦାନପୂତ ଶ୍ରୀଚରଣକମଳରେ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକ
"ଶୁଭମଙ୍ଗଳ" ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳିର
ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ
ଅର୍ପିତ ହେଲା ।

ଭଦ୍ରକ
୧୫ । ୭ । ୩୭ } ଶ୍ରୀ ଚନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି

http://oaob.nitrkl.ac.in

କ୍ଷୁଦ୍ରମଞ୍ଜୁଷା

ଜମା ଉପାଧିରେ ତ ଅଛ ଭାଇ,
ପେଟ ପୂରିବ ତ ତାହାକୁ ଖାଇ ।
ସେ ଉପାଧି ବନ୍ଧା ରଖି ଖଗଳେ,
ଦେବ ନାହିଁ କେହି ଗୁଣ୍ଡକ ଅଢ଼େ ।

* * *

ଥରେ ଠକି ଯେହୁ ନୁହେଁ ସତର୍କ,
ତାହାଠାରୁ କିଏ ହୁଣ୍ଡା, ଅମ୍ବକ ।

* * *

ଆପଣା ସ୍ୱାର୍ଥରେ ପଡ଼ିଲେ ବାଧା,
ସମସ୍ତେ ହୁଅନ୍ତି ମାକଡ଼ ଗଧା ।

* * *

ଦୁଇଆଡ଼େ ଥାଇ ବଢ଼ାଏ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ,
ସେ ଲୋକ ସ୍ୱଭାବ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ।

* * *

ଖୋଳ ଭୁଲି ଲାଗେ ପର କଜିଆ,
ବଡ଼ କୁଟିଳ ସେ ନାଟକୁଟିଆ ।

* * *

ଏ ଶାନ୍ତ ସ୍ପର୍ଶରେ ସେ ଶାନ୍ତ ଜନେ,
ତା ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୋବନ୍ଦେ ।

* * *

ବହୁରୂପ ଧରେ ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି,
ମହାମାୟାବୀ ସେ ସୂତ୍ରମସ୍ତରୀ ।

* * *

ପୋଷି ରଖେ ମନେ ପୂର୍ବ ଅହଙ୍କା,
ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ସେ ବନ୍ଦା ଅନନ୍ତା ।

* * * *

ମାତୃମହୀ ପଦେ ଜଳେ ଜୁହାର,
ମିଳେ ତୀର୍ଥସେବା ଫଳ ଅପାର ।

* * * *

ଭୋକେ ଶୋଷେ ପେଟ ଯାଉଛି ପଡ଼ି,
ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧୁଛି ଜରି ପଗଡ଼ି ।

* * * *

ମାଖିବାକୁ ତେଲ ନ ମିଳେ ଟିକେ,
ସୁନ୍ଦରୀ ଗଣ୍ଡରେ ବିନ୍ଦୁଏ ଟିକେ ।

* * * *

ଶୋଇବାକୁ ନାହିଁ ଚଟି ଜଟର,
ଖାଇବାକୁ ଶାଗ ଖିଚି ଭାତର ।

* * * *

ଭୁଲ୍ଲାରେ ମାରେ ସେ ଗାଲଫୁଲ୍ଲ,
ସେଇଟା ନିନ୍ଦାର ଗଉଁରଜୁଡ଼ୀ ।

* * * *

ଲାଗେ ନାହିଁ ହାତ, ନ ଲାଗେ ପାଦ,
ବାର ଘର ଲୁଣ ବଡ଼ ସୁଆଦ ।

* * * *

ମିଠା ଲାଗେ ଯାକୁ ପର ଅଇଁଠା,
ସେ କପାଳ ଗଢ଼ିବ ବସି ଗଇଁଠା ।

* * * *

ଖାଉଥାଏ ଯାକୁ ଅର୍ଥର ନିଶା,
ସୁଅଠାରୁ ବଡ଼ ତାର ପଇସା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

✽ ✽ ✽ ✽

ଦେବତା ନ ମାନେ ନାସ୍ତିକ ଛାର,
ଇଷ୍ଟଦେବ ତା'ର ପଞ୍ଚମକାର ।

✽ ✽ ✽ ✽

କୁଞ୍ଚି ଅଛି ଯାର ସେହି ବଳୁଆ,
କୁଞ୍ଚିରେ ଜଣିଲ ହିଁ ଦେହ ଠେଲୁଆ ।

✽ ✽ ✽ ✽

ବନରେ ମୟୂର ଆକାଶେ ଘନ,
ପଦ୍ମଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନ ।
ବିଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ଅନ୍ତରେ ଶଶୀ,
କୁମୁଦିନୀ ହସେ ଜଳରେ ବସି ।
ଲାଗିଛି ତାଙ୍କର ସ୍ନେହପୀରତି,
ପ୍ରୀତି କରନ୍ତିଏ ଦୂରକୁ ଜଣ ।

✽ ✽ ✽ ✽

ଜୈମିନୀ, ସୁମନ୍ତ, ବୈଶମ୍ପାୟନ,
ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ ଏ ପାଞ୍ଚଜଣ,
ତପ ତେଜେ ଦୀପ୍ତ ଯଥା ତାରକା,
ଏହି ପାଞ୍ଚ ଋଷି ଚକ୍ରବାରକା ।

✽ ✽ ✽ ✽

ହୀନସେବା ଛାଡି ମହତ୍ୱାଶ୍ରୟ,
ଭଲେ ଶରଣାଗ ହେବ ନିର୍ଭୟ ।
ସିଂହର ମଣ୍ଡଳା ହେବାରୁ ଅଜା,
ବନସ୍ତରେ ହେଲା ହିଂସ୍ର ରଜା ।

● ✽ ✽ ✽

ସୀତା ହରି ନେଲ ଦୁଷ୍ଟ ରାବଣ,
ସମୁଦ୍ର ବାନ୍ଧିଲେ ରଘୁନନ୍ଦନ,
ଏଥିରୁ ବଡ଼କ କି ଅଛି ଆନ,
ଦୁଷ୍ଟ ଅପରାଧେ ଶିଷ୍ଟାପମାନ ।

✽ ✽ ✽ ✽

ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ପଳାଶ ଫୁଲ,
ନାହିଁ ତାର ବାସ, କହାଏ ମୂଲ ।

✽ ✽ ✽ ✽

କୁଞ୍ଚି ନାହିଁ ଯାର ପଶୁ ସେଇଟା,
ଗେଙ୍ଗୁଡ଼ିକ ମଣେ ଗଇଁଣ୍ଠା ପିଠା ।

✽ ✽ ✽ ✽

ଋଣ କରି ଦେବେ ନ ଖାଅ ଘିଅ,
ଶାଗ ମାଷଶରେ ବଢ଼ିବ ବିହ୍ନ ।

✽ ✽ ✽ ✽

କୁଆ, ଚୁଆ, ଭୁଆ, ମାଛି, ପିମ୍ପୁଡ଼ି,
ଖାଇଲେ ନ ହୁଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍କୁଡ଼ି ।

✽ ✽ ✽ ✽

ନୀଚ ଉଚ୍ଚପଦେ ହେଲେ ମଣ୍ଡିତ,
ମୂର୍ଖ ପୁନି ଯେବେ ହୁଏ ପଣ୍ଡିତ,
ଅମାନୀ ଯଦ୍ୟପି ଲଭେ ସମ୍ମାନ,
ଜଗତକୁ ମଣେ ତୃଣ ସମାନ ।

✽ ✽ ✽ ✽

ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବସି ଧରେ ଯେ ପକ୍ଷ,
ପର ଘର ଭଙ୍ଗା ଯାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ,
ମହାପାପୀ ସେଟା ଧର୍ମଛତା,
କହାଏ ନ ଦେଇ ନିଏ ଛଳତା ।

✽ ✽ ✽ ✽

ଶାସ୍ତ୍ରେ ଜିଏ ଯେ ତର୍ଣ୍ଣିରେ ଶୂର,
ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ସେ ହୀନ କୁକୁର ।

✽ ✽ ✽ ✽

ଛଳନା ଯାହାର ଜନ୍ମ ଜୀବତା,
ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ ସେ ମୃଗତୃଷ୍ଣିକା ।

✽ ✽ ✽ ✽

ସ୍ନେହରେ ଚୁମ୍ବିଲେ ସର୍ପବଦନ,
ଜାଣିବ ସେ ନିଶ୍ଚେ ମୁଖେ ଦଂଶନ ।

✽ ✽ ✽ ✽

ଦାନ କରି ଯେବୁ ହୁଏ ବଖାଣି,
ଶାଠଠାରୁ ସେଟା ଇତର ପ୍ରାଣୀ ।

✽ ✽ ✽ ✽

ଶୁଣଠାରୁ ନୀଚ ନଜଲୁ ମଣ,
ତଥା ପର ଧନ ସଙ୍ଗ୍ରହୁ ପଣ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅନାଥୀଙ୍କୁ କର ମାନ ଅର୍ପଣ,
ତୁଣ୍ଡେ ହରିନାମ କର କୀର୍ତ୍ତନ ।

* * * *

ହାତୀକୁ ଦେଖିଲେ ନ କର ଭୟ,
ନ ତଳିବ କେବେ ଦେଖିଲେ ହୟ,
ଶୃଙ୍ଗୀକୁ ଦେଖିଲେ ଲୁଚାଅ ବାଡ,
ଦୁର୍ଜନ ଦେଖିଲେ ପଳାଅ ଛାଡ ।

* * * *

ବସନ୍ତ ସମ୍ପଦ ମଳୟାନିଳ,
ଗଙ୍ଗାର ସମ୍ପଦ ସ୍ୱଚ୍ଛ ସଲିଳ,
ସାଧୁର ସମ୍ପଦ ସଦା ସତ୍କର୍ମ,
ଗୃହୀର ସମ୍ବଳ କେବଳ ଧର୍ମ ।

* * * *

ଫୁଲର ସୁବାସ ଯାଏ ଦଣ୍ଡକେ,
ଗୁଣର ସୌରଭ ସଦା ମହକେ ।

* * * *

ସଜ୍ଜନର କଥା ପଥରଗାର,
ଖଳ କଥା ପାଣିଗାର ପ୍ରକାର ।

* * * *

ସାପ ଅମଙ୍ଗଳ, ସଞ୍ଜ ମଙ୍ଗଳ,
ଶକ୍ତି ପୁଚ୍ଛ କିଏ ମଙ୍ଗଳ ଫଳ ।

* * * *

ଅଣ୍ଟାରୁ ଲେଙ୍ଗୁଡ ପଡନ୍ତୁ ଛିଡ,
ମୁହଁରେ ଲଗିଛି ସିଗ୍ରେଟ ବିଡ ।
ଲଜ୍ଜା ହେଉ ପଛେ ଲୁଗାସି ପୁଅ,
ଛାଡ ପାରିବ କି ଲୁଗାସି ଶୁଅ ।

* * * *

ଜମିଦାରୀ ପାକେ ଜମିଦାରଙ୍କୁ,
ମାନବ କି ତାହା ହୀନ ଛାରକୁ ।

* * * *

ଲେକଧାରୀ ହୁଏ ଯେବେ ଅଲେଖା,
ପଇସାକୁ କରେ ମଞ୍ଜସା ଲେଖା ।

* * * *

ବଳଦେବ ହେଲେ ଏକ ପୁରୁଷା,
ଦେବେ ଖାଇ କରେ ସ୍ୱଷରେ ଦୃଷା,
ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କରେ ସେ ହିଂସା,
ବାପ ଲେଖା ତାର ହୁଏ ପଇସା ।

* * * *

ଚଳଦ ପୁରୁଷ ଯାର ଲଙ୍ଗଳା,
ପଇସା ହେଲେ ସେ ତୋଳେ ଦଙ୍ଗଳା ।

* * * *

ଅଦୃଷ୍ଟ ମହିମା ସିନା ଏମନ୍ତ,
ଦେଲମଙ୍ଗା ଚେଲ ହୁଏ ମହନ୍ତ ।

* * * *

ଚୋଟଳା ମୂଳରେ ଦେଲେ କର୍ପୂର,
ଲାଗିବ କି ତାହା ଫଳ ମଧୁର ।

* * * *

ଗଣ୍ଡକଣ୍ଠା ପରି ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାଣ,
ଧାଇଁଛି ଆଗକୁ ସର୍ବଦା ଜାଣ ।
ଦମ୍ ପଶିଗଲେ ହେବ ସେ ସ୍ଥିର,
ମାଟିରେ ପଡବ ମାଟି ଶରୀର ।
ଏ କଥାକୁ ଦେଇଥିବ ଯେ ଧ୍ୟାସା,
ସେ କିପାଁ କାହାକୁ କରିବ ହିଂସା ।
ଏହିକ୍ଷଣି ପ୍ରାଣ ଗଲେ ବାହାରି,
ହେ ଭୁସ୍ୱର, ତୁମ୍ଭେ ନୁହଁ କାହାରି ।

* * * *

ହୀନପୁରୁଷ ଯେ ଜୀବନରଙ୍କା,
ବରଞ୍ଚ କାଳକୁ କରେ ସେ ଶଙ୍କା ।

* * * *

ଲଜ୍ଜା ହେଲେ ଖୁଅ ନ ଛାଡେ ଗଳ,
କେଉଁ ପିଠି ନୁହେଁ ଶସ୍ତାର ଭଲ ।

* * * *

ଗୋପେଟେ ନାହିଁ ପାଠ ମୁଣ୍ଡରେ ନାଳ,
ସେଇଟା ମାଟିର ପାଉଲ ତାଳ ।

* * * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଛୁଞ୍ଚାଅ ପଛରେ ଲବଣୀ ସର,
ଆପଣାର କେବେ ନ ହେବ ପର ।

* * * *

ଖାଉଥାଉ ପଛେ ଦୁଧ କଦଳୀ,
କଳବୁଢ଼ୀ ଲୁଣ୍ଡ ଖୋଜିବ କଳି ।

* * * *

ସ୍ୱଭାବ ନ ଯାଏ ଲୁଚ ପରଶେ,
ଫୁଲେ ବସି ମାଛି ଘାଆରେ ବସେ ।

* * * *

ଯଦି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ବାହନ ହଂସ,
ଖାଉଛି ସେ ଗେଣ୍ଡା ଶାମୁକା ରସ ।
ସ୍ୱୟଂ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରଭୁ ଯାହାର,
ସେ ଗରୁଡ଼ କରେ ସର୍ପ ଆହାର ।
ଅଣ୍ଡା କର ଶିବ ଠାକୁରେ ବୃଷ,
ଖାଏ ଗୁଣ୍ଡି ଘାସ, ତୋରଣି, ଭୁଷ ।
ଏଡ଼େ ଲୋକଙ୍କର ଏହି ବ୍ୟବହାର,
ଇତରର କଥା କଣ ପଚାର ।

* * * *

ହୀନକୁଳେ ଜନ୍ମି ନ ହୁଏ ହୀନ,
ପଙ୍କରୁ ଜନମି ବାସେ ନଳିନ ।

* * * *

ପଇସାର ନାହିଁ ନ୍ୟାୟ ଧରମ,
ପଇସା ଗରମ ବଡ଼ ଗରମ ।

* * * *

ପାଣ୍ଡବେ ଧ୍ୱଂସିଲେ କୌରବ ଗର୍ବ,
ଏଥିରୁ ଭାରତ ଅଠର ପର୍ବ ।

* * * *

ଗୁହାଳ ଦଣ୍ଡରେ ଗୋରୁ ଅସୁର,
ଗଳି ବନ୍ଧଣାରେ ଶୁଏ କୁକୁର,
ଧର୍ମ ବଣ୍ଟୁର ଏ କଳି ଯୁଗରେ,
ବଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ତ ଧର୍ମ ବା ଡର ।

* * * *

ମୂର୍ଖର ଗାରିମା ଢଙ୍ଗ ଅସୀମ,
ବେଶ ସାଜିଥାଏ ଯେତେକ ହାକିମ,
ମହାକାଳ ଫଳ ଦିଶେ ବାହାର,
ଭିତରଟା ତାର ପୋଡ଼ା ଅଙ୍ଗାର ।

* * * *

ନଈ ପାଣି ପାଏ ବଲ୍ଲଭସାରୁ,
ଶୁଖି ଶୁଖି ମରେ ଲକ୍ଷ ଜଖାରୁ ।
ଏ କାଳର ଏ ତ ଉନ୍ନତ ରୀତ,
ଅପୂଜ୍ୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ପୂଜିତ ମୃତ ।

* * * *

ଧୂଳି କି ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତୁ ହୁଣ୍ଡା,
ଧୂଳିରୁ ଉପୁଜେ ରତନ ମୁଣ୍ଡା ।

* * * *

ଅଳ୍ପାୟୁ ବିଜୁଳି ଅଳ୍ପାୟୁ ବନ୍ୟା,
ଅଳ୍ପାୟୁ କୁସୁମ—କାନନକନ୍ୟା,
ଅଳ୍ପାୟୁ ସମ୍ପଦ, ମଳୟ ବାୟୁ,
ଅତି ଶବଦଟି ଅତି ଅଳ୍ପାୟୁ ।

* * * *

ଘର କଳି ଘର ଭିତରେ ସାଞ୍ଜି,
ପଦାକୁ କାଢ଼ିଲେ ପାଇବ ଲାଜ ।

* * * *

କଳାମେଘ ଯାଏ ଫସର ଫାଟି,
ପାଣି ଢାଳିଦିଏ ପାଣ୍ଡୁରିଆଟି ।

* * * *

ଆପେ ଆପଣାକୁ କହେ ଯେ ବାବୁ,
ବାବୁ ନୁହେଁ ସେଟା ବାବୁର ଆବୁ ।

* * * *

ପର ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଛାତି ଫୁଲାଇ,
ଝିଟି, ବଡ଼ପଣ ହୁଏ ଦେଖାଇ ।

* * * *

ପିଠଉ ଗାରକୁ ନ ମିଳେ ଚୂନା,
ନାଇବାକୁ ଖୋଷ କାନରେ ସୁନା ।

ଅମ୍ବିକା ଭାଜିରେ ନ ପଡେ ଲୁଣ,
ପର ଘରେ ଲେଖା ପନ୍ଦର ଗୁଣ ।
* * * *
ଏ ମୁହଁରେ କଥେ ସେ ମୁହେଁ କଥେ,
ତାହା ଭରସାରେ ବସିଥା ପଥେ ।
* * * *
ମନୁଆ ଧରନ୍ତୁ ମଦନ ହାତ,
ବନ୍ଧୁଆଣ ବାଇଡ଼ଙ୍କ ସଙ୍ଗାତ ।
* * * *
ଅତ ଅଲାବନ୍ତ ଥିରଭୁଣ୍ଡିଆ,
ପନ୍ଥଅଢେ ଥାଇ ମାରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ।
* * * *
କଲି ନ ପାଇଲେ କଲଭୁଣ୍ଡେଇ,
ହେଉଥାଏ ତାର ଜିଭ କୁଣ୍ଡେଇ ।
* * * *
ସ୍ୱଭାବ ଚରନ ବ୍ୟକ୍ତ କର,
ଲଭିବ ବସ୍ତ୍ରରେ ଢଇ ଆଦର ।
* * *
ଭି ଲଙ୍କା ଖାଇଲେ ଶାଗପତର,
ଦାସବୃତ୍ତି କନ୍ଥୁ ବଡ଼ ଇତର ।
* * *
ନ ମିଳୁ ପଲଙ୍କେ ମଣ୍ଡା ଗଇଁଣ୍ଠା,
ନ ଖୁଣ୍ଟ କୁକୁର ପଶୁ ଅଇଁଣ୍ଠା ।
ଛିଣ୍ଡି ପିଠା ସଙ୍ଗେ ନ ମିଳୁ ଲେଠ,
ହୀନ ବୃତ୍ତି ଧରି ନ ପୋଷ ପେଟ ।
* * *
ଲଭ ଲୋଭ୍ରୁ ପଛେ ରହିବ ସାନ,
ହୃଦୟର ନାହିଁ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ।
* * *
ନ ମିଳୁ ପଲଙ୍କେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦରୀ,
ଅଖାଡର ଯାଇ ଖେଳ କଉଡି

ମାଟି-ମାଆ ଯେବେ ଦେବେଟି ବର,
କୁବେର ହୋଇବା କେତେ ମାତର ।
* * *
ଭୁଜଙ୍ଗରେ ଚାହିଁ ହୃଦୟ ତୃଷା,
ମାଟି ମଞ୍ଜାସ୍ମି କି ମାରିବ ମୂଷା ।
* * *
ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଗୋଟିଏ,
କାନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁପରେ ହୁଏ ବୋଟିଏ ।
ତାଙ୍କ ଶୁଭ୍ରଦର୍ଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା-ବର,
ବୋଟି କୁବେ ହୁଏ ପ୍ରତିଫଳନ ।
* * *
ଦେହୁଯାକ ମାରେ ଛିଲଡ ଛାପା,
ସେ ଏବା ଠକର ଗୋସାଇଁ-ବାପା ।
* * *
ବର କନ୍ୟା ପଣ ଛାଡ଼ ଏଣିକି,
ପୁଅ ଝିଅ ମାଂସ ନ ଖାଅ ବିକି ।
* * *
ଖୁଣ କର ନୂଆ ପ୍ରଣାଳୀ ଧରି,
ବି, ଏ, ଏମ୍, ଏ, ପାସ୍ ନୁହେଁ ତା ସରି ।
* * *
ଚଳାଚିଦ୍ୟା ଘୋଷି ପୂଜ କମଳା,
ଭଲା ଛାଡାଇବ ଦେଶରୁ କଲା ।
ବେପାର ବଣିକ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ନିବାସ,
ଖୁଣ୍ଟୁଆଥ ଧରି ବି. ଏସସି. ପାସ ।
* * *
ପାଠୁଆର ଘରେ ଭୋଟ ଚାମିକ,
ମୂର୍ଖ ଘରେ ଥାଏ ଅସଲ ଶଙ୍କ ।
* * *
ମହତ ପଲଙ୍କେ ନ ହେଲ ନାହିଁ,
ଇତର ନ ହୁଅ ବୁଦ୍ଧି ହରାଇ ।
* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ କେହି ସାହସ ସମ,
ଅତି ସାହସଟି ଅତି ଅଧମ ।

* * *

ମାଗି ଦଣ୍ଡବତ ଯାଚ କଲ୍ୟାଣ,
ଅମାନୀ ଲୋକର ଅସ୍ତ୍ରବାଣ ।

* * *

ଭଲ ଫଳ ମୂଢ଼େ ଭକ୍ତି ନୀତିବଚନ,
ଭଲ ଫଳ ଅନ୍ଧ ଆଗେ ଧର ଦର୍ପଣ ।

* * *

ବାଣୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହିମା ସବୁଠୁଁ ବଳେ,
ଭାଷା ଓ ପଇସାରେ ସଂସାର ଚଳେ ।

* * *

ଗଣେଶ ବାହନ ଚୁଟିଆ ମୂଷା,
ବୈକୁଣ୍ଠ ଦେଖିଲେ ହୁଁଏ ଭୁଷା ।
ବଳଲୋକ ଅସ୍ତ୍ର ଧରି ଯେ ଥିବ,
ସେ ଛୁଆଁ ତାହାକୁ ଡରି ମରିବ ।

* * *

ଶିବଙ୍କ ବାହନ ହେବାରୁ ଷଣ୍ଢ,
ଧାଏଁ ସେ ସିଂହକୁ ଦେବାକୁ ଦଣ୍ଡ ।
ଗରୁଡ଼କୁ ଫଣା ଟେକନ୍ତି ସର୍ପ,
ପ୍ରଭୁଯୋଗୁଁ ବଢ଼େ ସେବକ ଦର୍ପ ।

* * *

ଅକର୍ମା କପାଳେ ନାହିଁ ମଙ୍ଗଳ,
ଶିବ ବର ତାହା ଭାଗ୍ୟେ ବିଫଳ ।

* * *

ଭାଗ୍ୟସୂର୍ଯ୍ୟ ଆସେ ଯେ ଭାଲେ ଭୁଣ୍ଡ,
ଠିକା ସୁନା ହୁଏ ଖପର ଗୁଣ୍ଡ ।

* * *

ସବୁ କଥାରେ ଯେ "ଆଜ୍ଞା-ହଁ" କୁହେ,
ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ସେଟା—ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ।

* * *

ଅପାତ୍ରରେ ନୀତିଶିକ୍ଷା ନ ଦିଅ,
ବେଙ୍ଗ ପେଟେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହୁଏ ଘିଅ ।

* * *

ଗଭ ହେଉ ପଛେ ଆକାରେ କ୍ଷୁଦ୍ର,
ପେଟଟି ତାହାର ମହାସମୁଦ୍ର ।

* * *

ଦୁମୁଣ୍ଡିଆ ସାପ ଖଳ ଦୁର୍ଜନ,
ଦୁଇ ମୁହଁରେ ସେ କରେ ଦଂଶନ ।

* * *

ସାହସୀ ନ କରେ କାହାକୁ ଶଙ୍କା,
ଲଙ୍ଘିଯିବ ପଛେ ନ ହୁଏ ବଙ୍କା ।

* * *

ଆଗେ ଶିଖ ମାତୃଭାଷା,
ସାଫଲ୍ୟ ଲଭିବ ଆଶା ।

* * *

ତରୁଣର ତପ୍ତ ଶକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ମିଶି
ବୃଦ୍ଧର ସୁପକ୍ୱ ଜ୍ଞାନ,
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନେ ଦକ୍ଷ ହୁଏ ଯଥା
ବହ୍ନି ସଙ୍ଗେ ପବମାନ ।

* * *

ଘୁଷୁରି ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପିଲେ
ପଙ୍କେ ଲଟପଟ ହେବ,
ଶିଳପଥରଟାକୁ ଯେତେ ପୂଜା କଲେ
ହେବ ନାହିଁ ମହାଦେବ ।

* * *

ବୈକୁଣ୍ଠ ତୁଣ୍ଡରେ ନବାତ ଗୁଞ୍ଜିଲେ
ଫିଙ୍ଗିଦେବ ଥୁ-ଥୁ କରି,
ପଶୁମାନଙ୍କ ମେଣ୍ଢେ ପାଇଲେ ଖାଇବ
ଆଦରେ ଉଦର ଭରି ।

* * *

ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇ ନ କହନ୍ତୁ ପଛେ
ଦେଶବନ୍ଧୁ ଜାତି ଭାଇ,
କୁକୁର ପରାଏ ବଡ଼ଲୋକ ପଛେ
ଲୁଙ୍ଗୁ ଲୁଙ୍ଗୁ ହୁଅ ନାହିଁ ।

* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନୀଚ ଉପଦେଶ ସଂସର୍ଗେ ମନସ୍ୱୀ
ନ ଛାଡ଼େ ନିଜ ସ୍ୱଭାବ,
ଦୁଧ, ମଧୁ ମଧ୍ୟେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିଲେ
ସାଲମା ହେବ କି ଅମ୍ଳ ।

* * *

ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ଅଣବୁଝା ଜନ
ନ ଘେନେ ଶୁଭ ନମୁନା,
ଛୁଆଇ ଛୁଆଇ ପୁଟ ଦେଉଥିଲେ
ପିତଳ ହେବ କି ସୁନା ।

* * *

ମାଜିଲେ ମାଠିଲେ ପୋଛିଲେ ଦୁର୍ଜନ
ସ୍ୱଭାବ ନ ହୁଏ ଦୂର,
କର୍ପୂର ଗଦାରେ ପୋତି ରଖିଲେ କି
ରେଙ୍ଗୁଟି ହେବ କର୍ପୂର ।

* * *

କିଏ ଜାଣିଥିଲା ଚହଟ ସୁନ୍ଦର
ସଂସାର ଏତେ ପିଶୁନ,
ନବନୀତ ଜାଣେ ଦୁର୍ବ ଘାସ ବଶେ
ଖାଇଦେଲା ଚଲି ଚୂନ ।

* * *

ଦମ୍ଭୀ ଅଭ୍ୟାସୀ ମଦଗର୍ବେ ଭେବେ
ଲୁହାରେ ଗଢ଼ା ତା ମୁଣ୍ଡ,
ଜାଣେ ନାହିଁ ମୂଢ଼ ଦିନେ ସେହି ମୁଣ୍ଡ
କାଳଦଣ୍ଡେ ହେବ ଖଣ୍ଡ ।

* * *

ନୀଚ ତେବେ ଲୋକ ମନ୍ତ୍ରଛନ୍ଦ ତେଜ
ମାଟିଘର ମାଟିଘର,
କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଏହା ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ନର
ନିଜକୁ ମଣେ ଅମର ।

* * *

ମୋହମଦେ ଘାରି ବସ୍ତୁରୁଷ ମୂର୍ଖ
ଯାହାକୁ ଅମୃତ ବୋଲି,
ଜାଣି ଜାଣୁ ନାହିଁ ମାୟା ଅମୃତ ସେ
ବିଷରେ ହୋଇଛି ବୋଲି ।

* * *

ରସନାଟି ମୋର ବଡ଼ ଅରସିକ
ତାର ଜାଣେ ନାହିଁ ରସ,
ହରିପ୍ରେମ ରସ ଛାଡ଼ି ସେ ଅଧମ
ଚୁଷୁଛି ଅମ୍ଳ ପଣସ ।

* * *

ସାଧୁ ସୁଜନଙ୍କ ଅନ୍ତର ପରସ୍ୱେ
ଅଟେ ନାରିକେଳ ଫଳ,
ବାହାର ଶୁଖିଲା ଭିତରରେ ଥାଏ
ମଧୁର ଶୀତଳ ଜଳ ।

* * *

ମୃତ୍ୟୁ ମାନବର ଅମୃତ ଜୀବନ
ତାକୁ କାହିଁ ଏତେ ଡର,
ନବ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବାକୁ ତେଣୁ
ହୁଏ କି ତେବେ କାତର ।

* * *

ରହି ପଞ୍ଜୁରୀରେ ଦୁଧସର ଖାଇ
କୁଆଟା ହେବ କି ଶୁଆ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଶର ଗୁଞ୍ଜି ହେଲେ ହେବ
ଭୁଆଟା କି ସିଂହଳୁଆ ।

* * *

ଜୀବନଟାଯାକ ସୁଖ ଖୋଜି ଖୋଜି
ନ ମିଳିଲା ସୁଖ ଭେଟ,
ଜନମ କାଳରୁ ଖାଇ ଖାଇ ତେବେ
ନ ପୂରିଲା ପୋଡ଼ା ପେଟ ।

* * *

ଜୀବନ ଗୋଟାଏ ମାଦକର ନିଶା
ଦଣ୍ଡେ ଯିବ ସେ ଛୁଟି,
ଅବୋଧ ମାନବ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିଛି
କାଳହାତେ ଦେଇ ଚୁଟି ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପବନର୍ ଜୀବନ ଶୋଷି ଖାଏ ଯେଉଁ
ସର୍ବାଙ୍ଗେ ଦେଇ ଜ୍ୱର,
ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ସେ ଗଛର ମଞ୍ଜଙ୍ଗ
ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଜୀବନ ତାର୍ ।

✽ ✽ ✽

ହାନ୍ତୁ ନର୍କିଆ କାପୁରୁଷ ମଣେ
କୁହୁଣ୍ଡକୁ ନଇବଡ଼ି,
ଭେକରଣ୍ଡ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼େ ସେ
ମଣି ତାକୁ ଗଡ଼ଗଣ୍ଡ ।

✽ ✽ ✽

ଅବୁଝା ନଜର୍ ଅବହେଳପଣ
ପାରେ ନାହିଁ କେବେ ଛାଡ଼ି,
ନଖରେ ଛୁଡ଼ବା କୁଟାଖଣ୍ଡକୁ ସେ
ହାଣଇ ଘେନ କୁରାଢ଼ି ।

✽ ✽ ✽

ମହତ ଉଦର୍ ମହତ୍ତ୍ୱ କେବଳ
ବୁଝନ୍ତି ମହତଜନ,
ଅନନ୍ତ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ଅନନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱ
ଜାଣେ ଅନନ୍ତ ଗଗନ ।

✽ ✽ ✽

ମନେ କର୍ ବନ୍ଧୁ ବିଳାସୀ ହେବେ ମୁଁ
ଭୁଞ୍ଜିବୁ ସୁଖ ବିଳାସ,
ଜାଣେ ନାହିଁ ପର ବିଳାସ ତାହାକୁ
କରୁ ଯାଉଅଛି ଗ୍ରାସ ।

✽ ✽ ✽

ପର କଥା ଛାଡ଼ି ଭାବ ନିଜ କଥା,
ଦୂର ହେବ ଭବ ଦୁଃଖ ତାପ ବ୍ୟଥା ।

✽ ✽ ✽

ଘରେ ଯା’ ତୁଣ୍ଡକୁ ପରନିନ୍ଦା ମିଠା,
ଅଟେ ଅସାର ସେ ମନୁଷ୍ୟ ପିଠା ।

✽ ✽ ✽

ଦେଖାଏ ଯେ ଅତି ନମ୍ରତା ଭାବ,
ବୁଝିବ ସେ ଖଳ ରୂପ ସଇତାନ୍ ।

✽ ✽ ✽

ପଞ୍ଚରତ୍ନ ଅନ୍ନ ଘୃତ ଖଜା ପିଠା,
ସବୁଠାରୁ ବଳି ମାତୃଭାଷା ମିଠା ।

✽ ✽ ✽

ମାତୃକ୍ଷୀର ସ୍ୱାଦୁ ଅମୃତୁ ପ୍ରଚୁର,
ମାତ୍ର ମାତୃଭାଷା ତାଠାରୁ ମଧୁର ।

✽ ✽ ✽

ପରସେବା ଛାଡ଼ି ନିଜ ଗୋଡ଼େ ଠିଆ,
ହୁଏ ଯେ ଜଗତେ ସେହି ବାହାଦୁରିଆ ।

✽ ✽ ✽

ମାନବ ଉପାଧି ବହନ୍ତି ସର୍ବେ,
ପ୍ରକୃତ ମାନବ କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ।

✽ ✽ ✽

ଦେଶାତ୍ମ ଜ୍ଞାନରେ ଗଢ଼ା ଯାହା ପ୍ରାଣ,
ଦେଶମାତାର ସେ ପ୍ରକୃତ ସନ୍ତାନ ।

✽ ✽ ✽

ଶିକ୍ଷିତ ଯଦ୍ୟପି ଶିଖ ପରଗୁଣ,
ପରଦୋଷ ବାଛୁ ହୁଅ ନାହିଁ ନ୍ୟୂନ ।
ଯେଉଁ ଫଳ ଗାଇ ପର ନିନ୍ଦା ଗୀତ,
ସେହି ସମୟରେ ଚିନ୍ତ ନିଜ ହିତ ।
ନ କର ପଛକେ ପର ଉପକାର,
ମାତ୍ର ଅପକାର ନ କର କାହାର ।
ପର ଅନିଷ୍ଟରେ କାଟିବା ସମୟ,
ନିଜ ସମୟର ସିନା ଅପବ୍ୟୟ ।
ପୋଡ଼ା ସଂସାରର ଏ ବିଷମ ରୋଗ,
ପାଏ ଯେ ସୁବିଧା ନ କରେ ସେ ଭୋଗ ।

✽ ✽ ✽

ଚେଷ୍ଟା କର ଯଶଧନ ଅର୍ଜିଇ ବହୁତ,
ବସିଥାଏ ଅଦୃଷ୍ଟକୁ ଚାହିଁ କାପୁରୁଷ ।

✽ ✽ ✽

ଅଳସରେ ଦେହମନ ହୋଇଯାଏ ଜୁନ୍ଥା,
ଅଳସ ସଙ୍ଗରେ ଦୁଃଖ ହୋଇଥାଏ ଗୁନ୍ଥା ।

✽ ✽ ✽

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମେଣ୍ଢାସ୍ତୁତି, ଉଷ୍ଟ୍ରୀଙ୍କ ସଭାଜଅ ମେଷ,
ଦମ୍ପତ୍ତି କଳହ ଅଣେ ଶତ୍ରୁରେ ଉଦ୍‌ବେଗ
ଅଲ୍ପ ଅଲ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ଏତ୍ତ ଶୁଣକର,
ମାତ୍ର ତାହାରଲୁ ବିଶେ ବହୁଆଡ଼ମ୍ବର ।
ଏ ସ୍ତୁତିଙ୍କ ସମକକ୍ଷ କବଙ୍କର କୋପ,
ସୋଲହଅଁ ପର୍ବ ଭଳେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଲୋପ ।

* * *

ହୁଷ୍ଟ ଶୋଷିପାଏ ମୂର୍ଖ ପିଇ ଲମ୍ବ ଯଥା,
କିନ୍ତୁ ଧସ୍ ପଡ଼ିଯାଏ କହିଦେଲେ କଥା ।

* * *

ବୁଦ୍ଧି ବଳଠାରୁ ବଳ ନାହିଁ ଆନ ବଳ,
ଜ୍ଞାନଠାରୁ ନାହିଁ ଆଉ ଆଲୋକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ବିଦ୍ୟାଠାରୁ ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ, ଦାନଠାରୁ ପୁଣ୍ୟ,
ଧର୍ମଠାରୁ ଧନ ନାହିଁ, ପାପଠାରୁ ଘୃଣ୍ୟ ।
ଦୟାଠାରୁ ବଳ କବ ବଡ଼ଗୁଣ ନାହିଁ,
ତ୍ୟାଗ, ସେବାଠାରୁ ବଳ ମହତ୍ତ୍ୱ ବା କାହିଁ ।

* * *

ଅଜାଡ଼ ପାଣିରେ ବେଙ୍ଗ ଯାଏ ଧୀରେ ଧୀରେ,
ଜଣ୍ଡି ତରଣ୍ଡି ହୁଏ ଆଣ୍ଠୁଏ ପାଣିରେ ।
ବିଦ୍ୱାନର ଥାଏ ନାହିଁ ଗର୍ବ, ଅହଙ୍କାର,
ଗର୍ବ ଏକା ଗଣ୍ଡିଧନ ଦରିପାଠୁଆର ।

* * *

ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଦ୍ୱିଜ ହୋଇଯାଏ ନଷ୍ଟ,
ନୃପତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଭୁଞ୍ଜେ ଧନକଷ୍ଟ ।
ଲଜ୍ଜା କଲେ ବେଶ୍ୟା ମରେ ବହୁତ ଅନାହାରୀ,
ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହୋଇଲେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ କୁଳନାରୀ ।

* * *

ପଇସା ପ୍ରଶଂସା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ,
ଏକ ''ପ''ର ଖାଲି ଗୁମାନ ।

* * *

ଜଳ ପିଇସାରି ଦେଲେ ଉଚିତ ନଗାଣ୍ଡ,
ତାଙ୍କ ଜଳର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଦୋଷ ଯାଏ ଛାଡ଼ି ।

* * *

ମାଣ୍ଡର ଅଇଁଷା ମତ୍ସ୍ୟ, ବାଛୁରୀର ଦୁଧ,
ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗେ ଲାଗେ ତାହା ଚିରଶୁଦ୍ଧ ।

* * *

ଭୋଗରେ ବସିଲେ ମାଛି ନୁହେଁ ତା ଅଶୁଦ୍ଧ,
ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ କଥା ଏହା କହନ୍ତି ବୁଧ ।

* * *

ଶକ୍ତି ଗଲେ ଚୋର ହୁଏ ସାଧୁ ବ୍ୟବହାରୀ,
ଅଭାଗୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ ହେଲେ ହୁଏ ତପସ୍ୱିନୀ,
ରୋଗୀ ହେଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି କରେ ନର,
ନାସ୍ତିକ ବିପଦବେଳେ ସୁମରେ ଈଶ୍ୱର ।

* * *

ଜନମୀଲୁ ମାଡ଼ ମାରେ ଦୁଷ୍ଟ ମୂର୍ଖ ପୁଅ,
ଝରେ ତାଲୁ ତାହା ଦୁଃଖେ ମାତୃନେତ୍ର ଲୁହ ।

* * *

ନ ମଣ ଅଶକ୍ତ କଲେ ହୋଇ ଭୀତଭକ୍ତ,
ମହାଶକ୍ତି ସୁତ କେବେ ନ ହୁଏ ଅଶକ୍ତ ।

* * *

କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ ଭୁଲି ଭୁଲି ନ ହୁଅ ନିରାଶ,
କରୁଥାଅ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରବଳ ପ୍ରୟାସ ।
ଧୈର୍ଯ୍ୟଧର ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ଶେଷେ ପୁରସ୍କାର,
ସାଧୁ ଚେଷ୍ଟା ହୁଏ ନାହିଁ ବିଫଳ କାହାର ।

* * *

କ୍ଷେତ୍ର ନ ମିଳିଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ କର ନାହିଁ ଦେବ,
ନ ଘଟିଲେ ଆନ କ୍ଷେତ୍ର ଅନ୍ତ ଭୂମିକ୍ଷେତ୍ର ।

* * *

ଦେବେ ପଚେ ଖାଅ ଅତି ଗଉର ଖଟାଇ,
କିନ୍ତୁ ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତିଠାରୁ ନୀଚ ବୃତ୍ତି ନାହିଁ ।

* * *

ଖାଇବୁ ମୋଟା ପିନ୍ଧିବୁ ମୋଟା,
ବୋଲିବୁ କେବେ ବୋଲାଇ ଗୋଠା ।
ଜାଣି ପାରିବୁ ପୋଷଣୀ, ଭୋଠା,
ଭୁଲିବୁ ସିଧା ନ ହେବୁ ଛୋଟା ।

* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆଙ୍କା ଆଙ୍କା ଦନ୍ତ ଆଉଁଷେ ଦାନ,
ଜାଣିବ ସେଇଟା ମିଠା ସୈତାନ ।

❋ ❋ ❋

କୁକୁର ପଶ୍ଚେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇ,
ବଡ଼ଲୋକ ଦେଖି ଦୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।
ନୀଚ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଦେଖିର କାସ,
ଦେଖଦେ ଦେବ ସେ ଉପାଞ୍ଜ ନାଶ ।

❋ ❋ ❋

କୁଟିଲ କୁଚନୀ ଏକାଠି ଠିଆ,
ବାରୁଦ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଲା ନିଆଁ ।

❋ ❋ ❋

ଭଆଦେ ପଡ଼ାଏ ଆଙ୍କା ଶଦ୍ଦେଟା,
ପଦା ଭଣ୍ଡି ଭଣ୍ଠ ଜାଣିବ ସେଟା ।

❋ ❋ ❋

ଗଲୁଆ, ଭଲଆ ପୁଣି ଭେଗଡ,
ବାୟୁ ସ୍ପର୍ଶ ଯୋଗ ଅଶୁଭ ବଡ଼ ।

❋ ❋ ❋

କଥା ହାକେ ଯେତେକେ ନବାବ ବେଟା,
ଭୁଖା ଶୂନ୍ୟଘଟ ଜାଣିବ ସେଟା ।

❋ ❋ ❋

ବୋଦେ ଦାନ୍ତ ମେଲି କୁଥାରେ ହସେ,
ବାଳୀ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ବଂଶଧର ସେ ।
ଦାନ୍ତ ଗୁଞ୍ଜି ଗୁଞ୍ଜି ମାରେ ଉକୁଣି,
ସୂର୍ପଣଖାର ସେ ସାନ ଭଉଣୀ ।

❋ ❋ ❋

ଧୋବଧୋବଲଆ ଖିର ଦୁଗ୍ଧଲା,
ଧୂଳିଆ ସଢ଼ିଇ ଢେଙ୍କା ବୁଢ଼ୁଲା ।

❋ ❋ ❋

ତୀର୍ଥରେ ବୁଲିବ କେଉଁ ନିମିତ୍ତ,
ମୋର ମାତୃମହୀ ମୋ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ ।

❋ ❋ ❋

ମାତା ନିନ୍ଦେ, ଭରେ ନାହିଁ ଆଦର ପ୍ରକାଶ,
ପିତା ଭ୍ରାତା ନ କରନ୍ତି କହିଁ ତ ସମ୍ଭାଷ,
ଭୃତ୍ୟ ଗୃହେ, ଅନୁଗତ ନ ହୁଏ ତନୟ,
ଧର୍ମପତ୍ନୀ ସୁଦ୍ଧା କରେ ଘୃଣା ଅତିଶୟ,
ତାକେ କହନ୍ତି ଅର୍ଥ ମାଗେ ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ,
ସୁହୃଦ ବ କହେ ନାହିଁ କଥା ପଦେ ତାରେ
ପ୍ରିୟସଖେ, ଲଭି ସେହି ଅର୍ଥ ଅର୍ଜି ଯଶ,
ଜାଣିଥାଅ ବନ୍ଧୁ ସବେ ଅର୍ଥରେହିଁ ବଶ ।

❋ ❋ ❋

ଖାଇବାକୁ ନାହିଁ ଅଲଣା ଜାଉ,
ପଚ୍ଛିର କୁହୁଛି ସୁନାର ଖାଉ ।

❋ ❋ ❋

ଆପଣା ଗୋଡରେ ନ ହୋଇ ଛିଡ଼ା,
ପରକୁ ଦାହିଁକି ଦାନ୍ତନିପିଡ଼ା ।

❋ ❋ ❋

କୁଣ୍ଡାଚକୁଳି କି ନନ୍ଦ ଚୁ ପଦ,
ସବୁ ନୁହେଁ ତାର ପୁର ଜାଳସ୍ତ ।

❋ ❋ ❋

ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିଲେ ଚକ୍ଷାଯାଇଛି,
କାଏ ଖାଣ୍ଡି ଅଭି ଜାଏ ଗିଳିଛି ।

❋ ❋ ❋

ପରପେଟୁଁ କଥା ବାହାର କରି,
ହାଟରେ ବାଣ୍ଟୁଛି ଦୁଷ୍ଟ ମନ୍ଥରା ।

❋ ❋ ❋

କଥାରେ ପକାଇପାରେ ଯେ ସର,
ଥାଏ ତା ପେଟରେ ଭୁଖା ଜହର ।

❋ ❋ ❋

ବଡ଼ ହିତ କରେ ଦେହକୁ ଶୁଦ,
ରଖିଦେ ତୋର ସେ ଘିଅ ଓ ଦୁଧ ।

❋ ❋ ❋

ଦୁଧ ପୋଡ଼ାପିଠା ବାଲିଆ ଗୁଡ଼,
ଆଉ ଜଳଖିଆ ଗାଲେ ଗୁପୁଡ଼ ।

❋ ❋ ❋

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଲୁଣ ଟିକିଟାକୁ ବି ଅଣ୍ଟେ ଖତ,
ଖୋଜିବାକୁ ଲୋକେ ଶାଲ୍ ବଜାର ।

* * *

କଣା ହୋଇ କାହିଁ ଯା ନାମେ ଗଣ୍ଡ,
ବୁଲୁଛି ସେ ହାତୀଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ।
ପଣ୍ଡିତ ପୁଅର କପାଳ ପୋଡ଼ା,
ଶ୍ଳୋକ ଘୋଷି ଘୋଷି ମରେ ବାପୁଡ଼ା ।
ଚୂଲୀ ସଂସାରର ଏ କାଅଁ ଧାର,
ବାନ୍ଧିବାକୁ ନାହିଁ କାହାର ବୁଦ୍ଧି ।

* * *

ଲୁଣ୍ଡାକୁ ନ ମଣ ଲୁଚ୍ଛାରେ ତୁଣ୍ଡା,
ସେହି ଜଗଦ୍ ଭୋ ଗଣ୍ଡିକ ଲୁଣ୍ଡା ।

* * *

ହାଲ୍ ହାଲ୍ ହୋଇ ଜନ୍ଦ୍ଲ ପେଟ,
ଜୟ ହେବ ବାନ୍ଧି ମଥାରେ ପାଟ ।

* * *

ଖଳ ଲୋକ ଲୁଣ୍ଠି ଅଗରେ ପାଣି,
ଗୋପନରେ ଚେର ପକାଏ ହାଣି ।

* * *

ନୁଣ ଲମ୍ବୁଣ୍ଡିଆ ଶୁଖିଲମୁହାଁ,
କୁବେର ସମ୍ପତ୍ତି ତା ଘରେ ଥୁଆ ।

* * *

ବାସିଲୁଗା ପିନ୍ଧା ବଦନ-ଖୀର,
ସେ ଏକା ଫକତ ବୁଲଫସାର ।

* * *

ଯୋଗ୍ୟତା, ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ବୁଦ୍ଧି, ମନୀଷା,
ତେଜି କନ୍ଥ କୁହେଁ କଡ଼ ପଇସା ।

* * *

ପରଧନ ଲୁଣ୍ଡ ନିଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା,
କାହା ଜିଭକୁ ବା ନ ଲାଗେ ମିଠା ।

* * *

ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ବେଁ ଜଟରେ,
ଆମ ଜାତିର ସେ ମୁକ୍ତି ମନ୍ତ୍ର ।

* * *

ଚଷୁଯାଏ ତଳ ଲୁଗା କି ମାସେ,
ହାତବୁଣା ଲୁଗା ପିନ୍ଧ ବର୍ଷେ ।
ସବୁ ପଛେ ହେଉ ନସ୍ଯନ-ତାର,
ମାନ ମୋଟା ଆମ ଦେଶର ଧାର ।
ସ୍ଥାୟୀ ଶକ୍ତ ଟଳ ଲୋକେ ଓଣ୍ଟିଆ,
ନ ଭୁଲେ ଦେଖି ସେ ରଙ୍ଗଢଙ୍ଗିଆ ।
ଦେଖି ବୁଝି ଦେଶୀ ପଦାର୍ଥ କଣ,
ବଇଁଚୂର ଯିବ ଦଳ୍ଗୁକ ଦିନ ।
ଚଟକ ଝଟକ ଦିଦିନ ଜାଣ,
ମୋଟା ଗଢ଼ଣ ସବୁଠୁଁ ଟାଣ ।
ଟଳଟଳ ଯିବ ଘଞ୍ଚେ ଦୁଃ,
ତା ଲଗି ଯାଉରୁ କପାଁ କହୁଣ ।

* * *

ଶିଳ୍ପେ ଆମ ଜାତି ଥିଲେ ଅତୁଳ,
ପ୍ରମାଣ କୋଣାର୍କ ସ୍ମୃତି ଦେଉଳ ।
ସବୁ ଲୁଟି କମ ଆମର ଦେଖି,
ଲଜେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ବୁଜନ୍ତି ଆଖି ।

* * *

ଦେଉଁ ଟଳ ଆମ ଘରେ ବା ନାହିଁ,
କାହିଁକି ରହିବା ବିଦେଶେ ଚାହିଁ ।
ଦେଶୀୟ ପଦାର୍ଥ କଲେ ଆଦର,
ଲଭିବ କଲ୍ୟାଣ ଦେଶମାତାର ।

* * *

ଯାହାକୁ ସବୁଁ ସୌଭାଗ୍ୟ ଦେବ,
ଦେଉଁ ତଥା ତାକୁ ଅପୂର୍ବ ହେବ ।

* * *

ଆମ ଘର ସିନା ଆମେ ଜଗିବା,
ପରକୁ କାହିଁକି ଯାଚ ମାଗିବା ।

* * *

ରୁଷି ବସି କଲେ ପରକୁ ଯାଚ,
ସ୍ୱାଦ ଲାଗିବ କି ଅଲୁଣା ଲୁଣ ।

* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଉପକାରୀ ଗାମୁଛା ଖଦିସୂତର,
କାଣ୍ଡ ପରିଚ୍ଛଦ ଯିନା ଆମର ।
ଆମ ଦେଶ ତନ୍ତୀ ପ୍ରିୟ ଆମର,
ନ ହେଉ ପଛେ ତା' ଦେଖା-ସୁନ୍ଦର ।
ବିଦେଶର ସୁନା ସ୍ୱଦେଶ ଧୂଳି,
ଦୁହେଁ ଏକା, ତୁଙ୍ଗ ତୁଳରେ ତୁଳି ।

* * *

ଶନା ବାରଣେ ଯେ ହୁଏ ନେତୁଷ୍ଟ,
ବନ୍ଧୁ ସିଆଣା ସେ ଚେଙ୍ଗଟଦୁଷ୍ଟ ।

* * *

ପ୍ରବଳର ସବୁ ବିଷ ମୁକୁଳା,
ଦୁର୍ବଳକୁ ବନ୍ଧେ ସୁଅ ମଉଳା ।

* * *

ଅନ୍ଧବଳୁ ଦୃଷ୍ଟି ବନ୍ଧୁ ଯା ପଛା,
ଅନ୍ଧବ ଦେହର ରକ୍ତ କି ବଳା ।

* * *

ବହୁନାର ବାଣୀ ବହନ୍ତା ପାଣି,
ବହିଯାଏ ଫେରେ ନାହିଁ ଉଜାଣି ।

* * *

ଦେବକୁଣ୍ଡ ବଳେ ଅର୍ଥ ମହତ୍ତ୍ୱ,
ଅର୍ଥପରେ ବନ୍ଧା ସାରା ଜଗତ ।

* * *

ଥାଉ ପଛେ ଶିରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦ୍ର ଟିକା,
ଘାସମଞ୍ଜି ପଦେ ଜୀବନ ବିକା ।

* * *

ଭାଙ୍ଗି ଖେଳ ପିଲା ମାଣ୍ଡିଆ କାଉ,
ଆଦର କଲେଟି ବଢ଼ଇ ଆସୁ ।

* * *

ମେଣ୍ଢୁଆ ମାଙ୍କଡ଼ ଭୁଲେଇ ଯାଉ,
ଖୁଅ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି କହୁଣୀ ଗାଉ ।

* * *

ଦଉଡ଼, ଗୁଣିଆ, ଅଳଥ ବୃଷ,
ଏ ଜଣଙ୍କି ଦେବେ ନାହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ।

* * *

ଜନ୍ମରୁ ଯେତେବେ ରେ ମାଇପମଲ,
ଜାଣିବୁ ସେ ଦିନ ତୋ ମାଆ ମଲା ।

* * *

ଛୁଞ୍ଚୁରିଟାକୁ ଯେ ଆଦର କରେ,
ଛୁଞ୍ଚୁର ପଶେ ତା ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ।

* * *

ଖଳ ବନ୍ଧୁତାକୁ ମଣେ ଯେ ମିଠା,
ପୁରସ୍କାର ତାର ବାଧା ଗୋଇଠା ।

* * *

ଚରିତ୍ରହୀନ ଯେ ସେ ଅଲକ୍ଷଣା,
ପଣ୍ଡିତ ହେଲେ ବି ପାଷଣ୍ଡେ ଗଣା ।

* * *

ତୁ ବୋଲୁ ମୋହର ଘରଦୁଆର,
ସେ କହନ୍ତି ଆମେ ନୋହୁଁ ତାହାର ।

* * *

ସ୍ୱଭ ବରତନ କଣ୍ଠରୁ ନ ପାଉ,
ଘୋଡ଼ା ଆଗେ କପାଁ ଦଉଡ଼ି ଥାଉ ।

* * *

ବିଦ୍ୟାରେ ପଛେ ହୁଅ ବିଦ୍ୟାଠୀ,
ସାଧୁତା ନ ଥିଲେ ସବୁ ମାଟି ।

* * *

ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲେ ଯୋଡ଼ା,
ଜ୍ଞାନୀ ଜ୍ଞାନଯାକ ତୁଳୀଛ ଗୋଡ଼ା ।

* * *

ନାହିଁ କଉଡ଼ି ସହରେ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ,
ପୁଣ୍ୟଧାମେ ନାହିଁ ଜାତି ଅଜାତି ।

* * *

ଜାତି ଜାତି କହି ଫୁଲାଅ ଛାତି,
ଜାଣଟି ଆମର ସୃଷ୍ଟି ବାଣୀ ।

* * *

ଘନ ଗୁଣ ନାହିଁ ମରେ କୁକୁର
ଗାଲୁ ଜଳସୀର ଗର୍ଜନ ସ୍ୱର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

* * *

ନିତ ଯେ ଶୁଣୁଛୁ ରମାଣଧ୍ୱନି,
ଡରେ ଭ ସେ ଲୁକ ଡ଼ୀ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣି ।

* * *

ଜରବାଲୁ ନାହିଁ ତାହା ସାହସ,
ବାଛବାଲୁ ଛନ୍ତି ବହୁ ପୁରୁଷ ।

* * *

ପେଟଲୁ ନ ଦେଇ ପନ୍ଥାରୁ ଦୂହିଁ,
ଦୁଧ ନୁହେଁ ତାହା—ଗାଈର ଲୁହ ।

* * *

ଝିଅମାଂସ ଖଦେ ଡଁସେଇ ବାପ,
ତା ନାମ ଧଇଲେ ଅଶେଷ ପାପ ।

* * *

ନାହିଁ ଯେବେ ଭକ୍ତି ତାହିଁକି ମୁକ୍ତି
କେଉଁ ଫଳ ଜଲେ ସହସ୍ରେ ମୁଣ୍ଡ ।

* * *

ପୁରୁଷଲୁ ବହୁ ବିବାହ ମାଫ,
ନାରୀ ପକ୍ଷେ ତହିଁ ଭୀଷଣ ପାପ ।

* * *

ଏକାଦଶୀ ଜର ବାଳବିଧବା,
ମନ୍ଦ ପଚେ ଛନ୍ତି ନାହିଁ ପରବା ।
ବାପ ମାଆ ଆଉ ଭାଇ ଭାଉଜ,
ମାଛସ୍ୱାଦ ଖାଇ କର ମଉଜ ।
ବାଳବିଧବାର ଅଗ୍ନି ନିଃଶ୍ୱାସେ,
ଭସ୍ମ ହୋଇ ଉଡିଯିବ ଛମାସେ ।
ଅଜ୍ଞେଇ ଶିଶୁ ସେ ନ ଜାଣେ କିଛି,
ତାକୁ ବସ୍ତ୍ରଦେଲେ କି ଦୋଷ ଅଛି ।

* * *

ନାଉଦେଖା ସାଧ ନ ମେଣ୍ଟୁ ପଚେ,
ଖସ୍ତି ନ କରଅ ବାଳୁତ ବସ୍ତ୍ରେ ।

* * *

ସାତ ବରଷର ଶିଶୁ ଜନଅଁ,
ବୁଢ଼ାବର ଦେଖି କୁଏ ଛାନଅଁ ।

ସ୍ୱଦେ ଏଷ୍ଟା ମୋର ଜେଜେ ନା ଅଯା,
ପୋଡ଼ା ସମାଜର ଏ ଗାସା ମଜା ।
ଷଶାଠେ ବର୍ଷର ବଅଁଳ ବର,
ଦେଖି ଜନଅଚି କୁଏ ଡାକର ।
ଜୁଇଁର ଉପର ଥିଲ ଯେବେ ଲେଉ,
ଶଶୁର ଜନ୍ତୁନ୍ତ ଗମା ଛଡୋଉ ।
ଝିଅ ପଚେ ତାଇ ବିଧବା ହେଉ,
ଟଙ୍କା ବୁଝିଲାଚି ଫେରି ନ ଯାଉ ।
ବୁଢ଼ା ଚୋଙ୍ଗା ଖସ୍ତି ସମାଜେ ସାଜେ,
ବୁଢ଼ୀ ଓଟାଭାବେଜେ କେଙ୍ଗୁସ୍ୱ ବାଜେ ।

* * *

ପେଟ ଯେବେ ଅଣ୍ଡେ ଧରିବ ଟାଣି,
ଖାଇବ ମରିଚ ଗରମ ପାଣି ।
ଓପଟର ଯେ କିଛି ହେଲେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ,
ଅଦାରେ ଲଗାଇ ଖାଇବ ଲୁଣ ।
ପେଟ କାଟିହୁବ ଯେବେ ନିଠାଇ,
ପିଅ ଛେଳିଦୁଧେ ମୁଥା ସିଝାଇ ।
ଚନ୍ଦନେ କର୍ପୂର ମିଶାଅ ଅଳ୍ପ,
ମୁଣ୍ଡ-ବନ୍ଧାର ସେ ଉତ୍ତମ ଲେପ ।

* * *

ଧ ଅକ୍ଷରର ଅର୍ଥ ନ ଜାଣେ,
ଅଧମ, ସଭାରେ ଧର୍ମ ବଖାଣେ ।

* * *

ଖାଏ ନା ଶୁଆଇ ଦିଏ ମସ୍ତକ,
ବଇଁଶି ଖଡାର ଭେରଣ୍ଡା ପଞ୍ଚ ।

* * *

ନିତ ସ୍ୱମାୟଣ ଭାରତ ପଢ,
ଭେବେ ଯାଇ ଜିନା ହୋଇବ ବଢ଼ ।
ପଢିଲେ ଜାଗାସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ,
ମନପ୍ରାଣ ହୋଇଉଠେ ମହାନ ।

* * *

ତାଲୁ ଖାଇ ପିଅ ଲେମ୍ବୁ ଓ ଲୁଣ,
ସବୁ ଜୁଟେଁ ତାର ସହସ୍ରେ ଗୁଣ ।
* * *
ଯେତେ ଭର ପଡ଼େ ହାତ-ଅଙ୍କୁଶା,
ପଇସା ଆଗରେ ନାହିଁ ମଉସା ।
* * *
ବେଉସା ନ ଚଳେ ନ ଦେଲେ ଡାଳି,
ମଠୁଆ ନ ଚଳେ ନ ଦେଲେ ଗାଳି ।
* * *
ଅବସ୍ଥାକୁ ବଳି ଫିଟିଲେ ଡାମ୍ଫା,
ଶେଷେ ବାରଦ୍ୱାରେ ପାଣ୍ଡବ ଜାନ ।
* * *
ହୀନ ଖୋସାମଦେ ଉଠେ ଯେ ଫୁଲି,
ଛାଡ଼ିବେ ନ ଜଳେ ତା ଘରେ ଚୁଲି ।
* * *
ଅନ୍ୟକୁ ନ ଖୁଣ୍ଟି ପଶାରେ ହାତ,
ଅଣ୍ଟିବ ତାହାର ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗାତ ।
* * *
ପରସୁଖ ଦେଖି ଶୁଖାଏ ମୁହଁ,
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ସେ ମାଉସୀ ପୁଅ ।
* * *
ଠକାଇବାଠାରୁ ଠକିବା ଭଲ,
ନ ଶିଖାଇ ଶିଖ, ବଢ଼ ଅକଲ ।
* * *
କ୍ଷମାଠାରୁ ନାହିଁ ମହତ ଗୁଣ,
ଦାନଠାରୁ ବଳି କି ଅଛି ପୁଣି ।
* * *
କଷ୍ଟ ଦେଇ ଦାନ କଲେ କି ଫଳ,
ନ ଦେବା ବରଞ୍ଚ ସବୁଠୁ ଭଲ ।
* * *
ଇତର ସ୍ତବେ ଯେ ଯାଏ ମିଳାଇ,
ତାହାଠାରୁ ବଳି ଇତର ନାହିଁ ।
* * *

ଯେଉଁ ବାଟେ ରଥ ଭଲ ବା ମନ୍ଦ,
ବସ୍ତାରବ ଫୁଲ—ଶୋଭା ସୁଗନ୍ଧ ।
* * *
ସୁଲଭ ଯାହାର ଖୁଣ୍ଟୁଖୁଣ୍ଟିଆ,
ସ୍ନେହ ହୁଏ ତାର ନଷ୍ଟ ଭୁଷିଆ ।
* * *
ସାଧୁ ସନ୍ତାନ ବି ଅସାଧୁ ହୁଏ,
ଗଙ୍ଗା ମାଛଟା କି ଅଇଁଷ ନୁହେଁ ।
* * *
ମନ ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ପିନ୍ଧିବୁ ଲୁଗା,
ଖପା ତେବେ ଗଣ୍ଡି ବାଣ୍ଡରେ ଲଗା ।
* * *
ଦେଶକୁ ପଇସା ଦେଲେ ଗୋଟିଏ,
ଫେରି ଆସିବ ସେ ହୋଇ କୋଟିଏ ।
* * *
ଶୁଣି ନୁହେଁ ଶୀର ପଖାଳ ଭଣ,
ଦୁଧସିଅଠାରୁ ବଳେ ତା' ଗୁଣ ।
ଆମ ପିଣ୍ଡ ପ୍ରାଣ ପଖାଳେ ଗଢ଼ା,
ତାହାକୁ ଯେ ନନ୍ଦେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା ।
ଜେ ଅଛୁ ପଖାଳ ଶକ୍ତି ନ ଜାଣି,
ଗଙ୍ଗା ଗୋଦାବରୀ ଝୁଲ ସେ ଜଣି ।
* * *
ଛି ଛି ଅମ୍ଭେମାନେ ବଡ ନଚ୍ଛୁଣା,
ଘର ପଦାର୍ଥକୁ କରୁଛୁଁ ଘୃଣା ।
* * *
ଆପଣା ଘରକୁ ଆପେ ସୁନ୍ଦର—
ନ କଲେ କି ତାହା କରିବ ପର ।
* * *
ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ଯଦ୍ୟପି ଇଚ୍ଛ,
ଦେଶୀ ମୋଟା ଦ୍ରବ୍ୟ ନ ମଣ ତୁଚ୍ଛ ।
ଦେଶୀୟ ପଦାର୍ଥ କର ଆଦର,
ସେ ସିନା ଦେଶିଜ-ଧନ ଆମର ।
* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନାହିଁ ଯାର ଜନ୍ମ ଦେଶ ମୁଆଁସ,
ପୋଡ଼ିଯାଉ ତାର ସୁନା ଦ୍ୱଆସ ।

* * *

ପରଗାଈଦୁହିଁ ଆଗଡକୁହ୍ୱା,
ଘଣ୍ଟେକେ ଛ ଘରେ ଲଗାଏ ନଆଁ ।

* * *

ଢେଇଁ ଢେଇଁ ବୁଲେ ବାଟେ ଖପରା,
ସବୁ ଅନାସ୍ଥାର ତା ଦେହେ ଭରା ।

* * *

ପିଠେ ପଡ଼େ ଯାହା ଧୋବାଘରକୁ
ଲମ୍ବ ଲୁହି ଆମ ଭୁଇଁ ଖରକୁ ।

* * *

ଅରଟ ଜାନି କା ନ ମିଳେ ତେଲ,
ବଡ଼ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ କପାଇଁ ଗେଲ ।

* * *

ଦୁଷ୍ଟ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ି ନ ଖାଅ ଲୁଣ,
ପରଘରୁ ନେବେ ନ କର ଋଣ ।

* * *

ବତାସେ ଭଙ୍ଗୁରୁ ପଥରଶିଳା,
ମୋତେ ରଖ କହେ ଶିମିଳୀ ତୁଳା ।

* * *

ନର ହୋଇ କରେ ନରକୁ ଘୃଣା,
ବଣପଶୁଠାରୁ ସେ ସିନା ଊଣା ।

* * *

କୁଟଣୀ ସ୍ୱଭାବ ଶ୍ୱାପଦ ବଳେ,
ଶ୍ୱାପଦ ଆଉ କି ଗଛରେ ଫଳେ ।

* * *

ଦୁର୍ବଳ ପୀଡ଼ନ ଦେଖେ ଯେ ସୁହିଁ,
ତାହା ଜୀବନର ଜୀବନ ନାହିଁ ।

* * *

ଦେଶମାନ୍ୟଙ୍କ ସ୍ମରଣ କର,
ବଜ୍ରପାତ ଭସ୍ମ ହେବ ଅନ୍ତର ।

* * *

ଭାଙ୍ଗିଲେ ବତାସ ବଢ଼ିଲେ ଝାଣ୍ଡ,
ଧାନ କୁଟାଯାଇ ହୁଏ ଅଖଣ୍ଡ ।

* * *

ଗୋଟିକିଆ ତସ୍ୱ ଦୋଷ ଅପାର,
କି ବାର ନାରଦ ନାମ ଉଚାର ।

* * *

ପାଠୁଆ ସୁଅଛି ହେବ ରଜା ରେ,
ହଜାରେ ତା ଦାମ କର ବଜାରେ ।

* * *

ଧନୀ ଯାହା କରେ ଭଲ ତା ସାଜେ,
ଗରିବ ଦେଲକୁ ବାଇଦ ବାଜେ ।

* * *

ପିଆଦାର ଲକ୍ଷ ନମକ୍‌ହରାମି,
ଜମିଦାର ଲକ୍ଷ—ଭେଟି, ସଲାମୀ ।

* * *

ସବୁ ବେଉସାର ଜୀବନ ସତ୍ୟ,
ପାସୋରିବୁ ନାହିଁ ଏ ଗୂଢ଼ ତଥ୍ୟ ।
ବ୍ୟବସାୟେ ଯେବେ ସତ ନ ଥାଏ,
କୁବେର ସମ୍ପତ୍ତି ଉଭେଇ ଯାଏ ।

* * *

ସ୍ୱଦେଶ ସେବାରେ ଯେଉଁ ବିମୁଖ,
ପ୍ରାତେ ନ ଚାହିଁ ତା ଅଶୁଭ ମୁଖ ।

* * *

ମାତୃଭାଷାଠାରୁ ନାହିଁ ମଧୁର,
ମାତୃଭୂମିଠାରୁ କିଏ ସୁନ୍ଦର !

* * *

ନ ଧରନ୍ତି ଖଳ— ବୀରେ ଆୟୁଧ,
ଦେଖାନ୍ତି ଲଗାଇ ଲୁଲୁଆ ଯୁଦ୍ଧ ।
ପରଛିଦ୍ର ଖୋଜା ବେଉସା ଯାର,
ସେ ପାପୀ ପଙ୍କରେ ବୁଡ଼ୁ ଜୁହାର ।

* * *

ନିଜ ଘରେ କେବେ ନ ଜାଣେ କୁଅ,
ପର ଅଙ୍କୁ ଗଣେ ତାହାଙ୍କ ସୁଅ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

* * *

ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ ପଢ଼େ ହେଉ ବର୍ଜିତ,
ପଣ୍ଡିତର ପୁଅ ମହାପଣ୍ଡିତ ।

* * *

ସ୍ୱାର୍ଥ ପରେ ସ୍ୱାର୍ଥ-ସାଧନ ପାଇଁ,
ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତି ଗଣ୍ଡ୍ ଲଢ଼ାଇ ।
ମହାଜନେ ପୂଜ୍, ଘୋଷ ପୌରୁଷ,
ବଳ ଖାଅ ନାହିଁ ଚଡ଼ା ପାଉଁଶ ।

* * *

ନ ହଲେ ଗୁଣୀର ଗୁଣାନୁକୂଳ,
ହେଉଁ ଲାଭ ପୂଜ ତଫଳ ସ୍ତୁତ ।

* * *

ଆଶାକୁ ଜିଣିବ ଯେଉଁ ତପସ୍ୱୀ,
ଆଶା ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତ-ବାରଣି ।

* * *

ଭକ୍ତି-ମଧୁଠାରୁ କିଏ ମଧୁର,
ଆତ୍ମାଠାରୁ ବଳି କିଏ ଠାକୁର ।

* * *

ସବଳ ଭାଷାର ଶକ୍ତି ଅସୀମ,
ପରଭାଷା ନହେ ଅଧମାଧମ ।

* * *

ଅନ୍ୟର ଭାଷାକୁ ମଣେ ଯେ ତୁଚ୍ଛ,
ତାହାଠାରୁ ବଳି କିଏ ନିକୁଚ୍ଛ ।
ନିଜ ପର ଭାଷା ସର୍ବେ ଦେବତା,
ଭାଷାକୁ ଯେ ବାଣ୍ଟେ ସେ ହୀନଚେତା ।

* * *

ପରଛିଦ୍ର ନେଇ ବାଢ଼େ ଯେ ହାଟେ,
ନିଜ ହାତେ ନିଜ ଭଲ ସେ କାଟେ ।
ଘର କଥା ଥାଉ ଘରେ ଆବଦ୍ଧ,
ପଦାକୁ କାଢ଼ିଲେ ଫୁଟିବ ଗନ୍ଧ ।

* * *

ପର ବୋଲି ଡରେ ଅବୁଝି ଶୁଭ,
ବୁଝେ ନ ତାହାର ଅର୍ଥ ସେ ମୂର୍ଖ ।

* * *

ବକ୍ତୃତା ପଢ଼େ ହେଉ ନାଗର,
ସ୍ତୁବାଇବ ନାହିଁ ପର ଚୂପର ।
ନୈତିକ ସାହସ ନାହିଁ ଯାହାର ।
ଧିକ ତାର ସିଂହ- ବକ୍ରମ ଛାର ।

* * *

ପୁଣ୍ୟ ଭାରତର ଦିଗମଣ୍ଡଳ,
ସତୀ ଶତାନକେ ଚର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ନାରୀ ମାନେ ମାତା, ଭଗ୍ନୀ, ଦୁହିତା,
ଦେବୀ ଜାତି ସେହୁ ସୃଷ୍ଟି ପୂଜିତା ।
ଲୁବ୍ଧବେ ତାଙ୍କୁ ଯେ କରେ ଝାପଟ,
ମହାନାରକୀ ସେ ପାପ-ପସର ।
ଦେଖେ ଯେ ବର୍ବର ଲୁଚେନେ ତାଙ୍କୁ,
ଲଘେ ସେ ପାପିଷ୍ଠ ନିଜ ମାତାକୁ ।

* * *

ଭାଳର ମାହାତ୍ମ୍ୟ କାସ କହିବ,
ଓଡ଼ିଆଣୀ ହେବେ ବାଲ୍ଟି ଶବ ।
ଦାସୀ, ଦେଈ, ଦେବୀ ଉପାଧି ଏଡ଼ି,
ପାଠ ପଢ଼ି ହେବେ ମିସେସ୍ ଲେଡ଼ି ।
ପାଠ ପଢ, ସେ ତ ଉତ୍ତମ କଥା,
ମାତ୍ର ଛାଡ ନାହିଁ ଜାତୀୟ ପ୍ରଥା ।
ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ କର ଭୂମି ଭୂଖଣ୍ଡ
ଜାତି ଦେଶଧାର ରଖ ଅଖଣ୍ଡ ।
ରଙ୍ଗ ମାଖିହୋଇ ଖଣକ ପାଇଁ,
ପ୍ରକୃତ ରୂପକୁ ଘୋଡ଼ାଅ ନାହିଁ ।
କସ ଲଭ ତହିଁ, ବୁଝ ଖଣ୍ଡଟା,
ଲାଗିଯାଏ ଦେହେ ରଙ୍ଗ ଚଟ୍ଟା ।
ନ ପିନ୍ଧ ପଟ୍ଟଲେ ଡ୍ରେସ ସୌଖିନ,
ଶାଢ଼ୀ ଗଣ୍ଡି ଭୂଷା ସତୀର ଚିହ୍ନ ।

* * * *

ଜାତୀୟ ଶକ୍ତି ଟି ନ ହେଲେ ପୁଷ୍ଟ,
ଆଉ କେ ଗଢ଼ିବ ଜାତି ଅଦୃଷ୍ଟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଜୈବଜନ୍ତେ ମିଶି ଜାଗାସ୍ତ ବଳ,
ଧରେ ବିଶ୍ୱଜୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରବଳ ।
* * * *
ଦେଶପୂଜା ଯେବେ କରିବୁ ପଣ,
ମିଶାଇବେ ଦେଶମାଟିରେ ପ୍ରାଣ ।
* * * *
ହିଂସା, ବ୍ୟଭିଚାର ଆଉର ଚୋରି,
ମାନବ ମନ୍ଦଭିତ୍ତି ଶାଆନ୍ତି ଜୋରି ।
ମିଥ୍ୟା, ପ୍ରବଞ୍ଚନା, ଜାଲ, ଫିସାଦ,
ଦୁର୍ଜନକୁ ଲାଗେ ଭାରି ସୁଆଦ ।
* * *
ଅର୍ଥ ବିନା ଯାଏ ଜଗତେ ପୂଜା,
ନରପୂଜା ତାକୁ ମଣେ ଅବୁଝା ।
ଶ୍ରୀଷ୍ଠାମ୍ମ ମହିମା ଦୂରକୁ ଥାଉ,
ଏସବୁ ଅର୍ଥର ବିନା ଉପାଧି ।
ଜନ୍ମର କଲ୍ୟାଣ ଭକ୍ତି, ଜନନ,
ଅର୍ଥକୁ ହିଁ ଏକା ସର୍ବେ କରନ୍ତି ।
ଛାଡଗଲେ ଦେହୁଁ ଅର୍ଥର ଫଳ,
ବଢାଇବ ହେବ ଗଢିବ ଭଲ ।
* * *
ସ୍ୱର୍ଗିୟ ଚଟିଆ-ମୂଷାର ସୁଅ,
ବସନ୍ତ କନ୍ଧଲ—ଚିରୀଙ୍କୀ ହୁଅ ।
ହସି କହେ ମୂଷା—ଭାଗ୍ୟନ ଧନା,
ତୋ ପାଟିରୁ ଆଗେ କର୍ଣ୍ଣରେ ବିନା ।
ଦୁର୍ଜନ ପ୍ରକୃତି ନ ହୁଏ ଆନ,
ଗଜା ହୁଏ ନାହିଁ ଝୁଣୁନା ଧାନ ।
* * *
ଗାଡି ଗାଡି ଯୋଷୂ ମୋ ଘରେ ଥୁଆ,
ମୋହଠାରୁ ବଳି କିଏ ସାଉଥୁଆ ।
* * *
କାର୍ତ୍ତିକ ବରଷା ବର୍ଷେ ସୁଲଭ,
ଲୁଚମାସେ ବଢେ ଜଣେଶେ ମୂଳ ।
* * *

ହୃଦସୂନ କର ମେଘ ବାସିରେ,
ପୂର୍ବସିନ୍ଧ କ୍ଷେତ ଶସ୍ୟରାଶିରେ ।
ଅଥବା ଅଗିସ୍—ଚୂନେଇ ବାସି,
ଭି କରିବୁ ରଶି ନକ୍ଷତ୍ରରାଶି ।
* * *
ଧାନ ହେଲେ ହୁଏ ଆମ୍ବ ଫସଲ
ତେନ୍ତୁଳୀ ଆଣଇ ବଢି ବାଦଲ ।
* * *
ମାଘ ମାସେ ହେଲେ ଘନ କୁହୁଡି,
ଛ' ମାସରେ ଆଣେ ବରଷା ଝଡି ।
* * *
ବଙ୍ଗ ହାତ କରେ ଦେହକୁ ଶାଗ,
ସବୁ ଛାଡି ତାକୁ ଖାଇବ ଆଗ ।
* * *
ପଦ୍ମେ ଫୁଟିଲେ କମଳ ଜଳ,
ସଜ୍ଜନ ବଚନ ନ ଯିବ ଟଳି ।
* * *
ଖାଲ ଖୋଳି ଧନୀ ନ ପଡେ ଖାଲେ,
କଲଆର ନାଆ ଲୁଣିରେ ଗଲେ ।
* * *
ଗୌରବେ ବହନ୍ତି ଶିକ୍ଷିତ ନାମ,
ମୂଅଲୁ କରନ୍ତି ହାଟେ ନିଲାମ ।
* * *
ଭଲ କଥା କର ବାବା ବି. ଏ. ଏମ.ଏ. ପାସ୍,
କିନ୍ତୁ ତାକୁ କର ନାହିଁ ଡାସଭର ଫାଶ୍ ।
* * *
ଯୋଷାସୁଅ ଶୁଣିବୁଅ ପାଉଣ୍ଡି ଗି ଭାଣ୍ଡ
ସ୍ୱାମୀକୁ ଯେ ଭରସା କରେ ଓପାଡୁ ତାର ମୁଣ୍ଡ ।
* * *
ଭୃତ୍ୟ ଦୋଷ କଲେ ହୁଏ ହେମ୍ ଶୁଅର୍ ଫୁଲ୍,
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦେଖିଲୁ ଦୋଷ ହୋଇଯାଏ ଭୁଲ୍ ।
* * *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନଅଁ ଧୂଅଁ ଲଗାପଣା ଯେ ଘରର ଚୁଲ,
ଭଲଭଳିଆରେ ତାର ରହେ ନାହିଁ ହାଲ ।

* * *

ଦେବତାଙ୍କ ଲୁକରଣୀ ହୁଏ ଲୀଳାଖେଳା,
ମନୁଷ୍ୟ କଲେଲୁ ମାତ୍ର କପାଁ ପାପ ହେଲ ।

* * *

ପରତଣ୍ଟି ଅଣ୍ଟେ ରତି ଲଭେ ସ୍ୱପ୍ନେ ଶ୍ୟାମ୍,
ଭ ମଧୁର ଲୁଭମୃଗେ ସୁଣ୍ୟ ସ୍ୱମ ନାମ୍ ।

* * *

ପାମଲ୍‌ବାଜ୍ ହେବା ଗୋଟେ ଜୀବନର ସୁଖ,
ଏହା ଯେ ନ ଜାଣେ ସେଟା ପାସ୍‌ଭର୍ସ ମୂର୍ଖ ।

* * *

ନାହିଁ ଯାର ସ୍ୱଜାତି ବା ସ୍ୱଭାଷା ମମତା,
ନିଶ୍ଚୟ ସେ ପଶୁଠାରୁ ଅଟେ ହୀନଚେତା ।

* * *

ଏକଥାର ଅର୍ଥ ବୁଝେ ବନର ବାନର,
କି ଅଷ୍ଟଙ୍କି ନ ବୁଝେ ତା ଜ୍ଞାନଗର୍ବୀ ନର ।

* * *

ଛାଡ ଛାଡ ତକାସିତା ପେଟେ ଖ୍ୱାତ ନାହିଁ,
ଭ ଭରୁବ ଫୁଲମାଳ ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇ ।

* * *

ଲାଭ ଗୋଟେ ଠିଆ ହୋଇ ବୁଢେ ବାନ୍ଧି ଅଣ୍ଟା,
ଭନ୍ଦ-ବାଟରୁ ଦିଅ ଭାଡ଼ି ଖୁଣ୍ଟ ଭଣ୍ଟା ।

* * *

ସୁକୁଣୀ ଉଆରେ ଚୁଟି ତୋ ଦେହ ଭଣାରେ,
ଚୁଟି ଭଦ୍ଦେ ମୋର ଗୋଟେ ତୋର ତ ଦ୍ୱାରାରେ ।

* * *

ଓଲ୍ ଭଦ୍ଦେ ଲୁ ତ ବଡ ଲୁଣ୍ଡିଆରେ ଖାଲୁ,
ମୁଁ ହସି ଖାଲୁ ଭଦ୍ଦେ ଲୁ ପଦ୍ମ ମୋ ଗୁରୁ ।

* * *

ଭମିଦାଣ୍ଡ ଦଳ ପଲ୍ଲେ ଭର୍ ପଲ୍ଲେ ଧାର,
ମୋଟରକାର ଚଢ଼ିକର ବଂଶକୁ ଉଦ୍ଧାର ।

* * *

ବସ ନାହିଁ ବସ ନାହିଁ ହାତଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼,
ତାମ ଦାମ ନାହିଁ ଯେବେ ହୁଅ ମୁଣ୍ଡ ତୋଡ଼ ।

* * *

ଅଦ୍ଭୁତ ଏ କଳିଯୁଗେ ଶିଷ୍ଟାଚାର ଧର୍ମ,
ହାତ ଝିଙ୍କା ଝିଙ୍କି ହେଲେ ହେଲା ମାନ୍ୟଧର୍ମ ।

* * *

ପୁଅ ଲେଖେ ପ୍ରିୟ ପିତା, ପତ୍ନୀ ପ୍ରିୟତମ,
ସଭ୍ୟତାର ଏ ନମୁନା ଖାସା ମନୋରମ ।

* * *

ଧର୍ମନାମେ ପଶୁହତ୍ୟା ବଡ଼ ବାହାଦୁରୀ,
ପାରହେବେ ବୈତରଣୀ ପଶୁଲାଞ୍ଜ ଧରି ।

* * *

ବଗ ବୋଲେ ମାଛ ମୋର କଲ୍ୟାଣେ,
ହେବେ ତୋର ସୁଅନାଶ ତାହାଣେ ।
ମାଛ କହେ ତୋର ସାଧୁ ସ୍ୱଭାବ,
ମୋ ବଂଶ ବଢିଲେ ତୋହର ଲାଭ ।

* * *

ରଜ ହେବ ନାହିଁ ସୋଜା,
ଯେବେ ପରକାରେ ମଣ୍ଡିଣି ଦେଲେ ତ
ଗଧଟା ହୋଇବ ଘୋଡ଼ା ।

* * *

କୁଆଟା ହେବ ତ ଶୁଆ,
ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ଫୁଲାଇ ହୁମା ମାରିଲେ କି
ଭୁଆ ହେବ ସିଂହଛୁଆ ।

* * *

ଯେ ଯାହା ସେ ତାହା ଥିବ,
ଶିଳପଥରଟାଏ ଶକ୍ତିରେ ପଶିଲେ
ହେବ ନାହିଁ ସଦାଶିବ ।

* *

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଯାହାଙ୍କୁ ଓଶୋଷ୍ଣ ଯେ ଡାମ,
ପାଉଁଶିଆ ଭଣ୍ଡ ବୈଷ୍ଣବ ଭୁଣ୍ଡରେ
ଯାଙ୍କବ ତ ହରିନାମ ।

*   *   *

ଗୁଣ ଛୁଟ ରହିବ କି,
କଷ୍ଟ ଦଉରେ କସ୍ତୁରୀ ରଖିଲେ
ଉଠିବ ଆପେ ମହକି ।

*   *   *

ଖୁଙ୍ଗିବା ସହଜ ବଡ,
ଗଢିବାଟା ଏକା ଡାଠିକର ପାଠ
ହାଡ ଭୁଏ ଜଡଜଡ ।

*   *   *

ରଣ ଜଣ ଖାଲି ଖଜା,
ଘରଦ୍ୱାର ବକି ମହାଜନ ନେବ
ବୁଝିବୁରେ ତେବେ ମଜା ।

*   *   *

ଭ୍ରମରେ ଜାହିଁ ତ ପତ୍ର,
ଲାଞ୍ଛିଆ ହାତେ ମାଡ ଜପି ପତ୍ର
ଯମଙ୍କୁ ଜଣିବୁ ଫଡ଼ ।

*   *   *

ହୀନକୁଳେ ଜାତ ହେଲ,
ନବନରେ ଯେବେ ଜଳାବାଗ ନାହିଁ
ତାଠାକୁ ମହତ ଜେହୁ ।

*   *   *

ଦୋଷ ଜଲେ ଦଂଶେ ସାପ,
ବିନା ଦୋଷେ ମାବ ଦଂଶେ ଖଳଜନ
ସାପର ସେ ବଡବାପ ।

*   *   *

ଯାହାଙ୍କୁ ସାହାପକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ଈଶ,
ଛାର ମନୁଷ୍ୟ ତାର କରିବ କିସ ।

*   *   *

ଦୀନ ନୟନୁ ଅଶ୍ରୁ ଝରିଲେ ଯାହା,
ପୋଛି ଦିଅନ୍ତି ହରି ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ତାହା ।

*   *   *

ଦୁର୍ଗୁଣ ଖୋଜନ୍ତି ଦୁର୍ଗୁଣୀ ଜନ,
ପୁଙ୍କରକ୍ତରେ ଏକା ମାଛିର ମନ ।

*   *   *

ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାରୁ ଭସ୍ମା ଦୁଅରବାନ,
ଯମ ଆଖିରେ ସିନା ସର୍ବେ ସମାନ ।

*   *   *

ମୂର୍ଖ, ପଣ୍ଡିତ, ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର କୁଲି,
ସର୍ବେ ଆଶ୍ରିବେ ସେହି ଶ୍ମଶାନଚୁଲ୍ଲୀ ।

*   *   *

ଓଜନା, ମଇଦ, ମୁଣୀ, ଖଞ୍ଜଣ, ଡିବା,
ସମସ୍ତେ ହେବେ ଏକା ଗାତରେ ପୋତା ।

*   *   *

କୁବେର ପଣ ଧନୀ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ,
ଖାଏ ତ ନାହିଁ ସୁନା ସୁରୁଖ ଭାତ ।

*   *   *

ସାପ ଅପଘାତ ମରଣ ଶୁଣି,
ସତେକି ଜାନନ୍ତି ବେଙ୍ଗ ବେଙ୍ଗୁଣୀ ।
ଅପାଯୋଗ୍ୟ ତୋର ଦମ୍ଭ ପ୍ରଭାବ,
କେ ଦେବ ଆମ୍ଭକୁ ଗର୍ଭରେ ଠାବ ।

*   *   *

ଆନ ଭାଷା ପଢ଼େ ହେଉ ରସ ପିଠା
ମୋର ମାତୃଭାଷା ମୋ ଜାନକୁ ମିଠା ।
ଧୂରୁବ ବାସଙ୍କ ହେଲେହେଁ ନିବାସ,
ଆପେହେ ଯାହାନ୍ତି ତାହା ନୁହଁ ବାସ ।

*   *   *

ନ ମଣ ତୁଳିଶିଲେ ହାତ,
ସେ ଅମ ତୀବନା ସ୍ୱାଧୀନ ।

କୃଷକ ଭରତ ଜନସ୍ୟ,
ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତେ ଉତ୍ପାଦାଏ ଶସ୍ୟ ।
ପଙ୍କାଳ ସ୍ୱତ ଜାଣ୍ଡି ଗୁଣ,
ଗୁଣ ନ ଥିଲେ କରେ ଘୃଣ ।

* * *

ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଫଳରେ
ଜ ସମ୍ଭବ ଖାଇ ଖାଇ,
ମାଛ ଛାଟ ଖାଇ ହୀନମାନ ହୋଇ
ପଢ଼ିବ ପାଠ କେପାଇଁ ।

* * *

ବନ୍ଦର ଭଉଣ୍ଡ ପନ୍ଦର ଦିନ,
ସ୍ୱଳ୍ପଗ୍ରାସୀ ଭଉଣ୍ଡ ମାସେ,
ସ୍ୱଭମାନି ଭୁ ସ୍ୱଙ୍କରେ ଜଳିଲେ
ଖାଉଥିବୁ ବର୍ଷେବର୍ଷେ ।

* * *

ବିବିଧ କବିତା

ଚାତକ

ମିତ ମିତ ଡାକୁ ପକ୍ଷି କିଏ ତୋର ମିତ,
ତୋ ଶ୍ରବଣେ ତରଳିତ ହୁଏ କି ତା' ଚିତ୍ତ ।
କେତେ ଡାକୁଛୁ ରେ ତାଳୁ ଶୁଖାଇ ଶୁଖାଇ,
ତାହିଁ ସେ ତ ଥରେ ହେଲେ ଶୁଣିବାକୁ ନାହିଁ ।
ଏତେ ଯେ ନିଷ୍ଠୁର, ତୋର ସେହି ପରା ମିତ,
ତାଠାରୁ ତୁ ଆଶାକରୁ କେଉଁଟି କି ହିତ ।
ସେ ତ ଅଛି ବହୁଦୂରେ କହୁ ଯାଉ ତାକୁ,
ତୋର ଏ କାତର ଡାକ ପାଏ କି ସେଠାକୁ ।
କଣ୍ଠ ଡାକ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଶୁଭୁଥିବ ନାହିଁ,
ପ୍ରାଣର ଆହ୍ୱାନ ଏକା ପାରେ ତହିଁ ଯାଇ ।
ଡାକ ପକ୍ଷି ! ପ୍ରାଣ ଭରି କହ ପ୍ରାଣବାଣୀ,
କଠୋର ପାଷାଣ ହୃଦ ହୋଇଯିବ ପାଣି
ପିଉଁ ପିଉଁ ବୋଲି ଆଉ କହନା କହନା,
ପିଇବାକୁ ପାଣି ତୋତେ କେ କରିଛି ମନା ।
ଦୁଃଖେ ନାହିଁ ଛୁଆଁ ତୋତେ ଜଳାଶୟ ଜଳ,
ସେ ତ ସେହି ଶୂନ୍ୟଜଳ ମଧୁର ଶୀତଳ ।
ପିଇଦେ ତହିଁରୁ ତୋତେ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ଦେଖିବ,
ଛାଡ଼ ଯିବ ନାହିଁ ତୃଷ୍ଣା ନ ହେବ ପାତକ ।
ତୋହ୍ୱା ପରି ତୃଷାତୁର ଆବର ଗାଙ୍ଗୋଇ,
ବୁଲୁଥାଏ ଉଣ୍ଡି ଉଣ୍ଡି ଶୁଷ୍କକଣ୍ଠ ହୋଇ ।
ଶୋଷେ ରହି ମାଛ ଖାଏ ଜଳ ମଧ୍ୟୁ ଆଣି,
ମେଘେ ଚାହିଁ ମାଗୁଥାଏ—'ଦେପାଣି-ଦେପାଣି !'
ମାଛ କି ପବିତ୍ର ଏତେ, ପାଣି ଅପବିତ୍ର,
ଗାଙ୍ଗୋଇର ଏ ଚରିତ୍ର ନୁହେଁ କି ବିଚିତ୍ର ।
ଏତେକ ଭାବିଥା ମନେ ରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚାତକ,
ମିତ ମହାସାହୁକାର, ତୁ ତାର ଖାତକ ।
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ପକ୍ଷି ତୁହି ତାହା ପାଖେ ଋଣୀ,
ସେ ଋଣ ଦେବାର ନୁହେଁ ପରିଶୋଧ ପୁଣି ।
ମନେ ଧ୍ୟାନେ କରୁଥା ରେ ମିତକୁ ସ୍ମରଣ,
କରିବ ସେ ତୁଣ୍ଡେ ତୋର ଅମୃତ ବର୍ଷଣ ।

—0—

ମଧୁର ସପ୍ତକ

ସାଧୁ ଉପଦେଶ ବଡ଼ ମଧୁର,
ପ୍ରଣୟ ମଧୁର ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁର ।
ମଧୁର ଶିଶୁର ଅର୍ଦ୍ଧବଚନ,
ନିଦାଘେ ମଧୁର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ।
ମଧୁରଟି ମାତୃଭାଷା ପ୍ରଚୁର,
ହରି ନାମାମୃତ ମହାମଧୁର ।
କୃପଣର ଟଙ୍କାସ୍ୱର ମଧୁର,
ତହିଁ କ୍ଷୁଧାତୃଷା ହୁଏ ତା ଦୂର ।

—0—

ଶୁଦ୍ଧାଷ୍ଟକ

ବୀର ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଆତର ସ୍ୱଜ
ହରିପ୍ରେମେ ହୁଏ ସାଧକ ଶୁଦ୍ଧ ।
ପାପୀ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଅନୁତାପରେ,
ଅଶଉଚ ଶୁଦ୍ଧ ସିନାନ ପରେ ।
ଦେଶ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସ୍ୱାଧୀନତାରେ,
ତୁଣ୍ଡ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସତକଥାରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଫୁଲ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଦେବତା ସ୍ପର୍ଶେ,
ବୁଦ୍ଧି ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ସାଧୁ ଆଦର୍ଶେ ।

—୦—

ପିତା

—୦—

ରସ ନ ଥିଲେ ହିଁ ସଙ୍ଗୀତ ପିତା,
ପାପୀ ପକ୍ଷେ ପିତା ଧରମ ଚର୍ଚ୍ଚା ।
ପିତା ଲାଗେ ସାଧୁଜନଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା
ଜରରୋଗୀ ଭୁଞ୍ଜେ ଔଷଧ ପିତା ।
ହିତକଥା ପିତା ଲାଗେ ଦୁର୍ଜନେ,
ଗୁରୁନିନ୍ଦା ପିତା ଶିଷ୍ୟ ଶ୍ରବଣେ ।
ମୁମୂର୍ଷୁଙ୍କୁ ପିତା ତାରକମନ୍ତ୍ର,
ମଣେ ସେ ତାହାକୁ ବୋଝଲା ପଦ ।
ମନକୁ ଘାଣ୍ଟିଲେ ଦୁଃଖ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା,
ସବୁ କଥା ଲାଗେ ସେ ତାକୁ ପିତା ।

—୦—

କଟୁ

ମର୍ମଜ୍ୱଳା କଟୁ ମୂର୍ଖଭର୍ତ୍ସନା,
କଟୁ କଳହିନୀ ନାରୀ ରସନା ।
ଚତୁର ପର କଟୁ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ଳେଷ,
କଟୁ ଦୁର୍ଷ୍ଟପ୍ରଭୁ ରୁଷ୍ଟ ଆଦେଶ ।
ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ କଟୁ ଦୁର୍ବାର,
କଟୁ ସବୁଠାରୁ ଆତ୍ମଧିକ୍କାର ।

—୦—

ମୃତ୍ୟୁ

ହେ ମୃତ୍ୟୁ ପରମବନ୍ଧୁ ହେ ଅନ୍ତିମ ସଖା,
ତୁମ୍ଭ ସ୍ନେହ, ଦୟା, ଦାନ, ସବୁ ମଧୁମଖା ।
କହିଛନ୍ତି ଭଗବାନେ ଗୁଣଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ,
ଶ୍ମଶାନେ ଯେ ସାହା ହୁଏ ସେହି ଏକା ମିତ ।
ତୁମ୍ଭ ବିନା ଶ୍ମଶାନରେ କିଏ ଅଛି ସାହା,
ଦେଖାଇପାର ହେ ତୁମ୍ଭେ ପରଲୋକ ରାହା ।
ଜନ୍ମ ଅଛି ଛାଇଦେଇ ଶୋକ ଏ ସଂସାରେ,
ତୁମ୍ଭେ ଅଛି ନେଇଯିବ ଭବସିନ୍ଧୁ ପାରେ ।
ଦେହ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ ପରି ହିତୈଷୀ ବାନ୍ଧବ,
ତୁମ୍ଭ ଯୋଗୁଁ ଦେଖେ ନର ଅମର ଉତ୍ସବ ।
ତୁମ୍ଭ ସ୍ପର୍ଶେ ହୁଏ ଜୀବ ନିର୍ମଳ ପାବନ,
ଜନ୍ମ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ତୁମ୍ଭେ କର ନିସ୍ତାରଣ ।
ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ, ମୃତ୍ୟୁ ମହାସୁଖ,
ନ ଜାଣି ହୁଅନ୍ତି ଜନେ ମରଣେ ବିମୁଖ ।
ଏ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ମାତ୍ର ନୁହେଁ ଅସମ୍ଭବ,
ବନ୍ଧୁଛ ମୋହିନୀ ମାୟା ଜାଣେ ପଲ୍ଲବ ।
ମାୟାକୁ ପାରିବ ଜିଣି ଯେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନ,
ବୁଝିବ ସେ କାଳେ ଲୋକ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ମହାନ ।
ହେ ମୃତ୍ୟୁ ଭୀଷଣ ତୁମ୍ଭେ ଜନ କଳ୍ପନାରେ,
ମାତ୍ର ଦୟାବନ୍ତ, ଶାନ୍ତ, ଦାନ୍ତ ଏକାଧାରେ ।
ଜପନାମ ଯମ ତବ, ପରମ ସଂଯମୀ,
ଅର୍ପୁଛି ମୁଁ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ପଦ୍ମରେ ପ୍ରଣମି ।
ଚିହ୍ନେ ତ ସାକ୍ଷାତ ହେବ ନିଶ୍ଚେ ତବ ସହ,
କେତେ ଦୂରେ ସେ ସୁଦିନ ଲାଗେ ଅହରହ ।

—୦—

ବଡ ଜାତି

ସଂସ୍କାର–ବସ୍ତାର ବେଶେ ଗର୍ଜେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ,
ସବୁଜାତି ଧାଇଁଛନ୍ତି ବଡ ହେବା ପାଇଁ ।
ହାଡି, ପାଣ, କେଳା, ଡୋମ, ଭଣ୍ଡାରି, ବାଉରି,
"ଆମେ ବଡ–ଆମେ ବଡ" ଛାଡୁଛନ୍ତି ହୁରି ।
ବଡ ଶବ୍ଦରେ କି ଗୁଡ଼ ହୋଇଅଛି ଗୋଳା,
ଗୁଣ୍ଠିଲେ ଲାଗିବ ମିଠା, ଜନ୍ମିଁ ପାଇଁ ହେଲା ।
ମରି ଯେବେ ଯମପୁରେ କରିବ ଗମନ,
ବଡ ବୋଲି ପାଇବ କି ଗାଲିଚା ଆସନ ।
ହୃଦୟକୁ ବଡ କର, କର ବଡ କାମ,
ତେବେ ତ ପାଇବ ଶୋଭା ବଡଜାତି ନାମ ।
ଗଙ୍ଗାଜଳ ପରି କର ସ୍ୱଭାବ ନିର୍ମଳ,
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଡ କରେ ଚରିତ୍ର କେବଳ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଢ଼ିଲା ପଢ଼ାଇ ଯେବେ ହେବ ବଡ଼ଲୋକ,
ପଢ଼ାଅ ପଢ଼ିବା ତେବେ ଯେଣ ସୁଅ ନାହିଁ ।
ହେବ ବଡ଼, ଅର୍ଥବନ୍ତ, ଅଧିକାରୀ ବଡ଼,
ପାଇବ ସମ୍ମାନ ପୁଣି ଶଗଡ଼ ଶଗଡ଼ ।
ହୋଇପାର ମୁକ୍ତ ଯେବେ ଦ୍ୱେଷ ହିଂସା ଗର୍ବ,
ବଡ଼ଲୋକ ବଡ଼ହୋଇ ହେବ ସିନା ସବୁ ।
ସବୁଲୋକ ବଡ଼ ଯେବେ ହୋଇଯିବ ଉଠି,
ବଡ଼ର ମହତ୍ତ୍ୱ ତେବେ ରହିବ କେଉଁଠି ?
ସାନ ଗଛଟିରୁ ପେଷି ଆମ୍ଭମାନେ ଧାନ,
ଛଣଣ ପାଟକଯାକ ହୁଅ ବଡ଼ଲୋକ ।
ବଡ଼ ଘରେ ହୁଅ, ତହିଁ ନାହିଁ କାର ଘୃଣା,
ମାନ୍ୟ ତେବେ ଛାଡ଼ ନାହିଁ କୁଳର ବେଉସା ।
ନୀଚ ନାହିଁ ବୃତ୍ତି, ବୃତ୍ତି ପୋଷଇ କୁଟୁମ୍ବ,
ପୁତ୍ରସମ ବୃତ୍ତି, ସ୍ନେହେ ଶିର ତାର ଚୁମ୍ବ ।
ଶିରଶ୍ଛେଦଠାରୁ ବଳେ ବୃତ୍ତିଚ୍ଛେଦ କଷ୍ଟ,
ବୃତ୍ତି ଛାଡ଼ି କର ନାହିଁ ପରକାଳ ନଷ୍ଟ ।
ସ୍ୱବୃତ୍ତି ମାନବପକ୍ଷେ ସ୍ୱଧର୍ମ ସମାନ,
ଧର୍ମଛଡ଼ା ହେଲେ ଘଟେ ପ୍ରମାଦ ମହାନ ।
ଗୁଣ, କର୍ମ ଯୋଗୁଁ ବଡ଼ ହୁଅନ୍ତି ମାନବେ,
ପଦଭାରେ ବଡ଼ କେହି ହୋଇ ନାହିଁ ଭବେ ।

ସୁନ୍ଦରାଷ୍ଟକ

ସୁନାକୁ ସୁନ୍ଦର ରତ୍ନମୁକୁତା,
ସ୍ୱଭାବକୁ ଶୋଭା ସତ୍ୟ, ସାଧୁତା ।
ବୀରକୁ ସୁନ୍ଦର ବୀର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରଭାବ,
ଭାଷାକୁ ସୁନ୍ଦର ସରଳ ଭାବ ।
ଗୀତକୁ ସୁନ୍ଦର ମଧୁର ସ୍ୱର,
ଧନକୁ ତେସନ ଦାନ ସୁନ୍ଦର ।
ବିଦ୍ୟାକୁ ସୁନ୍ଦର ଚତୁରପଣ,
ରାଜାକୁ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଜାରଞ୍ଜନ ।

ପ୍ରଦୀପାଷ୍ଟକ

ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଦୀପ ଚନ୍ଦ୍ର ତପନ,
କୁଳର ପ୍ରଦୀପ ଯୋଗ୍ୟ ନନ୍ଦନ ।
ମହୀ ଦୀପଶିଖା ଏକା ମହୀପ,
ପରଲୋକ ପଥେ ଧର୍ମ ପ୍ରଦୀପ ।
ଶରୀରର ଦୀପ ନୟନ-ଭସ୍ତ,
ସ୍ୱର୍ଗର ପ୍ରଦୀପ ରମ୍ୟ ଅମସ୍ତ,
ହୃଦୟର ଦୀପ ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ,
ଈଶ୍ୱର ଦୀପର ଦୀପ ସମାନ ।

କବିପ୍ରଶସ୍ତି

ଅଙ୍କିପାରେ ଯେହୁ ସ୍ୱଭାବ ଛବି,
ତାହାକୁ ଜାଣିବ ପ୍ରକୃତ କବି ।
ଯାହା କାବ୍ୟେ ଥାଏ ହୃଦୟ ଦ୍ରବ,
କବି ମଧ୍ୟେ ସେହୁ ପ୍ରଧାନ କବି ।
ସକଳ ବିଷୟେ ଯେ ଅନୁଭବୀ,
ସେହି ଏକା ଜ୍ଞାନୀ, ସେ ଏକା କବି ।
ଯା ଲେଖାରୁ ପଡ଼େ ଅମୃତ ସ୍ରବି,
ତାହାକୁ ବୋଲନ୍ତି ସ୍ୱଭାବ କବି ।
କବିତାରେ ମନ ମୋହି ଯେ ପାରେ,
କବିକଳା ଥାଏ ତାହାରିଠାରେ ।
ଯା କାବ୍ୟରୁ ପଡ଼େ କୌମୁଦୀ ଝରି,
କବିପଦେ ତାକୁ ପହିଲେ ବରି ।
ଯାହା କବିତାର ପ୍ରାଣ ସାଧୁତା,
ତାହାରି କବିତା ମଣି ମୁକୁତା ।
ଭକ୍ତିଭାବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାହା କବିତା,
କବି-ଜ୍ୟୋତିଷ୍କରେ ସେହି ସବିତା ।
ଯା ନାମେ ସୁଖ୍ୟାତି ବାଇଦ ବାଜେ,
କବିପଣ ଏକା ତାହାକୁ ସାଜେ ।
ଇଷ୍ଟରେ ଦିଏ ଯେ ଗିଅ ଅଜାଣି,
କବିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅଗାଣି ।

---

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପଇସାଦୁର୍ଭିକ୍ଷ

କେଉଁଣେ ଗଲୁ ପଇସା ରେ ବିଶ୍ୱର ମଉସା,
କେଉଁଠି ଲୁଚଲୁ ଯାଇ ଦେଇ ଅଭରୁଷା ।
ଦୁଃଖୀର ତାରକମନ୍ତ୍ର, ଧନୀର ଜୀବନ,
କୃପଣ ରକ୍ଷଣିନିଧି, ଦୁର୍ଜନ ନୟନ ।
ତୁ ହାକିମ, ତୁ ଓକିଲ, ତୁ ଦଫା, ଆଇନ,
ଅସ୍ତବ-ଇଶ୍ୱର-ମନ୍ତ୍ରର ତୁ ଭୁଇନାଇନ ।
ପାଠୁଆ, ଅଣପାଠୁଆ, ରଜା, ପ୍ରଜା, ଯୋଗୀ,
ଧାର୍ମିକ, ନିର୍ଦ୍ଧନ, ଦାତା, ଠକ, ଚୋର୍, ଭୋଗୀ,
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତୋହରି ବିନା ଲାଗିଲାଣି ଶଙ୍କା,
ଝୁରି ହେଉଛନ୍ତି ସର୍ବେ ହା ଟଙ୍କା, ହା ଟଙ୍କା ।
ତୁହି ପିତା, ମାତା, ପୁତ୍ର, ଗୁଶୁଆ, ପଶାଜ,
ଧର୍ମଅର୍ଥ କାମ ମୋକ୍ଷ ଇହ-ପରକାଳ ।
ତୁହି ବୁଦ୍ଧି, ଜ୍ଞାନ, ବଳ, ତୁହି ଯଶ, ଜାତି,
ରୂପସୀ ସ୍ତ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ତୁହି ବନାରସୀ ଶାଢ଼ୀ ।
ତୁହି ସୁନାରୁପାରତ୍ନ, ତୁହି ବା'ଡୁବ୍ରନ
ନ ଦେଖି ତୋ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ଜନେ ହେଲେ ଅନ୍ଧ ।
ମାଆ ତୋର ଧବଳାଙ୍ଗୀ ରୂପାମୂର୍ତ୍ତି ଟଙ୍କା,
ମାଆ ପୁଅ କଣ୍ଟେଇଲ ଦୁଣିଅ ତାଟଙ୍କା ।
ଆସ ଭଲ ଫେରିଆସ ଲୁଚ ନାହିଁ ଆଉ,
ମନଇଚ୍ଛା ସାରିଲଣି ସାଧି ତୁମ୍ଭେ ଦାଉ ।
ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ବାଧିଲଣି ତୁମ୍ଭର ବିରହ,
ତୁମ୍ଭପରି ହାହାକାର ଉଠେ ଅହରହ ।
ଆସ ବନ୍ଧୁ, ଆସ ପ୍ରିୟ ନ ହୁଅ ନିଷ୍ଠୁର,
ତୁମ୍ଭେ ପରା ଜଗତର ଜୀବନ୍ତ ଠାକୁର ।
ନଅଙ୍କରେ ଘଟିଥିଲା ଶସ୍ୟର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ,
ପଇସା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେଲା ଏ କାଳେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।
ଧାଇଁ ଆସ ପଇସାରେ ବାବୁ ସୁନାପୁଅ,
ଅର୍ଥସଙ୍କଟ-ଅନ୍ଧାରେ ଜାଳିଦେ ଆଲୁଅ ।
ରଜା ଉପରେ ତୁ ରଜା, ଗୁରୁଙ୍କର ଗୁରୁ,
ଜଡ଼ ଜଡ଼େ ତୋ ଚରଣେ ଦଣ୍ଡବତ କରୁ ।

—o—

ମୁମୂର୍ଷୁ ପ୍ରତି

ମୁମୂର୍ଷୁ ରେ, ଜାନ୍ କପାଁ ସନ୍ତୁଳ ମନରୁ,
ରାଜପୁତ୍ର ତୁହି ଯିବୁ ରାଜଦରଶନକୁ ।
ପିତା ତୋର ତ୍ରିଜଗତ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରଜା,
ତାଙ୍କ ପୁଅ ହୋଇ ଜାନ୍ଦୁ, ମୁହେଁ ନାହିଁ ଲଜ୍ଜା ।
ତୁ ଭୟ ତୋହର ଭ୍ରାନ୍ତି, କାହାକୁ ରେ ଭୟ,
ମୂର୍ଖପଣେ ଅକାରଣେ ହେଉଛୁ ଅଥୟ ।
ଇନ୍ଦ୍ରାଳ, ଅକଟ, ଅଲ ପୁଅକୁ ସୁନ୍ଦର,
ଭାଇ ନ ଜାଣି ଜାନ୍ଦେ ଯେ, ସେ ଅଜ୍ଞାନ ଇତର ।
ପୂଜିବୁ ତୁ ପିତାଙ୍କର ପାଦ ଅହର୍ନିଶ,
ଏହାଠାରୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ବା ଅଛି ଆଉ କିସ ।
ବହୁ ପୁଣ୍ୟେ ସେ ସୁଭାଗ୍ୟ ମିଳେ ସିନା ମୂଢ଼,
ପରିହରି ଶୋକ ଭୟ ଚକ୍ଷୁ କର ବୁଢ଼ ।
ପିତୃପୂଜା ରାଜପୂଜା ଦେବପୂଜା ତହିଁ,—
ଏକାଧାରେ କରିବୁ ରେ ପିତୃଗୃହେ ରହି ।
ହସି ହସି ଖୁସି ହୋଇ ଚାଲ୍ ଯା ଘଉର୍,
ପାଇବୁ ସେଠାରେ ସ୍ନେହ, ଆଶିଷ, ଆଦର ।
ପୁତ୍ର ପାଇଁ ପିତୃହୃଦ କରୁଣାରେ ଭରା,
ଦେଖୁ ସିନା ଆଗେ ତୋତେ କଲେ ସେ ତ୍ୱରା ।
ମହା ଭାଗ୍ୟଧର ତୁହି, ଜାନ୍ଦନା ଜାନ୍ଦନା,
ରଜାଙ୍କର ଆମୀପ୍ରଜା ତୋହ୍ନୁ ତୁ ଗ୍ରହନା ।
ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟେ କାନ୍ଦିଲେ ରେ ଫଳଇ ଅଶୁଭ,
ବାସୁକି ଔରସୁ ଜନ୍ମି ହେବୁ କି କୁତ୍ସିତ ।
ମହାଯାତ୍ରା ଏ ତୋହର—ମହାଶୁଭ ଯାତ୍ରା,
ବଢ଼ାଉ କପାଁଇ କାନ୍ଦି ଅମଙ୍ଗଳ ମାତ୍ରା ।

—o—

ହର ପାର୍ବତୀ ସମ୍ବାଦ

କୈଳାସ ସିଂହାସନେ ବସିଛନ୍ତି ଶୂଳପାଣି,
ବାମଭାଗେ ବସିଛନ୍ତି ଦୁର୍ଗା ଠାକୁରାଣୀ ।
ଲାଗିଅଛି ଶୀତ ପ୍ରିୟ ଭାଷା ଆଡ଼ମ୍ବରେ,
ଦୁହେଁ ଦେଉଅଛନ୍ତି ବସି ସୁଖ ଗପେ ।

ପୁଚ୍ଛାକଲେ ହୈମବତୀ—"ହେ କୃପା-ଆଧାର,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରୁ ଉଠେ କାହିଁ ଆର୍ତ୍ତ ହାହାକାର ।"
ଭାଷିଲେ ମହେଶ, "ଦେବି, ଶୁଣ ମନ ଦେଇ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରୁ ପଇସା ଟଙ୍କା ଯାଇଛି ହଜିଇ ।
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘାରିଅଛି ଅଭାବର ନିଶା,
ଭଜି ହେଉଛନ୍ତି ସର୍ବେ ପଇସା ପଇସା ।"
ପୁଚ୍ଛିଲେ ପାର୍ବତୀ—"ଏ ତ ବିଷମ ସଙ୍କଟ,
ମୁଦ୍ରାଦେବୀ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ କାହିଁ ହେଲେ ବସ୍ତ୍ରକଟ ।"
ଉତ୍ତରିଲେ ହର, "ପ୍ରିୟେ ଶୁଣ ସମାଚାର,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀ କଲେ ମୁଦ୍ରା ଅପବ୍ୟବହାର ।
ସର୍ବକ ସୁଲଭ ମୁକ୍ତି ମଦରଙ୍ଗା ଗ୍ରାଣ୍ଡ,
ଖାଇଲେଣି ଫୁଲଡୋର କଣ୍ଠି ପାଣ ହାଣ୍ଡି ।
ଅର୍ଥେ ବେଶୀକରି କଲେ ଧନୀଜନମାନେ,
ପଣ୍ଡତ ସ୍ଥାନରେ ଗର୍ତ୍ତ କରନ୍ତି ତାହାଣେ ।
ଖେଳରେ ଯେ ଉଡ଼ାଉଛି ଯେ ଅବା ନିଶାରେ,
କିଏ ମାଲିମାମଲାରେ ମାରଣ ହିଂସାରେ ।
ତାହାକୁ ବା ଛୁଟେ ନାହିଁ ଘରେ ରନ୍ଧା ଭୁଣ,
ଖାଏ ସେ ବିଦେଶୀ ଭୁଣ ତଣ୍ଡ ସୁଖା ଲୁଣ ।
ଯେ ପଇସେ ଅର୍ଜି କରେ ଗରବ ଟଙ୍କାଏ,
ନବାବଙ୍କ ନାଣ୍ଡ ପରି ତ୍ୟା ପରଖାଏ ।
ପରମୁଖେ ଡାଲେ କିଏ ଟଙ୍କା ମୁଷ୍ଟି ମୁଷ୍ଟି,
ପାଇବ ବୋଲି ସେ ପଦ ସ୍ୱର୍ଗର ନିଶ୍ରେଣୀ ।
ଯାହାର ମୁଣ୍ଡର ଦାମ୍ ନୁହେଁ କଉଡ଼ିର,
ସୁଦ୍ଧେ ଦେଇ ସେ ଦେଖେ ଯାତ୍ରା ଥିଏଟର ।
ଚୂଆ ଚନ୍ଦନର ଆଉ ନାହିଁ ସମାଦର,
ତା' ସ୍ଥଳେ ସ୍ୱଜାତି ଭରେ ଏସେନ୍‌ସ ଅତର ।
ଦୁଇଅଣା ଅର୍ଜିବାକୁ ଯେତକ ଅଶକତ,
ପିଉଛି ସେ ଛ ଅଣାର ସୋଡ଼ା ସରବତ ।
ଗଣ୍ଡି ଗ୍ରାଣ୍ଡ ପିନ୍ଧେ ଯେହୁ ଫୁଲିଧଣ୍ଡ ଚୋଷ,
ଯେ ସାବୁନ ଘଷିକୁଏ ହେବ ବୋଲି ଗୋରା ।
ଶତର ଚକୁଲ ପିଠା ବାହାକୁ ଗନ୍ଧାଏ,
ପାଉଁରୁଟି ବିଷ୍କୁଟ୍ ସେ ନିତି କିଣି ଖାଏ ।

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ା ଏବେ ସାଇକେଲ ଖଣ୍ଡ,
ମୂଳ ଚଳିବାକୁ ଲୁଚି ଯାଏ ମୋଟର ଚଢ଼ି ।
ଘର ମାଟି ହୋଇଯାଏ ବାଙ୍କରେ କରନ୍ତି
କେତେଥିସି ନ ଜାଣିଲେ ଭଲେ ନାହିଁ ସନ୍ତି ।
ହସିବ ନାହିଁ ତ ଶୁଣି ଆଉ ଗୋଟେ କଥା,
ଶୁଣ ତେବେ ମନଯୋଗ ଦେଇଣ ସର୍ବଥା ।
ନାରୀଏ ମାଗନ୍ତି ଭସ୍ମ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ପରି,
ମୁଖେ ବୋଳି ପାଉଡ଼ର ହୁଅନ୍ତି ସୁନ୍ଦରୀ ।
ଆଉର କଥାଏ ପ୍ରିୟେ ଶୁଣ ଦେଇ ଧ୍ୱସା,
ଦୁଧବାନ୍ତି ବାଳକଙ୍କୁ ଧରୁଛି ଗ୍ଲାଇଶା ।
ଚଷମା ନ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ କିଛେ ନାହିଁ ବାଟ,
ଏ ସ୍ୱେରେ ପୀଣ୍ଡଭ ଦେଖି ଉଷ୍ଟୁଲିଆ ଘୃଟ ।
ନିଅାଁ ପାଣି ପବନ ବ କଷ୍ଟୁଛନ୍ତି କେବେ,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ଗ୍ରାସିଅଛି ଦୁର୍ଗଣ୍ଡ ଏସନେ ।
ସ୍କୁଲବାଲା ଲୋକଙ୍କର ଭାରି ବାବୁଆନା,
ଛ ଟଙ୍କା ଯୋଡ଼ାକୁ ଲୋଡ଼ା ନ ଟଙ୍କାର ଦାନା ।
ନିଜ ଅଣ୍ଡି ଖାଏ ସେତୁ ନରୁବା ଲୁପାସ,
ଦେଖି ଭାରି ଛଇ କିଏ ସମ୍ଭାଳିବ ହାସ ।
ଇତର ଉଦର ନାହିଁ ଭେଦାଭେଦ ଲେଶ,
ବାବୁଠାରୁ ବଳିଯାଏ ଚାକରର ବେଶ ।
ପଇସାକୁ ନାହିଁ ଛିଲେ ଡାହାର୍ ଖାତର,
ତା ଲାଗି ଲାଗିଛି ପୃଷ୍ଠି ହିଂସା ମନାନ୍ତର ।
ଏହା ଏବେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ବିଷମ ସମସ୍ୟା
ବଡ଼ିବ ଦରେଧାଉସ ଶୁକ୍ଳ ଅମାବାସ୍ୟା ।
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେତେ ଦାଣ ଦ୍ୱେଷନରେ,
ବତୁ ଅର୍ଥ ପୋଡ଼ୁଛନ୍ତି ବିଅର୍ଥେ ଅର୍ଗରେ ।
ବଜାରରେ ହେଉଅଛି ଚୋଟି ଚୋଟି ବ୍ୟୟ,
ଦୁହେଁ ଛ ଅର୍ଥର ଏହା ବ୍ୟର୍ଥ ଅପଚୟ ।
ଅର୍ଥର ମହତ୍ତ୍ୱ ଭଲେ ହେଉଛି ନିଭୃତ,
ବଢ଼ୁଅଛି ଅର୍ଥାଭାବ କ୍ରମେ ବହୁଗୁଣ ।
ଅର୍ଥର ଅବଜ୍ଞା ପାପେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯେବେ
କଲ୍ଲୁଛନ୍ତି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହାହାକାର ସ୍ୱରେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଆଜ ପାଇଁ ଚକ୍ଷୁବନ୍ତ କାଲି ପାଇଁ ଅନ୍ଧ—
ହେଲେ ଏହିପରି ସିନା ଘଟେ ଦଶା ମନ୍ଦ ।
ଅଳଙ୍କାର ଶାଧ ହେମେ ବଢ଼ୁଛି ଭୀଷଣେ,
ବହୁ ଅର୍ଥ କ୍ଷୟ ହୁଏ କେବଳ ଭୂଷଣେ ।
ପିତ୍ତଳ କଂସାକୁ କେହି ଛୁଇଁବାକୁ ନାହିଁ,
ପାଣବଧି ହେଉଅଛି ସୁନା ରୁପା ଥାଳି ।
ଗିଲଟି ବାସନ ପୁଣି ଗିଲଟି ଗହଣା,
ଟାଣି ନେଉଯାଉଅଛି ଅର୍ଥ ଅକଳନା ।
ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକେ ମୋହେ ମାରି ହେଣ୍ଡି,
ସୁନା ଦେଇ ଆଣୁଛନ୍ତି କିଣି ଭୁଛା ଭେଣ୍ଡି ।
ଦୁଇଦିନେ ତାହା ପୁଣି ଯାଏ ଖତ ଗାଡ଼େ,
ଏହିପରି ଅର୍ଥ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ହୁଏ ଗୃହଆଡ଼େ ।
ଘୋର ଅତ୍ୟାଚାର ହୁଏ ମୁଦ୍ରାଦେବୀ ପ୍ରତି,
କେହି ବୁଝିବାକୁ ନାହିଁ ନଗର ଦୁର୍ଗତି ।
ମୂଲିଆ ବାପୁଡ଼ା ନିତି ଅର୍ଜୁଅଛି ଯାହା,
ନିଆଁ ଧୂଆଁରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଅଛି ତାହା ।
ନ ହେଲେ ବିଲାତି ଧୂଆଁ ଲାଗେ ନାହିଁ ମିଠା,
ସ୍ୱଦେଶୀରେ ରସ ନାହିଁ ଖାଲି ଭୁଛା ସିଠା ।
ମୂଳମୂଳିକା ଉପରେ ସର୍ବେ ବୀତଶ୍ରଦ୍ଧ,
ଅଗ୍ନିମୂଲ୍ୟ କିଣୁଛନ୍ତି ବିଦେଶୀ ଔଷଧ ।
ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦେହ ଖିଟ୍‌ମିଟ୍‌,
ଡାକ୍ତରକୁ ଡାକିଆଣି ଗଣନ୍ତି ଭିଜିଟ୍‌ ।
କେତେ ଆଡ଼େ କେତେ ରସ ବହିଯାଏ ସୁଏ,
ଚିପୁଡ଼ିଲେ ନ ବାହାରେ ସହାର୍ଯ୍ୟେ ବିନ୍ଦୁଏ ।
ଅବିଦ୍ୟାରେ ଅପବ୍ୟୟ ସର୍ବେ କରୁଛନ୍ତି,
ମୁଦ୍ରାଦେବୀଙ୍କର ଆଉ ନାହିଁ ଖାତିପତି ।
ଏହିପରି ଦେବୀ ବହୁ ଅପମାନ ପାଇ,
ଅଭିମାନେ ଲୁଚିଛନ୍ତି କେଉଁଠାରେ ଯାଇ ।"
ଏତିମର୍ଗୁଁ ଶୁଣି ସତୀ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଦୁର୍ଗତି,
ପୁଛିଲେ ବିସ୍ମୟ ଲଭି—"କହ ପଶୁପତି !
ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀ ଜନଙ୍କର କୃତକର୍ମ ଦୋଷେ,
ଲୁଚିଗଲେ ମୁଦ୍ରାଦେବୀ ଅଭିମାନେ ରୋଷେ ।
କେତେ କାଳେ ତାଙ୍କ ପୁଣ ହୋଇବ ପ୍ରକଟ
ବାହୁଡ଼ି ଆସିବେ ଦେଖି ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍କଟ ।"
ଉତ୍ତରିଲେ ଗଙ୍ଗାଧର ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି,
"ପୁଛା କଲ ଯେଉଁ କଥା ଶୁଣ ତା ପ୍ରେୟସି !
ମୁଦ୍ରାଦେବୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବର ଜୀବନ,
ତାଙ୍କ ବିନା ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ବଞ୍ଚିବେ କି ଜନ ।
ଆସିବେ ବାହୁଡ଼ି ନିଶ୍ଚେ ବିଳମ୍ବେ ବା ଶରେ
ବେହିସାବୀ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଜନେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପରେ ।
ବୃଥା ଅପବ୍ୟୟର ସେ କେବେ ପ୍ରତିଶୋଧ,
ତେବେ ଯାଇ ଦେବୀଙ୍କର ଶାନ୍ତ ହେବ କ୍ରୋଧ ।
ଅପବ୍ୟୟ ଅତିବ୍ୟୟ ଛାଡ଼ି ଲୋକମାନେ—
ମିତବ୍ୟୟୀ ହେଲେ, ଦେବୀ ଫେରିବେ ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ।
ଯେ ଦିନ ବୁଝିବେ ଲୋକେ ନଗର ହୀନସ୍ଥା
କରିବେ ଆୟକୁ ବୁଝି ବ୍ୟୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା,
ଯେଉଁ ଦିନ ଜନେ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ପରି,
ଅଳ୍ପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ ସହିଷ୍ଣୁତା ଧରି,
ଅଭାବକୁ ଘୃଣା କରି ପୂଜିବେ ତ୍ୟାଗକୁ,
ପ୍ରାଣପଣେ ଆଚରିବେ ସଂଯମ-ଯାଗକୁ,
ସେ ଦିନ ଆସିବେ ନିଶ୍ଚେ ମୁଦ୍ରାଦେବୀ ଫେରି,
ସୁଖୀ ହେବେ ସର୍ବେ ତାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ହେରି ।"
ଶୁଣି ହୈମବତୀ ହେଲେ ଅତୀବ ହରଷ,
ଏହିଠାରୁ ଗୀତ ଶେଷ, ଅଧ୍ୟା ସମାପତ ।
ଅର୍ଥନୀତି ସମସ୍ୟା ଏ, ଶୁଣିଲେ କେବଳ,
ମିଳେ ଧର୍ମ-ଅର୍ଥ-କାମ-ମୋକ୍ଷ-ମିଠାଫଳ ।

—o—

ପୁଣ୍ୟକାଳ

ପୁଣ୍ୟକାଳ ଆସେ ବର୍ଷକ ପାଇଁ,
ଆଉ ତାହା ଭେଟ ମିଳିବ ନାହିଁ ।
ଏ ବାରୁଣୀ ଯୋଗେ କଲେ ସିନାନ,
ମହାଫଳ ଲଭ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣ ।

ଜାଗ ହେ ତରୁଣ ଉଠ ହେ ମାତି,
ବନ୍ଧୁରୁ ସଦର୍ପେ ଦେଖାଅ ଛାତି ।

ଅଶ୍ରୁରେ ମିଶାଅ ରୁଧିର ଧାର,
କର ମାତୃମହୀ-ମାନ ଉଦ୍ଧାର ।

ଜେଣା ନାହିଁ, ଦେବେ ଆକାଶେ ଉଡ଼ି,
ଶକ୍ତି ଅଗ୍ନିକଣା ଦିଅ ବିଞ୍ଚୁଡ଼ି ।
ଦେଖାଅ ଜଗତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତେଜ,
ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ପୌରୁଷ ହେଜ ।

ସନ୍ଦେହ ନ କର ନିଜ ବିକ୍ରମେ,
ସିଂହ କି ଘରେ କି ଛେଳି ଜନମେ ?
ମହାଶକ୍ତି ପୁତ୍ର ଆମେ ସକଳେ,
ଗଙ୍ଗା ଗୋଦାବରୀ ଜିଣିଲେ ବଳେ ।

ଦେଖ ଆମ ନୃପ ଶ୍ରୀଗଙ୍ଗେଶ୍ୱରେ
ଦେବକୋଟୀଶ ଧରି ବୀର ବେଶରେ,
ଆକାଶରେ ଥାଇ ଉତ୍କଳ ସାର୍,
ଢାଳନ୍ତି ଶକ୍ତିର ଅନଳ ଧାର୍ ।

ଦେଖ ପୁଣି ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ,
କାଞ୍ଚିରଣଜୟୀ ନୃପ-ସତ୍ତମ,
ଦେଖାଉଅଛନ୍ତି ଶୁଭ ଶଗୁନ,
ଉଠ ଉଠ ମାତ୍ର ଉଠ ତରୁଣ !

ତାଙ୍କ ନିଜ ଶକ୍ତି ଆମ ବାହୁରେ,
ରଖିଯାଇଛନ୍ତି ସେ ବୀର ଶୂରେ,
ତାହାକୁ ଆମର ଆଶଙ୍କା ଭୟ,
ଶକ୍ତିରେ ସର୍ବଦା ମିଳେ ବିଜୟ ।

ସ୍ମରିବେ ତ ଆମେ ଶକ୍ତି ସନ୍ତାନ,
ଶକ୍ତିରେ ଆମକୁ କିଏ ସମାନ,
ଦେଖାଇବା ସେହି ଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବ,
ବାହୁଡ଼େବା ପୁଣି ନିଜର ଠାବ ।

—o—

ମୋର ମାତୃଭୂମି

ମାତୃଭୂମି ମୋର ଉତ୍କଳବର୍ଷ,
ଦିଏ ନିତ୍ୟ ମୋତେ ନୂତନ ହର୍ଷ ।
ମାତୃମହୀ ମୋର ଉତ୍କଳ ଦେଶ,
ମାଆଠାରୁ କରେ ଯତ୍ନ ବିଶେଷ ।
ମାତୃମହୀ ମୋର ଉତ୍କଳ ଧରା,
ସ୍ନେହ ଆଶୀର୍ବାଦେ ତା ହୃଦ ଭରା ।
ଜନ୍ମଭୂମି ମୋର ସ୍ନେହ-ସରିତ,
ପୋଷେ ମୋତେ ଦେଇ ଦେହୁ ଶୋଣିତ ।
ମାତୃମହୀ ମୋର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡ,
ଦୋଷ କ୍ଷମା କରେ ନ ଦିଏ ଦଣ୍ଡ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍କଳ ମୋ ମାତୃମହୀ,
ମହିମା ତାହାର ନ ହେବ କହି ।
ମାତୃଭୂମି ମୋର ଦେବୀ ଉତ୍କଳ,
ସଞ୍ଚାରେ ମୋ ଦେହେ ଶକତି ବଳ ।
ସାଧେ ସେ ସଦା ମୋ ମଙ୍ଗଳ ସୃଷ୍ଟି,
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୁହିଁ ତା ପାଦେ ଋଣୀ ।
ମାତୃମହୀ ମୋର ଉତ୍କଳ ଦେବୀ,
ଜନେ ଧନ୍ୟ ତାହା ଚରଣ ସେବି ।
ତା ପାଦସେବାରେ ଉତ୍ସର୍ଗି ପ୍ରାଣ,
ହେବି ମୁଁ ତାହାର ଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ।
ସୁରଭି ସଲିଳ ତା ଦୟା ସ୍ନେହ,
ମିଶାଇବି ଶେଷେ ତା ଦେହେ ଦେହ ।
ସେହି ମୋର ତୀର୍ଥ ସେହି ମୋ ସ୍ୱର୍ଗ,
ସେହି ଏକା ପୂଜ୍ୟ ସେହି ଚୌବର୍ଗ ।

—o—

ଆନନ୍ଦ ଗୀତି

(ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମଜର୍ଜଙ୍କ ରୌପ୍ୟ ଜୁବୁଲୀ ଉପଲକ୍ଷେ)

ତ ଆନନ୍ଦମୟ ଶୁଭଦିନ ଆଜ
ବର୍ଷୁଛି ଆନନ୍ଦ-ମଧୁ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହସୁଛି ଗଗନ ହସୁଛି ପବନ
ହସୁଛନ୍ତି ଦିଗବଧୂ ।
ହିମାଳୟ ପାଦୁ କୁମାରିକା ଯାଏଁ
ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷେ,
ଖେଳି ଯାଉଅଛି ଆନନ୍ଦ-ଲହରୀ
ମତ୍ତ ସର୍ବେ ନବହର୍ଷେ ।
ଆନନ୍ଦ-ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜୁଛି ସ୍ୱରଗେ
ଶୁଭେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳାହୁଳି
ଧ୍ୱନି ସଙ୍ଗେ ତାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ମିଶି
ପଡ଼ୁଛି ବଢ଼େଇ ଉଛୁଳି ।
ଅମରୀ ସହିତେ ଅପ୍‌ସରୀଏ ମିଳି
ଧସ୍ୱଧର ହୋଇ ହାତ,
ଫିଙ୍ଗୁଛନ୍ତି ମୁଦେ ଧରଣୀ-ମସ୍ତକେ
ସ୍ୱର୍ଗ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାରିଜାତ ।
ବଢ଼ୁଛି ପତାକା ଧରି ଦେବଶିଶୁ
ହର୍ଷାବେଶେ ହୋଇ ଅଥୟ,
ଗାଉଛନ୍ତି ଜୟ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ
ମହାରାଣୀ ମେରୀ ଜୟ ।
ସେ ଶବଦେ ଜାଗି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଶିଶୁନର୍ଦ୍ଦୀ
ଦେଖିଲ ହୃଦ୍‌ଦନଚୟ,
ଉଚାରନ୍ତି ଜୟ ଭାରତ-ସମ୍ରାଟ
ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ ଜୟ ।
ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ ତାଙ୍କର
ହୋଇଗଲା ଶୁଭେ ଗତ,
ସେହି ଉପଲକ୍ଷ୍ୟେ ଜୁବୁଲି ଉତ୍ସବେ
ମାତିଛି ଆଜ ଭାରତ ।
ପ୍ରାଣର ଭାଷାରେ ବଶ୍ୟପତ୍ର-ପଦେ
କରୁଛି ସେ ନିବେଦନ,
ଭାରତ-ସମ୍ରାଟ କରନ୍ତୁ ନିର୍ବିଘ୍ନେ
ଶତବର୍ଷ ରାଜପଣ ।
ଜନ୍ମ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
ମହାଯଶା ମହାମନା,
ଯେଣ ଦେବ ତବ ପ୍ରିୟ ଭାରତର
ଭକ୍ତି-ପ୍ରୀତି-ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ।
ଘେନନ୍ତୁ ମହିମା ଦୀନା ଉତ୍କଳର
ପ୍ରାଣର ଅଭିନନ୍ଦନ,
ଛିନ୍ନାଙ୍ଗ ସଂଯୋଗ— ଛଳେ ଦୁଃଖିନୀର
ଫେଡ଼ନ୍ତୁ ଘୋର ବନ୍ଧନ ।

—o—

ଉଦ୍‌ବୋଧନ

ନାହିଁ କି ରେ ଆମ ବାହୁରେ ଶକ୍ତି,
ନାହିଁ କି ଆମର ସ୍ୱଦେଶ-ଭକ୍ତି ।
ନାହିଁ କି ଆମର ଦେହରେ ହାଡ଼,
ନାହିଁ କି ରେ ଆମ ବୁକୁରେ ତାଡ଼ ।
ଅଛୁ ଯେବେ ତେବେ ଉଠ ସତ୍ୱରେ,
ଲୁଚ ବସ ନାହିଁ ଘରକୋଣରେ ।
ବୁଭୁ ସିଂହ ପରି ଉଠ ଗରଜି,
ଅଳସ ମଉଳ ଭୟ ବରଜି ।
ଉତାର ଉତ୍କଳ-ମାତାର ଜୟ,
ବୀର ଜାତି ଆମେ କାହାକୁ ଭୟ ?
ଘଟୁ ପଛେ ଯେତେ ବାଧା ବିଷାଦ
ପଛାଇବା ନାହିଁ, ପଛକୁ ପାଦ ।
ଆମରି ଏ ଦେଶ ଆମ ପର୍ବତ,
ଆମରି ସାଗର ନଦୀ ପ୍ରଭୃତି ।
ଆମ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆମେ କରିବା ଭୋଗ,
କାହିଁକି କରିବ ଚେ ଅଭିଯୋଗ ।
ସହିବା ପଛକେ ଗାଳି, ଜଞ୍ଜାଳ,
କେବେ ନ ଛାଡ଼ିବା ଜାତୀୟ ଟାଣ ।
ଆମେ ଦେଖାଇବା ଆମ୍ଭର ପିଡ଼ା,
କାହାକୁ ବାହିଁଛ ଦାନ୍ତ ନଫିଡ଼ା ।
ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସାହା ଆମର,
ଜଗତରେ ଆଉ କାହାକୁ ଡର ।
ଉତ୍କଳର ପ୍ରଭୁ ଯାହାର ବାପ,
କିସ କରିପାରେ ତାହାର ସାପ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସହ୍ୟଯିବା ସବୁ ମାତ୍ର ଆଘାତ,
ନ ଛୁଇଁବା ତାହା ଦେହରେ ହାତ ।
ଗଲେ ପଛେ ଯାଉ ଜୀବନଟା ବ
ଛାଡ଼ିଦେବା ନାହିଁ ନିଜର ଦାବି ।
ବନ୍ଦୁ ବା ଅଗ୍ନିକୁ ଡରିବା ନାହିଁ,
ହସି ହସି ଦେବା ଛାତି ପତାଇ ।
ନଷ୍ଟ ହେଲା ଦେଶ ନିଶା-ସୁଅରେ,
ଦ୍ୱୀପାନ୍ତର ତାକୁ କରିବା ଆରେ ।
ଅଫିମର ଅନ୍ତ ବନ୍ଧୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ,
ତାହା ଯୋଗୁଁ ରୋଗ, ତା ଯୋଗୁଁ ଋଣ ।
ସୁରା-ଅସୁରର ମୂର୍ତ୍ତି ଚରିତ,
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ତାହା ଶତ୍ରୁ ଗଣିତ ।
ଧୂଆଁ-ରୂପୀ ବିଷ ଗଞ୍ଜା ମଦତ,
ଶୋଷେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଧନ, ମାନ, ମହତ ।
ନିଶା ଥିବା ଯାଏଁ ନାହିଁ ମଙ୍ଗଳ,
ତାହା ଯୋଗୁଁ ଫଳେ ସବୁ କୁଫଳ ।
ଗାଇବା ଜାତୀୟ ଗୀତ, ଚୌପଦୀ,
ଚଳାଇବା ଦେଶେ ଜାତୀୟ ଗାଦି ।
ସୁଖଭୋଗ ପଛେ ଗାତକୁ ଯାଉ,
ବିଦେଶୀ ଚିଜ ନ ଛୁଇଁବା ଆଉ ।
ନିଜ ଘରୁ ନେଇ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି,
ବିଦେଶେ ଆମ୍ଭଙ୍କ ଦେବା ବାହୁଡ଼ି ।
ବଢ଼ିବ ତହିଁରେ ବିଦେଶୀ ପେଟ,
ଆମ ମୁଣ୍ଡ ହେବ ତଳକୁ ହେଠ ।
ବୀରବାଳା ଦେବୀ ଭାରତ-କନ୍ୟା,
ନିଜ ଗୁଣେ ହେଲେ ଜଗତେ ଧନ୍ୟା ।
କୋଟି ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ଶକ୍ତି ସାହସ,
ଦେଖାଇଲ କେତେ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ।
ଧନ୍ଦା ଲଗାଇଣ ଜଗତ ନେତ୍ରେ,
ବାହାରି ପଡ଼ିଲ ସମର କ୍ଷେତ୍ରେ ।
ତେଜସ୍ୱିନୀ ତୁମ୍ଭେ ଚଣ୍ଡିକା ପରି,
କେଉଁ ପୁରୁଷ ଗୋ ତୁମ୍ଭକୁ ସରି !
ଛଡ଼ାଇ ପୁରୁଷ ମନୁ ଜଡ଼ତା,
ଶିଖାଇଲ ତାଙ୍କୁ ଦେଶ-ମମତା ।
ଜୟଶ୍ରୀ-ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ସମରେ,
ସ୍ଥାପିଲ ଅମର କୀର୍ତ୍ତି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ।
ଶକ୍ତିସ୍ୱରୂପା ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଶକ୍ତି,
ଘେନ ମା ପ୍ରାଣର ପବିତ୍ର ଭକ୍ତି ।
ଯେତେ ଦିନ ଥିବ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି,
ଅକ୍ଷୟ ତାବତ ତୁମ୍ଭ ସୁଖ୍ୟାତି ।

—o—

ଆଶୀର୍ବାଦ

ଦୀପ୍ତ, ଆଜି ଉତ୍କଳର ସୌଭାଗ୍ୟ-ବର୍ତ୍ତିକା,
ଜନ୍ମିଛି ସାଳନ୍ଦୀ କୂଳେ "ସାଲନ୍ଦୀ" ପତ୍ରିକା ।
ସଦ୍ୟଜାତ ଶିଶୁଟିର ମଙ୍ଗଳ ମନାସି,
ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛନ୍ତି ଦେବେ ସ୍ୱର୍ଗୁ ଆସି ।
ବୃଦ୍ଧି ଲଭୁ ଶିଶୁ ଶୁକ୍ଳ ଶଶିକଳାବତ,
ଦେଖାଉ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ, ପ୍ରଜ୍ଞା, ପ୍ରତିଭା ମହତ୍ତ୍ୱ ।
ଛାତ୍ରଙ୍କର ହେଉ ବନ୍ଧୁ, ଦକ୍ଷ ଶିକ୍ଷାଦାତ୍ରୀ,
ସଜ୍ଜନ ଲୋକର ହେଉ ସ୍ନେହାଦର ପାତ୍ରୀ ।
ହେଉ ତାର ଧର୍ମ ନିତ୍ୟ ନବ ଶିକ୍ଷାଦାନ,
ଦର୍ଶାଇ ମଙ୍ଗଳାଦର୍ଶ ଆଦର୍ଶ ସନ୍ଧାନ ।
ସାଲନ୍ଦୀ ସଲିଳ ସ୍ୱଚ୍ଛ, ମଧୁର ପବିତ୍ର,
ହେଉ ତଥା ପ୍ରଶଂସିତ ଶିଶୁର ଚରିତ୍ର ।
ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦୀକ୍ଷାଦାନ ହେଉ ତାର ସ୍ୱାର୍ଥ,
ବାଲବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ତହିଁ ହୁଅନ୍ତୁ-କୃତାର୍ଥ ।
ଏତତ୍ସୁ ସଦୁପଦେଶ ଦିବ୍ୟ ଉପାଦେୟ,
ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ହେଉ ତାହା ପୁଷ୍ଟିକର ପେୟ ।
ସାଳନ୍ଦୀ ପ୍ରାୟ ସେ କରୁ ଅବ୍ୟାହତ ଗତି,
କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ କର୍ମୀ ଗଢ଼ୁ ହୋଇ କର୍ମ ଯତି ।
ବଳ ଗଢ଼ି ବଳ ହେଉ, ନିଜ ଶକ୍ତି ଦାନେ—
ବଢ଼ାଉ ସମାଜ ଶକ୍ତି, କିବା ଅବଧାନେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଓହ୍ଲଉ ତାର୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଜାତି ଗୌରବ ବର୍ଦ୍ଧନ,
ସାଳନ୍ଦୀର୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯଥା ସାଗର୍ ମିଳନ।
ଗାଉନ୍ତୁ କୋକଦେ ତାର୍ ବିଜୟ ଗୀତିକା
ଲଭୁ ଦୀର୍ଘ ପରମାୟୁ "ସାଳନ୍ଦୀ" ପତ୍ରିକା।

—୦—

କୁଆଁର ପୂନେଇ

[ଶିଶୁ-ଗୀତ]

କୁଆଁର୍ ପୁନେଇ ଜହ୍ନ ଜାତଥାଳୀ ପରି,
ରୁପା ଜରି ଶାଢ଼ୀ କ୍ୟୋତି ପଡେ ତହୁଁ ଝରି।
ଜହ୍ନମାମୁ ପରି କିଏ ସୁନ୍ଦର ସୁଶୀଳ,
ଶୁଭ୍ରହାସ୍ୟେ କରୁଛନ୍ତି ସେ ଦୌଦିଗ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ।
ଝରିପଡେ ସେ ହାସ୍ୟରୁ ମଣିମୁକ୍ତାମାନ,
ଶଶାଟିଏ କୋଳେ ବସି ଟେକିଅଛି କାନ।
ବସିଛି ଲମ୍ବାଇ ଗୋଡ ବୁଢିଆଣୀ ବୁଢୀ,
ଅରଟରେ ସୂତା କାଟେ ଡାକୁଣ୍ଡ ଡାକୁଣ୍ଡ।
ନଅ ମାମୁ ଜହ୍ନ ମୋର୍ ନଅ ଲଈଫୁଲ,
ଜହ୍ନ ଖାଇ ଆନନ୍ଦରେ ଝୁଲି ମାମୁ ଝୁଲି।
ଜୁହାର୍ କରୁଛୁଁ ଆମେ କୁମାର୍ କୁମାରୀ,
ଆଶୀର୍ବାଦ କର୍ ମାମୁ ଗଗନ-ବିହାରୀ।
ତୁମ ଜ୍ୟୋତି ପରି ସଫା କର୍ ଆମ ମନ,
ଜ୍ଞାନ ଦିଅ, ବୁଦ୍ଧି ଦିଅ, ଦିଅ ବିଦ୍ୟାଧନ।
ତୁମ ପରି କର୍ ହୃଦ ପବିତ୍ର ମଧୁର୍,
ପ୍ରାଣରେ ଆନନ୍ଦ ଦିଅ ଭୟ କର୍ ଦୂର୍।
ଶୁଭଗୁଣ ହେଉ ଆମ ଦେହର୍ ଲାବଣ୍ୟ,
ଏହା ବିନା ଶିଶୁପ୍ରାଣେ କିସ ଭୂଷା ଅନ୍ୟ।
ତେବେ ଖୁସିଦିନ ଆଜି କୁଆଁରପୁନେଇ,
ମାଗୁଛୁଁ ମେଲି ଅର୍ଘ୍ୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେଇ।

—

ବନ୍ଦୀ ଶୁକ

ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ପିଞ୍ଜର୍-ଅଙ୍କ-ବିଳାସୀ ବିହଙ୍ଗ,
ବସିଛୁ ମଉନେ କିପାଁ ଭୁଲି ନୀଡ଼ାରଙ୍ଗ।
ଭୁଞ୍ଜୁ ଛୁ କୁଗ୍‌ଧାନ୍ନ, ସର୍ ରଜତ ପାତ୍ରରେ,
ବିବିଧ ମଧୁର୍ ଫଳ ତୋର୍ ଶର୍ ହାରେ।
ନିର୍ମଳ ଶୀତଳ ଜଳ ଭରୁ ନିତି ପାନ,
ପାଉଅଛୁ କେତେ ସେବା କେତେ ସନମାନ।
ଏତେ ଭାଗ୍ୟ ଏତେ ସୁଖ, ତେବେ କାହିଁ ପାଇଁ,
ବସିଛୁ ଶୁଖାଇ ମୁଖ, ମନେ ସୁଖ ନାହିଁ।
ବୁଝିଲୁ କି ସୌଭାଗ୍ୟର୍ ମୂଲ୍ୟ ବିହଙ୍ଗମ,
ଅତି ସୌଭାଗ୍ୟହିଁ ସିନା ତୋ ପକ୍ଷରେ ଯମ।
ଥିଲୁ ସ୍ୱାଧୀନ ତୁ, ମୁକ୍ତ ଗଗନ ବିହାରୀ,
ସଦାନନ୍ଦମୟ ଜୀବ, ସଦା ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ।
ଅପହୃତ ତୋର୍ ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା-ଧନ,
ସେଥିଯୋଗୁଁ ପକ୍ଷୀମଣି ବିଷଣ୍ଣ ତୋ ମନ।
ହରିଲା ଯେ ତୋ ସମ୍ପଦ, ଅର୍ଜିଲା ଜୟ ଯଶ,
ସ୍ୱଭାବ କଠୋର୍ ତାର୍, ହୃଦୟ ନୀରସ।
ହରି ସ୍ୱାଧୀନତା, ତୋତେ ଅର୍ପିଲା ଭକ୍ଷଣ,
ଗଢ଼ିଲା ତହିଁରେ ନିଜ ବିଳାସ ବ୍ୟସନ।
ପଞ୍ଜୁର୍ ତାହାକୁ ପକ୍ଷି, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବନ୍ଦିଶାଳେ
ରଖିଲେ ସେ ହେବ କିରେ ଖୁସି କେଉଁ କାଳେ
ଆତ୍ମ-ସ୍ୱାଧୀନତା ଦାନେ ଯେ ଥିଲେ କୃପଣ,
ଆନ ସ୍ୱାଧୀନତା କିପାଁ କରେ ସେ ହରଣ ?
ହେଲଣି ତ ଯା ହେବାର୍ ନ ଭଜି ତୁ ଦୁଃଖେ,
"ନାରାୟଣ ହରି" ଶବ୍ଦ ଶୋଷୁଥା ରେ ମୁଖେ।
ତେଣିକେ ତୋ ଭକ୍ଷଣ ସେ କୃପା ଦାନ କରୁ,
ଡାକ ପକ୍ଷି ବାରମ୍ବାର୍—"ହରି ଦୁଃଖ ହରୁ"।

—୦—

ଚିଁଟଉ ପଢ଼ ତୋ

ତାହାର୍ ଚଟୁଳବାଣୀ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିହଙ୍ଗ
"ହଳଦୀବସନ୍ତ", କହେ ତାହାକୁ ଗୁହାଇ
"ଚଁଟଉ ପଢ ତୋ" ବୋଲି, ଉଲ୍ଲାସ ଭାଷାରେ।
ପେଷିଛି କି ଦୂତରୂପେ ବସନ୍ତ ଏ ଖଗେ
ଧରଣୀ ସମୀପେ, ଦେଇ ଆଗମନ ବାର୍ତ୍ତା,
ତାକୁ ଡାକି ପକ୍ଷିକୂଳ ପଢ଼ିଲଣି ଥିକା,

ତଥାପି ଚେତନା ନାହିଁ ମେଦିନୀ ଦେହୀର,
ହତାଶାର ଜଣାଣାରେ ତହୁଁ ବିହଙ୍ଗମ
ଉଡ଼ିବୁଲି ବାରମ୍ବାର ଶାଖୁଁ ଶାଖାନ୍ତରେ
ଜାନପାରେ ବେଳେ ବେଳେ ବସିଯାଇ ମୌନେ,
ମାନବ ଶୁଣେ ନାହିଁ କଥା, ବଢ଼ିଉଠେ ତହୁଁ
ହତାଶାର ବ୍ୟଥା ବହୁଗୁଣ, ହୋଇ ମୂକ।
ଆଶାହାର ପ୍ରଭାତର ପ୍ରତିଦିନ ପକ୍ଷୀ
ହେଉ ନାହିଁ କ୍ଷାନ୍ତ, ସଦା ଲାଗିଛି ଚେଷ୍ଟାରେ
ଅଖଣ୍ଡ ଅଧ୍ୟବସାୟ ମହାବ୍ରତ ଧରି।
ସତ୍ୟ ଏ ଧାରଣା ତାର,–ଧନ୍ୟ ତପସ୍ୱିନୀ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମାଧିମଗ୍ନ, ତାଙ୍କ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟ
କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ଯୋଗଧ୍ୟାନେ, ଭାଙ୍ଗିଲେ ସେ ଧ୍ୟାନ
ଶୁଣିବେ ବିହଙ୍ଗ ଭାଷା, ପଢ଼ିବେ ଚିଠିଉ।
ଅଥବା ଆଶିଷ୍ଟ ପକ୍ଷୀ ତପସ୍ୱିନୀଙ୍କର
କେବଳ ସତର୍କ ଲେଖ, ଜଗତ ସମୀପେ,
ତପେତ ଯେସନ, ଅଣି ଅମ୍ଭାଠାରୁ ସଦା
ଅପେକ୍ଷ ଚିଠାଉ ଶାସି ଲୁପ୍ତ କ୍ଷିପ୍ର ମନେ
କରେ ତାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ, ସୁପଥେ ଚାଳିତ।
ଆଶା–ପ୍ରତାରିତ ପକ୍ଷୀ ନ ତେଜେ ଆଶାକୁ,
ଆଶା ମଧ୍ୟ ତାକୁ କେବେ ତ୍ୟାଗ ନାହିଁ ଲବେ,
ବହିଛନ୍ତି ଦୁହେଁ ସଦା ହୋଇ ଜଡ଼ାଜଡ଼ି,
ସଂସାରୀ ସଂସାର ଯଥା, ଜନ୍ମ ଜୀବମାୟା।
ନିରାଶାରେ ପକ୍ଷିମଣି, ଗଲଣି ତ ପଡ଼ି
ମୁହିଁ ତୋର ହଜା, କିନ୍ତୁ ସେ ନୈରାଶ୍ୟ ମଧ୍ୟେ
ଦେଖୁଛୁ ତୁ ଆଶାମୁଖ, ସହାସ୍ୟ ସୁନ୍ଦର,
ଅତି ସାହସ ଏ, ତୁହେଁ ଦୁଃସାହସ ତୋର,
ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟେ ସିନା ଅତି ସାହସୀଏ
ଲଭନ୍ତି ସାଫଲ୍ୟ, ଦୃଢ଼ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସାଧନାରେ,
ବିଫଳତା—ହତୋତ୍ସାହୀ କପାଳ ଲେଖନ।
ତାତ ପକ୍ଷି, ଯୋଗଭଙ୍ଗ ବାଞ୍ଛିତ ସ୍ୱରେ
ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଅସିବା ଯାଏଁ, ତାହାର ପରଶେ
ଭାଙ୍ଗିଯିବ ଯୋଗଧ୍ୟାନ ମହୀ ତାପସୀର,
ପଢ଼ିବ ଆବର ପିକ ତପୋଭଙ୍ଗମନ୍ତ୍ର
ଉଦାତ୍ତ ପଞ୍ଚମ ସ୍ୱରେ, ଚେତିବେ ମେଦିନୀ,
ସେତେବେଳେ ଜେଟିବୁ କେଇ ନ୍ତାମୁରେ ଚିଠିଉ
ପାଇବୁ ତୁ ପୁରସ୍କାର ବହୁ ସବୁ ବୋଲ।

—○—

ଦଶହରା

ଗିରିରାଜ-ଜେମା ହର-ପାଟରାଣୀ
ଦୁର୍ଗେ ଦୁଷ୍ଟଜନବାରଣୀ,
ସୁରଦିନ ପାଇଁ ତରିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ
କ୍ଷୋତଶର୍ମୀୟ ଏ ମେଦିନୀ।୧।
ସ୍ୱର୍ଗର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଓହ୍ଲାଇ
ଆଣିଥିଲ ମାହେଶ୍ୱରୀ,
ଜୀବନ୍ତ ଦେବତା, ଶରୀରୀ ଆନନ୍ଦ
ଖେଳୁଥିଲେ ହାତ ଧରି।୨।
ରୋଗ ଶୋକ ଦୁଃଖ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବିଷାଦ
ସ୍ୱାର୍ଥ ଆଦି ଭୟେ ଲାଜେ,
ପୃଥ୍ୱୀରୁ ପଳାଇ ଲୁଚିଥିଲେ ଯାଇ
କେବଣ ଅଜଣା ରାଜ୍ୟେ।୩।
ଆଜ ଦଶହରା ବିଦାୟ ଦିବସ
ବିଷାଦ ଆସୁଛି ମାଡ଼ି,
ମିଳନେ ଆନନ୍ଦ, ବିଦାୟେ ବିଷାଦ
କେଉଁ କାଳେ ନାହିଁ ଛାଡ଼ି।୪।
କାନ୍ଦୁଛି ଧରଣୀ, କାନ୍ଦେ ତରଙ୍ଗିଣୀ—
ବିଷାଦ-ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ,
ବନସ୍ଥଳି ଜେମା କୁସୁମ ସୁନ୍ଦରୀ
ଦେଉଛି ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ।୫।
କାନ୍ଦୁଛି ଆକାଶ ଦଣ୍ଡେ ଘଡ଼ିକେ
ଢାଳିଦେଇ ଅଶ୍ରୁଧାର,
ସାଇଁ ସାଇଁ ସ୍ୱରେ କାନ୍ଦେ ସମୀରଣ
କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ବିଶ୍ୱସାର।୬।
ଯାଅ ଦେବେ ଦେବ! ସେନ ଏ ବିଷାଦ-
ଅଶ୍ରୁ ବାରି ଉପହାର,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅଭୟ ଭୟ କଏ ତେବାଲୁ ସ୍ୱଜନ
ଭୟ ବା ଅନ୍ତ ଜାହାର । ୭ ।
ଯିବାବେଳେ ଜନ୍ତୁ ଦେଇଯାଅ ମାତଃ
ଏତକ ଶ୍ରୀପଦେ ଅଳି,
ପ୍ରାଚୀନ ଅଦୃଷ୍ଟ ସ୍ୱର୍ଗ ଉଜ୍ଜଳର
ଗଢ଼ିଦିଅ ନବଭଳି । ୮ ।
କର୍ମୀ ହୃଦେ ଦିଅ କର୍ମର ପ୍ରେରଣା
ଯୁବକ-ହୃଦୟେ ଶକ୍ତି,
ସାଧାରଣ ହୃଦେ ନବପ୍ରାଣ ଦିଅ
ବୃଦ୍ଧ ମନେ ଦିଅ ଭକ୍ତି । ୯ ।
ସ୍ନେହର ଅଧର— ଶିଶୁକଣ୍ଠେ ଦିଅ
ତୁମ୍ଭର ମହିମା-ଗୀତ,
ତୁମ୍ଭର କରୁଣା ଅମୃତ ଧାରରେ
ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଉ କ୍ଷିତ । ୧୦ ।

—ଃ✽ଃ—

ଜୀର୍ଣ୍ଣ କୁଟୀର

ଯେତେ ହେଲେ ତୁ ଅସୁନ୍ଦର, ରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣକୁଟୀର,
ମୋ ନୟନେ ତୁହି ନିତ୍ୟ ନୂତନ ରୁଚିର ।
ତୁହି ମୋର ସ୍ୱଜନ୍ମର ଶୋଭାର ବିଭବ,
ଦୈନ୍ୟ-ରଙ୍ଗେ ମଣ୍ଡିତ ତୋ ନଗ୍ନ ଅବୟବ ।
ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଯେବେ ଦେଖେ ତୋତେ ବିଦେଶୀ,
ବୁଝନ୍ତା ତେବେ ସେ ତୋର ଦୈନ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ।
ଶୂନ୍ୟଭବନେ ସୃଜନ୍ତୁ ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଭବ,
ତୋଠି ସ୍ୱଜନ୍ମେ ତାହା ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ଲଭ ।
ନ ଥାଉ ପଥରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶିଳ୍ପ ଚମତ୍କାର,
ମାତ୍ର ତା ଦୈନ୍ୟେ କିଏ ଭବେ ପଟାନ୍ତର ।
ଛପର ତୋର ବଂଶରନ୍ଧ୍ର ଗୀତ ଗୁଣୁଗୁଣୁ,
ତୃଣ-ମାଟିଆର ଥୋପା ବାଜେ ଝୁଣୁଝୁଣୁ ।
ଚୂର୍ଣ୍ଣଲେପା ଜୀର୍ଣ୍ଣଗୁଣ୍ଡ ଗଠିତ ଭିତରେ,
ବଡାଗଣ୍ଡି ଲୁଅ ଶ୍ରେଣୀ କୋଣରେ ଝଟକେ ।
ଦେଖ ବାତାୟନ ତୋର ସୁନ୍ଦର ନୟନ,
କବାଟ ତା ନେତ୍ରପତ୍ର ଶୁଭ୍ର ଉଣାଙ୍ଗନ ।
ଗବାକ୍ଷର ଗଜଦନ୍ତ ନେତ୍ର କୋଣରେଖା,
ବିଶାଳ ବଦନ ପ୍ରାୟ ଦ୍ୱାର ଯାଏ ଦେଖା ।
ଅଳିନ୍ଦର ସ୍ଥୂଳ ତୋର ଉନ୍ନତ ନାସିକା,
ଓଷ୍ଠାଧର ସମତୁଲ ବେଣ ଦେହଳିକା ।
ତୁହି ମୋର ଯୋଗାଶ୍ରମ ଅ-ଗିରି ଗହ୍ୱର,
ଯେ କହେ ତୁ ଅସୁନ୍ଦର, ସେହି ଅସୁନ୍ଦର ।
ଯେ ପଥରେ ଯାହା କହୁ ମଉଗରେ ମାତ,
ମାତ୍ର ଜୀର୍ଣ୍ଣଗୃହ, ତୁ ମୋ ସ୍ୱର୍ଗପାଟହାତ ।
ସହି ଖର ବର୍ଷା ଶୀତ ତୁହୁଡ଼ ଶିଶିର,
ରଖିଛୁ ବଞ୍ଚାଇ ମୋତେ ମୋ ଜୀର୍ଣ୍ଣକୁଟୀର ।
ଫାଟିଅଛୁ ଠାବେ ଠାବେ, ପଡ଼ିଅଛୁ ଝଡ଼,
ତୋ ଦେହେ ସେ ଅଳଙ୍କାର ଶୋଭେ ହରଘଡ଼ ।
ମୁଁ ଦୀନ, ତୁ ଦୀନମାତା, ମୋ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୁଃଖ,
ବହିଛୁ ଭୂଷଣ ରୂପେ ନ ହୋଇ ବିମୁଖ ।
ରହିଛି ମୋ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ତୋ ଅଙ୍କେ ଅଙ୍କିତ,
କେତେ ସଦ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ, କେତେ ବା ଅତୀତ ।
କେତେ ମୋର ସଦାଶାର ସାଫଲ୍ୟ-ସୁହାସ,
ବିଷାଦର ଅଗ୍ନିତୋଳା ଖର ତପ୍ତ ଶ୍ୱାସ ।
ଶୂନ୍ୟାସ୍ଥିତ ଗର୍ଭେ ତୋର ଯାଇଛି ମିଳାଇ,
ଖେଳିବୁଲେ ତୁରଙ୍ଗାଳ ସେ ସ୍ମୃତିର ଛାଇ ।
ମିଶିଯିବ ଦିନେ ତହିଁ ମୋ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ,
ତୁ ମୋ ଦୀନ ଜୀବନର ଦୀନ ଇତିହାସ ।
ସେବା ତୋର ତପବନ, ସେବା ତୋ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ,
ସେହି ସେବାଧର୍ମ ତୋର ଅନ୍ତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ।
ସେ ଶୋଭା ଯେ ନେତ୍ର ତୁଣ୍ଡେ ପାରି ନାହିଁ ଲକ୍ଷି,
ଆଖିଥିଲେ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ତାର ଅକ୍ଷି ।

——

ଗୋ-ପୂଜା

ପୁଣ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠାଷ୍ଟମୀ ଆଜ, ମହୋତ୍ସବ ଦିନ,
ଲାଗିଛି ଗୋମାତା ପୂଜା ବହୁତ ଆଟୋପେ
ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରେ, ଶୁଭ ଆନନ୍ଦ ସୁଦିନ ।

ହସୁଛନ୍ତି ଶସ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ କେଦାରେ କେଦାରେ
ପିନ୍ଧି ଶିରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରତ୍ନଭା ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ,
ଉଲ୍ଲାସର କୋଟି ସ୍ରୋତ ବହେ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ,
କରୁଛନ୍ତି ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ପ୍ରକୃତି ମସ୍ତକେ
ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀ ଶାରଦୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ମହିମା-ମଣ୍ଡିତା,
ମାତୃତ୍ୱର ଦେବୀତ୍ୱର କରୁଣା ଜଡ଼ିତା
ପଡ଼ୁଛି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଝରି ମଣି ମୁକ୍ତା ପ୍ରାୟ
ହିମବିନ୍ଦୁ ଛଳେ, ଯଥା ମାତୃ-ଆଶୀର୍ବାଦ ।
ଝରେ ଯେତେକ ସାରସ୍ୱତ ଜଳ ଜଳତାରୁ
ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଶବ୍ଦର ଭାବ—ଉପମା-ସମ୍ପଦ,
ବାଣି ବାଣି ଅଳଙ୍କାର ରହେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ।
ଫୁଟୁଅଛି ଶୁଭ୍ର ପକ୍ଷୀ ଶଙ୍ଖଚିଲ ଶଙ୍ଖ,
ଦେଉଅଛି ହୁଳାହୁଳି ସାଜନୀ ରଙ୍ଗିମା
ମଧ୍ୟ ମକରନ୍ଦମୟୀ ଅମନ୍ଦଗାମିନୀ
ମେଘାସନ ଶୈଳ-କେଶା, ଉତ୍କଳ-ଜାହ୍ନବୀ
କୁଳୁକୁଳୁ ସ୍ୱରେ, ପୁଣି ଉଚ୍ଚାରେ ଗମ୍ଭୀରେ—
ଜୟ ଦେବୀ ବିଶ୍ୱବନ୍ଦ୍ୟା ଗୋମାତାର ଜୟ ।
ମିଶି ସେ ପୃଥୁଳ ଶବ୍ଦ ଗଗନେ ପବନେ
ଯାଉଅଛି ଶରେ ଶୂନ୍ୟେ ମହାଶୂନ୍ୟେ ଉଠି
ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଉତ୍ସବବାର୍ତ୍ତା ଦେବାକୁ ଦିବିରେ;
ଶୁଣି ତା ଦୁନ୍ଦୁଭି ନାଦ କରନ୍ତି ଅମରେ ।
ଥାଉନ୍ତୁ ଦେବତା ସ୍ୱର୍ଗେ, ଦେବତ୍ୱର ଗେହ,
ଅଦୃଶ୍ୟ ସେ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ଅରୂପ, ଅଜ୍ଞାତ;
ମାତ୍ର ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ସାଧେ ବିଶ୍ୱ ଉପକାର,
ମାନବ ଯା ଦୟା ଭିକ୍ଷେ ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସରେ,
ସେ ଏକା ଦେବତା ସିନା ଚିରଦୟାମୟ;
ସେହିଭଳି ଦେବତା ଏକା ବିଶ୍ୱ ଜଗତରେ
ଗୋଧନ ବ୍ୟତୀତ କିଏ, ସରୂପ ସଜୀବ,
କ୍ଷୀର ଯାର ପ୍ରାଣପୋଷୀ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅମୃତ,
ଯାହାର କୋଟିଏ ରୋମ କୋଟିଏ ଦେବତା,
ନାନା ଭାବେ କରେ ଯେହୁ ବିଶ୍ୱ-ଉପକାର,
ସେ ଗୋମାତା ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ, ନରର ଦେବତା,
ପବିତ୍ର ତାହାର ମୂତ୍ର, ବିଷ୍ଠା ପାଦୋଦକ,
ତାହାରି ପୂଜକ ଏତେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅମର,
ବର୍ଣ୍ଣିତ ତା ପଦ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣର ।
ମଣ୍ଡିଛନ୍ତି ଆଜି ଏହି ଗବାର୍ଚ୍ଚନ ସଭା
ବହୁ ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି, ବହୁ ଧାର୍ମିକପ୍ରବର,
ଉପବିଷ୍ଟ ସଭାପତି ପଦର ଆସନେ
ଭୂୟାଁ ଶ୍ରୀ ଭାସ୍କରଚନ୍ଦ୍ର ରାୟବାହାଦୂର
ଉତ୍କଳ-ଜମିନ୍ଦ୍ର-ନଭ-ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ-ଭାସ୍କର
ଦୁଃଖିନୀ ଉତ୍କଳମାତା ସୁଯୋଗ୍ୟ ନନ୍ଦନ ।
ଦାନେ ସେ ଶ୍ରାବଣ ଘନ, ସୌଜନ୍ୟେ ତାପସ;
କାନ୍ତି ଶିଷ୍ଟାଗ୍ରେ ସେହୁ ତାଙ୍କର ଉପମା,
ଧନ୍ୟ ଏବେ ଏ ଉତ୍କଳ ତାଙ୍କରି ସଭାଶେ,
ପୁଣି ବହୁଭାବେ ଋଣୀ ତାହାଙ୍କ ସମୀପେ ।
ହେଉନ୍ତୁ ସେ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ, ଚିର ନବ୍ୟମୟ,
ଉଡ଼ୁ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତିଧ୍ୱଜା ସ୍ୱଦେଶେ ବିଦେଶେ;
ହେଉ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟାବାସ ଚିର ଉତ୍ସବିତ,
ଦୀନା ଉତ୍କଳର ଆଜି ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ମହାପ୍ରୟାଣ

[ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମଜର୍ଜଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ଉପଲକ୍ଷେ]

ଅସ୍ତଗତ ଆହା ବ୍ରିଟିଶ ରବି
ଅକାଳେ ସମ୍ପାତ ଭୀଷଣ ପବି,
ହାହାକାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଖ୍ୟ ଭୁବନ
ହାହାକାର ରବେ ବହେ ପବନ,
ଝୁରୁଛି ସାରା ମେଦିନୀ ଯେ
ରବି ଅସ୍ତହେଲେ ଝୁରେ ଯଥା ଶୋକେ
ରବିପ୍ରାଣା କମଳିନୀ ଯେ ।
ମହାପ୍ରୟାଣର ଦାରୁଣ ଶୋକ
ଭାରତମାତାର ଛୁଇଁ ଆଲୋକ

ନିଷ୍ଠୁର ଦେଉଛନ୍ତି ବାତ୍ୟା ସମାନ
ଚରାଚର ଆଜି ଶୋକେ ଅଜ୍ଞାନ,
ହା ହା ଶବ୍ଦେ ଦୁର୍ବିପାକ ଯେ
କାନ୍ଦୁଅଛି ବଙ୍ଗ   କାନ୍ଦୁଛି ତୈଲଙ୍ଗ
ଉତ୍କଳାଦି ଦେଶଯାକ ଯେ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଦେଉଳେ ଦେବତାକୁଳ
କାନ୍ଦେ ମହୋଦଧି ଶୋକେ ଆକୁଳ,
କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ନଦନଦୀ ଭୂଧରେ
କାନ୍ଦୁଛି ଚଳିତା ତରୁଣ ସ୍ୱରେ,
ବେଳାରେ ଶିର ପ୍ରହାରି ଯେ
ହା ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ   ସ୍ୱତ-ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
ଲହରୀ-ମୁଖେ ଉଚାରି ଯେ ।
ବନେ ଶୁକ ସାରି ଶୋକେ ବିକଳ
ପିତା ଲଗେ ତାଙ୍କୁ ମଧୁର ଫଳ,
ସ୍ୱଭାବେ ସୁଖଦ ବସନ୍ତ କାଳ
ଗ୍ରୀଷ୍ମେ ପରିଣତ ମହାତପଳ,
ଧରା ପ୍ରତେ ହୁଏ ମରୁ ଯେ
ଗୋଲାପ ପାଖୁଡ଼ା—   ଧାରେ ବିଧି ଆହା
ଛେଦିଦେଲା ମହାତରୁ ଯେ ।
ଯାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ରବି ନ ହୁଏ ଅସ୍ତ
ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରଭାବେ ଦୁର୍ଜନେ ତ୍ରସ୍ତ,
ସେ ମହାପୁରୁଷ କଲେ ପ୍ରୟାଣ
ହାୟ କି ନିର୍ମମ ବିଧି ବିଧାନ,
ସ୍ମରି ଫାଟିଯାଏ ଛାତି ଯେ
କି ବସ୍ତୁରେ ବିଧି   ଦିବସେ ଭେଟାଇ
ପଶ୍ଚାତେ ଆଣନ୍ତି ସ୍ୱତ ଯେ ।
ମହା କର୍ମଯୋଗୀ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ
ଆଦର୍ଶ ତୁମ୍ଭର ସୁକର୍ମବ୍ରତ,
କର୍ମ ସାଧନାରେ ଜୀବନ କ୍ଷୟ
କଲ ତୁମ୍ଭେ ଧନ୍ୟ ହେ ମହାଶୟ,
ତୁମ୍ଭକୁ ସେ କର୍ମଚୟ ଯେ
ତବ ଶାନ୍ତିମୟ   ବିଶ୍ୱପିତା ଅଙ୍କେ
ବସାଇଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ।

ଆହିମଶିଖରୀ କୁମାରୀ କନ୍ୟା
ବହୁଛି ସଘନ ବିଷାଦ-ବନ୍ୟା,
ଯାହା ପାଇଁ କାନ୍ଦେ ବିଶ୍ୱ ସଂସାର
ଅମର ସେ, କାହିଁ ମୃତ୍ୟୁ ତାହାର,
ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ ଏହି କଥା ଯେ
ମହାମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟେ   ଅମୃତ ଜୀବନ
ଲଭିଛ ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବଥା ଯେ ।
କି ସାଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁର ହେ ଧର୍ମବୀର
ଛୁଇଁବ ତୁମ୍ଭର ପୁଣ୍ୟ ଶରୀର,
ଶ୍ୱପଚ କି କେବେ ହୋଇ ସାହସୀ
ପୂତ ଯଜ୍ଞାନଳେ ପାରେ ପରଶି,
ଛୁଇଁଲେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶେ ଯେ
ଲହମାକ ମଧ୍ୟେ   ଅସ୍ତିତ୍ୱ ତାହାର
ପରିଣତ ହେବ ଭସ୍ମେ ଯେ ।
ଯୋଗ-ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀ ଥିଲ ଆପଣେ
ଯୋଗବଳେ ଗଲ ସ୍ୱର୍ଗ ଭୁବନେ,
ଦେବ ମେଳେ ବସି ଭୁଞ୍ଜି ଅମୃତ
ତଣୁଛ ବିବିଧେ ସୁ-ଅଳଙ୍କୃତ,
ପ୍ରଭୁ କୃପା-ଅକୂପାର ଯେ
ବଳେ ବଳେ ଯାଶ   ଦେଉଛନ୍ତି ତବ
ସୁକର୍ମର ପୁରସ୍କାର ଯେ ।
ଉତ୍କଳକୁ ତୁମ୍ଭେ କଲ ଯା ଦାନ
ରହିଲା ତବ ସେ କୀର୍ତ୍ତି ମହାନ,
ହସ୍ତଶିର ତାର ତୁମ୍ଭ ଆଦେଶେ,
ଯୁକ୍ତ ହେଲା ତାର ଦେହେ ଖଣ୍ଡେଖଣ୍ଡ,
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏ ଉତ୍କଳ ଯେ
ବସାଇ ତୁମ୍ଭକୁ   ସ୍ମୃତି-ସିଂହାସନେ
ପୂଜିବ ପଦକମଳ ଯେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବର୍ଷା

(ମେଘ ମଲ୍ଲାର)

—୧—

ଘୋଟିଲା ଗଗନ   ବାରିଗର୍ଭ ଘନ
ନାଚେ ବିଜୁ ଘନଘନ,
ଦୁରନ୍ତ ଦାନବ   ପ୍ରକାଶିଣ ଗର୍ବ
ଚଳନ୍ତି ଗ୍ରହେଁ ଯେସନ,
ଘୋର ଗର୍ଜନ
ଛାଡ଼ିଲେ ଚପଳେ ଦଶନ,
ସନସନ ସ୍ୱରେ   ବହୁନ୍ତି ପ୍ରଖରେ
ଭୀଷଣ ଝଞ୍ଜା ପବନ।

—୨—

ବର୍ଷେ ପ୍ରଥମରେ   ଟପଟପ ସ୍ୱରେ
ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ଜଳ,
ତଦନ୍ତେ ଧୀରେ   ମୂଷଳ ଧାରରେ
ବରଷିଲା ଅନର୍ଗଳ,
ଦିଗମଣ୍ଡଳ,
ଦିଶିଲେ ମ୍ଳାନ ଧୂମଳ,
ଜଳସ୍ରୋତ ଦାଣ୍ଡେ   ବହିଯାଏ ଗୃହେ
ଗୀତ ଗାଇ କଳକଳ।

—୩—

ମୟୂର ମୃଦଙ୍ଗ   ବହିଣ ମୁରଜ
ରଚିଲେ ମହାଉତ୍ସବ,
ଶୁଭିଲା ଭଡ଼ାଟ   ଡାହୁକ କୁହାଟ
ଭେକ ମକମକ ରବ,
ଝିଙ୍କ ଝଙ୍କାର,
ପ୍ରକଟେ ବନେ ଅପାର,
ତୃପ୍ତ ଜଳଧର   ବର୍ଷେ ନିରନ୍ତର
ସୃଜି ନବ ପାରାବାର।

—୪—

ଘୋଟିଲା ଅନ୍ଧାର   ଦିଗଙ୍ଗନା ବାର
ଟାଣିଲେ ମୁଖେ ଓଢ଼ଣା,
ଅହୋ କି ବିସ୍ମୟ   ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟ
ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାୟେ ଯାଏ ଜଣା,
ମହାଭୟରେ,
ଲଜ୍ଜାଲତା ଅଙ୍ଗ ଥରେ,
ବଦ୍ୟାଛଲେ ଶାଖୀ   ଗୃହେଁ ଦେଇ ଅଖି
ବୁଜିବିଏ ଥରେ ଥରେ।

—୫—

ଝରେ ଜଳଧାର   ଯେସନେ ସ୍ରଷ୍ଟାର
କରୁଣା ଅମୃତଧାର,
ପ୍ରକୃତି-ତାପସୀ   ପିଏ ତାହା ବସି
ମହାପ୍ରେମେ ଆସ୍ୱାଦର,
ଲମ୍ବା ଏସନ,
ଚଳନ୍ତେ ଭାବୁକ ମନ,
ସୁରଭିରୂପିଣୀ   ଧନୀ କାଦମ୍ବିନୀ
କ୍ଷୀର କେ କରେ ଦୋହନ।

—୬—

ଅଥବା ଅଗାଧ   ଦେବ ଆଶୀର୍ବାଦ—
ଧାର ବର୍ଷେ ଧରାଶିରେ,
ସେହି ଆଶୀର୍ବାଦେ   ଶୁଭେ ଅପ୍ରମାଦେ
ଭସ୍ମକେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମହୀରେ,
ହରେ ସେ ପୀଡ଼ା,
ଧରଣୀର ଅନ୍ତର୍ଦାହ,
ହୃଦୟ-ବେଦନା   ହୃଦୟୀକୁ ଜଣା
ଆନ କେ ବୁଝିବ ତାହା।

—୭—

କିବିଦ ଦ୍ୱିରଦ   ପରିମଳମଦ
ବହୁପତେ ମହୀତଳେ,
କୁସୁମ ନିଃଶ୍ୱାସ   ଛାଡ଼ିଲେ ତା ସୁବାସ
ଖେଳିବୁଲେ ଜଳେ ସ୍ଥଳେ,
ନଭ-ଯୋଗୀର,
ଝରେ କି ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ ନୀର,
ପୂଜି ସେ ଲେଖକ   ସେନ୍ତେ କି ଗନ୍ଧୋଦକ
ଧରେ ଧର ପାତ୍ତ ଶିର।

ସହଯୋଗ ଶକ୍ତି

ବହୁଶକ୍ତି ମିଳି ହେଲେ ସ୍ଥୂଳ,
ସାଧିପାରେ ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତୁଳ ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ଉଇକୀଟ ହୋଇ ଏକତ୍ର,
ଗଢି ପାରନ୍ତି ସେ ମାଟି ପର୍ବତ ।
ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ମଧୁମକ୍ଷିକା,
ପୁଷ୍ପଗର୍ଭୁ ଶୋଷି ମଧୁକଣିକା,
ରଚି ମଧୁକୋଷ କରନ୍ତି ଦାନ,
ସାଧନ୍ତି ବିଶ୍ୱର ମହା କଲ୍ୟାଣ ।
ସହଯୋଗର ଏ ଶୁଭ ଆଦର୍ଶ,
ମାନବକୁ କିପାଁ ନ କରେ ସ୍ପର୍ଶ ।
ଅଶକ୍ତ ତନ୍ତୁଁ ଯେବେ ମାନବ,
କେଉଁ ମୁଖେ ବାଢେ ଜ୍ଞାନ ଗରବ ।
ସହଯୋଗେ ସଭ୍ୟ ଜାତି ସମାଜ,
ଚଳାଉଅଛନ୍ତି ରେଲ୍ ଜାହାଜ ।
ଏତେ କାମ ହୁଏ ସହଯୋଗରେ,
ଦେଖି ଆଖି ବୁଜି ନ ବସ ଘରେ ।
ସମବାୟ ନୀତି ଧରି ସତତ,
ନିଜର ଅବସ୍ଥା କର ଉନ୍ନତ ।
ଉତ୍ସାହ ଉଦ୍ୟମେ କରି ସମ୍ବଳ,
ଫଳିବ ଭାଗ୍ୟରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଫଳ ।

—:o:—

ମାତୃଅଙ୍କ

ମାହେନ୍ଦ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଯାହୁଥିଲ ସ୍ୱତ
ଶୁଭ ସୁପଲ୍ଲବ ଅଙ୍ଗ,
ପ୍ରାଣ-ବୀଣା ଯନ୍ତ୍ରେ ଆନନ୍ଦ-ତନ୍ତ୍ରିକା
ଉଠୁଛି ପଞ୍ଚମେ ବାଜି ।
ଯେ ଦିଗେ ଚାହିଁଲେ ସବୁ ମଧୁମୟ
ହାସ୍ୟମୟ ଦେଶସାରା,
ପ୍ରକୃତି-ଅଧରୁ ବହି ପଡୁଅଛି
ସୁହାସ୍ୟ ପୀୟୂଷଧାରା ।
ମାତୃଅଙ୍କେ ବସି ପ୍ରାଚୀପୁଣୀ-ସୁତା
ହସୁଥିଲା ଆଜ ଉଷା,
ଉପମା ସୃଷ୍ଟିର ଅତୁଳ ଉପମା
ନିଖିଳ-ଲାବଣ୍ୟ-ଭୂଷା ।
ହସି ହସି ରବି ଉଦେ ହେଉଛନ୍ତି
ହସୁଛି ମହାଆକାଶ,
ହସେ ମଧୁ ଋତୁ ମଳୟ ମାରୁତ
ହସୁଅଛି ମଧୁ ମାସ ।
ଫେନଛଳେ ହସେ ମହୋଦଧି, ଚିଲ୍କା
ପିତାପୁତ୍ରୀ ଦୁଇଜଣ,
ତୀର-ବାହୁ ଛନ୍ଦି ଉତ୍କଳ ଦେବୀଙ୍କୁ
କରୁଛନ୍ତି ଆଲିଙ୍ଗନ ।
ସ୍ୱଭାବ ପ୍ରଦେଶ ହେଲା ଏ ଉତ୍କଳ
ବିଚିତ୍ର କଳା-ଆକର
ଦେଖୁ ତା ହରଷେ ହରଷ ମିଶାଇ
ହସୁଅଛି ଚରାଚର ।
ନୟାମ (୧) ଶିଖରୀ ଗୁହାମୁଖେ ଶଙ୍ଖ
ବଜାଏ ହରଷେ ଜୁବି,
ଝୁରୁ ଝୁରୁ ନାଦେ ଦୁଡୁମା ପ୍ରପାତ (୨)
ବଜାଏ ଡମ୍ବୁ-ଦୁନ୍ଦୁଭି ।
କାଦମ୍ବିନୀକୁଳ ହରଷେ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ
ଆରୋହି ସମୀର-ଯାନେ,
କହି ବୁଲୁଛନ୍ତି ଏ ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ
ପ୍ରତି ଗିରି କାନେ କାନେ ।
ଏକାମ୍ରକାନନ ନୀଳାଦ୍ରି ମୁକୁଟ
ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଦେଉଳଚୟ,
ମୌନେ ପରସ୍ପର ହର୍ଷ ସମ୍ଭାଷଣ
କରୁଛନ୍ତି ବିନିମୟ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ମନ୍ଦାକିନୀ ସୁକାନ୍ତ-ନନ୍ଦିନୀ
କାଢି ଲୁହଲୁହ ସ୍ୱନେ,
ଋଷିମାଳକାକୁ ଏ ମଙ୍ଗଳ ବାର୍ତ୍ତା
ଜଣାଉଛନ୍ତି ତୁଷ୍ଟ ମନେ ।

୧—ନୟାମଗିରି ପାକୃତିକ ଉତ୍କଳର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପର୍ବତ । ୨—ଦୁଡୁମାଜଳପ୍ରପାତ ଜୟପୁରର ପ୍ରଧାନ ଜଳ-ପ୍ରପାତ ଅଟେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ନବ ଉତ୍କଳରେ ପ୍ରଣମେନ୍ଦ୍ରେ ତାର
ବରେଣ୍ୟ ସନ୍ତାନ ସବେ,
ମାଣଚନ୍ଦ୍ର ହର୍ଷେ ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ସାହେ
ମାତୃପୂଜା ମହୋତ୍ସବେ ।
ପ୍ରକୃତ ଭୁବନେ ଲଗିଛୁ ସାଟୋପେ
ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ଯାବା
ବଢ଼ିଯାଇଅଛୁ ଶୋଭାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର
ନବ ସୁଷମାର ମାବା ।
ମିଶିଛୁ ତହିଁରେ ନବ ଉତ୍କଳର
ଉତ୍ସବ ମହାସମ୍ଭାର
ଏକ ହୋଇଅଛୁ ହୁଇଟି ଅପୂର୍ବ
ସୁଷମାର ପାରାବାର ।
ଜମ୍ବା ଫୁଲ ଅଙ୍କେ ନାଚୁଛି ଚନ୍ଦ୍ରିକା
ନଖିଳ-ଲବଣ୍ୟ-ଟିକା,
ଉଦ୍ଧା ଅଇଙ୍ଗିଛି ସାର୍ଥିକୁ ମହତ୍ତ୍ୱ
ଜ୍ୟୋତକୁ ପ୍ରଦୀପ ଶିଖା ।
ଜୟ କୋଳାହଳ ଉଠୁଛି ସଘନେ
ମାତୃଯଜ୍ଞ ମନ୍ତ୍ର ଯଥା,
"ଜୟ ମା ଉତ୍କଳ" ସମସ୍ତଙ୍କ ତୁଣ୍ଡେ
ଖେଳୁଛୁ ଏହି କଥା ।
ଚରସ୍ମରଣୀୟ ଗୌରବ ସୁଦିନ
ଆଜି ଏ ଉତ୍କଳ ଭାଗ୍ୟେ,
ଘେନ ମା ଉତ୍କଳ ଭକ୍ତି-ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା
ମାତୃପୂଜା ମହାଯାଗେ ।
ତୋର ସ୍ୱର୍ଗଗତ କର୍ମସୁତବୃନ୍ଦ
ଦେଖି ତୋର ଭାଗ୍ୟୋଦୟ,
ଦେବମେଳେ ବସି ଆନନ୍ଦେ ତୋ ନାମେ
ଉଚ୍ଚାରନ୍ତି ଜୟ ଜୟ ।
ହେ ମଧୁସୂଦନ ତୋର ଗୋପବନ୍ଧୁ
ନୀଳମଣି ବଦ୍ୟାରତ୍ନ,
ଦୂର୍ବାର ଦଶଣ ଫେଡିବାକୁ ତୋର
କଲେ ପ୍ରାଣପଣେ ଯତ୍ନ ।
ହରିହର ଶର୍ମା ନରସିଂହ ଦାସ
ରାଜସୁତ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର,
ହେ ରକୁଣିନାଥ ଭବଂଗଣ୍ଡିଧନ
ହେ ଅନ୍ଧାର-ଘର-ଚନ୍ଦ୍ର,
ଏ ଆଜି ଯେତେକ ଦେବଲୋକବାସୀ
ହେ ଦେବପୁତମଣ୍ଡଳୀ,
ହେ ଚରଣେ ଆଜ ପାରିଜାତ ଫୁଲେ
ଢାଳୁଛନ୍ତି ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ।

ଭିକ୍ଷା

ହେଉଁଠା ଭୂମିକମ୍ପ ଦୁଃଖ ଗାଇବାକୁ
ଖଣ୍ଡ ବାଜଯାଏ ପାଟି,
ଶୁଣି ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କରୁଣ କାହାଣୀ
ପଥର ବି ଯିବ ଫାଟି ।
ରାତ୍ର ଅଧବେଳେ ଭୂମିକମ୍ପ ହେଲା
ଶୋଇଥିଲେ ଲୋକେ ଘରେ,
କିଏ ଜାଣିଥିଲା ସୁଖଶେଯ ତାଙ୍କ
ମୃତ୍ୟୁଶେଯ ହେବ ଖରେ ।
ଇଟମାଟ ମଧ୍ୟେ ଘରଦ୍ୱାର ଭାଙ୍ଗି
ପଡିଲା ଲୁଚାଇ ହୋଇ,
ଛାତ, କାନ୍ଥ ତଳେ ପୋତି ହୋଇ ମଲେ
ଥିଲେ ଯେତେ ଘରେ ଶୋଇ ।
ବଞ୍ଚି ରହିଲେ ଯେ ମଲଠାରୁ ବଳି
ଭୁଞ୍ଜୁଛନ୍ତି ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣା,
କେହି ବକଳାଙ୍ଗ କେହି ଅକର୍ମଣ୍ୟ
ଦେବେ ଅନ୍ନ କେଉଁ ଜଣା ।
ଖାଇବାକୁ ଦାନା ପିନ୍ଧିବାକୁ କନା
ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ଠାବ,
ନାହିଁ ତାହାଙ୍କର କାନ୍ଦନ୍ତି ସବୁରେ
କରି ହାହାକାର ରବ ।
ଲୋକେ ଶୋକେ ମୃଣି ଶବ୍ଦ ବରଷାରେ
ହେଉଛନ୍ତି ଛଟପଟ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଗୃହ ପରିବାର ସମ୍ପଦ ହରାଇ
 ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଘୋର ସଙ୍କଟ ।
ଦେଖିଲେ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ମହାନସ୍ତୁର
 ତରଳିଯିବ ହୃଦୟ,
ଦୁଃଖୀ ବିପନ୍ନର ଦୁଃଖ ହରିବାକୁ
 ହେବ ସେ କଷ୍ଟେ ସଦୟ ।
କ୍ଷୁଧାତୁର ମୁଖେ ଅନ୍ନଦାନ ପୁଣି
 ତୃଷାର୍ତ୍ତ ମୁଖରେ ଜଳ,
ଦିଏ ଯେ ସେ ସିନା ଲଭେ ଆୟୁ, ଯଶ
 କୋଟି ତପ ଯଜ୍ଞ ଫଳ ।
ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ପାଣ୍ଠି ପାଇଁ ଆମ୍ଭେ
 ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ବୁଲି ବୁଲି,
ମାଗୁଅଛୁଁ ଭିକ୍ଷା ଧନୀ ଦୀନ ପାଖେ
 ହାତେ ଧରି ଭିକ୍ଷାଝୁଲି ।
ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଯେ ବା ଯାହା ଦେବେ
 ଭକ୍ତିରୁଁ ତାହା ଗ୍ରହଣ,
ଫେରିଯିବୁଁ ହର୍ଷେ ଦାତାଙ୍କ ନାମରେ
 କରି ଜୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ।

—୦—

ତପସ୍ୱିନୀ

ଅହୋ, କି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତାପ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ରଶ୍ମିର,
ଉଗ୍ର-ତାପ ନିଦାଘର ରୁଷ୍ଟ ଚକ୍ଷୁ ପ୍ରାୟ
ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଣ୍ଡଳ, ବର୍ଷେ ଯେସନେ ବହ୍ନିଧାର
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅସମ୍ଭାଳ, ଆଶୁ ମୃତ୍ୟୁଶଙ୍କାପ୍ରଦ ।
କି ଭୀଷଣ, କି ପ୍ରଖର ପ୍ରାଣ-ପରିଶୋଷୀ
ମଧ୍ୟାହ୍ନ ରୌଦ୍ରର ତେଜ, ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯେସନେ
କୋଟି କୋଟି ସୁଶାଣିତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଗ୍ନିଶର
ପଶିଯାଏ ଦେହେ ଆସି ଝପ୍‌ଝାପ୍ ହୋଇ ।
ସେ ବିଷାକ୍ତ ବାଣ ଭେଦି ଶରୀରୀ ଶରୀର
ଜାଳିଦିଏ ପ୍ରାଣେ, ପଶି ପ୍ରାଣ ଅନ୍ତସ୍ତଳେ ।
ଉଡ଼ିଯାଏ ସେ ଉତ୍ତାପେ ମସ୍ତିଷ୍କର ସାର
ବାଷ୍ପାକାରେ, ଲଭେ ପ୍ରାଣୀ ଜୀବନ୍ମୃତ ଦଶା ।
ସତେ କି ଆକାଶେ ଉଠି ପ୍ରଳୟ ଭାସ୍କର
ଦହିବାକୁ ସମୁଦ୍ୟତ ଅବନୀମଣ୍ଡଳ ।
କି ଉତ୍କଟ ଗ୍ରୀଷ୍ମଜ୍ୱାଳ, ହେଉଛି ଉଷେଇଁ
ଦେହ ତହିଁ, ଦୁର୍ବିଷହ ତାହା, ଜଳାଣି ବା
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ପିଣ୍ଡ ପଞ୍ଚତ୍ୱ ମିଳାଇ,
ପ୍ରଭୁଠାରୁ ବଳେ ସିନା ଭୃତ୍ୟର ପ୍ରତାପ ।
ନୀରବ ନିସ୍ତବ୍ଧ ପକ୍ଷୀ, ନିସ୍ତବ୍ଧ ପାଦପେ
ନିବାତ ବିହଙ୍ଗକୁଳ, ସତେ ଯେସନେ ସୃଷ୍ଟି
ଗଲାଣି ପ୍ରଳୟ ହୋଇ, ଏ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରକୃତ
ପ୍ରେତମୂର୍ତ୍ତି ପରି ତାର, ଆକ୍ଷେପେ ଏସନ ।
ସୁପ୍ରଖର ଯଜ୍ଞାନଳ ମଧ୍ୟେ ତପୋରତା
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜନନୀ, ଦେବୀ, ଶିବ ତପସ୍ୱିନୀ
ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀରୂପେ, ଜ୍ୟୋତି-କିରୀଟ-ଧାରିଣୀ ।
ମାତଃ, ଏହି ସୁକଠୋର ତପଫଳେ ତବ
ମିଶିବ ନିଶ୍ଚୟ ଆସି, ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ
ଅବଶିଷ୍ଟ ଛିନ୍ନ ଅଂଶ ତୁମ୍ଭର ଶରୀରେ,
ହସିବ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଲଭି ତୁମ୍ଭେ ମହୋଲ୍ଲାସେ ।
ଫଳିବ ସୌଭାଗ୍ୟେ ତବ ଏହି ଶୁଭଫଳ
ଅଚିର ଭବିଷ୍ୟେ, ଏକ ସ୍ମରଣୀୟ ଦିନେ,
ହୃତଶକ୍ତି ଲଭି ତୁମ୍ଭେ ହେବ ଦମ୍ଭେ ଠିଆ
ଜଗତ ସମକ୍ଷେ, ସତ୍ୟ, ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ ଏହା,
ଯେଣୁ ନାହିଁ ବିଫଳତା ତପସ୍ୟାରେ ତବ ।

—୦—

ଅନୁଜ

କି ଭାଷାରେ ଅନୁଜ ରେ ଗାଇବି ତୋ ଗୁଣ
[ମାନବ-ଦୁର୍ଲଭ ତାହା ଅମର-ବାଞ୍ଛିତ]
କାହିଁ ତୋର ପ୍ରଶଂସାର ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଷା ?
ଆତ୍ମସୁଖେ ଭୁଲି ତୁହି ସତତ ଶଯ୍ୟାକୁ
ଉଦାସୀନ ପ୍ରାୟେ, ଛାଡ଼ି ଆତ୍ମୋନ୍ନତି ପଥ

http://oaob.nitrkl.ac.in

ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହୁଅଁ ଦେହକୁ, ଥାଉ ଅବିରତ
ରତ ମୋ ସୁଖ ବର୍ଦ୍ଧନେ, ଲାଗି ମୋ ସେବାରେ !
ଅଦ୍ଭୁତ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର ଦେଖି ମୁଁ ତୋହର
ଲଭେ ବିସ୍ମୟ ଅପାର, ମଣେ କିବା ତୁହି
ବିଧାତାର ମୋହ ପ୍ରତି କୃପା ମହାଦାନ;
ଅଥବା ତୁ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ତପ ଫଳ ମୋର
ଧରି ନରରୂପ, ଆସି ସାଧୁ ମୋ ମଙ୍ଗଳ ।
ନ ହେଉ ତୁ ଘୃଣା ବସ୍ତୁ, ଅଦୃଷ୍ଟ-ପ୍ରେରିତ
ରୋଗେ ମୋର, ଲାଗିଥାଉ ଚିକିତ୍ସାରେ ସଦା,
ସମର୍ପିଣ ମନପ୍ରାଣ, ଶାନ୍ତି କି ଏତିକି,
ରୋଗଭଗ୍ନ ହୃଦୟର ଅଟୁ ଚିକିତ୍ସକ ।
ସ୍ୱର୍ଗ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଗୃହେ ସୁଦକ୍ଷ ବନ୍ଧାଣି
ଗଢେ ଯଥା ନବହର୍ମ୍ୟ ନବ ଉପାଦାନେ,
ତଥା ତୁ ଅତୁଳ ମୋର ନୈରାଶ୍ୟ ଆଳୟେ
ଲଗାଇଣ ସାନ୍ତ୍ୱନା ରୂପ ଅସ୍ତ୍ରୋଘନ ଘାତେ
ନିର୍ମାଣିଛୁ ନବ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ନତ ମନ୍ଦିର
ଉତ୍ସାହ ଉପକରଣେ, ଅଦମ୍ୟ ଚେଷ୍ଟାରେ ।
ତୋହ ହସ୍ତେ ନ୍ୟସ୍ତ ମୋର ଜୀବନ-ଜଞ୍ଜିତା,
ରକ୍ଷିଛୁ ତୁ ଯତ୍ନେ ତାହା ସତର୍କେ ସାଇତି,
ନତୁ ଏ ନଗଣ୍ୟ ହୀନ ଅଜ୍ଞାତ ତୋହର,
[ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଦୋଷେ ଅଭିଶପ୍ତ ଚିର ଜୀବନ୍ମୃତ]
ଯାଆନ୍ତାଣି କେବେଠୁଁ ତାକୁ ମାଟିରେ ମିଳାଇ;
ନିର୍ଜୀବେ ଜୀବତ୍ୱ ଦାନୁ ଆରୋପିଛୁ ତୁହି ।
ସାର୍ଥକ ସର୍ବଥା ତୋର ସୌମ୍ୟ ସୋମନାଥ,-
ନ ଢାଳେ ସେ ସୋମ ଉଭ ବୃଷ୍ଟି ସୁଧାଧାର
ବଞ୍ଚନ୍ତା ଫୁଟନ୍ତା କି ରେ ନିର୍ମାଲ୍ୟ କୈରବ,
ସୌରକର ପରିତପ୍ତ କଣ୍ଠଗତ ପ୍ରାଣ ।
ମୋ ଯୋଗୁଁ ତୋ ଅବନତି, ମାତ୍ର ତୋହ ପାଇଁ
ଲଭିଛି ସୁବିଧା ମୁହିଁ ବିବିଧ ବିଧାନେ,
ସ୍ୱଭାବେ କୁଠାର ଲାଗି ପାଦପ ଦୁର୍ବଳ,
ମାତ୍ର ସେ ପାଦପ ଜରି ନିଜ ତନୁ କ୍ଷୟ,
ବେଣ୍ଟରୂପେ କରେ ଯିନା ପ୍ରବଳ ତାହାକୁ !

ତୋହୋ ଯୋଗେ ଏତ ମୋର କବିତା ସ୍ଫୁରଣ,
କିବା ତୁ କବିତା ଦେବୀ, ଧରି ପୁଂସରୂପ
କରୁଛୁ ସାହାଯ୍ୟ ମୋତେ ଅଯାଚିତ ଭାବେ,
ଅବା ତୁ ମୋ ଇଷ୍ଟଦେବ, ଆସି ଛଦ୍ମବେଶେ
ଅର୍ପୁଅଛୁ ସ୍ନେହେ ମୋତେ ଅନାକାଙ୍କ୍ଷୀ ବର ।
ତୋ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ଭାଗ୍ୟବାନ, ମାତ୍ର ମୋହୋଲାଗି
ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ତୁ; ହେବାକୁ ମୋ ସେବକ ଲେଖକ
ଏତେ ଯେ ଆଗ୍ରହ ତୋର କେଜାଣି କିପାଇଁ ?
ମୋହୋ ତିରସ୍କାରେ ମଣୁ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ।
ତୁହ ମୋର ଜୀବନର ସୁଖଦୁଃଖଭାଗୀ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଣାଦାତା, ରୋଗଶେଯେ ବସି
ସୁହାଇ ଦେଉଛୁ ଗୁପ୍ତ ସେବା ସାନ୍ତ୍ୱନାରେ ।
କି ସଂଯମ କି ସାଧୁତା ତରୁଣ ବୟସେ,
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ବଳରେ ତୁହି ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ-ଦୈବତ ।
ଉପେକ୍ଷି ପ୍ରାକୃତ ସୁଖ ବୟସ-ସୁଲଭ,
ମାତିଛୁ ସାହିତ୍ୟମଦେ; ଧନ୍ୟ ତୋ ଜୀବନ ;
ଦେଖି ନାହିଁ ତୋହୋ ସମ ବିପଦେ ଅଟଳ,
ଆହମେ ବିପଦ ଯିନା ପୌରୁଷହୀନକୁ ?
ନୈତିକ ସାହସେ ଧୈର୍ଯ୍ୟେ ତୁହି ତୋହ ପରି ।
କର୍ମ ତୀର୍ଥ, କର୍ମ ବ୍ରତ, କର୍ମହିଁ ଦେବତା,
ଜାଣି ଏହା ଅର୍ପିଅଛୁ କର୍ମପଦେ ପ୍ରାଣ ।
ସବେ ଏ ସଂସାରେ ଯିନା କର୍ମର ପୂଜାରୀ
କି ସ୍ଥାବର କି ଜଙ୍ଗମ, ବହି ନର ଦେହ
ନ ଜାଣେ ଏ ତଥ୍ୟ ଯେହୁ, କେଜାଣି ସେ କିସ ।
ଅନନ୍ୟ ଏ ଉକ୍ତ, ଯଦି ଥାଏ କିଛି ଏଥି
ନବ୍ୟ, ମଙ୍ଗଳ, ମଧୁର, ବିଶ୍ୱଜନେ ସୁଧୀ
ପ୍ରାପ୍ତ, ତେବେ ବୁଝେଁ ତାହା କର୍ମ ବଳ ଆନ ।
ରେ ସୌଭ୍ରାତ୍ରବର, ତୋର ଉପକାର-ଋଣ,
କେମନ୍ତେ ଶୁଝିବି ଅବା ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନେ,
ଶୋକ ହାହାକାରମୟ ବ୍ୟାଧି- ବିଜୃମ୍ଭିତ ।
ପଢିଛି ଆର୍ଯ୍ୟ ପୁରାଣେ ସୌଭ୍ରାତ୍ର ଆଖ୍ୟାନ
ରାମାନୁଜ-ଧର୍ମାନୁଜ- ମହାତ୍ମା କୁଳର,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମାତ୍ର ସେ ସେକାଳ କଥା, ସେ ଶୁଭ ସମସ୍ତ,
ଗୌରବଗଣ୍ଡମାର୍କଣ୍ଡୀ ସେ ସୌଭ୍ରାତ୍ର ଯୁଗ
ବିଲୀନ ଅତୀତ ଗର୍ଭେ, ବହୁକାଳ ଏଣୁ
ଭ୍ରାତୃବିଚ୍ଛେଦର ରୁଦ୍ର ତାଣ୍ଡବ ଏ ଧରାରେ ।
ସେ ମହାବାତ୍ୟାର ଘୋର ଭୀମ ସଂଘର୍ଷଣେ
ହେଉଅଛି କେତେ ଗୃହ ଭଙ୍ଗି ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ,
କେ କହିବ ସଂଖ୍ୟା ତାର, ସଂଖ୍ୟାତୀତ ସେହୁ
ଦ୍ୱେଷଦ୍ୱେଷପ୍ରଧୂମିତ ଏ ଜଟିଳ ଯୁଗେ,—
ସ୍ୱାର୍ଥ-ହଳାହଳ-ବିଦ୍ଧ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ କାଳେ,
ତୋପର ସୌଭ୍ରାତ୍ର-ରତ୍ନ ବିରଳ ହାସ୍ୟରେ ।
ଅଛୁ ବୋଲି ତୋ ସମାନ ତୋଟିକେ ଗୋଟିଏ,
ନ ଆସେ କଦାପି ମୋର ମନେ ଏ ପ୍ରତୀତ ।
ଘେନ ଆଶୀର୍ବାଦ ବତ୍ସ, ହୋଇ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ,
ନମ୍ରମସ୍ତେ ବାଣୀତୀର୍ଥେ ନିତ୍ୟ ଅବଗାହି
ପାଳୁଥାଅ ସ୍ୱକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପୂତ ଈଶାଦେଶ,—
ହୋଇ ସୁଖ୍ୟାତ ଆଶାୟୀ; ଖ୍ୟାତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅତି
ମାତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମହାନ, ଖ୍ୟାତ ତାର ଦାସୀ,
ବଳେ ବଳେ ଗୋଡାଏ ସେ ତାହା ପଛେ ପଛେ ।
ସ୍ୱଧର୍ମେ ସ୍ୱଦେଶ ପଦେ ଅଚଳା ଯା ମତି,
ସେହି ଏକା ଜୀବନ୍ତ, ପ୍ରକୃତ ମାନବ,
ସେପେ ଯେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ପୁଣ୍ୟ ମାନବ ଜୀବନ
ଅନର୍ଥକ ହସେ ଖେଳେ ଆଳସ୍ୟ ବିଳାସେ
ଯୁଷି ଅନୀତ ଅକର୍ମେ, ସେ ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ
ସଂସାରେ ଅଜାତ ବୋଲି ବୋଇଲେ ତାହାକୁ
ହେବ ନାହିଁ ଅସଙ୍ଗତ, କ୍ଷମା ଦୋଷାବହ ।
ଶେଷେ ଏ ଜଣାଣ ମୋର ବିଶ୍ୱପତି ପଦେ,
(ଅନନ୍ତ ମଙ୍ଗଳାଧାର ମଙ୍ଗଳ-ନିର୍ଝର)
ତୋପରି ସୌଭ୍ରାତ୍ରରତ୍ନେ ହେଉ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ
ଉତ୍କଳର ପ୍ରତି ହର୍ମ୍ୟ ଦରିଦ୍ର କୁଟୀର,
ନରପ୍ରାଣେ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୁ ସକଳେ,
ସୋଦର-ଉଚ୍ଛେଦ ପାପ ପଳାଉ ତଡ଼ିତ,
ବିପ୍ଳବୁ ଉତ୍କଳେ ଯାବ୍ୟ ମୈତ୍ରୀ ଶାନ୍ତି ସୁଖ ।

ଯୁବକ

(୧)

ଯୁବା-ଅଭିଧାନ ଖୋଜ ଭୁଲାଇ,
ହୀନତା ଶବଦ ପାଇବ ନାହିଁ ।
ଯୁବା ହୃଦେ ନାହିଁ ଶୀତଳ ଜଳ,
ଜଳେ ତହିଁ ସଦା ରୁଦ୍ର ଅନଳ ।
ତରୁଣ ପକ୍ଷରେ ଅସାଧ୍ୟ ନାହିଁ,
ନାହିଁ ପଦ ତାହା କୋଷ୍ଠୀରେ ନାହିଁ ।
ଯୁବକ ଭଗ୍ନର ଗୁରୁ ଗୋସାଇଁ,
ହସି ହସି ପଡେ ନିଆଁକୁ ଡେଇଁ ।
ତରଳ ଚଞ୍ଚଳ ଯୁବକ ରକ୍ତ,
ହାତଖଣ୍ଡି ତାର ବଜ୍ରରୁ ଶକ୍ତ ।
ସବୁ ଧନ୍ଦା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯୁବକ ଛାତି,
ଯୁବକଟି ଏକା ବାଇଆ ହାତୀ ।
ଅଳ୍ପରେ ଯୁବକ ନୁହେଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ,
ନିଜ ହାତେ ଗଢ଼େ ନିଜ ଅଦୃଷ୍ଟ ।
ମହାବଳ ବାଘ ଯୁବକ ଏକା,
ତାହା ଭ୍ରୂ କୁଟିକୁ ନ କରେ ଲେଖା ।
ତରୁଣ ନ କରେ କାହାକୁ ଶଙ୍କା,
ଲଙ୍ଘିଯିବ ପଛେ ନ ହୁଏ ବଙ୍କା ।
ଯୁବକ ଜାତିର ଦଧୀଚି ଋଷି,
ଜାତି ଲାଗି ମରେ ହୋଇ ସେ ଖୁସି ।

(୨)

ଉନ୍ନତ-ଊଷାର ଦୀପ୍ତିଅରୁଣ,
ଆଖିପାତେ ଦେଖେ ଏକା ତରୁଣ ।
ଯୁବକ ଅସୀମ ସାହସୀ ତ୍ୟାଗୀ,
ଦେଶ ଲାଗି ପାରେ ହୋଇ ବୈରାଗୀ ।
ନ ଗଣେ ଯୁବକ ଶୋଷେ ବା ଭୋକେ,
ଦେଶଭକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରେ ନବ ଆଲୋକେ ।
ଯୁବକ ନିଷ୍ଠୁର ଶକ୍ତିର ଶିଷ୍ୟ,
ଇଚ୍ଛା କଲେ ଦଣ୍ଡ ନ ପାରେ ଦୃଶ୍ୟ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ବଳାଇପାରେ ସେ ସୁନାର ଘର,
କରିପାରେ ନିଜ ସୃଷ୍ଟି ସୁନ୍ଦର
ମରୁଭୂମେ ପାରେ ଭରି ଫସଲ,
ଗଢ଼ିପାରେ ଶତ ତାଜମହଲ ।
ବନସ୍ତରେ କରିପାରେ ସ୍ଥାପନ,
ରମ୍ୟ ମଣିମୟ ମସୃଣାସନ ।
ସାର୍ଥ କରେ ଯୁବା ନାମ ତାହାର,
ବିଷରୁ ଅମୃତ କରେ ବାହାର ।
ନ ଡରେ ତରୁଣ ଦେଖି କୃତାନ୍ତ,
ବ୍ୟାଘ୍ରମୁଖୁଁ ଆଣେ ଉପାଡ଼ି ଦାନ୍ତ ।
ସଙ୍କଟେ ଅଟଳ ଯୁବକ ହିଆ,
ବୀର ତେଜେ ବକ୍ଷେ ହୁଏ ସେ ଠିଆ ।

(୩)

ଯୁବା ଧରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ-ତେଜ,
ଝଞ୍ଜାବତେ ମଣେ କୁସୁମ ଶେଯ ।
ଯୁବକ ଦେଶର ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ ଶକ୍ତି,
ଦେଶମାତୃଙ୍କେ ତାର ନାହିଁ ବିରକ୍ତି ।
ଯୁବକ ହୋଇ ଯେ କୋଣରେ ପଶେ,
ନାରୀଠାରୁ ହୀନ କ୍ଲୀବରୁ କ୍ଲୀବ ସେ ।
ତେଜ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ନାହିଁ ଯେଉଁ ଯୁବାର,
ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିବା ତ ଉଚିତ ତାର ।
ଦୈତ୍ୟଙ୍କ ବକ୍ଷ ଯେ ନ ପାରେ ଫାଡ଼ି,
ଯୁବା ନୁହେଁ ସେହି ମାଇ ଅଣ୍ଡି ।
ନ ମାରେ ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ପାଇଲେ ସୁପଥ,
ଯୁବକ ନୁହେଁ ସେ ଶଜମାଙ୍କଡ଼ ।
ଯୁବକଟି ଏବା ଜଗତଜିଣା,
ବୀର ହନୁମନ୍ତ ଯୁବକ ସିନା ।
ସବୁ ବାଧା ଜିଣେ ଯୁବା ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ,
ମରଣକୁ ତାର ନ ଥାଏ ଭୟ ।
ବନ୍ଧୁକର ଦଣ୍ଡ, ତୋପ ବୋବାଳି,
ନ ପାରେ ଯୁବକେ ବାଟ ଓଗାଳି ।
ଖଣ୍ଡାଧାରେ ଯୁବା ଦେଖାଇ ବକ୍ଷ,
ସାଧିନଏ ନିଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
ଯୁବକ ଜୀବନେ ଖେଳେ ବିଜୁଳି,
ଯୁବକଟି ଏବା ଅଗ୍ନି-ପିତୁଳି ।

(୪)

ସହି ନ ପାରେ ଯେ ଆଘାତ ମାଡ଼,
ଯୁବକ ନୁହେଁ ସେ ବୃଦ୍ଧ ଅସାଡ଼ ।
ସାତାକିଏ ଶକ୍ତି ଯୁବକ ଡାକେ,
ଡେଇଁ ଯାଏ ସିନ୍ଧୁ ଏବା ହୁମାକେ ।
ଅସାଧ୍ୟ ପାଠକୁ ଯୁବକ ପଢ଼େ,
ସ୍ୱଦେଶର ଶୁଭ ଅଦୃଷ୍ଟ ଗଢ଼େ ।
ଯୁବକ ପ୍ରଭାବ ଯେ ଦେଶେ ନାହିଁ,
ସେ ଦେଶର ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଜୀବନ ନାହିଁ ।
ଯୁବକ ନ ହୁଏ ବିଳାସୀ ଭୋଗୀ,
ଦେଶ ଲାଗି ହୁଏ ଯୌବନେ ଯୋଗୀ ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଖଣ୍ଡାଧାର ସଦ୍ୟର ସ୍ପୃହା,
ସ୍ୱସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର ତ ମଣେ ଯୁବକ ତାହା ।
ସଦା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ଯୁବକ ଚିତ୍ତ,
ବହେ ତା ଦେହରେ ସିଂହ ଶୋଣିତ ।
ଯୁବକ ତାହିଁରେ ନ ହୁଏ ପଛ,
ଯୁବକ ଜାତିର ବଜ୍ରକବଚ ।
ଦେଶ ଯେତେବେଳେ ପଡ଼େ ବିପାକେ,
ହୁଙ୍କାର ନିମନ୍ତେ ଯୁବକେ ଡାକେ ।
ତୁଚ୍ଛ ମଣେ ନାହିଁ ଯୁବା କୁଟାକୁ,
ସୁନା ମୁଠା କରେ ମାଟି ମୁଠାକୁ ।
ଅବନତ ନୁହେଁ ଯୁବକ ଶିର,
ଯୁବା ହୋଇପାରେ ଶିବାଜି ବୀର ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଅଭିଷେକୋତ୍ସବ

—୧—

ଆଜ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ,
ହସୁଛନ୍ତି ଭାରତେ ମହୀ ଅଲୌକ,
ପ୍ରତି ପୁରପଲ୍ଲୀ ପ୍ରତି ନଗରେ,
ଲାଗିଛି ଉତ୍ସବ ସୁ-ଆଡମ୍ବରେ,
ଦେବେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜାନ୍ତି ଯେ,
ପ୍ରତି ହୃଦେ ପ୍ରାଣେ ଖେଳି ବୁଲୁଅଛି
ଉଲ୍ଲାସ ଆନନ୍ଦ ଶାନ୍ତି ଯେ ।

—୨—

ବାସି ଫୁଲେ ତେଜ ସୁଷମା ଯଥା,
ଅନ୍ତରାଳରେ ସଜ ଫୁଲେ ସର୍ବଥା,
ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ତଥା ତେଜ ପ୍ରାଚୀନେ,
ଆଶ୍ରିଲେ ନବୀନେ ଏ ଶୁଭ ଦିନେ,
ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନାନ୍ତ ଛବି ଯେ,
ଧରିଛି ଧରଣୀ ଉଦେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର
ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲେ ରବି ଯେ ।

—୩—

ରାଜଭକ୍ତ ପ୍ରଜା ଉତ୍କଳବାସୀ,
ନବ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଶୁଭ ମନାସି,
ଇଷ୍ଟଦେବେ କରି ପୁଷ୍ପେ ମଣ୍ଡନ,
କରନ୍ତି ହରଷେ ପାଦ ପୂଜନ,
ହୋଇ ଏକପ୍ରାଣମନ ଯେ,
ବରନ୍ତି କଲ୍ୟାଣ ନବୀନ ସମ୍ରାଟ
ଲଭନ୍ତୁ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ଯେ ।

—୪—

ପ୍ରତିଦ୍ୱାରେ ଥୁଆ ପଲ୍ଲବେ ମସ୍ତ୍ୟ,
ଶୋଭେ ରମ୍ଭାତରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ,
ଦେହଳୀରେ ଫୁଲେ ଫୁଲତୋରଣା,
ଫୁଟିରେ ସୁନ୍ଦର ପୁର ଅଗଣା,
ଦାଣ୍ଡେ ମିଳି ଶିଶୁଚୟ ଯେ,
ଉଚାରନ୍ତି ଉଚେ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ
ଜୟ ଷଷ୍ଠ ଜର୍ଜ ଜୟ ଯେ ।

—୫—

ଶୁଦ୍ଧାମୁଖେ ହର୍ଷେ ଗିରିକଳାପ,
କରୁଛନ୍ତି ଜୟଗୀତ ଆଳାପ,
ବିହଙ୍ଗ କାକଳୀ ଛଳେ ବନାଳି,
ଧରୁଅଛି ସେହି ଗୀତର ପାଳି,
ଲତା-ମାତା ତୋଳେ ବସି ଯେ
ଭ୍ରମର-ଗୁଞ୍ଜନ— ବ୍ୟାଜେ ବାଇ ବୀଣା
ଗାଏ କୁସୁମ ରୂପସୀ ଯେ ।

—୬—

ଝୁଲାଝୁଲି ଦେଇ ସର୍ବ ତଟିନୀ,
ସିନ୍ଧୁ ରାଜରାଣୀ ଗିରି-ନନ୍ଦିନୀ,
ରଜତ ଶଫରୀ ରଶନା ଖୁଲି,
ବାଇ ଘନ ଘନ ଲହରୀ-ତାଳି,
ଆନନ୍ଦେ ହୋଇ ତନ୍ମୟ ଯେ,
ନୀରବ ଛନ୍ଦରେ ଗାଉଛନ୍ତି ସର୍ବେ
ଜୟ ଷଷ୍ଠ ଜର୍ଜ ଜୟ ଯେ ।

—୭—

ଅଭିଷେକୋତ୍ସବେ ମହା ଉତ୍ସୁକେ,
ମାତିଛନ୍ତି ସର୍ବେ ନୀଳାକୌତୁକେ,
ବଜ୍ର ନିର୍ଘୋଷରେ ଫୁଟିଣ ବାଣ,
କରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଯଶଶ୍ରୀ ଗାନ,
ଗଗନେ ହେମ ହାଦେଇ ଯେ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୀନ ପ୍ରାୟେ ଶବଧ ଭଙ୍ଗୀରେ
ବୁଲୁଛନ୍ତି ଚଞ୍ଚଳ ଖେଳି ଯେ ।

—୮—

ଅବସନ୍ତ କାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣବସନ୍ତ,
ବସିତେ ହୋଇଣ ଆକାରବନ୍ତ,
ବହିଛନ୍ତି ସୁଷମା ମଧୁର ମୂର୍ତ୍ତି,
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଗ ବିଭୂତି,
ମଧୁମୟ ଚରାଚର ଯେ,
ହସୁଛି ଗଗନ ହସୁଛି ପବନ
ହସୁଛି ମହାସାଗର ଯେ ।

—୯—

ଓହୋ ନବସମ୍ରାଟ ବ୍ରିଟେନଶକ୍ତି ,
ଘେନ ଉତ୍କଳର ନିର୍ମଳ ଭକ୍ତି ,
ଲୋଟିଛୁଟେ ତାର ଆନନ୍ଦେ ଅତି,
ଜଗନ୍ନାଥ ପଦେ କରି ପ୍ରଣତି,
କରୁଛନ୍ତି ନିବେଦନ ଯେ,
କରନ୍ତୁ ସମ୍ରାଟ   ଷଷ୍ଠ ଜର୍ଜ ଯୁଗେ
ବହୁବର୍ଷ ରାଜପଣ ଯେ ।

—୧୦—

ନଭେ ରବିରଥେ ଅମରୀଗଣ,
ଗାଉଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ଅଭିନନ୍ଦନ,
ପାରିଜାତ ଫୁଲ ତୋଳି ଅପ୍‌ସରୀ,
ବର୍ଷୁଛନ୍ତି ତବ ମସ୍ତକୋପରି,
ଆନନ୍ଦେ ହୋଇ ଅଥୟ ଯେ,
ଉତାରୁଅଛନ୍ତି   ଭାରତ-ସମ୍ରାଟ
ଜୟ ଷଷ୍ଠ ଜର୍ଜ ଜୟ ଯେ ।

—୧୧—

ପଡ଼ୁ ତବ ରାଜ୍ୟେ ସୁଗନ୍ଧ ବୃଷ୍ଟି,
କରନ୍ତୁ ବାରିଦେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବୃଷ୍ଟି,
ବହୁ ଚିରଦିନ ମଳୟବାୟୁ,
ବଢ଼ୁ ତବ ଯଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆୟୁ
ଶସ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ନିରନ୍ତରେ ଯେ,
ବସନ୍ତୁ ସୁହାସ୍ୟ   ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ
ପ୍ରତି କେଦାରେ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଯେ ।

—୧୨—

ରାଜରାଜେଶ୍ୱରୀ ଏଲିଜାବେଥ,
ଥିବୁ ବକ୍ଷେ ତବ ରାଜ୍ୟନେତ,
ଯୋଗ୍ୟ ପତିଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ବନିତା,
ହେଲାରେ ଯେସନ ଶ୍ରୀରାମ ସୀତା,
ସୁଖେ ପତିପତ୍ନୀ ଦେବିନ ଯେ,
ଶତାଧିକ ବର୍ଷ   ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଳନ
କର ପୁତ୍ର ପୌତ୍ର ଘେନ ଯେ ।

—୦—

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାକୋଷ

ବହୁ ବର୍ଷେ ହେଲା ଲକ୍ଷ ଶବ୍ଦ ସୁସମ୍ପଦ
ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାକୋଷ, ଶବ୍ଦ-ଯକ୍ଷପତି,
ବାସନ୍ତୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାନିଶା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ
ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ-ନଭ କରେ ଆଲୋକିତ ।
ଉତ୍କଳୀୟ ଶବ୍ଦ-ବୃନ୍ଦେ ଫୁଟିଛି ବିବିଧ
ସ୍ପଷ୍ଟ, ବଙ୍ଗ ହିନ୍ଦୀ ପୁଣି ସମ୍ପୃକ୍ତ ଇଂରାଜୀ,
ଫୁଟେ ଯଥା କାବ୍ୟ-ବୃନ୍ତେ ରସ, ଭାବ, ଅର୍ଥ,
ଚହଟେ ସୌରଭ ତାର ଦିଗଦିଗନ୍ତରେ ।
ଆଘ୍ରାଣି ତା' ସ୍ତବ୍ଧ ମୁଗ୍ଧ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ,
(ସମୁନ୍ନତ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣେ ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତାରେ)
ସମାପ୍ତ ଏ ସପ୍ତଖଣ୍ଡେ, ସପ୍ତ ସିନ୍ଧୁ ସମ
ବିରାଟ ବିଶାଳକାୟ, ବହିଛି ଉଦରେ
ବିବିଧ ରତନ ମୁକ୍ତା, ମାଣିକ୍ୟ ପ୍ରବାଳ,
ମହାର୍ଘ ବିଭବ ତାହା ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ।
ଦେବଭୂମି ଏ ଉତ୍କଳ, ସୁତୀର୍ଥମାଳିନୀ,—
ହେଉ ପଛେ ହୀନା, ମାତ୍ର ଗୁଣେ ଗରୀୟସୀ,
ତାର ସାରସ୍ୱତ ଶକ୍ତି, ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରତିଭାର
ମାନଦଣ୍ଡ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ।
ଦେବୀ ବିଶ୍ୱ-ଭାରତୀଙ୍କ ମହାଦରବାରେ
ଲଭିଛି ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଗୌରବ ଆସନ,
ନିରେଖି ଏ ଦୃଶ୍ୟ, ଗର୍ବେ ସ୍ଫୀତ ବକ୍ଷ ଆଜି
ଉତ୍କଳ କୋଟିତନୁଜ ଉଲ୍ଲାସେ ଅଧୀର ।
ଉଠୁଅଛି ଧନ୍ୟବାଦ ଭାଷାକୋଷ ନାମେ
ଜୟଧ୍ୱନି ସହ, ତାର ପୁଣି ପ୍ରତିଧ୍ୱନି
ମିଶି ସେ ଧ୍ୱନିରେ, କରେ ମୁଖରିତ ତାହାକୁ;
ଅମର ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜେ ଦିବିରେ ତା ନାମେ ।

ପ୍ରହରାଜ ଉପାଧିକ ହେ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର,
କର୍ମଯୋଗୀ ତୁମ୍ଭେ, ଚିର କର୍ମ ଉପାସକ,
ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ଘୋର ଯୋଗବଳେ
ସୃଜିଲ ଯେ ସୁବିରାଟ ଶବ୍ଦ-ହିମାଳୟ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତେଣୁ ତାର ତୁଙ୍ଗ ଶୃଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁବୃନ୍ଦ ଭଳେ
ନମିବେ ସମ୍ଭ୍ରମେ ତାଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ।
ଏତଦର୍ଥ ତୁମ୍ଭେ ନବେ ସ୍ମୃତିସ୍ତମ୍ଭ ତବ,
ରହିଲା ତୁମ୍ଭର ମୂର୍ତ୍ତି ତୁମ୍ଭ କର୍ମ ମଧ୍ୟେ
ନୈବେଦ୍ୟଧାରାରେ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି ନୈବେଦ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ଯଥା,
ତୁମ୍ଭର ଏ ଛାତ୍ରସୂତ୍ର ରଖିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଯୁଗେ ଯୁଗେ କୃତଜ୍ଞତା, କରିଣ ଅମର ।
ଉତ୍କଳର ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରଗଣ
ନିର୍ମାଣି ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ତବ ସୌମ୍ୟ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି,
ପୂଜିବେ ଭକ୍ତିରେ ସ୍ଥାପି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେଉଳେ ।
ନ ଗୃହ୍ନ ଶରୀରେ, ପ୍ରାଣେ ଯାହାଙ୍କ ସତାଗେ
ଦେଲ ତୁମ୍ଭେ ଅସୁଖସ୍ଥ, ସେ କୃତଜ୍ଞ ଜନେ
ବୁଝିବେ ତୁମ୍ଭର ମୂଲ୍ୟ, ମହତ୍ତ୍ୱ ନିଶ୍ଚୟ ।
ତୁମ୍ଭର ଅଦ୍ଭୁତ ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଅସୀମ ସାହସ
ତ୍ୟାଗ, ଦାନ, ସହିଷ୍ଣୁତା, ସଙ୍କଳ୍ପ ଦୃଢ଼ତା,
ଏ ଆଦି ବିଶିଷ୍ଟ ଶୁଭ ସୁଗୁଣନିଚୟେ
କରିଣ ଆଦର୍ଶ, ଧରି ହୃଦି ଲକ୍ଷ୍ୟ ତବ
ହେବେ ସର୍ବେ କର୍ମଯୋଗେ ନିରତ ସତତ ।
ଢାଳିବେ ପଦ୍ମରେ ତବ ଭକ୍ତିସୁପ୍ରାଞ୍ଜଳି,
ବରେଣ୍ୟ ଅମର ଜାଣେ, ଅର୍ପିବେ ଆରତି
ତାଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦୀପାବଳୀ ପ୍ରୀତି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ,
ଅମର ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି ସେହି ତ ଅମର ।

ମାହେନ୍ଦ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଦେବୀ ଉତ୍କଳ ଭାରତୀ
ତୁମ୍ଭ ଭଳି ସୁତରତ୍ନ ଲଭିଥିଲେ ଅଙ୍କେ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିଲ ମାତୃମୁଖ ତୁମ୍ଭେ ନିଜ ଗୁଣେ ।
ଧରିଥିଲ ଶୁଭକ୍ଷଣେ ହେ ଭାରତୀଶିଷ୍ୟ
ମାତୃପୂଜା ବ୍ରତ, ତାହା ନିବାହି ନିମନ୍ତେ
ବନ୍ଧା ହେଲ ଦାସତ୍ୱରେ, କି ଅଦ୍ଭୁତ ତ୍ୟାଗ,
ମାତୃପୂଜା ସହ କଲ ତ୍ୟାଗ ପୂଜା ହେବ,
ଏହା ପିନା ବଶେଷଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶର ।
ସାରସ୍ୱତ ସ୍ରୋତସ୍ୱିରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତବ
ସ୍ୱଜନ୍ୟଜନେ -ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟଣ,
ଅର୍ପିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଗୌରବ ଉପାଧି—
ସ୍ୱୟଂବାହାଦୂର, ରତ୍ନ ଜଡ଼ିତ ତାଙ୍କରେ ।
ଅବର ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲେ ମସ୍ତକେ ତୁମ୍ଭର
ଅନ୍ଧ୍ର ଭାରତୀତୀର୍ଥର ବରେଣ୍ୟ ପଣ୍ଡିତେ
ସାହିତ୍ୟ-ବିଶାରଦାଖ୍ୟ ଉପାଧି-ମୁକୁଟ,
ବୃଦ୍ଧିନ୍ତ ଘୋଷିକେ ପିନା ଗୁଣର ଗୌରବ ।
ହେ ମହାସାଧକ, କୀର୍ତ୍ତି କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ତବ,
ସ୍ମରି ତବ ସୁକଠୋର ଅଖଣ୍ଡ ତପସ୍ୟା
ନତ ହୁଏ ସ୍ୱତଃ ଶିର ପାଦମୂଳେ ତବ,
ଘେନ ମୋର କୃତଜ୍ଞତା, ଭକ୍ତ୍ୟଭିନନ୍ଦନ ।

❧*❧

ବର୍ଷନିମନ୍ତ୍ରଣ

ଆସ ନବସ୍ୱିତା ନବୀନ ପ୍ରବାସୀ
ନବବନ୍ଧୁ ନବବର୍ଷ
ବହି ଆଣ ଦେବ ନବବର୍ଷ ସହ
ନବୀନ ଶୁଭ ଆଦର୍ଶ ।
ମଣ୍ଡିଯାଇଅଛି ଋତୁ-ଅଧିପତି
ତବ ବିଶ୍ୱ-ସ୍ୱାଗତସଜ୍ଜା,
ରଖିଯାଇଅଛି ପକ୍ଷରେ ଲୁଚୁମେ
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁଷମା ପ୍ରଭା ।
ମାତୃକୋଳେ ବସି ଝୁଲୁଅଛି ବନେ
ବନସ୍ପତି ଜେମା ଫୁଲ,
ସୁନ୍ଦରୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ— ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ ସେ
କେହି ଏବେ ତାହା ତୁଲ ।
ବସାଇଅଛନ୍ତି ବିହଙ୍ଗମେ ତବ
ଆଗମନୀ ନହବତ,
ଗୁଣ ଗୁଣୁ ସ୍ୱରେ ଗାଉଛି ଭ୍ରମର
ସ୍ୱାଗତ ଗୀତ ଶାଶ୍ୱତ ।
ତବେ କୁଅ ଦେବ, ଘେନ ଏ ବର୍ଷର
ପ୍ରଥମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସମ୍ମାନ,

ତବ ସ୍ୱର୍ପଣ ଭକ୍ତ ଜଗତକୁ
ନବୀନ ସମ୍ପଦ ଦାନ ।
ହେ କାଳ-ବାସ୍ୱାଦ, ଖୋଲିଦିଅ ନବ—
ଅନନ୍ତ-ମଣି ମଞ୍ଜୁଷା,
ବର ଅନସ୍ୱନ ହେ ନବ ଦ୍ୱାସ୍ୱନ,
ମଙ୍ଗଳର ନବ ଭୂଷା ।
ପ୍ରାଣେ ନବ ଆଶା ଚିତ୍ତେ ନବ ଭାଷା
ଅର୍ପ ନବ ଭାଗ୍ୟବିଧି,
ହୃଦୟରେ ଦିଅ ସଜୀବ ବିଶ୍ୱାସ
ସାଧନାରେ ଦିଅ ସିଦ୍ଧି ।
ଅତୀତର ବ୍ୟଥା ଅତୀତର କଥା
ନିଅ ମାନସରୁ ହରି,
ଅତୀତ ସାଗରେ ମିଶିଯାଉ ସବୁ
ଅତୀତ ଦୁଃଖ-ଲହରୀ ।
ବୃଷିଯାଅ ଶାନ୍ତି ଆଜୀବନ ବୃଷ୍ଟି
ନିରତ ମଙ୍ଗଳୋତ୍ସବେ,
ଶାନ୍ତିହିଁ ଅମୃତ ଶାନ୍ତିବନ୍ତ ଜନ
ଅମର ନିତ୍ୟେ ଏ ଭବେ ।

—:—

ପ୍ରକୃତି ନହବତ

(ବର୍ଷା ଋତୁମାରେ ଭେକ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଆନନ୍ଦ
କୋଳାହଳ ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ)

ସଜିଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତି ସୁନ୍ଦରୀ କି ଉତ୍ସବ ଆଜି,
ବସିଅଛି ନହବତ ଶତ ଶତ ଲକ୍ଷ,
ବାଜୁଛି ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ତାଳେ,
ମାତ୍ର ସେହି ବିଶୃଙ୍ଖଳା, ବେତାଳ ମଧ୍ୟରେ
ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ, ପ୍ରାଣବନ୍ତୀ, ମୁଗ୍ଧ ମଧୁରିମା ।
ସମଧିକ ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ, ଆବର ସୁନ୍ଦର
ପଙ୍କ୍ତିବଦ୍ଧ ଉପବନୁ ମୁକ୍ତ ଅରଣ୍ୟାନୀ,
ନୁହେଁ କି କୃତ୍ରିମ ବଳି ନିସର୍ଗ ସୁନ୍ଦର ।
ଭେକ ଶମ୍ବୁକାଦି ସ୍ୱର, ଅହା କି ମଧୁର,
ନାହିଁ ସେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ମୋହ ପ୍ରାକୃତ ବାଦିତ୍ରେ,
ପୁଷ୍ପର ଲଳିମା, ଗନ୍ଧ, ମଧୁ ମକରନ୍ଦ,
ମିଳିବ କାଗଜତରୀ ଫୁଲରେ ବା କାହିଁ ।
ଶରତର ମଙ୍ଗଳ ଲଗ୍ନ ପଡ଼ି ଆଜି ସ୍ୱନେ—
ସୁକୁମାରୀ ଶେଫାଳିକା-ପ୍ରକୃତି କନ୍ୟାର,
ଦିବାଶାର୍ତ୍ତି ନାରୀ ପ୍ରାୟ ପ୍ରାତେ କାଦମ୍ବିନୀ
ଦେଉଛି ତୋଇଲିବୁନ୍ଦ ଢଳାଇ ତାହାକୁ,
ଶୁଭୁଅଛି ଘନ ଘନ ଭେକ ହୁଳାହୁଳୀ,
ବାଜୁଛି ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍ଖ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଘଡଘଡି ।
ଶ୍ୟାମ ପୁଲକିତ ତନୁ ଶରତ ସନ୍ତତେ,
ରକ୍ତବୃନ୍ତ ଶେଫାଳୀର ସଜିଛି ବିବାହ,
ଶ୍ରାବଣାନ୍ତ କନ୍ୟାଅଙ୍ଗ ଅଳଙ୍କାର ଭରେ,
ସଧବା ମଣ୍ଡଳୀ ତୁଲ୍ୟ ଦିଗ୍‌ବଧୂ ନିକର
ବନାନ୍ତ ସେ କନ୍ୟାବରେ ଖଦ୍ୟୋ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପେ,
ଦେଉଛନ୍ତି କନ୍ୟାମାତା କାନନ ପ୍ରକୃତି,
ନବୀନ ଜାମାତା କରେ ସ୍ୱକନ୍ୟା ସମର୍ପି,
ତାହାଙ୍କ ବାତଲି ଛଳେ ନେଉଛନ୍ତି ମାଗି
ଅଲେଖ କନ୍ୟାର ଭାବୀ ଦଶଦୋଷ କ୍ଷମା ।
ଉତ୍ସବ-ମୁଖର ଆଜି ବର୍ଷା ତମସ୍ୱିନୀ,
ଜାଗୁଛନ୍ତି ଜ୍ୟୋତିରଙ୍ଗେ ରୂପୁନି ଅଲୋକ,
ପ୍ରକୃତି ଉତ୍ସବେ ମତ୍ତ, ତେଜି କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ।

—:—

ମହାପୂଜା

ଦେଖ ଦେଖ ଭକ୍ତ ଜଗଦମ୍ବା ଦୁର୍ଗା
ହେଉଛନ୍ତି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ,
ଶରତ୍ ବାଜଣା ଶୁଭୁଛି ବିଦିରୁ
ଗଗନ ଭରି ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ।
ଭକ୍ତ ଆକର୍ଷିଣୀ ଦଶଭୁଜା ମୂର୍ତ୍ତି
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ୍ତିରେ ଶୋଭେ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଠୁଛି ମହିମା-ମୟୂଖ
ଭକ୍ତ ଆସ୍ୟ-ସରସିଜେ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

କସ୍ୱଚ୍ଛ ଅଛନ୍ତି ସାଡ଼ମ୍ବରେ ବଢେ
ଶାରଦୀ * ସୁଷମା-ଛଟା,
ବଣି ବଣି ପଥେ ଅଞ୍ଚଳ ଅଞ୍ଚଳ
ରଙ୍ଗବୃନ୍ତ ଶେଫାଳିକା ।
ସିଞ୍ଚିଦେଇ ଧନ ଘନ ଘନ ପୁଣ୍ୟ
ଓଦବ ତୀର୍ଥବାରି ଶିରେ,
କରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ରାଜରାଜେଶ୍ୱରୀ
ଓଗୌରବତ ପଦଦ୍ୱାରେ ।
ଗଗନ-ସୁନ୍ଦରୀ- ୧ ତାଞ୍ଚନ ପ୍ରଦୀପେ
କରୁଛି ମଙ୍ଗଳାଳତି,
ବହୁଗ ଡାକନ୍ତି — ଛଳେ ଦୁଳାଦୁଳୀ
ବହନ୍ତି ବିଶାଳ ଘଟା ।
ଅଗାଧ ସଲିଳ ମଧ୍ୟେ କମଳିନୀ
ଆଚରେ କଠୋର ତପ,
ବନ୍ଧବାଲୁ ଶିରେ ବଣ୍ଟଣୀ ପାଦ
ବାନ୍ଧିଛି ବୃତ ସଙ୍କଳ୍ପ ।
ଖଞ୍ଜଣୀ ଆଶାରେ ଗୁହଁଛି ଅଲୁରେ
ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀ ଅପରାଜିତା,
ପିଠଉ ପାଣିରେ ଶ୍ୱେତ ଦୁର୍ବାରାଶି
ଓଲଖିଛି ମହୀରେ ଚଡା ।
ମାତୃ ଆଗମନେ ମଧୁର ମାତୃଭ
ଫୁଟି ଉଠିଅଛି ଭବେ,
ଭଟିନୀ ବକ୍ଷରେ ଭରୁଲତା ଦେହେ
କୁସୁମେ ନବପଲ୍ଲବେ ।
ଆସ ମା ତ୍ୱରିତେ ଭାରତବତ୍ସଳା
ଗିରୀନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାଣ ଚନ୍ଦ୍ରିକା,
ସଦସ୍ନେହେ ସନ୍ନେହେ କର ମା ଗ୍ରହଣ
ଭକ୍ତଜନ ପ୍ରୀତିପୂଜା ।
ଦାନବଦଳନୀ ଭାରତର ଦୈନ୍ୟ—
ଅଜ୍ଞାନ-ଦାନବ କୁଳେ,
ସଂହାରି ସମୂଳେ ତାଳ ରୂପ ତବ—
ଚାରଶୋଭୀ ମହାଶୂଳେ ।

— ୫ —

ଯମୁନା ନଦୀ

ଏହି କି କଳନ୍ଦ କନ୍ୟା ସେ କାଳିନ୍ଦୀ ନଦୀ,
ଯା ସ୍ମରଣେ ସ୍ମୃତି-ସିନ୍ଧୁ ହୋଇ ଅମନ୍ଥିତ
ଭାସିଉଠେ କୋଟି କୋଟି ଅତୀତ ଗରିମା ।
ଏହି କି ସେ ଯମୁନା, ଯା ତୀର କୁଞ୍ଜବନେ
ବିହରିଲେ ରାସଲୀଳା ସଙ୍ଗିନୀ ଗହଣେ
ରାଇ ରାଜକେମାଦେଇ, ନନ୍ଦରାଜ ସୁତ
ରସରାଜ କୃଷ୍ଣସହ, ପ୍ରେମରସେ ମାତି ।
ଯମୁନେ, ସେକାଳେ ତୀରେ ବସିଥିଲା ତୋର
ଅନନ୍ତ ଆନନ୍ଦମେଳା ମହାମହୋତ୍ସବ,
ବାଜି ଉଠୁଥିଲା ପ୍ରେମ ମୋହନ ମୁରଲୀ,
ଶୁଣି ସେହି ଚଉତୋନ୍ମାଦୀ ଉଦାତ୍ତ ସୁସ୍ୱର
ବହୁଥିଲୁ ଉଜାଣି ତୁ ଆହ୍ଲାଦରେ ପ୍ରେମେ ।
ଶୁକମୁଖଗନିଗଦିତ ୨ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରେମଶ୍ଳୋକେ
ହେଉଥିଲା ମୁଖରିତ ତୀରବନ ତୋର,
ସେ ଶ୍ଳୋକର ଭାବରସ ଗମ୍ଭୀର ମଧୁର,
କା ଉଦାର ଅପ୍ରାକୃତ ସେ ପ୍ରେମ ସଙ୍ଗୀତ ।
ସେକାଳେ ଯମୁନେ, ଧରା ହୋଇଥିଲା ସ୍ୱର୍ଗ,
ସ୍ୱର୍ଗ ହୋଇଥିଲା ଧରା, କିମ୍ବା ହୋଇଥିଲା
ଧରା ସ୍ୱର୍ଗ ମିଶି ଏକ, ପ୍ରେମର ମିଳନେ ।
କାଳିବେଳେ ଗୋପବାଳା ତୋ ନୀରେ ସିନାନ,
କରୁଥିଲା ସେ ସୁଷମା ଘନେ ବିକଶିତ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗୀ ଆଲୋକବର୍ଣ୍ଣୀ ବିଜୁଳି ଉପମା,
ତାଙ୍କ ଦେହ ସଂଲେପିତ କସ୍ତୁରିକା ପଙ୍କେ
ଅବଧି ସୌରଭମୟ କୃଷ୍ଣାଭ ତୋ ନୀର ।

*—ଶରତ୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ୧—ବର୍ତ୍ତୁଳ ୨—କଥିତ ।

ତବ ସେ ସମ୍ପଦେ, ଭଲ ତବ ସତୀ ତରୁ,
ବାଜୁଛି ତ ତୋ ମୂଳରେ ଅଦ୍ୟାପି ମୁରଲୀ
ଝରୁଛି ତୋ କଣ୍ଠେ ଅର୍ଦ୍ଧ, ମାନ ଉଷିତନ୍ୟ,
ହେଉଛି କି ଦୂର ତୋର ଅନ୍ତର ଶୁଷ୍କତା
କହିଁ ପୂର୍ବ ପରି ? ଏବେ ଅଭାବ ତୋ ପ୍ରାଣେ
ସେ ସମ୍ପଦ, ସେ ଗୌରବ, ସେ ମହାସୌଭାଗ୍ୟ !
ତାହିଁରେ ବା ତଟେଶ୍ୱର, ନାହିଁ କେ ଅଭାବ ?
ସ୍ୱପ୍ନର ସତ୍ୟତା ନାହିଁ—ସଙ୍ଗୀତର ରୂପ,
ସ୍ୱାଦ ନାହିଁ ସୁଗନ୍ଧର, ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଏ ବିଶ୍ୱ,
ସୌଭାଗ୍ୟ-ଭାସ୍କର ତୋର ଅସ୍ତାଚଳେ ଏବେ ।
ନାହାନ୍ତି ତ ତାହାଙ୍କୁ ଆଉ, ହାୟ ହତଭାଗି,
କି ଗରବ ତାହାର କି ଦେଖିବ ସେ ତୋତେ,
ତାଙ୍କ ବିନା ଗୋପଶିରୀ ଯାଇଅଛି ଛୁଟି,
କିନ୍ତୁ ତୋ ଅତୀତ ସ୍ମୃତି ଚିର ଅନଶ୍ୱର ।
ଜୀଇବୁ ତୁ ଯେତେ କାଳ, ତେତେ କାଳ ଯାଏଁ
ସେହି ସ୍ମୃତି ହେବ ତୋର ଆଶାର ସମ୍ବଳ ।

ସଫଳ ତରୁ

କି ସୁନ୍ଦର ତରୁବର ଦିଶୁଛୁ ତୁ ଏବେ
ହୋଇ ଫଳେ ଆନମିତ ଚନ୍ଦ୍ରାଶୀଳ ଯଥା
ବହୁ ଚନ୍ଦ୍ରାଭ୍ରମାନ୍ତ ଅବିଦାଶବର୍ଣ୍ଣ ।
ତେତେ ଚନ୍ଦ୍ରା ପରିପକ୍ୱ, ପିଙ୍ଗଳ, ସୁସ୍ୱାଦ,
ତେତେ ଦରପକ୍ୱ, ଅମ୍ଳ, ବର୍ଣ୍ଣେ ଅପିଙ୍ଗଳ,
ତେତେ ଅବା ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ଲଗିଥାଏ ବୃନ୍ତେ,
ଖସିପଡ଼ି ତେତେ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯାଏ ମାଟି ।
ନଥିବା ତୁ ବହୁପୋଷୀ, ସ୍ୱୀୟ ରକ୍ତଦାନେ
ପୋଷିଅଛୁ ପୋଷ୍ୟବର୍ଗେ, ଉଦାର ଅନ୍ତରେ,
ସହି ଖରା, ବର୍ଷା, ଶୀତ, ବିବିଧ କଷଣ ।
ବହୁ ସନ୍ତାନର ପିତା ତୁହି ତରୁରାଜ,
ସନ୍ତାନେ ତୋହର ତେହି ହୃଷ୍ଟ, ଅଭିଶିଷ୍ଟ,
ତେହି ଚିର ଅଧମର୍ଣ୍ଣ୍ୟ, ଅବର ତେହିବା

ମଙ୍ଗଳ ମଙ୍ଗଳ ଜାତ ପ୍ରାୟ, ତୋହୋପର,
ଧରନ୍ତି ଏସ ପରହିତେ ଜୀବନ, ଶରୀର,
ପୋଷନ୍ତି ସେ ପରପ୍ରାଣ ଆତ୍ମବଳ ଦାନେ ।
କି ଆନନ୍ଦ କି ସନ୍ତୋଷ ଖେଳେ ତୋ ହୃଦୟେ
ଜାଣୁ ତୁ ତା ଏତା ଯେଣୁ ସୁପୁତ୍ର ଜନକ,
ପୁତ୍ର ଯଶେ, ପୁତ୍ର ଜ୍ଞାନେ, ପୁତ୍ରର ଗୌରବେ
ନ ମଣେ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ କେବଣ ଜନକ ?
କଳ୍ପତରୁ ସମ ଦାତା ତୁହି ତରୁମଣି,
ନାହିଁ ଗର୍ବ ନାହିଁ ତୋର ଦାନ-ଅନ୍ଧଧାନେ,
ଶତ୍ରୁ ତୁ ସନ୍ତାନ ଦାନ ନିର୍ବିଚାର ଚକ୍ଷେ
ଯାଚକ ଅତିଥି ପ୍ରତି, ଦାତାବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟ ।
ହୃଦୟୀ ତୁ, ଅଛି ତୋର ପୁଣ୍ୟ ଦେବ ହୃଦ,
ଆତ୍ମଦାନେ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଦଧୀଚି ସଙ୍କାଶ
ବିଷୟୀତେ, ଦୟାକ୍ଷମା ପିଣ୍ଡପ୍ରାଣ ତୋର,
ବିଶ୍ୱରେ ଆଦର୍ଶ ଗୃହୀ, ଆଦର୍ଶ ଯୋଗୀ ତୁ ।
ସ୍ୱାର୍ଥବିଶେଷ ଅସ୍ପୃହା ଯାର ନୁହେଁ ବିସର୍ପିତ,
ସେବା ଯାର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରିୟତମ ବ୍ରତ
ପାତ୍ରାପାତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷେ ସେ ସମଦର୍ଶୀର
ପବିତ୍ର ଜୀବନ ଧନ୍ୟ, ଶରୀର ସାର୍ଥକ ।
ପାଦପ, ତୁ ରୂପାନ୍ତର ଦେବତା କି ଭଣି,
ଅଥବା ଏ ଦେନଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତି,
ପୁଚ୍ଛିବ ତାହାକୁ ଏହା, କେ ଦେବ ଉତ୍ତର,
କିଏ ଅବା ଦେଖାଇବ ଅନ୍ଧାରେ ଆଲୋକ,
ପାରୁ ନାହିଁ ଜାଣି ଖାଲି ଉପକାରୀ ଜ୍ଞାନେ
ପ୍ରକାଶୁଛି ହୃଦୟର କୋଟି କୃତଜ୍ଞତା,
ମୌନ ଯତ, ଶିର ଚୁଲି ତଳେ ତା ଚରଣ,
ହେବ ମୁଁ ସାଫଲ୍ୟସିକ୍ତ ଗୌରବେ ଗର୍ବିତ ।

ଅର୍ଥ

ଭୂତଳେ ଅତୁଳ ଏତା ଅର୍ଥର କ୍ଷମତା,
ଅର୍ଥବଳେ ଜଣିହୁଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୋଗ୍ୟତା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ସ୍ୱରୂପର ରୂପ ଅର୍ଥ, ନିର୍ଗୁଣର ଗୁଣ,
ଗଣାହୁଏ ଅର୍ଥ ହେତୁ ମହାତ୍ମ୍ୟେ ତୃଣ ।
ଜନ୍ମହନ୍ତ୍ରୀ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ଶରବବର୍ଜିତ,
କରିଦିଏ ଅର୍ଥ ତାକୁ ଦିଗ୍‌ଗଜ ପଣ୍ଡିତ ।
ଧନ୍ୟ ତୁ ରେ ଅର୍ଥ, ତୋର ଅଦ୍ଭୁତ କରଣୀ,
ଅଙ୍ଗାରକୁ ସୁନା କରୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ପଣ ।
ତୋ କୃପାରେ ପରିଣତ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଶ୍ୱପଚ,
ଦୁର୍ଜନ ଶସ୍ତ୍ରରେ ତୁହି କୁଳିଶ କବଚ ।
ତୋହର ଯେ କୃପାପାତ୍ର ନାହିଁ ତାର ଭୟ,
ମିଛେ, ପାପେ, ଦୁଷ୍କୃତରେ ସଙ୍କଟ ତା କ୍ଷୟ ।
ଆନପକ୍ଷଭୁକ୍ତ, ଅର୍ଥ ! କେ ନୁହେଁ ତୋ ବଶ,
ମାତ୍ର ଏବେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ନ ଗଣେ ତୋ ଯଶ ।
ବଡ ଗୃହ, ଜଳଧିଠେ ଲକ୍ଷ ନାମ ଶୁଣି,
ଯାତେ ଯେ ତା ପୃଷ୍ଠେ ହାଣେ ନିର୍ଘାତ କଷୁଣି ।
ଶୁଣେ ନାହିଁ କାହାର ସେ ସ୍ତୁତି କମ୍ପା ଚାଲୁ,
ନ କରେ ସେ କୁଇଁ ପରି ଆଦର କାହାକୁ ।
ଅର୍ଥୀ କମ୍ପା ଅର୍ଥହୀନେ ଦଣ୍ଡେ ଦୋଷ ଜାଣି
କାହାକୁ ସେ ନ ସଙ୍କୋଚେ ଦେଇ ପିଡ଼ାପାଣି ।
ତଡ଼ା ପଛେ ଯେତେ ପୁଠେ, ଅର୍ଥ ! ପାପି ଦେହେ,
ବାସୁଦେବ ପାପୀ ବୋଲି ତାକୁ ସେ ଭେଦେହେଁ ।
କାର ସାଧ୍ୟ, ଦେବ ଭଲ ଧୂଳି ତାହା ନେବେ,
ଶୁଙ୍ଗିଦେବ ବାଇଙ୍ଗି ସେ ପିଞ୍ଚି ଲୌହ ବେତେ ।
ନ ଚଳବ ତାହା କଡ କାହାରି ଗୁରୁତ୍ୱ,
ପଣ୍ଡ ହେବ ଭଣ୍ଡପଣ, ବ୍ୟର୍ଥ ବାହାଦୂରୀ ।
ଶୁଷ୍ଟୁକାର ଭକ୍ତ୍ୟ ତହିଁ ଥିବେ ନାହିଁ ପାଖେ,
କହିବେ ମଣିମା ଛାମୁ କଥାକେ କଥାକେ ।
ଏବେ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ପାଖରେ ତୁ ଅର୍ଥ,
ପଣ୍ଡିତ ନଉଣିର ଅବଜ୍ଞାତ ବ୍ୟର୍ଥ ।

—୦—

ଯୋଗବିଦ୍ୟା

ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନଦକ୍ଷା ଦେବୀ ଯୋଗବିଦ୍ୟେ,
ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ବସ୍ତୁତଃ ଶକ୍ତି ଭାରତର ।
ସାର୍ ମହାବିଦ୍ୟା ତୁମ୍ଭେ, ଅମର-ନମସ୍ୟା,
ବିଧିଦତ୍ତ ଆଶାତୀତ କୃପା ମହାଦାନ
ଭାରତ ଭାଗ୍ୟରେ ତାର୍ ସୌଭାଗ୍ୟ-ଦେଉଳ
ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ଭବ ହେମ ଅମୃତକ୍ୟୋଷରେ ।
ଥିଲା ଯେବେ ଦିନ, ତେବେ ଏ ପୁଣ୍ୟ ଭାରତେ
(ଯୋଗବିଦ୍ୟା, ଯୋଗପ୍ରାଣ-ଯୋଗି-ହିୟବାସ)
ଲଗିଥିଲା ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ମହାପୂଜା ତବ
ନୀରବ ଉତ୍ସବେ, ବନେ, ପ୍ରାସାଦେ, କୁଟୀରେ ।
ସେ ପୂଜାରୁ ଜନ୍ମୁଥିଲା ଯେଉଁ ମହାଶକ୍ତି
ଦେଖୁଥିଲା ବିଶ୍ୱ ତାକୁ ବିସ୍ମୟ ନୟନରେ,
ସେହି ଶକ୍ତି ଭାରତର ସବଳ ଜୀବନ,
ସେହି ଶକ୍ତି ଭରିଥିଲା ଥିଲା ଭାରତର ।
ଯୋଗବିଦ୍ୟେ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ ଏ ଭାରତ,
ମହିମିତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମହାଶକ୍ତି ବଳେ,
କରିଥିଲା ସେହି ଶକ୍ତି, ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି
ଦେବତାର୍ଥେ ପରିଣତ ଦେବଭୂତ ତାକୁ ।
କାହିଁ ହାୟ, ନାହିଁ ଦେବି, ସେ ଅଦୃଷ୍ଟ ଆଉ
ଭାରତର, ଏବେ ସେହୁ ହତଶ୍ରୀ ଅଶକ୍ତ ।
ହେରି ତା ମହିମା ଆଉ ଚକିତ ନୟନେ
ହେଉ ନାହିଁ ସ୍ତବ୍ଧ ମୁଗ୍ଧ ଏବେ ଏ ଜଗତ,
ଗଲ ତୁମ୍ଭେ ଉପଯୁକ୍ତ ପୂଜକ ଅଭାବେ
ଛାଡ଼ି ଏ ଭାରତେ, ଦେବି, ତବ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ଗଲା ଚାଲି ଭାରତର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି,
ହୋଇଗଲା ରୁଦ୍ଧ ତାର ଉନ୍ନତି ପ୍ରବାହ ।
ଆସିବ କି ଫେରି, ଦେବି, ଆସିବ କି ପୁଣି
ସେ ଅତୀତ ଆର୍ଷଯୁଗ ପରମ-ପାବନ,
ଆସିବ ସେ, ଫେରି ତୁମ୍ଭେ ଆସିଲେ ଜନନୀ,
ଆସ ତେବେ କୃପାମୟି, ଆସ ଆସ ହସି
ଘେନି ଭାରତର ପୁଣ୍ୟ ଅତୀତ ବିଭବ,
ଉନ୍ନତି-ଅମୃତଧାରା ବହୁ କୋଟିମୁଖେ ।

—୦—

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଗଞ୍ଜାମ ଚିତ୍ର

[ଭଦ୍ରକ ହାଇସ୍କୁଲର ୧୯୬୭ସାଲ ପୁରସ୍କାର-ବିତରଣୀ-ସଭାରେ ଅଭିନୀତ]

(ଆସନୋପରି ଗୁରୁ ଉପବିଷ୍ଟ, ଶିଷ୍ୟର ପ୍ରବେଶ)

ଶିଷ୍ୟ—

ଗୁରୁଦେବ, ଘେନା ହେଉ ସଭକ୍ତି ପ୍ରଣତି
ଅଧମ ଶିଷ୍ୟର, ପଦେ ଏତିକି ମାଗୁଣି ।

ଗୁରୁ—

ହୁଅ ବତ୍ସ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ, ଅର୍କ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠ
ଧର୍ମେ ଥାଉ ମତି, ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ ମୋର ।

ଶିଷ୍ୟ—

କୃତାର୍ଥ ହେଲି ମୁଁ ଗୁରୋ, ତବ ଆଶୀର୍ବାଦେ,
ଦେବ ଆଶୀର୍ବାଦ ତାହା ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ।
ବହିଲେ ଯେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଅଚ୍ୟୁତ ତଥାରେ,
ଅଛି ତହିଁ ସବଂଶୁଭ ମାନବ-ବାଞ୍ଛିତ,
କ୍ଷୁଦ୍ର ବଟ ବୀଜ ମଧ୍ୟେ ମହାତରୁ ଯଥା
ଥାଏ ଲୁକ୍କାୟିତ, ତଥା ଆଶୀର୍ବାଦ ତବ ।
ପଚାରିବି କିଛି ଆଜ, ଦୟା ବହି ଦେବ
କହିବେ ଉତ୍ତର, ମୋର ଏତିକି ମାଗୁଣି ।

ଗୁରୁ—

କହ ବତ୍ସ ପ୍ରଶ୍ନ ତୋର, ଘେନିବୁ କି ଯତ୍ନ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ନିଶ୍ଚେ ତୋର ସାଧୁ ମନୋରଥ ।

ଶିଷ୍ୟ—

ବହୁବର୍ଷ ତପଫଳେ ମୋର ମାତୃମହୀ
ଏ ଉତ୍କଳ, ହୋଇଅଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ,
ମିଶିଛି ଗଞ୍ଜାମ ତହିଁ ସୁତବ-ଜନନୀ,
ଦୟା ବହି ବର୍ଣ୍ଣିଲେ ଗଞ୍ଜାମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ,
ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛା ମୋର ଶୁଣିବାକୁ ତାହା ।

ଗୁରୁ—

ଗଞ୍ଜାମ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବତ୍ସ ଅସୀମ ଅପାର,
ବର୍ଣ୍ଣିଲେ ନ ସରିବ ସପ୍ତ ଦିବାନିଶି ।
ସଜଳଜଳଦକାନ୍ତି, ଶିଳ୍ପ-ଶସ୍ୟମୟୀ
ଗଞ୍ଜାମ ଧରଣୀ, ମହା ସାରସ୍ୱତ ତୀର୍ଥ,
ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁ ଯେବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତବ ଭାର,
ଆସ ତେବେ ମାନସରେ, ଦେଖାଇବି ତୋତେ ।
ଉତ୍କଳ ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର ସେ ଗଞ୍ଜାମ ମହୀ,
ନାହିଁ ଯାହା ତହିଁ, ତାହା ନାହିଁ ଏ ଉତ୍କଳେ ।

(ଶିଷ୍ୟର ମାନସିକ ଆନୟନ)

ଦେଖ ବତ୍ସ ଏହିଠାରେ ଛତ୍ରପତି ଘାଟି,
ଅନ୍ୟ ଏକ ନାମ ତାର ନାରାୟଣୀ ଖୋଲ,
ନାରାୟଣୀ ଦେବୀଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠିତ ସ୍ଥଳୀ ।
ଅନନ୍ତ ଏଠାରେ ବହୁ ଅଜଗର ସର୍ପ
ଭୀଷଣଦର୍ଶନ, ତାଙ୍କ ବିଷ ନିଃଶ୍ୱାସରେ
ବିଷମୟ ଏ ସ୍ଥାନର ସମୀରମଣ୍ଡଳ ।
ଏହିଠାରୁ ଯାମ୍ୟ ଦିଗେ ବିସ୍ତୃତ ଗଞ୍ଜାମ,
ଯାମ୍ୟୋତରେ ସୃଷ୍ଟି ଜିଲ୍ଲା, ଦେଖ ବତ୍ସ ଏହି
ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜ୍ୟ, ତହିଁ ରାଜର୍ଷିପ୍ରତିମ
ନାରାୟଣ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ନାମେ ଏକ ରାଜା
କରୁଥିଲେ ରାଜପଣ, ଧାର୍ମିକ, ପଣ୍ଡିତ,
ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତେ ସେ ନିଜ ଶରୀରରେ
ବସାଇ ଦ୍ୱାଦଶ ସ୍ଥାନେ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରଦୀପ,
ଦ୍ୱାରରେ ଉପବାସେ କରୁଥିଲେ ଜପ ।
ସେ ରାଜ୍ୟକୁ ଲାଗି ଦେଖ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗ ରାଜ୍ୟ
ଗଞ୍ଜାମର ଅନ୍ୟତମ ସାରସ୍ୱତ ପୀଠ
ରହିଛି ବିସ୍ତୃତ, ତହିଁ ଲଭିଥିଲେ ଜନ୍ମ
ଚମ୍ପୂ ତତ୍ତ୍ୱ ତତ୍ତ୍ୱସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।
ତହିଁ ପରେ ଦେଖ ବତ୍ସ, ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟ
ନିବିଡ ନୀରନ୍ଧ୍ର ଶାଳବନ-ଶ୍ୟାମଯୁକ୍ତ
ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟ, ତାର ବିଶାଳ ବିସ୍ତୃତି
ଯୋଜନ ଯୋଜନ ବ୍ୟାପୀ, ଉତ୍କଳରେ ତାହା
ଉତ୍କୃଷ୍ଟିନୀ କ୍ଷେତ୍ର, ମହା ସାରସ୍ୱତ ତୀର୍ଥ ।
ଜନ୍ମି ତହିଁ ମହାକବି ଶ୍ରୀ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ
ଉତ୍କଳର କାଳିଦାସ, କଲେ ପ୍ରାଣଦାନ
ମୂର୍ତ୍ତି ଶକ୍ତି ଦାନ ଆମ୍ଭ ଉତ୍କଳ ଭାଷାକୁ ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ଦେଖାଇଲେ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେ ଶିଳ୍ପଚାତୁରୀ,
ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ, ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ତାହା ଦୁର୍ଲଭରେ ବତ୍ସ
ଅନ୍ୟ ଦେଶ ସୃଷ୍ଟି ଅନ୍ୟ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ।
ନମ ବତ୍ସ ଭକ୍ତିଭରେ ସ୍ମରଣରେ ତାଙ୍କୁ ।
ଶିଷ୍ୟ— (ନମସ୍କାରାନ୍ତେ)—
ଏ ଭଳି ବରେଣ୍ୟ ଜନ ଅଛନ୍ତି ଆମ୍ଭର
ଶୁଣି ଗର୍ବେ ଛାତି ମୋର ଉଠୁଅଛି ଫୁଲି,
ଧନ୍ୟ ମୋର ମାତୃଭୂମି, ମୋର ମାତୃଭାଷା,
ଧନ୍ୟ ଏ ଗଞ୍ଜାମ ଭୂମି ଜନମଣିଖଣି ।
କହନ୍ତୁ କହନ୍ତୁ ଗୁରୋ ଗଞ୍ଜାମ ମହତ୍ତ୍ୱ,
ବହୁଛି ମୋ ଶରୀରରେ ମହାଉଲ୍ଲାସର
ବିଦ୍ୟୁତ ପ୍ରବାହ, ଦେବ, ଶୁଣିବାକୁ ତାହା ।
ଗୁରୁ—
କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଶିଷ୍ୟମଣି, ଗଞ୍ଜାମ ମହିମା
ବର୍ଣ୍ଣନେ ଅକ୍ଷମ ତାହା ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ରସନା,
କହୁଛି ସଂକ୍ଷେପେ କିଛି, ଶୁଣ ଅବହିତେ ।
ଏହି ଭୂମୁଖରେ ଜନ୍ମି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଚ୍ୟାଉ
ଲେଖିଛନ୍ତି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ରାମାୟଣ ଗ୍ରନ୍ଥ,
ବହୁ କବି-ଜନନୀ'ଏ ଭୂମୁଖର ମହୀ,
କବିତା ଦେବୀଙ୍କ ଏହା ରତ୍ନ ଗନ୍ତାଘର ।
ତତ୍ପରେ ଦେଖ ଏହି ଧରାକୋଟ ରାଜ୍ୟ
ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀ ନୃପତିଙ୍କ ପାଳିତ ଭୂଖଣ୍ଡ,
ରାଜକବି କୃଷ୍ଣସିଂହ ଜନ୍ମ ଲଭି ଏଥି
ରଚିଲେ ଅଠରପର୍ବ ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତ
ନବଛନ୍ଦେ, ହୋଇ ଯେହ୍ନେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବରପୁତ୍ର
ପୂଜିଲେ ଭାରତୀ ପାଦ, ତନୟ ମାନସେ
ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ଚରିତର ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ମୃତିରୂପେ
ହୋଇଛି ରକ୍ଷିତ ଏଥି ଋଷିକୁଲ୍ୟା ତୀରେ ।
ଶିଷ୍ୟ —
ଧନ୍ୟ ହେଲି ଶୁଣି ଦେବ ! କୃଷ୍ଣସିଂହ କଥା,
କହନ୍ତୁ ହେ ଗୁରୋ ! ଏବେ, ଏହି ଯେ ଚିତ୍ରସ୍ଥ
ନୀଳୋତ୍ପଳ ପତ୍ରସମ ଶ୍ୟାମଳ-ସୁନ୍ଦର
କି ନାମ ତାହାର ? … … …

ଗୁରୁ – × × ବତ୍ସ, ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ସେ,
ମହୋଦଧି ରାଜଜେମା, ଶୋଭେ ଯେସନ୍ତେ ଆହା
ଉତ୍କଳ କମଳା ବକ୍ଷେ ମାଣିକ ପଦକ,
କିମ୍ବା ଦିଗ ଦେବୀଙ୍କ ନୀଳ ବିଶାଳ ଦର୍ପଣ
ବିରାଟ ଦୀର୍ଘିକା, ପାର୍ଶ୍ୱ ଜଳାରଣ୍ୟ ତାର
ରହିଛି ବିସ୍ତୃତ ଦୂର ଚକ୍ରବାଳ ଯାଏ ।
କଟିଆ, ଚଢେଇଗୁହା, ଡାଙ୍କଣଶିଖରୀ,
ଘଣ୍ଟଶିଳା ଆଦି କେତେ ଗିରିପୁଞ୍ଜ, ଶୋଭେ
ଚଲ୍‌ଡାବକ୍ଷେ, ପ୍ରତେ ହୁଏ ଯେସନ୍ତେ କଶ୍ୟପୂଥି
ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ନିମଜ୍ଜି ଜଳେ, ରତ ସିନ୍ଧୁ ସ୍ନାନେ ।
ଚିଲିକା ଦର୍ଶନେ ବତ୍ସ , ଉଦିତ ମାନସେ
କେତେ ପୁରାତନ ସ୍ମୃତି, କେତେ ଗୌରବ ଆଜ,
ଆକ୍ରମିଲ ଯେବେ ଅହୋ ଦୁରନ୍ତ ଦାନବ
ରକ୍ତବାହୁ, ଦେବଦେଶ ଏ ଉତ୍କଳେ, ଲୁଣ୍ଠି
ବହୁ ଧନରତ୍ନରାଜି ଅମୂଲ୍ୟ ଦୁର୍ଲଭ,
ପୂରାଇ ବୋଇତେ ତାହା ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ମସ୍ତରୀ
ଫେରୁଥିଲା ଚିଲିକା ପଥେ, ସୈନ୍ୟବ୍ୟୂହ ସହ,
ଗର୍ଜିଲା ବିଜୟ ଦର୍ପେ, ମାତ୍ର କେତେ କ୍ଷଣ
ତିଷ୍ଠି ପାରେ ଦୁର୍ବୃତ୍ତର ବ୍ୟର୍ଥ ଆସ୍ଫାଳନ ,
ନାଗୁଣୀ ସମୀପେ, କିମ୍ବା କେତେ କ୍ଷଣ ଅବା
ସହିପାରେ ସିଂହୀ ଛାର ଫେରୁର ଗର୍ଜନ ?
ଲୁଚିଲା ଚିଲିକା, ଦେଖି ସୁତୀର୍ଥମାଳିନୀ
ଉତ୍କଳର ଅପମାନ, ଉଠିଲା ଗରଜି
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭୈରବ ନାଦେ, ସେ ରୁଦ୍ର ଗର୍ଜନେ
ଥରିଲା ପୃଥିବୀ, ପୁଣି ଥରିଲା ଗଗନ,
ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଲହରୀ-ସେନା ପେଷିଣ ଚିଲିକା
ଦେଲା ଦୈତ୍ୟଗର୍ବ ସହ ସେ ଦୁଷ୍ଟେ ବୁଡ଼ାଇ
ଅତଳ ସଲିଳ ଗର୍ଭେ, ଲଭିଲା ପାମର
ସମୁଚିତ ପ୍ରତିଫଳ ସ୍ୱୀୟ ଦୁଷ୍କର୍ମର ।
ପରସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ଗ୍ରାସିବାକୁ ଆସିଥିଲା ଶଣ୍ଢ,
ମାତ୍ର ନିଜେ କାଳଗ୍ରାସେ ଭଜିଲା ବିଲୟ,
ନ ମେଣ୍ଟିଲା ପାଷଣ୍ଡର ଦୁର୍ବାର ପିପାସା,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ହେଲା ସେ ଲୁଣ୍ଠିଅ ଯାଇ ଶତ୍ରୁଗ୍ରସ୍ତ ପୁରେ ।
ଅତୁଳ ଲୁଣ୍ଠିତ ଧନ ରତ୍ନଙ୍କ ଅତୁଳେ,
ନେଇ ନ ପାରିଲା ତହୁଁ ଲଜ୍ଜାଏ ପାପିଷ୍ଠ ।
ଶିଷ୍ୟ—
ବୁଝିଲି, ବୁଝିଲି ଦେବ ! ଶକ୍ତିଦା ମାହାତ୍ମ୍ୟ
ପୂତ ହେଲା ଚିତ୍ତ ମୋର, ଜାଣିଲି କିପରି
ପାପର ପ୍ରକୃତ ଶାସ୍ତି ଅଛି ମହୀତଳେ ।
ଗୁରୁ—
ଦେଖ ବତ୍ସ, ଗଞ୍ଜାମର ପୂର୍ବ ରାଜଧାନୀ
ଗଞ୍ଜା ନଗରୀର ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦୁରବସ୍ଥା,
ମହାମାରୀ କବଳରେ ପଡ଼ି ସେ ନଗରୀ
ହୋଇଗଲା ଛାରଖାର, ତହୁଁ ଛତ୍ରପୁରେ
ଉଠିଗଲା ରାଜଧାନୀ, ହେଲା ଅସ୍ତମିତ
ଗଞ୍ଜା ଗୌରବ ଦ୍ୟୁତି, ନିୟତି ଶାସନେ ।

ଏହି ଯେ କୁଟିଳ ରେଖା ଦେଖୁଛୁରେ ବତ୍ସ
ମାନଚିତ୍ରେ, ଶିଖିହୀନ ଭୁଜଙ୍ଗୀ ପରାଏ
ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀ ତାହା ଋଷିମାଳ-ସୁତା,
ପୌରାଣିକ ତୀର୍ଥ ଏହା, ସ୍ନାନ କଲେ ତହିଁ
ଧୋଇଯାଏ ପାପ ତାପ କଳୁଷ ଶରୀରୁ ।
ସିନ୍ଧୁ ଉପକଣ୍ଠେ ରାଜେ ରମ୍ୟ ଛତ୍ରପୁର
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର ଏହା ନବ ରାଜଧାନୀ
ଝାଉଁ-ଝଙ୍କାରିତ ସ୍ଥଳୀ, ଗାଉଅଛି ସିନ୍ଧୁ
ଅଦୂରେ ଭୈରବ ସ୍ୱରେ ଅବୋଧ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ,
ବିସ୍ତାରିଛି ଝାଉଁ ଏଣେ ମଧୁର ରାଗିଣୀ,
ମିଶାମିଶି ଏଥି ବତ୍ସ କୋମଳ କଠୋର ।
ସିନ୍ଧୁବାୟୁ ସହ ଏଥି ପାର୍ବତୀୟ ବାୟୁ
ମିଶାମିଶି ହୋଇ ହୁଏ ସୁଖସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ।

ଦେଖ ଏବେ ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର
ଉପ-ରାଜଧାନୀ, ଉଚେ ଟେକିଛି ସେ ଶିର
ଧନେ ମାନେ ଜ୍ଞାନେ ପୁଣି ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତାରେ ।
ନାଗରିକ ଉପାଦାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏ ନଗରୀ
ରାଜଙ୍କର ଛୋଟବଡ଼ ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ
ସୁସଜ୍ଜିତ, ଅବସ୍ଥିତ ଏଥି ଏକାଧାରେ,
ଏହିଠାରେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ କଲେଜ ସ୍ଥାପିତ ।
ଖଲ୍ଲିକୋଟ ପୂର୍ବରାଜା ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ
ଯଶୋଧନ ହରିହର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବ
ସ୍ଥାପିଲେ ଏ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଲକ୍ଷମୁଦ୍ରା ଦାନେ
ତାହାଙ୍କ ଅମରସ୍ମୃତି ବହିଛି କଲେଜ,
ଏ ସ୍ଥାନର ପାଟଲୁଗା ଭାରତ ବିଖ୍ୟାତ ।
ଦକ୍ଷିଣରେ ଇଚ୍ଛାପୁର, ଶୋଭେ ଯା ବକ୍ଷରେ
ସ୍ୱଚ୍ଛୋଦା ବାହୁଦା ନଦୀ ହୀରାହାର ପ୍ରାୟ ।
ମିଶି ନାହିଁ ଉତ୍କଳରେ ଏ ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟ,
ନ ମିଶୁ ପଛକେ ଏବେ, ମିଶିବ ଭବିଷ୍ୟେ,
ନ ହେବ ବିଫଳ ବତ୍ସ, ଜାତୀୟ ଅଣୁର
ଆକର୍ଷଣୀ-ଶକ୍ତି, ତାହା ମିଶାଇବ ଦିନେ ।
ଶିଷ୍ୟ—
ସତ୍ୟ ହେଉ ବାଣୀ ତବ, ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟେ
ମିଶୁ ଏ ଭୂଖଣ୍ଡ ଆସି ଉତ୍କଳ ସହିତେ,
କରନ୍ତୁ ଏ ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରଭୁ ବିଶ୍ୱପତି ।
ଗୁରୁ—
ପୂର୍ବରେ ସୁମାଣ୍ଡି ଗ୍ରାମ ଲୁଣ କାରଖାନା,
ଗଞ୍ଜାମର ତାହା ବତ୍ସ ସିନ୍ଧୁ ସମ୍ପଦର ।
ଦେଖ ଏ ଉଦ୍ୟାନଖଣ୍ଡ, ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର
ସୁରମ୍ୟ ନନ୍ଦନ ବନ, ସୁଦୂର ବିସ୍ତୃତ ।
ସିନ୍ଧୁବାୟୁ-ବିଧୂନିତ ସଦା ଏ ଉଦ୍ୟାନ
ଅସମୟେ ଫୁଟି ଫଳେ ହୁଏ ସୁଶୋଭିତ ।
କୋଶ କୋଶ ବ୍ୟାପି ରମ୍ଭା ନାରିକେଳ ବନ
ତୋଷେ ଫଳଦାନେ ସଦା ସମସ୍ତ ଜୀବେ ।
ପଶ୍ଚିମେ ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରି ମହେନ୍ଦ୍ର-ବାଞ୍ଛିତ,
ଉତ୍କଳର ହିମାଳୟ, ଲକ୍ଷିତ ତା ଦେହେ
ବହୁ ଇତିହାସ, ତାର ଶିଳାଖଣ୍ଡ ତଳେ
ରହିଅଛି ଲୁଚି ବହୁ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟା ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗିରି, ତୁଙ୍ଗ ସପ୍ତଚୂଡ଼,
ରବିକୁଳରବି ରଘୁ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କାଳେ
ରହିଥିଲେ ଏ ପର୍ବତେ କିଛିଦିନ ବସନ୍ତ।
କଳିଙ୍ଗ ସହିତେ ଯୁଝି, ପରାଜୟି ତାଙ୍କୁ
ଲଭିଥିଲେ ନବଲକ୍ଷ ହସ୍ତୀ ଉପହାର।
କୁନ୍ତୀ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ, ପାର୍ଥଙ୍କ ଦେଉଳ
ବହିଅଛି ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଅତୀତ କଳ୍ପ।
ବନବାସ କାଳେ ରାମ ଅଯୋଧ୍ୟା-ଭୂଷଣ,
ରହିଥିଲେ ବାସ ଏଥି ପତ୍ନୀଭ୍ରାତାସହ।
କ୍ଷତ୍ରହନ୍ତା ପର୍ଶୁରାମ ଏ ଗିରି ଶିଖରେ
କରୁଥିଲେ ସୁକଠୋର ତପସ୍ୟା ସାଧନ,
ବହିଛି ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତି ପର୍ଶୁରାମ କୁଣ୍ଡ।
ମହାଯୋଗୀ ଗିରିବର, ସମାଧି ନିମଗ୍ନ,
ଝରେ ତାଙ୍କ ନେତ୍ରୁ ଦୁଇ ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ ପ୍ରବାହ,
ବହିଯାଏ ନଦୀରୂପେ ମହେନ୍ଦ୍ର-ତନୟା
ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ନାମେ, ଧରେ ଗିରି ବକ୍ଷେ
ନୀରନ୍ଧ୍ର କାନନଶ୍ରେଣୀ, ନିଶୀଥ ସମୟେ
ଗର୍ଜେ ତହିଁ ମହାବଳ—ପଶୁ-ଅଧିରାଜ,
ଶୁଣି ସେ ଗର୍ଜନ, ଭୟେ ଦିଗଙ୍ଗନାକୁଳ
ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଛଳେ ଉଠେ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଚିତ୍କାର,
କମ୍ପି ଉଠେ ବନଭୂମି, କମ୍ପେ ଗିରିଚୂଡ଼ା।
ମଞ୍ଜୁଷା ରାଜ୍ୟର ଗିରି ମାଗିର-ମହୁତ,
ପ୍ରତିଦିନ ହୁଏ ତହିଁ ତିନି ଋତୁ ଭୋଗ—
ଗ୍ରୀଷ୍ମ ବର୍ଷା ସହିତରେ ଶୀତ ଭୟଙ୍କର,
ବାର ମାସଯାକ ତହିଁ ହୁଏ ମାଘ ମାସ।
ମଞ୍ଜୁଷା ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ମିଶି ନାହିଁ
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶେ, ଅହୋ କି ଦାରୁଣ କ୍ଷୋଭ।

ଦିଅ ଦୃଷ୍ଟି ଏଣେ ବତ୍ସ, ଏ ଟିକିଲି ରାଜ୍ୟ
ମହିମମହିମାର ରମ୍ୟ ମନ୍ଦିର ଟିକିଲି।
ଅଧିଷ୍ଠିତା ଏଥି ଦେବୀ ନୀଳ ସରସ୍ୱତୀ
କାନନ-ନିକୁଞ୍ଜେ, ଏହା ସାରସ୍ୱତ-ପୀଠ।

ଅଙ୍କୁରେ ବିସ୍ତୃତ ବୃକ୍ଷ ସୁଦୀର୍ଘ ଦୀର୍ଘିକା
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ-ଶତଦଳେ, ତହିଁର ସର ସେ
ଦେବୀଙ୍କର, ଯୋଗାଏ ସେ ଜଳଫୁଲ ସଦା
ଗଟଣୀ ସେବିକା ପ୍ରାୟ ଦେବୀପୂଜା ଅର୍ଥେ।
ନବସନ୍ତ ଶୂଳପାଣି ବୁଢ଼ା ଶିବ ନାମେ,
ତୁଙ୍ଗ ଗିରିଚୂଡ଼ା ସମ ଆକୃତି ତାଙ୍କର;
ନିଶୁଣି ସାହାଯ୍ୟେ ତାଙ୍କୁ ପୂଜନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣ
ପୂଜାନ୍ତରେ ବିଲ୍ୱପତ୍ର ସୁ ପ୍ରୋକ୍ଷିତ ଫିଙ୍ଗି।
ଏ ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟ ସୁଦ୍ଧା ନ ମିଶି ଉତ୍କଳେ
ଭୁଞ୍ଜୁଅଛି ଅସୁବିଧା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଧୀନେ।
ଶିଷ୍ୟ—
ହାୟ ରେ କପାଳ ! କାହିଁ ଦେବ ଦିଗମ୍ବର
ରହିଛନ୍ତି ଭୁଲି ଆଜି ଉତ୍କଳ ଭୂଖଣ୍ଡେ,
ନ ପାରେଁ ତା ବୁଝି, ଗୁରୋ ମନେହୁଏ ମୋର
ବେଶି ଦିନ ପାଇଁ ଆଉ ଦେବ ଭୋଳାନାଥ
ନ ରହିବେ ପାସୋରି ଏ ପତିତ ପ୍ରଦେଶେ।
ଆସିବ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ, ଉତ୍କଳ ମାତାର
ଭାସ୍ୱର ଲଲାଟ ପଟ୍ଟ କରିବ ମଣ୍ଡନ।
କହନ୍ତୁ ହେ ଗୁରୋ ଏବେ, ଏ କେଉଁ ଭୂଖଣ୍ଡ,
ବିଶୁଦ୍ଧ ଆକାଶ ଯାର ଏତେ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ଶୁଣିବାକୁ ତା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବଳୁଛି ମାନସ।
ଗୁରୁ—
ଏହି ଯେ ଦେଖୁଛୁ ବତ୍ସ, ତରୁ-ବିଲସିତ
ପଦ୍ମପତ୍ର ପ୍ରାୟେ ଯାମ୍ୟେ ରହିଛି ବିସ୍ତୃତ,
ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ତାହା ଗଜପତି ରାଜ୍ୟ,
ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ, ଶିଳ୍ପ, ଜ୍ୟୋତିଷ-କୁଶଳ,
କରନ୍ତି ରାଜତ୍ୱ ତହିଁ ରାଜର୍ଷି ପ୍ରତିମ
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ,
ଧନେ,ମାନେ କୁଳେ ଶୀଳେ ଜ୍ଞାନେ ଦାନେ ଯଶେ
ଦୟା ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟରେ ପୁଣି ରାଜନ୍ୟ-ବାଞ୍ଛିତ
ସକଳ ସଦ୍‌ଗୁଣେ ସେହୁ ଆଦର୍ଶ ନୃପତି
ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡେ କି ନାହିଁତ ବତ୍ସ,

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତାଙ୍କରି ଅଦମ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ବହୁ ଅର୍ଥବ୍ୟୟେ
ହୋଇଛି ଉତ୍କଳ ଏବେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ,
ମିଶିଛି ତା ସଙ୍ଗ କେତେ ଛିନ୍ନ ଅଂଶ ତାର ।
ପ୍ରଧାନ ସଚିବ ଏ ନବ ଉତ୍କଳର
ହୋଇଛି ଲେଖକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ନ୍ୟସ୍ତ ତାଙ୍କ ହସ୍ତେ ।
କି ବର୍ଣ୍ଣିବ ବସ୍ତ୍ରମଣି ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତିଭା
ଉଡନ୍ତା ପକ୍ଷୀର ପକ୍ଷ ପାରନ୍ତି ସେ ଗଣି,
ତାଙ୍କ ଭଳି ମହାରାଜା ଉତ୍କଳଭାଗ୍ୟରେ
ବିଧାତାଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ମହାଦାନ ନିଶ୍ଚେ ।
ଆସୁଥିଲେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ଆଳସ୍ୟ, ବିଳାସ,
ଅନୁମିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ, ମାତ୍ର ତାହାଙ୍କର
ଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଖର ତେଜେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଦୃଷ୍ଟେ
ପଳାଇଲେ ପଡିଉଠି ଅସମ୍ଭାଳ ଭୟେ ।
ସ୍ଥାପିଛନ୍ତି ରାଜ୍ୟେ ଏ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର
ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାଳୟ ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜ ଶିକ୍ଷା ଅର୍ଥେ
ଲଭୁଛନ୍ତି ଶିକ୍ଷା ତହିଁ ସ୍ୱଦେଶୀ ବିଦେଶୀ
ବହୁ ଛାତ୍ର ଭୁଞ୍ଜି ନାନା ସୁଯୋଗ ସୁବିଧା ।
ଆଦର ସଂସ୍ଥାପି ଏ ସଂସ୍କୃତ କଲେଜ
ପ୍ରଦର୍ଶିଲେ ରାଜହୃଦ ମହତ୍ତ୍ୱ ସହିତ
ସୁପ୍ରାଚୀନ ସୁସମୃଦ୍ଧ ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ।
ବହୁ ଉଦ୍‌ଭଟଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞଙ୍କ ନିବାସ ଏ ରାଜ୍ୟେ ।
ଜନ୍ମ ଲଭି ଏହି ରାଜ୍ୟେ ଶ୍ରୀଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ
ଭକ୍ତକବି ଭକ୍ତିରସେ ଗାଇଲେ ସଙ୍ଗୀତ
ବଂଶଧାର ନଦୀକୂଳେ ବାଇ ବେଣୁବଂଶୀ,
ଲଳିତ ମଧୁର କାନ୍ତ ପଦାବଳୀ ତାଙ୍କ
ଭକ୍ତପ୍ରାଣେ ଢାଳିଦିଏ ଅମୃତ ପ୍ରବାହ ।
ଉତ୍କଳର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରବୀଣ ସଚିବ
କରଣ କୁଳର ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱଦେଶ-ବତ୍ସଳ,
ମାନଧାତା ଗୋପବନ୍ଧୁ ଜନ୍ମ ଲଭି ଏଥି
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିଲେ ଉତ୍କଳର ଶ୍ରୀମୁଖ-କମଳ ।
ଦେଶପାଇଁ ମାନଧାତା ଯୌବନରେ ଯୋଗୀ
ନ ଖୋଜିଁ ସ୍ୱସ୍ୱାର୍ଥ ପୁଣି ନ ଖୋଜିଁ ଖ୍ୟାତିରେ
ଦେଶପାଇଁ ଜୀବାନ୍ତକ କର୍ମେ ରତ ସଦା ।
ସାଧୁଛନ୍ତି ଦୁଇହସ୍ତେ ଶତହସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଦେଶପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗେ ଯେ ଦେହପ୍ରାଣ ମନ
ପୁଣି ଭୁଲେ କ୍ଷୁଧାତୃଷ୍ଣା ଦେଶମାତା ପିନ୍ଧା
ଖୋଜିଁ ଥାନ୍ତି ତାହା ମୁଖେ ଉତ୍ପୃଷ୍ଟ ନୟନେ ।
ଚିରଶସ୍ୟସୁଶ୍ୟାମଳା ଏ ପାରଳା ରାଜ୍ୟ
ସୁପ୍ରଶସ୍ତ ଜଳାଧାର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଏଥି
ରଚେ ଯଥା ନଗରୀର ବହୁ ଦୀପ୍ତ ନେତ୍ର
ତାହାଯୋଗୁଁ ଘଟେ ନାହିଁ ଶସ୍ୟହାନି କେବେ,
ଅନାବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଫଳେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରେ ।
ଅଛି ରାଜ୍ୟେ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ ମଖଲିଙ୍ଗ ନାମେ
ସର୍ବଧର୍ମ ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥଳୀ, ଯଜ୍ଞପୂତ,
ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ କୀର୍ତ୍ତି ବହିଛି ସେ ବକ୍ଷେ,
ହୋଇଥିଲା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବୃଷ୍ଟି ତହିଁ ପୁରାକାଳେ,
ଅଦ୍ୟାପି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଖଣ୍ଡ ମିଳେ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ।
କି ବର୍ଣ୍ଣିବ ବାକ୍ୟତ ରେ ପାରଳା ମହତ୍ତ୍ୱ
ବର୍ଣ୍ଣିଲେ ତା ହେବ ବଡ଼, ସାତଖଣ୍ଡ ପୋଥି
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ସୀମା ଶେଷ ଏହିଠାରୁ
ବିସ୍ତୃତ ତେଣିକି ବସ୍ତ୍ର, ବିଶାଖାପାଟଣା ।
ଏତିକିରେ ଆଜ୍ଞା ଆଜ ବୁଝିଲଣି ଦେଖ
ଦେଖାଇବି କାଲି ପୁଣି ଅବଶିଷ୍ଟ ରତ୍ନ ।
ଶିଷ୍ୟ—
ଯେ ଆଜ୍ଞା, ଘେନନ୍ତୁ ଦେବ ଭୃତ୍ୟର ପ୍ରଣାମ,
କୃତାର୍ଥ ମୁଁ, ଲଭି ଭାଗ୍ୟେ ତବଭଳି ଗୁରୁ ।

—:*:—

ଆବାହନ

ଦୂର୍ଗେ—
ଆସ ମା ଆସ ମା ହୃଦୟ-ମନ୍ଦିରେ,
ସୁରେଶ-ମହେଶ-ସଙ୍ଗିନୀ,
ଦ୍ୱିଜ—
ଚରଣ-ତରଣୀ ଆଲୋକ-ଧରଣୀ
ଆସ ଆସ ରଣରଙ୍ଗିଣୀ । ଘୋଷା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ତୁମ୍ଭ ଲାଗି ଆଜ ଶାରଦ ନୀରଦ,
ବାନ୍ଧିଛନ୍ତି ରଜତ ପାବଚ୍ଛ ବିଶଦ,
ବର୍ଣ୍ଣେ ଆକଣ୍ଠ ଜଳରେ   ଭଟ ଆଚରୁଛନ୍ତି
ସର-ସ୍ୱଚ୍ଛଜୋତ୍ସ୍ନା ପଦ୍ମିନୀ । ୧ ।
ମାଳତୀ ଝରର ଦିବସନିଶାରେ,
ଦେଖି ଦେବ ତୁମ୍ଭ ଖଟଣୀ ଆଶାରେ,
ପୁଣି ଗହଣରେ ଉଦାନ   ପ୍ରିୟ ସହଚରୀ—
ଫୁଲବ୍ରୁଲଗ୍ୱଣୀ ରଙ୍ଗିଣୀ * । ୨ ।
ହରଗଉର ଯେ ଅଭୀଷ୍ଟ ବାଳିକା,
ଦେଖି ହର୍ଷ ଭାର ହସେ ଶେଫାଳିକା,
ଆହା ତବ ଆଗମନେ   ମର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛନ୍ତି ବେନ
ଉତ୍ସବର ଯୋଗ ବାଣୀ । ୩ ।
ଦସ୍ୟାକର ବୁର୍ଣେ ଅଧମ ସନ୍ତାନେ,
ବାଜି ଉଠୁ ତାହା ପ୍ରାଣେ ନବତାନେ,
ମାଗୋ ତୁମ୍ଭର ମହିମା—   ସଙ୍ଗିତ ଗ୍ରଗିଣୀ
ମଧୁର ମୂର୍ଚ୍ଛନା, ଭାରିଣି । ୪ ।
ଭଦ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ତବେ ଭସ୍ମ ଗଣି,
ସ୍ୱର୍ଗଂ ଦିଅ ମାତଃ ଏ ମାୟା ବପଣି;
ଦେବୀ ଦେଖାଅ ସମ୍ମୁଖେ   ସଦ୍ୟର ସରଣୀ
ରକ୍ଷସ ମହିଷମର୍ଦ୍ଦିନୀ । ୫ ।

—*—

ପୁରଣା ପାଠ

ଭଣଯାଏ ଜୀବନଟା ଘୋଷି ଘୋଷି ନିତ
କେବଳ ପୁରୁଣା ପାଠ, ବସ୍ତି-ଗୃହାଳୀରେ,
ପାସୋରିଲେ ତାଳୁ, ସେତ ନ ଯାଏ ପାସୋରି,
ତଥାପି ଲାଗିଛି ଘୋଷା, ଅହୋ, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !
ସେହି ଖିଅ, ପିଅ, ଶୁଅ, ସେହି ନିତ୍ୟକର୍ମ
ଶୁଣୁଅଛୁ ଅବିରତ ଜାଳଚକ ସହ,
ସବୁ ତ ପୁରୁଣା ପାଠ, ଘୋଷି ଘୋଷି ତାହା
ସରିଯାଏ ଦିନ ପ୍ରତି, ତାହିଁରୁ ବା ଆଉ
ଅବସର ଶିଖିବାକୁ ନୂଆ ନୂଆ ପାଠ ।
ପାରିବ ଏ ଘୋଷା ଛାଡି, କିଏ ଅଛୁ ଭଲ—
ସେ ଭଲ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ସୌମିତ୍ରି ଲକ୍ଷ୍ମଣ,
ତେଜଥିଲେ ଏ ଘୋଷା ସେ ଚଉଦ ବରଷ,
ଶିଖିଥିଲେ ନୂଆପାଠ ସେହି ଅବସରେ,
ଭ୍ରାତୃପ୍ରେମ ପାଠ ତାହା ତ୍ରିଦିବ-ଦୁର୍ଲଭ ।
ପାରନ୍ତି ଯୋଗୀଏ ପୁଣି ଛାଡି ଯୋଗବଳେ,
ଅର୍ଜନ୍ତି ସେ ମହାବିଦ୍ୟା ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସମ୍ପଦ ।
ରହିଥାଏ ପଞ୍ଚ ଭୌତ ପିଣ୍ଡ ଏ ମାଟିରେ,
ମାତ୍ର ଆତ୍ମା ଭୁଞ୍ଜୁଥାଏ ପୁଣ୍ୟାମୃତ ଧାର
ଅଖଣ୍ଡ ଆନନ୍ଦ ସୁଖ ଶାନ୍ତିମୟ ସ୍ୱର୍ଗେ—
ଅନାମୟ ପ୍ରେମମୟ ବିଶ୍ୱାତ୍ମା ପଦ୍ମରେ,
ଧ୍ରୁବ ଗଜବର ଯଥା, ଥାଏ ବନ୍ଦିଶାଳେ
ମାତ୍ର ମନଆତ୍ମା ତାର ସନ୍ତରୁଣ ଥାଏ
ନିଜ ଶିର-ପିତା-ପଦ-ନିଃସୃତ ଝରର
ଶୀତଳ ସଲିଳେ, ପିଏ ଆକଣ୍ଠ ସେ ତାହା ।
ପାର୍ଥିବ ଆହାର, ପାନ, ବସ ମଣେ ସେତ,
ଖାଏ ଯାହା ଅଜ୍ଞାତରେ, ପ୍ରକୃତ ତାହିନେ,
ସେ ତାହାର ମୃତାବସ୍ଥା—ଅଭୁତ, ବିଚିତ୍ର,
ଚୁଲିଥାଏ ଶ୍ୱାସ, ମାତ୍ର ଅଛି କି ନା ପ୍ରାଣ
ପିଣ୍ଡେ ତାର, ପାରେ ନାହିଁ ସେହି ତାହା ଜାଣି,
ସାଧାରଣ ନର ଭାଗ୍ୟେ ନାହିଁ ସେ ଅବସ୍ଥା ।
ମୃତ୍ୟୁ ପିନା ଜୀବନର ଚରମ ବିଶ୍ରାମ,
ଖଟି ଖଟି ଏ ଜୀବନ ଜୀବନ-ଯୁଦ୍ଧରେ
ଚୁଲିଯାଏ ମୃତ୍ୟୁସ୍ୱର୍ଗେ, ବିଶ୍ରାମ ଆଶାରେ,
ହୋଇ ତହିଁ ଶ୍ରାନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ କି ଅଜ୍ଞାତ ଦୁଃଖେ ।
ବିଶ୍ରାମାର୍ଥେ ଆସେ ପୁଣି ଜୀବନ ସ୍ୱଇଚ୍ଛେ,
ତାହିଁରୁ ବିଶ୍ରାମ, ଖାଲି ଘୂରିବାହିଁ ସାର ।
ମାନବର ଦୁଇବନ୍ଧୁ—ଜୀବନ, ମରଣ,
ନାହିଁ ତାର ଘର, ଥାଏ ବନ୍ଧୁ ଘରେ ସେତ ।

* ରଙ୍ଗିଣୀ—ବନ୍ଧୁଲୀ ଫୁଲ

http://oaob.nitrkl.ac.in

କେତେବ ବା ଜୀବନ ଘରେ, ମୃତ୍ୟୁ ଘରେ କେତେ
ଲୁଣ୍ଠିବଡ଼ା ଜନ୍ମୀ ପ୍ରାୟ ଦେଉଥାଏ ଧାଣ୍ଟ ।
ଯେଉଁଠାରେ ଥାଉ, ମାତ୍ର ନ ଲଭେ ନିସ୍ତାର,
ସେ ସୁରୁଣା ଘୋଷା ପାଠ କେବେ, ଧ୍ରୁବ ଏହା,
ସତ୍ୟ ଏହା, ନିୟତର ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ନିୟମ,
ସୁଖଦିନ, ଦୁଃଖଦିନ, ଦୁହେଁ ଯାନ୍ତି ମରି ।
ମାତ୍ର ସେ ସୁରୁଣା ପାଠ ନ ମରେ କଦାପି
ଚିର ଅମର ସେ, ଋଷ୍ଟ ନାହିଁ ତା କୋଷ୍ଠିରେ ।

—*—

ଉତ୍କଳନାରୀ

ନାରୀ ସମାଜର କଳପଲତା,
ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ନର ହୁଏ ଦେବତା ।
ନାରୀ ମାତୃଜାତି ଦେବୀ ସମାନ,
ଜଗତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାରୀର ସ୍ଥାନ ।
ନାରୀ ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି ଦେବୀଙ୍କ କନ୍ୟା,
ତହିଁ ନାରୀଦେହେ ଶକ୍ତିର ବନ୍ୟା ।
ଯେଉଁ ଦେଶେ ନାରୀଶକ୍ତି ନିର୍ଜୀବ,
ପୁରୁଷ ପୌରୁଷ ସେ ଦେଶେ କ୍ଳୀବ ।
ନାରୀର ପ୍ରଭାବ ଦେବଦୁର୍ଲଭ,
ଅସମ୍ଭବ କରିପାରେ ସମ୍ଭବ ।
ପ୍ରମାଣ ତାହାର ସାବିତ୍ରୀ ସତୀ,
ଜୀଆଇ ଆଣିଲ ମୃତ ସ୍ୱପତି ।
ଉତ୍କଳର ମହା ସୌଭାଗ୍ୟ ଆଜ,
ଉତ୍‌ଥିତ ଜାଗ୍ରତ ନାରୀସମାଜ ।
ମାତା, ଭଗ୍ନୀ, କନ୍ୟା ଉଠି ସ୍ୱରବେ,
ଶକ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ଦେଖାନ୍ତୁ ଭବେ ।
ବୀରବାଳା ଦେବୀ ଉତ୍କଳ-କନ୍ୟା,
ନିଜ ଗୁଣେ ହେଲେ ଜଗତେ ଧନ୍ୟା ।
କୋଟି ଧନ୍ୟ ତବ ଶକ୍ତି ସାହସ,
ଦେଖାଇଲ କେଡ଼େ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ।
ଧନ୍ଦା ଲଗାଇଣ ଜଗତ ନେତ୍ରେ,
ସ୍ଥିରିଲ ଶକ୍ତିର ସମର କ୍ଷେତ୍ରେ ।
ତେଜସ୍ୱିନୀ ତୁମ୍ଭେ ଚଣ୍ଡିକା ପରି,
କେଉଁ ପୁରୁଷ ମା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସରି ।
ଛଡ଼ାଇ ପୁରୁଷ ମନୁ ଜଡ଼ତା,
ଶିଖାଇଲ ତାଙ୍କୁ ଦେଶ ମମତା ।
ଜୟଶ୍ରୀମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ସମରେ,
ସ୍ଥାପିଲ ଅମର କୀର୍ତ୍ତି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ।
ଶକ୍ତିସୁତା ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶକ୍ତି,
ଘେନ ମା ପ୍ରାଣର ପବିତ୍ର ଭକ୍ତି ।
ଯାବତ ଥିବ ଏ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି,
ତାବତ ଅକ୍ଷୟ ତୁମ୍ଭ ସୁଖ୍ୟାତି ।

—*—

ଆତ୍ମକଥା

ମାଟି, ଇଟା ଭେଦ ଜ୍ଞାନ କରୁଥିଲି ଦିନେ,
କିନ୍ତୁ ସେହି ଦିନ ମୋର ଗଲଣି ତ ମରି
ବହୁଦିନୁ, ସମାନ ସେ ଏବେ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ।
ଥିଲି ଦିନ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କରୁଥିଲି ଭୋଗ,
ଏବେ ସେହି ଭକ୍ଷ୍ୟ ମୋତେ କରୁଛି ଭକ୍ଷଣ,
ମଣୁଥିଲି ଯା ଅମୃତ, ଏବେ ତାହା ବିଷ ।
ଖୋଜି ବୁଲୁଥିଲି ଯେଉଁ ସୁଖକୁ ସଂସାରେ,
ଆସିଲେ ସେ ସୁଖ ତାକୁ କିଏ ଏବେ ଡଣ୍ଡ
ବାଡ଼ି ଘେନି, କରେଁ ପୁଣି ଘୃଣାରେ ଭର୍ତ୍ସନା ।
ଯଶ ବା ଖୋଜନ୍ତି ଆସ୍ଥା, ଯଶ ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ
ଜାଣେ ନାହିଁ ସେହି ତାହା, ବାତୁଳ ଯେସନ ।
ଥିଲି ଦିନେ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ଯେଉଁ ତନ୍ଦ୍ରା ମୋର
ଏବେ ତାହା ଚିତା ପରି ଭସ୍ମ କରେ ମୋତେ ।
ମାଟିଗଢ଼ା ଦେହ, ଶେଷେ ମିଶିବ ମାଟିରେ
ସେ ମିଶିବା ଦିନ ଆସି ହେଲାଣି ନିକଟ,
ତେଣୁ ମାଟି ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମହା ମୂଲ୍ୟବାନ,
ସେହି ମୋର ଚିରପ୍ରିୟ, ଅନ୍ତିମ ସମ୍ବଳ,
ମାଟି ମୋର ବନ୍ଧୁ, ମୋର ରକ୍ତ ମାଂସ ଅସ୍ଥି ।
ଜୀର୍ଣ୍ଣ, ଭଗ୍ନ ଶତଛିଦ୍ର କର୍ଦ୍ଦମ କୁଟୀରେ
କରୁଥିଲି ମାତୃପୂଜା, ନିର୍ଦ୍ଦିଭାର ମନେ,

ତାହା ବିନା ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ହେବ ନାହିଁ ମୋର
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହର୍ମ୍ମ୍ୟ, ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ମଣିରତ୍ନଖଚୀ ।
ହେଉ ପଛେ ଅସୁନ୍ଦର ତାହା, ମାତ୍ର ସେହି
ଅସୁନ୍ଦର ମଧ୍ୟେ ଅଛି ଯେ ଗୁପ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ସ୍ୱପ୍ନ ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରାୟ, କମ୍ୱା ଅଳକା ସଦୃଶ,
ମୋହୁଛି ସେ ପ୍ରାଣେ ମୋର ମନ ଆତ୍ମା ସହ,
ତାର ସେହି ଆକର୍ଷଣ ନ ପାରୁଛି ତୁଟି,
ନ ପାରୁଛି ମୂର୍ଚ୍ଛି ତାର ଅଣଛିଣ୍ଡା ମାୟା ।
କି ମୋହନ ବଶମନ୍ତ୍ର ଜାଣେ ସେ ତେଜାଣି,
ଅକ୍ଷମ ମୁଁ ଏଡ଼ିବାକୁ ସେ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବ !
କି ଦିବ୍ୟ ସୁଷମାଭୋଳା ମୋ ଦୀନ କୁଟୀର
କେ ବୁଝିବ ତାହା ଅବା ମୋହୋ ବିନା ଆନ,
ମୋର ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱୟେ ରତ ପ୍ରତିଚକ୍ଷୁ ଯେହୁ
ଦେଖିବ ତାହାକୁ, ସେହି ହୃଦୟୀ କେବଳ
ବୁଝିବ ସେ ଅଶୋଭର ଶୋଭର ମହତ୍ତ୍ୱ,
ଅପରେ ମଣିବେ ତୁଚ୍ଛ, ରଙ୍ଗବିଆ କଥା,
ଦୀନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସିନା ଦିଶେ ଦୀନନେତ୍ରେ ।
ବାସନା ଯେ ତାକେ ତଣ, କିଏ ବା ସେତାକେ
ଇଚ୍ଛାକରେ ଖେଳିବାକୁ ବିଳାସ-କୋଡ଼ରେ,
ଶ୍ମଶାନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲଣି ଯେ ଆସି,
ଭାବିବ କି ତା ମନରେ ଯାହାଦେଖା ସାଧ,
ଇଚ୍ଛିବ କି ବୃଦ୍ଧ, ମଧୁ ଯୌବନ ଉତ୍ସବ,
ସେ ତାହାର ବୟୋଧର୍ମ ପ୍ରକୃତି ନିଷେଧ ।
ହୁଏ ନାହିଁ ଶାନ୍ତ ଯେବେ ଭୋଗତୃଷ୍ଣା ଭୋଗେ,
ଲଭେ ତାହା ଶାନ୍ତି ସିନା ତ୍ୟାଗ ଗଙ୍ଗାଜଳେ ।
ସୁଖକୁ ଯେ ନିଜେ ଭୁଞ୍ଜେ ସେହି ସ୍ୱାର୍ଥପର
ଜାଣେ ନାହିଁ ସୁଖ ଭୁଞ୍ଜି, ଭୁଞ୍ଜାଇ ଯେ ସୁଖ
ଆନେ, ସେହି ଏକା ଜାଣେ ସୁଖର ଆସ୍ୱାଦ,
ଭୁଞ୍ଜେ ସେ ଅମୃତମୟ ଅନାବିଳ ସୁଖ ।
ତୁଚ୍ଛେ ସୁଖପଦବାଚ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ସୁଖ,
ଯେଉଁ ସୁଖ ଉପଭୋଗ କରିଯାଏ ପ୍ରାଣେ
ସେ ଏକା ପ୍ରକୃତ ସୁଖ ପ୍ରଦାନେ ଆନନ୍ଦ,
ସେ ସୁଖେ ଯେ ଭୁଞ୍ଜେ ସେହି ସୁଖୀ ଗଙ୍ଗାଧର
ଭୁଞ୍ଜାଇ ପାରେ ଯେ ସୁଖ ଜାତି ଦେଶବାସେ,
ଅଥବା ଅସୁଖୀ ଜନେ, ସୁଖ ଭୁଞ୍ଜେ ସେହି,
ଅନ୍ୟଥା ଯେ ଭୁଞ୍ଜେ ସୁଖ, ସୁଖ ଭୁଞ୍ଜେ ତାକୁ ।
ଆଜୀବନ ଭକ୍ତ ମୁହିଁ ବାଳଗୋପାଳର
ତାଙ୍କ ସୁଖେ ସୁଖ ମୋର, ସନ୍ତୋଷେ ସନ୍ତୋଷ,
ଦେଖି ତାଙ୍କ ଲୀଳାଖେଳା, ଭୁଲେ ମୁଁ ନିଜକୁ
ସେହି ମୋର ସୁଖଭୋଗ ବାଞ୍ଛିତ ଆନନ୍ଦ ।

ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ
ନୀଳମଣି ତର୍କାଳଙ୍କାର

ଅହୋ, କି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଆଜ ଉତ୍କଳଭାଗ୍ୟରେ,
ସୁପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ନୀରବ ତାପସ,
ଜରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ମହାପ୍ରୟାଣ କରିବେ
ହସି ହସି, କାନ୍ଦୁ ଦେଶେ କନ୍ଦାଇ ଆଜିକେ ।
ସେ ଭୀଷଣ ମୃତ୍ୟୁଚ୍ଛାୟା ଅନ୍ଧକାର ରୂପେ
ବ୍ୟାପିଛି ଉତ୍କଳେ, ଦିବା ପ୍ରଭେ ସର୍ବ ପ୍ରାୟ,
କାନ୍ଦୁଅଛି ଯଜ୍ଞପୁର—ନାଭିଗୟା କ୍ଷେତ୍ର,
ମହାଶୋକେ, କାନ୍ଦୁଅଛି ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳ,
କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଲତା, ଶିଶିରାଶ୍ରୁଧାର
ବହାଇଣ ପତ୍ର-ନେତ୍ରୁ, ଅସମ୍ଭାଳ ବେଗେ ।
ନ ଫୁଟିଣ ଫୁଲ, ରହି ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ଫୁଟେ ଭବେ
କାନ୍ଦୁଛି ନୀରବେ ବସି, ଶୁଷ୍କଶୋଭତାପେ
ଯାଇଅଛି ଶୁଖି ତାର ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁନୀର ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ବିରଜା, ତାଙ୍କ ଆରାଧ୍ୟା ଦେବୀ
ଦେବଯଜ୍ଞ ସମ୍ଭୂତା, ଆଦ୍ୟା ସ୍ୱରୂପିଣୀ,
ବ୍ୟଥା ଲଭି ପ୍ରିୟ ଭକ୍ତ ଶୋକେ, ଦେବୀଙ୍କର
ପାଷାଣ ପ୍ରତିମା ନେତ୍ରୁ ବହୁଛି ଲୋତକ,
କାନ୍ଦନ୍ତି ବରାହଦେବ, କାନ୍ଦେ ବୈତରଣୀ—
ତୀର୍ଥରାଣୀ, ଶୋକବୋଳା କୁହୁ କୁହୁ ସ୍ୱରେ,
ଉତ୍କଳେ ମଉନ ଦେଖି ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରଭବ ।

ଧନ୍ୟ ନୁହଁ ତୁମ୍ଭେ କେବଳ, ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍କଳର
କୀର୍ତ୍ତିଭୂଷଣପଙ୍କ୍ତି, ପଣ୍ଡିତ-ଗୌରବ,
ଦେଶପ୍ରେମୀ ସଜ୍ଜନର ନାହିଁ ତ ମରଣ,
ତୁଲିବ ସେ ପୁଣ୍ୟତନୁ କି ଶୁଷ୍କ ମୃତ୍ୟୁର,
ଜୀବିତ ସେ ଅଛନ୍ତି, ଶତ ଜୀବନାନ୍ତେ ବ୍ୟାପ୍ତ
ତୁହିଁ ଓ ଅନଳେ, ତେବେ ଭୂଇଁରେ ସେ ଭ୍ରମେ
ମୃତ୍ୟୁର୍ତ୍ତେ ବର୍ଦ୍ଧ ହୋଇ ହୁଏ ଉଦ୍ଭୂତ ।
ଆସିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଅମର ଭାରତ
ଆସିବା ସମୟେ ସତେ, ଜାଣିଦେଇ ତାହା
ଗୁଞ୍ଜରଲ ଯଥାକାଳେ, ଥିଲ ତୁମ୍ଭେ ଏକ,
ହେବ ହେ ଅନେକ ଏବେ, ଜଣ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ
କୋଟିଏ ପ୍ରାଣରେ ହେବ ସୁପ୍ରତିଫଳିତ,
ସତ୍ତ୍ୱର ତୁମ୍ଭେ ଏବେ କୋଟି ମୂର୍ତ୍ତି ଧର ।
ତୁମ୍ଭର ମାନସୀ କନ୍ୟା—"ଚନ୍ଦ୍ରାତରଙ୍ଗିଣୀ,"
"ଭକ୍ତିଧାର," ଯୁଗେ ଯୁଗେ ରଖିବେ ବଞ୍ଚାଇ
ସ୍ମୃତି ସହ ମୂର୍ତ୍ତି ତବ, କି ବର୍ଣ୍ଣିବି ଦେବ
ଭକ୍ତିଧାରର ମାହାତ୍ମ୍ୟ, ପବିତ୍ର ନିର୍ମଳ
ସ୍ୱଚ୍ଛ ତାହା ଯଥା ତବ ସ୍ନାନ-ତରଙ୍ଗିଣୀ
ପୁଣ୍ୟ ବୈତରଣୀ ଧାର, କରୁଛି ସେ ଯଥା
ସମୁଦ୍ରର ଛାଇବର୍ତ୍ତୀ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରେ ତାର,
ତଥା 'ଭକ୍ତିଧାର', ତବ ହେ ଋଷିପ୍ରବର,
କରିବ ଉର୍ବର ସଦା ଜନ-ହୃଦକ୍ଷେତ୍ରେ,
ହେବ ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଣ୍ୟପ୍ରେମଶସ୍ୟେ ।
ମହତୀ ପ୍ରତିଭା ତବ ବୁଝୁଅଛି ଉଣ୍ଡି,
ଯୋଗାଶ୍ରମ ସମ ତବ ବାସଗୃହ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ,
ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣି ଏ ଉତ୍କଳେ
ଅର୍ଚ୍ଚିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେହୁ, ତୁମ୍ଭ ଦୀକ୍ଷିତରେତେ
ତାହିଁ ଦେଖି ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ସେହି ପ୍ରତିଭାର,
ତୁମ୍ଭ ଦେଶପ୍ରୀତି ନଷ୍ଟେ ଅର୍ଚ୍ଚିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଆଦର୍ଶ ଉତ୍କଳେ—ତବ ପୂର୍ବ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ
ଧନ୍ୟ ସେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଙ୍କେ ହେବ ଗୌରବିତ ।
ହେ ଆଦର୍ଶଗୃହୀ, ତ୍ୟାଗୀ, ଆଦର୍ଶ ସାଧକ,
ଆଦର୍ଶ ପଣ୍ଡିତ, ଶୁଦ୍ଧ ଆଦର୍ଶ ମାନବ,
ଯାଅ ଦେବ ପୁଣ୍ୟାର୍ଜିତ ମହାଧାମେ ତବ,
ଭୁଞ୍ଜି ହେବ ତେମନ୍ତେ ବସି ଶାନ୍ତିସୁଖ-ସୁଧା
ଘେନ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତି ବଦାନ୍ୟ ପ୍ରଣାମ ।

କବି

ଚିରଦୁଃଖୀ କବି ସଂସାରେ ସର୍ବଥା,
କିଏ ଏତା ବୁଝେ ତାର ହୃଦବ୍ୟଥା ।
ପର ଦୁଃଖ ଚିନ୍ତେ ଅନେକ ସମୟେ,
ଦେଖି ତା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଉଦ୍ୟ ଥରେ ଭୟେ ।
ସେ କାଳେ ତା ଦଶା ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ଅହା,
ଯାହା ଚିତ୍ରଥାଏ ଭୁଞ୍ଜିଥାଏ ତାହା ।
ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖବ୍ୟଥା ଅଙ୍ଗେ ଅନୁଭବ,
ବ୍ୟାଧି ହୁଏ ନାହିଁ ସେ ଦୁଃଖୀ ଯେ ଜନ ।
ଉଠି ଆସି ତାହୁଁ ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖଭାର,
ଢଳେ ତା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର ।
କିଏ ଚିତ୍ର ଅବା କିଏ ଚିତ୍ରକର,
ଦୁହେଁ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ବାରିବା ଦୁସ୍ତର ।
ପର ମନୋଭାବ ଅଣେ ନିଜ ପ୍ରାଣେ,
ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ ସେହି, ଚିତ୍ର କରି ଜାଣେ ।
ମହାସ୍ନେହର କବି ଚୌର୍ଯ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ,
ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସ୍ନେହ କରେ ପରବନ୍ଧ ।
ହରେ ଫୁଲଶୋଭା ନ ଛୁଇଁ ସେ ଫୁଲେ,
ସେ ଅଛି ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ନେହ ତାହା ଭୁଲେ ।
ବିରହୀ ଦମ୍ପତି ଗୁପ୍ତ ମନୋବୃତ୍ତି,
ସ୍ନେହ କରିବାରେ କବି ଏତା କୃତୀ ।
ପ୍ରମାଣ ତାହାର ଉଦ୍ଧି ଅନାୟାସ,
ମେଘଦୂତ କାବ୍ୟ, କବି କାଳିଦାସ ।
ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ପଣେ କବି କଳ୍ପଦ୍ରୁମ,
କଳ୍ପନାରେ ତୋଳେ ଆକାଶ-କୁସୁମ ।
ଅତ୍ୟୁକ୍ତିରେ ଗଢ଼ା ତାହାର ଉପମା,
ମୁଖ ସହ ଯୋଖେ ବାସନ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ରମା ।

http://oaob.nitrkl.ac.in

ମିଥ୍ୟାଗୌରବର ସେ ଗୁଣବନ୍ତ ଗୃହ,
ତୁଚ୍ଛା ହାତରେ ବି କଳ୍ପନାରେ ହାଟ ।
କଳ୍ପନା-ପ୍ରସୂତ ରଙ୍ଗବୋଲ ବାଣୀ,
ଛଣାସତ୍ୟକୁ ସେ ଥୋଇଦିଏ ଆଣି ।
ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ଭକ୍ତ ଚିରଭୋଳ ଯୋଗୀ,
ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ଥାଏ ମାନସେ ନିୟୋଗି ।
ଭବ ପଦ ଧ୍ୟାନେ ରତ ସେ ନିରତେ,
ସ୍ଵର୍ଗରୂପୀ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜିବା ନିମନ୍ତେ ।
ଭବ ପର ଲୋକ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଭୁବନେ,
କଳ୍ପନାରେ ବସେ ଇନ୍ଦ୍ର-ସିଂହାସନେ ।
କଳ୍ପନା-ବିଳାସୀ, କଳ୍ପନା ତା ସୁଖ,
ଦେଖେ ନାହିଁ କେବେ ବାସ୍ତବର ମୁଖ ।
କଳ୍ପନାରେ ଶୁଏ, ବସେ, ହୁଏ ଛିଡା,
କଳ୍ପନାରେ ରଚେ ବନ୍ଧ୍ୟା ସଙ୍ଗେ କ୍ରୀଡ଼ା ।
ଭୁଲର କଳ୍ପନା ଭାଲୁ ତତ୍ତ୍ଵରେ,
ଅର୍ପେ ନବଶ୍ଳୋକ ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ।
ଭକ୍ତ ବହୁରୂପୀ ବିଦ୍ୟାରେ ପ୍ରବୀଣ,
କେବେ ସେ ପ୍ରାଚୀନ କେବେ ସେ ନବୀନ ।
କେବେ ବା ରସିକ କେବେ ବା ପ୍ରେମିକ,
କେତେବେଳେ ଭାବ, କେତେବେଳେ ପିତ ।
କେବେ ସେ ଧାର୍ମିକ କେବେ ସେ କର୍ମଣ୍ଡି,
କେବେ ଗୁରୁ କେବେ ଶିଷ୍ୟ-ସ୍ଵବଧାରୀ ।
ଭକ୍ତ ବୈଦ୍ୟ, ବଦ୍ଧେ ଅଶେଷ ଉପାଧି,
ରସଦାନେ ହରେ ଚିର ଗୁପ୍ତ ବ୍ୟାଧି ।
ଅଦ୍ଭୁତ ଜୀବନ୍ତି ଭକ୍ତ ଏ ମହୀରେ,
ଭକ୍ତ ଗୁଣଗାଥା ବର୍ଣ୍ଣି ନୁହେଁ ଗିରେ ।

Printed by B. K. Kar, B. A., at the Saraswata Press, Cuttack—1937

http://oaob.nitrkl.ac.in

http://oaob.nitrkl.ac.in